MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:
ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTÚR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

★

Felelős szerkesztő:
SÖMJÉN ENDRE

★

A TARTALOMBÓL

RUBINSTEIN: A burzsoá közgazdaságtudomány lenini leleplezése

FRISS ISTVÁN: A szocialista iparosítás elvi kérdései

KUKIN: A szocialista iparosítás kongresszusa

GOGINOVA: Pártellenőrzés az ipari vállalatoknál

SZITA JÁNOS: Külkereskedelmünk helyzete és feladatai

SÁNDI OTTÓ: Növénytermelésünk helyzetéről

BERMAN: A népi demokratikus országok az 1951. év elején

MAGYAR KÖZGAZDASÁGI INTÉZET KÖNYVTÁRA

1

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM • 1951 JANUÁR—FEBRUÁR

TARTALOM

Lap

M. Rubinstein: A burzsoá közgazdaságtudomány lenini leleplezése 1

Friss István: A szocialista iparosítás elvi kérdései 21

SZEMLE

D. Kukin: A szocialista iparosítás kongresszusa 41

J. Berman: A népi demokratikus országok az 1951. év elején 49

Szita János: Külkereskedelmünk helyzete és feladatai 56

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

D. Goginova: Pártellenőrzés az ipari vállalatoknál 63

*** Lengyelország hatéves népgazdasági terve 72

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése a népgazdasági terv teljesítésének 1950. évi eredményeiről 82

MEZŐGAZDASÁGI SZEMLE

Sándi Ottó: Növénytermelésünk helyzetéről 87

KÖNYVSZEMLE

Marx—Engels „A Tőke" első kötetéről 95

D. V. Szavinszkij: Az iparstatisztika tankönyve 99

A. Volosin: Kuznyecki föld 101

Új könyvek 102

Felelős szerkesztő:
Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest, VI., Sztálin-út 40.
Telefon: 314-920, 314-933

Kiadóhivatal: Budapest, V., Kossuth Lajos-tér 13—15.
Telefon: 115-472, 114-615

Előfizetési ára egy évre 144 forint
Postatakarékpénztári csekkszámla 999 302

*

Példányszám 12 500

Terjedelem: 6½ magyarnyelvű és 2 orosznyelvű ív

*

Felelős kiadó: Richter László

15851.51. — Független-nyomda Budapest, VI., Eötvös-utca 12. — Felelős: Földi Vilmos

M. RUBINSTEIN

A burzsoá közgazdaságtudomány lenini leleplezése

Az imperializmusnak és a kapitalizmus általános válságának korszakában, a növekvő, fejlődő szocializmus és a rothadó, haldokló kapitalizmus közti gigászi osztályösszecsapások korszakában fejtették ki tevékenységüket az elmélet és a forradalmi gyakorlat óriásai: V. I. Lenin és I. V. Sztálin.

A nagy Lenin minden munkáját áthatotta az elmélet és gyakorlat, a gondolkodás és cselekvés szerves egysége. Ez az alapja annak a valóban teremtő, világot átformáló tudománynak, amelynek vezető egyénisége Lenin, a nagy tudós, a gondolkodás óriása, a tudomány forradalmára volt. A munkásosztály ellenségeivel folytatott harca során Marx tanítását megvédte és továbbfejlesztette: az új korszakra — az imperializmusnak, a proletárforradalomnak és a szocializmus szovjetunióbeli felépítésének korszakára alkalmazta. A marxizmus elveire támaszkodva, Lenin a társadalomtudományban sok új, hatalmas fölfedezést tett.

Sztálin elvtárs az első amerikai munkásdelegációval folytatott beszélgetésében számos olyan kérdést világított meg, amelyek terén Lenin — Marx tanítását továbbfejlesztve — újat adott.

Lenin lángeszűen, tudományos alapon elemezte az imperializmust, mint a monopolkapitalizmus legfelsőbb és utolsó szakaszát, amikor „a kapitalizmus sima továbbfejlődését, a kapitalizmus ugrásszerű, katasztrófákkal járó fejlődése váltotta fel, amikor a kapitalizmus fejlődésének egyenlőtlensége és a kapitalizmus ellentmondásai különös erővel nyilvánultak meg, amikor a fogyasztó és a tőkekiviteli piacokért a fejlődés rendkívüli egyenlőtlenségének feltételei között folytatott harc elkerülhetetlenné tette az időszakonkénti imperialista háborúkat a világ és az érdekszférák időszakonkénti újrafelosztása céljából."[1] Lenin feltárta az imperializmus elkerülhetetlen pusztulásának feltételeit és ennek az elemzésnek alapján arra a következtetésre jutott, hogy a szocializmus győzelme lehetséges kezdetben néhány, vagy egy egyedülálló országban, és lehetetlen a szocializmus egyidejű győzelme valamennyi országban.

[1] Sztálin Művei. 10. kötet. 93—94. lap. Idézve: Lenin. Válogatott Művek. I. kötet. 42. lap. Szikra. 1949.

1

A szovjet nép a bolsevik párt vezetésével a világ egyhatodán igazolta és az életbe átültette Leninnek, Sztálin elvtárs által lángeszűen továbbfejlesztett elméletét arról, hogy a szocializmus győzelme egy országban is lehetséges.

Napjainkban ez a lenini elmélet lelkesíti a népi demokratikus országok dolgozóit a szocialista társadalom mielőbbi felépítésére.

A minden rendű és rangú opportunisták ellen harcolva, akik különböző módon kísérelték meg, hogy a marxizmus forradalmi lényegét kiheréljék, és katedra-marxizmussá változtassák, Lenin megmutatta azt, hogy a marxizmusban a legfőbb — a proletariátus diktatúrájáról szóló tanítás. Ezt a tanítást továbbfejlesztve, Lenin fölfedezte a Szovjethatalmat, mint a proletariátus diktatúrájának legjobb államformáját.

Lenin úgy határozta meg a proletariátus diktatúráját, hogy a proletariátus, mint vezető erő, különleges formájú osztályszövetségre lép a nem proletár osztályok kizsákmányolt tömegeivel (a parasztsággal és másokkal), mint vezetettekkel, különös erővel hangsúlyozta azt a tényt, hogy a proletariátus diktatúrája — az osztálytársadalomban a demokrácia legmagasabb típusa, — a néptömegek érdekeinek kifejezője, szemben a kapitalista demokráciával, amely a kizsákmányolók elenyésző kisebbségének érdekeit fejezi ki.

Lenin megindokolta a **teljes** szocialista társadalom felépítésének lehetőségét a proletariátus diktatúrájának országában, amelyet imperialista államok vesznek körül, kijelölte a gazdasági politika konkrét útjait, amelyeknek segítségével a gazdaság parancsnoki magaslatait (az ipart, a földet, a közlekedést, a bankokat stb.) kézbentartó proletariátus összekapcsolja a társadalmasított ipart a mezőgazdasággal és ilymódon az egész népgazdaságot a szocializmushoz vezeti. Lenin megjelölte azt a konkrét utat is, amelyen a parasztság alapvető tömege fokozatosan bevonható a szocialista építés művébe. Ez a szövetkezetek útja.

A szövetkezet hatalmas eszköz a proletárdiktatúra kezében a kisparaszti gazdaságok átalakítására és a parasztság alapvető tömegeinek a szocializmus szellemében való átnevelésére.

Leninnek e tételei, amelyeket Sztálin elvtárs továbbfejlesztett és kiegészített, a Szovjetunióban a szocializmus építésének alapjává váltak. Napjainkban Leninnek és Sztálinnak ezek a felfedezései képezik alapját a népi demokratikus országok szocializmusba való fokozatos átmenetének.

Marx és Engels felvázolta a proletariátus hegemóniájának alapelveit. Lenin ezeket továbbfejlesztette és a proletariátus forradalmi vezetőszerepének jól kiépített rendszerévé dolgozta ki, amely szerint a proletariátus a falu és város dolgozó tömegeit nemcsak a cárizmus és a kapitalizmus megdöntése ügyében, hanem a proletariátus diktatúrája alatt a szocializmus építése ügyében is vezeti.

Lenin kidolgozta az imperializmus korszakának nemzeti és gyarmati forradalmairól szóló nézetek jól kiépített rendszerét, a nemzeti és gyarmati kérdést összekapcsolta az imperializmus megdöntésének kérdésével, és megmutatta azt, hogy a probléma alkotórésze a nemzetközi proletárforradalom egész kérdésének. Lenin nézeteinek ez a rendszere, amelyet Sztálin elvtárs továbbfejlesztett és kiegészített, elméleti alapjává vált a gyarmati népek hatalmas nemzeti-felszabadító mozgalmának, amely már az emberek százmillióit szaki-

totta ki az imperialista függőségből és előhirnöke az imperializmus elkerülhetetlen pusztulásának.

Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy Lenin „a marxizmus történetében elsőként dolgozta ki a **pártról szóló tanítást** — a pártról, mint a proletariátus vezető **szervezetéről,** mint a proletariátus kezében lévő döntő **fegyverről,** amely nélkül lehetetlen győzni a proletárdiktatúráért vívott harcban".[2]

Lenin, Sztálin elvtárssal együtt fölnevelte, és féltő gonddal erősítette az újtípusú forradalmi pártot, a bolsevikok hatalmas, legyőzhetetlen pártját.

Lenin és Sztálin tanítása ma — a sok államban vezető erővé vált — kommunista és munkáspártok tevékenységének az alapja.

Sztálin elvtárs nagyszerű meghatározása szerint Lenin a forradalom lángelméje volt. „Lenin a forradalomra született. A forradalmi robbanásoknak valóságos lángelméje volt, és a forradalmi vezetésnek legnagyobb mestere... Forradalmi fordulatok napján valósággal kivirult, látnokká vált, megjósolta az osztályok mozgását és a forradalom menetének cik-cakját, amelyeket úgy ismert, mint a tenyerét."[3] Lenin megfejtette az események belső értelmét és forradalmi jövőbelátásai később egészen pontosan beteljesedtek.

Lenin élete, mint Sztálin élete is, elválaszthatatlan a bolsevik párt dicső történetétől. Lenin új, magasabb típusú vezető volt. Ő hozta létre és nevelte föl az újtípusú pártot, amelyben — az ő szavai szerint — megtestesül korunk értelme, becsülete és lelkiismerete. Sztálin mondotta Leninről, hogy „nem egyszerűen egyik a vezetők közül, hanem magasabb típusú vezető, köszáli sas, aki a harcban nem ismer félelmet, és bátran vezeti a pártot előre az orosz forradalmi mozgalom földeritetlen útjain."[4]

Lenin rendkívül meggyőzően mutatta meg, hogy korunk tudománya mélységesen pártos szellemű, hogy az osztálytársadalmak tudománya feltétlenül a harcoló osztályok érdekeit tükrözi. Ahogyan a politika terén a pártok is csak két táborba csoportosulnak, ugyanúgy a kapitalizmusban a tudomány is a két alapvető osztály szerint oszlik meg.

Lenin „Materializmus és empiriokriticizmus" című halhatatlan művében megbélyegzi a „megvetésre méltó filozófiai középpártot", amely minden egyes kérdésben összezavarja a materialista és idealista irányt, a „békülékeny sarlatánkodást", mely megkísérli, hogy megkerülje a filozófiának e két főirányát és hazug „pártonkívüliségével" kérkedik. Ezt a tételt Lenin a politikai gazdaságtanra vonatkozóan is többször kifejtette. A polgári közgazdákról azt írta, hogy „a politikai gazdaságtan **egyetlenegy** professzorának sem szabad elhinnünk **egyetlenegy szót sem,** mihelyt a politikai gazdaságtan általános elméletéről van szó, bármilyen értékes munkákat képes is adni a tényekkel foglalkozó speciális kutatások terén. Mert a politikai gazdaságtan a modern társadalomban éppen olyan párttudomány, mint az **ismeretelmélet.**"[5]

A burzsoá közgazdaságtan és filozófia képviselőivel kapcsolatban Lenin rámutatott arra, hogy „a gazdaságtan professzorai nagyjában és egészében csak a tőkésosztály tudós segédei, a filozófia-professzorok pedig a teológusok tudós segédei."[6] Ezzel kapcsolatban Lenin azt írta, hogy a marxistáknak az a félada-

[2] Az SzK(b)P története. 64. lap. Szikra, 1950.
[3] Sztálin Művei. 6. kötet. 61. lap. (Oroszul.) Idézve: Lenin. Válogatott Művek. I. kötet. 38. lap. Szikra 1949.
[4] I. m. 32. lap.
[5] Lenin. Materializmus és empiriokriticizmus 350—351. lap. Szikra 1949.
[6] I. m. 351. lap.

tuk, hogy elsajátítsák és feldolgozzák az új gazdasági jelenségek tényanyagát, amelyet e „segédek" munkáikban összegyüjtöttek, de ugyanakkor „értsenek ahhoz is, hogy lenyessék reakciós tendenciájukat, értsenek ahhoz, hogy keresztülvigyék **saját** vonalukat és harcot folytassanak a velünk szemben ellenséges erők és osztályok **egész vonalával.**"[7]

Lenin közgazdasági kutatásai a legragyogóbb példái a pártos közgazdaságtudománynak, amely fáradhatatlanul harcol a proletariátussal szemben ellenséges erők és osztályok egész vonalával, a monopoltőke tudós segédeinek közgazdasági áltudományával.

Lenin „A burzsoá értelmiség módszerei a munkásosztály ellen vívott harcában" című cikkében, amelyet az első világháború kitörése előtt írt, nagyszerűen elemezte a burzsoá ideológia szerepét a monopoltőkének a munkástömegek ellen folytatott harcában. Lenin azt írta, hogy a világ „valamennyi tőkés országában, a burzsoázia a harcnak két módját alkalmazza a munkásmozgalom és a munkáspártok ellen. Az első mód — erőszak, üldözés, tilalmak, elnyomás. Ez a mód alapjában jobbágyi, középkori".[8] A burzsoázia harcának másik módja a munkásosztály ellen a munkásság megbontása, sorainak szétzüllesztése, a proletariátus egyes képviselőinek vagy csoportjainak megvesztegetése és átcsábítása a burzsoázia oldalára. Emellett széles körben alkalmaznak liberális és „demokratikus" módszereket a munkásság becsapására és elzüllesztésére.

Lenin a munkásság politikai felvilágosításának útján hatalmas lépésnek tartotta a munkásosztályra gyakorolt burzsoá ideológiai befolyás leleplezését, mert ez lehetőséget ad arra, hogy a burzsoá csoportok kezéből kiverjék a rágalom fegyverét. Lenin 1919 augusztus 1-én az oktatás és a szocialista kultúra munkásainak I. Össz-Oroszországi kongresszusán mondott beszédében ragyogóan jellemezte a burzsoá ideológiát. Marx, a kapitalista kizsákmányolás alapjait elemezve, irónikusan jegyezte meg: „itt, ahova önöket elvezetem, ezen a területen, ahol a kapitalisták kipréselik a profitot, — itt kizárólag a szabadság, egyenlőség és Bentham uralkodik." Lenin idézi Marxnak ezt a megjegyzését, s azt mondja, hogy „a kapitalista társadalomban, amely a tőke uralmán, a pénz uralmán, a munkásság kizsákmányolásán alapul, éppen a „szabadság, egyenlőség és Bentham" uralkodik. Szabadság, amelynek ők a nyerészkedés szabadságát, a kevesek meggazdagodásának szabadságát, a kereskedelmi forgalom szabadságát nevezik; egyenlőség, melynek a kapitalisták és munkások egyenlőségét nevezik; Benthamnak, vagyis a szabadságra és egyenlőségre vonatkozó kispolgári előítéleteknek az uralma".[9]

Leninnek e nagyszerű meghatározása annak a burzsoá apologetikának a lényegét tárja fel és leplezi le, amely áthatja a mai kapitalizmus közgazdászainak, történészeinek, szociológusainak, filozófusainak, jogászainak és más ideológusainak nagyszámú „elméletét", tudományos igényt támasztó „munkáit" és puffogó propagandafrázisait, szerepléseit.

Ezzel egyidőben Lenin ismét elemezte azokat a változásokat, amelyeket az imperializmus korszaka okozott a burzsoá ideológiában és a burzsoá társadalomtudományban. Lenin 1913-ban ezt írta: „Olyan történelmi pillanat következett be, amikor a vezetést kezében tartó buzsoázia a növekvő és erősödő

[7] Ugyanott.
[8] Lenin Művei. 20. kötet. 425. lap. (Oroszul.)
[9] Lenin Művei. 29. kötet. 494—495. lap. (Oroszul.)

proletariátustól való félelmében támogat mindent, ami maradi, halódó, középkori. Az elhaló burzsoázia egyesül minden önmagát túlélt és túlélő erővel, hogy mentse az ingadozó bérrabságot".[10]

Lenin „A harcos materializmus jelentőségéről" című cikkében külön megjegyezte: az Egyesült Államokra vonatkozó anyagok világosan mutatják, hogy „az úgynevezett ‚modern demokrácia' nem egyéb, mint szabadság annak hirdetésében, aminek hirdetése a burzsoáziának előnyös. A burzsoázia számára pedig előnyös a legreakciósabb eszméknek, a vallásnak, a sötétségnek hirdetése, hirdetése mindannak, ami a kizsákmányolókat védelmezi stb".[11] A reakciós eszméknek és mindenféle sötétségnek ez a terjesztése rendszerint a „demokrácia", „szabadság", „nyugati civilizáció" stb. jelszava mögé rejtőzik. Az imperializmus korszakában azonban — amint Lenin mondotta — „az angol kultúra, a francia kultúra, az amerikai civilizáció azt jelenti: ki-ki rabol, ahogy tud".[12]

Lenin ismételten megbélyegezte azt a hajszát, amelyet a burzsoá értelmiség közt divatos reakciós tanokért, az európai tudomány állítólagos „legújabb szavának" aranyfüstjéért folytatnak, képtelenek lévén kibogozni, hogy ez alatt az aranyfüst alatt „a burzsoázia, a burzsoá előítéletek és a burzsoá reakció szolgálatának ez vagy az a válfaja rejtőzik". Követelte, hogy „fáradhatatlannak kell lenni a ‚papság valamennyi modern, okleveles lakájának' leálcázásában és üldözésében, függetlenül attól, hogy a hivatalos tudomány képviselőinek minőségében lépnek-e azok fel, vagy pedig, mint szabad portyázók, akik magukat ‚baloldali demokrata', vagy ‚eszmei szocialista' publicistáknak nevezik." [13]

Lenin haraggal ostorozta a burzsoá közgazdaságtudományt, amely a marxizmus legvulgárisabb „tagadásává" és a tőke érdekeinek mindenféle lehetetlen badarság és legszemtelenebb ostobaságok segítségével való védelmezésévé fajult. Ezt írta: „. . . a burzsoá társadalomban olyan a professzorok t á r s a d a l m i helyzete, hogy csak az töltheti be a tisztséget, aki elárulja a tudományt a tőke érdekeinek szolgálatában, aki hajlandó a szocialisták ellen a legképtelenebb badarságokat, a legszemérmetlenebb ostobaságokat, zagyvaságokat hangoztatni. A burzsoázia mindezt megbocsátja a professzoroknak, feltéve, hogy a szocializmus ‚megsemmisítésével' foglalkoznak." [14] Leninnek ez a jellemzése fokozott mértékben alkalmazható az angol és amerikai monopolisták szolgálatában álló modern polgári közgazdákra, akik évről-évre a leghihetetlenebb badarságokat szajkózzák, és szemérmetlenül elferdítik a valóságot, csak azért, hogy kiszolgálhassák monopolista gazdáikat, és mégegyszer kinyilatkoztathassák a szocializmus „végleges megsemmisülését."

Lenin ragyogóan megmutatta, hogy a burzsoa közgazdák félnek az igazi tudománytól, félnek a kapitalista valóság tudományos elemzésétől. Ezeket a kísérleteket, amelyek arra irányulnak, hogy a gazdasági fejlődés törvényeit kiűzzék a tudományból, Lenin Sztruve írásainak példáján fedte föl. (Sztruve

[10] L e n i n. Válogatott Művek. I. kötet. 813. lap. Szikra 1949.
[11] L e n i n. Marx, Engels, marxizmus. 456. lap. Szikra 1949.
[12] L e n i n Művei. XXV. kötet. 54. lap. (Oroszul.)
[13] L e n i n. Marx, Engels, marxizmus. 453. lap. Szikra 1949.
[14] L e n i n Művei. 20. kötet. 129. lap. (Oroszul.)

később egészen a „fekete századok"* nacionalizmusáig és a gyenyikini ellenforradalomig süllyedt.) Lenin ezt írta: „reménytelennek tartani a jelen tudományos megismerésének lehetőségét, lemondani a tudományról, minden általánosítás semmibevevésére törekedni, a történelmi fejlődés minden „törvénye" elől elrejtőzni — nem látni az erdőt a fáktól — ez az osztályértelme annak a divatos burzsoá szkepticizmusnak, annak a holt és élettelen skolasztikának, amelyet Sztruve úrnál látunk."[15]

Sok burzsoá közgazda a tudományokról való lemondást a tudomány létjogosultságának elvi tagadásáig fokozta. Így, Sztruve, a XX. században megismételte a XIX. század vulgáris közgazdáinak módszereit, akik — Engels szavai szerint — a klasszikus közgazdaságtan veszélyes következtetéseitől megijedve, úgy határoztak, hogy ezen a területen biztonságosabb, ha semilyen tudományt sem tűrnek. A maguk idejében Brentano, Sztruve és más burzsoá közgazdák hadjáratot hirdettek a politikai gazdaságtan elmélete ellen és megkísérelték, hogy a tények és tényecskék gyűjteményévé és leírásává, a hírhedt „empirikus" iskolává alakítsák át. Most pedig ezeknek az iskoláknak az epigonjai árasztják el vaskos „műveikkel" az USA, Anglia és más kapitalista országok, mai közgazdasági irodalmát.

Lenin egyszersmindenkorra leleplezte ezt a hírhedt „empirizmust", amely kiűzi a tudományból a burzsoá számára kellemetlen általánosításokat, és mert belátja helyzetének reménytelenségét, és a marxista elmélet megcáfolásának lehetetlen voltát, öntudatlanul arra törekszik, hogy — **„futva fusson** mindenféle tudományos kutatás elől." Lenin mutatta meg azt, hogy nemcsak a filozófiában és természettudományban, hanem a politikai gazdaságtanban is érvényes az, hogy „a **törvények** kiűzése a tudományból, lényegében **nem más, mint a vallás törvényeinek becsempészése**"[16]

Lenin rámutatott arra, hogy „Marx óta bármiféle más, nem-marxi politikai gazdaságtanról beszélni csak a kispolgárok elbolondítására lehet, legyenek azok bármily „magasfokúan civilizált" kispolgárok is."[17] Ugyanakkor — amint Lenin nem egyszer hangsúlyozta — a „történelem dialektikája olyan, hogy a marxizmus elméletének győzelme arra készteti ellenségeit, hogy marxista **lepelbe burkolódzanak**"[18] Lenin kérlelhetetlenül és kíméletlenül leleplezte a polgári közgazdáknak és a II. Internacionálé marxistává álcázott opportunistáinak mindennemű kísérletét arra, hogy elferdítsék Marx forradalmi tanait, kiheréljék a marxizmus forradalmi lényegét.

Lenin megvédelmezte a marxista közgazdaságtant a polgári és kispolgári közgazdák, a revizionisták és a minden rendű és rangú opportunisták számtalan támadásával szemben. Egyetlen területe, egyetlen kérdése sincs a közgazdaságtudománynak, amelyben Lenin — továbbfejlesztve és előbbrelendítve a marxista elméletet — meg ne semmisítette, szét ne zúzta volna a marxizmus iránt ellenséges polgári és kispolgári elméleteket, föl ne tárta volna a polgári közgazdaság-„tudomány" hazug voltát és a marxizmus opportunista elferdítését.

* A cári Oroszország egyik reakciós terrorszervezete, amelyben reakciós földesurak, papok és csavargók sorából verbuvált, jobbára bűnöző elemek vitték a főszerepet. (V. ö. az SzK(b)P történetének vonatkozó részeivel.)

[15] I. m. 179. lap.

[16] I. m. 182. lap.

[17] Lenin Művei. 17. kötet. 333. lap. (Oroszul.)

[18] Lenin. Válogatott Művek. I. kötet. 72. lap. Szikra 1949.

Lenin már a mult század 90-es éveiben megsemmisítő bírálatnak vetette alá a narodnyikok gazdasági nézeteit, amelyek azokban az időkben a kulákság érdekeit fejezték ki. Ugyanakkor lerántotta a leplet a „legális marxisták"-ról is, akik csak marxista mezbe burkolóztak. Marx újratermelési elméletét továbbfejlesztve, Lenin szétzúzta a narodnyikoknak azt a téveszméjét, hogy az értéktöbblet realizálása állítólag lehetetlen külső piacok nélkül. Lenin már a 90-es években befejezte a narodnyikság eszmei szétzúzását és ezzel megtisztította a talajt Oroszországban egy marxista munkáspárt létrehozására. A „Mi a teendő" című nagyszerű könyvében eszmei álláspontjukat szétzúzva megsemmisítő csapást mért az „ökonomizmus"-ra és a nyugateurópai szociáldemokrata pártokban lévő szövetségeseire, a revizionista Bernstein opportunista követőire, akik a munkásosztályra gyakorolt burzsoá befolyás közvetítői voltak.

Oroszország és más országok agrárkérdésének szentelt nagyszerű munkáiban Lenin megcáfolhatatlanul bebizonyította azoknak az „elméleteknek" teljes tarthatatlanságát, amelyek szerint a kapitalista társadalomban lehetséges a mezőgazdaság nem-kapitalista fejlődése. Lenin teljesen megcáfolta a Marx-„kritikusoknak" azt az állítását, amely szerint a kisüzemi mezőgazdasági termelés állítólag előnyösebb a nagyüzeminél. Lenin a burzsoá előítéletek és a burzsoá hazugság kódexének[19] nevezte David német revizionista könyvét, amelyben álszocialista frázisokkal próbálja bebizonyítani a kisüzemi termelés „fölényét", „életképességét" stb. Lenin végleg leleplezte a „csökkenő földhozadék„ hírhedt „törvényét", amelynek segítségével a polgári közgazdák megkísérelték a kapitalizmus korlátozott lehetőségeiért és ellentmondásaiért a természetre áthárítani a felelősséget, „megindokolni" a dolgozók növekvő nyomorát.

Lenin következetesen leleplezte a burzsoá közgazdáknak és statisztikusoknak, valamint reformista segítőtársaiknak hamis megállapításait arról, hogy az elnyomorodás marxista elmélete állítólag nem felel meg a valóságnak. Megcáfolhatatlanul bebizonyította, hogy a kapitalizmusban egyre jobban elmélyül a kizsákmányolók és kizsákmányoltak közti szakadék. „A munkás **abszolute** elnyomorodik, vagyis egyenesen szegényebbé válik, mint korábban volt, kénytelen rosszabbul élni, szűkösebben táplálkozni, gyakrabban kénytelen éhezni, pincékben és padlásokon húzni meg magát.

Még nyilvánvalóbb azonban a munkások **viszonylagos** elnyomorodása, vagyis a munkások **részesedésének** csökkenése a társadalom jövedelmében." [20]

Lenin ezzel a fontos kérdéssel kapcsolatban, amelynek rendkívül nagy figyelmet szentelt, valamint egész sor más közgazdasági probléma elemzésével kapcsolatban, élesen rámutatott a polgári statisztika apologetikus szerepére, feltárta azokat a módszereket, amelyekkel a burzsoá statisztikusok az adatoknak egész tömegét hamisítják meg, hogy ilymódon szépítgessék a kapitalista valóságot és elkenjék, eltussolják a kapitalizmus áthidalhatatlan osztályellentmondásait.

Lenin fáradhatatlan harcot folytatott a statisztikának a közgazdaság elméletétől való elszakadása ellen; megmutatta, hogy a gazdasági statisztika elméleti alapja csak a marxista politikai gazdaságtan lehet. Leleplezte a „statisztikai kretenizmust", amely „a fák között eltünteti az erdőt, a számhalmazok közt a jelenségek gazdasági típusait".

[19] Lenin Művei. 22. kötet. 51. lap. (Oroszul.)
[20] Lenin-Sztálin. A munkáról. 20. lap. Szikra 1950.

Lenin ostorozta a polgári statisztika **„kincstári-sablon"** számait, és azt, hogy a közgazdák ezeket a számokat kritikátlanul használják fel, mintha „a kutatók még csak nem is sejtenék, hogy mekkora nyomor, elnyomás, pusztulás rejlik e sablonszerű számok mögött".[21]

A világ munkásosztálya számára különösen az imperializmusról szóló lenini tanításnak volt nagy jelentősége, amelyet Lenin az imperialista reakciót védelmező burzsoá közgazdákkal, a II. Internacionálé opportunistáival, az imperialista kémközpontok ügynökévé aljasodott trockisták és buharinisták ellen vívott kérlelhetetlen harc során dolgozott ki. „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" című művében Lenin feltárta a polgári közgazdák és szociálsoviniszták szemérmetlen hazugságait az imperialista háborúk okairól és céljairól, az annexiókról, az imperializmus gyarmati politikájáról. Leleplezte mind az imperializmus „bértollnokait", mind a magukat pacifistának és szocialistának nevező reakciós kispolgárokat, akik dicshimnuszt zengedeztek a „wilsonizmus"-ról és azt bizonygatták, hogy béke és reformok az imperializmusban is lehetségesek. Különös figyelmet fordított Lenin a „kautskyzmus" leleplezésére — „annak a nemzetközi szellemi áramlatnak a bírálatára, amelyet a világ minden országában, a ‚legtekintélyesebb teoretikusok' a II. Internacionálé vezérei... és egész tömeg szocialista, reformista, pacifista, burzsoá-demokrata meg pap képviselnek".[22] Lenin megmutatta, hogy a „kautskyzmus" egyrészről a II. Internacionálé bomlásának, rothadásának terméke, másrészről „ama kispolgárok ideológiájának elkerülhetetlen gyümölcse, akiket egész életmódjuk a burzsoá és demokrata előítéletek rabjává tesz".[23]

Lenin feltárta, hogy hazug a burzsoá közgazdáknak és az őket szajkózó kautskystáknak az az állítása, hogy a monopóliumok állítólag kiküszöbölik a konkurrenciát és a válságot. „A válságoknak a kartellek útján való kiküszöbölése nem egyéb a polgári közgazdák meséjénél, akik a kapitalizmust mindenáron szépítgetik. Ellenkezőleg, a monopólium, amely az ipar **egyes** ágaiban kialakult, fokozza és kiélezi a zűrzavart, amely az **egész** kapitalista termelésnek sajátos vonása."[24]

Ezzel kapcsolatban Lenin leleplezte a polgári közgazdáknak azt a fecsegését is (amit később Hilferding és a „szervezett kapitalizmus" más védelmezői ismételgettek), hogy a technika fejlődése állítólag jótékony hatással van a válságok kiküszöbölésére, illetőleg enyhítésére. Lenin kifejtette, hogy az imperializmus körülményei között „a technika fokozottan gyors növekedése a nemzetgazdaság különböző ágai közötti aránytalanságnak, zűrzavarnak és válságnak egyre több elemét hozza magával".[25]

Lenin ostorozta az imperializmus apologetáit, s különösen Schulze-Gaevernitz német professzort — aki minden módon álcázni igyekezett azt a tényt, hogy egy maroknyi bankmonopolista az egész népet kifosztja. „A polgári professzorok feladata — írja Lenin — nem az egész gépezet feltárása, nem a bankmonopolisták valamennyi fortélyának leleplezése, hanem azok szépítgetése."[26] „Az imperializmusra vonatkozó füzetek"-ben Schulze-Gaevernitz

[21] Lenin Művei. 22. kötet. 73. lap. (Oroszul.)
[22] Lenin. Válogatott Művek. I. kötet. 918. lap. Szikra 1949.
[23] Ugyanott.
[24] I. m. 933. lap.
[25] I. m. 934. lap.
[26] I. m. 944. lap.

professzornak „A brit imperializmus" című könyvét jellemezve, ezt írta: „Ez a nagystílű szélhámos, fecsegő, kantiánus, klerikális soviniszta... Angliában utazgatott, ahol sok anyagot és megfigyelést gyűjtött össze. Az angol urak rabolnak, engedjetek hát minket is rabolni, „szentesítve" a rablást Kant, az istenke, a hazafiasság és a tudomány által — ime ez a lényege e „tudós" álláspontjának!!".[27] Leninnek ez a találó jellemzése teljes egészében érvényes az amerikai imperializmust szolgáló mai polgári „tudósok" százaira is, akik minden hangnemben könyörögnek: „hagyjatok minket is rabolni", és ezt a rablást a „tudományról", „demokráciáról", „elmaradt országok megsegítéséről" stb.-ről szóló képmutató frázisokkal „szentesítik".

A burzsoá közgazdák és az uszályukba szegődött Kautsky szerint, a nemzetközi kartellek állítólag megadják a lehetőséget a népek közötti béke reményére. Lenin feltárta, hogy álszenteskedő okoskodások ezek, amelyek elméleti képtelenséget állítanak, gyakorlatilag pedig tisztességtelen módon védelmezik a legrosszabb fajtájú opportunizmust. Lenin ostorozta az imperialista burzsoázia tudós-lakájait, akik igyekeztek szépítgetni az imperialista államok gyarmati politikáját, leleplezte Kautsky arra irányuló kísérleteit, hogy az imperializmus politikáját gazdaságától elszakítsa, a kapitalizmus utolsó szakaszának leggyökeresebb ellentmondásait eltussolja, letompítsa, ahelyett, hogy feltárná őket egész mélységükben.

Különösen nagy jelentősége van annak, hogy Lenin leleplezte az **„ultraimperializmus"** és **„a szervezett kapitalizmus"** trockisták és buharinisták által felkapott ellenforradalmi elméleteit. Lenin kigúnyolta a „szervezett" kapitalizmus gyönyörűségeinek azt a hivatalos magasztalását, amelyet dicsőítői, Schulze-Gaevernitz, Liefman és a hozzájuk hasonló „teoretikusok" zengenek.[28] Megmutatta, hogy Kautsky „ultraimperializmus" elmélete mennyire határozottan és visszavonhatatlanul szakít a marxizmussal. Az „ultraimperializmus" holt absztrakciói — mint Lenin mondja — kizárólag a legreakciósabb célt szolgálják: elterelik a figyelmet az imperializmus **meglévő** ellentmondásainak mélységéről és „lovat adnak az alá a gyökerében hibás gondolat alá, amely az imperializmus magasztalóinak malmára hajtja a vizet, s amely szerint „a finánctőke uralma állítólag csökkenti a világgazdaságon belül fennálló egyenlőtlenségeket és ellentmondásokat, holott a valóságban **fokozza** őket." [29]

Lenin feltárta Kautsky hirhedt „ultraimperializmus" elméletének reakciós jellegét, rámutatott, hogy ennek az elméletnek a tömegek félrevezetésén kívül nincs semmi egyéb értelme. Az imperializmusra vonatkozó Kautsky-féle kispolgári „kritika" eredményeit összegezve, Lenin ezt írja: „Az imperializmus Kautsky-adta elméleti elemzését éppúgy, mint az imperializmussal kapcsolatos gazdasági és politikai bírálatát **teljesen** áthatja az a marxizmussal egyáltalában össze nem egyeztethető szellem, amely a legalapvetőbb ellentmondásokat elpalástolja és elkeni..."[30] Az imperializmus egész opportunista kritikájának az volt a célja, hogy kiherélje a marxizmus élő, forradalmi szellemét, „megcáfolja" az imperializmus lenini elméletének alapvető általános következtetéseit arról, hogy az imperializmus a szocialista forradalom előestéje.

[27] Lenin. Az imperializmusra vonatkozó füzetek. 392. lap. Állami Politikai Kiadó. 1939. (Oroszul.)

[28] Lenin. Válogatott Művek. I. kötet. 950. lap. Szikra, 1949.

[29] I. m. 995. lap.

[30] I. m. 1021. lap.

Éppen az imperializmusnak, mint a kapitalizmus utolsó szakaszának következetes marxista elemzése alapján bizonyította be Lenin, hogy az imperializmus és az általa kiváltott szélsőségesen egyenlőtlen fejlődés viszonyai között eleinte egyes kapitalista országokban is lehetséges, sőt elkerülhetetlen a szocializmus győzelme; ugyancsak ez elemzés alapján alkotta meg a proletárforradalom elméletét.

Lenin igen nagy figyelmet szentelt az államra vonatkozó burzsoá és kispolgári elméletek leleplezésének. 1919-ben „Az államról" tartott előadásában kijelentette, hogy aligha akad még egy olyan kérdés, amelyet a polgári tudomány, filozófia, jogtudomány, politikai gazdaságtan és publicisztika képviselői annyira összekúszáltak volna, mint az állam kérdését.

„Ez a kérdés azért olyan k u s z á l t és bonyolult, mert (s e tekintetben csupán a gazdasági tudományok alapelvei múlják felül) nagyobb mértékben érinti az uralkodóosztályok érdekeit, mint bármely más kérdés. Az államról szóló tanítással szokták igazolni a társadalmi kiváltságokat, a kizsákmányolást, a kapitalizmus létezését — ezért a legnagyobb hiba volna ebben a kérdésben pártatlanságot várni, ezt a kérdést így megközelíteni; mintha azok az emberek, akik a tudományosságra tartanak igényt, önöknek ebben a tiszta tudomány szempontjait fejtenék ki."[31]

Lenin kifejtette, hogy az államra vonatkozó tanításokban és elméletekben mindig meg kell látni az osztályharcot, amely visszatükröződik vagy kifejezésre jut az állammal kapcsolatos nézetek harcában, az állam szerepének és jelentőségének értékelésében. Lenin ugyanebben az előadásában leleplezte a polgári demokrácia hazug és álszent lényegét is, hangsúlyozta, hogy „sehol sem nyilvánul meg oly durván, oly nyílt vesztegetés formájában a tőke hatalma, egy maroknyi milliárdos hatalma az egész társadalom felett, mint Amerikában".[32]

A burzsoá közgazdaságtan különösen elkeseredetten támadja a marxizmus-leninizmus tanítását az állam osztályjellegéről. A monopolkapitalizmus ideológusai — a nyílt imperialistáktól egészen a marxistáknak álcázott opportunistákig — a burzsoá államot mindenképpen valamilyen osztályok felett álló erőnek igyekeznek feltüntetni, amely az egész társadalom érdekeit képviseli és védi. Lenin ezért írta: „Lehetetlen harcolni a dolgozó tömegeknek általában a burzsoázia befolyása alól, és különösen az imperialista burzsoázia befolyása alól való felszabadulásáért, ha nem harcolunk az „államra" vonatkozó opportunista előítéletek ellen."[33]

Lenin nem egyszer leleplezte a polgári közgazdákat, akik a háborús idők „állami rendszabályait" — amelyek a munkások számára katonai kényszermunkát, a bankárok és kapitalisták számára paradicsomot jelentenek — úgy igyekeztek feltüntetni, mintha állami „ellenőrzést" jelentenének a monopoltőke felett. Lenin ezt írta: „A burzsoák hazudnak, amikor, ‚ellenőrzés'-nek tüntetik fel azokat az állami tervszerű rendszabályokat, amelyek a kapitalisták számára háromszoros, ha nem tízszeres profitot biztosítanak."[34]

Leninnek az az útmutatása, amely az „állami szabályozás" jellegével kapcsolatban lerántja a leplet a burzsoá ideológusok hazugságairól, ma is teljes mértékben érvényes, amikor az imperializmus kiszolgálói megkísérlik, hogy

[31] L e n i n. Marx, Engels, marxizmus. 401. lap. Szikra 1949.
[32] I. m. 415. lap.
[33] L e n i n. Válogatott Művek. II. kötet. 155—156. lap. Szikra 1949.
[34] L e n i n Művei. 25. kötet. 356. lap. (Oroszul.)

a kapitalista országok monopolista államkapitalizmusát és háborús gazdaságát „tervgazdaságnak" tüntessék fel.

Újult erővel hangzanak most Leninnek ezek a szavai: „az államok az imperialista versengés következtében megerősödött katonai szervezeteikkel háborús szörnyetegekké váltak, amelyek emberek millióit irtják ki azért, hogy eldöntsék a vitát: Anglia vagy Németország, az egyik, vagy a másik finánctőke uralkodjék-e a világon".[35]

Ezeket a lenini tételeket Sztálin elvtárs fejlesztette tovább, aki végérvényesen szertefoszlatta a kapitalista tervgazdaság lehetőségének illúzióját. H. G. Wells angol íróval folytatott beszélgetésében rámutatott, hogy a gazdaság „tulajdonképpen alig érdekli a kapitalista államot, nincs annak kezében. Ellenkezőleg, az állam van a kapitalista gazdaság kezében".[36]

Sztálin elvtárs világosan bebizonyította, hogy a burzsoá kormányok — a „demokratikus" parlamentek ellenére — teljesen a kapitalista monopóliumoktól és bankoktól függnek. „A parlamentek azt hiszik — mondotta Sztálin elvtárs — hogy ők ellenőrzik a kormányt. Valójában pedig az történik, hogy a leghatalmasabb finánc-érdekcsoportok már előre meghatározzák a kormányok összetételét és ellenőrzik azok tevékenységét. Ki ne tudná, hogy egyetlenegy kapitalista „hatalom" sem alakíthat kabinetet a pénzügyi hatalmasságok akarata ellenére; csak pénzügyi nyomást kell gyakorolni — és a miniszterek eszeveszett gyorsasággal repülnek helyükről. Ez a valóságos ellenőrzés, amelyet a bankok gyakorolnak a kormányok fölött, szemben a parlamentek látszólagos ellenőrző tevékenységével."[37]

Leninnek és Sztálinnak ezek a tételei égetőbben időszerűek napjainkban, amikor az Egyesült Államokban egy maroknyi kapitalista monopólium arra használja föl a kezében összpontosított államgépezetet, hogy segítségével óriási profitot biztosítson a maga számára, kalandor kísérletet tegyen újabb háború kirobbantására, a történelmi fejlődés menetének megváltoztatására és a világuralom kivívására.

Lenin nem egyszer hangsúlyozta, hogy a polgári közgazdaságtudomány az imperializmus korszakában eljutott a rothadás, a hanyatlás, a prostitúció legmélyebb fokára. Az imperializmus korszakának elején a kapitalizmus általános válságának kibontakozásáig „valamennyi vagyonos osztály maradék nélkül az imperializmus oldalára megy át. ‚Általános' lelkesedés az imperializmus kilátásaiért, az imperializmus eszeveszett védelmezése ‚mindenképpen való kendőzése' — ez az idők jele".[38] Ebben az időszakban az imperialista ideológia behatol a munkásosztályba is, mert a munkásosztályt nem választja el kínai fal a többi osztályoktól.

„A fináncoligarchia szörnyű uralmára vonatkozó visszataszító tények" annyira szembeötlők, hogy az USA-ban, Angliában, és valamenyi más kapitalista országban egész irodalom keletkezett, amely ugyan polgári szemszögből nézve, de mégis csak megadja — ahogy Lenin mondja — a fináncoligarchia „kispolgári" bírálatát. Az imperializmust cinikus nyíltsággal védelmező és a kapitalizmus „megreformálásának" híveihez tartozó polgári közgazdák között sajátságos munkamegosztás alakult ki. Lenin ezt mondja erről: „A polgári

[35] Lenin. Válogatott Művek. II. kötet. 256. lap. Szikra 1949.
[36] Sztálin. A leninizmus kérdései. 10. kiadás. 602. lap. (Oroszul.)
[37] Sztálin Művei. 10. kötet. 100—101. lap. (Oroszul.)
[38] Lenin. Válogatott Művek. I. kötet. 1009. lap. Szikra 1949.

tudósok és publicisták rendszerint kissé burkolt formában szállnak síkra az imperializmusért, leplezgetik az imperializmus teljes uralmát és mély gyökereit, részleteket és másodrendű sajátságokat igyekeznek előtérbe tolni, s teljesen komolytalan „reform"-tervezetekkel, amilyen például a trösztök, vagy bankok feletti rendőri felügyelet stb., igyekeznek elterelni a figyelmet a lényegről. Ritkábban lépnek fel a cinikus, nyílt imperialisták, akiknek van bátorságuk megmondani, hogy az imperializmus alapvető sajátosságai megreformálásának gondolata ostobaság".[39]

Ilymódon a polgári közgazdász-professzorok többsége, akiket a monopóliumok megfizetnek a kapitalista rabszolgaság szépítgetéséért, erőiket a finánc-oligarchia kizsákmányoló fondorlatainak takargatására, a bankmonopolisták büntetteinek szépítgetésére összpontosítják. Lenin ezt írta: „... a német — és nemcsak a német — polgári tudomány képviselői... kivétel nélkül az imperializmus és a finánctőke dicsőítői. Nem leplezik le, hanem leplezgetik és szépítgetik az oligarchia kialakulásának ‚mechanikáját', módszereit, ‚megengedett és meg nem engedett' jövedelmeinek méreteit, a parlamentekkel való kapcsolatait stb., stb. Az ‚átkozott kérdéseket' fontoskodó, homályos frázisokkal hárítják el maguktól, miközben a bankigazgatók ‚felelősségérzetéhez' fordulnak egekig dicsérik a porosz államhivatalnok ‚kötelességérzetét', komoly ábrázattal foglalkoznak ‚felügyeletről', ‚szabályozásról' szóló teljesen komolytalan törvényjavaslatok apróságaival, elméleti szembekötősdit játszanak...[40]

Leninnek ez a jellemzése teljes mértékben alkalmazható az imperializmus és a monopóliumok kérdéseivel foglalkozó mai amerikai és angol polgári közgazdaságtani irodalomra, valamint a jobboldali szocialisták írásaira. Most, amikor az USA-ban és Angliában a monopóliumok uralma még átfogóbbá, a monopóliumok politikája pedig még reakciósabbá vált, a polgári közgazdák — különösen azok, akik igényt tartanak a „liberális" jelzőre és a „tudományosság" igényével takaróznak — valójában megalázkodnak az imperializmus előtt s minden eszközzel igyekeznek elterelni a tömeg figyelmét a finánc-oligarchia uralmának ravasz „mechanikájáról", az imperialista politika valódi céljairól és lényegéről.

Néhány amerikai polgári közgazda, mint például W. Berge, D. Lynch, valamint az Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottságnak, a kisüzemek kongresszusi bizottságának egyes munkatársai és mások, a finánc-oligarchia uralmának legkirívóbb tényeit, a monopoltőke túlkapásait szemléltetik munkáikban, sőt néha még bírálni is merészelik a monopóliumokat, és a szabadverseny állítólagos „paradicsomi napjait" sírják vissza. A monopóliumok e kispolgári bírálatának azonban nemcsak, hogy semmi köze sincs a monopolkapitalizmusnak és alapvető hibájának tudományos elemzéséhez, hanem sajátos módon a monopolkapitalizmus céljait szolgálja, mert hozzájárul a tömegek becsapásához, és reakciós-utópista illúziókat kelt afelől, hogy a kapitalizmust meg lehet „javítani", „jobbá" lehet tenni anélkül, hogy alapjait érintenék. Az ilyen „jámbor óhajok" lépten-nyomon megismétlődnek az Egyesült Államok mai polgári közgazdasági irodalmában, különösen azoknak a liberális közgazdáknak írásaiban, akik magukat a „roosevelti agytröszt" utolsó mohikánjainak nevezik, akik hasztalanul kísérelték meg annak idején, hogy kapitalista kivezető útat találjanak az 1929—33-as mély gazdasági válságból.

[39] Ugyanott.
[40] Lenin. Válogatott Művek. I. kötet. 951—952. lap. Szikra 1949

Ma, mikor az Amerikai Egyesült Államok az imperialista, antidemokratikus tábor alapjává, az egész világ-reakció fellegvárává vált, az agresszív amerikai imperializmus ideológusai már nem szorítkoznak korábban hírdetett jelszavukra: „szabadság, egyenlőség és Bentham". Az amerikai imperialisták a demokráciának és a szocializmusnak az egész világon megerősödő és növekvő erőitől való félelmükben minden kivénhedt és halódó erőt egyesítenek, támogatnak mindent, ami reakciós, elmaradott, elhaló, középkori. A burzsoázia ebben az időszakban arra törekszik, hogy a társadalomtudományt és általában az összes tudományokat, a halódó kapitalizmus megmentésével kapcsolatos feladatok szolgálatába állítsa és a kapitalizmust áldozatok millióinak árán — amint Lenin mondotta — „mesterségesen fenntartsa".

Az amerikai imperializmus ideológusai a német fasizmus fegyvertárából kölcsönzött legelvadultabb, embergyűlölő „elméleteket" és felfogásokat terjesztik. Az amerikai imperialisták háborút készítenek elő a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen, a világuralom meghódítására készülődnek s ezért ideológiailag igyekeznek előkészíteni a tömegeket, e háború ágyútölteléként szerepére. Ezért mindenféleképpen megkísérlik, hogy befolyást gyakoroljanak az amerikai kisemberek politikailag elmaradott és kispolgári előítéletekkel átitatott tömegeire, hogy szovjetellenes propagandával elbolondítsák s a sovinizmus és militarizmus, valamint a faji gyűlölet és a háborús hisztéria mérgével megmérgezzék őket.

Ezt a célt szolgálja az USA-ban a „közvéleménygyártás" hatalmas apparátusa — a sajtó és a rádió, mozi és a templom, amelyek teljesen a monopoltőke kezében vannak, és a Nagyiparosok Országos Szövetségének, illetőleg az amerikai fináncoligarchia más szerveinek akaratát teljesítik. Ugyanerre a célra használják fel a polgári áltudományt, a monopóltőke tudós szolgáit, a „papság diplomás lakájait".

Napjainkban a polgári tudomány és különösen a társadalomtudomány az állami és gazdasági élet terén, valamint az élet minden más vonatkozásában még jobban függ az USA-ban uralkodó monopoltőkétől, mint korábban. Az Egyesült Államok monopóliumai nemcsak arra használják fel a polgári áltudományt, hogy az amerikai kisemberek körében igazolják vele imperialista terjeszkedésüket és a világuralmukra vonatkozó aljas terveiket, hanem arra is, hogy sajátos módon külföldre exportálják az imperializmus megfelelően alkalmazott és megszépített ideológiáját, valamint a háborús gyújtogatók embergyűlölő „elméletét".

A burzsoá professzorok és a sárga sajtó egyforma igyekezettel, rendszeresen terjesztenek rágalmakat a Szovjetunió állítólagos agresszívitásáról, megkísérlik az angol-amerikai imperialista blokkot a „védekező" fél szerepében feltüntetni és elhárítani róla az új háború előkészítésének felelősségét. Ez azonban nem zavarja az amerikai imperializmus ideológusait abban, hogy az USA-ban azt az aljas eszmét propagálják, mintha az új háború előkészítése az egyetlen eszköz volna arra, hogy az országban kifejlődő gazdasági válságot enyhítsék és a rohamosan növekvő munkanélküli tömegek számára munkát biztosítsanak.

Az amerikai imperializmus ideológiai fegyverhordozói hazug módra „totalitarizmussal" vádolják a kommunistákat, mindenféle képtelenségeket terjesztenek a Szovjetunióról és a népi demokratikus országokról. Így akarják ellensúlyozni a Szovjetunió nemzetközi tekintélyének és népszerűségének szakadat-

lan növekedését, valamint azt a szeretetet és tiszteletet, amelyet a Szovjetunió az imperializmus ellen folytatott hősies harcával vívott ki az USA és valamennyi kapitalista ország dolgozó tömegei közt. Ugyanakkor mindenképpen tisztára akarják mosni a polgári áldemokráciát, elhallgatják a monopóliumok uralmát, a nemzeti és faji elnyomást az USA-ban és más kapitalista országokban, és új, amerikai kiadásban hirdetik meg a fasiszta „fajelméletet".

Az amerikai polgári politikai gazdaságtan már a XIX. században is együgyű szajkózója volt a legvulgárisabb nyugateurópai közgazdák „elméleteinek". Az amerikai közgazdaságtudomány „korifeusának" mindezideig Careyt tartják, akinek egyik főművéről Engels Marxhoz intézett levelében ezt írta: „Tudatlansága és felületessége csak ahhoz a szemtelenséghez hasonlítható, amely felbátorítja arra, hogy ilyen zagyvaságot fecsegjen össze".[41] Az USA egész mai burzsoá politikai gazdaságtanának legfőbb alapja és csalhatatlan dogmája Carey-nek és a többi reakciós amerikai közgazdának ostoba, burzsoá-apologetikus zagyvasága a kizsákmányolók és kizsámányoltak „érdekeinek összhangjáról". Az amerikai politikai gazdaságtani professzorok ennek alapján szedegették össze nagy igyekezettel „füzetsorozatukban" az európai vulgáris közgazdák minden szemetét: Malthus hirhedt „népesedési elméletét", a „csökkenő földhozadék törvényét" a reakciós német „nemzetgazdaságtan" kinyilatkoztatásait, s a „határtermelékenységről" és a „határhaszonról" szóló elméletecskéket. Megkísérelték, hogy különböző vulgáris elméleteket sekélyes elképzelések és hajuknál fogva előráncigált tények híg kotyvalékában egyesítsenek.

Az amerikai polgári közgazdaságtudománynak a maga módján legtökéletesebb formáját a közgazdasági elméletet minden tekintetben tagadó harwardi konjunktúrakutató-iskola képviseli, amely erőfeszítéseit a „gazdasági időjárás" áltudományos, következetesen csődöt mondó jósolgatására összpontosította. A harwardi jósok maximális tudatlanságát bizonyítja, hogy közülük egyesek a gazdasági ciklusok keletkezését a napfoltok változásával, a bolygók helyzetével és ehhez hasonló asztrológiai badarságokkal akarják megmagyarázni. Ezek után nem csoda, hogy 1929 októberében, két nappal a bekövetkezett válság előjelét mutató tőzsdepánik, az úgynevezett „fekete péntek" után a Harward-egyetem Gazdaságkutató Társasága közzétette szokásos „időjóslatát", amelyben azt állította, hogy a „tőzsdei események nem jelentenek válságot".

Hoover tudós lakájai még 1930-ban is megkísérelték elhitetni a munkanélküliek éhező tömegeivel, hogy minden kedvezően áll. Pedig ekkor már soha nem tapasztalt erővel tombolt a válság az USA-ban.

Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVI. Kongresszusán mondotta: „Meg kell állapítani, hogy a polgári közgazdászok teljes csődöt mondtak a válsággal kapcsolatban, sőt még az a minimális gyakorlati érzékük sincs meg, amelyet elődeiktől nem mindig lehet elvitatni".[42] A harwardi konjunktúraiskola bukása egyik kifejezője volt a modern polgári közgazdaságtudomány csődjének.

A burzsoá politikai gazdaságtan többi „korifeusának" írásai — az olyanoké például, mint Clark — nem mások, mint a különböző országok és idők vulgáris közgazdasági „elméleteinek" keverékei. Ezek egész szemétdombra való mindenféle „elméleti" hulladékot hordtak össze, amelyet a marxista közgazdaságtudomány, vagyis az egyetlen valóban tudományos közgazdaságtan, már régesrég keményen megbírált és leleplezett. Megkísérelték ezeket az „elméleteket"

[41] Marx-Engels Művei XVII. kötet. 566. lap. (Oroszul).
[42] Sztálin Művei. 12. kötet. 262. lap. Szikra 1950.

hasznosítani, egymáshoz ragasztani és úgy feltálalni, mint a „közgazdasági gondolat legújabb eredményeit."

Marx ezt írta: „a lapos síkságon minden bucka, dombnak látszik. A mai polgári gondolkodás laposságát ‚nagy gondolkodóinak', kalibereivel mérhetjük fel legjobban".[43] Ilyen „nagy gondolkodóvá", és napjaink burzsoá közgazdasági gondolatának prófétájává akarják megtenni az USA-ban és Angliában Keynes angol közgazdát. Valójában Keynes „elmélete" kuruzsló bájitalok keveréke, a „kapitalizmus megmentésére", kísérlet arra, hogy a monopóltőke érdekeinek megfelelően egyesítse a régen megcáfolt és leleplezett vulgáris közgazdasági tanok állításait.

Keynes, más vulgáris közgazdákhoz hasonlóan, idealista álláspontjából kiindulva, óvatosan elkerüli a gazdasági törvényszerűségeket és a kapitalisták viselkedésének különböző „örök" lélektani motívumait keresi. Keynes ezzel egyidőben az állammonopolista kapitalizmus ideológusa is, aki azt hirdeti, hogy a burzsoá államot még fokozottabban alá kell rendelni a kapitalista monopóliumoknak. Sismondi, „fogyasztáshiány" elméletét ismételve, Keynes a pazarlásnak, fényűzésnek és a kapitalisták minden lehető nemtermelő kiadásának növelésében keresi a válságból kivezető útakat és megkísérli, hogy valamilyen formában „elméletileg" igazolja, sőt felmagasztalja a monopolista burzsoázia élősdiségét. Ilymódon Keynes „elmélete", mely a XIX. század vulgáris közgazdaságtanának alapelemeit ismételgeti, jellegzetes szüleménye a kapitalizmus általános válsága időszakának, a mai kapitalizmus rothadásának és haldoklásának. A kapitalizmust piramisok építésével, földrengések, sőt háborúk segítségével „megmentő" Keynes-i csodatevő recepteket kapták fel mind az angol polgári közgazdák, mind pedig sok amerikai polgári közgazda, akik a hadiipari monopóliumok szolgálatában állanak és ezek parancsára megkísérlik, hogy háborús gyújtogatók bűnös cselekedeteire igazolást találjanak. Keynes, a munkásosztály ádáz ellensége, valamint angol és amerikai epigonjai alapgondolatának érvényrejuttatása oda vezet, hogy még jobban növelik a dolgozók kizsákmányolását s az állam a háborús előkészületek finanszírozása és a monopolisták gazdagítása céljából vonja el a dolgozók jövedelmének nagyobb részét.

Lenin már 1920-ban angol nyárspolgárnak, megrögzött burzsoának, a bolsevizmus kíméletlen ellenségének nevezte Keynest. A későbbiek folyamán Keynes az imperialista háborúk leplezetlen ideológusává vált. Ime, ilyen a burzsoá közgazdaságtudomány e divatos prófétája, akit a monopóliumok sajtója „nagy gondolkodónak" próbál feltüntetni. A monopóltőke tudós szolgáinak százai csinálnak karriert azzal, hogy Keynes „absztrakt" elméletét alkalmazzák, amikor az USA, Anglia és más kapitalista országok monopóliumainak és az őket szolgáló államapparátusnak konkrét gazdaságpolitikai feladatait kell megoldaniok. Keynes elgondolásaival az imperialista-burzsoázia állítólag új, valójában azonban berozsdásodott fegyvert talált a kommunizmus ellen és a világuralomért folytatott harcában.

Keynes „A foglalkoztatottság, a kamat és a pénz általános elmélete" című művének a hitleri Németországban megjelent németnyelvű kiadásához írt előszavában, őszintén megírta, hogy elmélete „inkább a totális (vagyis a fasiszta — M. R.) állam rendszerének felel meg, mint a szabadverseny és az állami benemavatkozás rendszerének". Valóban, a háború magasztalása, a dühödt

[43] Marx-Engels Művei XVII. kötet 566. lap. (Oroszul.)

rosszindulat a Szovjetunió és a munkásosztály iránt, a szociális és gazdasági demagógia (a válság felszámolásának, a kölcsöntőke ellen vívott harcnak stb. ígérgetése) — a keynesizmusnak mindezek az alapvonásai — rendkívül hasonlítanak a hitleristák ideológiájának alapelveire és szociális demagógiájára. Ilymódon a keynesizmus jellegzetes visszatükröződése a mai vulgáris burzsoá politikai gazdaságtan fasizálódásának és nem csoda, ha a világuralomra törő, rohamosan fasizálódó amerikaiak beléje kapaszkodnak. Néhány amerikai és nyugateurópai közgazda legendát terjeszt arról, hogy „két Keynes" van — egy reakciós és egy reformista — valamint arról, hogy a keynesizmusnak állítólag van haladó oldala, illetőleg hátránya is. E legendának köszönhetik elterjedésüket azok a káros illuziók, hogy a kapitalizmus általános válságának szakaszán a burzsoá államot föl lehet használni szocialista reformok végrehajtására és a monopolkapitalizmust át lehet alakítani valamiféle „haladó kapitalizmussá". Köztudomású, hogy napjainkban a burzsoá erőszak államszervezete teljes egészében a monopoltőke érdekeit szolgálja és az imperialista háborúk előkészítésére, a munkásosztálynak és szervezeteinek elnyomására irányul.

A modern burzsoá-apologetikus „elméletek" ízig-vérig ellenségei a marxizmus-leninizmus tanításának, az igazi tudományhoz semmi közük nincs.

Lenin rendkívüli erővel leplezte le és bélyegezte meg a reformistákat, az imperializmus kiszolgálóit a munkásmozgalomban, akik szellemi ősei a jobboldali szociáldemokratáknak, az amerikai imperializmus jelenlegi szolgáinak. Lenin feltárta a reformizmus gazdasági alapjait, és rámutatott arra, hogy ez az alap az imperializmusra jellemző élősdiség és rothadás.

Az az extraprofit, amelyet a monopolisták egy maroknyi csoportja a monopolárak, a tőkekivitel, a gyarmati- és függő-országok kirablása révén szerez, ezernyi közvetett és közvetlen, nyílt és rejtett lehetőséget és módot ad e csoportoknak arra, hogy a proletariátus szűk felső rétegét, a munkásarisztokráciát, valamint a szakszervezeti bürokráciát megvásárolja. Lenin megmutatta, hogy a munkásarisztokrácia a burzsoázia legfőbb szociális támasza, a munkásarisztokrácia ideológusai és elpolgáriasodott szociáldemokrata politikusai pedig a burzsoázia valóságos ügynökei, a tőkésosztály munkáslakájai a munkásmozgalomban. Lenin megsemmisítő bírálatban részesítette az imperializmus reformista kiszolgálóinak különféle „elméleteit", a nyílt szociál-soviniszták tól az „a là Kautsky prostituált ‚marxizmus' "[44] baloldali frázisokba burkolt hirdetőiig, akik a kapitalizmus általános válságának szakaszán végérvényesen átmentek a burzsoázia táborába, a burzsoázia harci eszközévé váltak, a munkásosztály és a Szovjetunió ellen.

Sztálin elvtárs továbbfejlesztette a reformizmusnak, mint az imperializmus ügynökségének lenini elemzését. Sztálin elvtárs ezt írta: „A jelenlegi szociáldemokratizmus a kapitalizmus **eszmei támasza.** Leninnek ezerszer igaza volt, mikor azt mondta, hogy a mostani szociáldemokrata politikusok „a burzsoázia valóságos ügynökei a munkásmozgalomban, a kapitalisták osztályának munkásmegbízottai", hogy „a proletariátus és a burzsoázia polgárháborújában" feltétlenül a „versaillesiak mellé fognak állni a kommunárok" ellen.

„Nem lehet a kapitalizmussal végezni, ha nem végzünk a szociáldemokratizmussal a munkásmozgalomban. Ezért a kapitalizmus halódásának korszaka egyszersmind a munkásmozgalomban a szociáldemokratizmus halódásának

[44] Lenin Művei. 22. kötet 108. lap. (Oroszul).

korszaka".[46] A jobboldali szocialisták ma már nemcsak úgy lépnek fel az összes kapitalista országokban, mint „saját" burzsoáziájuk eszmei támaszai, mint a burzsoáziának a munkásmozgalomba befurakodott ügynökei, hanem úgy is, mint az amerikai imperializmus ügynökei, akik „megindokolják" és tisztára mossák az USA monopóliumainak rablóháborúját a világuralomért, valamint a monopóliumoknak a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen irányuló háborúra gyújtogató politikáját. Az európai országok szociáldemokrata pártjai amerikai pártokká alakultak, amelyek közvetlen fegyverei az Egyesült Államok imperialista agressziójának. A jobboldali szocialisták „teoretikusai" már az „a là Kautsky prostituált „marxizmusról" is réges-régen lemondtak, a politikai gazdaságtan, a történelem, a filozófia, a szociologia területéről a reakciós burzsoá „elméletek" mindenféle lim-lomját szedik össze és megpróbálják azokat egy újabb, „konstruktív szocializmus" formájában feltálalni. A kapitalizmusnak a szocializmusba való „békés" belenöveséről, „az érdekek összhangjáról" és „az osztályok békés együttműködéséről" fecsegnek. Minden módon dicsőitik a sokat emlegetett „amerikai életmódot" és az agyondicsért amerikai „demokráciát", a Szovjetunióval szemben tanusított gyűlöletben és a marxizmus-leninizmus dühödt támadásában pedig még imperialista gazdáikon is igyekeznek túltenni.

Ahogy a Kommunista- és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának 1949 novemberében hozott határozata hangsúlyozza, „egyre mélyebbre süllyedve a munkásosztály érdekeinek elárulásában, a demokrácia és a szocializmus elárulásában, teljesen megtagadva a marxizmus tanait, a jobboldali szocialisták most az amerikai imperializmus rablóideológiájának védelmezőiként és hirdetőiként lépnek fel. Elméleteik a „demokratikus szocializmusról", a „harmadik erőről", kozmopolita fecsegésük arról, hogy le kell mondani a nemzeti szuverénitásról — mindez nem egyéb, mint az amerikai és az angol imperializmus agressziójának ideológiai leplezése".[46] A haldokló kapitalizmus megvédéséért és a kapitalista rabság megőrzéséért minden erejükkel harcoló jobboldali szocialisták közvetlen segítőtársaivá váltak az új háborúra gyújtogato amerikaiaknak, követői és hirdetői annak az imperialista politikának, amely a fegyverkezés fokozására törekszik és „hideg háborút" folytat a demokrácia és a szocializmus erői ellen.

Sztálin elvtárs már 1928-ban megmondta, hogy „a munkásosztályon belül a szociáldemokrácia a kapitalizmus fő támasza az újabb háborúk és interven-ciók előkészítésében",[47] s erre a célra az imperialista pacifizmus álszent frazeológiáját használja fel. Az imperialista pacifizmus álarcában fellépő mai jobboldali szocialisták fő közvetítői és ideológusai az amerikai háborús uszítók politikájának, a „Marshall-tervnek", az Észak-Atlanti Szövetségnek és más agresszív katonai blokkoknak, valamint annak a „katonai segítségnek", amelyet az Egyesült Államok nyújt a nyugateurópai államoknak. A jobboldali szocialisták, akik az amerikai monopóliumok hódító cselszövéseit a „világállam", az „Egyesült Európa" frázisaiba burkolják, főkolomposai és legaktívabb hirdetői a burzsoá kozmopolitizmus aljas ideológiájának.

[45] Sztálin. A leninizmus kérdései. 224. lap. Szikra 1950.

[46] A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának határozatai 39. lap. Szikra 1950.

[47] Sztálin Művei. 11. kötet. 218. lap. Szikra 1950.

A jobboldali szocialisták a Szovjetunióra és a népi demokratikus országokra öntött féktelen rágalmak özönének szállítói. Teljesítik az amerikai imperialisták megbízásait, amelyek a kapitalista országokban a munkásmozgalom egységének megbontására, a népi demokratikus országokban pedig kém- és diverzánsfészkek megszervezésére irányulnak.

Az amerikai monopolisták akaratát teljesítő jobboldali szociáldemokraták és a reformista szakszervezeti bürokraták minden erejükkel akadályozzák a tömegek napról napra növekvő békemozgalmát, minden eszközt igénybevesznek, hogy gyöngítsék a béke, a demokrácia és a szocializmus táborát és ellensúlyozzák a Szovjetunió egyre növekvő nemzetközi tekintélyét.

A dolgozók százmilliói és élcsapatuk, a marxista-leninista kommunista- és munkáspártok, szélesítik és aktívizálják harcukat a békéért, valamint az atomfegyver, és a tömegek kiirtását szolgáló más eszközök betiltásáért, leleplezik a háborús gyújtogatók minden kirohanását, kérlelhetetlenül, fáradhatatlanul leplezik le az imperialista gyújtogatók főügynökeit a munkásmozgalomban, a jobboldali szocialistákat és a szakszervezeti imperialistákat.

Sztálin elvtárs, Lenin halhatatlan művének nagy folytatója, mindenkor elsőrendű jelentőséget tulajdonított és tulajdonít a szovjet nép ideológiai nevelésének, a szocialista tudomány és kultúra valamennyi területén mutatkozó bármilyen polgári csökevény és megnyilvánulás fáradhatatlan leleplezésének. Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy a marxista-leninista ideológia elsajátítása, és a marxizmus-leninizmus elméletének fejlesztése elszakíthatatlanul összefügg a burzsoá-ideológia, a burzsoá-elméletek és előítéletek még meglévő csökevényei ellen vívott fáradhatatlan harccal.

Sztálin elvtárs 1929 decemberében, a marxista agrárszakemberek konferenciáján tartott beszédében részletesen foglalkozott azzal a ténnyel, hogy a Szovjetunióban akkoriban még különböző polgári és kispolgári közgazdasági elméletek voltak divatban, és hogy ezek az elméletek és elméletkék nem részesültek kellő visszautasításban. Sztálin elvtárs hiányolta, hogy nem toltuk előtérbe és nem népszerűsítettük sajtónkban a marxista-leninista politikai gazdaságtan számos alapvető tételét, amelyek pedig legbiztosabb ellenmérgei a burzsoá és kispolgári elméleteknek.

Ezzel kapcsolatban Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy „ha a marxi-leninl elmélet alapján nem folytatunk könyörtelen harcot a polgári elméletek ellen, akkor lehetetlen teljesen legyőznünk osztályellenségeinket".[48] Sztálin elvtárs azt mondotta, hogy feltétlenül ki kell irtanunk ezeket az elméleteket, amelyek már az előítéleteket jellemző szívósságra tettek szert, „mert csak úgy erősíthetjük a marxizmus-leninizmus hadállásait, ha harcolunk az elméletben elterpeszkedő polgári előítéletek ellen".[49]

Sztálin elvtárs ugyanebben a beszédében nagyszerű példát adott arra, hogyan kell valóban tudományosan leleplezni „az elméleteknek nevezett burzsoá előítéleteket", köztük az úgynevezett „egyensúly"-elméletet, a szocialista építés „automatizmusának" elméletét, a kisparaszti gazdaság „stabilitásának" elméletét stb.

Sztálin elvtárs a Párt XVII. Kongresszusán tartott beszámolójában hangsúlyozta a szovjet emberek tudatában megrekedt kapitalista csökevények ellen való ideológiai harc jelentőségét. Kifejtette, hogy a burzsoa ideológia csökevé-

[48] Sztálin Művei. 12. kötet. 154—155. lap. Szikra 1950.
[49] Ugyanott 155. lap.

nyeinek szívósságát nemcsak az okozza, hogy az emberek tudatának fejlődése elmarad gazdasági helyzetük mögött, hanem az is, hogy a kapitalista környezet igyekszik a Szovjetunió gazdasági életében és a szovjet emberek tudatában föleleveníteni és támogatni a kapitalizmus csökevényeit — ami ellen a bolsevikoknak állandóan szárazon kell tartaniok a puskaport. Éppen ezzel kapcsolatban követelte Sztálin elvtárs az ideológiai munka fokozását a párt összes láncszemeiben, a leninizmus fáradhatatlan propagálását, a leninizmussal szemben ellenséges irányzatok ideológiájának és ideológiai maradványainak rendszeres leleplezését.

Sztálin elvtárs ezt válaszolta a „marxizmus megsemmisítésével" dicsekvő fasisztáknak: „A marxizmus a munkásosztály életbevágó érdekeinek tudományos kifejezése. Aki a marxizmust akarja megsemmisíteni, annak a munkásosztályt kell megsemmisíteni. A munkásosztályt pedig megsemmisíteni nem lehet. Több mint 80 esztendő telt el azóta, hogy a marxizmus kilépett a porondra. Ez alatt az idő alatt a burzsoá kormányok tucatjai és százai próbálták megsemmisíteni a marxizmust. És mi történt? A burzsoá kormányok jöttek és mentek, a marxizmus pedig maradt. Sőt mi több: a marxizmus elérte azt, hogy teljes győzelmet aratott a világ egyhatod részén, mégpedig éppen abban az országban, ahol a marxizmust végleg megsemmisítettnek tekintették".[50]

Sztálin elvtárs e megállapításai óta mindössze 16 év telt el. A marxizmus-leninizmus egyik történelmi győzelmét a másik után aratja. 25 millió ember tömörül a kommunista- és munkáspártokban, amelyeket a marxizmus-leninizmus nagyszerű, legyőzhetetlen elmélete vezet. Körülbelül 800 millió ember, vagyis az egész emberiségnek több mint egyharmada él azokban az országokban, ahol a marxizmus-leninizmus már győzelmet aratott. A marxista-leninista elméletet valamennyi országban széles néptömegek sajátították el; ez lelkesíti őket a szocializmus győzelméért folytatott harcukban.

Sztálin elvtárs mindig megkülönböztette a gyakorlattal elszakíthatatlan kapcsolatban álló igazi tudományt, amely megvilágítja az előrevezető utat, attól a „tudománytól", amely áltudományos érvekkel igyekszik fékezni a haladást.

Sztálin elvtárs „A nagy fordulat éve" című cikkében megállapította, hogy „összeomlottak és szétfoszlottak a „tudomány" ellenvetései az 50-100 ezer hektáros nagy gabonagyárak szervezésének lehetősége és célszerűsége ellen. A gyakorlat megcáfolta a „tudomány" ellenvetéseit és újból megmutatta, hogy nemcsak a gyakorlatnak kell tanulnia a „tudománytól", hanem a „tudománynak" sem ártana tanulni egyetmást a gyakorlattól".[51] A „tudomány"-nak ezeket az ellenvetéseit az váltotta ki, hogy a „tudomány" vakon követte a kapitalista országok tapasztalatát, ahol a nagyüzemi gabonagyár-óriások nem tudnak gyökeret verni. Összeomlott, és a jobboldali opportunisták állításaival együtt, ócska burzsoá-liberális lim-lomként szemétre került ez a tudomány, amely megfeledkezett arról, hogy a Szovjetunió szocialista ország.

Sztálin elvtárs a főiskolák tudományos munkásainak 1938 május 17-én, a Kremlben tartott fogadásán elmondott beszédében továbbfejlesztette gondolatait az élenjáró tudományról, amely — a haladást fékezni igyekvő szűk

[50] Sztálin. A leninizmus kérdései. 575. lap. Szikra 1950.
[51] I. m. 327—328. lap.

csigahéjába zárkózó áltudománnyal szemben — kikövezi és megvilágítja az előre vezető utat.

Sztálin elvtárs az újítást az élenjáró tudomány jellemző vonásának tartja. E tudomány művelői megértik a tudományban kialakult hagyományok erejét és jelentőségét, hozzáértően felhasználják ezeket, de van bátorságuk ahhoz, hogy összetörjék a régi hagyományokat, normákat, tételeket, ha ezek már a haladás fékezőjévé válnak, és képesek arra, hogy új hagyományokat, új normákat, új tételeket teremtsenek.

Lenin és Sztálin a tudomány hatalmas korifeusai, akik mindenféle akadály ellenére képesek voltak a régit lerombolni és újat alkotni, akik tudományos elemzés alapján gyakran vontak le olyan következtetéseket, amelyek sarokbaszorították a „tudományt", akik nem riadtak vissza attól, hogy az ár ellen ússzanak és szembeforduljanak a megcsontosodással.

Sztálin elvtárs a sztahanovisták első szovjetuniói tanácskozásán tartott történelmi jelentőségű beszédében kigúnyolta azokat az embereket, akik a „tudománnyal" takaródzva, belekapaszkodnak a technikai elmaradottságba, ehhez az elmaradottsághoz igazodnak, belőle indulnak ki és a dolog végül is oda lyukad ki, hogy kezdenek elmaradozósdit játszani. Sztálin elvtárs fontosnak tartotta, hogy „megtörjük egynémely mérnökünknek és technikusunknak ezt a maradiságát, hogy megtörjük a régi hagyományokat és normákat és szabad teret engedjünk a munkásosztály új erőinek".[52]

A tudomány adatait mindig a gyakorlat, a tapasztalat ellenőrzi. Nem tudomány többé az a tudomány, amelynek megszakad a kapcsolata a gyakorlattal, a tapasztalattal. „Ha a tudomány olyan volna, amilyennek néhány konzervatív elvtársunk festi, akkor az emberiség számára már régen elpusztult volna. A tudományt éppen azért nevezik tudománynak, mert nem ismeri el a fétist, nem fél kezet emelni arra, ami lejárta magát, ami elavult, és éberen figyel a tapasztalat, a gyakorlat szavára. Ha a dolog máskép állna, akkor nálunk egyáltalán nem volna tudomány, nem volna például csillagászat, hanem még mindig Ptolemaios elévült rendszerén rágódnánk, nem volna biológia és még az ember teremtéséről szóló legendával vígasztalnánk magunkat, nem volna vegyészet és mi még mindig az alchimisták jóslataival vesződnénk." [53]

Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a „tudomány és technika új útjait néha nem a tudomány terén közismert emberek egyengetik, hanem a tudományos világban teljesen ismeretlen emberek, egyszerű emberek, a gyakorlat emberei, a maguk szakmájának újítói".[54]

Sztálin elvtárs mindenkor arra tanítja a szovjet tudomány munkásait, hogy kerüljenek közelebb az élethez, támaszkodjanak a gyakorlatra, általánosítsák annak adatait, gyorsabban honosítsák meg a gyakorlatban a tudományos munka eredményeit. A szovjet tudománynak és a szocialista építés gyakorlatának szerves kapcsolatához elszakíthatatlanul hozzátartozik az, hogy a szovjet tudomány rendszeresen leleplezi a burzsoá áltudományt, amely napjainkban az új háborúra törő imperialisták és militaristák szolgálatában a „halál tudományává" vált.

[52] Sztálin. A leninizmus kérdései. 594. lap. Szikra 1950.
[53] Ugyanott.
[54] Sztálin Leninről 49. lap. Szikra 1948.

FRISS ISTVÁN

A szocialista iparosítás elvi kérdései*

Néhány éve annak, hogy Magyarország rálépett a szocialista iparosítás útjára. Az iparosítás természetesen sokkal régibb keletű nálunk. Iparosítanak a kapitalista országok is, iparosított a kapitalista Magyarország is. Ha figyelemmel kísérjük a magyarországi népszámlálások eredményeit (népszámlálás nálunk általában tízévenként, tehát például 1910-ben, 1920-ban, 1930-ban volt), azt látjuk, hogy egyik népszámlálástól a másikig következetesen nőtt az iparban foglalkoztatottak száma és csökkent a mezőgazdasági lakosság. Hasonló irányzat érvényesült a nemzeti jövedelem alakulásában: ha lassan is, de egyre nőtt az ipar hozzájárulása. Ennek az iparosításnak az üteme igen lassú, döcögős és egyenetlen volt. Bár kezdete vagy száz évre nyúlik vissza, Magyarország még a felszabaduláskor is iparilag visszamaradt ország volt.

Máskép, újszerűen vetődik fel az iparosítás kérdése a szocializmust építő országokban. Oroszország a szocialista forradalom idején még jellegzetesen agrárország volt, ahol az iparnak, a mezőgazdasághoz viszonyítva, még sokkal kisebb jelentősége volt, mint a felszabaduláskor Magyarországon. A szocialista forradalom győzelme után Oroszországban a felszabadult dolgozóknak éveken át a kapitalista országok beavatkozása és a kapitalisták által támogatott belső ellenforradalom ellen kellett harcolniok. A termelőapparátus pusztult, a termelés visszaesett és csak 1924—25-ben kezdték ismét megközelíteni a háborúelőtti színvonalat. Amde az ország ipari fejlettsége még ekkor is sok évtizeddel a közepesen fejlett kapitalista országok mögött maradt.

Ahhoz soha sem fért kétség, hogy **a szocializmus alapja csak modern, fejlett nagyipar lehet.** Már Marx és Engels kifejtette, hogy a kapitalizmus a nagyipar megteremtésével megteremti a szocializmus alapját, sőt Marx és Engels azt tartotta, hogy a szocialista forradalom először éppen ezért az iparilag legfejlettebb országokban fog győzni.

A szocialista forradalom azonban először éppen egy iparilag rendkívül elmaradt országban, Oroszországban aratott tartós győzelmet. Érthető, hogy itt felvetődött az a kérdés is, lehetséges-e egyáltalán a szocializmus felépítése egy országban, mégpedig éppen ebben az országban. És az első kérdésből adódott a második: ha lehetséges, hogyan kell elkezdeni?

Lenin és Sztálin számára a válasz kezdettől fogva világos volt.

* A pártoktatók részére 1950 december 12-én tartott előadás.

„Minden nagyüzemi termelési eszköz — írta Lenin — az állam hatalmában van, az államhatalom a proletariátus kezében, e proletariátus szövetségben a sokmillió kis- és törpeparaszttal, a proletariátus vezetőszerepe a parasztság irányában biztosítva, stb. — hát ez nem minden-e, .. ami a teljes szocialista társadalom felépítéséhez szükséges? Ez még nem a szocialista társadalom felépítése, de ez minden, ami a felépítéshez szükséges és elegendő." [1]

Lenin és Sztálin számára az is kezdettől fogva világos volt, és a marxi tanításokból ez valóban világosan következett, hogy Oroszországban a szocializmus építését az ország iparosításával kell kezdeni, hogy a szocializmus győzelmét csak az iparosítás biztosítja.

„Amíg kisparaszti országban élünk — írta Lenin — a kapitalizmus számára Oroszországban szilárdabb gazdasági alap van, mint a kommunizmus számára. ... Mindenki, aki gondosan figyeli a falu életét, összehasonlítva azt a város életével, tudja, hogy a kapitalizmus gyökereit még nem irtottuk ki s a belső ellenség fundamentumát, alapját még nem ástuk alá. Ez az ellenség a kisüzemi gazdaság segítségével tartja magát és arra, hogy aláássuk, egyetlen eszköz van, az ország gazdaságát, beleértve a földművelést is, új technikai alapra, a modern nagyüzemi termelés technikai alapjára átvinni..." [2]

Voltak azonban a Szovjetunióban ellenségei is a lenini-sztálini tanításoknak. Elsősorban Trockij volt az, aki tagadta, hogy egyáltalán lehetséges a szocializmus felépítése egy országban, s aki ennek megfelelően olyan politikát követelt, amely valóban lehetetlenné tette volna a szocializmus felépítését. Trockij, kiforgatva Marx tanítását a permanens forradalomról, azt hirdette, hogy a szocializmus győzelmét csak a nyugati országok proletariátusának sikeres forradalma hozhatja meg és — látszólag baloldali radikális szempontból — olyan rendszabályokat követelt, amelyek szembeállították volna a munkásságot a parasztsággal és ezzel a Szovjetunióban bukásra ítélték volna a forradalmat.

Míg Trockij látszólag baloldali, addig Buharin és társai jobboldali érvekkel vitatták Lenin és Sztálin tanításainak helyességét. Buharin olyan politikát, olyan rendszabályokat követelt, amelyek elsősorban a kulákságnak, a falu kapitalista rétegeinek kedveztek volna, amelyek tehát nem a szocializmus elemeit, hanem a kapitalizmust erősítették volna, reménytelenné téve a szocializmus felépítését.

A Bolsevik Párt XIV. Kongresszusa 1925 decemberében világosan és egyértelműen megszabta a szocializmus építésének útját. A Szovjetunió termelésének ekkor még mintegy kétharmad része származott a mezőgazdaságból és csak egyharmad része az iparból. A Kongresszus magáévá tette Sztálin álláspontját, amely így szólt:

„Országunkat agrárországból ipari országgá változtatni, amely a szükséges berendezést saját erejéből képes előállítani — ez fő irányvonalunk lényege, alapja." [3]

A mi viszonyaink ma — akár egy-két évvel ezelőtt — kétségkívül sok tekintetben mások, mint a Szovjetunió viszonyai voltak 1925-ben. Mindenekelőtt **jóval fejlettebb iparunk volt** már a 3 éves terv végén is, mint a Szovjetuniónak első 5 éves terve előtt.

Nem vitatható azonban, hogy **a mi ipari fejlődésünk is erősen elmaradt a fejlett kapitalista országok iparának fejlődése mögött és korántsem képviseli**

[1] Lenin. Válogatott Művek II. 999. lap. Szikra 1949.

[2] Lenin Művei. XXVI. kötet 46—47. lap (Idézve: Sztálin. A leninizmus kérdései 444. lap. Szikra 1950.)

[3] Az SzK(b)P története. 333. lap. Szikra 1950.

azt a fejlett technikán nyugvó modern nagyipart, amelyet a szocializmus, mint alapot megkövetel. Van sok más hasonlóság is a Szovjetunió akkori és a mi mai helyzetünk között. A Szovjetunió mezőgazdasága akkor a kis- és középparasztok kisüzemi gazdaságaira épült, ez a kis- és középparasztság képezte az ország lakosságának nagy többségét. **A mi mezőgazdaságunkban is döntő súlya van a kis- és középparaszti, kisüzemi gazdaságoknak** és a kis- és középparasztság, ha nem is az ország többsége, de az ország lakosságának legnagyobb számú osztálya.

A Szovjetunió az új gazdasági politika, a NEP viszonyai közt tért rá az ország iparosítására, amikor az országban bizonyos fokú szabadkereskedelem volt és a kisiparban, még inkább pedig a kiskereskedelemben még kisárutermelő és kapitalista elemek is voltak. **Mi is az új gazdasági politika, a NEP sajátos magyarországi viszonyai között élünk,** a kereskedelem bizonyos fokú szabadságában, kisárutermelő és kapitalista elemekkel a kisiparban és kiskereskedelemben.

Vannak, minden eltérés dacára, **hasonlóságok nemzetközi helyzetünkben** is. Az eltérés, a döntő eltérés abban áll, hogy a Szovjetunió egyedül, a saját erejére támaszkodva látott hozzá a szocializmus építéséhez, egy ellenséges világ közepette. Ez hallatlanul megnehezítette feladatának végrehajtását. **Mi a szocializmus 200 milliós országára és a népi demokratikus országok 600 milliós tömbjére támaszkodva, azok hathatós segítségével a Szovjetunió példájára és gazdag tapasztalataira támaszkodva építhetjük a szocializmust.** Ez hallatlanul megkönnyíti feladatunkat. Ugyanakkor azonban nekünk is **számolnunk kell a kapitalista környezettel,** az imperialisták háborús készülődéseivel a Szovjetunió és a népi demokráciák országai ellen, azzal, hogy ellenségeink mindent elkövetnek a szocializmust építő munkánk meggátlására.

A szocializmus építése szempontjából nem a különbség, hanem a hasonlóság a döntő. Alapjában kétségkívül ugyanazon az úton kell járnunk, amelyen a Szovjetunió járt. Ennek a vitathatatlán igazságnak kifejezése, hogy **ötéves tervünk törvénye az előttünk álló feladatok között első helyen Magyarország iparosításának meggyorsítását említi.** Ez a gyorsütemű iparosítás nyomja rá pecsétjét egész ötéves tervünkre.

Magától értetődik, hogy a mi iparosításunk nem akármilyen iparosítás, hanem elsősorban és mindenekelőtt **szocialista iparosítás,** tehát a szocializmus felépítését szolgáló iparosítás.

„Nekünk olyan iparosítás kell — mondotta Sztálin elvtárs — amely biztosítja az ipar szocialista formáinak növekvő túlsúlyát a kisárutermelő és méginkább a tőkés formákkal szemben."[4]

E döntő jellegzetességén kívül, a szocialista iparosítás még sok más vonásban is különbözik a kapitalista iparosítástól. Hozzátehetem, hogy még a szocialista iparosítás is különböző kérdéseket vet föl, különböző országokban, amelyeknek gazdasági fejlettsége, múltja különböző. Van azonban a szocialista iparosításnak sok olyan kérdése, amelyik egyformán, vagy rendkívül hasonlóan merült fel mindazokban az országokban, amelyek ma a szocializmust építik, tehát a népi demokratikus országokban. E kérdések közül néhánnyal, a legfontosabb elvi kérdésekkel akarunk itt foglalkozni.

[4] Sztálin Művei. 12. kötet. 288. lap. Szikra 1950.

I.

A szocialista iparosítás elvi jelentőségű kérdései közül először is **az iparosítás tervszerűségéről** kell beszélnem. Maga ez a tervszerűség döntő módon, alapvetően megkülönbözteti a szocialista iparosítást mindenfajta kapitalista iparosítástól.

Tőkés országokban a tőkések iparosítanak, vagyis iparvállalatokat alapítanak, ha az hasznothozónak igérkezik számukra. Az egyes gyárak, az egyes iparágak és az egész ipar fejlődését is az szabja meg, hogy a belső piac és a külső piac konjunkturális fejlődése, ingadozásai hol ígérnek nagyobb hasznot, illetve, hogy a tőkések hatalmuk latbavetésével hol tudnak több hasznot kipréselni. A magyarországi ipar fejlődését is messzemenően ilyen haszonszerzési szempontok szabták meg, amelyeket még a külföldi országoktól való erős függőség befolyásolt. A tőkés Magyarországnak tehát egyáltalán nem olyan ipara volt, amilyent az ország belső szükséglete megkövetelt, hanem olyan, aminőt a profitszerzés lehetősége, a külföldtől való függőség és a belső osztályviszonyok lehetővé tettek. Erősen túlméretezett malomipar mellett alig volt az országnak nyersvas- és acéltermelése. Az első világháború után, az Ausztriával való szoros kapcsolat megszűnésével jelentős fejlődésnek indult a textilipar, de változatlanul visszamaradt például a villanyáramtermelés.

Ez az egyenetlen fejlődés, a külső és belső kapitalista piac változó üzletmenetének, konjunktúrájának terméke volt, hiszen az ipar egész fejlődése ennek az üzletmenetnek változó alakulásaihoz igazodott, válságokon botorkált keresztül és maga is hozzájárult a válságok előidézéséhez. A tőkés termelés, hogy nagyobb profitra tegyen szert, igyekszik egyre szélesebben terjeszkedni. Ugyanakkor, ismét csak azért, hogy nagyobb profitra tegyen szert, igyekszik a munkások bérét a legalacsonyabbra lenyomni. Szüntelenül fokozni igyekszik tehát a termelést, de ugyanakkor szűkíti a termelést fölvevő piacot. Magyarország feudális maradványokkal átszőtt gazdasági rendje, a nagybirtok uralma és a mezőgazdaságban foglalkoztatott lakosság széles tömegeinek ezzel kapcsolatos rettenetes nyomora, az ipari munkásság éhbérei igen szűkre szorították a belső piacot és ezzel egyúttal szük korlátokat szabtak az ipar fejlődésének.

Már Marx világosan és határozottan kimondta, hogy a szocialista társadalom tervszerű gazdálkodást folytat. Ez a felfogás magától értetődő minden szocialista számára. Csak a tervszerű gazdálkodás, a tervgazdaság képes a népgazdaság különböző ágainak egymást kiegészítő, harmónikus fejlődését biztosítani, a népgazdaság egyes ágai között a helyes arányokat kialakítani és fenntartani, a válságokat kiküszöbölni, a rendelkezésre álló termelőerőket, munkaerőt, nyersanyagot, gépeket teljes mértékben és a legcélszerűbben kihasználni és a nép szükségleteinek szolgálatába állítani. Lenin már néhány hónappal a nagy szocialista forradalom győzelme után, 1918 áprilisában a szovjet köztársaság tudományos-műszaki erőinek és elsősorban az Orosz Tudományos Akadémiának feladatává teszi egy nagy, átfogó terv kidolgozását Oroszország iparának átszervezésére és gazdasági életének föllendítésére. A polgárháború és a tőkés hatalmak erőszakos katonai beavatkozása Oroszország ügyeibe, a tervgazdaság kérdését egy időre háttérbe szorították, de már 1920 elején a kérdés ismét előtérben áll, az eddiginél konkrétabb formában. Ekkor állították fel Oroszország Villamosításának Állami Bizottságát, a GOELRO-t, egy nagy-

szabású villamosítási és iparosítási terv kidolgozására. 1920 végén ezt a tervet jóvá is hagyták. 1921-ben pedig Lenin kezdeményezésére fölállították az Állami Tervbizottságot, a Goszplan-t, amelynek feladatává elsősorban egységes, általános állami gazdasági terv kidolgozását, továbbá a megvalósítás eszközeinek és módjainak meghatározását tették. Ennek a szervnek természetesen igen nehéz, úttörő munkát kellett végeznie. Az elmaradt kisparaszti mezőgazdaság, a polgárháború és a külső beavatkozás következtében tönkrement ipar viszonyai között csak lépésről-lépésre, fokról-fokra lehetett a zűrzavarban rendet teremteni. A tervnek csak megbízható adatok, statisztikák lehetnek az alapjai, de ezeknek az adatoknak összegyűjtése és a statisztika megszervezése is hallatlan erőfeszítésekbe került. 1927-ben azonban a Szovjetunióban már egész évre vonatkozó, a népgazdaság minden fontos területére kiterjedő irányszámokat dolgoztak ki.

Nálunk Magyarországon a Kommunista Párt vetette föl először és követelte a tervgazdálkodásra való áttérést. Voltak, akik azt állították, hogy a Szovjetunióban lehet tervgazdálkodást folytatni, mert ott a termelési eszközök a társadalom — az állam és a szövetkezetek — birtokában vannak, nálunk Magyarországon azonban nem lehet, mert erős a magánszektor. Tanulságos ezzel kapcsolatban megemlíteni, hogy a Szovjetunióban 1926—27-ben a magánszektor még igen jelentékeny volt: az iparban 14%, a kiskereskedelemben 32% és a mezőgazdaságban 95%. Ami a mezőgazdaságot illeti, ott az egyénileg gazdálkodó parasztságra esett még 1929-ben is a szántóterület 91,1%-a és 1930-ban 69,2%-a. 1931 volt az első év, amikor a társadalmasított szektor már döntő túlsúlyra, 69,4%-ra emelkedett a mezőgazdaságban is. Ennek ellenére vitathatatlan, hogy a Szovjetunióban már 1926—1927 előtt is tervgazdálkodás volt.

Nálunk Magyarországon is immár évek óta adva van a tervgazdálkodásnak két elengedhetetlenül szükséges, de egyben elegendő feltétele. Az egyik a **munkásosztály döntő szerepe az állam vezetésében,** az, hogy népi demokráciánk a proletárdiktatúra formája. A másik, hogy **a termelési eszközök döntő része az állam kezében van,** hogy a nagyipar, a bányák, a vasút, a bankok, a nagykereskedelem államosítva vannak.

Ma már egyébként az említett vitának inkább csak történelmi érdekessége van. Igen meglepő volna, ha valaki a hároméves terv átütő sikere és ötéves tervünk eddigi eredményei után fölvetné a kérdést: lehet-e Magyarországon tervgazdálkodást folytatni.

A Szovjetunióban a Bolsevik Párt XV. Kongresszusa 1927 decemberében fogadta el az ötéves terv összeállítására vonatkozó irányelveket és a terv 1928 utolsó negyedében lépett életbe. Négy és egy negyed évvel később — mert ennyi idő alatt hajtották végre a tervet — Sztálin a következőkben emelte ki azokat a főfeladatokat, melyeket az első ötéves tervnek meg kellett valósítani:

1. A Szovjetuniót elmaradt, helyenként középkori technikájáról az új, modern technika vágányaira vinni át; 2. gyönge, a kapitalista országok szeszélyeitől függő agrárországból a Szovjetuniót erős, teljesen önálló országgá tenni; 3. végleg kiszorítani a kapitalista elemeket és megteremteni a Szovjetunióban a gazdasági bázist az osztályok megsemmisítésére, a szocialista társadalom felépítésére; 4. olyan ipart teremteni, amely képes nemcsak az egész ipart, hanem a közlekedést és mezőgazdaságot is a szocializmus alapján átszerelni és átszervezni; 5. kisüzemi, szétdarabolt mezőgazdaságot a nagyüzemi

kollektív gazdaság vágányaira vinni át; végül 6. megteremteni a szükséges technikai és gazdasági előfeltételeket ahhoz, hogy az ország véderejét a maximálisra lehessen emelni.

Egészen nyilvánvaló, hogy ilyen nagyszabású, egy hatalmas országot rövid néhány év alatt teljesen átalakító munkát lehetetlen lett volna elvégezni olyan terv nélkül, amely **az ország összes termelőerőinek összefogását és egységes irányítását** biztosította.

Ugyanígy egészen nyilvánvaló, hogy mi is csak az országunk termelőerőit egységesen összefogó és irányító terv segítségével teljesíthetjük azokat a feladatokat, amelyeket ötéves tervünk törvénye ránk ró és amelyeknek lényege — a szocializmus jegyében, a szocializmus uralomra juttatása mellett — **Magyarország iparosításának meggyorsítása, mezőgazdaságunk elmaradottságának felszámolása, népünk életszínvonalának további jelentős emelése, honvédelmünk megerősítése és az egész ország átalakítása agrár-ipari országból ipari-agrár országgá,** tehát olyan országgá, melynek gazdaságában az ipar súlya a döntő, s amelynek ugyanakkor fejlett, korszerű mezőgazdasága van.

Másképpen, más módszerekkel a szocializmus építése nem képzelhető el, ahogyan, nem képzelhető el az sem, hogy tervgazdálkodást folytasson olyan ország, amelyben nincsenek meg a tervgazdaság feltételei — mindenekelőtt a munkásosztály döntő részvétele az államhatalomban. Tító nagy lármával beharangozott ötéves terve is teljes kudarcba, csődbe fulladt és a külföldi sajtó már közölte, hogy Jugoszlávia nem is szándékozik újabb ötéves tervet felállítani.

A tervszerűséggel függ össze, a terv szoros tartozéka, **az ipar észszerű elhelyezése** is. Ez a gondolat is fölmerült már a marxizmus klasszikusainál. Engels azt írta:

„Csakis az a társadalom, amely termelőerőit egyetlen nagy terv alapján, harmonikusan kapcsolja egybe, engedheti meg az iparnak, hogy az egész ország területén olyan elosztásban telepedjék meg, amely saját fejlődése s a termelés többi elemeinek fenntartása, illetőleg fejlődése számára a legmegfelelőbb."[5]

Lenin pedig a már említett 1918 áprilisi írásaiban ezt jelölte meg a szocialista építés egyik fő feladataként:

„Az ipar észszerű elhelyezése Oroszországban abból a célból, hogy a nyersanyag közel legyen és hogy a nyersanyag feldolgozásától a félkészgyártmányok feldolgozásának összes ezt követő szakaszain keresztül, egészen a késztermék elkészültéig meglegyen a legkisebb munkaveszteség lehetősége."[6]

Nálunk Magyarországon is a szocialista építés korszakában, a szocializmus építésének idején merül föl először annak lehetősége és szüksége, hogy **iparunkat szükségleteink fölmérésének megfelelően, tervszerűen, a legcélszerűbben helyezzük el.** Tervünknek ez az oldala gyökeresen meg fogja változtatni az ország képét. Tolnában kétszeresére, Békésben, Veszprémben, Zalában, Zemplénben több és részben lényegesen több mint kétszeresére, Szabolcsban több mint négyszeresére fog emelkedni az ipari dolgozók száma. Szeged, Debrecen, Szolnok, Zalaegerszeg, Nyíregyháza, Szekszárd és más városaink gyors ütemben fognak iparosodni. Szocializmust építő munkánk során nemcsak terv alapján dolgozunk, de **mind tervszerűbbé, mind harmónikusabbá alakul át egész gazdaságunk, országunk egész gazdasági szerkezete is.**

[5] Engels. Anti-Dühring. 306. lap. Szikra 1950.
[6] Lenin Művei. 4. kiadás 27. kötet 127. lap (oroszul).

II.

Attérek a szocialista iparosítás egy másik döntő fontosságú elvi kérdésére: **a szocialista iparosítás súlypontjának kérdésére.**

A kapitalista országok iparosítása általában a könnyűipari ágazatok fejlesztésével indult meg. A könnyűipar kevesebb befektetést igényel, mint a nehézipar, termékeivel a fogyasztók szélesebb rétegéhez fordul, állandóbb szükségleteket elégít ki. A könnyűipar — mindebből következően — az iparosodás megindulásakor könnyebb profitszerzési lehetőségeket igér.

Ezek az okok magyarázzák, hogy — az általános elmaradottságon belül — a Szovjetunió is viszonylag fejlettebb könnyűipart és visszamaradottabb nehézipart örökölt a cári Oroszországtól. Hasonló a helyzet a összes népi demokratikus országokban. Nálunk Magyarországon a tőkés rendszer alatt szintén jóval gyorsabb mértékben és nagyobbra fejlődött ki a könnyűipar, mint a nehézipar.

Ez a helyzet rendkívül nehéz körülményeket jelentett elsősorban ott, ahol először került sor a szocializmus építésére: a Szovjetunióban. A kérdést már Lenin igen éles formában vetette föl, elsősorban az ország honvédelmének szempontjából, az ország függetlenségének biztosítása szempontjából.

„A nehézipar megmentése nélkül, annak helyreállítása nélkül — írta Lenin — semilyen ipart föl nem építhetünk, ipar nélkül pedig egyáltalán elpusztulunk, mint önálló ország meg nem maradhatunk. ... A nehézipárnak állami segítségre van szüksége Ha ennek a módját meg nem találjuk, akkor mint civilizált állam — arról nem is beszélve, hogy mint szocialista állam — elvesztünk."[7]

Lenin szavainak igazságát széleskörű nemzetközi tapasztalatok támasztják alá. Idézhetünk saját tapasztalatainkból is, nem nagyon régmúlt esztendőkből. Az imperialista Németország, attól kezdve, hogy sikerült Magyarországot uszályába vonnia, igyekezett iparunk fejlődését általában gátolni. Hajlandó volt mégis annak jogosultságát elismerni, hogy legyen bizonyos könnyűiparunk, elsősorban saját termékeink feldolgozását szolgáló élelmezési iparunk. Hitlerék magyarországi szekértolói ezt a programmot hírdették nemzeti iparosodási programmnak. Arra azonban a német imperialisták még a második világháború elején is gondosan ügyeltek, hogy saját nehéziparunk, főleg pedig hadiiparunk ne fejlődjék, sőt lehetőleg visszafejlődjék.

A szocializmus építése szempontjából azonban egyéb szempontok is a nehézipar elsőbbségét követelik. Sztálin elvtárs az első ötéves terv eredményeit méltatva, erről a kérdésről a következőt mondja:

„.... ilyen nagyszabású terv megvalósítását nem lehet akárhogy megkezdeni, összevissza, ahogy éppen jön. Ilyen terv megvalósításához mindenekelőtt az kell, hogy a terv fő láncszemét megtaláljuk, mert csak ez, e fő láncszem megtalálása és megragadása tehette lehetővé azt, hogy a terv összes többi láncszemeit is magunk után húzzuk.

Mi volt az ötéves terv fő láncszeme?

Az ötéves terv fő láncszeme a nehézipar és annak magja: a gépipar volt. Mert csakis a nehézipar képes újjáépíteni és lábraállítani az ipart is a maga egészében, a közlekedést is, a mezőgazdaságot is. Az ötéves terv megvalósítását tehát a nehézipáron kellett elkezdeni. Vagyis az ötéves terv megvalósításának alapjává a nehézipar helyreállítását kellett tennünk."[8]

[7] Lenin Művei. XXVII. kötet 349. lap. (Idézve: Sztálin. A leninizmus kérdései. 445. lap. Szikra 1950.)

[8] Sztálin. A leninizmus kérdései 444. lap. Szikra 1950.

Lenin és Sztálin útmutatását követve és saját tapasztalataink nyomán mi is a nehézipar fejlesztését tettük tervünk fő feladatává. Hároméves tervünkben ez még kevésbbé érvényesült, mert ez a terv még elsősorban a háborús károk által sújtott népgazdaság helyreállításának terve volt. Sikerült azonban már a hároméves tervben nagyobb emelkedést elérni a nehéziparban, mint az ipar egyéb részeiben. Ötéves tervünk ezt a szempontot erősen kidomborítja. Tervtörvényünk első szakasza a következő fő feladatot tűzi ki:

„Magyarország iparosításának meggyorsítását, elsősorban a nehéz- és gépipar fejlesztését, mert ez a könnyűipar fejlesztésének, a mezőgazdaság gépesítésének és szocialista átszervezésének, a közlekedés korszerűsítésének feltétele. Ez a döntő belső feltétele népünk további gazdasági és kulturális fölemelkedésének is, népi államunk és nemzeti függetlenségünk megszilárdításának és biztosításának, a szocializmus építésének hazánkban."

Ennek megfelelően az ötéves terv előirányzata szerint a termelésnek a kohászati iparban 95%-kal, a nehézgépiparban 138%-kal, a villanyenergiaiparban 94%-kal kell emelkednie, a könnyűiparnak sokkal kisebb mértékű emelkedése mellett. A tervtörvény szerint 1954-ben a nehézipar termelésének értéke az 1949. évi termelésnek 204,3%-át, a könnyűiparé 172,9%-át éri el.

Ezekhez a számokhoz csak annyit akarok hozzáfűzni, hogy a valóságban fejlődésünk sokkal gyorsabb, mint ahogyan az ötéves terv előirányozza. A termelési számokat időközben minden területen felemeltük. Gépiparunk pl. előreláthatóan már jövőre többet fog termelni, mint amennyit 1954-ben az ötéves terv utolsó évében kellett volna termelnie.

III.

A szocialista iparosításnak harmadik fontos elvi kérdése, mellyel foglalkoznunk kell, **az ipar és a mezőgazdaság viszonya.**

Tőkés országokban a mezőgazdaság fejlődése kivétel nélkül és következetesen elmarad az ipar fejlődése mögött. Elkerülhetetlen következménye ez annak, hogy a föld magántulajdonban van, és ez a magántulajdon földjáradék formájában gátolja, akadályozza a mezőgazdaság fejlődését. A tőkés uralom alatt hazánk ipara — viszonylagos elmaradottsága ellenére is — toronymagasan állt a mezőgazdaság fölött. Ez az aránytalanság egyik legjellemzőbb vonása a tőkés gazdaságok egyenetlen, nem szükségletre támaszkodó, nem-harmónikus szerkezetének.

Szocialisták számára kezdettől fogva világos volt, hogy ezen az aránytalanságon a szocialista forradalom győzelme után gyorsan és gyökeresen változtatni kell. Lenin és Sztálin a szocialista iparosítást mindig a legszorosabban összekapcsolta a mezőgazdaság iparosításával, sőt az iparosítás egyik főindító oka náluk a mezőgazdaság iparosításának szüksége. Itt nem egyszerűen a különböző termelési ágak egymással arányos fejlesztéséről van szó, hanem ennél sokkal többről: a **munkás-paraszt szövetség kérdéséről, a falu szocialista átalakításának kérdéséről,** tehát a szocializmus építésének alapkérdéséről, arról, hogy föl lehet-e építeni egyáltalán a szocializmust. Idéztem már Lenin szavait

arról, hogy olyan kisparaszti országban, mint Oroszország volt a forradalom győzelmekor, a kapitalizmusnak szilárdabb alapja van, mint a kommunizmusnak és hogy a belső ellenséget csak azzal lehet talajától megfosztani, ha az ország gazdaságát — beleértve a földművelést is — új technikai alapra, a modern nagyüzemi termelés technikai alapjára viszik át. Egy más helyen Lenin így írt:

„Ha 10—20 éven át villamosítunk, akkor egy cseppet sem kell félnünk a kis földművelő individualizmusától és annak helyi forgalmú szabadkereskedelmétől. Ha nem villamosítunk, mindenképpen elkerülhetetlen a visszatérés a kapitalizmushoz."

Ennek a gondolatnak közvetlen folytatása Leninnél:

„10—20 évig helyes kölcsönös viszony a parasztsággal, s akkor biztosítva van a győzelem világméretekben (még a proletárforradalmak késlekedése esetén is, amelyek azonban érlelődnek), máskülönben 20—40 évig a fehérgárdista terror gyötrelmei." [9]

Máshelyütt Lenin a legnagyobb takarékosságot követeli a nehézipar minnél erőteljesebb fejlesztése érdekében, hogy a nyomorúságos paraszti muzsikgebéről át lehessen ülni a gépipar lovára.

Sztálin elvtárs is mindig ilyen összefüggésben, ilyen távlatokban tette fel a kérdést. A Buharin-féle jobboldali elhajlás ellen harcolva, még az ötéves terv beindítása előtt közvetlen kapcsolatba hozta az ipar fejlődésének ütemét a város és a falu közötti kapcsolat új formáival. A Párt tervét hat pontban foglalta össze:

1. az ipar újjáalakítása;

2. a mezőgazdaság átalakításának megkezdése;

ebből a célból:

3. a kolhoz- és szovhoz-szervezet kibővítése, a dolgozó parasztsággal kötött termelési szerződések rendszerének széleskörű kiterjesztése, a gép- és traktorállomások hálózatának fokozottabb kiépítése;

4. rendkívüli intézkedések a kulák-ellenállás megtörésére;

5. gép- és traktorállomások fokozott fejlesztése a kapitalista elemek kiszorításának megkönnyítésére, s végül

6. mind ennek elérése érdekében a fémipar, a vegyipar, a gépgyártás, a traktorgyárak, mezőgazdasági gépgyárak fejlesztése. A következtetés, mondja Sztálin elvtárs, az, hogy a mezőgazdaság újjáalakításának **kulcsa: iparunk fejlesztésének gyors üteme.**

Sztálin tervével, a Párt tervével szemben Buharin minden erővel az egyéni parasztgazdaság fejlesztését követelte. Ennek megfelelően a kolhozok és szovhozok fejlesztési ütemének csökkentése mellett foglalt állást és azt ajánlotta, hogy gabonahiány esetén ne a kulákkal szemben alkalmazzanak rendszabályokat, hanem külföldről, valutáért hozzanak be gabonát. Világos, hogy Buharin terve mind a szocialista iparosítás, mind a mezőgazdaság szocialista fejlődése ellen, általában a szocializmus építése ellen irányult. Buharin tervének elfogadása a falu kapitalista elemeit erősítette volna, a szocializmust ásta volna alá.

[9] Lenin Művei XXVI. kötet. 313. lap. oroszul. (Idézve: Sztálin Művei 11. kötet 276—277. lap. Szikra 1950.)

A mi ötéves tervünk, amint már említettem, egyik főfeladatnak jelöli meg mezőgazdaságunk elmaradottságának felszámolását. Híven követve Lenin és Sztálin útmutatását, mi a mezőgazdaság szocialista irányú fejlesztésével fogjuk ezt az elmaradottságot megszüntetni és ennek megfelelően **tervünkben szorosan összekapcsolódik a mezőgazdaság fejlesztése az ország iparosításával.** Nagy arányokban fokozni fogjuk mezőgazdaságunk gépesítését, elsősorban a gépállomások számának növelésével és a meglévő gépállomások további fejlesztésével, valamint az állami gazdaságok gépesítésével. Jelentősen fokozni fogjuk a mezőgazdaság ellátását műtrágyával, erősen megnöveljük az öntözött terület nagyságát, terméketlen területeket fogunk termővé tenni. Ugyanakkor, amint a tervtörvény mondja:

„Növelni és fejleszteni kell a nagyüzemi társas szocialista gazdálkodást, mint azt a gazdasági formát, amely egyedül alkalmas arra, hogy teljes mértékben felhasználjuk a mezőgazdaságban a korszerű termelési eszközöket és módszereket."

Ilyen az ipar és a mezőgazdaság közti összefüggés a szocializmus építésében, ezért jelenti a mezőgazdaság szocialista irányú fejlesztése a szocialista iparosítás egyik fő elvi kérdését is.

IV.

Szocialista iparosításunknak fontos elvi kérdése a **szocialista akkumuláció, a szocialista felhalmozás forrásainak kérdése.**

Marx a Tőkében bőven foglalkozik a tőke eredeti felhalmozásának problémájával, tehát azzal a kérdéssel, hogy miként halmozódtak föl először a termelésbe befektethető, a termelésben résztvevő, profitszerzést szolgáló pénzösszegek. Bőséges történelmi példán mutatta meg, hogy az eredeti tőkés felhalmozás útja a rablás és kíméletlen erőszak útja volt, elsősorban a parasztság széles tömegeinek földjéből való kisemmizése és nyomorbadöntése segítségével.

A többé-kevésbbé burkolt vagy nem is burkolt erőszak, amely sokszor véres elnyomó háborúk formáját öltötte, a tőkés társadalmak későbbi fejlődését is nyomon kísérte. A modern ipari országok saját, fejlett nagyiparuk felépítésekor — amint Sztálin elvtárs említi — a felhalmozásnak három fő forrását vették igénybe:

1. gyarmatok elfoglalása és kirablása;
2. valamely gyöngébb ország katonai megsemmisítése és hadisarc szedése;
3. külföldi uzsorakölcsönök felvétele és koncessziók nyújtása a gazdaságilag fejlettebb kapitalista országoknak.

A függő helyzetű, tőkés Magyarországon fejlett nagyipar nem volt. A tőkés felhalmozás Sztálin elvtárs által említett módszereit azonban mégis megismerték hátrányos oldalairól. Nagyobb tőkés befektetést Magyarországon — általában csak külföldi tőke segítségével lehetett lebonyolítani, a külföldi tőke borsos árat számított közreműködéséért. Dunántúli olajmezőinket például egy nagy amerikai olajtröszt tárta fel és rövid néhány év alatt a befektetett összegnek több mint százszorosát vitte ki haszon fejében az országból.

A szocialista iparosítással, a szocializmus építésével összeférhetetlenek a felhalmozásnak ezek a forrásai. Sztálin elvtárs erről a kérdésről az első ötéves terv eredményeinek összegezésekor a következőket mondotta:

„A nehézipar helyreállítása és kifejlesztése azonban, különösen az olyan elmaradt és szegény országban, mint amilyen a mi országunk az ötéves terv elején volt, rendkívül nehéz dolog, mert a nehézipar, mint ismeretes, óriási pénzügyi befektetéseket követel... Tudott-e erről a párt és számításba vette-e ezt? Igen, tudott... Mire számított tehát? Számított országunk saját erőire. Arra számított, hogy a Szovjethatalom birtokában, a föld, az ipar, a közlekedés, a bankok és a kereskedelem államosítására támaszkodva, meg tudjuk valósítani a legszigorúbb takarékosság rendszerét, hogy annak segítségével megfelelő mennyiségben akkumuláljuk azokat az eszközöket, melyek a nehézipar helyreállításához és fejlesztéséhez szükségesek. A párt nyíltan megmondta, hogy ez a dolog komoly áldozatokat követel, s hogyha célunkat el akarjuk érni, ezeket az áldozatokat nyíltan és öntudatosan magunkra kell vennünk. Pártunk arra számított, hogy országunk, belső erőivel megbirkózik ezzel a feladattal nyomasztó külföldi hitelek és kölcsönök nélkül." [10]

Ismeretes, hogy annakidején, amikor mi az első lépéseket tettük tervgazdálkodásunk felé, a hároméves terv előkészítésének szakaszában nálunk is élénk vita tárgya volt a külföldi hitelek kérdése. Voltak, akik azt állították, hogy külföldi kölcsön nélkül egész tervünk üres szappanbuborék. Mi, kommunisták nagyon jól tudtuk, hogy mi van az ilyen fecsegések mögött. Tudtuk, hogy **a kapitalista országok, ha kölcsönt adnak nekünk, nem azért adják, hogy abból a szocializmust építsük, hanem azért, hogy uralkodjanak rajtunk, ellenőrizzenek bennünket, megakadályozzák a szocializmus építését.** Tudtuk azt is, hogy akik a külföldi tőkés országok segítségéért könyörögnek, éppen ezt akarják. Ezért nagyon határozottan elvetettük a külföldi kölcsön gondolatát és arra az útra léptünk, melyet Sztálin számunkra is kijelölt: hogy **saját erőnkre támaszkodva,** az államosított ipar, az államosított közlekedés, az államosított bankok és az államosított kereskedelem hasznából s a magyar dolgozók adóiból, éspedig elsősorban a kapitalista elemek erősebb megadóztatásával valósítsuk meg tervünket.

Ez az út, akárcsak a Szovjetunióban, nálunk is járhatónak és eredményesnek mutatkozott. Nagy Ferencék egy 40—50 millió dolláros kölcsönről álmodoztak, ennyiért akarták az országot kiárusítani. Mi már a két év és öt hónap alatt végrehajtott hároméves terv során ennek az összegnek **hússzorosát** ruháztuk be népgazdaságunkba és 1950-ben már egyetlen év beruházásai is több mint tizenötszörösét érik el a Nagy Ferencék által az amerikaiaktól három és fél évvel ezelőtt kunyorált kölcsön összegének.

Meg kell azonban szívlelnünk azt is, amit Sztálin elvtárs a szocialista felhalmozás forrásairól beszélve **a takarékosságról** mond. Már Lenin ismételten és nagy nyomatékkal követelte a legnagyobb takarékosságot, Sztálin elvtárs pedig az előbb idézett beszámolójában a legszigorúbb takarékosság rendszeréről beszél. Zsdánov elvtárs az Októberi Forradalom 29. évfordulóján tartott beszédében többek között azt mondta:

[10] Sztálin. A leninizmus kérdései 445. oldal. Szikra 1950.

„ .. meg kell szilárdítanunk és tovább kell fejlesztenünk a gazdálkodás szocialista módszereit, a takarékosság rendszerét, és az önálló elszámolást, a leghatározottabban meg kell szüntetnünk a pazarlást, a felduzzasztott létszámokat, a magas önköltséget a termelésben, mozgósítanunk kell belső erőforrásainkat és mindazokat a forrásokat, amelyek a népgazdaság újjáépítéséhez és kifejlesztéséhez szükségesek.

Egyes gazdasági szakembereink még mindig nem értik meg, hogy a takarékosság rendszere, amelyről nem egyszer beszélt Lenin és Sztálin, nem rövidlélekzetű kampány, hanem a szocializmust jellemző gazdálkodási módszer" [11]

Sajnos, mi is sok gazdasági szakemberünkről — és nemcsak a gazdasági szakemberekről, sőt nem is csak a szakemberekről — mondhatjuk el, hogy Lenin és Sztálin tanításainak ezt a részét eleresztették a fülük mellett. **Államháztartásunkban és gazdasági életünkben távolról sem érvényesül még az a szigorú takarékosság, amely pedig következetesen megvalósítva, jelentékenyen meggyorsíthatja a szocializmus építését.**

Államgépezetünkben és vállalatainknál egyaránt gyakran találkozunk még a Zsdánov elvtárs által említett **felduzzasztott létszámokkal.** Különösen az adminisztratív munkaerők létszámának emelkedése aggasztó. Sok példa helyett, hadd idézzek itt egyet, azt, hogy egyik autójavító vállalatunknál 460 munkásra 300 tisztviselő és 33 portás jut.

A takarékosságnak számtalan területe van. Ezek közül azonban kétségkívül egyik legfontosabb **az anyaggal való takarékosság.** Egész termelésünk értékének mintegy a fele anyag. Így **egyetlen százalék megtakarítása százmilliók megtakarítását jelenti.** Mégis, nem egyszer igen pazarlóan bánnak az anyaggal, sokszor olyan anyaggal is, amelynek a szocializmus építése során különösen szűkében vagyunk.

Székesfehérvárott 4 lakóház alapozásához a Városépítési Tervező Intézet 530 mázsa betonvasat tervezett. A felülvizsgálat megállapította, hogy ennek nem egészen a fele, 210 mázsa elegendő. Házi elvtárs az Országgyűlésen a költségvetési vita alkalmával megemlítette, hogy az AEK vizsgálata 90 üzemnél 260 millió Ft értékű, évek óta tárolt, fölösleges készletet talált. Itt is részben az egész népgazdaságunkban súlyosan hiányzó anyagokról volt szó.

Vannak természetesen szép számmal példák az ellenkezőjére is, arra, hogy dolgozóink és vezetőink megértik a takarékosság fontosságát. Elég, ha utalok arra, hogy a Győri Fonóda kezdeményezte és sikerre vitte azt a mozgalmat, hogy **25 munkanap után egy napot megtakarított nyersanyaggal dolgozik,** vagy, hogy vasutasaink 2000 tonnás és 500 km-es mozgalmai havonta több millió forintot takarítanak meg az állam számára, ennyivel fokozzák beruházási vagy termelési lehetőségeinket más helyeken. Amde kétségtelen, hogy dolgozóink figyelmét az eddiginél sokkal nagyobb mértékben, sokkal következetesebben és sokkal nagyobb nyomatékkal kell ráirányítanunk a takarékosságra, mint a szocialista felhalmozás egyik fontos forrására.

[11] A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 29. évfordulója A. A. Zsdánov beszéde a moszkvai szovjet 1946 november 6-án tartott ünnepi ülésén (Budapest, 1946.).

V.

A szocialista iparosításnak másik fontos elvi kérdésére térek rá: **a szocialista iparosítás ütemének kérdésére.**

Ez a kérdés a Szovjetunióban az ötéves terv elején heves viták tárgya volt, amíg a vitát le nem zárta 1929 áprilisában a XVI. Pártkonferencia, **az ú. n. optimális variáns, tehát a feszített, gyorsütemű fejlesztési terv** elfogadásával. Igaz, egyes ellenséges elemek olymódon próbálták a tervezést szabotálni, hogy teljesen megvalósíthatatlan, nagy termelési számok beállítását követelték. Ezt a kártevést a párt megakadályozta, ugyanakkor azonban komoly erőfeszítésre ösztönző ütemet írt elő. Sztálin elvtárs 1928 novemberében az SzK(b)P Központi Bizottságának teljes ülésén bővebben foglalkozott a fejlesztés ütemének kérdésével és felvetette, valóban szükség van-e erősen feszített, az ipar gyorsütemű fejlesztését előíró tervekre. A Szovjetunió külső és belső helyzetének ismertetésével indokolta, hogy valóban éppen ilyen tervekre van szükség.

A külső helyzettel kapcsolatban többek közt a következőket mondotta:

„Utól kell érnünk és túl kell szárnyalnunk a fejlett kapitalista országok előrehaladott technikáját... Ahhoz, hogy országunkban véglegesen győzelemre juttassuk a szocializmust, még technikai és gazdasági tekintetben is utól kell érni és túl kell szárnyalni ezeket az országokat. Vagy megtesszük ezt, vagy eltipornak bennünket.

Ez nemcsak a szocializmus felépítésének szempontjából igaz. Ez a kapitalista környezet viszonyai között országunk függetlenségének megvédése szempontjából is igaz. Lehetetlen megvédenünk országunk függetlenségét, ha a védelem céljára nem rendelkezünk kellő ipari bázissal. Lehetetlen ilyen ipari bázist teremtenünk, ha nem rendelkezünk a legfejlettebb ipari technikával.

Ezért van szükségünk az iparfejlesztés gyors ütemére, ez a helyzet írja elő parancsolóan iparunk fejlesztésének gyors ütemét." [12]

A belső feltételekről szólva Sztálin elvtárs a mezőgazdaság gyors fejlesztésének szükségéből vezeti le az iparfejlesztés gyors ütemének szükséges voltát.

„Lehet-e előbbrevinni az ipart — kérdezi Sztálin elvtárs — ha a mezőgazdaságot a teljes technikai elmaradottság állapotában hagyjuk, ha nem biztosítjuk az ipar számára a mezőgazdasági bázist, ha nem alakítjuk újjá a mezőgazdaságot és nem hozzuk közelebb az iparhoz? Nem, nem lehet.

Ebből következik: a mezőgazdaságot a lehető legnagyobb mértékben el kell látni munka- és termelési eszközökkel, amelyek szükségesek ahhoz, hogy meggyorsítsuk és előrevigyük a mezőgazdaság újjáalakítását új technikai alapon. De ahhoz, hogy ezt a feladatot megvalósítsuk, iparunkat gyors ütemben kell fejleszteni." [13]

Sztálin elvtárs szavait kevés módosítással a mi helyzetünkre is alkalmazhatjuk. Kétségtelen, hogy elsősorban **nemzetközi helyzetünk lényegesen kedvezőbb a Szovjetunió 1928-as nemzetközi helyzeténél, mert nem állunk egyedül, van kire támaszkodnunk, mellettünk van a nagy Szovjetunió és a népi demokráciák hatalmas tábora.** A nemzetközi helyzet feszültsége, a háborús gyujtogatók aknamunkája azonban bennünket is arra késztet, hogy iparosodásunkat lehetőleg meggyorsítsuk. Erre ösztökél bennünket egész népgazdaságunk,

[12] Sztálin Művei 11. kötet 268—269. lap. Szikra 1950.
[13] Sztálin Művei 11. kötet 274. lap. Szikra 1950.

és főleg ma még túlnyomó nagy részében egyéni kis parasztgazdaságokból álló mezőgazdaságunk gyors átalakításának szüksége is. Ha egy évvel ezelőtt lazábban terveztünk is, a **fejlődés, s nem utolsó sorban a nemzetközi helyzet kiéleződése bennünket is a feszítettebb tervek útjára kényszerít.** Ötéves tervünk eredeti számai szerint nemzeti jövedelmünk értékének 1954-ben **az 1949. évi nemzeti jövedelem 163%-át** kellett volna elérnie. Ez a fejlődés hihetetlenül gyors, ha fejlődésünk bármely korábbi szakaszával, vagy bármely tőkés ország fejlődésével hasonlítjuk össze, de jóval lassúbb, mint a Szovjetunió fejlődése az ötéves tervek során. A Szovjetunió nemzeti jövedelme 1926—27-es változatlan árakon számítva 1928-ban 25 milliárd rubel volt. 1932-ben 45,5 milliárd rubel, 1937-ben 96,3 milliárd rubel és 1940-ben 128,3 milliárd rubel. A nemzeti jövedelem az első ötéves terv négy éve alatt **82%-kal,** a második ötéves terv idején **111%-kal** nőtt. Mint már említettem, a mi ötéves tervünk számait is menetközben emeljük, s így sokkal közelebb jutunk a Szovjetunió fejlődési üteméhez.

Az iparosodás ütemével kapcsolatban elkerülhetetlenül fölmerül a **munkaerőellátás** kérdése. A termelés emelésének két legfontosabb tényezője ugyanis **a termelékenység emelése és a munkaerő létszámának növekedése.** A termelékenység emelése munkaerőt takarít meg. Ugyanannyi munkaerővel többet tudunk termelni. De a termelés ilyenmértékű emelését egymagában a munka termelékenységének emelésével még nem valósíthatjuk meg, mert a munka termelékenységét ilyen ütemben növelni nem tudjuk. Fölmerül tehát a munkaerő szaporításának kérdése is.

Hároméves tervünk 29 hónapja alatt mintegy 390 000 fővel nőtt a dolgozók száma. Ezt a növekedést nagyrészt a **munkanélküliség felszámolásával** értük el. A munkanélküliség, a tőkés országok dolgozóinak ez az állandóan jelenlévő ostora, többé nem suhog a mi munkásosztályunk feje fölött. Nehezebben ment már a munkásság létszámának az a további gyarapodása, mely a mostani évben ment végbe. **1950. III. negyedében az iparban 90 000-el, az építőiparban pedig további 97 000-el több munkás dolgozott, mint egy évvel előbb.** Igaz, hogy ezt a növekedést az építőiparban — részben — a korábban a kisiparban dolgozók beállításával fedeztük. Emellett segítségünkre volt a mezőgazdaság bizonyos belső munkanélküliségének felszívása, a korábban nem dolgozók munkába állítása. Ámde előrelátható, hogy **ezek a források egyre szűkebben fognak csörgedezni, munkaerőszükségletünk pedig változatlanul évről évre növekszik majd.** Tanulság lehet számunkra, hogy a Szovjetunióban 1928 és 1940 között a munkások és tisztviselők száma 11,6 millióról 40,4 millióra emelkedett.

Honnan fogjuk fedezni az előttünk álló években fokozódó munkaerőszükségletünket? A fokozatosan felnövő nemzedéken, tehát az ifjúságon és — sokkal kisebb mértékben — az öregeknek hosszabb ideig való munkában-tartásán kívül, lényegében **két nagy területen kell ezt a fedezetet keresnünk: a falusi lakosság és a nők soraiban.**

Ami az első területet illeti, itt új megvilágításban kerül elénk a mezőgazdaság gépesítésének kérdése. Eddig csak abból a szempontból beszéltünk a mezőgazdaság gépesítéséről, hogy erre szükség van a nagyüzemi szocialista mezőgazdaság megteremtéséhez. Most azt látjuk, hogy még egy szempontból

fontos is, sürgős is számunkra a mezőgazdaság gépesítése. Ezen az úton, és egyedül ezen az úton **tíz- és százezrével szabadíthatunk fel mezőgazdasági dolgozókat az ipar számára.** Gondoljunk csak arra, hogy a mezőgazdasági munkákat túlnyomó többségükben modern gépek nélkül és nagyrészt primitív eszközökkel, kézi erővel végzik. Egy traktorvontatású kévekötő aratógéppel 4 ember megerőltetés nélkül el tudja látni 40, kézierővel dolgozó megerőltető munkáját. **A villany és a gép bevezetése és általánossá válása a mezőgazdaságban sok munkaerőt tesz fölöslegessé, ugyanakkor pedig messzemenően emeli a mezőgazdasági dolgozók műveltségét, tudását, nagymértékben hozzájárul a falu kulturális elmaradottságának felszámolásához.**

Roppant nagy a fontossága **a nők munkábaállításának** is. Itt tartalékaink még nagyobbak talán, mint a mezőgazdaságban. A nők beállítása ipari munkára, természetesen megköveteli azt is, hogy **a háztartás munkáját levegyük válluk**ról, hogy a mainál jóval szélesebb körben építsük ki a társas étkeztetést, a gyermekgondozást. Itt is meg kell említeni, hogy **a nők bevonása a termelő munkába nemcsak a munkaerők számát gyarapítja, de a nők számára a férfiakkal való igazi egyenjogúság gyakorlati megvalósulásának legfőbb formája is.**

A munkaerőellátás azonban nemcsak mennyiségi, hanem **minőségi kérdéseket is** fölvet. Nekünk nem egyszerűen munkásokra, hanem nagyrészt és nem csak egyre növekvő számban, hanem egyre növekvő arányban, **tanult szakmunkásokra, műszakilag képzett vezetőkre, mérnökökre, technikusokra van szükségünk.** Hogy ezt a szükségletünket fedezhessük, egészen új alapokra kell helyeznünk szakmunkás képzésünket. Míg azelőtt, a szakmunkások nagy többségét a kisipar képezte ki, nagyrészt kisipari módszerekkel és kisipari szakmákra, addig **1950-ben már 50 000 ipari tanulóból több mint 30 000 a gyáriparban tanult,** ebből közel 18 000 a nehéziparban és mintegy 14 000 tanműhelyekben. **Jövőre ipari tanulóink száma 57 000-re fog emelkedni.** Az első ötéves tervben **legalább 10 000 új mérnök** kiképzésével, közel a kétszeresére kell emelnünk népgazdaságunk mérnök-gárdáját, és már most megtesszük az előkészületeket arra, hogy **a második ötéves tervben legalább 20 000 mérnököt és legalább 50 000 technikust tudjunk kiképezni.**

Értelmiségi kádereink gyorsütemű növelését egyébként nemcsak az ötéves terv követelményei írják elő. Új erőkkel, **munkásszármazású és a népi demokráciához feltétlenül hű káderekkel kell felfrissítenünk értelmiségünk sorait** azért is, mert a régiek között akadnak még a népi demokráciával szemben ellenségesen érző elemek, s ha ezek száma nem is nagy, fontos helyen állva, komoly kárt okozhatnak. A Szovjetunióban 1928-ban leplezték le az ipari kártevők egy csoportját. Ennek tagjai kapcsolatban álltak a sahti bányák korábbi orosz és külföldi tulajdonosaival és idegen országok kémszervezeteivel. Gépeket tettek tönkre, beomlásokat idéztek elő és robbantásokat hajtottak végre, gyujtogattak, munkásokat pusztítottak el és akadályozták a dolgozók anyagi helyzetének javítását. Az egyik tanulság, amelyet a Szovjetunióban a sahti perből levontak, az volt, hogy meggyorsították és kiszélesítették a műszaki káderek kiképzését. Hasonló tanulságokat kell nekünk is levonnunk a MAORT és a Standard-ügyekből.

VI.

Áttérek a szocialista iparosítás következő elvi jelentőségű kérdésére: **az életszínvonal emelkedésének kérdésére.**

Ismeretes, hogy a tőkés országokban az ipar és általában a gazdasági élet fejlődésével nagy vagyonok halmozódnak fel az egyik oldalon, s nő a nyomor, a szenvedés a másik oldalon. **A kapitalista akkumulációnak alaptörvénye a munkásosztály fokozatos, relatív és abszolút elnyomorodása.** Ez a törvény jellemezte a magyar munkásosztály sorsát is a tőkés Magyarországon.

Egészen más a helyzet a szocializmus országában és a népi demokratikus országokban, ahol az ipar már mindenütt csaknem teljesen a szocialista szektorhoz tartozik. Ezekben az országokban **a szocialista felhalmozás törvénye** érvényesül és ez a törvény **a munkásosztály életszínvonalának szüntelen javulása.**

Ismeretes, hogy a 3 éves terv előirása szerint a dolgozók életszínvonalának 1950 augusztus 1-re általában 8%-kal kellett volna meghaladnia az 1938. évit. Ténylegesen **a dolgozók reálbére már 1949 decemberére több mint 40%-kal haladta meg az 1938-as reálbéreket.** 2 év és 5 hónap alatt a húsfogyasztás 78%-kal emelkedett, dolgozóink tejből 68%-kal többet fogyasztottak, 133%-kal több pamutszövetet, 117%-kal több gyapjúszövetet és 200%-kal több cipőt vásároltak.

Ez a fejlődés az 5 éves terv első évében is folytatódott. Nemcsak folytatódott, hanem bizonyos fokig túlzásba is ment. Túlzásba annyiban, hogy **a munkabérek emelkedése 1950 első felében a sok esetben az ellenség által támogatott normalazitások és munkabércsalások következtében sokkal gyorsabb volt a termelékenység emelkedésénél. Ez pedig azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy aláássa egész népgazdaságunk fejlődését, hogy akadályává válik további megerősödésünknek.**

A Bolsevik Párt Központi Bizottságának 1924 augusztusi plénuma a munkabérpolitikáról szóló határozatában a következőket állapította meg:

„A munkatermelékenység emelkedésének túl kell szárnyalnia a munkabér növekedését. Csak e feltétellel hozható létre az anyagi alap és gyüjthetők össze az anyagi eszközök mind a munkabér növekedésének biztosítására, mind a termelésnek a forgóeszközök növelését megkövetelő kiszélesítésére, mind az elkopott és elavult gépi fölszerelés felújítására, mind az egyre növekvő kulturális igények kielégítésére, mind a felnövő nemzedék nevelésére és tanítására, mind az állam igazgatására és védelmére."[14]

Pártunk Központi Vezetősége idejekorán fölismerte a veszélyt és fel is számolta azt. Az év közepén végrehajtott alapbéremeléssel és normarendezéssel általában végetvetettünk a bércsalásoknak és normalazitásoknak és **nagyjából helyes normákat állapitottunk meg** az ipari termelésben. Azért mondom, hogy nagyjából, mert a normarendezést nem műszaki vizsgálatok: pontos mérések és tanulmányok alapján hajtottuk végre, amint azt kellett volna, hanem a szükségnek engedve **tapasztalati-statisztikai alapon,** az elért átlageredményeket véve normáknak.

Az alapbéremeléssel és normarendezéssel munkabérrendszerünk komoly lépést tett előre olyan értelemben is, hogy az egyes szakmák bérei között

[14] Az SzK(b)P kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozatai és döntései. Első rész 627. lap (oroszul).

korábban fennálló igazságtalan különbségeket nagyrészt megszüntettük. Ma általában **népgazdasági fontosságuknak megfelelően díjazzuk az egyes munkákat, bérrendszerünk áttekinthető és azáltal, hogy területének több mint a felén darabbér van érvényben, erőteljesen ösztönöz a termelés fokozására.** Ezekből a szempontokból megfelel a szocialista bérezés követelményeinek.

Egyes vonatkozásokban bérezésünk persze még elmarad ezektől a követelményektől, elmarad a Szovjetunió bérrendszerétől. Fejlődésünknek a legközelebbi időben arra kell irányulnia, hogy ezeket a hiányosságokat fokozatosan megszüntesse. Hogy csak fontosabb céljainkat említsem: **a mainál lényegesen nagyobb területre kell kiterjesztenünk a darabbérrendszert** és megfelelő előkészítés után **rá kell térnünk a műszakilag megalapozott haladó átlagnormák alkalmazására.** E feladat megvalósítása természetesen még igen sok munkát követel és megköveteli elsősorban üzemeinknek a mainál sokkal jobb műszaki megszervezését.

Ez még huzamosabb időt igényel. Ma már elmondhatjuk azonban, hogy nagyjában helyreállítottuk a helyes viszonyt, egyrészt a termelés és a termelékenység emelkedése között, másrészt a munkabérek és az életszínvonal emelkedése között. A munkabérek ismét következetesen, hónapról hónapra emelkednek, ezuttal, azonban már nem megelőzve, hanem nyomonkövetve a termelés megfelelő emelkedését.

VII.

A szocialista iparosítás elvi kérdései közül a következőkben **a munka termelékenysége emelésének kérdésével** akarok foglalkozni. Lenin és Sztálin nem egyszer hangsúlyozta, hogy **a szocializmus győzelme szempontjából a munka termelékenységének emelése a döntő, a legfontosabb kérdés.** A kapitalizmus végső fokon azért győzte le a hűbériséget, mert a munka termelékenységének magasabb fokát valósította meg. A szocializmus is végső fokon azért tudja és azért fogja legyőzni a kapitalizmust, mert a munka termelékenységének új, magasabb, a kapitalizmusban elérhetetlen fokát valósítja meg.

Említettem már, hogy a termelés fokozásának két legfontosabb eszköze a termelékenység emelkedése és a munkaerő létszámának növekedése. A Szovjetunió példája azt mutatja, hogy az emelkedés mind nagyobb mértékben éppen a felszabadult munka termelékenységében bekövetkezett emelkedés következménye. Erre a tényezőre esett a Szovjetunió nemzeti jövedelmének növekedéséből az első 5 éves tervben 56,6%, a második 5 éves tervben 67,3%, a harmadik 5 éves terv erre a tényezőre 75%-ot irányzott elő, a háború utáni 5 éves terv pedig 80%-ot. Maga a munka termelékenysége az első 5 éves tervben 40%-kal, a második 5 éves tervben 82%-kal emelkedett.

Nálunk **a 3 éves terv 29 hónapja alatt a munka termelékenysége a gyáriparban megkétszereződött.** Figyelembe kell azonban vennünk, hogy ez az idő népgazdaságunk helyreállításának korszaka volt és a **megkétszereződött termelékenység csak 20%-kal volt több, az 1938. évinél.** Most azonban már túl vagyunk a helyreállítás korszakán, és azt látjuk, hogy **1950 III. negyedében a munka termelékenysége iparunkban 19,4%-kal volt magasabb, mint egy évvel korábban.** A fejlődés tehát továbbra is igen erős ütemű.

A növekedésnek ez az üteme teljesen ismeretlen és elképzelhetetlen a tőkés társadalomban. Megvalósul azonban nemcsak a Szovjetunióban és mínálunk, hanem minden népi demokratikus országban is. Mi ennek a magyarázata?

A magyarázat kettős: egyrészt az, hogy **az egységes terv alapján összefogott gazdálkodás olyan rendszabályokat tesz lehetővé a szocialista és a szocializmust építő államban, amilyenek az egymással és egymás ellen versengő tőkés vállalatok birodalmában elképzelhetetlenek,** másrészt az, hogy saját államukban **más a dolgozók viszonya a termeléshez,** mint a tőkés-profitért, az éhség ostorától hajtott dolgozók viszonya a termeléshez, **és szocialista munkaversenyben vetélkednek egymással a jobb eredmények eléréséért.**

Az első okra, a felülről alkalmazott tervszerű intézkedésekre csak néhány egyszerű példát szeretnék felhozni: azelőtt 4 gyárban gyártottunk traktorokat, most csak a Hofherr gyárt traktort és kevesebb típust, mint azelőtt. A traktorgyártás költségei a 3 éves terv során 40%-kal csökkentek. Ilyesfajta úgynevezett **profilozással** igen sok más gyárunkban is emeltük a munka termelékenységét. Az államosítás előtt például 6 közép-nagy csavargyár, egyenként csavarszükségletünknek 5—10%-át fedezte, csaknem mindenfajta csavarból. Most összevontuk ezeket a gyárakat, bizonyos nehézcsavarok gyártását, erre korábban is berendezett más vasgyárakba vittük át. Az így kialakult új üzem termelőképessége 72%-kal nagyobb, mint a 6 gyáré együtt volt s a termelékenység 6 hónap alatt 60%-kal emelkedett.

A termelékenység emelése szempontjából ugyancsak fontos tényező az üzemek termelőképességének maximális kihasználása, ami tőkés viszonyok között csak kivételesen jó, főleg háborús konjunktúrák idején előforduló, ritka kivétel, mínálunk pedig mindinkább általános szabály. Hasonlóképpen **fontos az egyedi gyártásról a tömeggyártásra való áttérés,** amire a mi kis országunkban a tőkés viszonyok között jóformán nem is volt lehetőség.

Kapitalista viszonyok között minden új találmány, minden műszaki újítás féltve őrzött kincse egyetlen cégnek, amely azt gondosan titkolja versenytársai előtt. A mi viszonyaink között iparunk vezetősége gondoskodik róla, hogy **az újítások közkinccsé váljanak** mindazokban az üzemekben, ahol hasznosítani lehet őket.

Tőkés viszonyok között az éhbérek, a munkaerő olcsósága viszonylag szűk határt szab a gépesítésnek, az új találmányok alkalmazásának. Minket — amint már láttuk — a munkaerőhiány is arra szorít, hogy **fokozzuk a gépesítést, új és új találmányokkal, szerszámokkal, eszközökkel pótoljuk a munkaerőt, ahol csak lehetséges.**

De semmivel sem kisebb jelentőségű a munka termelékenységének emelésére ható másik tényező: **a munkások megváltozott viszonya munkájukhoz** és az ezen alapuló **szocialista munkaverseny.** Kapitalista viszonyok között elképzelhetetlen, a mi országunkban azonban törvény, hogy munkások tízezrei törik a fejüket munkamódszerük megjavításán, tökéletesítésén, újításokon, amelyek a munka termelékenységét fokozzák. Ez az állandó és általános törekvés, egyre magasabb színvonalú technikával és a dolgozók egyre nagyobb műszaki kultúrájával párosulva — ez szülte a Sztahánov-mozgalmat, amelynek tízezrével vannak kimagasló hősei a Szovjetunióban és egyre többen nyujtják ragyogó példáját nálunk.

„A verseny valójában a **szocializmus építésének kommunista módszere** — mondotta Sztálin elvtárs — mely a dolgozók milliós tömegeinek lehető legnagyobbfokú **aktivitásán** alapul"[15] és éppen ez a Sztálin elvtárs által kiemelt aktivitás teszi rendkívül nagy jelentőségűvé a szocialista munkaversenyt, nemcsak mint a munka termelékenységének állandó emelőjét, hanem mint a tömegek szocialista szellemben való nevelésének hatalmas tényezőjét is. A szocialista verseny résztvevőjében egyre jobban megszilárdul az új viszony munkájához, társaihoz, az államhoz, az egész társadalomhoz. Egyre öntudatosabb építőjévé válik a szocializmusnak.

A munkásságnak ez a fokozatos átalakulása hozza magával **az újfajta, szocialista öntudaton alapuló munkafegyelem** kialakulását is. Most, amikor a nemzetközi helyzet élesedik és (új, feszített) tervünk az eddigieknél nagyobb feladatokat ró ránk, fokozott jelentősége van annak, hogy ezt az új szocialista fegyelmet minden területen megszilárdítsuk, hogy iparunkban mindenütt példás szocialista munkafegyelem uralkodjék.

A változás kiegészítője az ugyancsak **újtípusú szocialista ipari vezető** kialakulása. Ez az újtípusú vezető nem trónol többé elérhetetlen magasságban a munkások fölött, hús az ő húsukból, vér az ő vérükből és mégis megtanulja 100%-ig érvényesíteni **az egyéni vezetést, párosítva a legmesszebbmenő egyéni felelősséggel.** Arra kell törekednünk, hogy rövid időn belül minden ipari vezetőnk ilyen vezető legyen: ne férhessen kétség hozzá, hogy az üzemet vagy vállalatot ő és **csakis ő** vezeti, de ahhoz se, hogy mindenért, ami üzemében vagy vállalatában történik, minden mulasztásért is **elsősorban ő viselí a felelősséget.**

Ezek azok a legfontosabb tényezők, amelyek a munka termelékenységének gyors emelkedését biztosítják társadalmunkban, amelyek biztosítják, hogy a szocializmus végérvényesen győzedelmeskedni fog a kapitalizmus fölött.

VIII.

A szocialista iparosítás elvi jelentőségű kérdései közül még eggyel kívánok röviden, befejezésképpen foglalkozni: **a Szovjetunió és a népi demokráciák együttműködésének kérdésével.**

A szocialista iparosítás valamennyi többi kérdésének tárgyalásakor érintettem már a Szovjetuniót és azt hiszem valamennyiünk számára világos, hogy **miként a Szovjetuniónak köszönhetjük felszabadulásunkat, épúgy neki köszönhetjük azt is, hogy ilyen rövid idő alatt ilyen nagy eredményeket tudtunk elérni.**

Az eddig tárgyaltak során azonban a Szovjetunió általában csak mint példakép, Lenin—Sztálin tanítása pedig mint vezérfonal szerepelt, amely biztosan vezet bennünket a szocializmus építésének útján. Hozzá kell tehát még tennünk, hogy a Szovjetunió segítsége ennél lényegesen több.

A Szovjetunió és hazánk, valamint a többi népi demokratikus ország között egészen újfajta viszony alakult ki, amilyent nem ismert korábbi történelmünk és amilyen nem létezhet tőkés országok között.

[15] Sztálin Művei, 12. kötet, 119. lap. Szikra, 1950.

Ahogy egy-egy tőkés ország határain belül kisebb-nagyobb tőkések ezrei és tízezrei harcolnak egymás ellen és igyekeznek érvényesülni vagy — egymás pusztulása árán — jobban érvényesülni, úgy **a tőkés országokat egymáshoz fűző viszonyban is az egymás ellen való harc a döntő.** Kis és nagy tőkés országok között a közeli kapcsolat általában azt jelenti, hogy a kis ország függ a nagytól. Magyarországon a Horthy-korszak alatt számtalanszor hírdették hol az angolok, hol a franciák, hol az olaszok és németek kitüntető és önzetlen barátságát népünk iránt. A valóságban mindig arról volt szó, hogy vagy az angol, vagy a francia, vagy az olasz, vagy a német imperialisták pórázán haladjunk.

Csak a Szovjetunió és a népi demokráciák között alakult ki olyan viszony, hogy mindannyian a saját erősödésüket látják nemcsak a sajátmaguk, hanem a baráti ország erősödésében is, s hogy éppen ezért valamennyiünknek érdeke mindegyikünk gyors felvirágzása és előrehaladása a szocializmus építésében.

Az iparosodás szempontjából ez az újfajta viszony többek között azt jelenti, hogy mindazt a haladást, amelyet a Szovjetunió, vagy valamelyik népi demokratikus ország a termelés valamilyen területén elért, kérésünkre rendelkezésünkre bocsátja, s a kísérletezés drága tandíját és még drágább tanidejét megtakarítjuk, mert **készen vehetjük át az eredményeket.**

Ez az újfajta viszony azt is jelenti, hogy **termelési terveinkben egyre nagyobb mértékben vehetjük figyelembe egymás szükségleteit,** ami általában a gyártás további profilozását és specializálódását, a termelési költségek csökkentését és a termelékenység jelentékeny emelkedését teszi lehetővé.

A Szovjetunió s a népi demokratikus országok tehát nemcsak szocialista építésünk védelmét és biztonságát jelentik, hanem nagymértékben meg is gyorsítják nálunk a szocializmus fölépítését.

★

A szocialista iparosítás fontosabb elvi kérdéseit igyekeztem vázolni. Ehhez már csak néhány kiegészítő szót szeretnék hozzátenni.

A szocialista iparosodás ugyanúgy, mint a szocialista terv, végeredményben **milliók mindennapi munkája, aktív tevékenysége.** Magyarországon milliók tevékenysége irányul arra, hogy megvalósítsuk 5 éves tervünket, amely a szocialista iparosítás terve, a szocializmus építésének terve.

Teljes egészében a békés építésre irányul és a békés pítés táborát erősíti ez a nagy erőfeszítés, amelyhez hasonló nem volt még népünk életében. Erőt és nyugalmat kölcsönöz munkánkhoz az a tudat, hogy tagjai vagyunk a béke hatalmas világtáborának. De ennek a tudatnak egyúttal arra is kell sarkalnia valamennyiünket, hogy fokozzuk erőfeszítéseinket a szocialista iparosításnak, a szocializmus építésének meggyorsítására. Erre ösztönöz az is, hogy az imperialista háborús gyujtogatók a Távol-Keleten már lángra is lobbantották a háború szikráját és csak erőnk további gyors növekedése lehet az, ami visszatarthatja őket további háborús provokációktól, kalandoktól és végül az egész világ vérbeborításától.

Szocialista iparosításunk ügye így az egész békeszerető emberiség ügyévé válik.

Jó úton járunk és Lenin és Sztálin útmutatásait követve, a mi nagy Pártunk vezetésével, népünk boldog élete érdekében tántoríthatatlanul haladunk egyre előbbre ezen az úton.

D. KUKIN

A szocialista iparosítás kongresszusa

Negyedszázaddal ezelőtt, 1925 december 18-tól 31-ig ülésezett az SzK(b)P XIV. kongresszusa, amely a bolsevik párt történetében mint a szocialista iparosítás kongresszusa szerepel.

A kongresszus éles, pártonbelüli harcok közepette folyt le. A zinovjevisták, a bolsevik párt és a szovjet nép ádáz ellenségei tagadták, hogy a szocializmust fel lehet építeni a Szovjetunióban, és a kongresszuson nyíltan felléptek a párt fő irányvonala ellen. A kongresszus határozottan elutasította a zinovjevisták gazdasági „tervét", az „új ellenzék" kirohanásait pedig antileninistának minősítette és megbélyegezte. „A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja XIV. kongresszusának történelmi jelentősége abban áll — mondotta Sztálin elvtárs — hogy gyökeréig fel tudta tárni az új ellenzék tévedéseit, félretaszította az útból annak hitetlenségét és sopánkodását, világosan és pontosan kijelölte a szocializmusért folyó további harc útját, a győzelem perspektíváját tárta a párt elé és ezzel a proletariátust felfegyverezte a szocializmus győzelmébe vetett törhetetlen hittel." [1]

A XIV. kongresszuson megvitatták mindazokat a fontos kérdéseket, amelyek a fordulat időszakában, az ország szocialista iparosításának időszakában vetődtek fel a párt előtt. A kongresszus teljes egészében jóváhagyta a Központi Bizottság politikai és szervezési irányelveit, elfogadta a párt fő irányvonalát az ország szocialista iparosítására, elutasította az ellenzékiek kapituláns tervét, és kötelezte a Központi Bizottságot, hogy fokozza a harcot a párt egységének megbontására irányuló mindenféle kísérlet ellen. A kongresszus jóváhagyta a párt új szervezeti szabályzatát és döntést hozott arról, hogy az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt új neve a „Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja" legyen.

A XIV. pártkongresszuson a Központi Bizottság politikai beszámolóját Sztálin elvtárs tartotta. A szocializmusért vívott harc programmját kifejtő dokumentumban Sztálin elvtárs világos képet adott a Szovjetunió növekvő politikai és gazdasági erejéről, mélyreható marxista elemzésnek vetette alá a Szovjetunió nemzetközi és belső helyzetét. Sztálin elvtárs beszámolója, amely a tudományos előrelátás hatalmas erejének nagyszerű példája, újabb hozzájárulás volt a marxizmus-leninizmus kincsestárának gazdagításához.

Sztálin elvtárs beszámolójában sokoldalúan megvilágította a nemzetközi helyzetet, amelyet akkor az jellem-

[1] Sztálin. A leninizmus kérdései. 194. lap. Szikra 1950.

zett, hogy a két rendszer békés együttélése tekintetében ideiglenes egyensúly alakult ki az épülő szocializmus országának és a kapitalista világ országainak erői között. A polgárháború után beállott rövid lélekzetvételt a fellélekzés egész időszaka váltotta fel.

Az imperialistáknak sikerült elnyomniok a kapitalista országok forradalmi mozgalmát. Ebben segítették, támogatták őket a munkásosztály renegátjai és árulói, a jobboldali szocialisták. Nyugaton elkövetkezett a forradalom ideiglenes apálya, elkövetkezett a kapitalizmus ideiglenes, részleges stabilizációja.

A kapitalizmus stabilizációjával egyidőben a Szovjetunióban is a stabilizálódás folyamata ment végbe. Ez a két stabilizáció azonban gyökeresen különbözött egymástól. A kapitalizmus stabilizációja új válságokkal volt terhes és a kapitalizmust marcangoló ellentmondások további kiéleződéséhez vezetett. A Szovjetunió stabilizációja azt bizonyította, hogy a szovjetek országának gazdasági és politikai ereje szakadatlanul növekszik.

A Szovjetunió és a kapitalista világ erői között ebben az időben létrejött ideiglenes egyensúly alapja „egyrészt a világkapitalizmus belső gyengesége és tehetetlensége, másrészt a forradalmi munkásmozgalom növekedése általában, az erők növekedése különösen nálunk, a szovjetek országában".[2]

Sztálin elvtárs bebizonyította, hogy a kapitalizmus már nem terjed ki az egész világra. A világ két táborra szakadt: az imperializmus táborára és az imperializmus ellen harcoló táborra. „Ott, a kapitalizmus táborában — mutatott rá Sztálin elvtárs — bomlás és széthúzás van, itt, a szocializmus táborában összeforrottság, és az érdekek egyre növekvő egysége a közös ellenség: az imperializmus ellen."[3]

Sztálin elvtárs e szavai teljesen beigazolódtak a történelmi fejlődés során. A második világháború után tovább erősödött a szocializmus és a demokrácia Szovjetunió vezette tábora. Európa és Ázsia országainak egész sora elszakadt a kapitalizmus rendszerétől, meggyöngült a demokráciaellenes imperialista tábor, amelynek vezetői az USA imperialistái.

A kapitalista világgal ellentétben, ahol az imperialisták tudatosan szítanak nemzeti ellenségeskedést és gyűlöletet a népek között, a Szovjetunió a népek baráti együttműködésének és törhetetlen barátságának ragyogó példája. A szovjet állami rend — amint Sztálin elvtárs hangsúlyozta — az ország valamennyi nemzetiségének baráti együttműködésén alapul. A Szovjetunió a népek közti nagyszerű barátság szellemében oldotta meg a nemzeti kérdést és ezzel lelkesítő példát mutatott valamennyi ország elnyomott nemzetisége számára.

Rendkívül nagy jelentőségű Sztálin elemzése a világ forradalmi mozgalma fejlődésének jellegéről és távlatairól. Sztálin elvtárs a XIV. pártkongresszuson tartott beszámolójában megmutatta, hogy milyen irányban fognak fejlődni az események, bebizonyította, hogy nyugaton és keleten —különösen pedig Kínában — feltétlenül kiterjedt, hatalmas forradalomi mozgalom fog kibontakozni.

„A kínai forradalom mozgalmi erői — mondotta Sztálin elvtárs — óriásiak. Még nem mutatkoztak meg amúgy igazában. De megmutatkoznak majd a jövőben. Ennek a nyugat és a kelet kormányzói látják majd kárát, akik nem ismerik föl ezeket az erőket, és nem számolnak velük kellőképpen...

[2] Sztálin Művei. 7. kötet. 262. lap. (oroszul.).

[3] I. m. 282. lap.

Mi együttérzünk és együtt fogunk érezni a kínai forradalommal abban a harcában, amelyet a kínai népnek az imperialisták igája alól való felszabadításáért és Kínának egy államba való egyesítéséért folytat. Aki ezzel az erővel nem számol és nem fog számolni, az biztosan elveszti a játszmát." [4]

Mennyire beigazolódott ez az előrelátás, mennyire beigazolódtak ezek a bölcs szavak, amelyeket Sztálin elvtárs negyedszázaddal ezelőtt mondott! A kínai nép, hős kommunista pártjának vezetésével, megsemmisítette a Kuomintangnak, az imperializmus ügynökségének hatalmát, győzelemre vitte feudalistaellenes és imperialistaellenes forradalmát és népköztársaságot hívott életre Kínában.

Sztálin elvtárs a XIV. kongresszuson tartott beszámolójában rámutatott az újabb imperialista háborúk veszélyére. A háborús uszítókat leleplezve, hangsúlyozta, hogy a Szovjetunió külpolitikájának alapja a béke eszméje.

„Harc a békéért — mondotta — harc az új háborúk ellen, minden olyan lépés leleplezése, amelyet új háború előkészítése céljából tesznek, az olyan lépések leleplezése, amelyek a pacifizmus zászlajával takarják azt, hogy valójában háborút készítenek elő — ez a mi feladatunk. Mi sem kalapács nem akarunk lenni a gyönge népek számára, sem üllő az erősek számára. Mi sem az egyiket, sem a másikat nem kívánjuk, mi — a békét akarjuk..." [5]

A békés alkotómunkát végző Szovjetunió mindenkor következetes békepolitikát folytatott és folytat ma is, minden háborús gyújtogatót leleplezett és leleplez. A világ békéjéért harcoló népeknek meggyőződésük, hogy igaz ügyük győzedelmeskedik, mert tudják, hogy a béke és a demokrácia táborának élén a nagy Szovjetunió és annak bölcs vezére — Sztálin elvtárs áll.

Sztálin elvtárs a Párt XIV. kongresszusán tartott beszámolójában meggyőzően mutatott rá a szovjet gazdasági rendszer előnyeire, a kapitalista gazdasági rendszerrel szemben. Ezeknek az előnyöknek köszönhető, hogy a szovjet ipar és mezőgazdaság — az imperialista háború és a polgárháború által okozott zűrzavar ellenére — rövid idő alatt talpraállt és megközelítette a háború előtti színvonalat. Az 1924—25-ös gazdasági évben a mezőgazdaság elérte a háború előtti színvonalnak 87 százalékát. A Szovjetunió nagyipara 1925-ben már közel háromnegyedét adta a háború előtti ipari termelésnek.

A szovjet népgazdaság helyreállításának hatalmas sikereit hangsúlyozva, Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy nem szabad megelégedni az elért sikerekkel. A Szovjetunió ebben az időben még elmaradott agrárország volt: a népgazdaság egész termelésének kétharmadát a mezőgazdaság adta és csak egyharmadát az ipar. A Szovjetunió fejlődésének e fordulópontján Sztálin elvtárs azt a történelmi fontosságú feladatot jelölte meg teljes nagyságában, hogy a Szovjetuniót agrárországból ipari országgá kell változtatni. A szocialista iparosítás irányvonalát, amelyet a XIV. pártkongresszus hirdetett meg, Sztálin elvtárs közismert szavai fejezik ki: „Országunkat agrárországból ipari országgá változtatni, amely a szükséges berendezést saját erejéből képes előállítani — ez főirányvonalunk lényege, alapja." [6]

A Szovjetunió a szocialista iparosítás irányvonalának elfogadásával az új gazdasági politika második szakaszába lépett: a NEP első szakaszán az egész

[4] V. ö. Sztálin Kínáról. 46. lap. Szikra 1950.

[5] Sztálin Művei. 7. kötet. 296. lap. (oroszul.).

[6] Az SzK(b)P története. 333. lap. Szikra 1950.

népgazdaság fejlődése az elmaradott mezőgazdaságra támaszkodott, most viszont a népgazdaság szocialista alapjainak megépítése érdekében feltétlenül az iparra kellett összpontosítani a figyelmet, hogy a gazdaság egészében előrelendülhessen.

Az ország iparosítása volt az a döntő láncszem, amelyet megragadva, meg lehetett oldani mindazokat a feladatokat, amelyek a szocializmus építéséért folyó harcban a párt előtt állottak. A szocializmus gazdasági bázisának megteremtése, a Szovjetunió gazdasági függetlenségének és önállóságának biztosítása, védelmi képességének megerősítése — mindezeket a feladatokat csak a szocialista nagyipar megteremtése alapján lehetett sikeresen megoldani. Csak a szocialista iparosítás végrehajtása biztosíthatta a szocializmus győzelmét a Szovjetunióban.

Sztálin elvtárs, Lenin útmutatásaira támaszkodva, már a XIV. kongresszus előtt a szocialista gazdaságra való áttérés feladatára irányította a bolsevik párt figyelmét. Az 1925-ös évet, mint a szocialista forradalom fejlődésének fordulópontját vizsgálva és az 1917-es esztendővel összehasonlítva, Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy „Október előkészítése nyolc évvel ezelőtti időszakának és a mostani, nyolc évvel Október utáni időszaknak — minden hatalmas különbségük ellenére — mégis van egy közös vonásuk. Ez a közös vonás abban áll, hogy mindkét időszak forradalmunk fejlődésének kritikus pillanatát tükrözi. Akkor, 1917-ben, arról volt szó, hogy megvalósítsuk az átmenetet a burzsoázia hatalmától a proletariátus hatalmához. Most, 1925-ben arról van szó, hogy megvalósítsuk az átmenetet a mai gazdaságból, amelyet nem lehet egészében szocialistának nevezni, a szocialista gazdaságba, abba a gazdaságba, amelynek a szocialista társadalom anyagi alapjául kell szolgálnia."[7]

1917 októberében arról volt szó, hogy **politikailag** kell legyőzni a kapitalizmust. 1925-ben a fő feladat az volt, hogy azoknak a sikereknek az alapján, amelyeket a párt a helyreállítási időszakban ért el, kibontakoztassák az új, szocialista gazdaság építését, és ezzel a kapitalizmust **gazdaságilag** is legyőzzék.

Amikor a bolsevik párt és Sztálin elvtárs a szocialista gazdaság megteremtésének történelmi feladatát, az egész népgazdaságnak a szocializmus alapján való átalakítása feladatát helyezte előtérbe, abból a lenini tételből indult ki, hogy egy országban is lehetséges a szocializmus győzelme.

Sztálin elvtárs a trockisták, zinovjevisták, valamint a leninizmussal szemben ellenséges más pártellenes csoportok és áramlatok leküzdéséért folytatott kérlelhetetlen harcban megvédelmezte és továbbfejlesztette ezt a lenini tételt. Sztálin elvtárs lángeszűen meghatározta a szocialista építés konkrét útjait, eszközeit és módszereit. Rámutatott arra, hogy a Szovjetuniónak minden lehetősége és szükséges feltétele megvan a teljes szocialista társadalom felépítéséhez. Azzal a szilárd meggyőződéssel fegyverezte föl a bolsevikok pártját és a szovjet népet, hogy a szocializmus győzelmet arat a Szovjetunióban. A XIV. pártkongresszuson tartott beszámolójában Sztálin elvtárs továbbfejlesztette a marxista-leninista elmélet legfontosabb kérdéseit — a szocialista építésnek, az ország iparosításának kérdését, a NEP kérdéseit — és megmutatta azokat a konkrét eszközöket és módokat, amelyekkel tovább erősíthető a munkásosztálynak

[7] Sztálin Művei 7. kötet. 252. lap. (oroszul). Idézve: Sztálin. A Szovjetunió agrárpolitikájáról. 119. lap. Szikra 1949.

és a parasztság alapvető tömegének szövetsége.

Sztálin elvtárs különösen hangsúlyozta, hogy a párt legfontosabb feladata a munkásosztály és a középparasztság tartós szövetségének biztosítása a szocializmus építésében. Rámutatott arra, hogy milyen veszélyes e szövetség szempontjából az a két elhajlás a parasztkérdésben, amelyet akkor észlelhettek a pártban. „Az egyik elhajlás — a kulákveszély lebecsülése és kisebbítése, a másik — a pánikszerű félelem a kuláktól, és a középparaszt szerepének lebecsülése. Arra a kérdésre, hogy melyik elhajlás a rosszabb, Sztálin elvtárs azt válaszolta: „mind a két elhajlás rosszabb, az egyik is, a másik is".[8] A bolsevik párt szétzúzta mind a „baloldali", mind a jobboldali elhajlást és még jobban megszilárdította belső egységét.

A XIV. pártkongresszus elfogadta az ország szocialista iparosításának tervét, amelyet Sztálin elvtárs dolgozott ki és indítványozott. A kongresszus a Központi Bizottság beszámolója alapján hozott nevezetes határozatában, egyhangúan leszögezte: „A gazdasági építés terén a kongresszus abból indul ki, hogy országunknak, a proletárdiktatúra országának, megvan ‚mindene, ami a teljes szocialista társadalom felépítéséhez szükséges' (Lenin). A kongresszus azt tartja, hogy pártunk fő feladata: harc a szocialista építés győzelméért a Szovjetunióban."[9]

A párt XIV. kongresszusának határozataiban azt a feladatot tűzték ki, hogy a Szovjetuniót, gépeket és berendezéseket importáló országból, gépeket és berendezéseket gyártó országgá kell változtatni. A kongresszus kimondotta, hogy „biztosítani kell a Szovjetunió gazdasági önállóságát, amely a Szovjetuniót megóvja attól, hogy a kapitalista világgazdaság függvényévé váljék, ezért irányt kell venni az ország iparosítására, a termelési eszközök gyártásának fejlesztésére és a gazdasági manőverezéshez szükséges tartalékok létesítésére".[10] A kongresszus azt a célt tűzte a párt elé, hogy a Szovjetuniót elmaradott országból élenjáró országgá, agrárországból ipari országgá alakítsa.

A szocialista iparosítás lenini-sztálini irányvonala abból indult ki, hogy a Szovjetuniót gazdaságilag önálló, független országgá tegye, amelynek gazdasági fejlődése a belső piacra támaszkodik. „Ez a vonal — mondotta Sztálin elvtárs — iparunk maximális kifejlesztését követeli, éspedig a nálunk meglévő erőforrások mértékében és ezeknek megfelelően. Ez határozottan elutasítja azt a politikát, amely országunkat a kapitalizmus világrendszerének függvényévé változtatná. Ez a mi építési vonalunk, amelyhez tartja és továbbra is tartani fogja magát a párt. Ez a vonal kötelező mindaddig, amíg a kapitalista környezet fennáll."[11]

Óriási nehézségbe ütközött az olyan hatalmas ország iparosítása, mint Szovjetoroszországé, annál is inkább, mivel az iparosítás az osztályellenség elkeseredett ellenállása közepette ment végbe. Szükségessé vált, hogy a helyreállítási időszakban talpraállított régi gyárakat és üzemeket az új technika alapján átalakítsák, az ipar bázisát kiszélesítsék, a korszerű technika alapján gyárakat építsenek és számos olyan új iparágat létesítsenek, amely a cári Oroszországban nem volt. A további feladat: új gép- és szerszámgépgyárak, gépkocsigyárak, vegyipari, kohászati üzemek építése; meg kellett szervezni a motorok és erőműberendezések hazai gyártását, fokozni kellett a vas-, fém-

[8] Az SzK(b)P története. 334. lap. Szikra. 1950.

[9] I. m. 335. lap.

[10] Az SzK(b)P kongresszusainak, konferenciáinak és a Központi Bizottság plénumainak határozatai és döntései. II. rész.

[11] Sztálin Művei. 7. kötet. 229. lap. (oroszul).

és szénkitermelést, új honvédelmi ipart kellett teremteni.

Sztálin elvtárs részletesen megindokolta a XIV. kongresszus határozatait, következetesen továbbfejlesztette a szocializmus anyagi bázisának megteremtésére vonatkozó lenini tételt, feltárta az ország iparosítási tervének lényegét, és megjelölte a bolsevik párt konkrét feladatait e terv gyakorlati megvalósításával kapcsolatban.

Az iparosítás lenini-sztálini terve új, szovjet módszert jelölt meg az ország iparosítására, amely gyökeresen különbözik az iparosítás kapitalista módszerétől. A tőkés országokban — amint Sztálin elvtárs mondotta — az iparosítás rendszerint a könnyűipar fejlesztésével kezdődik, amelyhez kevesebb befektetés szükséges, ahol a tőke megtérülése gyorsabb, és a profitszerzés könnyebb, mint a nehéziparban. A nehéziparra csak hosszú idő múltán kerül sor, amelynek folyamán a könnyűipar profitot halmoz fel, és ezt elhelyezi a bankokban, Csak ezután kezdődik meg a felhalmozások fokozatos átvitele a nehéziparba, hogy megteremtsék fejlesztésének feltételeit. Ez hosszadalmas, néhány évtizedet követelő folyamat.

A nép ellenségei, a trockisták és buharinisták, a gazdaság fejlesztésének erre a kapitalista útjára akarták taszítani a pártot. A bolsevik párt azonban nem léphetett erre az útra. „A párt tudta — mondta Sztálin elvtárs 1946 február 9-i történelmi beszédében — hogy a háború közeledik, hogy az országot lehetetlen nehézipar nélkül megvédeni, hogy minél gyorsabban hozzá kell fogni a nehézipar kifejlesztéséhez, hogy a késedelmeskedés — vereséget jelent. A párt nem felejtette el Lenin szavait, aki megmondotta, hogy nehézipar nélkül lehetetlen megvédeni az ország függetlenségét, hogy nehézipar nélkül elpusztulhat a szovjet rendszer. Ezért országunk Kommunista Pártja elvetette az iparosítás „szokásos" útját és a nehézipar kifejlesztésével kezdte meg az ország iparosítását."[12]

Az iparosítás hatalmas beruházásokat követelt, amelyekhez milliárdokat kellett előteremteni. A Szovjetunió azonban akkor még nem volt gazdag, és ez komoly nehézséget jelentett. A Szovjetunió csak saját erejére számíthatott.

Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy a Szovjetunióban a felhalmozásnak olyan forrásai vannak, amelyekkel egyetlenegy kapitalista állam sem rendelkezik. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme folytán kisajátították a nagybirtokosokat és tőkéseket, megszüntették a földnek, az üzemeknek, a gyáraknak, a bankoknak stb. magántulajdonát. A néptulajdon kialakulásával a szocialista felhalmozásnak gazdag forrása tárult fel az iparfejlesztés számára. A szocialista iparosítás, amely a termelési eszközök társadalmi tulajdonára, a munkások és parasztok munkájával alkotott javak felhalmozására és megóvására támaszkodott, szükséges követelménye és feltétele volt annak, hogy egyre jobbá tegyék a dolgozók anyagi helyzetét.

Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy az ország iparosításáért folyó harc legfontosabb feladatai: a munka termelékenységének rendszeres fokozása, az önköltség csökkentése, a munkafegyelemnek és a takarékosság rendszerének megszilárdítása. Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a munkásosztály munkalelkesedése lehetővé teszi az iparosítás megvalósításához szükséges gyors ütem elérését.

Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy feltétlenül szükség van az iparonbelüli felhalmozásra és tartalékok létesítésére, ezeket egy nagy ország állama sem nélkülözheti. Szükséges továbbá olyan adópolitika, amely az

[12] V. ö. Olvasókönyv a marxizmus-leninizmus tanulmányozására. I. kötet. 212. lap. Szikra 1949.

adóterheket a vagyonos rétegek vállára hárítaná, és egyuttal az állami költségvetés vonalán bizonyos tartalékokat adna az állam kezébe.

Sztálin elvtárs arra is rámutatott, hogy feltétlenül meg kell javítani a hitelhálózatokat; ügyelni kell arra, hogy a megtakarított fölöslegeket ne aprózzák el, hanem a hitelintézetekben gyüjtsék össze, és a felhalmozásokat elsősorban az ipar szükségleteinek kielégítésére használják fel; belső kölcsönök útján megfelelő összegeket kell összegyüjteni az ipar fejlesztésére; a tervezést helyesen és észszerűen kell megszervezni; szükséges továbbá az állami és szövetkezeti apparátus csökkentése, egyszerűsítése, olcsóbbá tétele és munkájának megjavítása.

„Gondosan el kell zárni mindazokat az utakat és réseket, amelyeken keresztül az országban megtakarított fölöslegek a szocialista felhalmozás rovására, a magántőke zsebébe szivároghatnak át." [13]

Ezeket a fő utakat és eszközöket jelölte meg Sztálin elvtárs arra, hogy a felhalmozásokat és tartalékokat megóvják a szétaprózástól, az elherdálástól, s ezt a felhalmozást, valamint ezeket a tartalékokat teljes egészükben a szocialista iparosítás szükségleteinek kielégítésére használják fel.

Sztálin elvtárs ugyanakkor előtérbe helyezte a munkásság és parasztság soraiból származó ipari káderek felnevelésének programmját. Az iparosítás sikerének, a szocializmus szovjetunióbeli győzelme biztosításának igen fontos feltétele volt, hogy fokozzák a munkásosztály és a szovjet parasztság milliós tömegeinek termelési és politikai aktivitását és szüntelenül erősítsék a munkásság és parasztság szövetségét.

Ahhoz azonban, hogy az ország iparosítási tervének teljesítésével kapcsolatban növeljék a munkásosztály aktivitását, mindenekelőtt magát a pártot kellett aktivizálni, hogy a párt szilárdan és határozottan a pártonbelüli demokrácia kibontakozásának útjára lépjen, a pártszervezetek pedig bevonják a párt széles tömegeit a szocialista építés kérdéseinek megvitatásába. A XIV. pártkongresszus rámutatott arra is, hogy feltétlenül tovább kell erősíteni a bolsevik párt vezetőszerepét a szocializmus győzelméért vívott harcban. Sztálin elvtárs kongresszusi beszámolójában hangsúlyozta, hogy a Szovjetunió szocialista építése terén nem érhettek volna el sikereket, ha a kommunista párt nem állt volna feladatainak magaslatán, ha nem növekedett és nem erősödött volna.

„A pártnak mint vezetőerőnek jelentősége ebben a tekintetben felmérhetetlen. A proletárdiktatúra nem önmagából, hanem mindenekelőtt a párt erőivel, a párt vezetésével válósul meg. A mai viszonyok között, amikor kapitalista környezet vesz körül bennünket, a párt vezetése nélkül lehetetlen volna a proletárdiktatúra. Csak meg kell ingatni, meg kell gyöngíteni a pártot, hogy egy pillanat alatt meginogjon és meggyöngüljön a proletárdiktatúra is."[14]

Sztálin elvtárs az SzK(b)P XIV. kongresszusán a Központi Bizottság politikai beszámolójában utalt arra, hogy milyen óriási szerepet tölt be Lenin müveinek kiadása a pártkáderek eszmei-elméleti színvonalának emelésében, a párt sorainak erősítésében. „Az a szerencsénk — mondotta Sztálin elvtárs — hogy sikerült többizben kiadnunk Lenin müveit... Ez a tény egyik fő biztosítéka annak, hogy pártunk nem tér le a leninizmus útjáról."[15]

Lenin és Sztálin müvei a bolsevik párt hatalmas, mindent legyőző fegyve-

[13] Sztálin Müvei. 8. kötet 126. lap. (oroszul.)

[14] Sztálin Müvei. 7. kötet. 343. lap. (oroszul).

[15] Sztálin Müvei. 7. kötet. 342. lap. (oroszul).

rei a kommunizmusért vívott harcban. Lenin és Sztálin tanítása a dolgozó milliók kommunista nevelésének alapja.

A szocialista iparosítás lenini-sztálini terve, amelyet a XIV. pártkongresszus egyhangúan elfogadott, az állami ipar átalakításának és új technika alapján való továbbfejlesztésének, az ipar szocialista szektora kiterjesztésének, és a mezőgazdaság szocialista újjáalakításához szükséges ipari bázis létesítésének terve volt. E terv megvalósítása biztosította a dolgozók életszínvonalának szakadatlan emelkedését, valamint a munkásosztály és a parasztság szövetségének megerősödését.

A Szovjetunió szocialista iparosítása lehetővé tette a soknemzetiségű szovjetország arculatának átalakítását. Az iparosítás lenini-sztálini terve gyárak és üzemek, bányák és villanytelepek építését irányozta elő az egész országban. Ez a hatalmas terv a soknemzetiségű szovjet állam további megerősítésére, gazdasági erejének és védelmi képességének fokozására irányult.

Az ország szocialista iparosításának lenini-sztálini terve biztosította a bolsevik párt és a szovjet nép minden erejének mozgósítását a szocializmus felépítéséért folyó harcra. E hatalmas terv megvalósításának köszönhető, hogy a Szovjetunió fel tudott készülni az aktív védelemre és erős nagyhatalommá válhatott, amely egyre növekvő befolyást gyakorol a világtörténelem menetére, a béke, a szocializmus és a demokrácia táborának megszilárdítására az egész világon.

Sztálin elvtárs a XIV. pártkongresszuson mondotta: „A mi egész munkánknak, egész építésünknek az az értelme, hogy ez a munka és ez az építés meggyőzze a kapitalista országok munkásosztályát arról, hogy a munkásosztály meg tud lenni a burzsoázia nélkül és saját erejével új társadalmat tud építeni."[16]

A szocializmusért vívott harc pontos és világos sztálini programmjával fölfegyverzett bolsevik párt a munkásosztályt és a Szovjetunió valamennyi dolgozóját az iparosítás hatalmas tervének megvalósítására mozgósította. Az elmaradott ország rövid idő alatt élenjáró nagyhatalommá változott. Már az első ötéves terv teljesítése azt eredményezte, hogy a Szovjetunió agrárországból ipari országgá alakult át. Az ipari termelés részaránya az egész népgazdaság termelésében 70 százalékra emelkedett.

A sztálini ötéves tervek gyökeresen átalakították a Szovjetunió egész arculatát. Új iparágakat létesítettek, amelyek a régi, cári Oroszországban ismeretlenek voltak. Ilyenek például a gépkocsi-, traktor-, szerszámgép-, repülőgépgyártó iparág és más iparágak. A Szovjetunió nagyiparának termelése 1940-ben csaknem tizenkétszeresére emelkedett 1913-hoz képest. Ez idő alatt a gépgyártás negyvenötszörösére, a villanyáramtermelés huszonötszörösére nőtt. Az ipari termelés volumene tekintetében a Szovjetunió Európában az első helyre került, az egész világon pedig a második helyre.

A Szovjetunió nehéziparának fejlődési sikerei lehetővé tették, hogy az országot hatalmas, független országgá változtassák, amely napjainkban ipari segítséget nyujt a kapitalizmustól elszakadt és a szocialista fejlődés útjára lépett más országoknak.

A Szovjetuniónak a hitleri Németország és az imperialista Japán ellen folytatott Nagy Honvédő Háborúja az egész világ előtt bebizonyította a szocialista gazdasági rendszer életerejét és szilárdságát, a szovjet társadalmi- és államrend fölényét, a szovjet fegyve-

[16] I. m. 35. lap. Idézve: Lenin Sztálin. Párt és pártépítés. 568—569. lap. Szikra 1949.

res erők kiválóságát. Sztálin elvtársnak, a nagy hadvezérnek, a lángeszű vezetőnek és szervezőnek irányításával a kommunista párt és a Szovjetállam ki tudta használni azokat az anyagi lehetőségeket, amelyeket az ország iparosítására és a mezőgazdaság kollektivizálására irányuló politika megvalósításának eredményeképpen teremtettek meg, a Nagy Honvédő Háború éveiben pedig gigászi méretekben kifejlesztette a haditermelést.

A háború győzelmes befejezése után a szovjet nép hozzáfogott a népgazdaságának helyreállítását és továbbfejlesztését szolgáló ötéves terv megvalósításához. A Szovjetunió hatalmas szocialista ipara lehetővé tette, hogy rövid idő alatt begyógyítsák a háború okozta sebeket, helyreállítsák a népgazdaságot és túlszárnyalják a termelés háború előtti színvonalát.

A szovjet nép, amelyet Lenin-Sztálin pártja lelkesít és vezet, kiemelkedő sikereket ért el a háború utáni sztálini ötéves terv teljesítésében. 1950 tíz hónapja alatt az ipari össztermelés háború előtti színvonalát 70 százalékkal szárnyalták túl.

A gabona össztermése 1950-ben 7 milliárd 600 millió pud volt, vagyis több mint 300 millió puddal haladta meg az 1940. évi háborúelőtti színvonalat. Sikeresen valósítják meg a természetátalakító tervet és a közös állattenyésztés fejlesztésének tervét.

A gigászi vízierőműveknek és csatornáknak mult évben hatalmas lendülettel megkezdett építkezései jelentős mértékben hozzájárulnak a kommunizmus anyagi-technikai bázisának megteremtéséhez és fontos láncszemei a sztálini természetátalakító tervnek. Megvalósítva ezeket a hatalmas építkezéseket — amelyeket a nép a kommunizmus építkezéseinek nevez — megteremtik a Szovjetunióban a termelőerőknek még fokozottabb fejlesztéséhez szükséges feltételeket és meggyorsítják világtörténelmi feladatuk megoldását: a kommunista társadalom felépítését a Szovjetunióban.

Óriási nemzetközi jelentősége van annak a hatalmas győzelemnek, amelyet a bolsevik párt és a szovjet nép aratott a lenini-sztálini szocialista iparosítási terv megvalósításáért vívott harcban. A Szovjetuniónak, az élenjáró ipari nagyhatalomnak tapasztalatain okulnak a szocialista iparukat megteremtő népi demokratikus országok.

A bolsevik párt fő irányvonala alapján győzött a Szovjetunióban az ország iparosításának és a mezőgazdaság kollektivizálásának politikája, ennek alapján épült fel a világ első szocialista társadalma. A szovjet nép Sztálin elvtárs bölcs vezetésével győztesen került ki a fasizmus ellen folytatott háborúból, a háború utáni időszakban sikeresen fejleszti tovább gazdaságát és kultúráját és biztosan halad a kommunizmus teljes diadala felé.

I. BERMAN

A népi demokratikus országok az 1951. év elején

Valahányszor egy év befejeződik, az egyes emberek és a népek számbaveszik annak eredményeit és terveket, javaslatokat készítenek a következő esztendőre. Ezt teszik most is, amikor véget ért az 1950. esztendő, az emberiség történetében fordulópontot jelentő félévszázad utolsó éve.

Milyen eredményekkel búcsúznak Európa népi demokratikus országai 1950-től? Milyen gondolatokkal és érzésekkel köszöntik 1951-et, a felsza-

badulást követő hetedik évet, az új feltételek között végzett munka és harc esztendejét?

A népi demokratikus országok szempontjából 1950 minden vonalon a haladás, a nehéz, de győzedelmes előrehaladás éve volt.

Milyen eredményeket értek el a népi demokratikus országok a gazdaság vonalán? Minden népi demokratikus országra egyformán jellemző, hogy 1950-ben ipari termelésük 1949-hez képest megnövekedett. Előzetes adatok szerint ez a növekedés Csehszlovákiában 16, Bulgáriában 20, Lengyelországban 25, Albániában 34, Romániában 38, Magyarországon pedig 39 százalékos volt.

Megállapítható, hogy 1950-ben ezekben az országokban jelentősen emelkedett a munkában foglalkoztatottak száma, nőtt a munkabéralap, emelkedett a dolgozók életszínvonala, jelentősen csökkentek a munkáscsaládok létfenntartási költségei.

A népi demokratikus országok, amelyek a Szovjetuniónak köszönhetően megmenekültek az imperialista intervenció és a polgárháború megrázkódtatásaitól, igen gyorsan átjutottak a háború utáni helyreállítás időszakán és ráléptek a szocialista iparosítás útjára. Teljesen törvényszerű, hogy az iparosítás — a Szovjetunió segítségével — minden népi demokratikus országban elsősorban a nehézipar föllendülésének irányában fejlődik. Különösen gyorsan fejlődik a népgazdaság fejlődésének alapja: a gépgyártóipar, valamint az energetikai bázis.

Ez szilárdítja meg a népi demokratikus országok függetlenségét, és nem átmeneti, lázas gazdasági konjunktúrának, hanem megdönthetetlen, tartós alapokon nyugvó felvirágzásnak teremti meg az alapját.

Különösen akkor lesz előttünk világos, hogy a gazdasági fejlődésnek éppen ez az egyedüli helyes útja, ha számításba vesszük, hogy 1945-ig ezek az országok túlnyomórészt az imperialista rablók mezőgazdasági és nyersanyagellátó-függvényei, olcsó munkaerőforrásai voltak. Egyoldalú, torz jellege volt az olyan országok ipari fejlődésének, mint Bulgária, Románia, Albánia, ugyancsak egyoldalúan — bár valamivel magasabb fokon — fejlődött Lengyelország, Magyarország és Csehszlovákia. Ez országok népgazdaságában mutatkozó aránytalanságokat a kapitalista gazdaság anarchiája idézte elő, és a mindenható angol-amerikai és német tőkének ezekhez az országokhoz fűződő érdeke diktálta.

Ezekben az országokban most nemcsak a gazdaság gerincének ilyen görbülését szüntetik meg, hanem az egyes körzetek iparosításában mutatkozó hatalmas különbségeket is. Az ipart Csehszlovákiában, — főleg csehországi területeken — Lengyelországban a sziléziai, dombrovai, lodzi és varsói vajdaságokban, Magyarországon pedig Budapest körül összpontosították. Csehszlovákia gazdasági terveiben jelenleg Szlovákia gyors iparosítása áll előtérben; Lengyelországban is az ipar szempontjából elmaradt körzeteket iparosítják; Magyarországon az ötéves terv szerint 263 új ipari objektum közül 243-at Budapest körzetén kívül helyeznek el.

Nem kisebbek azok az eredmények sem, amelyeket a népi demokratikus országok mezőgazdasága ért el. 1950-ben megnövekedett a vetésterület, emelkedett a termelékenység. A népi demokratikus országok egy főre eső gabona termése már 1949-ben 5,8 százalékkal volt magasabb mint a háború előtt, a marshallizált országokban viszont a háború előttivel szemben 14,2 százalékkal csökkent a termés. Gyors ütemben növekszik az állatállomány. Lengyelországban például 1950-ben a szarvasmarhaállomány 1949-hez képest

15, a sertésállomány pedig 33 százalékkal volt nagyobb. 1950-ben Lengyelországban az egy főre eső húsfogyasztás 33,8 kiló, míg 1938-ban csak 22,4 kiló volt. Angliában viszont ismét csökkentették a húsjegyre járó fejadagot.

A népi demokratikus országok mezőgazdaságának szerkezetében beállott változásokat különösen az jellemzi, hogy 20 millió hektár termőföldnek a földesuraktól történt elkobzása és a parasztság millióinak a bankadósságoktól való megszabadítása következtében a nincstelen parasztok száma csökken, a középparasztoké pedig emelkedik. A népi demokratikus országok mezőgazdasági és adópolitikája korlátozza és elszigeteli a kulákokat, megfékezi kizsákmányoló törekvéseiket.

1950-ben nagy sikereket értek el a mezőgazdasági termelőszövetkezetek, amelyek minden népi demokratikus országban utat törnek maguknak. Bulgáriában például a paraszti gazdaságoknak már 48 százaléka tömörült szövetkezetbe. A kollektív munkán, a nagytermelékenységű gépek és az agrobiológia legújabb vívmányainak alkalmazásán alapuló mezőgazdasági termelés felsőbb formáira való önkéntes áttérés biztosítja a mezőgazdaság gyors fejlődését, ami szükséges ahhoz, hogy a mezőgazdaság lépést tarthasson az iparral.

A népi demokratikus országokat terveik megvalósításában a saját érdekeik s azokhoz a testvéri népekhez fűződő közös érdekeik irányítják, amelyek egyszer és mindenkorra véget vetettek az őket egymástól elválasztó viszálykodásnak. Ez a politika teszi lehetővé részükre, hogy sikeresen álljanak ellen az imperialisták nyomásának, megerősítsék függetlenségüket, sikeresebben védelmezzék a béke ügyét, ellenálljanak az imperialista háborús uszítók fondorlatainak, fokozzák a béke és a szocializmus Szovjetunió vezette nagy táborának erejét és védelmi képességét.

Ezek az eredmények elérhetetlenek lettek volna, ha az emberek tízmilliói nem ébrednek fel évszázados letargiájukból, ha nem nő meg hatalmasan annak a munkásosztálynak politikai, termelő és kulturális aktivitása, amelynek vezetőszerepe van a népi demokratikus rendszerben.

A népi demokratikus országokban az 1950. évet a tömegek politikai fejlődése terén elért nagy sikerek jellemzik és e fejlődés gerincét ezeknek az országoknak most már ideológiailag és szervezetileg összeforrott munkáspártjai alkotják. Ezt a fejlődést fejezi ki a közös érdekek alapján minden vonatkozásban megvalósított munkás-paraszt szövetség.

Miben nyilvánul meg az a szakadatlanul növekvő aktivitás, amely mozgásba hozza az energia, a találékonyság, a rátermettség és a tehetség kimeríthetetlen tartalékait? Abban, hogy a munka emberei mind nagyobb mértékben vesznek részt az államvezetésben, a tömegek mind hatékonyabban ellenőrzik az állami apparátust, a néphatalom szervei mind pontosabban működnek.

Ezt a fokozódó aktivitást igazolták a magyarországi és a bulgáriai választások. Ugyanezt igazolta a helyi tanácsok tagjainak az 1950. decemberében megtartott romániai választása.

Az a nyolc hónap, amely eltelt azóta, hogy Lengyelországban a népi tanácsok formájában az egységes helyi hatalmi szerveket megteremtették, igazolta, hogy a dolgozók tízezrei eredményesen tanulják meg a vezetés bonyolult ügyét az állami tevékenység különböző területein.

A munkásosztály növekvő aktivitásának lényeges bizonyítéka a munkaverseny és a munkásújító-mozgalom gyors fejlődése. Ez jellemzi a munká-

soknak a termelő munkájukhoz való viszonyában bekövetkezett alapvető fordulatot.

Lengyelország különböző iparágaiban például a dolgozóknak 60—80 százaléka vesz részt szocialista munkaversenyben. 1950 második negyedévében a munka termelékenysége 12 százalékkal volt magasabb, mint 1949 második negyedében. Az önköltségcsökkentésért és a munka termelékenységének további növeléséért vívott küzdelem nagyszerű eredményekkel jár. A munkaverseny készíti elő az utat a munkások, parasztok és értelmiségi dolgozók, fiatalok és nők százezreinek kiemeléséhez.

★

Azokat az embereket, akik nyugatról érkeznek a népi demokratikus országokba, csodálatba ejti a néptömegek óriási vonzódása a tudáshoz és a művelődéshez, valamint a művészetek felvirágzása. Ezt a tanuláshoz és a kultúrához való vonzódást a Szovjetunió kultúrájának nagyszerű felvirágzása lelkesíti. Nem vitás, hogy a népi demokratikus országokban a kultúra ilyen rohamos fejlődése éppen a szovjet kultúra, a szovjet művészet és tudomány hatalmas befolyására vált lehetővé.

E mélyreható politikai, szociális és gazdasági átalakulások ezekben az országokban nemcsak a kultúra széleskörű elterjedéséhez vezettek, hanem felszínre vetettek olyan új kulturális értékeket is, amelyek a haladó nemzeti hagyományokban gyökereznek és az újonnan feltört társadalmi erőkből nőnek ki.

A népi demokratikus országokban a kulturális forradalom terjedése igen széleskörű. Kezdjük a legelemibb dolgon, az évszázados kizsákmányolás és elmaradottság sötét következményének, az analfabetizmusnak felszámolásán. Az analfabetizmus megszüntetése már eddig is sokmillió munkást és parasztot kapcsolt be a kultúra területén működő emberek körébe. Az iskolahálózat rendkívül kibővült. Albániában például 2015 elemi iskola működik, amelyekben 156 000 gyermek tanul, míg a háború előtt a tanulók száma 52 000 volt; ezek is főleg a városi és a falusi burzsoázia gyermekei voltak. Semmivel sem marad el e mögött a felsőfokú oktatás fejlődése. Romániában a főiskoláknak jelenleg 188 fakultásuk van, míg 1938—39-ben összesen csak 41 fakultás működött az országban. Magyarországon és Lengyelországban a diákok száma majdnem háromszorosára emelkedett, az összes diákoknak több mint a fele pedig a munkások és a dolgozó parasztok fia és lánya.

Tízezrével nyiltak ezekben az országokban olvasótermek, klubok, kulturházak, könyvtárak. Tízezrével alakulnak színjátszókörök, kórusok, zenekarok és művészi együttesek. Romániának 12 000 kulturháza van, Csehszlovákiában 1950-ben színházi fesztivált rendeztek, amelyen 3000 műkedvelő együttes vett részt. Szlovákiának ezelőtt csak két színháza volt, most 14 van.

Hallatlanul megnőtt mindenütt az olvasók száma, növekedett a könyvek és újságok példányszáma. 1950 első felében Magyarországon több mint 30 millió példányban jelentek meg könyvek és brosúrák, azaz 8,5 millióval több példányban, mint 1949 első felében. 1950-ben Lengyelországban 104 millió példányban adtak ki könyveket és brosurákat, 42,5 százalékkal többet mint 1949-ben. Lengyelországban jelenleg a napilapok 4,5 millió példányban, a folyóiratok 6 millió példányban jelennek meg (beleszámítva a dolgozó nők lapját, a „Przyjaciolka" című hetilapot, amelynek példányszáma 1,7 millió).

A régi értelmiség körében hallhatjuk néha ezt a megjegyzést: „Tagadhatatlan, hogy a kulturélet széles mederben folyik nálunk; olyan emberek milliói olvasnak könyvet és újságot, látogatják a mozikat és színházakat, akik ezelőtt a kultúra számkivetettjei voltak, a sötétség és az előítéletek hatalmában vergődtek; de vajjon ez nem azt jelenti-e, hogy a kultúra elsekélyesedett?"

Maga az élet és elsősorban a Szovjetunió tapasztalata ad választ erre a kérdésre. A szovjet irodalom és művészet műremekei éppen azért keletkezhettek, mert a szocializmus országában a kultúra a néptömegek tulajdona. Az orosz irodalom, tudomány és művészet gazdag hagyományai a szovjet társadalmi rend kedvező feltételei mellett virágoztak fel.

A népi demokratikus országokban a kultúra ma a tömegek tulajdona. S ráadásul a tömegek a Szovjetunió kulturájának kincsestárából tudást és tapasztalatot merítenek. A szovjet filmek, a szovjet könyvek, a szovjet dalok gazdagítják a népi demokratikus országok kulturéletét, nemzeti alkotásokra ösztönöznek.

A népi demokratikus országokban már eddig is igen sok új könyv, színdarab, film, festmény, zenemű jelent meg. És amikor ezeket a könyveket olvassuk, az új művészi alkotásokat látjuk, szemünkbe ötlik az éles ellentét a nép szolgálatában álló irodalomból, művészetből kiáradó optimizmus, dinamika, az érzések tisztasága, és a burzsoa irodalomból kiáradó reménytelenség, belső sivárság és sekélyesség között.

★

Érdemes néhány szót szólnunk a népi demokratikus országoknak olyan jellemvonásáról, amely különösen értékes a kapitalista államok középrétegei számára. Az imperialista propaganda ezeknek a rétegeknek a népi demokratikus rendszerben való állítólagos elnyomorodásáról és tönkrejutásáról szóló mesékkel táplálja az embereket. A tények azonban egészen mást mondanak.

Míg a kapitalista országokban a válságok és gazdasági megrázkódtatások tönkreteszik a kispolgárságot, utcára dobják az iparosokat és kiskereskedőket, kilátástalan helyzet elé állítják az embereket, addig a népi demokratikus országokban az állam gondját viseli és segítséget nyujt a kisiparnak, azok az elemek pedig, akik otthagyják a kiskereskedelmet, vagy kisiparosi foglalkozásukat, azonnal elhelyezkednek az iparban, az állami és szövetkezeti kereskedelemben, a közlekedésben, amelynek káderszükséglete állandóan növekszik. Így tehát a nyomor és hanyatlás helyett, amely a tőkés országokban könyörtelenül fenyegeti a kispolgárságot, a népi demokratikus rendszer (különösen a fiatalság előtt) a produktív munka, a műveltség, szakképzettségszerzés és a fejlődés széles lehetőségeit tárja fel. A dolgozó parasztság előtt is nyitva áll a magasabb mezőgazdasági formák felé vezető egyenes út. Erre az útra lépnek, teljes önkéntesség alapján, azok a parasztok, akik felismerték saját érdekeiket. Meggyőző példa számukra az, hogy a termelőszövetkezetekben növekedik a termelékenység és ennek folytán emelkedik a szövetkezeti tagok életszínvonala.

★

Ki kell térnünk még a társadalmi fejlődésnek aránylag ritkábban értékelt jellemzőjére. A népesség növekedésére és a bűnözés erős csökkenésére gondolunk.

Néhány adatot ismertetünk. Az egészségügyi helyzet Lengyelországban megjavult és ezzel kapcsolatban a

fertőző betegségek miatt elhalálozottak száma a háború előtti időszakhoz képest 1948—1949-ben a felénél kevesebbre csökkent. 1936—1938-ban a csecsemőhalandóság 12,4, 1948-ban pedig 8,7 (Varsóban 6,5) százalék volt. A születések száma növekszik, a halálozások száma csökken, s ennek eredményeképpen a természetes népszaporulat emelkedik.

És egy másik példa: Lengyelországban a különböző bűncselekményekért elítéltek száma a lakosság számához viszonyítva 1949-ben 44 százalékkal volt alacsonyabb, mint 1937-ben. Erősen csökkent a lopásért és hasonló törvényellenes cselekményekért elítéltek száma. 1937-ben öt ilyen bűnöző esett ezer főre, 1949-ben pedig mindössze 2,3.

Ez annak eredménye, hogy a munkanélküliséget megszüntették és az anyagi és kulturális életfeltételek megjavultak. Hasonló irányzat jellemzi a többi népi demokratikus országot is. Ne felejtsük el, hogy ugyanakkor az Egyesült Államokból riasztó hírek érkeznek arról, hogy a bűnözések száma — különösen az ifjúság körében — egyre emelkedik.

★

A népi demokratikus országokban a hatalmat a munkásosztály a dolgozó parasztsággal szövetségben gyakorolja. A felszabadult népek hatalmas lendülettel építik új életüket. Megtisztítják országukat a kapitalista társadalom fekélyeitől és fertőjétől és a még gyakran meglévő feudális csökevényeiktől is, amelyek gátolják fejlődésüket. Az elavulttal és a rothadóval szemben folytatott harcban, az új élet megteremtésének folyamatában, új embertípus nő fel, fokozódik a büszkeségük az elért eredményekért, mélyül hazaszeretetük. A népet vezető munkásosztály maga is változik, lemossa magáról a burzsoázia által belénevelt előítéletek és szokások szennyét. Politikai és kulturális fejlődésének üteme bámulatosan gyors.

A népi demokratikus országokban azonban nem csupán az új gyárak és üzemek, az új lakóházak és klubok, az új színházak és mozik igazán figyelemreméltók, hanem elsősorban az emberek között kialakult új viszony, az új életforma, az új ember. Ezekben az országokban új életmód bontakozik ki, amelyet a győzedelmes munkásosztály formál.

Ez az új életmód az igazi szeretet kifejezője sokrétűen gazdag életük iránt. Kifejezői ennek a munka hőseinek, az észszerűsítőknek és feltalálóknak ezrei és tízezrei, az emberek millióí, akik a világirodalom remekműveit olvassák, Shakespeare és Gorkij színdarabjait nézik meg, a múzeumokat és kiállításokat látogatják.

Ezt az új életmódot jelképezi a Szovjetunióval való mélyen eszmei és erkölcsi rokonság, a Szovjetunió nagyszerű példája tölti el lelkesedéssel a népi demokratikus országokat.

Milyen nehézségekkel küzdenek a népi demokratikus országok?

Nehézségek természetesen vannak, ezek azonban egészen más természetűek, mint a kapitalista országok nehézségei. Míg ott a kilátástalan nehézségeket az önmagát túlélt és élve rothadó reakciós társadalmi rend szüli, a népi demokratikus országokban a növekedés nehézségeivel találkozunk, amelyek a tapasztalatnak és a képzett káderekneK a hiányából erednek. A népi demokratikus országoknak azonban megvan a legjobb lehetőségük arra, hogy leküzdjék ezeket a nehézségeket, hiszen fölhasználhatják és valóban föl is használják a Szovjetunió gazdag tapasztalatát és segítségét.

Vannak másfajta nehézségek is. Ezeket a reakció elkeseredett ellenállása, a népellenes, nacionalista, opportunista

ideológia, az imperialista ügynökségek és kémközpontok bűnös tevékenysége, az általuk szervezett kémkedések, összeesküvések és szabotálások szülik.

Minden népi demokratikus ország győzelmes harcot folytat az ellenség aknamunkája ellen, gyökerestől irtja a nacionalizmus rothadó fekélyeit, a hazaárulók és renegátok fészkeit. A tapasztalat arra tanít bennünket, hogy az ellenséges beszivárgás ellen folyó harcban az éberségnek egy pillanatra sem szabad gyöngülnie.

★

A népi demokratikus országok hatéves történelmének tapasztalatai feltárják a Szovjetunióval való viszonyuk új tartalmát és új jellegét is. A Marshall-terv és az Egyesült Államokkal kötött katonai szövetségek az amerikaiak hálójába került országok függetlenségének elvesztéséhez, gazdasági és politikai hanyatlásukhoz vezetnek és akaratnélküli bábokká változtatják át a nyugateurópai országokat az amerikai pénzügyi és háborús klikk kezében. A népi demokratikus országok és a Szovjetunió között fennálló barátság és kölcsönös segítség testvéri kapcsolatai, gyors iparosításhoz és a kultúra felvirágzásához vezetnek, megszilárdítják a népi demokratikus országok helyzetét a nemzetközi politikai küzdőtéren és megvédik ezeknek az országoknak a függetlenségét az imperialisták minden merényletével szemben.

Az amerikaiak koreai agressziója, ez a megrázó és szemléltető lecke, az emberek tízmillióinak tudatában szilárdította meg azt az elhatározást, hogy keresztülhúzzák az amerikai imperializmus vérszomjas terveit. A koreai események leleplezték az amerikai imperializmus erkölcsi züllöttségét és elvadultságát, amellyel csak a hitleri fasizmus vadállatiassága veheti föl a versenyt. Phenjan szenvedései Varsó szenvedéseire emlékeztetnek. A koreai nép hősiessége megszilárdította minden jószándékú ember szolidaritását. A népi demokratikus országok, miközben a szocializmust építik, nem feledkeznek meg arról, hogy mellettük Trizoniában az amerikaiak gondozása alatt nő a fasizmus fekélye. A levitézlett hitleri tábornokok lelkiszemei előtt a macarthuri karrier lehetősége lebeg. Európa új romjain szerzett új babérokról álmodoznak és az amerikai védnökök elhalmozzák őket a nagyrabecsülésük jeleivel.

Truman gesztusai — bármennyire is hisztériás jellegűek — arra irányulnak, hogy a rablóháború bűnös terveinek nevében áldozatokra bírják az amerikaiakat. A népi demokratikus országokban azonban csak azt érhetik el, hogy a dolgozó tömegek egysége még szorosabban összeforrottá válik, a népek még nagyobb erőfeszítéseket tesznek a szabadság és a béke megvédésére.

★

Az 1950-es év eredményei a népi demokratikus rendszer hatalmas lehetőségeit és tetterejét igazolják. A népi demokratikus országok az elmult esztendőben elszigetelték az ellenséges, reakciós elemeket és ezzel még jobban megszilárdították belső erőiket. Még jobban megerősítették a testvériség és a barátság szálait biztonságuk és függetlenségük zálogával, a Szovjetunióval.

1950-ben megszilárdultak a baráti kapcsolatok a népi demokratikus országok és a Német Demokratikus Köztársaság között. A Német Demokratikus Köztársaság további fejlődése olyan hatalmas erő, amely teljesen megsemmisíti majd az amerikai imperialisták által jelenleg Nyugat-Németországban szított új agresszió forrásait.

Az imperialista agresszió meghiusításáért vívott harcban a szolidaritás és a közös érdek ünnepélyes kinyilvánítását jelképezte Wilhelm Piecknek, a Német Demokratikus Köztársaság elnökének Varsóban nemrégen tett látogatása.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok sikerei szilárdabbá teszik a nyugateurópai országok munkásosztályának akaraterejét és elszántságát, erősítik a békeharc élcsapatát. Ezek a sikerek egyszersmind erős hatással vannak az ingadozó emberek millióira, akiket még félrevezetnek és rendszeresen becsapnak ugyan, mégis egyre ellenségesebben foglalnak állást azokkal az előkészületekkel szemben, amelyeket az amerikai imperialisták új világháború kirobbantására tesznek.

A népi demokratikus országok, nagy sikereiknek és azoknak a fontos kötelezettségeknek tudatában, amelyek reájuk, mint a béke és a szocializmus bástyáira hárulnak, összeforrottabban és erősebben, mint valaha, testvéri szövetségben a nagy Szovjetunióval, magabiztosan lépik át az 1951. év, a megfeszített, kemény munka és a békéért folyó döntő harc évének küszöbét.

SZITA JÁNOS

Külkereskedelmünk helyzete és feladatai

A **külkereskedelmi minisztérium** jövő évi költségvetése jelentős fejlődést mutat az ideivel szemben. Ámde ezek a számok korántsem tükrözik vissza a külkereskedelem jelentőségét népgazdaságunkban. A külkereskedelmi költségvetés 36%-kal növekszik ugyan az ideihez képest, ennek ellenére a külkereskedelmi minisztérium költségvetése az egész költségvetésnek mindössze 1,7 ezreléke. A költségvetés számai mögött azonban népi demokráciánk gyors ütemben fejlődő külkereskedelmének adatai állanak.

Külkereskedelmünk a felszabadulás óta évről-évre növekszik és az idei forgalom előreláthatóan csaknem 20 százalékkal haladja meg az elmult év külkereskedelmi forgalmát. Ha pedig néhány évre tekintünk vissza, akkor azt látjuk, hogy idei külkereskedelmi forgalmunk az 1947. évinek több mint háromszorosa.

A külkereskedelem terén végbement változásokat azonban nemcsak a forgalom emelkedése jellemzi. Alapvetően megváltozott a magyar külkereskedelem jellege. A külkereskedelem területéről kiszorítottuk a tőkéseket, gyakorlatilag megvalósítottuk a külkereskedelem állami monopóliumát és külkereskedelmünk alapjában szocialista külkereskedelem lett. Külkereskedelmünk ma nem néhányezer tőkés hasznát szolgálja, nem a nagybirtok és a finánctőke érdekei szerint alakul, nem a burzsoáziát látja el külföldi luxusáruval, hanem népi demokratikus államunknak, ötéves tervünknek, a szocializmus építésének szolgálatában áll.

Melyek a külkereskedelem előtt álló alapvető feladatok a szocializmus építésében? Mint annyi másban, ebben a kérdésben is biztos irányt mutat Lenin-Sztálin tanítása. A szocialista külkereskedelemnek a mi viszonyaink között is két főfeladata van. Először, hogy maximálisan közreműködjék az ország termelőerőinek fejlesztésében, a szocialista építés, a szocialista iparosítás meggyorsításában; másodszor, hogy segítsen megvédeni népgazdaságunkat a tőkés, imperialista országok részéről velünk szemben alkalmazott diszkriminációs rendszabályok ellen és

így hozzájáruljon országunk függetlenségének megszilárdításához. Mindkettőnek döntő eszköze a Szovjetunióval és a többi baráti országokkal való együttműködés fokozása.

Nézzük meg, miképpen érvényesültek ezek a szempontok külkereskedelmünk vonalán a legutóbbi időszakban.

Külkereskedelmünk ma — szemben Horthy rendszerével — hazánk termelőerőit, mindenekelőtt iparunk fejlődését szolgálja és — a szocialista iparosítás követelményeinek megfelelően — különösen a nehézipar gyorsütemű fejlődését támasztja alá. Ezt bizonyítja az a változás, amely a behozatal szerkezetében végbement. Amíg a régi Magyarországon a behozatalban sokmilliós értékben szerepeltek a népgazdaság fejlődése, a dolgozók szempontjából szükségtelen áruk, mint például női luxusbundák, luxus üvegáruk, angol szövetek, ékszerek, vagy rengeteg gabonáért cserébe kapott déligyümölcs, addig ma behozatalunk túlnyomó részét termelési eszközök, gépek, vagy az ipari és mezőgazdasági termelés szempontjából nélkülözhetetlen alapanyagok képviselik.

Még világosabban mutatja azonban a külkereskedelem megváltozott jellegét kivitelünk szerkezetének megváltozása. A Horthy-Magyarország külkereskedelme nem a termelőerők fejlesztését, hanem azok fejlesztésének meggátlását szolgálta. Mi sem mutatja ezt világosabban, mint az a körülmény, hogy Magyarország háború előtti külkereskedelmét évtizedeken át hatalmas nyersanyagkivitel, főleg mezőgazdasági termékek kivitele jellemezte, ami az összes kivitelnek kétharmadát tette ki. Ez azt jelentette, hogy a magyar nyersanyagok, mezőgazdasági termékek feldolgozására épülő ipar nem Magyarországon fejlődött, hanem külföldön, mert ez így felelt meg a külföldi tőkéseknek és hazai szövetségeseiknek, akik Magyarországot a tőkés országok gyarmatává akarták változtatni. Bizonyítják ezt a külföldi tőkések magyarországi lakájainak megnyilvánulásai, mint például az egykori kereskedelmi miniszter, a hírhedt háborús bűnös Kunder Antal felszólalása az országgyűlés 1940. évi költségvetési vitájában, ahol azt mondotta: „Arra gondolok, hogy ha ügyes politikát csinálunk, akkor módunkban lesz olyan helyzetet elfoglalni a német birodalom szomszédságában, mint amilyen helyzetet Dánia és Hollandia foglal el Anglia szomszédságában. Meggazdagodhatunk abból, hogy ennek az országnak élelmiszereket szállítunk".

Rendkívül jellemző erre a gyarmatosító politikára, hogy jelentősen fokozták a Németországba irányuló bauxit-exportot és ugyanakkor elfojtottak minden kísérletet magyar alumíniumipar létesítésére. Hasonló volt a helyzet a gyógyszeriparban, a festékiparban, ahol a nagy nemzetközi trösztök érdeke azt követelte, hogy Magyarország tőlük vegyen kész iparcikkeket és ezért megakadályozták a magyarországi termelés kifejlesztését.

A felszabadulás óta ez a helyzet gyökeresen megváltozott. Bár változatlanul, jelentős mennyiségű mezőgazdasági terméket viszünk ki cserébe a tervünk megvalósítása szempontjából nélkülözhetetlen ipari nyersanyagokért, berendezésekért, mégis egyre nő az iparcikkek, félkész- és késztermékek kivitelének szerepe iparosodó országunkban. Ipari kivitelünk a háború előtt 35 százalékot ért el, ma pedig 57 százalékra emelkedett és így egész kivitelünkön belül az ipari kivitel a nagyobb súlyú. Ez már magában is a termelőerőknek, az iparnak jelentős fejlődésére vall. De még jobban mutatja ezt az összefüggést az, hogy kivitelünkben egyre nő a nehézipari cikkek súlya, hiszen emögött a tervünk végrehajtása szempontjából döntő nehézipari ágak jelentős fejlődése áll. Hosszú sorát lehetne megnevezni azok-

nak a termelési eszközöknek, amelyeket azelőtt csak külföldről hoztunk be, ma azonban — a belső szükséglet teljes kielégítése mellett — jelentős mennyiségben exportálunk. — Ilyenek például az újtípusú esztergapadok, fúrógépek, erőművi berendezések.

De a könnyűipar és a mezőgazdaság területén is egyre nő az olyan termelési ágak száma, ahol a termelőerők belső fejlődése ma már behozatal helyett jelentős kivitelt tesz lehetővé; hogy csak egyet említsek: a rizst, amelyből a háború előtt úgyszólván teljes egészében behozatalra szorultunk, a felszabadulás óta magunk termeljük és az idén már bizonyos mennyiséget tudunk külföldre szállítani.

Külkereskedelmünk fejlődését, említett szerkezeti átalakulását két alapvető tényezőre vezethetjük vissza. Az egyik az, hogy Magyarországnak a Szovjetunió által történt felszabadítása után élni tudtunk a szabadsággal. Nagy pártunk, bölcs tanítónk, Rákosi elvtárs vezetésével kivívtuk a dolgozó nép hatalmát. A hároméves terv során alapjában megváltoztattuk népgazdaságunk szerkezetét a szocializmus erőinek javára, gyors ütemben fejlesztettük iparunkat, elsősorban a nehézipart és ötéves tervünk megvalósításával lerakjuk a szocializmus alapjait országunkban.

A másik tényező: külkereskedelmünkben egyre nagyobb súlyúvá vált a Szovjetunióval, valamint a népi demokráciákkal való kapcsolat. Ez teszi lehetővé külkereskedelmünk és így egész népgazdaságunk számára, hogy visszaverjük a tőkés államok támadásait gazdasági függetlenségünk ellen, ez teszi lehetővé külkereskedelmünknek a tervek, a népgazdaság hosszúlejáratú tervei alapján történő fejlesztését és ez biztosítja mindenekelőtt termelőerőink gyorsütemű fejlesztésének lehetőségét.

Külön szeretném kiemelni külkereskedelmünk terén a Szovjetunió szerepét, a magyar-szovjet kereskedelmi kapcsolatok fontosságát. Természetesen a külkereskedelemben is megmutatkozott az a hatalmas és önzetlen segítség, amelyet népünk lépten-nyomon tapasztalt a Szovjetunió és bölcs vezetője, népünk nagy barátja, Sztálin részéről. A Szovjetunióval volt a felszabadulás után először külkereskedelmi kapcsolatunk, onnan kaptuk az iparunk megindításához szükséges első nyersanyagot, pamutot, vasércet, közlekedési eszközöket. A Szovjetunió küldte élelmezésünk legválságosabb szakában az első élelmiszerszállítmányokat. Hároméves tervünk folyamán, valamint ötéves tervünk első évében a Szovjetunió segítette iparunkat a legfontosabb nyersanyagokkal, ő szállítja számunkra a legfontosabb beruházási cikkeket, a gépeket az építőipar gépesítéséhez, a berendezéseket a hatalmas Dunai Vasműhöz, új gyáraink jelentős részéhez, a földalatti vasúthoz. Külkereskedelmi forgalmunk a Szovjetunióval 1947 óta hatszorosára nőtt és 1950-ben összes forgalmunknak 23,5 százalékát képezi a Szovjetunióval való külkereskedelmünk.

A Szovjetunióval való forgalmunk különösen világosan mutatja, hogyan hat vissza a szocialista külkereskedelem országunk termelőerőinek fejlesztésére. Egész sor iparágunk annak köszönheti gyorsütemű fejlődését — a gyártás méreteiben éppúgy, mint technikájában — hogy termékei a Szovjetunióba kerülnek kivitelre. Hajógyártásunk azért növekedett több mint háromszorosára, mozdonygyártásunk több mint kétszeresére a háború előttinek, mert a Szovjetunió megrendelései módot adtak népgazdaságunk szempontjából döntő termelési ágak bővítésére.

Különös fontosságú a Szovjetunióval való forgalmunkban az áruk jó minőségének kérdése. Ennek jelentősége abban áll, hogy a Szovjetunióból beho-

zott gépek, berendezések, nyersanyagok, vetőmagok minősége hatalmas előnyt jelent iparunk, mezőgazdaságunk számára és közismertté teszi nálunk a szocializmus országában a termelés terén elért nagy eredményeket. Ugyanakkor komoly tényezői iparunk fejlődésének azok a minőségi követelmények, amelyeket a Szovjetunió szervei támasztanak az általunk szállított termékekkel szemben. Ezek a minőségi követelmények az elmult évek során számos esetben vezettek technikai eljárásaink megjavítására, termelésünk minőségének nagyfokú emelésére.

Gazdasági kapcsolataink, külkereskedelmünk a Szovjetunióval a napnál világosabban mutatja a Szovjetunió és köztünk fennálló viszony elvi alapját, amely szilárd elvi alapja annak a politikának, amelyet az egész világ haladó emberiségének nagy tanítója, Sztálin vezetésével a Szovjetunió mindenütt követ. Ez: önzetlen baráti támogatás és segélynyujtás a hatalmas Szovjetunió részéről, a kis nemzetek jogainak és érdekeinek tiszteletbentartása, egyenjogúság és egyenrangúság a két ország közötti kapcsolatok minden terén, mindkét ország kölcsönös előnyére.

Ugyancsak jelentősen fejlődött külkereskedelmi forgalmunk a tervgazdálkodást folytató népi demokráciákkal. A Szovjetunióval és a tervgazdálkodást folytató többi országokkal kapcsolatos kereskedelmi forgalmunk az idén már összes forgalmunknak 60 százalékára emelkedett. Ezen belül egyre nőtt az iparcikkek, különösen a termelési eszközök forgalma, ami szervesen következik mindezeknek az országoknak iparosítási politikájából.

A Szovjetunió és a népi demokráciák külkereskedelmi forgalmának, gazdasági kapcsolatainak kiszélesítésében és elmélyítésében jelentős szerepe van a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának gyakorlati jelentősége napról-napra nő, tevékenysége jelentősen hozzájárul a népi demokráciák gazdasági megerősödéséhez, szocialista építésünk meggyorsításához és növeli erejüket az imperialista rablókkal szemben.

Különleges jelentőségű a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal kapcsolatos külkereskedelmi forgalmunkban a hosszúlejáratú kereskedelmi szerződések szerepe. Ezek a szerződések a szerződést kötő országok hosszúlejáratú népgazdasági terveire támaszkodnak, így szerves részei a mi ötéves tervünknek is. A szerződések hosszú évekre előre biztosítják az ipar ellátását különféle nyersanyagokkal, a közlekedés, a mezőgazdaság ellátását hazánkban nem gyártott járművekkel, gépekkel és hosszú évekre előre biztosítják a beruházásaink végrehajtásához szükséges berendezéseket. Ugyanakkor lehetővé teszik kivitelünk nagyarányú, tervszerű emelését. Ez különösen azért jelentős számunkra, mert lehetővé teszi termelőképességünk gazdaságos és maximális kihasználását, lehetővé teszi termelésünknek szilárd alapon való tervezését, a termelés fokozatos átalakítását tömeggyártásra, nagy mennyiségek előállítására és ezáltal módot nyujt — elsősorban a Szovjetuniótól kapott technikai segítség révén — gyártási technikánk színvonalának emelésére. Ezért a hosszúlejáratú külkereskedelmi szerződések nemcsak külkereskedelmünknek, hanem termelésünknek, a termelőerők, a gyártási technika fejlődésének, az önköltség nagymértékű csökkentésének is elsőrendű tényezői.

Ilyen hosszúlejáratú ötéves szerződést kötöttünk nemrégen Lengyelországgal és a közeljövőben kerül előreláthatóan sor ötéves külkereskedelmi szerződés kötésére a Szovjetunióval.

Magyarország külkereskedelmének fejlődése a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal nem kizárólag a népgazdaság fejlődésével van összefüggésben, hanem a békéért világszerte folyó harccal is. Minden tégla, amellyel külkereskedelmünk hozzájárul a szocialista Magyarország építéséhez, tégla egyúttal a békefront magyarország bástyájához is. Egyre szilárdabbá váló külkereskedelmi kapcsolataink a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal, egyúttal a béke frontját is szilárdítják, a béke erőit is növelik. Külkereskedelmünk egyik fő feladata tehát tovább erősíteni kapcsolatainkat a Szovjetunióval, kiszélesíteni a forgalmat a népi demokráciákkal és biztosítani, hogy külkereskedelmünk alapját, bázisát a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal való forgalom jelentse.

Külkereskedelmünknek azt a részét, amely a tőkés államokkal kapcsolatos, nem csupán gazdasági oldaláról kell megítélni, hanem a békéért való, világméretekben folyó harc szempontjából is. A mi álláspontunk a tőkés államokkal való külkereskedelem kérdésében világos: szívesen folytatunk kereskedelmet bármely országgal, ha ez a kereskedelmi kapcsolat nem irányul függetlenségünk megsértésére, hanem egymás érdekeinek kölcsönös figyelembevételén, teljes egyenjogúságon, tisztességes megállapodásokon és a megállapodások végrehajtásán alapul. Szándékunk valódiságát bizonyítja, hogy 1947-től 1950-ig a tőkés országokkal folytatott külkereskedelmünk megkétszereződött. Ezt bizonyítja, hogy számos tőkés országgal vettük fel és mélyítettük el évről-évre a kapcsolatokat, például ez évben több délamerikai, valamint közép- és távolkeleti országgal. Ezt bizonyítja, hogy 25 külkereskedelmi képviseletünk közül 17 tőkés országban működik és, hogy további tőkés országokban szándékozunk képviseleteket felállítani. A külkereskedelemben azonban kettőn áll a vásár. Készek-e a tőkés országok ilyen alapon a külkereskedelmi kapcsolatok kiépítésére? A tőkés országok egy részével külkereskedelmi forgalmunk kielégítően alakul. Az imperialisták azonban — élükön az Egyesült Államok vezető köreivel — mindent elkövetnek, hogy akadályozzák az országok egymásközti forgalmának fejlődését és az amerikai befolyás alatt álló országok külkereskedelmét minden erővel nyílt háborús céljaiknak akarják alárendelni.

Az Egyesült Államok agressziós tervei, többek között a Marshall-terv, megbénítják a marshallizált országok külkereskedelmét, elárasztják őket Amerikában eladhatatlan árukkal és ennek fejében kiszívják értékes termékeiket. A Marshall-terv és az eszeveszett fegyverkezés révén akarják elkerülni az Egyesült Államok imperialistái az őket fenyegető válságot.

Az imperialisták háborús készülődéseire világosan mutat az az áremelés, amelyet — különösen az Egyesült Államok koreai agressziójának kezdete óta — a stratégiai anyagoknál végrehajtottak. Ötszörös, tízszeres áron kényszerítik rá ezeket az anyagokat vásárlóikra és hatalmas profitot vágnak ezáltal zsebre. Agressziós céljaiknak vetik alá a marshallizált országokat azáltal is, hogy egyre fokozzák a háborús előkészületeik szempontjából fontos nyersanyagok kivitelét ezekből az országokból. Ez a sorsa például Ausztriának, ahol a nyersanyagkivitel aránya három év alatt majdnem kétszeresére emelkedett, vagyis Ausztria saját iparának fejlesztése helyett amerikai parancsra gyors ütemben gyarmati jellegű állammá válik. Ugyanerre a sorsra juttatta Tító klikkje Jugoszláviát is, amely négyszer annyit szállít ma stratégiai anyagokból az Egyesült Államokba, mint két évvel ezelőtt.

Egyre szemérmetlenebbül folyik az imperialisták háborús készülődése és az amerikaiak nyiltan állítják át egész sor európai ország iparát fegyvergyártásra, termelési eszközök és fogyasztási javak előállítása helyett, másrészt gondoskodnak arról is, hogy egyre nagyobb összegekért vásároljanak a marshallizált országok amerikai fegyvereket.

Ugyanakkor az imperialista agresszorok mindent elkövetnek annak érdekében, hogy akadályozzák azt a kereskedelmi forgalmat, amely egyrészt a Szovjetunió és a népi demokráciák, másrészt a tőkés országok között bonyolódik le. Ezzel akarják akadályozni fejlődésüket. Ennek érdekében alkalmaznak megkülönböztetéseket, diszkriminációkat a tervgazdálkodást folytató országokkal szemben és kényszerítik rá ezt a politikát csatlósaikra is. Ezért tiltották meg, hogy csatlósaik gyógyszert, autót, építkezéshez szükséges berendezéseket szállítsanak a tervországokba és ezért igyekeznek — a pénzügyi zsarolástól kezdve a vízumok megtagadásáig és a behozatali tilalmakig — minden eszközzel harcolni a kereskedelmi kapcsolatok normális fejlődése ellen.

A velünk szemben alkalmazott politikával az imperialista agresszorok nekünk akarnak ártani, ötéves tervünk végrehajtását akarják megakadályozni. De mit érnek el vele? Először is azt, hogy elmélyülnek az ellentétek az Egyesült Államok uralkodó tőkés körei és a marshallizált országok között. Hiszen az utóbbiaknak érdekük volna a velünk való kereskedelem fejlesztése a számukra fontos anyagok és eszközök beszerzése szempontjából és méginkább azért, hogy fölösleges termékeiket eladhassák. A tőkés országok munkásságának életszínvonala csökken, a munkanélküliség nő egy sor országban és egyre nagyobb tömegek előtt lepleződik le a Marshall-terv a maga imperialista, háborút előkészítő mivoltában.

De elérik-e az imperialisták azt, amit valóban akarnak? A felelet világos: semmiféle Marshall-terv, semmiféle agresszív amerikai külkereskedelmi politika nem állíthatja meg Magyarország fejlődését, nem hiusíthatja meg az ötéves terv végrehajtását és nem akadályozhatja meg a szocializmus felépítését Magyarországon. **Semmiféle agresszió nem állíthatja meg a szocializmus erőinek növekedését és nem hiusíthatja meg a szocializmus és a kommunizmus győzelmét.**

Külkereskedelmünk az utóbbi években jelentősen fejlődött. Az állami külkereskedelem megszervezése, a külkereskedelmi tervek elkészítése, új káderek képzése is jelzi külkereskedelmünk munkájának javítását. Ez vonatkozik egyrészt azokra a hibákra, amelyekre a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége ez év tavaszán mutatott rá. Külkereskedelmünk munkájában azonban vannak még hiányosságok és ezért külkereskedelmünk legközelebbi főfeladatai egybeesnek ezeknek a hiányosságoknak kiküszöbölésével.

Feladataink a következők. Az első feladat **a tervszerűség fokozása** és a **tervfegyelem, az állami fegyelem megszilárdítása** külkereskedelmünk területén. A külkereskedelmi tervek éppúgy, mint tervünk többi részei, nemcsak a külkereskedelmi vállalatokra kötelezők, hanem a külkereskedelem munkája által érintett ipari, mezőgazdasági, közlekedési szervezetekre is. Ezért nemcsak a külkereskedelem, hanem az érintett termelési ágak dolgozóinak is meg kell érteniök a külkereskedelem jelentőségét ötéves tervünk szempontjából és minden erejükkel támogatniok kell a külkereskedelmi terv végrehajtását.

Meg kell szüntetni a közömbösséget a kivitelre történő szállítások terén és el kell érni, hogy **minden gyárnak, minden dolgozónak becsületbeli ügye legyen a kivitelre történő termelés tervszerű biztosítása, a vállalt határidők pontos betartása.**

Nagy súlyt kell helyezni a kivitelre történő termékek **minőségére.** Mindenkinek látnia kell, akinek a kivitelhez bármilyen köze van, hogy a fokozott kivitel teszi lehetővé a fokozott behozatalt, a gépek nyersanyagbeszerzését, iparosításunk megvalósítását. Látnunk kell, hogy az ötéves terv növekvő gépszükségletének, nyersanyagigényének biztosítására időnként jelentős mennyiségben kell olyan termékeket is exportálnunk, amelyekből átmenetileg nem tudjuk teljes bőségben ellátni a belföldi fogyasztópiacot. De az effajta áldozatok nélkül a szocializmus építése lehetetlen. Igaz ugyan, hogy az év folyamán exportáltuk az itthon termelt vaj, hús, gyümölcs egy részét, olyasmit, amit belföldön is megvettek volna. Ezekért az árukért betongömbvasat kaptunk az építkezésekhez, szerszámgépeket az autógyárba, kazánokat az erőművekhez, nyersanyagot emelkedő kohászati termelésünk számára. Helyes volt-e ezt csinálni? Nyilvánvalóan helyes volt és meg kell ezt tennünk a jövőben is, ha ötéves tervünket valóban végre akarjuk hajtani, a tervezett gyárakat, lakásokat, gyermekotthonokat valóban fel akarjuk építeni, ha nem akarjuk most — Rákosi elvtárs szavaival élve — megenni a jövőnket.

A behozatal terén főfeladat a fokozott takarékosság minden vonalon. Különös jelentőségű itt **az anyagtakarékosság fokozása azoknál a termékeknél, amelyeknek alapanyagát külföldről hozzuk be.** Így jelentősen fokoznunk kell a takarékosságot a vas és egyéb fémek, a textil, a vegyianyagok, a bőr- és a faáruk felhasználásában és a termelés minden terén, ahol ezekkel az anyagokkal dolgozunk.

Erélyes kézzel kell felszámolni minden pazarlást a külföldről behozott anyaggal. Nagy jelentőséget kell tulajdonítani ebből a szempontból a győri fonóda által megkezdett anyagtakarékossági mozgalomnak és minden ehhez hasonló anyagtakarékossági kezdeményezésnek. Törekednünk kell arra, hogy fokozatosan szélesítsük ki saját termelésünk bázisát az olyan termékeknél, amelyekben nagyrészt tőkés országokból való behozatalra szorulunk. Ezt a folyamatot gyorsítanunk kell a nyersanyagoknál, az iparcikkek vonalán éppúgy, mint a mezőgazdaságban, például a gyapotnál.

Ugyancsak meg kell szüntetnünk azt a gyakorlatot, mely sok esetben szükségtelenül és fölöslegesen vezet gépek behozatalára. Nem egyszer előfordul, hogy a külföldről behozott gép hónapokon át kihasználatlanul hever és ezáltal más, sokkal fontosabb gép vagy anyag behozatalát akadályozza. Ugyancsak kárt okoz az az ellenséges nézet, amelynek alapján egyes, úgynevezett „szakemberek" mereven ragaszkodnak nyugati gyártású nyersanyagokhoz vagy gépekhez és lebecsülik, akadályozzák a belföldi vagy a Szovjetunióban, a népi demokráciákban előállított, kitűnő minőségű anyagok és gépek felhasználását.

Ha az említett feladatokat megoldjuk, és továbbfejlesztjük külkereskedelmi, gazdasági kapcsolatainkat a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal, akkor meg tudjuk valósítani azokat a feladatokat, amelyek a külkereskedelem vonalán előttünk állnak, gyorsítani tudjuk ötéves tervünk végrehajtását, a szocializmus építését, fokozottan biztosíthatjuk függetlenségünket a tőkés országoktól és még szorosabbra vonjuk kapcsolatainkat a nagy Szovjetunióval, a szocializmusnak a Szovjetunió által vezetett táborával.

D. GOGINOVA

Pártellenőrzés az ipari vállalatoknál

A termelő vállalatok alapszervezetei teljes felelősséggel tartoznak a Pártnak a vállalat működéséért, az állami feladatoknak idejében való és kiváló minőségű teljesítéséért.

Az SzK(b)P szervezeti szabályzata hangsúlyozza ezt a felelősséget és minden termelővállalat pártszervezetének megadja azt a jogot, hogy állandóan ellenőrizze a vállalati, gyári stb. igazgatás tevékenységét.

Sok alapszervezetnek, köztük a Kirov-ról elnevezett moszkvai „Dinamo"-gyár pártszervezetének az ellenőrzési jog gyakorlásával kapcsolatos sokévi tapasztalata azt bizonyítja, hogy az ellenőrzés helyes megszervezésétől nagymértékben függ az állami feladatoknak és terveknek sikeres teljesítése, a vállalat egész munkájának megjavítása.

A gazdasági tevékenység ellenőrzésének joga nagymértékben emeli a vállalati pártszervezetek szerepét és tekintélyét.

A pártszervezet a termelés általános föllendítésének és fokozásának útjait kutatja, amikor a gazdasági tevékenység ellenőrzésének jogát gyakorolja és amikor a műhelyek és a gyár munkájában fölmerülő alapvető kérdéseket a vállalat egész munkája szempontjából veti föl.

Ehhez igénybe veszi a kollektív minden erejét, s ebben az a sztálini útmutatás vezérli, hogy „... a gazdasági sikerek, azok tartóssága és maradandósága teljesen a pártszervezeti és pártpolitikai munka sikereitől függnek, hogy e nélkül a feltétel nélkül a gazdasági sikerek homokra építetteknek bizonyulhatnak."[1]

Az SzK(b)P Központi Bizottságának ismert határozata az Ivanovói tarkánszövő, a Gluhovói pamut- és a Taskenti textilművek pártbizottságának munkájáról, óriási jelentőségű a párt valamennyi vállalati alapszervezete szempontjából.

Ez a határozat pontosan megszabja a pártszervezetek feladatát a politikai vezetés és a vállalatok gazdasági tevékenységének ellenőrzése terén.

E feladatoknak megfelelően: a pártpolitikai és gazdasági munka helyes összekapcsolásával biztosítani kell a termelési terv havonkénti teljesítését és túlteljesítését, a termékek minőségének rendszeres javítását, a termelés összes tartalékainak maximális kihasználását, a munka és termelési fegyelem megszilárdítását. Az SzK(b)P Központi Bizottsága utasította a pártszervezeteket, biztosítsák a vállalatokban az ütemes munkát, ügyeljenek a technológiai fegyelem legszigorúbb betartására, a technika folytonos tökéletesítésére, a berendezések, szerszámok, anya-

[1] Lenin-Sztálin. Párt és pártépítés. 713. lap. Szikra. 1950.

gok, nyersanyagok legtermelékenyebb kihasználására, a munka és munkabér helyes megszervezésére, a munkások szakképzettségének emelésére.

A mindennapos politikai vezetés munkája során a pártbizottság köteles állandóan figyelemmel kísérni, idejében és lelkiismeretesen teljesítik-e a vállalatvezetők és üzemi kollektívek az állam és a párt által kitűzött feladatokat a termelés megszervezése, a technika meghonosítása és elsajátítása, valamint a tervek teljesítése terén.

Az SzK(b)P Központi Bizottsága kötelezte a pártbizottságokat, „hogy teljes mértékben éljenek az igazgatás tevékenységének ellenőrzéséhez való jogukkal, amelyet az SzK(b)P szervezeti szabályzata biztosít számukra; a termeléssel, valamint a munkások életkörülményeivel kapcsolatos feladatoknak és szükségleteknek megfelelően állandóan és fáradhatatlanul ellenőrizzék a vezető és döntő fontosságú műhelyeket és részlegeket, legyenek mindenkor tájékozottak arról, hogy mi történik a termelés egyik vagy másik részlegében, idejekorán tárják fel és előzzék meg a gazdasági vezetés hibáit és téves intézkedéseit, merészen bontakoztassák ki a kritikát és önkritikát."[2]

Fontos feladata a vállalatoknál végzett pártmunkának, hogy erősítse a pártszervezet szerepét és befolyását a termelési terv teljesítésében. **A pártmunka és a pártvezetés minőségét mindenekelőtt abból ítélhetjük meg, hogyan teljesíti a vállalat az állami tervet.** Ennek a főfeladatnak a megoldásához az szükséges, hogy a pártszervezet rendszeresen ellenőrizze az igazgatás gazdasági tevékenységét, helyesen ossza el a káderekét és mindenképpen javítsa a nevelőmunkát, minden esetben meg tudja találni azokat a döntő kérdéseket, amelyeknek megoldásától függ a terv sikeres teljesítése és túlteljesítése.

A háború utáni ötéves terv a további fejlődés széles távlatait nyitotta meg a Szovjetunió vállalatai előtt, ami kifejezésre jutott az 1950-re szóló termelési feladatokban is. Így a „Dinamo"-gyárnak meg kellett oldania a termelés további profilozásának és a termelés volumenének kérdését, amit az a körülmény vetett föl, hogy az ötéves terv több olyan erősen szakosított és nagyszériában termelő üzem építését és üzembehelyezését irányozta elő, melyeknek ki kell elégíteniök a vasúti, városi és városkörnyéki közlekedésnek és az iparnak egyre növekvő elektromosberendezés-szükségletét.

Magától értetődik, hogy az üzemi pártszervezet nem állhatott félre, amikor ennek, a munkások, mérnökök és műszaki dolgozók egész kollektívjét foglalkoztató, alapvető kérdésnek a megoldásáról volt szó. Ez volt a pártszervezet elsőrendű feladata a gazdasági tevékenység ellenőrzéséhez való jogának érvényrejuttatása terén.

A gazdasági tevékenység hatékony pártellenőrzésének megvalósítása azt jelenti, hogy képesek vagyunk messzebb látni a mai napnál, előre tekinteni, előre látni és állandóan szem előtt tartani a vállalat fejlődésének távlatait.

A gyár ötéves tervének kidolgozása és jóváhagyása volt az az alapvető és legfőbb láncszem, amelyet a pártszervezet megragadott, amikor igyekezett konkrét formában meghatározni a gyári kollektív feladatait és helyét az ország népgazdaságában.

A gyár ötéves tervét a pártbizottság ülésén vitatták meg. Ezt komoly előkészítő munka előzte meg: a terv kidolgozásában résztvett a gyár számos vezető dolgozója, mérnöke, technikusa és sztahánovistája.

[2] A „Propaganda és agitáció az SzK(b)P határozataiban és dokumentumaiban" című gyüjtemény. 573. lap. Goszpolitizdat. 1947. (oroszul).

A helyesen megszervezett pártellenőrzés ereje és jelentősége abban rejlik, hogy a dolgozók széles aktivájának támogatására és kezdeményezésére támaszkodik. A gazdasági igazgatás rendszerének szüntelen javítása, az igazgatás szervezetének operatívabbá tétele, munkaképességének fokozása érdekében a pártszervezet gazdasági vezető tevékenysége során felhasználja a vállalat egész kollektívjének tapasztalatát és tudását. A pártellenőrzés, ennek eredményeképpen, még jobban föllendíti a munkások, mérnökök, műszaki dolgozók és alkalmazottak politikai és termelési aktivitását, kineveli és megszilárdítja felelősségérzetüket a gyárukért, műhelyükért, részlegükért. A „Dinamo"-gyár pártbizottsága is ezekből a szempontokból indul ki, amikor megszervezi az igazgatás tevékenységének ellenőrzését.

Gondolni sem lehetett arra, hogy a gyár ötéves tervét egyedül a tervezőszervek dolgozóira támaszkodva lehessen összeállítani. Be kellett vonni ebbe a munkába a sztálini ötéves tervek során és a Nagy Honvédő Háború éveiben összegyűjtött termelési és technikai tudással, tapasztalattal rendelkező munkások nagy részét.

A terv összeállításában a gyár dolgozóinak százai vettek részt: a terv elvi körvonalainak meghatározása a kollektív alkotómunka eredménye volt. Az ötéves terv változatait a párt és a gazdasági aktíva gyülésein minden oldalról megvitatták, majd jóváhagyás céljából bemutatták a Villanyipari Minisztériumnak.

Az egész kollektív komoly alkotómunkájának eredményeképpen elkészült a gyár ötéves terve, amely meghatározta a termelés volumenét és a gyártmányok cikklistáját az ötéves terv minden tervévére. A gyár szakosítása a kohászati daruberendezések és a városi közlekedésben használatos berendezések termelésére irányult; a gyárnak ugyanakkor készítenie kellett villamosfölszereléseket a főútvonali és bányaipari villanymozdonyok, valamint Diesel-mozdonyok részére; ugyancsak a gyár feladata volt, hogy az újonnan épülő üzemeknek komoly és minden irányú technikai és szervezési segítséget nyujtson.

A gyár ötéves terve az évek hosszú sorára állapított meg konkrét működési programmot, amely köré mozgósítani lehetett az üzemi kollektívet. A gyár ötéves terve pontosan meghatározta minden egyes termelési részleg, munkás, mérnök, technikus és alkalmazott feladatait.

A pártszervezet élére állt a dolgozók politikai és termelési előrehaladását célzó mozgalomnak s arra törekedett, hogy megoldja a gyár egymásba kapcsolódó termelési, technikai és gazdasági feladatait: mindenképpen emelje a munka termelékenységét, növelje a termelést, javítsa a termelés megszervezését és továbbfejlessze a technikát, csökkentse az önköltséget és növelje a felhalmozást, erősítse a munkáskádereket, mérnököket, technikusokat és fokozza szakképzettségüket, megjavítsa a dolgozók lakásviszonyait és anyagi helyzetét.

A partszervezet állandóan és lankadatlanul ellenőrzi ezeket, a háború utáni ötéves tervben felvetett kérdéseket; ezeknek a kérdéseknek megoldására irányul a párt szervező és politikai tömegmunkája.

A gyár háború utáni helyreállításának, valamint a békés termelésre való áttérésének időszakában a pártszervezet és a gazdasági vezetés nem tudta biztosítani a vállalat normális munkaütemét. Teljesen rendellenes hajrázásszerű ciklus alakult ki: szélcsend a hónap elején, azután egy kis nekilendülés és az utolsó 10 napban — hajrá! A termelési programm 66-70 százalékát rendszeresen a hónap utolsó 8-10 napjában igen feszített ütemben teljesítették. Az eredmény — a gépek és a munkások veszteglése volt, nem

használták ki teljesen a termelési kapacitásokat, fölösleges túlóradíjakat fizettek. A sietségben gyöngült a gyártási fegyelem ellenőrzése, ami a selejt növekedéséhez vezetett. A rendszertelen munka, a szigorú fegyelem és a szervezettség hiánya növelte az önköltséget, romlott a termékek minősége, csökkent a késztermékgyártás általános üteme.

A gyár háromnegyed éven át, és különösen 1947 első felében nem a cikklistának megfelelően teljesítette a tervet. Hónapról-hónapra húzták-halasztották az elektromosfölszerelések átadását.

Az SzK(b)P moszkvai bizottsága megvitatta a gyárban uralkodó rendellenes helyzetet, megbírálta a pártvezetés és a gazdasági vezetés munkáját, és utat mutatott az észlelt nagy hibák kiküszöbölésére.

Ahhoz, hogy a gyár munkája erősen megjavuljon, meg kellett szüntetni a hajrázást, ami azt jelentette, hogy a programmot nemcsak mennyiségileg, hanem cikklista szerint is teljesíteni kell, kilengések nélkül kell dolgozni és ragaszkodni kell az ütemtervhez.

A pártszervezet előtt az a feladat állott, hogy harcra mozgósítsa az egész kollektívet az ütemterv szigorú betartásáért és meghatározza minden egyes kommunista helyét ennek a rendkívül fontos feladatnak a megoldásában. Az ütemterv betartásáért vívott küzdelmet bonyolulttá tette, hogy nem mindenki értette meg, miképpen lehet és kell megszervezni az egyenletes, ütemes munkát. Sőt, mi több, a vezető dolgozók közt is akadtak kétkedők, akik a gyár bonyolult és változatos cikklistájú napi ütemtervének teljesítését az anyagellátás nehézségei miatt megoldhatatlan feladatnak tartották.

Szükség volt arra, hogy mélyrehatóan és részleteiben tanulmányozzák az egyenlőtlen ütemű munka okait, tisztázzák a termelés gazdasági vezetésének konkrét hiányosságait. Csak így lehetett kidolgozni olyan pontos intézkedéseket, amelyek biztosítják az ütemterv szerinti munkát.

A pártbizottság bevonta munkájába a pártmunkásokat és a gazdasági aktívát, hogy segítségükkel tisztázza a hajrázás okait minden egyes termelési részlegben és kidolgozza azokat az intézkedéseket, amelyeknek alapján a gyár áttérhet a napi ütemtervre. Különleges bizottságot hívtak életre, amely eredményes munkát végzett. A bizottság intézkedései, melyeket az értekezleteken és a tapasztalt termelőmunkásokkal folytatott beszélgetések során megismert tények alapján hozott, lehetővé tették, hogy a pártbizottság helyesen jelölje meg a hajrázás megszüntetésének útját, hatékony tervet készítsen és megszervezze a harcot a terv teljesítéséért.

Köztudomású, hogy a gyár minden műhelye, az előkészítő műhelyek, a termelő- és a segédműhelyek szorosan összefüggnek egymással.

Az előkészítő műhely a termelés hátországa. Elsősorban az ő munkájától függ az ütemterv sorsa. Az ütemterv elképzelhetetlen az alkatrészek és a félkésztermékek felhalmozása nélkül. Az ütemterv megszakad, a termelés szervezetlenné válik, ha a munkadarabokat egymás kezéből kell kikapkodni. A gyár előkészítő műhelyeinek teljesítőképessége — ugyanakkor — nemcsak hogy nem tette lehetővé a félkésztermékek felhalmozását, hanem még annyi előgyártmánnyal sem tudta ellátni a termelőműhelyeket, hogy azoknak módjukban állott volna teljesíteni a folyó havi termelési programmot.

Megállapították, hogy a hónap első harmadában a termelés-szervezési osztály lényegében nem is foglalkozott a műhelyek munkájával és nem ellenőrizte a termelési folyamat menetét.

Komoly fogyatékosságok és hibák mutatkoztak a gyáron és a műhelyeken belüli tervezésben. Gyakran for-

dult elő, hogy a termeléstervezési osztály olyan gépek és készülékek gyártását is belefoglalta a termelőműhelyek programmjába, amelyekhez a szükséges alkatrészek és félkészterméke gyártását nem vette tervbe.

A gyár munkájának rendjét zavarta a műszaki és anyagellátó osztály is. Az osztály vezetői a termelés és a gyártási folyamat szükségleteiről alig tudtak valamit és ezért igen gyakran komoly késéssel szállították az anyagot, keveset törődtek az anyag állapotával és minőségével.

Megfigyelték azt is, hogy egyes gazdasági vezetők belenyugodtak a hajrázásba, lehetetlennek tartották a rendszeres és ütemes munkát a műhelyekben.

A pártbizottság bővített ülése foglalkozott „a gyár ütemes munkája megszervezésé"-nek kérdésével és bírálta azokat a személyeket, akiket felelősség terhelt az ütemterv elhanyagolásáért és a pártbizottság által felderített fogyatékosságokért.

Ámde ez még csak a kezdet volt. A legfontosabb tennivaló az volt, hogy az ütemterv teljesítéséért harcra mozgósítsák a gyár egész kollektívjét és elsősorban a kommunistákat.

A gyári pártszervezet vezetőségének sikere a termelési programm teljesítéséért vívott harcban sokban függ attól, hogy mennyire tudja a figyelmet különösen azoknak a műhelyeknek és részlegeknek munkájára összpontosítani, amelyektől az ügy sikere függ.

Ismeretes, hogy éppen az a műhely és részleg dönti el a terv sorsát, ahol a közvetlen termelés folyik. Érthető tehát, hogy minden műhely-pártszervezetre fontos szerep hárul, amikor megvalósítja a gyári igazgatás tevékenységének ellenőrzését. A műhely pártszervezetének az a főfeladata, hogy politikai munkájával tömörítse, serkentse a munkásokat a termelési terv teljesítésére, minden módon mélyítse el és fejlessze tovább a szocialista munkaversenyt, növelje a tömegek aktivitását és öntevékenységét. A műhely kommunistáinak, akik állandóan a munkások között tartózkodnak és mindennap érintkeznek velük, megvan a lehetőségük arra, hogy jobban megismerjék az embereket és ezzel fokozzák a pártszervezet befolyását a tömegekre, felhasználják a pártellenőrzés leghatékonyabb eszközeit és módszereit. A műhely pártszervezete áll legközelebb a termeléshez; jobban és pontosabban láthatja a műhely, a részleg, a brigád munkájának fogyatékosságait és eredményesen küzdhet a hibák kiküszöböléséért.

A „Dinamo"-gyárban 29 műhelypártszervezet működik. Hatalmas erő ez, amelyre a pártbizottság naponta támaszkodik, amikor megvalósítja a gazdasági tevékenység pártellenőrzését.

Ha értékeljük az egyes műhelypártszervezetek munkáját, világosan láthatjuk, hogy a műhelypártszervezetek hatalmas befolyást tudnak gyakorolni a termelés menetére, ha helyesen élnek az igazgatás tevékenységének ellenőrzéséhez való jogukkal.

A „Dinamo"-gyár egyik műhelye váltóáramú darumotorokat gyárt. A háború idején lerombolt iparvállalatok helyreállításának gyors üteme és az új építkezések szükségessé tették, hogy erősen fokozzák a daruberendezések gyártását. A hatalmas kohódaruk számos vállalatnál nem működtek, mert nem állottak rendelkezésre nagyméretű darumotorok. A gyárnak komoly kötelezettségei voltak a hazával szemben és gyakran részesült szigorú kritikában az SzK(b)P moszkvai városi bizottsága és a központi sajtószervek részéről. 1947-ben hatalmas, állami jelentőségű feladat volt a darumotorok gyártásának ugrásszerű növelése. A műhely munkája azonban az első félévben nem volt kielégítő: hónapról hónapra nem teljesítette a termelési tervet.

Nagy mértékben volt bűnös ebben a műhelyfőnök, aki nem látta el a vezetés feladatát, nem tudott megbirkózni a rábízott munkával, nem lépett fel követelően beosztottaival szemben és tétlenségét azzal igyekezett leplezni, hogy mindenféle „objektív" okokra hivatkozott.

A műhelypártszervezet fölvetette a műhelyvezetés megerősítésének kérdését. A gyár igazgatója egyetértett a pártszervezet véleményével és a műhely főnökéül egy arra alkalmas és erőskezű kommunistát neveztek ki. Egy személy leváltásával azonban nehéz lett volna megváltoztatni a helyzetet. A munkafegyelem laza volt, hiányzott a műhelyenbelüli tervezés, a részlegek nem kaptak pontos feladatokat, a feladatok teljesítéséért senki sem volt felelős, a műszaki személyzet nem foglalkozott a gyártási folyamat megjavításával, — egyszóval „ahogy esik, úgy puffan" alapon folyt a munka.

Szükség volt arra, hogy józanul mérlegeljék a helyzetet, helyesen értsék meg a feladatokat, döntően megjavítsák a politikai tömegmunkát, s a fontos állami feladatok teljesítésére mozgósítsák a műhely egész kollektívjét.

A műhely szégyenletes elmaradottságának felszámolását a pártszervezet a maga erőinek aktivizálásával kezdte meg. Műhely-pártgyűlést tartottak, amelyen megvitatták a kérdést: „miképpen lehetne fokozni a váltóáramú darumotorok gyártását?"

A pártiroda komolyan fölkészült erre a gyűlésre. Az előadó és a kommunisták pontosan megfontolták azokat a konkrét intézkedéseket, amelyek szükségesnek mutatkoztak ahhoz, hogy a műhelyt kivezessék a kátyuból. Minden felszólalónak egy volt a véleménye: a nehéz helyzetből a kivezető út — **ütemterv szerint kell megszervezni a munkát; biztosítani kell, hogy a termelési ütemterv szigorú teljesítése rendszerré váljon.** Ezt hangoztatta a gyűlésen elfogadott valamennyi javaslat. A pártszervezet az ütemtervért való harcra összpontosította a politikai tömegmunkát és a pártszervezési munkát. A pártgyűlést követő napon a mechanikai-, az adagoló-, a szerelő-, a tekercselő- és az impregnálórészleg főmesterei összegyűltek a műhelyfőnök irodájában, s minden részletében megvitatták a motorgyártás napi ütemtervét.

Az ütemterv rendkívül összehangolt munkát követelt a műhely minden részlegétől. Ámde az első napokban a dolog nem mindig ment simán, előfordult, hogy menetközben kellett átcsoportosításokat végrehajtani. A műhelyfőnök az úgynevezett „munkairányító órákon" minden nap jelentést kért a főmesterektől az ütemterv teljesítéséről; a pártiroda naponta ellenőrizte az ütemterv állását. Az ütemterv szerinti munka újabb hiányosságokat tárt fel a műhely munkájában, egyben újabb felhasználható termelési tartalékokat vetett felszínre.

A pártszervezet komoly munkát fejtett ki a lemaradozó munkások körében és igyekezett mindenkivel egyénileg foglalkozni. Ennek eredményeképpen megszilárdult a munkafegyelem, egységesebb lett a kollektív, megnőtt a felelősségérzet a vállalt szocialista kötelezettségek teljesítése iránt, sokkal hatékonyabbá vált a szocialista munkaverseny.

A pártszervezet az ütemterv teljesítésének ellenőrzésével párhuzamosan nagy figyelmet fordított arra, hogy a részleg minden dolgozóját felelősségérzetre nevelje a terv teljesítése iránt. Amikor például kiderült, hogy az adagolórészleg főmestere nem értette meg az ütemtervért vívott harc során fölmerült követelményeket és nem látta el megfelelően a részleg vezetését, a pártiroda azt követelte a műhelyigazgatástól, hogy a főmestert mentsék fel munkája alól.

A részleg új, kommunista vezetője elérte, hogy a részleg nemcsak napi, hanem óra-ütemterv szerint is beosztotta munkáját.

A pártiroda és a műhely vezetősége komoly figyelmet fordított arra is, hogy a munkahelyeket időben készítsék elő. A mesterek mentesültek az apróbb teendők alól és kezdtek többet foglalkozni döntő feladatukkal, a technikai kérdések megoldásával, a munkások oktatásával és a munka ellenőrzésével.

A műhely pártirodája figyelemmel kíséri a szervezési és műszaki tervek teljesítését, minden lehető módon fejleszti és támogatja a munkásoknak és mestereknek a termelés észszerűsítésére vonatkozó kezdeményezéseit.

A motorokhoz például havonta százezernél több féméket használnak fel. Ezeknek az ékeknek az elkészítése kézzel történt, ami rengeteg időt vett igénybe. A tekercselők azt javasolták, hogy az ékeket is sajtológépen készítsék. A technológiai főosztály a javaslatot elvetette. A műhely pártszervezete azonban komolyan foglalkozott a javaslattal, és miután meggyőződött annak célszerűségéről, fölvetette a kérdést a gyár főmérnöke előtt, s így a tekercselők javaslatát sikerült megvalósítani. Az ékeket most már sajtológépeken készítik.

A darumotorok egyes alkatrészei az öntő-, tekercselő- és szigetelő, armatura- és sajtolóműhelyben készültek. Természetes, hogy a darumotor-műhely ütemtervének sorsa azon múlott, hogy a különböző műhelyekben gyártott alkatrészek időben érkeznek-e be.

Az előkészítőműhelyeknek rengeteg „megrendelőjük" van, ők azonban nem mindig számolnak megrendelőikkel. Előfordult, hogy a műhelyvezetők nem tudtak egymás között megállapodni az alkatrészek szállítási időpontjában. A darumotor-műhely pártszervezete itt is megtalálta a maga útjait, hogy megakadályozza az ütemterv felborítását.

1948 márciusában a műhelyt nem látták el nagyméretű gépvázakkal; az öntőműhely adminisztrációja a hónap végére ütemezte az öntést. Ez nemcsak az ütemterv felborulását jelentette, hanem meghiusította volna a nagyméretű motorok gyártási tervét is. A pártiroda nyilvános pártgyűlést hívott össze, amelyen elhatározták, hogy a nagy példányszámban megjelenő gyári ujságon keresztül közvetlenül az öntőműhely kollektívjéhez fordulnak. Az öntők nagy lelkesedéssel fogadták a felhívást. A gépvázak gyártására új ütemtervet készítettek; a műhely pártszervezete naponta ellenőrízte az ütemterv teljesítését. Ennek eredményeképpen az öntőműhely nemcsak hogy időben ellátta a darumotor-műhelyeket öntvényekkel, hanem tartalékolhatott is belőlük a következő hónapra.

Nagy befolyást gyakorol a tervteljesítés általános munkamenetének sikerére az a körülmény, hogy a műhelyek pártszervezetei ilyen szoros kapcsolatot tartanak egymással és hogy idejében beleavatkoznak a termelés szabályozásának kérdéseibe.

A gazdasági tevékenység naponkénti ellenőrzése, ami a termelési kérdések mélyreható tanulmányozásán alapul, lehetővé tette a darumotor-műhely pártszervezete számára, hogy az egész kollektívet harcra mozgósítsa az ütemtervért és biztosítsa a termelés ugrásszerű emelkedését.

A műhely rövid idő alatt csaknem kétszeresére emelte a termelés volumenét, ugyanakkor a nagyméretű darumotorok termelése több mint háromszorosára emelkedett.

Nem véletlen tehát, hogy a darumotor-műhely kollektívje az elsők között vállalta: november 7-re teljesíti az 1948. évi tervet. A műhely egész kollektívje és külön-külön minden egyes munkása tisztában volt azzal, mit kell tennie, hogy kötelezettségét teljesítse.

A napi ütemterv mellett a műhelyben összeállították az októberi forradalom évfordulójával kapcsolatos szocialista kötelezettségvállalás teljesítésének ütemtervét is; az évi egyéni feladatokat felbontották minden egyes részlegig és munkapadig.

Azok a termelési értekezletek, amelyeket a pártszervezet javaslatára a mechanikai részlegben naponta, a többi részlegben pedig tíznaponként tartottak, komolyan hozzájárultak ahhoz, hogy a zavarokat idejében feltárhatták és megszüntethették. Az értekezletek jó iskolának bizonyultak arra, hogy megvalósítsák a szocialista kötelezettségvállalások teljesítésének társadalmi ellenőrzését.

A kommunisták nem állanak meg az elért eredményeknél. Nemcsak a műhely jó és folyamatos munkájáról gondoskodnak, hanem messze előre is néznek.

A gyár tervezői új váltóáramú darumotor-típust dolgoztak ki, amelynek elkészítése sokkal kevesebb munkával járt, s amely kisebb mérete ellenére is nagy teljesítőképességű. Ennek az új típusnak tömeges termelése lehetővé tette volna a darumotorgyártás ugrásszerű növelését. A műhelyigazgatás azonban nem fogta fel elég komolyan a mintadarabok készítésének jelentőségét, a műhely vezetőmérnöke húzta az elintézést, nem törekedett arra, hogy a műhelyt tervrajzokkal ellássa.

A pártiroda meghallgatta a vezetőmérnök beszámolóját és azzal a kéréssel fordult a tervezési osztály főnökéhez, hogy siettesse a tervrajzok elkészítését. Amikor a tervrajzok megérkeztek a műhelybe, a pártszervezet maga ellenőrizte a mintadarabok elkészítését. A munkát időre befejezték. Ez lehetővé tette, hogy gyorsabban indítsák meg az új motorok sériagyártását.

A pártbizottság 1949 februárban az ellenőrzés során szakszempontból vitatta meg ezeknek az új, „MT" típusú gépek sériagyártásának bevezetését. A váltóáramú daruműhely most már sikeresen birkózik meg azokkal a termelési feladatokkal, amelyeknek megoldását az ország népgazdaságának szükségletei követelik meg.

Az elmondottak csak egyes kiragadott részei annak a sokoldalú munkának, amelyet a pártszervezet az igazgatás tevékenységének ellenőrzése terén végez.

Vegyük egy másik jellemző példáját annak, hogyan gyakorolja a műhely pártszervezete a gazdasági tevékenység ellenőrzését. A gyár egyik előkészítő részlegéről, az öntőműhelyről van szó. Az öntők büszkén nevezik műhelyüket a gyár „szívének". Valóban az ütemterv sorsa, a gyár minden részének szabályos munkamenete, a terv teljesítése függ attól, hogyan dolgoznak az öntők. A gyárnak majdnem minden műhelyét az öntőműhely látja el többezer öntvénnyel. 1947 első felében a gyár öntőműhelye rosszul dolgozott, nem látta el az árutermelőműhelyeket egy egész sor gyártmányhoz szükséges öntvénnyel. Ennek az volt az oka, hogy a műhelyvezetőség elbizakodottságában túlzott reményeket fűzött a háborúelőtti elektrotechnikai öntvényekből fennmaradt készleteihez, és főleg, hogy kevés figyelmet szentelt a nagy munkaigényű folyamatok gépesítésének, lanyha volt a műhelyben a selejt elleni harc, tökéletlen volt az egyes öntvények készítési módja, helytelen műhelyterv alapján dolgoztak és rendetlenek voltak a munkahelyek. Különösen nagy hiányosságok mutatkoztak az acélöntésben.

A pártbizottság ülésén megvitatták az öntőműhely munkájának kérdését. Az ügy állásának előzetes és mélyreható tanulmányozása lehetővé tette, hogy konkrét határozatot hozzanak. A kommunista öntők helyes kritikát gya-

koroltak saját munkájuk fölött. A pártbizottság határozatát a műhely pártgyűlésén vitatták meg. A gyűlésen ennek a határozatnak az útmutatásai alapján tárták fel a kommunisták, hogy a termelés szervezése helytelen, rossz az erők elosztása, néhány vezető hanyag magatartást tanusít kötelezettségeivel szemben. A pártgyűlés, többek között, határozatot hozott az öntvénytisztító részleg megerősítéséről, amely a legszűkebb keresztmetszete volt a műhelynek.

A gyűlés azt követelte a mesterektől, hogy erősen javítsák meg a munka- és termelési fegyelmet.

A kommunisták azt a legfőbb következtetést vonták le, hogy a régi módszerekkel dolgozni nem lehet, széleskörű gépesítést kell bevezetni és tökéletesíteni kell a gyártási folyamatot. A gyűlés arra kötelezte a műhelyfőnököt és a műhely vezetőmérnökét, hogy készítsenek tervet azokról a műszaki és szervezési rendszabályokról, amelyek biztosíthatják az öntvénykészítés fokozását és a készletek tárolását az árutermelőműhelyek számára.

Az öntők részletesen és figyelmesen tanulmányozták minden egyes termelési részleg munkáját, és olyan hatalmas tartalékokat tártak fel, amelyeket eddig nem vettek észre és nem használtak ki. Ezekben a napokban a vezetőmérnök és a párttitkár irodája az alkotó ötletek „főhadiszállásává" változott, a munkások egymásután jöttek ide javaslataikkal. Minden értékes javaslatot vagy azonnal megvalósítottak, vagy belefoglaltak a szervezési és technikai intézkedések tervébe.

Az igazgatás tevékenységének mindennapos, aktív ellenőrzésével, amely a kommunisták, a műszaki értelmiségi dolgozók, a sztahánovisták kezdeményezésének minden téren való kibontakoztatására és felhasználására, valamint az idejében hozott, helyes határozatoknak gyakorlati megvalósítására támaszkodik, a pártszervezet komoly befolyást tud gyakorolni a termelési terv teljesítésének menetére.

A szélesen kibontakozott szocialista munkaverseny, az új gyártási módszerek bevezetése és a gépesítések azt eredményezték, hogy az öntőműhely addig még nem látott ütemben fokozta az acélöntvények készítését. Ez elsősorban a műhely pártszervezetének érdeme. A pártszervezet az elért eredmények megszilárdítása után most újabb sikerekre törekszik.

1948 június végén a taggyűlés meghallgatta a műhely vezetőmérnökének beszámolóját, a szervezési és műszaki rendszabályok évi terve teljesítésének menetéről. A kommunisták nem fogadták el az egyes munkák teljesítésére előirányzott hosszú határidőket és azt javasolták, biztosítsa az igazgatás azokat a feltételeket, amelyek mellett a tervet 1948 november 7-re teljesíteni lehet.

Az öntőműhely pártszervezete élénken reagál mindenre, ami új és élenjáró. Az egész kollektívre támaszkodik és a műhelyvezetőséggel karöltve merészen küzdi le a terv teljesítése során fölmerülő nehézségeket, felkutatja és felhasználja a tartalékokat. A pártszervezet nagy kezdeményező ereje megmutatkozik a termeléssel kapcsolatos minden kérdésben; következetesen viszi az igazgatás elé a fontos termelési kérdéseket s ez arra készteti a gazdasági vezetőket, műszaki dolgozókat és sztahánovistákat, hogy a termelés fokozása érdekében új műszaki megoldásokat találjanak, amelyek biztosítják, hogy a kollektív sikeresen teljesítheti kötelezettségeit.

Az öntőműhely nemcsak hogy szigorúan napi ütemterv szerint dolgozik és biztosítja, hogy a gyár valamennyi műhelye időben kapja meg az öntvényeket, hanem készleteket is biztosít részükre és így teszi lehetővé, hogy a műhelyek egyenletesen dolgozzanak.

A műhely-pártszervezetek munkájával kapcsolatban számtalan hasonló példát sorolhatnánk még fel.

A pártbizottság naponta irányítja a műhely-pártszervezetek és pártcsoportok tevékenységét, pártbizottsági ülésein rendszeresen meghallgatja a pártcsoportvezetőknek és a műhelyalapszervezet párttitkárának beszámolóját. A pártaktíva nevelésének fontos formája a termelés kérdéseivel foglalkozó, rendszeres pártbizottsági értekezlet. A pártbizottság munkája egyrészt arra irányul, hogy növelje a műhelypártszervezetek és pártcsoportok szerepét a tervért vívott harcban, másrészt arra, hogy megtanítsa őket helyesen érvényesíteni a gazdasági vezetők tevékenységének minden részletére kiterjedő ellenőrzési jogát.

A pártszervezetek most már komolyabban beavatkoznak részlegük, vagy műhelyük munkájába és döntő befolyást gyakorolnak a munka megjavítására. A pártszervezetek megtalálják a helyes utat ahhoz, hogy feltárják és felhasználják a termelés tartalékait a terv teljesítése és túlteljesítése érdekében.

A pártszervezet megvalósítja a gazdasági tevékenység mindennapos hatékony ellenőrzését, kiharcolja olyan rendszabályok bevezetését, amelyek megszüntetik a hajrázást és biztosítják az ütemes munkát a termelési ütemterv szigorú teljesítése alapján.

A pártszervezetek ezt a nagyszabású szervező munkát egybekötik a munkások kommunista nevelésének politikai tömegmunkájával és a tömegek munkaaktivitásának fokozásával. Mindenekelőtt ezzel magyarázható a pártellenőrzés nagyszerű hatása.

A pártszervezet vezetésével az üzem kollektívje igen jelentős munkát végzett, amikor megszüntette az előkészítő és az árutermelő műhelyek teljesítőképességében mutatkozó aránytalanságokat. Számos előkészítőműhely tervét átdolgozták, jobban kihasználták az üzemtereket, felülvizsgálták a szakosításokat, megvalósították a műszaki és szervezési intézkedések terveit. Ez tette lehetővé, hogy növelni tudták a gyár előkészítő bázisának teljesítőképességét. Reális alapja volt ez az egyenletes munka megszervezésének, valamint a termelési tervek teljesítésének és túlteljesítésének.

Lengyelország hatéves népgazdasági terve

A második világháború befejezésekor Lengyelország a rombolás és pusztítás megrendítő képét mutatta. Lengyelország azok közé az államok közé tartozott, amelyek a háború és a német megszállás következtében ember és anyag tekintetében egyaránt a legtöbbet veszítettek. Lengyelország 27 milliónyi lakosából 640 000 vesztette életét hadműveletek következtében, 5 380 000 esett áldozatul a német-fasiszta tömegterrornak, 1 600 000 pedig teljesen, vagy részben munkaképtelenné vált. Az anyagi károk összege hivatalos becslések szerint (háború előtti árakon) 257,6 ezer millió zloty volt.

A háború óta eltelt öt év során a népi demokratikus Lengyelország a Lengyel Egyesült Munkáspárt vezetésével minden téren hatalmas eredményeket ért el.

Lengyelország ma több szenet, acélt, gőzmozdonyt, gépet, több textilanyagot, több cukrot termel mint a háború előtt. Több gyermek tanul az iskolákban, több az iskola, az egyetem és a főiskola, megnövekedett a tanulóifjúság száma, több a tudományos dolgozó, mint volt a háború előtt. A nép több könyvet, több folyóiratot és újságot olvas, több a gyógyító- és betegségmegelőző egészségügyi intézmény, mint a háború előtt.

A lengyel nép nagyszerű eredményeinek alapja a Vörös Hadseregnek a fasizmus fölött aratott győzelme, amely Lengyelországot is felszabadította. E törté-

nelmi tény tette lehetővé, hogy a munkásosztály vezette dolgozó nép vegye kezébe a hatalmat, s a Lengyel Egyesült Munkás Párt irányítása alatt elkészítsen és megvalósítson egy hároméves helyreállítási tervet.

A hatalmas lendületű helyreállító munka gyors ütemben eltüntette a háborús pusztítások nyomait s ma a sokat szenvedett lengyel nép már a szocializmus alapjai megépítésének útján halad diadalmasan előre.

A lengyel hatéves terv törvénye megjelöli a szocializmus alapjainak megépítésével kapcsolatos fő feladatokat. Ezek a következők:

1. növelni kell a termelőerőket, különösképpen a termelési eszközök gyártását kell fokozni;

2. a kapitalista elemeket a gazdaság minden ágában korlátozni kell és fokozatosan mint osztályt, föl kell számolni;

3. a kis- és középparasztgazdaságokat fokozatosan és az önkéntesség alapján társas gazdaságokká, szocialista termelőszövetkezetekké kell fejleszteni, hogy ezzel a kapitalizmus fejlődésének forrásait lezárják;

4. Lengyelországnak fokoznia kell a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal folytatott kölcsönös gazdasági együttműködését, amely a termelőerők nagymérvű fejlődéséhez vezet;

5. a dolgozók anyagi jólétét és kulturális színvonalát emelni kell.

★

Nézzük meg, hogy a lengyel hatéves terv törvénye milyen módon kívánja biztosítani e fő feladatok megoldását:

1. 1955-ben, a hatéves terv utolsó esztendejében, a szocialista ipar össztermelésének el kell érnie a 438 milliárd zlotyt, vagyis az 1949. évhez viszonyítva 158 százalékos emelkedést. A nehéz- és középipar termelése 36,5 milliárd zlotyra, vagyis 136 százalékkal, a szocialista kisiparé pedig 7,3 milliárd zlotyra, vagyis 384 százalékkal növekedik.

2. A szocialista iparosítás érdekében biztosítani kell a termelési eszközök gyártásának gyorsabb fejlődését. A nehéz- és középipar által gyártott termelési eszközök értéke 1955-ben 154 százalékkal, a fogyasztási cikkek gyártása pedig 111 százalékkal növekedik az 1949. évi értékhez képest.

3. 1955-ben a fontosabb iparcikkek termelése a következőképpen alakul:

Üzemanyagok és energetika

	tonna	
köszén	100	millió
barnaszén	8,4	millió
vasércek	3,0	millió
horgany- és ólomércek	2,2	millió
rézércek	3,2	millió
nyersolaj	394	ezer
földgáz	480	millió m^3
villanyerő	19,3	milliárd kw-óra

Gépek és berendezések

fém- és famegmunkáló gépek	12,2	ezer darab
kondenzációs gőzturbinák	125	MW
beépített vízcsöves álló kazánok	3 000	t gőz óránként
kohászati gépek és berendezések	161	millió zloty (rögzített árak szerint)
bányászati gépek és berendezések	290,5	millió zloty
textilipari gépek	80	millió zloty
emelőberendezések	24,5	ezer tonna
ammoniák-kompresszorok	600	ezer tonna

Kohóipar

	tonna
nyersvas	3,5 millió
nyersacél	4,6 millió
hengereltáru	3,2 millió
horgany	197,6 ezer
elektrolit vörösréz	25,0 ezer

Mezőgazdasági gépek

	darab
traktorok	11 ezer
gabona-kombájnok	750 darab
traktoros ekék	14,3 ezer
traktoros gabonavető-gépek	5 ezer
motoros cséplőgépek	6 ezer
kévekötő-aratógépek	5,6 ezer

Építőipari gépek

	darab
betonkeverőgépek	1 150
nehéz emelődaruk	140
nagy markológépek	75
építőipari felvonók	2 500

Szállítóeszközök

	darab
szabványos nyomtávú vasúti gőzmozdonyok	315
szabványos nyomtávú vasúti teherkocsik, kéttengelyű kocsikat számítva	18,8 ezer
vasúti személykocsik	630
tehergépkocsik	25 ezer
személygépkocsik	12 ezer
motorkerékpár	32 ezer
kerékpár	342 ezer

Elektrotechnikai cikkek

	darab
villanymotorok 50 kw-ig	170 ezer
villanymotorok 50 kw-on felül	5 ezer
transzformátorok az energiagazdaság számára	2,4 ezer MVA
magas- és alacsonyfeszültségű elosztó- és biztosítókészülék	181 millió zloty
magasfeszültségű váltóáramkábelek	22 ezer
szabványos izzólámpák	33 millió
távbeszélő-kapcsolók	85 ezer szám
rádióvevőkészülék	300 ezer

Vegyipari cikkek

	ezer tonna
kénsav 100 százalékra átszámítva	540
kalcinált szóda	389
marónátron	162
nitrogéntrágyák tiszta nitrogéntartalmukra átszámítva	230,8
foszfortrágyák tiszta P_2O_5-re-re átszámítva	250
kálisó K_2O-ra átszámítva	16
rovarirtószerek	26,9
festőanyagok	7,9
szénelektródák	31
szintétikus gumi	13
	milliárd egység
penicillin	800

Építőipari anyagok

	tonna	
cement	4,950	ezer
tégla	3 756	millió
mész	1,6	millió

Üveg- és kerámiai cikkek

	ezer tonna	
tartányüveg	147,1	
műszaki- és elektrotechnikai porcellán	15,2	
asztali porcellán	8,5	
asztali fajansz	6,6	
ablaküveg	15	millió m^2

Textilipari cikkek

	millió	
pamutszövetek	607,7	m
gyapjúszövetek	74,9	m
len- és lenhulladék szövetek	74,7	m
selyemszövetek	103,9	m
kötött-szövött áruk	14,5	t
festett fonal	56,8	t
műselyem	16,6	t

Lábbeli

	millió pár
bőr-lábbeli	22,2
gumi-lábbeli	16,4

Papír és cellulóze

	ezer tonna
cellulóze	414
papír	530
kartonlemez	94,8

Faipari cikkek

fűrészelt áru	4	millió m^3
enyvezett- és asztalosáru lemezek	106	ezer m^3
elektrotechnikai lemezek	80	ezer m^3
hajlított bútor	2,8	millió db
asztalosipari és kárpitozott bútor	3,1	millió db
teljes bútorgarnitúrák	137	ezer komplett
gyufa	320	ezer láda

Élelmiszeripari cikkek

cukor	1 100	ezer t
étzsír	116	ezer t
étolaj	25	ezer t
vaj	116	ezer t
hús	952	ezer t
nyers szesz 100%-ra átszámítva	214,6	millió l
sör	600	millió l
bor	35,4	millió l
kősó és főzött só	485	ezer t
mosószappan	88,1	ezer t
cigaretta	30	milliárd db

4. A szocialista nehéz- és középiparban a munka termelékenységének 66 százalékkal kell növekednie.

5. Az önköltséget a szocialista iparban, a termelt áru minőségének lényeges javítása mellett, legalább 17 százalékkal kell csökkenteni.

6. Az ipari beruházásokra előirányzott összeg a terv időszakában, az 1950. évi árak szerint 2535 milliárd zloty; ennek 76 százaléka a termelési eszközöket gyártó ipar céljaira szolgál.

7. Az ipar fejlesztése terén a lehető legnagyobb mértékben fel kell használni a tudományos kutatóintézetek munkáját. Ezeknek az intézeteknek fő feladatukul kell kitűzniök, hogy a technológiai folyamatok tökéletesítésére szolgáló eszközöket, új termelési módszereket, a termelt iparcikkek minőségének javítását szolgáló lehetőségeket és a pótanyagok felhasználásának módját kidolgozzák. A tudományos kutatóintézetek fejlesztésére szolgáló beruházási összeg, 1950-es árakon számítva, 26 milliárd zloty.

Jelentősen fokozni kell a geológiai kutatási munkát, s a legjobb kutatási módszereket kell alkalmazni. A geológiai kutatások tekintetében különösen törekedni kell arra, hogy a jelenleg már kiaknázás alatt álló bányákon kívül kőszén- és barnaszéntelepeket, nyersolaj- földgáztelepeket, vas- és egyéb érctelepeket, valamint az építőipar számára szükséges kőbányákat tárjanak fel. Az iparnak és a munkáslakótelepeknek megfelelő vízellátása céljából a hidrogeológiai kutatásokat is ki kell terjeszteni.

8. Általánosítani kell a gépek és berendezések korszerű karbantartási rendszerét. A gépjavítások idejét rövidíteni, a javítások minőségét fokozni kell, hogy ezzel a gépek állásideje minél rövidebb legyen.

9. Az ipar, valamint a városi és falusi lakosság egyre növekvő villamosenergia szükségletének biztosítására 1955-ben 2,3-szor annyi villamosenergiát kell termelni, mint 1949-ben.

Megfelelően ki kell építeni a szállító- és elosztóhálózatot olymódon, hogy az az újonnan felépülő ipartelepek elhelyezkedéséhez igazodjék. A vezetékhálózat 7600 kilométerrel növekszik, amiből 5000 kilométer jut a legmagasabb, vagyis a 60 000—220 000 Volt feszültségű vezetékre.

10. A kőszénbányászatban 1955-ben el kell érni a 100 millió tonna termelést, vagyis a termelés 35 százalékos növelését. Széles körben gépesíteni kell az előkészítő és termelő munkát. Be kell vezetni a szénkombájnok útján való termelést úgy, hogy 1955-ben a jelenlegi 500 tárna közül legalább már 220 tárnában kombájnokkal termeljenek.

A meglévő osztályozókat és mosókat bővíteni kell, és újakat kell építeni, olyan mértékben, hogy 1955-ben az osztályozók teljesítőképessége óránként 12 500 tonna, a mosóberendezéseké óránként 10 900 tonna legyen.

A munka termelékenységét az 1949. évi egy munkanapra eső 1232 kg-ról, 1955-ben 1700 kg-ra, vagyis 38 százalékkal kell növelni.

A barnaszéntermelésnek 1955-ben 8,4 millió tonnára, vagyis 84 százalékkal kell emelkednie.

11. Nyersolajfúrás terén 394 ezer tonna nyersolaj és 480 millió köbméter földgáztermelést kell elérni. Összesen 530 ezer méter kutatófúrást, 484 ezer méter termelő fúrást kell végezni, továbbá összesen 67 ezer méter mélyfúrást.

12. A vasércbányászatban fordulatszerű változásra van szükség. A nyersércterme-lést négyszeresére, vagyis 1955-ben 3 millió tonnára kell növelni. A vasércelőfordulások vidékén 550 ezer méter összmélységű kutatófúrást kell végezni, az eddigi fúrásokat a kísérleti aknákban összesen 21,5 ezer méterrel kell mélyíteni.

13. A kohóiparban a nyersacéltermelés kétszeresére kell emelni. A már meglévő kohóművekben 3,8 millió tonna évi acéltermelést kell elérni.

Felépítenek 6 új nagyolvasztót (egyenként 600 tonna befogadóképességgel és teljesen gépesítve), 20 Martin-kemencét (egyenként 70, tonna sőt nagyobb befogadóképességgel), 3 keverőt, 10 új elektromos kemencét, 3 sajtolót (összesen évi 2,5 millió betétleeresztő képességgel, új folyamatos hengerművet, új készáru hengerműveket, melyek évente összesen mintegy egymillió tonna kész hengereltárut képesek termelni.

A kohóipar kibővítésének a gazdasági műszaki mutatószámok tetemes javulását kell biztosítania.

A kohóművek fő hajtóműveit 91 százalékban villamosítják. Bevezetik a folyamatos és félfolyamatos hengerdéket. A sajtolt anyag arányszáma 51 százalékról 71,6 százalékra emelkedik.

14. El kell érni a 197,6 ezer tonna horganytermelést, vagyis mintegy kétszer annyit, mint 1949-ben, a rézérctermelést 3,2 millió tonnára kell fejleszteni, s meg kell kezdeni a könnyűfémek, az alumínium és magnézium termelését. Az elektrolitikus réztermelésben el kell érni a 25 000 tonnát. Az elektrolitikus horganytermelést az 1949. évi 17 százalékkal szemben az egész horganytermelés 54 százalékáig kell fokozni.

A rézércbányászatot és -feldolgozást olyan méretűvé kell tenni, hogy a saját-termelésű réz az ország szükségletének tekintélyes részét fedezze.

15. A gépiparban, amelynek fejlődése az egész népgazdaság szempontjából döntő jelentőségű, a termelést 3,5-szerte nagyobbra kell növelni, s meg kell indítani döntőfontosságú, újtípusu gépek termelését.

A bányaüzemek gépesítési tervének teljesítése érdekében erősen ki kell építeni a bányagépek gyártását. Ebben a tekintetben 1955-ben el kell érni a 290,5 millió zloty értéket.

Csaknem ötszörösére kell emelni a vegyészeti gépek és felszerelési tárgyak gyártását.

A textilipari gépek tekintetében a gyártást több mint hatszorosára kell emelni.

Jól ki kell építeni a mezőgazdasági gép- és szerszámipart. A terv időszakában két hatalmas új mezőgazdasági gépgyár létesül. Meg kell kezdeni a hernyótalpas traktorok gyártását.

Az építő- és útépítőipar gépesítésének fejlesztése érdekében többszörösen emelni kell az építőipari és útépítő gépek gyártását.

A hajózás szükségletének kielégítésére fejleszteni kell a hajógépek gyártását. Összesen 164 főhajógépet kell előállítani. A tengeri hajók gyártása 1955-ben mintegy 150 000 regisztertonna lesz. A folyami hajógyáraknak el kell látniok a folyami hajózást megfelelő számú hajókkal és egyéb vízi járművekkel.

A szerszámiparban a fémipari szerszámok gyártását négyszeresére, a famegmunkálógépek gyártását 1,7-szeresére, a lakatosipari és kézművesipari szerszámokét 2,3-szeresére, a segédeszközökét több mint 10-szeresére, az ellenőrzőeszközökét 12-szeresére kell emelni. A régi üzemeket ki kell bővíteni, s Varsóban két új szerszámgyárat kell létesíteni.

A fémöntőiparban a vasöntvények termelésének el kell érnie a 724 000 tonnát, az acélöntvényekének a 149 000 tonnát, a színesfémekének a 24 000 tonnát.

Az optikai és finommechanikai iparban a termelés értékét közel hatszorosára kell emelni. Emellett új gyártási ágazatokat létesítenek.

A fém-tömegcikkek iparában a csavargyártást 150 százalékkal, az épületvastermelést 279, a konzervdobozok gyártását 232, a zománcáru gyártását 79 százalékkal kell növelni. Az elektrotechnikai iparban a termelés értékét háromszorosára kell emelni.

16. A kokszüzemekben, gázgyárakban stb. feldolgozott kőszén mennyisége, az össztermék-mennyiség 15 százalékára fog növekedni, s 1955-ben eléri a 15 millió tonnát. Megkezdik a barnaszén feldolgozását is, mégpedig félkokszosítás útján.

A koksztermelést mintegy 73 százalékkal kell növelni. Ennek 1955-ben el kell érnie a 9,9 millió tonnát.

Az ország gázellátásának első szakasza az 1100 kilométer hosszúságú táv-gázvezeték megépítésével fejeződik be. A földgázt és a kokszgázt elvezetik az ország központjába. Mintegy 40 város és lakótelep háztartási és ipari gázt kap. A petróleumfinomítógyárak teljesítőképessége 1955-ben eléri az 530 000 tonnát.

17. A vegyipar termelését is 3,5-szörösére kell emelni és az ország második iparává kell fejleszteni. A meglévő szódagyárakat kibővítik s új szódagyár is épül. A kénsavtermelés eléri az 1949. évi termelés kétszeresét, s a kénsavszükséglet egyharmadrészét hazai nyersanyagból fogják előállítani. Nagyszabású szerves szintétikus- és műanyagiparnak rakják le az alapját. Mindenekelőtt üzembehelyezik a szintétikus üzemanyaggyárat, zsírsav, gumi, cellulóze, ecetsav stb. gyárat. Az alapvető vegyiparral párhuzamosan ki kell építeni a feldolgozó vegyipart is.

A gyógyszergyártás több mint hétszeresére emelkedik. Új termelőágazatok nyílnak, mint például a hormon-szintézis, a vitaminok és antibiotikumok termelése.

Az építőanyagiparban a cementgyártást kétszeresére, a téglagyártást 271 százalékkal, az építőipari mésztermelést pedig 94 százalékkal kell emelni. Az előgyártott épületelemek termelésének tizenháromszorosára kell emelkednie. A kőbányák termelése több mint háromszorosára, a kátránypapír termelése kétszeresére növekszik.

19. A nemes kerámiai iparban a műszaki és elektrotechnikai porcellánok gyártását több mint 2,5-szeresével, az asztali porcellán gyártását 44 százalékkal, az asztali fajansz gyártását 113 százalékkal kell emelni. Két új elektrotechnikai porcellángyár épül.

Az üvegiparban az ablaküveg termelést 40 százalékkal, a tartányüveg termelést kétszeresére, a díszműüvegét 3,5-szeresére, a tudományos célokra szolgáló üveg termelését négyszeresére kell emelni.

20. A textiliparban a pamutszövetek termelését 53, a gyapjúszövetekét szintén 53, a len- és kócszövetekét 90, a selyemszövetekét 138, a kötött-szövött gyártmányokét 174 százalékkal kell emelni.

A pamutiparban a finomfonó és a hulladékfeldolgozó orsók száma mintegy megkétszereződik, míg a közepesvastagságú orsók száma 25 százalékkal emelkedik. Mintegy 5000 pamutszövőszéket helyeznek üzembe.

A ruházati ipar termelését 3,5-szeresére kell emelni, emellett javítani kell a minőséget és szaporítani a választékot.

21. A bőrlábbeli termelését 175 százalékra kell emelni. A lábbeli minőségét javítani és választékát bővíteni kell.

22. A gumi- és műgumianyagiparban a gépkocsi és kerékpártömlők és köpenyek gyártását több mint négyszeresére kell emelni.

23. A faiparban a fűrésztelepeket összpontosítják és korszerűsítik, a vegyi, falepároló és fafeldolgozó üzemeket, valamint az egyéb fafeldolgozó gyárakat, elsősorban a bútorgyárakat, jelentékenyen kibővítik. 1955-ben 306 nagy fűrésztelep fog működni.

A faiparban a bútorgyártást több mint háromszorosára, az ablakkeret- és ajtógyártást több mint kilencszeresére kell emelni. Négy új műbútorgyár létesül.

24. A papíriparban a termelést kétszeresére kell emelni, vagyis 1955-ben a termelésnek el kell érnie az 530 000 tonnát. A cellulóze termelésnek 1955-ben el kell érnie a 414 000 tonnát.

25. A grafikai iparban a termelést több mint kétszeresére kell emelni.

26. Az ipari növények termelésének növelése révén ki kell fejleszteni a mezőgazdasági- és élelmiszerfeldolgozó ipart, s termelését 100 százalékkal kell növelni.

A cukorrépatermelés növelése és két új cukorgyár létesítése révén a cukortermelést 48 százalékkal fokozzák. A meglévő cukorgyárakat korszerűsítik.

A húsiparban a vágóhidakon a vágást 952 000 tonnára, a húsipari termékek előállítását pedig 375 000 tonnára, vagyis 223 százalékkal kell emelni. Három új húsipari üzem létesül.

A gyümölcs- és főzelékiparban 15 új, nagyméretű gyümölcs- és főzelékfeldolgozó üzemet kell létesíteni.

A cigarettatermelést 41 százalékkal kell növelni.

27. Biztosítani kell a szocialista kisipar fejlődését, amelynek a tömegcikkek termelését kell kiegészítenie, s főként a helyi nyersanyagokat és ipari hulladékokat kell feldolgoznia.

28. Növelni kell a szocialista akkumuláció ütemét s a tervszerű beruházásokra az 1950. évi árak szerint 6123 milliárd zlotyt kell fordítani, 1955-ben pedig a beruházásokat 1949-hez viszonyítva 3,5 szeresére kell emelni. Mintegy 4900 milliárd zloty értékű építkezési beruházást kell végezni.

A beruházások megoszlása:

ipari és építőipari vállalatok	45,4
mező- és erdőgazdaság	11,9
közlekedés és hírközlőszolgálat	14,9
áruforgalom	4,2
kulturális- és szociális létesítmények	8,8
községi gazdálkodás és lakásépítés..	11,5
egyéb	3,3

29. A társadalmasított építőipar termelését 1955-ben 779,4 milliárd zloty értékre, vagyis 280 százalékkal kell növelni.

30. Az állami építőipari és szerelési vállalatok hálózatát széles körben ki kell terjeszteni.

31. Az építőiparban a lehető legnagyobb mértékben alkalmazni kell a technika legújabb vívmányait.

32. Az építőipar feladata az, hogy a termelési ciklust megrövidítse, az élenjáró módszereket minél szélesebb körben általánosítsa, s a brigád- és folyamatos munkamódszert rendszeresítse, hogy mindezek az építőipar alapvető módszereivé váljanak.

33. A munka termelékenységét (egy főre eső termelési értékben) 86 százalékkal kell növelni.

34. Az építkezési költségeket legalább 26 százalékkal kell csökkenteni.

35. A technikai dokumentáció és a tervező irodák szervezési hálózata kibővül.

36. A mezőgazdasági termelés értékének változatlan árak szerint el kell érnie a 14,4 milliárd zlotyt, s az igen jó terméseredményű 1949. évet 50 százalékkal kell túlhaladnia.

37. A termelendő növények megválasztásakor mindenekelőtt a lakosság életszínvonalának folytonos emelkedéséből folyó növekvő fogyasztást, a takarmányszükséglet folytonos növekedését és az egyre nagyobbodó ipari szükségletet kell tekintetbe venni.

38. A növényi termelés növekedésének 39, az állati termelés növekedésének 61 százalékot kell elérnie.

39. A falu és város termékeinek élénkebb kicserélődése érdekében a közszükségleti mezőgazdasági cikkek termelését gyorsabban kell fejleszteni, mint általában az egész mezőgazdaságét. A mezőgazdaság által szállított egész árumennyiség értéke 88 százalékkal, ebben a növényi cikkeké 66 százalékkal, az állatiaké 108 százalékkal növekszik.

40. A termőföld egész területének 15,9 millió hektár fölé, vagyis több mint 7 százalékkal kell emelkednie, és pedig a búza vetésterületének 14, az árpáének 37, a cukorrépáénak 25, az olajos magvakénak 67, a rostnövényekének 73, a takarmányok vetésterületének pedig 48 százalékkal.

41. A lakosság ellátásának javítása és a tartalékok növelése céljából a gabonatermést fokozni kell.

A gabonafélék termésének 1955-ben együttesen 22 százalékkal kell emelkednie, s a következő színvonalat kell elérnie:

	ezer tonnában	az 1949 évhez viszonyítva %-ban
búza	2 800	153
rozs	6 900	102
árpa	1 960	190
zab	2 500	121

Az átlagtermésnek hektáronként búzából 17 mázsát, azaz 38 százalékkal többet, rozsból 15,5 mázsát, azaz 18 százalékkal többet, árpából 17 mázsát, azaz 39 százalékkal többet, zabból 16 mázsát, azaz 22 százalékkal többet kell adnia, mint 1945-ben.

Burgonyából és ipari növényekből a következő mennyiségek termelését kell biztosítani:

	ezer tonnában	az 1949 évhez viszonyítva %-ban
burgonya	39 750	129
cukorrépa	7800	163
kendermag	105	172
kenderszalma	670	211
olajmagvak	250	234

A hektáronkénti átlagtermésnek burgonyából 150 mázsát, vagyis 23 százalékkal többet, cukorrépából 1240 mázsát, vagyis 30 százalékkal többet, olajos magvakból 11,5 mázsát, vagyis 40 százalékkal többet kell adnia, mint 1949-ben.

42. Be kell vezetni az ipar szempontjából jelentős növények, különösen a gumitartalmú, valamint olaj- és rostnövények termelését.

43. Az állatállománynak 1955-ben a következő színvonalat kell elérnie:

	ezer db	az 1949 évhez viszonyítva %-ban
ló	3 000	118
szarvasmarha	9 500	149
sertés	10 500	172
juh	3 800	234
baromfi	105 700	136

Az állati termékek termelésének 1955-ben a következő színvonalat kell elérnie: marhahús élősúlyban 426 000 tonna, vagyis a növekedés 85 százalék, borjúhús élősúlyban 96 000 tonna, vagyis az emelkedés 65 százalék, sertéshús élősúlyban 1166 ezer

tonna, vagyis az emelkedés 63 százalék, tej 12 274 millió liter, vagyis az emelkedés 102 százalék, tojás 4416 millió darab, vagyis az emelkedés 38 százalék, gyapjú 5700 tonna, vagyis az emelkedés 169 százalék.

44. Az állami gépállomások számát az 1949. évi 30-ról 850-re, a gépállomások gépparkját pedig az 1949. évi 200-ról 35 890-re kell emelni.

Az állami gazdaságokat szocialista mintagazdaságokká kell átalakítani.

45. Az állami gazdaságok mezőgazdasági termelése értékének az 1949. évi színvonalat 168 százalékkal kell túllépnie. A növényi termelésnek 123 százalékkal, az állati termelésnek 353 százalékkal kell emelkednie.

Az ipari sertéshízlalást tovább kell fejleszteni. Az állami gazdaságok termőföldterületének el kell érnie az 1 935 000 hektárt, ami azt jelenti, hogy 61 százalékkal kell növekednie. Az egyes termények termelési területe a következőképpen növekszik: a búzáé 69, az árpáé 83, a cukorrépáé 68, az olajos magvaké 93, a rostnövényekké 160, a takarmányfélékké 99 százalékkal.

A négy fő kalászos termény együttes termelésének 1 775 000 tonnát kell adnia, éspedig úgy, hogy a búza átlaghozama 30, a rozsé 28, az árpáé 35, a zabé 32 százalékkal legyen nagyobb, mint 1949-ben volt.

Állatállomány tekintetében az állami gazdaságokban 1955-ben a következő emelkedést kell elérni: lovaknál 59, szarvasmarhánál 215, sertésnél 320, juhnál 358 százalékot.

A baromfiállomány 1949-hez viszonyítva mintegy negyvenszeresére növekszik.

Az állati termékeket illetően az állami gazdaságok termelésének 1955-ben a következőképpen kell alakulnia: marha- és borjúhús élősúlyban 21 300 tonna, vagyis 274 százalékkal több, sertéshús élősúlyban 90 500 tonna, vagyis 319 százalékkal több, tejből 1012 millió liter, vagyis 433 százalékkal több, gyapjúból 1176 tonna, vagyis 400 százalékkal több, mint 1949-ben.

Az állami gazdaságok édesvízi halászata tekintetében újjá kell építeni és fel kell szerelni 16 200 hektár területű halastavat.

Az üzemben lévő és berendezett halastavak területét 130 000 hektárral kell növelni.

Az állami gazdaságok árutermelésének 1955-ben több mint 800 000 tonna gabonát, mintegy 1 800 000 tonna cukorrépát, 87 000 tonna különböző olajos magvat, több mint 90 000 tonna élősúlyú sertéshúst, 820 millió liter tejet, mintegy 1200 tonna gyapjút, s mintegy 20 000 tonna édesvízi halat kell szállítania.

Az állami gazdaságokban a termelés önköltségét legalább 30 százalékkal kell csökkenteni.

46. A mezőgazdaság termelésének emelkedése és társadalmi átalakulása, valamint az állam tervszerű befolyása az apró- és középüzemű gazdaságokra, mindenekelőtt a mezőgazdaság gépesítésének, villamosításának és vegyipari fejlesztésének erős növekedésére, s emellett az agrotechnikai tudomány legújabb vívmányainak alkalmazására fog támaszkodni.

A mezőgazdaságot — változatlan árakon számítva — mintegy 650 millió zloty értékű mezőgazdasági géppel kell ellátni.

Az állami gazdaságok és állami gépállomások rendelkezésére kell bocsátani: 12 000 darab traktoros gabonavetőgépet, 10 050 darab kévekötőgépet, 1800 darab gabonakombájnt, 5350 darab traktoros aratógépet, 5330 darab traktoros burgonyaültetőgépet, 2575 darab, óránként 15 mázsa teljesítőképességű motoros cséplőgépet és 5700 darab traktoros burgonyakapálógépet.

A villamosított gazdaságok számának 1955-ben ötszörösére kell emelkednie 1949-hez képest.

A mezőgazdaság villamosítását szolgáló beruházások értékének 1950. évi árak szerint 75 milliárd zlotynak kell lennie, amiből 4,5 milliárd zloty jut villanymotorokra.

A mezőgazdaságnak szállított műtrágyákat 1955-ben 600 000 tonnára, vagyis az 1949-i állapothoz viszonyítva 144 százalékkal kell emelni.

47. Növelni kell a minősített vetőmagvak termelését, éspedig a búzáét 66, a rozsét 97, az árpáét 233, a burgonyáét 426 százalékkal.

48. Általánosítani kell az új agrotechnikai módszerek és az agrobiológiai vívmányok alkalmazását. Az egész mezőgazdaságban meg kell valósítani az észszerű vetésforgók bevezetését, de különösen meg kell ezt tenni az állami gazdaságokban és a termelőszövetkezetekben, s a vetésforgókat a mezőgazdasági termelés körzeti tagozódásával megfelelően egyeztetni kell.

Az állat- és növénybetegségek elleni küzdelem fokozása végett tetemesen ki kell terjeszteni az állatorvosi és növényvédelmi szolgálatot.

49. A mezőgazdasági tudományos intézetek hatáskörét bővíteni, színvonalukat emelni kell. Főfeladatuk az, hogy az állati és növényi termelés fokozását biztosító módszereket az ország különböző területeire külön-külön kidolgozzák.

50. Biztosítani kell a szállítások növekedését is, éspedig a teherszállításokét az összes szállítóeszközökkel 1955-ben 323 millió tonnára, vagyis 1949-hez viszonyítva 117 százalékkal, a személyszállítást pedig 1082 millió személyre, vagyis 1949-hez viszonyítva 104 százalékkal kell emelni.

51. Törekedni kell az összes szállítóeszközökkel történő szállítások összehangolására, a csúcsforgalom idején a torlódás elkerülésére, s a felesleges szállítások kiküszöbölésére.

52. A közlekedés- és hírközlőszolgálat fejlesztésére előirányzott beruházások összege a terv időszakában az 1950. évi árak szerint 882 milliárd zloty.

A vasúti szállítások terén 1955-ben biztosítani kell 245 millió tonna áru- és 910 millió személy szállítását. Összesen 704 kilométer új vasútvonalat kell építeni. A személyforgalmat villamosítani kell. A vasutak önköltségét legalább 17 százalékkal kell csökkenteni.

53. A gépkocsival történő szállítások arányszámát a teherszállításoknál az eddigi 4 százalékról 22 százalékra, a személyszállításoknál pedig az eddigi 8 százalékról 15 százalékra kell emelni, ami azt jelenti, hogy 1955-ben gépkocsin 70 millió tonna áru és 167 millió személy szállítását kell biztosítani.

Az autóbuszparkot mintegy 2400 darabra, a tehergépkocsikét pedig 11 220 darabra kell kiegészíteni.

54. Ki kell építeni több mint 6,5 ezer kilométer új utat, mintegy 4000 kilométer útfelületet át kell építeni, újjá kell építeni mintegy 800 kilométer javított útfelületet, fel kell építeni több mint 30 000 méter elpusztított országúti hidat, s mintegy 5000 méter ideiglenes hidat véglegessé kell átépíteni.

55. A folyami hajózásban biztosítani kell 2 millió tonna áru szállítását.

56. A tengeri szállítás terén biztosítani kell 5,7 millió tonna áru szállítását és 16—18 millió tonna áru átrakását. A tengeri hajózásban a munka termelékenységét 62 százalékkal kell növelni.

57. A légiszállítás terén biztosítani kell a belföldi forgalomban a személyszállításnak 95 százalékos, a teherszállításnak 455 százalékos növekedését.

58. A posta- és távbeszélő forgalmi átlomások hálózatát 6200-ra kell kibővíteni, a telefonnal rendelkező falvak számát 10 900-al, vagyis 134 százalékkal, a városközi távbeszélő központokban a munkahelyek számát 80 százalékkal, a helyi központokban pedig a kapcsolási számokat 78 százalékkal kell emelni.

Lengyelország hatéves terve kiterjed a lakóházépítés, az egészségvédelem, a közművelődés és a közoktatás kérdéseire is. Egészben véve 50—60 százalékkal fogja emelni a lengyel dolgozók anyagi és kulturális életszínvonalát.

— A lengyel hatéves terv komoly mértékben hozzájárul a béke és demokrácia táborának további megszilárdításához, erejének fokozásához.

Ahogyan Boleslaw Bierut, a Lengyel Munkáspárt Központi Vezetőségének elnöke mondotta: „Nemcsak gazdasági, hanem ideológiai, politikai és társadalmi programm is ez a terv, amely Lengyelországban új társadalmi rendnek, a szocializmusnak rakja le szilárd és megingathatatlan alapjait".

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése a népgazdasági terv teljesítésének 1950. évi eredményeiről

A népgazdaság fejlődését, valamint a dolgozók anyagi és kulturális életszínvonalának emelkedését 1950-ben a következő adatok jellemzik:

Ipar

Az ipar a Minisztertanács által időközben felemelt 1950. évi termelési tervét nagy mértékben túlteljesítette. Az eredményhez jelentékenyen hozzájárult a gyáriparban bevezetett darabberrendszer, az 1950. év III. negyedében végrehajtott alapbéremelés és normarendezés, valamint az 1950. évi terv sikeres teljesítéséért kialakult szocialista munkaverseny.

Az egész gyáripar 1950-ben tervét 109,6 százalékra, ezen belül a nehézipar 110,5 százalékra, a könnyűipar 108,8 százalékra teljesítette. A gyáripar termelése 1950-ben 1949-hez viszonyítva 35,1 százalékkal emelkedett, ami az ötéves tervben öt évre előirányzott 86,4 százalékos emelkedésnek több mint 40 százaléka. A nehézipar termelése 36,2 százalékkal, a könnyűiparé 34,0 százalékkal magasabb az előző évinél.

Az 1950. évi termelési tervet az egyes iparcsoportokban a következőképpen teljesítették:

Iparcsoport	*Az 1950. év tervének teljesítése százalékban*
Bányászat	106,2
Kohászat	108,4
Gépgyártás	109,8
Erősáramú berendezés	118,4
Gyengeáramú berendezés	111,9
Finommechanika	146,4
Tömegcikk	117,7
Javítóműhelyek	122,3
Villamosenergia	101,9
Építőanyag	105,1
Nehézvegyészet	111,7
Könnyűvegyészet	113,4
Nehézipar összesen:	**110,5**
Gumi	108,2
Fa	119,9
Papír	106,0
Nyomda	107,2
Textil	107,8
Bőr és szőrme	115,5
Ruházat	113,0
Élelmezési ipar	108,4
Könnyűipar összesen:	**108,8**
Gyáripar összesen:	**109,6**

A fontosabb iparcikkek termelése 1950-ben 1949-hez viszonyítva a következőképpen alakult:

Iparcikk	*Az 1950. évi termelés 1949-hez viszonyítva*
Szén	112,0
Vasérc	108,7
Vas és acél	117,8
Öntvény	141,7
Hengerelt rúdacél	108,1
Hengerelt idomacél	121,2
Alumínium és timföld	115,7
Esztergagépek	195,9
Egyéb forgácsológépek	117,9
Mozdony	112,5
Vasúti teherkocsi	82,2
Vasúti személykocsi	178,1
Tehergépkocsi	261,2
Autóbusz	247,2
Diesel-motor	167,4
Motorkerékpár	126,1
Kerékpár	114,1
Traktor	151,4
Talajművelőgépek	123,1
Villamos forgógépek	149,2
Izzólámpa	119,0
Rádióvevőkészülékek	142,7
Távbeszélőkészülékek	131,6
Varrógép	147,0
Villamosenergia	118,4
Műtrágya	142,1
Gép- és motorolaj	173,4
Világítógáz	103,1
Gépkocsiabroncs-köpeny	146,5
Tégla	206,1
Mész	133,1
Cement	144,2
Tűzállóanyag	137,7
Táblaüveg	113,1

Iparcikk	*Az 1950. évi termelés 1949-hez viszonyítva*
Pamutfonal	**114,5**
Pamutszövet	**108,0**
Gyapjúfonal	**140,8**
Gyapjúszövet	**111,9**
Selyemfonal	**102,6**
Selyemszövet	**117,3**
Len-, kenderfonal	**138,3**
Jutafonal	**112,3**
Len-, kenderszövet	**140,5**
Selyemharisnya	**99,7**
Pamutharisnya	**116,6**
Bőrcipő	**147,4**
Férfiöltöny	**234,4**
Nőikabát	**331,1**
Liszt	**140,6**
Cukor	**125,0**
Szesz	**66,3**
Sör	**164,7**
Cigaretta	**85,8**
Kolbászfélék	**195,1**
Tej	**127,6**
Édesipari készítmények	**189,6**
Szappan	**121,4**
Gyufa	**120,6**

Terven felül 1950-ben jelentős mennyiségű vasércet, mangánércet, földgázt, nyersvasat, nyersacélt, vas-, acél- és fémöntvényt, hengerelt rúdacélt, kovácsolt acélt, gépi szerszámot, traktort, izzólámpát, rádióvevőkészüléket, műtrágyát, kenőolajat, gépkocsiabroncs-köpenyt, téglát, meszet, tűzállóanyagot, táblaüveget, selyemszövetet, kötöttárut, férfiöltönyt, lisztet, sört, kolbászfélét, száraztésztát stb. gyártottunk.

A tervvel szemben lemaradás mutatkozik a nyersolaj, forgácsoló szerszámgépek, vasúti gőzmozdony, vasúti személykocsi, motorkerékpár, kerékpár, Diesel-motor, nagy villamosforgógépek, benzin, petróleum, tetőcserép, cementáru, cukor, szesz, keményítő gyártásában.

1950-ben tovább javult az ipari felszerelés kihasználása és fokozódott a gépesítés. A nyersvasgyártásban az érckihozatal javult és a hasznos kohótér kihasználása több mint nyolc százalékkal emelkedett. A fajlagos kokszfogyasztás négy százalékkal csökkent. Az öntödék részbeni gépesítése folytán az öntvényselejt csökkent.

Egyes géptípusokban a sorozatgyártásra való áttérés komoly termelésemelkedést eredményezett.

A téglagyártásban a gépi beruházások és a Duvanov-féle gyorségetési módszer bevezetése nagy mértékben hozzájárultak a termelés jelentékeny fokozásához.

Az önköltségcsökkentés terén nem használtuk ki kellően a rendelkezésre álló lehetőségeket és ennek következtében az önköltség nem csökkent kielégítő mértékben.

Építőipar

Az építőiparban 1950-ben nagyarányú fejlődést mutat. Az építőipar 1950. évi termelési tervét 130,7 százalékra, ezen belül a magasépítőipar 138 százalékra, a mélyépítőipar 114,4 százalékra teljesítette. Az építőipar össztermelése 1950-ben 226,1%-a volt az 1949. évinek. Az építőipari termelés emelkedéséhez hozzájárult az építőipari munkások között mindjobban szélesedő munkaverseny, ami az összdolgozók kétharmadát öleli fel, a szovjet Sztahánov-módszerek meghonosítása az építkezés mind jelentősebb területén és a gépesítés fokozása. Ez utóbbira jellemző, hogy az építőiparban használt gépek teljesítménye az év folyamán kétszeresére emelkedett. Az építőiparnak az 1950. évben jelentős mértékben sikerült kiküszöbölni az építkezések idényjellegét. A IV. negyedév termelése a gyakori esőzések ellenére 16,5 százalékkal volt magasabb a második negyedévinél.

Mezőgazdaság

1950-ben folytatódott a mezőgazdaság tervszerű fejlesztése és jelentékenyen megerősödött a szocialista szektor. Az előző évi 6,7%-kal szemben ez év végén az ország szántóföld területének 13,1%-án folyt szocialista gazdálkodás. Ebből 6,1% az állami gazdaságokra, 7,0% a termelőszövetkezeti csoportokra jutott.

1950-ben kenyérgabonából 9,2%-kal termeltünk többet, mint 1949-ben. A viszonylag kedvező terméseredményekhez hozzájárult, hogy ebben az évben nemesített kenyérgabona vetőmagvakból 276,1%-kal, műtrágyából 51,5%-kal többet használtak fel, mint 1949-ben. Burgonya, szemes- és szálastakarmány tekintetében a kedvezőtlen időjárás következtében nem értük el az 1949. évi mennyiséget. Cukorrépa- és

kukoricatermésünk a múlt évit valamelyest meghaladta.

Az év folyamán, különösen a szocialista szektorban tovább nőtt az ipari növények vetésterülete. Míg az egyéni gazdálkodóknál a vetésterületnek 8,8%-a jutott ipari növényekre, addig a szocialista szektorban ez az arány 12,1%. Jelentős a fonalnövények (gyapot, len, kender) vetésterületének növekedése. A felszabadulás óta a fonalnövények vetésterülete közel háromszorosára emelkedett.

A szocialista szektor fölényét mutatja a holdankénti átlagtermés alakulása. Az állami gazdaságokban búzában 13%-kal, rozsban 30%-kal; a termelőszövetkezetekben búzában 5%-kal, rozsban 16%-kal volt magasabb a holdankénti termés, mint az egyéni gazdaságokban.

1950-ben az öntözött terület 1949-hez képest 19,7%-os emelkedést mutat.

Az állatállomány növekedése az előző évi növekedés mértékét nem érte el. A magángazdaságok szarvasmarha- és sertésállománya a szárazság okozta gyenge takarmánytermés következtében az év második felében csökkent.

Az állami gazdaságok területe 1949-hez viszonyítva 53,1%-kal, traktorállománya 160,1%-kal nőtt meg. Az állami gazdaságok állatállományában az emelkedés szarvasmarhánál 111,7%, sertésállományban 305,6%, juhállományban 86,3% és lóállományban 145,1%.

Erőteljesen fejlődtek az év folyamán a termelőszövetkezeti csoportok: területük 2,6-szorosára, állatállományunk 3,5-szörösére emelkedett egy év alatt. A termelőszövetkezetekhez tartozó családok száma az év végén elérte a 90 000-et.

A nehézipar nagyarányú fejlődése lehetővé tette a mezőgazdaság gépesítésének fokozását. A szocialista szektorban a traktorállomány 4468 darabbal növekedett, ebből 1242 az állami gazdaságokra, 3226 a gépállomásokra esett. Emelkedés mutatkozik az egyéb mezőgazdasági gépekkel való ellátottság terén is.

Az 1950. évi őszi vetésterület a tervhez képest, előzetes adatok szerint, némi lemaradást mutat. A kedvező időjárás lehetőségeit felhasználva a vetési munkák még folynak.

Közlekedés

A vasutak az 1950. évi áruszállítási tervet 101,4%-ra, a személyszállítási tervet 102,0%-ra teljesítették. 1949-hez viszonyítva az emelkedés teherszállítás terén 22,9%, ez az ötéves terv végére előirányzott növekedés 40%-a. A személyszállítás 25,7%-kal magasabb az 1949. évinél.

A teheráruk napi átlagos rakodása 1949-hez viszonyítva 26,5%-kal emelkedett. A fontosabb árucikkeknél az emelkedés a következő: vasáruknál 29,8%, téglánál, cserépnél 44,3%, kő és kavicsnál 52,3%, mésznél és cementnél 60,2%, szénnél 13,3%, őrleményeknél 38,7%.

Az átlagos kocsiforduló 5,6 napról 4,7 napra, 16,1%-kal rövidült meg. A teljesített elegytonna km egységre eső szénfogyasztás 1949-hez képest 3,1%-kal csökkent.

A városi közúti vasutak személyszállítási tervüket 108,9%-ra teljesítették. 1949-hez viszonyítva az emelkedés 12,0%. A városi autóbuszközlekedés a személyszállítási tervet 104,0%-ra, a távolsági autóbuszközlekedés 112,9%-ra teljesítette. 1949-hez viszonyítva a városi autóbuszközlekedés forgalma 25,1%-kal, a távolsági autóbuszközlekedés 69,7%-kal emelkedett.

A közhasználatú tehergépkocsik 143,4%-kal több árut szállítottak, mint 1949-ben.

A vízi közlekedés folyami teherszállítási tervét 112,3%-ra teljesítette. Az 1949. évhez viszonyítva a folyami forgalom 54,5%-kal emelkedett, személyszállítási tervét 125,3%-ra teljesítette, 28,9%-kal teljesített többet, mint 1949-ben.

Beruházások

Az 1950-ben megvalósított összes népgazdasági beruházások értéke 67,4 százalékkal meghaladja az 1949. évit. Az 1950. évi — évközben felemelt — beruházási tervet összegszerűen 112,5 százalékra teljesítettük. A szocialista termelés bővítését közvetlenül szolgáló beruházások 55,8 százaléka a gyáriparra és építőiparra, 13,3 százaléka a mezőgazdaságra, 26,8 százaléka a közlekedésre, 4,1 százaléka a kereskedelemre esett. A gyáriparra fordított beruházásokból 90,4 százalék volt a nehézipari, 9,6 százalék a könnyűipari beruházás.

Az 1950. évi jelentős népgazdasági beruházási objektumoknak 72 százalékát üzembe helyezték. Így népgazdaságunk va-

lamennyi ágazatában számos új üzem, épület, gép- és termelőberendezés létesült. Elkészült a Sztálin-híd, a polgári Tiszahíd, a bajai Duna-híd, a Dunavölgyi Timföldgyár, a Szegedi Textilkombinát fonódája, a lőrinci durvahengermű durvahengersora, a gödöllői árammérőgyár és több jelentős üzem.

Tehergépkocsi-állományunk 26,4 százalékkal, vasúti teherkocsi-állományunk 16,8 százalékkal, vasúti-személykocsiállományunk 19,5 százalékkal emelkedett.

175 községet, 108 gépállomást, 65 állami gazdaságot és 47 termelőszövetkezeti csoportot villamosítottunk. 587 községbe újonnan bevezettük a telefont.

Áruforgalom

Az 1950. évi állami nagykereskedelmi forgalom 57,4 százalékkal haladja meg az 1949. évit. A lakosság fogyasztására kerülő egyes fontosabb cikkek forgalma 1950. IV. negyedévében 1949 azonos időszakához képest a következő emelkedést mutatja: cukor 11,9 százalék, só 35,8 százalék, tej 32,4 százalék, dohány 24,8 százalék, szappan és tisztítószerek 92,9 százalék, lábbelik 62,2 százalék, tűzifa 46,4 százalék, varrógép 72,7 százalék.

A szocialista kiskereskedelem forgalma 170,9 százalékkal emelkedett 1949. évhez képest. Ezen belül az állami boltok forgalma 190,2 százalékos, a szövetkezeti boltoké 119,5 százalékos növekedést mutat. Az állami és szövetkezeti kiskereskedelmi bolthálózat a megelőző évhez képest 100,1 százalékkal bővült. 1950-ben 4685 állami és 3310 szövetkezeti bolt létesült.

A munkások és tisztviselők számának emelkedése

A munkások és tisztviselők száma 1950-ben 223 100-zal haladta meg az 1949. évi átlagos létszámot. A gyáriparban több mint 100 000-rel, az építőiparban 83 000-rel emelkedett a munkások és tisztviselők száma, ezzel egy év alatt az ötéves terv egész tartamára előirányzott növekedés 40 százaléka valósult meg.

Az évi munkabéralap növekedése 29 százalékos volt az 1949. évhez viszonyítva. Az építőiparban a növekedés 136,5 százalék, a gyáriparban 37,6 százalék.

Az átlagkeresetek az egész népgazdaságban 16,6 százalékkal nőttek.

1950-ben szakmunkás- és segédmunkáshiány különösen a bányászatban, építőiparban, kohászatban és gépgyártásban mutatkozott, bár 1950. évben közel harmincezer ipari tanuló szabadult fel és kapcsolódott be szakmunkásként a termelésbe. Az ipari átképzősök és a szaktanfolyamokon résztvevők száma 133 százalékkal volt magasabb, mint 1949-ben.

A munka termelékenységének alakulása

Tovább emelkedett a munka termelékenysége. Az 1950. év átlagában a gyáriparban az egy főre eső termelés 20,1 százalékkal volt magasabb, mint 1949-ben. Ezzel az ötéves terv végére előirányzott növekedés 40 százalékát értük el egy év alatt. A kohászati iparban 12,3 százalékkal, a gépgyártásban 22,8 százalékkal, a textiliparban 11,2 százalékal, az élelmezési iparban 47,6 százalékkal emelkedett a termelékenység egy év alatt.

Szociális és kulturális eredmények

1950. évben jelentékeny eredményeket értünk el a szocialista kultúra minden területén. Az 1950—51. tanév elején az általános- és népiskolák, a középiskolák és technikumok, az ipari tanulóiskolák és főiskolák összes beiratkozott hallgatóinak száma 1 411 737 volt, 3,3 százalékkal több, mint az előző évben és 15,8 százalékkal magasabb az 1938-as létszámnál. Az általános iskolákban a tankötelesek 96,5 százaléka beiratkozott. A középiskolák és technikumok létszáma 83,3 százalékkal magasabb, mint 1938-ban. A tanműhelyekben foglalkoztatott ipari tanulók száma ez év folyamán 73,9 százalékal emelkedett. Az egyetemi hallgatók száma a tanév elején 32,790, ez 9087-tel több, mint az előző évben és 21 043-mal több mint 1938-ban. Ezzel az öt évre előirányzott növekedést egy év alatt 13,6 százalékkal túlteljesítettük. A műszaki egyetemek és főiskolák hallgatóinak száma az 1938-asnak kilencszerese.

1950-ben a népoktatásra és népművelésre fordított beruházások értéke 100,5 százalékkal meghaladja az 1949. évit.

A dolgozók kultúrális színvonalának emelkedését mutatja, hogy az 1950-ben kiadott könyvek és brosurák példányszáma

közel 63 millió, 34,3 százalékkal több mint 1949-ben. A napilapok összpéldányszáma 25 százalékkal haladta meg az 1949. évi számot. Az év folyamán 11,3 százalékkal emelkedett a mozilátogatók és 13,5 százalékkal a rádióelőfizetők száma.

1950-ben a kórházi ágyak száma 13,6%-kal volt magasabb, mint 1938-ban. A szociális és egészségügyi célokra fordított beruházások értéke 1950-ben 75,7%-kal volt magasabb, mint 1949-ben. Az év folyamán öt új rendelőintézet épült, a rendelőintézetek működési ideje 25%-kal emelkedett. A dolgozók egészségének fokozott védelmére 1950-ben hat tüdőbeteggondozó és húsz egészségház létesült. 1950-ben a bölcsődék száma 19%-kal, befogadóképessége 23%-kal emelkedett.

Részint az ipari dolgozók számának emelkedése, részint a társadalombiztosítás kiterjesztése következtében a társadalombiztosító intézetek taglétszáma egy év alatt 315 000-rel növekedett. Az egy főre eső juttatások összege az év folyamán 13,6%-kal emelkedett. 1950-ben 50 000 dolgozóval több üdült, mint 1949-ben.

A születési arányszám 5%-kal emelkedett, a halálozási arányszám 19,5%-kal csökkent 1938-hoz képest. A csecsemőhalandósági arányszám mintegy 35%-kal volt alacsonyabb, mint 1938-ban.

Nemzeti jövedelem

Az ötéves terv első esztendejében elért gazdasági eredmények visszatükröződnek nemzeti jövedelmünk alakulásában. A nemzeti jövedelem 1950-ben mintegy húsz százalékkal magasabb, mint 1949-ben és ezzel egy év alatt az ötéves terv végére előirányzott növekedésnek közel egyharmadát valósítottuk meg.

A szocialista szektor fejlődésére mutat, hogy 1950-ben a nemzeti jövedelemnek a szocialista szektorban létrehozott része 58,8%-kal volt magasabb, mint a múlt évben. A szocialista szektorban termelt nemzeti jövedelem aránya az egész nemzeti jövedelemhez egy év alatt 53,8%-ról közel 70%-ra nőtt.

Február végén jelenik meg a

STATISZTIKAI SZEMLE

1951. évi 2. száma

TARTALMÁBÓL:

A nemzeti jövedelem tervezése és számítása
II. Az anyagi termelési ágak elhatárolása
A termelési ütem és annak mérése
A beruházási statisztika néhány kérdése
A statisztika decentralizálása
1950. évi kulturális eredményeink
Tervjelentések
STATISZTIKAI HÍRADÓ
IRODALOM

SÁNDI OTTÓ

Növénytermelésünk helyzetéről

I.

Magyarország növénytermelésének színvonala — mint az egész mezőgazdaságé is — a felszabadulás előtt rendkívül alacsony volt. A feudális maradványokkal teli kapitalista mezőgazdaság évtizedeken keresztül nem fejlődött, sőt egyes ágainak termelésében még visszaesés is mutatkozott. Növénytermelésünk rendkívül elmaradott volt a fejlettebb kapitalista országokhoz viszonyítva. A legfontosabb növénynek, az őszi-búzának termésátlaga 1934—38-ban például 8 mázsa volt katasztrális holdanként, (vagyis 13,9 mázsa hektáronként) a nyugati országok 18, 20, 29 mázsás hektáronkénti (kat. holdankénti 10,3, 11,5, 16,6 mázsás) átlagával szemben. A többi fontos növény termésátlaga is ehhez hasonló arányban alakult.

Különösen alacsony színvonalú volt a termelés a kisparaszti gazdaságokban, amelyeket a földesurak, kulákok, bankok és kereskedők a végletekig kizsákmányoltak. Ezek a gazdaságok, többnyire még elegendő igaerővel sem rendelkeztek; a gép, a műtrágya és a nemesített vetőmag pedig egyszerűen elérhetetlen volt számukra.

De még az ország szántóföldi területének nagyrészét (30.3 százalékát) kitevő úgynevezett „közép" és nagybirtokokon, a 100 kat. holdnál (vagyis 57,5 hektárnál) nagyobb gazdaságokban is rendkívül rosszak voltak a növénytermelés eredményei. Ezt bizonyítják az akkori országos átlaghozamok is. A „hivatalos" statisztikai adatok szerint az 1000 kat. holdnál (575,5 ha) nagyobb gazdaságokban a búza termésátlaga csak 24 százalékkal, a rozsé 22,4, a zabé 21,2, a burgonyáé 23,8, a tengerié 16, a takarmányrépáé 18,7, a lucerna hozama pedig csak 13,7 százalékkal volt nagyobb, mint a 20 kat. holdnál (11,5 ha) kisebb paraszti birtokokon.[1]

Magyarország mezőgazdasági termelése rendkívül elmaradott volt a gépesítés, a műtrágyázás, a nemesített vetőmagvak használata tekintetében. 1938-ban a magyar mezőgazdaságban a nyilvántartott 10 500 legkülönfélébb gyártmányú és lóerejű traktorból csak 7300 volt szántóképes; tehát csak 1334 kat. hold szántóterületre (767,7 ha) jutott egy-egy traktor. Növénytermelésünkben a legtöbb munkát kézierővel végezték. A növénytermelés módszere, az agrotechnika, szintén nagyon fejletlen és rossz volt. Elavult, s csak gyönge terméseredményt adó sekélyszántást, primitív növényápolási és talajmunkát végeztek, őszi mélyszántást és tarlóhántást pedig a szántóföldeknek csak kisebb részén alkalmaztak.

[1] Az 1927—1937-es évek átlaga.

A háború éveiben a földbirtokosok és bérlők fokozott rablógazdálkodást folytattak. Csökkent a trágyázott terület és semmiféle talajjavító, talajerőfenntartó beruházást sem végeztek. A dicsőséges Szovjet Hadsereg meghozta népünknek a felszabadulást. A felszabadulás idején a növénytermelés helyzete még az 1928—1938. évinél is súlyosabbá vált, mert a fasiszták hatalmas pusztítást végeztek. A gépek nagyrésze elpusztult vagy üzemképtelenné vált; 1945-re mindössze 3400 üzemképes traktorunk maradt. A legfontosabb igásállat — a ló — állománya az 1938. évi állománynak 40 százalékára, a legfontosabb trágyatermelő állat — a szarvasmarha — állománya pedig 58 százalékára csökkent. A szántóföldek jelentős része szántatlan, vetetlen maradt. Ehhez járult még az a nehézség is, hogy a fasiszták háborús dúlása folytán tönkrement a mezőgazdaság helyreállításának ipari alapja, a nehéz gép- és nehéz vegyipar, elpusztultak a traktor- és a műtrágyagyárak.

A pusztítás és a kár összehasonlíthatatlanul nagyobb volt, mint az első világháború végén, pedig még akkor is sok-sok évbe telt, míg növénytermelésünk elérte a háború előtti színvonalat — jóllehet a növénytermelést hamarább lehet helyreállítani, mint az állatállományt s az állati termékek volumenét.

A mezőgazdaság és így a növénytermelés helyreállítása — e nehéz, rendkívül súlyos helyzet ellenére — rövid idő alatt, lényegében már 1948-ban megtörtént. A legtöbb termelési ágazatban alig több mint 3 év alatt elértük a háború előtti színvonalat. Azóta — túl is haladtuk.

Növénytermelésünk gyorsütemű helyreállítása és nagy fejlődése elsősorban a Szovjetuniótól kapott hatalmas és önzetlen segítségnek és a szovjet tapasztalatok felhasználásának tulajdonítható. Nemcsak szabadságunkat és függetlenségünket köszönhetjük a Szovjetuniónak, hanem gazdasági fejlődésünk sikereit is, azt, hogy már a mi országunkban is a szocializmust építhetjük.

A továbbiakban is az élenjáró, szovjet szocialista mezőgazdaság tapasztalatainak és vívmányainak felhasználása segít bennünket ahhoz, hogy növénytermelésünkben soha nem látott fejlődést érhessünk el.

Növénytermelésünk eddigi gyors fejlődése, a Magyar Dolgozók Pártja által vezetett szívós, következetes harc és munka eredménye. Pártunk a felszabadulás után az egész dolgozó parasztság aktív támogatásával és a munkásosztály közvetlen segítségével sikeresen oldotta meg a demokratikus földreformot, amelynek során több mint 600 000 dolgozó paraszt kapta meg a nagybirtokosok földjeit. A párt a földreform végrehajtását követően sikeresen szorította ki a hatalomból a nép ellenségeit, és e harc körülményei közepette szervezte meg a mezőgazdasági termelés helyreállítását.

A határidő előtt megvalósított, hároméves helyreállítási terv újabb nagy lépést jelentett előre. A hároméves terv a nehézipar fejlesztésével megteremtette a mezőgazdaság gépesítésének lehetőségét és már 1948—49-ben traktorok ezreit adta a mezőgazdaságnak.

A fordulat éve után, amikor a hatalom teljes egészében a dolgozó parasztsággal szövetséges munkásosztály kezébe került, pártunk a lenini-sztálini tanítás, a Szovjetunió tapasztalatai nyomán megkezdte a mezőgazdaságban is a szocializmus építését. Ennek eredményeképpen ma már több mint 2200 termelőszövetkezet működik az országban és a szántóföldi területnek közel 14 százaléka tartozik a szocialista szektorhoz. Már most, a szocialista mezőgazdaság építésének kezdetén is megmutatkoznak a mezőgazdasági termelés hatalmas fejlődési lehetőségei.

A fordulat éve óta a falusi osztályharc egyre élesebb. A kulákok egyre inkább arra törekszenek, hogy akadályozzák magát a termelő munkát, amely így a falun folyó osztályharcnak egyik döntő területévé válik. A mezőgazdasági termelés azonban pártunk vezetésével, a kulákok minden ellenállása és aknamunkája ellenére, sikeresen fejlődik.

A növénytermelés növekvő eredményeiben a népi demokratikus államnak, a munkásosztály államának jelentős szerepe van: az állam sokoldalú segítsége fontos eszköz a növénytermelés fejlesztésében. A gépállomások, az állami gazdaságok megszervezésével, a termelési szerződési rendszer széleskörű bevezetésével, a szakoktatás és szaktanácsadás megvalósításával az állam magasabb szintre emeli az egész dolgozó parasztság növénytermelését, és ugyanakkor előmozdítja a mezőgazdaság szocialista átalakítását is.

Az állam a növénytermelést, mint népgazdaságunk egyik fontos ágazatát, tervek alapján fejleszti, és ebből a célból olyan intézkedéseket tesz, amelyek a dolgozó parasztság termelését a tervszerűség irányában befolyásolják.

A növénytermelési eredmények elérésében nagyon sokat köszönhetünk munkásosztályunk és dolgozó parasztságunk jó munkájának. A munkásosztály sokoldalú segítsége megmutatkozott a gépállomások és az állami gazdaságok segítő és példamutató tevékenységében, a gépgyártás fokozásában, a falujáró és felvilágosító munkában, amelyben a munkások tízezrei vettek részt s végül megmutatkozik ez a segítség az ellenség ellen való harc minden vonalán, amely a munkás-paraszt szövetséget széttéphetetlenné tette.

A munkásosztály példamutatása és önzetlen támogatása folytán a dolgozó parasztság mindinkább fölismerte helyét ebben a harcban és nagy munkát végzett. A dolgozó parasztság már tudja, hogy jó munkájával nemcsak a saját érdekeit, hanem az egész dolgozó nép érdekét is szolgálja s a béke frontját is erősíti. Különösen azok járnak az élen, akik már felismerték fölemelkedésünk egyetlen helyes útját és beléptek a termelőszövetkezetbe. Előttük, a termelőszövetkezeti parasztok előtt, új lehetőségek nyílnak. Szinte elemi erővel kívánják, hogy fejlettebb módszereket alkalmazzanak és olyan nagy hozamokat érjenek el, amilyeneket azelőtt el sem mertek képzelni.

II.

Növénytermelésünk fejlődését (a felszabadulástól 1950 végéig) a következőkben lehet lemérni.

Felszabadulás után, a legfontosabb feladat a vetésterületeknek, különösen a gabona vetésterületének helyreállítása volt. E téren a fejlődés menetét a következő táblázat mutatja:

A parlagterületek csökkenése
(az 1934—38-as évek átlaga = 100)

év	parlagon hagyott terület
1945	610
1946	240
1947	122
1948	74
1949	34
1950	28

Eszerint a bevetett területek kiterjedése fokozatosan növekedik: már 1948-ban nemcsak elérte a háború előtti átlagot, hanem terméketlen, vagy felhasználatlan területek (gyönge legelő, mocsaras földek stb.) termelésbevonásával jelentősen túl is szárnyalta. Jelentősen megnövekedett a gabonafélék vetésterülete is. A kenyérgabonavetés az 1945. évi vetésterületet 1946-ban 44 százalékkal, 1947-ben 70 százalékkal, 1948-ban 76 százalékkal, 1949-ben 84 százalékkal és 1950-ben 82 százalékkal haladta túl.

Különösen nagy eredményt értünk el a népgazdaság szempontjából igen fontos ipari növények vetésterületének kiterjesztésével. Ezt a következő táblázat jelzi:

Az ipari növények vetésterületének növekedése

	1934—1938	1945	1946	1947	1948	1949	1950
cukorrépa	100	42	123	208	226	240	247
rostkender	100	100	105	100	131	210	264
rostlen	100	60	80	60	80	220	310
napraforgó	100	2400	3330	2380	3510	5000	4580
dohány	100	58	100	115	142	146	139

E számok azt mutatják, hogy nemcsak a vetésterület növekedett, hanem bizonyos eltolódás van a munkaigényesebb, fejlettebb agrotechnikát kívánó kapásnövények, elsősorban az ipari növények javára. Emellett jelentősen növekedett a zöldségfélék termelése is.

A növénytermelés módszereinek javítása, valamint a fejlettebb agrotechnika alkalmazása terén is sikerült elérnünk bizonyos eredményeket, ami elsősorban a gépi talajművelés gyorsütemű fokozásával vált lehetővé. Magyarországon a traktorok száma a hároméves terv idején és az ötéves terv első évében jelentékenyen megnőtt. 1946-ban 12 000, főleg magántulajdonban lévő traktor volt. Ennek nagyrésze elavult, s megjavításuk után is csak 6500 vált közülük szántóképessé. Most a régi traktorokon kívül, csak az állami gazdaságokban és az állami gépállomásokon, több mint 8000 új traktor van, köztük jelentős számú, nagyteljesítményű SZTZ-típusú, amelyet a Szovjetunióból kaptunk.

1950-ben az őszi mélyszántásnak már körülbelül 34 százalékát végeztük géppel, ami sokszorosát jelenti a felszabadulás előtt géppel felszántott területnek. A gépi talajmunkák sokkal nagyobb terméseredményt biztosítanak, mert például 20—25 centiméteres, jóminőségű mélyszántást csak traktorral végezhetünk. A gépi szántás aránya a termelőszövetkezetekben sokkal nagyobb, mint az országos átlag: 1950-ben lényegében már minden termelőszövetkezetben és állami gazdaságban gépi mélyszántást végeztek. A gépi mélyszántás egyik fontos tényezője annak, hogy a termelőszövetkezeti csoportok és állami gazdaságok terméshozamai nagyobbak az országos átlagnál. A szántáson kívül, a többi mezőgazdasági munka gépesítése még kezdeti állapotban van, s a gépesítés eddig még kevés munkafolyamatra terjed ki; csak a vetés és az aratás gépesítését kezdtük meg nagyobb arányban, éspedig a termelőszövetkezetekben és az állami gazdaságokban.

Az agrotechnika javításában tehát a fontossági sorrendnek megfelelően először az őszi mélyszántás, a tarlóhántás kiterjesztése és a legkedvezőbb időben történő vetés bevezetése járt eddig komoly sikerrel.

Amint említettük már, a felszabadulás előtt Magyarországon a szántóföldi területnek csak kis részén végeztek őszi mélyszántást, becslési adatok szerint az őszi mélyszántást igénylő területnek csak egyharmad részét szántották meg ősszel, s azt is legnagyobbrészt nem gépi, hanem gyöngébb minőségű munkát adó igaerővel. A felszabadulás után évről-évre növekvő mennyiségben végeztek őszi mélyszántást, éspedig a következő arányban:

Összes őszi mélyszántásra váró terület

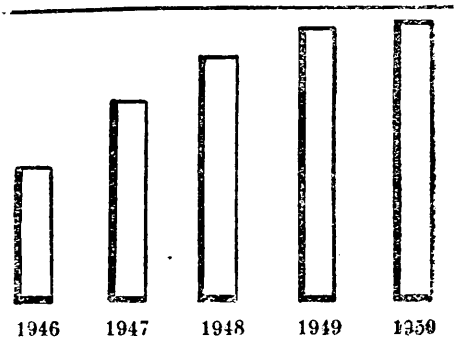

A paraszti gazdaságok többségében tarlóhántást sem végeztek a felszabadulás előtt. A felszabadulás óta, de különösen 1948-tól, minden évben nőtt a tarlóhántás területe. 1950-ben a kalászosok vetésterületének már 96 százalékán alkalmazták a tarlóhántást, tehát alig maradt töretlen, gyomnevelő tarló; emellett 1950-ben még azt is sikerült elérnünk, hogy sokkal gyorsabban, közvetlenül az aratás után végezzék, e téren tehát nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is javítottuk agrotechnikánkat.

A vetés legkedvezőbb időben való elvégzéséhez, különösen az őszi gabonaféléknél vannak eredmények, de ezek még nem kielégítőek. Azt azonban érdemes megemlítenünk, hogy míg 1946-ban az őszi gabonát november 15-ig 72 százalékban vetették el, 1950 őszén a vetés túlnyomó részét már októberben elvégezték.

Növénytermesztésünk fejlesztése szempontjából ugyancsak fontos a műtrágyák alkalmazása. A nehézipar és ezen belül a műtrágyaipar nagyarányú fejlesztése lehetővé tette, hogy ezen a téren is sokkal kedvezőbb helyzetet teremtsünk a háború előttinél. 1938-ban 1 kat. hold trágyázására 6,7 kg műtrágyát használtak föl (vagyis hektáronként 11,6 kg-ot). Ezzel szemben 1950-ben már 17,5 kg műtrágya jutott minden kat. holdra (vagyis hektáronként 30,4 kg). Ugyancsak jelentősen elterjedt a nemesített vetőmag használata is. Népi demokráciánk azonban nemcsak a felsorolt tényezőket fejlesztette a növénytermelés érdekében, hanem az öntözést is: több tízezer holdon végzünk öntözéses termelést. Ezeknek az intézkedéseknek tulajdonithatjuk, hogy termésátlagaink a felszabadulás óta jelentékenyen megnövekedtek. Ezt bizonyítja a következő táblázat. (Itt figyelembe kell vennünk, hogy 1946-ban és 1947-ben aszály volt.)

	1945	1946	1947	1948	1949	1950
búza	100	113	105	163	144	167
rozs	100	115	108	140	145	157
árpa	100	112	112	165	171	149

A jó agrotechnikát, a gépesítést, a műtrágya és a nemesített vetőmag használatát a fejlődő szocialista szektor: a termelőszövetkezeti csoportok és állami gazdaságok részére tudta az állam elsősorban és a legnagyobb mértékben biztosítani. Így tehát a gyakorlatban láthatja minden dolgozó paraszt, hogy egyéni gazdálkodással, elavult módszerekkel földecskéjén képtelen alacsony termelési eredményeit és életszínvonalát fölemelni. A termelőszövetkezeti csoportok és állami gazdaságok viszont a gyakorlatban bizonyítják, hogy sokkal nagyobb terméshozamokat érnek el a tudomány és a technika vívmányainak széleskörű alkalmazásával. Népi demokratikus államunk természetesen — a lehetőségekhez mérten — nagy támogatást nyujt az egyénileg dolgozó parasztoknak is termelési színvonaluk emeléséhez.

Ezért tanulságos megvizsgálnunk, hogy milyen eredményt értek el a növénytermelésben a termelőszövetkezeti csoportok és állami gazdaságok, s ezek eredményeit összehasonlítanunk az egyéni termelést folytató dolgozó parasztok terméseredményeivel.

Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezeti csoportok terméseredményei az országos átlagtermésekhez viszonyítva:

(országos átlag = 100)

	állami gazdaságok	tszcs-ék
búza	114	105
rozs	128	115

Számos termelőszövetkezeti csoport még ennél is jobb eredményeket ért el. Az ercsi „Dózsa" termelőszövetkezeti csoport rozsból 15 kat. holdas táblán 20,36 mázsás kat. holdankénti átlagtermést takarított be (vagyis hektáronként 35,2 q-át); Tóth Gyula, az enyingi „Béke" termelőszövetkezeti csoport

Munkaérdemrenddel kitüntetett brigádvezetője pedig 23 kat. holdon, 24,43 mázsás holdankénti (vagyis hektáronként 42,5 mázsás) átlagtermést ért el, ugyancsak a rozstermelésben. De más növények termelésében is jelentős hozamnövekedést értünk el. A simasági „Május 1" termelőszövetkezet kat. holdanként 232 mázsás cukorrépatermése (hektáronként 403 mázsa), a mezőtúri „Béke" termelőszövetkezet kat. holdankénti 21,6 (hektáronként 37,6) mázsás termésátlaga búzánál — a sok, hatalmas termelési győzelemnek csak egy-egy példája.

E tények már az eddig eltelt rövid idő alatt is megcáfolhatatlan bizonyítékai annak, hogy dolgozó parasztságunk társadalmi, kulturális és gazdasági fölemelkedéséhez az egyetlen biztos út: a termelőszövetkezeti mozgalom, a társas gazdálkodás útja. Az állami gazdaságok eredményei még nagyobb mértékben szárnyalták túl az országos hozamokat. Néhány állami gazdaságban pedig egészen kimagasló termés-eredményt értek el.

Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezeti csoportok növénytermelésének színvonalát azonban tovább kell emelni. Az eddigieknél is sokkalta jobb eredményt érhettek volna el, ha a munkát jobban megszervezik, és ha a Szovjetunióban bevált termelési módszereket — viszonyaiknak megfelelően — bátran alkalmazzák.

Népköztársaságunk kormányának a növénytermelés fejlesztéséről 1950 februárban hozott határozata, pontosan meghatározza a termésátlagok emelését 1950-ben és 1951-ben. A határozat előírja, hogy 1949-hez viszonyítva az állami gazdaságokban 35 százalékkal, a termelőszövetkezeti csoportokban 25 százalékkal, az egyénileg gazdálkodó parasztoknál pedig 10 százalékkal kell növelni a termésátlagokat. Ez a feladat még komoly, további erőfeszítéseket kíván.

III.

A párt és a kormány a növénytermelés fejlesztésében egyik döntő feladatnak jelöli meg az új, eddig Magyarországon nem termelt növények meghonosítását és termesztését. Ötéves tervünk is külön kiemeli, mint fontos feladatot, a gyapot és egyéb új növényfajták termelését. Az utóbbi években már ezen a téren is jelentős lépéseket tettünk. A rizs és a gyapot már a magyar föld növénye lett.

A felszabadulás előtt Magyarországon csak jelentéktelen területen termeltek rizst. A felszabadulás utáni években a kormány támogatása, majd a hároméves terv nagy öntözési beruházásai lehetővé tették a magyarországi rizstermelést.

Az elmúlt évben már közel 25 000 kat. holdon (több mint 14 000 ha) folyt rizstermelés. A rizstermelés nagy jelentőségű azért is, mert olyan szikes területet sikerült hasznosítani, amelyen eddig más növények alig hoztak termést. Ezeken a földeken a rizs termése az ugyanitt elérhető búzatermésnek többszöröse. Nem egy termelőszövetkezeti csoport és állami gazdaság 30, sőt 40 mázsa termést ért el rizsből kh-anként (52—70 q-át ha-ként). A legjobb eredményt eddig Farkas Ignác, Munkaérdemrenddel kitüntetett munkacsapatvezető érte el a levelényi állami gazdaságban: az átlagtermés 34 holdon 48 q (hektáronént 81,1 q) volt.

A rizsnél is fontosabb növény a gyapot, a magyar textiliparnak nélkülözhetetlen nyersanyaga, amelyből nagy mennyiségre van szükség. A gyapot termelése a felszabadulás előtt utópiának tűnt, ma pedig élő valóság. Kétévi széleskörű honosító munka nyomán 1950-ben már 10 000 holdas területen ért be a magyar gyapot. Sok termelőszövetkezeti csoport, állami gazdaság, sőt dolgozó paraszti gazdaság már az első évben igen szép termés-eredményt ért el. A dombegyházai állami

gazdaságban például 150 holdon 4 q (hektáronként 10,4 q) volt a gyapot termésátlaga.

A rizsen és gyapoton kívül más szántóföldi növények meghonosítására irányuló munka is folyik, amely a Szovjetunió segítsége nyomán néhány éven belül komoly sikert ígér.

Növénytermelésünk eddigi eredményei és fejlődése mellett sok hiányosságot és hibát is találunk. Különösen rá kell mutatnunk arra a hibára, hogy a szakemberek jelentős része bátortalanul alkalmazza az új módszereket, a Szovjetunió tapasztalatait. Olyan, lényegében egyszerű módszerek alkalmazásától is visszariadnak, mint például a kukorica pótbeporzása, vagy az őszi vetés korábbi elvégzése.

Még ennél is súlyosabb hiányosság az, hogy a tudományos és növénynemesítő intézetekben, illetve telepeken sem alkalmazzák eléggé az élenjáró szovjet tudomány vívmányait: nincs elég kezdeményezés ezen a téren. Komoly hiba az is, hogy takarmánynövénytermelésünk elmaradt az állattenyésztés fejlődési ütemétől. Ezt ki kell küszöbölnünk, s e téren különösen a másodtermények vetésétől való vonakodást és ellenállást kell leküzdenünk.

„A mi éghajlati viszonyaink mellett — mondotta Rákosi elvtárs — a kalászosok learatása után legalább 3 millió holdon lehetne másodterményt, tarlórépát, csalamádét, muhart, kölest vetni. Ha ezt az eredményt el tudnánk érni, könnyen 50 százalékkal emelhetnénk állatállományunkat."

A takarmányfélék termelésének növelése és másodnövények termesztése — amint a minisztertanács állattenyésztési és takarmánytermelési határozata is kimondja — az elkövetkező években a mezőgazdaságnak egyik döntő feladata.

Ötéves tervünk hatalmas távlatokat nyit meg a növénytermelés előtt. Az ötéves terv végrehajtásával meg kell szüntetnünk azt az elmaradottságot, amely mezőgazdaságunkat és növénytermelésünket jellemzi. E munkában a legfontosabb szempont, hogy soha se elégedjünk meg az elért eredményekkel. Ha a lehető legnagyobb mértékben felhasználjuk a Szovjetunió tapasztalatait, akkor az eddigieknél még jóval nagyobb eredményeket érhetünk el. A szovjet agrártudomány, a viljamszi füves-vetésforgó bevezetése és a micsurini biológia alkalmazása minden eddigi korlátot ledönt a növénytermelés továbbfejlesztése előtt. Legyen mindig szemünk előtt népünk szeretett vezérének, Rákosi elvtársnak tanítása: „... nemcsak a gépnek, hanem a földnek is vannak művészei, akik ugyanabból a darabból sokkal többet tudnak elővarázsolni, mint mások."

Győződjék meg a

BÉKE cigaretta

minőségéről!

Új szépirodalmi művek:

Dobozy Imre: **Új vetés nő a Kunságon**
(Művelt Nép) . . . . . Fűzve 7.50 Ft

Földes Mihály: **Mélyszántás**
Falusi életkép. (Szépirodalmi) . . . . . Fűzve 9.— Ft

Tömörkény István: **Kétkézi munkások**
Elbeszélések. (Szépirodalmi) . . Fűzve 13.50, kötve 19.— Ft

Jókai Mór: **Sárga rózsa**
(Szépirodalmi Kiskönyvtár 8—9. sz.) . . . . Fűzve 3.— Ft

Nagy László: **A tüzér és rozs**
Versek. (Szépirodalmi) . . . . . Fűzve 7.— Ft

Tamási Lajos: **A harmadik szerszám**
Versek. (Szépirodalmi) . . . . . Fűzve 8.— Ft

LENIN VELÜNK VAN
(Magyar-Szovjet Társaság Műsorfüzete) . . . Fűzve 6.— Ft

Tadeosz Konwicki: **Vasútépítők**
(Szépirodalmi) . . . . . Fűzve 7.50 Ft

M. Majerova: **Sziréna**
(Szépirodalmi) . . . . . Fűzve 23.50, kötve 29.50 Ft

Leon Kruczkowski: **Úr és paraszt**
(Szépirodalmi) . . . . . Fűzve 16.50, kötve 21.— Ft

Martin Andersen Nexő: **Emlékeim**
(Szépirodalmi) . . . . . Fűzve 19.50, kötve 24.50 Ft

Maupassant: **Az örökség**
Kisregények és válogatott elbeszélések.
(Szépirodalmi) . . . . . Fűzve 20.50, kötve 26.50 Ft

Kaphatók a
KÖNYVESBOLT KISKERESKEDELMI VÁLLALAT
és a SZIKRA BOLTJAIBAN

Marx–Engels

„A Tőke" első kötetéről

(Szikra. 1950. A marxizmus-leninizmus kiskönyvtára 64—66. szám. 200 lap)

E gyüjtemény Marxnak és Engelsnek „A Tőke" első kötetére vonatkozó legfontosabb leveleit, Engelsnek „A Tőke" első négy fejezetéből készült kivonatát, valamint a műhöz írt előszavait, bevezetéseit tartalmazza. Az összegyüjtött anyag azt a nagyszerű munkát tükrözi vissza, amelyet Marx és Engels a közgazdaságtudomány elvileg új alapjainak megteremtése terén, a következetesen tudományos, marxista politikai gazdaságtan megteremtése terén végzett.

„A Tőke" Marx fő műve. Lenin azt írta, hogy Marx „A Tőké"-ben feltárta a kapitalista társadalom keletkezésének, fejlődésének és pusztulásának törvényeit, megalapozta azt a tételt, hogy a kapitalista termelési módot okvetlenül felváltja a szocialista termelési mód. Marxnak „ez a könyve, mint élőt mutatta be az egész tőkés társadalmi alakulatot — az életmódot és szokásokat jellemző körülményeivel, a termelési viszonyokban rejlő osztályellentétek tényleges társadalmi megnyilatkozásaival, a tőkésosztály uralmát védő polgári politikai felépítményével, a szabadság, egyenlőség stb. polgári eszméivel, a polgári családi viszonyokkal együtt."[1]

Marx e munkája tudományos bizonyítéka annak, hogy a kapitalizmusban a néptömegek szegénysége és szenvedése a termelési eszközök magántulajdonának, a kapitalista kizsákmányolásnak a következménye. „A Tőke" tudományosan feltárja a burzsoázia és a proletariátus érdekeinek kibékíthetetlen ellentétét és azt, hogy az osztályharcot a szocialista forradalomig és a munkásosztály diktatúrájáig kell vinni. Marx e művében megvilágítja a proletariátusnak, mint a régi társadalom sírásójának és a kommunizmus építőjének világtörténelmi szerepét. Elméletileg bebizonyítja, hogy a kapitalizmus történelmileg átmeneti szakasz az emberi társadalom fejlődésében és, hogy a kapitalizmust elkerülhetetlenül felváltja a szocializmus.

Marx elméletének következetesen tudományos voltát ma már a gyakorlatban beigazolta a szocializmus felépítése a Szovjetunióban. A munkásosztály és a tőkésosztály érdekeinek kibékíthetetlen ellentéteire, valamint a kapitalizmus elkerülhetetlen pusztulására vonatkozó mélyreható elméleti bizonyítékok fontos fegyverei annak a harcnak, amelyet a marxisták folytatnak a proletariátus tudatát megmérgező olyan burzsoá eszmécskék ellen, mint amilyenek a kapitalizmus „örök volta", a burzsoázia és a munkásság állítólagos közös érdekei, a kapitalizmus és a szocializmus közti „középút" stb.

„A Tőke" Marx egész életének ügye volt. Ezzel az alapvető művével összefüggő munkája a legszorosabban egybekapcsolódott a munkásosztály politikai harcával. Marx elsőrendű pártkötelességének tekintette „A Tőke" megírásának munkáját, amelyet még súlyos betegsége idején sem szakított meg. S. Meyerhez intézett levelében Marx ezt írja: „... Hogy tehát miért nem válaszoltam Önnek? Azért, mert

[1] Lenin. Válogatott Művek. I. kötet. 95. lap. Szikra. 1950.

állandóan a sír szélén lebegtem, tehát minden munkaképes pillanatomat ki kellett használnom, hogy befejezhessem művemet, amelynek feláldoztam egészségemet, az élet örömeit és családomat. Remélem, hogy ez a magyarázat nem szorul további kiegészítésre. Nevetnem kell az úgynevezett „Praktikus" embereken és bölcseségükön. Ha az ember ökör akarna lenni, akkor természetesen hátat fordíthatna az emberi szenvedéseknek és csak a saját irhájával kellene törődnie. De igazán nem tartottam volna magam „praktikusnak", ha felfordultam volna, mielőtt könyvemet, legalább kéziratban, teljesen befejezem."[2]

A gyüjteményben megjelent levelek bemutatják, hogyan keletkezett, fejlődött és tökéletesedett Marx gazdasági tanítása, amely éles fordulatot jelentett a közgazdaságtudományban és a szocializmus elméletében. A levelek kiegészítik „A Tőke" több szakaszát és fejezetét, bírálják a polgári és kispolgári közgazdákat.

A klasszikus polgári politikai gazdaságtan létrehozta ugyan a munkaértékelméletet, azonban a burzsoázia érdekeiből indult ki és nem tudta feltárni a kapitalizmus valóságos ellentmondásait, fejlődésének törvényszerűségeit. A polgári politikai gazdaságtan öröknek, megingathatatlannak tartotta a kapitalista termelési módot. Sem Smith, sem Ricardo nem tudtak megbirkózni a politikai gazdaságtan legbonyolultabb problémáival, mert nem értették azoknak a viszonyoknak a lényegét, amelyek az árutermelés külső formája mögött rejtőznek. Marx megteremtette a politikai gazdaságtan teljesen új, valóban tudományos alapjait. A jelenségek felszíne alatt feltárta azok valóságos lényegét. Ahol a polgári közgazdák dolgok viszonyát látták, ott Marx fölfedte az emberek közötti viszonyokat, a termelési viszonyokat. Innen ered az áru és a tőke kategóriájának teljesen új magyarázata, innen ered az értéktöbblet felfedezése. „Az értéktöbbletről szóló tanítás Marx elméletének sarkköve." (Lenin).

[2] Marx-Engels. „A Tőke" első kötetéről. 103. lap. Szikra 1950 (A továbbiakban csak a lapszámot közöljük.)

Marx, 1867 augusztus 24-én Engelshez írt levelében maga is rámutat arra, hogy mit tart legfontosabbnak „A Tőké"-ben. Ezt írja: „... Könyvemben a legjobb 1. a munkának mindjárt az első fejezetben kiemelt kettős jellege... 2. az értéktöbblet tárgyalása, függetlenül különleges formáitól, mint profit, kamat, földjáradék stb." (110. lap.)

A burzsoázia „tudós" lakájai hazug módon azt erősítgették, hogy amikor Marx megírta „A Tőke" első kötetét, még nem tudta, mi lesz a harmadik kötetben. Szerintük Marx a harmadik kötetben — állítólag — olyan váratlan következtetésekre jutott, amelyek megcáfolták az első kötet tételeit.

Marx 1862 augusztus 2-án Engelshez írott levelében egészen részletesen kifejti „A Tőke" harmadik kötetének tételeit és megmutatja, hogy az érték a kapitalizmus viszonyai között átváltozik termelési árrá. Marx itt bírálja Smithet és Ricardot, mert az értéket összetévesztik a termelési költséggel. Ebben a levélben a földjáradék marxista elméletének alapjait is fejtegeti.

Marx tehát már 5 évvel „A Tőke" első kötetének megjelenése előtt úgy látta a kapitalista gazdaság törvényszerűségének konkrét megnyilvánulási formáit, ahogyan azokat később a harmadik kötetben kifejtette.

A levelek nemcsak Marx és Engels munkájának általános körülményeit, nemcsak „A Tőke" létrejöttének egyes részleteit jellemzik, hanem a főbb elméleti problémák kidolgozásának folyamatát is. Ebben a tekintetben a gyüjteményben megjelent jónéhány levélnek önálló jelentősége van, mivel vagy értékes útmutatást ad „A Tőké"-hez, vagy pedig kiegészíti azt.

Elegendő emlékeztetnünk Marxnak 1868 július 11-én Kugelmannhoz intézett levelére, amelyben Marx döntő csapást mért a vulgáris közgazdákra annak a kérdésnek bizonyításával kapcsolatban, hogy miként érvényesül az értéktörvény a kapitalizmusban. Marx kimutatta, hogy bármely társadalmi alakulat számára közös feltétel a munka és bizonyos arányokban való elosztásának szüksége a társadalmi termelés különböző ágai között. És az a forma,

amelyben a munkának ez a bizonyos arányokban történő elosztása érvényesül, olyan társadalmi állapotban, amelyben a társadalmi munka összefüggése mint az egyéni munkatermékek magáncseréje jut kifejezésre, nem más, mint ezeknek a termékeknek a csereértéke." (119—120. lap).

Marx a továbbiakban kifejti, hogy a mindennapos csereviszonyok és az értéknagyságok nem lehetnek közvetlenül azonosak. A polgári társadalomban, amely a munka spontán szervezésén alapul, a társadalmi termelés és csere törvényszerűségei „csak vakon ható átlagként" jutnak kifejezésre. (120. lap.)

Erről a levélről mondta Lenin, hogy Marx itt rendkívül világosan tárgyalja értékelméletével kapcsolatos felfogását. Lenin hangsúlyozta: „Kívánatos lenne, hogy mindenki, aki hozzáfog Marx tanulmányozásához és a „A Tőke" olvasásához, „A Tőke" első és legnehezebb fejezeteinek tanulmányozásával egyidejűleg ismételten elolvasná Marx említett levelét."[3]

Rendkívül érdekes Marxnak 1868 április 30-án Engelshez intézett levele, ahol vázlatos formában, de igen következetesen tárgyalja azokat a problémákat, amelyeket később „A Tőke" harmadik kötetében fejtett ki.

Marx itt az értéktöbbletráta és a profitráta viszonyát tárgyalja, majd rámutat arra, hogy értéktöbblet-elmélete megvilágítja a kizsákmányoló osztályok jövedelmének különböző formáit a kapitalista társadalomban. Így a profitráta süllyedő irányzatának feltárásával kapcsolatban Marx ezt írja: „Ez a legnagyobb diadalok egyike, amelyet minden eddigi gazdaságtan szamárhídján arattak."[4] (117. lap.) Míg Marx a kapitalista gazdasági viszonyok lényegétől azok megjelenési formái felé halad, a vulgarizálók számára az utóbbiak (e megjelenési formák) szolgálnak kiindulópontul. Marx elmélete megcáfolja Adam Smithnek azt a helytelen tételét, hogy az áruk ára három jövedelemből, a munkabérből, földjáradékból és profitból adódik. Végül Marx megvilágítja, hogy a jövedelmek e három formája, a bérmunkások, földbirtokosok és tőkések három osztályának jövedelmi forrása. Következésképpen az egész végeredménye: az osztályharc.

A gyüjtemény magábanfoglalja Engelsnek „A Tőke" első négy szakaszából készített kivonatát.

Engels „A Tőke" első négy szakaszának lényegét világosan, érthetően, tömör formában foglalja össze. Kivonata nagymértékben megkönnyíti az első kötetet tanulmányozók munkáját. Engels mesterien tudta alkalmazni a dialektikus materializmus módszerét. A gazdasági kategóriákat történelmi fejlődésükben mutatja be. Egyetlen történeti átmenetet sem hagyott figyelmen kívül azok közül, amelyeket Marx fölfedezett. Míg a marxizmus idealista meghamisítói vitatják az anyagi alapot, amely a politikai gazdaságtan marxista kategóriáinak alapja, addig Engels, mint materialista, mindig a termelési viszonyokból indul ki. Ezért ez a „Kivonata" fegyver a marxista gazdaságtan idealista elferdítései ellen vívott harcban.

A „Kivonat" középpontjában az értéktöbblet elmélete áll. Különös figyelemmel vizsgálja Engels az értéktöbblet termelésének törvényeit, mert az értéktöbblet termelése, a kizsákmányolás ébreszti fel a munkásosztályban a felháborodást és a radikális változtatások követelését. Másrészt, az értéktöbblet termelése a termelőeröknek olyan nagyarányú fejlődéséhez vezet, hogy a kapitalista termelési mod kerete szűknek bizonyul és lehetségessé, sőt szükségessé válik a burzsoázia megdöntése, a munkásosztály uralmának megteremtése, a szocializmus felépítése.

Engels munkájának forradalmi jellegét mutatja az a módszer, ahogyan munkájának középpontjába az értéktöbblet termelésének kérdését állítja. Az árutermelés gazdasági ellentmondásait, a használati érték és a csereérték közti ellentéttől kezdve, egészen azok legmagasabb formájáig tárgyalja. A gazdasági ellentétben az osztályellentétet tárja fel, az osztályokat pedig, mint a gazdasági ellentétek hordozóit mutatja be.

[3] Lenin. Marx, Engels marxizmus. 163. lap. Szikra 1949.
[4] V. ö. az eredeti szöveggel. Es ist dies einer der grössten Triumphe über den pons asini aller bisherigen Ökonomie.

A kapitalizmus forradalmi és forradalmasító oldalát Engels részben marxi idézetekben, részben pedig saját megfogalmazásában emeli ki:

„Az értéktöbblet megalvadt többletmunka és csak az a forma, amelyben **kisajtolják**, különbözteti meg az egyes társadalmi alakulatokat." (68. lap.)

„A tőke nincs tekintettel a munkás egészségére és életének tartamára, hacsak a társadalom nem kényszeríti arra, hogy tekintettel legyen..." (70. lap.)

Sajnálatos, hogy Engels e munkáját nem fejezte be. Kétségtelen, hogy a „Kivonat" még befejezetlen formájában is nélkülözhetetlen segédeszköz „A Tőke" tanulmányozásához.

Igen fontos e gyüjteményben Engels ismertetése Marx „A politikai gazdaságtan bírálatához" című művéről. Engels méltatja a hegeli idealista dialektika marxi bírálatának jelentőségét. Közérthetően ismerteti, hogyan bírálta Marx a hegeli módszert, hogyan hámozta ki a hegeli logika magvát és a dialektikus módszert, amelynek kidolgozását, mint Engels megjegyzi, „olyan eredménynek tartjuk, amely aligha áll mögötte a materialista alapfelfogásnak." (125. lap.)

Engels kifejti, hogy a gazdaságtudomány bírálatában alkalmazható két módszer, a történelmi és a logikai módszer közül miért választotta Marx a logikai tárgyalást. Röviden vázolja, hogy a politikai gazdaságtan az áru elemzésével kezdődik. Rámutat arra, hogy a termék áruformája két személy, vagy két közösség viszonyát jelzi: a termelő viszonyát a fogyasztóhoz, akik az árutermelő kapitalista társadalomban nem egyesülnek már egy személyben. Utal arra, hogy „Ez egyszersmind példája annak a sajátos ténynek, amely az egész gazdaságtanon végigvonul és a polgári közgazdák fejében súlyos zavart okozott: a gazdaságtan nem dolgokkal foglalkozik, hanem személyek és végső fokon osztályok viszonyaival, de ezek a viszonyok mindig **dolgokhoz kapcsolódnak és mint dolgok jelennek meg.**" (126—127. lap) Ennek az összefüggésnek a feltárása Marx érdeme, aki ezzel a fölfedezésével a legnehezebb kérdéseket is egyszerűvé és világossá tette.

A gyüjtemény részletet közöl Engels bevezetéséből, amelyet Marx „Bérmunka és tőke" című munkájához írt. Itt Engels, Marx nyomán levezeti, hogy a munkás miért munkaerejét és nem a munkáját adja el a tőkésnek. Sorra veszi a marxi politikai gazdaságtan több fontos kategóriáját: az áru értékét, az értéktöbbletet stb.; meghatározza a munkaerő értékét és ismételten leszögezi, hogy a munkaerő olyan különleges áru, amely „több érték forrása, mint amennyivel ő maga bír." (134—135. lap.) Kifejti hogy az értéktöbblet termelése a társadalom kettészakadásához vezet. Az egyik oldalon mérhetetlen gazdagság halmozódik fel egy kicsiny osztály kezében, a másik oldalon pedig napról-napra növekszik a bérmunkások nagy, birtoktalan osztályának tömege és a társadalom tagjainak nagy többsége nyomorog. Ezt a gondolatot továbbfűzve megállapítja, hogy ez az állapot napról napra észszerűtlenebbé és szükségtelenebbé lesz. Ezt az állapotot meg **kell** szüntetni, meg **lehet** szüntetni. „Lehetséges olyan új társadalmi rend, amelyben a mai osztálykülönbségek eltűnnek és amelyben — talán egy kissé szűkös, de erkölcsileg minden esetre nagyon hasznos rövid átmeneti idő után — a társadalom valamennyi tagja már meglévő óriási termelőerejének tervszerű ki használása és továbbfejlesztése révén, általános munkakötelezettség mellett, egyenlő mértékben és mind nagyobb bőségben rendelkezésre állanak majd az életre, az élet élvezésére, minden testi és szellemi képesség kiművelésére, és alkalmazására szükséges eszközök is..." (136. lap.)

E gyüjtemény élénk fényt vet Marx és Engels munkamódszerére. A kötetben foglalt levelek, ismertetések és kivonatok egyszerűen, érthetően világítják meg a legnehezebb kérdések lényegét, emellett számos olyan új gondolatot tartalmaznak, amelyek kiegészítik a marxi gazdasági tanokat. Ez a könyv nagy segítséget nyujt mindazoknak, akik mélyrehatóbban kívánják megismerni a marxista politikai gazdaságtant.

(Hazai—Milutinovits)

D. V. Szavinszkij

Az iparstatisztika tankönyve

(A Szocialista Statisztika Könyvtára 1950. 380 lap)

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Közgazdasági Intézetében „Az elméleti munka hiányossága és megjavításának kérdése a statisztika területén" címmel folytatott vita során Szavinszkij „Az iparstatisztika tankönyve" című munkáját Partigul, a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának képviselője bírálta. Partigul a könyv egyetlen hiányosságát abban látta, hogy a szerző nem ismertette az árstatisztika kérdését.

Ez vezette Szavinszkijt arra, hogy könyvének harmadik kiadását néhány kiegészítéssel és „Az ipar pénzügyi statisztikája" című fejezettel bővítse.

A szerző szerint annak a vezetőszerepnek megfelelően, amelyet az ipar a Szovjetunió gazdasági életében betölt, az iparstatisztika hatalmas mértékben fejlődött.

Ez a megállapítás érvényes a mi viszonyainkra is, azzal a különbséggel, hogy mi egy kész, és a szovjet gyakorlatban bevált módszert alkalmazunk mind az elméleti, mind a gyakorlati iparstatisztika terén.

Az első fejezet kimerítően foglalkozik a szocialista iparstatisztika általános feladataival, melyeket így határoz meg: „az ipar állapotának és fejlődésének, a reprodukció folyamatának, e folyamat feltételeinek és eredményeinek, az ipari munkában megnyilatkozó kölcsönös összefüggéseknek tanulmányozása és számokban való kifejezése, továbbá azoknak a tényezőknek megvilágítása, amelyek az ipar egyes területein a munka színvonalának és ütemének mértékét meghatározzák; a ki nem használt tartalékok feltárása, a kommunizmus építését szolgáló és a szovjet kormány által megállapított tervek teljesítése és túlteljesítése érdekében kifejtett tervszerű és operatív jellegű munkálatok rendszeres elősegítése".[1]

A szocialista iparstatisztika általános feladatainak ez az összefoglalása egyúttal lényegében meghatározza a könyv kitűzött célját is: rámutatni azokra a módszerekre, amelyeknek segítségével a szocialista iparstatisztika e feladatoknak eleget tehet.

A második fejezet a statisztikai megfigyelés szervezeti fölépítését és a statisztikai anyag összesítését tárgyalja. Ismerteti az adatgyűjtés különböző módszereit, különösen az iparstatisztikában legfontosabbat, a beszámolási módszert.

A szerző rámutat a számtani átlagnak a statisztikában való helyes alkalmazásának módszerére. Az első és alapvető követelmény az általánosítandó objektumok minőségi azonossága. A sokaság minőségi egyneműsége azonban nem jelenti az ismérv értékének azonosságát. Szavinszkij rámutat arra, hogy az átlagok elkészítésekor nem szabad figyelmen kívül hagynunk az eltérések szélső értékeit sem, és a közös átlag mellett a sokaság határain belül található minden egyes csoport átlagát is ki kell számítani. Az átlagoknak tehát ki kell fejezniök a jelenségek fejlődésének dialektikus folyamatát. A szerző, Lenint idézve, figyelmeztet arra is, hogy: „Az általános, megkülönböztetés és válogatás nélküli, „átlagok" teljesen fiktív jelentőségűek . . ."[2]

A harmadik fejezet az ipari termelés számbavételével és statisztikai vizsgálatával foglalkozik. A tervteljesítés

[1] D. V. Szavinszkij: Az iparstatisztika tankönyve. 7. lap.

[2] Lenin. A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 137. lap. Szikra. 1950.

megfigyelése szempontjából szükséges a termékeket elkészültségi fokuk szerint is csoportosítani.

Az iparban termelt számtalan termék közül a statisztika csak a népgazdaság szempontjából jelentős termékeket veszi számba. Ezek számára a központi szervek „beszámolási gyártmányjegyzéket", cikklistát állítanak össze.

E fejezet tehát a termelés mennyiségi és értékszerinti számbavételével, és végül a termelés minőségi mutatószámaival és a minőség ellenőrzésének statisztikai módszereivel foglalkozik. Ugyanitt tárgyalja a szerző a változatlan ár, a befejezetlen és a készáru-termelés, valamint a tiszta (netto) termelés statisztikai megfigyelésének problémáit.

A technika fejlődésével mindinkább megváltozik az eleven munka és a gépi munka aránya a termelési folyamatban. A termelő folyamatok automatizálása mellett az annak menetét irányító és szabályozó eleven munka továbbra is alapvető tényező marad. A munkának a termelésben betöltött döntő szerepe szükségessé teszi a munka statisztikai vizsgálatát.

A negyedik fejezetben a szerző behatóan taglalja a munkaerő létszámstatisztikáját és összetételét, az átlagos létszám meghatározását, valamint a tervteljesítés mutatószámait.

„A munka termelékenysége, ez végeredményben az új társadalmi rend győzelme szempontjából a legfontosabb, a legfőbb dolog"[3] — idézi a szerző Lenint, a munkatermelékenység statisztikájával foglalkozó ötödik fejezetben. A munkatermelékenység közvetlen mutatószáma az egy munkaegység és a legyártott termékmennyiség aránya. A szerző ismerteti a munkatermelékenység indexének kiszámítását.

[3] Lenin. Válogatott művek, 583. lap. Szikra, 1949.

Szavinszkij megállapítja, hogy a szocialista társadalomban a munka díjazása nemcsak egyéni bérből áll, hanem a dolgozók számos szolgáltatást is kapnak az államtól. Az iparstatisztika körébe azonban csak az egyéni munkabérek vizsgálata tartozik.

Különösen időszerű a mi fejlődési szakaszunkon az, amit a szerző az állóalapok fogalmának tisztázásával és ezek statisztikai vizsgálatának problémáival, valamint a beruházási statisztika kérdéseivel kapcsolatban mond. A beruházás rendszeres statisztikai megfigyelését ugyanis 1951-ben kezdte meg a mi Központi Statisztikai Hivatalunk.

Az ipar energiagazdaságának vizsgálatában az iparstatisztikának mindenekelőtt azt kell földerítenie, hogy mennyiben vannak ellátva egyes iparágak energiával. Itt első feladat az erőgépek állományának és kapacitásának vizsgálata. Szavinszkij kiemeli ezzel kapcsolatban a kihasználási fok megállapításának fontosságát.

A vállalat munkaerőszükségletének — mint a termelő folyamat alaptényezőjének — nagyságát jelentékeny mértékben a rendelkezésre álló termelési fölszerelés mennyisége és minősége határozza meg. A termelési fölszerelések statisztikájának két alapvető feladata van: a fölszerelés mennyiségének, állományának, teljesítőképességének és állapotának, valamint kihasználásának megfigyelése.

„Az anyagellátás kérdésének — mondotta Molotov elvtárs — a szükséges anyagi tartalékok megteremtésének és az országos anyagi források gazdaságos kihasználásának helyes megszervezésétől nagy mértékben függ gazdaságunk fölemelkedésének üteme." (302. lap.) Molotov elvtárs szavaiból világosan kiderül az anyagellátási statisztika fontossága.

A vállalatok anyagszükségletét az anyagellátási terv határozza meg, amelynek elsősorban a termelési terv

az alapja, másodsorban a gyártmányok egységére eső anyagfelhasználás normája. A statisztikának itt az a feladata, hogy ellenőrizze az anyagszállítás terén kikötött menyiségi- és határidőfeltételek betartását.

Az ipari termelés egyik legfontosabb mutatószáma a gyártmányok önköltsége. Az önköltség mutatószáma jelzi a munkaerő kihasználás fokát, a munka termelékenységét, a munkabéralap- és a nyersanyag-felhasználásnak valamint a termelés szervezési módszerének helyességét. Az önköltség vizsgálatának különös jelentősége, hogy az önköltség csökkentése a szocialista akkumuláció egyik döntő forrása.

★

A statisztika feladatát az ipar pénzügyi helyzetének vizsgálatakor a szerző így foglalja össze: „általánosító következtetések levonása az ipar pénzügyi helyzetére vonatkozóan mind az egész ipar, mind az iparvállalatok egyes csoportjai tekintetében, továbbá az ezzel kapcsolatos változások és a változásokat előidéző tényezők szemmeltartása. (350. lap.) A szocialista gazdasági rendben a vállalat pénzügyi helyzetét az állóalap és a forgóeszközök pénzben kifejezett összetétele, a vállalatnak a vele szerződésben lévőkhöz való viszonya, végül az elért nyereség, illetve veszteség, tehát a rentabilitás mutatószámai jellemzik. E mutatószámok kiszámításának módszereit tárgyalja az utolsó fejezet. Szavinszkij a Szovjetunió Tudományos Akadémiáján lefolytatott vitán elhangzott bírálat alapján ezzel bővítette ki munkájának harmadik kiadását.

A. Volosin:

Kuznyecki föld

(Uj Magyar Könyvkiadó. 1950. 332 lap)

A Nagy Honvédő Háború harcosai a háború győzelmes befejezése után hazautaznak szülőföldjükre, Szibériába, a Kuznyeck-medencébe, hogy most a termelés frontján vívott harcból vegyék ki részüket.

A beresovói „Főtárna"-nevű bányában eddig kampányszerűen folyt a termelés, havonta két-három csúcsteljesítmény-napot rendeztek és a többi napokon alighogy elérték a normát. A bánya vezetőjének és embereinek ilyen látszateredményekkel sikerült megnyerniök a Kuznyeck-medence vándorzászlaját. De egy fiatal kommunista mérnök leleplezi, hogy 320 vájár közül a normát csak 221 teljesíti és mindössze 73 sztahánovista van.

A sikerek csak látszatsikerek, mert oda, ahol két embernek kellene dolgoznia, hármat állítottak. Ez államellenes módszer! Az ötéves terv végére a bányászok 250 millió tonna szenet kötelesek adni, 15—20 év mulva félmilliárdot. Nem az emberek számát kell sokszorozni, hanem minden egyes ember teljesitményét. Meg kell szervezni a ciklusos munkamódszert és a munka minden terhét a gépekre kell áthárítani.

Hatalmas újító-mozgalom indul a bányában. Önműködő szállító eljárást szerveznek meg: a robbantással mindjárt a szalagra halmozzák a szenet és így gyorsítják a kiszállítást. Az egyik vájár az ütéssel működő fúrókalapácsot nem függőlegesen, hanem vízszintesen függeszti fel — így nem egy, hanem egész sor lyukat fúrhat.

A bánya vezetőjét különféle szabálytalanságok miatt leváltják. Az új bányavezető minden problémát az új párttitkárral beszél meg. Kezükbe veszik a fiatalok nevelését. Megszervezik a munkamódszer-átadást, a helyes munkaerő-elosztást, a gépesítés kiterjesztését, a ciklusos munkamódszer bevezetését.

Mindebben segítségükre vannak a kitűnő idősebb bányászok.

A „Főtárna" elveszíti a zászlót, ami azonban nem csüggeszti el a kollektívát, hanem újabb hősi erőfeszítésekre sarkalja. Nagyszerű új eredmények születnek. A fiatalok brigádja sztahanovista brigáddá válik. A bányát teljesen gépesítik. A helyes vezetés mellett a bányászok fokozzák a munkalendületet.

A „Főtárna" kollektívje végül is visszakapja a zászlót.

Rákosi elvtárs nemrég hívta fel a figyelmet bányászatunk fejlesztésének döntő fontosságára és Pártunk határozata nyomán bányászaink hősi csatára indultak a széntermelés fokozásáért. A szovjet irodalom e Sztálin-díjas alkotása számunkra most különösen időszerű problémákat vet fel.

A „Kuznyecki föld" nemcsak a bányászokról szól, hanem általában a szovjet ember életéről, viszonyáról a munkához — és nemcsak bányászokhoz szól, hanem minden dolgozóhoz, aki szereti népét, hazáját.

Hősei a kommunizmust építő szovjet emberek. Még vannak köztük maradi gondolkodásúak, még vannak köztük a termelésnek kerékkötői, de ezeket a kollektíva hamarosan kiveti magából.

Ez a regény a munkamódszer-átadás hőskölteménye. Nagy jelentősége abban rejlik, hogy a Sztahánov-mozgalomnak tömegmozgalommá szélesülését tárja elénk: az áttérést egyesek csúcseredményeiről, brigádok, üzemek, nagy kollektívek sztahánovista munkájára. A regény hősei érzik, hogy ők nemcsak a saját bányájukért, hanem az egész Kuznyeck-medence, az egész haza sorsáért felelősek.

Remekül bontakozik ki e műben a munkaerők helyes felhasználásának kérdése is.

A regény főhőse mintaképe annak a bányavezetőnek, aki nem az íróasztal mellől irányítja a termelést, hanem lenn a bányában, munkahelyről munkahelyre jár, ellenőriz, segít, intézkedik, meghitt barátságban él a bányászokkal, munkahelyükön és szabad idejükben egyaránt.

A párttitkár minden szavában, minden tettében érezzük a Párt útmutató, előrevivő, segítő kezét.

Ebből a műből forrón árad az olvasó felé a szovjet embernek munkája, népe, hazája iránt érzett mély szeretete, testvéri közösségérzete, amely áthatja a szovjet dolgozókat, amely egyesíti őket nagy hősi feladatok közös megoldására: a sztálini ötéves tervek túlteljesítésére, a kommunizmus építésére. És a könyvben szereplő bányászok minden sikerében világosan megmutatkozik a Párt útmutatása, irányító, segítő keze és lendítőereje.

ÚJ KÖNYVEK:

Lenin Művei. 1. kötet. 575 lap. Szikra.

Sztálin és a szovjet tudomány. 647 lap. Szikra.

A Szovjetunió Története. 3 kötet. 1136 lap. Szikra.

G. Carjov: Az üzemi pártszervezet a szocialista munkaverseny élén. 63 lap. Szikra.

G. Cogniot: A kozmopolitizmus ellen. 181 lap. Szikra.

Karl Kautsky: A szocializmus előfutárjai. 653 lap. Szikra.

F. I. Haszhacsin: A világ megismerhetőségéről. 142 lap. Szikra.

H. D. Mayer: Amerika a pusztulás útján. 247 lap. Szikra.

A. Volosin: Kuznyecki föld. 332 lap. Új Magyar könyvkiadó.

Obrucsev: Közép-Ázsia. 292 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

Gruzgyev: Gorkij élete. 122 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

Hidvégi: Semmelweis. 150 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

Gömöri: Harcoló Vietnam. 240 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

Hofimann: Barabás Miklós. 108 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

Alexandrov: Tibet. 28 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

Popovszkij: Liszenko, a természet átalakítója. 212 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

Arkin: Szülőknek a nevelésről. 322 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

B. A. Rozentréter: Szénbányászati bányagépek. 148 lap. Népszava.

Társadalombiztosítási munka a szovjet szakszervezetekben. 32 lap. Népszava.

A. V. Scsegoler, L. Sz. Muraskin, V. I. Tkacsevszkij, V. D. Mozer: Gyorsmarás. 256 lap. Népszava.

Sz. P. Ananyev: Az aknavájár. 90 lap. Népszava.

T. D. Liszenko: Agrobiológia. 672 lap. Mezőgazdasági Könyvkiadó.

Új Magyar Könyvkiadó könyvei:

Kratt: RIDEG PART

Költői mű Leningrád ostromáról és a Bolsevik Párt nevelte hős szovjet emberek összefogásának minden akadályt elsöprő erejéről.

Ára fűzve Ft 8.50, kötve Ft 13.—

Goncsár: ZÁSZLÓVIVŐK

I—III. A Sztálin-díjas fiatal szovjet író megelevenítő erővel rajzolja meg Magyarország és Budapest, majd a későbbiekben Prága felszabadításáért vívott hősi harcokat.

Új kiadás. Ára fűzve Ft 18.—, kötve 24.—

Kozsevnyikov: AZ EJTŐERNYŐS

(Elbeszélések.) A négy elbeszélés a Nagy Honvédő Háború egy-egy epizódját eleveníti meg. Az író finom érzékkel ábrázolja a szovjet katonákat és a hátországban is a győzelemért dolgozó bátor szovjet asszonyokat.

Ára fűzve Ft 1.20

Szimonov: GYALOGOSOK

(Elbeszélések.) A négy kis elbeszélés megragadó példái a szovjet katonai becsületnek, hűségnek és hősiességnek.

Ára fűzve Ft 1.70

Szobko: TÁVOLI FRONT

Az író a nyugati fronton folyó háború izgalmas eseményeit és diplomáciai cselszövéseit mutatja be ebben a fordulatokban gazdag regényben.

Ára fűzve Ft 6.—

Békés, boldog és gazdag Magyarországért

küzd a

SZABAD NÉP

★

OLVASD!
TERJESZD!

NÉPSZAVA

a szabad szakszervezetek központi lapja

TÁJÉKOZTAT, IRÁNYT MUTAT!

Az

Agrárirodalmi Tájékoztató

1951. évi 1. száma

bőséges anyagot tartalmaz az élenjáró szovjet mezőgazdaság tanításaiból és tapasztalataiból. 79 könyvet, illetve tanulmányt ismertet részletesen. Ezek az ismertetések pótolják a fordítást. Az ismertetéseken kívül 3 teljes fordítást is közöl, ezek közül lényegbevágó tanulmány I. V. Pavlov-tól: A kollektivizálás leninisztálini elmélete. A folyóirat ismerteti egyúttal a Mezőgazdasági Dokumentációs Központban legújabban elkészült fordítások folyamatos jegyzékét. Gászáné Bálint Julia tanulmányt írt „A tervszerű tudományos dokumentáció segítsége népgazdaságunknak" címmel. A tartalmas, 160 oldalas folyóirat a Mezőgazdasági Kiadónál (Budapest, V., Vécsey-u. 4.) rendelhető meg.

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

5-й год издания, № 1. январь 1951 г.

Ответное письмо Центрального Комитета Венгерской Партии Трудящихся на почин трудящихся в деле развертывания трудового соревнования в честь конгресса

Центральный комитет Венгерской Партии Трудящихся приветствует решение трудящихся завода Хофхер, согласно которому они в честь конгресса нашей партии далее будут ширить размах своей работы и учитывая вопросы организации, режима экономии увеличат свое производство как количественно, так и качественно.

По примеру рабочих завода Хофхер развертывается быстрыми темпами трудовое соревнование; на шахтах, заводах, фабриках, в кооперативных группах трудящиеся в связи с организацией „Недели конгресса" берут на себя конкретные обязательства, которые свидетельствуют о том, что наш рабочий класс, наше трудовое крестьянство и весь наш народ глубоко прочувствовал значение конгресса.

Творческая инициатива венгерских трудящихся вскрывает огромные, новые источники сил. Трудовое соревнование у нас в стране становится все более постоянным методом строительства социализма. Конкретные трудовые обязательства наших трудящихся являются достойными выразителями преданности нашего народа к партии, к любимому товарищу Ракоши. Они являются достойными выразителями полной спаянности нашей партии и народа, выразителями преданности делу строительства социализма, делу защиты мира, великому делу Родины.

Ставшие хозяевами страны венгерские трудящиеся в ходе прошедших лет в неустанной борьбе и повседневном труде бесчисленное количество раз показали свою горячую любовь к Родине. Эта любовь к Родине дала нашему трудовому народу в руки оружие в борьбе с заклятыми врагами нашего народа, эта любовь к Родине обрела свое живое воплощение в результатах нашего планового хозяйства, в стройках первого года нашей пятилетки, в огромных целях второго года пятилетки.

Достигнутые успехи обязывают нас к еще большему напряжению, к достижению еще больших успехов. К этому нас обязывает и нынешнее международное положение. Империалистические поджигатели войны при виде огромного роста сил мира и социализма со все увеличивающимся бешенством стараются разжечь войну. Мы не можем, стало быть, жалеть своих сил, мы должны воздвигнуть неприступную крепость против происков бряцающих оружием империалистов и их купленных подручных в их попытках разжечь войну.

Мы должны превратить нашу Родину в еще более мощную крепость на фронте мира!

Мы должны укреплять нашу народную армию, оплот нашего мира и безопасности!

Каждое предприятие, каждый завод и фабрика, каждая шахта и кооперативная группа должны быть твердыми, как гранит, крепостями нашей борьбы за мир, проходящей и на фронте производства!

Центральный комитет Венгерской Партии Трудящихся приветствует и оказывает поддержку инициативе трудящихся в организации трудового соревнования в честь конгресса, являющегося новым важным оружием в нашей борьбе за мир. Трудовое соревнование означает более успешное проведение политики нашей партии, более быстрое развитие нашего народного хозяйства, более усиленное обеспечение мира и счастья нашего народа, больший размах нашего социалистического строительства. Участие в трудовом соревновании каждого трудящегося является мерилом преданности партии, самоотверженности по отношению к делу народа.

Члены и кандидаты нашей партии должны возглавить трудовое соревнование и показом личного примера воодушевлять весь наш рабочий класс, весь наш трудовой народ на победу второго года нашей пятилетки. Наши партийные организации должны отличить лучших из числа выделившихся в трудовом соревновании рабочих, трудовых крестьян, интеллигенции, молодежи и женщин приемом их в члены и кандидаты нашей партии. Наши партийные организации должны провести еще более усиленную мобилизацию созидательной силы и инициативы масс.

Центральный Комитет Венгерской Партии Трудящихся учреждает знамя имени Конгресса для предприятия, достигшего лучших результатов во Всевенгерском трудовом соревновании за звание лучшего предприятия. Центральный Комитет санкционирует также учреждение будапештской и комитатскими партийными организациями подобных знамен имени Конгресса для лучших предприятий своей территории.

Центральный Комитет поддерживает и одобряет инициативу трудящихся в том, чтобы за неделю перед началом конгресса (с 19 по 24 февраля), в интересах закрепления и развития достигнутых в ходе соревнования успехов их предприятия организовали недельник, посвященный Конгрессу.

Трудовое соревнование в честь конгресса спаяет весь наш трудовой народ в духе дела мира и социализма, в духе беспредельной любви к нашей Родине и преданности к Советскому Союзу.

Вперед, за успехи второго года пятилетки!

Вперед, за знамя конгресса!

Центральный Комитет
Венгерской Партии Трудящихся

Золтан ВАШ

Задачи второго года пятилетнего плана

Итоги народнохозяйственного плана 1950 года

1950 год значительно продвинул нашу страну вперед по пути строительства социализма. Мы достигли того, что 100 % фабрично-заводской промышленности, 100 % крупной строительной промышленности, 100% транспортных предприятий, 14,3% сельского хозяйства, 10,6% кустарной промышленности, 100 % оптовой торговли, 67 % розничной торговли стали принадлежать к социалистическому сектору. Участие социалистического сектора в национальном доходе достигло 70%.

Согласно первоначальным наметкам пятилетнего плана, продукция фабрично-заводской промышленности в первом плановом году должна была возрасти на 17,7%. По инициативе товарища Ракоши, на основании решения Центрального Комитета партии в течение года мы увеличили наметки темпов развития почти вдвое — до 34,1%. Фабрично-заводская промышленность перевыполнила и эту повышенную программу. Развитие тяжелой промышленности составило свыше 36%, внутри этого производство тяжелой машиностроительной промышленности увеличилось на 42,3%.

По важнейшим видам продукции производство промышленности 1950 года превысило производство предыдущего года следующим образом:

Уголь	на	13 %
Электроэнергия	„	18,4 „
Железо и сталь	„	17,8 „
Токарные станки	„	95,9 „
Прочие металлорежущие станки	„	17,9 „
Дизель-моторы	„	67,4 „
Железнодорожные пассажирские вагоны	„	78,1 „
Грузовые автомашины	„	161,2 „
Тракторы	„	51,4 „
Кирпич	„	106,1 „
Цемент	„	44,2 „
Искусственные удобрения	„	42,1 „

Продукция легкой промышленности вместо предусмотренного прироста в 11,8% увеличилась по сравнению с 1949 годом на 29,4%.

Фабрично-заводская промышленность дала в 1950 году хлопчатобумажных тканей на 8%, шерстяных тканей на 11,9%, кожаной обуви на 47,4%, сахара на 25% и мыла на 21,4% больше, чем годом раньше.

Согласно первоначальным наметкам пятилетнего плана, производство предприятий строительной промышленности в первом плановом году должно было повыситься на 39,5%. Действительный результат строительной промышленности в 1950 году был на 126,1% большим, чем годом раньше.

Пятилетний план предусматривает ликвидацию отсталости нашего сельского хозяйства, значительное повышение его доходности. В 1950 году земельная площадь государственных хозяйств возросла с 543.000 катастральных хольдов до 813.000 (1 хольд = 0,57 га), земельная площадь производственных кооперации — с 316.000 до 811.000 катастральных хольдов. Число машинно-тракторных станций увеличилось с 221 до 361. Мы значительно увеличили снабжение сельского хозяйства современными машинами. В 1950 году в распоряжение сельского хозяйства были предоставлены: 3.347 новых трактора, 596 новых тягачей, 390 новых молотилок. В государственных хозяйствах появились первые комбайны. В то время как в 1949 году сельское хозяйство израсходовало 11.892 вагона искусственных удобрений, в 1950 году в его распоряжение было предоставлено 18.020 вагонов удобрений.

Повышенное снабжение сельского хозяйства машинами и необходимыми материалами отражалось на урожайности, которая и в этой области ярко демонстрирует преимущество социалистической системы хозяйства. Средний урожай пшеницы с хольда в государственных хозяйствах на 13%, ржи — на 30% превзошли средний урожай на полях единоличников. Урожай пшеницы производственных кооперации превзошел средний урожай на полях единоличных крестьян в среднем по стране на 5%, по ржи — на 16%.

Пятилетний план предусматривает дальнейшее повышение жизненного уровня нашего народа.

Огромным достижением строительства социализма является то, что венгерские трудящиеся раз и навсегда освободились от величайшего проклятия капитализма — безработицы.

Число занятых в 1950 году рабочих и служащих на 223 тысячи превзошло уровень 1949 года. Рост фонда зарплаты в текущем году был на 29% выше фонда зарплаты 1949 года. В строительной промышленности увеличение составляет 136,5%, в фабрично-заводской промышленности — 37,6%. Средняя оплата труда увеличилась во всем народном хозяйстве на 16,6%.

Повышение производительности труда в фабрично-заводской промышленности планировалось нами в 16,8%, выполнено же оно на 20,1%.

Повышению жизненного уровня трудящихся служат результаты, достигнутые в 1950 году в области развития здравоохранения, социального обеспечения, культуры и просвещения. В 1950 году было построено 23.400 квартир. Пропускная способность поликлиник увеличена на 25%, число мест в детских яслях возросло на 23%. Число трудящихся, пользовавшихся организованным отдыхом, в 1950 году было на 40% больше, чем в предыдущем году. Число детских садов в 1950 году увеличилось на 281.

Обеспечение школьными помещениями, учебными аудиториями и рост преподавательских кадров создали возможность поступления во всеобщие школы 1,230 000 детей. Число промышленных учеников, обучающихся на первом курсе училищ, возросло с 22.000 до 32.000, число учеников, живущих в общежитиях, повысилось с 6.200 до 14.300. Число учащихся первых классов средних школ возросло с 30.000 до 35.800, число первокурсников высших учебных заведений — с 8.600 до 14.000. Коренным образом изменился социальный состав учащихся. 39,5% первокурсников высших учебных заведений — молодежь рабочего происхождения, 18,2% — трудового крестьянского. В средних школах дети рабочего происхождения составляют 36,3%, трудового крестьянского — 21,7%.

Пятилетний план предусматривает развитие нашей народной армии, нашей обороноспособности. Огромное развитие нашего народного хозяйства создало возможность того, чтобы мы повысили уровень своей обороноспособности. Наша армия является сегодня уже народной армией, которая имеет современное снаряжение и вместе с Советским Союзом, а также дружественными странами народной демократии и всеми свободолюбивыми народами мира твердо стоит на страже мира против империалистических поджигателей войны.

Пятилетний план предусматривает превращение Венгрии из аграрно-индустриальной страны в индустриально-аграрную, то есть такую страну, в экономике которой промышленность имеет решающий вес, но которая в то же время имеет современное, развитое сельское хозяйство. Участие фабрично-заводской промышленности в национальном доходе с 38,5% в 1949 году повысилось в 1950 году до 43,3%; в том числе участие тяжелой промышленности возросло с 20% до 22,5%. Тем самым, в соответствии с предписаниями нашего пятилетнего плана мы сделали значительный шаг вперед в области превращения нашей страны в индустриально-аграрную страну.

Недостатки планирования и выполнения плана в 1950 году

Наряду с большими результатами, достигнутыми в деле планирования и выполнения плана первого года пятилетнего народнохозяйственного плана имеются и свои теневые стороны. В народнохозяйственном плане 1950 года имелись, прежде всего, две основные ошибки. Первая — это то, что он был подготовлен с запозданием и поздно был представлен предприятиям. Вторая — это то, что план в целом ряде областей значительно недооценил источники сил социализма, в результате чего некоторые отрасли нашего народного хозяйства развивались несоразмерно. При подготовке плана 1950 года в довольно большом количестве были — к сожалению, есть еще и сегодня, — такие плановые работники, которые по неопытности или безответственности, в силу оппортунистических настроений и не раз по своему враждебному мировоззрению считали, что они тогда выполняют хорошую работу, если мирно и спокойно примирятся с низко установленными, не напряженными планами, которые никого не мобилизуют. О таком планировании в духе самой беспощадной критики нужно установить, что оно по существу своему неправильно. Такой план — не социалистический план. Такое планирование является недооценкой мобилизующей силы нашего трудового народа и плана.

Задача социалистического планового работника — видеть вперед и намечать задачи, которые напрягают и стимулируют.

Одной из причин „рыхлого" планирования является то, что плановики недостаточно знакомы с нуждами народного хозяйства и возможностями предприятий. Вторая причина — бюрократизм в плановой работе, ее чрезмерное усложнение.

Требование необоснованных капиталовложений является одним из проявлений этой опасной теории, согласно которой резервы нашей промышленности и вообще народного хозяйства „исчерпаны" и без новых капиталовложений темп нашего продвижения вперед в дальнейшем нужно снизить.

Такую неправильную оппортунистическую теорию нужно отразить тем более, что хотя и верно, что сейчас, когда мы закончили период восстановления, разрешение стоящих перед нами задач представляет большую трудность, чем в период восстановления, но правда и то, что для разрешения более крупных и трудных задач мы имеем несравненно больше сил, чем имели в 1946, да и в 1949 году. Наше народное хозяйство укрепилось, государственный механизм улучшился, мы приобрели больше опыта, наши кадры растут, в большей мере в нашем распоряжении имеется огромный опыт Советского Союза, развивается наше сотрудничество не только с Советским Союзом, но и со странами народной демократии.

Факты сами опровергают неправильную, оппортунистическую теорию заниженного планирования. Те результаты, которых мы достигли, например, в области металлургии, раньше нельзя было бы себе и представить.

План выплавки стали в 1951 году на 68% превышает самый высокий результат, достигнутый в период второй мировой войны. Этих результатов мы можем достичь по существу на тех же предприятиях, но при правильных капиталовложениях, социалистической организации труда, целесообразным распределением материалов и благодаря тому, что отношение наших трудящихся к труду существенно изменилось.

Ликвидация „рыхлого" планирования необходима и потому, что перевыполнение плана, происходящее из-за этого, может вызвать несоразмерности внутри народного хозяйства. Такая несоразмерность действительно создалась в ходе осуществления плана 1950 года. Она является главным образом следствием того, что перевыполнение плана в различных областях народного хозяйства не было равномерным. Соотношение между развитием тяжелой и легкой промышленности вообще соответствовало требованиям социалистической индустриализации. Внутри же тяжелой промышленности соотношение уже нарушилось в результате того, что добыча исходных материалов и производство электроэнергии развивалось медленнее, чем обрабатывающая промышленность. Так, в то время как производство тяжелой промышленности по сравнению с 1949 годом возросло на 36,4%, производство тяжелого машиностроения — на 42,3%, угледобыча возросла лишь на 13%, выплавка чугуна — на 12,6%, стали — на 20,4%, производство электроэнергии — на 18,4%. Факт, что на 1950 год мы предусмотрели довольно значительный рост в производстве исходных материалов, но не такой, какого требуют повышенные потребности нашей развивающейся промышленности. На совещании шахтеров товарищ Ракоши правильно ука-

зал: „Как бы бурно ни было это развитие, как ни велик годовой рост в 13%, это не может удовлетворить потребностей промышленности. Развитие промышленности в целом составляет 36%, то есть почти втрое больше. Это развитие создает необходимость того, чтобы мы требовали от наших шахтеров гораздо большего процента роста, чем 13%.

Известно также, что в области добычи нефти мы топчемся на одном месте, более того, наблюдается определенное снижение, что с одной стороны является результатом того, что мы еще не полностью ликвидировали последствия саботажа; особенно запущен нами вопрос подготовки кадров; с другой стороны, мы очень отстали как в области изысканий месторождений, так и в области бурения. Достаточно указать на то, что на румынских нефтепромыслах скорость бурения на 60% выше. Это означает, что при таком же буровом парке у них достигаются показатели на 60% большие. Наше станкостроение, несмотря на то, что в 1950 году значительно повысило свой уровень, в сравнении с планом значительно отстало.

Настоящий плановик находит узкие места и путем капиталовложений в несколько тысяч форинтов ликвидирует необходимость создания лишних заводов. Для этого имеются все возможности. Степень использования наших машин на большинстве заводов низка. При нормальных условиях работы в две смены машины должны использоваться в среднем в течение 4.000 часов в году, у нас же в 1950 году в станкостроении машины были заняты всего 3.140 часов, в промышленности, производящей средства транспорта — 2.600 часов, в сельскохозяйственном машиностроении — лишь 2.100 часов. Если везде, где только возможно, перешли бы на работу в две смены, можно было бы без введения новых машин скачкообразно повысить производство. Серьезные несоразмерности создаются в нашем народном хозяйстве и в результате того, что развитие сельскохозяйственного производства отстало от мощного развития промышленности. Это проливает свет и на все более сильное противоречие, которое проявляется на нынешнем этапе строительства социализма между социалистической крупной промышленностью, развивающейся все более быстрыми темпами, и мелкотоварным сельскохозяйственным производством, в подавляющей своей части и сегодня еще топчущимся на одном месте. Это противоречие можно ликвидировать только лишь путем дальнейшего развития передовых государственных земледельческих хозяйств, всемерного укрепления и расширения производственных кооперации, дальнейшим укреплением сети машинно-тракторных станций, увеличением снабжения сельского хозяйства сортовыми семенами и искусственными удобрениями, расширением договорного производства (контрактации продукции) и более энергичным проведением мероприятий, направленных на увеличение капиталовложений в сельское хозяйство.

Однако, в социалистическом секторе сельского хозяйства перед нами стоят еще серьезные задачи. Наши государственные хозяйства, несмотря на то, что их урожай гораздо выше, чем у единоличных крестьян, недопустимо плохо хозяйничают, потому что теми средствами, которые в изобилии предоставляет в их распоряжение наше государство, они должны были бы достичь гораздо больших результатов.

В целом ряде госхозяйств плохо обстоит с организацией труда, слаба трудовая дисциплина. Они берут курс на самоснабжение, а не на товарное производство.

В производственных кооперациях также нужна более развитая хозяйственная организованность. Наши производственные кооперации, хотя и достигают более высоких результатов, чем единоличные крестьянские хозяйства, ведут хозяйствование все еще на относительно низком уровне. Это относится и к растениеводству, но главным образом — к животноводству. Главной причиной этого является неопытность кадров, недостаток знаний. В этой области в 1951 году также нужно внести изменения путем широких мероприятий и товарищеской помощи.

В отношении сельского хозяйства в общем нужно затронуть еще две проблемы. Мы поздно заметили, что у нас непорядки с поголовьем скота, главным образом, в области разведения крупного рогатого скота и свиней. В 1950 году поголовье нашего скота снизилось и на это ненормальное явление не обратили своевременного внимания земледельческие органы, местные советы, да и партийные организации. Этот процесс в 1951 году нужно остановить и повернуть в обратную сторону, тем более, что и в этом замешана рука врага. Ненормально и то, что уже три года мы постоянно „теряем" по несколько сот тысяч катастральных хольдов пахотной земли и это ненормальное положение мы не смогли ликвидировать и в 1950 году. Конечно, сама территория не пропала. На участках по половине и четверти хольда она имеется в отдельных деревнях. Речь идет о том, что „потерянная часть" засеяна не тем, что предписывает план.

Эту территорию скрывают от государственного контроля, а, значит, и от обложения поставками и тем самым организованная сила нашего народного хозяйства несет чувствительный ущерб: ослабляется снабжение трудящихся городов, угольных и промышленных районов. Все это указывает и на определенную расслабленность государственной дисциплины, что непременно должно быть ликвидировано. Государственную и народную дисциплину нужно укрепить. Строй народной демократии является законом для каждого.

Среди недостатков, наблюдавшихся в выполнении плана 1950 года, нужно упомянуть и вопрос о себестоимости продукции на предприятиях. Мы не обращали достаточного внимания на проведение снижения себестоимости. К концу года мы только-только достигли намеченной цели, в то время, как если бы мы уделили этому вопросу большее внимание, то мы могли бы перевыполнить план по снижению себестоимости. В этом случае не произошло бы того, что строительная промышленность просто не выполнила предписание относительно расходов и снижения себестоимости, изложенное в постановлении Совета Министров, что означает, что, с одной стороны, в 1950 году мы слишком дорого строили, с другой стороны, что наши строительные предприятия за небольшим исключением все еще являются дефицитными.

Расхлябанность в выполнении указаний относительно снижения себестоимости частично связана с тем, что правые социал-демократы и их пособники — главным образом, в первой половине 1950 года — провоцировали злоупотребления в области норм и заработной платы. Они старались ослабить трудовую дисциплину. Мы немножко проспали эти вопросы и исправили эти ошибки лишь на основе июньского решения и критики Центрального Комитета партии.

Несоразмерности развития были вызваны и тем, что в результате хорошего урожая зерновых и использования определенных спекулятив-

ных возможностей покупательная способность крестьянства также значительно увеличилась. Мы могли удовлетворить эту покупательную способность товарами, но в результате происков врага равновесие товарного снабжения временами нарушалось „покупательной лихорадкой". Влияние „покупательной лихорадки" увеличивалось все еще проявляющейся в наших скупочных органах неорганизованностью и враждебным влиянием спекулянтов. Несмотря на ошибки и недостатки, благодаря энергичному вмешательству нашей партии нам удалось побороть трудности. Снабжение трудящихся обеспечено и будет обеспечено. Венгерский трудовой народ уверен в том, что продовольственное положение в 1951 году — даже при среднем урожае — будет не хуже, если не лучше, и предписанный темп повышения жизненного уровня в области продовольственного снабжения мы сумеем удержать.

Таким образом, суммируя достижения и недостатки 1950 года, мы можем констатировать, что задачи, намеченные на 1950 год, в основном нам удалось осуществить, более того, в целом ряде областей мы значительно перевыполнили плановые наметки. Результаты плана 1950 года создали предпосылки для выполнения плана 1951 года. Для этого необходимо, однако, и то, чтобы — поскольку мы выяснили ошибки, — мы должны их ликвидировать и тем самым ускорить темп строительства социализма.

Задачи второго года пятилетки

План 1951 года предписывает повышение национального дохода на 25,1%. Это значительно больше, чем повышение в 17,8%, достигнутое в 1950 году. Однако, действительные размеры повышения еще больше, потому что развитие 1951 года нужно обеспечить уже по сравнению с гораздо более высоким национальным доходом 1950 года.

В 1951 году мы сделаем дальнейшие шаги вперед в деле укрепления и расширения основ социализма. Во всей промышленности, включая и кустарную, социалистический сектор в 1951 году составит 97%, что означает почти полную победу социализма в промышленности. В местной же промышленности, вследствие энергичного развития кооперативного движения производство социалистического сектора в 1951 году возрастет почти вдвое. Участие социалистического сектора в национальном доходе с 70% в 1950 году поднимется в 1951 году до 75%.

В 1951 году мы должны достичь дальнейшего значительного продвижения вперед в области превращения нашей страны в страну индустриально-аграрную. В соответствии с этим удельный вес всей фабрично-заводской промышленности во всем народном хозяйстве нужно повысить с 43,3% в 1950 году до 46,3% в 1951 году, внутри фабрично-заводской промышленности удельный вес тяжелой промышленности должен возрасти с 22,5% до 25,7%.

Производство фабрично-заводской промышленности в 1951 году увеличится в целом на 30,7%, и в том числе производство тяжелой промышленности повысится на 35,8%, легкой промышленности — на 28%, пищевой промышленности — на 24%. Добыча горнорудной промышленности будет в 1951 году на 20,9% выше, выплавка металлургии — на 30%, производство электроэнергии — на 21,6% выше.

В 1951 году мы будем производить вдвое больше грузовых автомашин и молотилок, чем в 1950 году. Производство автобусов составит 230%, производство мотоциклов — 125%, производство тракторных плугов — 147%, уровня 1950 года. Наряду с увеличением производства сельскохозяйственных машин, промышленность спешит на помощь сельскому хозяйству и повышением производства искусственных удобрений, которое составит 16%.

В 1951 году машиностроительная промышленность начнет выпуск целого ряда машин, которые до того в Венгрии не производились. Среди них — вертикальные и универсальные фрезерные станки, револьверные токарные станки, машины для угольных шахт — отбойные и врубовые машины нового типа, портативные сверлильные агрегаты. Для промышленности и ряда других отраслей народного хозяйства нужно начать производство малогабаритных дизель-моторов, нового типа электросверл мощностью в 10 лошадиных сил, взрывобезопасных моторов и выключательного оборудования.

Производство легкой промышленности должно удовлетворить растущие в связи с повышением жизненного уровня потребности и наряду с этим способствовать обеспечению экспорта. Текстильная промышленность увеличит свое производство на 30,6%, пищевая промышленность — на 24%. Производство хлопчатобумажных тканей возрастет по сравнению с 1950 годом на 16,1%, производство шерстяных тканей — на 9,2%, производство обуви — на 18,3%. Мы выпустим на 25% больше сапог и на 19% больше рабочей обуви. Повышение производства сахара составит 32,5%, сигарет — 16,8%, поступающего в оборот молока — 21,2%, масла — 48,4%.

Строительная промышленность увеличит свое производство на 54,7%. В интересах механизации строительной промышленности, что создаст ей характер, присущий крупной промышленности, производство крупных машин для строительной промышленности возрастет по сравнению с 1950 годом в два с половиной раза. На 47% возрастет производство кирпича, на 63% — производство цемента и на 48% — производство готовых железобетонных каркасов. В течение 1951 года нужно достичь того, чтобы 15% всех зданий строились на основе стандартных планов, по конвейерной системе.

В сельском хозяйстве в результате развития государственных хозяйств и огромного размаха кооперативного движения значительно возрастет удельный вес социалистического сектора. В результате увеличения посевных площадей, а также производительности государственных хозяйств и производственных кооперативов, производство социалистическим сектором сельского хозяйства новых ценностей возрастет с 1950 года до 1951 года вдвое, что обеспечит повышение благосостояния трудового крестьянства, объединенного в кооперативах.

План растениеводства на пахотных площадях основывается на решении Совета Министров о развитии в деле выращивания сельскохозяйственных культур. Посевная площадь благодаря засеванию необрабатываемых до сих пор земель возрастет по сравнению с прошедшим годом на 50.000 хольдов. Значительно увеличится площадь, занятая волокнистыми культурами, и в том числе хлопком, площадь под которые с 10.500 хольдов в 1950 году повысится в 1951 году до 50.000 хольдов.

Наряду с дальнейшим увеличением количества машинно-тракторных станций будет проявлена забота о том, чтобы существующие МТС были значительно пополнены новыми машинами.

План развития животноводства и его приплода на 1951 год определяется особым постановлением Совета Министров. В интересах расширения кормовой базы развивающегося поголовья скота посевная площадь, занятая под волокнистые кормовые, должна быть увеличена на 90.000 хольдов.

Перевозка грузов по железной дороге будет на 18,7% больше, чем в 1950 году, перевозка же грузов на машинах — на 37,2%.

Согласно предписаниям плана 1951 года, внешнеторговый оборот возрастет: по импорту — на 18%, по экспорту — на 24%. Этот оборот в гораздо большей мере, чем до сих пор, будет расширен между Венгрией, Советским Союзом и странами народной демократии.

Сумма капиталовложений в 1951 году превзойдет сумму капиталовложений предыдущего года на 33% и в отличие от 9,5 миллиардов форинтов 1950 года (учитывая ликвидированный недавно налог с оборота, который вычитается) достигнет 12,6 миллиарда форинтов. Это на 1,5 миллиарда форинтов больше, чем нами было обращено на капиталовложения за весь период трехлетнего плана.

В своей политике капиталовложений мы стремимся к тому, чтобы избежать размельчения капиталовложений: поэтому 58% этих сумм обращается нами на крупные объекты капиталовложений. В 1951 году мы произведем 97 новых больших капиталовложений, из них на производство, то есть на промышленность и сельское хозяйство приходится 61, на транспорт — 13. В этом году уже в полной мере развернутся крупнейшие капиталовложения пятилетнего плана. Капиталовложения в тяжелую промышленность по сравнению с предыдущим годом возрастут на 73%.

К числу прочих крупных капиталовложений тяжелой промышленности относится снабженный электростанцией боршодский комбинат, целью которого будет коксование отечественного бурого угля и снабжение сельского хозяйства искусственными удобрениями; варпалотский комбинат, также снабженный электростанцией, который будет перерабатывать боксит в алюминий; вацский литейный завод, призванный удовлетворять потребность фабрично-заводской промышленности в литье, и цементный завод, который должен будет обеспечивать цементом крупные стройки. Для удовлетворения потребности венгерской промышленности в чугуне и стали мы начнем широкую реконструкцию диошдьерского металлургического комбината.

Капиталовложения в легкую промышленность главным образом служат целям развития текстильной промышленности и увеличения вместимости складов и холодильников. Из капиталовложений в легкую промышленность на текстильную и конфекционную промышленность приходится 46,3%, на пищевую промышленность — 39,2%.

Подавляющая часть капиталовложений в транспорт служит целям строительства объектов, начатых строительством в 1950 году и продолжаемых в 1951 году.

В рамках торговых капиталовложений мы создадим два новых больших государственных универмага и значительно расширим сеть складов. Согласно плану на 1951 год, в этом году должны быть построены

31.600 новых квартир. Мы построим новые поликлиники в Кишпеште, Дунапентеле, Айка, Варпалота, Комло, Печ, Солнок, Сегед и Мако, новые участковые врачебные приемные будут созданы в 43 местах, новые сельские медпункты — в 36 местах. В течение года 70 миллионов форинтов будет израсходовано на здравоохранение на предприятиях. Из этой суммы будут созданы, главным образом, душевые и раздевальни, а также вентиляционное оборудование. Число мест в детских яслях увеличится на 45%.

Задачи технического развития в 1951 году

В угольной промышленности степень механизации рабочих мест мы увеличим с нынешних 28,5% до 38%, а при добыче мы введем врубовые и отбойные машины. В промышленности строительных материалов при помощи введения черпальных и землерезных машин мы в значительной степени механизируем добычу материалов, необходимых для производства кирпичей и черепицы. Мы проведем механизацию в промышленности, механизируем транспортные работы, требующие тяжелого физического напряжения и в усиленных темпах проведем механизацию нашей строительной промышленности.

Чрезвычайно большое значение имеют те наметки плана, которые направлены на лучшее использование имеющегося производственного оборудования. Таким образом намечено достичь увеличения скорости бурения помесячно и по каждому оборудованию при нефтедобыче вместо 430 метров в 1950 году — 520 метров. Скорость бурения находящихся в производстве нефтяных разработок будет увеличена с 1.370 метров до 1.810 метров. В черной металлургии будет увеличен съем с пода доменных печей вместо 817 кгр. с метра в час, а съем с пода мартеновских печей — с 245 кгр. в час до 255 кгр. в час с метра. Использование производственного объема прокатных цехов мы увеличим вместо 71% в настоящее время до 75%. Лучшее использование производства электроэнергии мы намерены провести так, что во время зимнего максимума мы добъемся вместо нынешних 5.320 часов максимума 5.550 часов продолжительности максимума. В промышленности строительных материалов мы увеличим лучшее использование площади печей на основе опыта, полученного в Советском Союзе. По этому способу для производства 1.000 малогабаритных кирпичей вместо 32,1 рабочего часа потребуется 24,8 рабочих часов, вместо 1,040.000 калорий — 880.000 калорий и использование площади обжигательных печей увеличивается с 5.300 штук до 7.850 штук кирпичей. Использование цементообжигных печей мы увеличим вместо 22 кгр. с метра площади в час до 27 кгр., а использование печей для обжига извести увеличится с 3,4 кгр. до 4,0 кгр. в час с квадратного метра площади пода.

В прядильной промышленности мы увеличим использование машинного парка на 8—10%. В кожевенной промышленности мы увеличим производственную емкость ванн для дубления вместо прежних 0,9 тонн в году с кубического метра до 1,3 тонн.

Тракторы государственных МТС должны на каждые 15 лошадиных сил мощности тракторов вспахать 900 нормальных хольдов пашни, из которых 80% должно приходиться на непосредственные работы на земле. Необходимо обеспечить, чтобы в земледельческих кооперациях по край-

ней мере 85% обработки земли, 70% посевных работ и не менее 40% работ по уборке были совершены при помощи машин. В государственных хозяйствах 90% обработки земли, 100% посевных работ и 70% уборки колосовых необходимо произвести машинами. Необходимо произвести по крайней мере двукратное окапывание 50% площади клубнеплодов.

На железнодорожном транспорте, в интересах лучшего использования оборудования мы увеличим среднюю, приходящуюся на один товарный вагон полезную нагрузку с 13,3 тонн до 14 тонн и у пассажирских вагонов будет ускорена скорость передвижения с 29,6 километро-часов до 35 км/часов, а скорость товарных составов — с 13,8 часо-километров до 15,5 часо-километров. Нагрузку товарных составов на главных магистралях при буксировании паровозами необходимо увеличить с 630 тонн до 680 тонн, а на побочных магистралях — с 320 тонн до 344 тонн. Среди средств перевозок средний месячный пробег паровозов необходимо увеличить с 3.130 километров до 3.400 километров, а пробег электровозов — с 10.030 до 10.800 км., пробег дизельных поездов — с 5.126 до 55.00 км., в течение 1951 года.

Большой прогресс будет нами достигнут в 1951 году в области профилирования. Так, например, количестово предприятий, производящих металлорежущие станки, составляло после освобождения 22, а в 1950 году количество производящих металлорежущие станки предприятий составляло уже 16. Кроме того, в 1951 году в 11 предприятиях будут производиться металлорежущие станки. В ходе стягивания в отдельные группы предприятий по роду выпускаемой ими продукции одновременно снижается количество производимых ими видов продукции. После освобождения производили примерно 100 типов, а в 1951 году будет произведено лишь 43 типа.

Число предприятий, занимающихся производством сельскохозяйственных машин, составляло после освобождения 18, в 1950 году — 16 и в 1951 году — 5. Число типов производимых сельскохозяйственных машин составляло после освобождения около 40—45, а в 1950 году — 25. В дальнейшем число типов сельскохозяйственных машин не будет уменьшено, так как мы начнем в интересах механизации сельского хозяйства производство непроизводившихся до настоящего времени сельскохозяйственных машин.

У нас до освобождения было 20 предприятий, производивших горные машины. В 1950 году их было 14, в 1951 году — 9. Число типов машин, производимых этими предприятиями, снизилось, начиная со времени освобождения, с 38 до 29. В это число входят и типы машин, которые производились до настоящего времени.

Профилирование началось уже во время трехлетнего плана у некоторых решающих предприятий, но без предначертания необходимых перспектив. Действия, направленные уже с момента вступления в силу пятилетнего плана в области профилирования, проходили уже при более благоприятных условиях, так как профилирование, вследствии проведенной национализации, распространилось на всю территорию страны. Наряду с формированием профилей у решающих предприятий началось уже перспективное планирование профилей в таком направлении, что все дело развития производства, и в некоторых местах — реконструкция — были направлены по более правильному пути.

Те мероприятия, которые пердусматривают лучшую организацию труда и лучшую охрану здоровья и жизни, способствуют увеличению производительности труда. В угольной промышленности вводится цикличный метод организации труда. В машиностроительной промышленности у производства ряда важнейших товаров мы вводим конвеерную систему и продолжим развитие в области создания рациональных профилей. В усиленной степени распространится метод проектирования производства и подготовка производства. В обувной промышленности мы переведем производство на конвеерную систему вместо 48,5% до 83%.

План 1951 года содержит много предписаний касательно более экономичного использования имеющихся материалов, главным образом при помощи снижения удельного потребления материалов. Так в металлургии потребление тепловых калорий мартеновскими печами необходимо будет снизить на тонну с 1,25 миллионов до 1,2 миллиона. Удельное потребление калорий при производстве электроэнергии необходимо снизить с 5.130 до 5.060 на киловаттчас. Здесь же необходимо при создании новых электростанций увеличить число котлов с пылеугольной топкой вместо 21,5% до 28,6%, а потери электросети, при помощи улучшения ремонта оборудования и лучшим уходом за ним, необходимо снизить с 14,9% до 14,4%. В промышленности по производству точной керамики, благодаря обжигу в тонельной печи удельное потребление тепла будет на 20% ниже прежнего. В химической промышленности при производстве серной кислоты количество употребляемой селитровой кислоты будет снижено с 3,5% до 2,6%, а использование пирита будет снижено с 39% до 37,3%. В текстильной промышленности использование материалов у хлопчатобумажной пряжи будет увеличено с 90,0% до 92,5%, а в льняно-конопляных прядильных — с 70,5% до 74%, в прядильных, производящих картованную шерстяную пряжу — с 83,7% до 86%. В кожевенной промышленности употребляемые до сих пор только как подкладочный материал полосы верхней кожи при помощи нового метода необходимо разработать так, чтобы из нее получился полноценный верх.

Капиталовложениями, предусмотренными планом 1951 года, а также другими средствами технического развития мы значительно увеличим технический уровень нашего производства и транспорта. Так, мы значительно продвинемся в области механизации во всех отраслях народного хозяйства.

Задачи экономики труда на 1951 год

В 1951 году в значительной мере возрастет потребность нашего развивающегося народного хозяйства в рабочей силе. Принимая во внимание отсев состарившихся трудящихся с производства в течение года, в 1951 году потребуется около 200.000 новых трудящихся — не считая потребностей сельского хозяйства.

План широко заботится об обеспечении потребности в кадрах, возникающей в связи с ожидаемым развитием народного хозяйства. В 1951 году число всех студентов университетов и высших школ повысится с 30.980 до 39.200, число учащихся средних школ — с 91.500 до 105.600, число учеников промышленных училищ и школ крупной промышленности поднимется с 49.800 до 57.000. Для отсталости Венгрии в период хортистского режима характерно, что в то время,

как у них в 1938 году дипломы инженеров получило всего 242 человека и общее количество слушателей инженерных факультетов составляло 957, у нас в 1951 году оно достигнет 8.400.

Наряду с ростом занятости дальнейшему подъему жизненного уровня служит повышение средней заработной платы. Согласно предписаниям плана в фабрично-заводской промышленности среднее годовое повышение заработной платы составит 7,8%. План намечает неодинаковое для различных отраслей промышленности повышение. Повышение средней оплаты труда в угольной промышленности превысит 10%.

Последовательное повышение общего жизненного уровня может быть обеспечено только в том случае, если будет повышаться и производительность труда. План 1951 года намечает увеличение производительности труда: для фабрично-заводской промышленности на 23,4%, для строительной промышленности на 20,5%, для транспорта и почтовой связи на 15,9%.

Значительное повышение производства, мероприятия, предпринятые в области технического развития, и в связи с этим экономия, планируемая в области использования материалов, а также повышение производительности труда обеспечат значительное снижение себестоимости предприятий. Выполнение плана снижения себестоимости имеет важное значение с точки зрения полного осуществления задач 1951 года и обеспечения соответствующего уровня социалистических накоплений. Мы должны достичь того, чтобы тяжелая промышленность снизила себестоимость на 8,7%, легкая промышленность — на 4,1%, пищевая промышленность — на 2,5%. Размер снижения себестоимости в строительной промышленности нужно установить гораздо выше, в 14,5%, принимая во внимание неиспользованные возможности, имевшиеся уже и в 1950-ом году.

Дальнейшее развитие плановой работы и доведение планов до рабочих мест

План 1951 года значительно шире, чем раньше, строится на системе народнохозяйственных балансов. Принцип балансов — это ничто иное, как постоянное последовательное гармонирование и уравновешивание потребностей с их покрытием. Балансы мобилизуют скрытые резервы, но только тогда, если они основываются на прогрессивных нормах. Таким образом, правильный материальный баланс содействует увеличению экономии материалов.

Дальнейшим новым, значительным средством нашей плановой работы в 1951 году является то, что по примеру Советского Союза мы перешли на органическое включение в план вопросов технического развития. Дальнейшее развитие означает и то, что план работы и фондов заработной платы охватывает все наше народное хозяйство. В любой области нашего народного хозяйства мероприятия, связанные с заработной платой, можно проводить только в рамках запланированных фондов зарплаты.

Каждый трудящийся — руководитель предприятия или подсобный рабочий, главный инженер или техник, тракторист или заведующий хозяйством должны понять, каковы их конкретные задачи в области вы-

Те мероприятия, которые пердусматривают лучшую организацию труда и лучшую охрану здоровья и жизни, способствуют увеличению производительности труда. В угольной промышленности вводится цикличный метод организации труда. В машиностроительной промышленности у производства ряда важнейших товаров мы вводим конвеерную систему и продолжим развитие в области создания рациональных профилей. В усиленной степени распространится метод проектирования производства и подготовка производства. В обувной промышленности мы переведем производство на конвеерную систему вместо 48,5% до 83%.

План 1951 года содержит много предписаний касательно более экономичного использования имеющихся материалов, главным образом при помощи снижения удельного потребления материалов. Так в металлургии потребление тепловых калорий мартеновскими печами необходимо будет снизить на тонну с 1,25 миллионов до 1,2 миллиона. Удельное потребление калорий при производстве электроэнергии необходимо снизить с 5.130 до 5.060 на киловаттчас. Здесь же необходимо при создании новых электростанций увеличить число котлов с пылеугольной топкой вместо 21,5% до 28,6%, а потери электросети, при помощи улучшения ремонта оборудования и лучшим уходом за ним, необходимо снизить с 14,9% до 14,4%. В промышленности по производству точной керамики, благодаря обжигу в тонельной печи удельное потребление тепла будет на 20% ниже прежнего. В химической промышленности при производстве серной кислоты количество употребляемой селитровой кислоты будет снижено с 3,5% до 2,6%, а использование пирита будет снижено с 39% до 37,3%. В текстильной промышленности использование материалов у хлопчатобумажной пряжи будет увеличено с 90,0% до 92,5%, а в льняно-конопляных прядильных — с 70,5% до 74%, в прядильных, производящих картованную шерстяную пряжу — с 83,7% до 86%. В кожевенной промышленности употребляемые до сих пор только как подкладочный материал полосы верхней кожи при помощи нового метода необходимо разработать так, чтобы из нее получился полноценный верх.

Капиталовложениями, предусмотренными планом 1951 года, а также другими средствами технического развития мы значительно увеличим технический уровень нашего производства и транспорта. Так, мы значительно продвинемся в области механизации во всех отраслях народного хозяйства.

Задачи экономики труда на 1951 год

В 1951 году в значительной мере возрастет потребность нашего развивающегося народного хозяйства в рабочей силе. Принимая во внимание отсев состарившихся трудящихся с производства в течение года, в 1951 году потребуется около 200.000 новых трудящихся — не считая потребностей сельского хозяйства.

План широко заботится об обеспечении потребности в кадрах, возникающей в связи с ожидаемым развитием народного хозяйства. В 1951 году число всех студентов университетов и высших школ повысится с 30.980 до 39.200, число учащихся средних школ — с 91.500 до 105.600, число учеников промышленных училищ и школ крупной промышленности поднимется с 49.800 до 57.000. Для отсталости Венгрии в период хортистского режима характерно, что в то время,

как у них в 1938 году дипломы инженеров получило всего 242 человека и общее количество слушателей инженерных факультетов составляло 957, у нас в 1951 году оно достигнет 8.400.

Наряду с ростом занятости дальнейшему подъему жизненного уровня служит повышение средней заработной платы. Согласно предписаниям плана в фабрично-заводской промышленности среднее годовое повышение заработной платы составит 7,8%. План намечает неодинаковое для различных отраслей промышленности повышение. Повышение средней оплаты труда в угольной промышленности превысит 10%.

Последовательное повышение общего жизненного уровня может быть обеспечено только в том случае, если будет повышаться и производительность труда. План 1951 года намечает увеличение производительности труда: для фабрично-заводской промышленности на 23,4%, для строительной промышленности на 20,5%, для транспорта и почтовой связи на 15,9%.

Значительное повышение производства, мероприятия, предпринятые в области технического развития, и в связи с этим экономия, планируемая в области использования материалов, а также повышение производительности труда обеспечат значительное снижение себестоимости предприятий. Выполнение плана снижения себестоимости имеет важное значение с точки зрения полного осуществления задач 1951 года и обеспечения соответствующего уровня социалистических накоплений. Мы должны достичь того, чтобы тяжелая промышленность снизила себестоимость на 8,7%, легкая промышленность — на 4,1%, пищевая промышленность — на 2,5%. Размер снижения себестоимости в строительной промышленности нужно установить гораздо выше, в 14,5%, принимая во внимание неиспользованные возможности, имевшиеся уже и в 1950-ом году.

Дальнейшее развитие плановой работы и доведение планов до рабочих мест

План 1951 года значительно шире, чем раньше, строится на системе народнохозяйственных балансов. Принцип балансов — это ничто иное, как постоянное последовательное гармонирование и уравновешивание потребностей с их покрытием. Балансы мобилизуют скрытые резервы, но только тогда, если они основываются на прогрессивных нормах. Таким образом, правильный материальный баланс содействует увеличению экономии материалов.

Дальнейшим новым, значительным средством нашей плановой работы в 1951 году является то, что по примеру Советского Союза мы перешли на органическое включение в план вопросов технического развития. Дальнейшее развитие означает и то, что план работы и фондов заработной платы охватывает все наше народное хозяйство. В любой области нашего народного хозяйства мероприятия, связанные с заработной платой, можно проводить только в рамках запланированных фондов зарплаты.

Каждый трудящийся — руководитель предприятия или подсобный рабочий, главный инженер или техник, тракторист или заведующий хозяйством должны понять, каковы их конкретные задачи в области вы-

полнения производственного и технического плана, плана распределения рабочей силы, заработной платы, снижения себестоимости.

Все это, естественно, возможно только тогда, если мы разобьем планы и доведем их до рабочих мест. Так план станет пригодным для мобилизации трудящихся. К сожалению, находится у нас еще большое число таких руководителей — на более или менее ответственных постах — которые считают, что, утвердив план, они выполнили все свои обязанности. Такие плановые работники должны хорошо запомнить слова товарища Сталина: „Только бюрократы могут думать, что плановая работа заканчивается составлением плана. Составление плана есть лишь начало планирования. Настоящее плановое руководство развертывается лишь после составления плана, после проверки на местах, в ходе осуществления, исправления и уточнения плана".

Несомнено, что уже многое сделано в интересах доведения плана до рабочих. У нас есть не одно предприятие, которое добилось в этой области выдающихся результатов. Однако, во многих местах наши товарищи все же еще далеки от того, чтобы правильно выполнить эту, мы спокойно можем сказать, решающую часть плановой работы. На таких предприятиях трудящиеся имеют мало отношения к плану, между трудящимися и планом нет нужной связи. Там же где нет связи между трудящимися и планом, не может быть реализован один из основных рычагов социалистического планирования — творческая инициатива трудящихся масс, которая должна проявиться в встречных планах предприятий. Одной из важнейших задач наших партийных организаций и партийных работников является содействие тому, чтобы трудящиеся во встречных планах вскрывали резервы своих предприятий, которые им известны лучше всего. Встречный план дает возможность сверхпланового улучшения использования материалов, взятия новых обязательств в области производительности и снижения себестоимости.

Из этого ясно, что производственные встречные планы основываются не на требовании новых капиталовложений, а на лучших методах труда, на внедрении новаторских предложений, на выполнении правил экономии материалов, на еще большем расширении трудового соревнования, то есть на большем вскрытии внутренних источников. Поэтому плановая работа на предприятиях должна направлять внимание трудящихся на основные задачи, намеченные планом, на повышение производства, на экономию материалов, инструмента, времени, на снижение брака и себестоимости, на повышение производительности труда, на возможно лучшее использование имеющихся производственных мощностей. Только таким образом план будет способен мобилизовать трудящихся.

Укрепление плановой дисциплины и контроля за выполнением плана

Успешное осуществление народнохозяйственного плана 1951 года требует дальнейшего укрепления плановой дисциплины и контроля. В этой области мы в первую очередь должны порвать с той нетерпимой точкой зрения, согласно которой вопрос о плановой дисциплине суживается до компетенции предприятия и других низовых органов. Плановая дисциплина не

может быть обеспечена до тех пор, пока она не будет реализована среди ответственных плановиков. А ведь некоторые наши плановые работники в Плановом Управлении и в министерствах считают, что об этом вопросе по отношению к Плановому Управлению и к министерствам говорить излишне. Эта удобная точка зрения ведет к такому произволу, какого терпеть нельзя.

На серьезную расшатанность плановой дисциплины указывает тот факт, что руководители предприятий не соблюдают сроков, установленных в плановых предписаниях, обязательств предприятия, договоров, планов капиталовложений. Для оправдания своего опоздания или невыполнения они недобросовестно и поверхностно составляют сводки. Они просят и сами делают незаконные уступки в области сроков. Донесения часто приукрашивают или скрывают действительность, они формальны, содержат общие определения, не пригодны к принятию оперативных мер. Из чувства заводского шовинизма допускаются случаи, когда посылаются бессовестно фальшивые данные. Однако, что самое серьезное: вышестоящие органы и руководители предприятий с величайшим либерализмом относятся к нарушениям плановой дисциплины. За серьезные упущения в области плана или за непринятие во внимание предписания о капиталовложениях ограничиваются выговором или штрафом в 20—50 форинтов. Такие распоряжения не двигают вперед дело плановой дисциплины и контроля за невыполнением плана.

Поэтому нашей решающей задачей является укрепление плановой дисциплины и обеспечение ее во всех областях народного хозяйства. Пятилетний план является законом, а закон нужно соблюдать! В 1951 году в этой области уже нет и не может быть места оппортунизму. В случае необходимости нужно применять строгое наказание, предписываемое законом о защите плана. Необходимо поступать так, потому что тот, кто сносит недисциплинированность, расхлябанность, незаконность, не является верным хозяином плана.

При капиталовложениях также нужно усилить контроль, потому что нами уже допущены серьезные ошибки. Таким является случай с бюкксекским химическим комбинатом. Еще в 1947 году саботажники сумели внушить, что там имеются насыщенные солями воды в таком количестве, что можно построить химический завод. Все это оказалось неправдой. Пропало огромное количество труда и средств, затраченных на бурение. Известен случай и с водохранилищем в Матрахаза. Он обошелся почти в два миллиона форинтов. Выяснилось, что водохранилище было построено в таком месте, где земля впитывает в себя воду. Или возьмем случай со стандартными готовыми домами. Они были сконструированы врагом так, чтобы отравить жизнь жильцам. В то же время одна квартира в таком доме обошлась вдвое дороже, чем обыкновенная хорошая квартира. В сельском хозяйстве в отдельных местах для свиней и для кур построили настоящие дворцы, в других же местах „позабыли" позаботиться о вентиляции. В некоторых местах применяли такие железобетонные конструкции, которые не выдерживали нагрузки, в других же местах их планировали в расчете на втрое большую нагрузку, чем нужно.

Сегодня враг уже не смеет открыто выступать против планового хозяйства, против строительства социализма. Спасаясь от карающей руки диктатуры пролетариата, враг прячется под землю. Свою вредительскую работу он выполняет, пытаясь нанести изнутри ущерб народной демо-

кратии, строительству социализма. Он стремится использовать наши ошибки, нашу неопытность, малейшее ослабление бдительности, что все еще нередкое явление у наших кадров.

Враг, используя каждую маленькую брешь, стремится воспрепятствовать нашему планомерному продвижению вперед. В наше планирование он пытается провести такие „ошибки", „опечатки" и коррективы, которые увеличивают естественные трудности, сопровождающие наше здоровое развитие.

Плановая работа в Плановом Управлении, в министерствах, на предприятиях и на транспорте, в государственных хозяйствах и в производственных кооперативах, во всех областях нашего народного хозяйства неразрывно связана с последовательной борьбой против врага, с упорной теоретической учебой, направленной на освоение учения марксизма-ленинизма, с усилением бдительности.

Не может быть хорошей плановая работа, выполнение и контроль плана, если в подготовке плана, его выполнении и контроле за выполнением руководящая роль не принадлежит авангарду рабочего класса — партии. План, как это не раз подчеркивал товарищ Ракоши, является центральным вопросом классовой борьбы и хорошая работа партийных организаций должна в первую очередь измеряться выполнением плана. Поэтому роль партийных организаций заводов, фабрик, учреждений, государственных хозяйств или торговых отраслей в контроле за выполнением плана исключительно важна, ведь судьба плана решающим образом зависит от трудящихся предприятия и правильной политики низовых организаций партии. От них зависит и выполнение нашего напряженного народнохозяйственного плана 1951 года. Поэтому первостепенной задачей партийных организаций и партийных работников является: хорошей политической работой содействовать разбивке плана, доведению его до рабочего места, принимать участие в этой работе. Их задача: хорошей политической работой обеспечить выполнение и перевыполнение плана.

В 1950 году наши партийные организации и партийные работники уже привыкли к тому, что вопрос производства является их центральной задачей, но они еще не привыкли рассматривать вопрос производства на основе плана. Наши партийные организации и партийные работники сегодня уже вообще заботятся о производстве, но они мало занимаются вопросом о выполнении производственного плана по товарам. Наши партийные работники должны учиться тому, чтобы занимаясь производственными вопросами, исследовать не только достигнутые производственные результаты, но и то, при каких условиях предприятие достигло этих разультатов. Только если партийные организации постоянно держат на повестке дня контроль за планомерной работой, контроль за планом снижения себестоимости, использования материалов, распределения рабочей силы, производительности и т. д., если наши партийные работники с необходимой бдительностью и соответствующим образом подготовившись берутся за вопросы плана, если они развиваются в передовых плановых работников — и в то же время не вмешиваются незаконно в непосредтсвенное руководство предприятием — мы можем избежать тех ошибок, которые были допущены нами в 1950 году.

План напряжен, но он и не может быть другим, потому что наш народ нуждается во все большем количестве промышленных товаров,

продовольствия, квартир, школ. Этого требует и строительство социализма, защита мира. Партийные организации должны и в дальнейшем быть двигателями плана, должны вовлекать в большую работу по выполнению плана самые широкие слои трудящихся, особенно женщин и молодежь. Хорошей политико-просветительной работой они должны мобилизовать техников, инженеров, ученых, широкие слои интеллигенции и государственный аппарат. Советы также должны принять участие в этой работе.

Венгерский трудовой народ в промышленности, в сельском хозяйстве, на транспорте, в научных и проектных институтах, во всех отраслях народного хозяйства уже и до сих пор показал и покажет и в будущем какую большую силу представляет инициатива и творческие способности трудящихся. Символом этого является трудовое соревнование и стахановское движение, которое развернулось в честь семидесятилетия товарища Сталина, а затем во время „корейской недели", и то соревнование, которое развертывается сейчас в честь съезда нашей партии. Трудовое соревнование в декабре 1949 года было выражением благодарности, верности и любви к великому вождю трудящихся мира — товарищу Сталину: „корейская неделя" была выступлением солидарности венгерских трудящихся с героическим корейским народом, борющимся против покушающихся на его свободу империалистических авантюристов. Разворачивающееся сейчас трудовое соревнование является обещанием съезду нашей партии, что на своем славном пути к осуществлению пятилетнего народнохозяйственного плана, к строительству и защите социализма венгерский народ не знает таких трудностей, перед которыми он бы остановился: что нет таких намеченных партией задач, которые он не выполнил бы в духе учения великого и мудрого знаменосца социализма — товарища Сталина. Так народнохозяйственный план 1951 года под руководством нашей партии и товарища Ракоши станет новой, большой и могучей победой нашего строящего социализм народа.

План текстильной промышленности на 1951 год

План 1951 года ставит перед трудящимися венгерской текстильной промышленности большие задачи. В текущем году текстильная промышленность увеличит свое производство на 18,1%, а вместе с конфекционной промышленностью — на 31,6%.

Производство хлопчато-бумажной ткани в текущем году увеличится по сравнению с производством 1950 года на 16,1%, производство шерстяной ткани — на 9,2%, производство льняной и конопляной ткани — на 16%, производство шелковой ткани — на 18%, производство трикотажа и вязанных изделий — на 27%, производство галантереи — на 25% и производство конфекционных товаров — на 240%.

План, утвержденный на 1951 год по текстильной промышленности, по многим товарам намного превосходит уровень, предусмотренный первоначально в пятилетнем плане. Так, например, производство хлопчатобумажной ткани и пряжи достигнет почти уровня производства 1953 года, производство льна и конопли достигает уровень производства, предусмотренного на 1952 год. Производство трикотажа превосходит на 37%, галантереи — примерно на 28% уровень намеченного первоначально на 1954 год плана. Выполнение увеличившихся задач обеспечено и капиталовложениями. В 1951 году капиталовложения в текстильную промышленность на 70% превысят капиталовложения 1950 года.

Самые значительные капиталовложения в промышленность по переработке хлопка — постройка новой, большой мощности прядильной в Капошваре.

Льняная и конопляная промышленность при помощи построения новых оборудований по увлажнению готовится к переработке увеличившегося количества волокна.

Развитие государственных хозяйств после освобождения

Начиная с конца 1948 года секторы венгерского народного хозяйства, в том числе и государственные хозяйства, развиваются быстрыми темпами. Площадь государственных хозяйств, начиная с конца 1948 года по ноябрь 1950 года, увеличилась с 0,62% до 5,9% от всей пахотной площади страны. Стало быть, площадь государственных хозяйств увеличилась по сравнению с 1948 годом почти в 10 раз.

В соответствии с увеличением площади увеличилось техническое оснащение государственных хозяйств, которое на много превзошло общее оснащение всего сельского хозяйства страны. Это вполне понятно, так как стоящая на высоком уровне развития техника является первостепенным условием крупнопроизводственного сельскохозяйственного производства.

Тракторный парк государственных хозяйств увеличился с конца 1948 года по ноябрь 1950 года почти в 16 раз. Еще более показательным является это увеличение, если мы посмотрим увеличение мощности — число лошадиных сил, занятых в государственных хозяйствах, которые в указанное время увеличилось почти в 17 раз.

Наши государственные хозяйства получили средства механизации, в первую очередь новые современные машины, главным образом из Советского Союза. Советский Союз предоставил в распоряжение нашего сельского хозяйства и 20 комбайнов.

Непосредственной экономической помощи Советского Союза, советской науке и помощи советских специалистов, мы обязаны в большой степени за результаты, которых достигли наши государственные хозяйства в росте урожайности: в течение одного года, с 1949 по 1950 г. г., значительно увеличилась урожайность по большинству сельскохозяйственных культур.

Значительных результатов мы достигли по урожайности следующих культур:

Культуры	1949 г. средняя урожайность центнера с 1 хольда	1950 г. средняя урожайность центнера с 1 хольда
Пшеница	9.06	9.94
Рожь	8.53	9.50
Ячмень	10.08	9.38
Овес	6.98	4.11

Снижение урожайности ячменя и овса, приходящаяся на 1 хольд, произошло из-за нынешней засухи.

Рост территории государственных хозяйств и увеличение средней урожайности по основным культурам выявляется в итогах сбора урожая государственных хозяйств.

Культуры	1949 г. вагон	1950 г. вагон
Пшеница	1.750	8.302
Рожь	564	2.416
Ячмень	796	2.818
Овес	378	676
Кукуруза	713	3.877

Развитие в области роста поголовья скота такое же, как и в области выращивания сельскохозяйственных культур.

	1949 г. голов	1950 г. ноябрь голов
Лошади	2.688	16.318
Крупный рогатый скот	6.848	78.198
Свиньи	15.510	371.101
Овцы	10.075	119.193

Значительно возросло и число занятых в государственных хозяйствах рабочих и служащих.

В конце 1948 г.	В ноября 1950 года
8.306 чел.	32.720 чел.

В деле введения новых отраслей выращивания сельскохозяйственных культур и в массовом выращивании впереди идут также государственные хозяйства. Государственные хозяйства уже в 1950 году выращивали хлопок на 7.700 хольдах земли, урожай с которых по нашей оценке составляет 21.280 центнеров. Средняя урожайность с хольда составляет 2.77 центнеров. Если учесть, что в нашей стране на пахотных землях вообще не выращивали хлопок, то этот результат можно назвать выдающимся. Отдельные государственные хозяйства, как например государственное хозяйство в Домбедьхаза, достигли больших результатов в этой области. Здесь например. на 50 кат. хольд. добились урожайности в 6 центнеров с хольда, а на 150 хольдах — урожайности в 3 центнера. В государственном хозяйстве Кишзомборн с 70 кат. хольдов добились средней урожайности в 4.5 центнера.

Постановление Совета Министров Венгерской Народной Республики об экономии

В первом году пятилетки наше народное хозяйство сделало огромный шаг вперед. Производство нашей фабрично-заводской промышленности за III квартал этого года на 36 % превысил уровень производства соответствующего периода 1949 года. Сумма капиталовложений по сравнению с прошлым годом удвоилась, а производительность труда в течение одного года повысилась на 19,4 %.

Приумножению этих успехов, дальнейшему быстрому развитию нашего народного хозяйства все более препятствует проявляющееся во всех областях отсутствие экономного ведения хозяйства. Во многих областях производства, капиталовложений, транспорта, торговли и государственной администрации можно наблюдать излишнее расходование средств, в некоторых учреждениях и на некоторых предприятиях определенно заметны признаки расточительства.

Напряженное международное положение, защита мира требует ускорения строительства социализма и укрепления обороны родины. Важным условием этого является усиление экономии материалов, машин, рабочей силы, что дает возможность мобилизовать новые мощные резервы для ускоренного развития нашего народного хозяйства.

I.

Совет Министров констатирует основные явления отсутствия экономного ведения хозяйства.

1. В области использования материалов расточительство проявляется в плохом использовании материалов, в высоком проценте отходов, в браке, в неэкономном использовании вспомогательных материалов. Излишне используется значительное количество угля, электроэнергии, горючего. Расходы на материалы составляют почти половину стоимости промышленного производства. Поэтому каждый процент экономии материалов означает для нашего народного хозяйства много миллионов форинтов прибыли.

На предприятиях валяются ценные, ненужные материалы, которые могут быть использованы в других местах. Расследования, проведенные Государственным Контрольным Центром лишь на 90 предприятиях, вскрыли находящиеся там в течение ряда лет неиспользованные запасы материалов стоимостью в 260 миллионов форинтов.

Большую часть цветных металлов, кокса, хлопка, кожи и других очень важных с точки зрения промышленного производства материалов можно приобрести лишь путем импорта, частью из капиталистических стран. Несмотря на это, в нашей стране совершенно пренебрегают заменой импортируемых материалов отечественными материалами и заменителями. Обработка и утилизация побочных продуктов производства находится лишь в зачаточном состоянии. Таким образом пропадает значительное количество доменного шлака, кожи, текстильного сырья, химических веществ. Неудовлетворителен и сбор утиля. Вследствие этого путем импорта надо покрывать потребность и в таких материалах, которые можно найти в стране,

но которые вследствие плохой организации и халатности попадают на свалку.

Для осуществления экономии материалов необходимы организация распределения материалов и применение норм на материалы. Однако орган по распределению материалов создан лишь недавно, а первые нормы на материалы будут введены лишь в 1951 году, так как в промышленности с запозданием были осуществлены решения относительно подготовки и применения норм на материалы.

Общее явление в государственных хозяйствах — халатное отношение к уборке и хранению сельскохозяйственных продуктов, кормовых, машин и инструментов. Большие возможности для экономии имеются также и в производственных кооперативах. Запоздалая уборка урожая, а также небрежное хранение убранных сельскохозяйственных продуктов дают ежегодно потерю зерна в 4—5 процентов. Промокание кормовых вследствие плохой кладки стогов причиняет ущерб на сумму в десятки миллионов форинтов. Вследствие неправильного применения удобрений теряется значительное количество их питательной силы. Вследствие неправильного и небрежного хранения молока ежегодно становятся непригодными для потребления несколько миллионов литров.

2. В области капиталовложений также наблюдается отсутствие экономии, хотя в этой области экономия имеет очень большое значение. В 1951 году на капиталовложения предусматривается 11,7 миллиарда форинтов, а в последующие годы эта сумма последовательно возрастает.

Подготовка капиталовложений, несмотря на заметное за последнее время несомненное улучшение, все еще на удовлетворительна. Органы, уполномоченные планировать капиталовложения, игнорируют точку зрения экономии, не стремятся к сокращению инвестиционных расходов. Часто для планирования нет надлежащего времени, поэтому многие строительства проводятся без плана, что повышает расходы на строительство. Неплановость подготовки проявляется также и в том, что во многих случаях менее важные капиталовложения опережают важные и требующие более длительной подготовки капиталовложения. Этот метод изменил распределение капиталовложений за счет промышленности. При обосновании капиталовложений часто не проверяется основательно тот вопрос, нельзя ли повысить производство с помощью лучшего использования имеющихся зданий, без постройки новых. Хотя общеизвестно, что машинный парк нашей промышленности не использован надлежащим образом, все же не принимается должным образом во внимание возможность повышения числа смен, снижения простоя машин вместо приобретения новых.

Недостаточно проявляется экономия и в планировании и оформлении строек. Размеры зданий часто преувеличены, а оформление нередко излишне дорого. Эта ошибка особенно остро проявляется при строительстве сельскохозяйственных сооружений. Значительная часть новых государственных магазинов построена также без экономии средств, в роскошном оформлении. При составлении типовых планов не применяется в достаточной степени метод стандартизации. Проектировщики часто излишне применяют более дорогие железобетонные конструкции, вместо конструкций, изготовляемых из более простых, более дешевых материалов.

При капитаовложениях в машиностроение планы оборудования и конструкций составляются неоднократно в размере, рассчитанном на большую, чем необходимо, грузоподъемность и производственную мощность. Завышенные требования проявляются часто в том, что вместо машин, необходимых для выполнения одной операции, приобретаются сложные машины.

3. Расточительство бросается в глаза также и в области использования рабочей силы. Несмотря на то, что в горной промышленности, в строительстве и в других отраслях проявляется недостаток в рабочей силе, а недостаток в квалифицированных рабочих имеется почти во всех отраслях промышленности, на части предприятий все же занято большее число рабочих и служащих, чем это было бы необходимо при правильной организации труда.

Во многих местах неудовлетворительно соотношение между числом трудящихся, не

занятыми непосредственно в производстве, и числом трудящихся, занятыми непосредственно на производстве. Число служащих государственных предприятий оптовой торговли, которые и так уже превышают полагающееся число с 43 тысяч в начале года к ноябрю месяцу увеличилось до 52 тысяч. Непрерывно растет штат государственного аппарата, включая органы и центры, действующие в форме предприятий, но выполняющие в сущности административные задачи. Это в большой части является последствием бюрократизма. С другой стороны, большой штат сам по себе может служить развитию бюрократизма.

4. Административные расходы государственного хозяйства на 1951 год составляют 6,2 миллиарда форинтов. Такая сумма этих расходов не подсчитана с достаточным обоснованием. Во многих местах отсутствуют нормы расходов, а там где они есть, они недостаточно жестки. Например, расходы на командировки съедают в 1951 году 200 миллионов форинтов. Слишком частые и излишние командировки означают не только серьезную материальную нагрузку для государства, но усиливают и бюрократизм. В некоторых учреждениях и на предприятиях проявляется расточительство в расходах на представительские цели. Излишние и роскошные устройства празднеств, приемов и т. д., дорогая меблировка помещений, незаконное пользование государственными автомобилями и легкомысленное обращение с государственными деньгами в различных других формах принимает неоднократно такие размеры, которые недопустимы в строющей социализм стране.

II.

Совет Министров в интересах устранения перечисленных ошибок и недостатков, а также всестороннего усиления экономии постановил следующее:

1. В области использования материалов министры металлургической и машиностроительной промышленности, горной и энергетической промышленности, легкой промышленности, строительства, снабжения, а также транспорта и связи, с привлечением своих технических служащих и трудящихся, должны организовать и обеспечить экономное распределение материалов и энергии. Надо особенно экономить следующие материалы: железо, цветные металлы, уголь, нефть, бензин, лес, цемент, хлопок, кожу, бумагу и все импортируемые материалы.

В интересах осуществления усиленной экономии:

а) количество шихты, необходимой для изготовления 100 тонн проката, в 1951 году надо снизить до 146 тонн, против 150 тонн, расходуемых в 1950 году;

при изготовлении фабрикатов машиностроительной промышленности удельный вес проката и кованных изделий в 1951 году надо снизить на 7—10 процентов;

в 1951 году на одну треть надо сократить брак литья;

при изготовлении пряжи в 1951 году надо повысить использование хлопка против 86 процентов в 1950 году до 92 процентов и с помощью этого достичь экономии на сумму в 16 миллионов форинтов;

количество кожи, расходуемой на заготовки и подметки для обуви, надо сократить на 5 %, и из сэкономленной таким образом кожи изготовить 400 тысяч пар обуви;

кроме уже предусмотренной 5-процентной экономии угля, все государственные учреждения и предприятия должны сэкономить 5% электроэнергии, используемой на освещение; министр горной и энергетической промышленности в течение одного месяца должен представить предложение о более равномерном распределении потребления электроэнергии по временам дня; министры транспорта и земледелия в течение одного месяца должны установить нормы потребления горючего для грузовиков и пассажирских автомобилей и для тракторов таким образом, чтобы по сравнению с теперешним потреблением была достигнута экономия в 10%.

В интересах лучшего использования машин и сокращения расходов на ремонт на каждом предприятии должен быть организован плановый предупредительный ремонт. Для каждого типа машин и средств передвижения надо определить срок работы между двумя ремонтами и норму расходов на ремонт.

Министр земледелия должен обеспечить, чтобы в государственных хозяйствах и производственных кооперативах:

путем своевременного и заботливого проведения работ по уборке урожая, а также вследствии надлежащего хранения, потери зерна, составляющие в настоящее время около 4—5 процентов, должны сократиться до 1,5%:

проводить строгую экономию кормовых и планомерно повышать степень использования кормовых.

Министр земледелия должен ликвидировать в государственных хозяйствах бессистемность и халатность в выдаче материалов, в складировании их и хранении, организовать систему точного отчета и контроля.

б) Совет Министров дает указание представителю Планового Управления и соответствующим министрам: с включением исследовательских институтов и заинтересованных предприятий, выработать методы, гарантирующие замену импортируемых материалов отечественными материалами, расширить производство заменителей и их использование. Председатель Планового Управления вне очереди должен давать разрешения на капиталовложения, необходимые для проведения опытов, а также для производства заменителей. Совет Министров призывает всех трудящихся, особенно инженеров, техников, новаторов и стахановцев представить предложения о замене импортируемых материалов. Министры легкой промышленности, внутренней и внешней торговли должны пересмотреть номенклатуру товаров из импортируемых материалов, и в течение одного месяца представить предложение о прекращении производства отдельных товаров из импортированных материалов и о замене импортированных материалов отечественными материалами.

в) Совет Министров обязывает заинтересованных министров заботиться об обработке и утилизации отходов производства. Если утилизация невозможна внутри предприятия, местные советы должны организовать местные предприятия для обработки побочных продуктов и поддерживать кустарные кооперативы, создающиеся для этой цели.

Председатель Планового Управления по министерствам и по отраслям промышленности, а министерства на основании планов по предприятиям, должны определить количество обязательно сдаваемого ими железного лома и других отходов. Министр внутренней торговли должен создать организацию по сбору утиля, которая будет собирать ценный утиль, накопляющийся в домашних хозяйствах. С помощью этих мероприятий в течение 1951 года по сравнению с 1950 годом по крайней мере на 50% надо повысить сбор железного лома, отходов цветных металлов, кожаных и бумажных отходов, утиля. Совет Министров призывает прежде всего молодежь принять участие в сборе утиля и этим содействовать укреплению социалистической промышленности.

г) Совет Министров дает указание председателю Планового Управления, министрам металлургической и машиностроительной промышленности, горной и энергитической промышленности, легкой промышленности, строительства, снабжения и транспорта наладить учет находящихся на предприятиях излишних, неиспользованных запасов. До 1-ого мая 1951 года они должны предоставить в распоряжение народного хозяйства неиспользованные запасы на сумму в 500 миллионов форинтов, в том числе железных изделий на сумму в 300 миллионов форинтов.

д) Плановое Управление, кроме вводимых 1 января 1951 года норм на материалы для 400 видов товаров, в течение года должны выработать нормы для дальнейших 1.000 видов товаров, и этим обеспечить, чтобы в течение одного года использование материалов и контроль за их использованием на 70% происходил на основании норм.

е) На наших промышленных и транспортных предприятиях путем сокращения производственного процесса, использования излишних запасов, сокращения запасов на складах, экономии материалов надо достичь значительного сбережения оборотных средств. Принимая во внимание повышение производства, в течение 1951 года предприятия тяжелой промышленности на 15 процентов, предприятия легкой промышленности на 10 процентов должны снизить свои потребности

в оборотных средствах по сравнению с 1950 годом.

2. В интересах укрепления плановости капиталовложений и ликвидации проявляющегося в отдельных случаях расточительства председатель Планового Управления должен выработать подробный порядок подготовки и утверждения капиталовложений. Постановление должно предусматривать срок, необходимый для подготовления сметы капиталовложений, предусмотреть более серьезное обоснование, и в более широком размере осуществить индивидуальную ответственность. Подготовка и утверждение капиталовложений на 1952 год целиком должны произойти по новой системе.

Председатель Планового Управления и соответсвующие министры до утверждения капиталовложений должны тщательно проверять, нельзя ли достичь цели с помощью лучшего использования уже действующих предприятий, с помощью использования оборудования при большем числе смен, или путем расширения предприятий, требующих меньших расходов.

Тщательной подготовкой, обеспечением материалами и оборудованием надо достичь сокращения сроков капиталовложений. Начатые капиталовложения, стройки можно консервировать лишь в исключительных случаях и лишь с разрешения Совета Министров или Совнархоза. Министр строительства в возможно которкий срок обязан закончить неоконченные в 1950 году стройки.

Министр строительства должен переработать нормы, устанавливающие размеры конструкций зданий, на основании обеспечивающих удовлетворительную безопасность, экономных советских норм. В связи с этим использование цемента и железа надо сократить в среднем на 15%. Министры металлургической и машиностроительной промышленности и горной и энергитической промышленности обязаны заботиться о том, чтобы предприятия тяжелой промышленности поставляли железо и цемент по установленным министром строительства стандартам. Проектировщики должны стремиться к планированию простых, экономых конструкций, в типовых проектах надо особо обращать внимание на экономию, надо значительно повысить применение стандартных элементов и нормированных размеров конструкций. Министры строительства и земледелия должны обеспечить, чтобы сельскохозяйственные сооружения в будущем изготовлялись в более простом оформлении, по крайней мере на 30 процентов из имеющихся на месте стройматериалов. Они должны заботиться о том, чтобы стоимость сельскохозяйственных сооружений в будущем году сократилась на 20—50% в зависимости от вида сооружения.

Председатель Планового Управления и соответствующие министры должны разрешать капиталовложения на оборудование лишь на основе подробно разработанных и утвержденных планов производственного процесса. Они должны заботиться о том, чтобы, где это возможно, приобретались более простые машины. Проектировщики машин должны стремиться к решениям, требующим наименьшего количества материалов, и к планированию конструкций, состоящих из возможно более простых, стандартных деталей.

3. В интересах ликвидации расточительства, проявляющегося в области использования рабочей силы, Совет Министров обязывает всех министров воспрепятствовать росту числа административных и других, работающих непосредственно на производстве трудящихся. Новые задачи должны быть разрешены не путем повышения штатов, а путем устранения бюрократизма при теперешних штатах. Они должны требовать от производственных предприятий сокращения числа работающих в области администрации и на подсобных работах в соответствии с числом рабочих, занятых физическим трудом.

Министр внутренней торговли должен заботиться о перемещении излишней рабочей силы из оптовой торговли в растущую государственную розничную торговлю. Число служащих государственных учреждений по состоянию на 1 ноября 1950 года — кроме исключительных случаев — повышать нельзя. В целях экономии в этой области, для выработки штатов государственных административных органов и для обсуждения предложений, касающихся штатов, создается госу-

дарственная комиссия по вопросам штатов.

Министр финансов и соответствующие министры в течение одного месяца должны определить круг работ в учреждениях и на предприятиях, где можно ставить лишь стариков и инвалидов. Занятые в настоящее время на этих работах молодые и здоровые трудящиеся должны быть направлены на производство, а пожилых, уже не выполняющих существенной работы производственных рабочих надо переместить на их место.

4. В области государственного аппарата министр финансов до 31 марта 1951 года должен проверить нормы административных расходов, обращая особое внимание на сокращение расходов на представительские цели. До указанного срока должны быть выработаны также и отсутствующие нормы расходов. В ходе проверки норм административных расходов надо достичь снижения приблизительно на 10%. Командировочные расходы в области государственной администрации министр финансов должен сократить на 20%.

В целях укрепления финансовой дисциплины Совет Министров постановляет, что руководители финансовых отделов отдельных министерств и местных советов могут назначаться и увольняться лишь с одобрения министра финансов. Руководителям финансовых отделов обеспечиваются юридические права, подобные правам главных бухгалтеров предприятий.

В целях содействия экономии трудящихся Совет Министров призывает министра финансов в 1951 году значительно повысить государственную поддержку кооперативам трудящихся по постройке квартир и семейных домов. Министр строительства должен заботиться о том, чтобы в 1951 году в рамках строительных кооперативов было построено по крайней мере 2.000 квартир и семейных домов.

Министр финансов должен обеспечить создание сети филиалов Государственной Сберкассы, в первую очередь вблизи предприятий, чтобы трудящиеся без потери времени могли внести сэкономленные ими деньги на процентные или выигрышные сберкнижки. Министр финансов, кроме процентов также и другими средствами, в первую очередь проведением оплаты за пользование электричеством, газом и др. не наличными деньгами, а переводами с текущего счета, должен содействовать выгодности помещения сэкономленных денег трудящихся в качестве взносов.

*

1. Совет Министров дает всем министерствам указание в течение одного месяца выработать и постепенно внедрить правила экономии в подчиненных им областях. Особое внимание должно быть обращено на планы экономии сырья, угля, электроэнергии за заводах и предприятиях.

2. Для руководства мероприятиями по экономии и для согласования работ в этой области Совет Министров назначает Комитет по экономии сроком на один год.

Совет Министров обязывает министров, руководителей учреждений и председателей местных советов осуществлять дисциплинарную и материальную ответственность нарушивших экономию и строго и быстро наказывать расточителей.

3. Совет Министров предлагает председателю Государственного Контрольного Управления контролировать выполнение настоящего постановления, а также выработанных министрами подробных планов по проведению мероприятий по экономии. Государственное Контрольное Управление каждые три месяца должно представлять Совету Министров доклад о ходе выполнения постановления Совета Министров об экономии.

Совет Министров заявляет, что долгом ответственных государственных руководителей является осуществление самого экономного ведения хозяйства в порученной им области. Они должны поддерживать предложения трудящихся, заботиться о широком внедрении правильных предложений, твердой рукой, быстрыми, решительными мероприятиями ликвидировать расточительство и строго поступать по отношению к расточителям государственных денег, результатов труда миллионов трудящихся.

Совет Министров призывает Общегосударственный Совет Профсоюзов при помощи просветительной и организационной

работы сделать экономию одной из центральных задач трудового соревнования. Совет Министров призывает всех трудящихся считать дело экономии одним из важнейших звеньев выполнения нашего пятилетнего плана. Они должны считать своей повседневной задачей укрепление мощи государства трудящихся путем усиленной экономии. Особое внимание они должны обратить на экономию материалов, угля, топлива, инструментов, электроэнергии. Они не должны забывать, что экономия каждой тонны угля, железа, каждого центнера хлеба и кормовых, каждого метра ткани, каждого кирпича, каждого форинта служит развитию нашего народного хозяйства, выполнению нашего пятилетнего плана, укреплению мощи нашей родины.

Научно-исследовательские институты содействуют развитию нашей промышленности

В интересах расширения научно-исследовательской работы наше правительство создало целый ряд научно-исследовательских институтов. Так для развития технологии исследования металлов были созданы Научно-Исследовательский Институт чугуна и Институт алюминия и легких металлов. Важной задачей обеих институтов является — поставить на службу нашему народному хозяйству неиспользованную до настоящего времени руду и побочные продукты ее добычи. Среди ископаемых богатств в Венгрии в наибольшем числе можно найти боксит. На основании лабораторных опытов, направленных на полное использование бокситовой руды мы можем предположить, что мы вскоре сможем использовать и ценные побочные продукты этого важного сырья. Трудящиеся Научно-Исследовательского Института чугуна разработали такие ценные виды чугуна, при помощи которых на отдельных участках работы необходимо использовать на 30—60% меньше материала при изготовлении аналогичных заготовок, чем при ныне употребляемом чугуне.

В области обработки металла на металлорежущих станках большое значение имело введение скоростной резки металлов. При скоростной резке металлов употребляют особой жесткости инструмент. Работы по обточке инструмента раньше производили только на особых точильных камнях. Большую помощь инструментальщикам оказал институт введением метода анодно-механической заточки, разработанного совместно с новаторами завода МАВАГ на основе советского опыта. При помощи этого метода изготовление инструмента производится уже не на точильном камне, а электрической обработкой. Таким образом этот новый метод дает возможность работать не только быстрее, намного дешевле, но и качественнее. При помощи нового метода мы сможем сэкономить валюту и на привозимых из заграницы камнях.

Успехи земледельческих кооперации

Территория земледельческой кооперации „Красная Звезда" в течение одной недели увеличилась с 3.783 хольдов до 5.676 хольдов, и число членов кооперации увеличилось в течение одной недели на 386. В земледельческой кооперации „Танчич" неделю тому назад было „только" 450 членов трудящихся крестьян, работавших на 1.691 хольде земли. Ныне в этой кооперации число членов насчитывает уже 762 человека, работающих на 2.441 хольде. Так же увеличились, как по площади, так и по территории, остальные кооперации. В Туркеве ныне имеется уже много улиц, на которых проживают исключительно члены земледельческой кооперации. В Туркеве трудящиеся крестьяне обрабатывают коллективно уже 12.000 хольдов земли. В течение одной недели, под водительством Партии, и следуя мудрым словам тов. Матиаса Ракоши, 1.105 семей, в составе 1.438 человек, которые принесли с собой в общее хозяйство 6.218 хольдов земли, вступили на единственно верный путь развития — кооперирование.

Обязательства трудящихся легкой промышленности в области экономии материалов означают для нашего народного хозяйства экономию в сумме 7,029.900 форинтов

Трудящиеся легкой промышленности взяли на себя большого значения обязательства в области производства, экономии материалов и в области качества выпускаемой продукции, в связи со II Конгрессом Венгерской Партии Трудящихся. Благодаря этим обязательствам потребители получат на 315.500 кгр. больше хлопчатобумажной пряжи, 524.000 метров хлопчатобумажной ткани, на 211.000 кгр. больше бумаги, на 47.000 кгр. больше подошвенной кожи и на 92.000 пар кожаной обуви.

В области обязательств по экономии сырья и материалов впереди идут трудящиеся фабрики „Мадьяр Памутипар", которые поставили себе целью сэкономить сырья и материалов на сумму в 900.000 форинтов. В прядильном цехе Келенфельдского текстильного комбината увеличат на 3,2% использование сырья. В ткацком цехе трудящиеся обязались снизить количество отходов с 0,63% до 0,36%.

Трудящиеся фабрики „Киштекст" обязались увеличить выпуск первосортного и второго сорта товаров на пять процентов по сравнению с 1950 годом. На прядильной фабрике в городе Дьер трудящиеся изменят соотношение в выпуске первосортного товара, который будет составлять 92,5% всех выпускаемых фабрикой товаров. На венгерской фабрике шерстяных изделий 170 ткачей взяли на себя социалистическое обязательство выпускать исключительно только первосортный товар.

В ходе соревнований в честь конгресса трудящиеся деревообрабатывающей промышленности произведут сверх плана 820 шкафов и 1.572 письменных столов. Только одни трудящиеся фанерного цеха деревообделочного комбината по Ваци-ут взяли на себя обязательство сэкономить на материале 81.000 форинтов. Трудящиеся Городской фанерной фабрики обязались сэкономить 329 тонн топлива. Трудящиеся мебельной фабрики в Андьалфельде взяли на себя обязательство выпускать на 100% качественную продукцию.

АГРИМПЭКС

ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ ТОВАРАМ

АДРЕС, БУДАПЕШТ, V., УЛ. НАДОР 22.

Адрес для телеграмм: АГРИМПЭКС • Телефон: 180-996

ЭКСПОРТИРУЕТ ВО ВСЕ СТРАНЫ СВЕТА:

РАЗЛИЧНЫЕ СЕМЕНА *(семена огородных растений, семена технических культур, семена злаковых растений, семена цветов).* МЕЛЬНИЧНЫЕ ПРОДУКТЫ *(пшеничную муку).* СЫРОЕ И РАФИНИРОВАННОЕ РАСТИТЕЛЬНОЕ МАСЛО, МАРГАРИН. СЕМЕНА СТРУЧКОВЫХ РАСТЕНИЙ *(фасоль, горох, чечевица).*

САХАР • СОЛОД • КРАХМАЛ • ПРИВИТЫЕ ВИНОГРАДНЫЕ САЖЕНЦЫ

ХЕМОЛИМПЕКС

Национальное Объединение Внешней Торговли по экспорту и импорту нефтепродуктов и химтоваров

Нефть и нефтепродукты. Резиновые изделия, органические и неорганические химпродукты

БУДАПЕШТ, УЛ. НАДОР Д. 2.

Телеграфный адрес: ХЕМОЛИМПЕКС. ★ Тел.: 182-990

„ЭЛЕКТРОИМПЭКС" Государственное Предприятие Внешней Торговли по электротехническим и точно-механическим товарам

Почтовый адрес: Будапешт 51, п/я 4. Телеграфный адрес: „Электро" Будапешт

Электрические счетчики — Измерительные приборы — Кабели и провода — Электромонтажные материалы — Бытовые электроприборы — Изоляционные материалы — Медицинское электрооборудование — Рентгеновские аппараты — Телефонные станции, аппараты — Телеграфное оборудование — Приемные и передаточные радиостанции — Сигнализационное оборудование для железных дорог — Радиоприемники и радиодетали — Измерительные приборы — Узкопленочные кинопроекционные аппараты — Патефоны — Репродукторы и динамики — Выпрямители — Аккумуляторы и элементы — Ампулы и стеклянные изделия для медицинских и химических целей — Термосы — Лампы накаливания — Радиолампы для передатчиков и радиоприемные лампы — Линзы очковые, оптические изделия — Геодезические приборы — Часовые токарные станки и часовой инструмент — Водомеры и газовые счетчики — Часы — Медицинский инструментарий — Лабораторное оборудование — Пирометрические контрольные приборы

АРТЕКС

ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ

Будапешт, V-ый район, ул. Надор 31 ★ Телефон: 313-330

Экспорт: Предметы венгерского народного искусства
Венгерская кустарная промышленность
Венгерский художественный промысел
Искусственные удобрения
Мебель — Гнутая мебель

ХУНГАРОТЕКС

Венгерское Национальное Предприятие по Внешнему Обороту

Адрес: Будапешт, 51 ★ Телеграфный адрес: КУЕЛФОРГ ★ Телефон: 187-800

ЭКСПОРТ:

шерстяные и хлопчато-бумажные ткани, ткани из шелка и вискозы, льяные и коноплянные товары, мужские, дамские и детские прорезиненные плащи, дамская и детская конфекция, трикотажные товары, замки „молния", хлопчато-бумажная и льяная пряжа, ленты, галантерея, кружева, занавеси, технические товары из фетра, шляпы и фетры для шляп

МЕТАЛЛИМПЭКС

Национальное Внешнеторговое Предприятие Стальной Промышленности

ЭКСПОРТИРУЕТ:

1. Стальные трубы, бесшовные и со сварным швом, сортового и коммерческого качества, изделия из труб: баллоны, змеевики, колонны из труб, элементы пароперегревателей, фиттинги из ковкого чугуна, трубы чугунные, электроды сварочные, проволока для автогенной сварки.

2. Прокат стальной, арматурное железо, профильный прокат, полосовая сталь, рельсы и балки, швелера, проволока, листы холодной и горячей прокатки.

3. Полуфабрикаты из цветных металлов, прутковый лист, диски, проволока, трубы и различное литье из алюминия, красной меди, латуни, бронзы и т. д.

Адрес: БУДАПЕШТ, УЛ. ДОРОТЬЯ 6.

Адрес для писем: Будапешт 62, п/я. 330.

Телеграфный адрес: МЕТАЛЛИМПЭКС, Будапешт.

Телефон: 183-870.

„МОНИМПЭКС“

Внешнеторговое Национальное Предприятие (Венгерских) Государственных Монополий

БУДАПЕШТ, УЛ. ТЮКЕР № 4.

Телегр. адрес: МОНИМПЭКС • Телефон: № 125-312/5

Организация по экспорту и импорту следующих товаров:

Алкоголя, алкогольных напитков: вина коньячного, спирта, шампанского, табачных товаров (венгерских и восточных), сигар, папирос, сигарет, никотина и никотинсульфата, кремня, сахарина, пива, дрожжей и соли

Экспортирует:

известные венгерские изделия БРЕНДИ, а также ПЕРСИКОВЫЕ НАСТОЙКИ (Кечкеметский персик), СЛИВОВЫЕ НАСТОЙКИ, черри-бренди и разного сорта качественные ЛИКЕРЫ

КАЧЕСТВО ВЕНГЕРСКОГО РЕТИФИЦИРОВАННОГО СПИРТА НЕПРЕВЗОЙДЕНО

МИНИМАЛЬНАЯ КРЕПОСТЬ 96,2%

Венгерское Государственное Предприятие Внешней Торговли по Техническим Товарам

ФЕРУНИОН

БУДАПЕШТ 53, П/Я 74

Орган внешней торговли Венгерского производства железо- и металлоизделий массового выпуска и промышленности строительных материалов

Экспортные отделы:

Железо- и металлоизделия массового выпуска. Запчасти текстильной промышленности. Замки, ключи, слесарные приборы. Инструменты ручные и механические. Сельскохозяйственные инструменты. Мотоциклы и велосипеды. Швейные машины. Спортивные ружейные припасы. Санитарные изделия из фаянса, оборудования ванных комнат, арматуры. Хозяйственные посуды эмалированные, алюминиевые и фаянсовые. Письменные принадлежности. Строительные материалы. Огнеупорные материалы. Стеклянные изделия. Фарфор „Херенд", рукокрашенные. Деревянные изделия массового выпуска. Колодки, деревянные заклепки и сидения к унитазу.

„НИК"

Государственное Предприятие Внешней Торговли Венгерской Тяжелой Промышленности

БУДАПЕШТ V, УЛ. ДОРОТЬЯ 6.

Почтовый ящик 271. Будапешт 62. * Телеграфный адрес: Никэкспорт

ПЕРЕЧЕНЬ ТОВАРОВ:

Заводское оборудование
Электростанции
Подъемно-транспортное оборудование
Железнодорожное оборудование
Суда

„ТЕХНОИМПЭКС“

Внешнеторговое Предприятие Венгерской Машиностроительной Промышленности

Будапешт V, ул. Доротья 6. Почтовый ящик 183. Будапешт 62.
Телеграфный адрес: ТЕХНОИМПЭКС

★

Перечень товаров:

ЭЛЕКТРОМАШИНЫ
СТАНКИ
ТЕПЛОВЫЕ МАШИНЫ
СЕЛЬХОЗМАШИНЫ
РАЗЛИЧНЫЕ МАШИНЫ
ТРАНСПОРТНЫЕ СРЕДСТВА

★

„ТАННИМПЭКС“

ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО ШКУРАМ, КОЖЕ И ПУШНИНЕ

Адрес: Будапешт 4, почтовый ящик 198
Телеграфный адрес: ХУНГДЕРМА
Телефон: 122-790

Экспорт:

Кожа; женская, мужская и детская обувь, перчатки, меха-„ИРХА“ перчатки-„ИРХА“, обувь-„ИРХА“ и кожи „ПАННОФИКС“ во всех потребных цветах, шубы „ПАННОДЕК“

Импорт:

Шкуры крупного рогатого скота и телят, овечие шкуры для „ПАННОФИКС“, шкурки ягнят, козьи и овечьи шкуры для дубления, дубильные химикалии, разные технические кожи

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

Пятый год издания, № 1. январь—февраль 1951 г.

Важнейшие из статей, напечатанные в этом номере лишь на венгерском языке:

М. РУБИНШТЕЙН: Разоблачение Лениным буржуазной экономической науки.... 1

И. ФРИШ: Принципиальные вопросы социалистической индустриализации 21

Д. КУКИН: С'езд социалистической индустриализации 41

Я. СИТА: Положение и задачи нашей внешней торговли 56

Д. ГОГИНОВА: Партийный контроль на предприятии..... 63

*** Шестилетний план народного хозяйства Польши 72

Сообщение Центрального Статистического Управления Венгрии об итогах выполнения народнохозяйственного плана в 1950 году..... 82

О. ШАНДИ: Положение нашего растениеводства..... 87

Перечень статей, напечатанных в этом № обозревателя только на русском языке, находится на обложке

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор:
Эндре ШЭМЬЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык
Пал АЛЬПАРИ

Редакция:
Будапешт, VI-й р-н, проспект Сталина № 40, тел: 314-920 • 314-933

Издательство:
Будапешт, V-й р-н, площадь Лайоша Кошута 13—15, тел: 115-472 • 114-615

Подписная плата на год 144 ф-та

Цена номера в СССР 10 руб, подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 12.500 экз. Объем 8,5 печ. л.

За издание отвечает Ласло РИХТЕР

Отпечатано в типографии Фюггетлен, Будапешт — Отв. рук. Вилмош Фелди

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

ЭКОНОМ 1(

Председатель редакционной коллегии:
Ласло ГАЙ

Редакционная коллегия:
И. АНТОШ, Л. БЕБРИЧ, А. БЕРЕИ, З. БИРО, З. ВАШ, И. ДЕГЕН
Д. КАРАДИ, И. КАРЦАГ, А. ЛАСЛО, Е. МАРКОВИЧ, Т. НАДЬ
А. СЕКЕЛЬ, Я. СИТА, Б. ШУЙОК, И. ФРИШ, А. ХААС, Ф. ЭРДЕИ

Ответственный редактор журнала
Эндре ШЭМЬЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык
Пал АЛЬПАРИ

Ответное письмо Центрального Комитета Венгерской Партии Трудящихся на почин трудящихся в деле развертывания трудового соревнования в честь конгресса (I)

З. ВАШ: Задачи второго года пятилетнего плана (III)

План текстильной промышленности на 1951 год (XIX)

Развитие государственных хозяйств после освобождения (XX)

Постановление Совета Министров Венгерской Народной Республики об экономии (XXI)

Научно-исследовательские институты содействуют развитию нашей промышленности (XXVII)

Успехи земледельческих кооперации (XXVII)

Обязательства трудящихся легкой промышленности в области экономии материалов означают для нашего народного хозяйства экономию в сумме 7,029.900 форинтов (XXVIII)

ПЯТЫЙ ГОД ИЗДАНИЯ • ЯНВАРЬ—ФЕВРАЛЬ 1951 Г.

INTÉZ... KÖNYVTÁR

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:
ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BÍRÓ ZOLTÁN, DEGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTÚR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

★ Felelős szerkesztő: ★
SÜMJÉN ENDRE

A Párt politikája a szocialista rendszer éltető ereje

Fedor János: Közgazdaságtudományi kérdések Lenin Műveinek első kötetében

Karczag Imre: A természetátalakítás kérdései

Rozenfeld: A szovjet iparigazgatás alapvonásai és előnyei

Sztahanovisták a takarékosságért

Taivan szigetéről

M. MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET KÖNYVTÁRA

TARTALOM

Lap

A Párt politikája a szocialista rendszer éltető ereje 105

Fedor János: Közgazdaságtudományi kérdések Lenin Műveinek első kötetében 121

Karczag Imre: A természetátalakítás kérdései 146

SZEMLE

V. Csevicselov: A vezetés bolsevik módszerének diadala 165

*** Taivan szigetéről 168

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

A szovjet nép hatalmas gazdasági és kulturális sikerei 179

A Szovjetunió 1950. évi népgazdasági tervének teljesítéséről. (A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye) 183

Sztahanovisták a takarékosságért 191

M. Epstejn: Szocialista verseny a komplex takarékosságért 196

F. E. Dzerzsinszkij: A takarékosságról 202

IPARI SZEMLE

S. L. Rozenfeld: A szovjet iparigazgatás alapvonásai és előnyei 203

Új könyvek 212

KÖNYVSZEMLE

B. M. Volin: Statisztika és politika 214

Felelős szerkesztő:
Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest, VI., Sztálin-út 40.
Telefon: 314-920, 314-933

Kiadóhivatal: Budapest, V., Kossuth Lajos-tér 13—15.
Telefon: 115-472, 114-615

Előfizetési ára egy évre 144 forint
Postatakarékpénztári csekkszámla 999 302

*

Példányszám 12 500

Terjedelem 7 magyarnyelvű és 2 orosznyelvű ív

*

Felelős kiadó: Richter László

15966.51. — Független-nyomda Budapest, VI., Eötvös-utca 12. — Felelős: Földi Vilmos

A Párt politikája a szocialista rendszer éltető ereje*

A burzsoáziát, a polgári tudományt, a politika idealisztikus felfogása jellemzi. Marx és Engels új módon, valóban tudományosan értelmezte a politikát és ezzel megdöntötte a burzsoá áltudomány idealisztikus nézeteit a politikáról.

Marx és Engels kidolgozta a materialista történelemfelfogást, megokolta a munkásosztály politikai hatalmának döntő szerepét a régi, kapitalista rendszer erőszakos megdöntésében, az új, szocialista termelési mód megszervezésében, valamint a szocializmus és a kommunizmus fölépítésében.

Lenin és Sztálin továbbfejlesztette és gazdagította a marxizmus elméletét, feltárta és megmutatta, hogy milyen hatalmas szerepe és jelentősége van a politikának az imperializmus és a proletárforradalmak korszakában, a proletárdiktatúra korszakában.

A politika fogalma

A politika fogalma szervesen és elválaszthatatlanul összefügg az osztályok és az állam létével. A politika alapvető kérdése az államhatalom kérdése, e hatalom kivívásának, megtartásának és az adott társadalmi osztály által való felhasználásának kérdése. Lenin már a „Mi a teendő?" című művében figyelmeztetett arra, hogy az egyetlen terület, ahonnan a politikai tudást meríteni lehet: „valamennyi osztály és réteg államhoz és kormányhoz való viszonyának területe, valamennyi osztály egymásközötti viszonyának területe."[1]

Lenin korszakalkotó művének, az „Állam és forradalom"-nak előkészítő munkáiban világosan meghatározza az uralkodó osztály politikáját: „... a politika részvétel az **állam** ügyeiben, az állam irányítása, az állami tevékenység formáinak, feladatainak és tartalmának meghatározása..."[2]

Az állam a társadalom uralkodó osztályának érdekeit fejezi ki, annak politikáját hajtja végre. Ilymódon a társadalom uralkodó osztályának érdekei határozzák meg az állam tevékenységének irányát és formáit, feladatait, tartalmát, vagyis az állam politikáját. Ez a politika az uralkodóosztálynak a társadalom többi osztályához való viszonyát fejezi ki.

* V. V. Nyikolajevnek a Politikai és Tudományos Ismereteket Terjesztő Társaság Központjában elhangzott előadása nyomán.

[1] Lenin. Válogatott művek. I. kötet. 246. lap Szikra 1949.

[2] Lenini gyüjtemény. XXI. kötet 14. lap. Partizdat 1933 (oroszul).

A kizsákmányolt elnyomott osztályok viszonya az uralkodó társadalmi osztályhoz, az uralkodó osztály államához és kormányához, valamint az elnyomott osztályok viszonya egymáshoz: ez az említett osztályok politikájának területe. A szocializmust megelőző minden társadalmi-gazdasági alakulatban, amelyet az egymással kibékíthetetlen ellentétben lévő osztályok elkeseredett harca jellemzett, a kizsákmányoló osztályok politikája arra irányult, hogy a kizsákmányoló kisebbség érdekében kordában tartsa a kizsákmányolt többséget. Az imperialista burzsoázia politikájának célja a kapitalizmus fenntartása és megerősítése. A kapitalista országokban a kommunista pártok vezette munkásosztály politikája a tőkés rendszer ellen vívott harcra, a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott harcra irányul.

Az Októberi Szocialista Forradalom előtt az orosz munkásosztálynak és bolsevik pártjának politikája a hatalom kivívására irányuló politika volt, amely mindenekelőtt a munkásosztály és a bolsevik párt viszonyát fejezte ki a nemesi-földbirtokosi, majd a burzsoá államhoz.

A proletariátus diktatúrájának megteremtése a szovjetországban gyökeresen megváltoztatta a bolsevik párt helyzetét, amely az Októberi Forradalom után kormányzó párttá vált. „A párt — mondotta Sztálin elvtárs — a proletárdiktatúra rendszerében a fő vezető erő."[3] A párt politikája irányítja a Szovjetállam tevékenységét és kifejezi a szovjetországban létrejött új osztályviszonyokat. Ezeknek az új osztályviszonyoknak lényege: fejleszteni és megerősíteni a munkásosztály és a parasztság közötti olyan szövetséget, amelyben a munkásosztály a vezető erő és a proletariátus által kivívott hatalom segítségével elnyomni a megdöntött kizsákmányoló osztályok ellenállását. Sztálin elvtárs „A munkás-paraszt kormány kérdéséhez" című cikkében behatóan elemzi a politikának a szovjet rendszerben betöltött szerepét. Sztálin elvtárs ezt írja:

„Önmagában is világos, hogy államunk és kormányunk osztálytermészete proletár. Államunk és kormányunk céljai szintén világosak: a kizsákmányolók ellenállásának elfojtása, a szocialista gazdaság megszervezése, az osztályok megszüntetése stb. Mindez világos.

Mi hát ebben az esetben kormányunk mindennapi politikájának kérdése? Nem más, mint **azoknak az utaknak és eszközöknek** a kérdése, amelyek segítségével paraszti országunkban megvalósíthatók a proletárdiktatúra osztálycéljai".[4]

A szovjet társadalom és a Szovjetállam fejlődését tehát a bolsevik párt és a szovjet kormány politikája irányítja, ez a politika határozza meg azokat az utakat és eszközöket, amelyek segítségével leküzdik a szovjet társadalom fejlődésének ellentmondásait és megvalósítják a Szovjetállam előtt álló történelmi feladatokat, a kommunizmus fölépítésének feladatait.

Az ország gazdasági életében bekövetkezett gyökeres változások és a kizsákmányoló osztályok felszámolása döntő módon megváltoztatták a Szovjetunió osztályszerkezetét, a szovjet társadalom osztályerőinek megoszlását. A politikának immár nem feladata a megdöntött kizsákmányoló osztályok ellenállásának elnyomása. Az új viszonyok között a bolsevik párt és a Szovjetállam politikája két baráti osztálynak, a kommunizmust közösen építő munkásosztálynak és parasztságnak egymáshoz való viszonyát fejezi ki. Ez a két osztály az értelmiséggel együtt építi a szovjet társadalmat. A bolsevik párt politikája a

[3] Sztálin. A leninizmus kérdései. 152. lap. Szikra 1950.
[4] Sztálin Művei. 9 kötet. 182. lap. (oroszul). V. ö.: Sztálin, A Szovjetunió agrárpolitikájáról. 172. lap. Szikra 1949.

szovjet társadalom állami vezetését megvalósító munkásosztály viszonyát fejezi ki valamennyi dolgozóhoz, vagyis az egész szovjet társadalomhoz.

Lenin és Sztálin rendkívül világosan mutatja meg, hogy a politika terén működő főerők: az osztályok; ugyanakkor hangsúlyozzák a munkásosztály és a dolgozó tömegek döntő szerepét. Lenin kifejtette, hogy „politikát a szó komolyan vett értelmében csak a t ö m e g e k csinálhatnak."[5]

Lenin „A terményadóról" szóló brosúrájának vázlatában kifejti, hogy a munkásosztály diktatúrájának körülményei között a politika lényege az osztályok közötti viszony, majd ezt írja: „Quid est ‚politica'?*

(1) A proletariátus élcsapata s a j á t tömegéhez,

(2) a proletariátus a p a r a s z t s á g h o z,

(3) a proletariátus (és a parasztság) a b u r z s o á z i á h o z."[6]

Lenin lakónikus tömörséggel mutatja meg itt a bolsevik párt politikájának alapvető mozzanatait: a pártnak, mint osztály élcsapatának viszonyát az osztály egész tömegéhez, a proletariátushoz; a proletariátus viszonyát a parasztsághoz; a proletariátus és a parasztság viszonyát a burzsoáziához. Emellett Lenin és Sztálin a munkásosztály diktatúrája legfőbb elvének a munkásosztálynak és a parasztságnak olyan szövetségét tartja, amelyben a munkásosztály megtartja és megszilárdítja vezetőszerepét. A párt politikájának fő tartalma tehát: az osztályok közötti viszony.

Ámde a politikának, mint az osztályok közötti viszonynak kérdését semmiképpen sem meríti ki az osztályok viszonya az országon belül; ez a kérdés felöleli a Szovjetunió viszonyát a kapitalista világhoz. „A politika — mondotta Lenin — osztályharc, a politika a világburzsoázia ellen, felszabadulásáért harcoló proletariátus magatartása."[7]

A bolsevik párt politikájának végső célja a kommunizmus fölépítése és végleges győzelme. E cél elérését szolgálja a párt és a szovjet kormány bel- és külpolitikája, melyek szervesen, elválaszthatatlanul kapcsolódnak egymáshoz, a kommunizmusért vívott harcra mozgósítják és szervezik a szovjet népet.

A bolsevik párt és a Szovjetállam külpolitikájának területe: a Szovjetállam viszonya egyfelől a kapitalista országokhoz, másfelől a népi demokratikus országokhoz.

A fasiszta Németország és az imperialista Japán szétzúzása gyökeresen megváltoztatta a szocialista és a kapitalista rendszer közti erőviszonyokat.

A világ két táborra, demokráciaellenes imperialista és imperialistaellenes, demokratikus táborra szakadt. Ennek következtében

„két ellentétes politika alakult ki: az egyik oldalon a Szovjetunió és a demokratikus országok politikája, amely az imperializmus aláásására és a demokrácia megszilárdítására irányul, a másik oldalon az Egyesült Államok és Anglia politikája, amely az imperializmus megerősítésére és a demokrácia megfojtására irányul".[8]

[5] L e n i n Művei. 19. kötet, 393. lap. (oroszul).

* Mi a „politika"?

[6] L e n i n Művei. 32. kötet. 303. lap. (oroszul).

[7] L e n i n Művei. 32. kötet. 346. lap. (oroszul).

[8] A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának határozatai. 7. lap. Szikra 1950.

Sztálin elvtárs lángeszűen kidolgozta a Szovjetunió külpolitikájának alapelveit, rámutatott arra, hogy a két rendszer békésen megférhet egymással, hogy lehetséges és szükséges a köztük lévő nézeteltérések békés szabályozása. A szovjet kormány Sztálin vezetésével fáradhatatlanul és következetesen harcol a békéért, a háborús gyujtogatók ellen, a demokratikus elvek győzelméért a népek közötti kapcsolatokban, kereskedelmi kapcsolatok létesítéséért valamennyi országgal kölcsönös egyenjogúság alapján. Az új háború növekvő veszélyének közepette a bolsevik párt és a Szovjetállam külpolitikájában központi helyet foglal el „a harc a szilárd és tartós békéért, a béke erőinek szervezéséért és tömörítéséért a háború erői ellen."[9]

Amikor tehát a politikáról, mint a szovjet rendszer éltető erejéről beszélünk, a párt és a Szovjetállam kül- és belpolitikáját egyaránt tekintetbe kell vennünk.

A politika fogalma azonban nem korlátozódik az osztályok közti viszony fogalmára. Lenin elvtárs Inessa Armandhoz írt levelében rámutatott arra, hogy a politika egyszersmind a nemzetek közti viszony is: „... a politika a nemzetek, osztályok stb. közti v i s z o n y".[10]

A bolsevik párt és a Szovjetállam a nemzetek közti viszonyt a nemzeti kérdés lenini-sztálini elmélete alapján értelmezi. A párt és a szovjet kormány következetesen és állhatatosan valósítja meg a lenini-sztálini nemzetiségi politikát, a szovjet népek barátságának és teljes egyenlőségének politikáját, a Szovjetunió más népeinek a nagy orosz nép részéről nyujtott segítség politikáját. Ennek a politikának nagyszerű kifejezése az új, szocialista nemzetek megteremtése a Szovjetunióban, amit a Sztálini Alkotmány, a Szovjetunió népei barátságának alkotmánya szögez le. A Szovjetunió hatalmas, soknemzetiségű szocialista állam, amely kiállotta a Nagy Honvédő Háború minden megpróbáltatását, kiemelkedő sikereket ért el a gazdasági és kulturális építés terén, és óriási mértékben kifejlesztette a Szovjetunió népeinek nemzeti államiságát. A Szovjetunió külpolitikai téren következetesen harcol a népek egyenjogúságáért, a világ valamennyi nemzete közti barátságért és együttműködésért, az imperializmus által elnyomott kis népek védelméért.

A munkásosztály diktatúrájának idején a politika szerepe hatalmas mértékben megnő és minőségileg új jelleget ölt.

A Szovjethatalom körülményei közt a politika új és sajátos szerepét a proletárforradalom természete határozza meg.

Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a politika hatalmas szerepe, valamint az a követelmény, hogy a munkásosztály helyesen használja ki politikai hatalmát, szervesen következik a proletárforradalom és a munkásosztály diktatúrája előtt álló feladatokból. A munkásosztály diktatúrájának feltételei között a politika óriási szerepét, a politika és a gazdaság viszonyának különleges jellegét meghatározza:

1. az a körülmény, hogy a proletárforradalom kezdetének és a munkásosztály diktatúrája megvalósításának pillanatában még nincsenek meg, vagy majdnem teljesen hiányoznak a szocialista társadalmi alakulat kész formái;

[9] A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának határozatai. 30. lap. Szikra 1950.

[10] L e n i n kiadatlan írásai. „Bolsevik", 1949. 1. szám. 49. lap.

2. az a feladat, hogy a munkásosztály politikai hatalmát az új gazdaságnak, a szocializmus és a kommunizmus gazdaságának megszervezésére használjuk fel;

3. az a feladat, hogy a munkásosztály hatalmának megszilárdítása, a szocializmus és a kommunizmus fölépítése érdekében a munkásosztály köré tömörítsük a dolgozókat, és elsősorban a parasztságot;

4. az a feladat, hogy elnyomjuk országunk burzsoáziájának ellenállását, meghiúsítsuk a nemzetközi burzsoáziának a kapitalizmus visszaállítása érdekében tett kísérleteit és megvédjük a szovjet társadalmat a külső ellenséggel szemben;

5. az a feladat, hogy biztosítsuk a kommunizmus végleges győzelmét.

E feladatok megoldása érdekében a munkásosztály szétzúzta a burzsoá államgépezetet, megteremtette saját államgépezetét és fölépítette az új, szocialista Szovjetállamot, amely a legjobb fegyver a munkások és parasztok kezében a kizsákmányoló osztályok ellenállásának elnyomására, a szocializmus és a kommunizmus fölépítésére és a dolgozók szocialista vívmányainak a külső ellenségtől való megvédésére.

A szovjet rendszerben a politika döntő szerepének jelentőségét méginkább fokozzák azok a különleges kül- és belpolitikai viszonyok, amelyek a munkásosztály diktatúrájának fejlődését jellemzik a Szovjetunióban.

Az ország gazdasági és kulturális elmaradottsága a Szovjetállam fennállásának első szakaszán, a lakosság soknemzetiségű összetétele, valamint az ellenséges kapitalista környezet — mindezek hatalmas mértékben megnehezítették a szocializmus építését. E nehézségek leküzdésére a tömegek aktivitását kellett mozgósítani és megszervezni.

A szovjet munkásosztály diktatúrájának történelmi feladata: a kommunizmus teljes fölépítése a Szovjetunióban. Az egyedül lehetséges módokat és eszközöket, amelyek segítségével a kapitalista környezetben a cél elérhető, a bolsevik párt politikája mutatja meg, amely az élenjáró marxista-leninista elméletre támaszkodva, kifejezi a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteit, a munkásosztály, valamint a dolgozó tömegek érdekeit. A bolsevik párt politikája meghatározza a Szovjetállam tevékenységének irányát, feladatait, tartalmát és formáit; döntő befolyást gyakorol a szovjet társadalom életének valamennyi oldalára; a kommunizmus fölépítésére mozgósítja és szervezi a tömegek alkotó aktivitását. Ezért éltető ereje a bolsevik párt politikája a szovjet rendszernek.

A politika és a gazdaság kölcsönös viszonya

A politikának, mint a szocialista rendszer éltető erejének szerepe különösen nagy erővel és meggyőzően mutatkozik meg, ha a politika és a gazdaság viszonyát elemezzük a Szovjetunióban.

A történelmi materializmusnak ezt az igen fontos kérdését Sztálin elvtárs mélyrehatóan és sokoldalúan kidolgozta. Rámutatott arra, hogy a munkásosztály diktatúrájában a politika és a gazdaság viszonya különleges, minőségileg új jelleget ölt. A munkásosztály arra használja fel a kezébe ragadott politikai hatalmat, hogy átépítse a régi gazdaságot és megszervezze az új szocialista gazdaságot.

Sztálin elvtárs teljes világosságot teremtett a politika és gazdaság egymáshoz való viszonyának kérdésében. Hangsúlyozta, hogy a termelési mód határozza meg a társadalom arculatát, a társadalmi rendszer jellegét. Rámutatott arra, hogy a társadalmi eszmék, elméletek, politikai nézetek és politikai intézmények keletkezésének kérdését föltétlenül élesen el kell határolni a társadalom fejlődésében betöltött szerepük kérdésétől.

Sztálin elvtárs „Marxizmus és nyelvtudomány" című nagyszerű írásában kimerítő meghatározását adja a társadalom anyagi alapjának és felépítményének:

„Az alap: a társadalom gazdasági rendje, a társadalom fejlődésének adott szakaszán. A felépítmény: a társadalom politikai, jogi, vallási, művészeti és filozófiai nézetei és az ezeknek megfelelő politikai, jogi és egyéb intézmények."[11]

A társadalom szellemi élete anyagi életfeltételeinek visszatükröződése.

A szocialista termelési mód az emberek tudatos, tervszerű tevékenységének eredményeképpen fejlődik, ellentétben a kapitalista termelési móddal, amelynek fejlődését az elemi erővel érvényesülő gazdasági törvények hatása jellemzi. A Szovjetunióban a kommunizmus fölépítésének legfőbb eszköze a bolsevik párt vezette Szovjetállam, amely e cél elérésére mozgósítja és szervezi a dolgozó tömegeket.

„A politika — mondotta Lenin — a gazdaság sűrített kifejezése...[12] Az OK(b)P IX. kongresszusa a szakszervezetekről hozott határozatában megállapította, hogy „a politika a gazdaság legsűrítettebb kifejezése, általánosítása és betetőzése".[13]

A politika és a gazdaság kölcsönös viszonyának kérdését vizsgálva, Sztálin elvtárs figyelmeztetett arra, hogy ha a proletariátus pártja nem akar tévedni a politikában, akkor „a társadalom anyagi életének konkrét viszonyaiból... a társadalom anyagi élete fejlődésének reális szükségleteiből"[14] kell kiindulnia.

Sztálin elvtárs e tételével továbbfejleszti azt a leninі tételt, hogy a politika a gazdaság sűrített kifejezése.

E kérdés vizsgálatakor két alapvető mozzanatot kell figyelembe vennünk. A bolsevik párt politikája kifejezi és általánosítja a munkásosztály és a dolgozó tömegek alapvető gazdasági érdekeit. Ugyanakkor kifejezi és általánosítja a társadalom anyagi élete fejlődésének megérett szükségleteit, vagyis azt, hogy a termelőerők fejlődését akadályozó kapitalizmusból szükséges az átmenet a termelőerők korlátlan fejlődését biztosító kommunizmusba. A munkásosztály és a dolgozó tömegek szubjektív érdekei tehát egyúttal kifejezik a társadalmi fejlődés történelmi folyamatának objektív vonalát is. Ezzel függ össze a politika és a gazdaság mélyen gyökeredző, szerves egysége a szovjet rendszerben.

A bolsevik politika alakulásának, keletkezésének forrása tehát: a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségletei. A kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet szakaszán, a párt politikája sűrített kifejezése és általánosítása a társadalmi fejlődés szükségleteinek, az élenjáró társadalmi osztály, a proletariátus és a dolgozó tömegek szükségleteinek.

[11] Sztálin. „Marxizmus és nyelvtudomány". 6. lap. Szikra 1950.
[12] Lenin Művei. 32. kötet. 62. lap. (oroszul).
[13] Az SzK(b)P határozatai és döntései I. kötet. 338. lap. (oroszul).
[14] Sztálin. A leninizmus kérdései. 646. lap. Szikra 1950.

Conrad Smidthez írt levelében Engels kifejti, hogy a gazdasági fejlődés ellen ható államhatalom nagy kárára lehet a gazdasági fejlődésnek, tömeges erő- és anyagpazarlást idézhet elő.

Az imperialista burzsoázia politikája sűrített kifejezése az imperialista burzsoázia önző osztályérdekeinek. A burzsoázia szubjektív osztályérdekei azonban kibékíthetetlen ellentmondásban vannak a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteivel, amelyek megkövetelik az áttérést az új, fejlettebb szocialista termelési módra.

Ezért az imperialista burzsoázia politikája olyan erőként lép fel, amely a társadalom anyagi fejlődése során megérett feladatok megoldását megakadályozni igyekszik és a társadalom gazdasági fejlődésének törvényei ellen működik. Az ilyen politika a termelőerők hatalmas arányú pazarlását, óriási anyagi értékek megsemmisülését, a munkásosztály és a széles néptömegek elnyomorodását eredményezi. A mozdonyok fűtése gabonával, a lábon álló gabona megsemmisítése, a vállalatok bezárása és kapacitásuk krónikus kihasználatlansága, a tömeges munkanélküliség a tőkés országokban — mindezek fényesen bizonyítják Engels említett kijelentését azokról az óriási károkról, amelyeket a gazdasági fejlődés törvényei ellen ható államhatalom okoz.

Az amerikai imperializmus politikája kirívó példa arra, hogy milyen hatalmas pazarlással jár az a politika, amely akadályozni igyekszik a társadalom anyagi élete fejlődéstörvényeinek érvényesülését. A Wall Street főkolomposai új, szovjetellenes háború eszeveszett előkészítésében, kétségbeesett fegyverkezési hajszában látják a fenyegető gazdasági válságból kivezető utat. A jelenlegi költségvetési évben az USA katonai kiadásai elérik az összes kiadásoknak 54,5%-át. Ez a háború előtti katonai kiadások húszszorosa. Truman kormánya évente huszonhatszor többet költ fegyverkezésre, mint népművelésre és az ország társadalmi egészségvédelmére együttvéve. A fegyverkezési hajsza együttjár a munkásosztály és valamennyi dolgozó életszínvonala ellen indított támadással, a drágaság fokozódásával, az adóterhek emelkedésével, a munka intenzitásának fokozásával, a munkanélküliség növekedésével és a demokratikus elemekkel való erőszakos leszámolással. Az USA és más kapitalista országok népei drágán fizetnek meg azért, hogy az amerikai üzletemberek meghosszabbíthassák a rothadt kapitalista rendszer létét.

Alapvetően más a helyzet a szovjet rendszerben. A bolsevik pártnak a munkásosztályt és a dolgozó tömegeket a kommunizmus építésére mozgósító és szervező politikája egyenesen és közvetlenül arra irányul, hogy megoldja a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett feladatokat. E politika eredménye a szovjet iparnak és mezőgazdaságnak a történelem folyamán soha nem látott fejlődési üteme, a dolgozók politikai öntudatának folytonos növekedése, a szovjet dolgozók kulturális és technikai színvonalának és anyagi jólétének emelkedése.

Az állam, a politikai eszmék és a politika, mint felépítmények, visszahatnak gazdasági alapjukra.

„A felépítményt az alap hozza létre, ez azonban egyáltalán nem azt jelenti, hogy a felépítmény csupán visszatükrözi az alapot, hogy passzív, semleges, közömbös magatartást tanusít alapjának sorsa iránt, az osztályok sorsa, a rend jellege iránt. Ellenkezőleg, miután létrejött, hatalmas cselekvő erővé válik, tevékenyen hozzájárul alapjá-

nak kialakulásához, megerősödéséhez, mindent megtesz, hogy segítsen az új rendnek a régi alap és a régi osztályok felszámolásában és megszüntetésében".[15]

Sztálin elvtárs „A dialektikus és történelmi materializmusról" című művében továbbfejleszti és gazdagítja a marxizmus-leninizmus elméletét, s rendkívül alaposan foglalkozik azzal a kérdéssel, hogyan hatnak vissza a társadalom fejlődésére a politikai eszmék, a politikai intézmények és a politika.

Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy ez a hatás különböző lehet:

„A társadalmi eszmék és elméletek különbözők. Vannak régi eszmék és elméletek, amelyek már idejüket múlták, s a társadalom hanyatló erőinek érdekeit szolgálják. Ezek jelentősége abban van, hogy gátolják a társadalom fejlődését, előrehaladását. És vannak új, haladó eszmék és elméletek, amelyek a társadalom haladó erőinek érdekeit szolgálják. Ezek jelentősége abban van, hogy megkönnyítik a társadalom fejlődését, előrehaladását és annál nagyobb jelentőségre tesznek szert, mennél pontosabban tükrözik vissza a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteit".[16]

A politikai eszmék, a politika, a politikai tevékenység tehát reakciós erőként léphetnek fel, amelyek fékezik a társadalom előrehaladását, akadályozzák a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett feladatok megoldását. Ámde a politika hatalmas haladó erővé is válhat, mely kifejezi a társadalom anyagi élete fejlődésének megérett szükségleteit, és meggyorsítja a társadalom előrehaladását a szociális fejlődés útján.

A fölfelé ívelő kapitalizmus idején a burzsoázia politikája, államhatalmának tevékenysége elősegítette a kapitalista társadalom termelőerőinek fejlődését. A burzsoá politika azonban már akkor is korlátozott mértékben hatott a gazdasági fejlődésre, mert a gazdaság a kapitalizmus viszonyai között elemi erővel érvényesülő törvények alapján fejlődik.

Az imperializmus korszakában, a szocialista forradalom előestéjén, az imperialista burzsoázia politikája — Lenin nagyszerű jellemzése szerint — kifejezetten reakciós jellegűvé válik: fékezi a társadalom fejlődését, előrehaladását.

Lenin bebizonyította, hogy a politika terén az imperializmust a reakció felé tett fordulat jellemzi. Az imperializmus, mint rendszer, megérett a szocialista forradalomra, gazdaságilag túlélte önmagát. Az imperialista burzsoázia állama azonban erőszak és terror segítségével, a tömegek ideológiai megtévesztése révén, és a munkásmozgalom kettészakításával igyekszik feltartóztatni a kapitalizmus pusztulását. A mai burzsoá állam minden intézkedésével igyekszik késleltetni a forradalom szubjektív tényezőinek megérlelődését, vagyis a munkásosztály aktivitásának és politikai öntudatának növekedését. Jellemző példák erre a kommunisták és haladó társadalmi személyiségek üldözése a tőkés országokban, a megtorló intézkedések, a sztrájkmozgalmak részvevői ellen, a polgári perrendtartás elemi szabályait arcátlan módon semmibe vevő aljas per az amerikai kommunista párt vezetői ellen, az állami alkalmazottak politikai megbízhatóságának ellenőrzésére hozott törvény, az Amerikaellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság működése stb.

Az amerikai imperialisták fokozzák támadásukat a munkásosztály és a dolgozó tömegek jogai ellen. Megkísérlik megfojtani a munkásmozgalmat és a

[15] Sztálin. „Marxizmus és nyelvtudomány". 7. lap. Szikra 1950.
[16] Az SzK(b)P története. 144. lap. Szikra 1950.

demokratikus mozgalmat, megbénítani a békéért harcoló erőket; fasizálják, militarizálják országuk és más kapitalista országok politikai életét. A Wall Street főkolomposai „keresztes hadjáratot" folytatnak az USA, Anglia, Franciaország, Japán, Ausztrália, valamint India és Latin-Amerika országainak kommunista pártjai ellen, ugyanakkor támogatják a legreakciósabb erőket, és fasiszta, vagy félfasiszta elemekre támaszkodnak. A „Marshall-terv"-et és az Észak-Atlanti szerződést felhasználva, megkísérlik Nyugat-Európában feltámasztani a fasizmust, és Nyugat-Európát felvonulási területté változtatni a Szovjetunió ellen. Az amerikai imperialisták kommunizmusellenes jelszavakkal takaródzva létrehozzák a reakció világfrontját, amelyben egyesítik a fasizmus, a Vatikán és a jobboldali szocialisták erőit. E „szocialisták" aljas szerepe egyre nyilvánvalóbbá válik.

A Wall Street főkolomposai, akik megoldhatatlan ellentmondásokba keveredtek, a kapitalizmus korszakának meghosszabbításával próbálkoznak és új, szovjetellenes háborúban keresik a kivezető utat. Ámde ezek a tervek homokra épültek. Az egész világ komolyan felfigyelt Malenkov elvtársnak a háborús gyujtogatókhoz intézett higgadt és magabiztos figyelmeztetésére:

„Lehet-e bármi kétség afelől, hogy ha az imperialisták harmadik világháborút robbantanak ki, ez már nem egyes kapitalista államok, hanem az egész világkapitalizmus sírja lesz".[17]

A társadalom fejlődésére reakciós hatást gyakorló imperialista politikának jellemző példája Jugoszlávia esete. Jugoszlávia fejlődésének alapvető iránya változott meg annak következtében, hogy a Tito-klikk, a Wall Street fizetett ügynöksége, ellenforradalmi, fasiszta államcsínyt hajtott végre, sokezer kommunistát fizikailag megsemmisített és fasiszta Gestapo-rendszert vezetett be az országban. Míg a népi demokratikus országok hatalmas sikerrel építik a szocializmust, Tito fasiszta-gestapoista klikkje visszafordította Jugoszláviát a kapitalizmus útjára, a fasizmus útjára. Nem kétséges azonban, hogy Jugoszlávia munkásosztálya és népe, a munkásosztály újjáalakuló és illegalitásba kényszerített kommunista pártjának vezetésével végezni fog az imperializmus ügynökségével, Tito fasiszta klikkjével.

Az imperialista burzsoázia politikája tehát szemmel láthatóan reakciós jellegű. E politikának az a célja, hogy fékezze a társadalom fejlődését, előrehaladását.

A Szovjetunióban a politika alapvetően más szerepet tölt be. Arra irányul, hogy megoldja a társadalom anyagi fejlődése során megérett feladatokat és megszervezze az új gazdaságot, a szocializmus, a kommunizmus gazdaságát. Emellett feltétlenül hangsúlyozni kell, hogy a szocializmus gazdasági törvényei nem elemi erővel érvényesülnek, mint a kapitalizmusban, hanem a bolsevik párt és a Szovjetállam politikáján keresztül. A Szovjetállam a szocializmus és a kommunizmus gazdaságát állami tervek alapján szervezi, amelyek gazdasági törvények erejével bírnak.

Sztálin elvtárs „A dialektikus és történelmi materializmusról" című művében rendkívül mélyrehatóan és világosan tárja fel a haladó politika tartalmát és hatalmas szerepét a társadalom fejlődésében:

[17] G. M. Malenkov. Új diadalok felé. 21. lap. Szikra 1949.

„Új társadalmi eszmék és elméletek csak azután keletkeznek, ha a társadalom anyagi életének fejlődése új feladatokat állít a társadalom elé. De miután már létrejöttek, igen komoly erővé válnak, amely megkönnyíti a társadalom anyagi életének fejlődése által felvetett új feladatok megoldását, megkönnyíti a társadalom előrehaladását. Éppen ebben mutatkozik meg az új eszmék, új elméletek, új politikai nézetek, új politikai intézmények óriási szervező, mozgósító és átalakító jelentősége. Új társadalmi eszmék és elméletek éppen azért jönnek létre, mert a társadalomnak szüksége van rájuk, mert szervező, mozgósító és átalakító munkájuk nélkül a társadalom anyagi életének fejlődése folyamán megérett feladatok megoldása **lehetetlen.** Az új társadalmi eszmék és elméletek, miután a társadalom anyagi életének fejlődése által felvetett új feladatok alapján létrejöttek, utat törnek maguknak, a néptömegek közkincsévé válnak, mozgósítják, szervezik őket a társadalom hanyatló erői elleni harcra, s ilymódon megkönnyítik a társadalom sorvadó erőinek megdöntését, amelyek gátolják a társadalom anyagi életének fejlődését".[18]

Sztálin elvtárs ezekben a nagyszerű tételeiben rendkívül világosan tárja fel a haladó politika lényegét.

Sztálin elvtárs kifejti, hogy az új, élenjáró eszmék, politikai nézetek, a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett feladatokat fejezik ki; feltárja a politika gazdasági alapját és keletkezését. Világosan megadja a haladó politika ismertetőit: az a politika haladó, amely a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett feladatokat, szükségleteket fejezi ki.

Ha az említettekkel kapcsolatban elemezzük azt a lenini tételt, amely szerint a politika a gazdaság sűrített kifejezése, akkor két mozzanatot kell figyelembe vennünk:

1. A politika, mint a gazdaság sűrített kifejezése egy bizonyos társadalmi osztály érdekeit fejezi ki.

2. Ha helyesen akarjuk értelmezni és feltárni egyik, vagy másik politika valódi lényegét, világos feleletet kell adnunk arra a kérdésre, hogy az adott osztály gazdasági érdekei milyen viszonyban vannak a társadalom anyagi élete fejlődésének követelményeivel. Összhangban vannak-e ezek az osztályérdekek a társadalom anyagi életének fejlődése folyamán megérett szükségletekkel, vagy ezek ellen hatnak? A felelet feltárja a politika tartalmát, jellegét, haladó, vagy reakciós voltát.

Például az imperialista burzsoázia politikája, amely a burzsoázia gazdasági érdekeinek sűrített kifejezése, a társadalom gazdasági életének fejlődése során megérett olyan feladatok megoldása ellen irányul, amelyek megkövetelik az átmenetet az új, szocialista termelési módra. Ezért reakciós ez a politika.

Az ilyen reakciós politikának szemléltető példája a világreakció élén álló és világuralomra törő amerikai imperializmus politikája.

Alapvetően más tartalma van a Szovjetállam poltikájának. A kapitalizmus felszámolása, a szocializmus és a kommunizmus fölépítése a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett szükségleteket fejezi ki, a kapitalista termelési módból a szocializmusba, a kommunizmusba való átmenet szükségét.

Ezeket a szükségleteket fejezte ki a Szovjetunió iparosításának politikája, amely biztosította az ipar gigászi méretű fejlődését, és hatalmas ipari állammá alakította át a Szovjetállamot. A kollektivizálás politikája lehetővé tette, hogy a parasztság — a szovjetországnak legnagyobb tömegű dolgozó osztálya — át-

[18] Az SzK(b)P története. 144. lap. Szikra 1950.

térjen a nagyüzemi kolhoztermelés útjára és megteremtette a feltételeket a mezőgazdaság termelőerőinek soha nem látott fejlődéséhez.

A bolsevik párt politikája, a kommunizmus fölépítésének politikája, minden ízében haladó politika. Az a sztálini tétel, hogy a haladó politika a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteit fejezi ki, arra kötelez bennünket, hogy a pártok, az osztályok és az államok politikájának konkrét elemzésekor világos és határozott választ adjunk arra a kérdésre, hogy politikájuk elősegíti, vagy hátráltatja-e a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett feladatok megoldását.

A politika fogalmának, tartalmának elemzésekor, Lenin hangsúlyozta, hogy a politika nemcsak a gazdaság sűrített kifejezése és általánosítása, hanem annak betetőzése is.

Sztálin elvtárs „A dialektikus és történelmi materializmusról" című művében továbbfejlesztette ezt a lenini tételt és fölfedte annak a befolyásnak a lényegét, amelyet az új társadalmi eszmék, politikai intézmények és maga a politika gyakorolnak a gazdasági fejlődés menetére.

„Ilymódon a társadalmi eszmék, elméletek, politikai intézmények, miután a társadalom anyagi élete fejlődésének, a társadalmi lét fejlődésének megérett feladatai alapján létrejöttek, utóbb maguk is visszahatnak a társadalmi létre, a társadalom anyagi életére, s megteremtik a szükséges feltételeit annak, hogy a társadalom anyagi életének megérett feladatait véges-végig megoldják és lehetővé tegyék a társadalom anyagi életének további fejlődését".[19]

Új politikai eszmék és politikai intézmények nélkül nem lehet megoldani a társadalom anyagi élete fejlődésének megérett feladatait. A bolsevik párt nélkül, a munkásosztály diktatúrája nélkül, a Szovjetállam nélkül nem lehet következetesen végrehajtani, megoldani a társadalom anyagi élete fejlődésének megérett feladatait, a szocializmus és a kommunizmus fölépítését a Szovjetunióban. A munkásosztály diktatúrája és a Szovjetállam, amelyek az Októberi Forradalom előtt elért gazdasági fejlődés színvonalán keletkeztek, hatalmas fegyverévé váltak a régi, kiszolgált gazdasági alap szocialista átépítésének, az új gazdaság megszervezésének.

Sztálin elvtárs tézise, mely szerint új társadalmi eszmék nélkül, új politikai intézmények, új politika nélkül lehetetlen megoldani a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett feladatokat, megadja nekünk a kulcsot annak megértéséhez, hogy a politika a szovjetrendszer éltető ereje.

A politika elsőbbsége a gazdasággal szemben a proletárdiktatúra korszakában

„Lehetetlen — mondotta Lenin — hogy a politikának ne legyen elsőbbsége a gazdasággal szemben. Ezt másképp megítélni annyit jelent, mint megfeledkezni a marxizmus ábécéjéről."[20]

A bolsevik párt politikájának alapkérdése: a politikai hatalom kivívása a proletariátus által, e hatalom megtartása és megszilárdítása, e politikai hatalom felhasználása a proletariátus alapvető termelési feladatának megvalósítására —

[19] Ugyanott.
[20] Lenin Művei. 32. kötet. 62. lap. (Oroszul).

a régi, kiszolgált gazdasági rend lerombolására, és az új gazdaság fölépítésére, a szocializmus és a kommunizmus megszervezésére. Ezért van óriási elméleti és politikai jelentősége annak a megállapításnak, hogy a politikának elsőbbsége van a gazdasággal szemben.

A szovjet rendszerben a politika elsőbbsége a gazdasággal szemben megnyilvánul abban, hogy

a) a politikai szempontoké az elsőbbség a szocialista építéssel és az ország védelmével kapcsolatos összes feladatok megoldásakor;

b) a munkásosztály politikai hatalmát termelő feladatainak megoldására: a régi, kiszolgált gazdasági rend lerombolására és az új gazdaságnak, a szocializmus és kommunizmus gazdaságának felépítésére használja fel;

c) a vezető szerep a bolsevik párté, amely, mint a Szovjetállam legfőbb irányító ereje, a kommunizmus fölépítésére szervezi és mozgósítja a munkásosztályt és a dolgozó tömegeket.

A politikai szempontok elsőbbsége a bolsevik vezetésnek szükséges és alapvető feltétele.

Helyes politikai szempontok nélkül nem lehet fenntartani és megszilárdítani a hatalmat, nem lehet biztosítani, hogy a Szovjetállam betöltse szerepét, hogy legfőbb eszköze legyen a kommunizmus építésének és a szovjet társadalom megvédésének a külső ellenséggel szemben. „Még egyszer a szakszervezetekről" című ismert cikkében Lenin ezt írta:

„A politikai szempontok szem előtt tartása azt jelenti: ha helytelenül fogjuk meg a szakszervezetek kérdését, tönkretesszük a Szovjethatalmat, a proletariátus diktatúráját. (A párt és a szakszervezetek közötti szakadás abban az esetben, ha a pártnak nincs igaza, minden bizonnyal megdöntené a Szovjethatalmat ilyen paraszti országban, mint Oroszország.) ... Trockij és Buharin úgy képzelik el a dolgot, hogy ime, mi gondoskodunk a termelés növeléséről, Önök pedig csak a formális demokráciáról. Ez az elképzelés hamis, mert a dolog így áll (és marxista szempontból csakis így **állhat**): ennek az ügynek helyes politikai felfogása nélkül az adott osztály nem tartja meg uralmát, és **következésképpen, nem oldja meg termelési feladatát sem**".[21]

Leninnek e különösen mélyértelmű tételeivel kapcsolatban két fontos mozzanatot kell hangsúlyozni: a) Lenin a politikai szempontok elsőbbségét szükséges feltételnek tartja a munkásosztály diktatúrájának fenntartásához és továbbfejlesztéséhez, és b) Lenin nem öncélnak tartja a proletariátus politikai hatalmának fenntartását, hanem szükséges feltételnek ahhoz, hogy a proletariátus teljesíthesse termelési feladatát: az új gazdaságnak, a szocializmus és kommunizmus gazdaságának fölépítését.

E feladat megoldásához mindenképpen szükséges, hogy megerősödjék a Szovjetállam, a kommunizmus építésének és a szovjet társadalom külső ellenségektől való megvédésének legfőbb eszköze. Ezért a helyes politikai szempont, bármilyen állami ügyről legyen is szó, világos feleletet követel arra a kérdésre, elősegíti-e a szóbanforgó és végrehajtott intézkedés a Szovjetállam megerősítését, a kommunizmus építésével összefüggő feladatok megoldását.

A politikai szempontok elsőbbségének kérdése elválaszthatatlanul összefügg azzal a kérdéssel, hogy a munkásosztály politikai harcát elsőbbség illeti meg gazdasági harcával szemben. Lenin és Sztálin már akkor bebizonyította,

[31] Lenin Művei. 32. kötet. 62—63. lap. (Oroszul).

hogy a munkásosztály politikai harca előbbrevaló, mint gazdasági harca, amikor az oroszországi forradalmi mozgalom hajnalán harcot vívtak az „ökonomisták" ellen, a munkásosztály harcos, marxista pártjának megteremtéséért. Lenin e kérdéssel kapcsolatban ezt írta:

„Abból, hogy a gazdasági érdekek döntő szerepet játszanak, **egyáltalán nem lehet** semilyen következtetést levonni a gazdasági (szakszervezeti) harc elsőrendű jelentőségét illetően, mert az osztályok leglényegesebb, „döntő" érdekei általában **csakis** a gyökeres **politikai** átalakulások útján elégíthetők ki; nevezetesen, a proletariátus alapvető gazdasági érdeke csakis a burzsoázia diktatúráját a proletariátus diktatúrájával felváltó politikai forradalom útján elégíthető ki."[22]

Ezt az álláspontot képviselte Sztálin elvtárs is, amikor élesen bírálta az ökonomistákat, akik nem értették meg, hogy

„amíg a politikai hatalom nem ment át a proletariátus kezébe (a proletariátus diktatúrája), addig lehetetlen a fennálló rend megváltoztatása, lehetetlen a munkások teljes felszabadítása". [23]

Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy „megnyílik előttünk a **főképpen politikai harc** időszaka".[24]

Igy tehát, amikor Lenin és Sztálin hangsúlyozza a proletariátus harcának elsőbbségét, egyben figyelmeztet arra is, hogy a politikai hatalom kiharcolása nélkül, a proletariátus diktatúrájának megteremtése nélkül, lehetetlen a proletariátus gazdasági felszabadítása. A szocializmusba való átmenet során a politikai fordulat szükségszerűen megelőzi a gazdasági fordulatot.

Az Októberi Forradalom óta, immár a diktatúráját gyakorló, győztes proletariátus vezeti a harcot a burzsoázia ellen. A politikai harc elsőbbsége nyilvánult meg a Szovjetállam fejlődésének első szakaszán is, amikor a proletariátus harcot folytatott a Szovjethatalmat fegyveres erővel megdönteni igyekvő hazai és világburzsoázia ellen, s amikor legyűrte a kizsákmányoló osztályok ellenállását. A kizsákmányoló osztályok felszámolása után a Szovjetunióban az osztályharc súlypontja a nemzetközi küzdőtérre terelődött, ahol a Szovjetállam az ellenséges kapitalista környezet ellen harcol.

Leninnek a politikai szempontok elsőbbségéről szóló tézisét továbbfejleszti az a sztálini meghatározás, hogy a politika a szovjet rendszer **éltető ereje.**

A politika elsőbbsége a gazdasággal szemben különösen akkor mutatkozott meg nagy erővel a szovjet rendszerben, amikor a munkásosztály politikai hatalmát a régi, kapitalista gazdaság lerombolására, és az új, szocialista gazdaság megszervezésére használta fel.

A munkásosztály diktatúrája olyan új, kölcsönös viszonyt teremt a politika és a gazdaság között, amely a megelőző társadalmi-gazdasági alakulatokban nem volt meg.

Ezekkel a kérdésekkel foglalkozva, Sztálin elvtárs így ír:

„... a proletárforradalom főfeladata, hogy miután a hatalmat megragadta, új, szocialista gazdaságot építsen.

[22] Lenin Válogatott Művek. I. kötet. 215. lap. Szikra 1948.
[23] Sztálin Művei. 1. kötet. 18. lap. Szikra 1949.
[24] I. m. 30. lap.

... A proletárforradalomnak, csak **kezdete** a hatalom megragadása és a proletárforradalom a hatalmat emelőnek használja a régi gazdaság átépítésére és az új gazdaság megszervezésére".[25]

A társadalom fejlődési törvényeinek ismeretére, a szocialista tulajdonra, a szocialista gazdasági rendszerre támaszkodva, a Szovjetállam mozgósítja és szervezi a tömegek aktivitását és terv alapján irányítja a gazdaság fejlődését.

A bolsevik párt vezette Szovjetállam a szocializmus és a kommunizmus fölépítésének legfőbb eszköze. Funkcióinak megfelelően, a Szovjetállam:

1. erőszakkal megsemmisíti a termelési eszközök magántulajdonát, mint a régi termelési viszonyok alapját, és a régi kapitalista termelési viszonyokat, amelyek azon alapulnak, hogy ember az embert kizsákmányolja;

2. megszilárdítja az új termelési viszonyok alapját, a termelési eszközök szocialista tulajdonát, megszilárdítja az új termelési viszonyokat — a bajtársi együttműködés és a szocialista segítség viszonyát — és mindenképpen támogatja ezeknek az új termelési viszonyoknak fejlődését;

3. a parasztok osztályát, az ország legnépesebb dolgozó osztályát átvezeti a kapitalizmust szülő egyéni gazdaságból a közös, szocialista kolhozgazdaság útjára;

4. a technikai fejlődés érdekeit szolgáló politikáját folytatva, biztosítja az új termelési eszközök fejlődését, az új termelőerők hatalmas arányú fejlődését;

5. minden módon fejleszti a munkásosztály és a dolgozó tömegek politikai öntudatát, kulturális és technikai színvonalát.

Mindebben konkréten nyilvánul meg az, hogy a szovjet rendszerben a politikának elsőbbsége van a gazdasággal szemben.

A munkásosztálynak a tömegek alkotó aktivitására támaszkodó politikai hatalma közvetlen és döntő befolyást gyakorol a gazdasági bázisra, megsemmisíti a régi, kapitalista termelési módot és megszervezi az új, szocialista termelési módot.

A politika elsőbbségét a gazdasággal szemben sűrítetten fejezi ki az, hogy a Szovjetállam legfőbb vezető és irányító ereje a bolsevik párt. A bolsevik párt politikája, amely a szovjet rendszer éltető ereje, meghatározza a Szovjetállam tevékenységének feladatait, tartalmát és formáit, s a kommunizmus építésére mozgósítja és szervezi a dolgozó tömegeket.

A Párt vezető szerepe kiindulópontja és döntő feltétele annak, hogy a munkásosztály végrehajthassa történelmi feladatát: a szocializmus és kommunizmus fölépítését.

Az a tétel, amely szerint a politikának elsőbbsége van a gazdasággal szemben, semmiképpen sem mond ellent a történelmi materializmus alapvető tételének a gazdasági alap elsődlegességéről és a felépítmény másodlagos jellegéről, semmiképpen sem áll ellentmondásban azzal a tétellel, hogy a gazdaságnak végső fokon meghatározó jelentősége van. A politika tevékeny szerepet játszik a társadalom fejlődésében. Óriási mértékben visszahat a gazdasági alapra. Ámde a politikának ez a szerepe szervesen és elszakíthatatlanul összefügg a gazdasággal. A szovjet rendszerben ez az összefüggés mindenekelőtt abban nyilvánul meg, hogy a bolsevik párt politikája sűrített kifejezése és általánosítása a szovjet társadalom anyagi életének fejlődése során fölmerült szükségleteknek. Ez az összefüggés abban is megmutatkozik, hogy a politika nemcsak

[25] Sztálin. A leninizmus kérdései. 142. lap Szikra 1950.

kifejezi a társadalom anyagi életének fejlődése folyamán fölmerült szükségleteket, hanem megteremti azokat a feltételeket is, amelyek szükségesek a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett feladatok megoldásához. Az új gazdaságot, a szocializmus és a kommunizmus gazdaságát szervező bolsevik párt és a Szovjetállam a gazdasági fejlődés adott színvonalából, a termelőerők fejlettségének adott színvonalából indul ki.

A bolsevik párt, a Szovjetállam és a szovjet nép tevékenysége éppen — és csakis — azoknak a feladatoknak megoldására irányul, amelyek a társadalom anyagi életének fejlődése során megérettek a megvalósításra, amelyek biztosítják a gazdaság progresszív fejlődését. Ebben is kifejezésre jut, hogy végső fokon a gazdaságnak van meghatározó jelentősége. Így tehát a politika elsőbbsége a gazdasággal szemben nem mond ellent a történelmi materializmus alapvető tételének, amely szerint a társadalom fejlődésében végeredményben a gazdaságé a meghatározó szerep. Ellenkezőleg, ez a tétel mély és szerves összefüggésben áll a történelmi materializmus alapvető tételével. Éppen a politikának a gazdasággal szembeni elsőbbségében tárul fel teljes jelentőségében Sztálin elvtársnak az a tétele, hogy a politika a szovjet rendszer éltető ereje.

A szocialista építés szovjet tapasztalatai meggyőzően bizonyítják a politika óriási szerepét az új, szocialista gazdaság megteremtésében, a szocializmus és a kommunizmus építésében. A munkásosztály és a dolgozó tömegek alkotó aktivitását mozgósítva, a bolsevik párt és a szovjet kormány rövid idő alatt világtörténelmi jelentőségű sikereket ért el. A Nagy Honvédő Háború előtt a szovjet nép nem egészen 13 éven át dolgozott, három sztálini ötéves terv alapján. E hihetetlenül rövid idő alatt a szovjet emberek millióinak alkotó munkája nyomán teljesen megváltozott a szovjetország arculata. Az ország iparosítása és a mezőgazdaság kollektivizálása legyőzhetetlen ipari és kollektív mezőgazdasági nagyhatalommá, a hatalmas szocialista ipar, a legjobban gépesített, szocialista mezőgazdaság és az élenjáró szocialista kultúra hazájává változtatta a Szovjetuniót. Az ipari termelés volumenét tekintve, a Szovjetunió már a második ötéves terv végén az első helyet foglalta el Európában, megelőzve Angliát, Németországot és Franciaországot. Az ipari fejlődés ütemének eredményeképpen a Szovjetunió 1940-ben majdnem tizenkétszer annyit termelt, mint 1913-ban. Ugrás volt ez az elmaradottságból a haladás felé, amely az elmaradott országot élenjáró országgá változtatta.

A kultúra terén is nagyszerű eredményeket ért el a Szovjetállam. A munkások és a parasztok sorából megteremtette saját értelmiségét, amely becsülettel szolgálja népét. Felvirágzott a szovjet művészet, hatalmas sikereket ért el a szovjet tudomány.

A Szovjetunióban teljesen és véglegesen megoldották a nemzeti kérdést: kifejlődött és megszilárdult a szovjet népek barátsága. Ez a barátság, a szovjet nép erkölcsi és politikai egységével és a szovjet hazafisággal együtt, a szovjet társadalom fejlődésének mozgatóerejévé vált. Erőteljesen kibontakozott a bírálat és az önbírálat, amely hatalmas eszköze a szovjet társadalom fejlődését akadályozó ellentmondások feltárásának és leküzdésének.

A Nagy Honvédő Háború idején nagyszerű erővel érvényesült a politikának, mint a szovjet rendszer éltető erejének szerepe. A bolsevik párt politikája az ellenség szétzúzására tömörítette a szovjet népet, a hátországban és a fronton egyaránt irányította a szovjet emberek harcát, és a német fasizmus, a japán imperializmus fölötti nagyszerű győzelemre vezette őket.

A háború utáni időszakban az egész világ ismételten meggyőződhetett a bolsevik politika erejéről. A szovjet nép hihetetlenül rövid idő alatt begyógyította a háborúokozta sebeket, messze maga mögött hagyta háború előtti termelési színvonalát és határidő előtt, eredményesen befejezte a negyedik sztálini ötéves tervet.

A háború utáni ötéves terv időszakában a szovjet ipar össztermelése évente átlag húsz százalékkal, sőt még ennél is nagyobb mértékben emelkedett. A szovjet ipar össztermelése 1949-ben 41 százalékkal haladta meg az 1940-es, háború előtti év termelését. 1950-ben az egész ipar össztermelése 23 százalékkal emelkedett 1949-hez viszonyítva. Az ipar össztermelése 1950 végén jóval meghaladta az ötéves terv utolsó évére előírt termelési színvonalat.

Hatalmas életerőről tett tanúbizonyságot a szocialista mezőgazdaság is, amelynek össztermelése 1950-ben meghaladta a háború előtti 1940-es színvonalat. A mezőgazdaságban már megoldották a gabonaproblémát. A gabonafélék terméshozama 7,6 milliárd pud volt, tehát meghaladta az 1940. évi színvonalat, és túlszárnyalta az ötéves terv 1950. évi előirányzatát.

Míg a kapitalista országokban nő a nyomor és a munkanélküliség, katasztrófálisan csökken a dolgozók életszínvonala, addig a Szovjetunióban szakadatlanul emelkedik a dolgozók anyagi és kulturális jóléte. A Szovjetunió nemzeti jövedelme 1949-ben 36 százalékkal haladta meg az 1940. évi színvonalat. 1950-ben pedig további 21 százalékkal emelkedett, 1949-hez képest. A nemzeti jövedelem szakadatlan növekedése lehetővé tette, hogy jelentősen javítsák a munkások, parasztok és értelmiségi dolgozók anyagi helyzetét. 1949-ben a munkások és alkalmazottak egy főre eső jövedelmei (összehasonlítható árakon számítva) 24 százalékkal voltak nagyobbak, mint 1940-ben. A parasztok jövedelmei pedig ugyanez időszak alatt több mint 30 százalékkal növekedtek. 1950-ben a munkások, alkalmazottak és parasztok jövedelme 19 százalékkal nőtt, 1949-hez képest.

A kiskereskedelmi árakat három ízben csökkentették. Ennek eredményeképpen a szovjet rubel vásárlóképessége, a munkások és alkalmazottak reálbére több mint kétszeresére emelkedett.

A háború utáni ötéves terv négy éve alatt az ország városaiban több mint 72,000,000 m² lakóterületet állítottak helyre és építettek be; ugyanez idő alatt a falvakban több mint 2,300 000 lakóház épült. 1950-ben ezen a téren is újabb hatalmas eredmények mutatkoztak.

Óriási mértékben emelkedett a szovjet dolgozók kulturális színvonala és politikai öntudata. Molotov elvtárs mondotta:

„A szocialista építés erősítése és a szovjet nép szocialista átnevelése terén sikeresen haladunk előre, ami a szovjet társadalom erkölcsi-politikai egységének oly nagyarányú növekedésében, s a szovjet hazafiság oly hatalmas lendületében jut kifejezésre, hogy **jelenleg nincs a világon erő, amely visszafordíthatná népünket a kapitalizmushoz**".[26]

Felmérhetetlenül megnőtt a Szovjetunió befolyása a világesemények alakulására. A két rendszer erőviszonya alapvetően megváltozott a szocializmus javára, az imperializmus rovására. A Szovjetunió hatalmas, legyőzhetetlen erő,

[26] V. M. Molotov. Sztálin és a sztálini vezetés. (Idézve: Sztálinról. A „Právda" ünnepi száma Sztálin elvtárs 70. születésnapja alkalmából. 41—42. lap. Szikra 1950.)

amely az imperialistaellenes, demokratikus tábor élén állva, aktívan harcol a békéért. A szovjet nép nyugodtan és magabiztosan néz a jövő elébe, következetes békepolitikát folytat és leleplezi az angol-amerikai háborús uszítók terveit. A Szovjetunió birtokában van az atomenergia gyakorlati felhasználásának titka. A szovjet emberek jól tudják: ha az imperialisták új háborút merészelnek kirobbantani, ez maga után vonja az imperializmus egész rendszerének felszámolását.

A bolsevik párt politikája meghozta a maga nagyszerű eredményeit.

Magától értetődik azonban, hogy a szovjet rendszerben a politika elsőbbsége a gazdasággal szemben nem értelmezhető úgy, hogy a politika független gazdasági bázisától.

A szocializmus és a kommunizmus gazdaságát szervezve, a bolsevik párt és a Szovjetállam keményen harcol minden olyan kísérlettel szemben, amelynek célja: mesterségesen, vagy idő előtt fölvetni olyan feladatokat, amelyekhez nincs meg az alap a szovjet társadalom gazdaságában. E harcra kitűnő példa az a megsemmisítő csapás, amelyet azokra a baloldali elhajlókra mértek, akik falun mezőgazdasági kommunákat akartak létesíteni. Sztálin elvtárs leleplezte a lényegét ennek a baloldali elhajlásnak, amely kísérletet tett arra, hogy a politikát elszakítsa a gazdaságtól. Sztálin elvtárs kimerítő alapossággal, részletes elemzés alapján bebizonyította, hogy a kolhozmozgalom formái a termelőerők fejlődési színvonalától függnek. Mezőgazdasági kommuna csak a termékbőség bázisán jöhet létre, amikor ennek alapján és ennek megfelelően megváltozik a kolhozparasztok öntudata. A mezőgazdaság termelőerői és a kolhozparasztok öntudata terén elért fejlődési színvonalnak a kolhoztermelés artyel-formája felel meg. A bolsevik párt és a szovjet kormány e forma megszilárdításában látja egyik legfontosabb gazdasági szervező feladatát.

A XVIII. pártkongresszuson Sztálin elvtárs példaképpen elmondotta, hogy az Állami Tervhivatal néhány munkatársa a második ötéves terv összeállításakor azt javasolta: tervezzék a nyersvastermelést a második ötéves terv végére 60 millió tonnára. Abból indultak ki, hogy a nyersvastermelést évi átlagban 10 millió tonnával lehet fokozni. Ez a gazdasági fejlődés reális lehetőségeinek fantasztikus átugrása volt, aminek nincs semmi köze a bolsevik politikához. Annakidején a párt Sztálin elvtárs vezetésével, határozottan elutasította és leleplezte a Szovjetunió túliparosításáról szóló, forradalomellenes, trockista javaslatokat. Az a politika, amely elszakad gazdasági alapjától és nem számol az ország gazdasági fejlődésének reális lehetőségeivel, a levegőben lóg, kalandorpolitika. Az ilyen „politika" éles ellentétben áll a marxista dialektikus módszerrel, amely megköveteli, hogy a kérdéseket konkréten, történelmi szempontok figyelembevételével elemezzék, a párt működésének minden föltételét és körülményét számbavegyék.

A narodnyikok, az anarchisták és az eszerek például az élettől elszakadt, reális létalapjától megfosztott politikát folytattak.

„Hogy az utópisták, köztük a narodnyikok, anarchisták és eszerek elbuktak — mondta Sztálin elvtárs — annak többek közt az a magyarázata, hogy nem ismerték el a társadalom anyagi életkörülményeinek vezérszerepét a társadalom fejlődésében, és idealizmusba esve, gyakorlati tevékenységüket nem a társadalom anyagi élete fejlő-

désének szükségleteire építették, hanem azoktól függetlenül és azok ellenére, a társadalom reális életétől elszakadt „ideális elgondolások" és „mindent átfogó tervezetek" alapjára".[27]

A politika és a gazdaság viszonya dialektikus folyamat. A szocialista államnak méreteit és bonyolultságát tekintve egyaránt növekvő tevékenysége az új, kommunista gazdaság megteremtésének feltétele. Másrészt, a gazdasági átépítés feladatainak teljesítése az ország fejlődésének minden szakaszán kiszélesíti a Szovjetállam gazdasági bázisát, megerősíti gazdasági és politikai hatalmát. Ez alapon lehetőség nyílik újabb gazdasági feladatok megállapítására, melyeknek megoldása érdekében tovább kell fokozni a Szovjetállam tevékenységét. Így például, a második ötéves terv feladatait az első ötéves terv teljesítésének alapján dolgozták ki. A második ötéves terv sikeres teljesítésének eredményeképpen bekövetkezett óriási változások lehetővé tették a harmadik ötéves terv grandiózus feladatainak kitűzését. A szocialista építés feladatainak szüntelen növekedése, az ország fejlődésének minden újabb szakaszán nyomatékosan figyelmeztet a politikának, mint a szovjet rendszer éltető erejének szerepére, szükségessé teszi, hogy a párt és a Szovjetállam fokozza e feladatok megoldására irányuló tevékenységét. A szovjet társadalom fejlődését tehát a politikának a gazdasággal szemben való elsőbbsége jellemzi.

A politika és a szervező munka

A kommunizmus építését, az új gazdaság fölépítését, a politikai szempontok alapján kell megszervezni. A szervezés kérdése, bár a politikához képest másodlagos kérdés, mégis óriási jelentőségű. Lenin többször hangsúlyozta a politikai és szervező munka elszakíthatatlan kapcsolatát. Az OK(b)P XI. kongresszusán a Központi Bizottság politikai beszámolójának zárszavában Lenin ezeket mondotta:

„Miben különbözik nálunk a Szervező Iroda a Politikai Irodától? Hiszen nem lehet pontosan elhatárolni, melyik a politikai és melyik a szervezési kérdés. Bármelyik politikai kérdés lehet szervezési kérdés és fordítva. És csak a kialakult gyakorlat tette lehetővé a Központi Bizottság munkájának helyes mederbe terelését, azt, hogy a Szervező Irodától bármilyen kérdést át lehet tenni a Politikai Irodához".[28]

Sztálin elvtárs a XVII. pártkongresszuson tartott beszámolójában kimerítően és világosan meghatározta a párt politikai vonalának és szervező munkájának kapcsolatát.

„Ha meg van adva a helyes politikai vonal, minden a szervező munkától függ, többek között magának a politikai vonalnak a sorsa, annak végrehajtása, vagy kudarca is".[29]

A szervezési kérdés jelentőségét az a feladat határozza meg, amely megköveteli, hogy a szocializmus sikeres építésének érdekében helyes politikai irányvonal alapján szervezzék meg a szovjet nép alkotó erőit, használják ki a szovjet gazdasági rendszer előnyeit, és váltsák valóra a szocialista építés lehetőségeit.

[27] Sztálin. A leninizmus kérdései. 646. lap. Szikra 1950.
[28] Lenin Művei. 33. kötet 282. lap. (Oroszul).
[29] Sztálin. A leninizmus kérdései. 566. lap. Szikra 1950.

A Szovjetunió fejlődésének minden újabb szakasza, újabb, méreteiben megnövekedett feladatokat vet felszínre, ami szükségessé teszi a szervező munka minőségének megjavítását, az egész államigazgatás munkájának megjavítását.

Sztálin elvtárs felhívta a figyelmünket arra, hogy a szocializmus győzelme nyomán az országban hatalmas mértékben megnövekszik a szubjektív tényező szerepe. Sztálin új formában vetette föl a fejlődés szubjektív és objektív feltételei között kialakult viszony kérdését:

„Miután a párt politikai vonalának helyességét az évek egész sorának tapasztalatai megerősítették s miután ahhoz, hogy a munkások és a parasztok készek ezt a vonalat támogatni, többé kétség nem fér — az úgynevezett objektív körülmények szerepe a minimumra csökkent, szervezeteinknek és vezetőinknek szerepe pedig döntővé, kizárólagos jelentőségűvé vált. Ez pedig mit jelent? Ez azt jelenti, hogy a felelősség munkánk sikertelenségeiért és fogyatékosságaiért ezentúl kilenctizedrészben nem az „objektív" körülményekre, hanem reánk magunkra, csakis magunkra hárul".[30]

Az a feladat, hogy biztosítsuk a szocialista építés folyamán már megteremtett objektív lehetőségek teljes kihasználását, legyőzzünk minden akadályt és mindenféle nehézséget ezen az úton.

A szocializmus építésének befejező szakasza és a kommunizmusra való fokozatos áttérés szakasza még jobban megnöveli a Szovjetállam szervező szerepét, a szubjektív tényező szerepét, a vezetők szerepét a kommunizmus gazdaságának megteremtésében.

„A harmadik ötéves terv hatalmas feladatainak megvalósítása — mutat rá az SzK(b)P XVIII. kongresszusának határozata — olyan szorosan összefügg a munkások, parasztok és a szovjet értelmiség létérdekeivel, hogy teljesítésének biztosítása elsősorban tőlünk, a kommunista és pártonkívüli bolsevik vezetőktől és különösen attól függ, hogyan tudjuk megszervezni a munkát és föllendíteni a dolgozók kommunista nevelését."[31]

A szovjetországban minden objektív föltétel megvan a bolsevik párt politikájának megvalósításához. Itt mutatkozik meg, mennyire mélyrehatóan, elvileg különbözik az a helyzet, amelyben a bolsevik párt jelenleg harcol politikájának gyakorlati megvalósításáért, azoktól a körülményektől, amelyek között a párt az Októberi Forradalomig, a proletariátus diktatúrájának megvalósításáig és a szocializmus győzelméig vezette ezt a harcot.

A „Megjegyzések időszerű témákról" című nagyszerű munkájában Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a helyes politika közvetlen győzelméhez megfelelő objektív feltételek szükségesek.

„A helyes politika korántsem vezethet mindig és okvetlenül az ellenfél közvetlen legyőzésére. Az ellenfél közvetlen legyőzését nemcsak a helyes politika határozza meg, hanem azonkívül — elsősorban és főképpen — az osztályerők viszonya, a forradalom erőinek kétségtelen túlsúlya, a bomlás az ellenfél táborában, a kedvező nemzetközi helyzet.

Csak e feltételek mellett vezethet közvetlen győzelemre a proletariátus helyes politikája".[32]

[30] Sztálin A leninizmus kérdései. 567. lap. Szikra 1950.

[31] Az SzK(b)P XVIII. kongresszusának határozata Molotov elvtárs beszámolója alapján. Idézve: Az SzK(b)P határozatai és döntései. 2. kötet. 745. lap. Goszpolitizdat 1940. (Oroszul).

[32] Sztálin Művei 9. kötet. 345. lap. (oroszul). Idézve: Sztálin. Kínáról. 147. lap. Szikra 1950.

Sztálin elvtárs megemlíti, hogy 1905-ben az orosz forradalom — a bolsevikok helyes politikája ellenére is — vereséget szenvedett, mert a feudális csökevények és az önkényuralom akkor erősebbnek bizonyult a munkások forradalmi mozgalmánál.

Alapvetően más a helyzet a Szovjetúnióban a szocializmus győzelmének körülményei között. A bolsevik pártnak és a Szovjetállamnak minden szükséges objektív feltétele megvan ahhoz, hogy megvalósítsa a kommunizmus felépítésének politikáját. Sztálin elvtárs Moszkva Sztálin-kerületének választói gyűlésén tartott beszédében hosszú időre szóló konkrét programmot adott a szovjet népgazdaság fejlődésének megszervezésére:

„El kell érnünk azt, hogy iparunk évenként ötvenmillió tonna öntöttvasat, hatvanmillió tonna acélt, ötszázmillió tonna szenet és hatvanmillió tonna kőolajat termeljen. Csak e föltételek mellett mondhatjuk, hogy hazánk minden meglepetés ellen biztosítva van. Lehet, hogy ehhez három újabb ötéves terv kell, esetleg több. De ezt meg lehet csinálni, és meg is kell csinálnunk".

A Szovjetállamnak minden szükséges föltétele megvan e feladatok megoldásához. A kommunizmus felépítésére irányuló politika győzelmét az biztosítja a Szovjetunióban, hogy:

1. a politikai hatalom a munkások és parasztok kezében van, s a társadalom állami vezetését a harcokban megedzett munkásosztály valósítja meg;

2. a Szovjetunió gazdasági alapja a szocialista tulajdon és a szocialista gazdasági rendszer, a legfontosabb termelési eszközök az állam kezében összpontsulnak, s a Szovjetunió mérhetetlen természeti erőforrásokkal rendelkezik;

3. a szocializmus gazdasági törvényei nem elemi erővel érvényesülnek, hanem a bolsevik párt és a Szovjetállam politikáján keresztül működnek. Amint Engels lángeszűen előrelátta, a gazdasági törvények — amelyek a kapitalizmusban vakon működő, az emberi akarat fölött uralkodó „démoni" erők — ha már fölismertük őket, akkor a szocializmus feltételei között a társadalom engedelmes szolgáivá válnak;

4. a szovjet társadalom fejlődésének mozgatóerői: a szovjet társadalom erkölcsi-politikai egysége, a Szovjetunió népeinek barátsága, a szovjet hazafiság, a bírálat és önbírálat; a soknemzetiségű Szovjetunió munkásainak, parasztjainak és értelmiségi dolgozóinak alapvető érdekközössége, a haza iránti feltétlen hűsége, a párt, a nép és az állam érdekeinek egysége — ezek minden szükséges feltételt megteremtettek ahhoz, hogy a tömegek politikai és termelési aktivitása szüntelenül fokozódjék, és hatalmas mértékben kifejlődjön a szocialista munkaverseny, mint a kommunizmus építésének módszere; az emberiség történetében először vált az állam politikája a tömegek ügyévé;

5. a szovjet nép világnézete egységes — a marxizmus-leninizmus világnézete.

A kommunizmus felépítésére irányuló politika győzelmének igen fontos tényezője a szovjet társadalom politikai vezetésének egysége, melyet Sztálin elvtárssal az élén a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja valósít meg.

Mindez azt bizonyítja, hogy a bolsevik párt politikája a szovjet rendszer éltető ereje — hatalmas, legyőzhetetlen erő.

A történelemben nem volt még példa arra, hogy ilyen nagy mértékben koncentrálják az összes politikai, gazdasági és ideológiai tényezőket, amelyeket a bolsevik párt és a Szovjetállam arra használ fel, hogy megvalósítsa politikai feladatait, a kommunizmus felépítésének és végső győzelme biztosításának feladatait.

A bolsevik politika hatalmas és legyőzhetetlen ereje nyilvánul meg abban, hogy a politikai irányvonal és a szervező munka végrehajtása között mélyreható, szerves összefüggés áll fenn. A politika és a gyakorlati tevékenység egysége, a párt és a Szovjetállam szavainak és tetteinek egysége alapvető módon megkülönbözteti a bolsevik pártot, mint újtípusú pártot, a II. Internacionálé régi pártjaitól, az angol labouristáktól, a francia szocialistáktól, az olasz saragatistáktól, a német schumacheristáktól és más hasonló pártoktól. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a párt és a kormány igazi arculata és igazi politikája nem programmnyilatkozataiban és deklarációiban, hanem tetteiben mutatkozik meg. Ezért — amint Sztálin elvtárs mondotta — a leninizmus egyik fontos követelménye, hogy ne jelszavaik és határozataik alapján (amelyeknek hinni nem szabad), hanem tetteik, cselekedeteik alapján kell felülvizsgálni a II. Internacionálé pártjainak politikáját.

A tetteik és cselekedeteik alapján végzett felülvizsgálatot a mai jobboldali szocialista pártok egyetlen vezetője sem bírná el. Így Bevin, Schumacher, Saragat és más jobboldali szocialisták béketörekvésükről szóló nyilatkozataikkal csak álcázni akarják azt a tényt, hogy valójában újabb háborút készítenek elő a Szovjetunió ellen. Belpolitikájuk, amely állítólag a munkásosztály és a nép érdekeinek, „védelmére" irányul, a valóságban az amerikai és a hazai burzsoázia érdekeit szolgálja. Az amerikai imperialisták a jobboldali szociáldemokraták segítségével valósítják meg bűnös intervenciójukat Koreában. Az imperialista burzsoázia e lakájainak tényleges cselekedetei leleplezik a munkásosztály ez árulóinak igazi arculatát.

A jobboldali szocialista vezérek és a reakciós szakszervezeti vezetők imperialista gazdáik egyenes utasítására felülről bomlasztják a munkásmozgalmat, arra törekszenek, hogy szétrombolják a munkásosztálynak a háború után megteremtett egységes szervezeteit. A jobboldali szocialisták megkísérelték belülről felrobbantani a Szakszervezeti Világszövetséget, a világ munkásmozgalmának egyik legfontosabb vívmányát. Szakadár, munkásáruló csoportokat szerveztek (Franciaországban a „Force Ouvrier"-t, Olaszországban az úgynevezett „Munkaszövetség"-et), s ezekre támaszkodva igyekeznek olyan nemzetközi szakszervezeti központot létesíteni, mely megkönnyítené az amerikai imperialisták agressziós politikájának végrehajtását. Angliában, Ausztriában és a Skandináv államokban a jobboldali szociáldemokraták, mint a kormány tagjai védelmezik a „Marshall-terv"-et és az Atlanti-szerződést, a munkabérek befagyasztásának politikáját folytatják és előkészítik a talajt országaik fasizálására.

A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának Budapesten, 1949 őszén megtartott értekezlete nyomatékosan figyelmeztetett arra, hogy

„a jobboldali szocialisták jelenleg nemcsak saját országuk burzsoáziájának ügynökeiként lépnek fel, hanem az amerikai imperializmus ügynökeiként is, és az európai országok szociáldemokrata pártjait amerikai pártokká, az Egyesült Államok imperialista agressziójának közvetlen eszközeivé változtatták".[33]

Sztálin elvtárs felhívja figyelmünket arra, hogy a politikában a politikai pártoknak, kormányoknak és az államhatalom szerveinek tevékenysége, nem pedig hivatalos nyilatkozatai és deklarációi játsszák a döntő szerepet. A politika tettekben, gyakorlati tevékenységben nyilvánul meg. A bolsevik párt és a Szovjetállam politikája, mely a szovjet rendszer éltető ereje, a párt és az állam kommunizmust építő tevékenységében nyilvánul meg. A bolsevik párt és a szovjet kormány politikájának végrehajtása érdekében felhasználja a szocialista államgépezetet, mozgósítja és szervezi a dolgozó tömegek alkotó erőit.

A Szovjetunió szocialista építésének tapasztalatai meggyőzően bizonyítják a szervezési kérdés óriási szerepét. A párt politikájának gyakorlati megvalósítását biztosító szervező munka óriási lendületét bizonyítja az a világtörténelmi jelentőségű ugrás, amelyet a Szovjetország a háború előtt tizenhárom év alatt tett meg.

A szervezési kérdés jelenősége különösen erőteljesen mutatkozott meg a Nagy Honvédő Háború időszakában, amikor a hadigazdaságot kellett megteremteni. A szervező munkának a három ötéves terv éveiben felhalmozott óriási tapasztalatai tették lehetővé, hogy a párt és a szovjet kormány a legrövidebb idő alatt megoldotta a hadigazdaság legbonyolultabb szervezési kérdéseit, biztosította az ipar áttérését a haditermelésre, végrehajtotta 1300 nagyvállalat áttelepítését és üzembehelyezését és biztosította a szovjet hadsereg zavartalan ellátását, ami lehetővé tette az ellenségen aratott nagyszerű győzelmet.

A bolsevik párt és a Szovjetállam óriási szervező munkája biztosította a háború utáni időszakban a párt politikájának gyakorlati megvalósítását, amelynek célja a Szovjetunió népgazdaságának helyreállítása és továbbfejlesztése volt. Az ötéves terv sikeres teljesítése és túlteljesítése a bolsevik párt és a Szovjetállam szervező munkájának hatalmas föllendülését bizonyítja.

A Párt politikája és a kultúra

A bolsevik párt politikája döntő befolyást gyakorol a szovjet szocialista kultúra fejlődésére.

Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy a munkásosztály diktatúráját egész történelmi korszaknak kell tekinteni, egyben felhívja a figyelmet arra, hogy

„ez a történelmi korszak nemcsak azért kell, hogy megteremtsük a szocializmus teljes győzelmének gazdasági és kulturális előfeltételeit, hanem azért is, hogy a proletariátusnak módjában legyen először, hogy magát az ország kormányzására képes erővé nevelje és kovácsolja, másodszor, hogy a kispolgári rétegeket olyan irányban képezze és gyúrja át, amely a szocialista termelés megszervezését biztosítja".[34]

A kommunizmus feltételezi, hogy a termelés óriási fejlődésével együtt hatalmasan és sokoldalúan fejlődik a nép szellemi élete is, nagy mértékben emel-

[33] A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának határozatai. 39. lap Szikra 1950.

[34] Sztálin. A leninizmus kérdései. 42. lap. Szikra 1950.

kedik a szovjet emberek politikai öntudata, kulturális és technikai színvonala. A kommunizmus csak a bolsevik párt vezette szovjet nép öntudatos és céltudatos tevékenységének eredményeképpen épülhet fel. Ezért a tömegek szocialista öntudatának, az állami szervek kulturális és nevelőmunkájának különösen nagy jelentősége van.

„A szocialista öntudat — mondja Zsdanov elvtárs — meggyorsítja a szovjet társadalom előrehaladását, megsokszorozza erőforrásait és hatalmát. Ezért a nép politikai és kulturális színvonalának állandó emelése a szovjet rendszer életszükséglete".[35]

Ez az életszükséglet a szovjet társadalmi rendnek egyik legjellemzőbb megkülönböztető vonása a kapitalizmussal szemben. A néptömegek politikai és kulturális színvonalának emelése terén végzett nagyszabású munka fényesen bizonyítja a szovjet társadalom fejlődésének történelmileg haladó irányzatát. Egyúttal konkréten megmutatja azt is, hogyan bontakozik ki egyre nagyobb mértékben a szovjet szocialista demokrácia. A néptömegek kulturális színvonalának és politikai öntudatának emelkedése elválaszthatatlanul összefügg az államigazgatásra gyakorolt állandó és döntő jelentőségű befolyásukkal. Minél fejlettebb a néptömegek politikai öntudata, minél magasabb a kulturális és technikai színvonaluk, annál nagyobb a szocialista építés lendülete, annál gyorsabb ütemben halad a szovjet társadalom a kommunizmus felé.

A tőkés államokban egészen más módon oldják meg a politikai kérdéseket. Már említettük, hogy a kapitalista államok politikájának valódi lényege: a munkásosztály és a néptömegek elnyomása és kizsákmányolása útján megvédeni és fenntartani a kapitalista rendszert. A burzsoázia politikájának valódi tartalmát nem meri fölfedni a nép előtt, tehát becsapja a néptömegeket. A burzsoáziának nem érdeke a nép politikai öntudatának és aktivitásának növekedése. A burzsoázia a munkásosztályt és a néptömegeket minden eszközzel igyekszik távoltartani az aktív politikai élettől. Jól tudja, hogy minél magasabb a munkásosztály, a dolgozó tömegek politikai színvonala és osztályöntudata, annál nehezebb megőrizni uralkodó helyzetét. Az imperialista burzsoázia éppen ezért igyekszik minden módon megfékezni a munkásosztály és a dolgozó tömegek politikai öntudatának, aktivitásának és szervezettségének fejlődését. Ezzel magyarázható, hogy az imperialista burzsoázia irányvonala: a burzsoá demokrácia összezsugorítása, szűkítése. Ezért támadja a burzsoázia a munkásosztályt az ideológiai befolyás minden eszközével. Az iskolát, sajtót, rádiót, irodalmat, művészetet, színházat és a mozit is arra használja fel, hogy távoltartsa a néptömegeket az aktív politikai élettől, beterelje őket az individualizmus, idealizmus, a sekélyes érzések és a jelentéktelen érdekek világába.

A szovjet rendszer a maga sajátos tulajdonságainak és előnyeinek tudatában minden lehetőséget megteremt a tudomány és a művészet fejlődésére, a dolgozó tömegek politikai, kulturális és technikai színvonalának emelkedésére, a szovjet népek formájában nemzeti, tartalmában szocialista kultúrájának hatalmas arányú fejlődésére.

Lenin és Sztálin óriási jelentőséget tulajdonít a szocialista kultúra fejlesztésének. A bolsevik párt és a szovjet kormány nagy figyelmet szentel a nevelés, a tudomány, a művészet és az irodalom fejlesztésének. A szovjet tudo-

[35] A. A. Zsdánov. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 29. évfordulója. 17. lap. „Moszkovszkij Rabocsij" 1949. (Oroszul).

mány tiszteletreméltó szerepet tölt be a szocializmus építésében, a kommunizmusra való fokozatos áttérés feladatainak megoldásában. A szovjet művészet és irodalom a szovjet emberek kommunista nevelésének hatalmas fegyvere.

A szocialista építés befejező szakaszán és a kommunizmusra való fokozatos áttérés időszakában döntő jelentőségre tesz szert a szovjetemberek kommunista nevelésének kérdése. Az emberek tudatában még meglévő kapitalista csökevények ellen vívott harc fontos politikai feladat.

„Az emberi tudat fejlődése — mondja Sztálin elvtárs — elmarad az emberek gazdasági helyzete mögött. Ezért a burzsoá nézetek csökevényei még megmaradnak és egy bizonyos ideig meg fognak maradni az emberek fejében, jóllehet a gazdaságban a kapitalizmust már felszámoltuk. Emellett azt is számításba kell venni, hogy a kapitalista környezet, amellyel szemben szárazon kell tartanunk a puskaport, élesztení és támogatni igyekszik ezeket a csökevényeket" [36]

A háború után a bolsevik párt széleskörű ideológiai harcot indított az emberek tudatában még meglévő kapitalista csökevények kigyomlálásáért. Az SzK(b)P Központi Bizottságának ideológiai kérdésekben hozott határozatai igen élesen vetik fel az ideológiai munka pártosságának kérdését. A határozatok hangsúlyozzák, hogy a bolsevik pártosság elvének kell áthatnia a nevelőmunka minden területét.

A bolsevik párt megköveteli a szovjet kultúra, tudomány és művészet dolgozóitól, hogy tevékenységükben a párt ideológiáját kövessék. A párt gondoskodik a szovjet nép ideológiai neveléséről, határozottan és könyörtelenül harcol az eszmenélküliség, a politikamentesség, a rothadó burzsoá kultúra előtt való hajlongás és a kozmopolita megnyilvánulások ellen. A párt a néptömegeket arra neveli, hogy kommunista módjára végezzék munkájukat, óvják a szocialista tulajdont és ápolják a szovjet hazafiság magasztos eszméjét. A Szovjetunióban ezt a célt szolgálja az ideológiai munka minden eszköze: az irodalom, az iskola, a művészet, a színház, a mozi, a sajtó és a rádió.

A szovjet hazafiság magasztos érzése összeegyeztethetetlen az emberek tudatában meglévő kapitalista csökevények iránt tanúsított engedékeny magatartással, a munkafegyelem és az állami fegyelem megsértésével, a szocialista tulajdonhoz való rossz viszonnyal. Az igazi szocialista hazafi megveti azokat, akik hajlonganak a rothadó és pusztuló burzsoá kultúra előtt és ragaszkodnak ahhoz. Mindenkor emlékezni kell Sztálin elvtárs nagyszerű szavaira:

„a tőke láncaitól megszabadult legutolsó szovjet polgár is magasabban áll, mint bármely külföldi magasállású hivatalnok, aki vállán hordja a kapitalista rabság igáját".[37]

A szocialista eszmék tisztaságával és a hatalmas alkotóerejű szocialista hazafisággal szembeállítva, világosan megmutatkozik a züllöttsége és erkölcsi rothadtsága annak a burzsoá kozmopolitizmusnak, amelynek zászlaja alatt az európai országok burzsoá imperialistái és szociáldemokrata lakájaik országuk szabadságát, függetlenségét eladják az amerikai imperializmusnak.

A bolsevik pártnak ideológiai téren végzett nagyszerű munkája meghozta a gyümölcsét. A szovjet nép új, magasabb eszmei színvonalra emelkedett, a szovjetemberek politikai aktivitása fokozódott. A biológiában szétzúzták a

[36] Az SzK(b)P története. 387. lap. Szikra 1950.

[37] Sztálin. A leninizmus kérdései. 695. lap. Szikra 1950.

weissmanizmus és a morganizmus reakciós eszméit és győzelemre vitték Micsurin tanításait. Ez a siker óriási hatással volt a szovjet tudomány minden ágára.

Fölbecsülhetetlen értékűek Sztálin elvtárs lángeszű munkái a nyelvtudomány kérdéseiről, amelyek hatalmas fejlődésre ösztönzik az egész szovjet tudományt. A szovjetemberek politikai öntudatának fejlettségét bizonyítja a tudomány és a termelés dolgozóinak alkotó együttműködése. A széles néptömegek politikai érettségéről tanúskodnak a dolgozóknak Sztálin elvtárshoz intézett levelei, amelyekben a szovjetemberek felelősségteljes kötelezettségeket vállalnak és beszámolnak a szovjet nép vezetőjének termelési sikereikről. Ezek a levelek arról tanúskodnak, hogy a háború utáni időszakban a szocialista munkaverseny újabb, fejlettebb formákat öltött és az egész szovjet nép mozgalmává vált.

A bolsevik párt minden erőfeszítésének, a párt és a szovjet állam egész politikai nevelőmunkájának az a célja, hogy minél szélesebb körben tudatosítsa a párt és az állam politikáját és biztosítsa, hogy ezt a politikát minden szovjet polgár valóban megértse és valóraváltsa a gyakorlatban. A bolsevik párt politikájának megértése és gyakorlati megvalósítása elengedhetetlen föltétele a kommunizmus építésével kapcsolatos nagyszabású feladatok sikeres megoldásának.

A bolsevik párt és a szovjet állam politikájának főbb szakaszairól

Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVIII. kongresszusán kifejtette a szocialista állam egységes és teljesen kidolgozott elméletét, összefoglalta a szovjet társadalom és a Szovjetállam addig megtett útjának tapasztalatait, tudományos alapon periodizálta a Szovjetállam fejlődését és meghatározta fejlődésének fő fázisait.

A párt és az állam politikájának feladataival foglalkozva, Lenin hangsúlyozta, hogy a politika — osztályharc, küzdelem a világburzsoázia ellen. Ugyanakkor felhívta figyelmünket, hogy

„... a mi harcunkban az éremnek két oldala van: egyrészt az a feladatunk, hogy felszámoljuk a burzsoá rendszer örökségét, szétzúzzuk az egész burzsoáziának a szovjet hatalom megfojtására irányuló ismételt kísérleteit. Eddig ez a feladat mindennél jobban lekötötte figyelmünket és akadályozta az áttérést a másik feladatra — az építés feladatára".[38]

A polgárháborúban Vrangelen aratott győzelmek jelentőségének értékelésével kapcsolatban Lenin ezt írta:

„A harc egyik szakasza végéhez közeledik, amennyiben kiharcoltuk a békét a nyugati államok egész sorával, a katonai fronton aratott minden egyes győzelem pedig felszabadít bennünket a belső harcra, az államépítés politikájának végrehajtására. Minden lépés, amely közelebb visz bennünket a fehérgárdistákon aratott győzelemhez, fokozatosan a gazdasági politikára helyezi át a harc súlypontját".[39]

Lenin tehát már 1920 novemberében bölcs előrelátással hangsúlyozta, hogy mihelyt a harci helyzet megengedi, a főfigyelmet azonnal az ország gazdaságának építésére kell összpontosítani.

[38] Lenin Művei. 31. kötet. 346. lap. (oroszul)
[39] Ugyanott.

Lenin beszédeiben, cikkeiben több alkalommal utalt arra, hogy a gazdaság építésének politikáján nemcsak a háborúban elpusztult gazdaság helyreállítását kell érteni, hanem az új gazdaság, a szocializmus és a kommunizmus fölépítését is, a korszerű technika alapján. Oroszország villamosítási tervét, a GOELRO tervét Lenin a párt második programmjának, a villamosítást pedig a kommunizmushoz vezető útnak tekinti.

Leninnek ezeket a fontos útmutatásait Sztálin továbbfejlesztette és konkretizálta a Szovjetállam fejlődésének fő fázisaira vonatkozó tételeiben.

A bolsevik párt és a Szovjetállam politikai feladatainak megvalósításáért, a kommunizmus felépítéséért és végleges győzelméért vívott harc egész történelmi időszakot tölt be. Ez **a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet időszaka.**

E politikai főfeladatok azokban a feladatokban konkretizálódnak, amelyek a Szovjetállam fejlődésének fő fázisában kerülnek előtérbe. A kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet időszakában folytatott politika főbb szakaszainak kérdését vizsgálva, Sztálin elvtársnak a Szovjetállam fő fejlődési fázisairól szóló tanításából kell kiindulni.

Emellett föltétlenül szem előtt kell tartani Lenin elvtárs útmutatását, amely szerint a politika osztályviszonyokat fejez ki és a párt politikájának végső célja: minden osztálykülönbség teljes eltörlése, a kapitalizmus minden csökevényének felszámolása, a kommunista társadalom fölépítése.

A párt és az állam politikájának megvalósítása elszakíthatatlanul összefügg a munkásosztály és a dolgozó tömegek politikai és termelő aktivitásának növekedésével, a szovjet szocialista demokratizmus kibontakozásával.

A Szovjetállam fejlődésének első fázisában arra irányult a párt politikája, hogy megtörjék a kizsákmányoló osztályok ellenállását, megvédjék az országot az intervenciósok támadásaival szemben, helyreállítsák az ipart és mezőgazdaságot, és megteremtsék a kapitalista elemek felszámolásához szükséges feltételeket.

A hadikommunizmus idején a párt sikeresen szétzúzta a belső ellenforradalmi elemek és a külföldi intervenció egyesült erőit. A békés munkára való áttéréssel kapcsolatban a párt politikája az ipar és a mezőgazdaság helyreállításának feladatára összpontosult. Az új gazdasági politika céljainak megvalósítása során a párt számításba vette azt, hogy a kapitalista elemek működésének megengedésével harc fog kibontakozni a kapitalista és a szocialista elemek között, amelyből a szocialista elemeknek kell győztesen kikerülniök. Ebben az időszakban kerültek a párt politikai feladatainak homlokterébe az ország iparosításával kapcsolatos feladatok is. Mindezeket a feladatokat kíméletlen osztályharc közepette oldották meg, amelynek folyamán a párt vezetésével leküzdötték a megdöntött kizsákmányoló osztályok növekvő ellenállását és a trockista-buharinista banda minden aljas próbálkozását.

A Szovjetállam fennállásának első fázisában a politika elsőbbsége a gazdasággal szemben megmutatkozott:

1. a megdöntött osztályok gazdasági alapjának megsemmisítésében;

2. a gazdasági kulcspozicióknak az állam kezében való összpontosításában: az ipar és a bankok államosításában, a föld magántulajdonának megszüntetésében, a szocialista tulajdonnak, mint a szovjet hatalom gazdasági alapjának megteremtésében;

3. a kizsákmányoláson alapuló régi termelési viszonyok erőszakos megszüntetésében, és új termelési viszonyok megszervezésében, amelyeknek alapja a kizsákmányolástól megszabadult dolgozók elvtársi együttműködése és a szocialista kölcsönös segítség elvének megvalósítása;

4. új termelőerők megszervezésében, amit az ország iparosításáért és a mezőgazdaság kollektivizálásához szükséges feltételek megteremtéséért vívott harc juttatott kifejezésre.

A szovjet társadalom fejlődésének ezen a szakaszán az erőszak hathatós gazdasági tényezőként jelentkezik, amely átalakítja az ország gazdaságát. Annakidején Engels Schmidthez írott levelében hangsúlyozta az államhatalomnak ezt a gazdasági erejét: „És miért küzdenénk a proletariátus politikai diktatúrájáért, ha a politikai hatalom gazdaságilag tehetetlen? Az erőszak (vagyis az államhatalom) ugyancsak gazdasági hatalom. [40]

A szovjet társadalom fejlődésének tapasztalata teljes mértékben igazolta Engelsnek ezt a fontos tételét.

Ebben az időszakban az állami szervek közvetlen gazdasági-szervező és kulturális-nevelő tevékenysége arra irányult, hogy helyreállítsák a háború folytán elpusztult gazdaságot, lerakják az új, szocialista gazdaság alapjait és az embereket a szocializmus szellemében átneveljék. Ezek a feladatok határozták meg a párt politikai tevékenységének irányát is.

Akkoriban a politika, mint az osztályok viszonya, mint az osztályok harca, a következőkben fejeződött ki közvetlenül:

a) a kizsákmányoló osztályok — a földbirtokosok és tőkések — ellenállásának megtörésében és ez osztályok felszámolásában;

b) a dolgozók s elsősorban a parasztság elszakításában a burzsoáziától, a munkás-paraszt szövetség megszilárdításában, a parasztságnak a szocializmus építésébe való bevonásában, a parasztság és az összes dolgozók állami irányításában a munkásosztály vezetésével;

c) a Szovjetállam fejlődésének első fázisából a másodikba való átmenet idején a kulákságnak, mint osztálynak likvidálásában a teljes kollektivizálás alapján.

A szovjet társadalom fejlődésének e szakaszán **a politika, mint nemzetiségek közti viszony,** abban a deklarációban fejeződött ki, amely a lenini-sztálini nemzetiségi politika szellemében határozta meg a nemzetiségek jogait. Ez a deklaráció, melyet Sztálin elvtárs fogalmazott meg, kimondta Oroszország népeinek egyenjogúságát, önállóságát és önrendelkezési jogát. A politika, mint a Szovjetunió népei közötti viszony, a polgárháború és az intervenció időszakában e népek katonai szövetségében, a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének megalakításában, a nemzeti államiságnak és a nemzetiségi köztársaságok gazdaságának és kultúrájának építésében fejeződött ki. A lenini-sztálini nemzetiségi politika elveinek megvalósítása eredményeképpen kialakult a Szovjetunió népeinek szoros, megbonthatatlan barátsága.

A Szovjetállam külpolitikája olyan kapcsolatok létesítésére irányult, amelyek kedvező nemzetközi feltételeket teremthettek az ország előtt álló feladatok megoldásához. A Szovjetunió fennállásának első napjai óta következetes békepolitikát folytat és mindig arra törekedett, hogy a felek kölcsönös egyenjogúsága alapján gyakorlati kapcsolatokat teremtsen a tőkés országokkal.

[40] Marx—Engels. Válogatott Művek. II kötet. 496. lap. Szikra 1949.

A Szovjetállam fejlődésének második fázisában a párt és az állam politikájának főfeladata: a szocialista gazdaság megszervezése az egész országban, a kapitalista elemek utolsó maradványainak likvidálása, a kultúrforradalom megszervezése és a Szovjetunió védelmére teljesen korszerű hadsereg fölszerelése.

Ebben az időben az juttatja kifejezésre a politika elsőbbségét a gazdasággal szemben, hogy a Szovjetállam a pártnak az ország iparosítására és a mezőgazdaság kollektivizálására irányuló politikája alapján oldja meg a szocialista építés főfeladatát: a szocialista gazdaság megszervezését az egész országban. A fejlődés első fázisában megteremtett politikai és gazdasági feltételekre támaszkodva, a Szovjetállam létrehozza a szocializmus anyagi-technikai bázisát és kibontakoznak a hatalmas kultúrforradalom eredményei. Felvirágzik a szovjet tudomány, művészet és irodalom, felszámolják a kapitalista elemek utolsó maradványait, a parasztságot bevonják a szocializmus építésébe, még jobban megszilárdítják a munkás-paraszt szövetséget és a munkásosztály vezető szerepét az állam vezetésében.

Az ország iparosításának és a mezőgazdaság kollektivizálásának politikája alapján megszüntetik a társadalom osztályokra szakadását előidéző okokat. Elmosódik a határvonal a munkásosztály és a parasztság, valamint e két osztály és az értelmiség között.

A szovjet társadalom fejlődésének új mozgatóerejévé a szovjet nép erkölcsi-politikai egysége, a Szovjetunió népeinek barátsága és a szovjet hazafiság válik.

A Sztálini Alkotmány törvénybeiktatása új fejlődési periódust jelentett. Ebben az időszakban a szovjet nép befejezi a szocializmus építését és megvalósítja a fokozatos áttérést a kommunizmusra. A párt és az állam gyakorlati munkájának elsőrendű feladatává válik a kommunista társadalom gazdaságának megszervezése. E körülmények között újabb, magasabb fokra emelkedik a politika elsőbbsége a gazdasággal szemben.

A politikát, mint osztályok közötti viszonyt ugyancsak új feladatok jellemzik. Megkezdődik a harc mindenfajta osztálykülönbség teljes és végleges megsemmisítéséért, a munkamegosztás elavult rendszerének megváltoztatásáért, a fizikai és szellemi munka, a város és a falu közötti ellentétek teljes fölszámolásáért. E célok valóraváltását a termelőerők óriási arányú fejlődése biztosítja.

A politika, mint a nemzetiségek közötti viszony a Szovjetállam fejlődésének második fázisában abban fejeződik ki, hogy a bolsevik párt és a Szovjetállam megszünteti a nem-orosz népek évszázados gazdasági és kulturális elmaradottságát, hatalmas arányokban fejleszti a nemzeti köztársaságok iparát és mezőgazdaságát.

A párt és a Szovjetállam külpolitikája ezen a szakaszon arra irányult, hogy megfelelő diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatokat teremtsen a külföldi államok többségével. A Szovjetunió szilárdan és eltökélten valósítja meg a sztálini békepolitikát és ennek szellemében akarja megoldani a nemzetközi viszonylatban fölmerülő politikai, gazdasági, kulturális és egyéb kérdéseket.

A bolsevik párt és a Szovjetállam politikájában külön helyet foglal el a Nagy Honvédő Háború időszaka. Sztálin elvtárs 1941 július 3-án mondott történelmi jelentőségű beszédében így határozta meg a szovjet nép és a bolsevik párt feladatát:

„egész munkánkat azonnal a háború követelményeinek megfelelően kell átszervezünk, mindent az arcvonal érdekeinek és annak a feladatnak kell alárendelnünk, hogy szétzúzzuk az ellenséget".[41]

A háború idején az Állami Honvédelmi Bizottság hatalmas szervező és mozgósító munkát végzett az ellenség visszaverése és a győzelem megszervezése érdekében. A háború bebizonyította a szovjet társadalmi és állami rend mérhetetlen fölényét a kapitalizmussal szemben.

A háború győzelmes befejezése lehetővé tette, hogy a szovjet nép folytassa békés alkotómunkáját.

A párt és a szovjet kormány háború utáni politikája a népgazdaság helyreállításának és fejlesztésének új ötéves tervében jutott kifejezésre. Ezzel kapcsolatban Sztálin elvtárs 1946 február 9-én mondott beszédében hangsúlyozta, hogy

„ a párt a népgazdaság újabb hatalmas föllendülését szándékszik megszervezni, amely lehetővé teszi számunkra iparunk színvonalának fölemelését a háború előtti színvonalának körülbelül háromszorására".[42]

A háború utáni időszakban a Szovjetállam külpolitikája a béke fenntartására és a háborús gyújtogatók megfékezésére irányul. A Szovjetunió következetesen harcol az Egyesült Nemzetek Szervezetének megszilárdításáért, a nemzetközi kapcsolatok demokratikus alapelveinek biztosításáért, az imperialista államok igájában sínylődő kis népek érdekeiért.

A történelemben eddig ismeretlen, új jellegű külpolitikai és gazdasági kapcsolatokat teremtett a Szovjetunió a népi demokratikus országokkal, a Német Demokratikus Köztársasággal és a Kínai Népköztársasággal. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának működése olyan új típusú nemzetközi kapcsolatok kibontakozását jelképezi, melyek ehhez a szervhez tartozó országok érdekeinek kölcsönös tiszteletbentartásán és teljes elismerésén alapulnak.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok között kialakult kapcsolatok merőben különböznek azoktól a nemzetközi kapcsolatoktól, amelyeket az Amerikai Egyesült Államok kényszerít rá a tőle függő országokra. A Marshall-terv, a Nyugati-blokk és az Észak-Atlanti Egyezmény egy-egy láncszeme annak a politikának, amelynek célja: az amerikai imperialisták igájába hajtani Európa népeit, s újabb háborút készíteni elő a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen.

A bolsevik párt és a Szovjetállam politikájának főbb szakaszait elemezve, azt látjuk, hogy a szovjet társadalom fejlődése során egyre inkább növekszenek és mind bonyolultabbá válnak a párt és az állam előtt álló feladatok. A Szovjetunió ma már hatalmas erőt biztosító gazdasági bázissal rendelkezik. A szovjet társadalom fejlődésének társadalmi és politikai feltételei is gyökeresen megváltoztak.

A párt és a Szovjetállam belpolitikája ma a szovjet nép előtt álló gazdasági-szervező és kulturális-nevelő feladatok megoldására összpontosul. A kommunizmus anyagi és technikai bázisának megteremtését most már nem zavarja a kizsákmányoló osztályok ellenállása. Az állam egész tevékenységét a szo-

[41] Sztálin. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 10. lap. Szikra 1949.
[42] Sztálin. Beszéd Moszkva Sztálin kerületének választói gyűlésén. 1946 február 9-én. (Idézve: Olvasókönyv a marxizmus-leninizmus tanulmányozására. I. kötet. 215. lap. Szikra 1949).

cializmus építésének befejezésére és a kommunizmusra való fokozatos áttérés megvalósítására összpontosítja. Mindez beláthatatlan távlatokat nyit a kommunista építés ütemének meggyorsítása terén.

Ez időszakban — a politika elsőbbsége mellett — abban fejeződik ki a gazdaság meghatározó befolyása, hogy a bolsevik párt, a Szovjetállam és az egész nép eddig végzett nagyszabású munkájának eredményeképpen létrejött gazdasági bázis kedvező feltételeket teremt újabb, még nagyobb feladatok kitűzésére és azok sikeres megoldására.

A bolsevik párt vezette Szovjetállam hatalmas befolyást gyakorol a világeseményekre egész menetére. A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának, a világ első proletárállama vezetőjének tapasztalata nemzetközi szempontból is fölbecsülhetetlen értékű. A bolsevik párt politikájának tapasztalatai a legjobb fegyvert jelentik az imperializmus sötét erői ellen vívott forradalmi világmozgalom számára. **A bolsevik párt „korunk esze, becsülete és lelkiismerete".**

Lenin különös nyomatékkal hangsúlyozta, milyen hatalmas jelentősége van a bolsevizmusnak, amely megmutatta a világ proletariátusának az egyetlen helyes utat — a forradalmi harc útját:

„... a világ proletár tömegei előtt napról-napra világosabbá válik, — mondotta — hogy a bolsevizmus a háború és az imperializmus borzalmaitól való menekülés helyes útját mutatta meg, hogy a bolsevizmus alkalmas arra, hogy **mindenki számára a taktika mintaképe legyen**". [43]

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának tapasztalata különösen napjainkban nagyjelentőségű minden ország kommunista és munkáspártja számára, amikor elkeseredett, világméretű küzdelem folyik a demokratikus és az imperialista tábor erői között.

Az SzK(b)P tapasztalatai megtanítják a kapitalista országok kommunista pártjait arra, hogyan kell vezetniök és szervezniök országuk munkásmozgalmát a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott harcban.

Az SzK(b)P tapasztalatai megtanítják a népi demokratikus országok kommunista és munkáspártjait arra, hogyan biztosíthatják országuk munkásosztálya számára a vezetőszerepet, hogyan használhatják fel az államhatalmat a szocializmus felépítésére és országaik megvédésére a külső ellenséggel szemben.

A világ kommunista és munkáspártjai Marx—Engels—Lenin—Sztálin tanításának sziklaszilárd alapjára támaszkodnak. Harcaikban a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának gazdag tapasztalata segíti és vezeti őket. A bolsevik párt politikája lelkesíti ezeket a pártokat és példát mutat nekik. „A Szovjetunió Kommunista Pártja — mondja Mao Ce-Tung elvtárs, a nagy kínai nép vezére — legkiválóbb tanítónk, akitől tanulnunk kell."[44]

A bolsevik párt politikája azért éltető ereje a szovjet rendszernek, mert minden tekintetben kifejezi a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett szükségleteket, meghatározza a Szovjetállam tevékenységének irányát, formáit, feladatait és tartalmát, a kommunizmus építésére mozgósítja és szervezi a dolgozó tömegeket.

Ez a nagyszerű sztálini tétel sűrített kifejezése a bolsevik párt nézeteinek, a bolsevik politika hatalmas átalakító szerepének.

[43] Lenin. Válogatott Művek II. kötet. 479. lap. Szikra 1949.
[44] Mao Ce-Tung. A kínai forradalom diadalmas útja. 235. lap. Szikra 1950.

FEDOR JÁNOS

Közgazdaságtudományi kérdések
Lenin Műveinek első kötetében

Kereken három esztendővel ezelőtt írta meg Rákosi elvtárs „A következő láncszem" című cikkét. Ebben a cikkben, amelyben napirendre tűzte az elméleti színvonal emelésének kérdését, arra is rámutatott, hogy „a szocializmus klasszikusainak művei vagy nincsenek lefordítva, vagy kifogytak". Így — folytatta Rákosi elvtárs — „Lenin és Sztálin munkáinak legtöbbje ismeretlen a csak magyarul tudó olvasók előtt".

Azóta a helyzet gyökeresen megváltozott. Rákosi elvtárs szavai szinte varázsszavaknak bizonyultak, amelyek nyomán milliárd meg milliárd nyomtatott betű sietett az elméleti színvonal ügyének előbbrevitelére. És a nyomtatott betűk milliárdjai eleven erővé váltak: a marxizmus-leninizmus klasszikusainak gyors egymásutánban megjelent művei segítik népünk legjobbjait a szocializmus építése során fölmerült problémák tisztázásában, megértésében és megoldásában. Marx, Engels, Lenin, Sztálin műveinek magyar kiadása és az országunkban napirenden lévő döntő problémák köré csoportosított gyűjteményes köteteik egyre újabb tízezrek tudatát fejlesztik, erősítik, a dolgozóknak egyre újabb ezreit meg tízezreit állítják azok sorába, akik a szocialista építés különböző arcvonalain élen járnak népünk nagyszerű eredményeinek kivívásában. Ilyenformán Marx, Engels, Lenin és Sztálin egy-egy újabb munkájának megjelenésében annak a nagyszabású hadjáratnak egy-egy újabb győzelmét kell látnunk, amelynek megindítására Rákosi elvtárs cikke adott jelt.

Fontos mérföldkövet jelent ezen az úton Lenin Műveinek teljes magyarnyelvű kiadása, amely az ezidei Lenin-emlékünnep alkalmával napvilágot látott első kötettel a megvalósulás szakaszába lépett. Mérföldkövet jelent, mert azt jelzi, hogy Lenin legfontosabb munkái, azok, amelyek a legközvetlenebb kapcsolatban vannak mindennapi életünk sorsdöntő problémáival, már egytől-egyig hozzáférhetők a csak magyarul tudó olvasók számára és most már halaszthatatlan szükségletté vált, hogy Lenin gigantikus szellemi alkotásának egész kincsesházát, helyesebben — egész hatalmas fegyvertárát fokozatosan hozzáférhetővé tegyük számukra.

Lenin műveinek teljes magyarnyelvű kiadásával, már az első kötet megjelenésétől kezdve, mérhetetlenül kibővül az a terület, amelyen Lenin roppant gondolatépületének birtokbavétele megtermékenyíti a legkülönbözőbb irányokban folyó alkotómunkánkat. Lehetővé válik, hogy az eddiginél is alaposabban behatoljunk Lenin módszerébe, amellyel a marxizmust a társadalmi jelenségek

valamennyi területén alkalmazta és továbbfejlesztette. A gyakorlati problémák történelmi összefüggésükben való alaposabb megértésén túlmenően, napirendre tűzi és megkönnyíti a magyar történelem különböző problémáinak marxista szellemben történő feldolgozását, Marx gazdasági tanainak alkalmazását Magyarország tőkés fejlődésének időszakára, az ehhez elengedhetetlenül szükséges helyes statisztikai módszerek elsajátítását, a legutóbbi másfél évszázad során kialakult osztályok és rétegek gazdasági gyökereinek, jellegének és sajátos gondolkodásmódjának alaposabb megértését, egyszóval az ízig-vérig marxista-leninista tájékozódást a felszabadulást megelőző idők és napjaink minden gazdasági, társadalmi és szellemi jelensége tekintetében.

★

Lenin műveinek első kötetében négy munka kapott helyet: **„Újabb gazdasági mozgalmak a paraszti életben", „Az úgynevezett piackérdésről", „Kik azok a ‚népbarátok' és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?"**, továbbá **„A narodnyikság gazdasági tartalma és bírálata Sztruve úr könyvében (A marxizmus tükröződése a polgári irodalomban)"**. Ezek a munkák 1893—1894-ből származnak, tehát arra az időszakra vonatkoznak, amikor Oroszországban „a kapitalizmus a fő iparágakat" már „elvezette a gépi nagyipar fejlődésszakaszába, s azzal, hogy ilyenmódon társadalmasította a termelést, megteremtette az új rendszer anyagi feltételeit, ugyanakkor pedig egy új erőt is létrehozott: a gyárimunkások osztályát, az ipari proletariátust" (192. l.*), amikor „közvetlen" feladatként került napirendre **„a szocialista munkáspárt szervezése"** (307. lap), amikor Lenin a következőképpen jellemezte a forradalmi szocialisták munkáját: „A szociáldemokraták politikai tevékenysége abban áll, hogy elősegítse az oroszországi munkásmozgalom fejlődését és szervezését, hogy kiemelje a mozgalmat abból az állapotból, amelyben most van, az elszórt, minden vezető eszmétől mentes tiltakozási kísérletek, „zendülések" és sztrájkok állapotából és átalakítsa az **egész** orosz munkás-**osztály** szervezett harcává, amely harc a polgári rend ellen irányul s a kisajátítók kisajátítására és annak a társadalmi rendnek megsemmisítésére törekszik, amely a dolgozók elnyomásán alapul" (312. l.).

Ebben az időszakban Oroszországban a marxista forradalmárokra három, egymással szorosan összefüggő elméleti feladat hárult. Először, Marx gazdasági tanaiból kiindulva, tisztázniok kellett az oroszországi gazdasági élet jellegét, fejlődési irányát és ennek alapján véglegesen szét kellett zúzniok egyrészt a narodnyikok megtévesztő eszmevilágát, akik tagadták Oroszország tőkés fejlődését, másrészt a legális marxisták tévtanait, akik álmarxista szólamokkal felcicomázott írásaikban végeredményben azt hirdették, hogy Oroszország jövője a kapitalizmusé. Másodszor, „az orosz valóság" politikai-gazdaságtani elemzése alapján ki kellett mutatniok a tőkés fejlődés hatására megszületett új osztályérdekeket és osztálytörekvéseket, ezek kölcsönös viszonyát és harcát, valamint mindeme új jelenségek fejlődésének irányát. Harmadszor, meg kellett mutatniok „azt a kivezető utat", „amelyet a gazdasági fejlődés ír elő" (310.l.), hogy ugyanis „a kapitalizmus átmenete egy új társadalmi-gazdasági alakulatba

* Itt és a továbbiakban a magyarnyelvű kiadás oldalszámára hivatkozunk, az egyes munkák megjelölése nélkül.

— elkerülhetetlen" (473. l.) és abból a marxista következtetésből kiindulva, hogy „Oroszország egész dolgozó és kizsákmányolt népességének egyedüli és természetes képviselője az orosz munkás" (312. l.), ki kellett jelölniök azokat a feladatokat, amelyek fokról-fokra ennek az „átmenetnek" beteljesedéséhez vezetnek.

Tudjuk, hogy ez az egész hatalmas munka Leninre várt és Lenin a felsorolt négy műben mesteri tökéllyel oldotta meg e nagyszabású feladatot. Az ő keze között az egyes fölvetett problémák kiszélesedtek, megoldásuk, Oroszország határain túlmenően, általános jelentőségre tett szert. Az orosz kapitalizmus fejlődésének és az orosz parasztság ennek hatására bekövetkezett felbomlásának elemzése messzemenően ráillett minden olyan országra, amelyben a tőkés fejlődés hűbéri csökevényekkel átszött környezetben ment végbe. A narodnyizmus bírálata általában a kispolgári ideológia bírálatává szélesedett. És elmondhatjuk ugyanezt szinte valamennyi érintett kérdéssel kapcsolatban. Ilyenformán a konkrét orosz viszonyok konkrét elemzése olyan jelenségeket tárt fel, amelyek a helyi sajátosságok leszámításával általánosíthatók a tőkés fejlődésnek ugyanazon a fokán álló minden országra.

Különösen hangsúlyoznunk kell azt a körülményt, hogy Leninnek az első kötetben szereplő munkái ugyanúgy, mint csaknem valamennyi nagyobb vagy kisebb munkája, a harc hevében jöttek létre, vitairat jellegüek. Ez természetesen formájukat is meghatározza. Lenin nem összefüggően, tárgyi vagy logikai sorrendben fejti ki bennük gondolatait, hanem nyomon követi hol a narodnyik Posztnyikov, Mihajlovszkij, Nyikolajon, Krivenko és mások, hol a legális marxista Sztruve gyakran csapongó gondolatmenetét, halomra dönti érveléseiket és ehhez fűzi saját elgondolásait. Az a tény, hogy ezek a munkák mégis gyönyörűen fölépített írásművek, csak annál lenyűgözőbb erővel domborítja ki Lenin hihetetlen tárgyismerettel párosult óriási átfogó és elevenítő képességét.

Leninnél nem lehetnek helyénvalók az olyan utalások, hogy ezen vagy azon a téren „különösen" nagy volt, hogy ebben vagy abban a kérdésben „különösen" biztos volt a dolgában. Lenin mindenben csodálatosan nagy volt. Az első kötet négy tanulmányában a tudomány legkülönbözőbb ágaihoz tartozó számtalan problémát kell tárgyalnia és minden egyes esetben olyan óriási felkészültséggel vonul hadba, hogy a „társadalomban" nagy tekintélynek örvendő ellenfelei szánalmas törpék benyomását keltik mellette. Amikor tehát ismertetésünk keretében közgazdaságtudományi vonatkozásban vizsgáljuk Lenin műveinek első kötetét, az nem azért van, mert ez Lenin itt található munkáinak „különösen" figyelemreméltó oldala, hanem azért, mert azt a módszert mutatja meg nekünk, amellyel Lenin, mint a marxizmusnak már akkor hivatott letéteményese és továbbfejlesztője, a kapitalizmus és a forradalmi munkásmozgalom különböző, Oroszországban akkor még vajúdó kérdéseihez közeledett.

★

A **közgazdaságtudományi kereteket,** amelyekbe Lenin Oroszország gazdasági fejlődésének elemzését beágyazta, a szóbanforgó munkák közvetlen célja határozta meg. Ez a közvetlen cél, amint már említettük, a narodnyikok, a „népbarát" ideológia végleges szétzúzása és a legális marxista megtévesztés leleplezése volt. Mindkettő akadályozta a forradalmasodó rétegek tisztánlátását. Mindkettő útjában állt a forradalmi marxista nézetek elterjedésének.

A „legközönségesebb kispolgári elméletté fajult" (306. l.) narodnyikság képviselői, a „népbarátok", még mindig azzal hozakodtak elő, hogy Oroszországban „a kapitalizmus ‚melegházi növény', amely magától elpusztul, ha nem ápolják" (402. l.), hogy a kapitalizmusnak nincs talaja, hogy a kapitalizmust „mesterségesen honosítják meg", hogy a kapitalizmus szerencsétlenség, „kelevény", hogy Oroszországban a kapitalizmust és a „kapitalisztikus" proletariátust még meg kell teremteni stb. A népnek ezekkel az álbarátaival szemben azt kellett bebizonyítani, hogy Oroszország visszavonhatatlanul a tőkés fejlődés útját járja s így az ebből fakadó valamennyi jelenség is észlelhető, vagy mint Lenin mondta, hogy „Oroszország a hűbéri társadalmi alakulatból kinőtt polgári társadalmat testesít meg, hogy politikai formáját tekintve osztályállam, és hogy a dolgozók kizsákmányolásának megszüntetéséhez vezető egyetlen út a proletariátus osztályharca" (278. l).

A legális marxistákkal szemben viszont, akik a narodnyikok ellen folytatott harcuk során a tőkés fejlődés tényét és a kapitalizmus haladó jellegét olyannyira kidomborították, hogy az a kapitalizmus dicsőítésébe csapott át, a **kapitalizmusnak történelmileg átmeneti jellegére** kellett rámutatni. Azt kellett megmagyarázni, hogy a marxisták haladó jelenségnek tekintik a kapitalizmust, de nem azért, mert Oroszország jövőjét látják benne, hanem azért, mert növeli a termelőerőket, társadalmasítja a termelést, egyben pedig nagyüzemekbe tömöríti és gondolkodásra készteti a munkásokat s ilyenformán megteremti a továbbfejlődés feltételeit.

Ezeknek a feladatoknak megoldása csakis az orosz gazdasági életnek olyan beható elemzése útján volt lehetséges, amely nem szorítkozik az egyes tények megfigyelésére, hanem a társadalmi fejlődés multat és jövőt felölelő távlatában szemléli ezeket a tényeket. Csak így lehetett valóban véglegesen tönkrezúzni a két ellenséges irányzatnak minden áltudományos, megtévesztő érvelését.

Lenin széles elméleti alapon dolgozta ki következtetéseit. Így például „Kik azok a ‚népbarátok' és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?" című munkájában előbb magának a társadalmi fejlődés materialista értelmezésének kérdését veti föl, az elkallódott második részben a politikai-gazdaságtani elemzésre tér át, majd a harmadik részben a gazdaságstatisztika adataira támaszkodva a narodnyikok gyakorlati javaslatainak és politikai programmjának reakciós, kispolgári jellegét mutatja ki s ebbe a fejtegetésbe kapcsolódva, ismerteti a marxisták soronlévő feladatait.

A **társadalmi fejlődés** materialista értelmezésének ismertetése során Lenin „A tőke" első német kiadásának előszavából indul ki, ahol Marx leszögezi: „E mű végső célja, hogy kimutassa a modern társadalom fejlődéstörvényét (az eredetiben: „Das ökonomische Bewegungsgesetz" — gazdasági mozgástörvényét)", majd a következőket mondja: „Az én álláspontom a társadalmi-gazdasági alakulat fejlődését úgy fogta fel, mint valami természettörténeti folyamatot" („A tőke", Szikra kiadás. I. köt. 12. lap.). Ezután Lenin Marx „A politikai gazdaságtan bírálatához" című művének előszavát idézi és a materialista történetfelfogásnak erre a két pillérére támaszkodva olyan következtetéseket von le, amelyek valósággal elsöprik az egész narodnyik „szubjektív szociológiai módszert".

Lenin következtetéseit négy pontban foglalhatjuk össze. Először: Marx sehol sem beszélt általában társadalomról, hanem „kidolgozta a **társadalmi-gazdasági**

alakulat fogalmát" (434. l.) és hangsúlyozta, hogy minden ilyen alakulatot különkülön kell megvizsgálni. „Marx éppen azt az eszmét tagadja — mondja Lenin — amely szerint a gazdasági élet törvényei mind a jelenre, mind a multra vonatkozóan egy és ugyanazok" (166. l.). Másodszor: Marx „a minden emberi együttélés alapjául szolgáló tényből: a létfenntartási eszközök megszerzésének módjából indult ki, kapcsolatba hozta vele azokat az emberek közötti viszonyokat, amelyek a létfenntartási eszközök mindenkori megszerzési módjának hatása alatt alakulnak ki s ezeknek a viszonyoknak rendszerében (Marx kifejezése szerint — „termelési viszonyok") jelölte meg a társadalomnak azt az alapját, amelyen a politikai és jogi formák és bizonyos társadalmi eszmeáramlatok felépülnek" (434. l.), vagyis „a társadalmi élet különféle területei közül kiemelte a termelési viszonyokat, mint alapvetőket, elsődlegeseket, valamennyi többi viszonyt meghatározókat" (134. l.). Harmadszor: minden egyes ilyen alakulatnak megvannak a saját fejlődéstörvényei, ugyanúgy, mint a természettörténeti folyamatoknak. „A gazdasági élet a biológia más területein végbemenő fejlődéstörténethez hasonló jelenség" (166. l.), amikoris a termelési viszonyok minden egyes rendszere „külön társadalmi organizmus, amely organizmus keletkezésének, működésének és magasabb formába való átmenetének, egy más társadalmi organizmussá való átalakulásának megvannak a maga külön törvényei" (434. l.). Negyedszer: Azoknak a módszereknek lényege, amelyekkel Marx az előbbi következtetésekre jutott — a konkrét tények tüzetes tanulmányozása. A konkrét „anyagi társadalmi viszonyok" (137. l.) konkrét elemzése, amely viszonyok az emberek akaratától függetlenül alakulnak ki, lehetővé tette, hogy „az ismétlődéseket és szabályszerűségeket megállapítsák s a különböző országok viszonyait egy alapfogalomban, a **társadalmi alakulat** alapfogalmában általánosítsák. Csak ez az általánosítás tette lehetővé, hogy a társadalmi viszonyok leírásáról (és az eszmény szempontjából való elbírálásukról) áttérjenek azok szigorúan tudományos elemzésére, amely például azt emeli ki, ami az egyik kapitalista országot a másiktól megkülönbözteti, vagy azt vizsgálja, ami valamennyiben közös" (137. l.). Lenin ezután klasszikus tömörséggel „A tőke" alapgondolatát fogalmazza meg, amely az oroszországi kapitalizmus tanulmányozása során alapvető módszert és megbízható vezérfonalat adott kezébe.

Marx „előveszi az egyik társadalmi-gazdasági alakulatot: az árugazdaság rendszerét — mondja Lenin — s az adatok óriási tömegének alapján — amelyeket nem kevesebb mint 25 éven át tanulmányozott — a legrészletesebben elemzi ez alakulat funkcionálásának és fejlődésének törvényeit. Ez az elemzés a társadalom tagjai között létesült termelési viszonyokra szorítkozik anélkül, hogy a dolog tisztázása céljából egyetlenegyszer is olyan mozzanatokhoz folyamodnék, amelyek ezeken a termelési viszonyokon kívül állnak, Marx módot ad arra, hogy lássuk, miképp fejlődik a közgazdaság áruszervezete, hogyan alakul át kapitalista szervezetté, miközben létrehozza a burzsoázia és a proletariátus (már a termelési viszonyok keretében) antagonisztikus osztályait, hogyan fokozza a társadalmi munka termelékenységét és visz be ezzel olyan elemet, amely kibékíthetetlen ellentmondásba jut magával a kapitalista szervezet alapjával" (138. l.).

Ezekből a megállapításokból önmagától következett, hogy a marxizmust nem szabad dogmának, holt sémának tekinteni, amelyet egyszerűen rá lehet húzni bármely országra. Lenin élesen szembefordul a narodnyikokkal, akik a konkrét ellenvetések, a konkrét valóságból levont gyakorlati következtetések

helyessége ellen irányuló ellenvetések helyett „szívesebben intézik el a dolgot úgy, hogy merőben tartalmatlan frázisokat puffogtatnak holmi elvont sémáról, az ilyen sémákba vetett hitről, holmi meggyőződésről, amely szerint minden országnak szükségszerűen át kell mennie holmi fejlődési fokon, és más efféle szamárságról..." (275. l.). „Egyetlenegy marxista sem érvelt soha és sehol úgy — mondja Lenin — hogy Oroszországban kapitalizmusnak ‚kell lennie', ‚mert' Nyugaton kapitalizmus volt stb." (193—194. l.) Ismételten hangoztatja, hogy az orosz kapitalizmus körül folyó vita kérdését csak az „orosz adottságok elemzése" (276. l.) döntheti el és leszögezi: „Marx elméletének lényege az, hogy tanulmányozza és megmagyarázza bizonyos adott országok gazdasági viszonyainak fejlődését, Oroszországra való ‚alkalmazása' pedig azt jelenti, hogy a **materialista** módszer és az **elméleti** politikai gazdaságtan pontosan meghatározott szempontjainak **felhasználásával tanulmányozza** az orosz termelési viszonyokat és azok fejlődését" (277. l.).

Ezek azok a fejtegetések, amelyekben Lenin széles elméleti alapot épített „az orosz termelési viszonyoknak és ezek fejlődésének elemzése" alá. Ugyanakkor ezek a fejtegetések összekötő kapcsot jelentenek, egyetlen szerves egész részeivé teszik az első kötetben szereplő négy munkát s így már ebben a kötetben szinte hiánytalanul megtalálhatók azok az elemek, amelyekből Lenin utóbb az orosz kapitalizmus fejlődésének nagyszabású képét megalkotta.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy Oroszország sajátos viszonyai, az a tény, hogy a termelés különböző formái egymás mellett állottak fenn és egymásbafonódtak, lehetővé tették Lenin számára a kapitalizmus különböző fejlődési fokainak párhuzamos, egymásmellettiségükben való tanulmányozását. Az akkori Oroszországban, az olyan fejlett tőkés országtól eltérően mint például Anglia, egymás mellett állott fenn a felbomlás útján haladó naturális gazdaság és a tőkés gépi nagyipar, a „kezdet" (122. l.) és az „utolsó lépés" (527. l.), a kapitalizmus klasszikus formája, a kettő közé eső minden átmeneti fokozattal. Az, hogy Lenin mindezeket a formákat külön-külön és egymásba való átmenetükben a gazdaságstatisztika alapján tanulmányozhatta, munkáinak különösen szemléltető és meggyőző erőt kölcsönzött.

★

Az **„orosz valóság"** elemezése során Lenin ugyancsak a „népbarátok" tévedéseit veszi elő és cáfolja meg. Amikor a „népbarátok" tagadták Oroszország tőkés fejlődését, abból indultak ki, hogy az obscsinában élő orosz parasztság egységes, a kusztáriparban a „népi kisiparnak" erős gyökerei vannak s ez lehetővé teszi „más utak választását", hogy a „mesterségesen meghonosított" orosz kapitalizmus „a levegőben lóg", mert a parasztság elszegényedésével a belső piac „összeszűkül" s így lehetetlen a kapitalizmus teljes kifejlődése. Mindez abban az állításban csúcsosodott ki, hogy Oroszországban hiányzik a kapitalizmus „alapja".

Mi sem természetesebb, mint az, hogy a kapitalizmusról nem lehet beszélni a kapitalizmus mivoltának tisztázása nélkül. A „népbarátok" csak a gépi nagyipart, tehát a tőkés termelés legfejlettebb formáját voltak hajlandók elismerni kapitalizmusnak s az oroszországi gazdaság tőkés jellegét éppen azon az alapon tagadták, hogy a kapitalizmusnak ez a formája, az ország gazdasági életének egészét tekintve, viszonylag kis helyet foglalt el, mindössze „1 400 000 embert"

foglalkoztatott. Ezzel szemben Lenin az „elméleti politikai gazdaságtan" szempontjából kutatta a tőkés termelés ismertetőit és így szükségszerűen a „népbarátok" állításaival homlokegyenest ellenkező megállapításokra jutott, alaptalan állításaikkal az „orosz valóság" megcáfolhatatlan tényeit szegezte szembe.

„A narodnyizmus gazdasági tartalma és bírálata Sztruve úr könyvében" című munkájához fűzött egyik lábjegyzetében Lenin a kapitalizmus „alapjával" kapcsolatban a következőket mondja: „Félreértések elkerülése végett megmagyarázom, hogy a kapitalizmus ‚alapján' azt a társadalmi viszonyt értem, amely a tőkés társadalomban különböző formákban uralkodik és amelyet Marx a pénz — áru — megnövekedett pénz formulával fejezett ki" (401. l.). Világosan következik ebből, hogy a tőkés gépi nagyipar a kapitalizmusnak nem egyetlen formája. „Marx tanítása szerint — mondja Lenin — a kapitalizmus lényegesebb ismertetői — (1) az árutermelés, mint a termelés **általános** formája. A termék a legkülönbözőbb társadalmi termelési szervezetekben ölt ugyan áruformát, de csakis a tőkés termelésben válik a munka termékének áruformája **általános**, nem pedig kivételes, egyedi, esetleges formává. A kapitalizmus második ismertetője (2) az, hogy nemcsak a munka terméke, hanem maga a munka, vagyis az ember munkaereje is áruformát ölt. A kapitalizmus fejlettségi fokát a munkaerő áruformájának fejlettségi foka jellemzi" (463—464. l.).

Eszerint, ahol árutermelés van s ugyanakkor a közvetlen termelő az árutermelés révén egy vagy más formában alá van rendelve a tőkének, ott kapitalizmus is van. Ezen a parasztok félig naturális gazdasága sem változtat, ami a nyugati országokban is előfordul. A közvetlen termelő alárendeltsége „legmagasabb fejlődési fokáig, teljes kifejlődéséig sok fokon megy át" (464. l.), de ez korántsem jelenti azt, hogy kapitalizmusról csak akkor beszélhetünk, amikor a tőkés fejlődés már elérte ezt a legmagasabb fejlődési fokot.

Ezek után Lenin minden országra kiterjedően egybefoglalja a tőkés termelés egész fejlődéstörténetét. „Ez az alárendeltség — mondja — a **kereskedelmi** és **uzsoratőkével kezdődik**, majd átmegy az **ipari kapitalizmusba**, amely eleinte technikailag egészen kezdetleges és egyáltalán nem különbözik a termelés régi rendszereitől, azután megszervezi a manufaktúrát, amely még mindig a kézi munkán alapszik, a túlsúlyban lévő kusztáriparokon nyugszik és nem szakítja meg a bérmunkás kapcsolatát a földdel — és végül a gépi nagyiparral tetőzi be fejlődését. Csakis az utolsó, legfelsőbb fok jelenti a kapitalizmus fejlődésének tetőpontját, **csakis ez** teremti meg a teljesen kisajátított munkást, aki szabad, mint a madár,* **csakis ez** hozza létre (mind anyagi, mind társadalmi tekintetben) a a kapitalizmusnak azt az ‚egyesítő szerepét', melyet a narodnyikok általában a kapitalizmussal szoktak összefüggésbe hozni, **csakis ez** helyezi szembe a kapitalizmussal ‚édes gyermekét'" (465. l.).

Ez Lenin gondolatmenete a kapitalizmus fejlődési útjával kapcsolatban, amelynek alapján az orosz gazdasági élet egész területét átkutatja és megvizsgálja, hogy megtalálhatók-e és milyen mértékben találhatók meg a tőkének való alárendeltség különböző formái, honnan erednek, milyen irányban fejlődnek és hogyan jutnak el végső kifejlődésükig.

* A narodnyikok mindig úgy tüntetik fel a dolgot, mintha a földtől megfosztott munkás **általában** a kapitalizmusnak, nem pedig csupán a gépi iparnak volna elengedhetetlen feltétele.

Már említettük, hogy Lenin ezt a kérdést a gazdaságstatisztika eszközével, nevezetesen a „zemsztvostatisztika" felhasználásával elemezte. „Újabb gazdasági mozgalmak a paraszti életben" című munkájában Posztnyikov könyvének, „A délorosz parasztgazdaság"-nak anyagához kapcsolódik és Tauria kormányzóság három szárazföldi kerületének parasztgazdaságát veszi részletes vizsgálat alá. A „Kik azok a népbarátok"-ban Krivenkoval száll vitába s ennek során előbb a kusztáripart, majd Voronyezs kormányzóság parasztgazdaságát elemzi. „Az úgynevezett piackérdésről" szóló referátumában, a falu elemzése tekintetében főleg Posztnyikov könyvével kapcsolatban levont következtetéseit használja fel, de összehasonlítás céljából Moszkva kormányzóság, tehát egy tisztán ipari terület egyik járásának parasztgazdaságára is kitér. Ilyen bőséges anyag alapján kovácsolja ki azokat a fegyvereket, amelyekkel a narodnyikok ugyanúgy képtelenek voltak szembeszállni, mint az előbbiekben ismertetett általános következtetésekkel.

Meg kell jegyeznünk, hogy maga a zemsztvostatisztika — elsősorban a portánként fölvett adatok összesítése tekintetében — éles bírálatot váltott ki Lenin részéről. Kifogásolta, hogy a zemsztvo-statisztikusok — például a juttatott föld nagysága alapján — egy kalap alá veszik a különböző típusú gazdaságokat s az ilyen módon nyert átlagszámokkal operálnak, amelyek meghamisítják a parasztgazdaságok tényleges viszonyainak képét. Lenin csak az olyan összesítést ismerte el helyesnek, amely a parasztgazdaságoknak minden gazdasági mutatójára kiterjed és így alkalmas az egyes gazdasági típusok (törpe-, kis-, közép-, és nagygazdaság) pontos elkülönítésére és összehasonlítására. De a zemsztvostatisztika feldolgozási módszerének minden fogyatékossága sem leplezhette el teljesen az orosz parasztgazdaság és kusztáripar igazi állapotát.

Lenin nyomon követi Posztnyikov fejtegetéseit és kimutatta, hogy a paraszt ság a gazdaságnak minden vonatkozásában olyan csoportokra oszlik, amelyek minőségileg különböznek egymástól. A juttatott föld használata, a bérelt föld, a vásárolt föld, az élő és holt fölszerelés, különösen a javított mezőgazdasági eszközök és gépek nagyrésze, a hitel igénybevétele stb, egy szűk felső réteg kezében összpontosul, míg a gazdák jelentős része fokozatosan elveszti gazdasági önállóságát, ami azt jelenti, hogy a parasztság jelentős részének, ha éhen veszni nem akar, egy vagy más formában piacra kell vinnie munkaerejét. Ilyenformán az obscsina ellenére — magán az obscsinán belül — létrejön a közvetlen termelő alárendeltsége, létrejön a kizsákmányolás.

Ami tehát a mult század végén az orosz falut elsősorban jellemezte, az a parasztság felbomlása volt, mégpedig három, egymástól szigorúan megkülönböztethető rétegre: szegény-, közép- és gazdagparasztságra, amikor is az első csoport tovább tagozódott proletárokra, félproletárokra és kisparasztokra. Tauria kormányzóság dnyeperi kerületében az első csoportra a gazdák 39,9 százaléka, a másodikra 41,7 százaléka, a harmadikra 18,4 százaléka jutott. Ezzel szemben például a földhasználat tekintetében az első csoport része 12,4, a másodiké 41,2, a harmadiké pedig 46,4 százalék volt. Ezek a számok azt mutatják, hogy az első csoportba tartozó gazdák zöme egyáltalán nem folytathatott többé önálló földművelést, illetőleg, ha egyik-másik művelt talpalatnyi földet, képtelen volt megélni annak jövedelméből, a középső csoportba tartozó gazdáknak földművelésből származó jövedelme éppenhogy fedezte a család elengedhetetlen szükségleteit, a felső csoport viszont paraszti burzsoáziává ala-

kult át, bérmunkásokat alkalmazott és árutermelést folytatott. Ezzel pedig elkerülhetetlenül a faluban is elkezdődött a gazdasági érdekek harca, a szegények harca a gazdagok ellen.

Lenin ehhez az elemzéshez összefoglalásképpen a következőket jegyzi meg: „Egyszóval a talaj, amelyből a fentebb leírt jelenségek kihajtanak — az eladásra termelés. Az a fő ok, amely a parasztságon belül a gazdasági érdekek harcát előidézi — egy olyan rend fennállása, amelynél a társadalmi termelés szabályozója a piac" (66. l.).

A Moszkva, illetőleg Voronyezs kormányzóságra vonatkozó adatok — a földhasználat és jószágtartás, s ennek megfelelően szükségszerűen a gazdaság egyéb jellemzői tekintetében is — mindenben azonos képet mutatnak. Ez azt jelenti, hogy a parasztság felbomlása Oroszország egyik sarkától a másikig mindenütt folyamatban volt, a falusi népesség jelentős része mindenütt vagy már proletárrá vált, vagy a proletarizálódás útját járta. „Azt látjuk tehát — vonta le Lenin a következtetést —, hogy ez a fiatal burzsoázia ‚obscsinánkból' nő ki, nem pedig kívülről jön, hogy maguk az árutermelővé vált parasztság körében tapasztalható társadalmi viszonyok hozzák létre; hogy nemcsak az ‚1 400 000 ember', hanem az orosz falusi nép egész tömege a **tőkének** dolgozik a tőke ‚vezetése' alatt áll" (399. l.). Egy másik helyen, az orosz falu viszonyait a nyugati viszonyokkal hasonlítja össze és megállapítja: „Ha szemügyre vesszük az orosz falu gazdasági életének ezeket az alapvető vonásait, akkor elszigetelt parasztgazdaságokat látunk apró földdarabokon, fejlődő árugazdaságot látunk, amely már most is uralkodó szerepet játszik... Látjuk továbbá a parasztoknak ugyanazt az eladósodottságát az uzsorásoknál, ugyanazt a kisajátítást, amelyről a nyugati adatok tanúskodnak. A különbség csak jogi rendszerünk sajátosságaiban van (a parasztok polgári egyenjogúságának hiánya; a földbirtoklás formái), amelyek kapitalizmusunk fejletlenebb voltának következtében épebben őrzik meg a ‚régi rendszer' nyomait. De ezek a sajátosságok egyáltalán nem változtatnak paraszti viszonyaink és a nyugati viszonyok **típusának** egyneműségén" (527—528. l.).

Ugyanilyen proletarizálódás ment végbe a kusztáripar terén is. Lenin Harizomenov ismert statisztikus egyik cikkének adatait idézi, aki kimutatta, hogy Moszkva kormányzóságban a kusztáripar évi forgalmának 86,5 százalékát, Vlagyimir kormányzóságban meg egyenesen 96 százalékát a nagyüzemek számára saját otthonukban dolgozó kusztárok szolgáltatják s az évi forgalomnak csak 13,5, illetőleg 4 százaléka esik az önálló kisiparra. Nyizsnyij-Novgorod kormányzóság gorbatovi kerületében a kusztárok 35,6 százaléka vásárra, 46,7 százalékuk munkakiadónak, 7,7 százalékuk pedig bérért dolgozott.

Lenin számos vidék kusztáriparának helyzetét tanulmányozta és minden esetben arra az eredményre jutott, hogy a termelési eszközök egy kisebbség kezében összpontosulnak, a többség elveszti a termelési eszközeit és ennek folytán a közvetlen termelők függő viszonyba kerülnek a termelési eszközök tulajdonosaival szemben. Kiderül tehát, hogy „**a kapitalizmus nem ellentéte a ‚népi rendnek', hanem annak a legszorosabb értelemben vett, legközvetlenebb folytatása és továbbfejlődése**" (219. l.). Az a tény, hogy kusztárok tömegesen dolgoznak saját otthonukban a nagyüzemeknek, vagyis a „nagyüzemi termelés háziipar rendszere", azt jelenti, hogy „a kisipar, szervezetét tekintve — színtiszta kapitalizmus; sajátossága a gépi nagyiparral összehasonlítva az, hogy technikailag fejletlen (ami főleg a felháborítóan alacsony munkabérekkel magyarázható) s a

munkások továbbra is megtartják tanyérnyi földjüket" (213. l.). Ez utóbbi tény azonban mit sem változtat a kusztáripar szervezetének tőkés jellegén, hiszen „a kapitalizmus az egyszerű kooperáció és a manufaktúra időszakában sehol és soha nem járt együtt a munkás teljes elszakításával a földtől, ami természetesen egyáltalán nem jelenti azt, hogy a kapitalizmus nem volt kapitalizmus" (214. l.). „Oroszországban — mondja Lenin Gyementyev munkájára hivatkozva — a dolgozók kapcsolata a földdel annyira gyönge és látszólagos, a birtokosok (pénztulajdonos, felvásárló, gazdagparaszt, manufaktúratulajdonos stb.) hatalma már annyira szilárd, hogy elég a technika egyetlen előre tett lépése — s a ‚paraszt' (?? aki már réges-régen munkaereje eladásából él) színtiszta munkássá változik át" (214—215. l.).

A **kusztáripar elemzése** alapján Lenin, mintegy fejtegetéseinek betetőzéseként, most már az orosz kapitalizmus keletkezésének és fejlődésének átfogó képét tárja elénk: „Valójában ‚népi' kusztáriparunk szervezete pompásan szemlélteti a kapitalizmus fejlődésének általános történetét. Szemléltetően tárja elénk annak keletkezését, csíráját, például az egyszerű kooperáció formájában (a fazekasipar felső csoportja), megmutatja továbbá, hogyan lesznek az egyes személyek kezén felhalmozódott ‚megtakarítások' — az árugazdaság következtében — **tőkévé**, olyanformán, hogy először az elhelyezés monopóliuma jön létre („felvásárlók" és kereskedők), mégpedig ezért, mert csak ezeknek a ‚megtakarításoknak' tulajdonosai rendelkeznek olyan pénzösszegekkel, amelyek elengedhetetlenek a nagybani eladáshoz és lehetővé teszik annak az időpontnak kivárását, amíg az áru a távoli piacokon realizálódik; megmutatja, hogyan igázza le ez a kereskedelmi tőke a továbbiak során a termelők tömegét és szervezi meg a tőkés manufaktúrát, a tőkés termelésnek azt a rendszerét, amikor a kusztárok saját otthonukban a nagyüzemek számára dolgoznak; megmutatja végül, hogyan vezet a piac kibővülése és a konkurrencia fokozódása a technika fejlődésére, hogyan válik ez a kereskedelmi tőke ipari tőkévé s hogyan szervezi meg a gépi nagyüzemet" (223—224. l.).

Már most az a kérdés, hogy a kistermelők egy részének tönkremenetele, a „parasztság elszegényedése", nem szűkíti-e össze a belső piacot s nem áll-e ezzel útjába a kapitalizmus teljes kifejlődésének, ahogy a narodnyikok állították.

Lenin már „Újabb gazdasági mozgalmak a paraszti életben" című munkájában is fölveti ezt a kérdést. Ebben a művében, a tauriai parasztbirtok átlaga, a föld tényleges megoszlása és a paraszti költségvetések alapján kimutatta, hogy a narodnyikok állításának éppen az ellenkezője igaz. 1700 gyeszjatyina vetésterületet vett alapul, amely egyenlően oszlik meg 100 gazdaság között. Ebben az esetben a vásárlóerő 191×100, vagyis összesen 19 100 rubelnak felel meg. Ezzel szemben, ha a megoszlás olyan, hogy 100 paraszt közül 8-nak egyáltalán nincs vetésterülete, 12-nek egyenként 4 gyesz., 20-nak egyenként 8 gyesz., 40-nek egyenként 16 gyesz., 17-nek egyenként 34 gyesz., 3-nak pedig egyenként 75 gyesz., vagyis a 100 parasztnak összesen nem is egészen 1700, hanem csak 1651 gyesz. vetésterülete van, a vásárlóerő még akkor is, ha az 5 gyesz.-nál kisebb vetésterületeket elhagyjuk — 20×30+40×191+17×574+3×1500, vagyis összesen 22 498 rubel.

„Az úgynevezett piackérdésről" szóló munkájában Lenin ugyanezt a kérdést szélesebb alapon, „A tőke" második kötetére támaszkodó nagyszabású elemzés keretében boncolgatta. A legkülönbözőbb oldalakról közelítette meg

ezt a problémát és kimutatta, hogy a belső piac kérdésének megoldása „éppen a parasztság felbomlásának tényében rejlik" (106. l.), amely felbomlás az árutermelés és ennek kapcsán a pénzgazdaság térhódításának következménye. Az egyszerű, majd a tőkés árutermelés fejlődése a társadalmi munkamegosztás kialakulásának és előrehaladásának következménye és azzal jár, hogy a földművelésről sorjában leválnak és specializálódnak a feldolgozásnak olyan folyamatai, amelyek a naturális gazdaság keretében még egybekapcsolódtak a földművesgazda termelőtevékenységében, s ezzel kialakul és egyre bővül a piac is, ahol az elkülönült termelők áruikat elhelyezik.

Lenin Marxnak „A tőke" második kötetében, a termelés I. és II. alosztályának fejlődésével kapcsolatban található sémái alapján olyan sémát állított össze, amely hat időszakra, a naturális gazdaságtól a kapitalizmus teljes kifejlődéséig terjedően, tünteti fel a piac bővülését. Kitűnik ebből a sémából, hogy az első időszakban a termékből semmi sem jut a piacra, de már a második időszakban a társadalmi össztermék $^1/_9$-e, a harmadik időszakban $^1/_3$-a, végül a hatodik időszakban már $^2/_3$-a a piacra kerül.

Ezzel Lenin kimutatta, hogy az önálló termelők egy részének tőnkremenetele korántsem jelenti a piac összeszűkülését, nem áll útjában a kapitalizmus teljes kifejlődésének, hanem éppen annak feltétele. Mint Lenin mondja: „a piac fejlődésének határait, a tőkés társadalom fennállása idején, a társadalmi munka specializálódásának határai szabják meg; márpedig ez a sepicalizálódás, magánál a dolog lényegénél fogva — végtelen, ugyanúgy, mint a technika fejlődése" (96. l.).

★

Egyáltalán nem merítettük ki teljesen Lenin közgazdaságtudományi fejtegetéseit, de az elmondottak alapján is fogalmat alkothatunk arról, hogy Marx gazdasági tanainak milyen mesteri alkalmazása, a konkrét tényeknek milyen mélyenszántó elemzése alapján tárta föl Lenin az első kötetben szereplő munkákban a XIX. századvégi orosz gazdasági élet jellegzetességeit és tendenciáit. Ámde Lenin a gazdasági élet elemzését sohasem tekintette öncélnak. Sztruve módszerét éppen azért minősíti „szűk objektivizmusnak", mert „a folyamat elkerülhetetlenségének és szükségszerűségének bizonyítására szorítkozik s nem igyekszik e folyamat minden egyes konkrét szakaszával kapcsolatban feltárni az osztályellentétnek a folyamatra jellemző formáit" (531. l.). A materializmus, mondja Lenin egy másik helyen, „magában foglalja a pártosságot, amely arra kötelez, hogy az események minden megítélésekor közvetlenül és nyíltan egy bizonyos meghatározott társadalmi csoport álláspontjára helyezkedjünk" (424. l.).

Lenin éppen az osztályellentétekre, az osztályok harcára és e harc követelményeire helyezte a hangsúlyt. Ez tette lehetővé számára, hogy közgazdaságtudományi elemzéseire az orosz forradalom osztályerőinek és egész fejlődésmenetének olyan nagyszabású elemzését építse fel, amelyet a későbbi események minden tekintetben igazoltak. Ez tette lehetővé számára a proletariátus osztályfeladatainak meghatározását.

Ezek a feladatok röviden abban foglalhatók össze, hogy a proletariátusnak önálló forradalmi szocialista munkáspártba kell tömörülnie, valamennyi demokratikus elem élén meg kell döntenie az abszolutizmust, ki kell vívnia a politikai szabadságot, ami lehetővé teszi számára, hogy harcát a kizsákmányolás egész rendszere ellen folyó harc magaslatára emelje és eljusson a győzelmes kommunista forradalomhoz.

KARCZAG IMRE

A természetátalakítás kérdései

A természet átalakításának sztálini terve és a vele kapcsolatos valamennyi határozat, leírhatatlan lelkesedést keltett a szovjet nép körében. A szovjet emberek a sztálini természetátalakító terv megvalósításával, e terv megvalósításának fontos állomásait jelentő gigantikus építkezésekkel kezdték meg a kommunizmus anyagi-technikai bázisának megteremtését. Ennek a nagyszerű tervnek nyilvánosságra került részletei, a kommunizmus nagy építkezései lelkesítik a szocializmus útján gyors ütemben előrehaladó népi demokráciák dolgozóit, bátorítják az imperialista elnyomás alatt élő munkások százmillióit, fokozzák a gyarmati elnyomás ellen küzdő népek elszántságát, növelik a béke és a haladás erőinek táborát szerte a világon.

Az imperialisták, a haladás és a béke ellenségei viszont éppen ezért igyekeznek kisebbíteni a Szovjetunióban hatalmas méretekben megkezdett természetátalakításnak, a béke és a jólét monumentális méretekben épülő műveinek jelentőségét. Megpróbálják elhallgatni azt a tényt, hogy a szovjet nép soha nem látott méretekben használja fel a természet erőit a békés, alkotó munka céljaira, míg az imperialisták aljas háborús és kizsákmányoló céljaik szolgálatába szeretnék állítani ezeket az erőket.

Sztálin elvtársnak a Pravda munkatársaival folytatott beszélgetéséből világosan megérthette mindenki, hogy e művek szerves részei a Szovjetunió békepolitikájának. A békét kívánó és ezért harcoló százmilliók a békének ezeket a műveit szerte a világon

> „szembeállítják a háborús gyujtogatók aljas terveivel, összehasonlítják az imperialista országokkal, amelyekben a békés polgári szükségletekre dolgozó ipart egyre inkább a pusztító, romboló hadianyaggyártásra állítják át, s erőt, bátorságot merítenek belőlük további harcaikhoz. Ezek a tervek nemcsak a Szovjetunió felmérhetetlen gazdasági erőit mutatják, hanem magabiztosságát és a jövőbe vetett megingathatatlan hitét is. Egyben megértetik, hogy a Szovjetunió, bár tudatában van törhetetlen erejének, miért áll a béketábor élén." [1]

I.

Az ember ősidőktől fogva mindig arra törekedett, hogy szükségleteinek kielégítése céljából átalakítsa a természetet. Ezek a törekvések azonban — még a modern kapitalizmus legfejlettebb államaiban is — merőben különböznek attól

[1] Rákosi Mátyás kongresszusi beszédéből. Idézve: Szabad Nép. 1951. II. 26

a természetátalakítástól, amelyet ma a szovjet nép hajt végre. A döntő különbség abban van, hogy a természet átalakítására irányuló emberi munka milyen termelési- és társadalmi viszonyok között és milyen módon: tervszerűen vagy tervszerűtlenül megy-e végbe. Nagy a különbség atekintetben is, hogy ez az évezredes harc és munka a természet vad, elemi módon érvényesülő erőivel szemben, kinek a javát szolgálja: egyes emberekét, szűk csoportokét, vagy a dolgozók tíz- és százmillióinak érdekét?

Marx az emberi munka első, ösztönös formáinak levetkőzéséről szólva a következőket mondja:

> „a pók a takácshoz hasonló műveleteket végez és a méh viaszsejtjei építésével nem egy építőmestert szégyenbe hoz. De a legrosszabb építőmester már eleve felülmúlja a legjobb méhet abban, hogy az építőmester már felépítette a sejtet a fejében, mielőtt viaszból megépítette volna."[2]

A céltudatos emberi tevékenység első, primitív megnyilvánulásai a természet átalakítása terén csak jelentéktelen eredményeket hoztak. A kőszerszámok, a vadászat és a halászat primitív eszközei alig változtattak valamit a természeten. A fémszerszámok, a földművelés és az állattenyésztés elterjedése azonban már nagyobb eredménnyel járt. A termelőerők fejlődésével megváltoztak a termelési viszonyok, az őskommunizmust felváltotta a rabszolgatársadalom. Itt már viszonylag nagykiterjedésű földterületek megművelése, sok munkaerő felhasználása vált lehetővé.

A földművelés és az állattenyésztés a környezet megváltozásához vezetett: a természeti erők közül egyiket-másikat, több-kevesebb eredménnyel, már sikerült az ember szolgálatába állítani. Erre a termelési eszközök fejlődésének és a munka termelékenységének az a foka adott lehetőséget, amelyen a munkára fogott rabszolga már többet tudott termelni saját szükségleténél.[3] A földművelés és az állattenyésztés olyan területeken fejlődött jobban, és ott születtek meg az első nagy, ezekkel kapcsolatos emberi alkotások, ahol ezt maga az éghajlat és a föld termékenysége elősegítette. (Például Babilóniában, Asszíriában, Mezopotámiában, Egyiptomban, Kínában, Indiában stb.)

A termelési eszközök fejlettségét ebben az időszakban, természetesen, viszonylagosan kell értelmezni. Az ókori öntözőművek igen kezdetlegesek voltak. Ezeknek az építményeknek társadalmi és gazdasági alapja a rabszolgaság intézménye, a rabszolgatömegek elnyomása és kizsákmányolása volt. Ebből következik, hogy a történelem során, a rabszolgatársadalom felbomlásával az öntözőműveket elhanyagolták és így a rendkívüli áldozattal létrehozott berendezések elpusztultak. Az öntözőművek elsősorban olyan területeken marad-

[2] Marx. A Tőke. I. kötet 192. lap. Szikra 1949.

[3] Marx idézi Diodorus megjegyzését a régi egyiptomiakról:

> „Egészében hihetetlen, hogy gyermekeik nevelése milyen kevés fáradságba és költségbe kerül. Egyszerű ételt főznek nekik, ami éppen adódik; a papírcserje alsó részét adják nekik enni, amennyiben tűzben meg lehet pirítani és a mocsári növények gyökerét és szárát, részben nyersen, részben főzve és sütve. A legtöbb gyerek cipő és ruha nélkül járkál, minthogy a levegő igen enyhe Ezért egy gyermek, míg felnő, egészben véve nem kerül szüleinek 20 drahmánál többe, főleg ez a magyarázata annak, hogy Egyiptomban olyan sűrű a népesség és ezért építhettek oly sok nagy művet." (A szerző kiemelése.) „A Tőke" I. kötet. 554. lap. Szikra 1949.

tak fenn, ahol az emberek csak közös munkával tudták felhasználni az öntözővizet, s ez az adottság egyben arra is késztette őket, hogy a földet továbbra is közösen műveljék.[4]

Az ókori nagy öntözőműveket azért létesítették, hogy a rabszolgatartók öntözéses műveléssel még fokozottabban biztosítsák gazdagodási törekvéseik sikerét. Nem vették, de nem is vehették figyelembe a természet átalakításának távolabbi hatásait, sőt még arra sem voltak képesek, hogy megakadályozzák a termőtalaj pusztulását és az éghajlat kedvezőtlen alakulását, ami rablógazdálkodásuk következménye volt. Engels „A munka szerepe a majom emberréválásában" című művében élesen megvilágítja ezt a történelmi tényt:

> „Az emberek, akik Mezopotámiában, Görögországban, Kis-Ázsiában és egyebütt kiirtották az erdőket, hogy termőföldet nyerjenek, nem is álmodták, hogy ezzel az illető országok mostani elkietlenedésének alapját vetették meg, amennyiben az erdőkkel együtt elvették tőlük a nedvesség gyüjtőközpontjait és tartályait."[5]

Hasonlóképpen:

> „A kubai spanyol ültetvényesek, akik a lejtőkön leégették az erdőket és a hamuban elég trágyát találtak egy nemzedék iger. hasznothajtó kávécserjéinek — mit bánták ők, hogy a trópikus esőzések utóbb, a most már védtelen televényt magukkal sodorták és csak meztelen sziklát hagytak maguk után? A természettel és a társadalommal kapcsolatban a mai termelési mód mellett túlnyomóan csak az első legkézzelfoghatóbb eredmény jön számba; és aztán még csodálkoznak, hogy az erre irányuló cselekvések további utóhatásai egészen mások, többnyire egészen ellentétesek."[6]

Amikor a fejlődés során mind fejlettebb termelési eszközök kerültek az osztálytársadalmak uralkodó osztályainak birtokába, amikor az ember a termelőerők fejlődésével még nagyobb mértékben állította szolgálatába a természet erőit, törvényszerűen növekedett a termelési eszközök tulajdonosainak rablógazdálkodása. Az uralkodóosztályok harácsolása és féktelen vagyonszerzési hajszája egyre nagyobb károkat okozott. Napjainkban tanúi vagyunk annak a szörnyű pusztításnak, amelynek katasztrófális fokozódását már Marx is jól látta:

> „Mennél inkább támaszkodik valamely ország, mint például az Észak-Amerikai Egyesült Államok, fejlődésében a nagyiparra, mint alapra, annál gyorsabb ez a rombolási folyamat. A tőkés termelés tehát csak úgy fejleszti a társadalmi termelő-folyamat technikáját és kombinációját, hogy közben ugyanakkor aláássa minden gazdagság forrását; a földet és a munkást."[7]

Még az amerikai polgári közgazdák és „szociológusok" is kénytelenek széltében-hosszában azt hangoztatni, hogy az amerikai szántóterület veszélyben

[4] Az ősi ceyloni öntözőművek például időszámításunk előtt 500 körül épültek. Időszámításunk után 1806-ban e szigeten még többszáz tárolómedence volt használható állapotban, — és ezek mintegy 5 millió ember életfeltételeit biztosították, — de a gyarmatosítás idején elpusztultak s a lakosság száma 750 ezerre csökkent. E történelmi ténnyel kapcsolatban Marx rámutatott arra, hogy „... az államhatalomnak egyik anyagi alapja India össze nem függő, kicsiny termelő szervezetei fölött a vízellátás szabályozása volt. India mohamedán uralkodói ezt jobban megértették, mint angol utódaik". (Marx. A Tőke. I kötet 556. lap. Szikra 1949.)

[5] Engels. A munka szerepe a majom emberréválásában. (Idézve: Marx-Engels Válogatott Művek. II. kötet 83. lap. Szikra 1949.)

[6] Engels. I. m. (U. ott. 85. lap)

[7] Marx. A Tőke. I. kötet. 547 lap. Szikra 1949.

forog. Mintegy 25 millió hektárra becsülik azt a nemrég még termő területet, amely terméketlen pusztává vált. Még ennél is nagyobb kiterjedésű az a terület, amelyet az elmúlt évtizedekben folytatott féktelen rablógazdálkodás következtében a talajerózió[8] fenyeget, és amely arra a sorsra jutott, hogy ugyancsak elsivatagosodjék vagy elszikesedjék. A rothadó kapitalizmusnak ezt a pusztítását a mezőgazdaságban az az egész emberiség elleni bűncselekmény tetőzi be, hogy a monopoltőkések kezében lévő kormányok, és a burzsoá államhatalom szervei nemcsak olyan politikai-gazdasági rendet tartanak fönn, amelyben például a termőföld, az öntözőberendezések elpusztulnak vagy krónikusan kihasználatlanul maradnak, hanem a profit biztosítása érdekében a még megtermelt élelmiszereket, termékkészleteket is elpusztítják, a vetésterületeket pedig rendeletek útján csökkentik, vagy prémiumokkal ösztönzik a földtulajdonosokat megművelt területeik csökkentésére.

A kapitalista rablógazdálkodás katasztrofális következményeinek, a kapitalizmus kibékíthetetlen ellentmondásainak „elkenéséhez", „megmagyarázásához" a tőkések és az ő érdekeiket szolgáló imperialista, kapitalista államok kormányzó körei igyekeznek felhasználni a burzsoá „teoretikusok" hazug „elméleteit." Ilyen burzsoá „elmélet", a „csökkenő földhozadék törvénye", a „termőtalajok természetes kimerülése", a „visszafejlődés törvénye" és számtalan más efféle, tudománytalan tétel, amellyel e polgári vagy fasiszta „közgazdák" és „szakírók" valójában Malthus embergyűlölő elméletét szeretnék burkoltan alátámasztani. A föld túlnépesedéséről beszélnek és azt hirdetik, hogy a „termőtalajok törvényszerű kimerülése" egyre kevesebb ember eltartását teszi lehetővé a földön, és hogy ezért az egyetlen „egészséges" megoldás az emberiség tömeges pusztításának technikailag tökéletesített módszere: a totális háború és méginkább — az atombomba.

Hogy is gondolhatnának az imperialisták az atomenergiának békés célokra, az emberiség jólétének érdekében történő felhasználására? Erre csak a szocialista Szovjetunió képes, ahol az imperialisták megütközésére és legnagyobb rémületére, a Davidov-terv keretében már 1949-ben hozzákezdtek az atomenergiának békés célokra való felhasználásához, a Turgáj-kapu vízválasztója hatalmas szikláinak felrobbantásával. A Davidov-terv célja Nyugat-Szibéria bővízű folyói, az Ob és Jeniszej folyási irányának megváltoztatása északról délre, hogy hatalmas víztömegük egy részével az Aral-tó és a Káspi-tenger medencéjének sivatagi területeit virágzó termőföldekké változtassák.

Százszorosan igaza volt tehát Marxnak, amikor megállapította, hogy a kapitalista osztálytársadalomban

> „Amilyen mértékben lesz úrrá az ember a természet felett, ugyanolyan mértékben esik az ember más emberek rabságába vagy válik saját aljasságának rabjává... az ellentét egyfelől a mai ipar és tudomány, másfelől a nyo-

[8] Eróziónak nevezzük a termőtalajnak olyan pusztulását, amelyet a víz, a szél és más tényezők idéznek elő. Megkülönböztetünk felszíni és teljes eróziót. A felszíni erózió a termőtalajréteget hordja el, az utóbbi pedig oly mértékben pusztítja el még az altalajt is, hogy szakadékok, vízmosások (horhosok) keletkeznek. Az USA-ban az erózió valóságos nemzeti csapás. E folyamatoknak közvetlen oka a vízválasztókon az erdők letarolása és a talaj jó szerkezetének tudománytalan alapon és rablógazdálkodás útján történő elpusztítása. Az erózió ellen egyetlen védekezés a Viljámsz-féle komplex talajerőgazdálkodási rendszer (amelyet a későbbiek során ismertetünk). Az USA földművelésügyi minisztériumának hivatalos adatai szerint a víz és szél évente hektáronként 10—12 tonna termőföldet hord el. (V. ö: Grohovszkij. A növénytermelés alapjai. 96. lap. Athenaeum.)

mor és bomlás között; ez az ellentét korunk termelőerői és termelési viszonyai között: kézelfogható, uralkodó és vitathatatlan tény... Mi tudjuk, hogy a társadalom új erőinek jó működéséhez az szükséges, hogy ezeket az új erőket új emberek hódítsák meg és ezek az új emberek — a munkások."[9]

A kisajátítók kisajátítása nélkül nem lehet az akadályokat elhárítani a termelőerők fejlődésének útjából. A tőkések a hanyatló kapitalizmusban, az imperializmus szakaszán nem képesek a termelőerőket a már meglévő technika felhasználásával továbbfejleszteni. A technikát is csak ott és csak akkor fejlesztik, ahol hadi célokat, vagy esetleg még nagyobb profitot szolgál. Misem jellemzőbb erre, tanulmányunk tárgyának szempontjából, mint az, hogy az amerikai öntözőművek teljesítőképessége felerészben sincs kihasználva.

A kapitalista országokban komoly akadályok egész sorába ütköznek, ha valamilyen hydrotechnikai építményt akarnak létesíteni. Az a tőkéscsoport, amelynek profitját az erőmű építése veszélyezteti, kemény harcot folytat az erőmű megépítése ellen. A vasúttársaságok küzdenek a víziutak megjavítása és a csatornák építése ellen, a szén-, olaj- és hőenergiatelepekkel rendelkező társaságok közös erővel igyekeznek akadályozni a vízierőműtelepek létesítését.

A kapitalista társadalom viszonyai tehát lehetetlenné teszik a felhasználatlan vízienergia-tartalékok észszerű és teljes kihasználását. Amikor pedig mégis építenek vízierőműveket, azok a háború céljait szolgálják, a hadiiparnak adnak olcsó energiát, a dolgozók fokozottabb kizsákmányolását segítik elő, a monopoltársaságok nyomását növelik.

Ezért, ha az imperialistáknál, vagy az általuk ellenőrzött gyarmati és félgyarmati területeken kivételesen sor is kerül a Szovjetunió létesítményeit meg sem közelítő erőművek, öntözőművek, vagy más hasonló létesítmények építésére, ezek egyoldalúak, nem számolnak a nemzetgazdaság sokrétű, sokoldalú érdekeivel, mert céljuk mindig valamilyen profitérdek közvetlen kielégítése, a hadiipar ellátása, de sohasem az általános jólét emelése.[10]

Kapitalista, imperialista államban hiába jelentkeznek tudósok, tehetséges és nagy alkotásra vágyó mérnökök olyan tervekkel, mint például a Szahara, vagy más sivatagok hasznosítása, hatalmas területek öntözésére szolgáló csatornák, vízierőművek létesítése stb. Hiába bizonyítják be, hogy a Kongó vízierejének felhasználásával mintegy 60 millió hektárnyi terület öntözése válnék lehetővé, mert ezeket a terveket az imperialisták táborában „utópiának", a fantázia játékának tekintik. Ilyen tervek megvalósítása az imperializmus viszonyai között, valóban nem más, mint utópia, még akkor is, ha a gyarmati elnyomók érdekeinek ütközését Afrika területén figyelmen kívül hagynók.

A kizsákmányolásmentes, szocialista társadalom létrejöttéig az ember természetátalakító tevékenysége soha-

[9] Marx. Beszéd a „People's Paper" évfordulóján. (Idézve: Marx-Engels. Válogatott Művek. I. kötet. 336. lap.)

[10] Általában jellemző minden kapitalista országban létesített hydrotechnikai berendezésre, építkezésre az, amit Krizsánovszkij szovjet akadémikus ír, többek között — a Niluson épített assuani duzzasztóműről: „A Nílus folyón épített assuani duzzasztóművet kizárólag öntözésre tervezték és nem használták ki a folyó óriási teljesítőképességét villanyenergiatermelésre. Ugyanakkor áramellátás céljaira nagy erőműtelepeket létesítettek a közelben, amelyek messziről odaszállított drága szenet használnak."

sem terjedhetett túl egyének, vagy kisebb-nagyobb csoportok egyoldalú és közvetlen érdekeinek kielégítésén.

A rabszolgák millióinak verejtékes munkájával épültek ugyan olyan víztárolók és öntözőművek, amelyek alkalmasak voltak arra, hogy a helybeli természeti viszonyok hátrányait többé-kevésbbé kiküszöböljék, és növeljék a mezőgazdasági munka termelékenységét, de ez mit sem változtatott a rabszolgák, a tömegek helyzetén: továbbra is embertelen nyomorúságban, és alávetettségben éltek, mert a rabszolgatartók a többletterméket a maguk gazdagodására sajátították ki.

A tőkés társadalomban még ennél is fokozottabban érvényesült és érvényesül a kizsákmányolás. A kapitalizmus legfelsőbb fokán, az imperializmusban pedig a monopolisták kielégíthetetlen profitéhsége — a monopóliumok és imperialista államok ellentéteinek, a dolgozó tömegek fokozódó elnyomorodásának, a kapitalizmus általános válságának körülményei között — nemcsak azt teszi lehetetlenné, hogy a természet erőit meghódító új, hatalmas műveket hozzanak létre, nemcsak azt akadályozza meg, hogy ilyen műveket fenntartsanak s az emberiség érdekében minél jobban kihasználják őket, hanem ez a profitéhség terméketlen pusztasággá változtat át egész országokkal felérő területeket is.

A történelemben soha nem volt rá példa, hogy letűnő osztályok, a termelőerők fejlődésével túlhaladott társadalmi rendszerek, igazán nagy műveket hoznának létre. Erre csak feltörekvő osztályok és olyan társadalmi termelési rendszerek alkalmasak, amelyek a termelőerők fejlődésével lépést tartanak:

> „Amikor látjuk, hogy a kapitalizmus már most milyen hihetetlen mértékben hátráltatja ... a fejlődést, milyen sok mindent lehetne a mai, már elért technika alapján továbbfejleszteni, akkor jogunk van teljes meggyőződéssel mondani, hogy a kapitalisták kisajátítása szükségszerűen az emberi társadalom termelőerőinek óriási fejlődését hozza magával."[11]

Az olyan művek alkotása, melyek a természet erőforrásait teljes sokoldalúságukban a dolgozó nép egészének javára értékesítik, felhasználva a tudomány és a technika eredményeit és létrehozva a szükséges technikai és tudományos alapokat, csakis a Szovjetunióban lehetséges. Ott a termelőerők fejlődését nem gátolják a tőkés magántulajdon ellentmondásai, a termelőerők soha nem álmodott ütemű fejlődését a szocialista tervgazdaság biztosítja.

II.

Sztálin elvtárs már az 1924. évi súlyos aszályt követően megmondta, hogy feltétlenül föl kell venni az elszánt harcot az aszály ellen, s a parasztság széles tömegeit be kell vonni a természet vad és pusztító erői ellen való harcba, a természet erőit meghódító munkába.

Sztálin elvtárs azóta is nagy figyelemmel kísérte ezt a rendkívül fontos kérdést, s személyesen irányítja a tudatos és tervszerű természetátalakításnak az emberiség történelmében először a szocialista társadalomban megkezdett hatalmas művét.

Csakis az új társadalmi rendszerben, a tudományt a kizsákmányoló osztályok ideológiájának évszázados rabságából felszabadító szocializmusban alakulhattak ki a materialista természettudomány korlátlan, mindenoldalú fejlődésének lehetőségei, azé a tudományé, amely a természet törvényszerűségeinek

[11] Lenin. Válogatott Művek. II. 234. lap. Szikra 1949

megismerését, a természet erőinek tervszerű irányítását és a nép egészének érdekében történő felhasználását tűzte ki célul.

Az élő természet fejlődésének passzív szemlélete helyett a marxi-lenini alapon álló szovjet tudomány az ember érdekében a természetet tudatosan, tervszerűen megváltoztatja. Micsurin ismert felhívásában ezt írta: „... az ember felülkerekedhetik és kell is, hogy felülkerekedjék a természeten... nem várhatunk könyöradományt a természettől, feladatunk elvenni tőle azt, amit akarunk."

E jelszó felhívás volt arra a harcra, amely az embert a földnek, az emberi jólét legősibb forrásának korlátlan urává teszi. A szovjet emberek már hozzá is láttak e tanítások megvalósításához, megcáfolva a különféle burzsoá általudományos, „elméleteket" és koholmányokat a „csökkenő földhozadék"-ról, a föld csökkenő termelékenységéről.

A termelőerők fejlődésének egyre gyorsuló ütemét a kizsákmányolásmentes szocialista társadalomban, a Szovjetunióban, a dialektikus materializmus, a Sztálin által lángeszűen továbbfejlesztett marxizmus-leninizmus tudományos világszemléletének következetes alkalmazása biztosítja:

> „az új társadalmi eszmék és elméletek, miután a társadalom anyagi életének fejlődése által felvetett új feladatok alapján létrejöttek, utat törnek maguknak, a néptömegek közkincsévé válnak, mozgósítják, szervezik őket... Ilymódon a társadalmi eszmék, elméletek, politikai intézmények, miután a társadalom anyagi élete fejlődésének, a társadalmi lét fejlődésének megérett feladatai alapján létrejöttek, utóbb maguk is visszahatnak a társadalmi létre, a társadalom anyagi életére, s megteremtik a szükséges feltételeit annak, hogy a társadalom anyagi életének megérett feladatait véges-végig megoldják és lehetővé tegyék a társadalom anyagi életének további fejlődését."[12]

Csakis szocialista rendben lehetséges olyan művek alkotása, amelyek a természet erőforrásait teljes sokoldalúságukban, a dolgozó nép egészének javára képesek felhasználni és gyümölcsöztetni. Szocialista államban a termelőerők fejlődését nem gátolják a kapitalista magántulajdon ellentmondásai. Szocialista államban a termelőerők minden eddiginél gyorsabb fejlődését intézményesen biztosítja az állam, a párt, a szocialista tervgazdaság és e műveket nem profitéhes tőkések, hanem öntudatos és messze a jövőbe előretekintő, újtípusú emberek, a szovjet emberek építik — saját maguknak. A sztálini természetátalakítás különféle összefüggő, átfogó tervei és épülő objektumai lenyűgöző arányokban fejezik ki a szocialista rend fölényét a kapitalizmussal szemben.

A sztálini természetátalakító terveknek eddig ismeretessé vált részletei az emberiség történetében eddig páratlan méretű és funkciójú természetátalakító művek — a szovjet tudomány, a marxi-lenini ideológia diadalát bizonyítják. A természetátalakítás, az alkotó emberi munka legnagyobb és legmerészebb vívmánya, szemünk előtt valósul meg és bizonyítéka annak a tételnek, amely szerint: „Az elmélet anyagi erővé válik, mihelyt a tömegeket meghódítja."[13]

> „A marxizmus-leninizmus ereje és életrevalósága abban rejlik, hogy haladó elméletre támaszkodik, amely helyesen tükrözi vissza a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteit, hogy az elméletet az azt megillető magaslatra emeli és kötelességének tartja, hogy az elmélet mozgósító, szervező és átalakító erejét maradéktalanul kihasználja."[14]

[12] Az SzK(b)P története. 144. lap. Szikra 1950.

[13] Marx. A hegeli jogbölcselet kritikájához. Bevezetés (1843). Marx-Engels Gesamtausgabe. Első rész. I. kötet. 614. lap.

[14] Az SzK(b)P története. 145. lap. Szikra 1950.

A kapitalizmus ellentmondásaitól és válságaitól, valamint a kizsákmányolástól mentes szocialista rendszerben az élenjáró marxi-lenini elmélet következetes alkalmazása, a népgazdaság, a tudomány és a kultúra építésének minden területén; a kizsákmányolás alól felszabadult milliók alkotó akarata; élenjáró párt és lángeszű sztálini vezetés: ezek az erők teszik lehetővé, hogy a szovjet nép, a szovjet emberek olyan hatalmas feladatok végrehajtására vállalkozhatnak, mint a természetátalakítás.

III.

A sztálini természetátalakító terv műveivel kapcsolatban elsősorban a technika történetében eddig ismeretlen, gigászi vízierőművekről és az ezekkel kapcsolatos, országnyi területek öntözésére alkalmas óriási víztároló medencékről, és öntöző csatorna-hálózatokról szólunk.

A szovjet energiagazdálkodás első építkezéseit a halaszthatatlan gazdasági feladatok és a fiatal szocialista állam követelményei szabták meg. Ebben az időszakban természetszerűen még nem készíthettek hosszú esztendőkre szóló egységes állami tervet, azonban leszögezték ennek szükségét, és kidolgozására az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1920 február 7-i rendeletével létrehozta „Oroszország Villamosításának Állami Bizottságát", amely GOELRO néven vált ismeretessé. Lenin a szovjetek VIII. Összoroszországi Kongresszusán a GOELRO tervről ezt mondta:

> „Úgy hiszem, nem lesz nehéz meggyőzni Önöket ennek... rendkívüli jelentőségéről. Szerintem — második pártprogrammunk ez... a párt programmját egy második pártprogrammal kell kiegészíteni, egész népgazdaságunk újjászervezésének munkatervével, olyan tervvel, amelynek alapján népgazdaságunkat korszerű technikával szerelnénk fel. Villamosítási terv nélkül nem tudunk hozzákezdeni a tényleges építéshez ... Mindenki, aki gondosan figyeli a falu életét, összehasonlítva azt a város életével, tudja, hogy a kapitalizmus gyökereit még nem irtottuk ki, a belső ellenség fundamentumát, alapját még nem ástuk alá. Ez az ellenség a kis gazdaság segítségével tartja magát és annak, hogy a belső ellenséget megfosszuk talajától, egyetlen eszköze van: az, hogy az ország gazdaságát, beleértve a földművelést is, új technikai alapra, a modern nagyüzemi termelés technikai alapjára visszük át. Ilyen alap csak az elektromosság lehet.
>
> Kommunizmus — ez annyi, mint Szovjethatalom plusz az egész ország villamosítása" — mondotta Lenin.[15]

A szovjet energiagazdálkodás e történelmi, lenini tétel szellemében épült fel. Lenin a villamosításban lángeszűen meglátta a szocialista nehéziparnak, a mezőgazdaság szocialista átépítésének, a meglévő gazdaság technikai átalakításának, és ezek megvalósítása révén a szocializmus fölépítésének, majd a kommunista társadalom megteremtésének egyik legfontosabb emelőjét. Ezért hirdette Lenin azt, hogy

> „A szocializmus egyetlen lehetséges gazdasági alapja a nagy gépipar. Aki ezt elfelejti, az nem kommunista... Mit jelent a korszerű nagyipar? Egész Oroszország villamosítását."[16]

A GOELRO tervet már 1931-ben megvalósították. Sztálin elvtárs az első ötéves terv mérlegét elemezve, a szovjet ipar legnagyobb győzelmei közt említette az energiagazdálkodás terén elért sikereket:

[15] Lenin Művei. 31. kötet. 482–483—484. lap. (oroszul).
[16] I. m. 32. kötet. 468. lap.

„Villamosenergia termelése szempontjából az utolsó helyen álltunk. Ma az első helyek egyikét foglaljuk el."[17]

A GOELRO terv azonban csak kezdete volt a hatalmas szovjet energiagazdálkodás megteremtésének. A hőerőművek és vízierőművek létesítése, a meglévő energiatermelő üzemek teljesítőképességének bővítése alapvető alkotóeleme lett a további ötéves terveknek. Különösen nagy fejlődést értek el a vízierőművek építése terén, amelyeknek részesedése az összes villamosenergia termelésében kétszeresére nőtt.

Ennek következtében a villamosítás vált a termelési folyamatok gépesítésének alapjává, kialakította a villamosüzemű automatizált termelés feltételeit és általában a népgazdaság helyreállításának, valamint a gyárak technikai korszerűsítésének egyik legfontosabb tényezője lett.

A háború utáni ötéves tervben különösen tekintélyes helyet biztosítottak az energia-termelés és gazdálkodás további fejlesztésének. Ez az ötéves terv előirányozta, hogy a villanyenergiatermelésnek 70 százalékkal kell meghaladnia az 1940-es év színvonalát. Ezen túlmenően azonban, amint Bulganyin elvtárs a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 33-ik évfordulóján rámutatott, a villanyenergiatermelés

„... a valóságban 87 százalékkal emelkedett. A háborúsujtotta körzetekben, ahol a villanyerőművek teljesen elpusztultak, az erőművek kapacitása és energiatermelése ma felülmúlja a háború előtti színvonalat."[18]

A forradalomelőtti Oroszországban a hatalmas folyók vízierejét egyáltalán nem használták ki, pedig ez lett volna a legjobb és a legolcsóbb energiaforrás. A vízierőmű a felduzzasztott víz esését használja ki, működtetéséhez semmiféle tüzelőanyagra nincs szükség, állandóan megújuló természetes energiaforrásra épül, s ezért az így előállított villanyerő rendkívül olcsó.

A kommunizmus építésének és a természet átalakításának feladatairól szólva, Bulganyin elvtárs a következőket mondotta:

„A szovjet nép előtt álló feladatok megvalósításában óriási jelentősége van a volgai, kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek, az Amu-Darja — krasznovodszki turkmén főcsatorna, a Dnyeper-folyón a kahovkai vízierőmű, valamint a dél-ukrajna—észak-krimi csatornák megépítésére vonatkozó kormányhatározatoknak. Méreteikben, technikai elgondolásukban és megvalósítási határidejükben ezek az építkezések már valóban a kommunizmus építkezései. Mindegyik közülük vízierőmű, gát, csatorna, vízgyűjtő- és öntözőrendszer építését foglalja magában. Az új építkezések a technikai fölszerelések összetett rendszerét alkotják. Ilyen létesítmények építése csak országunkban, a szocialista tervgazdálkodás viszonyai között lehetséges."[19]

Ezek az építkezések lehetővé teszik a hatalmas, páratlanul gyors ütemben fejlődő szovjet ipar ellátását újabb, óriási mennyiségű olcsó villanyenergiával, lehetővé teszik a mezőgazdasági munka termelékenységének rohamos fejlesztését, sivatagi és félsivatagi területek termékennyé tételét, az állattenyésztés példátlan arányú kiterjesztését, életfontosságú közlekedési utak fejlesztését, a közlekedés további villamosítását.

[17] Sztálin A leninizmus kérdései. 447. lap. Szikra 1950.
[18] Idézve: Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle. 1950. 10. szám. 315. lap.
[19] Idézve: Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle 1950. 10 szám. 319. lap.

A kujbisevi, sztálingrádi, ukrajnai és északkrimi vízierőművek összteljesítménye több mint 4 millió kilowatt lesz; közepes vízhozam mellett évenként 22 milliárd kilowattóra villanyenergiát szolgáltatnak, vagyis kereken 11-szer annyit, mint amennyit 1913-ban az egész cári Oroszország összes villanytelepe termelt.[20]

Emellett a Volga, a Dnyeper, a Don és az Amu-Darja folyók erőművei, az 1100 km hosszú turkmen főcsatorna, az 550 km-es délukrajnai és észak-krimi főcsatorna és a hozzájuk tartozó öntözőcsatornák, amelyek 5—6 év alatt készülnek el, mintegy 50 millió katasztrális hold öntözését biztosítják, ami az Amerikai Egyesült Államok egész jelenlegi öntözött területének háromszorosa, a Nilus völgyének tízszerese, és Magyarország összes szántóföldi területének több mint ötszöröse.

A legközelebbi 5—6 év folyamán elkészülő sztálini építkezések a bőség új korszakát nyitják meg a szovjet nép előtt. A végtelen sivatagok helyét virágzó növénytáblák foglalják majd el. A Karakum sivatag minden öntözött hektárján 4—5-ször akkora termés lesz, mint amennyi megterem a Szovjetunió középső övezetében fekvő, jótalajú mezőgazdasági területeken, s a föld évente kétszer fog termést adni. A gabonatermelés jelentősen megnövekedik. A számítások szerint a már jelenleg is hatalmas szovjet gyapottermelés megháromszorozódik, valamennyi ipari növény össztermelése és hozama megnövekedik, az állati eredetű termékek mennyisége (hús, tejtermékek, vaj, gyapjú, szőrme, bőr) megsokszorozódik. Új gyümölcskultúrákat honosítanak meg, és a gyümölcstermelés megtöbbszöröződik. Így valósul meg a természet nagyarányú átalakítása a volgántúli, sztálingrádi, rosztovi, délukrajnai és északkrimi, valamint a kaszpi-melléki és a nagykiterjedésű középázsiai területeken. Így változtatják meg hatalmas területek éghajlatát.

Az erőmű-óriások nemcsak az öntözést teszik lehetővé, hanem az ipar további, hatalmas arányú bővítése mellett valóra váltják a mezőgazdasági termelés mindkét fő ágának, a növénytermelésnek és az állattenyésztésnek úgyszólván teljes gépesítését.

Néhány nappal az új vízierőművek létesítéséről szóló határozatok megjelenése és a részletes tervek elkészítése után, nagy ütemben megkezdték a tervek végrehajtását. A helyszínen kijelölték az öntöző-csatornahálózatok és főcsatornák nyomvonalát, a szovjet gyárak pedig megkezdték a különböző különleges szállítóeszközök, gépek szállítását az építkezésekhez. Ezzel kapcsolatban uj szakvállalatokat alapítottak, és ezek rendeltetésüknek megfelelően megkezdték az egyes objektumok és berendezések építését, illetőleg gyártását.

A kujbisev-moszkvai és a sztálingrád-moszkvai 2000 km hosszú és 400.000 Volt feszültségű ultra-távvezeték például új fejezetet nyit az áramszállítás és

[20] Ez az energiamennyiség Nagy-Budapest jelenlegi teljes világítási áramszükségletét hozzávetőleg egy és negyed évszázadra fedezné. A négy vízierőmű annyi villanyáramot fog termelni, amennyinek hőerőtelepeken való előállításához a szovjet népgazdaságnak mintegy 50 millió tonnával több tüzelőanyagra volna szüksége. Ez akkora mennyiség, amellyel — a mai forgalom alapulvételével — a MÁV teljes szénszükségletét 25—30 évig fedezhetnénk.

az energiagazdálkodás történetében, megoldja az igen távoli vidékekről származó nagyfeszültségű áram átvitelének kérdését.

A Szovjetunió európai részének óriási területén hatalmas, egységes energiarendszer jön létre. A most megkezdett építkezések fontos szakaszát jelentik az egységes magasfeszültségű vezetékhálózat megépítésének. Ehhez hasonló távvezetékhálózatot egyetlen kapitalista országban sem találunk.

Az egységes magasfeszültségű hálózat lesz a technikai alapja az egész ország villamosítására vonatkozó nagyszabású lenini-sztálini villamosítási programm megvalósításának.

Az uj szovjet erőművek teljesítőképességére, átlagos teljesítményére, valamint a víztárolók révén öntözhető szántóföldi terület nagyságára a következő táblázat ad tájékoztatást:

	kapacitás millió kilowatt	teljesitmény milliárd kilowattóra	öntözött terület millió hektár
kujbisevi erőmű	2	10	1
sztálingrádi erőmű	1.7	10	13
a turkmén főcsatornával kapcsolatos erőművek	0.1	kb.: 0.8	8.3
kahovkai erőmű	0.25	1.2	3.2
cimljanszki erőmű	0.16	—*	2.75
Összesen:	4.21	több mint 22	28.25

* *teljesítményének számértékét még nem hozták nyilvánosságra*

Amint látjuk, a kujbisevi és a sztálingrádi vízierőművek egyenként átlagosan 10 milliárd kilowattóra villamosenergiát fognak évenként termelni. Ezek nagyságát és jelentőségét misem mutatja jobban, mint az a tény, hogy e szovjet erőművek közül bármelyik annyi áramot termel, mint a vízierőben rendkívül gazdag és a vízierő felhasználásában fejlett Svájcnak több mint félévszázad alatt felépített összes erőművei.

Az új erőművek energiatermelésének elosztását a következő táblázat mutatja:[21]

	a kujbisevi vízierőmű áramszolgáltatása (milliárd kWó)	a sztálingrádi vízierőmű áramszolgáltatása (milliárd kWó)	Összesen
Moszkva számára	6.1	4	10.1
a Volgavidék számára	2.4	2.8	5.2
öntözésre	1.5	2	3.5
a Központi Feketeföldövezet számára	—	1.2	1.2
	10	10	20

Kitűnik, hogy a Volgavidék és a Központi Feketeföldövezet iparának és mezőgazdaságának elektrifikálásához, valamint az öntözéshez szükséges hatalmas villanyárammennyiségen fölül, egyedül Moszkva ipara a két erőmű-óriástól annyi áramot fog kapni, ami megfelel Svájc teljes energiatermelésének.

[21] Planovoje Hozjajsztvo, 20. lap. 1950. 5. sz.

A hatalmas vízierőművek méginkább összekapcsolják az ipart a mezőgazdasággal, s így kapcsolja össze — amint később rámutatunk majd — a természet átalakításának komplex, tudományos megalapozottságú terve a micsurini biológiát, az élenjáró szovjet zoológiát és agronómiát a végtelen területek öntözésével, a mezőgazdaság további gépesítésével, a népgazdaság fő ágazatainak villamosításával.

A felsorolt tényekből és utalásokból kitűnik, hogy a villamosítás valóban a legfőbb emelő, amely eljuttatja a szovjet folyók hatalmas víztömegeinek roppant energiáját közeli és távoli, ipari és mezőgazdasági üzemek ezreibe, városokba és földekre, ahol összetett gépek, berendezések, különböző termelési eszközök és fogyasztási javak: élelmiszerek, gyapot, búza, hatalmas növényi és állati termékkészletek termelésére használják fel.

A kommunizmus nagyszerű építményeit, a kujbisevi és sztálingrádi erőműveket öt év alatt készítik el. Hasonlóan rövid határidők jellemzik a sztálini természetátalakító terv keretében megvalósuló többi hatalmas építkezést is. Fényes bizonyítéka ez a Szovjetunió szakadatlanul növekvő technikai erejének.[22]

Ilyen ütemű építkezést még sohasem látott a világ. Ilyen óriási objektumok létesítése néhány év alatt csakis a szocialista társadalmi és gazdasági rendben lehetséges; a munka legmagasabb termelékenységét biztosító, élenjáró technikával, gépesítéssel, olyan nagy-teljesítményű gépekkel, amelyek kifejezetten ezeknek a műveknek az építkezéseihez készülnek és amilyeneket még semilyen ipar elő nem állított.[23]

A Szovjetunió, mint tudjuk, nem egy hasonló jellegű feladatot megoldott már. A volhovi vízierőművet 1926-ban helyezték üzembe és már a rákövetkező évben, 1927 elején meghozták a hatalmas, abban az időben legnagyobb: a dnyeperi vízierőmű felépítéséről szóló határozatot.

[22] Ismeretes, hogy a Nilus deltájának gátjait 68 évig; a 87 kilométer hosszú Panamacsatornát — politikai és gazdasági botrányok, sikkasztások közepette — 35 évig; a Szuezi-csatornát 22 évig építették. Ezeknek az építményeknek mégis súlyos tervezésbeli és műszaki fogyatékosságai vannak. A Tennessee folyón levő Moscel-Shoals hydrocentrálé építését az amerikaiak 35 év óta nem tudják befejezni. A Washington közelében lévő Grand Coolie már húsz éve, a Colorádón lévő Boulder-gát 40 éve épül, sőt a vízierőműtelepet és az öntöző-rendszert az előbbinél egyáltalán nem, a másiknál pedig csak részben helyezték üzembe. Ugyanekkor az 1 100 kilométer hosszú turkmén főcsatornát 6 év alatt készítik el.

[23] A nehézgépeket gyártó üzemek a legközvetlenebbül résztvesznek a kommunizmus nagyszabású építkezéseiben. Az urali gépgyár új, nagyteljesítményű mozgó-exkavátorának merítőszerkezete 14 m^3 űrtartalmú, évi teljesítménye többmillió köbméter. A szovjet gépgyártó üzemek a volgai vízierőművek számára soha nem látott nagyságú vízturbinákat készítenek. Ezek a világ leghatalmasabb és legnagyobb kapacitású vízturbinái lesznek. Sokezer m^3 órateljesítményű „földszivattyúk", nagyteljesítményű exkavátorok és földgyaluk végzik majd a földmunkálatokat. A duzzasztógátak betonszükségletét hatalmas keverőkkel felszerelt, automatikusan működő betongyárak fogják kielégíteni, amelyek különböző fajtájú daruk segítségével 3 m^3-es tartányokból ömlesztik a betont az épülő gátakba. A nagyfeszültségű távvezetékek építéséhez olyan transzformátorokat és más magasfeszültségű fölszerelést kell gyártani, amelyek konstrukciója és építése új, megoldandó hatalmas műszaki feladat. Ilyen művek építésére 5—6 év alatt, ilyen felszerelés biztosítására, egyedül csak a szocialista Szovjetunió vállalkozhat.

Ez évben, 1951-ben, a megállapított határidő előtt fejezik be a volgadoni 101 kilométer hosszú hajózható csatorna építését. E csatornával, amely 2 700 000 hektár föld öntözéses művelését is lehetővé teszi, elkészül a hajozható víziutak építésének az a hatalmas, egyedülálló rendszere, a Szovjethatalom grandiózus alkotása, amely „öt tenger-csatorna rendszer" néven ismeretes (ugyanis a Szovjetunió európai részének tengereit, a Fehér-, a Balti-, a Káspi-, az Azovi- és a Fekete-tengert egyesíti, egységes vízi és szállító rendszerben).

Az élenjáró szovjet ipar, a fizikai és szellemi munka közötti különbségek fokozatos megszűnése, a mélyen forradalmi Sztahanov-mozgalom fejlődése teszik lehetővé a kommunizmusba való átmenet nagy műveinek megalkotását. A sztálini természetátalakító tervek és a Sztahanov-mozgalom közötti mély összefüggésekre Gerő elvtárs a következőképpen mutatott rá:

> „A Sztahanov-mozgalom fejlődése nélkül elképzelhetetlen volna olyan, a szocializmusból a kommunizmusba vezető korszakra jellemző, sajátos gigászi művek megvalósításának napirendre tűzése, mint amilyenek a kujbisevi, sztálingrádi és kahovkai villanyművek építésének, a nagy turkmén főcsatorna, a délukrajnai és észak-krimi csatornák létesítésének, új öntözőrendszer megvalósításának, általában a természet átalakításának szinte a mesék világát kézzel fogható, eleven valósággá varázsló sztálini programmja."[24]

A béke sztálini művei, amelyek a fejlett szocialista gazdaság alapján épülnek, még magasabbra emelik a technikát, még magasabbra a munka termelékenységét, s mindinkább eltüntetik az ipari és mezőgazdasági munka közötti különbséget, méginkább lebontják a fizikai és a szellemi munka közti határokat. E művek a legyőzhetetlen erejű szovjet államnak, a békének, a jólétnek, a valóban emberi életnek az alkotásai, a szó legszorosabb értelmében az egész szovjet nép építkezései.

A sztálini békeművek ragyogó tükrében mutatta meg Rákosi elvtárs az imperialisták romboló tábora, valamint a szocializmust építő tábor, a két világ közötti alapvető különbséget:

> „Miközben az Egyesült Államokban az új háborúra való készülődést, a dolgozók életszínvonalának csökkentését állítják a középpontba, addig a Szovjetunió most gyürközik neki, hogy dolgozo népe javára olyan hatalmas terveket valósítson meg, amelyek egész országrészeket változtatnak száraz sivatagból virágzó termőföldekké. A kommunizmusba való átmenet kolosszális tervei, amelyeket a bölcs Sztálin vezetésével... kezd megvalósítani a Szovjetunió békés, dolgos népe, mindennél jobban szemléltetik az imperialista táborral szemben a két világ közti különbséget. Gigászi méretű építés a dolgozó nép javára és felvirágozására a béketáborban, háborús uszítás, lázas fegyverkezés, dühödt támadások a dolgozók szabadságjogai és életszínvonala ellen az imperialistáknál: ez a helyzet képe.[25]

★

A Szovjetunióban a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet szakaszán a sztálini természetátalakító terv gigászi műveinek közvetlen rendeltetésük az, hogy előkészítsék és

[24] Tartós Békéért Népi Demokráciáért 1950. november 19.
[25] Rákosi Mátyás. Beszámoló a Központi Vezetőség október 27-i ülésén. Társadalmi Szemle 1950. november. 848. lap.

létrehozzák a javaknak azt a bőségét, amely semmi más módon nem érhető el, mint a természet erőinek olyan méretű fölhasználásával, a biológiai és vele együtt a földrajzi környezetnek történelmileg anynyira rövid időtartamú hasznos átalakításával, amire a multban sohasem volt példa, és amire csak szocialista társadalom képes.

A kommunizmusra a természeti erők még gyorsabb kiaknázása, a természeti viszonyoknak még rövidebb idő alatti tervszerű átalakítása lesz jellemző, amikor a szellemi és fizikai munka közötti ellentét már eltűnik, a munka termelékenysége pedig olyan magas fokra emelkedik, hogy biztosítani tudja a fogyasztási cikkek teljes bőségét: olyan mértékben, hogy ezeket a társadalom tagjai között szükségleteik szerint oszthatják szét. A természeti törvények helyes fölismerése, tervszerű felhasználása és a természet nagyarányú átalakítása teszi lehetővé, hogy a kapitalisták által „ellenséges"-nek és „megváltoztathatatlan"-nak mondott természet a szocialista, a szovjet ember kezében átalakíthatóvá, az ember barátjává, a bőség, a szabadság és boldogság otthonává váljék.

IV.

Tanulmányunk előző részében megállapítottuk, hogy a természetátalakító tervek legfőbb anyagi-technikai alapjai a hatalmas hydrotechnikai erőművek, víztárolók és csatornarendszerek. A természetátalakítás nagy művével kapcsolatban most rá kell mutatnunk egyéb hatalmas feladatokra is.

Engels előre látta, hogy az ember megfelelő társadalmi-termelési viszonyok között egyre inkább

> „világrészek növényzetét és állatvilágát változtatja meg, sőt mesterséges tenyésztéssel az ember keze alatt növények és állatok úgy megváltoznak, hogy felismerni sem lehet őket."[26]

Az élenjáró szovjet biológia, Micsurin, Liszenko és követőik eredményei teljes mértékben igazolják Engels látnoki szavait. Micsurin az élő szervezetek és a környezet egységének elvéből kiindulva bebizonyította, hogy a környezet, az életfeltételek megfelelő változtatásával meg lehet változtatni az élő szervezetek, a növények és állatok természetét, új növény- és állatfajokat lehet létrehozni.

I. V. Micsurin tanítása a növények és az állatok fejlettebb formáinak kialakításáról és természetük hasznos átalakításáról, sokezer követőre talált a szovjet agrobiológusok hadseregében, akik T. D. Liszenko akadémikus vezetésével Micsurin zseniális tanítását teljes eredménnyel egyre szélesebb körben alkalmazzák és továbbfejlesztik. A micsurinisták serege, az egyes mezőgazdasági területeknek leginkább megfelelő növény- és állatfajták kitenyésztésével, új területek meghódításával a hasznos növény- és állatvilág számára, felbecsülhetetlen eredményekkel járul hozzá a népgazdaság fejlesztéséhez, halomra döntve a polgári tudomány reakciós, fejlődésellenes elméleteit a növények és állatok természetének alapvető megváltoztathatatlanságáról.[27]

A természet átalakításában óriási szerepe van a szovjet agrobiológiának és zootechnikának. A micsurini agrobiológia nagyszerű eredményei fényesen bizo-

[26] Marx-Engels. Válogatott Művek. II. kötet. 82. lap. Szikra 1949.

[27] Tudjuk pl, hogy a Szovjetunióban sok új gyapotfajta termesztését kezdték meg, amelyek lehetővé teszik a gyapot termelését északi vidékeken is.

nyítják, hogy a szovjet tudomány számára Marx, Engels, Lenin és Sztálin nagy tanításai lehetővé teszik a legbonyolultabb problémák felvetését és megoldását; az elmélet és a gyakorlat szoros kapcsolatát. Micsurin feltárta az általános törvényszerűségeket: a külső környezet szerepét a növény életében és fejlődésében, a növényi és állati szervezetek által szerzett új sajátosságok és tulajdonságok öröklődését, bebizonyította, hogy az élő világ természetét irányíthatjuk és megváltoztathatjuk. A szocialista mezőgazdaság, az élenjáró agronómia és zootechnika segítségével megfelelő körülményeket teremt a növények és állatok fejlődése számára, és az ember hasznára meg is változtatja azok természetét. A szovjet agrobiológia minőségileg továbbfejlesztette a darwinizmust: a szerves világ keletkezését magyarázó darwini tudományt olyanná fejlesztette, amely túl a magyarázaton, a szerves világ átalakítását teszi lehetővé. A szovjet agrobiológia olyan eredményei, mint a téli gabona átalakítása tavaszivá, és viszont; rendkívül fagyálló búza előállítása; a burgonya elkorcsosodásának meggátlása; a különböző növények hozamának hatalmas emelése; a növénytermesztés éghajlati határainak kiterjesztése északra és délre, sokszáz kilométeres távolságra; hatalmas győzelmek az egész dolgozó emberiség javára.

A zootechnikusok tudományos alapon alakítják át a Szovjetunió állatvilágát.[28] A biológiai kutatások eredményeit, a népgazdaság érdekében hasznosítva, az egész szovjet nép és az emberiség szolgálatába állítják.

Hasonlóképpen döntik halomra az élenjáró szovjet agronómia képviselői, Dokucsájev, Koszticsev és Viljamsz tanításainak követői a polgári agrotechnikusok siránkozását a termőtalaj „természetes" kimerüléséről. Összekapcsolják a micsurini biológia nagyszerű eredményeit a talaj-termékenység fokozásának, a termékeny talaj kialakításának módszereivel és gyakorlatilag bebizonyítják a talaj és az élő szervezetek fejlődésének egységéből, tudományosan irányítható, kölcsönös hatásából kiindulva, hogy a talaj termékenységét korlátlanul lehet fokozni.

Az élenjáró szovjet agronómia legnagyszerűbb győzelme az úgynevezett füves vetésforgó bevezetése a földművelésbe, ami megoldja a mezőgazdasági termelés két alapvető feltételének biztosítását: a talaj termőképességének helyreállítását és növelését, valamint szilárd takarmánybázis létesítését az állattenyésztés számára.[29]

A szovjet agronómia a füves vetésforgó rendszerét megfelelő rendszabályokkal kapcsolja össze, hatalmas kiterjedésű védő erdősávokat létesít az aszály, a száraz szelek és az erózió ellen való harcban.

A Szovjetunió Mezőgazdasági Minisztériumának agrometeorológiai szolgálata szerint 64 év alatt (1883—1947) 21 aszályos esztendő volt. A harmadévenként ismétlődő aszály a cári rendszerben a kizsákmányolt parasztságot, és köz-

[28] A Kaukázusban és a Kaukázuson túl pl. meghonosították a délamerikai nutriát, a mocsári hódot, az amerikai mosómedvét és sok más prémes állatot, a leningrádi területen pedig a pézsmapatkányt, a szőrmetermelés fokozására.

[29] Az agronómiai eljárásoknak ezt a rendszerét azért hívják füves vetésforgónak, mert lényege, hogy a réteken és a szántóföldeken célszerűen megválasztott fűkeverékekből álló évelő és egyéves takarmánynövények megfelelő időszakban váltakoznak az egyéves kultúrnövényekkel. Ez a rendszer biztosítja a talaj maradandó morzsalékos szerkezetét. A növények számára ugyanis csak a morzsalékos talaj képes a szükséges növényi tápanyagokat és vizet megfelelően tárolni. A füves vetésforgó rendszere a talaj kimerülése, pusztulása helyett a talaj termőképességének fenntartását és fokozását eredményezi.

vetve az egész, kizsákmányolt dolgozó népet még nagyobb nyomorba, éhezésbe és pusztulásba döntötte. A szocialista forradalom győzelme után is, a még szétaprózott parasztgazdaságokban egyénileg gazdálkodó kisparasztság védtelen volt az elemi csapásokkal szemben. Ezért az 1931. évben a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának és az SzK(b)P Központi Bizottságának határozata kijelölte az aszály ellen való küzdelem módszerét: mind az öntözéses, mind a szárazművelésű területeken nagykiterjedésű talajvédő erdősávok ültetését írták elő.[30]

A földművelés szocialista talajerőgazdálkodási rendszere, amelyet a szovjet agronómiai tudomány munkált ki, alapvetően különbözik minden előbbi földművelési rendszertől, mert az összes földművelési ágakat, a szántóföldi- és erdőművelést, a rét- és legelőgazdálkodást, valamint az állattenyésztést is magábanfoglalja, egybehangolja a növénytermelést és az állattenyésztést, és megteremti a földterületek leghelyesebb felhasználásának feltételeit. Ezzel a szocialista agronómia már a természetátalakítás legfontosabb mezőgazdasági feladataira és azok megoldására is kiterjedt, hogy elsősorban — a gépesítés mellett — a természetátalakító tevékenységen keresztül biztosítsa a munka minden eddiginél nagyobb termelékenységét, amelynek az a legfontosabb láncszeme, hogy összehangolja a szántóföldi növénytermesztést, rét-, legelő- és erdőművelést az állattenyésztéssel, a kultúrnövényeket pedig területek szerint, víz- és táplálékszükségletüknek megfelelően osztja el.

A kolhozparasztok és parasztnők milliói, a természet átalakítását napról-napra valósítják meg az élenjáró szovjet tudomány eredményeinek fegyverével.

Micsurin, Liszenko, Viljamsz és követőik serege a szovjet biológia, agronómia, agrotechnika művelői bátran és következetesen alkalmazzák a marxizmus dialektikus módszerét, amely a természet jelenségeit kapcsolatukban, összefüggésükben és fejlődésükben, a mennyiségi változásból minőségi változásba való átmenetükben vizsgálja, mindig a jövő, az új, a fejlődés elemeire építve.

E természetátalakító tervek megvalósítását a szocialista társadalmi- és gazdasági rend osztatlan uralma teszi lehetővé a szocialista népgazdaságban; az hogy e tervek a hatalmas élenjáró szocialista iparra, a kis, elmaradott egyéni parasztbirtokok helyébe lépett kolhoz-szovhoz rendszerre, a kollektív mezőgazdasági nagyüzemek jólétet, kultúrát biztosító rendszerére támaszkodnak. Ebből mi is levonhatjuk azt a következtetést, amelyet Micsurin a szocializmus építésének már a kezdetén megjövendölt:

> „... a kolhozrend, amelynek segítségével a kommunista párt megkezdi a föld átalakításának nagy művét, eljuttatja a dolgozó emberiséget a természeti erők fölötti tényleges uralomhoz".

A sztálini természetátalakító terv nagyszerű gazdagságát, sokoldalúságát látva, megértjük azt a lelkesedést, amellyel a Szovjetunióban járt kétszáztagú magyar parasztküldöttség vezetője, Erdei Ferenc, a tanulmányút tapasztalatairól beszámolt:

[30] Ami ezeknek a rendszabályoknak a későbbi ötéves tervek során továbbfejlesztett méreteit illeti: 1950 és 1965 között a Szovjetunióban erdősítésre kerülő terület több mint 6 millió hektár. Ha ezt az erdősítésre kerülő egész területet egyirányban húzódó széles sávnak képzeljük el, úgy ez a sáv 51-szer körül tudná övezni a földgolyót. Az erdősávok és az erdőállományok rendszere összesen 120 millió hektár szántóföldet véd meg. Ez egyenlő Anglia, Franciaország, Olaszország, Hollandia, Belgium és Dánia együttes európai területével.

„Minden kolhozban, gépállomáson, szovhozban és tudományos intézetben, a sztálini természetátalakító terv alkotó munkáját ismerhettük meg. A micsurinyiliszenkoi agrobiológia, Viljamsz földművelési rendszere, a gépesítés egyre nagyobb arányai és a nagyüzemi gazdálkodás mind tágabb lehetőségei alapján a mezőgazdasági termelés bámulatra méltó technikai fejlettségén keresztül valósul meg a természet átalakításának sztálini terve".

V.

A természet átalakításának, az éghajlati viszonyok megváltoztatásának kedvező hatását nemcsak az óriási kiterjedésű szovjet területeken fogják érezni, hanem az eurázsiai szárazföld csaknem egész területén is.

A sztálini természetátalakító tervek termékenyítő, mozgósító hatását már mi is érezzük, elsősorban abban, hogy a Szovjetunió példáján lelkesülve — hasonlóan a népi demokrácia valamennyi országához — mi is hozzálátunk a mostoha természeti viszonyok megváltoztatásához. A népi demokrácia országai, fejlődésük jelenlegi szakaszán természetesen nem rendelkeznek még azokkal a feltételekkel, amelyek számukra a gigantikus sztálini békeművekhez fogható méretű feladatok végrehajtását lehetővé tennék. De minél nagyobb eredményeket érünk el a szocialista népgazdaság felépítésében, a szocialista iparosításban, minél sikeresebben helyezzük mezőgazdaságunkat a nagyüzemi szocialista gazdaság alapjára, minél jobban fejlődik a technika, a munkaverseny, a Sztahánov-mozgalom, minél következetesebben alkalmazzuk a tudományban a dialektikus materializmus módszereit, és mindenek előtt minél nagyobb mértékben használjuk fel a Szovjetunió tapasztalatait; annál nagyobb feladatokra vállalkozhatunk. A népi demokráciák fejlődésük jelenlegi szakaszán, éppen azért vállalkozhatnak saját viszonyaikhoz képest nagy tervek végrehajtására, mert a szovjet tapasztalatokra és a Szovjetunió anyagi segítségére támaszkodhatnak.

Hazánkban, a Tisza vízienergiájának kihasználására az első lépésként már megkezdődött a tiszalöki erőmű építése. Elkészült a tiszakeszi öntözőmű, amely a Hortobágy egy részének öntözésére szolgál. Teljes sikerrel jártak a gyapot meghonosítására és tömeges termelésére vonatkozó kísérleteink. Ezért az idén már tíz- és tízezerholdnyi területen fogunk gyapotot termelni. A füves vetésforgó alkalmazására, védőerdők és mezővédő erdősávok telepítésére is megtettük az első kezdeti lépéseket.

Ezek a problémák természetesen a felszabadulás előtt is felmerültek, de megoldatlanul maradtak, mert a feudál-kapitalizmusnak kibékíthetetlen ellenmondásokkal terhes viszonyai nem tették lehetővé e nagyfontosságú problémák megoldását.

A Horthy-rendszerben a szakértők még azon vitáztak, hogy vajjon egyáltalán indokolt és szükséges-e öntözés útján növelni a mezőgazdasági termékek mennyiségét. Az ország belső fogyasztásának szempontjai ebben a kérdésben nem játszottak szerepet, mert hiszen a fokozódó kizsákmányolás eleve kizárta az élelmiszerek belső fogyasztásának emelkedését. Nem váltak be az öntözés egyes híveinek azok a reményei sem, amelyekkel a mezőgazdasági export fokozásának lehetőségei tekintetében a nagybirtokosokat kecsegtették.[31]

Ezzel szemben, ötéves tervünk célkitűzéseinek megfelelően, most kidolgoztuk a magyar Tiszavölgy vízgazdálkodására vonatkozó tervet. Egységes vízgazdálkodási terv kidolgozására csak most van lehetőségünk, mert terveinket össze-

egyeztethetjük a baráti országok hasonló terveivel, a legjobb, a leggazdagabb, a legnagyobb eredményt adó megoldások érdekében.

Országunk energiaforrásokban viszonylag szegény. Népgazdaságunk további fejlődésének éppen ezért egyik döntő kérdése az olcsó vízienergia kiaknázása: a Duna, a Tisza, s a többi folyó energiatartalékának kiaknázása útján, hozzávetőleg 2 milliárd kwó villamos energiát termelhetnénk, mintegy 3 millió tonna szenet fordíthatnánk más fontos célokra. Ennek jelentőségét nem kell különösebben hangsúlyoznunk.

Vízgazdálkodásunk második fő feladata abból következik, hogy hazánk — különösen az Alföld — csapadékban nagyon szegény. A csapadékhiányt a termőföldeken még fokozza a szél szárító hatása.

A Horthy-rendszer elmaradottságát tükrözi régi, kisméretű, primitív öntöző- és vízlecsapoló hálózatunk tervszerűtlensége, elaprózottsága. Egyes területeken olyan sűrűn vannak csatornák, hogy 6—8 helyen vágják keresztül a parcellákat. Ilyenformán a talaj megművelése nemcsak fejlett mezőgazdasági gépekkel, hanem még igaerővel is nehézségekbe ütközik. Nálunk a gyakorlatban még ismeretlen a Szovjetunióban elterjedt ideiglenes öntözőcsatornák rendszere, amely teljesen lehetővé teszi a nagyüzemi termelést, a mezőgazdasági munkának úgyszólván teljes gépesítését és az élenjáró agrotechnika alkalmazását. Ezeket az ideiglenes csatornákat csak addig használják, amíg az öntözéses időszakban szükség van rájuk, majd betemetik és területüket művelés alá veszik. Nálunk a multban a vízlecsapolást igen „egyszerűen" úgy oldották meg, hogy a belvizeket a vízbőség idején „lehúzták" a folyókba. A „lehúzott" belvizek természetesen magukkal sodorták a termőföld bizonyos tömegét és a talajból kioldott értékes tápanyagokat, hogy azokkal a Duna a Fekete-tengert „táplálja". A vízbőséget követő aszályos időszakban azután ennek a lecsapolt vízmennyiségnek egy részét visszaszivattyúzták a földekre. A belvízgazdálkodás terén most az a feladatunk, hogy a vízfölösleget, ahol csak erre mód van, az aszályos időre megfelelően tároljuk, és a talaj tápanyagait megmentsük.

A vízgazdálkodás egységes tervének a vízienergia felhasználásakor figyelembe kell vennie: az öntözés, a lecsapolás, a víztárolás, az árvíz ellen való védekezés komplex kérdésének és nem utolsó sorban a hajózható víziutak növelésének összefüggéseit a leggazdaságosabb, a legtakarékosabb megoldások útján.

Tudjuk, hogy az aszály ellen való küzdelemnek csupán egyik módja az öntözéses gazdálkodás. Ezt egybe kell kapcsolnunk az agronómia egyéb eszközeivel, a talajművelésnek, a füves vetésforgónak, a mezőgazdaság gépesítésének szempontjaival. Az öntözőhálózatok terveinek tehát olyanoknak kell lenniök, hogy számot vessenek ezekkel a szempontokkal. Vegyék figyelembe, hogy az öntözendő területeken milyen terjedelemben, milyen növények termelésére kerüljön majd sor. Kétségtelen, hogy szikes területeink öntözésével rendkívül nagy eredményeket érhetünk el. Az öntözés kérdése nemcsak a nagy-

[31] 1935-ben az öntözés egy magyar szakértője, Trummer Árpád a mezőgazdasági export növeléseinek lehetőségeit latolgatva, a következőket írta: „A háború utáni állapotok (azaz: a válság elmélyülése, a kizsákmányolás fokozása — a szerző) Európa lakosságát takarékosságra kényszerítik és ez a takarékosság elsősorban az iparcikkek fogyasztásánál — (ruházati, használati tárgyak stb.) mutatkozik. Ez természetes is, mert — az élelmezést csak korlátolt mértékben lehet csökkenteni."

vízigényű növények problémája. Tudjuk, hogy a Szovjetunióban a vízellátás helyes megszervezésével a kapások és takarmányfélék hozamát is hatalmas területeken növelik sikeresen. Tudományos és gyakorlati úton kell tisztáznunk, hogy jobb minőségű termőtalajon, kisebb vízigényű növények öntözésével, milyen eredményekre számíthatunk. Részleteiben, a helyi adottságokból kiindulva kell leraknunk a terv végrehajtásának széles, tudományos alapjait.

Sok és szép feladat hárul majd e téren tudományos intézeteinkre és kutató laboratóriumainkra is. A földtani, talajvegytani, élettani, hydrotechnikai, agrotechnikai, agronómiai és egyéb kutatásoknak egész sorára lesz szükség; ezeket időben és térben megfelelően beosztva, a legteljesebb szervezettséggel kell megoldanunk. Tudományos Akadémiánkra e tekintetben különleges, új feladatok hárulnak.

Az új vízgazdálkodási hálózatot úgy kell terveznünk, hogy további hatalmas, kézzelfogható segítséget nyújtson a termelőszövetkezetek útjára lépő dolgozó parasztságnak, serkentően hasson a nagyüzemi gazdálkodás fejlesztésére, ami mostoha természeti viszonyaink leküzdésére, nagy terméshozamok elérésére, dolgozó parasztságunk fölemelésére irányuló valamennyi tervünknek legfontosabb tényezőjévé kell, hogy váljon.

Ennek megfelelően hozott határozatot az MDP II. Kongresszusa, olyan értelemben, hogy az öntözött területet a szovjet tapasztalatok felhasználásával, az eredeti tervben előirányzott 118 000 kat. holddal szemben 1954-re 323 000 kat. holddal növeljük. Ezzel hazánk egész öntözött területe mintegy 370 000 kat holdra, a hároméves terv végén öntözött terület nyolcszorosára növekszik.

Feladataink rendkívül nagyok, sokrétűek, hosszú évek szívós munkájának feladatai, bár méreteikben és hatásaikban nem hasonlíthatók a sztálini természetátalakító terv nagy műveihez.

Győzelmeink szervezőjére, pártunkra, fejlődésünk fő erejére, a dolgozó parasztsággal szövetséges munkásosztályra hárul, hogy a szocializmus építésének útján megteremtse azokat a társadalmi és technikai feltételeket, amelyek lehetővé teszik, hogy a magunk erejéhez képest, egyre inkább és egyre eredményesebben kapcsolódjunk be a természet átalakításának nagy művébe. Pártunk irányításával, Rákosi elvtárs útmutatásainak hűséges követésével és a hatalmas, baráti Szovjetunió segítségével sikereink itt sem fognak elmaradni.

★

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy nagy erőkifejtés csak nagy cél érdekében születik. A Szovjetunió, a dicsőséges szovjet nép ma már a kommunizmus felépítésén fáradozik. A sztálini békeművek az anyagi és szellemi javak bőségének művei, amelyek megmutatják a világ népei számára a soha nem álmodott felvirágzásnak, az emberiség boldog életének útját.

A világ népeinek módjuk van választani a két út között. Az egyik: hatalmas területek felperzselése az atombomba, a hidrogénbomba fegyverével, a vegyiháború emberirtó eszközeivel; a másik: terméketlen puszta területek átalakítása a virágzó jólét, az emberi boldogság vidékeivé. Az előbbi az imperialisták és a halál útja, az utóbbi a Szovjetunió, az élet útja — a mi utunk.

Az emberiség az élet útját fogja választani, és valóra váltja Lenin jövőbelátó szavait: „Kommunista gazdaságunk felépítése az eljövendő szocialista Európa és Ázsia mintaképévé lesz."

V. CSEVICSELOV

A vezetés bolsevik módszerének diadala

Tíz évvel ezelőtt, 1941 február 15-én kezdődött meg az SzK(b)P XVIII. konferenciája, amely fontos állomása a kommunizmus felépítéséért vívott harcnak.

A konferenciára két évvel az SzK(b)P XVIII. kongresszusa után került sor, amelyen Sztálin elvtárs kifejtette a szocialista építés befejezésének és a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet megvalósításának programmját. Sztálin elvtársnak a XVIII. kongresszuson adott meghatározásai szerint a párt és az egész szovjet nép gazdasági főfeladata: gazdaságilag is elérni és túlszárnyalni a főbb kapitalista országokat.

A XVIII. pártkonferencia abban az időben zajlott le, amikor a nemzetközi imperializmus kirobbantotta a második világháborút és a Szovjetuniót a háború veszélye fenyegette. A konferencia, Sztálin elvtárs útmutatásaihoz híven, a Szovjetállam további gazdasági megerősítésével kapcsolatos feladatok jegyében folyt le.

A bolsevik párt az SzK(b)P XVIII. kongresszusán hozott történelmi jelentőségű határozatoknak megfelelően a harmadik ötéves terv sikeres teljesítésére mozgósította a szovjet nép erejét.

A harmadik ötéves terv programmjának megvalósításával kapcsolatban a párt elsőrendű fontosságú feladatnak tartotta az ipar és közlekedés munkájának minden módon való megjavítását. Az ipar vezetőhelyet foglal el a népgazdaság rendszerében és bázisa az ország véderejének. Érthető, hogy az ipar munkájának döntő megjavítása nélkül nem lehetett sikeresen megoldani a kommunista építés alapvető feladatait.

„A pártszervezetek feladatai az ipar és a közlekedés terén" — ez volt a konferencia fő napirendi pontja, amelyről G. M. Malenkov elvtárs tartott beszámolót. A konferencia megvizsgálta az 1940. évi gazdasági eredményeket, megvitatta a Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1941. évi tervét és több más szervezési kérdéssel is foglalkozott.

A konferencia összesítette a szovjet gazdaságnak a XVIII. pártkongresszust követő időszakban elért eredményeit. Ezek az eredmények a Szovjetunió népgazdaságának további fejlődését tükrözték. Emelkedett az ipar össztermelése, megjavult a közlekedés munkája. Az új technika elsajátításában elért sikerek, valamint a honvédelmi ipar fejlődése lehetővé tették, hogy a legújabb típusú és fajtájú, korszerű fegyverekkel tökéletesítsék a Vörös Hadsereg és a Haditengerészeti Flotta technikai fölszerelését.

A bolsevik párt következetesen végrehajtotta a szocialista iparosítás lenini-sztálini politikáját. Az iparosítás a szovjetország szocialista fejlődésének törvényévé vált. A sztálini ötéves tervek éveiben a bolsevik párt az iparosítás alapján biztosította a szovjet népgazdaság önállóságát, és a népgazdaság fejlődését a győzedelmes szocialista építés útjára irányította. A szocialista iparosítás politikájának megvalósításával a párt elérte, hogy a Szovjetunióban bezárult a kapitalizmus újraéledésének minden csatornája. A Szovjetunó erős ipari nagyhatalommá vált.

A kommunista építésnek és a Szovjetállam megszilárdításának érdekei megkövetelték, hogy még jobban tökéletesítsék az ipar és közlekedés vezetésének módszereit. A gazdasági építés vezetésének bolsevik elveiről szóló lenini-sztálini útmutatásokat követve, a konferencia fontos határozatokat hozott, amelyek felfegyverezték a pártot a szovjet gazdaság újabb föllendítéséért, valamint az ipar és a közlekedés munkájának folytonos javításáért vívott harc programmjával.

A konferencia komoly hiányosságokat tárt fel az ipar és a közlekedés, valamint az ipart és a közlekedést irányító népbiztosságok és pártszervezetek munkájában. A XVIII. pártkonferencia határozottan felhívta a pártszervezetek figyelmét arra, hogy a legnagyobb mértékben elégítsék ki az ipar és a közlekedés szükségleteit és tartsák szem előtt ezek érdekeit. A konferencia megkövetelte a pártszervezetektől, hogy rendszeresen foglalkozzanak az ipari vállalatok, a vasutak, a hajózás és a kikötők ügyével, állapítsák meg szükségleteiket és igényeiket, segítsék a gazdasági szervezeteket mindennapi munkájukban.

A konferencia nagy figyelmet szentelt a káderkiválasztás kérdésének. Azt a feladatot tűzte a pártszervezetek elé, hogy tanulmányozzák és jól ismerjék meg az ipari vállalatoknál és a vasutaknál dolgozó gazdasági és műszaki vezetőket, merészen léptessék elő vezető állásba a tehetséges, kezdeményező készséggel rendelkező munkásokat és ne csak párttagokat emeljenek ki, hanem pártonkívüli bolsevikokat is.

A népgazdaság továbbfejlesztésében hatalmas szerepet játszott az a körülmény, hogy a pártszervezetek figyelme az ipar és a közlekedés kérdései felé fordult, elsajátították a vezetés bolsevik módszereit, helyes politikát folytattak a káderek kiválasztásában és nevelésében és megszervezték az utasítások végrehajtásának ellenőrzését.

A háború előtti sztálini ötéves tervek éveiben a bolsevik párt képes volt arra, hogy hatalmas szocialista ipart és gépesített nagyüzemi mezőgazdaságot létesítsen. Ez a háború idején lehetővé tette a haditermelés kifejlesztését és a Vörös Hadsereg ellátását a szükséges fegyverekkel. Az ország szocialista iparosításának és a mezőgazdaság kollektivizálásának bölcs és messzetekintő politikája tette lehetővé a Szovjetország megmentését és biztosította a Nagy Honvédő Háborúban aratott világtörténelmi jelentőségű győzelmet.

„A Szovjetunió munkásai — mondotta Sztálin elvtárs 1943-ban — akik a békés építés éveiben magas színvonalon álló és hatalmas szocialista ipart teremtettek, a Honvédő Háború idején megfeszített erővel és serényen dolgoztak a front támogatása érdekében és a munkában igazi hősiességet tanúsítottak."

A háború után, a népgazdaság helyreállításáért és nagyszabású továbbfejlesztéséért kibontakozott harc időszakában újult erővel mutatkoztak meg a szovjet szocialista ipar hatalmas előnyei.

Sztálin elvtárs 1946 február 9-én elmondott történelmi jelentőségű beszédében kifejtette a kommunizmus építésének grandiózus programmját. A bolsevik párt e programm megvalósítása során újabb kiemelkedő sikereket ért el az ipar fejlesztésében. E sikerek kihatottak az egész szocialista gazdaságra, beleértve a mezőgazdaságot és a közlekedést is.

A Szovjetország népgazdaságát újabb hatalmas föllendülés jellemzi. Szakadatlan fejlődés tapasztalható az ipar minden ágában, a közlekedésben és az új technikai vívmányokkal fölszerelt mezőgazdaságban. A szovjet népgazdaság még soha nem volt olyan bőségesen ellátva a legkorszerűbb technikai fölszereléssel, mint napjainkban. A háború utáni ötéves terv éveiben többszáz újtípusú gépet szerkesztettek és berendezkedtek gyártásukra. A népgazdaság minden ágazatát új, korszerű gépekkel egészítették ki. Emelkedett a nehéz és munkaigényes termelési folyamatok gépesítésének színvonala. Megjavult a káderek szakmai képzettsége. Hatalmas mértékben föllendült a szocialista munkaverseny-mozgalom, a munkások és a szakmunkások alkotó kezdeményezése. Mindez biztosította a munka termelékenységének jelentős emelkedését, a gyártott termékek mennyiségének növelését, minőségének megjavítását, önköltségének rendszeres csökkentését.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a kommunizmusban a terv alapján szervezett népgazdaság mind az iparban, mind a mezőgazdaságban a legfejlettebb techni-

kán fog alapulni. Ezért a népgazdaság minden ágában fejleszteni kell a technikát, harcolni kell a további technikai haladásért, az ország termelőerőinek felvirágzásáért.

A XVIII. pártkonferenciának a bolsevik módszerű vezetésről hozott határozatai különösen nagyjelentőségűek napjainkban, amikor a bolsevik párt a termelési tartalékok és a hatalmas élenjáró szovjet technika maximális kihasználásáért harcol.

Az élenjáró munkások, vállalatok és műhelyek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a szovjet iparban még hatalmas tartalékok rejlenek a technika termelékenyebb kihasználására.

A XVIII. pártkonferencia határozatai összegezik a gazdasági építés gazdag tapasztalatait, pontosan megfogalmazzák a gazdaság bolsevik vezetésének elveit. Különösen időszerű a pártkonferencia határozatának az a része, amely szükségesnek tartja, hogy a vállalatok munkájában megszüntessék a tervszerűtlenséget, az egyenetlen termelést, a hajrázást, biztosítsák a gyártási fegyelmet és teremtsenek rendet, tisztaságot a vállalatoknál és a vasutaknál.

A konferencia óta eltelt tíz év alatt a szovjet ipar és közlekedés jelentős sikereket ért el a termelés kultúrájának emelésében. Az ország népgazdasága rendszeresen teljesíti és túlteljesíti az állami terveket. Vannak azonban még olyan vállalatok, amelyek nem teljesítik előirányzott tervüket, vannak olyanok, amelyek a tervet teljesítik ugyan, de egyenetlenül, nem minden műhelyben, brigádban, műszakban, nem a teljes cikklista szerint.

A konferencia határozatai hangsúlyozzák, hogy a terv teljesítéséért harcolni, a terv teljesítését biztosítani, terv szerint dolgozni annyit jelent: nem átlagban, hanem egyenletesen, terv szerint, a késztermék termelésének előre kidolgozott ütemterve szerint teljesíteni az évi, negyedévi és havi terveket; nemcsak ipari átlagban teljesíteni a tervet, hanem külön-külön minden vállalatnál is; nemcsak vállalati átlagban teljesíteni a tervet, hanem napról-napra minden műhelyben, minden brigádban, minden munkapadnál és minden műszakban; nemcsak a mennyiségi mutatószámok szerint, hanem föltétlenül minőségileg, kompletten, választék szerint is teljesíteni a tervet, mégpedig a megállapított szabványoknak és a terv által megállapított önköltségnek megfelelően.

A fejlett kultúrájú, ütemesen és terv szerint végzett termelés minden egyes gazdasági ág számára kötelező.

Az állami terv — törvény. Az előírt feladatokat minden egyes vállalat köteles végrehajtani. A pártszervezetek hivatottak arra, hogy konkréten és alapos ügyismerettel irányítsák a gazdaság építését, harcoljanak a szocialista gazdaság továbbfejlesztéséért.

Sztálin elvtárs arra tanítja a káderekét, hogy helyesen kapcsolják össze a pártpolitikai munkát a gazdasági munkával. A gazdasági sikerek maradandósága és szilárdsága teljes egészében a Párt szervezői és politikai munkájának sikereitől függ.

Sztálin elvtárs mondotta: „A politikát nem lehet elválasztani a gazdaságtól. Nem távolodhatunk el a gazdaságtól, mint ahogy nem távolodhatunk el a politikától sem... A politika és a gazdaság elválaszthatatlan. Együtt élnek és együtt halnak. És aki gyakorlati munkánkban el akarja választani a gazdaságot a politikától, aki a gazdasági munkát a politikai munka csökkentése árán akarja fokozni, vagy fordítva, a politikai munkát a gazdasági munka csökkentése árán, — az föltétlenül zsákutcába kerül."

Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy föltétlenül meg kell tanulni a gazdasági szervek bolsevik módszerű vezetését. E módszer lényege: rendszeresen támogatni a gazdasági szerveket, rendszeresen erősíteni őket és a gazdaságot nem e szervek megkerülésével, hanem rajtuk keresztül vezetni.

Sztálin elvtárs útmutatásait követve, a bolsevik pártszervezetek minden erejüket és figyelmüket arra összpontosítják, hogy fokozzák a párt szervezeti és politikai munkáját, megoldják a gazdasági építés alapvető kérdéseit, amelyek meggyorsítják az előrehaladást a kommunizmus felé.

Az SzK(b)P XVIII. konferenciájának határozatai jelentős szerepet játszottak a pártnak a szocialista gazdaság gyorsütemű fejlesztéséért vívott harcában és hozzájárultak ahhoz, hogy az ipar és a közlekedés vonalán működő pártszervezetek megjavítsák vezető tevékenységüket. Az ország népgazdaságának hatalmas föllendü-

lése, a háború utáni sztálini ötéves terv sikeres teljesítése a bolsevik módszerű gazdaságvezetés diadala.

A Szovjetunióban napról-napra fokozódik a kommunizmus építésének gyors üteme. A kommunista építés sztálini programmjának fontos részei a természetátalakítás terve, a kommunizmus nagy építkezéseinek, a kujbisevi és sztálingrádi vizierőműveknek, az Amu-Darja—Krasznovodszk közti turkmén főcsatornának, a Dnyeper-menti kahovkai vizierőműnek, a délukrajnai és észak-krimi csatornáknak, a Volga-Don hajózható csatornának építkezési tervei. A kommunizmus építésének hatalmas tervei, amelyeket Sztálin elvtárs vázolt fel, újabb munkahőstettekre lelkesítik a szovjet embereket.

A bolsevik párt fáradhatatlanul tökéletesíti a gazdaság bolsevik vezetésének módszerét és a szovjet nép minden erejét mozgósítja a kommunizmus fölépítését szolgáló hatalmas sztálini programm megvalósítására.

Taivan szigetéről

(Taivan és a Penhuledao szigetek)

1590-ben, közel négyszáz évvel ezelőtt, a déli és keletkínai tengeren hajózó portugál tengerészek egy európaiak számára addig ismeretlen, nagy szigetet fedeztek föl. A hosszukás, ovális sziget a kínai partok mentén húzódik. Hosszúsága többszáz kilométer. Az oceán felől a sziget megközelíthetetlen volt. Égbenyúló sziklafalai meredeken ereszkednek le a tengerbe, az ott rendkívül mély tengerből majdnem függőlegesen emelkednek ki a sziget óriási sziklái és szirtjei. A bérctetők számtalan teraszukkal helyenként csaknem 4000 méter magasra emelkednek. Fenségesen szép a sziget a sík nyugati part felől is. A talaj felszíne a víz szintjétől egyre magasabbra emelkedik, s a tengertől némi távolságra már hegygerincek tornyosulnak az ég felé, keleti irányban elérik legmagasabb pontjukat, hogy aztán ismét meredeken zuhanjanak a tenger felé.

A portugál hajósok Formózá-nak, azaz „Gyönyörű sziget"-nek nevezték el. A kínaiak, akik jóval a portugálok megjelenése előtt telepedtek meg a szigeten, Taivan-nak, „Terrasz-öböl"-nek nevezik.

Taivan szigete, amelyet a kínaiak már a VI. században benépesítettek, a kínai Fukien tartomány közelében fekszik, amelytől a Taivani- (Formozai) szoros választja el.

A sziget észak-déli fekvésű. Hossza 400, nyugatkeleti szélessége pedig a legszélesebb részén 150 kilométer.

Taivan egész területe, a tőle 42 kilométerre fekvő Taivan-szorosban szétszórt Penhuledao (Pescadores) szigetcsoporttal együtt, 53.900 km², azaz nagyobb, mint Hollandia és csak valamivel kisebb, mint Svájc. A 76 kisebb szigetből álló Penhuledao szigetcsoport területe 126 km².

Északról dél felé, hosszanti irányban, két párhuzamos hegylánc húzódik végig a szigeten, s Taivan egész területének kétharmad részét foglalja el. A keleti oldalon függőlegesen meredező hegyfalak nyugat felé lejteni kezdenek, míg végül dombokkal borított síkságba mennek át. A szigetnek majdnem egyötödrésze körülbelül egy kilométerrel a tengerszint fölött fekszik. Ezen a földrészen 79 olyan hegycsúcs van, amelynek magassága meghaladja a 3 kilométert.

A párhuzamosan húzódó hegyláncok között keskeny völgyek, mély szorosok és szakadékok vannak. A keleti part meredek hegyeiben bújik meg a mély, teknőalakú Taidun-völgye, amelynek ősidőktől fogva az a rendeltetése, hogy összekösse ennek a nehezen jár-

ható területnek különböző részeit. Az utolsó évtizedben itt építették meg a 170 kilométer hosszú Huansian-Taidun egyvágányú vasútvonalat.

Taivan éghajlata

A sziget éghajlata — földrajzi fekvésének megfelelően — trópusi. A nyár forró, esős és áprilistól októberig tart, a tél novembertől márciusig és a sziget legnagyobb részén igen száraz, csak északkeleten csapadékos. A télből a nyárba való átmenet rendkívül gyors. A hosszú nyár egyes hónapjai között a hőmérséklet ingadozása egészen jelentéktelen.

Zérus fok alatti hőmérséklet Taivanban igen ritka jelenség. Hosszú évek óta csak a sziget északi részén fordul elő. A legmagasabb hegyek csúcsait is csak vékony hóréteg födi. Ilyen éghajlat mellett Taivan szigetén a mezőgazdasági növények hamar beérnek. A rizs kétszer terem egy évben, s a rizsföldek általában harmadik termést is adnak — zöldségféléket.

Taivan mezőgazdasági körzeteinek legnagyobb része, különösen Tainan körzet, ahol a nyugati síkság a legszélesebb, a sok esőtől és az aszálytól egyaránt szenved. Ezért foganatosítanak egy és ugyanazon körzetben rendszabályokat, mind az árvíz elhárítására csatornázás útján, mind a szárazság ellen mesterséges öntözéssel.

Taivan a Csendes Óceán környékén megszokott tájfunok útjában fekszik. Évente általában hatszor, főleg júliustól szeptemberig, vonul keresztül rajta a tájfun. A tájfunok rendszerint a Fülöp-szigetektől keletre támadnak és a Taivani-szoroson sepernek végig. A Délkínai tengerben (a Paracel szigetek és a Mac Field öböl közelében) ritkábban előforduló tájfunok északkelet irányban vonulnak Taivanon keresztül Japán felé. Útjuk közben beleütköznek Taivan hegyeibe és gyakran irányukat változtatva kanyarodnak a kontinens partjai felé.

A tájfun romboló hatása komoly károkat okoz a lakosságnak és Taivan gazdaságának. Az észak-nyugat, vagy nyugat-északnyugat felé rohanó tájfunok Taivan körzetében általában 20—25 kilométer óránkénti sebességet érnek el, de gyakori az óránként 100 kilométer sebességgel száguldó tájfun is. Taivan legdélibb részén — Huansunnál — óránként 140 kilométeres sebességgel száguldó orkánt is megfigyeltek már.

Gyakori itt a földrengés, minthogy Taivan a Csendes Óceán vulkánikus övezetének egyik láncszeme. Évente 300, nagyobbára alig érezhető földrengés fordul elő. A földalatti lökések azonban néha rendkívül erősek. A legnagyobb, 1935. évi földrengések alkalmával körülbelül 55 000 épület sérült meg.

A sziget partvidéke és kikötői

Taivan partvidéke kevéssé tagolt és az egész 1300 kilométernyi hosszúságban mindössze három jó öblöt találhatunk. A tengerbe ömlő folyók deltákat képeznek és ezeken a helyeken nincsenek alkalmas, természetes kikötők. A keleti partokat szegélyező meredek sziklafalak miatt a taivani vizek, mélységük ellenére is, egész Keleten a legveszélyesebbek hajózás szempontjából. Taivan keleti partvidékének mély vizében igen sok, különböző nemzetiségű bátor tengerész lelte halálát; a taivani partok mentén, a tengerparti sziklák és szirtek között, különböző nemzetek különböző időkből származó hajói pihennek a tenger mélyén. 1840—1895 között Taivan partjainál 80 hajó süllyedt el. Még nagyobb azoknak a hajóknak a száma, amelyeknek csak kisebb-nagyobb sérülések árán sikerült kikerülniök a partmenti sziklák és sziklazátonyok csapdáiból. A Taivanparti hajózás veszélyessége csak olyan mértékben csökkent, amilyen mértékben a nyugati part sekély vízeiben előrehaladtak a fenékkotró munkálatok.

A keleti part egyetlen természetes kikötője a Suao öbölben található. Taivani uralmuk idején a japánok szilárd mólókat és mesterséges kikötőket próbáltak építeni Huliansianban és Taidunban, kísérleteik azonban kevés sikerrel jártak.

Csilun kikötő a legészakibb részen fekszik, ahol a magas partmenti hegyek gerincei valamivel távolabb esnek a tengertől és ahol a tenger benyomul a sziklás partok közötti széles és mély fjordokba. Ez a kikötő is védtelen az erős északi szelekkel szemben.

Haoszunon kívül a nyugati partok mentén sincs természetes kikötő. Az egész nyugati partvidéken — a Dansu torkolatától délfelé, egészen Haoszunig — a tenger rendkívül sekély és a partok mentén széles homokdűnák húzódnak. A japánok itt néhány, főleg haditengerészeti támaszpont jellegű mesterséges kikötőt építettek. Taivan folyói a hegyek között elterülő sűrű trópusi őserdőkben erednek és rohanva ereszkednek alá a tengerbe. A táj jellegének megfelelően a folyók rövidek, igen gyors folyásúak. Hajózásra bizonyos mértékig csak a Dansu alkalmas, a dzsunkák azonban rajta is csak a folyó torkolata táján közlekedhetnek. A többi folyó nem hajózható, viszont hatalmas vízierőforrást rejt magában.

Taivan szigetén összesen két kisebb jelentőségű tó van. A sziget központi részén (800 méterrel a tengerszint felett) magas hegyek közt fekszik a Dzsicugecutan-tó, amely természetes erőforrása Taivan vízierőművének.

Természeti kincsek

Taivant rendkívül gazdag növényvilága jellemzi. A sziget területének kétharmadát sűrű trópusi erdő borítja a trópusi fák legkülönbözőbb fajtáival. Banán, bambusz, ében, kámforfa, paratölgy, különféle pálmák és gyönyörű páfrányok nőnek az erdőkben. Taivan erdőségei régebben tele voltak kámforfákkal, a japán faipar azonban jelentős részét rablómódon kiirtotta.

Följebb a hegyekben óriási kriptomereket, óriásfenyőket, vörös cédrust, trópusi fenyőt találunk. Még följebb, a fák különféle alpesi füveknek adják át helyüket. A szigeten rengeteg tarka virág nő, különösen sok az orchidea.

Taivan állatvilága már kevésbbé gazdag. Legtöbb madara a Himalája, Délindia és a japán szigetek madaraival rokon. Taivan ásványi kincsei közül a legnagyobb jelentősége a szénnek, kőolajnak, aranynak, réznek és a sónak van.

Taivan története

A Taivani Köztársaság — Harc a japán megszállók ellen — Egyesülés Kínával

A Taivan szigetével szomszédos Penhuledao (Pescadores) és Riukiu szigeteket már az V. és VI. században kínaiak népesítették be. A VI. század végén tömegesen telepedtek le kínaiak az addig gyéren lakott Taivanban, ahol azelőtt csak egy délről odavándorolt maláji törzs élt. Ettől kezdve Taivan a valóságban a Kínai Birodalom részét alkotja.

A Taivanhoz közel fekvő Fukien és Huantung kínai tartományokból számos áttelepülő érkezett a szigetre. Taivan lakossága egyrészt a természetes szaporulat, másrészt a kínaiak újabb ezreinek a kontinensről a szigetre települése következtében erősen megszaporodott. Taivan tehát ősrégi időktől kezdve nemcsak politikailag, hanem nemzetiségi összetételénél fogva is elválaszthatatlan része Kínának.

Taivan már a XVII. század elején, a kapitalizmus hajnalán, az akkori nagy gyarmatosító országok hódító törekvéseinek középpontjába került.

1624-ben, Taivan délnyugati partjain, a mostani Tainan város mellett, hollandok próbáltak megtelepedni.

A hollandok után spanyolok kerültek a szigetre, akik a Chilun és a Dansu

folyó mentén számos erődöt építettek. 1641-ben a spanyolok holland nyomásra kénytelenek voltak elhagyni Taivant. Negyven évvel később a holland megszállókat Kína fegyveres erői lődött. Körülbelül 400 hajóval tartott fenn rendszeres járatot a kontinens és a sziget között. Taivan teát, kámfort, cukrot, rizst adott az országnak. Kínából és Kínán keresztül pedig megka-

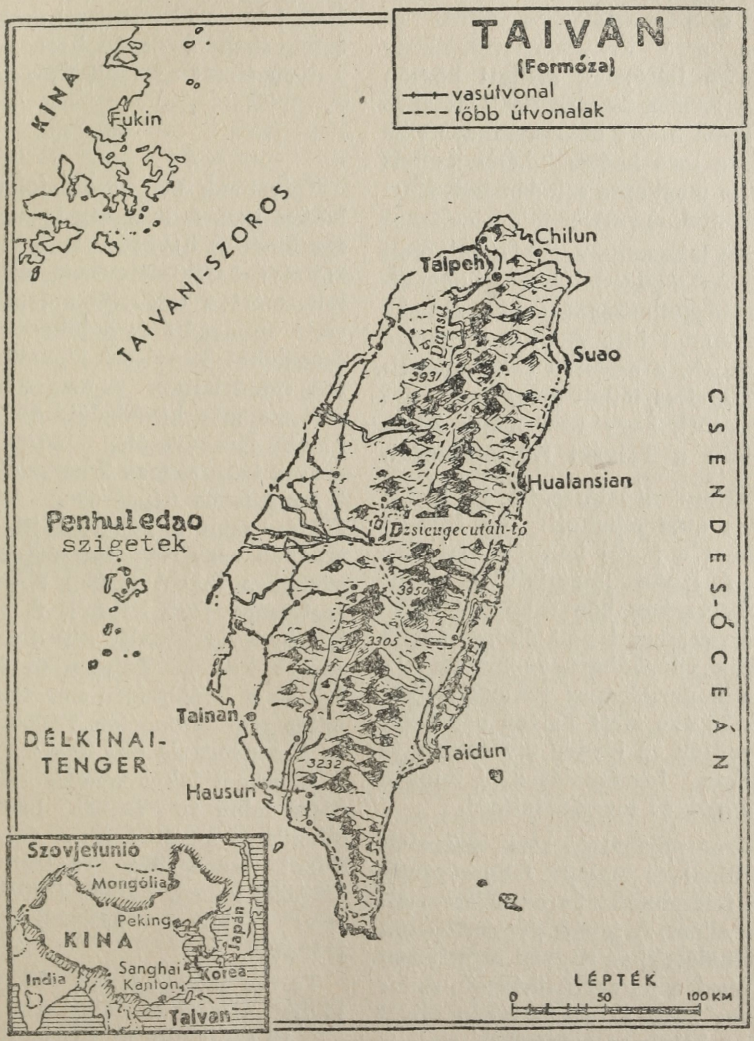

kergették ki a szigetről, s felszabadították az országnak ezt a részét a külföldi hódítók elnyomása alól.

A XIX. század végén már 3.5 millió kínai élt Taivanban. Taivan, mint Kína elválaszthatatlan része, állandóan fejpott minden szükséges iparcikket, élelmiszert és nyersanyagot.

A XIX. század utolsó negyedében a japánok részéről fenyegette a legnagyobb veszedelem Taivant.

1874-ben a sziget lakói összetűztek

néhány japán tengerésszel. Ezt a „véletlen" incidenst használta fel Japán arra, hogy fegyveres erőket küldjön Taivanba és megszállja a szigetet. A japán imperialistákat ezúttal sikerült hamarosan kiűzni a szigetről. A lázas ütemben fegyverkező Japán 20 évvel később újra megtámadta Kínát és 1895-ben arra kényszerítette, hogy kedvezőtlen feltételek mellett kössön békét. A Kínára kényszerített és 1895 április 17-én aláírt békeszerződés szerint Japán más hadizsákmány mellett Taivant is megkapta minden hozzátartozó szigettel együtt.

A sziget lakossága azonban nem volt hajlandó belenyugodni abba, hogy elveszítse függetlenségét és elszakítsák Kínától. Amint híre ment a megalázó szerződésnek, a szigeten erős japánellenes mozgalom indult meg, amely azzal végződött, hogy 1895 május 23-án kikiáltották a Taivani Köztársaságot.

A Taivani Köztársaság 19 napos fennállása után elbukott. Az 1895-ös forradalmat a japán hódítók vérbefojtották. A japán imperialisták megszállta Taivanban könyörtelen kizsákmányoló rendszer lépett életbe, amely a második világháború végéig tartott. A japán imperializmus rablógazdálkodásának 50 éve alatt Taivan népei végigszenvedték az idegen uralomnak és imperialista fosztogatásnak minden szörnyűségét és megaláztatását.

Egyetlen pillanatig sem szünetelt Taivan kínai és maláji lakosságának nemzeti felszabadító harca a japán elnyomók ellen. A japán gyarmatosítók elleni fölkelésekben nagyon erőteljesen vettek részt a paraszti tömegek. A japánellenes harc 1918—1919-ben öltött különösen hatalmas arányokat, amikor a Nagy Októberi Szocialista Forradalom ágyúinak döreje a messzi Taivanba is eljutott. 1924—1925 között Taivanban erős munkásmozgalom fejlődött ki, amely végülis az 1930. évi hatalmas japánellenes fölkelésben tört ki. A munkások tömegsztrájkjai és a paraszti fölkelések a legutóbbi évekig sem szüntek meg.

Taivan szigetén a japán uralom csak 1945 nyarán ért véget, amikor a győzelmes Szovjet Hadsereg fegyveres erői szétzúzták a japán imperializmust. Az 1943. évi kairói deklaráció és az 1945 július 26-i potsdami megállapodás értelmében a japánoktól elszakított Taivan ismét egyesült Kínával.

★

Taivannak ma körülbelül 6.5 millió lakosa van. A lakosság legnagyobb része kínai. A háború után a sziget nemzetiségi összetétele még egységesebb lett, mert a szigetről a japán uralom alatt betelepült és a lakosságnak 5.5 százalékát képviselő japánok tömegesen repatriáltak. A sziget lakosságának ma már körülbelül 98 százaléka kínai. Hozzávetőleg 130.000 ember, azaz a lakosságnak 2 százaléka, maláji.

Az átlagos népsűrűség 180 fő/km². (Több mint a háborúelőtti Olaszországban vagy Németországban). A legsűrűbben lakott terület a sík Tainan tartomány (300 fő/km²). A sziget keleti hegyvidékének népsűrűsége tízszerte kisebb. Túlságosan sűrűn lakottak a Penhuledao szigetek, ahol az egész szigetcsoporton 70.000 ember él és a népsűrűség 600 fő/km².

A sziget lakosságának legnagyobb része falun él. Taivan lakosságának mindössze egyötöd része városlakó. A sziget legnagyobb városai: Taipeh (350.000 lakos), Tainan (140.000), Gaoszun (Takov — 125.000) és Csilun (110.000).

Taivan lakosságának 70 százaléka földműveléssel és halászattal foglalkozik, 15 százaléka az iparban és közlekedésben, 10 százaléka pedig a kereskedelemben dolgozik.

A hegyekben élő és a kínai fennhatóság alatt jelentős szabadságjogokat élvező maláji törzsek leigázása rendkívül nehéz, sőt végrehajthatatlan feladatnak bizonyult a japánok számára.

A japán gyarmatosítók katonai egységei ismételt vereséget szenvedtek a hegylakóktól, akik fegyverrel kezükben védték szabadságukat és függetlenségüket. A hegyitörzsek bátor ellenállását nem tudták megtörni sem a japán repülők, amelyek lakóhelyeiket bombázták, sem a tűzérség, amely hegyi falvaikat vette tűz alá, sem az erőszak más eszközei, melyeket a japánok alkalmaztak. Sikertelen maradt a japánoknak az a kísérlete is, hogy elűzzék a hegylakókat ősi helységeikből és áttelepítsék őket a síkságra.

A japánok végülis árammal töltött tüskés drótsövénnyel kerítették körül a hatalmas hegyvidéket. A drótkerítés mentén „őrvonalat" állítottak fel. A japán katonák és rendőrök tízezrei látták el az őrséget. A japánok kénytelenek voltak széles ösvényt építeni a sziklás hegységek hajlataiban, ahol a megtörhetetlen törzsek éltek. Az ösvény mentén a japánok a haditudomány minden igényét kielégítő erődöket építettek. A japán hatóságok külön engedélye nélkül a hegylakóknak a helyszínen való agyonlövetés terhe mellett tilos volt megközelíteniök az őrvonalat. Ez az őrvonal meg is maradt egészen 1945-ig, amikor a japánokat kiűzték Taivanból.

Az amerikai imperialisták igájában

A japán imperialisták szétzúzása a függetlenségért harcoló Taivan kínai és maláji lakosságának a felszabadulás hajnalát jelentette. Ámde a japán imperialisták szétzúzása után Taivan az amerikai imperializmusnak és kuomintang ügynökeinek igájába került. Taivan Kína területének az a része, mely még mindig várja, hogy megtisztítsák az amerikai megszállóktól és a kuomintang bandák maradványaitól.

Taivan mai gazdasági helyzetét az jellemzi, hogy az USA monopóltőkéje lázas igyekezettel kaparintja kezébe a sziget természeti kincseit, iparát, vasútját és külkereskedelmét. Az amerikai imperializmus igyekszik Taivant az USA mezőgazdasági függvényévé és az amerikai ipar elhelyező piacává változtatni. Az amerikai imperializmus taivani gazdasági terjeszkedésében a megvásárolt kuomintang felsőrétegre támaszkodik, amely szolgálatkészen bocsátja az amerikai finánctőke rendelkezésére Taivan gazdasági kulcspozicióit.

Az amerikai monopolisták a kuomintang klikkel kötött alku alapján már kezükbe kaparintották Taivan legfontosabb ipari, kereskedelmi és bankvállalatait, valamint a taivani ültetvények jelentős részét. A sziget aluminiumipara az amerikai „Reynold's Metall-Company" tulajdonába került és az USA hadigépezetét szolgálja. Taivan villanytelepeit az amerikai „Westinghouse Electric Co." vette birtokába. Az amerikaiak repülőgépgyárakat építettek a szigeten, amelyek hihetetlen nagy profitot biztosítanak tulajdonosaiknak a gyarmati kegyetlenséggel kizsákmányolt taivani dolgozók verítékes munkája árán. A vegyipart is majdnem teljes egészében, az amerikai monopóliumok ellenőrzik.

Az amerikai tőkések, hogy könnyebben és olcsóbban szerezhessék meg a sziget gazdaságát, a kuomintangista hazaárulók segítségével igyekeznek földúlni Taivan népgazdaságát, igyekeznek éhséget és gazdasági zűrzavart rendszeresíteni. Taivan össztermelése alig éri el a háború előtti színvonal 40 százalékát. A gépgyártó vállalatok egyharmadrésze már beszüntette, a többi pedig hamarosan beszünteti a munkát. A cukoripar majdnem teljesen megbénult. A még dolgozó vállalatok 60 százaléka amerikai társaságok kezében van.

Taivan mezőgazdasága

A szigeten élő kínai lakosság millióinak verejtékes munkájával létrehozott és föllendített taivani népgazdaságnak minden előfeltétele megvan ahhoz,

hogy biztosítani tudja zavartalan virágzását és fejlődését.

Taivan mezőgazdasági ország. 1945-ig a japán imperialisták nyersanyagforrása volt. A sziget mezőgazdaságában első helyen áll a rizs- és cukornádtermelés, termelnek azonban teát, csicsókát, citromfajtákat, jutát is. A japánok Taivan szigetét megszállása után túlnyomórészt rizst és cukornádat termelő országgá változtatták. A cukornád és a rizs volt valóban a legfőbb exportcikk a Japán felé irányuló kivitelben. Másfajta gazdasági növények termesztésére kevés gondot fordítottak. A kámforfákat rablómódra irtották.

A parasztok óriási mennyiségű rizst és cukrot termeltek kivitelre, ők maguk azonban a legnagyobb nélkülözések közt éltek. A megművelt területek nagyrésze a japánok és a helyi földbirtokosok tulajdonában volt. A földtulajdonosok között mindössze félszázalék volt a nagybirtokosok és a mezőgazdasági társaságok aránya, mégis ők tartották kezükben az összes termőföldek egynegyedét. Ugyanakkor a parasztcsaládok 43 százalékának átlagosan negyedhektár föld volt a birtokában, a mezőgazdasági lakosság 37.6 százalékának pedig egyáltalán nem volt földje. Teljesen érthető, hogy a törpebirtokos parasztok képtelenek voltak megélni talpalatnyi földjeik jövedelméből és kénytelenek voltak rabszolgafeltételek mellett földet bérelni a nagybirtokosoktól, kulákoktól és mezőgazdasági társaságoktól.

A cukornád otthonos gazdasági növény Taivanban. A japán megszállás előtt a cukornád termelése Taivanban a kínai szövetkezetek kezében volt, amelyek kis cukorgyáraikban dolgozták fel a nádat. A japán megszállás előtt a feldolgozott cukornak csupán 50 százaléka került kivitelre, a többit a sziget lakossága fogyasztotta el. A megszállás éveiben a cukornád ültetése nagy japán társaságok monopóliuma lett, amelyek monopoljogot kaptak a hatóságoktól arra is, hogy a helyi termelőktől felvásárolhassák a cukornádat. Minden társaság megkapta a maga külön kijelölt körzetét, ahol kizárólagos joggal működhetett. 1939-ben Taivan cukortermelése meghaladta a másfélmillió tonnát. Ennek a mennyiségnek 95 százalékát exportálták, a helyi lakosság ugyanakkor szinte egyáltalán nem fogyaszthatott cukrot.

Taivanban akkor kezdtek teát termelni, amikor megérkeztek a szigetre az első kínai bevándorlók. A teatermelés azokon az ültetvényeken folyt, amelyeket a háború előtt teljesen a japán társaságok — főleg a Mipui konszern — tartottak kezükben. Taivan legfontosabb teatermelő körzetei: Taipeh és Szincsu tartományok.

Kivitel szempontjából a taivani trópusi gyümölcsök közt legfontosabb a banán, az ananász és a narancs. Taivan külkereskedelmében a rizs- és cukorkivitel után a banánexport áll a harmadik helyen. Az ananásztermelés terén Taivan (a Hawai és a Brit-Maláj szigetek után) a harmadik helyet foglalja el a világon.

Taivan kétmillió hektár területét, azaz a sziget egész területének több mint a felét, erdők borítják. Az erdők főleg 2—3.5 kilométerre a tengerszint fölött fekszenek, ezért a fa feldolgozása és szállítása rendkívül nehéz. A legfontosabb erdőtömbök a nagy japán cégeknek — elsősorban a Micubisi konszernnek — voltak a tulajdonában, s ezek a cégek a jobban hozzáférhető helyeken rablógazdálkodást folytattak.

Az erdővel borított területnek több mint a fele őserdő, melyben számtalan háromezer évnél idősebb fát találunk.

Taivan erdőgazdaságában különösen nagy jelentősége van a kámforfának, amely kámfort és kámforolajat ad. Annak ellenére, hogy a japánok rablógazdálkodása a kámforfa-erdőkben nagy károkat okozott, Taivannak a természetes kámfor termelése terén mégis monopolisztikus helyzete van a

világon. (A kámfort nagymértékben használják fel a gyógyászatban és még nagyobb mértékben technikai célokra.)

A kámfortermelés fejlődését erősen korlátozza az a körülmény, hogy kámfort csak 60 évnél idősebb fából lehet csapolni. Az évente kivágott fákat pótolni hivatott új kámforfacsemeték ültetésének tervét egész emberöltőre kell elkészíteni. Az ilyen távoli jövőre vonatkozó tervek azonban nem érdeklik a tőkés cégeket, amelyeknek tevékenységét az „utánunk a vízözön" elve irányítja.

Ipar, közlekedés, kereskedelem

Taivan ipara magán viseli a japán uralom és rablógazdálkodás minden nyomát. Háború előtt a teljes ipari termelésnek 75 százaléka azoknak a vállalatoknak volt a kezében, amelyek mezőgazdasági nyersanyag feldolgozásával foglalkoztak. A legfőbb iparág, a cukoripar, majdnem teljes egészében a japán tőke kezében volt. A cukorgyártás 95 százalékát 6 japán mammut társaság tartotta kezében. Közülük a „Taivan-Seito" társaság volt a legnagyobb, amelynek a japán császár, valamint a Micui és Micugisi konszernek voltak a főrészvényesei.

Taivannak komoly előfeltételei vannak ahhoz, hogy kifejleszthesse nehéziparát. A sziget ásványi kincseit még nem tárták föl teljesen. Ipari jelentősége egyelőre csak az arany- és a kőszénbányászatnak van.

A vegyi- és kohóipar fejlődésének az ásványi nyersanyagforrások mellett igen fontos feltétele az, hogy Taivan nagyon gazdag vízienergiában. A meglévő csekélyszámú kohó- és vegyiipari vállalat a japán megszállás alatt nagyrészt hadianyagot gyártott. Taivan partmenti közlekedésében és külföldi kapcsolataiban fontos szerepe van a tengeri hajózásnak. Minden nagy kereskedelmi ügyletet a kikötőkben — Csilun (Kirun), Haosin (Takao) és Taidun (Taito) — bonyolítanak le.

A szigetnek 1550 kilométer hosszú vasúti hálózata van. Ezenkívül van még körülbelül 2000 kilométer hosszú keskenyvágányú vonala is, amelyet főképpen arra használnak, hogy a cukornádat beszállítsák a földekről a gyárakba.

A főútvonalak elhanyagolt állapotban vannak. A taivani utakon sok a kátyú, a hídak keskenyek, a 18 000 kilométernyi úthálózatból mindössze 100 kilométert aszfaltoztak. A folyókon sokhelyütt csak komppal vagy gázlón lehet átkelni. A főútvonal végigvezet az egész nyugati síkságon és párhuzamosan halad a Csilun—Haosin (Takao) vasútvonallal. A városközi közlekedést, a vasúti közlekedésen kívül, autóbuszok bonyolítják le. A szigeten azonban kevés az autóbusz.

A japán imperialisták Taivan népgazdaságának, különösen iparának és közlekedésének fejlődését mindenképpen akadályozták. Ezért a szigetnek kötött pályájú „közlekedésében" máig is megmaradtak a „taivani hintók"-nak gúnyolt vagonok, amelyeket „tolókulik" ereje hajt. Ezt a pokoli munkát nagyon rosszul fizették. Ezért is volt előnyösebb az imperialistáknak az, hogy emberi „iga"-erőt használjanak, semhogy pénzt fektessenek bele a vasútak és közlekedési útak építésébe.

A japán megszállás előtt a sziget termékeinek nagyrészét Kínába szállították. Ugyanakkor Kína termékei a legfőbb helyet foglalták el Taivan behozatalában. A japánoknak sikerült azonban a népgazdasági kulcspoziciók megkaparintása után ideiglenesen megszakítaniok Taivan gazdasági kapcsolatait Kínával. Az imperialista Japán Taivan egész exportjában 90, importjában pedig 85 százalékkal szerepelt.

A japán imperializmus mégsem volt képes arra, hogy gazdaságilag elszakítsa Taivant Kínától és megakadályozza a sziget és Kína között a kultúrkapcsolatok fenntartását, bár a japán militaristák és bürokraták kétségbeesett kísérleteket tettek arra,

hogy „eljapánosítsák" a taivani iskolákat, a kínai Taivan egész életmódját.

A háborút közvetlenül megelőző években kiszélesedtek a sziget gazdasági kapcsolatai Kínával. 1939-ben Taivan összes termékeinek 12 százalékát exportálta Kínába, Kína pedig 9 százalékkal vett részt a taivani importban. Figyelembe kell venni azt is, hogy a dzsunkák százai még a japán megszállás éveiben is rendszeresen szállítottak árút Taivanból Dél-Kínába és onnan Taivanba.

Japán kereskedelmi kapcsolata Taivannal kizárólag arra irányult, hogy teljesen kirabolja a leigázott sziget lakosságát. A japánok elsősorban hadiüzemek, kaszárnyák, stratégiai utak, repülőterek és kikötők építéséhez szükséges gépeket, berendezéseket, építő- és más anyagokat szállítottak Taivanba.

Taivan elválaszthatatlan része Kínának

Nyomban azután, hogy a Szovjet Hadsereg szétzúzta a japán militarizmust, amerikai fegyveres erők szálltak partra Taivanban azzal az ürüggyel, hogy leszerelik a japán katonaság maradványait.

Az amerikai imperialisták kinyújtották kezüket Taivan után, hogy saját gyarmatukká változtassák és hídfőállássá tegyék Kína és más délkeletázsiai országok ellen. A Kuomintang-klikk készséggel állapodott meg az amerikai imperialistákkal, és amerikai katonai és pénzügyi segítség reményében Taivant teljesen kiszolgáltatta az Egyesült Államoknak.

Az amerikaiak légierő- és hadihajótámaszpontokat építettek maguknak Taipehben, Csilunban, Tainanban, Haosunban és másutt. Az amerikaiak fokozott ütemben építik az új katonai támaszpontokat és szerelik át a régi japán haditámaszpontokat. Megkezdték a kuomintang-hadosztályok megalakítását, fölfegyverzését és kiképzését a szigeten.

Az amerikaiak Taivanban fegyver- és hadianyagkészleteket halmoznak fel. 1949 elején a népi felszabadító hadsereg csapásai elől menekülő kuomintang-hajóhad és légierő parancsnoksága Taivanba helyezte át székhelyét. 1949 őszén, amikor a kínai népi felszabadító hadsereg szétzúzta a kuomintang-reakciót, Taivan lett az utolsó mentsvára a Kínából elmenekült Csang Kai-Sek klikknek, amely még mindig arról álmodozott, hogy amerikai segítséggel javíthat helyzetén. A kuomintang repülők taivani repülőterekről szállnak fel, s amerikai bombavetőkön indítanak kalóztámadásokat kínai városok ellen, bombázzák a békés lakosságot.

Nem vitás, hogy Taivan elválaszthatatlan része Kínának. Sőt, a szigetnek Kínához tartozását számos nemzetközi megállapodás is megerősítette, többek között a már említett 1943. évi kairói deklaráció és az 1945 július 26-án aláírt potsdami egyezmény. Japán, amikor 1945 szeptemberében aláírta a kapitulációs feltételeket, szintén beleegyezett abba, hogy Taivan visszakerüljön Kínához. Ezzel szemben az amerikai imperialisták azzal az ürüggyel szállták meg Taivant, hogy a szigetet jogi helyzetét állítólag még mindig nem határozták meg, jóllehet Truman, az USA elnöke, 1950 január 5-én külön nyilatkozatban hivatalosan is megerősítette, hogy az USA-nak „nem áll szándékában fegyveres erőit felhasználni a jelenlegi helyzet megváltoztatása érdekében".

1950 július 27-én, tehát alig hat hónappal később, amikor az amerikai imperialisták megindították fegyveres agressziójukat Korea ellen, Truman parancsot adott az USA 7-ik hadiflottájának, hogy amerikai katonai erőkkel szállja meg Taivan szigetét.

E parancs értelmében a 7. amerikai hadiflotta elindult a Taivani-szoros felé és rögtön utána a 13. amerikai légi hadsereg is behatolt Taivanba. Az USA kormányának ez a lé-

pése nyílt agresszió volt a Kínai Népköztársaság területe ellen.

Taivan lakossága, mely a japán imperializmus ellen több, mint 50 éven át vívott harcaiban hatalmas tapasztalatokat szerzett, egyáltalán nem hajlandó arra, hogy fejét az amerikai hódítók és kuomintangista csatlósaik igájába hajtsa. Az utóbbi öt év alatt Taivan dolgozói fegyveresen harcolnak az amerikai-koumintang reakcióval, amely arra törekszik, hogy megfossza a dolgozókat kiharcolt és oly régen várt szabadságuktól.

Vu Sziu-Csuan, a Kínai Népköztársaság Központi Népi Kormányának képviselője, az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsának 1950 november 28-i ülésén kijelentette: „Taivan-sziget kínai lakosságának 1947 február 27-i dicsőséges fölkelése hírül adta az egész világnak, hogy amiként elutasította a japán imperializmus uralmát, ugyanúgy sohasem nyugszik bele az amerikai imperializmus uralmába sem. Taivan-sziget lakossága erélyesen követeli, hogy ismét egyesülhessen a már felszabadított hazájával és ma áldozatos, hősi harcot vív Taivan felszabadításáért."

Az USA Taivan elleni új agressziós cselekményei nyomán elemi erővel robbant ki a népharag és felháborodás. Taivan néptömegei tudják, hogy az imperializmus ellen való harcukban nincsenek egyedül, hogy harcuk része annak a harcnak, amelyet a Kínai Népköztársaság folytat a világimperializmus ellen és számíthatnak az egész haladó emberiség együttérzésére és támogatására.

Csu En-Lai, a Kínai Népköztársaság külügyminisztere, az ENSz Biztonsági Tanácsához intézett átiratában határozottan és erélyesen kijelentette: „Taivan a kínai területnek elválaszthatatlan része. Ez nemcsak történelmi tény, amelyet az egész világ elismer, hanem ezt erősítette meg a kairói deklaráció és a potsdami egyezmény, valamint a japán kapituláció után kialakult helyzet is." A továbbiakban Csu En-Lai, a Kínai Népköztársaság Központi Bizottságának nevében kijelentette: „A kínai népet szilárd elszántság tölti el, hogy az amerikai kormány bármiféle katonai lépése ellenére, akár a legnagyobb áldozatok árán is, felszabadítja Taivan szigetét."

1950 augusztus 24-én Csu En-Lai, a Kínai Népköztársaság Központi Népi Kormányának nevében követelte az Egyesült Nemzetek Szövetségétől, hogy ítélje el az USA-t a Taivan területe ellen intézett fegyveres támadásért és hozzon nyomban határozatot arról, hogy az USA azonnal vonjon vissza minden amerikai fegyveres erőt Taivanról, valamint Kína más területeiről is. Ezt a követelést Kína egész népe és az egész haladó emberiség egyhangúan támogatja.

Győződjék meg a

BÉKE cigaretta

minőségéről!

A Közgazdasági Dokumentációs Központ munkájáról

1950 januárjában alakult meg a Közgazdasági Dokumentációs Központ. A Közgazdasági Dokumentációs Központ a külföldi és a hazai, elsősorban a szovjet közgazdasági és üzemszervezési irodalom (könyvek, folyóiratok, heti- és napilapok) anyagát gyüjti össze, dolgozza fel és rendszerezi. Legfontosabb feladata a különböző intézmények szakirodalommal való ellátása, a fordítások központosítása és irányítása.

A Közgazdasági Dokumentációs Központ rendszeresen megjelenő kiadványai a következők:

Közgazdasági Irodalmi Tájékoztató a Szovjetunió és a népi demokráciák gazdaságáról (megjelenik 6 hetenként)

Közgazdasági Irodalmi Tájékoztató a tőkés országok gazdaságáról (megjelenik 6 hetenként)

Üzemszervezés és Számvitel. — Külföldi lapszemle (megjelenik 6 hetenként)

Jegyzék a Szovjetunió és a Népi Demokráciák irodalmából készült fordításokról (megjelenik 6 hetenként)

Külföldi Közgazdasági Könyvek Jegyzéke a Szovjetunió és a népi demokráciák (megjelenik évenként)

Címjegyzék Magyar Közgazdasági Könyvekről Folyóiratokról (megjelenik félévenként)

Heti Jegyzék a Szovjetunió és a népi demokráciák Folyóiratainak Anyagáról (megjelenik 2 hetenként)

A Közgazdasági Dokumentációs Központ akkor töltheti be sikeresen funkcióját, ha az üzemek, hivatalok, intézmények valóban felhasználják munkájuk során, elsősorban a szovjet és a népi demokratikus szakirodalmat.

Békés, boldog és gazdag Magyarországért

küzd a

SZABAD NÉP

OLVASD!
TERJESZD!

NÉPSZAVA

a szabad szakszervezetek központi lapja

TÁJÉKOZTAT,
IRÁNYT
MUTAT!

A szovjet nép hatalmas gazdasági és kulturális sikerei

A **Szovjetunió** Központi Statisztikai Hivatalának nemrég nyilvánosságra hozott adatai élénk fényt vetnek azokra a hatalmas gazdasági és kulturális eredményekre, amelyeket a szovjet nép 1950-ben, a háború utáni ötéves terv utolsó esztendejében elért. Ezek a számok azt bizonyítják, hogy a terv alapján szervezett szovjet szocialista népgazdaság szakadatlanul fejlődik és sikert sikerre halmoz.

Alig öt éve ért véget a világtörténelem legpusztítóbb háborúja. A szocializmus ellenségei azt hitték, hogy a Szovjetunió a háborúban elszenvedett szörnyű pusztításokat sohasem fogja kiheverni. Az imperialisták alávaló számításai azonban nem váltak be. Ebből a hallatlanul nehéz harcból a Szovjetunió sokkal erősebben került ki, mint amilyen 1941-ben volt.

A szocialista ipar és mezőgazdaság a háború után hallatlanul gyors ütemben fejlődött. A Szovjetország kulturális téren is olyan nagy haladást ért el, amilyenre nincs példa más országok történetében.

Ezek az eredmények igaz örömmel és jogos büszkeséggel töltik el a szovjet embereket, akik önmaguknak, saját társadalmuknak dolgoznak, annak a társadalomnak, amelyben teljes mértékben érvényesül a milliós tömegek teremtő ereje és alkotó kezdeményezése.

A szovjet nép örömében és büszkeségében osztozik a béke és a szocializmus 800 milliós tábora s velük együtt a világ minden haladó és békeszerető embere, aki a Szovjetunióban a béke és az emberi haladás ügyének hatalmas támaszát, megingathatatlan bástyáját látja.

A **szocialista ipar** szakadatlan fejlődése a Szovjetunió gazdasági hatalmának alapja. Sztálin elvtárs tanítása szerint, az ipari hatalom bázisa a fejlett nehézipar, az ország saját gépgyártása.

Ismeretes, hogy a háború utáni sztálini ötéves terv a Szovjetunió iparában 1950-re 48 százalékos emelkedést írt elő az 1940-es, háború előtti eredményhez képest. A tervnek ezt az előírását a szovjet dolgozók jelentősen túlteljesítették. A Szovjetunió iparának össztermelése 1950-ben — a január 1-től november 30-ig terjedő 11 hónap alatt — 72 százalékkal haladta meg a háború előtti színvonalat. 1950-ben a szovjet ipar össztermelése 1949-hez viszonyítva, 23 százalékkal emelkedett.

A nehézipar fejlődése 1950-ben szintén komoly sikereket mutat. A szovjet fémkohászat jelentékenyen fokozta a nyersvas-, acél- és hengerelt áru termelését. Az előző évinél jóval több szenet, kőolajat és villanyáramot termeltek. Jóval több villanymozdonyt,

tehergépkocsit, személyautomobilt, kotrógépet, gőzturbinát, automatikus rakodógépet, szerszámgépet, traktort, kombájnt és más gépiberendezést gyártottak, mint 1949-ben. Az országban egyre több építőanyagot állítanak elő. Erősen fejlődik a könnyű- és az élelmiszeripar.

A **műszaki haladásért** folytatott harc is nagy győzelmeket hozott az elmúlt évben. Az ötéves terv előirásának megfelelően, a népgazdaság minden ágazatában széles körben honosították meg a legújabb technikát.

E feladatnak minél tökéletesebb megoldása érdekében a szovjet ipar 1950-ben több mint 400 különböző típusú új, nagyteljesítőképességű gép gyártását kezdte meg. Ennek eredményeképpen 1950-ben tovább fokozódott a népgazdaság technikai újjászerelése, a munkaigényes és nehéz munkák gépesítése. Erősen emelkedett a termelő folyamatok intenzitása.

Az egyes iparágakban új nagytermelékenységű gyártási eljárásokat honosítottak meg. A fémkohászatban tökéletesítették a nyersvas- és az acéltermelést. Az érc- és szénbányászatban új módszereket alkalmaztak és a legkorszerűbb gépek alkalmazásával végezték az érc és a szén dúsítását. A gépgyártásban megjavították és észszerűsítették a gyártási folyamatokat. Gyorsvágásra kétszerannyi munkapadot állítottak be, mint 1949-ben. A könnyűiparban újtípusú, nagyteljesítményű gépeket, automatikus szövőgépeket stb.-t állítottak be, valamint színtartó kelmefestő és kikészítő eljárásokat honosítottak meg.

A **sztahánovisták** az elmúlt évben is a termelés minden ágában élenjártak a terv teljesítéséért és túlteljesítéséért való küzdelemben. A szocialista verseny során 1950-ben sokezer kiváló újító és sztahánovista tűnt fel. Az újítók bátran törnek előre. Összezúzzák az elavult műszaki normákat és jobbnál-jobb termelési csúcseredményeket érnek el. Ezek az emberek tökéletesen elsajátították foglalkozásuk minden csínját-bínját és kipréselnek a technikából mindent, amit csak lehet.

A tömegek alkotó tevékenységét bizonyítja a találmányok és észszerűsítő javaslatok számának növekedése. 1950-ben csupán az iparban több mint 600 000 találmányt és észszerűsítő javaslatot nyujtottak be a dolgozók. Ennek köszönhető, hogy a legfontosabb gyártmányok termelése jóval túlszárnyalta az évi terv mutatószámait.

A **szovjet mezőgazdaság föllendülése** tovább folytatódott. A háború előtti termelés színvonalát itt is jelentékenyen túlszárnyalták. Jóval több gabonát, gyapotot, cukorrépát és más ipari növényt takarítottak be, mint amennyit a múlt évben a terv előírt. A gazdasági növények vetésterülete 1950-ben 6,6 millió hektárral növekedett. A gabonafélék 7 milliárd 600 millió pud rekordtermést adtak.

A gép- és traktorállomány erősen megnőtt. A múlt évben több mint 180 ezer traktor (15 lóerős traktorokra átszámítva), 46 ezer kombájn (ebből 23 ezer a magánjáró kombájnok száma) és 82 000 teherautó, valamint 1 700 000 vontatható és egyéb gazdasági gép készült a mezőgazdaság részére.

A szovjet mezőgazdaság a fejlettségnek soha nem ismert fokát érte el és még soha nem volt olyan nagy lehetősége a továbbfejlődésre, mint most. A lakosság olyan bőven el van látva iparcikkekkel, élelmiszerrel, textilárukkal és más termékekkel, hogy e téren a szovjet nép már igen közel került az épülő kommunizmus egyik legfőbb feladatának megoldásához: az általános termékbőség megteremtéséhez.

A kisterületű kolhozok egyesítése megkétszerezte és megháromszorozta termelési lehetőségeiket és hozzájá-

rult ahhoz, hogy még fokozottabb mértékben valósítsák meg a gépesítést s alkalmazzák a tudomány vívmányait, az élenjáró tapasztalatokat.

Jelentős sikerek mutatkoznak a kolhozok és szovhozok állattenyésztésének fejlődésében is. A kolhozok közös állatállománya gyorsan szaporodik. A multévi gyarapodás a teheneknél 20 százalék, a juhoknál és kecskéknél — 13 százalék, a lovaknál — 15 százalék, a baromfiállománynál pedig 44 százalék volt.

Hatalmas lendülettel folynak a természetátalakítással kapcsolatos munkálatok. A kolhozok, erdőgazdaságok, erdővédőállomások, valamint a sztyeppés és erdősztyeppés körzetek kolhozai jelentősen túlteljesítették a talajvédő erdősávok ültetésének multévi tervét. A gépesítés következtében megrövidült a talajelőkészítéssel járó munkák elvégzésének ideje, lényegesen megjavult a munka minősége.

A Szovjetunió gazdasága a szocialista bővített újratermelés törvényei szerint fejlődik. Új anyagi értékeket teremteni, alkotni és építeni országuk felvirágoztatása és a béke védelme érdekében — erre irányul a szovjet emberek minden erőfeszítése.

Az anyagi jólét is szakadatlanul növekszik a Szovjetunióban. A dolgozók jólétének fokozása a szovjet államnak egyik megkülönböztető vonása, a szocialista társadalom fejlődésének megdönthetetlen törvénye. A bolsevik párt és a szovjet kormány állandóan gondoskodik a nép növekvő anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítéséről.

A népgazdaság gyorsütemű fejlődésének és a népjólét növekedésének legfőbb bizonyítéka a nemzeti jövedelem hatalmas arányú emelkedése. Az ötéves terv szerint a nemzeti jövedelemnek 1950-ben 38 százalékkal kellett volna meghaladnia a háborúelőtti színvonalat. Ezzel szemben a multévi nemzeti jövedelem volumene több mint 60 százalékkal volt magasabb a háborúelőttinél (1940). A Szovjetunió nemzeti jövedelme 1949-hez képest 21 százalékkal nőtt.

A kapitalista országokban a nemzeti jövedelem nagy részét a kapitalista pénzmágnások sajátítják ki. A Szovjetunióban a nemzeti jövedelmet a dolgozók anyagi és kulturális jólétének rendszeres megjavítására és a szocialista termelés bővítésére használják fel.

A Szovjetunió népgazdaságának lendületes fejlődése szebb, gazdagabb, kultúráltabb és boldogabb élet lehetőségét teremti meg a dolgozók számára. A Szovjetunió minden köztársaságában az ipari és mezőgazdasági termelés kibővítésével párhuzamosan új házak, iskolák, klubok, napközi otthonok, könyvtárak, étkezdék és áruházak épülnek.

A múlt évben hatalmas eredményeket értek el a városok és munkáslakótelepek fejlesztése terén. Számtalan új jóléti intézményt létesítettek, újabb községi vállalatot szerveztek, városi vízvezetékeket és gázvezetékeket építettek, kibővítették a villamos- és trolibuszközlekedést, rengeteg parkot és ligetet ültettek, igen nagy útburkoló és aszfaltozó munkálatokat végeztek.

Gyors ütemben növekszik a lakosság fogyasztóképessége. 1950-ben az állami és a szövetkezeti kereskedelem útján, összehasonlítható árakon számítva, 30 százalékkal több árut adtak el, mint 1949-ben.

A Szovjetállam évente hatalmas összegeket fordít a szovjet nép anyagi jólétének fokozására a különböző kedvezmények, segélyek, nyugdíjak, szanatóriumi beutalások és a társadalombiztosítás más juttatásai révén. Az egész szovjet nép ingyenes gyógykezelésben és gyógyszerellátásban részesül, gyermekeit az általános és szak-

iskolákban ingyen taníttatja. Minden munkás és alkalmazott fizetéses szabadságban részesül. 1950-ben a Szovjetunió lakossága ilyen címeken több mint 120 milliárd rubel értékű juttatást élvezett.

A közszükségleti cikkek árának leszállítása, a munkások, alkalmazottak bérének növekedése, a parasztok jövedelmének gyarapodása, valamint az államtól kapott kedvezmények eredményeképpen a parasztok és a munkások jövedelmei a mult évben 19 százalékkal emelkedtek 1949-hez viszonyítva.

Kulturális téren szintén nagy eredmények mutatkoznak a Szovjetunióban. A tanulók száma az iskolákban évről évre növekszik. Az elmúlt év végén az elemi, a hétéves általános iskolákban és a középiskolákban, valamint a szakiskolákban és más középfokú tanintézetekben 37 millió ember tanult — jóval több mint amennyit az ötéves terv 1950-re előírt.

Sokmillió szovjet dolgozó tanul az iskolákban és a középiskolákban, anélkül, hogy munkájától elszakadna. A szovjet emberek új szakmákat sajátítanak el és növelik szakképzettségüket. A munkások millióinak van már középiskolai, általánosiskolai, vagy gyári szakiskolai képesítése. Számos iparvállalatnál nyitottak magasszínvonalú esti szaktanfolyamokat és technikumokat, amelyeken a munkásokat mérnökökké és műszaki szakemberekké képezték ki.

A kolhozfalu kulturális életében is fontos változások mentek végbe. A szocialista földművelés és állattenyésztés mestereinek kiképzésére a falvakban a hároméves tanfolyamok széles hálózatát szervezték meg. Ezeken a tanfolyamokon a kolhozparasztok milliói sajátítják el az agronómia tudományát.

A dolgozók tudásvágyát bizonyítja az újságok és kiadott könyvek példányszámának hatalmas mértékű emelkedése. 1950-ben 21 százalékkal több könyv jelent meg, mint az előző évben. A könyv és az újság a szovjet munkások és a kolhozparasztok számára nélkülözhetetlen. Ma már a legtöbb dolgozónak komoly saját könyvtára van.

A szovjet értelmiség nagyszámú kádereinek megteremtése — történelmi jelentőségű vívmánya a párt és a szovjet állam politikájának. A mérnökök, a technikusok, az agronómusok, az állattenyésztő-specialisták, az orvosok és pedagógusok száma évről évre növekszik. A főiskolák ontják a szakembereket. A múlt évben a Szovjetunió 880 főiskoláján 1 247 000 diák tanult, vagyis 115 000-rel több mint 1949-ben, 400 000-rel több mint a háború előtt.

A Szovjetállam korlátlan lehetőségeket biztosít a tudomány fejlődése és a tudományos munka számára. A tudományos kutatóintézetek és a tudományos káderek száma szüntelenül növekszik.

A szakadatlan műszaki fejlődés a népgazdaság összes ágazataiban, a legkorszerűbb gyártási eljárások, a tökéletes gépek, csodálatos gépautomaták és a távvezérlés meghonosítása — mindez — a Szovjetúnió tudósainak, gépszerkesztőinek, sztahánovista újítóinak és feltalálóinak sikeres munkáját bizonyítja. A szovjet tudósok a tudomány minden ágában sikeresen oldják meg azt a Sztálin-kitűzte feladatot, hogy a Szovjetúniónak nemcsak utól kell érnie, hanem túl is kell szárnyalnia a kapitalista államok tudományos eredményeit.

A Szovjetunió népeinek kulturális életében nagy jelentősége van a szépirodalomnak és a művészeteknek. Milliók olvassák a szovjet irodalom legjavát. A kommunizmust építő szovjet nép életét tükröző kitűnő színművek és mozifilmek nemcsak az egész Szov-

jetországban, hanem a világ minden táján közkedveltek.

A szovjet szocialista kultúra kialakulása a világkultúra fejlődésének új szakaszát jelenti. Ez a kultúra a béke, a demokrácia és a szocializmus, az új erkölcs és az igazi hazafiság és humanizmus hirdetője.

A szovjet kultúra fénye beragyogja mind az öt világrészt, új élet építésére serkenti a népidemokratikus országok dolgozóit, az imperialista gyarmatosítók ellen küzdő szabadságharcosokban pedig megerősíti a végső győzelem hitét.

A **szovjet nép** történelmi sikerei még nagyobb eredményekre, még dicsőbb hőstettekre ösztönzik a dolgozókat a kommunizmus felépítéséért vívott küzdelmükben. A szovjet emberek jóleső érzéssel látják erőfeszítéseik gyümölcseit és szilárdan hisznek boldog jövőjükben. Ma jobban élnek, mint tegnap és tudják, hogy holnap még jobban fognak élni, mint ma.

A szovjet nép eddig elért gazdasági és kulturális sikerei példátlanul nagyszabásúak. Ámde a szovjet emberek nem elégszenek meg ezzel. A szovjet dolgozók szilárdan elhatározták, hogy 1951-ben ismét túlszárnyalják eddigi eredményeiket, új győzelmeket aratnak a kommunizmus építéséért folyó küzdelemben és még jobban megszilárdítják a világbéke biztos támaszának, a szocialista Szovjetuniónak hatalmát.

A Szovjetunió 1950. évi népgazdasági tervének teljesítéséről

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye

Az ipar, a mezőgazdaság és a közlekedés fejlődését, a beruházásokat, az áruforgalom növekedését és a nép anyagi és kulturális életszínvonalának emelkedését 1950-ben a következő adatok jellemzik:

I.

A termelési terv teljesítése az iparban

1950-ben az ipar össztermelésének évi tervét 102 százalékban teljesítették. Az ipari össztermelés évi tervét az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették:

	Az 1950. évi terv teljesítése %-ban
Vaskohászati Minisztérium	101
Színes Fémkohászati Minisztérium	100,3
Szénipari Minisztérium	100,8
Kőolajipari Minisztérium	101
Villanyerőművi Minisztérium	102
Vegyipari Minisztérium	105
Elektrotechnikai-ipari Minisztérium	106
Híradástechnikai-ipari Minisztérium	103
Nehézgépgyártási Minisztérium	104
Gépkocsi- és Traktoripari Minisztérium	102
Szerszámgépgyártási Minisztérium	102
Gép- és Műszergyártási Minisztérium	100,6
Építő- és Útépítő-gépgyártási Minisztérium	103
Közlekedési-gépgyártási Minisztérium	102
Mezőgazdasági-gépgyártási Minisztérium	100,1
A Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériuma	104
A Szovjetunió Fa- és Papíripari Minisztériuma	93

	Az 1950. évi terv teljesítése %-ban
A Szovjetunió Könnyűipari Minisztériuma	104
A Szovjetunió Halipari Minisztériuma	96
A Szovjetunió Hús- és Tejipari Minisztériuma	102
A Szovjetunió Élelmiszeripari Minisztériuma	103
A Szovjetunió Gyapottermelési Minisztériuma	106
A Közlekedésügyi Minisztérium iparvállalatai	98
A Szovjetunió Egészségügyi Minisztériumának iparvállalatai	104
A Szovjetunió Filmügyi Minisztériumának iparvállalatai	110
A szövetségi köztársaságok helyi ipari és helyi tüzelőanyagipari minisztériumai	106
Kisipari szövetkezetek	100,8

Az 1950-es esztendőben jelentékeny mennyiségű szenet, kőolajat, benzint, petróleumot, Diesel-olajat, villamosenergiát, transzformátor-, dinamó-, lemez- és szerkezetacélt, hengerelt acélkereket, vascsövet, vasércet, színesfémet, gőzgépet, Diesel-motort, nagyteljesítményű transzformátort, teher- és személygépkocsit, golyóscsapágyat, önműködő darut, nagyteljesítményű földgyalúkat, nagyméretű és nehézszerszámgépeket, faültetőgépet, lenkombájnt, gumit, marónátront, festéket és más vegyszert, cementet, ablaküveget, könnyű tetőfedőanyagot, gramofont, varrógépet, órát, fényképezőgépet, nyersgyapotot, pamut-, len- és selyemszövetet, műselymet, műrostot, gumilábbelit, húst, kolbászárut, cukrot, cukrászati készítményt, konzervet, teát, szeszt, cigarettát, szappant, pezsgőt és sok más ipari terméket gyártottak az évi terven felül.

Amellett, hogy teljesítették és túlteljesítették az össztermék termelésének évi tervét és a legfontosabb iparcikkek nagyrészének természetbeni termelési tervét is teljesítették és túlteljesítették, egyes minisztériumok néhány termékfajta gyártásának tervét nem teljesítették.

1950-ben javult az ipari termékek minősége és bővült a választékuk. Jelentékenyen növekedett azoknak az ipari és élelmiszercikkeknek termelése, amelyek iránt a lakosság részéről kereslet mutatkozik. Az ipari termékek választékára és minőségére vonatkozó állami tervfeladatokat azonban mégsem valamennyi iparágazat teljesítette teljes egészében. Így például, a Vaskohászati Minisztérium nem teljesítette az egyes vas- és acélfajták választékára vonatkozó tervfeladatait, a Gép- és Műszergyártási Minisztérium a közepes vízturbinák és a számológépek gyártásának tervét, a Mezőgazdasági-gépgyártási Minisztérium pedig az egyes mezőgazdasági gépek gyártására vonatkozó tervet nem teljesítette: a Szovjetunió Fa- és Papíripari Minisztériuma nem teljesítette a legfontosabb haszonfa-fajták elszállításának tervét, a Szovjetunió Könnyűipari Minisztériuma pedig a jobbminőségű harisnyák és zoknik választéka terén maradt el a tervteljesítésben. Több helyi ipari és kisipari szövetkezeti vállalat nem teljesítette az iparcikkek minőségének javításával és választékának bővítésével kapcsolatos feladatát.

II.

Az ipari termelés növekedése

1950-ben a legfontosabb iparcikkek termelése 1949-hez visszonyítva a következőképpen alakult:

Öntöttvas	117
Acél	117
Hengereltáru	116
Vasúti sín	111
Vascső	116
Réz	110
Horgony	117
Ólom	124
Szén	111
Kőolaj	113
Benzin	117
Petróleum	108
Diesel-olaj	158
Földgáz	107
Villanyerő	116
Fővonali villanymozdony	124
Fővonali tehervagon	117
Tehergépkocsi	130
Személygépkocsi	141
Autóbusz	113
Motorkerékpár	134
Golyóscsapágy	135
Kohóipari berendezés	112
Kotrógép	128
Gőzturbina	190
Önműködő daru	112

Motoros rakodógép	182
Villanymotor 100 kilowattig	120
Villanymotor 100 kilowatt fölött	120
Izzólámpa	128
Fémforgácsológépek — Szerszámgépipari Minisztérium	112
Szövőgép	126
Számológép	116
Traktor	123
Arató-cséplő (kombájn)	159
Traktorvontatású eke	147
Traktorvontatású vetőgép	185
Traktorvontatású kultivátor	167
Marónátron	115
Kalcinált szóda	117
Műtrágya	119
Festékanyagok	109
Műgumi	118
Gumiabroncs	130
Haszonfa elszállítás	105
Papíros	120
Cement	126
Ablaküveg	106
Fedőpala	121
Könnyű tetőfedőanyag	118
Tégla	124
Előgyártott ház	119
Kerékpár	131
Rádió	122
Gramofon	108
Varrógép	122
Óra	127
Fényképezőgép	156
Nyersgyapot	116
Pamutszövet	108
Lenvászon	125
Gyapjúszövet	103
Selyemszövet	123
Bőrlábbeli	124
Gumilábbeli	118
Zokni és harisnya	126
Húsáru	135
Kolbászáru	140
Állati zsiradék	107
Növényi olaj	114
Sajt	129
Cukor	123
Cukrászati készítmények	123
Konzerv	133
Tea	122
Szappan	111
Szesz	106
Bor	177
Pezsgő	138
Sör	133
Cigaretta	116

1950-ben a Szovjetunió egész iparának össztermelése 1949-hez viszonyítva 23 százalékkal emelkedett.

A népgazdaság az állami ellátási tervnek megfelelően az elmúlt évben jelentékenyen több nyersanyagot, anyagot, tüzelőanyagot, villanyerőt és fölszerelést kapott, mint 1949-ben.

1950-ben tovább javult az ipari berendezések kihasználása. A Vaskohászati Minisztérium vállalataiban megnövekedett a Martin-kemencék alapterületének egy négyzetméterére eső acéltermelés. A Kőolajipari Minisztérium vállalatainál növekedett a kőolajfinomítás során nyert könnyűolajtermékek termelésének százalékaránya. A Szénipari Minisztérium vállalatainál a bányakombájnok alkalmazása az elmúlt évben általánosabbá vált, termelékenységük pedig megnövekedett. A Villanyerőművi Minisztérium vállalatainál csökkent az egységnyi villanyenergia előállítására fordított tüzelőanyag. A Vegyipari Minisztérium vállalatainál megjavult a marónátron és a kénsavgyártás kapacitásának kihasználása. Ugyancsak jobb hatásfokkal használták ki a Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériumának vállalatainál a cement- és téglaipari berendezéseket.

1950-ben az iparban gazdaságosabban használták fel a nyersanyagot, tüzelőanyagot és villanyenergiát, csökkent az anyagveszteség és a hulladék, emelkedett a munka termelékenysége, fokozódott a forgóeszközök megtérülési gyorsasága, teljesítették az ipari termelésnek 1950-re előírt önköltségcsökkentési tervét. Az ipari termelés önköltsége, összehasonlítható árakban kifejezve, körülbelül 6 százalékkal csökkent.

Az ipar és közlekedés fejlesztése a munka termelékenységének emelése és a termelés önköltségének csökkentése terén 1949-ben elért sikerek alapján a kormány 1950 január elsején leszállította a fémek, a gépek és berendezések, vegyszerek, építőanyagok, fa- és papíráruk nagybani árát, egyszersmind leszállította a villanyáram és a vasúti teherszállítás díjtételeit is. Az önköltség további csökkenése lehetővé tette, hogy az építkezések olcsóbbátétele céljából 1950 július elsején ismét leszállítsák az anyagok és berendezések nagybani árát és a szállítási díjtételeket.

III.

Az új technika meghonosítása a népgazdaságban

1950-ben, a megállapított tervnek megfelelően, a népgazdaság valamennyi ágazatában nagy munkát fejtettek ki az új technika meghonosítása érdekében, s ennek eredményeképpen komoly sikereket értek el a népgazdaság további technikai átszerelése, a munkaigényes és nehéz munkálatok gépesítése és a termelési folyamatok intenzívebbé tétele terén.

1950-ben a hazai ipar több mint négyszázféle újtípusú és márkájú, nagytermelékenységű gépet és gépszerkezetet gyártott a legfontosabb népgazdasági ágazatok szükségleteinek kielégítésére.

A hatalmas vízierőművek és nagy csatornák építése, valamint a szén- és vasipar további gépesítése céljából hatalmas, nagytermelékenységű egy- és többmerítőkanalas kotrógépeket és földgyalúkat, újtípusú szénkombájnokat gyártottak, új szén- és kőzetrakodó gépek gyártását kezdték meg.

A szerszámgépgyártó ipar több mint 100 újfajta nagytermelékenységű fémforgácsoló- és kovácsoló-sajtológép gyártására rendezkedett be. Új szerszámfajtákat és csiszolóanyagokat gyártottak, amelyek biztosítják a termelékenység növelését és a megmunkálás minőségének javítását.

A gépkocsigyártóipar megkezdte az új, kényelmes, hatüléses „ZIM" személygépkocsik és az új „ZIS-155" autóbuszok sorozatgyártását.

Megkezdődött az igen jelentékeny mennyiségű, új márkájú villanygépek, drótnélküli és vezetékes hiradókészülékek és vacuumcsövek gyártása is.

Új mezőgazdasági gépek készültek, amelyek lehetővé teszik a gabonafélék, ipari és kerti növények vetésének és aratásának még fokozottabb gépesítését. Az új gépek között vannak nagytermelékenységű gabonakombájnok és háromsoros répaszedőkombájnok. Tökéletesítették a napraforgó, tengeri, rizs és szója arató- és szedőgépeket. Megkezdődött a vontatásos mezőgazdasági munkagépek, a lentilolók és lenfeldolgozógépek, valamint a csatornaásó és más talajjavítógépek gyártása. Fokozták a gyapotszedőgépek gyártását. Jelentősen javult az ipar által forgalombahozott traktorekék minősége.

Újfajta berendezéseket gyártottak a kőolajipar, a vegyiipar, a nyomdaipar, a könnyű- és az élelmiszeripar, valamint más iparágak, az építkezések és a közlekedés számára.

Megkezdték az ellenőrzőmunkálatok automatizálásához, a termelési folyamatok szabályozásához, a tudományos kutatómunka végzéséhez szükséges újfajta műszerek és készülékek gyártását.

1950-ben komoly eredményeket értek el a munkaigényes és nehéz munkálatok gépesítése terén.

A széniparban befejeződött a réselő-, fejtő-, rakodómunkálatok, valamint a szén jövesztésének és a szén földalatti szállításának gépesítése. A szénrakodás gépesítésének volumene 1949-hez viszonyítva két és félszeresére emelkedett. A szénrakodási folyamatok gépesítése azonban még mindig nem kielégítő.

A Szovjetunió Fa- és Papíripari Minisztériumának hatáskörébe tartozó fakitermelő iparban a gépesítés színvonala az 1949. évihez viszonyítva több mint másfélszeresére emelkedett a fakitermelés és 2,3-szeresére az elszállítás terén. Bár a munkálatok gépesítése fokozódott, a Fa- és Papíripari Minisztérium nem teljesítette a kitűzött tervfeladatokat a fakitermelés munkafolyamatainak gépesítése terén.

Fokozódott a föld- és betonmunkák gépesítése az építkezéseknél, a be- és kirakodó munkák gépesítése a vasúti és vízi szállításnál.

1950 folyamán folytatódott az új, nagytermelékenységű gyártási folyamatok bevezetése és fejlesztése.

A vaskohászatban tovább tökéletesítették az öntöttvas és acél termelésének gyártási folyamatát, fejlesztették az újfajta gépek és műszerek készítéséhez szükséges különleges profilú és márkájú hengereltáruk termelését. Ezeknek a különleges profilú hengereltáruknak az alkalmazása lehetővé teszi a fémfelhasználás csökkentését a gépgyártásban és az építkezéseknél.

A színesfémkohászatban tökéletesebb berendezéseket és új gyártási eljárásokat honosítottak meg a színes- és ritkafémek fokozottabb mértékű kinyeréséhez.

A bánya- és széniparban korszerű géptípusok alkalmazásával vezették be a fej-

lettebb módszereket az érc és a szén kitermelésére és dúsítására. A széniparban a földalatti gépezetek táv- és önműködő vezérlésének megvalósítása érdekében folytak munkálatok.

A vegyipar megszervezte a szemcsés műtrágya gyártását, s jelentősen fokozta a mezőgazdasági kártevők ellen való harc céljait szolgáló új, nagyhatású mérgező anyagok gyártását. Új szintetikus anyagok gyártására rendezkedtek be.

A gépgyártásban továbbfejlesztették és szélesebb körben alkalmazták az öntési és kovácsoló-sajtoló munkálatok, a fémfeldolgozás, a hőmegmunkálás és hegesztés új eljárásait. 1950-ben kétszerannyi fémvágógépet állítottak át gyorsvágásra, mint 1949-ben.

1950-ben a gépgyártásban munkálatok folytak az alkatrészek, továbbá géprészek és gépek, különféle automaták és félautomaták automatikus és futószalagrendszerű megmunkálásának, illetve összeszerelésének fokozottabb bevezetésére. Jelentősen kiterjesztették a műszerek alkalmazását a gyártás menetének ellenőrzésében.

A kohászati iparban fokozták a nagyolvasztók és a Martin-kemencék hőfolyamatai ellenőrzésének automatizálását.

A villanyerőműveknél munkálatokat végeztek hő- és vizierőművi berendezések automatikus irányításának szélesebbkörű alkalmazása, valamint a magasnyomású gőzzel működő berendezések rendszeresítése érdekében.

A könnyűiparban új, magastermelékenységű gépeket és önműködő szövőgépeket szereltek föl, kiterjesztették a színtartó festőanyagok és új kikészítési módszerek alkalmazását. Mindez a tömegfogyasztási cikkek minőségének javítását szolgálja.

1950-ben növekedett a munkások, mérnökök és technikusok találmányainak és észszerűsítő javaslatainak száma. Ezek a találmányok és észszerűsítések a termelési folyamat megjavítását és messzemenő tökéletesítését szolgálják. 1950-ben csupán az ipari vállalatoknál hasznosított találmányok és észszerűsítések száma több mint hatszázezer.

1950-ben az új technika fejlesztése és rendszeresítése terén elért sikerek mellett elmaradás mutatkozott egyes szénbányáknak, ércbányáknak, fakitermelő vállalatoknak a teljes gépesítésre való átállításával kapcsolatos feladatok terén. Elmaradás mutatkozott az építési munkálatok gépesítésében és néhány új berendezéstípus gyártására való áttérésben is.

IV.

Mezőgazdaság

1950-ben új sikerek születtek a szocialista földművelés további föllendítése, a kolhozok és szovhozok közös állattenyésztésének fejlesztése és a kolhozok szervezeti és gazdasági megszilárdítása terén.

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Állami Terméshozammegállapító Főfelügyelőség adatai szerint 1950-ben a gabonafélékből, gyapotból és cukorrépából jó termést, egyéb ipari növényekből, zöldségfélékből és burgonyából jó, vagy kielégítő termést takarítottak be.

A gabonafélék össztermése 1950-ben 7 milliárd 600 millió pud volt. (1 pud = 16,4 kg. Szerk.) A gabonafélék terméshozamára 1950-ben kitűzött tervfeladatot szintén túlteljesítették.

A gyapot összhozama 3 millió 750 000 tonna volt és 650 000 tonnával haladta meg az ötéves terv 1950. évi tervfeladatát.

A cukorrépa össztermése 1950-ben egymillió 200 000 tonnával volt több az 1949. évinél.

A mezőgazdasági növények vetésterülete 1950-ben 6,6 millió hektárral növekedett az 1949. évi területhez képest a búza vetésterülete 1,7 millió, a gyapot több mint félmillió hektárral. Jelentősen megnőtt a takarmánynövények vetésterülete is.

Sikeresen befejezték az 1951. évi termést biztosító őszi vetést. Az ősziek állami vetéstervét is teljesitették. 1950 őszén az előző évihez képest nagyobb arányokban és sokkal rövidebb idő alatt végezték el a tarlóhántást az 1951. évi tavaszi gabonafélék alá.

Múlt évben még jobban növekedett és erősödött a mezőgazdaság anyagi és technikai bázisa.

A mezőgazdaság 1950-ben, 15 lóerős traktorokra átszámítva, több mint 180 000 traktort kapott, továbbá 46 000 kombájnt, ezek között 23 000 magánjáró-kombájnt, továbbá 82 000 tehergépkocsit és több mint 1 700 000 vontatót és egyéb mezőgazdasági gépet.

A mezőgazdasági technikai fölszerelésnek növekedése 1950-ben lehetővé tette a mezőgazdasági munkák gépesítésének jelentős fokozását. A gép- és traktorállomások 1950-ben tizenöt százalékkal több mezőgazdasági munkát végeztek a kolhozokban, mint 1949-ben. Jelentősen megjavult a traktor- és kombájnállomány kihasználása. A kolhozokban 1950-ben az ugarszántásnak és tarlóhántásnak több mint 90 százalékát traktorral végezték. A kolhozok gabonaföldjének feléről kombájnnal takarították be a termést. 1949-hez képest javult a mezőgazdaság műtrágyával és üzemanyaggal való ellátása is.

Komoly sikereket értek el a kolhozok és szovhozok a közös állattenyésztés fejlesztésében.

A kolhozok közös jószágállománya előzetes adatok szerint 1950-ben a következőképpen növekedett: a szarvasmarhaállomány — 10 százalékkal, ezen belül a tehenek száma húsz százalékkal, a sertéseké — 28 százalékkal, a juh- és kecskeállomány — 13 százalékkal. A baromfiállomány a kolhozokban 44 százalékkal gyarapodott.

A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban 1950-ben a szarvasmarhaállomány — 11 százalékkal, ezen belül a tehénállomány — 12 százalékkal, a sertésállomány — 15 százalékkal, a juh- és kecskeállomány — 10 százalékkal, a lóállomány pedig — 14 százalékkal gyarapodott.

A gazdaságok valamennyi kategóriájában; a kolhozokban, szovhozokban, valamint a kolhozparasztok, a munkások és alkalmazottak tulajdonában lévő állatállomány 1950 végén így alakult: szarvasmarha 57,2 millió, ebből tehén 24,2 millió, sertés 24,1 millió, juh és kecske 99 millió, ló 13,7 millió.

Az 1948-ban elfogadott mezővédő erdőültetési terv teljesítése során a Szovjetunió európai sztyeppés és erdős-sztyeppés részében lévő kolhozok, erdőgazdaságok, erdővédőállomások és szovhozok eddig összesen 1 350 000 hektár területen ültettek védőerdőket, ebből 1950-ben 760 ezer hektáros területet erdősítettek. A mezővédő erdősávok ültetésének 1950-re szóló tervét túlteljesítették.

V.

A vasúti, vízi és gépkocsi-teherszállítás növekedése

1950-ben a vasúti teherszállítás évi tervét 105 százalékban teljesítették.

Az átlagos napi rakodási tervet a vasútak 103 százalékban teljesítették. Az átlagos napi teherforgalom 1950-ben az 1949. évihez képest 13 százalékkal növekedett.

A tehervagonok kocsifordulója 1950-ben az 1949. évihez viszonyítva 8 százalékkal gyorsult, az állami tervben 1950-re megállapított kocsifordulónormát azonban nem érte el.

Az egy tonnakilométerre eső üzemanyagfelhasználás a vasutaknál 1950-ben 5 százalékkal csökkent 1949-hez képest.

A folyami teherszállítás 1950-ben az előző évinél 16 százalékkal magasabbra emelkedett, de a folyami szállítás évi tervét nem teljesítették.

A tengeri teherszállítás tervét 1950-ben 102 százalékban teljesítették. A tengeri teherszállítás 1950-ben 9 százalékkal volt magasabb, mint 1949-ben.

Gépkocsival 1950-ben 18 százalékkal több teherárut szállítottak, mint 1949-ben.

VI.

A beruházási munkálatok növekedése a népgazdaságban

1950-ben az állami beruházási munkálatok volumene 23 százalékkal emelkedett 1949-hez képest. A villanyerőművek építésében az emelkedés 32 százalék, a vas- és színesfémkohászatban 16, a szén- és olajiparban 15, a gépgyártásban 9, az építőiparban 16, a könnyű- és élelmiszeriparban 10, a gép- és traktorállomásokon és a szovhozokban 48, a közlekedésben 22, a lakásépítésben 18 százalék volt.

Az építésügyi minisztériumok és az ipari minisztériumok építési vállalatai 1950-ben növelték az építő és szerelő munkálatok volumenét 1949-hez képest. A Nehézipari-üzemépítő Minisztérium 1950-ben 16 százalékkal, a Gépipari-üzemépítő Minisztérium 9, a Villanyerőművi Minisztérium építési vállalatai 31, a Szénipari Minisztérium vállalatai 7, a Kőolajipari Minisztérium vállalatai 19, a Közlekedési Minisztérium vállalatai 19 százalékkal végzett több építő- és szerelőmunkát, mint 1949-ben.

1950-ben a minisztériumok és hivatalok építő és tervező szervezetei azon munkálkodtak, hogy a szükségtelen előirányzatoknak és a költségvetések túlméretezettségének megszüntetése útján, továbbá nagy kapacitású gépcsoportok alkalmazásának, valamint az élüzemek eredményeit tükröző gyártási normáknak és termelési módszereknek a tervezésben való figyelembevétele révén, csökkentsék az építkezési költségeket. Ugyancsak figyelembe veszik a gazdaságos tervezési megoldásokat, csökkentik az építkezések időtartamát, javítják az építő és szerelő munkák megszervezését, jelentékenyen fokozzák az összes munkanemek gépesítését és szélesebb körben vezetik be az építkezésben a nagyipari módszereket.

VII.

Az áruforgalom fejlődése

1950-ben tovább folytatódott a szovjet kereskedelem fejlődése. Az ipari és a mezőgazdasági termelés terén 1949-ben elért újabb sikerek alapján, a munka termelékenységének emelkedése és a termelés önköltségének csökkentése nyomán a kormány 1950 március 1-én, a jegyrendszer megszüntetése óta immár harmadízben szállította le a tömegfogyasztási cikkek állami kiskereskedelmi árát. Ez az újabb árleszállítás a szovjet rubel árfolyamának még nagyobb megszilárdulására, vásárlóképességének további emelkedésére és a közszükségleti cikkek forgalmának jelentős növekedésére vezetett.

1950-ben az állami és szövetkezeti kereskedelem útján a lakosságnak, összehasonlítható árakban kifejezve, 30 százalékkal több árut adtak el, mint 1949-ben. Az élelmiszerek eladása 27 százalékkal, az iparcikkeké 35 százalékkal növekedett. A legjelentősebb mértékben a következő áruk eladása emelkedett: a kolbászáruké 49, a haltermékeké 29, az állati zsiradéké 47, a cukoré 20, a cukrászkészítményeké 27, a dara- és tésztaféléké 29, a tejé és a tejtermékeké 30 százalékkal; bort több mint két és félszerannyit, szövetet 36 százalékkal, konfekciós árut 33, harisnyát és zoknit 40, bőrlábbelit 48, mosószappant 38, pipereszappant 86, illatszert 35, bútort 38, gramofont 45, rádióvevő-készüléket 26, fényképezőgépet 40, motorbiciklit 44 százalékkal többet adtak el, mint 1949-ben.

A kolhozpiacokon 1950-ben jóval több mezőgazdasági terméket, különösen húst, baromfit és tojást adtak el, mint 1949-ben. A kolhozpiacokon az árak 1950-ben tovább csökkentek.

VIII.

A munkások és alkalmazottak számának növekedése és a munka termelékenységének emelése

A Szovjetunió népgazdaságában a munkások és alkalmazottak létszáma 1950 végén 39,2 millió volt, vagyis kétmillió emberrel több, mint 1949 végén. Az iparban, a mező- és erdőgazdasági üzemekben, az építkezésben és a közlekedésben 1 600 000-rel, a tanintézetekben, a tudományos kutatóintézetekben és gyógyintézményeknél 300 000-rel, a kereskedelemben, valamint a helyi vállalatoknál és más községi üzemekben százezerrel növekedett egy év alatt a munkások és alkalmazottak létszáma.

Munkanélküliség az országban 1950-ben éppúgy nem volt, miként az előző években sem.

A múlt évben 494 000 fiatal munkás végezte el az ipariskolát, a vasutas- és bányásziskolát, a gyári műhelytanfolyamot és szakképzettségének megszerzése után az iparban, az építkezéseknél és a közlekedésben helyezkedett el.

Egyéni- és brigádoktatás, valamint a műhelytanfolyami oktatás útján 1950-ben új káderekat képeztek ki és 7 millió munkás és alkalmazott szakképzettségét emelték.

1950-ben az iparban foglalkoztatott munkások munkájának termelékenysége 12 százalékkal emelkedett az 1949. évihez képest; a gépgyártásban 19, a vas- és színesfémkohászatban 8, a szénbányászatban 10, az olajiparban 9, a vegyiparban 14 százalékkal emelkedett a munka termelékenysége.

IX.

A kultúra fejlesztése, közegészségügy, városrendezés

Az 1950-es esztendőt további kulturális fejlődés és a dolgozók kulturális színvonalának további emelkedése jellemzi.

Az év végén az elemi, a hétosztályos és a középiskolákban, a technikumokon és

más középfokú tanintézetekben 37 millió volt a tanulók száma. Ezekben a tanintézetekben 1 600 000 tanerőt foglalkoztattak, vagyis nyolcvanezerrel többet mint 1949-ben.

1950-ben az ország 880 főiskoláján (a magántanulókat is beleértve) 1 247 000 diák tanult. Számuk az 1949. évihez viszonyítva 115 000-rel emelkedett.

A népgazdaságban foglalkoztatott, főiskolát és technikumot végzett szakemberek száma 1950-ben kilenc százalékkal volt magasabb, mint 1949-ben.

1950-ben a főiskolákon és tudományos intézmények aszpiranturáin több mint 21 ezer tudományos dolgozó készült a tudósi fokozat elnyerésére, számuk majdnem kétezerrel meghaladta az 1949. évit.

Az 1950-ben kiadott könyvek példányszáma 21 százalékkal emelkedett az előző évihez képest.

A filmszínházak, mozik és vándor-filmvetítők száma 1950-ben több mint 5000-rel növekedett az előző évihez viszonyítva.

1950-ben emelkedett a kórházak, szülőotthonok és más gyógyintézmények, valamint a szanatóriumok és az üdülőotthonok száma. A kórházakban és szülőotthonokban az ágyak száma 47 000-rel volt több, mint 1949-ben. Az orvoslétszám 1950-ben hét százalékkal emelkedett 1949-hez képest.

1950-ben fokozódott az orvosi célokra használt gépek, eszközök és a laboratóriumi fölszerelések gyártása. Jóval nagyobb mennyiségben gyártottak nagyhatású gyógyszereket.

1950-ben — mint az előző években is — a községi üzemek építése, a városok és munkáslakótelepek rendezése, a vízvezetékhálózat építése a villamos- és trolibuszközlekedés bővítése, továbbá a lakásoknak gázzal való ellátása, a városok fásítása, az utcák és terek kövezése és aszfaltozása, parkok, közkertek és körutak építése terén nagyszabású munkák folytak.

X.

A nemzeti jövedelem és a lakosság jövedelmeinek emelkedése

A Szovjetunió nemzeti jövedelme 1950-ben, összehasonlítható árakon számítva, 21 százalékkal emelkedett az 1949. évihez viszonyítva.

A nemzeti jövedelem növekedése lehetővé tette a munkások, parasztok és értelmiségiek anyagi helyzetének további jelentős javulását és a szocialista termelés további biztosítását városban és falun.

A Szovjetunió lakossága anyagi helyzetének további javulása kifejezésre jutott a munkások és alkalmazottak pénzbeni munkabérének és reálbérének emelkedésében, a parasztság közös kolhozgazdálkodásából, valamint a háztáji és egyéni gazdálkodásból származó jövedelmének növekedésében.

Az összes tömegfogyasztási cikkek árának 1950 március 1-én történt leszállítása következtében a munkások és alkalmazottak reálbére 15 százalékkal emelkedett, a parasztok kiadásai az ipari termékek olcsóbbodása folytán 16 százalékkal csökkentek.

Ezenkívül a lakosság 1950-ben — miként az előző években is — az állami eszközökből segélyeket és juttatásokat kapott a munkások és alkalmazottak társadalombiztosítása révén, éspedig nyugdíjakat, ingyenes és kedvezményes beutalásokat szanatóriumokba, üdülőotthonokba és gyermekintézményekbe, járadékot a sokgyermekes és egyedülálló anyák számára, ingyenes orvosi segítséget, a tanulóknak ingyenes oktatást és továbbképzési lehetőséget, ösztöndíjakat, továbbá egész sor más segélyt és kedvezményt. Mind a 39 millió munkás és alkalmazott az állam költségére legalább kétheti fizetett szabadságban részesült, egész sor foglalkozási ág dolgozói pedig ennél hosszabb szabadságot élveztek. 1950-ben a lakosság az említett kiutalások és kedvezmények címén állami eszközökből több mint 120 milliárd rubelt kapott.

A tömegfogyasztási cikkek árának leszállítása, a munkások és alkalmazottak pénzbeni munkabérének emelkedése, a parasztok pénzbeni és természetbeni jövedelmének növekedése és a lakosságnak nyujtott állami juttatások és kedvezmények növekedésének eredményeként a munkások, alkalmazottak és parasztok jövedelme 1950-ben, összehasonlítható árakban kifejezve, 19 százalékkal emelkedett az 1949. évihez képest.

Sztahánovisták a takarékosságért

1948 augusztusában 35 moszkvai vállalat vezetői Sztálin elvtárshoz intézett levelükben kötelezettséget vállaltak arra, hogy fokozzák harcukat a jövedelmezőségért és az év végéig 172 millió rubelt takarítanak meg terven felül. Kezdeményezésükhöz két hét alatt az összes moszkvai és Moszkva-területi vállalatok dolgozói csatlakoztak, akik 2 milliárd rubel tervenfelüli felhalmozás biztosítását vállalták.

A moszkvaiak kezdeményezése az egész országban élénk visszhangot keltett. Sok vállalat kollektívje vizsgálta felül korábbi kötelezettségvállalásait. Munkások és szakemberek egyaránt kutatni kezdték a tervenfelüli felhalmozások rejtett tartalékait.

Ez a mozgalom indította arra a „Kapitalnaja" szénbánya élmunkásait és Avgyijenkot, az egyik üzemrész vezetőjét, hogy sztahánovista takarékossági tervet dolgozzanak ki.

A moszkvaiak példája megmutatta, hogy a jövedelmezőség fokozásáért folyó verseny résztvevőinek elsősorban a műszaki-gazdasági mutatószámokra kell összpontosítaniok figyelmüket. Arra kell tehát törekedniök, hogy a termelést növeljék, a veszteségeket csökkentsék, s takarékoskodjanak a nyersanyaggal, üzemanyaggal, illetőleg a villanyenergiával, emeljék a munka termelékenységét és minden téren alkalmazzák az új technikát.

A termelés jövedelmezőségét csak az olyan, sokoldalúan képzett vezetők tudják biztosítani, akik a rájuk bízott feladatokat átgondolják, s ezek megoldásakor az önálló elszámolás (gazdaságos számvetés) elvét tartják szem előtt, vagyis a lehető legkevesebb költséggel maximális mennyiségű terméket állítanak elő.

Ezek a meggondolások vezették Avgyijenkot és azokat a kiváló bányászokat, akik a „Kapitalnaja" szénbánya sztahánovista takarékossági tervét kidolgozták és új munkamódszereket honosítottak meg.

Avgyijenko alaposan átgondolta hogyan szervezze át a munkát saját üzemrészében, áttanulmányozta a munkatermelékenység növelésének, a minőségi mutatószámok megjavításának módjait. A körzeti főmérnök segítségével javaslatokat dolgozott ki, amelyeket megvitattak a bányamesterekkel, a brigádvezetőkkel és munkásokkal.

Az üzemrész vezetője helyesen járt el, amikor tervezett intézkedéseinek megbeszélésébe bevonta a dolgozókat. Így egyrészt sok értékes tanáccsal gazdagodott, másrészt kiválaszthatta azokat, akik a későbbiek folyamán felelősek voltak a tervezett intézkedések pontos végrehajtásáért.

Avgyijenko azt javasolta, hogy mindkét szint térjen át a grafikon alapján végzett ciklusos fejtési módszerre és teljesítse túl a termelési tervet. E célból a vezetőnek, helyettesének, a bányamestereknek és a brigádvezetőknek állandóan gondoskodniok kell a munkahely jó előkészítéséről. A fejtőbrigádok elé azt a feladatot tűzte, hogy a munkaidő minden percét termelésre használják fel és harcoljanak a végzett munka és a kifejtett szén jó minőségéért. A bányafaszállítók feladata gondoskodni, hogy a szinteket időben lássák el kellő mennyiségű faanyaggal. A villanyszerelők és motorkezelők ügyelnek arra, hogy az összes gépek zavartalanul működjenek, kár, sérülés, vagy üzemzavar ne forduljon elő.

A jövesztés növelésén, a munkatermelékenység fokozásán és a minőségi mutatók túlszárnyalásán kívül az üzemrész vezetője az állandó kiadások csökkentését is javasolta. A szállítóvágatban, a gurító garatja alatt vitla felszerelését ajánlotta a csillék adago-

lására. Tanácsolta, hogy a gurítót kiszolgáló munkások számát hatról háromra csökkentsék. Ajánlotta, hogy egyesítsék a motorkezelők, a csillebuktatók és a szállítóvágat szintjén dolgozó gurító-kezelők munkakörét, mert ez az intézkedés további három embert szabadít fel. Indítványozta, hogy az omlasztóvájárok az ácsolat visszarablása és ismételt felhasználása révén legalább 30 százalékkal csökkentsék a bányafa-felhasználást. Tanácsokat adott a robbanóanyaggal, a robbantó gyutacsokkal és a kenőanyaggal való takarékosságra. Ezek a javaslatok végeredményben havonta sokezer rubel megtakarítását tették lehetővé.

A teleprész vezetője minden egyes takarékossági intézkedés végrehajtásáért személy szerint felelőssé tett valakit. Ezek között bányamesterek, brigádvezetők, omlasztóvájárok, villanyszerelők, motorkezelők és lőmesterek voltak.

A felsorolt takarékossági javaslatok megvitatása alkalmával a dolgozók jobbnál-jobb észszerűsítő javaslatokkal egészítették ki Avgyijenko takarékossági tervét. Amikor a bányafa visszarablásáról volt szó, Bobrov omlasztóvájár javasolta, hogy a fa 50 százalékát nyerjék vissza és az oldaloszlopokon kívül a süvegfákat és a fötebélelést is szedjék ki. Hamarosan kiszámították, hogy havonta 34,3 köbméter faanyagot tudnak így megtakarítani.

Szóvátették, hogy az omlasztóvájárokon kívül nem tudnának-e a jövesztővájárok is némi ácsolatot megtakarítani anélkül, hogy a biztosításra vonatkozó szigorú szabályokat megsértenék. Az egyik bányász azt javasolta, hogy az elővájások és feltárások szélességét 20 cm-rel növeljék. Kialakult az a nézet, hogy ha 140 cm helyett 160 cm széles elővájásokat és feltárásokat hajtanak ki, az ácsolatra csak jelentéktelen és megengedhető nyomástöbblet fog nehezedni. Elhatározták tehát, hogy 20 cm-rel mélyebb robbantólyukakat fúrnak és az elővájások és feltárások szélességét ugyanennyivel növelik. Így a 75 méteres felső szinten — 7 ciklus teljesítése esetén — egy ciklusra való faanyagot tudnak megtakarítani. Ez 150 ácsolatot (oldaloszlopokat és talpgerendákat), 375 széldeszkát és 50 süvegfát jelent. Kiszámították, hogy fejlett ciklusos módszer mellett havonta egyetlen szinten 21,6 köbméterrel csökken a bányafafogyasztás.

De ez még nem minden, havonta további 936 rubelt takarítanak meg a fa szállítási költségein. A jövesztő berendezés előbbrevitelénél, a szállítószalag áthelyezésénél, a robbanóanyag felhasználásánál stb. szintén vannak takarékossági lehetőségek.

A javaslatok végrehajtása lehetővé teszi, hogy egyetlen ciklus alatt 19,5 tonna szénnel termeljenek többet. Ez egy hónap alatt — 28 ciklust véve alapul — 496 tonna többlettermelést eredményez. Ilyen hatalmas megtakarítás képe bontakozott ki a bányászok előtt az új munkamódszer bevezetése esetén. Ez egyuttal azt is jelentette, hogy sem fára, sem robbanóanyagra, sem kisegítő munkaerőre nem lesz szükségük. Az állandó kiadások tehát jelentősen csökkennek. Ime, mit jelent a csekélységnek látszó 20 centiméter!

Ez az újítás alaposan lefőzte a megszokott „irodaszagú" észszerűsítő javaslatokat és tökéletesítette a bányászat technológiáját. Ilyen kitűnő eredményeket lehet elérni, ha a javaslatok megvitatásába a dolgozókat is bevonják.

Sztahánovista takarékossági terv

Az üzemrész pártcsoportja megvitatta azt a kérdést, hogyan kell a kommunistáknak irányítaniok a jövedelmezőség növeléséért és a fokozott takarékosságért folytatott harcot. Elhatározták, hogy megjavítják nevelő munkájukat és mozgósítják a dolgozókat vállalt kötelezettségeik teljesítésére.

Elhatározták, hogy Avgyijenko a munkába induló váltások előtt naponta ismertetni fogja az üzemrész termelési eredményeit. Az egyik párttagot megbízták, hogy ellenőrizze az elfogadott takarékossági javaslatok végrehajtását és eligazításkor összegezze az üzemrész munkájának eredményeit. Ugyancsak az egyik kommunista vállalta azt, hogy kapcsolatot tart a többi üzemrészekkel és átadja munkamódszerüket.

Ezek az elvtársak állandóan ébrentartották a bányászok felelősségérzetét, állhatatosságra, a nehézségek leküzdésére és termelő aktivitásra serkentették őket.

A dolgozók annyi észszerűsítő és takarékossági javaslattal egészítették ki az eredeti javaslatot, hogy az üzemrész vezetője szinte képtelen volt végleges formába önteni az új munkatervet. A lelkes bányászok új módszerek alkalmazásával akartak dolgozni. Elfogta őket az újítás és a takarékosság láza. Úgy döntöttek, hogy az összes javaslatok alapján elkészített tervezetet „sztahánovista takarékossági tervnek" nevezik el. Ez a terv nem bürokraták agyában fogant, nem irodaszagú, vérszegény indítványokat tartalmazott, hanem életrevaló, gyakorlati észszerűsítő javaslatokat.

A dolgozók által közösen elkészített „sztahánovista takarékossági terv":

Hogyan és hol kell csökkenteni a kiadásokat?	*Ki hajtja végre?*
1. A mezőben tökéletesíteni kell a technológiai folyamatot. Az elővájás és feltárás szélességét 140 cm-ről 160 cm-re kell emelni. Hosszabb fúrókat kell használni. Meg kell javítani a fúrólyukak készítését és a lövést. Ezzel kapcsolatban a vájárcsoport munkatermelékenységének fokozásával 5000 rubelt, a robbanóanyagfogyasztás csökkentésével 832 rubelt, a bányafa felhasználásánál 820 rubelt, a rázócsuzdák áthelyezésével kapcsolatos munkáknál 150 rubelt kell megtakarítani havonta.	Vitkovszkij, Hamiljanyin, Gobrát, a bányamező vezetői; Csugunov bányaács; Beszpercsij jövesztővájár; Kobilov fúrómester; Hantov, Makejeva, Jakovleva, Kurtyigesev lőmesterek.
2. Ismételten fel kell használni a bányalát. Meg kell szervezni az ácsolatok visszarablását. Megtakarítás: 1080 rubel.	Bobrob, Panov és Muler omlasztóvájárok.
3. A jövesztőgép vágatában:	Scselkunova, Solovkina és Tuzovszkája motorkezelők.
a) a motorkezelők és töltőgurító-kezelők munkakörének egyesítése három gurítókezelő felszabadulása révén 1350 rubel megtakarítása;	
b) a szenet a fejtésből a szállítóvágatba irányító átömlesztők és a motorkezelők munkakörének egyesítése. Három átömlesztő felszabadulása folytán havi 1350 rubel megtakarítás;	Kasajev, Makarov és Jermolovics motorkezelők.
c) a gépberendezés ellenőrzésének fokozása. A kenőanyaggal való takarékoskodás útján 120 rubel megtakarítása.	Fetyiszov, Grebenscsikov, Garanyin villanyszerelők.
4. Az üzemrészen. Az improduktív ráfordítások csökkentése. A termelés és a gépek üzemzavarainak elhárítása. A bányászok magasszínvonalú munkatermelékenységét előmozdító feltételek biztosítása.	Csibiszov, Butkevics és Rejn bányamesterek.
5. A bányamesternek a telepítésszel kapcsolatos feladatkörét szűkíteni kell. A bányamester és az üzemrész helyettes vezetője munkakörének egyesítése. A megtakarítás havonta 1400 rubel.	Oparin, az üzemrész helyettes vezetője.

Ilyen intézkedéseket tartalmazott az első takarékossági terv. A végrehajtás során azonban nehézségek mutatkoztak. A hosszabb fúrólyukak külső végén a szén tölcsérszerűen robbant ki. A fejtési homlok alapja érintetlen maradt. Kísérletet tettek mélyebb fúrólyukakkal és erősebb töltetekkel. Az eredmény még rosszabb volt. A vájvég ugyan teljes egészében fellazult, a robbanás ereje azonban megsértette az ácsolatot is.

Új módszer után kellett kutatni. Az egyik jövesztővájár azt tanácsolta, hogy minden három mély robbantólyuk közé fúrjanak egy 100 centiméteres lyukat, a fejtési homlok fellazítására. Megpróbálták. Az újítás bevált. Megtalálták a robbantás helyes módját. Nem volt többé semmi akadálya annak, hogy 20 centiméterrel szélesebb elővájást hajtsanak.

A szélesebb homlok nyomán szélesebb folyosó maradt és a nyitott főte is szélesebb lett. Beomlásoktól kellett tartani. A sztahánovista bányászok találékonysága azonban itt is segített. A bányaács és az egyik brigád vezetője azt javasolta, hogy a vájvég biztosításához kettős ácsolatot alkalmazzanak a korábbi helyett. Ez az újítás igen értékesnek bizonyult. A beomlás veszélye megszűnt, a szén nem keveredett meddővel. A sztahánovisták szilárd akarata diadalt aratott.

A bányászok bíráló szemmel kezdtek nézni minden régi szokást és munkamódszert. Nem tudták nyugodtan nézni, ha valami akadályozta a munkát. Jobb szerszámokat kértek és megszólták azokat, akik rossz szerszámmal jelentek meg munkahelyükön. Rájöttek arra, hogy az alsó és felső fejtési pad egyesítésével 7000 rubelt, vagyis egy szállítóvágat kihajtási költségeit lehet megtakarítani havonta. Ráadásul a bányafát sem kellett ideoda cipelniök a szinteken. Hogy a ducolással járó kiadásokat csökkentsék, maguk a bányafát szállító dolgozók vállalkoztak arra, hogy a beomlasztott vágatokból visszarabolják a bélésre használt fát. Erre a célra egy méter hosszú fémszigonyokat készítettek. Ezekkel megszigonyozták a bányafát és darabonként kihúzták.

A dolgozók takarékossága minden téren megnyilvánult. A szállító vágatban megfelelő szerszámládákat helyeztek el a tartalékalkatrészek és szerszámok számára. A villanyszerelők lelkiismeretesen karbantartották a berendezést. A lakatosok ápolták a gépeket és ügyeltek a kenőanyaggal való takarékosságra. Nagyobb lett az aknákban a rend és tisztaság. A több munkakört vállaló dolgozók nagyszerűen ellátták feladatukat.

Az észszerűsítések és a jobb munkaszervezés folytán a jövesztő-rakodó vájárok munkatermelékenysége erősen emelkedett. Többen közülük a korábbi 1500 rubel helyett 3500 rubelt keresnek havonta.

A bevezetett újítások eredményeképpen két hónap alatt 1000 tonna szenet bányásztak terven felül. A szén önköltsége tonnánként 2,96 rubellel csökkent.

Az üzemrész számára készült első szatánovista takarékossági terv célja a termelési költségek csökkentése volt. Ezt követően a vezetőség és az élmunkások az önálló elszámolás meghonosítását, az anyagi eszközöknek és az anyagoknak takarékos felhasználását vették tervbe. Havonta készítettek takarékosság tervet és ebben a munka jobb megszervezését is fölvették. Tudták, hogy az igen fontos feltétele a költségek leszorításának. Megjelölték azokat az intézkedéseket is, amelyek elősegítették a munka termelékenységének emelését és a sztahánovista munkamódszerek széleskörű meghonosítását.

A terv összeállítói jól tudták, hogy a felhalmozás egyik leggazdagabb forrása a munka termelékenységének

fokozása. Ezt a kérdést tehát különös gonddal dolgozták ki.

Ismeretes, hogy a munkatermelékenység növelését milyen előfeltételek biztosítják. Ezek közül elsősorban a következőket kell megemlíteni: a munkahely jó előkészítése, a szünetelések kiküszöbölése, a gépek legmesszebbmenő kihasználása, a gépkezelő személyzet létszámának csökkentése, a nagy munkaigényű termelési folyamatok gépesítése, új, tökéletesebb technika alkalmazása és a termelés kultúrájának emelése.

Amikor az üzemrészek vezetői a sztahánovista terveket megvitatták, főként arról tárgyaltak, hogyan lehet az egy munkára eső széntermelést fokozni. Ügyeltek arra, hogy a szénjövesztésnél ne legyen hiány munkásokban, a jövesztő vájárok mellett pedig minél kevesebb segédmunkás dolgozzék. Arra törekedtek, hogy a munkahelyek előkészítését és a bányagépek kifogástalan működését csekélyszámú segédmunkás biztosítsa. Foglalkoztak a jövesztés gépesítésének kérdésével is, hogy munkaerőt szabadítsanak fel és növeljék a bányászok munkateljesítményét.

Több szenet termelni, de nem a munkások számának növelésével, hanem a mérnökök és bányamunkások szakértelmének segítségével — ez volt a jelszavuk.

Ez a szakértelem csak a vezetők és a dolgozók rendszeres alkotó kezdeményezése mellett érvényesül, amikor a munkások saját ügyüknek tekintik a rejtett tartalékok felkutatását és a termelési értekezleteken tevékenyen résztvesznek a többtermelés kérdéseinek megvitatásában.

Újabb tervek

Az üzemrész takarékossági terve felölelte a termelés megszervezésének összes fontosabb kérdéseit, amelyeknek sikeres megoldásával tovább fokozhatták a termelést.

Nézzük meg milyen célokat tűzött maga elé az üzemrész egy hónapos terve:

1. A 2. számú fejtési szinten a munka olyan megszervezése, hogy az ott foglalkoztatott két jövesztőváltás mindegyike naponta 75 tonna szenet termeljen; a jövesztés fokozása érdekében a fejtési szint felső padjának dőlésmenti lefejtése.

2. A fejtési front kiterjesztése céljából 60 méter hosszú szellőztető folyosó kihajtása a 24. számú fejtési szinthez. A fejtési szint előkészítése a jövesztéshez.

3. A kőzetben gurítóakna kihajtása a 24. számú fejtési szint szellőző folyosójához, a bányafa lebocsátása céljából.

4. A P—2. számú telepben a szállító pályák megtisztítása a 35. számú ereszkéig, hogy elláthassák üres csillékkel a 24. számú fejtési szintet; kitérővágat készítése 25 csille számára.

5. Vitla fölszerelése a 35. számú eresztékében.

6. A 2. számú fejtési szinten Vnukov-féle rázócsúzda fölszerelése; a hamutartalomnak szabvány alá csökkentése.

7. A bányagépek előbbreviteléhez szükséges bányafa visszarablása a kiaknázott vágatokból; a bányafa felhasználásánál 4000 rubel megtakarítás.

8. A gépkezelés megszervezése olymódon, hogy egy emberre három gépcsoport jusson, s ezzel négy gépkezelő szabadulhasson fel; 3560 rubel megtakarítása.

9. A terven fölül jövesztett 1000 tonna szén és a munkatermelékenység 12 százalékos növelése révén az állandó kiadásoknál legalább 6500 rubel megtakarítása; az egész üzemrészen 14 060 rubel megtakarítása.

Az egyes pontok végrehajtására a dolgozók, illetőleg a vezetők közül jelöltek ki felelősöket. Ezek a havi

tervek fokozatosan a kollektív sztahánovista munka terveivé váltak.

Lássuk milyen eredményeket értek el a „Kapitalnaja" bányarész dolgozói 1949-ben.

Határidő előtt teljesítették évi tervelőirányzatukat. A bányamunkások átlagos munkatermelékenysége az év második felében 105,3 százalék volt. Az üzemrész egy év alatt 169 000 rubelt takarított meg. Egy tonna szén önköltsége az év második felében 2,90 rubellel csökkent.

Különösen jó eredményeket értek el az üzemrész dolgozói decemberben, a Sztálin elvtárs születésének 70. évfordulója alkalmával kibontakozott országos szocialista versenyben.

A kollektív sztahánovista munka megszervezése folytán az üzemrész dolgozói havonta 1500 tonna szenet termeltek terven felül, a munkatermelékenység tervét pedig 114 százalékban teljesítették. Decemberben elért eredményei alapján ez az üzemrész került az első helyre az egész bányatelepen.

Újabb sikerek felé

Az üzemrész dolgozói 1949-ben jelentős mértékben emelték a termelés színvonalát, gyökeresen megjavították munkájukat és ezzel jóval határidő előtt teljesítették a háború utáni sztálini ötéves tervet. A „Molotovugoly" trösztdolgozói a köztük kifejlődött szocialista verseny folytán már 1949 első felében elérték a széntermelés 1950. évi színvonalát. Ugyanabban az évben 21 nappal korábban teljesítették az évi termelési tervet. E bányák élenjáró dolgozói egy év alatt 145 tehervonat rakományának megfelelő szenet bányásztak terven felül..

A „Kapitalnaja"-bánya kollektívje 1950-ben folytatta harcát a további megtakarításokért, a munkatermelékenység és a jövedelmezőség fokozásáért. Példájukban minden vállalat dolgozói tanulhatnak. Sztahánovista takarékossági tervük kifejezésre juttatja a dolgozók tehetségét, kollektív alkotókészségét, újító érzékét és teremtő aktivitását. Ebben rejlik sikerük titka. (Viktor Avgyijenko munkája nyomán.)

M. EPSTEJN

Szocialista verseny a komplex takarékosságért

1950 március elején, a Legfelső Tanács választási előkészületeinek napjaiban a moszkvai „Párizsi Kommün" cipőgyár brigádvezetőjének, Lidia Korabelnyikovának kezdeményezésére szocialista verseny bontakozott ki az iparban és a közlekedésben a komplex anyag- és tüzelőanyag-megtakarításért. Ezzel egyidőben Fjodor Kuznyecov, a moszkvai bőrárúgyár művezetője javasolta, hogy számos készítménynél csökkentsék a pótráhagyásokat, mivel így jelentős mennyiségű nyersanyagot takaríthatnak meg.

Korabelnyikova és Kuznyecov hazafias kezdeményezése a tömegek kiapadhatatlan alkotó kezdeményezésének újabb megnyilvánulása és ragyogó példája annak, hogy mennyire szívügye a szovjet népnek a termelési eszközök gazdaságos kihasználása.

A Korabelnyikova-brigád a „Párizsi Kommün"-gyár egyik legjobb felsőrészkészítő brigádja. A brigád résztvett a Legfelső Tanács választásainak tiszteletére szervezett munkaversenyben és jelentős sikereket ért el: 2.313 pár cipőt készített terven fölül, és sokezer rubel értékű segédanyagot takarított meg. Munkájának eredményeit összegezve Korabelnyikova brigádja újabb kötelezettséget vállalt, hogy **minden 25 munkanapból egy napot megtakarított anyagból dolgozik** és a tervben előírt 88 százalék helyett 95 szá-

zalék elsőrendű minőségű felsőrészt készít.

Korabelnyikova 1950 március 21-én „A gazdaságosságért és takarékosságért" címen cikket írt a „Trud"-ban és részletesen ismertette a komplex takarékosságért folytatott harcuk tapasztalatait. Többek között ezt írta: **„Megtakarításainkat mindenekelőtt a szocialista versenynek köszönhetjük. Ebben egész kollektívünk résztvesz. A verseny résztvevői nemcsak arra törekszenek, hogy teljesítményüket növeljék, hanem arra is, hogy minél több anyagot takarítsanak meg. Személyes megtakarítási számlákat nyitottunk, amelyeken a szokásos mutatószámokon kívül feltüntetjük az egyes munkásnők által megtakarított anyagmennyiséget és azt is, hogy ebből hány pár cipőt lehet készíteni. A személyes számla lehetővé teszi, hogy állandóan tudjuk, ki óvja a nép vagyonát és ki az, aki még nem tanulta meg az anyag gazdaságos felhasználását és segítségre van szüksége".**

Korabelnyikova hangsúlyozta, hogy a komplex takarékosságért vívott harcnak igen nagyjelentőségű tényezője **a szakképzettség emelése.** Brigádjának minden munkásnője már 1949 nyarán tanfolyamot végzett műszaki alapismeretekből. Valamennyien kitünő, illetőleg jó eredménnyel vizsgáztak.

Korabelnyikova példákat említ, amelyek megmutatják, hogyan értek el megtakarítást:

„Csepizseva munkásnő azelőtt a felsőrészdarabok megnedvesítésére egy nagy üvegedényben tartotta az oldószert. Most kis bádogcsuprot használ, amelyet maga mellett helyez el. A kis edényben az oldószer nem párolog el olyan gyorsan. Csepizseva januárban 23, februárban 31 kilógrammot takarított meg ebből az értékes anyagból.

Volkova sztahánovista-munkásnő mindig megtakarított egy bizonyos mennyiségű fonalat a talpvarrásnál. Ez azonban másoknak nem sikerült. Erre külön foglalkozást szerveztünk munkamódszerének átadására. Volkova elmondta, hogy csak kis végeket hagy ott, ahol másoknál sok fonál marad meg. Élenjáró munkamódszerének elterjesztése lehetővé tette, hogy a brigád havonta 16 kilogramm fonalat takarítson meg. Ettől kezdve a többi munkásnőnél is csak kis fonalvégek maradtak meg ennél a műveletnél. Nyikolajeva munkásnő rövidesen megtalálta a megtakarított végek felhasználásának módját. Ahelyett, hogy a kérget a gombolyagon lévő fonállal kötné a felsőrészhez, ezeket a megtakarított fonalvégeket használja fel. Ezzel a brigád havonta újabb hat kilogramm fonalat takarít meg."

Mennyiben jelent újat Korabelnyikova javaslata? Mi a javaslat értéke?

Erre a kérdésre felel M. Jugyin, a gyár párttitkára „Verseny a komplex anyagtakarékosságért" című cikkében, amely 1950 március 21-én jelent meg a „Moszkovszkája Pravda"-ban.

„Éppen az az új benne — írja Jugyin elvtárs — hogy Korabelnyikova elvtársnő nem általánosságban vetette föl a takarékosság kérdését, vagyis nem azt nézte, hogy kinek mit sikerül megtakarítania, hanem komplex takarékosságról, tehát minden olyan anyag megtakarításáról beszélt, amelyet a cipőgyári munkások munkájuk közben használnak. Az ilyen takarékosság eredményeképen okvetlenül olyan komplett anyagmaradványokat kapunk, amelyekből készárút állíthatunk elő. Új az is, hogy a brigád előre kitűzi a megtakarítás mértékét... Másszóval, Korabelnyikova brigádja kollektív harc megkezdését javasolta a takarékosság érdekében, hasonlóan ahhoz, ahogyan Nyikolaj Roszszijszkij harcot kezdett a kollektív sztahánovista munkáért. Ennek a harcnak eredményeképpen a brigád tagjai vállalták, hogy a terv szerint rendelkezésre álló anyagból mintegy 4 százalékot megtakarítanak és ebből az anyagból terven felül újabb cipőket készítenek.

Eddig a brigád minden egyes tagját főként saját egyéni megtakarítása érdekelte, most pedig mindegyikük külön-külön is felelősséget érez az egész brigád sikeréért."

Korabelnyikovának az üzemi pártszervezet által támogatott hazafias kezdeményezését az egész kollektív magáévá tette.

„A gyár mérnökeit és technikusait — írja Jugyin elvtárs — szintén bevonjuk ebbe a munkába. Azt a feladatot tűztük eléjük, hogy keressék meg a takarékosság leghatékonyabb módjait és valamennyi, úgynevezett «műszakilag elkerülhetetlen» veszteség komoly csökkentésének eszközeit.

Vállalati közgazdáink, valamint számviteli dolgozóink feladata, hogy kidolgozzák a takarékossági harcban elért eredmények egyéni- és brigád-számvitelének legjobb formáit és a termelésben minden téren meg kell honosítaniuk ezt a számviteli formát."

Jugyin elvtárs megjegyzi, hogy a komplex takarékosságért folyó szocialista verseny egyik főfeltétele a kitűnő minőségű gyártmányok termelésének fokozása.

A Szovjetunió Könnyűipari Minisztériumának kollégiuma jóváhagyta Korabelnyikova és Kuznyecov kezdeményezését, határozatot hozott, hogy ezt a módszert minden könnyűipari vállalatnál széles körben kell elterjeszteni.

Március 31-én Korabelnyikova brigádja, valamint a „Párizsi Kommün" gyár egész gyermekcipőműhelye megtakarított anyagból dolgozott.

Az „Izvesztija" április 1-én részletesen beszámolt arról a napról, amikor megtakarított nyersanyagból dolgoztak:

A «Párizsi Kommün» gyárban vagyunk. A gyermekcipőműhely bejáratánál plakátot látunk. «Ma, március 31-én, az egész műhely anyagfelvételezés nélkül, a komplex takarékosság számlájára dolgozik.»

Előző este a cipőgyári munkások gondosan megtisztították gépeiket, munkahelyükön rendet teremtettek. A gyermekcipőműhely a «kitűnő minőség műhelye» megtisztelő címet viseli. Most ehhez járul még a «komplex takarékosság műhelye» cím is...

A futószalag egyenletesen mozog. A cipőcskék végleges formát öltenek. A cipők Lidia Korabelnyikova brigádjának futószalagjáról a kikészítőhöz kerülnek. Ott is megtakarított anyagból dolgoznak. 4 300 pár cipő, ebből 94 százalék elsőrendű minőségű — ez a «Párizsi Kommün» gyárban a gyermekcipőműhely tegnapi napjának eredménye".

Az egész ország figyelemmel kísérte az újítók sztahánovista műszakját. A műszak végén Korabelnyikova brigádja táviratot kapott Minszkből, Tomszkból, Kievből és más városokból, ahonnan cipőgyári sztahánovisták üdvözölték a „Párizsi Kommün" gyár újítóit nagyszerű sikereik alkalmából.

Áprilisban már nemcsak az egész „Párizsi Kommün" gyár dolgozott megtakarított nyersanyagból, hanem többtucat más cipőgyári vállalat is.

A „Párizsi Kommün" gyárban 1950 első felében 106 ezer pár cipőt készítettek megtakarított nyersanyagból. 68 400 párat áprilistól júniusig készítettek el.

Korabelnyikova és Kuznyecov kezdeményezését rögtön átvették az ország cipőgyári munkásai. Amint Leningrádban ismeretessé vált az újítók hazafias kezdeményezése, a „Szkorohod" gyár gyermekcipőműhelyében gyűlést tartottak. Pavlova, szakszervezeti bizalmi, Tyihonov, sztahánovista, Szandler, a gyermekcipőműhely vezetője felszólalásaikban elmondták, hogy minden brigád és az egész műhely támogatja ezt a kezdeményezést. A gyermekcipőműhely sztahánovistái vállalták, hogy havonta egyszer megtakarított nyersanyagokból és kellékekből fedezik az egynapi teljesítményükhöz szükséges anyagmennyiséget. Perelesina, Szmelova, Klagis és Mihajlova szabászbrigádja vállalta, hogy gazdaságosabban szabja ki a felsőrészt és így legalább 100 ezer pár cipő elkészítését biztosítja terven fölül. Más műhelyek brigádjai és műhelyrészlegei is versenybe léptek. A Sztálin-díjas Mustukova brigádja vállalta, hogy havonta két napi teljesítményét fedezi megtakarított anyagból.

A „Leningrádszkája Právda" április 16-án közölte a „Szkorohod"-gyár szabásznőinek nyílt levelét, amelyet Lidia Korabelnyikovához, a „Párizsi Kommün"-gyár sztahánovista szabásznőjéhez intéztek:

„... Kiszámítottuk, hogyha megtanuljuk, hogyan használjunk fel minden centiméter bőrt még jobban, még észszerűbben, akkor havonta nem egy, hanem két napig dolgozhatunk megtakarított anyagból és újabb 1 500 pár kitűnő minőségű cipőt készíthetünk.

Tudjuk, hogy ez a vállalás nem könnyű. A «Szkorohod»-ban április elején új anyagfelhasználási normák léptek életbe, amelyek átlagosan 4 százalékkal alacsonyabbak az előzőknél. Ebből az következik, hogy nemcsak tartanunk kell magunkat ezekhez a normákhoz, hanem túl is kell teljesítenünk őket. Mi eddig jól dolgoztunk, ezután még jobban akarunk dolgozni."

Mustukova brigádja teljesítette vállalását: áprilisban több mint két napot dolgozott megtakarított anyagból.

Az Ivovi 3. számú cipőgyár dolgozóit régi barátság fűzi a moszkvai „Párizsi Kommün" gyár dolgozóihoz. Egy évvel ezelőtt a „Párizsi Kommün" gyár legjobb sztahánovistáinak egy csoportja, amelyben a Sztálin-díjas Matroszov, a sztahánovista munkamódszerek oktatója is résztvett, meglátogatta a lvovi cipőgyárat. A moszkvaiak egy hónapig időztek a lvovi gyárban. Átadták munkamódszereiket a gyár dolgozóinak és segítették őket a munka

megszervezésében. Korabelnyikova és Kuznyecov kezdeményezésének megvitatásakor a lvovi 3. számú cipőgyár munkásai, mérnökei, technikusai és alkalmazottai kijelentették, hogy nem maradnak le a moszkvaiak mögött.

A cipőipar jelentős helyet foglal el a Litván Szovjet Szocialista Köztársaság népgazdaságában. Korabelnyikova és Kuznyecov kezdeményezését elsőnek az „Ejdukjavicsusz"-kombinát munkásai karolták fel a köztársaságban. Kötelezettséget vállaltak, hogy havonta egy napi teljesítményük anyagszükségletét megtakarított nyersanyagból fedezik. Ilyen határozatot hoztak az „Inkarasz" gumicipő kombinát és Szovjet-Litvánia más vállalatainak dolgozói is.

Korabelnyikova levelet írt Bjelorusszia cipőgyári munkásaihoz, amelyben felhívta őket, hogy széles körben fejlesszék ki a komplex anyagtakarékosságért és a termelés fokozásáért folyó versenyt. Ezt a levelet március végén Bjelorusszia fővárosának minden cipőgyárában és üzemében megvitatták. Különösen lelkes műhelygyűléseket tartottak Minszk legnagyobb cipőgyárában, a Kaganovics-gyárban. A gyár kollektívje márciusban mintegy 70 000 dm^2 felsőrészt takarított meg. Korabelnyikova levelének megvitatása után a cipőgyári munkások elhatározták, hogy megtakarításukat 10—15 százalékkal fokozzák, havonta egy napi teljesítményüket megtakarított nyersanyagból fedezik, és az év végéig 50 000 pár cipőt készítenek az anyagmegtakarítások számlájára. Fölemelt kötelezettséget vállaltak a minszki Thälmann cipőgyár, valamint a vityebszki, gomeli, grodnoi és más cipőgyárak dolgozói is.

Nem teljes adatok szerint 63 nagy cipőgyár áprilisban 205 ezer párral több cipőt termelt a komplex megtakarítások révén. A „Viharmadár" moszkvai gyárban áprilisban 19 ezer pár cipőt készítettek megtakarított anyagból.

A Szovjetunió cipőipari üzemeiben májusban megkezdődött a nyersanyag- és anyagfelhasználás társadalmi ellenőrzése. Az ellenőrzés elősegíti a vállalatoknál a nyersanyagforrások felhasználásának további javulását és azt, hogy terven fölül is kitűnő minőségű terméket gyártsanak.

A komplex takarékosságért folyó verseny a cipőiparban már eddig is óriási eredményekkel járt. Nem teljes adatok szerint 1950 második negyedében a komplex takarékosság révén nyert anyagokból, mintegy 700 000 pár cipőt gyártottak.

A „Moszkovszkája Právda" április 26-án közölte, hogy a moszkvai és Moszkva-területi konfekciósok, kötszövők, fonók, valamint a textil- és rövidárúipari dolgozók külön gyűlésen tárgyalták meg a sztahánovista munkamódszerek átadásának kérdését, majd szocialista versenyre hívták fel a leningrádi szaktársaikat a maximális nyersanyag- és faanyagmegtakarításáért és kitűnő minőségű készítmények gyártásáért.

A felhívásban közölték, hogy a moszkvai konfekcióipari munkások csatlakoztak Korabelnyikova és Kuznyecov kezdeményezéséhez és 1950-ben további 6 000 felsőkabátot, 15 000 férfiöltönyt, 20 000 ruhát, 30 000 alsóruhát, valamint 15 000 sapkát és kalapot készítenek megtakarított anyagból. A moszkvai kötszövőipar dolgozói vállalták, hogy 180 tonna fonalat takarítanak meg és ebből 1 176 000 pár harisnyát és 280 000 pár kesztyűt állítanak elő. A textil- és rövidárúipari vállalatok dolgozói kötelezettséget vállaltak, hogy 2 százalék nyersanyagot takarítanak meg, amelyből 8 850 000 rubel értékű árut termelnek.

A leningrádi könnyűipari vállalatok dolgozói elfogadták a moszkvaiak felhívását. A konfekció- és kötszövőiparnak, valamint Leningrád többi könnyűipari vállalatának sztahánovistái gondosan tanulmányozták a tartalékokat, majd a moszkvai és Moszkva-területi könnyűipari dolgozók küldöttségének részvételével tartott gyűlésen megvitatták és elfogadták a moszkvaiak javaslatát. A két város versenye megkezdődött. „Harcos verseny lesz ez — írta a „Moszkovszkája Pravda"-ban Sz. Mityin — a koszinói kötszövőgyár Sztálin-díjas művezetője. A moszkvaiak és a leningrádiak még sok mindent tanulhatnak egymástól."

★

A komplex takarékossági verseny a nehéziparban is elterjedt.

Az „Elektrosztál" gyár 1. számú acélolvasztó-műhelyének olvasztárjai a május elseje tiszteletére kibontakozott munkaversenyben szocialista kötelezettséget vállaltak: „A dolgozók nemzetközi ünnepé-

nek tiszteletére a megtakarított vasötvözetekből és a termelési hulladékok felhasználásából négy olvasztást adunk". Április 1-től 6-ig a műhelyben mintegy 3 000 kilogramm vasötvözetet takarítottak meg, ami egy olvasztásra elegendő. Naponta többszáz kilogramm vasötvözetet vonnak ki a termelési hulladékokból. Vlaszov olvasztár április 14-én ebből a megtakarításból végzett egy olvasztást terven fölül.

Leningrádban a névai „Lenin" gyár olvasztárjai szocialista kötelezettséget vállaltak, hogy havonta négy napig megtakarított nyersvasból dolgoznak. Szocialista versenyre hívták ki a komplex takarékosságért a novokramatorszki „Sztálin" gyár acélolvasztó-műhelyének olvasztárjait.

A „Moszkovszkája Právda" június 18-án közölte a novokramatorszki olvasztároknak a névai üzem olvasztárjaihoz intézett nyilt levelét.

„Drága Leningrádi Elvtársak! Kötelességünknek tartjuk közölni áprilisi és májusi munkánk eredményét. Kitartó munkával áprilisban 42 000 rubel értékű elegyet, 9 800 rubel értékű vasötvözetet, 2 200 rubel értékű hegesztőpálcát és 5 200 rubel értékű villanyenergiát takarítottunk meg. Olvasztáraink áprilisban több mint 24 órán át megtakarított anyaggal és villanyenergiával dolgoztak. Májusban a komplex takarékosságért vívott verseny új erővel folytatódott. Ennek eredményeképpen összes anyagmegtakarításunk értéke elérte a 80 000 rubelt. Ebben a hónapban is 24 óránál többet dolgoztunk megtakarított anyagból. A leningrádiakkal folytatott verseny során 151 tonna fémet olvasztottunk terven fölül."

A „Trud" című ujság július 7-i számában Demcsenko, a novotulai fémipari üzem nagyolvasztójának művezetője számol be munkasikereiről.

„A gyárban elsőnek az én brigádom csatlakozott Lidia Korabelnyikova hazafias kezdeményezéséhez és indított harcot a komplex nyersanyag- és tüzelőanyagmegtakarításért. Vállaltuk, hogy havonta 12 órát dolgozunk megtakarított nyersanyagból és üzemanyagból. Brigádom májusban 584 tonna ércet és mintegy 1 500 tonna kokszot takarított meg. Ebből 12 órát dolgoztunk anélkül, hogy a raktárból anyagot vételeztünk volna."

A magnitogorszki Sztálin fémipari kombinátban V. Zaharovnak, M. Zinurodnak és I. Szemjonovnak, a 3. számú Martin-kemence olvasztárjainak kezdeményezésére verseny indult az önköltség csökkentéséért.

A 3. számú Martin-kemence olvasztárainak kezdeményezésére, a legtakarékosabb munkáért kibontakozott verseny újabb és újabb sikereket hoz — írja a „Magnitogorszki munkás" 1950 június 9-i számában. „A múlt hónapban a fémipari kombinátnak csaknem minden műhelye szép eredményt ért el a tüzelőanyag megtakarítása terén. A kombinát május 31-én megtakarított tüzelőanyaggal fűtötte a kemencéket. Az 1. számú műhely martinosai több mint két napig megtakarított tüzelőanyaggal öntötték az acélt. Az új mozgalom kezdeményezői, Zaharov, Zinurov, Szemjanov, a harmadik Martin-kemence olvasztárai, versenyre léptek a „Zaporozssztal" martinosaival és még nagyobb lendülettel dolgoznak. Májusban öt olvasztást végeztek megtakarított tüzelőanyaggal. A takarékosságban példát mutatott az 1. számú Martin-kemence kollektívje: május utolsó öt napján teljes egészében megtakarított tüzelőanyaggal dolgozott. Tagasev, Hudjakov és Dorosev elvtársak a 23. számú kemence olvasztárai, öt olvasztást végeztek megtakarított tüzelőanyaggal. A kombinát hengerészei májusban négy napig hevítették a fémet megtakarított tüzelőanyaggal. A kohászok villanyenergiát takarítottak meg. A harmadik blooming kollektívje hét műszakban megtakarított villanyáram felhasználásával préselte az acélöntvényeket. A közepes vastagságú lemezacélt készítő hengermű több mint két napig megtakarított villanyáram segítségével hengerelte a fémet."

Ugyanez az újság június 6-i számában közli, hogy Zaharov, Zinurov és Szemjonov, az önköltség csökkentéséért folyó munkaverseny kezdeményezői, májusban 130 000 rubel értékű tüzelőanyagot és nyersanyagot takarítottak meg. Többtízezer rubel értékű megtakarítást értek el követőik: Malcev, Tupikin, Samszutgyinov, Lopajev, Kazakov és más olvasztárok.

A 2. számú leningrádi állami villanygyár sztahánovistái vállalták, hogy a kazánnál 500 tonna, a turbogenerátornál pedig 350 tonna tüzelőanyagot takarítanak meg. (7000 kalóriás tüzelőanyagra átszámítva). Ez lehetővé teszi, hogy a kazán három napig megtakarított tüzelőanyaggal és villanyenergiával dolgozzék. A sztahánovisták vállalták, hogy az év végéig a leningrádi iparnak 300 ezer kilowattóra villanyenergiával többet szolgáltatnak.

Az „Elektrik" üzemben Korzinyin, a 8. számú műhely tapasztalt préskovácsa az elsők közt csatlakozott Korabelnyikova hazafias kezdeményezéséhez. Jól megtanulta a bakelitszalag szabásának kombinált módszerét. Így sikerült minimálisra csökkentenie a hulladékot és havonta két napig megtakarított anyagból dolgozhatott.

A „Tyihookeánszkája Zvjezda" április 26-i számában ismertette a Kaganovics-gyár kovácsműhelyében folyó komplex takarékossági mozgalom első eredményeit. A műhely dolgozói vállalták, hogy május 1-ig öt tonna fémet takarítanak meg. A műhely már márciusban felhasznált négy tonna hulladékot, ami lehetővé tette, hogy jelentős mennyiségű közszükségleti cikket gyártson.

A lianzovói vagongyárban az öntöde kollektívje április 29-én komplex megtakarításból nyert alumíniumból, nyersvasból, antracitból, kokszból dolgozott. Ezenkívül áprilisban 10 000 rubel értékű megtakarítást ért el az öntés minőségének megjavításával. Ugyanebben a gyárban Georgij Csernisov öntő vállalta, hogy áprilisban hat teljes vagon hegesztéséhez elegendő hegesztőpálcát és ömlesztő anyagot takarít meg. Csernisov vállalását túlteljesítette: 10 teljes vagon hegesztésére elegendő anyagot takarított meg.

A takarékossági terv a vállalat műszaki-termelési-pénzügyi tervének alkotó részévé válik. Dícséretet érdemel a pavlovoposzadi „Vasas"-gyár értékes kezdeményezése: Vinogradov mérnök és Sztrojcev technológus javaslatára **évi megtakarítási tervet** állítottak össze. Tervük alapja az, hogy a műhelyekben külön könyvecskéket vezetnek és az anyagkiadási keretek nyilvántartására, észszerű lemez-szabásmintákat alkalmaznak, a megmunkálandó munkadarabok ráhagyásait csökkentik és az öntődékben maximális mértékben alkalmaznak magokat. A tervbe sok észszerűsítő javaslatot vettek föl. Amint a „Moszkovszkája Právda" április 12-i számában írja: „a takarékossági terv lehetővé tette, hogy erősen növeljék az anyagfelhasználási együtthatót. Íme, egy jellemző példa: a gyárban készített egyik gép — egy univerzális szecskavágógép állattenyésztő farmok számára — azelőtt nyers munkadarabokban 388 kilogrammot nyomott, tisztasúlya pedig 250 kilogramm volt. Így a fém 36 százaléka hulladékba került, elforgácsolódott. A tervben előirányzott rendszabályok megvalósítása után, a géphez szükséges nyers munkadarabok együttesen 47 kilogrammal kevesebbet nyomtak."

A komplex anyagtakarékosság a sok tíz, száz és ezer javaslat megvalósításának eredménye, amelyet a munkások és munkásnők tettek. Ebben nyilvánul meg a szovjet dolgozók hazafias gondoskodása hazájuk érdekeiről. A „Trud" április 28-án beszámolt Fjodor Poszosenkonak, a magnitogorszki acélhuzal-gyár egyik legjobb dróthúzó mesterének munkamódszeréről, aki új módszert talált fel a huzalvégek levágására. A levágott végek hosszának csökkentésével havonta 200 kilogramm fémet takarított meg. Poszosenko azonban nem elégedett meg az elért eredményekkel. Elhatározta, hogy a levágott kötésvégeket összeilleszti és ismét felhasználja a kész termékek csomagolására. Kitűnt, hogy három levágott végből új kötést kaphat, amely egy tonna súlyú huzalköteget tart meg.

★

Széles lendületet vett a komplex takarékosságért folyó harc a vasúti és vízi szállításnál. A „Gudok" című újság március 29-én közölte, hogy Dzsunok és Ivanov, az Októberi vasútvonal Leningrád-Moszkva rendező pályaudvarának fűtőházához tartozó mozdonyvezetők vállalták, hogy havonta 3 szerelvényt megtakarított fűtőanyaggal vezetnek. A Csap-Lvov vasútvonal élenjáró fűtőházának mozdonyvezetőbrigádjai vállalták, hogy havonta három napig megtakarított fűtőanyaggal dolgoznak. Hasonló kötelezettséget vállaltak a mukacsevoi, a Lvov-nyugati, a kolomeai, a tyernopoli és más fűtőházak mozdonyvezetői is.

Az orenburgi vonalon már 1713 vonatot vezettek megtakarított fűtőanyaggal. Alexandrov főgépész brigádja (Moszkva-rendezőpályaudvar, Moszkva-Rjazán vasútvonal) áprilisban teljes egészében teljesítette vállalt kötelezettségét, hogy a Moszkva-Ribnoje útvonalon havonta négy teljes szerelvényt vezet megtakarított fűtőanyaggal.

A dnyeperi hajózás hajósai közül is sokan követik Lidia Korabelnyikova példáját. A hajók dolgozói a hajózás kezdetétől több tucat tonna tüzelő- és kenőanyagot takarítottak meg. Az „Alma Ata" gőzhajó személyzete április-májusban két napot, a

„Szofija Perovszkája" gőzhajó legénysége pedig négy napot dolgozott megtakarított fűtőanyaggal. A Dnyeper-medence kikötőiből májusban 9 hajó indult útnak megtakarított fűtőanyaggal és kenőanyaggal.

A komplex takarékosságért folyó szocialista versenybe bekapcsolódnak a gép- és traktorállomások dolgozói is. A „Szovjetszkája Szibir" című újság április 9-i kiadása szerint a karakani gép- és traktorállomáson Nyikoláj Malih traktoros brigádja vállalta, hogy 1950-ben havonta másfél napot dolgozik megtakarított üzemanyaggal.

A „Cskalovszkája kommuna„ június 24-i számában közölte: a nyeszinszki gép- és traktorállomáson Bocsarova kötelezettséget vállalt, hogy havonta legalább két napot megtakarított üzemanyaggal dolgozik és ezt a vállalását sikeresen teljesíti is. Példáját a cskalovi terület 1120 brigádja követte.

A termelési eszközök komplex megtakarításáért kezdeményezett mozgalom gazdag forrása a belső tartalékok mozgósításának. A szocialista gazdaság dolgozóinak fontos feladata e nazafias mozgalom továbbfejlesztése.

F. E. DZERZSINSZKIJ

A takarékosságról

(Részlet a Torgovo-Promislennaja Gazeta szerkesztőségével folytatott beszélgetésből*)

...A takarékosságért, a költségek csökkentéséért és a legszigorúbb gazdaságosságért folytatott harcnak a legfőbb irányvonalnak kell lennie valamennyi gazdasági funkcionárius és egész iparunk mindennapi munkája számára.

Magának a takarékosság meghonosításáért folytatott munkának is „gazdaságosnak" kell lennie. Itt sincs szükségünk költséges, nagylétszámú bizottságokra, nincs szükségünk fölösleges hűhóra.

A takarékosság mindenféle gazdálkodás alapvető és állandó követelménye. A szovjet valóság körülményei között pedig a takarékosság az egyik legfontosabb pártirányvonal gazdasági építőmunkánk területén.

Az a szovjet gazdasági funkcionárius, legyen vörös-igazgató, mérnök, technikus vagy munkás, aki takarékosan végzi munkáját, vagyis az anyagi források legminimálisabb felhasználásával maximális eredményeket ér el — a munka igazi hőse...

* A Szikra Könyvkiadó kiadásában a napokban jelennek meg Dzerzsinszkij: „Válogatott cikkei és beszédei". A kötet tartalmazza Dzerzsinszkijnek azokat a nagyjelentőségű és számunkra is igen tanulságos beszédeit, amelyekben — mint a Legfőbb Népgazdasági Tanács elnöke — a szocialista iparosítás első éveinek gazdasági problémáival foglalkozik. (Az itt közölt részletet a „Válogatott cikkek és beszédek" magyarnyelvű kiadásából vettük át.)

S. L. ROZENFELD

A szovjet iparigazgatás alapvonásai és előnyei

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után az iparigazgatás terén rendkívül bonyolult és fontos feladatok megoldása hárult a Szovjetállamra. Az emberiség történetében először vált szükségessé új, szocialista ipar létesítése, amely alapvetően különbözik a kapitalista ipartól. A szocialista ipar igazgatását, mint egyetlen gazdaság igazgatását kellett megszervezni.

A burzsoáziának már kész igazgatási formái vannak, amikor hatalomra jut. A hatalmat kezébe vevő munkásosztálynak viszont meg kell teremtenie az iparigazgatás új, szocialista formáit.

A szocialista iparosítás és kollektívizálás lenini-sztálini politikájának megvalósítása azt eredményezte, hogy a szovjetország elmaradt országból élenjáróvá, agrárállamból ipari állammá alakult át. A Szovjetunió már a Honvédő Háború előtt túlszárnyalta a főbb kapitalista országokat, és a termelés technikáját, valamint az ipari termelés növekedésének ütemét tekintve, első helyre került a világon. A Szovjetunió ipara a legkorszerűbb, legélenjáróbb technikai és termelési szervezettel van fölszerelve. A szovjet ipar termelési folyamatainak gépesítése és villamosítása magasabb színvonalú, mint bármely más országé. A Szovjetunió — a legjobban koncentrált ipar országa.

Az élenjáró szocialista ipar, élenjáró iparigazgatási formákat követel. Lenin az „Inkább kevesebbet, de jobban" című munkájában azt írta, hogy a szovjet igazgatási apparátussal szemben nem olyan követelményekkel kell föllépni, mint amilyenekkel a burzsoázia lép fel, hanem olyanokkal, amelyek méltók és illenek egy szocialista országhoz.

A Szovjetunió gazdasága a kapitalista országok szomszédságában feilödik. Ez a körülmény különleges kötelezettségeket ró a népgazdaságot és különösen az ipart igazgató szervekre, hogy biztosíthassák a Szovjetunió győzelmét a kapitalista országokkal folytatott gazdasági versenyben; azt is megköveteli tőlük, hogy fenntartsák a termelésben az ország honvédelmi szükségleteinek kielégítéséhez feltétlenül szükséges teljesítőképesség színvonalát.

A párt és a kormány szüntelenül hangsúlyozza az iparigazgatás szervezésének nagy jelentőségét.

„... építésünk egyik főfeladata — tanítja Sztálin elvtárs — kifejleszteni a munkásosztályban a jártasságot és a hozzáértést az ország, a gazdaság és az ipar igazgatásában." [1]

Lenin és Sztálin fölfegyverezte a pártot és a szovjet népet a szocialista gazdaság szervezésének és igazgatásá-

[1] Sztálin Művei. 11. kötet. 40. lap. Szikra 1950.

nak tudományával. A szovjet nép nagy vezérei általánosították a szocialista építés gazdag tapasztalatát és gyakorlatát, és megalkották a szocialista népgazdaság igazgatásának tudományos elméletét, amely a társadalom fejlődésének gazdasági törvényein alapul.

Lenin és Sztálin meghatározta a szovjet igazgatás lényegét, elveit és főbb tartalmát, megállapította az igazgatás központi láncszemét, megmutatta a szocialista igazgatás elvi sajátosságait és szerepét. Lenin és Sztálin vezetésével a párt és a Szovjetállam megoldotta az állam és a gazdaság építésének szervezési kérdéseit, meghatározta a szocialista gazdaság igazgatásának módszereit és formáit, biztosította a szovjet gazdaság sikeres fejlődését a kommunizmus felé vezető úton.

A szocialista építés egész gyakorlata arról tanúskodik, hogy a népgazdaság igazgatásának szocialista rendszere a legcélszerűbb, legéletképesebb és legszilárdabb rendszer. Ez a tapasztalat egészében és teljesen igazolja azt a lenini-sztálini tanítást, hogy a dolgozók összehasonlíthatatlanul jobban, és észszerűbben tudják vezetni a gazdaságot, mint a burzsoázia.

Sztálin elvtárs a „Gazdasági vezetők feladatairól" szóló beszédében rámutatott arra, hogy a párt már a békés építkezésre való átmenet kezdetén kiadta a jelszót a gazdasági vezetőknek: „tanulmányozzátok a termelés vezetésének tudományát." Ez a jelszó a mostani időszakra is érvényes. Az iparigazgatás káderei előtt az a fontos és megtisztelő feladat áll, hogy a vezetés lenini-sztálini tudományát alaposan és tökéletesen megtanulják és mindennapi gyakorlati munkájukban iránymutatásként felhasználják. Ez a szovjet ipar további sikereinek záloga.

A szovjet állam, mint a szovjet ipar irányítója

A Nagy Honvédő Háború győzelmes befejezése után Sztálin elvtárs arra hívta fel a szovjet népet, hogy haladjon egyre előbbre az új, hatalmas gazdasági föllendülés útján. A háború utáni első ötéves terv feladatai a következők voltak: a legrövidebb időn belül begyógyítani azokat a sebeket, amelyeket az ellenség okozott a szovjetországnak, helyreállítani az ország kárt szenvedett körzeteit, helyreállítani és jelentősen meghaladni a gazdaság fejlődésének háború előtti színvonalát, javítani a nép anyagi jólétét, megszilárdítani a Szovjetállam katonai és gazdasági erejét.

Ezeket a feladatokat sikeresen teljesítve, a szovjet nép jelentős mértékben hozzájárul a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet biztosításához és a Szovjetunió gazdasági főfeladatának megoldásához: gazdaságilag is túlhaladni Európa főbb kapitalista országait és az Amerikai Egyesült Államokat. Évente 50 millió tonna nyersvas, 60 millió tonna acél, 500 millió tonna szén, 60 millió tonna kőolaj — ez a legközelebbi ötéves tervek grandiózus sztálini feladata, ez az a terv, amelynek zászlaja alatt harcol az egész szovjet nép a kommunizmus teljes győzelméért.

Ezek a nagyszerű távlatok hatalmas mértékben fokozzák a dolgozó tömegek politikai aktivitását, munkalelkesedését és a szovjet népet újabb munkahőstettekre lelkesítik.

A tömegeknek e mozgalmát szervező és irányító bolsevik párt vezetésével a szovjetország óriási sikereket ért el a háború utáni ötéves terv teljesítésében. A Szovjetunió népgazdaságának háború előtti fejlődési színvonalát már 1948-ban elérték és túlszárnyalták. Az ipar össztermelése 1949-ben 41 százalékkal haladta meg az 1940. évi szín-

vonalat. Az ipar össztermése 1949 negyedik negyedében 53 százalékkal haladta meg az 1940. évi szintet és magasabb volt az ötéves terv 1950. évi előirányzatánál. Az iparban végzett munka termelékenységének háború előtti színvonalát ugyancsak meghaladták. Hatalmas sikereket értek el a beruházások terén. 1946-tól 1949-ig felépítettek, helyreállítottak és üzembehelyeztek 5200 állami iparvállalatot (nem számítva a kisebb állami és szövetkezeti vállalatokat). Nagy sikereket értek el a mezőgazdaságban is. A gabonafélék összes termése 1949-ben magasabb volt, mint 1940-ben és kevés hijján elérte az ötéves tervben 1950-re előirányzott mennyiséget. A gabonafélék egy hektárra eső terméshozama szintén meghaladta a háború előtti színvonalat. A gabonaproblémát már megoldották a szovjetországban. Sikeresen valósítják meg a természetátalakításnak, a mezővédő erdősávok ültetésének, a füves vetésforgók bevezetésének, a tavak és vízgyüjtőmedencék építésének grandiózus sztálini tervét.

„Minden alapunk megvan arra — mondotta Malenkov elvtárs, — hogy számíthassunk rá: a háború utáni első ötéves tervet határidő előtt teljesítjük."[2] Az ipar munkájának eredményei azt mutatják, hogy a szovjet nép becsülettel helytáll az ötéves terv határidő előtti teljesítésére vállalt kötelezettségeiért. A háború utáni ötéves terv éveiben az ipari termelés negyedévről-negyedévre, évről-évre növekszik. A háború utáni ötéves terv időszakában az ipar össztermelése évi 20—27 százalékos növekedést mutat.

Az ipari termelésnek ez az emelkedése nemcsak a háború utáni ötéves tervet jellemzi. A ciklikusan fejlődő és a válságokat elkerülni képtelen tőkés gazdasággal ellentétben, a szocialista gazdaságot — különösen vezető ágát, az ipart — a fejlődésnek töretlenül magas üteme jellemzi. Ékesszólóan beszélnek erről a tények és a számok. 1928—1940 között a Szovjetunió iparának termelési üteme évi átlagban 17 százalékkal emelkedett. Ugyanakkor a tőkés országok ipara csak 1 százalékos emelkedést tudott felmutatni. A kapitalizmus még virágzásának éveiben sem ismert és nem ismerhetett olyan ütemű fejlődést, amely akárcsak megközelítette volna a szovjet ipar fejlődésének iramát. A szovjet ipar termelése az utóbbi 20 év alatt kilencszeresére emelkedett. Ugyanebben az időszakban a tőkés Európa ipari termelésének volumene egyazon színvonalon maradt.

A Szovjetunió népgazdaságának sikerei különösen kidomborodnak, ha szembeállítjuk őket a tőkés világban és elsősorban a kapitalizmus legfőbb országában, az USA-ban egyre inkább kibontakozó válsággal. Az USA-ban például az ipari termelés színvonala 1948 októberétől 1949 októberéig 22 százalékkal csökkent. A kapitalista országokban növekszik a teljes és részleges munkanélküliek száma: elérte a 45 milliót és 1949-ben egyedül az USA-ban 18 millió volt.

A termelőerők folytonos növekedése és a gazdasági fejlődés gyors üteme — a szocialista bővített újratermelés törvénye. „A kapitalista országoktól eltérően, az ipar fejlődésének töretlen vonala a Szovjetunióban egyik legfontosabb bizonyítéka az egész népgazdaság terv szerint, progresszív alapon való megszervezésének" — mondotta Molotov elvtárs. Azért van ez így, mert a szocialista gazdasági rendszer és a gazdaság szocialista szervezése előnyösebb mint a kapitalista.

Ezeket az előnyöket világosan jellemezte Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVI. kongresszusán:

[2] G. M. Malenkov. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 32. évfordulója. (Új diadalok felé.) 6 lap. Szikra 1949.

„... a szovjet gazdasági rendszernek olyan előnyei vannak, — mondotta Sztálin elvtárs — amelyekről egyetlen burzsoá állam... sem mer álmodni."[3]

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom megdöntötte a tőkések és földesurak osztályának hatalmát és megteremtette a munkásosztály és a dolgozó parasztság hatalmát. A kizsákmányolt és leigázott, a tőkésekre és földesurakra dolgozó munkásosztály és dolgozó parasztság lett az ország gazdája, a munkaeszközök és termelési eszközök tulajdonosa. A Szovjetunió dolgozói, a kommunista párt vezetésével felépítették a szocialista társadalmat, amelyben a termelés fejlesztése és a nemzeti jövedelem elosztása terv szerint, a szocialista bővített újratermelésnek, a szovjet államhatalom megszilárdításának, a dolgozók anyagi és kulturális szinvonala rendszeres emelésének érdekében történik. A szocialista társadalom nem ismeri a kapitalizmus áthidalhatatlan ellentmondásait, mentes a kapitalizmust jellemző túltermelési válságoktól, a munkanélküliségtől és nyomortól. A szocialista termelési viszonyok, amelyeknek alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona, teljesen megfelelnek a termelőerők állapotának. A szocializmusban — mutat rá Sztálin elvtárs — az embereknek egymáshoz való viszonyát a termelés folyamatában úgy jellemezhetjük, mint a kizsákmányolástól mentes dolgozók bajtársi együttműködésének és kölcsönös szocialista segítségének viszonyát.

A szocialista gazdasági rendszer világosan bebizonyította, hogy ereje óriási és legyőzhetetlen. A szovjet társadalmi és állami rend békében és háborúban egyaránt legjobb formája a társadalom szervezésének.

A szocialista gazdaság szervezése és igazgatása fontos területe a szocialista állam tevékenységének. Az igazgatás szüksége magának a társadalmi munkafolyamatnak a természetéből következik. Marx azt írta, hogy minden közvetlenül társadalmi, vagy nagyobbméretű közös munkánál szükség van a munka irányításának megszervezésére. „A magános hegedűművész önmagát vezényli, a zenekarnak karnagyra van szüksége."[4] Az igazgatás kérdései különösen a jelenkori nagyiparban nagyjelentőségűek, ahol a munka társadalmasítása igen széles méreteket öltött.

Az iparigazgatás azonban nem korlátozódhat a termelésnek, mint technikai folyamatnak a megszervezésére. A burzsoá közgazdák szinte a bőrükből bújnak ki, hogy a tőkések megbízásából álcázzák, leplezzék a termelés igazgatásának osztályjellegét. Az igazgatást történelemfölötti kategóriának ábrázolják. Megkísérlik bebizonyítani, hogy a termelés igazgatásának állítólag csak „egyetlen tudománya" van, melynek jellege egységes a különböző társadalomgazdasági alakulatoknál, s amely csupán az ipar fejlődésének technikai színvonalától függ, de független a termelési viszonyok jellegétől. Taylor a burzsoá „tudományos" igazgatás egyik szellemi atyja, úgy véli, hogy a tőkés iparigazgatás szerveinek feladatai: meggyőzni a munkásokat arról, hogy „el kell fordítaniok tekintetüket a többlettermék elosztásától" és figyelmüket a termelés növelésére kell irányítaniok. Taylor az igazgatást arra igyekszik felhasználni, hogy „baráti együttműködést" és „kölcsönös bizalmat" teremtsen a munkások és a tőkések között.

A marxizmus-leninizmus arra tanít, hogy az osztálytársadalmakban a termelés igazgatásának mindenkor megvolt és meg van az osztályjellege. Az igazgatás mindenekelőtt összefügg az emberek egymáshoz való viszonyával

[3] Sztálin Művei. 12. kötet. 346. lap. Szikra 1950.

[4] Marx. A Tőke. 357. lap. Szikra 1949.

a termelés folyamatában, és a termelési viszonyok kifejezése. Az igazgatás jellege, szerepe, tartalma, módszere, formája és mérete a társadalmi alakulat típusától és a különböző szakaszokon elért fejlődésének sajátosságaitól függ. Ezért nincs és nem is lehet a termelés igazgatásának valamiféle „egyetlen tudománya" minden társadalmi alakulat számára. A termelés igazgatását az az osztály és annak az osztálynak érdekében végzi, amelynek birtokában vannak a termelési eszközök és amelynek kezében összpontosul az államhatalom.

A szocialista iparigazgatás jellege a szocialista termelési viszonyok tartalmából következik és elvileg különbözik a kizsákmányoló társadalmak, különösen pedig a kapitalista társadalom iparigazgatásától.

A kapitalista termelés igazgatásának az a célja, hogy a munkások maximális kizsákmányolása útján minél nagyobb profitot biztosítson a tőkések számára. Ezt „tudományos" munkaszervezési rendszer alkalmazásának örve alatt viszik végbe (Taylor és mások rendszere), amely — Lenin találó megállapítása szerint — nem más, mint az izzasztás „tudományos" rendszere. Ennek segítségével a végsőkig fokozzák a munkások leigázását.

A kapitalista igazgatás a munka és a tőke közti áthidalhatatlan, kibékíthetetlen ellentéteket fejezi ki; a kizsákmányoló kisebbség fegyvere a kizsákmányolt többség elnyomására. Ez különös élességgel mutatkozik meg a kapitalista országok gazdasági fejlődésének jelenlegi szakaszán és mindenekelőtt az USA-ban, a világreakció központjában. A monopoltőke a burzsoá államot a forradalmi mozgalom elnyomására, a munkásosztály élcsapatának, a kommunista pártnak és más haladó szervezeteknek a képviselői ellen folytatott harcra és a velük való leszámolásra használja fel. A tőkés vállalatok, trösztök és monopóliumok igazgatási apparátusa, a termelés folyamatából eredő funkciójának teljesítésével egyidőben, elvégzi a kizsákmányolás funkcióját is és ellensége a dolgozóknak.

Megemlítjük Fordnak, ennek a megrögzött reakciósnak a példáját, aki a munkásokat a legkisebb „elégedetlenség" nyilvánításáért, a Szovjetunió iránt tanusított rokonszenvükért, a békéért és a háború ellen folytatott harcukért az utcára dobja, „fekete listára" teszi. A tőkés vállalatok igazgatási apparátusának saját házi detektívállománya van, amelynek feladata a munkások után szimatolni, rendőrségük van, amely terrorizálja a munkásokat és leszámol a munkásság legaktívabb tagjaival. Ezt az apparátust az egész állami erőszak- és kényszerszervezet támogatja. Elegendő megemlítenünk a „demokratikus" USA munkásellenes Taft-Hartley törvényét, amely megfosztja a munkásokat a sztrájk jogától és számos más jogtól, vagy a francia bányászok, angol dokkmunkásoknak rendőri és katonai karhatalommal elnyomott sztrájkjait.

A burzsoá közgazdák igyekeznek „bebizonyítani", hogy az igazgatási apparátus létrejötte állítólag megszűnteti a burzsoá igazgatás kizsákmányoló jellegét, s a vezetők, igazgatók és más fizetett személyek csak a termelés szervezéséhez szükségesek.

Marx lerántotta a leplet a kapitalista igazgatás valóságos jellegéről. Bebizonyította, hogy a kapitalista igazgatás módszereiben és formáiban bekövetkező változások nem változtatják meg az igazgatás kizsákmányoló lényegét. A kapitalista termelés legfőbb célja és fejlődésének mozgatóereje a maximális profit elérése. Ehhez pedig feltétlenül szükséges a munkások maximális kizsákmányolása. A tőkés — Lenin szavaival élve — érdekelt abban, hogy rabolva vezessen és vezetve raboljon. Bármilyen legyen is az igazgatás külső formája — kezdve attól, hogy ezt a funkciót közvetlenül a tő-

kés végzi, s végezve a legkülönbözőbb „demokratikus" igazgatási formákkal — az igazgatás zsarnoki jellege megmarad, mert ez a tőkés termelési folyamat lényegéből ered.

A kapitalista termelés igazgatásának jellegzetes sajátossága, hogy csupán egyes különálló vállalatokban valósul meg, míg az ország gazdasága mint egész, ösztönösen, anarchikusan fejlődik. A kapitalista vállalatok azonban nem elszigetelten működnek, hanem részei az ország spontánul fejlődő gazdaságának. Ebből viszont az következik, hogy a kapitalizmusban még az egyes vállalatok igazgatásának sem lehet tervszerű jellege. Az egyes kapitalisták mindenféle számvetését és „tervét" felborítja a kapitalista társadalom gazdaságának spontán fejlődése, a kíméletlen konkurrencia, a válság, a munkások osztályharca a burzsoázia ellen. A kapitalizmus alapvető ellentmondásának egyik kifejezője: a termelés szervezettsége az egyes vállalatokban, s ugyanakkor a termelés anarchiája az egész társadalmi termelésben. Ez az ellentmondás a monopóliumok kifejlődésével hatalmas mértékben kiéleződik.

A burzsoá igazgatás osztályjellege, a munkásosztály ellen irányuló éle semmiképpen sem változik meg azáltal, hogy a burzsoá állam az egyes iparágakat „államosítja". Az egyes iparágak államosítását a burzsoá állam nem a nép érdekében hajtja végre. A kapitalizmus megmentésének ez a menthetelenül kudarcra ítélt kísérlete csak ideig-óráig odázza el a kapitalizmus bukását. Célja az, hogy az iparigazgatás szervezési formáinak megváltoztatásával, a vezetés osztályjellegének álcázásával gyöngítse a munkások harcát a vállalkozókkal szemben, és fokozza a munkások kizsákmányolását a tőke érdekében. Nézzük például Angliát. Itt csak azokat, a burzsoázia szempontjából veszteséges iparágakat — a szénbányászatot, az elektrotechnikai és a gázipart — „államosították", amelyek az ország összes munkásainak alig 10 százalékát foglalkoztatják. Az angol tőkések számára rendkívül előnyös üzletnek bizonyult az „államosítás". Az állam 1700 millió fontsterling „megváltási" összeget fizetett ki a tulajdonosoknak és olyan jövedelmeket biztosított számukra, amelyek nemcsak, hogy nem alacsonyabbak, hanem még jóval magasabbak is az államosításig élvezett jövedelmeiknél. Mindezt betetőzi az, hogy az állam a vállalatok részvényeinek tőzsdei értékét jóval meghaladó összeget fizet ki megváltásként az államosított vállalatok tulajdonosainak. Ennek az üzletnek is a dolgozók fizetik meg az árát. De nézzük meg azt is, kik vezetik ezt az „államosított" ipart? Angliában 18 központi igazgatóságot és bizottságot alakítottak. Elnökségük összetétele a következő: 10 nagytőkés, akik hatalmas monopóliumok tulajdonosai, 5 vezető állami tisztviselő, 3 labourista és szakszervezeti bürokrata. A szénbányászati igazgatóságnak — amely egyébként a legjelentősebb — 9 tagja közül 4 nagytőkés, 5 hivatalnok. Ilymódon új, állami cégér alatt megőrizték a nagytőke régi monopóliumait, s a nagytőke napjainkban is a saját érdekeinek megfelelően vezeti Anglia iparát.

A szocialista iparigazgatásnak hatalmas előnyei vannak a kapitalista iparigazgatással szemben. Ezeknek az előnyöknek alapja: a munkaeszközök és termelési eszközök szocialista tulajdona és a szocialista termelési viszonyok. Ezen az alapon szervezik meg az iparigazgatást. A szocialista igazgatás szüksége a munka társadalmi jellegéből következik. A szocialista igazgatás nem tölti be azokat a funkciókat, amelyek a tőkés kisajátítással és kizsákmányolással függenek össze. A szocialista igazgatás előtt álló feladatok elvileg különböznek a burzsoa igazgatás feladataitól.

A szocialista ipart állami terv szerint igazgatják. A szocialista iparigazgatás főbb feladatai a következők: a Szovjetunió függetlenségének biztosítása, gazdasági erejének és védelmi képességének megszilárdítása, a szocialista tulajdon uralkodó helyzetének, a szocialista bővített újratermelés megvalósításának biztosítása, a termelőerők maximális gyarapítása harmónikus fejlesztésük alapján, a munka leghaladóbb, társadalmi szervezetének megteremtése és a dolgozók anyagi színvonalának minden módon való emelése. A szocialista iparigazgatás egyik fontos eszköze annak, hogy a dolgozók széles tömegét bekapcsolják az ország politikai és gazdasági életébe; az iparigazgatást felhasználják a tömegek kommunista nevelésére, az emberek tudatában még meglévő kapitalista csökevények ellen vívott harcra, új munkafegyelem és a társadalmi tulajdonhoz való szocialista viszony kialakítására.

A szocialista igazgatásnak igen nagy előnye, hogy a kommunista párt vezette Szovjetállam valósítja meg az egész nép érdekében, a nép javára, a nép közvetlen támogatásával és aktív részvételével.

A Szovjetállam gazdasági szerepe — amint Sztálin elvtárs tanítja — gyökeresen különbözik attól a szereptől, amelyet a burzsoá állam játszik országa gazdaságában. A burzsoá állam fő feladata: a kizsákmányolt többség fékentartása, a tőkés tulajdon megvédése, a tőkések érdekeinek biztosítása.

Napjainkban a monopolista nagytőke arra használja fel a burzsoá államot, hogy növelje profitját és fokozza a dolgozók kizsákmányolását. A burzsoá állam nem igazgatja az ország gazdaságát. A burzsoá állam nem tudja megoldani az ország gazdasági vezetésének problémáit; tehetetlen a kapitalizmus fejlődésének elemi erővel működő, „vak" gazdasági törvényeivel szemben. A burzsoá állam a tőkés gazdaságnak, a tőkés monopóliumoknak, a finánctőke mágnásai maroknyi csoportjának kezében van, amely az államhatalom apparátusát a saját országában a dolgozók elnyomására, a külpolitikában pedig az imperialista agresszió fegyveréül használja fel. A burzsoá állam csak közvetve képes bizonyos befolyást gyakorolni a gazdaság fejlődésére a törvényhozás útján, amelynek az a célja, hogy biztosítsa a tőke uralmát a munka fölött.

Az imperializmus viszonyai közepette, különösen a mai időszakban ez a befolyás mélyen reakciós. Beszédes bizonyítéka ennek a kapitalista államok — elsősorban az USA és Anglia — kormányainak gazdasági tevékenysége, amelynek célja: más országok leigázása és új világháború kirobbantása.

A kommunista párt és a Szovjetállam vezető szerepe d ö n t ő tényező a szocialista gazdaság fejlődésében. A Szovjetállam a termelés állóeszközeinek szocialista tulajdonosa és az ország egész népgazdaságának gazdálkodó szerve. A szocialista állam közvetlenül vezeti az állami vállalatokat, a kolhozok és szövetkezetek termelésének fejlődését pedig állandóan és tervszerűen irányítja. A Szovjetállam vezető tevékenysége kiterjed az ország gazdasági életének minden területére.

A szocialista állam aktív gazdasági-szervező szerepe magából a proletárdiktatúra lényegéből, abból a tényből ered, hogy az állam kezében összpontosul úgyszólván az egész ipar, az egész közlekedés, minden állami mezőgazdasági üzem, gép- és traktorállomás, az áruforgalom, a pénzforgalom, a hitel stb., abból, hogy a szocialista gazdaság jellegét tekintve tervgazdaság és hogy a proletárdiktatúra a társadalmi munkának magasabb típusát teremti meg, mint a kapitalizmus.

Lenin és Sztálin jól megalapozott elméletet dolgozott ki a Szovjetállam-

nak, mint a gazdasági front szervezőjének szerepéről. „A nyilvántartás megszervezése — mondotta Lenin — a legnagyobb üzemek ellenőrzése, az egész gazdasági államgépezet átváltoztatása egyetlen hatalmas géppé, olyan gazdasági szervezetté, amely úgy működik, hogy az emberek százmillióit egy terv vezeti — íme a gigászi szervezési feladat, amely vállunkra nehezedett."[5] Sztálin elvtárs feltárta a munkásosztály diktatúrájának lényegét és rámutatott arra, hogy annak egyik alapvető funkciója a szocialista építés szervezése. Különösen nagy jelentőségű az az elemzés, amelyet Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVIII. kongresszusán adott a Szovjetállam szerepéről a gazdaság vezetésében. Ez az elemzés teszi lehetővé annak megértését, hogy miképpen fejlődött a gazdaság igazgatása a Szovjetállam fennállása óta.

A szovjet népgazdaság sikerei az elmult 33 év során fényesen bizonyítják a Szovjetállam gazdasági és szervező tevékenységének hatalmas és mindinkább növekvő szerepét.

A szovjet államvezetésnek egyik fontos sajátossága, hogy miközben terv szerint, tudatosan és célratörően alakítja át és gyors ütemben fejleszti az ország gazdaságát, ugyanakkor megváltoztatja a különböző ágazatok közti kölcsönös viszonyt, győzelemre viszi a szocialista elemeket, a kommunizmus felé vezető útra irányítja a gazdaságot.

A Szovjetállam terv szerint vezeti a népgazdaságot, meghatározott arányokat állapít meg a munkaerő és a termelési eszközök elosztásában az egyes ágazatok között, hogy megvalósíthassák az előttük álló gazdasági és politikai feladatokat.

A kommunista párt vezette Szovjetállam megteremtette, majd a változó gazdasági és politikai helyzetnek megfelelően módosította és tökéletesítette a szocialista iparigazgatás rendszerét.

[5] Lenin. Válogatott Művek. II. kötet. 333. lap. Szikra 1949.

A Szovjetállam óriási munkát fejtett ki annak érdekében, hogy észszerűsítse az igazgatás gépezetét, megszüntesse az emberek tudatában megrekedt kapitalista csökevényekből eredő fogyatékosságokat (harc a bürokratizmus, a személyi felelősség hiánya, az igazgatás funkcionális rendszere, a pazarlás stb. ellen). A Szovjetállam szüntelenül fejleszti az igazgatás kádereit, emeli szakmai és politikai felkészültségük színvonalát, éber, szilárd erkölcsü vezetőket nevel a népgazdaságnak. A Szovjetállam nevezi ki az igazgatás egész apparátusát, irányítja, tervezi és ellenőrzi munkáját.

A Szovjetállam sikerrel oldja meg e feladatokat, mert ismeri és felhasználja a szocialista társadalom fejlődési törvényeit. Döntő szerepe van itt annak, hogy az államot a bolsevik párt vezeti. A szovjet társadalom minden tevékenységét a bolsevik párt szervezi, irányítja és vezeti, amelyet az egyetlen helyes és valóban tudományos elmélet, a marxizmus-leninizmus elmélete vértez fel, s amely gazdag tapasztalatokkal rendelkezik a tömegek vezetésében és a nép ellenségei ellen vívott harcban. A bolsevik párt fölfegyverzi a dolgozókat a társadalom fejlődésének világos távlatával és céljával, kidolgozza a megjelölt feladatok elérésének útját és módszereit, megszervezi a tömegeket a nehézségek leküzdésére, biztosítja a szovjet nép erkölcsi és politikai egységét.

„Haladásunkban a kommunizmus felé vezető úton — mondotta Malenkov elvtárs — kommunista pártunk a vezető, irányító erő. A párt tömöríti, lelkesíti és szervezi a szovjet embereket, a párt fogja össze erőfeszítéseiket a nagy cél elérésére: a kommunista társadalom felépítésére."[6]

[6] G. M. Malenkov. Beszéd a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 32. évfordulója alkalmából (Uj diadalok felé), 31. lap. Szikra 1949.

A kommunista párt vezetésének döntő jelentősége van a szocialista gazdaság sikereinek elérésében. Az OK(b)P XII. kongresszusának határozatai hangsúlyozzák, hogy a gazdasági szervek munkájáért a pártot illeti a legnagyobb felelősség.

Sztálin elvtárs az első amerikai munkásdelegációval folytatott beszélgetésében rámutatott arra, hogy a kommunista párt azért vezetheti és vezeti sikerrel a Szovjetállamot, mert a párt az ország összes dolgozóinak bizalmát élvezi. A párt vezetése mindenekelőtt abban jut kifejezésre, hogy a hatalom és az igazgatás alapszerveit kommunisták vezetik, akiknek hatalmas tekintélyük van az országban. Másodszor, kifejezésre jut abban, hogy a párt ellenőrzi a hatalom és igazgatás szerveinek munkáját, kijavítja munkájuk fogyatékosságait és hibáit, segít nekik a kormány határozatainak végrehajtásában, biztosítja részükre a tömegek támogatását, az igazgatási szervek viszont egyetlen fontos határozatot sem hoznak a párt útmutatása nélkül. Végül, a párt adja az általános vezérelveket, amelyek meghatározzák a hatósági szervek és a népgazdasági vezető szervek munkájának jellegét és irányát.

Köztudomású, hogy a szovjet gazdaság szempontjából milyen óriási jelentőségük volt azoknak a párthatározatoknak, amelyek az ország villamosításának lenini tervére, a GOELRO-tervre, a népgazdaság ellenőrző számaira, az egész népgazdaságnak és egyes ágazatainak sztálini ötéves terveire és egyéves fejlesztési terveire vonatkoztak. A szovjet iparigazgatás rendszerének fejlődésében határkövet jelentenek azok a párthatározatok, amelyeket a NEP kezdetén az iparigazgatás megszervezéséről, 1927-ben a vezetés átszervezéséről hoztak, valamint az SzK(b)P Központi Bizottságának 1929 december 5-i határozata „Az iparigazgatás átszervezéséről", az SzK(b)P XVII. kongresszusának határozata a szervezési kérdésekről, a funkcionális rendszer megszüntetéséről szóló és sok más határozat. Ugyanakkor a párt sok más határozatában útmutatást ad az igazgatás egyes konkrét kérdéseire, a népgazdaság egyes ágazatainak és vállalatainak vezetésére vonatkozóan. Az SzK(b)P Központi Bizottsága és a Szovjetunió Minisztertanácsa együttesen határoz számos olyan esetben, amikor az egész népgazdaság szempontjából jelentős kérdésről van szó.

A népgazdaság vezetése terén — éppúgy, mint minden más téren is — a kommunista párt mindenekelőtt a pártszerűséget követeli meg, azt, hogy a kérdések megoldásakor a munkásosztály legfőbb érdekeit tartsák szem előtt. A párt arra tanítja az igazgatási apparátus dolgozóit, hogy a gazdaság szervezésében és igazgatásában mindenkor tanusítsanak bolsevik éberséget. A párt rendszeres, elszánt harcot folytat azért, hogy az iparigazgatás szerveinek kiépítésében a bolsevizmus szervezési elvei érvényesüljenek. A párt a forradalom győzelmét követő első években harcolt az anarchista és szindikalista irányzatok ellen. Megvédte az igazgatás megszervezésének lenini-sztálini elveit a forradalomellenes trockistákkal és a nép más ellenségeivel szemben, akik megpróbálták „revizió alá venni" ezeket az elveket. A párt harcolt a „baloldali" frázispufogtatók ellen is, akik megpróbálták, hogy a különböző szakaszokon átugorják az igazgatás meglévő formáit és olyan formákat hozzanak létre, amelyek nem feleltek meg a fejlődés feltételeinek. A párt harcot folytat azok ellen, akik lebecsülik a szervezés és tervezés elvének szerepét az

igazgatás kérdéseiben, s a vezetés terén szabad folyást engednek a dolgoknak.

A szovjet gazdaság igazgatásának különleges sajátossága és nagyon fontos feltétele a politika és a gazdaság egysége. A gyakorlatban — mondja Sztálin elvtárs — a politika és a gazdaság együtt létezik és működik. Egyiket a másiktól elválasztani nem lehet. Ezt az egységet biztosítja a kommunista párt vezető szerepe a Szovjetállamban.

A szovjet iparigazgatást a politika és a szervezési kérdések között fennálló kapcsolatokról szóló lenini-sztálini tanítás alapján valósítják meg. Lenin és Sztálin azt tanítja, hogy a politikai kérdéseket nem lehet gépiesen elválasztani a szervezési kérdésektől, e kérdések szervesen összefüggnek egymással. Amde ebben az egységben a döntő szerepet a bolsevik párt politikája játssza. A szervezési kérdés — amint erre az SzK(b)P XVII. kongresszusának határozata rámutat — a politikai kérdéseknek van alárendelve. Ugyanakkor a szervezési kérdések, ha alá is vannak rendelve a politikai kérdéseknek, óriási jelentőségűek e politika végrehajtása szempontjából. „... ha meg van adva a helyes politikai vonal — mondja Sztálin elvtárs — minden a szervezeti munkától függ, többek között magának a politikai vonalnak a sorsa, annak végrehajtása, vagy kudarca is."[7]

(Következő számunkban folytatjuk)

[7] Sztálin. A leninizmus kérdései. 566. lap. Szikra 1950.

Megjelent a

STATISZTIKAI SZEMLE

márciusi száma

TARTALMÁBÓL:

A statisztika feladatai a pártkongresszus után.

T. Kozlov: A statisztika a társadalom megismerésének leghatalmasabb fegyvere.

Az 1949. évi népszámlálás főbb demográfiai eredményei.

M. Eidelman: A normánfelüli és felesleges anyagok számbavételéről.

Radó Endre: A termésbecslés 1951. évi szervezete.

Vért András: A statisztikai munkák gépesítése.

Dr. Csepinszky Andor: Az árak és munkabérek változásának hatása néhány élelmezési cikk fogyasztására.

HOZZÁSZÓLÁS.

NEMZETKÖZI STATISZTIKA.

STATISZTIKAI HIRADÓ.

IRODALOM.

Kapható:
IBUSz-pavilonokban és a kiadóhivatalnál (V., Kossuth Lajos-utca 13—15. III. 4.)

B. M. Volin

Statisztika és politika

(Statisztikai Kiadó Vállalat. 109 lap. 1951.)

A polgári elmélettel ellentétben, amely a statisztikát univerzális és történelemfölötti tudománynak tartja, a marxista-leninista elmélet a statisztikát társadalmi-, osztály-, párt- és történelmi tudománynak tekinti, amelynek alapja a történelmi materializmus és a marxi-lenini politikai gazdaságtan.

A statisztika a társadalmi viszonyokat vizsgálja s éppen ezért a statisztika mint tudomány és gyakorlati tevékenység az osztályharc színtere.

Lenin azt tanítja, hogy a társadalomgazdasági statisztika a társadalom megismerésének egyik leghatalmasabb fegyvere. Volin professzor Leninnek ezt a megállapítását választotta munkája mottojául.

A statisztikai tudomány lényegének lenini meghatározása világosan utal a statisztika és politika szoros összefüggésére.

Lenin és Sztálin műveikben széles körben alkalmazták a statisztikát. A szerző sorra veszi Lenin és Sztálin egyes munkáit, konkrét példákkal igazolja a statisztika jelentőségét a szocialista államban. A könyv első része Lenin, második része Sztálin munkáival foglalkozik.

Minden marxista közgazdának és statisztikusnak Lenintől és Sztálintól kell megtanulnia a statisztikai adatok elemzését és felhasználását.

Lenin „Objektív statisztika" című (1901 áprilisi) cikkében statisztikailag osztályozta a cári kormánynak az 1900 december 29-től 1901 január 12-ig terjedő időszak alatt kiadott törvényeit. Ilyen „tömegstatisztikát", mint Lenin megjegyezte, még senki sem állított össze. A cikk világos példa arra, hogyan kell a statisztikát a politika szolgálatába állítani. Nem általános szólamokkal, hanem a politikai irodalomban először alkalmazott, szellemes módszerrel leplezte le Lenin a cári kormány ipari „gondoskodását a népről", megmutatta, milyen igyekvően gondoskodik a cárizmus a tőkések és földbirtokosok jólétéről. Klasszikus tömörséggel vonta le a politikai tanulságot. „Félszáz olyan törvény és rendelet van, amelyet egyes kereskedelmi-ipari társaságoknak és vállalatoknak szenteltek; 20 közigazgatási névváltoztatás és átszervezés; két újonnan alapított és 3 megreformált magánegyesület; 3 gazdasági iskola; 6 rendőri és lovascsendőrállomás felállítása egyes gyáraknál. Kételkedhetünk-e abban, hogy ilyen gazdag és sokoldalú törvényhozói tevékenység az ország gyors és szakadatlan haladását biztositsa majd a XX. században?"

Lenin az „Újabb gazdasági mozgalmak a paraszti életben" című első munkájában a paraszti obscsina felbomlásának okait, a falusi osztályel-

lentétek megjelenését, a belső piac kialakulását és fejlődését tárgyalja. Leleplezte a narodnyikok reakciós, szubjektív szociológiáját, könyörtelenül feltárta Oroszország gazdasági folyamatainak narodnyik meghamisítását. Megmutatta, hogy a számadatoknak megkülönböztetés nélküli összegezése útján kapott általános „átlagok" teljesen fiktívek, félrevezetnek, tudatosan elkendőzik Oroszország parasztságának felbomlását, a szegényparasztság helyzetét a valóságnál kedvezőbb színben ábrázolják, a jómódú parasztságot pedig a valóságnál gyöngébbnek tüntetik fel. Lenin a konkrét statisztikai anyag, számos tény és megfigyelés alapján nemcsak megfogalmazta az „obscsina"-parasztság osztályainak politikai és gazdasági jellegéről szóló tételét, hanem megdönthetetlenül bebizonyította, hogy „a parasztság gazdasági meghasonlása" azaz az osztályharc mindjobban fokozódik.

Leninnek: „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" című munkája világosan mutatja, hogy milyen sokat tett Lenin a narodnyik „elméletek" szétzúzása terén. Rendkívül nagy jelentősége van annak, a számos (mintegy hatvan) statisztikai táblázatnak, számításnak és összesítésnek, amelyeket Lenin „A parasztság felbomlása" című fejezetben közölt. Ugyanilyen gondosan elemezte Lenin a narodnyik gyáripari statisztika anyagát is. Pontosan meghatározta a statisztika feladatát. Megállapítása szerint: „A statisztikának az a feladata, hogy a minden körülményre kiterjedő elemzéssel megállapított társadalmi-gazdasági viszonyokat illusztrálja, szemléltesse és nem szabad öncéllá válnia, amint az nálunk gyakran előfordul."

A gazdasági statisztika mellett Lenint a politikai statisztika is érdekelte. Ismeretes, mennyi figyelmet szentelt az Állami Duma-választásokra, valamint az Alkotmányozó Gyűlés választásaira vonatkozó adatok feldolgozásának. Megállapította, hogy a politikai statisztikát általában az egész társadalmi-statisztikával összefüggésben kell szemlélni. Azt követelte: „gyűjtenünk, vizsgálnunk és tanulmányoznunk kell ezeket az objektív adatokat, amelyek nem egyes személyek és csoportok, hanem tömegek viselkedésére és hangulatára vonatkoznak, a különböző ellenséges ujságokból származnak, és amelyeket bármely irni-olvasni tudó ember ellenőrizhet. Csakis az ilyen adatok alapján — jegyezte meg Lenin — tanulhatunk és tanulmányozhatjuk osztályunk mozgalmát."

Lenin a tudományos statisztikai módszert felhasználta a pártonbelüli viszonyok jellemzésére és elemzésére is.

Sztálin elvtárs — miként Lenin is — nemcsak gazdasági, hanem politikai téren is alkalmazta a statisztikát és nemcsak az általános politikai, hanem a párt belső életére vonatkozó kérdésekben is. Ez irányú munkásságának legremekebb példája „Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Londoni Kongresszusa (Egy küldött jegyzetei)" című tanulmánya, amely 1907-ben jelent meg.

XV. pártkongresszusnak a kollektivizálás minden módon való fejlesztésére vonatkozó irányvonala a restaurációs buharinista-rikovista kulák csoportok dühödt ellenállását váltotta ki, akik a kulákok elleni kivételes rendszabályok megszüntetése céljából a mezőgazdaság „visszafejlődésével" próbálták ijesztgetni, ami — szerintük — akkoriban már meg is kezdődött.

Sztálin elvtárs a statisztikai adatok alapján bebizonyította, hogy azok

az adatok, amelyekkel a kulákvédők operáltak, hamis „átlag"-adatok, hogy ezek a kulákgazdaság visszafejlődését hazug módon, mint az ország mezőgazdaságának viszafejlődését tüntetik fel. Sztálin elvtárs megjegyezte: „az átlagszámok módszere, ha nem helyesbítik az egyes vidékekre vonatkozó adatok alapján, nem tudományos módszer". A korrigált átlagszámok módszerére vonatkozó sztálini útmutatás messze előre lendítette a szovjet statisztikát.

Sztálin elvtárs nemcsak teljes számsorokkal, statisztikai táblázatokkal dolgozik. Számára elég néha egy-két döntő számadat, hogy levonhassa a szükséges elméleti és politikai következtetést. Feladatul tűzte a szovjet közgazdák és statisztikusok elé a népgazdasági mérleg szerkesztési sémájának kidolgozását, azaz a szocialista bővített újratermelés alakulásának és arányainak statisztikai adatokban, számokban való kifejezését.

„Feladatunkul kell kitűzni a marxista újratermelési elmélet népszerűsítését is. Ki kell dolgozni népgazdasági mérlegünk felépítésének sémáját. Az, amit a Központi Statisztikai Hivatal 1926-ban mint népgazdasági mérleget közzétett, nem mérleg, hanem számokkal való játék„ mondotta Sztálin elvtárs."

A szovjet nép anyagi jóléte emelkedésének egyik legvilágosabb és legáltalánosabb mutatója a nemzeti jövedelem növekedése. A tőkés rendszer dicsőítői, a szabadalmazott burzsoá közgazdák és statisztikusok a tőkések érdekében változatlanul arra törekszenek, hogy a munkásokat a kapitalista országok nemzeti jövedelmének megoszlására vonatkozó, állítólag „teljesen objektív" adatok hazugságaival vezessék félre.

Sztálin elvtárs az összehasonlító statisztika éles fegyverét alkalmazza a szocialista és kapitalista világ összehasonlítására, annak a világtörténelmi ténynek illusztrálására és bizonyítására, hogy a szocialista gazdaság fölényben van a kapitalista gazdasággal szemben.

Sztálin elvtárs arra tanítja az állami vezető szerveket, hogy az ország gazdasági életének mélyreható elemzését és tervezését a statisztika segítségével végezzék, minthogy „...a Központi Statisztikai Hivatal számadatai nélkül, egyetlen gyakorlati szerv sem számíthat ki semmit és nem tervezhet semmit".

A Volin professzor könyvében feldolgozott lenini-sztálini tételek megtanítanak arra, hogyan kell a konkrét, gyakorlati tényeket sokoldalúan ábrázoló statisztikát az általános politikai kérdések alátámasztására felhasználni. Kádereink egy részében élt és részben még él is bizonyos idegenkedés a számoktól. Még nem ment át a mindennapi gyakorlatba az a lenini figyelmeztetés: „Értelmes közgazda üres tételek helyett nekilát a beszámolók, a számok és az adatok tanulmányozásának, kielemzi a gyakorlati tapasztalatokat és megmondja, hol a hiba, hogyan kell azon segíteni."

Lenin és Sztálin írásai mintaszerű útmutatásokat tartalmaznak a statisztikai adatok felhasználására, a politikai és gazdasági helyzet konkrét számszerű anyaggal történő elemzésére.

Volin professzor idézi könyvében Lenint: „nekünk be kell vinni a statisztikát a tömegek közé, népszerűsítenünk kell, hogy a dolgozók fokozatosan megtanulják, hogy maguk értsék meg és lássák hogyan és mennyit kell dolgozniok, hogyan és mennyit kell pihenniök." Volin professzor könyve sikeresen oldja meg a statisztika népszerűsítésének e feladatát, amelyet a mi gazdasági és kultúrális életünk fejlődése is napirendre tűzött.

Új Magyar Könyvkiadó kiadványai

a Magyar-Szovjet Barátság Hónapjára

A VOLGÁTÓL A DUNÁIG

Szovjet költők versei Magyarországról. Ez az antológia tiszta és éles tükörben mutatja meg azt a bizalmat, megbecsülést és szeretetet, amellyel a Szovjetunió népei tekintenek Magyarország felé.

Kovpak: BRJANSZKI-ERDŐTŐL A KÁRPÁTOKIG

Regény. A Nagy Honvédő Háború alatt az ellenség háta mögött megalakul Kovpak partizáncsoportja. Az ősi Putyivl városból indul el dicsőséges harci útjára és közel 10.000 kilométert tesz meg két év alatt, míg eljut a Kárpátokig. A könyv megvilágítja a partizánmozgalom igazi arculatát és hősi harcait.

Holopov: TÜZEK AZ ÖBÖLBEN

Regény. Baku 1922, 1923... A Szovjetunióban folyik a küzdelem a szovjet hatalom megszilárdításáért. Kirov elvtárs az imperialisták csatlósai, a gyujtogatók, szabotálók, gyilkosok ellen harcol. Leleplezi és legyőzi a megbúvó ellenséget és a mesés gazdagságú olajkutak minden kincse a szovjet nép felemelkedését szolgálhatja! Ezt mondja el nekünk az író a filmszerűen pergő izgalmas regényében.

Turgenyev: FÜST

Regény. A nagy klasszikus író regényét 1867-ben adták ki először. Szenvedélyes szerelmi történeten keresztül megismerjük a feudális Oroszország elnyomását és kegyetlenségét és a lassan kibontakozó polgári társadalom harcát a fejlődésért.

Herzen: KI A BŰNÖS?

Regény. Herzen a XIX. század feudális Oroszországának nagy gondolkodója, regényében azt az eszmét domborítja ki, hogy a környezet formálja az embert és egyedül a családi élet boldogsága nem teheti teljessé az emberi életet.

Golubkova: KÉT KORSZAK TANÚJA

Regény. A Pecsora-táj nagy népi költőjének regényes önéletrajza 1900-tól napjainkig.

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

Пятый год издания, № 2. февраль—март 1951 г.

Трудовое соревнование за знамя ЦК Венгерской партии трудящихся

Среди передовых предприятий находятся: Оздские предприятия черной металлургии, завод по изготовлению металлических изделий и металлорежущих станков, Металлургический и металлообрабатывающий комбинат имени Матиаса Ракоши, Тракторный завод Хофхер, Электротехнический завод Ганц, Угольные шахты Дудари, строительство в Чонграде, завод резиновых изделий Ругдянта, Сентготхардский завод по производству кос, Кишпештская текстильная фабрика, ложевенная фабрика имени Танчич, Паровая мельница „Гизелла“ и ж. д. станция Ракошрендеже.

Соревнование между предприятиями за знамя ЦК Партии в честь съезда достигает своего наивысшего подъема. Только несколько дней прошло со времени последней оценки и все новые и новые предприятия пробиваются вперед, оставляя позади своих соперников. Соревнование в честь съезда приблизилось к своему прекраснейшему этапу — к недельнику, посвященному съезду. Последующие дни, знаменуемые все нарастающим подъемом, решат окончательно, кому будет принадлежать знамя, учрежденное ЦК ВПТ лучшему предприятию, показавшему образцы в соревновании в честь II. Съезда ВПТ.

В черной металлургии впереди неизменно идут трудящиеся Оздского Металлургического комбината. Трудящиеся этого комбината выполнили до настоящего времени полностью свои производственные планы и обязательства, взятые ими на себя в честь съезда, а в отдельных отраслях и перевыполнили их. Только на снижении расхода кокса трудящиеся комбината сэкономили 150.000 форинтов. Трудящиеся сталелитейного цеха взяли на себя обязательство снизить время загрузки блоков на 3 часа. Трудящиеся сталелитейной уже перевыполнили взятые ими на себя обязательства, потому что до 15-го февраля время загрузки они снизили до 2 часов 39 минут. Трудящиеся цеха малого проката превзошли даже считавшееся рекордным месячное производство. На среднем прокатном

ряде, а также на проволочных станах работают по две бригады, которые показывают результаты, превосходящие уровень стахановских норм. Трудящиеся транспортных цехов сэкономили сверх взятых ими на себя обязательств 125 центнеров угля.

В цехах комбината работники ремонтного хозяйства также принимают активное участие в соревновании в честь съезда. Они выполнили свои обязательства по ликвидации простоев кранового оборудования на 152%. В ходе соревнования в честь съезда многие бригады достигли рекордных показателей. Так, например, в цехе грубого проката бригада монтажников котельного листа под руководством бригадира Йожефа Форгач до 8-го февраля выполнила производственный план на 242%, закончив таким образом свой план, намеченный выполнить до 24-го февраля, на 16 дней раньше срока.

Трудящиеся Задьвароньского завода чугунных сплавов попрежнему, неизменно удерживают второе место среди металлургических предприятий, соревнующихся в честь съезда. До настоящего времени трудящиеся предприятия выполнили взятые ими на себя обязательства на 105,4%. Уже 86% трудящихся этого предприятия выполнили обязательства, взятые ими на себя в честь II-го съезда ВПТ.

Улучшается и результат Диошдьерского металлургического комбината, но результаты, достигнутые комбинатом в соревновании, все же далеко отстали от результатов, достигнутых в соревновании другими предприятиями черной металлургии. В области экономии материалов уже выполнена часть обязательств, но в области сверхпланового производства взятые обязательства до настоящего времени еще не выполнены.

Среди предприятий машиностроительной промышленности впереди идет Завод металлических изделий и металлорежущих станков. Чугунолитейный цех этого завода сверх планов января и февраля месяцев обязался выдать 70 тонн литья и дополнил это свое обязательство, обязуясь выдать сверх плана 75 тонн машинного литья. Свои обязательства трудящиеся предприятия выполняют на основе оперативного плана. Трудящиеся предприятия обязались использовать лом в большей степени, нежели раньше. До настоящего времени на предприятии использовано лома на сумму в 43.000 форинтов.

В соревновании машиностроительных предприятий также хороших результатов достиг Венгерский завод по производству стальных изделий. Предприятие выполнило до настоящего времени свой план на 102,8%. Трудящиеся предприятия обязались выполнить свой квартальный план на 4 дня раньше намеченного срока, а также произвести 400 штук отбойных вертелок для угольной промышленности до 31-го января, и это свое обязательство они выполнили. Кроме того они взяли на себя обязательство изготовить фрезерный станок и пустить его в эксплоатацию до 24-го февраля. Станок уже изготовлен и передан в эксплоатацию.

Завод Ланг перешел со второго места в соревновании на третье место. Литейный цех завода перевыполнил свою январьскую программу на 15,2%. Достигнуто в то же время снижение брака на 4,75%. Почти наполовину уменьшилось число трудящихся, выполняющих свой план ниже 100%.

На предприятиях комбината имени М. Ракоши соревнование в честь съезда все более ширится. За прошедшую неделю значительно увели-

чилось число участников соревнования — в первую очередь на литейном заводе и на заводе по производству металлорежущих станков.

Обязательства, взятые в честь съезда, выполнены до 14-го февраля следующим образом:

Сверхплановое производство в стоимостном выражении в сумме 12 миллионов форинтов выполнено на 86%, обязательство по снижению себестоимости на сумму в 3,938.000 форинтов выполнено на 75%, обязательство по снижению брака в сумме 478.000 форинтов — на 74%.

Из числа предприятий, входящих в комбинат имени М. Ракоши, лучших результатов достиг чугунно и сталелитейный завод. Это предприятие выполнило свой производственный план на 107,3%. Обязательство предприятия выдать сверх плана продукцию на сумму в 710.000 форинтов перевыполнено: предприятие выдало продукцию сверх плана на сумму в 262.000 форинтов. Трудящиеся предприятия обязались снизить производственный брак с 5,2% до 5%. Средный процент брака в январе составлял 4,7%.

Завод по производству металлорежущих станков перешел с 12-го места на второе место в соревновании между отдельными предприятиями комбината имени М. Ракоши. На третьем месте находится отдел главного энергетика, трудящиеся которого выполнили январьский оперативный план на 116,4%. В области экономии топлива трудящиеся этого завода взяли на себя дополнительное обязательство — сэкономить уголь на сумму в 300.000 форинтов. Стахановцы-машинисты перешли на трехгенераторное обслуживание.

Среди предприятий комбината имени М. Ракоши наибольшее отставание в соревновании между предприятиями комбината наблюдается на металлообрабатывающем предприятии.

В промышленности по производству средств транспорта неизменно на первом месте держится тракторный завод Хофхер. Из взятого в виде обязательства — выпустить сверх плана 20 тракторов — до настоящего времени выпущены 17 тракторов, изготовление 3-х образцов угольных комбайнов находится на 10% впереди оперативного плана. До настоящего времени на предприятии сэкономлено 29.000 шт. электродов, 80.000 квч. электроэнергии, 480 кгр. цветного металла и электромонтажный материал, стоимостью в 160.000 форинтов.

Второе место среди предприятий этой отрасли осталось попрежнему за Чепельским автомобильным заводом. Трудящиеся завода взяли на себя обязательство дать ко дню начала съезда сверх плана 24 грузовые автомашины. Из этого количества сверхплановой продукции в январе было изготовлено 7 грузовых автомобилей и теперь уже все условия обеспечены к тому, что трудящиеся автозавода выполнят взятые ими на себя обязательства ко дню съезда. Трудящиеся автозавода сэкономили в январе 30 кубометров дров и до настоящего времени — электромонтажный материал на сумму в 73.000 форинтов. Они взяли иа себя обязательство снизить расходы на инструмент до 1-го мая на сумму в 120.000 форинтов. Движение за экономию инструмента, организованное на основе опыта Советского Союза, дало уже до 12-го февраля экономию в 152.000 форинтов.

Соревнование угольных шахт. На первое место в соревновании вышла Дударская шахта, опередив шедшую до этого впереди шахту имени Петефи. Дударские шахты выдали до сих пор сверх плана 2.310

тонн угля, этим трудящиеся шахты более чем в два раза перевыполнили свои обязательства, взятые к съезду. Трудящиеся шахты обязались охватить 98% всех шахтеров беспребойной передачей рабочего места до 24-го февраля. Свое обязательство они выполнили уже к 6-ому февраля. Процент прогулов по неуважительным причинам снижен с 4% до 3%.

На втором месте находится шахта им. Петефи. Шахта выполнила свой производственный план на 107,9%.

Соревнование предприятий строительной промышленности. Строительство в Чонграде опередило идущее до настоящего времени впереди Инотайское строительство. Среднее производство трудящихся стройки увеличилось со 123% в прошлую неделю до 140%. Обязательства, взятые трудящимися стройки в честь съезда, выполнены до 14-го февраля на 83%. О размахе социалистического соревнования в честь съезда свидетельствует тот факт, что в течение прошедшей недели увеличилось число участников соревнования.

На втором месте в соревновании предприятий строительной промышленности стоят трудящиеся-строители Инотайской электростанции. Из числа обязательств, взятых в честь съезда, трудящиеся стройки выполнили уже обязательства на сумму в 125.000 форинтов. Число невыполняющих нормы на 100% снизилось с 23% до 5,5%. В течение последней недели число участвующих в соревновании бригад увеличилось с 66 до 74.

Соревнование предприятий по производству сильноточного электрооборудования. Попрежнему на первом месте среди предприятий этой отрасли находится Электротехнический завод Ганц. Завод завершил свою январьскую программу за 2 дня до назначенного срока. Трудящиеся завода сэкономили 6.000 тонн волоченного и прокатного материала и 27 тонн динамолистов. Свои обязательства по снижению брака они перевыполнили на 15%. По сравнению с расходом угля в ноябре и декабре до настоящего времени сэкономлено дополнительно 80 тонн угля.

На втором месте среди предприятий этой отрасли находится завод Фельтен. До настоящего времени завод выдал сверх плана продукцию на сумму в 925.000 форинтов. Большая экономия достигнута в области экономии резины. Обязательство в области экономии стальных заготовок трудящиеся завода перевыполнили на 120 кгр. Кроме того трудящиеся предприятия обязались поставить 3.000 тонн динамо-кабеля для чепельского участка метро до 10 февраля. Это свое обязательство они выполнили до 20-го января. В области экономии угля до настоящего времени сэкономлено 370 тонн.

Соревнование в промышленности средств связи. Лучшего результата достиг Венгерский завод Сименс, опередив электроламповый завод „Эдьешюлт Иззо" и „Стандарт". Трудящиеся предприятия до настоящего времени выдали сверх плана продукцию на сумму около 1 млн. ф. На втором месте неизменно держится электроламповый завод „Эдьешюлт Иззо". До настоящего времени трудящиеся этого предприятия достигли экономии материалов в сумме 713.000 форинтов. В недельник, посвященный съезду, по сравнению с ноябрем месяцем брак снизился на 24%.

Соревнование среди предприятий, производящих ширпотреб. На первом месте — Сентготхардский завод по производству кос. Трудящиеся завода обязались в честь съезда произвести сверхплановой продукции на 200.000 форинтов. Уже 14-го февраля стоимостное выражение сверхплановой продукции составляло 351.000 форинта. В области экономии угля достигнуто 5% экономии, а в области энергетики — 10% экономии электроэнергии до 14-го февраля.

Соревнование электростанций. Лучший результат среди электростанций достигла Татабаньская электроцентраль. До настоящего времени она сэкономила около 3.000 тонн угля. На втором месте — Банхидайская электроцентраль, где сэкономлено около 1.100 тонн угля.

Соревнование среди предприятий нефтяной промышленности. На первом месте — Задунайское нефтяное предприятие. Трудящиеся этого предприятия выполнили до настоящего времени обязательства на сумму в 1,400.000 форинтов. До настоящего времени путем введения рационализаторских предложений и восстановления негодных частей машин сэкономлено 500.000 форинтов. На втором месте в соревновании — Задунайская изыскательская партия.

Соревнование среди предприятий химической промышленности. На первом месте в соревновании — завод по производству резиновых изделий — Ругдянта. Трудящиеся этого завода обязались путем бережного обращения с материалом и снижения брака достичь экономии в 2,250.000 форинтов. До настоящего времени ими сэкономлено уже 2,310.000 форинтов.

Соревнование среди прядильных предприятий. На первом месте — Кишпештская текстильная фабрика. Вигоньевая прядильня выполнила производственный план на 106,7%, ткацкая — на 105,7%. Трудящиеся фабрики до 13-го февраля выдали сверх плана 4.700 кгр. пряжи.

В области снижения отходов также достигнут выдающийся результат, стоимостное выражение которого — 49.000 форинтов.

Соревнование среди предприятий шерстяной промышленности. На первом месте суконная фабрика „Финомпосто". Число взявших на себя обязательства в честь съезда увеличилось на 33%. В прядильном цехе уже нет ни одного трудящегося, выполняющего план ниже 100%, а в ткацком цехе число не выполняющих план на 100% снизилось на 33%. Ткацкий цех более, чем в 2 раза перевыполнил свои обязательства, взятые в честь съезда.

В кожевенной и обувной промышленности на первом месте в соревновании в честь съезда оказался кожевенный завода Танчич. Трудящиеся этого предприятия достигли выдающихся результатов в области экономии материала.

В соревновании предприятий пищевой промышленности на первое место пробилась мельница „Гизелла". Значительная часть трудящихся этого предприятия выполнила уже полностью взятые на себя обязательства и дополняет их новыми обязательствами в честь съезда.

Соревнование среди железнодорожных предприятий. На первом месте — станция Ракошрендезе. Затрачиваемое на маневр одного вагона время выполнено на 122%, время загрузки вагонов — на 114% и пуск по графику составов — по сравнению с нормой — на 109%. Обязательства по экономии материалов, взятые трудящимися станции в честь съезда — выполнены на 83%.

Антал АПРО

Кодекс законов о труде

Со времени освобождения страны, по инициативе нашей партии целый ряд законов, регулируюших трудовые взаимоотношения, постановлений и коллективных договоров были претворены в жизнь. Эти постановления, законы и коллективные договоры способствовали росту производства, подъему материального и культурного уровня жизни трудящихся, формированию нового, социалистического отношения к труду. Но строительство социализма предъявило и в этой области новые требования. Плановое ведение хозяйства, ускорение темпов строительства социализма, дальнейшее упрочнение власти рабочего класса предъявили требование — ввести новые, соответствующие данному этапу строительства социализма в нашей стране мероприятия по регулированию трудовых взаимоотношений.

Мы должны охватить единой системой все мероприятия, связанные с регулированием трудовых взаимоотношений. Эту задачу мы осуществим созданием кодекса законов о труде, при помощи того закона, который был издан ныне Президиумом Совета Венгерской Народной Республики по предложению Совета Министров. Новый закон о труде является одним из важнейших законов нашей Народной Республики, положения которого обязательны для всех работодателей и трудящихся, имеющих трудовые взаимоотношения.

Положения нового закона о труде ясно отображают, что в нашей стране существенно изменилось отношение трудящихся к работе, что у нас трудящиеся массы преисполнены чувством большой ответственности за дело производства. Основные принципы труда определяются нашей конституцией, в которой говорится: „Венгерская Народная Республика добивается осуществления социалистического принципа — „от каждого по его способностям и каждому по его труду".

Это такое законоположение, которое с одной стороны закрепляет достигнутые до настоящего времени результаты в деле регулирования трудовых взаимоотношений, и с другой стороны продолжает развивать при помощи новых положений эти результаты и способствует этим усилению темпов социалистического строительства.

Закон о труде является новым большим достижением нашего трудового народа. Закон обеспечивает широкие права нашим трудящимся, которые рассматривают труд как патриотический долг, как дело чести. Новое отношение к труду претворено не только в закон, но и расширяет

демократические права трудящихся в этом вопросе. Одновременно закон предусматривает определенные меры против нарушителей трудовой дисциплины, против относящихся халатно к работе, против тех, которые тормозят трудовой размах сознательных трудящихся, причиняют ущерб обществу. Тов. Ленин учит нас, что „ . . . не впадая в утопизм, нельзя думать, что, свергнув капитализм, люди сразу научаются работать на общество без всяких норм права . . .“ В течение прошедшего года нашей народной демократии пришлось дорого расплачиваться за то, что мы не были достаточно бдительны, и что мы продолжительное время терпели, чтобы правые социал-демократы, враги нашего народа вносили разложение в наш созидательный труд, прибегая к ослаблению норм, к подлогам в области заработной платы разложением в области трудовой дисциплины, производственным браком в нашем народном хозяйстве. Закон о труде является острым орудием в руках трудящихся, потому что он помогает побороть подлоги и козни нарушителей трудовой дисциплины, помогает ликвидировать проклятые привычки, оставленные нам капиталистическим обществом: халатность, нерадивость и безответственность.

Какие мероприятия в законе о труде являются самыми многозначащими?

Прежде всего закон о труде регулирует систему коллективных договоров. В законе говорится: условия и оплату труда устанавливает государственный орган с участием Центрального Совета Профсоюзов и профсоюзных организаций. Наша Народная Республика обеспечивает трудящимся право принимать непосредственное участие в контроле над социалистическим производством. В понимании закона о труде коллективный договор с администрацией предприятия заключает фабрично-заводской комитет. Трудящимся предоставлено право обсудить этот коллективный договор и если они считают необходимым, они могут внести в него изменения. Заключенный таким образом коллективный договор утверждается компетентным министром и профсоюзом.

Введение коллективных договоров на предприятиях имеет большое значение. До того времени, как коллективные договоры заключались на целые отрасли промышленности, нельзя было учесть особенностей отдельных предприятий. Поэтому эти коллективные договоры трудящиеся не считали достаточно близкими к себе и не знали, как общее правило, положений этого колдоговора. Ныне положение в корне изменится — ведь закон предписывает, что при составлении колдоговора необходимо принять во внимание предложения и замечания трудящихся. Расширение прав трудящихся возлагает повышенную ответственность на руководителей, равно как и на профсоюзные организации в деле развития нашего народного хозяйства, в деле осуществления плана.

В то же время эта система увеличивает и единоличную ответственность директоров наших предприятий. В первую очередь они в большей степени будут нести ответственность перед трудящимися предприятия. В будущем руководители предприятий совместно с фабзавкомами должны будут систематически отчитываться о том, в достаточной степени ли они выполнили условия колдоговора по предприятию. Увеличивается также их ответственность по отношению к государству — ведь те права, которыми располагали только министры в деле подписывания и заклю-

чения коллективных договоров, переходят теперь на директоров предприятий, и создадут условия для стимуляции критики и самокритики на приятии, повысят у каждого трудящегося чувство социалистической ответственности.

Закон о труде регулирует на основе единых принципов внутренний распорядок работы на предприятии. Определение внутреннего распорядка работы создает большие возможности к тому, чтобы каждый в отдельности трудящийся осознал свои обязанности в работе. Закон и здесь предусматривает, чтобы в формировании положения внутреннего распорядка предприятия деятельное участие приняли и сами трудящиеся предприятий. При составлении внутреннего распорядка каждого в отдельности предприятия необходимо принять во внимание мнение и предложения трудящихся.

Другой параграф закона о труде предусматривает установление единого предупредительного срока при увольнениях. Этот параграф точно предусматривает, в каких случаях можно уволить трудящегося. Этим закладывается начало ликвидации всякому возможному произволу. Трудящийся может уволиться в том случае, если он обрел право на пенсию по старости или если его приняли в высшее учебное заведение. Он может уволиться также, если его семейные условия или состояние здоровья требуют, чтобы он выполнял работу в другом помещении или на другом предприятии. Директор предприятия может уволить трудящегося в том случае, если предприятие ликвидируется или если реорганизация предприятия делает необходимым увольнение. Но руководитель предприятия может уволить трудящегося и в том случае, если он вопреки предупреждению не выполняет честно своей работы или если он непригоден для ее выполнения. Работника можно немедленно уволить в дисциплинарном порядке, если его поведение является антидемократичным.

В нашей стране безработица прекратилась. Тот, кто хочет работать, может найти себе место. Именно поэтому закон о труде предусмотрел единый предупредительный срок при увольнениях в 15 дней. Эта часть закона о труде на практике касается лишь очень малого числа трудящихся, потому что увольнение рабочих является исключительным случаем. Наряду с этим единое упорядочение этого вопроса является законным и потому, что народная демократия не может применять при этом два мерила — одно для рабочих и другое для служащих.

Закон о труде предусматривает мероприятия по культурному и социально-бытовому обслуживанию трудящихся. По своей конструкции закон о труде обеспечивает каждому трудящемуся оплачиваемый отпуск. Закон регулирует отпускное время на основе правдивых социалистических принципов. До настоящего времени одинаковой продолжительности отпуск получал тот, кто работал на вредной для здоровья, тяжелой работе и тот, кто работал на легкой работе. Согласно новому закону после года работы полагается 12 дневный основной оплачиваемый отпуск. За последующие годы, проведенные на работе, каждому трудящемуся полагается дополнительный отпуск в размере, установленным законом. Сверх этого дополнительный отпуск в размере 3—12 дней полагается несовершеннолетним и работающим на вредных работах. Работающие на научной и воспитательской работе получают дополнительный отпуск в размере 12—36 дней, работающие на ответственной работе — дополнительный отпуск в размере 6—12 дней. Закон о труде обес-

печивает новые льготы работающим в горнорудной промышленности под землей (в шахтах), дополнительный отпуск работающих под землей трудящихся определен в размере 3—12 дней. Работающие в металлургии на горячих работах трудящиеся получают дополнительный отпуск в размере 6—12 дней. И из этого видно, что распределение отпускного времени производится справедливее, чем раньше.

Организация отдыха трудящихся является важной задачей профсоюзов. Закон о труде обеспечивает для этого действенную материальную помощь государства. Необходимо обеспечить бесплатным отдыхом на курортах, в санаториях и в домах отдыха тех, которые заболели в результате своей работы. Бесплатным отдыхом можно обеспечить учащихся школ ФЗО, молодых рабочих, стахановцев и достойных этого лучших трудящихся. Закон о труде детально определяет, кто является теми передовыми рабочими, которым можно предоставить систематически эту льготу. И слова закона не могут остаться мертвыми буквами. Об этом, наряду с другими фактами свидетельствует и то, что правительство нашей Народной Республики отпустило в 1951 году огромные суммы на организацию отдыха трудящихся, на строительство домов отдыха для трудящихся.

★

Строительством новых предприятий создадим венгерскую промышленность по производству измерительных приборов

Венгрия в прошлом не имела своей промышленности по производству измерительных приборов. Для развития нашей тяжелой промышленности однако необходимо, чтобы мы создали свою промышленность по производству измерительных приборов. Для того, чтобы можно было увеличить производительность труда, увеличить объем экспорта, улучшить качество производства и снизить производственный брак, мы должны обеспечить себя необходимым количеством соответствующего качества измерительными приборами. В течение первого и второго года пятилетки началось создание отрасли промышленности, производящей измерительные инструменты и аппаратуру.

Строительство первого крупного объекта этой отрасли промышленности — завода по производству весов в Ходмезевашархей — началось в прошлом году. В текущем году это предприятие будет передано в эксплоатацию. Также в прошлом году началось расширение завода по производству электрической аппаратуры и измерительных приборов. Этот завод будет производить электрические и теплотехнические приборы для наших вновь строящихся электростанций и промышленных предприятий. Новый корпус завода уже сдан строителями для монтажа оборудования. В 1951 и 1952 годах будет проведено новое расширение этого предприятия.

Еще в текущем году начнется строительство завода по производству механических измерительных приборов. Этот завод будет первым предприятием, месторасположение, строительство которого проводится по строгим, наперед составленным современным планам строительства. Здание завода будет целиком изготовлено из железобетона со стеклянными большими окнами. В этом году в Дебрецене начнется строительство другого объекта — завода по производству медицинских инструментов. В прошлом мы были вынуждены импортировать медицинские инструменты, а в настоящее время мы экспортируем значительное количество медицинского оборудования. Согласно составленным еще ранее планам в текущем году будет построен калибровый завод. В Венгрии до настоящего времени не производились калибры.

Сообщение Центрального Статистического Управления об итогах выполнения народно-хозяйственного плана за 1950 год

Развитие народного хозяйства, равно как и подъем материального и культурного уровня жизни трудящихся в 1950 году характеризуется следующими данными:

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Промышленность значительно перевыполнила увеличенный Советом Министров план производства 1950 года. Достижению этих результатов в значительной степени способствовало введение в фабрично-заводской промышленности системы поштучной оплаты труда, проведение в жизнь в III квартале увеличения основных ставок оплаты труда, упорядочения норм и социалистическое трудовое соревнование за успешное выполнение плана 1950 года.

Вся фабрично-заводская промышленность выполнила свой план 1950 года на 109,6% и в том числе тяжелая промышленность на 110,5%, легкая промышленность на 108,8%. Производство фабрично-заводской промышленности в 1950 году возросло по сравнению с уровнем производства 1949 года на 35,1%, что составляет более 40% роста, предусмотренного в пятилетнем плане увеличения производства на пять лет, в размере 86,4%. Производство тяжелой промышленности на 36,2%, производство легкой промышленности на 34,0 % больше производства предыдущего года.

Производственный план 1950 года в отдельных промышленных группах выполнили следующим образом:

Промышленная группа	Выполнение плана 1950 г. в проц.
Горнорудная промышленность	106,2
Металлургия	108,4
Машиностроение	109,8
Сильноточное оборудование	118,4
Слаботочное оборудование	111,9
Точная механика	146,4
Ширпотреб	117,7
Ремонтные мастерские	122,3
Производство электроэнергии	101,9
Промышленность стройматериалов	105,1
Тяжелая химическая промышленность	111,7
Легкая химическая промышленность	113,4
Вся тяжелая промышленность	110,5

Промышленная группа	Выполнение плана 1950 г. в проц.
Производство резины	108,2
Деревообработка	119,9
Производство бумаги	106,0
Полиграфическая промышленность	107,2
Текстильная промышленность	107,8
Кожевенная и меховая промышленность	115,5
Конфекционная промышленность	113,0
Пищевая промышленность	108,4
Вся легкая промышленность	108,8
Вся фабрично-заводская промышленность	109,6

Производство важнейших промышленных товаров в 1950 году по сравнению с производством в 1949 году было следующим:

Наименование промышленных товаров	Производство в 1950 году в процентах производства 1949 года
Уголь	112,0
Железная руда	108,7
Чугун и сталь	117,8
Литье	141,7
Прокатанная круглая сталь	108,1
Покатанная фасонная сталь	121,2
Алюминий и глинозем	115,7
Токарные станки	195,9
Прочие металлорежущие станки	117,9
Паровозы	112,5
Железнодорожные товарные вагоны	82,2
Железнодорожные пассажирские вагоны	178,1
Грузовые автомашины	261,2
Автобусы	247,2
Дизельные моторы	167,4
Мотоциклы	126,1
Велосипеды	114,1
Тракторы	151,4
Сельскохозяйственные машины для обработки земли	123,1
Электромоторы и динамо	149,2
Лампы накаливания	119,0
Радиоприемники	142,7
Телефонные аппараты	131,6
Швейные машины	147,0
Электроэнергия	118,4
Искусственное удобрение	142,1
Машинное и моторное масло	173,4
Осветительный газ	103,1
Камеры для автомашин	146,5
Кирпич	206,1
Известь	138,1
Цемент	144,2
Огнеупоры	137,7
Листовое стекло	112,1
Хлопчато-бумажная пряжа	114,5
Хлопчато-бумажная ткань	108,0
Шерстяная пряжа	140,8
Шерстяная ткань	111,9
Шелковая пряжа	102,6
Шелковая ткань	117,3
Льняная и конопляная пряжа	138,3
Джутовая пряжа	112,3
Льняная и конопляная ткань	140,5
Шелковые чулки	99,7
Хлопчато-бумажные чулки	116,6
Кожаная обувь	147,4
Мужские костюмы	234,4
Дамские пальто	331,1
Мука	140,6
Сахар	125,0
Спирт	66,3
Пиво	164,7
Сигареты	85,8
Колбасные изделия	195,1
Молоко	127,6
Товары кондитерской промышленности	189,6
Мыло	121,4
Спички	120,6

Сверх плана в 1950 году мы произвели и добыли значительное количество железной руды, марганцевой руды, природного газа, чугуна, стали, чугунного, стального литья и литья из прочих металлов, прокатанную круглую сталь, кованую сталь, машинный инструмент, тракторы, лампы накаливания радиоприемники, искусственное удобрение, смазочные масла, автопокрышки, кирпичи, известь, огнеупоры, листовое стекло, шелковую ткань, вязанные изделия, мужские костюмы, муку, пиво, колбасные изделия, макаронные изделия и проч. По сравнению с планом наблюдается отставание в производстве нефти, металлорежущих станков, чугуна, стальном и металлическом литье, железнодорожных паровозах, железнодорожных пассажирских вагонах, мотоциклах, велосипедах, дизельных моторах, мощных динамо-моторах, бензина, керосина, черепиц для крытия крыш, цементных товаров, сахара, спирта, крахмала.

В 1950 году продолжало дальше улучшаться использование производственного оборудования и усилилась механизация. В области выплавки чугуна улучшился показатель выплавки руды, и более чем на 8% улучшилось использование полезной площади домен. Удельный расход кокса сни-

зился на 4%. Вследствии частичной механизации литейных снизился литейный брак.

По отдельным типам машин переход к серийному производству вызвал серьезное увеличение производства.

В производстве кирпичей капиталовложения на машинное оборудование и введение скоростного метода обжига Дуванова в большой степени способствовали значительному росту производства.

В области снижения себестоимости мы не использовали в достаточной мере имеющиеся в нашем распоряжении возможности, в результате себестоимость не снизилась должным образом.

СТРОИТЕЛЬНАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

В строительной промышленности в 1950 году наблюдается значительное развитие. Строительная промышленность выполнила свой план в 1950 году на 130,7 %, и в том числе в области строительства зданий и надземных сооружений на 138%, в области строительства металлических и мостовых конструкций, подземных сооружений — на 114,4%. Весь план строительств строительная промышленность выполнила в 1950 году, по сравнению с 1949 годом на 226,1%. Увеличению производства строительной промышленности способствовало все более развертывающееся среди рабочих строительной промышленности трудовое соревнование, которым охвачено более двух третей трудящихся-строителей, введение советских стахановских методов во всех важнейших областях строительной промышленности и усиление механизации. Характерным для последнего является то, что мощность применяемых в строительной промышленности машин увеличилась в течение года вдвое. Строительной промышленности удалось в течение 1950 года в значительной мере ликвидировать сезонный характер строительств. Производство IV. квартала, несмотря на частые дожди было на 16,5 процента большим, чем во втором квартале.

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО

В 1950 году продолжалось планомерное развитие сельского хозяйства и в значительной степени укрепился социалистический сектор. В сравнении с 6,7 % в предыдущем году в конце 1950 года на 13,1 % пахотной площади страны велось социалистическое хозяйствование. Из этого 6,1 % приходится на государственные хозяйства, 7,0 % на земледельческие кооперативные группы.

В 1950 году мы добились на 9,2 проц. большего урожая хлебов, чем в 1949 году. Достижению относительно благоприятных результатов урожая способствовало то, что в текущем году мы использовали облагороженных семян на 276,1 проц. больше, искусственного удобрения на 51,5 проц. больше, чем в 1949 году. В отношении картофеля, зернистых и стеблевых кормовых из-за неблагоприятной погоды мы не добились уровня 1949 года. Урожай сахарной свеклы и кукурузы превзошел результаты урожая этих культур в прошлом году.

В течение года, в особенности это сказалось в социалистическом секторе, продолжала дальше увеличиваться посевная площадь под технические культуры. В то время, как в единоличном секторе засеянная под технические культуры площадь составляла 8,8%, в социалистическом секторе это соотношение составляет 12,1%. Значительно увеличение посевной площади хлопка, льна и конопли. Со времени освобождения посевная площадь под текстильное сырье увеличилась почти в три раза.

Доказательством превосходства социалистического сектора является образование урожайности с хольда. Средняя урожайность с хольда земли была в государственных хозяйствах по пшенице на 13%, по ржи на 30%, в земледельческих кооперациях по пшенице на 5%, по ржи на 16% большей, чем в единоличных хозяйствах.

В 1950 году орошаемая площадь увеличилась по сравнению с 1949 годом на 19,7%.

Увеличение поголовья скота не достигло уровня роста предыдущего года. Поголовье крупного рогатого скота и свиней в единоличном секторе, вследствии вызванного засухой слабого урожая кормовых во второй половине года уменьшилось.

Площадь государственных хозяйств по сравнению с 1949 годом увеличилась на

53,1%, а тракторный парк в госхозяйствах увеличился на 160,1%. Увеличение поголовья скота составляло в государственных хозяйствах — по крупному рогатому скоту — 111,7%, по поголовью свиней — 305,6%, по поголовью овец — 86,2% и по лошадям — 145,1% состояния 1949 г.

Ускоренным темпом развивались в течение года земледельческие кооперативные группы: территория их увеличилась в 2,6 раза, поголовье скота — в 3,5 раза в течение одного года. Число семей, являющихся членами земледельческих кооперативов, достигло в конце года 90.000.

Огромное развитие тяжелой промышленности создало возможность усиления механизации сельского хозяйства. В социалистическом секторе тракторный парк увеличился на 4.468 тракторов, из которых 1.242 составляет увеличение тракторного парка в государственных хозяйствах, 3.226 — в государственных МТС. Увеличение наблюдается также в обеспеченности другими средствами механизации сельского хозяйства.

В осенних посевных работах, по предварительным данным, в 1950 году наблюдается некоторое отставание по сравнению с планом. Используя благоприятные метеорологические условия, посевные работы еще продолжаются.

ТРАНСПОРТ

Железные дороги выполнили свой план товароперевозок 1950 года на 101,4%, а план по перевозке пассажиров — на 102%. По сравнению с 1949 годом увеличение в области товароперевозок составляет 22,9%, что составляет 40% от намеченного до конца пятилетнего плана роста. Объем пассажирских перевозок на 25,7% больший, нежели в 1949 году.

Погрузка грузовых автомашин за день увеличилась по сравнению с 1949 годом на 23,5%. У более важных товаров увеличение следующее: по железо-скобяным товарам — 29,8%, по кирпичу и черепице — 44,3%, по камню и щебню — 52,3%, по извести и цементу — 60,2%, по углю — 13,3%, по продуктам мукомольной промышленности — 33,7%.

Средний оборот вагонов снизился с 5,6 дней до 4,7 дней, то есть уменьшился на 16,1%. Расход угля на тонно-километр снизился по сравнению с 1949 годом на 3,1%.

Городские трамваи выполнили свой план перевозки пассажиров на 108,9%. По сравнению с 1949 годом наблюдается рост в 12%. Городские автобусы выполнили свой план перевозки пассажиров на 104%, дальние линии автобусного движения выполнили план перевозки пассажиров на 112,9%. По сравнению с 1949 годом оборот городского автобуса увеличился на 25,1%, а оборот дальних линий автобуса — на 69,7%.

Грузовые машины общего потребления перевезли на 143,4% больше товаров, чем в 1949 году.

План перевозок грузов по рекам выполнен на 112,3%. По сравнению с 1949 годом оборот перевозок по рекам увеличился на 54,5%. План перевозки пассажиров по рекам выполнен на 125,3%, то есть на 28,9% больше, чем в 1949 году.

КАПИТАЛОВЛОЖЕНИЯ

Все осуществленные в 1950 году капиталовложения в народное хозяйство в стоимостном выражении превосходят на 67,4% капиталовложения 1949 года. План капиталовложений 1950 года, который был в течение года увеличен, выполнен на 112,5%. Из числа капиталовложений, служащих непосредственно расширению социалистического производства — на фабрично-заводскую и строительную промышленность приходится 55,8%, на сельское хозяйство — 13,3%, на транспорт — 26,8%, на торговлю — 4,1%. Из числа капиталовложений в фабрично-заводскую промышленность на тяжелую промышленность приходится 90,4%, на легкую промышленность — 9,6%.

72% значительных капиталовложений 1950 года были переданы в производство. Таким образом во всех отраслях нашего народного хозяйства был создан целый ряд новых предприятий, зданий, введены в эксплоатацию машинное и производственное оборудование.

Завершено строительство моста имени Сталина, гражданский мост через реку Тисса, мост через Дунай в Байе, Дунавельдский

завод глинозема, прядильный цех сегедского текстильного комбината, прокатный цех пештсентлеринтского завода, завод по изготовлению электрических счетчиков в Геделле и ряд других значительных предприятий.

Парк грузовых автомашин увеличился на 26,4%, парк товарных железнодорожных вагонов — на 16,8%, парк пассажирских железнодорожных вагонов — на 19,5%.

Электрофицировано 175 деревень, 108 МТС, 65 госхозяйств и 47 земледельческих кооперативных группы. Телефонная связь была заново проведена в 587 деревнях.

ТОВАРНЫЙ ОБОРОТ

Оборот государственной оптовой торговли в 1950 году превзошел на 57,4% оборот 1949 года. Увеличение оборота по отдельным товарам общего потребления в IV. квартале 1950 года, по сравнению с аналогичным периодом 1949 года было следующим: сахар 11,9%, соль 35,8%, молоко 32,4%, табак 24,8%, мыло и предметы гигиены 92,9%, обувь 62,2%, дрова 46,4%, швейные машинки 72,7%.

Оборот социалистической розничной торговли увеличился по сравнению с 1949 годом на 170,9%. В том числе оборот государственных магазинов — на 190,2%, оборот кооперативных магазинов — на 119,5%. Сеть магазинов государственной и кооперативной розничной торговли по сравнению с предыдущим годом расширилась на 100,1%. В 1950 году было создано 4.685 государственных и кооперативных магазина.

РОСТ ЧИСЛЕННОСТИ РАБОЧИХ И СЛУЖАЩИХ

Число рабочих и служащих превзошло в 1950 году на 223.100 человек среднее число рабочих и служащих за 1949 год. Число рабочих и служащих в фабрично-заводской промышленности возросло более, чем на 100.000, в строительной промышленности — на 83.000. Этим ростом выполнены 40 процентов плана, предусмотренных до конца пятилетнего плана.

Рост фонда заработной платы за год был на 29% большим, нежели в 1949 году. В строительной промышленности рост составлял 136,5%, в заводской промышленности — 37,6%.

Средняя оплата труда во всем народном хозяйстве увеличилась на 16,6%. Недостаток в квалифицированных и вспомогательных рабочих в 1950 году сказался в особенности в строительной и горнорудной промышленностях, в черной металлургии и машиностроении, несмотря на то, что в 1950 году школы фабрично-заводского ученичества окончило 30.000 человек, которые включились в качестве квалифицированных рабочих в производство. Число проходивших переквалификацию и учащихся на курсах по специальности было на 133% большим, чем в 1949 году.

ОБРАЗОВАНИЕ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА

Продолжала расти производительность труда. В 1950 году в фабрично-заводской промышленности в среднем производство, приходящееся на одного человека, было на 20,1% большим, чем в 1949 году. Этим мы достигли в течение одного года 40% запланированного роста производительности труда на весь период пятилетнего плана. В металлургической промышленности в течение одного года производительность труда увеличилась на 12,3%, в машиностроении на 22,8%, в текстильной промышленности на 11,2%, в пищевой промышленности на 47,6%.

РЕЗУЛЬТАТЫ В ОБЛАСТИ СОЦИАЛЬНО-БЫТОВОЙ И КУЛЬТУРНОЙ РАБОТЫ

В 1950 году мы достигли значительных результатов во всех областях социально-бытовой и культурной работы. Число поступивших в начале 1950/51 учебного года учащихся во всеобщие, народные и средние школы, техникумы, в школы фабрично-заводского ученичества и в высшие школы составляло 1,411.737, то есть на 3,4% больше, чем в предыдущем году и на 15,8% больше, чем в 1938 году. Во всеобщие школы записалось 96,5% учащихся, которые на основании закона о всеобщем обучении должны учиться в школах. Число учащихся

средних школ и техникумов на 83,3% больше, чем в 1938 году. Число учащихся фабрично-заводского ученичества, занятых в учебных мастерских, увеличилось в этом году на 73,9%. Число слушателей университетов составляло в начале учебного года 32.790, что на 9.087 больше, чем в предыдущем году и на 21.043 больше, чем в 1938 году. Этим мы перевыполнили в течение одного года наметки пятилетнего плана на 13,6%. Число слушателей высших учебных заведений и университетов было в 1950 году в 9 раз большим, чем в 1938 году.

Стоимостное выражение капиталовложений, ассигнованых в 1950 году на народное просвещение и на мероприятия в области народной культуры превосходит на 100,4% сумму капиталовложений 1949 года на эти мероприятия.

О росте культурного уровня трудящихся свидетельствует тираж изданых в 1949 году книг и брошюр, составивший 63 миллиона, то есть на 34,3% больше, чем в 1949 году. В течение года число посетителей киносеансов увеличилось на 11,3% и число радиослушателей на 13,5%.

В 1950 году число больничных коек было на 13,7% большим, чем в 1938 году. Стоимость капиталовложений, обращенных на культурные и социально-бытовые нужды, было в 1950 году на 75,7% большим, чем в 1949 году. В течение года были построены пять новых амбулаторий, время обслуживания амбулаториями увеличилось на 25%. В целях усиления охраны здоровья трудящихся в 1950 году были созданы шесть тубдиспансера и 20 домов санитарии, число детских ясель увеличилось на 19%, их объем — на 23%, число детских садов увеличилось на 19,4%, их объем — на 21%. Частично вследствии увеличения численности работающих в промышленности, а также вследствии расширения социального обеспечения число членов институтов по соцобеспечению увеличилось в течение одного года на 315.000 человек. Количество приходящихся на одного человека мероприятий по обслуживанию соцстрахом увеличилось в течение года на 13,6%. В 1950 году на курортах отдыхало на 50.000 трудящихся больше, чем в 1949 году.

Средняя рождаемость увеличилась на 5%, средняя смертность снизилась на 19,5% по сравнению с 1938 годом. Средняя смертность грудных детей была на 35% меньшей, чем в 1938 году.

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ДОХОД

Достигнутые в первом году пятилетки экономические успехи отражаются в образовании нашего национального дохода. Национальный доход был в 1950 году на 20% большим, чем в 1949 году. Этим мы выполнили около одной трети намеченного дохода.

Показателем роста социалистического сектора народного хозяйства является то, что созданная в 1950 году социалистическим сектором часть национального дохода была на 58,8% большей, чем в 1949 году. Соотношение произведеннего в социалистическом секторе национального дохода ко всему национальному доходу увеличилось в течение одного года с 53,8% приблизительно до 70%.

АГРИМПЭКС

ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ ТОВАРАМ

АДРЕС, БУДАПЕШТ, V., УЛ. НАДОР 22.

Адрес для телеграмм: АГРИМПЭКС • Телефон: 180-996

ЭКСПОРТИРУЕТ ВО ВСЕ СТРАНЫ СВЕТА:

РАЗЛИЧНЫЕ СЕМЕНА *(семена огородных растений, семена технических культур, семена злаковых растений, семена цветов).* МЕЛЬНИЧНЫЕ ПРОДУКТЫ *(пшеничную муку).* СЫРОЕ И РАФИНИРОВАННОЕ РАСТИТЕЛЬНОЕ МАСЛО, МАРГАРИН. СЕМЕНА СТРУЧКОВЫХ РАСТЕНИЙ *(фасоль, горох, чечевица).*

САХАР • СОЛОД • КРАХМАЛ • ПРИВИТЫЕ ВИНОГРАДНЫЕ САЖЕНЦЫ

Современные строительные конструкции и технология строительства

Из доклада лауреата премии Кошута, академика, профессора Университета д-ра Д. Михалич на праздничной сессии Академии Наук Венгрии

В ЗАКОНЕ О ПЯТИЛЕТНЕМ ПЛАНЕ из всей запланированной суммы капиталовложений, 50,9 миллиарда форинтов, 42%, то есть более 21 миллиарда форинтов приходится на строительную промышленность. Каковы же те основные средства, при помощи которых создается возможность к осуществлению грандиозных задач по строительству в разрезе пятилетнего плана? В первую очередь, наряду с применением современных строительных механизмов необходима полная механизация, необходимое количество соответствующего качества строительных материалов, цена которых должна быть по возможности более низкой. Необходимо далее усилить экономию строительных материалов и рационально их использовать — это относится главным образом к лесоматериалам, железу и цементу. Для обеспечения необходимого снижения себестоимости строек и роста производительности труда необходимо дальше развивать стахановское движение в массовое движение. На стройках началось проведение механизации. Существенный рост действенности механизации на наших стройках ожидается в связи с проводимой в настоящее время электрификацией страны, когда машинное оборудование можно использовать одновременно для производства электроэнергии. Наряду с механизацией большое значение имеет и развитие промышленности строительных материалов. Согласно наметкам пятилетнего плана в 1954 году мы должны произвести на полмиллиона тонн цемента больше, чем в 1949 году. Среди других искусственных материалов большой интерес вызывает искусственный материал, состоящий из смолы и гипса, который в Советском Союзе употреблялся на строительство разборных одноквартирных домов. Этот новый материал добывают из смолистых веществ путем сухой перегонки и он состоит кроме того из насыщенного гипса и волокнистых исходных материалов. Этот материал можно легко распилить, он поддается легко долбежке и легко прибивается гвоздями и окрашивается. Для составления одного дома необходимы 120 пластин из этого материала и монтаж дома продолжается 12 часов.

НЕОБХОДИМО проводить самую строгую экономию со строительным материалом. Предполагая качественные материалы и качественную работу, можно удовлетвориться более маленькими размерами скелетного механизма строек и необходимо направить старания на то, чтобы у отдельных механических конструкций, например у мостов, отдельные части моста были бы расчитаны на одинаковую мощность. Экономия строительных материалов, снижение себестоимости и сокращение срока строительств в области бетонного и железобетонного строительства достигается предварительным изготовлением строительных деталей, составных частей домов заводским путем. Железобетон, как строительный материал, имеет два недостатка. Одной из этих отрицательных сторон является срок отвердения и приобретения прочности сырой смеси, во время которого смесь не только не обладает способностью выдерживать тяжесть, но наоборот, требует сама подпорки. Его необходимо поддерживать с одной стороны крепкой подпоркой, а с другой стороны необходимо защитить от влияния погоды: холода, мороза, дождя, ветра, а также от всяких механических напряжений. Другой слабостью бетона является малая его прочность при растяжении, в результате чего на железобетонных балках образуются трещины.

В изжитии первого недостатка помогает заготовка заранее железобетонных деталей, а в изжитии второго недостатка — растяжка

железных вставок и оттяжка. Более обычным явлением заготовки заводским способом строительных деталей является изготовление деталей механических конструкций строительств, как потолочных балок, железобетонных основ, столбов для передачи электроэнергии. Эти детали могут быть изготовлены в заводских помещениях и производство их не зависит от состояния погоды, и таким образом производство их может проходить как летом, так и зимой.

В СОВЕТСКОМ СОЮЗЕ перед второй мировой войной особо широкое распространение получило производство механизмов крыш. Из доклада советского инженера-строителя Иванова в Академии мы узнали, что в Советском Союзе ныне производят уже такие элементы строек, на которых нанесена уже вперед штукатурка, теплоизоляционный слой и облицовка пола. Другим случаем производства заранее строительных деталей является тот случай, когда заготавливаемые заранее детали строек изготавливаются не на специальных предприятиях, а на местах строек. Так например, отдельно изготавливаются механические конструкции на месте стройки, а в случае строительства производственного здания также балки для крытия, листы для крыши и даже вместе со столбами. Тяжеловесные, объемистые балки могут быть изготовлены под местом стройки, под местом их установки. Этот метод строительства целесообразен, если речь идет о большого объема строительствах, для которых необходимо производить много и главным образом тяжеловесные элементы.

ОТТЯЖКУ ПЕРЕД УСТАНОВКОЙ можно назвать в полном смысле слова революционным преобразованием, так как при помощи этого метода удалось изготовить такие гнутые балки, в которых при полезной нагрузке не происходит растяжения или трещины и поэтому все поперечное сечение бетона „работает" так, как в случае установки железных или деревяных подпор. В оттянутым заранее железобетонном механизме с железными вкладышами производится оттяжка железного вкладыша, в результате чего железный вкладыш растягивается; в таком растянутом виде вкладыш бетонируется. Железный вкладыш необходимо держать в оттянутом состоянии до тех пор, пока бетон не приобретет соответствующей прочности. Тогда растянутый вкладыш стремится приобрести свою первоначальную длину, но в этом ему препятствует бетон и железобетон остается в растянутом пружинящем положении, оказывает давление по всей длине бетона и побуждает в бетоне напряжение натяжения. Оттянутые заранее железобетонные опоры с железными вкладышами требуют существенно меньше железа, и вес их также значительно уменьшается, а при таком способе их производства эти опоры означают и большую экономию в стройматериале. Эти железобетонные конструкции завоевывают себе все большее поле применения и развитие такого метода строительства открывает перед строительной промышленностью большие перспективы.

У нас в стране заготовка и производство строительных деталей и их оттяжка имеет веское обоснование, так как мы должны усилить экономию в применении таких важных материалов, как лесоматериалы, цемент и железо. С другой стороны грандиозные задачи нашего пятилетнего плана возлагают на нас большую ответственность по вопросам снижения себестоимости строительств, по сокращению сроков стороек и увеличения производительности труда. Пятилетним планом предусмотрено строительство 180 тысяч квартир. Это означает, что необходимо изготовить 12 миллионов квадратных метров покрытия. Этот грандиозный объем сам по себе создает условия к серийному производству и установлению соответствующего темпа заготовки строительных деталей. Только эта одна огромная программа строительств создает возможности к экономии более 80 тысяч тонн железа. На основании решения нашего правительства вскоре вступит в действие завод по заготовке строительных деталей, производительность которого согласно плану составит 100.000 кубических метров бетонных изделий в год. В соответствии с возросшими требованиями, предъявляемыми пятилетним планом, по примеру этого пред-

приятия будет построен ряд других подобных предприятий.

С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ СЫРЬЕМ и материалами и в интересах снижения импорта железнодоржных шпал желательно покрыть многомиллионные потребности в основаниях шпал из оттянутого железобетона. Производство оттянутых оснований железобетонных шпал уже соответствующим образом подготовлено. Подобным же образом следовало бы подготовить производство железнодорожных связывающих стержней из оттянутого железобетона.

Большое поле деятельности занимают заготовленные заранее строительные детали и оттянутые элементы деталей в жилищном строительстве. Кроме состоящих из смеси гипса домов в Советском Союзе необходимо упомянуть дома, построенные из шейнского шлака, из легких бетонных блоков. Небезынтересен также так называемый сеточнобетонный домик Шамшонди Киш Бела, главные, промежуточные стены, потолки и крыша которого построены из большого размера плоских листов. Листы состоят из железобетонных ребер, толщиной в 1—3 см. и высотой в 10—20 см. и они расположены друг на друге перпендикулярно в виде дискообразного крепления. Эти бетонные ребра изготавляются не в формах из теса, а между легковесными облицовками, легко впитывающими воду. В Москве на Песчаной улице в настоящее время построено 800 таких домов в несколько этажей из таких, произведенных заранее деталей конвеерной системой при помощи механизированного метода строительства. На месте строительства пришлось только смонтировать готовые строительные детали. Для выполнения таких работ, на которые раньше следовало занимать 12 человек, при новом методе строительства теперь достаточно одного человека. Основным средством горизонтальной и вертикальной транспортировки является башенный кран. В этой конвеерной быстростроящей системе сочетаются 30 различных рабочих процессов, разумеется, на основе тесного сотрудничества рабочих и инженеров.

В нашей стране ныне проводится в области заготовки строительных деталей только производство железобетонных железнодорожных шпал. На месте стройки производится заготовка оконных переплетов, дверей, крыш, а в сельском хозяйстве — сушилки для кукурузы и табака. Стр ятся разборные рабочие бараки и склады. Отличный результат показала заготовка мостовых форм с железными вкладышами. В связи с предварительной заготовкой строительных деталей можно расчитывать на 15—20%-ное снижение стоимости строительств. Применение совокупности большой прочности бетона и чрезвычайно большой прочности железобетона обеспечивает снижение веса деталей и значительную экономию железа, от 50—80%. Для этой цели, разумеется, необходимо обеспечение соответствующих стройматериалов, приобретение строительными рабочими квалификации, полная механизация.

АКАДЕМИЯ также выполняет возложенные на нее пятилетним планом задачи. Производится большого объема изыскательская работа, которая должна разрешить центральные задачи нашей строительной промышленности. К числу таких задач, например, относится изготовление большой прочности качественного бетона, изготовление легкого бетона, введение новых видов цемента, разрешение проблемы заготовленных заранее оттянутых элементов строительств, и проч. Несомненно, в области строительной промышленности необходимо сделать еще очень многое для того, чтобы превращаясь в крупнопроизводственного типа промышленность, она смогла выполнять предусмотренные пятилетним планом строительные работы. Но у наших строителей имеется решимость и железная воля к выполнению этой задачи и под руководством партии и ее мудрого вождя тов. Матиаса Ракоши и помощи, оказываемой Советским Союзом, эти стремления являются залогом успехов нашей строительной промышленности.

Постановление Совета Народного Хозяйства о плане работы Центрального Статистического Управления на 1951 год

Совет Народного Хозяйства определил задачи, которые стоят в 1951 году перед Статистическим Управлением и утвердил рабочий план на 1951 год. Постановление прекращает действие параллельно и без разрешения проводившейся ранее статистики и постановления, на основе которых такая статистика проводилась. Постановлением определены те области, на которые должно распространить свое действие, в смысле сбора данных, статистическое управление.

Центральное Статистическое Управление должно пересмотреть имеющийся собранный материал в том отношении, чтобы определить, в какой мере можно произвести децентрализацию в сборе данных таким образом, чтобы это не отражалось на быстроту и точность в обработке собранных данных.

Сбор данных следует, вообще говоря, организовать так, чтобы можно было соответствующим образом проконтролировать выполнение народнохозяйственного плана в целом, и по отдельным его частям. Поэтому система сбора данных должна быть тесно увязана с системой оперативных планов.

Центральное Статистическое Управление должно в ходе 1951 года распространить сбор данных по нижеследующим объектам:

Составить народнохозяйственные балансы. Расчитать баланс национального дохода на 1950 год, баланс общественного продукта, баланс финансового оборота населения, общегосударственный и областные балансы рабсилы и организовать исследование вопроса передвижения рабочей силы между отдельными отраслями народного хозяйства. Необходимо организовать по отраслям народного хозяйства и промышленности наблюдение за важнейшими техническими показателями, за статистикой по потреблению важнейших материалов как по всему народному хозяйству, так и по удельному потреблению важнейших материалов. В конце 1950 года в виде опыта была введена статистика капиталовложений, которую необходимо распространить на всю область народного хозяйства, с особым учетом технического осуществления капиталовложений и на введение их в эксплоатацию.

Статистическому Управлению должно организовать поквартально статистику себестоимости и снижения себестоимости и систематический сбор данных по товариществам по совместной обработке земли, необходимо провести перепись мелких кустарей и торговцев; срок проведения переписи был установлен на 1-ое января 1951 года.

Центральное Статистическое Управление должно распространить, начиная с 1951 года, в противоположность выборочным (репрезентационным) методам наблюдение за статистикой цен касательно всего производства промышленности и оборота оптовой торговли.

Совет Народного Хозяйства обращает внимание Центрального Статистического Управления на то, что при сборе статистических данных необходимо принять во внимание в более интенсивной мере потребности местных Советов. Совет Народного Хозяйства обращает одновременно внимание местных Советов на то, что переписи, относящиеся к целым территориям, можно проводить только с разрешения председателя Центрального Статистического Управления. Обеспечивающие руководство местными Советами по отдельным специальностям министерства и высшие инстанции должны в связи со сбором данных, касающихся местных Советов запросить в каждом случае мнение Статистического Управления, а если этот сбор данных распространяется на несколько комитатов — разрешение председателя Центрального Статистического Управления.

Совет Народного Хозяйства в своем постановлении вызывает внимание Статистического Управления на необходимость подтверждения сбора данных местной документацией. В интересах осуществления этого мероприятия Статистическое Управление должно совместно с производственным отделом министерств разработать и

представить на рассмотрение комиссии по экономической статистике и учету, подтверждающую центральный статистический учет и внутренюю производственную статистикую, форму документации и оперативного учета.

В промышленности с 1951 года вместо искусственной конструкции расчета стоимости производства необходимо ввести как по предприятиям, так и в общегосударственном соотношении наблюдение за валовой и товарной продукцией предприятий.

С 1951 года наблюдение за незавершенным производством Статистичское управление может ограничить только за такими отраслями промышленности, где разность между положением незавершенного производства может быть значительной. Обязательную подачу сведений поквартально и за год Статистическое Управление должно распространить только на такие вопросы, которые не охватываются обычными месячными отчетами.

Совет Народного Хозяйства определяет, что для того, чтобы статистика сельского хозяйства опиралась на более твердые основы, в соответствии с уже изданным Советом Министров решений, подачу сведений Статистическому Управлению следует составлять не на основе приблизительной оценки сельских писарей, а на основе подачи данных непосредственно отдельными хозяйствами.

В области статистики внутренней торговли необходимо организовать нынешнюю статистику розничной торговли таким образом, чтобы оборот отдельных важнейших товаров можно было определить поквартально из статистики, поданной предприятиями розничной торговли.

Совет Народного Хозяйства обращает внимание Статистического управления на необходимость усиленно сконцентрировать свое внимание на то, что необходимо принять меры к тому, чтобы изменения, произведенные в структуре промышленности, не поставили бы под угрозу возможность постоянного учета данных и возможность сравнений в производстве.

Под руководсвтом Центрального Статистического Управления необходимо организовать систему подачи оперативных сводок, проходящих по линии министерств. Статистическое Управление должно разработать совместно с министерствами единую систему оперативного учета по сменам, в соответствии с общегосударственной системой учета. Оперативная статистика должна распространиться по линии снабжения населения на учет важнейших товаров потребления. Статистическое Управление в этом отношении должно дать принципиальную установку и вести контроль над оперативными статистическими данными.

В постановлении указывается, что необходимо децентрализировать статистическую работу таким образом, чтобы сбор данных был построен снизу вверх и чтобы данные в области отдельных хозяйственных и административных отраслей попадали бы через компетентные министерства в сводной группировке в Статистическое Управление.

При децентрализации статитической работы необходимо следить за тем, чтобы она происходила не за счет достоверности и быстроты подачи сведений и чтобы в связи со статистической работой ни Статистическое Управление, ни министерства и органы местных Советов не увеличивали своего штата в области статистики, а чтобы этот штат сокращался. В особенности на первый план необходимо поставить децентрализацию статистики в области неэкономической статистики, как например в областях статистики социальной, культурной, юстиции и проч.

И наконец Совет Народного Хозяй тва призывает Центральное Статическое Управление, чтобы пропагандой роли статистики (статистические издания, журналы, совещания, лекции) содействовать, чтобы в первую очередь в промышленности руководители предприятий в усиленной степени опирались на данные производственной статистики.

О двухлетнем плане животноводства и выращивания кормовых

Совет Министров Венгерской Народной Республики принял в декабре 1950 года решение о развитии животноводства и выращивании кормовых в 1951—1952 годах.

Это постановление имеет исключительное значение не только с точки зрения развития нашего животноводства и сельского хозяйства, но и с точки зрения развития всего нашего народного хозяйства: „Развитие нашего животноводства является не только первоочередной экономической задачей, но и решающей, боевой политической задачей, в ходе выполнения которой, наряду с соответствующими хозяйственными мероприятиями необходимо проводить и хорошую политическую работу." (Из пункта VIII/б постановления Совета Министров Венгерской Народной Республики за № 2.021/1950 от 3/XII 1950 г.)

В истории венгерского животноводства никогда еще не было постановления такого характера. Хотя перед освобождением страны большое число законов и постановлений регулировали отдельные частные вопросы животноводства, но рассматривая их классовое содержание, цели и методы их проведения в жизнь, можно установить, что они решительным образом отличаются от нового постановления Совета Министров о развитии животноводства и выращивания кормовых культур.

Положение нашего животноводства до освобождения

Перед освобождением положение венгерского животноводства определялось решающим образом феодально-капиталистической системой и в том числе — системой крупных помещичьих имений, кулацкими хозяйствами и положением полу- или аграрных пролетариев.

Система крупных помещичьих хозяйств в Венгрии не благоприятствовала развитию животноводства, а наоборот — она всесторонне и безгранично тормозила, препятствовала развитию венгерского животноводства. В условиях капитализма развитие венгерского сельского хозяйства по прусскому образцу повели к известного размера раздроблению земли. Раздробленные клочья земли, в свою очередь, не могли обеспечить такие условия в крестьянских хозяйствах, которые сделали бы возможным благоприятное количественное и качественное развитие животноводства.

Высший страж феодально-капиталистического общественного устройства Венгрии — хортистская государственная машина выпустила целый ряд постановлений в связи с животноводством. Эти распоряжения однако защищали классовые интересы держащих в руках львиную долю власти помещиков и кулаков, имеющих собственность на землю банков и арендаторов-капиталистов. Именно поэтому ни одни параграф закона не мог служить интересам животноводства и интересам трудящихся. Таким образом не могло быть порождено ни одно такое мероприятие, которое охватило бы весь комплекс вопросов животноводства. Система ведения племенных книжек распространялась, например, практически только на большие господские поместия и на кулацкие хозяйства. В среде бедняцких хозяйств редко можно было найти племенной скот.

Во время фашистского разбоя в стране погибла значительная часть поголовья скота. Освобождение, принесенное нам Советской Армией, создало условия к пополнению поголовья скота, и развитие скотоводства ныне проходит организованно при постоянной поддержке со стороны нашего демократического правительства. В результате помощи, оказанной Советским Союзом, под руководством Венгерской Партии Трудящихся, в результате усердного труда нашего крестьянства численность поголовья скота в нашей стране уже в 1948 году в общих чертах достигла

уровня численности поголовья скота довоенного времени, а по поголовью крупного рогатого скота и свиней превзошло этот уровень.

Этот чрезвычайно быстрый рост поголовья скота не имеет себе равного в истории нашего животноводства. До освобождения нашей страны, в условиях феодального хозяйствования, мы не могли и мечтать о таком развитии. Но каким бы ни был большим этот результат, мы все же находимся еще далеко от того, чтобы достичь уровня животноводства Советского Союза, как в качественном, так и в количественном отношении.

Положение нашего народного хозяйства и развитие нашего сельского хозяйства по социалистическому пути создало теперь и у нас возможности к более быстрому развитию животноводства, как с количественной, так и с качественной точки зрения.

Очередное звено развития нашего сельского хозяйства — развитие животноводства

Дальнейшее развитие нашего народного хозяйства поставило на повестку дня вопрос о развитии животноводства. С другой стороны условия для развития животноводства создало всеобщее развитие нашего народного хозяйства.

В ходе трехлетнего и пятилетнего планов народного хозяйства наша страна превратится из аграрно-индустриальной страны в индустриальную страну с развитым сельским хозяйством. В промышленности и в сельском хозяйстве ликвидирована безработица. Оказавшаяся излишним рабочая сила в сельском хозяйстве из-за механизации попала большей своей частью в промышленность.

В тоже самое время чрезвычайно возросло потребление сельского населения из своих собственных продуктов. Здесь необходимо упомянуть и то, что владельцы мелких хозяйств не занимаются, или почти не занимаются товарным производством. Необходимо далее отметить, что на данном этапе нашего развития в чрезвычайно большой степени возрос жизненный уровень трудящихся. Вследствии этого увеличилась покупательная способность населения. Увеличившаяся покупательная способность населения видна в потреблении сельскохозяйственных товаров, в особенности товаров животного происхождения.

Кроме отечественного потребления — как известно — значительно увеличился и внешнетороговый оборот нашего народного хозяйства. Наша социалистическая промышленность нуждается в большом количестве машин и сырье. Известную часть этого промышленного сырья мы импортируем из-за границы — за промышленные и сельскохозяйственные продукты производства. Значительно увеличилась также и потребность сельского хозяйства в машинах, значительную часть которых мы импортируем из Советского Союза, а также из стран народной демократии.

Быстрыми темпами развивается промышленность, перерабатывающая сельскохозяйственные продукты: молочная, консервная, сахарная, спирто-водочная, кожевенная, промышленность по производству пищевых продуктов и текстильная промышленность. Потребность этих отраслей промышленности в сырье изо дня в день увеличивается. Поэтому, разумеется, мы должы развивать выращивание сельскохозяйственных культур, которое, однако, в немалой степени является производным животноводства. Таким образом мы должны развивать две главные, находящиеся в тесной зависимости друг от друга отрасли сельского хозяйства.

Потребности в известной степени покрывает и сбор запасов. Резервы покрывают те возможные трудности, которые могут возникнуть по разнообразнейшим причинам.

Все это означает, что мелкотоварно-производственный характер нашего сельского хозяйства может стать серьезным препятствием нашего развития. Ясно, что в ходе социалистического преобразования сельского хозяйства мы должны ликвидировать эти препятствия.

Значение качественного и количественного развития кормовых культур

Мы уже обеспечили предварительные условия к качественному и количественному развитию животноводства. Однако без развития в области выращивания кормовых культур мы не сможем добиться развития в качественном улучшении и в количественном росте нашего животноводства.

Основой развития животноводства является кормовая база. Поэтому развитие животноводства ставит перед нами задачу — расширить нынешний объем выращивания кормовых культур, увеличить урожайности по каждому виду кормовых. Наше правительство поставило вопрос о развитии в деле выращивания вообще сельскохозяйственных культур, и в том числе кормовых.

Результаты изданного весною Постановления Совета Министров сказываются уже конкретно в более высокой урожайности. Достигнутые нами результаты в области выращивания сельскохозяйственных культур, являющиеся прямым следствием Постановления Совета Министров, мы можем определить, сравнивая хотя бы эти результаты с результатами, достигнутыми за 1949—50 год. Количество осадков в Югославии было таким же, как и в нашей стране. В Югославии, в результате плохого урожая народ голодает. В тоже время мы смогли добиться более благоприятных урожайностей по отдельным культурам, чем того добились в Югославии при одинаковых метереологических условиях. Несмотря на то, что в текущем хозяйственном году у нас ощущался большой недостаток в рабочей силе, мы смогли завершить уборку урожая, обмолот и складывание в амбары без потерь. Осенью же мы завершили пахоту и сев озимых культур и глубинную вспашку в самое благоприятное время года, в такое время, в которое в Венгрии никогда такие работы еще не производили. Эти результаты окажут влияние и на следующие периоды нашей работы и уже с самого начала обеспечивают благоприятные условия культивизации сельскохозяйственных культур в будущем году.

Из перечисленного следует, что большие результаты, достигнутые в деле выращивания сельскохозяйственных культур, а также расширение территорий, засеянных под более ценные кормовые культуры на основании Постановления, будут способствовать интенсивному росту поголовья скота.

Самой реальной основой количественного и качественного развития нашего животноводства является социалистическое крупное сельскохозяйственное производство. Только крупнопроизводственного типа сельскохозяйственные единицы могут обеспечить те условия, которые необходимы для развития животноводства, являющегося одним из стержней культурного и экономического подъема нашей страны.

Мы уже провели начальные мероприятия по созданию социалистического животноводства. Те возможности, однако, которые нам были предоставлены социалистическим сельским хозяйством мы не использовали в достаточной степени.

Новые задачи животноводства

Совет Министров в своем решении определил четыре основных задачи в интересах развития животноводства:

1. Количественный рост поголовья скота, с особым учетом племенного поголовья в каждом из секторов.

2. Улучшение в деле размножения скота.

3. Усиление производительности скота.

4. Усиление товарного производства в области животноводства.

Это постановление определяет, однако, не только в общих чертах поставленные задачи. Постановление определяет также, в каком соотношении должны развивать отдельные секторы сельского хозяйства — государственный, кооперативный, единоличный — животноводство.

План роста в составе поголовья скота

	1951	1952	Итого
Крупный рогатый скот	170.000	200.000	370.000
В том числе коровы	113.000	118.000	231.000
Свиней	400.000	600.000	1,000.000
В том числе свиноматки	46.000	70.000	116.000
Овец	230.000	270.000	500.000
Из них маток	120.000	150.000	270.000
Птица			
Племенная			5,300.000

Это означает, что в то время, как на 100 голов скота в настоящее время приходится 330 хольдов земли (1 хольд = 0,57 га), в конце 1950 года на 100 голов скота будет приходиться только 280 хольдов пашни. Плотность скотины на хольд, стало быть, значительно увеличится.

Кроме увеличения поголовья скота Постановление Совета Министров предусматривает также увеличение приплода скота.

	1951	1952	
Крупный рогатый скот	на 100 маток приходится		
Государственные хозяйства	72	75	телят
Кооперативы	70	72	
В среднем по стране	69	70	
Свиней	На одну матку приходится		
Свиней на сало	8	9	поросят
Скрещенных	9	11	
На мясо	12	15	
В среднем по стране			
Свиней на сало	6	7	поросят
Скрещенных	7	8	
На мясо	8	9	
Овец	на 100 маток приходится		
в гос. хозяйствах	120	125	баранов
кооперативы	100	110	
В среднем по стране	90	95	

До конца 1952 года необходимо поднять на 15% процент приплода лошадей.

Рост производительности скота

	1951	1952	
Удойность			
Госхозяйства	3.000	3.300	необходимо достигнуть литровой удойности
Кооперативы	2.200	2.500	
В среднем по стране	200	+ 200	
Шерсть			
Государственные хозяйства на	5	5,5	кгр. шерсти необходимо увеличить в среднем остриг
Кооперативы на	4,6	4,8	
В среднем по стране на	4,2	4,5	
По откорму свиней			При откорме свиней на 100 кгр. корма должен быть увеличен их вес на указаные выше количества.
Государственные хозяйства	20	21	
Кооперативы	17,5	19	
В среднем по стране	17	18,5	

Постановление Совета Министров определяет в качестве дальнейшей задачи рост товарного производтсва социалистического сектора. Ныне положение таково, что большая часть произведенных в государственных хозяйствах и земледельческих кооперативах молока, яиц, мяса и сала не попадает на рынок, их используют на собственные нужды работники госхозяйств и члены кооператива. Таким образом не в достаточной степени использована способность крупных сельскохозяйственных предприятий к товарному производству.

Поэтому постановлением Совета Министров предусмотрено расширение личных хозяйств членов кооперативов, то есть увеличение поголовья домашнего скота членов кооперативных групп. Необходимо предоставить также возможность работникам государственных хозяйств обеспечить себя домашним скотом. Этими мероприятиями мы сможем обеспечить, чтобы все продукты, являющиеся общей собственностью группы, попадали бы целиком на рынок. Этими мероприятиями мы в значительной степени улучшим товарное производство на селе.

Обеспечение выполнения плана животноводства

Постановление Совета Министров устанавливает не толко задачи в области животноводства, но указывает и пути выполнения этой огромной задачи. К числу средств выполнения задач по животноводству относятся:

1. Создание кормовой базы и ее расширение.
2. Механизация животноводства и строительство.
3. Улучшение работы по разведению скота.
4. Профилактика заболеваний животных.
5. Воспитание кадров.
6. Создание условий, чтобы трудящиеся были бы заинтересованы в достижении более высоких результатов.
7. Выделение отличившихся и их награждение.

Небезынтересно исследовать каждый из этих вопросов в отдельности, являющихся основой в деле обеспечения выполения двухлетнего плана по животноводству. Прежде всего основой разведения поголовья скота является прочная кормовая база.

Эта прочная кормовая база будет нами создана прежде всего за счет увеличения урожайностей по отдельным кормовым культурам. Поэтому Постановлением Совета Министров предусмотрено, что среднюю по стране урожайность кукурузы необходимо увеличить на 4 центнера с хольда, урожайность прочашных стеблевых кормовых культур на 30 процентов, урожайность пастбищ и лугов — на 2,5—2,8 центнера. Наряду с увеличением урожайности необходимо расширить посевную площадь под кормовые культуры, на 12 процентах пахотных земель мы должны к концу 1952 года выращивать кормовые культуры.

Тов. Ракоши на пленуме ЦК Венгерской партии трудящихся от 27-го октября указал, что по сравнению с прошлым годом количество скота возросло на I млн. голов свиней и 200.000 голов крупного рогатого скота, в тоже самое время наша кормовая база сузилась. Тов. Ракоши вскрыл не только ошибки, но и указал на те огромные скрытые резервы, при мобилизации которых можно обеспечить нашему скотоводству недостающую кормовую базу. Этот запас кроется в травопольной системе, площадь которой необходимо увеличить до конца 1952 года вместо нынешней площади в 50—60.000 хольдов до одного миллиона хольдов.

В деле проведения мероприятий по созданию прочной кормовой базы и в ее укреплении большую роль играет правильное и планомерное проведение и применение агротехнических мероприятий. В частых случаях мы откармливаем наш скот не в соответствии с производительной способностью и поэтому мы не можем заполучить от животных то, что выражаясь языком производственника — называют производственными возможностями.

Большое значение имеет и использование таких кормовых культур, которые в прошлом не были нами использованы или использованы в малой степени (стебель кукурузы, листья репообразных, стручки гороха, тарелка

подсолнуха, и сбор этих культур во-время), более широкое применение силосования.

Большое влияние на производительность скота имеет правильный уход за ним и его расположение.

Большая часть поголовья скота, даже в социалистическом секторе, рассыпано по мелким стойлам. В ходе социалистической реконструкции сельского хозяйства необходимо перестроить всю систему содержания скота в стойлах. Необходимо построить большой вместимости стойла и конюшни. При наличии мелких стойл и конюшен уход за скотом не может быть таким планомерным и полноценным, как при крупнопроизводственного типа стойлах. Вопрос сельскохозяйственного строительства, и в частности строительства для животноводства предъявляет к нашей строительной промышленности большие требования: до настоящего времени наша строительная промышленность, прошедшая в недавнем прошлом реорганизацию, не могла удовлетворить потребности сельского хозяйства и в частности животноводства, которые изо дня в день становятся все большими.

Одним из существенных вопросов является также механизация животноводства. В Советском Союзе, показывающим нам пример и в области механизации животноводства, например, уборка кормовых, их подготовка, транспортировка кормов и навоза совершаются механически. Механизированы также и подача воды, дойка.

Механизация отдельных процессов, связанных с животноводством имеет большое значение и с точки зрения большей продуктивности скота. Известно, например, что если размельчить корм, то производительность скота увеличится на 15—20 процентов. Но предпосылкой для механизации является создание крупнопроизводственного типа животноводства. До настоящего времени мы уделяли слишком мало внимания вопросам механизации животноводства. Большое значение Постановления Совета Министров заключается именно в том, что оно определяет конкретно, какая цель преследуется у отдельных видов животных при их разведении. У крупного рогатого скота — производство мяса и молока, у свиней — производство мяса и сала, у овец — производство шерсти, рост в остриге и удойности, у птицы — рост в производстве мяса и яиц.

Перспективы нашего животноводства

Эти, описанные выше вопросы кажутся простыми и легко разрешимыми. Но если мы займемся исследованием нашего животноводства за последние десятилетия, то увидим, что и в области животноводства выработалось формалистическое направление в вопросе наследственности, по типу Мендель-Моргана. Согласно этой теории при выращивании племенного скота необходимо обратить прежде всего внимание не на производительность скота, а на его внешнюю форму и на цвет. Это формалистическое направление в животноводстве привело наше венгерское животноводство в тупик. Руководствуясь этой теорией, из венгерского животноводства уничтожили много ценных, высокопроизводительных пород, потому что, как например, у пород сутякян и патаян было нежелательное черное пятно. Таким образом определение целей животноводства имеет теоретическую основу, потому что оно предоставляет в распоряжение животноводства огромные перспективы.

В вопросе обеспечения населения продуктами питания мы опираемся преимущественно на мелкотоварное крестьянское хозяйство. Несмотря на то, что товарное производство социалистического сектора сельского хозяйства довольно-таки значительное, главной базой обеспечения продуктами животноводства населения является мелкотоварное крестянское хозяйство. Поэтому решающей задачей является то, чтобы мы смогли в значительной мере увеличить товарное производство мелкотоварного индивидуального хозяйства без того, чтобы нанести этим ущерб крупнотоварному социалистическому животноводству! Немалое значение имеет и тот вопрос, каким образом мы сможем вовлечь мелкотоварные индивидуальные крестьянские хозяйства в нашу плановую систему. Этот вопрос мы сможем разрешить при помощи введения системы

контрактации. Система выращивания сельскохозяйственных культур и разведения скота по контрактиции, поставка сельскохозяйственных товаров по контрактации, откорм скота и т. п. является тем стержнем, при помощи которого мы сможем связать ведущих мелкотоварную систему хозяйства крестьян с социалистической промышленностью. При помощи контрактации мы вовлекаем крестьянство и в систему снабжения страны. При помощи контрактации мы множим товарное производство мелких крестьянских хозяйств, вносим плановость в мелкотоварные крестьянские хозяйства, приближаем крестьянство к рабочему классу. Путем контрактации мы обеспечиваем трудовому крестьянству значительные преимущества и ставим таким образом крестьянские хозяйства в заинтересованное положение в деле усиления товарного производства.

И, наконец, не в последнюю очередь, у системы контрактации имеется еще то преимущество, что через нее мы ведем наше единоличное трудовое крестьянство по направлению к социалистическому сектору.

Осуществление плана развития животноводства служит интересам народа. Участвующие в выполнении плана получат преимущества в ходе выполнения плана. Члены кооперативных групп за свое участие в выполнении плана животноводства получат дополнительные трудодни, а работающие в государственных хозяйствах получат отдельные премии, в соответствии с итогами производства. Значение плана развития животноводства подчеркивается еще тем, что те трудящиеся, которые достигнут высоких показателей в деле выполнения плана животноводства, будут награждаться правительственными наградами Венгерской Народной Республики.

ХЕМОЛИМПЕКС

Национальное Объединение Внешней Торговли по экспорту и импорту нефтепродуктов и химтоваров

Нефть и нефтепродукты. Резиновые изделия, органические и неорганические химпродукты

БУДАПЕШТ, УЛ. НАДОР Д. 2.

Телеграфный адрес: ХЕМОЛИМПЕКС. ★ Тел.: 182-990

MEDIMPEX

„МЕДИМПЭКС"

Венгерское Внешнеторговое Предприятие по Фармацевтическим Продуктам

Телефон: 224-857

Почтовый адрес: Будапешт 62. п/я 326
Телеграфный адрес: Медимпэкс Будапешт

„ТЕХНОИМПЭКС“

Внешнеторговое Предприятие Венгерской Машиностроительной Промышленности

Будапешт V, ул. Доротья 6. Почтовый ящик 183. Будапешт 62.
Телеграфный адрес: ТЕХНОИМПЭКС

★

Перечень товаров:

ЭЛЕКТРОМАШИНЫ
СТАНКИ
ТЕПЛОВЫЕ МАШИНЫ
СЕЛЬХОЗМАШИНЫ
РАЗЛИЧНЫЕ МАШИНЫ
ТРАНСПОРТНЫЕ СРЕДСТВА

★

„ТАННИМПЭКС“

ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО ШКУРАМ, КОЖЕ И ПУШНИНЕ

Адрес: Будапешт 4, почтовый ящик 198
Телеграфный адрес: ХУНГДЕРМА
Телефон: 122-790

Экспорт:

Кожа; женская, мужская и детская обувь, перчатки, меха-„ИРХА“ перчатки-„ИРХА“, обувь-„ИРХА“ и кожи „ПАННОФИКС“ во всех цветах, шубы „ПАННОДЕК“

Импорт:

Шкуры крупного рогатого скота и телят, овечие шкуры для „ПАННОФИКС“, шкурки ягнят, козьи и овечьи шкуры для дубления, дубильные химикалии, разные технические кожи

„ЭЛЕКТРОИМПЭКС“ **Государственное Предприятие Внешней Торговли по электротехническим и точно-механическим товарам**

Почтовый адрес: Будапешт 51, п/я 4. Телеграфный адрес: „Электро“ Будапешт

Электрические счетчики — Измерительные приборы — Кабели и провода — Электромонтажные материалы — Бытовые электроприборы — Изоляционные материалы — Медицинское электрооборудование — Рентгеновские аппараты — Телефонные станции, аппараты — Телеграфное оборудование — Приемные и передаточные радиостанции — Сигнализационное оборудование для железных дорог — Радиоприемники и радиодетали — Измерительные приборы — Узкопленочные кинопроекционные аппараты — Патефоны — Репродукторы и динамики — Выпрямители — Аккумуляторы и элементы — Ампулы и стеклянные изделия для медицинских и химических целей — Термосы — Лампы накаливания — Радиолампы для передатчиков и радиоприемные лампы — Линзы очковые, оптические изделия — Геодезические приборы — Часовые токарные станки и часовой инструмент — Водомеры и газовые счетчики — Часы — Медицинский инструментарий — Лабораторное оборудование — Пирометрические контрольные приборы

ARTEX

ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ

Будапешт, V-ый район, ул. Надор 31 ★ Телефон: 313-330

Экспорт: Предметы венгерского народного искусства
Венгерская кустарная промышленность
Венгерский художественный промысел
Искусственные удобрения
Мебель — Гнутая мебель

ХУНІДРОТЕКС

Венгерское Национальное Предприятие по Внешнему Обороту

Адрес: Будапешт, 51 ★ Телеграфный адрес: КУЕЛФОРГ ★ Телефон: 187-800

ЭКСПОРТ:

шерстяные и хлопчато-бумажные ткани, ткани из шелка и вискозы, льняные и конопляные товары, мужские, дамские и детские прорезиненные плащи, дамская и детская конфекция, трикотажные товары, замки „молния“, хлопчато-бумажная и льняная пряжа, ленты, галантерея, кружева, занавеси, технические товары из фетра, шляпы и фетры для шляп

МЕТАЛЛИМПЭКС

Национальное Внешнеторговое Предприятие Стальной Промышленности

ЭКСПОРТИРУЕТ:

1. Стальные трубы, бесшовные и со сварным швом, сортового и коммерческого качества, изделия из труб: баллоны, змеевики, колонны из труб, элементы пароперегревателей, фиттинги из ковкого чугуна, трубы чугунные, электроды сварочные, проволока для автогенной сварки.

2. Прокат стальной, арматурное железо, профильный прокат, полосовая сталь, рельсы и балки, швелера, проволока, листы холодной и горячей прокатки.

3. Полуфабрикаты из цветных металлов, прутковый лист, диски, проволока, трубы и различное литье из алюминия, красной меди, латуни, бронзы и т. д.

Адрес: БУДАПЕШТ, УЛ. ДОРОТЬЯ 6.

Адрес для писем: Будапешт 62, п/я. 330.

Телеграфный адрес: МЕТАЛЛИМПЭКС, Будапешт.

Телефон: 183-870.

„МОНИМПЭКС“

Внешнеторговое Национальное Предприятие (Венгерских) Государственных Монополий

БУДАПЕШТ, УЛ. ТЮКЕР № 4.

Телегр. адрес: МОНИМПЭКС • Телефон: № 125-312/5

Организация по экспорту и импорту следующих товаров:

Алкоголя, алкогольных напитков: вина, коньячного спирта, шампанского, табачных товаров (венгерских и восточных), сигар, папирос, сигарет, никотина и никотинсульфата, кремня, сахарина, пива, дрожжей и соли

Экспортирует:

известные венгерские изделия БРЕНДИ, а также ПЕРСИКОВЫЕ НАСТОЙКИ (Кечкеметский персик), СЛИВОВЫЕ НАСТОЙКИ, черри-бренди и разного сорта качественные ЛИКЕРЫ

КАЧЕСТВО ВЕНГЕРСКОГО РЕТИФИЦИРОВАННОГО СПИРТА НЕПРЕВЗОЙДЕНО
МИНИМАЛЬНАЯ КРЕПОСТЬ 96,2%

Венгерское Государственное Предприятие Внешней Торговли по Техническим Товарам

ФЕРУНИОН

БУДАПЕШТ 53, П/Я 74

Орган внешней торговли Венгерского производства железо- и металлоизделий массового выпуска и промышленности строительных материалов

Экспортные отделы:

Железо- и металлоизделия массового выпуска. Запчасти текстильной промышленности. Замки, ключи, слесарные приборы. Инструменты ручные и механические. Сельскохозяйственные инструменты. Мотоциклы и велосипеды. Швейные машины. Спортивные ружейные припасы. Санитарные изделия из фаянса, оборудования ванных комнат, арматуры. Хозяйственные посуды эмалированные, алюминиевые и фаянсовые. Письменные принадлежности. Строительные материалы. Огнеупорные материалы. Стеклянные изделия. Фарфор „Херенд", рукокрашенные. Деревянные изделия массового выпуска. Колодки, деревянные заклепки и сидения к унитазу.

„НИК"

Государственное Предприятие Внешней Торговли Венгерской Тяжелой Промышленности

БУДАПЕШТ V, УЛ. ДОРОТЬЯ 6.

Почтовый ящик 271. Будапешт 62. * Телеграфный адрес: Никэкспорт

ПЕРЕЧЕНЬ ТОВАРОВ:

Заводское оборудование
Электростанции
Подъемно-транспортное оборудование
Железнодорожное оборудование
Суда

Visinszkij:

A szovjet állam- és jogtudomány kérdései

A kiadvány rendkívül érdekes, nemcsak azért, mert a szovjet állam- és jogtudománnyal kapcsolatos számos konkrét kérdésben tájékoztat bennünket, hanem azért is, mert a tudományos bírálat fontosságára is felhívja figyelmünket. (Jogi Könyvkiadó.) ..... Fűzve 10.— Ft

Dr. Névay László és dr. Tardy Lajos:

Orosz-magyar jogi és államigazgatási szakszótár

A szótár a jogi és államigazgatási anyagon kívül tartalmazza a fontosabb pénzügyi és kereskedelmi kifejezéseket is. (Jogi Könyvkiadó.) Kötve 75.— Ft

Vas Zoltán:

Az ötéves terv második évének feladatai

A könyv népgazdaságunk különféle területein elért eredményekről ad világos áttekintést. Értékét emelik a hatásosan megrajzolt, szemléltető grafikonok, képek, statisztikák. (Szikra.) ..... Fűzve 1.80 Ft

Az állami vállalatok zárószámadásáról

Irták: GABÁNYI, GERGELY, GRÁDNER, SÓS, STRELISKY. (A Pénzügyminisztérium hivatalos kiadványa.) ..... Fűzve 8.— Ft

Kaphatók a **KÖNYVESBOLT KISKERESKEDELMI VÁLLALAT** és a **SZIKRA KÖNYVESBOLTJAIBAN**

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

Пятый год издания, № 2. февраль—март 1951 г.

Важнейшие из статей, напечатанные в этом номере лишь на венгерском языке:

Политика партии — жизненная основа социалистического строя 105

Янош ФЕДОР — Экономические вопросы в 1-ом томе сочинений В. И. Ленина .. 121

Имре КАРЦАГ — Вопросы преобразования природы 146

В. ЧЕВЫЧЕЛОВ — Торжество большевистского метода руководства 165

Остров Тайван 168

Великие экономические и культурные достижения советского народа..... 179

Об итогах выполнения Государственного плана развития народного хозяйства СССР в 1950 году (Сообщение Центрального Статистического Управления при Совете Министров СССР 183

Стахановский план экономии 191

М. ЭПШТЕЙН — Социалистическое соревнование за комплексную экономию .. 196

Ш. А. РОЗЕНФЕЛЬД — Организация управления промышленностью СССР 203

Перечень статей, напечатанных в этом № обозревателя только на русском языке, находится на обложке

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор:
Эндре ШЭМЬЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык
Пал АЛЬПАРИ

Редакция:
Будапешт, VI-й р-н, проспект Сталина № 40, тел: 314-920 • 314-933

Издательство:
Будапешт, V-й р-н, площадь Лайоша Кошута 13—15, тел: 115-472 • 114-615

Подписная плата на год 144 ф-та

Цена номера в СССР 10 руб, подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 12.500 экз. Объем 9 печ. л.

За издание отвечает Ласло РИХТЕР

Отпечатано в типографии Фюггетлен, Будапешт — Отв. рук. Вилмош Фелди

Ára 12 forint

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

ИЗДАЕТСЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СЕКЦИЕЙ ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКОГО ОБЩЕСТВА

Председатель редакционной коллегии:
Ласло ГАЙ

Редакционная коллегия:
И. АНТОШ, Л. БЕБРИЧ, А. БЕРЕИ, З. БИРО, З. ВАШ, И. ДЕГЕН
Д. КАРАДИ, И. КАРЦАГ, А. ЛАСЛО, Е. МАРКОВИЧ, Т. НАДЬ
А. СЕКЕЛЬ, Я. СИТА, Б. ШУЙОК, И. ФРИШ, А. ХААС, Ф. ЭРДЕИ

Ответственный редактор журнала
Эндре ШЭМЬЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык
Пал АЛЬПАРИ

СОДЕРЖАНИЕ

Трудовое соревнование за знамя ЦК Венгерской партии трудящихся (I)

А. Апро: Кодекс законов о труде (VI)

Строительством новых предприятий создадим венгерскую промышленность по производству измерительных приборов (IX)

Сообщение Центрального Статистического Управления об итогах выполнения народно-хозяйственного плана за 1950 год (X)

Современные строительные конструкции и технология строительства (XVI)

Постановление Совета Народного Хозяйства о плане работы Центрального Статистического Управления на 1951 год (XIX)

О двухлетнем плане животноводства и выращивания кормовых (XXI)

2

ПЯТЫЙ ГОД ИЗДАНИЯ • ФЕВРАЛЬ—МАРТ 1951 Г.

INTÉZET KÖNYVTÁRA

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:
ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BÍRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTÚR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:
SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

Szalai Béla: A szocializmus építésének meggyorsítása hazánkban

A. G. Zverjev: A Szovjetunió 1951. évi költségvetése

Fehér Lajos: Termelőszövetkezeti mozgalmunk fejlődése

Matolcsi János: A Szovjetunió kolhozairól

M. Paromov: A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésének formái és módszerei

Ajtai Miklós: Ötéves iparosítási tervünk munkaerő- és szakkáderkérdései

N. Szergejeva: A Marshall-terv dicstelen vége

MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET KÖNYVTÁRA

3

TARTALOM

Lap

Szalai Béla: A szocializmus építésének meggyorsítása hazánkban .. 217

A. G. Zverjev: A Szovjetunió 1951. évi költségvetése 233

Fehér Lajos: Termelőszövetkezeti mozgalmunk fejlődése az 1950—1951-es évben 249

M. Paromov: A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésének formái és módszerei 264

Ajtai Miklós: Ötéves iparosítási tervünk munkaerő- és szakkáderkérdései 282

SZEMLE

Keszthelyi Máté: Árleszállítás a Szovjetunióban, áremelkedés a kapitalista államokban 294

N. Szergejeva: A Marshall-terv dicstelen vége 302

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

Aczél György: A szállítási (gazdasági) szerződések formáiról 308

IPARI SZEMLE

S. L. Rozenfeld: Az iparigazgatás tervjellege 313

MEZŐGAZDASÁGI SZEMLE

Matolcsi János: A Szovjetunió kolhozairól 321

KÖNYVSZEMLE

Szántó Rezső: Út a jövő felé 332

Új könyvek 336

Felelős szerkesztő:
Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest, VI., Sztálin-út 40.
Telefon: 314-920, 314-933

Kiadóhivatal: Budapest, V., Kossuth Lajos-tér 13—15.
Telefon: 115-472, 114-615

Előfizetési ára egy évre 144 forint
Postatakarékpénztári csekkszámla 999 302

*

Példányszám 12 500

Terjedelem 7½ magyarnyelvű és 2 orosznyelvű ív

*

Felelős kiadó: Richter László

16426.51. — Független-nyomda Budapest, VI., Eötvös-utca 12. — Felelős: Földi Vilmos

Szalai Béla

A szocializmus építésének meggyorsítása hazánkban

A Magyar Dolgozók Pártjának II. Kongresszusa, mely több évre megszabta népgazdaságunk fejlődésének útját és meghatározta feladatainkat, két egymással összefüggő döntő jelentőségű kérdésre irányította a Párt és az egész ország figyelmét: a falu szocialista átalakulásának meggyorsítására és az ötéves terv fölemelésével kapcsolatos feladatokra.

A Kongresszus határozata megállapította, hogy: „a Párt és az ország előtt álló döntő, stratégiai feladat: a mezőgazdaság szocialista átszervezésével népgazdaságunk kettős jellegének megszüntetése, népgazdaságunk egységes, szocialista alapjának megteremtése". Ennek figyelembevételével szabta meg a Kongresszus az ötéves terv fölemelt előirányzatait és határozta meg a népgazdaságunk szocialista építésének új feltételei mellett fölmerült problémák megoldásának módját.

Mi tette időszerűvé és szükségessé a mezőgazdaság szocialista fejlődésének meggyorsítását? Sztálin elvtárs 1929-ben a marxista agrárszakemberek konferenciáján mélyrehatóan elemzését adta annak a kérdésnek, hogy miért kell a szocializmust nemcsak az iparban, hanem a mezőgazdaságban is építeni. „Központosított szocialista nagyiparunk a bővített újratermelés marxista elmélete szerint fejlődik, mert terjedelmében évről-évre nő, akkumulál és hétmérföldes léptekkel halad előre. De népgazdaságunk nemcsak nagyiparból áll. Ellenkezőleg, népgazdaságunkban még mindig a kisparaszti gazdaság van túlsúlyban. Mondhatjuk-e, hogy kisparasztgazdaságunk a bővített újratermelés elve szerint fejlődik? Nem, nem mondhatjuk. Kisparasztgazdaságunk a maga tömegében nemcsak hogy nem valósítja meg minden évben a bővített újratermelést, hanem ellenkezőleg, arra sincs mindig módja, hogy az egyszerű újratermelést megvalósítsa. Lehet-e szocializált iparunkat gyorsított ütemben előrevinni, ha olyan mezőgazdasági alapunk van, mint amilyen a kisparasztgazdaság, amely nem képes a bővített újratermelésre és ráadásul olyan erő, mely közgazdaságunkban túlsúlyban van? Nem,

nem lehet. Lehet-e többé-kevésbbé hosszú időn át a Szovjethatalmat és a szocialista építést két különböző alapra fektetni — a legnagyobb üzemű és egyesített szocialista ipar alapjára és a legfelaprózottabb és legelmaradottabb kisárutermelő parasztgazdaság alapjára? Nem, nem lehet. Ennek valamikor az egész népgazdaság teljes felbomlásával kell végződnie. Hol van hát a kivezető út? A kivezető út az, hogy a mezőgazdaságot nagyüzemivé, akkumulálásra, bővített újratermelésre képessé kell tennünk és ilyen módon át kell alakítanunk a népgazdaság mezőgazdasági alapját."[1]

Saját tapasztalataink is meggyőzően igazolják Sztálin elvtárs tanításainak helyességét. Az ipar és a mezőgazdaság 1950. évi termelési eredményeinek összehasonlítása világos képet ad arról, hogyan nő a szakadék a szocialista nagyipar és a kisárutermelő mezőgazdaság termelőképessége között. 1950-ben gyáriparunk árutermelése 35 százalékkal volt nagyobb, mint a megelőző évben, ezzel szemben a mezőgazdaság árutermelése mindössze 4—5 százalékkal emelkedett egy esztendő alatt. Iparunkban tehát az árutermelés növekedésének üteme 7—8-szor akkora, mint a mezőgazdaságban.

Mezőgazdaságunkban ma még tudvalevően a kisárutermelő, kisparasztgazdaságok vannak túlsúlyban. Mezőgazdaságunk elmaradottságának és lassú fejlődésének alapvető oka a kisparasztgazdaságok szétszórtsága és az a tény, hogy ezek a gazdaságok nem képesek a gépi technika alkalmazására és a mezőgazdasági tudományok eredményeinek felhasználására.

A döntő részében kisárutermelő mezőgazdaság nem képes az ipar gyorsütemű fejlődése és népünk emelkedő életszínvonala által meghatározott szükségletek kielégítésére. A gyáripar dolgozóinak munkabéralapja 1950-ben 37,6 százalékkal, mintegy 3 milliárd forinttal emelkedett és ennek az összegnek jelentős részét élelmiszerek és más, mezőgazdaságból származó árucikkek vásárlására fordították. Ha a béralap 37,6 százalékos ugrásszerű emelkedésével szembeállítjuk a mezőgazdasági árutermelés mult évi 4—5 százalékos lassú fejlődését, akkor világosan láthatjuk, hogy népünk életszínvonalának emelkedése a mezőgazdasági termelésnek lényegesen gyorsabb ütemű emelkedését kívánja meg. Ez a munkásosztály érdeke, mert ezen az úton juthat az élelmiszerek nagyobb bőségéhez, de ez a dolgozó parasztság érdeke is, amely a mezőgazdasági termelés növekedésének elsősorban sajátmaga látja hasznát. Mult évi közellátási nehézségeinknek kétségkívül a mezőgazdasági árutermelés elégtelen emelkedése volt az egyik főoka. És közellátásunkat olyan ütemben tudjuk szilárd bázisra helyezni, amilyen ütemű falun a nagyüzemi gazdálkodás kiépítése, a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése.

A feszült nemzetközi helyzet is indokolttá teszi a szövetkezeti mozgalom gyorsabb ütemű fejlesztését. A kisárutermelő mezőgazdaság, amint közellátásunk tapasztalataiból látjuk — amellett, hogy lassan fejlődik — sok bizonytalanságot is rejt magában a városi lakosság ellátása tekintetében. Sztálin elvtárs a Hitler-fasizmuson ara-

[1] Sztálin. A Szovjetunió agrárpolitikájáról. 288. lap. Szikra 1949.

tott történelmi jelentőségű győzelem okait vizsgálva rámutatott arra, hogy a II. világháború idején a front és a hátország megfelelő ellátását a szükséges élelmiszerekkel semmiféle más mezőgazdaság nem lett volna képes biztosítani; ezt a feladatot csak a nagyüzemi szocialista szovjet mezőgazdaság volt képes megoldani.

Az imperialisták háborús propagandája és aknamunkája a Szovjetunióban ma már nem képes megzavarni a szocialista ipar és szocialista mezőgazdaság közti árucsereforgalmat. Ámde nálunk sajnos még számolni kell azzal, hogy az ellenséges propaganda a kisárutermelő parasztság bizonyos rétegeinek megtévesztésén keresztül meg tudja zavarni a szocialista ipar és a kisárutermelő mezőgazdaság közti kapcsolatokat. Ezt mutatják azok a példák, amelyeket Gerő elvtárs említett a kongresszuson: 1950 nyarán a parasztság éppen azokban a megyékben maradt el legnagyobb mértékben beszolgáltatási kötelezettségeinek teljesítésével, ahol az ellenséges propaganda hatására a vásárlási láz a legnagyobb volt.

A szocialista gazdaságnak törvénye a tervszerűség. Hatalmas lendítőereje ez népgazdaságunk fejlődésének. A szocialista gyáriparban következetesen tudjuk érvényesíteni a tervgazdaság követelményeit; itt a néhány ezer üzem egységes szempontok szerint való irányítása, terveik kidolgozása és összehangolása biztosítja az ipar megfelelő arányú és gyors fejlődését. De a falun jelenleg több mint egy millió gazdaság van. Ezeket a kis parasztgazdaságokat nagy számuknál és kisárutermelő jellegüknél fogva nem lehet egységes tervutasítással irányítani, de külön-külön gazdasági tervet számukra készíteni ugyancsak lehetetlen. Ebből következik, hogy a kisárutermelőgazdaságban a tervgazdaság követelményeit csak részben tudjuk érvényesíteni a tanácsok által készített megyei, járási, községi vetés- és egyéb tervek alapján, részben pedig tovább hat a kisárutermelés spontaneitása, aminek következtében a termelés nem mindig a belföldi fogyasztás és az export szükségletei által megkívánt összetételű. A tervgazdaság követelményeit csak nagyüzemi mezőgazdaságban lehet következetesen érvényesíteni.

Népgazdaságunk, elsősorban az ipar hatalmas munkaerőszükséglete is sürgeti a mezőgazdaság szocialista fejlődésének meggyorsítását. Csupán a mult esztendőben 232 000-rel emelkedett a foglalkoztatottak száma népgazdaságunkban. 1951-ben ennél is több, mintegy 250 000 új munkás és alkalmazott munkábaállítására van szükség a tervek teljesítéséhez. Az ipar munkaerőutánpótlásának egyik főforrása a mezőgazdaság. De a kisárutermelő mezőgazdaságban dolgozó parasztság nem képes ennek a szükégletnek ráeső részét kielégíteni, mert a termelékenység a kisparaszti gazdaságban rendkívül lassan emelkedik. Erre csak a nagyüzemi gazdálkodás útjára lépett parasztság képes, amely termelőszövetkezeteiben, modern mezőgazdasági gépek használatával pótolni tudja ipari munkássá váló tagjait.

Tudvalevően a mezőgazdaság egész sor iparág nyersanyagtermelője. Ezeknek az iparágaknak egészséges fejlődése csak akkor biztosítható, ha nyersanyagbázisuk megfelelően szélesedik, ha nyersanyaggal való ellátottságuk az emelkedő termelés mellett is biztosítva van. Amennyiben a mezőgazdasági termelés lassú fejlődése ezt nem teszi lehetővé, akkor a mezőgazdasági nyersanyagokra épített iparágakban a fejlődés ugyancsak lassú lesz. Nyilvánvalóan nem emelhetjük például a kenderfeldolgozó vagy a cukoripar termelését népünk gyorsan emelkedő életszínvonala és más iparágak fejlődése által megkívánt mértékben, ha a mezőgazdaság nem képes ezeket az iparágakat a megfelelő nyersanyagokkal ellátni. A mezőgazdasági nyersanyaggal dolgozó iparágak gyors fejlődését csak gyorsan fejlődő nagyüzemi mezőgazdaság képes biztosítani.

Miután sorravettük a falu szocialista fejlődésének meggyorsítását leginkább sürgető okokat, vizsgáljuk meg, melyek a legfőbb feltételei a fejlődés meggyorsításának, milyen mértékben vannak a gyorsabb fejlődés előfeltételei biztosítva hazánkban.

A termelőszövetkezeti mozgalom kibontakoztatásának, a mezőgazdaság szocialista átszervezésének alapvető feltétele, hogy a hatalom a dolgozó parasztsággal szövetséges munkásosztály kezében legyen. Városban és falun egyaránt csak a munkáshatalom akarja és tudja felépíteni a szocializmust. A proletárdiktatúra egyik fő funkciója az építőmunka szervezése, a szocializmus felépítése a népgazdaság minden ágában, nemcsak a városban, hanem a falun is. A dolgozó parasztsággal szövetséges munkásosztály állama már eddig is hatalmas segítséget adott a dolgozó parasztságnak a mezőgazdaság szocialista átalakításához és az ötéves terv fölemelt számai azt mutatják, hogy a fejlődés meggyorsításához még több segítséget ad mezőgazdasági gépekben, műtrágyában, nemesített vetőmagban, tenyészállatokban és sok más vonatkozásban. Gerő Ernő elvtárs iránymutató kongresszusi beszámolójában a következőket mondta: „A mintegy 80—85 milliárd forintra felemelni javasolt beruházási összegből 11 milliárd forintot tartunk szükségesnek beruházni mezőgazdaságunkba, szemben az ötéves tervtörvényben előírt 8 milliárd forinttal. Tehát azt javasoljuk, hogy a mezőgazdasági beruházások összegét körülbelül 40 százalékkal emeljük fel. A mezőgazdasági beruházásoknak ilyen jelentős felemelésére azért van szükség, hogy felszámolhassuk mezőgazdaságunk elmaradottságát, hogy elláthassuk mezőgazdaságunkat új, korszerű gépekkel, a többi között nagyteljesítőképességű lánctalpas szántótraktorokkal, univerzáltraktorokkal, kombájnokkal, tehergépkocsikkal, különféle ültető-, vető-, szedő- és rakodógépekkel, továbbá különféle műtrágyával, épületekkel, egyszóval mindennel, amit a korszerű, magasjövedelmezőségű, sok árut termelő nagyüzemű mezőgazdaság létrehozása megkövetel."

Hála a Párt helyes politikájának, saját gépiparunk fedezni tudja a gyorsabbütemű fejlődés miatt megnövekedett gépszükséglet zömét és hála a szovjet-magyar barátságnak, a Szovjetunió megadja mezőgazdasági gépiparunk fejlődéséhez a szükséges műszaki segítséget és rendelkezésünkre bocsátja a nálunk még nem gyártott gépeket.

De a munkásosztály segítsége nemcsak a mezőgazdaságnak gépekkel való ellátásában és más anyagi vonatkozású segítségben nyilvánul meg. A gépekkel együtt falura mennek a munkásosztály küldöttei, akik segítséget nyújtanak mind a termelés terén, mind a politikai munkában: a ma még elmaradottabb paraszti rétegek nevelésében, a szegényparasztok volt vérszívói, a kulákok ellen való harcban.

Az új kultúrotthonok, népkönyvtárak létesítése, a különféle mezőgazdasági szakiskolák és tanfolyamok szervezése, a dolgozó parasztság kultúrájának és műveltségének emelése ugyancsak fontos tényezői a termelőszövetkezeti mozgalom gyorsabbütemű fejlesztésének. A mezőgazdaság ellátása szakkáderekkel, elsősorban agronómusokkal, igen fontos feltétele a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésének. Egyes nagyterületű, esetenként 2—3000 holdas, vagy mégnagyobb termelőszövetkezetek vezetése agronómusok nélkül már eddig is hatalmas feladatokat rótt a tsz-ek vezetőségére. Mivel ezen a téren meglehetősen rosszul állunk, ezért az ötéves terv biztosítja, hogy a mezőgazdasági egyetemen és akadémián közel 6000, a mezőgazdasági technikumokban pedig mintegy 8200 szakkádert képezzenek ki a tervidőszakban.

A falu szocialista átalakításának előfeltételei között döntő a dolgozóparasztság politikai fejlettsége, magatartása a kollektív gazdálkodás, a termelőszövetkezeti mozgalom iránt. A mi dolgozó parasztságunk a felszabadulás óta hatalmas politikai fejlődésen ment keresztül és a szocialista gazdálkodásról alkotott véleménye, a termelőszövetkezetekhez való viszonya is lényegesen megváltozott. A Párt és a tömegszervezetek felvilágosító és nevelőmunkája hat év alatt a parasztságnak jelentős tömegeit győzte meg a kollektív gazdálkodás fölényéről a kisparaszti, kisárutermelő gazdasággal szemben. Azok a parasztok, akik a két parasztdelegáció tagjaiként 1949-ben és 50-ben a szocialista mezőgazdaság tanulmányozása céljából a Szovjetunióban jártak, saját szemükkel győződhettek meg arról, milyen hazug a reakció propagandája, milyen aljas rágalom volt mindaz, amit az ellenség ügynökei a kolhozról mondtak. Megláttak és amikor hazajöttek, beszámolóikban elmondták dolgozó paraszttársaiknak, hogy milyen hatalmas, soha nem látott eredmények születnek a kollektív, szocialista mezőgazdaságban és azt, hogy a Szovjetunióban milyen jól és boldogan élnek a kolhozok dolgozói. Az utolsó két évben már itthon is módjában állott parasztságunknak, hogy saját falujában, vagy járásában közvetlen tapasztalatokat szerezzen a szövetkezeti gazdálkodásról. A termelőszövetkezetek — bár sok közülük még kezdeti nehézségekkel küzd és nem egy tele van gyermekbetegséggel — máris kézzelfoghatóan bebizonyították a termelőszövetkezeti gazdálkodás fölényét. 1950-ben a termelőszövetkezetekben a katasztrális holdankénti búzatermés 5 százalékkal, a rozstermés 16 százalékkal volt magasabb az egyénileg dolgozó kisparasztok terméseredményeinél. De volt számos olyan termelőszövetkezet is, amelynek terméseredménye 20—30 százalékkal, vagy még nagyobb mértékben meghaladta a falujabeli egyénileg gazdálkodó kisparasztok terméseredményeit. A terméshozam, a föld jövedelmezőségének kérdése

pedig az a kérdés, ami legközvetlenebbül érdekli és elhatározásában leginkább befolyásolja dolgozó parasztságunkat. „Csakis abban az esetben — mondja Lenin — ha sikerül a föld társas, kollektív, szövetkezeti, artelben való megmunkálásának előnyeit a parasztnak a gyakorlatban bemutatni, csak ha sikerül a szövetkezeti artelgazdasággal a parasztnak segítséget nyújtani, csakis akkor fogja majd az államhatalmat kezében tartó munkásosztály a maga igazát a parasztnak valóban bebizonyítani, csakis akkor vonja majd valóban a maga oldalára a sokmilliós paraszttömeget szilárdan és igazán."[2] Ezért mondta Rákosi Mátyás elvtárs a Kongresszuson a következőket: „Amikor ősszel itt voltak Szovjetukrajnából a magyar kolhozisták, egyik legnagyobb meglepetésük a mi mezőgazdaságunk alacsony terméshozama volt. A terméshozamot csak úgy lehet emelni, ha a magyar mezőgazdaság rátér a modern, nagyüzemű gazdálkodásra, a nagy mezőgazdasági gépek használatára. Ezt a parasztság is kezdi felismerni és ezért vesz irányt a termelőszövetkezetekre."

A termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztésének és a termelőszövetkezetekben magasszínvonalú mezőgazdasági kultúra kialakításának előfeltétele, hogy jól vezetett, magas terméseredményű állami mezőgazdasági üzemeink legyenek. A nagyüzemi gazdálkodás fölényének gyakorlati példái — az állami mezőgazdasági üzemek kimagasló terméseredményei — szélesítik a dolgozó parasztság látókörét és közelebb hozzák őket a termelőszövetkezeti mozgalomhoz. Az állami gazdaságok bázisul szolgálnak tudományos kísérletezésekhez, nemesített vetőmagvak kitermeléséhez, új mezőgazdasági kultúrák meghonosításához, tenyészállatok kitenyésztéséhez és mindezzel segítik a termelőszövetkezeti mozgalmat. Ha betöltik ezt a szerepüket, akkor a mi állami gazdaságaink is — amelyeknek összterülete 570 000 hold — jelentős tényezők lesznek termelőszövetkezeti mozgalmunk fejlesztésében.

A termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztésében már ezideig is számottevő eredményeket értünk el. A csoportok, illetve önálló termelőszövetkezetek száma 1948 októbere óta, amikor az első hét termelőszövetkezeti csoportot engedélyezték, a következőképpen növekedett: 1949 júniusában 584, decemberében 1 367 csoport működött. 1950 júniusára a csoportok száma 1 798-ra emelkedett, december végén már 2 272 termelőszövetkezeti csoportot tartottak nyilván. 1951 március végén pedig a termelőszövetkezetek és csoportok száma már meghaladta a 4000-et. Az eddigi eredmények, az eddig szerzett tapasztalatok fontos feltételei annak, hogy meggyorsíthassuk a falu szocialista átalakítását. A termelőszövetkezeteknek közel 1 300 000 katasztrális holdnyi szántóföldje az állami gazdaságok szántóföldjével együtt országunk szántóterületének 19—20 százalékát képviseli. A Kongresszus felhívta a figyelmet az eddigi munka hiányosságaira és megmutatta a hibák kijavításának a módját, megszabta a soronkövetkező feladatokat.

Legfőbb feladatunk most — amint Rákosi Mátyás elvtárs zárszavában hangsúlyozta — a meglévő csoportok megerősítése. Jó munká-

[2] Lenin. Az agrárkérdésről. 573. lap. Szikra 1950.

val azt kell elérni, hogy az őszi termésbetakarításkor ne csak a régebbi, nagyobb tapasztalatokkal rendelkező szövetkezetek mutassanak fel nagy terméseredményeket, hanem már az újak is. Népköztársaságunk kormánya — amint tudjuk — augusztus 15-ig felfüggesztette az új csoportok megalakításának engedélyezését. Az illetékes járási és falusi párt-, tömegszervezeti-, állami- és szövetkezeti funkcionáriusoknak most tehát erejük javát a meglévő csoportokkal való foglalkozásra, azok segítésére és megszilárdítására kell fordítaniuk. Most még van idő és lehetőség arra, hogy a jó tavaszi munka eredményeként a tél folyamán alakult termelőszövetkezeti csoportok is magas terméseredményeket érjenek el. Természetesen a meglévő csoportok fokozott támogatása mellett, tovább kell folytatni a kisparaszti gazdaságok fejlesztését, segítését és az egyénileg dolgozó parasztoknak szívós és türelmes meggyőzését a termelőszövetkezeti mozgalomhoz való csatlakozás helyességéről. Uj csoportokat nem lehet alakítani augusztus közepéig, de a meglévő csoportokba továbbra is be lehet lépni és új csoportok alakításához előkészítőbizottságokat lehet szervezni. Azok a pártszervezetek és tömegszervezetek végeznek jó munkát, amelyek a nyári munkaidő alatt már politikailag előkészítik az őszi fejlesztést, úgy hogy üteme az eddigihez képest fokozódjék.

A Kongresszuson Rákosi elvtárs ismét nyomatékosan felhívta a figyelmet a szövetkezetek szervezésében az önkéntességi elv szigorú megtartásának fontosságára és megmagyarázta, hogy helyesebb, ha a túlságosan töprengő, kétségekkel teli parasztok a termelőszövetkezeteken kívül győződnek meg a termelőszövetkezetek helyességéről, mert ha az ilyenek bemennek a tsz-be „a kákán is csomót keresnek". A Kongresszus határozata útmutatást ad a termelőszövetkezetek alapvető kérdéseiben: a különböző szövetkezeti típusok értékelésére, a földjáradék, a háztáji gazdaság kérdésében. „A dolgozó parasztoknak, köztük a középparasztoknak különféle eszközökkel meg kell könnyíteni a termelőszövetkezetekbe való tömörülést, így a jelenleg legfejlettebb, harmadik típusú termelőszövetkezetek mellett lehetővé kell tenni az egyes és kettes típusú szövetkezetek alakítását, biztosítani kell a bevitt föld után földjáradék fizetését, a beadott állatok árának megtérítését egy év alatt a törvényes előírások szerint, a háztáji gazdaságról, a személyes tulajdonban maradó állatokról szóló törvényes rendelkezések szigorú betartását".

Az éberség fokozása elengedhetetlen követelménye a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztésének. A termelőszövetkezeti mozgalom megindulásakor a kulákság főmódszere a tsz-eknek kívülről való támadása, befeketítése, rágalmazása — elszigetelése volt. A falu szocialista átalakításának meggyorsulása nyomán a kulákság taktikát változtat és a termelőszövetkezetek ellen való harc főmódszerének a tsz-ekbe való beépülést és a csoportokon belüli kártevést választja. Igy volt ez a kollektivizálás elején a Szovjetunióban is, de Túrkeve és Karcag példái is ezt mutatják.

A Kongresszus döntő feladatának jelölte meg a falusi pártszervezetek és tanácsok megerősítését és a kommunista parasztok közt a

kommunista példamutatás fokozott kifejlesztését. A termelőszövetkezeti mozgalomban eddig is élenjártak a kommunisták. A tsz-ekbe való belépés kérdésében eddig még ingadozó párt- és tömegszervezeti vezetők belépése a csoportokba nagy lendületet fog adni a mozgalom fejlődésének, mert erkölcsi erőt ad számukra a fokozott nevelő és felvilágosító munkához, a tsz-ek melletti meggyőzőbb agitációhoz és példamutatásuk még több dolgozó parasztot magával ragad majd.

A tanácsok megerősítése biztosítja majd a dolgozók széles tömegeinek fokozott részvételét a közügyek intézésében, az egyes helyeken tapasztalható ellenséges befolyás leküzdését, a nép kulturális felemelkedését, a falu szocialista átalakításának elősegítését és meggyorsítását.

A mezőgazdaság szocialista átszervezésének döntő stratégiai feladatként való meghatározása mellett a kongresszus másik főkérdése az ötéves terv előirányzatainak fölemelése volt.

A terv eredeti előirányzatai sem voltak alacsonyak. Az ipari termelésnek eredetileg előírt 86.4 százalékos emelkedése 5 év alatt megvalósíthatatlan álom bármely tőkés ország számára. A legnagyobb imperialista ragadozó, az USA, melynek gazdasági sikereiről nagy csodálattal és irígységgel beszél az egész tőkés világ, 1929—1949-ig, tehát húsz év alatt 60 százalékkal emelte ipari termelését. Anglia ipari termelése ugyanez idő alatt 42 százalékkal nőtt, Franciaországé 10 százalékkal csökkent. Mi tehát az eredeti terv szerint iparunkat nyolcszor olyan ütemben kívántuk fejleszteni, mint amilyen ütemű az angol ipar fejlődése az elmúlt húsz évben volt. Nem csoda tehát, hogy egyes kapitalista ujságok eredeti ötéves tervünket is megvalósíthatatlannak, utópiának nyilvánították. Ellenségeink abban reménykedtek, hogy az ötéves tervet nem leszünk képesek megvalósítani. És ime, a kapitalisták által megvalósíthatatlannak ítélt terv első évének eredményei éppen az ellenkezőjét mutatták annak, ami ellenségeink kedvére való lett volna. 1950-ben az ipari termelés 35,1 százalékkal emelkedett, ami 40 százaléka az öt évre előirányzott emelkedésnek. Az iparban a termelékenység húsz százalékkal növekedett, ez ugyancsak 40 százaléka a terv ötéves előirányzatának. Építőiparunk 116 százalékkal termelt többet a mult évben, mint 1949-ben, közlekedésünk lépést tartott iparunk fejlődésével és 19,2 százalékkal nagyobb áruforgalmat bonyolított le 1950-ben, mint a megelőző évben. Volt fejlődés a mezőgazdaság területén is, de nem olyan mértékű, ami számunkra kielégítőnek volna mondható. A döntően kisárutermelő, kisparaszti mezőgazdaság fejlődése nem tud lépést tartani népgazdaságunk többi ágaival, elsősorban a szocialista nagyiparral.

Ötéves népgazdasági tervünk első évének eredményei megmutatták, hogy ötéves tervünk rövidebb idő alatt lesz teljesíthető.

Gerő elvtárs kongresszusi beszámolójában az 1950. évi gazdasági eredményeink ismertetése után megállapította: „Népgazdaságunk fejlődésének meggyorsulása azt jelenti, hogy az ötéves tervről szóló törvényben kijelölt feladatokat az ipar és közlekedés terén mintegy három, három és fél év alatt meg tudjuk valósítani és ha behozzuk a mezőgazdaságunk fejlődésében mutatkozó elmaradást, akkor min-

den lehetőségünk megvan arra, hogy az ötéves tervtörvényben előírt összes feladatokat, tehát egész ötéves tervünket négy év alatt, vagy ennél is rövidebb idő alatt megvalósítsuk." Számos hozzászóló támasztotta alá Gerő elvtárs megállapítását és a Kongresszus hatalmas lelkesedéssel lényegesen fölemelte az ötéves terv előirányzatait.

Ha vizsgálat tárgyává tesszük azt a kérdést, hogy milyen tényezők közreműködésének köszönhetők az 1950. évi jelentős gazdasági sikereink és milyen tényezők jelenléte teszi lehetővé a fölemelt ötéves terv teljesítését, akkor sikereinknek három fő összetevőjére kell rámutatnunk.

Népgazdaságunk nagy részében megszünt a kizsákmányolás, a termelési eszközök döntő része a nép államának tulajdonában van. „Iparunk, a kisipar kivételével a szocialista állam kezében van. A közlekedés, a nagykereskedelem, a bankszervezet 100 százalékig a szocialista szektorhoz tartozik. A kiskereskedelem 70 százalékát is a szocialista kereskedelmi szervezetek bonyolítják le. A mezőgazdaságban is megindult a szocializmus építése" — állapította meg Rákosi Mátyás elvtárs kongresszusi beszédében. Népgazdaságunkban már döntő mértékben a szocialista gazdasági törvények érvényesülnek. Ezek a törvények nem elemi erőkként, nem spontán módon hatnak, hanem a Párt tudatosan alkalmazza őket a népgazdaság gyorsabbütemű fejlesztése érdekében. A szocialista gazdaságnak törvénye a tervgazdálkodás, a kapitalista anarchia kiküszöbölése. A tervgazdálkodás következtében nálunk megszüntek a kapitalista gazdálkodástól elválaszthatatlan válságok, a tömeges munkanélküliség és nyomor. A termelés tervezése nálunk a társadalom egyre növekvő szükségleteinek kielégítését szolgálja. A szocialista bővített újratermelés törvényének tudatos alkalmazása biztosítja a termelőerőknek és a termelt javak mennyiségének folytonos növekedését. A szocialista bővített újratermelés törvénye alapján az ötéves terv első évében közel olyan összegű beruházásokat hajtottunk végre, mint a hároméves terv egész ideje alatt. A szocialista jellegű iparosítás törvényének érvényesülése biztosítja a gyorsütemű iparosítást és az ipar fejlesztésében a megfelelő arányok betartását, a nehézipar fokozott fejlesztését. 1925-től 1935-ig a Horthy-fasizmus 10 százalékkal növelte az ipar termelését, s a könnyűiparét ezen belül is nagyobb mértékben, mint a nehéziparét. 1950-ben három és félszer annyit növekedett az ipari termelés egy év alatt, mint a Horthy-fasizmus idején tíz év alatt és bár a nehéz- és könnyűipar fejlődésének aránya még korántsem mondható kedvezőnek, mégis a nehézipar 36 százalékos növekedése már 2%-kal meghaladta a könnyűiparét. Érvényesülnek népgazdaságunkban a szocialista gazdaság többi törvényszerűségei is: a népgazdaság belső tartalékainak állandó mozgósítása, az önköltség szakadatlan csökkentése, a termelékenység folytonos emelkedése. A munkanélküliség felszámolása, amely népi demokráciánk egyik legnagyobb vívmányaként országunkban már megtörtént, szintén a szocialista gazdaság törvényszerűsége. Megkezdődött a város és falu közti ellentét fokozatos felszámolása és biztosítva van az életszínvonal állandó emelkedése, ami ugyancsak a szocialista gazdálkodás alapvető törvényei közé tartozik.

Eredményeink másik fontos összetevője az a *népi egység*, amiről Rákosi Mátyás elvtárs a kongresszuson, mint belső helyzetünk legfőbb jellemzőjéről beszélt. Dolgozó népünk a felszabadulás óta eltelt hat esztendőben közvetlen tapasztalatokból tanulta meg becsülni és zeretni minden eddigi győzelmünk szervezőjét és további fölemelkedésünk biztos zálogát — a Magyar Dolgozók Pártját. Ma már egész dolgozó népünk egységesen támogatja a Pártot a külpolitikában: a béke kérdésében, a Szovjetunióval, a népi demokráciákkal való baráti jóviszony kérdésében és a belpolitikában: a szocializmus építésében, az ötéves terv végrehajtásában. A munkásosztály, amely a nemzet vezető osztálya és a nemzeti egység kovácsa, példamutatóan előljár a hazafias feladatok megvalósításában, a szocialista áldozatvállalásban. A munkaverseny és a Sztahánov-mozgalom — amely a munkásosztálynak a szocialista munka iránti gyökeresen megváltozott magatartását tükrözi vissza — a koreai-héten már huzamosabb ideig állandósította a korábban egy-egy napon elért kimagasló eredményeket. Az elmúlt évben elért eredményeinkben része van értelmiségünk, különösen a műszaki értelmiség jó munkájának is.

Az 1950. évi gazdasági sikereknek fontos tényezője a Szovjetunió önzetlen és egyre fokozódó baráti segítsége és a népi demokráciákkal való baráti együttműködés. Az imperialisták a számunkra szükséges nyersanyagok és gépek szállításának megtagadásával zavarokat okozhatnának gazdaságunkban, ha nem állna mellettünk a hatalmas Szovjetunió, mely nemcsak a legszükségesebb nyersanyagokat, többek között vasércet, nyersvasat, pamutot szállít iparunknak, hanem ezentúl szállít nekünk hazánkban sohasem gyártott modern gépeket is, átadja a modern gyárak s a legújabb típusú gépek terveit, hatalmas műszaki és gazdasági tapasztalatait. Csakis a Szovjetunió baráti segítségével vagyunk képesek megvalósítani az olyan hatalmas arányú beruházásokat, mint a Dunai Vasmű és a Budapesti Földalatti Vasút, amelyek nemzetünk büszkeségei lesznek. A Szovjetuniónak az élet minden területén megnyilvánuló segítsége meggyorsítja fejlődésünket. A Szovjetunió gazdag tapasztalatainak felhasználása sok esetben megkímél bennünket attól, hogy az ipar és mezőgazdaság fejlesztésében fölmerülő új problémák megoldásakor drága tandíjakat fizessünk.

Az ötéves terv eredeti előirányzataihoz való ragaszkodás népünk számára a fejlődés mai fokán már alacsony, könnyen túlteljesíthető, jelentősebb erőfeszítéseket nem igénylő feladatokat, a laza tervek rendszeresítését jelentette volna. Viszont a feszült nemzetközi helyzet, országunk függetlenségének védelme, a döntő stratégiai feladat: mezőgazdaságunk szocialista átszervezése, a szocialista iparosítás meggyorsítása országunkban, boldog szocialista jövőnk közelebbhozása — mindez *feszített terveket*, erőfeszítésekre ösztönző nagy feladatok előírását követeli meg. Hogy nem laza terveket és könnyen teljesíthető feladatokat, hanem feszített tervek által megszabott nagy feladatokat kell a dolgozó nép elé állítani, azt Sztálin elvtárs világosan kifejtette 1928-ban az SzK(b)P Központi Bizottságának plénumán:

„Kérdezhetnék, szükségünk van-e egyáltalán ilyen erősen feszített tervekre? Nem lehetünk-e meg ilyen feszítettség nélkül? Vajjon nem lehetne-e a munkát lassúbb ütemben, „nyugodtabb" légkörben folytatni? Nem azzal magyarázható-e az iparfejlesztésnek általunk vett gyors üteme, hogy a Politikai Irodának és a Népbiztosok Tanácsának tagjai nyughatatlan jellemű emberek?

Természetesen nem! A Politikai Irodában és a Népbiztosok Tanácsában józan és nyugodt emberek ülnek. Persze elvont értelemben, a külső és belső helyzettől elvonatkoztatva, lassúbb ütemben is folytathatnók a munkát. Csakhogy, először is, nem lehet figyelmen kívül hagyni a külső és belső helyzetet, másodszor pedig, ha a bennünket környező helyzetből indulunk ki, akkor lehetetlen el nem ismernünk, hogy éppen ez a helyzet parancsolja nekünk iparunk fejlesztésének gyors ütemét."[3]

Az ötéves terv első évének eredményei nemcsak azt mutatták meg, hogy lehetséges a terv előirányzatainak fölemelése, hanem arra is rámutattak, hogy vannak olyan aránytalanságok népgazdaságunkban, amelyeket a további egészséges gazdasági fejlődés érdekében feltétlenül ki kell küszöbölni. Az egyik aránytalanság a szocialista nagyipar és a kisárutermelő mezőgazdaság között mutatkozik. A másik az iparon belül az alapanyagok termelése és a feldolgozóipar között.

1950-ben és az azt megelőző években az alapanyagok termelése, elsősorban a szén, vasérc, nyersvas, acél, hengereltáru és villamosenergiatermelés lassúbb ütemben fejlődött, mint a feldolgozó iparágak termelése. Amíg például a gépgyártás 1950-ben 42 százalékkal növekedett, addig a gépgyártás fő alapanyaga a hengereltacéltermelés csupán 10 százalékkal emelkedett. A széntermelés mult évi 12 százalékos emelkedése is csak szűkösen elégítette ki az igényeket, és ezt a növekedést is csak a Pártnak és a kormánynak az év második felében tett rendkívüli intézkedései eredményezték. Az alapanyagok termelése terén való lemaradás azzal az állandó veszéllyel jár, hogy évközben a feldolgozó iparban bekövetkező tervtúlteljesítés esetén, ha az alapanyagtermelésben ugyanakkor nincs tervtúlteljesítés, a megfelelő tartalékok hiányában nem tudjuk az anyagszükségleteket fedezni. Ha a fennálló aránytalanságon nem változtatnánk, az alapanyagtermelés elmaradása végső soron a feldolgozó iparágak fejlődését tartaná vissza.

A harmadik aránytalanság a béralap és az árukészletek között mutatkozott. Gerő elvtárs kongresszusi beszámolójában rámutatott arra, hogy a munkabéralap emelkedése nagyobb volt a tervezettnél, az árualapot viszont nem tudtuk ennek megfelelően emelni, s részben ez vezetett az áruhiány egyes jelenségeihez. Szerepet játszott az áruhiány előidézésében az ellenség aknamunkája, a pánikkeltés, egyes cikkeknek az osztályellenség által való szervezett felvásárlása és egyes állami szervek tapasztalatlansága is. Közellátási nehézségeink leküzdése érdekében keményen le kell csapni az ellenségre, meg kell javítani az illetékes állami szervek

[3] Sztálin Művei. 11. kötet. 267—268. lap. Szikra 1950.

munkáját és összhangba kell hozni az árualapot a lakosság vásárlási alapjával.

Az aránytalanságok kiküszöbölése csakis a terv eredeti előirányzatának felemelése mellett lehetséges.

Fölemelt ötéves tervünk alapvető célkitűzése az iparosítás meggyorsítása. „Ötéves népgazdasági tervünket olymódon kell átdolgozni — mondta Gerő elvtárs kongresszusi beszámolójában — hogy meggyorsítsuk országunk iparosítását, vagyis mindenekelőtt a nehézipar, az ipari alapanyagok, a villamosenergia és a gépgyártás és általában a termelőeszközöket előállító iparágak fejlődését... Csak ilyen módon tudjuk leginkább fokozni könnyűiparunk termelését, kielégíteni a mostaninál sokkal nagyobb mértékben népünk gyorsan növekvő sokféle szükségleteit, hatalmasan emelni munkásosztályunk, dolgozó parasztságunk, egész népünk kulturális színvonalát."

Az eredeti terv 86,4 százalékkal akarta emelni öt év alatt az ipar termelését, a fölemelt terv az iparnak legalább 200 százalékos emelkedését írja elő. A nehézipar termelésének 104,3 százalék helyett legalább 280 százalékkal kell emelkednie, a könnyűiparénak pedig 72,9 százalék helyett legalább 145 százalékkal.

Az iparosítás meggyorsítása kifejezésre jut a mezőgazdasági és ipari termelés értékének összehasonlításában is. 1938-ban az ipari és mezőgazdasági termelés értékének aránya körülbelül 53 : 47 volt, 1954-re ez az arány méginkább az ipar felé tolódik és körülbelül 80 : 20 lesz. Az alapanyagtermelést emelte föl az új ötéves terv a legnagyobb mértékben. Az acélgyártás 2 200 000 tonnát ér majd el az ötéves terv utolsó évében, az eredetileg előirányzott 1 600 000 tonnával és a háború előtti 650 000 tonnás termeléssel szemben. Vagyis 1954-ben már az 1938-ban termelt acélmennyiségnek három és félszeresét termeljük. Széntermelésünk a tervezett 18,5 millió tonna helyett 27,5 millió lesz 1954-ben. Villamosenergiatermelésünk 4,2 milliárd kilowattóráról 6—6,5 milliárd kilowattórára emelkedik. Az ötéves terv új előirányzatai tehát kiküszöbölik az alapanyagok és a feldolgozóipar termelése közötti aránytalanságokat.

A beruházási számok változása a következőképpen mutatja a fokozottütemű iparosítást: az eredeti tervbe beállított 50,9 milliárd helyett öt év alatt 80—85 milliárd forintra emelkedik beruházásaink összege. Ebből az egész iparba 40 milliárdot (emelkedés az eredeti terv előirányzatával szemben 90 százalék), a nehéziparba 37—38 milliárdot ruházunk be (emelkedés az eredeti terv előirányzatával szemben 100 százalék).

Ezek a hatalmas beruházások iparunk technikai színvonalát is gyors ütemben emelik. Az ipar műszaki fejlesztése elsősorban a nehéz fizikai munkával járó nagy munkaigényű termelési folyamatok gépesítését biztosítja. Így a fejtés gépesítése a szénbányászatban az 1950. évi 0,29 százalékról 1954-re mintegy 75 százalékra emelkedik, vagyis az ötéves terv végén az összes termelt szénmennyiségnek ¾ részét géppel fejtik majd. A gyorsforgácsoló gépek részaránya az összes forgácsoló gépekhez képest háromszorosára emelkedik a szerszámgépgyártásban, (a mai 15 százalékról mintegy 45 százalékra).

A magasépítésben a gépi erővel kevert betonmennyiség az összes termelt betonnak 40 százalékáról kb. 90 százalékára emelkedik. A mélyépítésben a nagy teljesítményű földmunkagépek által végzett földmunka aránya az összes földmunkák 28 százalékáról kb. 70 százalékára nő.

A munka termelékenysége az iparban az eredetileg tervezett 50 százalék helyett 90—100 százalékkal emelkedik, amit egyrészt a munkásosztály technikai kultúrájának emelkedése, a munkaverseny és a Sztahánov-mozgalom fejlődése, másrészt az ipar technikai színvonalának a hatalmas beruházások nyomán bekövetkező emelkedése, s végül a jobb vezetés, a termelés jobb megszervezése biztosít.

Az önköltségcsökkentés 25 százalékos előirányzata nem változik meg a módosított ötéves tervben. Az ötéves tervről szóló törvény előírja, hogy öt év alatt az iparban 480 000 új munkást és alkalmazottat kell munkába állítani. De már az ötéves terv első évében teljesítettük az előirányzatnak csaknem felét. A fölemelt ötéves terv 600—650 000 munkás és alkalmazott munkába állítását irányozza elő.

Fölemelt ötéves tervünk előirányzatai visszatükrözik a Kongresszus által megjelölt döntő stratégiai feladatot, a mezőgazdaság szocialista átszervezésének feladatát. A mezőgazdasági termelés az eredeti tervben előirányzott 42 százalékos emelkedés helyett 50—55 százalékkal fog emelkedni. A mezőgazdasági beruházások is lényegesen emelkednek, 8 milliárd helyett 11 milliárd esik az összes beruházásokból a mezőgazdaságra. De a faluban kulturális, szociális és közlekedési vonalon beruházott összegek még jelentősen emelik ezt a számot. A mezőgazdasági beruházások döntő része gépi beruházás lesz. Nagyban megerősödik az a technikai bázis, amelyen a mezőgazdaság szocialista átalakítása történik. Az eredetileg tervezett 22 000 traktor helyett 26—28 000-et kap öt év alatt a mezőgazdaság. Hogy a növénytermelés területén milyen hatalmas változások következnek be öt év alatt és hogy az ipar hogyan segíti elő a mezőgazdaság fejlődését, azt jól mutatják a mezőgazdaság műtrágya ellátásának számai: amíg 1939-ben 6 kilogramm, 1949-ben pedig 12 kilogramm műtrágya jutott egy katasztrális holdra, addig 1954-ben már 73 kilogramm műtrágyát használhatunk fel holdanként.

Ötéves tervünk előirányzatainak fölemelésekor szem előtt kellett tartani, hogy a feszült nemzetközi helyzetben, az imperialisták esztelen háborús készülődése idején, alapvető feladat országunk erejének, honvédelmi felkészültségének növelése, szeretett hazánk függetlenségének és népünk szabadságának fokozott biztosítása. Farkas Mihály elvtárs iránymutató kongresszusi felszólalásában a következőket mondta: „Tudatában kell lennünk annak, hogy nálunk a munkásosztály, a dolgozó nép a hatalom birtokosa, az ország gazdája. Felel ezért az országért, felel határainak sérthetetlenségéért és felel nemzete függetlenségének megóvásáért, ezért kötelessége a hatalomrajutott munkásosztálynak, dolgozó népünknek a szocializmus építésével párhuzamosan — különösen a jelenlegi nemzetközi helyzetben — a honvédelemről való fokozott gondoskodás is. Tehát a béke megvédése

és a honvédelemről való gondoskodás elválaszthatatlanok egymástól, kiegészítik egymást. Nem tudnánk a békét eredményesen megvédeni, ha elhanyagolnánk a honvédelmet."

Az ötéves terv új előirányzatai meggyorsítják népünk anyagi és kulturális fölemelkedésének ütemét, az eredetileg tervezettnél nagyobb mértékben emelik dolgozó népünk életszínvonalát. A Kongresszus határozata kimondja, hogy „A dolgozó nép életszínvonalának öt év alatt az eredetileg tervezett 35 százalék helyett legalább 50 százalékkal kell emelkednie." Hogy mi van e számok mögött, arról sok mindent mondott Gerő elvtárs beszámolója: „Az életszínvonalnak másfélszeresére való emelkedése elsősorban abban jut kifejezésre, hogy lényegesen megnövekszik az egy főre jutó legkülönfélébb közszükségleti cikkek fogyasztása úgy 1949-hez, mint 1950-hez képest. Igy például az 1950. évi fogyasztáshoz viszonyítva az egy főre jutó átlagos fogyasztás 1954-re tejben 45 százalékkal, cukorban 30—35 százalékkal, zsírban 25 százalékkal, cipőben 50—60 százalékkal lesz magasabb. Az egy főre jutó könyvfogyasztás ugyanez idő alatt a kétszeresére emelkedik."

Hatalmas mértékben fog fejlődni hazánkban az új ötéves terv eredményeként a szociális biztosítás és népegészségügy. A biztosítottak száma az 1949. évi 3,3 millió főről 1954-re 6,7 millióra emelkedik, ami azt jelenti, hogy országunk lakosságának 70 százaléka fogja élvezni a szociális biztosítás előnyeit. A biztosítottak jó ellátása érdekében a rendelőintézetek befogadóképességét csaknem megkétszerezzük. Üzemi mosdókra, zuhanyozókra, öltözőkre és egyéb üzemegészségügyi létesítményekre 400 millió forint beruházást irányoz elő a terv az üzemi dolgozók jó egészségügyi viszonyainak biztosítása érdekében. A mezőgazdasági lakosság egészségügyi viszonyainak megjavítására 350—360 új falusi orvosi rendelőintézetet építünk. Az eredetileg tervezett 180 000 helyett 220 000 lakás építését írja elő az ötéves terv, amiből tíz Pécsnek megfelelő nagyságú várost lehetne építeni. Kulturális fölemelkedésünk ütemének meggyorsítására jellemző, hogy fölemelt ötéves tervünk egyetemek és főiskolák, technikumok és egyéb középiskolák létesítésére és fejlesztésére 1,7 milliárd forintot irányoz elő, többszörösét az ötéves terv eredeti előirányzatának. Építünk négy új műegyetemet, Gödöllőn mezőgazdasági egyetemet. Tudományos kutatásokra ugyancsak 1,7 milliárd forintot szán a terv. Több mint 2000 kultúrotthont építünk az ötéves terv idején, amelynek többsége falura jut. A mind szélesebben kibontakozó kultúrforradalom a termelési viszonyoknak döntő módon való megváltozása után magát az embert változtatja meg. Népünk soraiból mind többen és többen mindennapi kenyérnek tartják a tanulást és fokozatosan egész dolgozó népünk átformálódik, levetkőzi a kapitalizmusból hozott káros maradiságot. Országos méretekben gondolkodó, hazafias, önfeláldozó és a társadalmi érdekeket mindig szem előtt tartó, messzetekintő művelt emberek formálódnak.

A falusi lakosság számára hatalmas segítséget jelent az úthálózat fejlesztési programmjának végrehajtása. Öt év alatt 2600 km utat építünk, ami megfelel a budapest—debreceni út 12-szeresének. Nem lesz az országban egyetlen község sem, amely a fölemelt ötéves terv-

ből ne kapna valamit. De nem lesz az országnak egyetlen dolgozója sem, aki közvetlen formában ne érezné, hogy a fölemelt ötéves terv a dolgozó nép terve, melyben alapvető szempontként érvényesül a szocialista gazdaság törvénye: a dolgozó nép életszínvonalának állandó emelése.

A nemzeti jövedelem számai is kifejezően mutatják, hogy az ötéves terv fölemelésével meggyorsítjuk a szocializmus építését. Az eredeti terv a nemzeti jövedelemnek 63 százalékos emelkedését irányozta elő öt évre, az átdolgozott terv a fejlődés ütemét ennek duplájára tervezi és a nemzeti jövedelemnek 120—140 százalékos emelkedésével számol öt év alatt. Az ipar részesedése az átdolgozott terv szerint az 1949. évi 51 százalékról 64—65 százalékra nő. A tőkés szektor részesedése a nemzeti jövedelem termeléséből az 1949. évi 20 százalékról 1950-ben 9 százalékra csökkent, az ötéves terv végére pedig 1—2 százalékra zsugorodik össze. Ezzel lényegében megszűnik hazánkban annak a lehetősége, hogy ember az embert kizsákmányolja.

A fölemelt ötéves terv nagy céljainak végrehajtása nem lesz könnyű feladat. Gerő elvtárs útmutató kongresszusi beszámolójában olyan új feltételek megteremtését jelölte meg, melyek nélkül a terv végrehajtása nem biztosítható. Ezek az új föltételek a következők:

1. Szervezett, tervszerű munkaerőgazdálkodás kiépítése, ami a munkaerő szervezett toborzását és tervszerű elosztását jelenti. Továbbá a szakmunkásképzés kiszélesítése és megjavítása.

2. Szocialista munkabérrendszer kiépítése, a kettős bérrendszer megszüntetése, az egyenlősdi minden maradványának felszámolása, üzemi törzsgárdák kialakítása.

3. A műszaki és gazdasági káderek kérdése. Öt-hat év alatt a munkásosztály saját műszaki és gazdasági értelmiségének kialakítása, a régi műszaki értelmiség szakképzettségének emelése.

4. A gazdaság, az üzemek vezetésének megjavítása. Felelős egyszemélyi vezetés biztosítása, önálló elszámolási egységek kialakítása, kötelező erejű gyártási előírások kidolgozása.

5. Az ellenőrzés munkájának biztosítása. Az ellenőrzés hiányosságainak kijavítása, a dolgozók fokozottabb bevonása az ellenőrzésbe.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése, az ötéves terv fölemelt előirányzatainak végrehajtása megkívánja egész népünk mozgósítását és a nagy célok eléréséért végzett még lelkesebb munkáját. „A dolgok úgyis jól mennek, minek ide külön erőmegfeszítés, áldozatvállalás, az éberség, az osztályharc fokozása?! Ez a hang minden helyzetben veszedelmes, de különösen veszedelmes most, amikor élesedik az osztályharc... Tisztában kell lennünk azzal, hogy az elaprózott, több mint egymillió gazdaságban élő falu szocialista építése nehezebb, bonyolultabb és hosszabb feladat lesz, mint az, amit a néhányszáz, vagy legföljebb 2—3000 nagy- és középüzem államosításával és a szocialista építésbe való beállításával végeztünk" — mondotta Rákosi elvtárs a Pártkongresszuson és külön kiemelte a kommunistákkal szemben felállítandó magas követelményeket.

„Fokoznunk kell Pártunk elméleti színvonalát, fegyelmét, a példamutatást, az áldozatkészséget, a bátor elszántságot. Hadat kell üzennünk a megalkuvás, a gyáva magatartás minden megnyilvánulásának! Ennek a szellemnek a megerősítése és felszítása kongresszusunk egyik főfeladata. Ez a szellem jövendő sikereink és győzelmeink legbiztosabb záloga."

Figyelembe kell venni azt, hogy az ötéves tervben nem azonnal gyümölcsözik minden erőfeszítésünk. Azok a hatalmas építkezések, amelyeket az új előirányzatok szerint tervezünk, elsősorban a bányászatban, a kohászatban és a villamosenergiaiparban, sok esetben 3—4 évig készülnek és ezalatt az idő alatt nem jövedelmeznek. A nemzetközi helyzet és egész belső helyzetünk fokozott áldozatokat követel. A szocializmus építésének meggyorsítása: nagyobb helytállást és fegyelmet, több erőfeszítést a munkában, megköveteli a nagyobb takarékosságot, a fényűzés kiküszöbölését a közéletben és magánéletben. Ezeket az áldozatokat meg kell hozni mert a szocializmust csak ilyen áldozatok árán lehet fölépíteni. A pazarlás, bármilyen téren történikis, végsősoron gazdasági fejlődésünket hátráltatja, fölemelkedésünk ütemét lassítja. Különöen a nyersanyagok pazarlása terén van ez így, amely területen az iparvezetés és az üzemi dolgozók közös ügyévé és döntő feladatává kell válnia a hiányanyagokkal, nehezen beszerezhető importanyagokkal való nagyobb takarékosságnak és az anyagok pótlásának, helyettesítésének.

★

Az ötéves terv megvalósítása harci kérdés. Az ellenséges osztályok erői meggyöngültek ugyan, a népgazdaságból fokozatosan kiszorítjuk őket, gazdasági bázisuk mindinkább összezsugorodik, de ez nem az osztályharc lanyhulását vonja maga után, hanem ellenkezőleg az osztályellenség ellenállásának megnövekedését és még elkeseredettebbé válását. Megnyilvánul ez a legkülönfélébb formában: háborús pánik terjesztésében, hiánycikkek felvásárlásában, sorbanállás szervezésében, a terv végrehajtásának akadályozásában, tervlazításban, a beruházások szétaprózásában és befagyasztásában és sok másban. Ezért a fölemelt ötéves terv végrehajtása az osztályharc kérdése, elsősorban a dolgozó tömegek éberségének és aktivitásának kérdése. De a proletárdiktatúrában, az osztályharc mai körülményei között az osztályellenség ellen való harc eredményei nagy mértékben függnek a népi demokrácia államának szilárdságától. És amilyen mértékben megszilárdul és erősödik a népi demokrácia állama, olyan mértékben tudja a dolgozók aktív támogatásával az osztályellenséget visszaverni és az ötéves terv győzelmét az ellenséggel szemben biztosítani. A népi demokrácia állama további megerősödésének legfőbb alapja és biztosítéka a Párt fejlődése és erősödése, valamint a munkás-paraszt szövetség további elmélyülése. A legutóbbi Pártkongresszus, amelyen ragyogóan nyilvánult meg a Párt egysége és hatalmas ereje, egyszersmind legfőbb biztosítéka annak is, hogy a fölemelt ötéves tervet, a szocializmus gyorsított ütemű építésének tervét, az ellenség minden próbálkozása ellenére sikeresen meg fogjuk valósítani.

A. G. Zverjev

A Szovjetunió 1951. évi költségvetése

A Szovjetunió állami költségvetésének megvitatás és jóváhagyás végett a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elé terjesztett tervezetét a népgazdaság fejlesztésének 1951. évi állami tervével összhangban állítottuk össze. E költségvetésnek a szocialista gazdaság további fejlődéséhez, a dolgozók jólétének és kultúrájának emelkedéséhez kell megfelelő pénzügyi forrásokat biztosítania. Mind az 1951. évi állami költségvetés, mind a multévi költségvetés teljesítésének eredményei azokat a sikereket tükrözik vissza, amelyeket a szovjet nép Lenin-Sztálin pártjának vezetésével, a kommunista társadalom építésében és hazánk hatalmának megszilárdításában elért.

A Szovjetunió dolgozói sikeresen teljesítették a háború utáni sztálini ötéves terv feladatait. A Nagy Honvédő Háború befejezése után rövid idő alatt helyreállították a népgazdaságot és jelentősen túlszárnyalták az ipari és mezőgazdasági termelés háború előtti színvonalát.

Az ötéves terv 1950-re az ipari termelésnek 48 százalékos emelkedését írta elő 1940-hez képest. Ezt a feladatot jelentősen túlteljesítettük. Az ipari össztermelés az ötéves terv utolsó évében 73 százalékkal haladta meg az 1940-es színvonalat. 1950-ben az ipari termelés tervét 102 százalékban teljesítettük.

Az ipar össztermelése a mult évben, 1949-hez viszonyítva, 23 százalékkal növekedett.

Az ipari termelést új vállalatok építésével, a háború alatt elpusztult vállalatok helyreállításával, valamint a működő vállalatok bővítésével és munkájuk megjavításával növeltük. Az új technika bevezetésével kapcsolatban, valamint a gyártási folyamatok tökéletesítése és a berendezések jobb kihasználása érdekében komoly munka folyt a népgazdaság valamennyi ágában.

A szocialista mezőgazdaság is jelentős sikereket ért el. Megsokszorozódott és jelentős mértékben megjavult a földművelés technikai fölszerelése, a szovhozok, valamint a gép- és traktorállomások nagymennyiségű új traktort, kombájnt és egyéb mezőgazdasági gépet kaptak. A mezőgazdaság össztermelése meghaladta a háború előtti színvonalat. A gabonafélék terméshozamának az ötéves tervben megállapított feladatait túlteljesítettük. A gabonafélék össztermése 1950-ben 7,6 milliárd pud volt. Jelentősen túlteljesítettük a gyapot össztermelésére vonatkozó 1950. évi tervfeladatot. Más ipari növények, valamint a főzelékfélék és a burgonya termése is jóminőségű és kielégítő mennyiségű volt.

A kolhozparasztság és a szovhozok munkásai nagy lelkesedéssel hajtják végre azokat a feladatokat, amelyeket a párt és a kormány a közös állattenyész-

tés fejlesztésével kapcsolatban állított eléjük. A kolhozok haszonállatállománya ma már minden állatfajtából jelentékenyen nagyobb, mint a háború előtt volt.

Az elmúlt évnek egyik legfőbb eredménye a szovjet nép jólétének további emelkedése. A dolgozó tömegek anyagi- és kulturális életszínvonala a háború előtti időszakhoz viszonyítva jelentősen emelkedett, ami legjobban a Szovjetunió nemzeti jövedelmének növekedésében fejeződött ki. A nemzeti jövedelem 1950-ben 64 százalékkal volt nagyobb, mint 1940-ben, jóllehet az ötéves terv csak 38 százalékos növekedést írt elő. A nemzeti jövedelem növekedésének, és az utóbbi években rendszeresen csökkentett árakon forgalomba hozott tömegfogyasztási cikkek kereskedelmének nagyarányú kibontakozása következtében a lakosság reáljövedelmei jóval nagyobbak voltak, mint a háború előtt.

A dolgozókról és jólétük emeléséről való sztálini gondoskodásnak újabb bizonysága az élelmiszerek és az iparcikkek állami kiskereskedelmi árának immár negyedízbeni leszállítása, amelyet a szovjet kormány 1951 március elsején hajtott végre. A tömegfogyasztási cikkek állami kiskereskedelmi árának csökkentése egy évben 27,5 milliárd rubeles összeget jelent. Ez a tétel az állami költségvetés számára tiszta veszteség, ugyanakkor a lakosság számára tiszta nyereség.

Az állami kiskereskedelmi árak csökkentésének eredményeképpen, megközelítően ugyanolyan árcsökkenés megy végbe a kolhozpiacokon is, ami a lakosság számára újabb, mintegy 7 milliárd rubeles nyereséggel jár.

Az élelmiszerek és az iparcikkek kiskereskedelmi árának negyedik csökkentését azok a sikerek tették lehetővé, amelyeket 1950-ben értünk el az ipar és a mezőgazdaság fejlődése és a termelés önköltségének csökkentése terén.

Szocialista gazdaságunk és kultúránk fejlődésének kimagasló sikereiben, valamint a szovjet nép anyagi jólétének növekedésében, újult erővel mutatkozik meg a bolsevik párt és a szovjet kormány nagyszerű szervező és irányító szerepe, és a kommunizmus felé a nagy Sztálin bölcs vezetésével magabiztosan haladó népünk kimeríthetetlen alkotóereje.

Népgazdaságunk fejlődésének óriási sikerei hozzájárultak a pénzforgalom és a hitelviszonyok további megszilárdításához, a nyereség és az önálló elszámolási rendszer jelentőségének fokozásához, amelyek fontos ösztönzői a termelés növelésének és az önköltség csökkentésének.

1950-ben az egyes termelési ágakban újabb rejtett tartalékokat tártunk fel, amelyeknek felhasználása elősegítette a népgazdaság további fejlődését. A vállalatok termelési tervének, és az önköltségcsökkentés feladatainak teljesítéséért és túlteljesítéséért folyó fokozottabb harc eredményeképpen, a népgazdaságban jelentős mértékben megnőtlek a nyereségek és még jobban megszilárdultak a szovjet állam pénzügyei.

A szovjet pénzügyek szilárdságának egyik legfontosabb mutatója az állami költségvetés bevételeinek növekedése, aminek alapját a szocialista gazdaság felhalmozásai képezik.

Az állami költségvetés bevételei a háború utáni ötéves terv éveiben az 1945. évi 302 milliárd rubelről 1950-ben 422,1 milliárd rubelre növekedtek. A Szovjetunió állami költségvetésének kiadásai ugyanebben az időszakban 298,6 milliárd rubelről 412,7 milliárd rubelre emelkedtek. A költségvetés bevételei a háború utáni ötéves tervnek minden egyes évében — éppen úgy, mint a háborút megelőző években is — jelentékenyen meghaladták a kiadásokat. 1950-ben a

bevételek a költségvetésben előirányzott 5,7 milliárd rubellel szemben, 9,4 milliárd rubellel lépték túl a kiadásokat.

A háború utáni ötéves terv éveiben megnövekedett a költségvetés szerepe a népgazdaság pénzellátásában, valamint a termelési tervek teljesítésének és túlteljesítésének, az önköltség csökkentésének és a vállalati álló- és forgóeszközök jobb kihasználásának ellenőrzésében.

Az állami költségvetésnek a népgazdaság fejlesztésére fordított kiadásai az 1945. évi 74,4 milliárd rubelről, 1950-ben 157,3 milliárd rubelre emelkedtek, és öt év alatt elérték a 708,1 milliárd rubelt. Ezekből az eszközökből többezer állami vállalatot helyreállítottunk, illetőleg fölépítettünk, tíz- és tízmillió négyzetméter lakóterületet vettünk használatba, megvalósítjuk a természetátalakítás grandiózus terveit és hatalmas mértékben fejlesztjük a termelőerőket.

Az állam az elmúlt öt év során 524,5 milliárd rubelt fordított szociális és kulturális célokra. Ebből népművelésre 258,9 milliárd rubel, egészségvédelemre 94,4 milliárd rubel, és szociális ellátásra 102 milliárd rubel jutott. 1950-ben a szociális és kulturális célokat szolgáló költségvetési kiadások összege 116,8 milliárd rubel volt, vagyis 86,3 százalékkal több, mint 1944-ben. Ezek a számok fényesen bizonyítják azt a rendkívül nagy figyelmet és gondoskodást, amelyet a kommunista párt, a szovjet kormány és Sztálin elvtárs tanusít a szocialista kultúra fejlesztése iránt.

A Szovjetállamnak a népgazdaság fejlesztése és a pénzügyek további megszilárdítása terén elért nagyszerű eredményei szemléltetően mutatják a szocialista gazdasági rendszer óriási fölényét az önmagát túlélt tőkés rendszerrel szemben.

A kapitalista országok gazdasági és pénzügyi helyzete — főleg az imperialisták agresszív politikájának eredményeképpen — egyre inkább rosszabbodik. Sztálin elvtárs a „Pravda" munkatársával folytatott beszélgetésében leleplezte az új agresszív világháború előkészületeinek szervezőit:

„.... az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában éppen úgy, mint Franciaországban, vannak agresszív, új világháborúra szomjazó erők — mondja Sztálin elvtárs. — Ezeknek háború kell, hogy extraprofitot szerezhessenek, hogy kirabolhassanak más országokat. Ezek a milliárdosok és milliomosok a háborút hatalmas hasznot jelentő jövedelemforrásnak tekintik."

Ezek az agresszív erők nyiltan készülnek a harmadik világháborúra, véres háborút robbantottak ki és vívnak Koreában, hadseregeket szerveznek és felvonulási területeket létesítenek a Szovjetunió és a népi demokratikus országok megtámadása céljából.

Az egész világ békeszerető népeinek izzó gyűlöletét váltja ki az imperialisták eszeveszett fegyverkezési hajszától kísért bűnös, hódító politikája, hiszen az USA főkolomposai az új háború előkészítésekor, gazdáiknak, a kapitalista monopóliumoknak akaratát teljesítik, amelyek — mint Lenin írta — „a tömegek szörnyű szenvedéseiből, proletárvérből sajtolják ki milliárdos jövedelmeik színaranyát".*

Az imperialisták számára rendkívül jövedelmező fegyverkezési hajszát az egész gazdaságnak hadiútra terelése, a létfenntartási cikkek termelésének korlátozása és a dolgozó tömegeknek még nagyobb fokú elnyomorodása kíséri. Az árak növekedése, az infláció erősödése és az adóterhek emelkedése következté-

* Lenin Művei 22 kötet. 111. lap. (oroszul).

ben jelentős mértékben csökkent az USA, Anglia, és más kapitalista országok munkásosztályának reálbére.

Az amerikai imperialisták egyre erősebb nyomást gyakorolnak a marshallizált országok kormányaira, amelyek gazdáiknak engedelmeskedve szintén haditermelésre állítják át iparukat, korlátozzák a lakosság szükségleteinek kielégítésére szolgáló áruk termelését, növelik a hadsereg létszámát és felduzzasztják katonai költségvetésüket. Mindez teljesen szétzilálja az agresszív tőkés országok gazdasági életét és pénzügyeit.

Egészen más a helyzet a szocialista építés útján haladó népi demokratikus országokban. A tömegek lendületes munkájának, valamint a Szovjetunió mindennapos segítségének eredményeképpen a népi demokratikus országok kiemelkedő sikereket értek el a szocialista gazdaság építésében, pénzügyi helyzetük megszilárdításában. Ezeknek az országoknak állami költségvetése állandóan növekszik, költségvetési bevételeik meghaladják a kiadásokat. A népgazdaság valamennyi ágában megmutatkozó föllendülés alapján növekszik a valuta vásárlóereje, és emelkedik a népi demokratikus országok dolgozóinak jóléte.

A Kínai Népköztársaság is jelentős sikereket ért el a gazdaság és a pénzügyek fejlődése terén. A gyökeres demokratikus átalakulások szilárd alapot teremtettek ahhoz, hogy újabb eredményeket érjenek el a gazdaság fejlesztésében, és a kínai dolgozók anyagi és kulturális életszínvonalának megjavításában.

A Német Demokratikus Köztársaság ugyancsak biztosan halad a demokratikus átalakulás útján.

Azok a hatalmas eredmények, amelyeket a Szovjetunió és a népi demokratikus országok értek el a népgazdaság fejlesztése, gazdasági és pénzügyi helyzetük megszilárdítása terén, azt bizonyítják, hogy a demokratikus államok népei biztosan haladnak boldog jövőjük felé és gyarapítják a béke és a demokrácia világtáborának erőit.

A Szovjetunió 1951. évi állami költségvetése

A háború utáni ötéves terv teljesítésével szilárd alapot teremtettünk annak a nagyszabású programmnak a sikeres megvalósításához, amelyet Sztálin elvtárs vázolt fel a kommunizmusnak országunkban való felépítésével kapcsolatban.

1951-ben a párt és a szovjet kormány nagy feladatokat tűzött ki a Szovjetunió népgazdaságának továbbfejlesztése terén. A meglévő gazdasági erőforrások maximális kihasználása alapján biztosítani kell a népgazdaság valamennyi ágának új, hatalmas föllendülését és jelentékeny mértékben felül kell múlni az 1950-ben elért termelési színvonalat.

Ebben az évben az iparban és a népgazdaság többi ágában növekszik a beruházások összege. Kibontakoznak a kommunizmus hatalmas építkezéseinek munkálatai.

Az új építkezések megnövekedett programmjának megvalósításához nagy anyagi tartalékokat kell mozgósítani és az állami költségvetés terhére növelni kell a pénzkiadások összegét.

A népgazdaság továbbfejlesztésének, az 1951. évi szovjet állami költségvetés sikeres teljesítésének, s az árleszállítási politika biztosításának rendkívül jelentős tényezője a termelés önköltségének csökkentése, és az ipari vállalatok, valamint az összes gazdasági szervezetek munkáját jelző egyéb minőségi mutatószámok megjavítása.

Az 1951. évi állami költségvetés tervezetét úgy állították össze, hogy számításba vették a népgazdasági ágak álló- és forgóeszközeinek jobb kihasználását, valamint a termékegységre eső nyersanyag-, anyag-, hő- és elektromosenergia-ráfordítás csökkentését.

A jóváhagyásra előterjesztett 1951. évi állami költségvetés bevételeinek összege 457 milliárd 992 millió rubel, kiadásainak összege pedig 451 milliárd 503 millió rubel, vagyis a bevételek 6 milliárd 489 millió rubellel haladják meg a kiadásokat. A költségvetés bevételei 8,5 százalékkal, kiadásai pedig 9,4 százalékkal növekednek 1950-hez képest. A Szovjetállam gazdasági hatalmának további erősödését tükrözi vissza az, hogy a költségvetés jelentékenyen növekszik s ugyanakkor 1951 március elsejével az élelmiszereknek és az iparcikkeknek állami kiskereskedelmi árát ismét csökkentették.

A népgazdaság továbbfejlesztésére és szociális-kulturális célokra jelentős összegeket irányoznak elő a köztársasági és helyi költségvetések. A szövetségi köztársaságok 1951. évi állami költségvetései 97 milliárd 504 millió rubelt irányoztak elő: ebből 54 milliárd 136 millió rubelt az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, 17 milliárd 248 millió rubelt az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság, 3 milliárd 687 millió rubelt a Bjelorusz SzSzK, 3 milliárd 362 millió rubelt az Üzbék SzSzK, 4 milliárd 191 millió rubelt a Kazáh SzSzK, 2 milliárd 580 millió rubelt a Grúz SzSzK, 1 milliárd 908 millió rubelt az Azerbajdzsán SzSzK, 1 milliárd 530 millió rubelt a Litván SzSzK, 1 milliárd 163 millió rubelt a Moldva SzSzK, 1 milliárd 428 millió rubelt a Lett SzSzK, 1 milliárd 76 millió rubelt a Kirgiz SzSzK, 1 milliárd 22 millió rubelt a Tadzsik SzSzK, 1 milliárd 158 millió rubelt az Örmény SzSzK, 989 millió rubelt a Turkmen SzSzK, 1 milliárd 95 millió rubelt az Eszt SzSzK, 939 millió rubelt a Karél-Finn SzSzK.

A köztársasági és helyi költségvetések a népgazdaság pénzellátására 21 milliárd 379 millió, szociális és kulturális célokra pedig 65 milliárd 785 millió rubel kiadást irányoztak elő.

A kommunista párt és a szovjet kormány szüntelen gondoskodása előmozdítja a szövetségi és az autonóm köztársaságok népgazdaságának és kultúrájának fejlesztését, s ezzel egyszersmind a soknemzetiségű Szovjetállam valamennyi népe számára megteremti az anyagi javak bőségének és a kultúra felvirágzásának feltételeit. A pártnak és a kormánynak ez a gondoskodása abban tükröződik vissza, hogy a köztársasági és helyi költségvetések állandóan növekednek a háborúutáni években.

Az 1951. évi állami költségvetés bevételei

A Szovjetunió 1951. évi állami költségvetésében az alapvető bevételi tételek a következő összegekből adódnak:

	1950	1951. évi előirányzat
	millió rubelben	
összesen:	422 094	457 992
Ezen belül:		
forgalmiadóból	236 069	244 619
nyereségbefizetésből	40 374	47 097
a lakosság által fizetett adókból	35 771	43 095
államkölcsönökből	31 013	33 287

Az 1951. évi állami költségvetés bevételeinek növekedése főleg a szocialista gazdaságból befolyó összegből adódik, a termelés további bővítése és önköltségének csökkentése alapján. A forgalmiadókból befolyó összeget 244 milliárd 619 millió rubelben irányozzuk elő, ami az elmúlt évhez viszonyítva 8 milliárd 550 millió rubeles, azaz 3,6 százalékos növekedést jelent. A vállalatok és gazdasági szervezetek nyereségbefizetésének összegét, amely magában foglalja a vállalatok saját forgóeszközeiből bevont fölösleget is, 47 milliárd 97 millió rubelre irányoztuk elő. Ez 6 milliárd 723 millió rubellel, vagyis 16,7 százalékkal több, mint a múlt évben.

A nyereségbefizetésből származó költségvetési bevétel tervét 1950-ben túlteljesítettük. E fontos költségvetési bevétel tervének túlteljesítését a gazdasági szervezetek munkájának komoly javulása eredményezte. A gazdasági szervezetek a háborúutáni ötéves terv éveiben megsokszorozták termelésüket és biztosították a termelés önköltségének csökkentését.

A nyereségbefizetésből származó költségvetési bevételeknek 1951-re előírt jelentékeny emelkedése feltételezi az egyes népgazdasági ágak nyereségének növekedését. A vállalatok és szervezetek nyereségének 76 milliárd 760 millió rubellel kell emelkednie, vagyis 17,2 százalékkal, 1950-hez képest.

A népgazdaság egyes ágainak nyereségét a következő mértékben irányozzuk elő:

	1950	1951. évi előirányzat	növekedés 1950-hez képest
	millió rubelben		
összesen:	65 522	76 760	11 238
Ezen belül:			
ipar	35 282	41 197	5 915
mező- és erdőgazdaság	1 917	2 445	528
közlekedés- és híradás	12 202	14 893	2 691
kereskedelem és felvásárlás	5 956	8 060	2 104
községi üzemek	2 352	2 524	172

A köztársasági ipari minisztériumok vállalatainak jövedelmezősége is növekszik. A jövedelmezőség és a nyereségek növekedése kedvező feltételeket teremt a munka további megjavításához és a vállalatok önálló elszámolásának megszilárdításához.

A jövedelmező vállalatok és szervezetek számának általános növekedése mellett néhány iparágban még vannak veszteséggel működő vállalatok. Az egyes minisztériumok és gazdasági szervezetek vezetőinek határozottabban kell harcolniuk az önköltségcsökkentési terv teljesítéséért, a jövedelmezőség növeléséért, hozzá kell segíteniök a rosszul működő vállalatokat, hogy elérjék az élenjáró vállalatok színvonalát.

A folyó évi nyereségi terv teljesítésével kapcsolatban döntő jelentőségű, hogy a termelés önköltsége az összes népgazdasági ágakban és minden egyes vállalatnál csökkenjen. Az önköltség jelentős csökkentését a munka termelékenységének növelésével, a termelésben való fokozottabb anyagtakarékossággal és a vállalatok állóeszközeinek jobb kihasználásával kell elérni.

Néhány iparágban egészében véve teljesítik ugyan az önköltségcsökkentés feladatát és a nyereségtervet, de egyes vállalatok nem harcolnak kellőképpen a gépek és az anyagi eszközök jobb kihasználásáért, jelentős veszteséggel dolgoznak és nem csökkentik a termelési költségeket. Még sok vállalatnál előfordul, hogy különféle szervezési és technikai zavarok következtében a gépek vesztegelnek és a berendezést nem használják ki kellőképpen. Ez azt eredményezi, hogy munkájukban alacsony mutatószámokat érnek el. Különösen a Faipari Minisztérium erdőkitermeléseinél elégtelen a fölszerelés kihasználása.

A Faipari Minisztérium erdőkitermelő szervezetei rendszeresen nem teljesítik az önköltségcsökkentés feladatát. 1950-ben 1 m^3 farönk önköltsége 13,7 százalékkal volt magasabb a tervezettnél. Ez egyenes következménye annak, hogy a faiparban nem használják ki megfelelően a nagy mennyiségben rendelkezésükre bocsátott gépeket. 1950 végén sok erdőkitermelő szervezetnél a faszállító gépkocsiknak 40 százalékát, a traktoroknak és keskenynyomtávú mozdonyoknak 50 százalékát nem használták ki. Az egyes gépekre megállapított teljesítménynormákat nem teljesítették. A Faipari Minisztérium több erdőkitermelő vállalata hanyagul szervezte meg a munkát, és nem használta ki megfelelően a gépeket. Ezzel nagy károkat okoztak, és jóval kevesebb farönköt adtak az országnak.

Az összes iparágak műszaki fölszerelésének tökéletesedése arra kötelezi a vállalatok vezetőit, mérnökeit és technikusait, hogy jobban használják ki ezeket a fölszereléseket, segítsék elő a munka termelékenységének növekedését és a termelés önköltségének csökkentését. Az új technikai vívmányok széleskörű meghonosítása, és iparunk gazdag termelési tapasztalatai minden feltételt biztosítanak ahhoz, hogy a vállalatok nyereségtervüket is teljesítsék.

A termelés önköltségének további csökkentését jelentékeny mértékben biztosíthatja a termékegységhez felhasznált nyersanyagok, anyagok és tüzelőanyagok mennyiségének csökkentése. A mult évben sok vállalatnál rendkívül magas volt a termékegységre eső nyersanyag-, anyag- és tüzelőanyagfogyasztás. Így például a Gépkocsi és Traktoripari Minisztérium lipecki traktorgyárában az egy traktor gyártására eső anyagráfordítási többlet 1950 kilenc hónapja alatt a következőképpen alakult: feketefém 285 kilogramm, színesfém 4,8 kilogramm. Az altáji traktorgyárban 1950 kilenc hónapja alatt 1978 tonna tüzelő felhasználási többlet mutatkozott.

A felhalmozás növeléséért folytatott harc sikere sok esetben a különféle veszteségek és a nem-termelékeny kiadások csökkentésétől függ. Ez különösen fontos a Halipari Minisztérium vállalatainál. A távolkeleti halipari vállalatoknál nagymennyiségű halat sóznak nyitott helyen, ami jelentős veszteségeket okoz és a termék minőségének romlásához vezet. E sózási eljárás következtében egyedül a kamcsatkai halipari főigazgatósághoz tartozó vállalatoknál 20 000 mázsa halveszteség volt 1950 kilenc hónapja alatt. A halipari vállalatok nagy veszteséget szenvednek azért is, mivel a tervelőírásnál rosszabb minőségű árut gyártanak. Az ebből adódott veszteség 1950 kilenc hónapja alatt 58 millió rubelt ért el.

A Vas- és Fémipari Minisztérium vállalatainál is nagy veszteségek mutatkoznak a nyersanyagok, anyagok és tüzelőanyag felhasználása terén. Így, 1950-ben a koksz és az érc felhasználására megállapított normákat a makejevkai gyár 50,8 millió, a Zaporozssztál-gyár 15,3 millió, az Azovsztál-gyár 46,8 millió és a Petrovszkij-gyár 15,3 millió rubellel lépte túl.

Az önköltség további csökkentésének hatalmas lehetőségeiről tanúskodik az a tény is, hogy ugyanannak a gyártmánynak a különböző gyárakban nem azonos az önköltsége. Így például a Kazahszelmas-gyárban gyártott kaszálógép önköltsége 53 százalékkal magasabb volt, mint a Frunze-gyárban előállított hasonló kaszálógépé. Az LM-5 típusú aratógép önköltsége a Május 1.-gyárban 127,7 százalékkal volt magasabb, mint az Uhtomszkij-gyárban. Az azonos termékek önköltségében mutatkozó különbség arról tanúskodik, hogy a Mezőgazdasági Gépgyártási Minisztérium a magas önköltséggel termelő gyáraknál nem használja fel az élenjáró gyárak tapasztalatait, amelyek ugyanazokat a gyártmányokat jelentékenyen alacsonyabb önköltséggel állítják elő.

A takarékosságért és gazdaságosságért folyó harc fokozása a vállalatvezetőknek igen fontos feladata. A termelés bővítése érdekében rendszeresen föl kell tárni és maximálisan ki kell használni a termelési megtakarítások hatalmas tartalékait és lehetőségeit. A gazdasági szervezetek vezetőinek fokozottabban kell ellenőrizniük az anyagi eszközöknek a termelés folyamatában való felhasználását, nagyobb figyelmet kell fordítaniok a kalkuláció és a számvitel kérdéseire és napról-napra figyelemmel kell kísérniök az önköltségcsökkentés feladatainak teljesítését. A legszigorúbb gazdaságosságnak és takarékosságnak valamennyi vállalat számára kötelező törvénnyé kell válnia.

Mindig emlékeznünk kell Sztálin elvtárs útmutatására: „saját felhalmozott eszközeinkből élve, különösen szükmarkúan és megfontoltan kell felhasználnunk a felhalmozott eszközöket, arra kell törekednünk, hogy minden egyes kopejkát okosan, vagyis olyan dologra használjunk fel, aminek a fejlesztése az adott pillanatban abszolút szükséges".*

Az állami költségvetés egyik bevételi forrása az állami kölcsönökből befolyó összeg. A lakosságtól és az állami szervezetektől kölcsönök formájában 1950-ben befolyó összeget 33 287 millió rubelben irányoztuk elő. Ismeretes, hogy a szovjet államkölcsönök nemcsak a népgazdaság pénzellátásának forrásai, hanem a lakosság jövedelmeinek növelését is szolgálják. A lakosság 1950-ben 5 milliárd rubelt nyert nyereménykölcsönön.

A takarékpénztárak betétállományának növekedése a dolgozók jólétének növekedését tükrözi. A lakosság betéteinek összege az 1940. év végén kimutatott 7,3 milliárd rubelről 1951 január 1-ig 18,5 milliárd rubelre növekedett. A folyó évre a lakosság takarékbetéteinek állományában 3,5 milliárd rubeles növekedést irányoztunk elő. A nép jólétének szüntelen növekedése minden feltételt megteremt ahhoz, hogy a takarékpénztári betétállomány a tervezett mértékben növekedjék.

A lakosság adóbefizetéseit 43,1 milliárd rubelre tervezzük. A munkások és alkalmazottak munkabéralapjának növekedését tükrözi vissza az, hogy az 1951. évi adóbefizetések az elmúlt évihez képest némileg emelkednek. Ezenkívül figyelembe vettük azt is, hogy a lakosság egyes rétegeinél a jövedelemadókedvezmények egy részét korlátozni fogjuk.

A kapitalista országokkal ellentétben, ahol a költségvetési bevételek túlnyomó része adókból származik, a Szovjetunió állami költségvetésében a lakosság adóbefizetéseinek részaránya egészen jelentéktelen, mindössze 9,4 százalék.

Meg kell jegyezni, hogy néhány pénzügyi szervünk adóbeszedő munkájában még jelentős hibák tapasztalhatók. Az elmúlt évben sok pénzügyi szerv nem

* Sztálin Művei. 7. kötet. 302. lap. (oroszul).

biztosította az adóterv teljesítését. Többek között a Bjelorusz SzSzK, a Litván SzSzK, a sztavropoli vidék, a kurszki és rosztovi terület nem teljesítette kielégítően a mezőgazdasági adóknak és a lakosság egyéb adóinak beszedési tervét. Az említett köztársaságok és területek pénzügyi szerveinek meg kell javítaniok adóbeszedési munkájukat, a szövetségi és autonóm köztársaságok miniszteri tanácsainak és a szovjetek végrehajtó bizottságainak pedig napról-napra segítséget kell nyujtaniuk a pénzügyi szervek adóbeszedő munkájához.

A Szovjetunió 1951. évi állami költségvetésének kiadásai

Amint említettük már, a Szovjetunió 1951. évi állami költségvetésének összes kiadása 451 milliárd 503 millió rubel. A költségvetés kiadásai 38 milliárd 838 millió rubellel, vagyis 9,4 százalékkal növekednek 1950-hez képest. Az állami költségvetés kiadásai évről-évre jelentékenyen emelkednek. Ez a Szovjetállam gazdasági és kulturális építésének hatalmas lendületét bizonyítja.

Az állami költségvetés kiadásainak megoszlását a következő adatok jellemzik:

	1950-ben teljesítve	1951 évi előirányzat
	millió rubelben	
Összes kiadás	412 665	451 503
Ezen belül:		
népgazdaság	157 312	178 474
szociális és kulturális intézkedések	116 818	120 785
Honvédelmi és Haditengerészeti Minisztérium	82 867	96 376
az államigazgatás szerveinek fenntartására fordított kiadások	13 848	14 295

A pénzügyi forrásokat a szocialista vállalatok álló- és forgóeszközeinek gyarapítására, a szociális és kulturális intézkedések széleskörű megvalósítására és hazánk honvédelmi képességének további megszilárdítására fordítjuk.

A népgazdaság pénzellátása

A népgazdaság pénzellátására fordított összegek az előző évekhez hasonlóan, igen fontos részét képezik a költségvetési kiadásoknak. Az e célra folyósítandó összeget 178,5 milliárd rubelben, vagyis a költségvetés kiadásainak 39,5 százalékában állapítottuk meg 1951-re. A népgazdaság pénzellátására fordított eszközök zömét új beruházásokra fogjuk felhasználni.

A hatalmas sztálini programm, amelynek célja a kommunizmus anyagi bázisának megteremtése, megköveteli, hogy méginkább növeljük a beruházások mértékét és fokozzuk hatékonyságukat: 1951-re a beruházások pénzellátását szolgáló összeget — 1950 július 1-i árakon számítva és a forgóeszközöket is beleértve — 132 milliárd rubelben állapítottuk meg, amiből 90 milliárd rubelt költségvetési eszközökből, 34 milliárd rubelt pedig a népgazdaság ágainak saját forrásaiból fedezünk. Ezenkívül az 1951. évi tervmunkák költsége 3,7 milliárd rubel lesz.

Fokozottabban kell ellenőriznünk a beruházási munkálatok tervének teljesítését és jobban kell felhasználnunk a népgazdasági tervben előírt építkezésekhez szükséges anyag- és pénzügyi forrásokat. Ennek érdekében a folyó évben a központosított beruházásokat nem választjuk el a nem központosított beruházásoktól és növeljük a gazdasági szervezetek saját eszközeinek részarányát a beruházások pénzellátásában.

A beruházási munkálatok megszervezésében még mindig nem küszöbölték ki azokat a komoly hiányosságokat, amelyek következtében államunknak igen sokba kerül az új vállalatok építése.

Sztálin elvtárs útmutatásainak megfelelően, a Szovjetunió Minisztertanácsa, 1950-ben hozott határozatában, megjelölte azokat az intézkedéseket, amelyek az építkezések tartalékainak jobb kihasználására, az építkezési költségek csökkentésére és az új termelési kapacitások üzembehelyezésének meggyorsítására irányulnak.

Az elmúlt évben a minisztériumok és az illetékes hivatalok építő és tervező szervezetei úgy igyekeztek csökkenteni az építkezések költségeit, hogy kiküszöbölték a tervezetek és a költségelőirányzatok túlméretezettségét, élenjáró gyártási normákat és termelési módszereket alkalmaztak, megjavították szervező munkájukat, jelentős mértékben fokozták az építési munkák gépesítését.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az elmúlt évben néhány minisztériumnak igen nagy kárt okoztak a velük szerződéses viszonyban lévő építő és szerelő vállalatok. Ez főképpen annak következménye, hogy nem hajtották végre a Szovjetunió Minisztertanácsának az építési költségek csökkentéséről kiadott rendeletét.

Az építkezésekhez szükséges gépeket sok esetben még mindig nem használják ki megfelelően, a munkások pedig sok időt fecsérelnek el az építési munkálatok rossz vezetése és szervezése folytán.

Az építési költségeket főképpen az anyagok takarékos felhasználása révén csökkenthetjük. A kormány intézkedett olyan nagymértékben gépesített vállalatok létesítéséről, amelyeknek anyagokkal és kész, előregyártott épületelemekkel kell ellátniuk az építkezési szervezeteket. Arról is intézkedünk, hogy a működő vállalatokat fokozottabban gépesítsék, és csökkentsék a messziről szállított anyagok arányát, valamint a szállítási költségeket. A minisztériumoknak és az építő szervezeteknek több kezdeményezést kell tanúsítaniuk, és biztosítaniuk kell az anyagfelhasználás csökkentését az építkezéseknél.

Számos építkezésnél még igen magasak a rezsiköltségek és az adminisztrációs kiadások. A Hús- és Tejipari Minisztérium 21. számú „Mjaszohladpromsztroj" trösztjének építkezésénél például a rezsiköltségeket több mint háromszorosával, az adminisztrációs kiadásokat pedig 2,9-szeresével lépték túl 1950-ben. Ennél az építkezésnél a dolgozóknak több mint a felét nem közvetlenül az építő- és szerelő-munkáknál foglalkoztatták. Rendkívül magasak voltak a rezsiköltségek és az adminisztrációs kiadások a Gépgyártási Minisztérium „Kolomsztankosztroj" trösztjénél, a Szénipari Minisztérium „Rosztovugolj" építkezésénél, a „Krasznojarszksahtsztroj" trösztjénél és másutt.

Sok építkezésnél jelentős mennyiségű fölösleges fölszerelés halmozódott fel, amelyek gyakran évekig felhasználatlanul hevernek. A Moszkva-Kurszk vasútvonal építésénél sok olyan különböző fajtájú fölszerelés van, amelynek nincs

határozott rendeltetése, igénybevételük időpontja sem ismeretes. A Villanyerőművi Minisztérium építkezéseinél is nagymennyiségű kihasználatlan fölszerelés található.

Az 1951. évi terv az építő és szerelő munkák költségének csökkentését az 1950 július elsejei árakon megállapított költségelőirányzathoz képest 3 százalékban, az építési munkák termelékenységének növelését pedig 11 százalékban írja elő. Az építési költségek csökkentését az építő és szerelő munkák jobb megszervezésével, a gépek jobb kihasználásával, valamint az anyagfelhasználás, a rezsiköltségek, és az adminisztrációs kiadások vonalán végrehajtott takarékossággal kell biztosítani.

A minisztériumoknak, hivataloknak és építő szervezeteknek elsősorban a már megkezdett objektumokra kell összpontosítani a rendelkezésükre álló anyag- és pénzmennyiséget, nem szabad ezeket az eszközöket szétforgácsolniuk számos kevésbbé fontos objektum között, és biztosítaniuk kell azoknak a feladatoknak a teljesítését, amelyeket a népgazdasági terv az állóalapok üzembehelyezésével kapcsolatban megállapított.

Az 1951. évi beruházási munkálatok hatalmas programmja szigorú takarékosságot követel az építkezések terén. Az építkezések tervezésének megjavításáról és költségük csökkentéséről hozott kormányrendeletek végrehajtása nem rövidlejáratú kampány, hanem az építőipari dolgozóknak mindennapos kötelezettsége.

A beruházási bankok még mindig nem megfelelően ellenőrzik az építkezéseknél a terv-, a költségvetési- és pénzügyi fegyelem megtartását, az anyagok és a pénzeszközök takarékos felhasználását, az építkezések belső tartalékainak mozgósítását. A beruházási bankoknak meg kell javítaniuk munkájukat és fokozottabban kell ellenőrizniük az építési költségek csökkentésével kapcsolatos feladatok teljesítését.

Minden évben nagy összegeket fordítunk az állóalapok generáljavítására 1951-re 29,4 milliárd rubelt irányoztunk elő erre a célra az 1950. évi 26 milliárd rubellel szemben.

Meg kell jegyezni, hogy a generáljavításokra fordítandó amortizációs alapnak és a költségvetési eszközöknek felhasználása terén még komoly hiányosságok tapasztalhatók. A minisztériumok és az illetékes hivatalok nem megfelelően ellenőrzik a generáljavítások és pénzellátásuk tervének teljesítését. Számos vállalat és szervezet olyan objektumokra használja fel az eszközöket, amelyeket a terv nem hagyott jóvá, és nem tartja magát a költségelőirányzatokhoz. Generáljavítások esetén gyakran törvényellenesen használják fel a forgóeszközöket. Ez történt 1950-ben a közlekedési, a kohászati, a szénipari és a villanyerőművi minisztériumok vállalatainál és szervezeteinél.

A vállalatok és gazdasági szervezetek évente sokmilliárd rubelt fordítanak az állóalapok karbantartására. Ezen a téren szintén komoly hiányosság tapasztalható. Sok esetben a karbantartásra szánt eszközöket nem rendeltetésüknek megfelelően használják fel. Néhány vállalat, kihasználva az ellenőrzés hiányát, fölöslegesen sokat költ karbantartásra, ami növeli a termelés önköltségét.

A minisztériumok és hivatalok vezetőinek fokozottabban kell ellenőrizniük a karbantartási munkálatok minőségét és költségeit és szigorú szabályokat kell megállapítaniuk a karbantartásra fordított eszközök felhasználására.

1951-ben a gazdasági szervezetek forgóeszközei 11,3 milliárd rubellel gyarapodnak, ebből a költségvetés terhére 5,4 milliárd rubellel, a gazdasági szervezetek nyereségeiből és más eszközeikből 5,9 milliárd rubellel. Figyelembe véve azt a körülményt, hogy a népgazdaság forgóeszközeit még jobban kell kihasználni, az 1951. évi állami költségvetés a forgóeszközök megtérülésének átlag 4,6 százalékos meggyorsulását irányozta elő 1950-hez viszonyítva.

Az elmúlt évben komoly sikereket értünk el a forgóeszközök megtérülésének meggyorsításában. Ennek következtében az ipar, és a többi gazdasági ágak jelentékeny mennyiségű anyagot és pénzt szabadítottak fel a forgalomból. 1950 kilenc hónapja alatt a szövetségi iparügyi minisztériumokhoz tartozó vállalatok normalizált áru- és anyagértékeinek megtérülése 5,1 százalékkal gyorsult meg 1949 megfelelő időszakához képest. Különösen jelentős sikereket értek el az építő- és útépítőgépgyártási, a vegyipari, és elektrotechnikai ipari minisztériumok vállalatai. E minisztériumok vállalatai a termelési ciklus megrövidítésével, az áru- és anyagértékek készleteinek csökkentésével és a késztermék értékesítésének meggyorsításával fokozták az eszközök megtérülését.

Az iparban és a népgazdaság más ágaiban nagy lehetőségek vannak a forgóeszközök megtérülésének gyorsítására.

Bár az iparban az elmúlt évhez viszonyítva csökkentek a tervenfelüli anyagmaradványok, nagyságuk azonban még mindig jelentős. Ez meglassítja az eszközök megtérülését és pénzügyi nehézségeket idéz elő az egyes vállalatoknál. Ilyen helyzet van az olajipari minisztérium, a mezőgazdasági gépgyártási minisztérium és szerszámgépgyártási minisztérium egyes vállalatainál.

Sok vállalat még nem gondoskodik kellően az anyagi és pénzügyi eszközök megtérülésének meggyorsításáról. Így például az élelmiszeripari minisztérium vállalatainál 1951 január 1-én tíz- és tízmillió rubel értékű eladatlan fölösleg és szükségtelen anyag maradt.

A szocialista vállalatoknak egyik legfontosabb gazdasági és pénzügyi feladatuk, hogy harcoljanak a normánfelüli anyag- és árukészletek megszüntetéséért, valamint a forgóeszközök megtérülésének további gyorsításáért. A pénzügyi szervek és az Állami Bank dolgozóinak fokozottabban kell ellenőrizniük, hogy a vállalatok megfelelően használják-e föl a forgóeszközöket, és nagyobb befolyást kell gyakorolniuk a gazdasági szervezetekre az áru- és anyagértékek gyorsabb megtérülése érdekében.

A mezőgazdaság és az erdőgazdaság pénzellátására 1951-ben 39 milliárd rubelt fordítunk, vagyis 4,8 milliárd rubellel többet, mint 1950-ben. Az állami költségvetés pénzeszközökkel biztosítja a mezőgazdaság gépesítésének további növekedését és a földművelés kultúrájának emelkedését.

A kolhozok egyesítése kedvező feltételeket teremtett a technikai fölszerelésnek még teljesebb és hatékonyabb kihasználására. 1951-ben a gép- és traktorállomások dolgozóinak jobban ki kell használniuk a traktorparkot, és biztosítaniuk kell munkájuk önköltségének csökkentését.

A gép- és traktorállomások által végzett munka önköltségének további csökkentését a traktorok veszteglési idejének korlátozásával, a mezőgazdasági gépek termelékenységének növelésével, a meglévő tartalékok maximális kihasználásával és az állam anyagi és pénzeszközeinek takarékos felhasználásával lehet megvalósítani.

A gép- és traktorállomások által végzett munka önköltségének csökkentése nagymértékben függ a gép- és traktorpark javításának olcsóbbá tételétől. 1950-ben tíz- és tízmillió rubelt fordítottak fölöslegesen traktorok és más mezőgazdasági gépek javítására. A mezőgazdasági minisztériumnak fokozottabban kell ellenőriznie a gép- és traktorállomások gazdasági és pénzügyi tevékenységét, határozottabban kell harcolnia a gazdaságosságért és a takarékosságért.

Jelentős összegeket bocsátunk ebben az évben a mezőgazdaság rendelkezésére a sztálini természetátalakító terv, valamint a kolhozok és szovhozok közös haszonállattenyésztésének fejlesztését szolgáló hároméves terv megvalósítására.

1951-ben óriási munkálatokat kell végrehajtani a kolhozok társadalmi, gazdasági és termelési, kulturális, valamint jóléti célokat szolgáló épületeinek fölépítése terén. Az építkezések megvalósításában az állam nagy segítséget nyújt a kolhozoknak. A mezőgazdasági bank 1951-ben 3,5 milliárd rubel hitelt nyújt a kolhozoknak.

A párt és a kormány nagy figyelmet fordít a kiskereskedelem áruforgalmának szüntelen fejlesztésére, valamint arra, hogy a kereskedelmi szervezetek jobban szolgálják ki a lakosságot. A költségvetés 1951-ben 11,2 milliárd rubelt irányoz elő a kereskedelmi és felvásárló szervezetek pénzellátására.

A kereskedelmi szervezetek az elmúlt évben megjavították a vásárlók kiszolgálását. A kereskedelmi szervezetek munkájának megjavításához hozzájárult a városi és a falusi kereskedelmi hálózat kiszélesítése. Emellett még mindig megtörténik, hogy a kereskedelmi szervezetek nem számolnak a kereslet idényjellegével és az árukat elkésve juttatják el a kereskedelmi hálózathoz. Az is előfordul, hogy a központi ipari raktárak tűrhetetlen módon megszegik a megfelelő választékú áruk szállítására kötött szerződéseket. Megfigyelhetők olyan jelenségek is, hogy az ipar és a fogyasztási szövetkezetek eladási raktáraiban árukészlet halmozódik fel, s ugyanekkor a raktáron heverő árukat számos kerület kiskereskedelmi hálózatában nélkülözik. Sok fogyasztási szövetkezet még mindig nem teljesíti a mezőgazdasági termékek felvásárlási tervét.

Komoly hiányosságok tapasztalhatók a kisipari szövetkezetek munkájában. Meg kell említeni, hogy a kisipari szövetkezetek teljesítették ugyan az 1950. évi árutermelési tervüket, de áruforgalmi tervüket nem teljesítették. Különösen rosszul teljesítették az áruforgalom tervét a Kirgiz SzSzK, az Észt SzSzK és a Moldvai SzSzK kisipari szövetkezetei. Sok kisipari szövetkezet olyan termékeket készít, amelyek iránt a lakosság körében nincs kereslet, és ugyanakkor gyártmányai eladását is rosszul szervezi meg. A kisipari szövetkezetek árui közül soknak igen magas az önköltsége.

Az 1951. évi áruforgalmi terv teljesítése érdekében a kereskedelmi szervezeteknek fokozottabb követelményeket kell támasztaniuk a szállítókkal szemben, az áruk minőségét, választékát és szállítási határidejét illetően, ki kell küszöbölniük az áruforgalom tervezésében tapasztalható komoly hiányosságokat, és meg kell javítaniuk a vásárlók ellátását.

A kereskedelmi szervezeteknek egyik legfontosabb feladata: a forgalmi költségek további csökkentése. A Szovjetunió Minisztertanácsának és az SzK(b)P Központi Bizottságának 1949 szeptember 3-i határozata a forgalmi költségeknek 13—15 százalékos csökkentését írta elő 1950-re. Sok kereskedelmi szervezet azonban nem ellenőrizte megfelelően a pénzügyi fegyelem megtartását és így nem tudták végrehajtani ezt a határozatot.

A gazdaságosság rendszeréért, a pénzügyi fegyelem megszilárdításáért folytatott harc a kereskedelmi dolgozóknak elodázhatatlan feladata. Az áruforgalom kiszélesítése és a kereskedelem pénzügyeinek megszilárdítása hozzájárul az 1951. évi állami költségvetés teljesítéséhez.

A szovjet kultúra fejlesztését szolgáló költségvetési kiadások

A dolgozók jólétének és kulturális színvonalának emelése országunkban elsőrendű fontosságú állami ügy. „Mi minden munkást és minden parasztot művelt és képzett emberré akarunk tenni és idővel el is érjük ezt"* — mondotta Sztálin elvtárs a XVIII. pártkongresszuson. Sztálin elvtárs útmutatását sikeresen valósítjuk meg a gyakorlatban.

Világosan bizonyítja ezt az a tény, hogy a tanintézetekben szüntelenül növekszik a tanulók száma, és a termelésben többmillió dolgozó tanul. Az elmúlt év végén az elemi-, a hétosztályos- és a középiskolákban, valamint a technikumokon és más középfokú tanintézetekben 37 millió tanulót oktattak. 1950-ben a főiskolákon 1 millió 247 ezer diák tanult (beleértve a magántanulókat is). 1949-hez viszonyítva a diákok száma 115 ezerrel nőtt. A különböző iskolákban és tanfolyamokon a város és a falu dolgozóinak tízmillióí tanulnak termelő munkájuk végzésével egyidőben, és új szakmákat sajátítanak el, magasabb képesítést szereznek.

A Szovjetunió állami költségvetése biztosítja a kulturális építés évről-évre növekvő programmjának pénzellátását. A szociális és kulturális célokra előirányzott kiadások összege 1951-ben 120,8 milliárd rubel, vagyis az állami költségvetés összes kiadásainak 26,8 százaléka.

A szociális és kulturális intézkedések megvalósítását szolgáló kiadások teljes összegéből 59 milliárd rubelt fordítunk népművelésre, 21,9 milliárd rubelt egészségvédelemre és testnevelésre, 22,3 milliárd rubelt szociális ellátásra és 4,1 milliárd rubelt a sokgyermekes és az egyedülálló anyák állami támogatására. Ezek az összegek biztosítják az iskolák, technikumok, főiskolák, gyógyintézetek és tudományos intézetek, óvodák és bölcsődék, szanatóriumok és üdülők stb. hálózatának további kiszélesítését.

A társadalombiztosítás költségvetését 1951-re 21,1 milliárd rubelben állapítottuk meg.

Az 1951. évi költségvetésben, az előző évekhez hasonlóan, kifejezésre jut az a rendkívüli figyelem, amelyet a párt és a kormány a tudomány továbbfejlesztésére fordít országunkban. Az állam 1951-ben 8 milliárd rubelt fordít a tudomány fejlesztésére. Ebből a költségvetést 5,3 milliárd rubel, a gazdasági szervezeteket pedig 2,6 milliárd rubel terheli.

Egészen más a helyzet a kapitalista államokban. Míg a tőkés országok katonai célokra óriási összegeket fordítanak, kulturális kiadásokra jelentéktelen összegeket irányoznak elő. Így például az USA 1950—1951. évi állami költségvetése a közoktatásra az összes kiadásoknak mindössze egy százalékát irányozta elő, de később az USA kormánya még ezt az elenyésző összeget is csökkentette. A küszöbönálló 1951—1952. költségvetési év az amerikai nép életviszonyainak további rosszabbodását, a közoktatásra és közegészségügyi célokra szánt kiadásoknak újabb csökkentését ígéri.

* Sztálin. A leninizmus kérdései. 716. lap. Szikra 1950.

A szociális és kulturális intézkedések 1951-re előirányzott programmjának megvalósítása megköveteli, hogy a dolgozók küldötteinek szovjetjei, a szakszervezetek és a társadalmi szervezetek még jobban végezzék mindennapos szervező munkájukat.

Az államigazgatási szervek fenntartására fordított kiadások

A költségvetés az államigazgatási szervek fenntartására 14,3 milliárd rubelt irányoz elő 1951-re. Ennek az összegnek a megállapításakor figyelembe vettük a Szovjetunió Minisztertanácsának rendeletét a közigazgatási apparátus fenntartási költségeinek ötszázalékos csökkentéséről.

A Szovjetállam az elmúlt években komoly munkát végzett az államapparátus munkájának egyszerűsítése érdekében. Ez megjavította az apparátus munkáját és lehetővé tette az állami eszközökkel való takarékosságot. Az igazgatásra fordított költségvetési kiadások összege ebben az évben az összes kiadásoknak 3,2 százaléka az 1950. évi 3,4 százalékkal és az 1946. évi 3,8 százalékkal szemben.

Népgazdaságunk még korántsem használta ki az igazgatási költségekkel való takarékosság minden lehetőségét. Sok minisztérium és hatóság nem harcol kellőképpen apparátusa szerkezetének egyszerűsítéséért, fölösleges személyi létszámot tart és indokolatlanul költekezik.

1950-ben a pénzügyi szervek a személyi létszámnak és a költségelőirányzatoknak számbavételekor körülbelül 390 millió rubel fölösleges kiutalást mutattak ki az intézmények, vállalatok és szervezetek adminisztrációs és igazgatási költségelőirányzataiban. A közlekedési minisztérium 349 intézményénél és vállalatánál tartott ellenőrzés során 199-nél jelentékenyen több volt az alkalmazottak száma, mint a megállapított létszámkeret.

1951-ben további munkálatokat kell folytatni az apparátusok egyszerűsítése érdekében, csökkenteni kell az adminisztrációs, mégpedig a beszerző, eladó és felvásárló szervek, valamint a helyi ipar és a szövetkezetek adminisztrációs kiadásait. Ebben nagy szerepet játszik a hivatalon belüli ellenőrzés, amelyet komolyan meg kell javítani.

A pénzügyi szerveknek fokozottan kell ellenőrizniük az előírt létszámkeret és a költségelőirányzat betartását.

Az ország védelmére fordított kiadások

A szovjet kormány nagyszabású gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munkát végez s napról-napra gondoskodik szocialista hazánk honvédelmi képességének további megerősítéséről. Szocialista hazánk áll az élén annak az igazságos küzdelemnek, amelyet a világ dolgozói a tartós békéért és a népek együttműködéséért folytatnak.

Sztálin elvtárs, a dolgozók nagy vezére, a „Právda" munkatársával folytatott beszélgetésben kijelentette: „Ami a Szovjetuniót illeti, a Szovjetunió továbbra is tántoríthatatlanul folytatja a háború elhárítására és a béke megőrzésére irányuló politikáját."

A Szovjetállamnak a béke megvédésére irányuló bölcs sztálini külpolitikáját az egész szovjet nép egyhangúan támogatja és lelkesen helyeslik más országok dolgozóinak százmilliói.

A béke táborával szemben áll az imperializmus tábora, élén az USA reakciós kormányköreivel, amelyek újabb világháború tüzvészét akarják lángralobbantani. Az imperialista államok fokozottan készülődnek egy új, véres mészárlásra és alaposan növelik katonai kiadásaikat.

Az USA 1951—52. évi költségvetésében — amint Truman kongresszusi üzenetében mondotta — katonai célokra több mint ötvenmilliárd dollárt irányoztak elő. Ez az összeg majdnem ötvenszerese az USA háború előtti, 1938—39. évi katonai kiadásainak és kétszerannyi, mint az 1941—1942. költségvetési év háborús költségei.

Ismeretes, hogy az amerikai háborús gyujtogatók elérték, hogy más kapitalista országok — főleg Anglia és Franciaország — szintén óriási mértékben növeljék katonai költségvetéseiket. Anglia és Franciaország közvetlen katonai kiadásai az idei költségvetési évben a multévinek kétszeresére emelkednek.

A Szovjetunió, a világ valamennyi szabadságszerető népével együtt, határozott küzdelmet folytat az új világháború megakadályozásáért és leleplezi az amerikai imperialisták véres terveit.

Ugyanakkor a Szovjetunió éberen őrködik határainak biztonsága fölött és intézkedéseket tesz a szocialista állam védelmének megszilárdítására. Az ülésszak elé terjesztett 1951. évi állami költségvetés a Szovjetunió fegyveres erőinek fenntartására 96,4 milliárd rubelt irányoz elő.

Az ország védelmére előirányzott összeg — az 1940-es háború előtti év 32,5 százalékával szemben — a Szovjetunió állami költségvetésében előirányzott összes kiadásoknak 21.3 százaléka. A szovjet költségvetés kiadásainak túlnyomó részét — amint erre már utaltam — a népgazdaság fejlesztésére és szociális-kulturális intézkedésekre fordítjuk.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának jóváhagyására előterjesztett 1951. évi állami költségvetés biztosítja a szükséges pénzeszközöket szocialista gazdaságunk további fejlesztéséhez, a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának újabb emelkedéséhez és a Szovjetállam honvédelmi képességének megerősítéséhez.

Lenin-Sztálin pártjának óriási szervező munkája, és a szovjet nép alkotó kezdeményezése következtében a történelemben soha sem látott ütemben fejlődik országunk ipari és mezőgazdasági termelése és ezen az alapon növekednek az állami költségvetés bevételei.

A háború utáni ötéves terv éveiben a népgazdaság fejlesztése terén elért óriási sikerek arra lelkesítik a szovjet népet, hogy még állhatatosabban harcoljon a belső tartalékok feltárásáért és mozgósításáért, az állami terv teljesítéséért és túlteljesítéséért.

A népgazdaság fejlesztésének 1951. évi állami tervében előírt feladatok sikeres teljesítése megkívánja, hogy megfelelő időben és mértékben mozgósítsuk az állami költségvetés bevételeit és a legszigorúbb takarékosságot valósítsuk meg az anyagok és a pénzeszközök felhasználása terén.

Az állami költségvetés végrehajtása hozzájárul a termelőerők további fejlődéséhez és a szovjet népek kultúrájának felvirágzásához.

Kétségtelen, hogy 1951-ben a szovjet nép élcsapata, a bolsevik párt körül tömörülve, a nagy vezér és tanító, Sztálin vezetésével új, hatalmas sikereket ér el a gazdasági és kulturális építés, valamint a kommunizmus felé biztosan haladó hazánk hatalmának erősítése terén.

Fehér Lajos

Termelőszövetkezeti mozgalmunk fejlődése az 1950/51-es évben

Hosszas és alapos előkészítés eredményeképpen születtek meg azok a páratlan sikerek, amelyeket az 1951. év elején, főként február hónapban és március első felében értünk el termelőszövetkezeti mozgalmunk fejlesztésében. Döntő szerepe van az elért sikerekben elsősorban falusi pártszervezeteink, járási pártbizottságaink, megyei bizottságaink jó munkájának, továbbá a Központi Vezetőség 1950 október 27-i ülésén Rákosi Mátyás elvtárs által adott útmutatásnak és a Politikai Bizottság 1950 novemberi határozatának a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésében mutatkozó hibákról és azok kijavításának munkájáról. És nem utolsósorban döntő szerepük van e sikerekben a termelőszövetkezeti mozgalom mult évi gazdasági eredményeinek.

A mult év nyarán és őszén 1769 termelőszövetkezet 389 ezer katasztrális hold szántóföldről takarított be termést. A termelőcsoportok nagyrésze jól megállotta a helyét. A tszcs-k közül, amelyek túlnyomó többségben III. típusúak voltak, 1400 gazdálkodott tagosított földön. Ez megkönnyítette a nagyüzemi gazdálkodás előnyeinek fokozottabb kihasználását és lehetővé tette, hogy már az első évben (csak kisebb részük aratott az idén másodízben) nagyobb gazdasági eredményeket érjenek el. Az országos átlagnál jobb termést értek el, annak ellenére, hogy mind a behozott, mind az állami eredetű (kulákoktól felajánlott) földek jelentős része kiuzsorázott, sovány állapotban volt, amikor azokat a tszcs-k átvették.

Növénytermelés

A Központi Statisztikai Hivatal adatgyüjtése szerint a főbb terményekből 1950-ben a következőképen alakult országos viszonylatban a termelőcsoportok termésátlaga:

Termény	Országos termésátlag kat. holdanként	Termelőszövetkezeti mázsában
búza	8,7	9,4
rozs	7,4	8,5
árpa	7,3	8,7
kukorica	9,0	9,9
burgonya	27,8	30,0
dohány	5,4	7,5
vöröshere	16,0	17,0

Komoly fogyatékossága a Statisztikai Hivatal adatgyüjtési módszerének, hogy nem vizsgálta külön a tagosított termelőcsoportok terméseredményeit, hanem egy kalap alá vonta, együvé számította a tagosított és nem tagosított földön gazdálkodó termelőcsoportok termésátlagait; ami helytelen adatgyüjtési és feldolgozási módszer, mert nem ad valódi képet a termelőszövetkezeti gazdálkodás igazi eredményeiről. Az ilyen statisztika demobilizál, nem nyújt olyan hatásos fegyvert az agitáció számára, amilyet a valóság pontos feltárásával adhatna.

Nyilvánvaló, hogy a tagosított földön gazdálkodó 1400 termelőszövetkezet termésátlaga országos viszonylatban búzából nem 0,7 mázsával nagyobb az egyéni gazdákénál, rozsból nem 0,8 mázsával — ami szintén komoly eredmény — hanem ennél jóval többel. Az olyan tagosított termelőcsoportok eredményei még nagyobb mértékben haladják meg az országos termelőszövetkezeti átlagokat, amelyek az idén már másodszor arattak megalakulásuk óta. Az is nyilvánvaló, hogy azoknak a termelőcsoportoknak az eredményei, amelyeket még nem tagosítottak s így parcelláik nagyon sok esetben 500—600 darabban szanaszéjjel fekszenek a határban, a legjobb igyekezettel sem haladhatják meg lényegesen az országos átlagot, az egyéni termelők eredményeit. Kézenfekvő, ha a nem tagosított szövetkezeti gazdaságok átlagait összevonjuk a tagosított termelőszövetkezetek átlagaival, ez erősen torzítja a termelőszövetkezeti termelés statisztikáját.

Ezért a Statisztikai Hivatal adatszolgáltatása e téren tökéletlen. Ámde még e fogyatékos adatszolgáltatásból is az tűnik ki, hogy búzából a termelőcsoportok 45,7 százaléka, rozsból 52,4 százaléka, tehát kereken a termelőcsoportok fele az országos átlagnál 30 százalékkal nagyobb vagy ennél is magasabb terméseredményeket ér el!

Tavaly már minden megyében szép számban voltak olyan termelőcsoportok, amelyek a többi csoportoknál lényegesen nagyobb, kiugró eredményeket értek el, nemcsak őszi és tavaszi gabonaféléből, hanem kapásnövényekből is, és ezzel is a nagyüzemi szocialista földművelés fölényének ragyogó példáit mutatták dolgozó parasztságunknak. Ezek közül néhányat megemlítünk: a mezőtúri Béke-termelőszövetkezet 21,6 mázsás átlagtermést ért el búzából, az enyingi Béke-tszcs 23,49 mázsás átlagot rozsból, a rácalmás-galambosi Villámtszcs 24 mázsás árpatermést, a kaszaperi Lenin-tszcs szárazművelléssel 6,25 mázsás gyapottermést, a soproni József Attila-tszcs 256 mázsás cukorrépatermést, a kátolyi December 21-tszcs 55 mázsás kukoricatermést, a mágócsi Új barázdatszcs 52 mázsás átlagot ugyancsak kukoricából stb.

Kiváló terméseredményeikért a mult év végén kormányzatunk 49 tszcs-elnököt, brigádvezetőt és munkacsapatvezetőt tüntetett ki a Munkaérdemrend és a Munkaérdemérem különböző fokozataival.

Annak ellenére, hogy a mult esztendőben egyes tszcs-k a termékeknek, főleg a kukoricának nagy hányadát előlegként a tagok között évközben kiosztották,* mégis, fiatal termelőszövetkezeteink árugabonatermelésének fejlődése kedvező. Szemben a kisárutermelő egyéni parasztgazdaságok-

* A kukoricatermés 70 százalékát a közös állatállomány takarmányozására kell félretenni. Nem egy helyen ennek rovására a megengedettnél jóval többet osztottak ki a tagoknak egyéni hizlalási célokra. A tej nagyobbrészét ugyancsak kiosztották sok helyen a tagok között, ahelyett, hogy növelték volna az államnak eladott árumennyiséget, stb.

kal, amelyek nagyobbrészt maguk fogyasztják el, amit termelnek — a mult esztendőben is termelésüknek mindössze 36 százalékát vitték piacra — a termelőszövetkezeti csoportok 1950-ben kenyérgabonatermésüknek 57,1 százalékát adták el az államnak, ezen belül búzából a termésnek 54,8, rozsból a termés 65 százalékát. Ugyancsak búzából és rozsból az A és B jegyre előírt kötelező beszolgáltatáson felül a C vételi jegyre összes termelésüknek 14,7, illetve 13,8 százalékát adták be az államnak. Tejből több mint 10 millió liter mennyiséget adtak termelőcsoportjaink a dolgozó társadalomnak.

Bár a termelőszövetkezeti csoportok száma a mult esztendőben még kevés volt hazánkban, mégis ezek az adatok már nálunk is fényesen bebizonyítják a marxizmus-leninizmus alapvető igazságát: épülő szocialista társadalmunkban a rohamosan fejlődő ipar nyersanyagszükségleteit, a megnövekedett igényeknek megfelelően, az ország elegendő mennyiségű élelmiszerrel való ellátását, az egyéni, szétszórt kisparaszti gazdaságokkal szemben, végső soron csak a nagyüzemi szocialista mezőgazdaság képes sikerrel megoldani!

Állattenyésztés

Kevésbbé kielégítő a fejlődés üteme a termelőcsoportok közös állattenyésztése terén. Igaz ugyan, hogy 1949-ben csak 12,3 katasztrális holdra, 1950-ben pedig már 7,7 katasztrális holdra jutott termelőcsoportjainkban egy számosállat, tehát az állatsűrűség a régebbi viszonyokhoz képest majdnem megkétszereződött, de még így is messze mögötte marad az országos átlagnak, ahol 3,5 katasztrális holdra esik egy számosállat. A lemaradás fő oka az, hogy termelőcsoportjaink vezetőségei opportunizmusból eléggé elhanyagolták azt, hogy a belépő új tagok bevigyék magukkal állataikat, jóllehet ezt az alapszabály előírja. A tszcs-k közös szarvasmarha- és lóállományának majdnem fele, juhállományának pedig kétharmada állami támogatásból ered.

Az igazság kedvéért azonban azt is meg kell állapítanunk, hogy az országosan mutatkozó elmaradás mellett is egyre inkább szaporodik az olyan termelőcsoportok száma, amelyek kiváló eredményeket érnek el az állattenyésztésben is. Így ért el, többek között, a mosonmagyaróvári Dózsa-termelőszövetkezet 4076 liter évi fejésátlagot és 100 százalékos szaporulatot a tehenészetben, a sarkadi Lenin-tszcs 3958 literes évi fejésátlagot és 95 százalékos ellési arányt, a balmazújvárosi Lenin-tszcs 21 anyakocával 14 malacos átlagszaporulatot, az ugyancsak balmazújvárosi Dózsa-tszcs 5,2 kilogrammos évi gyapjúnyírási átlagot, 126 százalékos ellési aránnyal, stb.

Szövetkezeti vagyon- és jövedelemrészesedés

A növekvő növénytermelési és állattenyésztési eredményeken kívül a termelőszövetkezetek megerősödését mutatja a szövetkezeti vagyon erőteljes növekedése is. A közös jövedelem alapját képező szövetkezeti vagyon az 1949. évi 108 millióról 1950-ben 537 millió forintra nőtt meg. Külön ki kell emelnünk, hogy ezen belül termelőcsoportjaink szövetkezeti alapra s üzemi alapra, tehát gazdasági felszerelésre, gépek beállítására, illetve vetőmagra, állatvásárlásra stb. — 142 millió forintot tartalékoltak a mult esztendőben. A legtöbb termelőszövetkezet közös vagyona meghaladta a 300 ezer forintot, s száznál több „milliomos" termelőszövetkezetünk van, tehát olyan szövetkezetünk, amelynek közös, szövetkezeti vagyona meghaladja az egymillió forintot.

Termelőcsoportjaink a mult esztendőben összesen 349 millió forint hosszú- és rövidlejáratú hitelt kaptak az államtól állatvásárlásra, építkezésre, műtrágyára és vetőmagbeszerzésre stb. A hitelekből összesen 120 millió forint összegű beruházást végeztek 1950-ben. Igen figyelemreméltó tény, hogy tszcs-ink tőlük telhetően igyekeztek esedékességkor hitelrendezési kötelezettségeiknek eleget tenni. Ugyanakkor az állam iránti kötelezettségeiknek a terménybeadás, adózás terén az előző évihez képest növekvő mértékben tettek eleget. Tszcs-ink fokozatos gazdasági megerősödését mutatja, hogy 1950-ben az esedékes hiteleknek több mint 60 százalékát, összesen 90 millió forintot fizettek vissza az államnak. Legtöbb termelőcsoportunk ma már egyre világosabban felismeri, hogy nem jó, ha derűre-borúra mindenféle hitelt vesz fel. Ez nem előnyös a termelőcsoport továbbfejlődésére sem, mert a kívülállók, főképpen középparasztok, nem szeretnek adósságban lévő termelőszövetkezeti csoportba belépni. Az eladósodott tszcs nem vonzza a kívülálló, még várakozó állásponton lévő egyénileg dolgozó parasztokat.

A komoly beruházásokon és építkezéseken kívül jelentős részben a hitelek nagyobbmértékű visszafizetése volt az oka annak, hogy termelőcsoportjaink az általában megfelelő, közepes termés ellenére is csak 16,14 forint jövedelemrészesedést fizettek ki egy munkaegységre az 1950-es évben — ennyi volt egy munkaegység „súlya" — valamivel kevesebb, mint az előző esztendőben, amikor kereken 17.— forint volt az egy munkaegységre eső jövedelem pénzbeni értéke. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a valóságban ennél nagyobb volt a termelőszövetkezeti dolgozók jövedelme, mert előlegként, természetben kiadott tejet, zsiradékot, hízott sertést s a különféle terményféleségeket nem piaci, hanem önköltségi áron, sokszor ennél is olcsóbban számolták el a tszcs tagjainak. Így, hozzávetőleges becslés szerint az elmúlt esztendőben körülbelül 20 forintra tehető egy munkaegységre eső jövedelemrészesedés átlaga.

Termelőszövetkezeti dolgozóink az 1950-es évben kereken 9 millió munkaegységet teljesítettek. Tszcs-ink a munkaegységekre a tiszta jövedelemből összesen 144 millió forintot osztottak ki a tagok között az évvégi zárszámadások során. Az egy munkaegységre eső jövedelemrészesedés azokban a tszcs-kben volt a legnagyobb, amelyek fontos ipari növényeket termeltek, amelyeknek kertészetük, gyümölcsösük van, fejlett állattenyésztéssel rendelkeznek, tehát belterjesen gazdálkodnak. Ez — mint a dolog természetéből következik — részint független a megművelt földterület nagyságától. Az abasári Új élet tszcs-ben, amely 114 katasztrális holdon gazdálkodik — ebből 32 hold a szőlőtelep — egy munkaegységre 58 forint jutott. A dombóvári Új élet-tszcs, amely 382 katasztrális holdon gazdálkodik és korszerű agrotechnikával nagy terméseredményeket ért el (kukoricából 14 mázsát, takarmányrépából 160 mázsás átlagot), 47 forintot fizetett ki tagjainak egy munkaegységre. A nagykamarási Ságvári-termelőszövetkezetben, amely 123 ezer forint hitel visszafizetésén kívül 91 ezer forintot tett félre üzemi alapra, 25.20 forint jutott egy munkaegységre. De meg kell azt is mondanunk, hogy számos tszcs-ben az országos átlagnál kevesebb jövedelemrészesedés jutott egy munkaegységre. Nógrád megyében például a tszcs-k 81 százaléka 16 forinton aluli, a nádudvardi Vörös csillag-tszcs-ben pedig csak 8 forint jövedelemrészesedést tudtak kiosztani munkaegységenként.

A tagok által teljesített munkaegységek szerinti jövedelemrészesedésnek 59,2 százalékát készpénzben fizették ki a termelőcsoportok, a többit pedig évközben természetbeni előlegként. A fejadagul kiosztott kenyérgabonából országos átlagban egy tszcs-tagra 2,66 mázsa jutott.

Termelőcsoportjaink nagy többsége a mult nyáron az eddiginél meggyőzőbben bizonyította be dolgozó parasztságunk előtt, hogy nagyüzemi szövetkezeti termeléssel, közös munkával, korszerű nagygépek és korszerű agrotechnikai eljárások, nemesített vetőmag segítségével nagyobb terméseredményeket lehet elérni, mint a szétszórt egyéni, kisparaszti gazdaságokban. Azt is bebizonyította, hogy nagyobb jövedelmet, jobb életszínvonalat tud biztosítani dolgozóinak, mint az elmaradott kistermelékenységű és mesgyekarókkal határolt egyéni kisparcellák. Ennek tudható be, hogy a termelőcsoportok népszerűsége megnőtt a falu dolgozói előtt.

A termelőszövetkezeti mozgalom fejlődése

A termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztésében elért jelentős gazdasági sikerek, a végzett erőfeszítések és fokozott szervezési és politikai előkészítés* ellenére, 1950 őszén mégis korántsem értük el azokat az eredményeket, amelyeket pártunk Központi Vezetősége falusi szervezeteinktől elvárt.

1950 július 20-tól, aratás után, amikor elkezdtük a fejlesztés politikai, szervezési munkáit, október 31-ig, az őszi szántás-vetési munkák tömeges megkezdéséig, nem sikerült a termelőszövetkezetbe belépő parasztcsaládok és tagok létszámát, valamint a földterületet megkétszereznünk, mint ahogyan terveztük. Jelentős mértékben elmaradtunk a földterület növelésében is. Az elmaradás főoka az, hogy termelőszövetkezeti mozgalmunk még mindig csak az újgazdák és szegényparasztok mozgalma volt, s ugyanakkor — bizonyos javulás ellenére — középparasztságunknak még mindig csak a leghaladottabb része lépett be a termelőszövetkezetbe, azok is egyenként, szórványosan. 1950 októberében a tszcs-kbe lépett parasztcsaládoknak csupán 17,5 százaléka volt középparaszt, bár a középparasztok pár év előtti termelőszövetkezet-ellenes hangulata már rég tovatűnt, s nagyon sok helyen már nem is semleges, hanem jóindulatú várakozássá vált.

Pártunk Központi Vezetősége a mult év végén behatóan megvizsgálta, hogy mi az oka a termelőszövetkezeti mozgalom viszonylag lassú fejlődésének, sőt annak az egyhelybentopogásnak, ami október, november és december hónapokban volt. A Központi Vezetőség több fontos okot állapított meg. Ezek közül elsőnek azt kell megemlítenünk, hogy a termelőszövetkezeti tagok és pártszervezeteink is a felvilágosító, meggyőző politikai munkában igen sok helyen szinte teljesen elhanyagolták az egyénileg gazdálkodó kis-, főleg középparasztokat. Ezért Rákosi Mátyás elvtárs a Központi Vezetőség 1950 október 27-i ülésén különös nyomatékkal hangsúlyozta, hogy „...a legnagyobb kárt az okozta, hogy a falu szocialista építésének kérdésével kapcsolatban falusi, sőt járási és megyei szervezeteink figyelme is elsősorban a szocialista szektorra, szövetkezetekre, gépállomásokra összpontosult és emiatt kezdték az egyénileg dolgozó parasztokat elhanyagolni. A mi vidéki szervezeteink lassanként rátértek arra, hogy az egyénileg dolgozó parasztot, különösen a középparasztot, figyelmen kívül hagyják. Pedig a középparasztság ma is dolgozó parasztságunk zöme".

* 200 tagú újabb parasztküldöttséget küldtünk tanulmányútra a Szovjetunióba, 52 tagú kárpátukrajnai magyar kolhozparasztküldöttséget hívtunk meg hazánkba, új belépések megkönnyítése céljából létrehoztuk az „új belépők csoportjait", új termelőcsoportok alakulása érdekében „előkészítő bizottságokat" szerveztünk, amelyek igen jó munkát végeztek stb.

A másik ok az volt, hogy a termelőszövetkezetek szervezése terén — mint a Politikai Bizottság 1950 novemberi határozata megállapította — jelentős előreszaladás történt. Helyi pártszervezeteink és állami szerveink a termelőszövetkezetek fejlesztési munkájában szem elől tévesztették azt a lenini elvet: „ne kerüljünk elébe a tömegek fejlődésének". Ez a gyakorlatban abban nyilvánult meg, hogy a szervező munkában nem alkalmazták a fokozatosságot.

Pártunk Központi Vezetősége már 1948-ban, a mozgalom megindulásakor, azért hívta létre a termelőszövetkezetek alacsonyabb fokozatait, az I. és II. típusú termelőcsoportokat, hogy ezzel az engedménnyel is megkönnyítsük a dolgozó parasztok, elsősorban a középparasztok áttérését a szövetkezeti gazdálkodás útjára. „Elvi engedmény ez, amit a dolgozó parasztságnak tettünk? Nem, nem elvi engedmény! Mi nem mondtunk le és nem is mondunk le arról, hogy a termelőszövetkezeteket végső fokon teljesen szocialista jellegű szövetkezetekké fejlesszük... De megtettük nekik azt az engedményt, hogy az utat, amelyet be kell járniok a magántulajdonon alapuló egyéni kisparasztgazdaságtól a döntő termelő eszközök közös tulajdonán alapuló szocialista nagyüzemi gazdasághoz, ne egy ugrással tegyék meg, hanem részletekben, fokozatosan, lépésenként. Megengedhető az ilyen engedmény, az ilyen kompromisszum? Igen, megengedhető! Megengedhető azért, mert az ilyen kompromisszum közelebb visz bennünket célunkhoz, a szocialista mezőgazdasághoz, megkönnyíti számunkra a cél elérését" — fejtette ki a kérdés lényegét Gerő Ernő elvtárs.*

Helyi pártszervezeteink és állami szerveink az elmúlt években, különösen 1950 őszén nem értették meg a fokozatosság elvi lényegét és a III. típusú, közösen termelő csoport egyoldalú szervezése, sőt nem egy helyen erőltetése mellett, szinte teljesen elhanyagolták az I. és II. típusú csoportok szervezését.

Ezt az elvi megnemértést a számok is élénken tükrözik: az I. és II. típusú termelőcsoportok száma az év eleiei csaknem százról év végén harminchatra, közel harmadára, csökkent. Ebből I. típusú volt 17, II. típusú pedig 19. Ha megyei és járási pártbizottságaink, valamint falusi pártszervezeteink közelebbről elemezték volna a meglévő I. és II. típusú csoportok tagságának szociális összetételét, mindjárt rájöhettek volna, hogy középparasztjaink jelentős — a konzervatívabb — részének ma még inkább megfelel az alacsonyabb fokú, I. és II. típusú szövetkezeti gazdálkodási forma. Túlnagy követelmény volna velük szemben az, hogy a III. típusú, közösen gazdálkodó termelőcsoportba lépjenek be; a jelenlegi, az általuk megszokott egyéni gazdálkodástól ehhez túlságosan nagy ugrást kellene megtenniök.

A középparasztok részaránya 1950 őszén termelőcsoportjaink tagságában típusonként a következő volt: I. típusban a 7 holdon felüli dolgozó parasztok aránya kereken 50 százalékos volt, a II. típusban 46,5 százalékos, a III. típusban pedig mindössze 18,9 százalékos!

A termelőszövetkezetek iránt érdeklődő, jóindulatú, várakozó középparasztok jelentős részének visszahúzódását idézte elő igen sok faluban az, hogy sokhelyütt egyoldalúan, a III. típusú csoportok szervezésére törekedtek, sőt nem egy esetben erőltették a legmagasabb típusú tszcs-k megalakítását.

A fokozatosság kérdéséhez tartozik a földjáradék kifizetése is. Pártunk Központi Vezetősége a III. típusú termelőcsoportokban a földjáradék kifizetését (a tiszta jövedelemnek legfeljebb 25 százaléka erejéig) ugyanolyan célból rendszeresítette, mint az I. és II. típusú termelőcsoportokat, tehát azért, hogy ezzel

* A Központi Pártfőiskolán 1949 szeptember 10-én tartott előadás.

is megkönnyítsük a földtulajdonos dolgozóparasztok, elsősorban a középparasztok csatlakozását a termelőszövetkezetekhez. A valóságban azonban itt is az történt, amint az I. és II. típusú termelőcsoportok szervezésében. Pártszervezeteink és állami szerveink semleges álláspontot képviseltek a földjáradék kifizetésével kapcsolatban. Ennek az lett az eredménye, hogy az elmúlt években egészen az 1950. évi zárszámadásokig — amikor kormányzatunk erélyesen belenyúlt e kérdés intézésébe — a III. típusú termelőcsoportok túlnyomó részében az alapszabályzat megsértésével nem fizették ki a földjáradékot azoknak a tagoknak, akik földdel társultak a tszcs-be. Ez is jelentős mértékben hozzájárult a középparasztok visszahúzódásához.

Pártunk segítsége a hibák kijavításában

Pártunk Politikai Bizottsága nemcsak feltárta azokat a hibákat és hiányosságokat, amelyek termelőszövetkezeti mozgalmunk fejlődését gátolják, hanem fontos rendszabályokat is foganatosított kijavításukra.

A Politikai Bizottság felhívta a helyi szervek és szervezetek figyelmét arra, hogy a középparasztoknak minél nagyobb számban való megnyerése céljából nagyobb gondot fordítsanak az I. és II. típusú termelőcsoportok szervezésére, a III. típusú tszcs-kben pedig mindenütt biztosítsák a földjáradék kifizetését azoknak a tagoknak, akik saját földdel léptek közös gazdálkodásba. (A tszcs-k 85 százaléka az évvégi zárszámadások alkalmából ennek eleget tett.)

A „nagy" termelőcsoportok létrehozása érdekében az elmúlt őszön helyi szerveink és szervezeteink sok helyütt elkövették azt a hibát, hogy meglévő termelőcsoportok mellett nem engedélyezték új, kisebb csoportok alakítását azzal a helytelen indokolással, hogy „ne legyen túlsok apró tszcs a határban". Ezzel szintén számos belépésre hajlandó dolgozó parasztot riasztottak el, akik ilyen vagy amolyan — sokszor helytálló indokolás miatt nem akartak belépni a meglévő régi termelőcsoportokba.

Pártunk Politikai Bizottsága most felhívta a pártszervezetek és tanácsok figyelmét arra, hogy ahol már 10 dolgozó parasztcsalád termelőcsoportot kíván alakítani, azt mindenütt engedélyezni kell.

Pártunk vezetői arra is felhívták falusi pártszervezeteink, valamint megyei és járási pártbizottságaink, a tömegszervezetek és az összes állami szervek figyelmét, hogy ezentúl ne kampányszerű feladatnak tekintsék a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztését, amely egy-egy fontosabb mezőgazdasági időszakhoz fűződik (betakarítás, tagosítás), hanem tekintsék egész esztendőn át állandó, mindennapos feladatuknak. A termelőszövetkezeti mozgalom állandó, szünetnélküli fejlesztése szocialista építésünknek egyik legfontosabb kérdése; a mezőgazdaság szocialista fejlődésének meggyorsítása nemcsak a Földművelésügyi Minisztériumnak, a megyei és járási tanácsok mezőgazdasági osztályainak „szakkérdése", hanem az egész párt, az egész munkásosztály ügye!

Falusi pártszervezeteink, járási és megyei pártbizottságaink, a helyi tanácsok és tömegszervezetek 1951 januárjában ezeknek az útmutatásoknak az alapján fogtak hozzá a termelőszövetkezeti mozgalom erőteljes továbbfejlesztésének munkájához. A megkezdett agitációs és szervezési munkákhoz komoly lendítő erőt adtak az akkor nyilvánosságra került évvégi zárszámadások eredményei és az akkor befejeződött tszcs-vezetőségválasztások, amelyek során sok új tag, köztük sok középparaszt, került be a tszcs-k vezetőségébe.

Termelőszövetkezeti mozgalmunk továbbfejlődésére mégis annak a hatalmas arányú megmozdulásnak volt döntő hatása, amellyel dolgozó népünk országszerte, városban és falun egyaránt, több és jobb munkával készülődött az akkor küszöbön álló eseményre, a magyar nép szeretett, nagy, harcos pártjának, a Magyar Dolgozók Pártjának február 24-én összeülő II. kongresszusára. Az az egészséges mozgás, amely az ipar példájára a kongresszusi munkaverseny során a mezőgazdaság szocialista szektorában kifejlődött, már január végén, s főként februárban átterjedt a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztésére is. Járási pártbizottságaink egymásután határozták el, hogy a kongresszus tiszteletére ennyi és ennyi új termelőcsoport vagy előkészítő bizottság megalakítását vállalják. Példájukat követték a falusi pártszervezetek, és igen sok helyen a tömegszervezetek is.

Igen fontos szerepe volt az idei fejlesztési munkában annak, hogy járási pártbizottságaink most már nem forgácsolták szét a rendelkezésükre álló agitációs erőket, hanem igen alapos előkészítő munka után, azokat néhány vagy csak egyetlen helyre összpontosították: *súlypontokat alakítottak*. Ennek eredményeként egymásután születtek szövetkezeti falvak, községek, sőt városok is. Mindez rendkívül lelkesítette a járásokat s a jó példát mutató helységek magukkal ragadták a járás többi községeinek lakosságát is.

Új eredmények

A fejlesztés első országraszóló, hatalmas eseménye Túrkeve szövetkezeti város megszületése volt. A 36 ezer holdas határú nagykúnsági városban 3200 dolgozóparaszt családból február 9-ére már 3177 belépett a termelőszövetkezetekbe s a szántóterület 96 százaléka szövetkezeti föld lett! Túrkeve után újabb szövetkezeti városok, szövetkezeti községek, falvak egész sora született, így Karcag, Kisújszállás, Mezőtúr után Nádudvar, Mezőcsát, Böhönye, Ecsegfalva stb., amelyek a legtöbb megyében szinte lökésszerű erővel vitték előre a mozgalom ügyét.

Ma már a szocialista falvak, községek és városok száma az országban közel 300, s ősszel minden bizonnyal megszületnek majd az első szocialista járások is.

Arról a hatalmas arányú megmozdulásról, amely a kongresszust megelőző hetekben, főként a kongresszus alatt és az utána következő két-három hét alatt zajlott le, talán úgy kaphatunk leginkább megközelítő képet, ha szemügyre vesszük a termelőszövetkezeti mozgalomban bekövetkezett heti növekedéseket. 1951 február első hetében a fejlesztési eredmények még alig különböztek a januáreleji állapotoktól. A rohamos fejlődés február második hetében indult meg:

Időpont	Új tszcs-k száma	Belépett családok száma	Taglétszám	Bevitt összes földterület	Ebből szántó
				katasztrális hold	
február 13—20	194	11 022	14 810	71 752	59 761
február 20—26	617	28 262	31 278	186 632	164 136
febr. 26—márc. 6	446	26 471	41 010	175 874	164 033
március 6—13	272	14 166	23 164	102 573	83 027
március 13—20	16	6 806	9 409	40 645	38 845

Mit mutat ez a rendkívül beszédes táblázat? Legszembetűnőbben azt, hogy a kongresszus alatt — a február 20—26 közti és az azt követő héten közel 55 000 dolgozó parasztcsalád, több mint 72 000 családtaggal, kérte felvételét a termelőszövetkezetekbe! Többen kérték felvételüket, mint termelőszövetkezeti mozgalmunk kezdetétől 1950 márciusáig. Ez a szám kétésfélszerese annak, mint ahányan — többhetes tagfelvételi előkészítés után — 1950 augusztusában, az Alkotmány napján léptek be a termelőszövetkezetbe (az augusztus 20-án tartott ünnepi tagfelvételi gyűléseken összesen 20 000 családot vettek fel a termelőcsoportokba). A kongresszust megelőző és követő hetekben kerek egy hónapon át — február 13-tól március 13-ig — heti átlagban 20 000 dolgozó parasztcsalád kérte felvételét és lépett a szocializmus útjára.

Ilyen páratlan ütemű fejlődésre eddig még sohasem volt példa termelőszövetkezeti mozgalmunkban.

Mit mutatnak a nagyarányú, rohamos fejlődésnek e ragyogó eredményei? Megmutatják elsősorban dolgozó parasztságunk őszinte, szívből jövő tiszteletét és háláját erős, nagy pártunk, a Magyar Dolgozók Pártja iránt, rokonszenvét a munkásosztály politikája iránt és mélységes szeretetét a magyar dolgozó nép bölcs vezére, Rákosi Mátyás iránt. Rákosi elvtársnak történelmi jelentőségű kecskeméti beszédében elhangzott felhívása óta eltelt három esztendő alatt — a meglévő termelőcsoportok terméseredményeiből, az évvégi zárszámadások eredményeiből s maguknak a szövetkezeti dolgozóknak életéből — dolgozó kis- és középparasztjaink egyre világosabban kezdik felismerni, hogy igaza van a pártnak, amikor a termelőszövetkezeti gazdálkodás útjára, a szocializmus útjára hívja őket — mert ez az ő javukat, egyedüli helyes és lehetséges felemelkedésüket szolgálja. Felismerésüket a kongresszusi hetekben egyre szélesebb tömegekben tettekkel is bizonyították.

Milyen eredményeket értünk el tehát a termelőszövetkezeti mozgalom januári, februári és márciuseleji fejlesztése során?

Időpont	Tszcs-k száma	Belépett családok száma	Tagok száma	Bevitt összes földterület	Ebből szántó	7 kat. holdon felüli gazdaságok száma
				katasztrális hold		
1950 XII.31	2272	88 576	137 561	813 717	675 493	16 988
1951 III. 20	4258	193 046	283 344	1 495 019	1 266 474	56 966

Ebből az tűnik ki, hogy a kongresszusi fejlesztés során, 1951 első két és fél hónapjában több eredményt értünk el termelőszövetkezeti mozgalmunk fejlesztésében, mint azelőtt három esztendő alatt együttvéve. E két és fél hónap alatt majdnem ugyanannyi új tszcs alakult, mint amennyi azelőtt működött. A belépett parasztcsaládok és tagok száma több mint megkétszereződött. Majdnem megkétszereződött a bevitt szántóterület is. A középparaszt családok száma a termelőszövetkezetekben pedig több mint megháromszorozódott.

A termelőszövetkezetek szántóterülete az ország egész szántóterületéhez viszonyítva 1949 végén mindössze 2,7 százalék, 1950 végén pedig 6,6 százalék volt; jelenleg ez az arányszám 13,2 százalékra nőtt meg. Ez azt jelenti, hogy az állami gazdaságokkal együtt ma már az ország szántóterületének **több mint 18 százalékán nagyüzemi szocialista gazdálkodás folyik!**

A földterület alakulása

Annak ellenére, hogy sok új, kis termelőcsoport alakult, országos átlagban mégis megnövekedett az egy termelőcsoportra eső földterület nagysága. Míg 1949 decemberében egy tszcs-re átlag 189,7 katasztrális hold terület jutott, 1950 végén 287,3 katasztrális hold, jelenleg pedig már 297 katasztrális hold.

Az élet tehát megdöntötte az új, kisebb termelőcsoportok alakításával szemben múlt év őszén tanúsított szűkkeblű felfogást és gyakorlatot. Alakítsunk tehát bátran új csoportokat, kiscsoportokat és I. típusú csoportokat is: az egyénileg gazdálkodó parasztok tömegével az olyan tszcs-be fognak belépni, ahol jól gazdálkodnak. Minél jobban gazdálkodnak, annál jobban nő a termelőszövetkezetek területe.

Ezt igazolják az idei fejlesztés tanulságai is: míg az elmúlt ősszel még csak két-három többezer holdon gazdálkodó termelőszövetkezetünk volt, ez év elején (csak a háromezer holdon felülieket számítva) számuk 20-ra emelkedett. Akárcsak tavaly ősszel, az első helyet most is a túrkevei Vörös Csillag tartja, de már 7400 katasztrális holddal. Ezenkívül Túrkeve szövetkezeti városban a Táncsics-tszcs 4900, a Harcos-tszcs pedig 4500 holdon gazdálkodik; Mezőtúron hét 3000 holdon felüli termelőszövetkezet van: a Haladás 6800, a Bercsényi 5800, a Béke 5600, a Táncsics 4100, a Szabadság 4600, a Petőfi 3000 és az I. típusú Törő Pál-tszcs 3900 holdon gazdálkodik; Karcagon hat ilyen nagy termelőszövetkezet van: a Szabadság 5900, a Táncsics 4600, a Béke 4400, a Dózsa 4600, a Rákóczi 3800 és az I. típusú Harcos 4700 katasztrális holddal; Kisújszálláson az Ady 4700, Nádudvaron a Sztálin több mint 4000, Mezőcsáton a Szabadság 4600 holddal rendelkezik.

Kettő kivételével valamennyi a legfejlettebb típusú, közösen gazdálkodó önálló termelőszövetkezet.

Az idei fejlesztés során az eddiginél kedvezőbben alakult az egy családra eső földterület nagysága is a tszcs-kben. Míg 1950 március 20-án országos átlagban 8 katasztrális holdra jutott egy család a tszcs-kben, (s ez a tavaszi növényápolás, a nyári betakarítási munkákban komoly munkaerőhiányt idézett elő számos termelőcsoportban) 1950 októberében az őszi fejlesztés után 7,6 katasztrális holdra, jelenleg a téli fejlesztés után már átlagosan 6,5 katasztrális holdra jut egy család. Ez a fejlődés munkaerőgazdálkodási szempontból nagyon is egészségesnek mondható, mert ekkora átlagterület a rendelkezésre álló munkaerővel és gépesítési viszonyok mellett a földek jobb és alaposabb megmunkálását, intenzívebb és belterjesebb gazdálkodás kifejlesztését, következésképp nagyobb terméseredmények elérését teszi lehetővé.

Pest, Nógrád, Somogy, Vas megyékben a termelőszövetkezetek szántóterülete megkétszereződött. Baranya és Szolnok megyében pedig megháromszorozódott. Hat olyan megyénk van már, ahol a tszcs-k összes földterülete a 100 ezer katasztrális holdon felül van. Ezek: Baranya, Bács-Kiskún, Békés, Hajdú, Szabolcs és Szolnok megye (Szolnok megyében már 200 ezer katasztrális holdon is felül van).

Külön kell szólnunk a Szolnok megyei fejlesztésről, amelyet a többi megye pártbizottságai, falusi, párt- és tömegszervezetei követendő példának tekinthetnek. Szolnok megyében Túrkeve után másodiknak Karcag alakult át szövetkezeti várossá. Karcagon február 4-én indult meg a fejlesztés munkája és február harmadik hetében már a dolgozó parasztcsaládok 96,7 százaléka, az összes földterület 91,7 százaléka volt a termelőszövetkezetekben.

Kisújszálláson, a harmadik szövetkezeti városban az újonnan belépők 70 százaléka a III. típusú, 30 százaléka pedig az I. típusú tszcs-khez csatlakozott.

A megye területén négy szövetkezeti város és öt szövetkezeti község van.

Míg múlt év végén a megyében 130 tszcs működött 3956 családdal, jelenleg már 258 működik 30 270 parasztcsaládd al (40 635 munkaképes taggal) 221 278 katasztrális hold földön (ebből 190 930 hold a szántó). A megye szántóterületének 26,6 százaléka ma már a termelőszövetkezeteké. Az állami gazdaságokkal együtt a megye szántóterületének 34,2 százalékán — tehát minden harmadik katasztrális hold földön — szocialista gazdálkodás folyik.

A termelőszövetkezetek átlagos földterülete a mult év őszi 512 katasztrális holddal szemben, ez év márciusára 740 katasztrális holdra növekedett. A termelőcsoportok átlagterülete kimagaslóan Szolnok megyében a legnagyobb az országban. Ilyen nagy földterület még jobban megnyitja a lehetőségeket a szövetkezeti dolgozóknak a nagy gépek, a szovjet tapasztalatok alapján az újfajta, korszerű termelési eljárások, a füves vetésforgó, újfajta növények, öntözéses gazdálkodás stb. fokozottabb bevezetésére és egyre korlátlanabb kihasználására.

Szociális összetétel

A nagyarányú területi és taglétszámbeli növekedésen kívül a téli fejlesztés során mégis a legértékesebb új mozzanat, a termelőcsoportok szociális összetételében bekövetkezett erőteljes eltolódás a középparasztok javára. Az elmúlt év végén még az volt a helyzet, hogy a tszcs-k tagságában 32,95 százalék volt a földnélküliek részesedése, 45 százalék a törpebirtokosok és kisparasztoké, s mindössze 19,7 a középparasztoké (1949-ben 13,7 százalék volt az arányszámuk). Falusi pártszervezeteink és termelőcsoportjaink pártunk Központi Vezetőségének mult év végén elhangzott kemény bírálata nyomán, azóta nagyobbrészt kijavították azokat a hibákat, amelyek a középparaszthoz való viszony, az alacsonyabb tszcs-k szervezése, a földjáradék kifizetése stb. kérdésében mutatkoztak. Főként ennek tulajdonítható, hogy a téli fejlesztés során a középparasztok részesedése ugrásszerűen megnőtt. A politikai meggyőző munka eredményeként az őszi állapothoz képest több mint megháromszorozódott a belépő középparaszti családok száma s most a tszcs-k tagságának 29,5 százaléka középparaszt! Ez igen nagy eredmény még akkor is, ha egyelőre még nem éri el, csak kezdi megközelíteni a középparaszti gazdaságoknak az összes parasztgazdaságok között elfoglalt országos arányát, a 38,9 százalékot (a birtokolt földterületet véve alapul).

Mire világít rá ez a 29,5 százalékos arányszám?

Arra, hogy — mint a jelek mutatják — az előző évi állapotokhoz képest, amikor a középparasztságnak csak a leghaladottabb elemei léptek be a termelőszövetkezetekbe, ma a középparasztság már mélyebb rétegeiben, szélesebb tömegeiben is megindulóban van a termelőszövetkezeti gazdálkodás felé. A középparasztság alapvető tömegeiben fordulat érlelődik a termelőszövetkezetek irányába. A feladat az, hogy a termelőszövetkezetek jó gazdálkodással s még jobb és gondosabb meggyőző munkával elősegítsék, hogy ezt a fordulatot a következő ősszel és télen ténylegesen megtegyék a termelőszövetkezetek felé. Úgy értékeljük, hogy termelőszövetkezeti mozgalmunk fejlődésében elért eredményeink jelentős mértékben megteremtették erre az alapot.

A téli fejlesztés során bebizonyosodott, hogy az I. és II. típusú alacsonyabbfokú termelőszövetkezeti csoportok szervezésének igen nagy szerepe volt abban, hogy a középparasztoknak egyre nagyobb része fordul a szövetkezeti gazdálkodás felé. Kiderült, hogy a tszcs-kbe belépő középparasztok nagyobb része ma még inkább az alacsonyabbfokú I. típusú táblás termelőszövetkezeti csoport iránt érdeklődik. Az I. típusú termelőcsoportok tömeges megalakulása január, február és március hónapokban — közel 1700 I. típusú tszcs alakult az országban — fényesen igazolta a Politikai Bizottság éles bírálatát a termelőszövetkezeti mozgalmunkban az elmúlt években megmutatkozó káros „előreszaladás"-ról. Az élet bebizonyította, mennyire helyes volt a Politikai Bizottság határozata, amely arra utasította a helyi szervezeteket, hogy fordítsanak az eddiginél nagyobb gondot I. és II. típusú tszcs-k szervezésére. Hogy az alacsonyabbfokú típusnak milyen fontos szerepe van a középparasztoknak a termelőszövetkezetek felé fordulásában, legékesebben mutatja az a tény, hogy az I. és II. típusú termelőcsoportokban a tagság 60 százaléka középparaszt.

A középparasztság kérdésével kapcsolatban csak egy megyét, a téli fejlesztésben legjobban elmaradt megyét: Csongrádot emeljük ki. Ebben a megyében még ma is nagyon sok helyen „kiskuláknak" minősítik a középparasztot, több községben a meglévő III. típusú tszcs tagjai, mint a makói Petőfi-tszcsben is, rossz szemmel nézték a télen a középparasztoknak az I. típusban való szervezkedését, mondván: „a középparasztok valami összeesküvésféle tszcs-t akarnak alakítani, jó lenne megakadályozni". Nem véletlen, hogy a nagysikerű kongresszusi fejlesztésben Csongrád megyében érték el a legkisebb eredményt: a tszcs-k szántóterülete a megye összes szántóterületéhez viszonyítva 8,2 százalékról 9,6 százalékra, szóval alig növekedett. A csongrádmegyei tszcs-kben a középparasztok aránya mindössze 12,1 százalék — a legalacsonyabb az országban. A téli tszcs vezetőségválasztásoknál is mindössze 12 százalékban választottak be középparasztot az új vezetőségekbe. Nem véletlen, hogy a megye az összes mezőgazdasági kampányoknál, mint a terménybegyűjtésnél is, rendszerint a legutolsók között kullog... Csongrád megyében nem jó a középparaszthoz való viszony: baj van a lenini hármas jelszó következetes alkalmazása körül!

★

Melyek a téli termelőszövetkezeti fejlesztés főbb tanulságai?

Mindenekelőtt bebizonyosodott, hogy a termelőszövetkezet fejlesztésére irányuló tömegmunkát nemcsak az aratás és az őszi munkák közötti időszakban lehet sikeresen folytatni, hanem télen is, sőt a hosszú téli hónapok erre alkalmasabbak és eredményesebbek is.

Bebizonyosodott, hogy a sikeres fejlesztési munka döntő kérdése a jól megszervezett széleskörű agitáció. A termelőszövetkezeti fejlesztés igazi hősei a falusi párttitkárok mellett — a népnevelők. A gyakorlat megmutatta, hogy az agitáció alapjává az alapszabály részletes megmagyarázását és népszerűsítését kell tenni. Népnevelőink, meglévő termelőcsoportjaink termése eredménye mellett, népszerűsítsék állandóan a világ első szocialista mezőgazdaságának, a Szovjetunió kolhozainak élenjáró eredményeit és tapasztalatait. Igen fontos, hogy helyesen válasszuk ki az agitátorokat, vonjuk be minél jobban a hangadó középparasztokat, az újonnan belépőket pedig azon nyomban állítsuk be az agitációs munkába. A Túrkevén és a többi szocialista városokban és községekben jól bevált újfajta szervezési módszereket másutt is alkalmaznunk kell.

Bebizonyosodott az is, hogy a sikerek döntő előfeltétele a kommunisták példamutatása. A pártonkívüli parasztemberek gondolkodását híven jellemzi a szentannapusztaiak véleménye: „Előbb lépjenek be a kommunisták, aztán mi is követni fogjuk őket." Túrkevén, Karcagon, Mezőtúron és a többi szövetkezeti városban és községben úgy sikerült „átütő" sikereket elérni, hogy a falusi pártvezetőség, a párttagság zöme, nyomukban a DÉFOSZ-vezetőséggel és a helyi tanácstagok többségével már az első napokban beléptek a tszcs-be s példájuk magával sodorta az egész falut.

Eredményesen vették ki részüket a fejlesztés munkájából a DÉFOSZ-on kívül a DISZ szervezetek is. Pest megyében a kongresszusi hetekben több mint ezer DISZ-fiatal lépett be a termelőszövetkezetekbe. A gépállomások traktorosai mellett számos helyen az állami gazdaságok dolgozói is (Andráshida, Zalatárnó stb.) sikeresen bekapcsolódtak a fejlesztési munkába.

Pártunk vezetői számtalanszor felhívták a figyelmet az önkéntesség szigorú betartásának fontosságára a termelőszövetkezetek szervezésében. „Minden nyomás, türelmetlen sürgetés, vagy éppen erőltetés csak káros ezen a téren és az ellenkező eredményt fogja adni" — figyelmeztetett újra Rákosi elvtárs Pártunk II. kongresszusán.

A kongresszusi fejlesztés során falvaink túlnyomó többségében szem előtt tartották ezt az alapvető elvet. Kivétel ezen a téren Baranya, ahol a téli hónapokban számos községben erőszakosan szerveztek termelőcsoportokat. Szalánta községben a népnevelők így érveltek a középparasztok házaiban: „Belépsz vagy nem lépsz be? Ha nem, van nekünk hatóságunk, amely megtalálja a módját annak, hogy rájöjj a tszcs helyességére." Ugyanebben a községben az egyik dolgozó parasztnál, aki már régesrégen túlteljesítette a terménybeadási kötelezettségét és kitüntetést is kapott érte, helyszíni elszámoltatást tartottak, minden termését felírták az utolsó szemig és azt mondták neki: „Ha belépsz, nincs felesleg. Ha nem lépsz be, minden terményedet elvisszük." Az ugyancsak baranyai Kacsota községből Borka József ezt írta Rákosi elvtárshoz intézett panaszos levelében: „Ebben a kis faluban 120 család lakik, amely mind az I. csoportba lépett be erővel. A meglévő III. csoportba egy sem lépett be, mert ennyire nem akarják, hogy legyen és mégis kényszerítik őket." Ugyancsak ő írja, hogy a szomszédos Szentlőrincen, ahol ötszáz családnál is több dolgozóparaszt lakik, „... 15 család híján vasárnap mind belépett az I. típusú tszcs-be. A falu különböző helyein négy mikrofont szereltek fel s a szegényparasztokra, akik nem léptek be, „kulák" címet kiáltoztak rájuk."

Központi Vezetőségünk erélyesen folytatta a harcot Baranyában Pártunk politikájának durva megsértése ellen.

Komoly hiányossága volt az idei téli fejlesztési munkának, hogy igen sok helyen nem az osztályellenség, a kulákság elleni kíméletlen harc jegyében ment végbe. A kulákok ezúttal is hűséges szövetséges társra találtak a reakciós papokban. Soha annyi bibliaórát nem tartottak, mint mostanában, éppen a fejlesztés heteiben. A fejlesztési győzelem után az egyik püspök is szükségét látta, hogy több pap kíséretében kiszálljon Túrkevére misézni, s ha utólag is, de üssön egyet a termelőszövetkezeteken. Misézés közben ezt mondta: „Nem sokat érnek a gépek, ha istentelen emberek ülnek rajta, vagy hogyha a gyermekeink nem járnak hittanra." Letkésen az új tszcs megalakulása után másnap reggel így misézett a pap: „Hiába bíznak, hogy erősek, úgysem fognak győzni."

A mi elvtársaink éberségének hiánya folytán egy sor községben, olyan helyeken, mint Karcag, egy csomó kulák került a tszcs-be. Veszélyes méreteket

öltött ez Baranyában. Itt újra élesen bebizonyosodott, hogy az erőszakos túlkapások, a „baloldali" opportunizmus mennyire édestestvére, velejárója és szállláscsinálója a jobboldali opportunizmusnak. A baranyai tszcs-k jelentős része nem a kulák elleni harc, hanem a kulákokkal való osztálybéke alapján jött létre. Volt jónéhány olyan eset is, hogy egyenesen kulákok kezdeményezték a tszcs-alakítást.

Pártunk Központi Vezetősége felvette az erélyes harcot Baranyában a jobboldali elhajlás ellen is.

Komoly hiányossága volt az idei fejlesztésnek, hogy népnevelőink az agitációban opportunizmusból — „kényes kérdésnek" tartották — elhanyagolták az új belépéseknél a vetőmag behozatalát, amelyet pedig az alapszabály kötelezően előír. Emiatt nem egy tszcs-ben a tavaszi munkák megindulásakor vetőmaggondok állottak elő. Hasonló a helyzet a jószágbehozatal körül is. A módosított alapszabályzat világos rendelkezései ellenére, sok helyen nem szorgalmazták eléggé az igavonó jószágok s a háztáji gazdaságon felüli haszonállatok, főleg a tehenek behozatalát. Ezt ezután kell pótolni.

Távolról sem kielégítő a *családtagok felvétele* a tszcs-kbe, sőt a mult évi állapothoz képest az idei téli fejlesztés alatt ez még tovább romlott. Mult év decemberében termelőcsoportjainkban a nők és 25 éven aluli fiatalok arányszáma 30 százalék körül volt, ez kb. 25 százalékra csökkent. Ma az a helyzet, hogy csak minden második családfővel lépett be családtag, feleség, felnőtt fiú vagy leány a tszcs-be. Ezen az állapoton a legsürgősebben változtatni kell. Feltétlenül szükséges, hogy ne csak minden második, hanem minden egyes családból kérje felvételét lehetőleg valamennyi munkaképes családtag, feleség, a felnőtt fiú és leány egyaránt. Enélkül nem leszünk képesek a munkaerő kérdését a növényápolási és a betakarítási munkák terén megoldani s általában a mainál jóval belterjesebb, korszerű földmüvelést folytatni. Éppen ezért az elkövetkező hetekben és hónapokban a tavaszi munkák mellett egyik legfőbb gondunk valamennyi III. típusú termelőcsoportban a minél több munkaképes családtag felvételére irányuló szervezett és szívós agitációs munka legyen.

★

Földmüvelési kormányzatunk március 10-ével az induló tavaszi szántás-vetési munkákra való tekintettel időlegesen lezárta az éveleji fejlesztési munkát, úi termelőcsoportok alakítását és új belépők felvételét.

Melyek termelőszövetkezeti mozgalmunk továbbfejlesztésének, megerősítésének legfontosabb feladatai az előttünk álló tavaszi és nyári hónapokban?

Egyik legfontosabb feladatunk, *hogy minél több jól gazdálkodó termelőszövetkezeti csoportot alakítsunk meg!* Termelőcsoportjainknak közel kétharmada — beleszámítva az ősszel alakultakat is — új. Most kell őket megtanítanunk a helyes, korszerű nagyüzemi gazdálkodásra. Termelőcsoportjainknak közel egyharmada I. típusú, ezeket is most kell az alapszabályzat előírásának megfelelően a fontosabb munkaszakaszokban, így legsürgősebben a tavaszi vetésnél, a közös munkára rávezetnünk és segítenünk őket abban, hogy *tovább fejlődjenek.*

Fontos soronlévő feladat mind a III., mind az I. típusú termelőcsoportoknál a tavaszi szántás-vetési, növényápolási s majd a betakarítási munkák gondos, mintaszerű elvégzése! És már az idei aratáson olyan terméseredmények elérése, amelyek vonzóak a kívülálló, ingadozó egyéni kis- és középparasztokra, s amelyek a gyakorlatban, kézzelfogható eredményekkel bizonyítják be

előttük, hogy a szövetkezeti gazdálkodás előnyösebb az egyéni kisparcellás küszködésénél.

A Szovjetunió szocialista mezőgazdasága tapasztalatainak bátor és széleskörű felhasználásával, újfajta, korszerű agrotechnikai eljárások meghonosításával, magas termésátlagok, jó gazdasági eredmények kialakítása: ez ma a legdöntőbb politikai feladat termelőszövetkezeti mozgalmunk továbbfejlesztésében az elkövetkező tavaszi és nyári hónapokban!

Pártszervezeteink, amelyek az elmúlt téli hónapokban derekasan megállották helyüket és ragyogó sikereket értek el termelőszövetkezeteink fejlesztésében, ezt tekintsék jelenleg falusi munkájuk központi kérdésének. Megyei, járási pártbizottságaink, falusi pártszervezeteink, a helyi tanácsok és a tömegszervezetek adjanak meg ehhez, régi és új, III. és I. típusú, termelőszövetkezeteinknek mindennemű segítséget.

Ez a feltétele annak, hogy aratás után, a következő ősszel, majd télen, az elért eredményekre támaszkodva, a II. Kongresszus útmutatásai nyomán, Pártunk és szeretett vezérünk, Rákosi Mátyás elvtárs vezetésével az eddiginél is nagyobb sikereket érhessünk el termelőszövetkezeti mozgalmunk továbbfejlesztésében és dolgozó parasztságunk alapvető tömegeit elindíthassuk és rávezethessük a szocializmus széles országútjára.

Ha a termelőszövetkezetet győzelemre visszük, akkor győzött a szocializmus a városban és falun egyaránt. A tanácsok kifejlődése és megerősítése a szocialista állam alapjait szilárdítja meg. Ha ez a két feladat sikerül, akkor nyugodtan elmondhatjuk, hogy leraktuk a szocializmus alapjait hazánkban. Amíg ezt a két feladatot jól meg nem oldottuk, addig elkerülhetetlenek az ingadozások és mindazok a nehézségek, amelyek fejlődésünket fékezik. Kongresszusunknak egyik fő feladata, hogy erre a két egymással összefüggő kérdésre ráirányítsa pártunk és rajta keresztül az egész magyar dolgozó nép figyelmét.

Ötéves tervünk célkitűzéseit csak akkor fogjuk valóra váltani, ha a párt rájuk összpontosítja erejét. Az államgépezet és benne a tanácsok megerősítése is olyan feladat, amely fokozott munkát követel meg pártunktól és szervezeteinktől. Hasonlóképpen a falu szocialista építésének, a gépállomások, az állami birtokok, de különösen a termelőszövetkezetek fejlesztésének sikerét csak az biztosítja, ha pártunk minden szerve, elsősorban a megyei, járási és falusi, teljes erővel segíti. Megnövekedett s új feladatok állanak tehát pártunk előtt, melyek megoldása csak úgy sikerül, ha megerősítjük pártszervezeteinket, emeljük fegyelmüket, tudásukat, kapcsolataikat a dolgozó tömegek legszélesebb rétegeivel.

(Idézet: Rákosi Mátyás elvtársnak a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusán elhangzott beszédéből.)

M. Paromov

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésének formái és módszerei

Közép- és Délkelet-Európa népi demokratikus országainak dolgozói sikerrel végzik szocialista gazdaságuk alapjainak lerakását. A szabad, alkotó munka örömét megismerve, arra törekszenek, hogy biztosítsák népgazdaságuk szakadatlan fejlődését. Az európai népi demokratikus országok csak azért érhettek el sikereket a szocialista építésben, mert dolgozóik a munkásosztály köré tömörültek, a marxizmus-leninizmus mindent legyőző tanításait követik, s a szocialista nagyhatalomnak, a Szovjetuniónak önzetlen, baráti segítségére, a demokrácia és a szocializmus Szovjetunió-vezette táborának segítségére támaszkodnak. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködése a kapitalizmus uralma alól felszabadult népek közötti kölcsönös kapcsolatoknak új, magasabb típusa.

Lenin és Sztálin megoldotta a különböző nemzetek közötti kölcsönös kapcsolatoknak minden olyan alapvető kérdését, amely az imperializmus hatalmának megdöntése után fölvetődik. A nemzeti kérdésnek Sztálin elvtárs által mélyrehatóan és minden részletében kidolgozott marxista-leninista elmélete nem a gazdasági élettől elszigetelten, hanem a gazdaság sziklaszilárd alapján, a gazdasági viszonyok, az országok és a népek közötti gazdasági kapcsolatok alapján vizsgálja a nemzetek keletkezését, fejlődését és egymáshoz való kölcsönös kapcsolatait.

A kapitalizmus, tanítja Sztálin elvtárs, a maga fejlődésében a „nemzetközi munkamegosztás és a sokoldalú kölcsönös egymásrautaltság kötelékeivel összefűzte a legkülönbözőbb népeket".[1] Amennyiben ez a folyamat a termelőerők fejlődését tükrözte vissza és megkönnyítette a különböző népek nemzeti elkülönülésének megszüntetését, „progresszív folyamat volt és az is marad, mert előkészíti a jövendő szocialista világgazdaság anyagi előfeltételeit".[2] Amde ez a tendencia olyan formákban fejlődött, amelyek belső történelmi értelmének egyáltalán nem felelnek meg. „A népek kölcsönös egymásrautaltsága és a terüle-

[1] Sztálin Művei 5. kötet. 195. lap. Szikra 1951.
[2] Ugyanott.

tek gazdasági egyesülése a kapitalizmus fejlődése folyamán nem a népeknek mint egyenjogú feleknek együttműködése útján, hanem olymódon valósult meg, hogy egyes népek alávetettek maguknak más népeket, hogy a fejlettebb népek elnyomták és kizsákmányolták a kevésbbé fejlett népeket."[3] Ezért ezzel az egyesülési tendenciával párhuzamosan kifejlődött egy második irányzat, amelynek célja az volt, hogy megsemmisítse ennek az egyesülésnek erőszakos formáit, harcoljon az imperializmus által leigázott gyarmati és függő országok felszabadításáért. Ez a második tendencia, amely a leigázott tömegek lázadását jelentette az egyesítés imperialista formái — a gyarmati rablások és hódítások, a nemzeti elnyomás és egyenlőtlenség, az imperialista önkény és erőszak, a gyarmati rabság és nemzeti jogfosztottság ellen, megkövetelte a népeknek az együttműködés és önkéntes szövetség alapján való egyesítését. Ennélfogva ez ugyancsak „progresszív tendencia volt és az is marad, mert előkészíti a jövendő szocialista világgazdaság szellemi előfeltételeit".[4]

A kapitalizmussal ellentétben, a kommunizmus számára ez a két tendencia, amint Sztálin elvtárs tanítja, „csak két oldala egy és ugyanannak az ügynek: az elnyomott népek felszabadításának az imperialista iga alól, mert a kommunizmus tudja, hogy a népeknek egységes világgazdaságban való egyesítése csak kölcsönös bizalom és önkéntes megegyezés alapján lehetséges, hogy a népek önkéntes egyesülésének útja csak a gyarmatoknak az „egységes" imperialista „egész"-től való elszakadásán át, önálló államokká alakulásán át vezet".[5] A szocialista tábor országai kölcsönös kapcsolataikban változatlanul követik Sztálin elvtársnak, a népek nagy vezérének bölcs tanításait. Az európai népi demokratikus országok sokoldalú anyagi segítséget, erkölcsi és politikai támogatást kapnak a Szovjetuniótól, ami biztosítéka szuverénitásuknak és független létüknek, szükséges feltétele önállóságuk és a kapitalista országoktól való technikai és gazdasági függetlenségük megszilárdításának.

Napjaink teljes mértékben igazolták a nagy Lenin tudományos előrelátását. Lenin ugyanis már 1916-ban felhívta a figyelmet arra, hogy a burzsoázia igája alól önmagukat felszabadító dolgozó tömegek minden erejükkel vonzódnak majd a nagy és élenjáró szocialista nemzetekkel való szövetséghez, és a szocializmus képes lesz önzetlen segítséget adni nekik anélkül, hogy uralkodnék fölöttük. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok között azért növekednek és erősödnek szüntelenül a barátság, a szövetség és a testvéri együttműködés kapcsolatai, mert Közép- és Délkelet-Európa országainak felszabadítása a külföldi imperialisták, valamint a „saját" tőkéseik és földesuraik hatalma alól — ami a Szovjetunió második világháborúbeli világtörténelmi jelentőségű győzelmeinek eredményeképpen valósult meg — minden olyan okot megszüntetett, amely addig elválasztotta és elidegenítette egymástól ezeknek az országoknak népeit. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok közötti kölcsönös gazdasági kapcsolatok mind sikeresebben fejlődnek, mert a népi demokratikus köztársaságok dolgozói meggyőződtek idősebb testvérüknek, a szovjet népnek önzetlenségéről és abbeli törekvéséről, hogy mindenképpen hozzájáruljon felvirágoztatásukhoz, nemzeti függetlenségük és állami szuverénitásuk megszilárdításához.

[3] I. m. 195—196. lap.
[4] I. m. 196. lap.
[5] Sztálin Művei. 6. kötet. 147. lap (oroszul). V. ö.: Sztálin. A leninizmus kérdései. 68. lap. Szikra 1950.

A kapitalizmus a különböző területeken élő és különböző nyelveket beszélő népek közé a bizalmatlanság és a gyűlölet falait igyekszik emelni, a szocializmus viszont ledönti e válaszfalakat és a történelem során először teremti meg a tartós barátság és az elvtársi kölcsönös segítség összes feltételeit. Amint Lenin mondotta: „Tapasztalatunk arra a törhetetlen meggyőződésre vezetett bennünket, hogy csakis a különböző nemzetek érdekeinek rendkívül messzemenő figyelembe vétele pusztítja el az összeütközések talaját, szünteti meg a kölcsönös bizalmatlanságot, szüntet meg mindennemű intrikától való félelmet, teremti meg azt a bizalmat — kiváltkép a különböző nyelvet beszélő munkások és parasztok körében — amely nélkül egyáltalában szó sem lehet népek közötti békés kapcsolatról, sem a legcsekélyebb mértékben sikeres fejlődéséről bárminek is, ami a jelenkori civilizációban értékes."[6] A Szovjetunió népei, mint az imperializmus igájától elsőnek megszabadult és legfejlettebb nemzetek, a gyakorlatban valósítják meg Leninnek ezt a történelmi jelentőségű kinyilatkoztatását és becsülettel teljesítik kötelességüket: segítik az elmaradottabb nemzeteket a demokráciára, a szocializmusra való áttérésben. Boleslaw Bierut, a Lengyel Köztársaság elnöke, a Szovjetunióval, a győzelmes szocializmus nagy országával való barátságról szólva, hangsúlyozta: „Nincs és nem is lehet semmi sem értékesebb és megtisztelőbb ennél a barátságnál, amely új életre kelti és megsokszorozza a lengyel nép alkotó erőit."

A kapitalista országok nemzetközi gazdasági kapcsolatai mindenkor azt a kizsákmányolási viszonyt tükrözik vissza, amelynek alapján keletkeznek és fejlődnek, mindenkor kiengesztelhetetlen osztályellentéteket, nemzetközi konfliktusokat és háborúkat idéznek elő. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok kölcsönös gazdasági kapcsolatai viszont éppen azért járulnak hozzá a béke megőrzéséhez és megszilárdításához, mert e kapcsolatok szocialista alapon fejlődnek. A kapitalizmusban a termelésnek és a kereskedelemnek egyetlen serkentője a profit és extraprofit utáni hajsza, amely a nyersanyagforrások, elhelyezési piacok, tőkekiviteli szférák monopolisztikus meghódítására irányuló törekvést szüli. Merőben más a helyzet a Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban, ahol a termelés és a kereskedelem bővítésének legfőbb hajtóereje a népgazdaságnak a szocializmus és kommunizmus útján való békés fejlesztése és az a törekvés, hogy a dolgozó tömegek növekvő szükségleteit minden tekintetben kielégítsék. Ebből következik az, hogy a szocialista tábor minden országának közös érdeke a kölcsönös gazdasági együttműködés kiszélesítése.

A népi demokratikus országok gazdasági együttműködése a Szovjetunióval olyan mértékben szélesedik és erősödik, amilyen mértékben a szocialista építésben elért eredményeik növekednek. A kapitalizmus általános válságának időszakában a tőkés országok gazdasági kapcsolatai lényegében kereskedelmi háború, valutaháború formájában jelentkeznek. A kapitalista országok nemzetközi gazdasági kapcsolatainak fejlődését különböző korlátozások életbeléptetése (védővámok stb.) és a gazdaságonkívüli kényszer eszközeinek (pl. a gúzsbakötő Marshall-tervnek) érvényesülése jellemzi. Ezzel ellentétben, a szocialista gazdasági rendszer nemcsak megszünteti e korlátozásokat és akadályokat, hanem a nemzetközi együttműködés formáinak és lehetőségeinek olyan bőségét tárja fel, aminőt a kapitalizmus soha nem ismert és nem is ismerhetett. A Szovjetunió és

[6] Lenin Művei. 33. kötet. 349. lap (oroszul).

a népi demokratikus országok gazdasági kapcsolatainak formái: a külkereskedelem, amelynek nagyarányú kifejlesztését hitelek és kölcsönök könnyítik meg; a közös tulajdon alapján való együttműködés (vegyes vállalatok); közös ipari, közlekedési stb. építkezések; kölcsönös segítség a természeti erőforrások felkutatásában és kiaknázásában; együttműködés a szakkáderképzésben; kölcsönös segítség a tudomány, a technika és a kultúra legkülönbözőbb területein, modell- és mintacsere, a technikai újítások, gyártási engedélyek és szabadalmak kicserélése; a gazdaságvezetés szocialista módszereivel kapcsolatos szovjet tapasztalatok átadása (a Szovjetunió átadja a népi demokratikus országoknak a népgazdaság terv szerinti vezetése, az önálló elszámolás rendszere, az anyagtakarékosság, a technika maximális kihasználása terén szerzett tapasztalatokat). Végül, a Szovjetunió vértezi föl a népi demokratikus országok dolgozóit az új társadalmi rend győzelmének biztosításához végső fokon legfontosabb, legfőbb fegyverrel, a nagytermelékenységű munka módszereivel; átadja nekik a sztahánovista munkának az ipari és mezőgazdasági termelés minden ágazatában szerzett tapasztalatait.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok közötti kölcsönös gazdasági kapcsolatoknak Sztálin elvtárs kezdeményezésére megalkotott rendszere biztosítja a testvéri együttműködést, a gazdasági tervek elvtársi összehangolását. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködésének még szélesebb alapokra helyezése érdekében 1949 januárjában megalakult a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa, amelynek tagjai — egyenlőjogú képviselet alapján — a Szovjetunió, Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Románia, Bulgária. Valamivel később csatlakozott a KGST-hez Albánia és a Német Demokratikus Köztársaság. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa nyílt szervezet, amelybe más országok is beléphetnek, amennyiben a Tanács alapelveit magukévá teszik. A Tanács feladatai közé tartozik a gazdasági tapasztalatcsere, a szövetség tagjai közötti kölcsönös technikai segítségnyújtás megszervezése és irányítása. A KGST tagjai segítik egymást nyersanyaggal, élelmiszerekkel, gépekkel, félszerelésekkel. A Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa megoldotta a szocialista tábor országai közötti tervszerű együttműködés fejlesztésének fontos konkrét kérdéseit és új, magasabb fokra emelte ezt az együttműködést. Tevékenysége biztosítja a Szovjetunió önzetlen támogatásának további kiterjesztését a gyorsított ütemű iparosításnak és a szocializmus építésének útjára lépett népi demokratikus országok független és szabad gazdasági fejlődéséhez. A szocialista táborhoz tartozó országok gazdasági fejlődésének terv szerinti összehangolását azok a kétoldalú egyezmények biztosítják, amelyeket ezek az országok kötnek egymással a gazdasági együttműködés kérdéseire vonatkozóan: áruforgalmi, fizetési és hitelegyezmények; szerződések, félszereléseknek hitelre való szállítása tárgyában; tudományos és technikai segítségre, vegyes társaságok alapítására vonatkozó egyezmények stb.

A szocialista táborhoz tartozó országok kölcsönös gazdasági kapcsolatainak rendszerében a vezetőszerep a Szovjetunióé, amely e tábor élén áll. A népi demokratikus országokban folyó szocialista építés sikereinek legfőbb, döntő feltétele a szovjetunióbeli szocialista építés világtörténelmi jelentőségű tapasztalatainak számbavétele és felhasználása, valamint a Szovjetunió segítsége és támogatása.

A népi demokratikus országok közti gazdasági kapcsolatok fejlődésének az az alapja, hogy mindegyik ország gazdaságában megszilárdul a proletárállam vezetőszerepe. A népi demokratikus állam a parancsnoki magaslatok birtoká-

ban a szocialista építés érdekében használja föl nemzetközi gazdasági kapcsolatait. A népi demokratikus kormányok saját kezükbe vették a külkereskedelmet és a Szovjetunió gazdag tapasztalatainak alapján létrehozták országukban a külkereskedelem állami monopóliumát. A külkereskedelem az egyik olyan parancsnoki magaslat, amely biztosítja a munkásosztály vezetőszerepének megszilárdulását az államban. Lengyelországban, Csehszlovákiában, Bulgáriában, Magyarországon, Romániában és Albániában a külfölddel folytatott áruforgalmat kizárólagos joggal a külön e célra létesített és az illető ország külkereskedelmi minisztériumának alárendelt külkereskedelmi egyesülések és társaságok bonyolítják le.[7]

A népi demokratikus országokban a külkereskedelmi monopólium először: olyan eszköz, amely a legnagyobb mértékben elősegíti és serkenti az ország szocialista termelőerőinek fejlődését; másodszor: tervgazdaságuk védelmének eszköze az imperialista tőke beszivárgása és rothasztó befolyása ellen; végül harmadszor: a szocializmus táborához tartozó országok közti terv szerinti gazdasági kapcsolatok megszilárdításának eszköze. A külkereskedelmi monopólium minden népi demokratikus országban eszköz ahhoz, hogy az egyes országok gazdaságukat a szocializmus táborához tartozó összes országok gazdaságával tervszerűen összehangolják; ez a koordinálás arra irányul, hogy a népi demokratikus országok kölcsönösen támogassák egymást gazdaságuk fejlesztésében.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok közötti árucsereforgalmat külön árucsereforgalmi és fizetési egyezmények szabályozzák. Ezek a hosszúlejáratú (5—8 éves) egyezmények, valamint az árukontingenseket és szállítási határidőket magukbanfoglaló évi jegyzőkönyvek, amelyek szerves alkotórészei ezeknek az egyezményeknek, biztosítják azt, hogy a szocializmus táborához tartozó országoknak egymással való árucsereforgalmát alárendeljék a népgazdaságuk fejlesztéséből eredő terv szerinti szükségleteknek. Az árulistára, a szállítmányok terjedelmére és határidejére vonatkozó feltételeknek, valamint a kereskedelmi egyezmények többi pontjainak teljesítését az egyezményt aláíró kormányok szavatolják. A szocializmus táborának országai közti árucsereforgalom tervjellegét erősíti az, hogy az egymásközötti kifizetéseket egyenlő feltételek mellett teljesítik, ami biztosítja a kölcsönös áruszállítás határidőinek és a kölcsönös gazdasági segítség más formáinak betartását. Külkereskedelmi egyezményekben szigorú kötelezettségeket és azoknak pontosan megszabott határidőkre való feltétlen teljesítését csak olyan országok vállalhatják és biztosíthatják, amelyekben tervgazdaság van. Ez különbözteti meg alapvetően a szocialista tábor országainak külkereskedelmét a kapitalista országok külkereskedelmétől.

A Szovjetunió felszabadította Közép- és Délkelet-Európa népeit a fasiszta önkényuralom alól, biztosította számukra a valóban demokratikus rendszer megteremtésének minden lehetőségét, elhárította tőlük a politikai elszigeteltség és a gazdasági blokád, valamint az amerikai-angol intervenció és a polgárháború veszélyét. A Szovjetunió a gazdasági együttműködés terén a felek teljes egyenjogúságáról és szuverén jogaik kölcsönös tiszteletbentartásáról vallott elveinek

[7] Albániában ez a hatáskör a kereskedelemügyi minisztériumot illeti.

megfelelően, már a második világháború befejezése előtt megkezdte a népi demokratikus országokkal való külkereskedelmének kifejlesztését.

Lengyelország, Csehszlovákia, Bulgária, Magyarország, Románia és Albánia népei, történelmük során először győződhettek meg saját tapasztalatukból arról, hogy a külkereskedelem országuk kizsákmányolásának és egy maroknyi külföldi monopolista meggazdagodásának eszközéből, terv szerint vezetett népgazdaságuk helyreállításának és újjáépítésének, anyagi és kulturális életszínvonaluk emelésének fontos eszközévé válhat. A szovjet szocialista hatalom önzetlen és baráti kereskedelmi politikája ezért talált egyszeriben forró támogatásra a népi demokratikus országok összes dolgozóinál. Ez ítélte kudarcra ezekben az országokban a belső reakciósoknak azt a kísérletét, hogy az angol-amerikai imperialistákhoz forduljanak „segélyért", amely, mint ismeretes, az imperialista rablók kezében eszköz a „segélyben" részesített országok gazdasági, politikai és katonai leigázására.

A Szovjetunió, lévén szocialista állam, olyan állandó jellegű, hatalmas előnyöket biztosított a népi demokratikus országoknak, amilyeneket kapitalista országok még a legrövidebb időre sem képesek biztosítani. Már az első egyezmények, amelyeket a népi demokratikus országok kötöttek a Szovjetunióval, meghozták ezeknek az előnyöknek felbecsülhetetlen értékű gyümölcseit. A Szovjetunió a szovjet területek egy részének ellenséges megszállásával és a háborúval kapcsolatos következmények felszámolásával összefüggő saját gazdasági nehézségei ellenére, anyagi erőforrásokat bocsátott a népi demokratikus országok rendelkezésére iparuk, közlekedésük, mezőgazdaságuk, városaik és kikötőik helyreállításához, s ezen fölül még élelmiszert és takarmányt is szállított nekik.

A Szovjetunió nem egy népi demokratikus országnak adott szilárd és folyékony fűtőanyagot, ércet és fémet, gabonát, gyapotot és gyapjút, traktorokat, gépkocsikat és sok más gépet meg anyagot népgazdaságuk alapvető szükségleteinek kielégítésére. A szovjet szállítások sok esetben teljesen fedezték a népi demokratikus országoknak bizonyos árucikkekben mutatkozó szükségleteit. A Szovjetunió gyapotot és gyapjút adott feldolgozásra Bulgáriának, Magyarországnak, Romániának és Lengyelországnak. E népi demokratikus országok az ebből gyártott készáruval egyenlítették ki e gyapot- és gyapjúszállítmányokat. Egyik példája ez annak, hogy milyen hatalmas gyakorlati segítséget nyújtott a szovjet nép a népi demokratikus országoknak iparuk helyreállításához és a munkanélküliség felszámolásához létük legnehezebb, legkezdetibb időszakában.

A Szovjetunió nyersanyagok és gépi berendezések szállításával nyújtott komoly segítséget a népi demokratikus országoknak gazdaságuk helyreállításához, s most még fokozottabb mértékben segíti őket iparosításuk meggyorsításában, tervgazdaságuk megszilárdításában, néptömegeik jólétének emelésében. Ez a segítség teszi lehetővé a népi demokratikus országok számára, hogy sikeresen és határidő előtt teljesíthessék népgazdasági terveiket és a legrövidebb időn belül megoldják szocialista iparosításuk feladatait, amelyeket egyetlen egy népi demokratikus ország sem tudna megoldani a Szovjetunió segítsége nélkül.

A szocialista iparosításról szóló lenini-sztálini útmutatások alapján Lengyelország, Csehszlovákia, Bulgária, Magyarország, Románia és Albánia dolgozói — élükön a munkásosztállyal, valamint azok élcsapatával: a kommunista és munkáspártokkal — iparosítási terveikben azt a célt követik, hogy minden módon fejlesszék a termelési eszközök gyártását. A népi demokratikus országok

a Szovjetunió segítségével szilárdítják meg technikai és gazdasági függetlenségüket a kapitalista világtól.

A Szovjetuniót a kapitalista környezet annak idején arra kényszerítette, hogy a belső piacra támaszkodva építse iparát. A népi demokratikus országok iparosítása viszont az új történelmi helyzetben már sokkal szélesebb bázisra támaszkodik: a szocializmus egész táborára, s a szocializmus táborához tartozó országok gyorsan növekvő termelésére és fogyasztására. A népi demokratikus országok sikerrel használják fel a szocializmus táborának országai között kialakuló szocialista munkamegosztást. Ez a munkamegosztás gyökeresen különbözik a kapitalizmus nemzetközi munkamegosztásától, amely elkerülhetetlenül függő helyzetbe hozza az agrárországokat a kapitalista világ ipari országaival szemben, a gazdaságilag szegény és egyoldalú termelést folytató országokat a gazdaságilag erősebb kapitalista országokkal szemben. A szocializmus táborában kialakult nemzetközi munkamegosztás egyenjogú, baráti országok közötti munkamegosztás; nem rejtőzik és nem is rejtőzhet mögötte a kevésbbé fejlett országok gazdasági leigázására, gazdasági terjeszkedésre irányuló törekvés, amely az imperialista rablókat jellemzi. A szocialista munkamegosztás mozgatóereje az együttműködő népek egymás iránt való politikai bizalma, és ezért ennek a munkamegosztásnak jellemző vonása a kölcsönös elvtársi segítség és a testvéri együttműködés. Ugyanakkor a szocialista táborhoz tartozó országok közt a munkamegosztás sem spontán módon alakul ki, mint a kapitalizmusban, hanem tervszerűen.

A szocialista jellegű munkamegosztás minden népi demokratikus ország számára lehetővé teszi, hogy termelését a legújabb technika alapján fejlessze, megszervezze és megkezdje a legkülönbözőbb termékek tömeg- és sorozatgyártását, végrehajtsa az olcsóbb termelést biztosító profilozást és szabványosítást, minden vonatkozásban magas szakképzettségű dolgozókat neveljen a termelés számára, a népgazdaság fejlesztésével kapcsolatos érdekeknek megfelelően ossza el az ipart az egész országban, az anyagfelhasználás és a munkaráfordítások terén komoly megtakarítást érhessen el és maximálisan fejlesztheese a szocialista termelőerőket. A Szovjetunió segít a népi demokratikus országoknak abban, hogy megoldhassák iparosításuknak ezeket a gyakorlati feladatait.

A Szovjetunió túlnyomórészt az új építkezésekhez szükséges fölszereléseket, valamint értékes ipari nyersanyagokat szállít a legtöbb népi demokratikus országba. A háborút követő években — 1948-ig bezárólag — Bulgáriába szállított szovjet áruk teljes értékének 70 százaléka ipari nyersanyag és gép volt, nem számítva azokat a fölszereléseket, amelyeket a Szovjetunió hitelegyezmények alapján szállított Bulgáriának. A következő években, amikor Bulgária saját mezőgazdasági termelésének emelkedése következtében csökkenteni tudta kenyér- és takarmánybehozatalát a Szovjetunióból, még jobban megnőtt az ipari anyagok és fölszerelések részesedése a szovjet szállításokban.

A népi demokratikus országok rendszeresen nagy mennyiségű, nekik szükséges ipari nyersanyagot kapnak a Szovjetunióból. 1949-ben például a Szovjetunióból származó csehszlovák behozatal teljes összegében 97 százalékkal szerepelt az ipari nyersanyag és félkészgyártmány. 1950-ben Lengyelország a Szovjetunióból fedezte egész gyapjúbehozatalának 80, vasércbehozatalának 65, krómércbehozatalának 40 százalékát és egész mangánérc-szükségletét.

A népi demokratikus országokba irányuló szovjet kivitel elvileg különbözik az USA-nak a marshallizált országokba irányuló exportjától, amely nyilvánvalóan gyarmatosító jellegű és a „Marshall-terv" keretében amerikai árucikkeket importáló országokban maga után vonja számos iparág korlátozását vagy felszámolását. Jellemző, hogy a „Marshall-terv" alapján a nyugateurópai országok főképpen olyan fogyasztási cikkeket kapnak, amelyek az USA-ban raktáron hevertek és nem találtak vásárlóra. A gépek, szerszámgépek és más fölszerelések viszont csak elenyészően csekély részét képezik e leigázó „terv" alapján teljesített szállításoknak. A marshallizált Európa két év alatt a megígért felszereléseknek és közlekedési eszközöknek alig egyötödét kapta meg az USA-tól. Emellett az USA úgyszólván egyáltalán nem szállított a marshallizált országoknak gyáripari berendezést, amire pedig leginkább lett volna szükségük. Ehelyett az amerikai monopóliumok bőségesen szállítottak nekik repülőgépeket és automobilt, amit maguk is kitűnően tudnak gyártani és exportálni, s kaptak dohányt meg gyapotot.

Az amerikai imperialisták kereken megtagadták az USA és Anglia kormányszervei által „stratégiai anyagoknak" nyilvánított berendezések és más árucikkek szállítását a népi demokratikus országokba, amelyek szuverénitásuk és függetlenségük megóvása érdekében határozottan elutasították, hogy fejüket a „Marshall-terv" igájába dugják. Az amerikai imperialisták ugyanakkor a nyers diktátum politikájának segítségével arra kényszerítették nyugateurópai csatlósaikat, hogy gazdasági érdekeikkel ellentétben, sorvasszák el kereskedelmi kapcsolataikat a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal. Ennek következtében 1949-ben a Nyugat-Európából a Szovjetunióba és a népi demokratikus országokba irányuló áruexport 1948-hoz viszonyítva majdnem felére, s 1947-hez képest majdnem ötödére csökkent. 1950-ben a marshallizált országoknak a szocialista táborhoz tartozó országokkal folytatott kereskedelme még jobban összezsugorodott.

Egyáltalán nem a gazdasági rendszerek különbözősége az oka annak, hogy csökkent a Szovjetunió és a népi demokratikus országok áruforgalma az USA-val és a marshallizált országokkal. „Elméletileg és a gyakorlatban bebizonyult — hangsúlyozta Mikoján elvtárs — hogy a fennálló különbség mellett is teljes mértékben lehetséges a kereskedelmi kapcsolatok széleskörű fejlesztése."[8] A szocializmus és az imperializmus táborának országai közti kereskedelem összeszűkülésének az az oka, hogy az agresszív amerikai imperialisták és csatlósaik hátrányos megkülönböztetéseket tesznek és minden eszközzel akadályozzák a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal való kereskedelmet.

A Szovjetunió külkereskedelme és az USA, valamint más nagy imperialista államok külkereskedelme között alapvető, elvi különbség az árubehozatal jellegében is megmutatkozik. Ismeretes, hogy az imperialista országok behozatalukat mindenekelőtt arra igyekeznek felhasználni, hogy a velük kereskedő országok gazdaságát teljesen alárendeljék saját gazdaságuk szükségleteinek, s hogy ezeket az országokat agrár-nyersanyagtermelő függvényükké változtassák át. Éppen ez a gyarmatosítás a célja az USA politikájának a marshallizált latin-amerikai és más országokkal szemben.

A népi demokratikus országoknak az USA-ba irányuló exportja a minimálisra csökkent annak következtében, hogy — amint említettük — az amerikai

[8] A. Mikoján. A kommunizmus nagy építőmestere. Goszpolitizdat. 1950. 15. lap (oroszul). Lásd: Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle III. évfolyam, 12. szám, 606. lap.

monopóliumok a szocialista tábor országaival folytatott kereskedelemben hátrányos megkülönböztetést alkalmaznak. Így 1949-ben a népi demokratikus országok mindössze 0,4 százalékkal szerepeltek az USA behozatalának teljes értékében. A nyugateurópai országok is engedelmeskednek az amerikai diktátumnak és ugyancsak megkülönböztető politikát folytatnak a népi demokratikus országokból származó behozatallal szemben. A francia kormány például megszegte az 1948-ban kötött szerződésben vállalt kötelezettségét és megtagadta a lengyel szén behozatalát, Svájc 1950 elején megtiltotta a csehszlovák textiláruk behozatalát stb.

A Szovjetuniónak a népi demokrácia országaival kötött kereskedelmi szerződései merőben eltérőek azoktól a kereskedelmi szerződésektől, amelyeket az amerikai imperialisták kötnek a marshallizált országokkal. A Szovjetunió és a népi demokráciák közti szerződések egyenlőjogú szerződések és a szocialista nagyhatalom önzetlen támogatását biztosítják ahhoz, hogy ezek az országok népgazdasági tervüknek megfelelően, függetlenül és szabadon fejlesszék gazdaságukat. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok közti áruforgalom nemcsak azt teszi lehetővé, hogy ezek az országok a Szovjetunióból szerezzék be azokat a berendezéseket és nyersanyagokat, amelyeket a kapitalista országokból nem kaphatnak meg, hanem azt is, hogy a Szovjetunióban megtalálják árucikkeik számára azt a piacot, amelytől a kapitalista országokban meg vannak fosztva.

1950-ben a népi demokrácia országai a Szovjetunióval kötött kereskedelmi szerződések alapján kapott ipari berendezések, traktorok, mezőgazdasági gépek, automobilok, fekete és színes fémek, vas-, mangán- és krómérc, olajtermékek, gyapot, vegyicikkek és más szükséges áruk ellenében szenet, fémeket, cementet, vasúti gördülő anyagot, szövetet, cukrot, húsárukat és más cikkeket szállítottak a Szovjetuniónak.

A szocializmus táborához tartozó országok kölcsönös áruforgalma a csere tárgyát képező anyagi javak egyenérték-viszonyát kifejező egységes, elfogadható és ez országok szempontjából kölcsönösen előnyös, igazságos árakon bonyolódik le. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok között megkötött kereskedelmi és fizetési egyezmények kizárják a kapitalista országok nemzetközi kereskedelmét jellemző nem-egyenértékű cserét.

A Szovjetuniónak a népi demokratikus országokkal folytatott külkereskedelme teljes egészében a szocialista táborhoz tartozó országok fokozódó népgazdasági szükségleteinek kielégítésére, dolgozóik anyagi és kulturális életszínvonalának emelésére irányul. Ebben rejlik a Szovjetunió-vezette szocialista tábor hatalmas ereje, növekedésének és felvirágzásának záloga. A Szovjetunió 1949. évi külkereskedelmi forgalma — fizikai terjedelmét tekintve — több mint kétszeresére emelkedett a háború előttinek; emellett a népi demokratikus országok részesedése a szovjet kereskedelmi forgalomban erősen megnőtt és az elmúlt évben a Szovjetunió kereskedelmi forgalmának körülbelül kétharmadát alkotta. A Szovjetunió 1950. évi áruforgalma Romániával több mint 30, Bulgáriával és Magyarországgal külön-külön több mint 20 százalékkal emelkedett 1949-hez képest. Az 1950-ben kötött új kereskedelmi szerződések eredményeképpen Lengyelországgal és Csehszlovákiával is jelentősen megnövekedett a Szovjetunió áruforgalma. A szovjet-csehszlovák áruforgalom a következő öt év alatt (1951—1955) évi átlagban több mint 50 százalékkal fogja meghaladni az 1948—1950-es évek áruforgalmának átlagát. A szovjet-lengyel áruforgalom pedig

az elkövetkező nyolc év alatt (1951—1958) évi átlagban több mint 60 százalékkal lesz nagyobb, mint az 1948—1950-ben ténylegesen elért évi átlagos áruforgalom.

A Szovjetunióval való szoros együttműködés abban is segíti a népi demokratikus országokat, hogy fejlesszék és megszilárdítsák kölcsönös gazdasági kapcsolataikat, kiszélesítsék az ipari nyersanyagok, gépek és fogyasztási cikkek cseréjét; ez komoly segítséget jelent népgazdasági szükségleteiknek és lakosságuk fogyasztási igényeinek kielégítésében. A népi demokratikus országok közötti kereskedelem és árucserelista évről-évre bővül. Így a lengyel-csehszlovák áruforgalom 1949-ben 536 százalékkal haladta meg az 1947. évi színvonalat, 1950-ben pedig körülbelül 25 százalékkal emelkedett 1949-hez képest. Lengyelország a második világháború előtt Magyarország behozatalában mindössze 1,5, Románia behozatalában 1, Magyarország kivitelében 1 és Románia kivitelében 1,2 százalékkal részesedett. A második világháború után ezekkel az országokkal is nagymértékben fokozódott Lengyelország áruforgalma. 1949-ben a lengyel-magyar áruforgalom háromszorosára emelkedett és 1950-ben további, körülbelül 135 százalékkal növekedett 1948-hoz képest. A lengyel-román kereskedelem 1949-ben kilencszer volt nagyobb, mint 1945-ben és 1950-ben további körülbelül 52 százalékkal emelkedett. A lengyel-bolgár árucsereforgalom 1950-ben 60 és egynéhány százalékkal volt nagyobb, mint 1946-ban. 1949 január 22-én aláírták a lengyel-albán kereskedelmi szerződést, az első ilyen szerződést ez országok külkereskedelmének történetében. Ez a szerződés 16 millió rubel értékű kölcsönös áruforgalmat irányoz elő. Ezek az országok azonban már az első tíz hónap után új szerződést kötöttek egymással, amely a közöttük folyó kereskedelmet 1950-ben még jobban kiszélesíti. 1949-ben Csehszlovákia árucsereforgalma Romániával 619, Magyarországgal 223, Bulgáriával 123 százalékkal emelkedett és Albániával 35-ször volt nagyobb, mint 1947-ben.

Míg a kapitalista országok külkereskedelme folytonosan szűkül — visszatükrözve gazdasági nehézségeik fokozódását és ellentéteik elmélyülését — a szocializmus táborához tartozó országok külkereskedelme a baráti népi demokratikus államok iránt tanusított sztálini gondoskodás eredményeképpen szüntelenül és rohamosan növekszik, s népgazdaságuk és kultúrájuk föllendülését tükrözi vissza.

A népi demokrácia országai hitelnyujtások formájában rendszeres pénzügyi támogatást kapnak a Szovjetuniótól. A népi demokratikus országok dolgozói — Sztálin elvtárs tanítását követve — országuk iparosításához maximálisan kihasználják a felhalmozás belső forrásait, harcolnak a gazdaságosság rendszeréért, a munka termelékenységének emeléséért, a munkafegyelem megszilárdításáért, s emellett lehetőségük van arra is, hogy a Szovjetuniótól rendszeresen kapjanak további baráti kölcsönöket és hiteleket.

Tudvalévő, hogy az imperialista államok kölcsönei és hitelei a külföldi piacok meghódításának és kézbekaparintásának, a dolgozók kizsákmányolásának és az imperialista terjeszkedésnek eszközei. Ezek a gúzsbakötő feltételekkel terhes kölcsönök és hitelek a kölcsönt igénybevevő államokat rendszerint a fizetésképtelen adós helyzetébe sodorják, gazdasági önállóságuktól megfosztott és politikailag függő államokká változtatják át. Lásd a „Marshall-terv" alapján nyujtott USA-hitelek, vagy az Angliának nyujtott amerikai kölcsön eredményeit stb.

A szovjet kölcsönök és hitelek már természetüknél, jellegüknél és rendeltetésüknél fogva is elvileg külön-

böznek a kapitalista hitelektől. Céljuk az, hogy anyagi segítséget nyujtsanak a szocialista építés útjára lépett népi demokratikus országoknak. E kölcsönök és hitelek a segítségben részesülő országok gazdasági önállóságának és politikai függetlenségének megszilárdulására vezetnek. A Szovjetunió rendkívül előnyös feltételek mellett nyújt kölcsönöket és hiteleket a népi demokratikus országoknak. Lengyelország és Csehszlovákia számára például lehetővé tette, hogy a szovjet kölcsönöket ne aranynyal, vagy külföldi szabad valutával egyenlítsék ki, hanem szokásos külkereskedelmi árulistájukban szereplő árucikkekkel.

A Szovjetunió rövidlejáratú hitelekkel és kölcsönökkel is segíti a népi demokratikus országokat. A Szovjetunió rövidlejáratú áruhitelt adott Csehszlovákiának, a csehszlovák nép számára oly súlyos, aszályos 1947. esztendőben. Csehszlovákia akkor 600 000 tonna gabonát kapott a Szovjetuniótól, ami az éhezéstől mentette meg az országot. A román népet is az a gabonakölcsön mentette meg az 1946. évi súlyos aszály fenyegető következményeitől, amelyet a szovjet kormány előnyös feltételek mellett nyújtott Romániának.

A népi demokratikus országoknak nyújtott szovjet hitelek és kölcsönök sorában rendkívül fontos helyet foglalnak el azok a hitelek, amelyek ipari berendezéseknek a Szovjetunióból való beszerzésére szolgálnak. Lengyelországnak például 1948 januárjában ilyen berendezések vásárlására 1,800 millió rubeles hitelt nyújtott a Szovjetunió. 1950 nyarán Lengyelország újabb 400 millió rubeles hitelt kapott a Szovjetuniótól, amelyre azért volt szüksége, hogy a népgazdaságának fejlesztését szolgáló hatéves terv megvalósításával kapcsolatban egyre növekvő szovjet ipari berendezés-szállítmányok ellenértékét részben fedezhesse. Ezek a hitelek reális lehetőséget biztosítanak a lengyel nép számára ahhoz, hogy rövid idő alatt iparosíthassa országát, kibővítse, illetőleg újjáépítse termelési eszközöket gyártó iparágait — a szocializmusnak és az állam önállóságának alapját. A Lengyelországnak nyújtott szovjet hitelek eredményeképpen a lengyel nép a hatéves terv fő objektumait képező fontos ipari vállalatok komplett berendezését megkapja a Szovjetuniótól. A lengyel munkásosztály elsőrendű szovjet berendezéssel szereli föl Lengyelország fontosabb nehézipari ágait, nevezetesen a vas- és fémipart, az energetikai, fafeldolgozó és motorgyártóipart, a vegyiipart és a bányászatot.

A Szovjetunió, Bulgária és Albánia számára is hitelre szállít berendezéseket. Így segíti hozzá ezeket az országokat ahhoz, hogy elmaradt agrárországokból agrár-ipari országokká váljanak. Bulgáriában már üzembehelyeztek egy szovjet gépekkel berendezett nagy műtrágyakombinátot, a szántóföldeken a szovjet traktorok százai dolgoznak, szovjet gépek segítségével öntöznek és teszik termékennyé a talajt. A Szovjetunióból szállított berendezésekkel indult meg Bulgáriában a hazai gépgyártás, jött létre a hazai vegyiipar és számos más iparág, amely a régi Bulgáriában nem létezett. Az országban most több mint kétésfélszer annyi villanyáramot termelnek, mint a második világháború előtt, a falvaknak és községeknek százait villamosították. A Szovjetunió hitelbe küldött Bulgáriának komplett berendezéseket, egy gyengeáramú villanykészülékeket gyártó, egy elektromos gépeket gyártó vállalat és egy kaolin-üzem teljes felszereléséhez stb.

A Szovjetunió óriási segítséget nyújt a Kínai Népköztársaságnak. Ez nagy mértékben hozzájárul e két nagy állam együttműködésének fejlődéséhez, segíti a kínai népet országának iparosításában. A Kínai Népköztársaságnak előnyös

feltételek mellett (évi 1 százalékos kamattal) nyújtott ötéves szovjet hitel lehetővé teszi, hogy a kínai nép a legrövidebb időn belül helyreállítsa népgazdaságát. E hitel számlájára kap Kína értékes szállítmányokat a Szovjetunióból, többek között berendezéseket villanytelepek, bányák, kohászati- és gépgyártó üzemek számára, vasúti és más közlekedési berendezéseket, síneket stb.

☆

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok közötti gazdasági együttműködésnek igen fontos formája a kölcsönös tudományos és technikai segítség. A Szovjetunió tudományos és technikai segítségének komoly jelentősége van a népi demokratikus országok gazdasági fölemelkedése, iparosítása, függetlenségük és szuverénitásuk megszilárdítása szempontjából. Ez a segítség gyökeresen különbözik attól a hirhedt technikai „segítségtől", amelyet napjainkban az amerikai imperialisták kényszerítenek rá más országokra és amely mögött lényegében gazdasági kémkedés és az a törekvés rejtőzik, hogy újabb ipari vállalatokat és nyersanyagforrásokat kaparintsanak kézbe, új hadistratégiai bázisokat építsenek, s az ilyen „segítségben" részesített országokat a világuralomra törő USA és Anglia vezetőkörei által előkészített háború támaszpontjaivá építsék ki.

A szocializmus táborának országai közti kölcsönös tudományos és technikai segítségnyújtás vitathatatlanul békés jellegű, mert alapja nem a kizsákmányoló vagy hódító törekvés, hanem az a cél, hogy ezúton is javítsák a dolgozók anyagi és kulturális helyzetét; a szocialista táborhoz tartozó országok népei közti bármely formájú gazdasági kapcsolatok fejlődésének ez a törekvés a fő mozgatóereje.

A népi demokratikus országok külön szerződések alapján kapnak tudományos és technikai segítséget a Szovjetuniótól. E szerződésekben, akárcsak a szocialista táborhoz tartozó országok egész politikájában, szigorúan érvényesül a más államok belügyeibe való be nem avatkozásnak, az egyenjogúságnak és az állami szuverénitás tiszteletbentartásának elve. E szerződések értelmében segíti hozzá a Szovjetunió a népi demokratikus országokat ahhoz, hogy iparosításukat a világ legélenjáróbb tudománya és legkorszerűbb technikája: a szovjet tudomány és technika alapján hajtsák végre, megkönnyíti ez országok dolgozóinak új gyárak és ipartelepek, villanyerőművek és más művek építését, segíti őket új ásványi kincseik feltárásában, természeti erőforrásaik felkutatásában és kiaknázásában, új iparágaik, gépesített, magastermelékenységű nagyüzemű mezőgazdaságuk megteremtésében.

A Szovjetunió külön szerződések alapján adja át a népi demokratikus országoknak a szovjet szabadalmakat és bocsát rendelkezésükre műszaki útmutatásokat, munkavázlatokat és tervrajzokat, munkarajzokat, műszaki leírásokat, sémákat, katalógusokat stb.-t tartalmazó műszaki dokumentációs anyagot. A népi demokratikus országok kormányainak kérelme esetén e külön szerződések alapján küld a Szovjetunió magasképzettségű szakembereket a népi demokrácia országaiba, hogy a szovjet szakemberek helyben nyujtsanak tudományos és technikai segítséget ez országok dolgozóinak.

Lengyelország szénbányáiban a munkások munkáját megkönnyítő és munkatermelékenységüket erősen fokozó szovjet bányagépeket alkalmaznak. Lengyelország bányászai ma már eredményesen dolgoznak szovjet „MV 60" réselőgéppel, kaparószalagokkal, a „Donbasz" szénkombájnnal és számos más géppel. Ugyanakkor a lengyel bányafelszerelési gyárak is megkezdték az ilyen kombáj-

nok gyártását. Szovjet technikai segítséggel épül a magyar ötéves terv óriása: a Dunai Vasmű stb., s Lengyelország nagy kohászati kombinátja.

A szovjet tudósok értékes segítséget nyujtottak Bulgária mezőgazdasági tudományos kutató intézeteinek ahhoz, hogy munkájukat az élenjáró micsurini agrobiológia alapjára helyezzék át és hogy tartós kapcsolatot teremtsenek a mezőgazdasági termelőszövetkezetekkel. Ugyancsak ők segítették a bolgár szakembereket a mezőgazdasági növények kártevői és betegségei ellen vívott harc megszervezésében, segítették megjavítani a kertészetet stb. Szovjet hidrológusok végezték az alapvető kutatómunkát Bulgária vízierőtartalékainak feltárására és nagy technikai segítséget nyújtottak Bulgáriának a szovjet gépekkel fölszerelt öntözőrendszerek és berendezések létesítése terén.

A többi népi demokratikus ország is kap tudományos és technikai segítséget a Szovjetuniótól. Természetes, hogy a tőkés országok közötti kapcsolatokban ilyesmiről szó sem lehet. Elegendő annyit mondani, hogy a második világháború befejezése után az amerikai-angol imperialisták Nyugat-Németországból legalább 5 milliárd dollár értékű szabadalmat loptak el.

A népi demokrácia országainak gazdasági és kulturális fölemelkedéséhez nagymértékben hozzájárul az a kölcsönös technikai segítség is, amelyet ezek az országok a Szovjetunió példája és tapasztalatai nyomán nyújtanak egymásnak. 1947-ben Lengyelország és Csehszlovákia hosszúlejáratú gazdasági együttműködési szerződést kötött egymással. A következő években hasonló szerződések egész sora jött létre: Lengyelország például Magyarországgal, Bulgáriával és Romániával; Románia pedig Csehszlovákiával, Bulgáriával és Albániával kötött ilyen szerződést. A népi demokratikus országok elvtársiasan összeegyeztetik termelési programmjaikat. Sok esetben a nyersanyagtartalékok mennyiségétől függően, együttesen döntenek arról, hogy milyen mennyiségben gyártsanak bizonyos termékfajtákat, együttműködnek a termelés tipizálása, valamint a sorozatgyártás és a tömeggyártás megvalósítása terén. Az iparvállalatok, villanyerőművek, közlekedési berendezések közös építésére is vannak már példák.

A Szovjetuniónak egyes népi demokratikus országokkal való együttműködésében fontos szerepük van az ez országokban működő kormányközi vegyes vállalatoknak. A Szovjetunió és néhány népi demokratikus ország közti együttműködés jelentős részben e vállalatok közös tulajdonán alapszik.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok közötti együttműködés e formájának keletkezése történelmileg azzal függ össze, hogy Délkelet-Európa országaiban a szovjet kormányra szállt át a volt német vagyon tulajdonjoga. A krimi és potsdami konferencia határozatainak megfelelően a Bulgáriában, Magyarországon és Romániában található német aktívák a Szovjetunió tulajdonába kerültek azoknak a hatalmas károknak részbeni megtérítése fejében, amelyeket a hitleri rablók és csatlósaik a szovjet népgazdaságnak okoztak.

A szovjet kormány figyelembe vette a népi demokratikus országok gazdasági érdekeit, és a tulajdonába került vállalatokat nem szállította át szovjet területre, hanem helyben megszervezte e vállalatok normális munkáját, s igen gyakran újakkal cserélte föl elhasznált és elavult berendezéseiket. A szovjet kormány e vállalatok egy részét hamarosan átadta a népi demokratikus köztársaságok kormányainak, amiként a csehszlovák kormánynak ajándékozta saját

hadizsákmányát: a csehszlovákiai Most közelében fekvő nagy szénlepároló kombinátot is, amelyet a németek építettek föl a második világháború idején. A legtöbb ilyen vállalat vegyestípusú vállalatok szervezéséhez szolgált alapul, amelyeknek vezetőségében a Szovjetunió és az egyes népi demokratikus országok képviselői paritásos alapon foglalnak helyet.

Az egyenjogúság és a kölcsönös gazdasági előnyök elvei alapján működő vegyes társaságok — amelyek tőkéjének egyik fele a Szovjetunióé, másik fele pedig az érdekelt népi demokratikus ország kormányáé — a szocializmus táborához tartozó országok gazdasági együttműködésének új formájává váltak; a vegyes társaságok minden kiadása és nyeresége egyenlő arányban oszlik meg a felek között. A vegyes társaságok, működésük kezdetétől fogva, fontos tényezői lettek a gazdasági élet helyreállításának és továbbfejlesztésének, valamint a szocialista elemek megerősödésének a népi demokratikus országok gazdaságában. Ezért fogadják és támogatják meleg szeretettel ezeknek az országoknak dolgozói kormányuknak minden olyan kezdeményezését, amely a Szovjetunióval való együttműködés és kölcsönös segítségnyújtás e gyümölcsöző formájának kiszélesítésére irányul. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok népei közti tartós, baráti szövetség alapján a Szovjetunió részvételével más kormányközi paritásos társaságok is létesültek a népi demokratikus országokban.

E vegyes társaságok szervezeti fölépítésének elvei a gazdasági egyenlőségen alapulnak és gyökeresen különböznek a kapitalista országok nemzetközi részvénytársaságainak szervezeti alapelveitől. Tudvalévő, hogy a kapitalizmusban a részvénytársaságok teljes mértékben az ellenőrző részvénypakettek tulajdonosának befolyása alatt állanak. A népi demokratikus országokban működő vegyestársaságoknál az egyenlőarányú részesedés biztosítja a nyereségek igazságos elosztását, az egyforma hozzájárulást a vállalat állóalapjainak helyreállításához, javításához és bővítéséhez, biztosítja továbbá a társaságok részvevőinek egyenlő jogait minden más vonatkozásban.

A vegyes társaságok igazgatása is a gazdasági paritáson alapszik. Megvalósítási formája — a vegyes adminisztráció, amelyben mindkét felet azonos számú, egyforma meghatalmazással rendelkező és egyenlő mértékben felelős igazgatósági tag képviseli. A vegyes társaságoknak paritásos alapon való igazgatása biztosítja a felek harmonikus együttműködését és az igazságosságot.

A vegyes társaságok alapszabályait a működési helyükön érvényes állami törvényekkel és szokásokkal teljes összhangban állapították meg. Teljes mértékben vonatkoznak rájuk az illető ország összes magánjogi szabályai. Minden tevékenységükben szigorúan betartják a helyi munkaügyi, adózási, zárszámadási, valuta stb. rendeleteket. Munkájukat is az adott országok nemzeti érdekeinek rendelik alá. Működésük elválaszthatatlan kapcsolatban áll az ország egész népgazdasági tevékenységével, és mint egyetlen összefüggő lánc szemei, szerves alkatrészei a népgazdaságnak. Működésüket éppen úgy, mint az ország egész gazdasági életét a népi demokratikus államok népgazdasági tervei irányítják. E terveknek megfelelően állítják össze termelési árulistájukat és határozzák meg termelésük volumenét, gyártott termékeik árát és értékesítésük módját. A vegyes társaságok vállalatai által gyártott cikkek fölött a helyi gazdasági és kereskedelmi szervezetek rendelkeznek, amelyek a népgazdasági tervnek megfelelően értékesítik e cikkeket az ország belső piacán, vagypedig egy részét átadják a külkereskedelmi szervezeteknek, hogy a népgazdaság fejlesztéséhez szükséges árucikkek behozatala érdekében külföldön értékesítsék.

A vegyes társaságok vállalatai minden tekintetben élen járnak a népi demokratikus országok vállalatai közt. A munkások dolgát lényegesen megkönnyítő és munkájukat termelékenyebbé tevő korszerű szovjet technikával vannak fölszerelve, tevékenységükben pedig a munkaszervezés szovjet, szocialista módszerét alkalmazzák. Ez teszi lehetővé számukra, hogy termelési feladataikat rendszeresen túlteljesítsék és ezzel erősítsék a népi demokratikus országok gazdasági hatalmát, gyorsítsák iparosításuk ütemét. E vállalatokban gyorsan sajátítják el a népgazdaság szempontjából legfontosabb, új árufajták termelését: az ipari, közlekedési és mezőgazdasági gépek, traktorok, vegyiáruk stb. gyártását. E vállalatokban új technikai eljárásokat honosítanak meg, ami az elmaradott iparágak újjáalakításához, a mezőgazdaság technikai átalakításához és a népi demokratikus országok egész gazdaságának gyorsütemű és legnagyobbmértékű föllendüléséhez vezet.

Amint Gheorghiu-Dej, a Román Munkáspárt főtitkára megállapította, „Románia népgazdaságának föllendülésében nagy szerepük van azoknak a „Szovrom" vegyes vállalatoknak, amelyeket a közlekedésben, a biztosításban és számos más gazdasági ágban alapítottak. A Szovjetunió e társaságokon keresztül technikai berendezések és nyersanyagok küldésével nyújt nagy segítséget az elmaradt román gazdaságnak. A szovjet szakemberek és technikusok, akik a vegyes vállalatok vezetőségében dolgoznak, a szocialista munkaszervezésben, a szocialista vállalatok helyes vezetésében és irányításában szerzett élenjáró tapasztalatok terjesztésének valóságos gócpontjaivá változtatják e társaságokat. A szovjet-román társaságoknak döntő szerepük van a szárazföldi, folyami és légi közlekedésben. A szovjet-román traktortársaság (Szovromtraktor) segítségével kezdtük meg a traktorok sorozatgyártását."

A Kínai Népköztársaság gazdasági fejlődése szempontjából hatalmas jelentősége van annak az egyezménynek, amelyet Kína és a Szovjetunió 1950 március 27-én írt alá a paritásos alapon működő szovjet-kínai kőolaj-, színesfém- és polgári légiforgalmi vegyes-részvénytársaságok alapításáról. A kőolaj- és színesfém-társaságok feladata a kőolaj, gáz és színesfém felkutatása, feltárása és kitermelése a Kínai Népköztársaság Szin-Kiang tartományában. A Szovjetunió e részvénytársaságokon keresztül segíti a kínai népet abban, hogy gyors ütemben létesítsen korszerű technikai berendezéssel fölszerelt nehézipart Szin-Kiangban; tervbevették, hogy a termelt kőolajat és gázt magában Szin-Kiangban fogják feldolgozni. A szovjet-kínai polgári légiforgalmi vegyes részvénytársaság megkönnyíti a kínai kormánynak, hogy megoldja a Kína különböző gazdasági körzetei közti összeköttetés megszilárdítása szempontjából szükséges nemzeti repülésügy fejlesztésének bonyolult feladatait. E társaság a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság gazdasági együttműködésének további megszilárdításához is hozzájárul. A társaságoknak minden kiadásában és nyereségében, valamint a kőolaj- és a színesfém-társaság termékeiben a Szovjetunió és Kína egyenlő arányban részesedik.

A Szovjetuniónak és a népi demokratikus országoknak vegyes társaságok formájában való együttműködése merőben különbözik attól, amit a külföldi kapitalista monopoltőke „részvétele" eredményez annak az országnak gazdaságában és kultúrájában, ahova beférkőzni törekszik. Az USA, Anglia, Franciaország és Németország imperialistái, akik a multban Közép- és Délkelet-Európában számos iparágat birtokukba vettek, s a hitelt és a kereskedelmet is magukhoz ragadták, fékezték az ipar fejlődését, saját áruik elhelyezőpiacává, agrár-

függvényükké változtatták át ezeket az országokat. Természeti kincseiket rablómódon fosztogatták, dolgozóikat kíméletlenül kizsákmányolták és hatalmas extraprofitot sajtoltak ki belőlük. Elég annyit mondani, hogy például a Romániában működött külföldi részvénytársaságok átlagos tiszta profitja 1929-ben a részvénytőke 24,6—50,6 százalékának felelt meg.

Ha a kapitalista monopóliumok extraprofit szerzése céljából részvénytársaságokat alapítanak más országok területén, akkor ez azt jelenti, hogy ezek az országok elvesztik gazdasági és politikai függetlenségüket, teljesen az imperialista rablók igájába kerülnek. A Szovjetunió ezzel szemben a vegyes társaságokon keresztül hallatlanul megkönnyíti és meggyorsítja a népi demokratikus országok iparosítását, megszilárdítja politikai és gazdasági önállóságukat, hozzájárul gazdaságuk és kulturális életük rohamos fejlődéséhez.

Az utóbbi években rendkívül széles méreteket öltött a Szovjetunió gazdag sztahanovista tapasztalatainak átadása a népi demokratikus országok dolgozói számára. A kapitalizmus igája alól felszabadult országokban a munka becsület és dicsőség dolga, érdem és hősiesség dolga. A népi demokratikus országok munkásait, parasztjait és dolgozó értelmiségét egyre jobban lelkesítik a szovjet emberek munkahőstettei, tömegesen vesznek részt a szocialista munkaversenyben és így harcolnak népgazdasági tervük határidő előtti teljesítéséért, az észszerűsítésért, minden lehetséges tartalék feltárásáért és felhasználásáért.

A Szovjetunióban kialakult új, kommunista munkamódszerek élharcosai: Nyikolaj Rosszijszkij, Alekszandr Csutkih, Pjotr Bolotov, Lidia Korabelnyikova, Natalia Jarigina, Pasa Angelina, Genrih Bortkevics és mások — meglátogatják a népi demokratikus országokat, gyakran pedig levélváltás útján adják át értékes tapasztalataikat ez országok dolgozóinak. Ezeket a tapasztalatokat használják fel a népi demokratikus országok termelésének élenjáró dolgozói, amikor a sztahanovisták, élmunkások és észszerűsítők tömegmozgalmának élére állnak. Az utóbbi években a népi demokratikus országok munkásainak és dolgozó parasztjainak ezrei látogattak el a Szovjetunióba, hogy átvegyék a szovjet ipari és mezőgazdasági termelés szocialista szervezésének és a Szovjetunió élenjáró agrotechnikai tudományának értékes tapasztalatait. A Szovjetunió segíti a népi demokratikus országokat abban is, hogy a tudomány és technika különböző ágazataiban saját szakmunkáskádereket neveljenek; a Szovjetunióban diákok ezrei tanulnak, akik ezekből az országokból érkeztek.

A népi demokratikus országok dolgozóinak nyújtott szovjet segítség világtörténelmi jelentőségét értékelve, Boleslaw Bierut ezt mondta: „Ilyen fölbecsülhetetlen segítség csakis olyan országok között lehetséges, amelyeket az új korszak közös, nagy és leghaladóbb eszméin — a szocializmus eszméin alapuló barátság fűz össze."

★

Az elmúlt, 1950. év újabb sikereket hozott a népi demokratikus országokban a gazdasági építőmunka és a kulturális élet minden területén. Az ipari termelés 1950-ben Csehszlovákiában 16,5, Bulgáriában 23,3, Lengyelországban 31 és Romániában előzetes adatok szerint 38, Magyarországon pedig 35 és Albániában 34 százalékkal emelkedett 1949-hez viszonyítva. Jelentősen megnövekedett és megszilárdult a népi demokratikus országok mezőgazdaságának anyagi és technikai bázisa; bőségesebb volt a termés, növekedett az állatállomány, a

mezőgazdaságban megerősödött a szövetkezeti szektor; a dolgozók életszínvonala tovább emelkedett.

A népi demokratikus országokkal ellentétben, ahol a gazdaság és kultúra soha nem látott fejlődést ért el, a fasiszta Tito-klikk igájában vergődő, a Szovjetuniótól és a népi demokratikus országoktól elszigetelt Jugoszlávia gazdasága a legmélyebb züllés állapotába került és súlyos válságot él át. Az egész Titoféle gazdasági általvezési rendszer teljes csődöt mondott. 1949-ben Jugoszlávia vállalatainak túlnyomó része még az 50 százalékukra csökkentett „terveket" sem teljesítette. Hatalmas szántóföldi területek maradtak bevetetlenül. A termés alacsonyabb a háború előttinél. Az országban éhség és nyomor uralkodik. Egyenes következménye ez a hatalmat bitorló Tito-Rankovics banda hazaáruló politikájának, amely felszámolta a népi demokratikus rendszert, visszaállította a kapitalizmust, átszökött az imperialista reakció, a fasizmus és háborús gyujtogatók táborába.

Tito és lakájai eladták Jugoszláviát az amerikai-angol imperialistáknak és egyre szorosabban láncolják hozzá országukat a megátalkodott, agresszív háborús gyujtogatók szekeréhez. Az USA-ba irányuló jugoszláv kivitel az 1949. évi 18, az 1948. évi 5 és az 1938. évi 4 millió dollárról 1950-ben 30—35 millió dollárra emelkedett. A Jugoszláviából kivitt színesfém, fa és élelmiszer mennyisége messze túlhaladja az ország kiviteli lehetőségeit. E cikkek kivitelében azonban az imperialista rablók erősen érdekeltek s az csak természetes, hogy ez esetben Titóék semmibe sem veszik országuk gazdasági érdekeit. Elég annyit mondanunk, hogy a stratégiai nyersanyagok olyan értékes fajtáinak erőszakolt kivitele, mint a réz, ólom, cink, bauxit, amelyből úgyszólván az egész kitermelt mennyiséget feldolgozatlan állapotban az USA és Anglia felé irányítják, 1950 végén 10 százalékkal, a rablómódon végrehajtott erdőirtás pedig 75 százalékkal haladta meg az 1951. évre előirányzott mértéket. Egyébként ezek a jugoszláv iparnak egyedüli olyan ágazatai, amelyeknek termelését a munkások hihetetlenül kegyetlen kizsákmányolása és kényszermunkára fogása árán az amerikai-angol imperialisták jugoszláv bérenceinek még sikerült fenntartani, hogy kielégíthessék az USA és Anglia rablóétvágyú vezetőköreit, amelyek új világháború erőszakos előkészítéseinek és kirobbantásának politikáját folytatják.

Éhségre és kilátástalan nyomorúságra ítéli a jugoszláv népet a Tito-klikk erőszakolt élelmiszerkivitele Nyugat-Németországba és más marshallizált országokba. Jugoszláviában emelkednek az élelmiszerárak, s a teljes szervezetlenség állapotában bevezették a lakosság úgynevezett normalizált ellátásának rendszerét. Az uralkodó fasiszta klikk az érvényes élelmiszer-„normáknak" még az 50 százalékát sem képes biztosítani a lakosság számára, pedig ezek a „normák" is a szó legszorosabb értelmében éhség-„normák". Elég annyit mondanunk, hogy például a betegek normája napi 43 gramm kenyér, a szoptatósanyáké 116 gramm és így tovább.

Jugoszlávia igazi gazdái, az amerikai-angol imperialisták, úgy rendelkeznek az országban, mint bármelyik más gyarmatukon. Sok jugoszláv ipari vállalat „vegyes társaság"-nak álcázva kerül teljes egészében a külföldi tőke kezébe. Így például a titóisták hatalmas koncessziókat biztosítottak az amerikai Anaconda Copper, a Mackensee Engineering Company konszerneknek és más kapitalista monopóliumoknak. Az amerikai és angol tőke monopolizálta a jugoszláv piacot is. Az értékes stratégiai nyersanyagok és élelmiszerek helyett Jugoszlávia főleg olyan csekélyértékű fogyasztási cikkeket kap, mint a tejpor; a Jugo-

szláviába behozott jelentéktelen mennyiségű gyári fölszerelés csak olyan nyersanyagtermelő ágazatok termelési bázisának kiszélesítésére szolgál, amelyek stratégiai cikkeknek az USA-ba, Angliába való kivitelét, vagypedig repülőterek és más katonai objektumok építését szolgálják. Ez utóbbiaknak az a rendeltetésük, hogy a jugoszláv nép érdekeivel ellentétben, bázisai legyenek a Szovjetunió és a népi demokráciák ellen előkészített imperialista agressziós cselekményeknek. A Tito-klikk az ország gazdasága számára elviselhetetlen kivitellel fizeti meg az imperialisták úgynevezett technikai „segítségét", amely abban áll, hogy Jugoszláviának segítenek katonai támaszpontokat építeni és hogy az országot olyan „szakértők" özönlik el, akik mindenekelőtt kémkedéssel foglalkoznak.

Az imperialisták pénzügyi támogatása nélkül nem lehetne fenntartani azt a hihetetlenül felduzzasztott katonai és rendőrségi terrorszervezetet, amely Tito-Rankovics hazaáruló klikkjének egyetlen támasza az országban. A belgrádi fasisztáknak az USA-ba és Angliába irányított, valamint az onnan Jugoszláviába irányuló, mesterségesen erőszakolt kivitel, illetve behozatal céljából is kölcsönökre és hitelekre van szükségük. Az utóbbi években a titóisták 55 millió dollárt kaptak az USA Export-Import Bankjától, további 2,7 millió dollárt ugyancsak az USA-ból, 9 millió dollárt a Nemzetközi Valutaalapból és 8 millió font-sterlinget Angliától. Ezek a kölcsönök — amelyeknek ára Jugoszlávia gazdasági önállóságának és politikai függetlenségének elvesztése — még elviselhetetlenebb terheket raktak a jugoszláv dolgozók vállára, mert a Tito-klikk arra kötelezte magát, hogy az USA-nak 17 millió dollár kártérítést fizet a hirhedt „államosítás" és 38,5 millió dollárt a háború előtti királyi kölcsönök visszafizetése fejében; Anglia felé 18 millió kifizetését vállalták; Franciaország máris kapott 1,6 millió dollárt, Svájc 75 millió svájci frankot, Belgium 365 millió belga frankot, Svédország 41 millió koronát.

Az amerikai és angol monopolisták a Tito-Rankovics klikk segítségével rabló módon fosztogatják és romlásba döntik Jugoszláviát, kegyetlenül kizsákmányolják népét, gyarmatukká, a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen irányuló agressziós kísérletek támaszpontjává változtatják az országot. Tito fasiszta bandájának ez a népellenes, hazaáruló tevékenysége egyre nagyobb ellenállásba ütközik a marxizmus-leninizmushoz hű jugoszláv kommunisták, valamint Jugoszlávia munkásosztálya és dolgozó parasztsága részéről.

A jelenlegi jugoszláv helyzet éles ellentétben áll azzal, ami a kommunizmust építő nagy országnak és az egész szocialista tábornak testvéri és önzetlen segítségére támaszkodó népi demokratikus országokban történik.

★

A mindent legyőző marxista-leninista tanítások iránti hűség lehetővé tette a népi demokratikus országok számára, hogy a Szovjetunióra, a Szovjethatalom segítségére, valamint a szocializmus és kommunizmus építésének tapasztalataira támaszkodva, történelmileg igen rövid idő alatt, hatalmas sikereket érjenek el gazdasági és kulturális építésükben. A népi demokratikus országok régen túlszárnyalták háború előtti termelésük színvonalát, s a Szovjetunió segítségével, egymással szoros együttműködésben, sikeresen építik a szocializmust. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok gazdasági együttműködése megkönnyíti és meggyorsítja a szocializmus építését ezekben az országokban, s a béke megszilárdításának ügyét szolgálja az egész világon.

Ajtai Miklós

Ötéves iparosítási tervünk munkaerő- és szakkáderkérdései

A Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusán Gerő elvtárs beszámolójában egyik legfontosabb új feladatnak jelölte meg módosított, fölemelt ötéves népgazdasági tervünk munkaerőkérdéseinek megoldását. Az ötéves terv új, hatalmas céljai mellett, a közelmúlt tapasztalatai és az ipar több területén már most jelentkező munkaerő- és szakkáderhiány is parancsolóan fölvetik annak szükségét, hogy e kérdést úgy kezeljük, mint az erők új, tervszerű, szervezett összefogását igénylő feladatot. Az általános feladat: tervszerűen biztosítani rohamosan fejlődő iparunknak kellő számú munkaerővel való ellátását; ezen belül pedig kellő számban kell biztosítanunk szakmunkásokat, technikusokat és mérnököket.

A hároméves tervben az új munkaerők beállítása spontán, külön szervezést, erőkifejtést nem igénylő folyamat volt. A terv 29 hónapja alatt csaknem 390.000 fővel emelkedett a dolgozók száma.

Mi volt a forrása ennek a munkaerőnövekedésnek? Elsősorban a Horthy-fasizmustól átvett részleges és teljes munkanélküliség felszámolása. Az az egyre fokozódó lendület, amellyel dolgozó népünk a hároméves tervben a népgazdaság helyreállítását végrehajtotta, egyben megoldotta hazánkban a munkanélküliség problémáját is. Ötéves tervünk első esztendejében elértük, hogy a magyar munkásosztályt nem fenyegeti többé a munkanélküliség réme, s a munkanélküliség megszüntetésének kérdése végleg lekerült a napirendről.

1950 harmadik negyedében az iparban 90 000-rel, az építőiparban 97 000-rel több munkás dolgozott, mint 1949 hasonló időszakában. Ezeknek az új munkaerőknek a beállítása már nem történt olyan egyszerűen, olyan „spontán" módon, mint a korábbi munkaerőgyarapodás. Pedig ebben az időszakban még rendelkezésre állottak egyes, aránylag könnyen hozzáférhető tartalékok. Rendelkezésre állt például a mezőgazdaság bizonyos fokú belső munkanélkülisége és az építőiparban, valamint kisipari szektorban a dolgozók viszonylag magas száma.

Ötéves tervünk első éve tehát már egészen új feladatot állított a munkaerőgazdálkodás elé. Az iparunk rohamos továbbfejlesztése során szükségessé váló nagyszámú új munkaerő előteremtése ugyanis egyre kevésbbé oldható meg előrelátó, szervezett, tervszerű munkaerőutánpótlás nélkül.

A szocializmus építésének időszakában fölmerülő munkaerőszükséglet méreteiről képet ad a dolgozók számának a Szovjetunióban bekövetkezett növekedése. Így például a Szovjetunióban 1928 és 1940 között a munkások és alkalmazottak összlétszáma kereken három és félszeresére növekedett. A Nagy Honvédő Háború utáni években az ipariskolák és gyári szakiskolák az új munkások millióit képezték ki. A Pravda 1950 május 30-i számában olvashatjuk: „Csupán az elmúlt évben 1,800.000-rel növekedett a népgazdaságban a munkások és alkalmazottak száma. Ezek közül a gyári szakiskolák, az ipari és vasúti iskolák több mint 700.000 fiatal munkást képeztek ki. A Szovjetunióban a munkások és alkalmazottak száma 1949-ben az 1940-es háború előtti év színvonalát 15 százalékkal haladta meg."

A szovjet szocialista társadalomban a munkanélküliség fenyegető réme hosszú évek óta teljesen ismeretlen jelenség. Magyarországon — a szocializmust építő népi demokratikus országokhoz hasonlóan — túljutottunk a munkanélküliség megszüntetésének időszakán és a Szovjetunió példáját követve, magunk elé tűzzük az új munkaerő beállításának bonyolult, tervszerű munkát igénylő feladatait. Az imperializmus táborában viszont azt látjuk, hogy a munkanélküliség növekszik, a reálbérek csökkennek, az életszínvonal visszaesik és mindez elviselhetetlen teherként nyomja a dolgozó tömegek vállát. És nemcsak a Marshall-segély „áldásait" élvező nyugateurópai csatlósországokban, hanem magában az USA-ban, az imperialista tábor vezető országában is ez a helyzet.

A szovjet népgazdaság 1950. évi tervének teljesítéséről szóló közlemény, mint magától értetődő tényt szögezi le: „Munkanélküliség az országban 1950-ben éppen úgy nem volt, miként az előző években sem." Ugyanakkor a tőkés államokban a 45 milliót is meghaladja azoknak a száma, akik teljesen vagy részben munkanélküliek. „Az Egyesült Államokban kb. 18 millió teljes és részleges munkanélküli van. A munkanélküliek száma csupán 1950 januárjában és februárjában 1,5 millióval emelkedett. A munkaügyi minisztérium jelentése szerint 1950 februárjában az Egyesült Államok 43 körzete volt «inséges körzetnek» minősítendő. San-Francisco körzetében minden egyes szakképzettséget igénylő szabad munkahelyre átlag 40 jelentkező, minden szakképzettséget nem igénylő szabad munkahelyre 41, minden háztartási alkalmazotti helyre pedig 12 jelentkező jut."[1] A Marshall-terv „áldásait" élvező országokban a munkanélküliség növekedése egyre elviselhetetlenebb mértékben dönti nyomorba a dolgozók milliós tömegeit. Az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának jelentése külön fejezetben foglalkozott az ezzel kapcsolatos adatokkal. A jelentés legsúlyosabbnak Olaszország, Belgium és Nyugat-Németország helyzetét tartotta, ahol egyes körzetekben a felnőtt lakosság egyharmadának nincs munkája. Belgiumban például a munkanélküliek száma a jelentésben feldolgozott időszakban egyszer sem csökkent a munkaképes lakosság 11 százaléka alá.

A jelentés azt is megállapítja, hogy Hollandiában 1948-ban minden 100 munkaalkalomra 90-en, 1949-ben 180-an jelentkeztek; Franciaországban 1948-ban 100 munkaalkalomra 244, 1949-ben pedig 643 jelentkező jutott.

A marshallizált országok helyzetére jellemző, hogy Olaszországban de Gasperi is kénytelen volt elismerni a helyzet rendkívüli súlyosságát és ezen *úgy kíván segíteni, hogy évenként 350 000 személy kivándorlását javasolta!*

[1] J. Silin. A dolgozók életszínvonalának kérdéséhez. (Idézve: Anyag- és adatszolgáltatás. 1950. 6. szám. 11—12. lap.)

Nyomorgó, éhező munkanélküliek sokmilliós és egyre növekvő tömege, a dolgozók életszínvonalának csökkenése. Ime, ez is világosan visszatükrözi a tőkés világ egyre fokozódó csődjét, a megoldhatatlan ellentmondásokat, az imperialista politikának romboló, rabságba, nyomorba taszító „áldásait". A Szovjetunió és a szocializmust építő népi demokratikus országok helyzete ebben a vonatkozásban is a szocialista gazdasági rendnek, a szocializmust építő népi demokratikus rendszernek a fölényét bizonyítja. A munkanélküliség felszámolásán túl, a munkások és alkalmazottak számának folytonos, tervszerű növekedése, a munkaerő bővített újratermelése a termelési eszközök szocialista tulajdona alapján és a tervszerűen, szakadatlanul emelkedő életszínvonal élesen megvilágítják az új társadalmi rend fölényét.

„Igazi szabadság csak ott van — mondja Sztálin — ahol megsemmisítették a kizsákmányolást, ahol egyik ember sem nyomja el a másikat, ahol nincs munkanélküliség és nyomor, ahol az ember nem retteg attól, hogy holnap elveszítheti munkáját, lakását, kenyerét."[2]

★

A munkanélküliség felszámolásának kérdése helyébe hazánkban ma már új feladat lép: azzal kell megbirkóznunk, hogy a szocializmus építésének előttünk álló szakaszán előteremtsük a szükséges új munkaerőket.

Pártunk II. Kongresszusának határozata az ezzel kapcsolatos feladatot a következőkben állapítja meg:

> „Az ipar számára öt év alatt az eredetileg tervezett 480 000 helyett 650 000 új munkást és alkalmazottat kell biztosítani, elsősorban szervezett munkaerőtoborzás útján. Az ipar szükségleteinek biztosítására műszaki vezetőkben öt év alatt 11 000 mérnököt és 17 000 technikust kell kiképezni."

Miképpen oldhatjuk meg ezt a feladatot? Milyen forrásokból lehet biztosítani a több mint félmillió új munkaerőt a népgazdaság részére?

A munkaerőszükséglet biztosításának természetesen adódó forrása: a termelésbe lépő új, fiatal munkaerők. Amellett, hogy ez a forrás korántsem fedezi a szükségletet, világosan kell látni azt is, hogy a fiatalok munkábaállítása megköveteli a tervszerű kiképzés kiszélesítését és a tervszerű elosztás megszervezését. Ha csak az 1951-es évben jelentkező munkaerőszükségletet vesszük figyelembe — ami közel negyedmillióra tehető — nyilvánvaló, hogy ez a forrás a szükségletnek csak kis hányadát fedezi. Ugyanakkor felnövő fiatalságunknak nem kis része tovább tanul, ami új értelmiségünk megteremtésének alapja. A fiatalságnak ez a része csak évek mulva foglalja el helyét a termelésben.

A fiatalok kiképzése Magyarországon korábban túlnyomórészt a kisiparban történt, kisipari módszerekkel, általában kisipari szakmákra. Már 1950-ben lényeges változás következett be. 50 000 ipari tanulóból 30 000 a gyáriparban tanult, ebből közel 18 000 a nehéziparban és kereken 14 000 tanműhelyekben. 1951-ben az ipari tanulók száma 57 000-re emelkedik, akik közül 22 000-et tanműhelyekben képeznek ki és kereken 20 000 tanulóotthonokban nyer elhelyezést. A létszámon belüli szakmákszerinti megoszlásban egyúttal kifejezésre jut majd az egyes szakmák népgazdasági jelentősége is.

[2] Lenin és Sztálin Műveinek gyüjteménye a SzK(b)P történetének tanulmányozásához. III. kötet. 666. lap (oroszul).

A Szovjetunió példája megmutatta, hogy a tervben megkövetelt szakképzett munkaerők biztosításához nem elegendő a műszaki oktatásnak egy-két formája, bármilyen szervezetten és viszonylag magas létszámmal folyik is ez az oktatás. A munkások technikai oktatásakor — a Szovjetunióhoz hasonlóan — a legváltozatosabb lehetőségeket kell megragadni és alkalmazni. Az egyéni és brigádoktatás, a tanulók beosztása tapasztalt, régi mesterek mellé, külön termelő tanosztályok és üzemrészek szervezése oktatási célra, oktatás a munkaidőn túl, magasabbfokú műszaki tanfolyamok és körök létesítése, sztahánovista iskolák, előadások, felolvasások, technikai kiállítások, ifjúsági esti iskolák hálózata, stb. — mindezek olyan oktatási formák, amelyek — a már említett tanítási módszereken felül — újabb segítséget nyújtanak az ifjúságnak, az új munkaerőknek, hogy növeljék szakmai tudásukat és magasabb műszaki képzettséget szerezzenek.

Iparunk munkaerőellátásának döntő jelentőségű forrása — a falusi lakosság. „A falu munkaerőtartalékai potenciálisan igen nagyok — mondta Gerő elvtárs kongresszusi beszámolójában — de a mezőgazdasági termelés szétforgácsoltsága miatt, a mezőgazdaságnak még elégtelen gépesítése miatt, ezeket a tartalékokat az idén és a legközelebbi 1—2 évben még csak részben tudjuk felszínre hozni, iparunk számára biztosítani." A mezőgazdaság gépesítése — ami a falu szocialista átalakításának egyik döntő feltétele — munkaerőgazdálkodásunk szempontjából is nagyjelentőségű kérdés, mivel a mezőgazdasági munka gépesítése és a termelékenységnek ezzel együttjáró gyors emelkedése iparunk munkaerőellátásának is fontos tényezője. Egy-egy modern mezőgazdasági gép alkalmazása megsokszorozza a munka termelékenységét a kézi munkával szemben. Így például a traktorvontatású kévekötőaratógép a munka termelékenységét tízszeresére emeli, s amellett a megerőltető, nehéz fizikai munka helyett a gépkezelésnek könnyebb, kulturáltabb munkáját igényli.

Mindez ismételten igazolja, hogy a szovjet példa nyomán összeállított népgazdasági tervünk helyes távlatokat jelölt meg az ipar és a mezőgazdaság új kapcsolatának kialakítása terén. Nehéziparunk fejlesztése lehetővé teszi mezőgazdaságunk tervszerű gépesítését, vagyis azt, hogy a nehéz fizikai munkát gépi munkaerővel helyettesítsük. Ez egyúttal hozzájárul a falu kulturális fölemelkedéséhez és ahhoz, hogy a mezőgazdaságban nagy munkaerőtartalékok szabaduljanak föl gyorsan fejlődő iparunk számára.

A munkaerőutánpótlás szempontjából nagyfontosságú kérdés a női munkaerők számának növelése, ami egyben a nők egyenjogúságának gyakorlati megvalósulását is jelenti. A Szovjetunióban a nőknek a termelésben elfoglalt gyökeresen megváltozott helyzetéről „A szovjet Nagy Enciklopédiában" a következőket találjuk: „1913-ban a kapitalista Oroszországban a gyáriparban foglalkoztatott 636 000 nőből 402 000, vagyis a gyáriparban foglalkoztatott összes nőknek több mint 63 százaléka a textiliparban, mintegy 13 százaléka az élelmezési iparban dolgozott és csak 2,4 százalékuk a gépgyártásban. A szovjet korszakban gyökeresen megváltozott a munkásnők foglalkozás szerinti megoszlása. A második ötéves terv éveiben a textil- és élelmezési iparban a munkásnőknek csak mintegy 40 százaléka, a gépgyártásban pedig 20 százaléka dolgozott. A nő a fémfeldolgozás és gépgyártás területén több szerszámgépipari foglalkozási ágban szilárd helyet, s az idők során számbeli fö-

lényt biztosított magának."[3] 1917-ig körülbelül 600 mérnöknő és technikusnő dolgozott Oroszország egész iparában. Számuk jelenleg 327 000. A gyarapodás több mint 500-szoros. Kétmillió nő dolgozik a népművelés területén. Közülük 900 000 tanító- és tanárnő. Egymilliónál több nő munkálkodik az egészségvédelem területén. Közülük 170 000 az orvosnők száma. A tudományok és a művészetek terén dolgozó nők magasszínvonalú képzettségét az is ékesen bizonyítja, hogy többszáz nő nyert el magas tudományos címet és fokozatot, s több mint 200 nőt tüntettek ki Sztálin-díjjal.

A szovjet példa nyomán a magyar népgazdaságban a nőknek egyre szélesebb rétegét kell bevonnunk a termelő munka különböző ágaiba. Ez a feladat természetesen szívós felvilágosító, nevelő és oktatómunkát kíván, megoldása nem kis mértékben függ attól, hogy milyen ütemben tudjuk levenni a háztartás gondjait a termelésbe bekapcsolódó nők válláról. Fontos például a gyermekgondozás rendszerének szélesebb kiépítése stb.

A magánkisiparban és a magánkiskereskedelemben található munkaerőtartalékok sem hanyagolhatók el. Az itt foglalkoztatottak már eddig is jelentékeny számban találtak munkalehetőséget az állami szektorhoz tartozó különböző iparágakban, és különösen az építőiparban. A további tartalékok felhasználása azonban megköveteli, hogy ezt a kérdést is szervezetten, tervszerűen, az akadályok elhárításával, az átképzés biztosításával oldjuk meg. A kisiparból átlépők számára politikailag is olyan feltételeket kell teremtenünk, hogy új munkahelyükön gyorsan beilleszkedhessenek a részükre újszerű munkakörülményekbe, a nagyüzem kollektívjének életébe.

Az új munkaerőknek, a mezőgazdasági dolgozók, az ifjak és a nők százezres tömegeinek beállítása népgazdaságunk rohamosan fejlődő szektorába, az iparba — újszerű, új módszereket igénylő feladat. A kapitalista országokban — így a Horthy-fasizmus idején hazánkban is — az iparban megkívánt, mainál összehasonlíthatatlanul kisebb munkaerőszükségletet a munkanélküliek állandó tömege fedezte. A munkaerő beállításához a tőkésnek csak a gyárkaput kellett megnyitnia, amelyen a munkanélküliek tömege munkáért dörömbölt. Az éhező falusi nincstelenek is tömegesen áramlottak a városok és az iparvidékek felé, azt remélve, hogy azok közé a szerencsések közé juthatnak, akik a munkanélküliek tömegéből munkát kapnak. Az állandó munkanélküliségen és a faluból a városba menekülő, éhségtől hajszolt nincsteleneken alapult Magyarországon is a kapitalizmus munkaerőgazdálkodási „módszere".

Szocializmust építő népi demokráciánk egyszer s mindenkorra megszüntette a munkanélküliséget. Senkit nem kerget az éhség faluról a városba, a gyárak kapuin nem dörömbölnek munkanélküliek. Munkásságunk és dolgozó parasztságunk nem retteg többé a munkanélküliség rémétől, lelkesen, s egyre nagyobb lendülettel építi a szocializmust. Népgazdaságunkban immár törvényszerű az életszínvonal szakadatlan, tervszerű emelkedése.

Ilyen körülmények közt a munkaerő már nem jelentkezik magától, a tartalékok feltárulása nem spontán folyamat. Ma már az iparba beállítható munkaerőket föl kell kutatni, a felvilágosítás és meggyőzés eszközével kell meggyőzni és mozgósítani a mezőgazdaságból fölszabaduló dolgozók, a nők és az ifjak tízezreit, hogy jelentkezzenek az üzemekben. Az ezzel kapcsolatos feladat — a tervszerű munkaerőtoborzás.

[3] A Nagy Szovjet Enciklopédia „Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége" című kötete. 1126. hasáb (oroszul).

A Magyar Népköztársaság minisztertanácsa ez év februárjában rendelettel szabályozza a munkaerőtoborzás feladatait. E rendelet leszögezi:

„A népgazdaság gyorsütemű fejlesztése által indokolt munkaerőszükségletet részben toborzás útján kell fedezni... A toborzásra való jelentkezés önkéntes, csak felvilágosítás és meggyőzés útján szabad toborozni."

A rendelet előírja, hogy a toborzásról országos tervet kell készíteni. E terv alapján kell majd megoldanunk ezt az újszerű, nagyméretű és komoly erőfeszítést igénylő feladatot. Az ötéves terv munkaerőszükséglete mellett már az is kellőképpen bizonyítja e feladat nagyságát, hogy — amint említettük — 1951-ben mintegy negyedmillió új munkaerőt kell biztosítani a népgazdaság számára. Köztudomású viszont, hogy a falu tartalékainak igénybevételét még erősen gátolja mezőgazdaságunk erős szétforgácsoltsága és a gépesítésnek viszonylag alacsony foka a rövid idő alatt igen sok munkaerőt igénylő olyan mezőgazdasági munkálatoknál, mint például az aratás. A toborzás feladata komoly követelmények elé állítja a végrehajtásért felelős állami szerveket és a munkaerőt igénylő üzemeket. De különösen fokozott feladatok elé állítja a helyi tanácsokat, amelyekre a toborzási munka fő része hárul és amelyek ilyen munkában eddig még nem rendelkeznek megfelelő tapasztalatokkal.

Amikor a népgazdaság fejlesztéséhez szükséges munkaerő előteremtését tűzzük ki célul, fokozott figyelmet kell szentelnünk a *már beállított munkaerővel való helyes gazdálkodásnak*. Népgazdaságunk különböző szektoraiban komoly mértékű indokolatlan létszámú felduzzadást találhatunk. Ez nem kis mértékben vonja el a munkaerőt olyan szektoroktól, amelyek munkaerőszükségleteinek ellátása egyre nagyobb nehézségeket okoz. Így például az iparban az adminisztrációs létszám felduzzadása, vagy a nagykereskedelmi elosztószervezet túlzott megnövekedése azt mutatja, hogy munkaerőgazdálkodásunk több területén még nem érvényesítjük a munkaerővel való takarékosság elvét. Ezeken a területeken a hibák megszüntetése újabb munkaerőtartalékok feltárásához vezet.

Új, fölemelt ötéves tervünk nagyobbszámú új munkaerő beállítását követeli meg. Ugyanakkor az új terv kiszélesíti a munkaerőszükséglet fedezésének forrásait is.

„A termelésben hiányzó munkaerő fedezetének kiapadhatatlan forrása — mondta Gerő elvtárs Kongresszusi beszámolójában — a munka termelékenységének tervszerű emelkedése, ami szocializmust építő népi demokráciánk állandóan ható törvénye..."

Eredeti ötéves tervünk a munka termelékenységének 50 százalékos emelkedését tűzte ki célul a nagyiparban, Pártunk Kongresszusa ezzel szemben 90—100 százalékban irányozza elő az emelkedést. A beruházások növekedése, a mezőgazdaság, az ipar, a bányászat, a szállítás fokozottabb gépesítése, a dolgozók szakmai tudásának szervezettebb, gyorsabb emelése, az előrehaladottabb, fejlettebb gyártási eljárásoknak, mindenekelőtt az élenjáró szovjet termelési módszereknek a meghonosítása, népgazdaságunk szervezetének gyorsütemű fejlődése — mind a termelékenység emelkedését szolgálják és így a munkaerőhiány pótlásának is elsőrendű tényezői.

A béke megvédéséért, a szocializmus építéséért folyó egyre szélesedő és mind nagyobb sikereket felmutató munkaverseny — mint a termelékenység

emelésének döntő hatóereje — jelentős szerepet játszik az egyre fokozottabban mutatkozó munkaerőhiány megszüntetésében.

Ötéves tervünk végrehajtása együttjár munkásosztályunk hatalmas arányú számszerű megnövekedésével. Ezt a számszerű növekedést hasonló arányú *minőségi* változásnak is nyomon kell követnie. Fontos, hogy munkásosztályunk kulturáltságának és szakmai tudásának színvonala lemérhetően emelkedjék. A szakképzett munkások számának növekedése nem maradhat el az egész munkásosztály számszerű növekedésének üteme mögött.

„A népgazdaságunk számára szükséges munkaerő biztosításánál arra is ügyelnünk kell, hogy a szakmunkáslétszám gyorsabban emelkedjék, mint az összmunkáslétszám"

— figyelmeztetett Gerő elvtárs kongresszusi beszámolójában. A munkába lépő fiatalok oktatása mellett a segédmunkások és a betanított munkások széles rétegeit kell bevonnunk átképző tanfolyamokra, ahol magasabb szakképesítést szerezhetnek. Ezek az átképző tanfolyamok, amellett, hogy szakmunkásszükségletünk biztosításának egyik jelentős forrását alkotják, egyben felszínre hozzák azokat a tehetséges káderekat is, akik számára az átképző tanfolyam csak az első lépcsőfokot jelenti és akik továbbtanulva, a szakképzettségnek mind magasabb fokára juthatnak el. A szakmunkásképzésnek jelentős hajtóereje lesz „a *technikai minimumok*" rendszere, amely a magasabb kategóriába való besorolás jogát vizsgáktól, meghatározott technikai ismeretektől teszi függővé. Mivel bérrendszerünk jelentős bérkülönbséget határoz meg az egyes szakképzettséget jelentő kategóriák között, a tanulás, a vizsgák letétele egyben komoly anyagi ösztönzést is kap azzal, hogy az üzemek vezetői kötelesek a vizsga után az új besorolást és munkakört biztosítani.

A szakmunkások számának gyors növelésén túl, ötéves tervünk sürgetően veti föl rohamosan fejlődő iparunk technikusokkal, mérnökökkel, jól képzett ipari funkcionáriusokkal való ellátásának kérdését is.

Noha egyes iparágakban jónéhány kiváló szakemberrel dicsekedhetünk, mérnökeink és technikusaink száma mégis igen csekély. Ötéves tervünk sikere megkívánja, hogy ezen a helyzeten sürgősen és alaposan segítsünk. Emellett föltétlenül számításba kell vennünk következő ötéves tervünk távlatait is, mert hiszen a mérnökök és technikusok képzésének megoldása amúgy sem hónapok, hanem hosszú évek kérdése. A magyar iparnak ez a gyér ellátottsága műszaki felsőkáderekkel a Horthy-korszak kultúraellenes politikájának öröksége. E politikának igen jellemző sajátossága volt az, amiről Asztalos József leplezetlenül írt „A magyar főiskolai hallgatók statisztikája az 1932/33-as évben" című tanulmányában:

„A következő néhány év így alkalmas időszak arra nézve, hogy a fölvehető hallgatók létszámának szigorú és minél alacsonyabb nívón való megállapításával is befolyást gyakoroljon a létszám alakulására és az előbb említett csökkenő tényezők érvényesülésével párhuzamosan igyekezzék a hallgatók létszámát a mai válságos viszonyoknak megfelelő színvonalra leszállítani. Ezt a célt szolgálják egyébként, talán már inkább a távolabbi jövőre tervezett kihatással, a most készülő középiskolai reformtervek is, amelyek a megfelelőbb szelekció útján akarják ezt a súlyos kérdést a megoldás felé vinni."

Ennek a „kultúrpolitikának", a nyomasztó gazdasági válságnak, a numerus clausus hatásának köszönhető az a kép, amelyet az akkori idők statisztikája mutat. A mérnökhallgatók száma a következő módon alakult:

1925/26	2124
1926/27	1803
1927/28	1568
1928/29	1497
1929/30	1409
1930/31	1427
1931/32	1306
1932/33	1077
1933/34	945
1934/35	859
1935/36	761
1936/37	730 [4]

A Horthy-korszak mérnökképzésének meredek csökkenése összefügg azzal a képpel is, amelyet az akkori feudál-kapitalista viszonyok között a magyar üzemek a technikai fejlődés terén mutattak. A rendkívül alacsony munkabérért bőségesen rendelkezésre álló munkaerő olyan nagy lehetőséget biztosított a tőkéseknek a kizsákmányolásra, a profit kisajtolására, hogy a többi között már ezért sem nyúltak a technikai fejlesztés eszközeihez. Ez természetesen azt is előidézte, hogy a szakmunkásképzés, a mérnök- és technikusképzés egészen alacsony színvonalon mozgott, sok szakmában pedig teljesen hiányzott. Az élelmezési iparban és más ehhez hasonló iparágakban különösen kirívóan mutatkozott meg a technikai elmaradottság, a fizikai munkaerő mélységes kizsákmányolása, a szakképzett közép- és felsőkáderek hiánya.

A felszabadulás óta eltelt időszakban a műszaki felsőkáderek hiányát még nem sikerült és nem is sikerülhetett megoldani, bár a felszabadulás óta a mérnökképzés számszerű képe gyökeresen megváltozott. 1938/39-ben a mérnökök és vegyészhallgatók száma 1120 volt, ezzel szemben az 1949/50-es tanévben számuk 6601-re emelkedett, az 1950/51-es tanévben pedig elérte a 9870-et. Ez 1938/39-hez képest 490, illetve 781 százalékos emelkedést jelent.

Fölemelt ötéves tervünk 11 000 mérnök és 17 000 technikus kiképzését követeli meg. Ez a szükséglet a következő ötéves terv során még tovább fog növekedni. Fontos, hogy ezt jóelőre lássuk, mivel e szakemberek „beiskolázását" nagyrészt már a mostani tervidőszakban kell elvégezni.

Népgazdaságunknak műszaki felsőkáderekkel való ellátása terén tehát kettős feladatot kell megoldanunk. Egyrészt sürgősen pótolnunk kell a Horthy-korszak mulasztásait, másrészt lépést kell tartanunk gyors ütemben fejlődő iparunknak egyre növekvő műszaki káderszükségletével.

Ötéves tervünknek az is egyik főfeladata, hogy

> „segítségével felszámoljuk a volt uralkodó osztályok műveltségi monopóliumát, hogy biztosítsuk a munkásosztály és a dolgozó parasztság kulturális fölemelkedésének összes feltételeit, s hogy kiképezzük az állam, a népgazdaság, a kulturális munka vezetésére a munkásosztály és a dolgozó parasztság soraiból azokat a vezetőket, a vezetők és szakemberek százezreit, akik nélkül nem lennénk képesek a dolgozók társadalmát, a szocialista társadalmat megvalósítani."[5]

[4] A magyar orvosok és mérnökök kormegoszlása. Statisztikai Szemle 1950. 11. szám. 710. lap.

[5] Gerő Ernő. Harcban a szocialista népgazdaságért. 526. lap. Szikra. 1950.

Új mérnökeink, technikusaink döntő része a munkásosztály, a dolgozó nép fiaiból kerül ki. A nagyszámú új műszaki értelmiségi káder kiképzésekor a népgazdaság szükségleteinek kielégítése mellett egyszersmind Sztálin elvtársnak azt az útmutatását is szem előtt tartjuk, hogy „a munkásosztálynak meg kell teremtenie a maga számára a saját technikai értelmiségét." Műszaki értelmiségünknek az a rétege, amely a felszabadulás előtt szerezte meg képzettségét, túlnyomó többségében a népi demokrácia, a szocializmus építésének ügye mellett áll és lelkesen fáradozik azon, hogy a munkásosztály oldalán segítse győzelemre vinni a szocializmus, a béke ügyét. Csak elvétve akadnak olyan ellenséges elemek, akik annyira mélyre süllyednek, hogy tudatos kártevéssel hajlandók az ellenséget szolgálni. A MAORT és a Standard-ügyeknek azonban mégis fokozott éberségre kell inteniük bennünket, mert megmutatják, hogy egészen kisszámú ellenséges elem is súlyos károkat okozhat, ha fontos poziciót tud kezébe kaparintani.

★

A Szovjetunióban Sztálin elvtárs már 1928-ban élesen fölvetette az új szakemberek szükségének kérdését.

„Most — mondja Sztálin elvtárs — már nem elégedhetünk meg azzal, hogy általában kommunista kádereket, általában bolsevik kádereket nevelünk, akik mindenről tudnak valamit fecsegni. A kontárság és a mindenhez konyítás — most megannyi béklyó számunkra. Most vas- és fémipari, textilipari, fűtőanyagipari, vegyipari, mezőgazdasági, közlekedési, kereskedelmi, könyvelési stb. stb. bolsevik szakemberekre van szükségünk. Most az új káderek egész csoportjaira, százaira és ezreire van szükségünk olyan bolsevikokból, akik otthonosak a tudás legkülönbözőbb ágaiban. Enélkül szó sem lehet országunk szocialista építésének gyors üteméről. Enélkül szó sem lehet arról, hogy utól tudjuk érni és túl tudjuk szárnyalni a fejlett tőkés országokat."[6]

Az új értelmiség megteremtése, a hatalmas erőfeszítéseket követelő ötéves tervek szakkádereinek biztosítása állandó feladatként vonul végig a szovjet népgazdaság fejlődésének történetében. Az oktatásnak, az alsó-, közép- és felsőfokú képzésnek terv szerinti, gyors kiszélesítése, a történelemben példátlan arányú kultúrforradalom megvalósítását tette lehetővé. A kulturális téren igen elmaradott cári Oroszország viszonyaihoz mérten a Szovjetunió ebben a vonatkozásban is forradalmi ütemben fejlődött. Molotov elvtárs már a második ötéves terv eredményeinek ismertetésekor a következő megállapítást tette: „A mi főiskoláinkon több diák tanul, mint Németországban, Angliában, Franciaországban, Olaszországban és Japánban együttvéve."

A szakemberek képzésének mai méreteiről képet ad Sztyepanov tanulmánya, amelyben a következőket olvashatjuk:

„Sztálin közvetlen vezetésével biztosították a középfokú szakoktatás és a felsőfokú oktatás hatalmas mértékű felvirágzását. Míg 1914-ben Oroszországban 36.000-en tanultak középfokú szakiskolákban, addig a Szovjetunióban ma már a szakközépiskolákban és a többi középfokú szakiskolákban több mint 1,100.000 tanulót tanítanak. A 112.000 hallgatót foglalkoztató 91 főiskola helyett a szovjet hazában ma már több mint 800 főiskola működik, amelyekben a magántanulókkal együtt több mint 1 millió hallgató tanul, vagyis több mint Európa összes országaiban együttvéve.

[6] Sztálin Művei. 11. kötet. 84. lap. Szikra 1950.

A szovjet értelmiségi káderek utánpótlásáról évente gondoskodnak a Szovjetunió főiskolái és szakiskolái. A Szovjetunióban csak 1949-ben több mint 450.000 ifjú szakembert képeztek ki. A szovjet ipar és mezőgazdaság ebben az évben 218.000 mérnököt, technikust, agronómust és közgazdát kapott. Ezenkívül az ország a kultúra és az egészségvédelem terén 232.000 tanítóval, orvossal és más egyéb szakemberrel gyarapodott.

A főiskolákra, a szakközépiskolákba és a többi középfokú szakiskolába a folyó évben több mint 770.000 tanulót vettek fel."[7]

★

Gerő elvtárs kongresszusi beszámolójában vázolta azokat a legfontosabb intézkedéseket, amelyek a mérnök- és technikusképzésünk alapját képezik:

„Figyelembevéve a várható szükségletet és számotvetve lehetőségeinkkel, azt javasoljuk, hogy az ötéves tervidőszak végére, 1954-re, az ipari technikumok tanulóinak számát 50.000-re, a különféle műegyetemek és műszaki főiskolák hallgatóinak számát pedig 21.000-re emeljük fel. És, hogy ezt megtehessük, a már épülő miskolci és veszprémi műegyetemeken kívül új építészmérnöki főiskolát, új általános mérnöki főiskolát és kilenc új ipari technikumot kell építenünk."

Amikor a szovjet példa nyomán megvizsgáljuk tennivalóinkat az ipar műszaki felsőkáderellátásának területén, világosan kell látnunk, hogy a felsőiskolai és egyetemi képzés önmagában nem elegendő. A szovjet példához hasonlóan szükség van arra, hogy mind nagyobb számú tehetséges munkást, műszaki középkádert, élenjáró fejlődésképes sztahánovistát vonjunk be a termelő munka mellett olyan műszaki oktatási formába, ahol különböző — munkaidő utáni — tanfolyamokon, esti iskolákon, fokozatosan egyre magasabb fokú műszaki ismeretekre tehetnek szert, eljuthatnak egészen a technikusi, majd a mérnöki szintnek megfelelő tudásig. A képzésnek ez a módja a szakemberutánpótlás bő forrásait nyithatja meg, ha megfelelő szervezéssel, kellő felvilágosító munkával és a tanulóknak nyújtott rendszeres segítséggel kötjük össze. Az **esti műszaki főiskolák** és hasonló oktatási formák fejlesztése az az út, amellyel a tartalékoknak ez a forrása tovább szélesíthető. Az élenjáró sztahánovistáknak, a fizikai munkások legjobbjainak ez a harca a több tudásért, a magasabb kultúráért, egyben a fizikai és szellemi munka közötti korlátok ledöntéséért folytatott harcot is jelenti, melyre Sztálin elvtárs mutat rá:

„Nem világos-e, hogy a Sztahánov-mozgalom iparunk jövőjének képviselője, hogy ebben a mozgalomban a munkásosztály eljövendő kulturális és technikai föllendülésének magva rejlik, hogy ez a mozgalom azt az utat nyitja meg számunkra, amelyen egyedül és kizárólag érhetjük el a munka termelékenységének azt a magasabb fokát, amely a szocializmusból a kommunizmusba való átmenethez s a szellemi és testi munka közötti ellentét megszüntetéséhez szükséges?"[8]

Amikor a legfejlettebb üzemi munkások számára a termelő munka mellett egészen a technikusi és mérnöki szaktudás szintjéig emelő műszaki képzést rendszeresítünk, akkor nem kétséges, hogy a képzésre **elsősorban a sztahánovisták közül**, tehát a munkában, az elavult technikai normák

[7] A. N. Sztyepanov. I. V. Sztálin a káderek neveléséről. „Szovjet Pedagógia" 1949 december (oroszul).

[8] Sztálin. A leninizmus kérdései. 588. lap. Szikra 1950.

megdöntésében élenjárók közül kell a legalkalmasabbakat kiválogatnunk. Nem kétséges, hogy sztahánovistáink nagyrésze úrrá tud lenni azokon a nem lebecsülendő nehézségeken is, amelyeket a termelő munkával párhuzamosan végzett rendszeres, magas színvonalú tanulás jelent. Természetes, hogy a tanulás során, egy-egy magasabb szaktudást jelentő fokozat elérésekor biztosítani kell azt is, hogy a tanuló szakmunkás új tudásának megfelelő beosztást kapjon, és ilymódon új munkakörében gyakorlatilag is azonnal alkalmazhassa frissen szerzett tudását.

1948-ban, a 100 dolgozónál többet foglalkoztató üzemek államosításakor a vállalatok többségének élére munkáskáderek kerültek, akik nem egy esetben közvetlenül a munkapad mellől vették át az üzemek vezetését. Az új vállalatvezetők bebizonyították, hogy nemcsak képesek vezetni a vállalatokat, hanem jobban is vezetik őket a tőkéseknél. Rövid idő alatt felszámolták a tőkésektől átvett anarchiát, megszüntették a deficitet, fokozták a termelés ütemét. Mindamellett világosan kell látnunk azt is, hogy az ötéves tervnek egyre nagyobb feladatai mind sürgetőbben megkövetelik, hogy gazdasági funkcionáriusaink szakmai tudásban, műszaki képzettségben lépést tartsanak a fejlődés ütemével és gyorsan sajátítsák el a további feladatok végrehajtásához elkerülhetetlenül szükséges ismereteket.

> „A mi munkásigazgatóink — mondotta Rákosi elvtárs — csak akkor fogják megállni a helyüket, ha erejük megfeszítésével elsajátítják a mérnököktől a technikának legalább azt a részét, amely saját gyárukra vonatkozik."[9]

Népgazdaságunk rohamos fejlődése a vezetésben is egyre nagyobb felkészültséget, magasabb tudást követel meg. Pártunk II. Kongresszusa fokozottan hangsúlyozta ennek a kérdésnek a jelentőségét és Gerő elvtárs világosan vázolta föl a tennivalókat:

> „Azt a feladatot kell magunk elé tűznünk, hogy munkáskádereink, akik jelenleg az ipar, a termelés vezetésében, gazdasági életünkben különféle fokon irányító szerepet töltenek be, 5—6 év leforgása alatt általában, legalábbis üzemmérnöki tudást szerezzenek és elnyerjék az ennek megfelelő képesítést is. Azoknak a gazdasági kádereinknek pedig, akik nem termelési, hanem általános gazdasági funkciót töltenek be, ugyanezen idő alatt el kell sajátítaniok a pénzügyi, kereskedelmi, tervgazdasági stb. ismereteknek azt a mértékét, amely megfelel a közgazdasági egyetemi végzettségnek, s meg kell szerezniök az ennek megfelelő képesítést. Pártunknak, Népköztársaságunk Minisztertanácsának meg kell adnia munkáskádereink számára a szükséges segítséget olymódon, hogy munkáskádereink nagyobb része, mostani vezető munkája mellett, tanulhasson és levizsgázhasson, vezető munkáskádereink egy részét pedig a Műszaki és Gazdasági Akadémiára és más hasonló jellegű főiskolákra kell tanulni küldenünk."

Kellő szaktudással még nem rendelkező gazdasági funkcionáriusok részére tehát messzemenő segítséget kell nyújtani, hogy felelősségteljes munkájuk mellett módjuk legyen a szükséges szaktudás tervszerű megszerzésére. Ezt a célt szolgálja a különböző esti tanfolyamok sora, a Műszaki és Gazdasági Akadémia rendes és levelező tagozata és ezt a célt szolgálják a gazdasági minisztériumok különböző bentlakásos iskolai és vállalatvezetői tanfolyamai.

[9] Rákosi Mátyás felszólalása a MDP Nagybudapesti Választmányának 1949. augusztus 31-i értekezletén. Idézve: Válogatott beszédek és cikkek. 466. lap. Szikra 1950.

Az új műszaki értelmiség megteremtésének feladata az egyre növekvő számú szakkáder kiképzése, a szakmai tudás gyorsütemű elsajátítása nem kis feladat, komoly, szervezett, tervszerű munkát, széles mozgósítást igényel. Amde a szaktudás megszerzése önmagában még nem oldja meg a kérdést. A szaktudás csak akkor fog terveink végrehajtásának döntő emeltyűjévé válni, ha magasfokú politikai öntudattal párosul, a szocializmus építésének, a béke megvédésének lelkes, áldozatokra kész akaratával. A szaktudás csak akkor válik teljes mértékben ható tényezővé, ha párosul a marxizmus-leninizmus tudományának ismeretével.

„A fiatal káderek nevelése és kialakítása — mondja Sztálin elvtárs — nálunk rendszerint az egyes tudományok és technikai ágak szerint, szakmák szerint történik. Ez szükséges és célszerű. Nincs szükség arra, hogy az orvos-szakember egyúttal szakember legyen a fizikában vagy a növénytanban és megfordítva. De van egy tudományág, amelynek ismerete feltétlenül kötelező minden tudományág bolsevikjai számára, ez a marxista-leninista társadalomtudomány, a társadalom fejlődési törvényeiről, a proletárforradalom fejlődési törvényeiről, a szocialista építés fejlődési törvényeiről, a kommunizmus győzelméről szóló tudomány. Mert nem lehet valódi leninistának tartani azt az embert, aki leninistának nevezi ugyan magát, de begubódzott a maga szakmájába, bezárkózott, mondjuk, a matematikába, a növénytanba vagy a vegyészetbe és saját specialitásán túl semmit sem lát. A leninista nem lehet csupán kedvelt tudományágának specialistája — hanem egyúttal politikusnak és társadalmi embernek is kell lennie, élénken érdeklődnie kell országa sorsa iránt, ismernie kell a társadalmi fejlődés törvényeit, tudnia kell alkalmazni ezeket a törvényeket és arra kell törekednie, hogy az ország politikai vezetésében aktív része legyen. Természetesen, a bolsevik szakemberek számára ez még külön megterhelés lesz. Azonban ez olyan megterhelés, amely bőségesen meghozza a maga gyümölcsét."[10]

★

A feladatok tehát nem kicsinyek. Az általános feladat: biztosítani az ötéves terv iparfejlesztésének munkaerőszükségletét. Biztosítani kell továbbá az egyre növekvő műszaki közép- és felsőkáderszükségletet. Biztosítani kell gazdasági funkcionáriusaink szaktudásának gyorsütemű fejlesztését. Biztosítani kell, hogy a szakmai képzés rohamos emelése mellett a marxista-leninista ismeretek megszerzése semmiképen se szoruljon háttérbe. Mindennek biztosítása ötéves tervünk végrehajtásának, békeharcunk fokozásának egyik elengedhetetlen előfeltétele.

A feladatok végrehajtása jelentős erőkifejtést igényel. Céljaink azonban reálisak. Realitásukat biztosítja az, hogy rendelkezésünkre állnak a Szovjetunió gazdag tapasztalatai és az, hogy a Szovjetuniótól ezen a téren is fölmérhetetlenül nagy segítséget kapunk. Céljaink realitását biztosítja Pártunknak, Rákosi elvtársnak bölcs, előrelátó politikája, amely ennek a feladatnak a végrehajtásában is irányt mutat nekünk, idejében rámutat a legfontosabb tennivalókra, felhívja figyelmünket az elkövetett hibákra.

Az előttünk álló feladat lényegét legvilágosabban Sztálin elvtárs 1928-ban mondott történelmi jelentőségű szavai mutatják meg:

„Elsajátítani a tudományt, kikovácsolni a bolsevik szakemberek új kádereit a tudás minden ágában és tanulni, tanulni, tanulni a legkitartóbban — ez most a feladat.[11]

[10] Sztálin. A leninizmus kérdései. 704—705. lap. Szikra 1950.
[11] Sztálin Művei. 11. kötet. 84. lap. Szikra 1950.

Keszthelyi Máté

Árleszállítás a Szovjetunióban, áremelkedés a kapitalista államokban

Az egész szovjet nép nagy örömmel és lelkesedéssel fogadta a Szovjetunió kormányának és az SzK(b)P Központi Bizottságának határozatát az élelmiszerek és az iparcikkek állami kiskereskedelmi árának csökkentéséről. Ez a rendelet újabb ragyogó bizonyítéka annak, hogy a bolsevik párt és a szovjet kormány szüntelenül gondoskodik a szovjet nép életszínvonalának további emeléséről.

A Szovjetunióban a háború után első ízben 1947 decemberében szállították le az árakat, ugyanakkor pénzreformot is hajtottak végre, amelynek eredményeképpen felszámolták a háborús pénzgazdálkodás következményeit és visszaállították a rubel teljes értékét. 1949 márciusában mintegy 10—30 százalékkal csökkentették az élelmiszerek és az iparcikkek kiskereskedelmi árát. Harmadszori árleszállításra múlt év március 1-én került sor. Akkor átlagban 30—35 százalékkal mérsékelték az élelmiszer- és az iparcikkárakat. Ezek az árleszállítások nagy mértékben növelték a lakosság vásárlóképességét, fokozták az áruforgalmat, és jelentősen megjavították a szovjet emberek anyagi helyzetét.

A közelmúltban végrehajtott negyedik árleszállítás eredményeképpen tovább emelkedett a szovjet emberek életszínvonala. Ez az árleszállítás ismételten bizonyítja a szocialista gazdaság, a szovjet társadalmi és állami rend óriási fölényét a kapitalizmussal szemben.

Lenin-Sztálin pártja és a szovjet kormány az ármérséklés rendszeres és következetes politikáját folytatja, mert a szocialista államban a legfőbb érték az ember és a legfontosabb feladat a dolgozók anyagi és kulturális jólétének fokozása. Sztálin elvtárs már 1946 februárjában, alig néhány hónappal a háború befejezése után kijelentette: „... a közeljövőben meg fog szűnni a jegyrendszer, különös figyelmet fogunk fordítani a közszükségleti cikkek gyártásának fejlesztésére, a dolgozók életszínvonalának emelésére az összes cikkek árainak következetes csökkentésével."[1]

A negyedik árleszállítást éppen úgy, mint az elmúlt években végrehajtott árleszállításokat, azért valósíthatták meg, mert a szovjet szocialista népgazdaságban gyors ütemben fejlődött az ipari és a mezőgazdasági termelés, emelkedett a munka termelékenysége és tovább csökkent az önköltség. A Szovjetunió iparának össztermelése 1950-ben 73 százalékkal haladta meg a háború előtti színvonalat és 1949-hez képest 23 százalékkal emelkedett. Az ország összes üzemeiben megja-

[1] Sztálin. Beszéd Moszkva Sztálin-kerületének választói gyűlésén 1946 február 9-én. Idézve: Olvasókönyv a marxizmus-leninizmus tanulmányozására. 214. lap. Szikra 1949.

vult a gépi berendezések kihasználása, fokozottabb mértékben alkalmazták az új technikát, egy év alatt 12 százalékkal emelkedett az ipari dolgozók munkájának termelékenysége, a termelés önköltsége pedig körülbelül 6 százalékkal csökkent. A mezőgazdaság a mult évben 300 millió pud gabonával termelt többet, mint 1940-ben és így a gabonaneműek össztermelése 7,6 milliárd pudra emelkedett. A mezőgazdaság más ágazataiban is kitűnő terméseredményeket értek el. A gyapottermelés 40 százalékkal, a cukorrépatermés pedig 25 millió métermázsával növekedett. Tovább fejlődött a közös állattenyésztés. A kolhozok mind szervezeti, mind gazdasági tekintetben még jobban megerősödtek.

A népgazdaság föllendülése nyomán a Szovjetunió nemzeti jövedelme 1950-ben 21 százalékkal emelkedett és 64 százalékkal volt magasabb, mint 1940-ben. Ez lehetővé tette a munkások, parasztok és értelmiségiek anyagi helyzetének jelentékeny javulását és a szocialista bővített újratermelés ütemének fokozását. Ezek a nagyszerű eredmények adják meg az évről évre ismétlődő árleszállítások gazdasági alapját.

A tőkés államokban a nemzeti jövedelem nagy része a kizsákmányolók zsebébe vándorol. A Szovjetunióban, ahol a kizsákmányolást megszüntették, az egész nemzeti jövedelmet a nép életszínvonalának emelésére, a szocialista gazdaság továbbfejlesztésére s az anyagi és kulturális javak bőségét biztosító kommunista társadalom fölépítésére fordítják.

Rákosi Mátyás elvtárs a Magyar Dolgozók Pártjának II. Kongresszusán elhangzott zárszavában így méltatta az árcsökkentés jelentőségét: „Ez az árleszállítás tovább emeli a Szovjetunió népeinek életszínvonalát és jólétét. Ezen túlmenően azonban újabb világos és megcáfolhatatlan bizonyítéka nemcsak a hatalmas Szovjetunió békevágyának, hanem magabiztosságának is. A mi szeretett vezérünk, a világbéke legfőbb őre, Sztálin elvtárs nemrégiben mutatott rá, hogy az ilyen gazdasági intézkedés menynyire elválaszthatatlanul szerves része és egyben bizonyítéka a Szovjetunió békeszándékának és békeakaratának. Így is fogta föl ezt az új lépést az egész világ, nem utolsósorban az imperialista országok dolgozói. Ez az árleszállítás újabb hatalmas érv a béke mellett, jelentős hozzájárulás a békeharchoz."

A kommunizmust építő szovjet nép érdeke állandó és tartós békét kíván. A Szovjetunió kül- és belpolitikája békepolitika. Ezt a tényt csak a háborús gyujtogatóknak és a béke ellenségeinek hazug propagandája igyekszik letagadni. A most végrehajtott árleszállítás újabb bizonyítéka a szovjet kormány békeakaratának. Ez az árcsökkentés minden becsületes embert meggyőz arról, hogy a szovjet emberek nem új háború előkészítésén, hanem boldog jövőjük megalapozásán dolgoznak. Ez az árleszállítás arról tanúskodik, hogy a Szovjetunió nem halmoz háborús készleteket. A szovjet kormány nem követi a kapitalista államok példáját; nem korlátozza polgárai fogyasztását, hanem ellenkezőleg, minden lehetőséget megteremt, hogy a dolgozók millióri minél többet fogyaszthassanak. Ez is ékes bizonyítéka a szovjet kormány őszinte békepolitikájának.

Az árleszállítási határozat a következő:

„Az 1950-es esztendőben új sikerek születtek az ipar és a mezőgazdaság fejlesztése, a munka termelékenységének emelése és a termékek önköltségének csökkentése terén. Ennek eredményeképpen a szovjet kormány

és az SzK(b)P Központi Bizottsága úgy találta, hogy a tömegfogyasztási cikkek állami kiskereskedelmi árát ismét — sorrendben negyedszer — csökkenteni lehet.

A Szovjetunió Minisztertanácsa és a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Központi Bizottsága elhatározta, hogy:

1. 1951. március elsejétől a következő arányban csökkenti az élelmiszerek és iparcikkek állami kiskereskedelmi árát:

	százalék
Kenyér- és péksütemények:	
Rozs- és búzakenyér, zsemlye, perec és más kenyér- és péksütemény-fajták	15
Élesztő	15
Liszt:	
Rozs-, búza-, kukorica- és egyéb lisztfajták	15
Dara, rizs és hüvelyesek:	
Köles, hajdina és más kásafélék, rizs, borsó és egyéb hüvelyesek	15
Tésztafélék és ételkoncentrátumok:	
Csőtészta, levestészta, finommetélt és élelmiszerkivonatok	15
Gabona- és takarmányfélék:	
Rozs, búza, zab, árpa és más gabonafajták, korpa, olajpogácsa, erőtakarmány, széna és szalma	15
Hús- és húsáruk:	
Marhahús, juh-, birka- és sertéshús, szárnyas, kolbászfélék és felvágottak (hurka, szafaládé, stb.), vagdalthús, húskonzervek, húsos főzelékkonzervek, zsírral készült hüvelyeskonzervek és más húsáruk	15
Halak és halkészítmények:	
Halfélék, heringek, halkonzervek, fekete és vörös kaviár, egyéb haláruk	10
Zsiradék, sajt és tejtermékek:	
Vaj	15
Főző zsír, margarin, sajt, tej és tejtermékek, tejkonzervek, fagylalt és tojás	10
Cukrász- és csemegeáruk:	
Teasütemény, ostya, keksz, cukorsütemények, torták, mézeskalács és egyéb lisztből készült cukrászsütemények	10
Tea, kávé, valamint teából, kávéból és kakaóból készült italok	10
Só	21
Pálinkák, likőrök és konyak:	
Vodka, likőr, gyümölcslikőr és egyéb likőrfajták	10
Konyak	10
Paradicsom- és gyümölcslevek:	
Sűrített paradicsom és gyümölcslé, mártások	10
Szójakészítmények:	
Szójasajt, kefir, szójatej, szójából készült palacsintaliszt és egyéb szójakészítmények	15
Szappan, illatszerek és kozmetikai cikkek:	
Mosó- és mosdószappan	15
Parfőmök, kölnivizek, illatszeres ajándékdobozok és egyéb piperecikkek	10
Dohányáruk:	
Cigaretták, szivarok és dohányfélék	10
Mahorka	15
Bútor:	
Asztalok, székek, szekrények, heverők és egyéb bútorfélék	20
Fémágyak	20
Porcellán-, fayence- és üvegáruk:	
Porcellán- és fayence-edények, iparművészeti cikkek	20
Teáspoharak, egyéb háztartási edény- és üvegáruk, tükrök és lámpaáruk	10
Gyufa, petróleum és benzin:	
Gyufa	20
Petróleum	22
Benzin	20
Rádióvevőkészülék, kerékpár, motorkerékpár és óra:	
Rádióvevőkészülékek és egyéb rádiócikkek	10
Kerékpár, motorkerékpár és alkatrészek	10
Karóra, zsebóra és egyéb órafajták	10
Építőanyagok:	
Pala és más tetőfedőanyagok	20
Ablaküveg	20
Szög és drót	10
Tetőfedő- és minőségi bádog	10
Cement	10
Tapéta	10
Háztartási cikkek:	
Varrógép és alkatrészek	10
Húsdarálók, petróleumkannák, petróleumfőzők, petróleumgázfőzők és alkatrészek	10

	százalék
Késáruk	10
Lakatok	10
Lakatosáru	10
Öntöttvaskályhák, nyelves- és szénvasalók	10
Fejsze, lapát, kasza és villa	10
Nyergesáruk és szíjgyártókészítmények	10
Műanyagáruk	10

Az éttermek, étkezők, teázók és egyéb közélelmezési vállalatok is megfelelő mértékben csökkenteni kötelesek az árakat."

★

A termelés további bővülésére is kedvezően hatott az árleszállítás. Ha a sorozatos ármérsékléssel kapcsolatos jelenségeket dialektikusan, összefüggéseikben vizsgáljuk, akkor a szocialista gazdaság fejlődése szempontjából néhány igen fontos következtetést vonhatunk le. Megállapíthatjuk, hogy a sorozatos árcsökkentések a fogyasztás növekedése révén nagy mértékben serkentik a Szovjetunió ipari és mezőgazdasági termelésének fejlődését. Ez természetes velejárója a szocialista tervgazdaságnak, amelynek az a célja, hogy a közfogyasztás növelése, az életszínvonal emelése érdekében szakadatlanul fokozza a termelést.

A folyton bővülő termelés nagymennyiségű új termelőeszközt, gépeket, gépezeteket állít elő, mind nagyobb mértékben aknázza ki a természet energiakincseit, s ugyanakkor szükségessé teszi, hogy tovább növeljék a termelésben foglalkoztatottak számát. Ez viszont egyúttal azt jelenti, hogy gyarapodik a fogyasztók száma, növekszik a fogyasztóképesség. Ezek az egymás hatását kölcsönösen fokozó gazdasági jelenségek hozzájárulnak a gazdasági élet fejlődéséhez, a szocialista gazdasági rendszer további megszilárdításához. Ebben rejlik a szovjet szocialista rendszer ereje és mérhetetlen fölénye a tervszerűtlenül termelő, a természet erőforrásainak kihasználását elhanyagoló, a termelőerőket és a termékeket egyaránt tömegesen pusztító kapitalista rendszer fölött.

Ha összehasonlítjuk azokat az egymással ellentétes folyamatokat, amelyek egyfelől a Szovjetunióban, másfelől az imperialista amerikai-angol blokk országaiban zajlanak le, minden józangondolkodású ember előtt feltárul az a szédítő szakadék, amely felé az imperialisták akarják vezetni az emberiséget. Az egyszerű emberek milliói — Keleten is, Nyugaton is — egyre világosabban látják a Szovjetunió felmérhetetlen sikereit, a szocialista gazdasági rendszer felülmúlhatatlan fölényét a kapitalista rendszerrel szemben. Lassanként mindenki előtt bebizonyosodik, hogy a jövő a szocializmusé, amely az igazi demokráciát és a népek közötti állandó, szilárd békét akarja megvalósítani.

A szovjet kereskedelem szintén fellendült az árleszállítás folytán. A szovjet kereskedelem a szocialista társadalmi tulajdon osztatlan uralmán alapuló sajátos fajtájú kereskedelem, amilyent eddig nem ismert a történelem. A szovjet kereskedelem főfeladata: eljuttatni az árukat a termelőtől a fogyasztóig és biztosítani a normális árucserét a szocialista társadalomban. A szovjet kereskedelem minden törekvésében a fogyasztók érdekeit szolgálja, gondoskodik a kiszolgálás megjavításáról, jó minőségű és kellő választékú árukról. A szovjet kereskedelmet, éppen úgy mint az egész szocialista népgazdaságot, tervszerűen irányítják. Az állam határozza meg az áruforgalom volumenét és összetételét, az árukészletek nagyságát, a kereskedelmi hálózat méreteit, a kereskedelemben foglalkoztatott dolgozók számát, és a forgalmi költségek nagyságát. A szovjet kereskedelem nem ismeri a piaci árak szabad hullámzását és a spekulációt. A Szovjetunióban az árucikkek túlnyomó részét

megszabott állami árakon hozzák forgalomba. Az állam a gazdasági téren foganatosított intézkedésekkel a kolhozpiac árszínvonalát is befolyásolja.

A Szovjetunió kereskedelme a termelést a kelendő áruk termelésére ösztönzi. Minél nagyobb mértékben elégítik ki a lakosság keresletét, annál jobban érvényesül az elosztás szocialista elve, annál magasabbra emelkedik a dolgozók anyagi érdekeltsége a munkatermelékenység fokozásában.

A bolsevik párt határozottan szembeszáll azokkal, akik a szovjet kereskedelem munkáját semmibe veszik. „... a szovjetkereskedelem — mondotta Sztálin elvtárs — a mi vérbeli bolsevik ügyünk, a kereskedelemben dolgozók pedig — beleértve az üzleti elárusítókat is, feltéve, hogy becsületesen dolgoznak — a mi forradalmi, bolsevik ügyünk megvalósítói."[2]

Sztálin elvtárs útmutatásainak megfelelően a bolsevik párt és a szovjet kormány mindent elkövet a közszükségleti cikkek termelésének növelésére, az áruforgalom fokozására, a kiskereskedelmi árak csökkentésére és a kereskedelmi szervezetek munkájának megjavítására.

Az életszínvonal szüntelen emelkedése elmaradhatatlan kísérője a bolsevik párt és a Szovjetállam politikájának és a sorozatos árcsökkentéseknek. A mostani negyedik árleszállítás eredményeképpen a Szovjetunió lakossága ebben az évben mintegy 35 milliárd rubelt takarít meg.

A közszükségleti cikkek fogyasztása a háború utáni időszakban szakadatlanul növekszik. A fogyasztás 1950-ben 30 százalékkal magasabb volt, mint az előző évben. A fontosabb élelmiszerekből és iparcikkekből a kiskereskedelem 1950-ben lényegesen többet adott el, mint 1940-ben, az utolsó háború előtti évben. A helyi készleteket nem számítva, 35 százalékkal több húst és húsárut, 53 százalékkal több halat, 60 százalékkal több vajat és más zsiradékot, 30 százalékkal több cukrot és cukrászipari készítményt, 38 százalékkal több különböző szövetet és 35 százalékkal több lábbelit adtak el 1950-ben, mint a háború előtti utolsó békeévben.

A dolgozók reálbére már a mult év március elsején végrehajtott árleszállítás következtében 15 százalékkal emelkedett. A parasztság pedig 16 százalékkal olcsóbban vásárolt iparcikkeket. Az idei árleszállítás tovább növeli a rubel vásárlóerejét és a tömegek jólétét.

A kapitalizmustól eltérően, a szocializmusban az állam állandóan gondoskodik a nép jólétéről. Ez a szocialista társadalom fejlődésének legfontosabb törvénye, amely, különösen a háború utáni időszakban érvényesül rendkívül nagy erővel. Az ismétlődő árleszállításokkal és a lakosság jövedelmének emelkedésével párhuzamosan a Szovjetunióban szakadatlanul növekszik a munkások és alkalmazottak száma, mind nagyobb méreteket ölt az áruforgalom, hatalmas arányokban bontakozik ki a kulturális célokat szolgáló építőmunka, a lakóházépítés, a városok, munkástelepülések, valamint a falvak rendezése és közművekkel való ellátása. Állandóan nő a tudományos intézetek, a főiskolák, a középiskolák, kórházak, gyermeknevelő intézetek, könyvtárak, színházak, üdülők és szanatóriumok száma.

A Szovjetállam az elmúlt öt év alatt 524,5 milliárd rubelt fordított szociális és kulturális célokra. 1950-ben ugyanilyen célra 116,8 milliárd rubelt költöttek, 1951-ben pedig a költségvetés 26,8 százalékát fordítják szociális és kulturális célokra.

Óriási összegek ezek, ha figyelembe vesszük, hogy az aranyalapra helyezett rubel milyen nagy értékű. A

[2] Sztálin. A leninizmus kérdései. 548—549. lap. Szikra 1950.

Szovjetunió Állami Bankja ugyanis 4 rubel 45 kopeket fizet 1 gramm színaranyért. Ennek megfelelően állapították meg már 1950 március elsején a rubelnek a külföldi valutákhoz viszonyított árfolyamát. Az egymást követő árleszállítások még jobban megszilárdították a rubel nemzetközi árfolyamát és belföldi vásárlóerejét.

Az új árcsökkentés folytán ismét jelentékenyen emelkedett a dolgozók vásárlóképessége, emelkedett a nyugdíjasok és ösztöndíjasok életszínvonala, mert a fizetések, nyugdíjak stb. változatlanok maradtak. Az iparcikkek olcsóbbodása lényegében a parasztság jövedelmét is fokozza, mert csökken az az összeg, amelyet a parasztok évről évre ipari áruk vásárlására fordítanak. A Szovjetunió dolgozói napról napra részesülnek a párt és a kormány bölcs gazdaságpolitikájának nagyszerű eredményeiből.

A szovjet nép, Lenin-Sztálin pártjának hűséges követője, a legnagyobb odaadással dolgozik hazája fölvirágoztatásán és saját jólétének fokozásán. A Szovjetunió dolgozói sikert sikerre halmoznak a békés építés terén, hogy minél előbb megvalósíthassák a kommunizmust. A közszükségleti cikkek árának sorozatos csökkentése egy-egy újabb fontos állomása ennek a diadalmas útnak.

A nyugati kapitalista államokban homlokegyenest ellenkező irányú folyamat megy végbe. Ugyanakkor, amikor a Szovjetunióban immár negyedszer szállítják le az élelmiszerek és az iparcikkek árát és rendszeresen emelik a dolgozók életszínvonalát, a tőkés országokban az imperialisták ádáz fegyverkezési versenyt folytatnak és a mindinkább növekvő háborús kiadások óriási terhét a dolgozók vállára hárítják. Az új világháború előkészítését a dolgozó tömegekkel akarják megfizettetni az imperialista rablók. Ezért emelik hónapról hónapra az árakat. Ezért fokozzák a nép kizsákmányolását és kíméletlen kifosztását.

A kapitalista országokban sokmillió munkanélküli lézeng, éhezik és nyomorog, sokmillió dolgozó viseli a szakadatlanul növekvő adóterheket, kénytelen tűrni a közszükségleti cikkek állandó drágulását. Mindez jelentősen leszállítja a széles néptömegek életszínvonalát.

Az USA-ban, Angliában és más tőkés államokban állandóan emelkedik a ruhaneműek és a lábbeli ára. Jelentősen felhajtották az élelmiszerek kiskereskedelmi árát. Ezekben az országokban mindenütt növekszik a lakbér, amely pedig az Egyesült Államokban és Angliában már eddig is 20—25 százaléka volt a munkások összkeresetének.

Különösen súlyos a dolgozók helyzete Olaszországban és Franciaországban, ahol az élelmiszerárak 1950-ben a háború előtti árak többszörösére emelkedtek.

Franciaországban ez év eleje óta a növényolaj 20 százalékkal, az állati zsiradék 13 százalékkal, a főzelékfélék 28 százalékkal drágultak. Ezenfelül fölemelték a szállítási díjtételeket, a gáz- és villanyhasználat díját és a lakbéreket is. Ugyanilyen áremelkedés tapasztalható Olaszországban, Norvégiában, Svédországban, Törökországban, Jugoszláviában, Görögországban, Dániában, Hollandiában stb.

Az általános drágulást a kapitalista országokban folytonos adóemelés kíséri. A lakosság vásárlóképessége állandóan csökken. A dolgozó tömegek abszolút és viszonylagos elnyomorodása mindig törvényszerű kísérőjelensége volt a kapitalizmusnak. Ez a törvény azonban még sohasem hatott olyan könyörtelenül, még soha nem érvényesült olyan gyors ütemben, mint ma, amikor az amerikai monopóliumok és szolgálatkész nyugateurópai

lakájaik új világháború előkészítésén mesterkednek és korlátozzák a békeipar termelését.

Az imperialista országok sajtója nem is titkolja az összefüggést a fegyverkezési verseny és a közszükségleti cikkek termelésének csökkentése, valamint a drágulás és az adók emelkedése között. Az imperialista politikusok Amerikában is, Európában is nyíltan hirdetik Hitler jelszavát: „Vaj helyett ágyút", ami azt jelenti, hogy iskolák helyett kaszárnyákat építenek, lakóházak helyett bombavető repülőgépeket, kenyér helyett atombombát gyártanak.

Angliában a burzsoá sajtó tőle telhetően igyekszik agyonhallgatni a szovjet árleszállításra vonatkozó adatokat. Ez annál inkább érthető, mert az angol kormány éppen mostanában emelte fel újra a közszükségleti cikkek árát.

Ez év januárjában a hús ára átlag 14 százalékkal, az étkezés ára az éttermekben és étkezőkocsikban 20 százalékkal drágult. Emelkedett a burgonya ára is. Megdrágultak a többi élelmiszerek, a fehérneműek és a ruházati cikkek is.

Néhány héttel ezelőtt újra felverték sok iparcikk, félkészgyártmány, ruházati és háztartási cikk árát. Öt százalékkal drágult az öntöttvas és a fémből készült félgyártmányok ára. Majd ezt követően 7—10 százalékkal emelkedett a gép-, autó-, a motorkerékpár- és kerékpáralkatrészek ára. Röviddel ezután átlag 10 százalékkal emelték a női- és gyermekruhák, valamint a kötszövött cikkek árát. Február végén sok élelmiszer és háztartási cikk ára újabb 10—15 százalékkal emelkedett. A bútoroknál 20—25 százalékos drágulás következett be a januári árakhoz képest. A mult év ősze óta az asztalneműek, törölközők, takarók, függönyök és bútorszövetek ára 20—30 százalékkal, a kötszövött cikkek ára 25 százalékkal, a gyermekruha ára pedig 20 százalékkal szökött fel. A luxusadóval terhelt jóminőségű áruk ára még nagyobb mértékben emelkedett. Általában az árak Angliában ma négyszer-ötször magasabbak a háború előtti áraknál.

Minthogy az angol ipart hadianyagtermelésre állították át és sok olyan vállalatot bezártak, amelyek közszükségleti cikkeket gyártottak, az angol piac komoly áruhiánnyal küzd, az áruházak polcai üresek, a vásárló közönség gyakran kénytelen üres kézzel távozni.

Angliában éppen úgy, mint a többi marshallizált országban, a jegyrendszer mind a mai napig fennmaradt. A fontosabb élelmiszerek egy főre számított átlagfogyasztása lényegesen alatta marad a háború előttinek. Így például a mult évben 28 százalékkal kevesebb hús, 40 százalékkal kevesebb vaj, 55 százalékkal kevesebb bacon és 50 százalékkal kevesebb rizs került az angol dolgozók asztalára, mint a háború előtt.

Az oxfordi egyetem egyik közismert közgazdásza nemrég kijelentette, hogy az árszínvonal 1951 végén átlag 15 százalékkal lesz magasabb, mint 1950 decemberében. Azt is kimutatta, hogy az 1938 óta bekövetkezett általános áremelkedés 25 százaléka erre az évre esik.

Az Egyesült Államokban a munkaügyi minisztérium erősen szépített adatai szerint, szintén jelentékenyen megdrágult az élet. Az USA árrögzítő hivatala nemrég felemelte a közszükségleti cikkek árát. Ez a rendelkezés egyúttal a ruházat, lábbeli, háztartási cikkek és a textiláruk rögzített árát is megszüntette, ami kétségkívül további áremelkedésre vezet.

Az USA-ban gyors ütemben csökken a dolgozók életszínvonala. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy a létfenntartási költségek 1950-ben 31,7

százalékkal voltak magasabbak, mint 1946 júniusában. 1939-hez képest 81 százalékkal drágult az élet. Jelenleg az USA-ban a családok 60 százalékának jövedelme 25—30 százalékkal alacsonyabb a létminimumnál.

A hatalmas élelmiszeripari monopóliumok kihasználják a háborús hisztériát és óriási nyereségeket préselnek ki a fogyasztókból. A kormány viszont mesterségesen felhajtja a mezőgazdasági termékek árát. Elpusztítás végett közfogyasztásra alkalmas termékeket vásárol föl. A legújabb értesülések szerint csupán burgonyából sokmillió tonnányi mennyiséget semmisítettek meg több, mint 22 millió dollár értékben.

A „Colliers" magazin közölte, hogy az USA kormánya az utóbbi időben 4750 millió dollárt fordított a mezőgazdasági termékek árának felhajtására és további 2 milliárd dollárt akar erre a célra költeni. Ugyanez az amerikai folyóirat írja, hogy a kormány a burgonya összevásárlására és megsemmisítésére 500 millió dollárt szavazott meg. Ezek az intézkedések fényt vetnek az amerikai kormány gazdaságpolitikájára, amely arra irányul, hogy az amerikai fogyasztók több adót fizessenek és ugyanakkor drágábban jussanak a legfontosabb élelmiszerekhez. Ezt bizonyítják azok a hivatalos adatok, amelyek szerint a főbb mezőgazdasági termékek árát egy év alatt 27 százalékkal emelték.

1950-ben New-Yorkban a különböző húsfélék 25 százalékkal, a tojás 20 százalékkal, a tej és a különböző sajtfélék 20 százalékkal, a vaj pedig 8 százalékkal drágult. Az utóbbi hetekben különösen a hús ára emelkedett. Emiatt a munkáscsaládok nagy része képtelen húst fogyasztani. New-Yorkban 10 nap leforgása alatt 30 százalékkal csökkent a húsfogyasztás. A vágóhidak dolgozóinak 10 százalékát elbocsátották.

Az „Associated Press" arról tudósít, hogy az egész országban ez a helyzet. Még Kalifornia termékeny völgyeiben is legalább 200 ezer munkanélküli parasztcsalád éhezik.

Amerika vezetőkörei és az amerikai újságírók egy része igen sötét színben látják a jövőt. Véleményük szerint hiány lesz a jobb húsfajtákban. Drágulni fog a lábbeli, a gyermekruházati cikkek és a hús. Háztartási edényekben és konzervekben szintén hiányok fognak mutatkozni. Később valószínűleg be kell vezetni a jegyrendszert is.

Az USA vezető köreinek a harmadik világháborút előkészítő politikáját és a koreai rablótámadást hallatlan arányú fegyverkezési verseny és az ország gazdaságának haditermelésre való átállítása kíséri.

Mialatt az amerikai nép anyagi helyzete gyors ütemben romlik, az USA kormánya 67,7 milliárd dollárt szavazott meg háborús készülődésekre. Ez az 1951. évi állami költségvetés teljes összegének 89 százaléka. A hadikiadások minden terhe az amerikai dolgozók vállát nyomja. Truman legutóbbi kongresszusi üzenetében azt követelte, hogy az adókat 10 milliárd dollárral emeljék fel. Ez azt jelenti, hogy az 1951-es pénzügyi évben a kivetett adók összege 33 százalékkal lesz magasabb, mint a háború utolsó évében.

A felsorolt adatok élénken bizonyítják az amerikai imperialisták elhibázott gazdaságpolitikáját. A monopoltőke urai Hitler útját járják. Ágyúgyárakba dugják, egyenruhába öltöztetik a munkanélkülieket, háborút készítenek elő. Aljas törekvéseikben azonban megakadályozza őket a dolgozók elszánt békeakarata, akik a bölcs Sztálin vezetésével, a Szovjetunió nagy eredményein fellelkesülve, elszántan küzdenek a háborús gyújtogatók ellen szerte az egész világon.

A Szovjetunióban végrehajtott árleszállítás hatalmas csapást mért a háborús gyújtogatókra. A nyugati burzsoá sajtó mindenáron kisebbíteni igyekszik az árcsökkentés nagy nemzetközi jelentőségét. A támadásra készülő imperialisták hazug propagandával igyekeznek félrevezetni a tájékozatlan tömegeket. Ez az álnok, kétbalkezes „stratégia" azonban kevés sikert igér. Az imperialista országokban uralkodó viszonyok, az esztelen fegyverkezés, az emelkedő árak és a súlyosbodó adóterhek rácáfolnak erre a propagandára. A pazarlás, az állandó munkanélküliség, a tömegek fokozódó nyomora és az általános válság gyógyíthatatlan betegsége egyre jobban erőt vesz a kapitalista országokon. Ezek a tünetek azt mutatják, hogy ez az idejétmúlt, önmagát túlélt rendszer képtelen helyét megállni és felbomlóban van.

A Szovjetunió gazdaságának rendkívül gyors fejlődése, a bővülő termelés és a csökkenő árszínvonal fényes bizonyítéka annak, hogy a szocializmus magasabb fokon áll, mint a kapitalizmus. A szocializmus megoldja a kapitalizmus feltételei között leküzdhetetlen nehézségeket, többet tud termelni, bővíti a fogyasztást, kiküszöböli a munkanélküliséget és a válságokat.

A Szovjetunió békés szándékainak, a szovjet nép emelkedő jólétének és a sorozatos árleszállításoknak láttán a világ dolgozói előtt egyre világosabbá válik a szocializmus és a kapitalizmus rendszere közti éles különbség.

Az új árleszállítás mindenkit meggyőz arról, hogy az egyetlen helyes út a szocializmus útja. Csak ez a napról napra erősödő rendszer vezet az emberiség boldog jövőjéhez, a világ dolgozóinak egyesüléséhez és az igazi béke korszakához.

N. SZERGEJEVA

A Marshall-terv dicstelen vége

A sajtó beszámolt arról, hogy az Észak-Atlanti Szövetség Tanácsának brüsszeli tanácskozásán hozott határozatok értelmében az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetének (OEEC)* főfunkcióit az Észak-Atlanti Szövetség Szervezetének (NATO)** adták át. A nyugateurópai országok ipari termelésének ellenőrzését a hadi termelés kérdéseivel foglalkozó iroda (Defence Production Board)*** hatáskörébe utalták, amelyet 1950 decemberében, Brüsszelben alapítottak. A nyersanyagok elosztásával külön bizottság foglalkozik majd, amelynek tagjai az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország képviselői. „Az Európai Gazdasági Együttműködés eredeti szervezetéből most már csak az elnevezés marad meg" írja a „Svenska Dagbladet" című svéd újság, s emellett hangsúlyozza az említett északatlanti intézményeknek kizárólagosan katonai jellegét.

Így tehát az agresszív Észak-Atlanti Szövetség függvényévé változott az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezete, amelyet a Marshall-tervnek Nyugat-Európában való végrehajtása céljából hívtak életre. Ezzel végérvényesen leleplezték a Marshall-tervnek első perctől kezdve nyilvánvaló lényegét.

* Organisation for European Economic Co-operation.

** North Atlantic Treaty Organisation.

*** Védelmi Termelési Hivatal.

A Marshall-terv gyászszertartását suttyomban, annak a lármás propagandának mellőzésével rendezték meg, amellyel születését kísérték. Az amerikai sajtó kedveskedően azt írja, hogy „a Marshall-terv bevonult katonai szolgálatra", „mozgósították, csakúgy, mint az amerikai és európai fiatalok ezreit". A „Meghalt-e a Marshall-terv?" című cikkből az amerikaiak már 1950 végén tudomást szerezhettek arról, hogy a Marshall-terv erre a sorsra jut. Az említett cikk a Gyáriparosok Nemzeti Szövetségének orgánumában, a „Saturday Evening Post"-ban jelent meg, amelynek az a rendeltetése, hogy a monopóliumok politikáját népszerűsítse az egyszerű amerikaiak között. Demarel Bess, a cikk szerzője többek közt ezt mondja:

> „A Marshall-tervet olyan gyökeresen megváltoztatták, hogy voltaképpen már nem is létezik A Marshall-terv — minden gyakorlati vonatkozásában — élete útjának felén, 1950 június 30-án, pontosan öt nappal a koreai háború megkezdése után, örök nyugalomra szenderült. Úgy tervezték, hogy az Európai Helyreállítás Programmját, amely a Marshall-tervből keletkezett, 1952-ig kihúzzák, de e programm máris a fölismerhetetlenségig megváltozott... Az európai országok most olyan sokat kénytelenek fegyverkezésre költeni, hogy immár semmiképpen sem remélhetik önellátásuk elérését 1952-ben, amikoris a Marshall-terv érvénye hivatalosan lejárna. Az a fontosság, amelyet most Európa újrafölfegyverzésének tulajdonítanak, az idők végtelenségéig háttérbe tólja az európai helyreállítás kérdését."

Bess megállapításához egy helyesbítést kell hozzáfűznünk: a Marshall-terv sorsában a fordulat egyáltalán nem „a koreai háború kezdete után öt nappal" következett be, hanem — amint ezt a későbbiekben látni fogjuk — sokkal hamarabb.

Bess a továbbiakban közli, hogy múlt év júliusának elején a Marshall-terv igazgatóságának, az ECA*-nak a vezetői kifejezésre juttatták az USA kongresszusi bizottságai előtt, hogy készek tevékenységüket teljesen katonai célokra „átállítani". Az „átállítás" mibenlétéről az ECA vezetői Demaree Besst a következőképen tájékoztatták:

> „Az Egyesült Államok jelenlegi programmja főleg Európa újrafölfegyverzésére irányul. Európa helyreállított gazdasági erejét jelenleg elsősorban úgy tekintik, mint katonai potenciált... Az Európai Együttműködés Igazgatóságát úgy szervezték meg, hogy Európa újrafölfegyverzésében hasonló szerepet tölthessen be, mint amilyet a második világháború idején a Haditermelési Hivatal töltött be az Egyesült Államok fegyverkezésében."

Amint látjuk, szó sincs itt semmiféle ceremóniáról! Az Egyesült Államok nyíltan a gazda szerepét játsza Nyugat-Európában.

Bess közli, hogy a nyugateurópai országoknak korlátozniok kell kivitelüket, és számításba kell venniök az Egyesült Államokból érkező fokozott fegyverszállítmányokat, amivel kapcsolatban növekedni fog „dollár-segély" szükségletük. Amerikai fegyverek vásárlása amerikai dollárokért — milyen csodálatos gazdálkodás! Bess hallgat arról, hogy végülis hogyan egyenlítik majd ki számlájukat a nyugateurópai országok. Ámde nincs szükség túlságosan nagy intelligenciára ahhoz, hogy kitaláljuk: a Wall-Street shylockjai számításaikat Nyugat-Európa és Amerika dolgozó népeinek könyörtelen kizsákmányolására, a népek verítékének és vérének kisajtolására építik fel.

* Gazdasági Együttműködés Igazgatósága (Economic Co-operation Administration).

A Marshall-terv átalakítását az Észak-Atlanti katonai blokk főkolomposainak brüsszeli tanácskozásán, 1950 decemberében határozták el. És 1951 januárjában Truman már egy sajtókonferencián hivatalosan is bejelentette, hogy a Marshall-segélyt a nyugateurópai országok „védelmi" (azaz agresszív háborús) felkészültségének elősegítésére és nem az érdekelt országok gazdasági fejlesztésére fogják felhasználni.

Így tehát a Marshall-terv temetése egyáltalán nem azt jelenti, hogy véget ér a marshallizálás politikája, vagyis az a módszer, amelynek segítségével az amerikai imperializmus lelkiismeretlenül kirabolja, pusztítja és a Wall-Street kénye-kedvére kiszolgáltatott fegyveres vazallusokká változtatja át a nyugateurópai országokat. Ellenkezőleg, Washington ezt a politikáját még arcátlanabb módon, még nyíltabban folytatja, mint valaha.

Az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetének dicstelen végéről szóló közlemények valódi értékére szállítják le azt az egész elképesztő demagógiát, amelyet az amerikai propaganda a Marshall-tervvel kapcsolatban folytatott. Minden egyébtől eltekintve, az amerikai imperialisták a Marshall-tervet a „pszihológiai hadviselés" egyik fegyverének használták. Hány lelkesítő beszédet mondtak, mennyi tintát pocsékoltak el annak érdekében, hogy a Marshall-tervet olyan áldásnak tüntessék fel, amely az amerikai pénzeszsákok tiszta önzetlenségéből fakad! Az amerikai imperializmus jobboldali szocialista bérencei úgy üdvözölték a Marshall-tervet, mint „lépést a jövőbe", mint ragyogó kísérletet a kapitalista zűrzavarból és szervezetlenségből való menekülésre, mint olyan lépést, amely megvalósítani hivatott a nemzetközi gazdasági kapcsolatok észszerű összeegyeztetését a kapitalista világ leghatalmasabb országának, az Egyesült Államoknak vezetése alatt. Mindezt a naív és hiszékeny elemek megtévesztésére szánt demagógiát a lelkiismeretlen politikusok arra használták fel, hogy elősegítsék az amerikai politika keresztülvitelét Nyugat-Európában.

A béke, a demokrácia és szocializmus tábora már a kezdet kezdetén lerántotta az álarcot a Marshall-tervről, leleplezte, hogy az amerikai imperialisták eme agresszív tervének célja nem más, mint a nyugateurópai országok gazdasági és politikai rabságba döntése, gazdasági életük fokozott militarizálása, s ez országoknak bűnös katonai kalandokba való bevonása.

A Szovjetunió a marshallizálás rablópolitikájával az egyenjogúságon, a felek érdekeinek kölcsönös tiszteletbentartásán, a kölcsönös segítségen alapuló és mindennemű leigázó feltételtől mentes gazdasági kapcsolatok politikáját állította szembe. Ezekre az alapelvekre épültek a Szovjetunió kapcsolatai más országokkal, mindenekelőtt a baráti népi demokratikus európai és ázsiai országokkal.

A Szovjetunió külügyminisztériumának az Észak-Atlanti Egyezményről 1949 január végén közzétett nyilatkozata rámutatott arra, hogy a Marshall-terv egyáltalán nem az európai országok gazdasági helyreállítására irányul, hanem eszközül szolgál arra, hogy a marshallizált országok politikáját és gazdasági életét az angol-amerikai uralom megteremtésének önző és hadistratégiai terveihez idomítsák hozzá Európában. Ez része annak az általános tervnek, amely szerint az Egyesült Államok Nyugat-Európában agresszív katonai blokkot hív életre a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen. Az Egyesült Államok elhatározta, hogy e blokk legfontosabb tényezőjévé a Ruhr-vidék hatalmas hadiipari potenciáljával rendelkező Nyugat-Németországot építik ki. Éppen ez az oka annak, hogy a Marshall-terv alapján történt kiutalások nagy

részét Nyugat-Németországnak, mint hadiipari bázisnak a megerősítésére fordítják.

A Marshall-terv közvetlen célja az volt, hogy segítségével létrehozzák azoknak az államoknak agresszív blokkját, amelyeket a szolgaság kötelékei fűznek az Egyesült Államokhoz. Az amerikai monopolisták e terv segítségével kaparintották kezükbe a nyugateurópai országok iparának, külkereskedelmének, pénz- és valutaügyeinek ellenőrzését. A gazdasági ellenőrzés maga után vonta a politikai alárendelést is. A marshallizált országokban azok a pártok, csoportok vannak hatalmon, amelyek feltétel nélkül engedelmeskednek a washingtoni utasításoknak és Washington politikáját hajtják végre. Arról, hogy az Egyesült Államok milyen mértékben avatkozik be a nyugateurópai államok belső ügyeibe, s hogy miként használja föl erre a célra a Marshall-tervet, képet ad például McCarran szenátor leleplező nyilatkozata, amely a „Saturday Evening Post" hasábjain jelent meg. McCarran elmondja, hogy a Marshall-terv igazgatósága hogyan szervezte meg a szakadást az olasz szakszervezetekben és hozta létre az úgynevezett „Általános Szabad Olasz Munkaszövetséget". McCarran szenátor elmondja, hogy a Marshall-terv igazgatósága az új szervezetben a maga számára „biztosította a vezetést" és pénzelte ezt a piszkos üzletet.

A Marshall-„segélyt" nagymértékben felhasználták az európai politikusok megvásárlására és az érdekelt országoknak politikai presszió segítségével való zsarolására. Közismert, hogy az amerikai marshallizálók pénzelik és sugalmazzák Franciaországban azt a hadjáratot, amely korábban a kommunistáknak a kormányból való eltávolítására irányult, most pedig a választójogi törvénynek olyanértelmű megváltoztatására törekszik, amely a munkás-kerületek választóinak jogait korlátozza.

De minek kell olyan messze menni a példáért! Nemrégiben történt, hogy az Egyesült Nemzetek Közgyűlése Politikai Bizottságának ülésein egyes marshallizált országok képviselői megkísérelték támogatni a koreai kérdés békés rendezése céljából a Kínai Népköztársaság részvételével folytatandó héthatalmi konferenciára irányuló javaslatot és ellenezték az Egyesült Államok szégyenletes és rágalmazó javaslatát Kínának agresszorrá nyilvánítására. Nos, az Egyesült Államok ezeket az országokat nyiltan megfenyegette azzal, hogy megszünteti a Marshall-„segély" folyósítását számukra.

Az Egyesült Államok a nyugateurópai országok gazdaságát rabszolgai alárendeltségbe döntötte és nemhogy hozzájárult volna helyreállításukhoz, hanem éppen ellenkezőleg, meghiúsított és fékezett mindennemű próbálkozást, amely a helyreállításra irányult. Az amerikai monopolisták a maguk szűk, önző és profitleső céljait követték, s versenytársaik kiszorítására törekedve egész iparágakat fojtottak meg, hogy monopolhelyzetbe kerüljenek a kapitalista világ piacain.

A Wall-Street monopóliumainak a marshallizált országokkal kapcsolatos politikája egyszerűen elfűrészelte azt az ágat, amelyen ők maguk ülnek. A pusztulás és a gazdasági zürzavar, a lakosság életszínvonalának zuhanása, a Kelet-Európa országaival való kereskedelmi kapcsolatok fenntartásának megtiltása, s az egészséges nemzetközi árucsere minden lehetőségének meghiúsítása szétrombolta a nyugateurópai országok gazdaságát és pénzügyeit, elsorvasztotta piacaikat, s megfosztotta őket attól a lehetőségtől, hogy az amerikai szállítmányok ellenértékét kiegyenlíthessék. Mindennek az lett az eredménye, hogy a marshallizált országokat a legarcátlanabb módon kirabolták, s egyszer csak azon vették észre magukat, hogy fülig eladósodtak az Egyesült Államokkal szemben. Ez a helyzet természetesen arra vezetett,

hogy következetesen csökkent az USA kivitele, s egyre nőtt a gazdasági válság. Az amerikai monopolisták a zsákutcából kivezető utat a féktelen fegyverkezési versenyben, új agresszív háború előkészítésében és kirobbantásában kezdték keresni.

1948 végén, vagyis alig egy évvel a hírhedt „Európai Helyreállítási Programm" érvénybelépte után, egy amerikai iparmágnás, Joseph W. Frazer, Rómában egy sajtónyilatkozatban kijelentette, hogy „a Marshall-terv célszerű katonai eszköznek bizonyult, de üzleti szempontból semmit sem ér".

Így tehát a Marshall-terv, mint az amerikai és európai gazdasági válság leküzdésének eszköze, teljesen csődöt mondott. S ez egészen érthető is, mert céljai, amelyeket követett — a nyugateurópai országok gazdaságának kifosztása és militarizálása — egyenes ellentétei a gazdaság helyreállításának. A Marshall-terv szerves alkotórésze volt az Egyesült Államok általános stratégiai tervének. Nem véletlen az, hogy a marshallizálás életrehívója ezt az akciót külügyminiszteri minőségben indította el, és mint az Egyesült Államok hadügyminisztere fejezi be.

Azokat az összegeket, amelyeket a Marshall-terv alapján utaltak ki, támadó háború előkészítésére, stratégiai berendezésekre, repülőterek építésére, hadikikötők újjáépítésére fordították Olaszországban, Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában és Nyugat-Németországban. A „Saturday Evening Post" például azt írja, hogy a franciaországi Le Havre kikötő újjáépítése szemléltetheti azt, hogyan „segítette elő a Marshall-terv Európa védelmi előkészületeit". Köztudomású, hogy a „védelem" szón az imperialista sajtó az agresszió előkészítését érti.

Az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetének Igazgatóságában tevékenykedő személyek nem titkolták az amerikai újságírók előtt azt a tényt, hogy intézményük „nagymértékben elősegítette Amerika újrafölfegyverkezését, amikor készletgyűjtés céljából hadászatilag fontos anyagokat vásárolt". A Marshall-terv kiutalásaiból erre a célra többszáz millió dollárt fordítottak. Vásároltak maláji gumit, indonéziai bauxitot, török krómot, újkaledóniai nikkelt és így tovább. Ezenkívül tíz és tízmillió dollárt fordítottak a bauxit, ólom, cink és más stratégiai anyagok kitermelésének fejlesztésére.

Az amerikai Kongresszus fokozatosan csökkentette a Marshall-terv alapján történő kiutalásokat, de ezzel egyidőben egyre nagyobb összegeket szavazott meg a csatlós-országoknak nyujtott úgynevezett katonai segítség céljára. Az 1949—1950. évi költségvetés katonai segélyre egymilliárd dollárt irányzott elő, az 1950—1951. évi költségvetés alapján 5,2 milliárdot utaltak ki erre a célra, az 1951—1952. év költségvetése szerint pedig 7,5 milliárd dollár lesz a katonai segély összege.

Washington hivatalos köreiben a Marshall-tervet mindig is úgy tekintették, mint az általános katonai-politikai terv alkotórészét. 1950 február elején közzétették Johnson hadügyminiszter jelentését, amely megállapította, hogy az Egyesült Államok „katonai szervei szorosan együttműködtek a külügyminisztériummal és a Marshall-terv igazgatóságával a külföldi államok katonai segélyprogrammjának kidolgozásában".

A Marshall-terv valódi célja a nyugateurópai országok széles nyilvánossága előtt is egyre világosabbá vált. Pőrére vetkőztetve, az amerikai imperializmus támadó szándékainak terveként állott az igazság vakító reflektorfényében: ez a terv egyértelművé vált az amerikai hódító politikával, a pusztulással, a káosszal, a nyomorral. A marshallizálás ellen való harcba, amelyet a munkásosztály kezdeményezett, a népek széles rétegei kapcsolódtak be, csatlakozott ehhez a harchoz min-

denki, aki számára hazájának nemzeti érdekei és függetlensége nem puszta szólamot jelentettek. A Marshall-terv működésének második esztendeje végén a nyugateurópai és amerikai sajtó e terv csődjéről úgy írt, mint általánosan elismert tényről. Ámde ez nem gátolta meg sem az amerikai külügyminisztériumot abban, hogy 1950 áprilisában nagy hűhóval megünnepelje a Marshall-terv második évfordulóját, sem Achesont hivatalos nyilatkozatában a „marshallizálás sikereiről".

Washington hivatalos köreiben azonban ekkor már eldöntötték a Marshall-terv sorsát. W. A. Harriman, az Egyesült Államok képviselője az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetének igazgatóságában, éppen ebben az időben érkezett meg New Yorkba és kijelentette a sajtó képviselői előtt, hogy a Marshall-terv Európában fordulópontjához érkezett. Nem nehéz kitalálni, mire gondolt, hiszen néhány héttel korábban New Yorkban már közzétették Johnson hadügyminiszter említett jelentését, amely nyíltan megállapította, hogy a nyugateurópai kormányoknak nyújtott „segély" egész rendszerét katonai vonalra állították át, s ennek megfelelően a „segélyezést" fegyverszállítmányok formájában folytatják. Ugyanebben az időben közlemények jelentek meg — egyebek közt az „Aftonbladet" című svéd újságban — arról, hogy az Észak-Atlanti Szövetség Tanácsa „a nyugateurópai országokat összekötő szervezetek és intézmények egész rendszerének felülvizsgálására" készül, s hogy a Marshall-terv igazgatósága „az Atlanti Egyezmény gazdasági szervévé" változik át, s ezt az egyezményt „politikai, gazdasági és szociális" területekre is kiterjesztik.

A háborús előkészületek fokozódása és az amerikai fegyveres erők távolkeleti bűnös agressziója nyomán a washingtoni politikusok úgy határoztak, hogy félredobják az „együttműködés" leplét és díszletét, s nyíltan megteremtik a katonai ellenőrzést a nyugateurópai országok gazdasága fölött.

Említésre méltó, hogy a svéd sajtó milyen különös figyelmet és érdeklődést tanusít a marshallizálási rendszer újjászervezése iránt. A lényeg az, hogy olyan országok számára, mint Svédország és Svájc, amelyek nem tartoznak az Észak-Atlanti Egyezmény aláírói közé, ez az újjászervezés bizonyos problémát jelent. Vagy elhatározzák, hogy csatlakoznak az agresszív Észak-Atlanti Egyezményhez, vagy kilépnek az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetéből is. Kétségtelen, hogy amennyiben ezek az országok továbbra is fenntartják kapcsolataikat az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetével, akkor bevonják őket az agresszív Észak-Atlanti Tömbbe is, hiszen a Marshall-tervet immár nyíltan felváltotta az Észak-Atlanti Egyezmény.

Minden házba

BÉKE cigarettát!

ACZÉL GYÖRGY

A szállítási (gazdasági) szerződések formáiról

I.

A termelőerők fejlődése, a munka termelékenységének emelkedése az árutermelés jelentős megnövekedésére vezet népgazdaságunkban. A szocialista vállalatok között az áruforgalom szállítási (gazdasági) szerződések útján bonyolódik le.

A szállítási szerződések biztosítják a vállalatok közvetlen anyagi érdekeltségét a tervek végrehajtásában, alátámasztják a tervfegyelmet, a terveknek minőségi és mennyiségi végrehajtását. Így a szállítási szerződések az állami terv végrehajtásának, a tervfegyelem megszilárdításának, a terv végrehajtása ellenőrzésének eszközei. Ezért helytelen és el kell ítélni egyes vállalatoknak olyan felfogását, amely a szerződéseket mint fölösleges bürokratikus jelenségeket kezeli. Az ilyen álláspont a tervfegyelem meglazulására és a tervteljesítés terén a hibák sorozatára vezet. A terv teljesítésében mutatkozó hibák sértik a népgazdaság érdekeit, s a kötbér, kártérítés stb. miatt a vállalat dolgozóinak közvetlen károsodását is jelentik.

II.

A szállítási szerződéseknek jelenleg általánosan érvényes formái — egyes speciális területeket nem tekintve — a keretszerződések és a „végleges" szállítási szerződések.

A „végleges" szállítási szerződések közvetlenül meghatározzák a vállalatok közötti árucsere tartalmát, megszabják a szállítandó áru mennyiségét és minőségét, valamint a szállítási határidőt. A végleges szállítási szerződés teljesítése tehát a vállalati terv meghatározott részének teljesítését jelenti. Általános tapasztalat szerint a végleges szállítási szerződéseknek ezt a jellegét a vállalatok jól ismerik és ebben a vonatkozásban viszonylag kevesebb hibát lehet tapasztalni.

Jelentős felfogásbeli eltérések mutatkoznak azonban a keretszerződések kezelésében és értékelésében. Ez fölveti a keretszerződéssel kapcsolatos egyes fogalmak tisztázásának szükségét.

Mindenekelőtt le kell szögezni, hogy a keretszerződés eddig ismert és a jogszabályokban adott meghatározása a keretszerződések feladatának és lényegének megértéséhez nem sok segítséget nyújt. A keretszerződés meghatározása (42. sz. NT határozat) olyan időből ered, amikor a tervezés és a szerződések közti helyes kapcsolat kérdése, a tervezés módszereinek mainál lényegesen kezdetlegesebb szakaszán még nem mindenki előtt volt teljesen világos. Hosszú ideig vita folyt arról, hogy milyen a helyes viszony a szerződések és a terv között. Bár a

Közületi Döntőbizottság kezdettől fogva kitartott a mellett az álláspontja mellett, hogy a szerződési rendszert helyesen csak a jóváhagyott tervekre lehet felépíteni, egyes tárcák még az 1951-es szerződések megkötésének rendjét szabályozó rendelet vitája során is fenntartották azt a helytelen álláspontjukat, hogy a szerződések megkötésének meg kell előznie a tervek elkészítését. Ennek az álláspontnak a képviselői úgy vélték, hogy nem a szerződések realizálják a tervet, hanem fordítva: a megkötött szerződések képezik a terv alapját.

Ezzel a veszélyes és a tervfegyelmet aláásó állásponttal az 595. sz. NT határozat egyszersmindenkorra leszámolt. Ez a helytelen álláspont gyökerében támadta a tervgazdálkodás alapelveit. Lényegében azt a törekvést jelentette, hogy a tervezést irányító szervek az adott kapacitásokkal számoljanak és meghajoljanak a „nehézségek" előtt. Ennek az álláspontnak a hívei nem kevesebbről feledkeztek meg, mint arról, hogy a népgazdasági terv a szocialista gazdaság szakadatlan fejlődésének alapja, amely nem az elmaradt, hanem a haladó normákra épül.

Miből eredt ez a helytelen felfogás? Abból, hogy nem ismertük eléggé a tervkészítés helyes módszereit és nem rendelkeztünk kellő gyakorlattal a tervezésben. A termelő vállalatok egyrésze a tervek összeállításakor azokra a konkrét adatokra igyekezett támaszkodni, amelyek rendelkezésükre állottak. Ilyen konkrét és kézenfekvő adat elsősorban annak a vállalatnak a bejelentett igénye volt, amelyet a gazdasági forgalomban a termelő vállalatnak kellett áruval ellátni.

Ennek a helytelen állásfoglalásnak a kialakulását többek között az is előmozdította, hogy hiányzott és nagyrészt még ma is hiányzik — az a szervezettség, amely az áruforgalomban a szerződéskötő vállalatokat már eleve összekapcsolja. Mindehhez hozzájárult a tervmunkában mutatkozó jelentős lemaradás. A vállalati terveket késedelmesen hagyták jóvá és ez szükségszerűvé tette, hogy a vállalatok egymással való kapcsolata tervenkívüli adatokra támaszkodjék.

A vállalatok működését, az árucserét, nem lehetett függőben tartani addig, amíg a terveket véglegesen jóvá nem hagyták. Ebből szükségszerűen következett, hogy a vállalatok vagy szerződésenkívüli kapcsolatokat tartottak egymással, vagy pedig a szerződéseket még a tervek jóváhagyása előtt megkötötték, sőt a tervmunka általános lemaradása következtében terveiket a gyakorlatban a megkötött szerződések alapján dolgozták ki.

A 42. sz. NT határozatnak a keretszerződés fogalmára vonatkozó meghatározása ezt a tényleges helyzetet fejezte ki. Eszerint: „keretszerződést kell kötni, ha a szállítás negyedévnél hosszabb időre szóló szükségletet biztosít, s az ügyletkötéskor az ügyletnek minden feltétele még teljes részletességgel és biztonsággal nem állapítható meg, továbbá, ha az ügyletkötés célja elsősorban az, hogy a szállító a megrendelő szükségletét termelési tervébe beállítsa s ekként annak kielégítését biztosítsa".

A Közületi Döntőbizottság a szállítási szerződések rendszeréről készített és a Népgazdasági Tanács elé terjesztett jelentésében felhívta a figyelmet azokra a hibákra, amelyek a tervmunkában történt lemaradásból következtek. Ennek alapján a Népgazdasági Tanács kimondta, hogy „a szállítási szerződéseket — ahol erre lehetőség van — az egyes tervidőszakok megkezdése előtt a jóváha-

gyott tervek alapján kell megkötni".

A 11.080/1950. O. T. számú rendelet 1. §-ának 3. bekezdésében megtartja ugyan a keretszerződésnek a 42. sz. NT határozatban adott — hibás — meghatározását, de az 5. §. kimondja, hogy az 1951. évi keretszerződéseket az 1951. évi jóváhagyott tervek adatainak figyelembevételével kell megkötni — ahol pedig ez a határidők eltolódása miatt nem lehetséges, ott a szerződések alapja a felügyeleti hatóság által felülvizsgált 1951. évi vállalati terv. Ugyanilyen rendelkezést tartalmaz a 2. §. 4. bekezdése, az első negyedévi operatív tervekkel kapcsolatos „végleges" szállítási szerződések megkötésére vonatkozóan. Ezeket a rendelkezéseket a rendelet 4. §-ának 4. bekezdése azzal egészítette ki, hogy a szerződéseket akkor is meg kell kötni, ha a megállapított határidőig a terveket az illetékes hatóság még nem hagyta jóvá. Ilyen esetben a megkötött keretszerződéseket a jóváhagyás kézhezvételétől számított 5 nap alatt a jóváhagyott terveknek megfelelően módosítani kell és a módosítást az eredeti szerződésre záradék formájában rá kell vezetni.

A 11.080-as rendelet tehát — annak ellenére, hogy a keretszerződés fogalmi meghatározását nem helyesbítette — félreérthetetlenül leszögezi azt az álláspontot, hogy a szállítási szerződések minden formáját a jóváhagyott tervek alapján kell megkötni.

III.

Szerződési rendszerünk fejlesztésére a Szovjetunió tapasztalatai mutatnak biztos irányt. Baranov: „A gazdasági szerződés az állami terv teljesítésének eszköze" című cikkében* foglalkozik a Szovjetunió gazdasági szerződéseinek formáival. A cikk szerint a Szovjetunióban a gazdasági szerződéseknek három alapformáját alkalmazzák.

Az **általános szerződéseket** a szállítók és megrendelők központi szervei kötik egymással. (Ezeket az általános szerződéseket egyébként keretszerződéseknek is nevezik.) Ezeknek az általános szerződéseknek valóságos teljesítői az egyes alárendelt vállalatok. A vállalatok közötti forgalom a megrendelő és szállító vállalat között létrejött **helyi szerződések** alapján bonyolódik le. (A helyi szerződéseket az általános szerződések alapján kötik meg.)

Közvetlen szerződések esetén a vállalatok központjaik kikapcsolásával **közvetlenül** lépnek egymással jogviszonyba.

Az általános szerződéseket 30, a közvetlen és helyi szerződéseket pedig a vonatkozó állami terv kormányhatósági jóváhagyásától számított 60 nap alatt kell megkötni.

Baranov ismertetett adatait a mi jelenlegi szerződési rendszerünkkel összehasonlítva, a következőket állapíthatjuk meg:

1. A cikkben ismertetett egyik szerződési forma sem felel meg a mi keretszerződésünknek.

2. Nagy jelentőségük van a szerződési formák között a szállító és megrendelő központok között létrejött általános szerződéseknek.

3. Félreérthetetlen az a szabályozás, hogy a szerződéseket a tervek jóváhagyása után kell megkötni.

A központok között kötött szerződésekkel kapcsolatosan meg kell jegyeznünk, hogy ezek nem azonosak a mi központjaink által kötött szerződésekkel. Az idézett cikk szerint: „Az önálló elszámolás alapján álló szállító és megrendelő központ-

* Planovoje Hozjajsztvo. 1949. évi 5. szám. (Ismertetését lásd: Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle IV. évfolyam 4. szám, 407—410. lap.)

tokat az általános szerződések rendszere közelebb hozza az egyes vállalatok és szervezetek által kötött szerződések ügyéhez, fokozza szervező szerepüket, s egyben felelősségüket a termelés és fogyasztás helyes megszervezéséért, valamint a helyi szerződéseknek a kötelezettségek közvetlen végrehajtóival — a szállítókkal és megrendelőkkel való tényleges megkötéséért."

Ebből következik, hogy itt önálló elszámolás alapján működő központokról van szó, amelyeknek működése a személyes és anyagi érdekeltség s egyúttal a felelősség elvére épül.

Az általános és helyi szerződések rendszere azt a lazaságot küszöböli ki, hogy a központok „nem tartoznak anyagi felelősséggel a közvetlen szerződések megkötésének a vállalatok által történt elmulasztásáért még akkor sem, ha a szerződéskötés elmulasztása a központ hibájából történt. (Pl. megrendelések továbbításának elmulasztása.)"

Az általános szerződéshez hasonló szerződéskötési forma nálunk az egyesülések közötti szerződés.

A központok között kötött szerződések kérdése — a közvetlen anyagi érdekeltség hiányában — eltérő módon jelentkezik.

A központok szerződéskötésére vonatkozóan az 595. sz. NT határozat tartalmaz rendelkezéseket. Ezeknek a rendelkezéseknek célja nem annyira annak meghatározása, hogy mikor kell a központoknak a szerződéseket megkötniük — mint inkább annak szabályozása, hogy a központok milyen esetekben ne avatkozzanak be a vállalatok önálló működésébe és egyszersmind a központok hibás működése esetén, a személyes (fegyelmi és nem vagyoni) felelősség megerősítése.

Ahhoz, hogy a Szovjetunióban érvényes általános szerződések rendszerére áttérhessünk — és ez feltétlenül szükséges — komoly szervezési feladatokat kell elvégezni. „A szükséges követelményeknek megfelelő általános szerződés megkötése természetesen csak abban az esetben válik lehetővé, ha komoly előkészítő munkát végeznek, ha a készletek el vannak osztva a vállalatok és szervezetek között, ha kidolgozták a szállító vállalatok és szervezetek kapcsolatát a megrendelő vállalatokhoz és szervezetekhez (vevőkhöz), ha előre megtervezték az árufajtákat stb. Ezeknek a kérdéseknek előzetes kidolgozása nélkül nem lehet olyan általános szerződést kötni, amely megfelelő módon meghatározná a szállítók és megrendelők közti kapcsolatokat és a helyi szerződések megkötésének alapjául szolgálhatna." (Idézett cikk.)

Ez határozott iránymutatás a minisztériumok, egyesülések, kereskedelmi és ipari központok felé a vállalatok közötti kapcsolatok megszervezése tekintetében.

IV.

Ezekután fölmerül az a kérdés, vajjon szükség van-e egyáltalán a keretszerződések mai formájának fenntartására?

Igen, szükség van! Bár a keretszerződések rendszerének mai formája sok tekintetben magán viseli tervezési technikánk gyermekbetegségeinek jeleit, nem mondhatjuk, hogy adott viszonyaink között nélkülözhető volna. Az 1951. évi keretszerződések megkötése, vagy a keretszerződések megkötésének megtagadásával kapcsolatos döntőbizottsági viták elhanyagolása súlyos hiba lett volna.

Milyen feladatot töltenek be a keretszerződések fejlődésünk jelenlegi szakaszán?

1. Mindenekelőtt „szembeállítják" egymással a szerződő feleket: a megrendelőket és szállítókat. Így ezidőszerint a keretszerződések a minisztériumoknak és központoknak ezzel kapcsolatos szervező munkáját pótol-

ják. Mindaddig, amíg ezt a feladatot ezek a szervek nem tudják megfelelően megoldani, a keretszerződéseknek erre a funkciójára szükség van.

2. A tervek összehangoltságának gyakorlati ellenőrzéséhez járul hozzá az, hogy a keretszerződések megkötése során szükségszerűen egybe kell vetni a tervszámokat. A keretszerződések megkötése körüli viták alapja általában az a körülmény, hogy pl. az ipar tervszáma alacsonyabban van megállapítva, mint a kérdéses áruval kapcsolatos együttes külkereskedelmi és belkereskedelmi tervszám. Így amikor a Döntőbizottság az OT figyelmét erre az ütközésre felhívja és a tervszámok felülvizsgálását javasolja, segítséget nyújt a tervezés részleteiben mutatkozó egyes hibák kiküszöbölésére.

A keretszerződések tehát negyedévnél hosszabb — rendszerint éves — folytatólagos gazdasági kapcsolatok tartalmát határozzák meg a vállalatok jóváhagyott tervszámai alapján. A „végleges" szállítási szerződés és a keretszerződés között a jogok és kötelezettségek v é g l e g e s s é g e és határozottsága tekintetében ma már semmi különbség sincs. A keretszerződés és az annak alapján kötött „végleges" szállítási szerződés lényeges feltételek tekintetében is eltérhet ugyan egymástól, de csak annyiban, amennyiben a tervek feszítettsége miatt az operatív negyedéves tervek eltérnek az éves tervektől (vagy ha az éves terv túlteljesítését irányozzák elő).

A vállalatok tehát éves tervszámaik alapján keretszerződéseket, negyedéves operatív tervük alapján pedig „végleges" szállítási szerződéseket kötnek. A keretszerződésen alapuló „végleges" szállítási szerződés — eszerint — a tervszámok viszonyának megfelelően, az éves szerződésnek negyedévesekre bontása.

Az elmondottakból következik, hogy egyedi árucikkekre nem keret-, hanem „végleges" szállítási szerződést kell kötni akkor is, ha a gyártási idő meghaladja a negyedévet.

Melyek a feladataink a szerződési rendszer további megszilárdítása terén?

Mindenekelőtt az, hogy a döntőbizottságoknak tovább kell tanulmányozniuk és részleteiben is meg kell ismerniük a Szovjetunió döntőbíróságainak működését. Tanulmányozniuk kell a gazdasági szerződések rendszerének tapasztalatait és a fejlődés irányvonalait ezek segítségével kell meghatározni. Ugyancsak tanulmányozniuk kell azokat a tapasztalatokat, amelyeket a népi demokráciák gazdasági szerződési rendszere és döntőbizottságaik működése számunkra nyújt.

Elő kell készíteni és végleges javaslatot kell kidolgozni a központok szerződéskötésének szabályozására és a központok által kötött szerződésekre épülő vállalati szerződések rendszerére.

Biztosítani kell annak lehetőségét, hogy a szerződések minden esetben jóváhagyott vállalati tervekre épüljenek. Ennek alapján az 1951. évi III. és további negyedévek szerződéskötésére vonatkozó előírásokat újból meg kell vizsgálni és összhangba kell hozni a negyedéves operatív tervek jóváhagyásával.

Csak a Szovjetunió tapasztalatainak állandó és fokozott tanulmányozása, szakmai tudásunk szakadatlan szélesítése teszi lehetővé a hibák elkerülését, korábbi hibáink kijavítását. A döntőbizottságok munkaterületén is gyakran jelentkezik az a veszedelmes nézet, hogy ezt vagy azt a kérdést nem lehet fölvetni, mert mi még nem tartunk ott, ahol a Szovjetunió. Ez a burkolt ellenséges álláspont lassítani akarja fejlődésünk ütemét, a Szovjetunió tapasztalatainak átvételét.

Le kell számolni ezzel az álláspontal! Nem kétséges, hogy „nem tartunk ott". Éppen azért kell és akarunk tanulni a szovjet példából!

S. L. Rozenfeld

Az iparigazgatás tervjellege*

A szocialista igazgatás tudatos, terv szerinti igazgatás. Ez egyik legfontosabb előnye a kapitalista igazgatással szemben. A szocialista gazdaság egyik alapvető törvénye a szocialista tervezés, amelynek célja a Szovjetunió gazdasági önállóságának, függetlenségének és honvédelmi képességének megerősítése, a szocialista gazdasági rendszer uralmának megszilárdítása, a társadalom gazdagságának növelése, valamint a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának rendszeres emelése.

Lenin és Sztálin mindenkor óriási jelentőséget tulajdonított a szocialista tervezésnek. A GOELRO-tervet Lenin a „Párt második programmjának" nevezte. Sztálin elvtárs úgy jellemezte a tervezést, mint a szocializmus egyik legnagyobb előnyét. Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a Szovjetunióban a tervek **tervutasítások,** amelyeknek teljesítése kötelező, olyan tervek, amelyek meghatározzák az egész ország gazdasági fejlődésének irányát.

A szocialista terv nagy szervező és mozgósító erő. A népgazdaságot, tudományt, technikát, népművelést, irodalmat, művészetet, közigazgatást és a honvédelmet, vagyis az életerőtől lüktető szovjet társadalom minden részét azok az egységes eszmék és egységes feladatok hatják át, amelyeket a párt és a kormány a szocialista építés operatív és távlati terveiben állít az ország elé. A szocialista állami terv ereje abban rejlik, hogy az emberek millióinak eleven, gyakorlati tevékenységét képviseli és a szocialista társadalom fejlődésének objektív törvényszerűségét tükrözi. Mindezt fényesen bizonyítják a grandiózus sztálini ötéves tervek és a teljesítésük terén elért nagyszerű eredmények. Az állami terv biztosítja a munkaerőtartalékok és anyagforrások legcélszerűbb felhasználását, elejét veszi a népgazdaság fejlődése során előfordulható aránytalanságok keletkezésének és hatalmas fegyver a szocialista termelőerők fejlődésének meggyorsításában. A szocialista terv „pótolhatatlan szervező erő" (Molotov).

Az állami népgazdasági tervezés csak olyan társadalomban valósítható meg, amelyben a hatalom a dolgozóké, a munka- és termelési eszközök pedig társadalmi tulajdonban vannak, ami megteremti a tervezés anyagi bázisát és lehetőségét. Ilyen körülmények között a tervezés nemcsak lehetséges, hanem egyenesen objektív szükségességgé, a társadalom fejlődéstörvényévé válik. Ezzel szemben a kapitalista társadalomban, amelynek alapja a munka- és termelési eszközök

* A tanulmány első része megjelent a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle 1951. 1. számában.

magántulajdona, a gazdaságot lehetetlen terv szerint igazgatni.

A szocializmusban a gazdaság vezetése mindenekelőtt tudományos előrelátást, tervezést követel meg. A tudományos szocializmus megalkotói mindenkor hangsúlyozták a szocialista igazgatás **tudományos** jellegét. Lenin rámutatott arra, hogy a szocialista munkaszervezés összekapcsolja a tudomány és technika legújabb vívmányait az öntudatos dolgozók tömegének a szocialista nagyüzemi termelés megteremtésére irányuló egységes erőfeszítéseivel. Az igazgatási apparátus feladatait meghatározva, Lenin 1923-ban azt követelte, hogy a „tudomány valóban húsává, vérévé váljék" az igazgatásnak. A Szovjetunióban a tervezés az igazgatásnak elválaszthatatlan alkotórésze, szervesen összefügg az igazgatással. Ez a szocialista gazdasági rendszer jellegéből következik és annak eredménye, hogy a gazdaság tervezését és igazgatását egyaránt az állam valósítja meg. Az állami tervek lehetővé teszik, hogy minden egyes iparigazgatási szerv egyúttal a tervezés funkcióját is betöltse.

A szocialista gazdaságvezetés művészete mindenekelőtt azt jelenti, hogy a felmerülő nehézségeket előre kell látni és idejekorán kell intézkedni e nehézségek leküzdése érdekében.

„Ülni a kormánynál és figyelni — mondja Sztálin elvtárs — hogy semmit se lássunk mindaddig, amíg nyakunkba nem szakad valami baj — ez még nem vezetés. A bolsevizmus nem így értelmezi a vezetést. Hogy vezethessünk, előre kell látnunk."[8]

Az előrelátás különösen fontos és szükséges abban az időszakban, amikor a népgazdaság erősödik, új gazdasági ágakat létesítenek, a technika fejlődik, a termelési folyamatok egyre bonyolultabbá válnak és mindjobban növekszik a különböző népgazdasági ágak és vállalatok kooperálásának szerepe.

Óriási jelentősége van annak a képességnek, hogy az új, az élenjáró jelenségeket már előre lássuk és kellőképpen értékeljük. **A szocialista igazgatásnak hatalmas előnye, hogy mindig abból indul ki, ami élenjáró, új, haladó.** A párt és Sztálin elvtárs arra tanítja a gazdasági vezetőket, hogy az élenjáróra támaszkodjanak, az élenjárót támogassák és minden haladó kezdeményezést terjesszenek. Elég rámutatnunk arra a hatalmas munkára, amelyet az iparigazgatás szervei végeznek, hogy a termelésben meghonosítsák az élenjáró gyártási technikát, módszereket, széles körben megismertessék a sztahánovista munkamódszereket, a termelésben élenjárók hazafias kezdeményezéseit stb.

A tudományos előrelátás a gazdaság igazgatásában megköveteli, hogy **szüntelenül foglalkozzunk a termelés összes rejtett tartalékainak feltárásával és minden úton-módon való mozgósításával.** A szocialista építésnek, de különösen a háború utáni ötéves tervnek tapasztalata azt bizonyítja, hogy a szocialista gazdaságban olyan óriási tartalékok rejlenek, amelyekről szó sem lehet a kapitalista gazdaságban. Ilyen mindenekelőtt a tömegek lendületes, éltető aktivitása és kezdeményezése, amely a legkülönbözőbb formákat ölti. Az igazgatási szervek feladata: idejében előrelátni és számításba venni a dolgozók hazafias kezdeményezésének eredményeit, s ennek megfelelően, e tartalékok mozgósításával elősegíteni a termelés mennyiségi és minőségi mutatóinak megjavítását.

A szocialista tervezés irányelvét a SzK(b)P Központi Bizottságának és a Szovjetunió Minisztertanácsának útmutatásai adják meg. Ezek szerint

[8] Sztálin Művei. 41. kötet 39. lap. Szikra 1950.

szükséges, hogy a tervek bolsevik tervek legyenek, az élenjáró, haladó normákból induljanak ki, az élenjáró munkásokhoz, üzemrészekhez, műhelyekhez és vállalatokhoz igazodjanak, évről évre, negyedévről negyedévre biztosítsák az egész ipar zavartalan munkáját és az ipari termelés állandó növekedését.

A szocialista tulajdon uralma és a gazdaság tervjellege hatalmas előnyöket biztosít a termelés megszervezésében és igazgatásában, s minden feltételt megteremt a valóban tudományos munkaszervezéshez, a termelésnek és az igazgatás rendszerének szocialista észszerűsítéséhez, a termelőerők észszerű elosztásához, a vállalatok specializálásához és kooperálásához. A szocialista vállalatok a kapitalista vállalatoktól eltérően, nem félnek az „idegen szemektől" (Lenin). Ez óriási munkaerő- és pénzmegtakarítást eredményez és lehetővé teszi, hogy az egyes vállalatok, illetőleg iparágak igazgatása során összegyűjtött tapasztalatokat tervszerűen honosítsák meg a többieknél.

A tervszerű igazgatás egyik legfontosabb előnye, hogy a Szovjetunió egész iparának vezetésében egységes szocialista elveket és módszereket alkalmaznak. Az OK(b)P IX. kongresszusának határozata utal arra, hogy a munkakényszerre és a munkára nevelésre vonatkozóan minden társadalmi rendszernek megvannak a maga módszerei és fogásai. A kapitalizmusban éppen úgy, mint a munka kizsákmányolásán alapuló más társadalmi alakulatokban, a kizsákmányolás érdekében igénybeveszik a munkára kényszerítés különböző módszereit és fogásait. Lenin kifejti, hogy a szocializmusnak saját ráhatási és nevelési módszereit kell kifejlesztenie **„a maga módján,** a maga módszereivel — konkrétabban — szovjet módszerekkel" kell megvalósítani a szocialista munkaszervezést a társadalmasított gazdaság bázisán, az egész nép érdekében. A szocializmusnak a maga módszereivel kell előrehaladnia a kapitalizmushoz képest magasabb munkatermelékenység felé.

A káderek kiválasztása és a végrehajtás ellenőrzése

Lenin és Sztálin azt tanítja, hogy mindenütt és mindenben, bármilyen feladat megoldásakor, értenünk kell az adott feladat alapvető, legfőbb, „sajátos láncszemének" kiválasztásához. Ha úrrá leszünk ezen a „központi láncszemen", lehetővé válik az egész feladat megoldása. Lenin és Sztálin megtanít bennünket arra, hogyan kell alkalmaznunk ezt az elvet az elméletben és a gyakorlatban, a politikai és a gazdasági tevékenységben.

Lenin lángeszű tanítása szerint a szervezési kérdés „központi láncszeme" két, egymással elválaszthatatlan kapcsolatban lévő elv: a káderek kiválasztása és a végrehajtás ellenőrzése. „Szerintem a legfontosabb az — írta Lenin — hogy a súlypontot az **emberek kiválasztására és a végrehajtás ellenőrzésére kell** áthelyezni. Ez a dolog lényege."[9] Sztálin elvtárs szüntelenül a káderek nevelésének, kiválasztásának és elosztásának, valamint a végrehajtás ellenőrzési rendszere megjavításának kérdését állítja a párt- és az államvezetés figyelmének központjába. 1927-ben, a XV. moszkvai kormányzósági pártkonferencián, Sztálin elvtárs arról beszélt, hogy Lenin tanítását a káderek kiválasztásáról és a végrehajtás ellenőrzéséről „építő munkánk egész ideje alatt szem előtt kell tartanunk". Helyesen vezetni — mondja Sztálin elvtárs — azt jelenti: megtalálni a kérdés helyes megoldását, megszer-

[9] Lenin Művei. XXVII. kötet. 163. lap (oroszul).

vezni a helyes megoldás végrehajtását, megszervezni a megoldás végrehajtásának ellenőrzését. A helyes vezetés egyúttal azt is megköveteli, hogy figyelembe vegyék a tömegek tapasztalatait és közvetlen támogatását. Ha már megvan a helyes vonal — tanítja Sztálin elvtárs — a dolog sikere a szervezeti munkától, a káderek helyes kiválasztásától és munkájuk végrehajtásának ellenőrzésétől függ.

Sztálin elvtárs e kérdésben továbbfejlesztette Lenin tanítását és hangsúlyozta, hogy a szocializmusban a káderek, a világ „legértékesebb és legdöntőbb tőkéje", elvileg új szerepet töltenek be. Sztálin külön kiemelte a szovjet gazdaság vezető kádereinek megtisztelő feladatát: „...a gazdasági vezetők hivatása a mi viszonyaink között magas hivatás, és gazdasági vezetőnek lenni szovjet viszonyok között nagy tisztességet jelent és bizalmat a nép részéről."[10]

A káderek kiválasztása. A helyes káderkiválasztás azt jelenti — tanítja Sztálin elvtárs — hogy értékeljük, megbecsüljük és tiszteletben tartjuk a kádereket. A helyes káderkiválasztáshoz az szükséges, hogy tanulmányozzuk és megismerjük a kádereket és ennek eredményeképpen olyan munkára állítsuk őket, ahol a legjobban megmutathatják képességeiket. A káderek megismerése azt is lehetővé teszi, hogy mindig legyenek tartalékok olyan dolgozókból, akiket szükség esetén felhasználhatunk. A dolgozókat elsősorban tetteik, munkájuk eredménye, és nem csupán okmányaik és ígéreteik alapján kell minősíteni. A dolgozók beosztásakor arra kell ügyelni, hogy politikailag megbízhatók és szakmailag alkalmasak legyenek az adott munka elvégzésére. A szovjet kádereknek meg kell értemiök és el kell fogadniok a párt politikai vonalát, képeseknek kell lenniök arra, hogy ezt a politikai vonalat átvigyék az életbe és küzdjenek megvalósításáért. Ezzel párhuzamosan óriási jelentősége van a káderek minősítésének, technikai és gazdasági felkészültségének, szervezőképességének. A párt megköveteli, hogy a kádereket gondosan neveljük, segítsük fejlődésüket és kiképzésüket. Idejekorán és bátran kell előléptetni az új, fiatal kádereket. Ugyanakkor érteni kell ahhoz is, hogy megfelelő arányban vegyük igénybe az idősebb és fiatalabb kádereket.

A káderek előkészítésének és kiválasztásának egyik igen fontos feltétele, hogy a bolsevizmus szellemében neveljük őket. A bolsevizmus elsajátításáról szóló sztálini jelszó megvalósításához a káderek marxista-leninista nevelése szükséges. A kádereknek meg kell érteniök a társadalom fejlődésének törvényeit és gyakorlati munkájuk során tudniok kell alkalmazni a marxizmus-leninizmust. Különösen fontos az, hogy kifejlesszük a káderekben az új, szocialista erkölcsi tulajdonságokat, kigyomláljuk belőlük a burzsoá kultúra és technika előtti hajbókolás és szolgai megalázkodás szellemét, valamint a kozmopolitizmust és a kapitalizmus más csökevényeit. Mennél magasabb a dolgozók politikai színvonala és marxista- leninista felkészültsége, annál hatékonyabb gyakorlati munkájuk.

Melyek az igazgatás apparátusával szemben támasztott főbb követelmények? Erre a kérdésre Lenin és Sztálin műveiben, a párt és a kormány határozataiban sokoldalú és mindenre kiterjedő magyarázatot találunk. A vezetőknél elsőrendű jelentőségű, hogy a kérdések megoldásához országos szempontok figyelembevételével fogjanak hozzá. A kérdések elbírálásakor a párt és az állam érdekeit, nem pedig a szűk helyi érdekeket kell

[10] Lenin-Sztálin. A szocialista munkáról és munkaversenyről. 158. lap. Szikra 1949.

szem előtt tartaniok. A vezetőknek érteniök kell ahhoz, hogy helyesen egyeztessék össze a politikai és a szakmai szempontokat. Ha a kérdéseket csak politikai szempontok alapján, a szakmai szempontok semmibevevésével akarják megoldani, akkor munkájuk „fogalmazványgyártássá, dekrétumgyártássá" válhat. Ha viszont a politikát mellőzik, akkor a kérdések szakmai megoldása elvtelen, szűk látókörű prakticizmusba fulladhat. A bolsevik vezetés azt jelenti, hogy a jelenségeket már csírájukban észrevesszük, megfelelően értékeljük, a negatív jelenségeket idejekorán feltárjuk és megszüntetjük, a pozitív jelenségeket pedig minden tekintetben támogatjuk és erősítjük. A bolsevik vezetés megköveteli, hogy az eseményeket előre lássuk és tudatosan irányítsuk. Ehhez azonban elsősorban a marxizmus-leninizmus elméletét kell ismernünk. Az igazgatás fő problémáját, vagyis a káderkiválasztásnak és a végrehajtás ellenőrzésének a kérdését akkor oldjuk meg helyesen, ha a dolgozók kiválasztásakor, tanulmányozásakor és elosztásakor politikai és szakmai tulajdonságaikat egyaránt figyelembe vesszük, az intézkedések végrehajtását gondosan és rendszeresen ellenőrizzük és a megkezdett munkát következetesen végigvisszük. A vezető számára az egyik legfontosabb föltétel, hogy konkrét formában vezessen, bürokratizmus helyett élő kapcsolatot tartson a vezetés objektumaival, egyidőben tudja átfogni a vezetés egész területét, de a részleteket, a „kis dolgokat" se tévessze szem elől és ugyanakkor feltárja és teljesen kihasználja a rejtett tartalékokat. Ezekre a tulajdonságokra csak akkor tehetünk szert, ha sokoldalú és alapos műszaki és közgazdasági tudást sajátítunk el, folyamatosan és kitartóan tökéletesítjük ismereteinket. Sztálin elvtárs megköveteli a vezetőktől, hogy alaposan ismerjék munkaterületük kérdéseit, tanulmányozzák a gazdaságot, összeforrjanak vele és behatoljanak minden részletébe.

A vezető egyik legfontosabb tulajdonsága, tanítja Sztálin elvtárs, hogy elfogulatlanul, minden részletre kiterjedően, józanul tudja értékelni a helyzetet és az eseményeket, nem ragadtatja el magát, nem válik féktelenné, nyugodtan és megfontoltan tud határozni, sikerei láttán nem lesz öntelt és a nehéz pillanatokban nem veszti el a fejét. A szovjet állam legnehezebb éveiben, amikor a fasiszta hordák a szovjet nép létét fenyegették, az egész világ felfigyelt a szovjet nép vezérének, a győzelem tudatától áthatott, bölcs, magabiztos, előrelátó szavaira. Ez az előrelátás a politikai és a gazdasági tényezők legalaposabb elemzésén, az erők józan számbavételén, a szovjet nép erejébe és hazafiságába vetett hiten alapult. A legnagyobb győzelmek napjaiban pedig Sztálin elvtárs arra szólította fel a népet és hadsereget, ne elégedjék meg az elért eredményekkel, fokozza az ellenségre mért csapásait.

A vezető egyik legértékesebb tulajdonsága a magasfokú éberség, az ellenség felismerése, a dolgozók éberségre nevelése.

Az igazgatás vezetőinek rendkívül értékes és nélkülözhetetlen tulajdonsága az is, hogy munkájuk során megkülönböztessék a fontos és a másodrangú kérdéseket és figyelmüket a lényeges kérdésekre tudják összpontosítani.

És végül, a vezetőnek nemcsak az a kötelessége, hogy tanítsa a tömegeket, hanem az is, hogy tanuljon tőlük; be kell ismernie és idejekorán ki kell javítania saját hibáit. Vezetni annyit jelent, mint ismerni a lenini-sztálini munkastílust.

A gazdasági igazgatás kádereinek kérdése nyomban az oroszországi szocialista forradalom győzelme után

rendkívül éles formában merült fel. A munkásosztálynak nem voltak saját igazgatási káderei. A burzsoá szakemberek többsége nem igen akarta támogatni a Szovjetállamot a gazdasági élet rendezésében. Egy részük pedig tevékenyen fellépett a szovjet hatalom ellen. A párt és a kormány azzal a súlyos feladattal került szembe, hogy a munkásosztály soraiból teremtse meg az igazgatás új kádereit.

Sztálin elvtárs többször hangsúlyozta, hogy a munkásosztály nem lehet az ország igazi gazdája, ha nem tudja megteremteni saját értelmiségét. **„Elsajátítani a tudományt, kikovácsolni a bolsevik szakemberek új kádereit a tudás minden ágában és tanulni, tanulni, a legkitartóbban** — ez most a feladat"[11] — mondotta Sztálin elvtárs az Ifjúsági Szövetség VIII. kongresszusán tartott beszédében.

A párt és a kormány hatalmas munkát végzett és végez ma is, hogy kitűnően képzett igazgatási káderekét biztosítson a népgazdaság számára. A gyakorlati munkában, a munkásellenőrzés szerveiben, a szovjetek gazdasági osztályain, a gyárigazgatóságoknál és más igazgatási szerveknél, valamint a különleges rendeltetésű ipari akadémiákon és technikumokon új káderekét kovácsoltak ki az igazgatási apparátus számára. Az igazgatási káderek képzése a háború előtti sztálini ötéves tervek idején megvalósított kultúrforradalom egyik legfontosabb eleme volt. Ennek eredményeképpen a Szovjetunióban a „nép véréből és húsából" származó új szovjet értelmiség fejlődött ki (Sztálin). A szovjet népgazdaságnak 1937-ben körülbelül 10 millió gazdasági vezetője, mérnöke és technikusa, valamint más képzettségű értelmiségi dolgozója volt. A mérnökök száma 1926-tól 1939-ig 7,7-szeresére emelkedett.

[11] Sztálin Művei. 11. kötet. 84. lap. Szikra 1950.

A népgazdaság számára szükséges műszaki és más képzettségű szakemberek kiképzése a háború utáni ötéves terv éveiben is erőteljesen folytatódott. Az ország minden évben több mint 150 000 főiskolai képzettségű szakembert kap, akik a különböző népgazdasági ágakban és a kultúra fejlesztésének területén végzik munkájukat. A szovjet főiskolákon olyan szakembereket készítenek elő, akik értenek a tudományos munka és gyakorlati munka összekapcsolásához, le tudják fektetni az elmélet és gyakorlat új útjait, s széles politikai és kulturális látókörrel rendelkeznek. Napjainkban a népgazdaságban foglalkoztatott, közép- és főiskolai képzettségű szakemberek száma 70 százalékkal nagyobb, mint 1940-ben. Ennek köszönhető, hogy az iparigazgatás szerveinek élén gazdag gyakorlati tapasztalatokkal és komoly képzettséggel rendelkező vezetők állanak.

A párt és a kormány újtípusú gazdasági vezetőket nevelt fel. Ezek a vezetők alapvető módon különböznek a burzsoá igazgatási apparátus dolgozóitól, akik szűkkörű, zárt kasztot képeznek, akiknek érdekeit és látókörét a magántőkés gazdaság határai korlátozzák, s akik munkájuk végzése során csak a tőkés profit biztosítására korlátozódnak. A szovjet igazgatási káderek kimagasló erkölcsi és politikai tulajdonságokkal rendelkeznek, odaadóan szolgálják a kommunizmus ügyét, mindenekelőtt az egész ország, az egész nép érdekeit tekintik, melynek véréből származnak. Ezeket a tulajdonságokat már a tudományos szocializmus megalapítói is előre látták. Engels ezzel kapcsolatosan ezt írta a „Kommunizmus alapelvei" című munkájában: „...az egész társadalom erőivel folytatott termeléshez egészen új emberekre lesz szükség... az egész társadalom által, tervszerűen és a társadalom érdekeinek megfelelően vezetett iparban sokoldalúan fejlett

képességekkel rendelkező emberekre, olyan emberekre lesz szükség, akik jól ismerik a termelés egész rendszerét."[12] A szocialista gyakorlat teljesen igazolta ezt az előrelátást.

A végrehajtás ellenőrzése. A szocialista igazgatás egyik igen fontos elve a végrehajtás ellenőrzése. A végrehajtás ellenőrzése a hirdetett politikának és gyakorlati megvalósításának elválaszthatatlanságát fejezi ki. A végrehajtás ellenőrzése szerves, elválaszthatatlan része a vezetésnek.

Lenin és Sztálin mindig hatalmas jelentőséget tulajdonított a végrehajtás ellenőrzésének. Lenin már 1918-ban, „Tervezet a szovjet intézmények igazgatásának szabályairól" című munkájában kifejtette, hogy a szovjet intézmények munkájában első helyen kell szerepelnie a központi hatalom és a helyi hatóságok által hozott rendeletek végrehajtása tényleges ellenőrzésének. A következő években Lenin többízben hangsúlyozta a végrehajtás ellenőrzésének fontos szerepét. „Ellenőrizni az embereket és ellenőrizni az ügy tényleges végrehajtását — ebben, ismét ebben, és csak ebben rejlik most egész munkánk, egész politikánk titka."[13]

Sztálin számos munkájában és beszédében dolgozta fel a végrehajtás ellenőrzése szerepének kérdéseit, megvalósításának gyakorlati útjait és módszereit. A szovjethatalom első éveiben Sztálin elvtárs, mint az állami ellenőrzés népbiztosa, közvetlenül irányította az ellenőrzés megszervezésének ügyét és így nevelt kádereket a szovjet ellenőrzés számára. Sztálin elvtárs komoly jelentőséget tulajdonított e kérdésnek. Ez abból a következtetésből is jól látható, amelyre a XVII. pártkongresszuson tartott beszédében jutott: „Meggyőződéssel mondhatjuk, hogy balsikereink és fogyatékosságaink kilenctizedrésze a végrehajtás helyesen megszervezett ellenőrzésének hiányában leli magyarázatát."[14] A végrehajtás ellenőrzését Sztálin elvtárs fényszóróhoz hasonlítja, amely segít megvilágítani az apparátus munkájának állapotát és leleplezni a bürokratákat. A végrehajtás ellenőrzése hozzájárul az apparátus munkájában mutatkozó káros jelenségek gyökeres kiirtásához, lehetővé teszi az elfogadott határozatok helyességének ellenőrzését, megkönnyíti az új intézkedések kidolgozását és figyelmeztet a munkában mutatkozó hibákra. Fontos, hogy az ellenőrzés állandó és sokoldalú legyen és a munka tényleges állapotát helyben ellenőrizzék.

A tervszerűen megvalósított ellenőrzés azért óriási jelentőségű, mert eszköze az országos, népi érdekek megvédésének, a szocialista tulajdon ellen irányuló merényletekkel, a szocialista munkaszervezés és vezetés esetleges elferdítéseivel szemben. Lenin kifejtette, hogy az anarchikus burzsoá gazdaság nem teszi lehetővé a társadalmi, állami ellenőrzést. A szovjet igazgatás viszont nem nélkülözheti az ilyen ellenőrzést. „Az a harc, amely azért folyik, hogy beoltsuk a tömegekbe az állami, szovjet ellenőrzés és számvitel eszméjét... — ez a harc hatalmas, világtörténelmi jelentőségű harc, a szocialista tudatosság harca a burzsoá-anarchista ösztönösség ellen."[15] A végrehajtás ellenőrzésének egyik alapvető feladata a meglévő tartalékok feltárása, teljes és célszerű felhasználásuk ellenőrzése.

A végrehajtás ellenőrzése a gazdasági vezetők funkciója. Ők azok, akik napról napra személyesen vizsgálják felül, hogy a hatáskörükbe tartozó

[12] Marx-Engels Művei. V. kötet. 478. lap. (oroszul).

[13] Lenin Művei XXVII. kötet. 179. lap. (oroszul).

[14] Sztálin. A leninizmus kérdései. 571. lap. Szikra 1950.

[15] Lenin. Válogatott Művek. II. kötet. 375. lap. Szikra 1949.

szervek teljesítik-e a kormányszervek és a felsőbb szervek által megszabott feladatokat, valamint a gazdasági vezetők terveit és rendelkezéseit. Különösen fontos, hogy helyesen szervezzék meg a gazdasági tervek ellenőrzését. Ilymódon kellő időben intézkedhetnek a hiányosságok kiküszöböléséről és a tervek teljesítésének biztosításáról.

A végrehajtás ellenőrzésének megvalósításában rendkívül fontos szerepet tölt be a Szovjetunió Állami Ellenőrzési Minisztériuma. Megvédi az országos érdekeket, keményen harcol az állami fegyelem és a szovjet törvények megsértőivel szemben, a legszigorúbban felülvizsgálja, hogy az igazgatási szervek végrehajtják-e a kormány határozatait és feladatait, ellenőrzi, hogy észszerű gazdasági tevékenységet folytatnak-e stb.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a „felülről", vagyis csak a felső szervek által végrehajtott ellenőrzés önmagában nem elég, nem meríti ki az ellenőrzés egész kérdését. Az ellenőrzésnek ezt a formáját össze kell kapcsolni az alulról jövő ellenőrzéssel, amikor a tömegek veszik észre a vezetők tévedéseit és megmutatják a hibák kiküszöbölésének útját. Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy ez egyik leghatékonyabb módja az emberek ellenőrzésének. A szocialista építés gyakorlata az alulról jövő ellenőrzés számos formáját dolgozta ki, amelyeknek alapja a bírálat és önbírálat kipróbált bolsevik módszere.

A mi országunkban — tanítja Sztálin elvtárs — ahol a kommunizmus teljes győzelmének minden szükséges, objektív feltételét megteremtettük, a kommunizmus sikeres építésében döntővé vált a párt-, a szovjet-, a gazdasági- és más szervezetek, valamint a vezetők szerepe. A Szovjetország sikerei elsősorban az emberek helyes kiválasztásától és felhasználásától, a káderek munkájának minőségétől, a káderek képzettségétől és tudásától, a végrehajtás rendszeres ellenőrzésétől függnek. Szükséges, hogy a gazdasági vezetők állandóan figyelemmel kísérjék a szocialista igazgatás elveinek megvalósítását.

(Következő számunkban folytatjuk)

NÉPSZAVA

a Magyar Szakszervezetek központi lapja

TÁJÉKOZTAT, IRÁNYT MUTAT!

Most jelent meg

DR. EÖRSI GYULA:

A tulajdonjog fejlődése

A kapitalizmus tulajdonjoga I—II.

Jogi Könyvkiadó

Ára fűzve 55.— forint

★

Kapható:
a Szikra és Állami Könyvesboltokban

Matolcsi János

a Szovjetunióban járt magyar parasztküldöttség tagja

A Szovjetunió kolhozairól

A mult év nyarán a Szovjetunióban járt magyar parasztküldöttség a helyszínen tanulmányozta a világ legfejlettebb mezőgazdaságát: a Szovjetunió kolhozait, szovhozait, gépállomásait, mezőgazdasági tudományos intézeteit.

Küldöttségünk tagjai megismerkedtek a szocialista mezőgazdaság fejlődésével, hatalmas erejével, világraszóló eredményeivel, megismerték a kolhozparasztok derűs, boldog életét. Tanulmányutunk során mindenütt arról győződtünk meg, hogy a kolhozparasztság olyan hatalmas eredményeket ér el, olyan magas színvonalú gazdálkodást folytat, amivel a világ egyetlen más országának mezőgazdasága sem veheti fel a versenyt.

Mi ennek a magyarázata? Nyilvánvalóan az, hogy a Szovjetunió mezőgazdasága — nagyüzemű, szocialista mezőgazdaság. A termelésnek nem a kizsákmányolás a célja, hanem a dolgozók anyagi jólétét és kulturális felemelkedését szolgálja.

„A régi rendben — tanítja Sztálin elvtárs — a parasztok egyenként dolgoztak, ősapáik módjára, elavult munkaeszközökkel, a földesurak és tőkések, kulákok és spekulánsok javára, úgy hogy ők maguk éheztek, mások pedig gazdagodtak rajtuk. Az új, a kolhozrendben a parasztok közösen dolgoznak, artyeljmódra, modern szerszámokkal — traktorok és mezőgazdasági gépek segítségével — saját maguknak és saját kolhozaiknak, földesurak és tőkések, kulákok és spekulánsok nélkül, azért dolgoznak, hogy napról-napra javítsák anyagi és kulturális helyzetüket. Ott, a régi rendben, a kormány burzsoá kormány, amely a dolgozó parasztokkal szemben a gazdagokat támogatja. Itt, az új, a kolhozrendben, a kormány munkás- és parasztkormány, amely a munkásokat és parasztokat támogatja..."[1]

A szovjet állam a kolhozparasztok termelőmunkáját minden téren segíti. Hogy csak a legfontosabbakat említsük: segíti a kolhozparasztságot a hatalmas szovjet ipar, amely ellátja a mezőgazdaságot a legmodernebb gépekkel és más ipari termékekkel, az állam pénzügyi segítséget nyújt a parasztoknak, segíti a parasztságot a válságmentes, szocialista tervgazdálkodás és a szakmai káderképzés, segíti őket továbbá az is, hogy az élenjáró szovjet tudomány minden vívmánya a kolhozok rendelkezésére áll.

A gépállomás segítsége

A gépesítés a szocialista mezőgazdasági munka termelékenységének, a kolhozok gazdasági fejlődésének és a kolhozparasztok életszínvonalemelésének egyik legfontosabb eszköze.

A Szovjetunióban a háború utáni ötéves terv folyamán a gépesítést hatal-

[1] Sztálin. A Szovjetunió agrárpolitikájáról. 396. lap. Szikra 1949.

mas arányban továbbfejlesztették. Csak a mult évben 180 000 traktort (15 lóerős traktorokra átszámítva), 46 000 arató-cséplőgépet, 82 000 tehergépkocsit és sok tízezer egyéb, modern gépet adott a szovjet ipar a mezőgazdaságnak. A szántás-vetést a Szovjetunió szántóterületének már 90 százalékán géppel végzik. A gabonafélék vetésterületének több mint felén kombájnnal takarítják be a termést, a vetésterület másik felén pedig kévekötő-aratógépekkel. Kézierővel már nem aratnak a Szovjetunióban, legfeljebb a kolhozparasztok háztáji gazdaságában. A növényápolási és szállítási munkák zömét ugyancsak gépesítették és az állattenyésztési munkafolyamatok gépesítése is gyors lépésekkel halad előre. Ilyen arányú gépesítés nincs a világ egyetlen más országának mezőgazdaságában sem.

A korszunyi Sevcsenko-gépállomáson magunk győződtünk meg arról, hogy a gépállomás körzetének kolhozaiban valamennyi munkaterületen milyen magasfokú a gépesítés. E kolhozok az 1949—50. mezőgazdasági évben már csak 14 százalékban alkalmaztak állati vonóerőt; a munkáknak 86 százalékát a gépállomás gépeivel végezték el.

A Szovjetunió 250 000 kolhozát mintegy 8000 állami gép- és traktorállomás szolgálja ki, amelyek hatalmas támaszai a kolhozok állandó gazdasági és szervezeti erősödésének. A gépállomás nemcsak szántás-vetési munkálatokat végez, hanem agronómiai szakismeretek és módszerek átadásával is segítséget nyújt a növénytermelés és állattenyésztés termelésének fokozásához. Segíti a kolhozparasztok politikai és szakmai nevelését, a munkaverseny állandó fejlesztését.

A gép- és traktorállomások, valamint a kolhozok egymással szembeni kötelezettségeit szerződésekben határozzák meg. A szerződés konkréten előírja a gépállomás munkáit, azok terjedelmét, minőségét és elvégzésük időpontját, s ugyanúgy meghatározza a kolhoz legfontosabb feladatait is, különösen azokat az agrotechnikai rendszabályokat, amelyeket a kolhoznak a terméshozamok növelése céljából alkalmaznia kell.

A kolhozok termelésének állandó növelésében a gépállomások és azok dolgozói anyagilag is érdekeltek, s így minden gépállomási dolgozónak legfőbb célja a gépi munkák legjobb minőségben való elvégzése. Ennek előmozdítására a traktoros brigád tagjai a kolhozparasztok soraiból kerülnek ki (a szerződés értelmében a traktorosokat és a munkagépek kezelőit a kolhoznak kell adnia, de a traktoristák képzése, illetve továbbképzése a gépállomásra hárul). Ezáltal a kolhozban dolgozó traktorosbrigád szerves része a kolhoznak; a traktoristák egyben a kolhoz tagjai is. A traktoros brigád tagjainak érdekeltségét a kolhozok termelésének eredményességében fokozza az, hogy fizetésük nagyobb részét a kolhoztól kapják.

A traktoristák munkáját a kolhozban, mint a többi kolhoztagokét, a végzett munka mennyiségének és minőségének figyelembevételével, az elért munkaegységek alapján a kolhoz jövedelméből — részben terménnyel, részben pénzzel — díjazzák. A gépállomással kötött szerződés kötelezi a kolhozt, hogy amennyiben a traktorosbrigád által művelt területen a kolhoz tervében előirányzott termésátlagokat elérték vagy túlteljesítették, az alapdíjazáson kívül a kolhoz külön prémiumot adjon a gépállomás dolgozóinak. Emellett a kolhozokkal kötött szerződés — rossz termés esetére — meghatározott minimumot biztosít a gépállomás dolgozói részére.

A traktoros brigád tagjai munkájukért azonban nemcsak a kolhoznak,

hanem a gép- és traktorállomásoknak is felelősséggel tartoznak. Ez kifejezésre jut abban is, hogy pénzbeni fizetésüket nem a kolhoztól, hanem a gépállomástól kapják, mégpedig ugyanakkora összeget, amennyi a kolhozban munkaegységenként jut a kolhoztagoknak. Ezenkívül a gépjavítási és egyéb műhelyben végzett munkák után járó díjazást ugyancsak a gépállomástól kapják.

A gép- és traktorállomások által teljesített munkák díjazását rendelet szabályozza.[2] A gépállomás munkájának megtérítését mindenütt az állam iránti kötelezettségnek tekintik és azt a kolhozok mindig pontosan teljesítik.

A gép- és traktorállomások, valamint a kolhozok között létrejött szerződések törvényerejűek, s azok pontos végrehajtása egyaránt kötelező mind a kolhozok, mind a gépállomások számára. Ha a gép- és traktorállomás a szerződésben megállapított időponthoz képest saját hibájából késve végez el valamely munkát, akkor a kolhoz tarifa szerinti, alacsonyabb díjazást fizet. Ha a traktoristák rosszminőségű munkát végeznek, az selejtnek számít, a kolhoz nem veszi át, s a gépállomásnak saját költségén újra el kell végeznie. A szerződés azt is kimondja, hogyha a gép- és traktorállomás, vagy a kolhoz nem teljesíti az előírt munkákat, akkor a hibás fél kártalanítja a másikat (az okozott kár másfélszeresét kell megtérítenie).

A kolhozok termelésének fejlesztésében nagy szerepet töltenek be a gépállomások agronómusai, akik nemcsak a traktorosbrigádok munkájának minőségét ellenőrzik, hanem a hozzájuk tartozó kolhozban felelősséggel vesznek részt a füves vetésforgók megszervezésében, a helyi viszonyoknak legmegfelelőbb agrotechnikai módszerek megválasztásában és az állattenyésztés fejlesztésében. Az odesszai körzet bereszovkai járásában lévő Sevcsenko-gépállomásnak például 14 agronómusa dolgozik a gépállomás körzetében lévő kolhozokban. Emellett a gépállomáson tudományos munkát is végeznek, kísérleti telepükön új növények meghonosításával, nemesítésével, és keresztezésekkel foglalkoznak.

A gép- és traktorállomások úgyszólván a kolhoz minden kérdésével foglalkoznak. Segítséget nyújtanak a munka megszervezésében, a termelési tervek elkészítésében, továbbá a káderek képzése és a jövedelem helyes elosztása terén. Mindezt a kolhozokkal kötött szerződés a gépállomások kötelességévé teszi.

A gépállomás politikai helyettesei nagy támogatást nyujtanak a kolhozok pártszervezeteinek és a kolhozoknak a politikai munka fokozása, a munkaverseny fejlesztése, a kolhoz-demokrácia érvényesítése terén stb. Ez a támogatás a kolhoz-rendszer győzelmének egyik fontos tényezője volt.

A munkaszervezés

A kolhozgazdálkodás a közös munkán alapul. A régitől gyökeresen eltérő, új, szocialista nagyüzem — a régitől gyökeresen eltérő szocialista munkaszervezetet követel. A szocialista munkaszervezet a mezőgazdaságban is lehetővé teszi a termelés és elosztás szocialista elvének érvényesülését. Lehetővé teszi továbbá:

a mezőgazdasági gépek megfelelő kihasználását, a nagykiterjedésű kolhozföldeknek jó és időben való megmunkálását;

az egyéni és kollektív felelősség, a szocialista munkafegyelem fejlesztését;

új, fejlett munkamódszerek kialakulását és széleskörű elterjesztését, az egyéni kezdeményezés és képesség kibontakozását, a szocialista munkaverseny szüntelen továbbfejlődését;

a kolhozparasztok szakképzettségének rendszeres fejlesztését, a tudomány vívmányainak gyakorlati alkalmazását,

[2] A Szovjetunió Minisztertanácsának 1947 május 10-én kelt rendelete.

a növénytermelés és állattenyésztés termelékenységének állandó fokozását.

A mezőgazdasági nagyüzemek szocialista munkaszervezetének alapformája a brigád. A brigádokban a személyi összetétel, a munkaterület és a termelőmunkához szükséges eszközök állandóak. A kolhozbrigádok létszáma, mérete és összetétele attól függ, hogy a kolhoznak milyen nagy a területe, milyen üzemágai vannak, milyen a technikai színvonala s így tovább. A maszlovkai Sztálin kolhoznak például 3700 holdas gazdaságában 6 növénytermelő és 4 állattenyésztő brigádja és egy építőbrigádja van. A brigádvezetők az egyes kolhozparasztokat olyan munkaterületre osztják be, ahol munkájuk az egész kolhoz termelésének szempontjából a leghatékonyabb.

A növénytermelő brigádok egy teljes vetésforgó idejére — a Sztálin kolhozban például 9 évre — megkapják a gondjukra bízott földterületet és a munkához szükséges felszerelést. A brigádok így alaposan megismerik a talaj tulajdonságait s többéves tapasztalataik felhasználásával növelni tudják termésüket. Minthogy a termelési tervben megszabott terméseredmények túlteljesítése esetén külön jutalom, prémium is jár a brigádoknak, minden brigádnak és minden egyes brigádtagnak érdeke, hogy állandóan javítsa a talaj termő erejét, egyre jobb agrotechnikát, fejlettebb módszereket alkalmazzon.

A maszlovkai Sztálin-kolhozban például 1950-ben búzából holdanként 23,5 q-ás termésátlagot értek el, és az idén még ennél is magasabb átlagot akarnak elérni. Hasonló a helyzet más növényeknél is. Cukorrépából például Maria Liszenko már 350 q-ás holdankénti átlagot ért el, de még tovább akarja fokozni cukorrépatermelési eredményét.

A brigád gondoskodik a brigádtagok szakmai fejlődéséről. A brigádértekezleteken részletesen ismertetik egy-egy időszak termelési tervét, számbaveszik a brigádtagok javaslatait, kicserélik tapasztalataikat, sőt a brigádtagok szakismeretének növelése érdekében emellett még szaktanfolyamokat is rendeznek.

A brigádok egy-egy munkaterület valamennyi tennivalóját elvégzik. Például a növénytermelő brigádnak el kell végeznie a reábízott vetésforgó területén termelt mindenféle növény vetési, növényápolási és betakarítási munkáját. Tehát a brigád nemcsak az egyes munkák elvégzéséért, hanem az egész brigádterület termelési eredményeiért felelős.

A brigádokon belül munkacsapatok vannak. A munkacsapat a kolhozgazdaság legkisebb egysége. A munkacsapat földterületét egy évre jelölik ki, elsősorban olyan növények vetésterületén, amelyeknek művelése csak részben végezhető géppel (pl. zöldség, cukorrépa, kukorica stb.). A gabona vetésterületét nem osztják fel munkacsapatok között, mert a nagy egybefüggő táblák felaprózása akadályokat gördítene a nagygépek teljes kihasználása elé.

A növénytermelő brigádok munkacsapataira például 5—6 munkaigényes növényfajta összes növényápolási munkáit rábízzák. Ez lehetővé teszi, hogy a munkacsapat teljes felelősséggel küzdjön a rábízott növények mind nagyobb terméséért. Az 5—12 kolhoztagból álló munkacsapatokban a dolgozók könnyen figyelemmel kísérik és segítik egymás munkáját: az élenjárók jobban át tudják adni munkamódszereiket, s könnyebb a végzett munka mérése, minőségi ellenőrzése is.

Az állattenyésztő brigádokat nem osztják fel munkacsapatokra egyrészt azért, mert az állattenyésztő brigádok kisebbek a növénytermelési brigádoknál, másrészt azért, mert a brigádtagok munkája az állattenyésztésben enélkül is összefogható és ellenőrizhető. Külön brigádokat alakítanak azonban minden egyes állattenyésztő farmon (tehén, juh, sertés stb.) és a brigádok nagysága az

állattenyésztő telepek, farmok nagyságának megfelelően változik.

Például a szarvasmarhatenyésztő-farmokon 60—80 tehenet és különböző korú növendékállatot bíznak a brigádra. A brigádban dolgozók a következő csoportokba vannak beosztva: 1. fejőnők, 2. tehéngondozó pásztorok, 3. borjúnevelők, 4. tejkezelőnők, 5. szállító munkások. Legfontosabb szerepük a fejőnőknek van, akiknek feladata a fejésen kívül a tehenek takarmányozása, a járatás, az állások rendbentartása és a tehenek ápolása. Egy fejőnőre 8—14 tehenet bíznak.

A nagyobb kolhozokban takarmányozó brigádot alakítanak a takarmányok előkészítésére, a zöldtakarmányok betakarítására, a silózás, répaszeletelés, darálás stb. munkálatainak elvégzésére.

A munka helyes megszervezése lehetővé teszi a szocialista munkaverseny kiszélesítését. A verseny különösen azokban a brigádokban és munkacsapatokban fejlődik gyorsan, amelyeknek vezetői pontosan mérik és számbaveszik a tagok egyéni teljesítményét. Az egyéni teljesítmények pontos számbavétele lendületet ad a versenynek, szüntelenül emeli a munka termelékenységét és minőségét. Az egyéni elszámolás a kolhoztagokat a jobb munkamódszerek elsajátítására, a termelési eszközök és munkaeszközök jobb kihasználására serkenti; mind nagyobb és nagyobb teljesítményekre törekszenek, hogy nagyobb munkatermelékenységet, több termést, nagyobb jövedelmet érhessenek el.

A termelési terv

A szocialista termelés iránytűje a terv. A népgazdasági terv a Szovjetunióban minden ipari és mezőgazdasági üzem, minden egyes dolgozó számára törvény, amely megszabja azoknak a feladatoknak teljesítését, amelyek legjobban megfelelnek az egész szocialista társadalom és valamennyi dolgozó egyéni érdekeinek. Az egész népgazdaságot átfogó, a különböző termelési ágak helyes viszonyát meghatározó terv nélkül nem lehetett volna a Szovjetunió szocialista gazdaságát felépíteni és fejleszteni, mint ahogy nem lehetett volna a kolhozokat sem virágzó gazdaságokká tenni.

> „A kolhoz — tanítja Sztálin elvtárs — nagy gazdaság. Nagy gazdaságot azonban nem lehet terv nélkül vezetni. Földművelő nagy gazdaság, amely a parasztgazdaságok százait, sőt nem ritkán ezreit öleli fel, nem lehet meg tervszerű vezetés nélkül. Enélkül az ilyen gazdaságnak el kell pusztulnia és szét kell hullania."[3]

A kolhozok sztálini minta-alapszabályzata is kötelezővé teszi a tervgazdálkodást, ami azt is jelenti, hogy minden kolhoznak pontosan be kell tartania és végre kell hajtania a népgazdasági terv reá eső részét.

A népgazdasági terv megadja az ipar és a mezőgazdaság helyes arányát. Meghatározza a termelés általános méreteit, így a mezőgazdaságban a vetésterületet, az átlagos terméshozamokat, az állatállomány mennyiségét és az állattenyésztés produktivitását. E terveket köztársaságokra, területekre, vagyis közigazgatási egységekre bontják fel és a körzeti szovjet mezőgazdasági osztálya dolgozza ki minden egyes kolhoz számára a különböző üzemágak mutatószámait.

Ennek alapján készíti el minden kolhoz igazgatósága a távlati (pl. ötéves) és az évi termelési tervet, bevonva a tervkészítés munkájába a kolhoz aktíváit, a brigádvezetőket, agronómusokat, zoótechnikusokat, könyvelőket és más szakembereket. Segítséget adnak a tervek elkészítéséhez a kerületi mezőgazdasági osztályok és az állami gép- és traktorállomások is.

A kolhoz egyéves termelési terve a következő résztervekből áll:

[3] Sztálin. A Szovjetunió agrárpolitikájáról. 382. lap. Szikra 1950.

1. A vetés és terméshozam terve tartalmazza az egyes növényféléknek hektárokban kifejezett vetésterületét és a hektáronként előirányzott terméshozamokat.

2. A vetésfajták és a vetőmagvak előkészítési tervében határozzák meg, hogy milyen fajtákat vetnek az egyes növényekből és mennyi vetőmagra van szükség, továbbá azt, hogy mennyi vetőmagot tisztítanak és csáváznak stb.

3. A zöldségtermelési terv a vetésterület nagyságán és a terméshozamokon túl a melegágyakkal kapcsolatos munkákat, palántanevelést is magába foglalja.

4. A vetések vetésforgó-dűlők és brigádok szerinti megoszlásának tervében állapítják meg, hogy a különböző táblákban melyik brigád milyen növények termeléséért felelős.

5. Többéves ültetvények terve. Ebben szerepel a szőlő és gyümölcsös terméselőirányzata, az ültetvények pótlásával, gondozásával kapcsolatos tennivalók.

6. Trágyagyűjtési és trágyázási tervet készítenek a szükséges szerves és szervetlen trágyák biztosítására, amelyben számításba veszik a kolhozparasztok háztáji gazdaságában felgyülemlő trágyamennyiséget is és megállapítják táblák szerint az ősszel vagy tavasszal trágyázandó területeket.

7. Növényvédő szerek beszerzési és felhasználási terve. (Szükséges rovarirtó- és vegyszerek mennyisége, rendeltetése.)

8. Az alapvető munkálatok elvégzésének tervében rögzítik a különböző fontosabb munkák hektárokban kifejezett mennyiségét (szántás-vetés, fogasolás, kapálás, aratás, cséplés, kaszálás stb.), a munkálatok elvégzésének határidejét és a szükséges munkaegységek számát. Ennek keretében készítik el a gépállomás által teljesítendő munkák tervét is.

9. Gépkocsik, motorok és elektromotorok kihasználásának terve. Itt tervezik meg az üzemanyagfogyasztást is.

10. Az állattenyésztés fejlesztési terve az alábbiakból áll:

a) Az állatállomány változása (állatfajonként a szaporulat és vásárlás útján való növekedés, továbbá a beszolgáltatás, eladás, tagok közötti felosztás útján való csökkenés).

b) Az állattenyésztés produktivitása. (Tehenenként az évi tejhozam, juhonként a gyapjúhozam, baromfi darabonként a tojáshozam stb.)

c) A jószághizlalás. (Hizlalandó állatok beállítása és ráhizlalt súlya.)

d) A fedeztetés és keresztezés terve.

e) Az állatállomány legeltetése (a legeltetésre kijelölt területek helye és nagysága).

11. Takarmányszükséglet és felhasználási terv kimutatja az állatfajonként szükséges különböző takarmányfélék mennyiségét.

12. Építkezések és építmények tatarozásának terve meghatározza, hogy milyen épületet, mennyi anyag felhasználásával, hány kolhozparaszt munkájával mikorra kell elkészíteni, illetve kijavítani és mennyi munkaegységet lehet fordítani a különböző építkezésekre.

13. A mezőgazdasági felszerelések és szállítási eszközök javítása, készítése és beszerzésének terve.

14. Mellékipari üzemek termelési terve.

15. Munkaerőfelhasználási terv. Megállapítja a dolgozók, továbbá a hozzájuk beosztott igásállatok számát farmonként és egyéb üzemáganként.

16. A munkaegységek felhasználásának terve keretében tervezik meg, hogy a különböző üzemágakban előforduló munkák elvégzéséhez mennyi munkaegységre van szükség.

17. A növénytermelési termékek felosztásának terve tartalmazza az állami beszolgáltatásra, a gépállomások munkájának kiegyenlítésére, a kölcsönök visszafizetésére, az alapok feltöltésére, az eladásra, és a tagok közötti

felosztásra előirányzott terménymennyiségeket.

18. Az állattenyésztési termékek elosztásának terve (lényegileg ugyanaz, mint az előbbi).

19. A káderek előkészítésének tervében megállapítják a különböző tanfolyamokra küldendő káderek számát és azt, hogy a tanulás időtartamára mennyi munkaegységet kell részükre biztosítani.

20. A gyermekintézmények munkájának tervében állapítják meg az intézmény működésének időtartamát, az ott dolgozók számát és azok munkaegységét.

Az elkészített évi termelési tervet részletesen megbeszélik a kolhoztagokkal és azt a kolhozparasztok közgyűlése hagyja jóvá. Utána pedig a kerületi mezőgazdasági osztály a kolhozt kiszolgáló gépállomás bevonásával felülvizsgálja, hogy megfelel-e a népgazdasági terv célkitűzéseinek.

Az évi terven belül a kolhozok negyedévi terveket is készítenek, sőt külön elkészítik az idénymunkák tervét. A tervet felbontják üzemágak, brigádok, munkacsapatok szerint. A brigádterveket a brigád tagjai ismét megvitatják, feltárják a munkaerőben és másutt lévő tartalékokat, ellentervet készítenek, amelyben kötelezettséget vállalnak a terv végrehajtására, illetve túlteljesítésére. A kolhoz, a brigád, a munkacsapat vezetője valamennyi terv teljesítéséhez, illetve túlteljesítéséhez minden téren megadja a legnagyobb segítséget és a terv teljesítését menetközben is állandóan ellenőrzi.

A könyvelés

A felsorolt különböző feladatok megoldásában nagy segítséget jelent a kolhozok számvitele. A pontos számvitelre, nyilvántartásra természetesen nemcsak a termelés irányítása céljából van szükség, hanem azért is, hogy az esztendő végén teljes pontossággal elkészíthessék a kolhoz zárszámadását, a jövedelem elosztását.

A könyvelést a kolhozelnök állandó irányítása és ellenőrzése mellett a számvivő (könyvelő) végzi, akit vagy a kolhoz tagjai közül választanak ki, vagy a kolhoz bérfizetés ellenében alkalmaz. A könyvelő mellé a kolhoz nagyságától függően segédkönyvelőket állítanak be.

A számvivő feladatait a Szovjetunió Minisztertanácsa 1947 július 17-én kelt rendeletében határozza meg. Ennek értelmében vezetni köteles a kolhoz összes gazdasági műveleteinek nyilvántartását, az államnak, gépállomásnak, közületeknek és egyes személyeknek járó tartozások elszámolását, a bevételi-kiadási költségvetést, a munkaegységek nyilvántartását, a kolhoztagokkal való elszámolást stb. A kolhozhoz tartozó gazdasági felszereléseket a kolhoz számvivője tartja nyilván, s a változásokat kellő időben bejegyzi a kolhoz nyilvántartási könyvébe. Ezenkívül tartozik megőrizni és ellenőrizni a nyilvántartással, számadással kapcsolatos okmányokat, könyveket és a kolhoz szerződéseit. A könyvelő idejében megszerkeszti a kolhoz évi jelentését, résztvesz a termelési tervek összeállításában, és pontosan nyilvántartja a tervek teljesítését.

A különböző gazdasági műveleteket nem egy általános, hanem több különböző könyvbe jegyzik be. Minden könyvben meghatározott vagyontárgyakat tartanak nyilván. A kolhozok nagyobb részénél, ahol egyszerű könyvviteli rendszert alkalmaznak, a következő könyveket vezetik:

1. A kolhoztagok és családtagjaik nyilvántartási könyve.

2. A kolhozparasztok munkaegységeinek nyilvántartási könyve.

3. A kolhoztagokkal való elszámolás könyve.

4. Leltár.

5. A természetbeni jövedelmeknek és azok elosztásának nyilvántartási könyve.

6. A pénzjövedelmeknek és azok elosztásának nyilvántartási könyve.

7. Az alapszabályszerű kolhozalapok könyve.

8. Pénztárkönyv.

9. Anyagnyilvántartási könyv.

10. Intézményekkel és személyekkel való elszámolások könyve.

11. Elszámolási okmányok iktatókönyve.

12. A gazdasági növények terméshozamára és az állattenyésztés termelőképességére vonatkozó tervfeladatok teljesítésének könyve.

13. A szarvasmarhák szaporulatára, nevelésére, hizlalására, legeltetésére vonatkozó nyilvántartási könyv.

A számvivőnek nagy szerepe van a kolhoz ügyeinek intézésében. Minden könyvelést, számadást, bevételezést, kiadást, munkaegységnyilvántartást és egyéb okmányt a kolhoz elnöke mellett a könyvelőnek is alá kell írnia. Enélkül az okmányok érvénytelenek. A könyvelő fontos szerepét mutatja az, hogy a számvivő minden rendelkezése, amely a tervek teljesítésére, okmányok beterjesztésére, a számadások időben való teljesítésére vonatkozik, kötelező erővel bír a kolhoz összes tisztséget viselő tagjaira, brigádvezetőjére, farmvezetőjére és a kolhoz elnökére egyaránt.

A kolhoz vezetőségének munkája, így a számvitel és a könyvelés is, a kolhoztagság ellenőrzése alatt áll, ezt a jogot a tagság a közgyűlésen megválasztott felügyelőbizottságon keresztül gyakorolja. Az artyelj alapszabályának értelmében a felügyelőbizottság évenként legalább négyszer a könyvek felülvizsgálatával ellenőrzi a vezetés gazdasági és pénzügyi tevékenységét. A vizsgálat eredményéről a közgyűlésnek számol be.

A jövedelem elosztása és az állam iránti kötelezettségek teljesítése

A szocialista társadalomra vonatkozóan a társadalmi össztermék elosztásának elveit már Marx megállapította „A Góthai programm kritikájá"-ban. Ennek alapján a kolhozok sztálini mintaalapszabályának 11. pontja a jövedelem elosztására vonatkozóan a következőket tartalmazza:

„Az artyelj által begyűjtött termésből és az állati termékekből

a) teljesítik az artyeljnek az állammal szemben fennálló beszolgáltatási kötelezettségeit és visszatérítik a vetőmagkölcsönöket, természetben fizetik meg a gép- és traktorállomás teljesített munkáját, és eleget tesznek törvényerejű termelési szerződéseiknek;

b) tartalékolják az egész évre szükséges vetőmagot és az állatállomány táplálásához szükséges évi takarmánymennyiséget, azonfelül rossz termés és takarmányhiány esetére az évi szükséglet 10—15%-a erejéig évente felújítandó biztonsági takarmány- és vetőmagalapot létesítenek;

c) a közgyűlés határozata alapján a rokkantak, aggok, az ideiglenesen munkaképtelenné vált kolhoztagok, valamint a vörös katonák rászoruló családtagjainak támogatására, továbbá a csecsemőotthonok és árvák ellátására segítőalapot létesítenek, amely célra az évi össztermelés értékének legfőljebb 2%-át utalhatják ki;

d) a termékeknek az artyeljtagok közgyűlése által meghatározott részét az államnak adják el, vagy a piacon értékesítik;

e) az artyelj terméséből és az állattenyésztési eredetű termékekből fennmaradó egész mennyiséget a teljesített munkaegységek arányában az artyeljtagok közt felosztják..."[4]

Az állam iránti kötelezettségek teljesítése a kolhozok legelső kötelezettsége. A gabona, főzelékfélék, hús, zsír és

[4] A Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle 1949 júliusi száma 8. lap.

egyéb termékek beszolgáltatását a kolhoz szántóterületének nagysága alapján állapítják meg azért, mert ez ösztönzést ad a kolhozoknak, hogy fokozottabban fejlesszék a különböző üzemágakat. A beszolgáltatás 1940 előtti rendszere — mint azt a SzK(b)P Központi Bizottságának 1940 április 7-i határozata megállapítja — akadályozta a kolhozok gazdaságának fejlődését, mivel a beszolgáltatás mennyiségét a terméstől, illetve a jószágok számától tette függővé. Ez azt eredményezte, hogy pl. azok a kolhozok, amelyek évről-évre növelték állatállományukat, mind több és több állatot adtak be, szemben azokkal, akik elhanyagolták a termelés, illetve az állattenyésztés fokozottabb fejlesztését. A beszolgáltatásnak a kolhozok szántóterületére meghatározott normák szerinti kivetése kiküszöböli ezt a hibát és egyben hatalmas mozgatóerő, amely a növénytermelés és állattenyésztés szakadatlan fejlesztését segíti elő.

Tanulmányutunk során láttuk, hogy a kolhozparasztok lelkesen, a kolhozok egymás közötti hazafias versengése közepette fellobogózott teherautókon szállítják be az államnak járó terményeket. Szokássá vált, hogy az első napokban elcsépelt gabonát a cséplőgépektől, kombájnoktól egyenesen a begyűjtő helyre viszik és az állami átvevőnek ünnepélyesen adják át.

Miután a kolhoz teljesítette minden állami kötelezettségét és megalkotta az alapszabályban előírt társadalmi alapokat, a természetbeni és pénzbeni jövedelemnek fennmaradó részét munkaegységek szerint felosztják a tagok között.

A jövedelem végzett munka szerinti elosztásának szocialista elve a kolhozokban az elért munkaegységek utáni részesedésben jut kifejezésre. Ez biztosítja a kolhozparasztok érdekeltségét a termelés fokozásában, különösen azóta, amióta a párt és a kormány elrendelte, hogy a jövedelem elosztásakor nemcsak az elért munkaegységek számát, hanem a termelési eredményeket is figyelembe vegyék.

A Népbiztosok Tanácsának és az SzK(b)P Központi Bizottságának 1940 december 31-i rendelete értelmében a brigádok és munkacsapatok tagjai a megállapított munkaegységeken felül természetben és pénzben „jövedelempótlék" címén megkapják az általuk terven felül termelt termények egy részét.

A jövedelempótlék mértéke növényfajták vagy állatfajták szerint változik. Például a brigád tagjai között osztják fel a terven felül termelt gabona egynegyed részét, míg a kapás- és ipari növények esetében az illetékes munkacsapat tagjai kapják a pótdíjat (a megszabott mértéken felül termelt kukorica 1/4, a burgonya 1/5 részét stb.). Az ipari növényeknél legtöbb esetben a munkacsapatok pénzben kapják a pótdíjat, például terven felül termelt cukorrépa vagy gyapot minden mázsája után annak a pénzösszegnek 50%-át, amelyet az átvevő szerv fizet a termékekért. Ugyanilyen elvek alapján — de más mértékben — állapítják meg ezt az állattenyésztésben is. Például a fejőnő a terven felül elért tejhozam 15%-át kapja, a sertésgondozót pedig a rendelet szerint a terven felül nevelt malacok közül minden ötödik megilleti.

A Szovjetunió Minisztertanácsának 1948 április 21-i rendelete pedig a munka termelékenységének fokozása érdekében kimondja, hogy azoknak a brigádoknak vagy munkacsapatoknak, amelyek a termelési terven felül takarítanak be terményeket, a terv túlteljesítésének minden egyes százalékáért pótlólag javukra kell írni az illető növény megmunkálása során teljesített munkaegységek egy százalékát. Ha viszont a brigád vagy munkacsapat a termelési tervet nem teljesíti, a terv hiányos teljesítésének minden egyes százalékáért le kell vonni az illető nö-

vény munkálataira fordított munkaegységek egy százalékát, de ez a levonás nem haladhatja meg az elért munkaegységek 25%-át. Ha az időjárási viszonyok vagy más, a munkacsapattól független körülmények okozták a lemaradást, úgy ezt figyelembe kell venni.

A pótlólagos munkaegységeket és a jövedelmi pótlékot a brigád vagy a munkacsapatok tagjai részére az adott növény művelésével járó munkálatok során megszerzett munkaegységek alapján állapítják meg azok részére, akik a kötelező munkaegységeket teljesítették.

Mindez a munkaegységrendszer továbbfejlesztését jelenti és biztosítja, hogy minden kolhoztag igazságosan megkapja munkája ellenértékét. Ezáltal a kolhoztagok alapjövedelme és jövedelempótléka egyaránt a munka eredményességétől függ.

Arra nézve, hogy mennyi a kolhoztag jövedelme, a közös jövedelemből való részesedése, küldöttségünk igen sok tapasztalatot szerzett. Az onorevszki Budjonnij kolhozban egy Merisznocsenko nevű kolhoztag például családjával együtt összesen 1783 munkaegységet ért el. Erre 8915 rubelt, több mint 26 mázsa gabonát, 41 mázsa kukoricát, 30 mázsa burgonyát, 7,5 mázsa napraforgót, ezenkívül szálastakarmányt, szalmát, főzelékfélét és más terményeket kapott.

A kolhoztagoknak jelentős jövedelmük van még a háztáji gazdálkodásból is. A háztáji gazdaság, a családtagok számától függően, fél holdtól egy holdig terjed. Ezen a területen a kolhozparasztok kerti veteményeket, zöldségfélét stb. termelnek. Ezenkívül a háztáji gazdaságban lehet egy tehén borjastól, egy anyakoca évi szaporulatával, hízó, mindenféle baromfi és legfeljebb 20 kaptár méh. A háztáji gazdaság termékeit a kolhozparasztok részben saját szükségletükre fordítják, részben a kolhozpiacon adják el. A háztáji gazdaság a lakóházzal és mindenféle ingósággal együtt a kolhozparasztok személyi tulajdonában van.

A kolhozgazdálkodás, a gépesített szocialista nagyüzemi mezőgazdaság évről-évre nagyobb termelési eredményeket ér el és a szovjet kolhozparasztok jóléte évről-évre emelkedik.

*

A fejlett technikával felszerelt, a tudomány vívmányait alkalmazó szocialista mezőgazdaság a bolsevik párt vezetésével a Szovjetunió kolhozaiban olyan parasztságot teremtett, amely csak hírből ismeri a parcellákon való bajlódást, a holnaptól való félelem gondjait. A Szovjetunió parasztjai azonban nem ilyen fejlett mezőgazdaságot örököltek a szocializmust megelőző cári rendszertől. A jólét, bőség, gazdagság nem ajándékként hullott a parasztok ölébe. A magas életszínvonalat biztosító kolhozrendszer a párt és a munkásosztály vezetésével kiharcolt győzelmek eredménye, annak a győzelemnek eredménye, amelyet a munkások és parasztok a cári önkény, a kapitalisták, földbirtokosok és kulákok felett, vagyis az elnyomás, kizsákmányolás és tudatlanság felett arattak. A Szovjetunió kolhozparasztjai tudják, hogy kemény harcok árán jutottak el a szabad, boldog élet megteremtéséhez. Ezért védelmezték halált megvető bátorsággal a szovjethazát, a technika és tudomány élenjáró országát a betolakodó hitleri fasiszták ellen, és a háborús károk helyreállítása mellett ezért tudták egy-két év alatt minden téren túlszárnyalni a termelés háború előtti színvonalát.

Bármilyen nagyok is a szovjet mezőgazdaság eredményei, a kolhozparasztok nem bízzák el magukat s az elért eredményeket nem tekintik véglegesnek, túlszárnyalhatatlannak. A tudósokkal együtt szünet nélkül fáradoznak, hogy újabb és újabb módszerekkel, eljárásokkal a rekordterméseket is túlszárnyalják és újabb rekordokat állítsanak fel. Most, a kommunizmusba való átmenet szakaszán, olyan termék-

bőségre van szükség, amely megteremti a dolgozók kommunista társadalmi rendjének alapjait. Ezért a párt és a kormány segítségével a kisebb kolhozok nagy kolhozokba egyesülnek; ilymódon az eddiginél nagyobb mértékben válik lehetővé a termelés önköltségének csökkentése, a gépek tökéletesebb kihasználása és a terméseredmények további fokozása.

A mi országunk még a szocializmus építésének szakaszában van, de mezőgazdaságunk szétaprózottsága, elmaradottsága már érezteti gátló hatását. Pártunk második kongresszusa ezért állította elénk a mezőgazdaság szocialista átszervezését, mint az elkövetkező évek főfeladatát. Ebben a munkában felbecsülhetetlen értékű segítséget jelentenek számunkra azok a tapasztalatok, amelyeket a Szovjetunió fejlődése nyujt. Ezeket a tapasztalatokat, tanulságokat fel is kell használnunk termelőszövetkezeti mozgalmunk fejlesztése során, mint biztos iránytűt a falu szocialista átépítésében.

A Szovjetunió példája nyomán a mi parasztságunk is eljut a felemelkedésnek arra az útjára, amelyre a Szovjetunió parasztsága a kizsákmányolók ellen való harcban jutott el. A Szovjetunió nemcsak példát mutat, hanem állandó segítséget is nyujt parasztságunknak. Ez a segítség tette lehetővé eddigi sikereink elérését is.

„A magyar termelőszövetkezeti mozgalom és a szocialista építkezés megkezdése falun — mondotta Rákosi elvtárs pártunk második kongresszusán — elválaszthatatlanul össze van kötve azzal a segítséggel, melyet e téren a Szovjetuniótól kapunk. A kolhozok mutatják az utat a mi mezőgazdaságunk szocialista építésére. Az a két nagy parasztdelegáció, mely a Szovjetunióban járt, valamint a Szovjet-Ukrajnából ellátogatott magyar kolhozparasztok felvilágosításai adtak lendületet a mi szövetkezeti mozgalmunknak. Bizonyos, hogy a Szovjetunió baráti segítsége mezőgazdaságunknak ugyanolyan értékes és megtermékenyítő lesz, mint azt iparunkban tapasztaltuk."

Május elején jelenik meg a

STATISZTIKAI SZEMLE

1951. évi 4. száma

TARTALMÁBÓL:

Tervjelentés
L. Kaskareva: A statisztika Marx és Engels műveiben
Az 1949. évi népszámlálás családstatisztikai adatai
I. Szoszenszkij, L. Cirlin: A szocializmus alapjainak építése a népi demokratikus országokban
Groó István: A decentralizálás első eredményei a Belkereskedelmi Minisztériumban
Béres István: Az anyagstatisztika feldolgozásának tapasztalatai
Statisztikai bürokrácia
NEMZETKÖZI STATISZTIKA.
HOZZÁSZÓLÁS.
IRODALOM.
STATISZTIKAI HIRADÓ.

Kapható: IBUSz-pavilonokban, könyvkereskedésekben és a kiadóhivatalnál (V., Kossuth Lajos-tér 13—15)

Szántó Rezső

Út a jövő felé

(Rákosi elvtárs könyve „A Pártról és pártépítésről")

A Magyar Dolgozók Pártjának II. Kongresszusára nagyszerű ajándékkal lepte meg a dolgozókat a Szikra Könyvkiadó. Külön kötetben összegyűjtve kiadta Pártunk és a magyar dolgozók vezérének, tanítómesterének, Rákosi Mátyás elvtársnak a Pártról és pártépítésről szóló beszédeit és írásait. E különböző időben elhangzott beszédek és sajtóban megjelent cikkek világosan, élesen fölvetik a munkásosztály pártjának építésével és vezetésével kapcsolatos alapvető kérdéseket. Fölvetik a párttagok, a munkásosztály, az egész dolgozó nép szocialista nevelésének problémáit és mindazokat a kérdéseket, amelyek a szocialista építés útján a magyar dolgozó nép és annak pártja előtt fölmerültek. A gyűjteményes kötet megmutatja, hogy hazánknak a dicsőséges Szovjet Hadsereg által történt felszabadítása óta a demokráciának miféle ellenségei ellen folytatott harcban és milyen nehézségek leküzdése árán vívták ki a magyar kommunisták vezérük, Rákosi Mátyás elvtárs vezetésével, a magyar dolgozók széleskörű támogatásával történelmi jelentőségű győzelmeiket.

*

A huszonöt éves illegalitás éreztette hatását a felszabadulás után vezetőszerephez jutott Magyar Kommunista Pártra. Joggal lehetett attól tartani, hogy az illegalitás módszereiről a tömegmunka módszereire való hirtelen átmenet komoly nehézségeket fog okozni.

A szűkkörű pártot széles tömegpárttá kellett tenni. A pártszervezés és pártvezetés új formában fölvetődő feladatain kívül a Kommunista Pártra hárultak a tömegvezetésnek, az egész dolgozó nép felrázásának eddig nem ismert méretű feladatai, és a Kommunista Pártra várt a szocializmus felépítésére hivatott, újtípusú népi demokratikus állam létrehozásának feladata is. A Párt mindezeket a feladatokat sikerrel megoldotta.

A Szovjetuniónak a fasizmuson aratott világraszóló győzelme, a Horthy-Szálasi fasiszta uralom összeomlása és államgépezetének összetörése megteremtette a magyar nép számára az objektív feltételeket ahhoz, hogy rátérhessen a demokrácia és a szocializmus útjára. Amde előbb el kellett takarítani a romokat, szabaddá kellett tenni az utat az új szocialista Magyarország építése számára. Jogos büszkeséggel állapíthatta meg Rákosi elvtárs a Magyar Kommunista Párt III. Kongresszusán, hogy „a kisszámú, főleg a fővárosra és néhány vidéki gócra szorítkozó földalatti forradalmárok pártjából, pártunk a magyar nép hatalmas tömegpártjává... lett". (11. lap.) A negyedszázados ellenforradalom min-

den rágalma és uszítása ellenére „Pártunk kitéphetetlen gyökereket eresztett a magyar néptömegekbe".

*

Az egész köteten vörös fonálként húzódik végig az a lenini-sztálini tanítás, hogy a kommunista párt a munkásosztály élcsapata. Különös típusú párt, egységes szervezettel, egységes elmélettel és egységes akarattal. Ezernyi szállal kapcsolódik össze a dolgozó tömegekkel, szerves része a munkásosztálynak.

A felszabadulás után a magyar dolgozók fölismerték a kommunisták politikájának helyességét, s ezért nemcsak a munkásoknak, de a dolgozók más rétegeinek rokonszenve is a kommunista párt felé fordult. A Párt akkor, de különösen a Szociáldemokrata Párttal való egyesülés után, hirtelen felduzzadt és összetételében „megszűnt a munkásosztály élcsapata lenni".

Egyre komolyabbá vált az a veszély, hangsúlyozta Rákosi elvtárs, hogy a gyors növés következtében Pártunk szervezetében, fegyelmében meglazul, színvonala pedig csökkenni fog. Ez ellen való védekezésül Rákosi elvtárs mint legfontosabb feladatot, a párt összetételének megjavítását, a szervezeti lazaság megszüntetését és a párt ideológiai színvonalának emelését tűzte ki.

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülésével megszűnt az egészségtelen verseny a tagtoborzás terén, ami elkerülhetetlenül a két munkáspárt felduzzadásához vezetett. Rákosi elvtárs akkor különösen hangsúlyozta annak szükségét, hogy az egyesült pártba való felvételkor jól meg kell rostálni a tagokat. Az egyesülési kongresszuson, 1948 június 13-án tartott beszédében Rákosi elvtárs a következőket mondotta: „Ha válogatás nélkül veszünk fel tovább is a Magyar Dolgozók Pártjába új tagokat, úgy ez a Párt annyira megduzzad, hogy határai összeolvadnak az egész munkásosztállyal, a dolgozó néppel. Ez az elmosódottság viszont megakadályozza, hogy meg tudjon felelni azoknak a feladatoknak, amelyek egy marxista-leninista párt előtt állnak. A Magyar Dolgozók Pártja elválaszthatatlan része, élcsapata a dolgozó népnek, de nem olvadhat fel benne. Ezért tartottuk szükségesnek, hogy a Magyar Dolgozók Pártjába megszigorítsuk a felvételt, bevezessük a tagjelöltséget, tagokat szükség esetén tagjelöltté változtassunk és ilyen módon gondoskodjunk arról, hogy a Magyar Dolgozók Pártjának növekedése egészséges legyen. A Magyar Dolgozók Pártja úgy tudja történelmi feladatát teljesíteni, ha a dolgozó nép élcsapata marad." (69—70. l.)

Rákosi elvtárs e kötetben megjelent írásaiban különösen hangsúlyozza, hogy a marxista-leninista párt szervezete a demokratikus centralizmus elvén épül fel. Ez biztosítja a Párton belül a demokráciát és a fegyelmet is, de ugyanakkor kizár minden basáskodást, parancsolgatást és a párttagok demokratikus jogainak bármilyen megcsorbítását.

Rákosi elvtárs keményen ostorozza azokat, akik semmibe veszik a pártdemokráciát, akik meggyőzés helyett diktálnak és parancsolgatnak. „Nem szorul magyarázatra — mondja Rákosi elvtárs — hogy ott, ahol a pártdemokrácia elemi szabályait nem tartják be, ahol a vezetőség nem ad számot a tagságnak és a tagságnak nincs módja bírálatot mondani a vezetőség munkájáról, igazi pártéletről szó sem lehet." (112—113. l.)

Rákosi elvtárs újból és újból figyelmeztet arra, hogy az egész párt s az egyes párttagok és pártszervezetek nevelése szempontjából milyen fontos szerepet játszik a kritika és önkritika. A pártdemokrácia elfojtása azért veszedelmes, tanítja Rákosi elvtárs, mert csökkenti a párt vonzóerejét, a tagok elszoknak az aktív hozzászólástól, ami a vezetőkben fölkelti

a csalhatatlanság, az önelégültség érzését. Az önkritika és demokrácia erősítésére azért van a pártnak szüksége, hogy mélyebbre eressze gyökereit a tömegekbe és megszüntessük a tömegektől való elszigetelődés veszélyét.

Rákosi elvtárs arra is figyelmezteti a pártot, hogy a kritika nem kampány, hanem az önkritikával együtt mindenkor alkalmazni kell. „A kritika, amit gyakorolunk, legyen építő, ne legyen sekélyes, kicsinyes, ne könnyítse meg az ellenség munkáját, hanem erősítse a Pártot, fokozza a Párt befolyását és vonzóerejét." (127. l.)

*

Rákosi elvtárs a kötetbe foglalt írásaiban többször visszatér a Párt elméleti színvonala emelésének és elmélyítésének kérdésére. Egy pillanatra sem szabad szem elől tévesztenünk Lenin tanítását: „Az élenjáró harcos szerepét csak az a párt tudja betölteni, amelyet élenjáró elmélet irányít." A magyar dolgozó nép széles tömegei saját tapasztalatuk alapján győződtek meg arról, hogy a kommunisták képviselik legjobban, legkövetkezetesebben, legbecsületesebben és legeredményesebben a magyar dolgozók ügyét. Nemcsak a munkások, hanem a dolgozó parasztság és az értelmiség is Pártunk mögé sorakozott. Mindezek, az aktív politikai életben új rétegek a Pártba nemcsak rokonszenvüket hozzák magukkal, hanem a legkülönbözőbb előítéleteket, tévhiteket is. Ha nem készülünk fel idejekorán — figyelmeztette a Pártot Rákosi elvtárs — és nem gondoskodunk róla, hogy „...a hozzánk özönlő százezrek legalább a minimális elméleti oktatásban és átnevelésben részesüljenek, úgy elkerülhetetlenné válik, hogy pártunk... elméleti színvonala lesüllyed, elsekélyesedik, felhígul". (50. l.) Az elméleti színvonal csökkenése viszont elkerülhetetlenül népi demokráciánk fejlődésének és a szocializmus építésének lassúbbodásához vezethet. „A következő láncszem" című cikkében Rákosi elvtárs komoly figyelmeztetést intézett hozzánk: „Pártunk eddigi fölényét, sikereit és tekintélyét elsősorban annak köszönhette, hogy működését a kommunista elmélet fűtötte és irányította. Ha nem tudjuk ezt az elméleti színvonalat emelni, akkor megtorpanunk, fejlődésünk megakad, komoly hibákat fogunk elkövetni. S mert azt akarjuk, hogy Pártunk továbbra is az élen járjon, hogy az eddiginél fokozottabban szolgálja a magyar nép boldogulásának, felemelkedésének ügyét, elméletünket, ezt a biztos iránytűt fejlesztenünk kell." (52. l.) Ezért kellett a párt munkájában előtérbe helyezni az oktatást. Különös gondot fordított a párt a pártmunkások nevelésére és fegyelmezésére, azokra, akik önfeláldozó módon a pártmunka zömét végzik.

Rákosi elvtárs külön figyelmeztet a gazdasági téren dolgozó kommunisták marxista-leninista műveltségének jelentőségére. Enélkül a kommunista gazdasági vezető csak tapogatózik, elmerül a részletmunkában, elveszíti tájékozóképességét. Nem látja meg a nagy gazdasági és politikai összefüggéseket saját munkája és a szocialista építés általános kérdései között. Ezért szükséges — mondja Rákosi elvtárs — hogy a „gazdasági téren működő elvtársaink megkapják a megfelelő marxista elméleti kiképzést is, mert a mi gazdasági munkánk szenved amiatt, hogy gazdasági téren dolgozó elvtársainknak nagyszerű gyakorlati tudását nem támasztja alá a feltétlenül szükséges marxista-leninista tudás". (13. l.) Csakis a széleskörű marxista-leninista műveltség teszi a gazdasági és állami élet különböző területein dolgozó elvtársakat jó kommunistákká és jó vezetőkké, akik példát mutatnak mind kötelességteljesítésben, mind egyéni becsületességben és a nép önzetlen szolgálatában. „Az ilyen helyen működő

elvtársunk politikai és szakmai tudásával erősítse Pártunk befolyását és egyben segítse elő a demokrácia megszilárdítását is." (16. l.)

Rákosi elvtárs óva int attól, hogy a szakképzettséget és a marxista-leninista elméleti tudást egymással szembeállítsák. Szükséges, hogy a kommunista jó szakember is legyen, hogy a szaktudása és a politikai műveltség kiegészítse egymást. „Rendkívül fontos, hogy a kommunista az elmélet mellett feltétlenül jó szakember legyen... De nemcsak jó szakembernek, hanem szorgalmasnak, példaadónak, önfeláldozónak is kell lennie, különben nem lesz elég tekintélye." (33. l.)

Rákosi elvtárs „A Pártról és a pártépítésről" című kötetben megjelent írásaiban több fontos elméleti kérdést is fölvet. Így a Magyar Dolgozók Pártja programmjának tárgyalásakor a népi demokrácia jellegéről szólva, óva int attól, hogy a szocializmusba való viszonylag békés átmenetet bárki is úgy tekintse, „mint valami sima, zökkenőmentes fejlődést". A kizsákmányoló osztályok — hangsúlyozza Rákosi elvtárs — soha semilyen körülmények között a szocializmusba belenőni nem fognak és utolsó lehelletükig elkeseredett harcot vívnak a szocializmus erői ellen. Ebben a harcban a reakciót támogatja a régihez való ragaszkodás, a falu elmaradottsága, az egyházi reakció és végül, de nem utolsó sorban a nemzetközi imperializmus. A Magyar Dolgozók Pártja egy pillanatra sem téveszthet szem elől ezeket a tényezőket.

Rákosi elvtárs állást foglal az ideológiai elhajlásokkal szemben megnyilvánuló liberalizmus ellen. „Nem tudtunk még eredményesen harcolni az irodalom, színház, képzőművészet, zene terén megnyilvánuló burzsoa „nyugati" befolyással szemben. Pedig a reakció, amilyen mértékben kiszorul a hatalomból, úgy igyekszik befolyását a dolgozó tömegek gondolkozására az irodalmon, a vallási miszticizmuson... át biztosítani." (86. l.) Rákosi elvtárs tehát erélyesen követeli a kapitalista ideológiai maradványok elleni harcot. Különösen felhívja a figyelmet a nacionalista maradványok kiküszöbölésére és a proletárnemzetköziség szellemének erősítésére.

Rákosi elvtárs irányította a párt figyelmét a *termelési kérdések* nagy fontosságára. „A kommunista jó munkájának próbaköve a termelés eredménye... a jól végzett politikai munkát az emelkedő termelés számai ellenőrzik." A pártszervezeteknek és az egyes kommunistáknak érteniök kell ahhoz, hogy politikai tennivalóikat mindenütt szervesen össze tudják kapcsolni a gazdasági feladatok megoldásával. Pártunk felelős népi demokráciánk életének minden területéért, nem utolsó sorban gazdasági területéért is.

„Mindenért, ami ebben az országban politikai, gazdasági, kulturális téren történik — mondja Rákosi elvtárs — mi vagyunk a felelősek. Minél jobban átérezzük ezt a felelősséget, minél jobban áthatja ez a felelősségérzet mindennapi munkánkat, annál jobban tudjuk elvégezni a reánkháruló feladatokat, annál inkább meggyorsul a szocializmus építése, dolgozó népünk felvirágzása." (106. l.) Ez a felelősségérzet kiszélesítette, elmélyítette a kommunisták munkáját. A kommunista munkát „közelebb vitte a gyárak esztergapadjaihoz és a szövetkezetek földjeihez". (U. ott.)

A jó kommunistánál a magasfokú politikai öntudat együttjár a termelésben elért kiváló eredményekkel. A jó kommunista példát mutat a tervek és a termelési normák teljesítésére és túlteljesítésére, előljár a szocialista munkaversenyben, a munkafegyelem megszilárdításában, minden téren harcol a takarékosságért, éberen figyel a nép ellenségeinek, a reakciónak, az imperializmus ügynökeinek, köztük a jobboldali szociáldemokratáknak minden próbálkozására. Ő maga is harcol ezek ellen és harcba viszi a vele együtt dol-

gozó pártonkívülieket. „Érezze magát minden kommunista vezető felelősnek azért a gazdasági területért, amelyet rábíztak és gondoskodjon róla, hogy ezen a területen a legjobb eredményeket érje el" — mondja Rákosi elvtárs. (128. l.)

A magyar nép a demokráciáért és szocializmusért folyó harcát nem elszigetelten, hanem a világ minden dolgozójával vállvetve vívja és eredményeinket azoknak a nagy győzelmeknek köszönhetjük, amelyeket a világ dolgozói a nagy világharc különböző frontjain elértek. „Ne szűnjünk meg hangsúlyozni — mondja Rákosi elvtárs — hogy saját erőfeszítéseink mellett sikereink és eredményeink kiindulópontja és alapja a hatalmas Szovjetunió felszabadító szerepe és állandó támogatása, hogy jövőnk és további virágzásunk biztosítéka a proletár internacionalizmus, az a szocializmust építő demokratikus front, amely a nyugati imperialistákkal szemben megvéd bennünket." (130. l.)

Ezért hív fel Rákosi elvtárs arra, hogy erősítsük a magyar dolgozókban a proletárnemzetköziség szellemét és szálljunk szembe a magyar sovinizmus és nacionalizmus minden megnyilvánulásával, fokozottabban tanulmányozzuk a Szovjetunió és a népi demokráciák tapasztalatait és eredményeit.

Ezért fokoznunk kell a békéért való harcot és jó politikai és gazdasági munkánkkal kell erősítenünk a békefront magyarországi szakaszát.

A vesztőket érző imperialisták eszeveszett háborús uszítása fokozott követelményeket állít a Párt tagjai és a népi demokrácia minden híve elé. „Több fegyelemre, példamutatásra, áldozatkészségre, bátor kiállásra, éberségre és elszántságra van szükség... hogy hazánk az imperialisták és magyar csatlósaik minden aknamunkája ellenére, szilárdan haladhasson tovább a 800 milliós béketábor hű tagjaként az eddigi úton, a szocializmus építésének útján, újabb sikerek, újabb győzelmek felé." (157. l.) Ezekkel a harcrahívó szavakkal fejeződik be és mutatja meg a jövőbe vezető utat Rákosi Mátyás elvtársnak „A Pártról és pártépítésről" szóló legújabb könyve.

Új könyvek

Gottwald: Válogatott beszédek és cikkek. 449 lap. Szikra.

Dzerzsinszkij: Válogatott cikkek és beszédek. 390 lap. Szikra.

B. Sz. Balaksin: Szerszámgépek gyártási eljárásai. 592 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

Gazda: Új anyagok az ember szolgálatában. 88 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

Herceg: Pillantás a végtelenbe. 59 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

Jefimov. Tartós békéért. Művelt Nép Könyvkiadó.

Ragyiscsev: Utazás Pétervárról Moszkvába. 249 lap. Művelt Nép Könyvkiadó.

A. Birman: Harc a szocialista vállalatok jövedelmezőségének további fokozásáért. 117 lap. Népszava.

V. I. Letyikov: Az iparvállalat mérlege. 67 lap. Népszava.

M. Rozsnyeva—L. Kononyenko: Anyagtakarékosság a textiliparban. 85 lap.

Gyorskovácsolás és sajtolás. 104 lap. Népszava.

Korszerű fémmegmunkálási eljárások. 67 lap. Népszava.

Bebcsuk: Számvitel, kalkuláció és üzemi beszámolók. 205 lap. Pénzügyminisztériumi Könyv- és Lapkiadó Vállalat.

Kozlov: A pénz és pénzforgalom elmélete. 280 lap. Pénzügyminisztériumi Könyv- és Lapkiadó Vállalat.

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

Пятый год издания, № 3. март—апрель 1951 г.

Письмо Второго Съезда Венгерской партии трудящихся товарищу СТАЛИНУ

Дорогой товарищ Сталин!

II-й Съезд Венгерской партии трудящихся от имени всех венгерских коммунистов, всего трудящегося народа Венгрии с горячей любовью приветствует Вас, вождя борющегося за мир человечества, великого учителя международного рабочего класса, коммунистических партий, истинного друга венгерского народа.

Во время заседаний нашего Съезда наши мысли вновь и вновь обращались к Вам, к великому советскому народу. Не только мы, венгерские коммунисты, но и весь наш трудящийся народ от мала до велика знает и никогда не забудет о том, что без жертв, принесенных Советской Армией, без примера и братской помощи советского народа, без Ваших указаний наш народ никогда не мог бы вступить на путь свободы и расцвета, защитить свою национальную независимость, начать строительство социализма в нашей стране. Венгерский народ на собственном опыте, на успехах своего труда и борьбы научился тому, что он служит самому себе, следуя примеру народов Советского Союза, до последнего дыхания оставаясь верным делу советско-венгерской дружбы, поступая в духе Вашего бессмертного учения.

II Съезд нашей Партии также старался следовать Вашему учению.

Мы закончили восстановление нашего народного хозяйства, начали и успешно осуществляем социалистическую индустриализацию страны. Опираясь на замечательную инициативу, таланты, усердие, творческую силу венгерских трудящихся и на раскрывающиеся все в большей степени внутренние резервы, II Съезд нашей партии решил поставить перед венгерским народом задачи, далеко превосходящие первоначальные предначертания пятилетнего плана. Мы хотим увеличить и увеличим к 1954 году объем продукции фабрично-заводской промышленности не на 86%, а на 200%. Мы хотим увеличить и увеличим к 1954 году объем продукции тяжелой промышленности не на 104%, а на 280%. За пять лет мы хотим поднять и поднимем жизненный уровень нашего народа не на 35%, а на 50%.

II Съезд нашей Партии решил, что мы должны еще более напрячь силы для ликвидации отсталости нашего сельского хозяйства. Ни на минуту не забывая о дальнейшем укреплении союза между рабочим клас-

сом и трудовым крестьянством, о необходимости терпеливого убеждения трудового кресьянства, мы хотим в большой мере развить постоянно растущее движение производственных кооперативов на селе. Наша цель: добровольное объединение раздробленных крестьянских хозяйств, постепенная социалистическая реконструкция сельского хозяйства для того, чтобы создать единую, социалистическую основу нашего народного хозяйства и ликвидировать в нашей стране эксплоатацию человека человеком.

II Съезд нашей Партии решил, что мы будем укреплять наше государство, Венгерскую Народную республику: мы в еще большей мере вовлечем массы трудящихся в управление государственными делами, смелым применением критики и самокритики мы еще более укрепим демократию трудящегося народа. Мы хотим быть сильными, так как мы хорошо запомнили Ваши слова о том, что слабых бьют.

II Съезд нашей Партии, следуя вашему учению, постановил, что мы будем укреплять руководящую силу нашего государства, Венгерскую партию трудящихся, что мы еще более усилим спайку наших партийных организаций с массами трудящихся, искореним настроения самодовольства в своих рядах, усилим коммунистическую бдительность, боевой дух.

II Съезд нашей Партии постановил, что мы должны умножить наши усилия, направленные на защиту мира. Провоцирующие новую мировую войну, агрессивные американские империалисты угрожают и нашему миру и свободе, они купили банду Тито, бряцающую оружием на наших южных границах, воскрешают исконного врага венгерского народа, немецкий милитаризм.

Вы учите тому, что мир будет сохранен, если народы возьмут дело сохранения мира в свои руки и будут отстаивать его до конца. Обещаем Вам, товарищ Сталин, что венгерский народ возьмет в свои руки дело мира и до конца будет его отстаивать. Мы укрепим в нашем народе дух солидарности с борющимися за мир народами, со знаменосцем мира — Советским Союзом. Мы будем везде, где нужно бороться за великое дело мира.

Дорогой товарищ Сталин!

Мы уверены, что работа Венгерской партии трудящихся не была безрезультатной, но мы знаем и то, что перед нами стоят еще большие и трудные задачи. Мы просим Вас помогать нашей Партии, народу, стране в стоящей перед нами работе так же, как Вы помогали нам до сих пор. Наши планы в одинаковой мере опираются на дальнейшую помощь советского народа и на труд, единство и самоотверженность венгерского рабочего класса, трудового крестьянства и верной народу интеллигенции. Обещаем Вам, товарищ Сталин, что мы будем достойны Вашего доверия, помощи братского советского народа. Обещаем, что мы до последнего дыхания будем верны марксизму-ленинизму, знамя которого Вы высоко держите! Обещаем, что наша Партия под уверенным руководством Вашего лучшего венгерского ученика товарища Матиаса Ракоши будет итти по следам Коммунистической Партии Советского Союза и бороться за мир, прогресс и окончательную победу дела социализма!

II Съезд Венгерской партии трудящихся

РЕЗОЛЮЦИЯ

по 1 и 2 пункту повестки дня Второго Съезда Венгерской партии трудящихся

Съезд констатирует, что Центральный Комитет за период, прошедший со времени Объединительного Съезда, правильно оценил международное положение, при котором Партия боролась за создание условий строительства социализма и за его успешное осуществление.

Американские империалисты, стремящиеся к мировому господству, на дальнем востоке начали агрессивную войну против корейского народа, захватили остров Тайван, принадлежащий к территории Китайской Народной Республики и стремятся превратить эту войну в мировую. При помощи своих сателлитов они используют ООН, как средство подготовки агрессивной войны и для маскировки своих агрессивных планов. По приказу агрессивных американских империалистов ООН лицемерным и постыдным образом объявила агрессором Китайскую Народную Республику, добровольцы которой оказывают братскую помощь корейскому народу, героически борющемуся за свою независимость. В интересах подготовки агрессии империалисты бешенно вооружаются и, нарушая международное соглашение, вступили на путь воссоздания немецкого и японского милитаризма. Они приняли к себе на службу фашистскую банду Тито, используют и поддерживают ее провокационную политику, направленную против лагеря мира, а также кровавый террор над югославским трудящимся народом.

Американские империалисты и их сателлиты в интересах подготовки войны усиливают угнетение и объединяются с самыми реакционными, самыми антинародными силами.

На пути темных империалистических сил, готовящихся развязать новую мировую войну, как огромный барьер стоит лагерь мира, во главе с победоносно строящим коммунизм великим Советским Союзом. Советский Союз непоколебимо продолжает свою политику мира, направленную на разоружение, запрещение атомного оружия, заключение международного мирного соглашения. Победа великого китайского народа над империалистическими колонизаторами и их китайскими прислужниками решающим образом изменила международное соотношение сил в пользу лагеря мира и придала огромный размах и смелость освободительной борьбе колониальных народов.

Страны народной демократии, строящие социализм, укрепились политически и экономически. Создалась и укрепляется Германская Демократическая Республика, борящаяся за мир, за единство немецкого народа.

Мощное всемирное движение за мир разоблачает поджигателей войны, мешает их планам. Это движение за мир, во главе с рабочим классом, ведет в атаку за дело мира десятки и сотни миллионов простых людей и в империалистических странах.

„Мир будет сохранен и упрочен, если народы возьмут дело сохранения мира в

свои руки и будут отстаивать его до конца. Война может стать неизбежной, если поджигателям войны удастся опутать ложью народные массы, обмануть их и вовлечь их в новую мировую войну."

Съезд констатирует, что политика Центрального Комитета, которая поставила венгерский народ в ряды лагеря борющегося за дело мира, была правильной. Съезд заверяет в своей полной солидарности героический корейский и китайский народы, корейскую и китайскую братские партии в их героической оборонительной борьбе против агрессоров. Съезд одобряет, что Правительство Венгерской Народной Республики, согласно соглашению о дружбе и взаимной помощи, заключенными с Советским Союзом и со странами народной демократии, выступило против возрождения особо опасного немецкого империализма, против вооружения Западной Германии.

II.

Съезд констатирует, что политика Центрального Комитета, направленная на восстановление венгерского народного хозяйства и начало социалистического строительства, была правильной.

Выполнением трехлетнего плана за два года и пять месяцев, к концу 1949 года, закончился период восстановления. С осуществлением пятилетнего плана началась реконструкция нашего народного хозяйства. За первый год пятилетки, благодаря раскрытию скрытых резервов нашего народного хозяйства, развертыванию социалистического трудового соревнования, рационализаторского и стахановского движения, самоотверженному труду трудящегося народа, помощи Советского Союза, нам удалось выполнить значительно больше, чем было предусмотрено первоначально пятилетним планом на 1950 год. За один год выпуск продукции нашей фабрично-заводской промышленности возрос на 35,1% вместо 21,4%. Сумма капиталовложений, вместо намеченных первоначально 7,6 миллиардов форинтов, составила 10,2 миллиарда форинтов. Национальный доход возрос на 20% вместо предусмотренных 12,4%. Производительность труда возросла на 20% вместо 10%, хотя серьезным недостатком является то, что рост фонда заработной платы превышает рост выпуска продукции. Серьезным недостатком далее является и то, что из-за перевыполнения плана, производство чугуна, стали, угля и электроэнергии отстает от растущей потребности.

Развитие сельского хозяйства отстает от развития промышленности. Эта непропорциональность препятствует развитию нашего народного хозяйства и является одной из важных причин наших затруднений в области продовольствия и сырья, используемых врагом.

Дальнейшее успешное проведение и ускорение индустриализации страны, выполнение пятилетнего плана требует ликвидации этой непропорциональности между развитием промышленности и сельского хозяйства, значительного повышения сельскохозяйственного товарного производства, постепенного перехода к крупному сельскохозяйственному производству.

Объективные предпосылки такого перехода уже имеются:

а) вся фабрично-заводская промышленность находится в руках народно-демократического государства и все в большей мере может снабжать сельское хозяйство машинами, оборудованием, искусственным удобрением, необходимым для ведения крупного хозяйства,

б) народно-демократическое государство создало и все более расширяет сеть государственных машинно-тракторных станций, центров механизации сельского хозяйства,

в) государственные хозяйства, несмотря на то, что они организационно еще слабы, как образцовые хозяйства могут оказать и окажут серьезную помощь крестьянству в отношении применения научных методов производства в сельском хозяйстве,

г) началось и достигло серьезных успехов движение сельскохозяйственных производственных кооперативов. Десять процентов пахотной земли (приблизительно 1 миллион кат. хольдов) находятся в руках 145.000 крестьянских семей, объединившихся в производственные кооперативы. В отдельных

районах большинство крестьян и даже все трудящееся крестьянство целых сел и сельскохозяйственных городов вступили на путь объединения в производственные кооперативы. За бедняками в сторону производственных кооперативов начинает поворачиваться и самая сознательная часть середняков.

Но и эти объективные предпосылки сами по себе недостаточны для перехода к крупному сельскохозяйственному производству, для этого необходима упорная, терпеливая работа по убеждению трудящегося крестьянства.

III.

Съезд констатирует, что политика Центрального Комитета, направленная на укрепление союза рабочего класса и трудящегося крестьянства и на укрепление руководящей роли рабочего класса в рамках этого союза, была правильной и успешной. Большинство интеллигенции также повернулось в сторону народной демократии. Укрепилось единство трудящегося народа. На широких основах был создан Народный Фронт Венгерской Независимости, который был поддержан подавляющим большинством нашего трудящегося народа во время парламентских выборов 15 мая 1949 года и во время выборов в местные советы 22 октября 1950 года. В результате этой политики удалось во все большей степени изолировать классового врага.

Успехи социалистического строительства, все более глубокое понимание венгерским трудящимся народом того, что страна, государство принадлежит ему, расцвет культуры, защита венгерской независимости против подрывной деятельности империалистов, движение мира, охраняющее созидательный труд нашего народа — на этой почве родился и расцвел новый венгерский патриотизм, который вдохновляет наших трудящихся на строительство страны, на защиту независимости нашей свободной родины и во все большей мере становится одной из главных движущих сил всего нашего развития.

Строительство социализма, все большее вытеснение эксплоататоров обостряло и далее будет обострять классовую борьбу: сопротивление кулачества, саботаж притаившихся еще в государственном аппарате реакционных элементов, подрывная работа клерикальной реакции, разлагающая деятельность спекулянтов.

Государственная власть рабочего класса в союзе с трудящимся крестьянством, опираясь на широкое народное единство, под руководством Венгерской партии трудящихся успешно борется с вероломной, вредительской работой врага. Выражением укрепления народно-демократической государственной власти было принятие Конституции народной республики. Вовлечение новых десятков тысяч рабочих и крестьян в государственный аппарат, избрание сельских, уездных, городских и комитатских советов, что было огромным шагом вперед на пути демократизации народно-государственной власти. Таким образом государство нашей народной демократии все более способно выполнить свои основные функции: руководство хозяйственно-культурной строительной работой, ликвидацией классового врага, организацией обороны страны.

IV.

Съезд констатирует, что создание единой рабочей партии было правильным шагом, что бывшие социал-демократические рабочие и партработники — несмотря на предательство отдельных социал-демократических руководителей — сплотились с коммунистами на основе марксизма-ленинизма. Возрос авторитет Венгерской партии трудящихся, трудящийся народ признает ее руководящую роль, в результате ее правильной и успешной политики. Со времени Объединительного Съезда партия организационно укрепилась, ее идеологический уровень повысился, парторганизации в промышленности в центр своей работы поставили задачи производства.

Чистка членов партии, несмотря на то, что не избежала серьезных ошибок, в сущности была успешной: партия очистила свои ряды от значительной части случайных карьеристских классово-чуждых и враждебных элементов и, благодаря этому, стала

более прочной, единой, социальный состав членов партии улучшился. Развилась внутрипартийная демократия, во время перевыборов руководства парторганизаций выявились и были избраны в руководство тысячи свежих сил, более смелое применение критики и самокритики оживило партийную жизнь и улучшило связь между партией и массами. Партия нанесла удар империалистам, разоблачив и провалив их планы захватить руководство нашей партией и свергнуть народную демократию при помощи предательской клики Тито и шпионской банды Райка.

Но съезд, как на серьезный недостаток указывает на то, что партия в деревне не укрепилась в соответствии с возросшими задачами, даже в некоторых местах ослабла;

что после чистки партии проявился бюрократический и сектантский дух в отношении приема в партию новых сил, выделившихся в работе по социалистическому строительству;

что опыт разоблачения империалистической агентуры, пробравшейся в партию, не использовался в достаточной степени, что бдительность часто формальна;

что в партии все еще часты случаи зажима критики, нарушения внутрипартийной демократии и бюрократического безразличного отношения к законной и конструктивной критике.

V.

Съезд констатирует, что решающей стратегической задачей, стоящей перед партией и страной является ликвидация двойственного характера нашего народного хозяйства и создание единой социалистической основы народного хозяйства, путем социалистического преобразования деревни. В соответствии с этим перед партией стоят следующие главные задачи:

1. Путем повышения заданий пятилетнего плана надо ускорить индустриализацию таким образом, чтобы выпуск продукции фабрично-заводской промышленности к 1954 году по сравнению с 1949 годом возрос по крайней мере на 200%, вместо предусмотренных первоначально 86,4%. В рамках этого выпуск продукции тяжелой промышленности должен возрасти по крайней мере на 280%, вместо 104,3% предусмотренных первоначально. Выпуск продукции легкой промышленности должен возрасти по крайней мере на 145%, вместо 72,9%.

Сумма капиталовложений нашего народного хозяйства, вместо предусмотренных первоначально 50,9 миллиардов форинтов, должна составить по крайней мере 80 миллиардов форинтов. В рамках этой суммы капиталовложения фабрично-заводской промышленности должны составить по крайней мере 40 миллиардов форинтов, вместо 21,3 миллиардов. В тяжелую промышленность надо инвестировать по крайней мере 37 миллиардов форинтов, вместо первоначально предусмотренных 18,3 миллиарда форинтов.

Национальный доход к 1954 году по сравнению с 1949 годом должен повыситься по крайней мере на 120%, вместо намеченных первоначально 63%.

За пять лет производительность труда должна возрасти по крайней мере на 90%, предусмотренных первоначально.

Жизненный уровень трудящегося народа за пять лет должен вырасти по крайней мере на 50%, вместо 35%, предусмотренных первоначально.

Для промышленности за пять лет необходимо обеспечить 650.000 новых рабочих и служащих, вместо первоначально запланированных 480.000 новых рабочих и служащих, в первую очередь путем организованного набора рабочей силы. Для обеспечения промышленности необходимыми техническими руководителями за пять лет надо будет обучить 11.000 инженеров и 17.000 техников.

2. В течение пятилетки необходимо предпринять серьезные шаги в деле ликвидации отставания сельского хозяйства. К 1954 году наше сельскохозяйственное производство должно возрасти по крайней мере на 50% по сравнению с 1949 годом, чтобы мы могли полностью обеспечить наше общественное снабжение, повышение жизненного уровня народа. Чтобы достигнуть этого необходимо развивать и поддерживать также и хозяйства крестьян-одиночек. Но главным путем перехода к современному, механизи-

рованному сельскому хозяйству является объединение в производственные кооперативы раздробленных, единичных крестьянских хозяйств. Это соответствует интересам всего трудящегося крестьянства, так как при системе единоличных крестьянских хозяйств — хозяйственного обогащения и зажиточности может достигнуть лишь узкий слой, в то время как кооператый путь обеспечивает зажиточность и культурный подъем для всего трудящегося крестьянства. При вступлении трудящихся крестьян в производственные кооперативы самым строгим образом надо придерживаться принципа добровольности.

Надо различными средствами облегчить трудящимся крестьянам, среди них середнякам, объединение в производственные кооперативы, так наряду с самыми развитыми производственными кооперативами третьего типа, необходимо сделать возможным создание кооперативов I-го и II-го типа, обеспечить выплату земельной ренты за внесенную землю, возмещение за один год стоимости внесенного скота, согласно законным предписаниям, строго выполнять распоряжение закона о приусадебном хозяйстве и оставшемся в личной собственности скота. Для дальнейшего развития производственных кооперативов непременно необходима дальнейшая изоляция кулака, последовательная борьба против сельских эксплоататоров не только государственными средствами, но и при активном участии самих трудящихся крестьян. Для широкого развития производственных кооперативов, необходимо чтобы рабочий класс оказывал многостороннюю помощь трудящемуся крестьянству.

3. В качестве одного из решающих условий выполнения повышенного пятилетнего плана, а также социалистического преобразования сельского хозяйства, необходимо поддерживать дальнейшее расширение культурной революции, повышать специальные знания и общую культуру всего трудящегося народа путем огромного развития школ, науки и искусства, книжного издательства и печати, библиотеки, клубов, кинотеатров, радио и т. д.

4. Надо далее укреплять народно-демократическую государственную власть. Надо укрепить молодые и еще не опытные сельские, уездные, городские и комитатские советы, надо улучшить их работу, преодолеть в них враждебные влияния, чтобы местные органы государственного управления соответствовали своей роли, выполняли ложащиеся на них задачи, руководили на месте сельскохозяйственным производством и выполняли другие входящие в сферу их деятельности хозяйственные функции, содействовали развитию сельского хозяйства, в том числе социалистического сектора, культурному подъему народа и обеспечению как можно более широкого участия трудящихся масс в ведении общественных дел.

Для дальнейшего улучшения работы государственного аппарата надо последовательно продолжать демократизацию административного управления, всех государственных органов, борьбу против бюрократизма, развитие критики и контроля со стороны масс. Необходимо укреплять государственные органы, назначением которых является разоблачение классового врага и борьба с ним.

Во всех государственных органах, от самых высших до низших, должна осуществляться руководящая роль партии, так чтобы это не наносило ущерба самостоятельной работе и ответственности государственных органов.

5. Надо усилить борьбу за мир, надо превратить наше движение за мир в общенародное движение, в котором участвует каждый честный гражданин нашей родины. Надо неустанно разоблачать лживые вымыслы империалистов, которые под маской „демократии" и „мира" ведут и подготовляют реакционную агрессивную войну. Надо, чтобы весь трудящийся народ понял, что защита мира нераздельна от стойкости в производственном труде, от выполнения гражданских обязанностей, от народно-демократической дисциплины. Весь наш народ надо воспитывать в духе большей самоотверженности, смелого преодоления трудностей, в духе любви к родине, солидарности с трудящимися массами всего мира, в духе любви и привязанности к нашему примеру Советскому Союзу, идущему во главе человече-

ского прогресса. Наш народ, и в первую очередь молодежь, должны быть исполнены решимости защищать, если надо то и с оружием в руках, нашу родину от агрессоров-империалистов.

6. Надо укрепить наши парторганизации и надо улучшить нашу партийную работу во всех областях, но в первую очередь и коренным образом в деревне. Необходима сильная сельская парторганизация, сильное сельское партийное руководство, единый сельский партком, сильный, хорошо работающий уездный комитет партии, чтобы мы смогли выполнить большую задачу социалистического преобразования сельского хозяйства. От коммунистов, работающих в деревне, партия ждет того, чтобы они не следили с безразличием за кооперативным движением, а поддерживали его. Всей партии надо оказать помощь в деле укрепления сельских парторганизаций и уездных комитетов партии, это является одной из самых важных задач комитатских комитетов партии.

Надо обеспечить дальнейший здоровый рост партии, дальнейшее улучшение социального состава, безусловное осуществление внутрипартийной демократии, применение конструктивной критики и самокритики, дальнейшее повышение идеологического уровня партии.

Надо вести последовательную борьбу с любыми проявлениями бюрократизма в партии и, опираясь на полезный опыт последних месяцев, надо создать вокруг парторганизаций широкий беспартийный актив (комитеты мира, беспартийные агитаторы и т. д.), надо содействовать инициативе беспартийных масс, делать выводы из их критики и предложений. Поэтому необходимо еще больше, чем до сих пор обращать внимание на работу массовых организаций, в первую очередь на то, чтобы укрепилась связь между партией и СТМ, чтобы организации помогали и направляли работу Союза Трудящейся Молодежи, являющегося самым непосредственным резервом нашей партии.

Стоящие перед нами большие задачи, обострение классовой борьбы, напряженность международного положения требует ликвидации халатности и либерализма в рядах нашей партии, повышения бдительности, введения коммунистической железной дисциплины, выполнения по коммунистически своих обязанностей, коммунистического примерного поведения и самоотверженности.

Съезд утверждает отчет Центрального Комитета, его политическую и практическую работу за период прошедший со времени Объединительного Съезда.

★

Нет такой области нашего народного хозяйства и, можно сказать, всей социалистической жизни, которая не получала бы постоянно неоценимой помощи со стороны Советского Союза.

Одним из решающих факторов, определивших эти достижения венгерской народной демократии, явилась эта дружеская помощь, за которую мы вечно благодарны Советскому Союзу и лично товарищу Сталину, по непосредственной инициативе которого она оказывалась.

Надо отметить, что подобные отношения начинают складываться у нас и с дружественными нам странами народной демократии. Обмен опытом со странами народной демократии важен и потому, что условия развития в этих странах в общем и целом подобны нашим условиям, поэтому их полезный опыт легко перенести на нашу почву.

Когда мы говорим о достижениях венгерской народной демократии, я должен *с самой большой признательностью отметить вклад венгерского рабочего класса, который по праву заслужил благодарность всего венгерского трудового народа.*

Из доклада т. М. Ракоши на II съезде Венгерской партии трудящихся 25 февраля 1951 г.

Металлургические предприятия г. Озда завоевали знамя, учрежденное в честь Второго Съезда Венгерской партии трудящихся

В нашей стране по инициативе трудящихся тракторного завода „Хофхер" развернулось социалистическое соревнование в честь II-го съезда ВПТ. Трудящиеся нашей страны — трудящиеся предприятий, металлисты, шахтеры, текстильщики, строители и трудящиеся всех отраслей промышленности, техническая интеллигенция и значительная часть трудящихся сельского хозяйства с невиданным энтузиазмом и в большом количестве приняли участие в предсъездовском соревновании. В итоге соревнования были порождены новые производственные победы — трудящиеся страны дали стране сверх плана еще больше стали, угля, чугуна, станков текстиля и прочей продукции, на укрепление независимости нашей Родины, на увеличение материального благосостояния и культурного подъема нашего народа, на защиту мира.

В социалистическом соревновании в честь съезда на первое место вышли трудящиеся *Металлургического комбината г. Озда.*

Трудящиеся металлургического комбината г. Озда в ходе соревнования в честь съезда ВПТ выплавили и произвели сверхплановой продукции — стали, чугуна и прокатных изделий, стоимость которых составляет 23,581.000 форинтов. Исключительных результатов они добились и в области экономии материалов и сырья. Трудящиеся доменного цеха сэкономили 3.402 тонны кокса. Какое большое значение для народного хозяйства имеет эта экономия — об этом может свидетельствовать тот факт, что на сэкономленном коксе доменная печь № 1 может работать в течение 12 суток. Производственный брак по сравнению со средними показателями второго полугодия 1950 года был снижен на одну треть.

В Оздском металлургическом комбинате более 80% всех трудящихся, более 90% молодежи и большая часть технического персонала приняла участие в социалистическом соревновании. Значительная часть трудящихся выполнила и перевыполнила свои индивидуальные обязательства досрочно. Партийная организация комбината возглавила и направила творческую инициативу масс и правильно сумела увязать соревнование в честь съезда с вопросами партийного строительства. Из числа отличившихся в соревновании в честь второго съезда партии 80 товарищей были приняты в члены, а 140 в кандидаты партии. Руководство комбинатом обеспечило условия к успешному проведению соревнования в честь II-го съезда ВПТ.

На основании всего этого Центральный Комитет Партии вынес решение о передаче знамени, учрежденного в честь II-го съезда ВПТ, трудящимся *металлургического комбината г. Озда.*

Центральный Комитет констатирует, что в ходе социалистического соревнования в честь съезда, а в особенности в течение недельника, предшествующего открытию съезда, многие предприятия страны добились таких-же выдающихся результатов в производстве, как Оздский металлургический комбинат. Особенно хороших результатов добились трудящиеся комбината имени Матиаса Ракоши. Успехи, достигнутые трудящимися комбината имени Матиаса Ракоши, настолько приблизились к результатам, достигнутым трудящимися металлургического комбината г. Озда, что Центральный Комитет Партии счел необходимым учредить *второе знамя* в честь II-го съезда ВПТ и передать его трудящимся металлургического комбината имени Матиаса Ракоши, занявшим второе место в соревновании.

Самоотверженно работали во время соревнования в честь съезда и наши шахтеры. Самых выдающихся результатов среди наших угольных шахт добились трудящиеся шахты имени Петефи, которые дали нашему народному хозяйству сверх плана свыше 10.000 тонн угля.

Центральный Комитет Партии выносит

благодарность трудящимся шахты имени Петефи, электроламнового завода „Эдешюлт Иззо", завода металлических изделий и металлорежущих станков, тракторного завода „Хофхер", электротехнического завода „Ганц", угольных шахт в Дудари, строительства электростанции в Инота, строительства металлургического комбината в Дунапентеле, химического комбината „Хунгария", текстильной фабрики в Кишпеште, Тиссайской обувной фабрики, центральной скотобойни и трудящимся железнодорожной станции Ференцварош, за отличные результаты, достигнутые этими предприятиями в соревновании в честь II-го съезда ВПТ.

В соревновании в честь съезда включились и трудящиеся товариществ по совместной обработке земли, государственных хозяйств и МТС. В соревновании трудящихся сельского хозяйства страны в честь II-го съезда ВПТ первое место заняли товарищества по совместной обработке земли в Туркеве, которые идут впереди в развитии кооперативного движения во внутреннем организационном укреплении товариществ, в подготовке к весенне-посевной кампании и в сельском строительстве.

В ходе соревнования в честь II-го съезда трудящиеся нашей страны снова доказали свою преданность Партии, делу народа. Теперь перед нами встают новые, еще большие задачи. Еще более необходимо, закрепив производственные результаты, достигнутые в ходе соревнования в честь II-го съезда ВПТ, добиться новых успехов на фронте производства. Уже теперь многие предприятия, шахты, а также трудящиеся сельского хозяйства взяли на себя обязательства отпраздновать шестую годовщину освобождения нашей Родины — 4-ое апреля — и праздник трудящихся всего мира — Первое Мая — увеличением производства и производительности труда, снижением брака и себестоимости выпускаемой продукции, усилением мероприятий по режиму экономии. Центральный Комитет Венгерской партии трудящихся одобряет и поддерживает эту новую инициативу со стороны трудящихся страны. Центральный Комитет Венгерской партии трудящихся желает дальнейших успехов трудящимся предприятий, принявшим участие в соревновании и всему нашему народу!

Вперед, с новыми успехами в труде, за выполнение пятилетнего плана!

Борьба венгерских шахтеров за увеличение добычи угля

В последующие за соревнованием в честь II-го съезда ВПТ дни, в первых числах марта, в угольной промышленности нашей страны, на отдельных шахтах наблюдалось снижение темпов добычи угля. Наши шахтеры, реализуя взятые ими на себя обязательства в честь шестой годовщины освобождения нашей страны — к 4-му апреля и к 1-му мая, с новым подъемом борются за досрочное выполнение 2-го года пятилетнего плана нашего народного хозяйства, взятием на себя новых обязательств — ликвидировать отставание в добыче. Они борются за то, чтобы превзойти результаты, достигнутые в честь съезда нашей Партии, взятием на себя новых обязательств за усиленную экономию материалов, за введение передовых советских методов добычи, за большее количество угля.

КИШТЕРЕНЬСКАЯ ШАХТА

Трудящиеся шахты Чипкеш угольного района Киштерень, выполнившие программу добычи угля в январе и феврале на 124,47%, к 4-му апреля взяли на себя новые социалистические обязательства. Они обязались до

4-го апреля сверх увеличенного планового задания выдать на-гора тысячу тонн угля.

Кроме того они обязались снизить число прогулов по неуважительным причинам по сравнению с февралем на 60%, снизить на полтора процента содержание сланца в угле, снизить на 5% потребление взрывчатки и крепежного леса. На всех шахтах района трудящиеся обязались ввести систему приемки и передачи смены на 100%. У одной из бригад будет введен советский метод цикличной добычи.

С целью лучшего обеспечения успеха в социалистическое соревнование будет вовлечено на 30% больше работающих на поверхности трудящихся, чем в настоящее время. ИТР шахты Чипкеш обязались обеспечить технические условия для соревнования. „Призываем работников остальных шахт, — пишут трудящиеся шахты Чипкеш, — чтобы они, как один человек присоединились к ведомой нами борьбе за выполнение видоизмененного и увеличенного пятилетнего плана."

ОРОСЛАНЬСКАЯ ШАХТА

Шахтеры Ороснань также стараются закрепить и развить успехи, достигнутые в ходе съезда. На XVIII шахте начальник цеха Йожеф Шашхеди и мастер шахты Игнац Силиц организовали цикличную добычу и развертывают этот метод во все более широком объеме, добиваясь таким образом повышения производительности труда.

Подобным образом работают и на шахте № XVI. Как и на прочие шахты, на Оросланьскую шахту в течение пятилетнего плана также ложатся большие задачи. В деле осуществления этих задач шахтерам Ороснань помогут прибывшие из Бреннбергских шахт шахтеры, которые были приняты Оросланьскими шахтерами с большим воодушевлением. Бреннбергские шахтеры освоили в течение нескольких дней новые приемы труда, соответствующие новым условиям и добиваются все более выдающихся успехов. 60-я бригада XVIII-ой шахты, например, обеспечила под руководством своего руководителя Иштвана Варга в среднем 150 процентное выполнение норм.

Трудящиеся Оросланьских шахт выдали на-гора в первые четыре дня марта на 159 вагонов больше угля, чем в соответствующие дни предыдущего месяца. Трудящиеся XVI-ой шахты взяли на себя обязательство в честь 4-го апреля — дня освобождения Венгрии — выполнить свой увеличенный план января к 29-му марта и снизить число выполняющих нормы добычи ниже 100% наполовину.

УГОЛЬНЫЕ ШАХТЫ В ВАРПАЛОТА

Трудящиеся варпалотайских угольных шахт также с большой радостью приняли прибывших к ним из самого старого шахтного района страны — из Бреннберга — шахтеров. Бреннбергские шахтеры освоили здесь в течение нескольких дней новейшие методы добычи лигнита и включились в соревнование шахтеров Варпалота. Шахтеры Йожеф Курц, Йожеф Циммерхауф и Режэ Беккер уже значительно перевыполнили свои плановые задания по предварительному отбою.

Они добились вместо намеченных планом восьми гондол выполнения плана в девять гондол.

Бреннбергские шахтеры обратили внимание работников шахты на недостатки в области техники и своими предложениями содействовали снижению процента пустого прохода.

ШАХТЫ В ЭГЕРЧЕХИ

Трудящиеся шахт Эгерчехи значительно уменьшили простои гондол введением в эксплоатацию резиновой транспортерной ленты.

Улучшению транспортировки угля в значительной степени содействовала самоотверженная работа со стороны транспортного персонала. Беспартийный работник транспорта шахты К. Миклош Йожа, который в ходе соревнования в честь съезда работал с производительностью в 144%, обязался в честь дня освобождения держать в течение всего года свою добычу на этом уровне. В результате соревнования на Эгерчехских шахтах вошла в систему передача и приемка смен.

УГОЛЬНЫЕ РАЗРАБОТКИ МЕСХАРТА

Среди угольных разработок Месхарта победительницей в соревновании в честь съезда партии вышли трудящиеся печской шахты Ференц. Они добились хороших результатов в соревновании благодаря реорганизации спускания в шахты крепежного леса. Благодаря этому мероприятию у каждой бригады в среднем увеличилась добыча угля примерно на 20-30 гондол в сутки.

РУДНИКИ

Среди рудников самые лучшие результаты в ходе соревнования достигли трудящиеся рудника в Речке, которые обязались выдать сверхплановой продукции на сумму в 41.000 форинтов и дали фактически сверх плана продукцию на сумму в 280.000 форинтов. Таких же хороших результатов добились трудящиеся рудника Вашерцбаня, которые перевыполнили свой план на 15 процентов. Трудящиеся этого рудника намерены превзойти достигнутые ими результаты в соревновании в честь съезда.

БОКСИТО—АЛЮМИНИЕВЫЕ РУДНИКИ ГАНТИ

Трудящиеся боксито—алюминиевых рудников Ганти в своей телеграмме, адресованной тов. Ракоши, взяли на себя новые обязательства в честь дня освобождения страны. Они обязались к 4-му апреля сверх плана добыть 2.000 тонн боксита и очистить территорию добычи в 10.000 куб. метров от примесей. В области режима экономии трудящиеся этого рудника обязались провести мероприятия, которые дадут экономию в 20.000 форинтов. В области укрепления трудовой дисциплины они обязались к 4-му апреля прекратить прогулы по неуважительным причинам.

Новые машины займут свои места в боях за пятилетний план

Повсюду, где нам приходится бывать, по всей стране, нам бросаются в глаза строящиеся, новые предприятия, жилые дома, мосты. Там, где вчера была еще пустынная земля, сегодня уже на строительных лесах работают рабочие над сооружением новых зданий. Строительство на площади Молотова в Будапеште является одной из многих сотен строек страны. Перед фасадом строительства скрежечет огромный кран. Он с глухим скрежетом движется по рельсам, уложенным вдоль фасада здания, осторожно спускает огромную вагонетку и ставит ее около бетономешалки. Автоматический подаватель накладывает бетон в вагонетку буквально в течение нескольких минут. Кран снова приходит в движение, скрежеща своим огромным корпусом, повертывается и поднимает двухтонную вагонетку с легкостью пуха на крышу. Кран проделывает эту процедуру в день около 250 раз, поднимая на стройку 250 кубических метров бетона.

Кран выполняет одну такую процедуру в течение 3-х минут, то есть в течение половины времени, которое пришлось бы затратить 40 рабочим на выполнение этой работы.

Над огромым механизмом господствует человек. По единому движению его руки огромная машина проделывает нужные движения, становится послушным орудием. Мужчины и женщины, которых „вытесняет" машина, освобождаются от тяжелого, непосильного труда — они могут выполнять работу, требующую большей квалификации, труд, достойный человека. В этом и заключается одна из целей пятилетнего плана.

Мы создаем новую, социалистическую промышленность. Нам в первую очередь необходимо укрепить базу тяжелой промышленности и машиностроения. Перед нами поставлены большие задачи. Мы уже приступили к осуществлению этих задач. Уже в 1951 плановом году машиностроительная промышленность Венгрии начнет производство невиданных еще доныне в нашей стране машин. В Ромайфюрде, огромном, только что построенном, монтажном цехе завода Россеман, производящем средства транспорта, уже смонтирован огромной грузоподъемности

кран. Директор завода, тов. Гергей, с гордостью говорит о новом кране: „в Венгрии мы впервые производим для строительной промышленности кран такого типа. Вскоре мы начнем его массовое производство". Этот кран вместе с подъемником выполняет часовую работу примерно 40 человек в такой же промежуток времени. Конечно, нового типа краны не достигли еще мощности огромных башенных кранов, но они с успехом могут быть применены на средних стройках, в соответствии с их грузоподъемностью.

В Советском Союзе, в ходе развития социалистической индустриализации, угольная промышленность не является ныне насколько-нибудь более тяжелой отраслью промышленности, чем любая другая отрасль. Все работы в угольной промышленности выполняют машины. Человек только распределяет и руководит машинами. По примеру советской механизации и мы пошли по этому пути. На заводе Россеман в текущем году начнется массовое производство транспортерных лент для угля. Транспортерная лента сделает в шахтах вагонетки излишними. Благодаря этому повысится не только производительность труда и ликвидируется возможность частых аварий, но от тяжелой работы освободится и много людей. Транспортерная лента способна перевести при условии механизации шахтных работ 200 тонн угля в смену, то есть 20 вагонов.

В ближайшие месяцы на машиностроительном заводе БАМЕРТ начнется производство врубовой машины „Петефи" — первого венгерского угольного комбайна. Комбайн производит не только отбой угля, но и его транспортировку. Начнется и серийное производство врубовой машины системы „Семан". Характерным фактом для этой машины является то, что она выполняет в течение 32 минут четырехчасовую работу двух высококвалифицированных отбойщиков.

Но и в других отраслях производства новые машины и оборудование займут достойные места. На заводе МАВАГ в недавнем прошлом был испытан образец впервые произведенного в Венгрии револьверно-токарного станка. Первый образец был изготовлен заводом по производству образцов машин, на которые возложены особые задачи в деле развивающегося производства инструментальных станков. Этот завод изготовляет образцы предназначенных для серийного производства станков с тем, чтобы испытать сначала эти станки с точки зрения неисправностей и передать их затем предприятиям в вполне пригодном для эксплоатации виде. Револьверный станок, собранный заводом, вполне соответствует нынешнему этапу социалистической промышленности страны. Для ухода за этим станком можно в течение одной недели обучить любого рабочего и таким образом этот станок явится превосходным для обучения вновь приходящих в промышленность рабочих. Производительность его также намного выше обычных станков такого типа. Определенная операция, которая продолжается на простом токарном станке 27 минут, продолжается на револьверно-токарном станке всего-навсего 14 минут.

На паровозостроительном заводе МАВАГ в виде обязательства, взятого к конгрессу, 15-ого февраля будет закончена постройка первого мощного паровоза для скорых поездов. У этого паровоза учтены все требования современной техники. Автоматическая углеподача совершенно ликвидирует тяжелую работу истопника. Характерным для размеров этого паровоза является то, что высота колесных пар составляет 2 метра. Эта громадина повезет по линии Будапешт—Мишкольц и Будапешт—Дебрецен пассажирские составы со скоростью 120 км. в час, причем в одном составе будет 20 пульмановских вагонов. После окончания сборки этого паровоза начнется строительство других паровозов этого типа. На этом же предприятии построен электропоезд нового типа системы Кандо, который с мощностью в 3.200 лошадиных сил повезет без труда товарные составы в 2.500 тонн. Скорость электровоза — 125 км. До настоящего времени в Венгрии электровоз имел наибольшую мощность в 2.500 л. с.

Все эти машины станут огромным подспорьем нашего народа в деле выполнения пятилетнего плана, будучи в тоже время олицетворением неизмеримых возможностей, которыми мы располагаем в деле строительства социализма и которые сделают нашу жизнь краше и богаче.

План технического развития железной дороги

Железная дорога следует в связи с проведением в жизнь своего плана технического развития по пути нового огромного развития по усовершенствованию средств техники. Производится в значительной степени механизация работы по содержанию путей, погрузочно-разгрузочных работ, в большой степени увеличивается объем электрификаций железных дорог, совершенствуется паровозный и вагонный парк, увеличивается скорость передвижения подвижного состава.

В целях механизации работ по содержанию путей на железной дороге во все большей степени вводится оборудование по укладке и креплению рельс, оборудование по перевозке сырья и материалов.

В ходе пятилетнего плана объем работ по механизации будет составлять вместо 5% в 1949 году 57% всего объема по содержанию путей.

В интересах механизации ремонта средств транспорта ремонтные мастерские будут организованы таким образом, что каждое ремонтное предприятие будет ремонтировать только определенного типа средства транспорта.

В связи с механизацией погрузочно-разгрузочных работ наибольшие железнодорожные станции ввели в эксплоатацию краны различного типа, различные транспортировочные сооружения, конвеерные ленты и электрокары.

В связи с развитием защитных дистанционных сооружений длина их увеличится в течение пятилетнего плана по сравнению с уровнем 1949 года в пять раз.

Продолжается электрификация железнодорожных линий на линиях с наибольшим оборотом.

К концу пятилетнего плана длина электрифицированных линий увеличится по сравнению с 1949 годом в два с половиной раза.

Для усовершенствования паровозного парка в виде опыта вводятся самодействующие топочные устройства на десяти паровозах. Значительно увеличивается парк товарных вагонов, к концу пятилетнего плана по сравнению с 1949 годом парк четырехосных пассажирских вагонов увеличится в четыре раза.

При помощи лучшего использования путей, средств транспорта и оборудования — где немаловажную роль играет развертывающееся среди трудящихся железных дорог социалистическое трудовое соревнование — скорость передвижения скорых поездов увеличится со средней скорости в 46,9 километров в 1949 году до 52,5 километров, а скорость пассажирских поездов со средней скорости передвижения в 27,5 км. в 1949 году до 35 км. Скорость передвижения товарных составов увеличится со средней скорости в 12,1 км. в 1949 году до скорости в 20 км. В результате мероприятий по техническому развитию в ходе пятилетнего плана снизится время нахождения паровозов и вагонов в ремонте по крайней мере на 30%.

АГРИМПЭКС

ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ ТОВАРАМ

АДРЕС, БУДАПЕШТ, V., УЛ. НАДОР 22.

Адрес для телеграмм: АГРИМПЭКС • Телефон: 180-996

ЭКСПОРТИРУЕТ ВО ВСЕ СТРАНЫ СВЕТА:

РАЗЛИЧНЫЕ СЕМЕНА *(семена огородных растений, семена технических культур, семена злаковых растений, семена цветов).* МЕЛЬНИЧНЫЕ ПРОДУКТЫ *(пшеничную муку).* СЫРОЕ И РАФИНИРОВАННОЕ РАСТИТЕЛЬНОЕ МАСЛО, МАРГАРИН. СЕМЕНА СТРУЧКОВЫХ РАСТЕНИЙ *(фасоль, горох, чечевица).*

САХАР • СОЛОД • КРАХМАЛ • ПРИВИТЫЕ ВИНОГРАДНЫЕ САЖЕНЦЫ

О положении нашего растениеводства

Растениеводство Венгрии — как и все венгерское хозяйство до освобождения страны находилось на чрезвычайно низком уровне. Капиталистическое сельское хозяйство, доотказу насыщенное пережитками феодального общества, совершенно не развивалось в течение ряда десятилетий и по некоторым отраслям сельскохозяйственного производства наблюдался регресс. Наше растениеводство было чрезвычайно отсталым по сравнению с более развитыми капиталистическими странами. Например, средняя урожайность одной из важнейших культур — озимой пшеницы — составила в 1934—38 г. г. 8 центнеров с катастрального хольда (т. е. 13,9 центнера с гектара в то время, как в западных капиталистических странах урожайность с такой же площади составляла соответственно 18, 20, 29 центнеров с хольда). Средняя урожайность остальных важнейших культур образовалась также соответственно урожайности озимой пшеницы.

Особенно низкого уровня достигало выращивание сельскохозяйственных культур в мелких крестьянских хозяйствах, которые бесконечно эксплоатировались помещиками, кулаками и купцами. Эти хозяйства в большинстве случаев не располагали даже тяглом; машины, искусственные удобрения и протравленные семена были для них недостижимыми.

Результаты выращивания сельскохозяйственных культур были чрезвычайно низкими и в составляющих немалую часть всех венгерских пахотных земель (30% от всей пахотной площади страны) так называемых „средних" хозяйствах и крупных хозяйствах. Об этом свидетельствуют и тогдашние средние урожайности. Согласно „официальным" статистическим данным в хозяйствах, площадью выше 1.000 катастральных хольдов средняя урожайность пшеницы была лишь на 24%, ржи — на 22,4%, овса — на 21,2%, картофеля — на 23,8%, кукурузы — на 16%, кормовых — на 18,7%, люцерны — лишь на 13,7% выше, чем в хозяйствах крестьян площадью ниже 20 кат. хольдов. (По данным средней урожайности за 1926—27 г. г.).

Сельскохозяйственное производство Венгрии было чрезвычайно отсталым с точки зрения механизации, применения искусственных удобрений и пользования облагороженными семенами. В 1938 году в Венгрии из 10.500 различных марок и мощности тракторов пригодны к эксплоатации на поле было только 7.300; стало быть один трактор приходился в соотношении всей страны на 1.334 катастральных хольда пахоты. Все работы, связанные с выращиванием сельскохозяйственных культур, производились главным образом ручным трудом. Метод выращивания сельскохозяйственных культур — агротехника была слабо развита и плоха. Применяли лишь ветхие методы поверхностной вспашки, уход за культурами также стоял на чрезвычайно низком уровне, осеннюю глубинную вспашку производили лишь на незначительной части пахотных земель.

В годы войны землевладельцы и арендаторы хозяйствовали по-разбойничьи. Значительно уменьшилась удобренная площадь, не были произведены никакие капиталовложения в сельское хозяйство по улучшению качества почвы.

Доблестная Советская Армия принесла нашему народу освобождение. Во время освобождения положение нашего растениеводства стало еще более тяжелым, чем в 1928—1938 г. г., так как фашисты произвели огромные разрушения. Большая часть машин была уничтожена или превращена в негодный для эксплоатации вид; в 1945 году по всей стране осталось всего-навсего 3.400 пригодных для эксплоатации трактора Поголовье конского тягла уменьшилось по сравнению с поголовьем 1938 года до 40%, а поголовье крупного рогатого скота, обеспечивающего удобрение нашим полям — уменьшилось до 58%. Значительная часть наших полей оказалась невспаханной и незасеянной. К этому тяжелому положению прибавилось еще то обстоятельство, что фашистами была уничтожена и промышленная основа сельского хозяйства — тяжелой

промышленности и тяжелой химической промышленности — тракторные заводы и предприятия по производству минеральных удобрений.

Разрушения и ущерб, причиненные в эту войну, были несравненно большими, чем к концу первой мировой войны, но и тогда прошли многие годы, пока выращивание сельскохозяйственных культур достигло довоенного уровня, несмотря на то, что в деле выращивания сельскохозяйственных культур имеются большие возможности, чем в деле восстановления прежнего поголовья скота и выработки животных продуктов.

Восстановление сельского хозяйства и в том числе растениеводства, несмотря на чрезвычайно тяжелое положение, в котором оно находилось, было завершено уже в 1948 году. В большинстве отраслей растениеводства в течение почти трех лет мы достигли довоенного уровня и с тех пор превзошли его.

Быстрое восстановление нашего растениеводства и его большое развитие можно объяснить в первую очередь огромной и бескорыстной помощью, оказанной нам Советским Союзом, использованием советского опыта. Не только своей свободой и независимостью мы обязаны Советскому Союзу, но и своим экономическим развитием, тем, что мы имеем возможность строить социализм в нашей стране.

И в дальнейшем использование передового опыта советского социалистического сельского хозяйства и его достижений поможет нам достичь никогда невиданного развития растениеводства.

Быстрое развитие, которое прошло наше растениеводство до настоящего времени, является результатом возглавляемой Венгерской партией трудящихся настойчивой, последовательной борьбы и труда. Наша Партия после освобождения страны, при активной поддержке всего трудового крестьянства и при непосредственной помощи рабочего класса успешно разрешила вопрос демократической земельной реформы, в результате которой среди более 600.000 трудящихся крестьян были распределены помещичьи земли. После проведения земельной реформы партия оттеснила от руководства государством врагов народа и организовала в условиях этой борьбы восстановление сельскохозяйственного производства.

Осуществленный досрочно трехлетний план восстановления страны означал в истории нашей страны новый шаг вперед. Трехлетний план при помощи развития тяжелой промышленности создал возможности механизации нашего сельского хозяйства и уже в 1948—49 году промышленностью были переданы в распоряжение сельского хозяйства тысячи тракторов. После года решающего поворота, когда власть полностью перешла в руки находящегося в союзе с трудовым крестьянством рабочего класса, наша партия, руководствуясь ленинско-сталинским учением, опытом Советского Союза, приступила к строительству социализма и в сельском хозяйстве. В результате ведомой нашей партией работы ныне в стране действуют более 4.000 земледельческих производственных кооперативов и около 13% всей пахотной площади страны принадлежат этим кооперативам. Наши государственные хозяйства занимают 6% от всей пахотной площади страны. Уже теперь, в начале перевода венгерского сельского хозяйства на социалистические рельсы выявляются огромные возможности в развитии сельскохозяйственного производства.

Со времени года перелома классовая борьба на селе все более обостряется. Кулаки стараются препятствовать проведению мероприятий по переводу сельского хозяйства на социалистические рельсы. Борьба за высокую производительность сельского хозяйства становится решающей областью классовой борьбы на селе. Несмотря на все происки и сопротивление классового врага, сельскохозяйственное производство под руководством нашей партии добивается все новых и новых успехов.

Большую роль в деле развития успехов растениеводства в нашей стране играет наше народно-демократическое государство, государство, возглавляемое нашим рабочим классом: многостороняя помощь нашего государства является важным средством в деле развития нашего растениеводства. Венгерское народно-демократическое государ-

ство способствует проводимой им работой по организации государственных хозяйств, введением в широком объеме контрактации, проведением курсовых мероприятий и консультаций по агротехнике, подъему на более высокий уровень производственной базы растениеводства нашего трудового крестьянства, способствуя этим одновременно переводу сельского хозяйства на социалистические рельсы.

Государство производит планирование и нашего растениеводства, как важной отрасли народного хозяйства. Поэтому государственными органами проводятся такие мероприятия, которые оказывают влияние на сельскохозяйственное производство в сторону его плановости.

Многостороняя помощь нашего рабочего класса в деле перевода сельского хозяйства на социалистические рельсы нашла свое отражение в помощи со стороны государственных машинно-тракторных станций и государственных хозяйств трудовому крестьянству, в развитии сельскохозяйственного машиностроения, в просветительной и агитационной работе бригад рабочих заводов и фабрик, в которой участвовали десятки тысяч рабочих. Эта помощь сказывается кроме того, и в той борьбе против классового врага, которую проводил и проводит наш рабочий класс, состоящий в союзе с трудовым крестьянством, во всех областях народного хозяйства. Эта борьба укрепила союз рабочих и трудовых крестьян.

Трудящееся крестьянство знает теперь уже, что проведением хорошей работы оно защищает не только свои собственные интересы, но и интересы всего венгерского народа, что оно укрепляет этим лагерь мира. Пример в этой работе показывают прежде всего те, которые осознали единственный путь подъема трудового крестьянства и вступили в производственные кооперативы. Перед трудовыми крестьянами, вступившими в производственные кооперативы, открываются новые, широкие возможности по достижению больших урожаев.

II.

Мерилом развития нашего растениеводства, начиная с момента осовобождения страны, могут служить в последовательном порядке те мероприятия, которые были проведены нами до конца 1950 года в нашем сельском хозяйстве.

СНИЖЕНИЕ КОЛИЧЕСТВА НЕГОДНЫХ ПОД СЕВ ПЛОЩАДЕЙ

(Среднее за 1934-38 г. г. = 100)

Год	Непригодная под сев площадь
1945	610
1946	240
1947	122
1948	74
1949	34
1950	28

Как видно из вышеприведенной таблицы, распространение засеянных площадей последовательно нарастает: уже в 1948 году в этой области был достигнут не только довоенный уровень, но путем использования неплодородных в прошлом земель (малопродуктивные пастбища, болота) значительно был превзойден довоенный уровень. Значительно увеличилась и посевная площадь под хлебные культуры. Площадь, занятая под хлебные культуры, превзошла в 1946 году величину посевной площади под хлебные культуры 1945 года на 44%, в 1947 году — на 70%, в 1948 году — на 76%, в 1949 году — на 84%, и в 1950 году — на 82%.

Особенно больших результатов мы достигли в деле увеличения посевных площадей под технические культуры, которые имеют чрезвычайно большое значение для нашего народного хозяйства. Об этом говорит следующая таблица:

УВЕЛИЧЕНИЕ ПОСЕВНЫХ ПЛОЩАДЕЙ ПОД ТЕХНИЧЕСКИЕ КУЛЬТУРЫ

Наименование культур	1934—38	1945	1946	1947	1948	1949	1950
Сахарная свекла	100	42	123	208	226	240	247
Конопля-волокно	100	100	105	100	131	210	264
Лен-волокно	100	60	80	60	80	220	310
Подсолнух	100	2.400	3.330	2.380	3.510	5.000	4.580
Табак	100	58	100	115	142	146	139

Эти цифры свидетельствуют о том, что увеличилась не только посевная площадь, но наблюдается сдвиг в сторону требующих более трудоемкой обработки и применения агротехнических мероприятий культур, и в первую очередь — технических культур. Наряду с этим значительно увеличился и урожай овощей.

В области улучшения методов выращивания сельскохозяйственных культур и применения более развитых агротехнических мероприятий также удалось достичь известных результатов, этого нам удалось добиться введением механизированных средств обработки земли. Тракторный парк нашего сельского хозяйства за время трехлетнего плана и за первый год нашей пятилетки значительно увеличился. В 1946 году было 12.000 тракторов, большая часть которых являлась частной собственностью. Большая часть этих тракторов обветшала и после производства капитального ремонта пригодными к эксплоатации оказались всего-навсего 6.500. Теперь кроме нашего старого тракторного парка в наших государственных хозяйствах и в МТС имеется 8.000 новых тракторов и среди них большое количество нового типа мощных тракторов СТЗ, полученные нами из Советского Союза.

В 1950 году около 34% зяблевой вспашки мы провели посредством машин. Это во многократ превышает степень механизации пахотных работ за время до освобождения страны. Механизация работ по обработке почвы обеспечивает намного большую урожайность, потому что хорошего качества вспашку, глубиною от 20 до 25 см мы сможем провести только при помощи тракторов. Соотношение механизированных способов обработки земли в производственных кооперативах значительно большее, чем в соотношении всей страны: в 1950 году по существу во всех земледельческих кооперативах и в государственных хозяйствах была проведена зяблевая вспашка. Одним из важных факторов механизированной зяблевой вспашки является то, что урожайности в производственных кооперативах и в государственных хозяйствах значительно большие, чем в среднем по всей стране. Не считая механизированного способа обработки земли, механизация прочих работ в сельском хозяйстве находится только в начальной стадии, механизиция распространилась только на немногочисленные процессы работ в сельском хозяйстве. В более широком объеме мы ввели механизацию уборочных и посевных работ в производственных кооперативах и в государственных хозяйствах.

В деле улучшения агротехники большой успех имело введение зяблевой вспашки, лущения жнивья и проведение во-время весненеполевых работ.

Как мы уже упоминали, перед освобождением нашей страны только на малой площади проводилась зяблевая вспашка. По приблизительным данным лишь на одной трети пахотной площади страны проводилась зяблевая вспашка, и то немеханизированным способом. После освобождения зяблевая вспашка стала проводиться во все больших размерах.

В большинстве крестьянских хозяйств до освобождения страны не производилось лущение жнивья. Со времени освобождения, а в особенности с 1948 года, территория, на которой проводилось лущение жнивья возростала с каждым годом. В 1950 году на 96% посевных площадей под хлебные культуры применяли лущение жнивя. Кроме этого удалось добиться того, чтобы эту вспашку

производили непосредственно после уборки урожая, поэтому в этой области мы добились не только количественного, но и качественного перелома в улучшении применения агротехнической науки.

В деле проведения посевных работ в самое благоприятное для этого время — и это относится преимущественно к хлебным культурам — мы добились неплохих результатов. Но эти успехи еще незначительны по сравнению с имеющимися возможностями. Следует напомнить, что в то время, когда сев озимой пшеницы был завершен в 1946 году до 15-го ноября на 72%, в 1950 году сев был в решающей своей части завершен в октябре.

Большое значение с точки зрения выращивания сельскохозяйственных культур имеют искусственные удобрения. Огромное развитие нашей тяжелой промышленности и в том числе предприятий по производству искусственных удобрений создало условия к тому, чтобы поставить дело выращивания сельскохозяйственных культур на большую, нежели в довоенное время ступень развития. В 1938 году на удобрение 1 хольда земли расходовалось в среднем по стране 6,7 кгр. искусственных удобрений, а в 1950 году на каждый хольд приходилось 17,5 кгр. искусственных удобрений. Также нашло себе широкое применение использование при севе отборных, протравленных семян. Венгерская народная демократия, однако, не ограничилась широким применением искусственных удобрений, для того, чтобы достичь еще больших урожаев. Благодаря мероприятиям по мелиорации десятки тысяч хольдов земли, орошаемые проложенными между меж каналами, укрепляют мощь нашего сельского хозяйства. Благодаря проведению этих мероприятий урожайность на наших полях росла из года в год. Об этом свидетельствует нижеследующая таблица:

Наименование культур	1945	1946	1947	1948	1949	1950
Пшеница	100	113	105	163	144	167
Рожь.....	100	115	108	140	145	157
Ячмень.....	100	112	112	165	171	149

Государство сумело обеспечить передовые агротехнические мероприятия, средства механизации, отборные и протравленные семена, обеспечить в первую очередь социалистическому сектору нашего сельского хозяйства: товариществам по совместной обработке земли, государственным хозяйствам. Таким образом каждый трудовой крестьянин—единоличник наглядно может убедиться в том, что при единоличном хозяйствовании, при помощи ветхих методов обработки земли он навряд ли может достичь увеличения урожая и вместе с тем повысить свой жизненный уровень. Производственные кооперативы и государственные хозяйства, однако, на практике доказывают, что они достигают гораздо больших урожайностей при широком применении достижений техники и науки. Наше народно-демократическое правительство оказывает, однако, и единоличным трудовым крестьянам значительную помощь и поддержку в деле увеличения урожайности и общего подъема жизненного уровня.

Поэтому чрезвычайно поучительно сравнение достигнутых производственными кооперативами и государственными хозяйствами урожаев с урожайностями, достигнутыми на землях трудящихся крестян—единоличников.

СРАВНЕНИЕ УРОЖАЙНОСТЕЙ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВОВ И ГОСУДАРСТВЕННЫХ ХОЗЯЙСТВ СО СРЕДНЕЙ УРОЖАЙНОСТЬЮ ПО СТРАНЕ

(Средняя урожайность по стране = 100)

	Государств. хозяйства	Земледельческие кооперативы
Пшеница.....	114	105
Рожь	128	115

Многочисленные производственные кооперативы добились еще лучших, чем указано выше результатов в области урожайности. Товарищество по совместной обработке земли в Эрчи имени Дожа убрало урожай ржи в 20,36 центнеров с хольда на площади в 15 хольдов. Дьюла Тот — награжденный орденом трудового знамени, бригадир товарищества „За мир" в Эньиге добился на площади в 23 хольда урожая ржи в 24,43 центнера с хольда. Но имеются отличные результаты и в области других культур. Товарищество по совместной об-

работке земли имени 1-го Мая в Шимашаге добилось средней урожайности сахарной свеклы в 232 центнера с хольда, товарищество „За мир" в Мезетуре добилось урожайности пшеницы в 21,6 центнера с хольда. Это только несколько произвольно взятых примера из числа побед в области увеличения урожайности, достигнутые социалистическим сектором нашего сельского хозяйства.

Эти факты являются непреложным доказательством того, что единственным путем роста материального благосостояния и культурного подъема нашего трудового крестьянства является путь кооперирования, путь коллективного хозяйствования. Достижения государственных хозяйств в области урожайности еще большие — они намного превосходят средние урожайности по стране. Некоторые государственные хозяйства достигли рекордных урожайностей сельскохозяйственных культур.

Необходимо и в дальнейшем проводить мероприятия по неуклонному росту урожайностей на полях государственных хозяйств, товариществ по совместной обработке земли и крестьян-единоличников. Можно было бы добиться намного лучших результатов в области достижения высоких урожаев, если бы мы применили более совершенные методы организации труда и если бы мы более смело применяли — в соответствии с нашими местными условиями — оправдавшие себя в Советском Союзе методы выращивания сельскохозяйственных культур.

Постановление нашего правительства о развитии растениеводства, изданное в феврале 1950 года, точно определяет уровень увеличения урожайностей в 1950 и 1951 годах. В постановлении предусматривается рост урожайности по сравнению с 1949 годом в государственных хозяйствах на 35%, в производственных кооперативах — на 25%, в хозяйствах единоличных крестьян — на 10%. Выполнение этой цели требует от нас серьезной и напряженной работы.

III.

Партия и правительство в своем постановлении о развитии растениеводства ставит перед нами задачу привить невыращиваемые до настоящего времени в Венгрии новые культуры. И пятилетним планом нашего народного хозяйства особо подчеркивается, как важная задача, необходимость культивизации хлопка и прочих, новых культур у нас в стране. За последние годы нами был проведен ряд мероприятий по реализации этой задачи. Рис и хлопок стали ныне уже обычными культурами на венгерских землях.

До освобождения нашей страны рис культивизировался только на незначительной территории. После освобождения страны при помощи, оказанной правительством, а также в результате огромных капиталовложений по строительству оросительных каналов, построенных в результате трехлетнего плана, стало возможным широкое развитие в области культивизации риса.

За прошедшие годы рис выращивали на территории в 25.000 хольдов. Значение культивизации риса на нашей родине имеет тем большее значение, что удалось использовать под рисовые насаждения такие территории, которые раньше вообще не использовались. Получаемый на этих территориях урожай намного больший, чем если бы на них выращивали, например, пшеницу. Не единичны товарищества по совместной обработке земли и государственные хозяйства, которые достигли урожайностей риса в 30-40 центнеров с катастрального хольда. Лучшие результаты в области выращивания риса достиг до настоящего времени награжденный орденом трудового знамени бригадир государственного хозяйства в Левелене — Игнатий Фаркаш: на площади в 34 хольда он добился средней урожайности риса с хольда в 48 центнеров.

Чрезвычайно важная культура, в которой наша текстильная промышленность чувствует большую нужду — это хлопок. Выращивание хлопка на венгерских землях казалось до освобождения утопией. Ныне на венгерских землях хлопок привился и площади под хлопок увеличиваются из года в год. В 1950 году под хлопок было занято 10.000 хольдов земли. Многие товарищества по совместной обработке земли, государственные хозяйства и хозяйства единоличных трудовых

крестьян достигли уже в первый год культивизации на венгерских землях хлопка отличных результатов. В государственном хозяйстве в Домбедьхазе, например, средняя урожайность хлопка составила на площади в 150 хольдов 4 центнера.

Кроме культивизации риса и хлопка на венгерских землях производится культивизация и других культур, в привитии которых нам помогает передовое социалистическое сельское хозяйство Советского Союза.

Наряду с большими достижениями в области выращивания сельскохосяйственных культур мы имеем и ряд недостатков, из которых главнейший заключается в том, что наши специалисты недостаточно смело внедряют в наше сельскохозяйственное производство передовой опыт Советского Союза. Еще большим недостатком является то, что в наших научно-исследовательских институтах сельского хозяйства и на опытных станциях в недостаточной степени применяют и внедряют опыт передовой советской сельскохозяйственной науки. У наших научных работников отсутствует достаточная инициатива в этой области. Другим недостатком следует считать то, что выращивание кормовых культур отстало от общего уровня выращивания прочих сельскохозяйственных культур. Мы должны ликвидировать этот недостаток в работе нашего сельского хозяйства и покончить с косным отношением к вопросу сева вторичных культур.

„При нашем климате, — сказал тов. Матиас Ракоши, — после уборки колосовых можно было бы посеять на площади в 3 млн. хольдов вторичные культуры, кормовую свеклу, просо и прочие культуры. Если бы смогли провести это в жизнь, то можно было бы легко увеличить поголовье нашего скота на 50%."

Увеличение урожая кормовых и вторичных культур — как о том говорит постановление нашего правительства о развитии нашего животноводства и выращивании кормовых культур — является на ближайшие годы одной из решающих задач нашего хозяйства. Пятилетний план нашего народного хозяйства открывает огромные перспективы в деле выращивания сельскохозяйственных культур.

Пятилетний план народного хозяйства положит конец той отсталости, которая имелась в области выращивания сельскохозяйственных культур. Самое важное в этом деле — никогда не довольствоваться достигнутым. Если мы в максимальной степени используем передовой опыт Советского Союза, мы достигнем еще больших, нежели до настоящего времени результатов. Советская агротехническая наука, теория севооборота Вильямса и мичуринская биология сокрушит все преграды к развитию нашего сельского хозяйства. Пусть каждый работник сельского хозяйства постоянно помнит слова нашего любимого вождя тов. Ракоши: „. . . имеются настоящие созидатели не только в области машиностроения, но и у земли, которые могут с того же участка выжать больше, чем другие."

ХЕМОЛИМПЕКС

Национальное Объединение Внешней Торговли по экспорту и импорту нефтепродуктов и химтоваров

Нефть и нефтепродукты. Резиновые изделия, органические и неорганические химпродукты

БУДАПЕШТ, УЛ. НАДОР Д. 2.

Телеграфный адрес: ХЕМОЛИМПЕКС. ★ Тел.: 182-990

Успехи в химической промышленности в 1950 году

Химическая промышленность достигла в течение первого года пятилетнего плана огромных успехов.

Самым знаменательным результатом, которого достигла химическая промышленность, является значительное увеличение объема производства. Отрадным является тот факт, что рост производства произошел именно по линии основных, исходных материалов химической промышленности, несмотря на то, что в этой области действие капиталовложений еще не успело проявиться. Наступившее увеличение производства обеспечило возможность не поднимать импорт химических материалов из-заграницы.

ПРОИЗВОДСТВО ИСКУССТВЕННЫХ УДОБРЕНИЙ

Химическая промышленность произвела в течение первого года пятилетнего плана примерно на 50% больше и лучшего качества искусственных удобрений, чем к концу трехлетнего плана. Этот результат, достигнутый в области производства искусственных удобрений ценен тем более, что рост производства был в большей части достигнут без излишних капиталовложений. Кроме увеличения количественных показателей производства увеличилось и качество производимых искусственных удобрений и кроме того начато производство в крупнопроизводственных масштабах недостающих до этого в Венгрии смешанных удобрений. Это развитие в области производства искусственных удобрений мы сможем оценить должным образом только, если сравним нынешнее положение в этой области с производством искусственных удобрений во время режима Хорти. Ныне количество произведенных искусственных удобрений вдвое большее, чем во время хортистского режима. Это производство целиком и полностью обеспечивает хлеб трудовому венгерскому народу и не экспортируется, как в прошлом, заграницу. Необходимо и в дальнейшем повышать результаты в этой области производства химической промышленности. В 1951 году будет введено производство новых видов искусственных удобрений, главным образом производство зернистого суперфосфата, используя новаторские предложения наших производственных рабочих. Благодаря рационализаторским предложениям трудящихся химической промышленности и это производство мы сможем провести без излишних капиталовложений. Зернистое искусственное удобрение в значительной мере увеличивает действенность удобрения и ведет по существу к экономии в области импорта серной кислоты. Кроме того, постепенно нарастает и производство искусственных удобрений и количественно. Строятся новые предприятия по производству искусственных удобрений, которые в еще большей степени смогут обеспечить потребности развивающегося социалистического сектора нашего сельского хозяйства.

Достичь такие огромные результаты в области производства искусственных удобрений удалось главным образом потому, что трудящиеся предприятий химической промышленности проявили смелую инициативу в области изобретательства и вскрытием неиспользованных резервов внутри производства добились увеличения качественных и количественных показателей производства.

В области производства средств защиты растений мы добились того, что потребность страны в этих средствах покрывается в значительной части производством нашей химической промышленности. Имеющиеся еще недостатки в области производства средств защиты растений необходимо искоренить путем введения в производство современных средств защиты растений. Путем использования опыта Советского Союза в области защиты растений необходимо навести полный порядок, потому что только таким образом мы сможем достичь хороших результатов в качественном производстве.

ПРОИЗВОДСТВО ПРОЧИХ ИСХОДНЫХ МАТЕРИАЛОВ

Значительно увеличено производство и по линии прочих исходных материалов химической промышленности. Развитие всей нашей промышленности можно оценить даже и по тому, что в некоторых основных исходных материалах, в которых раньше промышленность была обеспечена более, чем в достаточной степени, ныне ощущается большой недостаток. Ныне мы можем распределять среди промышленных предприятий эти материалы в строго лимитированном порядке. Поэтому нашей промышленности необходимо вскрыть скрытые резервы и поставить их на службу увеличения производства. Значительно увеличилось производство едкого натра, соляной кислоты, хлора, карбидов, кислорода, светочувствительных материалов, клея, испанской земли, водяного стекла, красок, искусственных материалов (пластмасс), резиновых изделий, медикаментов и вообще всех продуктов химической промышленности. В нашу производственную программу мы включили новые материалы, которые мы до настоящего времени импортировали из-заграницы. Введению в производство этих новых материалов не в одном случае способствовала инициатива трудящихся химической промышленности. Так, например, предприятия Пети Нитроген начали производить у себя натрийнитрит, а фармацевтическая промышленность перешла на производство совершенно новых, непроизводившихся до этого в нашей стране медикаментов. Кроме того построен опытный завод по производству отечественного пенициллина. Движение новаторов химической промышленности достигло особенно широкого размаха, что стало возможным благодаря производственному содружеству работников физического и умственного труда, в деле разрешения стоящих перед ними производственных проблем. В химической промышленности изо дня в день увеличивается как число поданных новаторских и рационализаторских предложений, так и число внедренных в производство предложений, что вызвало огромное увеличение производственного экономического эффекта.

В течение 1950 года в нашей промышленности было внедрено значительное количество таких предложений, в результате которых увеличилось производство и использование отходов производства. При этом следует упомянуть о производстве окисленной смолы, вытяжка из использованных газовых масс серы и прочих химических материалов, увеличение производства карбидов, разрешение нового синтеза папаверина и проч.

Мы начали у себя производство уксусной кислоты и целого ряда прочих органических веществ и начали по целому ряду веществ организацию опытов.

ПЕРЕРАБОТКА НЕФТИ

Наша промышленность по переработке нефти в равной мере с нефтяной промышленностью увеличивает производство материалов с использованием моторической силы. В этой области большим недостатком следует считать то, что наша нефтеперерабатывающая промышленность не в достаточной степени подготовилась к быстрому развитию всего нашего народного хозяйства, которое предъявило нашей нефтеперерабатывающей промышленности счет в области обеспечения горючим увеличивающегося автотранспорта и тягачей в сельском хозяйстве. Этот недостаток необходимо в 1951 году окончательно искоренить и мы должны одновременно улучшить и качество нашей продукции. В начале пятилетнего плана мы отстали в производстве смазочных масел. 1950-ый год принес значительное развитие. Мы перешли на современное производство смазочных масел, изготавляемых перегонкой растворителями и достигли удовлетворительного качества производимых смазочных масел. Но это развитие еще нельзя считать завершенным и мы должны в первую очередь добиться развития по уже освоенным объектам, необходимо еще шире перенимать опыт Советского Союза в деле производства смазочных масел с тем, чтобы и качество наших смазочных масел приблизилось к качеству превосходных советских смазочных масел. Экономическое значение

этого вопроса чрезвычайно большое и необходимо обеспечить при помощи соответствующих капиталовложений наряду с улучшением качества смазочных масел и то, чтобы мы смогли полностью получить смазочные масла из имеющейся в нашем распоряжении нефти.

ФАРМАЦЕВТИЧЕСКАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Значительно развитие и в области фармацевтической промышленности. Количественное производство фармацевтической промышленности и в таком же соотношении — экспорт увеличились в течение истекшего года до значительных размеров. Фармацевтическая промышленность перешла в течение года на производство ряда новых, непроизводившихся до настоящего времени препаратов (ПАС, тромбофорт, тиомицид). Но это развитие, разумеется ни в какой степени не удовлетворяет потребности нашей страны в продуктах фармацевтик. В течение ряда ближайших лет мы должны добиться того, чтобы номенклатура наших фармацевтических товаров была в корне обновлена. Уже в 1951 году направление взято именно на осуществление этой задачи. В ближайшие годы начнется производство новых, более ценных медикаментов как например: суперсептила, хлоромицетина, новых антитуберкулезных препаратов, действенных кровоостанавливающих средств, и прочих, непроизводившихся до настоящего времени медикаментов или подобных лекарств, действие которых намного сильнее производившихся ранее.

В резиновой промышленности мы переходим на использование искусственной резины, с постоянным внесением изменений в состав резины. Одновременно нами предприняты все меры к улучшению качества наших резиновых изделий. Вместо предметов роскоши мы усиливаем производство тяжелых резиновых изделий, потребность в которых сказывается сильнее всего в усиливающем свои темпы народном хозяйстве. Развитие нашей промышленности по производству средств транспорта ставит перед нашей резиновой промышленностью по производству резиновых изделий серьезные задачи, разрешение которых создает множество проблем.

ВЫПОЛНЕНИЕ ПЛАНА

Опыт 1950 года показал также и то, что в деле планирования мы слишком ограничивали свои возможности. Стахановское движение, социалистическое трудовое соревнование и укрепление социалистического самосознания наших трудящихся в значительной мере выявили скрытые резервы нашей химической промышленности, которые вместе взятые способствовали перевыполнению плана 1950 года. Наша химическая промышленность перевыполнила свой план на 110%. Это перевыполнение является свидетельством того, что в результате допущенного расслабления в составлении плана планы не явились выразителем той напряженной насыщенности, которую должен был представлять собою план. Мы предприняли все меры к тому, чтобы искоренить эти ошибки при составлении плана 1951 года при помощи Советского Союза и изучением его богатого опыта, мы должны составить такие планы, которые потребовали бы напряжения всех производственных мощностей и вскрытия неиспользованных до настоящего времени внутренних резервов производства. Этим мы способствуем ускорению строительства социализма в нашей стране и укреплению мира.

КАПИТАЛОВЛОЖЕНИЯ

Крупные капиталовложения химической промышленности не будут завершены в течение 1951-го года. Крупнейшие капиталовложения химической промышленности, предусмотренные пятилетним планом, были начаты по существу в 1950 году и только некоторые из них будут зевершены в 1951 году. Среди крупнейших капиталовложений химической промышленности особое место занимает строительство — расширение завода Пети Нитроген, где в большой степени будет увеличено производство газов. Далее большое значение имеет также строительство обжигочной печи завода по производству серной кислоты, вакуумная вышка, устанавливаемая на сеньских месторожде-

ниях нефти „Массолай". Кроме перечисленных будет осуществлен еще ряд мелких капиталовложений. Создаваемые в химической промышленности социальные и культурные объекты будут способствовать повышению жизненного уровня наших трудящихся и создадут более благоприятные условия труда.

Среди подлежащих завершению в 1951 году капиталовложений особое значение приобретает строительство завода по производству кислорода, искусственных удобрений и пенициллина. Будут расширены и развиты предприятия по производству и переработке пластических масс и искусственного материала, столичный завод по производству газа, предприятия по производству красителей для текстильной промышленности и завод по производству едкого натра. Мы проводим значительные опыты по производству отечественного доменного кокса. Строительство печей для этой цели будет завершено в ближайшем будущем. В связи с капиталовложениями следует установить, что химическая промышленность не была подготовлена к проведению в жизнь таких крупных задач в области капиталовложений, которые были поставлены перед ней развитием народного хозяйства.

В течение 1951 года необходимо будет составить все проекты реконструкции наших предприятий химической промышленности в такой концепции, чтобы отдельные планы реконструкции означали бы в тоже время план реконструкции всей химической промышленности. В области капиталовложений необходимо укрепить плановую дисциплину, чувство ответственности за порученное дело и обеспечить, чтобы капиталовложения были запроектированы своевременно, со знанием дела и соответственно обоснованно.

ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ ТРУДА И ЭКОНОМИЯ СЫРЬЯ

На целом ряде предприятий химической промышленности, как и во всей промышленности в целом увеличилась производительность труда. Ликвидирована дезорганизованность внутри предприятий и в широких масштабах ведется в каждом предприятии борьба за снижение себестоимости продукции. В этой области нашей первоочередной задачей является — в соответствии с указаниями нашей партии внедрить как можно в большей мере мероприятия по экономии топливом и в первую очередь углем, чтобы при переработке сырья увеличить бдительность наших трудящихся, чтобы на единицу производства приходилось бы затрачивать как можно меньше сырья, чтобы было прекращено расточительство сырья, чтобы прекратить выбрасывание в канал испорченной смеси, чтобы сконцентрировать внимание наших трудящихся и их творческий порыв на разрешение таких задач, которые в решающей степени смогут повлиять на снижение норм расходования сырья данным предприятием.

ПОДГОТОВКА КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ И СТАХАНОВСКОЕ ДВИЖЕНИЕ

Чрезвычайно важным условием развития химической промышленности является постоянное повышение уровня развития в области подготовки кадров, постоянное повышение знаний трудящихся химической промышленности. Это движение достигло в химической промышленности довольно-таки хороших успехов.

Так, например, на фармацевтических предприятиях и на заводе Пети Нитроген вопросу кадров уделяют постоянное внимание, задачу подготовки кадров рассматривают не как кампанейское мероприятие, а как постоянную задачу. Имеются, однако, и такие предприятие, где вопросу подготовки кадров не уделяют достаточно внимания. Недостатком является и то обстоятельство, что наряду с запущенным состоянием в области подготовки кадров на отдельных предприятиях мы зачастую не занимаемся подготовкой высших командных кадров нашей химической промышленности.

До последнего времени число стахановцев химической промышленности было чрезвычайно низким и стахановцы работали как-то изолированно, не передавая свой производственный опыт остальным трудящимся,

потому что руководители предприятий не создали им для этого соответствующих условий. В этой области за последнее время наблюдается некоторое улучшение и по всем предположениям в 1951 году в химической промышленности будет достигнуто не только расширение стахановского движения, но воспитывая и выпестовывая новые сотни стахановцев, будут созданы целые стахановские предприятия. На наших предприятиях имеется еще масса невскрытых резервов. Мы сможем увеличить наше производство при наличии нынешнего оборудования в быстрых темпах до более высокого, чем в настоящее время уровня. Условием для осуществления этой задачи является обязательное, настойчивое использование богатого опыта Советского Союза, производственное содружество работников физического и умственного труда, вскрытие всех тех резервов, которые может дать наша социалистическая промышленность. Необходимо мобилизовать всех трудящихся химической промышленности на осуществление главнейших задач второго года пятилетки — на выполнение производственных планов, отличное выполнение работ по созданию новых объектов капиталовложений, вскрытие неиспользованных резервов производства, расширение социалистического соревнования, поднятие на высокий уровень подготовки по специальности и политической подготовки, расширение стахановского движения.

Женщины в тяжелой промышленности

Одной из решающих задач нашего пятилетнего плана является ликвидация недостатка в квалифицированной рабочей силе. Из каждой области тяжелой промышленности поступают заявления о недостатке квалифицированной рабсилы по отдельным специальностям.

Благодаря быстрым темпам нашего социалистического развития нам теперь уже нехватает квалифицированных трудящихся.

Начиная с 1922 года и по 1936 год у нас по каждой специальности было втрое больше высококвалифицированных рабочих, чем было работы в тогдашней сильно сократившейся промышленности.

Самым большим препятствием нашего качественного производства в настоящее время является то, что мы обладаем соответствующим количеством хорошо подготовленных, имеющих большой опыт по своей специальности, резервом квалифицированной рабсилы.

Руководство нашей промышленности обеспечивает при помощи огромных затрат подготовку необходимых для промышленности квалифицированных кадров. Созданием соответствующих современных учебных мастерских мы обеспечиваем резервы квалифицированных трудящихся для нашей промышленности. Никогда еще не представлялась такая возможность для жаждающей овладеть знаниями молодежи, как в области теоретического, так и практического развития.

Но мы не можем дожидаться, пока подрастет новое поколение квалифицированных резервов нашей промышленности. Мы должны изучить наши нынешние возможности и, используя их, обеспечивая лучше хозяйствование кадрами, побороть трудности в области недостатка в квалифицированных кадрах.

За последнее время женщины встали смело на отдельные трудоемкие работы в промышленности. Особенно большой приток женщин наблюдается в строительной и машиностроительной промышленностях, в которых также сильно ощущается недостаток в квалифицированной рабсиле. По отдельным специальностям легкой промышленности женщины оказались более пригодной рабсилой, чем мужчины.

Необходимо обеспечить соответствующее место женщине и в тяжелой промышленности, в особенности в таких областях, где не требуется большого физического напряжения, то есть в таких областях, где требуется точная работа и хорошая наблюдательная способность.

Такой областью тяжелой промышленности является технический контроль. На наших предприятиях требуются тысячи контролеров — приемщиков продукции по качеству.

В заводском техническом контроле, однако, еще и до настоящего времени мало женщин. Техническая качественная приемка требует, однако, ловких, женских рук. Женщины могут в этой области найти себе подходящее место в тяжелой промышленности и освоить рабочее место контролеров-приемщиков в чрезвычайно короткий срок.

До настоящего времени нельзя, конечно, представить себе полное замещение рабочей силы-мужчин женщинами в области заводского технического контроля. Необходимо приставить к каждому квалифицированному контролеру-приемщику 3—4 и даже больше женщин, таких, которые могут соответствовать этому назначению.

Контроль производится под руководством квалифицированного контролера, который распределяет среди женщин работы или отдельные операции приемки. Женщины более устойчиво работают, как то показал опыт, на револьверно-токарном станке и на машине Питлера, потому что монотонная однозвучная работа, механически сызнова повторяющаяся, не становится для них скучной, в противоположность тому, когда на этих работах работают мужчины, потому что мужчины, работая на этом оборудовании, считают часто, что из-за однообразности работы перед ними закрыт путь к созиданию. Кроме того на женщин конструктивные изменения не оказывают такое возбуждающее действие, как на мужчин, обладающих большим машинно-технологическим чувством, чем женщины.

Конечно, дело обучения приставленных к контролеру женщин будет делом нелегким, в особенности это относится к освоению женщинами приемов измерительной техники. Каждый руководитель группы технического контроля, к которому приставлены для обучения женщины, сможет извлечь пользу из их работы в том случае, если он с энтузиазмом, любовно, методически введет их во все тайны качественной приемки.

При помощи правильной организации труда, необходимо обучить женщин первоначально освоению одной-двух операций. Необходимо обучающихся женщин сначала обучить обращению с измерительными приборами, индикаторами или контрольными часами, микрометрами и проч. По возможности обучающихся необходимо специализировать по качественной приемке отдельных деталей, конечно там, где к тому представляется возможность. Перспективы будущего указывают на то, что это осуществимо, потому что наши предприятия профилированы соответственным образом и потому что на большинстве наших предприятий перешли к массово-поточному методу производства.

Ныне мы производим в больших количествах и грузовые автомашины и десятки тысяч мотоциклов.

В итоге нашего развития заводская промышленность должна развиваться в том направлении, чтобы в наших обрабатывающих предприятиях рабочие работали бы на 90% на целевом станковом оборудовании, в противоположность нынешнему положению. Правда, на станковом оборудовании целевого назначения нельзя произвести все без исключения, — мы в этом отношении обладаем ограниченными возможностями, — но за то после обучения в течение одного - двух часов на этом оборудовании может работать любой, без особой подготовки, потому что обращение с этим оборудованием чрезвычайно простое и точность этого оборудования чрезвычайно большая. Таким образом мы должны в области ликвидации недостатка в рабочей силе направить наши изыскания по трем направлениям:

Первым и самым целесообразным методом является передача производственного опыта, для проведения которого в жизнь необходимо, чтобы наши квалифицированные рабочие имели бы социалистическое самосознание. Вторым методом является вовлечение женщин в работу по качественной приемке продукции, в результате чего в промышленности в течение короткого времени освободятся много тысяч квалифицированных рабочих, которых можно будет использовать в надлежащих местах на производ-

стве. Третий метод, который всецело разрешит в тяжелой промышленности проблему кадров — это применение целевого машинного оборудования.

При помощи этих мероприятий проблема недостатка в квалифицированной рабочей силе в промышленности будет разрешена окончательно и бесповоротно. Предприятие, в котором имеется станочный парк в количестве 80—100 станков, могут обслужить женщины, при наличии 8—10 слесарей, которые постоянно будут следить за состоянием оборудования.

Необходимо приняться смелее за широкое вовлечение женщин в работу тяжелой промышленности — на технической качественной приемке в ОТК и на станковом оборудовании. Вовлечение женщин на нетрудоемкие работы в тяжелой промышленности даст нам возможность побороть в некоторой степени недостаток в квалифицированной рабочей силе в промышленности.

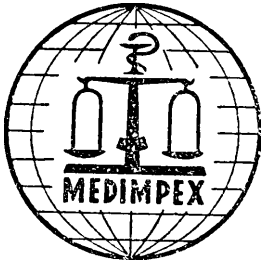

„МЕДИМПЭКС"

Венгерское Внешнеторговое Предприятие по Фармацевтическим Продуктам

Телефон: 224-857

Почтовый адрес: Будапешт 62. п/я 326
Телеграфный адрес: Медимпэкс Будапешт

ТЕРИМПЭКС

ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО ОБОРОТУ ЖИВОТНЫХ И ПРОДУКТОВ

БУДАПЕШТ, V.,

Почтовый ящик: 200 • Телефон: 18-19-20 *Адрес для телеграмм: Теримпэкс Будапешт*

Основные экспортные товары:

Мясо, жир
Мясные изделия, салями, мясные консервы и консервированная гусиная печень
Птица, яйца, дичь, сырая гусиная печень
Томат и фрукто-овощные консервы, фруктовые соки и пастила
Свежие фрукты и овощи
Сушеные фрукты и овощи
Молочные продукты (масло, сыр)
Красный перец (паприка)
Лук. Мед. Сладости. Рыба. Лапша, вермишель. Кофе-суррогат

„ЭЛЕКТРОИМПЭКС“ **Государственное Предприятие Внешней Торговли по электротехническим и точно-механическим товарам**

Почтовый адрес: Будапешт 51, п/я 4. Телеграфный адрес: „Электро“ Будапешт

Электрические счетчики — Измерительные приборы — Кабели и провода — Электромонтажные материалы — Бытовые электроприборы — Изоляционные материалы — Медицинское электрооборудование — Рентгеновские аппараты — Телефонные станции, аппараты — Телеграфное оборудование — Приемные и передаточные радиостанции — Сигнализационное оборудование для железных дорог — Радиоприемники и радиодетали — Измерительные приборы — Узкопленочные кинопроекционные аппараты — Патефоны — Репродукторы и динамики — Выпрямители — Аккумуляторы и элементы — Ампулы и стеклянные изделия для медицинских и химических целей — Термосы — Лампы накаливания — Радиолампы для передатчиков и радиоприемные лампы — Линзы очковые, оптические изделия — Геодезические приборы — Часовые токарные станки и часовой инструмент — Водомеры и газовые счетчики — Часы — Медицинский инструментарий — Лабораторное оборудование — Пирометрические контрольные приборы

АРТЕКС

ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ

Будапешт, V-ый район, ул. Надор 31 ★ Телефон: 313-330

Экспорт: Предметы венгерского народного искусства
Венгерская кустарная промышленность
Венгерский художественный промысел
Искусственные удобрения
Мебель — Гнутая мебель

ХУНГАРОТЕКС

Венгерское Национальное Предприятие по Внешнему Обороту

Адрес: Будапешт, 51 ★ Телеграфный адрес: КУЕЛФОРГ ★ Телефон: 187-800

ЭКСПОРТ:

шерстяные и хлопчато-бумажные ткани, ткани из шелка и вискозы, льяные и конопляные товары, мужские, дамские и детские прорезиненные плащи, дамская и детская конфекция, трикотажные товары, замки „молния“, хлопчато-бумажная и льяная пряжа, ленты, галантерея, кружева, занавеси, технические товары из фетра, шляпы и фетры для шляп

МЕТАЛЛИМПЭКС

Национальное Внешнеторговое Предприятие Стальной Промышленности

ЭКСПОРТИРУЕТ:

1. Стальные трубы, бесшовные и со сварным швом, сортового и коммерческого качества, изделия из труб: баллоны, змеевики, колонны из труб, элементы пароперегревателей, фиттинги из ковкого чугуна, трубы чугунные, электроды сварочные, проволоку для автогенной сварки.

2. Прокат стальной, арматурное железо, профильный прокат, полосовая сталь, рельсы и балки, швелера, проволока, листы холодной и горячей прокатки.

3. Полуфабрикаты из цветных металлов, прутковый лист, диски, проволока, трубы и различное литье из алюминия, красной меди, латуни, бронзы и т. д.

Адрес: БУДАПЕШТ, УЛ. ДОРОТЬЯ 6.

Адрес для писем: Будапешт 62, п/я. 330.

Телеграфный адрес: МЕТАЛЛИМПЭКС, Будапешт.

Телефон: 183-870.

„МОНИМПЭКС“

Внешнеторговое Национальное Предприятие (Венгерских) Государственных Монополий

БУДАПЕШТ, УЛ. ТЮКЕР № 4.

Телегр. адрес: МОНИМПЭКС • Телефон: № 125-312/5

Организация по экспорту и импорту следующих товаров:

Алкоголя, алкогольных напитков: вина, коньячного спирта, шампанского, табачных товаров (венгерских и восточных), сигар, папирос, сигарет, никотина и никотинсульфата, кремня, сахарина, пива, дрожжей и соли

Экспортирует:

известные венгерские изделия БРЕНДИ, а также ПЕРСИКОВЫЕ НАСТОЙКИ (Кечкеметский персик), СЛИВОВЫЕ НАСТОЙКИ, черри-бренди и разного сорта качественные ЛИКЕРЫ

КАЧЕСТВО ВЕНГЕРСКОГО РЕТИФИЦИРОВАННОГО СПИРТА НЕПРЕВЗОЙДЕНО
МИНИМАЛЬНАЯ КРЕПОСТЬ 96,2%

Венгерское Государственное Предприятие Внешней Торговли по Техническим Товарам

ФЕРУНИОН

БУДАПЕШТ 53, П/Я 74

Орган внешней торговли Венгерского производства железо- и металлоизделий массового выпуска и промышленности строительных материалов

Экспортные отделы:

Железо- и металлоизделия массового выпуска. Запчасти текстильной промышленности. Замки, ключи, слесарные приборы. Инструменты ручные и механические. Сельскохозяйственные инструменты. Мотоциклы и велосипеды. Швейные машины. Спортивные ружейные припасы. Санитарные изделия из фаянса, оборудования ванных комнат, арматуры. Хозяйственная посуда: эмалированная, алюминиевая и фаянсовая. Письменные принадлежности. Строительные материалы. Огнеупорные материалы. Стекляные изделия. Фарфор „Херенд", рукокрашенные. Деревянные изделия массового выпуска. Колодки, деревянные заклепки и сидения к унитазу.

„НИК"

Государственное Предприятие Внешней Торговли Венгерской Тяжелой Промышленности

БУДАПЕШТ V, УЛ. ДОРОТЬЯ 6.

Почтовый ящик 271. Будапешт 62. * Телеграфный адрес: Никэкспорт

ПЕРЕЧЕНЬ ТОВАРОВ:

Заводское оборудование
Электростанции
Подъемно-транспортное оборудование
Железнодорожное оборудование
Суда

„ТЕХНОИМПЭКС“

Внешнеторговое Предприятие Венгерской Машиностроительной Промышленности

Будапешт V, ул. Доротья 6. Почтовый ящик 183. Будапешт 62.
Телеграфный адрес: ТЕХНОИМПЭКС

★

Перечень товаров:

ЭЛЕКТРОМАШИНЫ
СТАНКИ
ТЕПЛОВЫЕ МАШИНЫ
СЕЛЬХОЗМАШИНЫ
РАЗЛИЧНЫЕ МАШИНЫ
ТРАНСПОРТНЫЕ СРЕДСТВА

★

ВЕНГЕРСКОЕ ВНЕШНЕТОРГОВОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ПО ШКУРАМ, КОЖЕ И ПУШНИНЕ

Адрес: Будапешт 4, почтовый ящик 198
Телеграфный адрес: ХУНГДЕРМА
Телефон: 122-790

Экспорт:

Кожа; женская, мужская и детская обувь, перчатки, меха-„ИРХА“ перчатки-„ИРХА“, обувь-„ИРХА“ и кожи „ПАННОФИКС“ во всех цветах, шубы „ПАННОДЕК“

Импорт:

Шкуры крупного рогатого скота и телят, овечие шкуры для „ПАННОФИКС“, шкурки ягнят, козьи и овечьи шкуры для дубления, дубильные химикалии, разные технические кожи

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

Пятый год издания, № 3. март—апрель 1951 г.

Важнейшие из статей, напечатанные в этом номере лишь на венгерском языке:

Бела САЛАИ: Рост темпа строительства социализма в Венгрии 217

А. Г. ЗВЕРЕВ: Государственный бюджет СССР на 1951 г. 233

Лайош ФЕХЕР: Развертывание движения за организацию с-х артелей в Венгрии в 1950-1951 гг. 249

М. ПАРОМОВ: Экономическое сотрудничество СССР и стран народной демократии 264

Миклош АЙТАИ: Вопросы рабочей силы и квалифицированных рабочих в пятилетнем плане индустриализации Венгрии 282

Матэ КЕСТХЕЛИ: Снижение цен в СССР и повышение цен в капиталистических странах 294

Н. СЕРГЕЕВА: Бесславный конец „плана Маршалла" 362

Дердь АЦЕЛ: О формах хозяйственных договоров 308

Ш. Л. РОЗЕНФЕЛЬД: Плановый характер управления 313

Янош МАТОЛЧИ: О колхозах СССР 321

Реже САНТО: Путь к будущему 332

Перечень статей, напечатанных в этом № обозревателя только на русском языке, находится на обложке

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор:
Эндре ШЭМЬЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык
Пал АЛЬПАРИ

Редакция:
Будапешт, VI-й р-н, проспект Сталина № 40, тел: 314-920 • 314-933

Издательство:
Будапешт, V-й р-н, площадь Лайоша Кошута 13—15, тел: 115-472 • 114-615

Подписная плата на год 144 ф-та

Цена номера в СССР 10 руб, подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 12.500 экз. Объем 9 печ. л.

За издание отвечает Ласло РИХТЕР

Отпечатано в типографии Фюггетлен, Будапешт — Отв. рук. Вилмош Фелди

1 12 forint

ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ОБОЗРЕВАТЕЛЬ

ИЗДАЕТСЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СЕКЦИЕЙ ВЕНГЕРСКО-СОВЕТСКОГО ОБЩЕСТВА

Председатель редакционной коллегии:
Ласло ГАЙ

Редакционная коллегия:
И. АНТОШ, Л. БЕБРИЧ, А. БЕРЕИ, З. БИРО, З. ВАШ, И. ДЕГЕН
Д. КАРАДИ, И. КАРЦАГ, А. ЛАСЛО, Е. МАРКОВИЧ, Т. НАДЬ
А. СЕКЕЛЬ, Я. СИТА, Б. ШУЙОК, И. ФРИШ, А. ХААС, Ф. ЭРДЕИ

Ответственный редактор журнала
Эндре ШЭМЬЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык
Пал АЛЬПАРИ

СОДЕРЖАНИЕ

Письмо Второго Съезда Венгерской партии трудящихся товарищу СТАЛИНУ (I)

Резолюция по 1 и 2 пункту повестки дня Второго Съезда Венгерской партии трудящихся (III)

Металлургические предприятия г. Озда завоевали знамя, учрежденное в честь Второго Съезда Венгерской партии трудящихся (IX)

Борьба венгерских шахтеров за увеличение добычи угля (X)

Новые машины займут свои места в боях за пятилетний план (XII)

План технического развития железной дороги (XIV)

О положении нашего растениеводства (XV)

Успехи в химической промышленности в 1950 году (XXII)

Женщины в тяжелой промышленности (XXVI)

3

ПЯТЫЙ ГОД ИЗДАНИЯ • МАРТ—АПРЕЛЬ 1951 Г.

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:
ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BÍRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTÚR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

☆

Felelős szerkesztő:
SÖMJÉN ENDRE

☆

A TARTALOMBÓL

Leontyev: A szocializmus és a kapitalizmus gazdasági versenye a háború utáni időszakban

Pikler György: A statisztika szerepe a szocializmus építésében

Jugyin-Glezerman: A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet elvi kérdései

Markos György: A területi tervezés

Valkó Endre: Műszaki kultúránk helyzetéről

Rozenfeld: Az egyszemélyi vezetés és a demokratikus centralizmus

A kommunizmus nagy építkezései és a mezőgazdaság teljes gépesítése

MUNKASHOZGAZDASÁGI INTÉZET KÖNYVTÁRA

4-5

TARTALOM

Lap

A. Leontyev: A szocializmus és a kapitalizmus gazdasági versenye a háború utáni időszakban ... 337
Pikler György: A statisztika szerepe a szocializmus építésében ... 351
P. F. Jugyin-G. I. Glezerman: A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet elvi kérdései ... 365
Markos György: A területi tervezés gazdaságföldrajzi megalapozása ... 386
Valkó Endre: Műszaki kultúránk helyzetéről ... 407

SZEMLE

Antonin Zapotocky: A szocializmus alapjainak építése Csehszlovákiában ... 420
Nagy László: A munka törvénykönyve ... 425
Románia villamosítási terve ... 431
L. I. Majzenberg: A szocialista vállalatok jövedelmezősége ... 437
Székely Artúr: A vámok jelentőségéről ... 444
Salusinszky István: Kínai utijegyzetek ... 448

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

A szovjet nép új, nagyszerű győzelme ... 468
A Szovjetunió Állami Tervbizottságának és Központi Statisztikai Hivatalának jelentése a Szovjetunió negyedik (háború utáni első) 1946-1950. évi ötéves terve teljesítésének eredményeiről ... 475
A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének első negyedévi eredményei ... 486
Az 1951. évi II. törvény az ötéves tervről szóló 1949. évi XXV. törvény módosításáról 487
A Központi Statisztikai Hivatal jelentése felemelt ötéves tervünk második évének első negyedévi végrehajtásáról ... 497

IPARI SZEMLE

S. L. Rozenfeld: Az egyszemélyi vezetés és a demokratikus centralizmus ... 501

MEZŐGAZDASÁGI SZEMLE

A kommunizmus nagy építkezései és a mezőgazdaság teljes gépesítése ... 509

KÖNYVSZEMLE

A pénz és a pénzforgalom elmélete ... 520
Irodalmi Tájékoztató ... 529
Új könyvek ... 535

Felelős szerkesztő:
Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta
Szerkesztőség: Budapest, VI., Sztálin-út 40
Telefon: 314-920, 314-933

Kiadóhivatal: Budapest, V., Kossuth Lajos-utca 20.
Telefon: 183-930

Előfizetési ára egy évre 144 forint

Postatakarékpénztári csekkszámla 999 302

*

Példányszám 12 500

Terjedelem 12 $^1/_2$ magyarnyelvű ív.

*

Felelős kiadó: Török József

3857 (3) — Budapesti Szikra Nyomda, V., Honvéd-utca 12. — Felelős vezető: Radnóti Károly

A. LEONTYEV

A szocializmus és a kapitalizmus gazdasági versenye a háborúutáni időszakban

A jövő történésze a második világháború utáni nemzetközi helyzetnek egyik jellemző sajátosságaként fogja följegyezni, hogy éppen azok az erők igyekeznek saját agresszív politikájukat békepolitikának, a békeszerető országok békés politikáját pedig agresszív politikának feltüntetni, amelyek a hitleri Németország és az imperialista Japán szétzúzása után nyomban hozzáláttak egy új világháború előkészítéséhez. Egyetlen olyan eszköze sincs a képmutatásnak és az álszenteskedésnek, amelyet ne vennének igénybe a háborúról tudni sem akaró és a békéért síkraszálló népek félrevezetése céljából! De az összes hazugságrekordok abban a szempillantásban hitelüket vesztik, amint a reális valósággal találják magukat szemben. Ahhoz, hogy a jelenlegi nemzetközi viszonyok bonyolult szövevényében eligazodhassunk, mindenekelőtt egy egyszerű és világos kérdést kell feltennünk: *kinek van szüksége háborúra, és kinek békére?*

Erre a kérdésre a tények adják meg a választ, mindenekfölött azok a nagyjelentőségű tények, amelyek a nemzetközi küzdőtéren egymással szembenálló két tábor gazdasági fejlődéséről tanuskodnak. Közismert dolog, hogy az agresszió azoknak a kormányoknak a mentsvára, amelyek képtelenek megbírkózni a saját házuk táján elébük tornyosuló nehézségekkel — mindenekelőtt a megoldhatatlan gazdasági ellentmondásokkal — és éppen ezért keresik külső kalandokban a zsákutcából kivezető utat. Azok a kormányok viszont, amelyek a béke feltételei között a gazdasági föllendülést és felvirágzást biztosítják népeik számára, elszánt ellenzői a háborúnak és minden tőlük telhetőt megtesznek a béke védelmében.

A szovjet nép és kormánya amellett foglal állást, hogy a két rendszer — a szocialista és a kapitalista rendszer — élhet békésen egymás mellett. A szovjet állam vezetői: Lenin és Sztálin ezt többízben teljes határozottsággal hangsúlyozták. A Szovjetállam megalakulásának legelső perceitől mindmáig az összes többi országokkal való békés együttműkö-

désre törekvő külpolitikát folytat. A szovjet emberek napról-napra meggyőződhetnek a szocialista rendszer döntő előnyeiről a kapitalizmussal szemben. Nem félnek a két rendszer békés gazdasági versenyétől, minthogy több mint harminc esztendős tapasztalataik szilárdan meggyőzték őket arról, hogy a szocialista gazdasági rendszer messze fölötte áll a kapitalista rendszernek.

Ez az egyszerű és kézzelfogható igazság szálka a béke ellenségeinek szemében. Megcáfolni nem tudják ezt az igazságot, tehát végeszakadatlanul azt erősítgetik, hogy mindez merő „propaganda". Természetesen mi sem könnyebb, mint a valóság megcáfolhatatlan tényeit „propagandának" minősíteni. Ámde a tényeken és e tényeknek a történelem menetére gyakorolt döntő befolyásán mindez semmit sem változtat. Ennek tudatában a béke ellenségei a számukra kellemetlen tényeket igyekeznek elhallgatni és véka alá rejteni az egyszerű emberek milliói előtt. A monopóliumok szolgálatában álló ezertorkú sajtó, amely helyet szorít mindenféle útszéli bulvárszenzációnak, gondosan távoltartja magát attól, hogy tájékoztassa olvasóit egy olyan kiemelkedő nemzetközi jelentőségű dokumentumról, mint a Szovjetunió Állami Tervbizottságának és Központi Statisztikai Hivatalának jelentése a Szovjetunió negyedik (háborúutáni első) 1946—1950. évi ötéves terve teljesítésének eredményeiről. Pedig kivételes fontosságú dokumentum ez a világ jelenlegi fejlődési szakaszának megértése szempontjából, mert éles fényt vet a két rendszer — a szocializmus és a kapitalizmus — gazdasági versenyének menetére a háborúutáni időszakban.

I.

A gazdasági fejlődésnek két, gyökerében ellentétes vonala már a második világháborút megelőző időszakban kristálytisztán megmutatkozott. A Szovjetunió népgazdasága az 1914—1918-as imperialista háború és az 1918—1921. évi polgárháború okozta súlyos sebeit gyorsan begyógyította és a rohamos gazdasági föllendülés útjára lépett.

Az első három sztálini ötéves terv éveiben a Szovjetunió elmaradt országból élenjáróvá, agrárországból ipari országgá vált. Megtörve a burzsoá államok tradicióit, elvetve a kapitalista gazdálkodás szent törvényeit, a szovjet állam mind az ipart, mind a mezőgazdaságot valósággal forradalmasította. Ugyanebben az időszakban a kapitalista világ a példátlanul heves és hosszantartó 1929—1933-as gazdasági válság örvényébe zuhant, amelyet pár évi depresszió után újabb válság követett, s a kapitalista államok 1939-ben ennek jegyében léptek be a második világháborúba.

A szocializmus és a kapitalizmus között ebben az időszakban folyt gazdasági verseny eredményeiről világos képet adnak a túloldali adatok, amelyek a Szovjetunió ipari termelésének a kapitalizmuséhoz viszonyított növekedését jellemzik.

Az ipari termelésnek százalékban kifejezett volumene 1913-hoz képest

(1913=100)

Ország	1928	1932	1937	1938
Szovjetunió	153.6	359.0	816.4	908.8
Egyesült Államok . .	157.1	89.8	156.9	120.0
Anglia	91.1	75.5	121.9	113.3
Németország	102.0	59.4	129.3	131.6
Franciaország	127.0	96.0	101.0	93.2

Mit mutat ez a táblázat? A Szovjetunió ipari termelése 1938-ban több mint kilencszer olyan nagy volt, mint 1913-ban. Ugyanakkor a fő kapitalista országok ipari termelése az 1913. évi színvonal körül topogott, Franciaország iparának termelése pedig még ennél is alacsonyabb színvonalra süllyedt.

Már akkoriban, az első sztálini ötéves tervek idején feltárultak a szovjetország gazdasági fejlődésének figyelemreméltó, előnyös sajátosságai a kapitalista országokéhoz képest. A Szovjetunió szocialista iparának fejlődése először is *folytonos,* másodszor *általános* és harmadszor *gyorsütemű* volt, míg a kapitalista országok ipara először megrázkódtatásszerű válságok okozta visszaeséseknek van alávetve, másodszor fölötte egyenlőtlenül fejlődik és harmadszor még csak nem is álmodhat olyan gyorsütemű fejlődésről, mint amilyen a szocializmust jellemzi.

Hát igen — mondogatják gyakran a kapitalizmus védelmezői — a Szovjetunió gyorsan fejleszthette iparát, hiszen igen alacsony színvonalról indult el.

Igaz, a forradalomelőtti Oroszország ipari fejlettségének színvonala valóban alacsony volt: az ipari termelés nagysága tekintetében a cári Oroszország Európában a negyedik, a világon az ötödik helyet foglalta el. De a kapitalizmus védelmezőinek érvelése egyáltalában nem helytálló, annál az egyszerű oknál fogva, hogy az ipari termelés terjedelme tekintetében a Szovjetunió már a második ötéves terv végén Európában az első, a világon pedig a második helyre került. Mégis, annak ellenére, hogy a szovjetország ipari fejlődésének színvonala ilyen hatalmas mértékben emelkedett, a szovjet ipar fejlődése továbbra is a kapitalista országokban soha nem látott és számukra elképzelhetetlenül gyors ütemben folytatódik.

1940-ben, a Nagy Honvédő Háború előestéjén, a Szovjetunió nagyipara csaknem tizenkétszer annyit termelt, mint 1913-ban. A szovjetország mezőgazdasága is gyökeres átalakuláson ment keresztül. A kolhozokba tömörült szovjet parasztság, korszerű technikával fölszerelt, legfejlettebb nagyüzemi gazdaságokat hozott létre. A mezőgazdaság össztermelése 1940-ben csaknem a kétszerese volt az 1913. évinek.

A Szovjetunió szocialista iparosítása és a mezőgazdaság kollektivizálása óriási mértékben fokozta a falu és város dolgozóinak jólétét. A Szovjetunió munkásosztálya egyszersmindenkorra megszabadult a munkanélküliségtől és a válságoktól, a holnap bizonytalanságától, ame-

lyek valóságos átokként ülnek a dolgozók millióinak vállán a tőkés országokban. A szovjetországban éppen azokban az években szüntették meg végleg a munkanélküliséget szülő okokat, amikor a kapitalista országokban tíz és tízmillió ember lézengett munka és kenyér nélkül. A szovjet parasztság mindörökre megszabadult az elnyomorodás és a tönkremenés fenyegető veszélyétől, az adós-rabszolgasorstól, amelyek a kapitalista országokban a falvak dolgozóit szüntelenül kísértik. A parasztság előtt a történelemben első ízben nyílt meg a jómódú és kulturált élethez vezető széles út. A munkások és alkalmazottak munkabérének és a kolhozparasztok jövedelmének szakadatlan emelkedése biztosította a város és a falu dolgozói számára anyagi és szellemi szükségleteik egyre nagyobb mértékű kielégítésének lehetőségét. A szovjet emberek életszínvonala évről-évre emelkedik, ami lehetővé teszi számukra, hogy jobban táplálkozzanak és ruházkodjanak, jobb lakásokban lakjanak, gyermekeiket taníttathassák, üdülhessenek, betegség esetén gyógykezeltethessék magukat stb. Egyik legemlítésreméltóbb jellemvonása ez a szovjet gazdasági rendszernek.

> „Forradalmunk jellemző sajátossága abban áll — mondotta Sztálin 1935-ben — hogy nemcsak szabadságot adott a népnek, hanem az anyagi javakat is és megadta a jómódú és kultúrált élet lehetőségét is."

Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy ebben rejlik a szocialista forradalom ereje és legyőzhetetlenségének titka.

A kapitalizmusban a termelés növekedését nemcsak hogy nem kíséri a termelők életkörülményeinek javulása, hanem ellenkezőleg, a tőkéseket a növekvő termelés éppen a dolgozók fokozatos elnyomorodása árán gazdagítja, viszont a népgazdaság szocialista rendszerében, ahol nincsenek kapitalisták, nincsenek kizsákmányolók, a növekvő termelés az összes dolgozók javát, és csakis az ő javukat szolgálja.

A nemzeti jövedelem csak a szocializmusban válik pontosan azzá, amire elnevezése utal, mivel itt valóban a nemzet rendelkezésére áll, teljes egészében és maradéktalanul a dolgozóké. A tőkés országokban a nemzeti jövedelem oroszlánrészét — több mint a felét — a kizsákmányoló osztályok sajátítják ki. A szovjet rendszerben, amint Sztálin kifejti:

> „a nemzeti jövedelem elosztása nem a kizsákmányoló osztályok és nagyszámú élősdi cselédségük gazdagodásának érdekében, hanem a munkások és parasztok anyagi helyzetének rendszeres javítása, s a városi és falusi szocialista termelés bővítése érdekében történik."

A nemzeti jövedelem növekedése a szocialista társadalomban éppen ezért mutatja meg szemléltetően a dolgozók jólétének emelkedését.

A Szovjetunió nemzeti jövedelme a kapitalista országok számára elképzelhetetlenül gyors ütemben növekszik. 1940-ben, a második világháború előestéjén a Szovjetunió nemzeti jövedelme több mint hatszor annyi, mint 1913-ban. Az első és második ötéves terv éveiben a nemzeti jövedelem átlagos évi növekedése 16,2 százalékos volt. Az összehasonlítás

kedvéért megemlítjük, hogy az USA-ban a XIX. század második felében, vagyis az ország leggyorsabb gazdasági fejlődésének időszakában, a nemzeti jövedelem évi növekedése csupán 1,5—4,5 százalék között mozgott, a XX. században évente mindössze 0,5—1,5 százalékkal emelkedett, a gazdasági válságok és depressziók éveinek egész sorában pedig a nemzeti jövedelemnek abszolut csökkenése következett be. Igy például az 1929-től 1938-ig terjedő évtizedben az Egyesült Államok egy főre eső nemzeti jövedelme 1928-ban 98 százaléka, 1932-ben 85,4 százaléka, 1937-ben pedig 109,6 százaléka volt az 1913. évinek. Németországban 1937-ben az egy főre eső nemzeti jövedelem csupán 90,1 százalékát érte el az 1913. évi színvonalnak.

II.

A Szovjetunió negyedik (háborúutáni első) ötéves tervének eredményei fölbecsülhetetlen értékű anyagot szolgáltatnak annak megítéléséhez, hogy a háborúutáni időszakban hogyan fejlődik a szocializmus és a kapitalizmus közti békés gazdasági verseny.

Közismert tény, hogy a fasiszta támadó ellen vívott háború döntő és fő terhét a Szovjetunió viselte. A Nagy Honvédő Háború a legnagyobb megpróbáltatást jelentette a Szovjetunió számára. Sztálin elvtárs szavai szerint „a legszörnyűbb és legsúlyosabb háború volt az összes háborúk között, amelyeket hazánk egész története folyamán valaha is átélt." A Szovjetunió a háborúban emberéletben és anyagi erőforrásokban egyaránt hatalmas áldozatokat hozott. A Szovjetuniónak olyan óriási területe került ellenséges megszállás alá, amelyen a háború előtt 88 millió ember lakott, amely az ipari össztermelésnek 33 százalékát biztosította, s az egész vetésterületnek 47 százalékát foglalta magában, s ahol az állatállománynak több mint a felét tenyésztették. A hitleri hódítók által a szovjet népgazdaságnak és az egyes szovjet parasztoknak okozott anyagi kárt a német megszállók gaztetteinek megállapításával és földerítésével foglalkozó Rendkívüli Állami Bizottság 1941. évi állami árakon 679 milliárd rubelre becsülte.

Ehhez hasonló óriási anyagi károk évtizedekkel vetettek volna vissza fejlődésében és elkerülhetetlenül másodrangú hatalommá degradáltak volna bármely kapitalista országot. A Szovjetuniónak ilyen meggyöngülésére számítottak a szocializmus ellenségei, különösen az USA és Anglia uralkodó körei. Tudvalévő, hogy Churchill, Truman és a velük egyhúron pendülők annak a reményüknek adtak kifejezést, hogy a Szovjetuniót a háború olyan mértékben meggyöngíti, hogy soha többé nem tud majd talpraállni.

Ámde a szocializmus ellenségeinek rosszindulatú várakozásai teljes kudarcot vallottak. A szovjet nép a háború befejezése után, élén a kommunista párttal és a béke nagy zászlóvivőjének, Sztálin elvtársnak vezetésével, új, történelmi jelentőségű sikereket aratott a békés alkotó munka terén. Az élet ismét bebizonyította, hogy a szovjet társadalmi rendszer

a társadalmi szervezetnek háborúban és békében egyaránt legjobb, minden más rendszernél jobb formája.

A szovjet ipar határidő előtt — négy év és három hónap alatt — teljesítette a negyedik (háborúutáni első) ötéves tervet, amely 1950-re az 1940-es háborúelőtti esztendőhöz képest az ipari termelésnek 48 százalékos emelkedését írta elő. Valójában az ipari termelés volumene 1950-ben 73 százalékkal haladta meg az 1940. évi színvonalat. Ilyenformán tehát 17 százalékkal teljesítették túl azt a feladatot, amelyet az ötéves terv 1950-re az ipari termelés volumenére vonatkozóan előírt. Az 1951. évi terv első negyedének teljesítéséről nemrég nyilvánosságra hozott adatok a szovjet ipar termelésének további növekedését bizonyítják. Ezek az adatok azt mutatják, hogy az egész szovjet ipar össztermelése 1951 első negyedében 18 százalékkal növekedett 1950 hasonló időszakához képest.

A háborúutáni első ötéves terv sikeres teljesítése következtében a mezőgazdaság terén is új, hatalmas föllendülés mutatkozott. Az ötéves terv időszakában a gabonafélék vetésterülete több mint egyötödével növekedett. A gabonafélék össztermése 1950-ben 345 millió puddal haladta meg az 1940. évit, hektáronkénti terméshozamuk pedig 13 százalékkal volt nagyobb, mint a háború előtt. A gyapot össztermelése öt esztendő alatt a 2,9-szeresére, a rostlené több mint a kétszeresére, a cukorrépáé a 2,7-szeresére, a napraforgó pedig 70 százalékkal emelkedett. A háború alatt erősen megcsappant haszonállatállományt helyreállították, úgy, hogy 1950-ben már négy százalékkal, a baromfiállomány pedig 14 százalékkal nagyobb volt, mint 1940-ben.

Mit állíthat szembe a kapitalista világ a Szovjetunió termelőerőinek ilyen szakadatlan és gyorsütemű fejlődésével? Az Egyesült Államokban, a jelenlegi kapitalizmus vezető országában az ipari termelés indexe 1943 végén érte el a csúcspontját, amikoris 239-en állott (az 1935—1939. évi átlagot 100-nak véve). Ezt követően, a háború vége felé az index 203-ra, majd 1946-ban 170-re zuhant. Az 1947—1948-ban bekövetkezett némi föllendülés után az USA ipari termelésének indexe 1948 októberétől ismét élesen zuhanni kezdett és 1949 októberében 152-re süllyedt. A gazdaság militarizálása és az őrült fegyverkezési hajsza következtében a hadiipari termelés a béketermelés ágazatainak rovására egyoldalúan felduzzadt, de az USA ipari termelésének indexe még 1950 végén is több tucat ponttal alatta maradt az 1943. évinek.

Ilyen képet mutat az USA iparának helyzete, egy olyan kapitalista országé, amely a második világháború folyamán nemcsak, hogy semilyen kárt nem szenvedett, hanem ellenkezőleg, az amerikai monopóliumoknak hallatlan extraprofitot biztosító hadianyagrendelések hatására gyors ütemben felduzzaszthatta termelőapparátusát. Az USA ipara 1950-ben jóval kevesebbet termelt, mint 1943-ban. Ezzel szemben a Szovjetunió iparának termelése 1950-ben csaknem háromnegyedével nagyobb volt, mint 1940-ben.

Mivel az amerikai propaganda a Szovjetunió háborúutáni ötéves tervének ékesen szóló adataival szemben semmi olyasmit sem tud felmutatni,

ami állná az összehasonlítást, tehát megpróbálja ezeket az eredményeket ügyetlen és ostoba trükkök segítségével kisebbíteni.

Igen — mondják a kapitalizmus védelmezői — a szovjet ipar gyorsan növekszik, de ez a növekedés főként a nehéziparra vonatkozik.

Az ehhez hasonló okoskodásokkal a szocializmus ellenségei csupán szellemi szegénységi bizonyítványt állítanak ki önmagukról. Ennek alátámasztására teljesen elegendő a következő két körülmény:

Először, a Szovjetunió nehézipar ának gyorsütemű növekedését a tömegfogyasztási cikkek termelésének szakadatlan és jelentős bővülése kíséri. Amint ez a háborúutáni első ötéves terv adataiból kitűnik, a textil-, a konfekciós-, a kötszövött- és a lábbeliipar, valamint a könnyűipar többi ágazatai 1950-ben a háborúokozta legsúlyosabb károk ellenére 17 százalékkal többet termeltek, mint 1940-ben. Ráadásul javult és bővült a szövetek, a konfekciós és kötszövött áruk, valamint a lábbelik választéka. Még jobban növekedett az élelmiszeripar fő termékeinek termelése. 1950-ben 57 százalékkal több vajat gyártottak, 27 százalékkal több halat fogtak, 48 százalékkal több konzervet, 17 százalékkal több cukrot és 23 százalékkal több édesipari készítményt állítottak elő, mint a háború előtt. Emellett bővült az élelmiszeripari termékek választéka és minőségük is javult.

Ezzel ellentétben a gazdasági élet militarizálása az Egyesült Államokban és más tőkés országokban a békés szükségletek kielégítésére termelő iparágak rohamos összezsugorítására és termelésük abszolút csökkentésére vezet. A Truman által életrehívott „gazdasági mozgósítási ügynökségek" az egyik rendelkezést a másik után bocsátják ki az acél-, alumínium-, mangántartalmú és más anyagok békés célokra való felhasználásának korlátozására. A lakóházépítkezés már 1950 novemberében 40 százalékkal csökkent 1949 júliusához képest.

Másodszor, a szovjet emberek nagyon jól tudják, hogy a termelési eszközöket gyártó nehéziparnak a fogyasztási cikkeket előállító ágazatoknál gyorsabbütemű növekedése megingathatatlan törvénye a népgazdaság bárminemű progresszív fejlődésének. Mert a nehézipar, és mindenekelőtt annak szíve: a gépgyártás a munkát megkönnyítő és a munka termelékenységét fokozó hatalmas technikai eszközökkel fegyverzi föl az embereket. Igy például a mezőgazdaságot traktorokkal, kombájnokkal, üzemanyaggal, villamosgépekkel és villamosenergiával ellátó nehézipar növekedése odavezet, hogy a kolhozparasztok izomerejének kisebb része, s ennek megfelelően a traktorgyári, ásványolajipari és más ipari dolgozók munkájának nagyobb része testesül meg a búza, a gyapot, a cukorrépa, vagy a hús minden egyes métermázsájában. Ennek eredményeképpen nemcsak a kolhozparasztság munkája válik könnyebbé, hanem a mezőgazdasági termelés is növekszik, ami azt jelenti, hogy a lakosság több élelmiszert, a könnyű- és az élelmiszeripar pedig több nyersanyagot kaphat. A jelenlegi időszakban, amikor a Szovjetunió a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet útján halad, a nehézipar gyorsütemű fejlesztése elengedhetetlen feltétele annak, hogy megteremtsék azt

a hatalmas termelési bázist, amely a kommunizmusnak az anyagi javak és az összes fogyasztási cikkek bőségét jelentő felsőbb szakaszában szükséges.

Mellékesen, az amerikai és angol imperializmus befolyási körébe tartozó számos ország népei sok érdekeset mondhatnának arról, hogy mire vezet ezekben az országokban a nehézipar mesterséges visszafejlesztése. A Wall Street és a City monopóliumai mindent megtesznek például az olyan országok ipari fejlődésének megakadályozására, mint India, Pakisztán, a latinamerikai köztársaságok, az afrikai gyarmatok, a délkelet-ázsiai és a közel-keleti államok. Az angol-amerikai monopóliumok e politika segítségével igyekeznek fenntartani uralmukat az elmaradt és függő országokban. A nehézipar fejlődésének mesterséges hátráltatása nemcsak állandósítja az elmaradt országok gazdasági függőségét, hanem lakosságukat is a legeslegalacsonyabb életszínvonalra kárhoztatja.

III.

A Szovjetunió háborúutáni ötéves tervének eredményei sokatmondó számokkal és tényekkel erősítik meg a szocialista társadalomnak azt az igen fontos törvényét, hogy az a termelőerőket a dolgozó tömegek érdekében és az ő javukra fejleszti.

A munkásosztály, a kolhozparasztság és a szovjet értelmiség életszínvonalának szakadatlan emelkedése, amely elválaszthatatlan kísérője volt a háborúelőtti ötéves terveknek, a háborúutáni ötéves tervnek is jellemző tulajdonságává vált. A szocialista rendszer e kedvező sajátosságának jelentőségét a mai helyzet különösen éles reflektorfény középpontjába állítja, hiszen ma a tőkés országok dolgozó tömegeinek az életszínvonal szűntelen süllyedése vált szomorú osztályrészükké, amit a kapitalista monopóliumok profitjának folytonos növekedése kísér.

Az adatok egész sora ékesszólóan bizonyítja a lakosság növekvő jólétét a Szovjetunióban.

Először, a szovjet dolgozók életszínvonalának szakadatlan emelkedése világosan kitűnik a *nemzeti jövedelem növekedésére és elosztására vonatkozó számokból.* A háborúutáni ötéves terv 1950-re a nemzeti jövedelemnek 38 százalékos növekedését írta elő az 1940. évihez képest. Valójában, a nemzeti jövedelem 1950-ben összehasonlítható árakon számítva *64 százalékkal* volt nagyobb, mint 1940-ben. Hogy milyen rohamosan növekedett a nemzeti jövedelem a háború utáni ötéves terv éveiben, az abból is látható, hogy a nemzeti jövedelem 1949-ben összehasonlítható árakon számítva, 17 százalékkal volt magasabb, mint 1948-ban, 1950-ben pedig 21 százalékos volt az emelkedés 1949-hez képest. 1950-ben a Szovjetunió dolgozói a nemzeti jövedelemnek 74 százalékát kapták meg személyes anyagi és kulturális szükségleteik kielégítésére, míg a fennmaradó 26 százalékot a termelés bővítésére és más állami, illetve társadalmi szükségletek kielégítésére használták fel.

A tőkés országokban viszont rendületlenül növekszik a nemzeti jövedelemnek az a része, amelyet a kizsákmányoló osztályok zsebelnek be, és ennek megfelelően összezsugorodik az a rész, amely a dolgozóknak jut. Igy például Franciaországban a dolgozók részesedése a nemzeti jövedelemből az 1938. évi 45 százalékról 1949-ben 34 százalékra esett.

Másodszor, a lakosság anyagi jólétének emelkedését a Szovjetunióban olyan adatok bizonyítják, mint a munkások és alkalmazottak számának emelkedése, és a városi és falusi dolgozók jövedelmeinek növekedése. A tőkés országokban a háborúutáni időszakban sokmillió ember volt munkanélküliségre és éhezésre kárhoztatva, a Szovjetunióban viszont a társadalom összes munkaképes tagjai számára biztosították a munka lehetőségét. A kapitalizmus krónikus bomlási folyamata időről-időre a foglalkoztatott munkások létszámának abszolút csökkenéséhez vezet, a Szovjetunió népgazdaságában foglalkoztatott munkások és alkalmazottak száma viszont 1950 végén 7,700.000-rel növekedett 1940-hez képest és elérte a 39,200.000 főt. A tőkés országokban általános jelenség a reálbérek csökkentése, a Szovjetunióban viszont a háborúutáni ötéves terv végrehajtásának eredményeképpen a munkások és alkalmazottak keresetének és a parasztok jövedelmének együttes összege 1950-ben összehasonlítható árakban kifejezve 62 százalékkal emelkedett 1940-hez képest.

Harmadszor, a lakosság életszínvonalának emelkedését a Szovjetunióban megcáfolhatatlanul bizonyítják a nép fogyasztására vonatkozó adatok. Mialatt a kapitalista országokban a háborúutáni időszakban rendületlenül emelkedtek az árak, ami a dolgozók reálkeresetének katasztrófális csökkenését vonja maga után, azalatt a Szovjetunióban 1947-től 1950-ig háromízben szállították le a tömegfogyasztási cikkek árát, 1951 március 1-én pedig negyedszer is mérsékelték az árakat.

Az árleszállítás következtében a Szovjetunió lakossága száz és százmilliárd rubelnyi megtakarításhoz jutott. Ennek eredményeképpen szakadatlanul növekszik az élelmiszerek, a lábbeli és a ruházati cikkek vásárlása: az állami és szövetkezeti üzletekben a lakosság 1950-ben 38 százalékkal több húst és húsárut, 51 százalékkal több halkészítményt, 59 százalékkal több vajat, 67 százalékkal több növényi olajat és más zsíradékot, 33 százalékkal több cukrot, 39 százalékkal több lábbelit, valamint 47 százalékkal több pamutárut, gyapjú-, selyem- és lenszövetet vásárolt, mint 1940-ben. Kulturális szükségleti cikket és háztartási cikket is jelentősen nagyobb mennyiségben adtak el 1950-ben, 3,3-szer annyi órát, hatszor annyi rádiókészüléket, 2,9-szer annyi kerékpárt, csaknem háromszor annyi varrógépet és tizenhatszor annyi motorkerékpárt vásárolt a lakosság, mint 1940-ben.

1951 első negyedében tovább emelkedett a szovjet nép fogyasztása. Az állami és szövetkezeti üzletekben a Szovjetunió lakossága összehasonlítható árakon számítva 22 százalékkal több árut vásárolt, mint az előző év hasonló időszakában; az eladott élelmiszerek mennyisége 19 százalékkal, az iparcikkeké 25 százalékkal növekedett. Az 1951 március 1-én

végrehajtott újabb árleszállítás eredményeképpen az állami és szövetkezeti üzletek még több árut adtak el a lakosságnak. Az átlagos napi árueladás márciusban összehasonlítható árakon számítva 19 százalékkal nagyobb volt, mint februárban.

A szovjet emberek anyagi jólétének emelkedését a kultúra óriási fejlődése kíséri. Erről beszélnek azok az adatok, amelyek a tudományos intézetek és színházak, iskolák és klubok számának emelkedésére, a munkások és kolhozparasztok általános műveltségének és műszaki ismereteinek fokozódására, a könyvek, újságok és folyóiratok kiadására vonatkoznak.

Könnyű megérteni, hogy az amerikai propagandaszervek bérrágalmazói e tények láttán milyen rendkívül kényelmetlen helyzetbe kerültek.

Vajjon mit is állíthatnának szembe ezekkel a tényekkel? A számukra annyira kényelmetlen helyzetből úgy próbálnak kikecmeregni, ahogy tudnak. A számokkal való szánalmas zsonglőrködéssel igyekeznek tehát leplezni az amerikai lakosság túlnyomó többségének nyomorúságos életkörülményeit. Az egyik leggyakoribb trükkjük, hogy teljesen önkényesen kiválasztanak néhány szokatlanul jólfizetett munkást és kiszámítják, hogy keresetükből hány kilogramm cukrot vagy hány pár lábbelit tudnak vásárolni. A valóságban azonban, *először is,* az Egyesült Államok dolgozóinak nagy többsége jóval alacsonyabb keresettel kénytelen beérni, mint amilyenre az „Amerika Hangja" és az amerikai propagandaügynökségek egyéb zsonglőrei által meghamisított adatok utalnak; *másodszor pedig* a munkások és alkalmazottak családja keresetét nemcsak cukorra és lábbelivásárlásra költi, hanem sok más szükségletének fedezésére: lakbérre, gyógykezelésre és más effélékre, nem is szólva az évről-évre növekvő adókról, amelyekkel a Koreában dúló agresszív háborúnak, a fegyverkezési versenynek és más ehhez hasonló agresszív céloknak a költségeit kénytelenek megfizetni.

Az amerikai propaganda trükkjei izzé-porrá zúzódnak, mihelyt a való élet realitásával kerülnek szembe. Időről-időre maga az amerikai sajtó lebbenti föl azt a leplet, amellyel az egyszerű amerikaiak elől a valóságot eltakarják. Így például ezév elején a *New-York Post* közölte egyik tudósítójának riportját az úgynevezett „átlag"-amerikai családanyákkal folytatott beszélgetéséről. Meg kell jegyeznünk, hogy amikor az óceánontúli sajtó „átlag"-családról beszél, akkor ezen rendszerint a dolgozó lakosságnak viszonylag jobb keresetű rétegeit érti.

Mrs. Ronald Howe, akinek három gyermeke van — s közülük a legfiatalabbik egy éves, a legidősebb pedig három esztendős — férje pedig heti 46 dollárt keres, a következőket mondta háztartásáról:

> „Hetenként kétszer engedhetjük meg magunknak, hogy húsételt együnk, de ezt is csak akkor, ha sikerül sertéslábat vagy fejhúst kapnom, amihez babból, borsóból vagy burgonyából készítek körítést. Jó húst már egy év óta nem ettünk. Férjemmel együtt mindketten nagy ruhahiányban szenvedünk. Tavaszi kabátomat, amelyet most is viselek, négy évvel ezelőtt vásároltam. Megpróbáltunk félretenni egy kis pénzt ruházatra, de az egészet kénytelenek voltunk nagyobbik gyermekünk téli holmijára költeni."

Mrs. James Hogan — akinek férje egy halkereskedésben dolgozik és heti 64 dolláros keresetéből öttagú családot kell eltartania — a következőket mondta:

> „Minden keresetünk élelmiszerekre és lakbérre megy. Tanácstalanul állnánk, ha valamelyik gyermekünk netán megbetegedne. Ha betegség esetére félre akarnánk tenni valamit keresetünkből, akkor jórészt még a mostani szegényes táplálékot is meg kellene tagadnunk magunktól."

Ezek a kellemetlen tények jellemzik az amerikai dolgozók valódi helyzetét, amelyet az „amerikai életformát" propagáló reklámfőnökök mindenképpen takargatni próbálnak a beavatatlan szemek előtt. A sors kegyetlen iróniája, hogy azokat a dollárokat, amelyeket Truman elnök adóhivatala a Howe, Hogan és más amerikai családok éhes gyermekeinek szájától von el, éppen az amerikai propaganda szerteágazó hálózatának fenntartására fordítják, amely a világ minden nyelvén fennen hirdeti az „amerikai életforma" nemlétező gyönyörűségeit.

De mindazonáltal, hogy alig-alig tudják családjuk ennivalóját biztosítani és a legszükségesebbről is kénytelenek lemondani, a new-yorki alkalmazottak mégis összehasonlíthatatlanul jobb körülmények között élnek, mint általában az amerikai dolgozók milliói.

„A néger farmer helyzete a gyapottermelő Dél változó gazdaságában" című könyv, amely 1950-ben jelent meg az Egyesült Államokban, a következőképen írja le Missisippi állam dolgozóinak anyagi helyzetét:

> „A munkás keresete — ha ellátást is kap — napi 50 cent, ellátás nélkül pedig napi 75 cent, amelyet rendszerint a hét végén fizetnek ki. A havi kereset kevés kivétellel az állam egész területén nyolc-tizenkét dollár körül mozog, a férfiak évi keresete pedig legföljebb 100—150 dollárt ér el. A nők és a gyermekek még kevesebb bért kapnak."

Alabama államban, a könyv szerint, a napi munkabér 40—65 cent, a havi bér pedig 8—14 dollár között van. Alabama és Missisippi állam a „fekete övezet" tipikus körzetei.

Természetes, hogy ha az Egyesült Államok dolgozói is ilyen rossz körülmények között élnek, akkor Nyugat-Európa marshallizált országainak lakosságát még sajnálatraméltóbb életmódra kárhoztatják. Így például a *„Daily Compass"* című amerikai lap megállapítása szerint Olaszországban 3.5 millió ember éhezik. Az átlagos olasz munkás havi keresete nem éri el a 15 dollárnak megfelelő líraösszeget, holott egy négytagú család létminimuma 65 dollár. A lap megemlíti, hogy közel 300.000 olasz gyermek tüdővészes, de csak 6 százalékuk részesül gyógykezelésben. Olaszországban körülbelül kétmillió munkanélküli van, nem számítva a részleges munkanélküliek és a nem teljes munkanapon át foglalkoztatottak óriási tömegét.

IV.

A háborúutáni időszakban a két rendszer gazdasági versenyét sok új vonás jellemzi.

Mindenekelőtt óriási jelentősége van annak, hogy a Szovjetunió a teljes kommunizmus fölépítésének útján halad. Gigantikus arányú épít-

kezési munkálatok bontakoznak ki a kommunizmus anyagi és technikai bázisát megteremtő sztálini terv megvalósításával kapcsolatban. A Volgán és a Dnyeperen, a Donon és az Amu-Darján épülő hatalmas vízierőművek már a kommunizmus nagy építkezéseiként mentek át a szovjet emberek tudatába. A megvalósulás útján halad a természet átalakításának sztálini terve. A háborúutáni sztálini ötéves terv sikeres teljesítése újabb munkahőstettekre lelkesíti a szovjet népet.

A szovjet nép minden igyekezetét a békés építkezés feladatainak megoldására összpontosítja. És ezek a feladatok valóban grandiózusak. Óriási méretekben kezdődött meg az a munka, amelynek befejezése a szovjet országban megteremti a kommunizmus felsőbb szakaszának megvalósításához szükséges feltételeket.

Hadd szemléltessük néhány adattal e munkálatok méreteit: a kommunizmus hatalmas építkezései során több mint kétmilliárd köbméter földet kell kiemelni és elszállítani, míg a Panama-csatorna építésekor csupán 180 millió, a Szuezi-csatorna építésekor pedig összesen 75 millió köbméter földet emeltek ki; a kommunizmus építkezéseihez tíz és tízmillió köbméter betont használnak fel, többezer kilométer hosszúságban ásnak csatornákat és szédületes méretekben végeznek építési és szerelési munkálatokat.

Az új vízierőművek átlagos teljesítőképessége 4,220.000 kilowatt lesz. Ezek az erőművek évente több mint 22 milliárd kilowattóra villamosáramot fognak termelni, ami tizenkétszer annyi, mint a forradalomelőtti Oroszország összes villanytelepeinek termelése.

Az új vízierőművek a világ legolcsóbb villamosenergiáját szolgáltatják majd. Ez lehetővé teszi, hogy a villamosáram alkalmazása révén a népgazdaság sok ágazatában valóságos technikai forradalmat hajtsunk végre. A kommunizmus nagy építkezéseinek befejeztével több mint 28 millió hektár terület öntözése válik lehetővé. (Ez a terület nagyobb, mint Anglia, Belgium, Hollandia, Svájc és Dánia területe együttvéve.) Összehasonlításul elég megemlítenünk, hogy Egyiptomban, ahol évezredek óta folytatnak öntözéses földművelést, mindössze 3 millió hektár területet öntöznek, az Egyesült Államokban pedig az évszázados öntözési munkálatok eredményeképpen csupán 8 millió hektár az öntözött földek területe.

Az olcsó villamosenergia és a bőséges öntözővíz segítségével a szovjet nép annyi búzát, rozsot, rizst, főzelékfélét, gyümölcsöt és állati terméket termel majd az új öntözött földeken, amennyi százmillió ember táplálásához elegendő.

A Szovjetunió gazdasági eredményei és a következő 6—7 év folyamán teljesen elkészülő új, nagyszabású építkezések kézzelfoghatóan bizonyítják, hogy a szovjet népnek mennyire életbevágó érdeke a tartós béke.

„...egyetlen állam sem, a szovjet állam sem képes — mondotta Sztálin elvtárs — teljes erővel fejleszteni polgári szükségletekre dolgozó iparát, olyan nagy építkezéseket kezdeni, mint a volgai, dnyeperi, amudarjai vízierőtelepek — amelyekhez többtízmilliárdos költségvetési kiadások szükségesek, nem képes a tömegfogyasztási cikkek rendszeres árleszállításának politikáját folytatni, amelyhez ugyancsak a költségvetési kiadások tízmilliárdjai szükségesek, nem képes százmilliárdokat befektetni a német megszállók által szétrombolt népgazdaság újjáépítésébe és

ezzel együtt, ezzel egyidőben megsokszorozni fegyveres erőit, fejleszteni hadiiparát."

A két rendszer háborúutáni gazdasági versenyének igen fontos új vonása még az a körülmény is, hogy a szocializmus fölényét a kapitalizmussal szemben ma már nemcsak a Szovjetunió példája, hanem az imperializmus járma alól felszabadult és a szabad fejlődés útjára tért jónéhány más ország gyakorlata is bizonyítja.

Az európai népi demokratikus országok, amelyek most rakják le szocialista gazdaságuk alapjait, a gyors gazdasági föllendülés képét mutatják. 1950-ben Lengyelország nagy- és középipari termelésének értéke 225 százalékkal volt nagyobb, mint az 1938-as háborúelőtti évben; Romániában az ipar össztermelése 140 százalékkal volt több, mint 1938-ban; Csehszlovákiában az ipari termelés mennyisége abszolut számokban 50 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat. Magyarország ipara 1950 végén több mint kétszer annyit termelt, mint 1938-ban; Albánia ipari termelésének volumene 1950-ben 477 százalék emelkedést mutatott 1938-hoz képest, Bulgáriában pedig a háborúelőttinek csaknem háromszorosára emelkedett az ipari termelés. A mezőgazdaságot mindezekben az országokban gyorsan helyreállították és most a további föllendülés útján halad. A népi demokratikus országok lakossága már kézzelfoghatóan érzi az új rendszer előnyeit, amely az összes dolgozók előtt megnyitotta az jómódú és kulturált élet széles országútját.

A nagy kínai nép felszabadulván az idegen imperializmus és a feudális kizsákmányolás igája alól, történelme során elsőízben vált urává saját sorsának. Gyorsan begyógyítja azokat a mély sebeket, amelyeket Kína népgazdaságában az imperialistáknak és cselédjüknek, a népellenes kuomintang klikknek hosszú éveken át tartott rablógazdálkodása okozott. A népi hatalom győzelmétől föllelkesített kínai munkások és parasztok a multban soha nem látott lendülettel dolgoznak, mert tudják, hogy munkájuk gyümölcseit ezentúl ők maguk fogják élvezni.

☆

Vajjon mi a titka annak, hogy a szocializmus történelmi jelentőségű győzelmeket arat a kapitalizmussal való békés gazdasági versenyben?

A burzsoá közgazdák és közírók már évtizedek óta törik a fejüket azon, amit ők „szovjet csodának" neveznek. De a szovjet emberek sohasem csináltak titkot azokból a tényezőkből, amelyek a szocialista gazdasági rendszer magasabbrendűségét biztosítják a kapitalizmussal szemben. E tényezők között mindenekelőtt a következő döntő körülményeket kell megemlítenünk:

Először, ellentétben a burzsoá országokkal, ahol a tényleges államhatalmat a kapitalisták osztálya gyakorolja, a Szovjetunióban a város és a falu dolgozóinak kezében van a hatalom.

> „... a munkásosztály, amely nemcsak dolgozó osztálynak érzi magát, hanem kormányzó osztálynak is — mondotta Sztálin elvtárs — az ilyen osztály csodákra képes."

Másodszor, annak következtében, hogy a Szovjetunióban a termelési eszközök társadalmi tulajdonban vannak, a dolgozó tömegek mindörökre megszabadultak a kizsákmányolás igájától. Sztálin elvtárs 1927-ben, az első amerikai munkásdelegációval folytatott beszélgetésében megállapította:

> „Az a tudat, hogy a munkások nem a tőkéseknek, hanem saját államuknak, saját osztályuknak dolgoznak, iparunk fejlődésének és tökéletesedésének hatalmas hajtóereje."

Harmadszor, a dolgozók hatalmából és a termelési eszközök társadalmi tulajdonából következik a szocialista gazdaság vezetésének tervjellege.

> „...tervgazdaságot folytatunk — mondta Sztálin — tervszerűen halmozzuk fel az erőforrásokat és helyesen osztjuk el őket a népgazdaság egyes ágai között. Mi mentesek vagyunk a kapitalizmus gyógyíthatatlan betegségeitől. Ebben különbözünk a kapitalizmustól, ez a mi döntő előnyünk a kapitalizmussal szemben."

A szocialista tervgazdaság mentes a kapitalista rendszernek olyan égbekiáltó szörnyűségeitől, mint a pusztító válságok, a munkanélküliség, a romboló konkurrencia és más ehhez hasonló jelenségek, amelyek az anyagi javak esztelen elherdálását vonják maguk után. A szovjet társadalomban, amint Sztálin elvtárs hangsúlyozta:

> „A termelés fejlesztését nem a konkurrencia és a tőkés haszon biztosításának elve szabja meg, hanem a tervszerű vezetés elve s a dolgozók anyagi és kulturális színvonala rendszeres emelésének elve."

A dolgozók életszínvonalának rendszeres emelése, amely a termelés bővítésének szakadatlanul növekvő forrása, biztosítja a szovjet társadalmat a túltermelési válságok ellen.

A túltermelési válságok különösen szemléltetően bizonyítják a kapitalista rendszer megoldhatatlan ellentmondásait. Az 1929—1933-as válság idején, amikor a kapitalisták az eladhatatlan árutömegeket esztelen módon megsemmisítették, Sztálin elvtárs ezt mondta:

> „El kell ismerni, hogy az a gazdasági rendszer, amely nem tudja, hogy mit csináljon termelési „fölöslegeivel" és kénytelen elégetni azokat, holott a tömegek nyomorognak, munka nélkül vannak, éheznek és tönkremennek — az ilyen gazdasági rendszer maga mondja ki saját halálos ítéletét."

A burzsoázia bérencei képtelenek elhárítani azt a halálos ítéletet, amelyet maga a történelem mondott ki a kapitalizmusra. Ezért rágalmazzák olyan eszeveszetten az új, magasabbrendű szocialista rendszert. Ámde a rosszindulatú rágalomhadjárat még sohasem volt képes elodázni, vagy megváltoztatni a társadalmi fejlődés menetét. Az emberi társadalom fejlődése feltartóztathatatlanul halad előre és hiábavaló minden olyan kísérlet, amely a történelem kerekét akarja visszafordítani.

PIKLER GYÖRGY

A statisztika szerepe a szocializmus építésében

(Statisztikánk legidőszerűbb kérdései)

I.

A hatalomra jutott munkásosztály állama tudományos alapon, tervszerűen vezeti, irányítja a népgazdaság egészét: a termelést, az elosztást, az akkumulációt, az értékesítést. A tervszerű, központi, tudományos irányítás a népgazdasági tervekben ölt testet.

A tervek elkészítésekor a mindenkori helyzetet, az adott, meglevő lehetőségeket, tartalékokat kell számbavenni. Ahhoz, hogy tervet készíthessünk, pontos, számszerű adatokra van szükségünk. Ezeket az adatokat a statisztikának kell begyüjtenie és megfelelő formában összesítenie. A szocialista statisztika tehát a népgazdasági tervek elkészítésének szükséges feltétele.

> „...A Központi Statisztikai Hivatal számadatai nélkül — mondotta Sztálin elvtárs — egyetlen igazgatási szerv sem számíthat ki semmit és nem tervezhet semmit."[1]

A népgazdasági terv: tervhatározat, tervutasítás. Minden határozat és utasítás végrehajtásának fontos feltétele a végrehajtás ellenőrzése. A tervutasítás jellegzetessége, hogy a feladatokat számokban adja meg, tehát az ilyen utasítások ellenőrzésének is elsősorban a végrehajtás adatszerű, számszerű megfigyelésére, mérésére kell kiterjednie. A tervvégrehajtás számszerű ellenőrzésének legfontosabb eszköze: a számvitel. A folyamatok regisztrálása, a számvitel, a szocialista építésnek elengedhetetlen feltétele.

[1] *Sztálin.* A Szovjetunió agrárpolitikájáról. 127. lap. Szikra 1949.

„A mindenre kiterjedő, általános egyetemes számvitel és ellenőrzés — mondotta Lenin — a munka mennyiségének és a termékek elosztásának számbavétele és ellenőrzése — ebben van a szocialista átalakulás lényege, ha egyszer a proletariátus uralma megvalósult."[2]

A szocialista statisztikának — mint a szocialista számvitel egyik ágának — az a feladata, hogy a népgazdaság, a társadalmi élet minden jelenségére és területére kiterjedően, folyamatosan adjon számot a népgazdasági terv teljesítésének menetéről.

A statisztikának mindazt fel kell ölelnie, amire a terv kiterjed; beleértve azokat a területeket is, amelyeken nem a tervutasítás, hanem a tervszerű befolyásolás elve érvényesül (pl. a mezőgazdaság magánszektora). A statisztikának foglalkoznia kell ezenkívül olyan jelenségekkel is, amelyekre közvetlenül a népgazdasági terv nem terjed ki, de amelyeknek regisztrálása alapján intézkedések, beavatkozások történnek (például az ipari és közlekedési balesetek statisztikája, jogszolgáltatási statisztika stb.), vagy amelyekre vonatkozó adatok a tervek elkészítéséhez szükségesek (például születések, házasságok, halálozások számának alakulása).

A statisztika a szocialista építés hatalmas eredményeit tükrözi, de tükröznie kell az átlagos, általános eredmények mellett a példaképül szolgáló, élenjáró teljesítményeket, valamint a kijavítandó hibákat, hiányosságokat és lemaradásokat is.

„Lenin állhatatosan követelte, hogy az általános beszámolási adatok közlésével egyidőben konkrét példákra is mutassanak rá és írják le a mintaszerű, vagy az eredményesen dolgozó egyes vállalatokat. Így például a kollektív gazdaságokkal kapcsolatban azt követelte, hogy azokat jól, tűrhetően és nem kielégítően megszervezettekre osszák fel, és figyelmeztetett arra, hogy e három csoport közül mindegyikből egy-egy tipikus gazdaságot évente legalább kétszer részletesen le kell írni."[3]

„A statisztikusok ne fecsegjenek a tervről általánosságban — mondotta Lenin — hanem részleteiben vizsgálják terveink teljesítését, e gyakorlati kérdésekben elkövetett hibáinkat, e hibák kijavításának módját. Ilyen vizsgálat nélkül vakok vagyunk."[4]

A statisztika az épülő szocialista népgazdaság hatalmas szerkezetében mintegy a mérőeszközök (hőmérő, feszmérő, sebességmérő stb.) szerepét játssza. Cservenkov, a Bolgár Kommunista Párt főtitkára mondotta egyik legutóbbi beszédében: *„Statisztika nélkül vakok és bénák vagyunk"*.

A statisztika a szocialista és a szocializmust építő társadalomban tehát nemcsak a tërv előkészítésének, hanem a terv végrehajtása során a végrehajtás ellenőrzésének eszköze, így nélkülözhetetlen eszköze a terv végrehajtásának is.

[2] *Lenin.* Válogatott Művek. I. kötet. 239. lap. Szikra 1949.
[3] *Piszarev.* Lenin és a szovjet statisztika. 159. lap. Vesztnyik Sztatisztiki. 1949. 1. sz 7—18. lap. (Oroszul.)
[4] *Lenin.* Összes Művei. XXVI. kötet, 172. lap. (Oroszul.)

2.

A statisztika, mint minden tudomány, meghatározott osztályok érdekében veti föl és oldja meg a problémákat.

A szocialista statisztika, mint a szocializmus építésének eszköze, elsősorban a proletariátus érdekét, a dolgozó nép érdekét, a proletárdiktatúra védelmét, a hatalom megszilárdítását szolgálja.

Azáltal, hogy az általános eredményeken belül a konkrét hibákra is rámutat: a statisztika elősegíti, lehetővé teszi az osztályellenség leleplezését és felszámolását, a rejtett tartalékok feltárását, a fejlődés ütemének gyorsítását.

A szocialista statisztika a proletariátus, a dolgozó nép statisztikája abban az értelemben is, hogy elsősorban és túlnyomórészt azzal foglalkozik, amivel maga a dolgozó nép: a munkával, a termeléssel, a népgazdasági tervek végrehajtásával, a szocializmus építésével.

A szocialista statisztika a dolgozó népről szól és a dolgozó néphez szól. Tükre a nép, a dolgozók életének, harcának, munkájának. A statisztika a dolgozók széles tömege elé tárja, hogy a kitűzött feladatokat milyen mértékben hajtották végre — hol értek el kimagasló, példamutató eredményeket, hol mutatkoznak lemaradások, hibák. A statisztika számontartja és feltárja, hogy az elért eredmények után melyek a még hátralévő következő célok és feladatok. A szocialista építés hatalmas eredményeinek számbavétele és feltárása erősíti a dolgozók szocialista öntudatát, fokozza harci készségét.

A statisztika nélkülözhetetlen feltétele a szocialista verseny szervezésének és egyúttal a verseny egyik hatalmas ösztönzője.

> „A statisztika — mondotta Lenin — a kapitalista társadalomban kizárólag „hivatalos személyek", vagy szakemberek szűk körének volt a dolga, nekünk be kell vinnünk a statisztikát a tömegek közé, népszerűsítenünk kell, hogy a dolgozók fokozatosan megtanulják, hogy maguk értsék meg, és lássák hogyan és mennyit kell dolgozniok, hogyan és mennyit lehet pihenniök, hogy az egyes közösségek gazdálkodása, üzleti eredményeinek összehasonlítása az általános érdeklődés és tanulmányozás tárgyává váljék."[5]

A statisztikát, mint tudományt és mint gyakorlati tevékenységet már a kapitalista társadalomban (és részben az azt megelőző társadalmakban is) ismerték és alkalmazták. Ámde a kapitalista és szocialista statisztika között alapvető különbségek vannak:

a) a kapitalista társadalomban a statisztika a tőkés, kizsákmányoló osztályok érdekeit szolgálja, a szocialista társadalomban pedig a felszabadult proletariátus érdekeit;

[5] *Lenin.* Válogatott Művek. I. kötet. 381—382. lap. Szikra 1949.

b) a kapitalista társadalomban (különösen annak hanyatló korszakában) a statisztika a kapitalista társadalom ellentmondását leplező, a valóságot szépítő eszközzé, a kapitalizmus apologetikájának eszközévé válik. A szocialista társadalomban a statisztika a valóságot tükrözi;

c) a szocialista statisztikának fel kell ölelnie a népgazdaság egészét, átfogónak, teljesnek kell lennie; ami a kapitalista társadalomban a vállalatoknak, a tőkés csoportoknak egymással vívott harca és elszigeteltsége miatt eleve lehetetlen;

d) a szocialista statisztika alapvető feladata, hogy operatív intézkedéseket tegyen lehetővé és támasszon alá, mert mi nemcsak megismerni, de megváltoztatni, átalakítani akarjuk a társadalmat. A szocialista statisztika az egész gazdaságnak és folyamatainak tudatos, tervszerű vezetését és ellenőrzését szolgálja. A kapitalizmusban a gazdasági törvények vak, elemi erők módjára érvényesülnek, a kapitalista statisztika tehát nem tölthet be ilyen szerepet.

3.

A szocialista statisztika iránt két fő követelményt kell támasztanunk:

a) tartalmát illetően: a valóságot tükrözze s emellett pártos legyen;

b) formáját illetően: mondanivalóját tömören, áttekinthetően, közérthetően fejezze ki.

A valóságot a statisztikának dialektikus összefüggéseiben kell tükröznie, vagyis a gazdasági és társadalmi jelenségeket teljességükben, egymáshoz való viszonyukban, mozgásukban, fejlődésükben kell vizsgálnia, szemléltetnie; továbbá pontosnak, megbízhatónak, gyorsnak kell lennie, vagyis helytelen, valóságnak nem megfelelő, túlhaladott, elavult adatokat nem szabad tartalmaznia.

A pártosság azt jelenti, hogy a szocialista statisztika nem közömbös szemlélője, ábrázolója a politikai és gazdasági élet jelenségeinek, hanem aktív részvevője a szocialista építésnek, tehát úgy kell felvetnie a problémákat, hogy a statisztika tevékenyen közreműködhessen a szocializmus építésében, a kapitalista maradványok felszámolásában, a régi és új közötti harcban.

Akár a népgazdaság egészéről, akár egy-egy gazdasági egységről (például vállalatról) van szó: a statisztikusnak elsősorban a különböző adatok közötti összefüggéseket, a fejlődés menetét, ütemét, arányait kell figyelemmel kísérnie és megmutatnia. Például önmagában nem mond sokat valamely iparvállalatnak egy időszakra vonatkozó termelési adata. Ezeket az adatokat össze kell vetni a termelési tervvel, a multban elért eredményekkel, a dolgozók létszámának és bérének, az anyagfogyasztásnak, az önköltségnek alakulásával stb. Tehát már egy-egy vállalatra (és bármely más gazdasági egységre) vonatkozó statisztika iránt is azt a követelményt kell támasztani, hogy tárgyát teljességében, össze-

függésében és fejlődésében mutassa meg. Ugyanez érvényes egy-egy iparágat, egy-egy iparcsoportot, vagy akár az egész könnyűipart, nehézipart, vagy az egész ipart, vagy bármely más népgazdasági ágat egészében átfogó statisztikára.

A szocialista statisztikának végső soron az is feladata, hogy a népgazdaság egészére kiterjedően megmutassa az összefüggéseket és az arányokat az egyes népgazdasági ágak között (a nemzeti jövedelem mérlege és más mérlegek összeállítása révén).

Az arányok, az összefüggések, a fejlődés feltárásának, a statisztikai elemzésnek eszközei: a csoportosítások, a sorok, a csoportosító és kombinációs táblák, a statisztikai viszonyszámok, indexek, átlagok, grafikonok.

A statisztikai elemzésnek ezek az eszközei egyúttal a kifejezés eszközei is (a mondanivaló tartalma a kifejezés formájától a statisztikában sem választható el). Sorok, táblák, viszonyszámok stb. révén fejezi ki a statisztika az arányokat, az összefüggéseket, a fejlődést.

A statisztikának mondanivalóját áttekinthető formában, tömören és érthetően kell kifejeznie:

> „Az adatbevallások és feljegyzések tömege nem statisztika, ez csak annyiban tartozik a statisztikához, mint az építkezés helyén felhalmozott tégla, gerenda, cső és egyéb építkezési anyagkészletek a jövendő épületben, amelyet ezekből az anyagokból fognak építeni"[6] — írja Kaufman orosz statisztikus.

> Osztroumov szerint: „A statisztikai megfigyelés eredményeképpen nyert anyagot egy téglarakáshoz lehet hasonlítani, amelyből még karcsú épületet kell emelnünk."[7]

A feladat az, hogy néha sokszázezer, esetleg sokmillió adatból olyan áttekinthető, viszonylag kisterjedelmű kimutatásokat, sorokat, táblákat készítsünk, amelyek a lényeget fejezik ki: azokat az összefüggéseket világítják meg, amelyek az osztályharc, a szocializmus építése szempontjából fontosak. A statisztikusnak azt kell elérnie, hogy „a számok beszéljenek." A számok ilyen „megszólaltatásának" eszközei a csoportosítások, sorok, táblák, viszonyszámok, átlagok stb. A statisztikai mondanivaló egyszerű eszközeinek helyes alkalmazása a legnehezebb és egyben a legszebb része a statisztikai munkának.

> „Az egész kérdés lényege az — írja Lenin — hogyan dolgozzuk fel az adatokat, hogy azok el ne vesszenek, hogy az adatok alapján e nagyon bonyolult és változatos folyamatokat minden vonatkozásukban tanulmányozni lehessen.
>
> Hogy eleget tegyünk ezeknek a feltételeknek, ahhoz az adatok feldolgozásakor a legészszerűbb és legrészletesebben összeállított csoportosító és kombinációs táblázatokat kell készítenünk... Sokoldalú és

[6] *A. A. Kaufman.* A statisztika elmélete és módszerei, 498. lap. (Oroszul.)
[7] *Osztraumov.* Bírósági statisztika. Juriszdat kiadás. (Oroszul.)

legészszerűbben összeállított csoportosító és kombinációs táblák nélkül... gazdaságok szerinti legrészletesebb adatok szinte semmit sem érnek."[8]

4.

Visszatérve a szocialista statisztika alapvető követelményeire, elsősorban a statisztika *pártosságáról* kell beszélnünk.

A szocialista statisztikus, amikor az építés menetét szemléli és szemlélteti, nem lehet „pártatlan", „érdektelen"; a szocializmus építésének, a proletariátusnak, a forradalomnak az érdekét kell szem előtt tartania. A statisztikus a szocialista átalakulásnak, a dolgozó népnek érdekét szolgálja amikor az eredményekről és a hiányosságokról tesz jelentést. A statisztika éppen ezért nem lehet részrehajló. Nem hallgathatja és nem leplezheti el sem az eredményeket, sem a hibákat. A statisztikát mentesítenünk kell attól, hogy benne szűkkörű helyi vagy szakmai érdekek részrehajló szempontjai érvényesülhessenek. Sztálin elvtárs szerint:

„A Központi Statisztikai Hivatalnak objektív, minden előítélettől mentes adatokat kell szolgáltatnia, mert az olyan kísérlet, hogy a számadatokat valamilyen eleve eltökélt nézethez igazítsuk, bűncselekmény."[9]

A statisztika irányítását, ellenőrzését így el kell választanunk azoktól a szervektől, amelyek bizonyos mértékig kötelesek is helyi vagy szakmai érdekeket képviselni, vagy pedig megfelelő rendszeres ellenőrzéssel biztosítanunk kell, hogy ezeknél a szerveknél folyó statisztikai munka objektív, torzításoktól mentes adatokat szolgáltasson.

Ez azt jelenti, hogy a Statisztikai Hivatalnak központi feladata — különösen az adatszolgáltatás decentralizálása után — a statisztika feldolgozását végző és a statisztika eredményeiben érdekelt szervek munkájának ellenőrzése, valamint az, hogy megakadályozza akár a szándékos hamisításokat, vagy akárcsak az adatok liberális szépítgetését is.

A Szovjetunió gyakorlatában különös szigorúsággal járnak el azok ellen, akik meghamisítják a statisztikai adatokat. T. Gorjanov a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának folyóiratában eleven példákkal szemlélteti azt a kemény és következetes harcot, amelyet a Szovjetunió különböző minisztériumai és hatóságai, elsősorban a Statisztikai Hivatal folytat az adatszolgáltatások pontosságáért, illetve a részrehajló torzítások ellen. Gorjanov ezt írja:

„Oszpanov elvtárs, a Központi Statisztikai Hivatalnak a Kazah Köztársaság akszaszki járásában szolgálatot teljesítő járási statisztikai felügyelője, a helyszínen újból összeírta 18 kolhoz állatállományát és

[8] *Lenin* Művei. XVII. kötet. 134. lap. (Oroszul.)
[9] *Sztálin.* A Szovjetunió agrárpolitikájáról. 127. lap. Szikra 1949.

megállapította, hogy több kolhozban, az állatstatisztika havi beszámolójelentéseiben, az adatokat meghamisítják. A bűnösöket megbüntették, az egyik kolhoz elnökét és számvivőjét leváltották és a pártból kizárták."[10]

Ez is mutatja, hogy a Szovjetunióban a legnagyobb szigorral járnak el azok ellen, akik az államot hamis adatokkal félrevezetik.

Nálunk is, a Népgazdasági Tanácsnak a statisztika decentralizálásáról szóló 21/2/1951. számú határozata kimondja, hogy a Statisztikai Hivatal kötelessége az adatok pontosságának és az egész statisztikai szervezetnek ellenőrzése. A határozat felhívja a minisztériumok, főosztályok, központok, vállalatvezetők és felelős vállalati statisztikusok figyelmét arra, hogy a tervgazdálkodás sikerét veszélyeztető bűncselekménynek tekintendő minden olyan cselekedet vagy kísérlet, amely a felső szervek megtévesztése céljából az adatok elferdítésére vagy az egyes szervezetek működésére vonatkozó adatok megszépítésére törekszik. E határozat értelmében tett indítványt a Népgazdasági Tanács a Népköztársaság Elnöki Tanácsának „A tervgazdaság büntetőjogi védelméről" szóló 1950. évi 4. számú törvényerejű rendeletének kiegészítéséről. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1951 február 18.-án hozott 8. számú törvényerejű rendelete a Központi Statisztikai Hivatal elnökét felhatalmazza, hogy hamis adatszolgáltatás esetén bűnvádi eljárás megindítása céljából följelentést tegyen.

Az Elnöki Tanácsnak ezzel a határozatával a Statisztikai Hivatal eddig még nem élt. Meg kell állapítanunk, hogy ezen a téren a mi gyakorlatunkban liberális szellem uralkodik. A Statisztikai Hivatal legtöbbször megelégedett azzal, hogy a minisztérium útján figyelmeztesse a torzító, hamis adatszolgáltatásban vétkes statisztikusokat, vállalatvezetőket, vagy kisebb pénz- illetve fegyelmi büntetést alkalmaztasson.

A Statisztikai Hivatalnak a jövőben a törvény teljes szigorának alkalmazásával kell érvényt szereznie ezeknek a rendeleteknek.

Beszélnünk kell másodsorban arról a követelményről, hogy a statisztika tartalmát illetően a valóságot tükrözze, s ezzel összefüggően, hogy mi a tárgya és mi a tudományos alapja a statisztikának.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban a Szovjetunióban (nálunk is) helytelen, anti-leninista nézetek terjedtek el és váltak általánossá. Alig másfél—két évvel ezelőtt sikerült a kérdéseket tisztázni, a helyes álláspontot hosszas viták, harcok révén győzelemre vinni. A szovjet tudósok és statisztikusok nagyrésze: Nyemcsinov, Druzsinyin, Osztroumov, Bojarszkij és sokan mások, ugyanis azt vallották, hogy a statisztikai tudomány tárgyát a tömegjelenségek (az igen gyakran, sorozatosan előforduló jelenségek) alkotják. Ebből szükségképpen arra a következtetésre jutottak, hogy a statisztika alapja csak azoknak a matematikai tételeknek az összessége lehet, amelyek a tömegesen előforduló jelenségekre érvényesek:

[10] *L. Gorjanov.* Beszámoló a hatósági beszámolási rendszer ellenőrzésének megszervezéséhez. Vesztnyik Sztatisztiki. 1949. 1. sz.

a valószínűségszámítás tételei, a „nagyszámok törvénye", a gyakoriságokra, az átlagoktól való eltérésekre (szóródásokra) vonatkozó matematikai megállapítások. A statisztikát többen a „tömegjelenségek tudományának", az „átlagok tudományának" nevezték. Előfordultak olyan kísérletek is, amelyek arra irányultak, hogy a nagyszámok törvényéből folyó statisztikai ingadozásoknak, az átlagoktól való törvényszerű statisztikai eltéréseknek tekintsék az egyes vállalatoknál, vagy az egyes területeken mutatkozó hibákat, lemaradásokat, a tervek nem teljesítését. Ezek a kísérletek csökkentették a statisztika osztályharcos jellegét, mozgósító erejét és vétettek az ellenséggel szembeni éberség követelményei ellen.

A szocialista statisztika tárgyát nem tömegjelenségek, hanem társadalmi és gazdasági folyamatok és jelenségek képezik.

A statisztikai munkának a gazdasági és társadalmi folyamatok és összefüggések ismeretéből, ezek mennyiségi és minőségi elemzéséből kell kiindulnia. A társadalmi és a gazdasági folyamatok és jelenségek törvényeit a marxista-leninista politikai gazdaságtan, a dialektikus materializmus tárja fel. Ezért a szocialista statisztika alapja a marxista-leninista politikai gazdaságtan, a dialektikus materializmus. A valószínűségszámítás, a nagyszámok törvénye — általában az alkalmazott matematikai tételek — nem tárják fel a gazdasági és társadalmi jelenségek és folyamatok összefüggéseit és törvényszerűségeit; ezért a szocialista statisztika nem alapulhat és nem is alapul a tudománynak ezekre az ágaira. *A matematika eszköze, de nem alapja a szocialista statisztikának.*

Hármadsorban szólni kell arról a követelményről, hogy az adatok helyesek, megbízhatók legyenek, és hogy minél gyorsabban rendelkezésre álljanak. Minden pontatlanság, minden tévedés, minden késés hibák forrásává válik, zavart és kárt okoz, hátráltatja a vezetés, az építés munkáját.

A statisztikai adatok begyűjtése során az adatok pontosságát, megbízhatóságát (a statisztika „nyersanyagának" szilárdságát) politikai és adminisztratív szervező munkával kell biztosítanunk. Föl kell hívnunk az adatszolgáltatók figyelmét arra, hogy a szocializmus építésében a statisztikának milyen fontossága van, hogy mi a jelentősége a gyors és pontos adatszolgáltatásnak. Körültekintő gondossággal és alapossággal kell megszerkesztenünk a kérdőíveket, hogy ezáltal a statisztikai utasítások minden részletre kiterjedjenek, a fogalmak pontosak, félreérthetetlenek, egyértelműek legyenek, az adatok okmányszerűen, bizonylatokkal legyenek alátámasztva; a számvitel három ága (könyvelés, nyilvántartás, statisztika) között megfelelő összhangot kell teremtenünk. A kötelezően előírt, kötött formájú bizonylatok zárt láncolata nélkül nem valósítható meg a számviteli, statisztikai fegyelem, enélkül nem biztosítható a számvitel három ágának egysége. Gondoskodnunk kell az adatok összegyűjtését elvégző szervezet felállításáról és zavartalan működéséről, továbbá megfelelő számú és minőségű káderről is.

„A statisztika munkája olyan — állapította meg Sztálin elvtárs — hogy egyes ágai az egész lánc részeit alkotják és ha egyetlen láncszem elromlik, ez meghiúsítja az egész munkát."[11]

Megállapíthatjuk, hogy e téren már értünk el eredményeket: a tervben és a statisztikában már azonos fogalmakkal dolgozunk. Ez a „közös nyelv" teszi lehetővé, hogy a statisztika valóban a terv ellenőrzésének eszköze legyen és ugyanakkor biztosítja a statisztikai fogalmak egyértelmű használatát. A statisztikai adatszolgáltatás azonban nemcsak egységes fogalmakat követel, hanem a statisztikai adatok forrásául szolgáló elsődleges okmányok, bizonylatok egységes rendszerét is megköveteli. A bizonylati alátámasztás teljes rendszerének megteremtése, egyike soronkövetkező feladatainknak.

A statisztika megbízhatóságát a végső összesítéseknél csak úgy biztosíthatjuk, ha megteremtjük az egyes részeredményeket tartalmazó elsődleges okmányoknak egységes, pontosan meghatározott rendszerét. A Népgazdasági Tanács 651/34/1950. számú határozata kimondta, hogy meg kell teremteni — elsőnek a könnyűipar vonalán — a statisztikai adatszolgáltatás bizonylati alátámasztását. Ilyen bizonylatokkal eddig is rendelkeztünk, ha a statisztikai adatszolgáltatás egész láncolatát nem is, de egyes láncszemeit különböző munkalapokkal biztosítottuk. De mindezideig nincs a statisztikának olyan egységes rendszere, amely nemcsak a statisztikai fogalmak egyöntetű használatát, a statisztika alapjául szolgáló bizonylatoknak törvényben meghatározott formáját, hanem ezeken túlmenően és mindezek előfeltételeként a statisztika és könyvvitel fogalmainak azonos értelmezését is feltételezi.

5.

Szólnunk kell a következőkben néhány olyan kérdésről, amely az eddigiekből következik ugyan, azonban időszerűségét statisztikai gyakorlatunk jelenlegi fejlődési szakaszán különös nyomatékkal kell napirendre tűznünk. Ezek:

1. a statisztika széleskörű alkalmazása az operatív irányítás, vezetés valamennyi helyén;

2. a statisztikai bürokrácia, a fölösleges, kontár módon rendezett adatgyüjtések kérdése.

Bár a szocialista statisztikának végső soron az épülő szocialista társadalom, a gazdasági élet *egészéről* is teljes, átfogó képet kell adnia, ez azonban nem úgy értelmezendő, mintha a statisztika csak a legfelsőbb, a népgazdaság egészét irányító és ellenőrző vezetők és szervek monopóliuma volna.

A szocialista statisztika *általában* a vezetés és az ellenőrzés eszköze, feltétele; ezért ahol vezetés és ellenőrzés folyik, ott mindenütt kell foly-

[11] Az OK(b)P. XIII. kongresszusának gyorsírói jegyzőkönyve. 130. lap. (Oroszul.)

nia a statisztikai munkának (beleértve a feldolgozás, összesítés és elsősorban a statisztikai elemzés munkáját is). Helytelen, ha a vállalatok, központok vezetői, az egyes gazdasági ágak, közigazgatási egységek vezetői a statisztikát tehernek érzik, s helytelen, ha a statisztikai feladatot azonosnak vélik az adatszolgáltatási feladattal. Így csak „szenvedő" részeseivé válnak a statisztikának, amennyiben az adatok összeállítása, a kérdőívek kitöltése feladatuk ugyan, de a statisztikából nincs közvetlen hasznuk.

Az alsó és középfokú vezetőszervek ne csak mechanikus begyüjtői és továbbítói legyenek a statisztikai jelentéseknek, hanem mindenütt összesítsék, elemezzék és értékeljék is az adatokat. Végezzék el tehát a tulajdonképpeni, a legfontosabb statisztikai munkát. Építsék föl az adatok halmazából („téglarakásból"), csoportosítások, egyszerű sorok, indexek, viszonyszámok stb. révén a statisztika „karcsú épületét", abból a célból, hogy a statisztika a megyei és járási tanácsoknál, az ipari központoknál, vállalatoknál stb. is a munka, a vezetés, az ellenőrzés eszközévé váljék: tárja föl az eredményeket, a hiányosságokat, adjon áttekintést, legyen iránytűje a vezetésnek, legyen operatív intézkedések, beavatkozások elindítója és alátámasztója.

Éppen azért vetődött fel statisztikai gyakorlatunk jelenlegi szakaszában különösen élesen a *statisztika decentralizációjának* kérdése.

A statisztikai rendszer decentralizálásának szükségét a Népgazdasági Tanács 21/2/1951. számú határozata mondja ki. A határozat szerint: az alsó államigazgatási és gazdasági egységek adatait a Központi Statisztikai Hivatal *ne közvetlenül gyüjtse be* feldolgozásra, hanem az adatokat az alsóbb szervek fölérendelt szerveik útján, az illető szakterület egész igazgatási vonalán végigfuttatva juttassák el a minisztériumhoz és azon keresztül a Statisztikai Hivatalhoz.

A decentralizálás elve azt jelenti, hogy a Statisztikai Hivatal nem közvetlenül kapja az egyes adatszolgáltatóktól a kérdőíveket, nem összesíti azokat és nem az összesített eredményeket juttatja vissza az illetékes minisztériumhoz, hanem az egyes főosztályok és minisztériumok alá tartozó vállalatok adatainak összesítését maga a főosztály, illetve a minisztérium végzi el. Helyesebben: az alsóbb egységet összefogó szervek a statisztikai jelentéseket nem csupán összesítik, hanem egyben értékelik is. Ezzel lehetővé válik, hogy a statisztika az alsó- és középfokú irányító szerveknél az operatív intézkedések alapjául szolgáljon, a vezetés, az ellenőrzés eszközévé váljék.

A Statisztikai Hivatal a Könnyűipari Minisztérium vonalán már megkezdte a decentralizálást. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a decentralizált statisztikai rendszer hatványozottá teszi a statisztikai adatok felhasználását és az érdekeltek szélesebb köre számára teszi lehetővé, hogy figyelemmel kísérjék tevékenységük területét.

A statisztikai munka minőségével, az adatok felhasználhatóságával szorosan összefügg a statisztikai bürokrácia, a kontárstatisztikák kérdése.

A statisztikai munkában — mégpedig mind az elemzés, mind az adatgyüjtés munkájában — állandóan szem előtt kell tartani a lényeges és lényegtelen mozzanatok közötti különbségeket. A döntő láncszemet, vagy láncszemeket kell elsősorban megragadni. A túlságos nagy adat- és kimutatástömeg könnyen azt eredményezheti, hogy „nem látjuk meg a fáktól az erdőt". Az adatgyüjtésben, a kérdőívek megszerkesztésekor tehát nem a részadatok maximális mennyiségére kell törekedni, hanem (különösen kezdetben, a helyes statisztikai rendszer kialakításáért folyó harc első időszakában) abból kell kiindulnunk, hogy melyek a legfontosabb összefüggések, amelyeknek ismerete nélkül nem lehet ellátni az adott területen a vezetés és ellenőrzés munkáját.

Az egységes, gyors, pontos, megbízható, minden részletre kiterjedő gondossággal összeállított utasításokkal és meghatározásokkal, a bizonylatok rendszerével alátámasztott statisztika megteremtése *harci kérdés.* E harc központi frontszakasza a maximalizmus, a kontárstatisztikák ellen való küzdelem. A különböző minisztériumok, hivatalok, vagy egy-egy minisztériumon belül a különböző főosztályok, osztályok, előadók eddig egymástól függetlenül, ötletszerűen és szakszerűtlenül rendeltek el — többnyire túlrészletes, túlgyakori — adatszolgáltatásokat. Az ilyen statisztikák egymással párhuzamosan futnak, egymást keresztezik. Értékük kevés. Az ilyen adatok nem összesíthetők, nem elemezhetők, minthogy az egységes szempontokról, meghatározásokról, utasításokról stb. nem történik gondoskodás. A tapasztalat azt mutatja, hogy az ilyen módon begyüjtött statisztikákat az összeállításukat elrendelő és begyüjtő szervek semmiféle operatív munka alátámasztásához nem tudják felhasználni. A tömegesen elrendelt, „vadstatisztikák" veszélyeztetik a gyors és pontos adatszolgáltatást, a statisztikai rendszer egységességét, a bizonylatok elvének szilárdságát. A kontárstatisztikák által okozott károk közül mégis az a legsúlyosabb, hogy elvonják a vállalati statisztikai osztályok vagy megbizottak figyelmét a tulajdonképpeni és legfontosabb feladattól: az elemzéstől.

A hibák eredője egyrészt a hozzá nem értés, a tájékozatlanság, másrészt azonban — mégpedig igen gyakran — a helytelen politikai szemlélet és magatartás. Akik túlságosan sok, túlságosan részletes adatot kérnek (és úgy vélik, hogy a részletes adatok alapján részletkérdésekre kiterjedően is intézkedni tudnak), a bürokratizmus, az önteltség, a parancsolgatás, az alsóbb fokon álló vezetők és dolgozók lebecsülésének hibájába esnek; az önteltség hibájába, amennyiben azt gondolják, hogy létezhet olyan személy vagy olyan hivatal, amely az alája tartozó terület minden részletkérdését és részletfeladatát át tudja tekinteni és minden fölmerülő részletkérdést meg tud oldani központi intézkedésekkel. Azok, akik valamely központi hivatalban ülve, saját területükről részletkérdésekre vonatkozó adatok áttekinthetetlen tömegét kérik be, akik arra vesznek irányt, hogy a részletkérdések ezreit oldják meg merev, sematikus központi intézkedések ezreivel, megfeledkeznek Sztálin elvtárs tanításáról:

„Ostobaság volna azt gondolni, hogy a terv nem egyéb, mint számok és feladatok felsorolása. A valóságban a termelési terv az emberek millióinak eleven és gyakorlati tevékenysége. Termelési tervünk realitása — a dolgozók milliói — akik új életet alkotnak."[12]

A Szovjetunió szocialista statisztikájának kialakításakor éppen ezért volt központi kérdés a kontárstatisztikák ellen való harc. Központi kérdés ez már nálunk is, ahol a Szovjetunió példamutatása nyomán a tervgazdaság igényeit kielégítő, szocialista statisztika megszervezésén dolgozunk.

A Népgazdasági Tanács már több határozattal intézkedett statisztikai adatgyüjtésünk bürokratikus kinövései ellen. E határozatok felszólítják a minisztériumokat, a vállalatokat, hogy hagyjanak föl a párhuzamos, a fölöslegesen részletező, a bizonylatilag alá nem támasztott adatgyüjtésekkel. E határozatok értékes fegyvert jelentenek a kontárstatisztikák ellen. Hozzá kell azonban tennünk, hogy a vállalatok, a minisztériumok, sőt a Statisztikai Hivatal sem élnek mindig ezzel a fegyverrel.

1950 második felében például a Statisztikai Hivatal 19 esetben küldött feljegyzést az illetékes minisztériumok tervfőosztályaihoz engedélynélküli statisztikák ügyében. Azonban a Statisztikai Hivatalt csak egy esetben értesítették arról, hogy megbüntették azt a személyt, aki engedély nélkül rendel el adatszolgáltatást.

Gyakran előfordul az is, hogy fölöttes szervei büntetéssel fenyegetik azt a statisztikust, aki nem hajlandó engedélynélküli adatszolgáltatást teljesíteni, vagy az engedélynélküli statisztikáról a Központi Statisztikai Hivatal felé jelentést tesz.

Az engedélynélküli statisztikák ügyében a Statisztikai Hivatal néhány ipari, kereskedelmi, közlekedési vállalatnál és tanácsnál vizsgálatot folytatott. A vizsgálatok során kiderült, hogy a fennálló rendelkezések ellenére, főleg azok elégtelen végrehajtása következtében a vállalatoknak jelentős mennyiségű, párhuzamos, egymást keresztező, fölöslegesen részletes adatszolgáltatást kell teljesíteniök.

Így például a gyáriparban többek között megállapítottuk, hogy a Ganz Villamossági Vállalatnak március hónapban 96 féle különböző adatszolgáltatási kötelezettsége volt, nem számítva az SzTK, adó és békekölcsön jelentéseket. Ebből csupán hatféle jelentést kellett a Statisztikai Hivatalnak küldenie, a jelentések túlnyomó részét a Kohó- és Gépipari Minisztérium XV. Főosztálya részére kellett elkészíteniük. A beruházásokról például március 10-én a Kohó- és Gépipari Minisztérium XV. Főosztálya Üzemfejlesztési osztályának, 12-én a Központi Statisztikai Hivatal Beruházási osztályának, 18-án az I. kategóriájú beruházásokról a Kohó- és Gépipari Minisztérium XV. Főosztályának, március 21-én az Országos Tervhivatalnak küldött jelentést a vállalat. Vagy például a Közvágóhíd március hónapban 41 esetben teljesített statisztikai adatszolgáltatást, a

[12] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 419. lap. Szikra 1950.

41 közül azonban csak 3 készült a Központi Statisztikai Hivatal részére. A többi nagyrészt az Élelmezési Minisztérium, kisebb része pedig a Belkereskedelmi Minisztérium és egyéb szervek részére teljesítendő adatszolgáltatás volt. Az adatokat a vállalaton belül 12 szerv, illetve személy egymástól függetlenül szolgáltatta. Ezeknek az adatszolgáltatásoknak jórésze párhuzamos, a szükségesnél részletesebb volt és a bekérő szervek legtöbbször föl sem használták az adatokat.

A statisztikai bürokrácia tekintetében a tanácsoknál a legrosszabb a helyzet. Nagyrészt központi szervek adatkéréseire — különösen a járásokban és községekben — népszámlálás-jellegű, országos állatszámlálás-jellegű, teljes mezőgazdasági összeírás-jellegű adatfelvételeket hajtanak végre. Ilyen összeírások elrendelését, illetve végrehajtását gyakran használja föl az ellenség rémhírkeltésre. Így például Zala megyi egyik községében számbavették az összes állatokat, beleértve a baromfiakat is és ezeknek várható tojás- és tollhozamát. Az ellenség ezt az összeírást felhasználva, rémhíreket terjesztett, hogy ezáltal a parasztságot a baromfiállomány pusztítására késztesse. Gyakran megtörténik, hogy egyes szervek, minisztériumi főosztályok egészen hihetetlen könnyelműséggel adnak ki rendelkezéseket hatalmas méretű statisztikai adatszolgáltatás teljesítésére. Március folyamán például valamennyi tanács végrehajtó bizottságának jelentenie kellett volna az Élelmezési Minisztérium felé a területükön lévő lakosságot, kor és nem szerinti megoszlásban és 7 korcsoportban.

Igen sokszor az engedélyezett adatgyüjtésekről is kiderül, hogy fölöslegesek, túlságosan részletesek. A statisztikai rendszer decentralizálása során például a Belkereskedelmi Minisztérium, amely eddig bizonyos feldolgozásokat a Statisztikai Hivatallal „végeztetett el", miután a decentralizálást követően azokat saját magának kellett elkészítenie, kiderítette, hogy ez az adatgyüjtés fölösleges.

A Szovjetunióban a statisztikai adatgyüjtéseket bizonyos esetekben csak a Minisztertanács, általában pedig — vonatkozzék az a népgazdaság, vagy a társadalmi tevékenység bármely területére — a Statisztikai Hivatal engedélyezhet. Éppen az adatszolgáltatás decentralizálása követeli meg, hogy a szovjet gyakorlathoz hasonlóan, nálunk is az eddiginél fokozottabb módon érvényesüljön a fegyelem a statisztikai adatszolgáltatások vonalán. A feladat nálunk is az, hogy a szovjet példához hasonlóan, minden rendszeres adatgyüjtést — vonatkozzék az bármely területre — a Statisztikai Hivatal engedélyéhez kössünk.

6.

A statisztika tehát társadalom-tudomány, osztály-tudomány. A hatalomra jutott proletariátus kezében a statisztika a szocializmus építésének eszköze, az osztályharc fegyvere. A statisztika feltétele a népgazdasági terv elkészítésének, eszköze a végrehajtás ellenőrzésének, így magának a végrehajtásnak is. A statisztika azonban csak az esetben töltheti

be feladatát, ha mindenkor a társadalmi viszonyoknak, az osztályviszonyoknak, a Párt politikájának pontos ismeretéből indul ki.

A népgazdasági terv hatalmas feladatok elé állítja dolgozó népünket; az ötéves népgazdasági terv erőpróbája gazdasági rendszerünknek, erőpróbája gazdasági irányításunk szocialista módszereinek, tervezési és statisztikai gyakorlatunknak is. Statisztikánk fejlődésének jelenlegi szakaszán egyik legégetőbb kérdés a statisztikai rendszer decentralizálása. Tévedés volna azonban azt hinni, hogy ez csupán szervezési, vagy hatalmi kérdés. A statisztika decentralizálása csak az esetben lehet sikeres, ha a népgazdaság valamennyi irányító helyén fölismerik a statisztika jelentőségét, ha megtanulnak bánni a statisztika eszközeivel. Ez nevelés kérdése, politikai harc kérdése. Nevelés kérdése, mert ismernünk kell, népszerűsítenünk kell a szocialista statisztikai tudományt és annak tudományos módszereit; harc kérdése, mert politikai felvilágosító munkát kell folytatnunk a statisztika és általában minden ellenőrzés elől elzárkózó individualizmus ellen. Lenin azt mondta:

> „Feltétlenül bizonyos időre van szükség, amig a tömegek, amelyek a földesurak és a burzsoázia megdöntése után először érzik magukat szabadoknak, megértik — nem könyvekből, hanem saját tapasztalataik, szovjet tapasztalataik alapján — megértik és megérzik, hogy a termékek termelésének és elosztásának mindenoldalú állami számvitele és ellenőrzése nélkül a dolgozók hatalma, a dolgozók szabadsága nem képes fennmaradni és elkerülhetetlenül a kapitalizmus járma alá kerül vissza."[13]

Az ellenőrzés jelentőségének, az ellenőrzés és az osztályharc elválaszthatatlan kapcsolatának megértéséért a statisztika területén is harcot kell folytatnunk.

A Magyar Dolgozók Pártjának II. Kongresszusán Gerő elvtárs külön beszélt az ellenőrzés munkájának megjavításáról. Az ellenőrzés munkája, az ellenőrzés fejlettsége — és az ellenőrzés eszköze a statisztika is — nemcsak munkánk eredményeit és hiányosságait tükrözi vissza, hanem rendszerének fejlettségével vagy fejletlenségével egyben egész szocialista rendszerünk fejlettségi fokának is tükörképe.

Az ellenőrzés csak az esetben lehet eredményes, ha a tömegekre, a dolgozókra támaszkodik; a statisztika csak az esetben lesz értékes fegyver, akkor mozgósít, ha nem csupán „szakemberek szűk körének dolga", hanem, ha Lenin tanításainak szellemében a statisztikát „bevisszük a tömegek közé". Minden vállalatnál, minden üzemben, minden munkapadnál a dolgozóknak a statisztika számadataival, mint a forradalmi bírálat és önbírálat fegyverével kell vizsgálniok saját maguk, társaik, vezetőik munkájának eredményeit, hiányosságait, a statisztika segítségével is föl kell kelteni alkotó kezdeményezésüket a hiányosságok kiküszöbölésére, új és új eredmények elérésére.

[13] *Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. 374—375. lap. Szikra 1949.

P. F. JUGYIN — G. I. GLEZERMAN

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet elvi kérdései

1. A kommunista társadalom két fázisa

A szocializmus és a kommunizmus: az új társadalom gazdasági érettségének két fokozata

Minden társadalmi rendszernek megvan a maga történelmi fejlődése az alacsonyabb foktól a magasabb felé. A kommunizmusnak, mint társadalmi rendszernek ugyancsak megvannak a maga fejlődési fázisai.

Marx Károly 1875-ben, „A gothai programm kritikája" című művében tudományosan megokolta, hogy a szocializmus és a kommunizmus egyetlen, kommunista gazdasági és társadalmi alakulat fejlődésének két foka, két fázisa.

A kommunizmus fejlődésének alacsonyabb fázisa a szocializmus, a magasabb pedig a teljes, fejlett kommunizmus. Lenin errevonatkozóan a következőket írta: „Azt, amit szocializmusnak szokás nevezni, Marx a kommunista társadalom „első" vagy alsóbb fázisának nevezte. Amennyiben a termelési eszközök „közös" tulajdonná válnak, annyiban a „kommunizmus" szó itt is alkalmazható, ha nem felejtjük el, hogy ez *nem* teljes kommunizmus...

Első fázisában, első fokán, a kommunizmus *nem* lehet még gazdasági tekintetben teljesen érett, teljesen mentes a kapitalizmus hagyományaitól, vagy nyomaitól."[1]

A szocializmus olyan új társadalom, amely éppen csak hogy kibújt a kapitalizmus méhéből, ezért még minden viszonylatban magán viseli a régi rendszer anyajegyeit, nyomait, csökevényeit: gazdaságán, az emberek életmódjában és tudatában. A szocializmust jellemezve Marx ezt írta:

„Nekünk itt nem olyan kommunista társadalommal van dolgunk, amely a saját alapján *kifejlődött,* hanem ellenkezőleg, olyannal, amely a tőkés társadalomból most *bújik ki,* amely tehát minden tekintetben, gazdaságilag, erkölcsében, szellemében magán viseli még annak a régi társadalomnak anyajegyeit, amelynek méhéből kibújt."[2]

[1] *Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. 236—237. lap. Szikra 1949.
[2] *Marx-Engels.* Válogatott Művek. II. kötet. 16. lap. Szikra 1949.

A kommunizmus az új társadalom fejlődésének magasabb foka mint a szocializmus, olyan foka, amelyen a társadalom gazdaságilag már érette vált, amikor biztosítva van az anyagi javak bősége és megvalósult az áttérés a munka arányában való elosztásról a szükségletek szerinti elosztásra. A kommunizmusban a kapitalizmus csökevényei mind a gazdaságból, mind az emberek tudatából teljesen eltűnnek. A kommunizmus felsőbb fázisáról elmondhatjuk, hogy olyan társadalom ez, amely nem a multtól örökölt alapon, hanem saját, szocializmus teremtette alapján fejlődött ki. Marx „A gothai programm kritikájában" így jellemezte a kommunizmus felsőbb fázisát:

„A kommunista társadalom felsőbb fokán, miután az egyének már nincsenek szolgaian alárendelve a munkamegosztásnak és ezzel a szellemi és testi munka ellentéte is megszűnt; miután a munka már nemcsak a megélhetés eszköze, de maga válik a legfőbb életszükségletté; miután az egyének mindenirányú fejlettségével párhuzamosan növekedtek a termelőerők is és a kollektív gazdagság minden forrása bővebben buzog — csak akkor lehet majd a polgári jog szűk látóhatárát egészen átlépni s írhatja zászlajára a társadalom: „Mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint!" [3]

Ezekből a jellemzésekből az következik, hogy a szocializmus és a kommunizmus közti különbségek az új társadalom gazdasági *érettségének* különböző fokaiban gyökereznek.

Amikor Marx és Engels a XIX. században, körülbelül száz évvel ezelőtt kidolgozták a tudományos kommunizmus elméletét, természetesen nem láthattak előre minden kérdést, amelynek a szocializmus építése során föl kellett merülnie. A szocializmus szovjetunióbeli építésének tapasztalatai adták meg a lehetőséget a tudományos kommunizmus elméletének konkrétizálására és továbbfejlesztésére. Lenin és Sztálin az imperialista korszak forradalmi munkásmozgalmának gyakorlatából levont általános következtetések, de különösen a szocializmus szovjetunióbeli építésének tapasztalatai alapján messzemenőbben kidolgozták a tudományos kommunizmus elméletét, szabatosabban meghatározták a szocializmust és a kommunizmust jellemző vonásokat, feltárták a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet útját.

A szocializmus és a kommunizmus alapjának közös volta

A szocializmus és a kommunizmus ugyanannak a társadalmi-gazdasági alakulatnak két fázisa, közös az alapjuk és közösek a jellemvonásaik. Mind a szocializmusnak, mind a kommunizmusnak *egy és ugyanaz a termelési mód az alapja.* Ez a Szovjetunióban már kialakult termelési mód, a termelési eszközök társadalmi tulajdonán és a kizsákmányolástól mentes dolgozók bajtársi együttműködésén alapszik.

Marx lángeszűen előre látta, hogy a kapitalista termelési viszonyok a társadalmi termelési folyamat utolsó antagonisztikus (áthidalhatatlan ellentétekkel terhes) formáját képviselik. A bennük rejlő antagonizmus nem általában a termelés természetéből következik, hanem a

[3] Ugyanott 17—18. lap.

termelési eszközök magántulajdonán alapuló termelés sajátos társadalmi viszonyaiból. A kapitalizmus megteremti az előfeltételeket ennek az antagonizmusnak a megsemmisítéséhez, a szocializmus pedig kiküszöböli ezt az antagonizmust.

Marx elképzelése általános elméleti formulában jutott kifejezésre. Sztálin elvtárs felbontotta ezt a formulát, megtöltötte konkrét tartalommal és rámutatott arra, hogy a szocialista termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerőkkel, mert a szocializmusban a termelés társadalmi jellegét alátámasztja a termelési eszközök társadalmi tulajdona. Sztálin elvtárs ebben a tételben általánosította a szocializmus szovjetunióbeli felépítésének tapasztalatait és megfogalmazta a kommunista társadalmi-gazdasági alakulat fejlődésének új, alapvető törvényét. A termelőerők és a termelési viszonyok közti újtípusú kölcsönviszonyban, a termelőerők és a termelési viszonyok közti teljes összhangban kimeríthetetlen lehetőségek rejlenek a szocialista és a kommunista társadalom termelőerőinek fejlődése számára.

A termelési eszközök társadalmi tulajdona következtében, a termelési viszonyok és a termelőerők jellege közti teljes összhang eredményeképpen vált lehetővé, hogy az óriási ország egész gazdaságát *terv szerint,* észszerűen vezessék, hogy teljes mértékben a dolgozók javára használhassák ki a szovjet társadalom anyagi és szellemi erőit, a tudomány és a technika minden vívmányát. Először fordult elő a történelemben, hogy nem spontán módon, hanem tervszerint, észszerűen alakult ki a termelés és a tudomány együttműködése és nem egy-egy vállalat keretén belül, hanem országos méretekben valósult meg. A Szovjetunióban a tudomány teljes egészében a termelés érdekeit, másszóval a dolgozók, az egész nép érdekeit szolgálja, ami az egyre gyorsabbá váló társadalmi fejlődésnek fontos tényezője. A népgazdaságnak terv alapján való fejlesztése ugyancsak közös jellemvonása a szocializmusnak és a kommunizmusnak.

Engels „Anti-Dühring" című híres művében azt írta, hogy a kapitalizmusban az emberek által létrehozott társadalmi erők a termelés anarchiája folytán a természet elemi erőihez hasonlóan uralkodnak az embereken és szörnyű nyomort zúdítanak rájuk. Ez erők hatásának eredményei a munkanélküliség, a parasztok, kézművesek és kiskereskedők millióinak tönkremenése, a pusztító gazdasági válságok és háborúk, amelyek során az emberek millióit irtják ki, különösen az imperializmus korszakában. A szocializmus győzelmével ezek a természetfölöttinek, démoninak tűnő erők az emberek ellenőrzése alá kerülnek, a termelés fejlődése tervszerű jelleget ölt, az emberek előre látják termelő tevékenységük társadalmi eredményeit.

A Szovjetunióban teljes győzelmet aratott a tervgazdálkodás elve. A szocializmus szovjetunióbeli győzelmével megvalósult a történelmi ugrás a szükségszerűség birodalmából a szabadság birodalmába. Befejeződött a népek előtörténete és megkezdődött a népeknek a rabságtól és kizsákmányolástól mentes igazi története.

A szocializmus és a kommunizmus közti alapvető különbségek

A szocializmus és a kommunizmus közti különbséget az alapjukat képező termelési viszonyok fejlettségi foka közti különbség határozza meg. A szocializmus és a kommunizmus gazdasági alapja egy és ugyanaz a termelési mód, de a kommunizmusban ez a termelési mód igen magas fejlettségi fokot ér el és végleg megszabadul a régi rend nyomaitól. A kommunizmusban a társadalom termelőerőinek már olyan hatalmas mértékű felvirágzása következett be, ami az összes fogyasztási cikkek bőségét eredményezi. A technikai haladás üteme még hatalmasabb lesz, mint napjainkban a Szovjetunióban: ekkor már az összes termelési folyamatokat teljes mértékben gépesítették és automatizálták, újabb nyersanyag- és energiaforrásokat állítottak a társadalom szolgálatába. A népgazdaság valamennyi ágának villamosítása, továbbá a gázosítás, a reaktív technika, az atomerő rendkívüli mértékben fokozza az ember hatalmát a természet fölött.

A kommunista társadalom a termelőerők legnagyobbfokú fejlesztése alapján leküzdi az osztálytársadalom összes csökevényeit, köztük a város és a falu, a szellemi és a fizikai munka közti ellentétet.

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet során a termelőerők fejlődésének és változásának megfelelően fejlődnek majd a termelési viszonyok is és változnak meg a tulajdon formái. Eltűnnek az egyéni gazdálkodást folytató parasztok és szövetkezetenkívüli kézművesek magántulajdonainak a Szovjetunióban még meglévő maradványai, amelyeknek létezését a Szovjetunió Alkotmánya 9. cikkelyében megengedte, s amelyek egyúttal azt tanúsítják, hogy a szocializmus fölépítése még nem fejeződött be. A szocializmusban a társadalom gazdasági alapja a szocialista tulajdon, amelynek két formája van: az állami tulajdon (az egész nép tulajdona) és a szövetkezeti-kolhoztulajdon, a kommunizmusban viszont a termelési eszközök egyöntetűen az egész nép közös tulajdonában lesznek. A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet feltételezi tehát a társadalmi tulajdon további fejlődését, ami a termelési eszközök társadalmasítási folyamatának befejezéséhez fog vezetni.

Ezzel kapcsolatban a kommunizmusban a szocializmusban még meglévő osztálykülönbségek is megszűnnek: eltörlődnek a határvonalak a munkásosztály és a parasztság, valamint e két osztály és az értelmiség között.

A szocialista termelési mód további fejlődése alapján a kommunizmusba való átmenet során az elosztás módja is megváltozik. A kommunizmus első fázisában a szocialista elosztási mód érvényes, amely így hangzik: „Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint". Másszóval: mindenki köteles képességei szerint dolgozni és munkájának mennyisége és minősége arányában való díjazásra van joga. A társadalmi fejlődés adott fokán ez az elosztási elv biztosítja a legjobban a dolgozók társadalmi és egyéni érdekeinek összekapcsolását. Ez az elv a termelőerők fejlődésének olyan ösztönzőit teremti meg, aminőt nem ismert semilyen előző társadalmi-gazdasági alakulat, egyben elősegíti a szocialista verseny fejlődését, valamint az emberek képességeinek és tehetségének kibontakozását.

Mindazonáltal, a szocialista elosztási elv, minden történelmi progresszivitása ellenére sem ideális: az elosztásnak ezt az elvét a termelés fejlettségének a szocializmusban elért foka hívja életre, valamint maguknak az embereknek, az anyagi javak termelőinek fejlettségi foka. Ha majd a társadalom eléri a magasabb fejlettségi fokot, akkor megvalósítja az elosztás kommunista módját. A szocializmus elve: „Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek munkája szerint"; a kommunizmus elve viszont ez lesz: „Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint". Ez azt jelenti, hogy a kommunista társadalom minden egyes tagjának meglesz a teljes lehetősége arra, hogy összes szükségleteit, a fejlett kultúrember szükségleteit kielégítse.

A szocializmusban a munka minden munkaképes állampolgárnak kötelessége és becsületbeli ügye. E kötelezettség teljesítését a lelkiismeretes dolgozók erkölcsi buzdítása, valamint munkájuk díjazása ösztönzi. A munka arányában való elosztás elve a dolgozókat személyükben anyagilag teszi érdekeltté a munka termelékenységének fokozásában. A szocialista állam szigorúan ellenőrzi ennek a kötelességnek teljesítését s megállapítja az összhangot minden egyes dolgozó munkájának és fogyasztásának mértéke között. A munkakötelezettséget jogszabályok is rögzítik. A Szovjetunió Alkotmánya előírja: *„A munka a Szovjetunióban minden munkaképes polgárnak kötelessége és becsületbeli ügye, annak az elvnek alapján, hogy „aki nem dolgozik, az ne is egyék."*

A kommunizmus egyáltalában nem törli el a munkakötelezettséget. Ellenkezőleg, a kommunizmus a legöntudatosabb, legfegyelmezettebb munka társadalma. A kommunizmusban a munka a társadalom minden munkaképes tagja számára a kötelesség és a becsület ügye marad, de ez a kötelesség már nem követel kényszert. A kommunista munkára még nagyobb mértékben vonatkozik majd a szocialista munka sztálini jellemzése, amely szerint a munka becsület, dicsőség, érdem és hősiesség dolga. A kommunizmusban a munka szokássá válik, az ember annyira megszokja a társadalom számára végzett önkéntes munkát, hogy a munka legfőbb életszükségletévé válik. Ennek következtében nem lesz szükség arra, hogy arányba hozzák a társadalom minden egyes tagjának szükségletét az általa végzett és a termelésbe fektetett munka mennyiségével és minőségével, nem lesz szükség többé munkaügyi jogszabályokra sem.

Lenin a fejlett kommunista társadalommal kapcsolatban ezt írta: „Kommunista munkán, a szó szorosabb és szigorúbb értelmében a társadalom érdekében kifejtett ingyenes munkát értjük, olyan munkát, amelyet nem azért teljesítenek, hogy bizonyos kötelezettséget rójanak le, nem azért, hogy bizonyos termékekre jogot formáljanak, és nem előre megállapított és törvényesített normák szerint végeznek; a kommunista munka önkéntes munka, normák nélküli munka, olyan munka, mely nem számít díjazásra, nem szab fizetési feltételeket, amelyet azért végeznek, mert megszokták a közösség érdekében végzett munkát, amely abból a (szokássá vált) tudatos belátásból fakad, hogy a közösség érdekében dolgozni kell — a kommunista munka nem egyéb, mint az egészséges szervezet szükséglete." [4]

[4] *Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. Id. kiad. 675—676. lap.

Leninnek ezek a szavai természetesen nem azt jelentik, hogy a kommunista társadalom nem szabályozza majd az emberek munkatevékenységét, hanem mindenkinek saját belátására bízza. A kommunista gazdaság terv szerint fejlődik majd, a tervgazdaság pedig lehetetlen megfelelő műszaki normák nélkül. Amikor Lenin a „normák nélküli" munkáról beszélt, akkor nem a műszaki, hanem a jogi normákra gondolt. „Állam és forradalom" című művében, amikor a szocializmusban végzett munkát jellemezve azt írta, hogy „...ha nem akarunk utópizmusba esni, akkor nem szabad a dolgot úgy képzelnünk, mintha az emberek megdöntve a kapitalizmust, egycsapásra megtanulnának a társadalom érdekében dolgozni *minden jogszabály nélkül,* azonfelül az *ilyen* változás gazdasági előfeltételeit *nem teremti meg egycsapásra* a kapitalizmus megszüntetése."[5] Az ilyen változáshoz szükséges gazdasági és szellemi előfeltételeket csak a kommunizmus magasabb fázisába való átmenet teremti meg.

A burzsoá írók nem kevés fáradságot pazaroltak arra, hogy a kommunizmust úgy tüntessék fel, mintha ott általános egyenlősdi uralkodna, mindenki egyformán részesülne mindenből, mindenkinek egyforma ízlése és egyforma szükséglete lenne és mindenki számára egyforma „kaszárnyarend" lenne érvényes. Az effajta elképzelés a burzsoá ideológusok tudatlanságáról tanúskodik és megmutatja, milyen vadállati gyűlöletet táplálnak a kommunizmus iránt.

Valójában sem a szocializmusban, sem a kommunizmusban nincs és nem is lesz egyenlősdi. A marxizmus-leninizmus bebizonyította, hogy a szocializmusról, mint az általános egyenlőség világáról szóló kispolgári elképzelések nem mások a szocializmus torzképénél. A valóságban a szocializmus egyenlősége az osztályegyenlőtlenség és osztályelnyomás megszüntetését, a termelési eszközökhöz való egységes viszony megteremtését jelenti, meghozza az összes dolgozók felszabadulását a kizsákmányolás alól, s egyenlő munkáért egyenlő díjazást biztosít. Ámde a szocializmus semmiképpen sem jelent mindenki számára egyforma díjazást, itt ugyanis mindenkit munkájának mennyisége és minősége szerint díjaznak, és ezen a fokon még megmaradnak a szakképzett és szakképzetlen munka, a szellemi és fizikai munka közti különbségek. A kommunizmusban ezek a különbségek már megszűnnek „...a „durva" és „finom" munka szerinti megosztás, valamint a szellemi és fizikai munka közötti ellentmondás teljesen ki van küszöbölve, a munka egyenlősített."[6] Ámde ez egyáltalában nem jelenti az emberek szükségleteinek egyenlősítését. Ha majd a társadalom megvalósítja a kommunizmus elvét: „Mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint", akkor az emberek már nem egyforma, hanem szükségleteik és ízlésük szerint különböző mennyiségű terméket fognak kapni. A kommunista társadalom polgárának szükségletei a minden vonatkozásban fejlett ember szükségletei. Sztálin elvtárs az egyenlőséget illető kispolgári nézeteket bírálva a következőket mondja:

[5] *Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. Id. kiad. 233. lap.
[6] *Sztálin* Művei. 1. kötet. 378. lap. Szikra 1949.

„A marxizmus egyenlőségen nem a szükségletek és a mindennapi élet terén való egyenlősdit érti, hanem az osztályok megszüntetését, vagyis: a) az összes dolgozók egyenlő felszabadítását a kizsákmányolás alól, miután a kapitalistákat megdöntöttük és kisajátítottuk; b) a termelési eszközök magántulajdonának mindenki számára egyenlő megszüntetését, miután az egész társadalom tulajdonába adtuk őket; c) mindenki egyenlő kötelezettségét arra, hogy képességei szerint dolgozzék és minden dolgozó egyenlő jogát arra, hogy ennek fejében mindenből munkájának megfelelően részesedjék (*szocialista* társadalom); d) mindenki egyenlő kötelezettségét arra, hogy képességei szerint dolgozzék és minden dolgozó egyenlő jogát arra, hogy ennek fejében mindenből szükségleteinek megfelelően részesüljön (*kommunista* társadalom). Emellett a marxizmus abból indul ki, hogy az emberek ízlése és szükségletei nem egyenlők és nem lehetnek egyformák és egyenlők sem minőségre, sem mennyiségre nézve, sem a szocializmus szakaszában, sem a kommunizmus szakaszában." [7]

A szocialista társadalom, miután megszüntette annak lehetőségét, hogy ember az embert kizsákmányolja, egyúttal már a szociális egyenlőtlenség legdöntőbb, leglényegesebb alapjait is kiküszöbölte. A szocializmusban, miként Sztálin elvtárs megmondta, az egyes polgárok társadalmi helyzetét nem vagyoni körülményeik, nem nemzeti származásuk, nem nemük, hanem személyes képességeik és személyes munkájuk határozza meg. Ez a legnagyobb lehetőséget nyujtja az egyéniség kifejlődésére, minden képességének és tehetségének kibontakozására, a társadalom termelőerőinek fejlődésére.

De a szocializmusban még fennmaradnak bizonyos tényleges különbségek az emberek anyagi ellátottságában. Minden dolgozónak egyenlő joga van arra, hogy munkája szerint részesüljön díjazásban. Mivel azonban az embereknek nem egyforma a szakmai minősítésük, különbözőek a szellemi és fizikai képességeik, s az életkörülményeik sem egyformák (családi helyzetük stb.), tehát vagyoni különbségek is vannak közöttük. Ezek a különbségek csak akkor fognak teljesen megszűnni, amikor a termelőerők fejlődése alapján elértük már az anyagi javak bőségét és a termékeket nem a munka arányában, hanem a szükséglet szerint osztják el. Akkor a társadalom már képes lesz arra, hogy kielégítse a fejlett kultúremberek sokrétű szükségleteit, és így végleg eltűnnek a társadalmi egyenlőtlenség összes nyomai.

A kommunista társadalom meghozza az egyéniség legteljesebb kibontakozását. A kicsinyes kenyérgondoktól megszabadult emberek kifejthetik minden képességüket, adottságukat, tehetségüket. A tudomány és művészet soha nem ismert felvirágzásnak indul. Eltűnik a kapitalizmus régi, embernyomorító munkamegosztása, amely az embert életfogytiglan a megútált szakma szűk korlátai közé szorította. A kommunizmus, Lenin szerint afelé halad, „hogy *minden irányban fejlett és minden irányban iskolázott* embereket neveljenek, tanítsanak és képezzenek ki..." [8]

[7] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. Id. kiad. 558. lap.
[8] *Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. Id. kiad. 705. lap.

Ez természetesen nem úgy értelmezendő, hogy a kommunizmusban nem lesznek mesterségüket értő szakemberek. Nem, szakosítás és szakemberek a teljes kommunizmusban is lesznek. Jól meg kell tanulnunk mesterségünket ahhoz, hogy bármely munkaterületen kiemelkedő sikereket érhessünk el. Ha tudományos munkánkban nem akarunk felületes műkedvelőkké válni, akkor komoly jártasságra kell szert tennünk az adott tudományágban és e tudományágon belül bizonyos szűkebb területen, sőt a konkrét problémákkal is alaposan meg kell ismerkednünk. Amint a Szovjetunió szocialista építésének tapasztalatai megmutatják, a fokozott mértékű szakosítás a dolgozók széleskörű átfogó fejlettségével párosul. Így például, Bortkevics a gyorsvágó esztergályos azért tudott a saját munkaterületén olyan kimagasló eredményt elérni, mert alaposan, minden részletre kiterjedő elmélyült gonddal tanulmányozta az esztergapadot, az esztergályozás elméletét és gyakorlatát. A termelés újítói: Bortkevics, Bikov, Rosszijszkij nem szűk szakmai korlátok közé szorított specialisták, hanem széleslátókörű emberek, akik a fizikai munkát szellemi munkával egyesítik. A sztahanovisták munkája sokoldalúan fejlett emberek alkotó munkája. A munka a kommunizmusban méginkább alkotójellegűvé, az emberi képességek mindenirányú kibontakozásának még hatalmasabb eszközévé, az egyéni tehetség, adottságok megnyilvánulási formájává válik.

Sztálin elvtárs 1927-ben a következő szavakkal adta meg a kommunizmus általános jellemzését:

„Ha röviden meg akarjuk adni a kommunista társadalom anatómiáját, úgy az olyan társadalom lesz: *a)* ahol a munka- és termelési eszközök nem lesznek magántulajdonban, hanem társadalmi, kollektív tulajdonban lesznek; *b)* ahol nem lesznek osztályok és nem lesz államhatalom, hanem lesznek ipari és mezőgazdasági dolgozók, akik gazdaságilag mint dolgozók szabad szövetsége igazgatják magukat; *c)* ahol a terv alapján szervezett népgazdaság mind az ipar, mind a mezőgazdaság terén a legfejlettebb technikán alapul majd; *d)* ahol nem lesz ellentét város és falu, ipar és mezőgazdaság között; *e)* ahol a termékeket a régi francia kommunisták elve szerint fogják elosztani: „mindenkitől képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint"; *f)* ahol a tudománynak és a művészetnek eléggé kedvező feltételei lesznek ahhoz, hogy teljes virágzást érjenek el; *g)* ahol az egyéniség, amelyet már nem nyom a darab kenyérért való gond és amelynek nem kell a „világ hatalmasaihoz" törleszkednie, valóban szabad lesz."[*]

Miként Sztálin elvtárs a továbbiakban kifejtette, az államhatalom csak akkor hal el, amikor a kommunizmus már végleg győzelmet arat az egész világon, de legalább is az országok többségében. Ha a kommunizmus egy országban valósul meg és nem szűnik meg a kapitalista környezet, akkor az állam a kommunizmusban is megmarad.

Amikor Sztálin elvtárs megadta a kommunizmus meghatározását, csupán azokra a leglényegesebb vonásaira hívta fel a figyelmet, amelyek tudományosan előreláthatók és meghatározhatók. Hiábavaló találgatás lenne minden olyan kísérlet, amely előre meg akarná adni a kom-

[*] *Lenin—Sztálin.* Párt és pártépítés. 126. lap. Szikra 1950.

munista társadalom fölépítésének összes részleteit, például minden részletében meg akarná határozni, hogy milyen is lesz az élet a kommunizmusban. Hogy részleteiben milyen lesz a kommunista társadalom, azt a kommunizmust építő milliók döntik el, a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet során.

2. A szocializmusból a kommunizmusba való átmenetről

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet fokozatossága

A marxizmus-leninizmus azt tanítja, hogy a szocializmus saját gazdasági alapján fejlődve fokozatosan átnő a kommunizmusba. A szocializmus és a kommunizmus között nincs kínai fal. Csupán különböző fázisai ezek egyazon társadalomnak, s közös gazdasági és politikai alapjuk van. A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet éppen ezért megy fokozatosan végbe, olyan mértékben, ahogyan a népgazdaság fejlődik, emelkedik a munka termelékenysége, fejlődik a tömegek kommunista tudatossága és amilyen mértékben válik még szilárdabbá a szocialista állam hatalma.

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet fokozatossága távolról sem jelenti azt, hogy meglassulna az előrehaladás üteme. Ellenkezőleg, a szocializmus szerfölött meggyorsítja a társadalmi fejlődés ütemét. Már Lenin is megjegyezte: „... milyen végtelenül hazug az az elterjedt polgári felfogás, hogy a szocializmus holt, megdermedt, egyszer és mindenkorra adott valami, holott a valóságban *csupán* a szocializmussal kezdődik majd a gyors, igazi, valóban tömegeket átfogó, a lakosság *többségének*, azután pedig az egész lakosságnak részvételével végbemenő haladás a társadalmi és egyéni élet minden területén."[10] A szocializmus építésének tapasztalatai a Szovjetunióban teljes mértékben igazolták Lenin látnoki szavait. Különösen ragyogóan bizonyítja ezt a grandiózus sztálini ötéves tervek határidőelőtti teljesítése.

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet fokozatossága egyáltalán nem zárja ki az ugrások lehetőségét a társadalmi élet egyes területeinek fejlődésében, például a termelés fejlődésében, a technikai és tudományos haladásban és így tovább. Elegendő akárcsak a sztahanovista mozgalom példájára hivatkozni, amely a kommunizmusba való fejlődésünket meggyorsítva, arra volt hivatott, hogy Sztálin elvtárs szavaival élve, „forradalmat idézzen elő iparunkban."[11] Kétségtelen az is, hogy az olyan hatalmas fölfedezéseknek, mint például az atomenergiának felhasználása a termelésben, valóságos technikai forradalmat idézhetnek elő, sőt kell is, hogy előidézzenek. Ámde ezek a minőségi ugrások nem robbanásszerűen, hanem fokozatosan következnek be.

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet fokozatossága azt jelenti, hogy ez az átmenet nem erőszakos fordulat és nem szociális forradalom útján megy végbe. Ebben az értelemben a szocializmusból a

[10] *Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. 238. lap. Szikra 1950.
[11] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 585. lap. Szikra 1950.

kommunizmusba való átmenet merőben más jellegű, mint a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet. A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet nem valósítható meg szociális forradalom nélkül, mert az egyik társadalmi-gazdasági alakulatból a másikba való átmenet, az egyik termelési módról a másikra való áttérés feltételezi az elavult termelési mód erőszakos megsemmisítését, a kizsákmányoló osztályok erőszakos megdöntését és megsemmisítését. Ezzel szemben a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet egy és ugyanazon társadalmi-gazdasági rendszer fejlődésének első fázisából második fázisába való átmenetét jelenti, egyazon termelési mód bázisán valósul meg, kizárja annak szükségét, hogy bármiféle osztályokat megdöntsenek, viszont feltételezi az osztályok közti határvonalak fokozatos elmosódását.

Ezt az átmenetet nem lehet egyik napról a másikra, egycsapásra megvalósítani. Lenin felhívta a figyelmet arra, hogy a marxisták sohasem ígérték a kommunizmus „bevezetését". A kommunizmus a szocializmusból nő ki, mégpedig olyan mértékben, ahogyan a társadalom egyre magasabb gazdasági érettségi fokra emelkedik. Ennek a megérésnek előfeltétele a szocializmus termelőerőinek további fejlődése.

A Szovjetunió gazdasági főfeladatának megoldása mint a kommunizmusba való átmenetet biztosító egyik legfontosabb feltétel

Marx és Engels már „A Kommunista Párt Kiáltványá"-ban megírta, hogy a proletariátus arra használja majd fel politikai uralmát, hogy „a burzsoáziát fokról-fokra megfossza összes tőkéitől, hogy minden termelési eszközt az állam kezében, azaz az uralkodóosztállyá szervezett proletariátus kezében összpontosítson és a termelőerők tömegét a lehető leggyorsabban szaporítsa."[12] Marx és Engels megállapította, hogy a kommunizmus akkor válik lehetővé, amikor a termelőerők olyan fejlettségi fokot érnek el, hogy a társadalmi gazdagság valamennyi forrása bőven buzog majd. Marx és Engels azonban nem tudták konkrétebben meghatározni a termelőerők fejlettségének azt a színvonalát, amely a kommunizmus felépítéséhez szükséges.

Lenin, az oroszországi szocialista forradalom tapasztalataiból kiindulva, már konkrétebben határozta meg ezt a színvonalat. Ő hívta fel a figyelmet arra, hogy gazdasági tekintetben föltétlenül utól kell érni és el kell hagyni a fejlett kapitalista országokat és a munkát sokkal termelékenyebbé kell tenni, mint a kapitalizmusban. A termelőerők fejlettségének a kommunizmusba való átmenethez szükséges magas színvonalát Lenin kapcsolatba hozta az összes népgazdasági ágak tervszerű villamosításával. Innen származik a lángeszű lenini tétel: „Kommunizmus = Szovjethatalom plusz az egész ország villamosítása."

Sztálin elvtárs, új adatokból kiindulva, amelyekkel még sem Marx, sem Lenin nem rendelkezett, konkréten meghatározta a termelőerők fejlődésének azt a színvonalát, amely lehetővé teszi az átmenetet a kommunizmus első szakaszából a másodikba. Sztálin elvtárs 1939-ben, az

[12] *Marx—Engels.* Válogatott Művek. I. kötet. 29. lap. Szikra 1949.

SzK(b)P XVIII. kongresszusán, felvázolta a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet megvalósításához szükséges anyagi bázis megteremtésével kapcsolatos hatalmas munkálatok tervét s ezeket mondta:

„Túlhaladtuk a főbb kapitalista országokat a termelés technikája és az ipari fejlődés üteme tekintetében. Ez igen jó. De nem elegendő. Túl kell haladnunk őket gazdasági tekintetben is. Mi ezt megtehetjük és meg is kell tennünk. Csakis abban az esetben, ha gazdaságilag túlhaladjuk a főbb kapitalista országokat, számíthatunk arra, hogy országunk teljes mértékben el lesz látva fogyasztási cikkekkel, hogy bőségesen lesznek termékeink és lehetőségünk nyílik arra, hogy áttérjünk a kommunizmus első fázisáról a második fázisára."[13]

Sztálin elvtárs kijelentette, hogy az ipari termelés abszolut mennyiségét nem szabad összetéveszteni az egy főre jutó termelés viszonylagos méreteivel. Az ipari termelés abszolút mennyisége tekintetében a Szovjetunió már régen maga mögött hagyta a legtöbb kapitalista országot és második helyre került a világon. Ámde annak ellenére, hogy például nyersvasból a háború előtt több mint kétszer annyit termeltünk, mint Anglia, egy főre mégis kevesebb nyersvas jut nálunk, mint Angliában. Ennek az a magyarázata, hogy a Szovjetúnió lakosságának száma néhányszor több mint Angliáé. Márpedig „mennél nagyobb az országban a lakosság száma, annál nagyobb az országban a szükséglet fogyasztási cikkekben, vagyis annál nagyobbnak kell lenni az ilyen országban az ipari termelés mennyiségének."[14]

Ennek a gazdasági főfeladatnak a megvalósítása azt követeli, hogy a Szovjetunió ipari össztermelésének mennyisége a háborúelőttinek háromszorosára emelkedjék. Sztálin elvtárs 1946 február 9-i választási beszédében azt mondotta, hogy a Szovjetunió termelőerőinek el kell érniök azt a színvonalat, amely lehetővé teszi évi 50 millió tonna nyersvas, 60 millió tonna acél, 500 millió tonna szén, 60 millió tonna kőolaj termelését. Ennek megfelelő fejlődést kell elérniök a Szovjetunió többi népgazdasági ágainak is. E színvonal elérésével biztosítható lesz majd a kommunizmus anyagi bázisa. Ennek a sztálini tervnek megvalósításához új, komolyértékű beruházásokra, egyre tökéletesebb technikai alappal bíró új ipari vállalatok építésére és a munka termelékenységének további emelésére van szükség.

A következő adatokból megítélhetjük, mennyire közelítette meg a Szovjetunió az e tervben megjelölt színvonalat. A háborúutáni első ötéves terv teljesítésének eredményeképen a Szovjetunió termelésének a következő méreteket kellett elérnie: nyersvastermelés 19,500.000 tonna, acélgyártás 25,400.000 tonna, széntermelés 250,000.000 tonna, ásványolajtermelés 35,400,000 tonna, villamoserőtermelés 82 milliárd kilowattóra. Ezekből a számokból látható, hogy a háborúutáni első ötéves terv végén a népgazdaság újabb, hatalmas föllendítését szolgáló grandiózus sztálini programmban megjelölt színvonalnak a Szovjetunió nyersvastermelése 39 százalékát, acéltermelése 42, széntermelése 50, ásványolajtermelése pedig 59 százalékát érte el.

[13] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 882. lap. Szikra 1950.
[14] I. m. 681. lap.

1950-ben, a háborúutáni ötéves terv sikeres teljesítésének eredményeképen a Szovjetunió ipari termelése egészében 73 százalékkal emelkedett az 1940. évi háborúelőtti színvonalhoz képest. Az ötéves terv bizonyos iparágakban még nagyobb fejlődést biztosít. 1950-ben például több mint kétszer annyi gépet és berendezést gyártottak, mint a háború előtt. A gyártott fémforgácsoló szerszámgépek számának az előirányzat szerint 1,300,000-re kellett emelkednie, ami körülbelül 30 százalékkal több mint az Egyesült Államok 1940. évi szerszámgépállománya. A villamosenergia-termelés az ötéves terv során 87 százalékkal növekedett 1940-hez képest.

A háborúutáni ötéves terv folyamán a Szovjetunió mezőgazdasága is hatalmas lépést tett előre. 1950-ben a gabonafélék össztermése 345 millió puddal, hektáronkénti terméshozama pedig 13 százalékkal volt nagyobb, mint a háborúelőtti. A szocialista mezőgazdaságnak a háborúutáni ötéves terv során elért növekedéséről a következő számok adhatnak szemléltető képet: ha az 1932-es terméseredményt 100 százaléknak vesszük, akkor a mezőgazdaság össztermelése 1937-ben 153, 1940-ben 177, 1950-ben pedig 225 százalékra emelkedett.

Ilyen előnyei vannak a szocializmusnak, amely biztosítja, hogy az ipar és a mezőgazdaság minden téren egyenletesen fejlődjék. A szovjet népgazdaság a szocialista bővített újratermelés alapján fejlődik, minden újabb ötéves terv szélesebb alapokon, mégnagyobb méretekben és ütemben termeli újra a szocialista társadalom anyagi és technikai bázisát.

Hozzávetőleg még három új ötéves tervre lesz szükség ahhoz, hogy megoldják a Szovjetunió gazdasági főfeladatát: gazdasági tekintetben utólérni és elhagyni a fő kapitalista országokat. A Szovjetunió a világ leghatalmasabb ipari országa, a világ leggazdagabb országa lesz.

Igy tehát a szovjet társadalom számára már nem távoli ábránd a kommunizmusba való átmenet, a kommunizmus fölépítése, hanem a szovjet emberek mindennapi munkájának gyakorlati kérdése, a szovjet polgár harcának és alkotó tevékenységének kérdése.

Az USA antagonisztikus, kapitalista alapon folyó termelésében az egy főre eső átlagos termékmennyiség színvonala nem jelent mást, mint néhány kapitalista monopóliumtulajdonos hihetetlen mértékű gazdagságát, és a dolgozóknak, a lakosság kilenctized részének nyomorát. Az élősdi osztályoktól mentes kommunista társadalomban az egy főre jutó termelésnek ilyen átlagszínvonala az anyagi javak bőségét jelenti majd, teljes lehetőséget biztosít majd arra, hogy megvalósuljon a kommunizmus elve: „mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint".

A város és a falu közti ellentét megszüntetése

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet megvalósulása során a bolsevik párt vezette szovjet dolgozók megoldják a város és falu közti ellentét leküzdésének nagyszerű történelmi feladatát. A bolsevik párt már a szocialista építés első éveitől kezdve feladatának tekintette ezt. A párt programmja, melyet 1919-ben fogadott el az OK(b)P VIII. kongresszusa, megállapította, hogy a falu gazdasági és kulturális elmaradottságának egyik legmélyebben gyökerező alapja a

város és falu közti ellentét, ezért a párt a kommunista építés alapvető feladatának tekinti ennek az ellentétnek a megszüntetését.

A város és falu közti ellentét egyidős a társadalomnak osztályokra tagozódásával. A kapitalizmusban mélyül el legerősebben. A kapitalista város kérlelhetetlen kizsákmányolóként lép fel a faluval szemben, kiszívja a falu életerejét, s nem hagy meg számára semmi mást mint a nyomort, a kulturálatlanságot, az írástudatlanságot, a politikai jogfosztottságot, a „falusi élet bárgyúságát". (Marx.)

A haladó gondolkodású tudósok már a kapitalizmus fejlődésének hajnalán helytelenítették a város és a falu közti ellentétet. Morus Tamás, a XVI. század elején élt angol író, az utópikus szocializmus megalapítója, „Utópia" című, 1516-ban megjelent jelentős művében javasolta ennek az ellentétnek a megszüntetését olyanformán, hogy az ideális társadalomban két évig mindenkinek mezőgazdasági munkát kell végeznie, s csak azután térjen vissza a városba. Naív kísérlet volt ez a város és falu közti ellentét megszüntetéséhez vezető út megtalálására. Más utópikus szocialisták, különösen Robert Owen, valamivel közelebb jutottak a dolog lényegéhez, de a kérdést ők sem tudták helyesen megoldani.

Elsőnek Marx és Engels hívta fel a figyelmet a falu és a város közti ellentét megszüntetésének szükségszerűségére és mutatta meg ennek reális útját. Minden részletre kiterjedően pedig Lenin és Sztálin dolgozta ki ezt a kérdést, a Szovjetunió szocialista építésének tapasztalataira támaszkodva.

A Szovjetunióban már gyökerében aláásták a város és falu közti ellentétet. A városban és a faluban egységes, szocialista termelési módot teremtettek. A szocializmus bázisán alapvetően megváltozott a szovjet falu arculata. Megszüntették a „falusi élet bárgyúságát". A falu kulturális színvonala nagymértékben emelkedett. Sok falut, községet alig lehet már megkülönböztetni a várostól: villanytelepe, középiskolája, ipari vállalatai, színháza, klubja, mozija, rádiója van.

A Szovjetunióban eltüntették azt a szakadékot, amely a várost és a falut elválasztotta egymástól, ahhoz azonban, hogy a város és falu közti ellentétet végleg felszámolják, még igen sok munkára és hosszú időre van szükség. Ennek az ellentétnek a felszámolása olyan mértékben válik egyre gyorsabbá, amilyen mértékben nyomul előre a társadalom a kommunizmus felé. Efelé vezet a mezőgazdaság fokozottabb iparosítása és villamosítása, a mezőgazdasági munka átalakulása az ipari munka válfajává.

Az utópikus szocialistáktól eltérően, akik a város és falu közti ellentét megszüntetésére a városok megsemmisítését, vagy legalábbis felaprózását javasolták, Sztálin elvtárs azt az álláspontot foglalta el, hogy ennek az ellentétnek a leküzdése a szocialista város további fejlődésének és a falu mindenoldalú gazdasági és kulturális föllendülésének alapján megy végbe. A Szovjetállam tervszerűen változtatja meg a termelőerők földrajzi elhelyezését, közelebb viszi az ipart a nyersanyagforrásokhoz, biztosítja a multban elmaradt körzetek gazdasági és kulturális föllendülését és elősegíti az ipar és a mezőgazdaság egyenletesebb területi elosztását az országban.

A szocialista város segíti a falu gazdasági és kulturális fölemelkedését. A szocialista város segítségével és vezetésével valósul meg a mezőgazdaság technikai átalakítása, műszaki, agrotechnikai, zootechnikai kádereinek kiképzése és a falusi lakosság általános műveltségének emelése.

A Szovjetállam óriási összeget fordít mezőgazdasági célokra: ellátja a mezőgazdaságot a technika legkorszerűbb vívmányaival. A háborúutáni ötéves terv éveiben a mezőgazdaság körülbelül 350.000 traktort és rengeteg más, magastermelékenységű, korszerű mezőgazdasági gépet kapott. Egyre nagyobb mértékben használják fel a villamosságot a mezőgazdasági termelésben és a szovjet falu mindennapi életében. A mezőgazdaság gépesítésének és villamosításának méretei és üteme azt eredményezik, hogy a mezőgazdasági munka a közeljövőben teljes egészében az ipari munka válfajává alakul át, az ipari és a mezőgazdasági munka jellege közti különbség pedig megsemmisül.

A szocialista gazdaság termelőerőinek továbbfejlesztése és a termékbőség megteremtése szempontjából óriási jelentősége van az állandóan bő terméshozamokért folyó harc sztálini tervének, amely mezővédő erdősávok ültetését, vízgyüjtők építését foglalja magában és az agronómiai intézkedések egész rendszerének alkalmazását írja elő a sztyeppés és erdősztyeppés övezetekben. Ugyancsak ezt a célt szolgálja a szovjet kormánynak az állattenyésztés fejlesztéséről szóló, 1949-ben elfogadott hároméves terve, s e cél szolgálatában állnak azok a határozatok is, amelyeket a szovjet kormány az öntözött földek és a mezőgazdasági technika teljesebb kihasználása érdekében 1950-ben hozott az új öntözési rendszerre való áttérésről, továbbá a kujbisevi, sztálingrádi és kahovkai vízierőmű, a Turkmén főcsatorna, a délukrajnai és északkrimi csatornák építéséről.

A termelőerők fejlődése alapján a falu kultúrája is emelkedik. A falusi munkafeltételek és életkörülmények egyre jobban megközelítik a városi munkafeltételeket és életkörülményeket.

Nagy arányokban bontakoztak ki a középítkezések és a kolhozparasztok lakóházainak építkezési munkálatai. A falvak átrendezésével kapcsolatos munkálatok is megkezdődtek. A középítkezés és a lakóházépítés olyan lendületet kap, hogy teljesen megváltoztatja a falu külső arculatát.

A város és falu közti ellentétnek a szocialista termelési mód fejlődése alapján való leküzdése mértékében változik majd meg a társadalom osztályszerkezete és mosódnak el a különbségek a munkásosztály és a parasztság között. Ezek a különbségek teljesen eltörlődnek annak eredményeképen, hogy a tulajdon két formája — az egész nép tulajdona (állami tulajdon) és a szövetkezeti, illetve kolhoztulajdon — még közelebb kerül egymáshoz.

A szocialista tulajdon két formájának egymáshoz való fokozatos közeledése szempontjából igen komoly jelentősége van a gép- és traktorállomások fejlődésének. A gép- és traktorállomások állami vállalatok, amelyek segítségével valósítja meg a szocialista állam a kolhozok szervezeti és gazdasági vezetését. A gép- és traktorállomások fejlődésének arányában nő a mezőgazdaságban használt állami termelési eszközök

részaránya, amely már most is igen jelentékeny. 1936-ban a mezőgazdaság álló termelési alapjainak 76 százaléka volt az államé (beleértve a művelésben lévő földeket, a kitermelés alatt álló erdőket stb.), 20.3 százaléka pedig a kolhozoké. Emellett rendkívül jelentős, hogy a döntő fontosságú termelési eszközök, a legfontosabb gépek, azok a gépi munkaeszközök, amelyeket Marx „a termelés csont- és izomrendszerének" nevezett, az állam kezében, a gép- és traktorállomásoknál összpontosulnak.

Az állami tulajdon, az egész nép tulajdona megszilárdulásának bázisán fejlődik, és erősödik a szövetkezeti és kolhoztulajdon is. A bolsevik párt azt tanítja, hogy a falu szocialista építésének főfeladata a mezőgazdasági artelek további szervezeti és gazdasági megerősítése és a kolhozok közös tulajdonának megsokszorozása. A mezőgazdaság termelőerőinek sokoldalú fejlődésével együtt gyarapodik a kolhozok gazdasága is. Ez mindenekelőtt abban mutatkozik meg, hogy gyarapodnak a kolhozok felosztható alapjai. 1948-ban a kolhozok felosztható alapjai az 1939. évi 22 milliárd rubelnyi összegükhöz képest csaknem megkétszereződtek. A felosztható alapok gyarapodása biztosítja a kolhozok bővített újratermelését és a kolhozok közös gazdaságának fejlődését.

Annak eredményeképen, hogy a gép- és traktorállomások egyre nagyobb részét végzik el a mezőgazdasági munkáknak, munkáskezek szabadulnak fel a kolhozokban, amelyeket föl lehet használni a közös kolhozgazdaság sokoldalú fejlesztéséhez, sokrétű gazdaságokká való átalakításához. A földművelés mellett egyre jobban fejlődik a kolhozokban az állattenyésztés, a kertészet, a haltenyésztés, a méhészet, a mezőgazdasági termékeket feldolgozó ipari melléktermelés stb. Ez teszi lehetővé, hogy az artelek közös gazdasága mind nagyobb mértékben elégítse ki a kolhozparasztok személyes szükségleteit. Igy tehát, minél inkább fejlődnek és erősödnek a mezőgazdasági artelek, annál inkább emelkedik a közös gazdaság részaránya és annál kisebb lesz a jelentőségük a háztáji egyéni gazdaságoknak.

Amikor a mezőgazdasági artelek mindenirányú fejlődése alapján elérjük a termékbőséget, akkor a kolhozparasztoknak nem lesz szükségük többé háztáji egyéni gazdaságra. Igy teremtődnek meg a feltételei annak, hogy a falu áttérjen a társadalmi termelés magasabb fokára — a kommunára. Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVII. kongresszusán mondotta:

„A jövő mezőgazdasági kommunája akkor fog létrejönni, amikor az artel mezőin és farmjain bőségben lesz gabona, marha, szárnyas, zöldség és mindenféle más termék, amikor az artelekben gépesített mosódák, modern konyhák és étkezők, kenyérgyárak stb. létesülnek, amikor a kolhozparaszt látni fogja, hogy előnyösebb számára, ha a farmtól kapja a húst és a tejet, mintha saját tehenet és aprójószágot tartana, amikor a női kolhoztagok látni fogják, hogy előnyösebb számukra, ha az étkezőben ebédelnek, a kenyérgyárból kapják a kenyeret és a közös mosódából a kimosott fehérneműt, mintsem, hogy maguk foglalkozzanak ezekkel a dolgokkal. A jövő kommunája a fejlettebb technika és fejlettebb artel alapján, a termékbőség alapján fog létrejönni... Az artelnek a jövő kommunájába való átnövési folyamata fokozatosan kell hogy végbemen-

jen, olyan mértékben, ahogyan az *összes* kolhoztagok meggyőződnek ennek az átnövésnek a szükséges voltáról."[15]

Az artelekről a kommunákra való áttérés nem egyhamar valósul meg, ez még nem napjaink gyakorlati feladata. Ma az a gyakorlati feladat, hogy minden téren erősítsük és fejlesszük a mezőgazdasági arteleket. Ámde, a mezőgazdasági artel megszilárdítása és fejlesztése történelmi távlatban odavezet, hogy az artelek átnőnek a kolhozmozgalom magasabb formájába.

A termelőerők általános fejlődése és a falu gazdasági és kulturális föllendülése alapján megsemmisül a Szovjetunióban a város és falu közti ellentét, megsemmisülnek a munkásosztály és a parasztság közti különbségek utolsó maradványai is. Ez pedig azt jelenti majd, hogy fölépült a kommunista társadalom, ahol megszünt az embereknek társadalmi osztályokra való mindenféle tagozódása, ahol a társadalom osztálykülönbségeket nem ismerő dolgozókból áll majd.

A szellemi és fizikai munka közti ellentét megsemmisítése

A falu és a város közti ellentét mellett, a kapitalizmusnak a termelési eszközök magántulajdonából eredő mélyen gyökerező antagonizmusaihoz tartozik a szellemi és fizikai munka közti ellentét is. A művelődést a kizsákmányoló osztályok monopóliumukká tették, a dolgozó néptömegeknek a nehéz fizikai kényszermunka jutott osztályrészül. A tőkés államokban a közép- és főleg a főiskolákon való tanulás még ma is a gazdagok kiváltsága. Még azokban a kapitalista országokban is, amelyekben formálisan mindenkinek joga van tanulni a középiskolákban és a főiskolákon, a munkások és parasztok — anyagi lehetőségek hiányában — nem élhetnek ezzel a joggal.

A szellemi és fizikai munka közti ellentétnek, éppen úgy, mint a város és falu közti ellentétnek romboló következményeit már az utópikus szocialisták fölismerték. F. Campanella (XVII. század) „Napállam" című művében azt ajánlotta, hogy ezt az ellentétet az ifjúság nevelésének tökéletesítése útján szüntessék meg. Ez az út természetesen utópikus volt és nem vezethetett a kívánt eredményekre.

A szellemi és fizikai munka közti ellentét megsemmisítésének reális útját a marxizmus-leninizmus tárta fel. Ennek a kérdésnek a megoldása része annak az általános feladatnak, amelynek célja: megszüntetni az osztályokat és azt, hogy ember az embert kizsákmányolja.

Marx és Engels adta meg e kérdésnek elvi, programmszerű megoldását, amely szükségszerűen még viszonylag általános jellegű volt. A kommunizmus építésének gyakorlati feladataira alkalmazva Lenin, de főképen Sztálin konkretizálta és fejlesztette tovább a szellemi és fizikai munka közti ellentét megszüntetéséhez vezető utak kérdésének megoldását. 1935-ben, a sztahanovisták első szovjetuniói tanácskozásán, Sztálin elvtárs ezt mondotta: „Némelyek azt gondolják, hogy a szellemi és fizikai munka közti ellentét kiküszöbölését el lehet érni azon az úton, hogy a szellemi és fizikai munkásokat kulturális és technikai tekintetben bizo-

[15] V. ö. *Sztálin*. A leninizmus kérdései. 556—557 lap. Szikra 1950.

nyos módon egyenlősítjük, azon az alapon, hogy a mérnökök, technikusok s a szellemi munkások kulturális és technikai színvonalát az átlagos szakképzettségű munkás színvonalára süllyesztjük le. Ez egyáltalában nem igaz. Csak kispolgári fecsegők gondolkozhatnak így a kommunizmusról. A valóságban a szellemi és fizikai munka közti ellentét kiküszöbölését csakis azon az alapon lehet elérni, hogy a munkásosztály kulturális és műszaki színvonalát a mérnökök és technikusok színvonalára emeljük.'"[16]

A kommunista társadalom építése közvetlenül összefügg a munkásosztály és a parasztság általános műveltségének és műszaki képzettségének a mérnökök, technikusok és mezőgazdasági szakemberek színvonalára emelésével. A Szovjetunióban már eddig is hatalmas munkát végeztek ennek a feladatnak a megoldása érdekében. Az Októberi Szocialista Forradalom felszámolta a kizsákmányolók művelődési monopóliumát és a nép előtt a történelemben első ízben tárultak szélesre a középiskolák és főiskolák kapui. A Sztálini Alkotmány leszögezi és az állam biztosítja a Szovjetunió minden polgárának jogát a művelődésre. A szovjet nép sikerrel és egyre növekvő mértékben él kivívott jogával. 1924—25-ben a Szovjetunió elemi és középiskoláiban tízmillió, 1938—39-ben már 32 millió, 1949-ben pedig 34 millió tanulót oktattak. A Szovjetuniónak a 9 évestől 50 évesig terjedő korosztályhoz tartozó lakosai mindannyian írástudók. Az 1949—50-es tanévben a szovjetországban mindenütt megvalósult a hétosztályos, általánosan kötelező oktatás.

A cári Oroszországnak összesen 91 főiskolája volt 112.000 hallgatóval. 1949-ben a Szovjetunióban 864 főiskolán 1,128.000 diák tanult. A Szovjetunióban több főiskolai hallgató van, mint valamennyi európai országban együttvéve. A diákok szociális összetétele 1938-ban a következő volt: munkásszármazású 33.9, alkalmazotti 42.2, parasztszármazású 21.6, egyéb 2.2 százalék.

A következő három ötéves terv során a szovjet nép többsége (a 18—50 évig terjedő korosztály) megszerzi a középiskolai, műszaki középiskolai képzettséget, s tíz és tízmilliók végeznek majd főiskolát. A kommunizmusban minden ember művelt lesz. A szovjet társadalom gyorsított ütemben halad ennek elérése felé.

A Szovjetunióban nemcsak azok részesülnek oktatásban, akik tanintézetekben tanulnak, hanem azok is, akik a gyárakban, üzemekben, kolhozokban dolgoznak. A sztahanovisták nagyműveltségű emberek. A legfejlettebbek közülük egyre inkább megközelítik a műszaki értelmiségi dolgozók színvonalát. A Sztahanov-mozgalom fejlődése folyamán a munkások és parasztok általános műveltsége és műszaki képzettsége töretlen ívben emelkedik a mérnökök és mezőgazdasági szakemberek színvonala felé. Sok szovjet munkásnak és parasztnak van középfokú képzettsége és sokan közülük nemcsak fizikai, hanem szellemi munkával is foglalkoznak és mint újítók, alkotó kezdeményezők, észszerűsítők és feltalálók lendítik előre a technikát. Néhány szovjet iparágban — így különösen az autóiparban — minden harmadik munkás újító és észszerűsítő.

A Szovjetunió népgazdasága fejlődésének grandiózus arányai megkövetelik, hogy szüntelenül gyarapodjon a magasképzettségű mérnökök,

[16] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 587. lap. Szikra 1950.

technikusok és munkások serege. A szovjetország népessége 1926-tól 1939-ig egészében véve 16 százalékkal növekedett, ugyanez idő alatt a szakmunkások és a szakemberek száma összehasonlíthatatlanul nagyobb mértékben emelkedett. A lakatosok száma 3.7-szeresére, az esztergályosoké 6.8-szorosára, a marósoké 13-szorosára, a traktorosoké 215-szörösére, a mérnököké 7.7-szeresére emelkedett és így tovább.

A Szovjetállam erőteljes fáradozása a nép általános műveltségének és műszaki képzettségének emeléséért, biztosítja az egész szovjet társadalom átalakulását olyan társadalommá, melynek tagjai képzett, nagyműveltségű emberek. A szellemi és fizikai munka közti ellentétet majd a kommunista társadalomban szüntetik meg véglegesen a népgazdaság és a kultúra további föllendítése útján. Ennek előfeltételei a következők: 1. a munkásosztály és a parasztság általános műveltségének és technikai képzettségének fölemelése a műszaki értelmiségi dolgozók és a mezőgazdasági szakemberek színvonalára; 2. a tudomány összekapcsolása a termeléssel és az ipar, valamint a mezőgazdaság technikai bázisának további tökéletesítése.

A kommunizmusban már az iparnak, a közlekedésnek és a mezőgazdaságnak minden ágában gépesítve és automatizálva lesznek a termelési folyamatok. Az atomenergia, a fotocellák alkalmazása és a villamosáram felhasználása az összes iparágakban stb. korlátlan lehetőségeket teremt a munka termelékenységének fokozására. Ezzel kapcsolatban maga a munka is megváltozik, jóval magasabb igényűvé válik, s végleg kiszorul a szakképzetlen munka.

A kommunizmus követelményeinek megfelelő igen fejlett technikát már napjainkban sikerrel teremtik meg a Szovjetunióban, ahol a technika minden vonatkozásban fejlődik, s a vezérelv a munka gépesítésére, a termelés automatizálására, a termelési folyamatok villamosítására és kémiai eljárások meghonosítására irányul az ipar, valamint a mezőgazdaság sok-sok ágazatában. A Szovjetunióban a technikai haladás eredményeképen elhalnak a munkásoktól főleg fizikai erőkifejtést követelő, szakképzetlen munkát igénylő foglalkozások. Uj szakmák születnek, amelyek széleskörű általános műveltséget és műszaki ismereteket követelnek a munkásoktól. A szénbányászatban például nincs szükség többé lóvezetőkre, teknőhúzó csillésekre, akiknek nehéz munkájáról sokat olvashatunk a forradalomelőtti irodalomban. A szénkitermelés gépesítése több mint 40 új szakmát szült: így például a szénkombájnt és széngyalut kezelő szerelőgépészt, réselő- és rakodógépészt, szalag- és feltörésfúrógépkezelőket stb.

A technika mindenirányú fejlődése, az összes termelési folyamatok automatizálása és gépesítése a kommunizmusban a *régi munkamegosztás* megszüntetéséhez vezet. Az emberek a termelésnek, a tudománynak és a technikának azokban az ágazataiban fognak dolgozni és azt a munkát fogják végezni, amely iránt leginkább éreznek elhivatottságot, és amelylyel a legtöbb hasznot hajthatják a társadalomnak. El kell vetni azt a vulgáris elképzelést, mintha a marxizmus-leninizmus a munkamegosztás teljes megszüntetését hirdetné. A kommunizmusban lesz egy sajátos szakosítottság, következésképen munkamegosztás is lesz, mindezek azonban egészen más jellegűek lesznek, mint a kapitalizmusban. A munka-

megosztás és a szakosítottság az igen fejlett technikán alapul majd, nem lesz osztályjellegük, s nem szorítják többé az egyént azok közé a korlátok közé, amelyeket a kapitalista munkamegosztás teremt. Emellett az emberek nagy műveltsége és mindenoldalú fejlettsége mindenki számára lehetővé teszi, hogy saját szakmája mellett megismerje a termelés, a tudomány és a technika sok másfajta területét is, sőt ne csak ismereteket szerezzen, hanem ismereteit alkalmazni is tudja a gyakorlatban. Az élenjáró munkások, vagyis a sztahanovisták már a szocializmusban megtanulják a rokonszakmákat, elméletileg feldolgozzák tapasztalataikat, előadásokat tartanak és cikkeket írnak a sajtóban.

Amilyen mértékben megszűnnek az ellentétek a szellemi és a fizikai munka között, olyan mértékben mosódnak el a határvonalak a Szovjetunióban egyrészt az értelmiség (és a többi dolgozó rétegek között), másrészt a munkásság és a parasztság között.

Áttérés a munka arányában való elosztásról a szükségletek szerinti elosztásra

A gazdasági főfeladat teljesítése folyamán a Szovjetunióban megteremtik a fogyasztási cikkek bőségét és rendszeresen csökkentik az árakat. Így alakulnak ki azok a feltételek, amelyek biztosítják, hogy a szocialista társadalom polgárainak növekvő szükségleteit egyre maradéktalanabbul elégíthessék ki.

A kommunizmus elvének megfelelő elosztásra — a szükségletek szerinti elosztásra — nem egycsapásra, hanem fokozatosan fognak áttérni, olyan mértékben, amennyire növekedni fog egyik vagy másik gazdasági ág termelése. Mindenekelőtt a nép számára létfontosságú fogyasztási cikkek bőségét teremtik majd meg.

A szocializmus szovjetunióbeli építésének tapasztalata gazdag anyagot szolgáltat annak a kérdésnek elméleti megoldásához, hogyan valósul meg az elosztás a kommunizmus kezdeti szakaszán. Ez a tapasztalat lehetővé teszi, hogy pontosabban meghatározhassuk a marxizmus néhány korábbi tételét a kommunizmus elveinek érvényesüléséről. Sztálin elvtárs utalt arra, hogy a kommunizmus első fázisában az értéktörvény módosult alakban érvényesül, a pénz és a kereskedelem pedig a gazdaság fejlesztésének fontos emelőiként megmaradnak a szocialista állam kezében. Az értéktörvény átalakulásának és működésének alapja a Szovjetunióban az ország egész gazdaságának állami, tervszerinti vezetése. Az értéktörvény most már nem az egyéni, elszigetelt termelők viszonyait, nem a kizsákmányolás viszonyait fejezi ki. Most már nem elemi módon ható erőként jelentkezik, hanem a szocialista állam tudatosan alkalmazza és felhasználja.

A szocialista társadalomban még van pénz és kereskedelem. A pénz azonban, akárcsak a kereskedelem, elvileg más társadalmi viszonyokat fejez ki, mint a kapitalizmusban: mindkettő a szocialista állam eszköze a csere, az elosztás, az önálló elszámolás megszervezésére, a szocialista gazdaság fejlesztésére. Kétségtelen, hogy a minden vonatkozásban fejlesztett és tökéletesített szovjet szocialista kereskedelem a kommuniz-

musba való átmenet és a kommunizmusba való belépés időszakában is alapvető formája és módja marad a lakosság ellátásának.

Gyakorlatilag a dolog körülbelül így képzelhető el: a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet és a kommunizmusba való belépés idején az árubőség olyan jelentős, az áruk ára pedig annyira jelentéktelen lesz, hogy mindenkinek módjában áll majd egyre jobban és mind változatosabb formában kielégítenie a fejlett kultúrember fokozott igényeinek színvonalán álló szükségleteit.

A marxizmus-leninizmus tehát tudományos feleletet ad a szükségletek szerinti elosztásra való áttérés kérdésére. Ez a felelet távol áll a kispolgári idilltől, amely olyan fantasztikus elképzelésekből indul ki, mintha a kommunizmusban mindenki azt vehetné el a közösség raktáraiból, amit akar, mindenféle társadalmi nyilvántartás és ellenőrzés nélkül. A tudományos, marxista kommunizmusnak semmi köze sincs a kommunizmusról alkotott ilyen kispolgári, anarchikus elképzeléshez.

A kereskedelem és a pénz csak a teljesen kifejlődött kommunista társadalomban válik szükségtelenné, amikor teljesen megvalósul a kommunizmus elve: „mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint", a társadalmi ellenőrzés és nyilvántartás pedig más formában fog megvalósulni.

A kommunizmusra való áttérés csak a gazdaság szocialista elveinek mindenirányú kifejlesztésén és megerősítésén, a kereskedelem mindenmódon való fejlesztésén és a pénzrendszer megszilárdításán, a bérezés szocialista elvének következetes megvalósításán keresztül lehetséges.

A tömegek kommunista tudatosságának fokozódása mint a kommunizmusra való áttérés feltétele

Lenin „Állam és forradalom" című művében megjegyzi, hogy a kommunizmus felsőbb fázisára való átmenethez, amikor a társadalom megkezdi a „mindenki munkája szerint, mindenkinek szükségletei szerint" elv megvalósítását, nemcsak a termelőerők fejlettségének jóval magasabb színvonala szükséges, hanem meg kell változniuk maguknak az embereknek, tudatuknak, munkához való viszonyuknak is. A kommunizmus a legmagasabb munkatermelékenység társadalma, amelyet (t. i. a munkatermelékenységet) annak eredményeképen érnek el, hogy a technika és maguk a termelők is minden vonatkozásban fejlődnek, s kialakul öntudatos, kommunista magatartásuk a munka iránt. A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet megköveteli a dolgozók kommunista nevelésével kapcsolatos munka legszélesebbkörű kibontakozását. A kommunizmusra való áttérés lehetetlen a dolgozók tudatában megrekedt kapitalista csökevények kigyomlálása nélkül.

A Szovjetunióban a munka már most, a szocializmusban sem csupán kötelesség, hanem becsület, dicsőség, érdem és hősiesség dolga. Az élenjáró szovjet ember el sem tudja képzelni, hogyan lehet munka nélkül élni. A Szovjetunióban már megszüntették az ilyen élősdiséget; a munkától való húzódozást kapitalista csökevénynek, szégyelnivaló magatartásnak minősítik. Napról-napra fejlődik és erősödik a munkához, mint saját személyes és társadalmi kötelezettséghez való új viszony. A társadalom

érdekében végzett munka a szovjet embernek mindinkább életszükségletévé válik.

A becsület, dicsőség, érdem és hősiesség dolgává vált szocialista munkában már megtalálhatók a kommunista munka csírái. Az ipar, a közlekedés, a mezőgazdaság élenjáró dolgozói ma már nemcsak a munkabér kedvéért dolgoznak. Az élenjáró szovjet munkások és kolhozparasztok, a termelési újítók számára a munka már nemcsak kötelesség, hanem szívügy, amelybe beleadják lelküket, s amelyben érvényrejuttathatják képességeiket és tehetségüket. A munkát alkotóképességük megnyilvánulásának tekintő magatartásuk már a szocializmusban létrejön, a szocialista munkaversenyben fejlődik ki, s a kommunizmusban válik általános szabállyá.

A dolgozók szocialista munkaversenye a szocializmus fejlődésének állandó, hatalmas mozgatóereje, a kommunizmus fölépítésének alapvető módszere. A tömegek szocialista munkaversenye nemcsak gazdag forrása a termelés olyan fejlődésének, aminőt a burzsoá rendszer sohasem ismert és nem is ismerhetett, hanem a dolgozók kommunista szellemben való nevelésének is egyik legfontosabb eszköze. A szocialista munkaverseny során fokozatosan válik vérévé a szovjet embernek az elsőrendű életszükségletnek, elsőrendű társadalmi kötelezettségnek érzett munka iránti kommunista magatartás. A párt és a kormány erkölcsileg támogatja és anyagilag ösztönzi a termelés élenjáró dolgozóit, és a tömegeket fokozatosan fölemeli az élenjárók színvonalára.

Marx-Engels-Lenin-Sztálin eszméit a kommunista társadalom két fázisáról a történelmi tapasztalat, a szocializmus szovjetunióbeli építésének gyakorlata igazolta. A Szovjetunió dolgozói ezektől az eszméktől vezérelve világtörténelmi sikereket értek el, megvalósították a kommunista társadalom első fázisát — a szocializmust.

Az az út, amelyet a Szovjetunió a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmétől a szocializmus felépítéséig és a kommunizmusba való fokozatos átmenet szakaszába lépéséig megtett, nehéz út, de egyben magasztos, a történelemben példátlan haladás győzelmes útja volt. Ez az út az emberek felszabadulásához vezet mindenfajta elnyomás és kizsákmányolás alól.

A Szovjetunió dolgozói a bolsevik pártnak és lángeszű vezéreinek: Leninnek és Sztálinnak vezetésével az egész emberiség számára megnyitották az utat a kommunizmushoz, új történelmi korszakot nyitottak: a kommunizmus korszakát. A kommunizmus első fázisa szovjetunióbeli győzelmes építésének nagyszerű tapasztalatai fölfegyverzik a világ dolgozóit a szocializmusért vívott harcukban. A győztes szocializmus országa megmutatja a világ népeinek a fejlődés útját. Korunkban minden út a kommunizmushoz vezet.

MARKOS GYÖRGY

A területi tervezés gazdaságföldrajzi megalapozása

A területi tervezés szükségszerűsége

Módosított ötéves népgazdasági tervünk fölemelt beruházási és termelési előirányzatai számos új probléma elé állítják a népgazdaság tervezését irányító állami és pártszerveket. A 85 milliárd forintos *beruházási tervet* és a *termelési terveket* nem csupán *ágazati* szempontból (vagyis: ipar, mezőgazdaság, közlekedés és ezeken belül is egyes ipari, mezőgazdasági stb. ágak és *üzemek* szerint) kell felbontani, hanem ezzel egyidőben *területi,* azaz *földrajzi* szempontból is.

A termelésnél, de méginkább a beruházásoknál egyre gyakrabban merül tehát föl a *„hol?"* kérdése. *Hol* termeljünk valamely terményt, *hol* létesítsünk ipari üzemet, *hol* utat, vasútat, *hol* csatornát stb.

A tervnek *gazdaságföldrajzilag* helyes tagolása, a termelésnek és beruházásoknak tudományosan megalapozott térbeli elosztása nagymértékben megkönnyítheti, sőt megrövidítheti a terv végrehajtását. A helyesen kidolgozott *földrajzi elosztás* nemcsak jelenlegi, első ötéves tervünk végrehajtásának költségeit csökkentheti, hanem hazánk *egész* jövő gazdasági fejlődésére is döntő hatással lehet. *Ezért* kell *tudományos alapon,* az eddig rendelkezésre álló eredmények és tapasztalatok alapján, tervgazdaságunk gazdaságföldrajzi problémáival foglalkoznunk.

Bizonyos *tanulságokat* és tapasztalatokat levonhatunk a mult anarchikus, kapitalista termelésének visszásságaiból, de a *döntő segítség számunkra e téren is a Szovjetunió élenjáró tudományának és tervgazdaságának útmutatása.*

A Szovjetunió példája nyomán

Sztálin elvtárs irányítása az ötéves tervek folyamán a szocializmus építésének területi tervezési megoldása terén is döntő fontosságú volt és hatalmas távlatokat tárt fel.

A sztálini ötéves tervek során a Szovjetunió ipara nemcsak mennyiségileg és szerkezetileg alakult át, hanem földrajzi elhelyezkedése is megváltozott. Hatalmas, új ipari bázisok létesültek a Szovjetunió minden vidékén. Több mint 300 új város épült fel (csupán az Uralban 50). A nagyüzemi szocialista mezőgazdaság megteremtése nem csupán a gépesítést és az új üzemi formák megteremtését jelentette, hanem *új területek* bevonását a termelésbe, új növénytermelési ágak meghonosítását is eredményezte, olyan területeken, ahol a mezőgazdasági termelést addig elképzelhetetlennek tartották.

> „A szocialista termelés területi elosztását — a szocialista gazdaság fejlődésének alapvető törvényei határozzák meg.
>
> A Szovjetunió termelőerőinek megosztása és elhelyezése nem elemi erővel (spontán módon), hanem tervszerűen, a népgazdasági tervvel összhangban történik, a szocialista termelés elosztásáról szóló marxista—leninista tanítás alapján, Lenin—Sztálin pártjának bölcs vezetése alatt.
>
> A szocialista termelés elosztása a kommunista társadalom felépítése érdekeinek van alárendelve, előmozdítja a munkásosztály gyors számbeli növekedését, minden köztársaságban és körzetben a társadalmi tulajdon megszilárdítását és akkumulálását, a társadalmi munka termelékenységének emelkedését, a természetes erőforrásoknak egyre szélesebbkörű felhasználását, s egészében véve a szocialista bővített újratermelés ütemének meggyorsítását." Irja V. Vaszjutyin, szovjet gazdaságföldrajz-tudós: „Sztálin — a termelőerők szocialista elosztásának teoretikusa és megszervezője" című tanulmányában (Voproszi Ekonomiki, 1950. 2. sz. Magyarul megjelent a Földrajzi Könyv- és Térképtár Értesítője 4—6. számában).

Legújabban a nagy sztálini természetátalakító tervek kerültek világszerte az érdeklődés középpontjába, de már a *Goelro* terv, a Volga hatalmas erőmű- és öntözőrendszere — a *Nagy Volga Terv* —, a középázsiai gyapotültetvények megteremtése és a szocialista építés számos hatalmas alkotása is megmutatta a területi tervezés lehetőségeit, módszereit és perspektíváit.

Mindezek a hatalmas alkotások csak megfelelő *tudományos* megalapozással és csak a szocialista Szovjetállamban jöhettek létre, ahol a tervező és szervező szocialista állam egységesen irányítja az ország egész gazdasági életét — és tudományos alapokon — a népgazdasági tervvel összhangban határozza meg a termelőerők elhelyezését.

A hatalmas Szovjetunióban kidolgozott módszerek — persze szerényebb célokkal és lehetőségekkel — a szocializmus felé haladó népi demo-

kráciákban is alkalmazhatók, olyan mértékben, ahogyan az ország gazdaságilag és politikailag közeledik a szocializmushoz. A helyes területi tervezés viszont bizonyos mértékben maga is elősegíti a szocializmus fölépítését.

A szocialista termelés területi elhelyezéséről szóló lenini—sztálini tanítás és e tanításnak a Szovjetunió életében történt gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok fölbecsülhetetlen jelentőségűek a szocializmust építő népi demokratikus országok számára is.

A tőkés termelés területi kérdései

Egy ipari üzem telephelyének kiválasztása, vagy egy bizonyos helyen a mezőgazdasági termelés irányának meghatározása, a *kapitalizmusban* gyakorlatilag csaknem kizárólag a tőkés szubjektív elhatározásától függött, illetve függ. Ebben az elhatározásban mindig a profitérdek a döntő. Csupán a gyakorlat mutatja meg — de mindig csak utólag — helyes volt-e a telephely, illetve a mezőgazdaságban a termelési irány megválasztása.

A kapitalizmus alapvető ellentmondása következtében fellépő időszaki válságok folyamán és a kíméletlen tőkés verseny következtében ezernyi vállalkozó ment és megy tönkre. A koncentráció és centralizáció folytán a tőkésiparban és mezőgazdaságban egyaránt a kisebb, kevesebb tőkével rendelkező üzemek semmisülnek meg. Az egyes vállalatok, illetve üzemek fennmaradásában, illetve elpusztulásában feltétlenül szerepet játszott az is, hogy az adott forgalmi viszonyok és termelési módszerek mellett valamely üzem helyesen választotta-e meg telephelyét, illetve termelésének irányát. Amennyiben *nem*, akkor az üzem válság esetén, vagy a konkurrencia-harc kiéleződésekor eleve pusztulásra volt ítélve, hacsak nem volt elég tőkeerős ahhoz, hogy termelését átállítsa. Ilyen módon kevésbbé pusztultak el a válságok folyamán azok a kisebb — de rendszerint inkább nagyobb üzemek, amelyek nem csupán nagyobb tőkével rendelkeztek, hanem termelésük helyét, illetve irányát is helyesen választották meg. Ebben természetesen szerepe volt az adott éghajlati, talaj- stb. viszonyoknak. Ezért maradtak fenn ugyanazon területen azonos feltételek mellett, azonos termékeket termelő üzemek. Így jöttek létre például az USA specializált (szakosított) mezőgazdasági termelőövezetei, az ú. n. beltek „cotton belt", vagyis gyapotövezet, „corn belt", vagyis kukoricaövezet stb., vagy a nagyvárosok körüli zöldövezetek és így tovább.

Az anarchikus tőkés termelésben ugyanis minden termelő, illetve tőkés (ültetvényes vagy farmer) azt termelte, amit minél nagyobb *profittal* termelhetett a piac számára. Ezért hatalmas területeken termelték kizárólag ugyanazt a terméket. A specializálás csökkentette esetleg egy ideig a termelési költségeket, viszont előnyeinek tartós kihasználását

meggátolta a földtulajdon elaprózottsága. A kíméletlen verseny és az egyoldalú termelés a föld termőerejének kizsarolásához vezetett. A magyar búzatermelés túlméretezettsége a válságok idején éppolyan megoldhatatlan nehézségekbe sodorta hazánkat, mint például a braziliai kávémonokultúra és a délkeletázsiai kaucsuktermelés túlméretezése ezeket az országokat.

> „A termelés elosztásának a kapitalista gazdaságban spontán és észszerűtlen jellege van. A kapitalizmusban a termelés fejlődésének alapvető és mozgató ereje a profithajhászás, a kapitalisták önző érdekei, ami e téren arra vezet, hogy a kapitalista országokban a termelés földrajzi megoszlása torz és szélsőségesen egyenetlen.
>
> A kapitalizmusban a munka nemzetközi és körzeti megoszlása a gyarmati és függő népeknek az imperialista rabióktól való elnyomása, leigázása útján megy végbe, ami annyit jelent, hogy egész országokat és körzeteket a kapitalista anyaország mezőgazdasági és nyersanyagszállító függvényeivé változtatnak. Az imperializmusban, különösen a kapitalizmus általános válságának szakaszában, még élesebben kiütköznek a termelés területi megoszlásában jelentkező ellentmondások. Szüntelenül mélyül az egyes nemzetek közti politikai, gazdasági és kulturális egyenlőtlenség, fokozódik a mezőgazdasági és ipari körzetek és országok közti különbség, erősödik az ellentét a város és a falu között, egyre rablójellegűbbé válik a munkaerő és a természeti erőforrások kihasználása. A termelés elosztásának jellegében megmutatkozik a parazitizmus és a kapitalizmus rothadása, a gazdasági érdekeket növekvő mértékben az imperialista háborúk folytatásának és a kapitalista monopóliumok extraprofitjai biztosításának rendelik alá." *(Vaszjutyin.* I. m.)

Mivel a tőkés termelés feltételei mellett mindennemű tervezés lehetetlen, lehetetlen a földrajzi munkamegosztás tudatos és szervezett kidolgozása, azaz a területi tervezés is. Még ha ki is dolgoztak volna a burzsoá közgazdák valamely területi-földrajzi tervet, ha megoldották volna a „Standort-problem", vagyis telephely-választás kérdését, ha sikerült is volna valamely átfogó „Landesplanung", országszervezés — mint ahogy nem sikerülhetett, mert hibás *elméleti alapokon,* meg nem felelő *módszerekkel* folytatták a vizsgálatokat — nincs és nem is volt soha olyan *erő,* amely az elméleti megállapításokat, a kidolgozott terveket a gyakorlatba átültethette volna. Ezért jegyzi meg mélabúsan *T. Charles* angol várostervező az 1935-ben megtartott XIV. Nemzetközi Várostervezési Kongresszuson: „Tervezünk, tervezünk, de képtelenek vagyunk arra, hogy végre is hajtsuk terveinket."

Végeredményben a tőkés termelés feltételei mellett nemcsak a helyes fölismerés, hanem a gyakorlati végrehajtás is egyaránt lehetetlen. Mégsem volna helyes, ha egyáltalában nem foglalkoznánk a kapitalista telephelyválasztás kérdésének és a tőkés termelési mód földrajzi munka-

megosztásával kapcsolatos problémának vizsgálatával. E kérdések elemzése ugyanis számos tanulságot rejt magában, érdekes anyagot nyújt — jóllehet leginkább negatív értelemben — a szocializmus építése, illetve a termelőerők szocialista elrendezése számára is.

A hároméves terv és az ötéves terv

Magyarországon a *hároméves terv* időszakában a terv jellegéből és alapvető céljaiból következően területi tervezési kérdések nemigen merültek föl és nem is igen merülhettek föl. A hároméves terv lényegében és döntő mértékben helyreállítási terv volt. A háborúelőtti termelési szint és életszínvonal elérését, a meglévő termelési kapacitás kihasználását, a mezőgazdasági termelés felfuttatását, illetve a már megvolt, de lerombolt termelőberendezések újraépítését tűzte ki célul — a már *meglévő*, azaz a *kapitalizmusban kialakult telephelyeken.*

A hároméves terv két éve és öt hónapja alatt alig egy-két ipari, vagy mezőgazdasági *területi-földrajzi* probléma vetődött fel. Így meg kellett határozni egyes öntözendő területek (Hortobágy, Hódmezővásárhely), illetve öntözőművek helyét, az első állami pamutfonóda (Lőrinc) és az új textilkombinát létesítésének (Szeged) helyét és dönteni kellett néhány új bánya feltárásáról.

Az ötéves terv már eredeti formájában is célul tűzte ki, hogy Magyarországot fejlett mezőgazdasággal rendelkező ipari országgá alakítja át. A május közepén törvényerőre emelkedett módosított ötéves terv kimondja, hogy „... biztosítani kell az ország iparosításának meggyorsítását, a mezőgazdaság elmaradásának felszámolását, a nép életszínvonalának ... nagyobbmértékű emelkedését ... fokozni kell a mezőgazdaság gépesítését, többszörösére kell növelni az öntözött területet ... nagyobb összegeket kell biztosítani mezőgazdasági építkezésre. Mindezek segítségével is elő kell mozdítani a mezőgazdaság szocialista átalakítását..."

A módosított ötéves terv tehát nemcsak az iparfejlesztés hatalmasabb ütemét irányozza elő, nem csupán az ipartelepítési, decentralizálási, „diszlokációs" feladatok megnövekedését vonja maga után. Népgazdaságunk egységes szocialista alapjának megteremtése, a mezőgazdaság szocialista átszervezése ma *döntő stratégiai feladatunk.* Ez a feladat nem csupán a termelési viszonyok teljes átalakítását jelenti a mezőgazdaságban, hanem mezőgazdaságunk termelési módszereinek, termelési irányának, földrajzi elosztásának teljes átszervezését is. Ezek a problémák, ezek a feladatok nem csupán társadalmi-politikai, vagy technikai-szervezési, hanem egyben területi, azaz gazdaságföldrajzi problémák is.

A 341 új ipari üzem felépítése, az ipari termelés megtöbbszörözése a termelés területi, azaz földrajzi kiszélesítését is jelenti. Az új iparágakat és ipari üzemeket — a terv utasításai szerint — az eddig iparilag elmaradt

területeken építjük fel. A mezőgazdaság szocialista átszervezése maga után vonja a mezőgazdasági termelés szerkezeti átalakítását is.

Mindezek a feladatok már alapvetően *területi-tervezési problémák,* azaz a termelés (és a forgalom) földrajzi elosztásának alapkérdéseit vetik fel.

Területi tervezés a népgazdasági terv összeállításának fontos szakasza

Az eddigiek alapján nyilvánvaló tehát, hogy területi tervezés, azaz a termelőerők tudatos és tervszerű elosztása, csakis tervgazdaság keretében képzelhető el s ezért valósítható meg csupán a szocializmusban, vagy a szocializmust építő országokban. A területi tervezés a népgazdasági tervvel elválaszthatatlanul összefügg. Pontosabban:

A területi terv a beruházási termelési terv függvénye. Feladata a népgazdasági tervnek országrészek — rayonok, városok és végül egyes telephelyek — szerinti felbontása. Ez a munka az ország mélyreható gazdaságföldrajzi elemzését, az egyes területek lehetőségeinek fölmérését teszi szükségessé. Az ország gazdaságföldrajzi adottságainak valóban tudományos alapon való felmérése a népgazdasági terv által kitűzött feladatok megoldásán túlmenően olyan további fölismerésekhez és megállapításokhoz is vezet, amelyek a következő ötéves tervek elkészítéséhez új szempontokat vethetnek föl, új lehetőségeket tárhatnak elénk.

Az ország földrajzi átalakítása, a földrajzi munkamegosztás szocialista rendszerének kidolgozása, azaz a termelés tervszerű elosztása csak tervgazdaság keretében képzelhető el és hajtható végre. A szocialista tervgazdaság pedig magától értetődően szükségszerűen vet föl gazdaságföldrajzi problémákat.

Összegezve: a területi tervezés lényegében nem más, mint a népgazdasági terv beruházásainak és termelési előirányzatainak területi felbontása a terv általános politikai-gazdasági irányvonala értelmében s a földrajzi adottságok alapján. A terv *területi*-földrajzi felbontása a tervszerű szocialista *földrajzi munkamegosztás* kidolgozását jelenti. Ez — mint minden munkamegosztás — a termelékenység növekedésével és a termelőerők gazdaságosabb kihasználásával jár — feltéve, hogy megtaláljuk a földrajzi munkamegosztás *helyes* irányát.

A területi tervezés tehát a népgazdasági terv feladatainak konkrét, térbeli kivetítése.

A területi terv a népgazdasági tervnek meghatározott földrajzi területen való megvalósítását szolgálja. Felkutatja az egyes termelési feladatok megoldására alkalmas területeket, a Párt és a kormány politikai

irányvonala alapján és a terv kereteibe illesztve, az adott természeti és földrajzi környezet és társadalmi tényezők figyelembevételével határozza meg az egyes területeken végrehajtandó tervfeladatokat.

A területi tervezésnek az országot mint *területi egészet,* mint a társadalom természeti-földrajzi környezetét kell tekintenie. A termelőerők elosztásakor figyelembe kell vennie a *méreteket* és az *arányokat.* Meg kell állapítania az ipari termelés elhelyezkedésének legelőnyösebb feltételeit és a mezőgazdasági termelés szakosításának irányát az egyes területeken.

A területi tervezés tehát *népgazdasági,* de egyben *földrajzi* szakprobléma is.

Területi tervezés és gazdaságföldrajz

A gazdaságföldrajz a szovjet tudomány meghatározása szerint: „... a társadalmi termelés elhelyezésével és törvényszerűségeivel, az egyes országokban és körzetekben meglévő fejlődési sajátosságaival és feltételeinek tanulmányozásával foglalkozó tudomány. A marxista számára a gazdaságföldrajzi kutatás alapja csak a termelés, mint a termelőerők és a termelési viszonyok összessége és egysége lehet"... (Vaszjutyin hozzászólása a Gazdasági Intézet munkájának megvitatására rendezett ankéton. Voproszi Ekonomiki 1948. 8. szám.)

A területi tervezés az országból, mint *területi egészből,* tehát az általánosból indul ki, s feladatkörét egyre inkább konkretizálva és szűkítve halad a részletek — a gazdaságföldrajzi körzetek (rayonok), megyék, városok, községek — felé.

A területi tervezés feladatkörét, új ipartelepek létesítését vagy átszervezését, üzemek vagy üzemkomplexumok megteremtését, a mezőgazdasági termelésnek adott területen való átszervezését a népgazdasági terv egyéb fejezetei szabják meg. Ha a területi terv kijelölte egy megépítendő gyár, ipartelep, vagy más üzem helyét, megszabta a mezőgazdaság termelési irányát, s a népgazdasági terv alapján földrajzilag felbontotta a beruházási és termelési tervet, akkor a tervezés alapvető politikai, gazdasági, valamint ezzel összhangban álló gazdasági-földrajzi feladata megoldottnak tekinthető. A terv most már a konkrét végrehajtás szakaszába kerülve, *elsősorban* műszaki és termelési feladattá válik, s most az adott földrajzi területeken is a teljesítés kerül a gazdasági és politikai kérdések középpontjába.

A területi tervezés a gazdaságföldrajz tudományának operatív része. Akárcsak maga a gazdaságföldrajz, a területi tervezés is *komplex feladatok* megoldására hivatott. Az általános politikai-gazdasági irányvonal alapján és ezek állandó szem előtt tartásával természeti és társadalmi

tényezőknek, folyamatoknak egész sorát kell összehangolnia munkájában. Figyelembe kell vennie — a rendelkezésre álló statisztikák, térképek és egyéb adatok alapján — a társadalom és népesség általános helyzetét, a munkaerő-problémákat, a műszaki lehetőségeket stb.

Ebből következik, hogy a területi tervezés nem egyetlen szakember, vagy akár egy homogén szakember-csoport munkája, hanem a legkülönbözőbb tudományokhoz tartozó szakemberek munkájának *koordinálása*, a végzett munkák *értékelése* és a következtetések levonása. Mindezek alapján kapnak az illetékes szervek — Népgazdasági Tanács, Országos Tervhivatal stb. — kellő *tudományos* alátámasztást *tervező* és *operatív* munkáik elvégzéséhez.

A területi tervezés alapkérdései

A területi tervezés alapfeladata ezek szerint az, hogy a népgazdasági tervben előirányzott mezőgazdasági és ipari termelést földrajzilag megtervezze, a megfelelő területeken legelőnyösebben elhelyezze, összpontosítsa, széthelyezze vagy elossza. Feladata továbbá, hogy megtervezze az egyes termelőterületek összeköttetését, s ezáltal megszabja a közlekedési hálózat irányát, vonalvezetését és teljesítőképességét.

A területi tervezés egyrészt arra a kérdésre ad választ, hogy valamilyen termelés *hol* folyjék és *miért* ott, miért nem másutt.

Másrészt arra a kérdésre válaszol, hogy a megadott területen *milyen* termelés folyjék, azaz *miért ezt* termeljék és nem mást.

Az elsőre példa: hol létesüljön a második magyar nehézipari bázis? Délkelet-Dunántúlon, *miért ott* és nem másutt?

A másodikra példa: a Közép-Tiszavidéken *mit* kell termelnünk, árugabonát-e és *miért árugabonát*, miért nem rostlent, vagy burgonyát,

Mindezeknek a kérdéseknek eldöntésekor figyelembe kell venni:

a) A mult gazdasági tevékenységének eredményeit, tehát a meglévő termelőberendezéseket, a kiépített energiaforrásokat, a művelés következtében kialakult talajviszonyokat, a meglévő szakképzett munkaerőt stb.

b) A természeti-földrajzi és társadalmi adottságokat, azaz a geológiai, éghajlati stb. körülményeket és ezek esetleges átalakításának lehetőségeit.

c) A termelési viszonyokat (szövetkezetek, egyéni kisparasztgazdaságok, kulákbirtokok) stb.

d) Feltétlenül föl kell fednie az adott területen a *jövőbe* mutató új, fejlődésben lévő tényezőket az egész népgazdasági terv általános irányvonalainak és a szocialista bővített újratermelés lehetőségeinek figyelembevételével.

Más szavakkal: a területi tervezésnek figyelembe kell vennie a társadalmi és természeti hatóerők kölcsönös összefüggéseit, számolnia kell a

multból örökölt és jelenben fennálló *adottságokkal*, de *nem szabad azokat mint megváltoztathatatlanokat elfogadnia*. A hangsúlyt a jövőbeni fejlődésre kell helyezni.

Tehát összefüggéseiben, mozgásában és fejlődésében kell elemeznünk az ipar és mezőgazdaság termelésének fejlődési irányát. Például: egy cukorgyár telephelyének megállapításakor, egyidejűen figyelembe kell vennünk, hogy a környék éghajlata, talaja alkalmas-e vagy alkalmassá tehető-e cukorrépa termelésére, van-e vagy lesz-e ott elegendő munkaerő, üzemanyag, hol van a fogyasztópiac stb.

Az egyes alkotóelemek megállapításához rendelkezésre állanak bizonyos statisztikai adatok és a földrajzi diszciplinák által megállapított és számszerűen fölmérhető tények. A statisztikai tényezők vizsgálata, azaz a különböző számsorok vagy grafikonok összehasonlítása önmagában még nem ad és nem is adhat tökéletes képet a vizsgált területről. Ugyanazok a *statisztikai* jelzőszámok vonatkozhatnak *funkcióikban, földrajzi* helyzetükben egymástól döntően *különböző* területekre.

Az adott területet mindig *konkrét* módon, azaz mint a társadalom természeti-földrajzi környezetét kell vizsgálni. Meg kell vizsgálni és elemezni kell földrajzi helyzetét, azaz térbeli elhelyezkedését, kiterjedését, az ország különböző termelőterületeihez való viszonyát, gazdaságának egészben és részleteiben való összefüggését az ország egész gazdaságával. Meg kell vizsgálni a terület természeti adottságait, illetve lehetőségeit, ásványi nyersanyagait, éghajlatát, talajviszonyait stb.

A megvizsgálandó elemek három csoportra oszthatók:

A) *Társadalmi tényezők*, így elsősorban a tervcélok, a beruházások és az életszínvonal fejlődésének előirányzata, az ipari és mezőgazdasági termelésnek (egymástól egyébként erősen különböző) üteme, a népesség, különösképpen a munkaerő (ezzel kapcsolatban különös hangsúllyal a lakásviszonyok), a kulturális és szociális színvonal stb.

B) *Technikai tényezők*, azaz a meglévő termelési eszközök, berendezések, kiépített energiatelepek, fölszerelések, közlekedési hálózat, gép- és járműállomány stb.

C) *Természeti földrajzi tényezők*, azaz a geológiai tényezők, illetve nyersanyag- és energiaforrások, éghajlati (hőmérséklet, csapadék), talaj-, vízviszonyok stb.

A társadalmi tényezők komplexumában jelenleg Magyarországon a döntő tényezők a következők:

a) A mezőgazdaság szocialista átszervezésével népgazdaságunk kettős jellegének megszüntetése, népgazdaságunk egységes, szocialista alapjának megteremtése — amint ezt az MDP II. Kongresszusa határozatainak V. pontja kimondja.

Ámde, ahogyan Sztálin elvtárs már 1929-ben a jobboldali elhajlókkal folytatott vitájában kifejtette, a mezőgazdaság szocialista átszerve-

zésének is a nehézipar a technikai bázisa. „Következtetés: a mezőgazdaság újjáépítésének kulcsa, iparunk fejlesztésének gyors üteme." *(Sztálin* Művei. 12. kötet. 68. lap. Szikra 1950.) Tehát:

b) Biztosítanunk kell az ország iparosításának meggyorsítását, amint ezt az ötéves tervtörvény előírja; különösen a termelési eszközöket gyártó iparágakat kell gyorsabban fejleszteni. Mindez maga után vonja az eddig elmaradott mezőgazdasági területek fokozottabb iparosítását és így a proletárbázis kiszélesítését.

c) A bel- és külpolitikai tényezők.

d) Honvédelmi szempontok.

A mezőgazdasági tervezésben, a fejlődés jelenlegi szakaszán, amikor a kulákság fokozatos háttérbeszorítása és a szocialista szektor erősítése van napirenden, különösképpen figyelembe kell vennünk a társadalmi fejlődés meghatározott vonalát. Arra kell törekedni, hogy az ország súlyponti területein gyors fejlődést biztosítsunk, erősítsük az ipari munkásságot, s ezzel a proletariátus diktatúráját.

A tszcs-k szervezésekor és ellátásakor például azokat a területeket kell előtérbe helyeznünk, amelyek alkalmasak arra, hogy árugabonát termeljenek, azaz az ország ipari vidékeit ellássák élelmiszerrel.

A veszélyek és tévutak elkerülése

Az ismertetett tényezők között az elsődleges mindig a társadalmi hatóerők és tényezők csoportja. A természeti-földrajzi, és a technikai adottságok sem abszolútumok, nem megváltoztathatatlanok. A fejlődés perspektíváit *kizárólag* ezek alapján megállapítani nem más, mint *geográfiai vulgarizmus* vagy *technikai fetisizmus,* két olyan irányzat, amelyet a szovjet gazdaságföldrajz már régen elvetett. A fizikai és technikai tényezők fontosak ugyan, de semmiképpen *nem döntők.*

Másrészt ne feledjük el, hogy a területi tervezésben szükség van képzelőerőre és merészségre, de ennek alapja mindig csak a társadalmi és természeti realitás lehet. Alföldünk iparosítása parancsoló politikai és gazdasági szükségszerűség, amelyet az ötéves terv folyamán föltétlenül szem előtt kell tartanunk. Hiba volna azonban az Alföldön — nyersanyag és energia hiányában — például nehézipari üzemeket létesíteni, viszont ugyanilyen hiba volna, ha minden nehézipari üzemet csak Borsod megyében, vagy Budapesten, vagy Dunapentele környékén összpontosítanánk. Tehát ha nem is szabad mereven ragaszkodni a földrajzi adottságokhoz, de nem is szabad tőlük elszakadni.

Ez a megállapítás vonatkozik az úgynevezett *„optimális termelési tényezők"* elméletére, illetve a legalkalmasabb termelési területek kérdését a társadalmi adottságoktól elszakítva vizsgáló módszerre. Nem egyedül az optimális természeti-földrajzi tényezők (klíma, talajviszonyok stb.)

határozzák meg, hogy a kérdéses területen megindítsuk-e egy iparágnak, ipari üzemnek, vagy a mezőgazdaság meghatározott ágazatának termelését. A döntő mindig a területnek társadalmi szempontból vizsgált helyzete. Adódhat egy területen minden optimális fizikai-földrajzi tényező, de a társadalmi tényezők: lakosság, termelés, fogyasztás, szállítás stb. miatt a kérdéses termelés mégsem itt, hanem máshelyütt indítandó meg, illetve folytatandó. Az „optimális terület" helyes fogalmába tehát a természeti-földrajzi tényezők mellett, sőt ezek *előtt* bennfoglaltatnak a *társadalmilag optimális* meghatározók is.

Még pontosabban megfogalmazva: a feladat az egyes területeknek, vagy akár az ország egész területének olyan felosztása, illetve tagolása, amely az előbbiekben felsorolt összes szempontok együttes és megfelelően rangsorolt figyelembevételével a legelőnyösebbnek látszik a népgazdaság további fejlesztése szempontjából.

Ez a munka az egyes termelési területek jellegzetességeinek, sajátosságainak felkutatását és kifejlesztését jelenti, azaz a *földrajzi munkamegosztás* alapvető, részletes és elmélyült kidolgozását. Ez a feladat párhuzamba állítható az iparágazati profilozással, azaz végeredményben nem más, mint az ország *földrajzi profilozása* komplex területi termelőegységek szerint.

Amint az 1948 márciusi államosítások után megindult ipari átszervezés és különösképpen a profilozás a termelékenységet is ugrásszerűen növelte, úgy — egyéb eredményein felül — a földrajzi profilozásnak is általában a termelékenység nagymértékű növekedésével kell járnia. A különbség itt az, hogy az 1948 márciusát követő profilozások egy-egy iparágra vonatkoztak, itt pedig egy terület *összes gazdasági funkcióinak figyelembevételével* kell a szakosítást kidolgozni és végrehajtani.

A szocializmus megvalósításának előfeltétele az, hogy a termelékenységet a tőkés termelésben elérhető foknál sokkal magasabbra emeljük. Kétségtelen, hogy a helyes telephelyválasztás, vagy a mezőgazdasági termelés helyes irányának megállapítása, általában komoly mértékben hozzájárul az önköltség csökkentéséhez és a termelékenység növeléséhez. Ezért tehát a területi tervezés munkája, vagyis a földrajzi munkamegosztás helyes kidolgozása, — az elsősorban tekintetbeveendő politikai szempontok érvényrejuttatása mellett — a termelékenység fokozása és az önköltség csökkentése révén is hozzájárul a szocializmus építéséhez, illetve a szocialista építés meggyorsításához. Aki tehát a területi tervezést, a földrajzi munkamegosztás problémájának megoldását lekicsinyli, mellékesnek vagy pláne elvetendőnek tartja, végeredményben a szocializmus építését gátolja.

Semmiképpen nem maradhatunk meg a kapitalizmus feltételei között kialakult ösztönös, spontán földrajzi munkamegosztásnál — ami Magyarországon egyébként is csak igen kezdetleges fokon állt fenn.

A Szovjetunió tapasztalatainak felhasználásával ki kell dolgoznunk a földrajzi munkamegosztásnak hazánkban alkalmazható, a szocializmus építésének gyakorlatát figyelembe vevő, helyes, tudományosan megalapozott rendszerét.

A földrajzi munkamegosztás új megfogalmazása

A *város* és a *falu,* illetve az *ipar* és a *mezőgazdaság* különválása a földrajzi munkamegosztásnak egyik első és kezdeti formája. A város és falu létrejötte már *osztálytagozódás,* s ezzel *osztályellentét* kifejezője is. A földrajzi munkamegosztásnak ezt a formáját nem a kapitalizmus teremtette, de mindenütt — így Magyarországon is — nagymértékben kiélezte.

A földrajzi munkamegosztás kérdése azonban teljesen másként alakul a szocializmusban — és a szocializmus felé haladó népi demokráciákban — mint a kapitalizmusban.

A földrajzi munkamegosztás szocialista kiépítése és perspektívájának megállapítása *a város és falu közti ellentét felszámolásának* is egyik fontos tényezője.

Az ipari és mezőgazdasági termelés fejlődésének vizsgálatánál számolnunk kell az ipari termelésnek háromszor-négyszer gyorsabb fejlődési *ütemével.*

A munkaerő szervezésekor figyelembeveendő a falusi népességnek a városba, illetve a mezőgazdasági népességnek az iparba való áramlása. Ez az áramlás a mezőgazdaság gépesítésével más hangsúlyt kap.

A tervszerű, szakosított, gépesített mezőgazdaságban kevesebb ember, magasabb termelékenységgel dolgozik. A mezőgazdasági dolgozók életszínvonala tehát rohamosan emelkedik. Ezáltal megszűnik a faluból a városba, a mezőgazdaságból az iparba történő áramlás alapvető indítóoka, az alacsony anyagi és kulturális életszínvonal.

Meg kell bontanunk továbbá a városnak az iparral, a falunak a mezőgazdasággal való *azonosítását.* Ipari üzemeket kell teremtenünk a falusi körzetekben is. A mezőgazdaság gépesítése — a mezőgazdaság iparosítása — az ipari fejlődésnek is új perspektíváit mutatja meg.

A földrajzi munkamegosztás kérdésének tudományosan megalapozott kidolgozása tehát számos tényező, hatóerő és folyamat megvizsgálását, kölcsönös összefüggéseinek földerítését teszi szükségessé. Ezen a téren nem lehet elvont sablonok szerint dolgozni, mások a problémák ma a Szovjetunióban, mint ezelőtt húsz évvel voltak s ismét mások ma a népi demokratikus országokban, együttvéve és külön-külön.

> „A Szovjetunió termelőerőinek elosztására vonatkozó törvényszerűségek konkréten kifejezésre jutnak Lenin és Sztálin útmutatásaiban és a Szovjetunió termelőerői elhelyezésének szocialista tervezése során következetesen megtartott alapvető irányzatokban: az iparnak a nyers-

anyag- és tüzelőanyagforrásokhoz, valamint a fogyasztási körzetekhez való közelhozásában, a túlságosan nagy távolságokra történő észszerűtlen szállítások kiküszöbölésében, az egyes körzetek és központok szakosításában, s egyúttal komplex fejlesztésében, az ország korábban fejlett nemzetiségi és határkörzeteiben, új ipari és mezőgazdasági bázisok megteremtésében, a termelőerőknek keleti és északi irányban történt kitolásában, a gigantománia ellen vívott harcban stb.-ben." *(Vaszjutyin.* Ugyanott.)

A Szovjetunióban az ipari termelés térbeli kiterjesztése először a keleti, főleg az urálontúli körzetek iparosítását jelentette. Az első lépés az Urál-Kuznyecki kombinát megteremtése volt. A keleti területek iparosítása azonban nem gátolta a központi terület termelésének növekedését, csupán a fejlődés tempója volt lassúbb itt, mint az újonnan iparosított területen. Ma a Szovjetunióban az a cél, hogy *minden egyes területi egységnek meglegyen a saját ipari, különösképpen nehézipari bázisa.*

Ugyanezek a kérdések fölmerültek a népi demokratikus országokban is, csupán a feladatok méretei és a megoldás más-más a történelmi fejlődés, meg a társadalmi és természeti feltételek szerint.

Ez országok hosszúlejáratú népgazdasági fejlesztési terveiben is szerepel a kapitalista rend egyik átkos örökségének: a termelés torz elosztásának kiküszöbölése. A népi demokratikus országok tervei is figyelmet fordítanak arra, hogy az elmaradt körzeteket az élenjáró körzetek színvonalára emeljék, gondoskodjanak továbbá a különböző körzetek és országrészek fejlesztéséről, együttműködéséről és fokozzák a nemzetek közötti kölcsönös segélynyújtást.

Magyarországon például az egyik főfeladat a nehézipar fokozott kifejlesztése az erre megfelelő területeken. Egy másik fontos feladatunk a Tiszántúl iparosítása, különös tekintettel az itt termelt mezőgazdasági eredetű (állati és növényi) nyersanyagokra, ami persze nem azt jelenti, hogy ezen a területen nem létesítünk munkaigényesebb ipari, sőt nehézipari üzemeket. A területi tervezés során általában arra törekszünk, hogy országunk iparának egészségtelen túlcentralizáltságát megszüntessük, és az iparilag elmaradt vidékeket egyre nagyobb mértékben iparosítsuk. Budapesten — éppen ezért — új ipari üzemeket lehetőleg csak akkor létesítünk, ha bizonyos társadalmi,-technikai, vagy egyéb adottságok és megfontolások alapján ez elkerülhetetlenül szükségesnek bizonyul, vagy komolyan számításba jövő előnyökkel jár. A fővárosban inkább csak a már meglévő üzemeket fejlesztjük, az új ipari üzemek zömét a vidéken telepítjük. Éppen ezért a „vidék" ipari fejlesztése feltétlenül sokkal gyorsabb ütemüvé válik, mint Budapesté.

Lengyelországban például más a helyzet. Ott az egyik legfontosabb feladat, hogy a fővárosban létesüljön minél több ipari üzem. Ugyanis Lengyelországban az ipar nem a fővárosban, hanem az ország délnyugati területén — Sziléziában — összpontosul aránytalan, torz módon. Emel-

lett Lengyelország fontos problémája a néptelen, még mezőgazdaságilag is igen elmaradott északi és keleti területek iparosítása és benépesítése.

Csehszlovákiában a főfeladat a Csehországban tömörült ipar szerkezeti átépítése, területileg pedig Szlovákia fokozott iparosítása.

Az új ipari területek tervezésekor, illetve új iparvidékek létesítésekor az adott terület *mezőgazdasági* termelésének vizsgálata is szükséges. A mezőgazdasági termelés terjedelme mellett fölmérendők a szükségletek, azaz felállítandó *a mezőgazdasági ellátottság mérlege.*

Az egyes területek mezőgazdasági vagy ipari erőforrásainak mérlege a népgazdasági *anyagmérleg* mintájára állítható fel. Megvizsgálandók természetesen az éghajlati, talaj, domborzati stb. viszonyok és ezek alapján a termelési lehetőségek, továbbá a gép- és az állatállomány stb.

Minden egyes területen megvizsgálandó — az ország egészének figyelembevételével — *a közlekedési hálózat* helyzete, a vonalak iránya, teljesítőképessége, a különböző közlekedési ágazatok egymáshoz való viszonya (azaz kiegészítik-e egymást, vagy párhuzamosan haladnak). Elkészítendők a helyi *izokron* térképek stb. Ezek alapján állapítható meg a terület közlekedési fejlettségének foka, így fedhetők fel a hiányok és szükségletek.

A földrajzi munkamegosztás és a területi tervezés alapegységei

Ismételjük, amint az általános népgazdasági terv a *népgazdaság egészéből,* úgy a területi tervezés az ország *területi egészéből,* egységéből indul ki. Miként a népgazdasági tervben általában, úgy területileg sem tervezhetők egymástól elszigetelten, külön-külön egyes *ágazatok,* illetve területek. Nem tervezhetők meg akár országosan, akár elhatárolt területeken — külön-külön az ipar, a mezőgazdaság, vagy a közlekedés.

A területet mindig mint egymással összefüggő társadalmi-termelési folyamatok egészének, mint komplex gazdasági tevékenységnek a színhelyét kell tekinteni.

Az ország területének részletes megvizsgálásakor kialakulnak bizonyos jellegzetes területek, s nyilvánvalóvá válik, hogy egyes területeken — perspektivikus szempontból — vagy az ipar, vagy a mezőgazdaság a döntő, esetleg a kettőnek valamely különleges *kombinációja.* Például az ásványi nyersanyagok alapján kiépült ipar, vagy az ipari vidékek ellátása céljából különlegesen kialakított mezőgazdasági termelés stb. Ezek a jellegzetességek adják meg a földrajzi munkamegosztás alapját, azaz így válik lehetővé a tervszerű *„földrajzi profilozás".*

Minden konstrukciónak (szerkesztésnek, építésnek) alapelemekkel kell dolgoznia; minden tudomány alapegységek szerint tagolja anyagát. Ami a történelemben a korszak, az a földrajzban és a gazdaságföldrajzban, illetve a területrendezésben a *területi egység.*

A gazdaságföldrajznak szocialista vagy „szocializmust építő" országokra vonatkoztatott területi alapegysége — amelyet a Szovjetunióban

használt kifejezéssel *rayonnak* nevezhetünk — nem kizárólag természeti-földrajzi ismertetőjelek alapján megállapított egység, hanem elsősorban társadalmi szempontok figyelembevételével elhatárolt, funkcionális, operatív, komplex gazdasági egész. Ha a rayonok elhatárolásakor meg is vizsgáljuk a fizikai földrajzi adottságokat, a döntőek itt is mindig a társadalmi hatóerők.

A rayon nem természeti-földrajzi „táj", hanem olyan terület, amelyen emberek élnek, amelynek elhatárolásánál tehát a társadalmi-gazdasági motívumok, a népesség, a munkaerő kérdése, a szociális és kulturális kérdések döntő súlyúak.

A rayon, mint a földrajzi munkamegosztás alapegysége

A területi tervezés első feladata tehát az, hogy általános, országos, statisztikai, földrajzi, termelési, forgalmi vizsgálatok alapján kidolgozza az első — egyelőre hipotetikus — rayonbeosztást.

Ismételjük: *a rayon, dialektikusan fejlődő materiális valóság, amelynek határait, funkcióit és feladatait nem mesterségesen kell kiagyalni, hanem a valóságban, a ténylegesen fennálló viszonyok, a tények és adatok (idetartozik a terv által kitűzött cél is) alapján kell felkutatni.*

A Szovjetunió tervgazdasági munkálatai során már kezdetben nagy szerepet játszott a rayonok megállapítása. Már az első meghatározásban — a Goelro terv kidolgozásakor — érvényesült a rayon teljességére való törekvés, a perspektivitás, azaz a jövőbeni fejlesztés figyelembevétele és az energiával való ellátottság.

A Szovjetunió Állami Tervbizottsága a rayon fogalmát Baranszkij szovjet gazdaságföldrajztudós szerint általában a következőképpen értelmezi: a rayon a lehetőség szerint gazdaságilag zárt termelési területi egység, maximálisan fejlett belső termelési kapcsolatokkal és a Szovjetunió egész területét figyelembe vevő szakosítással. (Lásd bővebben: N. N. Baranszkij. A gazdasági földrajz iskolai módszertanának vázlata. 76. lap. Ucspedgiz. 1946. (oroszul). Ezt a meghatározást pontosabban körülírja J. Szauskin, a Szovjetunió egyik vezető gazdasági földrajztudósa:

> „A szovjet gazdasági rayonbeosztás elvei a következők:
>
> 1. A természet adta feltételek és gazdasági erőforrások, valamint a munkaerőforrások teljes és észszerű kihasználása olymódon, hogy az adott terület számára a lehető legelőnyösebb műszaki és gazdasági termelési komplexumot állapítsuk meg.
>
> 2. A rayon magjának megteremtése céljából olyan energiarendszer tervezése és gyakorlati megvalósítása, amely lehetővé teszi... hogy a rayon gazdaságát magasszínvonalú szocialista termelési technika alapján fejlesszük.
>
> 3. Olyan földrajzi munkamegosztás megvalósítása, amelynek eredményeképpen szakosítása során minden egyes gazdasági rayon

olyan általános gazdasági feladatokat vállal magára, amelyek megfelelnek az egész ország követelményeinek, mégpedig olyan gazdasági ágazatokkal kapcsolatban, amelyeket éppen az adott körzetben lehet a legészszerűbben fejleszteni. Ugyanakkor a rayon saját szükségleteit a maximális mértékben elégíti ki a helyi forrásokból és a helyi termelésből, hogy ezáltal a rayonokközti szállítások az országon belül kialakuló földrajzi munkamegosztás alapvető sémájának megfelelően a lehető legminimálisabbra korlátozódjanak.

4. A rayonbeosztás perspektivitása, amely mellett a rayon határainak megállapításakor nemcsak a meglévő gazdasági sajátosságokból indulnak ki, hanem e gazdasági sajátosságok jövőbeni fejlődésének távlataiból is." (J. G. Szauskin ismertetése a leningrádi állami pedagógiai főiskola tudományos jegyzeteinek „Gazdasági földrajz" című 47. kötetéről. 1947. Megjelent „A földrajz kérdései"-nek 6. kötetében. 1947. 176. lap, oroszul.)

A rayon fogalmának ez a meghatározása elsősorban a Szovjetunió adottságait (22 millió négyzetkilométer és 200 millió ember!) veszi alapul. Már ezek a számok is mutatják, hogy a Szovjetunió területi tervezési, illetve gazdaságföldrajzi kérdéseit Magyarországon — ha elvileg hasonlóan is, de gyakorlatilag — másként kell fölvetnünk.

Magyarország területe 200-ad része, lakossága 20-ad része a Szovjetunióénak. Természetes, hogy — a sajátos talaj, éghajlati és egyéb viszonyokról nem is szólva — másként kell ezekhez a kérdésekhez hozzányúlnunk. Már a méreteknél fogva is lényegesen másként vetődik fel az egyébként azonos feladat: a területi tervezés megteremtése a népgazdasági tervezés keretében, de a sajátos magyar viszonyoknak megfelelően.

Magyarország területe és népessége szerint a Szovjetunióban egy viszonylag kisterületű, de nagy népsűrűségű rayonnak felelne meg. A Szovjetunió népgazdaságában azonban az ilyen rayon csupán egy tag, egy szerv az egészben, Magyarország pedig önmaga egy *egész*, amelynek további szerves alkotóelemeit kell kidolgoznunk.

A szovjet területi tervezésben például a Szovjetunió hatalmas távolságai döntő súllyal esnek latba. Nálunk a távolsági probléma sokkal kevésbbé jelentős.

A Szovjetunió nyersanyagkincsei úgyszólván korlátlanok. De egy Magyarország-nagyságú területen ott is korlátozottak. Ami Magyarországon országos feladat, az — méreteit tekintve — a Szovjetunióban helyi kérdés. Magyarországon például a Tatabánya-vidéki széntermelés országos jelentőségű, mert széntermelésünknek igen tekintélyes hányadát adja, emellett itt bányásszák legjobb minőségű barnaszenünket. Egy ugyanilyen jellegű, minőségű és teljesítőképességű szénmedence a Szovjetunióban csupán helyi jelentőségű. A Szovjetunióban a Kola-félsziget nagyobb mint Magyarország, viszont a Szovjetunió népgazdaságának keretében bár fontos, de alárendelt szerepet játszik.

A magyarországi rayonok viszont a Szovjetunióban *mennyiségileg* kis alrayonoknak felelnének meg, de *funkcióikat tekintve*, a Szovjetunió rayonjaival egyenrangúak volnának.

Feladatunk tehát az, hogy Magyarországon az arányokat és kapcsolatokat *saját területünk adottságainak megfelelően* állapítsuk meg, illetve dolgozzuk ki.

Fölmerülhet a kérdés, hogy a terület viszonylagos kicsinységét tekintve, szükség van-e Magyarországon rayonbeosztásra? A válasz — amint erre már más vonatkozásban céloztunk: feltétlenül *igen.*

Magyarország gazdasága önmagában komplex, sokrétű, és sokoldalú termelési és forgalmi folyamatok összessége. Noha területileg és mennyiségileg lényegesen kisebb, mint például a Szovjetunióban az „Európai Észak" összefüggő hatalmas erdőterülete, de az „Európai Észak" központi feladata — összszövetségi szempontból — fakitermelés, kivitel céljára. Tehát a Magyarországnál sokkalta nagyobb terület csupán egyetlen gazdasági főfunkcióra van beállítva, amely köré a rayon egész gazdasága, sőt kulturális munkája is csoportosul.

Magyarországot nem is annyira területének nagysága, mint inkább gazdaságának differenciáltsága, sokrétűsége, tagoltsága következtében kell felbontani rayonokra. A rayon-beosztás felállításának, azaz a földrajzi munkamegosztás tervszerű kidolgozásának szükségszerűségét tagadni tudománytalan, dialektika-ellenes állásfoglalás lenne.

A rayon közgazdasága és gazdaságföldrajza

Mindenképpen fel kell állítanunk tehát Magyarországon is *egyelőre az első és egyelőre hipotetikus* rayonbeosztást, figyelembevéve, hogy a rayon a tervnek egy komplex területi egysége. Tehát a rayonnak Magyarországon is viszonylag elég nagynak kell lennie ahhoz, hogy önmagában is minél teljesebb legyen. A rayon elhatárolása így nem lehet önkényes, hanem csak az adottságok és perspektívák alapján történhetik.

A rayon nem lehet abszolút *homogén,* de éppoly kevéssé lehet csak egyszerűen *heterogén.*

Nem lehet abszolút *homogén* olyan értelemben, hogy nem korlátozható kizárólag csak egyfajta termelésre. Bármennyire alkalmas a talaj a Közép-Tisza vidékén a búzatermelésre, gazdaságilag helytelen és előnytelen volna a Közép-Tisza vidékén *csak* búzát termelni és minden mást „importálni", vagy Borsodban „csak" a nehézipart kifejleszteni.

A rayon nem lehet a szó tág értelmében vett *heterogén* egység sem, azaz nem termelhet válogatás nélkül mindent; nem lehet területén a különböző termelési ágazatokat és termékeket szervezetlenül és tagolatlanul vegyíteni.

A megoldás az, hogy minden rayonnak ki kell munkálni a *súlypontját,* azaz a rayon *döntő feladatkörét,* főfunkcióját, *profilját,* az egész ország, illetve az országos terv szempontjából. Ez az országosan döntő funkció adja meg a rayon sajátos jellegét és szabja meg szerepét a népgazdasági tervben, az ország egész gazdaságának keretében. Minden léte-

sítmény, termelés, forgalom, a kulturális és szociális intézmények az alapvető súlyponti feladat *köré* csoportosítandók.

A *homogenitás* helyett tehát súlyponti feladat.

A *heterogén* jelleg helyett a súlyponti feladattal szervesen összefüggő, de ennek alárendelt feladatok és létesítmények.

A súlyponti feladat kidolgozása a tervgazdálkodásban azt jelenti, hogy a kérdéses területet nem egyoldalú termelésre állítjuk be, mint azt az USA említett példáján láttuk. Az egyoldalúság az anarchikus tőkés termelés következménye, mert nincs tervező és szervező erő, amely a feladatokat szabályozná. A szocialista tervgazdaságban viszont a tervező és szervező állam megszabja a helyes arányokat és kijelöli a súlyponti feladatokat — sőt a feladatok rangsorát is.

Míg a kapitalizmusban a termelést a tőkés profitja, vagy a kistermelőnek ugyancsak szubjektív, egyéni érdekei határozzák meg, a szocializmusban és a szocializmust építő országokban a társadalmi-gazdasági szükségletek az irányadók.

Minden rayonnak ki kell alakítania földrajzi középpontját. Ez természetesen nem lehet valami matematikailag kiszámított, vagy értelmezett középpont. A földrajzi központ helyét is elsősorban a gazdasági és társadalmi szükségszerűség szabja meg. Tehát a földrajzi központ azonos a társadalmi, azaz gazdasági, politikai és kulturális központtal és éppen ez a szerepe határozza meg földrajzi-központ jellegét. Egy ilyen központ természetesen csak város lehet — akár egy már létező, vagy még csak a jövőben létesítendő város.

A rayon *komplex gazdasági egység,* amelyet a középpont vonzásköréhez való tartozása határoz meg és határol el. Ez persze nem azt jelenti, hogy a rayon központját alkotó városon kívül más gócok nem alakulhatnának ki, vagy állhatnának fenn a rayonon belül.

A Kis-Alföld gazdasági és társadalmi középpontja, noha földrajzi szempontból excentrikusan fekszik, feltétlenül Győr. De éppen Győr keleti excentricitása teszi lehetővé Mosonmagyaróvár, Sopron és Szombathely alközpontként való működését. E három város, központ — a maga területén, de alárendelt Győrrel szemben.

A rayonok meghatározása és elhatárolása nem öncél.

A rayon funkcióját tekintve, *a terv területi alapegysége,* az országos feladatok egyrészének, meghatározott tervcéloknak végrehajtására hivatott. Ide tartozik elsősorban a beruházások helyes térbeli elosztásának kérdése is. A rayon fejlesztésének ütemét a beruházások ágazati és területi felbontása szabja meg.

A rayon az ország egész területéhez és az ország egész gazdaságához való viszonyában határozandó meg. A rayon jellegéhez hozzátartozik *helyzete az ország térképén* (azaz, hogy fekvése centrális, vagy periferiális-e). Ugyanazokkal a természeti, geológiai stb. adottságokkal más egy rayon jelentősége a centrális területen, mint a periférián.

A rayon jelentőségét az országot körülvevő területekhez való viszonya is meghatározza. Mást jelent egy nehézipari termelőterület a jelenlegi nemzetközi helyzetben az ország déli határán és mást az ország északkeleti határán. Mást jelent az ipari rayonok ellátása szempontjából a Közép-Tisza vidéke és ismét mást Somogy.

A rayonnak feladatait, belső szerkezetét és földrajzi helyzetét tekintve, *különböznie kell más rayonoktól,* különösképpen a vele szomszédos rayonoktól. Ha például két egymással szomszédos terület azonos tervcélokat szolgál és azonos szerkezetű, akkor a kettő végeredményben egy rayont alkot. Azonos jellegű és feladatú rayonok csak egymástól távoleső területeken alakíthatók ki.

A rayonnak arra kell törekednie, hogy meghatározott termékekben önellátó legyen, de ugyanakkor, amikor saját mérlegét elkészíti, figyelembe kell vennie más rayonok szükségleteit is, azaz az összes többi rayont — tehát az országos szempontokat kell szolgálnia.

A rayon *nem közigazgatási egység,* mint ahogy nem is fizikai földrajzi tájegység. A rayon lehet egyetlen közigazgatási egység — megye is, de lehet kettő, vagy több is, nem vághat azonban ketté közigazgatási egységeket. Ha a rayon határa túlnő a közigazgatási egység határán, akkor ezt kell kibővíteni. Egy közigazgatási egység — megye, járás — nem tartozhat két vagy több rayonhoz. Ha megállapítjuk azt, hogy egyes részei más rayonhoz kívánkoznak, akkor az eredeti közigazgatási egységről ezek leválasztandók, esetleg az egész közigazgatási egység megszüntetendő és szétoszthatő két vagy több rayon között.

Ha figyelembe vesszük a termelés fejlődési ütemét a szocialista tervgazdaság, a szocialista bővített újratermelés feltételei között, akkor le kell szögeznünk, hogy mint a közigazgatási egységek határai, úgy a rayonok határai sem lehetnek örökérvényűek. Ezek a határok a gazdasági fejlődés meghatározott pontján nemcsak megváltoztathatók, hanem meg is változtatandók az időközben beállott változások és az újabb tervfeladatok szerint. Különösképpen figyelembeveendő ez a magyar megye-beosztásnál, amely ezeréves hagyományok alapján állt fenn a közelmultig, s a legutóbb is csak a legszükségesebb változtatásokat vitték keresztül a határok kiigazításakor.

A területi tervezés munkamódszerei

A területi tervezés feladatkörét népgazdaságunk jelenlegi állapotának figyelembevételével két részre tagolhatjuk:

a) *Országos* jelentőségű tervfeladatokra, amelyeknek alapja a népgazdasági terv általános irányvonala, s amelyet az országos vizsgálatok támasztanak alá.

b) *Helyi* jellegű feladatokra, amelyeket egy-egy területen, rayonban, megyében, vagy városban kell megoldani. Ezek a feladatok és vizsgá-

latok — noha helyi jellegűek és a helyszínen történnek — nem folytathatók le eredményesen az országos, alapvető célok ismerete nélkül.

Az *egyedi és sürgős* feladatok (mint például egy-egy üzem, vagy más létesítmény elhelyezése, vagy egy új terményfajta termelőterületének kijelölése) szintén beillesztendők vagy az országos, vagy a helyi tervbe. E feladat megoldása csak akkor lehet hibátlan, ha az országos terv már megjelölte az általános területi irányvonalat.

Az elmondottak értelmében a célszerű, de a jelenlegi körülmények között még csak nehezen megvalósítható megoldás az volna, hogy a népgazdasági terv alapvető irányvonalainak figyelembevételével, országos és átfogó vizsgálatok alapján elkészüljön a nagy perspektívájú, általános, 10—15 éves távlatra szóló területi terv. Ez a terv jelentené az ország földrajzi profilozásának, azaz földrajzi munkamegosztásának kerettervét.

Minden rövidtávú, országos, vagy helyi jelentőségű területi tervet ennek figyelembevételével kell elkészíteni.

Mivel ez a cél a *jelenlegi adottságok* mellett egyelőre még nem érhető el, a három munka párhuzamosan folytatandó a lehető legmesszebbmenő koordinációval, azaz a kitűzött célok összehangolásával és főleg az elsőbbségek figyelembevételével.

A területi tervezés jelenlegi állása mellett adódnak még különleges és sürgős feladatok is, mint például egy népgazdasági szempontból fontos új üzem, ipartelep vagy egész ipari település, vagy más létesítmény elhelyezése esetleg egy új termény — például a kokszagiz, vagy gyapot — termelőterületének kijelölése. Ezek a feladatok szintén vagy országos, vagy helyi jellegűek, s ezért beleillesztendők vagy az országos, vagy a helyi tervekbe. Minél pontosabban, minél nagyobb perspektívában dolgoztuk ki már az országos tervet, annál könnyebbé válik a helyi tervek felállítása és az ilyen akut problémák megoldása.

Éppen ezért a területi tervezés ütemének közvetlenül kapcsolódnia kell a népgazdasági tervezés általános üteméhez, tehát a népgazdasági terv *végrehajtása előtt* kell járnia. Egyre kevésbbé lehetséges és egyre károsabb, ha a népgazdasági tervnek már folyamatban lévő végrehajtása közben kezdünk csak az országos területi tervek kidolgozásához, vagy a fölmerült földrajzi problémáknak esetenkénti, ad hoc, improvizált megoldásához.

Az első értékelések alapján állapíthatók meg az első hipotézisek a földrajzi munkamegosztás nagy vonalaira vonatkozóan. Ezen az alapon az egyes rayonok határai még nem vonhatók meg pontosan. De már kijelölhetők az egyes rayonok országos szempontból vett súlypontfeladatai és földrajzi középpontjai.

E súlypontfeladatok megállapításakor már bevonandók a tervszakemberek, tervmérnökök, üzemi és népgazdasági szakemberek, akik az üzemi és népgazdasági rentabilitás szempontjából is megállapítják a létesítendő üzemek helyét, jelentőségét és feladatait.

A tudományos vizsgálódás *az országos megfigyelésekből indul ki* és ennek alapján kell a részletekhez és konkrét javaslatokhoz eljutnia.

A központi kormányszerveknek kell megadniok az irányt a meghatározott vizsgálatok lefolytatására. A központi kormányszervek útmutatása alapján a helyi — megyei és városi — tanácsok a maguk területén nagymértékben hozzájárulhatnak a területi terv konkrét kidolgozásához. Számos olyan probléma adódik, amelynél a központi szervek csak irányítást adnak, de az egész munka már a helyi tanácsok hatáskörébe tartozik.

A következő lépés egyes munkacsoportok — komplex brigádok — kiküldése meghatározott területekre. A komplex brigádok feladata a statisztikailag és földrajzi adatszerűség szempontjából föl nem mérhető tények és összefüggések felkutatása. A munkacsoportokban mindig több intézetnek, illetve szakembernek kellene résztvennie. A tudományos kutatóknak feltétlenül föl kell venniök a kapcsolatot a megyei tanácsok tervosztályaival, a helyi üzemek, a mezőgazdasági intézmények, a termelőszövetkezeti csoportok vezetőivel, a Pártbizottságokkal és a közigazgatás vezetőivel.

A munkálatokat előre meghatározott terv szerint kell végezni. A különböző szakemberek és intézmények munkájának koordinálása és irányítása nem történhet bürokratikus módon, hanem csupán a munkában résztvevő szakemberek állandó és személyes együttműködésével. Csak ez a helyes együttműködés biztosíthatja a munkák eredményességét,

Az egyes munkatársak vagy intézmények kötelesek a munkatervnek rájuk eső részét az összfeladat szempontjai szerint és a szocialista építés gyakorlatának figyelembevételével elvégezni. Nem tűrhetők a valóságtól elvonatkoztatott, absztrakt, lényegükben általudományos vizsgálódások.

Ugyanígy elvetendő az alkalomszerű, *csak gyakorlati* szempontú, tehát szintén tudománytalan vizsgálódás is.

A sikeres munkához nem elegendő a *tematika* koordinálása, hanem szükséges a *módszer* koordinálása is.

A munka nem szorítkozhatik egyszerű földrajzi, műszaki, gazdasági, vagy természeti *leírásokra,* hanem feladata gazdasági, illetve gazdaságföldrajzi *elemzések* elvégzése és ennek alapján a tervgyakorlat érdekében konkrét *javaslatok* megtétele.

Az általános politikai és tervgazdasági irányvonalak figyelembevételével, ezek szolgálatára végzett szaktudományi munka nem csupán tudományos eredményeket tár fel, hanem *gyakorlatilag* is elősegíti a szocializmus építését. Alátámasztja a hivatali szervek munkáját és új perspektívákat tárhat fel a távolabbi tervek számára, azaz dialektikusan visszahat a tervezésre, melyet szolgálni hivatott.

A tudományos és operatív munka helyes koordinációjával valósulhat meg az elmélet és gyakorlat egysége, ami lehetővé teszi, hogy a természet erőit felismerve, le is győzzük őket, s fölépítsük a szocialista Magyarországot.

VALKÓ ENDRE

Műszaki kultúránk helyzetéről

1. A Magyar Dolgozók Pártjának II. kongresszusa megjelölte népgazdaságunk szocialista fejlődésének további útját, és népünk, országunk rohamos fölemelkedésének új, nagyszerű távlatait nyitotta meg.

Új ötéves tervünknek merész, de reális számai a már nem is távoli jövő szabad, virágzó, *szocialista* Magyarországát rajzolják elénk.

Időben mérve nem nagy az az út, amelyet meg fogunk tenni, amíg hazánk — Gerő elvtárs szavaival — *„a vas és az acél országává, ipari országgá, a gépek országává"* válik. De nagy, ha azokat a feladatokat tekintjük, amelyeket a tervet végrehajtó dolgozó népünknek meg kell valósítania.

Feladataink bonyolultabbak, nehezebbek, *„sokkal nagyobb erőfeszítést, magasabb fokú szervezettséget, az összes rendelkezésre álló eszközök céltudatosabb, tervszerűbb felhasználását követelik meg, mint a megelőzők."*

Új ötéves tervünk feladatai között döntő jelentősége van annak, hogy *a munka termelékenységét a nagyiparban az 1949. évihez képest mintegy 90—100%-kal kell emelnünk, hiszen:* „a munka termelékenysége, az végeredményben az új társadalmi rend győzelme szempontjából a legfontosabb, a legfőbb dolog" (Lenin)[1]. A munkának ezt a kétszerte nagyobb termelékenységét a mainál sokkalta szélesebb bázisú, nagyobb méretű iparban fogjuk megvalósítani, amely mintegy 600—650 000-rel több dolgozót foglalkoztat majd, mint tervünk indulásakor.

Mindez különös élességgel veti föl a fejlett technikai módszerek széleskörű elsajátításának és a termelésben való meghonosításának kérdését; másszóval a műszaki, illetve a termelési kultúra kérdését.

Mi a helyzet nálunk a műszaki kultúra terén?

A tőkés rendszer igen elmaradott ipart hagyott ránk örökségül, és ezt az elmaradottságot még korántsem számoltuk föl teljesen és minden

[1] *Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet 583. lap. Szikra 1949.

területen. Eredményeink ipari termelésünk szocialista átszervezése terén hatalmasak, és sok sikert értünk el a korszerű technikai eljárások meghonosításában is. Felszabadult munkásosztályunk versenylendületével, de legfőképen azzal a segítséggel, amelyet a Szovjetuniótól kaptunk és állandóan kapunk, *iparunk teljesítőképessége kétszeresére növekedett* a második világháború előttihez képest. Mégis, világosan kell látnunk, hogy mindaz a munka, amit a Szovjetunió termelési tapasztalatainak megismerése, élenjáró szervezési és technikai módszereinek átvétele terén eddig elvégeztünk, csak a kezdetet jelenti ahhoz mérten, ami még előttünk áll, ha új, fölemelt ötéves tervünket sikerrel akarjuk végrehajtani.

2. Vizsgáljuk meg, milyen képet mutatott nagyipari üzemeink termelési kultúrája a Horthy-kapitalizmus idején. Világosan megmutatja ezt legnagyobb nehézipari üzemünk, a Weiss Manfréd-gyár (ma: Rákosi Mátyás Művek) példája. A vállalat „vegyeskereskedés" volta közismert: többszáz különböző fajta árucikket gyártott, a cipőszegtől a repülőgépmotorig. Mindezt tervszerűtlenül, rendetlenül egymás mellé épített üzemekben, amelyeket a tulajdonosok a minél nagyobb profitra való törekvésükben, a mindenkori konjunktúrát megnyergelve, ötletszerűen hoztak létre. A gyár belső szervezete még a kapitalista üzemszervezés átlagos fejlettségéhez mérten is kezdetleges, elmaradott volt. A műszaki és gazdasági vezetést erősen központosították, így például a központi műszaki osztály hatásköre a gyártási műveletek megtervezésétől kezdve az előkalkuláción keresztül a gyártás ellenőrzéséig, illetve a gyártásnak az üzemekben történő „sürgetéséig" stb., stb. a legkülönbözőbb tevékenységekre terjedt ki. Az ilyen rendszernek természetes következményeképpen a gyár üzemeiben valójában sem kidolgozott gyártási programmról, sem komolyabb művelettervezésről nem lehetett szó, sem pedig arról, hogy a vezetők a gyártás menetét valóban követni és ellenőrizni tudták volna. Az üzemek termelőképességének nagy része így állandóan parlagon hevert, az energia fecsérlődött. A tőkések és igazgatóik nem ismerték sem a gyártott áruk önköltségét, sem az azokhoz felhasznált nyersanyag, vagy energia mennyiségét és a többi ráfordításokat, mert erre a gyár szervezete nem adott módot; csupán a Kereskedelmi Banknál lévő folyószámlájuknak lassúbb vagy gyorsabb gyarapodását voltak képesek figyelemmel kísérni.

A gyár üzemeiben tömeggyártás, illetve nagysorozatgyártás megvalósítására gondoltak, kisipari szervezési, sőt nagyrészt kisipari technológiai módszerekkel.

A központi vezetés határozott, de egyben elnagyolt, vázlatos utasításokat adott az üzemek vezetőinek, a mestereknek, akik azokat a saját tapasztalataik és az üzemben dolgozó szakmunkások gyakorlati tapasztalatai alapján, megfelelő technológiai felkészültség híján, gyakran igen primitív módon igyekeztek végrehajtani.

Az üzemek, műhelyek belseje ugyancsak a tervszerűtlenség és rendetlenség képét mutatta. Ósdi, gyakran 30—40, sőt többéves gépek váltakoztak korszerűekkel, a gépek elrendezésénél pedig nem vették figyelembe a műveletek sorrendjét, a szállítási utak megrövidítésének szem-

pontjait, hanem legjobb esetben úgy állították fel őket, hogy az egyfajta szerszámgépek ugyanabba a csoportba kerüljenek. Így aztán keletkeztek esztergáló csoportok, fúrós csoportok stb. — ami még ugyanazon a műhelyen belül is megakadályozta, hogy az alkatrészek útját a gyártás közben követni lehessen, és teljesen elhomályosította a munkások és mesterek egyéni felelősségét.

A gépek mellett halomban álltak a megmunkálásra váró és a már megmunkált darabok. A műszaki ellenőrzés primitív szervezete többnyire az ellenőrök egyéni belátására bízta annak eldöntését, hogy egy darab selejtes-e vagy sem, és a selejt okának módszeres földerítéséről sem lehetett beszélni.

A tőkések nemigen törődtek a technikai fejlesztéssel. A belső piacon a legtöbb gyártmány tekintetében monopolhelyzetet élveztek, nem volt szükség azok tökéletesítésére, korszerűsítésére. A dolgozók bérének leszorításával mindig elegendő profitot tudtak biztosítani maguknak, sőt még azt is biztosíthatták, hogy egyes gyártmányaik a külföldi piacokon is versenyképesek legyenek. Végül pedig a burzsoázia kezében lévő korrupt államapparátus gondoskodott róla, hogy a vállalatok mindig el legyenek látva bőséges hasznot hajtó, állami megrendelésekkel.

Ezek a körülmények a tőkéseket nem ösztönözték különösebben a termelés műszaki színvonalának emelésére, és ez volt az oka annak is, hogy az óriási üzemben alig alkalmaztak mérnököket. Az volt a véleményük, hogy a termeléshez mesterek, vagy legföljebb technikusok kellenek, elméleti képzettségű szakemberekre nincs is szükség, kivéve saját bizalmi embereiket: egy-két jóképességű főmérnököt vagy igazgatót. Ezek aztán az egész műszaki vezetést a saját kezükbe igyekeztek összpontosítani. A vállalatnál dolgozó többi, csekélyszámú mérnök háttérbe szorult, nem tudott fejlődni.

A Weiss Manfréd-gyár tervezőirodáiban kevés kivétellel gépies munka folyt: külföldi gyártmányú berendezések, gépek, gyártmányok szolgai lemásolása.

Nagyjából ilyen volt a Weiss Manfréd-gyár képe, de kevés kivétellel a legtöbb nehézipari üzemünk is ezt a képet mutatta, amelyhez hozzátartoztak a nehéz, egészségtelen munkakörülmények és a védelmi, egészségügyi berendezések elégtelensége.

3. Nem ok nélkül mutattuk be ilyen részletesen a Horthy-idők iparának alacsony műszaki „kultúráját". Az okok ugyan, amelyek technikai haladásunkat a multban gátolták, megszűntek, következményeik azonban még részben ittmaradtak.

A Weiss bárók és a többi nagytőkések uralma megdőlt. A felszabadulás, de különösen a fordulat éve óta hatalmas eredményekre vezetett Pártunk, államunk, munkásosztályunk szívós harca országunk termelőerőinek fejlesztéséért. Mégsem állíthatjuk, hogy teljesen eltűntek volna iparunkból az anarchikus, alacsony műszaki színvonalú tőkés gaz-

dálkodás nyomai, annak az állapotnak a maradványai, amelyet legnagyobb nehézipari üzemünk példájával ábrázoltunk.

A fejlődés, amely mögöttünk van, amint említettük, a műszaki kultúra tekintetében is hatalmas, de nem egyforma az ipar, a termelés minden területén.

Óriási a változás *tervezési és üzemszervezési téren.* A népgazdasági terv következetes végrehajtása megköveteli, hogy vállalaton belül is egyre nagyobb mértékben alkalmazzuk a tervezésnek a Szovjetunióban kialakított legfejlettebb módszereit. Üzemeinket ma már senki sem tudná elképzelni tervosztályok, programm és határidőirodák nélkül. Igen nagy előrehaladást tettünk a tervnek a legkisebb részletekig, az egyes munkahelyekig menő felbontása terén. Ez egyre inkább lehetővé teszi a dolgozók legszélesebb tömegeinek bevonását a tervezés munkájába, ami nélkül elképzelhetetlen a szocialista ipar szocialista vezetése.

Kifejlődőben van a „diszpécserrendszer" (központi munkairányítás), amely megszünteti az idejétmúlt „sürgetést" és lehetővé teszi a vezetés számára a gyártás menetének messzemenő követését és a felmerülő akadályok gyors, operatív elhárítását.

A tervszerű, racionális termelésnek egyik fontos feltétele az is, hogy előre, a legapróbb részletekbe menően, műszakilag meghatározzuk az egyes gyártási műveleteket (beleértve az anyagtovábbítást és az ellenőrzést is), a szükséges anyag és munkaidő pontos mennyiségét.

Ezért arra törekedtünk, hogy mindenütt felállítsuk, illetve megerősítsük a gyártástervező és műszaki ellenőrzési osztályokat, illetve részlegeket, amelyek lehetővé teszik a technológia tudományosabb, módszeresebb fejlesztését. Ezzel párhuzamosan megszilárdult a műszaki fegyelem, az üzemekben következetesebben alkalmazkodnak a műszaki vezetők utasításaihoz, a gyártási előírásokhoz.

Nagy változáson ment keresztül az *üzemek belső elrendezése* és szervezete. Egy Szovjetuniót járt mérnökünk vezette be már 1946-ban a szerszámgépek sorozatgyártásánál az ú. n. *zártciklusú termelést,* amelynek az a lényege, hogy hasonló típusú alkatrészek (pl. tengelyek) a műhelynek egy-egy külön részlegében készülnek, amely rendelkezik mindazzal a fölszereléssel, mindazokkal a gépekkel, amelyek ezeknek a daraboknak előállításához szükségesek. A zárt ciklus bevezetése növelte az egyéni felelősséget s a gyártás áttekinthetőségét, és ugrásszerűen emelte szerszámgéptermelésünk mennyiségét és minőségét.

A fejlődésnek magas fokát jelenti a különösen tömeggyártásban alkalmazható *folyamszerű termelés,* amelynek nagy jelentőségére Gerő elvtárs is felhívta figyelmünket kongresszusi beszámolójában. A folyamszerű vagy vonalmenti gyártás lényege, hogy a gépek, illetve munkahelyek a művelet sorrendje szerint vannak elhelyezve, a munkadarabok továbbítása a legrövidebb úton (esetleg kényszerű mozgással) történik. A Rákosi Mátyás Művek kerékpárgyárában nemrég vezették be a vonalmenti gyártást, ami a gyár termelését a gépek kapacitásának jobb kihasználása révén azonnal mintegy 15%-kal emelte. A vonalmenti gyártás a termelést áttekinthetővé teszi — az esetleges akadályok, hibák már keletkezésükkor megmutatkoznak, ami megkönnyíti a gyors beavatkozást.

A vonalmenti gyártás rendszere lehetővé teszi a tervek legmesszebbmenő felbontását. Módot ad arra, hogy a műszaki ellenőrzést a megfelelő helyeken és a leghatékonyabban alkalmazzuk.

A vonalmenti gyártás rendszeréről, meghonosítása előtt sokan azt hitték, hogy fékezően hat az egyéni versenyre. Ennek azonban éppen az ellenkezője bizonyosodott be, amit egyébként a nálunk járt szovjet szakemberek már a múltban ismételten hangsúlyoztak. A vonalmenti gyártás rendszere ugyanis arra sarkalja a vonalon dolgozókat, hogy valamennyien utolérjék termelésükkel a vonal legerősebb, legtermelékenyebb pontját, ami „általános emelkedéshez" vezet. Hasonlóképen ösztönzi a műszaki vezetőket is a gyártás műszaki tökéletesítésére, a műveletek összevonására, tehát a technika szüntelen fejlesztését mozdítja elő.

Mindezeknek az eredményeknek, amelyeket a termelésnek az üzemeken belüli megszervezése terén elértünk, sok más között természetesen az is feltétele volt, hogy megszüntessük a „vegyeskereskedéseket" és iparunkat egészségesen szakosítsuk, „profilozzuk". E szempontból érdemes összehasonlítani szerszámgépgyártásunk jelenlegi helyzetét a felszabadulás előtti viszonyokkal. A multban mintegy 20 vállalat készített nálunk szerszámgépeket; mégpedig összesen körülbelül 100 fajtát. Ma 9 vállalat csak 24 fajta szerszámgépet gyárt, de harmincszor akkora mennyiségben, mint 1938-ban.

Nagyot fejlődött a szabványosítás is, amire jellemző, hogy a legutóbbi két évben több szabványt dolgoztunk ki, mint amennyi azelőtt együttvéve megjelent Magyarországon. Gyártmányaink minőségének megjavítása szempontjából különös jelentőségük van az átvételi szabványoknak.

Jelentős előrehaladást értünk el az önálló elszámolási egységek kialakítása terén is. Az önálló elszámolási egységek célja, hogy az üzemek, a műhelyek és a műhelyrészlegek vezetői ne tapogatódzanak többé sötétben, amikor az anyaggal, energiával, szerszámmal, munkaidővel való takarékosságról van szó, hanem pontosan ismerjék a termelési költségeket, illetve ráfordításokat azon a területen, amelyért ők felelősek. Ez egyben egyik alapja annak, hogy az egyéni felelősség elvét a mai helyzetnél sokkal messzebbmenően tudjuk megvalósítani a termelés vezetésében.

4. Magának a *technikának*, a termelésben alkalmazott berendezéseknek, műszaki eljárásoknak és a gyártmányoknak fejlődését illetően szintén komoly sikereink vannak, bár azt lehet mondani, hogy ezen a téren némileg elmaradtunk azok mögött az eredmények mögött, amelyeket az egész népgazdaság, a vállalatok, az üzemek és általában a termelés jobb megszervezése és vezetése terén elértünk.

De ötéves tervünk új, nagy létesítményei, az új Dunavölgyi Timföldgyár, rohamosan épülő, nagy Dunai Vasművünk és a többiek már a legkorszerűbb technika alapján, a szovjet tapasztalatok legszélesebbkörű felhasználásával, sőt nagyrészt szovjet szakemberek közreműködésével jöttek és jönnek létre. Gépgyáraink szerszámgépállományának összetétele a legutolsó két év nagy beruházásai következtében jelentősen megváltozott,

elszaporodtak üzemeinkben a nagyteljesítményű, sorozatgyártásra alkalmas géptípusok: automaták, revolverpadok, másolóesztergák, többkéses esztergák, többorsós fúrógépek, portálmarók. Helyet kaptak gyárainkban a nagypontosságú tömeggyártáshoz nélkülözhetetlen mérőlaboratóriumok. Gépgyártásunk számos területén már bizonyos szempontból behoztuk régi elmaradottságunkat. Így meg kell említeni új szerszámgépkonstrukcióinkat, amelyek már teljesen korszerűek és általában egyenértékűek a fejlett ipari országok gyártmányaival.

Nemcsak új gyártmányaink vannak, mint például a bányagépek, revolveresztergák, a legkülönbözőbb műszerek, hanem egész *új iparágak* is keletkeztek Magyarországon. Ilyen például az anilinfestékgyártás.

Komoly fejlődésről adhatunk számot az építőipar gépesítése terén, és az ipar egyéb területein, egyszóval: a gépesítés terén általában. Példa erre a már $1^1/_2$ évvel ezelőtt, szovjet tapasztalatok alapján elkészült győri acélöntöde, úgyszintén a csepeli vasöntöde, amelyek teljesen gépesítve vannak és az úgynevezett nedvesformázást alkalmazzák. A gépesítés, a folyamatos gyártás bevezetése és az új formázási eljárás révén öntvénygyártásunk úgy fölfejlődött, hogy gépgyártásunknak ma már komoly öntvényproblémái nincsenek, holott emlékezhetünk rá, hogy 1—2 évvel ezelőtt egész szerszámgépiparunkat fékezte az öntödék alacsony termelése és magas selejtje.

Nagy lépést jelent műszaki színvonalunk emelése terén a *műszaki fejlesztési terv* kidolgozása, amely a népgazdasági terv műszaki fejlesztési feladatait számszerűen, úgynevezett műszaki-gazdasági értékmutatók útján szabja meg. A műszaki fejlesztési terv kidolgozása és végrehajtása véget vet annak az észszerűtlen és káros gyakorlatnak, amely a technika fejlesztését mellékes kérdésként kezelte, mint a termelési, önköltségcsökkentési és egyéb tervek függelékét, holott, amint *Vas Zoltán* elvtárs leszögezte, *a műszaki fejlesztést kell tervgazdálkodásunk gerincévé tenni, az kell, hogy irányt mutasson a gazdasági tervek keretszámainak helyes megállapításához.*

Meg kell említeni újonnan létesült, jól fölszerelt ipari *kutatóintézeteinket* is, amelyek ugyan még mindig nagyrészt a berendezkedés és az előkészületek állapotában vannak, de a jövőben minden bizonnyal erős fegyverei lesznek termelésünk műszaki színvonala fejlesztésének.

Végül, de nem utolsó sorban, hatalmas a fejlődés *dolgozóink műszaki színvonala* terén. Sőt, ez a legfontosabb. Sztálin elvtárs mondotta: *„...az új technikával egymagával még nem jutunk messze. Lehet elsőrangú technikánk, lehetnek elsőrangú üzemeink és gyáraink, de ha nincsenek embereink, akik ezt a technikát meg tudják nyergelni, a technika megmarad puszta technikának. Ahhoz, hogy az új technika meghozza a maga eredményeit, szükség van emberekre is, munkás- és munkásnőkáderekre, akik a technika élére tudnak állni és azt előre tudják vinni."*[2] A sztahanovisták első szovjetuniói tanácskozásán, (1935-ben) hangzottak el Sztálin elvtársnak ezek a szavai, és mi hozzátehetjük: a magyar Szta-

[2] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 592. lap. Szikra 1950.

hanov-mozgalom kibontakozása mutatja, hogy szovjet mintaképeik példája és tanítása nyomán ma már nálunk, a felszabadult magyar munkásosztály soraiban is fejlődőben vannak azok a káderek, akik a technikát előre tudják vinni.

Az újítómozgalom eredményei, a gyorsvágás és más élenjáró szovjet munkamódszerek elterjedése, az anyagtakarékossági és hasonló mozgalmak jelzik, hogy a tőkésektől megszabadult dolgozóinknak a technika kérdéseihez való viszonya is alapvetően megváltozott. Ehhez hozzájárul az is, hogy a munkásosztály állama tervszerű munkával már eddig is igen sokat tett a dolgozók szaktudásának növelése érdekében. Gondoljunk a nagyszámú szakmai tanfolyamra, a tanműhelyekre, technikumokra, főiskolákra és nem utolsósorban a műszaki egyetemre, amely a reform után már megfelel az ipar, a népgazdaság fejlődése támasztotta követelményeknek.

Műszaki értelmiségünkkel kapcsolatban Rákosi elvtárs megállapította kongresszusi beszédében, hogy *„mérnökeink, technikusaink most ismerik csak fel azokat az óriási előnyöket, amelyeket számukra a szovjet szakirodalom ismerete jelent"*. Összefügg ezzel, tükrözi és egyben fokozza mérnökeink, technikusaink műszaki színvonalának emelkedését tudományos egyesületeinknek erősen megélénkült tevékenysége is, amelyhez hasonlót Horthyék Magyarországában nem ismertünk.

5. Ámde mindezek a nagy eredmények, amelyeket a technika fejlesztése, a dolgozók és termelés műszaki színvonalának emelése terén rövid idő alatt elért népi demokráciánk, igen egyoldalú, túlságosan kedvező képet adnának műszaki kultúránkról, ha a mai helyzetet csupán a múltbeli elmaradottságunkhoz viszonyítva szemlélnők és nem azoknak a követelményeknek tükrében, amelyeket új ötéves tervünk állít elénk.

Amikor a technika fejlesztéséről, a műszaki kultúra emeléséről beszélünk, helytelen volna azt „pusztán gazdasági kérdés"-nek felfogni. A műszaki színvonal emelése elsőrendű *politikai feladat.*

Új ötéves tervünk a szocializmus építésének meggyorsítását jelöli meg népünk nagy feladatául. Célkitűzései közt az is szerepel, hogy mind több és több munkahelyen csökkentjük a munkának testi erőfeszítés jellegét és növeljük a munka szellemi tartalmát. A nehéz fizikai munkák gépesítése, a kiterjedt automatizálás, s a munkafeltételek általános megkönnyítése révén „a dolgozók feladata egyre inkább a munkát végző gépi berendezés ellenőrzése lesz". Egyre inkább csökken tehát a szellemi és fizikai munka közti különbség, a városban és a falun egyaránt.

A kommunizmust építő Szovjetunió fejlődése mutatja, milyen jelentősége van ennek a folyamatnak távolabbi perspektívájában. Gondoljunk ismét Sztálin elvtárs szavaira:

„a szellemi és fizikai munka közti ellentét kiküszöbölését csakis azon az alapon lehet elérni, hogy a munkásosztály kulturális és technikai színvonalát a mérnökök és technikusok színvonalára emeljük... csakis ez biztosíthatja a munkának azt a magas termelékenységét és a fogyasz-

tási cikkeknek azt a bőségét, ami szükséges ahhoz, hogy megkezdhessük az átmenetet a szocializmusból a kommunizmusba."[3]

Ha így tekintjük a kérdést, akkor parancsoló szükségességként áll előttünk technikai fejlődésünk meggyorsítása és az e téren meglévő hiányosságaink felszámolása.

Melyek ezek a hiányosságok?

Mindenekelőtt az, hogy a fejlett technikai, termelési módszereket kezdjük ugyan megismerni, de nem alkalmazzuk őket általánosan.

Vegyük például egyik legelmaradottabb iparágunkat, az *építőipart.* Itt, amint említettük, az utolsó évben erősen megindult a gépesítés, bár meg kell jegyezni, hogy építőiparunk gépesítésének mértéke fajlagosan (a gépállomány mennyiségét egy dolgozóra átszámítva) alig egytizede a Szovjetunióénak. Mégis azt látjuk, hogy a meglévő gépek sincsenek 25—30%-nál jobban kihasználva. Fő oka ennek az, hogy építési szakembereink igen kevés figyelmet szentelnek szervezési és üzemgazdasági kérdéseknek.

A sztahanovista munkamódszerek elterjedése is igen nehézkesen halad az építőiparban. Makszimenko elvtárs és a többi szovjet szakember ittléte nyomán ezen a téren is megindult ugyan a fejlődés, de ez úgyszólván csak a falazási munkára összpontosul, holott a falazás az építkezési munkának csupán tört részét (a költséget tekintve kb. 15%-át) jelenti. Az ácsmunkák, a betonozás terén csupán elszórt egyéni kezdeményezéseket látunk a fejlettebb munkamódszerek bevezetésére, nem szólva arról, hogy az építkezési költségeknek mintegy 55—60%-át képviselő, úgynevezett szakipari munkák (asztalosmunkák, szerelések stb.) még mindig teljesen kisipari módon készülnek.

Amint ismeretes, *szénbányászatunk* terén is igen sok a teendő. A gépesítés itt is még a kezdet kezdetén van és bányaüzemeinket ugyancsak a szervezési elmaradottság jellemzi. Itt is föllelhető a meglévő gépek rossz kihasználása, amihez az újjal szembeni tartózkodás is hozzájárul. Megmutatkozik ez a ciklikus fejtési módszer lassú bevezetésében is.

Hiányzik üzemeink részéről a kezdeményezőkészség; tevékenységük a technika fejlesztése terén általában kimerül a minisztérium utasításának végrehajtásában.

Nagyok a feladatok a bányászat biztonsági és egészségügyi viszonyainak megjavítása terén is. A légvezetés szakszerű biztosításával a jövőben teljesen elkerülhetők lesznek az olyan tömegszerencsétlenségek, mint amilyen nemrégen Tatabányán történt. A diszpécserrendszer kiépítése az üzemmenet biztonsága mellett, a dolgozók személyi biztonságát is szolgálja. Az ötéves tervnek a szénbányászattal szemben támasztott fokozott követelményei különösen jelentős feladattá teszik a káderképzés fokozását ezen a területen. Ez vonatkozik a vájárok képzésére éppúgy, mint a mérnökökére, amit még megerősít az a körülmény, hogy a mérnökök száma a fizikai dolgozókéhoz viszonyítva ebben az iparágban különösen csekély: csupán mintegy hatodrésze a bányamérnökök szovjetunióbeli viszonylagos létszámának.

Az előbbiekben szó esett már a *gépiparunk* fejlesztése terén elért eredményekről. Ki kell ezt egészíteni azzal a megjegyzéssel, hogy üzeme-

[3] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 587. lap. Szikra 1950.

ink a technikai színvonal tekintetében még elég tarka képet mutatnak. A többnyire helyes szervezeti elvek alapján kiépített osztályok, részlegek túlnyomórészt nem állnak még feladatuk magaslatán, általában nincsenek ellátva megfelelő káderekkel sem és így a kisipari módszereknek, az úgynevezett „meisterwirtschaft"-nak a felszámolása még egyáltalán nem történt meg kellő mértékben.

Általános jelenség, hogy nagy anyagfölöslegek gyűlnek össze az üzemekben, pocsékolják az anyagot, az energiát, a munkaerőt.

Igen nagyok feladataink a technológia javítása terén. Általában sok a kívánni való a műveléttervek vonalán, holott a jó műveléttervezés a termelés minőségének és gazdaságosságának fejlesztése szempontjából egyaránt döntő jelentőségű. A fémtechnológiában jártas szakembereink száma csekély; a Horthy-rendszerben ezt nem is tekintették tudománynak, és a műegyetemi oktatás keretében úgyszólván semmit sem foglalkoztak vele. Készülékezésről, a forgácsolószerszámok helyes kialakításáról a műegyetemről kikerült mérnöknek azelőtt fogalma sem volt, és ez a körülmény még ma is rányomja bélyegét gépiparunkra. De ha vannak is műveléttervek, a műhelyben nem mindig tartják be, sőt gyakran el sem olvassák őket. Épp így nem olvassák el a gépek kezelésére vonatkozó utasításokat (ha ilyenek egyáltalán rendelkezésre állnak), ezért gyakran nagyteljesítményű, korszerű gépeket egyáltalán nem használnak ki gazdaságosan, nem bánnak velük szakszerűen, nem kenik őket megfelelően, úgyhogy idő előtt tönkremennek. A gépek tervszerű, megelőző karbantartása is szinte ismeretlen még nálunk.

Meg kell említeni azt is, hogy a gyorsforgácsolásról egyelőre sokkal több szó esik, mint amilyen gyorsan halad előre a gyakorlatban való bevezetése, általánossá tétele. Ugyanez a helyzet más korszerű technológiai eljárások, például a nagyfrekvenciájú elektromos árammal történő hőkezelés terén is.

Még sokkal nagyobbak a hiányosságok általában a könnyűiparban, például a *textilipar* területén. A nálunk járt szovjet szakemberek, Potopolov, Szurkov elvtársak és a többiek valamennyien szóvátették textilüzemeink műszaki kultúrájának alacsony színvonalát. Körülbelül féléve annak, hogy Kutyin elvtárs, szovjet mérnök, az egyik legnagyobb textilgyárunkban tett látogatása során egy ízben felhívta a figyelmet arra, hogy a fonóorsóknak mintegy 15%-a áll. Azt a választ kapta, hogy „ez normális, mert ennyi mindig állni szokott". Az orsók természetesen apróbb géphibák, a tervszerű karbantartás hiánya miatt álltak.

Még mindig föllelhető textilipari üzemeinkben az anyaggal való kíméletlen bánásmód, pazarlás is. A fonódákban a földön hever a gyapothulladék; taposnak rajta.

A tisztaság hiányára és a szükséges védelmi berendezések sokhelyütt mutatkozó hiányára egyébként valamennyi nálunk járt szovjet szakember rámutatott.

6. Műszaki színvonalunk emelésének legnagyobb fékezője a *maradiság*, a régihez való ragaszkodás. Ezen a téren is áll az, amit Rákosi elvtárs mondott a DISZ kongresszusán: *„...a mi fejlődésünk mostani sza-*

kaszában a legnagyobb kerékkötőnk, továbbhaladásunk egyik legveszélyesebb gátja a régi tőkés időkből örökölt szokások és előítéletek tömkelege."

Ezek a szokások és előítéletek a technika területén is élnek, a fizikai dolgozók között éppúgy, mint a műszaki értelmiség körében. Mint példát említhetjük meg a kohómérnökök tekintélyes részénél tapasztalható konzervativizmust, amely nem egyszer vált már komoly akadályává továbbfejlődésünknek.

Igaz, éppen a kohóipar terén tárultak fel és kerültek hasznosításra az utóbbi években a termelésnek hatalmas rejtett tartalékai. Martinműveink, hengerdéink kapacitását ma lényegesen jobban tudjuk kihasználni, mint egy-két évvel ezelőtt. Gondoljunk a csepeli martinmű adagsúlyának megnövelésére, az olvasztási idő lecsökkentésére és a három, egymásmelletti kemence egyidejű járatására, amit azelőtt kivihetetlennek tartottak! De rá kell mutatni arra is, hogy ezeket a jelentős újításokat nem az üzem kohómérnökei hozták létre, hanem ellenkezőleg, a szakemberek véleményével, kételkedésével szemben szívós szervezőmunkával valósította meg azokat a csepeli acélműnek esztergályosból lett vezetője, *Somogyi Antal* elvtárs.

A régi és az új közötti harc előzi meg minden újítás bevezetését; kohóiparunkban még élesebb formában, mint iparunk egyéb területein.

Ilyen harc folyt az oxigénbefúvásos acélolvasztás szovjet módszerének alkalmazásáért, ami pedig 10—15%-kal csökkenti az adag olvasztási idejét és a martinüzem önköltségét. Szakembereink egy része minderről eleinte hallani sem akart, éppúgy, mint arról sem, hogy a hengerdék gyártási tervét előre pontosan meg kell állapítani és ne napról napra, hevenyészve állítsák össze őket, amint azelőtt szokásos volt.

De harcot kellett és részben kell még ma is folytatni az öntödei művelettervek bevezetéséért is és általában a pontos, írásbeli gyártási utasítások következetes alkalmazásáért a vas- és fémkohászat egész területén. Pedig ahányszor módszeresen felkutatják a keletkezett selejt vagy nem kifogástalan minőség okát, azt túlnyomórészt a pontos gyártási utasítások hiányában, a technológiai fegyelem lazaságában találják meg. Ismerünk olyan üzemet, ahol a felhasznált horganynak mintegy 30%-a veszendőbe ment, megfelelő gyártási utasítás hiánya következtében.

Idetartozik az is, hogy üzemeink vezetői általában nem fektetnek kellő súlyt arra, hogy el legyenek látva a szükséges mérőműszerekkel (nem is szólva arról, hogy automatikus szabályozó és egyéb önműködő berendezéseket egyáltalán nem alkalmaznak). Számos üzemünk van, ahol például az edzésnél nem mérik, hanem csak szemre becsülik az anyag hőfokát.

Szakembereink maradisága az oka annak is, hogy a már kikísérletezett és bevált nagyszilárdságú öntöttvas bevezetése olyan vontatottan halad üzemeinkben, annak ellenére, hogy ennek az új öntvényfajtának az alkalmazása komoly technikai előrehaladást és nagy megtakarítást jelent.

De a konzervatívok, a régihez ragaszkodók mellett természetesen ma már kohász értelmiségünk között is egyre többen vannak olyanok,

akik az újért harcolnak. Így pl. *Selmeczi Béla* munkaérdemrendes sztahanovista kohómérnök, aki szovjet tapasztalatok alapján 5 napra rövidítette le a diósgyőri martinkemencék átépítésének idejét, ami azelőtt kereken 30 napot vett igénybe. Selmeczi Béla és brigádja a csepeli és ózdi martinmű dolgozóinak is átadta tapasztalatait, aminek segítségével ezeknek az üzemeknek a termelése is jelentősen emelkedett.

7. Komoly akadálya fejlődésünknek, hogy nem becsülik meg eléggé *a műszaki munkát.* Nem értékelik kellőképen a műszaki tudományoknak, a műszaki tudományok elméleti alapjainak fontosságát és ezzel függ össze magának a műszaki értelmiségnek még sokhelyütt tapasztalható lebecsülése is.

Részben ennek tulajdonítható, hogy bár a technikai kérdések iránti érdeklődés kétségtelenül növekvőben van, dolgozóink még mindig nem elegendő számban igyekeznek műszaki képzettséget szerezni.

Ennek az egészségtelen, és további fejlődésünk szempontjából rendkívül káros jelenségnek gyökere kétségkívül a tőkés rendszerbe nyúlik vissza, amely — egy szűk réteg kivételével — nem tudott a mérnököknek megfelelő munkát biztosítani, gyakran állástalanságra kárhoztatta és nem is becsülte meg őket.

Kétségtelen az is, hogy a felszabadulás utáni időszak központi feladata, gazdasági életünk helyreállítása, elpusztult gyáraink, vasutaink újjáépítése, a dolog természeténél fogva több lelkes rutinmunkát, mint tudományos felkészültséget kívánt.

Népgazdaságunk szocialista átszervezése és dolgozóinknak a munkához való megváltozott viszonya hatalmasan megnövelte iparunk termelőképességét. Sikereink sokakban azt a téves nézetet keltették, hogy ezek a tényezők már önmagukban is teljesen elegendők további fejlődésünk biztosításához. Hasonlóképen kialakult egy nézet, amely aránytalanul túlbecsülte a szervezési és gazdasági intézkedések jelentőségét a termelés emelésében, a műszaki tudományok alkalmazásával, a technika fejlesztésével szemben.

Hozzájárult mindehhez az elmult években a jobboldali szociáldemokraták aknamunkája is, amely Pártunk politikájával szembehelyezkedve, műszaki értelmiségellenes hangulatot igyekezett kelteni az üzemekben, hogy a termelést fékezze.

Ezek lényegében azok a körülmények, amelyek gátolták, hogy dolgozóink kellőképen fölismerjék a műszaki tudományok döntő jelentőségét a szocializmus építésében, fékezték tanulási kedvüket és a magasabb műszaki képzettség elnyerésére irányuló törekvésüket.

Összefügg ezzel egyes vállalatvezetők magatartása is, akik nem tartják fontosnak, hogy üzemükben mérnököket alkalmazzanak, vagy ha vannak is a vállalatnál mérnökök, adminisztratív munkára osztják be őket. Így például egyik nagy textilgyárunkhoz a Könnyűipari Minisztérium félévvel ezelőtt kiküldött egy mérnököt, de visszaküldték azzal, hogy már van két mérnökük és az nekik elég.

Idetartozik még az is, hogy sok vállalatnál nem segítik elő, hogy a dolgozók továbbképezzék magukat, sőt gyakran vonakodnak megadni a műszaki főiskolások számára járó kedvezményeket. Ez történt például a Gamma-gyárban.

8. Műszaki kultúránk helyzetének jellemző vonása, amit Gerő elvtárs is hangsúlyozott kongresszusi beszédében, hogy kevés nálunk a mérnök, a technikus és általában a szakember.

Ha adatainkat összehasonlítjuk a Szovjetunió számaival, azt látjuk, hogy a Szovjetunióban a döntő iparágakban általában mintegy háromszor annyi a mérnököknek a fizikai dolgozókhoz viszonyított száma, mint nálunk.

Új ötéves tervünk nagy káderképzési feladatainak végrehajtásával ez az állapot lényegesen megváltozik majd, hiszen 1954-ig tudvalevően több mérnököt fogunk kiképezni műszaki egyetemeinken és főiskoláinkon, mint ahány mérnökünk az ötéves tervidőszak kezdetén volt.

Másrészt számításba kell vennünk azt is, hogy ennek igazán csak néhány év múlva fogjuk érezni a hatását, amikor az új műszaki értelmiség teljes mértékben bekapcsolódik a termelésbe és a szükséges gyakorlatot is megszerzi.

Látnunk kell azt is, hogy mérnökeink, technikusaink színvonala még nem hasonlítható össze a Szovjetunió műszaki értelmiségének színvonalával. Mérnökeink jelentős része a műegyetemről kikerülve alkalmazkodott üzemeink szűken (rossz értelemben vett) gyakorlatias légköréhez, ha volt is elméleti tudása, azt elfelejtette, illetve nem képes alkalmazni a termelésben fölmerülő problémák megoldásakor. Műszaki értelmiségünk többségének matematikai, fizikai felkészültsége általában gyönge, holott az e téren való ismeretek képezik mindennemű műszaki tudás alapját.

Műszaki vezetőkádereink többnyire túl vannak terhelve, és gyakran egyáltalán nem, vagy csak hiányosan és rendszertelenül képezik tovább magukat.

Sok kívánni valót hagy hátra középkádereink műszaki színvonala is, különösképen a művezetőké.

9. A műszaki kultúránk eredményeiről és hiányosságairól elmondottak megvilágítják azt, hogy milyen óriási jelentősége van további fejlődésünk szempontjából a dolgozók szakmai tudása emelésének. Ezen korántsem csak az iskolai oktatást értjük, hanem azon túlmenően döntő jelentősége van a műszaki ismeretek minden módon való terjesztésének, a legkülönbözőbb eszközökkel és színvonalon, kezdve természetesen azon, hogy a lakosság legszélesebb rétegeinek, az ifjaknak, nőknek figyelmét, érdeklődését a műszaki kérdések felé kell fordítani.

A műszaki ismeretek terjesztése, más szóval a műszaki propaganda szintén nem felel még meg nálunk azoknak a követelményeknek, amelye-

ket technikai fejlődésünknek az új ötéves tervben megszabott meggyorsítása állít elénk.

Ha például műszaki könyvkiadásunkat egybevetjük azzal, amit a román népi demokrácia alkotott ezen a téren, látjuk, hogy ebben a tekintetben komolyan le vagyunk maradva. Bár műszaki könyvkiadásunk a felszabadulás előtti időkét minden tekintetben sokszorosan felülmúlja, és folytonosan fejlődik, még sok hiányosságot mutat, akár mennyiségét vagy színvonalát, akár pedig tervszerűségét nézzük.

Igen jelentős fejlődésen mentek keresztül műszaki folyóirataink. Ma mintegy 23 műszaki folyóiratunk van, amelyek bő terjedelemben, szép kiállításban, összesen mintegy 35 000-es példányszámban jelennek meg, szemben a felszabadulás előtt megjelent 8 szegényes műszaki lappal. Ezek a lapok azonban főleg a mérnökök, technikusok szükségletét elégítik ki; nincsenek megfelelő szaklapjaink a szakmunkások számára; az üzemi lapok pedig igen keveset foglalkoznak műszaki kérdésekkel.

Tekintélyes a szakmai előadások, különféle tanfolyamok száma és hallgatósága is. Műszaki tudományos egyesületeinknek összesen körülbelül 21 000 tagjuk van, műszaki propagandamunkájuk — különösen a szakelőadások rendezése és a folyóiratok szerkesztése terén — igen jelentős, de tevékenységük a műszaki értelmiségnek egyelőre még csak egy nem túl széles rétegére szorítkozik.

Az ötéves terv hatalmas műszaki-káderszükséglete sürgetően követeli műszaki propagandamunkánk lényeges megjavítását és kiszélesítését. Célunk az legyen, hogy szinte egész népünket arccal a technika felé fordítsuk. A műszaki kérdések iránti érdeklődésnek, a műszaki ismeretek elsajátításának és oktatásának dolgozó népünk széles tömegmozgalmává kell válnia.

Ennek szolgálatába kell állítanunk az ismeretterjesztésnek és propagandának valamennyi eszközét, a szorosan vett szakmai előadásokon és sajtón kívül a filmet, a rádiót is, és az is nagyon fontos, hogy íróink és kultúránk többi munkásai is átérezzék az ebben a munkában reájuk váró feladat rendkívüli jelentőségét.

Mintaképünk, példánk ezen a téren is a szovjet nép, amely a nagy Bolsevik Párt vezetésével a technika terén is páratlan kultúrforradalmat vitt végbe alig több mint egy évtized alatt. Ismeretes, hogy a Szovjetunióban 1926-tól 1939-ig az esztergályosok száma mintegy hétszeresére, a mérnököké közel nyolcszorosára emelkedett. A szovjet nép azonban nemcsak elsajátította a technikát és a tudományt, hanem tovább is fejlesztette, és a világ leghaladottabb, élenjáró iparát és tudományát hozta létre.

Ez a nagy mű milliós tömegek, sztahanovisták és egyszerű dolgozók, névtelen újítók és szervezők odaadó munkájának eredménye.

Nem kell külön felhívni a figyelmet a szovjet dolgozók fejlett műszaki kultúrájának hatalmas jelentőségére a béke védelme szempontjából. A Nagy Honvédő Háború világosan megmutatta a szovjet harcosok technikai felkészültségének és a szovjet fegyvereknek fölényét.

A Szovjetunió példája nyomán szabad, szocialista hazánkat építő dolgozó népünk elé új, nagy feladatokat állított Pártunk II. kongresszusa.

E feladatok sikeres végrehajtásában döntő tényező lesz műszaki kultúránk szakadatlan emelése.

ANTONIN ZAPOTOCKY
a Csehszlovák Köztársaság miniszterelnöke

A szocializmus alapjainak építése Csehszlovákiában

A szocialista iparosítás a szocializmus gazdasági törvénye. A szociális forradalom, a tőke politikai hatalmának megdöntése elengedhetetlen feltétele a szocializmus építésének, ugyanakkor azonban csak előfeltétele a szocializmus *fölépítésének.*

Az alapvető feladat csak akkor merül fel, amikor a tőke politikai hatalmának végleges megdöntése és az éles harcok szakaszát kísérő gazdasági leromlás következményeinek felszámolása után befejeződik a népgazdaság helyreállítása és át lehet térni a szocialista termelés tervszerű építésére.

A Szovjetunió, a világ első szocialista állama ebben a tekintetben is a tapasztalatoknak és ismereteknek kimeríthetetlen kincsestárát jelenti számunkra.

A Szovjetországnak sok-sok súlyos harcot kellett megvívnia attól az időtől fogva, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban sor került a döntő összecsapásra, mely a proletariátusnak a kapitalizmuson aratott győzelmével végződött. Védekeznie kellett a külföldi intervenció és a belső ellenforradalom ellen, meg kellett szilárdítania a szovjet hatalom helyzetét, gondoskodnia kellett az állam és a nép legégetőbb szükségleteinek kielégítéséről, meg kellett óvnia és a lehetőséghez képest meg kellett újítania a termelőapparátust.

Az ország szocialista iparosításának fő irányvonalát Sztálin elvtárs jelölte meg 1925 decemberében az SzK(b)P XIV. kongresszusán. A sztálini fő irányvonal lerakta a szocialista iparosítás tervszerű építésének tartós alapjait. A nagy Sztálin vezette Szovjetunió ettől az időtől kezdve győzelmesen halad előre a fáradhatatlan alkotó munka és az óriási sikerek dicsőséges útján. A Szovjetunió szocialista iparosításának köszönheti, hogy a Nagy Honvédő Háborúban győzelmet arathatott a fasiszta reakción. A szocialista iparosítás még ahhoz is elegendő erőt adott a Szovjetuniónak, hogy megvigye a szabadságot a fasiszta megszállók által leigázott népek egész sorának, fölépíthesse a szocializmust a föld egyhatod részén és megkezdhesse a kommunizmus építését.

A Szovjetuniónak a fasiszta reakción aratott győzelme Csehszlovákia népeinek is meghozta a szabadságot. A megszállók elűzése és az önálló csehszlovák állam helyreállítása után Csehszlovákiában fellángolt a harc a proletariátus és a burzsoázia között a politikai hatalomért. Ebben a harcban, amely 1945 májusától 1948 februárjáig tartott, a Csehszlovák Kommunista Párt vezette munkásosztály és egész dolgozó nép jelentős sikereket ért el. Kivívták a nagyipar államosítását, rést ütve ezzel a mindaddig szent és sért-

hetetlen magánkapitalista termelésen; korlátozták a munka kizsákmányolását és a kapitalizmus politikai hatalmát; helyreállították a háborúsújtotta gazdaságot, a szocialista termelés tervszerű építéséhez azonban még nem tudtak hozzáfogni.

A dolgozó tömegeknek csak 1948 februárja után nyílt erre lehetőségük. A cseh és a szlovák burzsoázia 1948 februárjában reakciós puccsal kísérelte meg Csehszlovákia fejlődését más útra terelni. Meg akarta akadályozni a munkásosztály politikai hatalmának növekedését, lehetetlenné akarta tenni a további államosítást és így akarta megteremteni Csehszlovákiában a kapitalizmus visszaállításának előfeltételeit.

Ámde a dolgozó tömegek a kommunista pártnak és elnökének, Klement Gottwaldnak vezetésével keresztülhúzták a reakció számításait. A csehszlovák burzsoázia reakciós puccskísérlete meghiúsult. A kapitalizmus politikai veresége befejezett ténnyé vált, a cseh és a szlovák nép előtt megnyílt a szocializmus építésének útja. Teljes nagyságában merült fel a szocialista iparosítás megvalósításának feladata. 1948 végén sikerrel teljesítettük a kétéves gazdasági tervet, a háborútól feldúlt régi termelés új életrekeltésének és megújításának tervét. Megkezdődött az első gottwaldi ötéves terv. Ez az ötéves terv alapjában véve már országunk szocialista iparosításának terve. Nem korlátozódik csupán a népgazdaság helyreállítására és régi alapon való fejlesztésére. A gazdasági fejlesztés új irányát és a gazdasági életnek új alapokon való átépítését írja elő. Az első ötéves tervben kitűzött feladatok megvalósításának mértékében válik egyre nyilvánvalóbbá, hogy a régi gazdaságot és egész szerkezetét gyökeresen át kell építeni.

A burzsoá Csehszlovákiának, különösen a csehországi területeknek aránylag fejlett iparuk volt. Ez az ipar azonban magán viselte a kapitalista termelés anarchiájának minden jellegzetességét. Az ipar a könnyűipar mértéktelen fejlesztésén alapult és főképpen a fogyasztási cikkek: textiláruk, cipő, üveg és más efféle árucikk kivitelével számolt. Csehszlovákiának nem volt saját nyersanyagbázisa. A nyersanyagot külföldről vásárolta. A munkások nyomoruságos munkabért kaptak, s a csehszlovák burzsoázia az ő bőrükre, a dolgozók alacsony életszínvonalának rovására adta el potom áron iparcikkeit; alacsony árakkal igyekezett külföldi piacokat biztosítani gyártmányai számára. A gazdasági válságok éppen azért különösen súlyosan érintették a csehszlovák ipart: csökkenteni kellett a termelést, le kellett állítani a gyárakat, ami a munkanélküliség növekedéséhez vezetett.

A csehszlovák népgazdaság átépítésére hivatott első ötéves terv kidolgozásakor figyelembe vettük a csehszlovák ipar jellegét. De már az ötéves terv első évében kiderült, hogy a termelés átépítésének és újirányú fejlesztésének sokkal radikálisabbnak, sokkal gyorsabbnak kell lennie, mint ahogyan az eredeti terv előirányozta.

Klement Gottwald, a Csehszlovák Kommunista Párt és köztársaságunk elnöke, a párt Központi Vezetőségének 1950 februári teljes ülésén világosan megmondta, melyek az ipar átépítésének legfőbb feladatai: 1. fejleszteni a nehézipart, s legfőképpen a gépipart, amelynek legkevésbbé van szüksége importált nyersanyagra; 2. olyan termékek előállítására kell összpontosítani erőinket, amelyeknek értékesítési lehetősége hosszú időtartamra biztosított; 3. feltárni a nehéziparunkban, főleg pedig a nehézgépiparban rejlő összes tartalékokat, s elsősorban ezekbe az iparágakba irányítani a beruházásokat; 4. az eddiginél jobban kihasználni a hazai nyersanyagokat és a hazai nyersanyagforrásokat.

Gottwald elvtársnak ezek az útmutatásai lényegesen elmélyítették és kiszélesítették a népgazdaságunk átépítésére hivatott ötéves terv fő irányvonalát.

Amint látjuk, Csehszlovákia szocialista iparosításának fő irányvonala és iparosításának problémái lényegében ugyanazok, mint amelyek a Szov-

jetunióban voltak. Igaz, hogy a politikai és gazdasági feltételek tekintetében bizonyos különbség mutatkozik, ami azonban mit sem változtat magán az elven. A különbség először az, hogy nem egyedül építjük a szocializmust, mint a Szovjetunió építette, hanem a nagy Szovjetunió segítségére s a vele való együttműködésre támaszkodunk és szorosan együttműködünk az összes népi demokratikus országokkal; másodszor, a Szovjetuniótól eltérően, amely a szocialista iparosítás kezdetén főleg agrárország volt, mi iparilag aránylag fejlett országban építjük a szocializmust: Csehszlovákia nemzeti jövedelmének kétharmadát az ipari termelés biztosítja. Mindamellett, miként Klement Gottwald említett útmutatásai bizonyítják, ez a különbség egyáltalán nem azt jelenti, hogy a szocializmus építésének és a szocialista iparosításnak alapelvei és törvényei mások lettek volna a Szovjetunióban, mint amelyek ma Csehszlovákiában érvényesek. Gottwald elvtárs hangsúlyozza, hogy helytelen volna, ha fejlett könnyűiparunkban bizakodva csökkentenénk a fejlesztés ütemét vagy lebecsülnénk a szocialista iparosítás fontosságát, amelynek mindenekelőtt a nehézipar területére kell összpontosulnia.

Hogy a szocializmusnak országunkban való építése során az iparnak a kapitalistáktól örökölt szerkezetét megváltoztathassuk, ahhoz föltétlenül szükség van szocialista iparosításra. A szocialista iparosítás nálunk is azzal jár, hogy az államban megszilárdul a munkásosztály hatalma. Azt jelenti, hogy megszabadulunk a tőkés országoktól való gazdasági függéstől. Bázis megteremtését jelenti a könnyűipar továbbfejlesztéséhez, a mezőgazdaság átalakításához, a dolgozók jólétének és általános műveltségének emeléséhez. Azt jelenti, hogy megerősödik országunk honvédelme. És végül azt is jelenti, hogy segítséget nyujthatunk a népi demokratikus országoknak, amelyek ugyancsak a szocializmust építik és így országunk szocialista iparosítása a proletárnemzetköziség megszilárdítását és a béketábor megerősítését is jelenti.

A Szovjetunió példája nyomán mi is saját erőforrásainkból és eszközeinkből valósítjuk meg a szocialista iparosítást Csehszlovákiában anélkül, hogy a tőkés országoktól kölcsönöket vennénk igénybe. Népgazdaságunkban olyan tartalékokat találunk, amelyekről a kapitalista termelés semmit sem tudott és nem is tudhatott. E tartalékok alapján valósítjuk meg a szocialista felhalmozást és tárjuk fel az iparnak, s elsősorban a nehéziparnak gyorsabb ütemű fejlesztéséhez szükséges eszközöket.

Alkotó munkánk sikerei olyan nagyok, hogy iparunk 1950 végén már 50 százalékkal termelt többet, mint a háború előtt, 1937-ben. Egy főre átlag 80 százalékkal több termék jutott, mint a háború előtt. Csehszlovákia szocialista iparosításával egyidőben emelkedik a dolgozók jóléte és általános műveltsége.

A Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának 1951 februári teljes ülése fölmérte ötéves tervünk második évének eredményeit és figyelembe véve az ország külső és belső helyzetét, újabb feladatokat tűzött ki a szocializmus építése terén. A terveljesítés eredményei azt mutatták, hogy az 1950-es év a szocializmus gyorsított ütemű építésében és a szocialista iparosítás következetes megvalósításában egyaránt a fordulat kezdetének éve volt. 1949-hez képest, különösen az év vége felé, a nehézipari termelés növekedésének üteme jelentősen meggyorsult. A nehézipar termelésének növekedése 1949-ben alig haladta meg a könnyűiparét, 1950 negyedik negyedében viszont már 2,5-szer nagyobb volt a könnyűiparénál. Ebben a negyedévben a nehézipar 19 százalékkal, a könnyűipar pedig csak 7,1 százalékkal termelt többet, mint 1949 megfelelő negyedében. Ezt az eltolódást az ipar átépítésében egyébként a munkaerőlétszám mozgása is megerősíti. A nehéziparban a munkások száma 1950-ben 13,7 százalékkal, a

könnyűiparban mindössze 3,4 százalékkal emelkedett.

Az új ütemnek fontos mutatója Szlovákia iparosítása is. Az első Csehszlovák köztársaság idején Szlovákia lényegében gyarmati vidék volt. Az uralkodó cseh burzsoázia kizsákmányolta Szlovákiát és fékezte ipari fejlődését. A gazdasági válságok idején elsősorban a szlovákiai gyárakat zárták be, Szlovákia iparát sorvasztották el. Mindez szakadékot teremtett a cseh és szlovák nép között, fokozta a nacionalista beállítottságot és a reakció malmára hajtotta a vizet. Ezt a torzsalkodást használta ki a német fasizmus is hódító terveinek megvalósítása érdekében.

Szlovákia iparosítása már 1949-ben majdnem ugyanolyan ütemben folyt, mint az egész Csehszlovák köztársaságé. 1950-ben az iparosítás üteme Szlovákiában már sokkal gyorsabb volt, mint az egész köztársaságban. 1949-et 100 százaléknak véve, egész Csehszlovákia ipari termelése 1950-ben 115,3 százalékra, Szlovákiáé pedig — egymagában véve — 121,6, sőt nehéziparáé 125,7 százalékra emelkedett.

Szlovákia gyorsított iparosítása megváltoztatja az egész ország arculatát. Növekszik a szlovák nép jóléte és általános műveltsége. A szlovákiai soviniszták reakciós tervei füstbe mentek. A szoros együttműködés, a szocializmus építésére irányuló közös erőfeszítések közepette erősödnek a baráti szálak, amelyek összekötik Szlovákia népét a cseh dolgozó tömegekkel.

Hazai nyersanyagbázisunk kiszélesítésében is jelentős sikereket értünk el. 1950-ben a nyersanyagtermelés 15,3 százalékkal emelkedett. A nyersanyagok és félkészgyártmányok behozatala viszont, fizikai terjedelmét tekintve, 6 százalékkal csökkent. Ugyanakkor az ipar nyersanyagtartalékai több mint 2 százalékkal növekedtek. A földtani kutatásoknak, s országunk feltáratlan és kihasználatlan természeti kincseinek felkutatásában különösen értékes számunkra a Szovjetunió segítsége és együttműködése. E baráti segítség nélkül sok természeti kincsünk felhasználatlan maradt volna és éppen úgy parlagon heverne, mint azelőtt. Az új kutatásoknak és feltárásoknak, valamint a Szovjetunió segítségének eredményeképpen, fejlődő termelésünk dacolni tud a kapitalista világ ármánykodásával, a fontos nyersanyagok szállításának megtagadásával és a tőkés államoknak e téren tanúsított megkülönböztetéseivel, vagyis mindazokkal a kísérletekkel, amelyek gazdasági fejlődésünk elgáncsolására irányulnak.

Az 1950-es év külkereskedelmünkben is a föllendülés kezdetét jelentette. Újabb sikereket értünk el köztársaságunk függetlenségének megszilárdításában: a tervgazdaságot folytató államok részvétele Csehszlovákia külkereskedelmében az 1949. évi 45 százalékról 1950-ben 54 százalékra emelkedett.

A csehszlovák népgazdaság szocialista átépítésének arányában fejlődik a szocialista munkaverseny, az élmunkás- és újítómozgalom, s nyilvánul meg egyre nagyobb mértékben a dolgozóknak a tervek teljesítésére és túlteljesítésére törekvő kezdeményezése. Csehszlovákia dolgozói itt is felhasználják a szovjetunióbeli szocialista versenyek és a Sztahanov-mozgalom fölbecsülhetetlen értékű tapasztalatait és ragyogó példáit.

Az eddig elért sikerekből Gottwald elvtárs azt a következtetést vonta le, hogy az ipari termelés fejlesztésének eredeti ötéves tervét határidő előtt, a legközelebbi két-három év alatt teljesíthetjük. Gottwald elvtársnak a februári teljes ülésen elhangzott beszámolója és a többi beszámolók alapján a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága határozatot fogadott el az ötéves terv feladatainak növeléséről. Szocialista gazdaságunk építése és országunk szocialista iparosítása jelentősen meggyorsul. A párt Központi Bizottsága azonban az 1950. év eredményeinek elemzése és felmérése során észlelt hibákra és fogyatékosságokra is felhívta a figyelmet. Idetartozik elsősorban a munkabérek növe-

kedése és a munka termelékenységének emelkedése közti aránytalanság. Gottwald elvtárs a Központi Bizottság teljes ülésén mondott beszámolójában ezeket mondta:

„Sokkal gyorsabban haladhattunk volna előre a szocializmushoz vezető úton, ha meghonosítottuk volna a kellő takarékoskodást. E tekintetben az 1950-es év — egyes kivételeket nem számítva — nem hozott semmiféle sikert, ellenkezőleg, inkább egy lépést jelentett hátra. Tovább megyek és nyíltan megmondom, gazdaságos termelés nélkül, a termelési költségek rendszeres csökkentése nélkül az ipar nem tudja állandóan teljesíteni alapvető feladatát és funkcióját a szocialista társadalomban."

Ez az egyenes, nyílt és bolsevik kritika megmutatta azt az utat, amelyen haladnunk kell, hogy még jobban meggyorsítsuk a szocialista iparosítás ütemét. A köztársaság elnökének szavai és a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának határozata ezekre a kérdésekre irányította az egész párt és az egész nép figyelmét és megmutatta, hogy ezek a kérdések kölcsönösen összefüggnek a népgazdaság szocialista átépítésével, a kapitalista országoktól való függetlenségünk megszilárdításával, a Csehszlovák népi demokratikus köztársaság bekapcsolásával a békének és a haladásnak Szovjetunió vezette hatalmas táborába. Még gyorsabb előrehaladásunknak éppen fogyatékosságaink és gazdasági sikereink feltárása és kritikai felmérése a záloga.

Hatalmas tartalékaink rejlenek abban, hogy gyáraink még nem használják ki teljesen termelési kapacitásukat. A nők még mindig nem kapcsolódtak be eléggé a termelőmunkába. Adminisztrációs és igazgatási apparátusunk rendkívül felduzzadt. Nem elég a munkaerő s ugyanakkor nem használjuk ki eléggé a meglévő munkaerőtartalékokat. Még mindig nem elég széles körben alkalmazzuk és honosítjuk meg a szovjet sztahanovisták tapasztalatait, termelésünk legjobb élmunkásainak és újítóinak új munkaformáit és munkamódszereit. Műszaki értelmiségünk, műszaki középkádereink és művezetőink még mindig nem kapcsolódtak be kielégítően a szocialista munkaversenybe.

A termelés élmunkásainak nemrégiben Prágában megtartott első országos tanácskozása, amelyen résztvett a szovjet sztahanovisták küldöttsége is, megmutatta, hogy gyárainkban és üzemeinkben már szépszámban találhatók öntudatos munkások, művezetők és technikusok, akik új módon dolgoznak, igazi gazdái országuknak, s akiknek munkáját és kezdeményezését támogatni, terjeszteni kell az egész iparban. Ezentúl is fel fogjuk használni a világ első szocialista államának, a Szovjetuniónak tapasztalatait, amely gazdaságunk építéséhez óriási anyagi és egyéb segítséget nyujt nekünk. Megszilárdítjuk gazdasági és kulturális együttműködésünket a szocialista Szovjetunióval, még szorosabban fogunk együttműködni a szocializmust építő többi népi demokratikus országgal.

Tudjuk, hogy Csehszlovákia népgazdaságának szocialista átépítése nemcsak a mi belső ügyünk. Tudjuk, hogy minden terven fölül termelt tonna szén vagy acél, minden határidő előtt üzembe helyezett gyár, a munkatermelékenység emelkedésének minden egyes százaléka csapás az imperialistákra és ügynökségükre, csapás az új világháború kirobbantását célzó terveikre.

Országunk szocialista iparosításának sikeres megvalósítása a béke világtáborának megszilárdítását is jelenti. Megőrizve hűségünket és odaadásunkat népeink felszabadítója és tanítója, Sztálin elvtárs iránt, teljesíteni fogjuk az előttünk álló feladatokat és nem engedjük eltéríteni magunkat a szocializmus útjától, nem engedjük megbontani barátságunkat a kommunizmust építő Szovjetunióval. Sikerrel fogjuk befejezni népgazdaságunk szocialista átalakításának tervét, megteremtjük iparunk és mezőgazdaságunk tartós szocialista alapját és felépítjük országunkban a szocializmust.

NAGY LÁSZLÓ

A munka törvénykönyve

Fontos eseményt jelentett a magyar dolgozók számára a Munka Törvénykönyvéről szóló törvényerejű rendelet életbeléptetése, mert hiszen ez az első munkaügyi jogszabályalkotás Magyarországon, amely egységesen rendezi a munkaviszonnyal kapcsolatos kérdéseket és szabályozza a dolgozók jogait és kötelességeit. A kapitalista törvényalkotás a munkaügyi kérdésekkel alig foglalkozott. A tőkések számára az volt a kedvező, ha a munkaviszonyok területén minél kevesebb a szabályozás, mert így tág tere volt a „szabad" megállapodásnak, értsd: annál kevesebb korlátja volt a kizsákmányolásnak. Szabályozás csak akkor történt egy-egy területen, ha ezt a munkásság harca, nemzetközi összefogása kikényszerítette és természetesen akkor is, ha ez a szabályozás a tőkések érdekeit szolgálta. (Így például az ipari munkaközvetítés kérdését szabályozták az első, a mezőgazdasági munkaközvetítést a második világháború idején.) Persze, a munkásság által kivívott szabályozásnak a gyakorlatban való érvényesítése megint csak harci feladatként jelentkezett és az erőviszonyok pillanatnyi helyzetétől függött. A tőkések mindenkor igyekeztek a — sokszor igen nagy áldozatokkal kivívott — eredményeket a végrehajtás során semmivé tenni. A tőkések, ha már engedményeket kellett tenniök, ezeket igyekeztek a munkásosztály sorainak megbontására felhasználni. Sztálin elvtárs írta 1906-ban a cári Oroszország munkaügyi törvényhozásáról:

„... a reakció a november 15-i törvényekkel *csak a kereskedelmi alkalmazottakra és a kézművesekre* fordította kegyes tekintetét, még pedig ugyanakkor, amikor az *ipari* proletáriátus legjobbjait börtönökbe és akasztófára küldi. Ha jól meggondoljuk, ez nem is csodálatos. Először is a kereskedősegédek, a kézművesek és a kereskedelmi vállalatok tisztviselői nincsenek úgy összpontosítva nagy gyárakban és üzemekben, mint az ipari munkások — szét vannak szórva mindenféle kis üzemekben — tudatosság tekintetében aránylag elmaradottabbak, tehát könnyebb félrevezetni őket, mint a többieket. Másodszor a kereskedelmi alkalmazottak, az irodai tisztviselők és a kézművesek a mai Oroszország proletariátusának jelentékeny részét alkotják, tehát eltávolodásuk a harcoló proletároktól komolyan gyengítené a proletariátus erejét mind a mostani választások, mind a jövő fellépés idején... Világos, hogy a kereskedelmi alkalmazottak eltávolodása a proletariátustól, eltávolítja tőle a kispolgárságot is és arra kárhoztatja, hogy a városban magára maradjon, amit a cári kormány annyira szeretne...

... És nemcsak a mi kormányunk gondolkozik így, hanem minden más proletárellenes kormány is, függetlenül attól, hogy az a kormány feudális, önkényuralmi, polgári monarchista vagy polgári köztársasági..."[1]

Sztálin elvtárs szavai tökéletesen illenek a felszabadulás előtti magyarországi állapotokra is. Külön törvények szabályozták a kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyát, az ipari munkásokét, megint mások a mezőgazdasági munkásokét, az erdőmunkásokét, a gazdatisztekét stb. és mindegyik más és más időből, egymástól teljesen eltérő rendelkezésekkel. A kereskedelmi alkalmazottaké, gazdatiszteké persze lényegesen kedvezőbbek voltak, mint az ipari vagy mezőgazdasági munkásoké. Végképen eltérők voltak a közalkalmazottakra vonatkozó rendelkezések, amelyekkel a tőkések igyekeztek őket az ipari dolgozóktól teljesen elkülöníteni, velük szembeállítani.

[1] *Lenin—Sztálin.* A munkáról. 28—29. oldal. Szikra 1950.

Mindennek természetszerű következménye volt, hogy a felszabaduláskor a munkaviszonyokat szétszórt, sokszor 70—80 éves rendelkezések szabályozták, mégpedig a legnagyobb tarkaságban, más és másféleképpen a különböző szakmákra, sőt sokszor másként, az egyes szakmákon belül is.

☆

Miután a nagy Szovjetunió felszabadította hazánkat, Pártunk egyik legelső követelése volt az olyan munkafeltételek megteremtése a munkásság számára, amelyek elősegítik a reakció leküzdéséért és a termelés megindításáért folyó harcot. E célokat valósították meg a kollektív szerződések, az üzemi bizottságokról szóló rendelet stb. Ekkor azonban még nem voltak meg az egységes szabályozás előfeltételei. A jogszabályalkotások csak a legszükségesebb intézkedések megtételére, esetleg a régi rendelkezések módosítására, kiegészítésére irányultak.

A főbb termelési eszközök államosítása után a munkaviszonyok terén is döntő változás következett be. A gazdasági életünk döntő többségét képviselő szocialista szektorban *a vállalatok vezetői és a kizsákmányolás alól felszabadult dolgozók között elvtársi együttműködésen alapuló szocialista munkaviszonyok jöttek létre* a régi — a termelési eszközök magántulajdonára és a kizsákmányolásra támaszkodó — munkaviszony helyett. A munka az eddigi gyűlöletes teherből mindinkább becsület és dicsőség dolgává lett. Ebben a helyzetben lehetővé vált a munkaviszonyra vonatkozó rendelkezések új, egységes szabályozása.

De nemcsak lehetséges, hanem szükséges is volt az egységes munkatörvény megalkotása. Szükségessé tette a tervgazdaság, a munkásosztály hatalmának megszilárdítása, a szocializmus építésének meggyorsítása. A munkaügyi rendelkezések szétszórtsága, különbözősége, az egységes alapelvek hiánya megnehezítette az eligazodást ezen a területen, ami gyakran vezetett egymásnak ellentmondó intézkedésekre és még gyakrabban hosszadalmas vitákra, levelezésekre, a bürokrácia növekedésére. Ez persze mind a termelést, mind az építő munkát hátráltatta. A dolgozók részére szinte lehetetlenné vált a rendelkezések közti eligazodás, hiszen egy-egy kérdés tisztázásához sokszor a rendeletek egész halmazát kellett áttanulmányozni. Elrettentő példaként elég itt csak arra utalni, hogy egészen a legutóbbi időkig a munkaviszony megszűnésével kapcsolatos kérdésekre közel 50, egymást módosító és kiegészítő rendelet vonatkozott. A rendelkezéseknek ez az összevisszasága olyan lazaságokhoz vezetett, amelyek lehetőséget nyujtottak az ellenségnek arra, hogy ezeken keresztül megbontsa a dolgozók egységét, akadályozza a termelést. És az ellenség élt is ezzel az eszközzel. Elég itt az imperialisták ügynökeinek — a jobboldali szociáldemokratáknak — normalazító, bércsaló akcióira utalni. Most, amikor a világ dolgozói erejüket megfeszítve harcolnak a béke megvédéséért, az imperialisták ellen, nekünk, akik ennek a dicső harcnak részesei vagyunk, mindent meg kell tennünk a dolgozók egységének fokozásáért és ki kell küszöbölnünk minden lehetőséget, amely módot nyujt az ellenségnek az aknamunkára.

☆

A Munka Törvénykönyve nem egy újabb munkaügyi rendelkezés, de nem is csak összefoglalása az eddigi rendeleteknek. Új, minőségileg is megváltozott, szocialista jellegű szabályozás ez, újabb lépés, amellyel «A Magyar Népköztársaság... megvalósítani törekszik a szocializmus elvét: *„Mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint."*«[2]

„Olyan jogszabály ez — írja Apró elvtárs — amely egyrészt rögzíti a

[2] A Munka Törvénykönyve. Első fejezet. 1. §. (3).

munkaviszonyok szabályozásában már eddig elért eredményeket, másrészt új rendelkezésekkel továbbfejleszti őket és ezzel elősegíti a szocialista építés gyorsabb ütemét."[3]

De olyan jogszabály is ez, amely komoly harci fegyvert jelent a munkásosztály kezében a dolgozók egységének megbontói, a termelés szétzüllesztői, a munkafegyelem lazítói, egyszóval mindenki ellen, aki a tömegeknek a szocializmus építéséért vívott harcát akadályozni próbálja.

Nézzük, hogyan valósítja meg a Munka Törvénykönyve a most elmondottakat, melyek jelentősebb rendelkezései.

☆

A törvénykönyv mindenekelőtt lerögzíti, hogy *egyaránt vonatkozik minden munkáltatóra és minden munkaviszonyban álló dolgozóra.* Ezzel az intézkedéssel ledöntötte azokat — a kapitalisták teremtette — válaszfalakat, amelyek arra szolgáltak, hogy a dolgozók különböző csoportjait egymástól elválasszák. Ledöntötte elsősorban azt a válaszfalat, amelyet a közszolgálati alkalmazottak és a többi dolgozók közé emeltek. Ez az intézkedés lényegesen erősíteni fogja a munkásosztály vezette dolgozók egységét.

A Munka Törvénykönyve kimondja, hogy *az állami szerveknek a munkafeltételeket és munkabéreket a Szakszervezetek Országos Tanácsának, illetve a szakszervezeteknek közreműködésével kell megállapítaniok.* Ezen túlmenően azonban *az üzemi kollektív szerződések új rendszerével biztosítja azt, hogy a dolgozók közvetlenül is részt vehessenek a munkafeltételek megállapításában.*

Az eddig érvényben volt iparági kollektív szerződések az üzemi sajátosságokat — épen, mert egy egész iparágat öleltek fel — nem tudták figyelembe venni. Részben ennek következményeképpen, részben pedig annak következtében, hogy igen nagyszámú, sok üzemben szétszórt dolgozóra vonatkozott, a dolgozók a kollektív szerződések megvitatásába nem kapcsolódhattak be kellőképen. Ez viszont arra vezetett, hogy a kollektív szerződéseket nem tekintették sajátjuknak, rendelkezéseit sem ismerték kellőképen. Az új üzemi kollektív szerződés, amelyet a vállalat igazgatójával, az üzem dolgozóinak nevében az üzemi bizottság köt meg, megadja a lehetőséget az üzemi sajátosságok figyelembevételére. A Munka Törvénykönyve biztosítja a dolgozóknak azt a jogát, hogy az üzemi kollektív szerződés tervezetét megvitassák, s a tervezettel kapcsolatban indítványokat tegyenek. Az új üzemi kollektív szerződésben a jogok és kötelezettségek — mind a vállalatvezetés, mind a dolgozók részéről — nem általánosan megfogalmazott „kívánságok", hanem *megfogható konkrétumok* lesznek, ami biztosítja azt, hogy a dolgozók megtartásukat napról-napra maguk is ellenőrizni tudják. Ezáltal *a kollektív szerződés a munkafeltételeket meghatározó megállapodásból a szocializmus építésének egyik eszközévé válik, amely mozgósítja a dolgozókat a tervek teljesítésére, előmozdítja a társadalmi ellenőrzés kialakulását és növeli a szakszervezetek és állami szervek felelősségét.* Természetesen — épen nagy jelentőségére tekintettel — az üzemi kollektív szerződések nem jöhetnek létre márólholnapra. Ezeket — mind az állami szervek, mind a szakszervezetek részéről — komoly előkészítő munkának kell megelőznie.

A munkaügyi kérdéseknek egyik legtarkább és a sok erre vonatkozó jogszabály ellenére is — vagy talán épen ezért — legtöbb vitára okot adó területe volt a felmondásra vonatkozó rész. Az a tény, hogy a felmondást indokolni nem kellett, lehetőséget adott a nem eléggé öntudatos dolgozóknak a spekulációra, az üzemek közti vándorlásra és ezen keresztül a termelés folyamatosságának megzavarására. Az új rendezés megszünteti e

[3] Szabad Nép. 1951 február 2-i szám.

visszásságokat és azáltal, hogy *meghatározza a felmondási okokat és előírja, hogy a jogtalanul elbocsátott dolgozót állásába vissza kell helyezni,* biztosítékot nyujt minden becsületes dolgozónak a jogtalan elbocsátás ellen.

Az eddigi rendelkezések eltérő felmondási időt állapítottak meg a fizikai és a szellemi dolgozók számára. Ez is a tőkések egyik eszköze volt, amellyel a dolgozók egységét igyekeztek megbontani. Ilyen különbséget tenni szocializmust építő népi demokratikus államunkban teljesen helytelen volna. De a felmondási idő kérdése különben is egyre lényegtelenebbé válik. Hazánkban a munkanélküliség megszünt. Mindenki dolgozhat. Akinek felmondtak, a legrövidebb időn belül munkát kaphat, tehát hosszú felmondási időre nincs szükség. De a törvénykönyvnek ez az intézkedése a gyakorlatban igen kevés dolgozót érint, mert nem a munkaerőfölösleg, hanem a munkaerőhiány a főproblémánk.

A Munka Törvénykönyve a jelenlegi helyzetnek megfelelően lerögzíti, hogy a munkaidő általában napi 8 óra, de az egészségre ártalmas körülmények között dolgozók részére ennél rövidebb munkaidő megállapítását engedélyezi. Ma már a 8 órás munkaidő nekünk nem vívmány, hanem megszokott dolog, sőt talán a rövidebb munkaidőt is egész természetesnek vesszük, de — ha a törvénykönyvnek ezt a rendelkezését olvassuk — gondoljunk arra, hogy pár évvel ezelőtt még nálunk sem volt ez természetes és nem természetes ma sem az imperialisták uralma alatt szenvedő országokban, ahol a tőkések nem a munkaidő megrövidítését, hanem éppen meghosszabbítását igyekeznek elérni, hogy a munkások véres verejtéke árán minél nagyobb profitot sajtoljanak ki maguknak.

A Munka Törvénykönyve alkotmányunk rendelkezése szerint biztosítja az évi rendes szabadságot a dolgozók számára, hogy egészségüket és munkaképességüket megőrizhessék és szabadidejük alatt élvezhessék a szocialista kultúra alkotásait és szabad hazájuk természeti szépségeit. Ámde az eddigi gyakorlattal szemben *igazságos, szocialista elvek szerint újonnan szabályozza a szabadságolás rendszerét.* Szabadságolási rendszerünket eddig ugyanaz az egyenlősítő irány jellemezte, amely a darabbérrendszer bevezetése előtt bérrendszerünkben is megvolt. Mindenki egyenlő módon részesült szabadságban, tekintet nélkül az általa végzett munka jellegére, egészségre káros voltára. A udvarsöprögetést végző munkás egyenlő munkában töltött idő esetén ugyanannyi szabadságot kapott, mint a vájár. Szabadságolási rendszerünket úgy kellett átalakítani, hogy különbséget tegyen a népgazdaság szempontjából fontosabb, illetőleg az egészségre ártalmas körülmények között végzett munka javára és jutalmazza azokat, akik ugyanannál a vállalatnál hosszabb időn át dolgoznak. Ezeket a célokat szolgálják azok az intézkedések, amelyek — *a mindenkit megillető évi 12 nap alapszabadságon felül — pótszabadságot állapítanak meg* a bányászok, kohászati dolgozók, a munkájukat egészségre ártalmas körülmények között végzők, a fiatalkorúak, a tudományos, oktató és a nevelő munkát végzők, a vezetők, valamint azok részére, akik ugyanannál a vállalatnál két évnél hosszabb idő óta dolgoznak.

A munkabérek megállapítására vonatkozóan a Munka Törvénykönyve alkotmányunk rendelkezésének megfelelően lerögzíti *a végzett munka mennyiségének és minőségének megfelelő díjazás* elvét, amely *a teljesítménybérrendszer kiterjesztésével, a prémiumok széleskörű alkalmazásával, a magasabb képesítés és jobb munka figyelembevételével* valósul meg. Ugyancsak kimondja a Munka Törvénykönyve, hogy *egyenlő munkáért egyenlő bér jár* és a munkabérek megállapításakor férfi és nő, ifjú és felnőtt között különbséget tenni nem szabad.

E rendelkezések ma már bérpolitikánk alapját képezik. Ugyanakkor az imperialista országokban — ha el is hangzik néhány szép deklaráció a tő-

kések kizsákmányolása, elnyomása alatt nyögő milliók felé — az egyenlő munkáért egyenlő bér, valamint a nők és ifjak részére a férfiakéval egyenlő bér fizetése, ismeretlen fogalom. Arra pedig, hogy mit érnek a szavak, elég az alábbi példa: A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal — a tőkéseknek és a sárga szakszervezeteknek ez a találkozóhelye — 1950 nyarán tartott ülésszakán napirendre tűzte „az egyenlő férfi és női munkáért egyenlő bért" elv megvalósítására vonatkozó egyezmény megvitatását. (Hozzátartozik a dologhoz, hogy — amint a hivatal előterjesztése elmondja — az elmult 30 év alatt a kérdés már többször volt napirenden, sőt néhány egyezményt is kötöttek erre vonatkozóan, de azokat senki sem tartotta be.) Az előterjesztés közli az egyes kormányok által a tervezettel kapcsolatban adott véleményeket. Ezek közül csak egyet szeretnék idézni. Az angol „munkáspárti" kormány közli, hogy örömmel elfogadja a javaslatot, kész is deklarálni ezt az elvet, csak éppen — tekintettel az ország anyagi helyzetére — a gyakorlatban való keresztülvitelét nem tudja vállalni. Erre kell gondolni, ha a Munka Törvénykönyvének ezeket a rendelkezéseit olvassuk.

„A legfőbb érték az ember" elvét igyekszik megvalósítani a Munka Törvénykönyve *a jóléti szolgáltatásokra, a munkavédelemre, a nők és fiatalkorúak védelmére és a társadalombiztosításra vonatkozó rendelkezésekkel.*

A vállalat köteles a dolgozók jóléti, egészségügyi és sportcélú intézményeinek létesítéséhez és fenntartásához hozzájárulni. Ugyancsak köteles, ahol arra lehetőség van, megszervezni az üzemi étkeztetést, a dolgozóknak a törvénykönyvben meghatározott esetekben segélyt, előleget biztosítani.

A Munka Törvénykönyve kimondja, hogy a dolgozók üdültetésének megszervezése a Szakszervezetek Országos Tanácsának feladata. E feladat teljesítéséhez *az állam anyagi támogatása* nyujt segítséget. Népköztársaságunk költségvetése az 1951. évre is hatalmas összeget irányoz elő a dolgozók üdültetésére, az üdülők szépítésére és fejlesztésére. E segítséggel valósíthatók meg *a törvénykönyvnek a foglalkozási betegségben szenvedők és a foglalkozási megbetegedés veszélyének kitett dolgozók kötelező ingyenes üdültetésére és az ipari tanulók, ifjúmunkások, sztahanovisták és arra érdemes más kiváló dolgozók ingyenes üdültetésének lehetőségére vonatkozó rendelkezései.*

A dolgozók egészségének és testi épségének védelme érdekében részletes szabályokat tartalmaz a törvénykönyv *a munkavédelem intézményes megszervezésére, a biztonságos munkakörülmények megteremtésére és az állandó egészségügyi gondozásra.* Előírja a létesítendő üzemek, újtípusú gépek előzetes munkavédelmi ellenőrzését. Kötelezi a vállalatot a dolgozók létszámához mérten szükséges öltöző, mosdó, fürdő stb. helyiségek létesítésére, a munkával összefüggő veszélyek elhárítása végett megfelelő védőberendezések és védőeszközök felszerelésére, a szükséges esetekben védőétel, védőöltözet vagy munkaruha biztosítását az egészségre kedvezőtlen munkájukat az egészségre kedvezőtlen körülmények közt végzik meghatározott időközönként orvosi vizsgálatra kell küldeni és ha a munkakörülmények a dolgozó egészségére ártalmasak, azok megszüntetése, vagy a dolgozónak más munkakörbe való áthelyezése iránt kell intézkedni.

A munkavédelmi rendelkezések megszervezésében és ellenőrzésében a Munka Törvénykönyve a dolgozók részvételét is biztosítja, amikor kimondja, hogy az ellenőrzés megszervezése és irányítása az egészségügyi miniszter és a Szakszervezetek Országos Tanácsának feladata, de *a munkavédelmi szabályok társadalmi ellenőrzéséről a vállalaton belül az üzemi bizottságnak kell gondoskodnia.*

A szocializmus építése során elsőrendű fontosságú, hogy minél fokozottabb mértékben előmozdítsuk a nők bekapcsolódását a termelő munkába. Ennek megfelelően gondoskodnunk kell olyan intézkedésekről, amelyek

a nők részére megfelelő munkakörülményeket létesítenek, másrészt gondoskodnunk kell olyan intézményekről, amelyek lehetővé teszik, hogy a nők a termelő munkában való részvétel mellett családanyai feladataiknak is eleget tudjanak tenni. Ezeket az intézkedéseket valósítja meg a Munka Törvénykönyve akkor, amikor egyrészt előírja, hogy a munkabérek megállapításakor férfi és női dolgozó között különbséget tenni nem szabad, másrészt kimondja, hogy *nőt nem szabad olyan munkára alkalmazni, amely testi alkatánál fogva reá hátrányos következményekkel járna.* Védi a Munka Törvénykönyve a teherben lévő dolgozó nőket, valamint a szoptatós anyákat, amikor korlátozza nehéz testi munkára, éjjeli munkára, túlmunkára való igénybevételüket. Megtiltja a törvénykönyv a dolgozó nő munkaviszonyának a terhesség hatodik hónapjától a szülést követő harmadik hónap végéig felmondással való megszüntetését, biztosítja a terhes nő részére azt a kedvezményt, hogy *a terhesség hatodik hónapjától egészségügyi szempontból megfelelő munkahelyre kérhesse áthelyezését anélkül azonban, hogy keresete ezáltal csökkenne.* A szülő nő részére *12 hét szabadságot* biztosít és ugyanakkor megengedi azt is, hogy a dolgozó nő a vállalati bölcsődében, vagy a vállalat területén levő gyermekét a munkaidő alatt szoptathassa és átlagkeresetét erre az időre is megkapja. Mindezek az intézkedések elősegítik a dolgozó nők szakmai fejlődését és biztosítják számukra azt a lehetőséget, hogy olyan feltételek közt neveljék gyermekeiket, amilyenek kapitalista rendszerben nem létezhetnek.

A szocialista Magyarország felépítésének egyik biztosítéka ifjúságunk. Gondoskodnunk kell olyan munkafeltételekről és tanulási lehetőségekről, amelyek biztosítják ennek az ifjúságnak egészséges, művelt, öntudatos szocialista emberré való fejlődését. Ennek érdekében a Munka Törvénykönyve kimondja, hogy *14. életévét be nem töltött fiatalkorút munkára alkalmazni nem szabad,* kivéve az iskolai szünetben végzett egyes könnyebb munkákat. *A 16. életév betöltése előtt is csak olyan munkára alkalmazható a fiatalkorú, amely orvosi vélemény szerint testi és szellemi fejlődésére nem ártalmas.* A fiatalkorú dolgozók részére *pótszabadságot, kedvezményes üdültetést* kell adni.

Ötéves tervünk sikeres végrehajtásának, népgazdaságunk fejlesztésének egyik feltétele a megfelelő számú szakember kiképzése. Ennek biztosítása elsőrendű feladat. A Munka Törvénykönyve elrendeli az ehhez szükséges *szakiskolák, szaktanfolyamok* létesítését, a vállalat igazgatójának pedig külön kötelességévé teszi, hogy a dolgozók szakmai képzését előmozdítsa és támogassa. Ugyancsak ezt a célt szolgálják azok a rendelkezések is, amelyek *a munkájuk végzése mellett tanulmányokat folytató dolgozóknak munkaidőkedvezményt és tanulmányi szabadságot biztosítanak.*

A dolgozóknak a munkához való megváltozott viszonyából következnek *a Munka Törvénykönyvének a dolgozók anyagi felelősségére vonatkozó rendelkezései.* A kapitalista rendszerben a munkás számára gyűlölt volt a gép, az anyag, amellyel dolgozott, hiszen az is eszköze volt a kizsákmányolásnak. Ma azonban, amikor az állami vállalatokban a termelési eszközök az állam tulajdonát, tehát a dolgozó nép közös vagyonát képezik, a dolgozók magatartásának is meg kell változnia. A dolgozók államának tulajdonát képező gépeknek, anyagoknak megrongálása, tönkretétele kárt okoz a népgazdaságnak — a közösségnek és az egyénnek egyaránt — mert akadályozza a termelés növelését és emeli az önköltséget. Ez pedig a dolgozó nép életszínvonalára mér csapást. Természetes tehát, hogy a dolgozó nép érdekeinek védelmét jelenti az a rendelkezés, amely az okozott kár megtérítését rendeli el.

☆

A Munka Törvénykönyve a Szovjetunió iránytmutató gyakorlatának és a népi demokráciák tapasztalatainak fi-

gyelembevételével jött létre. Létrejötte biztosítja azt, hogy *munkajogi szabályaink összhangban legyenek az elért politikai és gazdasági fejlődéssel.*

A Munka Törvénykönyve jelentős állomása annak a harcnak, amelyet a magyar dolgozók Pártunk vezetésével vívnak a szocializmus építéséért. Jelentős dokumentuma annak is, hogy a Szovjetunió vezette béketábor országai a dolgozók jogainak kiszélesítésén, biztosításán fáradoznak, ugyanakkor, amikor a wall-streeti halálgyárosoknak és lakájaiknak egyik legfőbb tevékenysége éppen a dolgozók nehéz harcok árán kivívott legelemibb jogainak megsemmisítésére irányul.

A Munka Törvénykönyve rendelkezéseinek megvalósítása hozzájárul majd a munka szocialista megszervezéséhez, a munka termelékenységének emeléséhez, a szocialista munkafegyelem megszilárdításához, a munkaerő tervszerű felhasználásához, a dolgozók anyagi és kulturális jólétének emeléséhez és mindezeken keresztül fokozza dolgozó népünk egységét, fokozza erőinket a béke megvédéséért folyó harcban.

Románia villamosítási terve

Románia felszabadulása előtt gazdasági és kulturális téren igen elmaradott, félfeudális és félgyarmati jellegű ország volt. Természeti kincseivel külföldi trösztök gazdálkodtak, s ezek tartották kezükben Románia iparát is, amelyet saját önző érdekeiknek megfelelően, egyoldalúan fejlesztettek vagy megakadályoztak fejlődésében. A román mezőgazdaság gépesítése is messze elmaradt a környező országokétól: a második világháború előtt a mezőgazdasági gépállomány értéke, egy hektár megművelt területre számítva, Romániában feleakkora volt, mint Jugoszláviában és negyedakkora, mint Magyarországon. Faluvillamosításról jóformán beszélni sem lehetett. Románia húszmillió lakosából 3,2 millió teljesen analfabéta volt, 4,2 millió pedig vagy írni vagy olvasni nem tudott.

A román nép felszabadulása óta hatalmas, sikerekben gazdag utat tett meg. Újjáépítette és nagymértékben továbbfejlesztette iparát, elsősorban nehéziparát.

A kohászati termelés már 1949-ben, az első egyéves terv végén, 54%-kal meghaladta az 1938. évi termelési színvonalat s az ipar általános termelése a második egyéves terv sikeres teljesítése után mintegy 75—80%-kal volt magasabb az 1938-as színvonalnál.

A mezőgazdaság gépesítése is tervszerűen halad előre, 1950 december végén a gép- és traktorállomások traktorainak száma kereken 7.000 volt.

A kulturális színvonal emelkedésére jellemző, hogy 1949-ben 400,000, 1950 első kilenc hónapjában pedig 670,000 írástudatlan tanult meg írni és olvasni.

A Román Népköztársaság rátért a szocializmus építésének útjára és az 1951—1955 évekre terjedő első ötéves tervében már a szocializmus alapjait rakja le. Románia a szocialista iparosítást az ország villamosítására alapozva akarja megvalósítani.

A villamosenergia hiánya már a legutóbbi két esztendőben is fékezte Romániában az ipar fejlődését és a mezőgazdaság gépesítését. A román villamoserőművek összes kapacitása jelenleg 740,000 kilowatt, ebből azonban — üzemzavarok és a régi felszerelés elrongálódása miatt — csak 600,000 kilowatt nyerhető.

Az elektromosenergiatermelés 603 erőmű között forgácsolódik szét, ame-

lyeknek teljesítőképessége átlagban alig 1,230 kilowatt, üzemük tehát nem gazdaságos.

Az egy-egy telep által ellátott terület négyzetkilométerére 0,5—6,8 kilowatt kapacitás jut. Ez a lakosság számarányában kifejezve 7—71 wattot jelent fejenként. A ténylegesen igénybevett energiamennyiség tekintetében is nagy eltérés mutatkozik az egyes vidékek között.

Igen elmaradott a községek, főleg a falvak villamosítása: az ország lakosságának mindössze 28,7%-a lakik villamosított helységben, a Román Népköztársaság több, mint 13,000 falvából pedig eddig mindössze 450 falut villamosítottak.

A kis befektetéssel nagy profitot hajszoló kapitalisták pazarló rablógazdálkodást űztek az ország energiaforrásainak kiaknázásakor és főleg a nemzetgazdaság legértékesebb fűtőanyagaival: ásványolaj-termékekkel, földgázzal és nagyobb értékű szénnel működő villamoserőműveket építettek. Energiaforrások szerint 1950-ben az összes villamosenergiatermelés a következőképpen oszlott meg:

	százalék (kb)
földgáz	40,3
ásványolaj-termékek	29,8
nagyobb értékű szén	6,1
szénhulladék és gyengébb minőségű szén	13,7
egyéb fűtőanyag	2,1
vízierő	8,0
Összesen	kb. 100,0%

Románia magasfeszültségű távvezetékhálózata ma még csak 2514 km, ami ugyancsak az elektromosság elosztása terén fennálló elmaradottságot mutatja.

☆

A Román Népköztársaság vizei és gyengébb minőségű szénfajtái a villamosítás számára óriási lehetőségeket nyujtanak. Teljes és végleges becslési adatok még nem állanak rendelkezésre arra vonatkozólag, hogy ezek mekkora energiaforrást jelentenek, de már az eddig nyilvánosságra hozott becslési adatok is eleget mondanak. Ezek szerint az ország vizei mintegy 5,650,000 kilowatt felhasználható erőt képviselnek és normális években mintegy 27,2 milliárd kilowattóra áramot termelhetnek. Ebből a Duna, elsősorban a Vaskapunál, 1,280,000 kilowatt kapacitást jelent, ami átlagos vízbőségű évben 8,8 milliárd kilowattóra termelését biztosítja. A Duna alsó folyását, a Vaskaputól a tengerig, eddig még nem tanulmányozták energetikai szempontból.

Az ország villamosítását azonban nem lehet egyedül a vizierőművek termelésére támaszkodva megoldani, mert — tekintettel a vizek sokoldalú felhasználására — a vizierőművek termelését, különösen az aszályos években, az öntözés és hajózás érdekei befolyásolják.

A gyenge minőségű fűtőanyagok (lignit, tőzeg, gyengébb minőségű barnaszén) lelőhelyeit illetően az eddigi kutatások alapján megállapították, hogy hatalmas lignitrétegek vannak Doicesti-Sotanga-ban, Filipestii de Padure-ban, Capeni-ben, a Sarmasag-ban, a Timis völgyében (Bánát) és Carbunestiben (Oltenia). A villamosenergiatermelésre felhasznált lignitmennyiséget a mostani, évi 150,000 tonnáról tíz év alatt évi 3,2 millió tonnára lehet emelni, ami évente kb. 2,3 milliárd kilowattóra energia termelésének felel meg.

☆

Szorosan kapcsolódik az ország villamosításának kérdéséhez a folyamszabályozás, ármentesítés, hajózás, öntözés, erdősítés és haltenyésztés kérdése, mert ezek közül egyet sem lehet önmagában külön megoldani. E téren is nagy lehetőségei vannak a Román Népköztársaságnak. Az ország mezőgazdasági területének nagy része, mintegy 2,7 millió hektár aszályos, és ebből

mindezideig csak egészen jelentéktelen részt, mintegy 50,000 hektárt öntöznek. Az ország folyóvizeinek, valamint a vízgyüjtőmedencék vizének felhasználásával már az elkövetkező tíz évben kb. 1,2 millió hektár terület öntözését lehetne ellátni. Hozzávetőleges számítás szerint az így nyerhető terméktöbblet évi 240,000 vagon gabona.

A Duna Románia egyik legértékesebb természeti kincse, mégis eddig sem energetikai szempontból, sem hajózás és halászat szempontjából nem használták ki eléggé. Jelenleg a dunai hajózás számos nehézségbe ütközik: egyrészt nem elég mély a medre nagyűrtartalmú hajók számára, másrészt igen nehéz a Vaskapunál az átkelés, különösen alacsony vízálláskor és a szulinai gát is akadályozza a kihajózást a tengerre. A Dunán létesítendő vizierőművek, valamint az ármentesítés céljából építendő gátak, nagymértékben hozzájárulnak majd a hajózás megkönnyítéséhez, mind a Vaskapunál, mind a Duna többi szakaszán. A már épülő Duna—Fekete-tenger csatorna pedig meg fogja szüntetni a dunai hajózás legfőbb akadályát, s lehetővé teszi a szabad kihajózást a tengerre.

A legújabb becslések szerint a Duna árterületein (a deltán kívül) gondosan összeegyeztetett gátrendszer építésével mintegy 540,000 hektárnyi területet lehet hasznosítani haltenyésztés és mezőgazdasági művelés céljára. Figyelembevéve ennek a földnek jó minőségét, a Duna vizével való bőséges és könnyű öntözés lehetőségét, az enyhébb éghajlatot és a jövőben rendelkezésre álló villamosenergiát, e terület alkalmas lesz ipari növények — köztük gyapot és rizs — termelésére, kertészetek, gyümölcsösök létesítésére, sőt délszaki növények ültetésére. A Duna árterének rendezése keretében nagy területeket irányoztak elő feljavításra kerülő és új halastavak részére, amelyeknek vizét rendszeresen cserélni fogják. A mocsarak kiszárításával és az összes tavak vízcseréjének biztosításával csökken majd a malária kórokozóinak tenyészterülete és megjavul a dunamenti lakosság egészségügyi helyzete.

A **Román Kommunista Párt** Országos Konferenciája távlati célkitűzésként már 1945 őszén felvetette az ország villamosításának, a természeti kincsek tudományos felkutatásának és értékesítésének, továbbá a nagy öntözési és talajjavítási munkálatok végrehajtásának, valamint a művelhető területek kiterjesztésének kérdését. Az azóta eltelt öt év alatt a szovjet tapasztalatok felhasználásával elkészítették a Román Népköztársaság villamosítására és vizeinek felhasználására vonatkozó tervjavaslatot. E tervjavaslat Gheorghe Gheorghiu-Dej-nek, a Román Kommunista Párt főtitkárának közvetlen irányításával és a Párt állandó útmutatásával készült el, s nagyszámú tudós, szakember és technikus lelkes és kitartó munkájának gyümölcse. A tervjavaslatot öt napon át vitatták az Akadémia rendkívüli, kibővített ülésszakán, amelyen számos akadémikus, egyetemi tanár, tudományos kutató, termelésben dolgozó mérnök és technikus vett részt és járult hozzá a terv gazdagításához.

A terv az ország villamosítására és vizeinek kihasználására irányuló nagyarányú munkálatok megvalósításának kiindulópontja. A tervet további kutatásokkal, mérésekkel és számításokkal még továbbfejlesztik. A RMP Központi Vezetőségének teljes ülése már jóváhagyta a tervet, s ennek nyomán a minisztertanács határozatot hozott az ország villamosítási tervéről és az ország vizeinek felhasználásáról.

Az 1950 novemberében nyilvánosságra hozott tízéves villamosítási terv szerves része a Román Népköztársaság első két ötéves tervének, amelyek közül az első 1951-ben indult. Ez alatt a tíz év alatt befejezik az ország általános villamosítási terve kidolgozása céljából folytatott tanulmányokat.

Az általános, távlati villamosítási terv az ország vizeinek és gyenge minőségű fűtőanyagainak rendszeres értékesítésén és az ország energiaforrásainak észszerű felhasználásán alapul. A tízéves villamosítási terv elsősorban új villamoserőművek létesítését, vala-

mint egyes meglévő erőművek fejlesztését irányozza elő 2 millió kilowatt új teljesítőképesség létrehozására úgy, hogy a Román Népköztársaság villamoserőműveinek kapacitása 1960-ban 2,600,000 kilowattra emelkedjék. A terv ezzel kapcsolatos részletes előirányzatát a következőkben ismertetjük.

13 nagy hőerőmű építése összesen 1,039.000 kilowatt teljesítőképességgel;
5 hőerőmű bővítése, úgy hogy teljesítőképességük 59.000 kilowattal növekedjék;
az ipartelepek mellett összesen 98.000 kilowatt teljesítképességű hőerőmű építése;
24 vízierőmű építése összesen 764.000 kilowatt teljesítőképességgel;
több kis erőmű építése összesen 40.000 kilowatt teljesítőképességgel.

Összegezve: a hőerőművek teljesítőképessége 1,196.000 kilowattal, a vízierőműveké pedig 764.000 kilowattal nő, ami a kis erőművek termelésével együtt 2 millió kilowatt újonnan létesített kapacitást jelent.

A tízéves villamosítási terv előirányzatai:

	1950	1955	1960
	1000 kilowatt		
teljesítőképesség	740	1700	2600
ebből			
kihasználható	600	1660	2500
hőerő	550 (92%)	1370 (82,5%)	1665 (66,6%)
vízierő	50 (8%)	290 (17,5%)	835 (33,4%)
egy km²re eső villamosenergia	2,53 kw	7,0 kw	10,6 kw
egy lakósra eső villamosenergia	37,5 w	105 w	150 w

Tehát a vizierőművek részesedése az ország villanyenergiaforrásaiban a jelenlegi 8%-ról tíz év alatt 33,4%-ra fog növekedni. A hőerőműveken belül a gyenge minőségű fűtőanyagot felhasználó erőművek teljesítőképessége 1960-ban összesen 985,000 kilowatt lesz, vagyis az összes hőerőművek teljesítőképességének 59%-a. Az ásványolajtermékek fogyasztása a 10 tervév során mintegy 120,000 tonnára, vagyis a jelenlegi fogyasztásnak kevesebb, mint a felére, a földgázfogyasztás pedig kb. 420 millió köbméterre csökken.

A meglévő és az új erőművek a következő hét energetikai rendszerbe csoportosulnak:

1. Munténiai rendszer
2. Olténiai rendszer
3. Északmoldovai rendszer
4. Délmoldovai rendszer (Dobrudzsával)
5. Középerdélyi rendszer
6. Északnyugaterdélyi rendszer
7. Délnyugaterdélyi rendszer

Az egyes erőműveket nagyfeszültségű távvezetékekkel kötik össze és ezek felhasználásával áramot fognak szállítani.

Az energia megoszlása különböző felhasználási célok szerint:

	1950	1960
	millió kilowatt	
ipar, bányászat	1310	4330
villamosvontatás	2	300
községi szolgáltatások:		
utcai világítás	70	200
közlekedés	80	200
vízellátás stb.	40	120
házi fogyasztás, irodák, városi áruházak	220	750
falusi fogyasztók	20	230
szállítási és elosztási veszteségek és az erőművek saját fogyasztása	358	870
	2100	7000

A villamosítási terv az energiaszállítás céljaira összesen 3960 km hosszúságú, fogyasztókhoz vivő és egyes erőműveket összekapcsoló távvezetékek létesítését írja elő a megfelelő transzformátor-állomásokkal együtt.

A tízéves tervben előirányzott kapacitásnövekedésből az első ötéves terv folyamán kb. egymillió kilowatt új kapacitást helyeznek üzembe, ami a jelenlegi kapacitás 2,67-szoros növekedését jelenti. Ebből mintegy 230,000 kilowatt vizierőművekre, 660,000 kilowatt pedig hőerőművekre esik.

Az első ötéves népgazdasági tervben villamosenergiatermelés fejlesztésre — 1950. évi árakon számítva — több mint 146 milliárd lejt fordítanak. A beruházási költség a berendezések üzembehelyezésétől számított 18 és fél év alatt termelt villamosenergia eladásából amortizálódik. E tény már magában is a villamosítás jövedelmezőségét mutatja. Ami pedig a villamosenergia árát illeti, az a jelenlegi 5,30 lejes átlagár helyett a vizierőművekben fejlesztett energiánál 2,50 lej, a hőerőművekben fejlesztett energiánál pedig 3,50 lej lesz kilowattóránként.

☆

Az első ötéves terv folyamán a következő helyeken építenek és helyeznek üzembe fontosabb erőműveket: a stejári „Vladimir Iljics Lenin Vizierőmű"-vet a Bistrita folyón, a moroeni és scropoasai vizierőműveket a Ialomita folyón, a raul-marei vizierőművet a Jiul völgyében, a remeteait a Dragan völgyében, a gureni és sadui vizierőműveket, valamint a Doicesti-ben, Filipestii de Padure-ban, a zsilvölgyi Petrosani-ben és Valisoara-ban, Sangiorgiu-ban, Comanesti-ben és Ovidiuban.

Ezek közül a legnagyobb a Bistrita folyón épülő stejári erőmű. Teljesítőképessége 210,000 kilowatt lesz, vagyis egyharmada az ország jelenlegi villamosenergia-kapacitásának, s évente átlag 430 millió kilowattóra energiát fog termelni. A Bistrita folyó vízállásának szabályozása céljából Bicaz vidékén hatalmas gátat és egy 1200 millió m³ befogadóképességű vízgyüjtőmedencét létesítenek. E medence, valamint a Bistrita folyón még azután megtervezésre kerülő vízgyüjtőberendezések felhasználásával e vidék erőműveinek teljesítőképessége legalább 450 ezer kilowattra, a termelt villamosenergia pedig normális években kb. 1000 millió kilowattórára emelkedik.

A stejári vizierőmű építését már megkezdték és 1955-ben fejezik be, s termelését elsősorban Moldovának juttatják az ötéves terv folyamán ott épülő iparvállalatok, valamint Moldova városainak és falvainak ellátására. Az erőművet 220,000 és 110,000 volt feszültségű távvezeték fogja összekötni Erdéllyel, Munténiával és Moldovával.

A Bicaz-nál épülő gát és vízgyűjtőmedence lehetővé teszi, hogy öntözzék Moldovának és Baragan északi részének mintegy 300,000 hektár kiterjedésű területét, továbbá azt is, hogy a Szeret folyót Galati és Bacau között hajózhatóvá tegyék, és bevonják a termelésbe a Bistrita és Szeret alsó folyásának eddigi árterületeit.

A moroeni 15,000 kilowatt teljesítőképességű vizierőmű építésének munkálatai már előrehaladott stádiumban vannak s üzembehelyezését 1952-re tervezik. Ezzel szemben csak 1957 végére fejezik be az ugyancsak a Ialomitán létesítendő, 8000 kilowatt teljesítőképességű scropoasai vizierőművet és a Bolbocinál építendő 15 millió m³-es vízgyűjtőmedencét, amelyet a Ialomita vizének szabályozásán kívül föl lehet használni mintegy 20,000 hektár terület öntözésére.

Ugyancsak megkezdték már a doicesti hőerőmű építését, amelynek a tüzelőanyaga helyszínen bányászott lignit. Az erőmű teljesítőképessége 120 ezer kilowatt lesz, ebből 60,000 kilowattot 1952 végére, a többit pedig fokozatosan 1955 végéig helyezik üzembe. 1955-ben a telep teljesítménye 300 millió kilowattóra lesz.

A Filipestii de Padure-ban építendő hőerőműben szintén helyszínen bányászható lignitet használnak föl. Teljesítőképessége 150,000 kilowatt lesz, amelyből 1953 végéig üzembehelyeznek 50,000 kilowattot, a többit pedig foko-

zatosan 1956 végéig. A telep termelése 1955-ben 300 millió, teljes felszerelése után pedig évi 500 millió kilowattóra lesz.

E két utóbbi hőerőmű fogja ellátni villamosenergiával a fővárost, a Prahova, Dambovita és Sztálin tartományokban lévő ásványolajkitermelő és feldolgozó telepeket, valamint az Orasul Stalin-Campina közötti vasútvonalat, melyet az első ötéves terv keretében villamosítanak.

Az ötéves terv végére fejezik be a zsilvölgyi petrosani hőerőművet, amely a vajdahunyadi kokszégetőnek szánt szén mosása után visszamaradt hulladékot, valamint gyengébb minőségű, ma még nem értékesíthető szénfajtákat fog felhasználni. E hőerőmű teljesítőképessége 150,000 kilowatt, évi energiatermelése pedig mintegy 675 millió kilowattóra lesz. A hőerőmű a Valisoara-ban épülő hőerőművel és a Raul Mare-ban létesítendő vizierőművel együtt látja majd el a zsilvölgyi szénbányákat, a vajdahunyadi és resitai kohászati kombinátokat, a Vörös Acél üzemet, valamint a Bánátot és Erdély délnyugati részét.

☆

A legközelebbi jövőben üzembehelyezésre kerülő új ipartelepek sürgős energiaszükségletének és a meglévő ipar többletszükségletének kielégítésére a villamosítási terv az 1950—1952 időszakra számos olyan meglévő erőmű bővítését és néhány olyan egység létesítését írja elő, amelyek földgázt és kivételes esetekben ásványolajtermékeket fogyasztanak. Ez azért szükséges, mert a vizierőművek és a gyenge minőségű fűtőanyagot fogyasztó nagy hőerőművek csak 1953-tól kezdhetik meg a termelést, míg az ipar szükségletei gyors ütemben növekednek.

A villamosítási terv különös figyelmet szentel a falu villamosításának, egyrészt a dolgozó parasztság kulturális színvonalának emelése, másrészt a mezőgazdaság nagyarányú gépesítése céljából. A falu villamosításához szükséges energiamennyiséget részint a nagy hőerőművek által táplált magasfeszültségű hálózat, részint a kisebb, helyi jellegő erőművek fogják szolgáltatni.

Az első ötéves terv folyamán mintegy 2000 falu villamosítását irányozták elő. Elsősorban gép- és traktorállomásokra, állami és szövetkezeti gazdaságokba (olyan termelőszövetkezetekbe amelyekben a jövedelem elosztása a végzett munka arányában történik) vezetik be a villanyt. A szükséges villamosenergiát mintegy felerészben a magasfeszültségű hálózat szolgáltatja majd, a többi falu számára pedig kisebb, kb. 500 kilowatt teljesítőképességű helyi erőműveket létesítenek, elsősorban vizienergia felhasználásával, amelyek egy, vagy több falut és a helyi ipart is ellátják és előmozdítják az öntözést és haltenyésztést is. Az üzemben vagy üzemen kívül lévő vizimalmok és egyéb hidraulikus berendezések zsilipeit és levezetőcsatornáit kijavítják és ezeken a helyeken villamosgenerátorokat szerelnek föl, amelyek szintén a falvak villamosítását szolgálják. A vizikerekeket mindenütt ahol szükséges, turbinákkal helyettesítik.

A villamosítási terv megvalósításához szükséges gépek és felszerelések egy részét Románia behozatal útján szerzi be. Legnagyobb részüket azonban a Szovjetunió segítsége révén belföldön állítják elő. A Szovjetunió sokoldalú műszaki segítséget nyujt e téren Romániának, másrészt azoknak a gyáraknak a berendezését szállítja, amelyek a villamosenergiatermeléshez szükséges készülékeket és gépeket fogják előállítani.

Az új gyárakban már 1951-ben megkezdik a gőz- és vízturbinák, transzformátorok, magas- és alacsonyfeszültségű villamoskapcsolókészülékek, 50—2000 kilowattos villamosmotorok és generátorok gyártását. Az első ötéves terv folyamán fölszerelnek egy elektrokémiai szigetelőanyaggyárat, bővítik a kábelek, szigetelt és szigeteletlen villamosvezetékek gyártását. Ezen kívül tervbevették a meglévő elektrotechnikai gyárak kifejlesztését, szinkron- és mikromotorok, egyenáramú gépek, áramfejlesztők, mérőműszerek, relék és automata telefonok stb. gyártását, va-

lamint a gépgyártó ipar kibővítését, gőzkazánok és a vizierőművekhez szükséges felszerelések (medencék, zsilipek, nyomóvezetékek stb.) gyártását. Előírja még a villamosítási terv laboratóriummal ellátott elektrotechnikai kutató és kísérleti intézetek létesítését az elektrotechnikai terméktípusok kikísérletezésére és preciziós mérések, valamint a műszaki fejlesztést célzó kutatások végzésére.

A villamosítási terv munkáinak végrehajtására szakosított tervező-, építő- és szerelővállalatokat létesítettek, amelyeket most látják el a szükséges felszereléssel.

A villamosítási terv végrehajtásához nagyszámú szakmunkásra, technikusra és mérnökre lesz szükség. Míg az 1949—1950-es tanévben csak 261 tanuló nyert szakképesítést a villamosipari szakiskolákban és 249 a szakmai középiskolákban, az 1950—1951-es tanévben már 4761 tanuló iratkozott be a villamosipari szakiskolákba, 3319 a szakmai középiskolákba és 1376 a főiskolák elektrotechnikai fakultására. A terv előírja, hogy 1955 végéig a szakkáderek számát a jelenlegi 26,375-ről 60,000-re növeljék. Ennek érdekében a szakiskolákon kívül még olyan új iskolákat is létesítenek, amelyek a megfelelő időre a terv szerint szükséges szakmunkásokat, technikusokat és mérnököket tudnak képezni. Bukarestben energetikai főiskola létesül. A Szovjetunióba kétszáz munkást, technikust és mérnököt küldtek szakképesítésre, hogy az elektrotechnikai gépeket, kapcsolóberendezéseket és az ehhez szükséges anyagokat gyártó üzemeket megfelelő káderekkel láthassák el.

☆

Ez a perspektívikus villamosítási és vízfelhasználási terv a Román Népköztársaság szilárd békeakaratát juttatja kifejezésre. A román nép új alapokon új életet akar építeni, azon az úton haladva, amelyet a kommunizmust építő Szovjetunió mutat, amikor a bolsevik párt és a nagy Sztálin vezetésével újabb gigantikus vizierőművek építését kezdi meg és pusztaságokat virágzó kertekké alakít.

L. I. MAJZENBERG

A szocialista vállalatok jövedelmezősége

A háborúutáni első ötéves terv teljesítéséről szóló adatok a szovjet szocialista társadalom nagyszabású gazdasági és kulturális építő munkájának óriási sikereit bizonyítják. A kommunizmust építő szovjet dolgozók a terv teljesítésében, illetve túlteljesítésében is a szocialista állam belső erőforrásaira támaszkodtak.

A szocialista államnak a gazdasági élet továbbfejlesztése és a dolgozók életszínvonalának emelése céljából rendelkezésére álló belső anyagi források közt az *állami vállalatok nyeresége* a legfontosabb. A szovjet állami költségvetésben ez adja az összes bevételeknek csaknem négyötödét. Mit értünk nyereségen a szovjet gazdasági életben? Melyek a nyereség forrásai? Mi a jelentősége a nyereségnek a szovjet gazdasági élet szempontjából? Miért fűződnek a szovjet dolgozóknak életbevágó érdekei a nyereség növeléséhez? Mindezekre a kérdésekre a következőkben igyekszünk röviden válaszolni.

☆

A kizsákmányoló osztályok felszámolása és a szocialista társadalom felépítése a Szovjetunióban gyökeresen megváltoztatta a vállalati nyereség lényegét.

A kapitalista társadalmi viszonyok közt a nyereség a tőke uralmát fejezi ki a bérmunka fölött. A tőkés nyereség fogalma elválaszthatatlan a bér-

rabszolgaság rendszerétől, amelyen a kapitalista társadalom alapul. A közvetlen termelőknek a termelési eszközöktől való elszakítása a munkaerőt *áruvá*, magukat a munkásokat pedig a tőkésosztály bérrabszolgáivá változtatta. A munkásoknak juttatott munkabér legjobb esetben is csak azokat a minimális költségeket fedezi, amelyek a munkaerő újratermeléséhez szükségesek. A munkások termelte egész *értéktöbbletet* a kizsákmányoló tőkésosztály sajátítja ki. Ez az értéktöbblet alkotja azt az alapot, amelyen a polgári társadalom különböző kizsákmányoló osztályai osztozkodnak: a vállalkozói profitot az ipari tőkés, a kamatot a hitelt nyujtó bank, a földjáradékot a földbirtokos vágja zsebre és így tovább.

A munkásosztály meg nem fizetett munkája a kizsákmányoló osztályok gazdagodásának forrása. A kapitalista nyereségnek ebből a forrásából ered a gazdagság növekedése, a tőkés profit növekedése az egyik oldalon, ugyanakkor a nincstelenség, a pauperizmus növekedése a másik oldalon.

Ez a kapitalista tőkefelhalmozás általános érvényű törvénye, amelyet Marx Károly, a tudományos szocializmus nagy megalapítója fedezett föl, és amelyet napról-napra, lépten-nyomon, újból és újból megerősítenek a kapitalista valóság rideg tényei.

☆

A kapitalizmus felszámolásával a Szovjetunióban az értéktöbblet kategóriáját is megszüntették. De a szocialista társadalomba való átmenet nem semmisíti meg a többlettermék termelésének objektív szükségszerűségét. A szocialista társadalom nem elégedhet meg azzal, hogy szükségleteit a már elért színvonalon elégítse ki, vagyis nem elégedhet meg azzal, hogy csupán pótolja az elhasznált termelési eszközöket és az anyagi termelés közvetlen részvevői által elfogyasztott fogyasztási cikkeket.

A szocialista társadalom fejlődéséhez ezenkívül szükséges még:

1. megfelelő tartalékok képzése, amelyek biztosítékot nyujtanak a normális társadalmi életnek valamilyen előre nem látott okból való megzavarása ellen;

2. a társadalmi össztermék egy részének tartalékolása a honvédelemmel, az állam igazgatásával kapcsolatos szükségletek, valamint a társadalom szociális, kulturális szükségleteinek (közoktatás, egészségvédelem, társadalombiztosítás) fedezésére;

3. a társadalmi össztermék egy részének felhasználása a szocialista felhalmozás céljaira, vagyis a termelés továbbfejlesztésének és az egész társadalom fogyasztási színvonalának rendszeres emelésére.

A kapitalista társadalomtól eltérően, ahol az értéktöbbletet a társadalom parazita, kizsákmányoló rétege sajátítja ki, a szocializmusban *„a többlettermék nem a vagyonosok osztályának jut, hanem az összes dolgozóknak és csakis nekik." (Lenin.)*

Ezzel egyszersmind megszünik a kapitalizmust jellemző áthidalhatatlan ellentmondás a termelés és a fogyasztás között. A szocializmusban a termelés növekedését nem a maximális profithajszolás, nem az önző nyerészkedés érdekei határozzák meg, mint a burzsoa társadalomban. A társadalmi szükségletek minden irányú kielégítése az a mozgatóerő, amely a szocialista termelést irányítja.

Miután megszüntették az értéktöbblet kisajátítását a kizsákmányoló osztályok által, a nyereség már nem áll idegen és ellenséges erőként a munkással szemben. A termelt nyereségtömeg a munkásosztály jövedelme emelkedésének forrásává, az emberek, az egész társadalom szüntelen anyagi és kulturális fölemelkedésének forrásává válik.

Míg a kapitalizmust a tőkéseknek az a törekvése jellemzi, hogy az árak felhajtása révén monopolista extra-

profitra tegyenek szert, addig a Szovjetállam vállalatainak nyereségét arra használja fel, hogy rendszeresen csökkentse az árakat.

☆

A nyereség a szocialista gazdaságban a következő funkciókat tölti be:

először, a nyereség az egyes gazdasági ágakban termelt többlettermék realizálásának egyik emelője;

másodszor, a nyereség a termelés fejlesztésének további ösztönzője.

A nyereség emellett fontos tényező az önálló elszámolás rendszerében, amelynek alapján a szovjet vállalatok igazgatását megszervezik.

Az önálló elszámolás lényege abban foglalható össze, hogy a Szovjetállam a *pénz* segítségével ellenőrzi a szocialista vállalatok gazdasági tevékenységét, s ugyanakkor a társadalmi termelés fejlesztése érdekében minden irányban kihasználja a személyes anyagi érdekeltség ösztönző tényezőit. Az állam minden egyes vállalat számára gazdasági tervet hagy jóvá. Ezzel párhuzamosan közvetlen összhangot teremt a vállalatok gazdasági tevékenységének eredményei és az állam által rendelkezésükre bocsátott készletek, azaz a vállalat jövedelmei és kiadásai között.

A vállalat gazdasági tevékenységének és szükséges készleteinek mértékét előállított áruinak mennyisége határozza meg, amelyeket az állam által megállapított árakon értékesít. A szocialista vállalatoknál termelt áruk ára két fontos alkotórészből tevődik össze: *önköltség*ből és *pénzbeni felhalmozás*ból *(nyereség*ből).

Az önköltség pénzben fejezi ki a vállalatnak az árutermeléssel kapcsolatos költségeit, így többek közt a nyersanyag-, anyag-, tüzelőanyag- és a villanyenergia-felhasználást; az elhasznált állóalapok pótlását; a munkabérre kifizetett összegeket.

A pénzbeni felhalmozások az áruk árában két alakban jelentkeznek:

1. A felhalmozásnak egy része az áru értékesítése után azonnal az állam rendelkezésére áll. A felhalmozásnak ez a része a *forgalmi adó*. Ennek mértékét pontosan meghatározzák (vagy áruegységenként abszolút összegben, vagy pedig a végső ár százalékában) és befizetése nem függ közvetlenül attól, hogy a vállalat teljesítette-e a termelés önköltségének tervét. A forgalmi adó lehetővé teszi a népgazdaság egyes ágaiban keletkezett pénzbeni felhalmozások döntő részének az állam kezében való gyors összpontosítását.

2. A felhalmozás másik része *a vállalati nyereség* formájában jelentkezik. A vállalat nyeresége tehát nem más, mint az árunak forgalmiadóval csökkentett ára és önköltsége közti különbség. Ebből következik, hogy adott árszínvonal mellett *a vállalat nyereségének mértéke közvetlenül a termelt áruk mennyiségétől és önköltségük színvonalától függ.* A nyereség tehát egyik legfontosabb mutatója a vállalat sikeres gazdasági tevékenységének.

A nyereség elosztásának, az errevonatkozó törvények értelmében, olymódon kell történnie, hogy növelésében, következésképpen a termelés bővítésében és a költségek csökkentésében a vállalat egész kollektívje és külön-külön minden egyes dolgozója is a legnagyobb mértékben érdekelt legyen.

A nyereség elosztásáról szóló törvény előírja, hogy a nyereséget csak akkor lehet költségvetési célokra igénybevenni, ha a vállalat a tervben jóváhagyott szükségleteit már kielégítette. A vállalat saját nyereségéből finanszírozza forgóeszközeinek növelését és a beruházási munkákat.

A nyereség egy részéből lakóházakat építenek a munkások és alkalmazottak számára, bölcsődéket és óvodákat, gyári klubokat, szanatóriumokat, sporttelepeket létesítenek. A nyereségből juttatnak prémiumokat a kiváló munkásoknak és ebből nyujtanak anyagi segítséget az arra rászo-

ruló munkások és alkalmazottak számára.

Ezekre a célokra a tervezett és tervenfelüli nyereségből minden vállalatnál *„igazgatói alapot"* létesítenek. Az igazgatói alapba a Szovjetunió Minisztertanácsának 1948 augusztus 27-i rendelete értelmében a tervszerinti nyereségnek 5 százalékát, a tervenfelüli nyereségnek 45 százalékát fizetik be.

A Szovjetunió kormánya a leghatározottabban tiltja, hogy az egyes vállalatok előre nem látott veszteségeit az állami költségvetés eszközeiből fedezzék. Azok a vállalatvezetők, akiknek gondatlansága folytán ilyen veszteségek álltak elő, felelősséggel tartoznak ezért az államnak.

Ugyanakkor nagymértékben alkalmazzák a jól dolgozók buzdításának módszerét, akik munkájukkal biztosítják, hogy a vállalatok eleget tehessenek az állam irányában vállalt kötelezettségeiknek. Ebből a célból (az igazgatói alapon kívül) havi prémiumokat irányoznak elő a vállalatok vezetői, mérnökei és technikusai részére, amennyiben a vállalat termelési tervét a termelési önköltség egyidejű csökkentése mellett teljesíti.

A prémiumok kifizetésének kötelező feltétele, hogy teljesítsék a termék választékára és minőségére vonatkozó tervet is. Az állami érdekek legsúlyosabb megsértésének tekintik, ha nyereséget annak segítségével akarnak elérni, hogy a termékek választékára és az áruk minőségére vonatkozó tervet nem teljesítik.

☆

A szocialista vállalatok jövedelmezősége (nyeresége) fokozásának legfontosabb tényezői:

1. A gyártott termékek mennyiségének növelése.
2. Az önköltség csökkentése.
3. A forgalmi költségek csökkentése.
4. A termék minőségének javítása.
5. A vállalat forgóalapjai megtérülési gyorsaságának fokozása.

Változatlan nyereségráta esetén a termelés mértékének növelése megfelelően növeli a nyereség tömegét. Éppen ezért a szovjet ipar fejlődésének gyors üteme már önmagában is egyik forrása az iparonbelüli felhalmozás növekedésének.

A szovjet vállalatok nyereségnövekedésének döntő tényezője azonban *a termelés önköltségének csökkentése.*

Elég ezzel kapcsolatban annyit megjegyezni, hogy a háborúutáni ötéves terv az állami vállalatok felhalmozásának a termelési önköltség leszállítása révén elérendő növekedését 160 milliárd rubelben írta elő.

A szovjet ipar tapasztalatai szerint a szovjet állami vállalatok lényegében a következő módon érik el termelésük önköltségének csökkentését és ezen az alapon nyereségeik növekedését:

1. a nehéz és munkaigényes termelési folyamatok gépesítésével, a legtermelékenyebb gyártási eljárások alkalmazásával, valamint a fölszerelés teljesítőképességének jobb kihasználásával csökkentik a termelésre fordított munkamennyiséget;

2. olymódon takarékoskodnak a nyersanyaggal és az anyagokkal, hogy csökkentik a szállítás és raktározás folytán előálló veszteségeket, fokozzák a nyersanyagegységből előállított készáru mennyiségét, észszerűbben használják föl a gyártási hulladékokat és sok anyagfajtát másodlagosan is felhasználnak;

3. erőteljesen csökkentik a selejtet;

4. teljesen kiküszöbölik az improduktív kiadásokat, a gépállásokat, a szállítóeszközök helytelen kihasználásából, a gyártási folyamat rossz megszervezéséből, valamint a készáruk helytelen raktározásából stb.-ből eredő veszteségeket;

5. a termelés igazgatási apparátusának észszerűsítése útján következetesen csökkentik az adminisztrációs és igazgatási költségeket.

A Szovjetunió szocialista gazdaságában a terv alapján történő gazdaságvezetés következtében a forgalmi költségek jelentékenyen alacsonyabbak, mint a tőkés országokban.

Így a Szovjetunió iparában a termékek értékesítésével kapcsolatos költségek részaránya a termelés önköltségében a vállalatoknál 0.3—1 százalék, az értékesítő szervezeteknél pedig körülbelül 3 százalék volt 1940-ben.

Ámde, ha számításba vesszük az ipar árutermelésének hatalmas arányait (1940-ben az értékesítő és beszerző szervek forgalma 190 milliárd rubel volt), akkor el kell ismerni, hogy az ipar forgalmi költségeinek területén is jelentékeny lehetőségek adódnak megtakarításokra.

Minthogy az összes forgalmi költségeknek több mint kétharmada szállítási költség, a vállalatok elsősorban a szállítási költségek csökkentésére összpontosítják figyelmüket. Ebből a szempontból igen fontos a nagy távolságra való szállítások csökkentése, a legcélszerűbb útirányok kiválasztása, a jóval olcsóbb folyami szállítások fokozottabb igénybevétele, a rakodási munkáknak olcsóbbá tétele, gépesítésüknek lehető legnagyobbméretű fokozása útján.

A jobb minőségű termékek eladásából származó bevételi többlet rendszerint felülmulja a termék minőségének megjavítására fordított költségeket.

Ez a szovjet vállalatokat termékeik minőségének megjavítására, választékának bővítésére és felhalmozásuknak ezen az alapon történő fokozására ösztönzi.

A vállalatok jövedelmezőségének és pénzügyi helyzetének alakulásában fontos tényező a forgóeszközök megtérülési gyorsaságának fokozása. A szovjet iparban a termelés hatalmas méretei következtében a termelési költségek minden évben sokszázmilliárd rubelt érnek el. Ilyen körülmények között a forgóeszközök megtérülésének meggyorsítása sokmilliárd rubel fölszabadítását és a termelésre fordított minden egyes rubel hatékonyságának fokozását jelenti. A szovjet vállalatok a következő módon gyorsítják meg forgóeszközeik megtérülését:

először, megszüntetik a fölösleges nyersanyag-, tüzelőanyag- és félgyártmánykészleteket; a készletnormákat olyan színvonalra szállítják le, amely valóban szükséges a zavartalan termelés biztosításához;

másodszor, meggyorsítják a termelési ciklust és így csökkentik a befejezetlen termelés folyamatában lekötött eszközök mennyiségét;

harmadszor, meggyorsítják a késztermékek elszállítását és ezzel kapcsolatban csökkentik a forgalom területén lekötött forgóeszközök mennyiségét;

negyedszer, meggyorsítják az elszámolásokat a termékek fogyasztóival.

☆

Hogyan valósították meg a háború utáni ötéves terv végrehajtása során azt a feladatot, hogy a szovjet ipar minden ágazatát jövedelmezővé kell tenni?

A háború következtében a szovjet vállalatok egy része veszteséggel kényszerült dolgozni. Ezt főleg az idézte elő, hogy az anyagellátási viszonyok rosszabbodtak, mivel az ország déli részén lévő legfontosabb nyersanyag-, tüzelőanyag- és villanyenergiabázist a német fasiszták elpusztították; a háborúban elpusztult számos olyan

elsőosztályú vállalat, amely a legmagasabb technikai és gazdasági színvonalon dolgozott; ezenkívül jelentékeny veszteséggel járt a polgári termelés helyreállítása is. Szükség volt arra, hogy a veszteséggel dolgozó vállalatoknak különleges dotációt nyujtsanak, amelyet az állami költségvetés terhére folyósítottak.

A negyedik sztálini ötéves terv sikerei azonban már a háborút követő első években lehetővé tették, hogy a Szovjetállam hozzáfogjon az állami támogatás rendszerének fokozatos felszámolásához. Ez annál inkább szükségessé vált, mivel az állami támogatás rendszere komoly veszélyeket rejtett magában a vállalati tervek sikeres teljesítése szempontjából.

Az állami támogatásban részesülő vállalatok egyébként is minden vonatkozásban hátrányosabb helyzetben vannak, mint a jövedelmezően működő vállalatok. Ugyanakkor az ország egész gazdasági életére is kedvezőtlen befolyást gyakorolnak.

Ezek a vállalatok fenntartásuk érdekében jelentékeny összegeket igényelnek a költségvetésből, amelyeket új építkezésekre, a szocialista kultúra fejlesztésére, a nép jólétének fokozására lehetne fordítani. A veszteséggel dolgozó vállalatok csökkentik az állam lehetőségeit a szocialista bővített újratermelés fejlesztése terén.

Az állami támogatás rendszere megrendíti az önálló elszámolásnak, vagyis annak a rendszernek az alapját, hogy a vállalatok ráfordításaikat és gazdasági tevékenységük eredményeit összevetik és kiadásaikat saját bevételeikből fedezik.

Az állami támogatás rendszere nem ösztönzi az önköltségcsökkentésért és a termék minőségének megjavításáért folytatott harcot.

A veszteség megfosztja a vállalatot olyan jelentékeny mértékű anyagi eszközöktől, amelyeket egyébként a törvényhozás biztosít a nyereséggel dolgozó vállalatok számára.

Az állami támogatás rendszere nem egyszer éppen a termelési programmjukat túlteljesítő vállalatokat hozza nehéz helyzetbe.

A vállalat ugyanis a terv keretén belül megszabott állami támogatást a tervteljesítés menetének megfelelően megkapja az illetékes minisztériumtól. Ha azonban túlteljesíti termelési tervét, akkor a megfelelő pótkiutalást rendszerint csak jóval később kaphatja meg, mivel a szükséges összeget eredetileg nem irányozták elő a dotáció tervében. Így a vállalat könnyen átmeneti pénzügyi nehézségekbe kerülhet, ami természetesen kedvezőtlenül befolyásolja termelő tevékenységét. Arról nem is beszélve, hogy ilyen esetben az állami támogatásban részesülő vállalat egész munkájáról hamis kép alakul ki, mivel a terv túlteljesítése következtében vesztesége növekszik.

Tehát bármely oldaláról is nézzük az állami támogatás kérdését, minden vonatkozásban nyilvánvaló, hogy a dotáció rendszerét meg kellett szüntetni. Ez különösen a pénzreform végrehajtása után vált időszerűvé, amikor a szovjet rubel még értékállóbb lett és felhasználása terén fokozottabb takarékosság vált szükségessé.

A háborúutáni sztálini ötéves terv teljesítése és a termékek önköltségének csökkentése terén elért hatalmas sikerek és a takarékosság, valamint a nyereség kérdése iránt megnyilvánuló fokozottabb figyelem megteremtette a jövedelmezőség fokozásának és az állami támogatásról való lemondásnak a lehetőségét.

A moszkvai vállalatok igazgatóinak 1948 február 2.-án Sztálin elvtárshoz intézett levele nagyszerű megnyilvánulása volt a jövedelmezőség fokozásáért vívott harcnak.

Moszkva élüzemei kötelezettséget vállaltak arra, hogy állami támogatás nélkül fognak dolgozni. Levelük az egész országban nagy visszhangra talált. A kommunisták személyes példával mutatták meg, hogyan lehet a fölszerelést jobban kihasználni, az anyaggal jobban takarékoskodni stb. Példájukat többmillió pártonkívüli munkás, mérnök és technikus követte. A jövedelmezőségért kibontakozott mozgalom az egész népet magával ragadó mozgalommá terebélyesedett.

Az 1949-es év az állami támogatás rendszerének felszámolásában a fordulat évét jelentette. Sztálin elvtárs erre az évre harci feladatnak jelölte meg, hogy alapjában felszámolják az ipar és közlekedés támogatásának rendszerét és az 1950. évre előkészítsék az állami támogatás rendszerének végleges megszüntetését.

A jövedelmezőség növelésének szempontjából nagyjelentőségű intézkedés volt a nagykereskedelmi áraknak és a szállítási díjtételeknek 1948 végén és 1949 elején történt felülvizsgálása. Az új árak és az új díjtételek fokozták a rubel ellenőrző szerepét, harcra ösztönöztek a mindenirányú takarékosságért.

1949-ben a jövedelmezőség fokozásának új harci formája bontakozott ki. A vállalatok dolgozói kötelezettséget vállaltak arra, hogy a megtakarított anyagokból terven felül gyártanak termékeket. A tervenfelüli termelés meggyorsítja a szocialista bővített újratermelés ütemét, s egyúttal fontos mutatója a munkásosztály alkotó aktivitásának.

A megtakarított anyagokból tervenfölüli termékeket gyártó mozgalom széles körben elterjedt az ipar és az építkezések dolgozói között. Például a kolomnai gyárban megtakarított fém, tüzelőanyag és villanyenergia felhasználásával 12 gőzmozdonyt, a „Vörös Szormovo"-gyárban pedig egy nyersolajmotoros teherhajót, két vontatógőzöst és öt személyszállító hajót gyártottak az 1949. évi terven felül.

A vállalatok jövedelmezőségéért folyó népi mozgalom fokozta a tudósoknak és a termelés újítóinak alkotó együttműködését: a tudományos intézmények és a tudományos kutatóintézetek országszerte mindenütt védnökséget vállaltak a vállalatok fölött. A tudományos intézmények és tanintézetek a vállalatokkal együtt rendezett tudományos és műszaki konferenciákon vitatják meg a műszaki és gazdasági jellegű problémákat, segítséget nyujtanak egymásnak az új termelési módszerek kidolgozásában, az élenjárók tapasztalatainak meghonosításában és résztvesznek a munkások, mesterek és műszaki értelmiségiek oktatásában.

A szovjet nép hatalmas sikerrel fejezte be a háborúutáni első ötéves tervét. Az ipari termelés a háborúelőtti színvonalhoz képest 73 százalékkal emelkedett. De nemcsak a termelés terén értek el kimagasló eredményeket, hanem az önköltség csökkentése és a jövedelmezőség növelése terén is. A vállalatok termelési tervének és önköltségcsökkentési feladatainak teljesítéséért és túlteljesítéséért folytatott fokozottabb harc eredményeképpen az egész népgazdaságban jelentős mértékben megnőttek a nyereségek, aminek következtében még jobban megszilárdult a Szovjetállam pénzügyi helyzete.

☆

A jövedelmezőség növeléséért kibontakozott népmozgalom fokozza a munka termelékenységét, hozzájárul a fizikai és szellemi munka közti különbség mind gyorsabb ütemű eltörléséhez és újabb fényes bizonyítéka a szocialista gazdasági és társadalmi rend mérhetetlen fölényének a kapitalizmussal szemben.

SZÉKELY ARTÚR

A vámok jelentőségéről

A magyar vámtarifa és a magyar vámjogi törvény revíziója időszerűvé teszi azt a kérdést, mi a szerepe és jelentősége a szocialista állam gazdaságpolitikájában a vámtarifának és milyennek kell lennie a szocialista vámjognak. Fölmerül az a kérdés is, hogy van-e hatása a tőkés államok vámpolitikájának a szocialista állam kivitelére, ismernünk kell-e a tőkés országok vámtarifájának tendenciáit és részleteit.

A vámtarifák és vámok szocialista tervgazdálkodást folytató államokban elvesztik termelésvédő jelentőségüket. A behozatalban és kivitelben szereplő áruk körét és mennyiségét a tervek határozzák meg és a tervállamok egymásközti forgalmát egyre inkább a többéves tervekre épülő hosszúlejáratú kereskedelmi egyezmények szabályozzák. A tervországokban is megmarad azonban a vámoknak állampénzügyi és árpolitikai szerepük.

A vámbevételek az adóbevételek közé tartoznak. Adókra pedig a szocialista államnak is szüksége van. Ezeknek legnagyobb bevételt eredményező formája, a forgalmi adó (és a vám is) — az egyéb állami bevételek mellett — az államszervezet működésének és a beruházásoknak pénzügyi feltételeit biztosítja. A forgalmi adó és kisebb mértékben a vám a pénzügyi fegyelem megerősödésének is fontos tényezője, mert az a körülmény, hogy a vállalat bizonyos összeget feltétlenül köteles adó címén leróni, erős ösztönzés az önköltségcsökkentésre és a termelékenység fokozására. Ha az adólerovás után valamely üzem veszteségesnek mutatkozik, ez figyelmeztet arra, hogy az üzem termelésében, árszabásában, üzletvitelében hibák vannak.

A szocialista vámtarifa árpolitikai feladata időközönként a külföldről behozott áruk árának a belföldi termékek árához való hozzáigazítása lehet.

A Szovjetunió vámtarifája állami bevételek biztosításán kívül elsősorban a tervgazdálkodás céljait igyekszik előmozdítani. Aránylag mérsékelt vámokat állapít meg azokra az árukra, amelyek a szovjet külkereskedelmi terv végrehajtása keretében lépik át a határt és lényegesen magasabb, számos esetben 200—300 százalékos vámokat azokra az árukra, amelyeket a terv keretein kívül hatóságok, szervezetek vagy egyes személyek használatára visznek be. A szovjet vámtarifa ezenkívül preferenciás vámokat tartalmaz egyes szovjet kikötőkön át és a Szovjetunióval keleten határos egyes országokból bevitt bizonyos árukra, e kikötők forgalmának, továbbá a szóbanforgó területekkel való kereskedelemnek fejlesztésére. Ezeknek a vámoknak preferenciás volta abban jut kifejezésre, hogy azokra a legtöbb kedvezmény címén más államok nem tarthatnak számot (természetesen más kikötők sem).[1]

A Szovjetunióban a termelőerők fejlődésének és a népgazdaságnak védelméről a tőkés világ támadásaival szemben nem a vámtarifa, hanem a külkereskedelmi monopólium gondoskodik. 1922-ben, mikor Buharin azt követelte, hogy bizonyos áruk előtt nyissák meg a határt, vagyis ezeket vegyék ki a külkereskedelmi monopólium hatásköréből és vámvédelemmel hárítsák el az áruk betódulását, Lenin válaszában a következőképpen határozta meg a Szovjetunió kereskedelmi politikájának alapelvét. „Semmiféle vámpolitika nem lehet hatékony az imperializmus korában, mert a gazdag tőkés vállalatok prémiumok segítségével átugornak minden vám-

[1] V. ö. *Székely Artur:* A Szovjetunió vámpolitikája. Magyar—Szovjet Közgazdasági Szemle, 1948. 6. szám. 89. lap.

korlátot. Az ország piacának csak egy védelme van, a külkereskedelem monopóliuma".

A Szovjetunió és a népi demokráciák — mint ismeretes — készséggel folytatnak kereskedelmet a világ minden államával. Elvi álláspontjuk — és ezt az elvet érvényesítik is — hogy a politikai és gazdasági rendszerek különböző volta nem kell, hogy akadálya legyen az egyes országok közti kereskedelem fejlődésének és hogy a kölcsönös érdekek tiszteletén fölépülő áruforgalom nagymértékben szolgálja a nemzetközi együttműködést és erősíti a békét.

A tőkés államok a velük kötött áruforgalmi egyezményekben a legtöbb esetben nem vállalhatnak kötelezettséget bizonyos kontingensek átvételére, csak arra, hogy a szóbanforgó árumennyiségek bevitelét megengedik. Hisz a tőkés országokban a bevitelt általában a magánkereskedelem bonyolítja le, amelynek a tőkés országok kormánya rendszerint nem rendeli el külföldi vagy bizonyos külföldi áruk bevásárlását. Ezekben az országokban tehát a velünk egyenlő, esetleg velünk szemben preferenciás vámfeltételekkel (a Brit Birodalom területei, Franciaország és gyarmatai egymással való forgalmukban stb.) jelentkező külföldi versenyen kívül nagyon sok esetben a *belső termelés helyzete, illetve versenyképessége,* tehát nagymértékben a *vámvédelem mértéke* határozza meg, hogy be tudunk-e jutni a piacra. Ennélfogva nemcsak az ottani vámhelyzet ismeretére van szükségünk kiviteli áraink megállapításához, hanem sok esetben a vámfeltételeknek kereskedelmi szerződés útján való leszállítása is érdekünkben állhat. Erre — a népi demokráciák közül — Csehszlovákia esetében van példa. Csehszlovákia ugyanis a Genfben 1947-ben, Annecy-ben 1949-ben és Torquayban 1951-ben folytatott nemzetközi vámtárgyalásokon több tőkés állammal kötött vámtarifa-egyezményt. Ezek számos csehszlovák vámtételt mérsékeltek vagy kötöttek le (a lekötés azt jelenti, hogy a lekötött vámtétel az egyezmény tartama alatt nem emelhető) és ellenszolgáltatásul a szóbanforgó tőkés államoknak szintén számos vámtételét szállították vagy kötötték le. Rá kell mutatni arra is, hogy más államok által kieszközölt minden szerződéses (nem preferenciás) vámtétel élvezetére a legtöbb kedvezmény elve címén jogunk van.

Közvetlen vámengedmények eléréséhez természetszerűen szükség van arra, hogy magunknak is legyen vámtarifánk. A vámengedményeket ugyanis viszonozni kell és az ellenszolgáltatás az eddigi kereskedelempolitikai gyakorlat szerint a vámleszállítást javasló fél vámtarifája egyes tételeinek mérsékléséből szokott állani. A tőkés államok külkereskedelmi árpolitikája szempontjából nem egészen közömbös az a vámteher, amellyel áruiknak a tervállamokban számolniok kell. (Ezt példázzák a tőkés államoknak Csehszlovákiával kötött előbb említett vámtarifa-egyezményei.)

☆

Néhány szót az új magyar vámtarifáról és az új magyar vámjogról.

A legtöbb európai és számos tengerentúli ország vámtarifája eddig mértékvámokból állott (főkép súly, de részben darab, folyóméter vagy egyéb mérték alapján), főképpen azért, mert ezzel akarták elkerülni az értékvámok alkalmazása során állandóan fölmerülő vitákat az áru értékelése körül. Közismert, hogy a tőkés vállalkozó és importőr sok esetben igyekszik kijátszani az adó-, tehát a vámhatóságokat is. Ezért értékvámok, valamint a százalékban megállapított beviteli forgalmi adó kirovása esetén napirenden vannak a vámhatóságok megtévesztésére irányuló hamis számlák, általában a nézeteltérések és az éles viták

az áru vámértékének megállapítása során. Különösen bürokratikus, nehézkes és zaklató az Egyesült Államoknak nagyrészben értékvámokkal dolgozó vámkezelése, amely ellen az Egyesült Államokba szállító tőkés cégek részéről állandóan elkeseredett panaszok hangzanak el. A mértékvámok ily vitákra nem adnak módot, de megmerevítik a vámterhet, amely így nem alkalmazkodhatik az áralakuláshoz. Világpiaci áremelkedés idején a mértékvám esetleg teljesen elveszíti termelésvédő szerepét, áresés esetében pedig túlságosan nagy vámterhet jelenthet, amely a bevitelt a tőkés törvényhozás intencióinak ellenére nagyon megdrágíthatja, vagy teljesen lehetetlenné teheti. Ez az oka annak, hogy az utóbbi időben — az értékeléssel kapcsolatos nehézségek ellenére — megerősödött a törekvés értékvámok alkalmazására és mind több vámtarifában vagy egyes vámtarifák nagy részében értékvámokat léptettek életbe.

A szocialista vámtarifának nem kell számolnia azzal, hogy a külkereskedelmet lebonyolító állami szervek meg kívánják károsítani az államkincstárt. Ehhez sem az állami vállalatoknak, sem dolgozóiknak nem fűződik érdekük. Helyes tehát, ha a szocialista vámpolitika a természetesebb és rugalmasabb értékvámokat alkalmazza.

Másik követelmény, hogy a vámtarifa a termelési tervet, illetve ennek fontos alkotórészét, a külkereskedelmi tervet szolgálja, tehát oly mértékben legyen részletező, hogy a vámkezelésen felépülő külkereskedelmi statisztika a külkereskedelmi terv végrehajtását és számontartását minél jobban elősegítse. Nem szabad ugyanis megfeledkezni arról, hogy a vámkezelés fontos külkereskedelmi statisztikai célokat is szolgál. Az 1925 január 1-én életbelépett magyar vámtarifa (1924. évi 21. t. c.) 38 tarifaosztályban 974 tételt tartalmaz, a legtöbb tétel alatt számos altétellel. Az új tarifában egyes árucsoportoknak bizonnyal kisebb, másoknak nagyobb lesz a specializáltságuk a külkereskedelmi terv szükségletei szerint. Az értéktarifa természetéből következik, hogy általában kisebb specializáltságot kíván meg, mint a mértéktarifa. A százalékos értékvám ugyanis világosan kifejezi az elérni kívánt vámteher nagyságát, tehát nincs szükség arra, hogy különleges specializáltsággal, egyes árufajták részletekbe menő pontos leírásával biztosítsuk a kívánt vámteher érvényesülését.

A vámjogi törvény a vámkezelést, a vámeljárás különböző formáit, a határt be- vagy kifelé átlépő árunak a vámigazgatással való viszonyát szabályozza. A ma érvényben lévő vámjogi törvény (1924. évi 19. t. c.) és végrehajtási utasítása a tőkés rend szükségleteinek megfelelően az ellenőrzésnek igen aprólékos és bonyolult rendszerét építette ki. Ugyanaz az érvelés, amelyet az értékvámok alkalmazása érdekében előadtunk, e részletekbemenő kicsinyes ellenőrzés egyszerűsítése, enyhítése mellett is szól. Így például az utaló és előjegyző eljárásban, a vámraktárak kezelése terén a pénzügyőri ellenőrzés bizonnyal számos esetben mellőzhető, és a vámigazgatás ilyen esetekben megelégedhetik az érdekelt állami külkereskedelmi vagy iparvállalat hiteles könyvelésével, raktári nyilvántartásával stb.

A tőkés államok vámtarifájának szerepével és ismeretének jelentőségével az előbbiekben foglalkoztunk már. Ezen a helyen rá kívánunk mutatni azokra az úgynevezett „liberalizációs" törekvésekre, amelyek az Egyesült Államok kezdeményezésére a Marshall-országok kereskedelempolitikájában mindnagyobb mértékben jelentkeznek, és a vámok szerepét helyezik előtérbe.

☆

Miként a Marshall-terv, az európai tőkés országok bevitelének felszabadítása is elsősorban az Egyesült Államok expanziós törekvéseit szolgálná. Az

Egyesült Államok kivitelét Európába ugyanis nagymértékben elősegítené, ha az európai tőkés országok a „liberalizációs" mozgalom eredményeképpen általában lemondanának a beviteli és devizakorlátozásokról és piacaikat csak vámokkal védenék. A brit-birodalmi vámpreferenciák ellen is azért küzd az Egyesült Államok, hogy kivitelét a Brit-Birodalom területén is mindnagyobb mértékben fokozhassa Anglia kivitelének rovására.

A bevitel fokozatos felszabadításáról szóló megállapodások során egyik legutóbbi alkalommal azt a kötelezettséget vállalták az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetének (OEEC: *Organization for European Economic Cooperation)* államai, hogy a többi Marshall-országból és tengerentúli területeikről származott és nem állami szervek által lebonyolított bevitelüknek 75%-át az 1948. évi forgalom alapulvételével felszabadítják a beviteli és devizakorlátozások alól. Majd ezt a kötelezettséget olyan áruk „közös" jegyzéke egészítette ki, amelyeknek bevitelét május 31-étől kezdve mindenképpen föl kellet volna szabadítani. Mind e megállapodások alól azonban kivételek is vannak, így például Nyugat-Németország, Norvégia, Dánia, Dél-Irország, Ausztria és Görögország javára „kritikus gazdasági és külkereskedelmi helyzetükre való tekintettel".[2] A többi állam sem igyekezett eddig pontosan teljesíteni a bevitel fokozatos felszabadítására irányuló megállapodásokat. Nagyobb mértékben kivitelre utalt és így kevésbbé elzárkozó több ország részéről kifejezésre is juttatják elégedetlenségüket a felszabadítás „rendkívül lassú menetéről". A „liberalizációs" törekvések további törést szenvedtek a háborús készülődéssel járó nyersanyag- és árugyüjtés során. Az imperialista államok ugyanis elsősorban fontos nyersanyagok és üzemi szükségleti cikkek bevitelére törekednek, míg a kevébbé fontos áruk bevitelét ismét, illetve továbbra is korlátozni szeretnék.

Az ugyancsak az Egyesült Államok kezdeményezésére, az 1948 március 24-én megkötött havannai egyezmény egy nemzetközi kereskedelmi szervezet (ITO: *International Trade Organization)* létesítéséről és a különböző **forgalmi korlátozások** megszüntetéséről, lekerült ugyan a napirendről, mert az amerikai kormány az egyezményt — nyilván belpolitikai okokból — nem kívánja a törvényhozással jóváhagyatni.[3] Egyéb nemzetközi egyezmények azonban, így az európai fizetési egyezmény (EPU: *European Payment Union),* de különösen az általános egyezmény a vámtarifákról és a kereskedelemről (GATT: *General Agreement on Tariffs and Trade)* és az ennek alapján a sorozatos nemzetközi konferenciákon, legutóbb Torquay-ban kötött többszáz kétoldalú vámtarifaegyezmény mind azt a célt szolgálnák, hogy a beviteli és devizakorlátozások helyét a vámvédelem váltsa fel.

Az Egyesült Államok kormánya ezekkel a rendszabályokkal is nehezíteni akarja a szocializmus útján járó országok kereskedelmét a tőkés országokkal.

A béketábor mindenesetre továbbra is kereskedni kíván a tőkés világgal azért is, hogy a szocializmus építését ennek segítségével is meggyorsítsuk és a tőkés országok dolgozóinak megmutassuk a szocialista tervgazdaság eredményeit. Ezért meg kell ismernünk és figyelemmel kell kísérnünk a tőkés államok vámpolitikáját. A tőkés országok bevitelét szabályozó intézkedések ismerete is annak a sajátságos harcnak fegyvertárába tartozik, amelyet Gerő Ernő elvtárs szavai szerint meg kell vívnunk akkor, amikor a tőkés országokkal kereskedelmet folytatunk.

[2] Schweizerische Handelszeitung. 1951. V. 2.

[3] The Economist. 1951. IV. 21. 901. lap.

SALUSINSZKY ISTVÁN

Kínai úti jegyzetek

Moszkvában népi demokráciánk küldöttei otthon vannak, ezt ma már mindannyian tudjuk és érezzük. A Kínába utazó magyar ezért úgyszólván csak a moszkvai Jaroszlavszkij pályaudvaron, a Szovjetunió óriási területét nyugatról keletre átszelő vonatba beszállva kezd igazán arra gondolni, hogy nagyon messzi idegenbe visz az útja. Mikor azután már maga mögött hagyta a Budapest és Peking közötti csaknem 12 000 km-t, megállapíthatja: tévedett. Valóban nagyon messzire jutott el, olyan világba, amelyhez hasonlót soha sem látott — és mégsem került idegenbe. A 12 000 kilométeres úton az utas nemcsak több ország, hanem világrészek határát is átlépi, maga mögött hagyja az Uralt és a Kínai Nagy Falat, átkel olyan hatalmas folyókon, mint a Volga, az Irtis, az Ob, a Jeniszej és az Angara, útközben a föl- és leszálló utitársak ismeretlen nyelve többször változik — és mindez: a hegyek, a Nagy Fal, a folyók, a változó nyelvek és az óriási távolság nem elválasztják, hanem összekötik és szolgálják mindazokat a népeket, amelyek egy hatalmas táborban egyesültek — a béke, a demokrácia és a szocializmus Szovjetunió vezette táborában. Közép-Európából Délkelet-Ázsiába, Pekingig két hétig, Kantonig majdnem három hétig utazik az ember anélkül, hogy véletlen utitársainak nagy szavakkal magyarázia kellene, mit jelent számára az, hogy „béke", „demokrácia", „szocializmus", „Szovjetunió". E szavaknak számukra ugyanaz a tartalma, mint a mi számunkra és ez az azonos tartalom nyomban előbukkan, akár a családról, akár a munkáról, akár a jövőről folyik a beszélgetés. Ma már nagyon messzire utazhatunk — anélkül, hogy idegenbe kerülnénk.

Utazás a Szovjetunión keresztül

Moszkvától Mandzsoliig — a szovjet-kínai határig — 7 napig tart az utazás — mégis kipihenten érkezik ide az utas. Ez a 7-es Kurir-vonat számos kényelmi berendezésének köszönhető, amilyen a tisztán tartott hálókocsi, a változatos étrendű étkező, a különböző szibériai rádióadók műsorát és a legújabb moszkvai híreket közvetítő rádió, továbbá a könyvtár, a melegvizes zuhanyozó és a fodrászműhely. Sok szórakozást is nyujt a hosszú utazás a Szovjętunión keresztül: a nagyvárosok hatalmas vasúti állomásai — a novoszibirszki például Európa legszebb pályaudvaraival vetekszik, a pályaudvarokon izléses kiságyakkal, vidám képekkel, rengeteg játékkal fölszerelt gyermekszobákat és olvasóközönséggel megtelt, tágas könyvtárakat látunk, a kis és nagy állomásokon egyaránt meleg főtt húst vagy sült csirkét, főzeléket, tojást, halat, két ujjnyi vastagon vajjal megkent kenyeret árusító kolhozistákkal találkozunk, útközben elgyönyörködhetünk Nyugat-Szibéria sztyeppéiben, Kelet-Szibéria dús legelőiben, vegyesen lombos- és fenyőerdőiben, a hatalmas gyártelepekben, a havas hegyektől övezett sötétvizű Bajkál-tóban a vonatablakból megmegpillantjuk a burját-mongol fennsíkon ballagó tevéket. Sokat hallgattuk a hálókocsikalauz elvtárs elbeszéléseit az „elbai találkozásról", amikor kirovi balalajkájáért egy amerikai néger katonától régimódi, de bajtársi jó szívvel adott zsebórát kapott cserébe. És átéreztük annak a szovjet főhadnagynak a felháborodását, aki az az amerikai megszállók németországi garázdálkodásairól beszélve elmondta, hogyan tépte le a mult évben egy amerikai katonatiszt melléről és taposta a berlini utca sarába a kihívóan kitűzött horogkeresztet.

Az első találkozás Kínával

Mandzsoli város állomásának várótermében hatalmas felirat ötlik szemünkbe, amely három nyelven — kínaiul, oroszul és angolul hirdeti: „Világ proletárjai, egyesüljetek!"

A kínai külügyminisztérium mandzsolii kirendeltségének tisztviselői rögtön gondjaikba vesznek. Mintha nem is egyévesnél fiatalabb államapparátusnak a központtól többezer kilométerre dolgozó, saját éveik számát tekintve is nagyon ifjú tisztviselői volnának, annyira gyakorlottan és szakszerűen intézik fogadtatásunkat és továbbindításunkat. Legtöbbet *Csenan Len* fáradozik miattunk. Alig húsz éves. Másfél évvel ezelőtt kezdte a nyelvtanulást és most már egészen folyékonyan beszél oroszul. Az új Magyarország ugyanúgy érdekli, mint bennünket az új Kína. Második találkozásunkkor a gomblyukában magyar pártjelvénnyel jelenik meg: a VIT-en Magyarországon megfordult egyik kínai elvtárstól kapta.

Mandzsoli piszkos, poros, primitív körülmények közt élő lakosságú község — Csenan Len nem szégyenli, nem rejti el előttünk a külföldi nagytőkések és belföldi szövetségeseik uralmának terhes örökségét, de minden mondata megadja a perspektívát: *Kína új demokráciája biztosítja a kínai tömegek fokozatos anyagi és kulturális fölemelkedését.* És valóban Csenan Len kínai parasztlány fölemelkedésének útján máris sokmillió kínai halad. Büszkén szereti Csenan Len felszabadult hatalmas országát, de ezt nem nagy szavakkal, hanem természetes közvetlenséggel hozza tudtunkra, mint például a búcsúzáskor: „ha útközben valamelyik állomáson leszállnának, idejében szálljanak vissza vonatjukra, mert a vonat Kínában percnyi pontossággal indul", vagy, „a vonaton a kalauznak, az étkezőkocsi pincérének, a hordárnak és általában az állami szervezetek dolgozóinak borravalót adni soha meg ne kíséreljenek, mert nem fogadják el és megbántják őket vele." Mindkét tanács a gyakorlatban teljesen helytállónak bizonyult.

A szovjet-kínai határtól 3 éjszakán és 2 nappalon át tartó utazás után érkezik a vonat Pekingbe. A kínai másodosztályú vasúti fülke — ha nem is olyan fényűzően kényelmes, mint a szovjet — de tiszta és rendes ágyneművel ellátott ágy van benne. A harmadosztályú vagonok zsúfoltak. Az étkezőkocsi is mindig tele van és itt derül ki, hogy Csenan Len mégsem látott el elegendő útbaigazítással: vitába keveredünk a pincérrel, aki mindig érthetetlenül, elkésve hozza ki a levest, mikor már a húson, főzeléken, rizsen túl vagyunk. Harmadnapra derül csak ki, hogy az étkezést a levessel nem kezdeni, hanem befejezni szokás a földtekének ezen a 10 millió négyzetkilométeres részén.

Peking, a kínai nagyváros

Peking a főváros, nagyváros, de egészen más, mint a mi városaink. Házai általában földszintesek, vagy egyemeletesek, a házak ablakai többnyire nem az utcára, hanem az udvarra nyílnak. Így a legtöbb utcát a házaknak 3—3,5 méter magas, helyenként kapukkal megszakított tűzfalai szegélyezik. Ez a Kínában gyakori építkezési mód a hideg és a Gobi-sivatag porát Pekingbe is elhordó szél ellen nyujt védelmet, a világosság rovására. A házak tetejét sárga, zöld, vagy kékszínű zománcozott cserép fedi, a tető a ház sarkaiban homorúan van kiképezve, rajta kis szobrok: lő, sárkány, bika, oroszlán stb. Az ilyen szobrok közül választotta ki magának a kínai istenét és azt használta mindaddig, amíg a szobrocskához intézett

imádságos kérés (pld. eső, fiúgyermek születése, stb.) teljesült. Ha kívánsága nem teljesült, akkor például a ló-istent lakásából kirakta és kutya-istent tett a helyére.

Buddha templomai is megtalálhatók Pekingben, látogatói azonban a kíváncsiskodó külföldieken kívül csak néha-néha akadnak.

Vannak Pekingnek európai stílusban épült épületei is: egyes középületeken kívül ilyenek a külföldi érdekeltségek által, külföldiek számára épített modern nagyszállodák és a kínai lakosság elől a felszabadulásig hatalmas kapukkal elzárt követségi negyed palotái. Ma a szállodák a kínai kormány tulajdonában vannak, az úgynevezett követségi negyedben pedig a kínaiak hozzájárulása nélkül senki meg nem telepedhetik. De a negyed üzemen kívül helyezett kapuit a kínaiak nem szerelik le, megtartják emlékeztetőnek.

Milyen ruhát hordanak a járókelők Pekingben és a többi kínai városban? Férfiak, nők egyaránt egybeszabott, kétoldalt felvágott, télen vattázott, sötétkék pamutruhát és alatta hosszú pamutnadrágot viselnek leggyakrabban, vagy pedig kétrészes, télen ugyancsak vattázott, kék, vagy sötétkék kezes lábast hordanak. A leggyakoribb lábviselet a teveszőrrel bélelt pamutpapucs krepp-talppal, de sokan hordanak bőrcipőt is. A fejviselet a legváltozatosabb: kalap, sildes, vagy baszk sapka, kendő, míg a városok legfontosabb közlekedési eszközét, a triciklis riksát lábbal hajtó riksavezetők pedig gyakran kötik be izzadó fejüket frottírtörülközővel, melyről messziről leolvasható a vörös cérnával belehímzett felirat: „good morning".

Ez a „good morning" köszöntés eredetileg a kínai textilgyárakban kínlódó munkások hódolatát volt hivatott tolmácsolni reggelenként angolszász uraik felé, azok ébredésekor. De ahogy a Wagon-lits szálloda előtti riksaállomáson utasra várakozó riksavezető magyarázta nekem, ma a „good morning" a riksavezető fején mást mond: „jó reggelt" — felébredtem *én*. És mert felébredtem, támogatom népem kormányát, hogy többé ne legyen itt befolyásuk azoknak, akiknek nyelvén hirdeti fejemen a törülköző, hogy „jó reggelt". Az angol, amerikai és egyéb külföldi tőkések az okai annak, hogy Kínában még létezik és a városok legfőbb közlekedési eszköze a riksa, amely vezetői számára a megélhetést nagyon nehéz munka árán és csak igen szűkösen tudja biztosítani. De a népi kormány iparosítási programmjának *végrehajtása biztosítja, hogy a riksavezetők* bemenjenek a gyárakba és emberi munkalehetőségekhez jussanak, a szovjet szakértők segítségével folyó kutató munkák eredményeképen pedig Kínának rövidesen lesz elegendő nyersolaja, meg fog oldódni az autóközlekedés üzemanyagproblémája és ezzel az amúgyis vezetők nélkül maradó riksák fölöslegesekké válnak.

Azt mondják, hogy ma mintegy 170 000 személy- és teherautó van polgári használatban Kínában. A 10 millió km²-es területhez és a 475 millió lakoshoz viszonyítva — nagyon kevés. A közlekedési vonalon dolgozó Fang elvtárs azonban megvilágítja előttünk a perspektívát: „A Szovjetunió ma évente sokszázezer autót gyárt és hatalmas autóparkkal rendelkezik. De Szovjetunióban 1933-ban még mindössze 120 000 autó volt és 1935-ben 180 000. Egészen bizonyos, hogy Kína a Szovjetunió segítségével autókérdését is hasonlóképpen, hamarosan, meg fogja tudni oldani."

Kiskereskedők és kisiparosok

Néhány szót a kínai városok kereskedőiről és kisiparosairól. Sehol olyan pazar kiállítású gyümölcsösbódékat nem látni, mint itt. Élénk, rikító színű gyümölcsök váltogatják egymást halvány, finom színárnyalatuakkal, rendkívül művészi csoportosításban. Este a gyümölcsárus bódékat neonfénnyel vagy erős karbidlámpákkal jól megvilágítják, az almákat alaposan ki-

fényesítik és hangos szóval, élénk karmozdulatokkal szólítják fel a járókelőket a vásárlásra. A vörös, lila, kék, zöld kivilágítás, neonfénytenger az üzletekben általában nagyon divatos. Az úgynevezett kínai városrész selyemüzleteinek vidékén este valósággal elkápráztat a sok fény, amelynek az a feladata, hogy becsaljon az üzletbe, ahol azután sokszázféle színű, színárnyalatú, fényű, rajzú szép selymet raknak ki szélsebesen eléd. A színeket, fényeket kísérik a hangok. Erős hangszóró közvetít a vásárlójelölt járókelők felé rádió-, vagy gramofonzenét, de minthogy ez úgylátszik nem elég, sok üzlet még ezenfelül is dobolással, csilingeléssel, vagy egyszerű hangos kiabálással hívja fel magára a figyelmet. A hangok és fények orgiáját már mellőzik a még nem nagyszámú állami üzletek, amelyek minőség és választék tekintetében fölveszik a versenyt a magánüzletekkel. Az állami üzletek árai szabottak, áruik minősége megbízható. Népszerűek, tolonganak bennük az emberek. Peking állami áruházában találkoztunk egyik este Je Ci-csuang elvtárssal, a Központi Népi Kormány kereskedelmi miniszterével: a vásárlóközönség közé elvegyülve tanulmányozta az áruház dolgozóinak munkáját és a vevők igényeit.

Nemcsak az állami, a magánkereskedelem is fontos feladatot teljesít a kínai népgazdaság mai fejlettségi fokán, amikor az áruelosztás, a falu és a város közötti áruforgalom helyes megszervezése, az ország hatalmas területe és visszamaradt közlekedési hálózata miatt nehéz, de feltétlenül megoldandó feladat. A kínai kiskereskedőt a népi állam ezért támogatja, a kiskereskedő viszont szintén lojális állama iránt: még bazári üzletéből sem enged ki árut adóbélyeggel ellátott számla nélkül és adóját mindenkor pontosan fizeti. Az üzletek árui arra mutatnak, hogy Kínának sok fogyasztási cikkben fejlett ipara van. Ez elsősorban a selyemre és pamutszövetre, bőrdíszműárukra, porcelánra, öngyujtókra, töltőtollakra, hőpalackokra, aluminiumedényekre vonatkozik.

A nagyvárosi „bolhapiac" külön világ. Színes üvegtől és háztartási rongyoktól kezdve a legfinomabb selymeken, szöveteken át ritka könyvekig, porcelánokig, műszerekig mindent árusítanak itt. Az árunak tekintélyes részében bélyegző: US-Army. Pokrócok, hálózsákok, pilótasapkák, sebészeti műszerek, katonai rádiók, stb.: ilyenek kerültek a Koumintang hadsereg közvetítésével az amerikai hadifelszerelésből a bolhapiacra.

„Hangok" címszó alatt szólhatunk a kínai városok mozgó kisiparosairól és kiskereskedőiről. Ezek műhelyüket, üzletüket egy rúd két végére erősítve, vállukon hordják. Házról-házra menve járják az utcákat és közben a rúdra függesztett csengő csilingelése jelzi jövetelüket. Más hangú csengetyűje van a lakatosnak, más a köszörűsnek, ismét más a borbélynak. A cukorkaárus nagy rézgongot ütöget, a cigarettaárus 2 kis réztányért ver össze, a foltozóvarga kalapáccsal sámfaalakú vasat üt, a kés- és ollóköszörűs pedig trombitába fúj. Az ószeres sem csak úgy egyszerűen kiabál, mint nálunk, hogy „óóóószeres", hanem balkezében üregesre vájt fadarabot tart és azt a jobbkezében lévő vesszővel ütögeti. Messziről hallja és tudja már az ember, ki jön. Még a vak ember is — egyik kezében fehér botot tart, a másikban a „vak ember csengőjét" rázza.

Külön kell megemlékezni a kínai kézműiparosokról, a cloisonné,* elefántcsont- és fafaragások, a művészi lakkdoboz készítés, stb. művészeiről. Ezekhez a sok izlést, kézügyességet, leleményességet megkövetelő mesterségekhez nagyon sokan értenek. Mondják is a kínaiak, hogy sehol még ipar, fölfejlődése előtt nem rendelkezett olyan kitűnő szakmunkás-kádertartalékokkal, mint amilyeneket ezek a mesteremberek Kína számára jelentenek.

* Gránátrekeszes ötvösmunka.

Volt császári parkok és koncessziós fasorok

Mivel tölti szabadidejét a kínai városok népe? — Pekingben például sétát tesz a császári paloták parkjainak egyikében. Három nagy palota-negyedük volt a kínai császároknak Pekingben. Ezek közül a legnagyobb a Peking közepén egész kerületnyi helyet elfoglaló, magas fallal és mély sáncokkal körülvett Tiltott Város, amelybe „közönséges halandó" csak császári engedéllyel léphetett be. Ezenkívül Pekingen belül külön téli, a várostól néhány kilométerre pedig külön nyári palotájuk volt a császároknak. A többszázéves palotákban felhalmozott műkincsek jó részét a Csang Kai-sek banda elrabolta. De még így is sokezer kínai művész és mesterember tehetségét hirdető képek, selyemfestmények, tuss-rajzok, fa- és bronzszobrok, lakkművészeti tárgyak, fa-, elefántcsont- és jáspis-faragások, porcelánok és egyéb műremekek nagy tömegében gyönyörködhet a hatalmas parkok földszintes palotái közt sétáló látogató. A kínai császárokat már 1911-ben elkergették. A nép számára változás azonban csak azóta következett be, amióta a munkásosztály a forradalom élére állt és győzelemre vezette. A népi kormány a császárok által palotáik parkjaiban csináltatott nagy kiterjedésű, már poshadt vízű tavakat rendbehozatta és azok télen jégpálya, nyáron úszómedence formájában nyujtanak vidám szórakozási lehetőséget Peking népének.

Sanghajban nem a császárok harácsoltak össze palota-negyedekre való kincseket, hanem az imperialista országok tőkései egész városrészeket. Sanghajnak egyharmada volt engedményes terület, ahol a közigazgatás, a biráskodás, a letelepedés engedélyezése és — főleg — a kikötők, adók, vámok kezelése külföldi tőkések kezében volt. Mindez a multé és ma Sanghaj felszabadult népe fölemelt fővel járhat a felhőkarcolók és világvárosi áruházak, üzletek közt, vagy a külföldiek számára készült szép fasorokban, s joggal lehet büszke a majdnem 6 millió lakosú nagyvárosra, amelyet saját verejtékével épített, de amely csak a forradalom győzelmével vált sajátjává.

Teljesen hiányzik a kínaiak szórakozásából a korcsma. Részeg embert legföljebb a színpadon láttunk.

Kiállítások

A városok lakói szorgalmasan látogatják a nagyszámú és változatos tárgyú kiállításokat. Így például Nankingban nagy volt a sikere annak a hatalmas kiállításnak, mely bemutatta Kína történelmét, parasztságának 2000 év alatt többszázszor ismételt forradalmi megmozdulásait, földrajzát, természeti kincseit (ércei közt sok egyéb mellett az uránt is), népművészetét stb. Sanghajban az utóbbi hónapokban két kiállítás vonzotta a legnagyobb tömegeket. Az egyik a Kuomintang-kémek és más imperialista ügynökök üzelmeiről, valamint leleplezésükről és felszámolásukról számolt be. A másik képekben és történelmi dokumentumokban ismertette a 100 évvel ezelőtt kitört Taiping-parasztforradalmat, amely 15 éven át 17 kínai tartományban győzelmesen tartotta magát, míg a külföldi intervenciós csapatokkal egyesült földesúri seregek le nem verték. A kiállítás megmutatja azt is, hogy a parasztság végső győzelmet csakis a marxista-leninista elmélettel fölfegyverzett munkásosztály vezetésével arathat. A Taiping-forradalom ismertetése keretében a látogató egyúttal beszámolót kap a külföldieknek, elsősorban az amerikai imperialistáknak több évtizedes garázdálkodásairól Kínában, agressziójukról és kegyetlenkedéseikről Koreában, valamint a koreai nép és a kínai önkéntesek hősies és eredményes harcáról az agresszorok ellen. A kiállítás külön érdekessége, hogy helyisége egy angol

nagytőkés család tulajdonában lévő lóversenypályához tartozó kiállítási csarnok. Egyébként lóversenyeket most nem tartanak Sanghajban, viszont a lóversenypályán tartják a tömeggyűléseket, amelyek alkalmából a gyűlést rendező demokratikus szervezet a pályát ugyanúgy, mint a forradalmi kiállítás céljaira a kiállítási helyiséget — bérbe veszi, az angol tőkések pedig készségesen bérbe adják. — Pekingben nagyszabású kiállítás mutatta be a kínai Felszabadító Néphadsereg dicsőséges harcait és győzelmeit, zsákmányolt fegyvereit, gyakorlatait, készülődését Taivan felszabadítására. Nagy tömegek látogatták Pekingben az élmunkás kiállítást, valamint azt a kiállítást, amely a lipcsei és prágai nemzetközi vásárra összeállított mintegy 7000 kiállítási tárgyat tartalmazó anyagot mutatta be.

A kínai Nagy Fal

Kirándulásokat is gyakran tesznek a városok lakói. A pekingieknek például egyik kedvelt kirándulóhelyük a Kínai Nagy Fal. A Nagy Fal körülbelül 90—100 km-re van Pekingtől. A mi időszámításunk előtt 221-ben kezdték építeni, többször javították és változtatták a századok folyamán, most is jó állapotban lévő részei a XIV. századból származnak. A Fal 5400 li, tehát majdnem 2700 km hosszú. Csinvangtaotól a Sárga-tenger partjától elnyúlik egészen Kansu tartomány nyugati részéig. Fantasztikusan nagy építmény, volt olyan idő, amikor egyszerre 32 millió ember dolgozott rajta. Körülbelül fél kilométerenként egy-egy őrtornya van. A Fal téglából és gránitból épült, cik-cakban kígyózik, nagy kopár hegyek tetején, hol eltűnik, hol meg újra előbukkan. A kínai mese úgy tartja, hogy ha a holdról a földet távcsövezik, akkor elsősorban a golyóbisunkon húzódó Falra lesznek figyelmesek. Feladata az volt, hogy a kínai császárok birodalmát a mongolok elől védje. Vasárnap sok kínai kiránduló utazik ki a Falhoz, a szokott kékszínű pamut kezes-lábasban. A vonaton cukorkát, földidiót, teát árusítanak. A vasútvonal mentén rizsföldek. Kínai utitársaink megmagyarázzák: ezek a földreform eredményeképpen már mind kisparaszti tulajdonban vannak. A Kínai Nagy Fal kis vasútállomásának várótermét Marx, Engels, Lenin, Sztálin, Mao Cetung és Csu Te képei diszítik.

Színház és mozi

Nagyon szeretnek színházba járni a kínaiak. A klasszikus kínai színház, a kínai opera számunkra nagyon távoli, érthetetlen. Fantasztikus álarcban és jelmezben játsszák, női szerepekben gyakori a férfi színész, zenéjében dominál a hangos dob és cintányér hangja, az előadás 4—5 óra hosszat eltart, nagyon kevés cselekménynyel. A kínai opera a kínai hűbéri kultúra terméke. „A művészeteknek a régiből kell újat teremteniök" — mondta Mao Ce-tung. Ezért a modern kínai színművészet a klasszikus operák előadásában is azt domborítja ki, ami haladó: a reakciós erők ellen vívott harc a politika és a szerelem terén egyaránt, a haza szeretete, a nép bátorsága és szorgalma stb. Ezenkívül ma már van teljesen modern színművészet is: ilyen például az új zenés dráma, az európaiéhoz közelálló motivumokkal vegyített kínai zenével, időszerű témával (például: földesurak ellen, partizánok támogattatásával, forradalmi módon felkelő parasztok, győzelmük, a földesúr bűnhődése). Ilyen a Békebalett, amelyben a béke erői (békegalambok) nehéz és áldozatos harc után legyőzik a háborús erőket (USA bankárok); a béke megvédéséért harcolókat a munkások vezetik si-

kerre; a balett zárójelenetében Sztálin és Mao Ce-tung hatalmas közös portréja előtt munkások, parasztok, katonák járnak vidám tömegtáncokat. A „Békebalett" a klasszikus orosz balettművészetet kombinálja kínai és más keleti népi táncmotivumokkal. Nagyon népszerűek a 43 nemzetiség változatos, színes népi táncait komoly művészettel előadó népi táncegyüttesek. Sok szovjet darabot is játszanak, nagy sikerrel. Így például Nanking katonai színházában (a közönség és a színészek egyaránt a hadsereg tagjai) a „Második Front mögött" című szovjet színdarabot láttam igen jó előadásban. Az utolsó felvonás előtt odajött hozzánk, külföldiekhez a színház igazgatója és kért: mondjunk kritikát és mindjárt hozzá is fűzte — „de ne csak jót!" Még egy élmény fűz ehhez az estéhez: előadás után egy fiatal kínai katona odajött hozzánk, föl-emelte jobböklét és érthetően, szépen azt mondta: „Szabadság!" Magyarul, 13 000 kilométerre otthonunktól. A VIT alkalmával járt Budapesten, ott tanulta meg ezt a szót.

Zsúfolt nézőtér előtt vetítik az új kínai filmeket, amelyek merészen és egyszerű, természetes eszközökkel nyulnak a legaktuálisabb témákhoz: a nép fegyveres harca a Kuomintang ellen; a munkaversenyek eredményei; a munkatermelékenység emeléséért, a munkások körében jelentkező jóliszemű ellenzők meggyőzéséért, a közéjük befurakodott, rosszhiszemű ellenzők legyőzéséért folytatott harc; az új házassági törvény és a nők egyenjogúsítása stb. Nagyon népszerűek Kínában a szinkronizált nagy szovjet filmek és egyre többször mutatják be — komoly sikerrel — a népi demokráciák filmjeit is.

Állami könyvesboltok

Nagyon jó érzés bemenni az új kínai állami könyvüzletekbe. A könyvespolchoz a közönség is hozzáférhet, azonkívül az üzlethelyiség közepén asztalokra is kiteszik a legnépszerűbb könyveket, brosúrákat. Ezek az üzletek állandóan tele vannak. A vevő vagy látogató maga veszi ki az őt érdeklő könyveket és a kínaiak által kedvelt guggolóállásba ereszkedve böngészi őket. Sokat forgatják Mao Cetungnak, valamint a KKP többi vezetőjének, így Li Sao-csi-nek a könyveit, Lenin és Sztálin műveit, a régi és az új Kína haladó íróinak írásait, a kínai képes folyóiratokat és szakiapokat, továbbá a szovjet irodalmat kínai fordításban és a Szovjetuniót, a népi demokráciákat ismertető műveket. Sok esetben 10—14 éves gyermekek is hosszú félórákat töltenek egy-egy könyvüzletben: külön polcokon sorakoznak az őket érdeklő könyvek, köztük sok kis színesképes brosúra, kevés szöveggel, az olvasásban még kevésbbé jártasak számára. (A kínai írást a gyermekek 5 év alatt tanulják meg folyékonyan írni és olvasni.) A gyermekkönyvek képekben mesélnek, nevelnek, meseszerűen, érdekesen magyaráznak.

A képek segítségével való nevelés, oktatás a felnőtt lakosság körében is igen elterjedt — különös tekintettel az írástudatlanokra. Vannak könyvüzletek, amelyeknek bejárata előtt állandóan nagy tömeg „olvassa" a legújabb kisregényt: nagyalakú plakátot, melyen 30—40 darabból álló színes képsorozat mesél a régi és az új kínai életről.

A politikai plakátok viszont nem mesélnek, de röviden, mindenki számára érthetően és megjegyezhetően közlik mondanivalóikat, az üzemek ünneplik élmunkásaikat: megjelenik a traktor a kínai mezőgazdaságban; Mao Ce-tung parasztok körében; Mac Arthur nagy fekete koporsókkal a hátán támolyog hazafelé, a szovjet és kínai katonák vállvetve védelmezik a békét a háborús gyujtogatókkal szemben stb. A plakátok közönsége is nagy és élénk.

A régi Kínába minden téren betör az új. Vannak még régi riksák — de vezetőik öntudata már új. Az üzleti ravaszkodásra fölépített magánkereskedelemmel a fogyasztók jó ellátását szolgáló állam kereskedelem versenyez. A régi színművészetet kezdi háttérbe szorítani a formájában, tartalmában egyaránt új dráma és film. Nagy építkezéseknél vállon hordott rúd két végén lelógó kosárban hordják az építési anyagot ugyanott már hatalmas, szovjetgyártmányú exkavátor is működik.

A Kínai Kommunista Párt

Az új Kína építésének vezetője a Kínai Kommunista Párt, amely a kínai forradalom és a kínai nép ellenségei ellen folytatott 30 éves áldáz harcban edződött meg. Majdnem hatmillió tagja van. A Párt hatalmas tapasztalatokkal rendelkezik az országvezetés terén — ne feledjük el, hogy a KKP vezetése és Mao Ce-tung elnöklete alatt Kínában, hacsak kisebb területre kiterjedő hatáskörrel is, de már 1931-ben megalakult és azóta kisebb-nagyobb területen állandóan működött a népi kormány. Hatalmas tapasztalatokat szerzett a Párt a nép fegyveres felszabadító harcának vezetése terén is — a kínai népnek a japán imperializmus ellen, majd az USA-imperializmus és csatlósa, a Kuomintang ellen vívott felszabadító harcait a KKP vezette. A Párt mindenkor szoros kapcsolatban van a tömegekkel anélkül, hogy azok uszályába kerülne. A tömegek adott színvonaláből kiindulva vezeti, neveli őket, fejleszti öntudatukat. Ahol pedig arra van szükség, ott különösen nagy figyelmet fordít az *átnevelésre*. A KKP behatóan tanulmányozza a Szovjetunió Bolsevik Pártjának történelmi tapasztalatát és a lenini-sztálini tanításokat. A „Lenin és Sztálin Kínáról" című könyv a közül a 12 könyv közül való, amelyeket a kádereknek ismerniük kell. A Kínai Kommunista Párt marxista-leninista proletár párt, amelynek végső célja a kommunizmus megvalósítása Kínában. A Kommunista Párt a vezetője a kínai Népi Demokratikus Egységfrontnak és a Párt vezetése alatt jött létre és erősödik az új államhatalom.

A Kínai Népi Demokrácia állama, a kínai Népköztársaság, a munkásosztály vezette népi demokrácia diktatúráját valósítja meg, amely a munkások és parasztok szövetségén alapul és egybefűzi az összes demokratikus osztályokat: a munkásosztályt, a parasztságot, a kispolgárságot és a nemzeti burzsoáziát. A munkásosztály és élcsapata, a Kommunista Párt által vezetett új demokratikus forradalom célja az, hogy lerázza az imperializmus jármát és végetvessen a földbirtokososztály és a bürokratikus burzsoázia (a nagypolgárság) kizsákmányoló és elnyomó uralmának Kínában. A Párt hangsúlyozza, hogy ennek az első szakasznak befejezése és a szocialista forradalmi szakasz előfeltételeinek megteremtése után kerül sor a kínai forradalom második szakaszára: Kína szocialista társadalmának építésére.

A Kínai Népi Politikai Tanácskozó Testületnek 1949 őszén, a Népköztársaság megalakulásakor elfogadott programmja a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának 1949 tavaszán tartott II. teljes ülése által kidolgozott határozatokon alapul.

A KKP vezetésével a kínai nép a Népköztársaság rövid fennállása óta is számos forradalmi, gazdasági és társadalmi változtatást hajtott már végre. Hosszú történelmi időszak után először van Kínának központi kormánya, melynek Taivan és Tibet kivételével egész Kínában megvannak az alárendelt államhatalmi szervei. Mandzsoliban, Harbinban, Pekingben, Tientsinben, Nankingban, Sanghajban egyaránt láttuk, éreztük és tapasztaltuk, hogy a

hatalmas területű országban, állami szervein keresztül a nép mindenütt *szilárdan és szervezetten kézbentartja a hatalmat.* Sokszor mondták el nekem, hogy milyen végtelen különbség van a nép fölött basáskodó, hagyományosan korrupt kuomintang hivatalnokok és a népi Kína államapparátusának tagjai között, kiknek tisztakezüségükkel, feddhetetlen magánéletükkel, önfeláldozó munkájukkal, a kommunisták mutatnak példát.

A tömegszervezetek

A Párt és a kormány támogatásával széleskörű fejlődésnek indultak a társadalmi és osztályszervezetek. A szakszervezetek taglétszáma megközelíti az ötmillió főt, ami az ország munkásainak és tisztviselőinek egyharmadát jelenti. A szakszervezetek hajtják végre a demokratizálást az ipar vezetésében: a munkások az állami üzemekben a szakszervezeti bizottságokon, a magánvállalatoknál pedig a munkáltatók és munkások tanácskozó testületén keresztül vesznek részt a gyárigazgatásban.

A földreform megvalósításának a Párt ösztönzésére megteremtett alapvető szervezeti formái és szervei a parasztszövetségek. Vezetőségeiket döntő többségükben szegényparasztok és gazdasági cselédek sorából, egyharmadrészben pedig középparasztokból választják. Taglétszámuk meghaladja a 20 millió főt. 30 milliónál több tagja van a Kínai Nők Demokratikus Szövetségének.

A kínai nők

Forradalmi változás következett be a kínai nő helyzetében. Kuomintang-Kínában az anyák sok esetben megfojtották leánycsecsemőjüket, éhínséges vidékeken piacon árulták leányaikat, a földesuraknál rabszolgaként, a gyárakban a férfimunkások éhbérének is csak egy hányadáért dolgoztak a nők. A házasságkötés a nő számára általában azt jelentette, hogy szüleitől, számára ismeretlen férfi és családtagjai cselédnek megveszik. A mult évben hozott házassági törvény a házasságot szabaddá tette. Új Kínában a nők a társadalmi élet minden területén: a politikai, gazdasági, kulturális életben, valamint a közoktatás terén a férfiakkal egyenlő jogokat élveznek. A Központi Népi Kormány 6 elnökhelyettese közül az egyik nő. A kormánynak 19 női miniszter, illetve miniszterhelyettes tagja van, a népi politikai Tanácskozó Testület 662 delegátusa közül 69. a nő, az állami és kulturális élet számos helyén vezetőszerepben is dolgoznak asszonyok.

Az ifjúság szervezetei

A Kommunista Párt határozata alapján 2 évvel ezelőtt megalakult Kínai Új-Demokratikus Ifjúsági Liga tulajdonképpen nagy multtal rendelkezik, mert 1920 óta, amikor a Szocialista Ifjúsági Liga megalakult, a kínai ifjak különböző nevű ifjúsági szervezetekben mindenkor az első vonalban vettek részt az elmúlt 30 év haladó megmozdulásaiban.

A Kommunista Párt útmutatásai alapján a Liga a következőkben jelöli meg feladatait: „Rendszeresen tanulni a marxizmus-leninizmust: forradalmi gyakorlat révén állandó nevelést adni az ifjúsági tömegeknek; a marxizmus-

leninizmus szellemében úgy megszervezni az ifjúság széles tömegeit, hogy a Párt, vagy a Népi Kormány felhívására résztvegyenek a különböző megmozdulásokban."

A Ligának több mint 3 millió tagja van, a valamennyi kínai ifjúsági tömegszervezetet egyesítő Kínai Demokratikus Ifjúsági Szövetség taglétszáma pedig meghaladja a 7 milliót. A Szövetség céljai: „Az egész ország demokratikus ifjúságának egyesítése, küzdelem jólétükért, az egész kínai néppel együtt küzdeni a demokratikus forradalom végső győzelméért, küzdelem — a világ minden demokratikus fiataljával egyesülve — a tartós világbékéért, a népi demokráciáért. A tömegszervezetek ifjai a tanulás, a termelés, vagy az államapparátusban folytatott munka terén, a népnevelésben és felvilágosításban, valamint a honvédelem terén egyaránt az élen járnak. A fiatalkorú dolgozók számára a Népi Kína biztosítja a szükséges szociális védelmet, a tanulási lehetőséget és megszűntette éhbérért való dolgoztatásukat".

Az agrárreform

A népi kormány alig másféléves fennállása óta a széles tömegek előtt bebizonyította, hogy a kínai dolgozók érdekeinek nemcsak fölismerésére, hanem érvényrejuttatására is képes. A világszerte „évente többmillió éhhalál országa"-ként ismert Kínában megszűnt az élelmiszerhiány. Ma Kínában a kérdés már nem az „éhezni vagy enni", hanem a „még jobban táplálkozni" vonalán vetődik fel. Az eredetileg tervbevett ütemet meggyorsítva, ez év tavaszáig mintegy 270 milliós mezőgazdasági lakosság, vagyis a kínai parasztságnak több mint kétharmada által lakott területen osztották fel a földet. Ahol még nem volt földosztás, a földbéreket ott is erősen leszállították és azok az eddig gyakran 70%-kal szemben, nem haladhatják meg a paraszt termésének 37,5%-át. 1952 tavaszára, néhány nemzetiségi kisebbség által lakott vidék kivételével, a földosztás az egész országban befejeződik.

A földesurak, akik a mezőgazdasági lakosságnak 4%-át jelentik és akiknek a földek 50%-a volt a tulajdonukban, minden eszközt igénybevettek az agrárreform végrehajtásának megakadályozására: ravaszkodtak az adatok fölvételénél, igyekeztek a földet rokonaik kezére átjátszani, bandita csapatokkal és mindenféle népcsaló, sarlatán jövendőmondókkal szövetkeztek a parasztok ellen, de a kínai parasztság a parasztszövetségekre és a KKP által segítségére küldött káderekre támaszkodva, győzött ebben az osztályharcban. (Az elmúlt évben, amikor az eddigi földosztásnak körülbelül a fele bonyolódott le, mintegy 270,000 káder, több mint egyharmaduk párttag, sietett a parasztok segítségére.)

A kormány a földhözjuttatottakat kölcsönökkel, műtrágyával, továbbá — a vidékre küldött káderek útján — az „egymás kölcsönös megsegítése" mozgalom megszervezésében, a járványok ellen való küzdelemben segíti. Így például a kínai parasztok a multban soha nem tettek semmit az országban súlyos járványokat terjesztő patkányveszedelem ellen. A földosztás során megismert káderek felhívására viszont brigádokat alakítva, új és új módszereket kezdeményezve irtották ki falujukból a patkányokat. Igen sok történt az árvízveszedelem és öntözés terén: a költségvetés több mint 10%-ának felhasználásával, többmillió parasztnak és sokhelyütt a Népfelszabadító Hadsereg katonáinak munkábaállításával, az elmult évben 400 millió köbméter föld megmozgatásával végeztek nagyszabású folyamszabályozási és öntözési munkákat. Hatalmas területek váltak művelhetővé és bár az elmúlt évben az előzőnél több volt a csapadék, az árvíz alá került terület kétharmadával csökkent.

A saját földjén dolgozó paraszt többet termel, de többet termel az a paraszt is, akinek a földbérek csökkentése folytán immár nem kell minden termését leadnia. A mezőgazdasági termelés emelését kívánja szolgálni az az új intézkedés is, amely meghagyja a gazdagparaszt földjét.

Északkelet-Kínában, mintegy 320,000 holdon több mint 300 állami gazdaság működik. Ezeknek gépesítése fejlett. A helyes rendszabályok és a parasztok hősi munkája következtében az 1950. évi gabonatermés az 1949. évi 110 millió tonnáról — a terv szerint előirányzott 5%-os emelkedéssel szemben — 122 millió tonnára emelkedett. Ezen belül a búzatermés az előző évihez képest 3,3 millió tonnával emelkedve, elérte a 20 millió tonnát. A jó terméseredmények következtében emelkedett a paraszt életszínvonala is. Ezt mutatja többek közt az is, hogy nagy a kereslet falun a toiletteszappan, a kerékpár, a zseblámpa stb. iránt, holott ezek azelőtt luxusszámba mentek; a paraszt nyersdohány helyett cigarettát, háziszőttes helyett gépenszőtt szöveteket vásárol.

Nankingban egy éjszakába nyúló beszélgetéskor a kínai elvtársak aziránt érdeklődtek, hogy a nagybirtokosok Magyarországában a földesúr a fizikai bánásmód terén mennyire élt vissza helyzetével a parasztokkal szemben. A beszélgetés során esetekkel alátámasztva mondták el az elvtársak, hogy a kínai paraszt a forradalom előtt sok esetben nem is jobbágy, hanem rabszolgasorban szenvedte végig életét.

A rabszolgasor és az éhhalál a multé, a forradalom győzelme alapvető változást hozott a kínai parasztság életébe.

A kínai paraszt reálisan látja az alapvető változást és ugyanilyen reálisan tükrözi vissza ezt a változást a kínai sajtó is. Szolgáljon például erre a sajtóban közölt következő kis párbeszéd, amely egy újságíró és egy parasztgyerek között folyt le:

— Hogy megy most a sorotok? — kérdezte az újságíró a fiút.

— Hát jobban.

— Húst szoktatok enni?

— Azt nem.

— Hát akkor miért jobb most?

— Hát az úgy van, hogy most is főleg kölest és főzeléket eszünk, de jut elég. Nem vagyunk éhesek. Félre is teszünk. Azután: ki tudtuk javítani a házunkat. Kettő helyett három szobánk van most. És ruhánk is van.

Az egyszerű, semmit sem túlzó szavak minden kínai számára érthetően és reálisan tükrözik vissza a hatalmas változást.

A kínai mezőgazdasági termelés — eszközeiben, módjában és eredményeiben egyaránt — csak fejlődése kezdetén van. Merre visz a fejlődés útja? A plakátok mutatják az utat: traktort és benne szovjet traktorvezetőt állnak körül és vizsgálgatnak a kínai parasztok. Felirat: szovjet barátaink jó traktoristákat képeznek ki belőlünk. Vagy: Mao Ce-tung parasztok körében ül és beszél. Felirat: Mao elnök elmagyarázza nekünk a közös gazdálkodás előnyeit — kövessük tanácsait!

Külkereskedelem

Hosszabb időre van még szükség ahhoz, hogy a félfeudális állapotából csak most felszabadult és ezért erősen elmaradt kínai mezőgazdaságban megérlelődjenek a feltételek a gépek széleskörű használatára, kollektív gazdaságok megszervezésére és hogy ezzel a mezőgazdasági termelés a kínai földben és a kínai dolgozóban rejlő lehetőségeket kihasználva, messze túlszárnyalja a háborúelőtti színvonalat. (A háborúelőtti évi átlagos termésadatok: búza 20 millió, tengeri 8 mil-

lió, szójabab 20 millió, rizs 50 millió, gyapot 900 ezer tonna.) A háború súlyos károkat okozott a kínai mezőgazdaságban. Mégis: alig telt el egy éva népköztársaság megalakítása óta és a kínai mezőgazdaság már nemcsak Kína lakosságát tudja ellátni, hanem a belső ellátás veszélyeztetése nélkül, exportálni is képes. Ez nemcsak az agrárreformnak, hanem a szállítás és az elosztás helyes megszervezésének is köszönhető. Nagyszabású szervező munka árán sokszázezer tonna gabonát juttatott el a kormány távoli vidékekre. Ehhez szállítóeszköznek igénybevett minden lehetőséget, kezdve a vasúttól, a csónakokon és talyigákon át egészen az emberi erőig. Azelőtt a szállítást és az elosztást nem a népi érdekek szabták meg, ami azzal járt, hogy az ország egyes vidékein még jó termés esetén is éhenhaltak, más vidékekre pedig (például a tengerparti városokba) nem az ország belsejéből, hanem külföldről hozták be a terményeket. Ugyanakkor, gyakran ugyanazokból a terményekből kivitelre is jutott.

A felszabadulás előtti, félgyarmati Kína, mezőgazdasági ország létére gabonát importált, ipari nyersanyagjait olcsón kivitte az imperialista országokba, bevitelének túlnyomó része szűk rétegek fogyasztását szolgáló, nemzetgazdasági szempontból másodrendű cikkekből állt. Ez a külkereskedelem az ország iparosításának egyik fő akadályozója volt.

Mindez megszűnt és Új-Kína külkereskedelme — állami szervek bonyolításában, vagy ellenőrzése alatt — a tömegek érdekeit szolgálja. A mezőgazdasági exportcikkek az ország iparosításához, vagy iparcikkekkel való ellátásához szükséges importtételek fizetési eszközeit jelentik. Kína az egyenrangúság és kölcsönösség alapján minden országgal hajlandó kereskedni, de különösen fontosnak tartja a baráti államokkal való külkereskedelmi forgalmának növelését.

A béketábor országaival a gazdasági együttműködés és kölcsönös segítségnyújtás jegyében folytatott külkereskedelem kifejlesztését a kínai elvtársak azért tartják különösen fontosnak, mert ebben a béketábor erősítésének jelentős tényezőjét látják. Hivatalos nyilatkozat szerint *a kínai külkereskedelem a béketábor országaival azért akarja külkereskedelmi kapcsolatait elmélyíteni, hogy „a dolgozó emberek életkörülményeit megjavítsa, a gazdasági jólétet elősegítse, nemcsak Kínában, hanem azokban az országokban is, amelyekkel kereskedik"*.

A kínai külkereskedelem az árucsereforgalom keretében a testvéri barátság szellemétől vezérelve, gyakran súlyos akadályokat elhárítva, szervezi meg fontos nyersanyagszállításait az európai népi demokráciákba és ezzel jelentős mértékben hozzájárul a szocializmus építéséhez ezekben az országokban.

Kínának a Szovjetunióval folytatott külkereskedelmével kapcsolatban mondotta Liu Hai-jun elvtárs, a kínai kereskedelmi minisztérium külkereskedelmi főosztályának vezetője a következőket: „A Kína és a Szovjetunió közti kereskedelmi kapcsolatok fejlődése döntő módon hozájárul Kína ipari és mezőgazdasági termelésének helyreállításához. A Kína és a Szovjetunió közötti kereskedelem a gyakorlatban fejezi ki a két ország közti összhangot és kölcsönös támogatást, valamint azt a baráti segítséget, amelyet a Szovjetunió nekünk gazdasági téren nyújt... A Kína és a Szovjetunió közötti kereskedelmi kapcsolatok fejlődésének eredményeként kereskedelmi helyzetünk a világban jelentősen megjavult. A kapitalista országokkal való kereskedelem terén a kezdeményezés a mi kezünkbe került. Az imperialisták Kína elleni gazdasági blokádja csupán az ő nehézségeiket növeli. Az egyenlőségen és kölcsönös előnyökön alapuló kereskedelmi kapcsolatok fejlődése a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal Kína számára még biztosabbá teszi termelésének helyreállítását és továbbfejlesztését."

Fejlődés az iparban

„Kína ipari fejlődése az USA számára olyan veszélyt jelent, amelyet minden áron el kell hárítanunk" — írták még nemrégen cinikus nyíltsággal az imperializmust kiszolgáló amerikai „közgazdák". Az imperialisták által félgyarmati sorban tartott ország ipara nem is tudott kifejlődni. Kína nemzeti jövedelmének alig 10%-a származik a gyáriparból, annak ellenére, hogy Kína rendkívül gazdag ipari nyersanyagokban, bőségesen van szene, vasérce, vannak színesfémei, gyapotja, gyapjúja, azbesztja, kénje stb. Nyersanyagtartalékai még geológiailag sincsenek távolról sem feltárva, elsősorban például a nyersolaj és a színesfémek vonalán. A háború előtti években az évi termelés szénben 65 millió, vasércben 8—9 millió, nyersvasban 3 millió és acélban 1,5 millió tonnát ért el. A háború során előbb a japánok, később a visszavonuló Kuomintang seregek okoztak súlyos — gyakran 90%-os — károkat a kínai iparban, elsősorban a kohó- és bányaiparban, valamint a villanyerőművekben.

A kínai Kommunista Párt és a Népi Kormány vezetésével a kínai dolgozók nagy eredményeket érnek el a helyreállítás terén, és a termelés hengereltáruban 70, villanyenergiában több mint 100, textilben 80, szénben 40 (Északkelet-Kínában 87) százalékáig emelkedett ismét a Kínában eddig elért legmagasabb színvonalnak. A termelési színvonalnak ilyen mértékű helyreállítását a pusztítások miatt sok esetben — mint például a széniparban — a háború előtti fölszerelés felével érték el. A helyreállítás tempója gyors, egyes vidékeken igen gyors: így Északkelet-Kínában a termelés 1950-ben az 1949. évi színvonalnak kétszeresére emelkedett. A már létezett iparok újjáépítése mellett a Népi Kínában új iparágak is megjelentek. Így a felszabadulás után lerakták Kínában a gépipar alapjait, újtípusú elektromos motorokat, jóminőségű műtrágyát, modern mezőgazdasági gépeket és traktorokat kezdtek gyártani, fejlődésnek indult a gyógyszeripar, lényegesen kibővítették a cementgyártás kapacitását. A kidolgozás alatt álló népgazdasági terv azonban az elkövetkező 3—5 évre elsősorban helyreállítási terv. Kína iparának rendszeres továbbfejlesztése csak ezután veszi kezdetét.

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy Kínának ne volnának ma is modern nagyipari üzemei. Az olcsó munkaerő és a kínai nyersanyagok kihasználására az imperialisták a nehéz- és könnyűipar több ágában jelentős üzemeket létesítettek. Teljesen korszerű nehézipari gyárak vannak Északkelet-Kínában (Mandzsuria), textilgyárak Sanghaiban, de más vidékeken és termelési ágakban is vannak korszerű üzemek. Így például a Peking környékén levő nagyolvasztó mű és csőöntőde, melyet a magyar delegáció az év elején meglátogatott, szerkezeti felépítése (adagoló, fúvók, ércbunker, öntőcsarnok), valamint a gyártott nyersvas és csövek minősége tekintetében teljesen korszerű. A csöveknek állóhelyzetben való öntésére például ugyanolyan szerkezetű forgó öntőállványt használnak, mint a budapesti MÁVAG-gyárban. A gyár saját áramfejlesztő telepe is modern, gépi és kohászati berendezése pedig általában megfelel a korszerű európai színvonalnak. A belső üzemszervezést, így például az anyagok mozgatását a gyár területén, vasúti kocsik segítségével, szintén jól átgondoltan oldották meg. A rakodómunka általában még kézi erővel történik, bár a gyárnak — ha nem is elegendő mennyiségben — van vasúti gőzdaruja is. Ugyancsak az év elején Nankingban — tehát olyan városban, amelynek sem iparilag, sem kereskedelmileg nincs túlságosan nagy jelentősége — rádiógyárat látogattunk meg. Gépek, belső üzemszervezés, tisztaság és a gyártott rádióadók és vevők minősége, technikai kivitele szempontjából ez a gyár is megüti az európai mértéket. A gyár udvarán központi helyen nagy, leleményesen megszerkesztett tábla áll a munkaverseny eredmények kihirdetésére.

Állami és magánszektor

A Népi Kína iparában döntő szerepe van az állami szektornak. A Népi Kína államosította a bürokratikus (nagypolgári) tőke tulajdonában volt gyárakat, és a korábbi japán érdekeltségeket, s állami kezelésbe vette a legfontosabb amerikai érdekeltségeket is. A széntermelésnek 70%-a, a nyersvasgyártásnak 50%-a, az acélöntésnek 90%-a, a gépgyártásnak 70 százaléka, a villanyáramtermelésnek 78%-a esik az állami szektorra. A könnyű- és az élelmiszeriparban a vezető szerep a magántőkéé, de ezek az iparágak is az állam ellenőrzése alatt állnak. Sanghainak körülbelül egymillió ipari munkása közül például több mint 600 000 magánvállalatokban dolgozik. A Népi Kormány az állam számára hasznos munkát folytató magánvállalatok fejlődését állami rendelésekkel, nyersanyagellátással, hitelnyújtással mozdítja elő. Ilyen módon állítottak talpra olyan magánkézben lévő fontos iparágakat, mint a hajógyártást vagy a selyemipart. A magántulajdonban lévő gyárak például Sanghaiban 60%-ban, Tiencsinben 80 százalékban állami megrendelések alapján dolgoznak. A magánvállalatok állami ellenőrzése egyrészt termelésüknek az állami tervekkel való összhangba hozását jelenti, másfelől azt, hogy a magánvállalatok nyereségük túlnyomó részét tartalékolásra, szociális célokra, beruházásokra tartoznak fordítani és tőkéjük után csak erősen korlátozott részt vehetnek ki a tulajdonosok.

A munkások jogaikat és a gyárvezetésben való részvételüket magántulajdonban lévő gyárakban a „munkaadók és munkavállalók tanácskozó testületei" segítségével biztosítják.

A Szovjetunió segítsége

A kínai iparban a mult év óta erős lendületet vett a munkaverseny, az újítómozgalom, s a műszaki értelmiség közreműködése a termelés megjavításában. 1950-ben a munka termelékenysége két-háromszorosa volt az előző évinek. A termelés fejlődését nagyban előmozdítja a szovjet szakértők segítsége. Sokszor emlegetik Kínában annak az északkelet-kínai acélöntőműnek a példáját, amely szovjet szakértők 3 havi közreműködésének eredményeként termelését 21%-kal a valaha is elért színvonal fölé emelte.

Liu Sao-csi, a Központi Népi Kormány helyettes elnöke mondotta egyik beszédében, amelyben rámutatott arra, hogy a Szovjetunióban az iparosodás mennyivel rövidebb idő alatt ment végbe, mint a kapitalista államokban: „A Szovjetunió részéről a kínai népnek az internacionalizmus szellemében nyújtott segítség következtében mi is *20 év alatt iparosítani tudjuk Kínát.*"

A stabilizáció és a közlekedés helyreállítása

A csak átmenetileg Kínában tartózkodó külföldi is számos jelből megállapíthatja, hogy *a széles tömegek messzemenően helyeslik a Párt és a kormány politikáját* és bíznak benne. Van néhány állandóan visszatérő téma. Az egyik leggyakrabban hallott — az infláció megállítása. Liu Sao-csi sok tízmillió kínai véleményének adott hangot, amikor ezt a Felszabadító Hadseregnek a fronton aratott győzelmei után a legnagyobb eredménynek nevezte. Az infláció már annyira hagyományos jelenség volt Kínában, hogy az utolsó 12 év folyamán a kínai falvakban csererendszer alakult ki, csere-eszközül több esetben a rizst és a sót használták.

Sokan emlegetik ma is, hogy a kormány a mult év elején bejelentette: megszünteti a további bankjegykibocsátást — és a bejelentést mindjárt cselekedetek követték. A kormány takarékossági intézkedésekkel, a volt kuomintang-raktárak leltárba vételével és az adó *be*fizetése helyett az adóbeszedő *meg*fizetésén alapuló, eddigi korrupt adórendszer egészséges alapokra helyezésével, helyreállította a költségvetési egyensúlyt. Az elsőrendű fontosságú cikkek elosztásának megszervezésével hadat üzent az üzérkedésnek és árufelhalmozásnak. Az állami bankokban kezelt készpénzbevételek és kiadások egyensúlyozásán és a Kínai Népbank hitelpolitikáján keresztül szabályozta a pénz mennyiségét. A mult év tavaszán megállt az árak emelkedése, az árak csökkenni kezdtek, az árcsökkenés — főleg élelmiszereknél — elérte a 20—50%-ot is. A Népi Kormány azzal, hogy véget vetett a pénzügyi káosznak, nemcsak gazdasági, hanem komoly politikai győzelmet is aratott.

Másik sokat emlegetett kérdés a közlekedés helyreállítása. Az erősen sérült vasútvonalakat rendkívül gyorsan állították helyre és 13 év óta most először működik a mintegy 25 000 km-es kínai vasúthálózat, ezenkívül új vonalak építése is folyamatban van.

A közoktatás és a közegészségügy

Több mint 12 millió paraszt jelentkezett téli tanfolyamokra és számos más jel is mutat arra, menynyire helyeslik a tömegek a kormánynak azokat a törekvéseit, amelyek a kuomintangtól kulturális téren örökölt terhes hagyatékot fel kívánják számolni. A mintegy 80%-os analfabétizmus felszámolása látszólag hosszabb időt követel, éppen ezért lelkesen tárgyalják a Közoktatásügyi Minisztérium tervét, amely 3—5 év alatt kíván véget vetni az írástudatlanságnak Kínában. A lakosság komolyan méltányolja azokat az erőfeszítéseket is, amelyeket a kormány rövid idő alatt tett a közegészségügy és ezen belül elsősorban a Kínában hatalmas vidékeken, történelme során számtalanszor szörnyű pusztításokat okozott járványok megelőzése terén.

Az öntudat erősödése

A Párt irányításával kiképzett agitátorok járják az utcákat. Ahol csak megállanak, rögtön nagy csoportosulás támad körülöttük. Feszült figyelemmel figyelik szavukat, arcmozdulataikból szemmel láthatóan átélik a hallottakat. Az agitátorok a legfontosabb belföldi és nemzetközi eseményeket szemléltető és értékelő színes képek, politikai karikatúrák bemutatásával és megmagyarázásával, a korlátolt amerikai katonát és őt a háttérből kegyetlenkedésre uszító gonosz vigyorú amerikai bankárt ábrázoló egyszerű jelmezes jelenetek előadásával értetik meg a helyzetet és mutatnak rá a feladatokra. A nézők szemén, mosolyán ott ül a megértés és helyeslés. Fő téma: a kínaiak küzdelme az imperialisták ellen. Amikor az agitátor a mult szenvedéseiről beszél, a hallgató nagyon is megérti az összefüggéseket a mult állandó háborúi, éhínségei és az imperialisták garázdálkodásai között. Most, hogy a külföldi imperialistákat és belföldi lakájaikat az országból kiverték — amióta eszét tudja, először — nincs Kínában háború és

éhínség. Természetes, hogy az agitátorral együtt lelkesen vallja: bármilyen formában is támad, visszaverjük az amerikai imperializmust, nem engedjük többé az imperialisták befolyását érvényesülni Kínában.

Wang, az egyik állami vállalat tisztviselője megmutatta és tört oroszsággal lefordította nekünk mandzsuriai paraszt apjától kapott levelét: „Ha sáska-had közeledik feléd, ne várd, amíg eléri földedet. Menj elé, segíts a szomszédnak és még annak földjén verd agyon."

Alighogy a demokratikus pártok kibocsátották felhívásaikat, a jelentkezőhelyeken máris hosszú sorokban álltak a kínai férfiak és nők, akik a szomszédos koreai testvérországnak segítve, ott akarják megsemmisíteni a békére támadó közös ellenséget. A minisztériumokban például szinte mindenki jelenkezett, a munka folyamatossága érdekében azonban alig néhányan mehettek, amit a visszatartottak lehangoltan vettek tudomásul.

A Párt vezetőinek népszerűsége

Az utcákon sok színes plakáton látni Mao Ce-tung-ot. Az egyiken parasztok között ül és beszélget, alatta a felirat: „Beszámolunk Mao elnöknek termelési eredményeinkről." Másik plakáton gyárat látogat és a munkásokkal beszélget, a harmadikon Kína valamelyik nemzetiségének küldötteit fogadja. E plakátok előtt mindig sokan állnak és szeretettel nézik Mao képét. A Kínai Kommunista Párt vezetésével, a széles tömegek részvételével folyó harcok során igen sok ember került személyesen, közvetlen vagy közvetett kapcsolatba Mao-Ce-tung-gal és a Párt többi vezetőjével, akiket a kínaiak teljesen a magukénak éreznek, a kínai nép legjobb fiainak tekintenek. Október 1-én, Kína legnagyobb nemzeti ünnepén, a népköztársaság megalapításának évfordulóján a pekingi Vörös téren átvonuló tüntető tömegek ahhoz a tribünhöz érve, ahonnan Mao elnök a felvonulást nézte, örömükben szinte nem tudták, mit csináljanak. Sapkájukat a levegőbe hajították, virágokat dobáltak Mao felé, táncba kezdtek, integettek, felszabadult vidám hangon éljenezték.

Október elsején este tűzijáték volt Pekingben. Ezt sokan a Peking szálló hatodik emeleti terraszáról nézték. Pár perce folyt a tűzijáték, mikor néhány új vendég érkezett és állt be a többiek közé a terrasz korlátjához. Egyikük: Mao Ce-tung. A liftkezelő is fentről nézte a tűzijátékot, így Mao a hatodik emeletre gyalog jött fel. A kilenc éves Li Csao csak egy szót szólt oda anyjához és már szaladt Mao elvtárshoz, nyújtotta a kezét és szép hangosan bemutatkozott. Mao elvtárs mosolyogva rázta meg a kezét. Látszott: megszokta, hogy közvetlenül, fesztelenül közelednek hozzá az emberek.

A nép a Kommunista Párt többi vezetőjét is szívébe zárta. Múlt év novemberének elején halt meg Jen Pei-sin, a Párt Központi Vezetőségének titkára, a Pártnak megalapítása óta vezető tagja, aki az ifjúsági vonalnak sok éven át volt irányítója. Tízezrek vettek részt a temetésen, mely a Tiltott Városban, a volt császári palota nagy parkjában tartott gyászszertartással kezdődött. Kínában a gyász színe a fehér. A hűvös őszi nap fényét vakítva verték vissza a fehér gyászlobogók és az ezüstszínű levelű, csillogó fehér gyászkoszorúk. A ravatal mellett a Párt és a kormány vezetői álltak díszőrséget. Liu Sao-csi elvtárs mondott rövid gyászbeszédet, utána elindult a gyászmenet a temetőbe. A nehéz tölgyfakoporsót vivők mögött egy-egy hosszú fehér kötelet tartva haladtak egymás mellett két hosszú sorban a Párt központi vezetőségének és a kormánynak tagjai, az ifjúsági mozgalomnak és a különböző tömegszervezeteknek képviselői, a külföldi vendégek stb. A fehér kötél jelképezte, hogy az azt fogók szintén résztvesznek a koporsó vitelében. A felravatalozás épületéből

a fallal körülvett hatalmas császári udvarba kiérő menetet megrendítő látvány fogadta: a „császári környezet" mesékbe illő óriásteknősbéka-, torzoroszlán- és egyéb szörnyszobrai között összegyűlt gyászoló tömeg a koporsó felé fordulva állt — és minden takargatás nélkül peregtek a tízezrek szeméből a könnyek.

A nép ellenségeinek felszámolása

Amilyen szeretetet mutatnak a tömegek vezetőik iránt, éppen olyan keménységet tanúsítanak ellenségeikkel szemben. Öt nyitott jeep halad egymás mögött a város utcáin. A gépkocsivezető mögött mindegyik jeepen megkötözött férfi áll, mellette kétoldalt egy-egy katona. A jeepen felirat: az amerikai imperialistáknak és lakájának, a Kuomintangnak ezt az ilyen és ilyen nevű ügynökét a nép bírósága halálra ítélte (mert gyilkolt stb., a bűncselekmény rövid ismertetése). Kivégzése ma délután 3 órakor lesz. A járda szélén megállnak az emberek és néznek keményen, gyűlölettel teli a tekintetük. Kérdezem Fangtundzet, aki gépkocsivezető és tud angolul: „Mit szól ehhez?" „Nem helyes — mondja. — Túl sok benzin fogy így. Gazdaságosabban, *egy* teherautón kellene körülvinni őket."

A tömegekben gyökeret vert a Szovjetunióval és a népi demokráciákkal való barátság

A tömegek helyeslik, hogy a kormány könyörtelen ellenségeikkel szemben és ugyancsak az ő felfogásukat tükrözi vissza a kormány politikája a barátok megválogatásában. Helyeslően nézegetik a színes plakátot, amely két szovjet szakértő megérkezését és az azokat fogadó kínai dolgozókat ábrázolja „üdvözöljük szovjet barátainkat" felírással. Ezt és a szovjet-kínai barátságot éltető többi színes képet sokan vásárolják a könyvüzletekben. Az október elsejei felvonuláson legelől, a Kínai Kommunista Párt vezetői között vitték Sztálin elvtárs képét és az embererdőben ismételten feltűntek a Szovjetunió és a népi demokráciák Kommunista Pártjai vezetőinek portréi. Egetverő taps és ünneplés fogadta a felvonuláson azt az óriási képet, amely — háttérben a Kremllel — Sztálin és Mao Ce-tung kézfogását ábrázolja.

„Sunyali"-nak hívják a magyart Kínában. Nem mindenki tudja, hogy a mi kis országunk hol van és én találkoztam olyan egyébként nem is tanulatlan kínaival, akinek ismeretei valahová Ázsiába helyeztek bennünket. De a kínai tömegek tudják, hogy a mi népünk és a kínai nép jóbarátok, testvérnépek, hogy mindketten abba a hatalmas táborba tartoznak, amelynek vezére a Szovjetunió és amely a békét, a demokráciát és a szocializmust tekinti céljának. Éppígy tudják, hogy a magyar nép vezetője Rákosi elvtárs. Rákosi elvtárs képét — a béketábor többi népe vezetőjének képével együtt láttuk a pekingi, tiencsini, nankingi, sanghaji amerikaellenes tüntető felvonulásokon, a kirakatokban, sőt még a pénztári blokkot kiállító alkalmazott íróasztalának üveglapja alatt is.

Egy-két perccel üzletzárás előtt léptünk be egy tiencsini könyvüzletbe, ahol valamilyen folyóiratot kerestünk. Mikor megtudták, hogy sunyali-k vagyunk, körénk csoportosultak, mutogatva és szótár segítségével kérdeztek elsősorban a VIT-ről, az újjáépítésről, a földreformról és ismételgették, hogy mi jóbarátok, testvérnépek vagyunk. Az üzletzárásról mindenki megfeledkezett. Minden mozdulat, minden tekintet a kínai nép rokonszenvét közvetítette felénk.

A különböző osztályok munkával támogatják az új demokráciát

A kínai tömegek a legnagyobb mértékben támogatják kormányukat a termelés frontján. Többet termel a paraszt, aki földet kapott a korábban felszabadított vidékeken, vagy akinek csökkentették a földbérét, ott ahol még nem volt agrárreform. Többet termel a japán tőkésektől vagy a kuomintang árulóktól a nép államának tulajdonába átment gyárban, vagy a népi kormánnyal együttműködő kínai tőkés gyárában dolgozó munkás. Fejlődik a munkaverseny szelleme, erősödik az élmunkásmozgalom.

A népi kormány Kína jelenlegi elmaradt gazdasági helyzetében bevonja a nemzeti burzsoáziát és tőkéjét az imperialista elnyomás ellen való küzdelembe. A nemzeti burzsoázia — egy sanghaji harisnyakötő-gyáros szavai szerint — elsősorban azért áll élesen szemben az amerikai imperializmussal, mert ez erőszakos módszereivel, dömpingáruival ismételten tönkretette a kínai közép- és kisebb gyárosokat. Ezért támogatják a népi kormányt, amely külkereskedelmi politikájával megakadályozza a nép érdekeit és a magán-ipar érdekeit egyaránt sértő imperialista piaci terjeszkedés törekvéseinek érvényesülését, a pénz stabilizációjával egészséges alapokra helyezte a gazdasági életet és nyersanyagellátással, bankkölcsönökkel, rendelésekkel támogatja a magántulajdonban lévő ipart is. Ugyanakkor a nemzeti burzsoázia tisztában van azzal, hogy a Népi Kormány nem engedi meg a magántőke korlátlan terjeszkedését, Kínának tőkés irányba való fejlődését.

A kispolgárság különböző kategóriái közül a kispolgári értelmiség és a diákok többségükben régóta a forradalom hívei; az imperializmus, a félfeudális rendszer állandóan munkanélküliséggel, tanulmányaik félbeszakításával fenyegette őket. Ugyancsak támogatják a kormányt az ipari és kereskedelmi szervezetek, állami hivatalok és kulturális intézmények alkalmazottai, a városi kerületek szegényei (a tönkrement kézművesek, házalók stb.), akiket a kuomintang-idők reménytelen gazdasági helyzete krónikus munkanélküliségre kárhoztatott.

A Felszabadító Hadsereg a nép hadserege

A hadsereg és az egész nép közti viszony is azt mutatja, hogy mennyire magukénak érzik a tömegek a nép államát. A legszélesebb tömegek közt nagyon népszerű a kínai hadsereg, amelyet ténykedéseiben a következő szabályok és szempontok irányítanak. A „három fegyelmi szabály": *1. A parancsnak minden körülmények között engedelmeskedj. 2. A néptől egy tűt vagy egy szál cérnát se vegyél el. 3. Minden hadizsákmányt szolgáltass be a kormánynak.*

A „Nyolc megszívlelendő szempont: *1. Beszélj az emberekkel udvariasan. 2. Minden ügyet méltányosan intézz. 3. Amit kölcsön kaptál, add vissza. 4. Ami kárt okoztál, térítsd meg. 5. Ne üsd meg és ne nézd le az embereket. 6. A vetésben kárt ne tégy. 7. Ne kezdj ki a nőkkel. 8. Ne bántalmazd a hadifoglyokat.*"

Tiencsin és Peking között a vonaton kínai katonákkal ismerkedtünk meg. A beszélgetés családtagjaink fényképeinek kölcsönös megmutatásával indult és később, néhány orosz szó felhasználásával, de főleg kézzel-lábbal magyarázva, hallottuk először a fenti elveket. Több héttel ezután láttuk őket írásban, de addig is ismételten tapasztaltuk: a népi felszabadító hadsereg tagjai ezeket az elveket jól ismerik, alkalmazzák, hirdetik, dalaikban megéneklik.

A polgári lakosságra a kuomintang-katonák durva, kíméletlen modora után nagy hatással volt a felszabadító néphadsereg katonáinak udvarias, szerény, emberi magatartása. Tiencsini

könyvelő ismerősünk mondta el, hogy a felszabadító katonák a városokban történt elszállásolásukkor, még nehéz harcok közepette is nagy gondot fordítottak például a lakás bútorának, szőnyegeinek épségére, ezeket egy sarokba félretolva nem használták, viszont távozáskor mindent kitakarítottak, helyreállítottak és a háziakkal ellenőriztettek. A felszabadító katonák ottartozkodása vidéken sem terhet, hanem a termelő munkába bekapcsolódó segítő kezeket jelentette. Ennek emlékét őrzi az a számos kép, amelyen a nép katonája segít a felszabadított parasztnak a mezőgazdasági munkában, a gabona megőrlésében, vagy mint a család egyik jóbarátja, éppen a gyermekekkel játszik.

A néphadsereg az egész kínai nép hadserege, így a kuomintang-hadseregbe bolondítottaké is. Ennek megfelelően bánt a felszabadító hadsereg a foglyul ejtett kuomintang-katonákkal, akiket a néphadsereg tartalékának tekintett: türelmes felvilágosító munkával oktatták, nevelték őket. Egy idő mulva aztán megkérdezték: most megismertél bennünket, céljainkat: akarsz-e velünk harcolni népünkért, vagy eleged volt a háborúból és haza akarsz menni. Az első esetben a felszabadító néphadsereg egyenjogú tagja lehetsz, a másodikban útiköltséget kapsz a hazautazáshoz. A volt kuomintang-katona szabadon választhatott — és a legtöbb esetben az első utat választotta.

Sao Pei-ju minisztériumi tisztviselő ismerősünk alig 25 éves, de ebből 7 évet a hadseregben töltött. Komoly ideológiai képzettségét, általános műveltségét, angol nyelvtudását a hadseregben szerezte, ahol erősen szorgalmazzák a rendszeres tanulást. Az új Kínának állami gazdasági vagy közigazgatási vonalon dolgozó számos kiváló kádere nyerte képzettségét a hadseregben.

A Népi Felszabadító Hadsereg harcairól szóló kiállításon láttunk egy fényképet, amely városban, járdákon fekvő, alvó katonákat ábrázolt. Kérdésünkre a kínai elvtársak megmagyarázták, hogy a képet Sanghaiban vették föl. A várost a Kínai Felszabadító Hadsereg kora hajnalban szabadította fel, és a katonák — mintsem, hogy a lakosságot szállás miatt felkeltsék — inkább a járdán feküdtek le aludni.

A kínaiak büszkeséggel és szeretettel emlékeznek meg a felszabadító néphadseregről, amely győzelmet aratott a népellenes Kuomintangnak az USA által fölszerelt, USA szakértők által kiképzett, 8 milliós hadserege fölött. A háborúktól rengeteget szenvedett kínai népben erősen ég a békevágy. Ugyanakkor éberen figyeli az amerikai háborús uszítók üzelmeit és amint azt a kínai önkéntesek győzelmes harcai Koreában megmutatják, — szabadságát minden eszközzel kész megvédeni. Ezért ünnepelte Peking népe olyan hatalmas lelkesedéssel az október elsejei nagy kínai nemzeti ünnepen a Tien-An-Men téren, a pekingi Vörös téren a néphadsereg könnyű és nehéz fegyverekkel ellátott gyalogsági és gépesített, könnyű és nehéz tüzérségi egységeinek, a könnyű és nehéz páncélosoknak, a légierők repülőgépeinek nagyszabású felvonulását.

A hadsereget ünneplő tömeg gondolatait fejezik ki Csu Te főparancsnok szavai: „A kínai nép szabadságának biztosításához szükséges volt, hogy a nép fegyvert fogjon és a hatalmas fölfegyverzett ellenséget fegyveres harcban legyőzze... A felszabadító néphadsereg ezért erős támogatást kapott a néptől, amellyel egyesülve, elragadta az ellenség fegyvereit és fölfegyverezte magát. A kínai felszabadító néphadsereg emellett a Szovjetunió, a népi demokráciák és az egész világ dolgozóinak rokonszenvével és támogatásával, a szovjet Vörös Hadsereg haladó, eredményes technikájának tanulmányozása segítségével vált nagy és hatalmas erővé, amely elvégezte a kínai nép felszabadításának történelmi feladatát."

A harcok tüzében megedződött, győzelmes kínai néphadsereg ugyanilyen szilárdsággal teljesíti mai történelmi feladatát és a Szovjetunió vezette béketábor erejét növelve, a dicső Szovjet Hadsereg oldalán áll őrt a béke frontján.

A kínai forradalom és a nemzetközi forradalmi erők

Repülőgépen Pekingtől Moszkváig két és fél napig tart az utazás, napi 8—10 óra repülés mellett. Közben a Mongol Népköztársaság területén kétszer, szovjet területen hatszor száll le a gép. Az éjszakát az utasok a szovjet repülőtereknek átmenő forgalomra nagyon jól berendezett szállodáiban töltik. A fővároshoz, Moszkvához közeledő gép nyeli az ezerkilométereket — és mi magyarok ezalatt mégegyszer összegezzük a kínai elvtársaktól a világ minden dolgozója számára magunkkal hozott tanulságokat.

Ismételten magyarázták nekünk a kínai elvtársak: „A kínai új demokrácia tartalmához szervesen hozzátartozik a Kína és a Szovjetunió, valamint a népi demokráciák közötti testvéri barátság". A KKP vezetőinek szavaira hivatkozva mondták, hogy: „A nemzetközi forradalmi erőkkel állandó és szoros kapcsolatban kell kifejleszteni a népi demokratikus diktatúra államát és a munkásosztály vezetésével egységfrontba tömöríteni a kínai munkásosztályt, parasztságot, kispolgárságot és nemzeti polgárságot". A kínai forradalom győzelmét a nemzetközi forradalmi erők támogatásával vívta ki és szilárdítja meg. A Párt és a kormány vezetői ismételten hangsúlyozzák azt a nagy segítséget, amelyben a Szovjetunió a kínai forradalmat és a népi Kínát részesíti. „Páratlanul szerencsés helyzetben vagyunk" — mondotta Mao Ce-tung elvtárs. „Ma már van a világon Szovjetunió, van bolsevik párt és van Sztálin. Így tehát a világ ügyei jól mennek előre."

A kínai forradalom győzelme mintegy 1200 milliónyi gyarmati népek 40 százalékának az imperializmuson aratott győzelmét jelenti, a gyarmati országok, így Vietnam, Burma, Malájföld, Indonézia, Fülöp-szigetek népeit az imperializmus ellen való további kemény harcra lelkesíti. E harc során felhasználják a kínai forradalom tapasztalatait.

A Kínai Népköztársaság megalakulásával meghiúsult az amerikai imperialistáknak az a terve, hogy Kínát szovjetellenes katonai támaszponttá építsék ki. Ennek éppen az ellenkezője történt: a Szovjetunió és Kína baráti, testvéri szövetsége, a Szovjetunió vezette 800 milliós tábor olyan diadalmas, hatalmas erő a béke, a demokrácia és a szocializmus szolgálatában, amelyhez hasonló még soha a világtörténelemben nem volt.

Mao Ce-tung elvtárs mondotta: „Ez az a történelmi korszak, amikor a kapitalizmus és az imperializmus az egész világon a pusztulásba rohan, amikor a szocializmus és a demokrácia az egész világon a győzelem felé tör. Előttünk lángol a hajnal fénye. Vessük hát latba minden erőnket".

NÉPSZAVA

A MAGYAR SZAKSZERVEZETEK KÖZPONTI LAPJA

★

TÁJÉKOZTAT, IRÁNYT MUTAT!

A szovjet nép új, nagyszerű győzelme

A Szovjetunió Állami Tervbizottságának és Központi Statisztikai Hivatalának nemrég közzétett jelentése a negyedik (háborúutáni első) sztálini ötéves terv teljesítésének eredményeiről, tömören, a számok és tények mindenki által érthető nyelvén fejezi ki azt a hatalmas győzelmet, amelyet a szovjet nép, Lenin-Sztálin pártjának vezetésével aratott. A háborúutáni ötéves tervet sikeresen teljesítették, legfontosabb feladatait pedig jelentősen túlteljesítették. Megoldották az ötéves terv fő feladatait: helyreállították az ország háborúsujtotta körzeteit, nemcsak elérték, hanem jóval maguk mögött is hagyták az ipar és a mezőgazdaság háborúelőtti színvonalát. A Szovjetország nagy lépést tett előre a kommunista építés nagyszerű programmjának megvalósításához vezető úton, amelyet Sztálin elvtárs 1946 február 9-én, választói előtt elmondott beszédében vázolt.

Amikor a szovjet nép a háború után hozzáfogott a békés építéshez, a béke és a haladás ellenségei azt hajtogatták, hogy a Szovjetunió nem tud megbírkózni a gazdaságfejlesztés grandiózus tervében megjelölt feladatokkal. Azt remélték, hogy a Szovjetunió nem lesz képes saját erőivel felszámolni a háborús évek súlyos következményeit. E számítások kudarca most már mindenki számára nyilvánvaló. A negyedik ötéves terv nagyszerű eredményei szemmelláthatóan tanúsítják, hogy a Szovjetunió — a szocializmus országa — kimeríthetetlen belső erőkkel rendelkezik. A Szovjetunió sikeresen leküzdött minden háborúutáni nehézséget, és az új, hatalmas föllendülés időszakába lépett. A most befejezett ötéves terv új, dicsőséges szakasza annak az útnak, amelyen a Szovjetunió a kommunizmus felé halad.

☆

A marxizmus-leninizmus azt tanítja, hogy bármely társadalmi rendszer fejlődésében az anyagi javak termelését illeti meg a fő, meghatározó szerep. Ez teljes mértékben vonatkozik a szovjet, szocialista társadalomra is. E társadalom életének minden vonatkozását végső soron a termelés határozza meg. A háborúutáni ötéves terv kiemelkedő történelmi jelentősége mindenekelőtt abban foglalható össze, hogy a szovjet nép kivívta a szocialista termelés új, nagy föllendülését és ezáltal biztosították a Szovjetállam gazdasági és politikai hatalmának további megszilárdulását, a tudomány és a kultúra felvirágzását, a dolgozók anyagi jólétének és kulturális színvonalának töretlenívű emelkedését.

A szocialista ipar, a népgazdaság vezető láncszeme, határidő előtt — 4 év és 3 hónap alatt — teljesítette az ötéves tervet. Az ötéves terv utolsó évére az ipari termelés volumene tekintetében megállapított feladatot 17 százalékkal túlteljesítették. Az ipari termelés volumene a háborúelőtti szín-

vonalhoz képest 73 százalékkal növekedett. A háborúsujtotta területek ipari vállalatainak új technikai alapon történt helyreállításával egyidőben nagyarányokban megkezdődött az új vállalatok építése és a működő vállalatok műszaki újjáalakítása. Az ötéves terv végrehajtása során, a kisebb állami-, szövetkezeti- és kolhozvállalatokon kívül több mint 6000 ipari vállalatot állítottak helyre, építettek föl és helyeztek üzembe. A Szovjetunió egész iparának álló termelési alapjai 1950-ben 58 százalékkal gyarapodtak 1940-hez képest. Emellett elsősorban a nehézipart és a vasúti közlekedést állították helyre és fejlesztették, mert ez az egész népgazdaság helyreállításának és fejlesztésének alapja.

A szocialista iparban, csakúgy, mint a népgazdaság más ágaiban, a háborúutáni föllendülésnek a szocializmus hatalmas alkotóerejéről tanúskodó egyik legjellegzetesebb vonása a gyors technikai haladás, az élenjáró tudomány és technika legújabb eredményeinek tervszerű alkalmazása a termelésben. A munkaigényes és a nehéz testi munkák gépesítésének befejezése a széniparban, számos termelési folyamat automatizálása a fémkohászatban, a vonalmenti és automatikus gépsorok, a sajtolás, a gyorsvágás elterjedése a gépgyártó üzemekben, az új magastermelékenységű gépek beállítása és a villamosítottság növekedése az ipar összes ágaiban — mindez és sok más tényező tanúskodik arról, hogy országunk sikeresen teremti meg azt a magasabbrendű technikát, amely a kommunizmusba való átmenethez szükséges.

A népgazdaság valamennyi ágának műszaki átalakítása a szakadatlanul fejlődő és tökéletesedő hazai gépgyártás szilárd bázisán megy végbe. Ebben az iparágban a termelés színvonala a háborúelőttihez képest 2,3-szeresére emelkedett. Új technikai alapon átépített gépgyártó üzemeink jelentős mértékben megújították forgalombahozott termékeik cikklistáját. A berendezések gyártása a háborúelőtti időszakhoz képest nemcsak erőteljesen fokozódott (például a fémkohászati berendezéseké háromszorosára, a traktoroké 3,8-szeresére, a kombájnoké — 3,6-szeresére és így tovább), hanem olyan berendezések gyártására is rátértek, amelyeket a háború előtt egyáltalában nem gyártottak.

☆

A háborúutáni ötéves terv éveiben a szocialista mezőgazdaságban is nagy győzelmeket arattak: felszámolták a háború súlyos következményeit, és a legfontosabb termékek termelése terén elhagyták a háborúelőtti színvonalat. A gabonafélék vetésterülete 20 százalékkal, az ipari növényeké 59 százalékkal növekedett. A gabonafélék össztermése 1950-ben meghaladta az 1940. évi eredményeket. Az ötéves tervnek a gabonafélék terméshozamára és a kolhozok közös állatállományának gyarapítására vonatkozó feladatait túlteljesítették. Fejlődött és méginkább megerősödött a kolhozok közösségi gazdasága, bővült a mezőgazdaság anyagi és technikai bázisa. Növekedett a gép- és traktorállomások szerepe a kolhoztermelésben.

A mezőgazdaság sikerei szervesen összekapcsolódnak valamennyi mezőgazdasági termelési ág technikai átalakításával. A szocialista ipar öt év alatt 536 ezer traktort (15 lóerős egységekre átszámítva), 93 ezer gabonakombájnt, köztük 39 ezer magajárót, 341 ezer traktorekét, 254 ezer traktoros vetőgépet, 249 ezer traktoros kultivátort, és nagymennyiségű más talajmegmunkáló-, vető- és aratógépet adott a szocialista mezőgazdaságnak.

A szovjet földművelés már a háború előtt is a legfejlettebb nagyüzemi és legjobban gépesített földművelés volt: bármely más ország földművelésénél jobban föl volt szerelve a korszerű technika minden vívmányával. A háborúutáni ötéves terv tejesítésének eredményeképpen, a mezőgazdaság gépesítésének színvonala méginkább emelkedett. 1950-ben a kolhozok egész ugar- és őszi szántásának 90 százalékát traktorral végezték, a gabonafélék összes vetésterületének felén kombájnnal arattak. A szovhozokban lényegé-

ben befejeződött valamennyi mezőgazdasági munka gépesítése. Emelkedett a szocialista földművelés kultúrája.

☆

A népgazdaság technikai haladásával együtt, szakadatlanul fejlődik az új, korszerű technikai ismereteket elsajátító szovjet káderek szakképzettsége és mesterségbeli tudása. Az ipari munkások milliói egyéni és brigádtanulás útján, vagy tanfolyamok elvégzésével fokozták szakképzettségüket. A mezőgazdasági termelés új szervező-kádereit, a földművelés, állattenyésztés, gépesítés szakértőit képezték ki. Megnőtt a lakosság összetételében az értelmiségiek arányszáma: az ötéves terv folyamán a népgazdaság 652 ezer főiskolai végzettségű és 1 millió 278 ezer középiskolai képzettségű szakembert kapott. Ennek eredményeképpen a népgazdaságban dolgozó szakemberek száma 1940-hez képest 84 százalékkal emelkedett.

A technikai haladás, a termelési káderek szakképzettségének és mesterségbeli tudásának fokozódása, a tömegek életerős kezdeményezése, a vállalatok gazdasági és műszaki vezetésének további javulása a munka termelékenységének jelentős emelkedését biztosította. 1950-ben a munka termelékenysége az iparban 37 százalékkal, az építkezéseknél 23 százalékkal és a mezőgazdaságban is jelentékeny mértékben emelkedett 1940-hez képest. A munka termelékenységének emelkedése a népgazdaság valamennyi ágában, a háborúutáni ötéves tervnek egyik legfontosabb eredménye és a kommunista építés további sikereinek záloga a Szovjetunióban.

☆

A Szovjetunió szocialista termelésének hatalmas föllendülése tette lehetővé a szovjet népgazdaság többi eredményét is. A termelés föllendülése szilárd alapot biztosított a szovjet nép jólétének és kultúrájának szüntelen növekedéséhez. Ellentétben a kapitalista rendszerrel, ahol a termelés a konkurrenciának és a kapitalista profitszerzésnek van alárendelve és ahol a dolgozó tömegek egyre jobban elszegényednek, a szocialista rendszer a dolgozók életszínvonalának rendszeres emelkedését, a nép fogyasztásának növekedését biztosítja.

A szovjet dolgozók jólétének szüntelen fokozódása legáltalánosabban és legvilágosabban a Szovjetunió nemzeti jövedelmének növekedésében jut kifejezésre. Míg a tőkés országokban a nemzeti jövedelemnek több mint a felét a kapitalisták osztálya sajátítja ki, a Szovjetunióban az egész nemzeti jövedelem a dolgozóké. Az ötéves terv előírása szerint a nemzeti jövedelemnek 1950-ben 38 százalékkal kellett volna meghaladnia a háborúelőtti színvonalat. Valójában ezt a színvonalat 64 százalékkal haladták túl összehasonlítható árakon számítva; a nemzeti jövedelemnek 74 százaléka a dolgozók személyes anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítését szolgálta, 26 százaléka pedig az állam, a kolhozok és a szövetkezetek rendelkezésében maradt a szocialista termelés bővítése és más általános állami és társadalmi szükségletek fedezése céljából.

A háborúutáni években jelentősen megnövekedett a tömegfogyasztási cikkek termelése. Ezzel egyidőben csökkent a tömegfogyasztási cikkek kiskereskedelemi ára és fokozódott a lakosság vásárlóképessége. Teljesítették azt a feladatot, amelyet Sztálin elvtárs 1946 február 9-én mondott beszédében tűzött ki: a tömegfogyasztási cikkek gyártásának fejlesztését és a dolgozók életszínvonalának emelését valamennyi árucikk árának következetes csökkentése útján.

A Szovjetunióban nem volt és nincs munkanélküliség. A munkások és alkalmazottak száma a Szovjetunió népgazdaságában 1950-ben 39 millió 200 ezer volt és az 1940 évihez képest 7 millió 700 ezerrel növekedett. A munkások és alkalmazottak pénzbeni jövedelme és reálbére egyaránt emelke-

dett. A kolhozparasztok természetbeni és pénzbeni jövedelmei is emelkedtek. A szovjet lakosságnak összehasonlítható árakra átszámított összes jövedelme 1950-ben 62 százalékkal volt több, mint 1940-ben. Nagy arányokat öltött a lakóházépítkezés. Az ötéves terv során a városokban és a munkáslakótelepeken több mint 100 millió négyzetméter lakóterületű házat, faluhelyen 2 millió 700 ezer lakóházat állítottak helyre és építettek.

☆

A Szovjetunióban tapasztalható új föllendülés a szovjet társadalom életének valamennyi területére kiterjed. Nagy sikereket értek el a legfontosabb népgazdasági feladatok megoldását aktívan elősegítő szocialista kultúra és tudomány fejlesztése terén.

A Szovjetunió az írástudók országává vált. Az elemi, a hétosztályos és középiskolákban, a technikumokban és más középfokú tanintézetekben a tanulók száma az ötéves terv idején 8 millióval gyarapodott és 1950-ben elérte a 37 milliót. A főiskolákon 1950-ben 1 millió 247 ezer diák tanult az 1940. évi 812 ezerrel szemben.

Sztálin elvtárs 1946 február 9-i választási beszédében hangsúlyozta, hogy a háborúutáni ötéves tervben különös figyelmet fordítanak különböző, új tudományos kutatóintézetek létesítésére, amelyek lehetővé teszik, hogy a szovjet tudomány kibontakoztassa erőit. 1950-ben a tudományos kutatóintézetek hálózata másfélszeresen túlhaladta háborúelőtti méreteit, az intézetekben dolgozó tudományos munkások száma pedig a háborúelőttinek csaknem kétszeresére emelkedett. Az elmult öt év folyamán a szovjet tudomány és technika különböző ágai jelentős találmányokkal és fölfedezésekkel gazdagodtak. A párt és a kormány gondoskodásától és segítségétől lelkesített szovjet tudósok sikeresen oldják meg azokat a feladatokat, amelyeket Sztálin elvtárs, az élenjáró tudomány és a technika fejlesztése terén megjelölt számukra.

A nagy győzelem, amelyet a Lenin és Sztálin pártja által vezetett szovjet nép a békés építőmunka frontján aratott, a szocialista rendszer kimeríthetetlen életerejének és az idejemult kapitalizmussal szembeni mérhetetlen fölényének bizonyítéka.

A szovjet szocialista rendszer, amely kizárja annak lehetőségét, hogy ember az embert kizsákmányolja, fölébresztette a néptömegekben szunnyadó, hatalmas alkotó erőket. A kommunizmus eszméitől lelkesített és Lenin-Sztálin pártja által vezetett szovjet nép az új társadalom öntudatos építőjévé vált. A szocialista rendszer a társadalmi fejlődésnek olyan új mozgatóerőit hozta létre, mint a szovjet társadalom erkölcsi és politikai egysége, a népek barátsága, a szovjet hazafiság.

A Szovjetunió dolgozóinak társadalmi és termelési tevékenysége terén, a háborúutáni ötéves terv határidőelőtti teljesítéséért kibontakozott országosméretű szocialista munkaversenyben jutottak ezek az új mozgatóerők legragyogóbban kifejezésre. A szocialista társadalom valamennyi rétege — munkások, parasztok, értelmiségiek — s a Szovjetunió összes népei megtettek minden tőlük telhetőt ennek a nagyszerű ügynek sikere érdekében. Valamennyiüket eggyéforrasztja az éltető szovjet hazafiság nemes érzése, a szovjet haza, a bolsevik párt és a dolgozók nagy vezére és tanítója, Sztálin elvtárs iránti szeretetük és odaadásuk. Ezek az érzések a szovjet dolgozókat egyetlen célért, egyetlen érdekért élő szovjet emberek sokmilliós, egységes közösségében egyesítik.

A szovjet embert, bármilyen munkát végezzen is, az a buzgó törekvés lelkesíti, hogy még jobban megszilárdítsa szeretett szocialista hazája hatalmát és mégjobban szolgálja az összes szovjet népek érdekeit, az általános állami érdekeket. Büszke arra, hogy a kommunizmus aktív építője és hazafias büszkeségét mindenekelőtt önfeláldozó munkájával fejezi ki. Az ötéves terv határidő előtti teljesítéséért folytatott szocialista versenyben a népgazdaság-

ban foglalkoztatott összes munkásoknak és alkalmazottaknak több mint 90 százaléka vett részt. Sok iparágban a dolgozók összlétszámának több mint fele sztahanovista és a termelés újítója.

☆

A háborúutáni éveket nem csupán a szocialista munkaversenynek példátlanul nagy tömegeket magávalragadó lendülete, nemcsak a sztahanovisták számának növekedése jellemezte. A szocialista verseny magasabb színvonalra is emelkedett és a dolgozók alkotó kezdeményezésének új formáival gazdagodott. A szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom fejlődésének jelenlegi szakaszát sok új vonás jellemzi. Ezek a vonások szervesen összekapcsolódnak az új, sokkal tökéletesebb technikával és a népgazdaság valamennyi ágának a háborúutáni ötéves terv éveiben a párt által megvalósított műszaki újjáalakításával, a munkásosztály szocialista öntudatának, kulturális és műszaki színvonalának emelkedésével. Az újítómozgalom valóban tömegjelenséggé vált.

A sztahanovisták gyakorlati munkájuk során megdöntik az elavult műszaki normákat és a technika, a technológia s a munkaszervezés jelenlegi színvonalának megfelelő normákat juttatnak érvényre. A háborúutáni ötéves tervre jellemző, hogy ebben a tervidőszakban kezdődött meg az áttérés az egyes sztahanovisták tapasztalatainak népszerűsítéséről a legtökéletesebb munkamódszereknek a vállalat és az egész iparág viszonylatában való tanulmányozására és tudományos általánosítására, a sztahanovista technológia tudományos kidolgozására, s a gyártási folyamatoknak ennek megfelelő megváltoztatása útján a sztahanovista gyakorlat törvényszerűsítésére.

A háborúutáni ötéves terv határidő előtti teljesítéséért folytatott szocialista versenynek az volt a legfontosabb jellemvonása, hogy a tömegek figyelme a termék minősége és a termelés gazdaságtana felé fordult. A sztahanovisták milliói foglalkoznak a termékek minőségének megjavítására, önköltségének csökkentésére, valamint a nyersanyag, az anyag, a tüzelő és a villamosenergia megtakarítására vonatkozó problémákkal. Arra törekednek, hogy necsak a lehető legtöbb — és emellett kiváló minőségű — terméket adják a társadalomnak, hanem arra is, hogy a termékegység előállítására a lehető legkevesebb anyagi értéket fordítsák. Ezzel magyarázható a tömegek növekvő érdeklődése a termelés konkrét gazdaságtanának kérdései iránt, vonzódásuk a közgazdasági ismeretek elsajátításához.

Mindebben fényesen megmutatkozik a dolgozók megnövekedett öntudata, kulturális és műszaki színvonaluk emelkedése. Sztálin elvtárs már a Sztahanov-mozgalom hajnalán úgy jellemezte a sztahanovistákat, mint művelt és technikailag képzett embereket, akik munkájukban a pontosság és szabatosság példaképét adják, akik mentesek a konzervativizmustól és merészen módosítják a tervezett teljesítőképességet és a gazdasági terveket. A merész és fáradhatatlan újítóknak, a termelés igazi forradalmárainak ezek a tulajdonságai egyre szélesebb tömegek tulajdonságaivá válnak. Emelkedik a munkásosztály és a parasztság kulturális és műszaki színvonala, a szellemi és fizikai munka közti ellentét megszüntetésének egyre több feltétele jön létre. Erősödik a tudomány és a termelés munkásainak alkotó együttműködése. Ez az együttműködés teremti meg a sztahanovista munkások újításainak szilárd, tudományos alapját és emellett magát a szovjet tudományt is gazdagítja, amely éberen figyel a gyakorlat szavára és amelynek eredményeit a gyakorlat ellenőrzi.

A háborúutáni években a kolhozparasztság is teljesen megváltozott. Szocialista öntudata és kulturális színvonala emelkedett. A kolhozfalukban gyorsan emelkedik a magas terméshozam és a nagytermelékenységű közös állattenyésztés szakértőinek száma. Egyre szorosabbá válik a szocialista mezőgazdaság gyakorlati embereinek

kapcsolata és alkotó együttműködése az élenjáró szovjet tudomány művelőivel.

☆

A békés gazdasági építés frontján aratott nagyszerű, történelmi jelentőségű győzelem nem önmagától jött létre. A szovjet nép Lenin-Sztálin pártjának vezetésével, önfeláldozó harc árán vívta ki ezt a győzelmet. A bolsevik párt volt a háborúutáni ötéves terv sikeres megvalósításáért vívott országosméretű küzdelem lelkesítője és szervezője. Új erővel mutatkozott meg pártunknak az a képessége, hogy mindig együtthaladjon a tömegekkel, vezesse a tömegeket és tevékenységében a munkások, parasztok és értelmiségiek millióinak alkotó aktivitására támaszkodjék. Lenin—Sztálin pártja szervezte az egész népet átfogó szocialista versenyt, szívvel-lélekkel támogatott és támogat minden hazafias kezdeményezést, minden újat, élenjárót, haladót, amit a tömegek alkotó kezdeményezése szül. A bolsevik párt a tömegek tapasztalatára, alkotó kezdeményezésére támaszkodva, a háborúutáni ötéves terv feladatainak sikeres teljesítése és túlteljesítése érdekében széles körben fel tudta használni a szovjet rendszer méhében rejlő lehetőségeket és tartalékokat.

A bolsevik párt — a marxizmusnak abból a tanításából kiindulva, hogy az élenjáró eszmék hatalmas mozgósító és szervező szerepet töltenek be a társadalom fejlődésében — a háborúutáni években hatalmas munkát végzett a dolgozók kommunista nevelése és az emberek tudatában megrekedt kapitalista csökevények leküzdése terén. A párt nagy figyelmet szentel és hatalmas erőfeszítéseket tesz a kommunisták, a szovjet káderek marxista-leninista képzettségének fejlesztésére, Lenin és Sztálin győzelmes eszméinek a széles tömegek közt való népszerűsítésére. Az ötéves terv éveiben fejezték be Lenin műveinek negyedik kiadását. Sztálin műveiből pedig tizenkét kötet hagyta el a sajtót. A marxizmus—leninizmus klasszikusainak egyes művei milliós példányszámban kerültek forgalomba. A pártszervezetek mindennapos politikai tömegmunkát végeznek a város és falu dolgozói között.

Az SzK(b)P Központi Bizottságának az ideológiai kérdésekkel foglalkozó történelmi jelentőségű határozatát a politikai és a kulturális élet minden területén eredményesen juttatták és juttatják érvényre. E határozat végrehajtása nyomán a szovjet kultúra valamennyi eszköze, a sajtó, a szépirodalom, a színház, a mozi, a rádió és a képzőművészet egyre fokozottabb szerephez jutott a dolgozók kommunista nevelésében. Egyre szélesebbkörű munka bontakozik ki a politikai és tudományos ismeretek terjesztésével kapcsolatban. A szovjet irodalom és művészet mind újabb és újabb művekkel gazdagodik, átplántálja Lenin és Sztálin eszméit a tömegekbe, lelkesíti őket a munkában és a kommunizmus győzelméért vívott harcukban.

A bolsevik párt — a Szovjetállam vezető és irányító ereje — kifejleszti a bírálatot és önbírálatot, amely a szovjet társadalom fejlődésének törvényszerűsége. Az a tény, hogy a Szovjetunióban nincsenek antagonisztikus osztályok, nem jelenti azt, hogy a szovjet társadalom fejlődése zavartalan előnyomulás formájában megy végbe. A szocialista társadalomban még vannak ellentmondások a régi és az új, az élenjáró és az elmaradott között. A bolsevik kritika és önkritika az ilyen ellentmondások feltárásának és megszüntetésének sajátos formája. A pártnak a bírálat és önbírálat fejlesztése terén végzett munkája előmozdította az ötéves tervért folytatott harc sikerét. A párt — Sztálin elvtárs útmutatásainak megfelelően — támogatta a dolgozók széles tömegeit abban, hogy a hiányosságok kiküszöbölése, és a szocialista termelés további növelését szolgáló új tartalékok feltárása terén érvényesítsék alkotó kezdeményezésüket.

☆

Az ötéves terv eredményeiről közzétett jelentés, hírül adva a szovjet nép hatalmas történelmi győzelmét, egyben a még megoldatlan feladatokra is

felhívja a figyelmet, megmutatja a még kihasználatlan tartalékokat. Mindazoknak a nagy sikereknek ellenére, amelyeket a szovjet vaskohászati-, ásványolaj- és gépgyártóipar elért, a szovjet népgazdaság növekvő szükséglete vasból, acélból, egyes hengerelt-árufajtákból, színesfémekből, ásványolajtermékekből és bizonyos berendezésekből, a termelésnek jelentős mértékű további fokozását kívánja meg ezekben az iparágakban.

A gazdasági szervek, a pártszervezetek, a szovjetek és a szakszervezetek most e hiányok kiküszöbölésére összpontosítják figyelmüket. Még magasabb színvonalra emelik a szocialista verseny irányítását, kiküszöbölik az egyes vállalatoknál és termelőrészlegeknél mutatkozó elmaradás okait, valamennyi vállalatnál egyenletes, ütemes munkára, az állami tervek rendszeres teljesítésére törekszenek az összes mennyiségi és minőségi mutatószámok tekintetében.

A háborúutáni ötéves terv határidő előtti teljesítéséért folyó országos méretű harcot szervező és irányító bolsevik párt állhatatosan küzdött a dolgozók tömegszervezeteinek — a szakszervezeteknek, a szovjeteknek és a komszomolnak — további aktivizálásáért és a gazdasági és kulturális építésben betöltött szerepük fokozásáért.

Az ötéves tervért folytatott harc során a Szovjetállam gazdasági és politikai hatalma még nagyobb mértékben megnövekedett. A szovjet nép szüntelenül erősíti a szívéhez nőtt szovjet államot, mert Sztálin elvtársnak az a tanítása vezérli, hogy az állam a kommunizmus időszakában is mindaddig megmarad, amíg nem szűnik meg a kívülről jövő katonai támadások veszélye.

☆

A háborúutáni ötéves terv sikeres teljesítésének óriási nemzetközi jelentősége van, ismételten megmutatja a szovjet rendszer, a szocialista gazdasági rendszer előnyeit, felmérhetetlen fölényét a kapitalista gazdasági rendszerrel szemben. A virágzó szocialista rendszer fölénye és a rothadó kapitalista rendszer tarthatatlansága ezideig még sohasem mutatkozott meg olyan nyilvánvalóan és meggyőzően, mint a háborúutáni években.

Az USA-ban, Angliában, Franciaországban és más tőkés országokban, ahol az uralkodó körök az agresszió és az új háború kirobbantásának politikáját folytatják — ott az ipart haditermelésre állították át, eszeveszetten fegyverkeznek, csökkentik a polgári termelést, növekszik az infláció, fokozódik a parazitizmus és a rothadás, süllyed a dolgozók életszínvonala.

A Szovjetunióban, amely kizárólag a szocialista gazdasági rendszer erejére és a szabad, szocialista munkára támaszkodik, a legrövidebb idő alatt helyreállították és jelentékenyen túlhaladták a gazdaság és a kultúra háborúelőtti színvonalát, szilárd alapokat teremtettek a még gyorsabb ütemű gazdasági és kulturális fejlődés számára. Ez a világtörténelmi jelentőségű tény lelkesíti valamennyi ország dolgozóit a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott harcukban. A néptömegek egyre inkább meggyőződnek arról, hogy a kapitalizmus korszaka a végét járja, hogy a kapitalizmusnak át kell adnia helyét az új, válságokat és munkanélküliséget nem ismerő fejlettebb: szocialista gazdasági rendszernek, annak a rendszernek, amely biztosítja az örömmel teljes munkát és a dolgozók életének szüntelen javulását.

Amikor közzétették a szovjet nép új győzelméről szóló jelentést, a reakciós burzsoá sajtó előbb megkísérelte agyonhallgatni, majd csökkenteni igyekezett e sikerek jelentőségét és megpróbálta elferdíteni a tényeket. Hasztalan próbálkozás! Az igazságot nem lehet véka alá rejteni. Az igazság utat tör az emberek millióinak tudatához.

A háborúutáni ötéves terv sikeres teljesítése a szovjet nép nagyszerű hozzájárulása a béke és a nemzetközi biztonság megszilárdításának ügyéhez, az imperialista agresszió ellen világszerte folyó harc ügyéhez. „A Szovjetunió — írta nemrégiben a kínai „Hunzsenzsi-

bao" — a béke és a demokrácia támasza az egész világon és a háborúutáni ötéves terv sikeres teljesítése nemcsak a Szovjetunió hatalmas erejét növeli, hanem megszilárdítja a béke és a demokrácia egész táborának hatalmát. Ez az egész világ dolgozóinak óriási győzelme."

☆

Az ötéves tervért folytatott küzdelem során kivívott nagyszerű győzelmek a szovjet embereket új munkahőstettekre lelkesítik. 1951-ben a szocialista népgazdaság, a kultúra és a dolgozók jóléte terén további föllendülés volt tapasztalható. A május elseje előtti szocialista verseny nagyszerű eredményeket hozott, sok újabb, pótlólagos tartalékot tárt fel. Egyre terebélyesebben bontakozik ki a munka a kommunizmus nagy építkezésein: a Volgán és a Donon, a Dnyeperen, az Amu-Darján és a Krimben. A kommunista társadalom anyagi alapjának megteremtésére irányuló sztálini programm világos perspektívákat ad a szovjet embernek:

„A hosszabb lejáratú tervekre vonatkozóan kijelenthetem — mondta Sztálin elvtárs — hogy a párt a népgazdaság újabb hatalmas föllendülését szándékszik megszervezni, amely lehetővé teszi számunkra iparunk színvonalának emelését a háborúelőtti színvonalnak körülbelül háromszorosára. El kell érnünk azt, hogy iparunk évenként ötvenmillió tonna öntött vasat, hatvanmillió tonna acélt, ötszázmillió tonna szenet és hatvanmillió tonna ásványolajat termeljen. Csak e föltételek mellett mondhatjuk, hogy hazánk minden meglepetés ellen biztosítva van. Lehet, hogy ehhez három újabb ötéves terv kell, esetleg több. De ezt meg lehet csinálni és nekünk meg is kell csinálnunk."

A háborúutáni első ötéves terv határidő előtti teljesítése kiszélesítette és megszilárdította a kommunista építés meggyorsításának, a Sztálin elvtárs által kitűzött feladat megvalósításának anyagi alapját.

A Szovjetunió Állami Tervbizottságának és Központi Statisztikai Hivatalának jelentése

a Szovjetunió negyedik (háborúutáni első) 1946—1950. évi ötéves terve teljesítésének eredményeiről

A Szovjetunió népgazdasága helyreállításának és fejlesztésének 1946—1950. évi háborúutáni ötéves tervét, amelyet a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa 1946 márciusában fogadott el, sikeresen teljesítették, a terv legfontosabb feladatait pedig jelentékenyen túlteljesítették.

Az ötéves terv teljesítése az iparban

A most befejezett ötéves terv megvalósítása során hatalmas sikereket arattak a Szovjetunió iparának helyreállítása és fejlesztése terén. Az ötéves terv előírta, hogy a Szovjetunió egész ipara termelési volumenének 1950-ben, az ötéves terv utolsó évében 43 százalékkal kell növekednie a háborúelőtti 1940-es évhez képest. A valóságban 1950-ben 73 százalékkal több ipari terméket gyártottak, mint 1940-ben. A Szovjetunió ipara az ötéves tervet határidő előtt, négy év és három hónap alatt teljesítette. Az ötéves tervben 1950-re kitűzött feladatot, az ipari termelési volumenét tekintve, 17 százalékkal túlteljesítették. A korszerű technika legújabb vívmányainak alkalmazása biztosította a technikai színvonal további emelkedését a szocialista ipar minden ágában.

A vaskohászat terén az acélgyártásnak és a hengereltáru gyártásának ötéves tervfeladatait túlteljesítették.

A hengerelt vas- és acéláruk termelésére az ötéves tervben 1950-re megállapított színvonalat határidő előtt, 1949 harmadik negyedében, az acélgyártás előírt színvonalát pedig 1950 második évnegyedében elérték. A Vaskohászati Minisztérium a nyersvastermelés ötéves tervét teljesítette. 1950-ben a vas- és acéltermelés egészében 45 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat, az ötéves tervben előírt 35 százalékkal szemben. Emellett a nyersvastermelés 29 százalékkal, az acélgyártás 49 százalékkal, a hengereltáru termelés 59 százalékkal emelkedett a háborúelőtti színvonalhoz képest. Az ország déli részének a háború idején teljesen elpusztult kohászati iparát új technikai alapon helyreállították és most több fémet termel, mint a háború előtt. A vaskohászat fejlődése az ország keleti részein is folytatódott. Az Ural nyersvastermelése 1950-ben 2.6-szeresére, acélgyártása 2.7-szeresére és hengereltáru termelése 2.8-szeresére növekedett 1940-hez képest. Szibériában a nyersvastermelés 1.2-szeresére, az acéltermelés 1.7-szeresére és a hengereltárutermelés kétszeresére emelkedett. Közép-Ázsiában és Kaukázusontúl szintén megszervezték a vas- és acélgyártást. Bár az acélgyártás és a hengereltárutermelés terén a tervet túlteljesítették, a vaskohászat, de különösen egyes hengereltárufajták gyártása elmarad a népgazdaság megnövekedett szükségleteitől.

A vaskohászatban tökéletesedett a termelés technológiája. A acélolvasztás terén meghonosították az oxigén alkalmazását. Rátértek az újtípusú gépek és műszerek előállításához szükséges különleges profilú hengereltáruk és acélfajták gyártására. Nagy arányokban valósult meg a munkaigényes és fáradságos munkák gépesítése és a termelési folyamatok automatizálása. Jelentékeny mértékben megjavult a fölszerelés kihasználása. Igy 1950 végére a Vaskohászati Minisztérium üzemeiben a nagyolvasztók hasznos térfogatának kihasználása 25 százalékkal, a Martin-kemencék alapterületének egy négyzetméterére számított acélcsapolás mennyisége pedig 33 százalékkal növekedett az 1940. évihez képest.

A színesfémkohászat terén az új ércbányák feltárása, a dúsító üzemek és gyárak építése következtében, valamint a már működő üzemek munkájának megjavításával a réz, az alumínium, a nikkel, az ólom, a cink és más színes és ritka fémek termelése jelentékenyen meghaladta a háborúelőtti színvonalat. A népgazdaság növekvő szükségletei azonban megkövetelik a színesfémgyártás még gyorsabb ütemű növelését.

A szénbányászat ötéves tervét túlteljesítették. A kibányászott szénmennyiség 1950-ben 104 százaléka volt az ötéves tervben előírt mennyiségnek és 57 százalékkal növekedett a háborúelőtti színvonalhoz viszonyítva. A Szénipari Minisztérium bányáiban a szénbányászatnak az ötéves tervben 1950-re megállapított színvonalát határidő előtt, már 1949 IV. negyedében elérték. A háborúsujtotta vidékeken a szénbányákat helyreállították. A Donyec-medence bányái több szenet adnak, mint a háború előtt és többet, mint amennyit az ötéves terv előirányzott. A Donyec-medence ismét az ország legnagyobb és legjobban gépesített szénmedencéje. A szénkitermelés a Moszkvai-medencében a háborúelőtti színvonalhoz képest megháromszorozódott. A Donyec-medence és a Moszkvai-medence helyreállításával egyidőben folytatódott a szénbányászat fejlődése az Uralban, a Kuznyec-medencében, a Karagandai-medencében és az ország más vidékein. Keleten 1950-ben több mint kétszeresére emelkedett a széntermelés a háborúelőttihez képest. Jelentősen kibővítették az új szénbázist: a Pecsorai-medencét. A tőzegkitermelés háborúelőtti színvonalát is túlhaladták.

Befejeződött a réselési, a fejtési és a szénszállítási munkafolyamatok gépesítése, valamint a szén földalatti szállításának és a vasúti kocsikba való berakodásának gépesítése. Új gépeket

gyártottak és rendszeresítettek a szén jövesztésének gépesítésére a fejtési homlokokon, úgyszintén a szén és a meddő kőzetek berakására az elővájási vágatokban. Megkezdődtek a szénbányák komplex gépesítésére irányuló munkálatok, megindult az áttérés a gépek és gépezetek munkájának távirányítására és önműködő vezérlésére.

A **kenőolajipar** helyreállítására és fejlesztésére vonatkozó ötéves terv feladatát túlteljesítették. 1950-ben a kőolajkitermelés elérte az ötéves tervben előírt mennyiségnek 107 százalékát, vagyis 22 százalékkal volt több mint a háború előtt. Teljesen helyreállították és technikailag újjáalakították a majkopi és grozniji kőolajkörzeteknek a háború alatt elpusztított kőolajiparát, valamint Nyugat-Ukrajna kőolajiparát. A sikeres geológiai kutatómunkák eredményeképpen jelentékeny kőolaj- és gázkészleteket derítettek föl és készítettek elő az ipar számára. A kőolajkitermelésben, a kútak fúrásában és a kőolajfeldolgozásban széles körben meghonosítják az új technikát. Fokozódott a nagy oktánszámú repülőgépüzemanyag és kenőanyag termelése és megjavult a kitermelt kőolajtermékek minősége. Új kőolajfeldolgozó üzemek és telepek épültek, ezeket modern, hazai technikai fölszereléssel látták el. Nagy kőolajvezetékek létesültek. Ugyanakkor a kőolajkitermelés gyors növekedése új kőolajfeldolgozó üzemeknek még fokozottabb ütemű építését követeli.

Nagymértékben megnőtt az új, keleti kőolajvidékek jelentősége. Új, nagy kőolajkitermelő telepek és kőolajfeldolgozó üzemek létesültek a Baskir Autonom Szovjet Szocialista Köztársaságban. Gyorsan fejlődik a kőolajkitermelés és feldolgozás a kujbisevi területen, a Turkmén Szovjet Szocialista Köztársaságban, az Üzbek Szovjet Szocialista Köztársaságban és a Kazah Szovjet Szocialista Köztársaságban. Új, nagy kőolajlelőhelyeket tártak fel a Tatár Autonom Szovjet Szocialista Köztársaságban. A keleti vidékek termelésének részaránya a Szovjetunió egész kőolajtermelésében az 1940. évi 12 százalékról 44 százalékra növekedett.

Továbbfejlődött a **gázipar.** Fölépítették és üzembehelyezték a szaratov-moszkvai, a dasava-kievi és a kohtlajarve-leningrádi gázvezetékeket. Megkezdődött a **mesterséges folyékony tüzelőanyag** gyártásával foglalkozó vállalatok építése.

A villanyenergiatermelés ötéves tervfeladatát túlteljesítették. Az ötéves tervben 1950-re előírt villanyenergiatermelési színvonalat határidő előtt: 1949 IV. negyedében elérték. A villanyenergiatermelés 1950-ben az ötéves tervben előírtnak 110 százalékára emelkedett, és 87 százalékkal haladta meg az 1940. évi színvonalat. A háborúsujtotta körzetekben jelentékenyen több villanyenergiát termeltek, mint 1940-ben.

Helyreállították a Donyec-medence, a Dnyepr-vidék, Kiev, Harkov, Lvov, Ogyessza, Nyikolajev, Szevasztopol, Novorosszijszk, Krasznodar, Groznij, Sztálingrád, Voronyezs, Brjanszk, Kalinin, Minszk, Vilniusz, Riga, Tallin, Petrozavodszk és más városok villanyerőműveit. Helyreállították az összes vízierőműveket, köztük az ötéves tervben előírt hat nagy vízierőművet. Helyreállították a Dnyepr folyón lévő Lenin-vízierőművet. Fölépítették és teljesen üzembehelyezték a scserbakovi, a nyivi 3. számú, a farhadi, a hrami, a szuhumi, a krasznopoljanszki, a sirokovói és a többi új vízierőműveket. Nagyszabású építési munkálatokat végeztek a verhnye—szvirszki, usztykamenogorszki, gjumusi, cimljanszki, nyivi 1. számú, matkozsnyeni és más vízierőműveken, ami 1951—1952-ben biztosítja e vízierőművek üzembehelyezését. Nagy arányokban fogtak hozzá a gorkiji vízierőmű építéséhez a Volgán és a molotovi vízierőmű építéséhez a Kámán. Új hőerőművek, villany- és fűtőhálózatok épülnek.

1946—1950-ben a villanyerőműveken meghonosították a legújabb energetikai technikát. A hőerőműveken nagynyomású hazai gyártmányú gőzturbinákat és kazánokat állítottak fel,

köztük újtípusú, 25.000 kilowattos teljesítményű, magasnyomású, túlhevített gőzzel működő turbinákat, 100 atmoszféra nyomású, 510 fok hőmérsékletű gőzre méretezett dobkazánokat s ugyanolyan gőznyomásra és hőmérsékletre tervezett kényszeráramlású kazánokat. Bevezették a hidrogénhűtésű generátorokat, a nagyfeszültségű légkapcsolókat, a biztosítékok nagyfrekvenciájú és egyéb korszerű típusait, továbbá önműködővé tették a villanyerőműveken működő kazánok égési és táplálási folyamatát. A körzeti vízierőművek kétharmadánál önműködő vezérlőberendezéseket alkalmaznak.

A **gépgyártásban** az ötéves terv előirányzatát a szerszámgépek, gépek, szerkezetek és készülékek gyártása terén egészében 17 százalékkal teljesítették túl. A gépgyártás termelése 1950-ben 2.3-szeresével múlta felül az 1940-es év termelését. A gépek, fölszerelések és készülékek gyártására az ötéves tervben 1950-re megállapított színvonalat határidő előtt: 1950 első negyedében elérték.

A gépek és fölszerelések gyártása az új technika alapján fejlődött. A gépgyártóüzemekben széles körben elterjedtek a magashatásfokú termelési módszerek és technológiai folyamatok: a futószalagrendszerű és automatikus megmunkálósorok, az automatákkal és félautomatákkal hegesztőporréteg alatt végzett hegesztés, az alkatrészek nagyfrekvenciájú edzése, a centrifugális öntés és kokillaöntés, a sajtolás és a gyors fémforgácsoló módszerek.

Az ötéves terv éveiben a gépgyártás ágai alapjábanvéve megújították gyártmányaik cikklistáját. Körülbelül 250 univerzális rendeltetésű, újtípusú fémforgácsoló szerszámgép, több mint 1000 típusú különleges és agregátszerszámgép, 23 automata és félautomata típus, 34 kovácsoló- és présautomata típus, hatalmas pneumatikus formázógépek és centrifugális, valamint nyomás alatti öntéshez való gépek gyártását vezették be. 26 gépkocsialkatrészgyártó automata gépsort és automataüzemet létesítettek.

1950-ben a kohászati fölszerelés gyártása 4.8-szeresére, a gőzturbinák előállítása 2.6-szeresére, a villamosfölszerelés gyártása pedig 3-szorosára növekedett 1940-hez képest. A tüzelőanyagipar számára szénkombájnokat gyártottak, továbbá kőzet- és szénrakodógépeket, a mélyfúrás számára olajfúróberendezéseket, ezenkívül hatalmas iszapszivattyúkat és még sok más nagytermelékenységű fölszerelést állítottak elő 1950-ben. Az olajipari berendezések gyártása 1940-hez viszonyítva megháromszorozódott.

A vasúti szállítás számára megszervezték az új fővonali tehermozdonyok, villanymozdonyok, Diesel-mozdonyok, billenőszekrényes kocsik, teljesen fémből készült, laposfenekű önkiürítő-kocsik, hőtartó-vagonok és a teljesen fémből készült személykocsik gyártását.

A traktorgyártás 1950-ben 3.8-szeresére, a kombájn-gyártás 3.6-szeresére, a traktorekegyártás 3.1-szeresére, a traktoros-vetőgépek gyártása 5.5-szeresére, a traktoros-kultivátorok gyártása 3.1-szeresére emelkedett 1940-hez képest. Több mint 150 új nagytermelékenységű mezőgazdasági gép tömeggyártását kezdték meg.

Az energetikai berendezések, a nehézfémforgácsoló, kovácsoló és sajtoló berendezések, a kőolajiparban szükséges bonyolult berendezések és egyes műszerfajták gyártása terén elért színvonal azonban nem elégíti ki a népgazdaság megnövekedett szükségleteit.

A vegyipar terén az ötéves terv azt a feladatot tűzte ki, hogy 1950-ben másfélszeresét kell elérni a háborúelőtti termelés színvonalának. A valóságban a vegyipar termelése 1.8-szeresére emelkedett a háborúelőtti színvonalnak. A nitrogénműtrágyagyártás a háborúelőtti színvonalhoz képest 2.2-szeresére, a káliműtrágyagyártás a háborúelőttihez viszonyítva 1.4-szeresére emelkedett 1950-ben, vagyis meghaladták az ötéves terv előirányzatát. A foszfátműtrágyák termelése 1950-ben

1.9-szeresére emelkedett 1940-hez képest. A háborúelőtti színvonalhoz viszonyítva megnőtt a műgumigyártás.

Jelentős mértékben kiszélesítették és elsajátították a műrost-, a műanyag-, a lakkfesték-, a gyógyszeriparban és a vegyipar egyéb ágaiban szükséges új termékfajták gyártását. A festékgyártás ötéves tervét túlteljesítették. A gyártott festékmárkák száma az 1940. évi 186-ról 1950-ben 320-ra emelkedett. Ugyanakkor megnövekedett a kiváló minőségű és tartós festékek gyártása. Meghonosították a színes mozifilmgyártást.

Az **építőanyagok** gyártása meghaladta a háborúelőtti színvonalat. A cementgyártás 1950-ben 1.8-szeresére, az ablaküveggyártás 1.9-szeresére növekedett 1940-hez képest. A Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériuma az ötéves tervben 1950-re előírt cementgyártási feladatát 101 százalékra, az egész Szovjetuniót véve pedig 97 százalékban teljesítette. Nem teljesítették 100 százalékig az ötéves terv tégla- és tetőcserépgyártási feladatát. Az építőanyagok gyártása és minősége még mindig elmarad a népgazdaság növekvő szükségleteitől.

A **faiparban** a szerszámfa kitermelése 1950-ben 36 százalékkal emelkedett az 1940. évihez képest, a tervelőirányzatot azonban nem teljesítették 100 százalékig. Az ötéves tervben a fakitermeléshez szükséges gépek és gépezetek gyártásával kapcsolatos feladatot túlteljesítették, de a gépek elégtelen kihasználása következtében a fakitermelő iparban a munkatermelékenység növekedésének üteme nem volt kielégítő az ötéves terv évei alatt. A **papírgyártás** 1950-ben 47 százalékkal növekedett 1940-hez képest.

Az 1946-tól 1950-ig terjedő időszakban gyorsan újjáépült és fejlődött a textil-, a konfekció-, a kötszövött- és a lábbeliipar, valamint a **könnyűipar** többi ágazata. 1950-ben ezeknek az iparágaknak a termelése 17 százalékkal emelkedett az 1940-es évhez képest. A könnyűipar főtermékeinek gyártása az ötéves terv ideje alatt a következőképpen emelkedett: gyapotszövet 2.4-szeresére, gyapjúszövet 2.9-szeresére, harisnya és zokni 5.2-szeresére, bőrlábbeli 3.2-szeresére, gumilábbeli 7-szeresére. A gyapotszövet és lábbeli gyártása terén azonban nem teljesítették száz százalékig az ötéves terv feladatát. Jelentékenyen megjavult a szövetek, a konfekció és kötszövött áruk, valamint a lábbelik választéka.

A fő **élelmiszeripari** termékek gyártása az öt év alatt jelentős mértékben fejlődött. 1950-ben az állati zsiradék előállítása a háborúelőtti színvonalat 57 százalékkal haladta meg, növényi olajat és egyéb zsiradékot tíz százalékkal, húst hét százalékkal termeltek többet, 27 százalékkal több halat fogtak, a kolbászárugyártás húsz százalékkal, a konzervgyártás 48 százalékkal, a cukorgyártás 17 százalékkal, az édesipari készítmények előállítása 23 százalékkal, a szappangyártás pedig 16 százalékkal emelkedett. Az élelmiszeripari termékek minősége megjavult, választékuk bővült. 1950-ben az egész vajgyártás 75 százaléka és a sajtgyártás 42 százaléka minőségi áru volt. A diétás tápszerek gyártása a háborúelőtti színvonalhoz képest ötszörösére, a gyermektápszerek gyártása 5.7-szeresére, a vitaminok gyártása 10.4-szeresére emelkedett.

A helyi ipar és az ipari termelőszövetkezetek 1950-ben 1.5-szeresére fokozták össztermelésüket a háborúelőtti színvonalhoz képest. Ugyanakkor azonban még mindig nem használják ki eléggé a helyi nyersanyagokat a közszükségleti cikkek előállításának növelésére. A helyi ipar és az ipari termelőszövetkezetek gyártmányainak választéka és minősége elmarad a lakosság növekvő igényei mögött.

A Szovjetunió **egész iparának álló termelési alapjai** — az élenjáró hazai technikával fölszerelt üzemek helyreállításának, építésének és újjáalakításának eredményeképpen — 1950-ben 58 százalékkal növekedtek 1940-hez képest. A szerszámgéppark új, termelékenyebb gépekkel gyarapodott és ennek következtében az ötéves terv végéig több mint kétszeresére növeke-

dett 1940-hez képest. 1950-ben a munkafolyamatok villamosítása az iparban, egy munkásra számítva 1940-hez képest másfélszeresére emelkedett.

Az új technika sikeres alkalmazása biztosította a népgazdaság további nagyarányú technikai átszervezését, a munkaigényes és nehéz munkák gépesítésének fokozását. Ezzel párhuzamosan a technikai haladás, a munkások, mérnökök és technikusok szakképzettségének növelése és alkotó kezdeményezése biztosította a munka termelékenységének jelentékeny emelkedését. Az ipari munkások munkájának termelékenysége, az ötéves tervben megállapított 36 százalék helyett, 1950-ben 37 százalékkal növekedett az 1940-es, háborúelőtti évhez képest. A munka termelékenysége az építkezésben 1950-ben 23 százalékkal haladta meg az 1940. évi színvonalat.

Az iparban a berendezés jobb kihasználása, a nyersanyag, a tüzelőanyag és az elektromos energia takarékosabb felhasználása, az anyagveszteségek és a hulladékok csökkentése, a munkatermelékenység fokozása és a forgóeszközök megtérülésének meggyorsítása következtében teljesítették az ötéves tervben az ipari termelés **önköltségcsökkentése** terén 1950-re megállapított feladatokat.

Nem teljesen hajtották végre az ötéves terv feladatát az építkezési munkálatok költségeinek csökkentésével kapcsolatban. Az **építkezések költsége,** a beruházási munkálatok jelentős növekedése ellenére, még mindig magas. Ezzel kapcsolatban 1950-ben a kormány intézkedéseket tett az építkezések olcsóbbátétele, a tervezés megjavítása, az építőanyagok gyártásának fokozása, valamint a beruházási munkák tervezésében és anyagellátásában mutatkozó hiányosságok kiküszöbölése érdekében.

Az ötéves terv teljesítése a mezőgazdaság terén

A mezőgazdaság az ötéves terv sikeres teljesítésének eredményeképpen ismét hatalmas mértékben fejlődött. Az ötéves terv évei alatt növekedett és még jobban megerősödött a kolhozok közös gazdasága, növekedett a mezőgazdaság anyagi és technikai bázisa, fokozódott a gép- és traktorállomások szerepe a kolhoztermelésben, a mezőgazdasági termelést szervező új szakképzett káderek, a földművelés, az állattenyésztés és a gépesítés mestereit képezték ki.

A **gabonafélék** vetésterülete öt esztendő alatt több mint 20 százalékkal növekedett. A gabona össztermelése 1950-ben 345 millió puddal haladta meg az 1940. évit. Ugyanakkor a búzatermés a háborúelőtti színvonalhoz képest 376 millió puddal emelkedett. A gabonafélék terméseredményének ötéves tervfeladatát túlteljesítették. 1949-ben és 1950-ben a gabonafélék terméshozama 13 százalékkal haladta meg az 1940. évit.

Az **ipari növények** vetésterülete öt esztendő alatt 59 százalékkal növekedett. A gyapot vetésterülete 91 százalékkal, a hosszúrostú lené 90 százalékkal, a cukorrépáé 57 százalékkal, a napraforgóé 23 százalékkal gyarapodott. A gyapot össztermése öt esztendő alatt 2.9-szeresére, a rostlené több mint kétszeresére, a cukorrépáé 2.7-szeresére, a napraforgóé pedig 70 százalékkal emelkedett.

Komoly fogyatékosság még a mezőgazdasági növények termelésében az aratáskor szenvedett nagy veszteség. Különösen áll ez a gabonára, a hosszúrostú lenre és a cukorrépára.

A **zöldség- és főzelékfélék,** valamint a **burgonya** vetésterülete az 1940. évihez képest öt százalékkal emelkedett, a burgonya össztermése pedig 1950-ben 21 százalékkal haladta meg az 1940. évit.

Az elmúlt öt esztendő alatt jelentékeny munkálatokat végeztek Moszkva, Leningrád, Baku, Harkov, Kiev, Gorkij környékén, az urali, donyec-medencei, kuznyec-medencei ipari központok, a szibériai és távolkeleti városok, valamint egyéb nagy városok

körül létesített burgonya- és zöldségtermelő bázisok további kiterjesztése és megszilárdítása terén.

A takarmánynövények vetésterülete 1950-ben 15 százalékkal növekedett 1940-hez képest, de az évelő füvek vetésterületének növelésével kapcsolatban kitűzött ötéves tervfeladatot nem teljesítették száz százalékig és a takarmánytermelés elmaradt az állattenyésztés megnövekedett szükségleteitől.

Az állattenyésztés terén teljesítették a kolhozok közös állatállományának gyarapítására az ötéves tervben előírt feladatot. A kolhozokban a haszonállatállomány és a baromfiállomány háborúelőtti színvonalát jelentékenyen túlszárnyalták. A szarvasmarhaállomány 40 százalékkal, a juhé és kecskéé 63 százalékkal, a sertésé 49 százalékkal, a baromfié kétszeresen multa felül a háborúelőtti színvonalat. A háború alatt a gazdaságok minden kategóriájában — a kolhozokban, a szovhozokban, a kolhozparasztoknál és az egyéni gazdálkodóknál, a munkásoknál és alkalmazottaknál — erősen csökkent haszonállatállományt helyreállították és 1950-ben 4 százalékkal, a baromfiállományt pedig 14 százalékkal növelték 1940-hez képest. Az ötéves terv évei alatt a kolhozokban és szovhozokban jelentékeny munkát végeztek a fajállattenyésztés megjavítása terén, kibővült a tenyészállatokat tenyésztő szovhozok, az állami fajnemesítő telepek és a kolhozok fajállattenyésztő telepeinek hálózata.

Megnövekedett a mezőgazdaság **technikai fölszerelése.** Az ötéves terv idején a mezőgazdaságnak 536.000 traktort (15 lóerős egységekre átszámítva), 93.000 gabonakombájnt — köztük 39.000 magajárókombájnt — 341.000 traktorekét, 254.000 traktoros-vetőgépet, 249.000 traktoros-kultivátort és nagymennyiségű más talajmegmunkáló-, vető- és aratógépet szállítottak. Ugyanakkor elmaradás mutatkozik a mezőgazdaságnak gyapot-, len-, kender- és cukorrépa-betakarító gépekkel való ellátása, továbbá a kolhozok és szovhozok állattenyésztő gazdaságainak takarmánybetakarító és munkaigényes munkák végzését megkönnyítő gépekkel való ellátása terén. Jelentős eredményeket értek el a kolhozok, a gép- és traktorállomások, valamint a szovhozok villamosításával kapcsolatban. A falusi villanytelepek kapacitása 1950 végéig az 1940. évihez képest 2.8-szeresére emelkedett.

Nagy sikereket értek el a **földművelés kultúrájának** fejlesztése terén: megkezdték a kolhozokban és szovhozokban a helyes szántóföldi vetésforgó és takarmányfüves-vetésforgó rendszeresítését és módszerének elsajátítását. 1950-ben a kolhozokban az ugar- és őszi szántásnak több mint 90 százalékát traktorokkal végezték el; az előhántó-ekékkel végzett szántás az egész traktorszántásnak 87 százalékát érte el az 1940. évi 13 százalékhoz képest. A nemesített magvakkal való vetés területe az ötéves terv alatt 64 százalékkal emelkedett, a búzáé megkétszereződött; a kolhozokban 1950-ben az összes gabonaneműek vetésterületének felén kombájnokkal arattak és csépeltek.

Sikeresen oldják meg a **mezővédő erdőültetés** feladatait. A kolhozok, szovhozok, a gép- és traktorállomások, az erdőgazdaságok és az erdővédőállomások a sztálini természetátalakító terv megvalósítása során 1,350.000 hektárnyi területen végeztek védőerdőültetést és vetést. Ebből 1950-ben 760 ezer hektárnyi területet erdősítettek.

Teljesítették az ötéves tervnek a **szovhozépítés** terén kitűzött feladatait. A szovhozok az ötéves terv ideje alatt jelentékenyen bővítették a mezőgazdasági növények vetésterületét. A gabonafélék 1950. évi terméshozama 16 százalékkal múlta felül az 1940. évi terméshozamot. A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban alapjában véve befejeződött a mezőgazdasági munkák gépesítése. 1950-ben a gabonaneműek termelésével kapcsolatos szántási, vetési és betakarítási munkáknak több mint 95 százalékát gépi vontatással végezték a szovhozok-

ban. Az 1950-es év végére a Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban 20 százalékkal több szarvasmarha, 29 százalékkal több juh és kecske, 36 százalékkal több sertés volt, mint a háború előtt. Az állatállomány produktivitása jelentékenyen megnövekedett. Egy tehén tejhozama a Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban 1950-ben átlagosan 28 százalékkal haladta meg az 1940. évi színvonalat.

Az ötéves terv évei alatt nagy munkát végeztek **a kolhozok további gazdasági és szervezeti megszilárdítása,** a mezőgazdasági artelek alapszabálya megsértésének felszámolása érdekében, a kolhozokban folyó munka szervezésének megjavítása, valamint a munka díjazásának rendezése, az állandó munkabrigádoknak, mint az artelmunka fő szervezeti formájának megszilárdítása terén. A kolhozokban jelentős mértékben megszilárdult a munkafegyelem s emelkedett a munka termelékenysége. A kolhozok oszthatatlan alapjainak összege 1950-ben 1.6-szeresére emelkedett az 1940. évihez viszonyítva.

A Litván, Lett, Észt és Moldva Szövetségi Köztársaságok, valamint az Ukrán és Bjelorussz Szovjet Szocialista Köztársaságok nyugati területein, melyek német megszállás alatt voltak, a Szovjetunió traktorok, gépek, műtrágya szállítása és hitelnyujtás révén nagy termelési segítséget nyujtott a parasztgazdaságoknak, a mezőgazdasági termelőszövetkezetek megszilárdításában, a gép- és traktorállomások megszervezésében. Az ötéves terv végéig ezeken a területeken az önkéntesség elvének szem előtt tartásával alapjában véve befejezték a parasztgazdaságok kollektivizálását.

A szocialista mezőgazdasági termelés fejlődése és nagyfokú árutermelőképessége lehetővé tette a lakosság növekvő kenyér-, hús-, tej- és egyéb élelmiszerszükségletének kielégítését és a kolhozok, valamint a kolhozparasztok jövedelmének növekedését, A gabonafélék és az ipari növények termelésének fokozása, valamint az állati termékek mennyiségének növelése szilárd nyersanyagbázist teremtett a könnyű- és az élelmiszeripar további fejlődéséhez.

Az ötéves terv teljesítése a közlekedés, valamint a posta és hírközlés terén

A vasúti közlekedés az ötéves terv éveiben biztosította a népgazdaság növekvő szállítási igényeinek kielégítését. Az 1950-re megállapított vasúti teherforgalom előirányzatát 13 százalékkal túlteljesítették. A vasútvonalak napi átlagos teherforgalma 1950-ben 121 százalék volt az 1940-es év színvonalához képest és 103 százalék az ötéves terv előirányzatához viszonyítva.

Az élenjáró munkamódszerek és az új technika alkalmazása nyomán jelentékenyen megjavult a vasútak technikai eszközeinek kihasználása. 1950-ben a tehervagonok megterhelése 14 százalékkal növekedett 1940-hez képest, a tehervonatok átlagos elegysúlya pedig 1940-hez viszonyítva 10 százalékkal növekedett. A tehervagonok átlagos napi útja 4.6 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat. A kocsiforduló az öt év alatt meggyorsult, de 1950-ben még nem érte el az ötéves tervben előírt színvonalat. A népgazdaságnak a háborúsujtotta körzetekben történt helyreállítása és az észszerűtlen szállítások megszüntetésére irányuló intézkedések következtében az ötéves terv során csökkent a szállítások átlagtávolsága. A szállítások távolságának csökkentését célzó, 1950-re kitűzött feladatokat azonban nem sikerült teljes mértékben megoldani.

A háborúokozta nagy pusztítások felszámolásával kapcsolatos munkák elvégzése volt a háború utáni ötéves terv döntő feladata a vasúti közlekedésben. Az ötéves terv évei alatt a kettősvágányú vasútvonalak, hidak, állomások, csomópontok helyreállítása

terén végzett munka biztosította a vasúti fővonalak kellő teljesítőképességét. Új sorozatú gőzmozdonyok, valamint motorosmozdonyok és villanymozdonyok beállításával jelentős mértékben megújították és kibővítették a mozdonyparkot. Bővült a vagonpark is. Új vasútvonalak épültek, különösen az északi vidékeken és Közép-Ázsiában. Az Uralban, a Dél-Kaukázusban és Krivoj-Rogban több vasútvonalat villamosítottak. Villamosították a moszkvai, leningrádi, rigai, kievi, bakui és tallini vasúti csomópontok városkörnyéki szakaszát is. A vasútak, hidak és állomásépületek újjáépítésével kapcsolatos ötéves tervfeladatot azonban nem teljesítették száz százalékban.

A **folyamhajózás** teherforgalma 1950. évben 26 százalékkal meghaladta az 1940. évi forgalmat, de nem érte el az ötéves tervben megállapított színvonalat. Javult a Volgának és mellékfolyóinak, valamint a szibériai és az északi folyóknak szállításra való felhasználása. A vontatóflotta kapacitásának kihasználása 1950-ben az 1940. évihez képest 30 százalékkal növekedett, az uszályok rakodóképességének kihasználása 43 százalékkal emelkedett. Jelentős mértékben korszerűsítették és kiegészítették a folyami flottát. Helyreállították a fehértenger—balti-kumi Sztálin-csatornát és a dnyeper—bugi víziutat, úgyszintén a folyami kikötőket és a hajójavító üzemeket.

A **tengerhajózás** teherforgalma 1950-ben 1940-hez képest 65 százalékkal emelkedett, de az ötéves tervnek a tengeri szállítással kapcsolatos feladatát nem hajtották végre teljesen. Lényegében befejeződtek a tengeri kikötők és hajójavító üzemek helyreállításával kapcsolatos munkálatok. A Tengerhajózási Minisztérium hajójavító üzemeinek és műhelyeinek teljesítőképessége 1950-ben az 1940. évihez képest több mint kétszeresére, a hajókieme lő-berendezések mennyisége pedig 1.6-szeresére emelkedett.

A **gépkocsiszállítás** teheráruforgalma 1950-ben az 1940. évihez képest 2.3-szeresére emelkedett. 16.000 kilométer hosszúságú keményburkolatú gépkocsiutat építettek. Átadták a forgalomnak a Moszkva—Szimferopol közötti gépkocsi-főútvonalat. A tökéletesített burkolatú gépkocsiutak hálózata 2.5-szer volt nagyobb az ötéves terv végén, mint a háború előtt.

Az ötéves terv éveiben helyreállították a **távbeszélő-, távíró- és rádióhálózatot** és biztosították további fejlődését az új technika alapján. A távbeszélőközpontok kapacitása meghaladta a háborúelőtti színvonalat. A rádióállomások építésének tervét az ötéves terv során 39 százalékkal túlteljesítették. Megnövekedett a rádióvevőhálózat. A főkábelvonalak helyreállításának és lerakásának tervét az ötéves terv alatt 23 százalékkal túlteljesítették. A légiposta-útvonalak hossza az 1940. évihez képest 2.3-szeresére növekedett.

Az ötéves terv teljesítése a nemzeti jövedelem és az állami költségvetés terén

Az ötéves tervnek a **nemzeti jövedelem** növelésével kapcsolatos feladatait jelentősen túlteljesítettük. Az ötéves terv feladatául tűzte ki a nemzeti jövedelem háborúelőtti színvonalának 38 százalékos emelését. A nemzeti jövedelem 1950-ben az 1940. évihez viszonyítva — összehasonlítható árakon számítva — 64 százalékkal emelkedett. A nemzeti jövedelem növekedése lehetővé tette a munkások, parasztok és értelmiségiek anyagi helyzetének jelentős mértékű javítását, nagyszabású beruházások elvégzését a népgazdaságban és a szükséges állami, anyag- és élelmiszertartalékok felhalmozását.

A kapitalista országokban a nemzeti jövedelemnek több mint a felét a kapitalisták osztálya sajátítja ki, a Szovjetunióban viszont az egész nemzeti jövedelem a dolgozóké. A Szovjetunió dolgozói személyes anyagi és kulturális szükségleteik kielégítésére 1950-ben a nemzeti jövedelemnek 74 százalékát kapták meg, a nemzeti jövedelem

fennmaradó 26 százaléka az állam, a kolhozok és a szövetkezeti szervezetek rendelkezésére állott a szocialista termelés bővítésére és más állami, illetve társadalmi szükségletek fedezésére.

A nemzeti jövedelem növekedése következtében az **állami költségvetést** évről évre úgy teljesítették, hogy a bevételek meghaladták a kiadásokat. Az állami költségvetés kiadásai között továbbra is emelkedett a népgazdaság, a szociális és kulturális építés finanszírozására fordított kiadások részaránya.

A nemzeti jövedelem növekedésének és az állami költségvetés sikeres teljesítésének eredményeként a népgazdaság ötéves beruházási tervét 22 százalékkal túlteljesítettük. 1946-tól 1950-ig több mint 6000 ipari vállalatot állítottunk helyre, építettünk fel és helyeztünk üzembe, nem számítva az állami, szövetkezeti és kolhozbeli kis üzemeket.

Ugyanezek az okok lehetővé tették, hogy 1947 decemberében pénzreformot hajtsunk végre és minden élelmiszerre és iparcikkre vonatkozóan megszüntessük a jegyrendszert. 1947-től 1950-ig háromízben **szállítottuk** le a közszükségleti cikkek **árát** és megteremtettük a feltételeket az 1951 március 1-én végrehajtott újabb árleszállításhoz. Ez a munkások, alkalmazottak és értelmiségiek reálbérének komoly emelkedését s a parasztok számára az olcsóbbá vált iparcikkek vásárlására fordított kiadásaik csökkenését biztosította és a rubelnek még nagyobb megszilárdulásához, vásárlóerejének növekedéséhez, a szovjet rubel árfolyamának javulásához vezetett a külföldi valutákkal szemben.

Az ötéves terv teljesítése a nép anyagi és kulturális életszínvonalának emelése terén

A Szovjetunióban nem volt és nincs is munkanélküliség. A Nagy Honvédő Háború befejeztével a Szovjet Hadsereg és Haditengerészet valamennyi leszerelt katonája számára teljes mértékben biztosítottuk a szakképzettségüknek és foglalkozási águknak megfelelő munkát. A Szovjetunió népgazdaságában foglalkoztatott **munkások és alkalmazottak száma** 1950 végén 39,200.000 volt és 1940 végéhez képest 7,700.000-rel növekedett.

Javult a Szovjetunió lakosságának anyagi helyzete. Ez kifejezésre jutott a munkások és alkalmazottak pénzben kifejezett reálbérének növekedésében s abban, hogy a parasztoknak a közös kolhozgazdálkodásból, valamint a háztáji és egyéni gazdaságból származó jövedelme egyaránt emelkedett. A **munkások és alkalmazottak keresetének és a parasztok jövedelmének** együttes összege 1950-ben összehasonlítható árakban kifejezve 62 százalékkal emelkedett az 1940. évihez képest.

Jelentősen emelkedtek **a dolgozók jóléti és kulturális szükségleteire fordított állami kiadások.** A lakosság az államtól a munkások és alkalmazottak társadalombiztosítása útján segélyeket és kiutalásokat, a szociális ellátás révén pedig nyugdíjakat kapott; ingyenes és kedvezményes beutalásokat kapott szanatóriumokba, üdülőkbe és gyermeknevelőintézetekbe, a sokgyermekes és egyedülálló anyák segélyeket élveztek, a lakosság ingyenes gyógykezelésben és oktatásban részesült, az állam biztosította a dolgozók szakképzettségének emelését, a tanulók számára ösztöndíjakat és sok más segélyt és kedvezményt rendszeresítettek. Ezenkívül minden munkás és alkalmazott évenként legalább kétheti, sok foglalkozási ág minden dolgozója pedig ennél hosszabb fizetéses szabadságban részesült. 1950-ben a lakosság az említett kifizetések és kedvezmények alapján az államtól több mint 120 milliárd rubelt kapott, azaz háromszor annyit, mint 1940-ben.

A lakosság anyagi helyzetének javulásával egyidőben a háború utáni időszakban további fejlődést értünk el a **kultúra, a tudomány és a művészetek terén.**

Az elemi, a hétosztályos- és a középiskolák, a technikumok és más középfokú tanintézetek tanulóinak száma

öt év alatt 8 millióval emelkedett és 1950-ben elérte a 37 milliót. Emellett a technikumokon és a többi középfokú szakiskolákban 1,298.000-en tanultak az 1940. évi 975.000-rel szemben. A főiskolákon 1950-ben 1,247.000 volt a hallgatók száma az 1940. évi 812.000-rel szemben.

A népgazdaság öt év leforgása alatt 652.000 főiskolai képzettséggel rendelkező és 1,278.000 középiskolai képzettségű szakembert kapott. A népgazdaságban dolgozó szakemberek száma az 1940. évihez viszonyítva 84 százalékkal növekedett.

Az elmúlt öt év alatt országunkban hatalmas felfedezésekkel és találmányokkal gazdagították a tudomány és technika különböző ágait. A tudomány, a technika, az irodalom és a művészet terén végzett kimagasló munkákért, fölfedezésekért és eredményekért az ötéves terv éveiben több mint 6500 embert tüntettek ki Sztálin díjjal. A tudományos kutatóintézetek hálózata 1950-ben másfélszeresére, az ott dolgozó tudományos munkások száma pedig majdnem kétszeresére emelkedett a háborúelőttihez képest.

A kulturális és közoktatási intézmények hálózatát helyreállították. Ez a hálózat meghaladja a háborúelőtti méreteket. 1950-ben a városokban és falvakban 15 százalékkal több klub és tömegkönyvtár volt, mint 1940-ben. A kiadott könyvek példányszáma az 1940. évihez viszonyítva 84 százalékkal emelkedett.

A filmvetítőberendezések száma 1950 végére elérte az 1940. évinek másfélszeresét.

A háborúutáni időszakban tovább javult a lakosság gyógykezelése és **szanatóriumi megelőző-egészségügyi ellátása.** A városokban és a falvakban a kórházi ágyak száma 1950-ben 25 százalékkal volt magasabb, mint 1940-ben. Helyreállítottuk a háború idején megrongált szanatóriumokat. Az orvosok száma az országban az 1940. évihez viszonyítva, 75 százalékkal nőtt.

Komoly sikereket értünk el a **szovjet kereskedelem** fejlesztése terén. Az állami és szövetkezeti kereskedelem kiskereskedelmi áruforgalma jelentősen meghaladta az 1940. évi, háborúelőtti színvonalat. 1950-ben az állami és szövetkezeti üzletekben — nem számítva a helyi forrásokból történő árueladásokat — 1940-hez viszonyítva 38 százalékkal több húst és húsárut, 51 százalékkal több halárut, 59 százalékkal több állati zsiradékot, 67 százalékkal több növényi és egyéb zsiradékot, 33 százalékkal több cukrot, 34 százalékkal több cukorkát és cukrászsüteményt, 39 százalékkal több lábbelit, 47 százalékkal több pamut-, gyapjú-, műselyem- és lenanyagot, 39 százalékkal több harisnyát és zoknit adtak el. Növekedett a lakosság kulturális és háztartási szükségleteinek kielégítésére szolgáló cikkek eladása is. 1950-ben 3.3-szer annyi órát, hatszor annyi rádiókészüléket, 1.5-szer annyi háztartási elektromoskészüléket, 2.9-szer annyi kerékpárt, majdnem háromszor annyi varrógépet, 16-szor annyi motorkerékpárt adtak el, mint a háború előtt, 1940-ben. Többszörösére növekedett az építőanyagok eladása falun.

A kolhozkereskedelem 1950-ben az 1940. évihez viszonyítva jelentősen megnövekedett. A jegyrendszer megszüntetése és a pénzreform végrehajtása után csökkentek a kolhozpiaci árak.

A háború utáni ötéves terv évei alatt széles körben kibontakozott a **lakásépítkezés.** Az állami vállalatok, intézmények, a helyi szovjetek, továbbá a városok és munkáslakótelepek lakosai állami hitelek segítségével több mint 100 millió négyzetméter lakóterületű házat építettek fel és állítottak helyre. Ezenkívül faluhelyeken 2,700.000 lakóházat állítottak helyre és építettek.

1951. április 16.

A Szovjetunió Állami Tervbizottsága

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala

A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének első negyedévi eredményei

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye

Az ipar és a mezőgazdaság fejlődését, valamint az áruforgalom növekedését 1951 első negyedében a következő adatok jellemzik:

I.

A termelési terv teljesítése az iparban

Az ipar össztermelésének negyedévi tervét 100.2 százalékban teljesítették. Az ipari össztermelés tervét az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették:

	Az 1951 első negyedévi terv teljesítése (százalékban)
Vaskohászati Minisztérium	99
Szinesfémkohászati Minisztérium	98
Szénipari Minisztérium	100.4
Kőolajipari Minisztérium	99
Villanyerőművi Minisztérium	103
Vegyipari Minisztérium	103
Elektrotechnikai-ipari Minisztérium	102
Híradástechnikai-ipari Minisztérium	102
Nehézgépgyártási Minisztérium	99.7
Gépkocsi- és Traktoripari Minisztérium	103
Szerszámgépgyártási Minisztérium	101
Gép- és műszergyártási Minisztérium	100
Építő- és útépítő-gépgyártási Minisztérium	103
Közlekedési-gépgyártási Minisztérium	103
Mezőgazdasági-gépgyártási Minisztérium	103
A Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériuma	99
A Szovjetunió Faipari Minisztériuma	89
A Szovjetunió Papiripari és Fafeldolgozóipari Minisztériuma	100
A Szovjetunió Könnyűipari Minisztériuma	101
A Szovjetunió Halipari Minisztériuma	108
A Szovjetunió Hús- és tejipari Minisztériuma	98
A Szovjetunió Gyapottermelési Minisztériuma	97
A Szovjetunió Élelmiszeripari Minisztériuma	102
A Közlekedésügyi Minisztérium iparvállalatai	95
A Szovjetunió Egészségügyi Minisztériumának iparvállalatai	104
A Szovjetunió Filmügyi Minisztériumának iparvállalatai	105
A szövetségi köztársaságok helyi ipari minisztériumai és helyi tüzelőanyagipari minisztériumai	101
Kisipari Szövetkezetek	102

A Szovjetunió egész iparának össztermelése 1951 első negyedében 18 százalékkal növekedett 1950 első negyedéhez képest.

II.

Mezőgazdaság

A szovhozok, a gép- és traktorállomások, valamint a kolhozok az idén még jobb technikai felszereléssel láttak a tavaszi mezőgazdasági munkákhoz, mint 1950-ben.

A tavaszi boronálást és az őszi vetések fejtrágyázását jelentékenyen nagyobb területen végezték el, mint a mult évben. Az ország déli vidékein sikeresen befejezték a kalászosok vetését. Folyik a tavasziak vetése a középső övezet vidékein. A tavaszi vetést ebben az évben sokkal rövidebb idő alatt végzik el. 1951 május 5-ig tavasziakból 5.5 millió hektárral többet vetettek, mint 1950-ben ugyanaddig az időpontig.

A Szovjetunió európai részének sztyeppés és erdősztyeppés vidékein a kolhozok, erdőgazdaságok, erdővédőállomások és szovhozok 1951 május 1-ig 700 000 hektáron végeztek védőerdő-ültetést és vetést, vagyis 55 000 hektárral többet mint a mult év május 1-ig.

III.

Az áruforgalom föllendülése

1951 első negyedében tovább folytatódott a szovjet kereskedelem fejlődése. A lakosságnak az állami és a szövetkezeti kereskedelem útján összehasonlítható árakban kifejezve 22 százalékkal több árut adtak el, mint 1950 első negyedében. Az élelmiszerek eladása 19 százalékkal, az iparcikkek eladása 25 százalékkal növekedett.

A szovjet kormánynak és az SZK(b)P Központi Bizottságának határozata alapján 1951 március 1-én végrehajtott újabb — sorrendben negyedik — árleszállítás, amely az élelmiszerek és tömegfogyasztási iparcikkek állami kiskereskedelmi árát csökkentette, jelentősen fokozta az áruk eladását az állami és szövetkezeti kereskedelemben.

A napi áruforgalom 1951 márciusában 1951 februárjához képest átlag 19 százalékkal emelkedett (összehasonlítható árakon számítva). Ezen belül a kolbászfélék eladása 20 százalékkal, a halkészítményeké 15 százalékkal, az állati zsiradéké 27 százalékkal, a tej- és tejtermékeké 33 százalékkal, a tojásé 75 százalékkal, a pamutszöveteké 31 százalékkal, a gyapjúszöveteké 17 százalékkal, a konfekciós áruké 34 százalékkal, a bőrlábbelié 81 százalékkal, a gumilábbelié 36 százalékkal, a pipereszappané 50 százalékkal emelkedett; az üveg-, porcellán- és fayenceedények, a bútorok és rádióvevőkészülékek eladása több, mint másfélszeresére, a zseb- és karórák eladása majdnem kétszeresére, a kerékpároké és motorkerékpároké több mint ötszörösére növekedett.

A tömegfogyasztási cikkek állami kiskereskedelmi árának leszállításával kapcsolatban a *kolhozpiacokon* 1951 márciusában szintén csökkentek az árak 1951 februárjához képest.

A Magyar Népköztársaság 1951. évi II. törvénye az ötéves tervről szóló 1949. évi XXV. törvény módosításáról

Az ötéves terv első évében, 1950-ben, népgazdaságunk, különösen iparunk gyorsabb ütemben, nagyobb mértékben fejlődött, mint amilyen fejlődést az ötéves népgazdasági tervről szóló 1949. évi XXV. törvény értelmében kellett volna elérni. A népgazdaság gyorsabb ütemű, nagyobb mértékű fejlődését a Magyar Dolgozók Pártjának és a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának helyes vezetése, a rejtett tartalékok fokozottabb feltárása, a szocialista munkaverseny, az újító- és Sztahanov-mozgalom kibontakozása, munkásosztályunk, dolgozó népünk odaadó munkája, a szovjet szocialista termelési tapasztalatok és munkamódszerek mind szélesebbkörű alkalmazása s a Szovjetunió állandó segítsége tette lehetővé.

Az ötéves tervidőszak első évében a magyar népgazdaság fejlesztése terén elért sikerek s a népgazdaságban feltárt újabb tartalékok bebizonyították, hogy dolgozó népünk sokkal nagyobb feladatokat képes megvalósítani, mint amilyeneket az ötéves népgazdasági tervről szóló 1949. évi XXV. törvény az 1950—54. évekre előír. De az ötéves tervidőszak első évének tapasztalatai azt is mutatják, hogy országunk, népünk szükségletei nagyobbak, mint amilyen szükségletekkel az ötéves tervről szóló törvény számol. Az ötéves terv

első évének tapasztalata arra figyelmeztet, hogy az ipari alapanyagok termelésének a növekedése szocialista iparunk jelentősen meggyorsult fejlődésével nem tart lépést, s hogy a mezőgazdaság fejlődésének üteme a szocialista nagyipar igen gyors fejlődéséhez képest elmarad.

Mindezekre tekintettel az Országgyűlés elhatározza az 1949. évi XXV. törvény módosítását. A módosított ötéves terv megvalósítása útján biztosítani kell az ország iparosításának meggyorsítását, a mezőgazdaság elmaradásának felszámolását, a nép életszínvonalának az 1949:XXV. törvényben előírtnál nagyobb mértékű emelkedését. Meg kell gyorsítani elsősorban a szén-termelés, a vas- és acélipar, a gépgyártás, az alumínium- és a vegyipar, valamint a villamosenergiatermelés fejlesztését. A termelőeszközöket előállító iparágak fokozott fejlesztése révén biztosítani kell a fogyasztási javakat előállító iparágak termelésének az eredeti ötéves tervben előírtnál lényegesen gyorsabb növekedését is. Az 1949. évi XXV. törvényben előírt mértékhez képest fokozni kell a mezőgazdaság gépesítését, többszörösére kell növelni az öntözött területet, több műtrágyát, nemesített vetőmagot kell juttatni a mezőgazdaságnak, nagyobb összegeket kell biztosítani mezőgazdasági építkezésekre. Mindezek segítségével is elő kell mozdítani a mezőgazdaság szocialista átalakítását, tovább kell növelni a mezőgazdaság terméshozamát s ily módon meg kell javítani a lakosság ellátását mezőgazdasági termékekkel s a fogyasztási javakat termelő könnyűipar ellátottságát mezőgazdasági eredetű nyersanyagokkal.

A módosított ötéves terv megvalósítása útján biztosítani kell az ország rohamosan növekvő szükségleteit a legkülönfélébb szakemberekben, fokozni kell a tudományos kutatást, meg kell gyorsítani népünk kulturális felemelkedését.

A megnagyobbodott feladatok megvalósítására lényegesen fel kell emelni az ötéves tervről szóló törvényben megállapított beruházások összegét. Több gyárat, utat, vasutat, több iskolát, kultúrotthont, bölcsődét, több sportpályát és több lakást kell építeni. Az ötéves tervtörvényben meghatározott körön túl további városokat és községeket kell iparosítani.

A módosított ötéves terv segítségével Magyarországot a vas és az acél országává, a gépek országává, fejlett ipari országgá alakítjuk.

A módosított ötéves terv megvalósításával népünk jobbmódúvá és boldogabbá, hazánk virágzó szocialista országgá válik.

A módosított ötéves terv a béke építésének és megszilárdításának a terve, mert erősíti népünk egységét a közös nagy cél érdekében, mert népünk milliós tömegeit összekovácsolja a hazánk gyorsabb felemelkedéséért vívott küzdelemben, mert a felemelt ötéves terv sikeres megvalósítása a haza minden hű fiának saját érdeke és egyben a nemzet ügye.

A magyar népnek szilárd alapja van ahhoz, hogy a felemelt ötéves terv feladatait sikerrel teljesítse.

A Magyar Népköztársaság Országgyűlése, felkarolva a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusának kezdeményezését, az 1949. évi XXV. törvényt az alábbiak szerint módosítja:

I. FEJEZET

Az ötéves terv főfeladatainak biztosítása

1. §. Az ötéves terv alapvető feladatainak megvalósítása érdekében öt év alatt az eredetileg előirányzott 50.9 milliárd forint helyett 85 milliárd forintot kell beruházni a népgazdaságba.

2. §. (1) A beruházásokra előirányzott teljes összegből

a gyáriparba 41 milliárd forintot (a nehéziparba 37.5 milliárd forintot, a könnyűiparba és az élelmezési iparba 3.5 milliárd forintot),

az építőiparba 3 milliárd forintot,

a mezőgazdaságba 11 milliárd forintot,

a közlekedés fejlesztésére 10 milliárd forintot,

lakásépítésre, község- és városfejlesztésre, egészségügyi, szociális, kulturális és egyéb beruházásokra 14 milliárd forintot, a kereskedelem fejlesztésére 1 milliárd forintot kell fordítani.

(2) Az ötéves terv végrehajtása során jelentkező, előre nem látható beruházásokra 5 milliárd forintot kell tartalékolni.

3. §. (1) A népgazdaság fejlesztésének eredményeként a gyáripar termelésének 1954-ben el kell érnie az 1949. evi gyáripari termelés 310%-át, az eredeti ötéves tervben előirányzott 186.4%-kal szemben. Ezen belül a nehézipar termelésének értéke az 1949. évi termelés értékének 380%-át, a könnyűiparé 245%-át éri el.

(2) A mezőgazdasági termelés értékének 1954. évben el kell érnie az 1949. évi termelés 154%-át, az eredeti ötéves tervben előírt 142.2%-kal szemben.

4. §. (1) A munka termelékenységét a gyáriparban 1949. évi szintről 1954-re az eredeti ötéves tervben előirányzott 50% helyett 92%-kal kell emelni.

(2) Ugyanezen idő alatt a gyáripari termelés önköltségét 25%-kal kell csökkenteni.

5. §. Az életszínvonalnak az ötéves tervidőszak alatt — az 1949. évihez képest — az eredeti ötéves tervben előirányzott 35% helyett átlagban 50%-kal kell emelkednie, s így 1954-ben a második világháború előtti átlagos életszínvonalnak mintegy kétszeresét kell elérnie.

6. §. A gyáriparban és az építőiparban az ötéves tervidőszak folyamán az eredetileg előirányzott 480.000 helyett 650.000 új munkaerőt kell munkábaállítani, köztük mintegy 45.000 műszaki munkaerőt. Az ötéves terv munkaerőszükségletét elsősorban a mezőgazdaság gépesítése révén felszabaduló dolgozók, az ifjúság és a nők soraiból kell biztosítani.

7. §. A nemzeti jövedelem értékének 1954-ben el kell érnie az 1949. évi nemzeti jövedelem 230%-át, az eredeti ötéves tervben előirányzott 163%-kal szemben. A nemzeti jövedelemben az ipar részesedése az építőiparral együtt, az 1949. évi 51.1%-ról 1954-ben — az eredeti ötéves tervben előirányzott 58.7% helyett — 64%-ra emelkedik.

II. FEJEZET

A termelés és a beruházások terve

A) Ipar

8. §. (1) A bányászati termelés értékének 1954-ben az eredeti ötéves tervben előirányzott 55.2% helyett, 142%-kal kell meghaladnia az 1949. évi termelés értékét.

(2) A széntermelésnek 1954-ben nemcsak az évi fűtőanyagszükségletet kell fedeznie, hanem a népgazdaság részére jelentős tartalékot is kell biztosítania. Ezért a termelést az 1949. évi 11.5 millió tonnáról 1954-ben, az eredetileg előirányzott 18.5 millió tonna helyett, 27.5 millió tonnára kell növelni.

(3) A bányászat termelésének növekedését az eredetileg előirányzott 2 milliárd 465 millió forint beruházása helyett 4 milliárd 800 millió forint beruházással kell biztosítani.

9. §. (1) A kohászati ipar termelésének az ötéves terv időszakában az eredetileg előirányzott 95%-os növekedés helyett 162%-os emelkedést kell elérnie.

(2) A Dunai Vasmű üzembehelyezése, a diósgyőri kohászati üzem újjáalakítása és egyéb rendszabályok révén vaskohászatunknak 1954-ben a magyar népgazdaság ellátását hazai termelésű vassal teljes egészében biztosítania kell.

(3) Az acélnyersvas termelésének az 1949. évi 398.000 tonnáról 1954-re 1,280.000 tonnára, az acéltermelésnek pedig 860.000 tonnáról 2,200.000 tonnára kell emelkednie.

(4) A kohászati termelés emelésére az eredetileg előirányzott 3 milliárd 998 millió forint helyett 7 milliárd 130 millió forintot kell beruházni.

10. §. (1) A gépgyártás gyors fejlődésének elsősorban biztosítania kell az alapanyag termelő ipar, az építőipar és a mezőgazdaság nagymértékű gépesítését, valamint az export célokra szolgáló gépek gyártásának jelentős növelését. A gépipar termelésének öt év alatt az eredetileg előirányzott 125% helyett 390%-kal kell emelkednie.

(2) A gépipar fejlesztésére a tervidőszakban az eredetileg előirányzott 5 milliárd 150 millió forint helyett 7 milliárd forint összegű beruházást kell fordítani. Ebből a nehézgépipar termelésének emelésére, az eredetileg előirányzott 4 milliárd 214 millió forint helyett, 4 milliárd 480 millió forintot kell beruházni.

11. §. (1) A népgazdaság és a lakosság szükségleteinek kielégítésére az 1949. évi 2.200 millió KWó villamosenergia termelést 1954-re, az eredetileg előirányzott 4.270 millió KWó helyett, 6.050 millió KWó-ra kell felemelni.

(2) Ennek érdekében az erőművek teljesítőképességét 584.000 kilowattal kell növelni, az eredetileg előirányzott 3 milliárd 285 millió forint értékű beruházás helyett 5 milliárd 470 millió forint értéket kell beruházni.

12. §. (1) Az építőanyagipar termelésének öt év alatt az eredetileg előirányzott 114.5% helyett 306%-kal kell emelkednie.

(2) A tervben előirányzott hatalmas építkezések biztosítására 1954-ben 1.420 millió darab téglát és 2,100.000 tonna cementet kell termelni.

(3) A termelési előirányzat teljesítésének biztosítására az építőanyagiparban az eredetileg előirányzott 618 millió helyett 2 milliárd 716 millió forintot kell beruházni.

13. §. (1) A vegyipar termelését — az ötéves terv idején — az eredetileg előirányzott 138% helyett 273%-kal kell növelni.

(2) A termelés emelésére az iparban az eredetileg előirányzott 1 milliárd 934 millió forint helyett 4 milliárd 80 millió forint értékű beruházást kell végrehajtani.

14. §. (1) A textilipar termelését öt év alatt az eredetileg előirányzott 52% helyett 92%-kal kell emelni.

(2) Az 1954. évben az 1949. évi termelési eredményekhez képest 97 millió négyzetméterrel több pamutszövetet, 14 millió négyzetméterrel több gyapjúszövetet és 2.450 tonnával több kötöttárut kell előállítani.

15. §. (1) A dolgozók igényeinek fokozott mérvű kielégítése érdekében a ruházati ipart nagyiparrá kell fejleszteni és biztosítani kell, hogy a ruházati nagyipar termelése a tervidőszak alatt az eredetileg előirányzott 250% helyett 750%-kal növekedjék.

(2) A ruházati ipar termelési előirányzatának teljesítését az eredetileg előirányzott 119 millió forint értékű beruházás helyett 262 millió forint értékű beruházással kell elősegíteni.

16. §. (1) A faipar termelésének öt év alatt az eredetileg előirányzott 78.4% helyett 220%-kal kell emelkednie.

(2) A termelés növekedésének előmozdítására a faiparban az eredetileg előirányzott 78 millió forint helyett 103 millió forintot kell beruházni.

17. §. (1) A papír- és nyomdaipar termelését az ötéves terv idején az eredetileg előirányzott 56% helyett 116%-kal kell növelni.

(2) A termelés emelése érdekében a papír- és nyomdaiparban az eredetileg előirányzott 165.2 millió forint helyett 287 millió forintot kell a tervidőszakban beruházni.

18. §. A kis vállalatok összevonása és szakosítása révén az élelmezési iparnak át kell alakulnia gépesített nagyiparrá. Az élelmezési ipar termelésének öt év alatt az eredetileg előirányzott 70.1% helyett 157%-kal kell emelkednie.

19. §. A városi és községi helyi ipari vállalatok termelését az 1949. évi 441 millióról 1954-re 2 milliárd 885 millióra, a kisipari termelőszövetkezetek termelését pedig az 1949. évi 494 millióról 2 milliárd 320 millióra kell emelni.

20. §. (1) Az építőiparnak a tervidőszak alatt az eredetileg előirányzott 21.3 milliárd helyett 45 milliárd forint értékű építkezést kell végrehajtania. Az építőipar termelési értékét ezzel öt év alatt az eredetileg előirányzott 131% helyett 338%-kal kell növelni.

(2) Az előirányzott termelési értékből a magasépítőiparnak 31.3 milliárd, a mélyépítőiparnak pedig 13.7 milliárd forint értékű építkezést kell végrehajtania.

(3) Az építőiparra váró nagy feladatok megoldása érdekében meg kell gyorsítani az építőiparnak nagyiparrá átalakítását, az építkezés nagyfokú gépesítése, gyorsított építkezési módszerek széleskörű alkalmazása, előregyártott épületelemek felhasználása útján. Mindezek segítségével el kell érni az építőipar önköltségének jelentős csökkentését.

(4) A termelési előirányzat teljesítését az építőiparban az eredetileg előirányzott 864 millió forint helyett 3 milliárd 23 millió forint értékű beruházással kell elősegíteni. Az építőipar összes beruházásaiból a gépesítési terv megvalósítására 2 milliárd 243 millió forintot kell fordítani.

21. §. (1) Az ötéves terv idején, az eredetileg előirányzott 263 új ipari üzem helyett, 341 új ipari üzemet kell létesíteni, mégpedig 267 nehézipari, 29 könnyűipari, 2 építőipari és 43 élelmezési ipari üzemet. Az ötéves terv folyamán üzembe kell helyezni a Dunai Vasművet, az Inotai Alumínium-kombinátot, két nagy vegyipari kombinátot, két új villamosmotorgyárat, új kazángyárat, új transzformátor-gyárat, új golyóscsapágy-gyárat, több erőművet, a Váci Cementgyárat, a Kaposvári Fonódát és több gyapotfeldolgozó üzemet, új szalmacellulóze-gyárat, több tejüzemet, hűtőházat és egyéb nagylétesítményeket.

(2) A tervidőszakban az erőket fokozottan a nagyméretű, országos jelentőségű beruházások lehető legrövidebb idő alatt való megvalósítására kell összpontosítani.

(3) Iparunk újjáalakításának és továbbfejlesztésének eredményeképpen el kell érni, hogy a nehézipar termelésének részesedése az egész gyáripari termelésben az 1949. évi 49.1%-ról 1954-re 59%-ra emelkedjék. A gépipari termelés részesedésének az egész gyáripari termelésből 20.7%-ról 35%-ra kell növekednie.

(4) A végrehajtott beruházások eredményeképpen az eredeti ötéves tervben iparosítandó városokként megjelölt helységek — Szeged, Debrecen, Hódmezővásárhely, Békéscsaba, Makó, Szolnok, Kecskemét, Kaposvár, Zalaegerszeg. Esztergom, Kalocsa, Eger, Székesfehérvár, Szombathely, Veszprém, Nyiregyháza, Gyöngyös, Szekszárd — mellett ipari jellegű városokká kell fejleszteni Balassagyarmatot, Ceglédet, Dunapentelét, Gödöllőt, Hajdúszoboszlót, Jászberényt, Karcagot, Kazincbarcikát, Kiskunfélegyházát, Mezőtúrt, Mezőkövesdet, Orosházát, Szentest, Vácot és Várpalotát.

22. §. (1) Az iparban a munka termelékenységének 92%-os növelésére vonatkozó előirányzat végrehajtását a munkaverseny és Sztahanov-mozgalom továbbfejlesztésével, a munkások szakképzettségének emelésével, a nagy munkaigényű termelési folyamatok jelentős gépesítésével, a korszerű gyártási módszerek alkalmazásával és a munkaszervezés megjavításával kell biztosítani.

(2) Az ipari termékekre vonatkozó 25%-os önköltségcsökkentési terv teljesítése céljából meg kell valósítani a fokozott anyagtakarékosságot, a termelőberendezések jobb kihasználását, az ipari vállalatok költségeinek állandó csökkentését és biztosítani kell, hogy a munka termelékenységének növekedése felülmúlja az átlag munkabérek növekedését.

B) Mezőgazdaság

23. §. (1) Meg kell gyorsítani a mezőgazdaság elmaradottságának felszá-

molását. Ennek érdekében fokozott segítséget kell nyujtani az állami gazdaságoknak és a dolgozó parasztok önkéntes társulásán alapuló mezőgazdasági termelőszövetkezeteknek és termelőszövetkezeti csoportoknak. Az eredeti ötéves tervben előirányzottnál gyorsabb ütemben kell a mezőgazdasági gépállomásokat nagyteljesítményű gépekkel ellátni, a mezőgazdaság fejlesztését célzó beruházásokat az eredeti ötéves terv előirányzatához képest 37.5%-kal kell növelni és ebből lényegesen emelni kell a mezőgazdasági munka gépesítésének fokát.

(2) Fokozni kell a talajerő pótlását — elsősorban a műtrágya és természetes trágya használásának növelésével — széles körben alkalmazni kell a fejlett agrotechnikai módszereket, hazánkban eddig nem termelt, új ipari növények termelését kell kikísérletezni és meghonosítani, legalább 500 községben be kell vezetni a Szovjetunióban bevált füves-vetésforgó rendszerét. A másodvetés területének 1954-ben el kell érnie 1,480.000 kat. holdat.

(3) Emelni kell a mezőgazdaság, elsősorban az állattenyésztés fejlesztéséhez szükséges épületek számát, fel kell javítani a tenyészállatállományt és ki kell szélesíteni a takarmánynövények vetésterületét.

(4) Folyó- és állóvizek szabályozásával, az öntözéses gazdálkodás nagymértékű kiterjesztésével, szikes területek megjavításával, erdősávok létesítésével és egyéb intézkedésekkel, a terv időszakában, elő kell készíteni, szem előtt tartva a Szovjetunió példáját, a természet átalakításának nagy művét.

(5) Az állami mezőgazdasági üzemeket az ötéves terv időszakában, mintaüzemekké kell fejleszteni. Biztosítani kell, hogy az állami gazdaságok és hízlaldák magas árutermelésükkel nagymértékben hozzájáruljanak a nem őstermelő lakosságnak hússal, zsírral, vajjal, tejjel, főzelékkel, gyümölccsel és liszttel való ellátásához. Az állami gazdaságoknak kell főként ellátniok a mezőgazdaságot nemesített vetőmaggal s egyben a tudományos kutatás és kísérletezés alapjául kell szolgálniok.

24. §. (1) A gépállomások és az állami gazdaságok korszerű mezőgazdasági gépekkel való ellátásával el kell érni, hogy 1954-ben országunk szántóföldi területén a mélyszántás 90%-át, a tarlóhántás 83%-át, az aratás 50%-át, a burgonyakiszedés 50%-át, a cukorrépa kiszedés 43%-át, a kapálás 30%-át géppel végezzék.

(2) Az ötéves terv időszakában 26.100 traktort kell a gépállomások és az állami gazdaságok rendelkezésére bocsátani. Ezzel a mezőgazdaságban dolgozó állami traktorok teljesítőképességét, vonóhorog LE-ben kifejezve, az 1949. évi 69.271 LE-ről 1954. év végére 334.637 LE-re kell növelni. A traktorok számának növelése mellett adni kell a gépállomásoknak és állami gazdaságoknak 17.320 új traktorekét, 11.300 traktortárcsát, 6.800 kultivátort, 5.300 traktoros vetőgépet, 860 burgonyaültetőgépet, 1.820 szelektort, 9.060 kévekötő aratógépet és 2.600 arató-cséplőgépet.

25. §. A termőföld talajerejének pótlására az 1 kat. holdra jutó műtrágyamennyiséget az állami gazdaságokban az 1949. évi 101.5 kg-ról 1954-re 156 kg-ra, országos átlagban pedig 12 kg-ról az eredetileg tervezett 54 kg helyett 73 kg-ra kell emelni.

26. §. A tervidőszakban az öntözött területet, az eredetileg előirányzott 118.000 kat. hold helyett, 324.000 kat. holddal kell növelni.

27. §. A gépesítés, a fokozott talajerőpótlás, a növénynemesítés, az öntözés és egyéb rendszabályok eredményeképpen el kell érni, hogy a búza kat. holdankénti termésátlaga az állami gazdaságokban az 1949. évi 9.1 q-ról 1954-re 12.5 q-ra, országos átlagban 7.5 q-ról 9.7 q-ra, a kukoricáé az állami gazdaságokban 12.6 q-ról 17 q-ra, országos átlagban 8.5 q-ról 13.5 q-ra, a burgonyáé az állami gazdaságokban 42.5 q-ról 74 q-ra, országos átlagban

38.1 q-ról 59 q-ra, a cukorrépáé az állami gazdaságokban 82 q-ról 150 q-ra, országos átlagban 66.7 q-ról 132 q-ra, a lucernaszénáé pedig az állami gazdaságokban 23 q-ról 29 q-ra, országos átlagban 21.3 q-ról 26.5 q-ra emelkedjék.

28. §. (1) A tervidőszakban számos új, Magyarországon eddig nem termelt növény termelését kell kikísérletezni és meghonosítani.

(2) A textilipari nyersanyagszükséglet mind nagyobb mértékben hazai nyersanyagokból való kielégítése érdekében a gyapot vetésterületét az 1949. évi 600 kat. holdról 1954-re az eredetileg előirányzott 100.000 kat. hold helyett 200.000 kat. holdra kell emelni.

(3) Be kell vezetni a hamvas gumipitypang, a textilipari nyersanyagot biztosító kenaf, valamint az olaj- és édesipari nyersanyagot jelentő földi mogyoró termelését.

29. §. Biztosítani kell az állattenyésztés hozamának növelését és minőségi fejlesztését. A számosállat-sűrűségét 100 kat. hold szántóra számítva az állami gazdaságoknál az 1949. évi 14.4 db-ról 1954-re 44 db-ra, a termelőszövetkezeteknél pedig az 1949. évi 10.2 db-ról 35 db-ra kell növelni.

(2) Az állatállományt úgy kell fejleszteni, hogy a szarvasmarhaállomány az 1949. évi 2 millióról 1954-re 2.4 millióra, a sertésállomány 5.2 millióról 6 millióra, a juhállomány 950.000-ről 2 millióra, a baromfi törzsállomány pedig 17.5 millióról 25 millióra emelkedjék.

(3) A tejhozamot tehenenként az állami gazdaságokban az 1949. évi 1.900 literről 1954-re 3.500 literre, országos átlagban az eredetileg előirányzott 20% helyett az ötéves tervidőszak alatt 31%-kal kell fokozni. A juhonkénti átlagos gyapjuhozam emelésével és a juhállomány megnövekedésével az 1949. évi 3 millió kg-os gyapjutermést 1954-re 7 millió kg-ra kell emelni.

(4) Az állattenyésztés fejlesztéséhez szükséges takarmányszükséglet biztosítására a szálastakarmányok vetésterületét az 1949. évi 922.000 kat. holdról 1954-re 1.300.000 kat. holdra kell növelni.

30. §. (1) Az ötéves terv folyamán a népgazdaság fokozott faanyagszükségletének nagymértékű kielégítése mellett jóvá kell tenni a tőkés rablógazdálkodás mulasztásait és be kell fejezni az erdőgazdaság szocialista átszervezését.

(2) 570.000 hold területen erdősíteni kell, ideértve a felújítatlan vágásterületek és az évi vágásterületek újraerdősítését is. Új erdőt az eredeti ötéves tervben előirányzott 50.000 kat. hold helyett 80.000 kat. holdon kell telepíteni. A facsemeteszükséglet biztosítására a facsemete-kertek területét 2.600 kat. holdról 6.600 kat. holdra kell növelni.

31. §. A tervidőszakban a mezőgazdaság területén beruházandó 11 milliárd forintból a növénytermelésre 2 milliárdot, az erdőgazdaságra 1 milliárd 500 milliót, az állattenyésztés céljaira 4 milliárdot, gépesítésre pedig 3 milliárd 500 milliót kell fordítani.

C) Közlekedés

32. §. (1) Az ipari és mezőgazdasági termelési előirányzatok felemelésének megfelelően fel kell emelni az áruszállításra vonatkozó előirányzatokat is. Ehhez képest az 1949. évi szállításhoz viszonyítva az 1954. évre eredetileg előirányzott 60% helyett 133%-kal több áru szállítását kell biztosítani.

(2) 1954-ben a vasútnak az eredetileg előirányzott 5 milliárd 880 millió árutonna km helyett 9 milliárd 224 millió árutonna km-t, a folyami hajózásnak az eredetileg előirányzott 750 millió árutonna km helyett 841 millió árutonna km-t, a tehergépkocsi közlekedésnek az eredetileg előirányzott 170 millió árutonna km helyett 215 millió árutonna km-t kell teljesítenie.

(3) Növelni kell a személyszállításra szolgáló eszközök teljesítőképességét olymódon, hogy 1954-ben a vasút az eredetileg előirányzott 163 millió he-

lyett 248 millió utas szállítását biztosítsa. A folyami hajózásnak az előirányzott 2 millió helyett 3 millió, a távolsági autóbuszközlekedésnek az előirányzott 16 millió helyett 54 millió utas szállítását kell biztosítania.

(4) A víziközlekedés beruházásaira a tervidőszakban 382 millió forintot kell fordítani.

(5) A közúti hálózat fejlesztése érdekében új beton- és aszfaltutak építésével, valamint a meglévő makadámutak bitumennel való befedésével, burkolt útjaink hosszát 57%-kal kell növelni. Az új utak építésén kívül 1.000 km főközlekedési keskeny makadámutat kell korszerűsíteni. A közúti közlekedés beruházásaira összesen 1.501 millió forintot kell fordítani.

(6) A városi közlekedés megjavítása céljából 2 milliárd 200 millió forint összegű beruházást kell megvalósítani. Az ötéves terv időszakában meg kell építeni a budapesti földalatti gyorsvasút első szakaszát olymódon, hogy annak a Sportstadion—Sztálin-tér közötti része 1954-ben már üzembehelyezhető legyen.

(7) A gépkocsiközlekedés fejlesztésére 2 milliárd 935 millió forintot kell fordítani. Ezen belül 375 millió forintért 1.500 új autóbuszt és trolibuszt kell beszerezni.

(8) Ki kell fejleszteni a távbeszélő kábelhálózatot és a távbeszélő központok állomás-befogadóképességét 57%-kal kell növelni.

(9) A rádiózás fejlesztésére a műsorszóró rádióadók teljesítményét 5 év alatt 387 KW-tal kell emelni és meg kell indítani a távolbalátó-adást. A rádióelőfizetők számát 1,320.000-re kell emelni.

III. FEJEZET

A dolgozó nép anyagi és kulturális életszínvonalának emelése

33. §. (1) Biztosítani kell, hogy az ötéves terv időszakában a lakosság fogyasztása ipari-közszükségleti és élelmicikkekben az ötéves terv eredeti előirányzatánál nagyobb mértékben emelkedjék.

(2) Az egy főre eső fogyasztást 1949. évi szintről 1954. évre textilárukban 71%-kal, bőr-, szőrme- és cipőárukban 64%-kal, bútoripari cikkekben 84%-kal, üveg- és porcellánárukban 115%-kal, vastömegcikkekben 65%-kal, tejipari termékekben 56%-kal, zsiradékban 25%-kal, sütőipari termékekben 29%-kal, gyümölcs- és főzelékfélékben 59%-kal, fűszerárukban és édesipari cikkekben 41%-kal, baromfi- és tojásárukban 69%-kal kell növelni.

34. §. (1) Az 1950—54. évi tervidőszakban az eredeti ötéves tervben előirányzott 180.000 helyett 220.000 új lakást kell építeni.

(2) A tervidőszakban a városok és községek belterülete közúti hálózatának kiépítésére 467 milliót, a köztisztaság fejlesztésére 30 milliót, parkosításra 43 milliót kell fordítani. Lakásépítésre, község- és városfejlesztésre összesen 6 milliárd 490 millió forintot kell biztosítani.

35. §. (1) Az 1950—54. évi tervidőszakban 1.138 millió forintot kell beruházni a dolgozó nép, elsősorban a munkásosztály munkaképességének fokozását, családjának, egészségének védelmét szolgáló intézmények fejlesztésére és létesítésre.

(2) Az üzemi dolgozók egészséges munkaviszonyainak biztosítására az üzemi egészségügyi létesítmények teljesítőképességét 1949-hez képest 1954-re, további 350 millió forint felhasználásával, 100%-kal kell emelni.

(3) A kórházi és klinikai ágyak számát a tervidőszakban 5.000-rel kell növelni. Miskolcon és Veszprémben új kórházat kell létesíteni. A mentőállomások számát a tervidőszakban 30%-kal kell növelni.

(4) Az egészségügyi ellátás javítása végett a rendelőintézeti szolgáltatást 5 év alatt 92%-kal kell fejleszteni, a fogászati székek számát 132%-kal kell emelni és biztosítani kell Budapesten, valamint a nagyobb vidéki városokban a körzeti orvosi rendelőhálózat kiépítését.

(5) A mezőgazdasági lakosság egészségügyi ellátásának javítására az eredeti ötéves tervben előirányzott 306 helyett 356 falusi orvosi rendelőt kell létesíteni.

(6) A női dolgozók munkájának és munkába állításának megkönnyítésére a bölcsődei férőhelyek számát 1949-hez képest 1954-re 390%-kal kell emelni. Ennek értelmében a csecsemőférőhelyek számát az eredeti ötéves tervben előirányzott 6.000 helyett 30.000-re kell emelni.

(7) Az óvodák 90%-át napköziotthonos óvodákká kell átszervezni és az óvodai férőhelyek számát 1954-re, az 1949. évihez képest 40%-kal kell növelni.

36. §. (1) A népgazdaság gyorsabb ütemű fejlesztésének megfelelően az eredeti ötéves terv előirányzatától eltérően fokozottabb ütemben kell gondoskodni a munkások, a dolgozó parasztok és értelmiségiek gyermekeinek szakmai, közép- és főiskolai képzéséről és az ország növekvő szakemberszükségletének ellátásáról.

(2) A népgazdaság szakmunkásszükségletének fedezése érdekében a gyáripari tanulók létszámát az 1949. évi 31.600-ról 1954-re 85.000-re kell emelni. Az ipari tanulóműhelyekben a tanulók számát az 1949. évi 8.200-ról az eredeti ötéves tervben előírt 14.900 helyett 32.000-re, a tanulóotthonok férőhelyeinek számát pedig az 1949. évi 6.200-ról az eredeti ötéves tervben előirányzott 10.000 helyett 30.000-re kell felemelni.

(3) A középiskolai tanulók létszámát az eredeti ötéves tervben előirányzott 45.000 fő helyett a tervidőszakban 77.000 fővel kell emelni. A középiskolai tanulók összlétszámának — a dolgozók középiskoláit beleértve — 1954-ben 165.000 főt kell elérnie. Ezen belül az ipari technikumok hallgatóinak számát 10.400-ról 50.000-re kell felemelni. Ipari technikumot kell felállítani többek között Salgótarjánban és Tatabányán.

(4) Az egyetemi és főiskolai hallgatók számát a tervidőszak alatt az eredeti ötéves tervben előírt 8.000 fő helyett 30.000 fővel kell emelni. A főiskolai és egyetemi hallgatók létszámának 1954-ben el kell érnie az 53.000 főt, 1949-ről 1954-re a műegyetemek hallgatóinak számát 4.800-ról 13.800-ra, a Műszaki Főiskola hallgatóinak számát 2.100-ról 7.200-ra, az Agrártudományi Egyetem hallgatóinak számát 2.200-ról 4.900-ra, a Közgazdaságtudományi Egyetem és a Közgazdaságtudományi Főiskola hallgatóinak számát 1.760-ról 5.200-ra kell felemelni.

(5) Az egyetemi és főiskolai hallgatók számának emelése és a felsőfokú szakképzés színvonalának további javítása érdekében az eredeti ötéves tervben előírt új egyetemeken kívül a tervidőszakban további három műegyetemet kell létesíteni; Gödöllőn fel kell építeni az agrártudományi egyetemet és Budapesten a közgazdaságtudományi egyetem számára új épületet kell biztosítani.

(6) A munkás- és parasztifjúság tanulmányainak megkönnyítésére és a lemorzsolódás megakadályozására a tervidőszak alatt az általános iskolai otthonok, középiskolai kollégiumok és egyetemi diákszállók férőhelyeinek számát az eredeti ötéves tervben előirányzott 6.700 helyett 30.000-rel kell emelni.

(7) Egyetemek, főiskolák, ipari és mezőgazdasági technikumok, középiskolák és ipari tanulóintézmények építésére és fejlesztésére az ötéves tervidőszak alatt 1.7 milliárd forintot kell beruházni. Ebből a felsőoktatás fejlesztésére az eredeti ötéves tervben előírt 377 millió forint helyett 780 millió forintot kell fordítani.

(8) A tudományos kutatás fejlesztésére az ötéves tervidőszakban 1.7 milliárd forintot kell juttatni. Ezen belül tudományos kutatóintézetek létesítésére, felszerelésére és bővítésére az eredeti ötéves tervben előírt 177.5 millió forint helyett 775 millió forintot kell beruházni.

37. §. (1) A dolgozó tömegek műveltségi színvonalának emelésére a tervidőszakban nagy mértékben fejleszteni kell az üzemi és területi kultúrotthonok, a mozik és népkönyvtárak hálóza-

tát. A tervidőszak folyamán Csepelen mintegy 30 millió forint költséggel kultúrpalotát kell építeni.

(2) Az ötéves tervidőszak végére 3.500 kultúrotthonnak kell működnie.

(3) A népkönyvtárak számát 1949-hez képest öt év alatt 749%-kal, köteteinek számát 3.166%-kal kell növelni. Biztosítani kell, hogy az ötéves tervidőszak végére minden üzemben és községben, minden gépállomáson, állami gazdaságban és termelőszövetkezetben könyvtár legyen.

(4) A kiadott könyvek összpéldányszámát 1949. évi szintről 1954. évre 100%-kal, a napilapok példányszámát 35%-kal kell emelni.

(5) A keskenyfilmet játszó mozik számának 654%-os emelésével 5 év alatt biztosítani kell, hogy minden községben rendszeresen vetítsenek filmeket.

(6) A népművelési intézmények fejlesztésére 577 millió forintot kell beruházni, további 80 millió forintot üzemi kultúrotthonok létesítésére kell fordítani.

(7) Az ötéves tervidőszakban befejezendő budapesti népstadiont úgy kell megépíteni, hogy az eredeti ötéves tervben előirányzott 70.000 helyett 100.000 néző befogadására legyen alkalmas.

Zárórendelkezések

38. §. (1) A minisztertanács, a miniszterek és az állami irányító szervek vezetői kötelesek az ötéves népgazdasági terv e törvénnyel felemelt célkitűzéseinek végrehajtását biztosítani.

(2) A terv végrehajtásában az első év tapasztalatai is azt bizonyítják, hogy minden terv — így a jelen törvénnyel módosított terv is — csupán megközelítése azoknak a hatalmas lehetőségeknek, amelyeket szocializmust építő rendszerünk, a dolgozóknak a munkához való megváltozott viszonya és a Szovjetunió gazdag tapasztalatainak átvétele biztosít. A módosított ötéves tervet dolgozóink széleskörű tapasztalata és alkotó kezdeményezése alapján kell tökéletesíteni, teljesítését biztosítani és túlteljesítését előmozdítani.

(3) A miniszterek kötelesek a módosított terv felemelt célkitűzéseinek elérésére — a termelőerők célszerű felhasználásával, a termelékenység emelésével és az önköltség csökkentésével — a minisztériumra eső feladatok részletes kidolgozását biztosítani, gondoskodni a terv leviteléről az üzemekig, üzemrészekig, minden egyes dolgozóig.

(4) A minisztertanács, a miniszterek és az állami irányító szervek feladata, hogy a módosított ötéves terv végrehajtásának folyamatos ellenőrzését a maguk munkaterületén biztosítsák.

(5) Fejleszteni és szélesíteni kell a szocialista munkaversenyt, a Sztahanov- és újítómozgalmat. Serkenteni és támogatni kell a dolgozók alkotóerejének széleskörű kibontakozását.

(6) Népünk milliós tömegeiben tudatossá kell válnia annak, hogy a módosított ötéves terv a béke építésének terve, amely közvetlenül szolgálja országunk gyorsabb felemelkedését, az életszínvonal emelését, népgazdaságunk szakadatlan fejlődését, a szocializmus építését.

A módosított ötéves népgazdasági terv sikeres megvalósítása megköveteli, hogy:

még fokozottabban takarékoskodjunk, erősítsük a közvagyon védelmét, szilárdítsuk a tervfegyelmet, összpontosítsuk erőinket a terv döntő feladatainak végrehajtására, a dolgozók széles tömegei fokozott áldozatkészséggel, öntudatosan és fegyelmezetten dolgozzanak a terv felemelt célkitűzéseinek megvalósításán,

tanusítsunk még nagyobb éberséget a belső és külső ellenséggel szemben, hiúsítsuk meg az imperialisták mesterkedéseit,

legyen megbonthatatlan a munkások és parasztok szövetsége,

szilárd legyen a munkásosztály és pártja: a Magyar Dolgozók Pártjának vezetése,

még szorosabb és szélesebb gazdasági kapcsolatokat hozzunk létre a szocialista Szovjetunióval és a szocializmust építő népi demokráciákkal, minden téren mélyítsük el a baráti együttműködést az imperialistaellenes béketábor legyőzhetetlen vezetőjével, a kommunizmus felé haladó Szovjetunióval, építő munkánk biztosítására, a béke megvédésére.

A módosított ötéves terv: a béke terve, út a vas és acél országához, a gépek országához, az erős, jómódú, művelt, szocialista Magyarországhoz!

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése fölemelt ötéves tervünk második évének első negyedévi végrehajtásáról

A népgazdaság fejlődését, valamint a dolgozók anyagi és kulturális életszínvonalának emelkedését 1951. I. negyedévében a következő adatok jellemzik:

Ipar

Az ipar a jelentősen fölemelt ötéves tervnek 1951 első negyedére eső részét sikerrel teljesítette. Az eredményhez hozzájárult a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusának, valamint hazánk felszabadulása ünnepének, április 4-nek tiszteletére kialakult szocialista munkaverseny. Az egész gyáripar az első negyedévben 100.8 százalékra, ezen belül a nehézipar 102.3 százalékra, a könnyűipar 101.9 százalékra teljesítette a tervet. Az élelmezési ipar a tervet nem teljesítette (92.7 százalék). A gyáripar termelése 1951 első negyedében 1950 első negyedéhez viszonyítva 32.6 százalékkal, ezen belül a nehézipar termelése 41.1 százalékkal, a könnyűiparé 33.3 százalékkal, az élelmezési iparé 7.1 százalékkal emelkedett. Az iparcsoportok közül a bányászat termelése 19.6 százalékkal, a kohászaté 38.2 százalékkal, a gépgyártásé 46.8 százalékkal emelkedett a mult év első negyedéhez képest. Egyes fontos iparcsoportok, így a bányászat, a gépgyártás, a gumiipar, a ruházati ipar első negyedévi tervüket nem teljesítették.

Az év első negyedében az egyes iparcsoportok tervteljesítése a következőképpen alakult:

Iparcsoport:	1951 I. negyedévének tervteljesítési százaléka:
Bányászat	**97.4**
Kohászat	**102.4**
Gépgyártás	**98.7**
Erősáramú berendezések	**104.2**
Gyengeáramú berendezések	**104.4**
Finommechanika	**107.4**
Tömegcikkipar	**112.7**
Javítóműhelyek	**108.8**
Villamosenergia	**103.4**
Építőanyagipar	**107.2**
Vegyészet	**102.2**
Gumiipar	**96.7**
Nehézipar összesen:	**102.3**
Faipar	**112.4**
Papíripar	**101.1**
Nyomdaipar	**119.4**
Textilipar	**102.1**
Bőr- és szőrmeipar	**105.1**
Ruházati ipar	**94.3**
Könnyűipar összesen:	**101.9**
Élelmezési ipar	**92.7**
Az egész gyáripar:	**100.8**

Az egyes minisztériumokhoz tartozó iparvállalatok termelési tervüket a következőképpen teljesítették: bánya- és energiaügyi minisztérium 99.3 százalék; kohó- és gépipari minisztérium 101.9 százalék; könnyűipari minisztérium 101.8 százalék; élelmezési mi-

nisztérium 92.8 százalék; építésügyi minisztérium 122.7 százalék; közlekedési és postaügyi minisztérium 110.9 százalék.

A fontosabb iparcikkek termelése 1951 első negyedében 1950 első negyedéhez viszonyítva a következőképpen alakult:

Iparcikk:	A termelés 1951 I. negyedében 1950 I. negyedének százalékában
Szén	**109.8**
Vasérc	**109.3**
Vas és acél	**118.2**
Alumínium és timföld	**183.8**
Esztergagépek	**187.7**
Egyéb forgácsológépek	**131.9**
Mozdony	**126.0**
Vasúti teherkocsi	**73.3**
Tehergépkocsi	**488.0**
Motorkerékpár	**112.6**
Kerékpár	**117.6**
Traktor	**114.3**
Villamos forgógépek	**157.1**
Izzólámpa	**120.3**
Rádióvevőkészülékek	**104.8**
Varrógép	**96.1**
Villamos energia	**117.5**
Gép- és motorolaj	**138.5**
Gépkocsiabroncsköpeny	**146.9**
Tégla	**149.1**
Mész	**141.7**
Cement	**144.5**
Táblaüveg	**102.7**
Pamutszövet	**118.4**
Gyapjúszövet	**115.3**
Selyemszövet	**101.1**
Len-, kenderszövet	**108.1**
Selyemharisnya	**103.4**
Pamutharisnya	**104.6**
Bőrcipő	**145.3**
Férfiöltöny	**308.7**
Női kabát	**303.0**
Liszt	**132.9**
Szesz	**139.4**
Cigaretta	**129.0**
Édesipari készítmények	**199.0**
Szappan	**107.2**
Gyufa	**125.9**

Az első negyedévben jelentős mennyiségű vasércet, nyersvasat, bauxitot, timföldet, azbesztcsövet, csempe- és mozaiklapot, előregyártott betongerendát, tetőcserepet, csiszolókorongot, táblaüveget, parkettát, furnírt, hordót, gyufát, dobozt, vigognefonalat, lisztet, száraztésztát, malátát, cigarettát, gyümölcskonzervet gyártottak terven felül.

A legtöbb iparcikk termelésének jelentős emelkedése mellett a tervvel szemben lemaradás mutatkozik a szén, nyersolaj és földgáz, petróleum, gép- és motorolaj, műtrágya, cement, tégla, szigetelő porcellánok, gépkocsiabroncstömlő, selyemszövet, takarmányliszt, csokoládé, szesz, ecet, étolaj gyártásában.

Építőipar

Az építőipar a tervidőszakban jelentős mértékben fejlődött: 1951 első negyedévi termelési tervét 116.9 százalékra, ezen belül a magasépítőipar 120.8 százalékra, a szerelőipar 116.4 százalékra, a mélyépítőipar 111.2 százalékra teljesítette. Az építőipar termelése a tervidőszakban a mult év hasonló időszakához képest 211.1 százalékra, ezen belül a magasépítőipar 172 százalékra, a szerelőipar 211.1 százalékra, a mélyépítőipar 333.7 százalékra emelkedett. A Szovjetunióból kapott építőipari munkagépek üzembeállításával fokozódott az építőipar gépesítése. A tervidőszakban az összes földmunkáknak mintegy 20 százalékát, az összes betonkeverési munkáknak csaknem 60 százalékát végezték gépek segítségével. Az első negyedben végzett falazási munkálatoknak több mint 25 százalékát sztahanovista módszerekkel végezték.

Mezőgazdaság

A tervidőszakban tovább erősödött a mezőgazdaság szocialista szektora. Legjelentősebb a fejlődés a termelőszövetkezeti csoportoknál. Míg az elmúlt év végén az ország szántóterületének 7 százalékán folytattak szövetkezeti társas gazdálkodást, addig 1951 március végére ez az arány az

ország szántóterületének több mint 13 százalékára emelkedett. A termelőszövetkezeti csoportok taglétszáma 1951 március végéig jelentősen megnőtt. Az általános emelkedésnél gyorsabban nőtt a termelőszövetkezetekbe lépő középparasztok aránya.

Az állami gazdaságoknál legjelentősebb fejlődés a gépesítés terén következett be. Megnőtt a negyedév folyamán az állami gazdaságok traktorállománya. Míg 1950 első negyedében egy traktorra 365 kat. hold szántó jutott, addig 1951 március végén 289. Emelkedés mutatkozik az egyéb gépekkel való ellátottság terén is. Az állami gazdaságok területe és állatállománya a negyedév folyamán kisebb mértékben növekedett.

A tervnegyedévben a gépállomások száma 369-re, a traktorok száma több mint 9 százalékkal, a vontatóké mintegy 4 százalékkal emelkedett.

1951 első negyedében a mezőgazdaságban a tavalyinál nagyobb volt a műtrágyafelhasználás. Mintegy 22 százalékkal növekedett a mult év megfelelő időszakához képest a szerződéssel lekötött növények vetésterülete.

Az állatállomány fejlődése szempontjából jelentős a lucerna tavaszi vetésterületének több mint négyszeresére való emelkedése.

A rendkívül esős időjárás következtében a vetési munka üteme kissé elmaradt a tavalyi mögött.

A mult évi gyenge takarmánytermés ebben a negyedben még éreztette kedvezőtlen hatását az állatállomány alakulásánál, bár kisebb mértékben, mint a megelőző negyedévben.

Közlekedés

A vasút áruszállítási tervét 109.5 százalékra, személyszállítási tervét 100.4 százalékra teljesítette. A teherárúforgalom emelkedése 1950 első negyedéhez képest 25.0 százalék, a személyforgalomé 34.4 százalék. A MÁV a teheráruk napi átlagos rakodási tervét 104.7 százalékra teljesítette, ez az elmúlt év hasonló időszakának teljesítményéhez képest 27.2 százalékos emelkedésnek felel meg. A fontosabb árucikkek napi átlagos rakodása 1950 első negyedéhez képest: a vasáruknál 36.8 százalékkal, téglánál, cserépnél 132.9 százalékkal, kőnél, kavicsnál 60.4 százalékkal, mésznél, cementnél 91.5 százalékkal, szénnél 14.4 százalékkal, őrleményeknél 15.9 százalékkal, kenyérgabonánál 53.3 százalékkal, cukornál 10.3 százalékkal emelkedett.

A víziközlekedés áruszállítási tervét 125.7 százalékra teljesítette. Az áruforgalom az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva 54.9 százalékkal emelkedett.

A városi közlekedésben az autobuszforgalom egy év alatt 26.8 százalékkal, a közúti villamosforgalom 11 százalékkal, a helyiérdekű vasutak forgalma 18.2 százalékkal nőtt. A távolsági autobuszforgalom utasszállítási tervét 118.8 százalékra teljesítette, a mult évi teljesítményhez képest az emelkedés 59.7 százalék.

A teherfuvarvállalatok áruszállítási tervüket 107.8 százalékra teljesítették. A tehergépkocsiközlekedés a tervidőszakban 94.1 százalékkal több árut szállított, mint 1950 első negyedében.

Beruházások

Az év első negyedében a népgazdaság összes beruházásai 63.2 százalékkal haladták meg a mult év első negyedét. Az emelkedés a gyáriparban, a bányászatban és az építőiparban (együtt) 56.8 százalék, a közlekedésben 83.3 százalék, a kereskedelemben 68.2 százalék. A gyáripar beruházásaiból 93 százalék a nehéziparra, 7 százalék a könnyűiparra jutott.

A tervidőszakban számos községet, gépállomást, állami gazdaságot és termelőszövetkezeti csoportot villamosítottunk. Számos új gép- és termelőberendezés üzembehelyezése történt meg, így új edző-, kúpoló-, elektromos formaszárító- és lágyítókemencék, formázógépek, homokkeverők, különféle szerszámgépek, darupályák, stb. üzembeállítása. A negyedév folyamán az ország különböző részeiben 12 új hídat adtak át a forgalomnak. Az ország különböző részein számos

újonnan épült orvosi rendelőt, fürdőt, bölcsődét, óvodát, községházát, ipari és egyéb iskolát adtak át rendeltetésének.

Áruforgalom

1951 első negyedében az állami nagykereskedelem eladási forgalma 34.5 százalékkal haladta meg a mult év hasonló időszakának forgalmát. A kereskedelem a tervidőszakban 21.6 százalékkal több tejet, 8.1 százalékkal több kenyeret, 2.3 százalékkal több finomlisztet és 6.5 százalékkal több cukrot hozott forgalomba, mint 1950 első negyedében. Az állami és szövetkezeti kiskereskedelmi forgalom egy év alatt 117.9 százalékkal, ezen belül az állami kiskereskedelemé 113.9 százalékkal, a szövetkezeti kiskereskedelemé 134.0 százalékkal nőtt. Az állami és szövetkezeti kiskereskedelmi bolthálózat egy esztendő alatt 6921 új üzlettel bővült. Ebből az állami kiskereskedelemre 4338, a földművesszövetkezetekre pedig 2583 új üzlet jutott.

A munkások és alkalmazottak számának emelkedése és a munkatermelékenység alakulása

1951 első negyedében tovább nőtt a népgazdaság valamennyi ágában a munkások és alkalmazottak létszáma. A tervszerű munkaerőtoborzás eredményeként a tervidőszakban többezer új munkás helyezkedett el az iparban. A gyáriparban és építőiparban foglalkoztatottak száma egy év alatt összesen 150.000-rel nőtt. Az első negyedévi munkabéralap a gyáriparban az egy év előttit 17.1 százalékkal haladta meg. A gyáripari átlagkeresetek az előző év első negyedéhez képest négy százalékkal nőttek.

Az ipari tanulók száma 30 százalékkal volt magasabb, mint 1950 első negyedében.

A gyáriparban az egy főre eső termelés értéke 1951 első negyedében 17.6 százalékkal volt magasabb, mint az előző év megfelelő időszakában. Az emelkedés a bányászatban 11.8 százalék, ezen belül a szénbányászatban 3.2 százalék, a kohászatban 18.9 százalék, a gépgyártásban 22.9 százalék, az erősáramú berendezéseknél 34.2 százalék, a vegyiparban 15.8 százalék, a faiparban 41.1 százalék és a textiliparban 15.6 százalék.

Szociális és kulturális eredmények

Az első negyedévben kiadott könyvek és brosúrák példányszáma több mint 17.7 millió, ez 1950 első negyedéhez képest 10.6 százalékos emelkedést jelent. A tervidőszakban a mozgóképszínházaknak 16 millió látogatója volt, ez a mult év hasonló időszakához képest 35.4 százalékos emelkedésnek felel meg. A színházakat a negyedév folyamán mintegy 1.200.000 ember látogatta, 8.4 százalékkal több mint 1950 utolsó negyedében. A rádióelőfizetők száma egy év alatt 14 százalékkal emelkedett.

1951 március 15-én 36 tudóst, mérnököt, írót, művészt, élenjáró ipari és mezőgazdasági dolgozót tüntetett ki a Népköztársaság minisztertanácsa Kossuth-díjjal a tudomány, az irodalom, a művészet és a termelés terén végzett kimagasló munkájukért.

Az 1951 első negyedében megrendezett országos kultúrversenyen 10.027 városi és falusi kultúrcsoportnak közel 150.000 tagja vett részt.

Az első negyedévben üdülők átalakítása révén három új szanatórium létesült 700 ággyal. Ezenkívül új kórházi osztályok létesítésével, több kórház újjáépítésével bővült a kórházak ágylétszáma.

A szakszervezeti üdülésben résztvevők száma 1950 hasonló időszakához képest 19 százalékkal növekedett.

S. L. ROZENFELD

Az egyszemélyi vezetés és a demokratikus centralizmus*

A szocialista ipart az egyszemélyi vezetés elve alapján igazgatják.

„Bármiféle gépüzemű nagyipar — írta Lenin — megköveteli az akarat egységét, a vezetőt, akinek a termelés folyamatában az emberek százai és ezrei, a szóbanforgó vállalat dolgozóinak egész kollektívja kötelesek engedelmeskedni. „Sem a vasútak, sem a közlekedés, sem a nagy gépek és a nagy vállalatok nem dolgozhatnak általában helyesen, ha nincs meg az akarat egysége, mely az egész személyzeti állományt egy óraszerkezet pontosságával működő gazdasági szervbe fogja össze."[16]

A szocializmus megköveteli, hogy meghatározott munkáért meghatározott személy legyen felelős, megköveteli, hogy a termelés folyamatában a a kollektív egy személynek vesse alá magát, akit az a megtiszteltetés ért, hogy valamelyik munkarészleg vezetője lett.

A szocialista egyszemélyi vezetés alapvetően különbözik attól a tőkés rendszerben szokásos gyakorlattól, hogy valamely kapitalista igazgatási szerv vezetését teljes egészében egy ember kezében összpontosítják. Ez a különbség a szocialista és a kapitalista gazdaságvezetés különböző osztálytartalmából ered. A kapitalizmusban a termelés vezetője, legyen az maga a tőkés, vagy a szolgálatában álló igazgató, zsarnoki vezetést valósít meg, amelynek az a célja, hogy a munkások maximális kizsákmányolása alapján a lehető legnagyobb profitot biztosítsa a tőkésnek. *„A régi időben* — mondta Sztálin elvtárs — *a kapitalizmus korában, a gazdasági vezetőket, a különböző igazgatókat, főnököket, osztályvezetőket, mestereket a munkáltató kapitalista házőrző kutyájának tekintették. A nép gyűlölte őket, mint ellenségeit, mert azt látta, hogy a gazdaságot a munkáltató érdekeinek megfelelően vezették, a kapitalista profitja érdekében. A mi szovjet rendszerünkben, ellenkezően, meg van adva minden előfeltétele annak, hogy a gazdasági vezetők a nép szeretetét és bizalmát élvezzék, mert a gazdaságot nem maroknyi kapitalista profitja érdekében vezetik, hanem a munkásosztály érdekében, az egész nép érdekében."*[17]

A szocialista társadalomban az egész igazgatási apparátus dolgozókból áll. Az igazgatási káderek Lenin-Sztálin pártja, a szovjet állam nevelte és képezte ki. A szovjet igazgatási appará-

* „A Szovjetunió iparigazgatásának szervezete" című munkából. Az előző két részt lásd a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle 1951. évi 2. és 3. számában.

[16] *Lenin* Művei. 27. kötet. 186. lap. (oroszul.)

[17] *Lenin—Sztálin.* A szocialista munkáról és munkaversenyről. 158. lap. Szikra 1949.

tus dolgozója a népet szolgálja, a párt és a kormány által megjelölt és az egész nép alapvető érdekeit kifejtő feladatokat teljesíti. Ebben mutatkozik meg a szovjet egyszemélyi vezetés fölénye és ereje.

Lenin már 1918 elején, a szocialista építés megkezdésére vonatkozó tervében fölvetette az egyszemélyi vezetés kérdését és az igazgatás egyik alapelvének minősítette. A nép ellenségei, a buharinisták és mások, fölléptek az egyszemélyi vezetés ellen, tehát az ellen, hogy szilárd vezetést és szigorú rendet honosítanak meg a vállalatoknál és az igazgatási szerveknél. Ez kísérlet volt arra, hogy feldúlják a gazdasági életet, likvidálják magát a szovjet államot. A kollegiális vezetés megvalósítását szorgalmazó ellenséges javaslataikat azzal az „elmélettel" indokolták, hogy az egyszemélyi vezetés elve összeegyeztethetetlen a hatalom szovjet formájával, a demokráciával. Lenin minden erejével szembeszállt az egyszemélyi vezetés ellen indított „útszéli", „demagóg" agitációval, amely a burzsoá ösztönösség támadását juttatta kifejezésre, ami a legfőbb veszély az épülő szocialista gazdaság szempontjából. Lenin elméletileg megindokolta az egyszemélyi vezetés szükségét a szocialista gazdaságban, kidolgozta a gyakorlati rendszabályokat és formákat ennek az elvnek az érvényrejuttatására. Lenin hangsúlyozta, hogy a munkásosztály vezette szovjet államban az egyszemélyi vezetés alapja az igazi demokrácia.

Az egyszemélyi vezetést Lenin szükséges feltételnek tekintette ahhoz, hogy a „ki-kit" győz le kérdése a szocializmus javára dőljön el: *„... vezess a legcsekélyebb ingadozás nélkül, vezess szigorúbban, mint előtted a tőkés vezetett. Különben nem tudod őt legyőzni. Emlékezetedbe kell vésned, hogy a vezetésnek még szigorúbbnak, még erélyesebbnek kell lennie, mint ezelőtt volt."*[18]

Az erélyes, szigorú igazgatás azt jelenti, hogy a vezető szem előtt tartja az állam, az egész népgazdaság érdekeit. A bolsevik egyszemélyi vezetéssel összeegyeztethetetlen a „puhaság", amely árt ezeknek az érdekeknek (például az elnéző magatartás az állami tervek és feladatok nem-teljesítése, az állami- és munkafegyelem megsértése, stb. esetén). Az erélyes egyszemélyi vezetés azt jelenti, hogy a vállalatoknál szigorú rendet és fegyelmet tartanak és magas követelményeket támasztanak a dolgozókkal szemben.

Az egyszemélyi vezetés megköveteli, hogy a vezető meghallgassa a tömegek hangját, s ugyanakkor bátran vállalja a felelősséget határozataiért és azok végrehajtásáért. Lenin szigorúan bírálta azokat a dolgozókat, akik igyekeztek elhárítani maguktól a felelősséget, nem önállóan határoztak a kérdésekben, hanem magasabb fórumokhoz terjesztették fel őket döntés végett. Másrészt, az egyszemélyi vezetés nem azt jelenti, hogy a vezető egymaga köteles minden munkát elvégezni. A vezető *maga* határoz és *maga* ellenőrzi, hogy a végrehajtással megbízottak teljesítik-e határozatait. „A terményadóról" írt cikkében Lenin hangsúlyozta, hogy kommunistáinknak *„... nem arra kell törekedniök, hogy ‚mindent' ‚maguk' végezzenek, hogy beleszakadjanak a munkába és egyszerre húsz dologba kezdve, egyet se fejezzenek be, hanem ehelyett arra kell törekedniök, hogy tíz és száz munkatársuk munkáját ellenőrizzék, hogy megszervezzék a munka ellenőrzését alulról, vagyis valóban a tömegek által."*[19]

Az egyszemélyi vezetés megköveteli, hogy minden dolgozó közvetlenül egy személynek engedelmeskedjék. Ámde ez egymagában még nem elég. Az egyszemélyi vezetés azt sem engedi meg, hogy a felsőbb vezetők a közvetlen főnökök, végrehajtóközegek megkerülésé-

[18] *Lenin* Művei. 33. kötet. 48. oldal. (oroszul).

[19] *Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. 870. lap. Szikra 1949.

vel adjanak ki utasításokat; a gyár igazgatója például ne adjon utasításokat a részlegek főnökeinek vagy a brigádok vezetőinek a műhelyfőnökök megkerülésével. Az ilyen gyakorlat aláássa az alsóbb vezetők tekintélyét és zavarja az egyszemélyi vezetést.

Az igazi egyszemélyi vezetés megköveteli a vezetőktől a termelés technikájának és gazdaságtanának ismeretét. Ha a vezetők nem felelnek meg e követelményeknek, nem is lehetnek munkarészlegeik igazi gazdái. Az a sztálini jelszó, hogy „a bolsevikoknak el kell sajátítaniok a technikát", arra mozgósította az igazgatás szovjet kádereit, hogy tökéletesítsék tudásukat és alaposabban ismerjék meg a termelés technikáját és gazdaságtanát. Ennek eredményeképpen megszilárdult az egyszemélyi vezetés, megjavult a vezetés minősége, jelentősen megnövekedett a vállalatok, műhelyek, részlegek vezetőinek tekintélye.

Az erélyes bolsevik egyszemélyi vezetés feltételezi, hogy a szovjet gazdasági vezetők minden munkájukban elsősorban a pártszervezetekre támaszkodnak. A párt alapszervezeteinek joguk van ellenőrizni a vállalati igazgatás tevékenységét. Az ellenőrzési jog rendkívül kedvező feltételeket teremt a gazdasági vezetés minőségének megjavításához, a bolsevik párt és a szovjet kormány által meghatározott gazdasági feladatok gyors teljesítéséhez.

Az ellenőrzési jog azt is lehetővé teszi, hogy a nehézségekkel és leküzdésükért vívott harcban, valamint a tömegeknek a munka frontján való mozgósítása terén egyre jobban és teljesebben használják fel a vállalati dolgozók élcsoportjának, a kommunistáknak gazdag tapasztalatait, képességeit, kezdeményezését és akaraterejét.

„A mi pártunk alapszervezetei — mondotta Zsdánov elvtárs az SZK(b)P XVIII. kongresszusán — *vállalataink élcsapatai, vállalataink szine-virága."*[20]

Az ellenőrzés jogának biztosításával a bolsevik párt fölfegyverzi az alapszervezeteket a pártpolitikai munka és a gazdasági vezetés összehangolásának módszereivel és formáival. A pártszervezetek legfőbb feladatuknak tekintik, hogy ellenőrizzék, végrehajtják-e a vállalatok igazgatási szervei a minisztériumok utasításait és rendelkezéseit. A pártszervezetek így segítséget nyujtanak a gazdasági vezetőknek az állami tervek és feladatok teljesítésében, egyúttal növelik a gazdasági vezetők tekintélyét és hozzájárulnak az egyszemélyi vezetés megszilárdításához. A minisztériumi hivatalok pártszervezetei viszont az államapparátus munkájának megjavítását tartják legfőbb feladatuknak.

A szocialista gazdaság igazgatásának erőskezű, bolsevik egyszemélyi vezetése feltételezi, hogy az igazgatásban széles tömegek vesznek részt és az igazgatási szervek szoros kapcsolatot tartanak a tömegekkel. Lenin és Sztálin az egyszemélyi vezetés kérdéseit mindig a tömegeknek az igazgatásban való részvételével összefüggésben vizsgálta és hangsúlyozta, hogy a tömegek aktivítása hatalmas eszköze az egyszemélyi vezetés megszilárdításának. *„Meg kell tanulnunk* — írta Lenin — *hogy a dolgozó tömegeknek e viharos, tavaszi áradások módjára minden mederből kitörő, gyűlésező demokráciáját összekapcsoljuk a munka idején tanúsított vasfegyelemmel, azzal, hogy a munka idején ellentmondás nélkül alávetjük magunkat* egyetlen ember, a szovjet vezető akaratának".[21] Sztálin elvtárs gyakran hívta fel a figyelmet arra, hogy a vezetők kötelesek meghallgatni a tömegek hangját, felhasználni a tömegek gazdag tapasztalatait, s nemcsak tanítaniuk kell a tömegeket, hanem tanulniuk is kell tőlük. *„Kapcsolat a tömegekkel, e kapcsolat erősítése, készség a tömegek hangjának meghallgatására — ebben van a bolsevik vezetés ereje és legyőzhetetlensége."*[22]

[20] Az SZK(b)P XVIII. kongresszusának gyorsírásos jegyzetei. 535. lap (oroszul).

[21] *Lenin* Válogatott Művek. II. kötet. 391. lap. Szikra 1949.

[22] *Sztálin.* A pártmunka fogyatékosságairól s a trockista és egyéb kétkulacsosok felszámolását célzó rendszabályokról. 50. lap. Szikra 1949.

Az erőskezű egyszemélyi vezetés összekapcsolása a tömegeknek az igazgatásban való aktív részvételével a vezetők és a tömegek osztályérdekeinek egységéből következik; ebben rejlik a szocialista igazgatás sajátos ereje és hatékonysága, amelyben *„százak és tízezrek akarata egy személyben juthat kifejezésre" (Lenin)*, nem úgy, mint a tőkés társadalomban, ahol a munkások és a termelést igazgató személyek között megoldhatatlan, kibékíthetetlen osztályellentétek vannak.

Röviddel a Nagy Októberi Szocialista Forradalom előtt Lenin ezt írta: *„...nekünk ‚csodálatos eszközünk' van arra, hogy egyszerre, egycsapással megtízszerezzük államapparátusunkat, olyan eszköz, amellyel soha, egyetlen kapitalista állam sem rendelkezett és nem is rendelkezhet. Ez a csodálatos dolog — a dolgozók bevonása, a nincstelenek bevonása az államigazgatás mindennapi munkájába."*[23] A bolsevik párt és a szovjet állam valóraváltotta ezt a lángeszű lenini tanítást.

A tömegeknek az igazgatásban való részvétele a legkülönbözőbb formákban mutatkozik meg. Megmutatkozik abban, hogy a tömegek a termelési értekezleteken tevékenyen résztvesznek a vállalati termelési tervek megvitatásában, a műszaki és szervezési intézkedések terveinek összeállításában, az ellenőrzőhelyek megszervezésében, s megmutatkozik a tömegek alkotó kezdeményezése szülte szocialista munkaverseny legváltozatosabb formáiban. Az igazgatás fogyatékosságainak feltárásában, a tömegek aktivitásának kibontakoztatásában nagy szerepet töltenek be azok a termelési és gazdasági aktíváértekezletek, amelyeket a gazdasági igazgatás szervei — kezdve a vállalatoktól egészen a minisztériumokig — tartanak. Így vesznek részt a tömegek az igazgatásban, így segítik a bolsevik bírálat és önbírálat alkalmazásával a termelés egyszemélyi vezetőjét az állami feladatok megoldásában.

Az igazgatási szervek és a tömegek közötti kapcsolatok megszilárdításában és a tömegek tapasztalatainak felhasználásában különös jelentősége van a bírálatnak és önbírálatnak, a káderneveléS e kipróbált bolsevik módszerének, amely miként Sztálin elvtárs tanítja — a fejlődésünket előmozdító egyik legkomolyabb erő. Az önbírálat jelszava — mondja Sztálin elvtárs — *„...a bolsevik párt egyik talpköve. A proletárdiktatúra rendszerének egyik talpköve."*[24] A bírálat és önbírálat széleskörű kiterjesztése, a dolgozó tömegek részvétele a bírálat és önbírálat gyakorlásában, legjobb biztosítéka annak, hogy az igazgatási apparátus munkájában mutatkozó hibákat és hiányosságokat idejekorán feltárhassák. A tömegek hangjának meghallgatásával, a földerített hibák kijavításával az igazgatási szervek egyszersmind a népgazdaságot is erősítik, és hozzájárulnak a szocialista rendszer megszilárdításához. A hibák kijavítása megerősíti magát az igazgatási apparátust is, növeli tekintélyét a tömegek előtt. A bírálat és önbírálat pótolhatatlan eszköz arra, hogy a tömegeket mozgósítani tudjuk az állami feladatok teljesítésére és túlteljesítésére.

A szocialista vezetés ereje a tömegekkel való szoros kapcsolatban rejlik.

Hogyan egyeztethető össze a gyakorlatban az egyszemélyi vezetés a tömegeknek az igazgatásban való részvételével? E kérdés megoldását a következő magvas, pontos és kifejező lenini megfogalmazás adja: *„kollektív megvitatás, egyszemélyi felelősség."*[25]

E lenini elv gyakorlati alkalmazását más és más sajátosságok jellemzik az állami és a szövetkezeti iparban, illetve a szocialista gazdaság fejlődésének különböző szakaszain.

Az egyszemélyi vezetés megvalósítási formáinak az állami, illetőleg a szövetkezeti ipar területén mutatkozó különbségei abból a különbségből erednek, amely a szocialista tulajdon két formája, az állami és a szövetkezeti tulajdon között fennáll.

[23] *Lenin* Művei. 26. kötet. 87. lap (oroszul).

[24] *Sztálin* Művei. 11. kötet. 32. lap. Szikra 1950.

[25] *Lenin* Művei. 33. kötet. 47. lap (oroszul).

Az állami iparban az egyes iparágak, vállalatok és az összes többi gazdasági szervezetek igazgatási szerveinek egyszemélyi felelősségű vezetőit az állam, mint az összes munka- és termelési eszközök tulajdonosa nevezi ki. Az állam ellátja a vezetőket minden szükséges eszközzel és megfelelő jogokkal ruházza fel őket. A vezetők teljes mértékben felelősek a rájuk bízott munkaterületek munkájáért; mint hivatali személyek csak a felsőbb igazgatási szerveknek tartoznak felelősséggel. A gazdasági szervezetek vezetői a szovjet állam képviselői. Az a legfőbb kötelességük, hogy becsületesen és lelkiismeretesen teljesítsék az állami feladatokat és terveket. Jogkörükön belül egyszemélyben rendelkeznek az adott eszközökkel, s egyszemélyben döntenek minden igazgatási kérdésben: ők nevezik ki az adott szervezet összes dolgozóit, rendelkezéseiket minden egyes dolgozónak teljesítenie kell. Az általuk kinevezett dolgozók személyesen felelősek a rájukbízott munkáért.

Az állami ipart tehát az jellemzi, hogy 1. az igazgatási apparátus minden egyes dolgozóját *kinevezik;* 2. minden kérdésben *egy személy dönt;* 3. minden dolgozót *egyéni felelősség* terhel a rábízott ügy elintézéséért.[26]

A szövetkezeti iparban a termelési eszközök tulajdonosa az adott szövetkezeti szervezet egész kollektívje. Ezért az egyes szövetkezeti szervezetek legfőbb vezető szerve a szervezet tagjainak közgyűlése. Az artel ügyeit közvetlenül a közgyűlés által választott végrehajtó szerv, az artel igazgatósága intézi. Az igazgatóság jelöli ki a különböző munkák végrehajtóit, akik egyénileg felelősek a rájukbízott munkáért. Az igazgatósági tagok felelősek az egész artel vezetéséért s ugyanakkor egyénileg felelősek a munkának egy meghatározott részéért. A szövetkezeti szervezeteket tehát az jellemzi, hogy: 1. az igazgatóságot, a vezetés alapvető szervét *választják,* a többi vezetőt, a végrehajtó funkcionárusokat *kinevezik;* 2. a vezetés *alapvető* kérdéseiben *kollegiálisan* döntenek; 3. *részletkérdésekben egy személy* dönt, a rábízott ügyet minden dolgozó *egyénileg teljesíti* és *egyénileg felel érte.*

Az egyszemélyi vezetés tehát a szocialista gazdasági igazgatásnak egyik alapelve. A szovjet egyszemélyi vezetés jellemző vonása és elengedhetetlen feltétele, hogy a tömegeknek az igazgatásban való aktív részvételével párosul, és a határozatok meghozásában, valamint az ügyek intézésében a legszigorúbb egyéni felelősséget összekapcsolja a kollektív megvitatás gyakorlatával. Az egyszemélyi vezetés feltételezi, hogy a gazdasági vezetők munkájukban a tömegekre, s elsősorban a párt alapszervezeteire támaszkodnak. Az egyszemélyi vezetés megvalósítása megköveteli a vezetőkáderektől, hogy ismerjék a technikát és a termelés gazdaságtanát, ismerjék a vezetés bolsevik módszerét.

A demokratikus centralizmus

A munka- és termelési eszközök szocialista tulajdona megköveteli az egységes, központi, állami terv szerinti vezetést. A szocialista gazdaság központosított igazgatásának szükségszerűsége a szocialista rendszer lényegéből következik. Az igazgatás központosítása biztosítja a párt és a szovjet állam vezetőszerepét a gazdaság fejlesztésében. Szocialista gazdaságvezetés csak a legszigorúbb állami fegyelem, a törvények pontos betartása és az állami feladatok teljesítése alapján lehetséges. Az igazgatás központosítása fontos feltétele az ellenséges osztályok és az emberek tudatában meglévő kapitalista csökevények ellen vívott harc sikerének; elhatárolja az országos érdekeket a helyi sovinizmus, az önző, államellenes irányzatok és a bürokratikus korlátoltság jelenségeitől.

[26] Mint ismeretes, a minisztériumok mellett kollégiumok működnek. Ezek azonban csak tanácsadószervek. A döntés joga minden kérdésben a minisztereket illeti meg.

Lenin az államvezetés egyik legfontosabb feladatának tekintette a harcot az állami fegyelemmel és a szocialista tervezéssel összeegyeztethetetlen „kistulajdonosi szokások, törekvések és hangulatok ösztönös megnyilvánulásai" ellen. Lenin 1919-ben a „Harcra a fűtőanyagválság ellen" című körlevélben írta a pártszervezeteknek: *„Különösen harcolni kell az ellen, hogy a fűtőanyagkérdésben a helyi és helyi soviniszta, szűklátókörű, önző érdekek kerekedjenek felül."* [27]

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy minden ügyben — bármilyen feladat megoldásáról legyen szó — mindenekelőtt az egész állam érdekeiből kell kiindulni és megengedhetetlen, hogy az egyéni érdekeket, a lakosság egyes csoportjainak, egyes vállalatoknak, hivataloknak, vagy körzeteknek érdekeit elébehelyezzék a társadalom érdekeinek.

A szocialista centralizmus gyökeresen, elvileg különbözik a burzsoa bürokratikus centralizmustól. A kapitalista országokban az uralkodó kizsákmányoló osztályok bürokratikus centralizmusa a dolgozók ellen irányul. A monopoltőke az igazgatás központosítását arra használja fel, hogy elnyomja a tömegeket, fokozza kizsákmányolásukat és az életszínvonaluk ellen intézzen támadásokat.

A szocialista centralizmus — mondotta Lenin — ellentétben áll a kispolgári anarchizmussal is, a bürokratikus centralizmussal is. A szocialista centralizmusnak fontos sajátossága, hogy *demokratikus centralizmus,* olyan centralizmus, amely a tömegek teljes támogatását élvezi, a tömegek érdekében működik és a tömegeknek a vezetésben való részvételén alapszik. A szovjet igazgatási apparátus a szigorú centralizáció alapján épül fel, mindamellett összetételét, feladatait és munkamódszereit tekintve a legdemokratikusabb. A szocialista centralizmusnak ez a jellegzetessége abból következik, hogy az államigazgatás szovjet formája a demokrácia magasabb formáját képviseli; igazi demokrácia ez, ellentétben az erősen megnyirbált burzsoá látszat-„demokráciával".

A szocialista centralizmus — írta Lenin — biztosítja a szocialista gazdaság abszolut helyes arányait és *egységét.* Ugyanakkor megteremti a feltételeket a körzeti és helyi igazgatási szervek gazdasági kezdeményezésének fejlődéséhez, lehetővé teszi és biztosítja, hogy az egységes célt különböző útakon, különböző eszközökkel és módszerekkel érjék el. A szocialista centralizmus nem más, mint a *fő* és alapvető kérdések centralizálásának összekapcsolása a változatos gyakorlattal és a helyi kezdeményezéssel. A szocialista centralizmust jellemezve, Lenin ezt írta: *„Az egységet az alapvető, a fontos, a lényeges kérdésekben nemcsak nem zavarja, hanem biztosítja a változatosság a részletekben, a helyi sajátosságokban, az ügyek kezelésének módszereiben, az ellenőrzés megvalósításának módjaiban..."* [28]

A gazdasági munkában ez az elv elsősorban abban jut konkréten kifejezésre, hogy *a vezetés és a tervezés centralizált, az operatív igazgatás pedig decentralizált.* Ebből kiindulva, a felsőbb- és alsóbbfokú igazgatási szervek kölcsönös kapcsolata a következőképpen épül fel. A felsőbbfokú igazgatási szerv nevezi ki a hatáskörébe tartozó igazgatási szervek vezetőit. Megtervezi az alárendelt igazgatási szervek tevékenységének alapvető mutatószámait, amelyeknek elérése kötelező (a termelési programm, a műszaki terv, az anyagellátás mutatószámait, a munka, az önköltség mutatóit, a pénzügyi mutatószámokat stb.), s egyben lehetővé teszi, hogy az alsóbbfokú vezetők a tervben megszabott feladatok keretein belül manőverezhessenek és kezdeményezhessenek. A felsőbbfokú igazgatási szerv látja el az alsóbbfokú szerveket a szükséges eszközökkel, a tervfeladatok figyelembevételével elvégzi ezeknek az eszközöknek újraelosztását, ellátja az alsóbbfokú szervek műszaki vezetését,

[27] V. Ö. *Lenin.* Válogatott Művek II. kötet. 634—635. lap. Szikra 1949.

[28] *Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. 300 lap. Szikra 1949.

megteszi a szükséges szervezési intézkedéseket és ellenőrzi az állami tervek és feladatok teljesítését. A felsőbbfokú igazgatási szerveknek ezek a jogai biztosítják az országos érdekek szem előtt tartását és az egységes gazdasági politikát. A vállalatok igazgatási szervei *operatív* vonatkozásban önállóak, egyébként azonban teljes mértékben alárendeltek a felsőbbfokú igazgatási szerveknek és számadási kötelezettségük van velük szemben; működésükben pedig a felsőbbfokú igazgatási szervek utasításai és tervei az irányadók számukra. Ime néhány példa: az állam megállapítja az évi és negyedévi terveket. A minisztériumok ezen felül még havi terveket állítanak össze, melyek biztosítják a kormány által jóváhagyott negyedévi tervek föltétlen teljesítését, a vállalatok pedig a havi tervek alapján napokra és órákra felbontott termelési ütemterveket (grafikonokat) készítenek. Emellett a minisztériumok és különösen a vállalatok, a tervezett általános termelési mutatókból kiindulva, a legaprólékosabban megtervezik a gyártott termékek választékát, minőségét, méretét, fajtáját (típusait) stb.

A minisztériumoknak joguk van ahhoz, hogy a havi tervek elkészítésekor olyan fölemelt termelési feladatokat adjanak meg a vállalatok számára, amelyek — legföljebb tíz százalékkal — meghaladják a kormány által jóváhagyott negyedéves tervben előírt feladatokat. Ez megteremti a feltételeket a minisztériumok rugalmasabb, operatívabb munkájához. Az alsóbbfokú igazgatási szervek a jóváhagyott terv és a rendelkezésükre bocsátott eszközök biztosította keretek között kötelesek feltárni a feladatok teljesítésének és túlteljesítésének belső tartalékait és forrásait. A vállalatok — néhány kivételtől eltekintve — önállóan alkalmaznak minden kategóriájú dolgozót; az anyagellátás és értékesítés területén a jóváhagyott terv alapján gazdasági szerződéseket kötnek más szervezetekkel a szükséges nyersanyagok, anyagok stb. szállítására, saját gyártmányaik elhelyezésére. A vállalatvezetők a jóváhagyott terv keretein belül maguk rendelkeznek a vállalat eszközeivel s a termelési ciklusok lerövidítése, nyersanyag- és anyagtakarékosság, jobb munkaszervezés, a berendezés teljes kihasználása, a forgóeszközök megtérülésének meggyorsítása révén felkutatják az eszközök legcélszerűbb felhasználásának útjait és módjait. A fennálló törvények és rendeletek alapján ugyancsak ők állapítják meg a belső, üzemi rendet, a termelés és a munkaszervezés rendjét.

A felsőbb igazgatási szervek rendszeresen ellenőrzik az általuk megadott utasítások végrehajtását, amihez minden feltételt igyekeznek megteremteni. Nem feladatuk azonban, hogy minden egyes esetben külön-külön beavatkozzanak az alárendelt szervek operatív ügyvitelébe. A felsőbb szervek a vállalatok és intézmények munkatapasztalatainak összegezése alapján dolgozzák ki az igazgatás legjobb módszereit és formáit.

A világ legdemokratikusabb rendszerét megvalósító Szovjetállam és államigazgatás tevékenységét, a leninisztálini nemzetiségi politika vezérli, melynek az a célja, hogy az egész szovjet népgazdaság megerősítése alapján felvirágoztassa a Szovjetunió összes népeinek és a Szovjetunió minden vidékének gazdaságát. A szovjet igazgatást az jellemzi, hogy az országos méretű ágazati igazgatást összekapcsolja a köztársasági és helyi szervek által körzeti viszonylatban végzett területi igazgatással. Az ilyen igazgatás az állami terv alapján biztosítja minden egyes ágazat helyesirányú fejlődését, egyszersmind számol a gazdasági fejlődésnek a különböző köztársaságokra és körzetekre jellemző sajátosságaival és széleskörű lehetőséget biztosít a helyi igazgatási szervek gazdasági kezdeményezése számára.

Az állam az egyes népgazdasági ágak és körzetek fejlődése közötti összhangot az ágazati és körzeti tervezés révén biztosítja. A gazdaság közvetlen igazgatásában a Szovjetállam különböző módszereket alkalmaz. Az ország egész ipara szövetségi, köztársasági és helyi iparra oszlik. A Szovjetunió egész népgazdaságának alap-

ját képező és az ország gazdasági függetlensége és védelmi képessége szempontjából legnagyobb jelentőséggel bíró nehézipari ágak összszövetségi alárendeltségűek. Ezeknek az iparágaknak csak összszövetségi minisztériumaik vannak. A könnyű- és élelmiszeripar igazgatásának más a szervezeti fölépítése. Ezek az iparágak alapjában véve meghatározott körzetek lakosságának szükségleteit elégítik ki és helyi nyersanyagokat dolgoznak fel. Igazgatásuk szervezete éppen ezért a „kettős alárendeltség" elvét tükrözi vissza. Ezeket az iparágakat a *szövetségi-köztársasági minisztériumok igazgatják;* ugyanakkor a szövetségi-köztársasági minisztériumok egyszersmind az adott köztársaságok kormányának és a Szovjetunió azonos nevű minisztériumainak is alá vannak rendelve. Az iparágakat összességükben *a Szovjetunió minisztériumai* igazgatják, amelyek azonban az országos érdekek biztosítása mellett módot nyujtanak a szövetségi-köztársasági minisztériumoknak, hogy közvetlenül vezessék és igazgassák a köztársasági és a helyi ipart. És végül a helyi jelentőségű ipart, amely kizárólag helyi szükségletekre termel és helyi nyersanyaggal dolgozik, *a helyi ipar köztársasági minisztériumai* igazgatják, amelyeknek csak az adott köztársaság kormányával szemben van számadási kötelezettségük. A szövetségi köztársaságok kormányainak vezetési funkciói is különbözők: közvetlenül igazgatják a köztársasági vállalatokat, a területi és körzeti iparnak viszont csak az általános vezetése tartozik hatáskörükbe.

Így tehát a gazdaság szocialista igazgatásának egyik legfőbb sajátossága a demokratikus centralizmus elve. A demokratikus centralizmust az jellemzi, hogy az igazgatás centralizáltsága összhangban áll az alsóbb fokú, helyi igazgatási szerveknek biztosított széleskörű jogokkal és kezdeményezési lehetőséggel. A szocialista centralizmus fontos feltétele a szocialista gazdaság egységének. A szocialista centralizmus biztosítja az állami fegyelmet és az állami tervek teljesítését. A demokratikus centralizmus gazdasági szempontból azt jelenti, hogy a vezetést és a tervezést központosítják, az operatív igazgatást pedig decentralizálják. Szervezetileg ezt a vállalatok megfelelő jogai, a helyi igazgatási szervek: a szövetségi-köztársasági és köztársasági minisztériumok és a reájuk ruházott megfelelő jogok biztosítják.

(Következő számunkban folytatjuk.)

Megjelent a

STATISZTIKAI SZEMLE

legújabb száma

Tartalmából:

A szovjet népgazdaság állóalapjai számbavételének egyes kérdései
Magyarország népességének osztályszerkezete az 1949. évi népszámlálás adatai alapján
Az önköltségstatisztika néhány problémájáról
A szovjet állami statisztika első évei
Statisztika és ellenőrzés
Az iparvállalat tervszerű termelésének vizsgálata
A szovjet tapasztalatokból
Hozzászólás
Nemzetközi statisztika
Statisztikai híradó
Irodalom

Kapható IBUSZ-pavilonokban **és a kiadóhivatalnál** (V., Kossuth Lajos-utca 20. — Telefon: 189—630)

A kommunizmus nagy építkezései és a mezőgazdaság teljes gépesítése

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a kommunizmusba való átmenet megköveteli a Szovjetunió alapvető gazdasági feladatának megoldását: a főbb kapitalista országok túlszárnyalását gazdasági téren, vagyis az egy főre jutó ipari termelés tekintetében. A Szovjetunió alapvető gazdasági feladatának megoldásában és a kommunizmus termelési-technikai alapjának megteremtésében rendkívül nagy szerepet tölt be *az egész népgazdaság gépesítése* és az ezzel szervesen összefüggő villamosítása.

„... a munkafolyamatok mechanizálása az a számunkra *új* és *döntő* erő, mely nélkül az előirányzott ütemet és a termelés új méreteit betartanunk lehetetlen".[1]

A volgai, dnyeperi, amu-darjai és a többi gigászi vízierőművek, valamint a Turkmén-főcsatorna, a dél-ukrajnai, észak-krimi és a volga-doni csatornák építésével új fejezet kezdődik a szocialista mezőgazdaság gépesítésének történetében. Ezek a vízierőművek a mezőgazdaság számára is óriási mennyiségű olcsó villanyáramot termelnek. A hatalmas csatornák pedig a nagy kiterjedésű öntözőrendszerek bőséges vízellátását biztosítják.

A Szovjetunió mezőgazdaságában a sztálini ötéves tervek éveiben a kézi munkáról a nagyüzemi gépi művelésre tértek át. A mezőgazdaság szocialista újjáalakításának anyagi bázisa az élenjáró szovjet technika. A hatalmas kollektív gazdaságok kialakulása következtében széles körben alkalmazták a gépeket.

A korszerű gépi technika alkalmazása nagymértékben elősegítette a szocialista mezőgazdaságnak rendkívül gyorsütemű fejlődését. A mezőgazdaságnak traktorokkal és más gépekkel való ellátása már a háborúelőtti időszakban is lehetővé tette a mezőgazdaság nagyfokú gépesítését, különösen a szántóföldi termelés terén, ahol túlnyomórészt traktorvontatású eszközökkel végezhetik a különböző munkákat.

A háború jelentős károkat okozott a mezőgazdaság gépi fölszerelésében és meggyöngítette a mezőgazdaság technikai bázisát. Ennek ellenére a mezőgazdaság a Nagy Honvédő Háború éveiben fennakadás nélkül biztosította a hadsereg és a lakosság élelmiszerellátását, valamint az ipar nyersanyagellátását. A háború idején ismételten bebizonyosodott a nagyüzemi szocialista mezőgazdaság és a szocialista termelési mód fölénye a tőkés termelési móddal szemben.

A háború befejezése után a bolsevik párt és a szovjet kormány a negyedik sztálini ötéves tervnek egyik legfontosabb feladatául azt jelölte meg,

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 400. lap. Szikra 1950.

hogy a mezőgazdasági munkák gépesítése terén el kell érni, sőt jelentékenyen meg kell haladni a háborúelőtti színvonalat.

Ezt a feladatot sikeresen megoldották. A lerombolt traktorgyárakat és mezőgazdasági gépgyárakat helyreállították. Ezek, az újonnan épült gyárakkal együtt, a mult évben — 15 lóerős traktorokra átszámítva — négyszer annyi traktort adtak a mezőgazdaságnak, mint 1940-ben. A mezőgazdaság 3.8-szer annyi kombájnt, négyszer annyi traktoros ekét, majdnem hatszor annyi traktoros vetőgépet és több mint háromszor annyi traktorvontatású kultivátort kapott a mult évben, mint 1940-ben.

Ez abszolut számokban a legutóbbi ötéves terv időszakában a következő hatalmas eredményt jelenti: a mezőgazdaságnak 536.000 traktort (15 lóerős egységekre átszámítva), 93.000 gabonakombájnt (köztük 39.000 magajárókombájnt), 341.000 traktoros ekét, 254.000 traktoros vetőgépet, 249.000 traktoros kultivátort és nagymennyiségű más talajmegmunkáló-, vető- és aratógépet szállítottak. Ugyancsak jelentős eredményeket értek el a kolhozok, a gép- és traktorállomások, valamint a szovhozok villamosítása terén. A falusi villanytelepek teljesítőképessége 1950 végéig az 1940. évihez képest 2.8-szeresére növekedett.

☆

A motoros gépek részaránya a mezőgazdaság energiaforrásaiban 1950-ben jelentősen megnőtt 1940-hez képest. A mezőgazdaság energiaforrásainak teljesítőképessége a vetésterület egy hektárjára számítva 1950-ben jóval nagyobb volt, mint 1940-ben, vagy 1945-ben.

A mezőgazdasági gépek és traktorok mennyiségének növekedésével együtt azok minősége is lényegesen javult. Megkezdték öt új traktortípus gyártását. Szerkesztésük során figyelembevették a különböző mezőgazdasági vidékek sajátosságaiból és az ott termelt növények jellegéből származó követelményeket. A mezőgazdaságban újtípusú magajáró gabonaaratók kombájnok és új, összetett termésbetakarító gépek jelentek meg s ezek olcsón és gyorsan végzik el az ipari növények betakarítását, ami különösen sok munkát igényel. (Ilyenek a cukorrépa-, a gyapot- és a burgonyaszedő-kombájnok, valamint a lenbetakarító-kombájnok.) Az új vízierőművek körzetében villanymeghajtású talajművelő- és betakarítógépeket, szivattyú- és öntözőberendezéseket is alkalmaznak majd.

E gépek alkalmazása még jobban megkönnyíti a kolhoztagok munkáját, és lehetővé teszi, hogy a kolhozok a növényápolási és betakarítási munkák torlódásakor is valamennyi munkát időben és jól, a kolhozparasztok megerőltetése nélkül végezzenek el.

A mezőgazdasági gépgyártás fokozása lehetővé tette, hogy a kolhozokban még nagyobb mértékben végezzék gépekkel a termelő munkákat. Az épülő új vízierőművek körzetében pedig *valóra válik a földművelés és termésbetakarítás teljes gépesítése.*

A gép- és traktorállomások 1950-ben 46 százalékkal több munkát végeztek a kolhozokban, mint 1940-ben. A vetésterület egy hektárjára eső traktormunka volumene 1950-ben jelentősen megnőtt 1940-hez képest. A szántás gépesítésének háborúelőtti színvonalát 1950-ben 10 százalékkal, a tavasziak vetésénél 12 százalékkal, az ősziek vetésénél pedig 22 százalékkal haladták meg. A szántási munkálatoknak 90 százalékát, a tavaszi vetés 64 százalékát, az ősziek vetésével járó munkálatoknak pedig 75 százalékát traktorral végezték. A gépi gabonaaratás háborúelőtti színvonala is emelkedett: 1950-ben a kolhozok a gabonafélék vetésterületének már a felén kombájnnal arattak.

A Szovjetunió sok vidékén már csaknem teljes mértékben gépesítették a földművelést. Az egyes mezőgazdasági munkák gépesítésének mértékét százalékban a túloldali táblázat mutatja.

Az ipari növények termesztésével járó munkálatok gépesítése is fejlődik. A feladat az, hogy megfelelő minőségű kombájnok és gépek tömeges előállí-

	Őszi szántás		Ugar-szántás		Tavasziak vetése		Ősziek vetése		Gabonafélék betakarítása kombájnnal	
	1940	1950	1940	1950	1940	1950	1940	1950	1940	1950
A Szovjetunió egész területén . . .	71	92	82	96	52	64	5`	75	43	50
Ebből:										
a Volga-vidéken .	83	97	91	98	78	78	77	94	57	74
Északkaukázusban és a Krimben .	84	98	97	99	87	89	86	96	66	82
Nyugat-Szibériában	79	99	78	99	63	80	60	90	61	88
Kelet-Szibériában	75	98	75	93	46	65	53	82	41	66
Az Uralban . . .	75	98	82	96	54	60	57	81	47	56
Távol-Keleten . .	98	98	100	95	89	91	95	98	85	88

tása útján jelentősen meggyorsítsák az ipari növények, különösen a gyapot, len és a cukorrépa betakarításának gépesítését.

A közös állattenyésztés fejlesztésének hároméves tervét teljesítve, a kolhozok 1949—1950-ben nagymértékben gépesítették a takarmányelőkészítést és a nehéz testimunkát igénylő munkafolyamatokat. A szénalekaszálás és a takarmánysilózás gépesítésének színvonala a kolhozokban 1950-ben több mint háromszorosa volt a háború előttinek.

☆

A háborúutáni ötéves terv éveiben a mezőgazdasági gépek kihasználása jelentékenyen megjavult. Egy 15 lóerős traktor munkájának szántásra átszámított volumene 1947-ben 103 százalékra, 1948-ban 113 százalékra emelkedett a háborúelötti színvonalhoz képest. A betakarított gabona egy kombájnra eső mennyisége is jelentősen megnőtt.

A gép- és traktorállomások az utóbbi években szintén jelentősen megjavították munkájukat: rövidebb idő alatt végezték el a mezőgazdasági munkákat, és munkájuk minősége is javult. A mezőgazdasági termelésben az élenjáró agrotechnika meghonosítása terén a gép- és traktorállomások járnak elől. Így például 1950-ben az egész tavaszi szántásnak 84 százalékát, az összes ugarszántásnak 88 százalékát és az őszi szántásnak 89 százalékát előhántós ekével végezték, holott 1940-ben még alig alkalmaztak előhántós ekét. A gép- és traktorállomások az 1940. évi 2.6 millió hektárral szemben 1950-ben 12.6 millió hektár területen végeztek traktorral tarlóhántást. Az új vízierőművek körzetében kiépülő villamos-traktorállomások ezen a téren még nagyobb eredményeket fognak elérni.

A nehéz mezőgazdasági munkák teljes gépesítése a népgazdaság fejlesztésének egyik igen fontos feladata. Ezek a munkák az ország munkaerőtartalékának jelentős részét lekötik. Kétségtelen, hogy a mezőgazdasági munkák fokozottabb gépesítése nagy segítséget nyujt e probléma megoldásában. A gépesítés azonban azért is fontos, mert csak gépek segítségével lehet a földet jól megművelni és az állatállományt megfelelően takarmányozni, ami jelentősen növeli a termelt növények terméshozamát és az állattenyésztés produktivitását.

A mezőgazdasági munka szocialista gépesítésének hatékonysága a következőkben fejeződik ki: a munkatermelékenység fokozódásában és munkaerő felszabadulásában; a termesztett növények terméshozamának és az állattenyésztés produktivitásának növekedésében; a mezőgazdasági munka megkönnyítésében; a mezőgazdasági

termelés önköltségének csökkenésében.

A szovjet mezőgazdaságban már a gépesítés eddig elért színvonala is hatalmas munkamegtakarítással járt, ami tíz- és tízmillió munkáskéz felszabadítását eredményezte. Gépesítés nélkül nem lehetett volna a mai színvonalra emelni sem a mezőgazdaságot, sem a népgazdaság más ágazatait, amelyek a falvakból kapják a munkaerőutánpótlást.

A mezőgazdaság további gépesítését nagy lépéssel viszik előre a kommunizmus nagyszabású építkezései. A gépesítés teljes befejezése a villamosítás révén a Szovjetunió lakosságának jelentősen kisebb részét fogja a mezőgazdaságban foglalkoztatni. Ugyanakkor, a termelésre fordított munka kisebb volumene mellett, növekedni fog a termelés is. Még az olyan, leginkább gépesített ágazatban is, mint a gabonatermelés, a munkaráfordítás legalább további 40—50 százalékkal csökkenthető. Ez kitűnik a következő táblázatból, amely feltünteti, hogy különböző fokú gépesítés esetén — hektáronként emberi munkaórákban számítva — mekkora munkaerőráfordítás szükséges a gabonatermeléshez.

	Kézi művelés igásállatok igénybevételével (egyéni gazdaságok)	A munka gépesítésének mai színvonala mellett (kolhozok)	A munka teljes gépesítése esetén
Szántás	16,5	5,3	2,5
Boronálás	6,2	2,7	0,4
Vetés előtti talajlazítás	—	0.7	0,3
Vetés	3,0	2,9	1,6
Aratás és cséplés	106,9	9,3	1,0
Gabona- és kéveszállítás	9,9	2,0	2,0
Szalmahordás és kazalbarakás	—	8,0	4,0
Összesen	142,5	30,9	11,8

A közeljövőben széles körben fognak alkalmazni a mezőgazdaságban burgonya- és cukorrépaszedőkombájnt és csavarorsós gyapotszedő gépet, amelyek éppen a legnagyobb munkák idején lényegesen csökkentik a munkaráfordítást.

A terméshozam növekedése különböző kedvező tényezők kölcsönhatásának következménye. A terméshozam alakulására mindenekelőtt az agrotechnika (a tudományos földművelés, öntözés, a gépekkel végzett jobb talajművelés stb.) és a mezőgazdaságtudományt a kolhozok szolgálatába állító, élenjáró kolhozparasztok Sztahanov-mozgalmának fejlődése gyakorol nagy befolyást. Ugyanakkor a kolhozok technikai bázisának növekedése is rendkívül fontos, minthogy a munka jó minősége, gyorsabb elvégzése és az agrotechnikai intézkedések egész komplexuma elszakíthatatlanul kapcsolódik a termelési folyamatok gépesítéséhez. A gép nemcsak csökkenti a termékegységre eső munkaráfordítást, hanem a termékek mennyiségét is növeli.

A Szovjetunió mezőgazdaságának fejlődése az utóbbi két évtized folyamán megmutatta a gépek alkalmazásának hatalmas jelentőségét a terméshozam fokozása, a termékegységre eső munkaráfordítás csökkentése, valamint a termékek mennyiségének növelése szempontjából. A kolhoztermelés előnyeinek, a jobb agrotechnikának és a munka gépesítésének következtében *a terméshozam már a második sztálini ötéves terv végén a másfélszeresére emelkedett a kolhozokban, holott egy hektár vetésterület megművelésére félannyi munkát fordítottak, mint az egyéni parasztgazdák.* Ezenfölül az egy métermázsa gabona termelésére fordított munka mennyisége

kevesebb, mint egyharmadára csökkent.

A kézi munkának azonban sok munkafolyamatban még ma is jelentős szerepe van. Hogy a mezőgazdaságban az összes munkafolyamatokat gépesíthessék, ahhoz a kolhozoknak át kell térniük a fejlettebb, újtípusú gépek használatára, amelyek úgyszólván minden mezőgazdasági munka elvégzésére alkalmasak.

☆

A villanyenergia alkalmazása is mind nagyobb méreteket ölt a mezőgazdaságban. Különösen az új vízierőművek fölépítése mozdítja elő a mezőgazdaság villamosítását. Elsősorban a helyhez kötött gépeket kell villamos meghajtásra átalakítani, de az öntözött körzetekben, a Volgán, Dnyeperen és az Amu-Darján épülő új vízierőművek segítségével a főbb mezei munkákat végző gépeket (traktorokat és magajáró kombájnokat) is villanyárammal kell üzembentartani.

A Szovjetunióban a főbb mezőgazdasági munkáknak villanyerővel való elvégzése terén már sok tapasztalatot szereztek. 1949-ben Sztálin elvtárs kezdeményezésére a közönséges gép- és traktorállomások mintájára megszervezték az első három villamosított gép- és traktorállomást. Ezek számára 30 darab villanytraktort készítettek kísérleti célokra. A villanytraktorok a főbb mezei munkák végzésénél kitűnően beváltak és nagy hatásfokkal dolgoznak. A kolhozok igen jó véleménnyel voltak a villanytraktorokkal végzett munkáról. Elég megjegyezni azt, hogy a villanytraktorokkal vontatott előhántós ekékkel 23—27 centiméteres mélyszántást végeztek. 1949-ben májustól októberig, szántási egységekre átszámítva, 19.570 hektárnyi terület felszántásának megfelelő legkülönfélébb mezőgazdasági munkát végeztek el ezekkel a traktorokkal.

A végzett munkát munkanemenként a következő táblázat mutatja:

A munka neme	Ribnovoi villamos gépállomás	Bazsenovoi villamos gépállomás	Korszunysevcsenkói villamos gépállomás	Összesen (hektár)		Az egyes munkanemek részesedése (az egész egység százalékában)
				ténylegesen megművelt terület	szántási egységre átszámítva	
Tavaszi szántás és boronálás	479	611	—	1090	1211	6,2
Ugarszántás és boronálás	1371	808	662	2841	3152	16,1
Ugarlazítás	141	27	4087	4255	1729	8,8
Ugarhántás	459	—	—	459	230	1,2
Az ugar kétszeri szántása és boronálása	624	1174	—	1798	1945	9,9
Tarlóhántás	61	486	150	697	348	1,8
Szűzföldek és parlagok felszántása	—	82	—	82	114	0,6
Szántás őszivetés alá és boronálás	—	—	729	729	809	4,2
Őszi vetés	113	51	513	677	260	1,3
Őszi szántás	1885	3406	2659	7950	9728	49,7
Cséplés és más munkák szántási egységre átszámítva	29	15	—	—	44	0,2

Egy villanytraktor átlagteljesítménye — szántásra átszámítva — *660 hektár* volt. Ezen belül a ribnovoi villanytraktorállomáson egy villanytraktor átlag 500 hektár, a korszuny-sevcsenkói állomáson 660 hektár, a bazsenovói állomáson pedig 800 hektár földterület felszántásának megfelelő munkát végzett. Hét villanytraktor, az összes villanytraktorok 23 százaléka, az idény folyamán traktoronként több mint 1000 hektár föld felszántásának megfelelő munkát végzett.

A mult év júliusa óta több traktorvezető túlteljesítette az 5 egység-hektárban megállapított normát és egy váltás alatt átlag 7 egység-hektárt teljesített. Egy hektárnak szántási egységre átszámított megműveléséhez átlag 45 kilowattóra villanyenergiát fogyasztottak. Ez, 25 kopekes átlagértékben számítva, 11 rubel 25 kopeknek felel meg hektáronként. Ezzel szemben a motoros traktorok üzemanyagfogyasztása 1949-ben hektáronként 16 rubel 24 kopek volt. A villanytraktorok alkalmazása lehetővé tette, hogy megtakarítást érjenek el a munkaráfordításban, valamint az üzemanyag és a víz szállításához szükséges igaerőben. Az 1949. évi idény alatt a villanytraktorok alkalmazása következtében 325 tonna petróleumot, 11 tonna benzint és 28 tonna motorolajat takarítottak meg.

A villanytraktorok használata során 1949-ben a következő fogyatékosságokat állapították meg:

a) amikor a villanytraktor szélesnyomtávú munkagépeket (vetőgépet, kultivátort) vontatott, a hozzáfüggesztett gépeken fekvő kábel a fordulókban gyakran a munkagépek mozgó részei alá került és megsérült; ezért a széles nyomtávú gépek vontatásához különleges eljárást kell kidolgozni;

b) a kábel sodródásának csökkentése érdekében 16—24 méter szélességű, aránylag keskeny sávokat szántottak fel; ennek következtében a szántáson kétszer-háromszor több összeszántott és szétszántott barázda keletkezett, mint a robbanómotormeghajtású traktorokkal végzett szántásnál; ez némileg csökkenti a villanyszántás minőségét, és szükségessé teszi, hogy különleges készüléket szerkesszenek a szétszántott barázdák betemetésére;

c) a villanytraktor két tonnával nehezebb, mint a robbanómotoros traktor, ennek következtében a talajra kifejtett nyomása is nagyobb, ami nem kedvez a vetésnek.

1950-ben a fogyatékosságok egy részét megszűntették. Tökéletesítették a csatlakozást és a kábeltartóárbóc csigáját, a kábelrakó készüléket, a talajegyengető szerkezetet stb. Az említett három villany-traktorállomáson alkalmazott 30 villanytraktor munkája 1950-ben lényegesen megjavult. Ezt a következő táblázat mutatja:

Villany-traktor-állomások	A villany-traktorok száma	A végzett munka szántási egység ha.-ban		Egy villanytraktor átlagteljesítménye	
		1949. IX. 1.	1950. IX. 1.	1949. IX. 1.	1950. IX. 1.
Ribnovoi	10	3081	5245	308	525
Bazsenovoi	10	3964	5304	396	530
Korszuny-sevcsenkoi	10	3423	3835	342	384

1950-ben kísérletképen több más gépállomáson is alkalmaztak villanytraktorokat. A mult évben összesen 62 villanytraktor volt használatban.

Az 1949—1950-es tapasztalatok lehetővé tették, hogy alaposan előkészítsék a villanytraktorok használatát az öntözéses művelést folytató mezőgazda-

sági üzemekben. A Volgán, a Dnyeperen, a Donon és az Amu-Darján épülő új vízierőművek körzetében sok villany-traktorállomást szerveznek, amelyek egyenként legalább 50 villanytraktort kapnak, az általuk vontatható és hozzájuk kapcsolható mezőgazdasági gépekkel, munkaeszközökkel, a hozzájuk tartozó villamossági fölszerelésekkel és a javításokhoz szükséges szerszámokkal. Ezek a gépállomások villanykombájnokat, különleges rizsarató, gyapotszedő és más ipari növényeket betakarító villanymeghajtású munkagépeket is kapnak. A nagy vízierőművek körzetében fekvő állattenyésztő farmokon, kolhozokban és szovhozokban, a földművelésen kívül is fel fogják használni a villanyáramot minden munkaigényes folyamat gépesítésére.

A mezőgazdaság energiaforrásai közt 1940-ben a motorok részaránya 69.3 százalék volt. Ebből egy százalék esett villanymotorokra. Számítások szerint, a mezőgazdaság teljes gépesítése után a motorok részaránya mintegy 93 százalék lesz, amiből 27 százalékban részesednek majd a villanymeghajtású motorok. A mezőgazdasági termelést ilyenformán teljesen gépesítik és ezzel a mezőgazdasági termelés az ipari munka válfajává alakul át. Ezt a folyamatot nagy mértékben meggyorsítja majd az új vízierőművek olcsó energiája.

☆

Az új mezőgazdasági gépek szerkesztésekor figyelembe veszik az agronómiai tudomány legújabb követelményeit. A motoros traktorokat és kombájnokat folyton tökéletesítik. A háború előtt gyártott traktorok és kombájnok teljesítményét jelentékenyen fokozzák, szerkezetüket pedig a különböző körzetekben végzett munkák sajátosságaihoz alkalmazzák. Az újtípusú traktorok és kombájnok tervezésekor figyelembe veszik a Szovjetunió egyes mezőgazdasági tájainak és a termelt növényeknek sajátos követelményeit. A kertészetben például kisméretű traktorokat alkalmaznak a szűzföldek és parlagok felszántásához, a talajjavító és erdőültetési munkálatokhoz pedig nagyteljesítményű traktorokat szerkesztettek a munkagépek vontatására.

Ma már széles körben használják a legújabb géptípusokat. Ezekhez a géptípusokhoz tartoznak a többi között a traktorvontatású tarlóhántó ekék, a tárcsás tarlóhántók, az egyengető boronák, talajsimítók, fogasok, lúdtalpas kultivátorok, nehéz- és könnyű fogasboronák, műtrágyaszórók és növénytápláló gépek, magtisztítók, univerzális magtisztító berendezések és az erdősítéshez szerkesztett faültetőgépek.

A növények többségének (a kalászosok, kukorica, napraforgó, szója, len, gyapot, cukorrépa, burgonya stb.) betakarításakor áttérnek a magajáró kombájnok alkalmazására, amelyek révén a betakarítás egész munkafolyamatát gépesítik.

A mezőgazdasági termelés teljes gépesítéséhez és a kézi munkának gépi munkával való helyettesítéséhez használt gépeket a közeljövőben új géptípusokkal fogják kiegészíteni. Ezek:

a) a talajműveléshez és az összes növények vetéséhez — trágyarakodó és trágyaszóró készülékek, valamint kombinált vetőgépek, amelyek a mag elvetésével egyidőben a talajt megtrágyázzák, végül szerves trágyákkal fejtrágyázást végző gépek;

b) gabonaneműeket, fűféléket betakarító gépek, kukoricaszár-kévekötőgépek, kukoricaszedő kombájnok, traktorvontatású harántgereblyék, szénagyüjtő- és préselőgépek, valamint bálafelrakógépek;

c) ipari növények és burgonya betakarítására szolgáló gépek, lenkombájnok, gyapot-, cukorrépa- és burgonyaszedő kombájnok;

d) a főzelékfélék és kerti vetemények talajműveléséhez, vetéséhez, ültetéséhez és betakarításához szükséges motoros gépek.

Ezeket a gépeket tömegesen fogják alkalmazni a mezőgazdaságban. Ezenkívül fokozatosan áttérnek az eddig használt traktorvontatású mezőgazda-

sági munkagépek és eszközök használatáról a motoros (magajáró) mezőgazdasági gépek használatára. Az ország északi övezeteiben például különleges, keskeny munkafogású, magajáró kombájnokat fognak alkalmazni.

A kolhozok egyesítése új távlatokat nyit meg a gépek kihasználása és a mezőgazdasági munka termelékenységének fokozása számára. A kolhozok egyesítése folytán növekszik a művelt területek nagysága, és ez lehetővé teszi a gépek fokozottabb használatát, nagyteljesítményű traktorok és univerzális mezőgazdasági gépek alkalmazását, amelyek még jobban megkönnyítik a munkát és növelik termelékenységét.

Az egyesített kolhozok hatalmas segítséget kaptak az államtól. Új, termelékenyebb gépek és berendezések vásárlására hosszúlejáratú kölcsönökben részesültek. Az egyesített kolhozok körzetében működő gép- és traktorállomások gépállományát is kiegészítették. Így például a moszkvai terület gép- és traktorállomásai a mult évben 400 magajáró kombájnt, 100 legkorszerűbb kombájnt, 200 nagykapacitású, új típusú traktort és más mezőgazdasági gépet kaptak. Az egyesített kolhozok most dolgozzák ki gazdaságuk továbbfejlesztésének hosszúlejáratú terveit.

☆

Az új öntözési rendszer bevezetése, a nagyobb terméseredmények mellett, a mezőgazdasági munkák további gépesítését is lehetővé teszi. Az eddigi öntözési rendszer sűrű öntöző-csatornahálózata akadályozta a gépi művelést. Ennek következtében nem lehetett a rendelkezésre álló öntözéses művelésű földterületet teljesen kihasználni és megműveléséhez nem lehetett nagyteljesítményű traktorokat, kombájnokat és más mezőgazdasági nagygépeket alkalmazni.

A mult év augusztus 18.-án kiadott rendelet véget vetett ennek az állapotnak. Az ideiglenes öntözőcsatornák hálózatán alapuló új öntözési rendszer lehetővé teszi az öntözött földek teljes kihasználását és az öntözéses művelésű területek növelését. Csak így lehet alkalmazni talajművelő és termésbetakarító nagygépeket, csak így lehet gépesíteni az öntözéses művelésű földeken a mezei munkát és növelni termelékenységét.

A háborúutáni második ötéves tervben épülő hatalmas vízierőművek, csatornák és víztárolók az öntözött földterületet a többszörösére növelik. Ennek következtében időszerűvé vált az öntözéses művelésben használható gépek tökéletesítése.

Az ideiglenes öntözőcsatornahálózat létesítésekor alkalmazott gépeken kívül (traktorvontatású magajáró és univerzális csatornaásó gépek) az öntözéses műveléshez szükség van különleges vető- és termésbetakarítógépekre is. Így például az öntözéses gabonatermesztéshez különleges traktoros barázdahúzó-vetőgép kell, amely vetés közben egyúttal az öntöző barázdákat is meghúzza. A sávos elárasztás alkalmazásához pedig olyan sávképző traktoros vetőgép szükséges, amely a vetés alkalmával egyben a sávokat is előkészíti elárasztásra. Szükség van még olyan különleges vetőgépekre, amelyek az öntözött területeken alkalmasak a cukorrépa, a főzelékfélék és a burgonya elvetésére. Különösen nagy jelentősége van annak a barázdahúzó-gabona- és fűmagvetőgépnek, amely az öntözött területeken a gabonafélék és a fűfélék vetésére alkalmas, valamint annak a sávképző vetőgépnek, amely egyidejűleg a gabonát és fűmagvakat is elveti. Az öntözött területeken használt magajáró gabonabetakarító kombájnokat úgy kell megszerkeszteni, hogy alkalmasak legyenek a nagy, hektáronként 25—40 métermázsás termés betakarítására, és az öntözőbarázdák hálózatával borított egyenetlen talajon való mozgatásra. Az öntözőbarázdák betemetéséhez széles munkafogású, fémből készült talajegyengetőkre van szükség.

Új öntözési módszer alakul ki a most épülő vízierőművek körzetében. Az egyenetlen, szaggatott felszínű körze-

tek talaját gravitációs csatornákkal és öntözőárkokkal lehet öntözni. Ilyen vidéken gépek segítségével föl kell szivattyúzni a vizet az öntözött talaj szintjére és mesterséges esőztetést kell alkalmazni. Így például a kujbisevi vízierőműhöz tartozó öntözésre kijelölt egymillió hektáros területnek 30 százaléka dombos vidék, amelyet csak esőztető berendezések segítségével lehet öntözni. Erre a célra hatalmas távfecskendező villanyberendezéseket fognak használni. A villamosított öntözéshez több mint 4 milliárd kilowattóra áramot használnak fel. A mezőgazdaság újrendszerű gépeket kap (szivattyúkat, esőztető berendezéseket), amelyeknek motorikus kapacitása felér többszázezer traktor teljesítőképességével. A szovjet emberek így fokozzák a természet erőforrásainak segítségével a termelést és a munka termelékenységét.

☆

A hatalmas vízierőművek és csatornák megépítése nyomán a mezőgazdasági termelésnek új módszerei alakulnak ki. A kommunizmus nagy építkezései lehetővé teszik a legmagasabb terméshozamot biztosító öntözéses gazdálkodást és a gépekkel végzett jobb talajművelést. A most épülő hat új vízierőmű és a hozzájuk tartozó öntözőrendszerek, valamint az új öntözési rendszer és az öntözéses művelésben alkalmazásra kerülő, tökéletesített talajművelőgépek nagy mértékben növelni fogják az öntözött területek terméshozamát. Többmillió hektár rendkívül termékeny, de aszályos éghajlati övezetben lévő szántóföld válik az öntözés következtében dúsantermő mezőgazdasági területté. Emellett az öntözött földek fokozott kipárolgása megváltoztatja az éghajlatot, hatalmas területen növeli az évi csapadékmennyiséget, ami kedvezően befolyásolja majd a terméshozamot olyan vidékeken is, ahol mesterséges öntözést még nem alkalmaznak. A bőséges és rendkívül olcsó áramszolgáltatás lehetővé teszi számos iparvállalat építését és fölbecsülhetetlen anyagi és kulturális értékeket hoz létre.

A kommunizmus nagy építkezéseinek befejezése után csaknem 26 millió hektár kiterjedésű szántóföldön alkalmaznak majd öntözést. Ez az óriási terület *kilencszer* nagyobb a Nilusvölgy öntözött területénél, és *háromszor* akkora, mint az USA összes öntözött területe.

A néhány éven belül felépülő gigászi vízierőművek nagy mennyiségben és igen olcsón termelik majd a vízemelő és öntöző berendezések üzembentartásához szükséges villanyáramot. A kujbisevi vízierőmű 10 milliárd kilowattóra áramot bocsát a mezőgazdaság rendelkezésére, amellyel a Volgántúl aszályos vidékeit fogják öntözni. A sztálingrádi vízierőmű évente szintén 10 milliárd kilowattóra áramot fog termelni, és ebből a Központi Feketeföld öntözésére 1,2 milliárd kilowattóra, a sztálingrádi, szarátovi és asztraháni területek öntözésére 2,8 milliárd kilowattóra, a volgántúli és káspimelléki aszályos éghajlatú és félsivatag jellegű földek mesterséges öntözésére pedig 2 milliárd kilowattóra áramot fognak felhasználni. A Dnyeperen épülő kahovkai vízierőmű 1,2 milliárd kilowattóra áramot fog termelni évente. Ezt a mennyiséget csaknem teljes egészében Ukrajna déli körzeteinek és a Krim északi részének öntözésére fordítják majd.

Az Amu-Darján egy, a Turkmén főcsatorna mentén két vízierőmű épül. Ezeknek áramtermelését teljesen az árasztás és az öntözés szolgálatába állítják. Nagyszabású öntözőrendszerek épülnek Turkménia káspimelléki vidékén és a Kara-Kum sivatag nyugati részén.

A felsorolt hat vízierőmű összkapacitása meghaladja a négy millió kilowattot. Ez az óriási teljesítőképesség csaknem eléri a Goelro-tervben 10—15 évre előirányzott áramfejlesztő telepek együttes kapacitásának a háromszorosát. Ennek *a hat új vízierőműnek teljesítőképessége felülmulja az USA-ban hosszú évtizedek folyamán*

épített 30 legnagyobb erőmű kapacitását. Az új szovjet vízierőművek négyszer annyi áramot fognak termelni, mint Dél-Amerika összes vízierőművei. A volgai óriások a világ leghatalmasabb vízierőművei lesznek.

☆

A Szovjetunió mezőgazdaságának nagyteljesítményű gépfelszerelése jelenleg a gép- és traktorállomásokon összpontosul. A Szovjetunióban ma jóval több gép- és traktorállomás van, mint a háború előtt. A gép- és traktorállomások technikai fölszereltségének növekedése és a káderek szakképzettségének emelkedése folytán nagymértékben megnövekedett a kolhoztermelés minden ágazatában a traktorral és más gépekkel végzett munka volumene. Gyarapodott a szakosított gép- és traktorállomások száma. A mezőgazdaság évről-évre növekvő mennyiségben kapja az új, nagyobb teljesítőképességű traktorokat, kombájnokat és más összetett mezőgazdasági gépeket. A kolhozok egyesítése kedvező feltételeket teremtett ahhoz, hogy a gép- és traktorállomások munkáját megjavítsák, a gazdasági növények terméshozamát fokozzák és a kolhozok társas gazdálkodását megszilárdítsák.

Az élenjáró gép- és traktorállomások bevezették a gépek tervszerinti megelőző karbantarását, traktoraik pedig ütemterv szerint hét váltásban dolgoznak.

A legjobb traktor- és kombájnvezetők tapasztalatainak széleskörű ismertetése és alkalmazása szorosan hozzákapcsolódik a gépvezető káderek kiképzéséhez. Ezért a traktorvezetőképző tanfolyamokon a kolhozok és az élenjáró traktoristák tapasztalatait kellőképpen figyelembe kell venni.

Igen fontos, hogy a tapasztalt traktor- és kombájnvezetők a munkahelyen is oktassák a fiatal traktoristákat. Célszerű a kevésbbé tapasztalt traktoristákat az idősebbek mellé váltótársként beosztani. A gép- és traktorállomások vezetői kötelesek a műszaki oktatást is megszervezni. A műszakilag jól képzett káderek könnyen ki tudják küszöbölni a munka közben keletkezett üzemzavarokat. A fiatal traktoristák néha olyan gépekre kerülnek, amelyek nincsenek kellőképpen beszabályozva. Ennek rendszerint magveszteség és üzemanyagpazarlás a következménye. Mindezt el lehet kerülni, ha jól megszervezik a szemléltetésen, személyes példaadáson és a fiatal káderek támogatásán alapuló műszaki oktatást.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a technika a hozzáértő emberek kezében csodákat művel. Ezért kell olyan nagy gondot fordítani a traktor- és kombájnvezető káderek kiképzésére. Különösen fontos ez most, amikor a mezőgazdaság gépesítése gyors ütemben halad előre. Minél tökéletesebben és észszerűbben használják ki a kolhozok és szovhozok a rendelkezésükre álló bőséges gépállományt, annál gyorsabb ütemben fejlődik a szocialista mezőgazdaság.

☆

Gyökeres különbség van a Szovjetunió mezőgazdaságának gépesítése és a kapitalista országok mezőgazdaságának gépesítése között. A mezőgazdaság gépesítésének színvonala, a traktorok és a mezőgazdasági gépek kihasználása tekintetében a Szovjetunió már a második sztálini ötéves terv időszakában jelentősen megelőzte a főbb tőkés országokat, beleértve az Egyesült Államokat is. A szocialista gazdaság fölénye következtében a Szovjetunióban kevesebb traktorral végrehajtható a mezőgazdaság teljes gépesítése, mint amennyivel jelenleg az USA rendelkezik. A gépek alkalmazása az USA és a többi tőkés ország mezőgazdaságában a föld magántulajdonához kapcsolódik. A föld elaprózottsága és a kapitalista viszonyok, amelyek nyomorúságos tengődésre ítélik és tönkreteszik a kisbirtokosokat, nem kedveznek a gépesítésnek. Így például a Szovjetunióban tízezerszámra alkalmazott cukorrépaszedő és lenbetakarító kombájnok, gyapotszedőgépek, burgonyaszedő kombájnok és más

ehhez hasonló gépek Amerikában csak szórványosan találhatók.

Az Egyesült Államokban a legtöbb farmer még ma is állati igaerővel műveli a földjét. Ahol gépeket és traktorokat alkalmaznak a mezőgazdaságban, ott is csupán 25—30—50 százalék erejéig használják ki a gépek kapacitását a szovjetunióbeli kihasználásukhoz képest. A burzsoa közgazdászok is kénytelenek elismerni, hogy ha az USA-ban található traktorok egyenletesen volnának elosztva, akkor el lehetne végezni velük az összes farmok mezőgazdasági munkálatait. Azt is elismerik, hogy a munkát az összes gazdasági ágak közül a legkisebb hatásfokkal a mezőgazdaságban használják ki. Amerika mezőgazdasági szakirodalmában igen gyakoriak az olyan megállapítások, hogy a kapitalizmus viszonyai közt nem lehet észszerűsíteni a földművelést.

A Szovjetunióban a mezőgazdaság gépesítése megkönnyíti a parasztok munkáját és biztosítja anyagi és kulturális jólétük emelkedését. A gépek alkalmazása a kapitalista mezőgazdaságban a parasztság pusztulására és a munkanélküliség növekedésére vezet. Az amerikai sajtó is megállapítja, hogy a mezőgazdaságban alkalmazott minden egyes új traktor egy-egy farmercsaládot tesz tönkre. Az USA traktorállománya 1935—1945-ig megkétszereződött. Ez azt eredményezte, hogy egy millió farmer koldusbotra jutott és még jobban megnövekedett a munkanélküliek és a hóbók amúgyis nagy hadserege.

☆

A város és a falu közti különbség fokozatos megszüntetését is előmozdítja az új hatalmas vízierőművek és öntözőcsatornák fölépítése. A mezőgazdaság teljes gépesítése és villamosítása a kommunizmus új építkezéseinek körzetében lehetővé teszi a kolhozok számára a legújabb technika alkalmazását és a munka termelékenységének fokozását. A munkaerőt kímélő, nagyteljesítményű gépek a mezőgazdaságban végzett munkát mindinkább az ipari munka válfajává teszik, magasabb technikai és kulturális színvonalra emelik a parasztságot és szorosabbá teszik szövetségét a munkásosztállyal.

Az öntözéses földművelés függetleníti az időjárástól a terméseredményeket, s nagy mértékben fokozza az öntözött földek terméshozamát. Ennek következtében tovább növekszik a kolhozok jövedelme és emelkedik a kolhozparasztság életszínvonala. Az olcsó villanyáram nemcsak fényt és könnyen kezelhető energiát visz a faluba, hanem kultúrát is. A falu élete fokozatosan városi jelleget ölt. A falvakban mind több mozit, színházat, könyvtárat, klubot, éttermet, fürdőt létesítenek. Így válnak a kommunizmus nagy építkezései a falu szocialista átalakításának, a dolgozó parasztok anyagi és kulturális fölemelkedésének hatalmas emelőivé. Így járulnak hozzá a kommunizmus nagy építkezései a város és a falu közötti különbségek megszüntetéséhez.

☆

A tőkés országok mezőgazdaságában a dolgozók érdekeinek rovására, a kizsákmányolók szűk csoportjának érdekében használják fel a gépeket. Beigazolódott az a marxi-lenini tanításokból levont következtetés, hogy a termelőerők fejlődésének színvonala, különösen az USA mezőgazdaságában, már régen túlnőtt a kapitalista kereteken. A tőkés rendszer a mezőgazdaság gépesítésének, a termelés fokozásának és a gazdasági élet felvirágozásának béklyójává, a dolgozók kínszenvedésének forrásává vált.

Csak a szocializmus képes alkalmazni az új technikát, megkönnyíteni az emberi munkát, fokozni a munka termelékenységét, növelni a termelést és a dolgozók jólétét. A sztálini korszak nagy építkezései hatalmas lépéssel viszik előre a szovjet népet ezeknek a céloknak a megvalósulása felé. Ezek az építkezések újabb bizonyítékai a szovjet nép békeakaratának és a szocialista rendszer döntő fölényének.

A pénz és a pénzforgalom elmélete*

Egyáltalán nem mondhatjuk azt, hogy a kapitalizmusnak az imperializmus fejlődési szakaszába való átmenete következtében a pénzforgalom területén végbement nagyszabású és fontos változásokat már minden vonatkozásban feltárták és elméletileg általánosították volna. Ellenkezőleg, a burzsoa viszonyoknak ez a bonyolult területe mielőbbi tudományos, marxista-leninista tanulmányozásra vár még. Ez a tanulmányozás annál is inkább szükséges, mert a különböző irányzatokat képviselő közgazdák, akik látszatra különböző célokat, valójában azonban egy célt, a burzsoá apologetikát szolgálják, éppen a pénzelmélet terén fejtenek ki rendkívüli aktivitást.

Világos tehát, hogy milyen életbevágóan fontos a pénzprobléma terén minden marxista megnyilvánulás, milyen fontos minden egyes lépés e problémának valóban tudományos kidolgozása útján.

Ez teszi különösen örvendetes eseménnyé Kozlov professzor pénzelméleti tankönyvének magyarnyelvű kiadását.

Kozlov professzor munkája sokoldalúan vizsgálja a pénz kérdését a kapitalizmus jelenlegi szakaszán. Ezt a munkát egyetlen alapeszme hatja át, egyetlen célnak van alárendelve. A szerző szilárdan arra a marxista-leninista követelményre támaszkodva, hogy általában a társadalmi viszonyok s különösen a pénzviszonyok megértéséhez történelmi módszerrel kell közeledni, azt a feladatot állította maga elé, hogy megvizsgálja, miként vezetnek a kapitalizmusban bekövetkezett szerkezeti eltolódások, a kapitalizmus fejlődésének imperialista szakasza és a kapitalizmus általános válságának elmélyülése, a pénzviszonyok valamennyi területén végbemenő komoly változásokhoz. Leninnek és Sztálinnak az imperializmus lényegére vonatkozó tanításaiból kiindulva, Kozlov professzor a pénz további fejlődését vizsgálja, amit a társadalmi termék áruformájában rejlő ellentmondások elmélyülése határoz meg. Tanulmányozza, hogyan tükröződik vissza ebben a folyamatban a kapitalista újratermelésnek egyre növekvő ellentmondásossága. Kifejti a kapitalista országok pénzrendszerében mutatkozó elkerülhetetlen változások jellegét. Megvizsgálja, hogyan változnak meg teljesen a pénzkapcsolatok, a pénzforgalom egész területe, hogyan vezet a monopolkapitalizmus elkerülhetetlenül óriási pénzügyi és hitelügyi válságokhoz, valutáris káoszhoz és a legféktelenebb inflációkhoz.

Kozlov professzor figyelmesen követi a kapitalista pénzforgalom történelmi valóságát és szakavatottan választja ki abból a legfontosabbat, a leglényegesebbet.

A könyv konkrét anyaga egyáltalán nem leíró célokat szolgál. Elméleti funkciót tölt be: szemlélteti, alátámasztja a szerző elméleti tételeit. A pénz szférájának konkrét változásaiban

* G. A. Kozlov: A pénz és pénzforgalom elmélete. Pénzügyminisztériumi Könyv- és Lapkiadó Vállalat, 1951. 280. lap.

a szerző kimutatja a törvényszerű folyamatokat, s a pénzre vonatkozó általános marxista-leninista felfogással kapcsolatba hozva, hozzáértően, helyesen fogalmazza meg azokat.

A vizsgálódás során követett szigorú történelmi módszer világos kifejezésre jut a könyv szerkezetében: Az első négy fejezetben, amelyet a szerző a pénz keletkezésének, lényegének és funkcióinak, valamint az ércpénzforgalom törvényszerűségeinek szentel, a pénz fejlődésének vizsgálatával párhuzamosan a kapitalista társadalom fejlett pénzforgalmát is vizsgálja. Az ércpénz problémáit követően a hitelpénz lényegét és törvényszerűségeit is tanulmányozza. A szerző foglalkozik a hitelpénz keletkezésével, a bankjegy természetével a monopolkapitalista korszak előtti időben, ezen az alapon elemzi a világ fontosabb országainak jegykibocsátó rendszerét és végül bemutatja a forgalmi eszközök fejlődését az imperializmus hitelrendszerének viszonyai között.

A kapitalizmus belső ellentmondásainak fokozódásával meginognak a pénzrendszerek is, egyre erősebbé válik a papírpénzforgalom általános elterjedésének tendenciája. A hitelpénz jellegét tekintve egyre inkább papírpénzzé válik. Kiéleződnek és elmélyülnek az inflációs folyamatok. Akarva, nem akarva, az uralkodó osztályok mind gyakrabban és leplezetlenebbül élnek a dolgozók inflációs kirablásának eszközével. A szerző a könyv utolsó fejezeteiben a papírpénzforgalom, a pénzválságok és inflációs folyamatok elméletének és történetének elemzésével is foglalkozik. Jellemzi a fő kapitalista országok papírpénzforgalmának történetét, a jelentősebb inflációk történetét, kimutatva, hogy abban a mértékben, ahogyan a kapitalizmus az imperializmus szakaszába lép, egyre jobban elmélyülnek, új jelleget öltenek a valutaválságok, továbbá azt vizsgálja, hogy milyen rendkívüli mértékben dezorganizálják az erős inflációk az egész újratermelési folyamatot, hogy mennyire ingadozók és viszonylagosak a valutastabilizációk.

Ezek a könyv szerkezetének főbb vonásai, ez a vizsgálat kerete. Természetesen az ismertetés mégcsak valamennyire kimerítő módon sem vizsgálhatja Kozlov professzor könyvének bő tartalmát. Így a szerző által elemzett problémák közül csak néhány fontosabbal foglalkozunk, hogy megállapíthassuk a szerző fejtegetéseinek új szempontjait, és rámutathassunk a vitás és még továbbfejlesztésre szoruló részekre.

Az első fejezetek anyaga, amelyeket *a pénz lényegének és funkcióinak, valamint a polgári pénzelméletek kritikájának* szentel, főleg Marx „Tőké"-je első fejezetének és „A politikai gazdaságtan bírálatához" című műve tartalmának tömör ismertetésére szorítkozik. Ezekben a fejezetekben viszonylag nem sok újat találunk. A szerző csupán néhány példát választ ki Marx ismert elméleti tételeinek szemléltetésére, s egyúttal korunk burzsoa közgazdáit is bírálja. Kozlov professzor világosan ismerteti az érték pénzformájának keletkezésére, a munkatermék áruformájában rejlő belső ellentmondások fejlődésére, a pénz funkcióira vonatkozó lángeszű marxi elemzés fő vonásait. Ezekkel a fejezetekkel kapcsolatban csupán néhány — inkább egyes részletekre vonatkozó — megjegyzést kell tennünk.

A pénz lényegének vizsgálatakor a szerző nem fordított kellő figyelmet a konkrét és az absztrakt munka kategóriájának feltárására. Csupán futólag emlékeztet az absztrakt munkára és nem domborítja ki Marx e tanításának óriási jelentőségét az értékelmélet és főleg a pénzelmélet szempontjából. A szerző ugyancsak nem hangsúlyozza eléggé a munka burkoltan társadalmi jellegét a kapitalizmusban.

A pénz funkcióinak tárgyalása általában eléggé sikerült. A forgalmieszköz-funkció tartalmát azonban nem tárja föl teljesen a szerző. Ez azzal kapcsolatos, hogy valamilyen okból csaknem teljesen elhanyagolta az

Á—P—Á áru-metamorfózis ismert marxi elemzését.

Kozlov professzor a harmadik fejezetben *a burzsoa pénzelméletek főbb irányzatait bírálja.* Ez a fejezet vitathatatlanul érdekes, mert a metallista, nominalista és mennyiségi pénzelmélet stb. hívei ellen felhozott ismert marxi elméleti bizonyítékok tárgyalásán felül a szerző bírálja a mennyiségi pénzelmélet új változatát és legjelentékenyebb jelenlegi képviselőjét, lord Keynest. A mennyiségi elmélet régi változatát: „egy halom pénznek" „egy halom árura" való cseréjét Keynes új változattal cseréli föl, amely szerint az egységes áruhalmaz és az egységes pénzhalmaz feloszlik egyes „halmazok" egész sorára. Keynes megkísérli, hogy a pénzjövedelmeket rendeltetésük szerint ossza fel. Ugyanígy megkísérli, hogy az egész árutömeget egyes részeire ossza a fogyasztási eszközök és felhalmozásra szánt eszközök sajátos funkcionális rendeltetésének megfelelően. A továbbiakban pedig a megtakarítások és a felhalmozás közti arány fogalmával mesterkedve, megkísérli az árszínvonalat az említett „specializált halmazok" cseréjénél fennálló arányokból levezetni. Kozlov professzor lerántja azt az álradikális álarcot, amelyet a burzsoa kritika olyan szívesen húz rá lord Keynes elméletére, s megmutatja a burzsoázia és a labourista ák modern prófétájának archiburzsoa lényegét. „Keynes elméletének értelme — írja a szerző — világossá válik: a kapitalista gazdálkodás egyensúlya érdekében szigorúan korlátozni kell a munkabért". (65. oldal.)

Kozlov professzor helyes elvi alapra helyezkedik Keynes pénzelméletének kritikájában. Kívánatos volna azonban, ha a kritika még teljesebben feltárná, hogy Keynes felfogásának nominalista, mennyiségi jellege egyenes következménye annak, hogy Keynes az értékelméletet teljesen mellőzi. Értékelmélet nélkül természetesen lehetetlen a pénzzel kapcsolatos problémáknak bármiféle tudományos értelmezése. A jelenlegi burzsoa elméletek éppen ezért állanak alacsonyabb színvonalon, mint a polgári közgazdaságtan klasszikusainak pénzelmélete.

A negyedik fejezet *az ércpénzforgalom törvényszerűségeivel* foglalkozik. Marx a pénzforgalom törvényeinek klasszikus elemzését adta, amelyet a pénzrendszerek napjainkig végbement fejlődésének valamennyi tapasztalata igazolt. Kozlov professzor gazdag történelmi anyagon mutatja be a pénzrendszerek kialakulásának folyamatát, a monometallizmus győzelmét. A legnagyobb figyelmet azonban arra fordítja, hogy megvilágítsa a pénzforgalom törvényeit. A szerzőnek sok rendkívül fontos tételt sikerült kifejtenie. Ismeretes, hogy még a marxista irodalomban is megmutatkozott olyan nézet, amely szerint a pénznek különböző funkcióiban különböző az értéke.

A szerző foglalkozik ezzel a problémával és meggyőzően bizonyítja, hogy „a teljes-értékű pénz — funkcionáljon akár úgy, mint értékmérő, forgalmi eszköz, fizetési eszköz, kincs vagy mint világpénz — mindig egyforma értékkel, a pénz anyagának értékével rendelkezik". (91. lap.)

Rendkívül fontos a mennyiségi tényező és a pénz értéke közti összefüggés elemzése is. Ez nem új probléma. Már Marx is részletesen vizsgálta Ricardó hibáit ezen a téren. Ennek ellenére még a marxista irodalomban is kifejezésre jutottak mennyiségi nézetek. Kozlov professzor, komolyan és részletesen vizsgálja ezt a problémát. Igen világos különbséget tesz az aranynak, mint egyszerű árunak más árura való *cseréje* az aranytermelés helyén, és az aranynak mint *pénzárunak forgalmi* folyamata között. Ezt a helyes marxista álláspontot elfoglalva, a szerző meggyőzően bírálja a mennyiségi elmélet különböző változatait. Többek között új, igen erős érvet hoz fel a mennyiségi elmélet hívei ellen: „ha a mennyiségi elméletet követők álláspontjára helyezkedünk, akkor nem tudjuk megmagyarázni sem az értékkel nem bíró értékjelek, sem a hitelpénz keletkezését, mert a pénz és a pénzszükséglet közt semmiféle eltérés nem merülhet fel, mert ezt mindig

megoldja a gazdaságban az árszínvonal változása alapján megteremtődő „egyensúly". (97. lap.)

Ebben a fejezetben a szerző foglalkozik azzal a mechanizmussal is, melynek segítségével az arany mint értékmérő lép fel. Megkísérli, hogy meghatározza azt a közvetítő láncszemet, amely egyfelől az aranykitermelő munka termelékenységének változása, tehát a pénznek, azaz az aranynak, mint pénzárunak értékváltozása között, másfelől az áru árának valtozása között van. A szerző kifejti, hogy az emelkedő keresiet, amelyet az aranykitermelő ipar támaszt, lökést ad az áraknak, s hogy ez a lökés végbemegy már akkor, „mielőtt az újonnan termelt arany tömege belépett volna a forgalomba". (98. lap.)

A szerzőnek természetesen igaza van, amikor utal arra, hogy az a tény, hogy a bankok bankjegyek, vagy papírpénz ellenében megszerzik az aranyat, sehogy sem jár azzal az eredménnyel, hogy az arany értéke „változatlanná" válik. Ilyen értelemben nem lehet beszélni az aranypénz mechanizmusának megváltozásáról az imperializmus korszakában, amikor csaknem mindenütt kialakult a központi jegykibocsátó bankok monopóliuma az arany (kitermelt) megvásárlására.

De más fontos probléma is van: hogyan módosul az arany értékmérő funkciójának mechanizmusa a kapitalizmusban az egyszerű árutermeléshez viszonyítva. Ezt a problémát az utóbbi években Mihalevszkij vetette föl újra „Az arany a világháborúk korszakában" című munkájában. Kozlov professzor csak futólag érinti ezt a problémát és nem meggyőzően bírálja Mihalevszkijt, mikor azt állítja, hogy az utóbbi „épp a kapitalizmust jellemző tényt téveszti szem elől, azt t. i., hogy a tőkést a verseny folyamán nem is annyira az árujáért elért árak abszolút nagysága, hanem inkább a profitráta érdekli". (101. lap.)

A bírálat nem találó. Mihalevszkij egyáltalán nem hagyja figyelmen kívül a profitrátát, ellenkezőleg: hangsúlyozza, hogy az arany kitermelésekor felhasznált áruk „meghatározott komplexumának ára nem térhet el nagymértékben attól az aranymennyiségtől, amelyet segítségükkel ki lehet termelni, levonva belőle az átlagprofitot" (F. Mihalevszkij, I. m. 109. lap. oroszul.).

Kozlov professzor könyvének feltétlen hiányossága, hogy csupán mellékesen foglalkozik ezzel a fontos problémával. A pénz általános elméletének szentelt munkában sokoldalúan kell tanulmányozni az aranypénz mechanizmusának működését, mind a monopolkapitalizmus előtti viszonyok között, mind pedig abban a bonyolultságában, amely ezt a mechanizmust az imperializmus korszakában jellemzi.

Az aranynak, mint értékmérőnek a mechanizmusát elemezve, Kozlov professzor igen helyesen bírálja az úgynevezett aranyinfláció elterjedt elméletét. Megmutatja, hogy ez az elmélet teljesen tarthatatlan. Számunkra csupán a közismert „svéd eset" megvilágítása vitás. 1916-ban Svédországban, mint ahogyan sok más országban is, az árak erősen felszöktek annak ellenére, hogy az országban az aranypénzforgalom fennmaradt. Kozlov kimutatja, hogy ez az eset azért nem szól az „aranyinfláció" mellett, mert „az arany elértéktelenedése a forgalom folyamata előtt az ország határán játszódott le, ahol az arany és az áru úgy állnak egymással szemben, mint az egyszerű cserekereskedelem folyamatánál (nem pedig a forgalom folyamatánál). Ott, az ország határán határozódott meg az ország belső árszínvonala." (99. lap.)

Nehéz egyetérteni a világpiacnak a belső piactól való ilyenfajta elszakításával. Az arany a kapitalista világban a világkereskedelemben és nemcsak a belső kereskedelemben bonyolítja le a forgalmat, az arany a világkereskedelemben pénzáru, nem pedig egyszerűen áru. Éppen ezért lehetetlen megvilágítani a svéd esetet azon az

alapon, hogy ilyenféle határt von a belső és a világpiac között. A dolog egyszerűen a háború következtében föllépő hatalmas árukereslettel magyarázható, azzal a kereslettel, amely a svéd piacot is hatalmába kerítette és az áraknak sohasem látott konjunkturális fölverését, vagyis az arany értékének viszonylagos csökkenését idézte elő.

„A forgalmi eszközök a hitelrendszer viszonyai között" című fejezetben a szerző részletesen és eredeti módon elemzi a pénzelmélet egyik legnehezebb kérdését: a hitelpénznek — a bankjegynek természetét és történelmi fejlődését (evolúcióját). A kereskedelmi hitelnek és a kapitalizmus bankrendszerének fejlődését vizsgálva, a szerző megmutatja a bankjegy keletkezésének szükségét és lehetőségét, s a bankjegy szerepét a pénzforgalomban, leírja a bankjegy kibocsátásának és a bankjegyfedezet biztosításának konkrét történelmi mechanizmusát. De nemcsak egyszerűen a tőkés bankjegyforgalomról ad képet.

Kozlov professzor az imperializmus lenini elmélete alapján tanulmányozza a bankjegy természetének evolúcióját és mozgási törvényszerűségeinek változását az imperializmus korszakában. Kimutatja, hogyan uralkodik egy maroknyi monopolista a hitelrendszeren, hogyan valósul meg a legnagyobb kapitalisták rejtett önfinanszírozása a bankjegykibocsátó bankokon keresztül, hogyan változik meg magának a váltóforgalomnak a természete s ugyanakkor feltárja, hogy a bankjegyforgalom bizonyos mértékben nélkülözi azokat a biztosítékokat, amelyekkel a monopolkapitalizmus előtti korszakban rendelkezett. A szerző korántsem állítja, hogy az imperializmusban teljesen megszűnik a bankjegy jellege. „Kétségtelen — mondja —, hogy a kereskedelmi hitel továbbra is fennáll és a hitelrendszer alapja marad." (157. lap.) Az imperializmusban azonban a bankjegyek hitelbiztosítéka nem szilárd. A fiktív tőkék piaca szerepének hatalmas megnövekedése, a fiktív tőke növekedése és a kamatlábak csökkentése olyan pénzkibocsátásra ösztönöz, amelynek mértéke messze meghaladja az áruforgalom reális szükségletét. Erősen csökken a bankok likviditása. A nemzetközi ellentétek növekednek és világszerte egyre jobban érvényre jut a tőkék vándorlása. A bankjegyek aranybiztosítéka szintén meginog, vagy teljesen megszűnik stb. Ennek eredményeképpen egyre nagyobb mértékben uralomra jut „a be nem váltható bankjegy" mint a bankszerű emisszió tipikus formája a kapitalizmus általános válságának korszakában. Minthogy a hitelbiztosíték is jelentékenyen meggyöngül, ez a be nem váltható bankjegy nagyon közeláll a papírpénzhez (160. lap). Ezt a fontos következtetést teljes mértékben alátámasztják a kapitalizmus főbb országai pénzforgalmára és jegykibocsátó mechanizmusára vonatkozó gazdag adatok.

Teljesen egyetértünk a szerzőnek a bankjegyforgalom fejlődésére vonatkozó következtetéseivel, azonban a *bankjegy* általános elméletére vonatkozó tételei közül néhányat szerfölött vitásnak tartunk.

A szerző helyesen veti föl azt a gondolatot, hogy ha „beszüntetik a beváltást, akkor a bankjegy megszűnik bankjegy lenni" (119. lap). „A bankjegynek ilymódon különös sajátsággal kell bírnia, azzal t. i., hogy aranyra cserélhető." (117. lap.) Másszóval, a szerző szerint az aranyra való hivatalos beváltás a bankjegy lényegének egyik meghatározó vonása.

Helyesnek tarthatjuk-e ezt a tételt? Azt láttuk, hogy a szerző maga írja le a beválthatatlan bankjegyeket, amelyek — bár nem annyira szilárdak, mint a beválthatók — a bankban való aranyra váltás hivatalos lehetőségének hiányában még nem szűnnek meg bankjegyek lenni. A bankjegy a fizetési funkció révén keletkezik. Csak a fizetési forgalom teremti meg a bankjegyet.

Éppen ezért feltétlenül szükséges, hogy a bankjegy *gazdaságilag* mindig

egy meghatározott értéket képviseljen, értéke megfeleljen annak az aranymennyiségnek, amennyi a névértéke, tehát úgynevezett gazdasági beválthatósággal rendelkezzék. Ez a követelmény a bankjegynek (mindenekelőtt és mindenesetre) mint fizetési eszköznek a természetéből következik, mert a bankjegy hiteljegy és következésképp *szükségszerűen* fizetési eszköz.

A forgalomnak gazdaságilag biztosítania kell a bankjegy beválthatóságát. Ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy a bankjegyet a kibocsátó banknak feltétlenül be kell váltania és hogy a bankban való beváltás korlátozása megfosztja a bankjegyet hitelpénz jellegétől és papírpénzzé változtatja.

Az aranyra való beválthatóság természetesen szükséges, mint a bankjegy második, kisegítő biztosítéka. Az ilyen beváltás az az erő, amely a hitelbiztosíték anarchikus ellentmondásai közepette, a pénzforgalmat időről-időre a kapitalista forgalom valóságos szükségleteinek keretei közé tereli.

Mindez rendjén van. De az aranyra való beváltásnak, mint biztosítéknak hiánya még nem fosztja meg a bankjegyet hitel-fizetésieszköz jellegétől, bár rontja azt.

Kozlov professzor a bankjegyforgalom törvényszerűségének igen fontos kérdésével is foglalkozik. Mivel azonban a bankjegy lényegéhez tartozó vonásnak tartja az aranyra való hivatalos beváltást, úgy képzeli el, hogy „a bankjegy forgalma az aranyforgalom törvényeinek van alárendelve" (113. lap). Ez az állítás fölöttébb vitás, sőt mi több, helytelen. A pénzforgalom törvényei végső fokon közvetlenül, vagy közvetve az aranyforgalom törvényei, hangsúlyozzuk azonban, hogy *közvetlenül, vagy közvetve*. Ha arany helyett papírpénz van a forgalomban, a papírpénz speciális törvényei lépnek életbe, amelyben *megnyilvánulnak* az aranyforgalom törvényei. Ezeket a törvényeket Marx tárta fel. Ha az aranyat a forgalomban más, a papírpénznél „jobb" aranyjel — hitelpénz — bankjegy helyettesíti, a bankjegyforgalom speciális törvényei lépnek életbe, amelyekben szintén *megnyilvánulnak* az aranyforgalom törvényei. Hiszen az aranyforgalom törvényeit tulajdonképpen az határozza meg, hogy az arany nemcsak egyszerűen forgalmi és fizetési eszköz, hanem világpénz és a kincsképző funkciót is betölti. A bankjegy az utóbbi két funkciót nem töltheti be. Ebből származnak mozgásának speciális törvényei. Éppen ezért a bankjegy megromolhat és közeledhetik a papírpénzhez, anélkül, hogy azzá válna. Az arany viszont nem romolhat meg, nem javulhat meg és nem közeledhetik a papírpénzhez.

Teljesen helytelen a szerzőnek az az állítása is, hogy „az aranyra be nem váltható bankjegy a papírpénz-forgalom törvényei szerint forog... alá van vetve a forgalom mindazon esélyének, ami a papírpénz sajátossága". (151. lap.) De miért? Hiszen a bankjegy hitelpénz marad. Ismeretes, hogy a forgalom szükségleteinek szűkülésére vagy bővülésére a papírpénzforgalom terjedelmében nem áll be megfelelő változás, a dolgot a forgalom hozza helyre, elértéktelenítve a papírjelet. A bankjegyforgalom volumene ezzel szemben, rugalmasan tud alkalmazkodni a forgalom lüktetéséhez, mégha a bankjegy nem is váltható be. És ebből következik a bankjegy és a papírpénzforgalom jellege közti igen fontos különbség.

Helyes, hogy a szerző kategórikusan tagadja a bankjegyinfláció lehetőségét. Ez azt is jelenti, hogy a beválthatatlan bankjegy saját törvényei szerint forog. Az elértéktelenedő bankjegy megszűnik bankjegy lenni, átalakul papírpénzzé. Ugyanakkor nincs igaza a szerzőnek, amikor azt állítja, hogy „az elértéktelenedett* bankjegy nem bankjegy". (152. lap.) Ha az elértéktelenedés megtörtént, ha az új színvonalon végbement a bankjegyforgalom stabili-

* A könyv magyar fordításában e helyütt „elértéktelenedő" áll.

zációja, semmi sem gátolhatja meg, hogy a bankjegy — amennyiben megfelelő hitelbiztosítékokkal rendelkezik — bankjegy maradjon. Erre számtalan példát hozhatunk fel. Vegyük csak a dollár, a fontsterling, stb. történetét.

Elméleti szempontból rendkívül érdekes a hatodik fejezet, amely *a papírpénzforgalom problémáját* tárgyalja. A szerző osztályszempontból elemzi a papírpénz és az inflációs folyamat lényegét, s azokat a módszereket, amelyekkel a fináncoligarchia a pénzkibocsátást és az inflációt felhasználja a dolgozók hihetetlen mértékű kirablására; elemzi továbbá a papírpénz mechanizmusának legfontosabb oldalait. Mindez lehetővé tette számára, hogy sok értékes megállapítással gazdagítsa a papírpénz problémakörét.

Kozlov professzor komoly figyelmet fordít az aranynak, mint értékmérőnek a működésére a papírpénzforgalom viszonyai közt. „Nem jelent semmit sem, hogy az arany nincs forgalomban: hat azokon az árakon keresztül, amelyeket a papírpénzforgalom fellépése idején aranyban fejeztek ki; érvényesül az aranytermelés forrásánál az ott állandóan végbemenő, más árukra való cseréjén keresztül (vagy a külkereskedelemben)". (178. lap.) Kívánatos, hogy a szerző kiegészítse tanulmányának ezt a részét az arany és a jelenlegi papírpénzrendszerek bonyolult kapcsolatával, az arany állami monopóliumának és a szabad piaci beváltás megszűnésének viszonyai között.

Meg kell említeni az infláció gazdasági és társadalmi következményeinek elemzését is. A szerző feltárja az inflációs folyamatban rejlő éles ellentmondásokat. Bebizonyítja, hogy „a papírpénz rendszeres elértéktelenedése fokozott mértékben szétzilálja a tőkés szabályozó-mechanizmus tevékenységét és mindinkább korlátozza annak lehetőségét, hogy a munkásosztályból „normális" módszerekkel sajtoljanak ki értéktöbbletet." (204. lap.) Kozlov professzor helyesen bírálja az inflációs folyamat korlátlanságára (végtelenségére) vonatkozó burzsoa mendemondákat. A többi közt kifejti, hogy a papírpénz szerfölötti elértéktelenedése arra vezet, hogy az értékmérő és az árak közti közvetítő láncszem megrothad, a papírpénz hasznavehetetlen elszámolási egységgé válik és a régi teljesértékű pénz spontánul kiszorítja. „Az inflációs gazdálkodásnak — írja a szerző — megvannak a határai, amelyet az ország egész tőkés gazdálkodásának összeomlása és a tömegek ellenállása szab meg". (206. lap.)

A szerző tanulmányozza az infláció lényegét. Rámutat, hogy nem lehet az infláció okát csupán az elégtelen termelésben keresni, mint ahogyan azt Varga akadémikus tette. A forgalom szférájának viszonylagos önállósága mellett, ezt a szférát az uralkodó osztályok kihasználhatják. Éppen ezért inflációs folyamat lehetséges bővített újratermelés esetén is.

„A tőkés infláció — határozza meg Kozlov professzor — a papírpénzemissziónak olyan kihasználása a tőkés gazdaságban az uralkodó osztályok részéről — függetlenül attól, hogy az inflációt tényleges gazdasági szükségszerűség idézte-e elő, vagy az uralkodó klikk kényszerítette-e a forgalomra — ami a papírpénz elértéktelenedésére, a nemzeti jövedelemnek ezen osztályok érdekében való újraelosztására és az árutermelés és forgalom mechanizmusának zavarára vezet." (210. lap.)

Az infláció osztálylényegét hangsúlyozó meghatározás főgondolata teljesen helyes. Ezt a meghatározást azonban tökéletessé kellett volna tenni magának az inflációs folyamat mechanizmusának ismertetésével. „Az emisszió kihasználása" igen általános fogalom. Egyenesen meg kell mondani, hogy az infláció a forgalom szükségletein túlmenő pénzkibocsátás, amely elárasztja a pénzforgalom csatornáit papírpénzzel és a papírpénz elértéktelenedéséhez vezet, tehát csökkenti azt az aranymennyiséget, amelyet a papírpénzjel ténylegesen képvisel, ahhoz a névleges mennyiséghez viszonyítva, amelyet névértéke megjelöl.

Ebben a fejezetben még sok más vitás tétel is van. A szerző teljesen jogosan bírálja a papírpénz formális meghatározását, amely mintegy két évtizeddel ezelőtt került be a szovjet irodalomba. Ennek a meghatározásnak az a lényege, hogy a papírpénz az államkincstár deficitjének fedezete.

Éppen ezért viszont abban sem szabad a papírpénz lényegét látni — ahogyan ezt a szerző teszi — „hogy milyen rendszer alapján bocsátják ki." (163. old.) Nem szabad azt a meghatározást adni, hogy „papírpénznek nevezzük ... azokat a papírból való pénzjeleket, amelyek a pénz forgalmieszközfunkciójából keletkeznek és kibocsátásukat közvetlenül nem szabályozza az áruforgalom szükséglete." (163. oldal.) Igaz, hogy a szerző távol áll a pénznek a szakirodalombaň ismeretes formális meghatározásától, de úgy hiszszük, nem vonta le valamennyi következtetést e meghatározásra vonatkozó saját helyes bírálatából. A szerző meghatározásában a papírpénz lényegének legfontosabb ismertetője mégis a kibocsátás rendszere, az arra való utalás marad, hogy a kibocsátást közvetlenül nem szabályozza az áruforgalom szükséglete. Bár ez a mozzanát igen fontos, mégsem ez az alapja a papírpénz lényegének. A papírpénz lényegét tekintve, *pénzjel — aranyjel — a forgalmieszköz funkcióban* és mint ilyen, más funkciót nem is teljesíthet. Ha a valuta elértéktelenedik, a papírpénz mint fizetési eszköz alkalmatlanná válik, mivel ez utóbbi funkció természete megköveteli a pénzegység névleges és valóságos tartalmának összhangját. Ezért a papírpénz nemcsak, hogy a forgalmi funkcióból keletkezik, hanem azt is szolgálja. Ez a fő ismertetője, lényege, ha a kapitalista áruforgalomban betöltött helye szempontjából határozzuk meg.

Nem teljesen befejezett a szerzőnek az aranyázsió növekedése és az árak (a papírpénzben kifejezett árak) növekedése közti eltérésre vonatkozó felfogása sem. A szerző feltételezett példát hoz fel, amely szerint az ázsió gyorsabban nő, mint az árak. Szerinte ennek végül is mindenképpen arra kell vezetnie, hogy az árak a megnövekedett aranyázsió színvonaláig emelkednek, mivel állítólag az árueladók az árujukkal egyenértékű arany biztosítása kedvéért arra fognak törekedni, hogy az árak föllendüljenek az arany „árának" színvonaláig. Ez azonban egyáltalán nincs mindig így.

Amint a tapasztalat mutatja, az ázsió növekedése maga mögött hagyhatja az árak növekedését, de fordított eset is lehetséges. Az ázsió és az árak kiegyenlítődése végbemehet ellentétes irányú mozgások eredményeképpen is, de az ázsió az árak alá is szállhat, vagy fordítva. Miért van ez így? Egyszerűen azért, mert az erős infláció körülményei között, amikor tulajdonképpen létrejön az ázsió és az árak elszakadásának jelensége, az arany, amely megmarad a forgalomban és amelyre vonatkozóan létrejön az emelkedő, vagy csökkenő ázsió jelensége, egyáltalában nem általános egyenérték. Ez a *forgalomban megmaradt* arany közönséges áruvá változik, amelyre spekulációs ár lép életbe. Általános egyenértéknek a világarany marad meg, az az arany, amely megfelel az újratermelés valódi feltételeinek, nem pedig az a jelentéktelen része, amely megrekedt a forgalomban és amelyet bevontak a forgalom területének fékevesztett inflációs — spekulációs zűrzavarába.

Ha azt fogadjuk el, hogy a valódi általános egyenérték a spekulációs forgalomban forgó arany, amelyre ázsió alakult ki (amely nem felel meg a más árukra papírpénzben kialakult áraknak), akkor megoldhatatlan marad a kérdés: mit képviselnek a papírpénzárak? Utóbbiak a valóságban mindig az értéknek aranyban való kifejezései. Ez azt jelenti, hogy a papírpénz minden esetben az arany jele.

Kozlov professzor az utolsó fejezetekben *a valuta-stabilizáció problémáival, a stabilizációnak egyre inkább viszonylagos voltával, a papírpénzforgalom válságával* foglalkozik és végül *a papírpénzforgalom viszonyait ismerteti a második világháború folyamán és befejezése idején.*

A szerző leleplezi az „abszolút stabil" valuta polgári elméletének apologetikus alapgondolatát, kimutatja, hogy a stabilizáció egyetlen kritériuma egyáltalán nem az árak változatlansága (ami egyenesen képtelenség), hanem a valutának az aranyhoz viszonyított szilárdsága. A történelmi anyag, amellyel a szerző a valutastabilizáció módszereit jellemzi a kapitalizmus fejlődésének különböző szakaszain, megmutatja a tőkés országok egyre szűkülő lehetőségeit a stabil valuta fenntartására. Ez élesen megmutatkozik a pénzforgalom válságaiban, különösen az utóbbi valutaválságokban, amelyek az imperializmus korszakának mélyreható túltermelési válságai alapján bontakoztak ki. A szerző bebizonyítja, hogy milyen elkerülhetetlen volt az 1929—33. évi válság eredményeképpen az aranyalap összeomlása és a valutakáosz úrráválása.

Az imperializmus olyan pénz- és hitelteményezőket hoz létre, amelyek a valutaválságok elmélyüléséhez vezetnek. Emellett komoly szerepet játszik a bankjegy jellegének megváltozása, a papírpénzhez való közeledése, az aranytartalékok eloszlásának egyenlőtlensége, az aranybiztosíték elégtelensége sok országban, valamint a kapitalista valutáknak egymástól való függősége, és a hatalmas összegű kóbortőkék nyomása a pénzrendszerre. Mindezekre a tényezőkre igen nagy figyelmet fordít a szerző, ami lehetővé teszi, hogy helyes képet adjon a valutaválság súlyos gazdasági következményeiről. „A háború kezdetére a világ egységes pénzforgalma megszűnt. A valutakorlátozások fokozták a belső pénzforgalom anarchiáját is és sokféle árfolyamot hoztak létre... A valutaszabályozás az államok közötti kereskedelmi háború éles fegyverévé változott..." (254—55. lap.)

A háborúelőtti valutahelyzetet a szerző elég kimerítően jellemzi és elméletileg világosan elemzi. Kívánatos lett volna azonban, hogy az elemzése kiterjedjen az olyan jelenségekre is, mint a „sterlingblokk", „dollár-zóna", mert ezek a jelenlegi kapitalista világ pénzviszonyainak igen jellegzetes tünetei, amelyek a kapitalizmus általános válságának korszakát jellemzik.

A szerző foglalkozik a háború alatti valutaviszonyokkal is. A háborúutáni események, az egyre élesebb infláció kibontakozása az USA-ban és Angliában, megmutatták, hogy mennyire igaza van a szerzőnek, amikor tiltakozik azoknak az inflációs jelenségeknek lebecsülése ellen, amelyek a fő kapitalista országokban a háború idején megmutatkoztak. A szerző számos ilyen jelenséget említ meg: a forgalomban lévő készpénzmennyiség rendkívüli növekedése, a letétek felduzzadása, a bankaktívák szaporodása az államadósságok hatalmas növekedésével kapcsolatban, az árak növekedése stb. „A visszatartott és leszorított infláció nem szűnik meg infláció lenni, csak megjelenési formái változnak és a lefékezett inflációs folyamat különleges formákban jelenik meg." (274. lap.) Teljesen egyetértünk a szerzőnek azzal a tételével, hogy bár a kapitalista állam beavatkozása módosíthatja is bizonyos mértékig a pénzforgalom törvényszerűségeinek megnyilvánulásait, de „a spontán pénzforgalom alaptörvényei érvényben maradnak mindaddig, amíg megmaradnak a kapitalista viszonyok". (274. lap.)

☆

Ezekkel a fontos témákkal foglalkozik Kozlov professzor könyve. Amint látjuk, a szerző bátran veti föl a jelenkori imperialista gazdaság bonyolult és éles problémáit és a gazdag tapasztalati anyag sokoldalú tanulmányozása során értékes tudományos következtetésekre jut. Nem téved el a jelenlegi pénz- és hitelviszonyok zavaros útvesztőjében, de nem is tévedhetett el, bármilyen furcsa formában jelentkezzenek is azok a felületen, mert alaposan elsajátította a marxista-leninista módszert és híven eleget tesz a tudományos kutatás legfontosabb követelményének, a harcos pártszerűségnek. Ezért Kozlov professzor könyve igen hasznosan gazdagítja a szocialista gazdasági irodalmat.

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

A LENINI ESZME NAGY EREJE — Jugyin a leninizmus nemzetközi jelentőségéről, Cseszno-kov: „Lenin és Sztálin a proletárdiktatúra államformájáról", Kukin, Leninről, mint a bolsevik párt szervezőjéről írott cikke szerepel a gyüjteményben. A cikkgyüjtemény többi cikke a leninizmus filozófiai kérdéseit tárgyalja. Konsztantyinov azt fejti ki, hogy Lenin és Sztálin mennyiben fejlesztették tovább a történelmi materializmust. Ljicsev: „Az alkotó marxizmus remekműve" című cikke azt fejti ki, hogyan zúzta szét Lenin „Materializmus és empiriokriticizmus" című művével a filozófia terén elburjánzott idealista elméleteket. Vavilov: „Lenin és a modern fizika filozófiai problémái", Makszimov: „Lenin harca a fizikai idealizmus ellen" és Sztoletov: „Lenin: Materializmus és empiriokriticizmus c. munkája és a biológia kérdései" három rendkívül érdekes tanulmány, amely a materializmus győzelmét tárgyalja a természettudományok, a fizika és a biológia területén — főleg Lenin: „Materializmus és empiriokriticizmus" c. műve alapján. A gyüjtemény utolsó cikke, Sztyepanjan: „Korunkban minden út a kommunizmushoz vezet" c. írása azt fejti ki, hogy hiába mesterkednek az imperializmus szolgálatába szegődött áltudósok, hiába állítanak fel elméleteket a válságok kiküszöbölésére, a történelmi fejlődés útja a demokratikus tábor erősödésén keresztül visszavonhatatlanul a kommunizmushoz vezet. *(Szikra Könyvkiadó. 328 lap. 1951.)*

☆

Foster-Hall: AZ AMERIKAI KOMMUNISTA PÁRT HARCA A BÉKÉÉRT — Az Amerikai Kommunista Párt XV. Kongresszusán Eugen *Dennis,* a párt főtitkára nem vehetett részt, mert az Amerikaellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság „jóvoltából" börtönben ült. W. *Z. Foster,* a párt elnöke, komoly betegsége miatt nem vett aktív részt a kongresszuson, s írásban juttatta el megjegyzéseit és üzenetét a delegátusokhoz.

A Szikra külön könyvben adta ki Foster elvtárs üzenetét és Gus *Hall* elvtársnak, a párt titkárának a Központi Vezetőség nevében megtett jelentését.

A jelentés részletesen elemzi a Wall-Street és kormánya háborús politikáját. Tényekkel, meggyőző érvekkel bizonyítja be, hogyan mesterkedik az amerikai imperializmus azon, hogy kirobbantsa a háborút. Nyugat-Európában a háborús provokációk újabb tűzfészkét készíti elő, imperialista céljaira használja fel a minden aljasságra kész fasiszta Tító-bandát.

Az amerikai imperializmus háborús előkészületekről áttért a Korea, Kína, Vietnam, Indokína és Fülöpszigetek népei ellen irányuló nyilt fegyveres agresszióra. A könyv mélyenjáró marxista analízist ad a rothadó amerikai imperializmus helyzetéről, a fokozódó hadigazdálkodás ellentmondásairól, amelyek megteremtik az új válság kifejlődésének, az inflációs káosznak, a gazdasági csődnek előfeltételeit.

A Wall-Street urai a háborús készülődés és az agresszió hatalmas költségeit a munkásokkal, a négerekkel, a szegényfarmerekkel fizettetik meg s ezáltal katasztrófálisan zuhan a tömegek életszínvonala. Beszél a „lopva előretörő fasizmusról", a négerek elleni fokozódó támadásokról.

A jelentés megmutatja a béketábor erőit — elsősorban a hatalmas Szovjetuniót, azután az új Kínát és felsorolja azokat a forrásokat, amelyekből a béketábor az erejét meríti. Meggyőzően bizonyítja be, hogy amíg a Szovjetunió vezette béketábor napról-napra erősebb lesz, a háborús tábor egyre gyengül, mert egyre jobban éleződnek az ellentétek a kalózkodásra, a gaztettekre szövetkezett „partnerek" között és ezeket az ellentéteket még inkább fokozzák a kapitalista államokban kibontakozó hatalmas békemozgalmak.

A jelentés középpontja a békeharc. Az amerikai békemozgalom hirtelen előretörése azt bizonyítja, hogy az új helyzetben, a koreai csúfos kudarc után, óriási lehetőségek vannak a békeharc megszervezésére. Kommunista önkritikával élve, Hall elvtárs rámutat a pártszervezetek komoly hiányosságaira és beszél pártjuk főfeladatáról: a béke megvédéséről.

A jelentésnek a párt munkájáról szóló fejezete középpontjában a nagy üzemekre való koncentrálás politikája áll. (Megállapítja a jelentés, hogy minden erőt, energiát, a legjobb kádereket mozgósítani kell pártépítésre a nagy üzemekben, mert az üzemek „pártunk legfontosabb alapjai".) E fejezetet, mint az egész jelentést általában, az éles kritika alkalmazása jellemzi.

A jelentésből, Foster elvtárs üzenetéből és Hall elvtárs záróbeszédéből megismerkedhetünk a rothadó amerikai imperializmus világhatalomra való törekvései mögött álló okokkal, az imperializmus elkerülhetetlen pusztulásának okaival és az amerikai munkásosztály, a szegényfarmerek és a néger nép helyzetével, valamint az Amerikai Kommunista Párt problémáival. *(Szikra Könyvkiadó, 156 lap. 1951.)*

☆

DOBOZY IMRE KÉT ÚJ KÖNYVE A MAGYAR FALURÓL — Pártunk II. kongresszusa rámutatott arra, hogy ötéves tervünk sikeres vég-

rehajtásában egyik legfontosabb feladatunk a falu szocialista átalakítása. A szocialista realizmus útján haladó irodalmunknak is igen nagy feladatai vannak e hatalmas terv végrehajtásában. Már az elmúlt esztendőkben is, és különösen az elmúlt évben számos olyan regény, dráma, vers született, amely az új magyar falu születését, fejlődését ábrázolja. Ide tartozik Dobozy Imrének két riportgyűjteménye: az *Új vetés nő a Kúnságon* és *Túrkeve.*

*

Az *ÚJ VETÉS NŐ A KUNSÁGON* irodalmi riportok formájában számol be arról, hogy milyen körülmények között, milyen harcokban erősödtek és szaporodtak a kunsági szövetkezetek. E könyv is hozzájárul ahhoz, hogy tszcs-ink továbbhaladjanak az új úton és hogy dolgozó parasztjaink mind nagyobb számban ismerjék fel a szövetkezeti gazdálkodás előnyeit. Kár, hogy a gyorsan népszerűvé vált könyv csak kis példányszámban jutott el falura.

*

A *TÚRKEVE* összefüggő riportokban ábrázolja első termelőszövetkezeti városunk születését. Szereplőit már ismerjük: Lovas Lajost, a Vörös Csillag termelőszövetkezet Kossuth-díjas elnökét, Szilágyinét, a Kossuth-díjas agronómust, Bernát Lajost, a Népköztársasági Érdemrenddel kitüntetett párttitkárt.

A könyv középpontjában Gál Antalnak, a régi középparasztnak és családjának néhány hónapos története áll, de rajtuk és a többi szereplőn keresztül Túrkeve szocialista átépítésének egész folyamatát feltárja; megelevenednek előttünk a téli estéken vívott *ceruzapárbajok,* ahol a népnevelők a számok és adatok erejével győzték meg az ingadozó parasztokat. Bemutatja a szövetkezetet és elsősorban a pártbizottság munkáját, a kulákok ravasz és aljas mesterkedéseit, hogy beférkőzhessenek a szövetkezetekbe. Beszámol Rákosi elvtárs túrkevei látogatásáról, a 70 új gép megérkezéséről, a szövetkezeti város születéséről és végül a parasztküldöttség Rákosi elvtársnál tett látogatásáról.

Dobozy valóságos, élő történeteken, művészi ábrázolással mutatja be a falu élenjáró dolgozóinak, a kommunistáknak lelkes és nehéz munkáját, a párt erejét, kommunisták és pártonkívüliek harcos és optimista összefogását, hogy boldogabb, békés jövendőt teremtsenek. Megmutatja, mennyi nehézségen, ellenséggel vívott elkeseredett küzdelmen keresztül jutott el a túrkevei parasztság addig, hogy egy akarattal lépjen a szocialista mezőgazdaság útjára. A nagyszerű eredmények, hazánk egész dolgozó parasztsága számára példát mutató erőfeszítések mellett a hibákat sem hallgatja el, megvilágítja, hogy komoly hibák forrásává válhat az önelégültség, vagy a „túlagitálás".

A túrkevei Vörös Csillag szövetkezet nyerte el *az ország legjobb termelőszövetkezete* címet, és példája nyomán egymás után új termelőszövetkezeti falvak és városok alakultak. *(Művelt Nép Könyvkiadó. 94, illetve 168 lap. 1951.)*

F. R.

☆

Enczi Endre: FÖLDALATTI ARATÁS — E regénynek nemcsak az a jelentősége, hogy szépirodalmunk egy új regénnyel gazdagodott, hanem az is, hogy a mű: *az első magyar bányászregény.*

A háború utolsó, őrült óráit éljük. A bányászok nem akarják kiszolgálni a háborús gépezetet, legjobbjaik a kommunisták vezetésével szabotálják a termelést.

A dicső szovjet Vörös Hadsereg szabadítja fel a kis bányászvároskát. Most is a kommunisták azok, akik elől járnak: megszervezik a munkát, megindítják a bányaüzemek termelését. Aztán megindul a harc a munkásosztály árulói, a jobboldali szociáldemokraták s a velük egyhúron pendülő klerikális reakció, az igazgatóságban helyetfoglaló főtanácsos urak ellen. A bányászoknak jó, ha három szem sült krumpli jut, úgy mennek le a tárnákba. Éhezve, rossz pénzért dolgoznak. Áldozatvállalásuk, nélkülözésük nem volt hiábavaló, a jó pénz bevezetésével jobbá, szebbé válik a bánya dolgozóinak élete is. Olyan problémát is felvet a regény, amely ma is fontos: például éppen a „kétlaki munkások" vagy a szakmai továbbképzés kérdése.

Átalakul a kis bányaváros, kihull a szemetje, megacélosodnak, hősökké válnak a párt irányításával a dolgozók. A regény szép dokumentum a széncsata hőseinek harcáról. *(Szépirodalmi Könyvkiadó. 257 lap. 1951.)*

☆

Jiri Marek: FALU A FÖLD ALATT — Marek az új csehszlovák irodalom egyik legnagyobb ígérete. E regénye azt a hatalmas változást ábrázolja, amely egy kis cseh bányászfalu életében a náci megszállás utolsó napjaitól a diadalmasan előrenyomuló Vörös Hadsereg felszabadításáig terjedő időben ment végbe. A mű mondanivalója mégis sokkal több ennél: *a bányásznak a falu átformálásában betöltött szerepét* és ezen keresztül a *munkásosztály vezetőszerepét domborítja ki.*

A bányászfalu egész lakossága a falu melletti bányába menekül a német fasiszták visszavonulásakor.

A szorosabb együttélés, a fokozott egymásrautaltság és a feszült légkör folytán megsűrűsödnek, élesen jelentkeznek az emberi és társadalmi problémák.

A bányászfalu régtől két táborra oszlott: bányászokra és kulákokra, meg középparasztokra. Köztük áll a béresek, zsellérek serege. A sztaroszta és Hanik mészáros, a kegyetlen kulák köré tömörülő parasztok régtől lenézik a nincstelen bányászokat, akik most a föld alatt a kezükbe vették a falu vezetését. A bányászok forradalmi tanácsot alakítanak, s a kulákokkal folyó állandó harc közben megszervezik a közös étkezést, a gyerekek táplálását, a bányabejárat védelmét — s közben formálják, fejlesztik magukat, az ő oldalukra állítják a zselléreket, béreseket, az asszonyokat, később pedig már a középparasztok egy részét is.

Jellemek formálódnak, addig öntudatlan, szürke emberek a közösség bátor harcosaivá emelkednek, s közben válságos, izgalommal túlfűtött napokat él át a föld alá került falu. Noha egy-két puskán s a sajátkészítésű gránátokon kívül semmi fegyverük sincs, a bányászok, s a hozzájuk csatlakozott parasztok hősiesen védik a bánya bejáratát a fasiszták ellen. Az éhség, a gyávák, a széthúzók és a fasiszták támadása következtében erősen szorongatott helyzetükben is kitartanak addig, míg a bánya túlsó bejáratánál meg nem jelennek az első szovjet katonák. A hős szovjet harcosok élelemmel és fegyverrel látják el az ellenállókat. A falu átalakult a föld alatt, a válságos időben megindult erjedése eredményeképpen lakóinak legjobbjai újtípusú szocialista emberré formálódtak. A faluban kialakultak a szocialista életforma csírái, s mikor napfényre kerülnek a dolgozók, fegyverrel segítik felszabadítójuk, a Vörös Hadsereg diadalmas harcait. *(Szépirodalmi Könyvkiadó. 420 lap. 1951.)*

☆

Gömöri Endre: HARCOLÓ VIETNAM — Délkeletázsia évszázadokon keresztül a gyarmati elnyomás és kizsákmányolás ősi, „védett" területe volt. Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy az Októberi Forradalom győzelme „a gyarmati és függő országokban megingatta az imperializmus tartópilléreit, hogy ezekben az országokban aláásták az imperializmus tekintélyét és hogy az imperializmus ezekben az országokban már nem tud a régi módon garázdálkodni."

E megállapítást teljes mértékben igazolták a Délkeletázsia országaiban fellángolt szabadságharcok is, közöttük a legnagyobb eredményeket elért vietnami nép szabadságharca.

Erről a hosszú és véres harcról, egy szabadságáért küzdő nép ellenállhatatlan erejéről és győzelmeiről számol be Gömöri Endre könyve. Leleplező adatokkal mutatja be a gyarmatosítók aljas módszereit, a francia-angol és amerikai finánctőke szerepét ebben a küzdelemben.

A kizsákmányolás központja Vietnamban az Indokínai Bank volt, amely kezében tartotta az ország gazdag nyersanyagforrásait; a nikkel, vas-, szén- és ónbányákat, az ország egész közlekedését: a vasútakat és hajózási társaságokat, iparát: a papírgyárakat, foszfátfeldolgozó telepeket, üveggyárakat, cukorfinomítókat és nem utolsó sorban Vietnam gazdag mezőgazdasági készleteit: a rizs-, kaucsuk-, és teaültetvényeket. Szóval nem volt olyan vállalkozás, amely ne az Indokínai Bank százszázalékos ellenőrzése alatt állott volna.

Az Indokínai Bank eredetileg a hírhedt francia „kétszáz család" létesítménye volt, de a monopoltőke nemzetközi összefonódása az angol, kínai, vatikáni és végül, döntő módon az amerikai érdekeltségek bekapcsolódását és fölényét eredményezte. Az ipari munkás és mindenekelőtt az ültetvényeken dolgozók munkájának kizsákmányolása hihetetlen arányú volt és irtózatos ma is azokon a területeken, amelyek még a francia gyarmatosítók birtokában vannak. Vietnam feudális uraival szövetségben, tervszerűen folyt a vietnami parasztok földtől való megfosztása. A szegényparasztság egyre jobban a bankárok és földbirtokosok hálójába került: heti 10 százalékos kamat járta, ami azt eredményezte, hogy a vietnami szegényparasztság csak névleges tulajdonosa volt apró földjének.

Ilyen talajon sarjadt az a szabadságharc, amely a Szovjetunió fasizmus fölött aratott győzelme után bontakozott ki. A könyv tények fényében mutatja be a vietnami nép nemzeti szabadságmozgalmának a második világháború utáni új, magasabb fejlődési szakaszát, és kiemeli a harc vezetőjének, a Vietnami Kommunista Pártnak szerepét és a harc egyes állomásait. 1945 augusztus 19: a köztársaság kikiáltása; az angolok és franciák szeptember 23-i orvtámadása Saigonban; a francia szociáldemokraták hírhedt 1946 március 6.-i „egyezménye", amely az indokínai francia katonai klikk politikájának alátámasztását szolgálta abból a célból, hogy a gyarmati háború előkészületeit leplezzék; június 1-én a franciák kokinkínai bábkormányának életrehívása; november 24.-én a francia hadihajók aljas ágyútámadása Haifong lakónegyedei ellen, a „sale guerre": a franciák „piszkos háborújának" kezdete.

A francia szociáldemokraták és a vietnami nagyburzsoázia árulása és az öntudatra ébredt, sokasodó népi tömegek fokozódó harca jelzik ezeket az állomásokat. Nem sokkal ezután következett be a kínai nép világraszóló győzelme, amellyel új fejezet kezdődött nemcsak a kínai,

hanem valamennyi, imperialisták által kizsákmányolt ázsiai nép történelmében is.

Vietnam népe föllsmerte a kínai nép győzelmének jelentőségét, a Vietnami Kommunista Párt is megfogadta a sztálini figyelmeztetést: „ha a munkásosztály nem teremti meg a radikális agrárreform programmját, nem vonhatja be a parasztságot a forradalmi harcba, elveszti vezetőszerepét a nemzeti felszabadító mozgalomban."A Vietnami Népi Köztársaság agrárpolitikájának alapjává tette a sztálini útmutatást és megteremtette a munkások és parasztok szövetségét, a győzelem egyik zálogát.

Foglalkozik a könyv az amerikai imperialisták szerepével és bemutatja azt a folyamatot, amelynek eredményeként Bao Daj, az amerikaiak vietnami bábjának segítségével az amerikai finánctőke megszerezte Vietnam erőforrásait és kezébe vette a felszabadító harc elleni küzdelem irányítását. Ezért a vereség elsősorban az amerikai imperialisták veresége. Az ország 90 százaléka felszabadult, s új, nagyjelentőségű győzelem van kibontakozóban. Egyre nő a felszabadított területek gazdasági és politikai ereje. Vietnam népe harcol és épít, a hadsereg hatalmas csapásokat mér az ellenségre. Ezalatt szorgos munkáskezek gyárakat építenek a dzsungelben nőtt új városokban, felszámolják az írástudatlanságot, győzelmesen vívják fiatal köztársaságuk kultúrforradalmát.

Harcos, leleplező írás Gömöri Endre könyve; gyarapítja nemzetközi ismereteinket és ezzel erősít bennünket, új fegyvert ad a békéért és szocializmusért folytatott harchoz. *(Művelt Nép Könyvkiadóvállalat. 96 lap. 1951.)*

M. L.

☆

EGY SZOVJET GYÁR ÉLETE — Nagymultú textilgyár a Szovjetunióban a Dzerzsinszkijről elnevezett Trjohgornaja Manufaktura. Az üzemnek nagyon sok olyan dolgozója van, akiknek a családja nemzedékről-nemzedékre részt vett a gyár fejlesztésében és munkájában. Az apák és nagyapák a tőkéseknek dolgoztak, — gyerekeik és unokáik pedig már a Szovjethatalomnak: a dolgozók javára végzik munkájukat.

A gyár dolgozói előtt a hősi mult lebeg, az 1905-ös forradalom, amelyben fontos szerep jutott a gyárnak: a moszkvai proletariátus fölkelésének volt a fellegvára. A Nagy Októberi Forradalom ideje, a polgárháborúban való hősi részvétel, a sztálini építés korszaka, majd a Honvédő Háborúban való helytállás, mind egy-egy ragyogó fejezete a gyár történetének.

A könyv a gyár mai életéről beszél. Hősei a gyár dolgozói, akik mind öntudatosabban, mind nagyobb lelkesedéssel építik a kommunizmust. A hősök közöttünk élnek, ismerjük őket s úgy érezzük, a mi munkánkat is végzik, azonban messzi előttünk járnak s éppen ezért kell megtanulnunk azt a magatartást, amely számukra már természetes, mindennapi tett. A könyv egyik szereplője, Natalja Dubjaga, a nálunk is ismert kiváló szovjet szövőnő így fejezte ki e hősi magatartás egyik megnyilvánulását: „Nem sietek, egyszerűen nem tudok lassan dolgozni. A lassú munka unalmas, nem érdekel. De miért is dolgoznék lassan, amikor gyorsan is dolgozhatom! Hiszen a gyár, az ország a miénk. Munkámmal mennél nagyobb hasznára akarok lenni szovjet hazámnak."

A könyv bemutatja az üzemet, az igazgatót, a párttitkárt, az üzem két legkitűnőbb munkását: a nálunk is jólismert Vorosin elvtársat és Dubjaga elvtársnőt. A gyár főmérnöke is merőben különbözik a kapitalista üzemek rettegett főmérnökeitől, hiszen maga is munkáscsalád fia, s bár még a kapitalizmus idején tanult, állandóan fejlődik, tanul, tanít, noha már hatvanadik éve felé közeledik, fáradhatatlan munkása üzemének.

Tanulságos példakép számunkra a gyár egyik, parasztlányból lett sztahanovista munkásnőjének útja is, amellyel azt ábrázolja a könyv, hogy hogyan tűnik el a Szovjetunióban a falu és a város közötti különbség. Az üzem igazgatási módszerének ismertetésével pedig azt mutatja be, hogy hogyan szűnik meg a szellemi és fizikai munka közti különbség a Szovjetunióban.

Az új nemzedékről is beszámol a könyv, akiket a Honvédő Háború állított munkába, s akik ugyanolyan lelkesedéssel tanultak és dolgoztak, mint ahogyan apáik és bátyáik harcoltak a szovjet haza védelmében. Megismerkedünk egy bátor partizánlánnyal, aki háborúban és békében, harcban és munkában egyaránt megállja a helyét. Nagyszerű asszony az üzemorvos. Évei száma szerint nem mondhatnók fiatalnak, de mégis fiatal maradt, mert egész életét a dolgozók gyógyításának, a betegségek megelőzésének szentelte, és azért is, mert munkája során nem a „pacienst", hanem az embert látta a hozzáfordulókban. Az orvosnőt szoros barátság fűzi az üzem dolgozóihoz és azok mindnyájan bizalommal fordulnak hozzá. Végül a jövő nagy ígéretét, az üzem óvodáit mutatja be a könyv. A gyerekek, akik itt nevelkednek, már nem tudják, és nem is fogják megtudni, hogy mi az egyedüllét, a megaláztatás, a rabság. Ők már zsenge korukban tudják, hogy joguk van szabadon, alkotó munkával építeni hazájukat, építeni a kommunista holnapot.

A könyv nemcsak élvezetes, szórakoztató olvasmány, hanem komoly tanulság is. Annak az életnek a boldogságát ábrázolja, amelynek a munka a tartalma; olyan munka, amelyet

szenvedélyesen szeretnek a gyár dolgozói. A magyar olvasó előtt olyan boldog és gazdag életet tár fel a könyv, amely csak a szocializmus országában válhat a dolgozók osztályrészévé. *(Művelt Nép Könyvkiadóvállalat. 175 lap. 1951.)*

☆

L. E.-né

Liszicin: ÍGY GYŐZÖTT A MI GÉPÁLLOMÁSUNK — A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja 1947 februári teljes ülésén harcba hívta a pártszervezeteket, valamint a kolhozok és szovhozok, a gép- és traktorállomások dolgozóit a szocialista mezőgazdaság továbbfejlesztésére: a terméshozam növelésére. A bolsevik párt határozata megállapította, hogy ebben a küzdelemben a gép- és traktorállomásokra hárul a legkomolyabb feladat: a géppark teljes kihasználásával kell növelni a kolhozok terméshozamát és határidőre, jó minőségben kell elvégezni a traktormunkákat és az aratást.

A klini gép- és traktorállomásnak nem volt a legjobb híre a hozzátartozó kolhozok előtt. Alacsony volt a traktormunka színvonala, késtek a gépjavításokkal, kifogásolható volt a munka minősége, nem teljesítették feladataikat határidőre. Ezek voltak a legdöntőbb hibák, amelyekből szinte magától adódott a kolhozokkal való viszony megromlása. Mindezeknek a hibáknak a legfőbb forrása az volt, hogy a pártszervezetben nem folyt tervszerű politikai munka, a traktorosok, kombájnvezetők, a gépállomás többi dolgozói között nem végeztek rendszeres politikai nevelőmunkát.

A párt határozatával felfegyverezve, a gépállomás vezetőjének politikai helyettese céltudatos munkával fogott neki, hogy a klini gépállomás jó munkával visszaszerezhesse a fasiszta megszállás előtti jó hírnevét.

Hogyan oldották meg ezt a hatalmas feladatot? Mindenekelőtt úgy, hogy politikai agitációval a gépállomás minden dolgozójában tudatosították a párt határozatát, és behatóan foglalkoztak a gazdasági kérdésekkel. Propagandamunkájukat összehangolták a gyakorlattal: a traktorbrigádok munkájának értékelésekor figyelembe vették a mennyiséget és az eddig elhanyagolt minőségi szempontokat. E feladatok eredményes megoldása a pártszervezet egészséges, tervszerű politikai munkájával kapcsolódott egybe. Szétosztották traktorbrigádokba a párttagokat, gondoskodtak a dolgozók jó ellátásáról. Így érték el, hogy időben elkészültek a javításokkal, a jó gépekkel és jó szerszámokkal pedig *minőségi munkát végeztek a kolhozok földjein* és ezzel megjavították a kolhozokhoz való viszonyukat.

A szélesen kibontakozó versenymozgalom magávalragadta a járás valamennyi traktor- és földművelő-brigádját. Mindezek betetőzéseként a versenymozgalom előbbreviteléért felkarolták és *kiszélesítették az újítómozgalmat.*

Így vált a pártszervezet jó munkája és a kommunisták példamutatása nyomán a klini gép- és traktorállomás a járás legjobb és minőségi munkát végző gépállomásává. *(Mezőgazdasági Könyvkiadó. 32 lap. 1951.)*

T. A.

☆

M. Ljápin: A MUNKA SZOCIALISTA SZERVEZÉSE — Társadalmunkban minden dolgozónak, de különösképen a vállalatok felelős vezetőinek, párt- és szakszervezeti funkcionáriusoknak ismerniök kell az új szocialista munkaviszonyokat. Erről ad sokoldalú, átfogó képet Ljápin könyve.

Ljápin könyve világos és tömör. Megmagyarázza, hogy miben különbözik a szocialista munkaviszony a tőkés munkaviszonytól; ismerteti a szocialista munkafegyelem és az egyéni felelősség elvét, a munkabér alapelveit, a munkaegység nálunk is gyakorlativá vált kérdéseit, a munka teramelékenységének, a Sztahanov-mozgalomnak és az életszínvonal emelkedésének összefüggéseit.

Ljápin brosúrája jól használható segédkönyv a szocialista gazdaságban dolgozók részére és egyben biztos tájékoztatóul szolgál a munkaviszonyokkal kapcsolatos vitás, gyakorlati kérdések eldöntésénél. *(Népszava Könyvkiadó. 88 lap. 1951.)*

☆

Dimitrijev: IPARVÁLLALATOK PÉNZGAZDÁLKODÁSA — A rövid, de igen alapos brosúra megvilágítja, hogy mit jelent a pénzgazdálkodás szempontjából a vállalatok önálló gazdasági elszámolás (hozraszcsot) alapján való működésének elve.

Konkrét példákon mutatja be a nyereség és a költségvetési nyereségbefizetés kiszámításának módszereit a Szovjetunióban. Tárgyalja a saját vállalati forgóalap megtervezésének módszereit. Ismerteti, hogy milyen formákban szervezték meg a Szovjetunióban a vállalatok közötti, valamint a vállalatok és az államháztartás közötti elszámolásokat, és azt, hogy milyen elvek alapján és milyen formában történik a vállalatok rövidlejáratú hitelellátása. *(Népszava Könyvkiadó. 56 lap. 1951.)*

☆

ÁSVÁNYOLAJFELDOLGOZÓ IPAR — az I. részt *dr. Králik Zsófia* és *Vajta László*, a II. részt *Vámos Endre* írta. — A könyv az ásványolajfeldolgozó iparban alkalmazott összes eljárások lényegét ismerteti. Az I. rész magában

foglalja a nyersolaj előfordulásaira és kitermelésére vonatkozó rövid összefoglalás után az ásványolajtermékek kémiáját, a desztillációs módszereket és a desztilláció révén nyert fontosabb termékek ismertetését: a benzineket, petróleumot, gázolajat, pakurát és e termékek minőségi feltételeit, valamint a velük kapcsolatos vizsgálati módszereket. Az I. rész végül a benzinek előállítására szolgáló hőbontásos korszerű eljárásokat tárgyalja.

A II. rész a pakura feldolgozással foglalkozik. Itt ismerteti a paraffingyártásra és a kenőolajfinomításra vonatkozó módszereket. A Magyarországon alkalmazott eljáráson kívül a korszerű oldószeres módszereket is ismerteti a könyv. Ezután tárgyalja a vegyiparnak az ásványolajjal kapcsolatos kérdéseit, ismerteti a különböző gyártási eljárások révén keletkezett termékek, elsősorban a kenőolajak és gépzsírok tulajdonságait és vizsgálati módszereit, végül pedig az ásványolajiparral kapcsolatos, különböző veszélyeket (pl. a tűz-, fagyveszélyt, a maró- és mérgező anyagokat).

E két részhez csatlakozik a hordók és tartálykocsik ürtartalmának megállapítására vonatkozó táblázat, valamint az ásványolajra vonatkozó magyar irodalom teljes bibliográfiája.

A könyv bőséges ábraanyagot tartalmaz, amelyeknek nagyrésze közvetlenül felhasználható nomogramm. A könyv főiskolai végzettség nélkül is jól érthető s bár *középkáderek számára* készült, a szakmunkás tanfolyam anyagát ismerő olvasó is eligazodik a könyvben.

☆

I. V. Jakuskin: NÖVÉNYTERMESZTÉS — Jakuskin egyetemi tankönyve első kötetének kiadása azt a célt szolgálja, hogy tudományos szempontok szerint összefoglalva, rendszerezve és értékelve ismertesse a világ leghaladottabb szántóföldi növénytermelésének elért eredményeit, jól bevált termelési eljárásait és fejlődési irányát.

A szerző elméleti kérdéseknél Viljamsz alapvető tételeiből indul ki. Különösen nagy jelentőséget tulajdonít annak a tételnek, hogy a *szocialista földművelésben a terméseredmény növekedési lehetősége korlátlan.*

Jakuskin magáévá teszi Viljamsz herefüves földművelési rendszerének alapvető tételeit, amelyek a talaj termőerejének és a növények terméseredményének állandó növelésére irányulnak. Felhasználja munkájában Liszenko akadémikus tudományos felfedezéseit és javaslatait. Különösen részletesen tárgyalja a jarovizálást, a vetőmag csírázóképességének növelési eljárásait, a burgonya nyári ültetését stb. Sok hely jut az élenjárók termelési eljárásainak ismertetésére is, és rávilágít a mezőgazdaságban folyó munkaverseny népgazdasági jelentőségére. *Mezőgazdasági Könyvkiadó. 305 lap. 1951.)*

☆

N. A. Alekszejev: ZÖLD FUTÓSZALAG — A Szovjetunió hároméves állattenyésztési terve a zöld futószalag legnagyobb mérvű alkalmazását javasolja, mert *a zöld futószalag az egyik legsikeresebb eszköz az állattenyésztés termelékenységének növelésére.*

Alekszejev könyve bemutatja a zöld futószalag megszervezését a Szovjetunió különböző övezeteiben, ismerteti a különféle takarmánynövények agrotechnikáját és az ezzel kapcsolatos gazdasági, szervezési kérdéseket. *(Mezőgazdasági Könyvkiadó. 128 lap. 1951.)*

☆

Csakovszkij: EZ TÖRTÉNT LENINGRÁDBAN — Csakovszkij regénye új, friss színekkel gazdagítja a Honvédő Háború és az azt követő békés gazdasági építés életének irodalmát. Csakovszkij regénye két főalak köré szövi a mélyen emberi történetet: az egyik Szavin haditudósító, a másik Lida, a körülzárt Leningrádban éli hősi, megpróbáltatásokkal teli életét. Csakovszkij regénye a Nagy Honvédő Háború korának kiemelkedő, realista ábrázolása. *(Új Magyar Könyvkiadó. 436 lap. 1951.)*

☆

Penyezsko: EGY SZOVJET TISZT NAPLÓJA — A Nagy Honvédő Háború irodalmából több szempontból kiemelkedik ez a regény. Ez az első könyv, amely megismertet a harckocsizó alakulatok életével.

Penyezsko könyvének első része a háború első hónapjait írja le: a háború első zűrzavarait, amikor az előkészített fasiszta betöréssel és túlerővel szemben még nem érvényesülhetett teljes mértékben a szovjet hadvezetés, és így csupán erkölcsi fölényével ért el sikereket a védekező hadműveletekben.

A mű második része Ogyessza ostromának leírása. Felejthetetlen képekben rajzolja meg a város lakossága és a hadsereg összeforrottságát, a Proletarka-üzem munkásainak hősiességét. Az utolsó fejezet a Volga hajó fedélzetén játszódik, amikor a város kiürítésének befejezése után az utolsó csoportok is elhagyják a kikötőt, hogy Perekop és Szevasztopol térségében folytassák a harcot a végső győzelemig.

Az élményregény írója, Penyezsko főhadnagy, eredetileg nem volt csapattiszt, hanem

technikus. Azt a feladatot kapta, hogy egy századnyi újonnan készült harckocsit elvezessen és átadjon egy hadosztálynak. Mivel az új harckocsiknak nem volt parancsnoka, Penyezsko hirtelen és nem egészen szabályosan — harckocsizó századparancsnok lett.

A regény lapjain felejthetetlen alakok lépnek elénk. Gépgyári munkások, tanítóképzőintézeti növendékek, kolhoz-traktorvezetők, akik a háborúban a harckocsizó osztagok lövészei, őrmesterei, politikai tisztjei lettek. Ezeknek az alakoknak sokféle, változatos egyéni sorsa teszi színessé az ütközetek leírását. *(Új Magyar Könyvkiadó. 556 lap. 1951.)*

ÚJ KÖNYVEK

V. I. Lenin Művei. 2. kötet. 598 lap. Szikra, 1951.

Rákosi Mátyás: A békéért és a szocializmus építéséért. 543 lap. Szikra, 1951.

A szocializmus építésének útján. (Az MDP II. Kongresszusának anyagából). 348 lap. Szikra, 1951.

A. J. Visinszkij: A békéért és a népek biztonságáért, az új háború veszélye ellen. 143 lap. Szikra, 1951.

A helyi tanácsok munkája és feladatai. 196 lap. Szikra, 1951.

Bill Belocerkovszkij: Barbár part. 199 lap. Új Magyar Könyvkiadó, 1951.

Holopov: Tüzek az öbölben. 219 lap. Új Magyar Könyvkiadó, 1951.

Vigodszkaja: A gyűlölet lángja. 199 lap. Új Magyar Könyvkiadó, 1951.

Jakobson: Két tábor. 120 lap. Új Magyar Könyvkiadó, 1951.

Krimov: A Derbent tankhajó. 214 lap. Új Magyar Könyvkiadó, 1951.

Somlyó György: Példák és feladatok. 144 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

M. Szuhanov: Egy kolhoz élete. 47 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

Abeszgauz: Az orosz zenekritika a Nyugat zenéjéről. 52 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

Jefimov: Nagy orosz felfedezők. 115 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

Iszajev: Az újító alakja. 37 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

Cserjomin: Sztálin alakja. 50 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

Öveges: A legújabb kor fizikája. 250 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

Fis: Szovjet emberek. 200 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

H. Steinhaus: Matematikai kaleidoszkóp. 160 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

Valkó: Telefon és távíró. 43 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

Rákos Ferenc—György István: Utazás a föld alatt. 95 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.

B. Hamera: Első csapolás. 232 lap. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1951.

Aisenberg: Gépjavító műhelyek tervezése. 23 lap. Nehézipari Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat, 1951.

Tolcsenov: A szerszámgépipari és lakatos-szerelői munkák műszaki normáinak megállapítása. 235 lap. Nehézipari Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat, 1951.

Bányaipar. (Szocialista munkaszervezés a bányászatban.) 72 lap. Nehézipari Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat, 1951.

F. J. Oblovackij: A szovjet kereskedelem gazdaságtana. 300 lap. Kereskedelmi Szakkönyv és Lapkiadó Vállalat, 1951.

L. N. Stinberg: A munka tervezése a szovjet kiskereskedelemben. 57 lap. Kereskedelmi Szakkönyv és Lapkiadó Vállalat, 1951.

V. J. Vinogradov—J. A. Kaminszkij: Fogyasztói kereslet tanulmányozása és a kereskedelmi reklám a szovjet kiskereskedelemben. 27 lap. Kereskedelmi Szakkönyv és Lapkiadó Vállalat, 1951.

E. G. Pajukov: A kiskereskedelmi boltok, árudák ügykezelése és számvitele. 140 lap. Kereskedelmi Szakkönyv- és Lapkiadó Vállalat, 1951.

Műanyagokkal az anyagtakarékosságért. 96 lap. Tervgazdasági Könyvkiadó Vállalat, 1951.

Mit olvassanak a bányaipar dolgozói? 96 lap. Tervgazdasági Könyvkiadó Vállalat, 1951.

I. V. Jakuskin: Növénytermelés. I. kötet. 305 lap. Mezőgazdasági Könyvkiadó, 1951.

Az Új Magyar Könyvkiadó könyvei:

Sztrokovszkij: Gyár épül az őserdőben

Regény. 1930-ban a Szovjetunióban az első ötéves terv idején hatalmas vas- és acélművet építenek az Altáj vidékén, a tajgán. A regényből megismerjük a hatalmas építkezés lüktető életét; a nehézségeket, a maradiságot, a szabotázscselekményeket nagy lendülettel legyőző Komszomol-brigádok lelkes munkáját. Ez a regény rólunk is szól, mert mi is ötéves tervünk teljesítésén dolgozunk.

Ára fűzve 15, kötve 19.50 Ft

Krimov: Derbent Tankhajó

Regény. A cselekmény 1935-ben egy olajszállító tartályhajó fedélzetén és néhány feketetengeri kikötőben játszódik le. Az író művészi erővel mondja el a Derbent első kalandos, izgalmas utját. Hogyan fejlődik ki rövid idő alatt a hajón összekerült hanyag és fegyelmezetlen emberekből az öntudatos munkások igazi kollektivája, ezt mondja el az író kitűnő jellemábrázolással.

Ára fűzve 7, kötve 10.50 Ft

Csakovszkij: Ez történt Leningrádban

Regény. A Sztálin-díjas író regényében a hős város ostroma, szívós ellenállása, majd a háború befejeztével lendületes ujjáépítése összefonódik Szávin haditudósító és Lida szerelmének gyönyörű történetével.

Ára fűzve 13, kötve 17.50 Ft

Granyin: Korszakov mérnök győzelme

Regény. Korszakov mérnök, egy nagy leningrádi elektro-kutató intézet tehetséges fiatal tudósa, fontos feladatot kap. Egy forradalmi újítást jelentő gép egyik leglényegesebb segéd-gépét kell elkészíteni. Az amerika-barát igazgató gáncsoskodása és még sok más nehézség ellenére Korszakov mérnök igazi szovjet emberhez méltóan pontosan határidőre leszállítja a korszakalkotó, fontos gépet.

Ára fűzve 3.80 Ft

Szovjet költők versei

Versek. Régóta érzett hiányt pótol a kiadó a szovjet költők antológiájának kiadásával. Az orosz és más nemzetiségű szovjet költők legszebb műveivel lépnek a magyar közönség elé. A gyüjteményt Kardos László állította össze.

Ára fűzve 3.60 Ft

Puskin: Válogatott versei

Versek. A nagy költő válogatott verseinek új, mintegy száz oldalra terjedő kisebb kiadása Puskin költői és emberi profilját, haladó forradalmi magatartását az eddigi kiadásoknál élesebben és meggyőzőbben hozza ki.

Ára fűzve 5.50 Ft

MEGJELENT

OROSZ-MAGYAR SZÓTÁR

(Szerkesztette: Hadrovics László és Gáldi László, az orosz szó- és kifejezésanyagot átnézte: P. D. Krajevszkij, az Egyetemi Orosz Intézet igazgatója)

A szótár az orosz nyelv általánosan használt szókincsét foglalja magában. Nagy figyelmet fordít a tudományok, az üzemgazdaság, a gazdaságtan és a politika területén a szocializmus építése során használatos kifejezésekre. A szótár segítségével az egyes szavak összes nyelvtani változatait is meg lehet állapítani.

A mű 80.000 címszóval, könnyen áttekinthető, kéthasábos szedéssel, jó kiállításban jelent meg. Az Orosz-magyar szótárt a rövidesen megjelenő Magyar-orosz rész követi.

1.000 oldal (Nagy alak) **Ára egészvászon kötésben 80.— Ft**

AKADÉMIAI KIADÓ

IDEGEN SZAVAK SZÓTÁRA

A mű a napjainkban használatos idegeneredetű szavak eddig legteljesebb feldolgozása. Az új összeállítás alapvető forrásmunkái Marx, Engels, Lenin, Sztálin művei, a Bolsevik Párt Története és az I. V. Ljohin-F. N. Petrov szerkesztésében Moszkvában 1949-ben kiadott „Idegen szavak szótára".

Az „Idegen szavak szótára" igen alapos marxista-leninista magyarázatokkal közli az ideológiai, politikai, politikai-gazdaságtani kifejezéseket. A mű nagy segítséget jelent az oktatásban, a mindennapi munkában egyaránt.

448 oldal **Ára egészvászon kötésben 18.— Ft**

SZIKRA KIADÁS

Kaphatók az Állami Könyvesboltokban és a könyvpropagandistáknál

Ára 12 forint

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:
ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BÍRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTÚR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:
SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

Kronrod: A szocialista felhalmozás

Haász Árpád: A Schuman-terv

Li Csin-jun: Az új Kína külkereskedelme

Fogaras István: A főkönyvelők feladatai

Mihajlov: Az ipari termelés önköltségének tervezése

Karvaly Nándor: Eredményeink és hiányosságaink az anyagtakarékosságban

Ádám László: Feladataink a termelőkapacitások meghatározásában

M. MUNKAGAZDASÁGI INTÉZET KÖNYVTÁRA

6

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM ● 1951 JÚLIUS—AUGUSZTUS

TARTALOM

Lap

J. Kronrod: A szocialista felhalmozás és a szovjet gazdaság újabb hatalmas föllendülése ... 537

Haász Árpád: A Schuman-terv, az ultramonopóliumok és a világuralom kérdése 554

SZEMLE

Li Csin-jun: Az új Kína külkereskedelme ... 573

A. Jakimov: A Mongol Népköztársaság harminc éve ... 578

Fogaras István: A főkönyvelők feladatai népgazdaságunk fejlesztésében ... 581

A. Kornyijenko: Csernisevszkij, a vulgáris burzsoá közgazdaságtan bírálója ... 594

Számok és tények ... 598

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

Karvaly Nándor: Eredményeink és hiányosságaink az anyagtakarékosságban ... 599

Ádám László: Feladataink a termelőkapacitások meghatározásában ... 604

G. Koszjacsenko: Az állami terv — megingathatatlan törvény ... 613

Sz. Rogacsev: A szaratovi városi tervbizottság munkájának tapasztalatai a városgazdaság tervezésében ... 615

Sz. Borovkov: Tapasztalatok a kurszki terület városi és körzeti tervbizottságainak munkájából ... 617

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése fölemelt ötéves tervünk teljesítéséről a második tervév II. negyedében ... 619

IPARI SZEMLE

M. Mihajlov: Az ipari termelés önköltségének tervezése ... 624

S. L. Rozenfeld: A szocialista ipar igazgatási szerveinek termelési-területi fölépítése ... 633

A. Arakeljan: Az önálló gazdasági elszámolás és az állóalapok jobb kihasználásáért folyó harc ... 635

A tartalomjegyzék folytatása a borítólap 3. oldalán

Felelős szerkesztő:
Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta
Szerkesztőség: Budapest, VI, Sztálin-út 40
Telefon: 314-920, 314-933
Kiadóhivatal: Budapest, V, Kossuth Lajos-utca 20
Telefon: 183-930
Különnyomat a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle csoportos előfizetői számára.
Postatakarékpénztári csekkszámla 999 302

*

Példányszám 14.000
Terjedelem 10 ív

*

Felelős kiadó: Török József

5947 (3) — Budapesti Szikra Nyomda, V., Honvéd-utca 10. — Felelős vezető: Radnóti Károly

J. KRONROD

A szocialista felhalmozás és a szovjet gazdaság újabb hatalmas föllendülése

A negyedik (háborúutáni első) ötéves terv teljesítésének eredményei nagyszerűen szemléltetik a szocialista gazdaság új, hatalmas föllendülését, a termelőerők felvirágzását, a szovjet nép jólétének szüntelen emelkedését és a Szovjetunió nagy sikereit a kommunizmus felé való fokozatos előrehaladásban.

A gazdasági életnek és a szovjet népek jólétének ezt a föllendülését az évről-évre növekvő szocialista felhalmozás biztosítja. Sztálin elvtárs mondotta: „...az újratermelés marxista elmélete azt tanítja, hogy a modern társadalom nem fejlődhetik, ha évről-évre nem akkumulál, akkumulálni pedig lehetetlen évről-évre bővülő újratermelés nélkül" (Sztálin Művei. 12. kötet. 157. lap. Szikra 1950.) A termelőerők növekedése, a termelés bővülése teremti meg a felhalmozások lehetőségét; a felhalmozás viszont anyagi alapja a termelőerők további gyarapodásának, vagyis a társadalom gazdasági fejlődésének.

A felhalmozás minden társadalmi-gazdasági alakulatban sajátos történelmi formában, sajátos törvények szerint megy végbe. A szocialista felhalmozás gyökeresen különbözik a tőkés felhalmozástól. A tőkés felhalmozás mindenekelőtt és főként úgy valósul meg, mint a tőke felhalmozása, mint az értéktöbblet egy részének átváltoztatása újabb tőkévé (többlettőkévé), vagy másként kifejezve, mint „az értéktöbblet tőkésítése" (Marx). A tőkés felhalmozás tehát a munkásosztály kizsákmányolásának további kiterjesztéséhez és fokozásához vezet.

A szocializmusban a felhalmozás mindenekelőtt, mint a szocialista tulajdon felhalmozása jelentkezik. Döntő és legfontosabb alkotóeleme a többletterméknek az a része, amelyet a kizsákmányolástól mentes dolgozók: munkások, parasztok és értelmiségiek termelnek munkájukkal, s amelyet a termelés álló- és forgóalapjainak bővítésére használnak fel.

A felhalmozás következő eleme a többletterméknek az a része, melyet a forgalmi alapok növelésére használnak. A többlettermék nagy

részét a nem-termelő alapok — lakóházak, iskolák, klubok, színházak, kórházak stb. — mennyiségének növelése formájában halmozzák fel. Egészében véve a szocialista felhalmozás a termelőerőknek és a nép jólétének felvirágzását, a szocialista termelési viszonyok fejlesztését és megszilárdítását szolgálja.

A szocialista újratermelésnek a szocialista felhalmozást irányító törvényei elvileg más kölcsönös viszonyt biztosítanak a termelés és fogyasztás között, mint a kapitalizmusban. A szocializmus szilárd törvénye: a felhalmozás gyors ütemének egybekapcsolása a nép anyagi és kulturális életszínvonalának rohamos föllendítésével. Ez a gazdasági törvény következetesen érvényesül a bolsevik párt és a szovjet állam politikájában. Fényesen öltött testet a sztálini ötéves tervekben, amelyek a termelőerők gyors fejlődését és a szovjet nép anyagi életszínvonalának szüntelen emelkedését biztosították.

A kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában a szocialista felhalmozásnak ez a sajátossága még nagyobb erővel nyilvánul meg. Szemléltetően bizonyítja ezt a háborúutáni első ötéves terv sikeres teljesítése és legfontosabb feladatainak jelentős túlteljesítése. A háborúutáni ötéves tervnek a beruházások volumenére vonatkozó feladatait 22 százalékkal túlteljesítették. Ennek eredményeképen újabb hatalmas föllendülést értek el a szovjet gazdaság fejlesztésében és a nép életszínvonalának emelésében. Az ipari és a mezőgazdasági termelés növelése, a munka termelékenységének fokozása és az önköltség csökkentése biztosította, hogy a szocialista állam nagy sikerrel hajthatta végre a tömegfogyasztási cikkek rendszeres árleszállításának politikáját. A háborúutáni időszakban négyszer szállították le az árakat a Szovjetunióban. Minden újabb árleszállítás több tízmilliárd rubeles újabb megtakarítást biztosított a lakosságnak. Rohamosan növekszik a lakosság jövedelme és fogyasztása. Hangsúlyozni kell, hogy a lakosság jövedelmének háborúelőtti színvonalát már 1948—49-ben városban és falun egyaránt jelentősen túlszárnyalták. A munkásoknak és alkalmazottaknak összehasonlítható árakon számított teljes jövedelme, valamint a parasztok jövedelme 1950-ben 62 százalékkal több volt, mint 1940-ben. Ezeket az eredményeket csak óriási felhalmozások révén lehetett elérni, melyek biztosították az anyagi termelés minden ágazatának fejlődését és lehetővé tették, hogy a nemzeti jövedelem 1950-ben 64 százalékkal nagyobb legyen, mint 1940-ben.

A szovjet gazdaság békés fejlődését, a szocialista állam békepolitikáját juttatja kifejezésre az, hogy a szocialista felhalmozásokat összeegyeztetik a nép fogyasztásának növekedésével. A szocialista bővített újratermelés békés jellege egyik legfontosabb feltétele a növekvő szocialista felhalmozásnak.

A szocialista felhalmozás törvényei gyökeresen különböznek a tőkés felhalmozás törvényeitől. A tőkés felhalmozásnak antagonisztikus jellege van. Kiélezi a kapitalizmus ellentmondásait, elmélyíti a gazdasági válsá-

gokat, fokozza a dolgozók abszolút és viszonylagos elnyomorodását. A tőkefelhalmozás együttjár az állandó tőkerész viszonylagos növekedésével és a változó tőkerész ennek megfelelő csökkenésével, ami a munkásoknak a termelésből való kiszorításához vezet és megteremti a munkanélküliek seregét. Minél nagyobb a burzsoá társadalom össztőkéje, annál nagyobb a munkanélküliek serege is. „... A gazdagság felhalmozása az egyik oldalon — írta Marx — egyúttal a nyomor, kínzó munka, szolgaság, tudatlanság, erőszak, erkölcsi lealacsonyítás felhalmozása a másik oldalon, azaz annak az osztálynak az oldalán, amely *saját termékét, mint tőkét termeli.*" (Marx. A tőke I. kötet. 699. lap. Szikra 1949.) Ilyen a tőkés felhalmozás törvénye. A burzsoá közgazdák egy követ fújva különféle színárnyalatú reformistákkal és revizionistákkal — Bernsteintől, Adlertől, Rennertől kezdve egészen Schumacherig, Blumig, Attleeig és a munkásosztálynak hozzájuk hasonló árulóiig — kétségbevonták a kapitalizmus e megmásíthatatlan törvényének létezését. Az élet azonban szétzúzta apologetikus elméleteiket.

A kapitalizmus általános válságának korszakát a dolgozók rendkívül megromlott helyzete jellemzi. A modern monopolkapitalizmus gazdaságában a tőkés felhalmozás törvénye különösen erősen érezteti hatását. Az USA dolgozóinak munkabére rendszeresen csökken, ugyanakkor a monopolisták profitja évről-évre emelkedik és soha nem látott méreteket ölt: 1950-ben a monopolisták profitja a háború előttinek több mint ötszöröse volt.

A kapitalista országok összes gazdasági ágainak militarizálása következtében fokozottabban érezteti hatását a tömegek viszonylagos és abszolút elnyomorodásának törvénye és még jobban csökken az értéktöbbletnek termelésbe fektetett, vagyis felhalmozott része. A kapitalista monopóliumok a nemzeti jövedelem óriási részét háborús célokra fordítják. „... az ország fegyveres erőinek megsokszorozása és a fegyverkezési verseny a hadiipar kiterebélyesedésére, a polgári szükségletekre termelő ipar összezsugorítására, a nagyszabású polgári építkezések leállítására, az adó emelésére, a tömegfogyasztási cikkek árának emelésére vezet" — mondotta Sztálin elvtárs a Pravda munkatársával folytatott beszélgetésében.

Az USA-ban, a legnagyobb tőkés országban, a munkások reálbérének színvonala 20—25 százalékkal alacsonyabb, mint a háború előtt volt, bár a fegyverkezési hajsza befolyására a termelés volumene néhányszorta nagyobb a háború előttinél. Angliában a reálbér 25—30 százalékkal csökkent a háborúelőttihez képest, s a proletariátus elnyomorodásával itt is együttjár a kapitalisták profitjának felduzzadása. Az oxfordi statisztikai intézet adatai szerint a tőkések 1949—1950-ben 21 százalékkal több profitot és osztalékot zsebeltek be, mint 1948—1949-ben, a reálbérek színvonala pedig tovább süllyedt. Franciaországban, Olaszországban, Nyugat-Németországban a reálbérek 45—55 százalékkal alacsonyabbak, mint a háború

előtt. A dolgozóknál még nehezebb a helyzete a munkanélküliek sokmilliós tömegének.

Ilyen a tőkés felhalmozás farkastörvénye. Ilyen szembetűnő tények bizonyítják a legszélesebb tömegek nyomorát és jogfosztottságát, akiket a monopoltőke könyörtelenül kizsákmányol.

☆

A szocialista felhalmozás törvényei és a tőkés felhalmozás törvényei között lévő gyökeres különbség következtében a szocialista és a tőkés felhalmozás forrásai között is gyökeres különbségek mutatkoznak.

A kapitalizmusban a felhalmozás — amint látjuk — tőkésítés, vagyis az értéktöbblet egy részének tőkévé változtatása. A szocializmusban a felhalmozás a többlettermék egy részének átváltoztatása a szocialista társadalom termelő és nem-termelő alapjaivá. A marxizmus-leninizmus azt tanítja, hogy a társadalom létéhez és fejlődéséhez feltétlenül szükséges a többletmunka és a többlettermék. Marx a többletterméket a társadalom „továbbfejlődését biztosító alap"-nak nevezte. A „tőké"-ben ezt írta: „Többletmunkának általában, mint az adott szükségletek mértékén felül végzett munkának, mindig kell lennie."

A többletmunka, s így a többlettermék jellege egyik fő ismertetője minden egyes, történelmileg meghatározott termelési módnak. A többletmunka, s következésképpen a többlettermék jellegét a termelési viszonyok rendszere, valamint a munka- és termelési eszközöknek e viszonyok alapját képező tulajdona határozza meg. A kapitalizmusban a többletmunka a többlettermékben testesül meg, amely a tőkésosztály által ellenszolgáltatás nélkül kisajátított értéktöbblet sajátos formáját ölti.

A tőkés termelés célja: az értéktöbblet kisajtolása a munkásokból és elsajátítása a kizsákmányolók által. A szocializmusban nincsenek kizsákmányolók és a termelési viszonyok a kizsákmányolástól mentes emberek bajtársi együttműködésének és szocialista kölcsönös segítségének viszonyai. Ezért nincs itt helye az értéktöbbletnek, amely a kizsákmányolás anyagi kifejezése. Ámde a termelők által elfogyasztott termékmennyiségen felül a szocializmusban is meg kell teremteni azt a termékmennyiséget, amelyet a nem-termelő ágazatok fenntartására és a felhalmozás céljára használnak fel. A marxizmus-leninizmus tanításának megfelelően a szocialista társadalomban is létrehozzák tehát a terméktöbbletet, ez azonban nincs összefüggésben azokkal a viszonyokkal, amelyek között egyik osztály kizsákmányolja a másikat. A dolog lényege az, hangsúlyozta Lenin, hogy itt *„a többlettermék* nem a tulajdonosok osztályának jut, hanem az összes dolgozóknak és csakis nekik." (*„Lenini gyüjtemény"* XI. kötet. 382. lap, oroszul.)

Hogyan keletkezik a szocialista társadalomban a többlettermék, a szocialista felhalmozás forrása?

A Szovjetunió népgazdaságában az egy év alatt termelt termékek egész tömege az évi társadalmi össztermék. Ha ebből levonjuk azt a részt, amely a termelés anyagi ráfordításainak ellenértékét képviseli, megmarad a tiszta termék, vagyis a nemzeti jövedelem. A nemzeti jövedelem két részből áll: az első rész a szükséges termék, amelyet a munkások, az alkalmazottak és a kolhozparasztok, vagyis a termelésben résztvevők egyéni fogyasztására használnak fel; a másik rész pedig a szocialista társadalom többlettermése. A szocialista állam a többlettermék egy részét tervszerűen az anyagi termelés területén kívül fölmerülő társadalmi szükségletek kielégítésére fordítja — iskolák, egészségügyi, kulturális intézmények karbantartására, az ország védelmének megszilárdítására és a közigazgatásra; a többlettermék másik részét pedig a felhalmozás céljaira használják fel.

A nemzeti jövedelem tehát végső fokon két alapra oszlik: a fogyasztási alapra és a felhalmozási alapra. A nemzeti jövedelem felhalmozott részének terhére fejlődnek a szocialista társadalom termelőerői, növekednek a termelés méretei.

A Szovjetállam már a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában is összehasonlíthatatlanul nagyobb felhalmozási lehetőségekkel rendelkezett, mint bármely burzsoá állam akármelyik történelmi időszakban. A burzsoázia nem-termelési célokra fecsérli el a maga számára kisajátított értéktöbblet túlnyomó részét. A tőkés országok iparosításuk folyamán a felhalmozási alapok óriási részét kívülről szerezték meg, gyarmatok kirablása útján, a legyőzött országoktól szedett hadisarcokból, külföldi kölcsönök igénybevételével; a felhalmozásnak jelentős forrása volt természetesen a parasztok és más kistermelők tönkretétele és mindenekelőtt a proletariátus könyörtelen kizsákmányolása is.

A nép ellenségei: a trockisták-és buharinisták a kapitalizmus visszaállításának irányvonalát követték, a Szovjetuniót a világkapitalizmus függvényévé akarták tenni s éppen ezért tagadták a szovjet gazdaság belső felhalmozási lehetőségeit, azt követelték, hogy a szovjetország hajtsa fejét a külföldi tőke igájába. A trockisták „az úgynevezett eredeti felhalmozás törvénye" alapján akarták a szovjet iparosítás anyagi forrásait megteremteni, ami lényegében a parasztság gyarmati kizsákmányolásának követelését jelentette.

A párt, Sztálin elvtárs vezetésével leleplezte és szétzúzta a buharinisták és más restaurátorok felhalmozási „elméletét". Sztálin elvtárs több munkájában, különösen „A Szovjetunió gazdasági helyzetéről és a párt politikájáról" szóló ismert művében megalapozta a szocialista iparosítás elméletét, mélyreható marxista-leninista elemzést adott a szocialista és a kapitalista felhalmozás forrásairól. Bebizonyította, hogy a felhalmozásnak a tőkés országokra jellemző rablómódszerei semmiképpen sem alkalmazhatók a Szovjetunióban és bebizonyította, hogy a szovjetország rendelkezik más — belső — felhalmozási forrásokkal. A szocialista felhalmo-

zás fő forrásai: a burzsoázia és a földesurak kisajátítása, a földeknek, gyáraknak, üzemeknek stb.-nek a nép tulajdonába vétele, a cári adósságok eltörlése, a fejlődő államosított iparból, a bel- és külkereskedelemből, valamint a bankrendszerből származó nyereségek, végül a szovjethatalom által a népgazdaság fejlesztésére felhasznált költségvetési eszközök. A Szovjetunió saját belső forrásaiból óriási felhalmozásokat hozott létre, amelyek révén lehetővé vált az ország iparosítása és a mezőgazdaság kollektivizálása.

A szocializmus győzelme, a kizsákmányoló osztályok teljes felszámolása, a népgazdaság fejlődése, valamint az, hogy az iparosításnak, a technikai haladásnak és a szocialista munkaverseny kibontakozásának eredményeképpen jelentős mértékben emelkedett a társadalmi munka termelékenysége — mindez megteremtette azokat a feltételeket, amelyek révén még nagyobb felhalmozást lehet elérni, mint a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában. A Szovjetuniónak a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet szakaszába lépését az jellemzi, hogy a szocialista társadalom anyagi forrásainak óriási gazdagodása és az újratermelés méreteinek növekedése alapján egyre nagyobb lehetőségei adódnak a felhalmozásra.

A szocialista társadalomban olyan felhalmozási normát értek el, vagyis a nemzeti jövedelemnek olyan hányadát fordítják felhalmozásra, amely a kapitalizmusban elérhetetlen. A háborúelőtti ötéves tervek idején és a háborúutáni ötéves tervben is a Szovjetunió nemzeti jövedelmének nagy része — mintegy egyötöde-egynegyede — szolgálta a felhalmozás céljait. A háborúutáni ötéves terv előírása szerint az ötéves terv végére a nemzeti jövedelemnek 21 + 6 százalékát, összesen tehát 27 százalékát kellett felhalmozásokra fordítani. (A 6 százalék a tartalékok gyarapítását szolgálta).

A negyedik ötéves terv teljesítésének eredményei azt mutatják, hogy ezt a feladatot sikeresen teljesítették. A szocialista állam 1950-ben a nemzeti jövedelemnek 74 százalékát fordította a lakosság személyes anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítésére; a nemzeti jövedelem fennmaradó 26 százalékát pedig a szocialista termelés bővítésére használták fel. A burzsoá országokban viszont, ahol a kizsákmányolók a nemzeti jövedelemnek 55—60 százalékát kisajátítják, a nemzeti jövedelem összterjedelmének mindössze 5—10 százalékát halmozzák fel: fennmaradó részét improduktív célokra pazarolja el a burzsoázia és cselédsége. Hangsúlyozni kell, hogy a felhalmozási norma a kapitalizmus rothadásának megfelelő mértékben rohamosan csökken. Coosnets amerikai burzsoá közgazda adatai szerint az USA-ban 1919-től 1928-ig a nemzeti jövedelemnek 10.9 százaléka, 1929-től 1939-ig pedig már csak 2 százaléka került felhalmozásra. A szocialista felhalmozás magas normája, mely többszöröse a kapitalista felhalmozási normának, egyik legfényesebb bizonyíték a szo-

cializmus progresszivitása, óriási fölénye mellett a kapitalizmussal szemben.

A szocialista felhalmozás növelésének anyagi alapja a társadalmi össztermeknek, s mindenekelőtt az ipari termékeknek bővített újratermelése. A népgazdaság szocialista rendszere az anyagi termelésnek olyan fejlődési ütemét biztosítja, amelyet a kapitalizmus még föllendülése korszakában sem érhet el. A kapitalizmus általános válsága magával hozta a kapitalista újratermelés határozott visszaesését. A kapitalista termelés csökkent üteme a felhalmozásnak rendkívül lassú ütemét eredményezi, a fokozódó válságok pedig a termelőerők nagyarányú pusztulására, az üzemek, a gyárak, berendezések közvetlen megsemmisítésére, a termékek elégetésére, a vetésterületek, állatállomány stb., stb. csökkentésére vezetnek. Ilyenek a kapitalista felhalmozás ellentmondásai: a tőke növekedése még erősebb és pusztítóbb válságot von maga után. A kapitalizmus azoknak a kibékíthetetlen ellentmondásoknak szüntelen fokozódására van kárhoztatva, amelyek előkészítik pusztulását.

☆

A Szovjetunióban a felhalmozást a válságmentes, terv szerint fejlődő anyagi termelés biztosítja. A felhalmozás növekedése megteremti az anyagi feltételeket az újratermelés folytonos bővülésére. A szovjet ipar 1929-től 1937-ig évi átlagban több mint 20 százalékkal fokozta termelését, s fejlődési üteme 10—15-ször nagyobb volt mint a tőkés országok iparáé. A háborúutáni időszakban a fejlődési ütemek viszonya még jobban megváltozott a szocializmus javára. Napjainkban a szocializmus országának gazdasága az anyagi termelés fejlesztésében és így a felhalmozás területén is még szembetűnőbben bizonyítja mérhetetlen fölényét a kapitalista gazdasággal szemben.

A Szovjetunió ipari termelésének növekedése

(Az előző évhez viszonyítva, százalékban)

1947	1948	1949	1950	1950-ben 1940-hez képest
+ 22	+ 27	+ 20	+ 23	+ 73

A negyedik ötéves terv feladata értelmében 1950-ben 48 százalékkal kellett volna többet termelni, mint a háború előtt. Ezt a feladatot — amint a táblázatból látjuk — jelentősen túlteljesítették. 1950-ben az ipari termelés tényleges volumene 17 százalékkal haladta meg az ötéves tervnek erre az évre előírt feladatát. A Szovjetunió gazdasági fejlődésének háborúutáni üteme tehát meghaladta a háborúelőtti ötéves tervek átlagos ütemét. Ennek a ténynek nagy történelmi jelentősége van. Azt jelenti, hogy az ipar fejlődési színvonalának emelkedése a szocializ-

musban nem csökkenti a bővített újratermelés ütemét, ami a kapitalizmusban elkerülhetetlen, hanem — éppen ellenkezőleg — rendkívül magas fejlődési ütemet tesz lehetővé.

A háborúutáni ötéves terv újabb győzelmeket hozott a szocializmus országának a kapitalizmussal folytatott gazdasági versenyében. Nem a háború sujtotta és a „Marshall-terv" által leigázott európai országokat vesszük összehasonlítási alapnak, amelyek a mai napig sem állították helyre gazdaságukat. Az USA felé fordulunk, ahol a monopoltőke a második világháború idején mértéktelenül megzsírosodott.

Az amerikai monopolistáknak a fegyverkezési hajsza alapján sikerül ugyan valamivel magasabban tartaniuk az ipari termelés színvonalát, mint a háború előtt, bár meg kell jegyezni, hogy időnként még így is hatalmas kiesések mutatkoznak. Igy volt ez 1946-ban és 1948—49-ben, amikor a termelés 10 százalékkal csökkent. Ha azonban a szóban lévő színvonalat összehasonlítjuk az 1928. évivel, akkor azt látjuk, hogy húszegynéhány év alatt az USA termelése mindössze 90—100 százalékkal emelkedett, míg a Szovjetunióé ugyanebben az időszakban több mint 1000%-kal növekedett (1950-ben 1120 százalék volt, az 1928. évi színvonalhoz képest). Más szóval a Szovjetunió ipari termelésének fejlődési üteme több mint tízszerese az amerikaiénak.

A kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában a felhalmozás első és döntő forrása a szocialista ipar (és az iparon belül mindenekelőtt a nehézipar). Amikor megkezdődött a szovjetország iparosítása, amikor még nem volt fejlett nehézipar, az ipari felhalmozások főtömegét a könnyűipar és a többi gazdasági ágazat adta. Ámde azóta a helyzet gyökeresen megváltozott. A szovjetország elsőrendű nehéziparral rendelkező ipari nagyhatalommá változott. Az iparosítás sikeres előrehaladásával kapcsolatban Sztálin elvtárs 1931-ben történelmi jelentőségű feladatot jelölt meg: „...el kell érnünk azt, hogy a nehézipar és mindenekelőtt annak gépipari része — szintén akkumuláljon. Tehát, míg egyrészt erősítjük és fejlesztjük az akkumuláció régi forrásait, ugyanakkor el kell érnünk azt, hogy a nehézipar — és elsősorban a gépipar — szintén akkumuláljon." (A leninizmus kérdései 416. lap, Szikra 1950.)

A szovjet nép sikerrel oldotta meg ezt a feladatot. A munkások az önálló gazdasági elszámolás megszilárdításával, a munka termelékenységének rendszeres emelésével s a termelés önköltségének csökkentésével biztosítják a hatalmas iparonbelüli felhalmozások megteremtését. Az állami vállalatok és a gazdasági szervezetek nyereségei például az 1948. évi 39.3 milliárd rubelről 1950-ben 65.5 milliárd rubelre emelkedtek, s 1951-ben elérik a 76.8 milliárd rubelt. A nagykereskedelmi áraknak 1949-ben végrehajtott reformja és a dotációs rendszer felszámolása meggyorsította az iparonbelüli felhalmozások növekedését. Az állam 1950-ben a termelés önköltségének csökkenése alapján kétszer szállította le a nagy-

kereskedelmi árakat. Az iparonbelüli felhalmozások megteremtésének meggyorsítása törvényszerű eredménye annak, hogy a szocialista ipar mind teljesebben bontakoztatja ki a benne rejlő hatalmas alkotó erőket.

A szocialista mezőgazdaság felhalmozásai is gyorsan gyarapodnak. A kolhozokban termelt többletterméket részben a kolhozok maguk használják fel felhalmozásra, részben átadják az országos felhalmozási alapnak. Nem kevésbbé fontos forrása a szocialista felhalmozásnak a szovjet kereskedelem és a Szovjetunió hitelrendszere.

A népgazdaságban — az iparban, a közlekedésben, a mezőgazdaságban, a kereskedelemben — megteremtett felhalmozások két fő pénzügyi csatornán keresztül, forgalmi adó és nyereség-befizetés alakjában összpontosulnak az állami költségvetésben. Ezeken a csatornákon keresztül folyik be a költségvetésbe a népgazdaságban termelt többlettermék értékének alapvető tömege. 1951-ben a forgalmi adó eléri a 244.7 milliárd rubelt, a nyereségbefizetés pedig a 47,5 milliárd rubelt. A költségvetésbe e két tételből befolyó többlettermék értékének egész összege tehát 291.8 milliárd rubel.

A szocialista felhalmozás egyik legfontosabb feltétele a kommunizmushoz szükséges anyagi és technikai bázis megteremtésének, valamint a teljes kommunizmus megvalósításával kapcsolatos főfeladat megoldásának: gazdasági tekintetben meghaladni a fő kapitalista országokat. A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakát az újratermelés méreteinek és ütemének, következésképen a szocialista felhalmozás forrásainak további bővülése jellemzi.

☆

A kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakát az újratermelési folyamat minőségi változásai jellemzik, amelyek szintén növelik a felhalmozás lehetőségeit. Idetartoznak a népgazdaság szerkezetében mutatkozó változások, a technikai haladás, a gazdaságosság rendszere, a munkaverseny további terebélyesedése, a munka termelékenységének emelkedése stb.

A szocializmus egyik fő előnye a kapitalizmussal szemben a népgazdaságnak elvileg különböző szerkezetében mutatkozik meg. A szocialista rendszerben nincs élősdi fogyasztás, s így ezt a fogyasztást kiszolgáló gazdasági ágazatok sincsenek meg. Ez mindenekelőtt azt teszi lehetővé, hogy növeljék a nemzeti jövedelem abszolút nagyságát és a felhalmozásra, illetőleg a nép fogyasztására fordított rész arányát, nemzeti jövedelemben. A szocialista gazdasági rendszer biztosítja a lakosság maximális bekapcsolását az anyagi termelésbe. A Szovjetunióban a munkásoknak és alkalmazottaknak több mint háromnegyed részét foglalkoztatják az anyagi termelésnek egyre korszerűbb technikával ellátott ágaza-

tai. A kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában még hatékonyabbá változtatják a szocialista újratermelés szerkezetét, leküzdik a régi munkamegosztás csökevényeit és lépésről-lépésre rakják le az észszerű, kommunista munkamegosztás alapjait. A szocializmus kizárja a munkanélküliséget. Mindez óriási mértékben kiszélesíti a termelés és a felhalmozás növelésének lehetőségeit. Merőben más a helyzet a tőkés országokban. Az USA-ban például a bérmunkásoknak mindössze kétötöde vesz részt a termelőmunkában. Emellett az anyagi termelésben foglalkoztatott dolgozóknak nagyobb része — körülbelül a fele — nehéz, nem gépesített munkát végez. Igy fest az USA agyondicsért technikai fejlettsége. Óriási tömegek dolgoznak a kereskedelemben, a bankokban, háztartási alkalmazotti minőségben stb. Ugyanakkor a kapitalizmus a munkásosztály jelentős részét teljes vagy részleges krónikus munkanélküliségre kárhoztatja.

A szocializmus nemcsak az élőmunkával, hanem a gépekben, anyagokban, nyersanyagokban, tüzelőanyagokban stb-ben tárgyi alakot öltött holt munkával való pazarlást is felszámolja. A technikának és a termelés szocialista szervezési formáinak fejlődése a kommunizmusra való fokozatos áttérés időszakában egyre fontosabb tényezőjévé válik a szocialista felhalmozásnak. A gazdaságosság rendszere, az önálló gazdasági elszámolás megszilárdítása, a gépeknek, anyagoknak, villamosenergiának, tüzelőanyagoknak és minden más anyagi értéknek jobb és gazdaságosabb kihasználásáért folyó szocialista munkaverseny — mindezek olyan módjai a felhalmozás növelésének, amelyek annál hatékonyabbá válnak, minél közelebb jut a szovjet társadalom a kommunizmushoz.

A dolgozók alkotó kezdeményezése újabb és újabb versenyformákat szül a munka- és a termelési eszközök jobb kihasználásáért folyó szocialista munkaversenyben. A munkások, technikusok és mérnökök a haladó normák tömeges elsajátításával arra törekszenek, hogy a gépek, agregátok egyre termelékenyebbek legyenek és növeljék a berendezés egységére eső termékmennyiséget. 1950 végén például a vas- és fémipar 25 százalékkal használta ki jobban a kohók hasznos térfogatát, mint 1940-ben, a Martin-kemencék minden egyes négyzetméternyi alapterületéről 1950-ben 33 százalékkal több acélt kaptak, mint 1940-ben.

Óriási jelentősége van a forgóeszközök megtérülésének meggyorsításáért vívott tömegharcnak. A forgóeszközök megtérülésének meggyorsítása évente többmilliárd rubelt szabadít fel a népgazdaság számára. Az 1951. évi terv átlagosan 4.6 százalékban irányozta elő a népgazdaságban használt forgóeszközök megtérülésének meggyorsítását.

A szovjet emberek rendszeresen javítják a termelőkapacitások kihasználását, fokozzák a munka termelékenységét, takarékoskodnak a nyersanyagokkal, anyagokkal, tüzelőanyaggal, villamosenergiával. Ilymódon csökkentik a termékek önköltségét és biztosítják a szocialista fel-

halmozás növelését. Az ipari termelésnek összehasonlítható árakon számított önköltsége 1950-ben majdnem 6 százalékkal csökkent. Az ötéves terv előírta, hogy az ipari termelés önköltségét, minőségének egyidejű javításával, 1950-ben 17 százalékkal kell csökkenteni 1945-höz képest. Ezt a feladatot teljesítették.

A termelés növelésének fontos tényezője a munka termelékenységének szüntelen emelése. A munka termelékenységének emelése azt jelenti, hogy növekszik az élőmunkaráfordítás egységével megtermelt nemzeti jövedelemrész nagysága és következésképpen nagyobb lehetőségek adódnak a felhalmozás és fogyasztás növelésére. A szocialista társadalom, a szocialista munkaverseny és Sztahanov-mozgalom alapján, a munka termelékenységének szüntelen fokozására törekszik. A technikai haladás, a termelésnek új technikai berendezésekkel való fölszerelése, a tökéletesített gyártási folyamatok meghonosítása, a komplex gépesítés stb. eredményeképpen a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában rendkívül gyors ütemben emelkedik a munka termelékenysége. A szocialista munka termelékenysége évről-évre 12—15 százalékkal növekszik. A tőkés országokban viszont a válságok és a fokozódó munkanélküliség következtében a munka termelékenysége évtizedek óta majdnem egy és ugyanazon a színvonalon vesztegel.

Amilyen mértékben közeledik a Szovjetunió a kommunizmus felé, olyan mértékben lesznek egyre nagyobbak a munkatermelékenység fokozásának lehetőségei, mivel a termelésben mind nagyobb méretekben honosítják meg az új, korszerű technikát. A negyedik ötéves terv éveiben a szovjet gépgyártás a többi közt körülbelül 250 új univerzális fémforgácsoló szerszámgéptípusnak, többezer újtípusú különleges gépnek és agregátornak, 23 automata- és félautomata géptípusnak gyártását kezdte meg. A szerszámgépgyártó ipar csupán 1950-ben több mint 100 új nagytermelékenységű fémforgácsoló- és kovácsoló-sajtoló géptípus gyártását kezdte meg.

Nagy sikereket értek el a munkaigényes és a nehéz munkák gépesítésében. Gyorsan halad előre az automatizálás. Újabb sikereket ért el a szovjetország a termelési folyamatok villamosításában. Amint a háború utáni ötéves terv teljesítésének eredményei mutatják, az egy munkásra jutó villanyerő mennyisége 1950-ben másfélszer volt több, mint 1940-ben.

A kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában a munkatermelékenység emelésének és a felhalmozások gyarapításának a technikai haladás az alapja.

A népgazdaság fokozottabb ellátása a technika legújabb vívmányaival, az új technika jobb kihasználása, az önálló gazdasági elszámolás megszilárdítása, a takarékosságért és a pazarlás minden formája ellen vívott harc, a termelési módszerek tökéletesítése, a szocialista munkaverseny kibontakozása és a munka termelékenységének emelése — ezek azok

a módszerek, amelyek biztosítják a termelés növelését és a szovjet állam által a szovjet ország hatalmának további erősítésére s a kommunizmus építésére felhasznált szocialista felhalmozás gyarapítását.

☆

A szocialista felhalmozás alapjának megteremtése még korántsem meríti ki a teendőket. A felhalmozásokat összpontosítani kell és az állami népgazdasági tervben meghatározott újratermelési szükségletek fedezésére kell irányítani.

A szocialista felhalmozások felhasználása elvileg különbözik a kapitalista felhalmozások felhasználásától. A szocialista bővített újratermelés megvalósításához szüntelenül, rendszeresen növelni kell a társadalom rendelkezésére álló munka- és termelési eszközök mennyiségét, valamint a fogyasztási cikk tartalékokat, vagyis szükség van a szocialista társadalom termelő és nem-termelő alapjainak növelésére.

A szocialista bővített újratermelés mindenekelőtt megköveteli, hogy saját anyagi bázisának minőségében álló- és forgó termelési alapokat halmozzanak fel. Az *álló termelési alap* a szocialista társadalom tulajdonában lévő olyan munkaeszközöknek értékbeni kifejezése, amelyek jónéhány munkafolyamaton át használhatók. (Termelési célokat szolgáló épületek és fölszerelések, gépek, energetikai berendezések, vasútvonalak stb.) A szocialista felhalmozás döntő részét az álló termelési alapok tömegének növelésére fordítják. A *forgó termelési alapok* viszont olyan, szocialista tulajdonban lévő, értékben kifejezett munkatárgyak (nyersanyagok, tüzelőanyagok, anyagok, félkésztermékek, befejezetlen termelés állománykülönbözete stb.), amelyek minden egyes munkafolyamatban teljesen elhasználódnak (a nyersanyag késztermékké változik, a tüzelőanyag elég s így tovább). A forgóalapok mennyiségének növelése a felhalmozás másik fontos eleme.

A forgalom szférájában használt, s ugyancsak szocialista tulajdonban lévő termelési eszközöknek és fogyasztási javaknak értékben kifejezett készletei a *forgalmi alapok.** A felhalmozások egy részét ezeknek az alapoknak gyarapítására fordítják. A szocialista állam a felhalmozási alap meghatározott, nagy részét fordítja a *nem-termelési alapok* — lakóházak, iskolák, kórházak, klubok, közművek stb., stb. szaporítására.

A szocialista társadalom fejlődésének anyagi feltételeit, a bővített újratermelés menetét az határozza meg, hogyan használják fel a felhalmozási alapot. A párt és az állam a szocialista építés minden szakaszán mindenekelőtt az állóalapok bővítésére használta föl a felhalmozásokat. Az ország szocialista iparosításának időszakában a felhalmozási alap túlnyomó részét a szocialista iparosítás álló alapjaiba fektették, ezen belül

* A forgó termelési alapok és forgalmi alapok együttes értékét nevezik forgóeszközöknek. *(Szerk.)*

és mindenekelőtt a nehézipar alapjainak megteremtésére fordították. A mezőgazdaság kollektivizálása és gépesítése szintén nagy beruházásokat igényelt a szocialista mezőgazdaságnak gépi technikával való fölszerelésére, vagyis a mezőgazdaság álló alapjainak növelésére.

A szocialista gazdaság állóalap-felhalmozásainak óriási lendületét a következő adatok jellemzik: ha a szocialista gazdaság állóalapjainak volumenét 1928-ban 100-nak vesszük, akkor az állóalapok mennyisége 1932-ben 172 és 1937-ben 385 százaléknak felelt meg. Ehhez hasonló ütem a tőkés országokban elképzelhetetlen.

A háborúutáni ötéves tervben a termelési és a nem-termelési álló alapok felhalmozásának még nagyobbszabású folyamata valósult meg a Szovjetunióban. Az ötéves terv során az állami költségvetésnek a népgazdaság fejlesztésére fordított kiadásai, melyeknek alapvető része beruházási célokat szolgált, elérték a 708.1 milliárd rubelt. A beruházásokra fordított költségvetési kiutalások és vállalati eszközök összege évről-évre növekedett. 1948-ban 69.9 milliárd rubel, 1949-ben 105.5 milliárd rubel, 1950-ben pedig már 135.6 millárd rubel volt. 1951-ben — az 1950 közepén végrehajtott árleszállítás figyelembevételével — 132 milliárd rubelt fordítanak erre a célra. Amint a háborúutáni ötéves terv teljesítésének eredményei mutatják, a szovjet ipar álló termelési alapjai a vállalatok helyreállításának, új vállalatok építésének és a régiek újjáalakításának eredményeképpen 1950-ben 58 százalékkal voltak nagyobbak, mint 1940-ben. Az ötéves terv folyamán több mint hatezer ipari vállalatot állítottak helyre, illetve építettek és helyeztek üzembe (a kisebbeket nem számítva). Gyorsan gyarapodnak a szovjet gazdaság forgóalapjai is: a forgóeszközök összege 1948-ban 17.1 milliárd rubellel, 1949-ben 23.6, 1950-ben pedig több mint 16 milliárd rubellel növekedett.

A termelési alapok bővítésére felhasznált felhalmozásokkal együtt nagy beruházásokkal gyarapítják a nem-termelési állóalapokat is, amelyek fontos feltételei a nép anyagi és kulturális életszínvonala emelésének. A háborúutáni ötéves terv éveiben a városokban és a munkáslakótelepeken több mint százmillió négyzetméter lakóterületet, a falusi helységekben pedig 2.7 millió házat állítottak helyre, illetve építettek.

A pártnak és a szocialista államnak óriási tapasztalatai vannak a szocialista bővített újratermelés vezetésében. Ezek a marxizmus-leninizmus elméletével megvilágított tapasztalatok megbízható iránytűt jelentenek a kommunizmusba való átmenet anyagi biztosításával kapcsolatos teendők ellátása terén. Sztálin elvtárs sokoldalúan kidolgozta a kommunizmus anyagi és technikai bázisának az élenjáró technika, a gépesítés és villamosítás fejlődése alapján való megteremtésével kapcsolatos kérdéseket. Sztálin elvtárs föltárta a szellemi és fizikai munka közti különbség teljes leküzdésének útjait, a munkások általános műveltségének és műszaki képzettségének a műszaki értelmiségi dolgozók színvonalára emelése alapján. A sztálini természetátalakító terv s a kommunizmus nagy

építkezéseinek terve gazdagítja a kommunizmusba való fokozatos átmenet elméletét, feltárja a kommunizmushoz szükséges anyagi bázis megteremtésének törvényszerű útjait. A szovjetországban a kommunizmus építkezéseit szervező bolsevik párt és a szocialista állam valóraváltja Lenin és Sztálin útmutatásait, amelyek meghatározzák a szocialista felhalmozás felhasználásának jellegét.

A kommunizmus anyagi és technikai bázisának megteremtése mindenekelőtt a szocialista ipar állóalapjainak bővítésére követel óriási beruházásokat. E beruházások méreteit megítélhetjük a történelemben példátlan arányú sztálini építkezések hatalmas lendületéből. A sztálingrádi és a kujbisevi vízierőművek együttes teljesítőképességét például 3.7 millió kilowattban állapították meg, körülbelül 20 milliárd kilowattóra átlagos évi villanyerőtermeléssel. Szokatlanul rövid idő alatt kell ezt az óriási méretű munkát elvégezni: a vízierőművekbe például 12.5 millió köbméter betont és vasbetont fognak beépíteni. A sztálini építkezések megvalósításával többször tízmillió hektár föld öntözése, illetőleg elárasztása válik majd lehetővé. Ezeknek az építkezéseknek jellege, mérete, népgazdasági szerepe, építésük üteme olyan, hogy megvalósításuk csakis a Szovjetunió szocialista gazdaságában, a szocialista felhalmozás révén biztosítható.

A kommunizmus anyagi és technikai bázisának megteremtésére irányuló munkálatok új fejlődési fokra emelik a szocialista bővített újratermelés egész folyamatát. Új fejlődési fokra emelkedik a szocialista felhalmozás felhasználása is: most már közvetlenül a kommunista társadalom alapjai megteremtésének célját szolgálja. A szocialista felhalmozás most már közvetlenül készíti elő az átmenetet a kommunizmus első fázisából második, magasabb fázisába.

Ez különösen az építkezési munkálatok méreteinek kiszélesítésében és ütemének fokozásában jut kifejezésre, és föltétlenül szükségessé teszi a felhalmozások növelését. A szocialista bővített újratermelés sikerei és a nemzeti jövedelem gyors növekedése megteremtik a felhalmozások rendszeres gyarapításának anyagi feltételeit.

A gazdasági célokra fordított beruházások széles áradata, vagyis a hatalmas arányú szocialista felhalmozások biztosították a Szovjetunió népgazdaságának helyreállítását és továbbfejlesztését, s az ipar fejlődésének a háború után elért rekordütemét, ami viszont megteremtette a felhalmozások további növekedésének feltételeit.

A beruházási munkálatok volumenének növekedése

(Az előző évhez viszonyítva, százalékban)

1946	1947	1948	1949	1950
+ 17	+ 10	+ 23	+ 20	+ 23

A felhalmozás folyamatának fejlődésében mindenekelőtt két mozzanat figyelemreméltó: először, a beruházási munkálatoknak nagy általános

üteme; másodszor az ötéves terv utolsó három évében végrehajtott beruházásoknak jelentősen nagyobb üteme az előző két év beruházási üteménél. Az 1948—1950-es évek beruházási munkálatainak üteme 1.6:1 arányban viszonylik az 1946—1947. évi ütemhez. Ez azt mutatja — s erre tanít egyébként a marxista-leninista elmélet is — hogy a szocialista bővített újratermelés alapján megteremtődnek a feltételek a szocialista felhalmozás méreteinek és ütemének rendszeres növeléséhez.

A kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában a szocialista felhalmozásoknak nemcsak a volumene növekszik, hanem lényegesen megváltozik felhasználásuk szerkezete is. A szocializmus építésének időszakában a szovjet államnak még nem voltak olyan széleskörű lehetőségei, mint most, hogy olyan beruházásokat bonyolítson le, amelyek csak 6—7 év mulva, vagy még ennél is hosszabb idő elteltével hozzák meg gyümölcsüket. Ámde a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában a szocialista társadalom már rendelkezik azokkal az anyagi erőforrásokkal, amelyek lehetővé teszik számára, hogy a felhalmozási alapnak nagy részét olyan állóalapokba fektesse, melyek 6—7, esetleg még több év multán helyezhetők csak üzembe. Ilyenek a kommunizmus gigászi építkezései: a hatalmas vizierőművek, csatornák, öntözési rendszerek, nagy erdőültetések stb. Ezeknek használatba helyezése óriási ugrást fog jelenteni a termelőerők fejlődésében.

A felhalmozások felhasználásának a kommunizmusba való fokozatos átmenetet jellemző szerkezeti változását mutatja a berendezésekre — új szerszámgépekre, gépekre, energiaberendezésekre stb-re — fordított beruházások emelkedő hányada, az állóalapok más elemeire (épületekre, fölszerelésekre stb-re) fordított beruházások hányadához képest. Ez azzal magyarázható, hogy az óriási új építkezésekkel együtt mind nagyobb méretekben valósul meg a működő vállalatok komplex gépesítése és automatizálása. Igen jellemző, hogy az egész ipar termelése 1950-ben 73 százalékkal növekedett 1940-hez képest, ugyanakkor a gépgyártás termelése 2,3-szeresére emelkedett. A felhalmozásra felhasznált ipari termékek minden fajtája közül a gépgyártó ipari termékek mennyisége növekszik a leggyorsabban, megelőzve a felhalmozás minden más elemét. Az ipar állóalapjainak fizikai terjedelme 1950-ben 58 százalékkal volt nagyobb, mint 1940-ben, az új, termelékenyebb szerszámgépekkel kiegészített géppark viszont az ötéves terv végére több mint kétszerese volt az 1940-es szerszámgépparknak. Annak alapján, hogy a felhalmozások közt növekszik a gépek és berendezések formájában felhalmozott elemek hányada, a szocializmus anyagi és technikai bázisa fokozatosan átalakul a kommunizmus anyagi és technikai bázisává.

Fontos eltolódások mennek végbe a felhalmozások területi megoszlásában. A termelőerők területi elhelyezésének sztálini politikája a termelőerőket a termelésnek a nyersanyagforrásokhoz való közelebbvitele alapján osztja el és az összes körzetek termelőerőinek mindenoldalú, kom-

plex fejlesztésére irányul. Ez a politika abban jut kifejezésre, hogy rendszeresen növelik a Szovjetunió keleti körzeteiben végrehajtott beruházásokat. A háborúutáni első ötéves terv eredményei azt mutatják, hogy gyorsan növekszik a keleti körzetek termelésének volumene és súlya a Szovjetunió ipari termelésében.

Lényeges szerkezeti eltolódást okoz a felhalmozások felhasználásában az is, hogy a mezőgazdaság felhalmozásai mindinkább növekednek. A mezőgazdaság korszerű technikai fölszerelését anyagilag azok a nagyszabású beruházások biztosítják, amelyeknek célja a szántóföldi művelés és az állattenyésztés teljes gépesítése, a termelési folyamatok villamosítása és kémizálása, az öntözéses gazdálkodás fejlesztése stb. A kommunizmus sztálini építkezései új minőségi fokot jelentenek a szocialista felhalmozásnak a mezőgazdaság fejlesztésére való felhasználásában. A szocialista állam a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában hatalmas összegeket fordít öntözőművek létesítésére és a mezőgazdaság villamosítására, s a mezőgazdasági termelést átvezeti a kommunista anyagi és technikai bázisra. A kolhozoknak a mezőgazdasági artel-gazdálkodás megszilárdítását szolgáló egyesítése a kolhozok közös gazdaságában is elősegíti a felhalmozások növelését.

A kommunizmus felé való előrehaladás mértékében a mezőgazdaságban is gyorsan növekszik a kolhozok saját eszközeiből, csakúgy mint az állami eszközökből származó felhalmozások felhasználásának volumene. Fényesen bizonyítják ezt a háborúutáni ötéves terv tapasztalatai. Az állami költségvetésből évről-évre óriási összegeket fordítanak a mezőgazdaság szükségleteire. 1951-ben például a költségvetés 39 milliárd rubelt fordít a mezőgazdaság és az erdőgazdaság szükségleteinek finanszírozására: ez 4.8 milliárd rubellel több mint az 1950-ben erre a célra fordított összeg.

A kommunista építés céljait szolgáló felhalmozási alapok tervszerű létrehozásának és felhasználásának csak a legfontosabb irányzatait vizsgáltuk meg. Ámde a megvizsgált szerkezeti változásokkal még távolról sem merülnek ki azok a változások, amelyek a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában következnek be a szocialista felhalmozás kihasználásában. A felhalmozási folyamatban beállott változások összefüggésben vannak az óriási városépítkezésekkel, a lakóházalapok és más kulturális és szociális alapok gyors növekedésével is.

☆

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy nem elég megteremteni a felhalmozásokat, nem elég mozgósítani őket: „tudni kell még a felhalmozott tartalékokat okosan, észszerűen felhasználni úgy, hogy a nép vagyonának egyetlen kopekje se menjen veszendőbe..." *(Sztálin* Művei. 8. kötet. 129. lap. (Oroszul.)

A szovjet emberek harcolnak a felhalmozások gondos, gazdaságos felhasználásáért. Mindenféle pazarlás, veszteség, az igazi önálló gazdasági elszámolás hiánya, a termelés önköltségcsökkentési terveinek elégtelen teljesítése hátráltatja a szocialista állam fejlődését. Minden szovjet embernek kötelessége, hogy harcoljon az állami eszközök takarékos felhasználásáért, előmozdítsa a szocialista felhalmozást, gondoljon arra, hogy ez egyik legfontosabb anyagi feltétele a Szovjetunió kommunizmus felé való sikeres előrehaladásának.

Különösen óriási a jelentősége az építkezési költségek rendszeres csökkentésének. A párt és a szovjet állam széleskörű programmot fogadott el az építési munkák olcsóbbá tételére és gépesítésére. Ennek maradéktalan megvalósítása a szovjet építőipari dolgozók harci feladata és hozzájárulásuk a szocialista felhalmozási alap hatékony felhasználásának sikeréhez.

A kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában újult erővel mutatkozik meg annak jelentősége, hogy szilárdan és következetesen eleget tegyenek a felhalmozások *koncentrálását* illető pártutasításnak. A munkaerőforrások és az anyagi erőforrások szétforgácsolása ellen, s a beruházások összpontosításáért folytatott küzdelemnek mindvégig kedvező eredményei voltak a háborúutáni első ötéves terv idején, s a fejlődésnek azon az új szakaszán, amikor a szovjet emberek már a kommunizmus építéséhez fogtak, még nagyobb jelentőségűvé válik a felhalmozások koncentrálásának kérdése. A felhalmozásoknak a legfontosabb építési munkákra való összpontosítása, — a kommunizmus anyagi bázisa megteremtésének egyik igen szükséges feltétele.

A szocializmus nagy előnye, hogy a felhalmozási alapot nem forgácsolja szét százezernyi és milliónyi magántulajdonos között. A felhalmozási alap az egész szocialista társadalom tulajdona, amelyet egységes terv alapján használnak fel. A Szovjetunióban tehát a felhalmozási alapot célszerűen, a népgazdaság szempontjából a legeredményesebben használhatják fel. A kommunizmusba való fokozatos átmenet időszaka megkívánja, hogy a felhalmozási alapot még jobban centralizálják. Ennek az alapnak országos méretekben való tervszerű igazgatása és legszigorúbb központosítása biztosítja az eszközöknek a bővített újratermelés céljaira történő észszerű beruházását, s ezen keresztül a kommunizmusba való fokozatos átmenet követelményeinek legteljesebb kielégítését.

Az egész szovjet nép harcol azért, hogy hatalmas szocialista felhalmozási alapokat teremtsenek, s a felhalmozott eszközöket a népgazdasági tervekkel összhangban, észszerűen használják fel. Minden egyes szovjet ember harcol azoknak a feladatoknak megvalósításáért, amelyeket a bolsevik párt jelölt meg a szocialista felhalmozás megteremtésével és felhasználásával kapcsolatban. Harcuk biztos záloga a szovjetország sikeres előrehaladásának a kommunizmus felé.

HAÁSZ ÁRPÁD

A Schuman-terv, az ultramonopóliumok és a világuralom kérdése

A német imperializmusnak egyik régi hadicélja a lotharingiai, az északfranciaországi és a belga-luxemburgi iparvidékek meghódítása. A császári, majd a hitleri hadsereg veresége nyomán a német imperializmus világhódító terveivel együtt két világháborúban omlottak össze a német nehézipar nyugateurópai expanziós tervei is. Ámde a Ruhr-bárók továbbra sem tévesztették ezt a célt szem elől. A vesztett háborúk után — mindenkori gazdasági és politikai helyzetükhöz alkalmazkodva — más és más eszközökkel folytatták a harcot rajnáninneni és rajnántúli nehézipari bázisok meghódításáért: az érc- és szénbányáknak, a francia-belga kohóiparnak a Ruhr-körzet iparával való egyesítéséért.

Stinnes, aki az első világháború után a Ruhr-vidék koronázatlan királya lett, 1920-ban azt javasolta a franciáknak, hogy „a világpiac meghódítása céljából alakítsanak egy német-francia szén- és vasipari vegyestársaságot". Majd Thyssen, a hírhedt német iparbáró ecsetelte rózsás színekkel francia partnerei előtt (akikkel a francia ércbányákban már ekkor is közös érdekeltségei voltak) a német kohóművek és a lotharingiai érclelőhelyek egyesítésének csábító előnyeit:

> „Franciaország a világ leghatalmasabb ipari országa lehet; persze csak akkor — tette hozzá a ruhrvidéki acélmágnás — ha Franciaország minket is bevon a játékba."

1922—23-ban viszont, a Ruhr-vidéket megszálló csapataik szuronyaira támaszkodva, a francia vasgyárosok kezdeményezték a két ország nehézipari bázisainak egyesítésére irányuló tárgyalásokat. Ekkor még azt remélték, hogy ők játszhatnak majd az első hegedűn az egyesült német-francia nehézipari szövetség zenekarában.

Ámde a Ruhr-bárók — akik az áruló német szociáldemokrácia segítségével szerencsésen megúszták a német forradalomnak számukra legveszélyesebb hullámait és akik ebben az időben már helyreállították legfontosabb nehézipari üzemeiket — újra maguknak követelték a vezetőszerepet az európai szén- és kohóiparban. Az angol-amerikai imperialisták a Ruhr-kérdésben a franciákkal szemben titokban a német nehézipar urait támogatták.

„Ami Franciaország európai hegemóniáját illeti, nemcsak azért nem valósult meg, mert a megszállás és a nyílt rablás módszere kizárta a francia és a német ipar közötti gazdasági összefogás lehetőségét, hanem azért sem, mert Anglia határozottan ellenezte ezt az összefogást. Hiszen Anglia tudta, hogy ha a német szén egyesül a francia fémmel, az okvetlenül aláássa az angol kohászatot" — írta Sztálin elvtárs 1924-ben. *(Sztálin:* Amerika beavatkozása Európa ügyeibe és az Antant londoni egyezménye a jóvátételi tartozásokról. *Sztálin Művei.* 6. kötet. 318. lap. Szikra 1951.).

A Ruhr-báróknak tehát most már nem volt szükségük többé arra, hogy a franciák segítségével „kapaszkodjanak föl", hogy a franciák vonják be *őket* a játékba. Az újjáéledő német imperializmus szárnyain emelkedve a német nagytőke urai már újra elég erősnek érezték magukat arra, hogy az európai szén- és acélmonopóliumokat saját fennhatóságuk alatt egyesítsék.

Az „Istenek Tanácsa" megszervezi a „Nemzetközi Acélkartellt"

A német nehézipar helyreállításában és kiszélesítésében, a német imperializmus gazdasági terjeszkedésében nagy szerepet játszott az a kartellrendszer, amelyet a német fináncoligarchia az első világháború után újjászervezett és hatalmasan kiépített. Ennek a kartellrendszernek újra a ruhrvidéki szénkirályok és acélbárók voltak a kezdeményezői és irányítói. 1925-ben a Thyssen-csoport vezetésével a *Vereinigte Stahlwerke (Egyesült Acélművek)* cégére alatt újjáalakult a német acéltröszt, amely körül a német nehézipar kartelljainak egész láncolata épült ki és sűrű hálózatával átszőtte Németország egész gazdasági életét. A ruhrvidéki szén- és acélmágnások hatalma azonban korántsem korlátozódott a szén- és kohóiparra, mégcsak a nehéz-vasipari vállalatokra sem. Ők voltak egyben a villamosenergia-termelés, az elektrotechnikai ipar, a robbanóanyag-gyártás, a festék- és vegyiipar urai is. A további fejlemények vizsgálata során tehát sohasem szabad szem elől téveszteni, hogy a bánya-, vas- és kohóipar urai egyben a legnagyobb vegyiipari vállalatoknak is főrészvényesei. A vezető német fináncтőkés csoportok és családok, legtöbbször ugyanazok a személyek — a Kruppok, Thyssenek, Stinnesek — uralkodtak a Ruhr-vidék legfontosabb iparágai és ezeknek valamennyi jelentős vállalata fölött. Keresztül-kasul összefonódott érdekeltségeik szálai abban a hatalmas kartellrendszerben futottak össze, amelynek csúcsán a *Vereinigte Stahlwerke* és az *IG Farbenindustrie* állott.

A Vereinigte Stahlwerke ellenőrzése alá került fokozatosan a német széntermelésnek 70 százaléka. Ez tartotta kezében a gázgyártást, vezetőszerepe volt a cementgyártásban és a villamossági iparban, a mesterséges benzint készítő legtöbb ipartelep szintén ennek a hatalmas német acélkartellnek leányvállalata volt. A Vereinigte-Stahlwerke és az IG Farben közösen irányította a szénbányákat, a bombagyárakat, a fegyver-, gép-, szerszámgépgyártás és motorgyártás legnagyobb üzemeit. A német iparnak ez a két hatalmas csúcsszerve közösen ellenőrizte a Hermann Göring Werke-t, amely a második világháború alatt, a meghódított

európai országokban magához ragadta a szén-, vas- és kohóipar legjelentősebb telepeit.

A szén- és kohó-, valamint a nehéz vegyipari trösztök főrészvényeseiből és igazgatósági tagjaiból alakult az ismert német filmben szemléltetően ábrázolt „Istenek Tanácsa", amelynek olyan végzetes szerepe volt az első és második világháború előkészítésében.

A két háború között a német monopóliumok két hatalmas csúcsszerve: az *IG Farbenindustrie* és a *Vereinigte Stahlwerke* volt a fő tartóoszlopa a megerősödött nemzetközi kartellrendszernek. Az ezekben uralkodó német iparmágnások hívták életre 1926-ban az *Internationale Rohstahlgemeinschaft*-ot (a Nemzetközi Acélszövetséget) is.

A nehézipari kartellek a müncheni politika hátterében

A Nemzetközi Acélszövetség (a Schuman-tervhez hasonlóan) a francia és a belga-luxemburgi nehézipar bevonásával kezdte meg működését. De hamarosan (1927-ben) már az osztrák, csehszlovák és magyar acélipar is kénytelen volt a szuperkartellhez csatlakozni. A kartellen belüli területi megállapodások alapján a kelet- és délkeleteurópai államok piacai is egyre inkább a német vasipar kizárólagos elhelyezési területeivé váltak.

> Ezeknek a területi megállapodásoknak részük volt abban, hogy a német imperialistáknak a második világháborút megelőző években sikerült gazdasági és politikai túlsúlyra szert tenniök, olyan országokban is, ahol a nyugati (angol, amerikai, francia és más országbeli) tőkések érdekeltségei és közvetlen tőkebefektetései lényegesen felülmúlták a németekét. Igy Ausztriában és Magyarországon.

A német iparnak a Nemzetközi Acélszövetségben elfoglalt vezetőszerepe megnövelte a német monopoltőke befolyását a nyugateurópai államokban, Franciaországban és Belgiumban is.

A Nemzetközi Acélszövetség talaján a Thyssenek, Kruppok és Mannesmannok együttműködése a francia kohóipari szövetség legnagyobb monopolistáival (a Schneider-Creusot-kal, a de Wendelekkel) még jobban elmélyült. A németeknek a szuperkartellen belül elfoglalt uralkodó helyzete nagy szerepet játszott abban, hogy a francia acéltermelés a második világháborút megelőző években az 1929. évi 9 millió tonnáról, 5.6 millió tonnára süllyedt, ugyanakkor, amikor a német kohóipar termelése rohamosan emelkedett.

> „Hitler előkészítette a háborút, a francia Kohóipari Bizottság (Comité des Forges) pedig Franciaország vereségét,"

mondta Thorez elvtárs 1945 júniusában a Francia Kommunista Párt strasbourgi kongresszusán.

1935-ben már az angol acél- és szénipar is szoros együttműködésre kényszerült a Nemzetközi Acélszövetséggel. Az angolokkal kötött egyezmény éle az amerikai versenytársak ellen irányult, és ez 1938-ban már az USA acéltrösztjeit is a Nemzetközi Acélszövetséggel való szorosabb együttműködésre késztette.

Az amerikai hadügyminisztériumnak a háború alatt (1945-ben) megjelent egyik bizalmas jelentése a német monopóliumok vezetőszerepét a következőképpen világítja meg:

> „A nemzetközi acélkartellben a német csoport volt valamennyi között kiemelkedően a legösszetartóbb és legfegyelmezettebb, ami az üzleti életben a legnagyobb előnyöket biztosította számára... Minthogy a német acélkartell a legtermelőképesebb és legnagyobb acélművekkel, valamint jól kiépített nehézipari kartellek egész rendszerével rendelkezett, és mivel a német ipar együttműködése saját kormányával a legszorosabb volt, könnyű volt neki vezető pozicióra szert tenni a nemzetközi acélkartellben."[1]

1936-ban a Nemzetközi Acélszövetség tagjai már a tőkésvilág acéltermelésének kétötödét gyártották, a világ acél- és vasexportjának pedig öthatodát bonyolították le. Ez a hatalmas tőkésszövetség nemcsak a szénbányászatot és a nyersacéltermelést irányította, hanem a nehézipari félkésztermék- és készárugyártást is. Ellenőrizte az egyes tőle függő országok cső-, sín-, drót-, lemez- és más nehézipari kartelljeit és a szövetség tagjai ezeknek az árucikkeknek a piacai tekintetében is fölosztották egymás között a világot.

> 1936-ban a német acélipar a világ nyersacélimportjának 25 százalékát, az európai és délamerikai államok importjának pedig 31, illetve 36 százalékát fedezte. A második világháború előtt a német gépipar és egyéb német nehézipari ágak készáru-exportja is felülmúlta az angol és amerikai nehézipari kivitelt.

Mindezek a tények megmutatják a hatalmas szupertröszt jelentőségét az imperialista világ gazdaságában és szerepét az első világháború után újjáéledt imperializmus erejének gyors növekedésében. A nyugati monopoltőke reakciós erői tehát a két világháború között a nagy világmonopóliumok két hatalmas csúcsszervének, a Nemzetközi Acélkartellnek és az IG Farbennek segítségével egyengették a német imperializmus és fasizmus útját.

E szervezeteknek döntő részük volt a német nehézipar háborúelőtti expanziójában és abban, hogy Hitler kiépíthette azokat a gazdasági és politikai utakat és hidakat, amelyeken azután könnyűszerrel rohanhatta le Ausztriát és Csehszlovákiát, később Lengyelországot, Franciaországot és a többi európai országot.

A Nemzetközi Acélszövetség a müncheni politikának is egyik fontos támasztéka volt.

A német nehézipar urai a szuperkartellen belül, politikai szolgálataikért is kedvezményeket csikartak ki maguknak nyugati vetélytársaiktól. Jól megfizettették a világreakciónak tett szolgálataikat a haladó erők ellen folytatott fasiszta hadjáratokban és gyakran vettek föl „előleget" a Szovjetunió ellen indítandó háború kontójára.

[1] The Administration of the German Iron and Steel Industry. 37. lap. War Department Pamphlet. No 31—174. Washington 1945.

Az amerikai monopolisták felhasználják a Hitler-rendszer kartelljeinek apparátusát

A háború során az európai országok megszállásával Németország birtokába kerültek a Nemzetközi Acélszövetséghez tartozó nehézipari bázisok és így a német monopóliumoknak nem volt többé szükségük e szervezetnek régi formájában való fenntartására. Hitler 1942-ben formailag még a német vasipari kartelleket is feloszlatta és funkcióikat félhivatalos intézményekre bízta, melyek „állami szervek" cégére alatt a német kartellek fedőszervei voltak a hitleri Németország hadigazdaságában.

Az amerikai imperialisták már a háború folyamán terveket szőttek arról, hogyan állítsák a Hitler-rezsim állami monopolkapitalista fedőszerveit saját világuralmi céljaik szolgálatába. Az USA hadügyminisztériumának korábban idézett bizalmas jelentése ezekről a tervekről a következőket írta:

> „A Birodalmi Vasipari Egyesülés *(Reichsvereinigung Eisen)* és elődei (értsd: a különböző német nehézipari kartellek) képviselték azt a gépezetet, amelynek segítségével a német vas- és acélipart a gazdasági és katonai agresszió érdekében mozgósították...
>
> Ajánlatos tehát átvenni ennek a szervezetnek jól hasznosítható apparátusát, irattárát és személyi állományát egy szövetséges felügyelet alatt újjáalakítandó vas- és acélhivatal céljaira."[2]

Ez meg is történt. Az angol-amerikai megszállók 1948-ban, a Szövetséges Ruhr-Hatóság égisze alatt megalakították a Német Acéltermelési és Szénbányászati Bizottságokat *(a Stahltreuhandschaft*-ot és a *Deutsche Kohlenbergbauleitung*-ot). Élükre a volt *Birodalmi Vasipari Egyesülés* vezetőit, a bizottságok gépezetébe pedig 300 kipróbált vasipari egyesülésbeli fasisztát ültettek. *„Dekartellizálás"* ürügye alatt ezek a bizottságok szervezték újjá Nyugat-Németországban a nehézipari kartelleket és így teremtették meg a magvát az új nemzetközi acélkartellnek, amely a Schuman-terv szüleményeként *Európai Szén- és Acélipari Szövetség* néven jött napvilágra.

Az elmult években az amerikai imperialisták egyre inkább arra törekedtek, hogy az Atlanti Szövetség fő tartóoszlopát Nyugat-Németországban építsék ki és hogy ott teremtsék meg az Atlanti Hadsereg európai főbázisát. A koreai háborúban elszenvedett kudarcok csak fokozták a Wall Street urainak azt a törekvését, hogy a Szovjetunió és a népi demokratikus erők ellen való harc megszervezésére még szorosabbra fűzzék a nyugatnémet monopóliumok uraival már régóta fennálló szövetségüket.

Köztudomású, hogy az amerikai finánctőke hatalmas csoportjait már a két háború alatt is egyre szorosabb érdekszálak fűzték össze a Ruhr-bárókkal. Abban a kartellrendszerben, amelyet a Nemzetközi Acélszövetség és az IG Farbenindustrie szervezetében a Kruppok, Thyssenek és Stinnesek a két háború között már kiépítettek, amerikai részről természetszerűen szintén a legnagyobb vegyi- és nehézvasipari trösztök: a Morgan-, Du Pont- és a Rockefeller-ház urai voltak a főérdekeltek.

[2] War Department Pamphlet. No. 31—173. 290. lap.

Az olaj- és nehézvasipar, a szénbányák és a kohóművek különféle vállalatainak érdekeltségei Amerikában épúgy keresztül-kasul össze vannak fonódva egymással, mint a német ipari- és bankkonszerneké Nyugat-Németországban.

A Hitler-rezsim idején a német és amerikai nehézipari trösztök érdekközössége még jobban elmélyült és ezt a jóviszonyt — amint ismeretes — titokban a háború alatt is fenntartották.

A Schuman-terv egyik feladata, hogy a Wall Street urai és a Ruhr-bárók közötti titkos házasságnak törvényes formát adjon. Patterson, a Schröder és a Dillon Read pénzcsoportok egyik embere, a Hitler-háború idején New-Yorkban az IG Farben amerikai vállalatainak ügyvédeként működött. Nyugat-Németország megszállásakor az amerikai főbiztos mellett magasrangú katonatiszti minőségben kapott beosztást, később pedig az USA hadügyminiszterhelyettese lett. Nem véletlen, hogy a Schuman-terv egyezményének aláírása előtt pár nappal Párisba repült és mint a sajtó annakidején megírta, ennek a repülőtúrának nagy szerepe volt az egyezmény létrehozása érdekében akkor már tíz nap óta folyó tárgyalások befejezésében.

A római jog, ha a bűntettest nem tudják közvetlenül felderíteni, az indirekt bizonyító eljáráshoz folyamodik: meg kell vizsgálni, kinek az érdekeit szolgálta a gaztett. A Schuman-terv esetében már a bűntett előkészítésének minden fázisában is a Wall Streetnek azokhoz a tőkéscsoportjaihoz vezettek az összes szálak, amelyek a Ruhr-vidék szén-, acél-, vegyi- és erősáramiparában különösen érdekeltek. Hiszen ezek az amerikai trösztök már ma is közös számlára gyártják az ágyúkat és bombákat a Ruhr-bárókkal.

Marshall-dollárokkal készítik elő a talajt a Schuman-terv számára

Az ipar alapvető ágaiban, a kőszén- és vasiparban kiépített kartellrendszer fontos fegyver a tőkésmonopóliumok kezében a piacok megszerzéséért és a nyersanyagbázisok biztosításáért folytatott harcukban. A Marshall-tervet életbeléptető 1948-as törvény számos szakaszában kifejezetten is jogalapot teremt az amerikai trösztök számára az európai acél- és szénipar ellenőrzésére. Ez nagy mértékben elősegítette az amerikai tőke behatolását és pozícióinak kiépítését a csatlósállamok nehéziparában.

Az Egyesült Államoknak 1945—49 között 35 milliárd dollár tőkekivitele volt. Ennek oroszlánrésze (25—30 milliárd) kölcsönök és „segélyek" címén került a nyugateurópai csatlósállamokba. Közismert, hogy az „ajándék"-képpen szállított Marshall-áruk ellenértékét a csatlósállamok népeinek kell borsos áron megtéríteniük. A csatlósállamok kormányai azonban nem rendelkezhetnek szabadon azokkal a nehéz milliárdokkal, amelyeket a Marshall-árukért saját népeiktől helyi valutában bevasalnak. Kötelesek ezeket zárolt, úgynevezett „ellenérték"-számlán kezelni és ezzel csak a Marshall-terv amerikai igazgatóságának utasításai alapján rendelkezhetnek. Ebből az „ellenérték-alapból" a bonni bábkormány 1949-ben és 1950-ben csupán a Ruhr-vidéki *szénbányák* fölszerelésére és korszerűsítésére, 550 millió márkát kapott.

Hasonló módon használták fel az „ellenértékalapot" Franciaországban és a többi Schuman-államban is. A francia nagytőke háború utáni tervének, a *Monnet-terv*nek költségeit 65 százalékig ebből az alapból fedezték. 1948—50 között nem kevesebb, mint 457 milliárd francia frank vándorolt ebből a Marshall-alapból a francia nehézipar vállalataihoz. Olaszország pedig hadiiparának kiépítésére mintegy 300 millió dollárt kapott a Marshall-„segélyekből".

Ez csak néhány példa a sok közül arra, hogyan használta fel az USA kormánya a Marshall-tervet az amerikai trösztök pozícióinak megerősítésére, főkép azokban a nehézipari vállalatokban, amelyeknek közös kartellba tömörítését most — a Schuman-tervvel — tűzték napirendre.

Az amerikai áru- és pénz-„segélyekből" az USA kormánya a Marshall-terv bonyolult mechanizmusának segítségével a csatlós országokban olyan pénzalapot teremtett meg, amely a hadiipari üzemek kiépítését és egyben az amerikai monopóliumok benyomulását szolgálja ezekbe az üzemekbe. A nemzetközi kartellek megalakulását rendszerint a tőke koncentrációja előzi meg az adott egyesülés érdekkörébe tartozó vállalatokban és országokban. A Schuman-terv nyilvánosságra hozatala előtt Morgan acéltrösztjének vezetése alatt az USA öt legnagyobb acéltrösztje lépett szorosabb érdekközösségbe. A Schuman-államok kohó- és széniparában szintén a fúziók sorozata ment végbe, mindenekelőtt azoknak a társaságoknak körében, amelyek az utóbbi években a Marshall-dollárokból jelentős juttatásokat kaptak. Így készítették elő Morgan acéltrösztjének uralmát az európai államok nehézipara fölött. Így szántotta fel a Marshall-terv a Schuman-terv számára a talajt.

A Marshall-terv útján az USA költségvetésének terhére folyósított európai „segélyek" tehát a tőkekivitelnek igen kedvező formáját biztosították az amerikai monopoltőkések számára. Nemcsak azért, mert az üzlet terheit az amerikai adófizetők viselik, előnyeit pedig egyedül a Wall Sreet urai élvezik, hanem azért is, mert az adófizetők pénzeinek ilymódon végrehajtott nagyméretű mozgósításával — a tőkekivitelnek ez a formája igen alkalmas eszköz a külföldi vállalatokba való behatolásra és ez utóbbiaknak olyan szuperkartellbe tömörítésére, amelyet a tőkeexportáló ország tőkései vezetnek. Már Lenin felhívta a figyelmet a tőkekivitel szerepére és jelentőségére a nagy nemzetközi kartellek kialakulásában:

> „És olyan mértékben, ahogyan a tőkekivitel nőtt és a legnagyobb monopolista szövetségek külföldi és gyarmati kapcsolatai s „érdekszférái" kiterjedtek, „természetesen" sor került köztük az egész világra kiterjedő megegyezésre, nemzetközi kartellek alakítására." (Válogatott Művek. I. kötet, 969. l. Szikra 1949.)

„Európai" Acélszövetség — amerikai világuralom

A Schuman-tervről szóló előzetes egyezmény *Európai Szén- és Acélipari Szövetség (Europäische Gemeinschaft für Kohle und Stahl)* néven szuperkartellbe tömöríti Nyugat-Németország, Franciaország, Olaszország, Belgium, Luxemburg és Hollandia szén- és kohóiparát. Franciaország és Belgium képviselőinek ebben a szuperkartellben is hasonló

szerep jut, mint a két háború közötti Nemzetközi Acélszövetségben. Ezek annakidején a német, most pedig a német-amerikai acélbáróknak ajánlották fel az elérhető legjobb áron saját országuk és a világ népei békéjének ügyét. Anglia és a többi Marshall-állam számára pedig „nyitva marad" az út a szövetséghez való csatlakozáshoz.

A Schuman-terv még sokkal brutálisabban nyúl bele az egyes tagállamok szuverenitásába, mint a két világháború közötti elődje, a Nemzetközi Acélszövetség. A Schuman-terv szabályzatai, eltérően a Nemzetközi Acélszövetségétől, már nemcsak az árak szabályozását és a piacok felosztását, hanem a szén- és kohóipar igazgatásának *minden* kérdését a szuperkartell hatáskörébe vonják. Az árak szabályozásán kívül előírják a tagállamok vámhatárainak és kereskedelmi korlátainak teljes megszüntetését s a nyersanyagforrások, valamint a kohó- és szénipar termelésének és piacainak összes kérdéseit a szuperkartell közvetlen hatáskörébe utalják. Az egyezmény kifejezetten megtiltja a Schuman-államok kormányainak és parlamentjeinek beavatkozását a nehézipart érintő összes lényeges kérdésekbe: elsősorban a nehézipari vállalatok beruházási és árpolitikai kérdéseibe.

Mi sem természetesebb, mint hogy az egyes vállalatok számára szánt hitelek folyósításáról, vagy megvonásáról és — mint az előzetes megállapodás megfogalmazza — a „nemzetközi finanszirozás" összes kérdéseiben is a szuperkartell „államközi szerve", az úgynevezett „Legfelsőbb Hatóság" dönt majd. Ez a főhatóság és alárendelt hivatalai korlátlan hatalommal rendelkeznének valamennyi tagállam szén- és ércbányászatának, valamint kohóiparának termelési és piaci ügyeiben. A szén- és kohóipar fölötti hatalmuk alapján a szuperkartell különféle hatóságai *közvetve* diktátori hatalmat érvényesíthetnének az egyes tagállamok gazdaságának egyéb ágai, mindenekelőtt az egész nehéz-vasipar fölött is.

Szinte fölösleges megemlíteni, hogy az üzemek „racionalizálásának" és a bérek szabályozásának joga szintén a „Legfelsőbb Hatóságra" és alárendelt szerveire száll át. A bánya- és kohóipari munkásság „érdekeit" a szakadár szakszervezetek sorából kirendelt kormánybiztosok „képviselnék". Ezek tisztségükért — épúgy, mint az egyes Schuman-államok kormányainak a szuperkartell egyéb szerveibe küldött megbízottai — hatalmas fizetést húznának a szuperkartell „közös" kasszájából.

Az Egyesült Államok kormánya hivatalosan és közvetlenül nem képviseltetné magát ezekben a hatóságokban. A Wall Street urainak képviseletét — hasonlóképen, mint kezdetben a Marshall-terv különféle áleurópai szerveiben — csatlósállamokbeli kipróbált ügynökeik látnák el. Ezt a feladatot nyugodtan bízhatják a Schuman-fajta „franciákra" és az Adenauer-féle „németekre", mert hiszen az úgynevezett „nemzetközi finanszírozás" útján az amerikai finánctőke a jövőben az eddiginél is fokozottabb mértékben érvényesíthetné diktátori hatalmát a tagállamok nehéziparának irányításában.

Különben az USA kormánya már eddig is több olyan „államközi" csúcsszervet létesített a Marshall-terv és az Atlanti Szövetség keretében, amelyek szintén „Európa" nevét írták zászlajukra: az *Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetét* (OEEC), az *Európai Fizetési Egyesülést* (EPU)

és az *Európai Nyersanyagbizottságot.* Mindezek a csúcsszervek a Schuman-terv életbeléptetése után kötelesek együttműködni az *Európai Szén- és Acélipari Szövetség* főhatóságával.

A különféle úgynevezett „európai" gazdasági csúcsszerveknek a beruházás, a nyersanyagellátás és külkereskedelmi forgalom kérdéseiben való együttműködésével az amerikai acéltrösztök még szorosabban tarthatnák kezükben a gyeplőt, megerősíthetnék diktátori hatalmukat az európai szén- és acéliparban és ezúton a csatlósállamok gazdasági életének minden területén.

A terv szerint tehát az amerikai imperialisták az európai vas- és acélkartellt együtt vonultatnák fel a többi hasonló alapú „államközi" intézményükkel, hogy központosított támadással siettessék a Schuman-államok gazdasági határainak és politikai önállóságának lerombolását és ezáltal az évek óta áhított hírhedt „49-ik amerikai állam" megteremtését Nyugat-Európában.

A Schuman-tervet, amelynek segítségével a háborús uszítók az atlanti front európai fegyvergyártási központját akarják kiépíteni, nem lehet a Marshall-terv és az Atlanti Szövetség kérdéseitől elvonatkoztatva szemlélni. E cikk keretén belül a Marshall-terv gazdasági hatásaival és az Atlanti Szövetség kérdéseivel mégis olyan mértékben foglalkozhatunk csak, amennyire ez a Schuman-terv megvilágításához feltétlenül szükséges.

A Business Week című amerikai gazdasági lap, két hónappal a Schuman-terv nyilvánosságrahozatala előtt, 1950 áprilisi számában megírta, hogy mi az amerikai monopoltőke urainak véleménye európai csatlósaik „önállóságá"-ról:

> „Napjainkban Európa azon az úton van, hogy eltűnik a világpolitika térképéről. Európa képtelen önálló politikai, vagy gazdasági cselekedetre."

A szuperkartell létrehozásának gazdasági következményei

A Schuman-terv a nyugat-német nehézipart különösen kiváltságos helyzetbe juttatná: az amerikai monopolisták mellett a Ruhr-bárók lennének a szuperkartell fő haszonélvezői.

> „Az „Egyesült Európa" jelszava alatt — egyetértésben az USA terveivel — a német imperializmus venné át a nyugateurópai államoknak, mindenekelőtt Franciaországnak, Belgiumnak és Hollandiának gazdasági vezetését,"

mondta Walter Ulbricht elvtárs a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának legutóbbi ülésén.

Az elsőrendű minőségű, vastag szénrétegekben gazdag ruhrvidéki bányák már egymagukban is nagy fölényt biztosítanak a nyugat-német nehézipar urainak európai vetélytársaikkal szemben. Ehhez járul, hogy a ruhrvidéki szén- és kohóipar technikai felszerelése még mindig modernebb, mint a többi Schuman-államé. Kisebb termelési költségeiket, az alacsony munkabéreken kívül a ruhrvidéki szénbányák, kokszolóművek

és kohóüzemek vertikálisan felépített trösztjei biztosítják, amelyek egy maroknyi iparmágnás kezében összpontosítják a *szénbányákat és kohóműveket.*

Ezekkel az előnyökkel szemben a Schuman-terv közös vámterületén belül a francia, belga és a többi tagállam nehézipara még kevésbbé tudná fölvenni a versenyt, mint a második világháború előtt. Ezért igyekeztek ezeknek az államoknak tőkései a ruhrvidéki szén- és acélipar termelését bizonyos korlátok közé szorítani. Németország kettészakítása után a nyugat-német szén- és acélipar a Szövetséges Ruhr-Hatóság felügyelete alá került. Ezen a hatóságon belül és egyéb utakon egyre hatékonyabban támogatták az amerikai imperialisták a Ruhr-bárókat szén- és acéltermelésük kiszélesítésében és a még meglévő korlátok ledöntésében. Így sikerült az acélipar termelését Nyugat-Németországban az 1948. évivel szemben már 1950-ben 5.5 millió tonnáról 12.1 millióra, tehát több mint duplájára emelni. (Természetesen a francia megszállás alatt lévő Saar-vidék nélkül!)

Amint már említettük, Nyugat-Németországban nem oszlatták fel a szén- és acélipar közös trösztjeit és a „dekartellizálás" ideje alatt tovább folytatódott a Ruhr-ipar centralizációja, úgyhogy ez már ezidőszerint is felülmúlja a Hitler idejében elért legmagasabb fokot. A Schuman-terv életbeléptetésével azonban megszűnne majd az amerikai, angol és francia Ruhr-Hatóság ellenőrző joga a nyugat-német acélipar fölött, és ezzel ledőlnének az utolsó korlátok is, amelyek a nyugat-német hadiipar termelésének kibővítését eddig bizonyos mértékben fékezték.

Az amerikaiak egyre fokozódó támogatásával a ruhrvidéki kartellek újjászervezése is gyors ütemben halad előre.

Most van folyamatban Nyugat-Németország 50 kohóipari és bányavállalatának 24 nagy részvénytársaságba *(Einheitsgesellschaft*ba) tömörítése. Ennek az átszervezésnek következményeképpen 1085 iparvállalat veszíti el önállóságát: egy részüket beolvasztják a nagy *egységvállalatokba,* legnagyobb részük pedig kénytelen lesz felszámolni. Ámde ez még csak az első lépés.

A Schuman-tervről folytatott tárgyalások megkezdése óta Franciaországban is jelentős koncentrációs folyamat ment végbe. *Lotharingiai Kohászati Egyesülés* néven új társaság alakult *(Union Sidérurgique Lorraine-Sidelor),* amely a régi társaságok ércbányáit és kohóüzemeit foglalja magában. Az új társaság alaptőkéjét a régiekének háromszorosára, 1125 milliárd frankról 3375 milliárd frankra emelték. Az új konszern persze szintén jelentős támogatást kapott Marshall-dollárokból, sőt magát az egyesítést is a Marshall-dollárok segítségével hajtották végre.

A francia kohóipar kokszellátás tekintetében a ruhrvidéki szénbányákra és kohóművekre van utalva. A francia kokszbevitel felét a Ruhr-vidék szállítja. A Ruhr-bárók azonban a hadiiparnak és a saját acéltermelésüknek növekvő szükségletére hivatkozva egyre jobban korlátozzák a koksz kivitelét Franciaországba. A Schuman-terv főhatósága működésének megkezdése után Franciaország helyzete kokszellátás tekintetében csak rosszabbodhat. Ruhr-kokszhoz főleg azok a hadiipari vállalatok

jutnának, amelyek a Marshall-terv működése óta mindjobban amerikai tőkebefolyás alá kerültek, a szuperkartellen belül pedig egyre inkább a német-amerikai Ruhr-monopóliumok leányvállalataivá válnak. Hasonló sors várna Olaszország és a kisebb Schuman-államok nehéziparára is. A szuperkartell közös vámterületén belül ezek is egyre jobban ki volnának szolgáltatva a nyugat-német nehéziparnak, a Ruhr-bárók növekvő gazdasági hatalmának.

A Schuman-tervről szóló egyezmény nemcsak a tagállamok nehézipará vonja be a közös vámterület körébe, hanem gyarmati nyersanyagforrásaikat is. Ezáltal a francia-marokkói ércbányákhoz is szabad utat nyit a nyugat-német nehézipar számára.

Így válnának valóra a Thysseneknek és Mannesmannoknak az olcsó marokkói és algiri érctelepekhez fűzött évtizedes álmai. Amit a német imperialisták Vilmos császár és Hitler csapatainak segítségével nem tudtak elérni, azt az újjáéledő német imperializmus amerikai partnereinek támogatásával, most a Schuman-terv útján igyekszik megvalósítani.

Anglia nemzetáruló politikusai a Schuman-terv zsákutcájában

Az angolok egyelőre nem csatlakoztak a Schuman-tervhez. A brit nagytőkések az első pillanattól fogva tisztában voltak azzal, hogy a Schuman-terv további gyöngülésüket eredményezi majd amerikai versenytársaikkal szemben, sőt hogy a terv a Ruhr-ipar versenyét is fenyegetővé teszi számukra. Világosan elárulják ezt a Schuman-terv szabályzatai, amelyek szerint a Legfelsőbb Hatóság megalakulása után az egyes tagállamok a nehézipart érintő semilyen kérdésben sem folytathatnak közvetlen tárgyalásokat egyéb vas- és acéltermelő államokkal. Az egyértelműség kedvéért a szabályzatok még külön is kiemelik, hogy ez a tilalom mindenekelőtt Nagy-Britanniára vonatkozik, amellyel a tagállamok a jövőben csak a Legfelsőbb Hatóság útján, gyakorlatilag tehát csak az Egyesült Államok beleegyezése és utasításai alapján tárgyalhatnak.

Az angol kohó- és gépipari monopóliumok urai a második világháború után nagy erőfeszítéseket tettek pozícióik megjavítására. Kezdetben kihasználták a német imperialisták vereségét, az újjáépítési konjunktúrát és a háború utáni nagy szén- és acélhiányt is. Ámde mindennél többet segített rajtuk a „munkás kormány"-nak állami eszközökből fedezett közvetett és közvetlen támogatása. A Labour Party négyéves uralma alatt az angol acélmonopóliumok évenként négyszer annyit fordítottak beruházásokra (részben új művek létesítésére), mint a háborút megelőző években. A beruházások következményekép az acélipar teljesítőképessége a mult évben megközelítette a 17 millió tonnát, a nyersacéltermelés pedig meghaladta a 16 milliót. Ezzel az angol acélipar elérte eddigi termelésének csúcspontját és megközelítette Nyugat-Németország háború előtti (1938. évi) termelésének szintjét is. Mindezeket, az angol munkássággal oly drágán megfizettetett „eredményeket" megsemmisítéssel fenyegeti a Schuman-terv.

A Schuman-államok acéltermelése a mult évben 30—35 millió tonna körül mozgott, ebből Nyugat-Németországra 38% esett; a Schuman-államok széntermelésének pedig 55 százaléka a nyugat-német termelés. A szuperkartell tagállamainak termelése szénben háromszorosa, acélban pedig kétszerese Anglia termelésének. Nyilvánvaló, hogy ezzel a gazdasági blokkal szemben az angol nehézipar igen kedvezőtlen helyzetbe kerülne. Különösen veszélyeztetné a Ruhr-ipar megerősödése Anglia piacait.

Az előadottak — úgy véljük — érthetővé teszik, hogy az angol nagytőkések az első pillanattól fogva kevés lelkesedést mutattak a Schuman-terv iránt és igyekeztek mindezideig azon kívül maradni. Beaverbrook acélgyáros ujságja, a *Daily Express* siránkozva állapította meg, hogy a terv megvalósítása „Anglia függetlenségének végét" jelentené. Az amerikai sajtóban is visszhangra talált a Schuman-terv által Angliában keltett nyugtalanság: „Londonban elismerik, hogy Anglia tehetetlen, minthogy az amerikaiaknak döntő szerepük van Nyugat-Németország gazdaságpolitikai irányításában" — írja a *New York Star*.

Valóban, az angol acélbárók egyre tehetetlenebbül állanak a Schuman-tervvel szemben. Az amerikai imperialisták hű kiszolgálói, a munkáspárt áruló vezetői épúgy kénytelenek tűrni, hogy az amerikai trösztök — Anglia helyett — Nyugat-Németországot tegyék meg az Atlanti Szövetség hadiszertárává, mint ahogy nem szólhatnak bele abba sem, hogy angol vagy amerikai admirális vezesse-e az atlanti flottát.

Az áruló angol monopoltőke és vezető pártjai, a konzervatív párt és a munkáspárt számára ebből a zsákutcából nincs és nem is lehet más menekvés, mint vagy közvetlen csatlakozás a Schuman-tervhez, vagy pedig az amerikai-német szuperkartell által diktált feltételeknek formális csatlakozás nélkül, valamilyen más formában való elfogadása. Ebből a kátyúból Angliát épp úgy, mint az Amerika által leigázott Schuman-országokat, csak népeik függetlenségi harca vezetheti ki.

Az amerikai és német imperialistáknak az angol érdekszférába való betöréséről mondta Lenin: „... Angliát *szintén* monopólium, *szintén* az imperializmus veri le, csakhogy más országok (Amerika, Németország) imperializmusa." (Válogatott Művek. I. kötet. 1013. lap.)

Köztudomású, hogy a második világháború után Churchill volt az Európai Acélszövetség megteremtésének első szószólója. A Ruhr-vidék akkor még angol megszállás alatt állott. Az angol nehézipar urai azt remélték, hogy megszálló csapataik szuronyaira támaszkodva, a háború utáni európai acélkartellben a vezetést magukhoz ragadhatják, hasonlóképpen, mint az első világháború után a franciák. De épúgy elszámították magukat, mint annakidején francia kollégáik: a császárság összeomlása után a franciákat az angolok, az angolokat pedig a Hitler-fasizmus bukása után az amerikaiak ütötték ki a nyeregből. A nevető harmadik szerepét mindkét esetben a háttérben leselkedő német Ruhr-ipar tőkései játszották.

A szuperkartell szerepe a német imperializmus újjáélesztésében

A koreai háború óta egyre határozottabban és leplezetlenebbül támogatják az amerikai imperialisták a Ruhr-monopóliumokat a nyugatnémet nehézipar kiépítésének meggyorsításában. A Ruhr-bárónak a Schuman-terv már az előtárgyalások folyamán is kedvező alapul szolgált arra, hogy az „egyenjogúság" címén támasszanak követeléseket és ennek jegyében egyre több kedvezményt csikarjanak ki maguknak. Az „egyenjogúság" elvére való hivatkozással sikerült nekik francia és belga vetélytársaik minden kapálódzása ellenére is megakadályozni a szén- és acélipar kombinált trösztjeinek feloszlatását. Az acélipar kibővítése céljából amerikai partnereik előlegezték nekik azokat a jogokat, amelyek csak a Schuman-terv életbeléptetése után illetnék meg őket. Így módjukban volt már 1950-ben nemcsak a nyersacél, hanem a vasipari gyártmányok termelését és kivitelét is rohamosan fejleszteni.

Nyugat-Németország egész kivitele 1950-ben már felülmúlta a háborúelőtti évek szintjét. Az európai országokba és az Afrikába irányult kivitel az 1949. évinek kétszerese volt. Észak- és Dél-Amerika, Ázsia és Ausztrália irányába pedig háromszorosára, illetőleg három és félszeresére emelkedett. A Ruhr-ipar egyik folyóirata, a düsseldorfi *Eisen und Stahl* májusi számának adataiból megállapíthatjuk, hogy Nyugat-Németország kivitelének csaknem fele az autó-, gép- és elektrotechnikai ipar gyártmányaiból és részben hengerelt áruból tevődik össze.

A Schuman-terv, már fejlődésének eddigi stádiumában is, az egész nyugat-német nehézipar kiépítésének, a Ruhr-bárók gazdasági terjeszkedésének útját egyengette és ezzel is elősegítette a német imperializmus újjáélesztését. A francia gyárosok sajtója már most is egyre hangosabban kesereg azon, hogy „csökken a Németországba irányuló francia kivitel és növekszik a francia területre, főleg Marokkóba irányuló német export".

A német jobboldali szociáldemokraták Schumacher vezetésével természetesen a Schuman-terv kérdésében is a Ruhr-konszernek érdekeit szolgálják. Ugyanakkor, amikor az amerikai imperialistákkal egyetértésben, a német fasiszta csapatok fölfegyverzését és a nyugatnémetországi amerikai megszálló hadsereg megerősítését szorgalmazzák, az „egyenjogúság" nevében (értsd: egyenlő jog a fegyverkezésre és az imperialista gazdasági terjeszkedésre), a Schuman-terv ellen szavalnak és követelik a Ruhr-monopóliumok képviseletének megerősítését a szuperkartellben. Ulbricht elvtárs erről a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának legutóbbi ülésén a következőket mondta:

> „A jobboldali német szociáldemokrata vezetők Adenauertől csupán abban különböznek, hogy ezek még aktívabban képviselik a német imperialistáknak egyenjogúságra irányuló törekvéseit, ezzel egyidőben azonban a tömegek megtévesztése céljából szociális követeléseket is hangoztatnak."

Az Európai Fizetési Egyesülésben nemrég lejátszódott események élesen megvilágítják, hogy a német monopoltőke urai, amerikai partnereik segítségével, ma már milyen mértékben merészelik zsarolni vetélytársaikat.

A bonni kormány az Európai Fizetési Egyesülés angol, francia, belga és más tagjainak számlájára jelentős dollárhiteleket kapott. A hitelek kimerülése után a hitelező európai államokkal megszüntette a „szabad fizetési" forgalmat, és követelésük fejében — a Hitler idejében alkalmazott recept szerint — másodrendű áruk szállítását ajánlotta fel.

Az Európai Fizetési Egyesülés igazgatósága kénytelen volt foglalkozni „a német esettel" és a vizsgálat során megállapította, hogy a bonni kormány a hiteleket nyersanyagtárolásra használta fel. Egyben energikusan visszautasította a „hitelzsarolásnak" ezt a már Hitler idejéből jólismert módszerét.

A reakciós *Neue Zürcher Zeitung*ban a következőket olvashattuk erről:

> „Az Európai Fizetési Egyesülés többi tagja annak a kínos ténynek hatása alatt áll, hogy Nyugat-Németország nemcsak csillapíthatatlan hiteléhségben szenved, hanem a számára folyósított hitelek gyors elfogyasztásának mesterségében is rendkívüli ügyességre tett szert."

A német monopoltőkések tehát éppúgy, mint az első világháború után, a kommunizmus ellen való harc zászlaja alatt építik ki amerikai partnereik segítségével gazdasági poziciójukat és történelmi hagyományaikhoz híven, egyre nagyobb árat követelnek a Szovjetunió és a népi demokráciák ellen irányuló harcban felajánlott szolgálataikért.

Az amerikai imperialistáknak pedig az az elgondolásuk, hogy a nyugatnémet hadipotenciált gyorsított ütemben kiépítsék és hogy a német monopoltőkének egyre növekvő étvágyát az európai vetélytársak, Franciaország és a többi Schuman-állam rovására elégítsék ki. Bár az amerikai imperialisták maguknak tartják fenn a vezetést a nyugateurópai népek kizsákmányolásában, ugyanekkor azonban német partnereiknek is igen széleskörű lehetőségeket biztosítanak az e téren való kezdeményezésre. Ezeket a törekvéseket élesen tükrözi vissza a Schuman-terv is.

A német monopoltőke tehát amerikai partnereinek támogatásával odáig jutott már, hogy „újra saját igényekkel és saját imperialista programmal léphet föl" (Ulbricht).

A német imperializmus mind az első, mind a második világháború után az amerikai monopoltőkések támogatásával éledt újjá. Ámde a mai történelmi helyzetben koránt sincsenek olyan lehetőségei, mint a weimari köztársaság és a hitleri uralom idejében. Lengyelországban, Csehszlovákiában, Magyarországon, Romániában és Bulgáriában a népi demokráciák hatalma állja útját a „Drang nach Osten"-nek: a német imperializmus kelet felé irányuló, hagyományos terjeszkedő törekvésének. A Német Demokratikus Köztársaság erős bástyája ugyancsak hatalmas akadálya az imperialista terjeszkedésnek.

Az a nemzeti felszabadító harc — amelynek a Német Szocialista Egységpárt adta meg a programját és amelyet a Német Demokratikus Köztársaság ma Németország egyesítéséért és a német-amerikai monopóliumok háborús politikája ellen folytat — egyre nehezebbé teszi, hogy a német imperialisták mégegyszer a „német nemzeti érdekek" zászlaja alatt vigyék új imperialista háborúba a német nép tömegeit. Az Adenauerek és Schumacherek nemzetáruló politikájukat ma már nem „Németország" hanem „Európa" jelszava alatt igyekeznek megvalósítani.

A Ruhr-ipar kiépítése kiélezi az imperialisták közti ellentéteket

Azok az akadályok, amelyeket a Szovjetunió vezette hatalmas béketábor a német imperializmus keleti irányú terjeszkedése elé gördít, arra ösztökélik a német monopoltőke urait, hogy amerikai partnereik vállán igyekezzenek nyugati vetélytársaik rovására fölemelkedni.

Ez az egyik oka annak, hogy a Schuman-terv, amelyet az imperialisták az USA vezetésével a Szovjetunió és a népi demokráciák ellen irányuló háború nyugateurópai frontjának kiépítése végett hívtak életre, elkerülhetetlenül tovább élezi az ellentéteket az imperialisták táborában.

Már 1947 végén — a kilenc kommunista párt varsói értekezletén — megállapította Zsdanov elvtárs, hogy sem Angliát, sem Franciaországot nem csábítja az a perspektíva, mely a német imperializmust tenné meg az amerikai imperialisták főtámaszává a demokrácia és a kommunizmus ellen való harcban.

A szuperkartell — amint láttuk — már kezdeti állapotában is nagymértékben elősegítette az egyenlőtlen fejlődést a Marshall-államok gazdaságában. Megvalósítása pedig az imperialisták táborán belüli ellentétek további kiélezésére vezetne. A szuperkartell létrehozása érdekében az amerikai imperialisták máris francia ügynökeiket játsszák ki az angol imperialistákkal szemben. Ennek következtében kiéleződtek a francia-angol ellentétek.

Sztálin elvtárs, előbb idézett cikkében, már az első világháború után felhívta a figyelmet arra, hogy az angol imperialisták nem nyugszanak bele a Ruhr-iparnak amerikai részről való támogatásába:

> „...az amerikai tőkének érdeke a francia-német ipar finanszírozása, a francia-német ipar lehető legészszerűbb kihasználása, például a francia kohászatnak a német széniparral való kombinálása vonalán. Aligha lehet kétséges, hogy az amerikai tőke éppen ebben, a számára legelőnyösebb irányban használja ki előnyeit. De aki azt hiszi, hogy Anglia beletörődik ebbe a helyzetbe, az nem ismeri Angliát, nem tudja, mennyire szívén viseli kohászati iparának érdekeit." *(Sztálin* Művei. 6. kötet. 321. lap.)

Bár a mai történelmi helyzetben a londoni City urai sokkal tehetetlenebbek a Wall Street hatalmasaival szemben, mint az első világ-

háború után, ez mégsem változtat azon a tényen, hogy a Schuman-terv nagymértékben hozzájárul az angol-amerikai ellentétek kiéleződéséhez. Az angol imperialisták nehezen tudnak belenyugodni abba, hogy ne ők, hanem a német imperialisták legyenek az amerikai imperialisták első-számú „botosispánjai".

A szuperkartell a hagyományos német-francia ellentét tüzét is egyre jobban szítja. A Schuman-terv a Ruhr-ipar további kiépítését szükségszerűen Franciaország és a többi európai állam gazdasági fejlődésének rovására szándékozik megvalósítani.

A Francia Gyáriparosok Országos Tanácsa (Conseil National du Patronat Français) határozatot hozott a Schuman-tervnek mai formájában való életbeléptetése ellen. A határozat megállapítja, hogy a Schuman-tervet az eredeti elgondolással szemben, lényegesen megváltoztatták, úgyhogy mai formájában rendkívül káros a francia iparra. A határozat szerint a Gyáriparosok Országos Tanácsának mindent el kell követnie az ellen, hogy a Schuman-terv Főhatósága diktátori hatalommal dönthessen a körébe tartozó államok sorsáról: „Szükséges, hogy a vállalatok védelemben részesüljenek a Főhatóság olyan határozataival szemben, amelyek jogaikat és érdekeiket sértik." *(L'Usine Nouvelle,* 1951 július 19.)

A Schuman-terv továbbra is francia megszállás alatt hagyja a Saar-vidéket, vagyis francia kézen hagyja a saarvidéki ipart. Ezzel a Saar-vidék kérdését ismét a német-francia ellentétek középpontjába állította és friss olajat öntött a német-francia soviniszta uszítás tüzére. (Franciaország termeli ezidőszerint a Schuman-államok acéltermelésének 27 százalékát, széntermelésének 23 százalékát — ebből a Saar-vidékre 7, illetőleg 6 százalék esik.) Így járul hozzá a Schuman-terv ahhoz, hogy Nyugat-Németország fölfegyverzésének kérdése nemcsak a béketábor és az imperialista tábor erejét állítja élesen szembe egymással, hanem egyben az imperialisták egymásközötti ellentéteinek is egyik legfontosabb csomópontjává teszi Nyugat-Németországot.

A Schuman-államok munkásságának és a béke híveinek közös harca a szuperkartell megvalósítása ellen

A Schuman-terv azonban az egyes tőkésállamokon belül is kiélezi az ellentéteket. A tőkésvilág legnagyobb ragadozóinak, a nehézipar urainak tömörülése — amint láttuk — számos kis- és középvállalat felszámolását idézi elő, meggyorsítja a kartellen kívül álló kis- és középüzemek pusztulását. Ez a jelenség és a nehézipari nagyüzemek „racionalizálása" a munkanélküliség további fokozásával járt a Schuman-államokban.

A kartellek elősegítik a magas monopolárak fenntartását és további növelését, hiszen közismert dolog, hogy a világpiacon a nemzetközi kartellek járnak az élen az árak emelésében. Ezzel jelentős extraprofit-forrást teremtenek tagjaik számára. A tőkés kartellek az árakat tudvalévően

nem a legkedvezőbb feltételekkel, hanem a legdrágábban termelő üzemek termelési költségei alapján szabják meg.

A német-amerikai Ruhr-monopóliumok zsebelnék tehát be az olcsón termelő német és a jóval drágábban termelő francia-belga és más üzemek árai között fennálló hatalmas különbözeteket és az ebből adódó extraprofitokat mind a szuperkartell közös vámterületén, mind külső piacain.* De az amerikai monopolisták és német partnereik vágnák zsebre az oroszlánrészt abból a zsákmányból is, amelyet a szuperkartell segítségével áremelés, bérlenyomás révén az európai tőkésállamok dolgozóinak széles rétegeiből kizsarolnak.

Az az egyesült hatalom, amelyhez a Schuman-terv megvalósítása révén a nagy trösztök a munkássággal szemben jutnának, megkönnyítené a névleges bérek és a reálbérek további süllyesztését, a kíméletlen „racionalizálást" és a munkanélküliségnek ezzel járó fokozását. Nyugat-Németország és a többi európai állam bányászai és nehézipari munkásai már az előkészítés szakaszán is ízelítőt kaptak a Schuman-tervből. A „racionalizálással" és az árdrágítással járó életszínvonalsüllyedés már eddig is fokozta a bérmozgalmat és újabb sztrájkokat idézett elő a Ruhr-vidék és a többi Schuman-terület bányászainak és nehézipari munkásainak körében.

A Schuman-terv, amely már amúgy is a kiéleződött osztályharc közepette jött létre, tovább élezi tehát az osztályharcot. A kommunista pártok vezette munkásság ellenállása a Schuman-terv végrehajtásával szemben mindenütt növekvőben van és még jobban növekedik annak következtében, hogy a tömegek saját tapasztalataik alapján mindinkább megismerik a szuperkartell káros hatását életszínvonaluk alakulására.

A Német Szakszervezeti Szövetség és a Francia Általános Munkaszövetség már 1950 júliusában, közvetlenül nyilvánosságrahozása után, hadat üzent a Schuman-tervnek. A két ország vasmunkásságának szövetsége külön határozatban hívta föl tagjait a terv ellen való harcra. A bánya- és vasmunkások nemzetközi konferenciája múlt év novemberében szintén fölemelte tiltakozó szavát a Schuman-terv ellen. A hét közvetlenül érintett ország, Franciaország, Németország, Olaszország, Nagy-Britannia, Hollandia, Belgium és Luxemburg kommunista pártjai közös határozatban jelentették ki, hogy az egyszerű emberek millióinak szövetsége, mely nem a háborúért, hanem a békéért kíván dolgozni, össze fogja törni ezt a hadifegyverkezési szövetséget. A Berlinben, Németország leszerelése tárgyában megtartott európai munkáskonferencia határozatában megállapította, hogy a munkásosztály egységes mozgalma *meg fogja akadályozni Németország újrafölfegyverkezését, és hogy a békét a dolgozó tömegek akcióinak kell megmenteniük.*

A Schuman-terv európai bábfiguráit dróton rángató amerikai acéltrösztök egyre áthághatatlanabb akadályokba ütköznek. Az *Economist,* az

* A Ruhr-ipar termelése sokkal olcsóbb, mint a többi európai állam iparáé. A szén belföldi ára 1950 áprilisában Belgiumban 710, Hollandiában 580, Franciaországban 590, Nyugat-Németországban 446 belga frank volt.

angol burzsoázia gazdasági lapja — mely különben is kritikusan áll a Schuman-tervvel szemben — világosan megmondja, miről van szó:

> „A terv politikusainak lelkesedést kell kelteniük egy új európai szellem kialakításában. Ezt pedig csakis politikai gesztussal, a népszerű kampány meggyőző erejével lehet elérni".

A kérdés csupán az, hogy hol született meg az a politikus, aki az új háború előkészítésének ezt a tervét népszerűvé tudná tenni?

A tőkés világ nagy ragadozói, a szénbárók és acélkirályok figyelmen kívül hagyják, hogy a világ nemcsak ágyúgyárosokból áll, s hogy a második világháború óta a nehézipar urainak fokozottabb mértékben kell számolniuk a népek akaratával, mint valaha. Márpedig az *Európai Szén- és Acélszövetség* urainak tudomásul kell venniük, hogy bűnszövetségükkel manapság már a népek egységfrontja, az egész béketábor áll szemben.

A Schuman-terv, amellyel a békeszerető népek főellenségei, az amerikai imperialisták megint Nyugat-Németországban és újra Hitler pénzellátóinak, a Ruhr-báróknak segítségével kívánják kiépíteni az új háború kirobbantására szolgáló haditámaszpontjaikat, valóságos riadóként hatott a béke hívei számára: a német, a francia nép és a világ összes békeszerető népei két háború tapasztalatából tudják, milyen veszélyt jelent a német nehézipar kiépítése és Németország remilitarizálása a világ békéjére.

Az ultramonopolista Schuman-terv tarthatatlansága

A kartellpolitika is fontos fegyvere az imperialisták világuralmi harcának. A néhány finánctőkés kezében összpontosult hatalmas tőkék végsőkig fokozzák a mammutmonopóliumok terjeszkedő törekvéseit, arra tüzelik őket, hogy a világ újrafelosztásáért vívott gazdasági harcaikat egyre inkább összekapcsolják az egész világ közvetlen meghódítására irányuló törekvéseikkel.

Lenin Kautskyval folytatott vitájában megmondta:

> „Nem kétséges, hogy a fejlődés egyetlen, egyedülálló... világtröszt irányában halad..." (*Lenin* Művei. 22. kötet. 94. lap, oroszul.)

Lenin azonban azt is hozzátette, hogy a „tiszta gazdasági alapon való elmélkedés" — ahogyan Kautsky az ultramonopóliumokról szóló „elméletét" megkonstruálta — „tiszta badarság".

Lenin az ultramonopóliumok gyakorlati megvalósításának lehetetlenségét az akkor uralkodó konkrét erőviszonyok tükrében vizsgálta meg és figyelmeztetett arra, hogy

> „...a minden vállalatot és minden államot elnyelő egyetlen, egyedülálló tröszt irányában való fejlődés ...korántsem csak gazdasági, hanem politikai, nemzeti stb. stb. ellentmondások, konfliktusok és megrázkódtatások között halad efelé (t. i. a világtröszt felé. *H. Á.)*, hogy az imperializmusnak elkerülhetetlenül szét kell pukkannia, még *mielőtt* a világtröszt, a nemzeti finánctőkéknek világméretű, „ultraimperialista" egyesülése kialakulhatna." (I. m. 95. lap.)

Ha a Schuman-tervet a mai, a második világháború után kialakult erőviszonyok tükrében vizsgáljuk, számunkra is világos, hogy a nemzetközi méretekben egyesült finánctőkének a világ „együttes" kizsákmányolására irányuló szövetségei manapság még tarthatatlanabbak, mint abban az időszakban, amelyre Lenin megállapítása vonatkozott.

A két háború között alakult *Nemzetközi Acélszövetség* a német imperialisták világuralmi terveinek volt legfőbb gazdasági eszköze. Ez, fennállásának rövid időszakában is többször összeomlott és alig-alig sikerült a német imperialistáknak esetről-esetre újra összetákolniuk. A második világháborúban pedig — a hős szovjet hadsereg győzelme következtében — végleg összeomlott.

Az amerikai imperialisták világuralmi céljait szolgáló új *Európai Szén- és Acélszövetség* még ingatabb talajon áll, mint a két világháború közti elődje. Hiszen az acél- és szénkirályok által már eddig is végsőkig kifosztott széles néptömegeknek az elnyomott és kizsákmányolt népek békeharcától támogatott ellenállása olyan ellenük ható erőt jelent, amilyenre eddig nem volt példa a világ történetében. És ehhez számítsuk még hozzá azt is, hogy milyen mértékben feszítik robbanásig a szuperkartellt a bűnszövetségbe tömörült rablók egymásközti ellentétei. Hol és mikor ütköztek a tőkésvilág nagy monopólium-komplexumainak urai, e monopóliumkomplexumok szövetségei olyan sziklába, mint aminőt a Szovjetunió vezette béketábor állít manapság eléjük?

Több mint egy esztendeig tartott, amíg az amerikai imperialistáknak sikerült csatlósállamaikat a szuperkartell karámjába terelni. Pedig az Európai Szén- és Acélszövetségnek hivatalosan már ezév végén meg kellene kezdenie működését.

Azok a harcok, amelyek a Schuman-terv megvalósítása körül már eddig is kirobbantak, arra a reményre jogosítanak föl bennünket, hogy a Wall Street parancsnoksága alatt álló „Európai" Szén- és Acélszövetség a belső és külső feszítőerők nyomására még gyalázatosabban fog összeomlani, mint elődje, amely annak idején német vezetés alatt állott.

A béke erőire vár az a feladat, hogy az Európai Szén- és Acélszövetség épületén tátongó réseken és szakadékokon benyomulva, a békéért vívott elszánt tömegharcukban megdöntsék a Schuman-tervet, a háborús uszítóknak ezt az ingatag mentsvárát. A Szovjetunió vezette béketábor növekvő ereje és szilárd egysége biztosítja a lehetőségét annak, hogy a békeharcosok küzdelme megakadályozza a Schuman-terv cégére alatt összetákolni szándékolt nemzetközi tőkésszövetség megvalósítását, és hogy ezt az ultraimperialista egyesülést megdöntse, mielőtt végleges formában kialakulhatna.

Az *Európai Szén- és Acélszövetség* — vagy ahogyan általában nevezik — a *Schuman-terv,* torzszülöttként jött a világra, s az összes jelek arra mutatnak, hogy a jelenlegi erőviszonyok között rövidebb életű lesz, mint minden előtte megalakult hasonló természetű „ultramonopólium" az imperializmus történetében.

LI CSIN-JUN

Az új Kína külkereskedelme

A népi forradalom győzelme után Kínának először nyílt lehetősége arra, hogy független külkereskedelmi politikát folytasson. Az 1840-es ópiumháború idején Kínába benyomult imperialisták több mint száz éven át tartották igájukban az országot és kiviteli cikkeik biztos piacává s az imperialista anyaországok olcsó nyersanyagszállító területévé tették.

A külföldi imperialisták katonai erejükre s az országban megszerzett gazdasági pozicióikra támaszkodva és kihasználva a nem egyenjogú felek között kötött szerződéseken alapuló kiváltságaikat, kezükbe kaparintották Kína vámigazgatását, maguk számára kedvező vámtarifát diktáltak Kínának és ilymódon teljes ellenőrzésük alá vonták külkereskedelmét.

A Kuomintang „nyitott kapu" politikája

A népi forradalom győzelme előtt Kínának állandóan passzív volt a kereskedelmi mérlege. Bevitelében főképpen könnyűipari cikkek és félkészgyártmányok, könnyűipari nyersanyagok, valamint élelmiszerek szerepeltek. Ezzel szemben az ország ipari fejlődéséhez szükséges anyagok bevitele csak igen korlátolt mennyiségre szorítkozott, legnagyobbrészt a külföldi érdekeltségű vállalatok számára. A külföldi monopóliumok az importáruk nagy tömegével árasztották el az országot és elnyomták a nemzeti ipart és kereskedelmet. A reakció uralma alatt Kína külkereskedelme fontos eszköz volt az imperialisták kezében az ország gazdasági leigázására és kirablására.

A reakciós Kuomintang-kormány a külkereskedelem területén is az imperialisták engedelmes ügynöke volt. A Kuomintang-uralom idején csak az imperialistáknak és kínai híveiknek kedvező külkereskedelemről lehetett szó.

1932-ben a reakciós Csang Kai-sek kormány idején bevitt áruk jegyzékében a rizs, búza és cukor 20.75, a pamut 11.3, a pamutfonal és pamutszövet 8.55, a petróleum 5.77 százalékkal szerepelt. De jelentős mennyiségben importáltak még más hasonló természetű árukat: lisztet, dohányt, fát, szenet, halipari termékeket, konzerveket stb.

1936-ban, a háborúelőtti utolsó évben, a Kínába bevitt gyáripari termékek értéke az egész bevitel értékének 55.41 százalékát érte el, a félkészgyártmányoké 20.91, az élelmiszereké, dohányé és italoké 13.14, a nyersanyagoké pedig 10.54 százalékát. A gyáripari termékek és félkészgyártmányok között (összesen 76.32 százalék) a gépek és szerszámok, amelyekre az iparnak nagy szüksége lett volna, mindössze 6.37, a vegyianyagok pedig 9.37 százalékkal szerepeltek.

Ez azt jelenti, hogy a régi, félgyarmati Kína külkereskedelme nem a hazai termelés fejlesztését szolgálta, hanem arra irányult, hogy az ország

teljesen az imperialista államok fogyasztásicikk-dömpingjének piacává váljon. Csang Kai-sek mit sem törődött a nemzeti ipar és mezőgazdaság érdekeivel és mindkettőt teljes hanyatlásra kárhoztatta. Bizonyítja ezt az a körülmény is, hogy olyan jellegzetesen mezőgazdasági ország, mint Kína, nagy mennyiségű gabonát, pamutot és más mezőgazdasági terméket volt kénytelen importálni.

Japán kapitulációja után a kuomintangista reakciósok még arcátlanabbul kezdték áruba bocsátani az ország gazdasági függetlenségét. Az Egyesült Államoktól kapott fegyverek ellenében, amelyektől hasztalanul remélték rothadt rendszerük összeomlásának elhárítását, nagyon értékes gazdasági jogokat és kiváltságokat biztosítottak az amerikai imperialistáknak. A kuomintangisták „szélesre tárták Kína kapuit" az óriás mennyiségű amerikai árufölöslegek előtt, amelyek részben „amerikai segély" címén kerültek bevitelre, részben mint közönséges csempészáruk, amerikai hadihajókon érkeztek fényes nappal az országba. Kína kapuinak kulcsa abban az időben L. K. Little, wallstreeti ügynök zsebében volt, aki 1943-tól 1949-ig Kína vámigazgatásának főfelügyelői tisztjét töltötte be.

Ebben az időben a Kuomintang ellenőrzése alatt álló területeket a szó szoros értelmében elárasztották az amerikai árucikkek, mégpedig olyanok, amelyeknek a behozatalára az országnak semmi szüksége nem volt, mint például: szövetek, műanyagkészítmények, cigaretta, hatástalan reklámgyógyszerek, szappan, fogkrém, nylonharisnya, ajakfesték, sőt toilettepapír is. Kína nemzeti ipara a pusztulás szélén állott.

A helyzet 1949-ben gyökeresen megváltozott, miután a nép saját kezébe vette a hatalmat, véget vetett az imperialisták uralmának, kiváltságainak és saját ellenőrzése alá vonta a külkereskedelmet. A győztes felszabadító néphadsereg ellenállhatatlanul tört dél felé, felszabadította a kikötőket és a nagyobb városokat. Fokozatosan helyreállították a vasutakat, a mezőgazdaságot, az ipart. A népi hatalom a külkereskedelemben is új, népi politikát juttatott érvényre, mely arra irányult, hogy biztosítsa az ország gazdasági függetlenségét és megteremtse a nemzeti ipar és kereskedelem felvirágoztatásának feltételeit.

Liu-Sao-csi, a Központi Népi Kormány elnökhelyettese 1950 május elsejei beszédében azt mondta: „Az imperializmust kivertük Kínából és kiváltságait eltöröltük. Az új Kína vám- és külkereskedelmi politikája fontos eszközévé vált a hazai ipar fejlődése biztosításának.

Ez azt jelenti, hogy Kína kapujának kulcsa most már a mi zsebünkben van és nem az imperialisták és lakájaik zsebében, mint azelőtt. Kína ipara ezentúl nem szenved már az imperialisták olcsó áruinak versenyétől. Kína nyersanyagai elsősorban saját iparunk szükségleteinek kielégítését fogják szolgálni. Ilyenképpen elhárult az a legnagyobb akadály, amely az elmult évszázad folyamán a kínai ipar fejlődését gátolta."

A fölösleges import megszüntetése és a külkereskedelemnek a gazdasági fejlődés szolgálatába állítása

A népköztársaság fennállásának kezdetén a gazdasági nehézségek még bizonyos mennyiségű fogyasztási cikk bevitelére kényszerítették a népi kormányt, mert az ország számos területe csak 1949 végén szabadult fel. Nem számítva azonban ezt a szükségletet, a felszabadult Kína már 1949-ben az ipar számára szükséges gépek és nyersanyagok bevitelének biztosítását tartotta az egyik legfontosabb feladatnak.

1950-ben Kína külkereskedelmében gyökeres változás következett be. Mindenekelőtt átalakult a bevitel összetétele. A legfontosabb helyet az ország ipari fejlődéséhez szükséges áruk foglalták el, valamint azok a nyersanyagok, amelyekre egyes vezető iparágaknak volt égetően szükségük: vas- és

acélanyagok 11.34, gépek 8.25, gumi 11.52, benzin, petróleum és kenőolaj 8.48, gördülőanyag és hajó 3.24, ammóniumszulfát 1.96, réz 1.76, kábelhuzal 1.47, autógumi 1.15 százalék. A felsorolt áruk az egész bevitel értékének 49.17 százalékát érték el. Minthogy a pamuttermelés még nem állott teljesen helyre és egyébként sem volt eléggé fejlett, 1950-ben a bevitt pamut mennyisége az egész bevitelnek 18.04 százaléka volt. Ellenben megszűnt a gabona, az élelmiszerek és a fogyasztási, valamint fényűzési cikkek importja.

Kína 1950. évi kivitelében főkép szójabab, tungaolaj, disznósörte, földidió, gyapjú, tojástermékek, tea és ércek szerepeltek.

Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a népi Kína olyan árukat importál, amelyekre az ipari és a mezőgazdasági termelés feljesztéséhez valóban szüksége van.

A külkereskedelem új irányai

Fontos sajátossága a népi Kína külkereskedelmének, hogy egyre jobban kiszélesíti kereskedelmi kapcsolatait a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal. Ez elősegíti a népi Kína gazdasági függetlenségének megszilárdítását, a tőkés országoktól való függésének megszüntetését.

1936-ban, a japán-kínai háború kitörését megelőző évben, az Egyesült Államok részesedése Kína egész külkereskedelmi forgalmában 22.54, Japáné 15.50, Németországé 11.47, Nagy-Britanniáé 10.62 és Hong-Kongé 7.53 százalék volt, a Szovjetunióval folytatott kereskedelmi forgalmat teljesen elhanyagolható részesedés, 0.35 százalék fejezte ki.

Japán kapitulációja után, egészen Kína felszabadulásáig, Kína külkereskedelmében az Egyesült Államok továbbra is uralkodó szerepet töltött be. 1946-ban az USA részesedése Kína külkereskedelmi forgalmában 53.10 százalék, azaz az egész külkereskedelmi forgalomnak több mint a fele volt.

A Kínai Népköztársaság megalakulása gyökeresen megváltoztatta Kína külkereskedelmének irányát. Kína és a Szovjetunió között már 1949-ben megnövekedett a forgalom, amikoris a Szovjetunió részesedése Kína külkereskedelmében 7.76 százalékra emelkedett. A kínai-szovjet barátsági, szövetségi és kölcsönös segélynyujtási szerződés, valamint a gazdasági megállapodások — köztük a Szovjetunió által a Kínai Népi Köztársaságnak biztosított 300 millió dolláros hosszúlejáratú kölcsönről szóló egyezmény — megteremtették Kína és a Szovjetunió között az egyenjogúság és a kölcsönös érdekek tiszteletén alapuló kereskedelmi kapcsolatok fejlődésének rendkívül kedvező feltételeit.

1950-ben Kínának a Szovjetunióval folytatott kereskedelme Kína külkereskedelmében már az első helyet foglalta el, amint ezt a következő adatok mutatják:

Az egyes országok százalékos részesedése Kína 1950. évi külkereskedelmében

Ország	Az egész be- és kivitel százaléka	Ország	Az egész be- és kivitel százaléka
Szovjetunió	23,36	India	2,84
Egyesült Államok	23,00	Hollandia	2,10
Hong-Kong	14,48	Nyugat-Németország	1,88
Nagy-Britannia	7,10	Pakisztán	1,51
Maláj-föld	5,77	Egyéb országok	13,40
Japán	4,56		100,00

1950-ben Kína és a népi demokratikus országok közötti kereskedelem tartós alapjait is lerakták. 1950-ben és 1951 elején Kína öt népi demokratikus állammal kötött kereskedelmi egyezményt: Lengyelországgal (1950 február és 1951 január), Csehszlovákiával (1950 június), Koreával (1950 augusztus), a Német Demokratikus Köztársasággal (1950 október) és Magyarországgal (1951 január).

Ennek a Kína külkereskedelmében beállott változásnak döntő jelentősége van. A Kínai Népi Köztársaságnak a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal való gazdasági együttműködése teljes mértékben a barátságon és a kölcsönös érdekek tiszteletén alapszik és biztosítja Kína gazdasági helyreállítását és fejlődését.

Az előbbiekben felsorolt kereskedelmi megállapodások feltételei szerint Kína nyersanyagok kivitele ellenében, főkép ipari berendezéseket és fölszereléseket visz be a Szovjetunióból és a népi demokratikus országokból.

Kínának a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal lebonyolított kereskedelme szöges ellentéte annak a kereskedelemnek, amelyet Kína a szerződő felek egyenjogúságát megcsúfoló szerződésekben megszabott súlyos feltételek között és gyakran „a mellének szegezett pisztolycső" fenyegetése alatt folytatott a multban a tőkés országokkal. Ez a különbség még kirívóbbá válik akkor, ha figyelembe vesszük, hogy az imperialista országok fő célja az volt, hogy megakadályozzák a kínai ipar fejlődését és Kínát gazdasági függőségben tartsák, míg a Szovjetunió és a népi demokratikus országok baráti segítségnyujtással igyekeznek előmozdítani Kína iparának fejlődését, az ország gazdasági függetlenségének biztosítása és felvirágoztatása érdekében.

Kedvező kereskedelmi mérleg

1926—1936 között Kínának évenként átlag 152.8 millió dollár külkereskedelmi deficitje volt. (A legnagyobb deficit 1932-ben mutatkozott: 189.3 millió.) 1946-ban, egy évvel Japán kapitulációja után, Kína beviteli többlete még ennél is nagyobb lett, elérte a 472.5 millió dollárt.

Ezek a számok megvilágítják, hogy — Csang Kai-seknek és áruló sakálklikkjének segítségével, akik maguk is zsírosra híztak a kínai dolgozó nép könyörtelen kizsákmányolása során — milyen mértékben szivattyúzta át az imperialisták kínai gazdasági agressziója Kína nemzeti vagyonát a külföldi kapitalisták zsebébe.

Ámde a Kínai Népköztársaság megalakulásával döntően megváltozott a helyzet. 1950-ben Kína kereskedelmi mérlege hosszú évtizedek óta első ízben volt aktív, a kivitel értéke 9.5 százalékkal haladta meg a bevitelét.

Fontos sajátossága Kína külkereskedelmének az is, hogy az áruforgalom nagyobb részét állami külkereskedelmi vállalatok bonyolítják le. 1950-ben a kivitel 53.29 százalékát állami szervezetek bonyolították le és csak 46.71 százalékát magánvállalkozók. A bevitelben az állami vállalatok részesedése 70.52, a magánvállalatoké pedig 29.48 százalék volt.

A külkereskedelem fejlődésében kedvezően érvényesülnek a népi kormány által a magánkereskedelemnek biztosított lehetőségek is. A Kuomintang-rendszer idején azok a kereskedők, akiknek nem volt politikai vagy családi kapcsolatuk az uralkodó klikkel, kénytelenek voltak megvesztegetni az állami tisztviselőket, hogy behozatali vagy kiviteli engedélyt kapjanak. Ez ma már nem fordulhat elő. Azoknak a kereskedőknek, akik tiszteletben tartják a szabályzatokat, a kormány minden lehetőséget megad a törvényes kereteken belüli kereskedelem folytatására.

A négy döntő változás

Összegezve az előadottakat, a népköztársaság megalakítása után Kína külkereskedelmi politikájában és kül-

kereskedelmében beállott alapvető változások a következőkben foglalhatók össze: 1. a bevitelnek olymódon való szabályozása, mely csak az ipar és a mezőgazdaság fejlesztéséhez szükséges árucikkek bevitelét segíti elő; 2. a kereskedelmi kapcsolatok kiterjesztése a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal; 3. aktív kereskedelmi mérleg; 4. az állami vállalatok uralkodó szerepe Kína külkereskedelmében.

1950 október 1-én Csen-Jün miniszterelnökhelyettes az ország pénzügyi és gazdasági helyzetéről szóló beszámolójában ezt mondta: „Az állami kereskedelmi vállalatok, szorosan együttműködve a magánimportőrökkel és exportőrökkel, kezükbe vették a kezdeményezést a külkereskedelemben. Külkereskedelmünk, amely azelőtt félgyarmati jellegű volt, ma az ország érdekeit szolgálja. Olyan külföldi árut, amelyre Kína népgazdaságának nincs szüksége, ma már nem hozunk be. A parasztság támogatása és kizsákmányolástól való megvédése elvének megfelelően, mezőgazdasági termék- és melléktermékfölöslegeinket a lehető legnagyobb mennyiségben exportáljuk. 1950-ben a kedvezőtlen kereskedelmi mérleg százesztendős jelenségét is felszámoltuk.

Növekszik a kereskedelem volumene

A valóságos helyzet tulajdonképpen még kedvezőbb a cikkünkben közölt statisztikai számok által mutatott képnél. Kína külkereskedelme ugyanis 1950-ben — az Egyesült Államok felbujtására végrehajtott kuomintangista repülőtámadások, a tengeri blokád, a gazdasági „szankciók" és a megkülönböztető kereskedelempolitika ellenére is — meghaladta a háborúelőtti színvonalat.

Az amerikai imperialisták természetesen nem számítottak erre. Súlyosan tévedtek, amikor úgy vélték, hogy az új Kínával szemben alkalmazott kereskedelmi bojkott és gazdasági szankciók késleltetik Kína gazdasági fejlődését. A kínai nép a saját erőfeszítéseire és a Szovjetunió és a népi demokratikus országok baráti segítségére támaszkodva, az elmúlt évben pénzügyi és gazdasági téren egyaránt ragyogó győzelmeket aratott.

Ezzel kapcsolatban példaként említhetjük meg a pamutbehozatalt. 1950-ben Kína még külföldi valutáért volt kénytelen vásárolni a pamutot, legnagyobbrészt az Egyesült Államokból. Ezidén azonban, az amerikai imperialisták minden várakozása ellenére, Kína már nem fog ebből a fontos ipari nyersanyagból hiányt szenvedni, még ha nem is kap amerikai pamutot. Az 1950. évi rendkívüli bő termés elegendő mennyiségű pamutot adott Kínának ahhoz, hogy kielégíthesse az ipar és a fogyasztás szükségleteit. 1951-ben előreláthatóan 36.9 százalékkal emelkedik a pamuttermés és az idei őszi aratás után Kína teljes mértékben önellátó lesz pamutból.

A pamut példáját azért emeltük ki, mert — amint az előbbiekben láttuk — a pamutbevitel 1950-ben még az egész behozatalnak 18.04 százalékát képviselte. Kína megoldja a nyersanyagellátás égető problémáját és fejlődésének nincs olyan akadálya, amelyet ne tudna legyőzni.

A Wall-Street monopolistái ellenséges akcióikkal csak azt érték el, hogy a kínai népet fölvilágosították iránta táplált gyűlöletükről. Ahelyett, hogy az amerikai imperialisták megfojtották volna Kína gazdaságát, Kínában gazdasági föllendülés tapasztalható és külkereskedelme — összezsugorodás helyett — emelkedést mutat.

Kína külkereskedelmének volumene, amely 1950-ben folyton növekedett és 1951 elején is tovább emelkedett, jelentős mértékben meghaladta az 1949. évi, sőt az 1936. évi háborúelőtti színvonalat is.

Ezidén sor kerül a Kína és a Szovjetunió meg a népi demokratikus országok közti kereskedelem további kiterjesztésére. Reméljük, hogy ez a

forgalom az 1950. évinek több mint kétszeresére fog emelkedni.

A Szovjetunió minden korlátozás nélkül és alacsony árakon látja el Kínát minden szükségessel. Gépeket és egyéb ipari berendezéseket például 20, vagy még több százalékkal olcsóbban vásárol Kína a Szovjetunióban, mint a tőkés országokban. A szocialista nagyhatalom tudja, hogy Kína igen szűkében van az üzemanyagoknak és ezért az elmult év októberében saját kezdeményezéséből leszállította az üzemanyagok árát. Kétségtelen, hogy az amerikai profithajhászók ilyen körülmények között a végsőkig emelték volna az árakat.

Kína és a Szovjetunió, valamint a népi demokratikus országok közötti kereskedelem fokozásának, nagy gazdasági fontosságán túlmenően, igen nagy politikai jelentősége is van. Kína csak nemrég függetlenítette magát a tőkés országok kizsákmányolásától. Ha Kína nem lesz többé kénytelen gazdasági és katonai háborút viselni az imperialista ellenség ellen, kétségtelen, hogy még gyorsabb ütemben fogja folytatni az új, demokratikus társadalom békés építését. A békeszerető államokkal való gazdasági kapcsolatok szorosabbá tétele a világ béketáborának erősítését is jelenti.

A vezérelv

Kína békés építő munkájában mindenekelőtt a saját erejére kíván támaszkodni, de meg akarja szilárdítani gazdasági kapcsolatait a Szovjetunióval s a népi demokratikus országokkal és az egyenjogúság s a kölcsönös érdekek tisztelete alapján kereskedelmet óhajt folytatni más külföldi kormányokkal és népekkel is.

Kína természetesen nem zárkózik el a tőkés országokkal való kereskedelemtől. Kína Népi Politikai Tanácskozó Testületének általános programja — a nemzet alaptörvénye — azonban kimondja, hogy „a Kínai Népköztársaság csak az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján fogja fölépíteni és fejleszteni kereskedelmét külföldi kormányokkal és népekkel." Kína külkereskedelmének ez az alapföltétele.

A. JAKIMOV

A Mongol Népköztársaság harminc éve

A Mongol Népköztársaság példáján világosan megmutatkozik, hogy az elmaradt országok, a fejlődés kapitalista szakaszának kihagyásával, a feudalizmusból közvetlenül a szocializmus építésének útjára tudnak lépni, ha fejlődésük az élenjáró országok győzelmes proletariátusának közvetlen segítségével megy végbe.

Lenin már 1920-ban hangsúlyozta az ilyenfajta fejlődés lehetőségét. A Nagy Októberi Forradalom megsemmisítő csapást mért arra a legendára, hogy az emberiség alacsonyabbrendű és magasabbrendű fajokra oszlik, és hogy egyedül csak az utóbbiak lehetnek a civilizáció hordozói.

A Szovjetunió kötelékén kívül élő keleti népek közül elsőnek a mongol nép lépett a fejlődésnek arra az útjára, amely a kapitalizmus kihagyásával ugrásszerűen fogott a szocializmus megvalósításához.

Ennek a gyors átalakulásnak megvoltak a politikai előfeltételei és megvoltak sajátos fejlődési fokozatai, amelyeken keresztül a Mongol Népköztársaság eljuthatott mai fejlettségéhez.

☆

Mielőtt a mongol népi kormányzat 1921-ben megalakult, Mongólia volt a világ egyik legelmaradottabb országa. Az ország gazdasági alapját a nomád

állattenyésztés alkotta, a népet mongol hűbérurak és külföldi imperialisták zsákmányolták ki. Az ország gazdagsága hercegeknél, kolostorokban, külföldi kereskedőknél volt felhalmozva. Az országnak még kezdetleges ipara sem volt. A népesség 99 százaléka nem tudott írni-olvasni.

Az állattenyésztő parasztoknak, mint a forradalom mozgatóerejének élcsapata a Mongol Népi Forradalmi Párt volt, amely a népet a nemzeti függetlenségért folyó harcokra, a hűbéri rendszer megdöntésére és a népi kormány felállítására vezette. A népi kormányzat mindjárt megalakulása után a szovjet kormányhoz fordult segítségért és a Szovjetunió segítségével sikerült megsemmisítenie a fehérgárdista bandákat és a kínai militaristákat. A mongol hűbérurak még sokáig igyekeztek harcolni a népi kormányzat ellen, becsempészték ügynökeiket a pártba, érdekeik szolgálatába állították a kolostorokat, támogatták a külföldi imperialistákat. A Mongol Népi Forradalmi Pártnak azonban a Szovjetunió segítségével sikerült fokozatosan felszámolnia a hűbérurak ellenállását.

A mongol nép forradalmának fejlődésében több szakaszt különböztetünk meg.

A forradalom *első szakaszán* a párt a nemzeti egységfront létrehozásának politikáját folytatta. Az egységfrontban a vezető szerepet az „aratok" osztálya (az állattenyésztés dolgozói) játszották. A nemzeti egységfront a földesurak gazdasági erejét is mozgósította az idegen betolakodók ellen vívott harcban. A népi hatalom már a forradalom első szakaszán eltörli a jobbágyságot, megszünteti a hűbéri címeket és a rendi jogokat. Ebben az időszakban a mongol hűbéri reakció azzal is megpróbálkozott, hogy ellenforradalmi összeesküvések útján ismét kezébe kerítse a hatalmat. A párt soraiba befurakodott feudális elemek szerették volna Mongóliát elszigetelni a Szovjetuniótól és fejlődését a kapitalizmus útjára terelni. A pártnak és a népi kormányzatnak azonban a Szovjetunió segítségére támaszkodva sikerült megvédenie az ország függetlenségét és a nép hatalmát.

A forradalom *második szakaszának* irányát a pártnak 1924 augusztusában megtartott III. kongresszusa szabta meg. A Kongresszus a feudalizmus felszámolását és a kapitalista fejlődési út elkerülésével a szocializmus építését jelölte meg főfeladatnak. Mindezt csak a Szovjetunió segítségére támaszkodva lehetett megvalósítani.

A harmadik pártkongresszust követően, 1924 novemberében fogadták el a Mongol Népköztársaság első alkotmányát. Ezzel befejezték az országban a régi feudális államigazgatási gépezet lebontását és megerősítették az új népi hatalom intézményét. A legfelsőbb hatalom a dolgozók tanácsai (hurál) kezébe került.

A Mongol Népi Forradalmi Párt és a népi kormányzat ezután hozzáfogott a hűbéruraknak, mint osztálynak felszámolásához. 1929-ben megkezdték a nagy hűbérurak birtokainak kisajátítását. A földeket a dolgozó parasztoknak és állami szervezeteknek adták. Még a hűbérurak kisajátítása után is a kolostorok birtokain összpontosult az ország állatállományának 25 százaléka és más jelentős vagyon, amelynek kisajátítása csak az 1938—39-es években került sor.

A feudális rétegek felszámolása közben az osztályharc egyre élesebbé vált. A hűbérurak 1932-ben felkelést szerveztek, amelyet a japán imperialisták támogattak. A népi hatalom elfojtotta a felkelést és minden erőt az ország népgazdaságának fejlesztésére összpontosított.

Ennek legfontosabb eszköze a Szovjetunióval való kapcsolat megerősítése volt. A Szovjetunió tapasztalatai alapján építették ki a mongol nemzeti ipart, és szovjet tapasztalatok felhasználásával tértek át az állattenyésztés belterjesebb módszereire. Ekkor fejlődött ki szélesebb mederben a

fogyasztási- és termelőszövetkezeti mozgalom is. Az 1934—39. években az állatállomány 24 százalékkal, az állami ipar termelése 500 százalékkal, a kézműiparé pedig 200 százalékkal emelkedett. A köztársaság költségvetése egyensúlyban volt és mind a bevételi, mind a kiadási oldal megtöbbszöröződött. A forradalom második szakasza szilárd alapot teremtett a szocializmus építése számára.

A *harmadik fejlődési szakasz* feladatait a X. pártkongresszus szabta meg: a népgazdaság továbbfejlesztésén kívül megkezdték a feudalizmus maradványainak teljes kiirtását és az emberek tudatában még meglévő feudalista csökevények felszámolását.

A fejlődés a második világháború időszakában sem állt meg, amikor a mongol nép jelentős anyagi hozzájárulással támogatta a fasiszta Németország ellen vívott harcot és közvetlenül résztvett a japán imperializmus leverésében. A háború utáni időszakban gyökeresen megváltozott a Mongol Népköztársaság társadalmi és gazdasági szerkezete. A feudalista kizsákmányoló osztályokat felszámolták, tőkés kizsákmányoló osztály nem volt és nincs. Viszont 1947-ben az 1 millió lakost számláló Mongóliában már 60.000 munkás és alkalmazott volt, ami családtagokkal együtt a lakosság egyötöde. Az országban a hatalmat ma már munkások és parasztok gyakorolják.

Az állatállomány a forradalomelőtti időkhöz képest megkétszereződött. Az országnak saját ipara és bányászata van. Fokozatosan kiépült az ország vasúthálózata. A szövetkezeti mozgalom is nagymértékben föllendült. A fogyasztási szövetkezetek tagjainak száma több mint 200.000, a mezőgazdaságban több mint 120 termelőszövetkezet működik. Az állattenyésztés mellett ma már a földművelés is egyik fontos ága a mongol népgazdaságnak, amit a példamutatóan dolgozó állami mezőgazdasági üzemek és a gépállomások növekvő száma is bizonyít.

Mongóliában a népgazdaság fejlesztését egyéves tervek alapján hajtották végre. 1948-ban nagyobb távlatú tervek készítésére tértek át. Az 1948—52. évekre előirányzott ötéves terv feladata: a mongol népgazdaság további fejlesztése, valamint a szociális és kulturális viszonyok nagyarányú megjavítása. A terv továbbra is az állattenyésztés fejlesztését tekinti döntő feladatnak; ugyanakkor az ipar súlya is lényegesen emelkedni fog az 5 éves terv folyamán. Az iparcikkek termelése megkétszereződik, a szénkitermelés 85 százalékkal nő meg. Ezt a fejlődést nemcsak a munkásosztály számbeli növekedése, hanem a munka termelékenységének jelentékeny növekedése is biztosítani fogja.

A terv végrehajtásának megkezdése óta eltelt évek bizonyítják a terv realitását. Bár az állatállomány növekedése 1948-ban még elmaradt az előirányzatok mögött, az azóta életbeléptetett rendszabályok kiküszöbölték ezt a lemaradást és a terv minden vonatkozásban elérhetőnek, sőt túlteljesíthetőnek bizonyult. De nemcsak a gazdasági életben, hanem a szociális és kulturális élet minden területén is rendkívüli fellendülés tapasztalható, akár egészségügyi intézményekről, akár iskolákról, könyvtárakról, vagy színházakról van szó.

A Szovjetunió barátsága a külpolitikában is növekvő súlyt biztosít a Mongol Népköztársaságnak. A Mongol Népköztársaság immár 30 éves története a legvilágosabban igazolja Sztálin elvtársnak azt a megállapítását, hogy az elmaradott népek a kapitalizmus fejlődési fokának kihagyásával eljuthatnak a szocializmushoz, ha a Szovjetunió segíti őket. *(Voproszi Ekonomiki.* 1951. 5. szám.)

B. J.-né

FOGARAS ISTVÁN

A főkönyvelők feladatai népgazdaságunk fejlesztésében

I.

A szocialista gazdaság igazgatásának jellegét a szocialista állami és társadalmi rendszer határozza meg. A lenini-sztálini szervezési elvek alapján kovácsolódott ki az egész népgazdaság, a népgazdasági ágak és az egyes vállalatok igazgatásának szocialista rendszere.

A szocialista gazdasági igazgatás szervezete a termelési folyamatban résztvevő embereknek egymáshoz való új, megváltozott viszonyát tükrözi. Ezt a viszonyt a kizsákmányolástól megszabadult dolgozók elvtársi együttműködése jellemzi.

A tőkés vállalatok igazgatási szervezete a kizsákmányolás fokozását és ennek segítségével a tőkések profitjának növelését szolgálja. Lenin meghatározása szerint a kapitalizmusban a munka „tudományos" megszervezése azt jelenti, hogy „tudományos" rendszerrel sajtolják ki a munkásokból a verejtéket.

> „A tőke megszervezi és szabályozza a munkát a gyáron belül, a munkások fokozottabb elnyomása, saját hasznának növelése érdekében." *(Lenin-Sztálin.* A munkáról. 71. lap. Szikra 1950.)

A termelés igazgatásának valóban tudományos rendszere csak a termelési eszközök szocialista tulajdona alapján, a gazdaság tervszerű vezetésének körülményei között válhat lehetővé.

A marxista-leninista elmélet segítségével a dolgozók megismerik a gazdasági fejlődés törvényeit. Ezeket a törvényeket a népgazdaság tervszerű fejlesztésének szolgálatába állítják. A szocialista gazdaság és ezen belül az egyes vállalatok igazgatásának tudományos megszervezése a következő feladatok megoldását biztosítja:

1. tervek teljesítése és túlteljesítése révén a Párt által kitűzött politikai és gazdasági célok megvalósítását;

2. a termelési és az elosztási folyamat zavartalanságát, a termelés ütemének szakadatlan fokozását, a munka termelékenységének és a termelés jövedelmezőségének emelését;

3. a dolgozó tömegek alkotó kezdeményezésének föllendülését.

Teljesen nyilvánvaló, hogy a népgazdaság és az egyes vállalatok vezetésének ezek a feladatai csak szocialista gazdasági rendszerben tűzhetők ki és oldhatók meg. A tőkés országokban a kapitalista monopóliumok, trösztök, szindikátusok, tőkés csoportok uralkodnak, a gazdasági életet a piaci spontaneitás és a válságok jellemzik; a válságmentes szocialista gazdasági rendszerben viszont a gazdasági tevékenység minden ágát egységes népgazdasági terv irányítja. „Ezért — mondotta Sztálin elvtárs az SzK(b)P XIV. kongresszusán:

> ...tervszerűen kell vezetnünk gazdaságunkat, úgy, hogy a számításunkba kevesebb hiba essék, hogy gazdaságvezetésünk a legélesebben látó, legelőrelátóbb, leghibátlanabb legyen." *(Sztálin* Művei. 7. kötet. 301. lap. oroszul.)

A szocialista gazdaság tudományos, tervszerű vezetésében nélkülözhetetlen és egyre fontosabbá váló szerep jut a számvitelnek. Már Marx felhívta a figyelmet arra, hogy a kapitalista termelési mód

megsemmisítésével a könyvvitel fontosabbá válik, mint bármikor volt: „...annál szükségesebbé válik, minél inkább társadalmi méretekben halad a folyamat (értsd: termelési folyamat) és minél inkább veszíti el tisztán egyéni jellegét." *(Marx.* A tőke. II. kötet. 129. lap. Dietz Verlag. Berlin 1949.) Marx megállapította, hogy a könyvvitel szükségesebb a tőkés országokban, mint a szétaprózott kézműves és egyéni kisparaszti termelésben és szükségesebb a kollektív, szocialista gazdálkodásban, mint a kapitalista termelési módban.

A szocialista népgazdasági számvitel továbbfejlesztése érdekében két irányban kell harcolnunk:

a) végre kell hajtanunk olyan feladatokat, amelyeket a kapitalista számvitel nem ismert; így például a gazdaságosság elvének érvényrejuttatása céljából meg kell szervezünk *a vállalaton belüli önálló gazdasági elszámolási egységek számvitelét, a gyártmányok önköltségcsökkentésének mérését,* az egyes gyártmányok helyes és pontos *utókalkulációját,* általában *a termelési folyamatot szorosan követő számvitelt* stb.;

b) le kell küzdenünk azokat a kapitalista maradványokat, amelyek gátolják a szocialista számvitel kifejlesztését. *Igy harcolnunk kell a számviteli bürokrácia, a párhuzamos adatszolgáltatás, a bonyolult elszámolások, a forgalmi folyamat számvitelének előtérbe helyezése, s ezzel egyidőben a termelési számvitel lebecsülése, elhanyagolása ellen.* Küzdenünk kell az egyoldalú könyvviteli szemlélet ellen, az üzemi statisztika és az operatív számvitel egyidejű fejlesztéséért stb.

A szocialista számviteli rendszer fejlesztését nem lehet elválasztani azoktól az általános feladatoktól, amelyekről az előbbiekben idézett beszédében Sztálin elvtárs így emlékezett meg: „...a számításba kevesebb hiba essék... gazdaságvezetésünk a legélesebbenlátó, legelőrelátóbb, leghibátlanabb legyen."

Lehetséges-e tervszerű vezetés, helyes számvitel, helyes nyilvántartás nélkül? A válasz: határozott *nem.*

Amint Malenkov elvtárs az SzK(b)P XVIII. konferenciáján megvilágította:

> „...sokan megfeledkeznek arról, hogy a fölszerelés, a berendezés, az anyagok helyes nyilvántartása nélkül nem lehet vállalatot vezetni. A vállalatvezetőnek, ha csakugyan kézben akarja tartani a vállalatot és nem akar vakon, találomra dolgozni, jól kell ismernie a gyár egész gazdaságát, tudnia kell, hogy hol, mennyi fölszerelés, szerszám, nyersanyag van a gyárban."
>
> Mi következik a nyilvántartás ziláltságából? Az, hogy az üzemekben „fölösleges nyersanyagtartalék képződik, fölösleges anyagokat és rendszerint nem teljes anyagszükségletet szereznek be, növekszik a befejezetlen termelés állománykülönbözete és óriási állami pénzösszegek fulladnak be." *(Malenkov:* A pártszervezetek feladatai az ipar és a közlekedés terén. 20. lap Szikra 1950.)

II.

Pártunk II. Kongresszusa számbavette népgazdaságunk fejlődésének eredményeit, megállapította, hogy „Tervünk megvalósításának megvannak már a legfőbb előfeltételei. Iparunk a kisipar kivételével a szocialista állam kezében van. A közlekedés, a nagykereskedelem, a

bankszervezet 100 százalékig a szocialista szektorhoz tartozik. A kiskereskedelem 70 százalékát is szocialista kereskedelmi szervek bonyolítják le. A mezőgazdaságban is megindult a szocializmus építése. Ezek a tényezők lehetővé teszik, hogy népgazdaságunk minden terén fokozódó tervszerűséggel tudjunk dolgozni és kitűzött terveinket meg is valósítsuk. Ötéves tervünk első esztendejének sikerei részben abból adódnak, hogy fokozottabb mértékben tanuljuk meg a tervgazdálkodást és hogy a vezetés egyre sikeresebben fogja át és koordinálja gazdasági életünk tényezőit." (*Rákosi Mátyás:* Beszámoló a Magyar Dolgozók Pártjának II. Kongresszusán.)

Az elért eredmények, fejlődésünk hatalmas perspektívái még inkább szükségessé, a további fejlesztésnek nélkülözhetetlen előfeltételévé teszik a meglévő fogyatékosságok kiküszöbölését: a többi között a fegyelem lazaságainak, a gondatlan gazdálkodás maradványainak, az egyéni felelősség hiányának, az ellenőrzésben mutatkozó hiányosságoknak felszámolását, valamint a vezetés módszereinek tökéletesítését és az önálló gazdasági elszámolás rendszerének megszilárdítását.

A Pártkongresszus által feltárt hibák kijavítása érdekében a Kongresszus útmutatásai alapján a Népgazdasági Tanács, majd ezt követően a Minisztertanács, a Szovjetunió tapasztalatainak figyelembevételével igen fontos határozatokat hozott. E határozatok közt igen fontos helyet foglal el a főkönyvelőségek intézményének rendszeresítése népgazdaságunkban, népgazdaságunk egyes egységeiben.

Mi a főkönyvelőség rendszerének elvi jelentősége?

Mit jelent az, hogy szocialista vállalatainkban, trösztjeinkben, a gazdasági minisztériumok szakfőosztályain és az egyes gazdasági minisztériumokban főkönyvelőséget létesítettünk?

A főkönyvelőnek alapvető s egyben valamennyi főkönyvelőséget jellemző közös feladatai:

a) az állami eszközökkel való gondos gazdálkodás, tehát: a gazdaságosság elvének következetes érvényrejuttatása s ezáltal a társadalmi tulajdon védelme.

Ennek eszközeként:

b) az önálló gazdasági elszámolási rendszer fejlesztése és megszilárdítása,

c) a számviteli fegyelemnek, az adatszolgáltatási rendszer egységének biztosítása,

a számviteli, könyvviteli rendszer fejlesztése, s mindezek összetevőjeképpen:

d) a tervfegyelem, ezen belül a pénzügyi fegyelem fokozása,

e) a vezetés operatív jellegének fejlesztése és az egyszemélyi felelősség megszilárdítása.

A főkönyvelőségek megszervezése a népgazdaság széles területein kiépíti azt a kapcsolatot, amely a vállalatok, trösztök, minisztériumi szakfőosztályok, gazdasági minisztériumok munkáját, eredményét a számvitel adatai révén egyesíti. Ez a tény egyben lehetővé teszi mind a vállalati munkának, mind ezen túlmenően a trösztöknek, főosztályoknak, minisztériumoknak, az egész népgazdaság munkájának a számviteli adatok segítségével történő elemzését. *A feldolgozott és összesí-*

tett adatok, ezeknek az adatoknak elemzése visszatükrözi a terv végrehajtásának menetét, jelzi a tervtől való eltéréseket s általában lehetővé teszi a vállalatok, trösztök, minisztériumok s az egész népgazdaság operatív vezetését és igazgatását.

III.

A főkönyvelőségek intézményének megszervezésében és kiépítésében, feladataik meghatározásában a Szovjetunió tapasztalatai vezetnek minket. Itt is érezzük azt a hatalmas és tevékeny segítséget, amelyről Rákosi elvtárs Pártunk II. Kongresszusán azt mondotta:

> „Nincs olyan területe népgazdaságunknak — és hozzátehetem: egész szocialista életünknek — amely ne kapott volna és ne kapna szakadatlanul és folyamatosan fölbecsülhetetlen támogatást a Szovjetuniótól." (*Rákosi Mátyás* beszámolója a Magyar Dolgozók Pártjának II. Kongresszusán.)

A Szovjetunió állami, szövetkezeti és társadalmi intézményeinek, szervezeteinek és vállalatainak főkönyvelőire vonatkozó szabályzat értelmében *a főkönyvelőnek az a feladata, hogy „megszervezze, irányítsa és ellenőrizze valamennyi alárendelt intézmény, szervezet és vállalat könyvvitelét és a beszámolóinak rendszerét."* (A Szovjetunió Minisztertanácsának 1947 IX. 17-i 3271. sz. rendelete. 1. §. Magyarul: Számvitel. 1951. márciusi szám 67—74. lap.)

A szabályzat meghatározza:
- a főkönyvelők kötelességeit,
- a főkönyvelők jogait és
- a főkönyvelők felelősségét.

A főkönyvelő kötelessége, hogy

biztosítsa
- az érvényben lévő jogszabályok betartását,
- a számvitel rendjét,
- a mérlegek és beszámolók elkészítését és időben való benyujtását,
- az alárendelt szervek számvitelének, mérlegeinek elkészítését és időben való benyujtását;

ellenőrizze
- az anyag- és áruértékkel való gazdálkodást,
- a pénzügyi gazdálkodást,
- a munkabéralapok helyes felhasználását.

A főkönyvelő a könyvelés vezetője. *Jogosult* a vállalat valamennyi dolgozójának számviteli utasításokat adni, amelyeknek megtartása kötelező.

> „A fő- (vezető) könyvelő utasításait és rendelkezéseit megszegő vagy nem teljesítő személyeket az intézmény, szervezet, vagy vállalat vezetője a törvényben megállapított módon felelősségre vonja." (Idézve: A Szovjetunió főkönyvelőire vonatkozó szabályzatból. 13. §.)

Pénz, áru, anyag és egyéb értékek átvétele és kiadása a főkönyvelőnek vagy meghatalmazottjának aláírása, előzetes láttamozása nélkül tilos.

A főkönyvelő természetesen nem járulhat hozzá a jogszabályokba, tervfegyelembe ütköző műveletekhez.

> „Ha a fő- (vezető) könyvelő a törvénnyel, kormányhatározattal, vagy a könyvelésre és beszámolókra vonatkozó előírásokkal ellentétes rendelkezést kap, annak végrehajtása előtt írásban föl kell hívni a rendelke-

zést kiadó vezető figyelmét erre a körülményre.

Ha a vezető az adott rendelkezést írásban megerősíti, akkor a fő- (vezető) könyvelő végrehajtja, ezzel egyidőben azonban köteles jelentést tenni a fölöttes szerv vezetőjének és a Szovjetunió Állami Ellenőrzési Minisztériumának (ha a szóbanforgó intézmény, szerv vagy vállalat köztársasági vagy helyi alárendeltségű).

Ha a fő- (vezető) könyvelő büntetőjogba ütköző cselekmény végrehajtására kap utasítást, azt nem hajthatja végre, hanem haladéktalanul köteles jelentést tenni a fölöttes szerv vezetőjének és a Szovjetunió Állami Ellenőrzési Minisztériumának vagy az illetékes Szövetségi Köztársaság Állami Ellenőrzési Minisztériumának, szükség esetén a pénzügyi szerveknek is.

Ha a fő- (vezető) könyvelő nem közli az Állami Ellenőrzési Minisztériummal és a fölöttes szerv vezetőjével a törvényellenes rendelkezést, annak végrehajtásáért a rendelkezést adó vezetővel közösen felelős." (Id. szabályzat a Szovjetunió főkönyvelőiről. 14. §.)

A főkönyvelő felelős a vállalat ügyvitelével kapcsolatos gondatlanságokért (például okmányok helytelen kiállításáért, fedezet nélküli csekkek kibocsátásáért stb.);

a helytelen számvitelért, egyéb számadások (például utókalkulációk), mérlegek és beszámolók helytelen és késedelmes összeállításáért, valótlan adatok közléséért;

a költségvetési és pénzügyi fegyelem megsértéséért (adók, nyereségelőlegek helytelen kiszámításáért, késedelmes befizetéséért, hitelek, forgóeszközök rendeltetésellenes felhasználásáért, a munkabéralap túllépéséért stb.

„Az előbbiekben felsorolt és más esetekben, ha e cselekmények következtében az állami, szövetkezeti, társadalmi intézmények, szervezetek, hivatalok és vállalatok anyagi kárt szenvedtek; vagy általában, ha az államot kijátszották, az intézmény, hivatal, szervezet vagy vállalat zavartalan munkáját fennakadás érte, megdézsmálták a szocialista (társadalmi) tulajdont, elherdálták az anyag- és áruértékeket, ezekben az esetekben a fő- (vezető) könyvelő anyagilag, fegyelmileg és büntetőjogilag felelős." (Idézve: Szabályzat a Szovjetunió fő- (vezető) könyvelőiről. 19. §.)

A Szovjetunió tapasztalatai alapján hívták életre a népi demokráciák — így népköztársaságunk is — a főkönyvelőségek intézményét. A Szovjetunió tapasztalataiból tudjuk, és a saját gyakorlatunkban is meggyőződhettünk arról, hogy valahányszor egy-egy fontos intézkedést megvalósítunk, amelynek célja újabb és újabb szocialista szervezeti formák életrehívása és e formáknak eleven, szocialista tartalommal való megtöltése, ennek érdekében mindig következetes harcot kell folytatnunk az intézkedést meggátolni, szabotálni igyekvő ellenséges elemek és kapitalista csökevények ellen.

Az angol-amerikai imperializmus ügynökeinek tevékenysége a népi demokratikus országokban a tervezés és a számvitel területére is kiterjedt:

„A nép ellenségei szétforgácsolták a megtakarított összegeket, másodrendű építkezésekre fordították azokat, összezavarták a tervezést és a számvitelt, befagyasztották a fontos objektumok építésére szánt összegeket és arra számítottak, hogy meg-

hiusítják a szocialista iparosítást a népi demokratikus országokban. Aljas szándékaik azonban a néptömegek ébersége következtében kudarcba fulladtak." (Idézve: *Dudinszkij.* Az európai népi demokratikus országok szocialista iparosításának sikerei. Anyag- és Adaszolgáltatás. 1950. november. 31. lap.)

IV.

A főkönyvelőségek feladatai *elvileg* teljesen azonos alapon állnak a népgazdaság bármely ágában vagy egységében. A feladatok gyakorlati végrehajtása azonban a módszerek tekintetében, a közvetlenül megoldandó problémák szempontjából bizonyos különleges kérdéseket is fölvet.

A következőkben részleteiben megvizsgáljuk az egyes főkönyvelőségek feladatait.

A Népgazdasági Tanács 121-6-1951. N. T. számú határozata alapján a *minisztériumok főkönyvelőségeinek* feladatai a következő területekre terjednek ki:

Ellenőrzik a minisztérium, illetve a főosztályok munkájában a gazdaságosság elvének érvényesülését, az állami vagyon megóvását és jelentik az ezt veszélyeztető körülményeket. A főkönyvelőségek nyilvántartott adataik alapján elkészített folyamatos jelentéseikkel tájékoztatják a minisztérium, illetve főosztály felelős vezetőit és biztosítják a gazdasági eredményeknek szervezett formában való rendszeres ismertetését. Elkészítik a minisztériumnak, illetve a főosztályoknak, mint önálló mérleget és eredménykimutatást készítő szerveknek mérlegeit és beszámoló jelentéseit. Fontos feladatuk továbbá, hogy irányítsák a pénz- és hitelgazdálkodást és a könyvvitelt az alájuk tartozó területeken.

E feladatok ellátása — amint a minisztériumi főkönyvelőkről szóló minisztertanácsi rendelet mondja — intézményesen biztosítja „a minisztériumok, valamint a gazdálkodó szervek irányításával megbízott minisztériumi főosztályok munkájában a gazdasági eredmények állandó ellenőrzését, továbbá

fokozza a minisztériumok és a főosztályok vezetőinek felelősségét az alájuk rendelt szervek működésének gazdaságosságáért." (A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 124-1951. (VI. 17.) M. T. sz. rendelete a minisztériumi főkönyvelőkről.)

A minisztériumi főkönyvelőségek létesítéséről szóló rendelet előtérbe állítja az önköltség csökkentésének, a belső tartalékok kihasználásának fontosságát. Az ipari termelés önköltségének csökkentése, az iparcikkek termelői árának csökkentése a szocialista építés döntő fontosságú feladata.

E cél elérése érdekében a minisztériumi főkönyvelőségeknek fokozott figyelmet kell fordítaniok az alájuk rendelt vállalatok gazdaságos működésével, önköltségük alakulásával, pénzügyi és hitelterveik teljesítésével, állam iránti nyereség- és adóbefizetési kötelezettségeik rendjének megtartásával, a pénzügyi fegyelem megerősítésével, a béralapfelhasználás ellenőrzésével kapcsolatos feladatok maradéktalan végrehajtására.

Éppen ezért a minisztériumi szakfőosztályok főkönyvelőségei trösztök és fontosabb vállalatok szerint, a minisztériumi főkönyvelőségek pedig főosztályok és ezen belül iparágak szerint folyamatosan nyilvántartják a gazdaságos működésre

vonatkozó legfontosabb adatokat. Ilyenek: a mérleg, az eredménykimutatás, a pénzügyi és hitelterv adatai, a vállalatok önköltségének alakulása, a beruházások megvalósítására vonatkozó adatok, a béralap és létszám, a nyereségbefizetés, a veszteségtérítés, a forgóalapok adatai, a forgóeszközök megtérülési gyorsaságának alakulása, a legfontosabb anyag- és árukészletek változása stb.

A nyilvántartott adatokat a főkönyvelők rendszeresen vizsgálják, elemzik és megállapításaikról, a kimutatott hibákról, rendellenességekről kötelesek azonnal tájékoztatni a főosztály, illetve a minisztérium felelős vezetőjét. A Minisztertanács rendelete előírja, hogy az ilyen tájékoztatást és az ezzel kapcsolatban javasolt intézkedéseket a felelős vezető nemcsak figyelembevenni köteles, hanem a főkönyvelő által neki jelentett ügyben nyolc nap alatt intézkednie is kell:

> „Ha a szabálytalanság, vagy mulasztás kiküszöbölésére nyolc napon belül intézkedés nem történik, a főosztály főkönyvelője a minisztérium főkönyvelőjének és a főosztály közvetlen irányításával megbízott miniszterhelyettesnek, a minisztérium főkönyvelője pedig a miniszternek, illetőleg a főkönyvelőség irányításával megbízott helyettesének köteles jelentést tenni." (A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának id. rendelete a minisztériumi főkönyvelőkről. 5. §.)

Ez az intézkedés nagy mértékben fokozza a vezetők tényleges felelősségét, egyúttal pedig komoly feladatot és felelősséget ró a minisztériumi főkönyvelőségek vezetőire és dolgozóira. Ezzel kapcsolatban fontos továbbá az az intézkedés is, hogy a *főosztályoknak, illetőleg a minisztériumnak, mint önálló gazdasági egységnek, eredményeikről külön mérleget, eredménykimutatást kell készíteniük.*

E kimutatás készítése nem egyszerű nyilvántartási kérdés, hanem az önálló gazdasági elszámolási rendszer e téren történő kifejlesztésének egyik alapfeltétele. *A gazdasági minisztériumok önálló elszámolási rendszerének megvalósítása világos képet nyújt egy-egy terület iparának, vagy más gazdasági ágának eredményeiről,* megmutatja, mibe kerül az államnak egy-egy gazdasági terület igazgatása, hol vannak fölösleges kiadások. *Mindez növeli a vezetők felelősségét is.*

Éppen a felelősség és az önálló gazdasági elszámolás kifejlesztése érdekében változik meg a minisztériumi főkönyvelőségek kialakításával az állam iránti kötelezettségek, elsősorban a vállalati nyereségbefizetés előírásának rendje is. Ezután a főosztály számára írják elő a befizetendő összeget és ez felel azért, hogy a hatáskörébe tartozó területről az előírt nyereséget időben befizessék. De nemcsak a felelősséget, a számadási kötelezettséget fokozza az új rendszer, hanem módot ad a minisztérium és a főosztályok vezetőinek arra is, hogy az irányításuk alatt álló terület gazdálkodását közvetlenül segítsék olymódon hogy az ezután negyedévről-negyedévre rendelkezésükre bocsátandó különféle pénzügyi tartalékkeretből szükség esetén a vállalatoknak kisegítést, áthidalást biztosítsanak egy-egy nehéz feladat megoldásához.

A népgazdaság szervezeti fölépítésében — a minisztérium és az iparvállalatok közé ékelve — a széles hatáskörű és a vállalatok működéséért teljes mértékben felelős

trösztök irányítják az alájuk tartozó vállalatok tevékenységét. *A trösztök a vállalati igazgatók hatáskörének megcsorbítása nélkül, önálló gazdasági elszámolási egységként felelnek a hozzájuk tartozó terület munkájáért.* Éppen ezért a tröszt főkönyvelője az igazgatóval együtt, felelős „a tröszt és az alája tartozó vállalatok számviteléért, a számvitellel kapcsolatos ügyvitelért, pénz- és hitelgazdálkodásért, valamint a hatáskörébe tartozó ellenőrző tevékenységért". (A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 122/1951 (VI. 17.) M. T. számú rendelete a trösztökről. 5. §.)

V.

A vállalatok főkönyvelőiről szóló rendelet is szorosan összefügg a gazdaságosság elvének a minisztériumok, trösztök munkájában való kidomborításával.

A szocialista vállalatok főkönyvelőinek konkrét, meghatározott feladataik vannak, hatalmas felelősséggel: kötelességekkel és jogokkal „a számvitel, a pénzgazdálkodás, az állami vagyon megőrzése, a pénzügyi fegyelem biztosítása, a béralapok és általában a vállalat gazdaságos működésének ellenőrzése terén." (A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 125/1951. (VI. 17.) M. T. sz. rendelete a vállalati főkönyvelőkről.)

A vállalati főkönyvelőknek a számvitellel kapcsolatos feladataik végrehajtásakor következetes harcot kell folytatniuk a számviteli bürokrácia, a párhuzamos és ugyanakkor gyakran mégis hiányos adatszolgáltatás ellen. Éppen ezért meg kell tagadniuk minden engedély nélküli statisztikai munka elvégzését, meg kell szüntetniük minden párhuzamos és fölösleges adatszolgáltatást.

E téren végzett jó munkájukkal elősegítik a helyes munkaerőgazdálkodást.

> „...a munkaerővel való gazdálkodás terén nem mindig járunk el helyesen — mondotta Gerő elvtárs Pártunk II. Kongresszusán. — Helytelen munkaerőgazdálkodásra vall a többi között az is, hogy üzemeinkben, gazdasági szerveinkben *nagy mértékben felduzzadt az adminisztratív és a kisegítő személyzet létszáma.* Például 1950-ben iparunkban a munkáslétszám 12 százalékkal emelkedett, az adminisztratív munkát végző személyzet létszáma pedig 16.6 százalékkal. Ez nemcsak azzal a hátránnyal jár, hogy ilymódon munkaerőt vonunk el a termeléstől, hanem azzal is, hogy az adminisztratív és kisegítő személyzet létszámának felduzzasztása növeli a bürokratizmust, megnehezíti a gazdaság helyes vezetését, tehát végső fokon visszatartja, fékezi a termelés emelkedését. Növeli a bürokratizmust azért, mert — ahogy mondani szokás: az íróasztalok munkát keresnek maguknak." (*Gerő Ernő.* Beszámoló a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusán.)

A vállalati bürokrácia fokozódásának, valamint a gazdaságos vállalati működés gyakran nem elég világos visszatükröződésének forrása az a körülmény, hogy a főkönyvelők eddig csak a vállalat könyvviteléért voltak felelősek, az operatív számvitellel, az üzemi statisztikával, sőt az utókalkulációval is keveset törődtek.

Ezért mondja ki a Minisztertanács rendelete, hogy a főkönyvelő nemcsak a könyvvitelért, hanem a többi között „a vállalati számvitel és az ezzel kapcsolatos ügyvitel helyes megszervezéséért, a bizonylatok alaki helyességéért és tartalmi valódiságáért, valamint a bizonylatok megőrzéséért" is felelős. Ugyanezt támasztja alá a vállalati főkönyvelők feladatkörének és felelősségének szabályozásáról szóló N. T. határozat, amikor leszögezi a vállalati főkönyvelők felelősségét „a vállalati statisztikával kapcsolatban, az annak alapjául szolgáló bizonylatok és a bizonylatokba foglalt adatok helyességéért." (A Népgazdasági Tanács 122-6-1951. N. T. sz. 1951. április 12-i határozata a vállalati főkönyvelők feladatkörének és felelősségének szabályozásáról.)

Az operatív számvitellel kapcsolatos teendőket a főkönyvelők csak akkor tudják majd jól ellátni, ha ismerik a termelési folyamatot, megszerzik a szükséges műszaki ismereteket és szorosan együttműködnek a műszaki dolgozókkal.

Ezirányú tevékenységük nagy támogatást biztosíthat a vállalat operatív vezetésének, s valóra válthatja a vállalat műszaki és gazdasági vezetésének egységét.

Az utókalkuláció is igen elhanyagolt területe számvitelünknek. Sok vállalatnál nem is tekintették ezt a munkát a számvitel körébe tartozónak, s számos vállalatnál utókalkuláció egyáltalában nem is volt. Ezen a helyzeten gyökeresen változtatni kell. Az önköltség csökkentésének mérését, sőt az önköltség csökkentésének tervezését is megoldhatatlannak kell tekintenünk jól fölépített, helyes utókalkuláció nélkül. Ez fogja lehetővé tenni annak a hiányosságnak a kiküszöbölését, amelyre Gerő elvtárs, Pártunk II. Kongresszusán hívta fel a figyelmet, amikor megállapította, hogy „az önköltség mérésének az ötéves terv első évében még nem volt nálunk részletesen kidolgozott és teljesen megbízható rendszere." (*Gerő Ernő.* Beszámoló a Magyar Dolgozók Pártjának II. kongresszusán. I. m. 188—189. lap.)

A feladat végrehajtása — anélkül, hogy a főkönyvelők felelőssége ezen a téren csökkenne — nem *kizárólag* a főkönyvelők dolga. Erre világít rá Minc elvtárs, a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának VI. teljes ülésén elmondott beszédében, amelyben megállapította, hogy a vállalatok vezető szerveit át kell szervezni.

> „Ezzel az átalakítással kiküszöböljük azt a káros gyakorlatot, hogy az önköltségcsökkentés problémáinak megoldását kizárólag a pénzügyi osztályokra hárították, ami arra vezetett, hogy a vállalatvezetőség és a tervosztályok ezen a téren igyekeztek elhárítani magukról minden felelősséget". (*H. Minc.* A lengyel népgazdaság 1951. évi feladatai. Anyag- és Adatszolgáltatás 1951 május. 34. lap.)

Igen jelentős jogokat és kötelességeket ró a vállalati főkönyvelőkre a pénzgazdálkodás ellenőrzésének, az állami vagyon megőrzésének és a pénzügyi fegyelem biztosításának feladata. „A főkönyvelő előzetes láttamozása szükséges

1. minden okirat kiállításához, amely a vállalat jóváhagyott terveiben nem szereplő kötelezettség elvállalására vonatkozik,

2. a vállalat állóeszközeinek a rendes értékesítési folyamat körébe nem tartozó átadásához,

3. a terven fölüli anyagkészlet, vagy a vállalat beruházási tervében nem szereplő állóeszközök megvagy átvételéhez." (A Magyar Nép-

köztársaság Minisztertanácsának idézett rendelete a vállalati főkönyvelőkről. IV. A főkönyvelők jogai. 15. §.)

Emellett természetszerűen kötelessége a főkönyvelőnek gondoskodni arról, hogy a vállalat a pénzügyi fegyelmet *általában* megtartsa: adó- és nyereségbefizetési kötelezettségét hiánytalanul teljesítse, pénz- és hitelgazdálkodását az erre vonatkozó szabályoknak megfelelően bonyolítsa le, más vállalatok vagy szervek iránti kötelezettségeinek teljesítésére megfelelő fedezet álljon rendelkezésére, továbbá, hogy a vállalatnak más vállalatokkal vagy szervekkel szemben fennálló követeléseit idejében érvényesítsék.

A főkönyvelő a vállalat igazgatójánál tiltakozni köteles minden olyan intézkedés ellen, amely sérti az állam érdekeit, veszélyezteti a vállalat gazdaságos működését, megakadályozza a pénzügyi, számviteli rendelkezések betartását. Ilyen rendelkezést csak abban az esetben kell végrehajtania, ha az igazgató — a főkönyvelő tiltakozása ellenére — írásban ragaszkodik a kiadott utasításhoz. Ebben az esetben is köteles azonban a főkönyvelő az esetről fölöttes szervének írásban jelentést tenni és erről az igazgatót ugyancsak írásban tájékoztatni.

Igen fontos feladat hárul a vállalati főkönyvelőkre a béralapfelhasználás ellenőrzésével kapcsolatban.

> „Ha teljesíteni akarjuk — és ki kételkedhet benne, hogy teljesíteni akarjuk — 1951. évi tervünket, akkor helyre kell állítanunk és biztosítanunk kell a megfelelő arányt a termelés emelkedése és a munkebér emelkedése között. Akkor ügyelnünk kell a tervezett munkabéralapok szigorú betartására." (*Friss István.* Biztosítani kell a megfelelő arányt a termelés és a munkabérek emelkedése között. Felszólalás a Magyar Dolgozók Pártjának II. Kongresszusán.)

A főkönyvelő kötelessége a béralap-felhasználásnak állandó figyelemmel kísérése, a bérszámfejtés folyamatosságának biztosítása, a béralaptúllépés okainak földerítése. A feltárt okokat az igazgatónak jelentenie kell. Ezzel egyidőben a főkönyvelőnek javaslatot kell kidolgoznia az okok kiküszöbölésére is. A vállalati főkönyvelőkről szóló minisztertanácsi rendelet előírja továbbá, hogy

> „A vállalat számára megállapított létszámkeretet, valamint létszámnormák betartását a főkönyvelő ellenőrzi; köteles az engedély nélküli létszámemelés ellen tiltakozni s ha a tiltakozás nem vezet eredményre, a vállalat felett közvetlen felügyeletet gyakorló szerv vezetőjének jelentést tenni." (A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának idézett rendelete a vállalati főkönyvelőkről. III. A főkönyvelő kötelességei. 11. §.)

A béralap ellenőrzésével kapcsolatos feladataikat a főkönyvelők akkor oldhatják meg jól, ha ezirányú munkájukat nemcsak a bérfizetés időszakai körül, hanem az egész hónapban folyamatosan végzik.

A nyilvántartás és az adatszolgáltatás rendszerét tehát úgy kell megszervezni, hogy a béralap alakulását azonnal és folyamatosan ellenőrizni lehessen. A főkönyvelőkön múlik, hogy ezekből az adatokból, mit látnak meg, mit vesznek észre idejében. Az engedélyezett kereten felüli túlórák, a létszámterv túllépése, a hamis jogcímen juttatott,

vagy meg nem érdemelt prémiumok kifizetése mind keresztülfutnak a bérszámfejtés, a főkönyvelés munkáján. A főkönyvelőnek csupán a szeme előtt lévő adatokat kell figyelnie ahhoz, hogy már hónap közben megállapítsa a béralap alakulásának irányát. Ha az adatszolgáltatást jól szervezték meg, akkor a normalazításra, a bércsalásra, a munkaerő helytelen felhasználására mutató jelek már hónap közben kiolvashatók a könyvelés, a bérszámfejtés adataiból, s a főkönyvelő rendelkezésére álló egyéb számviteli adatokból. Ha a főkönyvelők maradéktalanul teljesítik a béralap ellenőrzésével kapcsolatos kötelességüket, akkor jelentékeny mértékben elősegítik annak a hiányosságnak a megszüntetését, amelynek felszámolására a Pártkongresszus határozata is kötelez bennünket:

„Komoly hiányosság, hogy a munkabéralap növekedése túlhaladta a termelést."

A vállalat gazdaságos működésének általános ellenőrzése is a főkönyvelők feladata.

Ennek a feladatnak helyes végrehajtása érdekében az eddigiek mellett a főkönyvelőnek még két rendkívül fontos feladatot kell ellátnia:

a) a vállalaton belüli önálló gazdasági elszámolás rendszerének kiépítésével kapcsolatban e rendszer mutatószámainak, számvitelének *célszerű* megszervezése,

b) a mérlegbeszámolók rendszerének kidolgozása és megvalósítása.

A vállalaton belüli önálló gazdasági elszámolás megszervezésével kapcsolatban igen fontos, hogy a mutatószámok rendszerében a tervszámok a tényszámokkal összhangban legyenek, vagyis, hogy a rendszer az üzemegységek felbontott terveivel összefüggésben épüljön ki. Fontos, hogy csak olyan mutatószámokat alkalmazzunk, amelyek *ténylegesen* visszatükrözik a vállalaton belüli elszámolási egység munkáját, amelyeknek alakulására az üzemnek, üzemrésznek, műhelynek *valóban* befolyása van és amelyek nem becsült, hanem *mért és ellenőrzött adatok.* Az önálló elszámolási egység számvitelének megszervezésekor operatív jellegre kell törekedni, kerülni kell ezért a fölösleges adatszolgáltatást, a maximalizmust. *A főkönyvelő ilyen irányú szervezési munkájának szorosan egybe kell kapcsolódnia a tervezési, műszaki munkákkal, s az erre irányuló megfelelő adatszolgáltatással elő kell mozdítania a dolgozók anyagi érdekeltségét is az önálló gazdasági elszámolás rendszerében.*

A gazdasági vezetők ma már fokozott figyelmet fordítanak a gazdaságos működés kérdéseire. Ezzel függ össze, hogy minden vállalatnak negyedévenként átfogó jelentést kell készítenie működéséről. A vállalatok tartoznak negyedévi mérleg- és eredménykimutatásukkal együtt, úgynevezett mérlegbeszámoló jelentést adni irányító szervüknek. *A mérlegbeszámoló lényegében a vállalat gazdasági tevékenységének elemzése és értékelése.*

Sztálin elvtárs az SzK(b)P XIII. Kongresszusán a Központi Bizottság plénumán tartott beszámolójában figyelmeztetett arra, hogy „... könyvelői jelentés nélkül semilyen gazdasági munka sem haladhat előre." (*Sztálin* Művei 6. kötet 239. lap. Szikra 1951.)

Népköztársaságunk minisztertanácsának rendelete szerint:

> „A mérlegbeszámolót a vállalat főkönyvelője készíti el s az igazgató a főkönyvelővel együtt írja alá; helyességéért mindketten

felelősek." (A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1018/1951 [VI. 17.] számú rendelete a mérlegbeszámolókról. 1. §.)

A Szovjetunió tapasztalatai alapján ezáltal kívánjuk megvalósítani azt az elvet, hogy

„a vállalat vezetője és főkönyvelője fegyelmi felelősséggel tartozik a könyvelési beszámolóknak és a mérlegnek a megállapított határidőben való benyujtásáért. Az előírt szabályok megszegéséért, a könyvelői beszámolók és mérlegek benyujtási határidejének szándékos elmulasztásáért, valamint a helytelen könyvelési adatok tudatos közléséért a felelős személyeket büntetőjogi felelősség terheli." (V. ö. a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának 1936 július 29-i 1372. sz. rendelete „Az állami és szövetkezeti gazdasági szervek és vállalatok könyvelői beszámolóiról és mérlegeiről.")

A mérlegbeszámolók segítségével a felsőbb szervek adatokat kapnak a népgazdasági mérleg összeállításához, tájékozódnak a vállalatok működéséről. Mindez lehetővé teszi számukra, hogy megfelelően irányítsák és ellenőrizzék a vállalatok tevékenységét.

A vállalatok mérlegbeszámolóinak nemcsak az a kizárólagos célja, hogy a felsőbb szerveket felvilágosítsa a meghatározott időszakon belül elvégzett vállalati munka eredményéről. Az üzem maga is felhasználja a mérlegbeszámolókat saját munkájának ellenőrzésére, a munka folyamán mutatkozó hiányosságok földerítésére, a feltáratlan tartalékok felkutatására, a tervteljesítés folyamán előálló akadályok és rendellenességek kiküszöbölésére.

A mérlegbeszámolónak az úgynevezett mérlegbeszámoló-értekezleteken, valamint ezt követően a termelési értekezleteken való értékelése és megvitatása lehetővé teszi a vállalat vezetésének, a vállalat egész munkájának elbírálását. Bevonja a dolgozókat a vállalat vezetésébe és a vezetés ellenőrzésébe s ezáltal elősegíti az alulról jövő kezdeményezést és bírálatot.

A mérlegbeszámoló-értekezletek határozatai nemcsak a vállalat kötelezettségeit szabályozzák, de egyúttal megmutatják azt is, hogy a felsőbb szerveknek: a minisztériumoknak és trösztöknek, milyen segítséget kell nyujtaniuk a hibák kijavításához. A mérlegbeszámoló-értekezleteken a vállalattal szoros kapcsolatban álló más vállalatok képviselői is jelen vannak és ezzel az együttműködés hiányosságainak kijavítására is mód nyílik.

VI.

A főkönyvelők nagy felelősséggel járó feladatukat csak úgy láthatják el, ha jogkörüket, függetlenségüket messzemenően biztosítják. Ezt a célt szolgálja az a rendelkezés is, hogy a vállalati főkönyvelők kinevezésére, áthelyezésére, elmozdítására, vagy fegyelmi úton történő felelősségre vonására csakis a vállalatot irányító felső szerv vezetője jogosult, sőt abban az esetben, ha a fegyelmi ügy a vállalati főkönyvelő ellen, hivatali működésével kapcsolatban merült fel, akkor még a vállalatot irányító szerv főkönyvelőjének véleményét is meg kell hallgatni.

A minisztériumok, valamint az egyes főosztályok főkönyvelőit a miniszter nevezi ki és menti fel.

„Az illetékes miniszter a minisztérium főkönyvelőjének áthelyezése, felfüggesztése vagy elbocsátása előtt a pénzügyminisztert előzetesen tájékoztatja." (A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának idézett rendelete a minisztériumi főkönyvelőkről. 2. §.)

Igen fontos, hogy a főkönyvelők tisztában legyenek azokkal a feladatokkal, amelyeknek teljesítését elvárják tőlük. Tisztában kell lenniük azzal, hogy az eddigi feladatok megnövekedtek, s új, hatalmas feladatok merültek föl, tehát felkészültségüket, szaktudásukat növelniök kell.

„Ha az új, nagyobb feladatokat meg akarjuk valósítani, s mi természetesen ezt akarjuk, akkor minden rendelkezésre álló eszközzel emelnünk kell vezető munkáskádereink s *általában* gazdasági káderein tudását, szakmai színvonalát, természetesen politikai színvonalát s — *meg kell javítanunk a vezetés minőségét.*" *(Gerő Ernő.* Beszámoló a Magyar Dolgozók Pártjának II. Kongresszusán.)

A főkönyvelőségek létesítésének meg kell erősítenie a felelős egyszemélyi vezetést. A főkönyvelők jó munkája alátámasztja, segíti, de sohasem pótolja, hanem kiegészíti a vezetők munkáját. „Az állami vállalat főkönyvelője a számvitel, az ezzel kapcsolatos ügyvitel, a pénz- és hitelgazdálkodás, továbbá a hatáskörébe tartozó ellenőrző tevékenység körében a vállalat igazgatójának helyettese." (A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának idézett rendelete a vállalati főkönyvelőkről. 1. §.)

A minisztérium főkönyvelője pedig „közvetlenül a miniszternek, vagy erre kijelölt helyettesének, a főosztály főkönyvelője pedig közvetlenül a főosztályvezetőnek irányítása alatt működik." (A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának idézett rendelete a minisztériumi főkönyvelőkről. 1. §.)

A főkönyvelőségek rendszeresítése jelentős mértékben segíti népgazdaságunk fejlődését. A főkönyvelők munkájának eredményessége nagy mértékben függ attól, hogy a dolgozók, elsősorban a számviteli dolgozók mennyire aktívan és mennyire tudatosan segítik elő a főkönyvelők számára megszabott feladatok teljesítését, milyen mértékben valósul meg a számvitel és műszaki dolgozók együttműködése s ezen a réven a műszaki és a gazdasági vezetés egysége.

A főkönyvelőségek szervezése, a főkönyvelők jó munkája segíti dolgozó népnüket az ötéves terv eredményes teljesítéséért folytatott küzdelmében. Ebben a küzdelemben a termelés fokozásának feladatai mellett egyre jobban előtérbe kerülnek a gazdaságosság kérdései.

Lenin írja: „Inkább kevesebbet, de jobban" című cikkében: „Államapparátusunkban a legnagyobb takarékosságot kell elérnünk. Ki kell irtanunk belőle minden nyomát... a tékozlásnak..." *(Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. 1029. lap. Szikra 1949.)

A Párt és a kormány azt kívánja a gazdasági vezetőktől, s így a főkönyvelőktől is, hogy lankadatlanul küzdjenek a takarékosságért, biztosítsák a vállalatok konkrét és operatív vezetését, kérlelhetetlenül harcoljanak az íróasztalszagú, bürokratikus vezetési módszerek csökevényei ellen; erősítsék a felelős egyszemélyi vezetést, az önálló gazdasági elszámolás rendszerét, széles körben vonják be a dolgozó tömegeket a termelés igazgatásába.

Ahhoz, hogy a szocialista vállalatok munkáját szakértelemmel ve-

zethessük, alaposan tanulmányoznunk kell a szocialista gazdaság vezetésének bolsevik módszereit, amelyeket Lenin és Sztálin, a világ első szocialista államának bölcs megalapítói és vezérei dolgoztak ki. Ez népgazdaságunk fölemelkedésének egyik további feltétele. A főkönyvelőségek életrehívása, a főkönyvelők jó munkája pedig ismét nagy lépéssel visz bennünket előre a szocializmus útján, új sikerek, új győzelmek felé.

A. KORNYIJENKO

Csernisevszkij, a vulgáris burzsoá közgazdaságtan bírálója

Marx „A tőke" első kötetének második kiadásához írt utószavában hangsúlyozta, hogy Csernisevszkij, a nagy orosz tudós és kritikus „A Mill utáni politikai gazdaságtan vázlata" című művében mesterien megvilágította a polgári közgazdaságtan csődjét. Lenin is számos művében méltatta Csernisevszkij következetességét a dolgozó tömegek ellen irányuló ellenséges elméletek leleplezésében, engesztelhetetlenségét politikai és ideológiai ellenfelei iránt. Nagyra értékelte Csernisevszkijt Sztálin elvtárs is. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 24. évfordulóján mondott beszédében Sztálin elvtárs Csernisevszkij nevét az orosz nép nagyjai között említette.

☆

Mi tette lehetővé, hogy az elmaradt jobbágyi Oroszországban a kapitalizmusnak ilyen kiváló bírálója tűnjék fel, mint Csernisevszkij? Milyen osztályviszonyok és milyen politikai feltételek szülték a kapitalizmus forradalmi demokratikus bírálatát és miben állt ennek a bírálatnak ismert történelmi korlátoltsága?

Oroszországban a múlt század 50—60-as éveiben a forradalmi demokrácia volt az egyetlen forradalmi áramlat. A forradalmi demokratáknak meg kellett teremteniük saját forradalmi ideológiájukat, saját forradalmi tanításaikat és saját taktikájukat.

Csernisevszkij, a forradalmi demokraták táborának vezetője megértette, hogy a jobbágyrendszer ellen, a demokráciáért, az új társadalmi rendért folyó harcot, csak forradalmi tanok alapján lehet sikeresen megvívni, mégpedig olyan forradalmi tanok alapján, amelyek elsősorban a dolgozó tömegek érdekeit szolgálják.

Oroszország akkori történelmi viszonyait az jellemezte, hogy érlelődött a jobbágyság és az önkényuralom ellen irányuló népi, paraszti forradalom, amelynek elő kellett készítenie az utat a kapitalizmus fejlődése számára. Ez a folyamat olyan időszakban bontakozott ki, amikor a kapitalizmus már a világgazdaság uralkodó rendszerévé vált, amikor a polgári társadalom ellentmondásai már lelepleződtek és a történelem porondján megjelent a proletariátus. Ilyen történelmi körülmények között a parasztforradalom Oroszországban nemcsak elkerülhetetlenül felszínre hozott volna az ország fejlődését hátráltató mindenféle limlomot, hanem olyan demokratikus célokat és jelszavakat is felvetett volna (a föld nacionalizálása, az államapparátus demokratizálása stb.), amelyek már nem feleltek meg a burzsoázia érdekeinek. Csernisevszkij megértette az Oroszországban érlelődő parasztforradalomnak ezt az oldalát is. Az érlelődő parasztforradalmat tehát nemcsak úgy tekintette, mint a feudális rendszer megdöntésének egyetlen útját, hanem úgy is, mint Oroszország társadalmi újjáépítésének történelmi feltételét.

Csernisevszkij megértette az Oroszországban érlelődő forradalom polgári jellegét és hangsúlyozta, hogy a forradalmat a legkövetkezetesebben kell megvalósítani. Ebben az értelemben is következetes fölvilágosító és demokrata volt. Munkája azonban nemcsak erre korlátozódott. Csernisevszkijt éppen az tette a forradalmi demokraták vezérévé, hogy képes volt kritikailag felülvizsgálni a régi filozófiai, közgazdasági és történelmi eszméket, az idealista polgári esztétikát, etikát és irodalmat, a nemzetközi viszonyok területét és a háborúról szóló tanokat.

Különösen fontosnak tartotta a forradalmi demokrácia közgazdasági tanainak kidolgozását. A forradalmi demokrácia közgazdasági tudományának alapjává csak az utópista szocializmust tehette — vagyis a Marx előtti korszak szocializmusát. A nyugateurópai utópista szocialisták szocializmusa azonban elvont jellegű volt és nem kapcsolódott a tömegek gyakorlati forradalmi tevékenységéhez. Az orosz forradalmi demokratáknál viszont a szocializmus történelmi előfeltétele a forradalom, a kizsákmányolt tömegek forradalmi aktivitása volt.

Annak ellenére, hogy Csernisevszkij a múlt század hatvanas évei parasztdemokratizmusának álláspontján állott, kiváló bírálója volt a kapitalizmusnak és a vulgáris közgazdaságtannak is.

☆

Csernisevszkij azzal kezdte a vulgáris polgári közgazdaságtan bírálatát, hogy feltárta politikai természetét. Helyesen mutatta meg, hogy a vulgáris közgazdaságtan megszületése és fejlődése a polgári társadalom osztályellentétei élesedésének következménye. Azt is ki-

fejtette, hogy a polgári közgazdaságtannak Smith és Ricardo tanításaiból a kapitalizmus vulgáris apologetikájává való átalakulása nem egyes burzsoá közgazdák ízlésétől vagy a burzsoá tudomány átmeneti változásától függött; ezt az átalakulást a kapitalizmus fejlődésének új történelmi szakasza határozta meg, amely a proletariátus osztályharcának kibontakozásával függött össze. A burzsoázia és a munkásosztály közti engesztelhetetlen ellentétek létrehozták egyfelől a kommunista ideológiát, másfelől a kapitalizmus vulgáris apologetikáját.

Csernisevszkij a vulgáris közgazdaságtan bírálatának szentelt műveiben kérlelhetetlen logikával és gúnnyal leplezi le a vulgáris közgazdákat. mint a burzsoázia „tudós lakájait", akik a kapitalista bérrabszolgaság dicshimnuszát zengik.

Csernisevszkij szerint a vulgáris közgazdaságtan osztálylényegének három jellemző vonása van: *először,* félelem a dolgozó tömegektől, ami nyílt ellenségeskedésbe csapott át; *másodszor,* állati gyűlölet a szocializmussal és a kapitalizmus mindenféle bírálatával szemben; *harmadszor,* a kapitalizmus reakciós, korlátolt, doktriner védelmezése.

Csernisevszkij bebizonyította, hogy a vulgáris közgazdaságtan elvetette a tudományos kutatás módszereit, mivel segítségével nem kapta volna meg a burzsoázia a kívánt, szükséges eredményeket. Hangsúlyozta, hogy minden vulgáris közgazda tehetségtelen: a tehetség a tudomány számára született, a vulgáris közgazdának viszont nincs szüksége a tudományra. Lerántotta a vulgáris közgazdaságtan módszertanának általudományos leplét. Bebizonyította, hogy a vulgáris közgazdák a különféle meghatározások tömegében feloldják a politikai gazdaságtant s közben kiirtják tudományos tartalmát.

Csernisevszkij idézi Milonarinak a politikai gazdaságtanról adott meghatározását, amely szerint: „A politikai gazdaságtan... a társadalmi gépezet leírása, röviden — a társadalom anatómiája és fiziológiája". Csernisevszkij ezzel a meghatározással kapcsolatban megjegyezte: „Molinari egyre azt hajtogatja: a társadalom anatómiája és fiziológiája, leírja a társadalom szervezetét és tökéletesen meg van elégedve". *(N. G. Csernisevszkij:* Válogatott Közgazdasági Művek. II. kötet. 434. lap. Oroszul.)

Kiváló következetességgel leplezi le Csernisevszkij a vulgáris közgazdaságtan alfáját és omegáját, a „szabadkereskedelem" hirhedt elvét. A XIX. század közepén a „szabadkereskedelem" elve már elvesztette a XVIII. századvégi antifeudális tartalmát. A vulgáris közgazdaságtan a „szabadkereskedelem" elvével eltakarta és eltakarja a burzsoá társadalom védelmére irányuló szándékot, a konkurrenciát, a termelés anarchiáját, a munkásosztály elnyomorodását, a parasztság pauperizálódását. Ennek az elvnek alapján mindenki saját belátása szerint cselekedhet, mindenki „szabad", azt teheti, ami neki előnyös. Csernisevszkij megmutatta, hogy a „kereskedelem szabadsága" az az univerzális tapasz, amellyel a vulgáris közgazdaságtan „elméleti" építményeinek minden repedését beragasztja. Ennek az elvnek gyakori jelentősége az, hogy mindig működésbe hozzák, valahányszor a burzsoázia valamilyen gyakorlati, életbevágó kereskedelmi érdekének „igazságosságát" és „természetes" szükségszerűségét kell bebizonyítani.

A vulgáris közgazdaságtannak három alapvető „módszertani" fogása volt: *először* a politikai gazdaságtan önálló szerepének tagadása, vagyis a törekvés arra, hogy feloldják a jogtudomány, a gazdaságtörténet, az etika stb. zavaros vizében; *másodszor* a közgazdaságtudomány elméleti jellegének tagadása, vagyis olyan alkalmazott tudománnyá való nyilvánítása, amely a jelenségek leírásával és osztályozásával foglalkozik. Ez az irányzat különösen a német történeti iskola képviselőinél jelentkezett; *harmadszor* az egész közgazdaságtan leszűkítése a „szabadkereskedelem" elvének korlátai közé.

Csernisevszkij meggyőzően bebizonyította, hogy a vulgáris közgazdaságtan „módszere" abban áll, hogy elzárja az utat a kapitalista termelés bíráló elemzése elől és a tudományos tételeket a burzsoázia ízlésének és szükségleteinek megfelelően, lapos „örökkévaló" elvekkel és szabályokkal helyettesíti.

☆

Csernisevszkij megmutatta a vulgáris közgazdaságtan teljes csődjét. Egyfelől le is leplezte a kapitalista termelés gyakorlati embereit:

„Egyrészük — okos, vállalkozószellemű, gyakorlati ember — Bastiat zászlaja köré csoportosult, a vulgáris gazdaságtani apologetika legalaposabb és ezért legsikerültebb képviselője köré, a másik rész, amely büszke volt tudományának professzori méltóságára. J. St. Mill követőjévé szegődött abban a kísérletben, hogy az összeegyeztethetetlent összeegyeztesse." *(Marx.)*

Bastiat iskoláját leplezve, Csernisevszkij hangsúlyozta, hogy a kapitalisták azért tüntetik ki Bastiat-t, mert bebizonyította", hogy „a szegényeknek nincs miért panaszkodniuk, mivel minden munkás megkapja a megfelelő ellenszolgáltatást, és ha vannak a világon emberek, akik kevesebbet kapnak, mint ami nekik járna, ezek nem holmi takácsok, varrónők, földműves napszámosok — nem, hanem kapitalisták, járadékosok, gyárosok, bankárok és más a sors által sujtott szerencsétlenek." *(I. m.* II. kötet, 430. lap.) Világosan leleplezi Bastiat-t és epigonjait, mint „a gazdasági harmonia" és a kapitalista bérrabszolgaság arcátlan dicsőítőit, mint a burzsoázia cinikus védelmezőit. Bastiat iskolája — írja Csernisevszkij — a „kontinentális fecsegők és kompilátorok" iskolája, akik rosszindulatúan eltorzították Ricardo elméletét.

A politikai gazdaságtan kategóriáit (a profitot, járadékot, munkabért, tőkét stb.) Csernisevszkij kritikailag elemezte és felfedte a kontinentális fecsegők és kompilátorok „elméleteinek" apologetikus lényegét. Ragyogóan bebizonyította, hogy a „rutinirozott közgazdák", megrémülve a munkaértékelméletből folyó következtetésektől, felcserélték ezt a három termelési tényezőnek és a termék hármas elosztásának elméletével. Szerintük a tőke, a munka és a föld a gazdagság megteremtői. A termelt gazdagságból a „gazdasági harmónia" egyetemes törvénye alapján mindegyik megkapja a maga részét.

Csernisevszkij kifejtette, hogy a munkaértékelmélet következtetései közül hármat különösen veszélyesnek tartanak a vulgáris közgazdák. *Az első következtetés:* ha a munka az érték termelésének egyetlen forrása, akkor a termékek a munkásokat illetik, s a profit és a járulék „igazságos" voltának még a látszata is eltünik. *A második következtetés:* ha az érték forrása a munka, ekkor ez csak olyan munka lehet, amelyet az anyagi termelés területén alkalmaznak (termelő munka); ebben az esetben viszont csak a dolgozó osztályok lehetnek a termelő munka képviselői, az érték termelői; a burzsoák, a hivatalnokok, a papság és nagyszámú cselédeik pedig lelepleződnek, mint a népesség élősdi rétegei. *A harmadik következtetés:* ha a munka az érték egyedüli forrása, akkor maga a tőke „mind eredete, mind létezésének lehetősége szempontjából... nem több, mint a munka tartozéka." *(I. m.* II. kötet. Első rész. 227. lap.)

A vulgáris közgazdák megértették, hogy ezek a következtetések forradalmi jelentőségűek. Éppen ezért a polgári társadalom élesedő ellentmondásai között a „szolgáltatások cseréjének" elméletével *(Say)*, valamint a három termelési tényező és a termék hármas felosztása elméletével cserélték fel Smith és Ricardo elméletét a munkaértékről, a profitról és a bérről.

Élesen bírálja Csernisevszkij Mill „szellemtelen szinkretizmusát" *(Marx)*. „A Mill utáni politikai gazdaságtan vázlata" című művét a forradalmi demokrácia közgazdasági enciklopédiájának lehet nevezni. Ebben a művében a polgári közgazdaságtannak sokoldalú, mély bírálatát adta és lefektette a dolgozó tömegek érdekeinek megfelelő gazdasági tanok alapjait.

Csernisevszkij a vulgáris közgazdaságtan módszereivel a maga módszerét állítja szembe, amelyet hipotetikus módszernek nevez. Csernisevszkij módszere az első kísérlet a tudományos absztrakció felhasználására a kapitalizmus elemzésében. Lényege az, hogy „a jelenlegi rendben igen bonyolult gazdasági jelenségeket, az alapjukat, lényegüket alkotó legegyszerűbb elemekre kell felbontani." *(I. m.* II. kötet. Első rész, 227. lap.) Csernisevszkij hipotétikus módszerét kísérletnek tekintette Smith és Ricardo módszerének továbbfejlesztésére.

Kétségtelen, hogy Csernisevszkij módszerének vannak hiányosságai. És itt elsősorban bizonyosfokú sematizmusát kell megemlíteni. Viszont az is igaz, hogy ez a módszer alkalmasnak bizonyult Csernisevszkij legfőbb politikai és tudományos céljának elérésére: sikerült a kapitalizmus és a kapitalizmus védelmezőinek éles bírálatát adnia és sikerült felvilágosítania a tömegeket a kapitalizmus valódi természetéről.

Csernisevszkij művelben sokat foglalkozott Malthus reakciós „elméletének" bírálatával. Megállapította a malthuzianizmus osztályjellegét. Ezt írta: „Malthus könyvének szelleme a következő: gondoskodni kell a meglévő intézmények megjavításáról, de nem szabad elpusztítani azokat, nem kell arra törekedni, hogy a társadalmi rendet más elvek alapján építsük fel, mert semilyen más elvek nem adhatnak a társadalomnak nagyobb jólétet, mint amilyent a mostani alapelv, a magántuajdon elve ad". *(I. m.* III. kötet. Első rész. 355. lap.) Rövid és kifejező megjegyzésekkel leplezi le Csernisevszkij Malthusnak Godwinnal és Owennal folytatott vitáját.

Mint ismeretes, Malthus azt állította, hogy a népesség növekedése nem ismer társadalmi korlátokat. Csernisevszkij mesterien megcáfolta ezt az elcsépelt „tételt" és feltárta politikai lényegét. Csernisevszkij úgy leplezte le Malthus második tételét, az úgynevezett „malthusi képletet" — amely szerint a népesség gyorsabban növekszik, mint a létfenntartásához szükséges eszközök — hogy megmutatta, milyen csaló módszereket alkalmazott Malthus a példáihoz felhozott statisztikai adatok felhasználásakor. Csernisevszkij kifejtette, hogy a szegénység oka nem a létfenntartási eszközök elégtelensége, hanem a polgári társadalom társadalmi viszonyainak jellege. Csernisevszkij mesterien leleplezte a „csökkenő földhozadék" reakciós elméletét is. Bebizonyította, hogy az ipar és a földművelés technikájának haladása határtalan lehetőségeket tár fel a mezőgazdasági termelés növekedése előtt.

☆

Csernisevszkij komoly érdeme a különböző országok vulgáris közgazdaságtanának alapos bírálata. Sokat foglalkozott a vulgáris francia közgazdaságtan leleplezésével. Franciaországban abban az időben az osztályharc különösen éles és nyílt formákat öltött. Nem csodálatos tehát, hogy éppen ez az ország vált a legtevékenyebb és legharciasabb burzsoá apologetika hazájává. Csernisevszkij a francia vulgáris közgazda tipikus képviselőjének Bastiat-t tartja. És ez nem véletlen. Bastiat mindenkinél jobban megértette, hogy a bur-

zsoáziának nincs szüksége súlyos „tudományra", hanem csak fürge bértollnokok kellenek neki, akik értenek ahhoz, hogy híreszteléseiket, hiábavaló fecsegéseiket latin idézetekkel és kétértelmű tréfákkal díszítsék, csakhogy imponáljanak az „átlagos franciának". Csernisevszkij feltárta a Bastiat-féle „tudomány" teljes értelmetlenségét és tudományos terméketlenségét.

Csernisevszkij a német vulgáris közgazdákat is élesen bírálta. Roscher „A nemzetgazdaság alapjai" című művéről írt ismertetése a vulgáris közgazdaságtan bírálatának kiváló példája. Csernisevszkij bebizonyította, hogy a német vulgáris közgazdaságtan reakciós jellege abban nyilvánul meg, hogy védelmezi a porosz államot, a junkereket és a reakciós német burzsoáziát, amely 1848-ban nem kevésbé ijedt meg a harcoló proletariátustól, mint a francia burzsoázia. Ez a reakciós jelleg híven jut kifejezésre a burzsoá politikai gazdaságtan történeti módszerében. „A politikai gazdaságtan történeti módszerének — írta Csernisevszkij — két változata van, hogy bebizonyítsa annak haszontalanságát és képtelenségét, amit az ész követel (t. i. a szocializmust). Az első ilyen analógia: a jelenleg létező társadalmi forma már megvolt a babilonoknál, az asszíroknál, a médáknál, a görögöknél ... stb., az emberiség tehát nem tud nélküle meglenni. A történelmi érvek második fajtája az olvasó számára nem annyira meggyőző, mint inkább hízelgő; íme: kezdetben ennek a dolognak ilyen formája volt, magasabb fejlődésnél ilyen formát kapott, még magasabbnál ilyet, és most a legmagasabbnál íme ilyen, következtetésképpen a dolog mai formája már nagyon jó és csak az esztelenek lehetnek elégedetlenek vele." *(I. m.* II. kötet, 569. lap.)

Csernisevszkij behatóan tanulmányozta és részletesen bírálta az amerikai vulgáris közgazdaságtant is. A múlt század 50-es éveiben Carey volt ennek az irányzatnak legfőbb képviselője. Csernisevszkij lángelméje a többi között abban is megmutatkozott, hogy mindenkinél hamarabb megértette az amerikai kapitalizmus e „prófétája" írásainak sajátos vonásait, reakciós jellegét, tudományos erőtlenségét és provinciális bárgyuságát.

Csernisevszkij kifejtette, hogy a Carey-féle vulgáris közgazdáknak nincs valami nagy szükségük tudományos elméletre: „a tudományos" elveket közönséges jelszavakká változtatják, amelyek a kapitalista urak zsebének gyakorlati igényeit tükrözik. Ilyen elv volt Carey számára a protekcionista vámrendszer, amelyre az amerikai burzsoáziának volt szüksége. Számára „a vámtarifa minden kérdés alfája és omegája; úgy tünik, hogy a vámtarifával képes meggyógyítani a váltólázat, az öreget fiatallá, az idiótát zseniévé változtatni." *(I. m.* II. kötet, 542. lap.)

A vulgáris közgazdát, Carey-t bírálva, Csernisevszkij külön foglalkozott azzal a módszerrel, ahogyan Carey csaló és reakciós módon idealizálja az amerikai kapitalizmust. Csernisevszkij Carey-bírálata e tekintetben máig sem vesztette el jelentőségét.

☆

Csernisevszkij közgazdaságtani műveiben az orosz liberális közgazdákat is bírálta, akik magukat Say és Bastiat tanítványainak tartották. Az orosz liberális közgazdákat azonban nem állította minden kérdésben egy színvonalra a nyugati vulgáris közgazdákkal. Nagyon helyeselte a liberális közgazdák cikkeit, amelyek propagálták és megvédték az oroszországi termelőerők fejlődésének gondolatát. Helyeselte a liberális közgazdáknak azokat a cikkeit is, amelyek a jobbágyrendszer szélsőséges híveit, a cári közigazgatás önkényét és bárgyuságát stb. bírálták.

Az 50-es évek végén azonban Csernisevszkij és a liberális közgazdák közötti viszony erősen kiéleződött. Ennek oka az úgynevezett „parasztkérdés" volt. A forradalmi demokraták számára a parasztkérdés megoldása a jobbágyrendszer forradalmi megsemmisítését, a demokratikus rendszer bevezetését jelentette; ez utóbbi alapján kellett azután kifejlődnie és megerősödnie Oroszországban a szocialista rendszernek. Csernisevszkij szerint Oroszország későbbi szocialista átalakításának gazdasági feltétele a falusi obscsina, mint a közös birtoklás kezdetleges kiindulási formájának fenntartása, ami bizonyos időn belül biztosítani tudja az áttérést a közös birtoklásról a társadalmi tulajdonra és a társadalmi termelésre.

A liberális közgazdák számára viszont a parasztkérdés ilyen értelmezése politikailag idegen volt. Szerintük a parasztkérdés lényege a jobbágyrendszer felszámolása és a falusi obscsina megszüntetése. Csernisevszkij és a liberális közgazdák között az első elvi nézeteltérés tehát Oroszország fejlődése történelmi távlatának kérdésében mutatkozott. Csernisevszkij szocializmust, a liberális közgazdák kapitalizmust akartak.

A második elvi nézeteltérés magának az oroszországi kapitalizmus fejlődésének kérdését érintette. Csernisevszkij nem tagadta, hogy a jobbágyság megszüntetése után elkerülhetetlen a kapitalizmus fejlődése Oroszországban. Kapitalizmuson azonban a leghaladottabb, a jobbágyság maradványaitól mentes kapitalizmust értette. A liberális közgazdák kizárták a kapitalizmus forradalmi fejlődésének lehetőségét és Oroszország olyan típusú kapitalista fejlődését tartották szem előtt, amelyet később Lenin a kapitalista fejlődés „porosz útjának" nevezett. A liberális közgazdák tehát szavakban ugyan a tömegek védelmezőiként

léptek fel, az orosz kapitalizmus fejlődésének jellegéről szóló osztálypolitikai kérdésekben azonban a forradalmi demokratákkal, vagyis az elnyomott tömegek igazi védelmezőivel szemben ellentétes álláspontot foglaltak el.

A harmadik ellentét a falusi obscsina kérdésére vonatkozott. Csernisevszkij a legközelebbi feladatnak, vagyis a parasztforradalomnak szempontjából nézte ezt a kérdést. Azt állította, hogy mindent, amit a paraszt az obscsina-jog alapján bír, állami tulajdonná kell tenni az obscsina birtokában. Az obscsinát védelmezve, Csernisevszkij a termelési eszközök társadalmi tulajdonán nyugvó nagyüzemi társas termelést védelmezte. És éppen ez mozgósította a közgazdákat Csernisevszkij ellen. Számukra az obscsina nem jelentett mást, mint a föld szabad adás-vételének és ilymódon kisbérlők és a mezőgazdasági munkások kialakulásának akadályát. A liberális közgazdák a társadalmi tulajdon védelmét, vagyis a szocializmus propagandáját frivolitásnak és a „szent és sérthetetlen magántulajdon" megsértésének tekintették. Ez a vita tehát lényegében a szocializmusnak a kapitalizmussal szemben mutatkozó előnyéről szóló vitává fejlődött.

A negyedik nézeteltérés a vámok kérdésében merült fel. Ez közvetlenül kapcsolatban állott a gyárosok, a kereskedők, a földesurak és a gabonaexportőrök érdekeivel. Csernisevszkij a vámkérdésnek nemcsak gyakorlati oldalát, hanem a liberálisok által felvetett elméleti jelentőségét is feltárta.

A liberális közgazdákat bírálva, Csernisevszkij egyszersmind a kapitalizmust is bírálta. A liberális közgazdák az orosz földesuri — A liberális közgazdák az orosz földesúriáron, és Csernisevszkij forradalmi tanításaival csak a vulgáris polgári közgazdaságtant tudták szembeállítani.

Minden túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy Csernisevszkij hatalmas munkát végzett a vulgáris közgazdaságtan sokoldalú, mélyreható és ragyogó bírálatával. Ezen a bíráláton tanulta meg az orosz forradalmárok nemzedéke a kapitalizmusnak és „tudós" lakájainak gyűlöletét.

Csernisevszkij bírálatának történetileg szükségszerű hiányossága volt, hogy nem értette meg a világproletariátusnak, mint az egyetlen következetesen forradalmi osztálynak jelentőségét. Ezért nem tudott Marx és Engels dialektikus materializmusáig felemelkedni, és nem tudta a polgári közgazdaságtannal szembeállítani az egyetlen forradalmi tudományos módszert, a dialektikus materializmust. Végül a forradalmi demokrata Csernisevszkij nézeteinek volt bizonyos érintkezési felülete a polgári világnézettel, a felvilágosítók eszméivel is.

Az orosz marxisták első nemzedékének nevelésében komoly szerepet játszott az a hatalmas munka, amelyet Csernisevszkij a kapitalizmus burzsoa apologetikájának bírálatával és leleplezésével végzett. *(Voproszi Ekonimiki,* 1951. 5. szám.)

H. R.-né

SZÁMOK ÉS TÉNYEK

Hogyan növekedett a kapitalista trösztök profitja a koreai agresszió nyomán

A trösztök nyereségei a hadi megrendelések következtében elképesztő méreteket érnek el. Amint a Wall Street Journal írja, az elmúlt évben 730 ipari társaság nyeresége elérte a 7960 millió dollárt. A *General Motors* Társaság tiszta nyeresége 1950-ben 834 millió dollár volt; a *Du Pont* konszerné — amely atomfegyverek és robbanóanyag gyártásával foglalkozik — elérte a 307,6 millió dollárt, a konszern 149 éves fennállása óta a legmagasabb nyereséget. Az *United States Steel Corporation* évi profitja pedig 215,5 milliárd dollárra emelkedett.

Az USA hadi költségvetésének növekedése

A háborúutáni öt év alatt az USA kormánya katonai kiadásokra 125 milliárd dollárt költött. Az 1949—50-es évben katonai kiadásokra a költségvetés 68 százalékát fordították, 1950—51-ben pedig 76,6 százalékát. Az 1951—52-es költségvetés összege 71,6 milliárd dollár, ennek már 86 százaléka katonai kiadás. Ezenkívül Truman elnök kérte, hogy katonai célokra biztosítsanak korlátlan rendelkezésére további 27 milliárd dollárt.

KARVALY NÁNDOR

Eredményeink és hiányosságaink az anyagtakarékosságban

Az 1950-es tervév eredményei megmutatták, hogy népgazdaságunk nagy lépésekkel halad előre a szocializmus építésében. Gyáriparunk 35.1 százalékkal többet termelt, mint az előző évben és hasonló mértékben fejlődött népgazdaságunk többi ága is. A beruházások és termelés nagyarányú növekedése is bebizonyította, hogy a szocializmust gyorsabb ütemben építhetjük hazánkban, mint ahogyan az eredeti ötéves tervben kitűztük. Pártunk II. kongresszusa határozatában megállapította, hogy „Az ötéves terv első évében népgazdaságunk rejtett tartalékainak feltárása, a szocialista munkaverseny, az újító- és Sztahanov-mozgalom kibontakozása, dolgozó népünk odaadó munkája, a Szovjetunió támogatása révén jelentékenyen nagyobb feladatokat sikerült megoldanunk, mint amelyeket az ötéves terv alapján 1950-re eredetileg kitűztünk." Ezért Pártunk útmutatása nyomán, a gyorsütemű fejlődés figyelembe vételével átdolgoztuk ötéves tervünket.

A gyorsütemű fejlődés elsősorban alapanyagiparunk elé tűz ki fokozottabb feladatokat. Az 1950-es év azt is megmutatta, hogy alapanyagiparunk fejlődése lassúbb, mint a feldolgozó iparoké. Ezért beruházási tervünket úgy kellett átdolgoznunk, hogy biztosítsuk az alapanyagipar termelésének fokozását, hogy így feldolgozó iparunknak több szén és vas álljon rendelkezésére. Ámde a feldolgozóipar anyagellátását nemcsak a termelés növelésével lehet biztosítani, hanem az anyagellátás egy részét úgy is biztosítani lehet, hogy az anyaggal takarékoskodunk, hogy a megtakarításokból és a rendelkezésünkre álló anyagokból a termékegységre eső anyagfelhasználás csökkentése révén több készgyártmányt állítunk elő, mint az előző években. Az anyagtakarékossággal érjük el azt is, hogy a kapitalista államokból származó alapanyagbehozatal csökkentése révén tervünk teljesítésének bizonytalansági tényezőit a minimálisra korlátozzuk.

Ez év elején a Minisztertanács határozata megállapította mindazokat a tennivalókat és feladatokat, amelyeket az 1951-es feszített tervévben végre kell hajtanunk és egy-

ben figyelmeztetett a takarékosság területén mutatkozó hiányokra, amelyek akadályozzák népgazdaságunk gyorsütemű fejlődését.

A Minisztertanács határozata előírja, hogy a minisztériumoknak a takarékos gazdálkodás megszervezésére bizottságokat kell létrehozniuk, s ezekbe be kell vonni az üzemek legjobb dolgozóit, sztahanovistáit. A határozat amellett, hogy feladatul tűzi ki az elsőrendűen fontos anyagokkal való takarékosságot — amilyenek például a vas, a színesfémek, tüzelőanyagok, építőanyagok, könnyűipari alapanyagok — egyszersmind konkréten meghatározza a hengereltáru-felhasználás és más anyagfelhasználás csökkentésének elérendő mértékét is. A Minisztertanács határozata ezenkívül más belső tartalékaink feltárására, így a vállalatoknál heverő készletek megmozgatására is felhívja a figyelmet. Olyan kihasználatlanul heverő készletekről van szó, amelyek csak a vállalatok szempontjából használhatatlanok, de a népgazdaság más területén vagy egy másik gyárban esetleg hiányanyagok.

A Minisztertanács határozatában megadott szempontok alapján az egész népgazdaságban megkezdődött a takarékos anyaggazdálkodás megvalósítására irányuló munka. A határozatnak megfelelően, a tervekben csökkentett anyaghányadokat írtunk elő. Ennek eredményeként a negyedéves operatív tervekben a vállalatok már arányosan kevesebb anyagot kaptak, mint amennyi az eredeti tervekben szerepelt. Ugyanakkor a minisztériumokban megszervezték az anyagtakarékossági bizottságokat, amelyek munkájának eredményeként máris igen jelentős fejlődés mutatkozik.

Az I. negyedévi tervteljesítés bebizonyította, hogy népgazdaságunk csökkentett anyaghányadokkal is képes teljesíteni, sőt túlteljesíteni a tervet. Az ipar tervteljesítése, az élelmezési ipar nélkül 102.1 százalékos volt. Különösen jelentős a színesfémek felhasználásában jelentkező takarékosság, amelynek eredményeképpen a színesfémfelhasználás mennyisége egyes iparágakban a tervben előirányzottnál 5—8 százalékkal kevesebb volt. A hengereltáru felhasználásával is hasonló a helyzet. A legfontosabb iparágakban a terv teljesítéséhez kevesebb hengereltárut használtak fel, mint amennyit a Minisztertanács határozata előírt. Ugyanezt mondhatjuk például a sínfelhasználásról a mélyépítésben és a közlekedésben, valamint a hengerhuzal-felhasználásról a magasépítőiparban.

Nemcsak a nehéziparban, hanem a könnyűiparban is mutatkoznak komoly eredmények. A pamut kifonásában már az I. negyedévben túlteljesítették a Minisztertanács határozatát: a kifonás 92.3 százalékos volt. Eredményekről számolhatunk be az üzemanyag-felhasználással kapcsolatban is. Motorbenzinből 6 százalékkal, nyersolajból 2.6 százalékkal kevesebbet használt fel népgazdaságunk az I. negyedévben, mint amennyit a Minisztertanács határozatának figyelembevételével készített előirányzat megengedett. Mindez azt bizonyítja, hogy dolgozóink megértik és magukévá teszik a Minisztertanács határozatát, s a termelési terv túlteljesítése mellett, nagyjában eleget tettek a takarékossági előírásoknak.

☆

Ezeknek az eredményeknek eléréséhez nagymértékben hozzájárult az, hogy Pártunk II. Kongresszusára a dolgozók széles tömegei tet-

tek felajánlásokat, amelyekkel kapcsolatban először bontakozott ki országos méretekben az anyagtakarékossági mozgalom. Most az a feladatunk, hogy ezeket az eredményeket általánosan elterjesszük, továbbfejlesszük, és az eredményesen dolgozók mellé felsorakoztassuk az elmaradottakat, a ma még rosszul dolgozókat. Még jobban tudatosítanunk kell dolgozóinkban az anyagtakarékosság fontosságát és a megszervezett takarékossági bizottságok működésének előmozdítása mellett, a mozgalom kiszélesítésére kell törekednünk.

Szocializmust építő népi demokráciánk nemcsak társadalmi, politikai berendezését tekintve, hanem — szocialista tervgazdálkodást folytatva — műszaki és gazdasági vonatkozásban is fejlettebb társadalmi-gazdasági alakulat a tőkés államoknál. Ezt napról-napra a kapitalista üzemeknél fejlettebb munkamódszerek alkalmazásával, anyagtakarékossággal, magasabb színvonalú munkaszervezéssel, a termelékenység fokozásával kell alátámasztanunk. A kapitalizmusban a dolgozók nincsenek és nem is lehetnek érdekelve az anyagok takarékos felhasználásában, hiszen ezzel ellenségeiket, a tőkéseket erősítenék, az ő profitjukat növelnék, de a szocialista termelésben, ahol kizsákmányolásmentes társadalmi termelés folyik, a gyárak a nép tulajdonában vannak, az anyaggal való takarékosság minden dolgozónak érdeke.

A szocialista termelési módtól teljesen idegen a pazarlás. Mi a népgazdaság szükségleteinek kielégítésére szolgáló javakat *nem akárhogyan* állítjuk elő. Nem a nyersanyag pazarlásával, a közvetett anyagoknak: az energiának és a szénnek mértéktelen pocsékolásával, hanem *szigorú felhasználási normák* alapján termelünk. A normák megtartása minden dolgozónak személyes érdeke, a dolgozó egyéni érdeke pedig összhangban van az egész társadalom érdekével. Új társadalmunk csak akkor győzheti le véglegesen a régi társadalmi rendet, ha termelése is fejlettebb, ha többet, olcsóbban termelünk, ha jobban szervezzük meg a munkát, mint a kapitalisták.

Ezért nem lehet egyetlen egy dolgozó sem közömbös az anyagok gazdaságos felhasználása iránt. Minden dolgozónak arra kell törekednie, hogy *selejtmentesen, anyagpazarlás nélkül, a rendelkezésére álló anyagból minél több jóminőségű árut állítson elő* népgazdaságunk számára. Hiba volna azt gondolni, hogy az anyagtakarékosságot, az anyaghányadok rendszeres csökkentését pusztán „felülről" jövő intézkedésekkel, normamegállapításokkal is biztosítani lehet. Az anyagtakarékosság fokozását *elsősorban a dolgozók alkotókészsége* teszi lehetővé. Csakis úgy és akkor teljesíthetjük tervünket, ha minden egyes dolgozó tudatában lesz feladatának. *Ki kell terjeszteni a felajánlásokat a normakészítés területére is,* mivel a normák helyes kidolgozása is csak a legjobb dolgozók, sztahanovisták, műszaki értelmiségiek odaadó közreműködésével lehetséges.

A vállalatoknál folyó anyagnormakészítési munkálatok azt bizonyítják, hogy a tavaly megállapított normákat egytől-egyig jelentősen túlszárnyalták és a Minisztertanács határozatát nemcsak az anyagfelhasználás csökkentésében, hanem jó normák készítésében is túl lehet teljesíteni. Így 1951-re nem 1.000, hanem több iparági normát lehet elkészíteni, amelyekkel terveinknek

még szilárdabb alapot, helyesebb tervezési lehetőséget biztosítunk. Az élüzemek anyagfelhasználási normái alapján haladóátlag-normákat kell kidolgozni és alkalmazni. Ezek a haladóátlag-normák nem utópiák, az élüzemek ezeknek a normáknak a zömét túlteljesítik. A haladóátlag-normák kötelező meghonosítása az elmaradt üzemeket az élenjárók eredményeinek elérésére szorítja. Minden dolgozó tudja a saját munkaterületén tapasztaltakból, hogy a takarékosság, az anyag helyes felhasználása, mily mérhetetlenül sok lehetőséget biztosít. A túlzott ráhagyások, sokszor 70 százalékos forgácshulladék keletkezése a megmunkálás során, az előírtnál nagyobb méretű anyagból történő megmunkálás, a nagy öntési selejt, mind-mind azt bizonyítják, hogy *nemcsak a haladóátlag-normáktól elmaradt üzemeknek, hanem a normát teljesítő üzemeknek is lehetőségük van a normák további feszítésére.* Az újításoknak, a Sztahanov-mozgalomnak, az új technikai módszereknek nagyobbarányú kibontakozása biztosítja a normák szűkítését.

Egyetlenegy példa is világosan megmutatja, hogy milyen mértékű lehet ez a fejlődés. A Minisztertanács határozatának előkészítésekor a hengereltáru kihozatalának a határozatban rögzített feladatával kapcsolatban a kohász-szakemberekkel komoly vitákat kellett folytatni. A Minisztertanács határozatában szereplő 146 százalékos eredményt azonban az I. negyedévben 144 százalékra teljesítették. Az I. negyedév eredménye tehát megcáfolta a szakemberek véleményét, felülmúlta a szakemberek által elérhetetlennek hitt kihozatali feladatokat. Ugyanígy küldött számtalan anyagfelhasználási normát lomtárba a dolgozók alkotókészsége.

Ámde az elért eredmények mellett jelentős hiányosságok is vannak. Egyes iparágak nem tudták megvalósítani a Minisztertanács által előírt takarékos anyagfelhasználást, nem tartották meg a tervszerinti arányokat.

Különösen a szén felhasználásában mutatkoznak hiányosságok. Az energiatermelés 1951 I. negyedében 16 százalékkal több feketeszenet használt fel, mint amilyen feketeszénmennyiséget részére előírtak. Jóllehet összesen kevesebb szenet használtak fel az előirányzottnál, de kalóriában túllépték a tervet, mert értékesebb, kalóriadúsabb fekete szénből az előírtnál többet használtak fel. Hasonló a helyzet az acélgyártásban, ahol a nyersvas-ócskavas tervezett arányát megszegve, a legnagyobbrészt nyugatról behozott ócskavasból az előírtnál 13 százalékkal többet dolgoztak fel.

Ilyen, vagy ehhez hasonló a helyzet az egyéb gépekben és szerkezetek gyártásában, ahol a termelési tervnek 3.7 százalékos túlteljesítése mellett, az anyagtervet 17.2 százalékkal haladták túl. Talán legroszszabb az eredmény a fa-felhasználásnál. A fenyőfűrészáruból minden fontosabb felhasználó több anyagot fogyasztott el, mint amennyi tervében szerepel. A ládaiparban például 2.1 m^3-es fajlagos fenyőfűrészáru felhasználással szemben 2.24 m^3 volt a felhasználás. De termelési tervének 39 százalékos túlteljesítése mellett az épületasztalos ipar is 58 százalékkal túllépte a fenyő fűrészáru felhasználásának normáját. Hasonló hibákkal találkozunk a bőrfelhasználás területén is. Talpkruponból például a felhasználók termelési tervüket 5.8 százalékkal túlteljesítették, de anyagfelhasználási előirányzatukat is 8 százalékkal túllépték.

Mindezek a példák azt bizonyítják, hogy a takarékossági mozgalom kifejlesztésében igen komoly feladatok állnak előttünk. *A minisztériumok, a szervezési kérdések mellett, foglalkozzanak többet az anyagtakarékosság ellenőrzésével, tárják fel és tudatosítsák az elért eredményeket, de elemezzék a hiányosságok okait és megszüntetésük módját is.* A minisztériumoknak kell az anyagtakarékossági mozgalom vezetőivé válniuk. *Az anyagtakarékosságnak már a tervek készítésekor is érvényesülnie kell.* A mozgalom fejlesztése érdekében jutalmazni kell az élenjárókat, míg a pazarlók helyzetét lehetetlenné kell tenni az üzemekben.

A vállalatoknál ki kell fejleszteni *a személyes megtakarítási számlák* rendszerét, hogy a dolgozók minden munkahelyen közvetlenül lássák munkájuk eredményét, ugyanakkor a *megfelelő premizálással egyénileg is érdekeltté kell tenni őket a megtakarításokban.* Csakis ilyen körülmények között válhat az anyagtakarékossági mozgalom tömegmozgalommá, így bontakozhat ki a sztahanovisták, élmunkások, legjobb dolgozók egyéni kezdeményezése.

A vállalatok eredményeit a negyedéves anyagtervekhez viszonyítva kell mérni. Tényleges megtakarításnak csak azt tekinthetjük, ha a termelési tervet minőségi szempontból is teljesítették és így értek el megtakarítást az anyagtervvel szemben. Csak az ilyen megtakarítást kell jutalmazni.

A Minisztertanács előírta, hogy 500 millió forint értékű olyan készletet kell feltárni, amely kihasználatlanul hever a népgazdaságban. Ezt a feladatot dolgozó népünk határidőre jelentősen túlteljesítette. 500 millió helyett közel 800 millió forint értékű ilyen készletet jelentettek be a vállalatok. Ebből nagymennyiségű hengereltáru, fém és más anyag került be termelésünk vérkeringésébe már eddig is, mintegy 600 millió forint értékben. Ezt az eredményt kissé rontja ugyan az, hogy voltak olyan vállalatok, amelyek azonnal jelentették igényüket az általuk bejelentett kihasználatlanul heverő anyagra. Sőt voltak olyan vállalatok is, amelyek az ilyen készleteket továbbra is lekötve tartották és nem jelentették be azzal a helytelen meggondolással, hogy később, esetleg egy év mulva szükségük lesz rá és addig „jó ha biztosítják". Végezni kell ezzel a „jó, ha van a háznál" szemlélettel, mert az ilymódon fölöslegesen vagy túlzott előrelátással lekötött anyagmennyiség csökkenti az eszközök megtérülési gyorsaságát, s így lassítja népgazdaságunk gyorsütemű fejlődését. *Föltétlenül érvényt kell szerezni a helyes készletezésnek és ki kell dolgozni azokat a készletnormákat, amelyeknek megtartása, megfelelő üzembiztonság mellett megakadályozza a túlzott készletgyüjtést.*

Föl kell figyelnünk és ébereknek kell lennünk az anyagfelhasználás más területén is. A túlzott „biztonsági" tervezés, a drága és importanyagok felhasználásának tervezése ott, ahol a minőség javítása hazai anyagból is lehetséges, *az ellenség munkája.*

Sok gépkonstrukciónk régi, idejét múlta, mégis nem egy esetben, kényelemből ragaszkodunk hozzá. „Régi, jó nehéz gépek", mondják többen. De a gépek teljesítményét nem a súlyuk határozza meg! Véget kell vetni annak az elavult nézetnek, hogy a gép csak akkor lehet jó, csak akkor tud kellő teljesítményt biztosítani, ha oldalai, tartói, tengelyei és más alkatrészei többszörös anyagmennyiségből készülnek. Nagy lendülettel kell felül-

vizsgálni gépi-, gépelemi-, épületstb. szerkezeteinket és úgy kell átszerkeszteni őket, hogy a teljesítmény rontása nélkül a legminimálisabb legyen az anyagfogyasztásuk. A technika gyorsütemű fejlődésének figyelembevételével kell tervezni!

☆

Ezeket a hiányosságokat szívós, kitartó munkával kell kiküszöbölnünk. Az a feladatunk, hogy Pártunk útmutatását megszívlelve és a gyakorlatban alkalmazva, továbbfejlesszük az elért eredményeket és maradéktalanul teljesítsük a Minisztertanács határozatát. 1951. évi tervünk sikerét is ez biztosítja. Az a feladatunk, hogy az elért, kampányszerű eredményeket tartósítsuk és az anyagtakarékosságot állandóvá, munkánk szerves részévé tegyük. Tervünket ne csak egészében, hanem minden részletében is teljesítsük. Vegyünk példát az élenjáróktól, vegyük át tapasztalataikat, alkalmazzuk munkamódszerüket. Az anyagtakarékosság területén is bátran tárjuk fel népgazdaságunk hatalmas rejtett tartalékait.

„Azok a jó kezdeményezések, amelyeket a Szovjetunió tapasztalatai alapján az önköltségcsökkentés, az anyagtakarékosság terén bevezettünk, még gyerekcipőben járnak. A küzdelem az anyagpazarlás, a selejt, a felesleges raktárkészletek, s a pazarlás más-más formája ellen, csak most kezdődik valóban" — állapította meg Rákosi elvtárs.

Minden fizikai és szellemi dolgozónak egyaránt tudnia kell, hogy a megtakarított anyagból előállított gyártmányokkal népi demokráciánkat, az egész béketábort erősítik és hozzájárulnak a nemzetközi méretekben folyó békeharc győzelméhez.

ÁDÁM LÁSZLÓ

Feladataink a termelőkapacitások meghatározásában

A tőkés országokban — a termelés anarchiája, a dolgozó tömegek elszegényedése és a piacnak ezzel járó korlátozott fölvevőképessége következtében az ipar termelési kapacitása még a föllendülés körülményei között sem használható ki teljesen. Ezzel szemben a szocialista gazdasági rendszernek egyik alapvető előnye, hogy itt semmi akadálya sincs a termelőképesség fokozásának és legteljesebb kihasználásának. Éppen ezért *műszaki fejlesztési tevékenységünk egyik legfontosabb feladata üzemeink belső erőforrásainak, rejtett tartalékainak, a termelési veszteségek okainak feltárása.* 1952. évi terveink előkészítése során, az üzemekben és a felső, irányító szerveknél egyaránt különös gondot kell fordítani e feladat megoldására.

Amint ismeretes, Pártunk II. Kongresszusa hatalmas mértékben fölemelte ötéves tervünk előirányzatait. Ezzel kapcsolatban iparunkra, különösen nehéziparunkra 1952-ben, ötéves tervünk harmadik évében, még az ideieknél is nagyobb feladatok hárulnak. Tudjuk azt is, hogy az imperialisták tábora mindent elkövet tervünk végrehajtásának akadályozására. A jelenlegi feszült nemzetközi helyzetben a termelőképesség emelése, de különösen az importanyagok hazai előállításában elérhető bármily csekély kapacitástöbblet is fokozott mértékben járul hozzá az imperialista környezettől való függetlenségünk biztosításához. 1952. évi terveink elkészítésekor a termelőkapacitás pontos meghatározásának jelentőségét nagymértékben ki-

emelik azok a hiányosságok is, amelyek az üzemekben és az őket irányító szerveknél mindezideig megmutatkoznak. E hiányosságok közül főképpen a következőket kell figyelembe vennünk:

1. vállalataink termelőképességük kiszámításakor sok esetben nem számolnak az egész technológiai berendezéssel, és még kevésbbé veszik számba az egyes üzemek és a felsőbb irányító szervek azt a többlettermelést, amelyet a többi vállalatokkal való együttműködés helyes megszervezése tesz lehetővé;

2. a vállalatok kapacitását igen gyakran nem a legjobb műhelyekhez, részlegekhez, vagy gépcsoportokhoz igazodva állapítják meg, hanem ellenkezőleg, a „szűk keresztmetszetek" alapján;

3. a termelőkapacitás kiszámításakor vállalataink általában nem a gépi berendezések haladó normáit és nem azokat a normákat veszik alapul, amelyeket a termelés élenjáró dolgozói elértek, hanem az átlagos, statisztikailag kiszámított normákat. A felsőbb szervek pedig az egyes vállalatok gépi berendezéseinek évi munkaidejét különbözőnek fogadják el, sok esetben még akkor is, ha ezek a vállalatok termelési jellegüket és gépi berendezéseiket tekintve azonos neműek.

Még legnagyobb és legjelentősebb vállalatainknál is — amelyeket pedig a kapacitástartalékok szempontjából maguk az üzemi dolgozók, de a felső, irányító szervek dolgozói is számtalanszor átvizsgáltak már — napról-napra jelentkeznek újabb lehetőségek a termelőképesség fokozására. Így például a Diósgyőri Kohászati Üzemben a vízlágyító berendezés elégtelen kapacitása miatt nem megfelelő a Martinkemencék hűtése. Ez — amellett, hogy erősen növeli az importált króm-magnezit tégla fajlagos fogyasztását — a kemencék tartósságát mintegy egyharmadára szállítja le és ezáltal növeli a javítási időt, ami viszont csökkenti a termelőkapacitást. Az ózdi generátortelepen a generátorok hűtésének csekély átalakításával, mintegy 200.000 forintnyi beruházással nagy mértékben emelhető a generátorok hatásfoka, csökken az üzemzavarok miatt szükségessé váló leállások és javítások ideje és emellett még mintegy évi 14—16.000 tonna szén is megtakarítható. A Magyaróvári Timföldgyár autoklávjainak teljesítőképessége is fokozható, ha a nyomás növelésével a feltárási időt mintegy egyharmadával csökkentik. Ezeken kívül számtalan példára lehetne még hivatkozni, amelyek mind azt bizonyítják, hogy üzemeinkben a termelőkapacitások növelésének szinte kiapadhatatlan tartalékai vannak. A legtöbb esetben a kapacitás-megállapítások hiányosságaira vezethető vissza, hogy ezek eddig még nem kerültek felszínre.

Ámde mindezek a hiányosságok nem kizárólag az üzemek hibáiból fakadnak, hanem a legtöbb esetből megállapítható, hogy hiányosak, felületesek, sőt sokszor hibásak azok az utasítások is, amelyeket az üzemek az őket irányító szervektől termelőkapacitásuk meghatározására kapnak. 1952. évi terveink jó előkészítésének éppen ezért igen fontos követelménye, hogy a tervek alapjául szolgáló termelőkapacitások meghatározására:

1. a felsőbb irányító szervek *tudományosan megalapozott, szabatos módszertani utasításokat adjanak ki,*

2. az üzemek pedig *a legfejlettebb technikának, a legelőnyösebb technológiának, a termelésben élenjáró sztahanovisták gyakorlatának alapulvételével mérjék fel termelési lehetőségeiket.*

Tervgazdálkodásunk más területeihez hasonlóan a *termelőkapacitások meghatározásában is a Szovjetunió példája és tapasztalatai nyujtják a legnagyobb segítséget.*

A Szovjetunióban a Sztahanov-mozgalom elterjedése előtt a legtöbb üzemben szintén az úgynevezett tapasztalati vagy statisztikai normák voltak leginkább használatban. Nem az élenjáró technikát alkalmazó, hanem a gépét rosszul kihasználó munkás teljesítménye volt az alap, s emellett megdönthetetlennek tartották a külföldi gyárakban elért eredményeket és meg voltak győződve arról, hogy a kapaci-

tásnak végérvényesen megszabható felső határa van. Az SzK(b)P Központi Bizottságának 1935 decemberi plenáris ülése részletes határozatot hozott, amelyben leszögezte, hogy a normák meghatározásánál uralkodó ilyen álláspont káros és megengedhetetlen, s hogy az üzemek termelőkapacitásának méreteit ilyenformán megszabni nem szabad.

A Sztahanov-mozgalom újabb hatalmas lökést adott a termelőerők fejlődésének, fokozta az új munkamódszerek elsajátítását és a műszaki eszközök kihasználásának mértékét.

Sztálin elvtárs már a Sztahanov-mozgalom kibontakozásakor ezt mondotta:

„a Sztahanov-mozgalom a munkásoknak és munkásnőknek olyan mozgalma, mely a jelenleg érvényben lévő technikai normák halomradöntését, az üzemek teljesítőképességének emelésére vonatkozó tervek és mérlegek halomradöntését tűzte ki céljául. Halomradöntésüket, mert napjaink számára, új embereink számára mindezek a normák elavultak. Ez a mozgalom megdönti a technikára vonatkozó nézeteket, a régi technikai normákat, a régi tervekben szereplő teljesítőképességeket, régi termelési terveket és új, magasabb technikai normák, magasabb teljesítőképességre vonatkozó tervek és termelési tervek kidolgozását követeli meg." (V. ö. Sztálin. Beszéd a sztahanovisták első összszövetségi tanácskozásán. Lenin—Sztálin. A munkáról. 368. lap. Szikra 1950.)

A Szovjetunió Minisztertanácsának az 1947. évi népgazdasági tervre vonatkozó határozata számos útmutatást ad arra, hogyan kell megjavítani az üzem termelési erőforrásainak kihasználását, hogyan kell harcolni a veszteségek ellen és hogyan kell fejleszteni a termelőerőket. Ez a határozat előírja, hogy a kiindulópont a szocialista munkaverseny élenjáró munkásainak gyakorlata legyen. Az élmunkások kutatják fel azokat a módszereket, amelyekkel az üzem termelési erőforrásainak kihasználását meg lehet javítani. Ugyancsak ők azok, akik kiküszöbölik a veszteségeket azzal, hogy megjavítják a termelési folyamat tervezését, szervezését és előkészítését.

A Szovjetunió Minisztertanácsának határozatai és útmutatásai nyomán a szocialista munkaverseny különösen széles méreteket öltött és olyan új formákkal is gazdagodott, amelyek megfelelnek a szovjet technika magasabb színvonalának. Ilyen például az a mozgalom, amely Matroszov elvtársnak, a „Párisi Kommün" cipőgyár szabászának kezdeményezésére alakult ki az élmunkások között, az összes munkások munkatermelékenységének az élmunkások színvonalára emeléséért; ilyen a „Kirov" traktorgyár műszaki dolgozóinak Ivanov technológus elvtárs kezdeményezésére kibontakozott mozgalma a termelés technológiai módszereinek tökéletesítéséért, vagy Rosszijszkij elvtársnak, a „Kalibr"-gyár főmesterének kezdeményezésére a termelési részlegvezetők, mesterek és üzemvezetők között kialakult mozgalom az élenjáró módszerek tervszerű meghonosításáért, a termelés összes szakaszain, a brigádtól kezdve az egész vállalatig.

A sztahanovista módszerek tervszerű fejlesztése és átadása, az egyes sztahanovista csúcseredményekről az egész sztahanovista műhelyekre és üzemekre való áttérés, megköveteli a gépek és berendezések kapacitás-számítási módszereinek és a maximális kihasználásukat eredményező utaknak és módoknak alapos kidolgozását. A szovjet iparvállalatok számára kiadott tervutasítások elegendő tájékoztatást nyujtanak nekünk ahhoz, hogy ezeket a fejlett tervezési módszereket mi is átvegyük és üzemeinkben, de különösen terveink elkészítésekor, alkalmazzuk.

A következőkben a termelési kapacitás meghatározásának néhány fontos, elvi kérdésével kívánunk foglalkozni és a lehetőséghez képest olyan példákkal megvilágítani, amelyek a legtöbb iparágban alkalmazhatók. Igy a gépek és berendezések termelőkapacitásának kiszámítására vonatkozó alapelveket (I), a gépi veszteségek kiszámításának módját (II), az optimális választék

meghatározását (III), és az egész műhely termelőképességének meghatározását (IV) ismertetjük.

I.

A szovjet gyakorlat szerint *a gépek és berendezések teljesítőképességének kiszámítására vonatkozó alapelvek a következők:*

1. A szocialista üzem, vagy üzemrész termelőkapacitása még változatlan fölszerelés mellett sem tekinthető állandónak. A termelőképesség módosul aszerint, hogy miként nő a munkások szakképzettsége, hogyan állnak az új technika elsajátításával, hogyan javul az üzemszervezés, milyen az alapanyagok és segédanyagok minősége stb.

2. Az egyes üzemek termelőkapacitásán azt a maximális mennyiségű terméket kell érteni, amelyet a meghatározott időegység alatt, meghatározott üzemi időtartammal a legészszerűbb műszaki és szervezési feltételek mellett képes termelni.

3. Az egyes időpontokban kihasznált termelőkapacitás semmiképen sem jelenti az üzem termelőkapacitás-kihasználásának végső határát. Ez a határ a termelőképeség fokozásáért folytatott mindennapos harcban szüntelenül emelkedik, s így tárulnak fel azok a lehetőségek, amelyekkel a kapacitáskihasználást tovább fokozhatjuk.

4. *A termelő kapacitás kiszámításának alapjai:* a technika magasfokú elsajátítása, az észszerű eljárások, a munkahely és az anyagellátás megszervezésének legjobb rendszere, a berendezések és gépek munkaidejének legteljesebb kihasználása, a gépek korszerűsítésének lehetőségei, a legjobb sztahanovisták tapasztalataival kipróbált legtökéletesebb munkaszervezés stb.

5. Az egyes termelőműhelyek termelőkapacitását megfelelő fizikai mértékegységben kell meghatározni (a termék jellegétől függően méterben, darabban, négyzetméterben, tonnában stb). A gyár termelőkapacitását a maga egészében a következők segítségével számíthatjuk ki:

a) az egyfajta terméket forgalombahozó üzemeknél fizikai mértékegységben,

b) a különböző fajta termékeket forgalombahozó üzemeknél elszámolási fizikai mértékegységben (a különböző fajtájú termékeket azonos elszámolási egységre vezetve vissza).

A gépiparban azonban — és még néhány iparágban, mint például a gyógyszeriparban — a termelőkapacitásnak fizikai mértékegységekben való meghatározása csak az egészen szakosított üzemekre, illetve gyárakra korlátozódhat. Azokra a gyárakra, amelyeknek gyártási programmjában egytípusú termékek, vagy meghatározott géprészek szerepelnek. Mivel azonban a különböző termelési berendezések teljesítőképessége a legkülönfélébb gyártmányok előállítására használható fel, a gépiparban a termelési kapacitás meghatározása lényegesen bonyolultabb feladat, mint általában a többi iparágakban. Ezért a továbbiak során — különösen a példák ismertetésekor — a gépiparral általában bővebben foglalkozunk majd. Már itt leszögezhető azonban, hogy ha szériában termelő gépipari üzemekről van szó, akkor az elszámolási fizikai mértékegység alkalmazása céljából üzemenként meg kell állapítani a forgalombahozandó termékek optimális választékát.

6. A termelőkapacitás-számításokat alá kell támasztanunk a gépek és berendezések termelési folyamatainál jelentkező veszteségekre vonatkozó megfigyelésekkel és számításokkal. Ehhez szükséges megállapítani:

a) a termelőképesség tényleges kihasználásával előállított mennyiség és

b) a termelés folyamán előálló veszteség mennyisége közti viszonyt.

A két mennyiség összege jellemzi, hogy az adott feltételek mellett milyen volumenű lehet a gépek és berendezések termelőkapacitásának maximális kihasználása. Ámde ez — amint már a 3. pontban is említettük — nem jelent olyan felső határt, amely a termelőkapacitás kihasználását egyszersmindenkorra megszabja. A tényleges

kihasználás foka nemcsak a veszteségek csökkenésével nőhet, hanem azáltal is, hogy növekszik a gép fajlagos teljesítménye, munkaintenzitása.

II.

Az ismeretek alapján, a *gépek és berendezések teljesítőképességének meghatározása céljából legelőször is meg kell állapítanunk a veszteségek méreteit és keletkezésük okait.* Az erre vonatkozó számításokat legcélszerűbben egy példával szemléltethetjük:

Egy forgácsoló műhely egyik üzemrészében 12 azonos típusú marógép van. Ezekből 2 kihasználatlan, nincs üzembehelyezve, a többi 10 gép üzemben van. Az elszámolási időszakban a következő munkafeltételekkel dolgoznak:

1. A lehetséges munkafeltételek mellett: a maximális munkaidő 306 munkanap, 3 műszak, 1 munkanap alatt 23 üzemóra; 12 szerszámgép dolgozhat. Összesen 84.456 óra.

2. A tényleges munkafeltételek mellett: a munkanapok száma 306, a műszakok száma 2, 1 műszakban 8 óra; a dolgozó gépek száma 10. Összesen: 48.960 gépi óra.

3. A tényleges adatok alapján a veszteségek a következők: üzemszünetelés, javítás céljára — 10 százalék időveszteség, vagyis 4.896 gépi óra (a tényleges munkafeltételek mellett); a műszakon belüli veszteségek (gépek beállítása és átállítása, szerszámok cseréje és köszörülése, stb. révén) — 12 százalék, vagyis 5.875 gépi óra; fölösleges munkára fordított időveszteség (a tolarencián felüli ráhagyások megmunkálása, selejt stb.) — 3 százalék, vagyis 1.469 gépi óra. Mindez az összesen 25 százalék, vagyis 12.240 gépi óra veszteség a futási időn kívüli (extenzív) kihasználásnál előálló veszteségnek számít.

4. Ezenkívül vannak futási időn belüli (intenzív) kihasználásnál jelentkező veszteségek, mint amilyen a vágási sebességek elégtelensége, aminek folytán a termékegység megmunkálására megállapított időnorma például $2^1/_2$ órára emelkedik stb.

Az elmondottakból látható, hogy a gépek és berendezések termelőkapacitását a példának vett üzemben a két gép be nem állítása és egyéb veszteségek következtében csak 43.5 százalékban használják ki, mivel a termékegység megmunkálására megállapított 2.5 óra időnorma alapulvételével csak 14.688 késztermékegységet gyártanak a maximálisan lehetséges 33.781 db készáruegység helyett.

Ámde nem elég a veszteségeket számszerűen megállapítanunk, hanem mindenképen csökkentenünk kell, sőt — amennyiben lehetséges — teljesen meg is kell szüntetnünk. Erre a célra konkrét műszaki-szervezési intézkedéseket kell kidolgoznunk. Ezek az intézkedések intenzív és extenzív jellegűek lehetnek.

Az előbbi csoporthoz tartoznak azok az intézkedések, amelyek a termelőkapacitás egy időegység alatti kihasználásának fokozására irányulnak. Ide tartozik: a szerszámgépek munkafeltételeinek javítása a termelékenyebb kézi munkamódszerek bevezetésével és a gépi segédidők csökkentésével, az egy négyzetméter termelési terület jobb kihasználása, a selejt és a nemtermelékeny munkák kiküszöbölése, illetve csökkentése. Ezek az intézkedések tehát közvetlenül a műszaki időnormák színvonalát befolyásolják és a termelőkapacitás teljes kihasználását előmozdító tényezők gyarapítására irányulnak.

Az extenzív intézkedések a termelőkapacitás összes hasznos kihasználási idejének növelését célozzák. Így ezeknek célja elsősorban: megszüntetni a gépek és berendezések üzemszünetelését előidéző okokat; megszervezni a munkahelyek kiszolgálásának, a gépek beállításának, a szerszámok köszörülésének és váltásának, a gépek és berendezések javításának és karbantartásának pontos rendszerét; növelni a műszakok számát; üzembeállítani az üzemen kívül lévő gépeket és berendezéseket.

Nézzük meg, hogy a példánkban szerepelt marógépcsoportra miként állapíthatjuk meg a műszaki-szervezési intézkedéseknek azt a rendszerét,

amely a gépek termelőkapacitásának a tervévre érvényes színvonalát lényeges mértékben képes fölemelni. Feltételezve, hogy mind a 12 szerszámgépet üzembehelyezzük és ha a felsorolt intenzív, valamint extenzív jellegű intézkedések együttes alkalmazásával a termelési feltételeket jelentős mértékben megjavítjuk, akkor például a következő munkafeltételek érhetők el:

1. A lehetséges maximális munkaidő — a már említett számítási alapon továbbra is évi 84.456 gépi óra (306 × 23 × 12).

2. A tényleges munkafeltételek szerinti munkaidő 58.750 gépi óra. (306 × 16 × 12).

3. Tényleges adatok alapján a futási időn kívüli (extenzív) veszteségekre üzemszünetelés, javítás céljára — 6 százalék, azaz 3.525 gépi óra, műszakon belüli veszteségekre — 6 százalék, azaz 3.525 gépi óra, fölösleges munkával kapcsolatos időveszteség nincs; összesen tehát 12 százalék, azaz 7.050 gépi óra.

4. A futási időn belüli (intenzív) veszteségek csökkentésével a termékegység marási megmunkálására fordítandó időnorma 2 óra.

Mindezek alapján tehát a tényleges időkihasználásnak megfelelő gépi órák száma 51.700 (58.750 — 7.050), ami 25.850 késztermékegységnek felel meg. Mivel a maximálisan lehetséges készárutermelés 42.228 egység (szintén 2 órás munkaidőnormával számítva), a tényleges kihasználás a maximálisan lehetséges kihasználáshoz viszonyítva 61.2 százalékos.

Az előző eredményekkel összehasonlítva, azt állíthatjuk, hogy míg a fizikai mértékegységben kifejezett termelőkapacitás, vagyis a maximálisan előállítható termékek mennyisége 25 százalékkal emelkedett, addig a tényleges kihasználás színvonala, azaz a ténylegesen kibocsátandó termékek mennyisége 76 százalékkal gyarapodott.

III.

Más lesz a szerszámgép, illetve üzemrész, vagy gyár termelőkapacitásának kiszámítási módszere, ha a szerszámgépeket nem állandóan ugyanannak a meghatározott alkatrésznek a megmunkálására állítjuk be a termelésbe, hanem szériatermelésben, különböző termékek számára, különböző alkatrészeket munkálunk meg rajtuk. *Szériatermelés esetén* — mint említettük már — a kapacitás-számítás szükséges feltétele *az úgynevezett optimális választék meghatározása.*

Optimális választékon a különböző termékeknek olyan meghatározott összetételét, egymáshoz való viszonyát értjük, amely mellett a termelési erőforrásokat a legkedvezőbben használjuk ki és a késztermékek forgalombahozására vonatkozó feladatot is teljes egészében teljesítjük.

Az optimális választék meghatározásának módszere nagymértékben függ a gyár termelési programmjának sajátosságaitól. Abban az esetben, ha a programm igen változatos árulistát ölel fel, akkor az egyes termékfajtákat csoportosítani kell és a további számítást már nem egyes termékekkel, hanem csoportokkal kell végezni.

Ha viszonylag nem nagy a forgalombahozott késztermékek (alkatrészek) választéka és azoknak a gépcsoportoknak a száma, amelyeknek a termelését ki kell számítani, akkor az optimális választék meghatározására az úgynevezett számítási módszert lehet alkalmazni. Ennek a módszernek az a lényege, hogy a különböző alkatrészek, vagy termékek választékával kapcsolatban felülvizsgálják a legintenzívebben kihasznált műhelyrész (üzemrész) megterhelését.

A módszert a következő példával ismertetjük. A tervben két termék (X és Y) gyártása szerepel. Ezek a termékek a következő gépcsoportokon futnak keresztül: eszterga-, revolvereszterga-, maró- és fúrógépek. A termékegység előállításához gépcsoportok szerint a következő időráfordítás szükséges:

Gépcsoport	Egy darab időnormája órában kifejezve	
	X	Y
Esztergapadok	2,5	1,0
Revolverpadok	2,0	1,5
Marógépek	1,0	2,0
Furógépek	0,5	0,8
Összesen:	6,0	5,3

A gépek gépcsoportok szerinti munkaidőalapja egy hónapra: eszterga: 3.500, revolver: 5.000, maró: 2.000, fúró: 1.800, összesen: 12.300 óra.

Ha feltételezzük, hogy az X termék gyártása a termelési programm egyedüli feladata, akkor a gépek termelőkapacitása a következő képet mutatja:

Gépcsoport	Időnorma egy darabra	A gépek időalapja	Termelőkapacitás db
Esztergapadok	2,5	3,500	1,400
Revolverpadok	2,0	5,000	2,500
Marógépek	1,0	2,000	2,000
Furógépek	0,5	1,800	3,600

Ha ugyanezt feltételezzük az Y termékre:

Gépcsoport	Időnorma egy darabra	A gépek időalapja	Termelőkapacitás db
Esztergapadok	1,0	3,500	3,500
Revolverpadok	1,5	5,000	3,330
Marógépek	2,0	2,000	1,000
Furógépek	0,8	1,800	2,250

E táblázatokból látható, hogy a rendelkezésre álló munkaidőalap az egy darabra előírt időnormák mellett nem képes a gépek minden egyes csoportja számára biztosítani a termék egyenletes gyártását.

Az X terméknél az esztergapadcsoportnál mutatkozik a szűk keresztmetszet: csak 1.400 darabot képes keresztülbocsátani, míg a fúrógépcsoport 3.600 darabot adhat.

Következésképen, ha az egész termelési programm az X termék gyártásából állna, akkor 1.400 darabra kellene korlátozni és a szerszámgéppark munkaidőalapja csak 68 százalékban lenne kihasználva ($1.400 \times 6.0 = 8.400$, ami a 12.300 gépórának 68 százaléka). Ha viszont az Y termék előállítása volna a száz százalékos termelési programm tárgya és ennek alapján végeznénk el az előbbi számítást, akkor az egész termelés 1000 darab lenne (a marógépcsoport termelőkapacitása) és a szerszámgéppark munkaidőalapját 43 százalékig használnánk ki.

Ha föltételezzük, hogy az X és Y termékek kibocsátási darabszáma egyenlő, akkor a túlterhelt gépcsoportok (esztergapadok és marógépek) megterhelése a teljes időalapnak csak 72 százalékát éri el:

$$\frac{700 \times 3{,}5 + 500 \times 3}{5.500} = 0{,}72$$

Ez az egyszerű példa is mutatja, hogy milyen nagy veszteséget okoz a berendezés elégtelen kihasználása és így mennyire fontos feladat az optimális választék kiszámítása, vagyis annak a választék-összetételnek a meghatározása, amely biztosíthatja a lehető legmagasabbfokú gépkihasználást.

Ahhoz, hogy megtaláljuk az optimális választékot, állítsunk föl egy egyenletet a termelést korlátozó minden egyes szerszámgépcsoport számára. Az egyenlet baloldalán helyezzük el az adott szerszámgépcsoport gépóra-alapját, a jobboldalon pedig az időnormát, beszorozva az X és Y termékek ismeretlen mennyiségével:

a) az esztergapad csoport: $3.500 = 2.5\,X + 1.0\,Y$,

b) a marógép csoport: $2.000 = 1.0X + 2.0\,Y$.

Az egyenletek megoldása a következő:

$$X = 1.250 \text{ darab}; \quad Y = 375 \text{ darab}.$$

Ha ezeknek a mennyiségeknek alapulvételével vizsgáljuk meg a két szerszámgépcsoport megterhelését, akkor a következő képet kapjuk:

$$\frac{1{,}250 \times 3{,}5 + 375 \times 3}{5{,}500} = 1;$$ a megterhelés tehát 100 százalékos.

Következésképen az X és Y termékek mennyiségének ilyen viszonya esetén tekinthető a választék optimálisnak; ez a választék biztosítja a gépek legteljesebb kihasználását.

Ha három termék és három szűk keresztmetszet van, akkor a feladatot három, három ismeretlenű egyenlet segítségével kell megoldani, s így tovább.

Ámde mindezek a számítások csak segédszámítások, mert minden egyes termékfajta termelési programmjának főbb adatait a népgazdasági tervfeladat határozza meg.

IV.

Az igaz, hogy az üzem termelőképességét egyes részeinek termelőkapacitása határozza meg, de ez még egyáltalában nem jelenti azt, hogy az üzem termelőkapacitását a legkisebb teljesítőképességű üzemrész határozza meg. A feladatnak ilyen forma megoldása nem jelentene mást, mint azt, hogy a szűk keresztmetszethez igazodunk, ami pedig megengedhetetlen.

Az *üzem termelőkapacitását a nagy mennyiségben gyártó és minőségileg fontos vezető üzemrészek határozzák meg,* mivel az elmaradt üzemrészek színvonalát az erősebb üzemrészek színvonalához kell igazítani. Vizsgáljuk ezt meg a következő grafikus példán:

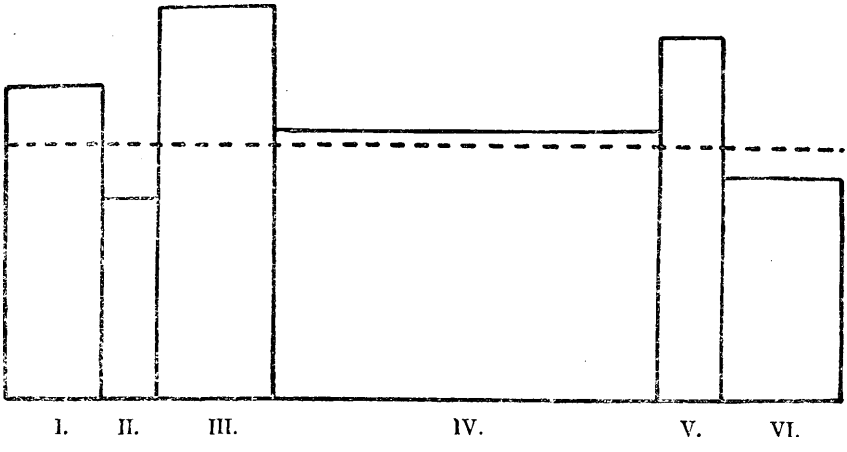

A műhely hat üzemrészből (szerszámgépcsoportból) áll. Az üzemrészek termelőkapacitását az oszlopok magassága jellemzi, az oszlopok szélessége viszont az egyes szerszámgépcsoportok szerszámgépeinek számával van arányban. Világos, hogy az egész műhely termelőképességét nem határozza meg sem a II. vagy a VI. csoport színvonala, sem pedig a III. vagy V. csoporté. A műhely kapacitását a legtöbb gépet magábafoglaló és legnagyobb jelentőségű szerszámgépcsoportok határozzák meg. Ennek alapján a műhely hozzávetőleges termelőkapacitását a szaggatott vonal mutatja, mivel ez alkalmazkodik a legfontosabb üzemrészhez.

A termelőkapacitásban elmaradt üzemrészeket, vagy a technológia észszerűsítése és az üzemszervezés tökéletesítése útján, vagy pedig a szerszámgépek számának kibővítése, illetve a munkaidő növelése révén lehet a kívánt mértékben fejleszteni.

Az egész vállalat termelőképességét a vállalat szempontjából legdöntőbb termelést végző, úgynevezett vezető vállalatrész (üzem) kapacitásából kiindulva számítjuk ki. A gépiparban a vezető üzemek a legtöbb esetben a forgácsoló műhelyek.

Ha a vállalat kapacitását értékben fejezzük ki, akkor figyelembe kell vennünk a termelés gyáronbelüli kooperációjának jellegét. Ha a vállalat vezető üzemei zárt ciklusokban dolgoznak és mindegyikük már befejezett, kész terméket bocsát ki, akkor az ilyen üzemeknek értékben kifejezett termelőkapacitását összegezzük. Abban az esetben, ha az üzemek az egymásközti, kölcsönös kooperáció alapján dolgoznak, akkor az egymással kapcsolatos üzemek kapacitását nem kell összegezni, hanem csak egymás mellé állítani.

Ilyen esetben a vállalat egész kapacitását ugyanolyan módszerrel állapítjuk meg, mint az egyes üzemekét, tehát a kiegyenlítést — a lehetőség szerint — a termelést korlátozó üzemek teljesítőképességének kibővítésével kell megoldanunk.

A vállalat termelőkapacitásának kiegyenlítésében másik jelentékeny erőforrást jelent azonban a más vállalatokkal való termelési kooperáció lehetősége. A termelés kooperációja egyrészt biztosítja a vállalat szűk keresztmetszeteinek kibővítését azáltal, hogy a többi vállalat kisegíti, másrészt kihasználja az adott üzem termelőkapacitását azáltal, hogy más vállalatoktól rendeléseket vesz föl és így lehetővé teszi a saját programmjában előirányzott termeléssel eléggé ki nem használt gépek, gépcsoportok vagy üzemrészek észszerű megterhelését.

A tömegtermelésben az üzemrészek szerepét az egyes futószalagok töltik be. Ezek számára a most ismertetett grafikonokhoz hasonló grafikont kell

szerkeszteni. A megoldás itt az, hogy az egységes ütem alapján a műveleteket maximálisan össze kell hangolni.

Az üzemi termelőkapacitás kihasználását hatalmas mértékben megjavíthatjuk, ha áttérünk a szakadatlan futószalagon való termelésre. Sokáig az a vélemény uralkodott, hogy a futószalag meghonosítása csak a tömegtermelésben lehetséges. A szovjet tapasztalatok bebizonyították, hogy a szakadatlan futószalagmódszerrel végzett munka a tömegtermelésen kívül is lehetséges és kiváló eredményeket ad.

Valamennyi felsorolt példa — még a gépiparra nézve is — csak általános jelentőségű. Egy-egy iparág termelőkapacitásának helyes megállapítására vonatkozó módszertani utasítást természetesen ennél sokkal részletesebben kell kidolgozni, tudományosan kell megalapozni. Az ipar és a felső irányító szervek dolgozóinak az a feladatuk — és különösen most, az 1952. évi tervek előkészítése során egyik legdöntőbb feladatuk, hogy megszervezzék a termelőkapacitás helyes kiszámítását, elősegítsék a termelőkapacitás teljes kihasználását, ugyanakkor szüntelenül fokozzák minden egyes termelési berendezés, gépcsoport és gép teljesítményét.

Ennek érdekében munkásainknak, a mérnökökkel és technikusokkal szoros együttműködésben, mindinkább el kell sajátítaniuk a termelés legújabb módszereit, át kell ültetniük a gyakorlati munkába a gépek kihasználásának, a nyersanyagok és segédanyagok feldolgozásának leghaladottabb technikáját. A gyárak tervező, műszaki és technológiai osztályain dolgozó mérnököknek és technikusoknak fokozott figyelmet kell fordítaniuk a gépek szerkezetének tökéletesítésére és a termelés technológiai folyamatának tervezésében és vezetésében egyaránt föl kell használniuk minden újat, haladót. Különösen nagy jelentőségű ezen a téren a gyáron belüli aránytalanságok felszámolását célzó műszaki-szervezési intézkedések kidolgozása és végrehajtása. Az üzemeken kívül azonban felső, irányító szerveink és tudományos kutatóintézeteink dolgozóinak is feltétlenül mindent meg kell tenniük annak érdekében, hogy a tudomány és a technika minden új vívmányával elősegítsék az üzemi dolgozóknak a termelőkapacitások kibővítéséért vívott harcát.

G. KOSZJACSENKO

Az állami terv — megingathatatlan törvény

A népgazdaság állami tervezése a szocialista gazdasági rendszer egyik alapvető sajátossága és döntő előnye a kapitalista gazdasági rendszerrel szemben. A népgazdaság tervezésének fő feltétele: a politikai hatalom kivívása a dolgozók által és a termelési eszközök társadalmasítása.

Sztálin elvtárs tanítása szerint a népgazdaság szocialista tervezése előtt a következő központi feladatok állanak:

1. A népgazdaság önállóságának és függetlenségének biztosítása, a szocialista iparosítás módszerének biztosítása, elsősorban a nehézipar és a gépipar fejlesztése;

2. a szocialista gazdasági rendszer osztatlan uralmának megszilárdítása, valamint a kapitalista elemek minden újjáéledési lehetőségének felszámolása;

3. az aránytalanságok keletkezésének megakadályozása, anyag- és munkaerőtartalékok biztosítása.

A szocialista állam népgazdasági tervei lenini-sztálini tanítások alapján kidolgozott tudományos tervek, amelyekben a szocialista állam tudatosan használja fel a társadalom gazdasági fejlődéstörvényeit a kommuniz-

mus fölépítése érdekében. A népgazdasági tervek tudományos jellegét tükrözi a fejlett tudomány és technika vívmányainak, a termelés és a munka legjobb szervezési formáinak alkalmazása is.

A népgazdasági tervek irányelvei, amelyek a tervezés kiindulópontját képezik, a párt által megállapított, s a szovjet társadalom fejlődésének valóságos szükségleteit kifejező politikai és gazdasági feladatok. A Szovjetunió történelmi fejlődésének jelenlegi szakaszán az alapvető feladat: a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet megvalósítása.

A népgazdasági terv állami törvény, végrehajtása az összes vállalatokra és gazdasági szervekre kötelező a népgazdaság minden ágában.

A szocialista népgazdaság nem létezhet és fejlődhet a vállalatok közti tervszerű együttműködés nélkül.

Egy adott vállalat termelési terve szerves alkotórésze a népgazdasági tervnek. A vállalat tervében megadott termelési feladatok a népgazdaság reális szükségleteiből következnek.

A népgazdasági terv összes mutatói szoros kapcsolatban vannak egymással és egységes egészet alkotnak. A népgazdasági tervben előirányzott arányok betartásának feltétele az, hogy az egyes vállalatok maradéktalanul teljesítsék a terv mennyiségi és minőségi feladatait.

A termelés növekedése, a munkatermelékenység emelkedése és a termelés önköltségének csökkentése alapján a szovjet állam folytonosan csökkenti a fogyasztási cikkek árát. Ennek eredményeképpen szüntelenül növekszik a munkások és alkalmazottak reálbére és a parasztok jövedelme. Mindezt az állami tervek teljesítése teszi lehetővé.

Az összes népgazdasági ágakban megvannak a szükséges feltételek ahhoz, hogy minden egyes vállalat teljesítse az állami terveket. A tervek teljesítése mindenekelőtt a vállalat munkájától, a termelés jó megszervezésétől és attól függ, hogy a vállalat vezetői az összes lehetőségeket és tartalékokat felhasználják-e a termelés növelésére.

Az SzK(b)P XVIII. Konferenciájának határozata hangsúlyozta, harcolni a terv teljesítéséért, biztosítani a terv teljesítését, terv szerint dolgozni — ez annyit jelent,

a) nemcsak átlagban kell teljesíteni az évi, negyedévi és a havi gyártási tervet, hanem egyenletesen, a terv szerint, a késztermék előre kidolgozott termelési grafikonjának (ütemtervének) megfelelően;

b) nemcsak iparági átlagban kell teljesíteni a tervet, hanem minden egyes vállalatnál külön-külön is;

c) nemcsak vállalati átlagban kell teljesíteni a tervet, hanem minden nap, minden műhelyben, minden brigádban, minden munkapadnál és minden műszakban is;

d) nemcsak a mennyiségi mutatószámok tekintetében kell teljesíteni a tervet, hanem feltétlenül minőségileg, a gyártmányok komplettségére és választékára vonatkozóan, a megállapított szabványoknak és a megszabott önköltségi tervnek megfelelően is.

Az állam szempontjából az is fontos, hogy a termékeket milyen társadalmi költséggel állítják elő. Ezért a vállalatok önálló gazdasági elszámolása a szocialista vállalat tervszerű vezetésének egyik legfontosabb elve. Az önálló gazdasági elszámolás az állami terv teljesítésének eszköze.

Normativok és a szükséges takarékosság figyelembevételével állapítják meg azoknak a forgóeszközöknek mennyiségét, melyeket az állam a tervezett termelési volumennek megfelelően bocsát a vállalat rendelkezésére. A vállalatok vezetői kötelesek ezeket az eszközöket a leghatékonyabban felhasználni. A normánfelüli anyagkészletek csökkentik az anyagi értékek megtérülésének gyorsaságát, lassítják a bővített újratermelés ütemét.

Az önálló gazdasági elszámolás rendszerében is kifejezésre jut, hogy az értéktörvényt a szocialista állam a szocialista építés érdekében használja fel.

A szocialista népgazdaság az értéktörvényt felhasználja a munka és fogyasztás mértékének nyilvántartására és ellenőrzésére, valamint arra, hogy

segítségével ösztönözze a kommunizmus felé haladás meggyorsítása érdekében kifejtett munkát. A munkabért a munkások szakképzettségének fokától és a végzett munka nehézségétől függően állapítják meg. Ez magasabb szakképzettség elérésére ösztönöz, s azt is elősegíti, hogy a munkások a népgazdaság döntő ágai felé forduljanak és ezekben az ágakban kialakuljon a káderek állandó törzsgárdája.

Nagy jelentősége van az állami terv teljesítése szempontjából a munka termelékenysége és a munkabér emelkedése közötti helyes arány betartásának. A szocialista termelés megingathatatlan törvénye, hogy a munkatermelékenység emelkedési ütemének nagyobbnak kell lennie a munkabér emelkedési üteménél. Ez egyik elengedhetetlen föltétele a termelési önköltség csökkentésének és a szocialista felhalmozás növelésének.

A vállalatvezetők és a minisztériumok egyik legfontosabb kötelessége az állami fegyelem betartása a munkabéralapok felhasználásában. Egyes vállalatok vezetői még nem harcolnak eléggé az állami eszközök fölösleges kiadása ellen, és megengedik a munkabéralap túllépését.

A helyesen megállapított normáknak döntő jelentőségük van a munkatermelékenység tervezésében és a munkabérek szabályozásában. A munkanormák nem maradhatnak változatlanok. A szovjet ipar technikai fölszereltségének gyors fejlődése, a gyártási eljárások állandó tökéletesedése, valamint a munkások szakképzettségének emelkedése, erősen csökkenti az egy termékre eső munkaidőráfordítást. E szempontok figyelembevétele igen fontos a munkanormák megállapításakor.

Annak érdekében, hogy minden egyes vállalat feltétlenül teljesítse a tervet, meg kell valósítani a tervteljesítés rendszeres, konkrét és mindenre kiterjedő ellenőrzését. A tervteljesítés bolsevik ellenőrzése abból áll, hogy minden vállalat munkáját részletesen megvizsgálják, munkájának hiányosságait föltárják és e hiányok kiküszöböléséhez segítséget nyujtanak.

Minden gazdasági vezetőnek kötelessége, hogy az állam érdekeit, a nép érdekeit mindenek elébe helyezze. Megengedhetetlen, hogy egyes vállalatok tervüket azáltal teljesítsék túl, hogy másodrendű fontosságú, vagy a vállalat számára „előnyösebb" termékből gyártsanak többet, annak ellenére, hogy népgazdasági szempontból nincs szükség e termékek termelési tervének túlteljesítésére.

Az állami terv minden egyes vállalat számára megingathatatlan törvény. A tervfegyelem legszigorúbb betartása, az állami terv feltétlen teljesítése, minden gazdasági vezető szent kötelessége. Ezt követeli tőle a szovjet nép, a bolsevik párt, a szovjet kormány. Ezt követeli a kommunizmus építésének magasztos feladata, melyért a szovjet nép nagy vezérének, Sztálin elvtársnak vezetésével harcol.*

N. V.

* Ez a cikk teljes terjedelmében megjelent az Anyag- és Adatszolgáltatás 1951. évi 7. számában.

SZ. ROGACSEV

A szaratovi városi tervbizottság munkájának tapasztalatai a városgazdaság tervezésében

Szaratov a sztálini ötéves tervek éveiben az Alsó-Volgavidék nagy ipari központjává fejlődött. Fejlett gép- és műszeripara van. Gyorsan növekszik gázipara, mely magaskalóriájú földgázzal látja el Moszkvát.

A kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek építése új, hatalmas perspektívát nyit meg az Alsó-Volgavidék ipara és mezőgazdasága, valamint Szaratov városgazdasága előtt.

A városgazdaság bonyolult gazdasági komplexum, amely a lakosság legkülönbözőbb szükségleteinek kielégítését szolgálja. Tervezése nagy és felelősséggel járó munka, mely megköveteli, hogy a tervező szervek összeegyeztessék a távlati és rövidebb időszakra szóló terveket, mozgósítsák a belső tartalékokat és egybehangolják a városgazdaság fejlesztésének tervét a város és kerületei általános gazdasági fejlesztésének terveivel.

A tervezési és szervezési munkák javulását nagyban elősegíti, hogy az utóbbi időben a szovjetek tagjait és a lakosság széles rétegeit is bevonták a tervek kidolgozásába.

Jó eredményeket értek el a városépítési munkákban. A villamosközlekedést 1951-ben több mint 99 millió utas vette igénybe. 1950-ben napi 25.000 köbméterrel több vizet szolgáltattak, mint az előző évben. A dolgozók számára pedig 38.000 négyzetméter lakóteret építettek.

Néhány ipari vállalat csupán saját telepein építtetett földszintes, vagy egyemeletes házakat és beépítetlenül hagyta a többemeletes házak építésére kiutalt házhelyeket. Ennek következtében jelentősen megnövekedtek az építési költségek és többe került a lakóházak bekapcsolása a közszolgáltatások hálózatába. 1950-ben új rendet léptettek életbe: kötelezték az építtetőket, hogy az építkezésekre kijelölt, városi közlekedéssel és közszolgáltatásokkal ellátott kerületekben többemeletes házakat építsenek.

A Kirov-gyár munkásainak kezdeményezésére, nagy gondot fordítanak a városi utak, terek, parkok, rakpartok építésére és karbantartására. Az SzK(b)P Központi Bizottságának és magának Sztálin elvtársnak segítsége révén ma már az egész város ipari és háztartási gázellátását biztosítják.

Az állami várostervező intézet most dolgozik a város átépítésének tervén. Ez a terv biztosítja majd az iparvállalatok és a lakónegyedek megfelelő elhelyezését, az útépítés és a közlekedés fejlesztését, s általában megoldja a gyorsan fejlődő város halaszthatatlan problémáit.

A városi tervbizottság tervet dolgoz ki a városgazdaság fejlesztésére, és ellenőrzi a terv teljesítését. A városgazdaság fejlesztésében a városi tervbizottság legfontosabb feladatai a következők: *a)* a városgazdaság fejlesztésére vonatkozó negyedévi, évi és távlati tervek összeállítása; *b)* a jóváhagyott tervek teljesítésének ellenőrzése; *c)* a vállalati és a városi lakásgazdaság fejlesztését és munkájuk megjavítását célzó intézkedések kidolgozása.

Az évi és negyedévi terveket a városi tervbizottság a következő mutatószámok alapján állítja össze: *a)* termelési és kapacitáskihasználási mutatók; *b)* a munkával és az önköltséggel kapcsolatos feladatok; *c)* a műszaki és gazdasági mutatók; *d)* minden vállalatnak és a lakásalapnak az általános javításokkal és a beruházásokkal kapcsolatos munkálatai; *e)* a városgazdaság munkájának pénzügyi mutatói; *f)* a város egyes kerületeinek alapvető mutatószámai.

A városi lakásgazdasági terv kidolgozásakor azokból a jegyzőkönyvekből indulnak ki, amelyeket a városi tervbizottság állít össze a városgazdaság minden nagyobb vállalatáról. A jegyzőkönyvek magukban foglalják a létesített berendezések teljesítőképességének mutatószámait, a villamosvasútvonalak hosszát, a munkák műszakokra való beosztását, a veszteségek csökkenését és az elmúlt évek munkájának alapvető műszaki és gazdasági mutatószámait. A jegyzőkönyvek adatai alapján a tervbizottság számbaveheti az egyes vállalatok kapacitását, feltárhatja a kihasználatlan tartalékokat és a szűk keresztmetszeteket. Az 1951. évi terv összeállítása során a városi tervbizottság a jegyzőkönyvek alapján több intézmény munkájában fedezett fel hibákat.

A községi vállalatok kapacitástartalékainak helyes kihasználásáért vívott harc eredményeképpen jelentősen csökkentették a veszteségeket és hatékonyabban használták ki a berendezéseket.

A népgazdasági terv összeállítása előtt a városi tervbizottság a következő előkészítő munkálatokat végzi: *a)* a várható tervteljesítés felbecsülése; *b)* a vállalatok kiindulási kapacitásának megállapítása, a beruházásokkal kapcsolatban elvégzett munkák kötelező számbavételével; *c)* a berendezések kihasználási együtthatójának kiszámítása és az egyes brigádok és műhelyek munkája legjobb mutatószámainak meghatározása.

Az előterv összeállítása a következő módon történik:

1. a városi tervbizottság megteszi javaslatát a terv alapvető mutatószámaira; ez a javaslat kiindulópontja a terv további kidolgozásának;

2. a városi tervbizottság felülvizsgálja a vállalatoktól, a trösztöktől és a városi szovjet végrehajtóbizottságának osztályaitól befutott előzetes tervezeteket, amelyeket azután a kapacitások teljes kihasználásának, a munkatermelékenység kötelező növelésének, a veszteségek csökkenésének és a szűk keresztmetszetek felszámolásának figyelembevételével helyesbítenek.

3. Mielőtt a véglegesen kidolgozott előtervet jóváhagyás végett a városi szovjet végrehajtóbizottsága elé terjesztenék, a tervbizottság, a vállalatok, trösztök, osztályok és hivatalok vezetőinek részvételével köteles ezt ismételten felülvizsgálni.

A városi tervbizottság készíti el a különböző tüzelőanyagfajták mérlegét, a helyi építőanyagok mérlegét, valamint a lakosság vásárlóképességének mérlegét. Ezek a mérlegek megkönnyítik az egyes vállalatok és iparágak fejlesztésére irányuló intézkedések kidolgozását és pontosan megmutatják, hogy milyen feladatokat kell megoldania a helyi- és szövetkezeti iparnak, valamint a kereskedelemnek a lakosság és az egyes gazdasági ágak áru-, illetőleg anyagellátásával kapcsolatban.

Az évi terv kidolgozása során a városi tervbizottság vitát rendez a vállalatoknál a terv alapvető mutatószámairól. A vitában résztvesznek a vállalatok munkásai, mérnökei, technikusai és alkalmazottai.

A városi tervbizottság egyik legfontosabb feladata a beruházások tervezésében mutatkozó hiányosságok felszámolása. Teljesen meg kell szüntetni a többi között a pénzeszközök szétforgácsolását sok épület építésére. Biztosítani kell az építkezési munkálatok központosítását a legfontosabb épületekre, hogy ezáltal meggyorsuljon az építkezés és rövidebb idő alatt használatba lehessen venni az épületeket.

A városi tervbizottság dolgozza ki a szervezési és műszaki intézkedések tervét is. 1950-ben például külön rendszabályokat dolgozott ki a vállalatok belső tartalékainak kihasználására. Ezzel kapcsolatban elég azt megjegyezni, hogy a villamoskocsi-park kihasználási együtthatójának egy százalékos emelése lehetővé teszi, hogy több mint 700.000-rel növekedjék az egy év alatt szállított utasok száma, a villamosenergia hálózati veszteségének egy százalé-

kos csökkenése pedig 1,6 millió kilowattóra villamosenergia megtakarításához vezet.

A terv teljesítését a városi tervbizottság dolgozóinak kiszállásaival, a vállalatoktól kapott adatokkal, valamint a brigádok, műhelyek és vállalatok legjobb munkateljesítményeinek tanulmányozásával ellenőrzik. Az ellenőrzések tapasztalatai alapján a Városi Tervbizottság kidolgozza a vállalatok munkájának megjavítására irányuló rendszabályokat.

A Városi Tervbizottság értekezleteket szervez a lakásépítő és épületjavító irodák dolgozói számára, hogy megvitassák munkájuk tapasztalatait. Ezenkívül tanfolyamokat és értekezleteket rendez a városi vállalatok tervosztályainak vezetői számára. A tanfolyamokon és értekezleteken a tervezés és könyvvitel módszertani kérdéseivel foglalkoznak. *(Planovoje Hozjajsztvo. 1951. 1. szám.)*

H. R.-né

SZ. BOROVKOV

Tapasztalatok a kurszki terület városi és körzeti tervbizottságainak munkájából

A városi és körzeti tervbizottságok fontos szerepet töltenek be a helyi alárendeltségű gazdaságok állami tervezésének megvalósításában. Feladatuk, hogy segítsék a helyi pártszervezeteket és a szovjeteket a párt és a kormány határozatainak végrehajtásában, hogy kidolgozzák a helyi gazdaság fejlesztésére vonatkozó terveket, ellenőrizzék végrehajtásukat és megszervezzék a helyi tartalékok és nyersanyagforrások kihasználását.

A körzeti tervbizottságok munkájában az egyik legfontosabb helyet a mezőgazdaság tervezése foglalja el. A kurszki területi tervbizottság távlati mezőgazdasági és ipari tervek kidolgozásával segíti a körzeti tervbizottságokat. Ezek a tervek mintául szolgálnak a körzeti tervbizottságok tervezési munkájához.

Meg kell jegyezni, hogy a kurszki terület mezőgazdaságának tervezésében igen komoly hiányosságok mutatkoztak. Gyakori hiba volt, hogy a mezőgazdasági brigádok helyett, amelyek a munkaszervezés alapvető formáját jelentik a mezőgazdaságban, egyes csoportoknak adtak ki állandó művelésre földterületeket, a hozzájuk tartozó felszerelésekkel és igásállatokkal együtt. Ez akadályozta a mezőgazdasági gépek széleskörű igénybevételét, kárt okozott a kolhozoknak és az államnak. Lebecsülték a gép- és traktorállomásoknak a mezőgazdaságban betöltött szerepét. Rosszul használták fel a gép- és traktorállomások részére kiutalt állami eszközöket.

A gép- és traktorállomások nem végezték jól munkájukat. Tervszerűtlenül használták ki a traktorokat, kombájnokat és a különböző mezőgazdasági gépeket. Nem teljesítették a kolhozokkal szemben vállalt kötelezettségeiket és ezzel lerontották a terméseredményeket.

1950-ben a területi tervbizottság és a körzeti tervbizottságok elnökei rendszeres munkába kezdtek, hogy megjavítsák a mezőgazdaság tervezését. A jó eredmények már megmutatkoznak, de még nem mindent sikerült megoldaniok. Helyesbíteni kell a gazdasági, szociális és kultúrális célokat szolgáló építkezések építési terveit. Ki kell dolgozni a kolhozgazdaságok fejlesztésének távlati terveit. A legrövidebb időn belül meg kell szervezni az egyesített kolhozok központjait.

Fontos, hogy a tervbizottságok feltárják a gép- és traktorállomások, valamint a kolhozok belső tartalékait. Az 1951. évi mezőgazdasági munkaterv egyik legfontosabb célja a terméshozam fokozása. A terméshozam növeléséhez az szükséges, hogy nagyobb hatásfokkal használják ki a technikai fölszerelést, és teljes egészében igénybevegyék a kolhozok munkaerőforrásait. A haszonállattenyésztés fejlesztésének hároméves tervében igen komoly szerepe van a takarmánybázis fejlesztésének. A terv ezzel a kérdéssel is részletesen foglalkozik.

Az egyesített kolhozok tervmunkájának elősegítésére a kurszki területen az egyes körzeti végrehajtóbizottságok mellett speciális bizottságokat szerveztek, amelyek a körzeti tervbizottságok elnökeinek részvételével végzik munkájukat. Ezek a bizottságok kiszállnak az egyes kolhozokba és a helyszínen segítik a kolhozvezetőséget a területek felülvizsgálatában és a kolhozok gazdasági és kultúrális központjának megszervezésére vonatkozó javaslatok kidolgozásában.

☆

A városi és körzeti tervbizottságok munkájában fontos helyet foglal el a helyi és a szövetkezeti ipar tervezése.

A területi végrehajtóbizottság határozatot fogadott el, amely előírja, hogy a területhez tartozó körzetekben az 1950. és 1951. évben 400 új vállalatot kell létrehozni. A vállalatok felét falvakban kell elhelyezni, a falusi lakosság jobb ellátása céljából és azért, hogy megfelelő mennyiségű építőanyaggal és szállítóeszközzel lássák el a kolhozokat.

Előzetes számítások szerint az újonnan beállított üzemek az egész területen 2 millió darabbal fokozzák a tégla termelését, 500.000 darabbal a cserépét, 500.000 párral a kijavított cipők számát és 1.5 millió rubellel a szabóipari készítmények értékét.

Az új vállalatok szervezésével egyidőben 11 körzetben egyesítik az azonos iparágakhoz tartozó üzemeket, hogy megerősítsék őket és csökkentsék felesleges gazdasági igazgatási költségeiket.

A bolsevik párt és a szovjet állam által végrehajtott árleszállítás újabb lökést adott a helyi ipar gyors fejlődésének.

Mikoján elvtárs mondotta 1950 május 10-én a jerevani Sztálin-választókerület választási gyűlésén:

„Az áruforgalom fejlődésével szorosan összefügg a helyi ipar és a kisipari szövetkezetek tevékenysége. Ezek elsősorban arra hivatottak, hogy közszükségleti, háztartási és gazdasági cikkeket, helyi építő- és javítóanyagokat állítsanak elő és szolgáltatásokat nyujtsanak a közönségnek.

Egészen helytelen volna azt gondolni, hogy a szovjet nagyipar hatalmas fejlődése következtében a helyi ipar és a kisipari szövetkezetek elvesztik jelentőségüket. Ellenkezőleg a nagyipar fejlődése egyenesen feltételezi a helyi ipar termelésének fokozását."

A városi és körzeti tervbizottságok olyan szempontból is ellenőrizték a vállalatokat, hogy teljesen kihasználják-e gépi berendezésüket. Az ellenőrzés során kiderült, hogy több körzetben a vállalatok nem dolgoznak teljes kapacitással. Ebben sokszor a minisztériumok is hibásak. A grajvoroni körzetben például a városi villanytelep kapacitását csak 50 százalékban használják ki. Az OSzSzSzK Városgazdasági Minisztériuma csak annyi tüzelőanyaggal látja el ezt a villanytelepet, amennyi napi négy órai munkához elég.

A városi és körzeti tervbizottságok munkájában fontos helyet foglal el az anyagmérlegek készítése. A kurszki városi tervbizottság tüzelőanyagmérleget dolgozott ki. Ehhez elsősorban számbavették a tüzelőanyagszükségletet, azután meghatározták a szükséglet fedezésére szolgáló forrásokat. A tüzelőanyagmérlegek elkészítése lehetővé tette a túlkiadások feltárását és megmutatta, hogy Kurszk területén tüzifában hiány van, tőzegben viszont bőség. Ezzel kapcsolatban a kurszki városi szovjet végrehajtóbizottsága határozatot fogadott el a tüzifa beszerzés fokozásáról és a tőzeg szélesebbkörű felhasználásáról. Meg kell jegyezni, hogy a város területén sok olyan üzem van, amely — sokszor a minisztériumok utasítására — messziről szállított szenet fogyaszt, noha helyi tőzeggel is dolgozhatna.

A területi tervbizottság hozzáfogott az építőanyagmérleg elkészítéséhez is. Az építőanyagszükséglet megállapítása után meghatározható, hogy mennyiben tudja fedezni a szükségletet a helyi építőanyagipar és mennyi építőanyagot kell máshonnan beszerezni. A tervbizottság javaslatára a városban mészégető és krétakitermelő üzemeket építettek. Igy a város mész- és krétaszükségletének nagy részét már a helyi feldolgozású anyagok fedezik.

Az alapmérlegek összeállítása révén a városi és körzeti tervbizottságok tervszerűbben és teljes mértékben kihasználhatják a helyi tüzelőanyag-, nyersanyag- és építőanyagforrásokat. 1950-ben a területi tervbizottság és a területi kereskedelmi osztály elsőízben vette számba a lakosság vásárlóalapjait. A számbavétel elősegítette az áruforgalom körzetenkénti helyes tervezését.

A körzeti tervbizottságok az 1951. évi előtervek kidolgozásával kapcsolatban az SZK(b)P kurszki területi bizottsága és a területi végrehajtóbizottság 1950 júliusában utasította a körzeti pártbizottságokat és végrehajtóbizottságokat a tervezési munkák irányításának megjavítására. Az utasítások értelmében a körzeti pártirodákban és a körzeti végrehajtóbizottságok ülésén a dolgozóknak és a körzeti szervezeteknek bevonásával kell felülvizsgálni a körzeti tervbizottságok 1951. évi tervjavaslatait.

☆

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy „Az igazi tervszerű vezetés csak a terv összeállítása után, a helyi ellenőrzés után, a terv megvalósítása, javítása és tökéletesítése során bontakozik ki."

A tervteljesítés ellenőrzésének megjavítása céljából a területi tervbizottság határozatot hozott, amelyben arra kötelezi a körzeti végrehajtóbizottságokat, hogy havonta vizsgálják felül az ipari és építkezési tervek teljesítésében elért eredményeket. Az ellenőrzés folyamán több helyen megállapították, hogy a fölszereléseket nem használják ki teljes mértékben, hogy túl nagyok az adminisztrációs költségek, sok helyen pedig rosszak a normák. A városi tervbizottság a feltárt hibákról értesítette a területi tervbizottságot és segített a hibákat kiküszöbölni.

Egyes körzeti tervbizottságok a termelés növekedését előmozdító fontos kérdéseket tárnak fel a területi tervbizottság előtt, amelyek megoldása révén a tervmunka operatívabbá válik és a hibákat a tervteljesítés menetében kijavíthatják. A körzeti tervbizottságok munkájában azonban még mindig sok a hiányosság, amelyért a területi tervbizottság is felelős.

☆

A területi tervbizottság munkájának igen fontos része a körzeti tervbizottságok irányítása. Ebből a célból a területi tervbizottságon belül külön csoportot alakítottak és ez foglalkozik a körzeti tervmunkákkal. A területi tervbizottság rendszeresen utasításokat ad a körzeti tervbizottságoknak, szemináriumokat vezet és értekezleteket tart a körzeti tervbizottsági elnökök részére a helyes tervezés ismertetése céljából. Ezeken az értekezleteken gyakran bírálják a területi tervbizottság munkáját. Hiba például, hogy az ipari és a mezőgazdasági osztály még mindig nem látja el megfelelő utasításokkal a körzeti tervbizottságokat, nem száll ki elég gyakran a körzeti bizottságokhoz.

Meg kell jegyezni, hogy az OSzSzSzK tervbizottsága nem ügyel eléggé a helyi tervbizottságok irányítására, nem ad ki rendszeres utasításokat a tervbizottságoknak. Ennek a központi intézménynek mélyrehatóbban kell tanulmányoznia a helyi tervbizottságok gyakorlati munkáját. Az Állami Tervbizottság kiadóvállalatának olyan népszerű brosurákat kell kiadnia, amelyek elősegítik a körzeti tervbizottságok munkáját. Megérett a helyzet arra is, hogy az OSzSzSzK tervbizottsága negyedévi kiadványt rendszeresítsen a körzeti tervbizottságok munkatapasztalatainak kicserélése céljából.

A körzeti tervbizottságok munkájának fokozott irányítása lehetővé teszi a körzetek gazdasági tervezésének megjavítását, a helyi tartalékok és források maradéktalan kihasználását. *(Planovoje Hozjajsztvo, 1951. 1. szám.)*

H. R.-né

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése fölemelt ötéves tervünk teljesítéséről a második tervév II. negyedében

Az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés és az áruforgalom fejlődését a beruházások, valamint a dolgozók anyagi és kultúrális színvonalának emelkedését 1951 II. negyedévében a következő adatok jellemzik:

Ipar

Az ipar fejlődése erős ütemben folytatódott. Az egész gyáripar 1951 II. negyedévi termelése 34.4%-kal volt több, mint 1950 II. negyedévében, — ezen belül a nehézipar termelése 39.7%-kal, a könnyűiparé 36.6%-kal és az élelmezési iparé 11.2%-kal emelkedett. Az iparcsoportok közül a bányászat termelése 24.4%-kal, a kohászaté 37.2%-kal, a gépgyártásé 49.1%-kal, az építőanyagiparé 25%-kal, a textiliparé 25.4%-kal emelkedett a mult év azonos időszakához képest.

A jelentős eredmények mellett azonban a gyáripar a fölemelt ötéves tervben 1951 II. negyedévére előírt feladatokat nem teljes mértékben hajtotta végre. A II. negyedéves tervet az egész gyáripar 99.6%-ra, ezen belül a nehézipar 98.8%-ra, a könnyűipar 100%-ra és az élelmezési ipar 103.7%-ra teljesítette. 1951 első félévében az egész gyáripar a tervet 100.5%-ra, ezen belül a nehézipar 100.4%-ra, a könnyűipar 100.8%-ra, az élelmezési ipar 100.1%-ra teljesítette.

Az év II. negyedében az egyes iparcsoportok tervteljesítése a következőképen alakult:

Iparcsoport	1951 II. negyed tervteljesítési százaléka
Bányászat	**94.2**
Kohászat	**102.6**
Gépgyártás	**97.1**
Erősáramú berendezés	**100.5**
Gyengeáramú berendezés	**98.5**
Finommechanika	**106.1**
Tömegcikk	**101.7**
Javítóműhelyek	**106.7**
Államosenergia	**100.2**
Építőanyagipar (építés- és könnyűipari minisztérium együtt)	**89.5**
Vegyészet	**100.2**
Gumi	**101.0**
Nehézipar összesen	**98.8**
Fa	**95.9**
Papír	**100.7**
Nyomda	**97.9**
Textil	**102.6**
Bőr- és szőrme	**101.0**
Ruházat	**92.4**
Könnyűipar összesen (Élelmezés nélkül):	**100.0**
Élelmezés	**103.7**
Gyáripar összesen	**99.6**

Az egyes minisztériumokhoz tartozó iparvállalatok II. negyedévi tervüket a következőképen teljesítették:

Minisztérium	1951 II. negyed tervteljesítési százaléka
Bánya- és energiaügyi	**99.0**
Kohó- és gépipari	**99.6**
Építésügyi (építőanyagipar)	**87.5**
Közlekedés- és postaügyi	**100.6**
Könnyűipari	**100.0**
Élelmezési	**103.7**

1951 első felében a bánya- és energiaügyi minisztérium 98.2 százalékra, a kohó- és gépipari minisztérium 100.6 százalékra, az építésügyi minisztérium (építőanyagipari vállalatai) 98.3 százalékra, a közlekedés- és postaügyi minisztérium 105.4 százalékra, a könnyűipari minisztérium 101.2 százalékra, az élelmezési minisz-

térium 99.8 százalékra teljesítette a tervet.

A fontosabb iparcikkek termelése 1951 második negyedében 1950 II. negyedéhez viszonyítva a következőképen alakult:

Cikk megnevezése	1951 II. negyede 1950 II. negyedének %-ában
Szén	**122.0**
Vas és acél	**116.2**
Alumínium és timföld	**217.3**
Esztergagépek	**180.7**
Mozdony (közf. vas. vontató)	**127.3**
Vasúti teherkocsi	**105.1**
Tehergépkocsi	**194.5**
Motorkerékpár	**112.3**
Kerékpár	**129.5**
Traktor	**114.3**
Villamos forgógépek	**138.1**
Izzólámpa	**122.3**
Rádióvevő-készülék	**102.5**
Varrógép	**167.6**
Villamosenergia	**119.2**
Gép- és motorolaj	**110.8**
Gépkocsi abroncs-köpeny	**132.5**
Tégla	**98.3**
Mész	**109.8**
Cement	**112.6**
Táblaüveg	**86.7**
Pamutszövet	**141.5**
Gyapjúszövet	**133.6**
Selyemszövet	**114.2**
Len-kenderszövet	**111.0**
Selyemharisnya	**132.5**
Pamutharisnya	**101.8**
Bőrcipő	**137.6**
Férfiöltöny	**283.2**
Női kabát	**205.3**
Szesz	**185.1**
Cigaretta	**119.2**
Édesipari készítmények,	**176.2**
Szappan	**113.3**
Gyufa	**132.8**

A II. negyedévben jelentős mennyiségű timföldet, hutaalumíniumot, hengerelt alumíniumot, elektroacélt, kovácsolt acélt, traktort, kerékpárt, rádiócsővet, ballonruházatot, férfikabátot, gyapjúszövetet, selyemharisnyát, hántolt rizst, száraztésztát, csokoládét, keményítőt, sört stb.-t gyártottak terven felül.

A legtöbb iparcikk termelésének jelentős emelkedése mellett a tervhez képest elmaradás mutatkozik a szén, nyersolaj, martinacél, tehergépkocsi, tégla, cement, mész, pamutfonal, selyemszövet, pamutharisnya, férfiing, cipő termelésében.

Építőipar

Az építőipar 1951 II. negyedévi termelési tervét 105.7 százalékra, ezen belül a magasépítőipar 103.2 százalékra, a szerelőipar 106.0 százalékra, a mélyépítőipar 109.3 százalékra teljesítette. Az egyes minisztériumokhoz tartozó építőipari vállalatok II. negyedévi termelési tervüket a következőképen teljesítették:

Építésügyi minisztérium	**104.9%**
Közlekedés- és postaügyi minisztérium	**108.8%**

1951 első félévi tervét az építőipar 109.0 százalékra, ezen belül a magasépítőipar 109.6 százalékra, a szerelőipar 110.4 százalékra, a mélyépítőipar 107.6 százalékra teljesítette.

Az ipari minisztériumok vállalatai II. negyedévi tervüket saját rezsiben végzett építkezéseiknél 103.1 százalékra teljesítették. Az építőipar termelése a tervidőszakban mult év hasonló időszakához képest 145.4 százalékra, ezen belül a magasépítőiparé 128.0 százalékra, a szerelőiparé 162.4 százalékra, a mélyépítőiparé 172.5 százalékra emelkedett.

A tervidőszakban tovább fokozódott az építőipari munkálatok gépesítése. A földmunkáknak több, mint 30 százalékát, a betonkeverési munkáknak csaknem 80 százalékát gépek segítségével végezték. A sztahanovista módszerrel végzett falazások aránya 34 százalékra emelkedett. A sztahanov-

isták száma az előző negyedhez képest több, mint kétszeresére emelkedett. Jelentősen emelkedett a brigádban dolgozók száma is.

A helyi tanácsok irányítása alatt álló magasépítő és tatarozó vállalatok fejlődése nem kielégítő. Negyedéves tervüket nem teljesítették. A helyi mélyépítő vállalatok túlteljesítették a tervet.

Mezőgazdaság

A tervidőszakban megkezdődött a gabonafélék aratása. Az előzetes jelentések szerint ebben az évben kb. 6.6 millió mázsával több kenyérgabona és 1.7 millió mázsával több takarmánygabona betakarítása várható, mint az elmúlt évben, ami közel 25%-os, illetve több mint 20%-os emelkedésnek felel meg.

A szénafélék első kaszálásának hozama mintegy 30%-kal volt magasabb, mint a tavalyi egész évi termés, a herefélék pedig a második kaszálással együtt a tavalyi termésnek közel kétszeresét adták. A jó takarmánytermés kedvező feltételeket teremtett állatállományunk fejlesztéséhez. A tavalyi gyönge takarmánytermés következtében átmenetileg csökkent állatállományunk újra gyarapszik.

Az 1951. évi vetéstervet a mezőgazdaság általában határidőre teljesítette. Az intenzívebb művelést igénylő növények közül a rizs vetésterülete 13.4%-kal nagyobb, mint tavaly, a gyapot vetésterülete pedig a tavalyinak ötszörösére emelkedett.

A gép- és traktorállomások száma a tervidőszak végén 368 volt. Egy év alatt traktoraik száma 54.1%-kal, vontatóik száma 61.9%-kal emelkedett.

Az ipari munkáslétszámnak több év óta tartó jelentős növekedése, valamint a mezőgazdaság intenzívebb művelése folytán — a fokozódó gépesítés ellenére — az állami gazdaságokban és kisebb mértékben a termelőszövetkezetekben munkaerőhiány jelentkezett.

Közlekedés

A közlekedés 1951 II. negyedében áruszállítási tervét 103.1%ra, személyszállítási tervét 103.6%-ra teljesítette. Az első félévben az áruszállítási tervet 104.1%-ra, a személyszállítási tervet 103.9%-ra teljesítette a közlekedés.

1951 II. negyedében 35%-kal több árut és 17.3%-kal több utast szállított az egész közlekedés, mint az elmúlt év azonos időszakában. Ezen belül a vasúti áruforgalom emelkedése 1950 II. negyedéhez képest 17.1, a személyforgalom emelkedése 29.8%.

A vizi közlekedés áruszállítási tervét 100.1%-ra teljesítette. Az áruforgalom az elmúlt év hasonló időszakához viszonyítva 21.7%-kal emelkedett.

A városi közlekedésben az autóbuszforgalom egy év alatt a fővárosban 24.3, a vidéki városokban 50.8, a közúti villamosforgalom a fővárosban 7.9, a vidéki városokban 36.6%-kal emelkedett, a helyiérdekű vasút utasforgalma 24%-kal nőtt.

A távolsági autóbuszforgalom utasszállítási tervét 115.2%-ra teljesítette, a múlt év azonos időszakának teljesítményéhez képest az emelkedés 86.8%.

Tehergépkocsi-közlekedésünk 122.3 százalékkal több árut szállított, mint 1950 II. negyedévében.

Áruforgalom

1951 II. negyedében az állami nagykereskedelem eladási forgalma 21.3%-kal haladta meg a múlt év hasonló időszakának forgalmát. Ezen belül a felvásárló nagykereskedelmi vállalatok 12.5%-kal több árut gyüj-

töttek be, az elosztó nagykereskedelmi vállalatok pedig 23.9%-kal több árut hoztak forgalomba, mint 1950 II. negyedévében.

A kiskereskedelem szocialista szektorának eladási forgalma egy év alatt 47.3%-kal nőtt, amelyen belül az állami kiskereskedelem 40%-kal, a szövetkezeti kiskereskedelem pedig 81.2%-kal növelte forgalmát.

A szocialista kiskereskedelem bolthálózata egy év alatt 5600 üzlettel, azaz 3800 állami és 1800 szövetkezeti bolttal bővült.

Beruházások

1951 II. negyedében a népgazdaság összes beruházásaira fordított összeg 60%-kal haladta meg a mult év azonos időszakában beruházásokra fordított összeget. A beruházások a gyáriparban és az építőiparban 75.6%-kal, a mezőgazdaságban 59.5%-kal haladták meg a múlt év hasonló időszakának beruházásait. A tervidőszakban a gyáripar beruházásaiból 93.3% jutott a nehéziparra, 3.8% a könnyűiparra, 2.9% az élelmezési iparra.

A tervidőszakban számos, termelőcélokat szolgáló beruházási objektum üzembehelyezése történt meg. A gyáriparban a negyedév folyamán többek közt a Diósgyőri Kohászati Műveknél helyeztek üzembe egy elektromos kemencét és a Rákosi Mátyás Műveknél egy 40 tonnás martinkemencét. Az üzemekben nagyszámú különféle új gépet, a bányászat fejlesztésére több különböző bányagépet helyeztek üzembe. Mezőgazdaságunk szocialista fejlesztésére a II. negyedévben 795 darab traktort, számos kombájnt, és többezer más kisebb mezőgazdasági gépet helyeztek üzembe. A tervidőszakban több állami gazdaságot, termelőszövetkezeti csoportot és gépállomást villamosítottak.

A forgalomnak átadtak 12 hidat. Közlekedésünk fejlesztésére a vasúti gördülőállományt többszáz teher- és személykocsival bővítették. A személyszállítás megjavítására a tervidőszakban üzembehelyezték a csepeli gyorsvasutat és a bányavidékeken több új gépkocsijáratot indítottak. A tervidőszakban adták át a forgalomnak a bányászat szempontjából jelentős balinka—bodajki vasútvonalat is.

A tervidőszakban számos új lakás épült, növekedett a kórházi ágyak száma és új iskolákat létesítettek.

A munkások és alkalmazottak számának emelkedése, a munkatermelékenység alakulása

1951 II. negyedében a népgazdaság valamennyi ágában tovább nőtt a munkások és tisztviselők száma. A gyáriparban és építőiparban foglalkoztatottak száma egy év alatt összesen 100 ezer fővel emelkedett. A II. negyedévi munkabéralap a gyáriparban az egy évvel ezelőttit 12.7 százalékkal haladta meg. Az ipari tanulók száma egy év alatt közel 8000 fővel, az átképzősöké 6500 fővel emelkedett. A gyáriparban foglalkoztatott nők száma egy év alatt 42.000 fővel emelkedett.

A gyáriparban az egy főre eső termelési érték 1951 II. negyedében 21.1 százalékkal volt magasabb, mint az előző év megfelelő időszakában. Az emelkedés a bányászatban 16.4 százalék (ezen belül a szénbányászatban 11.6 százalék), a kohászatban 20.8 százalék, a gépgyártásban 21.9 százalék, az erősáramú berendezéseknél 36.3 százalék, a gumiiparban 33.7 százalék, a textiliparban 18.4 százalék és a ruházati iparban 53.5 százalék.

Az építőiparban a munkatermelékenység az előző év azonos időszakához képest 14.8 százalékkal emelkedett. A munkaidőt azonban sokhelyütt még nem használják ki megfelelően és különösen a szombati és hétfői napokon számos dolgozó megokolatlanul távol marad a munkától.

Egészségügyi és kulturális eredmények

A tervidőszakban egészségügyi hálózatunk tovább fejlődött. A kórházi ágyak száma 5.6 százalékkal, az egészségügyi személyzet létszáma 10.8 százalékkal volt nagyobb, mint a mult év megfelelő időszakában.

A nők bekapcsolását a termelésbe elősegítette a bölcsödék és óvodák hálózatának további növekedése. A bölcsödei ellátásban részesült gyermekek száma 50 százalékkal, az óvodába járó gyermekek száma pedig 33.1 százalékkal volt nagyobb a tervidőszakban, mint a mult év hasonló időszakában.

1951 II. negyedében a szervezett üdülésben résztvett dolgozók száma 25 százalékkal haladta meg a mult év hasonló időszakában üdülő dolgozók számát.

1951 II. negyedévében a szocialista kultúra minden területén további jelentős eredmények mutatkoztak.

Az 1950/51. tanév végén 36.000-rel több tanuló vizsgázott az általános iskolákban, mint az előző tanévben, a középiskolákban vizsgázott tanulók száma 92.000, azaz 19.3 százalékkal több, mint az elmúlt tanév végén és 75 százalékkal több, mint az 1937/38-as tanév végén. A tervidőszakban 70 ezer dolgozó vett részt ipari szakoktatásban, ez a múlt év azonos időszakához viszonyítva 17.6 százalékos emelkedést jelent.

Az év második negyedében folytatódott az üzemi és falusi kultúrcsoportok országos versenye, ezen több mint 6200 csoportnak közel 96 ezer tagja vett részt.

A kulturális színvonal emelkedését mutatja, hogy 1951 II. negyedévében a kiadott művek száma több, mint kétszerese a mult év hasonló időszakában kiadott művek számának. A mozilátogatók száma a tervidőszakban 2.5 millióval, vagyis 23.1 százalékkal volt nagyobb, mint a múlt év hasonló időszakában. A tervidőszakban 400 új népkönyvtár nyílt meg.

Megjelent a

STATISZTIKAI SZEMLE

legújabb száma

Tartalmából:

Tervjelentés
A statisztikai adatok elemzésének kérdései V. I. Lenin munkáiban
Az összehasonlíthatóság kérdéséről az iparstatisztikában
A műszaki-gazdasági mutatószámokról
A termelési állóalapok kihasználásának mutatószámai
A város- és községstatisztika néhány kérdése
Az operatív statisztika szerepe az 1952. évi üzemi tervek előkészítésében
Irodalom
Hozzászólás
Statisztikai szótár
Nemzetközi statisztika
Statisztikai híradó

Kapható IBUSZ-pavilonokban és a kiadóhivatalnál (II., Keleti Károly-utca 5—7. I. 1. Telefon: 350—126, 130-as mellék

M. MIHAJLOV

Az ipari termelés önköltségének tervezése

A szocialista és a kommunista társadalom fölépítésével kapcsolatos, nagyszerű feladatok megoldásának elengedhetetlen feltétele a szocialista felhalmozás rendszeres növelése. A Szovjetállam a szocialista gazdasági rendszer előnyeit kihasználva, saját belső erőforrásaiból, leigázó külföldi kölcsönök igénybevétele nélkül biztosítja a szocialista felhalmozás növekedését. A szovjetországban a felhalmozás gyorsütemű növekedése a munka termelékenységének szüntelen emelkedésén és a termelési költségek rendszeres csökkentésén alapul.

Éppen ezért, a párt és a kormány a szocialista építés minden szakaszában, igen nagy figyelmet szentelt és szentel az állami eszközök észszerű és gazdaságos felhasználásának és a termelési önköltség rendszeres csökkentésének. „Az ipari termelés önköltségének rendszeres csökkentése, az iparcikkek termelői árának rendszeres csökkentése az a fő vonal, amelyen iparunknak haladnia kell, az a fővonal, amelynek iparunk minden további lépését meg kell határoznia. Ez az a széles országút, amelyen iparunknak haladnia kell" — mondotta Sztálin elvtárs.[1]

A bolsevik párt XVIII. konferenciájának határozatai az összes iparvállalatok egyik legfontosabb feladatának jelölik meg a termelési önköltség csökkentését: „rendszeresen *csökkenteni kell a forgalombahozott termékek önköltségét,* mindenképpen meg kell szilárdítani az önálló gazdaságos elszámolást és határozottan véget kell vetni a pazarlásnak."

A Szovjetunió 1946—1950. évi ötéves népgazdasági tervének törvénye különleges nyomatékkal írja elő, hogy „a termelés önköltségének csökkentése útján fokozni kell valamennyi termelési ág jövedelmezőségét; a gazdasági szervezeteknek fokozottabb figyelmet kell fordítaniuk a belső tartalékok mozgósítására, a gazdaságosság rendszerére és a gondatlan gazdálkodásból származó veszteségek, valamint az improduktív kiadások határozott fölszámolására".

A termelés önköltsége a vállalatok és iparágak munkáját jellemző egyik legfontosabb minőségi mutatószám, amelyben visszatükröződnek a termék gyártásával kapcsolatos összes folyamatok: a munka termelékenységének, a termelés technikájának és szervezetének színvonala, az álló- és forgóalapok kihasználása, a selejt és az improduktív kiadások ellen vívott harc stb. A termelés önköltségi terve a termelés jobb megszervezésére és a termékegységre eső ráfordítások csökkentését biztosító tökéletesebb munkamódszerek alkalmazására mozgósít.

[1] *Sztálin* Művei. 9. kötet 193—194. lap. (Oroszul.)

Az önköltség pénzben fejezi ki a vállalatnak a termék előállításával kapcsolatos kiadásait. Az önköltség alkotóelemei: a nyersanyagban, anyagokban, tüzelőanyagban és a munkaeszközök elhasználódó részében megtestesült holtmunkaráfordítások, valamint a munkabérben kifejezett élőmunkaráfordítások. Az áru értékétől eltérően, az önköltség nem tartalmazza az élőmunkának azt a részét, amely a többlettermékben testesült meg, és pénzben kifejezve a nyereség, valamint a forgalmiadó alakjában jelentkezik.

Az egyes ráfordítások részesedése a termelés önköltségében iparáganként különböző. A kitermelő iparágakban (szénbányászat, ércbányászat, fakitermelés) viszonylag magas a munkabérek részaránya; a feldolgozó iparágakban (könnyűipar, élelmiszeripar, gépgyártóipar stb.) a holtmunkaráfordítások vannak túlsúlyban. A termelés önköltségében a nyersanyag-, anyag-, tüzelőanyag- és villamosenergia-ráfordítások aránya iparáganként a következőképpen alakul: a könnyűiparban 86, az élelmiszeriparban 90, a gépgyártóiparban 54, a fémiparban 21, a fakitermelő iparban 15 százalék. Éppen ezért, a ráfordítások szerkezetétől függően, a különböző iparágakban e ráfordítások egyes elemei (az egyes költségelemek) különféleképpen befolyásolják a termelés önköltségének színvonalát.

Az önköltségcsökkentés fő útjainak azonban az összes iparágakban a következőket kell tekintenünk: a munka termelékenységének fokozása, a nyersanyagok, anyagok, tüzelőanyagok takarékos felhasználása, a berendezések jobb kihasználása, a gyártási általános költségeknek (rezsi költségeknek) minden módon való csökkentése és valamennyi improduktív kiadás kiküszöbölése.

A termelési önköltség csökkentésének minden egyes iparágban döntő tényezője a munka termelékenységének fokozása.

A munka termelékenységének fokozása a termékegységre eső élőmunkaráfordítás csökkentését jelenti. Ez olyan formában jut kifejezésre a termékegység önköltségének szerkezetében és színvonalában, hogy csökkennek a termékegység előállítására fordított munkabérek, miközben munkája termelékenységének növekedése alapján emelkedik a munkás munkabére.

A szocialista ipar munkásainak, mérnökeinek és technikusainak hazafias munkalendülete, amely a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom fejlődésében fejeződik ki, gazdag forrása a munkatermelékenység szüntelen emelkedésének a szocialista gazdaságban.

A szocialista iparban a munkatermelékenység szakadatlan emelkedésének az az alapja, hogy a termelésben alkalmazzák a tudomány és a technika legújabb vívmányait: gépesítik, villamosítják és automatizálják a termelési folyamatokat. Például a szerszámgépek fordulatszámának fokozása, a gyorsvágási módszerek, valamint a többkéses és többorsós megmunkálás alkalmazása igen fontos tényezői a munkatermelékenység növelésének és a termelési önköltség csökkentésének.

A munkatermelékenység fokozásának egyik legfontosabb tényezője a helyes műszaki normamegállapítás. A munka termelékenységének fokozása azt jelenti, hogy el kell vetni a régi, a termelésben már ténylegesen elért műszaki normákat és a magasabb termelési színvonalat tükröző legfejlettebbb, haladó normák meghonosodását kell szorgalmazni. A műszaki normák haladó jellegének biztosításához az szükséges, hogy a műszaki normákat helyesen, tudományos alapon állapítsák meg. „Technikai normák nélkül a tervgazdaság lehetetlen... A technikai norma — nagy szabályozó erő, mely a termelésben a munkások széles tömegeit a munkásosztály élenjáró elemei köré csoportosítva szervezi meg" — mondotta Sztálin elvtárs a sztahanovisták első szovjetuniói tanácskozásán."[2]

Ahhoz, hogy biztosíthassuk a termelés önköltségének rendszeres csökken-

[2] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 595. lap. Szikra 1950.

tését, valamennyi vállalat kollektívjének arra kell összpontosítania erőfeszítéseit, hogy a legjobban kihasználják a munkatermelékenység emelésének tartalékait, tökéletesítsék a termelés technikáját, jobban szervezzék meg a munkát és különösen arra, hogy helyesen szervezzék meg a műszaki normamegállapítást.

A termelési önköltség csökkentésének egyik fő forrása a termékegységre eső nyersanyag- és anyagráfordítások csökkentése. A gépgyártóiparban például úgy érnek el nyersanyag- és anyagmegtakarítást, hogy korszerűbb gyártási módszereket alkalmaznak: a kovácsolást sajtolással váltják fel, kokillaöntést, fröccsöntést alkalmaznak, csökkentik a megmunkálandó munkadarabok ráhagyásait, könnyebben beszerezhető és olcsóbb anyagokat használnak.

Igy például az egyik mozdonygyárban ezeknek az intézkedéseknek életbeléptetése nyomán az előző évihez képest 3 százalékkal csökkentették a fémfelhasználási normákat. A könnyűipari ágakban a hulladék mennyiségének csökkentése alapján és az anyagok észszerűbb kiszabása révén érnek el nyersanyagmegtakarítást. Ilymódon például egy moszkvai cipőgyár jelentősen csökkentette önköltségét: egy év alatt több mint 8 millió rubelt takarított meg.

Minden vállalatnak komoly lehetőségei vannak az ipari termelés önköltségének csökkentésére. Ilyen lehetőségek: a munka termelékenységének további növelése, a berendezések jobb kihasználása, nyersanyag-, tüzelőanyag- és villamosenergia megtakarítások, az általános gyártási költségek és az improduktív kiadások csökkentése.

A termelés önköltségének csökkentése a szocialista felhalmozás növelésének és a gyorsütemű bővített szocialista újratermelésnek egyik legfontosabb feltétele. Az önköltség rendszeres csökkentése csak a gazdálkodás szocialista módszerei alapján, a gazdaságosság módszerének szigorú érvényrejuttatása alapján biztosítható. „... a gazdaságosság rendszere, amelyről Lenin és Sztálin nem egyszer beszélt, nem rövidlejáratú kampány, hanem a szocializmust jellemző gazdálkodási módszer. A szovjet emberek kötelesek állandóan emlékezni ezekre az útmutatásokra és munkájukban tántoríthatatlanul hozzájuk igazodni."[3]

A termelési önköltség csökkentésének óriási népgazdasági jelentősége magyarázza az önköltség és az önköltségcsökkentés helyes tervezésének rendkívül nagy fontosságát. Az önköltségcsökkentés tudományosan kidolgozott tervében alapul kell venni a munkatermelékenység növelésében, az anyagkészletek takarékos felhasználásában és a berendezések jobb kihasználásában rejlő összes tartalékok feltárását. Csak az ilyen terv mozgósíthatja a munkásokat, a mérnököket és technikusokat a termelés állandó tökéletesítésére és a szocialista vállalatok jövedelmezőségének szüntelen fokozására.

☆

A termelés önköltségének terve az egységes állami népgazdasági terv alkotórésze. Az önköltségi tervet, amely a pénzügyi terv elkészítésének alapja, a termelési terv és a munkaügyi terv alapján állítják össze.

Az ipari termelés önköltségének terve a következő fő mutatószámokat tartalmazza: 1. ráfordítások a termék gyártására (gyártási költségek), 2. az egész árutermelés önköltsége, 3. az összehasonlítható árutermelés önköltségének csökkentése, 4. az egyes termékfajták önköltsége.

A termelési ráfordítások (gyártási költségek) a következő elemekből tevődnek össze: nyers- és alapanyagok, segédanyagok, tüzelőanyag, villamosenergia, munkabér és járulékai (közterhei), amortizáció (értékcsökkenési leírás), egyéb pénzkiadások.

A forgóalapok (nyersanyag, anyagok, tüzelőanyag) felhasználásával kapcsolatos kiadások aránya az egész iparban több mint 70 százalék, az állóalapok felhasználásával kapcsolatos

[3] *Zsdánov* elvtárs 1946 november 6-i beszámolójából. („A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 29. évfordulója.") (Oroszul.)

kiadások (értékcsökkenési leírás) aránya pedig körülbelül 3 százalék.

A munka tárgyai (a forgóalapok) a termelés folyamatában elveszítik eredeti alakjukat, csak egy-egy munkaperiódus időtartamáig vesznek részt a termelés folyamatában és a bennük tárgyi alakot öltött munkát, vagyis értéküket teljesen átviszik a késztermékre.

A munka tárgyaitól eltérően, a munka eszközei (az állóalapok) a termelés folyamatában megőrzik eredeti alakjukat és fokozatosan elhasználódva, értéküknek csak egy részét adják át a segítségükkel gyártott terméknek. „Az elhasználódás... az értéknek az a része, amelyet az állótőke felhasználása révén, fokozatosan ad át a terméknek, annak átlagos mértékében, ahogyan használati értékét elveszti."[4]

A nyersanyag- és anyagszükségletet az árutermelési terv alapján, valamint az egyes termékfajták haladó nyersanyagfelhasználási normái alapján állapítják meg. Egyes iparágakban — a szesz-, cukor-, hús-, malom- és textiliparban — a nyersanyagszükségletet a nyersanyagegységből előállítható késztermék együtthatói alapján számítják ki. A tüzelőanyagszükségletet szintén az árutermelési terv alapján és a haladó normák figyelembevételével, termékfajtánként megállapított fajlagos tüzelőanyagfelhasználási normák alapján számítják ki.

A felhasznált nyersanyag, anyagok, tüzelőanyag és villanyáram költségeit a tervidőszakban érvényes árak és díjtételek alapján számítják ki. A nyersanyag- és anyagráfordítások (költségek) a következőkből tevődnek össze: árjegyzék szerinti nagykereskedelmi árak, vasúti díjtétel, vagy hajófuvardíj a rendeltetési állomásig vagy a kikötőhelyig, az átrakásért, kirakásért és a nyersanyagoknak a gyári raktárba való szállításáért felszámításra kerülő díjak, speciális irodák fenntartásával kapcsolatos költségek, más szervezetek raktáraiban való tárolásért fizetett díjak.

Az ipar műszaki fölszereltségének növekedésével, ami egyre magasabb munkatermelékenységet biztosít, csökken az élőmunka hányada a termelési ráfordításokban és növekszik az anyagi ráfordítások részesedése: „A munka termelőereje fejlődésének mértékében a nyersanyag értéke egyre nagyobb részét képviseli az árutermék értékének."[5] Ezért népgazdasági szempontból rendkívül nagy jelentősége van a nyersanyagok, anyagok és a tüzelőanyagok takarékos és észszerű felhasználásának.

Az állóalapok felhasználásával kapcsolatos kiadások a termelési költségelőirányzatban értékcsökkenési leírások formájában jutnak kifejezésre.

Az értékcsökkenési leírások az állóalapok újratermelésének biztosítását szolgálják. Az értékcsökkenési leírások normáját a működő alapok évi átlagos értékének százalékában határozzák meg. Az értékcsökkenési leírásoknak jelenleg érvényben lévő ideiglenes normáit a Szovjetunió Minisztertanácsa 1950 december 14-i rendeletében hagyta jóvá. A kormány által megállapított normákból kiindulva számítják ki, hogy az értékcsökkenési leírásokból milyen összeg áll a vállalatok rendelkezésére. Az értékcsökkenési leírásoknak ez a része az épületek, fölszerelések és berendezések felújítására (általános javítására) szolgál, a megmaradt részt pedig a vállalatok az Iparbankba utalják át beruházási célokra.

Az értékcsökkenési leírások összegének megállapításához a következő adatok szükségesek: a működő állóalapok értéke az év elején, az üzembehelyezett (új) állóalapok évi átlagos értéke, az elhasználódó vagyontárgyak évi átlagos értéke. Az értékcsökkenés kiszámításához alapul veendő működő állóalapok évi átlagos értékének meghatározásához az szükséges, hogy az állóalapok éveleji értékéhez hozzáadják az év folyamán üzembehelyezett alapok évi átlagos értékét és levonják az elhasználódott vagyontárgyak értékét.

[4] *Marx.* A tőke. II. kötet. 165. lap. Dietz Verlag. Berlin 1948. (Németül.)

[5] *Marx-Engels* Művei. XIX. kötet első rész. 114. lap. 1939. (Oroszul.)

Ilyen elnagyolt számítás csak egész iparágakra alkalmazható. A vállalatok értékcsökkenési leírásait az alapok értékéből, valamint az épületek, fölszerelések, berendezések stb. értékcsökkenési normáiból kiindulva az egyes vállalatok sajátos körülményeinek megfelelően végzik el.

A termékegységre eső állóalap-felhasználás olymódon csökkenthető, hogy a legkedvezőbb gyártási rendszerek alkalmazásával és a berendezés kihasználásában kiváló dolgozók haladó normáinak meghonosításával fokozzák a berendezések kihasználásának hatékonyságát. A haladó normák alkalmazása a termelésben lehetővé teszi a termelési idő csökkentését és a berendezés egységére eső termelés növelését. A haladó normák meghonosítása és elsajátítása feltárja tehát a gazdaságosságnak és a termelés fokozásának tartalékait, amelyeket gondosan számításba kell venni a termelés önköltségcsökkentési tervének kidolgozásakor.

A munkabérkiadások a termelési ráfordítások költségelőirányzatában az ipari termelőszemélyzet munkabéralapjának formájában szerepelnek. A munkabéralapot a munkaügyi terv mutatószámai alapján — vagyis a munkatermelékenység, a munkaerő és az átlagmunkabér mutatószámai alapján állapítják meg. A termékegységre eső munkabér csökkentésének legfontosabb tényezője a munka termelékenységének növelése. A szocialista társadalomban a munka termelékenységének emelkedését a reálbérek következetes növekedése kíséri. A termékegységre eső munkabérnek a munkatermelékenység és a reálbérek növekedésével együttjáró csökkentését az biztosítja, hogy a munkatermelékenység növekedésének üteme meghaladja az átlagmunkabérek növekedésének ütemét. Ilymódon az önköltségnek a munkatermelékenység növekedésén alapuló csökkentése csak helyes bérezés esetén, csak a munka minősége és mennyisége szerinti elosztás szocialista elvének szigorú érvényesítésével lehetséges.

A felsorolt ráfordításokon kívül, a termelés önköltségéhez tartoznak az igazgatási szervezet munkájával kapcsolatos kiadások: a postaköltségek, a hivatalos kiküldetések költségei, az utazási költségek, a különböző szolgáltatásokért járó díjak, kölcsönök után járó kamatok, továbbá a vállalatokra kirótt büntetések és pénzbírságok. Ezek a ráfordítások „Egyéb pénzkiadások" címen külön tételként szerepelnek a termelési ráfordítások előirányzatában.

A termelés mennyiségének növekedése során úgy csökkentik e ráfordításoknak a termékegységre eső részét, hogy egyszerűsítik az igazgatási apparátus munkáját és kiküszöbölik az improduktív kiadásokat.

Az ipari termeléssel kapcsolatos ráfordításokon kívül, a termelési költségek között olyan nem-ipari jellegű szolgáltatásokból eredő kiadások is vannak, amelyek a vállalat saját beruházásaival, saját maga által fenntartott közműveivel stb.-vel kapcsolatosak. Ezek a szolgáltatások nem tartoznak a teljes termelés állományába. A teljes termelés önköltségének megállapításakor tehát ezeket a szolgáltatásokat nem szabad hozzászámítani a termelési ráfordításokhoz.

Egyes iparágakban (a gépgyártásban, tőzegtermelésben, fakitermelésben, a fémszerkezeteket gyártó vállalatoknál, a javító üzemeknél) a késztermékeken és a félkészgyártmányokon kívül a teljes termeléshez tartozik a befejezetlen termékek állománykülönbözetének növekedése (illetve csökkenése) is. Ezekben az iparágakban a teljes termelés mennyisége a befejezetlen termékek állománykülönbözetének megfelelő mértékben különbözik az árutermelés mennyiségétől. Ezért az árutermelés gyári önköltségének megállapításakor a teljes termelés önköltségét növelni, vagy csökkenteni kell, mégpedig a befejezetlen termékek állománykülönbözetének értékében bekövetkezett változásnak megfelelően. A befejezetlen termékek értékének növekedését leírják, a befejezetlen termékek értékének csökkentését pedig hozzászámítják a teljes termelés önköltségéhez.

A gyári önköltségben tükröződnek az árutermeléssel kapcsolatos összes ráfordítások. A vállalatoknak azonban a termelési költségeken kívül a termék eladásával kapcsolatos kiadásai, kereskedelmi költségei is vannak. Ezenkívül a vállalatoknak a káderképzéssel, a műszaki propagandával, a tudományos kutatóintézetek szolgáltatásainak díjazásával kapcsolatban is vannak még kiadásaik. Mindezek a kiadások — közéjük számítva a kereskedelmi költségeket is — külön tételként: mint „Termelésenkívüli kiadások" szerepelnek a költségelőirányzatban. Ha tehát az árutermelés teljes (kereskedelmi) önköltségét akarjuk kiszámítani, akkor a gyári önköltséghez a termelésenkívüli kiadásokat is hozzá kell számítani.

Az árutermelés teljes önköltségének színvonalát és összetételét jellemző költségelőirányzat a következő tételekből áll:

Nyersanyagok és alapanyagok
Segédanyagok
Tüzelőanyag
Villamosenergia
Munkabér és járulékai (közterhei)
Értékcsökkenés
Egyéb pénzkiadások

A termelés ráfordításai összesen

A teljes termeléshez nem tartozó ráfordítások (levonandók)
A teljes termelés önköltsége
A befejezetlen termékek állománykülönbözetének növekedése (vagy csökkenése)

Az árutermelés gyári önköltsége összesen

Termelésenkívüli ráfordítások

Az árutermelés teljes önköltsége összesen

A bemutatott költségelőirányzat mindazokat a ráfordításokat jellemzi, amelyek a termeléssel mint elsődleges elemek állnak kapcsolatban, s így lehetővé teszik az önköltségi terv összehangolását a termelési tervvel, a munkaügyi tervvel és a pénzügyi tervvel. Minthogy a költségelőirányzat a ráfordításokat az élő- és holtmunka elve szerint osztályozza, egyszersmind a nemzeti jövedelem kiszámításához szükséges adatokat is megadja. De a ráfordítások osztályozása csak az elsődleges elemek szerint, rendeltetésének feltüntetésre nélkül, még nem adja meg mindazokat az adatokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy napról-napra, felhasználási helyük szerint ellenőrizzék az eszközök felhasználását.

A termelés folyamatában a különféle fajtájú nyersanyagoknak, anyagoknak és tüzelőanyagoknak más és más a rendeltetésük. Egyes anyagfajtákat közvetlenül a késztermék gyártásához, javításokra, szerszámok készítésére használnak fel; az egyik tüzelőanyagfajtát gyártási célokra használják, a másikat fűtésre. Ezért a nyersanyagok és anyagok észszerű felhasználásának ellenőrzéséhez és a termékegységre eső kiadások csökkentési lehetőségeinek megállapításához a ráfordítások másfajta osztályozása szükséges, mint amilyenről már említést tettünk. Ennek érdekében a termelésnek elsődleges elemek szerint összeállított költségelőirányzatával párhuzamosan, a kalkulációs tételek szerint is, vagy ahogyan nevezni szokás: „a termelés költségelőirányzatának kalkulációs formája" szerint is össze kell állítani a termelés költségelőirányzatát. A ráfordításoknak kalkulációs tételek szerinti összetétele a következő:

Nyersanyagok és alapanyagok
Ezen belül vásárolt félkésztermékek és árucikkek
Segédanyagok
Gyártási célokat szolgáló tüzelőanyag
Gyártási célokat szolgáló villamosenergia és gőz
A termelésben dolgozó munkások alapbére és bérpótlékai
Járulékok (közterhek) a munkabérek után
Általános műhelyköltségek
Általános gyári költségek
Kiadások az új termékfajták gyártására való átállás előkészületeire
Selejtveszteségek
Egyéb kiadások

A gyári önköltség összesen

Gyáronkívüli (kereskedelmi) költségek

Az árutermelés teljes (kereskedelmi) önköltsége összesen

A termelésnek kalkulációs tételek szerinti bontásban összeállított költségvetésében minden ráfordításfajtát (költségfajtát) tételek szerint, rendeltetésének megfelelően tüntetnek fel. A „Nyersanyagok és alapanyagok" tételben csak azokat a ráfordításfajtákat veszik figyelembe, amelyeket közvetlenül lehet átvinni az egyes gyártmányfajtákra; ugyanilyen elv szerint bontják fel a tüzelőanyag- és a villamosenergia-költségeket. A többi anyagfajtákat, a szerszámokat, kenőanyagokat, fűtési célokat szolgáló tüzelőanyagokat, a világítási célokat szolgáló villamosenergiát felhasználásuk helyétől (vagyis költséghelyüktől) függően az „Általános műhelyköltségek" vagy a „Gyári általános költségek" komplex tételeiben csoportosítják és meghatározott kulcs szerint, közvetve osztják meg a gyártmányok között.

Ezzel kapcsolatban szükségessé válik, hogy az összes ráfordításokat két csoportra osszuk: a közvetlen és a közvetett ráfordítások (költségek) csoportjára. A közvetlen költségekhez tartoznak azok a költségfajták, amelyeket közvetlenül át lehet vinni az egyik vagy másik gyártmányra. A közvetett kiadásokhoz sorolhatók azok a költségfajták, amelyek közvetlenül nem oszthatók el az egyes gyártmányfajták között.

A közvetett kiadásokhoz tartoznak a műhelyek fűtésével és világításával, a szerszámok használatával, a segédmunkások bérével, a műhely adminisztrációs személyzetének és a gyárigazgatásnak fizetésével kapcsolatos kiadások. Mindezeket a költségfajtákat a kalkulációban az „Általános műhelyköltségek" és a „Gyári általános költségek" komplex tételeiben összesítik. A műhelyben fölmerülő kiadások a műhelyköltségek tételébe kerülnek, a gyár igazgatásával kapcsolatos általános jellegű kiadások pedig a gyári költségek tételében szerepelnek.

A termelés ráfordításainak előirányzata (a termelési költségelőirányzat) meghatározza a vállalat, vagy az egyes iparágak egész árutermelésének önköltségszínvonalát. A termelés ráfordításainak előirányzatában visszatükröződik az egyes termékfajták előállításával kapcsolatos ráfordítások összessége. Ebből világosan következik, hogy még mielőtt meghatároznák az egész árutermelés önköltségének általános színvonalát, meg kell határozni az egyes gyártmányok önköltségét.

Az egyes termékfajták önköltségét a tervkalkuláció alapján határozzák meg.

A tervkalkuláció elkészítésének kiinduló adatai az adott gyártmányra megállapított nyersanyag, anyag-, tüzelőanyag-, villamosenergia- és munkabérfelhasználási normák.

A kalkuláció elkészítésekor figyelembe kell venni a szervezési és műszaki intézkedések tervét is, amely a termelési költségek csökkentését biztosító új technika, észszerűbb termelési folyamatok és élenjáró munkamódszerek meghonosítását irányozza elő. A kalkulációt az adott gyártmány előírt gyártási folyamata alapján állítják össze. A kalkuláció tehát számvetést jelent, amely meghatározza az egyes árucikkek önköltségét és visszatükrözi a termékek gyártásával kapcsolatos összes tényezőket: a költségnormákat, a technika elsajátítását, a munka termelékenységének színvonalát, a selejtveszteségeket stb.

A kalkuláció egyik legfontosabb tényezője az eszközök felhasználásával és az önálló gazdasági elszámolás megszilárdításával kapcsolatos ellenőrzésnek. A tervkalkuláció az alapja a nagykereskedelmi árak megállapításának.

A bő választékban termelő iparágak kalkulációjának elkészítésekor nehézségek mutatkoznak az egyes termékfajták műhelyköltségeinek és általános gyári költségeinek megállapításában. A közvetett ráfordítások (költségek) elosztásának nehézségei abból erednek, hogy a műhelyekben sok termékfajtát gyártanak egyidőben, s ezért a műhelyek fűtésével, világításával, a szerszámok és kenőanyagok használatával, továbbá a műhely és a gyár személyzetének fizetésével kapcsolatos költségeket nem lehet közvetlenül átvinni az egyik, vagy másik gyártmányra.

Az iparágak többségében a műhelyköltségeket és a gyári általános költségeket a termelőmunkások munkabérének megfelelő arányban osztják el a gyártmányok között. Néhány iparágban ezeket a ráfordításokat a termék előállítására fordított szerszámgépórák, vagy gépóráknak arányában osztják el az egyes gyártmányok között.

☆

A termelés önköltségének terve nagy mozgósító erő abban a harcban, amelyet az ipari munka minőségi mutatószámainak megjavításáért, az állami eszközök takarékos felhasználásáért, az improduktív kiadások kiküszöböléséért folytatnak.

Ennek a tervnek egyik legfontosabb mutatója az önköltségcsökkentés feladata. Az önköltség csökkentésének tervfeladatát csak az összehasonlítható árutermelésre vonatkozóan állapítják meg. Összehasonlítható termelésnek csak azt a termelést tekintik, amelyet már az előző (beszámolási) évben is folytattak. Az önköltségcsökkentés feladatát a beszámolási időszak évi átlagos önköltségéhez viszonyítva állapítják meg. Az adott tervidőszakban először gyártott termékfajták önköltségének színvonalára vonatkozó tervfeladatot az összes termelési tényezők haladó felhasználási normái alapján kell megállapítani. A termelés önköltségének csökkentésében elért eredmény meghatározásához kétszer kell értékelni az árutermelést: a beszámolási időszak önköltsége szerint és a tervidőszak önköltsége szerint. Ha a beszámolási időszak önköltsége alapján kiszámított árutermelés volumenéből levonjuk a tervidőszak önköltsége alapján kiszámított árutermelés volumenét, a különbözet megadja az önköltségcsökkentésből származó megtakarítást. A termelési önköltség csökkentésének mértékét az mutatja meg, hogy milyen arány van a megtakarítás és a tervidőszak árutermelésének a beszámolási időszak önköltsége alapján kiszámított volumene közt.

Az önköltségi terv kidolgozásakor az a főfeladat, hogy feltárják az önköltség póttartalékait és ennek alapján pótmegtakarítást érjenek el.

Ámde a tervmunka még nem fejeződik be a terv összeállításával. „A terv összeállítása — tanítja Sztálin elvtárs — csak kezdete a tervezésnek. Az igazi tervszerű vezetés csak a terv összeállítása után, a helyi ellenőrzés

után, a terv megvalósítása, javítása és tökéletesítése során bontakozik ki."[6]

A tervteljesítés menetének rendszeres és sokoldalú ellenőrzése, a tervmunkának szerves, elszakíthatatlan része. „Tervek nekünk arra kellenek — mondotta Molotov elvtárs —, hogy ellenőrizhessük gazdasági munkánk menetét. Ha a tervet nem kapcsoljuk össze a végrehajtás ellenőrzésével, értéktelen papírdarabbá válik."[7]

A tervteljesítés ellenőrzésének megszervezésével kapcsolatban igen nagy jelentősége van a beszámolási adatok elemzésének.

Az önköltségi terv valamennyi mutatójának beszámolási adatait a havi beszámolójelentés tartalmazza, amelyet az ipari vállalatok a trösztnek, a főigazgatóságnak, a minisztériumnak és statisztikai szerveknek küldenek. A havi beszámolójelentés adatokat tartalmaz az összehasonlítható árutermelés, az egész árutermelés önköltségének és a legfontosabb termékfajták egységnyi önköltségének csökkentésére, valamint a termelési ráfordításokra vonatkozó terv teljesítéséről. A tervteljesítés adatait a kalkulációs tételek és a ráfordítások elemei (költségelemek) szerint tüntetik fel, ami nemcsak az egész vállalatra vonatkozóan, hanem a kalkuláció minden egyes tétele és a ráfordítások minden egyes eleme szerint is lehetővé teszi a tényleges mutatók és a tervmutatók közti eltérés elemzését. A beszámolójelentés a selejtveszteség, a tervben előírt választéktól való eltérés, a tervenfölüli hulladék és az improduktív költségek mutatószámait is magában foglalja. Az önköltségi terv teljesítésének elemzésekor az is fontos, hogy felhasználják a könyvelési számvitel adatait, a havi és negyedévi mérlegeket és mellékleteiket.

Jóllehet a beszámolási adatok elemzése fontos láncszeme a tervteljesítés ellenőrzésének, a beszámolójelentés adatainak elemzése alapján mégsem lehet minden esetben helyesen értékelni a terv teljesítését. Figyelembe kell venni, hogy a beszámolási adatok csak a tényleges mutatóknak a tervmutatóktól való eltérését mutatják meg, az eltérések okát azonban nem tárják fel. Ha a beszámolási adatok azt mutatják, hogy a „Nyersanyagok és anyagok" tételnél a vállalat megtakarítást ért el a tervhez viszonyítva, akkor még mielőtt következtetést vonnánk le a vállalat munkájáról, okvetlenül föl kell deríteni, hogy milyen tényezők révén érték el ezt a megtakarítást. Lehetséges, hogy pénzben mutatkozó nyersanyag- és anyagmegtakarítást észszerűbb szabási módszerek alkalmazásával, vagyis az egységnyi nyersanyagból előállítható késztermékek együtthatójának növelésével érték el. Az is lehet azonban, hogy a tervelőírásnál rosszabb minőségű, következésképpen olcsóbb nyersanyagokat alkalmaztak. Az első esetben az elért megtakarítás a vállalat érdeme, a második esetben a megtakarítás nincs összefüggésben a vállalatnak a nyersanyagok jobb kihasználására irányuló munkájával. Sőt mi több, a rosszabb minőségű nyersanyag alkalmazása a tervben előírtnál rosszabb minőségű késztermék gyártásához vezet, következésképpen káros jelenség a vállalat munkájában. Ezért az önköltségi terv teljesítésének helyes értékelése csak annak alapján lehetséges, hogy a beszámolási adatok gondos elemzését összekapcsolják a tervteljesítés helyszíni ellenőrzésével és a vállalat egész termelő és gazdasági tevékenységének tanulmányozásával.

A termelés önköltsége a vállalat egész munkáját átfogóan jellemző minőségi mutatószám. Fontos tehát, hogy az önköltségi terv ellenőrzése minden részletre kiterjedjen.

Ellenőrizni kell a termelési terv teljesítését, a termelés minőségét és választékát, a munkaügyi tervnek és a berendezéskihasználás tervének teljesítését.

A tervteljesítésnek rendszeres és minden részletre kiterjedő ellenőrzése a tervezés megjavításának és újabb népgazdasági tartalékok feltárásának alapja.

[6] *Sztálin* Művei. 12. kötet. 370. lap. Szikra 1950.

[7] Az SzK(b)P XVIII. kongresszusának gyorsíról jegyzőkönyve. 293. lap. (Oroszul.)

S. L. ROZENFELD

A szocialista ipar igazgatási szerveinek termelési-területi fölépítése*

A szocialista ipar igazgatási szerveit a szocializmus sajátosságainak megfelelő különleges termelési-területi fölépítésük jellemzi.

Az igazgatás termelési-területi fölépítése bizonyos feltételektől függ és széleskörű előkészítő munkát igényel. Különleges szerepük van e téren a sokoldalúan fölkészült vezető kádereknek, akik jól ismerik a termelő munka minden területét, ismerik a termelés technikáját és gazdaságtanát, azoknak a vezetőknek, akik nem hárítják át kötelezettségeiket a funkcionális osztályokra, hanem segítségüket igénybevéve vezetik a termelést. Éppen az említettek miatt volt más és más az igazgatás fölépítése a szocialista építés különböző szakaszain.

A szovjet iparigazgatási rendszer fejlődését az ágazati vezetés állandó erősödése jellemzi. A NEP első éveiben a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács mellett ágazati iparigazgatóságokat létesítettek a szövetségi alárendeltségű vállalatok irányítása céljából. 1926—1927-ben főigazgatóságok létesültek, amelyeknek nagyobb hatáskörük volt, mint az igazgatóságoknak, s nemcsak szövetségi alárendeltségű vállalatokat irányítottak, hanem bizonyos iparágakat is teljes egészükben. A következő években a főigazgatóságok tevékenységi köre bővült, minden vonatkozásban náluk összpontosult a vállalatok vezetése, míg korábban egyes funkciókat, mint például az ellátás, értékesítés stb. funkcióját a főigazgatóságoktól független, különleges szervek látták el. A vállalatoknál is minden igazgatási funkció az igazgatókra szállt át. Ugyanakkor az igazgatás szervezetében túlságosan széleskörű fejlődési lehetőséget biztosítottak a funkcionális igazgatási szerveknek: igen gyakran ezek a szervek pótolták a termelési-területi szerveket és beleavatkoztak az alsóbb igazgatási szervek munkájába. A vállalatokon belül ez abban nyilvánult meg, hogy sok apró műhelyt létesítettek és egyes szakmákat mesterségesen felapróztak szűkkörű „funkciókra". A műhelyfőnökök túlnyomórészt nem az igazgatóktól kapták az utasításokat, hanem az üzemigazgatás különböző osztályaitól, a műhelyfőnökök a műhelyosztályok útján vezették a brigádokat. Néhány gyárban egyáltalán nem voltak műhelyfőnökök, s a munkát a váltásmesterek, a műszaki igazgató és a gyár termelési vezetője közösen irányították. A népbiztosságok apparátusain belül százával létesültek szervezeti egységek (igazgatóságok, szektorok, osztályok, alosztályok, csoportok stb.), s ezek közül mindegyik egy-egy meghatározott, szűkkörű funkciót töltött be, de azt az egész szovjet ipar viszonylatában. Ezek a szervek is igen gyakran megkerülték a termelési-területi szerveket és úgy adtak utasításokat az alsóbb igazgatási szerveknek. Több esetben maguk a főigazgatóságok is a népbiztosságok funkcionális osztályaitól függtek. Sok fonák jelenséget szült ez a helyzet, táptalaja volt a személyes felelősség alól való kibújásnak és a felelőtlen vezetésnek, gyöngítette az egyszemélyi vezetést, gátolta a végrehajtás helyes ellenőrzését. A sok funkcionális osztály volt az oka annak, hogy a különböző osztályok egy munkát többször is elvégeztek anélkül, hogy tudtak volna róla, egymás intézkedéseit keresztezték és az igazgatási apparátus erősen felduzzadt. Ily módon a vezetés hivatalnokoskodó bürokratizmussá fejlődött, a szakemberek elszakadtak a termeléstől, ottragadtak hivatali íróasztaluk mellett. Mindez gátolta az operatív, konkrét vezetést. Ugyanakkor az új technika elsajátítása, amit Sztálin elvtárs tűzött ki célul a második ötéves terv

* „A Szovjetunió iparigazgatásának szervezete" című munkából. Az előző három részt lásd a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle 1951. évi 2., 3. és 4—5. számában.

végén, fokozott mértékben megkövetelte a vezetés javítását. Az igazgatás fogyatékosságai tűrhetetlenekké váltak, fékezték az ipar fejlődését. Ebben az időszakban szükségessé vált, hogy a vállalatokat és ágazatokat, minden sokrétűségük mellett is, mint egységes gazdasági szerveket igazgassák, az egyes vállalatok és ágazatok munkáját összehangolják az egész ipar tervével.

Az iparigazgatás megjavításának szempontjából különösen nagyjelentőségük voltak az SzK(b)P XVII. kongresszusának a szervezeti kérdésekről hozott döntései, valamint az SzK(b)P Központi Bizottságának és a Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának 1933. évi határozatai a Donyec-medence széniparának munkájáról. A párt és a kormány feltárta az igazgatás fogyatékosságait, intézkedett a feltárt fogyatékosságok megszüntetéséről. Az SzK(b)P XVII. kongresszusa így döntött a konkrét vezetés biztosításának kérdésében: „Minden szovjet szervezet és gazdasági apparátus fölépítésében meg kell szüntetni a funkcionális rendszert, termelési-területi jellegűre kell őket átépíteni, kezdve a termelés alsó láncszemeitől, egészen a népbiztosságokig."[29] A mesterek, a műhelyfőnökök, az igazgatók lettek a vállalatok legfőbb vezetői: a népbiztosságokban pedig a termelési, illetőleg termelési-területi főigazgatóságok joga és kötelessége lett az alárendelt szervek vezetésének minden kérdésével foglalkozni.

Ugyanakkor, a magas technikai fejlettségű szocialista ipar és a rendkívül bonyolult és sokrétű iparigazgatás feltételei között, a vezető szervek nem nélkülözhetik a tervezés, a technika kihasználása, a munkaügy stb. kérdéseiben jártas, szakembereket. A termelési-területi igazgatási rendszer jellegzetes sajátossága, hogy a funkcionális szerveknek nincs joguk utasításokat adni a termelési feladatok közvetlen végrehajtóinak. A funkcionális szerv csupán munkaapparátusa a termelés vezetőjének, feladata pedig az, hogy bizonyos kérdésekben konkrét terveket és intézkedéseket dolgozzon ki a termelés vezetője számára és ellenőrizze a termelés vezetője által adott utasítások végrehajtását.

A funkcionális rendszer alapján felépített apparátust azért lehetett megszüntetni, mert a káderképzés megjavult, a káderek fölkészültsége emelkedett, a káderek megtanulták a széles látókörű, a kérdések összességét átfogó vezetést és nem korlátozódtak többé a vezetés szűkkörű funkcióira. Mindez azért vált lehetségessé, mert megvalósult az ipar sikeres továbbfejlesztésének sztálini hat feltétele.

Ismeretes, hogy Sztálin elvtárs a gazdasági funkcionáriusok 1931 június 23-i értekezletén hat feltételt jelölt meg, amelyeknek sikeres megvalósítását elengedhetetlennek tartotta a szovjet ipar továbbfejlesztéséhez.

Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy meg kell javítani az üzemek munkaerőellátását. Ez mindenekelőtt azt követelte meg, hogy szervezett úton toborozzák a munkaerőt a kolhozokkal kötendő szerződések segítségével. Az ipar fejlődésének új követelményei azt is megkívánták, hogy fokozottabb mértékben gépesítsék a munkát.

A második feltétel az volt, hogy meg kell szüntetni a munkaerő hullámzását és az egyenlősdit, helyesen kell megszervezni a bérezés rendszerét és javítani kell a munkások mindennapi életviszonyait.

Az is fontos feltétel volt, hogy megszüntessék a vállalatoknál a személyes felelősség hiányát, megjavítsák a munka szervezését, s helyesen osszák szét az erőket az üzemeken belül.

Sztálin elvtárs arra is utalt, hogy „megváltozott a helyzet az ipar parancsnoki kara szempontjából is általában és a mérnöki és technikusi személyzet szempontjából különösen."[30] Szükségesnek tartotta tehát, hogy a Szovjetunió munkásosztályának meglegyen a maga saját üzemi műszaki értelmisége.

[29] Az SzK(b)P határozatai és döntései. II. kötet. 586. lap. (oroszul).

[30] Sztálin. A leninizmus kérdései. 440. lap. Szikra 1951.

Ugyanakkor Sztálin elvtárs arra is súlyt helyezett — és ezt az iparfejlesztés ötödik feltételének tartotta — hogy változtassák meg a régi iskolához tartozó mérnöki és technikusi erőkkel szemben alkalmazott bánásmódot. Megkövetelte, hogy több figyelmet fordítsanak rájuk, jobban gondoskodjanak róluk és merészebben vonják be őket a munkába.

És végül, a szovjet ipar már abban az időszakban olyan fejlettségi fokot ért el, ami feltétlenül szükségessé tette az önálló gazdasági elszámolás bevezetését és megszilárdítását, valamint az iparonbelüli felhalmozás fokozását.

Sztálin elvtárs hat feltételének valóraváltása tehát — amint már említettük — komoly sikert jelentett és alapja volt a szovjet ipar további gyorsütemű fejlődésének.

A termelési-területi igazgatás megszilárdulása jelentősen megjavította az ipar munkáját. A következő években még komolyabbá váltak és kiszélesedtek a termelési-területi szervek funkciói. 1936-ban a főigazgatóságok önálló gazdasági elszámolási jogot kaptak. 1937-től a népbiztosságokon és a főigazgatásokban sorra megalakultak a termelési-ügyviteli osztályok, ami jelentősen megjavította a vállalatok konkrét vezetését.

A szocialista ipar igazgatási szerveinek tehát különleges, sajátos termelési-területi fölépítésük van. Az így fölépített igazgatási apparátus biztosítja a vezetők teljes felelősségét a rájuk bízott részleg munkájáért; megszünteti a többhelyütt párhuzamosan végzett munkát, hozzájárul az igazgatási apparátus egyszerűsítéséhez és létszámának csökkentéséhez, operatívabbá és konkrétebbé teszi a vezetést, s módot nyujt arra, hogy a vállalat igazgatását, mint egységes gazdasági szerv igazgatását szervezzék meg.

(Következő számunkban folytatjuk.)

A. ARAKELJAN

Az önálló gazdasági elszámolás és az állóalapok jobb kihasználásáért folyó harc

A szocialista ipar állóalapjainak szüntelen növekedése szükséges feltétele annak, hogy a Szovjetunió előrehaladjon a kommunizmus felé vezető úton.

Az új gyárak, üzemek, bányák, áramfejlesztőtelepek, stb. építésének nagy jelentősége van a szocialista bővített újratermelés szempontjából. Ámde nem elég új iparvállalatokat építeni, érteni kell vezetésükhöz is, fokozottabb kihasználásukra kell törekedni, az új technikából pedig ki kell szorítani mindent, amit csak adhat.

A berendezések, fölszerelések és üzemterek jobb kihasználása egyik legfontosabb feltétele az állami tervek teljesítésének és túlteljesítésének, az önálló gazdasági elszámolás megszilárdításának és a jövedelmezőség fokozásának. Az állóalapok jobb kihasználása az önköltség csökkentésének is fontos tényezője. A berendezések jobb kihasználásával újabb beruházások nélkül növelhető a gyártott termékmennyiség és csökkenthető a termelés önköltsége. Minél hatékonyabban használják ki az állóalapokat, annál több társadalmi munkaidőt lehet megtakarítani és annál jövedelmezőbb a vállalat.

Az állóalapok jobb kihasználásának egyik legfontosabb gazdasági emelője az önálló gazdasági elszámolás.

Az állam minden önálló gazdasági elszámolású vállalatot ellát a terv teljesítéséhez szükséges állóalapokkal.

Ezek az állóalapok részei az egész nép vagyonának. Éppen ezért megóvásukért és megfelelő kihasználásukért a vállalat vezetősége, s elsősorban igazgatója az egész szovjet népnek felelős.

Mindenekelőtt az igazgatónak van joga arra, hogy a vállalat keretein belül rendelkezzék a munkaeszközökkel és mint a szovjet nép képviselője megtegye az állóalapok hatékonyabb kihasználását elősegítő intézkedéseket. Az igazgató (vagy helyettese a főmérnök) ad engedélyt arra, hogy a főgyártásvezető, illetőleg a főgépmester a műhelyeken belül, vagy a műhelyek között átcsoportosíthassa a berendezéseket (gépeket) és manőverezhessen a munkaeszközökkel. Ezek az intézkedések ugyanis hozzájárulhatnak a termelésben mutatkozó szűk keresztmetszetek megszüntetéséhez és ezzel a terv sikeres teljesítéséhez. A vállalatnál maradó értékcsökkenési leírások jelentékeny részével is az igazgató rendelkezik. Ezzel kapcsolatban egyébként megjegyezzük, hogy a szovjet kormány 1938. évi rendelete szerint az értékcsökkenési leírásoknak mintegy fele marad a vállalatnál, amelyet azután az állóalapok pótlására és általános javítási munkákra használnak fel.

A vállalat vezetőségének arra is joga van, hogy az állóalapok gyarapítása céljából kérelmet nyújtson be a minisztériumhoz. A vezetőség állítja össze az építési objektumok tételes jegyzékét és az új berendezések iránti igényeket. Ha kérelme gazdaságilag indokolt, a minisztérium növeli az adott vállalat állóalapjait.

Megállapíthatjuk tehát, hogy az önálló gazdasági elszámolás alapján működő vállalatok vezetőségeinek széleskörű lehetőségük és jogaik vannak a vállalat állóalapjainak felhasználásában. A vezetőségnek úgy kell élnie jogaival, hogy a legteljesebb mértékben biztosítsa a belső tartalékok feltárását és a meglévő állóalapok legteljesebb kihasználását. Így érhetik el azt, hogy a termelés emelkedése meghaladja az állóalapok növekedését.

Az állóalapok nem képezhetik adásvétel tárgyát. Az egy főigazgatósághoz vagy minisztériumhoz tartozó vállalatok azonban a felsőbb hatóság utasítására átadhatnak egymásnak állóalapokat.

A különböző minisztériumokhoz tartozó vállalatok között az állóalapok átadása csak a Szovjetunió vagy a szövetségi köztársaságok kormányának engedélyével lehetséges. Ugyanez vonatkozik arra az esetre is, ha az állami gazdasági szervek akarnak átadni állóalapokat a szövetkezeteknek, vagy a kolhoznak. Az állóalapok tervezésének és elosztásának ez a központosított rendszere biztosítja a népgazdasági ágak fejlődésének helyes arányait, a munkaeszközök észszerű elosztását és tervszerű kihasználását az egész szovjet népgazdaság gyorsütemű fejlesztése érdekében.

A technikai fejlődés gyors üteme, a berendezések korszerűsítése, a gyártási folyamatok megváltozása, vagy új termékek gyártása következtében bizonyos berendezések fölöslegessé válhatnak egy vállalatnál. Gyakran előfordul, hogy ezek a fölöslegessé vált berendezések még sokáig a vállalatnál maradnak. Az állóalapok jobb kihasználásáért folytatott harc megköveteli, hogy olyan rendszabályokat dolgozzanak ki és valósítsanak meg, amelyek a lehető legnagyobb mértékben megrövidítik a fölöslegessé vált berendezések értékesítési idejét. Fontos szerepe van ebben a kérdésben a fölöslegessé vált berendezésekre vonatkozó tájékoztató szolgálat megszervezésének (például egy minisztérium hatáskörén belül a „fölösleges" berendezések kartotékozása). Ámde a tájékoztató szolgálat egymagában nem elég. A vállalatok igazgatóinak a Szerszámgépgyártási Minisztérium segítségével operatívan kell megoldaniok ezt a kérdést. Olyan rendszert kell megteremteniük, amely biztosítja, hogy a minisztérium képviselői a vállalatok bejelentése után azonnal elutazzanak a gyárba, vagy üzembe és megállapíthas-

sák, hogy milyen mennyiségű és jellegű az értékesítendő berendezés. Ezután központilag kell megszervezni e berendezések helyreállítását és korszerűsítését, hogy a különböző népgazdasági ágakban használhatóvá váljanak.

A munkaeszközök befagyasztása ellen vívott harc sikere érdekében a vállalatot anyagilag érdekeltté kell tenni a fölösleges berendezés értékesítésében. Ebben a vállalatok ma még csak annyiban érdekeltek, hogy a fölösleges munkaeszközök átadásával bizonyos nagyságú üzemtér, vagy raktár terület szabadul fel. Ez azonban nem elegendő, mivel ebben még nem érvényesül az anyagi ösztönzés és nincs kihasználva az értékcsökkenési leírások rendszere. Az üzemen kívül helyezett állóalapoknál ugyanis nincs értékcsökkenési leírás. Ez a helytelen gyakorlat sem a munkaeszközök befagyasztása ellen vívott harcra, sem arra nem ösztönöz, hogy az állóalapokat közvetlenül bevonják a termelés folyamatába.

Az állóalapok kihasználásában és a fölöslegessé vált berendezések értékesítésében úgy tehetjük anyagilag érdekeltté a vállalatokat, hogy az értékcsökkenési leírásokat az összes állóalapoknál, tehát az üzemen kívül helyezetteknél is alkalmazzuk. Bár ez még korántsem tökéletes megoldás, mégis komoly eredménynek tekinthető.

☆

A szocialista tulajdon gyarapodása és megszilárdulása elképzelhetetlen a berendelkezések és gyárépületek megóvása nélkül. Az önálló gazdasági elszámolású vállalatnak nemcsak az a feladata, hogy megakadályozza a munkaeszközök elherdálását, hanem az is, hogy biztosítsa az állóalapok fokozott és hosszú ideig tartó munkaképességét.

A vállalat összes állóalapjai a vállalat mérlegében szerepelnek, külön műhelymérlegek nincsenek. Általában a gyárépületeket, fölszereléseket és berendezéseket egy meghatározott műhelynek adják át, amelynek vezetője felelős megóvásukért és észszerű felhasználásukért. Az állóalapok átadását jegyzőkönyvbe foglalják. Visszadásukról szintén jegyzőkönyvet vesznek fel a főgépmester döntése alapján, amelyet az igazgatónak, vagy helyettesének, a főmérnöknek kell jóváhagynia. A jegyzőkönyvekben feltüntetik az állóalapok értékét és természetes mértékegységben számított mennyiségét. A műhelyek közötti területért szintén egyik vagy másik műhely felelős, a raktárhelyiségeket pedig vagy az egyes műhelyeknek, vagy a gyár anyagellátó osztályának adják át.

Ezt a rendszert azonban nem minden vállalatnál alkalmazzák. Sok helyen a művezetők például nem felelősek a berendezések állapotáért. Ez komoly hiba, mivel akadályozza a műhelyenbelüli önálló gazdasági elszámolás megszilárdulását és a művezetők nem tudják ellenőrizni a karbantartási költségek alakulását. Ez a módszer az egyszemélyi vezetés elvének is ellentmond. Az önálló gazdasági elszámolás megszilárdulásának érdekében tehát az állóalapokat feltétlenül jegyzőkönyvek alapján kell átadni az egyes műhelyeknek, s a műhelyek vezetőit szigorúan felelőssé kell tenni a munkaeszközök épségéért és helyes kihasználásáért.

Ugyancsak fontos, hogy a munkások is felelősek legyenek saját gépeik megóvásáért, karbantartásáért. A gépek szakszerű kezelése és gondozása elengedhetetlen feltétele a károk, géptörések és gépállások megelőzésének, illetőleg kiküszöbölésének.

A szovjet vállalatoknál a berendezések túlnyomó részét (különösen azokat, amelyeknek állandó személyzete van), szerződés alapján adják át a dolgozóknak. A szerződés egyik aláírója a munkás, másik aláírója a vállalatvezetőség megbízásából a művezető. Ez a szerződés szocialista kötelezettségvállalás az állóalapok szocialista

megóvására. A szerződésnek tehát az önálló gazdasági elszámolás megszilárdítása szempontjából is nagy jelentősége van. Ez a rendszer fokozza a munkások felelősségérzetét, kifejleszti kezdeményezésüket a munkaeszközök megóvásáért folytatott harcban és hatalmas megtakarításokat biztosít az államnak.

Mindez közvetlenül kihat a termelés önköltségének csökkentésére és a vállalat jövedelmezőségének fokozására.

Komoly hiányossága ennek a rendszernek, hogy nem ad lehetőséget a jobb eredményekre ösztönző anyagi jutalmazásra. Ezen a ponton bizonyos szakadás mutatkozik a dolgozók anyagi ösztönzésének rendszerében: a forgóeszközök megtakarításánál érvényesül, az állóalapok megtakarításánál viszont hiányzik az ösztönzés. Ez a helyzet annál is inkább visszás, mert az állóalapoknak hatalmas jelentőségük van, értékük lényegesen felülmúlja a forgóeszközök értékét.

Az állóalapok megóvásának érdekében rendkívül fontos, hogy a javításokat idejében végezzék el. Ez egyfelől megóvja a munkaeszközöket, biztositja zavartalan működésüket, másfelől jelentékenyen javítja a berendezés műszaki állapotát és fokozza termelőképességét.

A generáljavítás alkalmával, amelynek egyébként az a rendeltetése, hogy helyrehozza a berendezés kopását, gyakran szerkezetileg is megváltoztatják a gépet. A generáljavítás tehát gyakran korszerűsíti is a gépet, vagyis azt jelenti, hogy nagyobb teljesítőképességű motorokkal látják el, finomabb munka elvégzésére is alkalmassá teszik a gépeket stb. De a legjobban megszervezett és leggondosabban végrehajtott generáljavítás hatása is semmivé válik, ha nincs biztosítva a karbantartás és a közepes javítás. A karbantartás és a közepes javítások igen fontosak az állóalapok megóvása szempontjából.

Az ipari termelésben jelentékeny helyet foglal el a javítási munka. A Kirov gyárban például gyakran az üzemben végzett összes munkák 7,4 százalékát karbantartásra, 2,8 százalékát pedig generáljavításra fordították. 1950-ben a gyár összes munkásainak 9 százaléka javítómunkás volt.

Ezek a számok a javítási munkálatok hatalmas méreteiről beszélnek. Az önálló gazdasági elszámolás rendszerében tehát erre a területre is megfelelő figyelmet kell fordítani. Fontos, hogy a javítóműhelyekben is meghonosítsák az önálló gazdasági elszámolás rendszerét. A javítóműhelyek jó munkájukkal kedvezően befolyásolhatják a gépen végzett munka eredményeit. A jókarban lévő gépekkel és üzemi berendezésekkel ugyanis fokozni lehet a termelést, a jól megszervezett javítási munkák pedig elősegíthetik a javítási költségek csökkentését. Mindez, végső fokon csökkenti az önköltséget és fokozza a vállalat jövedelmezőségét.

Jelenleg a karbantartást és a közepes javításokat rendszerint a termelőműhelyek, a generáljavításokat pedig külön javítóműhelyek végzik. Minden termelőműhelynek van egy javító részlege, amely a műhely mechanikusának vezetésével végzi el a karbantartást és a közepes javításokat. E részlegnek saját fölszerelése és saját munkaerőállománya van. Az önálló gazdasági elszámolás alapján működő műhelyek eredményeinek vizsgálatakor a javításra fordított költségeket egybe kell vetni az elvégzett javítások mennyiségével és minőségével. Ha a műhely alapvető termelésében úgy értek el „megtakarítást", hogy valamilyen szükséges javítás elmaradt, akkor ezt a megtakarítást nem szabad tervenfelüli önköltségcsökkentésnek venni. Ezt úgy kell tekinteni, hogy a műhely megsértette a javítási munkák vonalán a tervfegyelmet.

A külön javítóműhelyekkel kapcsolatban meg kell említeni, hogy bár ezek az alapvető termelést szolgáló kisegítő műhelyek, munkájukat mégis sajátos önálló termelésnek kell tekinteni.

A termelőműhelyek javítórészlegeinek és a javítóműhelynek önálló gazdasági elszámolása a szokásos üzemenbelüli önálló elszámolás, amely figyelembeveszi munkájuk sajátosságait. Ez egyébként abban mutatkozik meg, hogy a javításnak, mint az anyagi termelés folyamatának jellege azonos az egyedi, vagy a kissorozatgyártással. Teljesen azonos javítási munkálatok ritkán következnek egymásután. Ezért igen sokféle normát kell kidolgozni. Ezenkívül a javítási munkák normái nagyrészt tapasztalati, statisztikai normák.

A normák nagy száma és tapasztalati, statisztikai jellege gyakran megnehezíti a javító részlegek és műhelyek önálló gazdasági elszámolásának megszervezését. Az akadályok elháríthatók, ha jobb módszert használnak a javítási munkák normáinak megállapításakor és haladottabb munkaszervezési formákat honosítanak meg.

A gyakorlatban a javítási munkák normamegállapításának három módja ismeretes:

1. a normát a javítási ráfordítások összes tényezőinek figyelembevételével számítják ki; óriási számú normát kapnak ami leggyakrabban egy halom holt szám marad és nem járul hozzá az önálló gazdasági elszámolás bevezetéséhez;

2. csak egyes részmunkákra dolgoznak ki normákat és a munka jelentős részét normák nélkül végzik;

3. a javítási munkák normamegállapításának legelterjedtebb formája az idő összegezése alapján való normamegállapítás. Ennek a módszernek is lényegbevágó hiányosságai vannak. Az egy-egy gép javítási idejének összegezésével megállapított norma nem teszi lehetővé a munka és a bérezés helyes megszervezését, mert nem számol a munka, a művelet összetételével.

A gyakorlati szakembereknek és a tudományos dolgozóknak arra kell törekedniük, hogy tökéletesítsék a javítási munkák normamegállapítását. Az egyik helyes megoldási módnak az összevont normamegállapítást lehet ajánlani. Ennek az a lényege, hogy a javítási munkaráfordítások főbb tényezőit veszi figyelembe, s a másodlagos tényezőkkel nem foglalkozik. Ennek a normamegállapításnak előnye, hogy jelentékenyen csökkenti a normák számát, lehetővé teszi a munka összetételének figyelembevételét, valamint a javítómunkások munkájának és bérezésének jobb megszervezését. Lehetővé teszi műszakilag megalapozott normák kidolgozását és alkalmazását s egyúttal elősegíti az önálló gazdasági elszámolás szélesebbkörű alkalmazását a javítási munkáknál.

A normák tökéletesítésén kívül igen fontos a javítási munkák szervezetének megváltoztatása, vagyis az egyedi termelésről, a nagysorozatú- és a tömegjavításra való áttérés. Javítóüzemeket kell építeni a körzetben lévő kis- és középüzemek berendezésének javítására. A javítóüzemek tömegméretekben gyártanak majd tartalékalkatrészeket, helyrehozzák az egyes vállalatoknál, vagy vállalatcsoportoknál elkopott alkatrészeket és megjavítják a munkaeszközöket. Ha a javítóüzemek nagyobb vállalatcsoportok számára végzik az állóalapok javítását, ez olcsóbbá teszi, meggyorsítja és minőségileg is megjavítja majd a munkát. A fejlett technikára és a tömegtermelésre alapozott speciális, központosított javítóüzemek ezenkívül módot adnak a műszakilag megalapozott normák alkalmazására, a normák számának jelentékeny csökkentésére és az önálló gazdasági elszámolás széleskörű bevezetésére.

A javítási munkáknál az önálló gazdasági elszámolás bevezetésének célja nemcsak az, hogy a közvetlen javítási költségeknél érjenek el megtakarításokat, hanem az is, hogy csökkentsék a gépek állásidejét és meghosszabbítsák a gépeknek két javítás közti működési idejét. A javítóműhelyek és részlegek önálló gazdasági elszámolására való átállításának ezeket a célo-

kat is szolgálnia kell. Mindez azonban nagymértékben függ az anyagi ösztönzés alkalmazásától is.

A javítószemélyzet munkabérét általában két rendszer szerint fizetik: az üzemi javítórészleg munkásait (ügyeletes lakatosokat stb.) prémiumos időbérben, a javítóműhelyek munkásait egyenes darabbérben.

A műhelyrészlegek folyó javításait prémiumos időbérrendszerrel ösztönzik. A karbantartás tervének teljesítése esetén a munkások a kollektív szerződésben megállapított időbéren felül kapnak prémiumot. A prémium nagyságának megállapítására befolyást gyakorol a munkás alapbére és számos mutatószám. A mutatószámok között az ismertebbek: a javítási munka tervezett és tényleges időtartama, a tervenkívüli gépállások csökkentése terén elért eredmények, a havi javítási terv teljesítésének adatai, a munka minősége stb.

Más a helyzet a generáljavításokkal foglalkozó javítóműhelyekben. Prémiumot csak a vezetők és a műszaki személyzet kap. Prémiumot csak akkor utalnak ki, ha a generáljavítási terveket teljesítik és túlteljesítik, az előirányzott munkabéralapot nem lépik túl, és a munkatermelékenységi tervet teljesítik. A javítóműhelyek munkásai nem kapnak prémiumot, a javítás minőségétől függetlenül egyenes darabbérben díjazzák őket. Nem kétséges, hogy a berendezések kiváló minőségű generáljavításának premizálása jelentősen emelné a javítások minőségét és meghoszabbítaná a berendezések üzemidejét. A prémiumok kezdeményezésre ösztönöznének és megszilárdítanák a javítóműhelyek önálló gazdasági elszámolását.

Az állóalapok a szovjet nép vagyonának egyik legfontosabb részét és túlnyomó többségét alkotják. Az állóalapok jelentik a szocialista termelés anyagi- technikai bázisát. A megóvásukért, gondozásukért, hosszú időtartamú üzemképességükért és észszerű felhasználásukért vívott harc tehát fontos népgazdasági feladat. *(Voproszi Ekonomiki. 1951. 5. szám.)*

H. R.-né

Megjelent

Atlasz: **PÉNZFORGALOM ÉS HITEL A SZOVJETUNIÓBAN**

című munkájának magyarnyelvű kiadása

☆

Mindazoknak, akik a pénzügyeket irányító hivatalokban vagy bankszervekben dolgoznak, ismerniük kell a szocialista pénz- és hitelügy alapelveit, a pénzforgalom és a bankrendszer fejlődését és jelenlegi szervezetét a Szovjetunióban.

Ehhez nagy segítséget nyujt Atlasz professzor munkája, amely hozzájárul pénzügyi szakoktatásunk szinvonalának emeléséhez és szakkádereink pénzügytani ismereteinek bővítéséhez.

Kapható minden állami könyvesboltban Ára: füzve 16, kötve 22 forint

J. A. KRONROD

A szovjet állam harca az áru- és pénzviszonyok átalakításáért

Az áru-pénzviszonyok és a pénzforgalom átalakítása az 1922—1925-ös években

A marxi-lenini értékelmélet fejlődésében új szakasz nyílt meg Sztálin elvtársnak azzal a fölfedezésével, hogy a szocializmusban elkerülhetetlen az értéktörvénynek módosult alakban való felhasználása.

Az áru, a kereskedelem, a pénz természetét a proletariátus diktatúrája átalakította, jellegüket megváltoztatta. Az áru- és pénzviszonyok átalakulása nem spontánul jött létre, hanem a szocialista állam tervszerű tevékenységének eredményeképpen, elkeseredett osztályharc közepette valósult meg.

Az átalakulás első szakaszain az áru- és pénzviszonyok az *átmeneti gazdaságnak*, a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet gazdaságának sajátos vonásait tükrözték.

A proletárdiktatúra a pénzt már kezdettől fogva tudatosan felhasznált eszközévé tette. Mindenekelőtt a polgárháborúval, illetve az intervenció ellen vívott harccal kapcsolatos gazdasági szükségletek kielégítésekor használta fel, de szerepet játszott a pénz az új termelési viszonyok megszilárdításában és fejlesztésében is.

A polgárháborút és az intervenció leküzdését követő helyreállítási időszak elejére esett az inflációt felszámoló 1922—24. évi pénzreform, valamint e reform eredményeinek megszilárdítása. A pénzreform a következő fontosabb gazdasági és politikai előnyökkel járt:

1. kedvező feltételeket teremtett a munkásosztály és a dolgozó parasztság helyzetének megjavítására. A szilárd valuta lehetővé tette a tömegfogyasztási cikkek árának leszállítását, s ugyanekkor biztosította a dolgozókat azzal a veszéllyel szemben, hogy munkából származó keresetük vásárlóereje a pénzromlás folytán csökkenjen;

2. gazdaságilag érdekeltté tette a parasztságot, hogy termékeit pénzért hozza forgalomba. Ez hozzájárult a munkásosztály és a parasztság szövetségének megerősítéséhez;

3. csapást jelentett a burzsoáziára és a kulákságra, mert megfosztotta őket attól a bőséges nyereségtől, amelyhez az inflációs áremelkedések idején folytatott spekuláció révén juthattak. Érthető, hogy a burzsoázia és a kulákság minden rendelkezésére álló eszközzel küzdött a valuta stabilizálás és a stabilizáció sikeres lebonyolítása ellen. Támadásaikat azonban a proletárhatalom győzedelmesen leküzdötte. A szovjet valuta szilárdságát nemcsak megőrizték, hanem még növelték is;

4. az állami szektorhoz tartozó vállalatoknál megteremtette az önálló

gazdasági elszámolás meghonosításának lehetőségét. Ezzel nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a termelés és forgalom területén működő állami vállalatok gazdasági helyzete megszilárdult. Az állami vállalatok előnyösebb helyzetbe kerültek, mint a magánvállalatok, s fölényük mind jobban érezhetővé vált;

5. egészséges alapokra helyezte az egész áru- és pénzforgalmat és szűkítette a tőkés elemek spekulációs üzelmeinek lehetőségét. A szilárd valutával az állam hatalmas fegyverhez jutott, amelynek birtokában pénz- és hiteleszközökkel befolyásolhatta a forgalom egész területét, az árupiacot pedig fokozottabb mértékben vonhatta irányítása alá;

6. a pénzforgalom megteremtette a hitelügyek gyors fejlődésének feltételeit. Fejlődésnek indulhatott a rövid- és hosszúlejáratú hiteleket nyujtó bankok rendszere, s mindenekelőtt a Szovjetunió Állami Bankja;

7. végül, a szilárd valuta megjavította a Szovjetunió külkereskedelmi helyzetét és előmozdította külkereskedelme fejlődését.

A szovjet gazdaság stabilizálásával tehát megteremtették az áru- és pénzviszonyok megszilárdításának összes szükséges feltételeit. Ez viszont kedvező hatást gyakorolt a gazdaság további megszilárdulására és gyorsütemű fejlődésére.

A NEP-korszakban megvetették az önálló gazdasági elszámolás rendszerének alapját. Egyre több vállalat tért át erre a rendszerre. Az átmeneti gazdaság kezdeti szakaszán a XII. Pártkongresszus határozatában hangsúlyozta, hogy az állam fenntartja magának a vállalatok tervszerinti vezetését, ugyanakkor megfelelő szabadságot biztosít számukra a piacon folytatott gazdasági tevékenységükben és nem törekszik közigazgatási jellegű vezetés gyakorlására.

Az állami ipar szervezési gyakorlatában az önálló gazdasági elszámolás fő vonásai a következők voltak:

Az állami nagyipari vállalatokat trösztökbe szervezték. 1922 októberéig 430 trösztöt alakítottak, amelyek összesen 4.144 vállalatot egyesítettek, 976.900 főnyi munkáslétszámmal. A trösztök széleskörű operatív és gazdasági önállóságot kaptak. Termelésüket az országos tervek szabályozták. A konkrét termelési tervfeladatokat minden egyes tröszt számára a Legfőbb Népgazdasági Tanács jelölte ki és a Tanácsnak tartoztak számadással. A beszerzés és a termékek értékesítése viszont kizárólag piaci alapon történt. A vásárolt, illetve eladott áruk mennyisége, valamint ára a trösztök és ügyfelek között esetenként kötött megállapodásoktól függött. Tervezés ebben a tekintetben még nem volt. A kormányszervek csupán egyes árucikkek árát állapították meg, illetve szabályozták. Az állami ipari trösztökről szóló kormányrendelet hangsúlyozta, hogy a tröszt „kereskedelmi elszámolás alapján működik, nyereségszerzési céllal."

Az önálló gazdasági elszámolás kereskedelmi jellegű vonásai (a nyereségszerzés mint cél, a nem tervezett piaci áruértékesítés, szabad árképzés), a NEP kezdeti szakaszának sajátos viszonyaiból következtek, amikor fel kellett számolni a hadikommunizmus módszereit és át kellett térni az áru- és pénzviszonyok széleskörű felhasználására.

Az áru- és pénzviszonyok fenntartására a NEP-korszakban mindenekelőtt azért volt szükség, mert a szocialista szektorhoz képest még túlsúlyban volt a kisárutermelő és a tőkés magánszektor. A tapasztalat megmutatta, hogy a kisárutermelő szektor feltétlenül megköveteli a piaci viszonyokat. Ezt engedélyezték is. Ugyanakkor az is kitűnt, hogy az állami szocialista szektor sem fejlődhet közvetlen termékelosztás alapján. A vállalatok egymásközötti gazdasági kapcsolataiban tehát a szocialista szektornál is fenn kellett tartani az áru- és pénzforgalmat. Erre a fontos körülményre Sztálin elvtárs több alkalommal felhívta a figyelmet. Az áru- és pénzviszonyok és ezek alapján a piac szerepe nem szünt meg, hanem csupán módosult, éspedig a

szocialista gazdaság kifejlesztése és megerősítése javára. A szervezetlen piac mellett kialakult a szervezett piac is, amelynek eladói és vevői már szocialista elemek voltak. A szervezett piac fejlődését segítette a többi között az, hogy az állami vállalatok fokozatosan áttértek az önálló gazdasági elszámolás rendszerére, a vállalatok egymásközti kapcsolatait az áru- és pénzforma alapján szervezték meg, kialakult az állami és a szövetkezeti nagy- és kiskereskedelem, s főleg a beszerzés és az értékesítés területén kibontakozott a paraszti gazdaságok szövetkezeti mozgalma.

A NEP kezdetén még spontánul alakuló piac jellege tehát már ekkor döntő módon megváltozott. Bonyolult gazdasági folyamat kezdődött, amelynek során éles harc folyt a szervezett és a szervezetlen piac között.

Kezdetben az állami vállalatok (ipariak és kereskedelmiek) gazdaságilag és szervezetileg is rendkívül gyengék voltak. A piaci műveletekben nem volt kellő jártasságuk. A tőkés elemek kihasználták ezt az átmeneti nehézséget, befurakodtak a forgalom területére és fontos gazdasági pozíciókat tartottak megszállva. Ezt az időszakot jellemezve mondotta Sztálin elvtárs: „...a magántőke, miután behatolt a kereskedelembe, annyira megerősödött ott, hogy az ország kiskereskedelmének körülbelül 80 százaléka és az egész nagy- és kiskereskedelemnek körülbelül 50 százaléka a kezébe került." *(Sztálin* Művei 6. kötet. 270. lap. Szikra 1951.)

A nepmanok kihasználták a forgalom területén elfoglalt előnyös helyzetüket, felhajtották a piaci árakat és hatalmas hasznot vágtak zsebre. A trockisták segítségével az államapparátusba is befészkelődtek, s 1923-ban magas árakat erőszakolva az állami kereskedelemre „értékesítési válságot" robbantottak ki.

Az értékesítési válság megmutatta, hogy feltétlenül tovább kell fejleszteni az állami piac tervszerű szervezésének rendszerét és fokozni kell a szervezett piac befolyását a szervezetlen piacra.

A szovjet államnak e cél megvalósítására irányuló intézkedései már 1923 második felétől kezdve kedvező eredményeket hoztak. 1923—24-ben a kiskereskedelmi áruforgalom összege 5,4 milliárd rubel volt, s ebből csak 2,3 milliárd, azaz 42,3 százalék jutott a szocialista szektorra, vagyis az állami és a szövetkezeti kereskedelemre. 1924—25-ben a szocialista szektor részesedése 57.5 százalékra emelkedett. A százalékos emelkedés jelentőségét még csak növelte az a tény, hogy közben a kiskereskedelmi áruforgalom számottevően bővült.

Ebben az időszakban vetődött fel az árprobléma, amely a piac kézbentartásának központi gazdasági és politikai kérdésévé vált. A szovjet állam áttért az aktív árpolitikára, amely fontos eszköz volt a tőkések ellen vívott küzdelemben, elősegítette a piacról való kiszorításukat és lehetőséget adott a szervezetlen piac közvetlen befolyásolására, valamint a piaci viszonyok tervszerű szabályozására. Az aktív árpolitika lehetősége már ekkor megmutatta, hogy a szovjet viszonyok között az értéktörvény mélyreható módosuláson megy át.

A szovjet állam árpolitikájában is az osztályviszonyokat tartotta szem előtt. Tervszerűen olyan mezőgazdasági árak kialakítására törekedett, amelyek méltányosak voltak a dolgozó parasztság számára, s így erősítették a munkásosztály és a parasztság szövetségét, ugyanakkor azonban megfosztották a kulákokat a spekulációs nyerészkedés lehetőségétől és ezzel is gyengítették e kizsákmányoló réteg gazdasági alapját.

A NEP-re való áttérés során nemcsak a kiskereskedelmi áraknál, hanem még az állami ipar nagybani termelői árainál is aránylag ritkán fordult elő, hogy az állam közvetlenül megtervezte és rögzítette volna az árakat. A pénzreformot követő időszakban a helyzet gyökeresen megváltozott. Az állam széles körben rátért az

iparcikkek termelői árának tervezésére, s az állami és a szövetkezeti kereskedelemben is tervezni kezdték az árakat, illetve a felárakat, vagy árengedményeket. 1922 elején a Munka és Védelmi Tanács Belkereskedelmi Bizottsága felhatalmazást kapott a belső forgalomban lévő összes árucikkek árának szabályozására és ennek keretében a maximális nagy- és kiskereskedelmi vételárak és eladási árak megállapítására. Ezt a hatáskört 1924-től kezdve a Belkereskedelmi Népbiztosság vette át. A tervezett árak köre a társadalmasított kereskedelem fejlődésének arányában bővült. Az árak tervezésének kiterjesztésében különösen 1924—25-től mutatkozott jelentős fejlődés, amikor már számos tömegfogyasztási cikkre (sóra, cukorra, petróleumra) az egész országban egységes árakat szabtak meg.

Nagy jelentősége volt annak is, hogy fokozatosan megszervezték az árukészletek tervszerű elosztását és a felvásárló piacot. Nagy felvásárló szervezeteket létesítettek, a magánfeleket pedig felváltották állami és különösen szövetkezeti szervekkel.

Ebből a szempontból különösen fontos volt a mezőgazdasági beszerző és értékesítő szövetkezetek mozgalmának fejlődése. 1925-ben a parasztgazdaságoknak már 28 százaléka tömörült ilyen szövetkezetekbe. A legsikeresebben a tej-, dohány-, burgonya- és cukorrépatermelő vidékeken haladt a szövetkezés, ahol a gazdaságoknak 40—80 százaléka alakított szövetkezeteket. A szövetkezetek elősegítették a beszerzés és az értékesítés megszervezését, s tervszerű munkával váltották fel a sok apró felvásárló szervnek lényegében szabályozatlan működését.

Az állam azzal is befolyásolta a szervezetlen piacot, hogy meghatározott értékesítési feltételekkel állami készleteket juttatott a magánkereskedelemnek, szabályozta a szállítási díjakat és a hitelellátást, szabályozó jellegű piaci műveleteket hajtott végre, a szocialista gazdaság érdekeit védő adópolitikát folytatott és így tovább.

Az állami és szövetkezeti árukészletek gyorsütemű és nagy arányú gyarapodásának és szilárd, illetve állandó csökkenő árakon való forgalombahozatalának eredményeképpen csakhamar jelentősen süllyedt a piaci árszínvonal. 1923 októbere és 1924 szeptembere között a nagykereskedelmi árak 25—40 százalékkal, a kiskereskedelmi árak pedig 22—28 százalékkal csökkentek.

A NEP első szakaszán tehát két piac és két ár harcolt egymás ellen. Kezdetben a spontán elemek még erősek voltak és gyakran akadályozták az állam intézkedéseit. Jó példa erre a gabonapiac 1924—25. évi helyzete, amikor az 1924. évi gyenge termés után a kereslet meghaladta a kínálatot. Az állam helyzete nehéz volt, mivel a gabonaexport és az aszályos körzetek segélyezése miatt készletei kimerültek. A magántőkés felvásárlók azonnal kiaknázták a kínálkozó alkalmat. Felhajtották a felvásárlási árakat és ennek következtében a szövetkezeti felvásárló szervezetek is kénytelenek voltak emelni az eredetileg ajánlott felvásárlási árakat.

Ez a példa is azt bizonyítja, hogy a szervezett piac és az állami árak győzelme nem egyszerre született meg. Hosszantartó, elkeseredett harcot kellett vívni a szovjet államnak, amíg a piacon is úrrá lett a magántőkés elemeken.

☆

Az értéktörvény módosulása ebben az időszakban világosan megmutatkozik a pénzviszonyok és a pénzforgalom területén is.

1922—24-ben pénzreformot hajtottak végre. Az ennek alapján kialakult új szovjet pénzrendszer sajátosságai a következők voltak: 1. Annak ellenére, hogy az új cservonyec és rubel aranyalapon nyugvó valuta volt, az új pénz

már nem volt egyszerűen a spontán gazdasági törvényeknek alávetett általános egyenérték, hanem olyan általános egyenérték, amelyet a szocialista állam tervszerűen használt fel. 2. Noha az új valuta aranyalapon nyugodott, döntő gazdasági alapja az állam kezében lévő árumennyiség volt, amelyet szilárd árakon bocsátott forgalomba. Az átmeneti gazdaságban tehát megváltozott a pénz természete és olyan új fedezetet nyert, amilyen a kapitalizmusban nem lehetséges.

E pénzrendszernek az átmeneti gazdaságnak megfelelő új jellege kifejlődött a reform végrehajtásában is: 1. a forgalomba hozott 7.74 gramm aranynyal egyenértékű cservonyec fedezete 25 százalékban arany és aranyalapon álló valuták, 75 százalékban pedig könnyen értékesíthető áruk, valamint rövidlejáratú váltók és értékpapírok voltak. 2. A cservonyec vásárlóerejének szilárdságát az állam a szervezett piac segítségével támasztotta alá. 3. Azalatt a másfél év alatt, amíg az új cservonyec és a régi pénzjegyek egyidejűleg voltak forgalomban, a szovjet állam kialakította az újratermelés akkori feltételeinek megfelelő tervszerű cservonyec-árakat. 4. A reform befejező aktusa, vagyis az új rubelbankjegyek kibocsátása a szervezett piacra, valamint az államnak a szervezetlen piacot befolyásoló műveleteire támaszkodott.

Az új, az átmeneti gazdaság viszonyainak megfelelő pénzrendszer kettős jellege szemmel láthatóan megmutatkozik az arany felhasználásának jellegében. Az arany felhasználásával lebonyolított stabilizálásra legjellemzőbb a reform első szakasza, a cservonyec kibocsátása. A cservonyec bankjegy, amelyet mindenkinek el kellett fogadnia, mindazoknál a fizetéseknél, amelyeket az állam számára aranyban kellett teljesíteni. A cservonyecnek aranyra való beváltását későbbi időpontban kiadandó rendelet volt hivatott szabályozni.

Az új pénz neve aranyrubel volt, aranytartalma azonban nem volt meghatározva. Ezt a cservonyec és a rubel közötti szilárd viszony megállapítása helyettesítette. Mivel pedig egy cservonyec tíz rubellel volt egyenlő, a rubel aranytartalma tehát a cservonyec $^1/_{10}$-ének felelt meg.

A reformot megelőző infláció folyamán az érték- és pénzviszonyok rendkívüli mértékben elszakadtak az újratermelés tényleges feltételeitől. Erre élénk fényt vet az a tény, hogy az arany viszonylagos értéke 6—7-szeresen csökkent a hadikommunizmus alatt, a NEP bevezetésével viszont újból emelkedett és hamarosan helyreállott. Az arany azonban a hadikommunizmus idején sem veszítette el általános egyenérték szerepét, noha annak érvényesülését a hadikommunizmusra jellemző állami intézkedések és a fokozódó infláció igen bonyolulttá tették. 1922-ben és 23-ban azután a piaci viszonyok megélénkülésével és a nepmanok aranyéhsége miatt az aranyat erősen túlértékelték. Ennek oka egyrészt az volt, hogy a piac egyideig, mintegy tehetetlenségi erejénél fogva, még a régi aranyárakhoz igazodott, másrészt szilárd valuta hiányában túlbecsülték az aranyat, mint kincsképző eszközt, harmadszor pedig az, hogy a burzsoá elemek igyekeztek minél több aranyat szerezni, ami kezükben eszköz volt a szovjet gazdasági politika ellen vívott harcukban. A szilárd cservonyec bevezetésével ez a helyzet alapvetően megváltozott. Az arany túlértékelése fokozatosan megszűnt és a cservonyec hivatalos aranytartalmának megfelelő aranyár alakult ki. A szovjet állam tehát megszerezte az uralmat az addig spontán árfolyamhullámzásoknak kitett arany felett is és ezt a fontos eszközt szintén a szocialista építés szolgálatába állíthatta.

A cservonyec árfolyama aranytartalmát fejezte ki, utóbbit pedig a belső piac forgalma határozta meg. A cservonyec aranyparitását tehát mindazok az intézkedések biztosították, amelyekkel a proletárállam a piacot szabályozta.

Nagy elméleti jelentősége van annak a kérdésnek, hogy miért kellett a NEP kezdeti szakaszának viszonyai között aranyalapon álló valutát bevezetni.

A piacon akkor még túlsúlyban voltak a kisárutermelő és tőkés elemek és így ezt a piacot a szovjet állam csupán a történelmileg kialakult és módosult piaci eszköznek, az aranypénznek segítségével vehette birtokába. Ez egyfelől abból következett, hogy az akkori piacnak objektíve szüksége volt aranyat képviselő és aranyra beváltható pénzre, másfelől abból, hogy a szovjet államnak hatalmába kellett kerítenie a piac feletti uralom e fontos eszközét.

Az új pénz azonban, bár aranyalapon nyugvó pénz volt, nem volt többé a gazdasági élet spontán törvényeinek alávetett pénz. A szovjet állam számára, amely a hatalmas államosított szektorra és a szervezett piacra támaszkodott, a pénz a szocialista építés egyik tervszerű eszközét képezte. Ez azt jelentette, hogy az áruk és a pénz közötti kapcsolat régi spontán mechanizmusa, a spontán áralakulás többé nem állott fenn. Ennek helyébe elvileg új mechanizmus lépett, amely abban állott, hogy számításba véve a kisárutermelést és az ennek megfelelő piaci viszonyokat, a szovjet állam — az arany és az áru értékének tényleges viszonya alapján — mindinkább tervszerűen határozta meg az árakat, mind erősebb befolyást gyakorolt a szervezetlen piac áraira, s ugyanakkor e két tényező alapján tervszerűen határozta meg a pénzforgalom aranyszükségletét. A forgalomban lévő, aranyat képviselő pénzjegyek mennyiségét az így meghatározott keretek között tartva, a szovjet állam biztosította a cservonyec és a rubel aranyparitását mind a belső piacon, mind pedig a külföldi valutákkal szemben.

Mindez természetesen nem zavartalanul ment végbe. Ezen a területen is éles osztályharc folyt. Az átmeneti gazdaság sajátos jellegének szükségleteiből kiindulva, a kormány a valutareform után engedélyezte a szabad arany- és valuta (deviza) piacot. A nagy- és középiparon kívül már a kis-, sőt kézműiparból, továbbá az áruforgalom valamennyi szakaszából is mind gyorsabb ütemben kiszorított tőkés elemek erre nagy hévvel a valutaspekulációra vetették magukat. A szovjet kormány azonban itt is tervszerűen felhasználta a rendelkezésére álló összes eszközöket és módszereket a spekuláció ellensúlyozására, a tőkés elemek kiszorítására. Az Állami Bank arany- és valutavásárlási, illetve eladási műveleteivel, tehát piaci beavatkozással, támasztotta alá a szovjet valuta aranyparitását és biztosította a külföldi fizetési eszközök árfolyamának (a szovjet valuta más valutákhoz viszonyított értékének) megfelelő szintjét. Ez a piaci beavatkozás azonban nem volt döntő jellegű, hanem voltaképpen csak másodlagos szerepet játszott. Az említett valutáris célokat a kormány mindenekelőtt a szovjet valuta belső vásárlóerejének megszilárdítása és a külkereskedelmi mérleg tervszerű aktívvá tétele révén érte el.

A szovjet állam tervszerű politikája nemcsak az árak abszolut alakulásának, hanem az áruárak egymáshoz való viszonyának szabályozásában is kifejezésre jutott. A piac spontán elemeinek uralma idején, vagyis akkor, amikor a szervezett piac még viszonylag gyenge volt és így befolyása nem érvényesülhetett kellő súllyal, az iparcikkek ára sokkal magasabb volt, mint a mezőgazdasági termékeké. A szovjet állam azonban a szervezett piac megerősödésével és egyéb, a már említett rendszabályok útján, aránylag hamar véget tudott vetni ennek az egészségtelen állapotnak. Az 1913. évi árakat 100-nak véve, a mezőgazdasági cik-

kek árindexe már 1924 és 1925 között 157-ről 198-ra emelkedett, az iparcikkeké viszont ugyanakkor 209-ről 191-re csökkent.

Az állam ekkor azonban még nem tudta teljesen birtokába venni az áralakulás mechanizmusát, de az árak mozgásának alapvető irányait már meg tudta határozni.

Ebben az időszakban a szovjet pénz, minthogy az átmeneti korszak termelési viszonyait fejezte ki, kettős jellegű volt. Ennek megfelelően kellett megállapítani a szovjet állam pénzpolitikáját, amelynek lényege az volt, hogy az új valuta aranyparitását fenntartsa. Ez az 1924. évi rossz termés és egyéb hátráltató körülmények ellenére sikerült is.

A szovjet állam gazdasági erejének növekedése költségvetési helyzetének kedvező alakulásában is kifejezésre jutott. 1923—24-ben a költségvetés még deficites volt. A hiány fedezésére, 126.3 millió rubel erejéig, a pénzkibocsátás eszközéhez kellett folyamodni. 1924—25-ben az állami bevételek az 1923—24. évi 2.267 millióról már 2.929 millió rubelre emelkedtek. Noha ugyanekkor jelentősen megnövekedtek a népgazdaságra, valamint a szociális és kulturális célokra fordított összegek is, a költségvetés egyensúlyba jutott, a pénzkibocsátást tehát, mint költségvetési bevételi forrást, nem kellett tovább igénybe venni.

Az átmeneti időszak gazdaságában a magánszektor befolyása még viszonylag erős volt. Így, bár a fejlődés kétségtelenül kedvező volt, az áralakulás tervszerű irányítása mégis nem egyszer komoly nehézségekbe ütközött. 1925 második felében bizonyos fokú áruéhség jelei mutatkoztak, aminek következtében a szervezetlen piacon az árak jelentősen emelkedtek. A viszonylagos áruhiány oka elsősorban a gazdaság növekedési nehézsége volt: a hatalmas összegű beruházások és a termelési eszközök előállításának rohamos fejlődése igen erősen emelték a lakosság jövedelmét. Ezzel a fogyasztási cikkek termelésének egyébként jelentős arányú növekedése még nem tudott megfelelően lépést tartani. A fogyasztási cikkek kereslete azért is fokozódott, mivel a városi és a falusi lakosság jóléte és ennek folytán igényei emelkedtek. Az áruoldalon bekövetkezett fejleményekhez pénzoldalon hozzájárult az a körülmény, hogy az építő- és iparvállalatok hatalmas folyó kiadási szükségletét rendes bevételeik nem minden esetben fedezték teljes mértékben, aminek folytán hiteligényük megnőtt. Mindez szükségessé tette a pénzkibocsátás fokozását. 1925 júliusától szeptemberig a forgalomban lévő pénzmennyiség 35.1 százalékkal, az október-decemberi időszakban pedig további 11.1 százalékkal növekedett. 1925 elején 742.7 millió rubel, az év végén pedig 1,286.7 millió rubel volt forgalomban. Az emelkedés az év elejéhez képest júliusig mindössze 6.6 százalék, ettől kezdve az év végéig (szintén az év elejéhez viszonyítva) viszont 73.2 százalék volt.

A közgazdák burzsoá-restaurációs csoportja ezeket a fejleményeket ürügynek használta fel, hogy különböző pénzelméleti fejtegetések és „tanácsok" leple alatt a szocialista iparosítás ellen izgasson. A szovjet kormány azonban a bolsevik párt irányításával fokozatosan úrrá lett a nehézségek fölött. A piacot nem engedte át a spontán elemek szabad játékának, hanem tovább haladt a tervszerű szabályozás és befolyásolás útján. Ebben legfontosabb eszköze a termelés fokozása és a forgalomba kerülő árumennyiség állandó növelése volt, de megfelelő rendszabályokat foganatosított a pénzkibocsátás korlátok közé szorítására is. Törekvéseit ezen a téren szintén siker koronázta. *(Izvesztyija Akadémii Nauk Otgyelenyije ekonomiki i prava. 1951. 1. szám.)*

Sz. B.

A. KARAVAJEV

A kolhozok anyagi és termelési bázisának megszilárdítása

A negyedik sztálini ötéves terv folyamán a Szovjetunióban jelentős lépésekkel haladt előre a földművelés technikája és kultúrája. A kollektív mezőgazdasági termelésben minden feltétel meg van ahhoz, hogy a szocialista kolhozgazdálkodás a közeljövőben még hatalmasabb lendületet vegyen.

A kolhozok anyagi és termelési bázisuk növelése céljából évről évre több eszközt fektetnek a közös alapba. A kolhozok közös alapja a következőkből áll: gépek, mezőgazdasági felszerelések, sok kolhozban több ezer darabból álló igás- és egyéb jószágállomány, állattenyésztés céljaira és termények megőrzésére szolgáló épületek, kocsiszínek, műhelyek, villanytelepek, vízvezetékek, öntözési berendezések stb. Minél nagyobb a kolhoz vagyona, annál termelékenyebben veheti igénybe a kolhozparasztok munkáját, jobban használhatja ki a földet, s a gép- és traktorállomások technikai fölszerelését.

A fejlett kolhozok száma, amelyeket Sztálin elvtárs a párt és a Szovjetunió büszkeségének nevez, évről-évre emelkedik. Gazdasági virágzásukhoz az szükséges, hogy valamennyi kolhozparaszt becsületesen végezze munkáját, a legtermelékenyebben használja a földet és a termelési eszközöket, óvja és szaporítsa a közös tulajdont és ugyanakkor könyörtelen harcot folytasson a gondatlan gazdálkodás ellen, szigorúan takarékoskodjék és ne tűrje sem az állami, sem a kolhozvagyon pazarlását.

E szempontok szem előtt tartásával az utóbbi években sok kolhoz jelentős eredményeket ért el. A további fejlődés számára új lehetőségeket nyitnak a természet átalakításának már részben végrehajtott és még megvalósítás előtt álló sztálini tervei, a gigantikus méretű vízierőművek és öntözőcsatornák. A földművelésben és állattenyésztésben a szocialista nagyüzemi gazdálkodásnak évről-évre több és több előnye mutatkozik; meggyorsul a szovjet nép előtt álló történelmi feladat betetőzésének, a termékbőség megteremtésének feladata.

A kis kolhozok egyesítésének jelentősége

A háborúutáni első ötéves terv utolsó évében fontos fejlődési folyamat kezdődött: a kis kolhozok egyesítése. A kis kolhozok egyik hiányossága mindenekelőtt az, hogy nem tudják termelékenyen kihasználni a korszerű technikai felszerelést, amelyet az állam nyujt a gép- és traktorállomáso-

kon keresztül. Másodszor, a kis kolhozok anyagi és termelési bázisa rendszerint gyenge. A kis kolhozok egyesítésének az a jelentősége, hogy bővül anyagi és termelési bázisuk, s az állami eszközöknek és a kolhoz termelési eszközeinek helyes felhasználása révén nagyobb termelékenységet lehet elérni.

A fejlett, jó eredményeket felmutató kolhozok mellett még számos elmaradt kolhoz van, amelyek mindinkább akadályozzák a szocialista mezőgazdaság általános fejlődését. Ha az ilyen kolhozokat alaposan tanulmányozzuk, kiderül, hogy elmaradottságukat vagy a megfelelő vezetés hiánya okozza, vagy az, hogy termelési bázisuk gyenge, s ennek következtében nem tudják a helyes arányt fenntartani az állam és a kolhoz termelési eszközeinek igénybevétele között. Erről konkrét példák alapján győződhetünk meg. Vegyük a szverdlovszki terület két szomszédos kolhozát: a „Virradat" és a „Luxemburg Róza" kolhozt, amelyek már 1945-ben egyesültek.

	„Virradat" kolhoz	„Luxemburg Róza" kolhoz	A „Luxemburg Róza" kolhoz mutatószámainak aránya a „Virradat" kolhoz adataihoz viszonyítva (százalékban)
A kolhozföldek területe (hektár)	3 264	3 911	119,8
Ebből:			
szántó	1 615	1 378	85,3
legelő	539	691	128,2
kaszáló	241	559	231,9
Kihasználatlan szántó	—	800	—
Munkaképes kolhoztagok száma	187	299	159,9
Elektromotorok (darab)	23	—	—
Igáslovak száma	142	48	33,8
Fejőstehenek száma	93	18	—
Anyasertések száma	26	—	—
Juhok száma	250	58	23,2
Oszthatatlan alapok (rubel)	3 726 000	250 000	6,7
Pénzeszközök beruházási számlán (rubel)	1 065 000	74 000	6,9
Pénzeszközök folyószámlán (rubel)	872 000	52 000	5,9
Évi pénzjövedelem (rubel)	3 200 000	86 000	2,7

E számok azt mutatják, hogy óriási eltérés van a két kolhoz fejlettségében, jóllehet azonos körülmények között tevékenykedtek.

A „Virradat" kolhoz oszthatatlan alapja 1933-ban összesen 32.000 rubel volt és ezt az összeget 10 év alatt 3.7 millió rubelre növelte. Ez új erőt adott a kolhoznak és szilárd alapja lett a kolhoztagok jóléte és kulturális színvonala fejlesztésének. A „Virradat" kolhoz egész földterületén termeltek és állandóan emelkedett a földművelés kultúrája.

A „Luxemburg Róza" kolhozban — bár a közös gazdaság sikeres fejlesztéséhez minden feltétel megvolt — az oszthatatlan alap az egyesüléskor tizenötször kisebb volt, mint a „Virradat" kolhozban. A beruházási számlákon a „Luxemburg Róza" kolhoz pénzeszközeinek összege tizennégyszer, az évi jövedelem összege pedig 1944-ben 37-szer volt kevesebb, mint a „Virradat" kolhozban, 800 hektár szántóföld pedig bevetetlenül maradt. A „Luxemburg Róza" kolhoz anyagi és termelési bázisának gyengesége fékezte a közös

gazdaság fejlesztését, akadályozta a földeknek, valamint a gép- és traktorállomások technikai segítségének kihasználását.

De nézzünk más eseteket is: a „Vörös Október" és a „Szikra" kolhoz példáját. Az első, kiváló kolhoz, amely hatalmas anyagi és termelési bázissal rendelkezik. Mindkét kolhoz mellett gép- és traktorállomás működik és egyformán szolgálja érdekeit. A „Szikra" kolhoz anyagi és termelési bázisa jelentékenyen gyengébb volt, mint a „Vörös Október" kolhozé, gazdasági tevékenységének eredménye azonban még ennél is sokkal rosszabbul ütött ki. Erről tanuskodnak a következő, 1949. évi adatok:

	„Vörös Október" kolhoz	„Szikra" kolhoz
A kolhoz egész földterülete (hektár) . . .	2 114	1 146
Oszthatatlan alapok (rubel)		
egy udvarra esik	51 306	7 916
egy hektár földre esik	4 567	568
A közös jószágállomány számosállatra átszámítva	509	143
100 hektár földre esik	32	13.7
Az egész gazdaságból származó pénzjövedelem		
összesen (rubel)	2 034 982	166 078
egy hektár földre esik	1 372	159
Pénzjövedelem állattenyésztésből		
összesen (rubel)	1 146 397	139 532
egy hektár földre esik	773	133

A „Vörös Október" kolhoz pénzjövedelme 1949-ben tizenhétszer volt több, mint a „Szikra" kolhozé, holott földterülete csak kétszer volt nagyobb. Ennek az a magyarázata, hogy a „Vörös Október" kolhoz nagyobb teljesítőképességű termelési bázissal rendelkezett, (egy hektár földre eső oszthatatlan alapja nyolcszorosa volt a „Szikra" kolhoz oszthatatlan alapjának) közös gazdaságát több irányban fejlesztette, nagyobb volt termelési kultúrája és állandóan fokozta árutermelését. Mindkét kolhoznak fejlett állattenyésztése volt, de a „Vörös Október" az állattenyésztésen kívül eredményesen fejlesztette gazdálkodásának egyéb ágait is, amelyek 1949-ben egész évi pénzjövedelmének 43.6 százalékát tették. A „Szikra" kolhoz összes jövedelmének 84.2 százalékát állattenyésztésből érte el. Ebből látszik, hogy a „Szikra" kolhoz gazdasága egyoldalúan fejlődött.

Az anyagi és termelési bázis hatása a kolhozok bővített újratermelésére

A Krasznodar vidékén működő kolhozok tanulmányozása alkalmával érdekes adatok kerültek felszínre abból a szempontból, *milyen hatással van a kolhozok anyagi és termelési bázisa gazdaságuk fejlődésére és erősödésére, valamint a bővített újratermelés ütemére.*

Harminchat kolhozt három csoportba osztottunk annak megfelelően, hogy milyen mértékben rendelkeznek saját termelési eszközökkel. Az egyes csoportok 1949. évi gazdasági tevékenységének elemzése a következő képet adta:

	Kolhozcsoportok		
	I.	II.	III.
Egy kolhozra eső átlagos földterület (hektár)	2 634	2 420	2 435
Ebből szántó	2 375	2 155	2 126
Álló termelési eszközök (rubel) egy kolhozra	271 525	469 957	1 079 058
és egy hektár szántóra számítva	114	218	507
Teljes termelés az I. csoporthoz viszonyított %-ban egy kolhozra számítva	100,0	117,6	296,4
Pénzjövedelem %-ban az I. csoporthoz viszonyítva	100,0	145,7	434,7
Befizetés a oszthatatlan alapba az I. csoporthoz viszonyított %-ban	100,0	151,2	447,6

A három kolhozcsoport mondhatni azonos földterülettel rendelkezik, a gép- és traktorállomás mindegyiket egyformán kiszolgálja. A saját termelési eszközök mennyisége csoportonként különbözik. A különbség különösen az első és a harmadik csoport között jelentős, ami egyébként a kolhozok gazdasági eredményeiben teljes mértékben kifejezésre jutott. A harmadik csoportban a teljes termelés összege háromszorta, a pénzjövedelem és az oszthatatlan alapokba teljesített befizetések összege 4.4—4.5-szörte több mint az első csoportban.

A táblázat világosan szemlélteti, hogy főleg azok a kolhozok maradtak el, amelyeknek vezetői nem fordítottak kellő gondot a termelés emelésére, a szocialista tulajdon gyarapítására és megóvására, az anyagi és termelési bázis erősítésére.

E kolhozok tevékenységének elemzése azt is mutatja, hogy a saját termelési eszközökkel jól ellátott kolhozok jobban tudják hasznosítani az állami termelési eszközöket, az új technikát, sokoldalúan tudják fejleszteni saját gazdaságukat, emelik az árutermelést és jövedelemelosztáskor több termény, több pénz jut egy munkaegységre.

„A kolhoz, mint a gazdaság szervezetének szocialista formája, a gazdaság megszervezésének csodáit művelheti, ha élén igazi forradalmárok, bolsevikok, kommunisták állanak"[1] — mondotta Sztálin elvtárs. A kis kolhozok egyesítésekor tehát igen gondosan kell megválasztani a vezetőséget, amelytől nagy mértékben függ, hogy az egyesülés után mennyire növekszik az anyagi és termelési bázis.

A kiváló kolhozok rendszerint nagy kolhozok. Sikereik alapja az, hogy földterületük, valamint saját anyagi és termelési bázisuk lehetővé teszi a technika és a mezőgazdasági tudomány legújabb vívmányainak felhasználását, a földművelés kultúrájának állandó emelését és a gazdálkodás összes ágainak fejlesztését. A kis kolhozok a fejlődés adott szakaszán nem tudnak megfelelni ezeknek a követelményeknek. Éppen ezért vált szükségessé egyesítésük.

Az egyesülés kedvező hatása jól megmutatkozott a már említett „Luxemburg Róza"-kolhozban, amely 1945-ben egyesült a „Virradat"-kolhozzal. Az egyesülés után központi kérdéssé tették az anyagi és termelési bázis erősítését; ennek eredményeként az új, egyesült kolhoz öt év alatt 60 százalékkal, azaz 3,976.000 rubelről 6,358.000 rubelre növelte oszthatatlan alapját, s egyben jelentősen fokozta a villanyenergia használatát a termelésben (a gazdaságban működő villanymotorok

[1] *Sztálin.* A leninizmus kérdései 516. lap. Szikra 1951.

száma 23-ról 74-re nőtt). Az állami és saját termelési eszközökből álló nagy teljesítőképességű anyagi és termelési bázis biztosította a kolhozgazdaság *sokirányú fejlődését*. Különösen az árutermelés vált nagyméretűvé. Az új kolhoz 1949-ben 65.600 pud gabonát szolgáltatott be és adott el az államnak az egyesülés előtti 32.900 puddal szemben; háromszor annyi húst, három és félszer annyi tejet szolgáltattak be, mint az egyesülés előtt. Kitűnő eredményeiket csak ügyes, hozzáértő bolsevik vezetéssel, az anyagi és termelési bázis erősítésével és a szocialista állam segítségével érhették el.

Harc a takarékosságért és a jövedelmezőségért

Az egyesülés folytán megnövekedett a kolhozok földterülete és ezzel a szántóföldek terjedelme is, és emelkedett a munkaképes kolhoztagok száma. Mindez jóval kedvezőbb feltételeket teremtett a modern technika alkalmazására és a kolhozgazdaság sokoldalú fejlesztésére.

Több, egyesülés folytán keletkezett kolhozban erélyes és kitartó harcot kezdtek a legszigorúbb takarékosságért és a felhalmozások növeléséért, mivel jól tudták, hogy a közös tulajdon fejlesztése igen fontos feltétele a termelési eredmények javításának, és a jövedelem fokozásának.

A közös tulajdont gazdagította a Rosztov-környéki „Kalinin" kolhoz, amikor rövid idő alatt egy teljesen gépesített tehénistállót épített 130 tehén részére és üzembehelyezett egy korszerű, száz tonna befogadóképességű zöldségtárolót.

Az egyesített kolhozokban általában napirendre került a közös termelés összes ágainak fejlesztése. Nagy földtáblák keletkeztek, az adottságoknak és termelési terveknek megfelelő vetésforgókat dolgoztak ki, nagyobb brigádokat szerveztek, az állattenyésztés előmozdítására pedig új épületeket, raktárakat, magtárakat stb. építettek. Előtérbe került a kolhozok belső erőforrásainak minél tökéletesebb kihasználása, a kolhozjavak és vagyontárgyak takarékos használata és megóvása.

A kis kolhozok egyesítése nem csupán egyszerű, gépies összevonása a termelési eszközöknek, hanem új, erőteljesebb gazdaság megteremtése nagyobb méretű anyagi és technikai bázison. A termelés növekedésének lehetőségeit azonban nem lehet kihasználni, ha a kolhozok együttesen és külön-külön is nem folytatnak tervszerű, kitartó harcot az anyagi és termelési bázis erősítéséért és bővítéséért, a közös tulajdon megóvásáért.

Ezzel kapcsolatban rendkívül nagyjelentőségű a kolhozok távlati tervének összeállítása, ami azt bizonyítja, hogy a közös gazdaság fejlesztésének kérdését helyes oldaláról fogják meg. *A távlati tervezésnek elő kell irányoznia a kolhoztermelés minden ágának további fejlesztését*, a mezőgazdaság termelékenységének, az állattenyésztés produktivitásának emelkedését, az árutermelésnek és a kolhozok jövedelmezőségének növekedését, a kolhoztagok anyagi és kulturális életszínvonalának emelkedését.

A gyakorlat a kolhozok anyagi és termelési bázisának erősítésére új utakat, új módozatokat teremtett. Igen nagyjelentőségű a több kolhozt ellátó üzemek, villanytelepek, építési anyagokat előállító vállalatok stb. létesítése. Amit egy kolhoz nem képes saját erejéből megvalósítani, az létrehozható több kolhoz együttműködésével.

A kolhozépítés soronlévő feladatai csak úgy oldhatók meg, ha *sokoldalúan* fejlesztik a szocialista gazdálkodást, fokozzák a termelési ágak termelékenységét és az árutermelést.

Ehhez az szükséges, hogy minden egyes kolhozban naponta és állandóan végezzenek szervező és nevelő munkát. Enélkül a gazdasági problémákat nem lehet megoldani, nem lehet a kolhozok gazdaságát eredményesen fejleszteni és nem gyarapítható a közös tulajdon, amely a kolhozok fejlődésének gazdasági alapja. (*Voproszi Ekonomiki.* 1951. 5. szám).

K. E.

SZ. NAPALKOV

A kommunizmus nagy építkezései és az öntözéses földművelés a Szovjetunióban

A sztálini természetátalakító tervek és az új öntözési rendszer úgyszólván korlátlan lehetőségeket teremt a szovjet földművelés számára. A szovjet mezőgazdaság szempontjából rendkívül fontos az öntözéses művelés, mert hatalmas, egyébként kedvező klímájú területek vannak, ahol azért nem lehetett eddig kiváló, vagy legalábbis kielégítő termelési eredményeket elérni, mert nincs elég csapadék vagy öntözővíz. Ilyen területeken óriási jelentősége van az öntözéses művelésnek, mert a csapadékot tökéletesen pótolja és az időjárási viszonyoktól függetleníti a mezőgazdasági termelést. Ezért van beláthatatlanul nagy jelentőségük a természetátalakító terveknek és az új szovjet öntözési rendszernek, amely számára a szükséges víz- és energiamennyiséget a kommunizmusnak már épülőben lévő nagy művei szolgáltatják.

Számos olyan vidék van a Szovjetunióban, ahol évszázados története van az öntözéses művelésnek. A forradalom előtt azonban kezdetleges volt az öntözőtechnika és berendezés. A kis, egyéni parasztbirtokok csak szélmalomharcot folytathattak az aszály, az aszály okozta nyomorúság és a talajerő pusztulása ellen, s még az akkori mezőgazdaságtudomány vívmányait sem alkalmazhatták. E téren is forradalmi változást hozott a Nagy Októberi Szocialista Forradalom.

A szocializmus győzelmével, a szocialista ipar megteremtésével és a kolhozrendszer kialakulásával lehetővé vált az aszály leküzdése, sőt a természet átalakítása is. Ez az egyik magyarázata annak, hogy a bolsevik párt és a szovjet kormány a szocializmus építésének minden szakaszán nagy jelentőséget tulajdonított az öntözés fejlesztésének, amely hatalmas eszköz a szárazság és a gyenge termés ellen való harcban.

A szovjet kormány már 1918-ban dekrétumot adott ki az öntözéssel kapcsolatos munkálatok megkezdéséről Közép-Ázsia vidékein, jelentős új földterületek öntözéséről, a már eddig öntözött 764.000 hektár föld megjavításáról, abból a célból, hogy ezáltal biztosítsák a textilipar gyapotszükségletét.

Az OK(b)P VIII. kongresszusán elfogadott pártprogramm hangsúlyozza a talajjavítás széleskörű alkalmazásának szükségességét.

A szovjet hatalom megszilárdulása után a szovjet kormány egyik legfontosabb, sürgős állami feladatnak tekintette a kaukázusontúli területek öntözésének fejlesztését. Lenin 1921 áprilisában a következőket írta: „Különösen fontos az öntözés, hogy bármi áron fellendítsük a földművelést és az állattenyésztést... Igyekezni kell azonnal javítani a parasztok helyzetén és nagyméretű villamosító és öntözési munkálatokba kell fogni. A legszükségesebb a talajöntözés, ez fogja a legjobban átalakítani országunkat, új életre fogja ébreszteni, eltemeti a multat megszilárdítja a szocializmusra való átmenetet."[1]

Már a szovjet hatalom első éveiben megkezdődött a Szovjetunióban az elpusztított öntözőrendszerek helyreállítása és gyökeres átalakítása. Emellett új, hatalmas csatornarendszerek és vízierőművek építését kezdték meg Kaukázusontúlon, Közép-Ázsiában, Kazahsztánban.

Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVII. Kongresszusán fölvetette a Volgántúl öntözésének egész problémáját: „Nem lehetünk meg komoly és valóban állandó, az időjárás szeszélyeitől független, volgántúli gabonatermelő bázis nélkül, amely évenként mintegy 200 millió pud árugabonát ad. Erre feltétlenül szükségünk van, ha számbavesszük egyrészt a volgamenti városok növekedését, másrészt azt, hogy mindenféle bonyodalom előadódhat a nemzetközi viszonyokban.

A feladat az, hogy komoly munkához lássunk a Volgántúl öntözésének megszervezésére."[2]

Ilyen előzmények és értékelések alapján kezdték meg az öntözőberendezések építését a háború előtti sztálini ötéves tervekben.

Az öntözéses földművelés jelentőségét mutatja például az a tény, hogy a szocialista öntözéses földművelés fejlődése alapján a világ legfejlettebb gyapotipara jött létre a Szovjetunió nemzeti köztársaságaiban és területein.

A cári Oroszországban a pamutipar nyersanyagszükségletét 50 százalékban külföldről szerezték be. Ma a szovjet mezőgazdaság teljes mértékben fedezi az ország gyapotszükségletét, annak ellenére, hogy a pamutipar óriási mértékben megnövekedett. Az öntözéses művelésű mezőgazdasági területeken azonban már olyan növényeket is termesztenek, amelyeket a cári Oroszországban egyáltalán nem, vagy csak igen kis mértékben termeltek: számos illóolajtartalmú növényfélét, citruszféléket, teát és más szubtrópikus növényfélét.

☆

A Nagy Honvédő Háború befejezése után a szovjet kormány még fokozottabb erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy az ország különböző területein új öntözőberendezéseket építsenek. 1948 őszén Sztálin elvtárs kezdeményezésére a Szovjetunió Minisztertanácsa és a bolsevik párt Központi Bizottsága abból a célból, hogy a Szovjetunió európai részének sztyeppés és erdősztyeppés vidékein is állandóan bő termést biztosíthasson, határozatot hozott védőerdősávok telepítéséről, a füves vetésforgó meghonosításáról, valamint tavak, vízgyűjtők és víztároló medencék építéséről. A sztálini természetátalakító terv lehetővé teszi a sokoldalú mezőgazdasági termelés kifejlesztését és hatásosan növeli a mezőgazdaság árutermelését.

Az aszály ellen való harcban különleges jelentőségük van a kujbisevi és sztálingrádi vízierőműveknek, amelyek sok millió hektár föld

[1] *Lenin.* Válogatott Művek. II. köt. 835 és 836. lap. Szikra 1949.

[2] *Sztálin.* A leninizmus kérdései. 542. lap. Szikra 1950.

vízellátását fogják biztosítani. Ugyancsak döntő jelentősége van az Amu-Darja vizét elvezető Turkmén Főcsatornának, amellyel majd további 13 millió hektár földön lehet öntözéses művelést folytatni és ezen fölül mintegy 7 millió hektár földet lehet legelővé átalakítani a Kara-Kum sivatag eddig terméketlen pusztáiból. Az a körülmény, hogy a Turkmén Főcsatorna segítségével hatalmas kiterjedésű területeket lehet majd öntözni, még azt is lehetővé teszi, hogy a sivatagi vidéken védőerdősávokat telepítsenek s így mintegy 500.000 hektár területen megkössék a homokot.

A sztálini építkezések igen rövid idő alatt több mint 6 millió hektár föld öntözésére és több mint 22 millió hektár föld árasztásos öntözésére fognak kellő vízmennyiséget szolgáltatni. Az építkezésekkel a Szovjetunió kerül az első helyre az öntözéses földművelést folytató országok között.

☆

A kiváló szovhozok és kolhozok bebizonyították, hogy a jól alkalmazott öntözéssel hatalmas mértékben lehet növelni a növények terméseredményét. Egyes volgántúli, száraz éghajlatú területeken, így például Szaratov környékén az 1938—49-es években a tavaszi búza hektáronkénti hozama 44 mázsa volt, de még a rosszabb években is elérte a 33 mázsát. A sztálingrádi területen, a valuji kísérleti állomáson a legutóbbi 16 év átlagos hozama tavaszi búzából 36.6, cukorrépából 492 mázsa volt, de ugyanitt 1950-ben öntözéssel még ennél is többet: tavaszi búzából hektáronként 52 mázsát, cukorrépából pedig 571 mázsát takarítottak be. Hasonlóan nagy eredményük volt a többi kísérleti állomásoknak. Ugyancsak kiváló a gyapot terméshozama az öntözéses területeken.

Az öntözés széleskörű fejlesztése[1] nagyszabású szervező munkát kíván a földművelési és öntözési szervektől. Mások a természeti és gazdasági feltételek az új öntözéses rendszert alkalmazó körzetekben, mint ott, ahol a régi öntözéses módszereket alkalmazták. Éppen ezért csak lényeges módosítással szabad alkalmazni a már korábban kialakult öntözési módszereket és tapasztalatokat (öntözési mód, technika, norma, öntözési tartam). A földművelés irányító szerveinek ezért gondoskodniuk kell az új öntözési rendszert alkalmazó kolhozokban az öntözés helyes megszervezéséről, az öntözött földek teljes bevetéséről, öntözési övezetek szerint típus-vetésforgókat kell szerkeszteniük, meg kell szervezniük a munkaigényes termelési folyamatok gépesítését és villamosítását, tökéletesíteniük kell a nemesítési munkát és növényenként meg kell határozniuk a helyi viszonyoknak megfelelő agrotechnikai szabályokat. E feladatok elvégzése céljából megfelelő káderképzést kell biztosítani.

Az új öntözési rendszer lehetővé teszi az öntözhető területek növelését és megsokszorozza az öntözés hatását, valamint elősegíti a mezőgazdasági munkák további és tökéletesebb gépesítését.

Az öntözés további fejlesztésére új lehetőséget ad a kisebb kolhozok egyesítése is. Az egyesített kolhozok, amelyek több földdel rendelkeznek, többet is tudnak áldozni, jelentékenyebb befektetéseket végezhetnek az öntözés alkalmazására, bővítésére. *(Voproszi Ekonomiki.* 1951. 5. szám).

B. J.-né

V. F. VASZJUTYIN

A kommunizmus nagy építkezései

A háborúutáni első ötéves terv feladatainak teljesítése és túlteljesítése lehetővé tette, hogy a szovjet nép hatalmas léptekkel haladjon előre a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet útján.

A nagy sztálini természetátalakító tervnek egységes láncszemei azok a határozatok, amelyeket a szovjet kormány hozott: talajvédő erdősávok létesítéséről és tavak, kutak, vízgyűjtőmedencék tömeges építéséről a Szovjetunió európai részének sztyeppés területein; új öntözési rendszerre való áttérésről; vízierőművek újjáépítéséről és építéséről a Volgán, valamint a Dnyepren; csatornák építéséről Ukrajnában, Krimben, Turkesztánban, a Volga és a Don között; tízmillió hektárnyi puszta és aszályos terület öntözéséről és vízellátásáról, a szárazság leküzdése és a vízi szállítás továbbfejlesztése céljából.

Mindezek a nagyszabású intézkedések a kommunista társadalom anyagi és technikai bázisának megteremtését szolgálják és termékbőséget teremtenek a szovjet nép számára.

A szovjet kormány az említett vízierőművek építéséről hozott határozataival a Szovjetunió népeinek sokévszázados vágyait váltja valóra.

Már a Nagy Honvédő Háború előtt három nagy vízierőmű épült a Volgán: az ivankovi, az uglicsi és a cserbakovi. A Volgát és a Moszkva folyót nagy csatornával kötötték össze és ezáltal hajózhatóvá tették a Volga északi részét is. A vízierőművek hatalmas mennyiségű, olcsó villamosenergiát biztosítottak a központi iparvidék számára és megváltoztatták e vidék földrajzi arculatát, jóllehet mezőgazdasági jelentőségük nem volt, mivel a Volgának ez a vidéke kedvező éghajlatú és nem szorul öntözésre.

A kujbisevi és sztálingrádi vízierőmű nemcsak villamosenergiát fog termelni, hanem ön-

[1] Folyóiratunk 1950. 8. számában (291. lap.) részletesen ismertettük az új szovjet öntözési rendszer elvét, technikáját, népgazdasági jelentőségét.

töző vízzel is ellátja a Volga középső és alsó folyásának aszályos vidékeit. A Volga vizével — a helyi elosztó csatornákkal öntözött területeken fölül — mintegy 14 millió hektár földet fognak öntözni. A volgántúli területen a Kujbisevtől Sztálingrádig terjedő sávon 2.5 millió hektár föld öntözését vették tervbe. Ez a vidék a Szovjetunió egyik legfontosabb őszi búza termelő területe. A hektáronkénti gabonatermés — kedvező időjárási viszonyok mellett — 10—12 mázsa, aszályos években azonban csak 3—5 mázsa volt. A végzett kísérletek alapján úgy vélik, hogy öntözés segítségével 2.5—3-szoros gabonatermést fognak elérni, és arra számítanak, hogy őszi búzából mintegy 30—50, cukorrépából 450, burgonyából 300 mázsára növelhetik a hektáronkénti hozamot.

A kujbisevi gát több mint 500 kilométeres szakaszon duzzasztja fel a Volga vizét. Ezzel eltünteti a Kujbisevtől északra lévő zátonyokat és mély tóvá változtatja ezt a szakaszt. A Volga szabályozásának méreteit mutatja például Kazán város földrajzi helyzetének megváltozása. Kazán most a Volgától 7 kilométerre fekszik. Az erőmű megépülésekor a Volga partja a város szélére kerül és így Kazán közvetlenül bekapcsolódhatik a víziutak hálózatába.

A sztálingrádi erőmű 1.7 millió kilowatt kapacitással épül, a turbinák hatásos kihasználásával azonban évi tízmilliárd kilowattóra villamosenergiát fog termelni, akárcsak a kujbisevi erőmű, amely 2 millió kW kapacitásával és évi 10 milliárd kWó villanyáram termelésével a világ legnagyobb erőműve lesz. A sztálingrádi erőmű gátja a Volga szintjét Kujbisevtől Sztálingrádig erősen felemeli.

A kujbisevi és a sztálingrádi erőmű öntözési és más mezőgazdasági célra évi 3.5 milliárd kWó villamosenergiát fog szolgáltatni. Így ezen a vidéken teljesen villamosíthatják a mezőgazdaságot. Uj agrotechnikai eljárásokat alkalmazhatnak majd és a mezőgazdasági munka fokozatosan az ipari munka válfajává válik. Egyre nagyobb szerephez fog jutni a falusi értelmiség és gyors ütemben megindul a falu és város közötti különbségek felszámolása. A falu átalakul a kommunista korszak ipari agrárvárosává.

A Volga vidékéhez hasonlóan változnak meg a Káspi-tenger környéki aszályos vidékek is. A Volga és Ural között épülő főcsatorna és ennek mellékcsatornái a Káspi-tenger környékén 6 millió hektár földet látnak el majd vízzel. Az öntözés folyamatosan biztosítja a takarmányellátást, ami növelni fogja a vidék állatállományát.

A Volga és az Ahtuba árterületeinek gazdasági fellendítésében is igen nagy jelentősége van a sztálingrádi vízierőműnek. A gyakori áradások megfékezésével a Szovjetunió egyik leggazdagabb élelmiszertermelő vidékévé változtatják majd ezt a területet.

A kujbisevi és a sztálingrádi vízierőművek villamosenergiáját Moszkvába vezetik. Ezzel nagymértékben csökkentik a moszkvai ipartelepek szénfogyasztását.

A kommunizmus hatalmas építkezései között jelentős hely illeti az 1951-ben elkészülő Volga—Don-csatornát. Ennek a 101 km hosszú csatornának a megépítésével kiegyenlítik a Volga és a Don szintjét. A csatorna összeköti a Fekete-, Azovi-, Káspi-, Balti- és Fehér-tengert, Moszkvát pedig öt tenger központi kikötőjévé teszi, és biztosítja a Rosztov—Sztálingrád közt fekvő földek öntözését.

Ugyancsak nagyjelentőségű a Dnyepren épülő kahovkai gát, amelynek segítségével Dél-Ukrajna és Észak-Krim sztyeppéit fogják öntözni. A kahovkai vízierőmű évi termelése 1,2 milliárd kWó villamosenergia lesz.

Méreteiben egyike a leghatalmasabb alkotásoknak az öt év folyamán megépítésre kerülő Turkmén főcsatorna. A főcsatorna hossza 1100 km. és 1.3 millió hektár gyapotot meg más szubtropikus növényt fog öntözni, ezenkívül 7 millió hektár legelőt lát el az öntözési idényt megelőző és követő hónapokban öntöző vízzel, továbbá ivóvizet biztosít az ipari központok részére.

Az ismertetett tervek csak részei a kommunizmus építkezéseinek. A kommunizmus nagy építkezései megteremtik a kommunista társadalom anyagi-termelési bázisát, hozzájárulnak a termelőerők soha nem tapasztalt fejlődéséhez, termékbőséget biztosítanak a szovjet nép számára, felvirágoztatják a szovjet tudományt, technikát és kultúrát. *(Izvesztyija Akademii Nauk,* 1951. 1. szám).

B. J.-né

Fizessen elő magyar lapokra

külföldön élő barátai, ismerősei részére!

A »KULTÚRA« Könyv- és Hirlap Külkereskedelmi Vállalat, Budapest, VIII., Rákóczi-út 5 Telefon: 342-507, felvesz előfizetéseket az Új Világ és a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle c. lapokra, valamint bármely magyar napilapra, hetilapra és folyóiratra, forint fizetés ellenében, külföldi címekre.

Ajándékkönyvek a Könyvterjesztő Vállalat boltjain keresztül ugyancsak feladhatók

M. RUBINSTEIN

A tőkés országok gazdaságának militarizálása

A háború után Sztálin elvtárs több ízben kijelentette, hogy a békeszerető népek erői eddig még sohasem tapasztalt módon megnövekedtek, és ez lehetővé teszi az új háborúra gyujtogatók terveinek meghiúsítását. A béketábor erőfeszítéseivel szemben az amerikai imperialisták és bérenceik a harmadik világháború elkerülhetetlenségét propagálják. Ez a provokáció nem más, mint a háborús uszítás leplezése. Az imperialisták rettegnek a szocializmus növekvő erőitől. Képtelenek békés viszonyok között versenyezni a szocialista gazdasági rendszerrel és ezért háborús kalandokban reménykednek. Arra törekszenek, hogy erőszak és háború útján megteremtsék Amerika világuralmát. Ezt bizonyítja az amerikai kormány hallatlan méretű háborús készülődése.

Az Egyesült Államok nagyméretű és gyors militarizálása mindenekelőtt a szárazföldi hadseregre és flottára közvetlenül kiadott óriási összegekben nyilvánul meg. Ezek a kiadások már 1948/49-ben elérték a költségvetés 35 százalékát s ezzel az 1937—1938. évi katonai kiadások tizenkétszeresét. Truman elnök a kongresszushoz intézett üzenetében azt mondja, hogy az 1948/49. évi költségvetés kiadásainak 71 százaléka közvetve, vagy közvetlenül katonai célokat szolgál és csupán a kiadások 29 százaléka békés jellegű.

Az USA az 1950/51. költségvetési évben körülbelül 30 milliárd dollárt akart hadi célokra fordítani, azaz csaknem harmincszor annyit, mint 1938/39-ben. Midőn a koreaiak 1950 végén szétverték az amerikai csapatokat, az Egyesült Államok kongresszusa újabb 20 milliárd dollárt szavazott meg háborús kiadásokra. Truman 1951 januárjában gazdasági kérdésekkel foglalkozó kongresszusi üzenetében kijelentette, hogy a katonai kiadások az 1950/51. és az 1951/52. évben nyilván meghaladják a 140 milliárd dollárt. Az USA költségvetése tehát világosan visszatükrözi a fegyverkezési hajszát és az ország hallatlan mértékű militarizálását, amelyet a kormány a monopolkapitalisták utasítására hajt végre.

Az USA militarizálását mutatja ezenkívül új katonai támaszpontok és felvonulási területek létesítése úgyszólván az egész világon, az atombombakészlet gyarapítása, a felhívás az atomfegyver alkalmazására a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen. Erre utalnak azok a törekvések, hogy az országnak a második világháborúban megnövekedett hadiiparát az új háború előkészítésére használják fel és támadó katonai szövetséget hozzanak létre a Szovjetunió és a demokratikus országok ellen. Különféle államokkal a fegyve-

rek standardizálására vonatkozó megállapodásokat kötnek, amelyek az amerikai monopolista hadiipar számára piacokat biztosítanak és katonailag az USA-tól teljesen függő helyzetbe hozzák ezeket az országokat. Az USA militarizálása abban is megnyilvánul, hogy a legfőbb katonai vezetőket az ország politikai vezetőivé, diplomatákká nevezik ki, kik az agresszív politikai irányzatot a belés külpolitikában egyaránt érvényesíteni igyekeznek.

A gazdaság militarizálása és a fegyverkezés óriási hasznot biztosít az USA monopoltőkéseinek. Hivatalos adatokból megállapítható, hogy az amerikai részvénytársaságok tiszta nyeresége az 1940—1945. években elérte az 52 milliárd dollárt. Az amerikai monopóliumoknak adókkal együtt számított profitja 117 milliárd dollár volt. Meg kell jegyezni, hogy a kormány a befizetett adók jelentékeny részét később visszatérítette a monopóliumoknak. A nyereség nagyrészt a legnagyobb monopolisták maroknyi csoportjának jutott, akik a katonai megrendelések 75 százalékát kapták. A részvénytársaságok mobil tőkéje több mint kétszeresére emelkedett és az 1939. évi 21 milliárd dollárral szemben, elérte a 46.9 milliárd dollárt.

A National City Bank közzétett adatai szerint Korea megtámadásától számított három hónap alatt 500 nagy részvénytársaság nyeresége 54 százalékkal volt nagyobb, mint 1949 megfelelő időszakában. A koreai agresszió különösen nagy nyereséghez juttatta a hadiipart, amely magához ragadta a vezető pozíciókat a háborús gazdaság „szabályozására" hivatott összes állami szervekben.

Jellegzetes példaként szolgálhat a General Electric villamossági tröszt, amely a legutóbbi években az USA hadiiparának egyik legnagyobb monopóliumává fejlődött és fontos szerepet játszott az atomfegyver gyártásában. Wilsont, a tröszt elnökét, a „rendkívüli állapot" kihirdetése után Truman kinevezte a háborús mozgósítás vezetőjévé. Wilson jogot kapott a katonai megrendelések elosztására, az árak és munkabérek ellenőrzésére, a hiányanyagok kiutalására stb. 1950 harmadik negyedében a General Electric profitja csaknem kétszeranynyi volt, mint 1949 azonos időszakában.

Még jelentősebb volt a Du Pont vegyi tröszt profitja. A tröszt robbanóanyagok gyártásával foglalkozik és a kormánytól óriási összegeket kapott a hidrogénbomba termelésével kapcsolatos munkákra. A Du Pont cég már régóta az USA egyik legfőbb halálkereskedője, amely tőkéjét megsokszorozta és a háborús pusztításból és nyomorúságból mesébe illő hasznot húzott.

A Du Pont céggel közvetlen kapcsolatban áll a General Motors autógyár, amely 1950 első kilenc hónapjában 700 millió dollárnál nagyobb tiszta profitot ért el, míg az 1949. év azonos időszakában „csak" 500 millió dollár nyereséget könyvelhetett el. Ezidőszerint a General Motors csökkenti a személyautók gyártását és növeli a reaktív motorokét, repülőgépek számára. A General Motors 1950 őszén könnyű tankok gyártására 110 millió dolláros megrendelést kapott. Ennek teljesítéséhez a kormány felajánlott a trösztnek egy állami gyárat, melyet még a háború idején építettek és szereltek fel, de nem helyeztek üzembe. A kormány tehát ingyen juttatott gyárat és gépet a cégnek, ugyanakkor a profitot a General Motors vágta zsebre. Ilyen az USA monopolkapitalista katonai államgépezete, amely a munkásoknak kényszermunkát jelent, a tőkéseknek pedig óriási összegű profitot biztosít.

Az USA más autótrösztjei is átállottak katonai termelésre. Ford chicagói gyára például repülőgépmotorokat gyárt a B-36 mintájú bombázók részére.

Az USA gazdaságának háborús átállítása következtében különösen nagy jövedelemhez jutottak a repülőgépipari trösztök. A „repülő erődöket" készítő cég például, melynek elnöke Johnson volt hadügyminiszter, 1950 első 9 hónapjában 8-szorta magasabb profitot

ért el, mint 1949 azonos időszakában. A Curtis Right-cégnek 1949 első felében még 1.9 millió dollár vesztesége volt, 1950 azonos időszakában pedig már 3.4 millió nyereséggel zárta félévi mérlegét.

Az amerikai burzsoá közgazdászoknak az az állítása, hogy a katonai megrendelések megoldhatják az amerikai gazdasági élet ellentmondásait és elháríthatják a gazdasági válságot, nem más, mint a nép megtévesztésére irányuló demagógia, amelynek az a célja, hogy a népet a világuralomra törő amerikai monopolkapitalizmus engedelmes szolgájává tegyék. A valóságban a gazdaság militarizálása a kapitalizmus ellentmondásainak legnagyobbfokú kiéleződését idézi elő és megteremti egy új gazdasági válság kifejlődésének feltételeit.

Az SzK(b)P XVIII. kongresszusán Sztálin elvtárs a német gazdaság háborús átszervezésével kapcsolatban a következőket mondta: „... mit is jelent az ország gazdaságának hadi útra terelése? Azt jelenti, hogy az iparnak egyoldalú, háborús irányt adnak, hogy mindenképpen kiszélesítik a háború céljaira szükséges cikkek termelését, amelyek nem függnek össze a népesség fogyasztásával, mindenképpen szűkítik a népesség fogyasztására szükséges cikkek termelését és különösen piacra bocsátását — vagyis csökkentik a népesség fogyasztását és gazdasági válság elé viszik az országot."[1]

Az Egyesült Államokban a monopolkapitalisták a háborús inflációs konjunktúrának ezt a mesterséges előidézését úgy tekintik, mint az újabb profitok biztosításának legjobb módját és az amerikai kapitalizmus gyors ütemben kiéleződő ellentmondásaiból akárcsak ideiglenesen is kivezető utat. Magától értetődik, hogy a vázolt „kivezető út" valójában ellenkező eredményhez, a kapitalizmus gyorsabb és erőteljesebb rothadásához vezet.

Nincs semmi új abban az elgondolásban, hogy a kapitalizmus ellentmondásainak élesedő válsága őrült fegyverkezési hajszával és a rabló háború előkészítésével megoldható. A hitleri Németország már kipróbálta ezt az utat és teljes bukás lett a vége. Az uralmukhoz görcsösen ragaszkodó, pusztulásra ítélt osztályok azonban nem tanulnak a történelemből.

Az amerikai imperializmus is úgy kapkod a háborúhoz, mint a vízbefúló a szalmaszálhoz. Ez arra mutat, hogy a zsákutcába jutott vezetők még a monopolkapitalizmus fellegvárában és fő támaszpontján is a legnagyobb zavarban vannak és készek fejest ugrani a mélységbe. Az imperializmus jobboldali szocialista bérencei, akik ma a legengedelmesebb végrehajtói a kapitalista államok hadigazdaságának, állítólagos „tervszerűségről" beszélnek. Arról igyekeznek meggyőzni a néptömegeket, hogy a gazdaság átállítása katonai termelésre, megszabadítja a dolgozókat a munkanélküliségtől, a válságtól és a nyomortól. Az amerikai imperializmus ideológusainak ez az állítása elejétől-végig hazugság.

A tőkés államok háborús gazdaságának semmi köze a tervszerűséghez. Ha nem tűnik el a kapitalizmus, ha nem szüntetik meg a termelési eszközök magántulajdonát, lehetetlen tervgazdaságot teremteni. Az amerikai katonai termelésnek és az ezzel kapcsolatos gazdasági ágaknak fejlődését korántsem a kormány „tervei" idézték elő. Itt egyszerűen arról van szó, hogy a tőke olyan gazdasági ágak felé áramlik, ahol a legnagyobb a profitráta.

Ugyanakkor a gazdaság átállítása hadigazdaságra csak jobban fokozza a tőkés gazdaság fejlődésének egyenetlenségét, a termelés anarchiáját, kiélezi a kapitalizmus alapvető ellentmondását, amely a termelés társadalmi jellegében és a termelés eredményeinek tőkés kisajátításában nyilvánul meg.

Az Egyesült Államokban és más tőkés országokban ismét különféle szerveket létesítenek a katonai termelés „szabályozására" és „ellenőrzésére". A katonai állami monopoltőkének ilyenfajta „szabályozása" azonban még ko-

[1] Sztálin. A leninizmus kérdései. 669. lap. Szikra 1950.

rántsem biztosítja a tőkés gazdaság „tervszerűségét". Ellenkezőleg, ez még jobban fokozza a káoszt és a termelés anarchiáját.

A kapitalizmus hadigazdaságában hallatlan méreteket ölt a spekuláció és az államkincstár nyilt meglopása. Az USA-ban a gazdaságnak haditermelésre való átállítását az üzérkedés orgiái kísérik. Az államnak eladott hadicikkek árát mind jobban felhajtják. A monopolistákat éppen ez az üzérkedés és a belőle származó extraprofit érdekli.

Az amerikai monopóliumok sajtója és jobboldali szocialista lakájai Nyugat-Európában állandóan arról beszélnek, hogy a haditermelésre átállított gazdaságban a dolgozók „teljes foglalkoztatottsága" és életszínvonaluk emelkedése biztosítva van. Valójában a hadigazdaság a béketermelési ágak elsorvasztására, a nem katonai termeléssel foglalkozó üzemek tömeges bezárására és ez utóbbi termelési ágakban a munkanélküliség fokozódására vezet.

A dolgozók életszínvonala rohamosan süllyed, hosszabb lesz a munkaidő és növekszik a munka intenzitása. A „rendkívüli állapot" életbeléptetésének az USA-ban az a célja, hogy a munkásokat katonai büntető bíráskodás alá vessék, betiltsák a sztrájkokat, megfosszák a munkásokat legelemibb jogaiktól és a szakszervezeteket a hadigépezet függvényévé változtassák.

Az Egyesült Államok elnöke mellett működő gazdasági tanács ez év elején közzétett jelentése a következőket tartalmazza: „Bár a katonai kiadások összege véglegesen még nincs megállapítva, mégis látható, hogy a katonai intézkedések oly jelentősek lesznek, hogy a jövő évben, vagy két év folyamán, de esetleg huzamosabb időn át a fogyasztási cikkek termelésének nem növekedése, hanem csökkenése várható. Ezért a munkabér- és adópolitikát úgy kell irányítani, hogy megakadályozzuk a munkabérek általános volumenének emelkedését, amelyet áruk vásárlására fordithatnának." E célból a tanács különféle fogyasztási adók életbeléptetését és a jövedelmi adó emelését javasolta.

Maga a polgári sajtó is kénytelen elismerni, hogy a hadigazdálkodás következtében alig termelnek polgári közszükségleti cikkeket, és ez számos iparágban munkanélküliséget idéz elő. A bérek és árak rögzítéséről szóló kormányrendeletek következtében a minimális munkabérek változatlanok maradtak, ugyanakkor az árak állandóan emelkednek. Végeredményben a reálmunkabér folyton lefelé csúszik, a monopóliumok pedig mesébe illő profitot vágnak zsebre. Az adóterhek határtalan emelkedése, a tömegek fogyasztásának csökkenése még jobban kiélezi a kapitalizmus alapvető ellentmondását, amely a túltermelési válságok legfőbb oka.

A túltermelési válság kifejlődését egyelőre sikerült ugyan elodázni, a hadigazdaságra való átállás azonban fokozza a válságot okozó tényezők hatását, kiélezi a kapitalizmus általános válságának összes ellentmondásait és azt bizonyítja, hogy egyre inkább rothad és hanyatlik a tőkés gazdaság, amely erőit mind nagyobb mértékben összpontosítja emberirtó eszközök gyártására és a termelőerők elpusztítására.

Az amerikai imperialisták kalandos terveket szőnek a világuralom megszerzésére, katonai támaszpontokat létesítenek a földgolyó számtalan pontján, az egyes tőkés országok burzsoá és jobboldali szocialista vezetőinek segítségével szovjetellenes, agresszív blokkokat kovácsolnak össze, megfosztják ezeket az országokat függetlenségüktől és agressziójuk eszközévé változtatják őket. Az USA imperialistáinak elgondolása egyszerűen az, hogy a háború előkészítésének kiadásaiból minél nagyobb részt hárítsanak át más országokra, amelyeknek népét ágyútölteléknek használják fel azután világuralmi céljaik megvalósításához.

Az amerikai imperialisták „segély" ürügye alatt ellenőrzik és militarizálják a „segélyezett" tőkés országok gaz-

daságát. Ezt a célt szolgálja a „Marshall-terv" és az „Atlanti egyezmény" is. Az Egyesült Államok és a többi kapitalista ország gazdasági kapcsolatai mindinkább háborús jellegűvé válnak. Az USA lassacskán csak fegyvereket és hadianyagot szállít a nyugateurópai és más tőkés országoknak.

Az amerikai hadsereg koreai veresége és a „rendkívüli állapot" bevezetése óta az USA-ban az amerikai imperialisták jobban erőltetik Nyugat-Európa militarizálását. Eisenhower tábornok Nyugat-Európa gauleiterévé történt kinevezésén és az agressziv Észak-Atlanti szövetség létesítésén kívül különleges „haditermelési irodát" nyitottak, amelynek célja a nyugateurópai országok gazdaságának gyorsabb militarizálása és az amerikai hadiipari monopóliumok érdekeihez való idomítása. Jellemző, hogy a „koordináció" végrehajtására J. Herod-ot, a fegyverkezési versenyben érdekelt International General Electric elnökét nevezték ki. Még az angol burzsoá sajtó is kifejezte aggályait azon, hogy ha J. Herod szabja meg az európai országok fegyvergyártásának programmját, ezek az országok teljesen függő helyzetbe kerülnek az USA-val szemben.

A nyugateurópai országok gazdaságának militarizálása s a hadikiadások minden mértéket meghaladó emelése alapjában rázza meg ez országok gazdasági életét.

Anglia Labour-párti kormánya, mely az angol-amerikai imperialisták rendelkezéseinek végrehajtója, szintén gyors ütemben állítja át hadi vágányra az ország gazdaságát. Anglia katonai kiadásait 1950 elején egy évre 780 millió fontsterlingben állapították meg. A koreai kaland megindítása óta a katonai kiadások összege elérte az 1200 millió angol fontot.

Attlee angol miniszterelnök 1951 január elején a háborús előkészületek meggyorsítása céljából javasolta a dolgozók életszínvonalának leszállítását, a polgári fogyasztás csökkentését, a polgári építkezések korlátozását. A monopolista angol sajtóorgánumok pedig kampányt indítottak a heti munkaidő meghosszabbítása érdekében.

Az ipar átállítása haditermelésre azzal járt, hogy a közszükségleti cikkeket gyártó iparágak nem rendelkeznek elég fémanyaggal, pótalkatrészekkel stb. Angliában az utóbbi hónapokban rendszeresen emelik a közszükségleti cikkek árát, s azt rebesgetik, hogy a gazdaság militarizálása következtében egyelőre nem lehet szó a jegyrendszer eltörléséről.

Gaitskell pénzügyminiszter kénytelen volt elismerni, hogy Angliában a háborús termelést csak az exportiparágak termelésének rovására fokozhatják. Feltétlenül csökkenteni kell tehát a kivitelt, amellyel eddig a nyersanyagok és élelmiszerek beviteléhez szükséges devizákat megszerezték. A nyersanyaghiány következtében máris sok üzem volt kénytelen termelését megszüntetni.

A katonai kiadások emelése és a gazdaság militarizálása tovább csökkenti az angol nép amúgy is alacsony életszínvonalát. A háborús gyujtogató Eisenhower mégis a háborús előkészületek meggyorsítását követeli. Az angol vezető körök el is határozták, hogy a három évre tervezett 3660 millió fontsterling helyett, két év alatt 4800 millió fontot adnak a háború előkészítésére. Ez azt jelenti, hogy az angol népre újabb, elviselhetetlen terheket zúdítanak.

A francia kormány 1950 augusztusában elhatározta, hogy az 1950/51. évi katonai költségvetést 80 százalékkal emeli. Ez azt jelenti, hogy 1950-től 1952-ig több mint 2 trillió frankot költenek majd fegyverkezésre. A kormány ugyanakkor kötelezettséget vállalt washingtoni gazdáival szemben, hogy nagy mértékben emeli az adókat és csökkenti az államháztartás nem katonai jellegű kiadásait.

A francia gazdaság átállítása katonai termelésre, a 18 hónapos katonai szolgálat életbeléptetése, a francia imperialista kormány amerikai parancsszóra követett fasiszta politikája és végül a „szennyes háború" Vietnam

ellen, elviselhetetlen terheket ró Franciaország dolgozóira. A hadikiadások fedezése céljából a kormány igyekszik a béreket „befagyasztani", bár háborús politikája következtében az árak állandóan emelkednek. Még a meghamisított hivatalos adatokból is látható, hogy a páriskörnyéki munkásoknak az átlagos munkabérek alapján számított vásárlóképessége 1950 elején csupán 47 százaléka volt az 1938. évinek. A kormány és a monopoltőke csökkenti a szociális ellátásra fordított kiadásokat, harcol a munkaidő meghosszabbításáért és a munka intenzitásának fokozásáért.

Olaszországban már 1950-ben az állami költségvetésnek kétharmadát fordították katonai kiadásokra. Az agresszív Észak-Atlanti egyezmény tagjainak brüsszeli tanácskozását követően az olasz kormány kötelezettséget vállalt arra, hogy a folyó költségvetési kiadásokon felül 250 milliárd lírát fordít fegyverkezésre és haditermelésre. Ezeket a kiadásokat a kormány az adók rendszeres emelésén kívül bankóprés útján fedezi. „Rendkívüli hitelek" címén nagy hadiipari konszerneket finanszíroz, — aminő a Fiat vagy Montecatini — amelyeknek egyik főrészvényese az amerikai tőke. Ugyanakkor a háború előkészítésével közvetlen kapcsolatban nem álló iparvállalatok kénytelenek gyáraikat bezárni, vagy a termelést csökkenteni. Az olasz gazdaság militarizálása óriási jövedelmeket biztosít az olasz és amerikai monopolistáknak, az olasz népet pedig nyomorba dönti. Az infláció következtében a terményárak és a lakbérek állandóan emelkednek. Az átlagmunkabér alig éri el a létminimumot és folyton csökken. A munkanélküliek száma meghaladja a 2 milliót. A hivatalos statisztika $2^1/_2$ millió dolgozót soroz a „szegények" kategóriájába, mert keresetük a létminimum tizedrészét sem éri el.

Az amerikai imperializmus a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen irányuló agresszív terveiben fontos szerepet szánt Franco korlátlan és kegyetlen fasizmusa alatt sínylődő Spanyolországnak. Az országot amerikai felvonulási területté alakítják át. A költségeket természetesen a kiuzsorázott és éhező spanyol népből sajtolják ki. Amerikai cégek ellenőrzik a kulcsiparágakat és a spanyol légiközlekedést. A spanyol kikötőkben és a Kanári-szigeteken üzemanyagraktárakat építenek a flotta számára, stratégiai utakat készítenek stb.

Hasonló a helyzet Jugoszláviában, melyet Tito fasiszta bandája az amerikaiak balkáni felvonulási területévé változtatott. Az amerikai sajtó 1950 novemberében közzétette Truman üzenetét az USA kongresszusának vezetőihez. Ebben Truman azonnali támogatást kér Tito klikkje számára, mert „ez felel meg az amerikai stratégiai és politikai érdekeknek a világnak ezen a pontján." Truman nyiltan kijelentette, hogy az USA Jugoszláviának élelmiszert szállít „olyan mennyiségben, amely a jugoszláv fegyveres erők közvetlen szükségleteinek kielégítésére elengedhetetlen."

Amerikai gazdái parancsát teljesítve, a titóista banda repülőterek, hadianyaggyárak, stratégiai utak építésére és fegyverkezésre pazarolja a jugoszláv nép pénzét, s az adriai kikötőket az amerikai hadiflotta rendelkezésére bocsátja. Mindezen felül Jugoszláviából fokozott ütemben szállítják az amerikai imperialistáknak szükséges stratégiai nyersanyagokat. Az amerikai „segély" sietteti az ország gazdasági csődjét, növeli a lakosság nyomorát és éhínségét.

A skandináv államok, az amerikai imperialisták közvetlen nyomása alatt szintén fegyverkeznek. A vezetők itt is a jobboldali szociáldemokraták. Az Észak-Atlanti egyezményhez formálisan nem csatlakozott Svédország katonai költségvetése 1950-ben a második világháború előttinek a nyolcszorosa volt. Ennek ellenére a kormány 1950 decemberében elhatározta, hogy a katonai kiadások összegét mintegy százmillió koronával emeli.

Norvégia 1950. évi katonai kiadásainak összege még csak 25 százaléka volt az egész költségvetésnek, de az év végére már 50 százalékra emelkedett.

Különös jelentősége van az amerikai imperialisták Nyugat-Németország újrafölfegyverzésére vonatkozó intézkedéseinek. Az amerikai militaristák, akik elsősorban idegen népek csapatait kívánják harcba vetni, a hitleri hadsereg felállítását főfeladatuknak tekintik.

A nyugatnémetországi katonai alakulatoknak tankjaik és tüzérségük is van. Ezenkívül felállítják a német légi haderőt és a vezérkart is, amelyet olyan hitlerista tábornokok irányítanak, mint Halder, Guderián, Manteufel és mások.

Nyugat-Németország újrafölfegyverzésében jelentős helyet foglal el a hadiipar, a hitleri agresszió fő támasza teljesítőképességének helyreállítása. Figyelemre méltó az is, hogy az amerikai finánctőke több német nehézipari vállalat részvényeinek jelentős részét megszerezte. A katonai termelés, valamint a spekuláció óriási nyeresége tehát a Wall-Street dollármágnásainak zsebébe vándorol. Nyugat-Németország így ismét a fegyvergyárosok és ágyútöltelékkereskedők kozmopolita szuperkartelljének központja lett.

Nyugat-Németországban a ténylegesen szabaddá tett hadiipart és a Ruhr-vidék nehéziparát nyíltan felszerelik és alkalmassá teszik az amerikai imperializmus katonai-stratégiai feladatainak végrehajtására. A Ruhr-vidék az amerikai agresszorok főarzenálja az európai kontinensen. Ugyanezt a célt kívánja szolgálni a „Schuman-terv" is, amely lényegében kísérlet Nyugat-Németország és Franciaország kohászatának és szénbányászatának szupermonopolista egyesítésére.

A nyugatnémet bábkormánynak nincs hivatalos katonai költségvetése, de évente többmilliárd márkába kerül a félmilliós hadsereg fenntartása, amely főleg hitlerista katonákból és tisztekből áll. A megszálló sereg ellátási költségei is emelkednek. A néptömegek elviselhetetlen adók terhe alatt nyögnek. A béke-iparágak összezsugorodnak és a hadiipar fejlődése ellenére növekszik a munkanélküliség.

Az amerikai imperialisták sietve újra fölfegyverzik Japánt is. Újjászervezik a japán hadsereget, a hadiflottát és a légihaderőt. A japán militarizmus felélesztésében fontos programmpont a japán haditermelés régi teljesítőképességének helyreállítása és az ország gazdasági életének további militarizálása. Japán monopoltőkéje az utóbbi hónapokban az amerikai monopóliumok valóságos fiókja lett. Így pl. a Morgan-konszernbe tartozó General Electric potom áron megvásárolta a Micui konszern részvényeinek 45 százalékát. A Rockefeller-féle Standard Oil nyersolajtröszt és a Westinghouse társaság megszerezte a legnagyobb japán konszern, a Micubisi részvényeinek több, mint a felét.

Az Egyesült Államok és Anglia imperialistái mindjobban bevonják a fegyverkezési hajszába a gyarmati és félgyarmati országokat és a fegyverkezési költségekből igyekeznek minél többet rájuk hárítani. Az USA és Anglia nyomására a brit dominiumok is militarizálják gazdaságukat és hallatlan módon felduzzasztják katonai költségvetésüket.

A brit birodalom miniszterelnökei 1951 januárjában értekezletet tartottak és megtárgyalták a dominiumok pénzügyi hozzájárulását a birodalom „védelmi" programmjához. Az angol kormány törekvése arra irányult, hogy a 3.6 milliárd fontsterlinges fegyverkezési kiadásokból a dominiumok minél jelentősebb összegeket vállaljanak. Az első lépés az volt, hogy a dominiumok angliai fontkövetéleseit zárolták, ami még jobban kiélezte a brit birodalmat marcangoló ellentéteket.

Egyes dominiumokban maga az USA sürgeti az ország militarizálását. Ezek közé tartozik Kanada, amely gazdasági és politikai szempontból

nem Anglia, hanem az Egyesült Államok dominiuma. Kanada katonai kiadásainak összege 1950 tavaszán 425 millió dollár volt, őszre pedig már 800 millió dollárra emelkedett és fölemésztette a költségvetés felét. A katonai kiadásokat 1951-ben újra jelentősen fölemelték és a háború előtti költségek 60-szorosára növelték. Fokozott ütemben folyik a kanadai ipar militarizálása is.

Az amerikai imperialisták Kanadát felvonulási területté alakítják. Az USA hadügyminisztériuma 1950 októberében új katonai körzetet létesített „Az Egyesült Államok északkeleti parancsnoksága" elnevezés alatt. Ebbe a körzetbe tartozik Kanada területének több mint egyharmada, valamint a Dánia birtokában levő Grönland.

Ausztrália, a másik brit dominium szintén felvonulási területté alakul a Délkelet-Ázsia ellen tervezett háborúban. Az USA és Anglia nyomása alatt az ausztráliai kormány szintén növeli katonai kiadásait, repülőtereket épít amerikai bombázók részére, az ország belső sivatagi területein lőtereket létesít amerikai rakétalövedékek kipróbálására. A lőtér elkészítési költségeivel megoldható lett volna a sivatagi területek öntözése. Ausztrália militarizálásával kapcsolatban törvényhozása fasiszta törvényeket fogad el a kommunista párt ellen, korlátozza a legelemibb jogokat, üldözi a haladó elemeket, de különösen a béke híveit. Az ország háborús készülődése inflációt, áremelkedést, a dolgozók reálbérének csökkenését idézi elő.

Óriási módon emelkednek a hadikiadások Közelkeleten is, különösen Törökországban, amely vezetőszerepet játszik a keleti-földközitengeri blokk létrehozására irányuló amerikai tervekben. Ennek a blokknak a tagjai Törökország, Görögország, Izrael és az arab államok lennének.

A washingtoni háborús gyujtogatók Latin-Amerika országait is megbízható hátországgá igyekeznek átszervezni, az agresszorok nyersanyag- és ágyútölteléket szállító területévé. Ezekben a félgyarmati, gazdaságilag elmaradt országokban szintén emelkednek a katonai kiadások. Chilében az egész költségvetés felét költik háborús célokra, Argentinában pedig ötször te nagyobbak a katonai kiadások, mint a háború előtt.

☆

Az Amerikai Egyesült Államok az imperialista tábor vezető ereje, s a világ reakciós és demokráciaellenes erőinek legfőbb támasza. Az amerikai imperialisták kisajátítják maguknak a tőkés rendszer „megmentőinek" szerepét és Hitler nyomdokain haladva, kommunistaellenes „keresztes hadjáratot" hirdetnek.

Az amerikai monopoltőke agresszív politikája azonban nem az imperializmus erejét, hanem a jövőtől való rettegését bizonyítja. A monopoltőke éppen azért igyekszik új háborút kirobbantani, mert az imperializmus erői mindjobban gyengülnek, mert a kapitalista monopóliumok tevékenységi köre és a félgyarmati népek elnyomásának lehetősége mind szűkebb térre szorul. Az új világháborútól remélik a válság elodázását és a szocializmus győzelmének megakadályozását az új népi demokratikus országokban.

A demokratikus tábor azonban egyre nő és izmosodik. A tőkés államok amerikai befolyás alatt álló bábkormányainak a dolgozók életszínvonala és politikai jogai ellen indított támadásai, a nemzeti érdekek elárulása, a szuverénitás és függetlenség elveinek feladása, elkerülhetetlenül maga után vonja a nyugateurópai dolgozók és az elnyomott gyarmati népek mozgalmát és még keményebb harcra tüzeli őket a háborús gyujtogatók ellen. A világ népei tudni sem akarnak háborúról és lelkesen támogatják a Szovjetunió sztálini békepolitikáját. *(Planovoje Hozjajsztvo 1951. 1. sz.)*

K. E.

Anglia gazdasága a háborús uszítók szolgálatában

A második világháború következtében a kapitalizmus általános válsága nagymértékben kiéleződött és hatalmas erővel rázkódtatta meg a brit imperializmust is, meggyorsította Anglia gazdasági rothadásának, az egész brit birodalom meggyengülésének és bomlásának folyamatát. A gyarmati rendszer válsága a legkeményebb csapásokat az angol imperializmusra mérte, amely elsősorban érdekelt a gyarmati rendszerben. A tőkés rendszer uralmi területének további csökkenése még jobban aláásta a brit imperializmus világhelyzetét, pénzügyi és kereskedelmi hatalmát.

1945-ben, az első háborútáni parlamenti választáskor az angol nép elfordult a konzervatívoktól, mert meg akart szabadulni a monopóliumok hatalmától, a válságoktól, a munkanélküliségtől. Az angol népnek az volt a törekvése, — és ma is az — hogy békében és barátságban éljen a Szovjetunióval. Az angol nép a béke, a szocializmus és a demokrácia mellett szavazott. Akkor azonban még nem értették meg a jobboldali szocialisták magatartásának lényegét: az árulást. Hittek a hamis ígéreteknek, amelyek szerint Angliát a szocializmus útjára vezetik.

Anglia fináncoligarchiája saját „munkáspárti" szolgáira bízta agresszív, reakciós programmjának, a rothadó angol kapitalizmus „megmentésének" megvalósítását. Az angol jobboldali munkáspárti vezetők, hogy az angol és amerikai monopóliumoknak tett szolgálataikat leplezzék, kitalálták a „harmadik út", az ú. n. „demokratikus szocializmus" jelszavát, hogy ezzel becsapják a tömegeket és elvonják őket a forradalmi harctól. Megígérték, hogy megvalósítják a kapitalizmus „békés belenövését" a szocializmusba, a legfontosabb gazdasági ágak államosítása, a nemzeti jövedelem újrafelosztása, a burzsoázia adóinak fölemelése révén, a gazdaság állami tervezésével, a válságok elhárításával, a „teljes foglalkoztatottságnak" és a „termelés bőséges és teljes fejlődésének" biztosításával.

Bebizonyosodott, hogy az angol munkáspárt „harmadik útja" az angol és amerikai monopolisták által a Labour Party-ra kényszerített út, a fináncoligarchia diktatúrájának biztosítására és megerősítésére, a munkásosztálynak és szervezeteinek elnyomására vezet.

A mai Anglia korlátlan hatalmú urai: a fináncoligarchia, az ipari-, bank-, nyersanyag- és gyarmati monopóliumok. Uralmukat még jobban megerősítették a bérek „befagyasztásának" hadi-állammonopolista rendszabályaival, amelyek a sztrájkok megtiltásával és leverésével, a munkásellenes, antidemokratikus terrorral erősen lenyomják a bérszínvonalat, míg a monopóliumoknak maximális nyereséget biztosítanak.

A második világháború meggyorsította az angol ipari tőke koncentrációját és a monopolizálódás folyamatát.

Rendkívül megnőtt a bankok hatalma. Elég, ha csak egy szemléltető példát említünk: az öt legnagyobb bank betétei 1938—1949-ig 1,7 milliárd fontsterlingről 5,3 miliárdra nőttek.

A hatalmas monopóliumok képviselői benn ülnek Anglia kormányában, fontos pozíciókat foglalnak el az államapparátusban és vezetik az államosított iparágakat. Ezek az agresszív erők irányítják az angol „munkáspárti" kormány politikáját. A monopóliumok képviselői nagyon jól tudják, hogy inog a talaj a talpuk alatt és hogy nem tudnak urrá lenni a brit imperializmus válságán. Ezért azon igyekeznek, hogy letörjék a gyarmatok és függő országok nemzeti felszabadító harcait és egy új háborúban szeretné-

nek megoldást találni. Ebből a célból szövetkeznek az amerikai imperializmussal és a szövetségben a gyöngébb fél igazán nem irigylésreméltó helyét foglalják el.

Sztálin elvtárs 1951 februárjában a Pravda tudósítójával folytatott beszélgetés során rámutatott, hogy: „Természetesen az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában, valamint Franciaországban is vannak agresszív, új világháborúra szomjazó erők. Ezeknek háború kell, hogy extrapofitot szerezhessenek, hogy kirabolhassanak más országokat. Ezek a milliárdosok és milliomosok a háborút hatalmas hasznothajtó jövedelemforrásnak tekintik."

II.

Anglia vezetőkörei már a második világháború idején szövetkeztek az amerikai imperialistákkal, hogy előkészítsék a harmadik világháborút. Anglia hadikiadásai a második világháború utáni négy évben 4 milliárd fontra emelkedtek, és ez majdnem ötször annyi, mint a második világháborút megelőző négy évben. A hadigazdaság az egész angol gazdasági életre rányomja bélyegét: a hadiipar termelése emelkedik, a fogyasztási cikkeket gyártó iparé pedig csökken. A hiányanyagokat, tőkebefektetéseket és munkaerőt is a hadiiparba irányítják. A „gyarmatok fejlesztésével" foglalkozó „munkáspárti" programmoknak alapja a stratégiai nyersanyagok termelésének növelése, a fogyasztási cikkek jegyrendszerének fenntartása és a fejadagok állandó csökkentése.

Az angol és amerikai imperializmus áttérése a propagandáról és a háborús készülődésről a koreai és kínai nép elleni nyílt agresszióra, az angol gazdaság militarizálásának új szakaszát nyitotta meg. 1951 januárjában az angol kormány az USA nyomására új, hároméves fegyverkezési programmot fogadott el, mégpedig 4700 millió fontot irányoztak elő közvetlen hadikiadásokra, a Financial Times szerint azonban a teljes összeg 5,5 milliárd lesz. Az 1951—52-es költségvetésben közvetlen hadikiadásokra az összes kiadás több mint 35 százalékát (1,5 miliárd fontot) fordítják. Ha ehhez hozzászámítjuk a közvetett kiadásokat is, megállapíthatjuk, hogy valójában az angol költségvetés fele katonai célokat szolgál.

Az angol ipart a technikai elmaradottság és a pangás jellemzi. A *London and Cambridge Economic Service* becslése szerint 1946—1950 között az angol ipar tiszta tőkebefektetésének értéke (1945—46-os árakon) 4920 millió font volt. A lap adatai szerint a második világháborúban Anglia állótőkéi 4500 millió fonttal csökkentek. Ahhoz, hogy Anglia iparának technikai fölszerelését a háborúelőtti színvonalra emeljék, nem kevesebb, mint 7300 millió fontsterling új tőkebefektetésre volna szükség. A háborúutáni befektetett tőkék összege azonban, mint az előbb idézett számból kitűnik, körülbelül egyharmaddal kisebb annál, mint amennyire e cél megvalósításához szükség volna.

Ehhez hozzá kell fűzni, hogy új tőkét elsősorban a háború előkészítésével összefüggő iparágakba fektetnek bele.

Anglia mezőgazdasága továbbra is mélyreható és hosszantartó válság állapotában van. Igy a vetésterület az 1945. évi 5,5 millió hektárról 1950-ben 5 millió hektárra csökkent. Az állattenyésztés terén is visszaesés mutatkozik: a juhállomány az 1939. évi 26,9 millió darabról 1950-ben 18,4 millióra, a sertésállomány pedig 4,4 millióról 3,3 millióra apadt. *(Monthly Digest and Statistics, 1951 február.)*

Az angol munkáspárt különféle gazdasági mesterkedései természetesen nem mentesítik Anglia gazdasági életét a tőkés rendszer alapvető ellentmondásainak és elemi erővel ható törvényszerűségeinek megnyilvánulásaitól. Angliában már 1949-ben mutatkoztak a soronkövetkező gazdasági válság komoly jelei. Ezeknek hatását a hadiipar föllendülésével járó „háborús hossz" 1950 közepétől kezdve enyhítette ugyan, a fegyverkezés következ-

tében azonban erősen süllyedt a dolgozó tömegek életszínvonala, valamint vásárlóképessége, és ez tovább mélyíti a válságot. Megállapítható tehát, hogy a háborús gazdálkodásra való áttérés nem oldja meg Anglia gazdasági kérdéseit. Ez csak tüneti kezelés, amely egy még pusztítóbb gazdasági válság föltételeit teremti meg.

Az angol gazdaság háborús célokra való átállításának kísérő jelenségei: az infláció és az adók növekedése, az élelmiszerek és közszükségleti cikkek termelésének és bevitelének további korlátozása, a lakóházak és nem hadi célt szolgáló építkezések, valamint a vetésterületek csökkentése, a dolgozók elnyomásának és abszolut és relatív elnyomorodásának erősödése.

Még a meghamisított hivatalos angol statisztikai adatok sem tudják eltitkolni, hogy a munkások és alkalmazottak reálbére erősen csökkent. 1947 közepe és 1950 vége között a hivatalos létfenntartási index 16, az élelmiszerek kiskereskedelmi jelzőszáma 26, az általános árjelzőszám pedig 53 százalékkal emelkedett. Anglia munkaügyi miniszterének adatai szerint 1947 és 1950 szeptembere között a kenyér 22, a cukor 60, a hús 50, a tej 43 százalékkal drágább lett. 1951 február elsején számos iparcikk árát 30 százalékkal emelték.

A dolgozók kiadásai főleg élelmiszerekre és olyan árukra összpontosulnak, amelyekre a hivatalos index legnagyobbrészt ki sem terjed. Igy tehát egy angol dolgozó család létfenntartási költségei mintegy 33—35 százalékkal emelkedtek. Ugyanakkor a névleges bér indexe csak 14 százalékkal emelkedett, sőt ha ebből az adókat leszámítjuk, mindössze 10 százalékkal. Ez azt jelenti, hogy Angliában a reálbér a „munkáspárti" kormány időszakában 18—20 százalékkal csökkent. Az egy munkásra eső teljesítmény 1946—49 között 12 százalékkal növekedett, kizárólag a munka intenzitásának növelése, az *izzasztórendszer* útján. A munkanélküliek száma a háborús termelés kibővítése ellenére sem csökkent 300—400 000 alá.

Anglia dolgozóinak elnyomorodásán a tőkések rendkívüli mértékben meggazdagodnak. A monopóliumok nyeresége egyre növekszik. A 2348 legnagyobb angol vállalat nyereségének indexe (1945=100) 1946-ban 107, 1947-ben 128, 1948-ban 165 és 1949-ben 178 volt. 1950-ben pedig a nyereségek további 20 százalékkal emelkedtek az 1949. évihez képest. Legnagyobb mértékben a repülőgépgyártó, fém-, vegyészeti- és hadiipari trösztök, valamint az aranyipari és gyarmati nyersanyagtermelő társaságok nyereségei növekedtek. Az új hároméves hadfölszerelési programm további 1,5 milliárd fonttal fogja a monopolisták nyereségeit növelni.

III.

A munkáspárti kormány agresszív politikája elmélyíti a pénzügyi válságot és Angliát pénzügyi csőddel fenyegeti. A háború után Angliában fokozódott az infláció, csökkent a font vásárlóereje. A Wall-Street nyomására végrehajtott fontleértékelés (a font árfolyamát a dollárhoz viszonyítva 30,5 százalékkal kellett csökkenteni) sem oldotta meg és nem is oldhatta meg az angol pénzügyi rendszer válságát.

Ez a tőkésrend általános válságának egyik megnyilvánulási formája, a brit imperializmus válságának egyik kifejeződése. A pénzügyi válság elmélyülését az angol gazdaságnak hadikiadásokkal való túlterhelése okozta.

Anglia hitelező országból adós országgá vált: csak az Egyesült Államoknak — nem számítva a Marshall-tervből eredő kötelezettségeket — 7,5 milliárd dollárral tartozik. Az Angol Bank kimutatása szerint Anglia külföldön elhelyezett tőkéi az 1938. évi 3546 millió fontról 1948-ig 1960 millió fontra csökkentek, évi jövedelmük pedig 155 millióról 116 millióra zsugorodott.

Anglia belföldi adóssága az 1938. évi 8 milliárd fontról 1950-ig több mint 26

milliárdra növekedett. E kötelezettségek kamata 500 millió font. Ezzel a hatalmas összeggel is a megnyomorított adófizetők gazdagítják a monopolistákat.

Az agresszió és a háborús előkészületek politikája elősegíti a hadi-inflációs tendenciák érvényesülését. Anglia arany- és valutatartalékai az 1937. évi 4 milliárd dollárról 1949 végéig 1,7 milliárd dollárra csökkentek.

1950 elejére a tartalékok ismét 3,3 milliárd dollárra növekedtek, de ezek vásárlóereje a háborúelőttinek csak egyharmada. Ugyanakkor a forgalombanlévő papírpénz összege, valamint a nagykereskedelmi árak 1938-hoz viszonyítva megháromszorozódtak.

A háború után az angol fizetési mérleget erősen rontotta a külföldi befektetésekből, bankügyletekből, hajózásból és más „láthatatlan exporttételekből" származó jövedelmek megcsappanása. A fizetési mérleg hiánya, amely 1946-ban 370 millió font volt, 1947-ben már 600 milliora emelkedett. A passzivumokban nagy szerepe van a dollártartozásnak, amely szemléltetően juttatja kifejezésre Anglia függőségének mértékét az Egyesült Államoktól. 1945 és 1949 között Anglia bevitelének mértéke az Egyesült Államokból 2,5 milliárd dollárral múlta felül oda irányult kivitelét. 1946-ban Anglia dollárdeficitje a sterling zónával együtt 900 millió dollár volt és ez 1947-re katasztrofális mértékben 4,1 milliárd dollárra növekedett.

Az Angliában és a sterlingzóna többi országában életbeléptetett rendkívüli intézkedések valamennyire megjavították a fizetési és dollármérleget. A dollárzónából származó bevitelt erősen csökkentették. A font leértékelésének segítségével erőltették és fokozták a dollárzóna felé a kivitelt, a dömpinget és a kereskedelmi háborút az egész világpiacon. A kormány — amint már előbb elmondottuk — jelentősen csökkentette az élelmiszerek és közszükségleti cikkek bevitelét.

Ezeknek az intézkedéseknek következtében jelentősen csökkent az angol fizetési mérleg hiánya és 1950 első felében mind az egész fizetési mérleg, mind a dollármérleg némi többlettel zárult. Ennek a jelenségnek azonban nincs semmi szilárd alapja, mert elsősorban a stratégiai nyersanyagoknak a sterlingzónából az Egyesült Államokba irányuló kivitele erőltetésével és spekulációs áremelésekkel érték el. A nyersanyagdrágítások azonban viszszaütöttek Angliára is. 1951-ben azonos mennyiségű nyersanyagért 400 millió fonttal többet kellett fizetnie, mint 1950-ben és ez elkerülhetetlenül fizetési mérlegének erős leromlásához vezetett.

Súlyos összegekbe kerülnek a különböző külföldi országokban tartott angol megszálló csapatok is. Ez 1946—49-ben mintegy 900 millió font költséggel járt és ez a négy év fizetési-mérleghiányának körülbelül 80 százaléka volt.

Amint láttuk, Anglia pénzügyi helyzetének rosszabbodását, továbbá a valuta-, illetve dollártartalékainak kimerülését, elsősorban az ország gazdaságának hadi jellege, a fegyverkezési láz, a katonai kiadások hatalmas terhe, a „munkáspárti" kormány agresszív külpolitikája — és ami ezzel kapcsolatos — Angliának az amerikai imperializmustól való egyre növekvő függősége idézik elő.

IV.

Anglia gazdasági helyzetének szerencsétlen alakulásában nagy szerepe van a Marshall-tervnek is. Anglia ennek keretében sokkal több „ajándékot" kapott, mint bármely más marshallizált ország. Az utóbbi négy évben azonban az Egyesült Államoknak sikerült a brit birodalomból az amerikai „ajándékok" értékének nagyjában megfelelő összegű aranymennyiséget kiszivattyúznia.

Az Angol Kommunista Párt programmja: az *Anglia útja a szocializmus felé*, a következőket mondja:

„Történelmünkben először fordul elő, hogy országunk külpolitikai, gazdasági és katonai-politikai téren elvesztette függetlenségét, valamint szabad cselekvési jogát és külföldi hatalomnak, az Amerikai Egyesült Államoknak rendelte alá magát."

A Marshall-terv és az angol kormánykörökneK az USA előtt meghunyászkodó politikája széles utat tárt az amerikai monopóliumoknak a brit szigetekre való behatolásra. Hivatalos adatok szerint Angliában 500 amerikai ipari szakértő működik, akik 35 iparágat képviselnek.

Az amerikai monopóliumok közvetlen tőkekivitel útján is behatolnak Anglia gazdaságába. Ez a terjeszkedés különösen nagy méreteket öltött a hadi-, a vegyészeti- és az ásványolaj iparban.

A gyöngülő tőkésvilág gazdasági és politikai életében az amerikai imperializmus hatalma megnövekedett, az angol imperializmusé pedig jelentősen hanyatlott, bár Angliának még mindig vannak fontos gazdasági, pénzügyi és hadi pozicíói. Bizonyos viszonylatokban (például gyarmatok, tengeri támaszpontok, számos nyersanyag) Anglia helyzete erősebb, mint az Egyesült Államoké. Az angol-amerikai ellentétek azonban nem hidalhatók át, nem oldhatók meg hadi koalíciókban való együttes részvétellel, a „közös politikára", valamint az uralmi területek felosztására irányuló megegyezésekkel. Az ilyen megállapodásoknak csak kompromisszumos, részleges, időleges jellegük lehet. Általában nem háríthatják el az ellentétek újabb kirobbanását és a kölcsönös harc újabb kiélesedését.

Az angol monopóliumok igyekeznek visszafoglalni azokat a pozíciókat, amelyeket a háború alatt és a háború után az amerikai monopóliumok elhódítottak tőlük. Míg a háború előtt Anglia és az Egyesült Államok kivitele nagyjában egyenlő színvonalon mozgott, közvetlenül a háború után az USA áruexportja háromszor annyi volt, mint Angliáé. 1947 után az USA áruexportja hanyatlani kezdett, Anglia exportja viszont megnövekedett. Visszaszerezte számos régi pozícióját Nyugat-Európában és a Közel-Keleten. 1949-ben Anglia Nyugat-Európába irányult kivitele csak egyharmaddal volt kisebb, mint az Egyesült Államoké. Különösen nagy a küzdelem közöttük a brit birodalom piacaiért, amelynek bevitele a tőkés világ egész importjának körülbelül egyharmadát képviseli.

A háborús készülődés élesebbé tette Anglia és az Egyesült Államok között a stratégiai nyersanyagokért folyó harcot. A brit birodalomnak számos olyan fontos nyersanyaga van, amelyeknek a tőkés világban az Egyesült Államok a legnagyobb fogyasztója. Így a tőkés területek gumitermelésében Nagy-Britannia részesedése 50—60 százalék, míg az Egyesült Államok részesedése e nyersanyag fogyasztásában 42 százalék. Ezért igyekszik aláásni az Egyesült Államok Anglia gumimonopóliumát. A brit birodalom rendelkezik a tőkésvilág gumitermelésének 40—45 százalékával, az Egyesült Államok szükséglete pedig az egész fogyasztásnak 40—45 százaléka. Hasonló a helyzet a mangánérccel, a gyémánttal, a gyapjúval, az uránérccel kapcsolatban. Nagy harc folyt az ásványolajlelőhelyekért is.

Truman és Attlee 1950 decemberében Washingtonban megállapodást kötött, amelynek értelmében a stratégiai nyersanyagok ellenőrzésére „közös ellenőrző" szervet létesítenek. Ennek leple alatt igyekeznek az amerikai monopóliumok ellenőrzésük alá vonni a brit birodalom valamennyi nyersanyagforrását.

Az angol és amerikai monopóliumok közötti vetélkedés kiterjed a tőkekivitelre is. A második világháború előtt liárd dollárt értek el, az Egyesült Ál- Anglia külföldi tőkebefektetései 23 millamok 11,5 milliárd dollárjával szemben. Ma viszont az Egyesült Államoknak csaknem teljes monopóliuma van

a tőkepiacokon, míg Anglia külföldi befektetései erősen csökkentek.

Minél aktívabban kapcsolják be Attlee kormányát az amerikai imperializmus katonai és politikai hatósugarába, annál jobban elveszti Anglia politikai és gazdasági függetlenségét. Ámde ez korántsem jelenti azt, hogy az angol-amerikai ellentétek gyöngülnének. Amerika koreai agressziójának csődje ezeket az ellentéteket még jobban elmélyítette. A Truman-Attlee találkozó 1950 decemberében az USA nyomására Anglia újabb meghátrálásának és kapitulációjának jegyében folyt le és ugyanakkor az angol-amerikai blokkon belül új, hatalmas ellentétek fejlődéséről, a háborús gyujtogatók blokkjának könyörtelenül közeledő válságáról tanuskodott.

V

Az angol gazdaság militarizálása szorosan összefügg azokkal a gyarmati háborúkkal, amelyeket az angol imperializmus folytat és előkészít. Az angol imperializmus arra törekszik, hogy a rablás és kizsákmányolás fokozásával a háborús költségek terheit a lehető legnagyobb mértékben az általa leigázott gyarmati népek vállára hárítsa.

A brit birodalom továbbra is az angol monopolista ragadozók profitforrása marad. A gyarmatokból kisajtolt profit többszöröse az anyaországban elértnek. A brit birodalom válsága és erősödő bomlása következtében a gyarmati profit és extraprofit azonban csökken. Vietnamban a felszabadító háború következtében számos angol monopóliumnak csökkentenie kellett rablótevékenységét és hasonló a helyzet a többi gyarmatokon is.

Az angol monopóliumok mindamellett még mindig hatalmas gyarmati adókat préselnek ki a leigázott országokból. Például Anglia egyik legnagyobb gyarmati monopóliuma, a *Lever Brothers and Unilever* profitja a háborút követő négy évben 140 millió font volt. A maláji óntársaság *(British Tin Investment Corporation)* nyeresége 15 év alatt alaptőkéjének 9-szerese és az általa kifizetett munkabérnek 10-szerese volt. Az Angol-Iráni Olajtársaság tiszta profitja az utóbbi három évben 142 millió font volt.

Az imperialisták a gyarmati népek kizsákmányolásának fokozásában látják a válság megszüntetésének lehetőségét. A gyarmatokon fellángoló nemzeti felszabadító mozgalmak azonban meghiusítják az imperialista gyarmatosítók terveit.

VI.

Nagy-Britanniában és a brit birodalomban, csakúgy mint az egész világon, az utóbbi évek során a békeharcosok hatalmas mozgalma fejlődött ki, amely elég erős ahhoz, hogy halomra döntse az új világháborúra bujtogató agresszív erők terveit. Az angol nép, csakúgy mint a világ többi népe, nem akar háborút és egyre tevékenyebben harcol a békéért.

A békeharcosok mozgalma Anglia dolgozóinak egyre szélesebb tömegeit fogja át. Angliában a békeívet 1,4 millió ember írta alá. Az angol népet saját tapasztalatai győzték meg arról, hogy a háborús agresszió politikája a széles néptömegek életszínvonalának további csökkenésével jár. Nagyon jellemző e tekintetben az angol szakszervezetek brightoni kongresszusa, amelynek többsége helytelenítette az angol kormánynak és a szakszervezeti vezetőknek a munkabérek „befagyasztására" irányuló politikáját. Az angol munkásosztály harckészségének növekedését és elszántságát tanusítja az is, hogy jogait a munkáspárti vezetők sztrájktörő, rendőri és terrorpolitikájával szemben is megvédi.

Egyre szélesedik a szakadék a jobboldali vezetők és a munkáspárt tömegei között: egyfelől a békeharcosokat kizárják a pártból, másfelől pedig a dolgozók a különböző konferenciákon követelik Anglia külpolitikájának megváltoztatását. A munkáspártnak több

mint száz parlamenti képviselője tiltakozott az atombombának Koreában való használata ellen. A legkülönbözőbb politikai pártok és társadalmi körök képviselői követelték a Kínával való békés kapcsolatok megteremtését. 1945 óta először figyelhető meg a munkáspárt alsó rétegeiben szervezett mozgalom a Labour-kormány külpolitikája ellen.

A jogaikért küzdő munkástömegek határozottságáról tanuskodik a növekvő sztrájkhullám is. Mindenféle sztrájk politikai jelleget ölt ma, mert a sztrájkolókkal a monopóliumok, az államapparátus és a „munkáspárti" — tradeunionista áruló vezetőség egységes frontja áll szemben.

Az országban csak egyetlen párt van — az Angol Kommunista Párt — amely következetesen védi a dolgozók érdekeit, fáradhatatlanul küzd a békéért és Anglia nemzeti függetlenségéért. Az új körülmények között az Angol Kommunista Párt előtt széles lehetőségek nyílnak arra, hogy a munkásosztály és az ország egész dolgozó népét vezető, igazi tömegpárttá váljon. Ezen az úton iránymutató oszlopként áll a Kommunista Párt Programmja: Anglia útja a szocializmus felé.

A programm bebizonyítja, hogy Anglia csak úgy oldhatja meg az előtte álló történelmi problémákat, csak úgy biztosíthatja népének a tartós békét és a növekvő életszínvonalat, ha a szocializmus útjára lép.

„Az angol nép előrehaladásának útja — mondja a Programm — egy népi kormány létrehozása olyan parlament alapján, amelyben a nép igaz képviselői foglalnak helyet." Anglia a népi demokrácián át juthat el a szocializmushoz.

Az angol népnek és a brit birodalomnak a kommunisták mutatják az egyetlen helyes utat, amely kivezet a válságból: a béke kivívásának, a demokráciának és a szocializmusnak az útját. *(Voproszi Ekonomiki.* 1951. 5. szám.)

H. R.-né

A csikágói békekongresszuson,

amelyet július elején tartottak meg, a rendőrségnek, a háborúra uszító nagytőkéseknek és nagyfarmereknek minden terrorja ellenére, 5000 küldött vett részt az Egyesült Államok 48 államából. Nemcsak a beszédek tükrözték vissza Amerika népének békeszeretetét és harcos elszántságát a béke megvédésére, hanem az egyes csoportok által vitt feliratos táblák is.

„Kik kívánják a háborút?" — kérdik az egyik táblán. „Azok a monopolista vállalkozók, akik 1939-ben 5 milliárd, 1950-ben pedig már 24 milliárd dollárt kerestek."

„Kiknek jelent szenvedést a háború?" — kérdi egy másik tábla, amely válaszul fényképeken mutatja be az amerikai nyomorterületeket és az amerikai munkások nagy szegénységét.

A kisfarmerek számokkal szemléltették súlyos adóterheiket, amelyek 1945-től 1950-ig 554 millió dollárról 864 millióra emelkedtek. Egy másik statisztikai tábla a farmerek pusztulásáról közölt adatokat. 1940-ben még 6 milliónál több farm volt az Egyesült Államokban. Számuk évről-évre csökkent, úgyhogy 1950-ben már csak 3,800.000 kis farm élte túl a hideg háború előidézte válságot.

A különböző szakszervezetek, kisfarmerek, a mezőgazdasági munkások és felesbérlők, tudósok, írók, művészek és papok képviselői mind éles és határozott szavakban foglaltak állást a béke ügye mellett.

Az Amerikai Békekongresszus Országos Bizottságához és a haladó lapokhoz intézett nagyszámú levélben és táviratban támogatták azt a tervet, hogy a legközelebbi hónapokban százezer békegyűlést tartanak és egymillió levélben követelik majd Trumantól a koreai háború megszüntetését.

A könyv szerepe a szocializmus építésében

„Irodalmunk, filmjeink és művészetünk egyéb ágai mindinkább gazdagodnak olyan művekkel, amelyek a szovjet emberek munkájának, a szovjet korszak eseményeinek ideológiai tartalmát tárják fel művészi formában. Az igazi művészet közvetlenül szól az emberekhez, mély nyomokat hagy tudatukban, ezért van olyan nagy jelentősége a szovjet művészet mostani föllendülésének, népünk kommunista nevelésének további eredményei szempontjából. A szovjet művészet messze túlhatol országunk határain, *megvilágítja hazánk munkáját és életét,* amelyet a kapitalista sajtó igyekszik elleplezni vagy elferdíteni a dolgozók előtt."

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 31. évfordulóján mondott beszédében ezekkel a szavakkal utalt Molotov elvtárs a szovjet irodalom hatalmas szerepére, eredményeire.

A szovjet irodalom Molotov elvtárs beszéde óta újabb nagyszerű föllendülés korszakát éli. Az irodalmi Sztálin-díjak kiosztása évről-évre világra szóló bizonyítéka a szovjet irodalom művészi nagyságának, diadalmas fejlődésének. A szovjet könyvkiadás számainak soha nem tapasztalt mértékű emelkedése pedig azt bizonyítja, hogy — Gorkij szavával — a „kultúra mestereivé" lett szovjet dolgozók magukénak érzik irodalmukat. A Szovjetunió Állami Tervbizottságának és Központi Statisztikai Hivatalának néhány hónapja kiadott jelentése szerint a Szovjetunióban 1950-ben 84 százalékkal több könyvet adtak ki, mint 1940-ben; a kiadott könyvek átlagos példányszáma az 1913. évi 3 ezerről már 1946-ban 20 ezerre emelkedett. A legjobb szépirodalmi alkotásokat pedig többszázezres, sőt milliós példányszámban kell kiadni, hogy kielégíthessék a szovjet dolgozók egyre növekvő irodalmi igényeit.

Mi a szovjet irodalom sikerének, hatásának alapja?

1934-ben mondotta Gorkij a szovjet írók kongresszusán: „Könyveink főhőséül a munkát kell választanunk, azaz a munka folyamatában átalakult embert, aki föl van vértezve a technika minden hatalmával, az embert, aki a munkát a művészet színvonalára emelve sokkal könnyebbé, értékesebbé teszi. Meg kell tanulnunk a munkát úgy értékelni, mint az alkotást." A szovjet írók megfogadták Gorkij tanácsát és méltán állapította meg Zsdánov: „Ez az irodalom egy test, egy vér a mi szocialista építésünkkel."

☆

Ezúttal nem a politikai és gazdasági irodalom nyilvánvaló jelentőségére akarjuk olvasóink figyelmét felhívni, hanem a szocializmus építésének másik szellemi fegyverére, a szépirodalomra. A szakirodalom tanulmányozása mellett minden gazdasági kádernek szocialista szépirodalmi műveket is rendszeresen olvasnia kell.

A szovjet irodalom fejlődésének története hatalmas anyagot nyújt annak a bizonyítására, hogy a szovjet irodalom sikereinek, eredményeinek tápláló talaja a szocialista építőmunkával való összeforrottsága. Első virágzását az első

ötéves terv csodálatos munkalendületében érte el, amikor „az élet új formáit megteremtő munka széles és szilaj áradatában" találták meg az írók művészetük anyagát. Ekkor születtek *Iljin, Gladkov, Katajev* és mások ismert remekművei. Később a mind jobban gazdagodó, színesedő szovjet valóság, a lenini-sztálini tanítások ereje és igazsága, majd a kommunizmus építésének nagyszerű távlatai nevelték hatalmassá, tették ideológiailag elmélyültebbé, a szovjet fejlődés jelentékeny mozgatóerejévé a szovjet irodalmat.

Korunk élenjáró embereinek iránymutató munkája, a múltban gúzsbakötött dolgozó milliók felszabadult, alkotó életének vonzó példája — ezt nyújtja a szovjet irodalom a művészileg minden eddiginél magasabbrendű szocialista realista ábrázolás tükrében. És éppen ez a szovjet irodalom hatásának egyik fontos tényezője a Szovjetunióban és a Szovjetunió határain túl is — a dolgozók között mindenütt.

Ha a közelmúltban magyarul megjelent új szovjet regények közül csak néhányat is elolvasunk, a lenyűgöző élmény erejével győződünk meg arról, hogy még egyetlen irodalom sem tűzött maga elé olyan nagyszerű — és tegyük hozzá, olyan művészi — célokat, mint a szovjet irodalom. A nagyszerű szovjet valóságnak egy-egy gyönyörű mozaikdarabja minden egyes regény. Akár arról beszél az író, hogyan építenek meg egy vasipari kombinátot az Altáj-hegység őserdeiben, hogyan térnek át a ciklusos termelésre egy kuznyecki bányában, hogyan lendíti föl a halipart tetterős szovjet emberek munkája Délszachalinban, vagy hogyan lesz egy elmaradt, szétzüllesztett kolhozból élenjáró kolhoz, mindegyik mű lényegében azt ábrázolja: hogyan lesz a nép a világnak, a történelemnek öntudatos, szabad átalakítójává, alkotójává.

A szovjet irodalom régebbi alkotásaival szemben még egy új értékes vonást kell észrevennünk az új szovjet könyveknél. *Jermilov* beszélt erről *„Az új szovjet életben és irodalomban"* című, a Pravdában közölt cikkében, amikor megállapította, hogy a kommunizmus felé való feltartóztathatatlan előrehaladás hősi romantikája egyre színesebbé teszi a szovjet szépirodalmat, amely a szocialista realizmus követelményeinek megfelelően tükrözi a szovjet valóságot. A kommunizmus építésének kettős, de dialektikusan egybefonódó folyamata: a gazdasági-társadalmi téren és a szovjet dolgozók tudatában végbemenő forradalmi átalakulás — a lelkesítő példa erejével hat az olvasóra.

☆

Öröm, boldogság, biztonságérzet árad a szovjet regények hőseiből. *Csakovszkij: „Ez történt Leningrádban"* című új regényének első része a leningrádi blokád legnehezebb hónapjaiban játszódik. A regény egyik szereplője, Anna Vasziljevna a blokád, az éhség, a fagy, a pusztulás legrettenetesebb napjaiban lelkes, szinte ábrándosan fénylő szemmel arról beszél, mi lesz a győzelem után?

— *Vége lesz a háborúnak, visszajön a férjem és mindketten elmegyünk valahová, új építkezésekhez dolgozni... mert olyan jó ott élni, ahol valami új születik.*

A magyar olvasó is számtalanszor érezte ezt szovjet regények olvasása közben. Az ankétok előadói is, akik az olvasókkal vitatták meg a szovjet irodalom legjobb alkotásait, sokat beszélhetnének arról a mozgósító erőről, amely szovjet könyvekből árad dolgozóink felé. Építő, termelő munkánk sok kérdésének megoldásához adtak segítséget a szovjet szépirodalom alkotásai. Annak a hatalmas méretű segítségnek egy része ez is, amelyet a Szovjetuniótól kapunk, hogy „nálunk is megszülessék az új." A nagyszerű példa ereje ragadja magával dolgozóinkat, amely Lenin elvtárs megállapítása szerint nem nyilvánulhatott meg a kapitalista társadalomban, de roppant jelentőségű lesz abban a társadalomban,

amely megszüntette a föld és a gyár magántulajdonát.

A szovjet írók a nép tömegeiből, üzemekből, építkezésektől, kolhozokból jöttek, magukkal hozták a szovjet élet alapos ismeretét. A szovjet irodalom régebbi és újabb műveinek ismerete a szocialista építés, fejlődés mindegyik szakaszának kimeríthetetlen tapasztalataival gazdagítja az olvasót. Ezért nehezen lehet jó gazdasági szakembert, vezetőt elképzelni, aki nem olvas sok szovjet szépirodalmat.

Nézzünk meg ebből a szempontból néhány új szovjet regényt.

Sztrokovszkij „Gyár épül az őserdőben" című regénye arról szól, hogyan hajtották végre a szovjet dolgozók az Altáj-vidéken a bolsevik párt XVI. kongresszusának Sztálin elvtárs javaslatára hozott határozatát, amely előírta, hogy az első ötéves tervben az urali vasérc és a kuznyecki szén felhasználásával nehézipari bázist kell építeni keleten.

A „Tajgasztroj" építésvezetőjének, Grebennyikov mérnöknek és Zsurba párttitkárnak szervező munkája, és az a képességük, hogy felszínre tudják hozni az építkezés mérnökeinek, munkásainak legjobb tudását, valamint a nehézségeket lelkesen legyűrő komszomol-brigádok munkája, lüktető, győzelmekben gazdag életet teremt az őserdőben. A technikai problémák újszerű megoldásának láttán hitetlenkedve csóválják fejüket az ott dolgozó külföldi szakemberek. Különösen az a rész érdekes, ahol a szerző leírja Ordzsonikidze nehézipari népbiztos látogatását, Grebennyikovval történt megbeszélését az építkezésnél. Ordzsonikidze felhívja Grebennyikov figyelmét arra, hogy a jó vezetőnek messze előre kell terveznie. Már építkezés közben képezze a gyár jövendő szakmunkásait; a takarékosság kérdését ne kezelje formálisan, mert csak akkor éri el célját, ha a takarékosság feladatának politikai tartalma él a dolgozókban. Ne feledkezzék meg a jó vezető arról sem, hogy a belső és külső ellenség — mint ennél az építkezésnél is — mindig egymásra talál, ezért kell állandóan fokozni az érdeklődést a dolgozókban a hazai és nemzetközi politikai kérdések iránt.

Az első szovjet ötéves terv sok problémájára világít rá a regény filmszerű elevenséggel olyan feladatokra, melyek a mi mostani problémáink, amikor Dunapentelén és hazánk sok más vidékén építjük szocialista iparunk új, hatalmas központjait. A munkaverseny szervezése, a normakérdés és a tervfölbontás kérdése, az új értelmiség helyzete, a szocialista gazdasági vezetés, a szocialista káderpolitika — mindez nagyszerűen tükröződik a regényben s ezekkel kapcsolatban is sokat tanulhatunk belőle.

Egyébként Sztrokovszkij műve semmi esetre sem sablonos „termelési" regény. Művészi színvonala, az olvasóhoz emberileg mindvégig közelmaradó események és szereplők hosszú sora, izgalmas és szép olvasmánnyá teszi ezt a regényt.

A munkához való új viszony ember- és közösségformáló ereje az új szovjet írók központi témája. A mi olvasóink számára *Ázsájev „Távol Moszkvától"* című regénye volt az első kiemelkedő hatású könyv ebből a szempontból. Az elmúlt két év során megjelent új szovjet regényekből, amelyeket a Nagy Honvédő Háború utáni ötéves terv ihletett, hasonló erővel látjuk, hogyan nőnek a szovjet dolgozók hősökké a hősi fladatokhoz. A háborúutáni első ötéves terv túlteljesítésének diadalmas számai mögött az a hősi munkalendület áll, melyet ezek a regények ábrázolnak.

Emeljük ki példaként *Volosin „A kuznyecki föld"* című regényét. A regény elején a háború után hazatérő Danyilov, a Szovjetunió hőse, leszáll egyik állomáson, hogy megnézze azt a helyet, ahol 1941-ben harcolt az ellenséggel.

„Megtaláltam a lövészárkot — mondja visszatérte után. Az első század helyén most burgonyát ültettek és pont azon a helyen, ahol én harcoltam, egy szép kertet rendeztek be... Ezek emberek!"

Egyik kuznyecki bányába kerül, ahol ugyanolyan elszánt odaadással lát munkához, mint a fronton egy harci feladat megoldásához. Egyénisége, magatartása emlékeztet Tutarinovra, Babajevszkij *„Az aranycsillag lovagja"* című jól ismert regényének főalakjára, aki szintén a Szovjetunió hőse.

A bánya vezetése körül bajok vannak. A maradi, önelégült, látszateredmények kimutatása érdekében csalásra is vetemedő igazgató inkább akadályozza, mint segíti a termelést. Nem engedi a termelési, műszaki újítások megvalósítását. De az egyik körzet vezetőjével — függetlenül a termelés általános menetétől, kirakatmunkaként — megszervezteti két bányász egyéni rekordteljesítményét. A bánya mérnöke, Rogov, Danyilov volt parancsnoka egy döntő jelentőségű termelési értekezleten figyelmeztet arra, hogy nem ez a szocialista munkaverseny vezetőjének a kötelessége. „Egy csúcseredmény csak akkor jó, ha azon százak és ezrek tanulnak — mondja Rogov. Mit ér egy rekord, ha ennek a termelés elemi érdekei esnek áldozatul, ha mögötte kicsinyes, kispolgári önszeretet rejlik."

Az üzem kispolgári, kártevő vezetőjének leváltása után a jó vezetés a többtermelés érdekében harcba veti a dolgozóknak az új szovjetembert jellemző legnemesebb tulajdonságait; a sztahanovista munkamódszer tömegmozgalommá fejlődik, kiváló példákat teremt a sztahanovista munka ember- és közösségformáló ereje. A szovjet haza rajongó szeretete, országos látókör nyilatkozik meg Szajenognak, a fiatal bányásznak egy termelési értekezlethez való hozzászólásában.

„Hiszen ha például holnap tíz vagonnal több szenet bányászunk, tavasszal majd egy traktorral több szánthat a mezőn. Bekerül a földbe a nehéz mag, kalászba borul az egész beláthatatlan mezőség... Az is lehet, hogy a terven fölül termelt szén egy tudós szobáját melegíti be — vagy lágy fénnyel árasztja el a Kreml egy szobáját, ahol pihenés nélkül dolgozik Sztálin."

Ismeretes, hogy az új szovjet írók közül sokan voltak előbb a szocialista ipar területén mérnökök, gazdasági szakemberek. A Sztrokovszkij-regény egyik szereplője tréfásan jegyzi meg, hogy a jó írónak nemcsak a lélek mérnökének, hanem valóban mérnöknek is kell lennie. Ezzel nyilvánvalóan azt akarja kifejezni, hogy aki az élet legfőbb tartalmává lett alkotó munka élményét csak kívülről látja, tárgyi megbízhatóság és művészi színvonal tekintetében veszélyes kockázatot vállal.

A régebbi „mérnök-írók" közül a fiatalon hősi halált halt *Krimov* nevét kell megemlítenünk, akinek szintén most jelent meg magyarul *„A Derbent tankhajó"* című kiváló regénye. Egy olajszállító hajó példájából sugárzik ránk a sztahanovista mozgalom első éveinek forradalmi romantikája.

Az újabbak közül *Ázsájev, Popov, Volosin, Sztorovszkij* vagy a legfiatalabbak csoportjából *Gránvin* és az orvos *Nyikolajeva* a legtehetségesebbek.

A legfiatalabbak írásaiban egyre nagyobb szerephez jut a kommunizmus közelségének romantikája, — mely nem békítő idill, hanem szüntelen küzdelem az újért, az élenjáróért, a maradi, a tévútra vivő ellen. Műveinek belső feszültsége ebből a harcból nő ki: egyik oldalon azok, akik a párttal, a néppel törnek előre, a másik oldalon pedig a „megelégedettek", akik megálltak az elért eredményeknél.

Más problémákat is fölvet Gránvin *„Korszákov mérnök győzelme"* című regénye. Itt Korszákov mérnöknek fontos műszert kell szerkesztenie egy új géphez. Először idegen, amerikai tervek alapján akarja a munkát elvégezni, ámde hamar kiderül, hogy az amerikai szerkezetű műszer nem bírná a szovjet gép sebességét. Korszákovnak szovjet műszaki tapasztalatok segítségével sikerül önállóan megszerkesztenie a szabályozó műszert, amely a kísérleteknél minden várakozásnál jobban beválik. A nagy gép tervezője, Iljicsev professzor a műszer átvételekor arról beszél: nem méltó szovjet emberekhez, hogy idegen nyomok

útvesztőiben tévelyegjenek. „Ott másfajta sebességek vannak, de nekünk a mi sebességünkhöz való készülékeket kell alkotnunk. Hogy senki ne tudjon velünk lépést tartani! De a mi utaink meg is felelnek ennek a sebességnek! Tudják úgy-e, miről beszélek én: a a kommunizmus felé vezető utakról."

Gránvin regénye vonzó képet fest az új szovjet műszaki értelmiség életéről. Példaszerű a kozmopolita befolyások ellen való öntudatos küzdelmük, munkájukról sugárzó hazaszeretetük, a jövő egyre nagyobb szabású feladatai felé fordulásuk. Milyen szilárd önbizalmat, magával ragadó erőt fejez ki Iljicsev professzor beszédének következő része is: „Igérjük meg, hogy a jövőben többet gondolkodunk a jövőről. Engem, a gép konstruktorát, őszintén megvallom, ez a gép már csak mint történelem érdekel. Hát gép ez? A mi gyárunkban már a harmadik munkás fejezte be a jövő esztendei tervét. Ha ők a jövőn dolgoznak, készítsük el mi is a jövő gépét... Az intézet igazgatója, Mihail Ivanovics kedves szavajárása, hogy nem lehet valaki igazi fia a hazának, ha nem szereti a saját városát, saját intézetét, saját munkáját. Ez nagyon helyes. Én csak annyit akarok még hozzátenni: legyen az ember a saját korának is hazafia.. Nyugaton az emberek sóhajtoznak: Milyen borzalmas időket élünk! Mi szeretjük ezt a kort! Nehéz kor ez, döntő fontosságú, éppen ezért nagyszerű. Mert ez a mi jövőnkért van és mi csináljuk!"

☆

A fiatal szovjet írók II. moszkvai össz-szövetségi értekezletén a közelmúltban ugyanaz a felelősségtudat és hivatásérzet nyilatkozott meg, mint amely Gránvin regényének hősét lelkesíti. Ennek a tartalmát Ázsájev öntötte szavakba, amikor felhívta fiatal írótársait: az a hazafias törekvés vezesse őket, hogy nekik is segíteniük kell továbbvinni hazájukat a fejlődés útján, a kommunizmus felé.

Ez a hivatásérzet formáltatja meg az írókkal a legjobb alkotásokban a kapitalista csökevényektől, szűkkörű önző érdekek kalodájából felszabadult, tisztult kommunista öntudatú regényalakokat. A kommunista környezet — kapitalista társadalomban élő ember számára szinte felfoghatatlan — erkölcsi magasabbrendűsége, a kommunista jövő költői szépsége világít olyan mondatokban, mint amilyeneket *Nyikolajeva „Aratás"* című regényének a végén olvashatunk. Valentyina, a kolhoz egyik legjobb munkásnője boldogan széttekint a kolhozparasztok jó munkáját mutató, békésen ringó, napfényben fürdő vetéseken:

„Mitől olyan jó itt? — mondta csendesen, mintegy magában Valentyina. — Miért olyan békés és boldog itt minden? Azért talán, mert itt az erdő, az ég, a nyájak? Vagy azért, mert ezt mind mi hoztuk létre? Nem... Nemcsak azért... Most én például elképzeltem, hogy ez nem közös tulajdon, hanem, mondjuk, egyedül az enyém. És olyan útálatos volt ezt csak egy pillanatra is elgondolni! A szépségnek rögtön vége. Mindjárt megjelenne egyiknél az elégedetlenség és jogos düh, a másiknál a félelem és mohóság. És nem volna itt sem öröm, sem béke, sem egyetértés."

Nyikolajeva regénye a legújabb szovjet irodalom egyik legművészibb alkotása a dicső sztálini korszak embereiről. Ez is, mint a többi — egy-két jellemző vonásuk kiemelésével — ismertetett új szovjet regények, a szovjet élet, építőmunka és a szovjet irodalom szerves egységéből születtek. Ezért érezzük olvasásuk közben, amit a marxizmus-leninizmus klasszikusai nem egyszer hangsúlyoztak: hogy a művészet, így az irodalom is a szocializmus korszakában érheti csak el igazi virágzását.

Várjuk a kommunizmus nagy természetátalakító műveitől ihletett új szovjet könyveket, amelyek a szovjet fejlődés és a szovjet irodalom végtelen perspektíváiról adnak majd művészi bizonyságot.

P. L.

MARKOS GYÖRGY

Új szovjet gazdaságföldrajzi tankönyv magyar nyelven

I. A. Vitver: A népi demokratikus és tőkés országok gazdasági földrajza*

A cím első látásra talán meglepő.

Vajjon miért tárgyalja egy szovjet tudós együtt a népi demokratikus és tőkés országok földrajzát?

A magyarázat igen egyszerű. A könyv tankönyvnek készült a Szovjetunió iskoláinak IX. osztálya számára. A Szovjetunió gazdaságföldrajz oktatásának keretében ugyanis egy évvel előbb, a VIII. osztályban tanulják a Szovjetunió gazdaságföldrajzát s ezt követi ismét egy éven át a *„Külföldi országok gazdaságföldrajza"* — ami egyébként a könyv eredeti címe.

Ilymódon kerülnek tehát a könyvben egymás mellé a népi demokratikus országok és a tőkés országok.

Egyébként, amint a könyv bevezetője is kifejti, a világ országait a marxista gazdaságföldrajz nem szigorúan az országok térben való elhelyezkedése, vagy fizikai-földrajzi sajátosságaik szerint tárgyalja, mert nem ezek a döntő tényezők, hanem a társadalmi forma, az államtípus, a termelési viszonyok alapján, amelyek valamely ország vagy társadalom alkatát, gazdasági, politikai és kulturális életét döntő mértékben meghatározzák.

A kérdés legföljebb az lehet, vajjon *elméleti-ideológia* szempontból helyes-e Magyarországon főiskolai tankönyvet olyan címmel kiadni, amely *egymással ellentétes társadalmi formához*, államtípushoz tartozó országokat vesz egy kalap alá.

Egyébként csak természetes az, hogy a gazdaságföldrajz nem földrészek, hanem a termelési viszonyok szerint tárgyalja az országokat. Már a haladó polgári gazdaságföldrajz is rámutatott arra, hogy a „hely egysége" csak zűrzavart okoz, a *probléma egysége* teremt csupán világosságot. A szokványos polgári gazdaságföldrajz még eddig sem jutott el, de a haladó polgári gazdaságföldrajz sem tudott továbbjutni ennél a megállapításnál.

A polgári gazdaságföldrajz mindmáig megmaradt a fizikai-földrajzi értelemben vett „geografizmus" mellett. Ez némi jóindulattal azzal volna magyarázható, hogy a még egységes földrajzból vagy pontosabban szólva, a természeti-földrajzból fejlődött ki, s ezért mindmáig magán viseli születésének bélyegét. A magyarázat azonban ha meg is felel a tényeknek, mégsem foglalja magában a *teljes* igazságot.

A polgári gazdaságföldrajz csak nevében nevezte magát *gazdasági* jellegű tudományágnak. A valóságban vajmi keveset foglalkozott gazdasági — tehát társadalmi — problémákkal. Amennyiben mégis foglalkozott, a vulgáris polgári közgazdaságtan alaptételeit kérődzte vissza. A polgári közgazdaságtan pangása, sekélyessége, eredménytelensége, apologetikus volta természetesen hatással volt a polgári gazdaságföldrajzra is.

Hiába mondta ki már 1935-ben Alfred *Rühl* — akitől egyébként az előbbi megállapítás is származik, — hogy a gazdaságföldrajz *társadalmi tudomány* s ennek következtében nem elegendő, ha csupán a természeti-földrajzra támaszkodik, hanem szükségképpen a közgazdaságtan eredményeit is el kell sajátítania és föl kell dolgoznia.

A polgári közgazdákkal együtt a polgári gazdaságföldrajz-„tudósok" is elvetették az egyetlen tudományos közgazdaságtant, a maxizmus-leninizmus politikai gazdaságtanát. Ami tehát náluk „gazdasági", az vagy valami unalmas statisztikai adathalmaz, amely egy-két év alatt már teljesen elavul, vagy ködös általánosítások felsorolása. És mindez úgy szerepel, mint a „gazdaság"-földrajz kettős kapcsolatának a „másik" ága. Ezért nevezi ugyancsak Rühl — és még hozzá teljes joggal — a polgári gazdaságföldrajzot *„eine-noch-nicht-Wissenschaft"*-

* Tankönyvkiadó. 1951. 306 lap.

nak, azaz *„egy-még-nem-tudomány"*-nak.

De akár tudomány volt a polgári gazdaságföldrajz, akár nem, célja és feladata — amelyet többé-kevésbé el akart érni — végeredményben nem volt más, mint az imperializmus, a kizsákmányolás, a faji egyenlőtlenség áltudományos igazolása — mégpedig nem általánosságban, hanem konkrétan és világmértékben.

A gazdaságföldrajzot a dialektikus materializmus módszerével, a Szovjetunió tudósai fejlesztették először *valóban tudománnyá*. Munkájukhoz alapvető útmutatást adott számukra Lenin és Sztálin elméleti és gyakorlati munkássága.

A Lenin és Sztálin műveiben — így például Leninnek *„Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka"* című művében vagy Sztálinnak a *nemzeti kérdés*sel foglalkozó munkáiban — fölvetett és egyben a valóságban meg is oldott kérdések a Szovjetiunió geográfusai számára alapvető útmutatásul szolgáltak mind a Szovjetunió gazdaságföldrajzának, mind a Szovjetunión kívüli világ gazdaságföldrajzának kutatásához, értelmezéséhez, leírásához és végső fokon alkalmazásához.

A Szovjetunióban ugyanis — helyesebben a Szovjetunióra mint a világ első szocialista országára vonatkoztatva — a gazdaságföldrajz tudománya nem csupán *leíró* tudományág, hanem egyik eszköze a szocializmus, illetve ma már a kommunizmus építésének. *A Szovjetunió gazdaságföldrajza* — amint a másik nagy szovjet gazdaságföldrajz-tudós, N. N. *Baranszkij* mondja — *aktív tudomány*. Vizsgálódásainak eredményeként tudományos alapot biztosít a földrajzi munkamegosztás kérdéseinek szocialista megoldásához. Munkájával elősegíti a termelőerők szocialista elosztásának megtervezését s alátámasztja *a népgazdasági terv* területi tervező feladatainak megoldását.

A tőkés országok tárgyalásakor Vitver és általában a dialektikus materialista gazdaságföldrajz, valóban csak leíró és elemző-magyarázó munkát végez, mert nem is végezhet mást. De még így sem csupán földrajzot ad, nemcsak egyszerűen leíró tudomány, hanem egyben a marxista politikai gazdaságtan alapján állva, konkretizálja az egyes országok vagy országcsoportok helyzetét az imperializmus korszakában.

Mindemellett Vitver nem megy túlzásba, nem önti ki a fürdővízzel együtt a gyereket is a kádból. A természeti-földrajzi környezet is megkapja a maga helyét az elemzésben. Ott, ahol jelentősek a területi vagy általában természeti-földrajzi összefüggések, ahol a hely és a helyzet ha nem is döntő, de fontos, együttesen tárgyal országcsoportokat. Így, miután előzőleg megemlítette Nagy-Britannia vagy Franciaország fontosabb afrikai gyarmatait, *Afrikát* mint természeti-földrajzi egységet, mint kontinenst is tárgyalja, természetesen elsőrendűen gazdasági szempontból, de feltétlenül földrajzilag.

A könyv lényegbevágó mondanivalóját azonban a marxizmus-leninizmus alapelveire építi föl. Történeti-földrajzi bevezetése — amely önmagában véve egy kis remekmű — megmutatja, hogyan állhat a gazdaságföldrajz az egyik lábával a politikai gazdaságföldrajz talaján és a másikkal a természeti-földrajz talaján, s ami még ennél is fontosabb, megmutatja, hogyan válhat a kettő mégis szervesen dialektikus egységgé.

A bevezető röviden tárgyalja a világ első felosztását, az imperialista hatalmak közötti ellentmondások kiéleződését, a XX. század elején, majd az első világháborút. Rámutat arra, hogy a Szovjetunió létrejöttével, a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal a világgazdaság két részre szakadt. Végigvezet a második világháborún és az utána következő fejlődésen, amelynek során a Szovjetunió erkölcsi-politikai tekintélye az egész világon óriási mértékben megnőtt. Megmutatja a népi demokratikus országok és a gyarmati népek küzdelmének jelentőségét. Kommunista pártossággal hangsúlyozza ki a munkásosztály és a kommunista pártok szerepét. Rövid, de alapos és tömör elemzését adja a Föld népességének, a fajták és nem-

zetek kérdését pedig a sztálini elvek alapján mutatja be. Ezután következik a kapitalista országok osztályszerkezetének és a gyarmati és félgyarmati országok helyzetének ismertetése. Végül, az összefoglaló bevezetésben kitér a földrajzi környezet és a népszaporodás szerepére is a társadalmi fejlődésben.

Ezután a tömör (alig 15 lapos), de annál mélyrehatóbb megalapozás után tér át az egyes országok elemzésére.

Az egyes országok tárgyalását megelőző fizikai-földrajzi bevezetés — amint ezt a könyv magyar előszava is megemliti — viszonylag rövid. Ennek magyarázata azonban igen egyszerű.

Először is: a gazdaságföldrajzi vizsgálódásban a természeti-földrajzi környezet csak „mint ilyen" szerepelhet s minthogy a természeti-földrajzi környezet *nem döntő,* tárgyalása sem lehet túlterjedelmes a tulajdonképpeni gazdasági, tehát társadalmi kérdések hátrányára. Ezért tehát a fizikai-földrajzi elemekből csak azt tárgyalja, ami közvetlenül vagy közvetve gazdasági jelentőségű.

Másodszor: megjegyzendő azonban, hogy a Szovjetunió iskoláiban és egyetemein következetesen érvényesül a szovjet tudománynak az az álláspontja, amely szerint a természeti földrajz és a gazdaság-földrajz minden tárgy- és anyagbeli rokonság s a bármily nagy érintkezési felület ellenére is *két külön tudomány.* A természeti földrajz természettudomány, a gazdasági földrajz társadalomtudomány. A Szovjetunió iskoláiban és egyetemein külön tárgyalják a Szovjetunió és a külföldi országok természeti földrajzát, más évben és ismét külön ugyanezeknek az országoknak gazdasági földrajzát. A két tudományágat más-más tanár adja elő. A Szovjetunió egyetemein *vagy* természeti földrajz szakos, *vagy* gazdasági földrajz szakos tanárokat és szakembereket képeznek.

Tehát lehet igen rövid a természeti földrajzi bevezető, mert hiszen a természeti földrajzot már előzőleg tanulták, nevezetesen a VI. osztályban a világrészek természeti földrajzát, a VII. osztályban a Szovjetunió fizikai földrajzát. (Amint említettük, a VIII. osztályban pedig a Szovjetunió gazdasági földrajza következik).

Viszont így lehetséges, hogy a gazdasági földrajz iskolai oktatásában még a tárgy szűkített ismertetésekor is következetesen érvényrejusson a társadalomtudományi nézőpont. A gazdaságföldrajz, mint társadalmi tudomány számára, a fizikai földrajzi folyamatok és jelenségek összessége mint „a természeti-földrajzi környezet", mint „a társadalom fejlődésének állandó és szükségszerű feltétele" jelenik meg s ebből a szempontból kerül tárgyalásra. Ezért mindvégig következetesen társadalmi tudományi munka Vitver könyve, akár a kapitalista országok, akár a népi demokratikus országok általános jellemzését adja, akár az egyes országok gazdaságát vagy területét elemzi részleteiben.

Az egyes országok tárgyalásakor általában meghatározott vázlatot követ, noha ez a vázlat *nem merev,* hanem lehetőséget ad — mint ahogy adnia is kell — az egyes országok sajátosságainak, jellegzetes problémáinak tárgyalására.

Nagy-Britannia tárgyalása a politikai tagolás és a terület nagyságának ismertetése után a természeti viszonyok és a *földrajzi helyzet* ismertetésével kezdődik. Sajnos, itt sem tesz különbséget a természeti földrajzi és gazdasági földrajzi helyzet között. Ezután következik a *felszín,* a domborzat, a vízrajz és a vízszintes tagoltság ismertetése. Röviden említi az éghajlati, talaj és növényzeti viszonyokat, hogy áttérjen a *lakosság* helyzetének tárgyalására. A népsűrűség, a kivándorlás, a túlnépesedés, az osztályösszetétel problémáit, a munkásság helyzetét élénken és pártosan mutatja be.

Ezután következik a *történeti földrajzi áttekintés,* amely végigmegy Anglia újabbkori történetén. Sajnos, nem hangsúlyozza eléggé a gyarmatosítás jelentőségét a Brit Birodalom kibontakozásában, csupán a *mai*

Angliánál, a tőkekivitel kérdéseinek tárgyalásakor mutat rá a gyarmatok kizsákmányolására.

Ez után az általános kép után következik az *ágazati rész*, azaz az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés, a külkereskedelem és a tőkekivitel tárgyalása.

A tárgyalás végére marad az egyes jellegzetes *gazdasági területek* jellemzése és elemzése. Sorra kerül London és Délkelet-Anglia, a fekete-ország, Dél-Wales, a textilipari vidék és Skócia. A Brit Birodalom elemzése szervesen kapcsolódik az anyaország leírásához.

Ezután véleményünk szerint egy túláltalánosított és túlrövid áttekintés keretében mutatja be a gyarmatokat és dominiumokat, amelyeket később a megfelelő földrészeknél újból tárgyal. Talán helyesebb lett volna éppen a gazdasági összefüggések felmutatása érdekében a Brit Birodalom egyes részeit bővebben és egységesebben itt tárgyalni.

Hasonló a tárgyalási mód a többi országoknál is. Anglia példáját azért említettük, hogy a rövid tartalmi ismertetésben világossá váljék, menynyire más nemcsupán a *tárgyalási mód*, hanem *a témák kiválasztása* és *csoportosítása* is, mint a polgári gazdaságföldrajzban.

A könyv- nyilván súlypontok szerint kíván foglalkozni a legfontosabb tőkés országokkal s ezért egyes országok tárgyalása túlrövidre sikerül. Jugoszlávia tárgyalása nem egészen három oldal s ebből is több mint két oldal térkép. Különösen sajnálatos a népi demokratikus országok túlrövid ismertetése. Albánia például nem egészen egy oldal, Koreáról öt oldal, de ebből több mint egy oldal térkép. Vietnam ismét csupán egy oldal. Éppen ezért talán jobb lett volna,. ha a kiadó a magyar kiadásból elhagyja a népi demokratikus országokat, csupán a tőkés országok maradnak meg.

Ezzel szemben Kínát igen alaposan tárgyalja a könyv.

Vitvert természetesen kötötte a Szovjetunió iskoláinak anyagbeosztása és az előírt tárgyalási mód és terjedelem. Ne felejtsük el, középiskolai tankönyvről van szó. Ez egyébként megmutatja, hogy milyen magas színvonalúak a Szovjetunió iskolái, ha egy ilyen könyv 16—17 éves fiatalok számára mint tankönyv szerepel.

Hazai tankönyvírásunk számára tanulságos lehet Vitver könyve azért, mert megmutatja, hogy egy tankönyvnek nem kell okvetlenül és kizárólag *tőmondatokból* állnia. A rövidség nem mindig hasznos, mert félő, hogy a tankönyv végülis lexikonná válik. Nemcsak tényeket kell felsorolni, hanem azokat meg is kell magyarázni. Vitver sem szorítkozik egyszerűen arra, hogy kizárólag a „hol" kérdésre feleljen, hanem megmagyarázza azt is, „miért" és „hogyan".

Az egyetemi oktatásban, ha minőségileg nem is, de *mennyiségben többet* kell követelnünk, mint amit Vitver könyve nyujt.. Ne legyünk túlszerények (persze azért maximalistáknak sem kell lennünk). Vitver könyve magasan fölötte áll mindannak, amit Magyarországon középiskolai földrajztankönyvként kiadtak. Kiválóan alkalmas arra, hogy széles körökben is olvassák és segítségével eligazodjanak a gazdasági földrajz kérdéseiben. A Szovjetunió egyetemein azonban a Vitver által is következetesen és ragyogóan alkalmazott marxista-leninista módszerrel *mennyiségileg többet* adnak. És ha alkalmas is Vitver könyve arra, hogy *ma* Magyarországon egyetemi tankönyv legyen, ez csak azért van, mert *módszerében jelent gyökeresen újat,* minden eddigivel szemben. Jelenti a marxista-leninista, a dialektikus materialista módszer következetes alkalmazását, amelyet egyetemeinken végre mindenütt és minden területen érvényesíteni kell. De *mennyiségileg* ennél többet kell adnunk.

Mindezek a megszorítások természetesen nem vonnak le semmit a könyv értékéből s mindenképpen örülnünk kell, hogy N. N. *Baranszkij*nak „A Szovjetunió gazdaságföldrajza" című könyve után most ezt a másik nagyszerű szovjet gazdaságföldrajzi művet is megismerhetjük.

I. SIRINSZKIJ

Új könyv a szovjet tervgazdaság kezdeti időszakáról

I. A. Gladkov: Vázlatok a szovjet tervgazdaság építéséről az 1917—1918-as években*

A szocialista tervezés történetének tanulmányozása a szovjet közgazdák egyik fontos feladata. Az erre vonatkozó tudományos munkáknak közkinccsé kell tenniük a népgazdaság szocialista tervezésében a szovjet hatalom fennállása óta szerzett rendkívül értékes tapasztalatokat. Ezeket a tapasztalatokat különösen a népi demokratikus országok hasznosíthatják. A szocialista tervezés történetének mélyreható tanulmányozását a tervezés lenini-sztálini elméletének megismerése és a tervezésben kialakult tökéletes módszerek elsajátítása is szükségessé teszi.

Gladkovnak ez a könyve az első részét tartalmazza annak az anyagnak, amelyet a szerző a szocialista tervezés történetéről most állít össze.

A szerző kifejti könyvében, hogy a bolsevik párt már az Októberi Forradalmat közvetlenül megelőző időszakban rendelkezett Oroszország szocialista átalakításának részletesen kidolgozott gazdasági programmjával. E programm konkrét, elméleti alapjait Lenin „Áprilisi téziseiben", az összoroszországi áprilisi konferencia és a VI. pártkongresszus határozataiban, Lenin „A fenyegető katasztrófa és hogyan kell ellene harcolni" című cikkében, valamint Lenin és Sztálin egyéb munkáiban találjuk meg.

A szerző azokat a forradalmi jellegű gazdasági intézkedéseket is részletesen ismerteti, amelyeket a szovjet hatalom a Nagy Októberi Szocialista Forradalom első napjaitól kezdve léptetett életbe. Ezek közül különösen kiemelkedik a termelés és az elosztás munkásellenőrzésének bevezetése. A munkásellenőrzés igen fontos szerepet játszott a nagyipar államosításában és gyakorlati iskola volt a proletariátus széles tömegei számára a népgazdaság vezetésében, valamint az iparigazgatás módszereinek elsajátításában. Mind szélesebbkörűvé és mélyrehatóbbá vált a szovjet állam befolyása a népgazdaságra, ami kifejezésre jutott az ország vezetőszerve: a Legfőbb Népgazdasági Tanács létrehozásában. A Tanács egybefogta a népgazdaság csaknem valamennyi ágát és kiterjedt feladatköre volt az ipar irányításában és a népgazdaság tervszerű szabályozásában.

A könyv tárgyalja a föld, a bankok, a közlekedés és a nagyipar államosításával kapcsolatos gyakorlati intézkedéseket. Az államosítás eredményeképpen a szovjet állam meghódította a népgazdaság parancsnoki magaslatait és lerakta a tervgazdálkodás tartós alapjait.

Jellemző a tervgazdaság kifejlődésének gyors ütemére, hogy az 1918. évi ipari összeírás adatai szerint a megvizsgált 2.935 legnagyobb vállalat közül már 1.506, azaz 51.2 százalék a Legfőbb Népgazdasági Tanács iparági főigazgatóságainak és központjainak termelési tervei alapján dolgozott; a többi gyár és üzem pedig a helyi népgazdasági tanácsok, gazdasági ügyosztályok és más hasonló jellegű szervek tervszerinti megrendeléseit hajtotta végre.

Lenin a szocialista gazdaság alapjainak lefektetése céljából a legfontosabb feladatul tűzte ki: a termelés és az elosztás nyilvántartásának és ellenőrzésének kialakítását, valamint a harcot a munka szocialista megszervezéséért, az új munkafegyelemért és a szocialista verseny kifejlesztéséért.

A párt és a kormány már 1917/1918-ban nagy munkát fejtett ki az egységes népgazdasági terv megalkotása érdekében. Az első tervvázlatokat a népgazdasági tanácsok 1918 május—júniusi összoroszországi kongresszusán vitatták meg.

Lenin már 1918 áprilisában megjelölte a távlati tervezés főbb feladatait

* (Állami Politikai Kiadó. 362 lap. 1950.).

és ezek közül különösen kiemelte az ipar, a közlekedés és a mezőgazdaság villamosítását másodrendű tüzelőanyagok felhasználásával. Az első ilyen távlati terv, az Oroszország Villamosítása Állami Bizottságának terve, a GOELRO-terv 1920-ban készült el.

A szerző kifejti, hogy 1917/1918-ban a szovjet hatalom legfontosabb célja az ipar és a közlekedés megszervezése volt. Ezzel kapcsolatban kidolgozták az iparigazgatás és gazdaságvezetés új rendszerét, észszerűen megszervezték az ipar valamennyi ágát, egyesítették az azonos jellegű vállalatokat, biztosították az ipar rendszeres nyersanyag- és tüzelőanyagellátását és új gazdasági kapcsolatokat alakítottak ki az egyes vállalatok, gazdasági ágak, valamint az ország különböző vidékei között. Ebben az időszakban az új iparvállalatok és villanyerőművek építkezései is megkezdődtek.

A bolsevik párt és a szovjet állam az élelmiszerellátás megszervezésében, valamint a készletbegyűjtés és elosztás tervszerű összpontosításában is hatalmas munkát fejtett ki. A párt által megszervezett munkás élelmiszer-osztagok és szegényparaszt-bizottságok nagymértékben elősegítették az élelmiszerkérdés megoldását és a szocialista forradalom fejlődését a falun. A szovjet állam élelmezési politikájának irányításában és a sikerek elérésében döntő szerepet játszott Sztálin elvtárs.

A falvakban a mezőgazdasági artelek, a kommunák és szovhozok alakjában hamarosan megkezdődött az új, szocialista gazdasági rend kialakulása. 1918 végén már 1.500 mezőgazdasági artel és kommuna, 1918—1919-ben pedig már kb. 9.000 kolhoz volt az országban, csaknem 250.000 gyeszjátyin vetésterülettel.

Foglalkozik a könyv a kereskedelem és pénzügy szervezésével is. A szocialista állami és szövetkezeti kereskedelem rövid idő alatt bebizonyította hatalmas előnyét a tőkés kereskedelemmel szemben. 1918 végén már 47.000 fogyasztási szövetkezet működött, 17 millió üzletrészes taggal. Kiemelkedő jelentősége volt a dolgozók érdekeit szolgáló tervszerű áruelosztás megszervezése szempontjából az állami monopólium bevezetésének a gabona, a textilneműek, a bőr és egyéb elsőrendűen fontos közszükségleti cikkek forgalmában. A népgazdaság tervszerű irányítása céljából a szovjet állam az árpolitika eszközét is alkalmazni kezdte.

Igen nagy szerepet játszott a tervgazdaság megszervezésében az ország valamennyi bankjának államosítása és az Állami Bank létrehozása. Ez a lépés megteremtette annak feltételeit, hogy a szovjet állam a pénz- és hitelforgalom fontos eszközével is tervszerű befolyást gyakorolhasson a népgazdaságra. Az Állami Bank széleskörű fiókhálózatával fontos szerepet töltött be a termelés és az elosztás állami számvitelében és nyilvántartásában. Az egész államra kiterjedő számvitel és ellenőrzés megvalósításában az 1918-ban megszervezett Központi Statisztikai Hivatalra és kiterjedt hálózatára is komoly feladatok hárultak.

A népgazdaság tervszerű vezetésének, valamint a szocialista gazdaság fejlesztésének és megszilárdításának komoly lendítői voltak a szovjet állam első költségvetései.

A Szovjetunió tapasztalata megmutatta, hogy a gazdaság fejlődésének tervszerű irányítása csak a kapitalizmus megdöntésének, a proletárdiktatúra megteremtésének és a döntő termelési eszközök társadalmi tulajdonba vételének eredményeként válik lehetségessé. További feltétele a dolgozók millióinak alkotó tevékenysége és a nép valamennyi ellensége ellen vívott kérlelhetetlen harc.

Gladkov könyve helyesen mutat rá a bolsevik párt vezető, szervező és irányító szerepére a szocializmus építésében. Konkrét történelmi adatokkal támasztja alá a párt sokoldalú szervező tevékenységét az új társadalmi és államrend megteremtésében.

A könyv helyesen oldja meg a felvetett kérdéseket. Az ismertetett adatokat és anyagokat a szerző jól választotta meg és következtetéseit helyes érvekkel indokolja.

Van azonban a könyvnek néhány fogyatékossága is. Egyik ilyen hiba az,

hogy a szerző nem bocsátkozik mélyebb elméleti általánosításokba, a könyv befejező része pedig nem szentel kellő figyelmet a szovjet hitelrendszert megteremtő konkrét rendszabályok ismertetésének. Szerkezeti hiányosság, hogy az egyes fejezetek között nincs megfelelő szerves kapcsolat. A szerző az imperialista intervenció időszakát jellemző nemzetközi helyzetet sem világítja meg kellőképpen.

Mindezek ellenére Gladkov könyvének komoly tudományos értéke van, mivel elvi szempontból helyes képet fest a népgazdaság tervezéséről a szovjet állam történetének egyik legfontosabb időszakában. *(Planovoje Hozjajsztvo. 1951. 1. szám.)*

Sz. B.

A szocialista kereskedelem könyvtára

A Kereskedelmi Szakkönyv- és Lapkiadó megindította a Szocialista Kereskedelem Kis Könyvtára sorozatot, hogy kereskedelmünk aktuális kérdéseire választ adjon és felhasználja szocialista építésünk meggyorsítása és megkönnyítése érdekében a Szovjetunió tapasztalatait. A most megjelent három füzet a munka tervezésével a szovjet kiskereskedelemben, a kiskereskedelmi boltok és árudák ügykezelésével és számvitelével, a fogyasztói kereslet tanulmányozásával és a kereskedelmi reklámmal foglalkozik. Ismeretes, hogy állami kereskedelmünkben a kiskereskedelmi ágazat később alakult ki, azért elmaradottabb. A problémák tisztázatlanságának is része van azokban a hibákban, amelyekkel a forgalom lebonyolítása terén napról-napra találkozunk.

L. N. Steinberg: *A munka tervezése a szovjet kiskereskedelemben* c. füzetében kifejti, hogy a kereskedelmi szervezet munkaerőterve egyrészt alkotó része az áruforgalmi és pénzügyi tervnek, másrészt eleme a népgazdaság munkaerőtervének. A kereskedelmi szervezet munkaerőtervének kell biztosítania az áruforgalom tervteljesítését, ugyanakkor igen szoros kapcsolatban kell állnia a forgalmi költségek tervével, minthogy a munkaerőterv állapítja meg a forgalmi költségek egyik döntő tételét, nevezetesen a munkabéralapot. A magyar gyakorlat eddig még nem követi a könyvnek azt a tanítását, hogy a munkaerőtervet az áruforgalmi terv után kell összeállítani, viszont a forgalmi költség tervét csak az összes munkaügyi feladatok megállapítása után fejezik be. Ebből a mi magyar gyakorlatunkra nézve az következik, hogy az áruforgalom összetételének igen nagy jelentősége van a munka tervezésében, mert a különféle áruk nem egyformán munkaigényesek és ennek megfelelően különböző befolyással vannak az egyes eladók átlagos terhelésére, a dolgozók létszámára és a munkával kapcsolatos egyéb mutatószámokra.

A munkaügyi terv természetesen alá van rendelve a népgazdasági tervnek és így minden kereskedelmi szervezet felsőbb szervektől kap limiteket, előirányzatokat. Az előirányzatot a terv alapvető mutatószámaira adják meg. Ezek a következők:

Egy eladó átlagos teljesítményének színvonala, a dolgozók teljes létszáma, az adminisztratív és segédszemélyzet csökkentésének mértéke, az átlagos munkabér és a munkabéralap összegszerűleg, valamint az áruforgalom százalékában.

Hogy munkaerőgazdálkodási tervét egy vállalat teljesíthesse, még számos normatív és elemzési anyagot kell átdolgozni. Ezek közül alapvetők a munka termelékenységének emelésére irányuló szervezéstechnikai intézkedések terve, az eladók terhelésének jóváhagyott normái, a munka tervezéséről szóló utasítás, a kereskedelmi hálózat fejlesztési terve, az elmúlt időszak munkaerőgazdálkodási tervének beszámolási adatai és az elemzés útján kapott következtetések.

Steinberg részletesen foglalkozik a termelékenység kérdésével is és kifejti, hogy arra az áruforgalom terjedelme, a hálózat szervezése, az anyagi-technikai alapok, a bérfizetési rendszer vannak befolyással. A munka termelékenységének elemzése során szem előtt kell tartani a tervszerinti és tényleges áruforgalmat azonos árakkal és a terhelési tervet ezekután újra át kell számítani az áruforgalom tényleges összetételének megfelelően. Ez azért fontos, mert ha ezeket elhanyagoljuk, akkor a munkatermelékenységi terv teljesítésének mértékére vonatkozó megállapításaink nem lesznek helyesek és teljes értékűek. Ennek az a magyarázata, hogy az áruforgalom összetételében beállott eltolódások, valamint az árak emelkedése vagy csökkenése során a terhelés mutatószámai változnak, de csak formálisan, anélkül, hogy a munkatermelékenység színvonala valóban változott volna. Nem mindegy az, hogy egy bolt forgalma a fűszeráruban növekedett-e, vagy a borban. Lehetséges az, hogy a termelékenység tulajdonképpen csökkent, ugyanakkor, amikor a bolt egy főre eső forgalma globálisan emelkedett.

A termelékenység alakulására igen lényeges hatása van az illető kereskedelmi szerv állományösszetételének. Minél magasabb az eladó személyzet aránya az adminisztrációs személyzethez képest, annál nagyobb a termelékenység az illető kereskedelmi szervnél. A terv összeállításakor a kereskedelmi vállalatnak arra kell törekednie, hogy az eltérés az eladó és a raktári dolgozók terhelése között a lehető legkisebb legyen. Ez szükséges a kereskedelemben dolgozó tömegek munkatermelékenységének

emeléséhez, a kereskedelmi vállalatnak munkabérre fordított költségei csökkentéséhez.

Részletesen foglalkozik Steinberg könyve a teljesítménybér normáinak megállapításával. Megadja a terhelés kiszámítására szolgáló alapképletet is és számos példával ad útmutatást a tényleges mutatószámok kiszámítására. Ezzel konkrét segítséget ad a teljesítménybéreknek a kiskereskedelemben való életbeléptetéséhez, amely Magyarországon még megoldásra vár.

A dolgozók létszáma tervezésének kérdésében kifejti Steinberg, hogy más, például áruforgalmi vagy terhelési mutatóktól eltérően, a dolgozók tényleges létszáma nem lehet nagyobb a tervezettnél, csupán az áruforgalom túlteljesítése esetén engedhető meg a megállapított létszámkeret némi túllépése, de ez is csupán az árusítással közvetlenül foglalkozó dolgozók tekintetében. A pótlétszám ekkor is csak minimális lehet. Ez a tanítás igen lényeges a mi vállalatainkra nézve is, mert nálunk nem nagyon ügyeltek még a multban a létszámra. A személyzeti állomány összetételének terve lehetővé teszi, hogy a tervben világosan kifejezésre juttassák a kereskedelmi kultúra emelése terén kitűzött feladatokat, mint az áruk előzetes szabvány-csomagolása, az előzetes megrendelések rendszere, az áruk házhoz szállítása, darabáruk szállítása.

Részletesen foglalkozik a könyv végül a munkabéralap tervezésével és általában a munkabér kérdésével. Megállapítja, hogy a Szovjetunió kiskereskedelmében a következő munkabérrendszereket alkalmazzák: progresszív teljesítménybér, prémiumos teljesítménybér, prémiumos időbér és időbér. Részletesen előadja a tanulmány, hogyan küszöbölték ki az egyenlősdit a szovjet kiskereskedelemből. A bérskálában fontos szerepe van az anyagi felelősségnek, a szakképzettségnek, és az egész bérrendszerben a teljesítménybérnek és a prémiumnak.

Befejezésül, alaposan foglalkozik a könyv a munkabéralap elemzésével is. Megállapítja a mutatókat, amelyek kiértékelésének módja különböző, de alapelv, hogy a forgalom százalékában megállapított munkabéralap-előirányzat sohasem léphető túl. Az átlagos munkabér és a munkabéralap összege azonban az áruforgalom túlteljesítése esetén növekedhet. Ezt a tanácsot okvetlenül fel kell használni magyarországi viszonylatban is, mert a kereskedelem fontos feladata a forgalom lebonyolításának olcsóbbá tétele.

Kiskereskedelmünk kiépítéséhez és mai bonyolult adminisztrációnk egyszerűsítéséhez fog hozzájárulni a sorozat második könyve, E. G. Pejnkov: *A kereskedelmi boltok, áruda'k ügykezelése és számvitele.* A könyv egyszerűen és részletesen foglalkozik egy kiskereskedelmi boltban fölmerülő adminisztrációs és számviteli feladatokkal. Kiemeli a többi között, hogy a kereskedelmi vállalatoknak igen fontos feladata, hogy újabb árutartalékokat vonjanak be az áruforgalomba. Ezért a szovjet bolt azonkívül, hogy idejében átveszi a feletes kereskedelmi szervek által kiutalt árukat, köteles további árutartalékokat felkutatni és közvetlen beszerzése útján olyan árukat vásárolni, melyeket helyi nyersanyagokból és ipari hulladékokból termeltek. A szovjet kiskereskedelmi boltnak joga van szerződéseket és egyszeri ügyleteket kötni a helyi iparvállalatokkal, ipari szövetkezetekkel, kolhozokkal, magukkal az egyéni kolhozparasztokkal stb.-vel is. A boltok megszervezhetik a választékukban szereplő áruk önálló gyártását ipari hulladékokból, nem hiánycikknek minősülő helyi nyersanyagokból.

A kiskereskedelmi bolt szervezésének és könyvelési nyilvántartásának ezeket az ügyleteket vissza is kell tükröznie. A nyilvántartás adatai alapján ellenőrzik a kereskedelmi és pénzügyi terv teljesítését, tárják fel azokat az okokat, amelyek a tervben kitűzött feladatok végrehajtását gátolják. A könyv ezután részletesen ismerteti a szovjet kiskereskedelemben alkalmazott nyilvántartásokat.

Minden egyes anyagi ügynek, megrendelésnek, áruszállításnak, vagy áruátvételnek stb. egyéni anyagi felelőse van, aki a vonatkozó okiratot, a számvitelnek, az ügykezelésnek mellékletét köteles aláírni és aki anyagilag is felelősségre vonható.

Komoly tanácsokat kapunk a könyvből az áruk kezelése, nyilvántartása tekintetében. Megtanuljuk, hogy a Szovjetunióban az áruveszteségeknek ma már kidolgozott normáik vannak. A normákat meghaladó hiányok esetén az értékeket az anyagilag felelős személyeknek meg kell téríteniök. Ezen a területen is érvényesül az anyagi felelősség.

Igen részletesen foglalkozik a könyv a csomagolás kérdésével is és rámutat az e téren való takarékoskodás lehetőségeire. A szovjet kereskedelmi szervezeteknek csomagolóanyag-javító üzemeik vannak. A boltok vezetőinek biztosítaniuk kell a csomagolóanyag lehető legjobb állapotban való visszaszolgáltatását és az e célból szükséges apróbb javításokat maguknak kell elvégeztetniök. A csomagolóanyagnak időn túl való visszatérítése esetén a szállítónak bánatpénz jár. A kifizetett bánatpénz összegével a késedelemben hibás személyeket megterhelik. Gondatlan kezelés, vagy tudatos rongálás esetében a kárt a hibás személyeken hajtják be.

A szocialista kereskedelem kulturált lebonyolítása tekintetében helyesen egészíti ki az ismertetett két könyvet V. I. Vinogradov és J. A. Kaminszkij: *„A fogyasztói kereslet tanulmányozása és a kereskedelmi reklám"* című munkája.

A nemrég megtartott belkereskedelmi vállalatvezetői konferencia eredményei mutatják, hogy erre a füzetre igen nagy szükségünk van. A kiskereskedelmi szervezetünkben mutatkozó mechanikus elhajlások, a kiszolgálás lebecsülése, az áruk választékának leszűkítése, mind arra mutatnak, hogy kereskedelmünk nincs még tudatában annak a felelősségteljes feladat-

nak — amelyet élesen emel ki a tanulmány — hogy az ipart szervezetten és rendszeresen befolyásolja a fogyasztó keresletének megfelelő áruk gyártására. A könyv idézi Kalinin elvtársnak a szovjet kereskedelmi dolgozókhoz intézett következő útmutatását: „Önöknek rá kell szoritani az ipart és a háziipari szövetkezeteket, hogy a fogyasztói kereslet kielégítésére szükséges legkülönbözőbb árukat készítsék." A szerzők megállapítják, hogy a ki nem elégített kereslet a kereskedelmi vállalat rossz munkájáról tanuskodik. Ha a raktárból hiányoznak azok az áruk, amelyeket a szállítónál meg lehet vásárolni, az ügyvitel köteles ezeket az üzlet állandó választékába bekapcsolni.

Ez is igen fontos tanítás a mi kiskereskedelmi szervezetünk számára, mely a nehezen forgó árut nem szivesen tartja raktáron, nem ellenőrzi a meglévő áruk iránti keresletet és nem törődik a fogyasztói kereslet tanulmányozásával. Mindezekre a problémákra ad gyakorlati útmutatást egyszerű példákkal a könyv, megmutatva, hogy milyen kimutatásokat kell a szovjet kereskedelem dolgozóinak elkészíteni, hogyan kell az új áruk iránti keresletet tanulmányozni és hogyan kell mindent elkövetni a szovjet dolgozó jobb áruval való kiszolgálása érdekében.

Végül részletesen foglalkozik a füzet a kereskedelmi reklám szerepével a szovjet kereskedelemben. Megállapítja, hogy a szocialista kereskedelemben a reklám alapvető feladata az új áruk népszerűsitése, melyeknek ki kell szoritaniuk a fogyasztásból a régit. Részletesen kitér a tanulmány a reklám egyes technikai kérdéseire, a kirakatrendezésre, a dekorációra, a fényhatásra, a rádió- és sajtóreklámra.

Az ismertetett könyvek bepillantást adnak a Szovjetunió fejlett kereskedelmének területére, tanulmányozásuk igen nagy mértékben járulhat hozzá kereskedelmi kultúránk emeléséhez, a dolgozók jobb ellátásához és lehetővé teszi, hogy a magyar kereskedelmi dolgozók is kövessék Lenin tanítását: tanuljunk meg kulturáltan kereskedni.

H. R.

Az állattenyésztés termelékenységének növelése

Ötéves tervünk fölemelt előirányzatai az állattenyésztés hozamának jelentős növelését és az állatállomány minőségi fejlesztését állítják feladatul mezőgazdasági dolgozóink elé.

„A számosállat sűrűségét, száz kat. hold szántóra számítva, az állami gazdaságoknál az 1949. évi 14.4 darabról 1954-re 44 darabra, a termelőszövetkezeteknél pedig az 1949. évi 10.2 darabról 35 darabra kell növelni... A tejhozamot tehenenként az állami gazdaságokban az 1949. évi 1900 literről 1954-re 3500 literre, országos átlagban az eredetileg előirányzott 20 százalék helyett az ötéves tervidőszak alatt 31 százalékkal kell fokozni."

Az állattenyésztés feszített terve mezőgazdasági szakembereink számára előírja, hogy minél jobban sajátítsák el és minél szélesebb körben alkalmazzák az élenjáró szovjet állattenyésztés tapasztalatait. Filjanszkij munkája* e feladatok megoldásában igen hasznos forrás.

Az állattenyésztési dolgozók feladatai

Állattenyésztésünk e feladatainak megoldásához számos konkrét tanácsot ad Filjanszkij. A szerző abból indul ki, hogy

„az állattenyésztés dolgozói arra törekszenek, hogy a ... tervet időelőtt és minél tökéletesebben teljesítsék. Minden állattenyésztőt fel kell vérteznünk a leghaladóbb elmélettel, Micsurin és Liszenko tanaival, hogy az egész kollektív erőfeszítéseit siker koronázza. Egyedül az élenjáró elmélet alapján oldható meg eredményesen a kitűzött, nagyszabású gyakorlati feladat."

Nálunk Magyarországon sokat ártottak az állattenyésztésnek az idealista és formalista genetikusok „elméletei", amelyek azt az álláspontot képviselik, hogy a szervezet örökölt tulajdonságai függetlenek a külső környezettől, a takarmányozási és tartási körülményektől. A reakciós „elméletek" és azok maradványai nagymértékben hátráltatják az állatok hozamának növelését. E maradi, reakciós elméletek fölszámolásában is nagy hasznát vehet-

* Az állattenyésztés termelékenységének növelése. (Mezőgazdasági kiadó. 224 lap.)

jük Filjanszkij tanulmánykötetének, mert Micsurin, Liszenko legfontosabb tételeinek és az élenjáró szovjet állattenyésztés munkamódszereinek *gyakorlati példákkal való ismertetésével* hathatós segítséget nyujt szakembereink elméleti és gyakorlati munkájához.

Filjanszkij az állattenyésztés termelékenységének kérdését nem a népgazdaság egészétől függetlenül, hanem annak szerves részeként, a népgazdasági terv szempontjából vizsgálja. Ennek megfelelően az állattenyésztés dolgozóinak főfeladatát a következőkben summázza:

1. Mindenekelőtt tájékozott állattenyésztőkre van szükségünk, akik tisztában vannak azzal, hogy milyen követelményeket támaszt a népgazdaság minden gazdasági állatfajjal szemben, s akik meg tudják állapítani, hogyan valósíthatók meg e követelmények valamely környezetben, valamely adott állatállománnyal. Az állattenyésztőnek mind az egyéni, mind a kollektív munkát úgy kell megszerveznie, hogy minél hatékonyabban kielégíthesse a szükségleteket, amelyeket a népgazdaság kívánalmai alapján az állami terv szab meg. Ennek szolgálatába kell állítania minden eszközt: a fajta kiválasztását, a tenyészkiválogatás irányát és az egész termelési folyamat megszervezését.

2. Az állattenyésztőnek kitűnően ismernie kell az állatfajtákat, a különböző hasznosítású állatfajták gazdasági és biológiai tulajdonságait.

3. Tanulmányoznia kell annak a gazdaságnak természeti és éghajlati viszonyait, amelyben valamely állomány tenyésztését tervezik. Szem előtt kell tartania, hogy a természeti és éghajlati tényezők a következő két csoportra oszthatók:

a) A gyakorlatilag *állandó tényezőkre*, mint az éghajlat és annak összes elemei, a talaj, a vidék domborzata stb., amelyeket az ember még alig tud befolyásolni. E tényezők az állattenyésztési munka időszaka alatt nagyjából változatlanok.

b) A *változó tényezőkre*, mint a föld kultúrállapota, új vetésforgók alkalmazása, takarmányalap, vízellátás, épületek stb., ezek az ember tevékenységétől függenek.

Az állattenyésztő e változó tényezőknek ne csak mai állapotát tartsa szem előtt, hanem azt is, hogy miképpen változhatnak a közelebbi, vagy távolabbi jövőben. A szocialista tervgazdálkodásban minden kolhoznak és szovhoznak van távlati terve. A távlati terv alapos ismerete nélkül az állattenyésztő légüres térben végzi szervező munkáját.

A marxizmus határozott összefüggést állapít meg a mezőgazdasági termelés feltételei között. Marx hangsúlyozta, hogy a „földművelésben (csakúgy mint a bányászatban) az eredmény nemcsak a társadalmi, hanem a természeti tényezők termelékenységétől, mint a munka természetes feltételétől is függ".[1]

A termelékenység fokozása az állattenyésztésben

Az SzK(b)P és a szovjet kormány ismételten figyelmeztetett *a gazdasági tényezők szigorú számbavételének szükségességére*. Filjanszkij felhívja a figyelmet arra, hogy ez az állattenyésztésre is vonatkozik. Az üzemek jövedelmezőségének fokozására indított mozgalom arra kötelezi az állattenyésztőket, hogy az eddiginél is odaadóbban foglalkozzanak termelésük gazdaságosságának kérdéseivel, mert *a jövedelmezőség egyben az állattenyésztés termelékenységének egyik fő, közvetett mutatója.*

Az állattenyésztés jövedelmezőségének fokozása azt jelenti, hogy csökkenteni kell a termékegységre eső takarmány- és a munkaerő-felhasználást, a beruházásokat és a többi kiadást. Ugyanakkor fokozni kell, mind az egész gazdaság földterületének egységére, mind pedig a közvetlenül állattenyésztési szükségleteket szolgáló földterület egységére eső állati termékek mennyiségét.

A munkatermelékenységnek növelésével, a rentabilitás fokozásával kapcsolatos teendőket a szerző a következőkben foglalja össze:

1. Az állomány takarmányozását és tartását úgy kell megszerveznünk, hogy mindenegyes állattól megkaphassuk azt a legnagyobb mennyiségű terméket, amit biológiai sajátosságai alapján adhat. Ha ezt a szabályt betartjuk, a felhasznált takarmány egész mennyiségéből a lehető legkisebb lesz a fenntartó takarmányra jutó mennyiség — az állomány adott minőségi összetételéhez viszonyítva. Ugyancsak a lehető legkisebb lesz a termékegységre eső takarmány- és munka-felhasználás, valamint a beruházás is.

2. Az állatok takarmányozására a legolcsóbb takarmányt kell felhasználnunk, de a takarmányadagot úgy kell összeállítanunk, hogy az

[1] *Marx*. A Tőke. III. kötet. 2. fejezet. 326. lap. Állami politikai kiadó, 1947. (oroszul).

teljes mértékben biztosítsa az állomány nagy termelőképességét.

3. A széna és a siló kezelésénél ki kell küszöbölnünk a tápanyagveszteségeket.

4. Megfelelő óvintézkedésekkel ki kell küszöbölnünk az állatok elhullásából, termelőképességük csökkenéséből és megbetegedésükből előálló veszteségeket.

5. Meg kell szerveznünk az állattenyésztés céljait szolgáló épületek tervszerű és gondos karbantartását, hogy minél jobban növelhessük használati idejüket, hogy ezzel csökkentsük az épületek amortizációs költségeit.

6. Kímélnünk kell és idejében ki kell javítanunk az állattenyésztési felszereléseket, berendezéseket, hogy használati idejüket minél jobban meghosszabbítsuk.

7. A mezőgazdasági üzem állattenyésztési ágát észszerűen kell megszerveznünk és gépesítenünk, hogy a legjobban gazdálkodhassunk az állati termékek termeléséhez szükséges munkaerővel és anyagi eszközökkel.

A gazdaságosság elvének érvényesítése

Az állati termékek önköltsége szempontjából a legnagyobb károkat az állatok helytelen takarmányozása okozza. Ha a takarmánnyal csak annyi tápanyag jut az állatnak, amennyi puszta létfenntartásához kell, akkor az egész tápanyag mennyiségét létfenntartására fordítja és semmiféle terméket sem, vagy csak egészen jelentéktelen értékűt termel. Ilyenkor az a helyzet, hogy a takarmányt felhasználtuk, munkát fordítottunk a takarmányozásra, az állomány gondozására, az épületek és a felszerelések, berendezések amortizálódnak, az állatok öregednek és veszítenek értékükből; — minden hiába való, hiszen úgyszólván semmi hasznunk sincs.

Az állatoknak szűkös, puszta létfenntartó takarmányadagra szorítkozó takarmányozása olyan, mint amikor a traktor üresen jár és fogyasztja az üzemanyagot.

Nyilvánvaló, hogyha az állatnak *fenntartó*takarmányon fölül kisebbmennyiségű *termelő*takarmányt adunk, akkor hozamának a költsége annál nagyobb, minél kisebb a hozam, vagyis minél kisebb a takarmányadag termelőrésze.

A termelékenység és a jövedelmezőség, valamint az önköltség kérdésének ezt az összefüggését a szerző *Popov* professzor vizsgálatai és számításai alapján nagyon szemléletes, konkrét példákkal bizonyítja.

A példákból és a tudományosan megalapozott érvelésből kitünik, hogy *egyszerű módon, a takarmányozás javításával nagymértékben csökkenthetjük a tej- és valamennyi állati termék önköltségét.*

Az ipar állati eredetű nyersanyagellátásának kérdései

A helyes takarmányozás megszakítása, vagy akárcsak 1—2 heti szűkös takarmányozás az állattenyésztő egész évi munkáját tönkreteheti és mind a mezőgazdasági üzemnek, mind az iparnak, vagyis közvetve az egész népgazdaságnak kárt okoz.

Ezt ugyancsak példákkal támasztja alá a szerző. Például a merinógyapjú egyik legfontosabb technológiai sajátsága a *gyapjúszál tartóssága.* Mindenegyes gyapjúszálnak, egész hosszában, egyenlő erősnek kell lennie. Mivel a gyapjú növekedése a juhok takarmányozásától függ, a gyapjúszál minősége is a takarmányozásnak, az állattenyésztés minőségének a függvénye. Például, ha a juhokat szűkösen, vagy rendszertelenül takarmányozzák, zavar áll be a gyapjúszálak normális növekedésében és a gyapjúszálon befűződések keletkeznek, mert a gyapjúszál a rossz takarmányozás időszakában nőtt részen vékonyabb a rendesnél. Az ilyen gyapjú fésüléskor és fonáskor elszakad azon a helyen, ahol a szálak átmérője kisebb. Az ilyen darabkákból persze nem lehet jóminőségű fonalat, tartós szövetet készíteni, ezért a gyapjú selejtes és ára 30—35%-kal kisebb.

A mai körülmények között — tanácsolja a szerző — *nem* azzal kell növelnünk juhaink és szarvasmarháink takarmányában a tápanyagok mennyiségét, hogy emeljük takarmány-

adagjukban a szemes- és abraktakarmányok mennyiségét, hanem nagy tápértékű szénát, siló-, gyökér- és gumósnövényeket és kiváló legelőt kell számukra biztosítanunk. Ilymódon fokozhatjuk a juhok, valamint a szarvasmarhák termelőképességét; *a legkisebb mennyiségű, legolcsóbb takarmánnyal kell a legnagyobb mennyiségű terméket előállítanunk.*

A jövedelmezőség fokozásának módja

A szemveszteség elleni küzdelem már most is mintaszerűen folyik a Szovjetunióban. A kolhozelnökök vagy szovhozigazgatók aratáskor megszervezik az elhullott kalászok gyűjtését, az aratógépekre maggyűjtő készülékeket szerelnek és az utolsó kiló magért is harcolnak. Az így megmentett kilókból tíz- és tízezer tonna gyűl össze a dolgozók, az egész népgazdaság hasznára.

Ezzel kapcsolatban Filjanszkij rámutat arra, hogy nagyon helytelen volna, ha ugyanezek a szovhozigazgatók vagy kolhozelnökök közömbösen néznék, hogy néhány tucat, sőt néhány száz hektáron lábon száradnak a kaszálók, vagy ha hagynák, hogy néhány száz tonna széna elázzék és tönkremenjen az esőn; hiszen e széna tápanyagtartalma felér néhány tucat vagy néhány száz tonna szemestakarmánnyal. A jövedelmezőség fokozásának módjáról így ír Filjanszkij:

1. A széna tápanyagvesztesége ellen ugyanolyan alapossággal kell küzdenünk, mint a szemveszteség ellen. Fontos feladat a szálas és a nedvdús takarmányfélék tápanyagtartalmának megőrzése is (pl. silózás).

2. Valamennyi természeti adottságot észszerűen fel kell használnunk az állati termékek önköltségének csökkentése érdekében. Az állati termékek előállításához szükséges tápanyagmennyiséget és munkaerőt olymódon csökkentsük, hogy a takarmányadagban a termelőtakarmányrészt a szükséges mértékig növeljük.

3. Az állattenyésztési munka folyamatainak tökéletesítése; a munkák olyan irányú gépesítése, ami tökéletesíti az állomány gondozását, és egyúttal csökkenti a termékegységre jutó munka- és energiaráfordítást.

4. Naponta ellenőrizni kell minden állat egészségi állapotát.

5. Az épületek minőségének javítása. (Ha az állatok számára szolgáló épületek nem felelnek meg, egyrészt az amortizációs és javítási költségek emelkednek, másrészt az állatok egészségi helyzete romlik, tehát növekszik az állati termékek önköltsége is.)

A gazdaságosság fokozásának módjairól a szerző sok értékes, szemléltető és meggyőző példát közöl. Így konkrét példákon mutatja be, hogy *a tejhozamnak milyen jelentős növelése érhető el az abrakadag növelése nélkül,* ha a szálastakarmány minőségét és a tejtermelés szempontjából nagy fontosságú *nedvdús* takarmányok mennyiségét emeljük.

A Szovjetuniónak tíz- és százmillió tehene, juha és sertése van. A hatalmas állomány termékeinek előállítása évente több milliárd rubel. Tehát az önköltségnek akár csak 5—10%-os csökkentése többszázmillió rubel megtakarítást eredményez. Ez pedig, ha kisebb mértékű is, de hasonló arányú megtakarítást eredményez nálunk is, Magyarországon.

Ezért minden állattenyésztési dolgozónak — akár zootechnikus, elnök, igazgató, fejőnő, juhász vagy lóápoló — részt kell vennie az állati termékek önköltségének csökkentéséért és az állattenyésztés termelőképességének fokozásáért folyó harcban, amely az egész dolgozó nép ügye.

A könyvelés és az üzemstatisztika jelentőségéről

A termelés jövedelmezőségének állandó és alapos ellenőrzése, a gazdaságosságot fejlesztő rendszabályok elkészítése és végrehajtása: haladás a termelés tökéletesebb szervezése felé. Az eredmény: az adott mezőgazdasági üzemben előállított termékek minősége és mennyisége abszolut mértékben is, és egy termőterületegységre átszámítva is növekszik, és ez-

zel egyidőben csökken a termelt állati termékek egységére fordított munka, takarmány és anyag mennyisége.

A gazdasági mutatószámok (pénzben, anyagi értékben, munkafelhasználásban) fejezik ki a termelési folyamat javításával vagy a különböző rendszabályokkal elért megtakarítást és kimutatják az üzemben előállott veszteséget is.

A gazdasági mutatószámok nyilvántartása teszi lehetővé a kitűzött feladatok végrehajtásának ellenőrzését. A nyilvántartásnak ki kell mutatnia azt is, hogy kinek a személyes igyekezetéből, kinek a kezdeményezésére keletkezett a megtakarítás, illetve ki a felelős az esetleges veszteségekért. *Mind a megtakarítást, mind a veszteséget pénzben, anyagokban és munkában kell kimutatni, mert így azt minden dolgozó megérti.*

A megtakarításokért és a veszteségek ellen folyó küzdelemben anyagilag is közvetlenül érdekelt minden dolgozó, mert az elért megtakarításoktól függ a kolhozokban az egy munkaegységre eső jövedelem, a szovhozokban pedig a munkabér nagysága.

A gazdaságosság fokozását szolgáló rendszabályok hatásosságát növeli, ha minden dolgozóval ismertetjük az ellenőrzés során feltárt hibákat és eredményeket. Fel kell figyelnünk minden dolgozó kezdeményezésére, legyen az juhász, fejő, pásztor, zootechnikus.

A tudományos kutatók és az állattenyésztők munkája közötti kapcsolat

A jövedelmezőség fokozásáért folyó mozgalom sikere megköveteli, hogy leszámoljunk a gazdasági-anyagi tényezők lebecsülésével az állattenyésztésben. Gyenge és laza kapcsolat van a tudományos kutatóintézetek és a kolhozok és szovhozok gyakorlati munkája között — írja a szerző — tudományos kutatásaik során figyelmen kívül hagyják, nem használják fel tudományos elemzésre a szovhozok és kolhozok napi gyakorlati munkáját.

Pedig — „a szovhozokban és kolhozokban máris sok értékes kutatási anyag gyűlt össze. Az állatok nemesítését keresztezés útján, a takarmány gazdasági értékesülését, az éghajlati és más ökológiai tényezők hatását, az állatok termelőképességének évenkénti változását és sok más fontos állattenyésztési kérdést ma már többékevésbbé eredményesen tisztázhatjuk a kolhozok és szovhozok termelő tevékenységének elemzése alapján".

Föl kell használnunk a termelőtevékenység anyagát és adatait a különböző tudományos kérdések megoldásához. A kidolgozandó kérdések közé föl kell venni a termelés legjobb megszervezésének problémáit. Foglalkozni kell a jövedelmezőség kérdéseivel, a tudományos kutatást közelebb kell hozni a való élethez, hogy eredményesebb legyen, és ki tudja elégíteni a termelés követelményeit. Az állattenyésztési tudományos kutatóintézeteknek ebben a szellemben kell kidolgozniok terveiket.

A Szovjetunióban a szárazság elleni küzdelemről, a mezővédő erdősávok ültetéséről, a füves szántóföldi vetésforgók bevezetéséről szóló határozat utat mutat a mezőgazdaság óriási, minőségi fejlesztése felé és átmenetet teremt az intenzívebb művelés korszakához.

A multban a sztyeppés, erdő-sztyeppés vidékek állattenyésztésének szervezete és iránya főként a természetes kaszálók és legelők felhasználásán alapult. A legközelebbi jövőben úgy szervezik át e vidékek állattenyésztését, hogy a leggazdaságosabban hasznosíthassák a takarmány-vetésforgókat, a kiváló minőségű szénát, a silót, a mesterséges legelőket.

Ahhoz, hogy ezeket az újonnan létesítendő körülményeket teljes mérték-

ben kihasználhassuk, *meg kell változtatni az állattenyésztés irányát.*

A kolhozokban és szovhozokban a belterjesebb földművelésre való áttérésnek együtt kell járnia a sertéstenyésztés és baromfitenyésztés lényeges kiterjesztésével. Fontos szerep jut az állattenyésztési tudományos kutatóintézeteknek. Nekik kell megtalálniok a módszereket: miként térjenek át a meglévő állatfajtáról és tenyészirányról az új fajtára, az új tenyészirányra. Nekik kell kidolgozniok a termelőfolyamatok új, tökéletesebb szervezetét. (Például: a folytatólagos, megszakításnélküli zöldtakarmányozást, a zöldfutószalag legjobb módját, a kolhozok és szovhozok állattenyésztési ágazatainak helyes arányát, a mesterséges legelők használatának legjobb módjait, a mesterséges, vetett kaszáló szénájának tökéletes készítési módját stb.)

E feladatok alapvető feltétele az, hogy az állattenyésztési és növénytermelési tudománynak szorosan együtt kell működnie a gyakorlattal, a termeléssel.

☆

Filjanszkij munkájának azokat a részeit ismertettük, amelyek népgazdasági szempontból különösen fontos feladatai a magyar állattenyésztésnek. Filjanszkij könyvének megjelenése és a könyv felhasználása valóban alkalmas arra, amit minisztertanácsunknak az állattenyésztés és takarmánytermelés fejlesztéséről szóló határozata is feladatunkká tett: *gondoskodjunk arról, hogy „a dolgozók megismerjék a Szovjetunió élenjáró állattenyésztési dolgozóinak... tapasztalatait és segítsék elő ezeknek a tapasztalatoknak felhasználását... hogy az állattenyésztés fejlesztésével az ötéves terv végrehajtását és ezen keresztül a szocialista Magyarország építését"* elősegítsék.

Szigeti János mintagazda
a tatai állami gazdaság-vezetőképző iskola hallgatója.

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

A. J. Visinszkij: A BÉKÉÉRT ÉS A NÉPEK BIZTONSÁGÁÉRT, AZ ÚJ HÁBORÚ VESZÉLYE ELLEN — A békéért harcoló százmilliók iránymutatásért, példaadásért Moszkva, a szovjet nép felé fordulnak, mert meggyőződtek arról, hogy a Szovjetunió-mutatta út a világbéke útja, a szovjet népnek a világpolitika eseményeivel kapcsolatos állásfoglalása — a szovjet emberek hangja — a béke hangja. Különösen nagyfokú érdeklődés kíséri a Szovjetuniónak az ENSZ-ben a békéért, az új háború ellen vívott következetes, szívós harca legújabb fejleményeit.

A kötet ennek, az ENSZ ülésein folyó harcnak egyik jelentős, a világ haladó erőinek őszinte érdeklődése és közvetett támogatása mellett megszületett szovjet győzelméről ad hírt: Visinszkij elvtársnak az ENSZ V. ülésszakán, 1950 szeptembertől decemberig elmondott öt nagyjelentőségű beszédét gyűjti össze. Visinszkij elvtárs mindenekelőtt leszögezte, hogy a Szovjetunió — eddigi külpolitikájához híven — a béke alapján áll, hisz abban, hogy az ENSZ-ben folytatott tárgyalások komoly eszközei a béke és a nemzetközi biztonság fenntartásának. Kijelentette, és ezt újból és újból bebizonyította, hogy a Szovjetunió „nem tér arra az útra, amelynek semmi kapcsolata sincs a béke útjával" s az Egyesült Államok ENSZ-beli politikájával szemben „nem mond le azoknak az életbevágóan fontos feladatoknak a megoldásáról, amelyeket a békeszerető népek, az egész haladó emberiség érdekében kötelessége megoldani". Visinszkij elvtárs hangsúlyozta, hogy az imperialista államokkal ellentétben, a Szovjetunió következetes békepolitikát folytat s kész együttműködni mindazokkal a népekkel, amelyek akarják a békét, gyűlölik a háborút és készek küzdeni a béke szent ügyéért. Beszédeiben sorra kitért a legfontosabb világpolitikai kérdésekre: az imperialista és csatlós országokban folyó vad háborús propagandára és fegyverkezésre, a Korea-ellenes agresszióra, az öthatalmi békeegyezmény megkötésének fontosságára, a fegyveres erők állományának csökkentésére és főleg az atomfegyver használatának feltétel nélküli eltiltására. Visinszkij elvtárs nyilatkozatot terjesztett a közgyűlés elé, a „békeharc programját... az új háborús veszély elhárításának programját" s felhívta a népeket, hogy „a mai nehéz körülmények között ezt az utat kövessék".

A Szovjetunió állásfoglalása az ENSZ-ben nem hozott kellő eredményt, mert most is,

mint csaknem mindig, az igazság hangját elnyomta a dollár hangja, a lakájok kórusa. Annál elemibb erejű az egyszerű százmilliók között elért hatás. Visinszkij elvtárs beszédei ismételten megvilágították az imperialisták új háborúra spekuláló aljas mesterkedéseit s egyúttal irányt mutattak: a béke ügye iránti fokozott, áldozatos, következetes harcra lelkesítették a becsületes százmilliókat szerte a világon. *(Szikra Könyvkiadó.* 1951. 143 lap.)

T. A.

☆

Gellért Endre: DÉLKELET-ÁZSIA HARCBAN A SZABADSÁGÉRT — Új világ születik Ázsiában. Ázsia egymilliárdnyi, rabszolgasorsban tartott lakója készül kezébevenni saját sorsa intézését. Fülöp-szigetek, Indonézia, Burma, Malájföld már megmozdult és a kommunisták vezetésével a nép legöntudatosabb fiai kibontották a szabadságért, nemzeti függetlenségükért folyó harc zászlaját.

Gellért Endre új könyve e hatalmasméretű küzdelem gazdasági, politikai, katonai hátterét tárja föl. Leírja, hogyan váltak és válnak egyre inkább a látszatra függetlenségben élő, valójában pedig a legteljesebb gyarmati elnyomásban sínylődő országok a mérhetetlen kizsákmányolás, a brutális elnyomás és népeik egyre fokozódó öntudatraébredése következtében az imperializmus tartalékából a proletariátus ügyének, a békének tartalékaivá.

A szerző munkájának az a végső konklúziója, hogy a béke, az igazság, a szocializmus ügye győzni fog Délkelet-Ázsiában, az egész világon, mert az erőviszonyok a béketábor javára tolódnak el s mert ennek a nagy ügynek győzelme történelmi szükségszerűség. *(Szikra Könyvkiadó.* 1951. 128 lap.) T. A.

☆

A MICSURINI BIOLÓGIA ALAPJAI — A SZOVMÁSOK TERMELŐTEVÉKENYSÉGE — A szerző a gép- és traktorállomások termelési tevékenységének alapvető kérdéseit tárgyalja. Megvilágítja azokat a legfontosabb feladatokat, amelyek a gépállomások előtt állanak, és elemzi azt a hatalmas munkát, amelyet a Szovjetunió gépállomásai a legutóbbi években végeztek.

A szerző nemcsak statisztikai munkák adataira támaszkodik, hanem felhasználja és ismerteti azokat a tanulmányait is, amelyeket közvetlenül a gépállomások évi beszámolójelentései és helyszíni kutatásai alapján végzett, ami növeli a munka tudományos értékét.

Ötéves tervünk hatalmas feladatokat állított gépállomásaink valamennyi dolgozója elé. E feladatok jelentékeny részét azonban csak úgy tudják tökéletesen megoldani a gépállomások, ha a mezőgazdaság egyéb szerveiben, üzemeiben dolgozó káderek felismerik azt az összefüggést, amely a mezőgazdasági termelőszövetkezetek és a gépállomások munkája között van. A szerző részletesen ismerteti azokat a tényezőket, amelyek meghatározzák, befolyásolják a technikai bázis és a termelő üzem közötti együttműködés eredményeit és hangsúlyozza, hogy *a fő feladat: a nagy és növekvő terméseredmények elérése.*

E feladat megvalósítása során alakult ki a GTÁ-k és kolhozok új viszonya, amely óriási hatással van a GTÁ-k termelőtevékenységének továbbfejlődésére és munkájuk gyökeres átformálására. A GTÁ-k és kolhozok közötti új viszony egyik kifejezője az új szerződésminta, amelynek alapos megismerése minket is hozzásegít a feladatok tisztázásához, a szovjet GTÁ-k tapasztalatainak helyes megvilágításához és utat mutat számunkra a mi gépállomásainkon és termelőszövetkezeteinkben tapasztalható hiányosságok kiküszöböléséhez. A szerző könyvének egyik nagy érdeme, hogy konkrét, alapos és világos. *(Mezőgazdasági Könyvkiadó.* 1951. 126 lap.) —*a.*

☆

KÉT KÖNYV A GYAPOTRÓL — Jóllehet már két éve tömegesen termelünk gyapotot, a gyapot agrotechnikájának és nemesítésének további tökéletesítése még mindig fontos népgazdasági feladatunk.

E feladat megoldásában nagy segítséget jelent a most megjelent két szovjet könyv: *Vizgin: Az öntözetlen gyapot agrotechnikája* és *Reingardt: Gyapottermelés a Szovjetunió új gyapottermelő területein.* Mindkét könyv mezőgazdasági szakmunka és mégis izgalmas olvasmány az általános érdeklődésű olvasó számára is. Megtudhatjuk belőlük, hogy a Szovjetunió gyapottermelői hogyan jutottak el a mi tavalyi gyapothozamainkhoz hasonló terméseredményektől a világ legnagyobb gyapotterméshozamaihoz. A két szovjet szerző úgy tárgyalja mondanivalóját, hogy növénytermesztőink alapos, minden részletre kiterjedő útmutatást megkapnak ennek a fontos, új ipari növényünknek a termeléséhez. *(Mezőgazdasági Könyvkiadó,* 76, illetve 197 lap.)

☆

A MICSURINI BIOLÓGIA ALAPJAI — A szovjet növénytermesztés és állattenyésztés hatalmas sikerei, valamint a sztálini természetátalakító terv, amelyet a kolhozparasztok, szovhozmunkások százezreinek és a tudósok százainak közös munkájával valósítanak meg, ragyogó bizonyítékai a materialista micsurini biológiai elmélet helyességének, alkotó jellegének és erejének.

Éppen három évvel ezelőtt, 1948 augusztusában hagyta jóvá az SzK(b)P Központi Bizottsága Liszenko beszámolóját a materialista biológia győzelméről az idealista, általudományos biológiának weismannista-morganista irányzata fölött. Ennek alapján a Szovjetunió Minisztertanácsa határozatot hozott egy olyan főiskolai tanterv-átalakításról, amely teljes egészében felöleli a micsurini tanítás minden eddigi eredményét. A micsurini biológia alapjai című könyv szerkesztője: Vinogradova professzor és hat tudós munkatársa könyvük megszerkesztésével és megírásával e feladat egyik láncszemét oldották meg. Az el-

mondottaknál mi sem mutathatná jobban e könyv jelentőségét.

Baranov akadémikus, aki ez év májusában látogatott el hozzánk a Szovjetunióból, elvtársi segítséget adott mezőgazdaságunk tudományos és gyakorlati dolgozóinak, és többek között ezt mondotta:

„Magyarországon sok olyan kutatóval találkoztam, aki a micsurini biológia alaptételeit nemcsak ismeri, hanem alkalmazni is tudja". Ámde „egyes kutatók több esetben félreértik, vagy nem ismerik eléggé a micsurini tanítást, *és még nem történt meg minden annak érdekében, hogy a micsurini biológia a legszélesebb körökben ismertté váljék*".

Íme, ezért is nagy örömmel fogadjuk ennek a valóban hézagpótló, új szovjet főiskolai tankönyvnek magyarnyelvű kiadását. *(Mezőgazdasági Könyvkiadó.* 1951. 352 lap.) —*a.*

☆

SZOCIALISTA VASUTAT ÉPITÜNK — A könyv gyüjteményes kötet, amely a MÁV Szakoktatási Tanács 1950. évi országos vasúti szakmai előadássorozatának azokat az előadásait tartalmazza, amelyek a szocialista vasút kialakítása szempontjából a legidőszerűbbek. A közzétett tanulmányok a vasútüzem minden ágát képviselik és alkalmasak arra, hogy tanulmányozásuk révén a vasutas dolgozók szakmai ismereteiket továbbfejlesszék, a más munkaterületeken dolgozók pedig tájékoztatást szerezzenek a hazai vasútügy időszerű kérdéseiről. *(Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyvkiadóvállalat.* 306 lap. 1951.)

☆

M. I. VACHNYIN: AZ ÖNMŰKÖDŐ TÉRKÖZBIZTOSÍTÓ BERENDEZÉSEK ALAPJAI — A vasutak műszaki fejlesztésének egyik legfontosabb iránya a korszerű biztosítóberendezések fokozott alkalmazása. A könyv elénk tárja, hogy a megbízhatóan működő térközbiztosítóberendezés mennyire növeli a vonalak átbocsátóképességét. Pontosan leírja a berendezés egyirányú és kétirányú változásának működését, közli a kapcsolási rajzokat és mindegyik alkatrészre vonatkozóan a villamossági számításokat. *(Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyvkiadóvállalat.* 410 lap. 1951.).

☆

V. T. OSZIPOV: IRÁNYVONATOK TERVEZÉSE ÁRUBERAKÁSI HELYEKRŐL — Az irányvonatok közlekedtetése az áruszállítás és a kocsiforduló meggyorsításának, valamint a kedvezőbb üzemi jellemzők elérésének hatékony módszere. A könyv a vasúti szállítási terv összeállításának rövid áttekintése után általában az irányvonatok szervezésével és közlekedtetésével foglalkozik. Háromféle irányvonatot tárgyal: a feladás helyén összeállított, úgynevezett rakodással képzett feladói-irányvonatot, a lépcsőzetes irányvonatot és a rendezőpályaudvarokon összeállított irányvonatot. E három irányvonat összehasonlításakor hatékonyságuk a többi vonatnemekkel és egymással szemben is kidomborodik. Az árutovábbítás időszerű kérdéseit a szovjet szerző igen sok gyakorlati példával világítja meg. *(Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyvkiadóvállalat.* 248 lap. 1951.)

☆

A SZOVJETUNIÓ VASÚTI TUDOMÁNYOS KUTATÓ INTÉZETE: A VASÚTI ÁRUMOZDÍTÁSI MUNKÁK KOMPLEX GÉPESÍTÉSE — A könyv az árumozdítás gépesítését az áru átvételétől a kiszolgáltatásig írja le. Külön tárgyalja a darabáru és a kocsirakományú áru gépesített rakodását. Az emelővillás és emelőlapos targoncák üzemi adatai szerint közli a lánctalpas kanalas rakodógépeknek, a különböző nyílású daruknak az árumozdítás szempontjából leggazdaságosabb üzemi adatait. Ismerteti továbbá a beruházás, a munkaerőfelhasználás és az árumozdítás önköltségének alakulását az egyes gépesített módok alkalmazásánál. *(Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyvkiadóvállalat.* 134 lap. 1951.).

☆

Voblij: A TUDOMÁNYOS MUNKA MEGSZERVEZÉSE — A szocialista tervgazdálkodásban alapvető jelensége van a munka helyes megszervezésének. A racionális termelés, új tartalékok feltárása, a folyamatosság egyaránt nagy mértékben a munkaszervezés kérdése. Amennyire igaz ez az anyagi termelésben, olyan mértékben vonatkozik a szellemi tevékenységre, a tudományos kutatómunkára is. *(Közoktatásügyi Könyvkiadóvállalat.* 1951. 142 lap.)

☆

G. V. Jefimov: KÍNA ÚJKORI ÉS LEGÚJABBKORI TÖRTÉNETE. — Jefimov a marxista-leninista történettudomány módszerével dolgozta fel a kínai nép történetének három utolsó évszázadát. Bemutatja, hogy a feudális társadalom bomlásával, a kapitalizmus térhódításával hogyan erősödött meg a kínai nép nemzeti felszabadító harca, előbb csak a belső feudális elnyomás, majd az imperialista hódítók rablótervei ellen.

A kínai forradalmak egész korszakát az jellemzi, hogy az imperialisták és a visszavonuló reakciósok közös frontot alkotnak a nemzeti függetlenségért küzdő erőkkel szemben.

Jefimov elemzi a forradalom egyes szakaszainak osztályviszonyait, az egyes osztályok harcát a forradalom vezetéséért. Hangsúlyozza, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom nagy hatást gyakorolt Kína nemzeti felszabadító harcára. A haladás erői Kínában felismerték, hogy a Szovjetunió léte hatalmas támogatást jelent az imperialista, reakciós szövetség elleni küzdelemben.

A szerző részletesen tárgyalja, hogyan vált a Kínai Kommunista Párt a nemzeti felszabadító harc vezetőjévé az 1925—1927-es forradalom, a tanácsterületekért folytatott legendás harcokon, majd a japán hódítókkal szembeni hősies ellenálláson keresztül. Ismerteti a párton belül folyó küzdelmeket is, azt, hogy hogyan küzdötte le a párt Mao-Ce-tung elvtárs vezetésével az opportunista trockista irányzatokat.

Jefimov 1945-ig ismerteti Kína történetét, megvilágítja, hogyan győzhetett a kínai néphadsereg Csang Kai-sek áruló bandája felett, és miképp vált a Kínai Népköztársaság a béketábor megrendíthetetlen erősségévé. *(Szikra Könyvkiadó.* 1951. 430 lap.)

☆

Haraszti Éva: AZ ANGOL KÜLPOLITIKA ÉS A MAGYAR SZABADSÁGHARC — Kossuth 1848 végétől kezdve mindent elkövetett, hogy kereskedelmi előnyök felajánlásával megnyerje Anglia támogatását, azonban minden igyekezete hiábavalónak bizonyult. A burzsoá angol külpolitika vezérelve az európai „statusquo" megőrzése, az „egyensúlypolitika" volt és nem illett a magyar szabadságküzdelem ebbe a koncepcióba. Anglia részint ezért is támogatta az osztrák birodalom fennmaradását, hogy a cári Oroszország előretörése ellen védőbástyául szolgáljon Nyugat felé.

A magyar szabadságharc mellett következetesen, egyedül az angol proletariátus élcsapata, az angol kommunisták elődei, a chartisták álltak ki. *(Közoktatásügyi Könyvkiadóvállalat.* 1951. 380 lap.)

☆

N. K. Goncsarov: AZ ISKOLA ÉS A PEDAGÓGIA VÁLSÁGA AMERIKÁBAN — A mai amerikai közoktatásügyi politikát jellemzi, hogy a közoktatásügyi és kulturális kiadások évről-évre csökkennek a fegyverkezés miatt. Iskola helyett ágyút! — ez a jelszavuk.

Az iskola is egyik eszköz az imperialista célok megvalósítására. Az amerikai iskola hamis ismereteket terjeszt, tudatlanságban tartja a tömegeket. Az a válság, amely az egész amerikai életre jellemző, a nevelés területén is tükröződik. Goncsarov bemutatja, hogy az amerikai nevelési elmélet demagógia, amely a faji gőg mérgét igyekszik a tömegekbe oltani. Ez a pedagógia a világuralmi törekvések hű kiszolgálója, és szemben áll a tömegek érdekeivel. *(Közoktatásügyi Könyvkiadóvállalat.* A Szocialista Nevelés Kiskönyvtára. 1951. 32 lap.)

☆

A. A. Jakovlev: A FÖLD ÉLETE — Az emberiséget mindig érdekelte a Föld, amelyen él. Érdekelte, hogyan keletkezett, fejlődött, milyen helyet foglal el a világegyetemben. Ennek helyes és tudományos magyarázatával foglalkozik ez a mű. A könyv az olvasót megismerteti a Föld keletkezésével, kezdve a legrégibb feltevésektől a legújabb szovjet eredményekig.

A Föld arculatának kialakításában nemcsak a víz, a jég, a szél, a Nap, hanem az élő szervezetek is résztvesznek. A leghatalmasabb természetátalakítást természetesen maga az ember végzi. A szerző foglalkozik a Szovjetunióban folyó hatalmas természetátalakítási munkálatokkal.

A tudományok fejlődésével mind többet és többet sikerül a Föld életének „titkaiból" megtudnunk. *(Művelt Nép Könyvkiadó.* 1951. 229 lap.)

☆

V. V. Golubkov: AZ IRODALOMTANÍTÁS MÓDSZERTANA — Golubkov munkája főiskolai tankönyv, és részletesen tárgyalja az orosz és szovjet irodalom középiskolai tanításával kapcsolatos problémákat. A szépirodalom sajátosságai, valamint Marx, Engels, Lenin és Sztálin tanítása alapján tisztázza az irodalomtanítás alapelveit és feladatait. *(Közoktatásügyi Könyvkiadóvállalat.* 1951. 532 lap.)

☆

Kossuth Lajos: FEL MINDNYÁJAN A HON VÉDELMÉRE! — A könyv Kossuth 1848—49-ben írott 54 levelét, kiáltványát, beszédét és egyéb írását, köztük 13 olyant is tartalmaz, amely most jelenik meg először nyomtatásban. Szenvedélyes, áldozatkész hazaszeretet jellemzi az egész kötet anyagát. Nekünk, ma élő magyaroknak is szólnak Kossuth Lajos száz éve elhangzott szavai: „A nemzet készen áll a harcra; s ez a békére leghatalmasabb lépés. A nemzet lelkesülve van az áldozatra; s ez az erőnk kimeríthetetlen forrása."

Kossuth megjelölte a győzelem feltételeit: a haza védelme az egész nép ügye legyen; erős hadsereget kell teremteni; a honvédseregnek rendelkeznie kell a szükséges hadianyaggal; az igaz ügyért harcoló nép „lelkesült erejét" kell szembeállítani a zsarnokság zsoldosaival; a honvédsereg vezérkara forradalmi hadművészettel teremtse meg fölényét az ellenség fölött, — és hangsúlyozta, hogy a külpolitikában a népek forradalmi, nemzetközi összefogására kell építenünk. *(Művelt Nép Könyvkiadó.* 1951. 148 lap.)

☆

A. D. Kahn: ÁRULÁS — A haladó szellemű amerikai író Nyugat-Németország amerikai megszállásáról számol be: megmutatja, hogy mik voltak a harcoló amerikai katonák elgondolásai, célkitűzései a megszállás kezdetén, s ezzel párhuzamosan leleplezi azt, hogyan szabotálták el ezeket az eszméket az amerikai katonai kormányzat magasrangú tisztjei és hűséges segítőtársaik, a német főpapok, nagybirtokosok és nagytőkések. Az imperialisták mellőzték a legmegbízhatóbb náciellenes elemeket, elnyomták a demokratikus szervezete-

ket, s egyre nagyobb teret engedtek a megrögzött fasisztáknak.

Ma már ismerjük és összefüggéseiben látjuk az amerikai vezérkar célkitűzéseit, amelyek kezdettől fogva Nyugat-Németország újrafegyverzésére és a fasizmus feltámasztására törekedtek. *(Szikra Könyvkiadó.* 1951. 206 lap.)

☆

P. TILLARD: A PAUL-TITOK — A könyv Párisban alig néhány hónappal azután jelent meg, hogy a francia politika legfelsőbb köreiben kirobbant az úgynevezett „vesztegetési botrány". A riportregény bemutatja a burzsoá politikusok korrupt, gerinctelen, aljas cimboraságát minden rendű és rangú csoporttal, klikkel és hatalmasággal, akiktől egy kis pénz várható. Bemutatja, hogyan harcol ez ellen az erkölcsi fertő ellen a Francia Kommunista Párt.

Látjuk Amerika szerepét, állandó beavatkozását a francia politikába: óriási pénzeket fordít arra hogy olyan tábornokokat és politikusokat juttasson hatalomra, akik vakon teljesítik parancsait.

A könyv leleplezi az indokínai „aljas háborút". Élénken pergő képek vetítik elénk, hogyan szabotálták az amerikaiak már a franciaországi partizánharcok idején a partizánok fegyverszállítását, ami gyakran a nép legjobb fiainak életébe került.

A regény kiváló érdeme harcos állásfoglalása az imperializmus aljasságával szemben. *(Szépirodalmi Kiadó. 136 lap. 1951.)*

☆

Ny. Sztrokovszkij: GYÁR ÉPÜL AZ ŐSERDŐBEN — Sztrokovszkij a Szovjetunió hősi korszakának, az 1930-as évek egyik építkezésének a munkáját mutatja be.

1930-ban, a XVI. Pártkongresszuson Sztálin elvtárs javaslatára határozatot fogadtak el egy második, keleti nehézipari bázis felépítésére. Ez a nehézipari bázis főleg az urali vasérc és a kuznyecki szénmedence összekapcsolásán, ezenkívül egy egész sor nyugatszibériai vas- és acélmű felépítésén alapszik. A Kuznyecki-szénmedence a természeti kincsekben gazdag Altáj-hegység vidékén fekszik, s 1930 előtt őserdővel, tajgával benőtt, majdnem teljesen lakatlan vadon volt.

Két régi bolsevik harcos vezetésével és külföldi szakemberek segítségével megkezdődnek az előkészítő munkálatok. Ezzel kezdődik a regény.

A vállalatvezető, a párttitkár és az egyszerű munkások ezrei megfeszített erővel dolgoznak. Az építkezés eleinte mégis akadozik, mert a régi szakemberek konzervativizmusa és néhány tudatos kártevő zavarja a munkát. A szabotőröket sikerül ártalmatlanná tenni; a külföldi szakembereket az egyetemekről kikerült munkás- és szegényparaszt származású lelkes fiatalok váltják fel. A jó szervezés és a bolsevik párt irányítása nyomán fellendül a munka termelékenysége: a munkaverseny soha nem látott méreteket ölt, a munkások messze túlszárnyalják az eleinte teljesíthetetlennek vélt normákat.

Az épülő kombinát egyik üzemében egy kiváló szovjet tudós a minőségi vanadium-acél tömeges gyártásának megoldását keresi. A professzor ugyan pártonkívüli, de a régi értelmiségnek ahhoz a becsületes részéhez tartozik, amely hazájához és népéhez hű, s amelyik teljes tudását a szocializmus felépítésének őszinte, lelkes szolgálatába állítja. A fiatal, lelkes komszomolisták, szabad idejüket feláldozva, felépítik a tudós munkájához szükséges kísérleti kohót. Az első próbaöntést siker koronázza. És ezen a napon kézbesítik a vállalatvezetőnek Sztálin elvtárs üdvözlőtáviratát. A munkások, mérnökök lelkesen ünneplik a hősi építés eredményeit. Ezzel zárul a regény, az építés nagyszerű himnusza.

A könyv legnagyobb érdeme az, hogy közelebb hoz bennünket a szovjet ember megismeréséhez. A cselekmény az első ötéves terv idején játszódik le, amelynek problémái sokban közösek a mi ötéves tervünk problémáival. Hogy csak néhányat ragadjunk ki: a munkaverseny szervezésének kérdése, a normakérdés, a terv népszerűsítése és a dolgozókkal való megszerettetése, a szakmunkásképzés, az új értelmiség munkábahelyezése, a takarékosság, az éberség kérdése és még számtalan igen fontos probléma, amelyeket felvet az író és megmutatja a megoldását. A regényben szereplő betonkeverők, kőművesek, kohóépítők, akik munkaversenyben dolgoznak, tisztában vannak minden egyes felrakott tégla világpolitikai jelentőségével, világosan látják, hogy munkájukkal mennyire segítik az ország megerősítését, a béke megvédésének ügyét.

A könyv megjelenése a legidőszerűbb. Mi is első ötéves tervünk teljesítésén dolgozunk, most építjük Dunapentelét. A regényben szereplő tajgai vasmű mellett hatalmas modern szocialista város épül, akárcsak Dunapentelén. Ez a szovjet regény ilyenformán rólunk is szól, a mi ötéves tervünkről, a mi Dunapentelénkről. *(Új Magyar Könyvkiadó.* 1951. 527 lap.) *F. E.*

☆

Galina Nyikolajeva: ARATÁS — „Amikor a nap már félig az elsötétült erdő mögé hanyatlott, Aljosa dombjának egész népe fölment a dombra, a csorda elébe.

Ez a szokás erősen meggyökeresedett hagyomány volt Aljosa dombján, ez volt a nap legszebb órája. Mindaz, amit az állattenyésztők létrehoztak, véghezvittek, ott vonult el szemük előtt és nem volt nagyobb örömük, minthogy együtt gyönyörködjenek benne. Ilyenkor minden apróság — súrlódás, összetűzés, nehézség — háttérbe szorult és csak a fődolog maradt meg: a közös öröm, a büszkeség afölött, amit elvégeztek és egymás megbecsülése azért, amit elértek."

Nyikolajeva regénye a szovjet ország új emberéről, a kommunizmust építő emberről szól.

A nehézségek leküzdésének, a harcnak és győzelemnek regénye ez, amelyben megpillantjuk: milyen féltő gondossággal állnak a meglett emberek a fiatalok mellé, hogyan adják át tapasztalatalkat az öregek az induló ifjúságnak, miképpen forr össze egyetlen családdá a kolhoz kollektívje, hogy együttes erővel, munkájuk, tapasztalataik harcos összefogásával szolgálják a szovjet nép dicsőséges céljait: jó munkával a békéért, jó munkával a dolgozó emberek jövőjéért.

A cselekmény során a regény fölvet, megold és legalábbis megvilágít sok olyan problémát, amely a falu szocialista átalakításának útján ma nálunk is lépten-nyomon fölmerül. Egy olyan középoroszországi kolhoz két esztendejéről számol be a könyv, amely már a Nagy Honvédő Háború előtt — bár gyönge földje volt — sikerrel küzdötte fel magát az elsők közé, de a háború és az azt követő egy-két év alatt — nagyrészt rossz vezetőjének hibájából — teljesen lezüllött. Az új kolhozelnöknek kell lábra állítani ezt az elesett gazdaságot, és ami még fontosabb, a részben elkedvetlenedett, részben ellustult embereket, akik a kolhozmunka rovására, háztáji gazdálkodásuk termékeinek értékesítésére vetették rá magukat. A háborúból visszatérő kolhozvezetőt már felesége is halottnak vélte, meggyászolta és mással kötötte össze sorsát. Ez a családi bonyodalom nem fájdalom nélkül, de kommunista módra oldódik meg.

A családi élet békéjéhez vezető utat az asszony elhatározása nyitja meg, aki ahelyett, hogy végleg családi problémáiba temetkezne, nagy energiával tanulni kezd. A városba megy, hogy a földművelésben tovább képezze magát. Igen jellemzők azok a szavak, amelyekkel a tanfolyamvezető professzor megnyitja előadássorozatát: „A szovjet tudomány minden fronton támadásba ment át... Szovjet pilóták és fizikusok a sztratoszférát, szovjet óceánográfusok a tenger mélységeit, szovjet tudósok az atommag titkát kutatják, szovjet micsurinisták élő sejtek protoplazmáját szabályozzák. Mi, szovjet földművesek is szünet nélkül offenzívában vagyunk földjeinken, a sztálini ötéves tervben előirányzott gabonamennyiségért harcolunk."

A regény különös jelentősége, hogy valóban művészi erővel mutatja meg a közösségi és a magánélet kölcsönhatását. Élő példákon bizonyítja be, hogy örömmel, öntudattal végzett munka igaz emberekké fejleszti azokat is, akik eddig céltalanul éltek a világban. „Csak hárman voltak. Három kommunista. Mindennapi egyszerű emberek, sok gyöngeséggel, sok fogyatékossággal. De mert mind a hárman egyetlen nemes célra törekedtek és a párt által megjelölt utakon törhetetlenül haladtak a cél felé, egymást kiegészítve, egymást támogatva, egymást keményen kritizálva, ezért ők lettek az az erő, amelynek neve: a Párt."

A kolhoz a helyi pártszervezet irányítása és ösztönzése, a tehetséges kolhoztagok kiemelése, a termelési újítások, főleg a gépesítés továbbfejlesztése révén, már a második év végével bámulatos eredményeket ér el és a legjobb úton halad afelé, hogy az elsők közé kerüljön. A közös küzdelmek során az egész kolhoz egybekovácsolódik, egységessé válik a nagy közös cél: a kommunizmus építésében.

A könyv művészi fordítása Lányi Sarolta munkája. *(Új Magyar Könyvkiadó.* 488 lap. 1951.)

F. E.

☆

D. Gránvin: KORSZÁKOV MÉRNÖK GYŐZELME — Korszákov, a nagy leningrádi villamossági kutatóintézet tehetséges fiatal mérnöke, fontos feladatot kap: egy forradalmi újítást jelentő gép egyik leglényegesebb segédgépét kell elkészítenie. Az amerikabarát igazgató gáncsoskodása és még sok más nehézség ellenére Korszákov — szovjet emberhez méltóan — pontosan, határidőre leszállítja a fontos gépet.

A könyv írója maga is mérnökember s ez nem ritka jelenség a szovjet irodalomban. Ismert és kitűnő könyvek írói, mint Popov, Volosin, Sztrokovszkij, Krimov, Ázsájev, sőt Polevoj is nemcsak kitűnő író, hanem kiváló mérnökök is.

A regény kapcsolatba hozható a mi mérnökeink és technikusaink munkájával, akik közül még sokan nincsenek tisztában azzal, mit jelent szocialista módon építeni.

Csak politikailag képzett mérnök tud az eseményekben eligazodni. Pártszervezeteink is arra törekszenek, hogy műszaki értelmiségünket szakmai képzettségüknek megfelelő pártmunkával foglalkoztassák, a sztahanovistákat további képzésük érdekében továbbra is patronálják. Ez fordítva is szükséges, mert a magasképesítésű iskola nem mindig adja meg a gyakorlati tudást, s a szellemi dolgozónak a fizikai munkások szakmai tapasztalataiból eredő tanácsát is meg kell hallgatnia. Teljes egészében át kell vennünk a szovjet módszereket. Meg kell honosítanunk az igazi kollektív munkát, a nagy feladatokat szét kell osztanunk, a szakmai féltékenységet ki kell küszöbölni és fokoznunk kell az új káderek képzését.

A magyar mérnökök között még nem akadt olyan aki írna. Bízunk benne, hogy nálunk is hamarosan megszületik a mérnök-író. *(Új Magyar Könyvkiadó.* 1951. 96 lap.)

☆

I. Izcaray: SPANYOL PARTIZÁNOK — A kötet riportgyüjtemény. A riportok azokról a harcokról szólnak, amelyeket az illegalitásba kényszerített spanyol kommunisták, a partizánok, a polgárháború leverése óta szünet nélkül folytatnak.

Izcaray bemutatja a partizánokban a kommunista ember jellemének nemességét, milyen politikai érettséggel és tisztánlátással tesznek különbséget elvi ellenségeik és a félrevezetett vagy jószándékú, de passzív elemek között. Rámutat, hogy a forradalmi erők egyre fokozódó mértékben működnek Franco fasiszta

Spanyolországában. *(Szépirodalmi Könyvkiadó.* 1951. 102 lap.)

☆

Szkljarenko: „ÚTBAN KIEV FELÉ" — A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után megmozdulnak a forradalom ellenségei: a volt cári tisztek, földesurak, kulákok és nem utolsó sorban az Antant, hogy a fiatal szovjet államot legyőzze és a bolsevik forradalmat elfojtsa. Ukrajnában megalakul a legendás Beguni ezred, Scsorsz vezetésével. Scsorsz Lenin és Sztálin személyes irányítása mellett elfoglalja Kievet, a fehérek fellegvárát.

A regényből megismerkedünk az Antant-diplomaták aljasságával, a különféle hetmanok és „pánok" rothadt népbolondításával, a petljuristák állati kegyetlenségével, az ellenforradalom gyalázatos módszereivel és az igazi szovjet hazafiak emberfeletti erőfeszítéseivel. Előttünk születnek meg azok a nagyszerű harcoló egységek, amelyek a Vörös Hadsereg magvát, gerincét alkotják. *(Új Magyar Könyvkiadó.* 1951. 206 lap.)

☆

Jan Neruda: TÖRTÉNETEK A RÉGI PRÁGÁBÓL — Ez az elbeszélésgyűjtemény a nagy cseh klasszikusnak legidőtállóbb műve. Hazájában ma is rendkívül népszerű és a legtöbb európai nyelvre is lefordították.

Színhelye: a Moldva balpartján elterülő Mala-Strana, a prágai Buda, vagy inkább Tabán, a múlt század közepe tájén. Szereplői: e régi városnegyed kispolgárai. Egységessé teszi a könyvet Nerudának meleg, emberi, finom humorú, Puskinra emlékeztető hangja, íráskészsége remek hangulatot teremt. A fölényes anyagismeret, a tárgyszeretet és az írói művészet teszi e novellákat tökéletessé. A gyűjteményből érezni az író szabadságszeretetét, elutasító magatartását az osztrák monarchia elnyomásával szemben. E klasszikus alkotás csak a felszabadulás után foglalhatta el méltó helyét a cseh irodalomban. *(Szépirodalmi Könyvkiadó.* 1951. 240 lap.)

☆

Howard Fast: AZ EKHÓS SZEKÉR — A kötet hét elbeszélést tartalmaz. Kettő a spanyol polgárháborúról szól, kettő az amerikai életet ábrázolja, három pedig a gyarmati elnyomást mutatja be Indiában. *(Szépirodalmi Könyvkiadó.* 1951. 107 lap.)

☆

André Stil: A „SZAJNA" KIFUT A TENGERRE. — A kötet alcíme: „Hét novella a békéért". Ebből is kidomborodik harcos jellegük. Fő motívumuk kettős: a francia imperialisták lelkiismeretlen készülődése egy újabb háborúra, és a kapitalista uralkodó osztály mesterkedései a fasizmus újjáélesztésére, a munkásosztály terrorizálására. *(Szépirodalmi Könyvkiadó.* 1951. 143 lap.)

ÚJ KÖNYVEK

Sztálin Művei 6. kötet. 484 lap. Szikra, 1951.
Az olasz kommunista párt VII. kongresszusa, 131 lap. Szikra, 1951.
Leleplező dokumentumok a koreai háború kirobbantásáról. 134 lap. Szikra, 1951.
Ljubomir Boriszov: Rankovics Gestapója. 31 lap. Szikra, 1951.
Ötéves Tervünk: Béketerv. 79 lap. Szikra, 1951.
Idegen szavak Szótára. 447 lap. Szikra, 1951.
José Diaz: Válogatott cikkek és beszédek. 171 lap. Szikra, 1951.
Grősz József és társai bűnpere. 336 lap. Szikra, 1951.
V. Vaszilјeva: A gyarmati munkásosztály harca az imperializmus ellen. 36 lap. Szikra, 1951.
Vicente Arroyo: Új helyzet Spanyolországban. 27 lap. Szikra, 1951.
V. Cseprakov: Kényszermunka a tőkés országokban. 114 lap. Szikra, 1951.
Darvas József: A törökverő. 252 lap. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1951.
Martin Andersen Nexö: A vörös Morten. 314 lap. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1951.
Theodore Dreiser: A dollár uralma alatt. 177 lap. Szépirodalmi könyvkiadó, 1951.
Dragomir Aszenov: Gyilkosok között. 63 lap. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1951.
Aragon: Kommunisták. 296 lap. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1951.
Makszimov: A növények élete. 95 lap. Művelt Nép Könyvkiadó, 1951.
A Szovjetunió gép- és traktorállomásainak tapasztalatai. 302 lap. Mezőgazdasági Kiadó, 1951.
Moszolov: Évelő pillangósok és pázsitfüvek. 169 lap. Mezőgazdasági Kiadó, 1951.
P. N. Kudrjavcev: A sertéstenyésztés kézikönyve. 308 lap. Mezőgazdasági Kiadó, 1951.
Doroszinszkij: Baktérium-trágyázás. 32 lap. Mezőgazdasági Kiadó, 1951.
Ivanov: Juhtenyésztés. 428 lap. Mezőgazdasági Kiadó, 1951.
Dobrohotov: Részletes állattenyésztés. 855 lap. Mezőgazdasági Kiadó, 1951.
Borin: Tizenöt év a kombájnon. 80 lap. Mezőgazdasági Kiadó, 1951.
V. G. Venzser: Gép- és traktorállomások. 127 lap. Mezőgazdasági Kiadó, 1951.
A forgóeszközök forgási sebességének gyorsítása. 16 lap. Könnyűipari könyv- és lapkiadó, 1951.
A papírgyártóipari sztahanovista-mozgalom fejlesztése. 15 lap. Könnyűipari könyv- és lapkiadó, 1951.
A munka termelékenysége. 32 lap. Könnyűipari könyv- és lapkiadó, 1951.
Kantor: Vállalatonbelüli önálló műhelyelszámolás. 108 lap. Könnyűipari Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

Endrey—Jakabné—Szabó: A munkamódszer-átadás kérdéseiről. 39 lap. Könnyűipari Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

Kovaljev: Módszereink a sztahanovista munkatapasztalatok tanulmányozására és tömeges bevezetésére. 25 lap. Könnyűipari Könyv- és Folyóiratkiadó, 1950.

Román: Vállalaton belüli önálló elszámolás. 35 lap. Könnyűipari Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

Gurjevics és Szavics: Az áruk kiváló minőségéért folytatott harc tapasztalatai. 45 lap. Könnyűipari Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

Eisenberg: Könyv- és folyóiratnyomdák operatív üzemterve. 160 lap. Könnyűipari Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

I. A. Vitver: A népi demokratikus és tőkés országok gazdasági földrajza. 306 lap. Tankönyvkiadó, 1951.

Tyeplov: Pszichológia. 161 lap. Tankönyvkiadó, 1950.

N. A. Maskin: Az ókori Róma története. 578 lap. Tankönyvkiadó, 1951.

L. A. Lunc: Nemzetközi magánjog. 220 lap. Tankönyvkiadó, 1951.

Római magánjog. 374 lap. Tankönyvkiadó, 1950.

Sz. Sz. Sztucsenikin: Szovjet államigazgatási jog. 290 lap. Tankönyvkiadó, 1951.

Dr. Pattanttyús A. Géza: A gépek üzemtana. 462 lap. Tankönyvkiadó, 1951.

Dr. Geleji Sándor: Kohógéptan. 478 lap. Tankönyvkiadó, 1951.

Dr. Wendl Aladár: Geológia. 655 lap. Tankönyvkiadó, 1951.

Szovjet büntetőjog (Általános rész). 443 lap. Tankönyvkiadó, 1951.

A vasuti árumozdítási munkák komplex gépesítése. 135 lap. Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyv- és Folyóiratkiadó, 1950.

Szocialista vasutat építünk. 291 lap. Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

E. M. Bromberg, M. F. Verigo, V. N. Danilov, A. A. Popov: A vasuti járómű hatása a pályára. 200 lap. Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

V. T. Oszipov: Irányvonatok szervezése áruberakási helyekről. 259 lap. Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

Vachinyin M. I.: Az önműködő térközbiztosító berendezés alapjai. 410 lap. Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

Betonozás. 43 lap. Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

Famegmunkálás. 83 lap. Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

Vasbetétkészítés és szerelés. 43 lap. Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

Mélyépítőipari Kézikönyv. 223 lap. Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Könyv- és Folyóiratkiadó, 1951.

J. I. Poklad: Öntödék munkájának műszaki és gazdasági elemzése. 136 lap. Nehézipari Könyvkiadó, 1951.

N. M. Jurjev: A grafikonszerinti ütemes munka szervezése. 112 lap. Nehézipari Könyvkiadó, 1951.

Galusko—Leszin: A makajevszkai tudományos kutatóintézet személyszállító csilléi lejtős bányaterek részére. 58 lap. Nehézipari Könyvkiadó, 1951.

H. Medek—Knizsek—Szabó: A tervszerű megelőző karbantartás alkalmazása a gépiparban. 179 lap. Nehézipari Könyvkiadó, 1951.

V. A. Goloscsapov: A munkások és alkalmazottak bérezése és bérelszámolása. 225 lap. Nehézipari Könyvkiadó, 1951.

V. J. Vinovgradov és Ja. A. Kaminszkij: A vásárlók kiszolgálásának formái és az áruelado munkahelyének megszervezése a szovjet kiskereskedelemben. 31 lap. Kereskedelmi Szakkönyv- és Lapkiadó, 1951.

V. J. Vinovgradov és Ja. A. Kaminszkij: Az áruk beszerzésének és tárolásának megszervezése a szovjet kiskereskedelemben. 39 lap. Kereskedelmi Szakkönyv- és Lapkiadó, 1951.

V. J. Vinovgradov és Ja. A. Kaminszkij: A munka és vezetés megszervezése a szovjet kiskereskedelemben. 23 lap. Kereskedelmi Szakkönyv- és Lapkiadó, 1951.

P. T. Prihogyko: A bányász egészségvédelme. 113 lap. Népszava, 1951.

V. Letyenko: A szocialista vállalat termelésének tervezése. 38 lap. Népszava, 1951.

Munkaerő, Anyag- és Gépimunkatáblázatok (I., II., III., VII., VIII. füzet). Építőipari Könyv- és Lapkiadó, 1951.

Építőipari Árak Jegyzéke (I—VI. füzet). Építőipari Könyv- és Lapkiadó, 1951.

Kiegészítés az Építőipari Árak Jegyzékéhez. Építőipari Könyv- és Lapkiadó, 1951.

Költségvetések Kiírási Szövegei. Építőipari Könyv- és Lapkiadó, 1951.

Hadrovics—Gáldi: Orosz—Magyar Szótár. 998 lap. Akadémiai Kiadó, 1951.

F. I. Malcev: A téglafalazás megszervezése. 108 lap. Népszava, 1951.

Korszunszkij: Az atommag. 356 lap. Közoktatásügyi Kiadó, 1951.

K. G. Voblij: A tudományos munka megszervezése. 142 lap. Közoktatásügyi Kiadó, 1951.

Golubkov: Az irodalomtanítás módszertana. 532 lap. Közoktatásügyi Kiadó, 1951.

N. K. Goncsarov: Az iskola és a pedagógia válsága Amerikában. 32 lap Közoktatásügyi Kiadó, 1951.

Kosáry Domokos: Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába. I. kötet. 480 lap. Közoktatásügyi Kiadó, 1951.

A tartalomjegyzék folytatása a borítólap 2. oldaláról

Lap

PÉNZÜGYI SZEMLE

J. A Kronrod: A szovjet állam harca az áru és pénzviszonyok átalakításáért ... 641

MEZŐGAZDASÁGI SZEMLE

A. Karavajev: A kolhozok anyagi és termelési bázisának megszilárdítása 648

Sz. Napalkov: A kommunizmus nagy építkezései és az öntözéses földművelés a Szovjetunióban 653

V. F. Vaszjutyin: A kommunizmus nagy építkezései 654

VILÁGGAZDASÁGI SZEML

M. Rubinstein: A tőkés államok gazdaságának militarizálása 656

I. Lemin: Anglia gazdasága a háborús uszítók szolgálatában 664

KÖNYVSZEMLE

A könyv szerepe a szocializmus építésében 671

Markos György: Új gazdaságföldrajzi tankönyv magyar nyelven 676

I. Sirinszkij: Új könyv a szovjet tervgazdaság kezdeti időszakáról 680

H. R.: A szocialista kereskedelem könyvtára 682

Szigeti János: Az állattenyésztés termelékenységének növelése 684

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ: *A. J. Visinszkij:* A békéért és a népek biztonságáért, az új háború veszélye ellen — *Gellért Endre:* Délkelet-Ázsia harcban a szabadságért — Két könyv a gyapotról — *V. G. Venzser:* A gép- és traktorállomások termelőtevékenysége — A micsurini biológia alapjai — Szocialista vasutat építünk — *M. I. Vachnyin:* Az önműködő térközbiztosító berendezések alapjai — *V. T. Oszipov:* Irányvonatok tervezése áruberakási helyekről — *A Szovjetunió vasúti tudományos kutatóintézete:* A vasúti árumozdítási munkák komplex gépesítése — *Voblij:* A tudományos munka megszervezése — *G. V. Jefimov:* Kína újkori és legújabbkori története — *Haraszti Éva:* Az angol külpolitika és a magyar szabadságharc — *N. K. Goncsarov:* Az iskola és a pedagógia válsága Amerikában — *A. A. Jakovlev:* A föld élete — *V. V. Golubkov:* Az irodalomtanítás módszertana — *Kossuth Lajos:* Fel mindnyájan a béke védelmére: — *A. D. Kahn:* Árulás — *P. Tillard:* A Paul-titok — *Ny. Sztrokovszkij:* Gyár épül az őserdőben — *G. Nyikolajeva:* Aratás — *D. Gránvin:* Korszakov mérnök győzelme — *I. Izcaray:* Spanyol partizánok — *Szkljarenko:* Útban Kiev felé — *Jan Neruda:* Történetek a régi Prágából — *André Stil:* A «Szajna» kifut a tengerre 688

Új könyvek 695

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор:
Эндре ШЭМЬЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык
Пал АЛЬПАРИ

Редакция:
Будапешт, VI-й р-н. проспект Сталина № 40, тел: 314-920, 314-933

Издательство:
Будапешт, V-й р-н, улица Лайоша Кошута 20, тел: 183-930

Подписная плата на год 144 ф-та

Цена номера в СССР 10 руб, подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 14 000 экз. Объем 12-печ. л.

За издание отвечает Иожеф ТЕРЕК

Отпечатано в типографии Сикра, Будапешт — Отв. рук. Карой Радноти.

Különlenyomat a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle csoportos előfizetői számára

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

GYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:
NTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
ISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
ARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTUR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:
SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

Volodarszkij—Szorokin: A szovjet ipar hatalmas föllendülése

Fedor János: A szocializmus építésének társadalmi-gazdasági kérdései Sztálin műveinek 11. és 12. kötetében

Duginov: A Szovjetunió nemzeti jövedelme

Vita a német imperializmus ujjászületésének kérdéseiről (Walter Ulbricht előadói beszéde és zárszava, Anton Ackermann és Fred Oelssner hozzászólása)

Ivlijev: Mendelejev harca a malthusianusok ellen

Belenykij: Az iparvállalatok jövedelmezőségének elemzéséről

Az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás kérdéseiről

MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET KÖNYVTÁRA

7-8

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM • 1951. AUG.—SZEPT.

TARTALOM

Lap

L. Volodarszkij—G. Szorokin: A szocialista ipar hatalmas föllendülése a Szovjetunió háborúutáni ötéves tervében 1

Fedor János: A szocializmus építésének társadalmi-gazdasági kérdései Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetében 19

SZEMLE

A. Duginov: A Szovjetunió nemzeti jövedelme és a szovjet dolgozók jólét emelkedése .....

J. Kaszimovszkij: Takarékosság a termelésben a társadalmi gazdagság növekedésének forrása 63

Vita a német imperializmus újjászületésének kérdéseiről (a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának 1951 június 13—15-i ülésén)

Walter Ulbricht: A német imperializmus újjáéledése 77

Anton Ackermann: A német imperializmus újjászületéséről és harcunk nemzeti jellegéről 97

Fred Oelssner: Az imperialista fejlődés sajátosságairól Nyugat-Németországban 102

Walter Ulbricht: A német imperializmusról. (Zárszó) 108

K. A. Pticsnyicina: Tudományos káderképzés a Szovjetunió Tudományos Akadémiája közgazdasági és jogi szakosztályának intézeteiben 114

A szovjet állam gazdasági-szervező szerepéről 115

A. Topcsijev: A sztálini természetátalakító terv és a szovjet tudomány feladatai 117

Sz. Ivlijev: Mendelejev harca a malthusianusok reakciós zagyvaságai ellen 125

NÉPI DEMOKRÁCIÁK

G. Rozanski: A népi demokratikus Lengyelország a békeharcnak és a hatéves terv teljesítésének jegyében ünnepelte fennállásának hetedik évfordulóját 125

G. Asztafjev: A Kínai Kommunista Párt harca a gazdasági elmaradottság felszámolásáért és az ország iparosításáért 135

A tartalomjegyzék folytatása a borítóív 3. lapján

Felelős szerkesztő:
Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest, VI, Sztálin-út 40.
Telefon: 314-920, 314-933

Kiadóhivatal: Budapest, V, Kossuth Lajos-utca 20
Telefon: 183—930

Előfizetési ára egy évre 144 forint
Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám: 936 586

*

Példányszám 15 500
Terjedelem 12 és ½ ív

*

Felelős kiadó: Török József

3922 — Egyetemi Nyomda, Budapest. (F.: Erdős László)

L. VOLODARSZKIJ—G. SZOROKIN

A szocialista ipar hatalmas föllendülése a Szovjetunió háborúutáni ötéves tervében

A negyedik (háborúutáni első) sztálini ötéves terv sikeres teljesítésének eredményeképpen a Szovjetunió népgazdaságának valamennyi ágában új, hatalmas föllendülés következett be. A terv teljesítésének eredményei biztosították a szocialista nagyhatalom gazdasági erejének további megszilárdulását, a szovjet nép anyagi jólétének növekedését és kulturális színvonalának emelkedését.

A kommunizmus felé tartó szovjet társadalom fejlődését irányító bolsevik párt és szovjet állam a marxista-leninista tudománynak azt a mélyreható megállapítását követi, hogy bármely társadalmi rendszernek az anyagi javak termelése az alapja. Ezért a Szovjetunióban az összes állami tervek fő tartalma az anyagi termelés fejlesztése.

Az anyagi termelés ágai között a legfontosabb helyet az ipar foglalja el, amely nem csupán a társadalmi termék döntő részét adja az országnak, hanem a népgazdasági ágak között vezetőszerepet is tölt be. A szocializmusban az ipar a népgazdaság általános fejlődésének bázisa, az egész gazdaság technikai átalakításának anyagi alapja. Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVII. kongresszusán a szocialista ipar döntő szerepét hangsúlyozva mondotta: „Az iparnak nemcsak sajátmagát kell az új technika alapján átépítenie, nemcsak az ipar minden ágát, beleértve a könnyűipart, az élelmiszeripart és a faipart is. Ezeken kívül még a közlekedés minden fajtáját és a mezőgazdaság minden ágát is át kell építenie." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 560. lap. Szikra 1951.)

A forradalomelőtti Oroszország gyöngesége és gazdasági elmaradottsága elsősorban azzal magyarázható, hogy nem volt fejlett ipara és főleg nehézipara nem volt fejlett. Lenin és Sztálin, a szovjet nép és a bolsevik párt nagy vezérei, többízben hangsúlyozták a nehézipar döntő szerepét az egész gazdaság fejlődésében „... Nehézipar biztosítása nélkül, a nehézipar helyreállítása nélkül — mondotta Lenin — semmiféle ipart sem tudunk fölépíteni, enélkül pedig mint

önálló ország egyáltalában elpusztulunk." (*Lenin* Művei. 33. kötet. 338. lap. oroszul.) Az iparosítás szovjet módszerének kidolgozásakor Sztálin elvtárs kifejtette, hogy „az iparosítást mindenekelőtt úgy kell értelmeznünk, mint nehéziparunk fejlesztését, és főleg mint saját gépgyártásunknak, a nagyipar e fő idegszálának fejlesztését. Enélkül beszélni sem lehet országunk gazdasági önállóságának biztosításáról." (*Sztálin* Művei. 8. kötet. 121—122 lap. oroszul.)

A háborúelőtti sztálini ötéves tervek idején, a szocialista ip
sztálini programmjának sikeres megvalósítása eredményeképpe
ipara óriási fejlődésen ment át. A szovjet nép, Lenin és Sztálin [illegible]
tésével hatalmas szocialista nagyipart hozott létre. A Szovjetunióban 1940-ben 15 millió tonna nyersvasat termeltek (vagyis csaknem négyszer annyit, mint 1913-ban); 18 300 000 tonna acélt (ami négy és félszer több, mint az 1913-ban termelt acélmennyiség); 166 millió tonna szenet (vagyis öt és félszer annyit, mint 1913-ban); 31 millió tonna ásványolajat, ami három és félszerese az 1913-ban kitermelt mennyiségnek. „A termelésnek ilyen hallatlan növekedését lehetetlen az ország egyszerű és szokásos fejlődésének tartani a haladás útján az elmaradottságból. Ez ugrás volt, amellyel Hazánk elmaradott országból élenjáró országgá, agrárországból ipari országgá vált" — mondotta Sztálin elvtárs, amikor 1946 február 9-én, történelmi jelentőségű választási beszédében ezeket az adatokat idézte.

Termelési ütemének növekedését és korszerű technikai fölszereltségét tekintve a szocialista ipar már a Nagy Honvédő Háború előtt első helyre került a világon. A szovjet iparnak ez a nagyszerű fejlődése döntő jelentőségű volt a szovjet állam honvédelmi képességének megerősítése szempontjából. A háborúelőtti években megteremtett fejlett nagyipar biztosította a fasiszta Németország és csatlósai szétzúzásának gazdasági feltételeit.

A háború éveiben a Szovjetunió ipara óriási kárt szenvedett. A fasiszta rablók tönkretették a megszállt kerületek szénbányászatát, ásványolajiparát, vaskohászatát, energiagazdálkodását és más iparágait. Ez nagyon megnehezítette az ipari termelés háborúutáni helyreállítását és fejlesztését. A tönkretett gyárak, üzemek, bányák és villanytelepek helyreállításához óriási mennyiségű anyagra, pénzre és rengeteg munkára volt szükség. Az elpusztított állóalapok helyreállításának és az új állóalapok létrehozásának rendkívül nehéz feladatát ilyen rövid történelmi időszak alatt csakis a szovjet szocialista állam volt képes megoldani, amely tervszerűen használja fel és az egyes gazdasági ágak között célszerűen osztja el a népgazdaság erőforrásait. Csakis a szovjet szocialista állam volt képes nemcsak elérni, hanem még jelentős mértékben maga mögött is hagyni az ipari termelés háborúelőtti színvonalát. Ennek a feladatnak a megoldása létszükséglet volt a szovjetország számára. A szocialista iparnak, s elsősorban a nehéziparnak helyreállításával és fejlesztésével szilárd anyagi bázist teremtettek az egész szovjetgazdaság háborúutáni helyreállítására és fejlesztésére. Igen nagy jelentősége volt annak, hogy az ország már 1946-ban képes volt lényegében

befejezni az ipari termelés háborúutáni átállítását. A szocialista iparnak a negyedik sztálini ötéves terv éveiben bekövetkezett rohamos fejlődése hatalmas lépést jelentett a kommunista építés programmjának megvalósításához vezető úton, amelyet Sztálin elvtárs 1946 február 9-én mondott történelmi jelentőségű beszédében jelölt meg.

Ahhoz, hogy kellőképpen értékelhessük a Szovjetunió szocialista iparának háborúutáni eredményeit, mindenekelőtt meg kell ismerkednünk azokkal a feladatokkal, amelyek a háborús károk helyreállításával kapcsolatban az ipar előtt állottak.

Mint ismeretes, a német fasiszta rablók az általuk ideiglenesen megszállt területeken 1135 szénbányát tettek tönkre, amelyekben a háború előtt évente több mint 100 millió tonna szenet bányásztak. Hogy ez milyen jelentős mennyiség, kitűnik abból, hogy 1940-ben a Szovjetunióban összesen 166 millió tonna szenet termeltek ki. Tönkretettek összesen 5 millió kilowatt teljesítőképességű villanytelepet, ami csaknem fele az egész teljesítőképességnek, amellyel az ország a háborúutáni első ötéves terv kezdetén rendelkezett. Az elpusztult kohászati üzemekben korábban 11 millió tonna nyersvasat és 10 millió tonna acélt termeltek, míg a Szovjetunió összes vas- és fémművei 1940-ben 15 millió tonna nyersvasat és 18 millió tonna acélt gyártottak. Hasonló méretű volt a pusztulás a többi iparágban is.

A háborúutáni ötéves terv során a megszállók által tönkretett ipart gyorsan helyreállították. 1949 negyedik negyedében a kárt szenvedett kerületekben az ipar teljes termelése 6 százalékkal meghaladta a háborúelőtti, 1940. évi színvonalat. 1949 végén ezekben a kerületekben már több szenet, villamosenergiát, traktort, cementet, szuperfoszfátot és egyéb iparcikket gyártottak, mint a háború előtt. A megszállás alatt volt kerületek ipari termelése évről évre gyorsabb ütemben emelkedett. Így a kárt-szenvedett kerületek ipari termelése 1946-ban 28, 1947-ben 33, 1948-ban 41 százalékkal növekedett. Az ötéves terv első három éve alatt ezekben a kerületekben az ipari termelés 2,4-szeresére emelkedett. A felszabadult köztársaságok és területek ipara évről évre biztosabban állott a saját lábán és egyre nagyobb mértékben járult hozzá az egész szovjet népgazdaság helyreállításához és további fejlődéséhez.

A Dél kohászati ipara az ötéves terv teljesítésének eredményeképpen új műszaki alapokon épült újjá és ma már több fémet ad, mint a háború előtt. A Donyec-medence bányáit helyreállították. A donyeci szénbányászat maga mögött hagyta háborúelőtti színvonalát, sőt az ötéves tervben előírt színvonalat is. A Donyec-medence ismét az ország leghatalmasabb és legjobban gépesített szénmedencéje. Helyreállították és kibővítették a moszkvai szénmedencét és itt ma háromszor annyi szenet bányásznak, mint a háború előtt. Teljesen helyreállították és műszakilag átalakították Majkop és Groznij, valamint Nyugat-Ukrajna ásványolajiparát. A kárt szenvedett körzetek villamosenergiatermelése is jelentékenyen emelkedett 1940-hez képest. Az ötéves tervnek megfelelően helyreállították a Donyec-medence, a Dnyepr-vidék, Kiev, Harkov, Lvov, Ogyessza, Nyikolajev, Szevasztopol, Novorosszijszk, Krasznodar, Groznij, Sztálin-

grád, Voronyezs, Brjanszk, Kalinin, Minszk, Vilniusz, Riga, Tallin, Petrozavodszk és más városok villamoserőműveit. Helyreállították az összes vízierőműveket, köztük a dnyeperi Lenin vízierőművet.

A megszállás alatt állott kerületek iparának helyreállítása olyan új vállalatok és iparágak megteremtésével és fejlesztésével kapcsolódott össze, amelyek a kárt szenvedett kerületek népgazdaságának gyorsabb és arányosabb fejlődéséhez, tartalékaik jobb kihasználásához szükségesek. Így például Ukrajnában az ötéves terv idején újjászervezték a legfontosabb kohó- és bányaipari berendezések gyártását, az újtípusú mezőgazdasági gépek, energetikai és elektrotechnikai berendezések, korszerű szerszámgépek készítését.

Belorussziában megkezdődött a gépkocsi- és traktorgyártás. A Moldva Szovjet Szocialista Köztársaságban megteremtették a könnyűipart és megkezdték a gépgyártást. A Litván SzSzK-ban megteremtették a nagyipart, rátértek a fémforgácsoló szerszámgépek, villanymotorok, mezőgazdasági gépek gyártására és folyami hajók építésére. A Lett SzSzK-ban a közlekedési és elektrotechnikai gépgyártás és a műszergyártás indult nagyarányú fejlődésnek. Az Észt SzSzK-ban óriási mértékben kifejlődött a gázfejlesztőipar és üzembehelyezték a kohtlajarve-leningrádi gázvezetéket.

Az ötéves terv előírta, hogy az iparban rövid idő alatt helyre kell állítani, majd jelentős mértékben meg kell haladni a termelés háborúelőtti színvonalát. Ezt a feladatot az ipar teljesítette is. Az ipar teljes termelése már 1948-ban 18 százalékkal több volt, mint 1940-ben, a következő évben pedig még jelentékenyebben növekedett.

A német megszállók által elpusztított gyárakat és üzemeket az új, legfejlettebb technika alapján állították helyre. A korszerű, legfejlettebb technika alapján született újjá a Szovjetunió első szén- és fémbázisa, a Donyec-medence. A Donyec-medence helyreállított bányáiban nagymennyiségű új, tökéletesebb gépet, a szovjet mérnökök által az utóbbi időben szerkesztett szénkombájnokat, szén- és kőzetrakodógépeket, hatalmas kaparószalagokat, nehéz villamos vontatókat alkalmaznak. A Donyec-medence helyreállított szénbányászata jobban gépesített, mint háború előtt.

Délen vannak olyan fémkohászati vállalatok, amelyek technikailag jelenleg fejlettebbek, mint a háború előtt. Kohászati agregátokat állítottak be, nagy arányokban gépesítették a nagy fizikai erőkifejtést igénylő munkálatokat. A termelési folyamatokat automatizálták. A Donyec-medence villamoserőműveinek helyreállításakor széles körben alkalmazták a technika legújabb vívmányait. A dnyeperi Lenin-vízierőművet az új követelmények figyelembevételével teremtették újjá; valamennyi gépcsoportjának jelentékenyen emelkedett a teljesítőképessége.

★

A háborúutáni ötéves terv teljesítésének eredményei szemléltetően mutatják meg a szovjet gazdaság alapvető jellemvonását: a bővített újratermelés elve szerinti *szakadatlan fejlődését*. Ezt a folyamatot a termelőerők és a termelési viszonyok bővített újratermelésének egysége, a termelési viszonyoknak és a termelőerők állapotának teljes összhangja jellemzi, mert a Szovjetunióban a termelés társadalmi jellegét a termelési eszközök társadalmi tulajdona támasztja alá.

A szocialista bővített újratermelés mentes a kibékíthetetlen ellentmondásoktól; nem szakítják meg a kapitalizmust jellemző válságok és megrázkódtatások.

A szocialista rendszer határtalan teret biztosít a termelőerők fejlődésének. A bolsevik párt és a szovjet kormány az egész népgazdaság bővített újratermelését egységes állami terv szerint irányítja és a gazdaság fejlesztésében biztosítja azoknak a nagy előnyöknek a kihasználását, amelyekkel a kapitalizmussal szemben a szocializmus rendelkezik.

A háborúutáni ötéves terv teljesítésének történelmi jelentősége mindenekelőtt abban áll, hogy a termelőerők rendkívül magas fejlettségi fokra emelkedtek, s megszilárdították a szocialista termelési viszonyokat. Ez konkréten abban jutott kifejezésre, hogy valamennyi népgazdasági ág jelentékenyen meghaladta fejlődésének háborúelőtti színvonalát, fejlődtek a káderek, tovább fokozódott a tömegek szocialista tudatossága, növekedett a dolgozók politikai és termelési aktivitása, gyarapodott a társadalom vagyona és javult a néptömegek jóléte.

A szocialista bővített újratermelés a gazdaság gyorsütemű föllendülését jelenti. Az ipari termelésnek rendkívül gyorsütemű fejlődését kellett biztosítani ahhoz, hogy a Szovjetunióban rövid idő alatt elérjék és meghaladják az ipar háborúelőtti színvonalát. Ezt a feladatot sikeresen megoldották.

A szovjet népgazdaság háborúutáni átállításának eredményeképpen megváltozott a hadi- és a polgári termelés közti kölcsönös viszony. A haditermelés jelentősen csökkent, a polgári termelés viszont nagymértékben növekedett, és 1946-ban már 20 százalékkal nagyobb volt, mint 1945-ben. A Szovjetunió iparának teljes termelése 1947-ben 22, 1948-ban 27, 1949-ben 20 és 1950-ben, az ötéves terv utolsó évében 23 százalékkal emelkedett az előző évihez képest. Ilymódon a háborúutáni első ötéves tervben a szocialista bővített újratermelést az ipari termelés növekedésének gyors üteme jellemezte. Ezt a gyors ütemet a háború alatt elpusztított termelési alapok gyors helyreállítása, az új vállalatok építésének nagyarányú kibontakozása és a szocialista ipar valamennyi minőségi mutatójának megjavítása biztosította.

A háborúutáni ötéves tervben nagyszerű beruházási programmot hajtottak végre. A nemzeti jövedelem gyarapodásának és az állami költségvetés sikeres teljesítésének eredményeképpen a népgazdasági beruházások ötéves tervét 22 százalékkal túlteljesítették. Az ipari beruházások volumene jelentékenyen meghaladta az első két ötéves terv beruházásait. 1946-tól 1950-ig több mint 6000 ipari vállalatot állítottak helyre, illetve építettek fel és helyeztek üzembe, nem számítva a kisebb állami, szövetkezeti és kolhozvállalatokat. A beruházások hatalmas méreteit jól szemlélteti az a tény, hogy az évente üzembehelyezett vállalatok átlagos száma az első ötéves tervben 350, a második ötéves terv idején 900, a háborúutáni ötéves terv éveiben pedig 1200 volt.

A vállalatok helyreállítása, építése és újjáalakítása, valamint fejlett szovjet technikával való fölszerelése következtében *a Szovjetunió egész iparának álló termelési alapjai 1950-ben 58 százalékkal gyarapodtak* 1940-hez viszonyítva.

Az ipari termelés növekedési ütemének meggyorsulása a háborúutáni ötéves terv feladatainak nemcsak a teljesítését, hanem jelentékeny túlteljesítését is lehe-

tővé tette. A bolsevik párt és a szovjet állam a meglévő tartalékok feltárása és kihasználása alapján érte el, hogy a szocialista ipar fejlődése gyorsabb volt, mint ahogyan az ötéves tervben előirányozták. A szovjet ipar már 1948-ban, az ötéves terv harmadik évében, 18 százalékkal többet termelt, mint a háború előtt. Az ötéves terv előirányzata szerint az ipar teljes termelésének 1950-ben 48 százalékkal kellett volna meghaladnia a háborúelőtti színvonalat; az ipar termelése azonban már 1950-ben *73 százalékkal* nagyobb volt mint 1940-ben. Az ötéves tervet a Szovjetunió ipara határidő előtt, *négy év és három hónap alatt* teljesítette. Ez a nagy győzelem törvényszerű eredménye a szocialista rendszer életképességének és progresszív voltának, eredménye Lenin és Sztálin pártja bölcs vezetésének, és a szovjet nép áldozatkész, hősies munkájának.

A Szovjetunió iparában tehát hatalmas föllendülés következett be az elmúlt öt esztendő folyamán. A tőkés országokban viszont, ahol az imperialisták őrült fegyverkezési hajszát folytatnak és új világháborút készítenek elő, erősen csökkent a polgári fogyasztásra való termelés, óriási méreteket ölt a munkanélküliség és fokozódik a tömegek nyomora. Az Amerikai Egyesült Államokban, a fő kapitalista országban, a második világháború befejezése után nem tudták fenntartani a háború idején elért termelési színvonalat. Rohamosan rosszabbodik a nyugateurópai országok gazdasági helyzete is, amelyek teljesen az USA monopoltőkéjétől függnek. A tőkés országok még jobban belebonyolódnak a megoldhatatlan ellentmondásokba. Gazdaságuk a krónikus rothadás állapotában van. Az imperialista államok kísérletei, hogy a haditermelés fokozásának segítségével jussanak ki a zsákutcából, nem az imperialisták erejét, hanem gyöngeségüket mutatja.

A Szovjetunió szocialista iparának hatalmas föllendülése, ami a háború utáni ötéves terv sikeres teljesítésének eredménye, fényes bizonyítéka a szocializmus mérhetetlen történelmi fölényének a kapitalizmussal szemben.

A bővített újratermelés folyamatának meggyorsítása és a Szovjetunió háborúutáni ötéves tervének sikeres megvalósítása szempontjából igen nagy jelentősége volt annak, hogy *helyes arányt* biztosítottak az egyes népgazdasági ágak fejlődése közt, s különösen a társadalmi termelés első és második csoportja, vagyis *a termelési eszközök és fogyasztási cikkek termelése között.* Az első csoport, vagyis a *nehézipar* bővített újratermelése elengedhetetlen feltétele a második csoport növekedésének, a szocialista gazdaság általános föllendülésének.

A bolsevik párt és a szovjet kormány a nehézipar helyreállítását és fejlesztését legfontosabb, elsőrendű feladatának tekintette. A háborúutáni első ötéves terv éveiben a nehézipar arra volt hivatott, hogy biztosítsa az összes népgazdasági ágak állóalapjainak helyreállításához és bővítéséhez szükséges eszközöket, s hogy új, korszerű technikával lássa el az összes népgazdasági ágakat. Az ötéves terv a nehézipar számára éppen ezért gyorsabb fejlődési ütemet írt elő, mint a népgazdaság más ágai számára. Ebben jutott konkrét kifejezésre a nagyipar további fejlesztésének a bolsevik párt és a szovjet állam által szigo-

rúan követett irányvonala. A negyedik ötéves terv teljesítésének eredményeit összegezve, a szovjet nép büszkén jelenti ki, hogy sikeresen megoldotta elsőrendű feladatát: a nehézipar helyreállítását és fejlesztését.

1946-tól 1950-ig a nehéziparban a legfontosabb termékek gyártása a következő ütemben fejlődött:

Gyártmányfajta	1946	1947	1948	1949	1950
	az *előző* évi termelés = 100				
Nyersvas	112	114	122	119	117
Acél	109	109	128	125	117
Hengereltáru	113	115	128	127	116
Szén	110	112	114	113	111
Ásványolaj	112	119	113	114	113
Villamosenergia	110	115	116	118	116
Cement	185	140	137	126	126

A háborúutáni időszak hatalmas építőprogrammjának biztosításához és a gépgyártás háborúutáni fejlesztéséhez gyors ütemben kellett fokozni *a vas, az acél és a színesfémek* termelését. A háborúban kárt szenvedett körzetek kohászati üzemeinek helyreállítása, új kohászati üzemek építése és a meglévők termelőképességének növelése, valamint a berendezések jobb kihasználása és technikai tökéletesítése lehetővé tették, hogy sikeresen teljesíthették a vas- és acél-, illetőleg a színesfémtermelés fokozásának ötéves tervfeladatait.

1950-ben a vas- és acéltermelés egészében *45 százalékkal* haladta meg a háborúelőtti színvonalat, az ötéves tervben előírt 35 százalékkal szemben. Új ércbányák feltárása, dúsító üzemek és gyárak építése következtében, valamint a már működő vállalatok munkájának megjavítása révén, jelentékenyen több rezet, alumíniumot, nikkelt, ólmot, cinket s más színes és ritka fémet termeltek, mint a háborúelőtti időszakban. Ugyanakkor, bár az acélgyártásban és a hengereltáru-termelésben a tervet túlteljesítették, a vas- és acélgyártás, de különösen az egyes hengereltáru-fajták gyártása mégis mögötte maradt a népgazdaság megnövekedett szükségleteinek. A színesfémek termelésének is gyorsabban kell növekednie.

Az egész népgazdaság föllendülésének egyik legfontosabb feltétele *a tüzelőanyagipar és az energiatermelő iparágak fejlesztése.* A háborúutáni ötéves terv éveiben ennek megfelelően gyors ütemben fejlődött a szénbányászat és az ásványolajipar.

A szénbányászat és az ásványolajkitermelés ötéves tervét túlteljesítették. A kibányászott szénmennyiség 1950-ben 104 százaléka volt az ötéves tervben előírt mennyiségnek és 57 százalékkal növekedett a háborúelőtti színvonalhoz viszonyítva.

Az ásványolajkitermelés az ötéves tervben előírt mennyiségnek 107 százalékát érte el, vagyis 22 százalékkal volt több, mint a háború előtt.

A Szovjetunió tüzelőanyagmérlegében egyre nagyobb súllyal szerepel a gázipar. A háborúutáni sztálini ötéves terv éveiben fölépítették és üzembehelyezték a szaratov-moszkvai, a dasava-kievi és a kohtlajarve-leningrádi gázvezetékeket. Megkezdődött a mesterséges, folyékony tüzelőanyag gyártásával foglalkozó vállalatok építése.

A szovjet gazdaság háborúutáni föllendülésében nagy része volt az energiatermelés gyors helyreállításának és fejlesztésének. Az ötéves terv nagyszabású intézkedéseket jelölt meg az ipar, a közlekedés, a mezőgazdaság és a népgazdaság más ágainak villamosításával kapcsolatban. A villamosenergiatermelésnek az ötéves tervben előírt növekedési ütemét meghaladták. A villamosenergiatermelés 1950-ben az ötéves tervben előírtnak 110 százalékára emelkedett és 87 százalékkal volt több, mint 1940-ben. A háborúsújtotta körzetekben jelentékenyen több villamosenergiát termeltek, mint 1940-ben.

A szovjet gazdaság háborúutáni helyreállításában és fejlesztésében különleges helyet foglal el a *gépgyártás*. A tervelőírás szerint az ötéves terv utolsó évében kétszer annyi gépet kellett volna gyártani, mint a háború előtt.

Az 1950-ben gyártott gépek mennyisége ezzel szemben 2,3-szerese volt az 1940-ben gyártott gépmennyiségnek.

A szovjet gépgyártás töretlen ívű fejlődésének eredményeképpen a népgazdaság sok ágának álló termelési alapjait jelentékenyen bővítették és felújították. A szovjet gépgyártás egyre növekvő mennyiségben árasztja el a népgazdaságot a hatalmas, korszerű technika termékeivel.

1950-ben a kohászati berendezések gyártása 4,8-szeresére, a gőzturbinagyártás 2,6-szeresére, a villamosberendezések gyártása háromszorosára, az olajipari fölszereléseké háromszorosára, a traktorgyártásé 3,8-szeresére, a kombájnoké 3,6-szeresére emelkedett a háborúelőttihez képest. A tüzelőanyagipar számára nagy mennyiségű szénkombájnt, kőzet- és szénrakodógépet, a mélyfúrás számára olajfúróberendezéseket, hatalmas iszapszivattyúkat és sok más nagytermelékenységű berendezést készítettek. Sok új korszerű berendezést kapott a vasúti, a vizi és a gépkocsiközlekedés. Az építőipari berendezések és gépek gyártása is erősen fejlődött. Újfajta berendezéseket gyártottak a könnyű- és az élelmiszeripar, a vegyészeti, az építőanyagipar és más iparágak számára.

Több mint 150 új, nagytermelékenységű mezőgazdasági géptípus tömeggyártását kezdték meg. Az ötéves terv alatt a mezőgazdaság *536 000 traktort* (15 lóerős egységekre átszámítva), *93 000 traktorekét*, *254 000 traktoros vetőgépet*, *249 000 traktoros kultivátort* és nagymennyiségű más talajmegmunkáló-, vető- és aratógépet kapott.

A szovjet gépgyártás tehát hatalmas sikereket ért el. Mindezek ellenére az energiatermelőberendezések, a nehézfémforgácsoló-, kovácsoló- és sajtolóberendezések, az ásványolajiparban használatos bonyolult berendezések és egyes műszerfajták gyártásának az ötéves tervben elért magas színvonala még mindig

nem elégíti ki a népgazdaság megnövekedett szükségleteit. A szovjet gépgyártók előtt új, bonyolult feladatok állanak, amelyeknek megoldásától jelentékeny mértékben függ a népgazdaság további fejlődése.

A vegyészeti ipar háborúutáni helyreállításában és továbbfejlesztésében ugyancsak nagy sikereket értek el. Az ötéves terv azt a feladatot tűzte ki a vegyészeti ipar számára, hogy 1950-ben másfélszer annyit kell termelnie, mint a háborúelőtti időszakban. A vegyészeti ipar termelése ezzel szemben *1,8-szeresére* emelkedett a háborúelőtti színvonalnak.

A *nitrogénműtrágyázás* az ötéves terv utolsó évében a háborúelőtti színvonalhoz képest *2,2-szeresére*, a *káliműtrágyázás 1,4-szeresére* emelkedett, vagyis meghaladta az ötéves terv előirányzatát. A *foszfátműtrágyák* termelése az ötéves terv utolsó évében *1,9-szeresére* emelkedett 1940-hez képest. *Műgumit* is többet gyártottak, mint a háború előtt. A vegyészeti ipar a háborúutáni sztálini ötéves terv éveiben a népgazdaság különböző ágaiban szükséges új termékfajták gyártására tért rá.

A rendkívül nagyszabású építőprogramm megvalósítása sok tekintetben függött az *építőanyagipar* helyreállításától és fejlesztésétől. Az építőanyaggyártás az ötéves terv végén jelentékenyen meghaladta a háborúelőtti színvonalat.

1950-ben *1,8-szer annyi cementet* és *1,9-szer annyi ablaküveget gyártottak*, mint 1940-ben. Az építőanyaggyártás mennyisége és minősége azonban még mindig elmarad a népgazdaság szükségleteitől.

A faipar helyreállítása érdekében is komoly munka folyt a háborúutáni időkben. A haszonfakitermelés 1950-ben 36 százalékkal emelkedett az 1940. évben kitermelt mennyiséghez képest, a tervelőirányzatot azonban nem teljesítették 100 százalékig.

A szocialista ipar bővített újratermelése az egész népgazdaság általános föllendülését biztosítja, s egyúttal megteremti az anyagi alapot a szovjet dolgozók jólétének és kulturális színvonalának emeléséhez. A tőkések gazdagságát gyarapító, a tömegek munkanélküliségét és nyomorát fokozó tőkés újratermeléssel ellentétben, a szocialista társadalomban „a termelés fejlesztését nem a konkurrencia és a tőkés haszon biztosításának elve szabja meg, hanem a tervszerű vezetés elve s a dolgozók anyagi és kulturális színvonala rendszeres emelésének elve" (Sztálin Művei, 12. kötet, 343. lap. Szikra 1950).

A szovjet nép jólétének növekedését, a társadalmi termelés első csoportjának (vagyis a termelési eszközöknek) bővített újratermelése mellett, a második csoport, vagyis *a fogyasztási cikkek bővített újratermelése* is biztosítja. A bolsevik párt és a szovjet állam állandó gondot fordít a dolgozók életszínvonalának emelésére. Ez abban is megnyilvánult, hogy a háborúutáni időszakban szorgalmazta a fogyasztási cikkeket gyártó iparágak gyorsütemű helyreállítását és fejlesztését. A könnyűipar és az élelmiszeripar termelése különösen gyorsan növekedett az ötéves terv éveiben. Az 1946-tól 1950-ig terjedő időszakban

gyors ütemben helyreállították és fejlesztették a textil-, a konfekció-, a kötszövött- és a lábbeliipart, valamint a könnyűipar többi ágazatát.

Az ötéves terv idején gyártott *pamutszövet* mennyisége *2,4-szeresére, a gyapjúszöveté 2,9-szeresére, a férfi és női harisnyáé 5,2-szeresére, a bőrlábbelié 3,2-szeresére, a gumilábbelié pedig 7-szeresére emelkedett.* Jelentékenyen megjavult és bővült az áruk választéka. Az élelmiszeripari cikkek termelésének fejlesztésében is komoly sikereket értek el. 1950-ben 57 százalékkal több állati zsiradékot termeltek, mint a háború előtt, növényi olajat és egyéb zsiradékot 10, húst 7 százalékkal termeltek többet, 27 százalékkal több halat fogtak, a kolbászárugyártás 20, a konzervgyártás 48, a cukorgyártás 17, az édesipari cikkek készítése 23 százalékkal, a szappangyártás pedig 16 százalékkal emelkedett. Az élelmiszeripari termékek minősége megjavult, választékuk bővült.

A legfontosabb könnyűipari és élemiszeripari cikkek termelésének növekedési ütemét 1940 és 1950 között a következő adatok jellemzik:

Termékfajta	1946	1947	1948	1949	1950
	az *előző* évi termelés = 100				
Pamutszövet	117	133	124	114	108
Gyapjúszövet	130	133	128	119	103
Bőrlábbeli	128	140	123	122	124
Állati zsiradék	169	112	137	106	107
Növényi olaj	119	124	133	132	114
Cukor	100	210	170	123	123

Ezek az adatok fényesen bizonyítják a szocialista ipar hatalmas mértékű föllendülését, ami a szovjet állam hatalmának megszilárdulását és a szovjet dolgozók jólétének emelkedését biztosítja.

★

A szocialista ipar bővített újratermelését *a termelés műszaki színvonalának rendszeres emelkedése* jellemzi. A szovjet társadalomban a műszaki haladásnak nincsenek szociális akadályai. Ebben mutatkozik meg a szocializmus egyik döntő előnye a kapitalizmussal szemben. A szocialista rendszer korlátlan lehetőségeket biztosít a technika fejlődésére, nagytermelékenységű gépek, gépezetek, agregátok és műszerek gyártására, új gyártási eljárások meghonosítására és a gyártási folyamatok tökéletesítésére. Az összes népgazdasági ágakban széles körben alkalmazzák a tudománynak és a technikának mindazokat a vívmányait, amelyek lehetővé teszik a társadalmi munka termelékenységének fokozását és a munkafeltételek megkönnyítését. A szocialista társadalomban a műszaki

haladás elengedhetetlen feltétele a dolgozók anyagi jóléte rendszeres növekedésének.

A háborúutáni ötéves terv éveit a szocialista iparban bekövetkezett hatalmas technikai haladás jellemzi. A bolsevik párt és a szovjet kormány irányításával megvalósították az egész népgazdaság további technikai átalakítását és biztosították a legfontosabb szocialista iparágak műszaki színvonalának emelését: elsősorban a munka gépesítését a kohászatban, a tüzelőanyagiparban és a faiparban, a termelési folyamatok automatizálását a gépgyártásban és az energiatermelésben, biztosították továbbá az ipar valamennyi ágának ellátását új, nagytermelékenységű szovjet gyártmányú berendezésekkel. A gépgyártóipar egyedül 1949-ben és 1950-ben, az ötéves terv két utolsó évében, több mint 700 *új nagytermelékenységű gép- és gépezettípus* gyártására rendezkedett be és sorozatgyártásukat is megindította.

Nagy arányokban hajtották végre a kohászati üzemek technikai korszerűsítését és gyártási módszereik tökéletesítését. Az acélolvasztásban rendszeresítették az oxigén alkalmazását. Megszervezték az újtípusú gépek és műszerek gyártásához szükséges különleges hengereltáru- és acélfajták gyártását. Nagy arányokban valósult meg a nagymunkaigényű és nehéz munkálatok gépesítése és a termelési folyamatok automatizálása. Az új technika és a legfejlettebb gyártásszervezési módszerek meghonosítása lehetővé tette, hogy 1950-ben a Vaskohászati Minisztérium üzemeiben a *nagyolvasztók hasznos térfogatának kihasználása 25 százalékkal, a Martin-kemencék alapterületének egy négyzetméteréről nyert acélmennyiség pedig 33 százalékkal növekedjék* az 1940. évi eredményekhez képest.

A háborúutáni ötéves terv éveiben óriási munkálatokat végeztek *a szénipar gépesítésében*, új nagytermelékenységű gépekkel és berendezésekkel való ellátásában. Befejeződött a réselési, a fejtési és a szénszállítási munkafolyamatok gépesítése. Az ásványolajkitermelésben és feldolgozásban széles körben honosították meg az új technikát. Új technikai alapon hajtották végre az energiatermelés helyreállítását és fejlesztését. A helyreállított és újonnan épített villamoserőműveket új, korszerű berendezésekkel látják el és *a kerületi vízierőművek kétharmadánál önműködő vezérlőberendezéseket alkalmaznak*. A gépgyártásban nagy mértékben alkalmazzák a vonalmenti és automata gépsorokat, a sajtolást, a gyors fémforgácsolási rendszerrel működő nagytermelékenységű szerszámgépeket. A szerszámgéppark új, termelékenyebb gépekkel gyarapodott és ennek következtében az ötéves terv végéig több mint kétszeresére növekedett 1940-hez képest. 1950-ben a munkafolyamatok villamosításának mértéke az iparban, egy munkásra átszámítva másfélszeresére emelkedett 1940-hez képest.

A háborúutáni ötéves terv megvalósítása során óriás léptekkel haladt előre az ipar műszaki színvonalának emelése és a munkaeszközök korszerűsítése. Ez azonban még csak egyik oldala a szocialista iparban végbemenő minőségi változásoknak. A munkaeszközök változásával és fejlődésével együtt fejlődött az ember, vagyis a legfontosabb termelőerő, gyarapodtak az emberek termelési

tapasztalatai, fokozódott a munkában való jártasságuk és az a képességük, hogy a technikából mindent kipréseljenek, amit csak adhat.

A háborúutáni ötéves tervben ismét fényesen megmutatkozott a szocialista bővített újratermelés egyik alapvető törvényszerűsége: *a munkásosztály szüntelen számbeli növekedése, termelési tapasztalatainak gazdagodása, szakképzettségének emelkedése.* A szocializmus mérhetetlen fölénye a kapitalizmussal szemben abban is megmutatkozik, hogy *a szocialista társadalomban a munkaerőszaporulatot teljes mértékben felhasználják az egyre bővülő termelésben.* A Szovjetunióban a munkásosztály nem oszlik meg aktív és passzív részre, itt ismeretlen a munkanélküliség, a tőkés országok munkásságának ez a kegyetlen ostora. A Szovjetunió népgazdaságában foglalkoztatott *munkások és alkalmazottak száma* 1950 végén 39 200 000 volt és 1940-hez képest *7 700 000-rel növekedett.* A szocialista ipar rengeteg nagy szakképzettségű munkáskádert kapott, akiket az állami munkaerőtartalékok rendszerében, valamint közvetlenül a termelésben képeztek ki.

A munkatermelékenység fokozásának állandó forrásai: a munkásmilliók szakképzettségének rendszeres emelése, a legújabb technikának egyre tökéletesebb elsajátítása, a dolgozóknak mind lendületesebb alkotó tevékenysége és kezdeményezésüknek egyre nagyobb mértékű kibontakozása. A szocializmus minden szükséges feltételt megteremtett ahhoz, hogy a társadalmi munka jóval termelékenyebbé váljon, mint a kapitalizmusban. A Szovjetunió munkásosztálya érdekelt a munka termelékenységének emelkedésében, mert ezáltal még szilárdabbá válik a szovjet államnak, a dolgozók államának gazdasági hatalma és tovább növekszik a munkásság anyagi jóléte.

A Szovjetunióban az *ipari munkások munkájának termelékenysége* az ötéves tervben megállapított 36 százalék helyett 1950-ben *37 százalékkal* emelkedett 1940-hez képest. Ezt az eredményt azért érhették el, mert emelkedett a termelés műszaki színvonala, a munkásosztály széles rétegei óriási lendülettel és alkotó aktivitással vették ki részüket a termelésből és tömegesen alkalmazták a munka és a termelés megszervezésének új módszereit és formáit.

A termelés legkiválóbb dolgozóinak — a sztahanovistáknak, a mérnököknek és a műszaki szakembereknek — alkotó, úttörő kezdeményezése eredményeképpen alapvetően tökéletesítették a gyártási folyamatokat és a termelési módszereket. A tapasztalat azt mutatja, hogy a sztahanovista munkamódszerek tanulmányozása, általánosítása és a termelésben való széleskörű alkalmazása lehetővé tette, hogy az elmaradókat fölemeljék az élenjárók színvonalára és ezáltal általános föllendülést érjenek el.

A Szovjetunió jónéhány vállalatának kollektívjei nagyszerű sikereket értek el a termelésben a többi szovjet vállalat tapasztalatainak tanulmányozása és átvétele révén. Azok a vállalati pártszervezetek és gazdasági igazgatási szervek járnak el helyesen, amelyek mindennapos és legfontosabb feladatuknak tekintik a fejlett sztahanovista munkamódszerek tanulmányozását és népszerűsítését.

A bonyolult műszaki problémák megoldásában nagy segítséget jelent a sztahanovistáknak, hogy alkotó együttműködésben dolgoznak a tudomány munkásaival. Ilyen együttműködés jött létre például a moszkvai Ordzsonikidze Műszaki és Közgazdasági Intézet dolgozói és a „Kaliber" gyár kollektívje között. A 2. számú csapágygyár sztahanovistáinak pedig a moszkvai gépipari intézet esti tagozata és a csapágygyártóipari tudományos kutatóintézet tudományos dolgozói nyújtanak segítséget.

Az ipari munkások a tudósokkal együttműködve nagy munkát végeztek a termelési folyamatok és ellenőrzésük automatizálása érdekében. Nagymértékben hozzájárulnak a gépesítéshez, az automatizáláshoz és a termelés technológiájának tökéletesítéséhez a feltalálók, az észszerűsítők és az újítók milliói. A párt és a szovjet állam nagyrabecsüli a termelésben alkalmazott újításokat és Sztálin-díjjal jutalmazza a termelési módszerek tökéletesítésében elért kimagasló eredményeket. Csupán az ötéves terv két utolsó évében több mint háromezer ember kapott Sztálin-díjat kiváló találmányokért és tudományos vagy technikai eredményekért.

Az egész népet átfogó, úgynevezett *országos szocialista verseny* során új sztahanovista munkaformák születtek meg: egész brigádok, részlegek, műhelyek, sőt vállalatok végeznek *kollektív sztahanovista munkát.*

A legjobb üzemek pártszervezetei és szakszervezeti bizottságai, a munkások alkotó kezdeményezésére támaszkodva ösztönzik a szocialista munkaverseny fejlődését, megszilárdítják a gazdasági vezetők és a tudósok között kialakult együttműködést és *sztahanovista műszaki-termelési-pénzügyi terv* kidolgozásával segítik elő a kollektív sztahanovista munka megszervezését.

A háborúutáni ötéves tervben a szocialista ipar egyik legfontosabb sikerének tekinthető, hogy hatalmas mértékben föllendült a munkások, mérnökök és műszaki dolgozók széles tömegeinek termelési aktivitása, alkotó kezdeményezése, újítómozgalma.

A szovjet ipar töretlenívű és gyorsütemű fejlődése szempontjából óriási jelentősége van a tervteljesítés során feltárt *tartalékok* felhasználásának. A berendezések jobb kihasználása, a nyersanyagok, a tüzelőanyag és a villamosenergia takarékosabb felhasználása, az anyagveszteségek és gyártási hulladékok csökkentése, a munka termelékenységének fokozása és a forgóeszközök megtérülésének meggyorsítása következtében teljesítették az ötéves tervben az ipari termelés önköltségcsökkentésére vonatkozóan 1950-re előírt feladatokat. Mindez lehetővé tette, hogy *évről évre növeljék az iparonbelüli felhalmozást* és ezzel biztosítsák *a szocialista ipar gyorsabb ütemű bővített újratermelését.*

★

A Szovjetunió óriási kiterjedésű ország: területe több mint *22 millió négyzetkilométer.* Az ipar és a többi népgazdasági ág bővített újratermelése szem-

pontjából különösen fontos tehát *a termelőerők helyes területi elosztása* és ezzel szoros kapcsolatban *a közlekedés fejlesztése.*

A háborúutáni ötéves tervben újabb eredményeket értek el a termelőerők területi elosztására vonatkozó lenini-sztálini elvek érvényrejuttatásában. A termelőerők szocialista elosztása biztosítja valamennyi kerület gazdaságának gyors fejlődését, természeti kincseinek jobb kihasználását, a termeléssel kapcsolatos társadalmi munkaráfordítás csökkentését, közelebb viszi az ipart a nyersanyagforrásokhoz és a késztermékek fogyasztó kerületeihez.

A termelőerők elosztásának szocialista elve a háborúutáni időszakban konkréten abban jutott kifejezésre, hogy a lehető leggyorsabban helyreállították a háborúban kárt szenvedett kerületeket és sok kerületben új iparágakat létesítettek. Az ötéves terv feladatul tűzte ki, hogy gyorsan talpra kell állítani az ország déli részének vas- és acélkohászatát, amely a háború idején teljesen elpusztult. Rövid idő alatt új technikai alapon helyreállították romjaikból a legnagyobb kohászati üzemeket, amelyek most több fémet termelnek, mint a háború előtt.

Az ötéves terv ezenkívül előírta, hogy a Szovjetunió keleti kerületeiben is fokozni kell a vas- és acéltermelést. A háborúutáni sztálini ötéves terv éveiben ennek megfelelően növelték az urali és a szibériai fémkohászati üzemek teljesítőképességét és új, kohászati nagyüzemeket építettek. A szovjet állam keleti kerületeiben töretlen ívben emelkedett a vas- és acéltermelés.

Az Ural nyersvastermelése 2,6-szeresére, acélgyártása 2,7-szeresére és hengereltáru termelése 2,8-szeresére növekedett 1940-hez képest. Szibériában a nyersvastermelés 1,2-szeresére, az acélgyártás 1,7-szeresére, a hengereltárutermelés pedig kétszeresére emelkedett. Közép-Ázsiában és a Kaukázusontúl szintén megszervezték a vas- és acélgyártást.

A háborúsujtotta kerületek tönkretett bányáinak helyreállításával egyidőben a szovjet ország azt is biztosította, hogy *az Uralban, a Kuznyeci medencében,* a Karagandai medencében és az ország más vidékein is gyorsan fejlődjék a szénbányászat. *Keleten több mint kétszeresére emelkedett a kitermelt szén mennyisége* a háború előttihez képest. Jelentősen kibővítették az új szénbázist: a *Pecsorai medencét.*

A háborúutáni sztálini ötéves terv éveiben megnőtt az új keleti ásványolajvidékek jelentősége. Új, nagy ásványolajkitermelő telepeket és ásványolajfeldolgozó üzemeket létesítettek a *Baskir Autonom Szovjet Szocialista Köztársaságban.* Gyorsan fejlődik az ásványolajkitermelés és feldolgozás *a kujbisevi területen, a Turkmen, az Üzbek és a Kazah Szovjet Szocialista Köztársaságban.* Új, nagy ásványolajlelőhelyeket tártak fel a *Tatár Autonom Szovjet Szocialista Köztársaságban.* A keleti vidékek termelésének részaránya a Szovjetunió egész ásványolajtermelésében az 1940. évi 12 százalékról *44 százalékra* emelkedett.

A termelőerők helyes területi elosztását biztosította az is, hogy a teljesen helyreállított villanytelepeken és vízierőműveken kívül az ország sok kerületében új hőerőműveket és vízierőműveket építettek.

A háborúutáni ötéves terv helyreállítási munkáiban és új ipari építkezéseiben egyaránt ragyogóan kifejezésre jutott a termelőerők észszerű területi elosztásának szocialista elve. Így például az Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársaság vasércének és a Grúz SzSzK kőszenének felhasználása alapján működő *Kaukázusontúli Kohászati Üzem* fölépítése lehetővé tette, hogy e köztársaságok természeti kincseit a lehető legjobban kihasználják és sok új gazdasági ágat létesítsenek. Ugyancsak a termelőerők észszerű elosztásával kapcsolatos feladatok megoldását célozza a gépkocsigyártás fejlesztése az Ukrán SzSzK-ban, a gépkocsi- és traktorgyártás fejlesztése a Belorusz SzSzK-ban, a fémkohászat és a gépgyártóipar fejlesztése a középázsiai köztársaságokban, a textilgyárak létesítése az ország keleti vidékein stb. Széles távlatokat nyitnak meg a termelőerők észszerű területi elhelyezésére „*a kommunizmus építkezései*", amelyek lehetővé teszik sok kerület természeti gazdagságának jobb kihasználását.

A termelőerők újratermelése folyamán területi elhelyezésük problémájával szoros összefüggésben oldják meg a közlekedési eszközök fejlesztésének problémáját. A közlekedés feladata ugyanis, hogy *egyetlen egységes termelő szervezetbe kapcsolja össze a népgazdaság különböző láncszemeit.* A közlekedés biztosítja a Szovjetunió óriási területén az újratermelés egész folyamatának folytonosságát. Az ötéves terv törvénye előírta, hogy a nehéziparral együtt elsősorban kell helyreállítani és fejleszteni a vasúti közlekedést, amely komoly károkat szenvedett a háború idején. E feladat megoldása nélkül lehetetlen lett volna a Szovjetunió népgazdaságának gyors és sikeres helyreállítása és fejlesztése.

A háborúutáni ötéves terv éveiben a kettősvágányú vasútvonalak, hidak, állomások, csomópontok helyreállításában végzett munka biztosította a vasúti főútvonalak kellő teljesítőképességét. Különösen az északi vidékeken és Közép-Ázsiában épültek új vasútvonalak. A tökéletesített burkolatú gépkocsiutak hálózata a háborúelőttinek két és félszeresét érte el az ötéves terv végén.

A bolsevik párt és a szovjet állam nagy munkát folytat annak érdekében, hogy a közlekedés minden ágát ellássa az új technikával. A vasútvonalakon mind nagyobb mértékben alkalmaznak villamosmozdonyokat, motoroskocsikat, széles körben helyeznek üzembe önműködő jelzőberendezéseket és önműködő váltózárakat.

A szovjet közlekedés rendszeresen fejlődik és egyre nagyobb forgalmat bonyolít le. Növekszik a közlekedés áruforgalma. A vasuti áruforgalom már 1948-ban meghaladta az 1940. évi forgalmat. Az 1950-re megállapított vasuti áruforgalom előirányzatát 13 százalékkal túlteljesítették. Jelentősen meghaladták a folyamhajózás, a tengerhajózás, valamint a tehergépkocsi-szállítás áruforgalmának háborúelőtti színvonalát. Ebben is megmutatkozik a népgazdaság fejlődése a szocializmus országában.

★

A gazdasági fejlődés gyors ütemének biztosítása a háború után újabb iparigazgatási módszerek alkalmazását, az iparigazgatás átszervezését követelte. A Szovjetunió Minisztertanácsa az 1947. évi állami tervre vonatkozó határozatában megállapította, hogy „az ötéves terv feladatainak teljesítése és túlteljesítése gyökeres javulást követel a vállalatok vezetésében és a termelés tervezésében". A szovjet kormány megjelölte a tervezés lényeges megjavításának útját és meghatározta, hogy *milyeneknek kell lenniük a bolsevik termelési terveknek.*

A kormány hangsúlyozta, hogy *az állami terveknek meg kell szervezniük, s mozgósítaniuk kell a munkásokat és az értelmiségieket a tervért vívott harcra, hogy sikerrel küzdjék le a nehézségeket és biztosítsák a népgazdaság további föllendülését.*

A bolsevik terveknek nem a termelésben már elért számtani átlagnormákra, hanem a haladó átlagnormákra kell épülniük, amelyek általánosítják a legkiválóbbak tapasztalatait, az egész vállalatot mozgósítják a legjobb tapasztalatok elsajátítására és feltárják a termelés fejlesztésének belső tartalékait.

Minden erőt és eszközt az állami tervben az egész nép számára megjelölt feladatok sikeres végrehajtására kell összpontosítani. *Ezzel kapcsolatban először is: teljes egészében számba kell venni a minisztériumok, hivatalok, kerületek és vállalatok rendelkezésére álló termelési kapacitásokat, nyersanyag-, tüzelőanyag- és anyagkészleteket. A népgazdaság helyes tervezésének, gyorsütemű fejlődésének legfontosabb előfeltétele az összes anyagi erőforrások pontos számbavétele. Másodszor: meg kell szervezni a számbavett tartalékok és erőforrások legészszerűbb felhasználását az állami tervek feltétlen teljesítése és túlteljesítése érdekében.*

A tervgazdaság központosítást és szigorú tervfegyelmet követel. Ezért a szocialista tervezés további tökéletesítésének elengedhetetlen feltétele a helyi és hivatali érdekek előtérbe helyezésére törekvő irányzatok eredményes lelepiezése.

A pártnak és a kormánynak az ipari munka megjavításával kapcsolatos intézkedései lehetővé tették a tervteljesítés során a vállalatok pótlólagos belső tartalékainak feltárását. Ez tette lehetővé többek között, hogy az év folyamán fölemeljék az ipari termelésnek 1949-re eredetileg megállapított tervét. Mint ismeretes, *a fölemelt tervet is 103 százalékra teljesítették.*

Igen nagy figyelmet fordítottak arra, hogy *valamennyi* vállalat teljesítse a tervet és elítélték azt az államellenes gyakorlatot, amely az egyik vállalat rossz munkáját leplezi és eltussolja a másik vállalat jó munkájának rovására. Az egész népgazdaság arányos fejlődésének, az anyagok és a pénzügyi eszközök gazdaságos felhasználásának és valamennyi népgazdasági ág általános föllendülésének szükséges feltétele, hogy *minden egyes vállalat feltétlenül és minden részletében teljesítse az állami tervet.*

Az ötéves terv sikeres teljesítésének és túlteljesítésének fontos emelője volt a termelési kapacitásnormák, valamint a nyersanyag- és a tüzelőanyagfelhasználási normák megjavítása. Ha a berendezések kihasználási normáinak meghatározott mértékű emelését nem hajtották volna végre, akkor az ötéves terv fölemelt tervfeladatainak megvalósítása érdekében megfelelő mértékben növelni kellett volna a kohászati beruházásokat.

Az ipar helyreállításának és fejlesztésének nagyszerű sikerei, a munka termelékenységének rendszeres emelkedése, a termelés önköltségének csökkenése, s a rubel értékének megszilárdulása lehetővé tette, hogy 1949. január 1-én végrehajtsák a nagykereskedelmi árak és a díjtételek reformját, hogy lényegében felszámolják az ipar költségvetési dotációjának rendszerét s az ipar és a közlekedés valamennyi fontosabb ágában biztosítsák az áttérést a veszteségnélküli, jövedelmező munkára. Ezzel újabb kedvező feltételt teremtettek *az önálló gazdaságos elszámolás*nak, mint a szocialista vállalatok igazgatási módszerének még nagyobb mértékű megszilárdításához, a szocialista felhalmozás fokozása érdekében. A nagykereskedelmi árak reformja rendezte az egyes iparágak, valamint az ipar és a közlekedés közti viszonyt, és szilárdabban az önálló gazdaságos elszámolás alapjára helyezte azokat. A nagykereskedelmi árak reformja a termelés önköltségének rendszeres csökkenése mellett 1950-ben lehetővé tette, hogy az egyes iparágak normális nyeresége a nagykereskedelmi árak lényeges leszállítása ellenére is megmaradjon.

A szovjet kormány és maga Sztálin elvtárs, a felhalmozás valamennyi forrásának mozgósításakor igen nagy figyelmet fordított *az építkezési költségek leszállítására.* A Szovjetunióban folyó óriási méretű építkezések következtében az építkezési költségek csökkentése a gazdaságosság egyik legfontosabb tényezője a népgazdaságban. *A terv- és költségelőirányzatok túlméretezettségének megszüntetése, az építkezési munkák gépesítésének fokozása, az építési anyagok gazdaságosabb felhasználása és az építkezés szervezetének megjavítása* alapján a kormány széleskörű lehetőségeket biztosított az építkezési költségek leszállítására.

A kormány felhívta a figyelmet a beruházások tervezésében észlelhető hiányosságok felszámolásának útjára. *A beruházási terveknek az anyagokat és a pénzügyi eszközöket a legfontosabb és már folyamatban levő építkezésekre kell összpontosítaniuk, és nem szabad az eszközöket számos építkezés között szétaprózniuk. A beruházási munkák tervének és a következő évek építkezéseivel kapcsolatos tervező- és kutatómunkák tervének összhangban kell lenniük egymással,* ami lehetővé teszi, hogy a beruházási munkák évi tervében előírt építkezéseket terv- és költségelőirányzattal lássák el, és kiküszöböli az olyan épületekkel kapcsolatos tervező- és kutatómunkákat, amelyeknek építése a közeljövőben szükségtelen. *A beruházási munkák előtervét gondosan meg kell okolni,* és ami a legfontosabb: a terv keretében elvégzendő munkákat *össze kell han-*

golni a termelési kapacitások üzembehelyezésének és a lakóterületek építésének tervével. A beruházásokra kiutalt eszközök felhasználását gondosan ellenőrizni kell. Ezért semmiesetre sem szabad a beruházásokat végösszegben tervezni, a ráfordítások céljának feltüntetése nélkül. A beruházási munkák tervének szigorúan elő kell írnia az építkezések határidejét, a kapacitások gyorsabb üzembehelyezését, a befejezetlen építkezések túlzott számának korlátozását és az építkezések költségének csökkentését.

★

A Szovjetunió szocialista iparának háborúutáni helyreállításával és fejlesztésével kapcsolatban elért sikerben konkrét kifejezésre jut a tervszerű szocialista gazdasági rendszer előnye. A szovjet ország képes volt mozgósítani és észszerűen felhasználni azokat a tartalékokat, amelyek rövid idő alatt lehetővé tették a népgazdaság helyreállítását és továbbfejlesztését, s új, magasabb fejlődési fokra tudta emelni a szocialista ipart, a gazdaság vezető ágát.

Lenin és Sztálin nagy pártja szervezte és lelkesítette a szovjet nép harcát a háborúutáni sztálini ötéves terv határidőelőtti teljesítéséért. A bolsevik párt a szovjet nép alkotóerejét és energiáját a szovjet szocialista állam hatalmának még nagyobb mértékű megszilárdítására összpontosítja.

A Szovjetunió népgazdasága előtt új, hatalmas feladatok állanak. A kommunizmus építésének sztálini programmja megköveteli, hogy a legközelebbi ötéves terv során *az ipari termelést a háborúelőttihez képest a háromszorosára emeljék.*

A kommunizmus építésével kapcsolatos feladatok megvilágítják előttünk annak a határozatnak történelmi jelentőségét, amelyet a szovjet kormány a Volgán létesítendő kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek, az Amu-Darja—Krasznovodszk közti Turkmen főcsatorna, a Dnyeperen építendő kahovkai vízierőmű, a délukrajnai és északkrími csatornák és a Volga—Don-csatorna létesítéséről hozott. A háborúutáni ötéves terv eredményei megmutatják, hogy e nagyszerű építkezések megvalósításának a Szovjetunióban megvan valamennyi szükséges anyagi és technikai feltétele.

A szocialista ipar vezetőágainak további hatalmas föllendítésére irányuló sztálini program teljesítése, a példátlanul nagyszabású hidrotechnikai berendezések fölépítése, döntően hozzájárul a kommunizmus anyagi-technikai bázisának megteremtéséhez.

A bolsevik párt vezetésével és a nagy Sztálin vezérlete alatt a Szovjetunió dolgozói sikerrel teljesítették első háborúutáni ötéves tervüket. A szovjet nép áldozatos alkotómunkája, a bölcs sztálini vezetés és a szocialista gazdasági rendszer hatalmas fölénye új sikereket biztosít a szovjet társadalom kommunizmus felé haladó fejlődésének útján.

FEDOR JÁNOS

A szocializmus építésének társadalmi-gazdasági kérdései Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetében

A Szovjetunió szocialista építése szempontjából és nemzetközi vonatkozásaiban egyaránt döntő jelentőségű időszak társadalmi-gazdasági problémái és megoldásuk bolsevik módszerei bontakoznak ki előttünk Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetéből. Ebben az időszakban, amely 1928 januártól 1930 júniusig, tehát alapjában véve a bolsevik párt XV. kongresszusától a XVI. pártkongresszusig terjed, fokról-fokra napirendre került a szocialista építés minden alapvető kérdése. Ilyenformán Sztálin Művei közt — amelyeknek minden egyes kötete a proletárosztályharc különböző szakaszainak biztos iránytűje — a 11. meg a 12. kötetnek, közvetlen időszerűsége miatt, különösen nagy a jelentősége a szocialista építés útját járó népi demokratikus országok számára.

Gondoljunk *Rákosi* elvtársnak a Magyar Dolgozók Pártja második kongresszusán mondott szavaira: „A népi demokráciák gazdasági megerősödésének, kulturális és szociális fölemelkedésének egyik legfőbb összetevője nemcsak az, hogy a Szovjetunió őrködik békés fejlődésük felett, hogy gazdaságilag segíti őket, hanem az is, hogy szinte korlátlanul meríthetnek a szovjet tapasztalatok mérhetetlen kincsestárából..." Ha ebből a szempontból mérlegeljük Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetét, arra a megállapításra jutunk, hogy jelenlegi feladataink zömét tekintve, ebben a két kötetben úgyszólván közvetlen választ, közvetlen útmutatást találunk azokra a kérdésekre, amelyek fejlődésünk mostani szakaszán a legtágabb értelemben vett országépítő munkánk napirendjén vannak, illetőleg a közeljövőben, a jelenlegi feladatok továbbfejlesztéseképpen, napirendre kerülnek.

Ezért jellemezte *Gerő* elvtárs Sztálin Műveinek 11. kötetét úgy, hogy az *„tankönyv a szocializmus építésének tudományáról"*, amelyből a világ dolgozói és kommunista pártjai „megtanulhatják, mit kell tenniök ahhoz, hogy sikerrel harcolhassanak az osztályellenség ellen, sikeresen növelhessék a párt befolyását

a dolgozó tömegek között és a népi demokrácia országaiban eredményesen építhessék a szocializmust". A Szovjetunió azzal, hogy úttörő munkát végzett és végez, hogy a világon elsőként felépítette a szocializmust és most már a kommunizmust építi, minden más, szocializmust építő ország számára megkönnyíti az átmeneti korszak nehézségeinek leküzdését, lehetővé teszi, hogy ezek az országok kitaposott ösvényen haladva, gyorsabban, kevesebb áldozattal jussanak el a szocializmushoz, majd a kommunizmushoz.

★

Miért óriási jelentőségű az az időszak, amelyből a Sztálin elvtárs Műveinek 11. és 12. kötetében szereplő zseniális munkák származnak? Mi ennek az időszaknak legfőbb jellegzetessége? Maga Sztálin elvtárs erről 1930 június 27-én, a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának XVI. kongresszusán a következőket mondta: „Néhány szóban úgy jellemezhetjük az elmúlt időszakot, hogy az a *fordulat* időszaka volt. A fordulat időszaka volt nemcsak nálunk a Szovjetunióban, hanem az egész világ tőkés országaiban is" (12. kötet, 254. lap).

Az SzK(b)P XV. kongresszusa — a XIV. pártkongresszus határozata értelmében megkezdődött gyorsütemű iparosítás eredményei alapján — következetesen a mezőgazdaság kollektivizálására irányíthatta a párt és a kormány figyelmét. Ennek megfelelően ez az időszak a gazdasági arcvonal egyes szakaszain indított olyan támadások időszaka volt, amelyek előkészítették és bevezették, a „nagy fordulat" évét, a szocializmus általános támadását a tőkés elemek ellen. Ebben az időszakban a gazdasági élet erőteljesen föllendült, a szocialista építés lendülete mind az iparban, mind a mezőgazdaságban fokozódott. A Szovjetunió népei Sztálin elvtárs bölcs vezetésével a gazdasági és a politikai arcvonalon egyaránt óriási győzelmeket arattak, s ezek a győzelmek lehetővé tették, hogy áttérjenek a munkásosztály hatalomrajutása után fölmerült legnagyobb és legnehezebb feladat megoldására, a falu teljes szocialista átalakítására.

Nézzünk ezzel kapcsolatban néhány jellemző számadatot. A Szovjetunióban az ipari beruházások összege 1928-ban 1600 millió rubel volt, ezzel szemben 1929-ben már 3400 millió rubel. A kolhozok vetésterülete 1928 január 1-től 1930 május 30-ig 0,8 millió hektárról 36 millió hektárra nőtt. Ugyanakkor a tőkés országokban kibontakozó gazdasági válság talaján az ipari termelés 1930 első negyedében az Egyesült Államokban 10,8 százalékkal, Németországban 8,4 százalékkal, Lengyelországban 15,2 százalékkal, Angliában pedig 0,5 százalékkal csökkent 1929-hez képest. Ezek a számok szemléltetően tanusítják, hogy „míg a Szovjetunióban a fordulat új, komolyabb gazdasági *fellendülés* irányában történt, addig a tőkés országokban a fordulat a gazdasági *hanyatlás* felé fordulást jelentette" (12. köt. 254. lap).

Ez a két ellentétes irányú fordulat, amelyet a Szovjetunióban is, világméretekben is az osztályharc példátlan kiéleződése kísért, egész sereg döntő fontos-

ságú elméleti kérdés megoldását, a marxista-leninista elmélet nagyvonalú alkalmazását és továbbfejlesztését tette szükségessé.

„... Feltétlenül szükséges — írja Sztálin elvtárs — hogy az elméleti munka necsak lépést tartson a gyakorlati munkával, hanem meg is előzze azt, hogy gyakorlati funkcionáriusainkat a szocializmus győzelméért vívott harcukban felfegyverezze", mert hiszen „az elmélet, ha valóban elmélet, a gyakorlat embereinek tájékozódó erőt, világos távlatot ad, biztonságot a munkában, hitet ügyünk győzelmében" (12. k. 154. l.).

Azok az elméleti fejtegetések, amelyeket Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetében találunk, éles elméleti fegyverekkel gazdagították a nemzetközi proletariátus fegyvertárát és világszerte fölvértezték a kommunista pártokat a különböző kispolgári elméletek ellen, a proletariátus világgyőzelméért folytatott harcukban.

Melyek azok a problémák, amelyekkel Sztálin elvtárs a Műveinek 11. és 12. kötetében összegyüjtött munkákban foglalkozik?

1. *A Szovjetunió belső fejlődésének kérdései:*

A tőkés elemek ellen a gazdasági arcvonal egyes szakaszain indított támadások kérdése. A szocialista építés kezdeti eredményeinek összegezése és értékelése. A munkás-paraszt szövetség. A mezőgazdasági termelés kollektív alapokra helyezésének kérdései. Az előrehaladó szocialista építés folytán egyre élesedő osztályharc kérdései. A város és falu közti viszony problémái. A kolhozok természetének, jellegének kérdése. A kolhozmozgalomban fölmerült hibák kérdése. A kulákság mint osztály felszámolásának problémája. A tőkés elemek ellen az egész arcvonalon indított általános támadás kérdései, mint a szocialista építés újabb, döntő szakaszának útját megvilágító irányelvek. A bolsevik pártra háruló új feladatok a vezetésben és a különböző „baloldali" és jobboldali párt- és népellenes irányzatok, az ellenforradalmi kártevő bandává váló trockisták, zinovjevisták és buharinisták ellen való harcban.

E kérdések részletes kifejtése mellett, Sztálin elvtárs a szocialista építés gyakorlatának különböző összefüggéseiben, részletesen tárgyal egész sereg egyéb nagyfontosságú problémát. Többek között megvilágítja *a szocialista iparosítás, a szocialista felhalmozás, a szocialista munkaverseny, a munkatermelékenység, a tervezés, a szakemberek és általában a káderek kérdését,* továbbá *a szocialista építés során fölmerülő nehézségek és elhajlások, a bürokrácia ellen való harc, a bírálat és önbírálat kérdéseit,* valamint az átmeneti időszaknak számos további rendkívül fontos problémáját.

2. *Nemzetközi kérdések:*

Az imperializmusra a kapitalizmus általános válságának időszakában jellemző törvényszerűségek. A kapitalizmus általános válságának talaján végbemenő tőkés stabilizáció. A Német Kommunista Pártban és más kommunista pártokban jelentkező jobboldali elhajlás kérdése és más kérdések.

Ebben a hatalmas keretben Sztálin elvtárs ismételten kitér a szocializmus és az imperialista világ harcának, a szovjet állam jellegének, a Szovjetunió követ-

kezetes békepolitikájának, a jobboldali szociáldemokrácia szerepének kérdéseire és más hasonló kérdésekre.

Már ebből a vázlatos felsorolásból is nyilvánvalóan kitűnik, hogy mennyire *közvetlenül időszerű* jelentőségű a népi demokratikus országok szempontjából Sztálin Műveinek 11. és 12. kötete.

A felsorolt problémákkal azonban korántsem merül ki a 11. és 12. kötet gazdag tartalma. Sztálin elvtárs a két kötetben megjelent munkáiban részletesen foglalkozik a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, a hadikommunizmus és az új gazdasági politika különböző elvi jelentőségű kérdéseivel. Mindezek a problémák elméleti síkon nem kevésbbé időszerűek és lehetővé teszik általában a szocialista forradalom jellegének, valamint a kapitalizmusból a szocializmusba vezető egész átmeneti időszak minden elméleti és gyakorlati kérdésének alapos tanulmányozását és megértését.

Végül, Sztálin Műveinek 11. kötetében jelent meg először Sztálin elvtárs *„Nemzeti kérdés és leninizmus"* című zseniális munkája, amelyben továbbfejleszti a nemzeti kérdésről szóló marxista-leninista tanítást. Ez a fölbecsülhetetlen jelentőségű munka, amely a burzsoa nemzetek helyébe lépő szocialista nemzetek továbbfejlődésének útját is megvilágítja, a földkerekség minden országában újabb nagyszerű fegyvereket ad a kommunisták kezébe. Csalhatatlan iránytű ez a munka a népeknek a nemzeti elnyomás alól való felszabadításáért folyó harcban. Elősegíti a burzsoa nacionalizmus, a sovinizmus és az imperialista világhatalmi törekvéseket leplező kozmopolitizmus elleni harcot. Megkönnyíti a dolgozóknak a proletár nemzetköziség és a szocialista hazafiság szellemében történő nevelését.

Cikkünkben természetesen lehetetlen behatóan foglalkozni mindezekkel a problémákkal. Hogy legalább valamelyest megfelelő és a két kötet jelentőségét kellően kidomborító képet nyujtsunk róluk, a Sztálin elvtárs által fölvetett egyes problémákat — legáltalánosabb társadalmi-gazdasági vonatkozásaikban — a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének eredményeképpen keletkezett Szovjetköztársaság fejlődésének összefüggéseiben fogjuk ismertetni.

★

Vegyük mindenekelőtt a Nagy Októberi Szocialista Forradalom jellegének, típusának kérdését, mert hiszen a forradalom jellege, típusa az, ami a forradalmat végrehajtó osztály gazdasági feladatait is meghatározza. Manapság már általános érvényű, vitathatatlan igazság, hogy *a szovjet forradalom megítélése és a Szovjetunió iránti magatartás nemcsak a kommunistáknak, hanem általában a haladó embereknek is próbaköve.* Nincs semmi, aminek alapján olyan biztosan lehetne megkülönböztetni az igazán haladó embert a reakciótól, mint az, hogyan ítéli meg „a Szovjetunió proletárforradalmának *jellegét* és feladatait, a világ proletárjai irányában fennálló kötelezettségeit, és a *világ proletárjainak* a Szovjetunió proletariátusának diktatúrája irányában fennálló kötelezettségeit" (11. k. 166. l.).

E kérdés elvi jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a világtörténelem nagy fordulatát jelentő októberi napok óta különböző összefüggésben számtalanszor állt a politikai viták gyújtópontjában. Ezért érthető, hogy Sztálin elvtárs Műveinek 11. meg 12. kötetében ugyancsak ismételten foglalkozik ezzel a problémával, különösen olyan értelemben, hogy vajjon „csak nemzeti" vagy pedig „főképpen nemzetközi" forradalomnak kell-e minősítenünk az oroszországi proletariátus szocialista forradalmát. Így például az SzK(b)P Központi Bizottságának 1928 júliusi teljes ülésén, azokkal szemben, akik a Nagy Októberi Szocialista Forradalomról azt állították, hogy e forradalom *„jellegét* tekintve csak nemzeti és kizárólag nemzeti forradalom, nem pedig főképpen nemzetközi forradalom", határozottan leszögezi:

> „Forradalmunk nemcsak jellege szempontjából, hanem típusát tekintve is főképpen nemzetközi forradalom, amely megmutatja, hogy lényegében milyennek kell lennie a proletárforradalomnak bármely más országban is" (11. k. 164. l.). A Nagy Októberi Szocialista Forradalom az egész világproletariátus ügye, az egész világ szocialista átalakulásának bevezetője. „Nem ok nélkül mondotta Lenin — jegyzi meg Sztálin elvtárs —, hogy a Szovjetunióban végbemenő forradalom a történelmi fejlődés új szakaszát nyitotta meg: a Szovjetek korszakát" (ugyanott).

Ebből a körülményből adódnak azok a gazdasági és politikai jellegű kötelezettségek, amelyek egyfelől a Szovjetunió proletariátusának diktatúrájára, másfelől a világ proletariátusára hárulnak. Sztálin elvtárs, Lenin szavaira hivatkozva, a Szovjetunió proletariátusának a világproletariátus iránti kötelezettségéről azt mondja, hogy minden lehetőt el kell követnie a proletárforradalomnak más országokban való győzelme érdekében, és megállapítja:

> „Ebből kétségtelenül következik, hogy a mi forradalmunk a világforradalom része, a világ forradalmi mozgalmának bázisa és eszköze" (11. k. 165. l.).

És ezernyi tény bizonyítja, hogy a szovjetek országa mindenkor becsülettel tett eleget a világproletariátus iránti kötelezettségének. E tekintetben teljesen elegendő, ha olyan tényekre mutatunk rá, mint a Szovjet Hadsereg döntő szerepe a német fasizmus és a japán imperializmus szétzúzásában s a fasiszta megszállás alatt senyvedő népek felszabadításával kapcsolatban a kelet- és délkeleteurópai népi demokráciák keletkezésében, a kínai nép szabadságharcának támogatása, az imperialista iga lerázásáért harcoló népeknek nyujtott messzemenő politikai és erkölcsi segítség, továbbá az a minden téren, gazdasági, politikai, tudományos, technikai, kulturális és más viszonylatban egyaránt megnyilvánuló önzetlen baráti támogatás, amelyet a szocializmust építő népi demokratikus országok kapnak a Szovjetuniótól.

Rákosi elvtárs a Magyar Dolgozók Pártjának második kongresszusán nagy nyomatékkal hangsúlyozta a Szovjetuniótól kapott sokoldalú segítség sorsdöntő jelentőségét országunk szempontjából és megállapította, hogy „nincs olyan területe népgazdaságunknak — és hozzátehetjük: egész szocialista életünknek —

amely ne kapott volna és ne kapna szakadatlanul és folyamatosan felbecsülhetetlen támogatást a Szovjetuniótól". Tudatosítani kell — figyelmeztet bennünket Rákosi elvtárs —, hogy

> *„a magyar népi demokrácia sikereinek egyik döntő összetevője mindez a baráti segítség, amelyért nem lehetünk elég hálásak a Szovjetuniónak, és annak, akitől ez a segítség nem egyszer kiindul, magának Sztálin elvtársnak.* Előrelátható, hogy ez a támogatás a következő években még növekedni fog és *ötéves tervünk jó végrehajtásának, egész jövőnk építésének ez a segítség a legbiztosabb záloga".*

Sztálin elvtárs a Szovjetuniónak a világproletariátus iránti kötelezettségei mellett azokat a kötelezettségeket is megjelöli, amelyek a világproletariátusra hárulnak a Nagy Októberi Szocialista Forradalom országa irányában. A világproletariátusnak kötelessége, hogy minden módon támogassa a Szovjetunió proletárdiktatúráját a belső és külső ellenségekkel vívott harcában, minden erejét latbavesse a Szovjetunió proletárdiktatúrájának eltiprására irányuló háború ellen, ha pedig a Szovjetuniót megtámadják, a dolgozókból toborzódó imperialista hadseregeknek az a kötelességük, hogy átálljanak a Szovjetunió oldalára. E megállapítások napjainkban, amikor a német fasizmus örökébe lépett amerikai imperializmus újabb kereszteshábort hirdet az emberi haladás élén járó Szovjetunió ellen, nagy nyomatékkal figyelmeztetik az imperialista országok dolgozóit legfőbb feladatukra. És Sztálin elvtárs e megállapítások után így teszi föl a kérdést: „Nem következik-e ebből, hogy a Szovjetunió forradalma elválaszthatatlan más országok forradalmi mozgalmától, hogy a forradalom győzelme a Szovjetunióban a világforradalom diadalát jelenti?" (11. k. 165. l.).

A legutóbbi évtizedek története világos választ ad Sztálin elvtárs kérdésére. Kell-e világosabb válasz az olyan tényeknél, hogy a kapitalizmus általános válsága egyre mélyül, hogy az imperialista világ láncrendszerének egyre újabb láncszemei pattannak szét és mind újabb és újabb országok szakadnak ki az imperialista világból, hogy világszerte egyre hatalmasabb hullámokat vet a még elnyomott népek harca elnyomóik ellen, s hogy napjainkban a kommunizmust építő 200 milliós szovjet nép mellett már 600 millió ember építheti a szocializmust!?

★

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom nemzetközi jellegét magától értetődően meghatározza az a körülmény, hogy az oroszországi proletárosztály forradalma *szocialista* forradalom volt. A proletariátus törekvései végeredményben azonosak a világ minden országában, hiszen ezek a törekvések a proletariátus osztályhelyzetéből és az osztályhelyzete által meghatározott történelmi küldetéséből fakadnak, márpedig a proletariátus osztályhelyzete az egyes országokban minden tekintetben egyenlő. Ennek megfelelően, a proletariátusnak — a végcélt tartva szem előtt — a világ minden országában az a törekvése, az a világtörténelmi elhivatottsága, hogy a tőkés magántulajdonon alapuló osztálytársadalom helyébe *fölépítse a termelési eszközök társadalmi tulajdonán alapuló, osztálymentes kommunista társadalmat.*

Éppen ebből a végcélból következik, hogy a proletariátus feladata nem ér véget a győzelmes forradalommal, a proletariátus hatalomrajutásával. A proletárforradalom eldönti a hatalom kérdését, a hatalmat a burzsoázia kezéből a proletariátus kezébe adja. Ezzel azonban a társadalom gazdasági alapjai még nem változnak meg. A burzsoáziának mint uralkodó osztálynak megdöntését, a tőkésosztály gazdasági megdöntésének, a kisajátítók kisajátításának, s ezzel kapcsolatban első lépésként a nagytőkések birtokában lévő termelési eszközök társadalmasításának kell követnie, ami azután alapul, kiindulópontul szolgál az új társadalom megteremtéséhez.

Az a kérdés, hogy miután a proletárok osztálya számára a hatalom birtokában lehetővé válik a nagytőkések tulajdonában lévő termelési eszközök társadalmasítása, milyen úton és milyen ütemben juthat el a proletariátus végcéljainak megvalósításához. A Szovjetunióban a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal megkezdődött fejlődés, amelynek minden egyes szakaszát alaposan megismerhetjük Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetéből, teljes egészében igazolta a marxizmus-leninizmus klasszikusainak azt a megállapítását, hogy *a kapitalizmusból nem lehet azonnal átugrani a teljes kommunizmusba.* A proletariátusnak az élesedő osztályharc viszonyai között fokról-fokra növelnie kell a kisajátítók kisajátítása, a nagytőkés-tulajdon kisajátítása útján megteremtett szocialista szektort, lépésről-lépésre ki kell szorítania a népgazdaságból, majd teljesen föl kell számolnia a nem-szocialista elemeket, hogy valóra válthassa előbb a kommunista társadalom alsó fokát *a szocializmust,* azután pedig ennek továbbfejlesztéseképpen *a teljes kommunista társadalmat.*

Persze, „a tőkés gazdasági rendszer tarthatatlansága" és a proletárforradalom vívmányaként megvalósuló „szovjet gazdasági rendszer előnyei a tőkés rendszerrel szemben" már a megvalósult szocializmust megelőzően is egyre inkább nyilvánvalóvá válnak. Sztálin elvtárs a két rendszer közötti alapvető, elvi különbséget a következőkben foglalja össze:

> „A szovjet gazdasági rendszer azt jelenti, hogy 1. megdöntötték a tőkés és a földbirtokos osztály hatalmát s helyébe megteremtették a munkásosztály és a dolgozó parasztság hatalmát; 2. a munka- és termelési eszközöket, a földet, a gyárakat stb. elvették a tőkésektől s a munkásosztálynak és a parasztság dolgozó tömegeinek tulajdonába adták; 3. a termelés fejlesztését nem a konkurrencia és a tőkés haszon biztosításának elve szabja meg, hanem a tervszerű vezetés elve s a dolgozók anyagi és kulturális színvonala rendszeres emelésének elve; 4. a nemzeti jövedelem elosztása nem a kizsákmányoló osztályok és nagyszámú élősdi cselédségük gazdagodásának érdekében, hanem a munkások és parasztok anyagi helyzetének rendszeres javítása s a városi és falusi szocialista termelés bővítése érdekében történik; 5. a dolgozók anyagi helyzetének rendszeres javítása és szükségleteik (vásárlóképességük) szakadatlan növekedése, mint a termelés kibővítésének állandóan duzzadó forrása, megóvja a dolgozókat a túltermelési válságoktól, a munkanélküliség és a nyomor növekedésétől; 6. az ország gazdája a munkásosztály és a dolgozó parasztság, amelyek munkájukkal nem a tőkéseket, hanem saját dolgozó népüket szolgálják..."

Ezzel szemben „a tőkés gazdasági rendszer azt jelenti, hogy 1. az országban a tőkéseké a hatalom; 2. a munka- és termelési eszközök a kizsákmányolók kezében összpontosulnak; 3. a termelést nem a dolgozók anyagi helyzete javításának elve, hanem a nagy tőkés profit biztosításának elve szabja meg; 4. a nemzeti jövedelem elosztása nem a dolgozók anyagi helyzetének javítása érdekében, hanem a kizsákmányolók maximális profitjának biztosítása érdekében történik; 5. a tőkés racionalizálásnak és a termelés gyors *növekedésének*, amelynek az a célja, hogy nagy profitot biztosítson a tőkéseknek, korlátokat szab a dolgozók milliós tömegeinek — akik még a legelemibb szükségleteiket sem tudják mindig kielégíteni — nyomorúságos helyzete és anyagi ellátottságuk *romlása*, ami elkerülhetetlenül túltermelési válságokra, növekvő munkanélküliségre és tömegnyomorra vezet; 6. a munkásosztályt és a dolgozó parasztokat kizsákmányolják, ezek nem sajátmaguknak, hanem egy idegen osztálynak, a kizsákmányolók osztályának dolgoznak" (12. k. 343—345. l.).

A szovjet gazdasági rendszernek és a tőkés rendszernek, „a gazdaság *szocialista* szervezetének" és „a gazdaság tőkés szervezetének" ez a szembeállítása megmagyarázza, hogy az 1928/30-ban bekövetkezett ellentétes irányú fordulat — a Szovjetunióban „az új, komolyabb gazdasági *fellendülés* irányában", a tőkés országokban pedig „a gazdasági *hanyatlás* felé" — nem véletlen jelenség volt, hanem szükségszerűen, törvényszerűen adódott a két rendszer alapvető különbségéből.

A tőkés országokban a kapitalizmus általános válságának idején a tőkés gazdasági rendszer szükségszerű következménye az időszaki gazdasági válság, az ipari és mezőgazdasági termelés hanyatlása, a dolgozók anyagi helyzetének rosszabbodása, a munkabér csökkenése és a munkanélküliség növekedése következtében, a sztrájkok és tüntetések szaporodása, ami millió meg millió munkanap elvesztését jelenti, a belső helyzet kiéleződése és a tőkés rendszer ellen irányuló forradalmi munkásmozgalom hatalmasodása, a nemzeti kérdés kiéleződése az imperialista igában görnyedő országokban, majd a nemzeti szabadságmozgalomnak nemzeti háborúba való átcsapása s mindennek eredményeképpen — a fejvesztettség és a helyzet további rosszabbodásának kilátása.

Ugyanakkor a Szovjetunióban a szovjet gazdasági rendszer teljesen törvényszerűen vezet a gazdasági föllendülésre, a termelés növekedésére a népgazdaság minden ágában, a dolgozók anyagi helyzetének javulására, a munkabér növekedésére és a munkanélküliség csökkenésére, a munkások és a parasztok munkalendületének fokozódására, a belső helyzet megszilárdulására s a milliós munkás- és parasztttömegeknek áldozatkész munkalendületére és hazafiasságára, a nemzeti testvériség alapjainak megszilárdulására, a nemzetek közötti béke biztosítására és a szovjet népek milliós tömegeinek a szovjethatalom körül való tömörülésére s mindennek következtében arra, hogy *a szovjet emberek bíznak erejükben és még szebb, még boldogabb jövőjükben.*

Sztálin elvtársnak ezek a megállapításai szemléltetően mutatják meg azt az igazságot, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal merőben új fejlődés vette kezdetét, amely világtörténelmi kihatásaiban egyértelmű az egész emberi

társadalom átalakulásának — hogy úgy mondjuk —*az emberiség új időszámításának* kezdetével. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom a földkerekség egyhatodán megváltoztatta a hatalmi viszonyokat, lerázta a dolgozó ember nyakáról a tőkés igát és szabaddá tette az új, kommunista életforma felé vezető utat. Ezután már a gazdasági fejlődés minden egyes lépése szükségszerűen ennek az új életformának közvetlen gyakorlati megvalósítása felé tett lépést jelentett. Ilyen értelemben kell és csak ilyen értelemben lehet felfogni azokat a különböző szakaszokat, amelyeket Sztálin elvtárs behatóan tárgyal Műveinek 11. és 12. kötetében. Ilyen értelemben mondjuk azt, hogy Sztálin elvtárs e fejlődési szakaszok törvényszerűségeinek, gazdasági és társadalmi hatóerőinek és kölcsönhatásos összefüggéseinek elméleti tisztázásával, *a szocializmus építésének tudományát teremtette meg.*

★

Sztálin „kimunkálta a szocializmushoz vezető út minden szakaszát" — írta Rákosi elvtárs Sztálin elvtárs 70. születésnapja alkalmából. Ez a megállapítás egyaránt vonatkozik azoknak a feladatoknak előrelátására és elméleti tisztázására, amelyekkel a Szovjetunió a szocializmus felé vezető úton Lenin halála után került szembe, és azoknak a problémáknak megítélésére, amelyek a proletárforradalom napjaiban vagy közvetlenül a proletariátus hatalomrajutása után merültek föl. Ezek közül a problémák közül hármat ragadunk ki:

az egész föld nacionalizálásának kérdését,
a hadikommunizmus kérdését és
az új gazdasági politika kérdését.

Amint tudjuk, a Második Összoroszországi Szovjetkongresszus mindjárt a Nagy Októberi Szocialista Forradalomra következő napon egyszersmindenkorra rendezte a hosszú idők óta vajúdó földkérdést, mégpedig olyanformán, hogy „*Dekrétum a földről*" című határozatában kimondta: „*A föld magántulajdona örökre megszűnik*", „az egész föld... az egész nép tulajdonává válik s a rajta dolgozók összességének haszonélvezetébe megy át." Olyan lépés volt ez, amelyet a parasztság megértett, amellyel a parasztság megbékült. Hiszen „nálunk, Oroszországban — mondja Sztálin elvtárs — a parasztok egy időben még azt is mondták, hogy a föld senkié, hogy a föld az istené". Az első orosz forradalom után az első és a második duma parasztképviselői, a *trudovikok*, nyiltan síkraszálltak az egész föld nacionalizálásáért. Lenin alaposan ismerte a parasztság körében uralkodó nézeteket és ezen az alapon tűzte ki már 1906-ban a kis- és középparasztok földhasználati jogának elismerésével egybekapcsolt földnacionalizálás jelszavát.

Lenin azonban világosan látta, hogy különbséget kell tenni az előrehaladott tőkés országok között, amelyekben már évszázadok óta fennáll a földmagántulajdon és a kevésbbé fejlett tőkés országok között, amelyekben — amint Sztálin elvtárs mondja — „a föld magántulajdonának elve még nem ment át a parasztság vérébe" (11. k. 163. l.). 1919-ben, „Az agrárkérdésről szóló tézisek

első vázlatában", amelyet a Kommunista Internacionále második kongresszusára készített, Lenin óva intette az előrehaladott országok kommunistáit az egész föld nacionalizálásának programmba vételétől. „A tőkés államok többségében — írta — a proletárhatalomnak egyáltalán nem kell a magántulajdont azonnal teljesen megszüntetnie; mindenesetre biztosítja a kis- és középparasztságnak nemcsak földbirtoka megmaradását, hanem annak megnagyobbodását is, az egész, általuk rendszerint bérelt föld terjedelméig (a földhaszonbér eltörlése)" *(Lenin* Művei, 31. köt. 151. lap.). A vázlat következő pontjában Lenin hangsúlyozza, hogy „még a nagyparasztok kisajátítása sem lehet... semmiképpen sem a győztes proletariátus közvetlen feladata, mert az ilyen gazdaságok társadalmasításának még nincsenek meg az anyagi, többek közt a technikai, valamint a társadalmi feltételei" (ugyanott, 152. l.). Lenin világosan látta, hogy az előrehaladott országokban a parasztság nem barátkozhat meg azonnal az egész föld nacionalizálásának jelszavával, mert túlságosan átment már a vérébe a föld magántulajdonának elve, mert erősen beléidegződött a magántulajdon megszokottsága.

Ezekből a megfontolásokból kiindulva, Sztálin elvtárs az egész föld nacionalizálásának kérdésében az SzK(b)P Központi Bizottságának 1928 júliusi plenáris ülésén, a Kommunista Internacionále VI. kongresszusára előkészített programmtervezet megvitatásával kapcsolatban fejtette ki álláspontját. A vita során egyesek balfelől, mások jobbfelől támadták a Kommunista Internacionále V. kongresszusán kijelölt programmszerkesztő bizottság tervezetét. Az előbbiek azt hangoztatták, hogy a proletárforradalom után minden országban nyomban nacionalizálni kell az egész földet, az utóbbiak viszont amellett voltak, hogy a programmban egyáltalán meg sem kell említeni az egész föld nacionalizálását.

Sztálin elvtárs ezekkel a valóságot figyelmen kívül hagyó nézetekkel szemben, előadásában mesterien domborította ki a helyes marxista-leninista álláspontot.

> „Nem értek egyet azokkal az elvtársakkal — mondotta —, akik azt javasolják, hogy a fejlett kapitalista országokat illetően változtassuk meg a föld nacionalizálásáról szóló formulát, és azt követelik, hogy ezekben az országokban a proletárforradalom első napján mondják ki az *egész* föld nacionalizálását.
>
> Nem értek egyet azokkal az elvtársakkal sem, akik azt javasolják, hogy a fejlett kapitalista országokkal kapcsolatban egyáltalán ne beszéljünk az *egész* föld nacionalizálásáról. Véleményem szerint jobb volna azt mondani, hogy idővel az *egész* földet nacionalizáljuk, mint ahogy a programmtervezet ezt meg is mondja, és hozzáfűzni, hogy a kis- és középparasztoknak biztosítjuk a földhasználatra való jogot.
>
> Nincs igazuk azoknak az elvtársaknak, akik azt hiszik, hogy minél fejlettebb valamely ország kapitalista szempontból, annál könnyebb ott végrehajtani az *egész* föld nacionalizálását. Ellenkezőleg, minél fejlettebb valamely ország kapitalista szempontból, annál nehezebb végrehajtani az *egész* föld nacionalizálását, mert ott annál erősebbek a földmagántulajdon hagyományai, tehát annál nehezebb ezek ellen a hagyományok ellen harcolni" (11. k. 162. l.).

Nem kétséges, hogy Sztálin elvtárs ebben az állásfoglalásában világosan megjelölte a földkérdés megoldásának egyetlen járható útját. Kétségtelen továbbá, hogy ezek az útmutatásai mindenütt óriási segítséget nyujtanak majd a népi demokratikus országoknak a következetesen szocialista típusú mezőgazdasági termelőszövetkezetek kialakításában. Segítségükre lesznek abban, hogy akkor, amikor a viszonyok lehetővé teszik, maguknak a termelőszövetkezeti csoportokba tömörült parasztoknak a döntése alapján, lépésről lépésre kiküszöböljék a föld magántulajdonán alapuló földjáradékot, s ezzel következetesen keresztülvigyék a jövedelemnek kizárólag a teljesített munka, a munkaegységek alapján történő elosztását.

★

Az SzK(b)P Központi Bizottságának ugyanezen a plenáris ülésén, továbbá a 11. meg a 12. kötetben található más beszédeiben Sztálin elvtárs a hadikommunizmussal kapcsolatban fölmerült hibás nézeteket is megcáfolta és kifejtette a helyes álláspontot. Ezeknek a fejtegetéseknek nemzetközi jelentősége már a kérdés föltevéséből is nyilvánvalóan kiviláglik.

Sztálin elvtársnak a hadikommunizmussal kapcsolatos fejtegetései különféle trockista-zinovjevista és buharinista elemek ellen irányulnak. Ezek azt állították, hogy a hadikommunizmus a proletárforradalomnak kivétel nélkül minden országban elkerülhetetlen szakasza. Amikor e felfogásuk mellett kardoskodtak, azzal érveltek, hogy a szovjethatalom is a hadikommunizmussal kezdte gazdasági politikáját. Nyilvánvaló, hogy így csak olyan emberek okoskodhattak, akik képtelenek voltak megérteni, mi tette szükségessé a Szovjetunióban a fejlődés bizonyos fokán a hadikommunizmust, s ugyanakkor képtelenek voltak fölmérni a Szovjetunió jelentőségét más országok proletárforradalma szempontjából. A hadikommunizmusnak mint gazdasági politikának helyes megértése és a Szovjetuniónak mint a világproletariátus szilárd támaszának helyes megítélése halomra dönti a szovjethatalom esküdt ellenségeinek, a „baloldali" trockista és a jobboldali buharinista elhajlóknak állításait.

Mert hiszen mi a hadikommunizmus lényege?

> „A hadikommunizmus lényege — mondja Sztálin elvtárs — a proletárdiktatúrának a hadihelyzet és az intervenció által kikényszerített politikája, amely arra irányul, hogy a város és a falu között ne a piac útján, hanem a piac megkerülésével, főképpen nem-gazdasági és részben katonai rendszabályokkal közvetlen termékcserét létesítsen és amelynek az a célja, hogy megszervezze a termékek olyan elosztását, amely biztosíthatja a front forradalmi hadseregeinek és a hátország munkásainak ellátását" (11. k. 158. l.). A hadikommunizmus tehát a hadihelyzet és az intervenció által „kikényszerített" gazdasági politika. „Világos — folytatja Sztálin elvtárs —, hogy ha nincs hadihelyzet és intervenció, akkor nincs hadikommunizmus sem. Ezért nem állíthatjuk azt, hogy a hadikommunizmus a proletárforradalom fejlődésének gazdaságilag elkerülhetetlen szakasza" (Ugyanott, 158—159. l.).

Maga a Nagy Októberi Szocialista Forradalom cáfol meg minden olyan állítást, amely szerint egyetlen proletárforradalom sem kerülheti el a hadikommunizmust. Sztálin elvtárs figyelmeztet arra, hogy egyesek azért jutnak erre a gyökeresen helytelen elgondolásra, mert *a hadikommunizmust összetévesztik a polgárháborúval*, ami természetesen súlyos hiba. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom története meggyőzően mutatja, hogy más a polgárháború és más a hadikommunizmus. Sztálin ezzel kapcsolatban a következőket mondja:

> „Amikor a proletariátus 1917 októberében megragadta a hatalmat, ez kétségtelenül polgárháború volt, annak egyik formája. Helytelen volna azonban azt mondani, hogy a hadikommunizmust már 1917 októberében kezdtük alkalmazni. A polgárháború igen jól elképzelhető a hadikommunizmus alkalmazása nélkül is..." (Ugyanott, 159—160. l.).

A hadikommunizmus körül a Kommunista Internacionálé programmjával kapcsolatban kialakult vita során egyesek azzal érveltek, hogy a proletárforradalmak elszigetelten mennek majd végbe, és éppen ezért nem lesz olyan ország, amelyben a proletárforradalom elkerülheti a tőkés hatalmak fegyveres beavatkozását és a hadikommunizmust. Sztálin elvtárs ezt az érvelést is halomra döntötte. Kifejtette, hogy amikor a Szovjetunióban már megszilárdult a szovjethatalom, amikor a nagy tőkés országokban megerősödtek a kommunista pártok és amikor megerősödött a kommunista pártok együttműködése — „elszigetelt proletárforradalmak már nem lehetnek és nem lesznek". „Nem szabad kihagyni a számításból az olyan tényezőket — hangoztatta Sztálin elvtárs — mint a világkapitalizmus élesedő válsága, a Szovjetunió létezése és a kommunista mozgalom növekedése az egész világon." Amikor pedig egy közbeszóló azt mondta, hogy „Magyarországon mégiscsak el volt szigetelve a forradalom", Sztálin elvtárs megjegyezte: „Ez 1919-ben volt. Most pedig 1928-at írunk." Hogy ez a megjegyzés miként értendő, azt Sztálin elvtársnak egy másik közbeszólásra adott válaszából tudjuk meg, amelyben kifejtette a területi távolság és a politikai elszigeteltség közötti különbséget, majd föltette a kérdést:

> „Azt hiszik, hogy az intervenciós országok munkásai hallgatni fognak és nem támadják hátba az intervenciósokat, ha azok, mondjuk, a németországi forradalom ügyébe beavatkoznak? Azt hiszik, hogy a Szovjetunió proletariátusa nyugodtan nézi majd az intervenciósok garázdálkodását?" (11. k. 160—161. l.).

Mindezekből a fejtegetésekből kiderül, hogy az intervenció és a hadikommunizmus nem olyan jelenségek, amelyek szükségszerűen, fogalmilag egybekapcsolódnak a proletárforradalommal, illetőleg más olyan forradalmi átalakulással, amely valamely országnak az imperializmus világrendszeréből való kiszakadását eredményezi. Éppen a legutóbbi évek példája mutatja világosan, hogy a Szovjetunió ereje és nagymértékben megnövekedett nemzetközi tekintélye igenis meg tudta óvni a népi demokratikus országokat az imperialista hatalmak beavatkozási kísérleteivel szemben. Másrészt éppen napjainkban, Korea példájában, azt is látjuk, hogy az imperialista iga alól felszabadult kínai nép fiai nem nézik

tétlenül az amerikai intervenciós bandák garázdálkodását, hanem önkéntesen segítségére sietnek a szabadságát, függetlenségét és demokratikus vívmányait védelmező koreai népnek. Mindez persze nem azt jelenti, hogy valamely ország forradalmi mozgalmának győzelme esetén az imperialista hatalmak semmiképpen sem tehetnek kísérletet fegyveres beavatkozásra. Tehát nem azt jelenti, hogy az imperialista világról leszakadt országokban az intervenció és a hadikommunizmus nem volna „többé-kevésbbé valószínű" (ugyanott, 162. l. m.).

★

Sztálin elvtárs a hadikommunizmus kérdését Műveinek 11. és 12. kötetében a Szovjetuniót illetően az új gazdasági politika kérdésével való összefüggésében tárgyalja. Ennek többek között az az oka, hogy azok az elemek, akik a hadikommunizmus megítélésének kérdésében velejéig helytelen nézeteket vallottak, erőnek-erejével azt akarták elhitetni, hogy a proletárdiktatúra gazdasági tevékenysége a Szovjetunióban a hadikommunizmus jegyében indult meg. Sztálin elvtárs ismételten leszögezi, hogy „ez a nézet helytelen", és Leninnek „A szovjethatalom soronlévő feladatai" című 1918 elején megjelent brosurájára hivatkozva, amelyben Lenin először fejtette ki az új gazdasági politika sarkalatos elveit, megállapítja:

„... nálunk a proletárdiktatúra nem hadikommunizmussal kezdte meg építőmunkáját, hanem azzal, hogy kihirdette az úgynevezett új gazdasági politika alapelveit" (11. k. 159. l.).

Mondanunk sem kell, hogy itt nemcsak a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat nyomonkövető intézkedések helyes időrendjének megállapításáról van szó. Mielőtt azonban ennek a kérdésnek a fejtegetésére rátérnénk, különleges nyomatékkal kell foglalkoznunk azzal az előbb idézett sorok után következő, óriási fontosságú elvi megállapítással, amelynek a világ minden országában kiindulási pontul kell szolgálnia a forradalomból győztesen kikerült proletariátus számára.

> A proletárdiktatúra meghirdette úgynevezett új gazdasági politikát „az intervenció miatt ideiglenesen félbe kellett szakítani — mondja Sztálin elvtárs — és csak három évvel később, a háború és az intervenció felszámolása után lehetett visszatérni hozzá. De az a tény, hogy a Szovjetunióban a proletárdiktatúrának vissza kellett térnie az új gazdasági politika elveihez, amelyeket már 1918 elején hirdetett, ez a körülmény világosan mutatja, hogy a proletárdiktatúrának a forradalom másnapján mire kell építőmunkáját alapoznia, természetesen, ha *gazdasági* megfontolásokból indul ki" (Ugyanott).

Melyek ezek a gazdasági megfontolások? Milyen gazdasági tényekből következnek? Nyilvánvalóan arról van szó, hogy közvetlenül a proletariátus hatalomrajutása után még nincsenek, és nem is lehetnek meg azok az elosztó és ellátó apparátusok, amelyek lebonyolíthatnák a város és a falu, a nagyipar és a kistermelés közötti termékcserét és lehetővé tennék az áttérést a közvetlen termékcserére — piaci, áru- és pénzkapcsolatok nélkül. Továbbá, nyilvánvalóan

arról van szó, hogy közvetlenül a proletariátus hatalomrajutása után a proletárdiktatúra semmiképpen sem láthat hozzá a közép- és kispolgárság kisajátításához, mert ezzel újabb, hallatlanul súlyos gazdasági — és nemcsak gazdasági — problémák, többek között a kisajátítás következtében munkanélkülivé vált kistermelők egész tömegének elhelyezésével kapcsolatos problémák tennék bonyolultabbá gazdasági feladatait.

Ezek a gazdasági megfontolások okolják meg az új gazdasági politikát, amelynek lényegét Sztálin elvtárs a következőkben foglalja össze:

> „Az új gazdasági politika a proletárdiktatúrának arra irányuló politikája, hogy ne közvetlen termékcserével, ne piac nélkül és a piac megkerülésével, hanem a piac kihasználásával, a piac útján küzdje le a kapitalista elemeket és építse fel a szocialista gazdaságot."

Sztálin elvtárs ez után a meghatározás után fölteszi a kérdést:

> „Elkerülhetik-e a kapitalista országok, akár a legfejlettebb kapitalista országok is, az új gazdasági politikát a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet időszakában?" — és mindjárt meg is adja rá a feleletet:
>
> „Azt hiszem, hogy nem kerülhetik el. A proletárdiktatúra időszakában minden kapitalista országnak kisebb-nagyobb mértékben abszolút szüksége van az új gazdasági politikára, annak piaci kapcsolataira és e piaci kapcsolatok kihasználására" (11. k. 157. l.).

Sztálin elvtárs az új gazdasági politika előnyét, más előnyök mellett, abban látja, hogy megszabadítja a proletárdiktatúrát a megfelelő elosztó és ellátó apparátusok hiányából származó nehézségektől, továbbá azoktól a nehézségektől, amelyek akkor állanának elő, ha a közép- és kispolgárság kisajátítására megfelelő gazdasági előkészítés, tehát a korábbi foglalkozásukat vesztett, mindenesetre jelentős tömeget tevő közép- és kispolgári elemek munkábaállításának biztosítása nélkül térnének rá. Mivel pedig ezekkel a gazdasági megfontolásokkal, ha nem is egyenlő mértékben, de minden országban számolni kell, levonja a megdönthetetlen elméleti következtetést:

> *„az új gazdasági politika minden ország szocialista forradalmának elkerülhetetlen szakasza"* (ugyanott, 158. l.).

Az előbbiekben már volt szó arról, hogy a bolsevik párt nem sokkal az októberi napok után, még a hadikommunizmus gazdasági politikája előtt, meghirdette az új gazdasági politika sarkalatos elveit, bár ezt a politikát az imperialista hatalmak fegyveres beavatkozása miatt ideiglenesen kénytelen volt félbeszakítani. De miért nevezik akkor ezt a politikát „új"-nak? Sztálin elvtárs ezt *„Az iparosításról és a gabonaproblémáról"* 1928 július 9-én mondott beszédében magyarázza meg:

> „A párt, mikor az intervenció befejeződése után bevezette az új gazdasági politikát, azt azért minősítette új gazdasági politikának, mert ezt a politikát az intervenció félbeszakította és csak az intervenció után, a hadikommunizmus után nyílt lehetőségünk arra, hogy megvalósítsuk, márpedig a hadikommunizmussal szemben ez valóban új gazdasági politika volt" (11. k. 179. l.).

Persze az, hogy a szovjethatalom, amint csak lehetővé vált számára az új, szocialista építés megkezdése, tehát mindjárt 1918 elején leszögezte az új gazdasági politika sarkalatos elveit — történelmi tény, amelyet a trockista és buharinista elemeknek is tudniuk kellett. Ha mégis ennek az ellenkezőjét erősítgették, vagyis ha a nyilvánvaló történelmi tények kiforgatásához folyamodtak, annak az a magyarázata, hogy semilyen eszközt sem tartottak elég szennyesnek, ha lehetővé tette számukra a harcot a szovjethatalom ellen. Amikor azt hangoztatták, hogy a szovjethatalom csak a hadikommunizmus után ismerte föl a piac és a pénzgazdálkodás kihasználásának szükségét a szocialista építés érdekében, azt a rágalmat igyekeztek elhinteni, hogy az új gazdasági politika egész egyszerűen nem jelent egyebet visszavonulásnál. Azt mondták, hogy ha már a szovjethatalom erre az útra lépett, föl kell adnia állásait és lépésről lépésre vissza kell vonulnia.

Mi az igazság ebben a kérdésben? Sztálin elvtárs abból a történelmi tényből, hogy a szovjethatalom már a hadikommunizmus előtt meghirdette az új gazdasági politika alapelveit, két következtetést von le.

> *Először:* „az új gazdasági politikát nem szabad csupán csak visszavonulásnak tekinteni".
>
> *Másodszor:* „az új gazdasági politika feltételezi a szocializmus győzelmes és rendszeres támadását gazdaságunk kapitalista elemei ellen" (11. k. 180. l.).

„A begyüjtési kampány első eredményei és a párt további feladatai" című munkájában Sztálin megmagyarázza, hogy miért nem tarthatjuk az új gazdasági politikát csak visszavonulásnak.

> „A «nep» az áruforgalmat és a kapitalizmus megengedését jelenti — mondja Sztálin elvtárs —, azzal a feltétellel, hogy az állam fenntartja magának a jogot és lehetőséget, hogy a kereskedelmet a proletárdiktatúra szempontjából szabályozza" (11. k. 17. l.).

Ez egyaránt vonatkozik a népgazdaság helyreállításának és az egész népgazdaság újjáalakításának időszakára. Az egész népgazdaság újjáalakításának időszakában ezen az alapon szervezi meg a proletárhatalom a szocializmus támadását az egész vonalon.

Nyilvánvaló tehát, hogy az új gazdasági politikának, egyrészt, „két oldala" van. Mind a trockista „baloldaliak", mind pedig a buharinista és más jobboldali opportunisták az új gazdasági politikának éppen ezt a „kétoldalúságát" nem akarták meglátni. Nyilvánvaló, másrészt, hogy az új gazdasági politikának két szakasza van. „Kezdeti szakasza", amelyben a proletárhatalom megengedi a magánkereskedelmet, az állam szabályozó szerepének biztosítása mellett. És „befejező szakasza", amelyben a proletárhatalom az egész vonalon támadásba megy át.

Kétségtelen, hogy a Szovjetunióban az új gazdasági politika a hadikommunizmus ellen, vagyis azok ellen a viszonyok ellen irányult, amelyek kizárták a magánkereskedelem bármi néven nevezendő szabadságát. Kétségtelen,

hogy az új gazdasági politika a magánkereskedelem bizonyos szabadságát jelentette. Ez volt az egyik oldala. Ebben az értelemben az új gazdasági politika a hadikommunizmus után visszavonulás volt. De az új gazdasági politikának „egy másik oldala is van" — mondja Sztálin elvtárs „Jobboldali elhajlás a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjában" című beszédében.

> „A «nep»... egyáltalán nem jelenti a magánkereskedelem *teljes* szabadságát, a piaci árak *szabad* játékát. A «nep» a magánkereskedelem szabadsága, de csak *bizonyos* határok között, *bizonyos* kereteken belül, *az állam piacszabályozó szerepének biztosítása mellett.* Éppen ez a «nep» másik oldala. S a «nep»-nek ez az oldala fontosabb számunkra, mint az első oldala" (12. k. 48. l.).

Ezek után a fejtegetések után Sztálin elvtárs fontos általános érvényű következtetést von le:

> „... amíg fennáll a «nep», addig meg kell őrizni annak mindkét oldalát: az elsőt is, amely a hadikommunizmus rendszere ellen irányul, úgyszintén a másodikat is, amely a magánkereskedelem teljes szabadsága ellen irányul s amelynek az a célja, hogy a piacon az állam szabályozó szerepét biztosítsa" (ugyanott).

Ami az új gazdasági politika két szakaszát illeti, erről Sztálin elvtárs 1930 június 27-én, a bolsevik párt XVI. kongresszusán tartott beszámolójában a következőket mondta:

> „A «nep» valójában nemcsak *visszavonulást* tételez fel, nemcsak azt tételezi fel, hogy megengedjük a magánkereskedelem felélénkülését, a kapitalizmus felélénkülését az állam szabályozó szerepének biztosítása mellett (a «nep» kezdeti szakasza). A «nep» ugyanakkor feltételezi azt is, hogy a fejlődés bizonyos szakaszán a szocializmus *támadást indít* a tőkés elemek ellen, feltételezi a magánkereskedelem tevékenységi körének *szűkítését*, a kapitalizmus viszonylagos és abszolút *csökkenését*, a társadalmasított szektor növekvő *túlsúlyát* a nem-társadalmasított szektorral szemben, a szocializmus győzelmét a kapitalizmuson (a «nep» mostani szakasza). A «nep»-et azért vezettük be, hogy a szocializmus győzelmet arasson a tőkés elemek felett. Amikor az egész fronton támadásba megyünk át, ezzel még nem szüntetjük meg a «nep»-et, mert a magánkereskedelem és a tőkés elemek még megmaradnak, még megmarad a «szabad» áruforgalom — de egészen biztosan megszüntetjük a «nep» kezdeti szakaszát és elindítjuk következő szakaszát, a «nep» mostani szakaszát, amely a «nep» utolsó szakasza" (12. k. 328—329. l.).

Végül Sztálin elvtárs „Válasz a Szverdlov-egyetemista elvtársaknak" című cikkében azt is tisztázza, hogy meddig kell folytatni a proletárdiktatúrának az új gazdasági politikát. Ezzel kapcsolatban a következőket mondja:

> „a «nep»-et akkor «menesztjük a pokol fenekére», amikor már nem lesz szükségünk arra, hogy megengedjük a magánkereskedelem bizonyos szabadságát, amikor a magánkereskedelem bizonyos szabadságából csak károk származhatnak, amikor módunk lesz arra, hogy a város és a falu közötti gazdasági kap-

csolatokat, saját kereskedelmi szervezeteink útján biztosítsuk, a magánforgalommal, a kapitalizmus némi felélénkülésével járó magánkereskedelem nélkül" (12. k. 201. l.).

Mindezeknek a fejtegetéseknek fölmérhetetlen jelentőségét a népi demokratikus országokban folyó szocialista építés szempontjából nem lehet eléggé hangsúlyozni. Gerő elvtárs „Tankönyv a szocializmus építésének tudományáról" című cikkében azt írja, hogy „az új gazdasági politika nálunk sokkal szélesebb területen nyert alkalmazást, mint annakidején a Szovjetunióban", és hogy *„az új gazdasági politikát a továbbiakban is következetesen alkalmaznunk kell egészen a szocializmus teljes felépítéséig" (Társadalmi Szemle, 1950 október, 764. lap).* Nem kétséges, hogy Sztálin elvtárs fejtegetéseinek alapos tanulmányozása a szocialista építés minden területén megkönnyíti ennek a politikának gyakorlati keresztülvitelét.

★

Szorosan összefügg az új gazdasági politika kérdésével egy másik kérdés, amelyet Sztálin elvtárs ismételten behatóan tárgyal Műveinek 11. és 12. kötetében, mégpedig a szocialista építés társadalmi bázisának, a *munkás-paraszt szövetségnek* kérdése. Szorosan összefügg, nemcsak azért, mert az új gazdasági politika óriási lépéssel vitte előre a munkás-paraszt összefogást a végleges megszilárdulás felé, hanem azért is, mert a munkás-paraszt szövetség, amelynek a forradalmi fejlődés minden szakaszán konkrét gazdasági alapjai voltak, az új gazdasági politikával elkezdődött fejlődés során fokról-fokra merőben más gazdasági alapok iránti követelményekkel lépett fel.

A szovjethatalom politikája egyik legfontosabb kérdésének tekintette a parasztkérdést, és következetesen váltotta valóra azt a hármas jelszót, amelyet Lenin adott ki a bolsevik párt 1919 márciusában megtartott VIII. kongresszusán: *„támaszkodj a szegényparasztságra, létesíts tartós szövetséget a középparaszttal és egy percre se hagyd abba a harcot a kulákság ellen"*. Ebből a hármas jelszóból azonban önmagától következett az a megfontolás, hogy a parasztság még jó sokáig továbbra is különböző társadalmi rétegekből tevődik majd össze, amelyek közül a szegényparasztság a munkásság *támasza*, a középparasztság a *szövetségese*, a kulák pedig *osztályellensége*. Ez a parasztságon belüli rétegződés volt az, amely a szovjethatalom politikáját a munkás-paraszt összefogás tekintetében meghatározta.

Sztálin elvtárs a trockista „baloldali" elhajlókkal szemben, akik minden néven nevezendő szövetséget elleneztek, és a buharinista jobboldali elhajlókkal szemben, akik az egész parasztsággal akartak szövetségre, mégpedig akármilyen szövetségre lépni, Műveinek 11. és 12. kötetében több helyen részletesen kifejti és továbbfejleszti a leninizmus álláspontját a munkás-paraszt szövetség kérdésében, a szocialista építés időszakában.

„A leninizmus feltétlenül a parasztság zömével való tartós szövetséget, a középparasztsággal való szövetséget akarja — mondja Sztálin —, de nem akármilyen szövetséget akar, hanem a középparasztsággal kötött olyan szövetséget,

amely biztosítja a munkásosztály *vezetőszerepét, erősíti* a proletariátus diktatúráját és *megkönnyíti az osztályok* megszüntetésének művét" (12. k. 45. l.).

Ugyanezt más helyen a következő szavakkal fogalmazza meg:

„... nem szabad szem elől téveszteni, hogy a munkások és a parasztok szövetsége a proletárdiktatúra viszonyai közt nem egyszerű szövetség. Ez a munkásosztály és a parasztság dolgozó tömegei közötti osztályszövetség különleges formája, amely céljául *a)* a munkásosztály hadállásainak erősbítését, *b)* e szövetségen belül a munkásosztály vezetőszerepének biztosítását és *c)* az osztályok és az osztálytársadalom megszüntetését tűzi ki".

Tehát

„az összefogásra nem azért van szükség, hogy fenntartsuk és örökéletűvé tegyük az osztályokat. Az összefogásra azért van szükségünk, hogy a parasztságot közelebb hozzuk a munkásosztályhoz, hogy átneveljük a parasztságot, átalakítsuk individualista lelki alkatát, átformáljuk a kollektivizmus szellemében és így előkészítsük az osztályoknak a szocialista társadalom alapján való felszámolását, megszüntetését. Aki ezt nem érti meg, vagy nem akarja elismerni, az nem marxista, nem leninista, hanem «parasztfilozófus», aki nem előre néz, hanem hátrafelé" (11. k. 231. l.).

Miért van szükség arra, hogy a munkás-paraszt szövetség célját a proletárdiktatúra idején különös nyomatékkal hangsúlyozzuk? Azért, mert a munkás-paraszt szövetség céljának kitűzésétől függ az, hogy valaki marxista-leninista-e, vagy pedig opportunista, mensevik, eszer, „parasztfilozófus", minden, amit csak akarunk, de nem marxista-leninista. Sztálin elvtárs azt mondja, hogy a munkás-paraszt szövetséget két vonalon lehet biztosítani: „a textiláruk", vagyis a személyi fogyasztást szolgáló iparcikkek vonalán, és a „fém", vagyis a termelőfogyasztást szolgáló iparcikkek vonalán.

„A textilárukon alapuló összefogás — állapítja meg Sztálin — kevéssé érinti a parasztgazdaság termelését és ezért általában nem alakíthatja át a parasztságot a kollektivizmus szellemében és nem szüntetheti meg az osztályokat, ezzel szemben a fémen alapuló összefogás elsősorban a parasztgazdaság termelését, a parasztgazdaság gépesítését, a parasztgazdaság kollektivizálását érinti, és éppen ezért a parasztság fokozatos átalakítására, az osztályok, tehát a parasztosztály fokozatos megszüntetésére is kell vezetnie" (11. k. 176. l.).

Ebből logikus szükségszerűséggel következik az, hogy

„aki csak a textiláruk vonalán akarja biztosítani az összefogást és megfeledkezik a fémről és a gépekről, amelyek a kollektív munka alapján alakítják át a parasztgazdaságot, az örökéletűvé akarja tenni az osztályokat" (ugyanott, 231. l.).

A Szovjetunió fejlődése során úgy alakult a helyzet, hogy a munkás-paraszt szövetség, a város és a falu összefogása, egy bizonyos időszakban a paraszt személyi szükségleteinek kielégítésén alapult. Ez abban az időben volt, amikor a mezőgazdaság helyreállítása volt napirenden és arról volt szó, hogy

a parasztok megműveljék az egykori földbirtokosok és a szabotáló kulákok földjeit. Amikor azonban a mezőgazdaság újjáalakításának kérdése került napirendre, az összefogásnak ez a formája elégtelennek bizonyult. Akkor már arról volt szó, hogy a parasztságot segíteni kell a mezőgazdasági termelésnek az új technika és a társas munka alapján való újjászervezésében.

„Azelőtt — mondja Sztálin elvtárs — *főképpen* a paraszt személyi szükségleteit elégítettük ki és keveset foglalkoztunk gazdaságának termelési szükségleteivel, most azonban a paraszt személyi szükségleteinek további kielégítése mellett teljes erővel neki kell feküdnünk annak, hogy mezőgazdasági gépekkel, traktorokkal, műtrágyával stb.-vel lássuk el a paraszt gazdaságát, mert ez közvetlenül összefügg azzal a feladattal, hogy a mezőgazdasági termelést új technikai alapon újjáalakítsuk" (12. k. 62. l.).

Ennek érdekében azonban a paraszti kisgazdaságot lépésről lépésre, a meggyőzés és a példaadás erejével rá kellett vezetni a társas nagyüzemi termelés alapjára, mert az nyilvánvaló, hogy csak a társas alapon folytatott nagyüzemi termelés használhatja ki teljes mértékben a modern technika és tudomány nyújtotta előnyöket, csak ez viheti előre „hétmérföldes léptekkel" a mezőgazdaság fejlődését.

Sztálin elvtárs, amikor mindezeket hangoztatta, az elhamarkodott lépések nyomában járó veszélyekre is felhívta a figyelmet.

„Ez természetesen nem azt jelenti — mondotta 1929 áprilisában —, hogy el kell hanyagolnunk az egyéni szegény- és középparaszti gazdaságot. Erről szó sem lehet. Az egyéni szegény- és középparaszti gazdaság még túlnyomó szerepet játszik és a közeljövőben is túlnyomó szerepet fog játszani az ipar élelmiszerrel és nyersanyaggal való ellátása terén. Éppen ezért támogatni kell az egyéni szegény- és középparaszti gazdaságokat, amelyek még nem egyesültek kolhozokban.

De ez mégis azt jelenti, hogy az egyéni parasztgazdaság egymagában *már* nem elegendő... Ezért az egyéni szegény- és középparaszti gazdaságok fejlesztését ki kell egészíteni a kollektív gazdasági formák és a szovhozok erőteljes fejlesztésével.

Ezért tömeges termelési szerződés, gép- és traktorállomások, a szövetkezeti közszellem erőteljes fejlesztése formájában hidat kell verni az egyéni szegény- és középparaszti gazdaság és a kollektív, társas gazdasági formák között, hogy a parasztoknak megkönnyítsük egyéni kisgazdaságuk átállítását a kollektív munka vágányára" (12. k. 64—65. l.).

Ez azt jelenti, hogy az összefogás új formái óriási, mindenirányú előkészítő, nevelő és szervező munkát követeltek. Mindenekelőtt támaszpontokat kellett kiépíteni a falun szocialista típusú termelőszövetkezetek (kolhozok) és állami gazdaságok (szovhozok) formájában. E feladat fontosságának nyomatékosabb hangsúlyozása érdekében Sztálin elvtárs figyelmeztetett arra, hogy „Lenin, ez az óriás, aki hegyeket mozdított el és hegyeket döntött egymásra, milyen újjongó örömmel fogadott minden kis hírecskét, amely egy-két kolhoz alapítá-

sáról vagy arról számolt be, hogy valamelyik szovhoznak traktorokat küldtek" (11. k. 203. l.).

Persze a szocialista típusú termelőszövetkezeti csoportoknak és állami gazdaságoknak nem szabad szemben állaniok az egyénileg dolgozó parasztokkal, hanem a legmesszebbmenően támogatniok, segíteniök kell őket.

> „Hiszen mi nem azt akarjuk — mondta Sztálin elvtárs a bolsevik párt Központi Bizottságának 1928 júliusi plenáris ülésén —, hogy a gazdaságnak ez a két formája szembenálljon egymással, hanem azt, hogy *összefogjanak* egymással, hogy a kolhoz ennek az összefogásnak keretében segítséget nyújtson az egyénileg gazdálkodó parasztnak és segítségére legyen abban, hogy lassacskán áttérjen a kollektivizmus útjára. Igen, mi azt akarjuk, hogy a parasztság ne tekintse ellenségének a kolhozokat, hanem barátjának, aki segíti és segíteni fogja őt a jövőben is abban, hogy megszabaduljon a nyomortól" (11. k. 199. l.).

Az összefogás új formái feltételezik továbbá *az ipar gyors fejlesztését.* Sztálin hangsúlyozottan mutat rá arra, hogy az összefogás új formáinak megvalósítása érdekében

> „minden módon fejleszteni kell iparunkat, mint a mezőgazdaság újjáalakításának fő éltető forrását, fejleszteni kell a kohászatot, a vegyiipart és a gépgyártást, traktorgyárakat, mezőgazdasági gépgyárakat stb. kell építeni" (ugyanott, 65. l.).

Ebből az következik, hogy a helyreállítási időszak lezárulása és az újjáalakítási időszak kezdete a munkás-paraszt szövetség vonalán olyan formában vetette föl a kérdést, hogy a mezőgazdasági termelés kollektív alapokra helyezése, a kolhozok fejlesztése megkövetelte a parasztság zömének közelebb hozását a kollektív gazdasági formákhoz: tömeges termelési szerződések, gép- és traktorállomások és a szövetkezeti közszellem erőteljes fejlesztése útján, ez viszont lehetetlen volt az ipar gyorsütemű fejlesztése nélkül.

Ezzel a Szovjetunióban, s ugyanígy később a népi demokratikus országok fejlődésének megfelelő időszakában, fölmerült az a kérdés, hogy milyen elvek szolgáljanak az iparfejlesztés alapjául. Ezt a kérdést, Lenin útmutatásai alapján, Sztálin elvtárs oldotta meg a szocialista iparosítás különböző elméleti problémáinak kidolgozásával.

★

Mint ahogy általában Sztálin elvtárs valamennyi könyvéből, beszédéből, cikkéből, vagy akár néhánysoros megjegyzéséből, Műveinek 11. és 12. kötetéből is lenyűgöző erővel bontakozik ki előttünk a proletárosztályharc lángeszű hadvezére. Sztálin elvtárs nagyvonalúan alkalmazza és széles alapon fejleszti tovább a marxista-leninista stratégia és taktika elveit ennek az osztályharcnak abban a szakaszában, amely a különböző kapitalista országokban *alulról* indul ki a tőkésrendszer megdöntéséért, a Szovjetunióban pedig *felülről* indult ki, a proletariátus birtokában lévő államhatalom irányításával, a szocializmus építéséért. Sztálin minden helyzetben a leglényegesebbet ragadja meg. Kiválasztja azt a

kérdést, amely köré valamennyi többi kérdés csoportosul. A jobb- és „bal"-oldali elhajlások ellen vívott harcban ennek a döntő kérdésnek megoldására összpontosítja az erőket. Itt hajtja végre az „áttörést", amely azután valamennyi más probléma megoldására vezet, ugyanúgy, mint ahogyan a háborúban a kellő ponton és kellő erővel végrehajtott áttörés az abban a térségben operáló ellenséges erők felgöngyölítését és megsemmisítését vonja maga után.

Ennek a politikának elveit Sztálin elvtárs a bolsevik párt moszkvai szervezetének aktívagyűlésén mondott beszédében így foglalta össze:

> „A bolsevik politika művészete egyáltalán nem abban rejlik, hogy válogatás nélkül minden ágyúból valamennyi fronton egyszerre tüzelünk, nem számolva az idővel és a hellyel, nem számolva azzal, hogy a tömegek készek-e támogatni a vezetés egyik vagy másik intézkedését. A bolsevik politika művészete azt jelenti, hogy érteni kell az időpont és a hely megválasztásához és számolni kell minden körülménnyel, hogy a tüzet arra a frontra összpontosítsuk, ahol a leggyorsabban a lehető legnagyobb eredményt lehet majd elérni" (11. k. 56. l.).

Ma már történelmileg igazolt tény, hogy az ipar helyreállításának, vagyis a régi technikai berendezés rendbehozásának és maximális kihasználásának egy bizonyos időpontjában éppen az ipar újjáalakítása, vagyis új technikai alapokra helyezése és gyors ütemű fejlesztése volt az a frontszakasz, amelyre a „tüzet" összpontosítani kellett. Ez volt a feltétele valamennyi probléma sikeres megoldásának. A kiéleződő nemzetközi helyzetben ez biztosította a szovjetköztársaságot, az emberi haladás bástyáját, minden eshetőséggel szemben. Csakis ez biztosíthatta a népgazdaság szocialista elemeinek döntő előretörését, és a „ki-kit" győz le kérdésének véglegesen a szocializmus javára való eldöntését. Ez biztosította a kolhozoknak meg a szovhozoknak olyan ütemű fejlesztéséhez szükséges anyagi alapok megteremtését, amelyeknek segítségével a kolhozok és szovhozok „támaszpontokból" a mezőgazdasági termelés döntő, majd kizárólagos tényezőivé váltak, s így tovább.

A szocialista iparosítás különböző elméleti kérdéseinek kidolgozásával Sztálin olyan tant alkotott, amely jelenleg a népi demokratikus országok iparfejesztési politikájának is talpköve. A mi hároméves tervünket, amellyel országunkat helyreállítottuk, tudvalevően szintén ennek a tanításnak az elvei határozták meg. Fölemelt ötéves tervünk, amellyel népünk a Magyar Dolgozók Pártjának vezetése alatt, Rákosi elvtárs útmutatása alapján új, szocialista országot épít, ugyancsak a sztálini szocialista iparosítási elmélet gránittalapzatára épült.

Sztálin elvtárs a Műveinek 11. és 12. kötetében található több beszédében egész terjedelmében veti fel a szocialista iparosítás kérdését. „Az iparosításról és a gabonaproblémáról" mondott beszédében történelmi visszapillantást vet a fejlett tőkés országok iparosodásának menetére és megállapítja, hogy ezekben „az iparosítás rendszerint főképpen idegen országok, gyarmatok vagy legyő-

zött országok kirablásával, vagy pedig komolyabb, többé-kevésbbé uzsorafeltételekkel kapott külföldi kölcsönök segítségével történt" (11. k. 171. l.).

Természetes, hogy a szovjethatalom, amely elvi ellensége más népek leigázásának, amely éppen ezért „nem foglalkozhat gyarmatok kirablásával és általában idegen országok kifosztásával", amelynek „ezt nem szabad tennie" (u. o.) — nem követhette ezt az utat. Nem lépheteit a kölcsönök felvételének útjára sem, hiszen jól tudta, hogy az imperialista országok, amint napjainkban a marshallizált országok példáján világosan láthatjuk, a kölcsönök révén béklyóba verik, gazdaságilag megfojtják az adós országokat. És a szovjet nép semilyen külföldi kölcsönért sem volt hajlandó áruba bocsátani szabadságát. Sztálin elvtárs ugyanebben a beszédében megmondta: „nem is akarunk ilyen kölcsönöket".

Ugyanakkor azonban a Szovjetunióban, akárcsak két évtizeddel később a népi demokratikus országokban, parancsoló szükségszerűséggé vált az ipar gyorsütemű fejlesztése. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének eredményeképpen létrejött szovjet rendszer politikailag a legelőrehaladottabb tőkés államoknál is fejlettebb állammá tette a Szovjetuniót. Technikailag viszont annyira elmaradott országban diadalmaskodott a szovjet rendszer, hogy a Szovjetunió imperialista környezetéhez tartozó tőkés országok ipari technikája — a helyreállítási időszak folyamán elért minden siker ellenére is — sokkal fejlettebb és korszerűbb volt, mint a Szovjetunió ipari technikája.

> „Vagyis az a helyzet — állapította meg Sztálin elvtárs „Az ország iparosításától és az SzK(b)P-ben mutatkozó jobboldali elhajlásról" mondott beszédében —, hogy egyfelől országunkban van a világ legelőrehaladottabb rendje, a szovjet rend és a világ legelőrehaladottabb hatalma, a Szovjethatalom, másfelől azonban iparunk, amelynek a szocializmus és a Szovjethatalom alapjául kell szolgálnia, szerfölött elmaradott technikával rendelkezik" (11. k. 268. l.).

Ezt az ellenmondást csak egyféleképpen lehetett megszüntetni: *az országnak minél gyorsabb iparosításával.* Ezért adta ki Sztálin elvtárs a jelszót:

> „Utól kell érnünk és túl kell szárnyalnunk a fejlett kapitalista országok előrehaladott technikáját. Utolértük és túlszárnyaltuk a fejlett kapitalista országokat olyan értelemben, hogy új politikai rendet — szovjet rendet teremtettünk. Ez jó. De ez kevés. Ahhoz, hogy országunkban véglegesen győzelemre juttassuk a szocializmust, még technikai és gazdasági tekintetben is utól kell érni és túl kell szárnyalni ezeket az országokat. Vagy megtesszük ezt, vagy eltipornak bennünket" (11. k. 268—269. l.).

Nyilvánvaló, hogy valamely ország ipari technikájának színvonala szorosan összefügg védelmi képességének fokával. Nem lehet megvédelmezni az ország függetlenségét az ellenséges imperialista környezettel szemben, ha nem rendelkezünk korszerű technikával és ennek alapján megszervezett korszerű fegyveres erőkkel.

Ezért állapította meg Sztálin elvtárs, hogy ha nem éri utól és nem szárnyalja túl a fejlett tőkés országokat, akkor eltiporják a szovjet országot s hogy ez nemcsak a szocializmus felépítésének szempontjából igaz:

„Ez a kapitalista környezet viszonyai között országunk függetlenségének megvédése szempontjából is igaz. Lehetetlen megvédeni országunk függetlenségét, ha a védelem céljára nem rendelkezünk kellő ipari bázissal. Lehetetlen ilyen ipari bázist teremtenünk, ha nem rendelkezünk fejlett ipari technikával" (11. k. 269. l.).

Ámde az ipar gyorsütemű fejlesztését nemcsak ezek a *„külső feltételek"* teszik szükségessé. A szocializmust építő ország *„belső feltételei"* ugyancsak parancsolóan megkövetelik. Az ipar a népgazdaság fejlesztésének motorja. Az ipar fejlesztése nélkül lehetetlen a legtöbb országban rendkívül elmaradott mezőgazdasági technikának és így a mezőgazdasági termelésnek számottevő fejlesztése.

„De arról sem szabad megfeledkeznünk — mondja Szálin elvtárs —, hogy ha az ipar a motor, a mezőgazdaság viszont az ipar fejlődésének bázisa, úgyis, mint piac, amely felveszi az ipar termékeit, úgyis, mint a nyersanyag és élelmiszer szállítója, úgyis, mint azoknak a kiviteli tartalékoknak forrása, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy a népgazdaság számára szükséges felszerelést behozhassuk. Lehet-e előbbre vinni az ipart, ha a mezőgazdaságot a teljes technikai elmaradottság állapotában hagyjuk, ha nem biztosítunk az ipar számára mezőgazdasági bázist, ha nem alakítjuk újjá a mezőgazdaságot és nem hozzuk közelebb az iparhoz? Nem, nem lehet" (11. k. 274. l.).

A technikailag már fejlett fokra emelt szocialista ipar és a még mindig elmaradott, kisparaszti, széttagolt mezőgazdaság között olyan ellentét keletkezett, amely kétségtelenül a szovjet rendszernek egyik súlyos belső ellentmondását jelentette. Ennek az ellentmondásnak megszüntetéséhez csak egy út vezet: az iparnak minél gyorsabb ütemű fejlesztése, hogy minél gyorsabban el lehessen látni a mezőgazdaságot korszerű felszereléssel, s minél gyorsabban biztosítani lehessen az iparnak még gyorsabb fejlesztéséhez nélkülözhetetlen mezőgazdasági bázist.

És kétségtelen, hogy minél nagyobb sikereket ér el a szocializmus építése az ipar terén, annál súlyosabbá válik ez az ellentmondás. De annál inkább nő az a veszély is, amely a szocialista építés vívmányait erről az oldalról fenyegeti. Erre a veszélyre maga Sztálin elvtárs irányítja rá nagy nyomatékkal a figyelmet:

„A szovjethatalom és a szocialista építés nem támaszkodhat vég nélkül, azaz túlhosszú ideig két *különböző* alapra: a legnagyobb üzemű és egyesített szocialista ipar alapjára és a legelaprózottabb és legelmaradottabb, kevés árut termelő parasztgazdaság alapjára. Fokozatosan, de rendszeresen és kitartóan, új technikai alapra, a nagyüzemi termelés alapjára kell átállítani a mezőgazdaságot és közel kell hozni a szocialista iparhoz. Vagy megoldjuk ezt a feladatot, s akkor biztosítva van országunkban a szocializmus végleges győzelme, vagy le-

mondunk róla, nem oldjuk meg ezt a feladatot s akkor elkerülhetetlenné válhat a visszatérés a kapitalizmushoz" (ugyanott, 274—275. l.).

E megfontolás alapján állította fel Sztálin a megdönthetetlen tételt:

„az iparnak, s különösen a termelési eszközök termelésének gyors fejlesztési üteme az ország iparosításának alapelve és kulcsa, egész népgazdaságunk szocialista fejlődési alapon történő átalakításának alapelve és kulcsa" (11. k. 266—267. l.).

Azokat a szavakat, amelyekben a termelési eszközök termelésének különösen gyors fejlesztési ütemére utal, Sztálin elvtárs a XVI. pártkongresszuson mondott beszámolójában még erősebben kidomborítja:

„... az ipar általános fejlődése még nem ad teljes képet az iparosítás üteméről. Ahhoz, hogy teljes képet kapjunk, még meg kell állapítanunk a nehéz- és könnyűipar kölcsönös arányának dinamikáját is. Ezért az iparosítás előrehaladásának legjellemzőbb mutatója: *a munka- és termelési eszközök* termelésének (a nehéziparnak) egyre gyorsabban növekedő részaránya az ipari össztermelésben" (12. k. 287. l).

Másszóval, a fejlett tőkés országok utólérése és túlszárnyalása, továbbá a mezőgazdaságnak korszerű gépekkel való bőséges ellátása az ipar még gyorsabb fejlesztése céljából — nem valósítható meg egyrészt, az ipar minél gyorsabb fejlesztése, az iparfejlesztés gyors, „feszített" üteme nélkül, másrészt, az iparon belül a nehézipar, a termelési eszközöket gyártó iparágak még gyorsabb fejlesztése nélkül.

Itt önkéntelenül is fölvetődik egy kérdés. Milyen források táplálják az iparnak ezt a „feszített" ütemű fejlesztését? Az iparosítás tőkés módszere és forrása s ugyanígy a külföldi kölcsön már eleve nem jöhet számításba. Van más forrás is? Igen, van, és ezt a más forrást éppen a dolgozó embernek a tőke igája alól való felszabadulása tárja fel egyre hatalmasabb arányokban. Ez a más forrás — „a *belső felhalmozás*" (11. k. 172. l.).

„Ahhoz, — állapította meg Sztálin elvtárs a bolsevik párt Központi Bizottságának és Központi Ellenőrző Bizottságának 1928 áprilisi plenáris ülésén —, hogy iparunkat gyorsabban fejlesszük, *gyorsabb ütemű szocialista felhalmozásra* van szükség" (11. k. 44. l. *A mi kiemelésünk. F. J.*).

De hol keressük a belső, mégpedig minél gyorsabb belső felhalmozás forrásait? Sztálin elvtárs szerint

„két ilyen forrás van: először, a munkásosztály, amely értékeket teremt és előbbreviszi az ipart; másodszor, a parasztság" (12. k. 173. l.).

Hogy ennek a belső forrásnak feltárásával a Szovjetunióban milyen koloszszális eszközöket lehetett felhalmozni a szocialista iparosítás érdekében, annak legbeszédesebb bizonyítékát az ipari beruházások statisztikai adatai szolgáltatják. Azok szerint az adatok szerint, amelyeket Sztálin elvtárs a XVI. pártkongresszuson ismertetett, a Szovjetunióban 1926/27-ben 1270 millió rubelt,

1927/28-ban 1614 milliót, 1928/29-ben 2046 milliót, 1929/30-ban pedig már 4275 milliót fordítottak ipari beruházásokra.

★

Sztálin elvtárs az iparosítási politikát szoros kapcsolatba hozta *a népgazdaság nem szocialista elemei ellen folyó harccal.* Amikor a XVI. pártkongresszuson megállapította, hogy „népgazdaságunk az iparosítás jegyében fejlődik", ennek az iparosításnak jellegét a következőképpen határozta meg:

> „... Nekünk nem akármilyen iparosítás kell. Nekünk olyan iparosítás kell, amely biztosítja az *ipar szocialista formáinak* növekvő túlsúlyát a *kis*árutermelő és még inkább a *tőkés* formákkal szemben. Iparosításunk jellemző vonása abban áll, hogy az *szocialista* iparosítás, olyan iparosítás, amely biztosítja az ipar *társadalmasított* szektorának győzelmét a *magángazdasági* szektor, a kisárutermelő és a kapitalista szektor felett" (12. k. 288. l.).

Az ipar egyre gyorsuló ütemű fejlesztése jegyében épített hatalmas gyárak egyrészt a szocialista felhalmozásnak még bővebben buzgó forrásait tárták fel, másrészt a kolhozmozgalom nagyarányú föllendülését indították meg, és ezzel előkészítették a „nagy fordulat" évét, amely napirendre tűzte az általános támadást a tőkés elemek ellen, végleges felszámolásuk céljából. Ezek az egyes frontszakaszokon indított támadások természetesen olyan problémákat is fölvetettek, amelyek a gazdasági arcvonalon indított támadások nyomán egyre élesedő osztályharcból fakadtak.

Vegyük szemügyre ezeket a problémákat.

★

Sztálin elvtárs a Műveinek 11. és 12. kötetében összegyüjtött írásaiban számos helyen figyelmeztet arra, hogy az előrehaladó szocialista építéssel az osztályharc nem lanyhul, hanem élesedik, mégpedig belső és nemzetközi viszonylatban egyaránt. Ez az osztályharc különböző formákat ölthet, megnyilvánulhat a trockista-zinovjevista, buharinista vagy más párt- és népellenes csoportok megtévesztő „elméleteiben", amelyek az osztályellenség álláspontját tükrözik, megnyilvánulhat a kulákság kártevő munkájában, megnyilvánulhat a külföldi ügynökök által elkövetett gazdasági kártevésekben (Sahti-ügy) és még számos más formában, de értelme egy és ugyanaz: a tőkés elemek ellenállása a szocialista építéssel szemben.

> „Nem szabad úgy képzelni a dolgot — mondja Sztálin elvtárs —, hogy a szocialista formák fejlődni fognak és kiszorítják a munkásosztály ellenségeit, ellenségeink pedig szótlanul visszavonulnak és átengedik a teret, hogy tovább haladhassunk, ezután pedig mi ismét előrehaladunk, ők ismét visszavonulnak, majd «egészen váratlanul» kivétel nélkül valamennyi társadalmi csoport, a kulákok és a szegényparasztság, a munkások és a tőkések, «hirtelen», «észrevétlenül», harc és megrázkódtatások nélkül, eljutnak a szocialista társadalomba.
>
> Sohasem fordult elő és nem is fog előfordulni, hogy az elhaló osztályok önként adják fel állásaikat, anélkül, hogy ellenállást próbálnának szervezni. Még nem történt meg és nem is fog megtörténni, hogy a munkásosztály az osz-

tálytársadalomban harc és megrázkódtatások nélkül haladhasson előre a szocializmus felé. Ellenkezőleg, amikor a munkásosztály a szocializmus felé halad, előrehaladásával szemben feltétlenül kiváltja a kizsákmányolók ellenállását, a kizsákmányolók ellenállása pedig okvetlenül és elkerülhetetlenül az osztályharc élesedésére vezet" (11. k. 186—187. l.).

Ez a megállapítás nemzetközi viszonylatban is érvényes. Az imperialista hatalmak fegyveres intervenciója a polgárháború éveiben vereséget szenvedett. De a fegyveres intervenció megszüntetése nem azt jelentette, hogy az imperialista világ elásta a csatabárdot, megbékélt a szovjethatalom fennállásának tényével.

„Balgaság volna azt hinni — hangoztatta Sztálin elvtárs az SzK(b)P Központi Bizottságának és Központi Ellenőrző Bizottságának 1928 áprilisi plenáris ülésén —, hogy a nemzetközi tőke békében hagy minket. Nem, elvtársak, ez nem így van. Osztályok vannak és van nemzetközi tőke, s ez nem nézheti nyugodtan egy olyan ország fejlődését, amely a szocializmust építi. Azelőtt a nemzetközi tőke nyilt katonai beavatkozással akarta megdönteni a szovjethatalmat. A kísérlet nem sikerült. Most arra törekszik, s ezután is arra fog törekedni, hogy alattomban, nem mindig észrevehető, de meglehetősen nagyszabású gazdasági beavatkozással gyengítse gazdasági hatalmunkat olymódon, hogy kártevő munkát szervez, mindenféle «válságot» készít elő egyik-másik iparágban, hogy ezzel megkönnyítse a jövendő gazdasági beavatkozás lehetőségét" (11. k. 54. l.).

Ebben az egyre élesedő osztályharcban a szovjethatalom ellenségeinek táborában a jobboldali szociáldemokrácia minden országban egy sorban haladt az imperialista háborús uszítókkal, a buharinista jobboldaliak összefogtak a beszolgáltatást szabotáló, gyujtogató és gyilkos kulákkal, a trockista „baloldaliak" 1927-ben illegális szervezetet alakítottak, amely 1927 november 7-én utcai tüntetést kísérelt meg a szovjethatalom ellen, amivel bebizonyította, hogy „nemcsak a párt rendjével, hanem a szovjet renddel is szakít" (11. k. 341. l.), míg végül *„1928 folyamán befejeződött a trockisták átalakulása földalatti pártellenes csoportból földalatti szovjetellenes szervezetté"* (ugyanott, 342. l.). Ugyanebben az időben már megtörtént a közeledés a jobboldal és a „baloldal" között, a szovjethatalom ellen való harc alapján.

Nem volt a szocialista építéssel, a munkás-paraszt összefogással és a többi időszerű politikai vagy gazdasági kérdéssel kapcsolatos egyetlen olyan feladat, amelynek megoldása ne követelte volna meg az erélyes harcot a kulákság meg a városi tőkés elemek és ezeknek a párton belül működő ügynökei ellen.

Nagyon tanulságos ebből a szempontból Sztálin elvtársnak a marxista agrár-szakemberek konferenciáján, 1929. december 27-én mondott beszéde, amelyben ismételten utal arra, hogyan használta ki az osztályellenség azt a tényt, hogy a marxista szakemberek nem dolgozták ki a Szovjetunió agrárpolitikájának egyes kérdéseit. Sztálin elvtárs hat kérdést tárgyal ebben a beszédében.

Először, az „*egyensúly*" elméletét (12. k. 155. l.).

Másodszor, *a szocialista építés „automatizmusának" elméletét* (u. o. 159. l.).

Harmadszor, *a kisparaszti gazdaság „szilárdságának" elméletét* (162. l.).

Negyedszer, *a város és a falu viszonyának kérdését*, s ezzel kapcsolatban azt az állítást, amely szerint „az Októberi Forradalom tulajdonképpen semmit sem adott a parasztnak" (165. l.).

Ötödször, *a kolhozok természetének, jellegének kérdését* s fejtegetése során kimutatja, hogy

> „éppen a kolhoz és csakis a kolhoz az a szocialista forma, amelyen át az egyénileg gazdálkodó, sokmilliós kisparasztság bekapcsolódhat a gazdasági fellendülés emelőivel, a mezőgazdaság szocialista fejlesztésének emelőivel, a gépekkel és traktorokkal felszerelt nagygazdaságba" (178. l.).

Hatodszor, *az osztályeltolódások és a párt politikájában bekövetkezett fordulat kérdését*. Ebben a pontban a kulákság kizsákmányoló törekvéseinek korlátozására irányuló politikáról a kulákság mint osztály felszámolásának politikájára való áttérés kérdését világítja meg nagyszabású történelmi áttekintés keretében (179. l.).

Végül, a „Következtetések"-ben megjelöli *a marxista mezőgazdasági szakemberekre és közgazdákra váró legsürgősebb feladatokat.*

Sztálin elvtárs elsősorban a különböző polgári elméletek ellen való harcot állította a marxista agrárszakemberek figyelmének középpontjába, „mert csak az ilyen és hasonló elméletek ellen vívott kérlelhetetlen harcban fejlődhet és kaphat erőre a marxista agrárszakemberek elméleti alkotómunkája" (184. l.)

> „Fel kell tárni azoknak a hibáját — figyelmeztette a közgazdákat Sztálin elvtárs —, akik a ‚NEP'-et, mint visszavonulást és csakis mint visszavonulást értelmezik.. Fel kell tárni azoknak a hibáját, akik azt hiszik, hogy a ‚NEP' csak a város és a falu közötti kapcsolat érdekében kell."

És itt Sztálin elvtárs ismét olyan útmutatást ad, amely számunkra is biztos irányító, amikor Magyarországon, fejlődésünk jelenlegi szakaszán, az új gazdasági politika útján haladunk a szocializmus felé.

> „Nekünk nem akármilyen kapcsolat kell a város és a falu között — figyelmeztet Sztálin elvtárs. — Nekünk olyan kapcsolat kell, amely a szocializmus győzelmét biztosítja."

A marxista közgazdáknak, állapítja meg a továbbiakban Sztálin elvtárs, a többi között fontos feladatuk *a marxista újratermelési elmélet népszerűsítése.* Ki kell dolgozniuk *a Szovjetunió népgazdasági mérlegének sémáját* is. És a népgazdasági mérleg sémáját nem is akármilyen közgazdáknak, hanem *„forradalmi marxistáknak"* kell kidolgozniuk, amint Sztálin elvtárs nagy nyomatékkal hangsúlyozza.

„Jó lenne — összegezi fejtegetéseit Sztálin elvtárs —, ha marxista közgazdászaink külön csoportot alakítanának, hogy az átmeneti időszak gazdaságának kérdéseit a fejlődés mai szakaszának megfelelő új megvilágításban feldolgozzák." (185. l.)

Sztálin elvtárs a marxista agrárszakemberek konferenciáján mondott beszédében az említett ellenséges „elméletek"-nek és az egyes „elméletekhez" fűződő ellenséges állításoknak szétzúzásával jelentősen előbbrevitte a marxista-leninista elméletet, lényegesen kibővítette a marxizmus-leninizmusnak az agrárkérdéssel kapcsolatos eszmei fegyvertárát. Kétségtelen, hogy marxista közgazdáink Sztálinnak ebben a beszédében a mi átmeneti időszakunk egyes gazdasági kérdéseinek kidolgozásához is becses útmutatásokat kapnak.

Sztálin elvtárs azokban a beszédeiben és cikkeiben, amelyekben éppen a szocialista építés sikerei nyomán mindinkább élesedő osztályharccal foglalkozik, többször érinti Buharin hírhedt „elméletét", amely végeredményben arra lyukadt ki, hogy a városi és falusi tőkések, a kulákok, a koncesszióurulajdonosok és más efféle elemek belenőnek a szocializmusba. Ez a marxista-leninista gondolkodás legelemibb követelményeit is megcsúfoló „elmélet" mutatja a legjobban, hogy a különböző áltanok, tévtanok és megtévesztő elméletek egyfelől a jövőt építő, másfelől a multban megkapaszkodó társadalmi erők elkeseredett osztályharcának, a visszavonhatatlanul pusztulásra ítélt kizsákmányoló osztályok kétségbeesett ellenállásának ideológiai visszatükröződését jelentik.

Ami a pusztulás felé haladó kizsákmányoló osztályok kétségbeesett ellenállásának közvetlen megnyilvánulását illeti, ennek — Sztálin elvtárs sokatmondó megjegyzése szerint „egyelőre" — három fő formája volt. *A burzsoa értelmiség egy részének tervszerű aknamunkája, kártevése* az ipar minden ágában. A falvakban *a kulákság elkeseredett, állatias harca* a gazdaság kollektív formái ellen. *A különböző apparátusok bürokrata elemeinek, az osztályellenség ügynökeinek* olyan formában megnyilvánult *szabotázsa,* hogy elgáncsolták, sokszor pedig egyenesen visszájára fordították a szovjethatalom intézkedéseit. Mindezek az elemek szoros kapcsolatban voltak az imperialista országok reakciós köreivel. Erkölcsi és anyagi támogatást kaptak az imperialista országok burzsoáziájától. Az imperialista hatalmak beavatkozásától, újabb háborútól és fegyveres beavatkozástól remélték, hogy visszafordíthatják a történelem kerekét, elkerülhetik sorsuk beteljesedését.

Sztálin elvtárs bölcs körültekintéssel irányította a harcot az egyre szélsőségesebb eszközökkel élő reakciós elemek ellen. A bolsevik párt Központi Bizottságának 1928 júliusi plenáris ülésén leszögezte:

„Politikánkat természetesen semmiképpen sem szabad az osztályharc felszítására irányuló politikának tekinteni. Miért nem? Azért nem, mert az osztályharc felszítása polgárháborúra vezet. Azért nem, mert hatalmon vagyunk, mert megszilárdítottuk ezt a hatalmat és a kulcspozíciókat a munkásosztály

kezében összpontosítottuk, tehát nem érdekünk, hogy az osztályharc polgárháború formáját öltse. De ez korántsem jelenti azt, hogy már megszűnt az osztályharc, vagy hogy ez az osztályharc nem fog kiéleződni. Még kevésbbé jelenti annak a tagadását, hogy az osztályharc most is döntő ereje előrehaladásunknak. Nem, nem ezt jelenti" (11. k. 185. l.).

Sztálin elvtárs fáradhatatlanul hangoztatta, hogy

„fokozni kell a munkásosztály harckészségét osztályellenségeivel szemben" (11. k. 76. l.), fokozni kell az éberséget minden vonalon s akkor biztos a siker, akkor az ország előrehaladó szocialista iparosításának és a mezőgazdaság előrehaladó kollektivizálásának eredményeképpen biztosítva van az egész vonalon indított támadás teljes győzelme.

★

A tőkés elemek ellen az egész vonalon indított támadás a „nagy fordulat" évével vette kezdetét. A nagy fordulat évében a népgazdaság minden területén aratott hatalmas sikerek — az 1929 áprilisában elfogadott első sztálini ötéves terv kezdeti sikerei voltak. És ezekből a kezdeti sikerekből már előre sejteni lehetett, hogy a terv teljes végrehajtása az ország gazdasági és társadalmi szerkezetében döntő jelentőségű változásokat idéz majd elő. Az iparban a szocialista szektor szédületes gyorsasággal nyomult előre.

„Világos — mondta Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVI. kongresszusán —, hogy az a kérdés: «ki kit», az a kérdés, hogy a szocializmus győzi-e le a tőkés elemeket az iparban, vagy ők győzik le a szocializmust — már eldőlt az ipar szocialista formái javára. Eldőlt — véglegesen és visszavonhatatlanul" (12. k. 289—290. l.).

Előreláthető volt, hogy az egész vonalon indított támadással végleg eldől a lenini „ki kit" kérdés az egész népgazdaságban.

Melyek voltak „a nagy fordulat évének" legfőbb vívmányai? Sztálin elvtárs azt mondja, hogy három területen következett be nagy fordulat. Először, *a munka termelékenységében*, a milliós munkástömegek alkotó kezdeményezésének és munkalendületének kibontakozása révén. Másodszor, *az iparfejlesztés területén*, a nehézipari beruházásokhoz szükséges felhalmozás problémájának megoldásával, a termelési eszközöket gyártó iparágak fejlesztési ütemének meggyorsításával. Harmadszor, *a mezőgazdasági termelés kollektív alapokra helyezésében* azzal, hogy egész falvak, járások, sőt egész területek fordultak a kolhozok felé, ami azt jelentette, hogy a középparaszt rálépett a föld társas megmunkálásának útjára.

Mi tette lehetővé ezeket a sikereket? Kétségtelenül az, hogy a bolsevik párt Sztálin elvtárs vezetésével, helyesen választotta meg a támadás időpontját és alaposan előkészítette a támadást. Az olyan jelszavak, mint *a bírálat és önbírálat, a bürokrácia ellen való harc, a szovjet apparátus megtisztítása, az új gazdasági káderek nevelése, vörös szakemberek kiképzése, a kolhozmozgalom és a*

szovhozok erősítése, a kulák elleni támadás, az önköltségcsökkentés, a szakszervezeti gyakorlati munka gyökeres megjavítása, a párttisztítás stb. — egy-egy láncszemét alkották ennek a mindenre kiterjedő előkészítő munkának, majd a tőkés elemek ellen indított általános támadásnak.

Sztálin elvtárs „A nagy fordulat éve" című, a Pravdában megjelent cikkében és a Műveinek 11. meg 12. kötetében szereplő számos más munkájában részletesen ismerteti azokat a tényezőket, amelyek a nagy fordulatot előidézték. Ezek közül például *„a tömegek munkakezdeményezését és munkaaktivitását gúzsbakötő bürokrácia elleni harc"*, *az önbírálat, a szocialista verseny* és más tényezők — napjainkban a szocialista építés útját járó népi demokratikus országok mindennapi életének is központi problémái. Sztálin elvtárs nagy nyomatékkal mutat rá arra, hogy

> „ezek a jelszavak az adott helyzetben a párt legszükségesebb és a legidőszerűbb jelszavai".

Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy az önbírálat, a munkaverseny, a bürokratikus elfajulások ellen való harc és a többi kitűzött feladat nem „múló divat", nem kampány.

> „Egyáltalán nincs igazuk azoknak az elvtársaknak — mondja Sztálin —, akik azt hiszik, hogy az önbírálat futólagos jelenség, divat, aminek rövidesen el kell múlnia, mint ahogy rendszerint minden divat elmúlik. Valójában az önbírálat a bolsevizmus fegyvertárának elmaradhatatlan és állandóan használt fegyvere, elválaszthatatlan a bolsevizmus lényegétől, forradalmi szellemétől!" (11. k. 140. l.).
>
> „Miért? Azért, mert nem lehet megjavítani gazdasági, szakszervezeti és pártszervezeteinket, nem lehet előbbre vinni a szocializmus építésének ügyét és megfékezni a burzsoa kártevést, ha nem fejlesztjük teljes erőnkből a bírálatot és önbírálatot, ha szervezeteink munkáját nem helyezzük a tömegek ellenőrzése alá" (12. k. 13. l.).

Máshelyütt a szocialista munkaversenyről a következőket mondja:

> „Egyes, a bürokraták fajtájából való «elvtársak» azt gondolják, hogy a verseny afféle soronlevő bolsevik divat és mint ilyennek, el kell múlnia a «szezón» befejeztével. A bürokrata «elvtársak» persze tévednek. Valójában a verseny *a szocializmus építésének kommunista módszere*, mely a dolgozók milliós tömegeinek legnagyobbfokú *aktivitásán* alapul. Valójában a verseny az az *emelő*, amelynek segítségével a munkásosztály hivatva van arra, hogy az ország egész gazdasági és kulturális életét a szocializmus alapján átalakítsa." (12. k. 119. l.) „... És a munkaversenyben az a legnagyszerűbb, hogy az embereknek a munkáról vallott nézeteit gyökeresen megváltoztatja, mert a munkát, melyet korábban szégyelnivaló és súlyos tehernek tekintettek, *becsület* dolgává, *dicsőség* dolgává, *merészség* és *hősiesség* dolgává változtatja" (u. o. 337. l.).

A bürokráciát Sztálin elvtárs elsősorban éppen azért ostorozza, mert béklyóba igyekszik verni a dolgozók nagy tömegeinek alkotó kezdeményezését:

„A bürokrácia veszélye elsősorban abban jut konkrét formában kifejezésre, hogy megköti a tömegek energiáját, kezdeményezését és öntevékenységét, hogy véka alatt tartja azokat az óriási tartalékokat, amelyek a mi rendünk mélyén, a munkásosztály és a parasztság mélyén rejlenek, hogy nem engedi felhasználni ezeket a tartalékokat az osztályellenségeink elleni harcban" (12. k. 120. l.).

Azokat a követelményeket, amelyeket az egész vonalon indított szocialista támadás támasztott, Sztálin elvtárs a XVI. pártkongresszuson tartott beszámolójában a következőképpen foglalja össze:

„Mi a bolsevik támadás lényege mai viszonyaink között?

A bolsevik támadásnak elsősorban az a lényege, hogy mozgósítjuk a tömegek osztálybátorságát és forradalmi aktivitását országunk tőkés elemei ellen; mozgósítjuk a tömegek alkotó kezdeményezését és öntevékenységét intézményeink és szervezeteink bürokratizmusa ellen . . . ; megszervezzük a tömegek versenyét és munkalendületét a munka termelékenységének emelése, a szocialista építés erőteljes fejlesztése érdekében.

A bolsevik támadás lényege másodszor az, hogy az újjáalakítási időszak szükségleteinek megfelelően átépítjük szakszervezeti, szövetkezeti, szovjet és minden más tömegszervezetünk egész gyakorlati munkáját; megteremtjük bennük a legaktívabb és legforradalmibb funkcionáriusokból álló magot, kiszorítjuk és elszigeteljük az opportunista, trade-unionista, bürokratikus elemeket; kiűzzük belőlük az idegen és elfajult elemeket és új funkcionáriusokat emelünk ki alulról, a tömegekből.

A bolsevik támadás lényege továbbá az, hogy az anyagi eszközök maximumát mozgósítjuk iparunk finanszírozására, szovhozaink és kolhozaink finanszírozására, s pártunk legjobbjait irányítjuk mindeme feladatok végrehajtásának előmozdítására.

A bolsevik támadás lényege végül az, hogy magát a pártot mozgósítjuk a támadás megszervezésére; megszilárdítjuk és harcképessé tesszük a pártszervezetet, kiűzzük belőlük a bürokratikus és elfajult elemeket; elszigeteljük és visszaszorítjuk a jobboldali és «baloldali» elhajlókat, akik eltértek a lenini vonaltól, előtérbe állítjuk az igazi, kemény leninistákat.

Ezek a bolsevik támadás alapjai a mai helyzetben" (12. k. 333—334. l.).

Kétségtelen, hogy azok a feladatok, amelyeket az egyes részleteiben menetközben jelentősen fölemelt első sztálini ötéves terv tűzött a szovjethatalom elé, sohasem válhattak volna tettekké e sztálini követelmények megvalósítása nélkül. Sztálin elvtárs a XVI. pártkongresszuson részletesen ismertette az ezek megoldásával kapcsolatos legsürgősebb feladatokat. Mint *általános feladatokkal*, a következőkkel foglalkozott:

1. *a Szovjetunió iparának célszerű területi elhelyezése;*

2. *a Szovjetunió főbb mezőgazdasági ágainak célszerű elhelyezése és a Szovjetunió egyes területeinek mezőgazdasági kultúrák és ágak szerinti specializálása;*

3. *az ipari és mezőgazdasági káderek problémájának megoldása;*

4. *a bürokrácia elleni harc az önbírálat, a végrehajtás ellenőrzése, az apparátus megtisztítása és munkáskáderek kiemelése útján;*

5. *a munkatermelékenység fokozása a dolgozók anyagi helyzetének rendszeres javítása, az elvtársias munkafegyelem meghonosítása, a szocialista verseny és az élmunkásmozgalom szervezése útján;*

6. *az ellátás problémájának kielégítő megoldása;*

7. *a hitel és a pénzforgalom problémájának megoldása;*

8. *tartalékok felhalmozása.*

Az iparban:

1. *a vaskohászat fejlődésének siettetése;*

2. *az észszerűsítés, az önköltségcsökkentés és a termékek minőségének javítása;*

3. *az egyszemélyi vezetés biztosítása és a vezetők felelőssége.*

A mezőgazdaságban:

1. *az állattenyésztés és az ipari növények termesztésének fejlesztése;*

2. *a szovhozok és kolhozok helyes megszervezése és a kolhozmozgalom további fejlesztése a teljes kollektivizálás ötéves terve alapján;*

3. *a párt-, szovjet-, gazdasági és szövetkezeti apparátus lehető legközelebb vitele a körzetekhez és a falvakhoz.*

A közlekedésben:

az egész közlekedésügy erőteljes fejlesztése.

Ezek a feladatok határozták meg a pártnak, a szocialista építés agyának és szívének általános irányvonalát. Sztálin elvtárs erről a következőket mondja:

„A párt fő irányvonala jelenleg abban áll, hogy a szocializmus, amely eddig a gazdasági front *egyes szakaszain* támadott, most az *egész fronton*, az ipar és a mezőgazdaság terén egyaránt, támadásba *megy át.*

A XIV. kongresszus főleg az *iparosítás* kongresszusa volt.

A XV. kongresszus főleg a *kollektivizálás* kongresszusa volt.

Ez előkészület volt az *általános* támadásra.

A korábbi szakaszoktól eltérően, a XVI. kongresszust megelőző időszak: a szocializmus egész fronton folyó *általános* támadásának időszaka, a szocializmus fokozott építésének időszaka az iparban és a mezőgazdaságban egyaránt.

A párt XVI. kongresszusa a szocializmus *egész fronton kifejlesztett* támadásának, a kulákság mint osztály felszámolásának és a teljes kollektivizálás megvalósításának kongresszusa.

Röviden ez pártunk általános irányvonalának lényege" (12. k. 365—366. l.).

Ámde Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy a párt szerepe nem ér véget azzal, hogy helyesen jelöli meg a feladatokat:

„A párt nem szorítkozhat az általános irányvonal kidolgozására. A pártnak a gyakorlatban napról napra ellenőriznie is kell az általános irányvonal

megvalósítását. Vezetnie kell az általános irányvonal megvalósítását, olyanformán, hogy a munka folyamán javítja és tökéletesíti a gazdasági építés terveit, kijavítja és megelőzi a hibákat" (u. o. 368. l.). „Csak bürokraták gondolhatják, hogy a tervező munka a terv összeállításával *véget ér*. A terv összeállítása csak *kezdete a tervezésnek*. Az igazi tervszerű vezetés csak a terv összeállítása után, a helyi ellenőrzés után, a terv megvalósítása, javítása és tökéletesítése során bontakozik ki" (u. o. 370 l.).

Végül Sztálin elvtárs ismételten hangsúlyozza, hogy a kitűzött feladatok megvalósítása harci kérdés. Harcolni kell a párt egységéért az elhajlók ellen „az elvi politika", mint „az *egyetlen* helyes politika" (12. k. 397. l.) alapján. Az elvi politikának köszönheti a párt, hogy vezetésével a Szovjetunió példátlan sikereket ért el a szocialista építés minden területén. Az elvi politika jegyében érte el, hogy a XVI. pártkongresszus idején egységesebb, egybeforrottabb volt, mint valaha, s hogy nem volt „kialakult és tömör" ellenzék, amely a párt sztálini általános irányvonalával külön vonalat tudott volna szembeállítani. És az elvi politika biztosította, hogy a XVI. pártkongresszuson kitűzött feladatok megvalósítása nyomán a szovjetország még nagyszerűbb eredményeket ért el a gazdasági, társadalmi és kulturális élet valamennyi területén.

★

Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetében a lángeszű gondolatoknak és meglátásoknak, helyzet- és tényelemzéseknek, nemzetközi és szovjet vonatkozású áttekintéseknek, elméleti, stratégiai és taktikai megállapításoknak és törvényeknek olyan bőségét találjuk, hogy aligha vállalkozhat valaki is ennek a két kötetnek valóban kimerítő ismertetésére. Másrészt hangsúlyoznunk kell, hogy természetesen a legbehatóbb ismertetés sem pótolhatja maguknak az egyes munkáknak és az egyes köteteknek tanulmányozását. E köteteket tanulmányozva mindenki egyre inkább felismeri, hogy valóban *a szocializmus tankönyveit* tartja kezében, amelyeket tanulmányoznia kell ahhoz, hogy a benne található igazságok munkájának megtermékenyítőjévé váljanak.

És erre a felismerésre, ma inkább, mint valaha, mindnyájunknak szükségünk van. Fölemelt ötéves tervünk megvalósítása során egyre több olyan probléma merül fel, amelyek helyes megítéléséhez elengedhetetlen ötéves tervünknek és az e terv megvalósítását szolgáló eszközöknek tudományosan megalapozott ismerete. Enélkül nem érthetjük meg teljes jelentőségében például még azt az egyszerű tényt sem, hogy 1951 második negyedében bányászatunk vagy építőiparunk átmenetileg elmaradt a terv teljesítésében. Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetében az ilyen kérdésekre is megtaláljuk a választ. Ugyanezt mondhatjuk az éberségnek, a munkafegyelemnek, az egyéni felelősségnek, a munkaversenynek és a termelés minőségi követelményeinek kérdéséről, továbbá a káderek kiemelésének és nevelésének, az új műszaki értelmiségnek, a tanulásnak, a tervezésnek és a vezetésnek kérdéséről és egész sereg más problémáról, amelyeket a két kötet ismertetésében legfeljebb csak megemlíthettünk. Sztálin elv-

társ munkáinak tanulmányozása hozzásegít bennünket ahhoz, hogy ezeket a kérdéseket egész szocialista építésünkkel való összefüggésükben ismerjük meg.

Sztálin elvtárs munkáinak olvasása hozzásegít bennünket ahhoz is, hogy a szovjet tapasztalatok alapján minden vonatkozásukban helyesen értsük meg az országunkban nagy arányokban kibontakozó termelőszövetkezeti mozgalom különböző kérdéseit, a kulákság ellen való harc és az e kizsákmányoló réteg korlátozására irányuló politika kérdéseit, és hogy helyesen hajtsuk végre pártunknak és kormányunknak e feladatokkal kapcsolatos irányvonalát. Becses útmutatásokat találunk ebben a két kötetben „megindult kultúrforradalmunk" kérdéseire vonatkozóan is, amelynek eddigi eredményeit és a kultúra dolgozói iránt támasztott követelményeit Révai elvtárs ismertette a Magyar Dolgozók Pártjának második kongresszusán.

A világpolitikai eseményeknek, a Szovjetunió vezette béketábor harcának, a gyarmatokon fegyveres szabadságharc formáját öltött imperialistaellenes felszabadító mozgalomnak, az imperialista kormányok hű csatlósául szegődött jobboldali szociáldemokráciának és sok más kérdésnek összefüggései a kapitalista világ általános válságával és az ennek talaján mindegyre élesedő belső és külső ellentétekkel — ugyancsak világosabbá válnak előttünk Sztálin elvtárs e munkáinak alapos tanulmányozása után.

Külön kell megemlítenünk Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetével kapcsolatban, hogy mint Műveinek valamennyi kötetéből, ebből a két kötetből is élesen domborodik ki a párt döntő szerepe a szocializmus építésében. Azokból a fejtegetésekből, amelyek a bolsevik pártnak Sztálin elvtárs vezetésével a jobboldali és „baloldali" kapitulánsok ellen folytatott elszánt harcát elevenítik meg, lehetetlen más meggyőződést merítenünk, mint azt, hogy *a szocialista építés során a párt sorsa egybeforr a nép sorsával, a pártnak a kapitulánsokon és árulókon aratott győzelme — az egész nép győzelme.*

Ezekből az írásokból megtanuljuk még jobban szeretni a Szovjetuniót, amelynek népe ezekben az években óriási áldozatokat hozott azért, hogy a világhaladás hatalmas, bevehetetlen bástyájává építse ki országát.

Megtanuljuk még jobban szeretni Sztálin elvtársat, aki azoknak a szervezeteknek és elvtársaknak, akik 50. születésnapja alkalmából üdvözölték, a következőket válaszolta:

> „Legyenek meggyőződve, elvtársak, hogy én a jövőben is kész vagyok odaadni a munkásosztály ügyének, a proletárforradalom és a világkommunizmus ügyének minden erőmet, minden tehetségemet s ha kell, minden csepp véremet — az utolsó cseppig" (12. k. 152. l.).

Megértjük, mily mélységesen igazak Rákosi elvtársnak azok a szavai, amelyekkel Sztálin elvtárs 70. születésnapja alkalmából írt cikkében Sztálin műveit jellemezte:

> „Nem véletlen, hogy a szó szoros értelmében százmilliók szellemi kenyerévé váltak s belőlük tanul és okul szerte a világon minden kommunista, a szocializmus minden építője."

A. DUGINOV

A Szovjetunió nemzeti jövedelme és a szovjet dolgozók jólétének emelkedése

A Szovjetunióban létrehozott szocialista népgazdaság a kapitalizmushoz képest új, fejlettebb termelőmódot jelent, amely a munkaeszközök és termelési eszközök társadalmi tulajdonán, a kizsákmányolástól mentesült dolgozók bajtársias együttműködésén és kölcsönös szocialista segítségnyujtásán alapul. A szocialista társadalom fejlődését a szovjet állam Lenin és Sztálin pártjának vezetésével, tudatosan és tervszerűen, a nép érdekeinek megfelelően irányítja.

A Szovjetunió népgazdasága egységes állami terv alapján, a szocialista bővített újratermelés törvényei szerint fejlődik. Ezek a törvények biztosítják a szovjet társadalom feltartóztathatatlan előrehaladását a kommunizmus útján.

A kapitalizmusban a tőkés felhalmozás Marx által fölfedezett általános törvénye érvényesül, amely a tőkések elenyésző csoportjának mind nagyobb mértékű gazdagodását és a kizsákmányolt dolgozó tömegek millióinak pusztulását, nyomorát jelenti. Ezzel ellentétben a szocialista bővített újratermelés legfontosabb törvényei *a termelőerők szakadatlan fejlődése s a dolgozók anyagi és kulturális életszínvonalának töretlen ívű emelkedése.*

A Szovjetunió nemzeti jövedelmének szakadatlan növekedése a szocialista bővített újratermelésnek és a népjólét emelkedésének legáltalánosabb mutatószáma.

A nemzeti jövedelem a teljes társadalmi terméknek az a része, amelyben az adott év során végzett munkával termelt *új érték* megtestesül. Egyenlő az évi társadalmi termék értékével, levonva belőle a felhasznált termelési eszközöknek, vagyis a munkaeszközöknek, nyersanyagoknak, anyagoknak, tüzelőanyagnak stb.-nek értékét. Anyagi összetétele szempontjából a nemzeti jövedelem alkotóelemei: az év során gyártott összes fogyasztási cikkek és a termelési eszközöknek az a része, mely a termelési eszközök pótlására szolgáló alap levonása után marad meg.

A marxizmus-leninizmus azt tanítja, hogy a nemzeti jövedelem összetételét, megtermelésének forrásait, és a társadalmi osztályok közötti elosztásának jellegét *a termelési mód* határozza meg.

A termelési eszközök magántulajdonán alapuló kapitalizmusban, ahol a termelés legfőbb ösztönzője a profitért folyó hajsza, a nemzeti jövedelmet az iparban, mezőgazdaságban, építőiparban, közlekedésben, és az anyagi termelés egyéb ágaiban foglalkoztatott kizsákmányolt dolgozók munkája hozza létre. A nemzeti jövedelem oroszlánrészét a kizsákmányoló osztályok sajátítják ki, s a gyárosok, kereskedők, bankárok, földbirtokosok, és a nemzeti jövedelem létrehozásában semilyen formában részt nem vevő egyéb kizsákmányolók között osztják el. A dolgozók részesedése a nemzeti jövedelemben szüntelenül csökken.

A kapitalizmus általános válságának időszakában, különösen pedig a háború utáni időszakban mérhetetlenül fokozódott a tőkés országok dolgozóinak kizsákmányolása. A fegyverkezési hajsza hatalmas profitot biztosít a monopolistáknak, a munkások számára viszont rabszolgai élet- és munkafeltételeket teremt.

A Szovjetunió nemzeti jövedelme mind keletkezésének forrásai, mind elosztásának jellege tekintetében merőben különbözik a kapitalista országok nemzeti jövedelmétől. A Szovjetunióban a termelési eszközök magántulajdonát örökre megszüntették, a kizsákmányoló osztályokat és munka nélkül szerzett jövedelmüket felszámolták. A Szovjetunió nemzeti jövedelme az anyagi termelésben részvevő munkások, parasztok és értelmiségiek szabad, alkotó munkájának eredménye. A nemzeti jövedelem a nép tulajdona és csakis a nép érdekében kerül felhasználásra.

„A munkás és a paraszt munkája felszabadult a kizsákmányolás alól. A jövedelmek, amelyeket azelőtt a kizsákmányolók sajátítottak ki a nép munkájából, most megmaradnak a dolgozók kezében és azokat részben a termelés bővítésére és a dolgozók újabb csapatainak a termelésbe való bevonására, részben pedig a munkások és parasztok jövedelmének közvetlen emelésére használják." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 577—578. lap. Szikra 1951.)

A szocialista termelőmód osztatlan uralma azt jelenti, hogy csaknem az egész nemzeti jövedelmet a szocialista állami vállalatokban és szövetkezeti vállalatokban termelik. Már 1938-ban a szocialista gazdaság hozta létre a Szovjetunió nemzeti jövedelmének 99,3 százalékát.

A tőkés országok nemzeti jövedelmével ellentétben, a Szovjetunió nemzeti jövedelme nem esik szét változó tőkére és értéktöbbletre. A szocializmus örökre megszüntette ezeket a kategóriákat, amelyek a tőkés termelési viszonyokat, a munkásosztály kizsákmányolását fejezik ki.

Ámde a többletterméket a kizsákmányoló osztályok felszámolása nem szüntette meg. Marx ezt írja: „Többletmunkának általában, mint az adott szükség-

letek mértékén felüli munkának, mindig kell lennie. Ámde a kapitalista rendszerben éppúgy, mint a rabszolgarendszerben stb. csak antagonisztikus formája van és a társadalom egy részének puszta semmittevésével jár együtt." (Karl Marx. A tőke. III. kötet. 872. lap. Dietz Verlag Berlin 1949, németül.)

A tőkés termelőmódban a többletmunka (v. túlmunka) a kapitalisták kis csoportja által kisajátított értéktöbbletet hoz létre és itt az értéktöbblet átalakulása tőkévé (felhalmozássá) azt jelenti, hogy bővül a dolgozók kizsákmányolásának köre, a tőkések pedig gazdagodnak. A szocialista többletterméket viszont csakis a dolgozók érdekében használják fel. A szocialista többlettermék egyik részét a szocialista felhalmozásra és a társadalmi termelés bővítésére használják. Ez gyarapítja a társadalmi vagyont és ezáltal fokozza a dolgozók jólétét. A szocialista többlettermék másik részét a népművelés, az egészségvédelem, a társadalombiztosítás, a honvédelem, a közigazgatás stb. céljaira fordítják.

A szocialista többlettermék a termelés bővítésének és a népjólét fokozásának forrása. „*A többlettermék* — mondotta Lenin — nem a tulajdonosok osztályának jut, hanem az összes dolgozóknak és csakis nekik." *(Lenini Gyüjtemény.* XI. kötet. 382. lap, oroszul.)

A szovjet ipar és mezőgazdaság a szocialista bővített újratermelés törvényei szerint fejlődik és — amint Sztálin elvtárs hangsúlyozza — „az újratermelés marxista elmélete azt tanítja, hogy a modern társadalom nem fejlődhetik, ha évről-évre nem akkumulál." *(Sztálin* Művei. 12. kötet. 156—157. lap. Szikra 1950.)

A bolsevik párt vezette szovjet állam a maga kezébe összpontosítva a fő munkaeszközöket és termelési eszközöket, s kihasználva a szocialista társadalom gazdasági fejlődésének törvényeit, állami népgazdasági tervekben szabja meg a szocialista újratermelés méretét és ütemét, s ezzel együtt a nemzeti jövedelem növekedését és elosztását.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a szovjet állam termelési tervei az új életért harcoló emberek millióinak eleven és gyakorlati tevékenységén alapulnak; ebben rejlik az állami tervek nagy életerejének kiapadhatatlan forrása. A sztálini tervek általánosítják a munkások, parasztok és értelmiségiek legkiválóbb tapasztalatait, világos perspektívával fegyverzik fel a szovjet dolgozókat, ösztönzik és fejlesztik a tömegek alkotó kezdeményezését, s új munkagyőzelmekre lelkesítenek a kommunizmus győzelméért. A párt Lenin és Sztálin tanításaira támaszkodva az egész szovjet népet a tervek végrehajtására mozgósította s megszervezte a városi és falusi dolgozók millióinak szocialista munkaversenyét.

A pártnak és Sztálin elvtársnak bölcs irányításával a szovjet emberek alkotómunkája biztosította az ötéves tervek sikeres teljesítését és a nemzeti jövedelem példátlanul rohamos emelkedését.

A szovjet népgazdaság háborúutáni új, hatalmas föllendülésének eredményeképpen a nemzeti jövedelem 1950-ben az eredetileg előirányzott 38 szá-

zalék helyett *64 százalékkal* haladta meg az 1940. évi nemzeti jövedelmet. Csupán 1950-ben 21 százalékkal nőtt a Szovjetunió nemzeti jövedelme. A nemzeti jövedelemnek ilyen gyorsütemű növekedése egyetlen kapitalista országban sem lehetséges.

A kapitalizmus általános válságának korszakában rendkívül meglassul a kapitalista országok nemzeti jövedelmének növekedési üteme, sőt például az USA nemzeti jövedelme 1949-ben még csökkent is 1948-hoz képest. Világos jele ez a kapitalizmus fokozódó rothadásának.

A társadalom fejlődését fékező kapitalizmussal szemben, a Szovjetunió népgazdaságának hatalmas föllendülése s ennek alapján a nemzeti jövedelem töretlen ívű emelkedése ragyogó bizonyítéka a szocializmus nagy életerejének, a terv szerinti gazdasági szervezés progresszív alapjainak és a szocialista gazdasági fejlődés békés jellegének.

A szocializmus korlátlan lehetőségeket biztosít a termelőerők, a tudomány és a technika fejlődése számára. Sztálin elvtárs a szocialista rendszert jellemezve, hangsúlyozta, hogy „a termelőerők itt gyorsított ütemben fejlődnek, mivel a velük összhangban lévő termelési viszonyok szabad teret engednek fejlődésüknek." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 694—95. lap. Szikra 1950.)

A Szovjetunió nemzeti jövedelmének gyarapodása a szovjetország rendületlenül növekvő gazdasági hatalmának, a szovjet nép anyagi és kulturális színvonala szakadatlan emelkedésének forrása.

A Szovjetunióban a nemzeti jövedelem emelkedésének főtényezői: az anyagi termelésben foglalkoztatott dolgozók számának növekedése, a munkatermelékenység fokozódása, a nyersanyagok, anyagok, tüzelőanyagok és egyéb termelési eszközök gazdaságos felhasználása.

A szocialista gazdasági rendszer előnye teszi lehetővé, hogy a Szovjetunióban a nemzeti jövedelem megtermelésének üteme jóval gyorsabban növekszik, mint a kapitalista országokban.

A kapitalizmus nem létezhet a munkanélküliek óriási serege nélkül, ezzel szemben a szocializmus mindörökre megszabadította a szovjet embereket a munkanélküliség borzalmaitól. A Szovjetunióban a munkások és alkalmazottak száma rendszeresen emelkedik. A szovjet népgazdaságban foglalkoztatott munkások és alkalmazottak száma 1950-re 7,7 millióval növekedett 1940-hez képest.

Hangsúlyozni kell emellett azt a tényt is, hogy a szovjet állam állandóan gondot fordít a szakmunkások kiképzésére s a munkások szakképzettségének emelésére. Ennek köszönhető, hogy a szakképzett dolgozók hányada rendszeresen emelkedik. Márpedig, amint tudjuk, a szakképzett munka több értéket termel, mint a szakképzetlen.

A háborúutáni ötéves terv éveiben a munkaerőtartalékok rendszerében több mint 3 millió fiatal szakmunkást képeztek ki az állam költségén. Közvetlenül

a vállalatokban brigád- és egyéni oktatás, valamint tanfolyamok útján sokmillió embernek fokozták a szakképzettségét.

A szocialista gazdasági rendszer biztosítja a társadalom összes munkaerőtartalékainak legteljesebb és legészszerűbb felhasználását. A Szovjetunióban felszámolták a kizsákmányoló osztályokat, s a szovjet társadalom a dolgozók társadalmává vált. Emellett a munkanélküliség felszámolása, a kapitalista konkurrencia és termelési anarchia kiküszöbölése a munkamegosztásnak merőben más szerkezetét biztosítja. Az USA-ban például a dolgozók háromötöde (nem számítva a mezőgazdaságot) nemtermelő munkát végez a forgalom területén, a magánháztartásokban, az államapparátusban vagy másutt, a Szovjetunióban viszont a munkaképes lakosságnak (a mezőgazdaságot itt sem számítva) több mint háromnegyede az anyagi termelésben dolgozik.

1950-ben a Szovjetunió népgazdaságában dolgozó munkások és alkalmazottak számának általános növekedése 2 millió volt, ezen belül az iparban, építőiparban, közlekedésben, mezőgazdaságban, erdőgazdaságban dolgozó munkások és alkalmazottak száma 1 600 000-rel növekedett.

A Szovjetunióban a nemzeti jövedelem növekedésének döntő tényezője a munka termelékenységének fokozódása. A munkatermelékenység emelkedése alapján növekszik a nemzeti jövedelem fizikai terjedelme, vagyis azoknak a termelési eszközöknek és fogyasztási cikkeknek a tömege, amelyekben a nemzeti jövedelem megtestesül, s amelyek a bővített újratermeléshez és a szovjet emberek egyéni és társadalmi fogyasztásának kielégítéséhez szükségesek.

A háborúutáni sztálini ötéves terv a népgazdaság hatalmas arányú műszaki fejlődésének ötéves terve. Ámde a szocializmusban a műszaki fejlődés *tartalma* is merőben más, mint a tőkés országokban. A tudomány és a technika fejlődése a kapitalizmusban együtt jár a munkásosztály kizsákmányolásának fokozódásával. Lenin már 1913-ban ezt írta: „A technika és tudomány haladása a kapitalista társadalomban a veríték kisajtolásának művészetében való előrehaladást jelenti... Amikor már a munkás minden erejét kisajtolták, elkergetik. Csak fiatalokat és erőseket alkalmaznak. A tudomány összes szabályainak alkalmazásával sajtolják ki a verítéket..." (*Lenin* Művei. 18. kötet. 557. lap, oroszul.)

A kapitalizmus általános válságának korszakában, de különösen a háborúutáni időszakban a tudomány és a technika fejlődése torz, reakciós jelleget ölt: főképpen az imperialista háborúk előkészítésére, a tömeges emberirtás eszközeinek gyártására irányul. A szovjetországban a tudomány és a technika a népet szolgálja, célja az emberi munka megkönnyítése, termelőerejének fokozása, a nép jólétének emelése. A szocializmusban ezért szívügye a dolgozóknak a műszaki fejlődés. A szovjetországban napról napra növekszik a sztahanovisták és újítók serege, mind szorosabbá válik a termelés és a tudomány munkásainak együttműködése. Az iparban csak 1950 folyamán a munkásoknak, mérnököknek és műszaki dolgozóknak több mint 600 000 találmányát, újítását és észszerűsítő javaslatát alkalmazták. Az ötéves terv éveiben alapjában megújították a gép-

gyártás termelésének cikklistáját. Technikailag korszerűsítették a népgazdaság valamennyi ágát.

A nehézipar gyorsütemű helyreállítása és fejlődése alapján a szovjet állam óriási méretekben hajtja végre az összes munkafolyamatoknak, de főleg a munkaigényes és nehéz fizikai munkáknak gépesítését.

Az összes népgazdasági ágak műszaki fejlesztésének, a munkafolyamatok gépesítésének és az egész országra kiterjedő szocialista munkaversenynek eredményeképpen szüntelenül emelkedik a munkások és kolhozparasztok munkájának termelékenysége.

Lenin és Sztálin azt tanítja, hogy az új társadalmi rend győzelme szempontjából végső soron a munka termelékenységének emelkedése a legfontosabb.

A sztahanovisták első összszövetségi tanácskozásán Sztálin elvtárs ezt mondotta: „Miért győzheti le, miért kell, hogy legyőzze és miért fogja okvetlenül le is győzni a szocializmus a gazdaság kapitalista rendszerét? Mert a munka magasabbrendű formáit, a munka magasabb termelékenységét eredményezheti, mint a kapitalista gazdasági rendszer. Mert több terméket tud adni a társadalomnak és gazdagabbá tudja tenni a társadalmat, mint a gazdaság kapitalista rendszere." *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 621. lap. Szikra 1951.)

1928—1940-ig a Szovjetunió iparában a munka termelékenysége több mint 3,5-szeresére növekedett, ugyanakkor az USA iparában az utóbbi 30 év alatt a munka termelékenysége mindössze 90 százalékkal emelkedett. 1950-ben a munka termelékenysége a Szovjetunió iparában 37 százalékkal, építőiparában 23 százalékkal volt magasabb, mint 1940-ben.

A nyersanyag- és tüzelőanyag-takarékosságért, az önköltség csökkentéséért és a tervenfelüli felhalmozásért az egész népet magávalragadó országos szocialista munkaverseny ugyancsak fontos szerepet tölt be a Szovjetunió nemzeti jövedelmének gyarapodásában.

A szovjet népgazdaság valamennyi ágának hatalmas föllendülése alapján a nemzeti jövedelem növekedésének üteme is meggyorsul. A háborúutáni ötéves tervek folyamán a Szovjetunió nemzeti jövedelme évi átlagban *16,2* százalékkal, 1949-ben *17* százalékkal, 1950-ben pedig már *21* százalékkal növekedett.

★

A nép anyagi jóléte szempontjából hatalmas jelentősége van a *nemzeti jövedelem elosztásának.*

„Hogyan oszlik meg a nemzeti jövedelem az egyes osztályok között — ez döntő kérdés a munkások és parasztok anyagi és kulturális helyzete szempontjából." *(Sztálin* Művei. 12. kötet. 314. lap. Szikra 1950.)

A kapitalizmusban a nemzeti jövedelem elosztása antagonisztikus jellegű s a kapitalizmus alapvető ellentmondásait fejezi ki. Leleplezve azokat a hazug burzsoa elméleteket, amelyek tagadják a munkásosztály abszolút elnyomorodását a kapitalizmusban, Lenin ezt írta:

„A munkás *abszolút* elnyomorodik, vagyis egyre szegényebbé és szegényebbé válik, mint korábban volt, kénytelen rosszabbul élni, szűkösebben táplálkozni, gyakrabban kénytelen éhezni, pincékben és padlásokon húzni meg magát.

Még nyilvánvalóbb azonban a munkások *viszonylagos* elnyomorodása, vagyis a munkások részesedésének csökkenése a társadalom jövedelmében. A munkások *aránylagos* részesedése a gyorsan gazdagodó kapitalista társadalom javaiban egyre kisebb, mivel a milliomosok egyre gyorsabban gazdagodnak." (*Lenin* Művei. 18. kötet. 405—406. lap, oroszul.)

A tőkés társadalomban a nemzeti jövedelemnek több mint felét a tőkésosztály sajátítja ki. A második világháború előestéjén az USA-ban a lakosság 78.6%-át képviselő dolgozóknak csak 44 százalék jutott a nemzeti jövedelemből. A második világháború után a dolgozóknak a nemzeti jövedelemben való részesedése tovább csökkent.

A fegyverkezési hajsza és a Kína, valamint a Korea elleni agresszió következtében az amerikai dolgozók adója, az 1950/51-es költségvetési évben nyolcszor, az angoloké pedig négyszer volt nagyobb, mint 1938/39-ben.

Az erősen szépített hivatalos adatok szerint az Egyesült Államokban az adóterhek már most elérik a munkabéreknek majdnem egyharmadát. 1951/52-ben az USA költségvetésének már 89,6 százalékát fordítják fegyverkezésre.

A gazdasági élet militarizálása következtében a tőkés országokban erősen csökken a fogyasztási cikkek termelése és a polgári építkezések száma, fokozódik a munkanélküliség, az amúgy is magas árak pedig szűntelenül tovább emelkednek. Ennek eredménye: a dolgozók életszínvonalának további süllyedése. Az amerikai munkástömegek túlnyomó többségének jövedelme nem haladja meg a létminimum egyharmadát, a monopolisták profitja viszont évről-évre szédületesebb méreteket ölt. Az amerikai monopolisták elmúlt évi tiszta nyeresége (az összes adók levonása után) *két és negyedszerese* volt a háborúelőtti rekordnyereségek összegének.

Az új háborúra gyujtogató amerikai és angol monopolisták kíméletlen kizsákmányolással, az egyenes és közvetett adók rendszeres emelésével és a tömegfogyasztási cikkek árának felhajtásával rabolják ki a dolgozókat.

Sztálin elvtárs a Pravda munkatársával folytatott ezév februári beszélgetésében megállapította, hogy „az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában csakúgy, mint Franciaországban, vannak agresszív, új világháborúra szomjazó erők. Ezeknek háború kell, hogy extraprofitot szerezhessenek, hogy kirabolhassanak más országokat. Ezek a milliárdosok és milliomosok a háborút hatalmas hasznot hajtó jövedelem forrásainak tekintik."

Ámde a háborús gyújtogatók táborával a béke és a demokrácia Szovjetunió vezette hatalmas tábora áll szemben. A Szovjetunióban azzal, hogy felszámolták a kizsákmányoló osztályokat, egyszersmind a háborút szülő okokat is megsemmisítették. A szovjet állam békeszerető politikája magából a szocializmus természetéből következik.

A szocialista gazdasági rendszer fölénye a nemzeti jövedelem elosztásában is megmutatkozik. Amint Sztálin elvtárs ezzel kapcsolatban megállapította, a Szovjetunióban „a nemzeti jövedelem elosztása nem a kizsákmányoló osztályok és nagyszámú élősdi cselédségük gazdagodása érdekében, hanem a munkások és parasztok anyagi helyzetének rendszeres javítása s a városi és falusi szocialista termelés bővítése érdekében történik". (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 343—344. lap.)

A szocialista vállalatok dolgozói által létrehozott nemzeti jövedelmet az anyagi termelésben résztvevő dolgozóknak a munkájuk mennyiségével és minőségével összhangban lévő jövedelmei (vagyis a munkások és alkalmazottak bér-alapja, meg a kolhozparasztok munkaegység szerinti jövedelmei), valamint az állami és szövetkezeti vállalatok jövedelmei alkotják. A Szovjetunió nemzeti jövedelmének elosztásában világosan kifejeződik a szocialista gazdaság fejlődésének békés jellege, a nép jólétének szakadatlan emelkedése.

„A szocializmust — tanítja Sztálin elvtárs — csak a társadalmi termelőerők rohamos növekedése alapján, az élelmiszerek és iparcikkek bősége alapján, a dolgozók jómódú élete alapján és a kulturáltság rohamos növekedése alapján lehet fölépíteni. Mert a szocializmus, a marxista szocializmus nem a személyes szükségletek csökkentését, hanem azoknak minden irányban való kiszélesítését és megsokasodását jelenti, nem ezeknek a szükségleteknek korlátozását vagy a kielégítésükről való lemondást, hanem a kulturálisan fejlett dolgozó emberek összes szükségleteinek mindenirányú és teljes kielégítését." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 596—597. lap. Szikra 1951.)

A párt és a kormány tántoríthatatlanul követi Sztálin elvtársnak ezeket az útmutatásait.

A nemzeti jövedelem *fogyasztási és felhalmozási alapra* oszlik. 1950-ben a Szovjetunió nemzeti jövedelmének 74 százalékát fordították a dolgozók személyes anyagi és kulturális szükségleteinek kielégítésére. A fennmaradó 26 százalék az állam, a kolhozok és a szövetkezeti szervezetek rendelkezésében maradt a szocialista termelés bővítésére és más állami, illetve társadalmi szükségletek kielégítésére.

A nemzeti jövedelem emelkedése alapján szakadatlanul növekszik a szovjet nép anyagi jóléte. A munkások és alkalmazottak keresetének és a parasztok jövedelmének együttes összege 1950-ben — összehasonlítható árakon számítva — *62 százalékkal emelkedett* az 1940. évihez képest.

A tömegfogyasztási cikkek termelésének a Szovjetunióban tapasztalható szüntelen fokozása, az áruforgalom növelése és az állami kiskereskedelmi árak rendszeres csökkentése is a dolgozók anyagi és kulturális életszínvonalának emelését szolgálja.

A szovjet állam által rendszeresen végrehajtott árleszállításokat az tette lehetővé, hogy a népgazdasági ágak műszaki fejlesztése és a munkatermelékenység emelkedése alapján csökkentek a termelési költségek és ezáltal az ipari ter-

melés önköltsége is. A háborúutáni sztálini ötéves terv éveiben egymásután háromízben szállították le a tömegfogyasztási cikkek kiskereskedelmi árát. Az árleszállításokon a lakosság 1948-ban *86*, 1949-ben *71* és 1950-ben *110 milliárd* rubelt nyert. 1950-ben a munkások és alkalmazottak reálbére 15 százalékkal emelkedett, a parasztoknak az olcsóbbá vált iparcikkek beszerzésére fordított kiadásai pedig 16 százalékkal csökkentek.

1951 március elsején negyedszer is leszállították a tömegfogyasztási cikkek állami kiskereskedelmi árát.

Ez az újabb árleszállítás egyetlen év alatt *35 milliárd rubel* nyereséget eredményez a lakosság számára, ami a munkások és parasztok reálbérének s a parasztok jövedelmének további emelkedését jelenti.

A dolgozók jövedelmeinek gyarapodása azt eredményezi, hogy növekszik a lakosság fogyasztása, ami az áruforgalom bővülésében tükröződik vissza. 1950 folyamán a lakosságnak az állami és a szövetkezeti kereskedelmi hálózat útján — összehasonlítható árakon számítva — 30 százalékkal több árut adtak el, mint 1949-ben; az áruforgalomnak ebből a növekedéséből 27 százalék esett az élelmiszerekre és 35 százalék az iparcikkekre.

★

A nemzeti jövedelem elosztásának és újraelosztásának főeszköze *a szocialista állam költségvetése*, a béke, az alkotó munka költségvetése.

A kapitalista államokkal ellentétben, ahol a költségvetési bevételeknek 90 százaléka adókból származik, a szocialista állam költségvetési bevételei túlnyomó részükben a szocialista gazdaságból erednek. A Szovjetunió 1951. évi állami költségvetésében a *szocialista gazdaságból származó bevételek az összes bevételeknek 80 százalékát biztosítják.* 1951-re a lakosság adóbefizetéseinek összegét 43 milliárd rubelben, az összes bevételeknek 9,4 százalékában irányozták elő. Ugyanakkor népművelésre, egészségvédelemre és társadalombiztosításra az összes költségvetési kiadásoknak 26,8 százalékát fordítják.

Jelentős mértékben növekednek a szocialista vállalatok nyereségbefizetései. A nyereségbefizetések összegének 1951-ben 17,2 százalékkal kell emelkedni az előző évihez képest.

A Szovjetunió nemzeti jövedelme *terv szerint* kerül újra elosztásra az egyes népgazdasági ágak között. A nemzeti jövedelemből fedezik a honvédelemre, közigazgatásra, valamint a szociális és kulturális célokra fordított állami kiadásokat. A szovjet népgazdaság békés fejlődése a költségvetési kiadások szerkezetében is világosan kifejeződik.

1951-ben az állami költségvetés összes kiadásainak 40 százalékát fordítják a népgazdaság fejlesztésére, 26,8 százalékát szociális és kulturális célokra, s mindössze 21,3 százalékát a szovjet állam fegyveres erőinek fenntartására. A szovjet népgazdaság hatalmas föllendülése, s ennek alapján a nemzeti jövede-

lem növekedése biztosítja, hogy a Szovjetunió költségvetése állandóan *többlettel* záruljon; ez biztosítja a szovjet pénzügyek és a szovjet valuta szilárdságát.

Míg a tőkés országokban a fegyverkezési verseny következtében a költségvetés állandóan óriási deficittel zárul, növekszik az infláció, elértéktelenedik a valuta, ami szüntelenül csökkenti a munkások, alkalmazottak és parasztok reáljövedelmeit, addig a Szovjetunióban éppen ellenkezőleg: a rubel vásárlóerejének növekedésével kapcsolatban rendszeresen emelkedik a dolgozók reáljövedelme. Minden egyes szovjet család kézzelfoghatóan tapasztalja a nép anyagi jólétének fokozásáról való sztálini gondoskodást, ami fényesen kifejezésre jut a Szovjetunió nemzeti jövedelmének elosztásában.

A szovjet állam vállalatokat, lakásokat, iskolákat, kórházakat, klubokat épít és más kulturális célú építkezéseket hajt végre. A háborúutáni ötéves terv folyamán több mint 6000 állami vállalatot építettek (nem számítva a kisebb állami és szövetkezeti vállalatokat). Összesen 100 millió m^2 lakóterületet, faluhelyen pedig 2,7 millió lakóházat építettek föl, illetve állítottak helyre.

A Szovjetunióban a dolgozó családok jövedelmüknek mindössze négy százalékát fordítják lakbérre. A tőkés országok dolgozóinak nagyrésze nyomortanyákon él és nyomorúságos jövedelmének 25—40 százalékát kénytelen lakbérre költeni.

A Szovjetunióban az orvosi segély ingyenes. Egészségvédelemre 1950-ben kétszer annyit fordítottak, mint 1940-ben. A gyermekgondozó intézmények és a kórházak meg az egészségházak száma napról-napra növekszik. Ugyanakkor az USA-ban például olyan nagyok a kórházi ápolás költségei, hogy orvosi kezelést a dolgozók túlnyomó többsége nem is vehet igénybe.

A háborúutáni években tovább fejlődik a szocialista tudomány, kultúra és művészet, tovább emelkedik a dolgozók kulturális színvonala a Szovjetunióban. Az elemi és a hétosztályos iskolák, a technikumok és más középiskolák tanulóinak száma 5 év alatt 8 millióval emelkedett és 1950-ben elérte a 37 milliót. A főiskolák hallgatóinak túlnyomó része ösztöndíjban részesül. 1950-ben a Szovjetunió főiskolai hallgatóinak száma meghaladta az összes többi európai országok főiskolai hallgatóinak számát. Az állami költségvetés 1951-ben 59 milliárd rubelt fordít közoktatási célokra, vagyis majdnem háromszor annyit, mint 1940-ben. A népgazdaság öt év leforgása alatt 652 000 főiskolai képzettséggel rendelkező és 1 278 000 középiskolai képzettségű szakembert kapott.

A szovjet államnak a nép szükségleteire fordított kiadásai a dolgozók anyagi jólétének és kulturális színvonalának emeléséről való szüntelen gondoskodásáról tanúskodnak. A Szovjetunió lakossága különböző szociális juttatások, ingyenes oktatás, fizetett szabadság stb. címén csak 1950-ben több mint 120 milliárd rubelt kapott a szovjet államtól, vagyis háromszor annyit, mint 1940-ben.

Mindez szemléltetően és meggyőzően bizonyítja, hogy a nép anyagi jólétének és kultúrájának szakadatlan emelkedése a szocialista társadalom fejlődésének törvénye. (*Planovoje Hozjajsztvo.* 1951. 3. szám.)

J. KASZIMOVSZKIJ

Takarékosság a termelésben
a társadalmi gazdagság növekedésének forrása

1. A takarékos gazdálkodás a szocializmus természetes belső sajátossága

A szovjet nép Lenin—Sztálin pártjának vezetésével magabiztosan halad a kommunizmus felé vezető úton. A kommunizmusban mindenki képességei szerint fog dolgozni és a fejlett kultúrember szükségletei szerint részesül majd mindabban, ami az élethez szükséges. Ahhoz, hogy a kommunizmusnak ezt az alapelvét megvalósíthassák, *a fogyasztási cikkek teljes bősége* szükséges.

Ezt a bőséget mindenekelőtt *a termelés további fokozásával és készletek felhalmozásával* lehet biztosítani. Ehhez gyárakat és üzemeket kell építeni, szén- és ércbányákat kell nyitni, ásványolajkutakat kell fúrni, növelni kell a vetésterületet és gyarapítani kell az állatállományt.

A fogyasztási cikkek bőségéért vívott harcban igen nagy jelentősége van *a szocialista takarékosságnak* is, hiszen a szocializmus feltételei között a takarékosság a termelésben egyenlő értékű új vállalatok üzembehelyezésével és a dolgozók újabb millióinak bevonásával a termelésbe.

1949-ben az ipari termelés bővülése mintegy kétharmadrészben *a munka termelékenységének növelése*, vagyis a munka gazdaságos felhasználása révén jött létre.

A háborúutáni években a munka termelékenységének növekedése a Szovjetunióban többszázezer dolgozóval csökkentette például a vasúti szállítás munkaerőszükségletét. A mezőgazdaságban pedig a munkateljesítmények emelkedése többmillió paraszt munkáját pótolja.

A munkatermelékenység emelése lehetővé teszi a termelés méreteinek növelését és a tervteljesítés ütemének meggyorsítását.

A berendezések, az üzemterek és raktárhelyiségek jobb kihasználásának is igen nagy jelentősége van. Ez egyértelmű többtízezer gép, szerszámgép, külön-

féle gyári berendezések üzembehelyezésével és új épületek százainak fölépítésével.

Rendkívül nagy jelentősége van *az anyagtakarékosságnak*, vagyis a nyersanyagok, anyagok, valamint a tüzelőanyag és a villamosenergia felhasználásában elért megtakarításnak. A helyes anyaggazdálkodás is módot ad a termelés fokozására és a tervek túlteljesítésére.

Ha a Szovjetunióban 1950-ben minden fogyasztó 2,5 százalékkal csökkentette volna villamosáramfogyasztását, annyi áramot lehetett volna megtakarítani, amennyit a Dnyeprogesz villamoserőmű egy év alatt fejleszt. Ha a Szovjetunió közlekedésének valamennyi ágában évenként mindössze újabb 5 százalékkal csökkentenék a szénfogyasztást, csaknem 200 000 vagon szenet takaríthatnának meg egy év alatt. Ha a termés betakarításakor minden egyes négyzetméteren két kalásszal csökkentenék a veszteséget, ez a Szovjetunióban mintegy 100 millió puddal növelné a betakarított gabona mennyiségét.

A szocialista gazdaságosság gyarapítja a szovjetország gazdagságát, meggyorsítja a kommunista építés ütemét.

A Szovjetunióban a termelési eszközök és a munka termékei a nép tulajdonában vannak. A dolgozók tehát igen nagy mértékben érdekeltek a szocialista tulajdon kíméletében. A pazarlásnak, a népvagyon hanyag kezelésének szórványosan még tapasztalható jelenségei a kapitalizmus csökevényei. A tőkés termelésben a dolgozóknak nem érdekük, hogy gazdaságosságra törekedjenek, mert ez a tőkések profitját növeli, és nemcsak nem javítja, hanem ellenkezőleg, megnehezíti a dolgozók helyzetét.

A kapitalisták főképpen a dolgozók rovására takarékoskodnak a termelésben. Csökkentik a dolgozók munkabérét, rontják a munkafeltételeket.

> „Ez a takarékosság — írta Marx — azt eredményezi, hogy szűk, egészségtelen helyiségeket túlzsúfolnak munkásokkal, amit kapitalista nyelven az épületekkel való takarékosságnak neveznek; ez viszont azt követeli, hogy ugyanazt a helyiséget veszélyes gépekkel rakják tele, hogy mellőzzék a védőberendezéseket, továbbá a biztonsági rendszabályokat az olyan termelési folyamatokban, amelyek természetüknél fogva károsak a szervezetre, vagy veszélyesek, mint a bányák s így tovább. Az olyan berendezések hiányáról már nem is beszélünk, amelyek emberibbé, kellemesebbé, vagy akárcsak elviselhetőbbé tennék a termelés folyamatát a munkás számára." (*Marx—Engels* Művei XIX. kötet. 1. rész. 89. lap, oroszul.)

A tőkés országok munkásai a termelési eszközökkel való takarékosságban sem érdekeltek.

> „... A kizsákmányolás eszközeinek viszonylag olcsó, vagy drága volta — mondotta Marx — éppen úgy közömbös a munkás számára, mint ahogyan

a ló számára is közömbös, hogy drága, vagy olcsó zablával és kantárral irányítják-e." (Ugyanott 88. lap.)

A termelési eszközökkel való takarékosság csak a szocialista rendszernek természetes velejárója, ahol ezek a javak társadalmi tulajdonná válnak.

A szocialista takarékosság csökkenti a termelés önköltségét és fokozza a vállalatok jövedelmezőségét. Ez lehetővé teszi az árak rendszeres leszállítását, a nép anyagi helyzetének javítását.

A gazdaságosság egyik eszköz a dolgozók társadalmi és egyéni jólétének emelésére. Ugyanakkor a takarékosságért vívott harc egyúttal a munkához és a szocialista tulajdonhoz való kommunista viszony szellemében neveli a népet.

„A kommunizmus ott kezdődik — mondotta Lenin — amikor az *egyszerű munkás* önfeláldozóan, nehéz munkával megbirkózva kezd gondolkodni a munka termelékenységének emeléséről, *arról, hogy minden pud gabonát, kőszenet, vasat* és egyéb termékeket megőrizzen, bár azokat nem személyesen a dolgozó kapja, nem is „hozzátartozói", hanem „távolállók", azaz a társadalom egésze..." (*Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. 584. lap. Szikra 1949.)

A takarékosság kommunista vonás. A takarékosság a teljes termékbőség elérése után is fennmarad.

A szocialista társadalom az emberiség történetében a legtakarékosabb társadalom. A szocializmus kiirtja azokat az okokat, amelyek a kapitalizmusban elkerülhetetlenül pazarlást idéznek elő.

★

A szovjet állam kíméli a dolgozók egészségét is.

A Szovjetunióban teljesen megváltoztak a munkafeltételek. Tágas, világos kényelmes munkahelyeket építettek. A gyárudvarokat parkosították. Valamennyi termelési ágban könnyebb lett a munka. Valóra váltak Lenin szavai, aki azt mondotta, hogy a szocializmusban a villamosítás

„higienikusabb munkafeltételeket teremt, megszabadítja a munkások millióit a füsttől, a portól és piszoktól s meggyorsítja a mocskos, visszataszító műhelyeknek tiszta, világos, emberhez méltó laboratóriumokká változtatását." (*Lenin* Művei. 19. kötet. 42. lap, oroszul.)

A Szovjetunióban a legkülönfélébb gépek ezreit alkalmazzák a termelésben. Ezt azért teszik, hogy csökkentsék a termelés önköltségét, fokozzák a munka termelékenységét és ugyanakkor megkönnyítsék a munkát.

A gépesítés színvonala tekintetében a Szovjetunió már régen túlszárnyalt minden kapitalista országot.

A bolsevik párt és a szovjet kormány állandóan gondoskodik arról, hogy a munkafeltételeket a termelés minden ágában megjavítsák. A szovjet kormány

sokszázmillió rubelt fordít *munkavédelemre és a védőberendezések tökéletesítésére.* A háborúutáni ötéves tervben ezekre a célokra *ötször akkora összeget* fordítottak, mint az első két ötéves terv alatt. A Szovjetunióban *tudományos kutatóintézetek és laboratóriumok foglalkoznak a munkafeltételek megjavításának kérdéseivel.* Az utóbbi húsz év alatt az üzemi balesetek száma egyharmadára, egyes iparágakban pedig, így például a gépgyártásban, a vaskohászatban és a vegyészeti iparban, egynegyedére csökkent.

A nép életszínvonalának emelése a szocializmus törvénye. A párt és a kormány szüntelenül javítja a dolgozók anyagi helyzetét.

1947 végén a Szovjetunióban eltörölték a jegyrendszert a közellátásban. Mintegy *három év alatt négyszer szállították le az árakat.* Ez a szovjet népnek *többszázmilliárd rubel megtakarítást* jelentett. Az árleszállítás jelentősen növelte a munkások és az alkalmazottak reálbérét. Megnövekedett a parasztok jövedelme is, mivel csökkentek az iparcikkek vásárlására fordított kiadásaik.

A dolgozók, közvetlenül munkából származó jövedelmükön kívül, többmilliárd rubelt kapnak az államtól nyugdíjak, ösztöndíjak, különféle segélyek, ingyenes oktatás, ingyenes orvosi ellátás, üdülőkbe és szanatóriumokba való beutalás, táppénz és egyéb támogatások formájában.

A Szovjetunióban minden egyes munkás és alkalmazott a vállalatok, illetve az intézmények terhére társadalombiztosításban részesül. A társadalombiztosítási alap évről évre gyarapodik és 1937-től 1949-ig több mint háromszorosára emelkedett. 1950-ben társadalombiztosítási célokra több mint 18 milliárd rubelt folyósítottak.

A szovjet államban szüntelenül növelik a munkások egészségvédelmére fordított kiadásokat. A szovjet hatalom fennállása alatt a kórházi ágyak száma több mint ötszörösére emelkedett. A jelentősebb vállalatoknak saját rendelőintézetük és kórházuk van, ahol új gyógyító eljárásokat alkalmaznak s felhasználják az orvostudomány legújabb eredményeit. Gyorsan növekszik az orvosok száma. A Szovjetunió orvosi főiskoláin évenként több orvost képeznek ki, mint amennyi az egész cári Oroszországban volt.

Különleges figyelmet szentel a párt és a kormány az anyák és gyermekek egészségvédelmének. Minden terhes anya ingyenes orvosi tanácsadásban és ingyenes orvosi kezelésben részesül. Szülés előtt és után hosszabb fizetett szabadság jár. Az anyák terhességi, gyermekgondozási és szoptatási segélyben részesülnek. A sokgyermekes és egyedülálló anyák segélyt kapnak az államtól. Csak 1950-ben mintegy hatmilliárd rubelt fordítottak ilyen célokra.

1950 elején a szülőotthonokban és a kórházak szülészeti osztályain 125 000 volt a férőhelyek száma. A cári Oroszország ezzel szemben nem egészen hétezer helyet biztosított a szülő anyák részére. A Szovjetunióban csaknem 6500 egészségügyi tanácsadó intézet működik nők és gyermekek részére, a cári Oroszországban viszont mindössze 9 ilyen intézet volt.

A szovjet állam igen nagy gondot fordít lakóházépítkezésekre, a városok és falvak rendezésére. A szovjet hatalom fennállása alatt eltüntették a városokban a nyomortanyákat.

„A Szovjetunióban a forradalom arra vezetett — mondotta Sztálin elvtárs —, hogy ezek a nyomortanyák nálunk eltűntek. Újonnan épült szép és világos munkásnegyedek váltották fel őket, amelyek nálunk sok esetben jobban festenek, mint a város központi kerületei." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 578. lap. Szikra 1951.)

A falvakban új épületek emelkedtek, s a falvak tömegébe vezették be a villamosáramot és építették ki a rádióhálózatot. A kolhozokban kórházak, bölcsődék, könyvtárak, mozik és klubok vannak.

A munkafeltételek javulása, a népjólét szüntelen emelkedése és az intézményes egészségvédelem meghosszabbította a dolgozók átlagos életkorát és sokmillió ember életét mentette meg. Nagymértékben csökkentek a járványos betegségek, egészen minimálisra szorították vissza a gyermekhalandóságot, összehasonlíthatatlanul nagyobb arányúvá vált a lakosság természetes szaporodása. A cári Oroszországban a lakosság évi szaporulata *14 ezrelék* volt; ez a Szovjetunióban már az első sztálini ötéves terv kezdetén *21 ezrelékre* emelkedett.

Egészen más a helyzet a tőkés országokban.

A tőkés rendszer természeténél fogva pazarló.

Marx írta, hogy a kapitalizmus

„pazarlója az embereknek, az élő munkának, pazarlója nemcsak a testnek és a vérnek, hanem az idegeknek és az agyvelőnek is." (Marx—Engels. I. m. 92. lap.)

A tőkések a nagyobb profitért folyó hajszában rendszeresen fokozzák a dolgozók kizsákmányolását, rontják életviszonyaikat.

„A kapitalizmus fejlődésének útja — mondotta Sztálin elvtárs — a dolgozók óriási többsége számára az elszegényedés és a nyomorúságos tengődés útja." (*Sztálin* Művei. 7. kötet. 97. lap, oroszul.)

A borzalmas munkafeltételek és a szükséges védőberendezések hiánya következtében az amerikai ipari üzemekben például a balesetek száma évenként meghaladja az amerikai hadseregnek a második világháborúban elszenvedett veszteségeit. Az USA-ban *„Tények a munkáról"* címmel megjelent könyvből kitűnik, hogy *az összes balesetek 90 százalékát a védőberendezések hiánya okozza.*

Az USA szénbányászatában *egyenáramú villamosmotorokat* használnak. Ezek rendkívül veszélyesek, mert az áramszedő kefén keletkező szikrák gyakran robbaná-

sokat idéznek elő, amelyektől emberek százai pusztulnak el. Ámde a tőkéseket ez nem nyugtalanítja.

A kapitalizmusban a gépeket a munkásság korlátlan kizsákmányolásának eszközéül használják fel. Lenin azt mondotta, hogy *a tőkés a gépek használatának minden előnyét a munkások ellen fordítja.*

Az egyik amerikai gépgyár például olyan szerszámgépeket gyárt, amelyeken a munkás kézzel állítja be az emelőszerkezetet, a sebességet pedig lábbal váltja. *A munkást, akár egy lovat, különleges hámba fogják és ennek segítségével, törzsének erejével mozgatja előre az esztergapad késtartó szánját.* Az ilyen munka a végsőkig kimeríti a munkást és jelentősen megrövidíti életét.

A tőkés országokban süllyed a munkásság életszínvonala. Részesedésük a nemzeti jövedelemben csökken. Az árak állandó emelkedése és a munkások adóterheinek növekedése következtében összezsugorodik a reálbér.

Az USA-ban a második világháború előtt *a lakosság mintegy 80 százalékának körülbelül 40 százalék jutott a nemzeti jövedelemből, ugyanakkor a lakosság elenyésző* kis csoportja — *nem egész három ezreléke* — a nemzeti jövedelemnek *majdnem 20 százalékát saiátította ki.* Franciaországban is csökken a dolgozók részesedése a nemzeti jövedelemben. 1938-ban a nemzeti jövedelemnek *45 százaléka,* 1949-ben pedig *34 százaléka* jutott a dolgozóknak.

Az USA-ban a feldolgozóipar munkásainak reálbére már 1949 elején több mint *20 százalékkal volt alacsonyabb,* mint 1939-ben. 1949-ben a dolgozók helyzete tovább romlott: csökkent a munkabér és a farmerek jövedelme is megcsappant. *A fehér munkáscsaládoknak csaknem fele, a néger családoknak pedig több mint 75 százaléka jóval kevesebbet keresett a létminimumnál.*

Angliában a második világháborút megelőző 40 év alatt a munkások reálbére nemcsak hogy nem emelkedett, hanem még csökkent is. A második világháború után a helyzet tovább romlott. A labourista kormány „befagyasztotta" a munkabéreket. Az árak és az adók szüntelenül emelkednek, a fizetések viszont nem változnak. A tömegfogyasztási cikkek kiskereskedelmi ára a háborúelőtti időhöz képest több mint *kétszeresére* emelkedett, az adókat ugyancsak több mint kétszeresükre emelték fel. *Az adóterhek a dolgozók jövedelmének több mint 35 százalékát emésztik fel.*

Angliában az átlagos húsfogyasztás több mint egyharmadával, a vajfogyasztás felére csökkent a háborúelőttihez képest, a cukorfogyasztás csaknem ötödével, a rizsfogyasztás több mint kétharmadával kevesebb, mint a háború előtt s így tovább. Emellett az élelmiszerek gyakran rossz minőségűek. Ennek következtében Angliában erősen megnövekedett a romlott élelmiszerek fogyasztásából eredő mérgezések száma.

Franciaországban 1950 elején az élelmiszerek ára átlagban *húszszorosát* érte el az 1938. évi árszínvonalnak. Rendkívül megdrágultak az iparcikkek. Egy gyermekkocsi annyiba kerül, mint 1938-ban egy gépkocsi. A francia munkások reálbére felét sem éri el a háborúelőttinek.

Míg a dolgozók jövedelme csökken, *a tőkések profitja szüntelenül emelkedik* és még sohasem öltött olyan méreteket, mint a második világháború után.

Az amerikai tőkések profitja az összes adók levonásával 1938-ban *2,3 milliárd dollár volt,* 1948-ban már *21,2 milliárd dollárra duzzadt* fel, 1950-ben pedig elérte a *24 milliárdot.* Az angol monopóliumok profitja ugyanebben az időszakban *676 millió fontsterlingről 1 milliárd 275 millió fontsterlingre* emelkedett. A kapitalisták profitja az elmúlt két esztendőben még jobban felszökött.

Az USA-ban a *General Motors* autóipari monopólium 1949-ben minden egyes *munkása után átlag 3000 dollár profitot zsebelt be.* Ez csaknem kétszerese 1947. évi profitjának.

Az óriási hasznok a kapitalistáknak módot adnak arra, hogy dollármilliárdokat és fontsterlingmilliókat prédáljanak el szeszélyeik kielégítésére. New Yorkban *az Up-town arisztokrata negyed 4000 lakója évenként 300 millió dollárt, vagyis 150 000 amerikai munkáscsalád egész évi költségvetésének megfelelő összeget költ el.*

A burzsoa országokban *a munkások milliói hajléktalanok* vagy nyomortanyákon húzzák meg magukat. Az USA-ban az egész városi lakosságnak körülbelül 20 százaléka él ilyen körülmények között.

1949-ben az USA-ban a „Családgondozó egyesület" több városban megvizsgálta a munkások lakásviszonyait. Megállapította, hogy *New Yorkban 260 000 család hajléktalan, több mint 500 000 pedig nyomortanyákon él.* Az amerikai *Daily Compass* azt írja, hogy a kisszámú felhőkarcoló kivételével, New Yorkban csak „düledező nyomortanyák és rozzant viskók szégyenletes gyűjteményé"-vel találkozunk.

Londonról már Marx megmondotta, hogy ott a munkások nem berendezkedni, hanem „csomagolni" szoktak. Azóta a helyzet csak rosszabbodott. Az angol *Daily Worker* így írja le a liverpooli munkások életét:

„Ötezer tüdőbajos férfi és nő borzalmas lakásviszonyok között kénytelen élni... A nyomortanyákon tengődő háziasszonyoknak bádogdobozokban kell tartaniuk az élelmiszereket, hogy megóvják a patkányoktól."

Manchesterben, Anglia egyik legnagyobb ipari központjában a házaknak csaknem fele alkalmatlan lakás céljaira.

Franciaországban 5 millióval kevesebb lakás van, mint amennyire szükség volna.

A tőkés országokban a nép egészségvédelmére csak filléreket fordítanak. Az Egyesült Államokban például a lakosságnak csaknem egyharmada él olyan vidékeken, ahol egyáltalában nincs állami egészségvédelmi szolgálat.

Orvosi segély hiánya következtében az USA-ban évenként 325 000 ember hal meg. A legutóbbi 20 év alatt az USA-ban az orvosok száma 8000-rel csökkent. A háborúutáni három év alatt pedig mintegy 16 százalékkal esett vissza a kórházak száma.

A tőkés országokban nincs betegség esetére állami társadalombiztosítás. A biztosítás magáncégek kezében van, amelyek a dolgozók számára elviselhe-

tetlenül magas biztosítási díjakat szednek. *Az USA egész lakosságának háromnegyede nincs biztosítva* Így semmi csodálkozni való sincs azon, hogy New Yorkban a legutóbbi 40 év alatt krónikus megbetegedések következtében a halálesetek száma megkétszereződött.

Az Egyesült Államok, Anglia, Németország, Franciaország, Dánia, Svájc, Norvégia és más tőkés országok népének természetes szaporodása már a háború előtt sem biztosította a lakosság számának állandóságát.

★

A szocializmust az emberek munkájával való takarékosság jellemzi.

A Szovjetunióban megszűnt a munkanélküliség, a kapitalista országok munkásosztályának átka. A szovjet emberek élnek a munka jogával, amelyet a szocialista rendszer adott és valóban biztosított is részükre.

A Szovjetunió népgazdaságában foglalkoztatott dolgozók száma évről évre emelkedik. A háborúelőtti sztálini ötéves tervek idején a munkások és alkalmazottak száma csaknem megháromszorozódott. A háborúutáni ötéves terv idején a munkások és alkalmazottak száma mintegy 8 millióval gyarapodott, és jelentősen meghaladta az 1950. évi tervelőirányzatot.

Töretlen ívben fejlődik a Szovjetunió munkásainak és parasztjainak munkalendülete.

A szovjet dolgozók tízmillióinak szocialista munkaversenye szüntelenül emeli a munka termelékenységét, ez pedig gyorsítja a termelés bővítését és csökkenti a munkaerőszükségletet. *A munka termelékenységének emelkedése következtében csupán a második ötéves terv évei alatt 7,5 millió ember munkáját takarították meg.* Igen jelentős a munkaidőmegtakarítás a mezőgazdaságban is.

A Szovjetunió népgazdaságának számos fontos ágában már a Nagy Honvédő Háború előtt magasabb volt a munka termelékenysége, mint a tőkés országokban.

A Szovjetunió szénbányászatában a munka termelékenysége nagyobb volt, mint Anglia, Franciaország és Belgium szénbányászatában; a Szovjetunió vaskohászatában a munka termelékenysége szintén meghaladta az Anglia és Németország vaskohászatában elért eredményeket.

A Szovjetunió népgazdaságában szüntelenül emelkedik a munka termelékenysége. Az emelkedés üteme tekintetében a Szovjetunió túlszárnyalta az összes tőkés országokat. A Szovjetunió iparában a háborúelőtti első és második ötéves tervek éveiben a munka termelékenysége évi átlagban 11 százalékkal emelkedett. A háborúutáni ötéves terv teljesítése során *az emelkedés üteme elérte az évi 13—15 százalékot.* A munka termelékenysége a második világháború

előtt Anglia iparában évente 2—3 százalékkal, az Egyesült Államokéban nem egészen két százalékkal, Németország iparában pedig mindössze 1,5 százalékkal növekedett. A háború után a tőkés országokban a munka termelékenysége nemcsak hogy nem emelkedik, hanem állandóan süllyed.

A tőkés országokban rengeteg emberi munka vész kárba a munkanélküliség következtében. Még az Amerikai Munkaszövetség (AFL) erősen szépített adataiból is kitűnik, hogy *az USA-ban 1929-től 1949-ig a munkanélküliség okozta munkaveszteség 120 millió ember egyesztendei munkájának felelt meg.*

A tőkés országok egyedül 1949-ben nem kevesebb mint *25 millió ember egyesztendei munkáját vesztették el* a teljes és részleges munkanélküliség következtében.

Rengeteg munka vész kárba a kapitalizmusban elkerülhetetlen sztrájkok nyomán. Sztálin elvtárs mondotta, hogy a sztrájkok sokmillió munkanap elvesztését okozzák. Az USA sztrájkok következtében körülbelül 800 000 ember egyévi munkáját vesztette el a háborúutáni négy év alatt.

A kapitalizmusban nemcsak emberi munka vész kárba, hanem hatalmas mennyiségű munkaterméket is elpusztítanak.

Ez különösen a válságok idején mutatkozik meg. A tőkések a magas árszínvonal fenntartása érdekében tömegesen semmisítik meg az árukat. Ez a tőkések egyik legsúlyosabb bűne.

> „El kell ismerni — mondotta Sztálin elvtárs —, hogy az a gazdasági rendszer, amely nem tudja, hogy mit csináljon termelési «fölöslegeivel» és kénytelen elégetni azokat, holott a tömegek nyomorognak, munka nélkül vannak, éheznek és tönkremennek — az ilyen gazdasági rendszer maga mondja ki saját halálos ítéletét." *(Sztálin* Művei. 12. kötet. 346. lap. Szikra 1950.)

Az Egyesült Államok kormánya például 1943-tól 1949-ig az állam pénzéből 500 millió dollárt költött a burgonya magas árának biztosítására. A kormány összevásárolta és megsemmisítette a nagybirtokos farmerek burgonyakészleteit. 1950-ben ilymódon 1 360 000 tonna burgonyát pusztított el.

Egyes kereskedelmi vállalatok is megsemmisítenek élelmiszereket. Egyedül az USA áruhitel-trösztje 1949-ben 140 millió tucat tojást pusztított el.

Brazíliában rendszeresen megsemmisítik a kávétermést. 1931-től 1943-ig mintegy 5 millió tonna kávét öntöttek a tengerbe, illetve égettek el. Ez megfelel az ország ötévi kávétermésének. Brazília kormánya kávéégetés céljára évenként többmillió dollár értékű petróleumot vitt be az USA-ból. Napjainkban az évi kávétermésnek mintegy kétharmadát semmisítik meg.

A tőkés országokban rengeteg munkát fordítanak háborús előkészületekre és óriási hadianyagkészleteket halmoznak fel. Az USA a harmadik világháború előkészítésére 1950-ben sokkal többet költött, mint amennyit a két világháború közötti 21 évben katonai célokra fordított.

Franciaország háborús kiadásai 1946-tól 1950-ig több mint hétszeresére emelkedtek. Anglia és Olaszország az állami költségvetésnek minden harmadik fontsterlingjét, illetve líráját háborús célokra használja fel.

A tőkések a profithajszában igen nagy mennyiségben gyártanak rosszminőségű élelmiszert. Amerikai adatok szerint az ilyen élelmiszerek fogyasztása következtében az USA-ban évenként 3 millió ember betegszik meg.

Nagy összegeket és sok munkát emészt föl a fényűzési cikkek gyártása. Sztálin elvtárs mondotta:

> „... az áruknak és termékeknek óriási tömegei fecsérlődnek el, hogy a sors elkényeztetettjeinek, a kapitalisták és földesurak csemetéinek szeszélyeit kielégítsék". (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 493. lap. Szikra 1951.)

És mennyi munkát meg pénzt fordítanak a társadalmat mételyező filmek gyártására, olyan könyvek, folyóiratok kiadására, amelyek burzsoa eszmékkel fertőzik meg a munkások tudatát.

A kapitalizmusban az emberek jelentékeny része nem vesz részt a társadalom munkájában, vagy pedig nemtermelő munkával foglalkozik.

A második világháború előtt csupán az Egyesült Államokban mintegy 5 millió ember volt háziszolga. Körülbelül minden második-harmadik dolgozó nő háztartási cseléd. A közvetítő kereskedők légiója többszörösen megdrágítja az árukat. Száz- és százezer ember áll különböző reklámcégek alkalmazásában. Sokszázmillió kilowattóra villamosáramot és rengeteg különféle anyagot használnak el reklámcélokra.

Lenin elvtárs írta:

> „Mennyi töméntelen munka vész kárba manapság az egész tőkéstermelés fejetlensége, tervszerűtlensége következtében! Mennyi idő vész kárba azáltal, hogy a nyersanyag a piac ismeretlen követelményei folytán száz meg száz felvásárló és viszonteladó kezén keresztül jut el a gyároshoz! Nemcsak idő vész kárba, hanem maguk a termékek is kárbavesznek és tönkremennek. Hát még az időveszteség és munkafecsérlés, míg a késztermék eljut a fogyasztókhoz a rengeteg kis közvetítőn keresztül, akik ugyancsak nem ismerhetik a vevők követelményeit és nemcsak hogy egész tömeg fölösleges mozdulatot, hanem fölösleges vásárlásokat, utazásokat stb., stb.-t is végeznek!" (*Lenin—Sztálin.* A munkáról. 70. lap. Szikra 1950.)

A Lenin elvtárs említette idők óta a tőkés országokban méginkább megnövekedtek a nemtermelő kiadások.

★

Csak a szocializmus biztosít korlátlan lehetőségeket a termelőerők helyes és mindenoldalú fejlődésének, ami óriási megtakarítással jár.

Lenin már a szovjet hatalom első éveiben beszélt *az ipar helyes területi elhelyezésének szükséges voltáról*, hogy ezáltal a lehető legkisebb legyen a munkaveszteség a nyersanyagok és félkésztermékek feldolgozása során.

A Szovjetunióban a háborúelőtti sztálini ötéves terv éveiben a bolsevik párt vezetésével jelentős változásokat hajtottak végre a termelőerők elhelyezésében. Megnövekedett az ország keleti kerületeinek népgazdasági jelentősége, azoké a területeké, ahol a forradalom előtt az ipar még kezdetleges állapotban volt. Az ország keleti részeiben a szén- és az ásványolajtermelés megháromszorozódott, a vasérckitermelés pedig több mint másfélszeresére emelkedett. Új iparágakat teremtettek, kohászati, gépgyártó, vegyészeti, textil- és élelmiszeripari vállalatokat létesítettek. A Szovjetunió gazdasági körzetei komplex módon fejlődtek. *Gyors ütemben tűnt el a különbség az ipari és mezőgazdasági, a fogyasztó és termelő körzetek között.* Ez mérsékelte a nyersanyagok feldolgozására fordított munka mennyiségét, csökkentette a szállításokat és a szállítási költségeket.

A Szovjetunióban a háborúutáni években is igen nagy figyelmet szentelnek a termelőerők észszerű elhelyezésével összefüggő kérdéseknek. Folytatódik a Kelet iparosítása. A nyersanyag- és tüzelőanyagforrások mellett gyárakat és üzemeket építenek, jobban használják ki a helyi természeti kincseket. Új utakat építenek a gazdasági kapcsolatok megkönnyítésére.

A háborúutáni ötéves tervben, a termelőerők elhelyezésében bekövetkezett változásoknak és az új utak építésének következtében jelentősen kevesebb lett a teherszállítás. 1945-ben a vasúti szállítás átlagos távolsága 794 km volt. Ezt 1950-ben 690 km-re csökkentették. Ugyanez idő alatt a tengeri szállítások átlagos távolsága 1635 km-ről 1245 km-re csökkent.

A szállítások ilyen mértékű csökkenése jelentős megtakarítást eredményez a munkaráfordításban, mérsékli a vagonokban, uszályhajókban és egyéb áruszállító eszközökben mutatkozó szükségletet.

A Szovjetunióban termelékenyen használják ki a bányákat, az erdőket és a vízierőket. A tudomány és a technika eredményei a hasznos ásványok kitermelési módszereinek tökéletesítését szolgálják. A Szovjetunió alkalmazta először a világon jelentős méretekben *a szén földalatti elgázosítását*. Ez a vékony szénrétegek hasznosítását is lehetővé teszi és erősen csökkenti a tüzelőanyag kitermeléséhez szükséges munkát.

A Szovjetunióban nagyszabású intézkedéseket hajtanak végre *a talaj termőképességének fenntartása és fokozása* érdekében. Erdőket ültetnek, tízezerszámra létesítenek mesterséges tavakat és víztárolókat.

Sikeresen válik valósággá a nagyszabású sztálini természetátalakító terv.

A terv jóváhagyása óta *1 350 000 hektár erdőt ültettek*. Ez csaknem másfélszer annyi, mint amennyit a háborúelőtti ötéves tervek végrehajtása során összesen ültettek.

1950-ben óriási méretű munkálatok indultak meg *az aszályos földek öntözésére és elárasztására.*

Az épülő *kujbisevi, sztálingrádi és kahovkai vízierőművek, a Turkmén főcsatorna, a délukrajnai és északkrími csatornák* olyan nagy terület öntözését és elárasztását teszik lehetővé, mint *Portugália, Ausztria, Svájc és Dánia együttvéve.*

Újjáéled a *Kaspi-tó* környékének kiszáradt síksága. Itt igen nagy kiterjedésű gyapot- és szőlőültetvényeket telepítenek majd s kivirágzanak a kertek. A *Kara-Kum* sivatagban erdőket ültetnek, megkötik a homokot s a terméketlen pusztaságok helyén kövér legelők keletkeznek. A Taurusz (Krím) sztyeppés térségein kalászokat ringatnak majd a dús búzaföldek, rizst és gyapotot termelnek és gyönyörű kerteket létesítenek.

A Szovjetunió mezőgazdaságában egyre szélesebb körben honosítják meg *a füves vetésforgót.* A kolhozok és szovhozok minden évben hatalmas mennyiségű *ásványi műtrágyát* kapnak. Ezek az intézkedések védik a talajt, megóvják a kimerüléstől, fokozzák a kolhozok és szovhozok szántóföldjeinek terméshozamát.

★

Lenin és Sztálin pártjának vezetésével a Szovjetunióban a történelem folyamán sohasem látott ütemben fejlődik *a tudomány és a technika.* A szovjet népnek érdekei fűződnek a műszaki haladáshoz. Ez azt eredményezi, hogy *az újító és az észszerűsítő mozgalom* mindinkább népi tömegmozgalommá terebélyesedik.

A Szovjetunióban a termelési eszközöket is összehasonlíthatatlanul termelékenyebben használják ki, mint a tőkés országokban.

A Szovjetunió villamoserőműveinek teljesítőképességét már a Honvédő Háború előtt kétszer olyan mértékben használták ki, mint a tőkés államok erőműveit; egy kilowattóra villamosenergia fejlesztésére jóval kevesebb tüzelőanyagot használtak fel.

A szénbányászatban is nagyobb eredménnyel alkalmazták a réselőgépeket, mint a tőkés országok bányáiban. A legkorszerűbb kohókban és Martin-kemencékben a szovjet kohóművek munkásai több fémet olvasztottak, mint a hasonló térfogatú és alapterületű amerikai berendezésekben és a hengerművek kihasználásában is másfélszer-kétszer akkora eredményeket értek el, mint az Egyesült Államokban.

A vasutakat is kétszer olyan termelékenyen használták ki, mint az USA-ban; a vasútvonalak terhelése lényegesen nagyobb volt. A Szovjetunió mezőgazdaságában a traktorok háromszorta termelékenyebben dolgoztak, mint az Egyesült Államokban és más tőkés országokban.

A háborúutáni ötéves terv éveiben a népgazdaság döntő ágaiban *méginkább fokozódott a teljesítőképességek kihasználása* és többszörösen meghaladta a háborúelőtti színvonalat.

Jobban használták ki a kohókat, a Martin-kemencéket, az ásványolajipari fúrógépeket, a vegyészeti ipar berendezéseit.

Más a helyzet a kapitalista országokban, ahol a termelőerőkkel igen nagy veszteségekkel járó rablógazdálkodást űznek.

A második világháború kezdetét megelőző negyven év alatt az USA feldolgozóiparának földrajzi elhelyezésében *jóformán semmiféle változás sem* következett be. Ezeknek az iparágaknak nagyrésze ma is az északi államokban működik.

Az ipar észszerűtlen területi megoszlása, valamint az áruértékesítés anarchikus rendszere *rengeteg fölösleges szállítást* tesz szükségessé.

Ha az USA vasútvonalain évenként szállításra kerülő áruk súlyát elosztjuk a lakosok számával, akkor egy amerikai lakosra csaknem *20 tonna* szállítmány esik.

Rablógazdálkodás folyik a kapitalista országok bányáiban, erdőiben és vetésterületein. Az USA-ban a magasabb profitért folyó hajsza következtében nem bányászszák ki gazdaságosan a szenet, amelynek fele gyámpillérek, vékonyrétegek stb. formájában a földben marad és így kárbavész. Jelentős az ásványolaj- és gázveszteség is.

Az Egyesült Államok különböző körzeteiben a szántóföldeknek 20—50 százaléka válik alkalmatlanná vetésre, mert a tavaszi vadvizek, záporok elmossák, vagy a szél elhordja a talaj termékeny felső rétegét. Loudermilk amerikai agronómus kiszámította, hogy ennek következtében *az USA-ban két év alatt kétmillió hektár föld változott pusztasággá.*

Az Egyesült Nemzetek Szervezete élelmezési és mezőgazdasági bizottságának jelentéséből kitűnik, hogy *Kína jobban megbirkózik a talajerózió elhárításának feladatával, mint az USA*, jóllehet ez utóbbinak összehasonlíthatatlanul nagyobb anyagi lehetőségei vannak erre.

Az 1938. évet megelőző 30 év alatt, az USA erdőügyi hivatalának adatai szerint, az amerikai erdőségek 40 százalékát kipusztították.

A tőkésrendszerben *a technika fejlődése a magántulajdon szűk korlátaiba ütközik.* A tőkések csak akkor alkalmazzák a technika vívmányait, ha ezek profitjuk azonnali emelkedésével kecsegtetnek. A monopóliumok — profitjuk csökkenésétől való félelmükben — gyakran csak *azért vásárolják össze a szabadalmakat, hogy késleltessék az új találmányok alkalmazását.*

Az amerikai iparvállalatok páncélszekrényeiben rengeteg felhasználatlan szabadalmat őriznek, holott üzemi alkalmazásuk megkönnyítené az emberi munkát és előbbre vinné a technikát.

Az amerikai *General Motors* autótröszt például a birtokában lévő szabadalmaknak csupán egy százalékát hasznosítja. Az újfajta benzinmotorok és a magas oktánszámú benzin tökéletesebb gyártási módszereinek szabadalmait felvásárló társaságok késleltetik az újtípusú Diesel-motorok termelését.

A kapitalizmus sok fontos tudományos fölfedezést képtelen észszerűen felhasználni. A kapitalista monopóliumok a háború szolgálatába állították, a tömegmészárlás eszközévé tették korunk leghatalmasabb fölfedezését — az atomenergia felszabadítását — amely hihetetlen mértékben előrelendíthetné a termelőerők fejlődését.

Lenin már 1913-ban ezt írta:

„Bárhová tekintünk, lépten-nyomon találkozunk olyan feladatokkal, amelyeket az emberiség teljes mértékben *azonnal* megoldhatna. Az akadály a kapitalizmus, amely óriási gazdagságot halmozott fel — és az embereket e gazdagság *rabszolgáivá* tette. Megoldotta a technika legbonyolultabb kérdéseit — és a lakosság millióinak nyomora és elmaradottsága miatt, a milliomosok maroknyi csoportjának értelmetlen fukarsága miatt, gátjává vált a technikai tökéletesítések gyakorlati alkalmazásának." *(Lenin* Művei. 19. kötet. 349. lap, oroszul.)

A kapitalizmusnak hihetetlen veszteségei vannak a termelőképességek elégtelen kihasználása következtében. Válságok idején ezek a veszteségek óriási méreteket öltenek.

Az 1929—33. évi válság után az USA gazdasága a nyersvas- és az acéltermelés válságelőtti színvonalát csak 1940-ben, a szénbányászatét pedig csak 1942-ben érte el, és akkor is csupán az óriási hadimegrendelések következtében.

A 11 éven át pihenő kohók és Martin-kemencék ez alatt az idő alatt 200 millió tonna nyersvasat és majdnem 220 millió tonna acélt termelhettek volna. A bányák százainak bezárása és a működő bányák termelésének korlátozása 13 év alatt 1 700 000 tonnával csökkentette a széntermelést. Öt év alatt — 1932-től 1936-ig — az Egyesült Államokban a vetésterületek csökkentése következtében annyival kevesebb gabonát termeltek, amennyi az ország egész lakosságának másfélévi ellátásához elegendő.

1944-től 1949-ig az ipari termelés korlátozása következtében az ország körülbelül 190 milliárd dollár értékű terméket veszített. Ez jelentősen meghaladja az USA egész ipara egyévi termelésének értékét. A vetésterület is állandóan csökken.

A termelőerők elfecsérlését a kapitalizmus megdöntése nélkül nem lehet megszüntetni. *Csak a szocializmus teremt teljes összhangot a termelőerők és a termelési viszonyok között. Csak a szocializmus szünteti meg a kapitalista rendszer szülte pazarlást.*

A szocializmusnak természetes sajátossága a takarékosság. Ez magában a szovjet szocialista rendszer lényegében gyökerezik. A lehetőség azonban még nem valóság. Sztálin elvtárs mondta: „Hozzánemértő ügyvitel esetén a felhalmozás lehetősége és a valóságos felhalmozás között még igen jelentős lehet a távolság." *(Sztálin* Művei. 8. kötet. 125—126. lap, oroszul.)

A kommunista párt vezetésével, a dolgozók tízmilliói akaratukat szervezetten a szocialista gazdaságosság óriási lehetőségeinek a kommunizmus építése érdekében való kihasználására összpontosítják.

(Következő számunkban folytatjuk. — A legközelebbi közlemény címe: *Harc a gazdaságosságért.)*

WALTER ULBRICHT

A német imperializmus újjáéledése

A békeharc sikerének első feltétele, hogy felismerjük a bonni kormány imperialista politikáját és helyesen ítéljük meg azokat a politikai erőket, amelyek ma Nyugat-Németországban és Nyugat-Berlinben érvényesülnek.

A nyugatnémetországi új helyzetet a következő tények jellemzik: Az Egyesült Államok inváziós csapatai megkezdték bevonulásukat Nyugat-Németországba. A bonni kormány aláírta a Schuman-tervet. A bonni parlamentben lezajlott külpolitikai vita megmutatta, hogy a polgári pártok és a szociáldemokrácia vezetői a német imperializmus újjáélesztésére irányuló politika alapvonalában egyetértenek, és csupán taktikai különbségek vannak közöttük arra vonatkozóan, hogy mely időpontban álljanak elő bizonyos követelésekkel a hatalom nyugatnémetországi birtokosai imperialista jogainak további kiszélesítésére. A gazdaságnak hadigazdaságra való átállítása érdekében a bonni kormány a Hitler-uralom tapasztalatainak felhasználásával külön vezérkart szervezett. Nyugat-Németország gazdaságát a fölfegyverzés szükségleteinek megfelelően alakítják át. A hadigazdasági potenciált szolgáló iparágakban növelik a termelést; s ez a békés célokra termelő ipar terhére történik. A bonni statisztika hivatalos adatai szerint a hadiipar alapjául szolgáló iparágak termelési indexe 1950 novemberében 1936-hoz képest átlagosan 120, sőt a traktoriparban, amely a páncélkocsigyártás alapja, 150 százalékot ért el. Ugyanakkor a békés célokat szolgáló áruk termelése még a háborúelőtti színvonalat sem érte el. A fogyasztási cikkek gyártása jelenleg csökken. Az amerikai hadianyaggyárosok — nyugatnémetországi megszálló hatóságaik segítségével — a Ruhrvidéken helyreállítják a német imperializmus hadiiparát.

Teljes gőzzel folyik Nyugat-Németország újrafölfegyverzési terveinek végrehajtása. Egyelőre a Fekete Reichswehr rendszere szerint dolgoznak. Ugyanakkor a katonai tartalékerőket is megszervezik. A „Grossdeutschland" volt SS-hadosztály tagjai, akik egytől-egyig Hitler hadiönkéntesei voltak, Kasselben egybegyűltek és határozott imperialista programmal léptek föl. A fasiszta hadosztály tisztjei nyiltan az Adenauer-kormány imperialista politikája mellett foglaltak állást. Már maga a „Grossdeutschland" név is magában foglalja a revanspolitika egész programmját. Ezúttal a „Drang nach Osten"-t a „Nagy-

Európa" megteremtésének jelszava alatt akarják megvalósítani. Dietrich, az egykori SS főcsoportvezető, Hitler testőrségének volt parancsnoka, ennek a programmnak jegyében üdvözölte a „Grossdeutschland" SS-hadosztály tisztjeit és fejezte ki iránt uk bajtársi együttérzését. Heuss úrhoz és Adenauerhoz intézett táviratukban ezek a tisztek kijelentették, hogy *hagyományaik szellemében készek a nyugatnémet államot szolgálni.* Ezúttal „Európa hív bennünket — mi hívjuk Európát!" jelszóval kívánnak ezek a fasiszta tisztek harcba szállni. Hogy ezek a banditák milyen hagyományokat kívánnak szolgálni, az kifejezésre jutott Heinz Schmidt-nek, a Landsbergben kivégzett egykori SS Obersturmführernek*, a buchenwaldi koncentrációs tábor volt adjutánsának temetésén. Ennek a gyilkosnak temetését használta föl az úgynevezett „Szocialista Birodalmi Párt" arra, hogy hitet tegyen e gyilkos gaztette mellett és kijelentse, hogy Schmidt „mint katona és tisztviselő" teljesítette kötelességét. Ugyanakkor már fasiszta alakulatokat is létesítenek a német munkásosztály, a dolgozó parasztok és mindazok elleni harcra, akik szembeszállnak azzal a politikával, amely Nyugat-Németországot hadi támaszponttá alakítja át.

Közismert — és a nyugatnémet sajtó sem titkolta soha — hogy Eisenhower Adenauerral folytatott megbeszélései során nyugatnémet „légiók" alakítását követelte. A nyugatnémetországi militarista sajtó jelenti, hogy megtartották az első légió első nyilvános összejövetelét. A légió a kötelező katonai szolgálat azonnali életbeléptetését és „néphadsereg" megteremtését követeli. A „hagyományos katonai szellem" hívének vallja magát, és „erélyes harcot követel a kommunizmus ellen". Ez egyike azoknak a légióknak, amelyeknek fölállítását egy beszédében nemrég Kaiser bonni miniszter követelte, aki e beszédében kijelentette: a légiónak az volna a föladata, hogy a Német Demokratikus Köztársaság területére betörjön és ott romboló cselekményeket szervezzen meg. Ezek a légiók: a német fegyvergyárosok szolgálatában álló zsoldos csapatok a Kelet elleni hódító hadjárat céljára. Az amerikai és nyugatnémetországi imperialista erők legfontosabb rohamcsapatai közé tartoznak nyugatnémetországi imperialista politikájuk megvalósításában, a munkásosztály és a dolgozó lakosság elnyomásában. Az a rendeltetésük, hogy egyengessék az utat a nyugatnémet hadseregbe történő sorozások általános végrehajtásához.

Az Adenauer-kormány és a többi nyugatnémet militarista nagyon jól tudja, hogy a lakosság többsége ellene van az újrafölfegyverzésnek és ellene van annak, hogy Nyugat-Németországot haditámaszponttá alakítsák át. Ezért akarják a légiók létrehozásával, és a „Grossdeutschland" fasiszta hadosztályhoz hasonló erők szervezett harci tevékenységével terrorizálni a nyugatnémetországi békeszerető lakosságot; így akarják rákényszeríteni az imperialista háborús uszítók akaratát. Ebben a tevékenységben nagyon érdekes munkamegosztást érvényesítenek: Schumacher az úgynevezett bonni szövetségi parlament újraválasztását követeli és a szociáldemokrata képviselőket közeli választásokkal

* Főrohamcsapatvezető.

vigasztalja. Közben azonban szervezik a fasiszta hadosztályokat, amelyek nem a választások előkészítését szolgálják.

Ma egyetlen nyugatnémetországi szociáldemokrata és egyetlen szakszervezeti tag sem mondhatja többé: „Ez az újrafölfegyverzés nem is olyan veszélyes". A légió, a „Grossdeutschland" hadosztály, a katonai és tiszti szövetségek már olyan nyíltan tartják gyűléseiket és hirdetik politikai és katonai programmjukat, hogy ezen minden szociáldemokratának és minden szakszervezeti tagnak föl kell háborodnia. Ezért intézünk kérdést minden szociáldemokratához és minden szakszervezeti taghoz, Nyugat-Németország egész munkásságához, vajjon készek-e már a harcot fölvenni a fasiszta alakulatok szervezése ellen, amelyek a munkásság terrorizálását és a nyugatnémetországi és amerikai monopoltőke érdekeit szolgálják.

A nyugatnémetországi helyzetben az új az, hogy az amerikai és a német imperialisták között a Schuman-tervre vonatkozóan létrejött megegyezés, valamint a bonni kormány és az USA kormányának képviselője közötti megegyezések nyilvánvalóvá tették: az amerikai imperializmus azért választotta a német imperializmust fő európai szövetségesének, hogy Nyugat-Németországot az atlanti katonai tömb fő felvonulási területévé tegye. Az amerikai imperializmus — a német népnek és minden békeszerető népnek legfőbb ellensége — a német imperialistákat, a bonni kormányt, a nyugatnémetországi konszernek és bankok urait, a militarista nagybirtokosokat és a Hitler-hadsereg egykori tábornokainak egy részét fő szövetségeseivé teszi, hogy segítségükkel viseljen háborút a Szovjetunió és minden európai demokratikus erő ellen.

Miben nyilvánul meg a német imperializmus újjáéledése?

Először: A német hadianyaggyárosok, a konszernek urai és bankvezérek hatalmának visszaállításában, akik az amerikai és angol monopoltőkével mindig is a legszorosabb kapcsolatban állottak.

Másodszor: Nyugat-Németországnak hadsereg, légierő és haditengerészet útján való újrafölfegyverzésében; ezek megszervezése olyan támadó célok érdekében, amelyeknek elérésére a német monopoltőke mindenkor törekedett és törekszik.

Harmadszor: A revanspolitikában, a Szovjetunió, a Német Demokratikus Köztársaság, a népi demokratikus Lengyelország és a többi népi demokratikus ország elleni háborús uszításban.

Negyedszer: A gazdaságnak hadigazdasággá való átalakításában, ami a fegyverkezési ipar fejlesztése, valamint a békés tömegszükségleteket szolgáló ipar korlátozása következtében együtt jár a német belkereskedelem fojtogatásával és a gazdaság eltorzításával.

Ötödször: Abban, hogy az államgépezeten a nagy tőkésmonopóliumok uralkodnak s hogy a monopóliumok egybefonódtak az állami szervekkel; abban, hogy a fasiszta légiók és tiszti szövetségek segítségével áttértek a dolgozó lakosság terrorista elnyomására és a monopoltőke újrafölfegyverzési terveinek megvalósítása érdekében megfosztják a népet demokratikus jogaitól.

A német imperializmusra nyilvánvalóan áll az a meghatározás, amelyet Lenin fogalmazott meg „Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" című alapvető tudományos munkájában. Lenin az imperializmusnak a következő öt legfontosabb gazdasági ismertetőjelét állapította meg:

„1. A termelés és a tőke koncentrációja, amely olyan magas fejlődési fokot ért el, hogy a gazdasági életben döntő szerepet játszó monopóliumokat hozott létre; 2. a banktőke egybeolvadása az ipari tőkével és, ennek a „finánctőkének" alapján, a finánccoligarchia kialakulása; 3. a tőkekivitel, az árukiviteltől eltérően, különösen nagy jelentőségre tesz szert; 4. nemzetközi monopolista kapitalista szövetségek alakulnak, amelyek felosztják egymás közt a világot és 5. befejeződött a föld területi felosztása a legnagyobb kapitalista hatalmak között." *(Lenin.* Válogatott Művek. I. kötet. 990. lap. Szikra 1948.)

Ha azt kérdezik, hogy vajjon beszélhetünk-e már ismét tőkekivitelről, akkor arra mutatok rá, hogy ez idő szerint mintegy 400 nyugatnémetországi mérnök tevékenykedik Észak-Afrikában olyan beruházási feladatok elvégzésén, amelyekben része van a német finánctőkének. Megállapítható, hogy a Közel-Kelet országaiban és Indiában is vannak nyugatnémet tőkebefektetések. Jellemző, hogy az amerikai finánctőke a nyugatnémet monopolistáknak e tőkekiviteli lehetőségeket az angol és francia érdekeltek terhére biztosítja.

Fölvetődik az a kérdés is, hogy nem volna-e helyesebb, ha egyszerűen a nyugatnémet imperializmus *erősödéséről* beszélnénk? Az ilyen értékelés pontatlan, mert figyelmen kívül hagyja az 1945 óta napjainkig bekövetkezett fejlődést.

A fejlődés fő ismertetőjelei a német imperializmus vereségétől a német imperializmus mai újjáéledéséig Nyugat-Németországban

Azoknak a népeknek nyomására, amelyeknek a német imperializmus rettenetes szenvedéseket okozott, az amerikai, angol és francia imperialisták is kénytelenek voltak intézkedéseket végrehajtani Nyugat-Németországban a hatalom volt fasiszta birtokosai ellen. Így több háborús bűnöst letartóztattak, például Kruppot, Flicket és másokat. Az Egyesült Államok és Nagy-Britannia kormányai azonban gondosan ügyeltek arra, hogy a német imperializmus alapja, a monopoltőke uralma, fennmaradjon.

Amikor az Egyesült Államokban a gazdasági válság előjelei mutatkoztak és az amerikai monopoltőkének gondokat okozott a második világháború idején elért profitszínvonal biztosítása, rendszeres propaganda indult meg a fegyverkezés érdekében. Az amerikai finánctőkések milliárdos nyereségekre tettek

szert az atomiparban és az Egyesült Államok hadi támaszpontjainak az egész világon történő kiépítése során. Ebben az időben az USA Nyugat-Németországban minden erejét arra fordította, hogy Németországot kettészakítsa, életbeléptesse a megszállási szabályzatot, és gyarmati módszereket alkalmazzon a Nyugat-Németország fölötti gazdasági uralmában.

A washingtoni konferencián az Egyesült Államok és Nagy-Britannia megállapodott abban, hogy kifejleszti a német fegyverkezési potenciált, megakadályozza a potsdami egyezmény határozatainak végrehajtását, s nagyobb tevékenységi lehetőséget biztosít a német monopoltőkének és a nyugatnémetországi fasiszta erőknek. Az amerikai csapatok koreai betörése és a súlyos katonai vereségek után, amelyeket az amerikai hadsereg és szövetségesei a koreai néphadseregtől és a kínai önkéntes csapatoktól elszenvedtek, az Egyesült Államok rátért arra, hogy Nyugat-Németországot elsőszámú fronttá építse ki, Nyugat-Németország újrafölfegyverzését minden erővel szorgalmazza és a nyugatnémet finánctőkét európai fő szövetségesévé tegye.

Ez a politika, amely Nyugat-Németországban minden imperialista és soviniszta erőt a Szovjetunió és az európai demokratikus erők ellen mozgósít, amely felhasználja a nyugatnémetországi reakciós, soviniszta erők katonai tapasztalatait, semmiféle veszélyt sem jelent az Egyesült Államokra. Az amerikai csapatok megszállva tartják Nyugat-Németországot, nyersanyagellátás tekintetében fokozódott Nyugat-Németország függő helyzete az Egyesült Államokkal szemben, a német monopoltőke, valamint a fasiszta militarizmus agressziv politikáját pedig a Szovjetunió, a Német Demokratikus Köztársaság és a népi demokratikus országok ellen irányítják.

Kétségtelen, hogy a *német imperializmusnak nincs semmiféle perspektivája.* Újjáéledése a tőkés rend kiélesedett általános válsága idején megy végbe, amikor hatalmasan föllendültek a Szovjetunió, a népi demokratikus országok, a nagy népi Kína erői és a tőkés országokban, a gyarmatokon hatalmas arányú békemozgalom fejlődött ki. A német imperializmus olyan időben éled újjá, amikor az emberek még magában Németországban is a hitleri háború következményeitől szenvednek és amikor Nyugat-Németország gazdasági téren is sokkal gyöngébb, mint az első vagy a második világháború előtt volt. Ehhez járul az, hogy a német imperializmusnak kezdettől fogva nemzetellenes politikával kell föllépnie. Nyugat-Németországban a hatalom birtokosai a nyugatnémet területet a háborús Atlanti Szövetség felvonulási területéül, a háborús gyújtogatás bázisául engedik át, ami nyilvánvalóan Németország pusztulását jelentené, ha e háborús tervek megvalósítását nem sikerülne idejekorán meghiúsítani.

Különösen nagyjelentőségű, hogy magában Németországban is hatalmas erők vannak: a Német Demokratikus Köztársaság és a Demokratikus Németország Nemzeti Frontja; ők vezetik a harcot a béke és Németország megmentéséért. A Német Demokratikus Köztársaság helyzetének ereje mindenekelőtt abban jut kifejezésre, hogy elzárta az amerikai imperialista uralkodó körök útját Nyugat-Németország határán és ugyanakkor megmutatta a nyugatnémetországi munkásosztálynak és lakosságnak, hogy a béke és a demokrácia útja

lehetséges, s hogy ez az egyetlen út, amely a német nép nemzeti érdekeit szolgálja.

A Schuman-terv és a német imperializmus különleges helyzete Nyugat-Európában

A Schuman-tervvel kapcsolatos megegyezés mutatja, milyen különleges helyzetet szán az amerikai imperializmus a német imperializmusnak Nyugat-Európában. Az „Egyesült Európa" jelszava alatt akarja a német imperializmus — az Egyesült Államok terveivel egyezően — gazdaságilag irányítani a nyugateurópai országokat, elsősorban Franciaországot, Belgiumot, Hollandiát. Ez a német imperializmus jelenlegi gazdasági terjeszkedésének egyik formája. Nyugat-Európa számára az úgynevezett „zöld-terv"-nek, egy közlekedési és egy könnyűipari tervnek az előkészítése — ugyanezt a célt szolgálja. Ezekkel a tervekkel kívánják megerősíteni a német imperializmus hatalmi pozícióit Nyugat-Németország és a többi nyugateurópai tőkés ország dolgozó tömegeinek terhére. Az Adenauer-kormány adó-, ár- és bérpolitikája már ma megmutatja Nyugat-Németország munkásainak és dolgozóinak, milyen szenvedéseket kell elviselniök az amerikai és nyugatnémetországi konszernmágnások és bankárok szövetségének nagyobb dicsőségére.

És amikor Adenauer, Blücher és Schumacher időnként elégedetlenkednek a megszállási költségek emelése miatt, ebben nem a német népről való gondoskodásuk jut kifejezésre, hanem csupán az az *aggodalmuk, hogy a megszállás túlságosan magas költségei megzavarhatják most kiépülő saját katonai alakulataik és saját haditermelésük finanszírozását és a német monopolista urak profitjának növekedését.*

Érthető, hogy ezek az emberek egyáltalában nem szállhatnak síkra a megszállási költségek csökkentéséért, mert ők maguk követelték és követelik az amerikai csapatok megerősítését Németországban. Szándékaik szerint ezeknek a csapatoknak kellene „védősáncot" alkotniok, hogy az újrafölfegyverzés elleni mozgalmat feltartóztassák, vagyis nekik kell a csendőr szerepét játszaniok, aki erőszakosan megfékezi az újrafölfegyverzés elleni harc népi mozgalmát. *A nép anyagi érdekeinek igazi védelmezői csak azok lehetnek, akik következetesen és önzetlenül harcolnak a német imperializmus újjászületése és az újrafölfegyverkezés ellen, akik nem az amerikai és más külföldi csapatok megerősítéséért, hanem a békeszerződés megkötéséért és valamennyi megszálló csapatnak Németországból való kivonásáért szállnak síkra.* Nyugat-Németországban minden egyszerű ember előtt világossá kell válnia annak, hogy az inség, a nélkülözés, az éhség és halál veszélye elől csakis a békéért és az újrafölfegyverzés ellen küzdők oldalán kifejtett aktív harcban van a menekülés.

A német imperializmusnak, mint Európa legfőbb imperialista hatalmának újjászületése egyszersmind nagy veszélyt jelent Németország szomszédai, különösen Franciaország, Belgium, Hollandia, Dánia és Ausztria számára.

A bonni klikk felelőssége

Adenauer, Blücher, Speidel, Guderian, Schumacher, Reuter és társaik politikájukat Hitlerhez hasonlóan a „nemzeti érdekek" védelmének zászlaja alatt folytatják. „Európa-szövetség"-ről, az „európai államok egyesülése"-ről beszélnek, de az amerikai, valamint az újjáéledő német imperializmusnak a nyugat-európai államokon való uralmát értik ezen, és hódító háború előkészítésére gondolnak a Német Demokratikus Köztársaság, a népi demokratikus országok és a Szovjetunió ellen.

A bonni kormány éppen úgy, mint a Schumacher-féle „ellenzék" egyfelől megkísérli, hogy a megszálló hatalmak, mindenekelőtt az Egyesült Államok engedményeit a német imperializmus iránti nemzeti jótéteményeknek tüntesse föl. Ez a nép szemérmetlen becsapása. Mi köze például a német nép nemzeti érdekei védelmének a német monopolista szövetségek fönntartásához, amiért Adenauer és Schumacher annyira síkraszálltak? Éppen ellenkezőleg: a nyugatnémet monopóliumok fennállása ellentmond a német nép legalapvetőbb érdekeinek.

A bonni klikk másfelől megkísérli, hogy a munkásosztály, a parasztság és az értelmiség helyzetének állandó rosszabbodásáért elhárítsa magáról a felelősséget. A nép fölháborodásától való félelmében hajlandó arra, hogy a teljes felelősséget amerikai szövetségeseire, az angolokra és franciákra hárítsa át. Adenauer, Schumacher és Társaik hasztalanul próbálkoznak azzal, hogy a külföldi rablók háta mögé rejtőzzenek; nem kerülhetik el a felelősséget a néppel szemben. A petersbergi kormányzók minden intézkedésüket, amely népünk nemzeti létérdekei ellen irányul, a Keresztény-Demokrata Szövetség, az úgynevezett Szabad Demokrata Párt, a Szociáldemokrata Párt, valamint a német és amerikai imperializmus egyéb pártjai vezetőinek teljes támogatásával hajtják végre.

Az adenauerek, blücherek és schumacherek felelősek azért, hogy a *pénzreformot* Nyugat-Németországban a konszernmágnások és bankvezérek hasznára és a dolgozók kárára hajtották végre. Az is elsősorban Adenauer és Schumacher bűne, hogy *Németországot kettészakították*, és megalkották Bizoniát, amelynek segítségével a Ruhr-vidék feletti ellenőrzés jogát az amerikai imperialisták kezére játszották. Schumacher és Adenauer egyaránt *visszautasította miniszterelnökünknek, Otto Grotewohl elvtársnak* azt az ajánlatát, amely közös tárgyalásokra irányult Németország egysége helyreállításának, valamint a békeszerződés megkötésének megbeszélése végett. A Schuman-tervet, Nyugat-Németország gazdasági fölfegyverzésének és a német imperializmus bizonyos hatalmi pozíciói helyreállításának tervét, Adenauer a *Német Szakszervezeti Szövetség vezetőinek közreműködésével segítette a megvalósításhoz.* A német imperializmus katonai és gazdasági hatalmának visszaállítására irányuló tervvel, a Schuman-tervvel kapcsolatos egyezmény aláírását *Adenauer a nyugat-német szakszervezetek vezetőségének közvetlen részvételével készítette elő és vitte keresztül.* A háború előtti és a háború utáni adósságok elismerésével az Adenauer-klikk további terheket rakott a nyugatnémetországi dolgozó tömegek vállára. Ezzel

kapcsolatban rendkívül fontos annak leszögezése, hogy a német imperializmus érdekképviselői, az Adenauerek, Blücher és Társai, a fentiek végrehajtásában különleges aktivitást fejtettek ki. Nem szabad és nem is fog sikerülni elhitetniök a német néppel azt a hazugságot, hogy a Schuman-tervet, a tartozások elismerését, valamint a többi nemzetellenes cselekményt amerikai szövetségeseik kényszerítették rájuk.

A legnagyobb csalást azonban a német imperialisták azzal követik el, hogy a nemzeti érdekek védelmének zászlaját lobogtatják. Ebben a nyugatnémet szakszervezetek és a német szociáldemokrácia vezetői tevékenyen segítik őket. Vajjon a nyugatnémetországi nagyipar gazdasági megerősödése használna-e a német népnek? Nem, ez a mai hatalmi viszonyok között csupán az amerikai és nyugatnémet trösztmágnásoknak és bankvezéreknek használ. Csupán a nyugatnémet hatalmasok imperialista támadó kedvét erősítené és ezzel fokozná az amerikai és az újjáéledt német imperializmus háborús agressziójának veszélyét. Ezért a béke híveinek legsürgősebb feladata az, hogy leleplezzék Adenauer, Blücher, Kaiser, Schumacher, Reuter és társaik manővereit, akik soviniszta propagandájukkal a nyugatnémet monopóliumok hatalmi pozícióinak az amerikai imperializmus segítségével megvalósított megerősítését Németország érdekében állónak igyekeznek feltüntetni.

A monopoliumok urainak „európai eszméje"

Minthogy a néphangulat Nyugat-Németországban az amerikai imperializmus, a megszálló hatalom és a német monopolisták ellen van, az amerikai és bonni propaganda mindent elkövet annak elhitetésére, hogy egy „európai eszméről", „Európa-szövetségéről", vagy — amint azt a „Grossdeutschland" SS-hadosztályból való urak mondják — „európai feladatról" van szó. Mindenekelőtt a Schuman-tervvel akarják azt a hitet kelteni, hogy az európai népek közös érdekéről van szó. A valóságban azonban olyan eszmékről van szó, amelyeket a nagy amerikai monopóliumok vezetői azért dolgoztak ki, hogy a nyugateurópai tőkés országok gazdaságát a német imperializmussal szövetségben leigázhassák. Ismeretes, hogy a Schumann-tervet — Acheson amerikai külügyminiszternek Schuman úrral május 8-án folytatott megbeszélését követő napon tették közzé. *A Schuman-terv az amerikai monopoltőke ellenőrzési jogát jelenti a Ruhr-vidék felett és jelenti a megszállás jogát 50 évre.* Az egyezmény 9. szakasza szerint a Schuman-terv úgynevezett Főhatóságának tagjai „valamely kormánytól vagy más helyről utasításokat nem kérhetnek és ilyen utasításokat nem is fogadhatnak el." Ez az USA monopóliumoknak és a nyugatnémet konszernek urainak közös, korlátlan hatalmát jelenti a nyugatnémet állami szervekkel szemben. A Szén- és Acélszövetség szerveinek tagjai részére Németországban a *diplomáciai immunitás legmesszebbmenő jogait kívánják biztosítani.* A monopóliumok urainak e kiváltságok birtokában módjuk van ahhoz, hogy olyan árpolitikát valósítsanak meg, amely káros a lakosság széles tömegeire és Nyugat-Németország készáru-iparára. A Schuman-terv ugyanakkor emeli az

amerikai konszernek tőkerészesedését a nyugatnémetországi hadfölszerelési konszernekben. A NewYork Times február 12-i számában kijelenti: a Szén- és Acélszövetségnek különleges előnye az, hogy *lehetőséget nyujt a háborús termelésre való gyorsított áttérésre.*

Dr. Schumacher beszédeiből kitűnik, hogy a szociáldemokrata vezetők álláspontja megegyezik a nyugatnémet monopoltőke bizonyos köreinek, például a Gute Hoffnungshütte-i régi hadianyaggyáros Reuschnek, a Mannesmann-csoportbeli Zangennek, az Acéltröszthöz tartozó Roehlennek és másoknak felfogásával. A Schuman-tervvel kapcsolatos tárgyalások alkalmával a német monopóliumok képviselői még további követeléseket támasztottak, amikor azonban megvalósításuk még lehetetlennek mutatkozott, ezeket a követeléseket egyelőre visszavonták. Jellemző a jobboldali szociáldemokrata vezetők és a bonni kormány közti összjátékra, hogy Schumacher ezeket az egyenjogúságra, vagyis a német monopoltőkének az úgynevezett Főhatóságban való fokozottabb képviseletére irányuló kívánságokat magáévá tette és mint az „ellenzék" követeléseit hozta nyilvánosságra.

A jobboldali szociáldemokrata szakszervezeti vezetők a német konszernek urainak oldalán

A szociáldemokrata szakszervezeti vezetők legnyiltabban a Német Szakszervezeti Szövetség elnökségében szálltak síkra a Schuman-tervért. Ludwig Rosenberg, a Német Szakszervezeti Szövetség egyik úgynevezett teoretikusa minden további nélkül átveszi Hitler „Európa-eszmé"-jét, és azt állítja,

> már semmi célja sincs annak, hogy «nemzeti gazdaságért» harcoljunk, és szuverénitásról és függetlenségről beszéljünk".

Azt állítja, hogy az európai munkások érdekét szolgálja, ha az európai országok gazdasága egybeolvad. Rosenberg úr még nem tudja azt, amit a Ruhr-vidék minden vas- és fémmunkása és bányásza jól tud, hogy nem létezik sem „német", sem „európai" gazdaság, hanem vannak konszernmágnások és bankvezérek, akik kezükben tartják a nyugateurópai tőkés államok alapanyagiparát.

Wagenführ úr, a Német Szakszervezeti Szövetség Közgazdaságtudományi Intézetének munkatársa a Szövetség lapjában azt állítja, hogy a szakszervezetek „bekapcsolását" a Schuman-terv szervezetébe — biztosítottnak kell tekinteni. Azt a tényt, hogy a Schuman-terv Főhatósága egyes szakszervezeti titkárokat 250 000 márka évi fizetéssel vásárol meg, hogy évenként kétszer résztvegyenek a tanácsadó testület ülésén, Wagenführ a szakszervezetek „bekapcsolásának" és a szakszervezetek „beleszólási jogának" nevezi a Schuman-tervbe; Wagenführ úr kijelenti továbbá:

> „különösen üdvözöljük a befektetések összehangolásáról szóló fontos határozatot".

Minden szakszervezeti tag azt kérdi majd: vajjon a nyugatnémet szakszervezeti vezetők feladata-e, hogy síkra szálljanak a konszernek urainak hadiipari befektetéseiért. Wagenführ megpróbálja elhitetni a szakszervezeti tagokkal, hogy

a Szén- és Acélszövetség vezetői hirtelen annyira munkásbarátok lettek, hogy késznek nyilatkoztak lemondani az alacsony bérek politikájáról. És amikor Wagenführ hangsúlyozza, hogy a Schuman-terv a termelés emelésére irányuló politikát kíván folytatni, ugyanakkor elhallgatja, hogy ez a termelésnövekedés az újrafelfegyverzést szolgálja, vagyis az áttérést a halál számára való termelésre. Wagenführ tehát azon fáradozik, hogy — miként Hitler tette a hadigazdaságra való áttérés idején — a termelés föllendülésének csalóka képét állítsa a munkásság elé.

A Szakszervezeti Szövetség lapjának egy másik cikkírója, Helmut Wickel, nyiltan kimondja, hogy miről van szó, nevezetesen „Nyugat-Németország hozzájárulásáról a Nyugat védelmi költségeihez". Wickel nyiltan amerikai mintájú szakszervezeti stratégia mellett foglal állást és azt követeli: a munkásság viselje a nélkülözések főterhét annak, hogy a nyugatnémet gazdaságot ismét teljesítő- és versenyképessé tegyék. Ebben az értelemben állapodtak meg a német Szakszervezeti Szövetség képviselői Adenauer kívánságára a Vállalkozók Szövetségének képviselőivel arra vonatkozóan, hogy lemondanak a bérharcokról, bár az árak tovább emelkednek és az adókat is emelik.

Agartz szociáldemokrata szakszervezeti funkcionárius a Vendéglátóipari Szakszervezet szakszervezeti napján a „fogyasztási cikkek és élelmiszerek adagolásának" angol módszerét ajánlotta. A német Szakszervezeti Szövetség vezetői, akik ezekért a nyilatkozatokért a teljes felelősséget viselik, ezzel megmutatják azt, hogy a nyugatnémetországi szakszervezeteket a Szén- és Acélszövetség, vagyis az amerikai és nyugatnémet monopoltőke szolgálatába akarják állítani. Amikor pedig a *Gewerkschaftliche Monatshefte* című szakszervezeti közlöny arra szólítja fel az Egyesült Államokat, hogy ne vállaljon további kötelezettségeket Ázsiában, hanem *Európában vesse be erejét*, akkor ez a nyugatnémet szakszervezetek ismert képviselői részéről leplezetlen támogatása annak az imperialista politikának, amelyet az Egyesült Államok és Nyugat-Németország konszernmágnásai folytatnak. Mindezek a cikkek kísérletek arra, hogy az „európai eszme" szólamával támasszák alá a konszernmágnások és bankvezérek, valamint a militarista nagybirtokosok hatalmi pozícióját a nyugateurópai tőkés országokban.

Milyen Európa az, amelyről a szociáldemokrata szakszervezeti vezetők beszélnek? Kik tartják a kezükben a hatalmat ezekben az országokban, amelyeknek „szolidárisaknak" kellene lenniök egymással? Nyugat-Németországban a konszernek régi urai, a hitleri fegyverkezési tanács urai, Berlinben az AEG és a Siemens-csoport vezetői, Franciaországban a 200 hadiipari milliomos család, amelynek üzleteiről Schuman gondoskodik, Olaszországban pedig a de Gasperi-kormány, a monopoltőke és a nagybirtok kormánya, amely a washingtoni hatalmasok engedelmes szolgája.

A Gewerkschaftliche Monatshefte-nek az az állítása, hogy a „nemzeti államalakulatok hanyatlásának" korszakában élünk, egyedül az amerikai imperializmus hódító érdekeit, Németország kettészakítását, a német nép nemzeti kultúrájának szétrombolását szolgálja. Nyugat-Európa népeit az amerikai impe-

rialisták rabszolgaságából és saját imperialista hatalmasságaiknak igája alól csupán a békemozgalom és saját országuk demokratikus erőinek összefogása szabadíthatja fel. A népek harca az egyes nyugateurópai tőkés államokban természetesen szoros kapcsolatban van egymással. Ez az összetartozás azonban csak akkor nyilvánulhat meg igazán, ha minden egyes országban a legnagyobb harci tevékenységet fejtik ki a béke biztosításának közös nagy célja érdekében.

A szakszervezeti tagok Nyugat-Németországban felemelték szavukat a jobboldali szociáldemokrata vezetőknek az ellen az együttműködő és osztálybéke-politikája ellen, amelyet a monopoltőke irányában folytatnak, s amely a Schuman-tervvel kapcsolatos tárgyalásokon való részvételben és a Schuman-tervhez való hozzájárulásban jut kifejezésre. Azok a szaktársak, akik a kiegyezési politika ellen fellépnek, jogosan képviselik azt a szakszervezeti álláspontot, hogy a konszernek és bankok urai a munkásságnak és a szakszervezeteknek halálos ellenségei. A német és francia monopóliumok urainak tanácskozásain szakszervezeti vezetőknek egyáltalán semmi keresnivalójuk sincs. Valamennyi német szakszervezeti taggal együtt azt a vádat emeljük a jobboldali szociáldemokrata vezetők ellen, hogy tudatosan elárulják a munkásérdekeket, támogatják a német imperializmus újjáépítését és feláldozzák a német nép érdekeit az amerikai imperializmus profitvágyának és világuralmi törekvéseinek.

Először: A nyugatnémetországi szakszervezetek vezetőségében helyet foglaló jobboldali szociáldemokrata vezetők kijelentették, hogy az Adenauer-kormány utasításai kötelezők a szakszervezeti vezetésre. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy a szakszervezetek, a munkásosztály szervezetei engedelmeskedni tartoznak a bonni kormány parancsainak és utasításainak, amely egész erejét latbaveti a német imperializmus újjáépítéséért. Azt jelenti, hogy a szakszervezetek is álljanak a nyugatnémet monopolista urak kívánságainak és parancsainak szolgálatába.

Másodszor: A szakszervezetek jobboldali szociáldemokrata vezetői Nyugat-Németországban az üzemek racionalizálásáért és a teljesítmények fokozásáért, vagyis a munkások fokozott kizsákmányolásáért szálltak síkra, a német monopoltőke érdekében.

Harmadszor: A nyugatnémet szakszervezetek jobboldali szociáldemokrata vezetői a bonni kormány képviselőivel fegyverszüneti megállapodást kötöttek, amelyben kötelezték magukat arra, hogy megakadályozzák a magasabb bérekért indított munkásharcokat. Tehát — miután az árakat már emelték — a szakszervezeti vezetők mindent elkövetnek, hogy a munkások béremelésre irányuló jogos harcát megakadályozzák.

A nyugatnémet szakszervezeti vezetők hajbókolnak az Adenauer-kormány előtt

A nyugatnémet szakszervezetek jobboldali szociáldemokrata vezetőit — kérésükre — Adenauer kihallgatáson fogadta. A fogadáson a szakszervezetek képviselői kijelentették, hogy a tiszti alakulatok föllépése és bizonyos katonai szövetségek szervezése nagy nyugtalanságot kelt a szakszervezetek körében.

Adenauer erre azt válaszolta, hogy a tiszti szövetségek teljes mértékben hívei a kormánynak. Erre a pimasz feleletre a nyugatnémet szakszervezeti képviselők semmit sem tudtak válaszolni, vagyis Adenauernek ezt a nyilatkozatát tudomásul vették. Elutasították azt, hogy a bonni kormány előtt képviseljék számos szakszervezetnek a katonai szervezetek és tiszti szövetségek betiltására irányuló követelését.

Az Adenauerrel folytatott megbeszélésekről még további leleplezéseket is közölhetek. A Szakszervezeti Szövetség jobboldali szociáldemokrata képviselői kijelentették Adenauernak, hogy hívei a Schuman-tervnek, de csak olyan végrehajtását támogatják, amely az európai munkások javát szolgálja. Nos, a Schuman-terv — az Schuman-terv. Azaz a Schuman-terv az a terv, amely a monopoltőke erőinek egyesítésére irányul. A Schuman-tervnek éppen a hadigazdálkodásra való áttérés az értelme, ellentétben a szakszervezetek, a munkásság és a békeszerető lakosság érdekeivel. Nincs olyan Schuman-terv, amelyet így vagy úgy lehetne végrehajtani. Csak a monopoltőke Schuman-terve létezik, amely ellen minden erővel küzdeni kell és amelynek megvalósítása ellen meg kell teremteni a munkásosztály akcióegységét Nyugat-Európában, Franciaországban és a többi országokban.

A jobboldali szociáldemokrata szakszervezeti vezetők fogadása alkalmával Adenauernél, Reuter, a Szakszervezeti Szövetség képviselője kijelentette, hogy „a radikalizmus elleni hatásos küzdelmet csak egészséges szociális gazdasági politika teszi lehetővé". Fölteszem a kérdést, az-e a szakszervezetek feladata, hogy harcot folytassanak a „radikalizmus" ellen, amelyen ők — Reuter kijelentése szerint — a népszavazás elleni és a szakszervezetek által támasztott jogos munkáskövetelések elleni harcot értik? A jobboldali szakszervezeti vezetők az Adenauernál tett látogatást úgy szerették volna a szakszervezeti tagok előtt feltüntetni, mintha ők Adenauerral szemben szakszervezeti követeléseket képviseltek volna. Az egész tárgyalás során azonban szó sem volt szakszervezeti követelésekről, ellenben Hoffot, Reutert és a többieket nagyon nevetséges figurákká tették. Nyilatkozataiknak tulajdonképpen az volt a célja, hogy Adenauer urat és a nyugatnémet monopolkapitalistákat meggyőzzék arról, mégis csak kellene bizonyos gazdasági engedményeket tenniök. Ennek a módszernek alkalmazásával a szociáldemokrata „orvosok a kapitalizmus betegágya mellett" évtizedek óta kísérleteznek, és ennek a politikának eredményeit minden szakszervezeti tag a saját bőrén tapasztalhatja.

A nyugatnémet szakszervezeti sajtó közleményei és a jobboldali szociáldemokrata szakszervezeti vezetők fellépése mutatják, *milyen veszélyben forognak a szakszervezetek Nyugat-Németországban.* Ezek a szakszervezeti vezetők, akik minden hitüket elveszítették a munkásosztály és a dolgozó nép történelmi feladatában, és akik az amerikai monopóliumok urai gazdasági elméleteinek hatása alatt állanak, mindent elkövetnek, hogy az imperialista háborús uszítók ideológiájának mérgét a szakszervezetekbe beoltsák. Ez nagy, mondhatnám a *legnagyobb veszély, amely Nyugat-Németországban ma fennáll.*

Csak abban az esetben lehet a szakszervezeti mozgalom ellenségeinek terveit meghiúsítani, ha a munkások a szakszervezetekben minden erejüket latbavetik a Schuman-terv politikájának képviselői és azok ellen a szociáldemokrata szakszervezeti vezetők ellen, akik Adenauerral osztálybékét kötöttek; csak akkor, ha a szakszervezeti demokráciát helyreállítják és ismét kifejlesztik a szakszervezeti életet.

Itt az ideje, hogy a szakszervezeti tagok komolyan gondolkozzanak mindezeken a kérdéseken és nyílt eszmecserét folytassanak róluk, hogy világosan lássanak és felismerjék a munkásság ellenségeit a szakszervezeti mozgalmon belül, akik Nyugat-Németország szakszervezeteit az amerikai és nyugatnémet monopóliumok urainak szolgálatába kívánják állítani.

Legfőbb ideje annak, hogy a nyugatnémetországi munkásság alaposabban foglalkozzék ezekkel a kérdésekkel és ne hagyja magát megtéveszteni a Schumacher-„ellenzék" szép szavaitól, vagy a szakszervezeti vezetőknek a bonni kormánynál tett látogatásától.

Aki a Schuman-tervet támogatja, az a nyugatnémetországi konszernmágnások és bankvezérek hatalmának megerősítéséért és az újrafelfegyverzésért száll síkra. Az újrafelfegyverzés azonban háborút jelent. Aki a Schuman-terv híve, az támogatja a nagy monopóliumoknak az ár- és adóemelésre és a bérek leszorítására irányuló politikáját.

Aki komolyan a Schuman-terv ellen van, annak minden erejét meg kell feszítenie abból a célból, hogy a kommunisták, szociáldemokraták és szakszervezeti tagok között gyorsított ütemben létrejöjjön az akcióegység, mert az egységes munkásság közös harci elszántságával, tüntetéseivel, sztrájkharcával szemben a Schuman-tervet sem elfogadni, sem végrehajtani nem lehet.

Nyugat-Németország polgári pártjainak imperialista politikája

A nyugatnémetországi helyzetre jellemző az a tény, hogy a polgári pártok és a szociáldemokrácia vezetői a német imperializmus újjáépítésének politikáját folytatják, míg a párttagok többsége a béke megőrzése mellett foglal állást és fél az újrafelfegyverzés következményeitől. Az egyik oldalon a Keresztény-Demokrata Szövetség, a Szabad Demokrata Párt, a Német Párt, a Centrum Párt, az Áttelepítettek Pártja és az úgynevezett Szocialista Birodalmi Párt, valamint a szociáldemokrácia vezetői, a német imperializmus újjáépítésének programmját képviselik. Velük szemben állanak Németország Kommunista Pártja, valamint a békebizottságok, a Demokratikus Németország Nemzeti Frontjának és az Európai Munkáskonferenciának Választmányai, amelyekhez a lakosság minden rétegéből származó békebarátok tartoznak. Mindezek harcolnak az újrafelfegyverzés, a bonni kormány nemzetárulása ellen, harcolnak a békeszerződésért. A béke megőrzéséért vívott harc mai szakaszában le kell leplezni az egyes nyugatnémetországi polgári pártok és a szociáldemokrácia platformját,

hogy a munkásosztálynak és a dolgozóknak módjuk legyen a helyes politikai tájékozódásra.

A *Keresztény-Demokrata Szövetség,* amelynek vezetőségében a monopoltőke ismert képviselői foglalnak helyet, ma a német imperializmus vezető pártja Nyugat-Németországban. A párt vezetősége — Adenauerral az élén — Bizonia megalkotásának követelésével nemcsak kettészakította Németországot, hanem az amerikai imperializmus befolyását is kiterjesztette Nyugat-Németország egész területére. *Ez a párt az újrafelfegyverzés pártja.* Politikai főcélja, hogy az Egyesült Államok világuralmi terveinek keretében a német monopoltőkének Európában különleges helyzetet biztosítson. *Programmja a harc a német imperializmus vezetőszerepéért Nyugat-Európában.* A mai nemzetközi helyzetben a párt vezetőségének az a nézete, hogy a német imperializmus helyreállítása csakis amerikai szövetségesének segítségével lehetséges. Ezért a német imperializmus alárendelt szerepét az USA-val szemben, elkerülhetetlen szakasznak tartják azon az úton, amely a német imperializmus újjászületéséhez vezet. Adenauer mint pártvezér és mint szövetségi kancellár közölte Washingtonnal a bonni kormánynak azt a kívánságát, hogy az Egyesült Államok vállalja Európában a vezetőszerepet és növelje katonai erőit Nyugat-Németországban. A Keresztény-Demokrata Szövetség vezetősége kifejezetten az európai demokratikus erők, a Szovjetunió, a népi demokratikus országok és a Német Demokratikus Köztársaság elleni küzdelem előharcosaként ajánlkozott fel az amerikai finánctőkének.

A Keresztény-Demokrata Szövetség a párt tájékoztató szolgálata által 1950 október 4-én kiadott közleményben állást foglal a polgári és szociáldemokrata békepolitikusok ellen, akiknek politikája azzal a veszéllyel járhat, hogy az amerikaiakban olyan nézet alakul ki, hogy „máshol gyorsabban érhetnek el döntést, befektetéseiket Ázsiában eredményesebben gyümölcsöztethetik, ott többet nyerhetnek, mint ezen az örökké megbízhatatlan, nyugtalan és széthúzó öreg földrészen".

A Keresztény-Demokrata Szövetség vezetősége azt akarja, hogy Nyugat-Németország az amerikai imperializmus fő felvonulási területévé váljék.

A keresztény-demokrata vezetőség e politikájától különbözik a *keresztény dolgozók* álláspontja, akiknek többsége a béke mellett van és követeli a munkások részvételi jogát a vállalatok igazgatásában. A bochumi katolikus nap határozataiban teljes beleszólási jogot követelnek szociális, személyi és gazdasági kérdésekben minden dolgozó számára és kijelentik, hogy ez a jog az istenakarta rend természeti jogához tartozik. Ez a keresztény munkások véleménye.

A *Szabad Demokrata Párt* amely tagja a bonni kormánykoalíciónak, vezetőszerepet játszott a Schuman-terv előkészítő tárgyalásaiban. A pártot a finánc- és kereskedelmi tőke képviselői vezetik. A párt vezetősége a Schuman-terv Hatóságában az amerikai, angol és francia monopoltőkével teljes egyenjogúságot

követel. Ez a párt, mint a német imperializmus pártja, csak abban különbözik a keresztény-demokratáktól, hogy szociális összetételében egységesebben kapitalista és ezért nyiltan és következetesen képviseli az imperialista politikát.

A pártnak azonban olyan üzletemberek és vállalkozók köréből is vannak tagjai, akiknek gazdasági létét fenyegetik az amerikai, angol és nyugatnémet hadiipari konszernek. Ezek a gazdag kereskedők, a készáruipar, a hajózási vállalatok képviselői és kis-üzletemberek. Ezeket súlyosan érinti a Schuman-terv. Ezeknek a tagoknak egy része a USA-val való egyoldalú kapcsolat ellen van, mert az amerikai monopóliumok gazdaságilag károsítják őket; hívei a szabad német belkereskedelemnek, valamint a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal való normális gazdasági kapcsolatnak. A párt vezetősége az elvi harcnak nyiltan reakciós vonalát képviseli a munkások beleszólási jogával szemben.

Az úgynevezett *Német Párt,* amely koalícióban van a Keresztény-Demokrata Szövetséggel és az alsó-szászországi választásokon közös listákat állított fel vele, a korábbi monarchista csoportok politikáját folytatja. A porosz hatalmi politika hagyományait ápolja és a „Kelet újragyarmatosítását" követeli. A párt vezetői nyiltan hangoztatják, hogy Nyugat-Németországnak Washington felé kell tájékozódnia.

Az *Áttelepítettek Pártjában* mély ellentétek dúlnak. A vezetőség Adenauer imperialista politikáját támogatja. Az úgynevezett „honfitárs-szervezetek" (Landsmannschaften) vezetésében a régi keletelbai junkerek, a von Bismarckok, von Zitzewitzek, a von Dircksenek, és a többiek jelentős befolyással bírnak. A tagok tömege azonban egyszerű dolgozókból, munkásokból, parasztokból és kispolgárokból áll. Ezek jogos követeléseket támasztanak. A német nemzet egyenjogú tagjai akarnak lenni, kereseti lehetőségeket és gazdasági segítséget követelnek. A bonni kormánytól azonban az áttelepítettek hiába várják ezt a segítséget, mert nyomorukat a kormány a revánS-propaganda és a népi demokratikus államok elleni háborús izgatás céljaira kívánja felhasználni. A bonni kormány azonban nem is tud segíteni az áttelepülteken: amikor ugyanis az áttelepítettek még a hitleri háború következményeitől szenvednek, a kormány máris jelentős gazdasági erőket fecsérel el felfegyverkezésre, egy harmadik világháború előkészítésére. A béke minden barátjának kötelessége, hogy aktívan támogassa az áttelepítettek gazdasági követeléseit, ugyanakkor azonban magyarázza meg nekik, hogy vagyondézsma kivetésre irányuló követelésük teljesítését csak a Bonnban uralkodó konszernmágnások és bankvezérek ellen a munkásosztállyal közösen vívott harc útján érhetik el. A Kaiser-ügynökség megbízottaival szemben, akik az áttelepítettek nyomorúságát soviniszta érzések fölkorbácsolására és a Lengyelország, Csehszlovákia és a Szovjetunió elleni hódító hadjáratra való izgatásra használják fel, mindenekelőtt arra van szükség, hogy a Béke-Világtanács határozatait terjesszük az áttelepítettek soraiban és meggyőz-

zük őket arról, hogy van egy út a békéhez, a népünkhöz és az újjáépítéshez való egyenjogú csatlakozásukhoz.

A *Centrum-párt* a régi Centrum-párt maradványa, amely a Keresztény-Demokrata Szövetség mai vezetőihez hasonlóan, azzal tette magát nevezetessé, hogy a soraiból kikerült miniszterek, Papen és Brüning egyengették a Hitler-fasizmus útját. A pártnak egyes katolikus vidékeken, elsősorban Münsterlandban van befolyása. A párt állást foglalt a Marshall- és Schuman-terv mellett. A párt vezetői egyes kérdésekben más álláspontot foglalnak el, mint a bonni kormány és ezzel igyekeznek a katolikus munkásokat, kis- és középparasztokat, továbbá középosztálybelieket politikájuk valóságos céljait illetően megtéveszteni és visszatartani őket attól, hogy a munkások akcióegységében és a nagy békemozgalomban résztvegyenek. Bár a párt egyes vezetői szavakban az újrafelfegyverzés ellen fordulnak, ugyanakkor azonban támogatják a kommunista párt ellen irányuló elnyomó rendszabályokat, ami megmutatja, hogyan próbálják a párt vezetői a dolgozókat az újrafelfegyverzés elleni komoly harci megmozdulásoktól visszatartani. Mert aki őszintén az újrafelfegyverzés ellen van, az nem foglalhat állást ugyanakkor azok ellen a kommunisták ellen, akik a legbátrabban harcolnak az újrafelfegyverzés ellen és a béke megvédéséért.

A *Szocialista Birodalmi Párt*, amely különösen az alsószászországi választások során fejtett ki nagyobb aktivitást, *a Hitler-fasizmus régi imperialista ideológiáját* képviseli. A sovinizmus és a revans pártja. Bizonyos fenntartásokkal él ugyan Nyugat-Németország mai újrafelfegyverzésének módja ellen, de ezt csak azért teszi, mert véleménye szerint Adenauer imperialista programmja nem megy elég messze, és mert a német hadseregnek csak akkor vannak esélyei, ha az imperialista Németország önállóságát helyreállítják. A Szocialista Birodalmi Párt szavazatainak legnagyobb részét a mezőgazdasági vidékeken, főképp a nagyparaszti befolyás alatt álló falvakban kapta. A pártnak sikerült a szociáldemokratáktól is szavazatokat elhódítania, mégpedig azért, mert a Szociáldemokrata Párt nem harcolt a Szocialista Birodalmi Párt ellen, hanem igyekezett sovinizmusban túltenni rajta.

Az Egyesült Államok kormánya a megszálló hatalom minden eszközét felhasználja arra, hogy a nyugatnémetországi koalíciós pártok együttműködését megjavítsa és egyszersmind befogja a Német Szakszervezeti Szövetséget a bonni kormány szekerébe. McCloy kormányzónak és Adenauernak valóban sikerült a nyugatnémetországi szakszervezeti vezetőket a Schuman-terv és az osztálybéke politikájának megnyernie, úgyhogy ezek mindent elkövetnek a bérsztrájkok megakadályozására. Eközben Schumacher és a Szociáldemokrata Párt mint „ellenzéki párt" nagy zajt csap, hogy a szociáldemokrata párttagok előtt harci tevékenység látszatát keltse.

Az amerikai kormányzó mégis célszerűnek tartja, hogy egyszerre több vasat tartson a tűzben. A megszálló hatalom ezért különösképpen támogatja a tiszti

szövetségek szervezkedését és igyekszik az áttelepítettek „honfitárs-szervezet"-eibe főképp az ifjúságot beszervezni, hogy a nyugatnémet hadseregbe toborozhassa őket. Másrészről McCloy a Szociáldemokrata Párt vezetőségét mint „ellenzéket" használja fel a komoly ellenállási küzdelmek megakadályozására.

Az előadottakból látható, hogy magukban az imperialista politikát folytató nyugatnémetországi polgári pártokban is igen nagyok az ellentétek, amelyeket az amerikai megszállási politika, a Schuman-terv és a német monopoltőke uralma idézett elő. Ennélfogva lehetővé válik, hogy a keresztény munkások, a kis- és középparasztok, valamint az üzletemberek széles rétegeit a békemozgalom számára és minden demokratikus erő összefogásához megnyerjék, ha a munkások, vagyis a szociáldemokraták, a kommunisták és a pártonkívüli szakszervezeti tagok akcióegységét sikerül megteremteni. Az Adenauer-kormány egy napig sem tarthatná magát, ha a munkások akcióegysége létrejönne és ha a szakszervezeti tagok szervezett harci erejüket érvényesítenék. Ebben az esetben azok a demokratikus erők, amelyek most még különféle pártokat követnek és határozatlanul ide-oda ingadoznak, tevékenyen közreműködnének a béke erőinek és a demokratikus Németország Nemzeti Frontjának nagy mozgalmában.

A szociáldemokrata vezetők az imperialisták szolgálatában

Schumacher és a többi szociáldemokrata vezető által képviselt politika jellemző vonása: az imperialista hódító törekvések és a gyűlölettől fűtött harc a Szovjetunió és a németországi békeerők ellen. Schumacher követelte 1950 augusztus 23-án, hogy a lüneburgi pusztán amerikai hadosztályokat képezzenek ki. Ugyanakkor a következőket jelentette ki:

> „Készek vagyunk újra fegyvert fogni, ha a nyugati szövetségesek a Szovjetunió elleni háborúban ugyanazt a kockázatot és ugyanazokat az esélyeket vállalják, mint mi."

1951 március 31-én Schumacher a Szociáldemokrata Párt választmányában kijelentette:

> „Azt az egész politikát, amelyet az elmúlt évben a kelet-nyugati programm vonalán végrehajtottak, a szociáldemokrácia kezdeményezte, támogatta, fogalmazta meg elméletileg. A szövetségi kormány a szociáldemokrácia által kidolgozott eszméket használta fel."

Ehhez még azt fűzöm hozzá, hogy a szociáldemokrata pártvezetőség volt az, amely az Adenauer-kormánytól a népszavazás betiltását követelte, mégpedig — amint a pártvezetőség maga állítja — ugyanakkor, amikor az amerikai kormányzó is ugyanilyen értelemben lépett közbe. Az amerikai kormányzó és a Szociáldemokrata Párt elnöksége tehát egyidőben követelte az Adenauer-kor-

mánytól a népszavazás betiltását. Zinnkann, szociáldemokrata miniszter volt az, aki hűséges szolgaként jelentette Adenauernak, hogyan hajtja végre Hessenben a népszavazási gyűlések és bizottságok betiltását.

> *Míg a Szociáldemokrata Párt 1914-ben csak a háború kitörésekor pártolt át a császári imperializmus oldalára, míg 1933-ban csak Hitler hatalomrajutása után, május 9-én foglalt állást a Hitler-féle birodalmi gyűlésen, Hitler különpolitikája, vagyis a német imperializmus mellett, a szociáldemokrata vezetőség most már a háború előkészítésének idején ment át nyiltan a háborús uszítók, az újrafelfegyverzés híveinek táborába.*

A jobboldali szociáldemokrata vezetők abban különböznek Adenauertól, hogy a német imperializmus egyenjogúságára irányuló követelést még aktívabban képviselik és egyidejűleg szociális követeléseket is támasztanak, amelyek csupán *a dolgozók megtévesztését szolgálják. A szociáldemokrata vezetőség semmit sem tehet a munkás-követelések érvényesítéséért, mert ez ellentétben állana az általa támogatott fegyverkezési politikával.* A szociáldemokrata vezetőség a Schuman-terv Hatóságában is lényegében Németország olyan képviseletét kívánja, mely „megfelel a termelésben való részesedésének". Németországnak ez a képviselete a mai nyugatnémetországi hatalmi viszonyok között magától értetődően a konszernek urainak és az ő kormányuknak, az Adenauer-kormánynak a megbízottaiból állana. A jobboldali szociáldemokra vezetők politikája teljesen igazolja azt az értékelést, amelyet a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája — már 1949 novemberében — a következőképpen fogalmazott meg:

> „A jobboldali szocialisták jelenleg nemcsak saját országuk burzsoáziájának ügynökeiként lépnek fel, hanem az amerikai imperializmus ügynökeiként is és az európai országok szociáldemokrata pártjait amerikai pártokká, az Egyesült Államok imperialista agressziójának közvetlen eszközeivé változtatják." (A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának határozatai. 39. lap. Szikra 1950.)

A Deutsche Zeitung und Wirtschaftszeitung 1951 április 18-án azt írta, hogy a *jobboldali szociáldemokrata vezetők* főfeladata az, hogy elhárítsák a nyugatnémetországi lakosság növekvő elégedetlenségéből folyó *ellenzéki hangulatot és bírálatot.* A szövetségi gyűlés külpolitikai vitája során a szociáldemokrata vezetők pusztán formális kifogásokat és sérelmeket adtak elő arra vonatkozóan, hogy a bonni kormány egyetlen szociáldemokratát sem nevezett ki diplomáciai képviselőnek külföldre.

A népszavazás betiltására irányuló követelésükkel és a szociáldemokrata miniszterek által a békemozgalom ellen végrehajtott elnyomó rendszabályokkal a szociáldemokrata vezetők bebizonyították, hogy *nincs joguk magukat demokratáknak nevezni,* vagy szabadságról szónokolni. *Szociálisoknak* éppoly

kevéssé nevezhetők, mert a megszálló csapatoknak általuk követelt megerősítése és az újrafelfegyverzés szükségszerűen a tömegek óriási megterhelésével, árés adóemelésekkel jár együtt.

A jobboldali szociáldemokrata vezetők árulásának okai

Nem egy szociáldemokrata teszi föl a kérdést: mik az okai a jobboldali szociáldemokrata vezetőség árulásának? Ezek a vezetők sohasem éreztek és ma sem éreznek közösséget a munkásosztállyal és a dolgozó tömegekkel. Minden reményüket az amerikai finánctőke uraiba helyezik. Annyira elpolgáriasodtak, hogy egész tevékenységük parlamenti spekulációkban merül ki, amelyeket ma már kicsinyes alkudozásnak sem lehet nevezni többé. Csak ez a teljes elszakadás a munkásosztály érdekeitől bírhatta a jobboldali szociáldemokrata párt- és szakszervezeti vezetőket arra, hogy a német monopoltőkének az amerikaival való egyenjogúsítására irányuló követelést támogassák. Ezek a vezetők teljességgel az amerikai és angol monopoltőke ideológiájának hatása alá kerültek. Görcsösen igyekeznek tömegbefolyásukat megtartani azzal, hogy Hitler módszere szerint mindenkinek igérnek valamit és hogy nacionalista propagandával elterelik a figyelmet a német nép igazi nemzeti és szociális érdekeiről. A bonni kormány, valamint az amerikai és nyugatnémetországi monopoltőke rendkívüli módon oltalmazza ezeket a jobboldali szociáldemokrata vezetőket, mert ezek az imperialista politika támogatását szociális demagógiával álcázzák és a demokratikus erőknek, mindenekelőtt a kommunistáknak, legádázabb ellenségei. *Schumacher elutasítja az akció-egységet, mert a német imperializmus álláspontjára helyezkedett.*

A jobboldali szociáldemokrata vezéreknek ez a politikája a békeharcosokat velük szemben *következetes elvi küzdelemre és ugyanakkor arra kényszeríti, hogy a béke megmentése érdekében minden erejükkel igyekezzenek megteremteni az akcióegységet a Szociáldemokrata Párt tagjaival és a pártonkívüli szakszervezeti tagokkal.* Schumacher, Ollenhauer, Reuter, Carlo Schmid politikája azonban Eisenhower tábornoknak csak abban a mértékben használ, amilyen mértékben ezek a vezetők még tömegbefolyással rendelkeznek.

Minden békeszerető szociáldemokrata fölháborodással olvassa a szociáldemokrata sajtóban az amerikai inváziós csapatok koreai gyilkos terrorjának szépítgetését. Egyetlen békeszerető szociáldemokrata sem egyeztetheti össze lelkiismeretével, hogy kövesse a jobboldali szociáldemokrata vezéreket, akik az amerikai monopoltőke nyugatnémetországi hadosztályai számának fölemelését követelték, akik maximális befektetéseket követelnek a hadiipar számára, tehát a német konszernmágnások hatalmának megerősítését akarják, akik követelik az újrafölfegyverzést és ezzel a politikájukkal segítik az SS-tiszteket és a többi militaristát új hatalmi pozíciók megteremtésében és akik a legfőbb ellenséget nem az amerikai imperialistákkal és háborús uszítókkal szövetséges német kon-

szernmágnásokban és bankvezérekben látják, hanem a legerősebb harcot a német antifasiszták ellen vívják.

Ezért üdvözöljük a békének azokat az őszinte szociáldemokrata barátait, akik levonták a következtetéseket a Schuman-terv elleni állásfoglalásukból. Aki a Schuman-terv, a felfegyverzés terve ellen van, annak aktívan részt kell vennie a népszavazásban.

Minden szociáldemokratának, aki ellenzi a monopolisták hatalmi pozícióinak megerősítését, állást kell foglalnia az újrafelfegyverzés ellen, az Adenauer-kormány ellen, a monopoltőke uralmának kormánya ellen.

Minden szociáldemokratának, aki ellene van az olyan fasiszta szervezetek újrafeltámadásának, mint a „Grossdeutschland" SS-hadosztály, és nem helyesli a Német Párt és a Szocialista Birodalmi Párt fasiszta politikáját, küzdenie kell az újrafelfegyverzés ellen is.

Minden szociáldemokratának, aki ellenzi a dolgozóknak az újrafelfegyverzés költségeivel való megterhelését, kötelessége segíteni abban, hogy megteremtsék az akcióegységet a munkáskövetelések érvényesítésére.

Minden szociáldemokratának, aki meg akarja védeni a német nép nemzeti kultúráját az amerikai gengszter-kultúrával szemben, támogatnia kell a demokratikus Németország Nemzeti Frontjának kulturális politikáját.

A jobboldali szociáldemokrata vezetők politikájának nincs jövője, mert az újrafelfegyverzés politikája csak háborúhoz és pusztuláshoz vezethet. A béke erői hatalmasabbak, mint az imperialista háború erői. Az egyetlen követelést, amelybe a szociáldemokrata párttagok eddig minden reményüket helyezték: *az új választások követelését — maga Schumacher, mint komolytalan követelést leplezte le,* amikor arról beszélt, hogy a követelésnek csak „lélektani" jelentősége van.

Ha Adenauer a szociáldemokrata vezetők által is megszavazott szövetségi alkotmány alapján nem hajlandó parlamenti nyomásra lemondani vagy új választások kitűzéséhez hozzájárulni, ha a külföldi kormányzók is igyekeznek minden áron megakadályozni a választásokat a legközelebbi két évben, hogy ezalatt a bonni kormány végrehajthassa az újrafölfegyverzést, akkor ez azt mutatja, hogy a Szociáldemokrata Párt tagjai és a szakszervezeti tagok csak azáltal juttathatják kifejezésre békevágyukat és Németország egységének demokratikus alapon történő helyreállítására irányuló akaratukat, ha résztvesznek a népszavazásban, ha aktívan harcolnak az újrafölfegyverzés megvalósítása ellen, és a nép demokratikus jogainak megvédéséért, továbbá ha kibontakoztatják a sztrájkmozgalmat a béremelésért, és egyben az ár- és adóemelések ellen. Csak ennek a küzdelemnek, a munkásság és minden demokratikus erő ilyen összefogásának van jövője, mert a nép egyesített erői hatalmasabbak, mint a nyugatnémet konszernek urai, kormányuk és annak támogatói.

ANTON ACKERMANN

A német imperializmus újjászületéséről és harcunk nemzeti jellegéről*

Walter Ulbricht elvtárs minden részletre kiterjedően állást foglalt a német imperializmus újjáéledésével kapcsolatos kérdésekben. Úgy vélem, hogy ezeknek a fejtegetéseknek nagy jelentőségük lesz a párt további tájékozódása, politikánk továbbfejlődése szempontjából, ezért szeretnék a vitában erre a kérdésre vonatkozóan én is néhány megjegyzést tenni. Főként a német imperializmus újjászületésének és harcunk, politikánk nemzeti jellegének kérdéséhez szeretnék hozzászólni. Az elvtársak egy része csak vonakodva vesz tudomást a német imperializmus újjáéledéséről. Néhány új tényről, a nyugatnémetországi helyzetben beállott bizonyos változásokról van szó; ezeket az új jelenségeket, ezeket az új tényeket egyes elvtársak csak némi vonakodással, némi kételkedéssel veszik tudomásul.

Találkozunk sorainkban azzal a fölfogással is, hogy az újrafelfegyverzés ellen, az egységes, békeszerető, demokratikus Németországért vívott harcban az az állásfoglalás a legkedvezőbb, amely szerint Nyugat-Németország amerikai gyarmat, Adenauer és Schumacher az USA-imperializmus ügynöke és, a békeszerető német népnek hazája egységét és függetlenségét olyan küzdelemben kell kivívnia, amelynek élét egyedül a külföldi imperialisták és Adenauer-, Schumacher-féle ügynökeik ellen kell irányítani.

Ha a német imperializmus újjáéledéséről beszélünk — vonják azután le a végső következtetést — az a veszély támadhat, hogy elismerjük Németország új megerősödésének lehetőségét, s ha ez imperialista módon való megerősödés is, de mindenesetre megerősödés. Egyes elvtársak véleménye szerint az igenlő válasz arra a kérdésre, hogy az imperializmus Nyugat-Németországban újjáéled, a tömegekben elkerülhetetlenül veszélyes illúziókat kelthet.

Azt hiszem, hogy egy munkáspárt, egy marxista-leninista párt politikája és agitációja csak akkor járhat sikerrel, ha számol a tényekkel és összhangban van velük. A tényekkel összhangban nem álló agitáció nem lehet egy marxista-leninista párt, egy munkáspárt agitációja, mert e párt sikere a tömegek meggyőzésétől, tudatosságától függ. Vitathatatlan tény, hogy a német imperializmus újraszületik. Egyáltalán nem lehet többé figyelmen kívül hagyni, hogy mindazok a gazdasági és politikai ismertető jelek, amelyek Lenin és Sztálin szerint az imperializmus lényegét meghatározzák — ha bizonyos módosításokkal is — érvényesek Nyugat-Németországra.

* A Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának 1951. június 13-i ülésén elhangzott hozzászólás.

Először, nem kérdéses, hogy a nyugatnémet gazdaság monopoltőkés gazdaság. A szén- és acélipar fölött néhány monopolista szövetség teljes mértékben uralkodik. Ugyanez érvényes a vegyészeti iparra, a gépek és közlekedési eszközök gyártására, a villamossági iparra stb.

A fejlődés legutóbbi állása szerint a bankok szerepe is megfelel annak, amit Lenin tanitott nekünk a bankok új szerepéről az imperializmusban. Nyugat-Németországban is kétségtelenül megvan az, amit Lenin finánctőkének és a fináncoligarchia uralmának nevez. Sőt, azt gondolom, hogy az a folyamat, amelynek során a monopoltőke vezetőpozicióí összefonódnak a bonni állam vezetőpozícióival, már ma rendkívül előrehaladt. A Szén- és Acélszövetség, amely a kapitalizmus fejlődésében a koncentráció és monopolizálódás folyamatának minden tekintetben a legmagasabb fokát jelenti, iskolapéldája annak, hogyan alakul át a magántőkemonopólium, hogyan fonódnak közvetlenül össze a konszerntőke vezetőpozíciói az államgépezettel és,

harmadszor: újabban ismét van még német tőkekivitel is. Nemcsak arról van szó, hogy a nyugatnémet nagytőkések a legutóbbi időben azzal álltak elő, hogy nem kisebb követelést támasztanak, mint hogy újra ismerjék el a régi, külföldön levő német vagyont, ismerjék el a német tőkések tulajdonjogát külföldi vagyonukra. Ezenkívül tény az is, hogy a német tőke a legutóbbi időben ismét megjelent külföldön és részes bizonyos gazdasági vállalkozásokban, például Észak-Afrikában. Tehát még a Németországból való tőkekivitel is kezd újból valósággá válni, és a Szén- és Acélszövetség megalakítása elvitathatatlan bizonyítéka annak, hogy a nyugatnémet szén-, vas- és acélkirályok egyúttal közvetlen résztvevői a nemzetközi monopolista szövetségeknek is. Emellett kétségtelen, hogy a Szén- és Acélszövetségben, az amerikai Steel Corporation leányvállalatában, a nyugatnémet szén-, vas- és acélkirályoknak lesz döntő befolyásuk. Nem kétséges, hogy a nyugatnémet szén- és acélipar a Szén- és Acélszövetségben elfoglalt pozíciójánál fogva az egész nyugateurópai szén- és acéliparban döntő szerepre tesz szert, és ezzel még európai méretben is, Németország határain túl is, jelentős monopolista hatalmi pozícióhoz jut.

Az sem titok — Walter Ulbricht elvtárs részletesen beszélt erről — hogy a nyugatnémetországi monopoltőke ügynökei mind agresszívebben, egyre féktelenebbül propagálják a világ háború útján való területi újrafölosztását.

A dolgok természetesen nem egyszerűek. Olyan folyamatokkal kell számolnunk, mint például a konszernek „feloszlatása". Mit mondjunk erről a legrövidebben?

A konszernek „feloszlatása" olyan eszköznek bizonyult, amellyel a nyugati imperialisták, különösen az USA-imperialisták, megkísérlik kijátszani a potsdami egyezményt, amely a német gazdaság rendkívüli mértékű koncentrációjának megszüntetését követelte. A konszernek „feloszlatása" azonban a nyu-

gatnémet monopoltőkét, mint ismeretes, nem számolta fel, hanem megmentette. A konszernek „feloszlatása" semmiképp sem jelenti a monopoltőkés tulajdonviszonyok megszüntetését. Az USA imperialistái megmentették a nyugatnémet monopóliumok urait. Megmentették, ahogyan csak imperialisták teszik, s nem is tehetnék másként. Magyarán a konszernek „feloszlatásá"-nak az is volt az értelme és célja, hogy a monopolista szövetségek számára olyan feltételeket és formákat teremtsen, amelyek lehetővé teszik az USA-trösztök fölényét a német monopolista szövetségekkel szemben, és megkönnyítik tőkéjük benyomulását a nyugatnémet gazdaságba.

A legutóbbi időben azonban a nyugatnémet monopoltőkések már többet értek el, mint amennyit az USA-monopolisták nyugatnémet „fivéreiknek" eredetileg megengedni szándékoztak. Így például engedélyezték nekik a szén- és acéliparban nemcsak a horizontális, hanem a vertikális koncentrációt is, amit a konszernek „feloszlatásának" kezdetben meg kellett volna akadályoznia. A Schuman-terv előirányozza, hogy a vas- és acélművek szénszükségletük 75 százalékát saját tulajdonukban levő üzemekből fedezhessék. Ez azt jelenti, hogy a nyugatnémet monopóliumok urai előtt megnyílt az út a termelés koncentrációjának, a gazdaság monopolizálásának továbbfejlesztéséhez.

A konszernek „feloszlatása" továbbá arra is szolgált, hogy megkönnyítse az amerikai tőke benyomulását a nyugatnémet gazdaságba. Ez a benyomulás különböző módokon megy végbe, mind kölcsönök, mind pedig az újonnan létesített, úgynevezett „feloszlatott" konszernekben való közvetlen tőkerészesedés formájában. A monopolista szövetségek nemzetközi összefonódása nem is új jelenség. Lenin kimutatta, hogy a tőkekivitel korántsem csupán elmaradt mezőgazdasági területek felé irányul, hanem gyakran magas fejlettségű ipari országok felé is.

A konszernek „feloszlatásá"-ról és az imperializmus gazdasági ismertető jeleiről Nyugat-Németországban összefoglalóan tehát azt mondhatjuk, hogy a monopolista gazdaság ismét létrejött, ha erősebben áthatja is az amerikai tőke, s ha erősebben függ is attól, mint régebben. Mi ennek a jelentősége?

Először az, hogy a nyugatnémet munkásosztály, Nyugat-Németország dolgozó népe mindinkább kettős kizsákmányolás igájába kerül, nemcsak „saját", német monopolistái zsákmányolják ki, hanem az idegen, külföldi, különösen az amerikai monopóliumok urai is; ez a kizsákmányolás nemcsak közvetlen formában történik, a munkaerő kizsákmányolása útján, azokban az üzemekben, amelyekben külföldi tőke is részesedik, hanem — mint ismeretes — a kölcsönszolgaság, a hallatlanul súlyos megszállási költségek útján, valamint a széles városi és falusi néprétegek kizsákmányolásának számos egyéb igen hathatós módszerével is.

A munkások és a többi dolgozó gazdasági harcának, a bérért és kenyérért való harcnak tehát Nyugat-Németországban — és ez ebben a helyzetben nem

is lehet másként — a bel- és külföldi monopóliumok urai ellen, a kettős kizsákmányolás igája ellen kell irányulnia.

Másrészről azonban a német monopoltőke ismét kezd résztvenni a kizsákmányolásban más országokban is.

Azt gondolom, hogy a kérdésnek ilyen föltevése az egyedüli alap az európai munkások akcióegységének létrehozására és megerősítésére. A munkásszolidaritásnak, mindenekelőtt pedig a Schuman-tervben résztvevő összes országok munkásai részéről megnyilvánuló szolidaritásnak, a Szén- és Acélszövetség ellen kell irányulnia. Ezt a feladatot csak akkor lehet sikerrel megoldani, ha a harcot mint kifejezetten monopóliumellenes és imperializmusellenes harcot folytatjuk.

A kérdés ilyen feltevésének, meggyőződésem szerint, semmiképpen sem kell harcunk nemzeti jellegének gyöngüléséhez vezetnie, hanem ezt a közös nemzeti harc megerősítésére és elmélyítésére lehet felhasználni.

A német imperializmus újjászületése ellentmondásokkal teli folyamat. Az újszülöttet a nagyhatalmú amerikai imperializmus tartja keresztvíz alá. Az USA-imperializmusnak szüksége van a nyugatnémet társra, mint fő szövetségesére az európai szárazföldön. Walter Ulbricht elvtárs hangsúlyozottan mutatott rá, hogy Nyugat-Németország az USA-imperializmus kedvezményekben részesített, fő szövetségese Európában. Miért? Először azért, mert Nyugat-Németország embertartaléka és hadfelszerelési potenciálja európai viszonylatban jelentős, másodszor, mert a nyugatnémetországi belpolitikai helyzet (például a franciaországi és olaszországi helyzettől eltérően) a külön bonni államnak, mint szövetségesnek, elsőbbséget biztosít, harmadszor, és nem utolsó sorban, mert a hagyományok egész terhe, a porosz-német militarizmus és a rabló német imperializmus mérge, a német monopoltőke vad, ragadozó-természete erre a szerepre különösen alkalmassá teszi.

De az amerikai imperializmusnak egészen más okai is vannak arra, hogy Nyugat-Németországot kedvezményezett szövetségesének tekintse. Nyugat-Németország megszállt ország, és hosszú ideig megszállva is szeretnék tartani. Az amerikai imperialisták államhatalmi szerveinek Nyugat-Németországban közvetlen fióktelepei vannak, mégpedig széles hatáskörrel. Nyugat-Németország ezenkívül nyersanyagok terén különösen függő helyzetben van és súlyos láncokba verte a külfölddel szembeni eladósodottság és a külföldi tőkebefolyás. Ez a kérdés másik oldala. Ez azt jelenti, hogy az USA-imperialisták véleménye szerint elegendő biztosíték van kezükben arra, hogy az újjáéledő német imperializmust az amerikai hegemónia pórázán vezessék. Hogy ez a számítás beválik-e, azt a későbbi fejlődés fogja megmutatni.

Végezetül szeretném hangsúlyozni: nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a német imperializmus ma különleges körülmények között éled újjá, más politikai helyzetben és más viszonyok között, mint 1918 után.

A megváltozott világpolitikai helyzetben az első tényező a nemzetközi béketábor léte és világot átfogó ereje, élén a hatalmas, legyőzhetetlen Szovjetunióval. Másik jellemzője: a kapitalizmus általános válságának erős kiéleződése a második világháború következtében. A harmadik jellemző vonása: a különleges helyzet az imperializmus táborában, ahol egy állam, az Egyesült Államok, valamennyi imperialista állammal szemben, vitán kívül felsőbbségi helyzetet foglal el.

Mit jelentenek ezek a változások a most tárgyalt kérdés szempontjából? Azt, hogy a német imperializmus nem mint önálló erő, hanem egy külföldi imperialista állam felsőbbsége alatt, mint a dollárimperializmus láncos kutyája éled újjá.

Az Egyesült Államok, Nyugat-Németország, Franciaország, Olaszország és a Benelux-országok monopoltőkései között a kapcsolatok alakulásának fontos jellemző vonása az a titkos szövetség, amelyet ezeknek az országoknak monopoltőkései egymással kötöttek. Ez összeesküvés a béke ellen, az európai népek nemzeti önállósága ellen, e népek szabadsága és függetlensége ellen, a közép- és nyugateurópai néptömegek demokratikus jogainak maradványai ellen. A nyugatnémet monopolisták részvétele ebben a titkos szövetségben nem más, mint a leggonoszabb hazaárulás. A monopoltőkések minden lépése, amely a német imperializmus agressziós politikájának újjászületésére irányul, egyszersmind a német nép életbevágó szuverénitási jogait feláldozó cselekedet, veszélyes fenyegetés a nemzet életével és jövőjével szemben.

A kísérlet annak az imperialista hódító politikának megismétlésére, amely a német népnek a multban már kétízben mérhetetlen vér- és vagyoni áldozatába került, amely a nemzetet két világháborúba és két katasztrófába sodorta, a mai viszonyok között gyorsított felfegyverzést, különösen nagy tömegnyomort, hallatlan drágaságot, minden demokratikus jog elvesztését és növekvő rendőri terrort, Nyugat-Németország külföldi imperialisták által való megszállásának meghosszabbítását, hazánk kettészakításának elmélyítését jelenti, új háborúhoz és még nagyobb katasztrófához vezet.

Az imperializmus újjáéledése Nyugat-Németországban nagy és végzetes veszedelem a német nép számára.

Azt hiszem tehát, elvtársak, hogy a német imperializmus újjáéledésének elemzése semmiképpen sem gyengíti harcunk nemzeti jellegét, hanem ellenkezőleg, lehetőséget nyújt e harc erősítésére és elmélyítésére, s eközben mindinkább megtanuljuk, hogy a békeharc főerejének, a főerőnek a demokratikus Németország Nemzeti Frontjában a munkásosztálynak kell lennie. Az első és legsürgősebb feladat a munkások akcióegységének helyreállítása. Csak ezen az alapon fejlődhet a demokratikus Németország békemozgalma és Nemzeti Frontja olyan erővé, amely elég erős ahhoz, hogy az imperialisták bűnös háborús terveit meghiusítsa, és békés úton teremtse meg az egységes demokratikus és békeszerető Németországot.

FRED OELSSNER

Az imperialista fejlődés sajátosságairól Nyugat-Németországban*

Mindenekelőtt szeretném megállapítani, hogy egyetlen olyan elvtársat sem ismerek, aki tagadná a német imperializmus újjászületésének tényét, és amikor ezt itt úgy fogalmazták meg, hogy ez az imperializmus nem mint önálló erő, hanem mint az amerikai imperializmus láncos kutyája jön létre, azt kell mondanom, hogy a legkisebb nézeteltérés sincs közöttünk.

Önök tudják, hogy már a külügyminiszterek prágai értekezletének nyilatkozatában is szó esett a német imperializmus újjászületéséről és nem tudok arról, hogy pártunkban a külügyminiszteri értekezlet e tételével szemben ellenvetés hangzott volna el.

Ha Walter Ulbricht elvtárs fejtegetéseit figyelmesen követték, megállapíthatták, hogy egyszer a német imperializmus újjáélesztéséről, és más alkalommal az újjáélesztett német imperializmusról beszélt. Én nem látok ebben semmiféle ellentmondást, mert most fölösleges föltennünk azt a kérdést, hogy hol tartunk, vajjon a német imperializmust most teremtik-e meg, vagy már megteremtették. A kérdésnek ilyen föltevése dialektikaellenes és történelemellenes volna. Hiszen a német imperializmus újjászületése és újbóli megerősödése fejlődési folyamat, amely mindaddig továbbfejlődik, amíg az adott körülmények fennállanak. Ha a kérdést közgazdasági szempontból vizsgáljuk, meg kell állapítanunk, hogy a német imperializmust Nyugat-Németországban voltaképpen nem is semmisítették meg teljesen. Hiszen a kartelleket, monopóliumokat stb. ott nem semmisítették meg. A finánctőkét sem pusztították el. Mi tudjuk a legjobban, hogy az akkori szovjet megszállási övezetben miképpen számoltuk fel valóban a gazdasági imperializmust, a háborús bűnösök kisajátításával. E tekintetben tehát semmiféle kétség sincsen.

Eredetileg az volt a szándékom, hogy bemutassam, milyen mértékben érvényes az imperializmus öt jellemző vonása ma ismét Nyugat-Németországra. Ackermann elvtárs ezt a feladatot köszönetreméltó módon átvette tőlem. Csak azt szeretném megjegyezni, nincs közöttünk nézeteltérés abban sem, hogy az amerikai imperializmus a német imperializmusnak megújulása során bizonyos kiváltságos helyzetet biztosít, hogy a maga részére kihasználhassa.

Lenin nemcsak az imperializmus öt ismertető jelére tanít meg bennünket, hanem konkréten megmutatja nekünk az imperializmus sajátosságait minden egyes meghatározott korszakban és minden egyes meghatározott országban. Ehhez az elemzéshez kell hozzáfognunk, ha valóban meg akarjuk érteni, mit jelent az imperializmus. Önök tudják, hogy Lenin Angliával kapcsolatban

* A Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának 1951. június 13-i ülésén elhangzott hozzászólás.

gyarmati imperializmusról, Franciaországgal kapcsolatban uzsorás imperializmusról, Németországgal kapcsolatban junker-burzsoa imperializmusról beszélt. Ez mind ugyanaz az imperializmus volt, amelyre az öt ismertető jel ráillik, és mégis mindegyik országban megvoltak a maga sajátosságai. Most komolyan hozzá kell fognunk ennek az újra megerősödő német imperializmusnak elméleti elemzéséhez és tisztáznunk kell sajátosságait, amelyek jellemzők erre — ha szabad ezt a kifejezést használnom — az „új", történeti sorrendben harmadik, német imperializmusra.

Másodszor következett be Németország történetében, hogy a német imperializmus katasztrofális katonai vereség után újjáéled. Ezért meg kell vizsgálnunk, hogy a német imperializmus újjászületésének jelenlegi folyamata milyen sajátosságokat mutat az 1923 utáni fejlődéssel szemben. Úgy gondolom, hogy itt legalább tíz olyan sajátosságra kell rámutatnunk, amelyeket nem szabad szem elől tévesztenünk.

I.

Az első sajátosság a megváltozott világhelyzetből adódik. Itt elsősorban a Szovjetunió nagyságát, nemzetközi súlyát kell megemlítenünk, amely a második világháború kimenetele következtében óriási mértékben megnövekedett. A második világháború után nyilvánvaló lett, hogy a szocializmus — világméretekben tekintve — erősebb, mint a kapitalizmus, hogy a „ki-kit" kérdése eldőlt a szocializmus javára. Ehhez járul még, hogy a szocializmus tábora, a szocialista államok tábora hatalmasan megnőtt. A földgolyónak már nemcsak egyhatodát, hanem egynegyedét, földünk lakosságának pedig egyharmadát öleli fel. De mit is jelent ez? Ez azt jelenti, hogy az a terület, amelyet az imperializmus megszállt és uralma alatt tart, igen nagy mértékben tovább zsugorodott össze, hogy tehát az imperializmus ötödik gazdasági ismertető jeléből eredő probléma, vagyis a harc a világ újrafelosztásáért, ma sokkal élesebben jelentkezik, hogy tehát a kapitalizmus általános válsága sokkal élesebben lép fel, mint a két világháború közötti időszakban. *Az általános válság e rendkívüli elmélyülésének időszakában megy végbe a német imperializmus újjászületése. Ez az első sajátosság.*

II.

A második jellemző vonás az imperialista táborban magában bekövetkezett változás, az a tény, hogy ma még egyértelműbben, mint a huszas években, egy országé, egy imperialista hatalomé a vezető uralmi helyzet az imperialista országok között: t. i. az Amerikai Egyesült Államoké. Ez azt jelenti, hogy a német imperializmus csak az amerikai imperializmus árnyékában és kegyelméből válhat naggyá és erőssé, s csak így létezhet. Ennek azonban, elvtársak, rendkívül fontos következményei vannak éppen az új német imperializmus politikai kérdéseinek szempontjából.

Amikor 1923 után a német imperializmus ismét megerősödött, bizonyos mértékben mint olyan tényező lépett fel, amely levette a német népről a nemzeti elnyomás terhét. Emlékeztetem önöket azokra a sikerekre, amelyeket Stresemann a megszálló csapatoknak a Rajna-vidékről való kivonásával kapcsolatban elért és azokra a rendszabályokra, amelyeket Hitler a hatalomrajutása utáni első időkben megvalósíthatott. Sztálin erről az 1941. évi novemberi ünnepségek alkalmával tartott beszédében, amikor feltette a kérdést: Kik azok a „nemzeti szocialisták?" a következőket mondotta:

> „Amíg a hitleristák a németlakta területeket foglalták egybe és a Rajna-vidéket, ... stb. egyesítették újra Németországgal, addig bizonyos joggal nacionalistáknak lehetett őket tartani." *(Sztálin.* A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 23. lap. Szikra 1949.)

Hasonlítsuk össze ezzel, elvtársak, Adenauer helyzetét. Ő nem tehet ilyesmit. Ma nincsen erre lehetősége, hanem minden lépése kezdettől fogva a hazaárulásnak, a nemzeti szuverénitás jogairól való lemondásnak bélyegét viseli magán. Megszálló csapatokat hív be az országba és nem vetheti föl a megszálló csapatok kivonásának kérdését.

A második sajátosság tehát abban áll, hogy minden lépés, amit ez az új német imperializmus előre tesz, már eleve a hazaárulásnak, a nemzeti érdekek feláldozásának bélyegét viseli magán.

III.

A harmadik jellemző vonás a Német Demokratikus Köztársaság fennállása. Itt nemcsak arról van szó, hogy a német imperializmus uralma alatt álló terület kisebb lett, hogy csekélyebb számú népesség felett uralkodik, hogy gazdasági ereje kisebb, hanem arról is, hogy a németek számára magában a német népben megvan a független, békés, demokratikus fejlődés példája. Azt jelenti, hogy *a nyugatnémetországi imperialista fejlődés elmélyíti Németország kettészakadását és így még fokozottabb mértékben fenyegeti a német nemzet egységét.*

A német imperializmus új fejlődésének harmadik sajátossága tehát abban áll, hogy a német imperializmus fejlődésének feltétlenül élesebbé kell tennie a német nép nemzeti harcát.

IV.

A negyedik sajátosság abban nyilvánul meg, hogy a második világháború kimenetelének következményeképpen Kelet- és Délkelet-Európa kiszakadt az imperializmus uralmi területéből. Ezek az országok népi demokráciákká alakultak át és a szocialista fejlődés útjára léptek. Pedig éppen ez országok felé

volt a német imperializmus terjeszkedésének „szokásos" útja. Tudják, hogy a német imperializmus főkép a Balkánra küldte tőkéjét. Romániába, Magyarországba, Bulgáriába, valamint Csehszlovákiába is. Ma ez az út el van zárva előtte. Más utakat kell keresnie tőkeexpanziója számára és ezeket csakis az amerikai imperializmus támogatásával és kegyelméből keresheti és találhatja meg. Ennek következtében természetesen annál hevesebben kell összeütköznie a többi imperialista országgal. Így például most megkísérli, hogy az Európai Szén- és Acélszövetségben fennálló ellentéteket is a német monopolkapitalizmus súlyának növelésére használja ki.

A negyedik sajátosság tehát abban áll, hogy az önálló imperialista terjeszkedés rendkívüli módon megnehezült a német imperializmus számára, továbbá, hogy ez a terjeszkedés csakis az USA-imperializmus támogatásával lehetséges és nagy összeütközésekre kell vezetnie.

V.

Ezzel elérkeztem *az ötödik sajátosság*hoz. 1923 után a német imperializmus helyreállítása a kapitalizmus viszonylagos stabilizálódásának időszakában következett be. A háborúutáni válságot leküzdötték, és az összes tőkés országokban, különösen pedig Németországban (ugyancsak az amerikai tőke segítségével) gazdasági föllendülés kezdődött, amely az imperializmus számára lehetővé tette a szociális feszültség enyhítését. Ma egészen más a helyzet. Ma a német imperializmus újjászületése a lappangó gazdasági válság időszakában megy végbe, amely ezideig csak azért nem vált akut válsággá, mert elodázták a természetesen teljesen egészségtelen háborús konjunktúra segítségével. Ma nincsen „ezüstsáv" a látóhatáron, hanem például Nyugat-Németországban ma „Korea-konjunktúra" van, amely közvetlenül az amerikai imperializmus agressziójával áll kapcsolatban. Ennek azonban nagyon súlyos következményei vannak a dolgozók anyagi helyzetére és ezáltal a társadalmi harcokra.

Egészen világos, hogy a német imperializmusnak ezúttal nem sikerülhet a munkásság számára olyan mértékű gazdasági könnyítéseket biztosítania, mint amilyenek a viszonylagos stabilizálódás időszakában lehetségesek voltak. *Az ötödik sajátosság tehát abban áll, hogy a német imperializmus újjászületése nem a viszonylagos stabilizálódás, hanem a lappangó válság időszakára esik.*

VI.

A hatodik sajátosságról. 1923 után, a német imperializmus újabb megerősödése a német proletariátus 1923-as veresége után, következett be, olyan időszakban, amikor nálunk is a burzsoa parlamentáris demokrácia bizonyos stabilizálódásával találkoztunk, amikor a demokratikus illúziók a széles néptöme-

gekben rendkívül erősek voltak. Ez 1929/30-ig tartott így, azután fokozódó mértékben alkalmazták a fasiszta diktatúra módszereit.

Ma azt látjuk, hogy a német imperializmus újjászületése egybeesik a burzsoa-parlamentáris demokrácia válságával. Adenauer az alkotmány megszegésével, a népszavazás betiltásával kezdi. Meg akarja semmisíteni a lakosság demokratikus jogait. Ez természetesen nem járul hozzá ahhoz, hogy a tömegekben burzsoá demokratikus illúziókat ébresszen.

A hatodik sajátosság tehát abban áll, hogy a burzsoázia már e fejlődés kezdetén arra kényszerül, hogy fokozódó mértékben diktátori és fasiszta módszerekkel kormányozzon.

Emellett természetesen látnunk kell, hogy ez fejlődési folyamat. Nem szabad azt gondolni, hogy Nyugat-Németországban a fasiszta uralom már megvalósult.

VII.

A hetedik sajátosság. 1923-tól 1924-ig a német imperializmus megerősödése az úgynevezett „pacifista érába" esett. A német imperializmusnak azokban az években módjában állott, hogy az újrafelfegyverzés előkészítő szakaszát, a jövendő hadiipar alapjául szolgáló racionalizálást, a Fekete Reichswehr megszervezését, a páncélos cirkálók építését pacifista lepel alatt valósítsa meg. Ma ez sem lehetséges. Ma a fasiszta militarizmus leplezetlen helyreállításáról van szó, amikor különleges sajátosságként azt kell látnunk, hogy a nyugatnémetországi újrafelfegyverzés kiindulópontja New York. Az atlanti tömb külügyminisztereinek titkos newyorki értekezlete határozta el a német militarizmus helyreállítását és Prága volt a közvetlen válasz a külügyminiszteréknek erre a titkos newyorki értekezletére.

A hetedik sajátosság tehát abban áll, hogy a huszas évektől eltérően, a német imperializmus újjászületése most kezdettől fogva az imperialisták nyílt, zabolátlan háborús uszítása közepette megy végbe.

VIII.

A nyolcadik sajátosság a szociáldemokrácia megváltozott helyzetére vonatkozik. 1923 után, 1925—1926-ban a szociáldemokráciának viszonylag könnyű volt magát demokratikus és pacifista szólamokkal álcáznia. Ma a szociáldemokrácia Nyugat-Németországban kénytelen nyiltan az újrafelfegyverzés, a militarizmus előharcosaként fellépni.

Az a nyolcadik sajátosság, hogy ma a szociáldemokráciának, közvetlenül és kezdettől fogva, mint militarista háborús pártnak, le kell vetnie álarcát a tömegek előtt.

IX.

A kilencedik sajátosság. 1923-ban és a következő időszakban, a német munkásosztály és pártja nem volt tudatában a nemzeti kérdés jelentőségének. Ezt akkor az imperialisták és rohamcsapatuk, a fasiszták, saját céljaikra használhatták ki. Önök tudják, hogy a Kommunista Párt a nemzeti és társadalmi felszabadításra irányuló programmjával nagyon későn, csak 1930-ban jelentkezett.

Azt hiszem, elvtársak, hogy ma egészen más a helyzet. *Ma kezdettől fogva a munkásosztály és pártja áll a német nép nemzeti felszabadító harcának élén.* Ma a munkásosztály és pártja fogalmazta meg ennek a nemzeti harcnak programját. Ez azt jelenti, hogy a német imperialisták politikájukat nem folytathatják „Németország" zászlaja alatt, hanem „Európa" zászlaja alatt kell politikájukat vinniük, mert különben Németország egységéért kellene síkraszállniuk. Ez azt jelenti, hogy politikájuk nem állhat nemzeti alapon, hanem kénytelenek kozmopolita politikát folytatni, mert a német nép nemzeti érdekeit ma a munkásosztály képviseli.

X.

Az utolsó, *tizedik sajátosság*ról. 1923-ban és a rákövetkező években a német munkásosztály ketté volt szakítva. Fő erejét a kölcsönös harc emésztette fel. A Kommunista Párt az 1923-as vereség után Ernst Thälmann vezetésével éppen kezdett megszilárdulni, és rálépett az újtípusú párttá fejlődés útjára.

Ma, 1950-ben és 1951-ben lényegesen más helyzetben vagyunk. Ma van Németországban párt, amely a marxizmus-leninizmus alapján megteremtette a munkásság egységét, és amely felelős egész Németországért. Bár a Kommunista Pártnak van még gyönge oldala Nyugat-Németországban, mégis egészen világosan megfigyelhetjük ma már, hogy a pártkongresszus határozatai után a Kommunista Párt megszilárdulóban van.

A tizedik és utolsó sajátosság tehát abban áll, hogy az új imperialista fejlődés Németországban olyan körülmények között megy végbe, amikor Németországban marxista-leninista harci párt, újtípusú párt áll fenn, amelyről remélhetjük, hogy — mint a német nép élcsapata — teljesíteni fogja nemzeti kötelességét.

Mit mondanak nekünk mindezek a sajátosságok? Azt mutatják, hogy az újonnan feltámadó német imperializmus gyöngébb, mint az 1923—1945-ös évek imperializmusa, miként az is gyengébb volt, mint az első világháború előtti idők imperializmusa; azt mutatják, hogy a pártnak ebben a helyzetben helyes politikával, a munkásosztály és minden haladó ember megnyerésével, sikerülni fog meghiúsítania az imperialista terveket és biztosítania a békét Európában.

WALTER ULBRICHT

A német imperializmusról

A Német Szocialista Egységpárt főtitkárának a Központi Bizottság hatodik ülésén elmondott zárszavából

A vitában nagy szerepet játszott a német imperializmus újjáéledésének kérdése. Egyetértek Ackermann elvtárs fejtegetéseivel, aki nyomatékosan kiemelte, hogy miben jut kifejezésre ez az újjáéledés és mit jelent a Németországban folyó harcunk számára. *Oelssner* elvtárs fejtegetéseiben a nyugatnémetországi fejlődésben mutatkozó ellentmondásokat tárgyalta és rámutatott, hogy a német imperializmus nem érheti el célját. De az amerikai imperializmus sem jut el céljához. Ma azonban nem erről a kérdésről van szó.

A mi feladatunk annak helyes elemzése, ami *új* az adott helyzetben; ez az új pedig nem a német imperializmus „újból való megerősödése" — amint Oelssner elvtárs mondja — mert ez a megfogalmazás azt jelentené, hogy 1945 óta tulajdonképpen nem sok változás történt. Oelssner elvtárs fejtegetései azt mutatják, hogy lebecsüli a német imperializmust, mint nagymértékben önálló erőt. A német fasizmus gaztettei miatt hallatlan szenvedéseket átélt népek nyomása alatt, 1945 után valami változás mégis csak bekövetkezett. A német imperializmus alapja, a monopoltőke uralma kétségtelenül megvolt még Németországban. Arról azonban nem lehet szó, hogy a német imperializmus, mint ilyen azt a szerepet játszotta volna, mint ma. A német imperializmus tekintélyes képviselői akkor még mindenesetre fogságban voltak. A német monopoltőke pozíciói akkor mindenesetre veszélyben forogtak, és a potsdami határozatok kijátszására ügyes politikát kellett folytatni. A megszálló hatalmak Nyugat-Németországban akkor, hogy a német monopoltőkét megmentsék, szintén annak érdekeit képviselték. Most azonban a német monopoltőke nyíltan, saját programmjával lép fel, mégpedig mint gazdasági, politikai és katonai hatalom. Nem mondhatjuk, hogy a német imperializmus már 1945—1946-ban ilyen módon, mint gazdasági, politikai és katonai hatalom lépett fel. Most azonban *saját igényekkel* és *saját imperialista programmal* lép fel. Ezért helyes a helyzetnek ezt a különleges és új oldalát kiemelni. Mi az új vonás ebben a helyzetben?

Beszámolómban a következőket mondtam:

„... az amerikai imperializmus azért választotta a német imperializmust fő európai szövetségesének, hogy Nyugat-Németországot az atlanti katonai tömb fő felvonulási területévé tegye. Az amerikai imperializmus — a német népnek és minden békeszerető népnek legfőbb ellensége — a német imperialistákat, a bonni kormányt, a nyugatnémetországi konszernek és bankok urait, a militarista nagybirtokosokat és a

Hitler-hadsereg egykori tábornokainak egyrészét fő szövetségeseivé teszi, hogy segítségükkel viseljen háborút a Szovjetunió és minden európai demokratikus erő ellen."

Továbbá azt mondtam:

„A Schuman-tervvel kapcsolatos megegyezés mutatja, milyen különleges helyzetet szán az amerikai imperializmus a német imperializmusnak Nyugat-Európában. Az „Egyesült-Európa" jelszava alatt akarja a német imperializmus — az Egyesült Államok terveivel egyezően — gazdaságilag irányítani a nyugateurópai országokat, elsősorban Franciaországot, Belgiumot, Hollandiát."

Ehhez hozzáfűzném: és részt akar venni ezeknek az országoknak kizsákmányolásában.

„Ez a német imperializmus jelenlegi gazdasági terjeszkedésének egyik formája — folytattam. Nyugat-Európa számára az úgynevezett „zöldterv"-nek, egy közlekedési és könnyűipari tervnek az előkészítése ugyanezt a célt szolgálja. Ezekkel a tervekkel kívánják megerősíteni a német imperializmus hatalmi pozícióit Nyugat-Németország és a többi nyugateurópai tőkés ország dolgozó tömegeinek terhére."

A Keresztény-Demokrata Szövetség, a német imperializmus jelenlegi vezető pártja által képviselt tervekről a Szövetség és vezetői politikájának elemzése során a következőket mondottam:

„A mai nemzetközi helyzetben a párt vezetőségének az a nézete, hogy a német imperializmus helyreállítása csak amerikai szövetségesének segítségével lehetséges. Ezért a német imperializmus alárendelt szerepét az USA-val szemben elkerülhetetlen szakasznak tartják azon az úton, amely a német imperializmus újjászületéséhez vezet."

Ha így a mai helyzetet elemezzük, természetesen számot kell adnunk arról, mi változott meg az utóbbi években.

A potsdami konferencia után végrehajtottak ugyan Nyugat-Németországban bizonyos rendszabályokat a fasiszta háborús bűnösök ellen, de csak olyanokat, amelyek a német monopoltőke uralmának alapjait közvetlenül nem veszélyeztetik. Az amerikai imperializmus ebben az időben Nyugat-Németország újjáépítése meggátlásának politikáját folytatta és olyan rendszabályok megvalósítására törekedett, amelyeket gyarmatosító rendszabályoknak nevezhetünk. Az amerikai imperializmus taktikáját olyan helyzetben fejlesztették tovább, amikor az Egyesült Államokat gazdasági válság fenyegette, és amikor az amerikai monopóliumok urai küzdelmet folytattak a második világháború idején elért profitjuk biztosításáért és növeléséért. Ebben a helyzetben az amerikai hadianyaggyárosok mérhetetlen profitokat vágtak zsebre, mindenekelőtt az atomiparban és az Egyesült Államok katonai támaszpontjainak számos ország-

ban való kiépítése során. Ez nagy üzlet volt az amerikai monopóliumok urai számára.

Egyidejűleg megvalósították Németországban a kettészakítás és a megszállási szabályzat politikáját, kiépítették diktatúrájukat, és ugyanakkor fejlesztették a nyugatnémet monopoltőke erőit. A washingtoni konferenciával kapcsolatban és a háború előkészítésének ott elhatározott irányvonalát követve, az USA-imperializmus áttért a német hadipotenciál helyreállítására, a háborús bűnösök szabadonbocsátására, a katonai szövetségek szervezkedésének támogatására és fejlesztésére, valamint a szakszervezeti vezetőknek az újrafelfegyverzés szekerébe való egyidejű befogására. Az USA-imperializmus koreai háborús agressziója óta, különösen pedig azóta, amióta az Egyesült Államok Koreában, a koreai néphadseregtől és a kínai nép önkéntes csapataitól súlyos veszteségeket és nagy vereségeket szenvedett, Truman azt hirdeti, hogy Németországot kell „elsőszámú arcvonallá" tenni. Ezt a jelszót Eisenhower európai utazása után adták ki, amelynek során az amerikai tábornok pontos utasításokat adott a katonai előkészületek végrehajtását illetően. Az Eisenhower és Adenauer közti megbeszélésen határozták el katonai alakulatok létesítését a Fekete Reichswehr rendszere szerint és az olyan alakulatok megszervezését, mint a Légió, amely időközben politikailag, szervezetileg, katonailag nyiltan föllépett. Ez a megállapodás akkor a bonni kormány képviselőinek javaslatára és velük teljes egyetértésben jött létre, Adenauer és az Egyesült Államok kormányának képviselői között.

Ezek azok a változások, amelyek ez év folyamán Nyugat-Németországban végbementek. Ezért helyes és sürgősen szükséges, hogy most, amikor a német imperializmus újjáépítése már teljesen érett stádiumába jutott, összefüggéseiben elemezzük azt, ami ebben a helyzetben új. Meg kell állapítanunk, hogy a mai német imperializmusra is teljesen ráillik az a jellemzés, amelyet Lenin „Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" című alapvető művében adott. A német imperializmusnak természetesen egész sor sajátos vonása van, amelyeket itt Oelssner elvtárs nagyon helyesen írt le. Lenin azt mondja, hogy az imperializmus jellemző vonása a *tőke és a termelés koncentrációja* a fejlődésnek olyan magas fokán, hogy az monopóliumokat hoz létre, amelyek az imperialista állam gazdasági életében döntő szerepet játszanak. Nem kétséges, hogy nálunk, Nyugat-Németországban ismét monopóliumok vannak kialakulóban, mégpedig hatalmasabbak, mint amilyenek Németországban valaha is léteztek.

Másodszor: *Kétségtelenül ismét megállapítható a bank- és az ipari tőke összeolvadása finánctőkévé*, és a fináncoligarchia kialakulása Nyugat-Németországban.

Harmadszor: Az árukivitellel szemben most fokozódik *a tőkekivitel* jelentősége; bár ez más formában megy végbe, mint a hitleri háború előtt. Látnunk kell azonban, hogy az amerikai imperializmus európai főszövetségesének bizonyos engedményeket tett és fog még tenni. Így például Észak-Afrikában ez idő

szerint 400 német mérnök tevékenykedik, mégpedig nemcsak katonai támaszpontok létesítésével, hanem más olyan északafrikai gazdasági feladatok megoldásával kapcsolatban is, amelyeket az USA ruházott át a német monopoltőkésekre. Az amerikai imperializmus bizonyos tőkekiviteli lehetőségeket biztosított a német imperialistáknak például Indiában és néhány más területen, természetesen nem az USA-imperializmus elhelyezési területeinek rovására, hanem az angol és francia imperializmus rovására. Ennek következtében az e tőkés országok között fennálló ellentéteknek ki kell élesedniök.

Tény továbbá, hogy az amerikai imperializmus latba veti hatalmi eszközeit annak elérésére, hogy Nyugat-Németország betölthesse az USA-imperializmus fő szövetségesének szerepét és a Szovjetunió elleni felvonulás fő háborús bázisául szolgálhasson. A Schuman-terv, valamint a „zöld tervnek", vagyis a közlekedési és könnyűipari tervnek előkészítése, magától értetődően mind ugyanebbe az irányba esik: céljuk a német imperializmus állásainak megerősítése Nyugat-Európában. Ezek a „tervek" ténylegesen azt jelentik, hogy a német imperializmus lehetőséget kap arra, hogy résztvegyen Nyugat-Európa népeinek kizsákmányolásában. Nem mint vezető erő, hanem csupán az USA hatalmi politikájának keretei között működhetik majd. Az USA-kormány azonban e téren jelentős kezdeményezést fog neki átengedni.

Negyedszer: *Nemzetközi monopolista tőkés szövetségek alakulnak, amelyek felosztják egymás között a világot.* A német monopoltőke kétségtelenül szoros kapcsolatban áll az USA-monopoltőkéjével, a nyugatnémet imperializmus részt akar venni a világ újrafelosztásáért vívott harcban és reméli, hogy eközben neki is jut valami. Hogy ennek éppen az ellenkezője fog történni, az más kérdés. A mi feladatunk azonban nem az, hogy az imperialisták dolgán törjük a fejünket, hanem az, hogy a helyzetnek olyan helyes elemzését adjuk, amely a munkásosztályt és a béke összes erőit az imperialista uralmat megsemmisítő harcra teszi képessé.

Ötödször: *Befejeződött a világ területi felosztása a tőkés nagyhatalmak között,* vagyis a harc a területi újrafelosztásért folyik.

Azt hiszem, Leninnek mindezek a feltételei ma már ráillenek a német imperializmusra, de emellett figyelembe kell vennünk a különleges körülményeket is: a megszállás tényét, azt a tényt, hogy a nyugatnémet ipar nyersanyagok terén az USA-tól függ, az eladósodást stb. Mindezeket számításba vesszük, de nem ez a döntő.

Azt mondottam, hogy a német imperializmus újjáélesztéséért folyó harcban a vezető szerepet játszó pártnak — a Keresztény-Demokrata Szövetségnek — politikája abban fejeződik ki, hogy a német imperializmus alárendelt szerepét az Egyesült Államokkal szemben elkerülhetetlen szakasznak tekinti a német imperializmus újjászületésének útján. Ehhez szeretném hozzáfűzni: a sajátos éppen az, hogy a német imperializmus, amikor az általunk jellemzett célokat követi, az e célok eléréséért folyó harcban föltétlenül megsemmisül, ha a háborús provokáció útjára lép. Ezek a német imperializmus perspektívái. Az USA-

imperializmus azonban arra számít, hogy a nyugatnémetországi bázisról kiinduló háborús provokációból az ő számára még mindig származhat valami haszon. Azt akarja, hogy az USA és a német imperializmus háborús agressziója a Szovjetuniót, a népi demokráciákat és a Német Demokratikus Köztársaságot meggyengítse, és azt hiszi, hogy ebből az USA számára haszon származik. Ez az amerikai háborús gyujtogatók terve.

Ha tehát feltesszük a kérdést, mi hiányzik a német imperializmusnak, erre csak egy válasz lehet: hiányzik még a legcsekélyebb perspektívája is. Ez az imperializmus sorsa általában. Az USA-imperializmusé is, csakhogy az Egyesült Államok a német imperializmust fő szövetségesként használja fel, és azt akarja, hogy elsőnek azt érje ez a sors. Ez a magyarázata annak, hogy a német imperializmus semmiféle perspektívát sem tárhat a német nép elé. Az egyetlen, amit a német imperialisták propagandájukban előtérbe helyeznek, az atombombával, új fegyverekkel stb.-vel való fenyegetődzés. Az egyetlen perspektíva, amelyet a nép elé tárnak: a halál és pusztulás perspektívája. Ezt kell a német nép előtt világossá tennünk.

Helyes az a megállapítás, hogy a német imperializmus újjáéledése egyrészt a kapitalizmus általános válsága kiéleződésének, másrészt a Szovjetunió, a népi demokratikus országok, a Kínai Népköztársaság és a világbékemozgalom erői növekedésének közepette, továbbá az USA hadserege és szövetségesei által Koreában elszenvedett legsúlyosabb vereségek és katonai csapások közepette következik be. Ezenkívül a német imperializmus újjáéledésekor Németország lakossága még világosan látja maga előtt a két imperialista támadó háború tapasztalatait és következményeit. Végül a német imperializmus újjáéledése idején fennáll a Német Demokratikus Köztársaság, az imperializmus elleni, egész Németország békéjének fenntartásáért folyó harc erős bázisa. A demokratikus Németország Nemzeti Frontja a Német Demokratikus Köztársaságban példát mutat arra, hogy az ötéves terv teljesítésével megvalósítható a béke és az újjáépítés útja, a boldog élet útja.

Nem véletlen, hogy az újrafelfegyverzés elleni népmozgalomnak olyan széles bázisa és olyan kedvező objektív feltételei vannak Nyugat-Németországban; a német imperialistáknak ugyanis politikájuk végrehajtása során nemzetellenes álláspontról kénytelenek kiindulni. Hitler nacionalista álláspontról indult el a német imperializmus érdekében, ma azonban a német imperialisták nemzetellenes álláspontról indulnak ki. A német nép nemzeti érdekeit nemcsak Németország kettészakításával árulták el, hanem azzal is, hogy a nemzeti kultúrát az amerikai monopoltőke kulturális barbárságaival kívánják helyettesíteni, mindenekelőtt pedig azzal, hogy Nyugat-Németországot a Szovjetunió, a népi demokratikus országok és a Német Demokratikus Köztársaság elleni háború fő európai hadibázisává akarják változtatni. Ez Németország teljes pusztulását jelentené.

Ez a nemzet- és népellenes politika népünk életkérdésévé teszi azt, hogy a lakosság minden hazafias csoportját megnyerjük az imperialista politika elleni harcnak. Nyugat-Németországban a lakosság tudomására kell hozni, hogy a

német imperializmus újjáéledése, Nyugat-Németországnak a háborús gyújtogatás bázisává való változtatása elkerülhetetlenül Németország pusztulását és a nyugatnémet lakosság halálát jelenti.

A német imperializmusnak pártunk Központi Bizottsága által adott elemzése tehát nagy politikai jelentőséggel bír a béke összes erői számára; ez a következőkben jut kifejezésre:

Először: A munkásosztály és minden békeszerető ember előtt tudatossá válik annak a veszélynek nagysága, amely a német imperializmusnak, mint az amerikai imperializmus fő szövetségesének újjáéledése következtében a német nép és valamennyi békeszerető nép fölé tornyosul.

Másodszor: A német imperializmus pártfogása az amerikai imperializmus részéről, amely a német monopolistákat és militaristákat teszi meg fő szövetségeseivé Európában, közvetlenül fenyegeti a francia, belga, holland, angol és olasz nép életérdekeit, mert az amerikai és nyugatnémet imperializmus ezeket a népeket nemcsak függőségi helyzetbe akarja hozni, hanem egy új, borzalmas háborúba is bele akarja sodorni.

Harmadszor: A német imperializmus elemzése nagy segítség Nyugat-Németországban a munkásosztály és a békeszerető erők számára, amelyeknek csupán a Keresztény-Demokrata Szövetség, a Szabad Demokrata Párt, a Német Párt, a Szocialista Birodalmi Párt vezetői nyugatnémetországi imperialista politikájának alapos ismerete teszi lehetővé, hogy eredményes harcot folytassanak ezeknek a pártoknak soviniszta uszításával szemben és az összes hazafias erőket egyesítsék az USA monopolistái, valamint a nyugatnémet monopolisták és militaristák imperialista háborús politikája ellen.

Negyedszer: A német imperializmus újjáéledésének elemzése alapföltétele annak, hogy a Szociáldemokrata Párt és a szakszervezetek tagjait Nyugat-Németországban meggyőzzük arról, hogy a jobboldali szociáldemokrata párt- és szakszervezeti vezetőknek a német monopoltőke „egyenjogúságára" irányuló követelése nem más, mint önálló szerep követelése a német imperializmus számára. A jobboldali szociáldemokrata párt- és szakszervezeti vezetők politikája azt mutatja, hogy átállottak a német imperializmus oldalára és egyidejűleg az USA-imperializmus politikáját támogatják.

Ötödször: A német imperializmus újjáéledése által felidézett veszély megköveteli, hogy a békemozgalmat Nyugat-Németországban hatalmas, szervezett erővé tegyük.

Hatodszor: Mindebből az a végső következtetés adódik a Német Demokratikus Köztársaság munkásosztálya és valamennyi békeszerető polgára számára, hogy tovább kell erősítenünk a Német Demokratikus Köztársaság demokratikus államhatalmát; a Német Demokratikus Köztársaságot az amerikai és az új nyugatnémet imperializmus támadó politikája elleni harcnak és a béke megőrzéséért folytatott küzdelemnek szilárd bázisává kell tennünk.

Pártszervezeteinknek, minden tömegszervezetnek, a népi rendőrségnek stb. tehát alaposan fel kell dolgozniuk ezeket a kérdéseket, hogy közvetlen feladataink megoldására helyes következtetéseket vonhassunk le belőlük.

K. A. PTICSNYICINA

Tudományos káderképzés a Szovjetunió Tudományos Akadémiája közgazdasági és jogi szakosztályának intézeteiben

A bolsevik párt és a szovjet kormány fokozott figyelmet fordít a jogi és a közgazdasági tudományos káderek képzésére.

A Szovjetunió Minisztertanácsa 1949 február 1-i rendeletében kötelezte a Tudományos Akadémia elnökségét, hogy több tudományágban, s így a politikai gazdaságtan területén is, szélesebb alapokon szervezze meg a tudományos káderek képzését. A rendelet hangsúlyozta, hogy az aspiránsokat disszertációjuk megvédése után elsősorban az oktatásban és a tudományos kutatómunka területén kell foglalkoztatni.

Aspiránsképzés a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának sok intézetében folyik.

A közgazdasági és a jogi szak aspiránsainak száma az utóbbi években jelentékenyen emelkedett. 1951 január 1-én 59 doktorjelölt közül 46 a közgazdasági intézetben, 13 a jogi intézetben, 209 kandidátus közül pedig 97 a közgazdasági és 112 a jogi intézetben készült a doktori, illetve kandidátusi cím megszerzésére. Az aspiránsok számának növelését tehát lényegében megoldották.

Az intézetek az elmúlt évben jobban választották ki a felvételre jelentkezőket és jelentékenyen megjavították az aspiránsok képzését. A dialektikus és történelmi materializmusból előadásokat és szemináriumokat tartottak az aspiránsok számára, a főbb szakmai problémák megvitatására pedig tudományos konferenciákat rendeztek. Az aspiránsképzés e formái — az elmélyült egyéni kutatómunkával párosulva — nagyban hozzájárulnak az aspiránsok politikai és szakmai ismereteinek bővítéséhez. Jelentékenyen megjavult az aspiránsok egyéni terveinek teljesítése is.

Az aspiránsok kiválasztásában és tudományos képzésük megszervezésében vannak még hiányosságok is. Sok esetben nem vették figyelembe a tudományos munkára való rátermettséget és a megfelelő felkészültséget. Gyakran nem biztosították az aspiránsok munkájának tudományos irányítását.

Előfordult az is, hogy az egyes szakokon belül egyenlőtlenül, tervszerűtlenül osztották el az aspiránsokat. A közgazdasági intézetben például ipargazdaságtani problémákkal 31 aspiráns foglalkozik, a gazdasági statisztikának a mezőgazdaság villamosításának, a közlekedés és a kereskedelem gazdaságtanának kérdésein pedig mindössze 1—2 aspiráns.

Hibák mutatkoznak a doktorjelöltek és aspiránsok képzésének megszervezésében is. A doktorjelöltek nem egy esetben az intézeten kívül, régi munkahelyükön dolgoznak. Ez megnehezíti munkájuk ellenőrzését, és azt eredményezi, hogy tudományos munkájukkal nem készülnek el az előírt határidőre, vagy pedig hosszú időn át nem a megjelölt témakörrel foglalkoznak.

A tudományos kádereket a jövőben a főiskolák és tudományos kutatóintézetek aspiranturáira vonatkozó új szabályzat alapján kell továbbképezni.

A szabályzat sok fontos kérdést rögzít. Megállapítja, hogy az aspiránsok legfőbb kötelessége: elsajátítani a marxista-leninista elméletet, megismerni szakterületük legújabb tudományos eredményeit, tevékenyen résztvenni a tanszék munkájában. Ugyancsak fontos követelmény, hogy disszertációjukat a megadott határidőre készítsék el és védjék meg. Az aspiránsok tanulmányi ideje három, a levelező aspiránsoké négy év. A kandidátusi minimumhoz tartozó anyagból a második évfolyam első félévének végéig kell vizsgázni. A disszertáció tárgyát az első év második felében kell kiválasztani. Az aspiránsnak minden évben legalább kétszer kell beszámolnia a megfelelő osztály ülése előtt egyéni munkatervének teljesítéséről. Ha tervét nem teljesíti, az aspiránsok sorából törlik.

Az aspiránsok irányítására kijelölt tudósok résztvesznek az aspiránsok kiválasztásában és a szakmai tárgyakból felvételi vizsgát tartanak. Egy tudós mellé legfeljebb öt-hat aspiráns osztható be. A tudományos vezetők teljes mértékben felelősek az aspiráns képzéséért.

Aspiranturára csak azokat lehet felvenni, akik a választott tudományágban főiskolát végeztek, tanújelét adták a tudományos munkára való rátermettségüknek és szakterületükön tudományos, pedagógiai vagy termelési gyakorlattal rendelkeznek.

Az aspiránsok szakmai ismereteinek bővítése szempontjából igen fontos, hogy tudományos vezetőjükkel mennél gyakrabban beszéljék meg szakvizsgájuk és disszertációjuk anyagának fontosabb kérdéseit. Ezek a beszélgetések, kollokviumok, lehetőséget adnak a fokozottabb ellenőrzésre és az aspiráns tudományos rátermettségének megállapítására. Az aspiránsoknak több szakmai beszámolót kell tartaniok disszertációjuk egy-egy részletkérdéséről. A legjobb beszámolókat pedig tudományos konferenciákon kell megvitatni. A beszámolók és a szélesebbkörű konferenciák lehetőséget adnak a kritika és önkritika alkalmazására, ami egyik legerősebb fegyvere a szakmailag és politikailag jól felkészült tudományos káderek képzésének.

Az aspiránsok jelentős része készül pedagógiai pályára. Ezeket már az aspirantura évei alatt fokozott mértékben kell bevonni az oktatómunkába. Hasonlóképpen fontos az is, hogy a doktorjelöltek és az aspiránsok még szorosabb kapcsolatban legyenek a termeléssel, tudományáguk gyakorlatával. A gyakorlati élet ismerete nélkül nem lehet komoly és eredményes tudományos kutatómunkát végezni. *(Izvesztyija Akademii Nauk* 1951. 2. szám.)

L. J.

A szovjet állam gazdasági-szervező szerepéről

A Szovjetunió Tudományos Akadémiája közgazdasági és jogi szakosztályának együttes ülésén tartott tudományos előadás

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának közgazdasági és jogi szakosztályán *Gatovszkij*, a közgazdaságtudományok doktora tartott előadást „A szovjet állam gazdasági szervező szerepe a háború után" címmel.

Gatovszkij a szovjet állam háborúutáni gazdasági szervező tevékenységének főbb fejlődési mozzanatait jellemezve, a szocialista államról szóló sztálini tanításokból, valamint Sztálin zseniális nyelvtudományi munkájának az alapról és felépítményekről szóló tételeiből indult ki. Megmutatta, hogy a kommunizmust építő szocialista társadalom gazdasági bázisának fejlődése miként teremti meg annak szükségét és lehetőségét, hogy a szovjet állam fokozza, megszilárdítsa és kiterjessze gazdasági-szervező és kulturális-nevelő tevékenységét.

A kommunizmus felé haladás mértékében mind szorosabbá válik a szovjet állam gazdasági-szervező és kulturális-nevelő tevékenységének kölcsönös összefüggése. Ezek a funkciók elválaszthatatlanul összefüggenek a szocialista tulajdon megvédésével. A kommunizmusba való átmenet folyamán tovább növekszik a szocialista tulajdonért, az állami fegyelem megszilárdításáért folyó küzdelem, még meglévő csökevényei ellen vívott harc jelentősége.

A kommunista párt vezette szovjet állam hatalmas arányú építőmunkát végez a társadalmi élet minden területén. Szervezője azoknak a nagyszabású munkáknak, amelyeknek célja: a természet átalakítása, a termelőerők, a technika és a gazdasági élet óriási arányú fejlesztése, a nép jóléténck további javítása, a tudomány, a művészet és a kultúra felvirá-

goztatása. A szovjet állam nagyszerű munkáját látva, még világosabbá válik előttünk napjaink imperialista államainak, a tőkés mammut-monopóliumok eszközének reakciós, élősdi szerepe.

A szovjet állam gazdasági-szervező tevékenysége elsősorban *a szocialista népgazdaság tervezésében* jut kifejezésre. A háború utáni ötéves terv határidő előtti teljesítése fényesen bizonyítja a szovjet állam gazdasági-szervező tevékenységének további megszilárdulását és fejlődését. Új mozzanat ezen a területen *a műszaki fejlesztés* állami tervezésének széleskörű kibontakozása. A korszerű technika meghonosításának és fejlesztésének háború utáni állami terve felöleli a munkaigényes és nehéz fizikai munkák gépesítését, új gépek és készülékek gyártását, a termelés automatizálását, új termelési ágak fejlesztését, új anyagok és termékek termelését, új gyártási eljárások meghonosítását, a különféle kutatómunkák megszervezését stb. Az előadó hangsúlyozta, hogy a népgazdaság minden ágában jelentékenyen meggyorsult a műszaki fejlődés üteme. A szovjet állam az egész népgazdaságban tervszerűen, a korszerű technika követelményeinek megfelelően szervezi a termelést. Jó példa erre *a kis kolhozok egyesítése.*

A szocializmusban a termelési viszonyok teljes mértékben megfelelnek a termelőerők jellegének. A szovjet államnak tehát lehetősége van arra, hogy gazdasági-szervező tevékenysége során a termelés szervezetét tervszerűen összehangolja a termelési eszközök fejlettségének színvonalával. Az is feladata a szovjet államnak, hogy fokozza a tömegek műszaki felkészültségét, általános műveltségét és biztosítsa a bővített újratermeléshez szükséges szakképzett munkaerőket.

A szovjet állam gazdasági-szervező és kulturális-nevelő feladatai bővültek és bonyolultabbá váltak. Ez megköveteli az állami tervezés továbbfejlesztését és tökéletesítését. Megnövekedett a tervezés jelentősége *az egyes népgazdasági ágak fejlesztésének összehangolásában és a mérlegmódszer fokozottabb alkalmazásában.* Jelentékenyen bővült az országos viszonylatban tervezett termékfajták köre. Nagyobb jelentőségük van a minőségi mutatóknak: a termelés választékának, minőségének, önköltségének. Új módszereket dolgoztak ki az anyagellátás, s a fejlett technikai és technológiai megoldások alkalmazásának tervezésében és szervezésében. Fokozottabb mértékben koordinálják a műszaki és a gazdasági tervezést.

A tömegek kommunista öntudatának háború utáni fejlődése, kulturális és technikai színvonalának emelkedése, a szovjet nép alkotó aktivitásának példátlan föllendülését eredményezte. Ez volt a háború utáni termelési és felhalmozási tervek túlteljesítésének alapvető oka.

Jelentékenyen hatékonyabbá vált a módosult értéktörvénynek, s az olyan gazdasági emelőknek kihasználása, mint a pénz, ár, nyereség. Megnövekedett a hitelnek, a költségvetésnek, a gazdasági tevékenység rubelellenőrzésének és a gazdasági szerződéseknek a szerepe. Gyors ütemben szélesedik az áruforgalom, jelentősen megszilárdult a szovjet rubel árfolyama és növekedett vásárlóereje. Nagy eredményeket értek el az önköltség csökkentésében. Jelentős mértékben fejlődött a gazdaságosság rendszere és az önálló, gazdaságos elszámolás.

Az előadó részletesen foglalkozott a szovjet állam szerepével a falu és város közötti ellentét megszüntetésében, valamint a kolhozok és gépállomások fejlesztésében.

Gatovszkij utalt arra, hogy a szovjet állam nagyszabású tevékenységet fejt ki a szellemi és fizikai munka közti ellentét megszüntetése érdekében. Ennek eredménye az, hogy a munkásosztály és a parasztság soraiban jelentékenyen emelkedett a szakképzett káderek hányada, s gyorsan növekszik az értelmiség és a tudományos káderek száma.

Az állam szervezi és kihasználja a tudományos intézetek és a tudósok, valamint a termelés dolgozói közt egyre tömegesebb jellegűvé váló kapcsolatokat s irányítja a város és falu dolgozóinak aktív részvételét a haladó tudomány vívmányainak gyakorlati alkalmazásában. Mindebből világosan kitűnik a tudomány növekvő szerepe a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában. (*Izvesztyija Akademii Nauk.* 1951. 2. szám.) *L. J.*

A. TOPCSIJEV

A sztálini természetátalakító terv és a szovjet tudomány feladatai

A bolsevik párt és a szovjet kormány szüntelenül növeli a szocialista haza hatalmát, és állandóan emeli a dolgozók jólétét. Ennek a gondoskodásnak ragyogó megnyilvánulása a nagy sztálini természetátalakító terv. *Ez a terv meggyőző bizonyítéka a szovjet állam békepolitikájának is.*

Tőkés rendszerben, sőt az emberiség egész történelme folyamán nem készített, de nem is készíthetett még egyetlen ország sem olyan hatalmas és átfogó terveket, mint amilyeneket a nagy sztálini természetátalakító terv alapján most a Szovjetunióban megvalósítanak. Ilyen nagyarányú munkálatokat csupán a legéleterősebb és leghaladottabb társadalmi rendszerben, a szovjet rendszerben lehet valóra váltani.

A Szovjetunió Minisztertanácsának és az SzK(b)P Központi Bizottságának mezővédő erdősávok, védőerdőövezetek telepítéséről, füves vetésforgók alkalmazásáról, mesterséges tavak és víztárolók létesítéséről szóló határozata hatékony fegyver az aszály ellen való küzdelemben; hozzájárul a talaj termőképességének növeléséhez, megvédi a talajt a lerombolódástól és a kimerüléstől, megköti a homokot. E határozat végrehajtása lehetőséget nyújt arra is, hogy ezeken a sztyeppés és erdőszteppés területeken is sokoldalú gazdálkodás fejlődjön ki és hogy helyes arány legyen a földművelés, az állattenyésztés, valamint más mezőgazdasági termelési ágak között abból a célból, hogy jelentős mértékben növelhessék az árutermelést.

Az erdősítési terv

alapján nyolc hatalmas állami erdőövezet létesül a legnagyobb folyók vízválasztói mentén. A védő erdőövezetek és erdősávok együttes hossza 5320 km, összterületük pedig 117,9 ezer hektár lesz. A nagy állami védőerdőövezeteken kívül a kolhozok és szovhozok is telepítenek mezővédő erdősávokat, éspedig 4 millió 173 ezer hektáron, sőt valamennyi vízmosásos, mocsaras és homokos területet befásítanak. Az erdősítési tervnek ez a harmadik előirányzata 1 859 000 újabb erdőállományt jelent.

A terv végrehajtása már folyamatban van, és máris száz és száz kilométernyi kiterjedésű övezeten zöldülnek az állami védőerdők facsemetéi: két év alatt a szovjet nép összesen 1 millió 350 ezer hektárnyi területet erdősített.

Az erdősítési terv végrehajtásának eredményeképp az ország nagy területén megváltozik, szebbé válik a táj arculata, megjavulnak az éghajlati viszonyok és új, kedvezőbb feltételek jönnek létre ahhoz, hogy a szovjet országban az eddiginél is nagyobb bőség legyen mezőgazdasági termékekben, ami a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet egyik legfontosabb feltétele.

Az új öntözési rendszer

alkalmazásáról szóló, 1950 augusztusában nyilvánosságra hozott minisztertanácsi határozat újabb fontos láncszeme a sztálini természetátalakító tervnek. E rendszer lényege, hogy az eddigi állandó öntözőcsatornák helyett ideiglenes öntözőcsatornákat alkalmaz. A terv szerint az öntözéses művelést folytató területeken 3—4 év alatt valamennyi kolhoz és szovhoz áttér az új öntözési rendszerre, aminek ugyancsak nagy a jelentősége az aszály ellen való küzdelemben, mert nagymértékben függetleníti a mezőgazdasági termelést a csapadékviszonyok hatásától és nagymértékben növeli a gazdasági növények hozamát. Az új öntözési rendszer lehetővé teszi a termőföld jobb kihasználását, az öntözött parcellák területének növelését és ezen keresztül a mezőgazdasági gépek széleskörű alkalmazását, valamint a gépek termelékenységének erőteljes növelését is, csökkenti a talaj megmunkálásához és a növények ápolásához szükséges munkaráfordítást és az öntözővíz mennyiségét.

Az állam az új öntözési rendszerre való áttérés elősegítése céljából különféle új gépekkel, valamint nagyszámú új szakkáder kiképzésével biztosítja az öntözőhálózat átalakítását, és magára vállalja az építési munkálatok költségeinek 40 százalékát.

Rendkívül nagy, döntő szerepük van a kommunizmus anyagi és technikai alapjainak létrehozásában a kommunizmus nagy építkezéseinek, a vízierőműveknek.

A kujbisevi vízierőmű

kapacitása közel 2 millió kW lesz, és ennélfogva az első helyre kerül a világ valamennyi erőműve közül. E hatalmas energiatelep árammal látja el Moszkvát, a volgavidéki ipari központokat, valamint a Központi Feketeföld övezetet és 1,5 milliárd kW-óra áramot fog szállítani az aszályos Volgavidék egymillió hektárnyi területének öntözéséhez. Az öntözéses földművelés fejlődése — társulva a szocialista agrotechnikával, a mezőgazdasági munkafolyamatok nagyarányú gépesítésével és villamosításával — még magasabb színvonalra emeli a mezőgazdasági kultúrát és bőséges, ingadozásmentes termést biztosít valamennyi mezőgazdasági termékből. Új, állandó takarmánybázist hoznak létre, hogy még jobban fellendüljön az állattenyésztés.

A sztálingrádi vízierőmű

kapacitása 1,7 millió kW lesz. Az erőmű révén gyökeresen átalakul a Volgavidék déli hatalmas területe, megjavulnak az éghajlati viszonyok a Káspi-tenger mellékén lévő mélyföldön, és többmillió hektár félsivatagi terület jut vízhez. A volgamenti sztyeppék az ország leggazdagabb éléskamrájává, gabona- és ipari növénytermelő vidékeivé válnak, a Káspi-tenger mellékén lévő félsivatagokon pedig fejlett, nagytermelékenységű állattenyésztés fejlődik ki.

A két volgai vízierőmű együttesen átlagban kb. 20 milliárd kW-óra áramot szolgáltat majd évente az országnak.

A Dnyeperen épülő káhovkai vízierőmű,

a délukrajnai csatorna folytatása, az északkrími csatorna (együttes hosszuk 550 km) és a kisebb, nagyszámú összekötő-, vízszállító- és öntözőcsatornák egységes és jól kiépített öntözőrendszert alkotnak Dél-Ukrajna és Észak-Krím aszályos vidékein. Ez az öntözőrendszer lehetővé teszi, hogy az Ukrán SzSzR herszoni, zaporozsjei, nikolajevszki és dnyepropetrovszki területein 1,2 millió, a krími terület északi vidékein pedig 0,3 millió hektáron alkalmazzák az öntözéses földművelést, és 1,7 millió hektárnyi terület számára biztosítsanak árasztásos öntözést.

Az öntözéses övezetekben védőerdőket ültetnek és megkötik a Dnyeper alsó folyásvidékén lévő homoktalajokat, hatalmas öntözött területeken pedig nagy arányokban honosítják meg a gyapotot. A öntözés bőséges és állandó termést biztosít búzából, valamint egyéb mezőgazdasági terményekből, és kedvező hatással lesz az állattenyésztés további fejlődésére is. Nagymennyiségű áramot bocsátanak majd mezőgazdasági felhasználásra, elsősorban villamos traktorok üzembentartásához, valamint az állattenyésztés munkafolyamatainak gépesítésére.

A Turkmén Főcsatorna

abból a célból épül meg, az Amu-Darja és Krasznovodszk között, hogy öntözhessék, illetve áraszthassák a káspimelléki síkság déli vidékeit, valamint az Amu-Darja alsó folyása menti földeket és a Kara-Kum sivatag nyugati részét. A csatorna hossza 1100 km lesz, amelyhez igen kiterjedt 1,3 millió hektárnyi új szántóföldet és 7 millió hektár legelőt átfogó elosztócsatorna-hálózat csatlakozik.

A következőkben foglalhatjuk össze a főcsatorna jelentőségét: 1. három erőművet építenek együttesen 100 000 kW kapacitással; 2. összesen kb. 500 000 hektáron megkötik a futóhomokot és ellátják ivó-, illetve ipari vízzel Nyugat-Turkménia városait, ipartelepeit és vasútait is (a vízhiány eddig akadályozta e természeti kincsekben fölötte gazdag vidékeken az ásványolajnak és a vegyészeti ipari nyersanyagoknak a termelését); 3. a Turkmén Főcsatorna megnyitja a lehetőséget ahhoz, hogy hajóösszeköttetés létesüljön a Közép-Ázsia belsejében fekvő vidékek és a Káspi-tenger, valamint a Volga-medence közt; 4. e sivatagi területeken az öntözés segítségével gyapotot, rizst, gyümölcsöket, Délnyugat-Turkméniában pedig szubtropikus növényeket lehet termeszteni; 5. jelentős fejlődés várható a vízellátás biztosítása következtében az állattenyésztésben is.

A Volga-Don hajózható csatorna

megépítésének hatalmas a népgazdasági jelentősége, mert ezzel fejezik be annak a vízi úthálózatnak az építését, amely összeköti a Fehér-, a Balti-, a Káspi-, az Azóvi- és a Fekete-tengert. E csatorna révén növekszik a víziszállítás volumene is. A tervezett cimljánszki vízierőműnek ugyancsak nagy a népgazdasági jelentősége. A Volga-Don hajózási csatorna és a hozzá kapcsolódó öntözőhálózat fogja öntözővízzel ellátni a rosztovi, valamint a sztálingrádi terület déli vidékeit.

A tervezett hatalmas arányú vízépítési munkálatok és erdősítések eredményeképpen megjavul és gyorsul a víz körforgása a talaj és a levegő között, csökken a pusztító nyári hőség, az erdők megvédik a szántóföldi és kerti növényeket az aszályos szelektől és homokviharoktól, az öntözőcsatornákat és víztárolókat pedig a szabad széljárás okozta betemetődéstől.

A sztálini természetátalakító terv

megvalósítása új és komplex feladatok megoldását követeli a szovjet tudománytól. A tudományos dolgozóknak tanulmányozniok kell a sivatagok éghajlatát, talajvízviszonyait, növényzeti problémáit, részletes talajvizsgálatokat kell végezniük, a helyi viszonyoknak legjobban megfelelő módszereket kell kidolgozniok a talajjavításra és a talaj túlzott sótartalmának leküzdésére, a növény- és állatvilág átalakítására, a természeti kincsek felhasználására, és meg kell oldaniok számos különféle energetikai, szállítási, híradástechnikai kérdést. Ugyancsak a feladatok sorába tartozik: új építőanyagok felkutatása, valamint új módszerek kidolgozása az építkezések munkaigényes folyamatainak gépesítésére.

Behatóan foglalkoznak a szakértők azokkal a kérdésekkel is, hogy miként alakítható ki az új öntözéses vidékeken a nagytermelékenységű állattenyésztés.

A földrajztudósok

máris a Káspi-tenger melléki mélyföld aszályosságának és e vidék, valamint Nyugat-Turkménia elhomokosodásának szülőokait tanulmányozzák, elemzik Nyugat-Turkménia vízrajzi és hőmérsékleti viszonyait és az éghajlat megváltoztatásának lehetőségeit, valamint az Aral-tó és a Káspi-tenger vízszintsüllyedésének problémáit.

A vegyészek

a Volga és a volgai víztárolók vizét elemzik abból a célból, hogy miként befolyásolja majd a víz sótartalma a betonműtárgyak épségét, feltárják a sós tavakat, szikes talajokat és sólerakodásokat abból a célból, hogy a csatornák medrének vonalát ennek figyelembevételével tűzhessék ki, nehogy túl nagy legyen az öntözővíz sótartalma, és hogy ezzel párhuzamosan, megfelelően kiaknázhassák e vidékek sógazdagságát.

A geológusok

a vízművek megfelelő méretezése céljából tanulmányozzák a csatornák vidékének rétegződését, a földrengéstani viszonyokat, a vetődések dinamikáját a sztálingrádi torkolat és a csatornák vidékén.

Sok probléma merül fel a szóbanforgó vidékek helyi ásványolajának, szenének, égő palájának, a kujbisevi víztárolómedence árasztási területén lévő óriási tőzegmennyiségnek felhasználásával kapcsolatban is.

A hidrológusok

kutatják a folyók és e folyók különféle szakaszainak áramlási viszonyait, és megfelelő megoldást nyújtó terveket készítenek a vízáradások leküzdésére. Nagy figyelmet szentelnek a párolgásnak, ami egyrészt a tárolómedencék vízveszteségének csökkentése, másrészt az éghajlatra gyakorolt befolyás szempontjából nagyjelentőségű.

A szovjet tudományos kutatók

megvizsgálják még a helyszínen kitermelhető építőanyagokat is; így például a Turkmén Főcsatorna vidékének homokját, hogy az menynyire alkalmas betonkészítésre, vagy hogy elemzik a legkülönfélébb helyi töltőanyagokat és cementféleséget, a belőlük készült beton ellenállóképességét és az ottani víz rombolóképességét stb.

A konstruktőrök

is számos új feladatot fognak megoldani. Többek közt például meg kell tervezniök a kis zsilipek kombinált duzzasztó és szintszabályozó berendezéseinek új típusait, valamint földrengésálló, könnyebb vasbetonszerkezeteket kell konstruálniuk.

Nagy fontossága van az olyan módszerek kidolgozásának, amelyeknek segítségével a fémcölöpök és az elektromos távvezetékek tartóoszlopai megvédhetők a korroziótól. Igen fontos a vízelzárók és a zsilipkapuk észszerű megszerkesztése, és a bennük fellépő rezgési jelenségek kutatása, valamint a turbogenerátorok és turbinák élettartamának, statikájának és dinamikájának tanulmányozása és újrendszerű turbinagyámcsapok szerkesztése.

A mezőgazdaság részére újfajta árkoló-, gyapotvető- kok-szagiz-gyökérszedő stb. gépeket szerkesztenek.

Sok kérdés kidolgozása vár a mérnökökre az energetika terén is. Ezek közül a legkiemelkedőbb probléma az óriási mennyiségű és magasfeszültségű villamosáram elvezetése nagy távolságokra. Évégből — többek közt — újtípusú transzformátorokat, olajkapcsolókat és más, magasfeszültségű készülékeket kell szerkeszteniök. Hasonlóan fontos feladat: az

öntözőhálózatnál a hidrotechnikai berendezések vezérlésének automatizálása, valamint az öntözés alá kerülő vidékek feltérképezése.

A talajszakértők

feladata az, hogy tudományos alapon meghatározzák a természetes és műtrágyák alkalmazásának, a sós és homokos talajok javításának, az erdősítésnek, a homoktalajok megkötésének legjobb módszereit és az öntözés mértékét.

A botanikusoknak

és a mezőgazdasági szakembereknek kell megállapítaniok azokat az új viszonyoknak megfelelő vetésforgókat és eljárásokat, amelyeknek segítségével bőséges és egyenletes termés biztosítható az új, öntözéses művelésű vidékeken. Tanulmányozniok kell az ezen a vidéken fellépő speciális növényi betegségeket és az ellenük való védekezést. Nagyjelentőségű feladatuk az is, hogy megoldják az erdősítés elméleti alapjainak és az éghajlat erdősítés útján való megjavításának problémáit.

A halbiológusok

feladata a szóbanforgó vidékek halgazdaságának fejlesztése és tervek készítése mesterséges ívási helyek létesítésére.

A közgazdák

előtt szintén nagy feladatok állnak. Főleg azt kell tanulmányozniok, hogy mik az ipar, a mezőgazdaság és a közlekedés fejlődésének kilátásai a vízierőművek és öntözőcsatornák vidékén, és hogy az új építkezések folytán miként változik meg a termelőerők területi elosztása, hogyan biztosítható az építési munkálatok legészszerűbb megszervezése, hogyan csökkenthető e munkálatok önköltsége.

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának, a szövetségi köztársaságok tudományos akadémiáinak, valamint más tudományos szervezeteknek az expedíciói igen komoly és széleskörű munkát végeznek az építkezések vidékein. A szovjet tudósok becsületbeli ügyüknek tekintik, hogy mindenben segítséget nyújtsanak a nagy, sztálini természetátalakító terv megvalósításához.

E terv végrehajtása: a béke műve. A szovjet tudomány békés célokat szolgál, munkájával előmozdítja a szovjet nép jólétének, a szocialista haza hatalmának minden eddiginél nagyobb arányú növelését. (*Planovoje Hozjajsztvo.* 1951. 3. szám.)

Sz. B.

SZ. IVLIJEV

Mendelejev harca a malthusianusok reakciós zagyvaságai ellen

Mendelejevnek, a világhírű orosz kémikusnak és természetkutatónak munkái a természettudományok új korszakát nyitották meg. Tudományos érdeklődési köre és munkálkodása azonban nemcsak a természet törvényeinek kutatására korlátozódott. Rendkívül sokoldalú tudományos tevékenységében igen nagy helyet foglalnak el a közgazdasági kérdések is. Mendelejev közgazdasági nézeteinek haladó jellege mindenekelőtt abban nyilvánul meg, hogy mélységesen meg volt győződve a társadalmi termelőerők fejlődésének és a tudományos megismerésnek korlátlan lehetőségéről és bírálta a malthusianizmus zagyva, reakciós „eszméit".

Ennek a bírálatnak különösen nagy jelentősége van napjainkban, amikor a hanyatlásának és pusztulásának időszakát élő tőkés világ görcsösen kapaszkodik a különféle reakciós malthusianus eszmecskékbe, abban a reményben, hogy feltartóztathatja a mind hatalmasabb erőt képviselő demokratikus mozgalmat és igazolhatja az újabb véres, imperialista kalandokat. Napjainkban a förtelmes malthusianus koholmányokat különösen a rabló amerikai imperializmus, a világ összes reakciós erőinek támogatója karolja fel. Szemléltető példái ennek az Egyesült Államokban az utóbbi években megjelent könyvek: Vogt „A menekülés útja", Pearson és Harper: „Világéhség" című könyvei és az amerikai neomalthusianusok más embergyűlölő írásai.

A vogtok, pearsonok, harperek és más

„tudós" fanatikusok, a monopóltőke hű szolgái, minden lehető módon igyekeznek álcázni az imperializmus kizsákmányoló és ragadozó jellegét, s ennek érdekében a széles dolgozó tömegek nyomorát a természet fösvénységével és a föld túlnépesedésével magyarázták. Az imperializmus megmentésének útját rabló és pusztító háborúkban, éhinségek szervezésében, fertőző betegségek elterjesztésében, a munkások és parasztok munkaerejének kiszipolyozásában, a népesség erőszakos sterilizálásában és az emberek kiirtására irányuló más hasonló kegyetlen eszközökben keresik. A pusztulásra ítélt kizsákmányoló osztályok készek a legsúlyosabb bűnöket is elkövetni az emberiség ellen. Készek megsemmisíteni a föld lakosságának többségét, akik nem kívánják az angol-amerikai imperializmus igájába hajtani fejüket.

★

Mendelejev bírálata komoly érdeklődésre tarthat számot, mert kifejezi napjaink haladószellemű tudósainak felháborodott tiltakozását a vulgáris burzsoa közgazdaságtan egyik legszégyenletesebb irányzata ellen.

Mendelejev, mint a polgári felvilágosodás irányzatának képviselője lépett Oroszország társadalmi és politikai életének színterére. A reformelőtti Oroszország gazdasági és kulturális fellendülését a kapitalizmus fejlődésével magyarázta. Remélte, hogy a jobbágyság megszüntetése és maradványainak megsemmisítése az „egész nép jólétének" föllendülését fogja maga után vonni, és igyekezett közreműködni ebben. Számos társadalomgazdasági művét áthatja az az eszme, hogy Oroszországot haladó országgá kell tenni, technikai, gazdasági és kulturális elmaradottságát meg kell szüntetni.

Mendelejev korát megelőzve, merész gondolatokat és terveket vetett föl az ország termelőerőinek fejlesztésére. Tőle származik a kőszén földalatti gázosításának lángeszű fölfedezése. A többi között kidolgozta és népszerűsítette a vegyi eljárások széleskörű alkalmazásának, a sztratoszféra és a Sarkvidék meghódításának, Oroszország déli sztyeppés kerületei öntözésének, az Azovi-tenger szintje fölemelésének tervét és módszereit. Munkássága során termékeny gondolatokkal gazdagította a természet átalakításával foglalkozó haladó mezőgazdasági tudományt.

Mendelejev lelkes hazafi volt, a nacionalista korlátoltság azonban távol állott tőle. Abban reménykedett, hogy idővel a tudomány és a technika az egész világon győzedelmeskedni fog s ez elvezet majd valamennyi nép szoros baráti együttműködéséhez, az emberiség hatalmas sikereihez a természet elemi erőinek megfékezésében.

Mendelejev igyekezett megokolni az ipar fejlődésének történelmi szükségességét. A polgári szociológusokkal ellentétben, akik a történelmi események véletlenszerűségét hirdették, elismerte a társadalom fejlődésében az objektív törvényszerűséget. Világnézetének polgári korlátai azonban megakadályozták abban, hogy megértse a társadalmi fejlődés törvényeinek lényegét. A társadalmi termelést egyoldalúan elemezte: az emberek tevékenységének termelési-technikai oldalát emelte ki, nem értette meg a gazdasági viszonyok osztályjellegét. A társadalmi jelenségek tanulmányozásának kulcsát a népesség növekedésében kereste és nem a termelési módban, a társadalmi formákban. Azt írta: „... a gazdasági viszonyokat vizsgálva, észre kell vennünk és vizsgálatunk alapjává kell tennünk, hogy az emberek száma megsokszorozódik s a földkerekségen egyre nagyobb és nagyobb területeket foglalnak el. Nem tagadhatjuk, hogy a földi élet újabb és újabb szükségletei és feltételei jelennek meg. Ez visszatükröződik ebben a tételben: az emberiség fejlődik". (*Mendelejev* Művei. XIX. kötet. 133—134. lap, oroszul.)

Sztálin elvtárs ugyanezzel a kérdéssel foglalkozva, kifejtette, hogy a népesség növekedése és a népsűrűség szintén beletartozik a társadalom anyagi életfeltételeinek fogalmába, s a népesség növekedése természetesen befolyással van a társadalom fejlődésére, de nem lehet a társadalom fejlődésének fő tényezője és a társadalom fejlődésére való befolyása nem lehet meghatározó befolyás, mert a népesség növekedése magában véve nem ad kulcsot annak megmagyarázásához, hogy valamely adott társadalmi rendet miért vált fel éppen egy bizonyos új rend és nem valami más rend.

Bár Mendelejev helytelen fogalmat alkotott a társadalmi-gazdasági alakulatokról és a népesség növekedésével hibásan magyarázta a társadalom fejlődését, mégis nagy mértékben hozzájárult a malthusianizmus reakciós lényegének leleplezéséhez. Ezzel a kérdéssel csaknem valamennyi jelentősebb közgazdasági művében foglalkozott. A malthusianizmus alaptételeit, igen helyesen, egytől-egyig hazugnak és felháborítónak tartotta.

„Nemcsak Malthus, hanem Mill is — írta Mendelejev — és nyomukban számos más közgazdász, azt bizonyítja, hogy a nyomor oka a népesség olyan mértékű szaporodása, amely meghalad bizonyos normát, amelyet egyébként közelebbről senki sem határozott meg. Malthus és az úgynevezett neomalthusiánusok kifejezetten a gyermekáldástól való tartózkodást követelik. Ez a tanítás annál is inkább felháborító, mivel legfőbb tételei hamisak. Malthus alaptétele az volt. hogy a létfenntartási cikkek mennyisége lassabban növekszik, mint ahogy a népesség növekedhet és valóban növekszik is." (I. m. XX. kötet, 518. lap.)

Malthus eltörli a határt az ember és a szerves természet között, az egész szerves természetre érvényes szaporodási „törvényt" állít fel és oda lyukad ki, hogy a természet nem képes biztosítani az élőlények számára szükséges táplálékot és teret.

Mendelejev, Malthussal ellentétben, különválasztja az emberi társadalmat az állat- és növényvilágtól, s az ember legfőbb jellemzőjének a munkát tartja.

Kifejti, hogy az emberek és az állatok közötti különbség abban foglalható össze, hogy „a dolgozó ember irányítója és nem rabja a természetnek". Az emberek, az állatoktól eltérően, a természet erőit saját hasznukra tudják fordítani. Ezeket az erőket képesek felhasználni az élelmiszerek termelésének határtalan bővítésére és a föld termőképességének gyors helyreállítására, nem várva be, míg a talajerő magától természetes módon helyreáll. Az ember sem élelmet, sem ruházatot, sem lakást nem kap készen a természettől. Mendelejev a haladó orosz biológia szellemében állította: „Abból, ami természetes, az emberek azt tartják meg, amit meg kell és meg is akarnak tartani, mint például a hajat. Amit pedig meg lehet és meg is kell változtatni, azt az emberek megváltoztatják, s a megváltoztatott természetessé válik." (Ugyanott. 119. lap.)

Az ember az állatoktól eltérően nemcsak utánozni, hanem alkotni is tud; nemcsak fogyasztója a természet kész alkotásainak, hanem termelője is mindannak, ami saját életéhez és utódainak életéhez szükséges.

Mendelejev bebizonyította a malthusiánusok alaptételének tarthatatlanságát arról, hogy az élők világában aránytalanság van egyfelől a fogyasztási cikkek termelésének emelkedése és a meglevő „élettér", másfelől a népesség növekedése között.

Fölfedi, hogy Malthus semmibe veszi a tudomány és a technikai haladás szerepét a társadalom termelőerőinek fejlődésében. Mendelejev hangsúlyozza, hogy a létfenntartási cikkek gyarapításának nincsenek határai. A tudomány és a technika a népesség növekedésének arányában meg fogja adni a lehetőséget újabb és újabb, korábban nem ismert vívmányok felhasználására.

Mendelejev leleplezi Malthus csalását, aki az Egyesült Államok népessége gyors növekedésének adataira alapította következtetéseit, figyelmen kívül hagyva, hogy ezt a növekedést nem annyira természetes okok, mint inkább a tömeges bevándorlás idézte elő. Több ország népszámlálási eredményeinek alapján bebizonyította, hogy Európában és Amerikában a népesség 50—60 év alatt kétszereződik meg (nem számítva a bevándorlókat), ugyanakkor a létfenntartási cikkek mennyisége például Németországban és az Egyesült Államokban 20—30 év alatt emelkedik a kétszeresére. Malthus véleményével ellentétben, Mendelejev megállapította, hogy az egy főre eső termelés mennyisége növekszik.

A malthusianusoknak azzal a tételével szemben, hogy a szaporodó emberiség számára nincs elég terület a földön, Mendelejev úgy véli, hogy a népesség növekedése következtében fölléphet ugyan földhiány, de ez mindig viszonylagos jellegű lesz. Túlnépesség csak azért lehetséges, mert a föld megmunkálása kevéssé termékeny módszerekkel történik. A túlnépesség azonban csak addig fog tartani, amíg a tudomány és a technika nem ad új eszközöket az emberek életének és a haladásnak biztosítására.

Ámde, mint Mendelejev megjegyzi, gyakran megkísérlik, hogy a földhiány kérdését áttelepítésekkel és háborúkkal oldják meg. Az áttelepítő politikát Mendelejev helyeselte, és szorgalmazta a művelés alá még nem vett területek elfoglalását. A malthusiánusok által dicsőített hódító háborúkat viszont élesen elítélte, jóllehet nem látta és nem értette meg azokat az okokat, amelyek a kapitalizmusban az imperialista háborúkat előidézik; úgy tekintette ezeket, mint az emberekben megmaradt állati ösztönök csökevényeit.

Mendelejev nézete szerint az emberek megtalálják és meg fogják találni azokat a módszereket, amelyek segítségével a mainál egyre kisebb és kisebb földterületről szerezhetik meg az élelmiszereket. Kifejtette, hogy a természetes korlátokon belül, az emberek mindenféle korlátozás nélkül szaporodhatnak.

Mendelejev optimista kijelentései az emberiség jövőjéről a tudomány és a technika határtalan fejlődésének eszméjén alapulnak. Mendelejev leleplezte a „csökkenő földhozadékról" szóló úgynevezett törvény hazug voltát, amely egyébként egyik kiindulópontja volt a malthusiánusok zagyvaságainak.* Bebizonyította, hogy az emberek a földet a technika segítségével az élet kimeríthetetlen forrásává változtathatják Ugyanaz a föld, amely a vadembereknek már semmit sem ad, az iparral összekapcsolva az erő és a gazdagság forrásává válik. A dolog lényegét tehát nem egyedül a rendelkezésre álló földterületben kell keresni. Érteni kell ahhoz, hogy a földet a tudomány legújabb eredményeinek felhasználásával műveljék meg. Így azután lehetővé válik a növekvő népesség szükségleteinek kielégítése.

Mendelejev a „csökkenő földhozadék törvénye" tarthatatlanságát bizonyító egyik legfontosabb ténynek a városi népesség gyors növekedését jelölte meg. Ez a természetes és világszerte mutatkozó jelenség, amint Mendelejev helyesen állapítja meg, arról tanúskodik, hogy az emberek számára szükséges gabonafélék és más mezőgazdasági termékek termelésére a társadalmi munkának viszonylag egyre csökkenő részét kell fordítani.

Mendelejev a „csökkenő földhozadék törvényének" tarthatatlanságát és értelmetlenségét nemcsak elméletileg bizonyította be, hanem gyakorlati munkával is. A hatvanas években a moszkvai kormányzóság klini járásában majort vásárolt, amelyet tudományos kutatási célokra használt. Néhány év alatt az elhanyagolt és nem jövedelmező birtokot mintagazdasággá változtatta.

Mendelejev mint újító tudós előrelátta a mezőgazdasági tudomány és gyakorlat fejlődésének útját. Korát megelőzve, olyan tételeket állított fel, amelyek a modern, haladó agrobiológiai tudomány alapjává váltak. A Dokucsájev által szervezett mezőgazdasági tanfolyamok hallgatói számára tartott előadásaiban Mendelejev arra szólította fel az ifjú nemzedéket, hogy teremtsen új növény- és állatfajtákat. Megmutatta az alkotó, tudományos biológia fejlődésének útját, amelyen az embereknek meg kell változtatniuk a növények és állatok természetét.

A malthusiánusok reakciós nézeteit felfedve, Mendelejev felhívta a társadalom figyelmét a tudományos és műszaki haladás fontosságára. Ebben látta a népesség szüntelen növekedését biztosító két tényezőnek: a létfenntartáshoz szükséges javak termelése korlátlan növelésének, s a talaj termőképessége fokozásának igazi, kiapadhatatlan forrását.

Mendelejev véleménye szerint a társadalmi jólét megteremtésének akadályát nem a népesség gyors növekedésében kell keresni, amely megelőzi a létfenntartási cikkek termelésének emelkedését, nem is a föld állítólagos csökkenő hozamában, vagy a földterület korlátozott mennyiségében, hanem „a társadalmi élet értelmetlen berendezésében", a föld, a munka és a vagyon helytelen elosztásában.

A humanista Mendelejev visszataszítónak találta a malthusiánusok embergyűlölő programmját és ellentétben velük, akik az emberi élet pusztítására különféle eszközöket ajánlottak, az emberiség szaporodásáért szállt síkra. Örömmel üdvözölte azokat az intézkedéseket, amelyek lehetővé tették az emberi

* A „csökkenő földhozadék törvénye" azt bizonygatja, hogy a további munka- és tőkebefektetések a földbe, nem a befektetéssel arányos, hanem egyre kisebb és kisebb hozamot eredményeznek.

életkor növekedését és a népesség természetes szaporodásának fokozódását. A népesség növekedésének olyan lehetőségeire mutatott rá, amelyek a termelőerők fejlődésének már elért színvonalából következnek. Kiszámította, hogy a modern társadalom egy hektár hasznos földből átlagosan két ember eltartásához elegendő különféle terméket kaphat. Az egész szárazföld területéből, leszámítva a sarki tundrákat, a hegygerinceket, a termékenytelen pusztaságokat, az erdőket és azokat a területeket, amelyeken különféle építmények és utak vannak, a hasznos földterületet 4 milliárd hektárra becsülte, s úgy vélte, hogy a földkerekség lakóinak száma már a termelőerők akkori fejlettsége mellett is elérhette volna a 8 milliárdot, holott ez a szám mindössze 1,6 milliárd volt. Mindebből Mendelejev arra a következtetésre jutott, hogy a malthusi zagyvaságoknak nincs semmi közük ehhez a kérdéshez; az emberiség figyelemre sem méltatja ezeket, mert hiszen kétségtelenül szaporodik.

Mendelejev bírálatának gyönge oldalai is voltak. Ez azzal magyarázható, hogy helytelen fogalmat alkotott magának a társadalmi fejlődés törvényszerűségeiről. Világnézetének korlátozott volta következtében az általa fölvetett feladatok megvalósítását nem kapcsolta össze a társadalmi rendszer forradalmi átalakításával, holott csak ez nyithatott utat a termelés és a tudomány gyors fejlődésének, valamint a népesség gyors szaporodásának.

Mendelejev ellene volt annak, hogy az emberekre, állatokra és növényekre egyaránt érvényes törvényeket állapítsanak meg; az emberi társadalmat különválasztotta a szerves világ más élőlényeitől. Ugyanakkor azonban nem magyarázta meg az egyes társadalmi és gazdasági formáknak megfelelő sajátos népesedési törvényeket. Mendelejev nem értelmezhette helyesen a tőkés társadalom népesedési törvényeit, mert nem ismerte a tőkés felhalmozás Marx által felfedezett törvényét. Így például Oroszország hatalmas méretű mezőgazdasági túlnépesedését Mendelejev nem az ország kapitalista fejlődésével magyarázta, hanem azzal, hogy az elmaradott földművelés és gyengén fejlett ipar mellett a mezőgazdaság nem képes felszívni a szaporodó népességet. Helytelen volt az a feltevése is, hogy Oroszország kapitalista iparának fejlődése fogja megszüntetni a túlnépesedést.

Mendelejevnek a népesedési törvényekre vonatkozó helytelen nézetei azonban semmiképpen sem csökkentik a malthusianizmus ellen folytatott harcának jelentőségét. Ebben a harcban Mendelejev nagy humanista tudósnak bizonyult, aki a reakció sötét erői ellen küzdött. Mendelejev előtt gyűlöletesek voltak Malthus és a malthusiánusok, mint reakciósok és az emberiség ellenségei, akik a visszatérést hirdetik az állati élethez és a vademberi erkölcsökhöz. A malthusianizmus ellen harcolva, Mendelejev bizonyságot tett a fejlődés erejébe, az emberek alkotóképességébe és az emberiség jobb jövőjébe vetett törhetetlen hitéről.

A Szovjetunióban már megteremtették a fejlett tudománynak és a termelésnek azt a szövetségét, amelyért Mendelejev olyan nagy erővel szállt síkra. A szovjet nép eredményei és győzelmei meghaladták Mendelejev legmerészebb álmait is a termelőerők fejlődéséről. Mindez csak a szocialista társadalomban válhatott valóra, amelynek jellegéről a nagy orosz tudósnak nem volt helyes elképzelése. A Szovjetunióban, a szocializmus országában örökre végeztek a kizsákmányoló osztályokkal, a munkanélküliséggel, a mezőgazdasági túlnépesedéssel s a dolgozó tömegek nyomorával. Ezzel egyszersmind még a gyökerét is kitépték a malthusianusok embergyűlölő ideológiájának. A sztálini természetátalakító terv megvalósításán fáradozó szovjet emberek alkotómunkája sohasem látott lehetőségeket teremt a nép vagyonának gyors gyarapodására, a termékbőség biztosítására, és a szovjet ország népességének további növelésére. (*Voproszi Ekonomiki.* 1951. 6. szám.)

H. R.-né

G. RÓŻAŃSKI

A népi demokratikus Lengyelország a békeharcnak és a hatéves terv teljesítésének jegyében ünnepelte fennállásának hetedik évfordulóját

A lengyel nép minden év július 22-én ünnepli nagy nemzeti ünnepét — az új népi demokratikus Lengyelország megalakulásának évfordulóját.

A hős Szovjet Hadsereg 1944. évi diadalmas nyári támadása hét évvel ezelőtt a lengyel föld jelentős részét megtisztította a hitleri hordáktól.

A mély illegalitásban megalakított „Országos Népi Rada" a Lengyel Munkáspárt (LMP) vezetésével egyesítette a lengyel nép demokratikus erőit és megalakította az új Lengyelországban a népi hatalom első vezető szervét, a Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottságot.

1944 július 22-én Holmban, e kis járási székhelyen tette közzé a Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottság kiáltványát a néphez, amely meghirdette a függetlenségért, a városok és falvak dolgozóinak felszabadításáért, a Szovjetunióval való örök és megbonthatatlan barátságért vívott harc programját. A Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottság kiáltványa a lengyel népi hatalom tevékenységének programjává vált és új korszakot nyitott az ország életében.

Hét év — még egy ember életében sem sok idő, a népek történelmében pedig — csupán egy pillanat. Lengyelország számára azonban, miként a szocializmus útján haladó más országok számára is, e hét év egész korszakot jelent.

Hét évvel ezelőtt, amikor a győzedelmes Szovjet Hadsereg és a vele vállvetve harcoló lengyel csapatok megtisztították a lengyel földet a fasiszta szennytől, az ország a felégetett családi tűzhelyek romhalmaza, a háborús pusztítás és az éhség országa volt.

Lengyelországban több mint 6 millió ember pusztult el a háború alatt, sokmillió embert pedig Németországba hajtottak munkára.

Az országban több mint 14 000 iparvállalat, 84 000 kisipari műhely, 353 000 parasztgazdaság és 200 000 üzlet dőlt romba és semmisült meg. A háború szinte megsemmisítően nagy pusztítást végzett a közlekedés és a szállítás terén. Parlagon hevert mintegy 6 millió hektár szántóföld.

A Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottság előtt óriási és rendkívül nehéz feladatok állottak.

A munkásosztály élcsapata — a Lengyel Munkáspárt vezette néptömegek azonban nem hátráltak meg a nehézségek elől. Lelkesedéstől fűtve nyomban hozzáfogtak azoknak a döntő, forradalmi átalakulásoknak megvalósításához, amelyeknek osztálylényege azonos a Nagy Októberi Szocialista Forradalméval, amelynek győzelmén alapulnak. A lengyel nép méreteiben, ütemében egyaránt gigantikus helyreállítási munkához látott.

A népi hatalom megvalósította a proletariátus diktatúráját, megszilárdította a munkások és dolgozó parasztok szövetségét s haladéktalanul hozzálátott a *földreform* végrehajtásához, a lengyelországi feudalizmus maradványainak felszámolásához. A földesúri osztály felszámolása és a föld visszaadása a dolgozó parasztoknak gyökeresen megváltoztatta a lengyel falu képét.

1946 elején hajtották végre *a nagy- és középipar, a közlekedés és a bankok államosítását.* Ezt követően államosították *az egész nagykereskedelmet és a kiskereskedelem jelentős részét.*

Ezek a forradalmi változások gyökerében ásták alá a nagy- és középburzsoázia gazdasági alapját és megteremtették a feltételeket a szocialista építés kibontakozására.

★

A proletariátus diktatúrájának megvalósítása és a népgazdaság helyreállítása a lengyel és nemzetközi reakció ellen vívott elkeseredett harcok közepette ment végbe. A belső és külső reakció meg akarta akadályozni a szocialista építést, ki akarta ragadni Lengyelországot a szocializmus táborából és a Szovjetunió ellen akarta fordítani. A lengyel nép élén azonban lenini-sztálini típusú párt, a Lengyel Munkáspárt állott, amely visszaverte a reakció erőit. Gyorsan felszámolták a földalatti fasiszta bandák — a HH, NFE és SzéF* — maradványait.

Ezeknek a Mikolajcsik vezette bandáknak és csoportoknak megsemmisítésével egyidőben megkezdődött a velük szoros kapcsolatot tartó imperialista kémszervezeteknek és a vatikáni klerikális reakció ügynökeinek megsemmisítése is.

Ezeknek az elkeseredett harcoknak során a lengyel munkásosztály megerősödött és politikailag éretté vált. A Lengyel Munkáspárt, a marxizmus-leninizmus legyőzhetetlen fegyverét alkalmazva, s a dicső SzK(b)P tapasztalataira támaszkodva szétzúzta azt a jobboldali nacionalista elhajlást, amelynek képviselője *Gomulka* és követőinek csoportja volt. Ennek az elhajlásnak az volt a lényege, hogy semmibe vették a munkásmozgalom nemzetközi hagyományait s a jobboldali szocialisták nacionalista hagyományait állították vele szembe, tagadták a Szovjetunió és az SzK(b)P vezetőszerepét és azt állították, hogy létezik egy külön „lengyel út" a szocializmushoz. Gomulkáék az osztályharc megszűnéséről és a kapitalista elemeknek a szocializmusba való békés belenövéséről szóló elméletet hirdették.

A Lengyel Munkáspárt felszámolta a lengyel munkásmozgalmon belüli félévszázados szakadást és a volt lengyel szocialista párt jobbszárnya ellen vívott harcban a munkásosztályt egységes marxista pártban — a Lengyel Egységes Munkáspártban egyesítette.

★

A munkásosztály önfeláldozó harcának, a Lengyel Egységes Munkáspárt helyes politikájának, a Szovjetunió hatalmas, állandó és sokoldalú támogatásának, a ba-

* Fasiszta reakciós csoportok, amelyek a londoni emigráns kormány vezetése alatt működtek. *HH* Honi Hadsereg, *NFE* Nemzeti Fegyveres Erők és egy fasiszta szervezet, amely *SzéF* Szabadság és Függetlenség néven szerepelt.

ráti népi demokratikus országokkal való együttműködésnek eredményeképpen Lengyelország bámulatosan rövid idő alatt szüntette meg a háború okozta rombolás következményeit, gyorsan tért át a helyreállításról az újjáalakítás munkájára és elindította az egész népgazdaságot a szocialista fejlődés útján. Rendkívül rövid idő alatt teljesen bekapcsolták az ország társadalmi és gazdasági életébe az ősi nyugati lengyel területeket, amelyek a potsdami egyezmény értelmében tértek vissza Lengyelországhoz. Az itteni gyárak és üzemek is újra megkezdték a munkát, gyorsan emelkedett a széntermelés, a fémkohászat termelése, megindult a közlekedés, kizöldültek a nemrég még puszta földek. Megjavult a lakosság ellátása, emelkedett a dolgozók anyagi életszínvonala.

Lengyelország dolgozói 1947-ben hozzáfogtak a népgazdaság első, *3 éves (1947—1949. évi) tervének* megvalósításához. Ezt a tervet *2 év és 10 hónap alatt* sikeresen túlteljesítették. E terv teljesítésével alapjában befejeződött a lerombolt népgazdaság helyreállítása. *Az ipari termelés volumene,* amely 1946-ban a háborúelőttinek csupán 77 százaléka volt, 1949-ben *75 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat.*

A hároméves terv megvalósítása megerősítette a lengyel népgazdaság szocialista szektorát — a nagy- és középipart, a szállítást, a bankrendszert, a nagykereskedelmet.

A hároméves terv teljesítéséért vívott harcban nőttek fel a szocialista építés első új káderei. Az élmunkások ezrei kerültek vezető állásokba, az ifjúmunkások tízezrei — munkások és parasztok gyermekei — töltötték meg az ország főiskoláit, hogy a munkásosztály ügyéhez hű, *új értelmiséget* teremtsenek. A Lengyel Munkáspárt vezetésével, elkeseredett osztályharcban, a szocialista építés mindennapos alkotó munkájában gyorsan fejlődött a dolgozó tömegek szocialista öntudata.

A hároméves terv végrehajtása során született meg és bontakozott ki nagy arányokban a *szocialista munkaverseny* Lengyelországban, amely a munkához, a szocialista tulajdonhoz és a szocialista építéshez való új viszonyt tükrözi vissza.

Erősen föllendült az *újítómozgalom,* amely a termelés fokozásáért, tökéletesítéséért és olcsóbbá tételéért, a nyersanyag- és anyagtakarékosságért, a berendezések jobb kihasználásáért harcol. Ezeknek az új szocialista formáknak csodálatos lendületű fejlődésében a legfontosabb tényező a szovjet újítók munkamódszereinek és elért eredményeinek felhasználása.

A lengyel dolgozók tanulmányozzák *Kovaljov* mérnök, Alexandr *Csutkih,* Ligyia *Korabelnyikova,* Pável *Bikov* és más kiváló szovjet újítók munkamódszereit. A lengyel parasztok ezrei jártak a Szovjetunióban, hogy a helyszínen ismerjék meg a szocialista kolhozépítés eredményeit. A lengyel élmunkások találkozása a szovjet sztahanovistákkal, a mezőgazdaság élenjáró szovjet dolgozóival, a kiváló szovjet mérnökökkel, technikusokkal, tudósokkal, nemcsak a tapasztalatcsere eszköze, hanem a baráti kapcsolatok erősítését is szolgálja Lengyelország és a Szovjetunió között; e kapcsolatokat immár semilyen erő nem tépheti szét.

★

A lengyel nép sikerrel teljesítette a népgazdaság helyreállításának hároméves tervét, majd haladéktalanul hozzálátott a *hatéves terv* megvalósításához. Ennek a tervnek döntő feladatait már 1948 végén úgy határozta meg a lengyel munkáspártok egyesülési kongresszusa, mint *a szocializmus alapjai lengyelországi építésének tervét.* Amikor a Kongresszus meghatározta az ország szocialista iparosításának

útját, a hatéves tervben a szocialista nehéz- és középipar termelési értékének növekedését az 1949-ben tervezett színvonalnál 85—90 százalékkal, a mezőgazdasági termelés értékének emelkedését pedig az 1949. évinél 35—45 százalékkal magasabban szabta meg.

Az 1949. évi terv sikeres túlteljesítése, amelyet a szocialista munkaverseny széleskörű kibontakozásának eredményeképpen értek el, már 1950 elején lehetővé tette, hogy a népgazdaság fejlődésének ütemét felülvizsgálják és jelentősen meggyorsítsák.

Egy évvel ezelőtt, az új Lengyelország születésének 6. évfordulóján a néphatalom legfelsőbb szerve — a *szejm* — jóváhagyta a szocializmus alapjai megépítésének hatéves tervéről szóló törvényt, amely a szocialista ipar termelésének emelkedését a hatéves tervben az 1949-es színvonalhoz viszonyítva *158,3 százalékban*, a mezőgazdasági termelés növekedését pedig *63 százalékban* szabta meg.

Sztálin elvtárs útmutatása szerint a szocialista iparosítás lényege „*... nem egyszerűen az ipar növekedése, hanem a nehézipar és mindenekelőtt a nehézipar magvának, a gépiparnak a kifejlesztése, mert csak a nehézipar és a saját gépipar megteremtése biztosítja a szocializmus anyagi alapját ...*"

A lengyel hatéves terv a szocialista iparosítás terve. Főfeladatául tűzi ki a termelőerők színvonalának jelentős fölemelését. A terv előírásai szerint a gépgyártás növekedésének indexe a hatodik évben (az 1949. évit 100-nak véve) *364*, a mezőgazdasági gépgyártásé *409*, a villamosmotor gyártásé *328*, a szállító eszközök gyártásáé pedig *271* lesz.

A gyártott acél mennyiségének 1955-ben el kell érnie a *4,6 millió tonnát*, azaz kétszer annyinak kell lennie, mint 1949-ben és 3,2-szer annyinak, mint 1938-ban; a kitermelt *szén* mennyiségének el kell érnie a *100 millió tonnát*, vagyis 35 százalékkal többet, mint 1939-ben. A *villamosenergia*-termelésnek *19,5 milliárd* kWo-ra kell emelkednie, azaz hatszor annyinak kell lennie, mint 1938-ban volt. A *vegyészeti ipar* termelésének értéke *3,5-ször lesz nagyobb, mint 1949-ben.*

A terv előírja a vas- és fémkohászat nyersanyagbázisainak, s a többi között a színesfém, a műrost, a műgumi, műbőr, műanyagok gyártásainak gyorsütemű fejlesztését.

Fontos feladatokat tűzött ki a terv a mezőgazdaság, a szállítás, a híradás, az áruforgalom fejlesztésének területén is.

A beruházási terv *1425 nagyüzem felépítését* írja elő, amelyek közül 1287-et még a hatéves terv időszakában helyeznek üzembe. Ebből 250 tartozik majd a legnagyobb iparvállalatok közé, 90 vállalat mellett pedig saját munkáslakótelep is épül.

Hilary *Minc* elvtárs, a Lengyel Egyesült Munkáspárt politikai bizottságának tagja, a hatéves terv ütemét és méreteit szembeállítva kijelentette: „A háború előtt a közgazdák kiszámították, hogy az egy főre jutó ipari termelés Lengyelországban tizedannyi volt, mint a világ legjobban iparosított kapitalista országában — az USA-ban. Mi kilenc év alatt (a hároméves és a hatéves terv során) az egy főre eső ipari termelést több mint ötszörösére fokozzuk, vagyis kilenc év alatt megtesszük több mint felét annak az útnak, amely az iparosítás tekintetében minket az USA-tól elválaszt."

★

A szocializmus és haladás táborának a világbéke fenntartásáért vívott elszánt harca közepette, a lengyel nép a békeharc és a szocializmus alapjai megépítésének jelszavával valósítja meg hatéves tervét, mert tudja, hogy e feladatok elválaszthatatlanul összefüggnek egymással.

A lengyel munkásosztálynak és az egész lengyel népnek a béketábor megerősítéséért vívott harcát azokkal a sikerekkel mérhetjük, amelyeket az ország a szocializmus alapjainak építésében elért. Ezek a sikerek jelentősek.

A szocialista ipar termelési tervét 1950-ben *107,4 százalékra* teljesítette, az ipari termelés értéke pedig 1949-hez képest 30,8 százalékkal növekedett, a nagy- és középipar egy főre átszámított termelése mintegy 315 százalékra emelkedett a háborúelőtti Lengyelország egy főre eső nagy- és középipari termeléséhez viszonyítva, ami azt jelenti, hogy Lengyelország iparosodásának színvonala elérte a háborúelőttinek több mint háromszorosát.

Lengyelország elmaradott agráripari országból *az iparilag legfejlettebb országok sorába* lépett. A háborúelőtti Lengyelországban az egy főre eső termelés 41,6 százalékkal volt kevesebb, mint Olaszországban és ötödannyi, mint Franciaországban, 1950-ben viszont Lengyelország az egy főre jutó termelés fejlődésében és a termék gyarapodásában *maga mögött hagyta Olaszországot és csakhamar utóléri Franciaországot*. Az ország gazdasági fejlődése a szocializmushoz vezető úton, a mindinkább élesedő osztályharc közepette, a kapitalista elemek rendszeres korlátozása és kiszorítása, a szocialista szektornak a népgazdaság minden területén egyre gyorsabb növekedése útján megy végbe.

A szocialista gazdaság részesedése az ipari és kisipari termelés értékében 1946-ban *74*, 1949-ben *89* százalék volt, 1950-ben pedig már *94 százalékra* növekedett; a kiskereskedelmi áruforgalomban az 1946. évi 22-ről 1950-ben mintegy *80 százalékra* emelkedett.

Növekszik a szocialista szektor aránya a mezőgazdaságban is.

Az állami gazdaságok és a mezőgazdasági termelőszövetkezetek által megművelt föld területe az 1949. évi 8,4 százalékról a múlt év végéig *13 százalék fölé* emelkedett. A termelőszövetkezetek száma az 1949. évi 243-ról a múlt év végéig *2200-ra* emelkedett, ez év június 1-re pedig elérte a *3050-et*.

A szocialista formák fejlődése következtében 1950-ben már *70 százalék körül* volt a népgazdaság egész szocialista szektorának részesedése *a nemzeti jövedelem termelésében*.

Országunknak a szocializmus felé vezető általános gazdasági fejlődése, a lakosság jóléte jelentős emelkedésének és a közoktatás, a tudomány, a kultúra, az egészségvédelem, a szociális ellátás és a társadalombiztosítás minden irányú fejlődésének alapján megy végbe.

1950-ben *a munkások reálbére csaknem 35 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat*, a munkáslétszám pedig 17 százalékkal emelkedett.

Lengyelországban 1938-ban összesen 28 főiskola volt és ezekben 48 000 diák tanult, 1950-ben *a főiskolák száma 68-ra emelkedett, a főiskolai tanulók száma pedig meghaladta a 114 000-et*. Az országban kiadott *könyvek* példányszáma az 1938. évi 29 millióról 1950-ben *122 millióra* emelkedett.

Az egészségvédelem nagyarányú fejlesztése következtében a háborúelőtti időszakhoz képest a fertőző betegségek okozta halálozások száma a felénél kisebbre csökkent.

Javulnak a lakásviszonyok is. Csupán *1950-ben 82 000 lakóházat* vettek használatba.

★

A népi Lengyelország fennállásának hetedik évfordulóját a lengyel nép a hatéves terv végrehajtásának második évében elért sikerekkel ünnepelte. A szocialista iparosítás üteme ez évben gyorsabb, mint a múlt évben. Az 1950. évi terv si-

keres túlteljesítése következtében a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának VI. plénuma ez év februárjában javasolta, hogy 1951-ben a szocialista ipar termelését a hatéves tervben előírt 20,7 százalék helyett *23,4 százalékkal* növeljék ahhoz, az eredeti kiindulási alapnál jelentősen magasabb színvonalhoz képest, amelyet az 1950. évi terv 7,4 százalékos túlteljesítése következtében elértek. Ez azt jelenti, hogy a teljes termelés a tervelőirányzathoz képest 12 százalékkal növekszik és a hatéves terv megvalósításának ideje kéthónappal csökken.

A szocialista építés ütemének meggyorsítása Lengyelország számára éppen olyan életszükséglet, mint más népi demokratikus országok számára is. Ahogyan *Bierut* elvtárs a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának V. plénuma előtt 1950-ben megállapította:

„... mi nem engedhetjük meg magunknak, hogy lassítsuk az ütemet, csökkentsük a feladatokat, mert nem engedhetjük meg magunknak többé, hogy termelőerőink és iparunk műszaki szinvonala tekintetében elmaradjunk. Nem tarthatjuk fenn az elmaradottságot akkor, amikor a dolgozó tömegek másképp, jobban, kulturáltabban akarnak élni, mint ahogyan azelőtt éltek. Nem engedhetjük meg magunknak azt, hogy évtizedekig építsük a szocializmus alapjait, mert minden késedelem csak osztályellenségeink kezébe adna ütőkártyát. Végül, már csak azért is biztosítanunk kell termelőerőink és műszaki színvonalunk gyors fejlődését, mert ezt követeli a nemzetközi helyzet, ezt követeli a függetlenségünkről való gondoskodás, a gondoskodás honvédelmünkről, a béketábor erőinek gyarapításáról az imperialisták hódító törekvései ellen folytatott harcban."

A hatéves terv gyorsabb ütemű végrehajtásának egyik főfeladata és feltétele a termelés önköltségének csökkentése, ami egyben a felhalmozási terv teljesítésének feltétele. A termelés önköltségét 1950-ben egészében véve mintegy 3,4 százalékkal csökkentették. A terv 1951-re a szocialista nagy- és középipari termelésben *6,1* százalékos önköltségcsökkentést, a szocialista kisiparban pedig *8* százalékos önköltségcsökkentést ír elő. E feladat teljesítése érdekében a terv a munkások, az úgynevezett termelőcsoportok munkatermelékenységének mintegy *13* százalékos emelkedését írja elő 1951-re (a munkatermelékenység növekedése 1950-ben az 1949. évihez képest 9 százalékos volt).

Az önköltségcsökkentésért és a munkatermelékenység fokozásáért vívott harc széles arcvonalon folyik. Sok gazdasági ág élüzemi kollektívjeinek kezdeményezésére a népgazdaság legfontosabb ágaiban felülvizsgálták a normákat s egyre jobban terjed a *darabbérrendszer*. Megvalósítják a munkaigényes folyamatok széleskörű gépesítését, meghonosítják a legfejlettebb munkamódszereket. Az anyagráfordítások csökkentése érdekében döntő harc folyik az összes nyersanyagfajták felhasználási normájának csökkentéséért. A terv például előírja, hogy az egy kilówatt villamosenergia fejlesztéséhez felhasznált szénmennyiséget 6,5 százalékkal, egy tonna acél gyártására eső szénfelhasználás normáját pedig 2 százalékkal kell csökkenteni. Az építőiparban a betonacél-felhasználás 6 százalékos csökkentését tervezik.

A textiliparban az egy méter szövetre eső gyapotfelhasználás normáját 4 százalékkal csökkentik. Nagy munka folyik a pótanyagok meghonosítása és a hulladékok még teljesebb kihasználása érdekében. A szállításban a szénfelhasználás csökkentéséért, a vagonok veszteglési idejének megrövidítéséért, a kocsifordulók meggyorsításáért folyik a harc. Az építőipari dolgozók a túlméretezett tervek kiküszöbölésével, az építőanyagfelhasználás csökkentésével és az építkezési határidők megrövidítésével harcolnak az építkezések olcsóbbá tételéért.

Lengyelország dolgozói mindezeket a feladatokat sikeresen túlteljesítik. Ez év

első negyedében a tervet *101 százalékra*, a második negyedévben *102 százalékra* teljesítették. A szocialista ipar termelésének értéke a folyó év első félévében mintegy 27,5 százalékkal volt nagyobb, mint 1950 első félévében. Jelentősen fokozódott a beruházások végrehajtásának üteme. A második negyedévben teljesített építő- és szerelőmunkák értéke 53 százalékkal haladta meg a múlt év megfelelő időszakában végzett ugyanilyen munkák értékét.

Ez év első felében a *munkatermelékenység* a szocialista iparban, 1950 első félévéhez viszonyítva, *14 százalékkal* emelkedett.

A népi Lengyelország, a béke és a szocializmus egész tábora iránti hűségük kifejezéseképpen, a lengyel munkások, mérnökök és technikusok határidő előtt fejezik be az új vállalatok építését. Határidő előtt 40 nappal fejezték be az elsőrendű fontosságú csensztohovai kohómű megépítését. Június közepén megkezdte a termelést az új, nagy vegyészeti gyár Vizovban, amely kénsavat termel anhidritből, üzembe helyeztek egy nagy műrostgyárat Gozsovban és határidő előtt fejezték be a varsói meg a lublini autógyárnak s a petrakovi textilkombinátnak az építését.

Meggyorsítják munkájuk ütemét a vas- és fémipar óriásának: a „Nova-Huta" kohászati kombinátnak és sok más üzemnek építői. Az ipari építkezésekkel egyidőben gyors ütemben épülnek a vasútvonalak és autóutak, a víztárolók és csatornák, növelik a tengeri kikötők befogadóképességét.

Gyorsan halad előre a vaskohászok szocialista városának, „Nova-Hutának", Tihi bányavárosnak, több tucat munkáslakótelepnek és városnegyednek az építése. Különösen csodálatos az a gyors ütem, amellyel az ország fővárosát, Varsót helyreállították és újjáépítik.

A háborúban elpusztított gazdaság gyors helyreállítása, a hároméves terv megvalósítása és az ország egész népgazdaságának áttérése a szocialista újjáalakításra nem történhetett volna meg a Szovjetunió nagyarányú, állandó, testvéri segítsége nélkül.

Az a segítség, amelyet a Szovjetunió Lengyelországnak és a többi népi demokratikus országnak nyujt, az országok közti új, legfejlettebb típusú kapcsolatot testesíti meg, amilyen csak a baráti szolidaritás és proletárnemzetköziség viszonyai között, a béke és szocializmus táborában lehetséges. Ez a viszony gyökeresen különbözik attól a viszonytól, amely az imperialista táborban a kis népek imperialista elnyomásának és kizsákmányolásának farkastörvényén alapul.

Igen sok példa bizonyítja a Szovjetunió hatalmas segítségét.

A Varsó felszabadulását követő első napokban az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, az Ukrán és a Bjelorussz Köztársaság a lengyel nép iránti testvéri barátsága jeléül ellenszolgáltatás nélkül 60 000 tonna gabonát küldött a felszabadult főváros éhező lakosainak. A Szovjetunió a Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottság kérésére szakembereket küldött Lengyelországba, hogy segítsenek az elpusztult közlekedés, szállítás és az erőművek helyreállításában, a népgazdaság legfontosabb objektumainak újjáépítésében. Ennek a segítségnek, valamint annak következtében, hogy a Szovjet Hadsereg résztvett a helyreállítási munkában, bámulatosan rövid idő alatt jött rendbe az országban a szállítás, a hírszolgálat és megkezdték munkájukat az ország legfontosabb vállalatai.

Az 1945—1947-es rossz termésű években a Szovjetunió több mint *1 800 000 tonna gabonát* adott Lengyelországnak hitelbe. 1947-ben Lengyelország a Szovjetuniótól mintegy *28 millió dollár értékben tízéves aranykölcsönt* kapott. A Szov-

jetunió a berendezések szállításáról szóló egyezmény keretében *2200 millió rubeles áruhitelt* is nyujtott Lengyelországnak ipari berendezések és komplett nagyüzemek vásárlására.

Jellemző vonása a Szovjetunió segítségének, hogy ez a segítség az ország növekvő szükségleteinek, a népgazdasági feladatok növekedésének és a gazdasági építésben fölmerülő új lehetőségeknek arányában növekszik.

A Lengyelországban folyó szocialista építés sikeres megvalósításának egyik legfontosabb tényezője az az erős gazdasági kapcsolat, amely Lengyelország és a Szovjetunió, valamint a népi demokratikus államok között fennáll.

A háborúelőtti Lengyelország, amelyet a fasiszta kormány nyugateurópai és amerikai gazdáinak parancsára ütköző állammá változtatott a Szovjetunióval szemben, saját életbevágó érdekei rovására, szinte egyáltalán nem folytatott kereskedelmet a Szovjetunióval.

A háborúelőtti Lengyelország külkereskedelmében a Szovjetunió majdnem az utolsó helyen állott. Az áruforgalom e szomszédos nagy országgal 1938-ban csak 0,4 százalékot ért el Lengyelország külkereskedelmi forgalmában.

A háborúutáni Lengyelország külkereskedelmében a Szovjetunió az első helyet foglalja el. A Szovjetunióval lebonyolított áruforgalom részaránya Lengyelország külkereskedelmi forgalmában 1950-ben mintegy *27 százalék* volt.

Lengyelország a Szovjetunióból hozza be a népgazdasági terveinek megvalósításához nélkülözhetetlen árukat. Ezek közt vannak a legfontosabb nyersanyagfajták, így *a gyapot, a vasérc, a vasötvözetek, a réz, az alumínium, az olajtermékek, apatitok* és sok más. Lengyelország nagy mennyiségben importál *ipari berendezést, mezőgazdasági gépeket, gépkocsit, traktort, laboratóriumi berendezéseket, szerszámokat stb.* A Szovjetunióba irányuló lengyel áruszállítás kedvező feltételeket teremt a lengyel népgazdaság fontos ágainak fejlődésére és elősegíti termelésük műszaki színvonalának emelését. Lengyelország a Szovjetunióba szenet és kokszot, pamutszövetet, cinket és cinkkészítményeket, cukrot, üveget, porcelánt és más árucikkeket szállít. Lengyelországnak a Szovjetunióba irányuló kivitelében mindinkább növekszik az *ipari és közlekedési berendezések* szállításának részaránya.

A Lengyelország és a Szovjetunió közti kereskedelem *hosszúlejáratú egyezményeken* alapszik, amelyek biztosítják a kétoldalú áruforgalom progresszív növekedését és elősegítik a népgazdasági tervezést. A hosszúlejáratú kereskedelmi szerződések alapján a Szovjetunióból Lengyelországba hitelbe szállított ipari berendezések biztosítják a tervben előírt hatalmas beruházások végrehajtását. Lengyelország e szerződések alapján nagy, korszerű *fémkohászati üzemek, villamoserőművek, szén- és ércbányák, ércdúsító üzemek, gépgyárak, vegyi és más üzemek számára* kap berendezéseket a Szovjetuniótól. E megállapodások keretében kapja Lengyelország a gigászi méretű „Nova-Huta" vaskohászati kombinát fölépítéséhez szükséges berendezéseket. A „Nova-Huta" termelése meghaladja majd az ország egész háborúelőtti kohóipari termelését. A Szovjetunióból szállított berendezések mellett Lengyelország szovjet részről széleskörű *tudományos és műszaki segítséget is kap.* Ez a segítség különösen a nagy, korszerű üzemek építéséhez szükséges tervek kidolgozásában, a gépek felszerelésében nyujtott segítségben, a termelés megtervezésében és megindításában, a munkások, a mérnökök és technikusok oktatásában nyilvánul meg.

Nagy jelentősége van az ország népgazdaságának föllendülése szempontjából annak is, hogy sikeresen fejlődik kereskedelme a szocializmus és a béke táborának valamennyi országával. A *Csehszlovákiá-*

ból, a Német Demokratikus Köztársaságból, Magyarországból szállított ipari berendezések mindinkább növekvő helyet foglalnak el az ipari berendezések importjában. Nagy jelentőségűek azok a fontos *nyersanyag- és élelmiszerszállítmányok*, amelyek *a Kínai Népköztársaságból, Romániából, Bulgáriából és Albániából* érkeznek az országba.

A Szovjetunió gazdasági segítsége, valamint a Szovjetunióval és a szocialista tábor országaival folytatott, mindjobban fejlődő áruforgalom eredményeképpen teljesen csődöt mondtak a kapitalista országoknak azok a próbálkozásai, hogy a külkereskedelemben életbeléptetett megkülönböztető korlátozások útján akadályozzák a szocializmus építését a népi demokrácia országaiban.

Bár a tőkés országok nem hajlandók Lengyelországnak berendezéseket és nyersanyagokat szállítani, a lengyel dolgozók az 1950. évi népgazdasági tervet mégis sikeresen túlteljesítették, 1951-re pedig a szocialista építés ütemét még gyorsabbra tervezték, mint korábban feltételezhető volt.

A népgazdasági tervek sikeres teljesítéséhez nagy mértékben járult hozzá a Szovjetunió és a népi demokratikus országok termelési, tudományos és műszaki tapasztalatainak felhasználása. A szocialista tábor országai közti gazdasági együttműködésnek ez a fontos formája segíti ezeket az országokat abban, hogy a legmagasabb tudományos és technikai színvonalon fejlesszék tovább termelésüket, elősegíti továbbá a tudomány és a technika gyors előrehaladását az együttműködő országokban.

Ennek példája az eredményesen fejlődő *tudományos és műszaki együttműködés Magyarország és Lengyelország között.* Ennek az együttműködésnek keretében a lengyel ipar különösen nagy segítséget kapott főként az olajkitermelés, az öntödei és gépgyártó berendezések, bizonyos gyógyszerek stb. gyártásának elsajátításában. A magyar ipar számára viszont többek között lehetővé vált a Martin-acéltermelés lengyelországi tapasztalatainak felhasználása és a Lengyelországban alkalmazott bányászati és olajipari munkamódszerek megismerése.

★

Sztálin elvtárs „Az Októberi Forradalom és az oroszországi kommunisták taktikája" című művében előre látta, hogy a forradalmi szocialista átalakulás jelentősen kedvezőbb körülmények között fog megvalósulni azokban az országokban, amelyek az Októberi Forradalom győzelmének eredményeként lépnek rá a szocializmus útjára, mint Oroszországban. Ennek a jövőbelátásnak az igazságát ragyogóan bizonyítják azok a történelmi események, amelyek az elmúlt hét év alatt Lengyelországban végbementek és azok a győzelmek, amelyeket a lengyel munkásosztály az osztályharc, valamint a békés építés frontján aratott.

Amikor a lengyel nép az új Lengyelország 7. születésnapján, a szocialista építés dicsőséges útján elért hatalmas eredményeket ünnepli, azt is jól tudja, hogy minden jelentős győzelmének forrása a Nagy Októberi Szocialista Forradalom diadala, a szocialista építés győzelme a Szovjetunióban, a Szovjetuniónak a fasizmuson aratott győzelme és a lengyel népnek nyujtott állandó baráti segítsége.

A Szovjetunió szabadította föl a lengyel népet a fasiszta iga alól, mentette meg a rabszolgaságtól és a fizikai megsemmisüléstől.

A Szovjetuniónak a fasiszta Németországon aratott győzelme következtében visszatértek Lengyelországhoz az ősi lengyel területek, amelyeket évszázadokkal előbb a német imperialisták leszakítottak testéről.

Az emberiségnek a fasiszta rabság alól történt felszabadításáért hősi harcot vívott Szovjet Hadsereg jelenléte ártalmatlanná tette a lengyel reakció erejét és megakadályozta a polgárháború kitörését.

A Szovjetunió politikai és gazdasági támogatása következtében Lengyelország elkerülte az angol és amerikai imperializmus beavatkozását az ország belügyeibe és megmenekült attól, hogy az imperialista rablókkal szemben gazdasági függőségbe kerüljön.

A Szovjetunió segítsége rövidítette meg a helyreállítás időszakát és ez a segítség hozta közelebb a szocialista iparosítás megkezdésének időpontját. A Szovjetunióval és a béketábor országaival fennálló gazdasági kapcsolatok teremtették meg az alapot az országnak a szocializmus útján való gyors előrehaladására.

Az, hogy széles körben alkalmazhattuk a Szovjetunió szocialista építésének tapasztalatait, lehetővé tette a legbonyolultabb népgazdasági feladatok gyors és sikeres megoldását.

★

Az új népi demokratikus Lengyelország fennállásának 7. évfordulóját annak az elszánt harcnak a feltételei között ünnepelte, amelyet a Szovjetunió vezette béketábor folytat a nekivadult imperializmus erői ellen.

Az egész haladó emberiség leghőbb vágyát kifejező és világszerte az emberek millióit egyesítő békeharc egyesíti és tömöríti a lengyel népet is, amely a saját bőrén érezte a háború kínszenvedését és borzalmait.

Az imperialista tábor véres és agresszív háborút folytat Koreában, az agresszív északatlanti szerződés újjáéleszti a fasizmust és megkísérli Nyugat-Németország újrafölfegyverzését, az egész imperialista tábor agresszív háborúra készülődik a Szovjetunió és a népi demokráciák ellen. Ilyen körülmények között a saját sorsának urává vált lengyel nép, amely a maga boldog életét építi, minden erejét a béke megvédésének szenteli.

A lengyel népben erős visszhangot keltettek a nagy Sztálin szavai, hogy a béke fennmarad és tartós lesz, ha a világ népei kezükbe veszik a béke ügyét és mindvégig kitartanak mellette.

A lengyel nép bekapcsolódott a békéért vívott aktív harcba, sikeresen dolgozik saját országának megerősítésén, amely elszakíthatatlan része a szocializmus és a béke hatalmas táborának.

Bierut elvtárs a lengyel nép gondolatait fejezte ki a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának VI. teljes ülésén mondott beszédében: „A lengyel nép számára a béke védelméért folytatott harc feladatai a legszorosabban összefüggnek a hatéves terv feladataival, amely Lengyelország évszázados elmaradottsága felszámolásának, a hajdani földesúri-kapitalista rendszertől örökölt gazdasági gyöngeség felszámolásának terve. A békeharc és a hatéves terv teljesítése — ezek ma a legnagyobb és legfontosabb kérdések, amelyeknek döntő jelentőségük van népünk függetlenségének, erejének, jólétének, történelmi jelentőségének és szerepének, nemzetünk jövőjének megszilárdításában és biztosításában. A tartós békében, a Szovjetunióval való szövetségben, a népnek hatéves tervünk által megsokszorozott termelőerőiben, e termelőerők nagyarányú föllendülésében van Lengyelország ipari erejének, függetlenségének és önállóságának kimeríthetetlen éltető forrása — népünk jövő történelmének biztos előrelendítője és mozgatóereje."

Visszatekintve a hét év alatt megtett útra, a szocializmust építő lengyel nép biztosan halad új győzelmek felé, erősíti egységét a hatalmas béketáborral, amelynek élén a béke zászlóvivője, Sztálin elvtárs halad.

G. ASZTAFJEV

A Kínai Kommunista Párt harca a gazdasági elmaradottság felszámolásáért és az ország iparosításáért

A kínai nép ellenségei, az amerikai imperialisták és kuomintangista lakájaik azt remélték, hogy Kína dolgozóinak nem lesz elég erejük megbirkózni azzal a bonyolult feladattal, amelyet a nagykiterjedésű és gazdaságilag elmaradott ország kormányzása jelent és képtelenek lesznek legyőzni a reakciós klikk örökségét, a gazdasági és a pénzügyi káoszt. A nép ellenségei arra számítottak, hogy a falvak és a városok kizsákmányoló elemei, a földbirtokosok, nagytőkések, spekulánsok, valamint a kispolgárság ellenállást fognak kifejteni. Reményeiket ügynökeik a kémek, banditák, diverzánsok és egyéb ellenforradalmárok földalatti tevékenységére építették. A kínai nép, élén a munkásosztállyal és harcos élcsapatával, a kommunista párttal a Szovjetunió világtörténelmi jelentőségű tapasztalataira és önzetlen segítségére támaszkodva, legyőzi az eléje tornyosuló nehézségeket és sikerrel oldja meg az állami és a gazdasági építés bonyolult feladatait.

A népi demokrácia fejlődésének jelenlegi szakaszán a kínai nép kommunista pártjának vezetésével küzd a burzsoa demokratikus forradalom betetőzéséért, a termelőerők fejlődését akadályozó feudális csökevények végleges felszámolásáért, az ország egész területének végleges felszabadításáért az amerikai rablók uralma alól, Kína politikai és gazdasági függetlenségének megszilárdításáért és azért, hogy a közeljövőben megteremtse a szocializmus építésére való áttérés feltételeit.

A kínai nép a következő feladatokat tűzte maga elé: a földbirtokreform végrehajtása és a mezőgazdasági termelés fejlesztése, az ipar helyreállítása és átszervezése az új, népi demokratikus elvek szerint; az ország iparosításának kifejlesztése, az ország védelmi képességének megszilárdítása, függetlenségének biztosítása annak érdekében, hogy megteremtsék azokat a gazdasági feltételeket, amelyek lehetővé teszik a szocializmus építésének megindítását. A Kínai Kommunista Párt Sztálin elvtárs lángeszű műveinek és a Szovjetunió szocialista iparosításának tapasztalatai segítségével, az ország iparosítási programját már a népi forradalom előtt kidolgozta. A programm alapelveit Mao Ce-tung az 1939-től 1945-ig megjelent munkáiban fejtette ki.

Mao Ce-tung, a Kínai Kommunista Párt VII. kongresszusán (1945 áprilisában) elmondott beszámolójában kifejtette, hogy az új Kína függetlensége, demokratikus rendje és egysége a szilárd gazdasági alap megteremtésétől függ. Ez az alap megköveteli, hogy a meglévőnél sokkal fejlettebb mezőgazdaságot, nagyipart, s ennek megfelelően fejlett közlekedést, kereskedelmet és pénzforgalmat teremtsenek. Mao Ce-tung hangsúlyozta: „az új demokrácia politikai rendjének megteremtése után a kínai népnek és kormányának gyakorlati intézkedéseket kell tennie, hogy meghatározott időn belül, lépésről lépésre kiépítse a könnyű- és a nehézipart, s Kínát mezőgazdasági országból ipari országgá változtassa."

Az amerikai intervenció megakadályozta a kínai népet, hogy a japán fegyverletétel után azonnal megkezdje az ország iparosítását. Az iparosítás munkája csak az amerikai imperializmus és a belső reakció legyőzését követő időszakban kezdődhetett meg. A felszabadított területek társadalmi és gazdasági átalakítása s elsősorban az agrárreform megvalósítása azonban már a harcok alatt megkezdődött. A sanszi—szinjüani felszabadított körzetben, a helyi pártaktíva 1948 áprilisában tartott ülésén Mao Ce-tung hangsúlyozta, hogy a hűbéri rendszer megsemmisítése és a mezőgazdasági termelés fejlődése alapot te-

remt az ipar fejlesztésére és annak a feladatnak megoldására, hogy Kínát agrárországból ipari országgá fejlesszék.

Dél-Mandzsuria és Észak-Kína nagyipari körzeteinek felszabadítása után a Kínai Kommunista Párt előtt a rombadöntött ipari vállalatok helyreállításának feladata állott. A kommunista párt ennek megfelelően átszervezte munkarendjét és a földreform végrehajtása mellett a demokratikus átalakulás alapjaivá vált városokban elvégzendő munkára fordította figyelmét.

A párt munkájának átszervezésében döntő mozzanat volt a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának 1949 márciusában megtartott II. teljes ülése, amelyen azt a feladatot tűzték a kínai nép elé, hogy „gyorsan állítsa helyre és fejlessze a termelést és czzel teremtse meg a szükséges feltételeket Kínának agrárországból ipari országgá való átalakításához és az új demokrácia államának szocialista állammá való átszervezéséhez".

A párt ezt a határozatot szívós propagandával és a dolgozók mozgósításával támogatta. Jen Bi-si, a Központi Bizottság tagja, a Kínai Demokratikus Ifjúság Szövetségének 1949 áprilisi kongresszusán emlékeztetett Mao Ce-tung útmutatására, hogy Kína függetlensége és szuverenitása csak akkor tekinthető biztosítottnak, ha Kína elmaradt mezőgazdasági országból fejlett ipari országgá válik. Jen Bi-si egyúttal kifejtette a Kínai Kommunista Párt programjának Kína iparosításáról szóló tételeit. Ezek szerint az átalakulásnak 10—15 év alatt kell megtörténnie; a pártprogram nagy gépipar létesítését tervezi, amely az üzemek, bányák és a közlekedés fejlődéséhez nélkülözhetetlen gépeket, gépkocsikat és hajókat, valamint az ország védelmére ágyúkat, tankokat és repülőgépeket fog gyártani.

Kína Népi Politikai Tanácskozó Testületének 1949 szeptemberében Pekingben tartott ülésén elfogadott „Általános Program"-ban az iparosítást az ország gazdasági politikája alapjának nyilvánították. A programból kitűnik, hogy az ország iparosítása mind feladataiban, mind módszerében, gyökeresen eltér a tőkés országok iparosításától. Az iparosítást nem a kapitalisták, hanem az egész nép érdekében hajtják végre. Elsősorban a nehézipart építik ki, saját erőforrásaik és a belső felhalmozások igénybevételével, valamint a Szovjetunió és a népi demokratikus országok önzetlen, testvéri segítségével.

A Kínai Népköztársaságban ma öt gazdasági szektor van: az állami gazdasági szektor, a szövetkezeti gazdaság, a parasztok és kézművesek egyéni gazdaságai, a magánkapitalista szektor és az államkapitalista szektor.

Az állami szektor iparához a társadalmi tulajdonba vett vállalatok tartoznak: a japán monopóliumoknak, a kínai nép árulóinak, valamint a Kuomintang-diktatúra hírhedt „négy család"-jának tulajdonában volt vállalatok. E vállalatokból alakult ki az ipar állami szektorának magva, ide tartoznak a legnagyobb bányák és villamosenergiatelepek, a kohászati és fémfeldolgozóipar jelentős része és majdnem teljes egészében a textilipar, amely Kínában a könnyűipar legfontosabb ága. Állami tulajdonban van az egész vasút, a vízi- és a gépkocsiközlekedés tekintélyes része, valamint a legnagyobb bankok. A külkereskedelem legnagyobb része, s a gabona- és a textilkereskedelem jelentős része is az állam kezében összpontosul. Az ipar állami szektora 1950 elején a széntermelés 70 százalékát, az acéltermelés 90, a nyersvastermelés 50, a villamosenergiatermelés 78, a gépgyártás 70 és a textilipar 50 százalékát foglalta magában Északkelet-Kínában (Mandzsuriában), ahol a legfejlettebb a nehézipar, az állami ipar hányada az egész ipari termelés 85 százalékát érte el.

Az állami szektornak mindinkább növekvő szerepe van a magánkapitalista termelés anarchiájának leküzdésében. Az adott körülmények között a szövetkezeti gazdálkodás és az államkapitalizmus hivatott arra, hogy az állami szektorral együttműködve szabályozza és egybehangolja a magánkapitalista és kisárutermelést.

Az államkapitalizmus fejlesztésében a Kínai Kommunista Párt Lenin elvtárs útmutatását veszi alapul. Az új Kínában az államkapitalizmus egyik fontos eszköze a magánkapitalista termelés szabályozásának és koordinálásának. Az Általános Programm éppen ezért tartja szükségesnek, hogy a lehetőséghez képest ösztönözni kell a magántőkének az államkapitalizmus felé irányuló fejlődését.

Nagy jelentősége van Kínában a szövetkezeti szektor erős fejlesztésének, mivel ez fontos eszköze a felaprózott kis- és kézművesipar egyesítésének és megerősítésének.

Sikeresen valósul meg az Általános Programnak az az utasítása, hogy „az államnak kell koordinálni és szabályozni az állami gazdaságnak, a szövetkezeti gazdaságnak, a magán- és államkapitalizmusnak, valamint a parasztok és kézművesek egyéni gazdaságának tevékenységét a nyersanyagellátás, a piacok, a munkafeltételek, a műszaki berendezés, a pénzügyi politika, a pénzforgalom stb. területén abból a célból, hogy a társadalmi gazdaság minden szektora az állami szektor vezetésével, a munkamegosztás alapján együttműködjön és valamennyi megtalálja a maga helyét az egész társadalmi gazdaság fejlődésében".

★

A régi Kínától örökölt ipar a fejlődésnek alacsony színvonalán állott. Az iparnak határozottan félgyarmati jellege volt: az imperialista nagyhatalmaktól függött, tőlük kapta a gépeket és a pótalkatrészeket, termékeit pedig — főleg nyersanyagokat és félkészgyártmányokat — külföldre szállították. Az országban főként a kitermelő ipar fejlődött, a könnyűiparban pedig a textilgyártás. A nehézipar rendkívül fejletlen volt. Gépgyár úgyszólván alig akadt. Egyenetlen volt az ipar földrajzi megoszlása is. A gyáripart az iparágak közti nagy aránytalanságok és a tökéletlen, befejezetlen termelési ciklus jellemezte.

Az elmaradott, félgyarmati állapotban lévő ipart a kuomintang az ellenőrzése alatt állott területen teljesen dezorganizálta. Súlyosan nehezedett az iparra az amerikai áruk tömeges bevitele. A Japánnal vívott háború alatt és a polgárháborúban a legnagyobb gyárüzemeket, köztük a legnagyobb kohászati műveket is, lerombolták. Ilyen körülmények között a kormánynak és a munkásosztálynak legfőbb feladata az épségben maradt vállalatok megőrzése, a lerombolt vállalatok helyreállítása, valamint a termelés megszervezése volt.

A népi forradalom győzelme után a következő feladatok állottak a központi népi kormány előtt: 1. az iparigazgatás megszervezése s a munkások és pártmunkások köréből a kellő számú káder kiképzése; 2. az ipar ellátása nyersanyaggal tüzelőanyaggal és egyéb anyaggal, az állami ipar együttműködésének és a termékek értékesítésének megszervezése; 3. a vasúti, vízi és közúti közlekedés helyreállítása, valamint a külkereskedelem újjászervezése; 4. a lerombolt vállalatok helyreállításának megkezdése, elsősorban a közlekedésben, a villamosáramtermelésben, a bányászatban, s végül a feldolgozóiparban.

A háború következményeinek felszámolása érdekében a kormány a magánkapitalista és kisárutermelő ipar helyreállítását és átszervezését is támogatja. Ennek megvalósítását azonban erősen megnehezíti a magánszektor elaprózottsága és szétszórtsága, valamint a kapitalista vállalkozók egy részének ellenállása.

A kommunista párt és a népi kormány nemcsak azt a feladatot tűzte a dolgozók elé, hogy az elpusztult, vagy üzemen kívül helyezett vállalatokat helyreállítsák, hanem azt is, hogy a régi, elavult ipart átszervezzék s félgyarmati jellegét megszűntessék. Csu En-laj a Kínai Népköztáraság megalapításának első évfordulóján tartott beszédében kijelentette, hogy a köztársaságnak még nincs megfelelő anyagi ereje, kellő számú munkáskádere és elegendő tapasztalata az iparfejlesztéshez. Hangsúlyozta, hogy Kína gazdasága ma még a helyreállítás szakaszát éli, amely 3—5 évig tart. Ebben az időszakban az ország erejét a legfontosabb iparágak fejlesztésére összpontosítják, mert csak így teremthetik meg az iparosítás alapfeltételeit: a felhalmozást, a belső piacot és a szükséges technikai felkészültséget.

Északkelet-Kína, vagyis Mandzsuria, Kína legfejlettebb ipari területe, sokkal korábban szabadult fel, mint a többi iparvidék. Mandzsuriában az ipari termelés 1943-ban érte el legmagasabb szintjét, az országrész egész termelésének 56 százalékát. Az ország egész termeléséből Mandzsuriára jutott a kőszéntermelés 49, a villamosáramtermelés 78, a nyersvastermelés 87 és az acéltermelés 93 százaléka. Mandzsuria ipara akkor Japán egyik hadiipari bázisa volt. Mandzsuria felszabadítása után a népi hatalom nyomban hozzálátott az ipar helyreállításához és átszervezéséhez. E munkája során kellő tapasztalatokat szerzett egész Kína gazdaságának helyre-

állításához és fejlesztéséhez és Mandzsuriát az egész ország iparosításának ipari bázisává tette.

A Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága jóval Mandzsuria teljes felszabadítása előtt elhatározta, hogy Mandzsuriának különleges gazdasági státust biztosít: külön pénzrendszert, az agrárreform gyors befejezését, a háborús viszonyok ellenére nagy összegek folyósítását a gazdaság helyreállítására és fejlesztésére, tapasztalt munkásoknak Mandzsuriába küldését politikai és gazdasági munkára. Északkelet-Kínában rövid idő alatt megalakultak az iparigazgatás szervei, új káderekét képeztek és terveket dolgoztak ki a beruházásokra, a nyersanyagfelhasználásra, a termelés és a piac megszervezésére. 1949 áprilisáig 191, szeptemberig 243, decemberig pedig már 307 iparvállalat, vagyis Mandzsuria nagyipari vállalatainak 80 százaléka kezdte meg munkáját. Megszüntették az egyes iparágak közötti aránytalanságot, felállították a gépipar különleges ellenőrző tanácsát, s megszervezték a szerszámgépek és műszerek gyártását.

1949-ben az ipar 35 százalékát adta Mandzsuria egész termelésének. Az állami iparban a termelési eszközök gyártása elérte az egész termelés 74 százalékát. Az abszolút számokban kifejezett termelés azonban még alacsony volt: 11 millió tonna szén, 172 000 tonna nyersvas, 100 000 tonna acél, 72 000 tonna hengerelt fém, 497 szerszámgép és 1109 villamosmotor. Az ipari termelés volumene az 1943. évinek csak 29 százalékát érte el. A munka termelékenysége és a gépek kihasználási foka alig haladta meg a japán megszállás idején elért színvonalat.

1950-ben Északkelet-Kína iparának helyreállítása és átszervezése gyors léptekkel haladt előre. Ebben az évben a kormány e terület költségvetési kiadásainak 40 százalékát ipari építkezésekre fordította, ami elérte a népgazdaság fejlesztésére fordított kiadások 75 százalékát és 32 százalékkal múlta felül Kína többi részének ipari beruházásait. 1950-ben az északkeleti országrészek ipari építkezéseire fordított összeg elérte az 1949-ben e célra fordított kiadások két és félszeresét. Az ipari beruházások 85 százaléka termelési eszközök gyártására szolgált. Az Északkelet-Kínában 1950-ben végrehajtott beruházások méreteiről a következő számok adnak képet: az üzemekben, gyárakban és bányákban 4000 épület épült, a termelő- és raktári célokat szolgáló épületek, a lakóházak, klubok, kórházak hasznos területe 2 és ½ millió m² volt és az építkezéseken több mint 100 000 munkást alkalmaztak.

Az északkeletkínai ipar helyreállításához és fejlesztéséhez a Szovjetunió hosszúlejáratú hitelre szállított gépekkel járult hozzá; ezenkívül a kínai kormány jelentős mennyiségű gépet és ipari nyersanyagot importált főként a Szovjetunióból és a népi demokratikus országokból, amelyek ellenértékeképpen mintegy 160 millió amerikai dollár értékű exportárut szállított Mandzsuriából ezekbe az országokba. A kormány 1950-ben a Kína más területein működő vállalatoknál 60 millió amerikai dollár értékű gépi berendezést rendelt, amelyet főleg Északkelet-Kína iparának fejlesztésére használtak fel.

A helyreállítási munkával párhuzamosan folyt a szakmunkáskáderek kiképzése is. Minden nagy állami vállalatban műszaki iskolákat nyitottak a munkások számára, vagy az új munkásokat régi, tapasztalt szakmunkások mellé osztották be. Ezzel a módszerrel 1950 március—áprilisában 60 000 fiatal munkást képeztek ki. Nagy összegeket fordított a kormány mérnökök és technikusok képzésére is.

Az északkeletkínai államosított ipar termelésének 1950-ben 93 százalékkal kellett meghaladnia az 1949. évi színvonalat, a termelés volumenének pedig az 1943. évi termelés 57 százalékát kellett elérnie. Az állami vállalatok 34 legfontosabb iparág közül 28 iparágban 101,8 százalékra teljesítették a tervet. A termelés értéke 1949-hez képest megkétszereződött. 1950-ben az elektroacél termelése 483,2, a martin-acél termelése 458, a nyersvastermelés 420,3, a villamosvezetékek gyártása 658,9, a motoroké 524,8 százalékkal haladta meg az 1949. évi színvonalat. Az új beruházások hatása azonban csak a következő években fog teljes egészében megmutatkozni.

Északkelet-Kína ipara máris túl van a helyreállítás szakaszán. Teljesen új, modern ipart létesítenek, amely alapja lesz az egész ország iparosításának.

A helyreállítás munkája a később felszabadított területeken csak 1949 második felében, Dél- és Nyugat-Kínában pedig csak 1950 elején indult meg. Az újonnan felszabadult területek gazdasági helyzetét megnehezítették a kuomintang és az amerikai imperialisták gazdálkodásának következményei: az infláció, a szörnyű drágaság és a dolgozók vásárlóerejének minimálisra csökkentése. Súlyosbította a helyzetet, hogy a középkínai síkságon mintegy 40 millió parasztot a rossz termés is sújtott. A keleti és déli tartományok iparának helyreállítását az imperialista koumintang-banditák Taivan szigetére visszahúzódott maradványainak gazdasági diverziói: Kína tengeri blokádja, légitámadásaik Sanghaj ellen, kémtevékenységük és banditizmusuk akadályozta.

Az egyik legnehezebb és legbonyolultabb kérdés Sanghaj iparának helyreállítása és átszervezése volt. Sanghaj az ország egyik legnagyobb ipari központja. A város ipara azonban úgyszólván teljesen a külföldi nyersanyag- és tüzelőanyag-beviteltől, s a külföldi piactól függött. A város 6 millió főnyi lakosságának élelmiszerellátását távoli vidékek biztosították. A közlekedés zilált állapotban volt. Mindez és a blokád nagyon súlyos helyzetbe hozta Sanghaj iparát. Sanghaj dolgozói azonban hősies erőfeszítéssel helyreállították a vasútvonalakat, mozgósítottak minden vízi járművet, a kormány igen rövid idő alatt megoldotta a lakosság élelmiszerellátását és az ipar nyersanyag- és tüzelőanyagellátását. 1949 végén a városnak már majdnem valamennyi vállalata dolgozott, 1950 júliusában megszüntették a jegyrendszert a kenyérre és a rizsre.

A felszabadult területeken az építés első szakaszán eltakarították a romokat és helyreállították a termelést. A második szakaszon (kb. 1950 közepétől) már megindult az ipari termelés. A kormány központosította és rendezte a pénzügyeket, megszüntette a költségvetési hiányt, stabilizálta a valutát és az árakat, felszámolta az inflációt és az inflációs konjunktúrát. Az Általános Program értelmében a kormány támogatta a dolgozó tömegek és a termelés szükségleteit kielégítő magániparágakat. Egyúttal harcba szállt azokkal a kapitalista elemekkel, amelyek üzérkedésükkel akadályozták az árak és a valuta stabilizálását. A magánipar támogatását bizonyítja, hogy az állami kereskedelmi társaság 1950 májusában 502 magántulajdonban levő kisebb üzemmel állott üzleti kapcsolatban, júniusban pedig már 818 magánvállalattal volt szerződése áruszállításra. Az állami társaság 1950 második felében 585 milliárd dollár értékű árut vásárolt, amelynek 70 százalékát magánvállalatoktól szerezte be.

Az állam elősegíti a magánipar termelésének átállítását a népgazdaság számára szükséges termékek gyártására, lehetővé teszi a magánipamak, hogy termelését észszerűsítse, kiadásait csökkentse és így termékeit olcsóbban hozhassa forgalomba. A népi állam támogatja a selyemipart, amely a kuomintang uralma alatt teljesen visszahanyatlott. Az állami selyemtársulat 219 keletkínai magánvállalattal kötött szerződést selyemfeldolgozásra.

Külön gondot fordít az állam azokra a magánvállalatokra, amelyek gépi berendezést gyártanak. Az 1950 júniusában tartott gépipari értekezlet határozata alapján sok rendelést kaptak fontos gépi berendezések szállítására. Sanghaj és Tiencsin gépgyárai például teljesítőképességük 60—80 százaléka erejéig állami megrendeléseket teljesítenek. Sanghaj 29 magánkézben levő acélöntödéje közül 1950 júniusában 18 vállalat dolgozott állami megrendelésre. A kisüzemek nem tudják a nagy állami rendeléseket vállalni, ezért vagy szövetkezetekbe, vagy nagyobb vállalatokba tömörülnek. Ez hozzájárul a nagyüzemek kialakulásához és az ipar műszaki színvonalának emeléséhez.

Újabban az állami beruházási társaság és a magántőke közös megegyezésével mind gyakrabban alapítanak vegyesvállalatokat. Ilyen államkapitalista vállalatokat először Harbinban alapítottak a bőr- és faiparban, valamint a zománcedénygyártásban.

Amíg a magánipar Kínában még súlyos gondokkal küzd és nehézségeit csak a kormány támogatásával és irányításával küzdheti le, addig az állami ipart a munkásosztály lelkes közreműködésével gyors ütemben helyreállították, újjászervezik és termelését fokozzák. Kína állami ipara teljesítette, több mint 180 állami vállalat pedig túlteljesítette

1950. évi termelési tervét. Ezek közül 91 Északkelet-Kínában van. Az egész kínai iparban nyersvasból 11,4-szer, acélból pedig 7,8-szer gyártott többet, mint 1949-ben. Több mint háromszor annyi gépet termeltek, mint 1949-ben. Több mint 12 000 km hosszúságú vasútvonalat adtak át a forgalomnak, és Kína történetében először vezettek be egységes vasúti menetrendet. Az állami textilipar az év végéig a fonaltermelés tervét 121,1 százalékra, a szövettermelését 109 százalékra teljesítette és ezzel jelentősen meghaladta az 1936. évi termelési színvonalat. A szénbányászatban 100,3 százalékra teljesítették az 1950. évi tervet, a munka termelékenységét pedig 23 százalékkal fokozták.

A legnagyobb kohászati üzemek határidő előtt teljesítették az 1950. évi tervet. Sanghaj és Nanking állami vállalatai 30 százalékkal túlteljesítették tervüket.

Az államgazdasági szektor saját vállalatai termelésének gyors helyreállításán és fejlesztésén kívül koordinálja és szabályozza a népgazdaság többi szektorának tevékenységét is. Ilymódon Kína felaprózott ipara az állami szektor vezetése alatt egységes nemzeti iparrá egyesül, egységes termelési ciklusban dolgozik és megvalósítja az egyes iparágak és körzetek, valamint a különböző szektorok együttműködését.

A népgazdaság előkészítése a tervgazdaságra már régen megindult. A készárukészleteknek, a nyersanyagnak, a gépi berendezéseknek és a munkaerőnek nyilvántartására 1950-ben Országos Számviteli és Statisztikai Hivatal alakult. Összeírják a bányákat, üzemeket, gyárakat és az összes iparvállalatokat, tekintet nélkül arra, hogy kinek a tulajdonában vannak.

1950-ben több gazdasági értekezletet tartottak, amelyen magánvállalkozók is résztvettek. Ezeken az értekezleteken megvizsgálták az egyes iparágak helyzetét, termelési lehetőségeit, megállapították nyersanyag-, tüzelőanyag- és hitelszükségletüket, megszabták az 1950. évi termelés hozzávetőleges volumenét és elosztották a nyersanyagkészleteket. Az értekezletek hozzájárultak a magánkapitalista termelés anarchiájának fokozatos megszüntetéséhez és a termelést meghatározott keretekben beillesztik az állami tervbe.

A számvitel megszervezése és a terv szerint végzett munka fokozatos bevezetése az állami szektor vállalatainál, valamint a magánkapitalista ipar állami szabályozása lehetővé tette állami terv kidolgozását. Most dolgozzák ki Kína népgazdasága helyreállításának és fejlesztésének 1951—55. évi első ötéves tervét. A nehézipar tervezéséről 1950-ben megtartott első országos értekezlet megvitatta és jóváhagyta a nehézipar 1951. évi tervének ellenőrző számait. A terv különös figyelmet fordít a kohászat, a gépgyártás és a vegyészeti ipar fejlesztésére. A kohászatban a főfeladat az acéltermelés fokozása és a hengereltáruk választékának növelése. A gépgyártásban a teljes gépberendezéseket gyártó vállalatok újjáalakításán van a hangsúly. E célból néhány vállalatot egyesítenek, újjáalakítanak és szakosítanak. Ugyanakkor új gépgyárakat is építenek, amelyek főként nehézgépeket és motorokat gyártanak. Az értekezlet hangsúlyozta, hogy a Szovjetunió tapasztalatainak tanulmányozása rendkívül fontos.

★

Kína iparosításának igen fontos kérdése az iparosítás megfelelő ütemének meghatározása és az ehhez szükséges felhalmozások biztosítása.

Mao Ce-tung a kommunista párt VII. kongresszusán hangsúlyozta, hogy a felhalmozás főforrásának a kínai nép felhalmozásából kell fakadnia. Az ország elmaradottsága, a földbirtokreform befejezetlensége, az imperialisták okozta súlyos károk és az országra kényszerített hosszú háborúk következményei miatt a kínai népnek bizonyos feltételeket kell teremtenie ahhoz, hogy hozzáfoghasson az egész ország iparosításához. Mao Ce-tung elvtárs szerint a legfontosabb feltételek a következők: az agrárreform befejezése, a meglevő iparral és kereskedelemmel összefüggő kérdések rendezése, a mindenre kiterjedő takarékosság és az állami szervek kiadásainak csökkentése.

Az agrárreform biztosítja az ipar számára a belső piacot, kifejleszti az áruforgalmat a

város és a falu között és megteremti a felhalmozások hatalmas forrását az iparosítás céljára.

A gazdaság helyreállítása és átszervezése megteremti az iparosítás előfeltételét: lehetővé válik az ipar és a többi gazdasági ág egyesítése egységes nemzeti gazdaságba. A kulcsiparágak, a kohászat, az energetikai és vegyészeti ipar helyreállítása és átszervezése, valamint a legfontosabb gépgyárak fölépítése biztosítja az iparosítás alapjának lerakását és Kína saját gépipari bázisának megteremtését. A helyreállítás és átszervezés során szakmunkásokat, mérnököket és technikusokat is képeznek, akik kellő műszaki és igazgatási gyakorlatot szereznek majd. A helyreállított ipar, közlekedés, kereskedelem és a fejlődő mezőgazdaság fontos forrása lesz az iparosítás célját szolgáló felhalmozásnak.

A Kínai Kommunista Párt 3—5 évet szán a lerombolt ipar helyreállítására. Ennek befejeztével lehet majd hozzáfogni az iparosítás széleskörű programmjának megvalósításához, aminek eredményeképpen az ipari termelés mintegy 30—40 százalékkal fog részesedni az ország gazdaságában.

Kína gyorsütemű iparosítása a kínai munkásosztály lelkes munkájára és vezető szerepére, valamint a félfeudális kizsákmányolás alól felszabadított parasztság óriási tartalékainak e munkába való bevonására épül. Az iparosítás sikeres végrehajtásának igen fontos tényezője a Szovjetunió, amely gazdaságilag és a szocialista építés tapasztalatainak átadásával baráti segítséget nyújt a kínai népnek.

Liu Sao-ci, a Kínai Kommunista Párt Politikai Irodájának tagja, a következőket mondotta: „A kapitalista országok iparosításához több mint 100 évre volt szükség, ugyanakkor a Szovjetunióban ehhez mindössze 20—30 év kellett. 20 év alatt mi is iparosíthatjuk Kínát azzal a támogatással, amelyet az internacionalizmus szellemében a Szovjetunió nyújt a kínai népnek."

A Szovjetunió önzetlen segítsége különböző formában mutatkozik meg. A Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság 1950. február 14-én barátsági, szövetségi és kölcsönös segélynyújtási szerződést kötött. Aláírták a Kína-Csangcsun vasútról, Port Arthurról és Dalnyijről szóló egyezményt, valamint azt a megállapodást, amely szerint a szovjet kormány hosszúlejáratú hitelt nyújt a Kínai Népköztársaságnak.

Az 1950 márciusában kötött szovjet-kínai szerződés értelmében paritásos szovjet-kínai részvénytársaságok alakultak Szinkiangban ásványolaj és színesfémek kitermelésére. Ezzel új iparágak keletkeznek Kínában, amelyek meggyorsítják az ország iparosítását. A Szovjetunióval kötött hosszúlejáratú hitelszerződés értelmében Kína évente 65 százalékkal több gépet vihet be, mint amennyit a második világháború előtt importált valamennyi kapitalista országból. A Szovjetunió már eddig is sokmillió rubel értékű gyári, üzemi és erőművi berendezést, nagymennyiségű nyersanyagot, mozdonyt, vasúti kocsit, síneket, a mezőgazdaság számára pedig traktorokat, kombájnokat és más mezőgazdasági gépeket szállított Kínának.

Nagy segítséget jelent a kínai népnek az is, hogy megismerheti a Szovjetuniónak a szocializmus építése során összegyűjtött gazdag tapasztalatait és a legjobb szovjet sztahanovisták munkamódszereit.

★

A kommunista párt vezette kínai népnek az ipar helyreállításában és átszervezésében elért hatalmas sikerei azt mutatják, hogy Kína dolgozói, a Szovjetunió és a népi demokratikus országok támogatásával, az ország iparosításának nagyszabású programját is győzelemre viszik. Az amerikai imperialisták és vazallusaik minden eszközt igénybe vesznek, hogy megakadályozzák ezt a békés építőmunkát. Próbálkozásaikat azonban már eleve kudarcra ítéli a kínai nép szilárd elhatározása és a világ népeinek békeakarata. (*Voproszi Ekonomiki.* 1951. 6. szám.)

K. D.

J. BELENYKIJ

Az iparvállalatok jövedelmezőségének elemzéséről

A szovjet népgazdaság további fejlődésének fő pénzügyi forrásai a szocialista gazdaságban létrehozott felhalmozások.

Elég megemlíteni, hogy az 1951. évi állami költségvetésnek forgalmiadó és nyereség formájában a szocialista gazdaságból származó bevételei elérték az összes bevételeknek mintegy 64 százalékát. A felhalmozás jelentősége még jobban megmutatkozik, ha ehhez az összeghez a nyereségnek azt a részét is hozzászámítjuk, amelyet a vállalatok és szervezetek közvetlenül fordítanak a fejlődő szovjet gazdaság szükségleteinek kielégítésére.

A szocialista gazdaság felhalmozásainak megoldása nemcsak a szovjet gazdaság szakadatlan fejlődésének feltétele, hanem a dolgozók anyagi jóléte rendszeres emelkedésének is, mivel a felhalmozások reális alapot teremtenek a kiskereskedelmi árak csökkentéséhez.

A felhalmozásoknak és a jövedelmezőségnek a termelési önköltség csökkentése útján elért növekedése a nagykereskedelmi árak rendszeres leszállításának a feltétele.

A szocialista gazdaságban az egyes vállalatok és gazdasági ágak jövedelmezősége olyan gazdasági tényező, amelyet terv szerint szabályoznak: az állam rögzített gyári eladási árat szab meg a termékekre és terv szerinti önköltségüket is meghatározza.

A jövedelmezőség színvonalának elsősorban azt kell lehetővé tennie a vállalatok számára, hogy nyereségükből fedezzék a működésük bővítésével kapcsolatos kiadásokat (a forgóeszközök növelésére, az új beruházások egy részére és más célokra fordított kiadásokat). A jövedelmezőségnek arra is lehetőséget kell teremtenie, hogy a vállalatok teljesíthessék nyereségbefizetésüket az állami költségvetésbe és biztosíthassák az igazgatói alapba meghatározott feltételek esetén e célra engedélyezett összegek befizetését.

Népgazdasági szempontból tehát óriási jelentőségű a jövedelmezőség színvonalának helyes megállapítása.

A statisztikai szervek csak akkor ismerhetik meg alaposan és értékelhetik helyesen a gazdaságban végbemenő változásokat, csak akkor tárhatják föl a meglevő tartalékokat, ha a termelés mutatószámaival egyidőben a jövedelmezőség mutatószámait is tanulmányozzák, amelyek összegezett formában tükrözik a vállalatok tevékenységének minden vonatkozását.

A továbbiakban a Szovjetunióban érvényben levő iparvállalati könyvelési beszámolók* alapján ismertetjük a jövedelmezőségi terv teljesítésének elemzése során alkalmazott gyakorlati módszereket.

A vállalatok pénzügyi eredményének két összetevője van:

1. a termék értékesítéséből származó nyereség és

2. az a nyereség vagy veszteség, amely a vállalatok egyéb gazdasági műveleteinek eredménye.

A pénzügyi eredmény második összetevője sem csekély jelentőségű, mivel az egyéb gazdasági műveletekből s főleg a gondatlan gazdálkodásból eredő károk és veszteségek sok esetben komoly mértékben csökkentik a vállalatok általános jövedelmezőségét.

A vállalatok munkáslakótelepeinek és lakásainak kezeléséből és a dolgozók üzemi ellátásából eredő veszteségek egy részét rendszerint már a felhalmozási tervek elkészítésekor számításba veszik. Így tehát már a vállalati tervben külön irányozzák elő az ipari termelés termékeinek értékesítéséből eredő nyereséget és a vállalat egyéb tevékenységéből származó nyereséget, amelyben figyelembe veszik az értékesítésen kívüli veszteségeket vagy felhalmozásokat.

Az iparvállalatok felhalmozásának tervezett összegét az évi beszámoló elkészítéséhez megadott irányelvek alapján határozzák meg. A termék értékesítéséből származó tervezett nyereség nagyságát úgy állapítják meg, hogy összegezik „az egész árutermelés értékesítéséből származó nyereséget a hulladékból gyártott tömegfogyasztási cikkek kivételével" és „a hulladékokból gyártott tömegfogyasztási cikkek értékesítéséből származó nyereséget".

Ha az így nyert „tervezett nyereség"-ből levonjuk a lakáskezelés és az üzemi ellátás tervezett veszteségeit, megkapjuk a vállalat egész tevékenységéből származó felhalmozások tervezett összegét.

A vállalat valóságos pénzügyi eredményeit az évi beszámoló egyes táblázatai tükrözik — a nyereséget vagy veszteséget egy összegben — a vállalat mérlege tünteti föl. Ez az eredmény a vállalat összes nyereségeinek és veszteségeinek egyenlege.

A „Nyereségek és veszteségek beszámolójá"-ban tüntetik föl az értékesítésből származó nyereségek vagy veszteségek egyes tételeit. E nyereségek és veszteségek összege azonban nemcsak az ipari termékek értékesítéséből származó pénzügyi eredményeket tartalmazza, hanem a mellék- és segédüzemek termékeinek értékesítéséből, illetve ez utóbbiak szolgáltatásaiból származó eredményeket is, amelyeket a felhalmozási tervben rendszerint nem vesznek számításba.

Ezért az ipari termékek értékesítéséből származó tervezett nyereség nagyságát az elemzés során csak az ipari termelés értékesítéséből származó valóságos nyereséggel kell összehasonlítani.

Ha például a mérlegben kimutatott nyereség 100 000 rubel, az ipari termelés értékesítéséből származó nyereség pedig 120 000 rubel, ez azt jelenti, hogy egyéb gazdasági tevékenységből 20 000 (120 000 —100 000 rubel) veszteség érte a vállalatot.

Tegyük fel, hogy a tervben az ipari termelés értékesítéséből 110 000 rubel nyereséget, a lakáskezelésben és az üzemi ellátásban 8000 rubel veszteséget, az egész

* A magyar gyakorlatban: mérlegbeszámolók.

gazdasági tevékenység után 102 000 rubel nyereséget (110 000 mínusz 8000) irányoztak elő.

Ezeknek az adatoknak az összehasonlítása a következőket mutatja (ezer rubelben):

	Terv-számok	Tény-számok	Eltérés
Az egész nyereség	102	100	— 2
Ezen belül:			
Az ipari termelés értékesítéséből származó nyereség	110	120	+10
A vállalat egyéb tevékenységéből származó veszteség (lakáskezeles, üzemellátás)	8	20	+1 2

A táblázat azt mutatja, hogy a vállalat az ipari termelés értékesítésének tervét 10 000 rubellel túlteljesítette, az egész munkájára vonatkozó felhalmozási tervet azonban 2000 rubel hiánnyal teljesítette, mert a lakáskezelés, az üzemi ellátás és más műveletek vonalán a tervben előirányzott 8000 rubel helyett valójában 20 000 rubeles vesztesége volt.

Az értékesítésen kívüli vállalati veszteség összetevőinek részletes vizsgálata révén megmutathatók a tervenkívüli veszteségek konkrét okai, megjelölhetők a veszteségek kiküszöbölésének eszközei és ilymódon feltárhatók a jövedelmezőség fokozását biztosító tartalékok.

Ezzel kapcsolatban meg kell vizsgálni a nem ipari termékek értékesítéséből és a szolgáltatásokból származó eredményeket; a vállalat nem kielégítő pénzügyi munkájának, vagy rosszul szervezett számvitelének következtében mutatkozó eredményeket. (Veszteségek származhatnak ugyanis az adósok kétes, behajthatatlan tartozásának leírásából, előző évek műveleteiből, bírságok fizetéséből stb.)

A vállalat jövedelmezőségének értékelésében alapvető jelentősége van az ipari termelés értékesítéséből nyert felhalmozások elemzésének.

A termék értékesítéséből származó valóságos eredmények összehasonlítása a tervben előirányzott eredményekkel csak általános képet ad a felhalmozási terv teljesítéséről. Helytálló, gazdaságilag megalapozott következtetéseket csak azután vonhatunk le, miután kiderítettük, hogy milyen tényezők és milyen mértékben befolyásolták a terv teljesítését.

Ilyen tényezők lehetnek:

1. az értékesített termelés volumenének változása a tervhez képest,

2. a termelés önköltségének változása a tervhez képest,

3. az átlagos forgalmiadó-kulcsok változása a tervhez képest,

4. a gyári eladási árak változása a tervelőirányzathoz képest,

5. az értékesített termékek választékának változása a tervhez képest.

A felsorolt tényezőknek a felhalmozási terv teljesítésére gyakorolt hatását azoknak az adatoknak alapján elemezhetjük, amelyeket az iparvállalatok évi beszámolójának „Értékesítés" fejezete tartalmaz.

Az elemzés módszereit egy vállalat évi beszámolójának konkrét példáján mutatjuk meg, amely a termelés értékesítéséről a következő adatokat tartalmazza *(ezer rubelben):*

Az elemzés megkönnyítésére ezeket az adatokat a következő táblázatban csoportosítjuk.

	Terv szerint		Beszámoló szerint		
	termékek és munkák a hulladékból gyártott tömegfogyasztási cikkek nélkül	hulladékból gyártott tömegfogyasztási cikkek	termékek és munkák a hulladékból gyártott tömegfogyasztási cikkek nélkül		hulladékból gyártott tömegfogyasztási cikkek
			szállítva 1950-ig	szállítva 1950-ben	
	1	2	3	4	5
A. *Árutermelés*					
Terv szerinti gyári önköltség	8146,0	—	796,4	7452,6	2,1
A terv szerinti gyári önköltség és a valóságos önköltség közötti különbözet:					
megtakarítás (—)	—	—	35,8	122,2	—
többletkiadás (+)	—	—	—	—	—
A kereskedelmi önköltséget terhelő kiadások	90,0	—	—	102,7	—
Kereskedelmi önköltség összesen ..	8236,0	—	760,6	7433,1	2,1
Forgalmi adó	4.0	—	0,4	3,4	0,2
Összesen	8240,0	—	761,0	7436,5	2,3
Bevétel az értékesítésből	8281,9	—	822,7	7587,6	2,4
Eredmény:					
nyereség	41,9	—	61,7	151,1	0,1
veszteség	—	—	—	—	—

	Az 1950. évi terv szerint	Terv szerint a valóságban értékesített termelésre átszámítva	Beszámoló szerint			Eltérés az átszámított tervtől	
			összesen	ezen belül a termelésből		összeg	%
				szállításra került 1950-ig	szállításra került 1950-ben (beszámítva a hulladékból gyártott tömegfogyasztási cikkeket)		
	1	2	3	4	5	6	7
A termelés és a tömegfogyasztási cikkek gyári önköltsége	8146,0	8251,0	8093,1	760,6	7332,5	— 157,9	— 1,9
A kereskedelmi önköltséget terhelő kiadások ..	90,0	91,2	102,7	—	102,7	+ 11,5	+12,6
Kereskedelmi önköltség összesen	8236,0	8342,2	8195,8	760,6	7435,2	— 146,4	— 1,8
Forgalmi adó	4,0	4,1	4,0	0,4	3,6	— 0,1	— 2,4
Összesen (3+4)	8240,0	8346,3	8199,8	761,0	7438,8	— 146,5	— 1,8
Értékesítésből származó bevétel	8281,9	8388,7	8412,7	822,7	7590,0	+ 24,0	+ 0,3
Nyereség (veszteség) az ipari termelés értékesítéséből	41,9	42,4	212,9	61,7	151,2	+ 170,5	+40,2

(1000 rubelben)

Az évi beszámoló „Értékesítés" táblázatában a tervmutatókat és a beszámolási mutatókat külön-külön adjuk meg az alaptermelésre és a tömegfogyasztási cikkekre. Az elemző táblázatban ezeket az adatokat az egyszerűség kedvéért összevontuk. A „Terv szerint a valóságban értékesített termékre átszámítva" című rovatba bejegyzett mutatószámokat különleges számítással állapítják meg.

A főtermelésnek és a tömegfogyasztási cikkeknek ebben a rovatban bejegyzett gyári önköltsége megfelel a valóságban értékesített termékek terv szerinti gyári önköltségére vonatkozó beszámolási adatoknak. (Az értékesítésre vonatkozó beszámoló első sorában a 3. 4. és 5. rovat összege.)

A valóságos gyári önköltséget ebbe a táblázatba a beszámolási adatok alapján veszik fel és úgy állapítják meg, hogy a tervezett gyári önköltségből levonják a vállalat által elért megtakarítást, vagy pedig a tervezett önköltséghez hozzáadják a többletkiadást.

A valóban értékesített termelés terv szerinti gyári önköltségének összehasonlítása a tervben jóváhagyott gyári önköltséggel megmutatja, hogyan teljesítették az értékesítés tervét. Példánkban ezt a tervet 101,29 százalékra teljesítették

$$\frac{(8251 \times 100)}{8146}.$$

Az értékesítési terv teljesítésének ebből a színvonalából kiindulva végezzük el a táblázat valamennyi többi mutatószámának, a termék kereskedelmi önköltségét terhelő kiadásoknak, a forgalmi adónak, az értékesítésből származó bevételnek és nyereségnek az átszámítását. Így a jóváhagyott terv mutatószámaival együtt megkapjuk a valóban értékesített termékmennyiségnek megfelelő tervmutatók rendszerét. Ezeknek a mutatóknak és a beszámolási mutatóknak összehasonlítása lehetőséget nyujt a felhalmozási terv teljesítését befolyásoló okok feltárására, és e befolyás mértékének megállapítására.

Példánkban az 1950-ben értékesített termelésből származó valóságos nyereség a tervezett 41 900 rubel helyett 212 900 rubel volt, vagyis 171 000 rubellel haladta meg az előirányzatot.

A terven fölüli nyereség mendenekelőtt az értékesítési terv 1,29 százalékos túlteljesítésének eredménye. Az ebből nyert többletnyereség nagyságát úgy határozzák meg, hogy a jóváhagyott terv szerinti nyereséget szembeállítják a valóban értékesített termelésnek megfelelő tervezett nyereséggel. Ez a nyereség 500 rubel (42 400 rubel minusz 41 900 rubel).

A felhalmozási terv teljesítését mindenekelőtt az önköltségi terv teljesítésének mértéke befolyásolja. Az elemző táblázatból látható, hogy a termelés valóságos kereskedelmi önköltsége 146 400 rubellel, vagyis 1,8 százalékkal alacsonyabb a tervezettnél. A felhalmozási terv túlteljesítésének fő oka éppen ez a tervenfölüli önköltségcsökkentés. A termelés gyári önköltsége 157 900 rubellel csökkent, a kereskedelmi önköltséget terhelő kiadások viszont 11 500 rubellel emelkedtek a tervhez képest.

Az értékesített termelést terhelő forgalmiadó átlagos tétele alacsonyabb volt a tervezettnél. Ez a vállalat kiadásaiban 100 rubel megtakarítást eredményezett. Felhozott példánkban a termelésnek csak jelentéktelen részét terheli forgalmiadó. Így azután jelentéktelen volt az átlagos adótétel változásának hatása a felhalmozásra.

Azoknál a vállalatoknál viszont, amelyeknél a termelés nagyobb részét terheli adó, az átlagos adótétel változása komoly befolyást gyakorolhat a nyereség nagyságára. A vállalatot terhelő átlagos adótétel változása rendszerint vagy abból adódik, hogy eltérnek az értékesített termelés tervezett összetételétől, vagy abból, hogy kormányrendelettel megváltoztatják az egyes termékfajták adótételét s ezt a terv jóváhagyásakor még nem vehették számításba.

A vállalatnak az értékesített termelést terhelő összes kiadásai, tehát 146 500 rubellel voltak kisebbek a tervezett összegnél. A termelés értékesítéséből származó bevétel a tervezett 8 388 700 rubel helyett a beszámoló szerint 8 412 700 rubel volt, vagyis 24 000 rubellel haladta meg a tervet. Ez annak eredményeképpen következhetett be, hogy a nagykereskedelmi árak az év folyamán megváltoztak és ezt a változást a tervben nem vették figyelembe. De az is lehet, hogy a vállalat eltért az értékesített termelés tervezett választékától, mivel az egyes termékfajták jövedelmezősége különböző volt. A gyári eladási árak változásának a nyereség nagyságára gyakorolt befolyása úgy állapítható meg, hogy a termelés értékesítéséből származó valóságos bevételt összehasonlítjuk az ugyanarra a termékre a terv szerint előirányzott nagykereskedelmi áron számított bevétellel.

A tervben előírt (forgalmiadó nélküli) áron számított bevétel nagyságáról az évi beszámoló csak arra a termékmennyiségre vonatkozóan tartalmaz adatokat, amely 1950-ben került értékesítés céljából elszállításra. Az ismertetett példában a vállalati (gyári) áron számított bevétel 7 607 300 rubel, a tényleges bevétel pedig 7 586 400 rubel volt (7 590 000 rubel, minusz 3600 rubel forgalmiadó).

Az adott esetben tehát az 1950. évi nagykereskedelmi árak csökkentése következtében, amelyet egyébként a tervben még nem vettek számításba — a vállalatnak 20 900 rubellel kevesebb bevétele volt, s ennek megfelelően csökkent a nyeresége is.

A valóságos bevétel azonban 24 000 rubellel mégis meghaladta a tervet. Ebből arra következtethetünk, hogy a bevétel más tényező hatására emelkedett 44 900 rubellel (24 000 + 20 900 rubel) és ez fedezte a nagykereskedelmi tervárak csökkenéséből származó bevételi hiányt.

Ez a tényező az értékesített termelés tervezett választékának megváltoztatása volt. Az értékesített termelés tervezett választékáról beszélve, arra az arányra gondolunk, amely a terv szerint értékesítésre szánt termékmennyiségben foglalt termékfajták és minőségek között áll fenn, s amely meghatározza az egész termelésnek a tervben megállapított átlagos jövedelmezőségét.

Az elemzés eredményeképpen kapott adatokat általánosítva, az alábbi következtetésre jutunk:

A tervenfölüli nyereség egész összege 1950-ben	171 000 rubel
A nyereség elérésének tényezői:	
Az értékesítési terv túlteljesítése	500 rubellel
A kereskedelmi önköltség tervenfölüli csökkentése	146 400 „
A tervben figyelembe vett átlagos forgalmiadó-tételek csökkenése	100 „
Az értékesített termék tervezett választékának megváltoztatása	44 900 „
Összesen:	191 900 rubellel
A tervszerinti nagykereskedelmi ár megváltozása (csökkentette a nyereséget)	20 900 „
Végeredmény:	171 000 rubel

A nyereségi terv teljesítésére tehát a következő alapvető tényezők hatottak: az önköltség tervenfölüli csökkentése és a bevételnek az értékesített termelés tervezett választékában bekövetkezett változással kapcsolatos emelkedése. Az önköltség tervenfölüli csökkentése feltétlenül pozitív tényező, az értékesített termelés választékának megváltozását ezzel szemben külön meg kell vizsgálni még akkor is, ha többletnyereséget eredményez. Említettük már, hogy az egyes termékfajták jövedelmezősége különféle lehet. Ebből viszont az következik, hogy a jövedelmezőbb termékfajták tekintetében tervét túlteljesítő és a kevésbbé jövedelmező termékek értékesítési tervét nem teljesítő vállalat minden bizonnyal megszegte a választékra megállapított tervet, ami természetesen helytelen, egészségtelen helyzetet teremt. Mindezt az értékesített

termék választékára és az egyes termékfajták tervezett jövedelmezőségére vonatkozó adatokból lehet tisztázni.

Külön kell tanulmányozni a termelés valóságos önköltségének kérdését. A termelés önköltségének elemzése elősegíti azoknak a meglévő tartalékoknak feltárását, amelyek lehetővé teszik az önköltség további csökkentését és ezzel a vállalat jövedelmezőségének emelését. Az ilyen elemzés módszereinek taglalására ezúttal nem térünk ki. Ez más tárgykörbe tartozik.

A nyereség elemzését ki kell egészíteni még azzal, hogy megvizsgáljuk, milyen befolyást gyakorol az értékesített termelés elszállításának időpontja a nyereségterv teljesítésére. Az érvényben lévő számviteli szabályok szerint a terméket csak akkor számítják értékesítettnek, ha a vevők a vételárat kiegyenlítették és a megfelelő összeg már befolyt az eladó vállalat elszámolási számlájára. Ezért például az 1950-ben értékesített termékmennyiség két részből áll: az 1949-ben elszállított termékekből, amelyeket a vevők csak 1950-ben fizettek ki és az 1950-ben elszállított és még ugyanabban az évben kifizetett termékekből. A nagykereskedelmi árak és az önköltség változása esetén ennek igen nagy jelentősége van.

Példánkban az 1949-ben elszállított, s önköltségen számított termékmennyiség 9,3 százaléka volt az egész értékesített termékmennyiségnek, az elért nyereség megközelítette az egész nyereség 30 százalékát. Ez utóbbinak főleg az a magyarázata, hogy 1949-ben magasabb nagykereskedelmi árak voltak érvényben, mint 1950-ben.

A nyereség abszolut nagyságára vonatkozó adatok lehetővé teszik a felhalmozási terv teljesítésének elemzését, arra azonban már kevésbbé alkalmasak, hogy segítségükkel összehasonlítsák valamely vállalat több éven át elért nyereségét, vagy néhány vállalat, iparág stb. jövedelmezőségét.

Az ilyenfajta összehasonlítások céljára a jövedelmezőségi színvonalnak azokat a viszonylagos mutatószámait kell fölhasználni, amelyeket az értékesített termelés nyereségének és kereskedelmi önköltségének százalékos viszonya határoz meg. Emellett a jövedelmezőséget nemcsak az ipari termelés értékesítéséből származó nyereségből, hanem a vállalat egész tevékenységének pénzügyi eredményéből, vagyis a mérlegszerinti nyereségből kiindulva kell meghatározni.

Ennek megfelelően a 145. lapon ismertetett elemző táblázatot a következő mutatószámokkal lehet kiegészíteni:

	Az 1950. évi terv szerint	Terv szerint, a valóban értékesített termelésre átszámítva	Beszámoló szerint			Eltérés az átszámított tervtől	
			összesen	ezen belül a szállításra került termék szerint			
				1950-ig	1950-ben	összeg	%
Nyereség (veszteség) a mérleg szerint	33,9	34,4	200,9	—	—	+167	485,4
Jövedelmezőség százalékban:							
a) az értékesített ipari termék nyereségéből kiindulva	0,5	0,5	2,6	8,1	2	+ 2,1	
b) a mérleg szerinti egész nyereségből kiindulva	0,4	0,4	2,4	—	—	+ 2	

A vállalat 1949. évi beszámolója szerint a jövedelmezőség a termelés értékesítéséből származó nyereségből kiindulva 5,5 százalék, a mérlegszerinti nyereség alapján pedig 5,2 százalék volt.

Ezek az adatok azt mutatják, hogy 1950-ben mind a tervben, mind a beszámolóban jelentékenyen csökkent a vállalat jövedelmezősége. Ez azzal függ össze, hogy 1949-ben az önköltség csökkentésének eredményeképpen elért jövedelmezőségi színvonal (5,5 százalék) lehetővé tette, hogy 1950-ben leszállítsák a nagykereskedelmi árakat, amelyeken a vállalat termékeit értékesíti. Az ismertetett számadatok alapot adnak arra a következtetésre is, hogy az 1950. évi jövedelmezőségre lényeges befolyást gyakorolt az 1949-ben szállításra került termékek magas jövedelmezősége (8,1 százalék). Ugyanakkor az 1950-ben szállításra került termékek 2 százalékos jövedelmezősége is a négyszeresére növelte a tervezett jövedelmezőséget. Ennek okait a nyereség elemzése során állapítottuk meg.

Az 1950-ben szállításra került termékek után 1950-ben elért jövedelmezőség a kiinduló alap a vállalat jövedelmezőségének további tervezéséhez.

A jövedelmezőség színvonalára vonatkozó adatok lehetővé teszik, hogy megállapítsuk az 1949-ben szállításra került termékek magas jövedelmezőségének hatását a vállalat 1950. évi általános jövedelmezőségére. A 2,6 százalékos általános jövedelmezőség mellett az 1950-ben szállításra került termékek jövedelmezősége 2 százalék volt. Ebből arra következtethetünk, hogy az általános jövedelmezőség az 1949-ben szállításra került és értékesített termékek révén 0,6 százalékkal emelkedett.

1949-ben a vállalat jövedelmezősége — az értékesített termelés nyereségéből kiindulva — 5,5 százalék, a mérlegszerinti jövedelemből kiindulva 5,2 százalék volt. A vállalat értékesítésen kívüli vesztesége tehát 0,3 ponttal (5,5 százalék minusz 5,2 százalék) csökkentette a jövedelmezőséget. Az 1950. évi tervben ezt a veszteséget 0,1 százalékban irányozták elő (0,5 százalék minusz 0,4 százalék) valójában azonban 0,2 százalék volt (2,6 százalék minusz 2,4 százalék). A vállalat tehát, bár 1949-hez képest csökkentette veszteségének viszonylagos nagyságát, a tervben előirányzott veszteség nagyságát mégis növelte.

Az egyes tényezők hatását a felhalmozási terv teljesítésére — a szemléltetősség kedvéért — a jövedelmezőség viszonylagos mutatószámainak alakjában is meg lehet mutatni. Így például, ha a termelés értékesítéséből származó nyereségből kiindulva a tervezett jövedelmezőséget 0,5 százalékban irányozták elő, a valóságos jövedelmezőség pedig 2,6 százalék volt, a tervenfölüli nyereség megfelel a 2,1 százalékos terven fölüli jövedelmezőségnek.

A jövedelmezőség emelkedése a következőkből adódott:

Az értékesített termékmennyiség növekedése	+ 0,01%
Az önköltség tervenfölüli csökkenése	+ 1,79%
A forgalmiadó átlagos tételének csökkenése a tervben előirányzotthoz képest	—
Az értékesített termelés választékának megváltoztatása a tervhez viszonyítva	+ 0,55%
A nagykereskedelmi árak megváltozása a tervhez viszonyítva	— 0,25%
Összesen:	— 2,1 %

Az egyes iparvállalatok nyereségére és jövedelmezőségére vonatkozó elemzésnek itt vázolt módszerét alkalmazni lehet akkor is, ha ezeket a mutatókat a trösztökhöz, főigazgatóságokhoz, illetve minisztériumokhoz tartozó vállalatcsoportok szerint, a megfelelő összesített beszámolók alapján elemzik.

A vállalatcsoportok nyereségére és jövedelmezőségére vonatkozó elemzésnek azonban megvannak a maga sajátosságai. A tröszt, főigazgatóság, vagy miniszté-

rium állományához különféle jövedelmezőségű vállalatok tartozhatnak. Az is meglehet, hogy egyes vállalatok a terv szerint veszteségesek, mivel egyes vállalatok termékeinek önköltsége magasabb a nagykereskedelmi egységárnál (az egységárakat ugyanis a minisztérium, vagy iparág átlagos önköltségének mutatószámai alapján állapítják meg). Ezeket a tervezett veszteségeket a nyereséges vállalatok felhalmozásából, a nyereségek újrafelosztása útján fedezik. Az értékesítésre vonatkozó összesített beszámoló lehetőséget nyujt a terv szerint veszteséges vállalatok pénzügyi eredményeinek elemzésére és a veszteség csökkentése, vagy teljes megszüntetése érdekében a meglévő lehetőségek feltárására.

Másrészt arra is van lehetőség, hogy a terv szerint nyereséges vállalatok mutatószámait külön tüntessék fel, mivel a beszámoló „értékesítés" táblázatában megadott összes mutatószámok közül kivehetők a terv szerint veszteséges vállalatokra vonatkozó mutatók.

A nyereséges vállalatok eredményeinek ilyen módszerrel végzett önálló elemzése lehetővé teszi, hogy a vállalatok e csoportjának jövedelmezőségi színvonaláról helyesebb képet kapjunk és földerítsük azokat a konkrét okokat, amelyek meghatározzák felhalmozási és jövedelmezőségi tervük teljesítését.

Az egytípusú vállalatok jövedelmezőségi színvonalát jelző mutatószámok összehasonlítása biztosítja, hogy földeríthessük azokat a lehetőségeket, amelyek révén fokozható az elmaradt vállalatok jövedelmezősége.

A vállalatok statisztikai csoportosítása jövedelmezőségük színvonala szerint (azzal a feltétellel, hogy előzőleg külön-külön elemezzük az egyes vállalatok felhalmozási tervének teljesítését) alapot nyujt annak elbírálására, hogy milyen tényezők révén értek el magas jövedelmezőséget. Ezt követően megjelölhetők azok az intézkedések, amelyek alkalmasak az egész vállalatcsoport jövedelmezőségének fokozására.

S. L. ROZENFELD

A szovjet iparigazgatás alapvonásai és előnyei*

Az önálló gazdaságos elszámolás

Lenin, Sztálin és a bolsevik párt óriási jelentőséget tulajdonít az önálló gazdaságos elszámolás rendszerének. (Oroszul: Hozjajsztvannij raszcsot, rövidítve Hozraszcsot.) Lenin már a NEP első éveiben felhívta a figyelmet arra, hogy a legközelebbi jövőben az önálló gazdaságos elszámolás alapján működő vállalatok típusának kell túlsúlyba kerülnie, sőt kizárólagos vállalattípussá kell válnia. A NEP feladatait jellemezve, Sztálin elvtárs 1921-ben azt követelte, hogy a vállalatokból űzzék ki az úgynevezett „szobeszovcsina" szellemét, [*Sz*(ociálnoje) *obesz*-(pecsényije) = állami ellátás], vagyis azt a felfogást, amely az üzemeket és hivatalokat jóléti intézményeknek tekinti és teljesen az állami ellátmányokra kíván támaszkodni. Az OK(b)P. XI. Összoroszországi konferenciájának határozatai így foglalták össze ezeket az útmutatásokat: „Az egész állami ipar vezetésének az önálló gazdaságos elszámolás legyen az alapja." Az önálló gazdaságos elszámolás rendszeresítése szempontjából óriási jelentősége volt az SzK(b)P Központi Bizottsága 1929 december 5-i határozatának, amely jellemezte az önálló

* „A Szovjetunió iparigazgatásának szervezete" című munkából. Az előző részleteket lásd a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle 1951. évi 2., 3., 4—5. és 6. számában.

gazdaságos elszámolás szerepét és útmutatást adott alkalmazásának módjára. Az önálló gazdaságos elszámolás megszilárdításának kérdései a fejlődés minden későbbi szakaszán is állandóan a párt és a kormány figyelmének középpontjában állottak.

A szocialista vállalatok önálló elszámolási rendszerének és a szocialista építés különböző szakaszain való gyakorlati megvalósításai módjának elméletét Sztálin elvtárs dolgozta ki. Az önálló gazdaságos elszámolást Sztálin elvtárs úgy határozta meg, mint az egyik feltételt a szocialista vállalatok igazgatásának alapjául szolgáló 6 feltétel közül.

Az önálló gazdaságos elszámolás a gazdálkodás szocialista módszere, amely arra irányul, hogy gyarapítsa a társadalmi vagyont és ezzel együtt emelje a társadalom minden egyes tagjának életszínvonalát. Olyan igazgatási módszer ez, amely széleskörű lehetőségeket teremt a tömegek aktivitásának megnyilvánulására és tevékeny részvételre ösztönzi a tömegeket a gazdaság igazgatásában.

Az önálló gazdaságos elszámoláson alapuló igazgatási módszer mindenekelőtt megköveteli, hogy a vállalat többet adjon a társadalomnak, mint amennyit ő kap a társadalomtól. A vállalatok tevékenységének eredményeképpen meghatározott felhalmozásokat, nyereséget kell biztosítani. A nyereség tervének teljesítése a vállalat munkájának egyik legfontosabb mutatószáma.

„Úgy vélem — írja Lenin 1922-ben —, hogy az önálló gazdaságos elszámolás alapján működő trösztök és vállalatok éppen azért alakultak, hogy ők maguk feleljenek, mégpedig teljes egészében feleljenek a vállalatok veszteségmentességéért." (*Lenin* Művei XXIX. kötet. 420. lap. Oroszul.)

A szocialista vállalatok nyeresége gyökeresen különbözik a kapitalista profittól. A tőkés termelőmódban a gazdaság fejlesztésének egyetlen ösztönzője a profithajsza. A profit a munkások kegyetlen kizsákmányolásának eredménye, annak eredménye, hogy a munkás megfizetetlen munkáját a tőkések kisajátítják. A tőkések profitjának növekedése a tömegek elnyomorodásával jár együtt. A Szovjetunióban viszont a nyereség része a többlettermék értékének, amelyet az egész társadalom érdekében a szocialista gazdagság gyarapítására használnak fel. A nyereség a szocialista bővített újratermelés forrása. A szocializmusban a nyereség növekedése együttjár a dolgozók életszínvonalának emelkedésével. A vállalatok jövedelmezőségének fogalmát nem elszigetelten, hanem az összes népgazdasági feladatokkal való összefüggéseiben kell néznünk. Sztálin elvtárs az első ötéves terv eredményeiről mondott beszámolójában felhívta a figyelmet arra, hogy a különféle iparágak fejlődését nem az adott pillanatban meglévő jövedelmezőségi színvonaluk határozta meg. A jövedelmezőséget az egész népgazdaság szempontjából és több év keresztmetszetében kell nézni.

A vállalatok jövedelmező munkája az önálló gazdaságos elszámolás és az árak mechanizmusának felhasználása alapján érhető el. A szovjet állam megállapítja a vállalatok termékeinek önköltségét, amely magában foglalja: a munkabért, az anyagok értékét, a műhelyi és a gyári általános költségeket, az értékcsökkenési leírásokat, valamint az értékesítés költségeit. A termékek önköltségét úgy állapítják meg, hogy a vállalatok elérhessenek bizonyos nyereséget. Ugyanakkor felhasználják az árképzés mechanizmusát, mint a termelés növelésének, a felhalmozások gyorsításának, a dolgozók jóléte fokozásának gazdasági emelőjét. Az állam egységes árakat állapít meg minden vállalat azonos fajtájú termékeire, függetlenül attól, mibe kerül az egyik vagy másik vállalatnak az adott termékfajta előállítása. A vállalatok nyereségének nagysága

tehát teljesen az önköltség színvonalától függ: minél kisebb az önköltség, annál nagyobb a nyereség, és fordítva, minél nagyobb az önköltség, annál kisebb a nyereség. Ezért a termékek önköltségének csökkentése szükséges feltétele annak, hogy növekedjék az ipar munkájának jövedelmezősége.

A termékek önköltségének csökkentése fontos gazdasági és politikai feladat. Sztálin elvtárs 1927-ben, a Komszomol V. Össz-szövetségi konferenciáján mondott beszédében hangsúlyozta, hogy a termékek önköltségének rendszeres csökkentése az a széles országút, amelyen a Szovjetunió nagyiparának haladnia kell.

„Nekünk csak olyan ipar kell, amely rendszeresen csökkenti az áruk árát, csak olyan ipar, amely a termékek önköltségének rendszeres csökkentésén alapul, csak olyan ipar, amely tehát rendszeresen javítja termelését, technikáját és munkaszervezetét, gazdasági igazgatásának módszereit és formáit, — csak ilyen iparra van szükségünk, mert csak ilyen ipar haladhat előre és csak ilyen ipar biztosíthatja a proletariátus teljes győzelmét." (*Sztálin* Művei. 9. kötet. 194. lap. oroszul.)

Az önköltség csökkentése lehetővé teszi az árak leszállítását, a dolgozók életszínvonalának emelését és eszköze a szovjet rubel megszilárdításának.

Az önköltség csökkentése az iparigazgatási szervezet megjavításának fontos emelője. Rendszeres önköltségcsökkentés csak a vállalat *mindennemű* tevékenységének megjavítása alapján érhető el: feltételezi a munka termelékenységének emelését, a gyártási folyamatok tökéletesítését, a munkaszervezés javítását, a munkaigényes folyamatok gépesítését, a nyersanyagokkal, anyagokkal és tüzelőanyagokkal való takarékoskodást, a termékek minőségének javítását, az általános üzemi költségek csökkentését, az igazgatási apparátus egyszerűsítését és olcsóbbá tételét, vagyis — amint Sztálin elvtárs mondja — a termelésnek és a gazdaság igazgatásának szocialista észszerűsítését. Mindehhez pedig az szükséges, hogy javítsák a vezetést és közelebb vigyék a termeléshez. A termék önköltségének színvonala tehát sajátos ismertetőjele az igazgatási apparátus eredményes működésének.

Az igazgatás egyik alapvető feladata, hogy a termékek önköltségének csökkentése céljából minden vonatkozásban mozgósítsa a belső tartalékokat és rendszeresen alkalmazza a gazdálkodás bolsevik módszerét: a gazdaságosság rendszerét.

Csak a szocializmusban teremtődnek meg az idővel, a munkával és az anyagokkal való takarékosság igazi feltételei. A kapitalizmusnak a pazarlás, a munkaerőforrásokkal és anyagkészletekkel való rablógazdálkodás a sajátossága. A tőkések mérhetetlenül sok eszközt hagynak kihasználatlanul, ha nem hoz számukra profitot, válságok idején pedig egyszerűen megsemmisülnek ezek az eszközök. A kapitalizmusban a termelési költségeket mindenekelőtt a munkások kizsákmányolásának fokozásával csökkentik. „Mennyi töméntelen munka vész kárba manapság az egész tőkés termelés fejetlensége, tervszerűtlensége következtében!" — írta Lenin 1914-ben. (*Lenin—Sztálin* A munkáról. 70 lap. Szikra 1950.) Ez a lenini megállapítás különösen időszerű napjainkban, amikor a tőkés országokban az emberek tízmillióit sujtja az állandó munkanélküliség, amikor az új háború előkészítése céljából hatalmas összegeket pazarolnak el fegyverkezési hajszára. A szocialista gazdasági rend nem tűri a pazarlást, az eszközök rabló és nemgazdaságos felhasználását. A szocializmusnak természetes jellemvonása, hogy maximálisan takarékoskodik a munkaerőforrásokkal és anyagkészletekkel a társadalmi gazdagság gyarapítása és az egész

nép javára való felhasználása érdekében. A gazdaságosság rendszere a szocialista gazdálkodásnak egyik legfontosabb sajátos módszere. Meghonosítása nagy szervező munkát tesz szükségessé, megköveteli a tömegek alkotóerejének és aktivitásának mozgósítását.

Lenin és Sztálin mindig nagy jelentőséget tulajdonított a gazdaságosság rendszerének. E feladat megoldásában látták a szocialista építés egyik hatalmas forrását. Lenin megkövetelte „a lehető legtakarékosabb gazdálkodást", hogy ezáltal a legkisebb megtakarítást is félre tudjuk tenni nagy gépiparunk fejlesztésére."

Sztálin elvtárs már 1926-ban megmondta: ha a szocialista építést sikerre akarjuk vinni, akkor nem elégedhetünk meg csupán azzal, hogy a felhalmozásokat megteremtjük. A felhalmozásokat — mondotta — tudni kell helyesen, észszerűen felhasználni, nem szabad megengedni, hogy elpazarolják, másodrendű fontosságú kiadásokra forgácsolják szét őket. A felhalmozásokat úgy kell felhasználni, hogy a nép vagyonából egyetlen kopek se menjen veszendőbe „az eszközöket okosan, észszerűen tudni felhasználni — igen fontos művészet..." (*Sztálin* Művei. 8. kötet. 130. lap. oroszul.)

A párt minden párttagot és pártonkívülit arra nevel, hogy „a legnagyobb felelősséget érezze minden szovjet rubelért, minden szovjet kopekért".A párt az eszközök felhasználásában mutatkozó pazarlás ellen való harcra mozgósította a széles tömegeket, óriási munkát végzett a tömegek között, beléjük oltotta a nép tulajdona iránti kommunista magatartást, és a társadalmi vagyon megbecsülésének szellemében nevelte a tömegeket. Ennek eredményeképpen a háború előtt és a Nagy Honvédő Háború éveiben jelentős sikerek mutatkoztak a gazdaságosság rendszerének megvalósításában. Különösen nagy sikereket értek el a háborúutáni sztálini ötéves terv éveiben, amikor hazafias tömegmozgalom indult az országban a termelés gazdasági mutatószámainak megjavításáért és kibontakozott az egész népet magával ragadó szocialista munkaverseny a vállalatok jövedelmező munkájáért és az anyagok takarékos felhasználásáért stb.

A Szovjetunió népgazdaságának helyreállítására és fejlesztésére irányuló 1946—1950. évi ötéves terv törvénye igen fontos feladatul tűzte ki az önálló gazdaságos elszámolás megszilárdítását és a termelés fokozására ösztönző gazdasági emelők — az ár, a pénz, a hitel, a nyereség és a prémium szerepének növelését.

Az önálló gazdaságos elszámolásnak és a gazdasági emelőknek jelentőségét a jelenlegi időszakban néhány példa segítségével lehet a legjobban érzékeltetni. Elegendő megemlíteni, hogy a háborúutáni ötéves tervben az ipar, a közlekedés, a gép- és traktorállomások, valamint a szovhozok számára előírt önköltségcsökkentésnek 160 milliárd rubel megtakarítást kellett eredményeznie. Az ipari forgóeszközök megtérülési gyorsaságának fokozása lehetővé teszi, hogy akár egyetlen nap alatt többszáz millió rubelt takarítsanak meg a forgóeszközökön. A szovjet vállalatok többmilliárd rubel értékű többtermelést értek el a megtakarított nyersanyagokból és anyagokból. Nagyszerű eredményeket hozott a moszkvai vállalatok hazafias kezdeményezésére kibontakozott országos méretű mozgalom a tervenfelüli megtakarításokért.

Az iparigazgatási szervek, a párt útmutatásait teljesítve, állandóan nagy munkát fejtenek ki annak érdekében, hogy mozgósítsák a termelés önköltségének csökkentésére és a jövedelmezőség fokozására alkalmas tartalékokat. A bolsevik párt és a szovjet kormány erőfeszítései, valamint a dolgozóknak a gazdaságossá-

gért folytatott hazafias tömegmozgalma eredményeképpen a szovjet ipar ragyogó sikereket ért el a saját felhalmozások megteremtése terén. Az önköltség csökkentésével a szovjetország újabb hatalmas összegekhez jut. Az önköltség csökkentéséből származó megtakarítások összege a második ötéves terv idején 20 milliárd rubel, a háború három és fél éve alatt 50 milliárd, az 1946—50. évi ötéves terv éveiben pedig 160 milliárd rubel volt. A szocialista gazdaság felhalmozásaiból az állami költségvetésbe befolyó összegek az állami bevételek legjelentékenyebb forrásai, s emellett hányaduk a költségvetési bevételekben még szüntelenül emelkedik is. 1949-ben az állami költségvetés összes bevételeinek kétharmada a szocialista gazdaság felhalmozásaiból származott.

Az önálló gazdaságos elszámolásnak egyik legfontosabb sajátossága, hogy az egyes vállalatok termelésének fejlődését az egész népgazdaság érdekeit biztosítva segíti elő. Ez pedig a terv és az önálló gazdaságos elszámolás egységének köszönhető, amelyet a bolsevik párt és a szovjet állam vezető tevékenysége biztosít.

A szovjet állam különféle emelőket használ fel, hogy megvédje az országos érdekeket, ellenőrizze az önálló gazdaságos elszámolás alapján álló vállalatok működését, felülvizsgálja, hogy az önálló gazdaságos elszámolás helyes viszonyban áll-e a tervfeladatokkal, megakadályozza, hogy egyes gazdasági vezetők az állam érdekeivel ellentétben, a tervet megsértve érvényesítsék az önálló gazdaságos elszámolás módszerét. Az önálló gazdaságos elszámolás szervezete maga is elősegíti az állami ellenőrzés végrehajtását, elsősorban a vállalatok gazdasági tevékenységének rubelellenőrzését. A rubelellenőrzés azt jelenti, hogy a vállalat rendelkezésére bocsátott állami eszközök mennyisége az állami terv mennyiségi és minőségi feladatainak teljesítési fokától függ.

Ha a vállalat nem teljesíti a termelési programmot, vagy fölösleges árukészleteket halmoz fel, képtelen idejekorán értékesíteni termékeit és pénzügyi nehézségek közé kerül. Az ellenőrzés a hitelrendszer útján valósul meg. Késedelmes hitelvisszatérítés esetén az Állami Bank szankciókat alkalmaz, amelyek között a vállalatnak a hitelellátásból való kizárása is szerepelhet. Az Állami Bank a gazdasági szervezetek elszámolási központjának minőségében is ellenőrzi a vállalatokat. A forgalmi adónak, vagy a nyereségbefizetésnek késedelmes, illetve hiányos átutalása azt bizonyítja, hogy a vállalat megsértette az állami tervet, az előírtnál kisebb nyereséggel, sőt esetleg veszteséggel dolgozott. A pénzügyi szervek a vállalatok pénzügyi helyzetének felülvizsgálásával derítik ki a terv megsértésének valódi okait. A pénzügyi szervek szankciókat alkalmaznak az állami költségvetési és pénzügyi fegyelem megsértőivel szemben, ami elősegíti az önálló gazdaságos elszámolás rendszerének megszilárdulását.

Valamennyi iparigazgatási szervnek egyik legfontosabb funkciója a rubelellenőrzés. A rubelellenőrzés hatalmas fegyver az igazgatási szervek kezében a vállalatok működésében mutatkozó zavarok kiküszöbölésére.

Az önálló gazdaságos elszámolással az is együttjár, hogy a vállalatok a gazdasági szerződések rendszerének alapján kölcsönösen is ellenőrzik egymást. A vásárló vállalat ellenőrzi a kötelezettségnek határidőre való teljesítését, a leszállított termékek választékát, mennyiségét, minőségét és árát. A szerződés feltételeinek megszegése esetén a szállító vállalatot anyagi felelősség terheli.

A szocialista vállalatoknak az önálló gazdaságos elszámolás módszere alapján megvalósuló igazgatása a legjobb összhangot teremti meg a társadalmi és a személyes érdekek biztosítása közt.

A szocialista gazdasági rendszer a munkának új ösztönző tényezőit teremti meg,

amelyeket kizsákmányoló társadalom nem ismerhet. Az első amerikai munkásküldöttséggel folytatott beszélgetése során Sztálin elvtárs felfedte és megokolta azokat a tényezőket, amelyek a szocialista termelést ösztönzik és előrelendítik. Ezek a tényezők: a termelési eszközök szocialista tulajdona, a gazdaság igazgatásának a munkásosztály kezében való összpontosítása, a gazdaság tervezett jellege, az iparból származó jövedelmeknek az összes dolgozók érdekében és nem egyes személyek javára való felhasználása. E tényezők hatóereje és jelentősége a szocialista gazdaság fejlődésével együtt növekszik. Állandóan ható tényezők ezek.

Az önálló gazdaságos elszámolás feltételezi a személyes anyagi érdekeltség szocialista elvének érvényesítését. „.... minden nagy népgazdasági ágat a személyes érdekeltségre kell felépíteni." (*Lenin* Művei. XXVII. kötet. 44. lap. oroszul.) — mondta Lenin a politikai oktatók II. Oroszországi kongresszusán. Ennek a lenini útmutatásnak felel meg a Szovjetunió egész munkabér- és prémiumrendszere, valamint az, hogy az önálló gazdaságos elszámolásban a dolgozók kollektívjeinek és az egyes dolgozóknak anyagi ösztönzését összekapcsolják a kötelezettségeik teljesítésének elhanyagolásáért viselt felelősségükkel. A Szovjetunió munkabérrendszere éppen ezért úgy épül fel, hogy jobb, termelékenyebb munkára, közvetlen termelőmunkára ösztönözzön és kedvezőbb béreket állapít meg a népgazdaság legfontosabb ágazataiban végzett munkáért.

Komoly tényezője a munka anyagi ösztönzésének a prémiumrendszer, amelyet általában a vállalatvezetők, a vállalat mérnökei, technikusai és alkalmazottai számára rendszeresítettek a termelési, az önköltségcsökkentési, valamint az áruválasztéki terv teljesítése esetére. A munka anyagi ösztönzése szempontjából nagy szerepük van az országos szocialista munkaverseny győztesei számára kifizetett jutalmaknak. Az ötéves terv előirányzata szerint a prémiumok aránya tovább növekszik a munkások és alkalmazottak bérében.

A mennyiségi és minőségi tervszámok teljesítésének, valamint az önálló gazdaságos elszámolás megszilárdításának fontos ösztönzője az igazgatói alap. A szovjet kormány rendelete értelmében minden önálló mérleggel bíró, önálló gazdaságos elszámolás rendszerében dolgozó állami iparvállalatban igazgatói alapot kell létesíteni. Ezt az alapot a tervezett, vagy a tervenfelüli nyereségnek egy részéből hozzák létre. Azokban a vállalatokban, amelyek számára a terv nem állapít meg nyereséget, az igazgatói alapot az önköltségcsökkentés következtében elért tervenfelüli megtakarításokból teremtik meg. Az igazgatói alapba kerülő nyereségrész hányada a különböző iparágakban más és más. Megállapításakor figyelembe veszik az iparág népgazdasági jelentőségét és nyereségének színvonalát. A gépgyártó-, vegyi- és faipari vállalatokban a villanyerőművekben és néhány más iparágban a tervezett nyereségnek két százalékát, a tervenfölüli nyereségeknek pedig 30 százalékát fizetik be az igazgatói alapba. Kivételképpen több nehézipari ágazatban (szénbányászat, ásványolajipar, vaskohászat, stb.) a tervszerinti nyereségnek 5 százalékát, a tervenfelülinek 45 százalékát, a könnyűiparban, az élelmiszeriparban, a helyiiparban és néhány más iparágban pedig ennek megfelelően 1, illetve 15 százalék az igazgatói alap részesedése a nyereségből. Az igazgatói alap létesítéséhez az szükséges, hogy a vállalat az előírt minőségnek és választéknak megfelelően teljesítse az árutermelés állami tervét, teljesítse az önköltségcsökkentési feladatot és a nyereségtervet. A vállalat igazgatójának joga van arra, hogy ebből az alapból utaljon ki összegeket a termelés bővítésére, lakóházépítésre,

a vállalati dolgozók kulturális és szociális szükségleteinek fokozottabb kielégítésére, a dolgozók egyéni jutalmazására, egyszeri segély kifizetésére és más hasonló célokra.

A szocialista rendszer a munkának hatalmas erkölcsi és politikai ösztönző tényezőit hívja életre. A szocializmusban mindenki saját magának, saját államának dolgozik, s éppen ezért a munka a tömegek életszükségletévé válik. A szakmai tudás fokozására irányuló törekvés tehát nemcsak a bonyolultabb munka anyagi ösztönzésének következménye, hanem annak is, hogy a szovjet emberek új erkölcsi tulajdonságokkal gazdagodtak. A szovjet emberek munkájának legfőbb ösztönzője az a törekvés, hogy teljesítsék a dolgozók történelmi feladatát: fölépítsék a kommunizmust a Szovjetunióban.

Az éltető szovjet hazafiság a tömegek munkalendülete fokozódásának kimeríthetetlen tartalékait rejti magában. A szovjet népnek ez az új erkölcsi és politikai tulajdonsága a munka iránti kommunista magatartásnak olyan formáiban jut kifejezésre, mint a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom. A szovjet emberek munkáját társadalmi elismerés övezi. A magas termelékenységű munkát mindenképpen ösztönzik. A legjobb dolgozókat a „legjobb esztergályos", a „legjobb mester" stb. címével tüntetik ki. A legjobb sztahanovisták nevét felírják a „Dicsőség táblájára", vagy beírják a vállalatok „Aranykönyvébe". A legjobb részlegek, műhelyek és vállalatok elnyerik a minisztériumok Vörös Zászlóját, azok pedig, akik a legjobbak közt is az élen járnak, a Szovjetunió Minisztertanácsának Vörös Vándorzászlaját kapják.

Az utóbbi időben — 1945-től 1949-ig — több mint 510 000 dolgozót tüntettek ki kimagasló eredményeiért a Szovjetunió érdemrendjeivel és érdemérmeivel. A termelőmunkában elért sikereiért 4800 dolgozó kapta meg a Szocialista Munka Hőse címet; új termelési módszerek meghonosításáért, a termelési folyamatok tökéletesítéséért pedig a népgazdaságnak 2540 dolgozóját jutalmazták Sztálin-díjjal.

Az önálló gazdaságos elszámolás jellegzetességei közé tartozik az is, hogy egyes termelőegységek, mindenekelőtt a vállalatok, az állami tervben megszabott kereteken belül, bizonyos önállósággal rendelkeznek. Ez az önállóság lehetővé teszi a vállalatoknak, hogy gazdasági kezdeményezést fejtsenek ki, a legcélszerűbben szervezzék meg a termelést és termelőtevékenységüket a lehető leghatékonyabbá tegyék.

A vállalat önállósága a következőkben fejeződik ki: A szovjet állam, mint az állami vállalatok tulajdonosa, ellátja az önálló gazdaságos elszámolás alapján dolgozó vállalatokat álló- és forgóalapokkal: épületekkel, berendezéssel, nyersanyaggal, anyagokkal, tüzelőanyaggal és pénzzel. A szovjet állam tervezi a vállalatok gazdasági tevékenységét és ellenőrzi, hogyan teljesítik az állami terveket és feladatokat. A terv keretén belül az állam széleskörű jogokkal ruházza fel a vállalatokat, operatív önállóságot biztosít számukra. A vállalatok önállóan, a saját maguk által legcélszerűbbnek vélt módon használják föl az államtól kapott eszközöket és maguk döntenek a termelési folyamat észszerű megszervezésének módszeréről, saját belső tartalékaik felhasználásával hajtják végre az állam által előírt tervek teljesítésére és túlteljesítésére irányuló intézkedéseket. A vállalatoknak joguk van önállóan megválasztani saját dolgozóikat, a terv alapján önállóan kötnek gazdasági szerződéseket más vállalatokkal a szükséges anyagok vásárlására és készgyártmányaik eladására; joguk van az Állami Bank hiteleinek

igénybevételére. A vállalatok jogi személyek, önálló könyvelési számvitelre is jogosultak.

Az önálló gazdaságos elszámolás tehát *a szocialista vállalatok tervszerű igazgatásának bolsevik módszere.* Felszínre hozza — mint ahogyan az SzK(b)P Központi Bizottsága 1929-ben megállapította — a vállalatok valódi lehetőségeit, elősegíti a termelés, az értékesítés és az ellátás helyes megszervezését, valamint a vállalatok tevékenységének észszerű számvitelét és e tevékenység megismertetését a tömegekkel. Az önálló gazdaságos elszámolás a gazdálkodás szocialista módszere, amely a termelés gazdaságosságán alapul és célja a felhalmozások megteremtése és növelése, a szocialista újratermelés bővítése. Az önálló gazdaságos elszámolás eredményesen egyezteti össze az egész társadalom érdekeit a dolgozók személyes érdekeivel és előmozdítja a szovjet dolgozók anyagi és kulturális színvonalának emelkedését. Az önálló gazdaságos elszámolás fontos eszköze annak, hogy a szocialista építés és az egész gazdasági igazgatás mindenirányú megjavítása céljából a lehető legnagyobb mértékben mozgósítsák a belső tartalékokat. Az önálló gazdaságos elszámolásnak rendszeres és mind mélyrehatóbb alkalmazása a szocialista iparigazgatási szervek egyik legfőbb feladata.

A szocialista verseny

A szocialista ipar igazgatásában óriási jelentősége van *„a szocialista építés kommunista módszerének"* — a szocialista munkaversenynek, amely a dolgozóknak a kommunizmus felépítésére törekvő hatalmas termelési lendületét fejezi ki.

„Most, amikor szocialista kormány van hatalmon, az a feladatunk, hogy megszervezzük a versenyt" — írta Lenin 1918 januárjában megjelent *Hogyan szervezzük meg a versenyt* című cikkében. Lenin és Sztálin már akkor, a forradalom első éveiben látta, hogy a verseny „az az *emelő,* amelynek segítségével a munkásosztály hivatva van arra, hogy az ország egész gazdasági és kulturális életét a szocializmus alapján átalakítsa" (Sztálin).

A Szovjetunió és a népi demokráciák szocialista építésének gyakorlata fényesen igazolja a szocialista munkaverseny jelentőségének lenini és sztálini értékelését. A szocialista verseny széleskörű fejlődésének eredményeképpen a szovjet dolgozók határidő előtt teljesítették a sztálini ötéves terveket, amelyek megváltoztatták a ország arculatát és a Szovjetuniót a tőkés országoktól független nagyhatalommá tették. A Nagy Honvédő Háború éveiben a szocialista verseny harcra mozgósította a hátországot a német és japán fasiszta agresszorok ellen, napjainkban pedig milliós tömegek legyőzhetetlen mozgalmává vált, a kommunizmus teljes győzelméért vívott küzdelmükben. Csak a szocializmus — írta Lenin — teremti meg annak lehetőségét, hogy a versenyt valóban széles, valóban tömegméretekben alkalmazzák, hogy valóban lehetőséget biztosítson arra, hogy a dolgozók vállalkozószelleme, merész kezdeményezése, tehetsége széles, valóban tömegméretekben bontakozzék ki. Ilyen lehetőségek mindenekelőtt azért jöttek létre, mert a szovjet állam megsemmisítette a kizsákmányoló osztályokat s ezzel egyszersmind a tömegek elnyomását is, azért, mert az évszázadokon át a kizsákmányolóknak végzett munka után először nyílt lehetőség arra, hogy a dolgozók *saját maguknak dolgozzanak,* azért, mert a dolgozók előtt világtörténelmi jelentőségű feladat — a kommunizmus fölépítése áll.

A szocialista verseny gyökerében különbözik a kapitalista versenynek — Lenin kifejezése szerint — vadállatias formájától: a konkurrenciától. Sztálin elvtárs,

továbbfejlesztve a verseny lenini elméletét, 1929-ben megállapította, hogy a szocialista verseny sajátosságai és a konkurrenciától való elvi különbsége magyarázza meg azt a hallatlan munkalendületet, amely a szocialista verseny eredményeképpen magával ragadta a dolgozók millióit.

„A konkurrencia elve: *az egyiknek vereség és halál*, a másiknak győzelem és uralkodás.

A szocialista verseny elve: elvtársi *segítség* az elmaradottaknak az élenjárók részéről, hogy ezzel általános fellendülést érjünk el.

... *érd utól a legjobbakat* és kövess el mindent, hogy a föllendülés *általános* legyen." (*Sztálin* Művei. 12. kötet 120—121. lap. Szikra 1950.)

A szocialista verseny a háborúutáni ötéves terv éveiben azelőtt soha nem tapasztalt méretekben föllendült és kiszélesedett. Nagy energia, mondja Sztálin elvtárs, csak nagy cél érdekében születik. A szolcializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet magasztos feladata óriási hazafias lelkesedést vált ki a Szovjetunió dolgozóiból. A szocialista verseny lenini elmélete minden szovjet dolgozó közkincsévé vált; a verseny általános, országos méreteket öltött s egészen rendkívüli módon föllendült Sztálin elvtárs 70. születésnapjának nemzeti ünnepe idején. Napjainkban különleges jelentősége van Sztálin elvtárs 20 évvel ezelőtt mondott szavainak: „A munkások tömegei a verseny ügyét *magukénak, saját ügyüknek tekintik*." (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 121. lap. Szikra 1950.)

A szocialista munkaverseny a legjobb módszer a tömegeknek a termelési tervek teljesítése és túlteljesítése céljából való mozgósítására. Az összes rejtett tartalékok teljes mozgósításának kipróbált eszköze. Ezt elősegíti az, hogy a szocialista verseny — mint ahogy Lenin elvtárs nem egyszer hangsúlyozta — elveti az egyformaságot, a megcsontosodottságot, a sablonszerűséget. Kifejleszti a szocialista állam által kitűzött feladatok megoldására szolgáló módszerek, eszközök és utak *sokféleségét*. A háborúutáni ötéves tervben a szocialista versenynek különösen sok és változatos formája fejlődött ki. A kollektív sztahanovista munka megszervezése, a mozgalom a magas színvonalú termelési kultúráért, a termékek kiváló minőségéért, a berendezések és a munkahelyek legjobb kihasználásáért, a legjobb munkamódszerek elsajátításáért, a harc a gazdaságosságért és a tervenfölüli felhalmozásért, s az eszközök forgási sebességének meggyorsításáért, az üzemek fölötti védnökség különböző formái, valamint a szoros együttműködés a tudomány és a termelés munkásai között — ez csak néhány forma a sok közül, amely a tömegek háborúutáni termelési lendületét jellemzi. E formák életképességét tömegjellegük és rohamos térhódításuk igazolja.

A tömeges szocialista verseny eredményeként a szovjet emberek között hagyománnyá vált a tervek határidőelőtti túlteljesítése. Több mint kétezer vállalat már 1948-ban — tehát három év alatt — teljesítette ötéves tervét. Nem kevésbbé meglepőek az egyéni ötéves tervek teljesítésének eredményei. Pavel *Bikov*, a moszkvai csiszológépgyár Sztálin-díjjal kitüntetett esztergályosa és Viktor *Ponomarjov*, az urali gépgyár marósa 1946-tól 1949 végéig *23* év normáját teljesítette. A kuznyecki Sztálin Acélkombinát hengerművében *Szomov* hengerész egyéni ötéves tervét két esztendő alatt teljesítette, ugyanebben a kombinátban 200 munkás 3 év alatt teljesítette saját ötéves tervét. Az egyéni ötéves terveknek 3 év alatti teljesítése tömegjelenséggé vált. Az Ural, Ukrajna, Moszkva és Leningrád nehézipárának sokezer sztahanovistája, minden termelési ág és az ország különféle kerületeinek ezer meg ezer dolgozója érte ezt el.

A szocialista verseny az iparigazgatás legészszerűbb megszervezésének kiváló eszköze. A szocialista verseny legnagyobb jelentősége — mint Lenin hangsúlyozta — abban van, hogy elősegíti a szocialista építés feladatainak leggazdaságosabb végrehajtását. Ebből a szempontból rendkívül nagy szerepe van a „példa erejének", vagyis a szocialista versenyben elért kiváló tapasztalatok és legjobb munkamódszerek tömeges alkalmazásának. Eltérően a tőkés rendszertől, amelyben az új termelési módszerek a tulajdonos legféltettebb „üzleti titkai" — a szocializmus teljes nyilvánosságot biztosít a vállalati tevékenység eredményeinek. A Szovjetunióban közmegvetésnek tenné ki magát az a dolgozó, aki nem akarná kivenni részét a tapasztalatcseréből; a tőkés országokban éppen ellenkezőleg, az ilyen magatartást tekintik helyénvalónak, mert ez áll összhangban a tulajdon magánkapitalista jellegével. A Szovjetunióban a vállalatok és a dolgozók munkája nem magánügy, hanem társadalmi, az egész államot érintő ügy. Máskép ez nem is lehetséges az olyan társadalomban, ahol a munkaeszközök és termelési eszközök társadalmi tulajdonban vannak. A szocialista társadalom éppen ezért érdekelt abban, hogy a legjobb vállalatok és munkások tapasztalata *valamennyi* vállalat és munkás közkincsévé váljék, mert ez óriási idő- és munkamegtakarítást eredményez. A „példa ereje" ezért ragadja magával a tömegeket, ezért válik általános jelenséggé; ez a szocializmus sajátossága. Éppen ebben látja Lenin a szocialista verseny legnagyobb gyakorlati értelmét.

A nyilvánosság, a különböző vállalatok és munkások elért eredményeinek összehasonlítása és ennek eredményeként a legjobbak tapasztalatainak szabállyá, *normává* alakítása — ilyenek a szocialista versenynek Lenin megjelölte útjai. Jellemző emellett Lenin útmutatása arról, hogy a példa erejének nemcsak erkölcsi mintaképnek kell lennie, hanem „a munka megszervezésének kényszerítő erejű mintaképévé kell válnia az új Szovjet-Oroszországban".

A „példa ereje" — a szocialista gazdasági rendszernek egyik legkedvezőbb tulajdonsága — a szovjet gazdaság fejlesztésének kiapadhatatlan tartaléka. Erről tanúskodik az a sokmilliárd rubel, amelyet az iparban általánosan elterjedt kiváló termelési és munkaszervezési módszerek eredményeként s a moszkvaiak kezdeményezésének tömegmozgalommá terebélyesedése nyomán a berendezések és a sokszázezer négyzetméternyi üzemtér jobb kihasználása révén takarítottak meg; erről tanúskodnak a „kiváló minőség brigádjai"-nak tízezrei, amelyek javítják a termelési folyamatot és a terméket, s ezt tanúsítja az a mozgalom, amelynek célja, hogy a termelés folyamán megtakarított nyersanyagból tervenfölüli termelést tegyen lehetővé s így tovább.

A szocialista verseny a legnagyszerűbb, kiapadhatatlan forrása, tartaléka a szovjet igazgatási káderek megteremtésének, a dolgozó tömegekből való igazgatási káderek kiemelésének és nevelésének.

Vaszilij *Matroszov* és Nyikolaj *Rosszijszkij* kezdeményezésére a dolgozók tízezrei vesznek részt aktívan a kollektív sztahanovista munka megszervezésében, szervezési és műszaki intézkedések sztahanovista terveinek, a sztahanovista műszaki-termelési-pénzügyi terveknek összeállításában. Ilyen módon kovácsolódnak ki ebben a munkában a termelés legjobb szervezői. Az élenjáró munkások a gyakorlatban ismerik meg az igazgatás egyik legfontosabb elemét, a tervezést. Éppen ezek közül a legjobb sztahanovisták közül kerülnek ki népgazdaságunk alsó- és felsőfokú vezetői. A munkásoknak éppen ebből a csoportjából kerül ki a mestereknek, helyetteseiknek és a brigádvezetőknek túlnyomó többsége. Sokan lettek kö-

zülük műhelyfőnökök, vállalati igazgatók, a szovjet ipar vezetői.

*Jakuskin*nak, a moszkvai 2. óragyár szerszámkészítő lakatosának kezdeményezésére a dolgozók tíz- és tízezerei készítettek sztahanovista terveket a termelési veszteségek kiküszöbölésére. A gyakorlati munka folyamán tanulják meg a dolgozók a nép vagyonával való szocialista takarékosságot. Éppen itt láthatják szemléltető példáját annak, hogy mit jelent minden megtakarított perc, minden kilogramm megtakarított fém, minden kvadrát megtakarított bőr. A dolgozók, a széles körben elterjedt társadalmi ellenőri mozgalomban való részvételük során nagy jártasságra tesznek szert a termékek minőségének, az anyagok helyes felhasználásának, a gépek szabályos kezelésének ellenőrzésében és gyakorlatot szereznek maguknak a szocialista igazgatásban.

A termelési értekezletek és konferenciák, a műszaki értekezletek, a munkások és alkalmazottak közgyűlései, a termelés és a munkaszervezés társadalmi ellenőrzése — több más tényező között ezek szolgálják a munkásoknak a szocialista ipari-igazgatásra való gyakorlati tömegkiképzését.

A szocialista versenynek óriási jelentősége van a tömegek kommunista nevelésében. A verseny a munkához és a társadalmi tulajdonhoz való kommunista viszony kialakításának eszköze, amely lehetővé teszi az új társadalmi munkafegyelem megteremtését.

„A munkaversenyben az a legnagyszerűbb — mondta Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVI. Kongresszusán — hogy az embereknek a munkáról vallott nézeteit gyökeresen megváltoztatja, mert a munkát, amelyet korábban szégyelnivaló és súlyos tehernek tekintettek, *becsület* dolgává, *dicsőség* dolgává, *merészség* és *hősiesség* dolgává változtatja." (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 337. lap. Szikra 1950.)

A tömegek kommunista nevelésében kimagasló szerepe van a Sztahanov-mozgalomnak, amelynek nagy és forradalmi jelentőségét az iparban Sztálin elvtárs már fejlődésének kezdetén meglátta. A Sztahanov-mozgalom — hangsúlyozta Sztálin elvtárs 1935-ben — magában hordja a munkásosztály kulturális és technikai fölemelkedésének csíráit, fölemeli őket a mérnökök és technikusok munkájának színvonalára, s ezzel a szellemi és fizikai munka közötti ellentét megsemmisítését eredményezi.

A Sztahanov-mozgalom az az út, amely a munkatermelékenység olyan magas fokának eléréséhez vezet, amely már biztosítja a szocializmusból a kommunizmusba való átmenetet. A sztahanovisták tudják, hogy a munkatermelékenység legnagyobb mértékű emelésével nemcsak saját részlegükben vagy üzemükben érnek el kézzelfogható, konkrét eredményeket, hanem egyre közelebb hozzák a kommunista társadalmat. Ez fokozza a Sztahanov-mozgalomnak, korunk legéletrevalóbb, legyőzhetetlen mozgalmának erejét.

Mindenképpen szükséges, hogy az ipari-igazgatás szervei minden erejükkel támogassák a tömegek kezdeményezését, álljanak élére és vezessék a szocialista versenyt, terjesszék a kiváló tapasztalatokat. Igazgatási funkcióik sikeres betöltésének egyik legfontosabb feltétele ez.

★

Az elmondottakból világos tehát, hogy az ipar szocialista igazgatásának sajátosságai és előnyei a szocialista gazdasági rendszer sajátosságaiból és előnyeiből fakadnak. Az ipar szocialista igazgatását — amely a szocialista termelési viszonyokat tükrözi vissza — a szovjet állam, a kommunista párt vezetésével, a dolgozók széles tömegeinek aktív részvételével és közreműködésével, a szocializmus országának erősödése és az egész szovjet nép érdekében valósítja meg. A szocialista

iparigazgatás rendszere a párt fontos fegyvere a kommunista társadalom fölépítéséért vívott harcban.

A szocialista iparigazgatás terv alapján megvalósított tudományos igazgatás, amely tudományos módszerekre és elvekre épül, s tömegméretekben alkalmazza az élenjáró tapasztalatokat. Ez a legjobb igazgatási rendszer, amely a munkának és a termelésnek legfejlettebb megszervezését biztosítja.*

Tudományos termelési értekezlet az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás kérdéseiről

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Közgazdasági Intézete s a mérnökök és technikusok tudományos egyesülete gépipari tagozatának moszkvai csoportja 1951 márciusában értekezletet hívott össze az üzemenbelüli önálló elszámolás időszerű kérdéseinek megvitatására. Az értekezleten sok tudományos kutató és tervező intézet, felelős tanintézet, minisztérium és iparvállalat dolgozói is résztvettek.

Az értekezlet előtt Moszkvában, Leningrádban és több más ipari központban mintegy 45 vállalatban tanulmányozták az önálló gazdaságos elszámolás kérdéseit. Az értekezleten sok előadás és hozzászólás hangzott el, melyek az önálló gazdaságos elszámolás következő fontosabb elméleti és gyakorlati kérdéseit világították meg:

1. a vállalati és az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás elméleti alapjai;

2. a műhelyek önálló gazdaságos elszámolásának megszervezése;

3. a munkások, mérnökök és technikusok anyagi ösztönzése az önálló gazdaságos elszámolás további megszilárdítására;

4. az önálló gazdaságos elszámolás megszervezése a termelés alsó láncszemeiben (műhelyrészlegek, brigádok és az egyes munkások önálló gazdaságos elszámolása).

Osztrovityanov, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának levelező tagja, a Közgazdasági Intézet igazgatója nyitotta meg az értekezletet. Hangsúlyozta, hogy az önálló gazdaságos elszámolásnak nagy jelentősége volt a szocialista társadalom fölépítésében és ez a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet szakaszán még tovább növekszik.

Az önálló gazdaságos elszámolás — mondotta Osztrovityanov — új közgazdasági fogalom, mely a szocialista termelési mód alapján fejlődött ki. A szocialista társadalom érdekeit szolgálja, elősegíti a dolgozók életszínvonalának emelkedését és az egész nép ügye. Ezt mutatja a többi között a szocialista munkaversennyel való szoros kapcsolata. Az önálló gazdaságos elszámolás az idővel való takarékosság szocialista módszere, mely gyökeresen különbözik a tőkés módszerektől. Fontos eszköze a tervteljesítésnek. Alapja az, hogy a szocialista állam tudatosan használja fel a szocialista társadalomban módosult alakban érvényesülő értéktörvényt. A szovjet állam a munkatermelékenység emelésének s az önköltség csökkentésének tervezése során meghatározza a termék gyártásához társadalmilag szükséges ráfordítás színvonalát is, amely az adott iparágban nem léphető túl. Osztrovi-

* Az eddigiekben S. L. Rozenfeld könyve alapján a szovjet iparigazgatás alapvonásait és előnyeit ismertettük. Ezen belül részletesen foglalkoztunk a szovjet államnak, mint a szovjet ipar irányítójának szerepével, a szovjet iparigazgatás tervjellegével, a káderek, az egyszemélyi vezetés és a demokratikus centralizmus kérdéseivel, az iparigazgatás termelési-területi fölépítésével, az önálló gazdaságos elszámolással és a szocialista munkaversennyel, mint az iparigazgatás szocialista eszközeivel.

Cikksorozatunk második részében a szovjet iparigazgatás formáinak fejlődését tárgyaljuk majd. *(Szerk.)*

tyanov hangsúlyozta, hogy a kommunista párt és maga Sztálin elvtárs arra hívja fel az ipari dolgozókat, hogy sokkal több figyelmet fordítsanak a termelés pénzügyi és gazdasági kérdéseire. Ez azt jelenti, hogy a gazdasági szakembereknek, a mérnököknek és a munkásoknak ismerniük kell a társadalom gazdasági fejlődéstörvényeit, a termelés gazdaságtanát. Ez az értekezlet a tudományos és a gyakorlati dolgozók alkotó együttműködésének egyik megnyilvánulása. Az értekezlet feladata: Sztálin elvtárs útmutatásai alapján általánosítani a szocialista vállalatoknál az önálló gazdaságos elszámolás bevezetésének legjobb tapasztalatait.

Djacsenko, a Közgazdasági Intézet részéről tartott előadást „Az önálló gazdaságos elszámolás, mint a gazdálkodás szocialista módszere" címmel, majd Nyesto, a „Kaliber" gyár igazgatója számolt be az önálló gazdaságos elszámolás bevezetése, illetve megszilárdítása során gyüjtött tapasztalatokról.

Az önálló gazdaságos elszámolás meghonosításának az volt a főfeladata — mondotta a „Kaliber" gyár igazgatója —, hogy elősegítse a sztahanovista műszaki-termelési-pénzügyi terv alkalmazását, amelyet a gyár dolgozói és az Ordzsonikidze mérnöki-közgazdasági főiskola kollektívje közösen dolgoztak ki. A sztahanovista terv sikeres alkalmazásával elérték, hogy a gyár valamennyi műhelyében áttértek a kollektív sztahanovista munkára. Ennek köszönhető az is, hogy a „Kaliber" gyár 1949. október 29-én elsőízben szerezte meg a kollektív sztahanovista gyár címét.

Az önálló gazdaságos elszámolás alkalmazása előtt a gyakorlat az volt, hogy a fő termelőműhelyekkel közölték az önköltség csökkentésének feladatait és néhány fontosabb mutatószámot. A műhelyterveket a tervosztály és a munkaügyi osztály készítette el. A tervkészítés munkájában a műhely dolgozói nem vettek részt. Ennek következtében munkájuk gazdasági eredménye sem érdekelte őket a megfelelő mértékben. A sztahanovista műszaki-termelési-pénzügyi tervek kidolgozásával a helyzet gyökeresen megváltozott. A dolgozókat bevonták a tervek kidolgozásába, s felkeltették érdeklődésüket az ipargazdaságtani kérdések iránt.

A fő termelőműhelyek áttérése az önálló gazdaságos elszámolásra sok előkészítő munkát igényelt. Az önálló gazdaságos elszámolást 1948-ban először a mikrométer-, a tolómérce- és a csavarorsó-műhelyekben vezették be, ahol kevés cikkfajtát gyártottak.

Az új rendszer bevezetése után egy hónappal már jelentkeztek a várt gazdasági eredmények. A tolómérce-műhely kollektívje az önköltség csökkentésének feladatát túlteljesítette és 27 000 rubel tervenfelüli megtakarítást ért el. Az év végéig a műhely dolgozói 274 000 rubelt takarítottak meg és 47 000 rubel jutalmat kaptak. A megtakarítást főleg újítások alkalmazásával, s az anyagok és a pénzeszközök gazdaságos felhasználásával érték el.

A gyárban gondosan tanulmányozták az említett három műhely tapasztalatait. Kiderült, hogy az új rendszer alkalmazása előtt jelentősen meg kell javítani a normatív gazdálkodást, a gyárba beérkező összes anyagokra részletes ártáblázatokat kell összeállítani, pontosan meg kell határozni a műhelyek szervezeti felépítését, és az egyes dolgozók tennivalóit.

A normák és az ártáblázatok kidolgozása után az üzemgazdák, raktárkezelők és a műhelyek dolgozói közös értekezleteken ismerkedtek meg az önálló gazdaságos elszámolásra áttérő műhelyek mutatószámaival, a különféle anyagfelhasználási normákkal stb. Így azután a műhelyek, brigádok és az egyes dolgozók könnyebben térhettek át az önálló gazdaságos elszámolásra. A brigádok önálló elszámolását Utkinnak, az egyik sztahanovista ifjúmunkásnak kezdeményezésére szervezték meg. A közelmultban már mintegy 700 munkás vállalt kötelezettséget a legnagyobbfokú takarékosságra. 1950-ben 243 000 rubel értékű segédanyagot és szerszámot takarítottak meg.

A mozgalomba a gyárigazgatás több osztálya is bekapcsolódott. Egyes osztályok (anyagbeszerzési, gyártási főosztály stb.) számára önköltségcsökkentési feladatokat állapítanak meg az osztály munkájától függő kiadásokra.

A műhelyek áttérése az önálló gazdaságos elszámolásra, igen eredményes volt. 1949-ben, amikor már az összes műhelyek önálló gazdaságos elszámolással dolgoztak, a gyár 2,2-szer nagyobb nyereséget ért el, mint 1948-ban. A gyár termékeinek árát 1950-ben átlagosan 37 százalékkal csökkentették. Az önálló gazdaságos elszámolás további megjavítása következtében a gyár nyeresége az árle-

szállítás után is emelkedett és 1950-ben 12 millió rubel volt.

Nyesto elvtárs véleménye szerint a gyár tervmutatóinak köre szűkíthető, s a gyárigazgatóknak nagyobb lehetőséget kell adni az operatív szabályozásra. Nem szükséges például minden gyártási tételre külön költségelőirányzatot készíteni. Elég, ha csak az önköltségcsökkentési feladatot és az értékesítésből származó nyereség összegét irányozzák elő a tervben. Szerinte a gyár tervmutatói közül a következők szükségesek: a termelési programm a gyártmányok választékának és minőségének feltüntetésével, a gyártott termékek értéke nagykereskedelmi áron számítva, a jövedelmezőség százaléka és a nyereség összege, a munkások száma és az egész személyzetre vonatkozó munkabéralap, a megadott programmra vonatkozó anyag-, tüzelőanyag- és villamosenergia-felhasználás kerete természetben kifejezve, valamint a forgóeszköz-normatívok végösszege.

Az előadó az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás további megszilárdítására olyan jutalmazási rendszert javasolt, amelyben a jutalom összege arányban van a tervenfelüli megtakarításokkal. Ilyen rendszert alkalmazott a gyár 1948-ban három műhelyben, melyekben akkor szervezték meg az önálló gazdaságos elszámolást. A terven felül elért 6 millió rubel összegű nyereségből 2,5 millió rubel volt a három műhely munkájának eredménye. A mérnökök és technikusok jutalmazása céljából azt ajánlotta, hogy felül kell vizsgálni a fennálló jutalmazási rendszert és a jutalmakat az elért megtakarításoktól függően kell megállapítani.

Ezután Majat, a ljuberecki Uhtomszkij mezőgazdasági gépgyár igazgatója számolt be tapasztalatairól. Előadta, hogy a gyár 1948-ban megkezdte az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás alkalmazását. Kezdetben még igen sok hiányosság mutatkozott: nem biztosították az önálló gazdaságos elszámolás minden előnyének kihasználását a gyár gazdasági helyzetének megjavítása érdekében. A műhelytervekben a költségkereteket statisztikai átlagok alapján számították ki, ez pedig nem mozgósította harcra a műhely kollektívjét a takarékosságért. Ellenőrző műszerek hiányában a villamosenergia, a sűrített levegő és a gáz költségeit arányosan, s nem a valóságos fogyasztásnak megfelelően osztották el a műhelyek között. Ez a rendszer nem ösztönözte a termelőműhelyek dolgozóit az erőforrások takarékosabb felhasználására. A műhelytervek mutatóinak rendszere független volt a könyveléstől és így nem lehetett helyesen megállapítani a műhelyek önálló gazdaságos elszámolásából származó eredményeket. Anyagilag nem serkentették a dolgozókat tervenfelüli megtakarításra.

Az említett hibák figyelembevételével tökéletesítették az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolást. Az összes anyagfajtákra progresszív felhasználási normákat dolgoztak ki, a tervmutatókat a könyvelés követelményeinek számbavételével állapították meg és megszabták az önálló elszámolású műhelyek, brigádok, műhelyrészlegek és egyes munkások eredményeinek nyilvántartási rendjét.

A műhelyfőnökök számára rövid tanfolyamokat rendeztek az önálló gazdaságos elszámolásról; a technikusok, mérnökök, üzemgazdák, normások és a könyvelők részére szemináriumokat tartottak, hogy szakképzettségüket emeljék és a termelés gazdaságosságát elsajátítsák.

A pártbizottság a gyár párt- és gazdasági aktíváival két értekezletet tartott, melyeken az önálló gazdaságos elszámolás alkalmazására vonatkozó rendszabályokat tárgyalták meg. Az értekezletek munkájában több mint 400 ember vett részt.

A mezőgazdasági gépgyártás minisztériumának kezdeményezésére azt javasolták a kormánynak, hogy a minisztérium hatáskörébe tartozó három gyárban honosítsák meg a mintaszerű üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolást és a terven felül elért megtakarításokkal arányban álló jutalmazási rendszert. A három kijelölt gyár közül az egyik a ljuberecki mezőgazdasági gépgyár volt.

A gyár műhelyeiben két részletben szervezték meg az önálló elszámolást. Először a tömeggyártású és a nagysorozat-előkészítő és szerelőműhelyekben, másodszor a többi fő termelőműhelyekben, majd az összes segéd- és kiszolgálóműhelyekben valósították meg az önálló gazdaságos elszámolást. 1950 első nyolc hónapjában, vagyis az új rendszerre való áttérésig, a gyár az önköltségcsökkentés tervét nem teljesítette, s 1 214 000 rubel túlkiadása volt. Az önálló gazdaságos elszámolásra való áttérés után szeptemberben 814 000,

októberben pedig 486 000 rubel tervenfelüli megtakarítást értek el, jóllehet, időközben fölemelték az önköltségcsökkentési feladatot. Az év végére a gyár behozta elmaradását és az évet végeredményben 149 000 rubel tervenfelüli nyereséggel zárta.

A tervenfelüli önköltségcsökkentést főleg azzal érték el, hogy fokozott mértékben takarékoskodtak az alapanyagokkal, a tüzelőanyaggal és a szerszámokkal. Az önálló gazdaságos elszámolás széles körben elterjedt a részlegek és brigádok között. 1950 november 1-én már 29 műhelyrészleg és 7 brigád dolgozott így. A részlegekkel és brigádokkal közlik azokat a tervmutatókat, melyeknek teljesítése elsősorban az ő munkájuktól függ. Az önálló gazdaságos elszámolás alapján működő részlegek gazdasági eredményei igen tanulságosak. Például a magajáró kombájn motorházát gyártó vegyes részleg 1950 decemberében egyedül szerszámokban 16 176 rubel megtakarítást ért el, a hengermegmunkáló részleg pedig 8016 rubelt.

Az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás alkalmazása miatt meg kellett változtatni a termelés szervezetét. Több műhelyfőnök javasolta, hogy három műszakról térjenek át kettőre. Így felszabadult a mérnökök, technikusok és segédmunkások egy része. Egyik nagy szerelőműhely márciusban új ütemtervre tért át.

A gyárban rendszeresen foglalkoznak a dolgozók politikai és szakmai képzésével. Fokozottabb mértékben alkalmazzák az anyagi ösztönzés rendszerét. Mindez nagymértékben hozzájárul az önálló gazdaságos elszámolás rendszerének tökéletesítéséhez és a dolgozók kezdeményezésének még szélesebbkörű kibontakozásához.

Guszakov, a közgazdasági intézet munkatársa „Az önálló gazdaságos elszámolás és a tervenfelüli felhalmozásokért vívott harc" címmel tartott előadást. Röviden jellemezte az iparonbelüli felhalmozások jelentőségét a szocialista bővített újratermelésben.

Hangsúlyozta, hogy a szocialista tervgazdaságban a felhalmozások és felhasználásuk között nincs meg a kapitalista gazdaságban meglévő antagonisztikus ellentmondás. Jellemezte a szocialista felhalmozás nagyságára ható tényezőket s a felhalmozások két fajtája, a forgalmiadó és a nyereség közti különbséget. Vázolta, hogyan kell a vállalat nyereségrészesedését az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás megszilárdítására felhasználni. Megjegyezte, hogy az önálló gazdaságos elszámolás nemcsak a tervfeladatok túlteljesítését mozdítja elő, hanem takarékosságra is nevel az üzemi erőforrások felhasználásában.

Liberman, a harkovi mérnöki és közgazdasági intézet részéről, a többi között azzal a sokat vitatott kérdéssel foglalkozott, hogy az önálló gazdaságos elszámolás alapján dolgozó műhely működésének eredménye magában foglalja-e az általános üzemköltségeket. Véleménye szerint a műhely részéről meg kell állapítani az általános üzemköltségek tervezett összegét. Ha a műhely termelési programmját túlteljesítette, a gyártmányegységre jutó, általános üzemköltségek hányada kisebb lesz, mint a tervadatok alapján kiszámított összeg. Minthogy az általános üzemköltség tervezett összegének csökkentését adott esetben a műhelyterv túlteljesítése okozta, ezt a megtakarítást figyelembe kell venni az önálló gazdaságos elszámolású műhelyek eredményeinek meghatározásakor.

Kantorovics, a „Kaliber" gyár részéről szólalt fel. Utalt arra, hogy a gyár készítményeinek választéka igen nagy. Ez szükségessé tette a nyilvántartás gépesítését. 1948-ban teljesen gépesítették az anyagok, a selejt, az általános üzemköltségek és sok más gazdasági művelet nyilvántartását. Ártáblázatokat dolgoztak ki a gyárba érkezett anyagokról, elkészítették a sajátgyártmányú félkésztermékeknek s az összes gyártmányoknak normákon alapuló kalkulációit. A nem sokféle cikket gyártó műhelyekben úgy állapították meg az önálló gazdaságos elszámolás eredményeit, hogy a gyártmányegységet valójában terhelő költségeket összehasonlították az előkalkuláció adataival. A sokféle terméket gyártó műhelyekben a termelési költség átszámításának módszerét használták. A valóságos költségeket az önköltség egyes elemei szerint határozták meg nagybani árakon számított ezer rubel értékű készárutermelésre.

A gyárban, a műhelyek közötti kölcsönös viszony tekintetében nem alkalmaznak szankciókat. Ha az egyik műhely igényt támaszt a másikkal szemben, az igény jogosságát az adott munkakör vezetője dönti el. Ha például valamilyen géprészt késedelmesen adnak át az egyik műhelynek, a veszteségért a felelős-

séget a termelés vezetője dönti el. Ha a szállított félkészgyártmány minőségével kapcsolatban merülnek fel nézeteltérések, a műszaki ellenőrzési osztály vezetője dönt. A felmerülő veszteséget minden esetben a hibás műhely téríti meg, külön pénzbírságot azonban nem számítanak fel.

A műhelyek negyedévi műszaki-termelési-pénzügyi tervét a tervosztály készíti el, és a gyár igazgatója hagyja jóvá. Az önálló gazdaságos elszámolású műhelyek eredményeit a könyvelési számvitel adatai alapján összegezik, majd az önálló gazdaságos elszámolás kérdéseivel foglalkozó bizottság ülésén felülvizsgálják. Az önköltség csökkentése révén elért megtakarítás az egyik legfontosabb mutatószám a műhelyt illető jutalom összegének megállapításához.

Filipov, a szerszámgépgyártási minisztérium részéről „A fémfelhasználás nyilvántartásának új módszerei a szerszámgépgyártásban" címmel tartott előadást.

A gépiparban óriási mennyiségű fémet használnak fel. A különféle fémek takarékos felhasználásáért vívott harc igen jó eredményeket adott a szerszámgépgyártó üzemekben. A műhelyek, részlegek, brigádok fémfelhasználásának tervezésére és kiszámítására olyan rendszert kell kidolgozni, amely lehetővé teszi a szocialista munkaverseny fejlődésének eredményeként jelentkező megtakarítások nagyságának megállapítását, s ugyanakkor elősegíti az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás megszilárdítását.

A gépgyárakban ennek a feladatnak megoldása azért nehéz, mert a gyártott termékek s ennek megfelelően a megmunkálási műveletek száma is nagy, és sokféle anyag kerül felhasználásra. Az előadó szerint helytelen az a gyakorlat, hogy a gépgyárak önálló gazdaságos elszámolású részlegeinél és brigádjainál csak a segédanyag- és a szerszámfelhasználást tervezik és veszik számításba, s a fémfelhasználási mutatókat nem veszik fel az önálló gazdaságos elszámolás mutatói közé. A mutatók körének ilyen szűkítése csökkenti a megtakarításért folyó harc hatékonyságát és nem ösztönzi a brigádokat arra, hogy munkájukhoz a szükséges méretű, profilú és minőségű fémet biztosítsák, észszerűen szabják az anyagot stb.

A műhelyek önálló gazdaságos elszámolásának megszervezésekor a munkásoknak kiadott munkalapokon fel kell tüntetni a gyártmány elkészítéséhez szükséges fémek felhasználási normáit, figyelembevéve a műhelyek, részlegek és a brigádok munkájától függő eltéréseket. Ez a rendszer megkívánja, hogy a fémfelhasználási normákat pontosan állapítsák meg.

A ljuberecki mezőgazdasági gépgyár képviseletében Fratkin szólalt fel a gyárban alkalmazott normák kidolgozásáról.

A normák kidolgozásakor a Szovjetunió minisztertanácsának 1947. évi határozatát vették alapul. A határozat kimondotta, hogy az állami terveknek bolsevik terveknek kell lenniük, amelyeket nem a termelésben már elért átlagnormák, hanem a haladó átlagnormák alapján kell összeállítani.

A haladó átlagnormák kidolgozásakor azt tartották szem előtt, hogy az új normáknak az önköltség csökkentésére és a gazdasági mutatók teljesítésére kell mozgósítaniuk a dolgozókat. Ugyanakkor arra is ügyeltek, hogy a termelésben megteremtsék a normák alkalmazásának lehetőségét.

A normák megállapítása során egyes esetekben változtatni kellett a gyártási eljáráson, módosítani kellett egyes gépek szerkezetén, hogy csökkenteni lehessen a termékegységre eső anyagfelhasználást. Az új normák megállapításával kapcsolatos intézkedések során egy év alatt 900 tonna fémet takarítottak meg.

A műszakilag megalapozott haladó átlagnormák kiszámítása és gyakorlati alkalmazása megmutatta, hogy nem elegendő a munkaeredmények egyszerű tudomásulvétele. Elengedhetetlenül szükséges az is, hogy a beszámolási adatokat állandóan elemezzék és menetközben vonjanak le megfelelő következtetéseket a költségek csökkentésére vonatkozóan.

A beszámolók után számos hozzászólás hangzott el.

Procerov, a moszkvai „Sztálin" autógyár képviselője hangsúlyozta, hogy az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás meghatározásakor nem lehet csak arra a megállapításra szorítkozni, hogy az önálló elszámolás a tervszerű vezetés egyik módszere. Az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás a gazdasági káderek nevelésének módszere is, amely önállóságra, bátor kezdeményezésre, ki-

tartásra s az állami érdekek szem előtt tartására neveli a gazdasági szakembereket. A gazdasági káderekat arra kell nevelni, hogy a takarékosság mindennapi feladatuk. Ezeket a szempontokat kell figyelembe venni a műhely évi munkájának tervezésekor is. A felszólaló megjegyezte, hogy az előadók kevéssé érintették a műhelyek munkájának eredményeivel kapcsolatos anyagi felelősség kérdését. Fokozni kell az önálló gazdaságos elszámolás megvalósításának ellenőrzését a párt- és társadalmi szervezetek által. Meg kell találni az utat arra, hogyan lehet bevonni a műszaki osztályok valamennyi dolgozóját az önálló gazdaságos elszámolás rendszerébe. Az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás alkalmazásakor tehát jóelőre ki kell dolgozni a megfelelő szervezési és műszaki intézkedések tervét s a műszaki fejlesztési tervet. Külön kell feltüntetni az egyes intézkedések megvalósításából származó eredményeket.

Szvinuhov, az egyik mezőgazdasági gépgyár képviselője arról beszélt, hogyan szervezték meg gyárukban az önálló gazdaságos elszámolást. A gyár műhelyei megkapják az önálló gazdaságos elszámolás terveit, amelyekben megadják a termelés volumenét és a termékek cikklistáját. Közlik velük az anyag- és munkafelhasználási normákat és a gyártmányoknak a műhely számára megszabott önköltségét. Az adatok alapján maga a műhely készíti el termelési költségelőirányzatát. A műhelyek tervfeladatait negyedévre adják meg havi bontásban.

A gyár könyvelését decentralizálták. Minden műhely havonta beszámolót készít működéséről. Az általános üzemköltségeket nem veszik fel azokba a mutatókba, amelyek alapján az önálló gazdaságos elszámolású műhelyek eredményeit megbírálják.

A gyárban a műhelyköltségek 80 százalékát műszakilag megalapozott normák szerint számítják ki. A műszakilag megalapozott normák száma erősen megnövekedett, sok szerszámfelhasználási normát pedig megváltoztattak.

Kirilov, a gorkiji „Molotov" autógyár képviselője közölte, hogy gyárukban a műhelyek önálló gazdaságos elszámolásának kérdését már régen megoldották. Most az egyének és brigádok önálló gazdaságos elszámolását honosítják meg. Az egyének és brigádok önálló gazdaságos elszámolására 1950 végéig 7900 dolgozó tért át, akik az év folyamán 23 millió rubel megtakarítást értek el.

A gépjavító-műhelyekben is megszervezték az önálló elszámolást. A javításokra kerülő berendezéseket a javítások nehézségi foka szerint öt csoportba osztották, és minden csoportra megállapították a javítási költségek normatívjait.

Az egyének és brigádok önálló gazdaságos elszámolása elterjedt a lakatos-brigádok között is: 1950 végéig 206 brigád, azaz 1813 dolgozó tért át erre a módszerre. A brigádok megtakarításaik után 5—15 százalék jutalomban részesülnek. Néhány műhelyben a jutalom nagysága a gépek állapotától függ. Ha a berendezés kitűnő vagy jó állapotban van, a jutalom összegét emelik. Ez a rendszer 1950-ben igen jó gazdasági eredményeket adott.

Utkin, a „Kaliber" gyár Sztálin-díjas sztahanovista esztergályosa, sztahanovista ifjúsági brigádja tapasztalatairól számolt be. A brigád tagjai nemcsak az alapanyagokkal, hanem a segédanyagokkal is takarékoskodnak. A gépjavítási költségeket 20 százalékkal csökkentették. A brigád minden egyes tagja szocialista kötelezettséget vállalt a takarékosságra. Az anyagráfordítást meghatározott javítási egységekre 45 rubelről 28 rubelre szállították le és személyes megtakarítási számlákat nyitottak, amelyeket a munkahely közelében függesztenek ki. A számlák szemléltetően mutatják a takarékossági verseny eredményeit. A verseny nyilvánossága fokozza a takarékosságért folytatott harcot és hatalmas példamutató erővel bír. A brigád hasznos kezdeményezését a pártbizottság, a gyári szakszervezeti bizottság és a Komszomol a legnagyobb mértékben támogatja.

A zárszót Djacsenko, a Közgazdasági Intézet munkatársa és a „Voproszi Ekonomiki" szerkesztőbizottságának tagja mondotta el. Hangsúlyozta, hogy az értekezlet újabb ékes tanubizonysága a tudományos és a gyakorlati dolgozók együttműködésének és nagymértékben hozzájárult az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás módszerének továbbfejlesztéséhez.

Az értekezleten elhangzott előadások és hozzászólások azt bizonyítják, hogy egyes vállalatok sok értékes tapasztalatot gyüjtöt-

tek össze az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás meghonosításával és fejlesztésével kapcsolatban. A közgazdasági intézet feladata ezeket a tapasztalatokat még szélesebb körben megismertetni. Különösen nagy munka vár az ipargazdaságtani szektorra, amelynek még alaposabban kell foglalkoznia az önálló gazdaságos elszámolás kérdéseivel.

★

Az értekezleten elfogadott határozat hangsúlyozza, hogy a szovjet vállalatok munkájának megjavítására irányuló szocialista munkaverseny új tömegformái hozzájárulnak az önálló gazdaságos elszámolás rendszerének megszilárdításához és tökéletesítéséhez.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a legjobb vállalatokban, ahol az önálló gazdaságos elszámolást nemcsak a fő-, hanem a segédműhelyekben is megvalósították és ahol a gyárigazgatás megfelelő osztályai részletesen megadják az önköltségcsökkentési feladatokat, mind jobb eredményeket érnek el a gazdasági mutatók teljesítésében.

Az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás formáinak tökéletesedése során mindjobban elterjed a részlegek, brigádok és az egyes dolgozók önálló gazdaságos elszámolása. Ez hozzájárul az egyéni felelősség elvének fokozottabb érvényesítéséhez, s elősegíti a haladó normák alkalmazását a termelés minden szakaszán.

A műhelyek önálló gazdaságos elszámolásának megszervezésekor nemcsak a termelés emelkedésének és az önköltség csökkentésének általános mutatóit kell meghatározni. A tervfeladatoknak tartalmazniuk kell a különböző termékek választékára és minőségére vonatkozó feladatokat, az önköltség mutatóit, az alap- és segédanyagkészletek normáit és a szervezési és műszaki intézkedéseknek, valamint az új technika alkalmazásának felbontott terveit is. Gyártási ütemterveket kell kidolgozni és tökéletesíteni kell az operatív számvitelt.

A műhelyek, részlegek, brigádok tervfeladatainak tartalmazniuk kell mindazokat a költségeket és mutatókat, melyek alakulása a megfelelő önálló gazdaságos elszámolású részleg dolgozóinak munkájától függ.

A tervfeladatokat időben kell közölni a műhelyekkel. Nagyon kívánatos, hogy a műhelyek lehetőleg éves terveket kapjanak negyedévi bontásban.

A határozat utalt azokra a lehetőségekre, amelyek valóraváltása esetén a kisegítő termelés munkája is jobban tervezhető.

A határozat nagy figyelmet fordít az önálló gazdaságos elszámolású részlegek eredményeit tükröző könyvelés megszervezésére. Az értekezlet kimondta, hogy a vállalatok egytípusú műhelyeiben és részlegeiben egységesíteni kell az önköltségszámítást.

A határozat külön hangsúlyozza a párt-, a szakszervezetek és komszomol-szervezetek szerepét az önálló gazdaságos elszámolás meghonosításában és fejlesztésében.

Az értekezlet részvevői azt a kívánságukat fejezték ki, hogy a szakmai folyóiratok részletesen foglalkozzanak az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás szervezése során összegyüjtött tapasztalatokkal. Hangsúlyozták, hogy a bolsevik párt vezette szovjet ipar és tudomány dolgozói mindent elkövetnek az önálló gazdaságos elszámolás további tökéletesítése és széleskörű meghonosítása érdekében. (*Voproszi Ekonomiki*, 1951. 6. szám.)

K. E.

NÉPSZAVA

TÁJÉKOZTAT, IRÁNYT MUTAT!

A SZABAD SZAKSZERVEZETEK KÖZPONTI LAPJA

BÁLINT ANDOR

A Szovjetunió mezőgazdasági kísérleti intézményei és harcuk a termékbőségért

I.

A Szovjetunió háborúutáni ötéves tervéről szóló törvény a mezőgazdasági tudományos kutatóintézetek munkájának középpontjába azt az alapvető feladatot állította, hogy dolgozzák ki azoknak az intézkedéseknek tervét, amelyek a Szovjetunió legkülönbözőbb mezőgazdasági övezeteiben biztosítják a földművelés, az állattenyésztés és a mezőgazdaság egyéb ágainak további fellendülését.

Az ötéves terv sikeres túlteljesítéséről közzétett adatok azt mutatják, hogy a mezőgazdasági tudományos kutatók is teljesítették azokat a feladatokat, amelyeket az ötéves terv megszabott számukra.

A kutatók jó munkáját nemcsak a kitűnő terméseredmények bizonyítják, hanem azok a kiemelkedő teljesítmények is, amelyeket a mezőgazdaság élenjáró dolgozói értek el.

Az ágasbúza kinemesítése tette például lehetővé, hogy Szovjet-Azerbajdzsánban 1 hektáron 200 mázsás búzatermést takaríthassanak be. A kiváló szovjet cukorrépafajtákkal Ukrajnában Maria *Liszenko* és Praszkovia Alexandra *Bojka* 6—700 mázsás hektáronkénti termést ért el. A volgamenti kolhozok állattenyésztésének átlagos nagy tejhozamát a *kosztromai* szarvasmarhafajta kitenyésztésének köszönhetik. A „Tizenkettedik Október" kolhozban 1930-ban a tehenek átlag 700 liter tejet, 1949-ben pedig már 5000 litert adtak, de volt olyan jószág is, például a Volsebnyica nevű tehén, amelytől 11 600 liter tejet fejtek.

A mezőgazdaság szocialista rendszere a tudomány és a technika eredményeinek felhasználásával nemcsak azt tette lehetővé, hogy egyes üzemek kiemelkedő eredményeket értek el, hanem azt is, hogy az egész mezőgazdaságban hatalmas arányban megnövekedtek az átlageredmények.

Szovjet-Ukrajna és hazánk átlagtermeléseinek összehasonlítása például világosan megmutatja a szovjet mezőgazdaság fölényét. Egész Ukrajna területén és az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság délebbi, feketeföldi kerületeiben a holdankénti búzatermés évi átlaga 16—18 métermázsa.

Nálunk a holdankénti átlagtermés 6—8 mázsa között ingadozik és csak termelőszövetkezeteinkben és állami gazdaságainkban találhatunk ennél nagyobb terméshozamokat. Igen jellemző, hogy mi már sztahanovistáknak tekintjük azokat, akik az ukrajnai átlagtermésekhez hasonló eredményeket érnek el. Azokon a területeken, ahol a csapadék jóval kisebb, mint nálunk, ahol tavasztól aratásig úgyszólván egy csepp eső sem esik (300—350 mm az átlagos évi csapadék a mi évi 550—600 mm-es évi csapadék-átlagunkkal szemben), a legkisebb évi átlagtermések is elérték kat. holdanként a 10—12 mázsát.

A kukoricatermelésben a mienkhez hasonló viszonyok között 20 mázsás, a sokkal rosz-

szabb viszonyok között pedig 15—16 mázsás átlagos szemtermést takarítanak be a Szovjetunióban a mi 8—13 mázsás átlagtermé-seinkkel szemben.

Nyilvánvaló tehát, hogy ötéves tervünk fölemelt mezőgazdasági előirányzatait csak az élenjáró szovjet tudományra támaszkodó kutatómunka és technika eredményeinek felhasználásával tudjuk teljesíteni. Természetesen azokat az alapfeltételeket is meg kell teremtenünk, amelyek lehetővé teszik a szovjet eredmények felhasználását, a mezőgazdaság szocialista rendszerének kifejlődését.

★

A szovjet mezőgazdasági tudomány a szovjet államot nemcsak abban segítette és segíti, hogy növelte és növeli a termésátlagokat, hanem abban is, hogy lehetővé teszi a tervben előirányzott kiváló növény- és állatfajták termelési és tenyésztési körzetének bővítését és azt, hogy új földterületeket vonjanak be a mezőgazdasági termelésbe.

Itt említjük meg, hogy például a gyümölcstermelés határait 1000 kilométerrel sikerült északabbra vinni, ami Micsurin munkájának eredménye. Így vált lehetővé, hogy például meggyet termelnek még az igen északi fekvésű Leningrád körzetében is, Közép-Oroszországban pedig meghonosították a barackot, s hogy Szibéria északi részein már gyümölcsöskertek vannak.

Ha végigtekintünk a Szovjetunió térképén, akkor látjuk csak, hogy milyen hatalmas területen tette lehetővé a dolgozók életszínvonalának jelentős emelését a növénytermelés földrajzi, éghajlati határainak kiterjesztése.

Ezen a téren, a többi között, Eichfeld akadémikus végzett kiemelkedő munkát, aki a sarkvidéki növénytermelés úttörője. Murmanszk körzetében már burgonyát, rozsot, répát termelnek, pedig itt csak három hónap a vegetációs időszak.

Ugyancsak rendkívül értékes munkát végzett e téren a Magyar-Szovjet Barátsági Hónap során nálunk járt Baranov akadémikus is, aki megteremtette a pamiri növénytermelés lehetőségeit. A Pamir fennsík 3800—4000 méter magasan fekszik. Az évi csapadékátlag 50—70 mm, a fagymentes napok száma 20—25, a nappali fölmelegedés és az éjtszakai lehülés között sokszor 50—60 C fok különbség van. A napsugárzás hihetetlenül erős, viszont a levegő szén-dioxidtartalma 60—75 százalékkal kisebb, mint nálunk. Gazdasági növények számára tehát kedvezőtlenek, szélsőségesek az éghajlati viszonyok. A Pamiron való termelésre csak olyan növények alkalmasak, amelyek kibírják a leginkább éjtszaka jelentkező fagyokat. (A Pamiron július-augusztusban is gyakori a minusz 10—12 C fok hőmérséklet.)

Kultúrnövények meghonosítása céljából többezer növénnyel kísérleteztek a Pamir-fennsíkon. Például csak magából búzából a világ különböző részeiből származó 1000 fajtával, amelyek közül három volt alkalmas a további kísérletekre. A Baranov akadémikus által meghonosított fagyálló árpa —20 C fokot, a paraj —23 C fokot, a burgonya —10-20 C fokot is eltűr.

Az állattenyésztés területének kiterjesztési lehetőségére vonatkozóan elegendő az Altaj-hegység viszonyainak megfelelő szarvasmarhafajta kitenyésztését megemlítenünk.

Az Altaji Kísérleti Állomás a szimmentáli szarvasmarha és a jak keresztezésével olyan új szarvasmarhafajtát hozott létre, amely évi 2500—3000 kg, 5 százalék zsírtartalmú tejet ad, és jól alkalmazkodik a magas hegység mostoha viszonyaihoz, amelyeket a közép-európai hegyvidék élettani adottságai között kitenyésztett szimmentáli fajta nem tud elviselni.

A szibériai juh- és sertésfajták kitenyésztésekor hasonló feladatokat oldottak meg.

A tudományos munka forradalmi jelentőségű eredményei nekünk is utat mutatnak új növény- és állatfajták meghonosítására és terméketlen területeink fokozott hasznosítására.

II.

Az előbb vázolt kiemelkedő eredmények azt bizonyítják, hogy a szovjet mezőgazdasági tudomány forradalmi, újtípusú tudomány, a sztálini korszak tudománya és szilárd alapot teremt a nagy sztálini természetátalakító tervek végrehajtásához. Nemcsak a közelmult feladatainak megoldásához adott segítséget, hanem a jelenlegi, valamint a jövő fejlődésével kapcsolatos feladatok megvalósítását is lehetővé teszi. A nagy orosz és szovjet tudósok, Tyimirjazev, Micsurin, Viljamsz, Liszenko, Ivanov neve jelzi a mezőgazdasági tudomány fejlődésének fokozatait.

A szocialista mezőgazdasági tudomány feladatát Micsurin a következőképpen fogalmazta meg: „Az élet mássá: teljesértelművé, érdekessé, boldoggá vált. Ezért a növényeknek és állatoknak is másokká, még produktívabbakká, még szívósabbakká kell válniok, hogy még jobban megfeleljenek az új élet követelményeinek. Ez pedig csak a sokoldalú technika és a sokoldalú nemesítés alapján lehetséges." (Micsurin Művei. I. kötet. 478. lap. oroszul.) Ez a megállapítás *nemcsak az új fajták kitenyésztésének követelményét foglalja magában, hanem az ezzel kapcsolatos termelési feltételek biztosításának szükségét is.*

Ilyen tudomány csak a marxizmus-leninizmus alapján álló harcos, pártszerű tudomány lehet, amelyet mind elméleti, mind módszertani téren a dialektikus materializmus vezérel. A nagy szovjet tudósok nagyon sokszor utalnak erre. Micsurin így ír: „A dialektikus materializmus filozófiája az objektív világ megváltoztatásának fegyvere. E filozófia arra tanít, hogy „aktív hatást gyakorolva, alakítsuk át a természetet." Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a természetre „következetes és aktív befolyást gyakorolni, a természetet megváltoztatni csak a proletariátus képes." (I. m. 447. lap. oroszul)

Liszenko megállapítása szerint: „Sztálinnak »*A dialektikus és történelmi materializmusról*« című klasszikus műve a biológiai jelenségek helyes értelmezéséhez az agronómiai biológia munkásai számára nélkülözhetetlen, általános elméleti alap. Az elméleti biológia fejlődésének előfeltétele, hogy a tudományos munkák alkalmazni tudják a dialektikus materializmust és ki tudják terjeszteni a régi és új biológiai ismeretekre és jelenségekre." (Sztálin és a szovjet tudomány. 381—382. lap. Szikra 1950.)

Az idézett tudósok gyakorlati munkája azt bizonyítja, hogy a marxista-leninista elméleten fölépülő szovjet agronómia, hatalmas termelési eredmények elérését teszi lehetővé.

★

Ezt a tudományt elsősorban a tudomány és gyakorlat kapcsolata jellemzi. A kutatómunka a Szovjetunióban nemcsak a tudósok ügye. A tudományos munkában a kolhozok és szovhozok dolgozóinak milliós tömegei vesznek részt. Ez azt is lehetővé teszi, hogy a kolhozok és szovhozok legjobb dolgozói necsak a tudomány legújabb eredményeit ismerjék meg, hanem a tudomány továbbfejlesztésében is résztvegyenek. Ilyen széleskörű társadalmi munkát csak szocialista államban és csak szocialista mezőgazdasági rendszerben lehet végezni.

Micsurin felismerte a kolhozparasztság szerepét a természet átalakításában és ezért mondta az élenjáró kolhozparasztok második országos kongresszusán, hogy „a kolhoztagok személyében... a földművelőnek teljesen új típusa jelentkezik, aki nagyszerű technikai fegyverzettel kel harcra az elemekkel, és átalakítja a természetet." (I. m. 447. lap.)

A tudósoknak és a tömegeknek, az elméletnek és a gyakorlatnak bolsevik együttműködésére példa Liszenko kísérletének története az ágasbúza nemesítésére. Liszenko az ágasbúza nemesítését úgy szervezte meg, hogy

120 000 kolhozba mintákat küldetett szét, és ilyen módon 120 000 helyi kísérlet eredményeit és megfigyeléseit használta fel a kutatás számára. A kutatóintézetek egyébként is együttműködési vagy legalább is levelezési kapcsolatot tartanak fenn a kolhozparasztok ezreivel.

Kétségtelen, hogy *a kutatómunkának a tömegekre való kiterjesztése nagymértékben fokozza az eredményeket.*

A kutatók rendszeresen felhasználják a sztahanovisták tapasztalatait, segítik a sztahanovistákat munkamódszereik tökéletesítésében, ugyanakkor ismertetik és terjesztik eljárásukat. Ez is a tudomány és a gyakorlat munkásainak szoros együttműködését bizonyítja.

A magyar mezőgazdasági tudomány dolgozóinak hasonló módon kell megszervezniök kutató és nemesítő munkájukat. A marxizmus-leninizmus, valamint a szovjet tudomány tapasztalatainak felhasználásában a meglévő komoly hiányosságok ellenére is értünk már el eredményeket. Ámde semmit sem tettünk még annak érdekében, hogy széles körben felhasználjuk a legjobb termelők, tenyésztők, nemesítők tapasztalatait a tudomány fejlesztésére, tervfeladataink megoldására.

III.

Hosszú utat tett meg a szovjet tudomány, amíg elérte mai fejlettségét. A cári rendszer nem mozdította elő a tudomány fejlődését, a haladó szellemű tudósok kezdeményezéseit pedig következetesen elgáncsolta. Tyimirjazevet például eltávolították katedrájáról, Micsurin pedig semminemű támogatásban sem részesült, mert szembeszállt az egyház és a hivatalos körök felfogásával.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után gyökeresen megváltozott a tudósok és a tudományos kutatás helyzete. A szovjet állam megalakulásának első percétől, már a polgárháború és az intervenció idején is, bőkezűen támogatta a tudósok munkáját.

Lássunk néhány adatot erre vonatkozóan: A tudományos intézetek száma a cári Oroszországban 1913-ban 214, a Szovjetunióban 1947-ben 921 volt. A kísérleti telepek száma 1913-ban 122, 1947-ben pedig már 7000 volt. A tudományos intézetek ellátmánya 1913-ban 2 534 000 rubel, 1947-ben pedig 500 millió rubel volt. A tudományos és technikai személyzet létszáma 1947-ben 53 518 volt (1913-ból nincsenek adatok). A kutatóintézeteken kívül még 88 főiskola intézményei is végeznek kutatómunkát.

A mezőgazdasági — köztük kerti növények termelésével és nemesítésével, trágyázásával kapcsolatos — problémákkal 2014 intézet foglalkozik. Mégpedig:

gabonafélékkel, évelő takarmányokkal, olajos növényekkel 1056 állomás, pamuttal 92, cukorrépával 52, dohánnyal 40, lennel 89, konyhakerti növényekkel és burgonyával 247 állomás, trágyázással* pedig (1947-ben) 350 laboratórium.

★

A kutatómunka legfőbb irányítószerve a Liszenko akadémikus által vezetett Lenin Mezőgazdasági Tudományos Akadémia. Az Akadémiának 12 nagy intézete van, amelyek különféle mezőgazdasági ágak elvi és módszertani kérdéseivel foglalkoznak.

Az Akadémia intézetein kívül számos intézmény működik még a földművelésügyi minisztérium és az egyes köztársaságok minisztériumainak irányításával.

Ha például a Magyarországnál nem sokkal kisebb voronyezsi területen működő kísérleti intézmények és a tudományos dolgozók számát egybevetjük az idevágó magyarországi adatokkal, megállapíthatjuk, hogy a voronyezsi területen több mint négyszer annyi felsőbb képesítésű mezőgazdasági tudományos kutató van (4500), mint nálunk. A sok kísérleti intézmény és a kutatók nagy száma biztosítja a mezőgazdaságban mindazoknak a tudományos

* A trágyázás mértéke az 1913-as helyzethez képest 23-szorosára emelkedett, nem is szólva az alapvető minőségi változásról, fejlődésről.

feladatoknak gyors és jó megoldását, amelyeket a szovjet népgazdaság fejlődése megkíván.

Az intézetek egy-egy kérdést komplex módon, tehát valamennyi összefüggésében oldanak meg. Például a Dokucsajev Intézetnek növénytermelési, nemesítési, erdészeti és állattenyésztési osztályai vannak, hogy a vidék összes kérdéseivel egyszerre és közösen tudjanak foglalkozni. *Helyes elvi alapokra támaszkodó, tervszerűen irányított kutatómunkával gondoskodnak a feladatok megoldásáról.*

IV.

A következőkben néhány olyan intézmény munkáját fogjuk ismertetni, amelyeket a Szovjetunióban járva a helyszínen tanulmányoztunk.

Az általunk meglátogatott legmonumentálisabb intézmény az Ivanov akadémikusról elnevezett aszkania-novai Állat Akklimatizáló és Hibridizáló Intézet.

Az intézet főfeladatait meghatározó rendeletet Sztálin elvtárs írta alá. Ezek a feladatok a következők:

1. a meglévő állatfajták tökéletesítése; 2. a sztyeppe számára új állatfajták kitenyésztése; 3. trópusi állatok meghonosítása; 4. a mesterséges termékenyítés kérdésének tanulmányozása; 5. különféle sztyeppei növények, főleg takarmánynövények nemesítése; 6. erdei fák nemesítése, a védőerdősávok létesítésével kapcsolatos kérdések megoldására irányuló kutatások.

Az intézet mintegy 65 000 kat. holdon, tehát egy nagyobb határú alföldi városnak vagy járásnak megfelelő területen működik. Ebből 37 000 kat. hold jellegzetesen sztyeppés terület, amelyből két és félezer holdat teljesen érintetlenül hagytak meg a sztyeppe eredeti növényzetének tanulmányozása céljából.

A vázolt feladatok megoldásán 250 kutató és 1300 segéderő dolgozik. Az intézet tudományos vezetője Grebeny akadémikus, a Lenin Mezőgazdasági Tudományos Akadémia és az Ukrán Tudományos Akadémia tagja.

Az intézet szervezeti fölépítése az intézet feladataihoz igazodik. Legjelentősebbek az állatnemesítő és honosító kísérletek; ezek tették világhírűvé az intézetet. Külön állat- és növénykertje is van az intézetnek.

Az egyes állatfajták tenyésztésével és nemesítésével kapcsolatban széleskörű kutatómunkát végeznek.

Tovább nemesítik például az Ivanov akadémikus által kitenyésztett fehérsertést, amelyet Ivanov a helyi parlagi sertésfajta és az angol nagy fehérsertés (Large White) keresztezésével és megfelelő nevelésével hozott létre. E sertésfajta élősúlya a kanoknál 500, a kocáknál 400 kilót is elér, a kocák átlagosan 11 malacot fiadzanak. Ezt a fajtát most mangalicával keresztezik, hogy több zsírt adjon. A mangalicakoca ott is, mint nálunk, átlagosan csak hatot-hetet malacozik, ezért fontos feladat a szaporaság növelése. A legtöbb, amit ezzel a keresztezett fajtával elértek: egy fiadzásra 26 utód. A szóbanforgó fajta legfontosabb tulajdonsága az, hogy nem túlfinomodott, hanem jómozgású, gyors növekedésű állat, amely a legeltetést is jól állja.

Grebeny akadémikus a berkshirei és az ukrán fehérsertést keresztezve tenyésztette ki az ukrán feketetarka sertést. Ennek az az előnye az ukrán fehérsertéssel szemben, hogy jobban bírja a napsütést.

★

Ukrajna marhaállományának 43, a Szovjetunió egész szarvasmarhaállományának 23 százaléka ukrán, vörös sztyeppei szarvasmarhafajta. Részben tiszta vérben tenyésztve javítják az állományt, részben shorthornnal keresztezik. Az állomány jobb egyedei évi 5—6000 liter, 4,5—5 százalék zsírtartalmú tejet adnak egy tejelési idényben A legjobb tehén 15 000 liter tejet ad egy tejelési időszakban.

A szarvasmarhanemesítés új eredményei közül legjelentősebb a vörös sztyeppei marha és zebu keresztezéséből kitenyésztett fajhibrid. (A hibrid két különböző fajtának keresztezése útján létrejött utódja.) Itt az volt a nemesítés célja, hogy a melegebb éghaj-

latú vidékek: Szovjet-Azerbajdzsán, Üzbekisztán számára egy nagyon elterjedt veszedelmes betegséggel, a piroplazmozissal* szemben ellenálló szarvasmarhafajtát hozzanak létre. Ezt a feladatot megoldották a zebuval végzett keresztezéssel. Az utódok nagy zsírtartalmú (4,5 százalék) és nagymennyiségű tejet adnak (9000 liter a legnagyobb tejhozam egy tejelési idényben).

★

Világhírű az ugyancsak Ivanov akadémikus által kitenyésztett aszkaniai (merinó) rambouillet juhfajta. 1940-ben a Szovjetunió Mezőgazdasági Kiállításán első helyet ért el a juhfajták között. E fajtát azóta is jelentősen javították, különösen a gyapjúminőség és a gyapjúhozam tekintetében. A legkiválóbb egyedek közé tartozó Jurkó nevű kosnak 152 kg az élősúlya, és évenként 22,4 kg gyapjút adott. Az anyák közül a legkiválóbbak 11,5 kg nyírósúlyt adnak, az intézet 15 000-es nyájának átlagos gyapjúhozama pedig 7,2 kg.

★

Az intézetnek gyönyörű állatkertje van. Az egyes trópusi állatokat (vadszamár, zebu, zebra, antilop) csordákban tenyésztve tartják és szaporítják. A budapesti állatkerttől eltérően az itteni állatkertben különböző honosító és fajkeresztező kísérletek folynak. Az amerikai bölényt például már annyira meghonosították, hogy fogságban is szaporodik. Az antilopot a tejzsírtartalom fokozása érdekében szarvasmarhával keresztezik.

A körülbelül 4 százalék zsírtartalmú tejet adó szarvasmarhával szemben az antilop teje 12 százalék zsírtartalmú, amellett két borjút ellik egyszerre. Tehát a tehéntej zsírszázaléka és az új állatfajta szaporasága jelentősen emelkedik e fajkeresztezés következtében. Keresztezéseket végeztek a házi juh és a muflon között, hogy a hegyvidékek számára megfelelő juhfajtát tenyésszenek ki. Keresztezték a zebut a bantenggel*, a vadlovat a kultúrfajtákkal és igyekeznek más keresztezésekkel is kiegészíteni a háziállatok (domesztikált állatok) sorát.

* A piroplazmózis (fertőző vérfestékvizelés; népi nevén erdőkórság vagy erdei nyavalya) kullancsok által terjesztett állati, fertőző betegség, amely nagy pusztítást okozhat a ridegen tartott állományban.

★

Az állatnemesítő osztály munkáját elősegítik a füves vetésforgóban való növénytermeléssel, növénynemesítéssel, erdei fák nemesítésével foglalkozó osztályok. Ezek együttesen teszik lehetővé, hogy az intézet valóban foglalkozhasson a sztyeppe minden kérdésével. Az intézet munkája szervesen kapcsolódik a Szovjetunió hároméves, állattenyésztésfejlesztő tervének és a nagy, sztálini természetátalakító terveknek megvalósításához. E monumentális terveket a micsurini biológia szilárd alapjára támaszkodó, hatalmas méretű kutatómunkával valósítják meg. A Szovjetunióban járt magyar parasztküldöttség látta, hogy milyen merész elgondolásokat valósítottak és valósítanak meg a kutatók. Láttuk, hogy valóban *urai a természetnek*, a természetet tudatosan alakítják át a nagy feladatok megoldása érdekében.

★

Az intézet ezeket a nagyvonalú feladatokat a gyakorlattal való legszorosabb kapcsolatban oldja meg s állandóan segíti a kolhozok és szovhozok munkáját.

Noha a fasiszták az állatállomány nagyrészét tönkretették és csak lassan sikerült az elpusztult állományt pótolni, s a megfelelő színvonalra feljavítani, az intézet mégis jelentős mennyiségű állatot ad évenként a kolhozoknak és a szovhozoknak. 35 juhtenyésztő kolhozzal és szovhozzal vannak állandó kapcsolatban, az elmúlt évben például 600 kost adtak át tömeges szaporításra. Ezenkívül a mesterséges termékenyítő módszer felhasználásával az intézet rekord-kosával a kerzoni, nyikolájevi, zaporozsjei kerületben 24 000 anyajuhot fedeztettek.

Sertésből évenként 200 süldőt juttatnak a különböző gazdaságoknak. A szarvasmarha-

* Jáva, Borneó, Kelet-Szumatra erdeiben élő vad tulokfajta.

zebu hibridekből 200-at adtak Azerbajdzsánba és Üzbekisztánba.

A kutatók tanácsaikkal segítik a környező kolhozok és szovhozok munkáját, télen a mesterséges termékenyítésről és egyéb szakkérdésekről szoktak tanfolyamot tartani a kolhoztagok számára. Az intézetben 11 aspiráns dolgozik. Van egy állandó tanfolyam is, amelyen különféle állatok — elsősorban a juh — elbírálására képeznek ki szakembereket.

★

A kutatómunka eredményességét nagymértékben elősegíti az intézmények között folyó szocialista munkaverseny. A munkaverseny feltételei rendkívül áttekinthetők és világosak. Az aszkánianovai és más hasonló intézetek közötti munkaverseny feltételei például a következők:

a) Melyik intézményben eredményesebb a jóváhagyott terv időben és minőségben való teljesítése?

b) Melyik intézmény ad több segítséget a kolhozoknak és szovhozoknak?

c) A tudományos eredményeket milyen rövid idő alatt és milyen széles körben alkalmazták, mit tettek az egyes intézmények ennek érdekében?

d) Mely intézmény gazdaságában mozdítják elő a tudományos kutatók jobban a termelékenység fokozását?

e) Melyik intézet kutatói fejlesztik jobban politikai tudásukat, milyen társadalmi munkát végeznek?

E versenypontok világosan mutatják, hogy a kutatók legfőbb feladatuknak azt tekintik, hogy segítsék a mezőgazdaság dolgozóit a termékbőségért folytatott harcban. De nemcsak itt, hanem bármely szovjet kutató munkájában is azt láttuk, hogy *munkájuk a kommunizmus építése, a béke megvédése nagy céljainak megvalósítására irányul.*

V.

A növénytermeléssel és nemesítéssel foglalkozó, általunk megismert intézetek közül legjelentősebb a Liszenkóról elnevezett, odesszai Szövetségi Nemesítő és Genetikai Intézet. Liszenko akadémikus 1929-től 1938-ig dolgozott az intézetben, de most is gyakran meglátogatja. Az intézetben kidolgozott és a gyakorlatban széles körben bevált eljárások a következők:

A jarovizáló kezelés, amelyet a tavaszi búza, árpa, zab, köles; általában a tavasszal vetett növények termelésében alkalmaznak. A kezelés a tavasziaknál rövid ideig (5—7 napig tart és könnyen végrehajtható, viszont hektáronként átlag kétmázsás terméstöbbletet eredményez. *Ezt az eljárást már mi is alkalmazzuk és a különböző növények* (tavaszi búza, hagyma, gyapot) *termelésében 25—40 százalék terméstöbbletet értünk el vele.*

Nagyjelentőségű eljárás *a burgonya nyári ültetése,* amelyet jarovizálással kapcsolnak össze.* Előnye, hogy a burgonya tíz nappal korábban érik, a nyári ültetés ezenkívül lehetővé teszi a leromlás veszélyének kiküszöbölését és lényegesen nagyobb az átlagtermés is. Ukrajnában ezzel az eljárással fölöslegessé tették a vetőgumónak egyébként időről időre szükségessé váló cserélését és hektáronként 200 mázsás terméseket értek el olyan fajtákból, amelyek egyébként csak 150 mázsás termést adtak. Ennek az eljárásnak eredményeképpen általában 50—100 százalékkal növekszik a burgonya termésátlaga. Ezt az eljárást Ukrajna valamennyi területén alkalmazzák. Az ilymódon termelt vetőgumó azután tavaszi vetéssel is jó termést ad. *Hazai eredményeink azt mutatják, hogy burgonyatermelésünk kérdéseit is csak ezzel a szovjet eljárással oldhatjuk meg.*

★

Az odesszai Liszenko Intézetben dolgozik *Muszijko* professzor, akinek *pótbeporzási eljárását kétéves állattenyésztési tervünk végrehajtása során a takarmánynövények termelésében 200 000 kh-on fogjuk alkalmazni és ez eljárás eredményeképpen katasztrális holdanként 1,5—4 mázsás terméstöbbletre szá-*

* A burgonyát egy hónapig szűrt fényben, mintegy 18 C fokú hőmérsékleten tartják, amitől négy-öt rügy képződik rajta. A gumókat aztán kétfelé vágják, úgyhogy legalább két rügy essék egy-egy darabra.

míthatunk a rozs, kukorica, napraforgó termelésében. A népi demokratikus államok közül Bulgáriában a napraforgó pótbeporzásával 30 százalékos terméstöbbletet értek el.

Hasonlóképpen kísérleteznek az intézetben a nálunk is széles körben meghonosításra kerülő fajtaheterózisos kukorica termelésével is. Két jó fajtának keresztezésből származó utódai, amelyek egyenként 45 mázsás termést adtak hektáronként, keresztezés után 6—8 mázsával adnak nagyobb termést. Az intézetben létrehozott hibrideket 100 000 hektáron termelik.

Ezeknek az eljárásoknak kidolgozásán kívül az intézet számos kiváló új búza-, köles-, szudáni fű- és gyapotfajtát nemesített. Különösen jelentős a gyapotnemesítésre kidolgozott új eljárás.

Az intézet üvegházában van egy állandó + 16 C fok hőmérsékletű rész. Ebben nevelik a különböző hibridek utódait is és ilymódon terjesztik ki a gyapottermelés határát mind északabbra, hogy ilyen alacsony hőmérsékleten beérő fajtát hozzanak létre.

A felsoroltakon kívül az intézet még számos egyéb kérdés megoldásával is foglalkozik. Munkája nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy Szovjet-Ukrajna mezőgazdasága elérhette azokat a nagy termésátlagokat, amelyekre a bevezető részben utaltunk, s hogy sikeresen harcolnak az aszály, a téli fagyok s más kártételek ellen. Az intézet világraszóló eredményeit nemcsak a Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban, hanem az imperialista tábor országaiban is felhasználják. Kanadában nagy területen termelnek jarovizált búzát. A cukorrépamag termelésének kérdését Kaliforniában is a jarovizálás segítségével oldották meg. Indiában egy rendkívül koránérő rizsfajtát hoztak létre jarovizálással.

Liszenko ebben az intézetben végzett munkája nyomán kezdte meg döntő harcát az idealista tudomány elveinek és módszereinek alkalmazása ellen. Mind az odesszai, mind az aszkanianovai intézet szilárd támasza volt annak a harcnak, amely meghozta a micsurini biológia győzelmét.

VI.

A meglátogatott kisebb intézmények közül a mironovói növénynemesítő és a nyelevszkajai gyümölcstermelési kísérleti állomás munkájáról kell még megemlékeznünk.

A mironovói állomás többirányú termelő és nemesítő kísérleteket végez ágasbúzával, kölessel, pohánkával, közönséges búzával, kukoricával és egy nagyjelentőségű takarmánynövénnyel: a csumizával.

Ez utóbbi növény vad alakja Ukrajnában és nálunk is előfordul. Ebből azonban csak hosszabb idő múlva tudtak volna új, nemes fajtát kitenyészteni. Ezért két évre elküldték a Kínai Népköztársaságba az állomás egyik kutatóját, aki összegyüjtötte az ott termelt csumiza-fajokat. A helyi fajták és a kínai fajták keresztezésével hozták létre azután az Ukrajnában ma termelt fajtákat.

A csumiza rendkívül bőtermő, szárazságtűrő takarmánynövény. Kh-ként 40—60 q termést ad. Jól tűri a szárazságot. Teljesértékű erőtakarmány, amely kedvezően fokozza a tejtermelést. 17% fehérjét, 5—6% zsírt és 66% egyéb táplálékanyagot tartalmaz. Nagyobbarányú elterjedése nálunk is jelentősen elő fogja segíteni takarmánytermelési kérdéseink megoldását.

Az állomásnak a legszorosabb kapcsolata van a gyakorlattal. A kutatók kijárnak a kolhozokba és szovhozokba. Különösen kiemelkedő az állomás kutatóinak oktató tevékenysége. A fiatal növénytermelők számára téli tanfolyamokat rendeznek. Ezekben megismertetik velük a micsurini biológia alapvető kérdéseit. Tavasszal az aratás megkezdése előtt az állomás 5000 agronómusnak és brigádvezetőnek tartott, bemutatással egybekötött előadást az aratás legmegfelelőbb módjáról.

A mjelevszkájai gyümölcstermelési állomás munkáját is a kérdések mindenoldalú tanulmányozása jellemzi.

A gyümölcstermelés és nemesítés kérdésein kívül a kártevők elleni védekezésnek és a

gyümölcsfélék ipari feldolgozásának kérdéseivel is alaposan foglalkoznak. A vidéken termelt gyümölcsbor-, gyümölcslé-, gyümölcsíz-készítmények címkéi azt tanúsítják, hogy az állomás technológiai osztályának utasítása szerint készültek.

Nemcsak az intézet munkatársai járnak ki tanácsot adni a kolhozokba, a kolhoztagok is gyakran látogatják az állomást. Noha a háború alatt az állomás jelentős kárt szenvedett, a háborúutáni években mégis 3 millió csemetét juttattak a kolhozoknak.

A vidék gyümölcsöseiben mindenütt megtalálhatók az állomáson kitenyésztett fajták. A kolhozok nagymértékben segítik az állomás munkáját. A Nyeterebka községben levő Komintern-kolhoz az állomás útmutatása alapján 100 hektáros gyümölcsöst létesített, amelyben 500 gyümölcsfajtával folytatnak összehasonlító kísérleteket. E kísérletek alapján az állomás majd az egész körzet számára útmutatást adhat arra, hogy gyümölcsösök telepítése alkalmával milyen fafajokat ültessenek. Mondanunk sem kell, hogy a kolhoz ezekért a kísérletekért semmiféle külön állami támogatást nem kap. Ellenkezőleg, a kolhoztagok büszkék arra, hogy ezzel is hozzájárulhatnak a szovjet mezőgazdaság fejlődéséhez.

A főiskolák intézeteiben is nagyarányú kísérleti munkát végeznek. Ezek a kísérletek is a mezőgazdaság döntő feladatainak megoldását segítik elő.

VII.

Az elmondottakban vázlatosan ismertettük az egyes kísérleti intézetek munkáját. A mezőgazdaság szocialista rendszerében a tudomány és a technika eredményeinek alkalmazása teszi lehetővé azoknak a nagy átlagtermeléseknek elérését, amelyekkel a Szovjetunióban találkozunk és amelyek jóval meghaladják a cári Oroszország átlagterméseit, s lehetővé teszi sokmillió hektár új terület megművelését is. Tyimirjazev egyik munkájában a Nagy Októberi Forradalom előtt azt a feladatot állította a tudomány elé, hogy segítse a földművest abban, hogy „két kalász teremjen ott, ahol eddig csak egy termett". Kétségtelen, hogy a szovjet agronómia megoldotta ezt a feladatot.

Ma a szovjet mezőgazdasági tudományra sokkal nagyobb feladat hárul: *minden erővel támogatnia kell a nagy sztálini természetátalakító terv mielőbbi sikeres végrehajtását.* Sohasem várt még a tudományra ilyen felelősségteljes, de egyszersmind ilyen szép feladat megoldása. A szovjet tudósok világosan látják teendőiket, világosan látják az összefüggéseket, és jól tudják, hogy eredményes munkájuk a béke megvédését, a kommunizmus megvalósítását segíti elő. Ennek bizonyítására V. N. Szukacsev akadémikusnak, a mezővédő erdősávok létesítésével kapcsolatos kutatómunka egyik irányítójának szavait idézzük:

„A szovjet nép sikerrel teljesíti a természet átalakításának nagy sztálini tervét, amely most élő valósággá válik. Amint ez a szovjet népnél már hagyományossá vált, a természetátalakítás sztálini tervét, az ötéves tervekhez hasonlóan, határidő előtt fogja teljesíteni . . .

A szovjet tudósok, akik a természet átalakításának nagyszerű tervét valósítják meg, büszkék arra, hogy résztvesznek ebben a munkában, amelyet az egész nép sztálini tervnek nevez, büszkék arra, hogy a bolsevik párt és nagy vezérük, Sztálin elvtárs vezetésével résztvesznek a kommunista társadalom fölépítésében."

És ebben a munkában a tudomány maga is megváltozik. A kísérleti munkába egyre több gyakorlati ember kapcsolódik be, s eközben „a párt és a kormány által megteremtett feltételek, valamint a bölcs sztálini vezetés eredményeképpen a tudomány és a gyakorlat mind egységesebb egészbe olvad össze" (Liszenko).

A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének második negyedévi eredményei

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye

Az ipar és a mezőgazdaság fejlődését, valamint az áruforgalom föllendülését 1951 második negyedében a következő adatok jellemzik:

I.

A termelési terv teljesítése az iparban

Az ipar teljes termelésének negyedévi tervét egészében 104 százalékban teljesítették. Az ipari teljes termelés tervét az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették:

	Az 1951 második negyedévi terv teljesítése (százalékban)
Vaskohászati Minisztérium	105
Színesfémkohászati Minisztérium	106
Szénipari Minisztérium	100,3
Ásványolajipari Minisztérium	105
Villamoserőművi Minisztérium	103
Vegyészeti-ipari Minisztérium	105
Villamossági-ipari Minisztérium	103
Híradástechnikai-ipari Minisztérium	102
Nehézgépgyártási Minisztérium	100,8
Gépkocsi- és Traktoripari Minisztérium	107
Szerszámgépgyártási Minisztérium	99,6
Gép- és műszergyártási Minisztérium	100
Építő- és útépítő-gépgyártási Minisztérium	105
Közlekedési-gépgyártási Minisztérium	105
Mezőgazdasági-gépgyártási Minisztérium	104
A Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériuma	103
A Szovjetunió Faipari Minisztériuma	98
A Szovjetunió Papíripari és Fafeldolgozóipari Minisztériuma	105
A Szovjetunió Könnyűipari Minisztériuma	103
A Szovjetunió Halipari Minisztériuma	108
A Szovjetunió Hús- és Tejipari Minisztériuma	100,5
A Szovjetunió Élelmiszeripari Minisztériuma	107
A Szovjetunió Gyapottermelési Minisztériuma	109
A Közlekedésügyi Minisztérium iparvállalatai	98
A Szovjetunió Egészségügyi Minisztériumának iparvállalatai	106
A Szovjetunió Filmügyi Minisztériumának iparvállalatai	104
A szövetségi köztársaságok helyi ipari minisztériumai és helyi tüzelőanyagipari minisztériumai	106
Kisipari szövetkezetek	105

A Szovjetunió egész iparának teljes termelése 1951 második negyedévében 16 százalékkal növekedett 1950 második negyedéhez képest.

Az iparban a munkások munkájának termelékenysége 1951 második negyedé-

ben 10 százalékkal emelkedett 1950 második negyedéhez képest.

Az ipari termelés önköltségcsökkentésének 1951 második negyedére előírt feladatát túlteljesítették.

II.

Mezőgazdaság

A kolhozok, gépállomások és szovhozok az idei tavaszi vetést sikeresen és rövidebb idő alatt végezték el. A tavasziak vetési tervét túlteljesítették.

A mezőgazdasági növények vetésterülete 1951-ben, előzetes adatok szerint, 6 millió hektárral növekedett a múlt évhez képest. Az élelmezés szempontjából legértékesebb növénykultúra, a búza vetésterülete több mint 4 millió hektárral, a gyapot vetésterülete majdnem 400 000 hektárral növekedett. Nagyobb területen vetettek cukorrépát, napraforgót, kendert, kenáfot, jutát és általában növelték a többi ipari növény vetésterületét is. Az idén jelentősen kiterjesztették az évelő és egyéves füvek, a gumós takarmánynövények és a silózásra alkalmas növények vetésterületét.

III.

Az áruforgalom föllendülése

1951 második negyedében tovább folytatódott a szovjet kereskedelem fejlődése. A lakosságnak az állami és a szövetkezeti kereskedelem útján, összehasonlítható árakban kifejezve 14 százalékkal több árut adtak el, mint 1950 második negyedében. Húst 17, zsiradékot 11, tejet és tejterméket 53, sajtot 17, tojást 45, cukrot 27, édesipari terméket 10, pamutszövetet 22, selyemszövetet 20, férfi- és női harisnyát 18, kötöttárut 23, bútort 28, kerékpárt 43, gramofont 46, zseb- és karórát 24, varrógépet 26, fényképezőgépet 65 százalékkal többet adtak el.

1951 második negyedében 1950 második negyedéhez képest *a kolhozpiacokon* eladott mezőgazdasági termékek mennyisége is növekedett.

Megjelent a

STATISZTIKAI TÁJÉKOZTATÓ

1951. évi 2. száma

Összefoglaló adatokat tartalmaz az ötéves terv második évének első negyedéről, a Szovjetunió hatalmas iramú fejlődéséről és a szocializmust építő népi demokráciákról. „Kapitalista országok" című rovata statisztikai adatokkal mutatja be az imperialista tábor háborús készülődését és a kizsákmányolt dolgozók növekvő nyomorát

Ára: 3,— Ft

Kapható IBUSZ-pavilonokban és a Statisztikai Kiadó Vállalatnál
(Budapest II, Keleti Károly-utca 5. I. 1. Telefon: 350—126, 130-as mellék.)

M. BOGACSEVSZKIJ

Nyugat-Németország az amerikai-angol háborús gyújtogatók karmaiban

A nemzetközileg összefonódott tőkének mindig kitűnő üzlete volt a fegyverkezés és a háború — írta Lenin 1915-ben. Az USA finánemágnásai már az első világháborúban is szédületes összegeket kerestek, nemcsak a saját államuknak és szövetségeseiknek szállított fegyvereken, hanem azokon a hadianyagokon is, amelyeket az ellenfélnek adtak el. Az 1918—1920-as években ők szervezték meg a Szovjetunió elleni intervenciót, ők szállították a fegyvereket fehérgárdista zsoldosaiknak. Az Egyesült Államok és Anglia állította talpra a legyőzött Németország hadiiparát. Az amerikai és az angol monopoltőke a második világháborúban sem szakította meg kapcsolatait a német nagyiparral. A Standard Oil a háború alatt is javára írta az I. G. Farbennak a német szabadalmakért járó jogdíjakat, s az így fölgyülemlett összegeket a háború után a nyugatnémet hadiipar helyreállítására fordították. Az amerikai Du Pont-Trust és az angol Imperial Chemical Industries Ltd. állította helyre a hitleri Németország vegyészeti iparát, a nagy amerikai és angol monopóliumok pedig mindent elkövettek, hogy megmentsék a német kartelltagokat vagyonuk elkobzásától.

A nemzetközi monopóliumok pártfogásának eredményeképpen a német tőketöbbséggel bíró nagy nemzetközi részvénytársaságok számos vállalata közül egyetlenegy sem került „fekete listára", sőt még a semleges államokban lévő olyan nemzetközi bankok sem, amelyek német ellenőrzés alatt állottak. Az Angliában elhelyezett német vagyont az angol bankok megőrizték német ügyfeleik számára. Németország a megszállott országokból elrablott aranyat, idegen valutát és idegen értékpapirokat szabadon értékesíthette a „semleges" országokban.

Az USA és Anglia uralkodó körei a monopóliumok érdekeit elébe helyezték saját hazájuk érdekeinek. Joggal állapíthatta tehát meg a Kilgore szenátor vezette kongresszusi bizottság, hogy maga az Egyesült Államok is „a német tőketartalékok egyik legfőbb menedékhelye volt". A német érdekek védelmében különösen a Nemzetközi Fizetések Bankjának volt döntő szerepe. 1945 áprilisában a szovjet hadsereg már Berlin kapui előtt állott. Ennek a banknak az elnöke még ekkor sem átallotta, hogy olyan aranyat vásároljon a Reichsbanktól, amelynek jelentős része a koncentrációs táborok gázkamráiban elpusztított emberek aranyfogaiból, hídjaiból és fogkoronáiból került ki.

*

Miután a győzelmes szovjet hadsereg leverte Németországot, a potsdami értekezleten elhatározták, hogy a szövetségesek fenntartják Németország gazdasági egységét, és megsemmisítik a német imperializmus hadiiparát. A Szovjetunió az általa megszállott övezetben a lefegyverzést szigorúan végrehajtotta. Ebben az övezetben megvalósították a földbirtokreformot, amely 528 000 földnélküli és törpebirtokos parasztot juttatott földhöz. Felszámolták a monopóliumokat; a nép tulajdonába kerültek a legnagyobb gyárak és bankok, valamint a fasiszták és háborús bűnösök összes vállalatai. Létrejött a demokratikus közigaz-

gatás, megjelentek a szabad sajtó termékei, megkezdték működésüket a szakszervezetek, a demokratikus politikai pártok és intézmények.

Ezzel szemben Nyugat-Németországban az amerikai-angol tőke segítségével helyreállítják a német hadigépezetet és az Elbától nyugatra fekvő országrészt a Szovjetunió ellen irányuló felvonulási területté alakítják. Létrehozták Bizóniát, a Saar-vidéket Franciaországhoz csatolták, meghiusították Nyugat-Németország és főleg a Ruhr-vidék hadiiparának leszerelését, külön pénzreformot hajtottak végre, nyugatnémet bábkormányt alakítottak, Nyugat-Németországot bekapcsolták az ú. n. Európai Tanácsba, amely az északatlanti agresszív tömb egyik alárendelt szervezete, feltámasztják a német hadsereget és alárendelik az angol-amerikai imperialisták fegyveres erőinek.

Nem hajtják végre a potsdami egyezménynek azt a rendelkezését sem, amelynek értelmében a polgári termeléshez szükségtelen német ipari berendezést át kell adni a Szovjetuniónak. Az angol-amerikai megszállók viszont rengeteg olyan értékes, sőt a maga nemében egyedülálló berendezést szállítottak el Németországból, amely a polgári termeléshez feltétlenül szükséges. Ezzel arra törekednek, hogy megakadályozzák az amerikai és angol iparnak esetleg versenytársává válható német ipari termelés helyreállítását. Ezenkívül például Anglia a német műselyem-, szén-, fém-, fa-, vegyészeti és bőripar termelésének csaknem felét elszállítja a brit zónából, az amerikai övezetből pedig óriási mennyiségű porcelánt, fényképezőgépet, bort és más effélét visznek ki az Egyesült Államokba.

A jaltai konferencián a szövetséges hatalmak javára (a Szovjetunió kivételével) 10 milliárd dollár jóvátételt állapítottak meg. Ezzel szemben a német demokratikus sajtó közleményei szerint, az USA, Anglia és Franciaország már 1950 közepéig 22 milliárd dollár értékű árut szállított el Németországból (a folyamatos szállításokon és a helyszínen üzembehelyezett, elkobzott vállalatok értékén kívül). Megszállási költségek címén 1945—1950-ben anyagi értékben és szolgáltatásokban a németektől 45 milliárd márkát zsaroltak ki. A jóvátétel címén elrabolt vagyonnak 40—50 százaléka az USA-ba került, holott az USA nem szenvedett semmiféle háborús kárt, sőt gazdagodott a háborún.

Mióta a „Marshall-tervet" Nyugat-Németországra is kiterjesztették, azóta a nyugati zónák kirablása gyors ütemben fokozódott és ugyanígy fejlődött a Ruhr-vidék hadiipari bázisának helyreállítása is. A nagy német monopóliumok, Hitler finanszírozói, újból teljes erővel dolgoznak, de részvényeik javarésze már amerikai kézben van. Az I. G. Farben részvényeinek nagy részét a kölni Stein-bankház vásárolta fel, amely viszont a newyorki Schroeder-bank ügynöke. Az amerikai Du Pont cég a Schering-konszern részvényeit vásárolta össze, a legnagyobb német ásványolajipari vállalatok pedig a Standard Oil birtokába kerültek. Az újjászületett hadiipari konszernek és trösztök élére a legismertebb fasisztákat, a német imperializmus legsötétebb bűnözőit állították.

Az amerikai megszálló hatóságok rendelkezésére szabadlábra helyezték az egyik legnagyobb német háborús bűnöst, Alfred Kruppot, az „ágyúkirályt", és a nürnbergi bíróság által elkobzott egész vagyonát visszaadták neki. Krupp szabadonbocsátása után nyomban kibővítette essen üzemeit, és ma az Atlanti Szövetségben részvevő országoknak gyárt hadifölszereléseket. Erre a célra az Adenauer-„kormány" 11 millió márka hitelt folyósított részére.

Az amerikai-angol imperialisták a volt tényleges tisztekből, a hitleri SA és SS volt tagjaiból és más fasiszta csőcselékből zsoldoshadsereget szerveznek az amerikai milliárdosok érdekeinek védelmére. Ennek a különböző fedőnevek alatt működő hadseregnek a létszáma a rendőrséggel együtt ma már eléri a 456 000 főt, a félhivatalos katonai szervezetek tagjaival együtt pedig meghaladja a félmilliót. A német vezérkar Godesbergben „Gazdasági kutató intézet" cégére alatt dolgozik és előkészíti a német mozgósítást. A bonni „Nyersanyagelosztó intézet" sem egyéb, mint hadfölszerelési minisztérium. Egész Nyugat-Németországot a repülőterek, katonai raktárak és kaszárnyák sűrű hálózata borítja. A nyugati övezetek valamennyi hídját alá akarták aknázni, sőt már az egész Rajna-völgy elárasztását is előkészítették. A német demokratikus sajtó közlései szerint, 17 nyugatnémet gyár repülőgép-motorokat gyárt, 30 üzem harckocsi-berendezéseket és alkatrészeket, 35

vállalat pedig tűzérségi fegyvereket, lövedékeket és robbanóanyagokat készít. Nagy arányokban rendezkednek be a nyugatnémet gyárak harckocsi, bomba, hadirepülőgép stb. gyártására.

Az amerikai finánccmágnások már 1924-ben foglalkoztak Nyugat-Németország és Franciaország bánya- és kohóipara egyesítésének gondolatával, abból a célból, hogy Szovjetoroszország elleni fegyvergyártásra rendezkedjenek be.

Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy az amerikai tőkének nagy érdeke fűződik a francia-német ipar finanszírozásához, valamint a francia kohászat és a német szénipar egybekapcsolásához. Az amerikai imperialisták most az úgynevezett Schuman-tervet tűzték napirendre, avégből, hogy Nyugat-Németországot és egész Nyugat-Európát fegyvertárrá építsék ki, még erősebb láncokra fűzzék a nyugateurópai országokat, megsemmisítsék szuverenitásukat és még fokozottabban kizsákmányolják a nyugateurópai munkásságot. A Schuman-terv célja óriási szuperkonszern kiépítése, amely egyesíti Franciaország, Olaszország, Nyugat-Németország és a Benelux-országok egész széntermelését és kohászatát. Ennek az óriási „Európai Szén- és Acélszövetség"-nek az élére az úgynevezett „Főhatóság" kerülne, amely, mint nemzetek fölött álló szervezet, nem állana az európai kormányok és parlamentek ellenőrzése alatt. A valóságos vezetők a Ruhr-vidék náci nagyiparosai, Hitler volt támaszai lennének, akik viszont az USA finánccmágnásainak parancsait teljesítenék. A Főhatóságnak joga lesz megszüntetni bármely üzem termelését, általában szabályozhatja a szén, a vas és az acél termelését, megállapíthatja az árakat, rendelkezhetik a piacokról, kölcsönszerződéseket köthet és hitellel láthatja el a szervezet keretébe tartozó vállalatokat. Az egyik tagállamból a másikba irányuló szén-, vas- és acélszállítmányok vámmentesek lesznek.

Ez különösen a Ruhr-mágnásoknak jelent nagy hasznot, mert termelési költségeik alacsonyabbak, mint francia és belga versenytársaiké. A nyugatnémet imperialisták ezt a kedvező helyzetüket arra használják fel, hogy a lehető leggyorsabban visszaállítják hadi potenciáljukat és felkészülnek az új háborúra. „A Schuman-terv — mondja több nyugati ország kommunista pártjának nyilatkozata — nem a béke, hanem a háború terve. Ez a terv a potsdami egyezmény újabb megsértését jelenti, Németországot végleg két részre szakítja és módot ad az amerikai háborús gyujtogatóknak arra, hogy még súlyosabb provokációkat kövessenek el, mint Koreában. A terv ezenfölül az Egyesült Nemzetek Szövetsége alapszabályainak megsértése is. A Schuman-terv a Marshall-terv folytatása és arra irányul, hogy az amerikai ellenőrzés alatt álló Nyugat-Németországot a harmadik világháború legfontosabb politikai, gazdasági és katonai bázisává építse ki. A terv célul tűzi ki azt is, hogy a német tőkéseket teljes mértékben bekapcsolja az atlanti tömbbe, amely az amerikai háborús gyujtogatók szemében a legmegbízhatóbb agressziós erő Európában. Előkészíti Nyugat-Németországban a hadsereg helyreállítását Hitler volt tábornokainak vezetésével."

Az amerikai imperialistáknak Koreában szenvedett súlyos vereségei után fokozott erővel folytatódott Nyugat-Németország újrafölfegyverzése. Az USA, Nagy-Britannia és Franciaország külügyminisztereinek 1950 szeptember 19-én New Yorkban tartott titkos értekezletéről kiadott hivatalos jelentés szerint a Nyugat-Németországban eddig is fenntartott „rendőrcsapatokon" kívül — e név mögött tulajdonképpen a nyugatnémet fegyveres erő húzódik meg — úgynevezett „mozgó rendőri egységeket" is felállítanak. Ezek a kézi fegyvereken kívül tűzérséggel, tankokkal és repülőgépekkel ellátott csapatok nem egyebek, mint az újjászületett Reichswehr hadosztályai és zászlóaljai. A hivatalos közlemény szerint Nyugat-Németország ezenfölül az északatlanti agressziv tömb államainak ú. n. „egyesült fegyveres erői" számára is szállít csapatokat. Adenauer ígérete szerint az első „ágyútöltelék"-szállítmányt már 1951-ben rendelkezésre bocsátják: 300 000 német ifjút állítanak e célból fegyverbe.

Durván megsértették a potsdami egyezményt és a németországi ellenőrző tanácsnak 1946 márciusában hozott határozatát is, amely megtiltotta a német ipar egyes ágainak termelését. Az amerikai, angol és francia megszálló hatóságok megengedték, hogy Nyugat-Németország a megállapított 11,1 millió tonnánál több acélt termeljen, megszüntették a német hajóépítés mindennemű korlátozását,

engedélyezték az alumínium, a műgumi, a klór és más elsőrendű hadifontosságú cikk termelését.

A potsdami egyezmény megsértésével, a Ruhr-vidék ipara nyíltan felkészült az angol-amerikai hadimegrendelések teljesítésére. Az Atlanti Szövetségben részvevő országoknak 1950 decemberében megtartott brüsszeli katonai értekezletén kiderült: a megalakulóban lévő nyugatnémet hadseregnek azt a szerepet szánták, hogy az amerikai-angol imperialisták rohamcsapata legyen, a Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok ellen.

Az Északatlanti Szövetség „egyesült fegyveres erőinek" főparancsnoka, Eisenhower tábornok, 1951 januárjában a bonni bábkormány elnökével, Adenauerrel tárgyalt, s a tárgyalás során Nyugat-Németország újrafölfegyverzésének meggyorsítását határozták el. A támadó tervek kidolgozásába és a zsoldosok toborzásába bevonták a volt fasiszta tábornokokat, nevezetesen Rommel volt vezérkari főnökét, Hans Schneidel vezérőrnagyot, a hitleri vezérkar hadműveleti osztályának volt vezetőjét, Adolf Heusinger tábornokot, Hansen tengernagyot, Guderian, Halder és más tábornokokat.

Nyugat-Németországban pontosan megfigyelhetők a fegyverkezési hajszának azok a következményei, amelyeket Sztálin 1950 júliusában, a „Pravda" munkatársával folytatott beszélgetésben prófétai előrelátással megjövendölt. A nyugatnémet ipar háborús célokra termelő ágainak termelése 1950-ben, tehát egyetlen évben, 67 százalékkal emelkedett, míg a fogyasztási cikkek termelése Nyugat-Németországban alig érte el a háború előtti színvonal 90 százalékát, egy lakosra pedig a békebeli mennyiségnek csupán 75 százaléka jutott. A mezőgazdaság gépek, műtrágya és vontatóerő híján elsorvad. A gabonaneműek vetésterülete 1949-ben, 1948-hoz képest, 27 000 ha-ral csökkent. A német szén, fa és egyéb nyersanyag kivitele és az eladhatatlan amerikai áruk kényszerbevitele, alapjában rendíti meg a német gazdaságot. Az amerikai helytartók a mezőgazdaságot a vetésterület és az állatállomány csökkentésére kényszerítik, hogy minél több amerikai mezőgazdasági termék bevitele váljék szükségessé. A nyugatnémet gazdaságra igen súlyos csapást mért, hogy megtiltották az árucserét a Szovjetunióval és a népi demokrácia országaival, valamint az, hogy szabotálják a Német Demokratikus Köztársasággal folytatott kereskedelmet. A következmény a nyugatnémet kereskedelmi mérleg nagy beviteli többlete, amely 1946—1950-ben, kevés híján, 4 milliárd dollárra rúgott.

A külkereskedelmi mérleg hiányának oroszlánrészét az Egyesült Államokkal folytatott kereskedelmi kapcsolat idézte elő. Az USA a versenyképes árukat nem bocsátja be, viszont az amerikai áruk részesedése Nyugat-Németország bevitelében az 1936. évi 6 százalékról 1949-ben 35 százalékra emelkedett. A német kivitel hányada az USA bevitelében, továbbra is 4 százalék maradt. A német kivitel összetétele is megváltozott, zömében nyersanyagokból és félkészgyártmányokból áll és nem ipari késztermékekből.

A nyugatnémet fizetési mérleget Nyugat-Németországnak az Európai Fizetési Egyesülésbe történt bekapcsolása még jobban lerontotta.

Szakadatlanul süllyed a lakosság széles rétegeinek életszínvonala. A nagykereskedelmi árak még a szépített hivatalos adatok szerint is 25 százalékkal emelkedtek 1948 végétől 1950 júniusáig. Az iparcikkek ára 1950 júliusától 1951 áprilisáig 30 százalékkal, az élelmiszereké 25—50 százalékkal emelkedett. A fegyverkezés újabb áremelkedésekkel jár, s általában el vannak készülve arra, hogy az élelmiszerek ára 50, a lakbér 15—30 százalékkal fog felszökni. Erhardt, nyugatnémet gazdasági miniszter, máris Göring jelszavát ismételgeti: „Vaj helyett ágyút!"

Mióta Nyugat-Németországot a Marshall-terv bilincseibe verték, a munkanélküliek száma, a szépített hivatalos adatok szerint is, ötszörösére nőtt és 1951 elején elérte a 2,3 milliót, de a szakszervezetek adatai szerint a valóságban ez a szám már 1950 októberében is meghaladta a 4,4 milliót. A munkabér és az alkalmazottak fizetése az egyébként is alacsony 1938. évi színvonalnak 55 százalékára csökkent.

Nyugat-Németországban a nők és a gyermekek valósággal állati kizsákmányolás áldozatai. A nők átlagos munkabére a férfimunkabérnek csak 60 százaléka. A kohóiparban a nők órabére 0,83 márka, a férfiaké 1,30; a vegyészeti iparban ez az arány:

0,80—1,31; az élelmiszeriparban: 0,68—1,12 márka.

Súlyosan leromlott a kisiparosok és a kiskereskedők helyzete. A csődök száma Nyugat-Németországban 1949 első negyedében 639 volt és 1950 első negyedében már 1228-ra emelkedett. A gyárleállítások száma az 1948. évi 2110-ről 1950-ben 13 000-re növekedett. A nagyvállalatok viszont a fegyverkezés következtében, hallatlanul meggazdagodtak. Nyugat-Németország 450 legnagyobb részvénytársasága részvényeinek értéke egyetlen évben, 1949-ben, 2,5 milliárd nyugatnémet márkáról 4,5 milliárdra emelkedett. A nyugatnémet Jegybank igazgatójának nyilatkozata szerint az 1948. évi valutareform óta a német ipar profitja 260 százalékkal nőtt, a munkások reálbére viszont 40 százalékkal csökkent.

A bonni bábkormány pénzügyei katasztrofális helyzetben vannak. Az amerikai, angol és francia megszállás költségeit 1950—51-re eredetileg 4550 millió márkában irányozták elő, utóbb 1650 millió márkával fölemelték. Az úgynevezett közvetett megszállási költségekkel együtt az idegen csapatok eltartása Nyugat-Németországnak évi 10.7 milliárd márkájába kerül. Óriási összegeket emészt fel az új Reichswehr, amely amerikai utasításra 25 teljesen motorizált hadosztályból fog állni, köztük 10—12 páncélos hadosztállyal. Szakértők szerint a nyugatnémet fegyveres erők felállítása, fölfegyverzése és eltartása évi 12—15 milliárd márkába kerül, holott Nyugat-Németország egész nemzeti jövedelme 1949-ben mindössze 64,5 milliárd márka volt.

A bonni „kormány" 1951 március 6-i nyilatkozatában elismerte a volt Német Birodalom minden háborúelőtti külföldi tartozását, valamint Nyugat-Németország 1945 május 8-a óta keletkezett valamennyi külföldi adósságát, a Marshall-szállítmányokat is beleértve. A cél a tömegek terheinek súlyosbítása árán a nyugatnémet imperialisták „hitelképességének" helyreállítása, hogy megkönnyítsék a hadiiparnak szánt fegyverkezési kölcsönök felvételét. A bábkormány nyilatkozata természetesen nem mértékadó, mert a külföldi adósságok kérdését csak az egységes Németországgal kötött békeszerződés döntheti el, s a német nép nem imerheti el azokat a kölcsönöket, amelyeket az amerikai imperialisták a német imperialistáknak adtak, vagy amelyek a múltban a hitleri támadások előkészítésére szolgáltak.

A bonni bábkormány szüntelenül emeli az adókat. Nyugat-Németország lakossága 1949-ben 26 milliárd márka adót fizetett. Az adóteher 1948—49-ben Nyugat-Németország nemzeti jövedelmének 41 százalékát emésztette föl. A pótadók összege 1951-ben 2,4 milliárd márka volt. A fogyasztók terhére a kiskereskedelmi forgalmiadót a kormány 1/3-dal emelte föl, az édesipari készítmények forgalmi adóját pedig az eladási ár 50 százalékában szabta meg. Az adókon felül a bonni bábkormány nagymértékben veszi igénybe a Jegybankot. A kormány által a Jegybanktól fölvett előlegek összege 1951 januárjában elérte a 10 milliárd márkát. Nagy összegű kölcsönöket folyósít a Jegybank magáncégeknek is, főleg spekulációs és haditermelési célokra. Ennek következtében a bankjegyforgalom 1948 augusztusától 1951 januárjáig 4 milliárdról 8 milliárd nyugatnémet márkára duzzadt. A nyugatnémet márka értékét 1949 szeptemberében, amerikai utasításra, 20.7 százalékkal leszállították, de a szabad piacon még a leszállított hivatalos árfolyamnál is mintegy 30 százalékkal alacsonyabban jegyzik. Az értékcsökkentés amerikai érdekeket szolgált, mert az amerikaiak így olcsóbban és nagyobb mennyiségben vásárolhatják fel a stratégiai nyersanyagokat, gyárakat és bányákat, másrészt az egyébként is drága amerikai iparcikkek ára, a devalváció következtében, még jobban felszökött.

A katasztrofális helyzetért, a nyugatnémet munkások, parasztok és kézművesek életszínvonalának hallatlan süllyedéséért a közvetlen felelősség a bonni bábkormányt terheli. Ez a „kormány" csak az amerikai, angol és francia szuronyok segítségével tartja fenn uralmát és alázatosan teljesíti a Wall Street és a City urainak parancsait. A bonni politika csak maroknyi hitlerista nagyiparos és junker érdekeit szolgálja, s a német nép létérdekei ellen irányul. Legfőbb támogatói ennek a politikának a jobboldali szociáldemokraták, élükön Schumacherrel, a munkásosztály árulójával.

Schumacher és társai politikai üzletet kötöttek az angol-amerikai megszállókkal, segítségükre voltak a nyugatnémetországi megszállási statutum létrehozásában és a bonni „alkotmány" összefércelésében, cselekvő ré-

szesei voltak annak, hogy Nyugat-Németországot az amerikai támadók katonai támaszpontjává és ágyútöltelék-szállítójává tegyék, bevonták Nyugat-Németországot az „Európai Tanács"-ba. A jobboldali szociáldemokraták Stuttgartban 1950 szeptember 16-án tartott gyűlésén Schumacher nyiltan kijelentette: „Készek vagyunk újból fegyvert ragadni!" Ezzel a kardcsörtetéssel a jobboldali szociáldemokraták a béke leggonoszabb ellenségeinek, az angol-amerikai imperialisták láncos kutyáinak bizonyultak.

A jobboldali szociáldemokraták amerikai gazdáik utasítására aljas rágalomhadjáratot folytatnak a Szovjetunió és a Német Demokratikus Köztársaság ellen, háborús pszichozist terjesztenek. Arra úszítanak, hogy megismétlődjenek elődjeik, Noske és Scheidemann véres tettei. Nyugat-Berlin polgármestere 1950 augusztus 25-én egy gyűlésen kijelentette: „Meg kell teremtenünk az újrafölfegyverzés előfeltételét. Emlékezzünk arra, hogy Noske annak idején szintén gondoskodott a fegyveres erők megszervezéséről."

Az ismertetett tények bizonyítják, milyen pusztító hatása volt a német népre a Marshall-tervnek, az amerikai imperialisták és hűséges szolgáik, a jobboldali szociáldemokraták politikájának. Mint az első világháború után, az amerikai imperialisták most is gyalázatos szerepet vállaltak a német nép leigázásában és a német imperializmus hadipotenciáljának helyreállításában. Martin, az amerikai katonai igazgatás kartell-feloszlató osztályának volt vezetője beismerte: „Megállapítható, hogy Nyugat-Németországban teljesen visszaállott a dolgok háborúelőtti rendje, és hogy az 1914—1918-as háború után lejátszódó események pontosan megismétlődnek."

A mai európai és világhelyzet azonban gyökeresen eltér az első világháború utáni helyzettől. Az amerikai-angol háborús törekvések ma a béke, a demokrácia és a szocializmus Szovjetunió vezette hatalmas táborának elszánt ellenállásába ütköznek. A Németországban megalakult és a tartós békéért és a német egységért küzdő Nemzeti Front a harc új szakaszát indította el. Ez a *nemzeti ellenállás* korszaka az ország kettészakítása, a gyarmati elnyomás és az agresszív háború előkészítésének politikája ellen, az angol-amerikai imperialisták és német szövetségeseik politikája ellen. A német demokratikus erők élén Németország Szocialista Egységpártja áll, amely ma az egész német nemzet életbevágó érdekeit képviseli.

*

Az USA, Anglia és Franciaország németországi politikája — Nyugat-Németországnak gyarmati sorba süllyesztése, kirablása és felvonulási területté való kiépítése — a német népet valóságos nemzeti szerencsétlenségbe döntötte. Ebben a súlyos helyzetben a Német Népi Tanács a németek milliós tömegeinek akaratát fejezte ki azzal, hogy 1949 október 7-én kikiáltotta a Német Demokratikus Köztársaságot és megalakította a köztársaság ideiglenes kormányát. A szovjet kormány az ideiglenes kormányra ruházta át az addig a szovjet katonai közigazgatás által gyakorolt kormányzási teendőket.

Sztálin elvtárs igen nagy jelentőséget tulajdonított a Német Demokratikus Köztársaság megalakulásának. Wilhelm Pieck köztársasági elnökhöz és Otto Grotewohl miniszterelnökhöz intézett üdvözlő levelében a következőket írta: „A békeszerető Német Demokratikus Köztársaság megalakulása fordulópont Európa történetében. Kétségtelen, hogy a békeszerető, demokratikus Németország fennállása a békeszerető Szovjetunió fennállása mellett kizárja új európai háborúk lehetőségét, véget vet a vérontásnak Európában és lehetetlenné teszi, hogy a világ imperialistái bilincsbe verjék az európai országokat."

A Német Demokratikus Köztársaság ideiglenes kormánya kijelentette, hogy teljes mértékben és föltétlenül elismeri a demokratizálásról és a lefegyverzésről szóló potsdami határozatokat, valamint Németországnak e határozatokban más országokkal szemben megállapított kötelezettségeit, köztük a jóvátételi kötelezettségeket is.

A Szovjetunió kormánya a Lengyel Köztársaság kormányával egyetértve, Németország hátralékos jóvátételi kötelezettségeit 50 százalékkal leszállította és hozzájárult ahhoz, hogy Németország hátralékos tartozását 15 évre elosztva, a folyó termelésből származó árukkal fizesse meg. A Szovjetunió kormánya ezenfölül átadta a német nép tulajdonába azt a 23 vállalatot, amelyek a három hatalom potsdami megállapodása alapján jóvátétel fejében a Szovjetuniót illették meg.

A szovjet kormánynak ez a nagylelkű elhatározása megkönnyíti a német népgazdaság helyreállítását és fejlesztését, javítja életszínvonalát és újra bebizonyítja a szovjet nép önzetlen barátságát a német nép iránt.

A Német Demokratikus Köztársaság a Szovjetunió segítségével és támogatásával már eddig is jelentős sikereket ért el.

A köztársaság kétéves népgazdasági tervét 1 év és 8 hónap alatt hajtották végre. Az ipari termelés tervelőirányzatát 1950 augusztus 1-ig 106,8 százalékra, az ipari, közlekedési és egyéb gazdasági beruházási tervek előirányzatát pedig 128 százalékra teljesítették. A demokratikus földreform eredményeképpen, a nagy állami támogatást élvező német parasztság helyreállította a háborúelőtti egész vetésterületet, megjavította a földművelő munkák minőségét és szaporította az állatállományt.

A Német Demokratikus Köztársaságban megszűnt a munkanélküliség. Életbeléptették a 8 órás munkanapot, a fizetéses szabadságot; nők és férfiak azonos munkáért azonos bért kapnak. Kiépült a szociális ellátás rendszere, ingyenes lett a gyógyítás és a közoktatás.

Az állami kereskedelmi szervezetek útján forgalomba hozott áruk ára 1950 őszére erősen csökkent, a jegyre kapható áruk ára pedig már korábban is alacsonyabb volt, mint Nyugat-Németországban.

Erősen megjavította a kormány a falusi dolgozók anyagi helyzetét. A munkaképtelen és elaggott parasztok tartozásait 1950 októberében törölték, újra megkezdték kapituláció előtti betéteik visszafizetését, az új telepesek tartozásainak 50 százalékát leírták, és a német Földhitelbank meg a traktorállomások útján megszervezték a háborúban kárt szenvedett új telepesek, szegény- és középparasztok támogatását.

A köztársaság költségvetése évről évre fölösleggel zárul. Az 1950/51. évi költségvetés fölöslege 729,5 millió márka.

Eredményesen fejlődik a Német Demokratikus Köztársaság külkereskedelme is. A külkereskedelmi áruforgalom volumene 1950-ben 42,9 százalékkal haladta meg az 1949. évi forgalom volumenét. 56 százalékkal emelkedett a Szovjetunióval és a népi demokrácia országaival folytatott árucsere. A Német Demokratikus Köztársaság egyenjogú tagja a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának, és kereskedelmi egyezményeket kötött Lengyelországgal, Magyarországgal, Csehszlovákiával, Romániával és Bulgáriával. 1950-ben írták alá a kínai-német áruforgalmi és fizetési egyezményt. A köztársaság kormánya 1951-ben meg kívánja kétszerezni külkereskedelmi forgalmát.

A Német Demokratikus Köztársaság népgazdaságában igen fontos szerepe van a Szovjetunióval lebonyolított kereskedelemnek. „A Szovjetunió — mondotta Wilhelm Pieck elvtárs a Német Szocialista Egységpárt harmadik kongresszusán — traktorokat, gabonát, húst, zsiradékot, pamutot, hengerelt árut szállított nekünk és ezzel segítségünkre volt gazdaságunk föllendítésében. Minden téren érezzük a nagy Szovjetunió és vezetője, Sztálin elvtárs gondos és baráti segítségét."

A kétéves terv határidőelőtti teljesítése lehetővé tette, hogy hozzáfogjanak az 1950 júliusában elfogadott ötéves terv megvalósításához. Az 1951—1955. évekre szóló ötéves terv új korszakot nyitott Németország történetében. Megmutatja az egész német népnek, hogyan fejlesztheti saját erejéből, kölcsönök nélkül, tervszerűen a békegazdaságot, amely nem ismeri a munkanélküliséget és a válságokat és a nép tömegei számára a jólét szakadatlan emelkedését biztosítja.

A fiatal demokratikus köztársaság máris derekasan kivette részét a békéért, és az amerikai háborús uszítók ellen vívott küzdelemből. Az atombomba eltiltását követelő felhívást a köztársaságnak több mint 18 millió lakosa írta alá. A német demokratikus ifjúságnak 1950 májusában megtartott találkozója hatalmas béketüntetés volt.

A Nemzeti Front döntő győzelme volt a törvényhozó testületeknek 1950 októberi választása, amelynek eredménye bebizonyította, hogy a köztársaság dolgozói egységbe forrva küzdenek a békéért, a demokráciáért, a Németországgal megkötendő igazságos békeszerződésért és a megszálló csapatok kivonásáért.

Az e célhoz vezető utat a nyolc külügyminiszter prágai értekezlete jelölte meg. Az 1950 októberében megtartott értekezleten a Szovjetuniónak, a népi demokrácia európai országainak külügyminiszterei és a Német Demokratikus Köztársaságnak külügyminisz-

tere vettek részt. A prágai értekezletről kiadott hivatalos közleményben fektették le a német kérdés megoldásának igazságos és demokratikus programmját. A prágai határozat alapján űtto Grotewohl miniszterelnök 1950 december 1-én levélben szólította fel Adenauer kancellárt, hogy indítsanak közvetlen tárgyalásokat a német egység helyreállításáról, főleg pedig a Kelet- és Nyugat-Németország képviselőiből paritásos alapon megalakítandó Össznémet Alkotmányozó Tanács összehívásáról. Ennek a tanácsnak lenne feladata az egységes Németország ideiglenes demokratikus, békeszerető, szuverén kormányának megalakítása. Adenauer, amerikai gazdáinak utasítására, az indítványt hosszabb halogatás után elutasította, ami viharos tiltakozást váltott ki egész Németországban.

A Német Demokratikus Köztársaság népi kamarája 1951 januárjában felhívást intézett a nyugatnémet szövetségi parlamenthez. Felhívásában helyeselte Otto Grotewohl kezdeményezését és azt indítványozta, hogy hívják össze az Össznémet Alkotmányozó Tanácsot, s közösen oldják meg a béke biztosításának és a német egység helyreállításának kérdéseit. Kelet- és Nyugat-Németország egész lakossága támogatta ezt a felhívást, amelynek célja a német népet fenyegető halálos veszély elhárítása volt.

Az 1951 március 23—25-én Berlinben megtartott európai munkásértekezlet résztvevői is tiltakoztak Németország újrafölfegyverzése ellen. Az értekezleten 19 európai ország képviseletében 894 küldött vett részt. Az értekezlet hatalmas tüntetés volt a béke mellett, s a küldöttek egyhangúan támogatták a Béke-Világtanácsnak az öthatalmi békeegyezmény megkötését követelő felhívását. Az értekezlet megválasztotta a Németország újrafölfegyverzése elleni küzdelem Európai Munkásbizottságát. Ebben a bizottságban valamennyi európai ország munkásságának képviselői helyet foglalnak. A bizottság feladata, hogy a német újrafelfegyverzés elleni küzdelemben egybehangolja az egyes európai országok munkásságának tevékenységét.

Egész Németországban népszavazást tartottak erről a kérdésről: „Síkra száll-e ön az újrafölfegyverzés ellen, és azért, hogy még 1951-ben megkössék a békeszerződést Németországgal?" A népszavazásban a választójoggal bíró felnőtt lakosságnak 99,42 százaléka, valamint a 16—18 éves ifjúság vett részt. A szavazatok 95,98 százaléka az újrafölfegyverzés ellen és a békeszerződés megkötése mellett szólott. A bonni kormány minden fenyegetése ellenére, a szavazást Nyugat-Németországban és Berlin nyugati övezeteiben is sikeresen hajtották végre. A szavazatoknak 91,5 százalékát itt is az újrafölfegyverzés ellen, és a béke megkötése mellett adták le. Nyugat-Németország városaiban sokezer főnyi sztrájkoló tüntetett az újrafölfegyverzés és a nyomor ellen. A munkások megtagadják a hadimegrendelések teljesítését. A Ruhr-vidék bányászai megtagadják a túlórázást, mert a szén legnagyobb részét haditermelésre használják.

Az újrafölfegyverzés ellen való harcot Nyugat-Németországban a kommunista párt vezeti. A párt 1951 március elején megtartott kongresszusa a nyugatnémet lakossághoz felhívással fordult, amelyben egységes, elszánt küzdelemre szólított fel minden hazafit az újrafölfegyverzés ellen, valamint a béke és a dolgozók jogainak megvédéséért.

*

A Nagy Októberi Forradalom óta eltelt három és félévtized története azt mutatja, hogy a nemzetközi viszonyokban két merőben ellentétes irányú fejlődési vonal van. Ez a kettős irányvzat legélesebben a Németországgal szemben folytatott külpolitikában mutatkozik meg. Az egyik az angol-amerikai monopoltőke politikájának, a másik a Szovjetunió politikájának iránya. A világuralomra törekvő angol-amerikai imperialisták rabló politikájával ellentétben: a Szovjetunió önzetlenül támogatja a Német Demokratikus Köztársaság békegazdaságának fejlődését.

E segítség révén a Német Demokratikus Köztársaság jelentős eredményeket ért el népgazdaságának helyreállításában és továbbfejlesztésében, a széles tömegek jólétének emelésében. A Szovjetunió következetesen megvédi a jaltai és potsdami egyezményekbe foglalt elveket Németország lefegyverzéséről és az egységes, békeszerető demokratikus német állam megteremtéséről. *(Planovoje Hozjajsztvo.* 1951. 3. szám.) *K. D.*

A Csehszlovák Kommunista Párt harca a szabadságért

Ma, amikor az amerikai-angol háborús úszítók minden követ megmozgatnak, hogy háborút robbantsanak ki a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen, *A Csehszlovák Kommunista Párt harca a szabadságért* című, nemrég magyarul is megjelent könyv* a béke minden hívének különös érdeklődésére tarthat számot. Ez a könyv elénk tárja a müncheni árulás csehszlovák cinkosainak gyáva meghunyászkodását és leírja a csehszlovák népnek a hitleri megszállás éveiben a Csehszlovák Kommunista Párt vezetésével vívott hősies, fölemelő harcait.

München, a csehszlovák nép és köztársaság elárulása az angol és francia szövetségesek részéről, szégyenletes állomása, egyik láncszeme volt az arra irányuló cselszövényeknek, hogy a világreakciót új „szentszövetségben" egyesítsék az épülő szocializmus országa, a Szovjetunió ellen. A cselszövények hátterében az USA monopolista körei állottak. Az ő hatalmas, sok-sok milliárdos segítségük tette lehetővé az első világháborúban szétvert német imperializmus talpraállását és egy újabb német agresszió katonai és gazdasági bázisának megteremtését. Ugyancsak az amerikai imperialisták közreműködésével, sőt sugalmazására, az angol és francia imperialista körök politikája is azt célozta, hogy a Hitler-agressziót a középeurópai kisállamok rovására tett engedményekkel veszélytelenné tegyék a maguk számára és Kelet felé, a Szovjetunió ellen irányítsák. A nyugati imperialisták ily módon megtisztították az utat a német imperializmus számára és lehetővé tették Hitlernek a második világháború kirobbantását.

A nyugati imperialisták a béke és biztonság ellen irányuló cselszövéseikben támaszra és segítségre találtak a Hitler-agresszió áldozatául kiszemelt országok reakciós burzsoáziájában. Így volt ez Ausztriában és Csehszlovákiában is. Chamberlain és Daladier a legszégyenletesebb zsarolások és fenyegetések felhasználásával követelte, hogy a csehszlovák kormány egyezzen bele az ország területének megcsonkításába. Ugyanakkor Benes elnök és kormánya elutasította a népnek és a kommunista pártnak azt a követelését, hogy a Szovjetuniótól kérjenek segítséget és védelmezzék a köztársaságot. Közismertek voltak a szovjet államférfiak nyilatkozatai arról, hogy a Szovjetunió hűségesen kitart a szövetségi szerződés mellett és kész arra, hogy egész katonai erejével támogassa a csehszlovák köztársaságot.

Egyedül a kommunista párt ellenezte mindvégig a leghatározottabban Csehszlovákia kapitulációját. „A mezítlábas, fegyvertelen abesszíniaiak is védekeztek, mi pedig megadjuk magunkat?" — mondotta Gottwald elvtárs Benes köztársasági elnöknek. „Nézzék meg, hogyan védekezik a spanyol nép! Nagyszerű hadseregünk van, a nép egységesen mellettünk áll. A világ nem hagyhat bennünket magunkra. Még most sem késő, hogy megmutassuk erőnket! Nem szabad elfogadnunk a müncheni követeléseket!" (10. lap.)

A csehszlovák reakciós nagyburzsoázia osztályérdekei a meghódolást diktálták. Képviselői hajlandók voltak arra, hogy az ország, a köztársaság és a nemzet érdekeit feláldozzák a saját érdekeiknek. A cseh és szlovák reakció fennen hangoztatta: „Nemzeti otthonunk most kisebb lesz, de egészen a miénk!"

* Szikra Könyvkiadó. 1951. 213. lap.

„A hitlerista Németország nagy szállítóivá és vásárlóivá válunk!"

A müncheni katasztrófa és kapituláció után a Csehszlovák Kommunista Párt volt a köztársaság pártjai között az egyetlen, amely töretlenül, továbbra is harcot hirdetett az ország függetlenségéért, a köztársaság megvédéséért.

Mialatt a csehszlovák reakció Hitler csizmáját nyaldosta, a munkásosztály a kommunista párt vezetésével élére állt a nagy, véres áldozatokat követelő nemzeti felszabadító küzdelemnek. A csehszlovák reakció teljesen a náci érdekek szolgálatába állította a politikai életet és a nemzet valamennyi rétegét a nagytőkének rendelte alá, „saját otthonává" akarta berendezni a Mach-féle második köztársaságot. A csehszlovák financoligarchiának egyetlen célja az volt, hogy tele legyen a pénzeszsákja. A reakció azt hitte, hogy miután Hitler árnyékában sikerült felszámolnia a Csehszlovák Kommunista Pártot, a dolgozó nép szervezeteit és a demokratikus szabadságjogokat, most már felvirradt az ő napja.

A reakció azonban tévedett. A kommunista párt hatalmas nemzeti demokratikus és hazafias mozgalmat szervezett. Kihasznált minden legális lehetőséget, hogy szólhasson a néphez és fenntartsa vele a legszorosabb kapcsolatokat. Erősen elmélyült a kommunista és szociáldemokrata munkások együttműködése az összes legális szervezetekben. Ez az együttműködés magához vonzotta a feloszlatott pártoknak azokat a széles tömegeit is, amelyek nem voltak hajlandók térdet hajtani a fasizmus előtt. Csak meghatódással lehet olvasni a kötetnek azokat a lapjait, amelyek a kommunista pártnak az illegalitás időszakában kifejtett áldozatos tevékenységét, a földalatti kommunista mozgalom fejlődését írják le.

A Csehszlovák Kommunista Párt az új feladatok megoldása érdekében a legszilárdabb népi egységet követelte. Ez azt jelentette, hogy elsősorban a nép demokratikus erőit, a munkásságot és parasztságot, valamint szervezeteiket kell szilárd egységbe tömöríteni, hogy ezek az erők még fokozottabb mértékben váljanak a csehszlovák demokrácia és önállóság főtámaszaivá.

Jellemző, hogy a Csehszlovák Köztársaság összeomlása után Benes, a volt köztársasági elnök vezetésével Angliába emigrált régi polgári és szociáldemokrata politikusok arra számítottak, hogy elsősorban nyugatról kap majd katonai segítséget Csehszlovákia, vagyis azoktól az országoktól, amelyeknek kormánykörei a müncheni katasztrófába sodorták a köztársaságot. A Csehszlovák Kommunista Párt azonban az első pillanattól kezdve tisztában volt azzal, hogy az új szabadságharc súlypontja otthon, Csehszlovákiában lesz, nem fog megismétlődni 1918 és hogy a döntő katonai segítség nem nyugatról, az imperialista hatalmak, hanem Keletről, a felszabadító Szovjetunió részéről érkezik.

Hitler nem elégedett meg Csehszlovákia területének megcsonkításával és a csehszlovák reakció politikai meghódolásával. Világhódító háborúja előkészítésében szüksége volt egész Csehszlovákiára. A müncheni rablás csak előkészítő lépés volt az egész köztársaság bekebelezéséhez. Hitler fedezni kívánta hátát és meg akarta szerezni a csehszlovák köztársaság hatalmas hadiiparát s hadi fölszereltségét.

A „Cseh-Morva Protektorátus" és a „Szlovák Állam" megalakítása, vagyis Csehszlovákia hitleri megszállása, eltemette a cseh és szlovák nép szabadságát és állami önállóságát. A cseh és szlovák burzsoázia meghódolt ugyan Hitler előtt, a cseh és a szlovák nép elszántsága azonban töretlen maradt, teljes egészében felismerte a müncheni politika, a kapituláció és a második „köztársaság" fasiszta rendszerének borzalmas kudarcát. Világosan átérezte, hogy csak egyetlen út mentheti meg a nemzetet: *az ellenállás, a védekezés, a harc útja.*

A kommunista párt — akkor már illegális lapja, a „Rudé Pravo" útján — szervezett harcra hív fel. „A nemzet minden rétege keresse meg a megfelelő módot arra, hogy az ellenség támadásával szemben tömeges ellenállást fejtsen ki. Szervezzetek hatalmas sztrájkmozgalmat, hogy a nép ezen keresztül is új csapást mérjen a megszállókra! Legyetek éberek a Gestapo provokációival szemben! Akadályozzátok meg, hogy termésünket Németországba vigyék!" (60. lap.)

Hitler hitszegő támadása a Szovjetunió ellen új szakaszt nyitott meg az ellenállási mozgalomban. Fokozódott a Csehszlovák Kommunista Párt harci ereje is. A londoni csehszlovák kormánykörök kételkedtek a Szovjetunió katonai erejében és az volt a véleményük, hogy a Vörös Hadsereg legfel-

jebb három hónapig áll ellent a hitlerista csapatoknak. Ezzel szemben Gottwald elvtárs az egész néppel összhangban hangsúlyozta, hogy szilárdan hisz a végső győzelemben és felismerte, hogy a csehszlovák nép sorsa is a keleti arcvonalon dől el.

„A mi kötelességünk — mondotta Gottwald elvtárs — hogy mint csehek, mint a Csehszlovák Köztársaság állampolgárai, minél többet tegyünk a hitlerista Németország katonai vereségéért... A Csehszlovák Köztársaság Hitler számára fontos hátország. Ez a terület a mi főhadszínterünk. Az egész cseh nép kötelessége, hogy ezen a területen minden erejével hozzájáruljon a közös cél eléréséhez: a vérszomjas hitlerista fenevad leveréséhez." (81. lap.)

A csehszlovák nép a véres terror ellenére is harccal válaszolt a Szovjetuniót ért támadásra. Magasra csapott az országban a sztrájkok és szabotázsok hulláma. A hitlerista banda rettegett a mozgalom erejétől. 1941 végén a Gestapo a következőket jelentette Berlinbe: „A helyzet annyira kiéleződött, hogy a Protektorátusban rövid időn belül fegyveres felkeléssel kell számolnunk. Az illegális kommunista párt már utasítást adott fegyver és robbanóanyag beszerzésére." (86. lap.)

A Csehszlovák Kommunista Pártnak nagy érdeme, hogy Klement Gottwald elvtárs vezetésével sikerült kidolgoznia a párt helyes taktikáját, a hitleri elnyomás ellen vívott harcban. Ehhez nagyban hozzájárult az a körülmény, hogy a párt helyesen vonta le az első világháború, az 1918-as nemzeti forradalom és az utána következő évek tanulságait.

Az első világháború idején az Osztrák-Magyar Monarchiával szemben kifejtett nemzeti ellenállás nem hozta meg azokat az eredményeket, amelyekre a nép törekedett nem vezetett el a szocializmushoz. Ez azért történhetett meg, mert az 1918-as lényegében nemzeti-demokratikus forradalomban a vezetés a munkásosztály helyett a jobboldali burzsoázia kezébe került. „Ebben a nemzeti demokratikus forradalomban a munkásosztálynak — mondja a könyv — a nép többségére támaszkodva olyan mélyreható gazdasági és társadalmi változtatásokat kellett volna végrehajtania, amelyek előkészítették volna a szocializmushoz vezető utat." (78. lap.) A csehszlovák munkásosztálynak azonban ebben az időben még nem volt harcedzett, marxista-leninista vezető pártja, nem tudta tehát erőit ezeknek az alapvető feladatoknak megoldására összpontosítani, nem mozgósította a parasztságot és a dolgozó nép többi rétegét e nagyfontosságú feladatok forradalmi megoldására. Ezért a munkásosztály a Csehszlovák Köztársaság éveiben jelentékenyen elszigetelődött természetes szövetségesétől, a parasztságtól, és nem tudott elindulni a szocializmushoz vezető úton. Világos, hogy a jobboldali burzsoázia a következő években kihasználta ezt a helyzetet a munkásosztály visszaszorítására és saját osztályuralmának megszilárdítására.

Amikor tehát arról volt szó, hogy meghatározzák a hitleri megszállás elleni harc taktikáját, a Csehszlovák Kommunista Párt a lenini-sztálini elmélet konkrét alkalmazásával azt a tanulságot vonta le, hogy ebben az ellenállási mozgalomban a munkásosztálynak kell a nemzeti és állami önállóságért vívott harc élére állnia. „A munkásosztálynak a nemzeti felszabadító harcban való tevékeny részvételével magához kell ragadnia a nemzeti demokratikus forradalom vezetését és a legszélesebb Népfront-alapon meg kell valósítania a népi demokratikus köztársaság felépítését. A munkásosztály vezette Népfrontnak olyan demokratikus gazdasági és társadalmi változtatásokat kell végrehajtania az állam belső felépítésében, amelyek biztosítják a szocializmusba való átmenetet." (U. o. 79. lap.)

Hatalmas visszhangjuk támadt Csehszlovákiában a sztálingrádi eseményeknek. Sztálin elvtárs 1942 november 7-i beszéde gyorsan ismeretessé vált az országban. A cseh nép is nagy feszültséggel várta a döntést amely késett, mert a szövetségesek nem tartották meg ígéretüket, hogy 1942-ben megnyitják a második frontot Nyugat-Európában. A nyugati hatalmak Nyugat-Európa helyett Észak-Afrikában szálltak partra. Húzták a második arcvonal megnyitását, hogy minél jobban gyengítsék a Szovjetuniót. A sztálingrádi győzelemmel a Szovjetunió a saját erejéből hozta létre a döntő fordulatot a második világháborúban.

A nyugati hatalmak halogató taktikáját követte a londoni csehszlovák kormány is, amely az otthoni ellenállási mozgalmat aktív harc helyett várakozásra szólította fel.

De kiderült az is, hogy a felszabadult köztársaság új rendjére vonatkozóan is teljesen különböztek a vélemények Benes és Gottwald, vagyis a londoni és a moszkvai emigráció felfogása között. Benes a köztársaság közigazgatását külön e célból kiképzett tiszteknek kezébe akarta adni, vagyis ú. n. „demokráciához vezető katonai diktatúrát" akart létesíteni. A csehszlovák burzsoázia reakciós tisztek segítségével szerette volna magához ragadni a hatalmat. Ezek a körök arra számítottak, hogy az országot a nyugati hatalmak fogják megszállni, amelyek majd hozzásegítik őket reakciós terveik megvalósításához.

Ezek az elemek nem számoltak azzal, hogy a nép nem fogja tűrni, hogy vezetőhelyekre, az állam vezetésébe olyan elemek kerüljenek, amelyek a nemzeti válság idején csúfos kudarcot vallottak és árulást követtek el. Gottwald elvtárs és a kommunisták hangsúlyozták, hogy a kormányhatalom birtokosa csak a munkásokból, parasztokból, iparosokból és értelmiségiekből, szóval a város és falu dolgozó népéből alakult tömb lehet.

A csehszlovák nép szabadságharcának egyik legfényesebb lapja a szlovák felkelés volt. Ebben a felkelésben nyilvánult meg a szlovák népnek az az elhatározása, hogy kiűzi a fasiszta betolakodókat és leszámol az árulókkal. A Szlovák Kommunista Párt állt a felkelés élére, amely a Vörös Hadsereg dicsőséges előnyomulásával kapcsolatban robbant ki.

Mialatt a kommunista párt és a szlovák nép harcolt, addig a szlovákiai és londoni reakciós katonai és burzsoa körök a nemzet egysége ellen szőtték intrikáikat és szabotálták a német megszállók elleni harcot. Terveik a szlovák nép és nagy szövetségese, a felszabadító Szovjetunió ellen irányultak. Az volt az elgondolásuk, hogy a Londonhoz hű szlovák tisztek segítségével könnyen megszerzik a hatalmat Szlovákiában s azon az alapon, hogy aki hamarabb érkezik, előnyökhöz jut, meg akarták kaparintani az összes döntő pozíciókat és elhatározták katonai diktatúra felállítását Szlovákiában. Ezzel kész helyzet elé állították volna a szlovák népet és a szlovák kommunistákat. A Szovjetuniót pedig arra akarták kényszeríteni, hogy az érvényben lévő szerződés alapján ismerje el a csehszlovák állam önállóságának ezt a változatát. A Londonban székelő csehszlovák katonai klikk e terv végrehajtása érdekében elküldte ügynökeit Szlovákiába. A nyugati hatalmak segítségére is számítottak tervük végrehajtásában. Amikor a szlovákiai felkelés kirobbant, azonnal angol-amerikai katonai misszió érkezett Banská Bystricába.

Mindezeket a tervezgetéseket azonban keresztülhúzta a szlovák népi mozgalom és a Szlovák Kommunista Párt vezette partizánharc hatalmas lendülete. A felszabadított területeken a politikai hatalom a Szlovák Nemzeti Tanács kezébe ment át. A Szlovák Kommunista Párt vezetőségének azonban nem sikerült biztosítania irányító szerepét a hadseregben. A reakciós katonai körök továbbra is kezükben tartották a mozgósított szlovák hadsereg vezetését. Ez végzetessé vált a német megszállók ellen vívott további harcokban és a felkelés katonai vereségét idézte elő.

Bár a németeknek az árulók segítségével sikerült a hegyek közé szorítani a szlovák felkelőket, a népi fegyveres felkelés mégis nagy történelmi jelentőségű feladatot teljesített. Mindenekelőtt katonai szempontból mért súlyos csapást a német fasisztákra. Több mint 50 000 embert vesztettek a németek a harcok során. A felkelés nagy fasiszta német és szlovák erőket kötött le. Hitler elvesztette a szlovákiai közlekedési hálózatot. Mindezzel a szlovák nép jelentékenyen hozzájárult a közös ellenség leveréséhez és a köztársaság felszabadításához.

Jogos büszkeséggel állapítja meg a könyv: „A szlovákiai hősi felkelés nemcsak a szlovák és cseh nemzet bátor szabadságharca volt, hanem jelentékenyen hozzájárult ahhoz a harchoz is, amelyet a Szovjet Hadsereg és a világ összes haladó erőinek oldalán a kapitalizmus legerősebb bástyája ellen folytattak. A szlovák kommunisták joggal büszkék arra, hogy a szlovák történelem e nagyszerű szakasza az ő művük. A kommunisták vezetőszerepe a szlovák nemzeti felkelésben örökre dicsősége a Szlovák Kommunista Párt és a Cseh Kommunista Párt történelmének." (161. lap.)

A Szovjet Hadsereg gyors előrenyomulása a fronton, és Csehszlovákia közeledő felszabadítása az ország demokratikus fejlődése szempontjából számos fontos kérdést vetett fel. dése szempontjából fontos kérdést vetett fel. Ilyen kérdés volt a nemzeti bizottságok szerepe a felszabadulás után. A nemzeti bizott-

ságokra hárult az a feladat, hogy a népi demokratikus forradalom államhatalmi szervei legyenek.

A kommunista párt ezekben a napokban két főfeladatot tűzött ki: egyrészt minden erőt egyesíteni kellett Hitler vereségének betetőzésére és másrészt meg kellett akadályozni, hogy a köztársaság a régi München előtti viszonyokhoz térjen vissza. A Csehszlovák Kommunista Párt a következő jelszavakat adta ki: „Őrizzétek meg az egységet! Válasszatok azonnal helyi és járási nemzeti bizottságokat! A nemzeti bizottságokba válasszátok az arra legérdemesebbeket! Segítsétek a vörös hadsereget! Lépjetek be a csehszlovák hadseregbe! Javítsátok meg a vasutakat, távírót, stb.! Szervezzetek népi rendőrséget! Azonnal tartóztassátok le a németeket, az árulókat és együttműködőket! Vegyétek népi kezelésbe a németek, az árulók vagyonát, az ipari üzemeket! A németektől és az árulóktól azonnal vegyétek el és osszátok fel a földet! Indítsátok meg újra a termelést! Válasszatok üzemi bizottságokat! Alakítsatok egységes szakszervezeteket! Állítsátok helyre a gyárakat! Műveljetek meg minden darab földet, gondoskodjatok a náci terror áldozatairól!" (183. lap.)

Ezek voltak a kommunista párt jelszavai, amelyek gyorsan valósággá váltak, mert mindenütt ott voltak a kommunisták, akiket a nép legszélesebb rétegei támogattak és akik mindenütt előljártak a munkában. A Szovjet Hadsereg dicső csapatait az egész nép hatalmas lelkesedéssel, mint hazája rég várt felszabadítóját fogadta. Ezer és ezer kéz látott munkához, hogy támogassa a felszabadítókat. A cseh és szlovák férfiak ezrei és tízezrei léptek be a csehszlovák hadseregbe, a nemzeti bizottságok a felszabadított városokban, falvakban és kerületekben átvették a hatalmat. A legszélesebb népi rétegek bevonásával haladéktalanul megszervezték az új közigazgatást, közellátást és közbiztonságot. A városokban, üzemekben és falvakban forradalmi gárda, népi védelmi erő alakult. A német fasisztákat a cseh árulókkal és együttműködőkkel együtt letartóztatták, birtokaikat és üzemeiket állami kezelésbe vették.

A csehszlovák nép szabadságharcának befejező akkordja *Prága hős felkelése* volt. A németek Csehországban akarták megvívni a háború utolsó szakaszát, Prágára számítottak, mint a védelem utolsó bástyájára. Az egyetlen erő, mely felszabadítóink megérkezéséig meghiúsíthatja a nácik bűnös terveit — figyelmeztette e napokban a „Rudé Pravo" a lakosságot —: a prágai nép ereje. Keljen fel hát az egész nép, hogy megvédje Prágát a pusztulástól! A Csehszlovák Kommunista Párt harcra hívta Prága népét a város megvédésére. A párizsi példára emlékeztetett, ahonnan a megvert megszállóknak futva kellett menekülniök, mert veszélyeztette őket a nép egységes és elszánt ellenállása.

A cseh reakció újabb kísérletet tett, hogy megszerezze a hatalmat, mielőtt a Vörös Hadsereg és a kosicei kormány Prágába érkezik. „Ha a reakciónak ez az egységbontó kísérlete sikerrel járt volna, úgy meg lett volna a lehetősége, hogy a köztársaság egyes részeiben megakadályozza a népi demokrácia megvalósítását. A reakció hasonló polgárháborút idézett volna elő, mint Görögországban, olyan szándékkal, hogy a felszabadított köztársaságban a fejlődést a régi, München előtti kerékvágásba terelje és megfossza a népet többéves áldozatos harcának eredményeitől. A prágaiak hős felkelése, kitartó harcuk a felszabadító Vörös Hadsereg megérkezéséig — keresztülhúzta a németek, a cseh hazaárulók és reakciósok terveit." (I. m. 195—196. lap.)

A prágai felkelés egyre szélesebb méreteket öltött. A cseh reakció a németekkel összejátszva, belülről igyekezett bomlasztani a felkelők egységét. Kritikus helyzetbe jutott a prágai felkelés május 7-én és a 8-ára virradó éjjel. A németeknek több helyen sikerült áttörni a védelmet és előrenyomulni a város közepe felé. Az amerikai hadsereg, bár a közelben tartózkodott, nem sietett a hősiesen harcoló felkelők segítségére. Nem állott érdekükben, hogy segítsék a prágai forradalmat. Még azt is megakadályozták, hogy az amerikai hadseregben szolgáló cseh katonák résztvegyenek a prágai felkelésben. A döntő fordulatot a Vörös Hadsereg hozta meg. Berlinnek május másodiki elfoglalása után Konyev és Ribalkó marsall csapatai Sztálin elvtárs parancsára egyetlen napi pihenő nélkül Prága felmentésére siettek, olyan rohammal, amelyhez hasonlót keveset ismer a hadtörténelem. Május 9-én a kora reggeli órákban Ribalkó páncélos egységei behatoltak Prágába. A németek ellenállását gyorsan megtörték és a

Szovjet Hadsereg által történt felszabadítással befejeződött a prágaiak hősi felkelése.

A Csehszlovákia felszabadításáért hat éven folytatott harc végetért. A köztársaságot felszabadította a dicsőséges Szovjet Hadsereg. A nemzeti és demokratikus forradalomban győzött a város és falu dolgozóinak szövetsége, amelyet a munkásosztály vezetett és amely a Nemzeti Frontban testesült meg. Legyőzte a München előtti idők reakciós fináne-, ipari és mezőgazdasági tőkéjének erőit. A politikai hatalom átment a nép kezébe és a felszabadult nemzet a kommunista párt vezetésével hozzáfogott az új demokratikus, népi köztársaság felépítéséhez.

A csehszlovák népnek a Szovjetunió oldalán vívott felszabadító harcában döntő szerepe volt a Csehszlovák Kommunista Pártnak. A kommunisták hűségükkel, álhatatosságukkal és céltudatosságukkal bebizonyították, hogy a csehszlovák nép legjobb fiai és leányai. A szabadságért vívott harcban a Csehszlovák Kommunista Pártnak több mint 25 000 tagja esett el és több mint 60 000 tagja került náci koncentrációs táborokba és börtönökbe. Az 1936. évi VII. pártkongresszuson választott Központi Vezetőség 16 elesett tagján kívül a fasiszták az illegális Központi Vezetőségnek 29 tagját kínozták halálra.

A Csehszlovák Kommunista Párt népének megbízható és céltudatos vezetője volt a hat éven át folyt szabadságharcban. Ebben a küzdelemben kovácsolódott össze a Csehszlovák Kommunista Pártnak marxista-leninista egysége, amely erőt adott ahhoz, hogy kiküszöböljenek a pártból minden ellenséges — jobboldali és burzsoá-nacionalista — törekvést. Ez az egység tette lehetővé, hogy Csehszlovákia dolgozó népe még szorosabban zárkózzon fel a Klement Gottwald vezette kommunista párt mögött a szocialista építés nagy és bonyolult feladatainak megoldására. Ez a harcos egység a Csehszlovák Kommunista Párt és a csehszlovák dolgozó nép legszélesebb tömegei között, a biztosítéka annak, hogy Csehszlovákia továbbra is kimagasló helyet foglal el a népek nagy békeharcában, a békének, a demokráciának és a szocializmusnak Szovjetunió vezette hatalmas világtáborában.

Szántó Rezső

P. A. Parfanyák: „A szocialista ipar forgóeszközei"

(Goszfinizdat 1950)

A szovjet iparvállalatok dolgozói már eddig is nagy sikereket értek el a forgóeszközök helyes felhasználásában, megtérülésük meggyorsításában. A gyakorlatban elért sikerek arra kötelezik a szovjet közgazdákat, hogy részletesebben, elmélyültebben tanulmányozzák ezt a kérdést.

Parfanyák könyvében a forgóeszközök tervezésével foglalkozik. Fejtegetéseiben az elméleti jellegű részek mellett a kérdés gyakorlati oldalát is megvilágítja.

A könyv első fejezete a szocialista vállalatok álló- és forgóeszközeinek jellemzését tartalmazza. A szerző helyesen állapítja meg, hogy a szocialista vállalatok eszközeinek formaváltozása — állandó átalakulásuk pénzformából a termelés szféráján át áruformába, majd ismét pénzformába — az értéktörvény és a pénz felhasználásának sajátos módszere a Szovjetunióban, amelynek segítségével ellenőrzik a munka és a fogyasztás mértékét, az áruk termelését és forgalmát, valamint a gazdálkodás eredményeit. A szerző a szocialista bővített újratermelés folyamatában vizsgálja az eszközök megtérülését. Hangsúlyozza, hogy a megtérülés meggyorsítása szempontjából igen nagy jelentősége van a folyamszerű termelésre való áttérésnek. Ugyanakkor azt is megemlíti, hogy ez korántsem meríti ki a meglévő lehetőségeket.

A „forgóeszközök" fogalmának tisztázásakor a szerző nem ad új meghatározást, hanem a már ismert és a gyakorlatban használatos meghatározásra utal, amely szerint a forgó

termelési alapok és a forgalmi alapok együttes értékét forgóeszközöknek nevezzük. E két fogalom egyesítése egy kategóriába — melyen belül különbségük megmarad — gazdaságilag megokolt és szükséges. Lehetővé teszi a szocialista bővített újratermelést szolgáló forgóeszközök körforgási folyamatának elemzését, a jobb felhasználásukat eredményező intézkedések megtételét és az eszközök elosztásának ellenőrzését a termelés és a forgalom területén.

Parfanyák a könyv második fejezetében a forgóeszközök felhasználásának hatékonyságát jelző mutatószámokat ismerteti. A szerző helyesen tárja fel a termék önköltsége és a termelés területén felhasznált eszközök megtérülési gyorsasága között fennálló szoros kapcsolatot. Megmutatja a szocialista gazdaság előnyét a kapitalizmussal szemben a forgóeszközök elosztásában és felhasználásában. Ehelyütt azonban néhány elméleti hibát is vét. Egyik helyen megállapítja, hogy az év folyamán megtérült érték egyenlő az értékesítés összegével, majd azt állítja, hogy az értékesítés összege egyenlő a megtérült forgóeszközök összegével. Mindkét megállapítás helytelen. Az értékesítés összege ugyanis a termék árában foglalt nyereség és amortizáció összegével nagyobb a forgóeszközök összegénél, a termék értékénél viszont a forgalmi adó összegével kisebb.

A harmadik fejezet a termelés folyamatában vizsgálja az eszközök forgását. A legjobb vállalatok gyakorlatából vett példák helyesen szemléltetik a jól szervezett termelés kedvező hatását a forgóeszközök felhasználásának hatékonyságára.

A negyedik fejezet a vállalatok potenciális (biztonsági) készleteire fordított forgóeszközök tervezését tárgyalja. A szerző foglalkozik az e készletek nagyságát meghatározó tényezőkkel és azokkal a módszerekkel, amelyeknek segítségével e készletek csökkenthetők. Helyesen említi meg, hogy eddig még nem dolgoztak ki olyan módszert, amellyel meg lehetne állapítani az egyes anyagok beszerzésének és szállításának optimális tételeit. Az anyagszállítási határidőket és az egyes szállítmányok nagyságát sok esetben minden különösebb gazdasági alap nélkül állapítják meg a szerződések megkötése alkalmával. A helytelenül megállapított szállítási határidők azután gyakran arra késztetik a vállalatokat, hogy a szükségesnél nagyobb biztonsági tartalékokat halmozzanak fel. Ez természetesen meglassítja az eszközök megtérülését.

A tapasztalat szerint mindinkább szükségessé válik, hogy területi anyagértékesítő bázisokat létesítsenek, amelyek biztosítják az adott területen működő vállalatnak, vagy legalábbis a vállalatok nagy részének anyagellátását. Ez különösen fontos a zavartalan segédanyagellátás szempontjából. Ismeretes, hogy a vállalatok segédanyagszükséglete viszonylag csekély. A szállítás viszont csak meghatározott mennyiségben bonyolítható le (vagóntételben, tartányonként stb.). Így azután gyakran megesik, hogy egy-egy vállalat a valóságos szükségleténél jóval nagyobb mennyiségű segédanyagot kénytelen átvenni és fölöslegesen tárolni.

A szerző véleménye szerint a termeléshez csak gyártási készletet, vagyis annyi anyagot kell előkészíteni, amennyi például egy tétel gépalkatrész gyártásához szükséges. Ez a felfogás helytelen, mert a forgóeszközök készletét úgy kell tervezni, hogy folyamatos, zökkenőmentes gyártásmenetet biztosítson.

Az ötödik fejezet a forgóeszközöket a forgalom területén vizsgálja és elemzi azokat a tényezőket, amelyek szükségessé teszik, hogy késztermékmaradványok képződjenek. Ezzel kapcsolatban javasolja, hogy az elszámolási technika egyszerűsítése és meggyorsítása útján rövidítsék meg a bankok okmányforgalmának idejét.

Parfanyák külön foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy az összesített anyagfelhasználási normativ egyes elemeibe (anyagok, befejezetlen termelés stb.) fektetett forgóeszközök megtérülési gyorsaságának jelenleg alkalmazott kiszámítási módszere nem határozza meg a forgóeszközök megfelelő részének teljes körforgását. Célszerűnek látja külön-külön kiszámítani az anyagba, munkabérbe stb.-be fektetett eszközök teljes megtérülésének gyorsaságát.

Az árukba és anyagokba fektetett forgóeszközök normáinak megállapítása során jelenleg is alkalmazott módszer alapvető hiányosságát Parfanyák abban látja, hogy nem biztosítja a vállalat állandó fizetőképességét. Bizonyos időszakokban még akkor is nehézségekbe ütközhet a fizetés, ha a vállalat elegendő saját forgóeszközzel rendelkezik. En-

nek az az oka, hogy a forgóeszközök normáinak meghatározásakor nem vették figyelembe a bevételezések és a kifizetések időpontja közti összefüggéseket, nem tervezték meg a vállalat fizetési forgalmát. A fizetési forgalmat — a szerző véleménye szerint — csak a költségelemek megtérülésének figyelembevételével lehet tervezni. Csak így állapítható meg az eszközök beérkezésének és felhasználásának időpontja.

A szerző hangsúlyozza, hogy a forgóeszköz-normák megállapításának általa javasolt módszere nagy jelentőségű lehet abból a szempontból, hogy szilárdabb kapcsolatot teremtsenek a nehézipar, s különösen a gépipar, valamint a Szovjetunió hitelrendszere között. Ismeretes, hogy az Állami Bank főleg a népgazdaság idényszerű ágait látja el hitellel, a többieknek — és így a nehézipari vállalatoknak is — túlnyomórészt a leszállított termékekre nyujt hitelt. Ez természetesen megnehezíti a bankszerű ellenőrzést. Ha még azt is figyelembe vesszük, hogy a nehézipari vállalatok többsége nem fizet forgalmi adót és a nagyarányú beruházások következtében csak csekély nyereséggel járul hozzá az állami költségvetés bevételeihez, el kell ismerni, hogy az ilyen vállalatok rubelellenőrzésének tökéletesítése szempontjából feltétlenül szükséges a bankhitel hányadának növelése. Ennek érdekében néhány nehézipari vállalatnál kísérletképpen bevezették a forgalom szerinti meghitelezést. Ezt úgy bonyolították le, hogy a vállalatok saját eszközeinek egy részét elvonták és bankhitellel helyettesítették. Ez a rendszer azonban nem nagyon terjedt el, mivel az egyes költségelemek megtérülésének tervezése meglehetősen nehéz. Ennek következtében a bankhitel összege és főleg határideje nincs az eszközök tényleges körforgásához kötve, ami csökkenti a bankellenőrzés hatékonyságát és megnehezíti a hitelezési rendszer elterjedését.

A szerző által felajánlott módszer alkalmazása lehetőséget adhat az említett nehézségek leküzdésére.

A könyv a bevezetésben elmondottakkal ellentétben nem a forgóeszközök tervezésével, hanem csak az eszközszükséglet tervezésével foglalkozik. Ez természetesen hiba, merthiszen a forgóeszközök tervezésével kapcsolatban feltétlenül tárgyalni kellett volna a forgóeszközök forrásának, képzésének, a tervteljesítés ellenőrzésének és a terv teljesítését biztosító feltételek megteremtésének kérdését is. A könyv kisebb elméleti hibái és hiányosságai ellenére is hasznos, mivel szerzője több lényeges módszertani kérdést vet föl, amelyeknek vizsgálata elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt értékes eredményekre vezethet. (*Planovoje Hozjajsztvo.* 1951. 1. szám.)

A. Birman

FRISS ISTVÁN

A jövőt építjük

Népi demokráciánk a felszabadulás óta a társadalmi és gazdasági fejlődésnek hatalmas útját járta be és fejlődésünk egyre merészebben ível fölfelé.

A szocializmust építjük! Friss Istvánnak e kötetben összegyüjtött cikkei gazdasági — és ettől elválaszthatatlan politikai — fejlődésünk egy-egy kérdését, egy-egy lépcsőfokát világítják meg az olvasó előtt.

„Felszabadulásunkat a Szovjetuniónak köszönhetjük — írja Friss István. A felszabadulás óta befutott utunkon a Szovjetunió és a népi demokráciák támogattak. Rokonszenvükre és baráti kezükre, bizton számíthatunk...“

Azt azonban, hogy a Szovjetunió segítségével a győzelmet kivívtuk országunkban, hogy a proletárdiktatúrát megvalósítottuk, Pártunknak és népünk bölcs vezetőjének, Rákosi elvtársnak köszönhetjük.

A külső és belső ellenség a gazdasági fejlődés minden szakaszán támadta népi demokráciánkat. A felszabadulás után az inflációval akarták romlásba vinni az országot, a stabilizáció után pedig a forint ellen törtek. A tőzsde környékén megindult a spekuláció, a fontos élelmiszerek eltűntek a piacról — írta Friss elvtárs. Pártunk erre az energiaforrások államosításának, a nehézipar állami kezelésbevételének napirendre tűzésével válaszolt és kidolgoztuk a hároméves tervet.

A tervgazdaság a szocialista építőmunka alapja. Győzött pártunk követelése: a Terv. „A terv a nép ügye. Ebben van nagy ereje." És hároméves tervünket éppen ezért valósíthattuk meg jóval a határidő előtt.

A fordulat éve gazdasági téren is döntő változást hozott. Az ország gazdája a munkásosztály vezette dolgozó nép lett. Friss elvtárs cikkeiben sorra veti föl azokat a fontos kérdéseket — munkafegyelem, a bérezés, a normák, a takarékosság stb. kérdéseit — amelyeknek megoldása segít bennünket nagy felelősséggel járó munkánk elvégzésében. A kérdések kidolgozása során alkotó módon alkalmazza a marxizmus-leninizmus elveit, fejlődésünk konkrét viszonyaira. A cikkek ereje és hatása abban van, hogy gyakorlati életünkből vett példákon mutatja be Lenin—Sztálin tanításait és e tanításokból levont következtetésekkel jelöli meg a tennivalókat fejlődésünk egy-egy kérdésében vagy a még fennálló hiányosságok kiküszöbölése érdekében. Ilyenek többek között a *Munkafegyelmet!*, a *Munkabér a szocializmust építő társadalomban*, *A szocialista iparosítás elvi kérdései*, *A takarékosságról* című cikkek.

Friss elvtárs cikkeiből sokat tanulhatunk. Megtanulhatjuk, hogyan függnek össze gazdasági fejlődésünk kérdései az imperializmus, a belső reakció elleni harc, a békénk védelméért vívott harc kérdéseivel. Harcos kommunista optimizmus hatja át e cikkeket, tevékenységre ösztönzik, mozgósítják a dolgozókat.

Fejlődésünk jelenlegi szakaszában legfontosabb kérdésünk fölemelt ötéves tervünk teljesítése és túlteljesítése. Ehhez a munkához nyújt komoly segítséget a könyv. (Szikra, 252. lap, 1951.)

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

Albert Norden: ÍGY KÉSZÜL A HÁBORÚ — Sztálin elvtárs szavai szerint „a háború elkerülhetetlenné válhat, ha a háborús uszítóknak sikerül hazugságaikkal behálózni a néptömegeket, megfélemlíteni és új háborúba sodorni őket".

A háborús uszítók hazugságainak lerombolását tűzte ki célul maga elé az író. Lerántja a leplet az agresszió valóságos mozgatóerőiről, megvilágítja az imperialista háborús kalandok kirobbanásának okait. Fel kívánja nyitni az emberek szemét, hogy megakadályozzák a harmadik világháborút, és segítsék a béke híveit felvilágosító munkájukban.

A könyv bevezető része végigvezet bennünket az Egyesült Államok imperialista világuralma kialakulásának legfontosabb állomásain, a múlt század végétől az első világháborúig.

Okmányokkal alátámasztva, mutatja be az első világháború kitörésének körülményeit. Leírja, hogyan kerestek ürügyet a háború kirobbantására a központi hatalmak imperialista körei. Belekapaszkodtak az osztrák trónörököspár meggyilkolásába, megindították a háborút, bár Szerbia az ultimátum minden feltételét teljesítette.

Az első világháború utolsóelőtti évében győzött a proletárforradalom Oroszországban. Csődöt mondott minden intervenciós kísérlet a Szovjetunió megdöntésére. A világimperializmus ebbe nem akart belenyugodni. Ezért a Szovjetunió ellen feltámasztotta a német militarizmust. Segítséget nyujtottak ebben a német szociáldemokraták is, akik támogatták a finánctőke törekvéseit. Ennek a helyzetnek a gyümölcsét aratta le Hitler, az „új Szentgyörgy lovag", aki le akarta győzni a „bolsevizmus sárkányát".

A könyv legfontosabb része a második világháború utáni helyzettel foglalkozik: a hidegháborúval, a Marshall-tervvel és megvilágítja hátterüket. Norden adatokkal alátámasztva tárgyalja a berlini konfliktus kirobbanását és lefolyását, bemutatja a bonni bábkormány céljait és működését, kitér a koreai agresszió kérdésére is. Norden új könyve érdekfeszítő, hasznos olvasmány és jó fegyver a béke védelmében. (Szikra, 1951. 180 lap.)

★

V. A. Goloscsapov: A MUNKÁSOK ÉS ALKALMAZOTTAK BÉREZÉSE ÉS BÉRELSZÁMOLÁSA — A szerző a részletkérdésekre is kiterjedő, módszeres, összefoglaló előadásban ismerteti a Szovjetunióban érvényben lévő bérelszámolásnak az érvényes törvények, rendeletek és határozatok alapján kialakult alapelveit, rendszerét és szabályait az egész népgazdaságra vonatkozóan (ipar, építőipar, közlekedés, kereskedelem stb.).

Ennek az elvnek értelmében a munkabér a nemzeti jövedelemnek vagy az újonnan termelt értéknek az a része, amely a szocialista vállalat munkásainak és alkalmazottainak sze-

mélyi, közvetlen rendelkezésére áll, és a munka mennyisége és minősége szerint kerül felosztásra. Biztosítja a dolgozók egyéni érdekeinek és a társadalmi érdekeknek helyes összhangbahozását, anyagilag érdekeltté tesz minden egyes munkást munkája eredményében, ösztönzi őket szakképzettségük fokozására, meggyorsítja a társadalom termelőerőinek fejlődését és erősíti a szocialista gazdaságot. A Szovjetunióban a munkabért a szocialista állam szabályozza. Amikor a munkabér színvonalának megállapításakor a szovjet kormány biztosítja a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának állandó emelkedését, számbaveszi annak szükségességét is, hogy a munka termelékenysége gyorsabban növekedjék a bérek emelkedésénél. Figyelemmel van továbbá a népgazdasági ágak jelentőségére, előnyöket biztosítva a döntő fontosságú ágazatoknak és vállalatoknak.

A könyv részletes előadásban ismerteti és ott, ahol szükséges, példákkal megvilágítja a munkabérelszámolást és kifizetést, a túlóradíjpótlékok rendszerét, a szabadság és pótszabadság elszámolását, a munkabérből történő levonások rendszabályait. Külön fejezet foglalkozik a munkások, alkalmazottak adójának kiszámításával és levonásával, továbbá a munkaügyi viták kivizsgálásával. A szerző kitér az állami társadalombiztosítással kapcsolatos elszámolások kérdésére is E fejezet külön érdeklődésre tartott számot, mert a társadalombiztosítás szovjet rendszere, mint ismeretes, a leghaladottabb és legtökéletesebb a világon és kifejezi a szocialista rendszer hatalmas fölényét a kapitalista rendszerrel szemben. (Nehézipari Könyvkiadó. 255 lap. 1951.)

★

L. Davidov: A TRAKTOR SZÜLŐFÖLDJE — A traktor olyan gép, amely az egyik legnehezebb munkától, a termőföld megforgatásától szabadítja meg az emberiséget. Ki találta fel a lánctalpas traktort, az emberek százmillióit a verejtékes munka alól felszabadító gépet? Erre a kérdésre keres és talál választ a könyv szerzője, L. Davidov.

Fedor Blinov patkolókovács, majd hajógépész, a Volgán szolgált. Egyszer, az 1860-as évek elején megrepedt a hajóján a gép főtengelye. Hogyan lehetne a nagyméretű könyöktengelyt kijavítani? Blinov egy lehetetlennek látszó megoldást alkalmazott: teljesen kettévágta a tengelyt, elválasztotta a két hajókerék meghajtását egymástól. Egy kéthengeres gőzgépből, két egyhengeres lett és mindegyik gép egy-egy hajókereket forgatott. A hajó, amelyen Blinov ezt a páratlan operációt elvégezte, tökéletesebbé vált: ha az egyik kerék előre forgott, a másik mozdulatlan maradt, a hajó helyben meg tudott fordulni.

Blinov felismerte, hogy találmányának világraszóló jelentősége lesz, ha a két oldalon egymástól függetlenül működő hajtómű elvét a földön járó lánctalpas kocsira alkalmazzák. Ez megoldja a lánctalpas traktor legfontosabb problémáját: a traktor fordulását. A traktor úgy fordul egyhelyben, hogy az egyik lánctalp forog, a másik meg áll.

Blinov nem járt iskolát, maga tanult, hosszú évek alatt megszerezte a szakképzettséget. Bár a prédaleső hitelezők, a spekulánsok állandóan a sarkában voltak, mégis elkészítette az első lánctalpas traktort a világon. A traktor járt, a feltaláló maga vezette és kiállította az 1889-es szaratovi és az 1896-os nizsnijnovgorodi kiállításon. A szabadalmat a lánctalpas járómű elkészítésére 1878-ban kapta meg.

Ilyen traktor elkészítésére, akkor még sehol nem gondoltak. A XX. századbeli első amerikai traktorok szerkezete tökéletlenebb volt, mint Blinov múlt századbeli gépe.

Blinov találmánya nem volt a véletlen műve. Mint eredeti paraszti feltaláló-tehetségnek számos találmánya volt, a traktoron is évtizedeken át dolgozott. Azok közül a népi tehetségek közül való volt, akiket, mint Lenin mondotta, a kapitalizmus százezerszámra elnyomott és elfojtott.

Blinov az orosz nép fia. Minden gondolata arra irányult, hogy könnyítsen földtúró osztálytársa, az orosz paraszt sorsán. Ezért kereste és találta fel a parasztok gépét, a traktort.

A szerző végigvezeti az olvasót a mindenüttjáró kocsikat kereső orosz kutatók arcképcsarnokán. Régi könyvekből, szabadalmakból és irattári anyagokból az derül ki, hogy az orosz elme már több mint száz éve kereste azt a földet megforgató és szállítógépet, amely napjainkban, a szocialista rendszerben, megváltotta a szovjet népet az emberkimerítő munkától, elősegíti a falu fölemelését a városhoz és hozzájárul a közöttük fennálló évezredes ellentét megszüntetéséhez.

Elérve a szovjet időkig, találkozunk Blinov tanítványával, Mamin mérnökkel — a szovjet traktorgyártás egyik megalapozójával —, aki elmondja küzdelmeit az orosz traktor megteremtéséért.

Davidov munkája nem műszaki könyv, mégis megismerhetjük belőle a traktor szerkezetét. Nagy érdeme, hogy történelmileg hiteles adatok tömegével mutatja be egy fontos találmány keletkezését, amelyet az ame-

rikai propaganda és a Nyugat előtt hajbókolók nem ritkán amerikai tőkés cégeknek igyekeznek tulajdonítani.

Ez az igaz elbeszélés a traktor születéséről és szülőföldjéről egyszerű nyelven írt érdekes olvasmány. Fényt vet a cári orosz társadalom nyugatimádó, népelnyomó jellegére, emellett népszerűsíti azt a gépet, amelyet ma minden falusi dolgozónak jól kell ismernie: a traktort. (Népszava Könyvkiadó, 1951. 336 lap.) *L. M.*

★

Hatvany József: EÖTVÖS LORÁND — A magyar tudomány történetének egyik legkiemelkedőbb alakja, Eötvös Loránd, a világszerte ismert kiváló fizikus. A Magyar Népköztársaság elismerésének és hálájának tanújeleként az ország első egyetemét, a budapesti Tudományegyetemet Eötvös Lórándról nevezte el. Mégis a magyar dolgozók nagy része legfeljebb a nevét ismeri és csak kevesen tudják, hogy Eötvös Loránd a magyar tudomány haladó hagyományainak egyik legnagyobb alakja, aki felfedezéseivel hozzájárult az egész emberiség közös kincsének, a tudománynak gyarapításához.

Fölfedezéseit és rendkívüli eredményeit sokszor akarták és akarják a nyugati tankönyvek eltulajdonítani és olyan — főképpen angol tudósok eredményeiül nyilvánítani, akik nála sokkal később foglalkoztak ezekkel a kérdésekkel. A soviniszta-kozmopolita burzsoázia nálunk sem szállt eleg keményen síkra Eötvös Loránd tudományos elismertetéséért. A szocializmust építő népi demokrácia, a szocialista hazafiság kötelessége, hogy tisztán állítsa oda ennek a nagy tudósnak az alakját a magyar nép és a külföld elé is.

Születésének és halálának dátuma a magyar történelem két legdicsőségesebb időszakára esik. 1848-ban született, 1919-ben, a Magyar Tanácsköztársaság idején halt meg. Eszményképe édesapja, Eötvös József volt, a demokratikus politikus és író, aki ha életének későbbi korszakában megalkuvóvá lett is, haladó gondolkodást, a szabadság és a tudomány tiszteletét hagyta örökségképpen a fiára.

Hatvany József könyve elénk tárja Eötvös Loránd emberi és tudományos fejlődését, ifjúkorától egészen haláláig. Megmutatja, milyen indítóokok késztették a fiatal Eötvös Lorándot, hogy olyan tudományos pályát válaszszon, amely osztályában teljesen szokatlan volt. Hatvany hitelesen mutatja be az olvasónak Eötvös Lórándot, az elméleti és kísérletező tudóst, a tudományok népszerűsítőjét, a pedagógust és politikust. A szerző azokat a kitűnő reformgondolatokat ismerteti, amelyeket korának társadalmi viszonyai között akart, de nem tudott Eötvös Loránd megvalósítani és amelyeket a népi demokrácia, az épülő szocializmus korszaka valósított meg és fejlesztett tovább hazánkban. Hatvany kiválóan megírt — Eötvös cikkeiből vett idézetekkel alátámasztott — könyve azt bizonyítja, hogy Eötvös, a nagy fizikus, tudományterületén *materialista*. Származásának és neveltetésének korlátai azonban nem tették lehetővé, hogy magánéletében, vagy amikor a fizikai területéről a filozófia területére csapong, következetesen materialista maradjon. Ez az ellentmondás megmagyarázza Eötvös Loránd tévedéseit és hibáit.

Eötvös Loránd tudományos munkássága a magyar tudomány haladó hagyományainak fontos fejezete, amelyet csak a népi demokratikus Magyarország értékel és becsül meg méltóképpen. (Művelt Nép Könyvkiadó. 95 lap. 1951.)

★

Balaksin: SZERSZÁMGÉPEK GYÁRTÁSI ELJÁRÁSAI — Ez a szovjet szakkönyv a magyar könyvpiacon az első olyan természetű mű, amely rendszeresen foglalkozik a gépalkatrészek gyártásakor fölmerülő problémák átfogó, elméleti ismertetésével. A szerző részletesen kifejti a sorozatgyártásban biztosítható gyakorisági törvény alapjait, valamint a megmunkálás pontosságának biztosítására szolgáló méretláncok elméletét.

Balaksin munkája elsősorban a szerszámgépgyártás szempontjából elemzi a különböző alkatrészeknél megengedhető méretingadozásokat, majd a felületi simaság, valamint a gyártási eljárások változatainak műszaki-gazdasági elbírálásával foglalkozik. Ismerteti továbbá a szerelési eljárások módszereit és szervezési kérdéseit.

A szerszámgépek fő alkatrészeinek megmunkálási módjaival kapcsolatban először is az anyagválasztással foglalkozik és a szovjet szerszámgépgyártásban bevált gyakorlat ismertetése után tér rá maguknak a gyártási eljárásoknak a taglalására. A hazai szerszámgépgyártás számára igen nagy segítséget jelentenek ennek a könyvnek az adatai, melyek a szerszámgépgyártásban felmerülő kérdésekben pontos útbaigazítást adnak.

A könyv ismerteti a szerszámgépek, főorsók, öntvényházak, vezérorsók, fogaskerekek stb. gyártását s igen részletesen foglalkozik az elérhető pontosság ellenőrzésével.

Fölemelt ötéves tervünk hatalmas feladatokat ró szerszámgépgyártásunkra. Balaksin professzor könyvének kiadása jó szolgálatot tesz szerszámgyártásunk fejlesztésének. (Népszava Könyvkiadó, 1951. 592. lap.)

A KÖZPONTI TECHNOLÓGIAI KÖNYVTÁR ajánló bibliográfiái — A szovjet könyvtárakban megtalálhatók a műszaki irodalom legújabb termékei. Nem várják meg, hogy az olvasók felkeressék a könyvtárat, hanem megszervezik olvasótáborukat. Ezt a célt szolgálják az ajánlott bibliográfiák is, amelyekben a szakemberek percek alatt megtalálhatják a szakmájuk körébe vágó műszaki munkák jegyzékét.

A szovjet könyvtárak példája nyomán a Központi Technológiai Könyvtár ajánló bibliográfiákat készített. Ennek során elsőnek a bányaipar dolgozói részére állított össze ajánlott bibliográfiát: „Mit olvassanak a bányaipar dolgozói?" címen. A bibliográfia a bányaiparral összefüggő legújabb szakmunkák jegyzékén kívül tartalmazza a legfontosabb szakcikkek, szabadalmi leírások jegyzékét és megmutatja, hogy azok hol találhatók.

Ugyancsak megjelent a „Műanyagokkal az anyagtekarékosságért" című bibliográfia. Ennek feladata az, hogy segítse a magyar ipar s különösen a műanyagipar dolgozóit, szakembereit és kutatóit a Minisztertanács által kiadott takarékossági rendelet végrehajtásában. (Tervgazdasági Könyvkiadó. 1951. 96—96 lap.)

★

Erenburg: A BÉKÉÉRT — A cikkgyüjtemény Erenburgnak 1945 júniusától 1950 novemberéig, a Varsói Világkongresszusig terjedő időszakban írt cikkeit és beszédeit tartalmazza. A legújabb kiadás nyolc cikkel bővült — a Varsói Világkongresszuson elhangzott beszédével és az azóta írott cikkekkel.

Erenburg cikkeinek minden egyes sora harci kiáltás a béke, a világ minden népének békéje, biztonsága és munkás hétköznapjainak megvédése érdekében. A cikkek nemcsak a Szovjetunió és a népi demokráciák népei számára íródtak, hanem az imperialista elnyomás alatt élő népeket is mozgósítják, harcba hívják a béke ellenségei, az új háború propagálói, a háborús gyújtogatók ellen. Erenburgnak közvetlenül a német kapituláció utáni időből származó írásai is éppoly időszerűek, mint azok, amelyeket a legutóbbi időben írt. Könyörtelenül leleplezi az amerikaiak álszent és hazug frázisokkal telt „békeszeretetét" és pontos adatokkal, tényekkel, idézetekkel alátámasztva mutatja be az újabb profitra éhes amerikai tőkést, az „amerikai életforma" igazi ábrázatát. Igazi marxista módjára figyeli és értékeli az eseményeket és érzékenyen reagál minden megnyilvánulásra.

Amint magáról állítja — nem politikus. De minden szava és írása: politika.

Az író hangján szól hozzánk és harcba hív mindenkit a modern barbárok ellen, akik merényletet terveznek az Óvilág ellen. Erenburg — bár látja az új háború gyújtogatóit, látja — és bemutatja — az éhező, elgyötört megrémült Európát, látja a becsületes, igazi embereket is. És éppen ezért optimista, s tudja, hogy a béke ügye erős kezekben van, hisz az értelem, az ész és a kultúra diadalában.

Az atombomba megszállottjai a világ kultúráját „keleti"-re és „nyugati"-ra akarják szétválasztani. Be akarják bizonyítani a nyugati kultúra „felsőbbrendűségét", a felsőbbrendű ember, a „superman" faji kiváltságait. Erenburg azonban rámutat Goebbels és Rosenberg eszmei követőinek mérhetetlen aljasságára és cinizmusára.

Erenburg mozgósít, felhív, ostoroz, bírál, gúnyol, harcol a békéért a háború ellen, a kispolgári megbékélés szelleme ellen, a pacifizmus ellen, az opportunizmus és a béke minden rendű és rangú ellensége ellen. Érvei megdönthetetlenek — mert igazak A meggyőző példák hatalmas tömegét tárja elénk: szavai lelkesítenek és gyűlöletet ébresztenek az új világuralomra törők ellen.

Erenburg azok közé a ritka írók közé tartozik, akiknek a hangja egyformán szenvedélyes erővel csendül fel az újság és a könyv lapjairól. Az ő műfaja a cselekvő szó. Olyan író ő, akinek minden gondolata a népek boldogságának és békéjének szól. (Szikra. 335 lap. 1951.)

★

F. N. Medinszkij: A NEVELÉS TÖRTÉNETE — A klerikális soviniszta szemléletű reakciós neveléstörténetek elhallgatták vagy meghamisították a történelem haladó gondolkodóinak, az igazi pedagógiai tudomány megalapítóinak, Marxnak és Engelsnek, valamint a pedagógia orosz művelőinek a tudomány fejlődésében hatalmas szerepet játszó tevékenységét.

A könyv bírálja a burzsoa neveléstudományi elméleteket és ezek legreakciósabb képviselőit, leleplezi Herbartot, a porosz reakciós gondolkodót, mint az idomítás, a formalizmus és konzervativizmus szószólóját. Feltárja a haladószellemű nevelőknek a „hivatalos" reakciós neveléstudománnyal vívott küzdelmét. Megvilágítja az orosz nevelők szerepét ebben a harcban. A könyv áttekintést ad a szovjet nevelésügy történetéről és a nemzetiségi nevelés- és iskolaügy fejlődéséről is. Ez a rövid áttekintés is alkalmas arra, hogy felmérhessük azt a hatalmas változást, amely a Nagy Októberi Szocialista Forradalom után a bolsevik párt politikájának, Lenin és Sztálin tanításainak megvaló-

sulásaként, a pedagógia, az iskolaszervezet fejlődése terén végbement. (Közoktatásügyi Kiadó, 1951. 676 lap.)

★

Martin Andersen Nexő: A VÖRÖS MORTEN — Ez a kötet a második része a „Hódító Pellé"-vel megkezdett nagy regényciklusnak — „A Vörös Morten" az első világháború előtt és alatt játszódik le. Átfogó, mély elemzést ad elsősorban a dán szociáldemokráciáról, de rajta keresztül általában a szociáldemokrácia lényegéről is. Történeti tények felsorakoztatásán keresztül bemutatja a német és a svéd szociáldemokratákat is: a németeket egészen részletesen.

Részletesen megismerkedünk a dán sajtó prostituciójával, az üzleti világ ragadozóinak garázdálkodásával. Kitűnő képek sora tárja fel az ellentétet a nyomortanyákra szorult harcos szellemű munkások életének kilátástalansága és a polgári kizsákmányolók gondtalan élete között és rávilágít, mit jelent valójában a „Boldog Dánia" legendája.

Leghaladóbb oldalról mutatkozik meg Nexő azokban a részletekben, ahol nem csupán a rothadó polgárságot és a szociáldemokrata pártfunkcionáriusok árulását ostorozza, hanem megmutatja azt a nagy, történelmi szerepet is, amely a munkásosztály előtt áll a jövő építésében. A regényben Lenin is megjelenik, mint a harcos forradalmiság zseniális képviselője és jelentőségéhez méltó lelkes szavakban emlékezik meg Nexő az orosz munkásosztály októberi forradalmáról. (*Szépirodalmi Kiadó*, 314 lap. 1951.)

★

Tyimofejev: A SZOVJETOROSZ IRODALOM TÖRTÉNETE — A szovjetorosz irodalomnak az egész szovjet irodalmon belül is kiemelkedő szerepe van: az oorsz nép adta a Szovjetunió legtöbb kiváló íróját: Gorkijt, Majakovszkijt, Solohovot, Osztrovszkijt, Alexej Tolsztojt, Szimonovot, Fagyejevet stb. Tyimofejev könyvének bevezetésében ismerteti a szovjet irodalom jellegzetes vonásait, szoros kapcsolatait a munkásmozgalommal és a szocializmus, majd pedig a kommunizmus építésével s azt, hogy a bolsevik párt eszmei irányítása hogyan segítette az irodalmat fejlődése mindenegyes szakaszában. A további fejezetek részletesen foglalkoznak az egyes írók életével és írói munkásságuk kialakulásával. A legfontosabb művek tartalmi ismertetése és elemzése, az egyes írók alkotómunkájának az egész szovjet társadalom és irodalom életével összefüggő leírása teszi teljessé a képet. A könyv utolsó része röviden ismerteti a Szovjetunió többi népének irodalmát.

Tyimofejev munkája magyar nyelven megjelent első olyan könyv, amely végigvezeti a magyar olvasót az egész szovjetorosz irodalom fejlődésén. Kétségtelen, hogy a könyv igen jelentős szolgálatokat tehet; az olvasók, a dolgozók széles tömegeit ismerteti meg azzal az irodalommal, amely új magyar irodalmunk számára is példát mutat. (Művelt Nép Könyvkiadó, 1951. 498 lap.)

★

Sándor András: HUSZONNÉGYEN KEZDTÉK — 1948 nyarán nagy gond nyomja a bánszállás-boldogasszonypusztai fiatalokat. Szüleik újgazdák: áttelepült hevesi summások, kubikosok, volt uradalmi cselédek. A családok általában népesek s az évi jövedelem kevés. A fiatalok számára, úgylátszik, nincs más lehetőség, mint otthagyni a családot és gyárba, építkezésre vagy cselédnek menni. Pedig nagyon szeretnének otthon maradni, különösen Tucsa Imre, akit a szerelem egy bánszállási középparaszt lányához, Bacsó Marihoz köt.

Rákosi elvtárs az év nyarán elhangzott kecskeméti beszéde a dolgozó parasztság figyelmét új út, a termelőszövetkezeti élet felé tereli. A párttitkár azonnal megszervezné a helyi tszcs-t, de az öregek még félnek az újtól. A fiatalok szonban, különösen Tucsa Imre, lelkesen vállalkoznának rá. A párttitkár a zirci apátság régi birtokából akar 60 holdat juttatni a fiataloknak, hogy azon termelőszövetkezetet szervezhessenek, de a községházán működő reakció elgáncsolja ezt a tervet. A fiatalok nem adják fel a reményt, mert bíznak a pártban. S mikor a mindszentysta pappal szövetkezett kulák lelepleződik, megkapják a földjét. Megteremtik rajta az „Ifjú Gárda" termelőcsoportot és hősi küzdelem indul az új élet megteremtéséért.

A József Attila-díjjal kitüntetett fiatal író a regény hősének, Tucsa Imrének alakjában az új világért harcoló parasztfiatalok sorsát mutatja be. Tucsa Imre célja egyszerű, köznapi volt, feleségül akarta venni szerelmét, Bacsó Marit. S hogy ezt megtehesse, rendes megélhetéshez szeretett volna jutni. Egyszerű és igaz szándékát azonban keresztezték a kulák sötét tervei, mint ahogyan a becsületes dolgozók szándékát mindig keresztezték és keresztezik a rablók és gyilkosok tervei. S miközben Tucsa Imre azért harcol, hogy egyéni céljait elérhesse, megérti, hogy ezt csak akkor éri el, ha minden erejével együtt harcol a nép legjobbjaival a jövő építéséért. (Ifjúsági Könyvkiadó. 344 lap. 1951.)

Berdi Kerbabajev: A FEHÉR ARANY ORSZÁGA — Berdi Muradovics Kerbabajev a szovjet turkmen irodalom egyik kimagasló alakja. Ebben a kis regényében bemutatja egy turkmen gyapot- és gyapjútermelő kolhoz életét és a cárizmus alatt elnyomott turkmen nép fölemelkedését a szovjet hatalom idején. A regény középpontjában Ajszoltán turkmen kolhozparasztlány és Begencs turkmen kolhozparasztfiú szerelmének története áll. Ajszoltán és Begencs, akinek bátyja a Nagy Honvédő Háborúban Budapestnél esett el, egy faluban születtek és nevelkedtek.

A regényen végighúzódó gyöngéd szerelmi történet alkalmat ad Kerbabajevnek, hogy érzékeltesse és bemutassa azokat a hatalmas változásokat, amelyek a Nagy Októberi Szocialista Forradalom óta mentek végbe a turkmen nép életében.

A kisregény fő motívuma Turkmenisztán kolhozparasztjainak harca a fehér aranyért, a gyapotért. Megismerjük a kisregényből a turkmen kolhozok derűs, boldog életét, a kolhozparasztságnak a munkához való új viszonyát. A gyapottermeléssel kapcsolatban a regényen végighúzódik egy másik probléma is, a vízhiány kérdése. Az író már fölveti a Turkmen főcsatorna építésének gigászi tervét is és néhány vonással érzékelteti, hogy ez a csatorna milyen óriási változásokat idéz majd elő a turkmen nép életében. (Új Magyar Könyvkiadó. 148 lap. 1951.)

ÚJ KÖNYVEK

Lenin Művei, 31. kötet. 606 lap. Szikra, 1951.

I. V. Sztálin Műveinek magyar bibliográfiája, 1945—1950. XIX. 243 lap. Szikra, 1951.

Leo Figuéres: Szabad Vietnam, 195 lap. Szikra, 1951.

G. V. Tyeplov: Gépgyárak gazdasági tervezése. 342 lap. Tankönyvkiadó, 1951.

A. P. Szokolovszkij: A gépgyártás technológiája. 407 lap. Tankönyvkiadó, 1951.

Az ötéves terv felülvizsgálatának tervezési kérdései. 141 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1951.

G. V. Tyeplov: Az iparvállalat részletterve. 33 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1951.

Iparvállalatok tervmunkájának alapjai. 207 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1951.

A beruházások tervezése, kivitelezése és ellenőrzése. 224 lap. Tervgazdasági Kiadó, 1951.

T. D. Liszenko: A hőtényező hatása a növényi fejlődésfázisok időtartamára. 216 lap. Mezőgazdasági Kiadó, 1951.

Atlasz: Pénzforgalom és hitel a Szovjetunióban. 452 lap. Pénzügyminisztériumi Kiadó, 1951.

Hincsin: A statisztikai mechanika analitikus módszerei. 96 lap. Akadémiai Kiadó, 1951.

A tudományok története a Szovjetunióban. 440 lap. Akadémiai Kiadó, 1950.

V. R. Viljamsz: Talajtan. 489 lap. Akadémiai Kiadó, 1950.

Soó—Jávorka: A magyar növényvilág kézikönyve, I—II. kötet. 1120 lap. Akadémiai Kiadó, 1951.

Salajev és Rikov: Állattan. 280 lap. Közoktatásügyi Kiadó, 1951.

Mérei Gyula: Magyar iparfejlődés 1790—1949. 428 lap. Közoktatásügyi Kiadó, 1951.

A. N. Ogloblin: A vasesztergályozás alapjai. 322 lap. Népszava Kiadó, 1951.

Esztergályos, marós, öntödei és más gépgyártási szovjet újítások. 100 lap. Népszava Kiadó, 1951.

A háborús uszítók „kultúrája". 96 lap. Művelt Nép Kiadó, 1951.

Hatvany József: Eötvös Loránd. 95 lap. Művelt Nép Kiadó, 1951.

I. M. Bogdanov: Kultúrstatisztika. 144 lap. Statisztikai Kiadó, 1951.

Szt. C. Daszkalov: Az út. 392 lap. Szépirodalmi Kiadó, 1951.

Albert Maltz: Több mint az élet. 264 lap. Szépirodalmi Kiadó, 1951.

A tartalomjegyzék folytatása a borítóív 2. lapjáról

IPARI SZEMLE Lap

I. Belenykij: Az iparvállalatok jövedelmezőségének elemzéséről 142

S. L. Rozenfeld: A szovjet iparigazgatás alapvonásai és előnyei. (Az önálló gazdaságos elszámolás) 150

Tudományos termelési értekezlet az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás kérdéseiről 161

MEZŐGAZDASÁGI SZEMLE

Bálint Andor: A Szovjetunió mezőgazdasági kísérleti intézményei és harcuk a termékbőségért 168

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének második negyedévi eredményei 177

VILÁGGAZDASÁGI SZEMLE

M. Bogacsevszkij: Nyugat-Németország az amerikai-angol háborús gyújtogatók karmaiban 179

KÖNYVSZEMLE

Szántó Rezső: A Csehszlovák Kommunista Párt harca a szabadságért 187

A. Birman: P. A. Parfanyák „A szocialista ipar forgóeszközei" 192

Friss István „A jövőt építjük" 194

Irodalmi tájékoztató (Albert Norden: Így készül a háború — V. A. Goloscsapov: A munkások és alkalmazottak bérezése — L. Davidov: A traktor szülőföldje — Hatvany József: Eötvös Loránd — Balaksin: Szerszámgépek gyártási eljárásai — A központi technológiai könyvtár ajánló bibliográfiái — Erenburg: A békéért — F. N. Medinszkij: A nevelés története — Martin Andersen Nexő: A vörös Morten — Tyimofejev: A szovjetorosz irodalom története — Sándor András: Huszonnégyen kezdték — Berdi Kerbabajev: A fehér arany országa) 195

Új könyvek 200

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор:
Эндре ШЭМЬЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык
Шал АЛЬШАРИ

Редакция:
Будапешт, VI-й р-н, проспект Сталина № 40, тел.: 314-920, 314-933

Издательство:
Будапешт, V-й р-н, улица Лайоша Кошута 20. тел.: 183-930

Подписная плата на год 144 ф-та

Цена номера в СССР 10 руб., подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 15 500 экз. Объем 15 печ. л.

За издание отвечает Ожеф ТЕРЕК

Отпечатано в Университетской Типографии, Будапешт. — Отв. рук.: Ласло Эрдеш.

Ára 24 forint

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

M. MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET KÖNYVTÁRA

A MAGYAR SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:
ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTUR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:
SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

Osztrovityanov: Sztálin nyelvtudománnyal foglalkozó munkáinak hatása a közgazdaságtudomány fejlődésére

Pikler György: A statisztika szervezete a Szovjetunióban

Veres Péter és Kutasy Viktor: A magyar erdőgazdálkodás és fásítás fejlesztése

Incze Miklós és Kubits Imre: A magyar munkásosztály helyzete a világgazdasági válság éveiben

A Szovjetunió Központi Szakszervezeti Tanácsának határozata a szocialista munkaverseny vezetésének megjavításáról

Kozirjev: A tömegek részvételének új formái a takarékosságért folytatott küzdelemben

Szántó Rezső: A bolsevik párt harca a mezőgazdaság kollektivizálásáért

9

TARTALOM

Lap

K Osztrovityanov: Sztálin nyelvtudománnyal foglalkozó munkáinak hatása a közgazdaságtudomány fejlődésére 201

Pikler György: A statisztika szervezete a Szovjetunióban 215

Veres Péter és *Kutasy Viktor:* A magyar erdőgazdálkodás és fásítás fejlesztése 229

Incze Miklós és *Kubits Imre:* A magyar munkásosztály helyzete a világgazdasági válság éveiben 237

SZEMLE

Leo Figuères: A Kínai Népköztársaság két esztendeje 257

Prof. L. Ziman: A Német Demokratikus Köztársaság gazdasági föllendülése .. 264

A Szovjetunió Központi Szakszervezeti Tanácsának határozata a szocialista munkaverseny vezetésének megjavításáról 269

E. Kaszimovszkij: Harc a gazdaságosságért 272

IPARI SZEMLE

I. Kozirjev: A tömegek részvételének új formái a takarékosságért folytatott küzdelemben 280

A. F. Zaszjadko: A szovjet szénbányászat fejlődésének perspektívái és útjai .. 283

MEZŐGAZDASÁGI SZEMLE

Szántó Rezső: A bolsevik párt harca a mezőgazdaság kollektívizálásáért 290

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

J. Koldomaszov: A vasúti áruforgalom fokozott észszerűsítéséért 312

A tartalomjegyzék folytatása a borítóív 3. lapján

Felelős szerkesztő:
Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest, VI, Sztálin-út 40.
Telefon: 314-920, 314-933

Kiadóhivatal: Budapest, V, Kossuth Lajos-utca 20
Telefon: 183—930

Különlenyomat a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle csoportos előfizetői számára

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám: 936 586

*

Példányszám 18 000

Terjedelem 8 és ½ ív

*

Felelős kiadó: Török József

4758 — Egyetemi Nyomda, Budapest. (F.: Erdős László)

K. OSZTROVITYANOV

Sztálin nyelvtudománnyal foglalkozó munkáinak hatása a közgazdaságtudomány fejlődésére

Sztálin elvtárs zseniális munkái a nyelvtudomány kérdéseiről rendkívül nagy mértékben gazdagítják a marxizmus-leninizmus elméletét. Ezeknek a munkáknak hatalmas jelentőségük van a társadalmi tudományok — köztük a politikai gazdaságtan — fejlődése szempontjából. Sztálin elvtársnak a nyelvtudomány kérdéseivel foglalkozó munkáiban fölvetett és megokolt új következtetései és tételei gazdagítják, magasabb fokra emelik a közgazdaságtudományt. Sztálin elvtárs ezekben a munkákban továbbfejleszti a termelőerőkről, az alapról és a felépítményről, a szocialista társadalom fejlődésének, valamint a szocializmusból a kommunizmus magasabb szakaszába való átmenetnek törvényszerűségeiről szóló marxi-lenini tanítást.

A termelőerőknek és a termelési viszonyoknak a társadalmi fejlődésben betöltött szerepéről elsőízben Marx adott klasszikus meghatározást. *A politikai gazdaságtan bírálatához* című művének híres előszavában Marx azt írta, hogy a jogi viszonyok és az államformák az anyagi életviszonyokban gyökereznek, hogy „az anyagi élet termelési módja határozza meg általában az élet társadalmi, politikai és szellemi folyamatát". (*Marx—Engels.* Válogatott művek. I. kötet. 340. lap. Szikra 1949.) A termelőerők fejlődésében minden adott foknak meghatározott termelési viszonyok felelnek meg. A termelési viszonyok összessége alkotja a társadalom alapját, melyen az ennek megfelelő politikai és jogi felépítmények, valamint a társadalmi tudat megfelelő formái emelkednek.

Marxnak ezeket a tételeit továbbfejlesztve Lenin a *Kik azok a „népbarátok" és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?* című munkájában hangsúlyozta, hogy Marx *Tőké*-jének egyik alapeszméje az volt, hogy a gazdasági társadalomalakulat fejlődését, mint természettörténeti folyamatot vizsgálta, kiemelve az összes társadalmi viszonyok közül a „termelési viszonyokat", amelyek alapvetők, elsődlegesek, s az összes többi viszonyokat meghatározzák.

„... Egyedül a társadalmi viszonyoknak a termelési viszonyokra s ezeknek a termelőerők fejlettségi fokára való visszavezetése teremtette meg a szilárd alapját annak, hogy a társadalmi alakulatok fejlődését olyannak fogjuk fel, mint valami természettörténeti folyamatot." (*Lenin* Művei. I. kötet. 137. lap. Szikra 1951.)

Ezeket az eszméket Sztálin elvtárs fejlesztette tovább és konkretizálta *A dialektikus és történelmi materializmusról* című nagyszerű munkájában. Sztálin elvtárs mindenekelőtt a társadalom anyagi életfeltételeinek fogalmát elemzi mélyrehatóan. Ennek a fogalomnak a tartalma szélesebb, mint a termelési módé. A társadalom anyagi életfeltételeinek fogalma — a termelési módon kívül — magában foglalja a társadalmat környező természetet, a földrajzi környezetet, a népesség növekedését stb. A földrajzi környezet és a népesség növekedése azonban nem lehet a társadalom fejlődésének fő, meghatározó oka.

A társadalom anyagi életfeltételeinek rendszerében az anyagi javak termelésének módja az a fő erő, amely meghatározza a társadalmi rend jellegét, a társadalomnak egyik rendszerből a másikba való fejlődését. A marxi-lenini tanításból kiindulva, Sztálin elvtárs az anyagi javak termelési módjának két oldalát különbözteti meg: a termelőerőket és a termelési viszonyokat. *A dialektikus és történelmi materializmusról* című munkájában Sztálin elvtárs ezt írja: „... a termelési mód magában foglalja mind a társadalom termelőerőit, mind az emberek termelési viszonyait, tehát ezek egységének megtestesülése az anyagi javak termelésének folyamatában". (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 687. lap. Szikra 1951.)

A termelőerők a termelés fejlődésének legmozgékonyabb, legforradalmibb és leginkább meghatározó elemei. Amilyenek a termelőerők, olyanoknak kell lenniük a termelési viszonyoknak is. A társadalmi termelőerők — és mindenekelőtt a munkaeszközök — megváltozásának és fejlődésének megfelelően változnak meg és fejlődnek az emberek termelési viszonyai, más szóval gazdasági viszonyai.

Az anyagi javak termelési módjának megváltozása és fejlődése mindig a termelőerőknek — s mindenekelőtt a munkaeszközöknek — megváltozásával és fejlődésével kezdődik. Az emberek termelési viszonyainak fejlődése a termelőerők fejlődésétől függ, de a termelési viszonyok visszahatnak a termelőerők fejlődésére: gyorsítják, vagy lassítják.

Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkáiban alkotó módon továbbfejleszti a termelőerőkről és a társadalom alapjáról szóló tanítást.

A nyelvvel kapcsolatos kérdések zseniális kidolgozása révén még alaposabban érthető meg a termelőerőknek — s különösen a munkaeszközöknek és a technikának — a társadalom fejlődésében betöltött szerepe.

Sztálin elvtárs megmutatta, hogy a nyelv gyökeresen különbözik a termelőerőktől, az alaptól és a felépítménytől. A nyelvet nem ez vagy az az alap hozza létre, hanem századok folyamán a társadalom történetének és az alapok történetének egész menete. A nyelvet nem egy bizonyos osztály hozza létre, hanem az egész társadalom, száz meg száz nemzedék erőfeszítése. A nyelv a társadalom valamennyi osztályát kiszolgálja.

Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a nyelvnek, mint társadalmi jelenségnek van egy közös vonása minden társadalmi jelenséggel, köztük az alappal és a felépítménnyel is. Ez a közös vonás az, hogy a nyelv — ugyanúgy, mint min-

den más társadalmi jelenség — a társadalmat szolgálja. A nyelvnek azonban megvannak a maga különleges vonásai és sajátosságai, amelyek megkülönböztetik minden más társadalmi jelenségtől. A nyelv sajátossága abban rejlik, hogy mint az emberek érintkezésének eszköze szolgálja a társadalmat, mégpedig: „az emberi tevékenység minden területén, a termelés területén éppúgy, mint a gazdasági viszonyok területén, a politika területén éppúgy, mint a kultúra területén, a társadalmi életben éppúgy, mint a mindennapi életben. Ezek a sajátosságok csakis a nyelvre jellemzők..." (*Sztálin.* Marxizmus és nyelvtudomány. A nyelvtudomány néhány kérdéséhez. 34. lap. Szikra 1950. A továbbiakban csak a Szikra-kiadás megfelelő lapszámát adjuk meg.)

Ennek következtében a nyelvet nem lehet sem a termelőerőkhöz, sem az alaphoz, sem a felépítményekhez számítani. Nem számítható az alap és a felépítmény között álló „közbülső" jelenségek közé sem, minthogy ily „közbülső" jelenségek nincsenek.

A nyelv és a munkaeszközök, valamint a technika között is vannak közös vonások.

A gép önmagában nem gazdasági kategória. Már Marx is megállapította ezt, amikor 1846 december 28-án, Annenkovhoz intézett levelében ezt írta: „A gép éppúgy nem közgazdasági kategória, mint ahogy az ökör sem az, amely az ekét húzza... A lőpor ugyanaz az anyag marad, akár arra használják, hogy egy embert megsebezzenek, akár arra, hogy a sebesült sebeit gyógyítsák vele." (*Marx—Engels.* I. m. II. kötet. 444. lap. Szikra 1949.)

Marxnak ezt a gondolatát továbbfejlesztve, Sztálin elvtárs kifejti, hogy a munkaeszközök, akárcsak a nyelv, sajátos közömbösséget tanúsítanak az osztályok irányában és egyaránt szolgálhatják a társadalom különböző osztályait. Ezért a régi társadalmi rend forradalmi megdöntésének eredményeképpen hatalomra jutott valamennyi új osztály felhasználja a termelőerőket és mindenekelőtt azt a technikát, amelyet a régi, elavult termelési módtól örökölt.

A társadalomról alkotott primitív-anarchista nézeteket leleplezve, Sztálin elvtárs ezt írja:

„Voltak nálunk egyidőben olyan »marxisták«, akik azt állították, hogy az országunkban az Októberi Forradalom után megmaradt vasutak burzsoájellegűek, hogy hozzánk, marxistákhoz, nem méltó használni őket, hogy föl kell szaggatni őket, és új »proletár« vasutakat kell építeni. Ezek a »marxisták« ezért a »troglodita« (barlanglakó) csúfnevet kapták..." (18. lap.)

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom felhasználta a régi társadalmi rendtől örökségbe kapott technikát; sokszorosan megnövelte a termelőerőket, és a tőkés országok fejlett technikájának minden eredményét a nép érdekének, a kommunizmus építése érdekének szolgálatába állította.

Ámde a technika és a nyelv közös vonásainak megemlítésekor nem feledkezhetünk meg különbségükről sem.

A technika — a nyelvtől eltérően — közvetlen kapcsolatban van a társadalom alapjával, fejlődése a gazdaság aktív hatása alatt megy végbe. A tech-

nikai találmányok akkor jelennek meg és akkor kerülnek alkalmazásra a termelésben, amikor gazdasági szükséglet merül fel e találmányok iránt.

Amikor Engels, Conrad Schmidthez írt levelében arról beszélt, hogy a természetről alkotott különféle hamis képzeteknek az alacsonyfokú gazdasági fejlettség az alapja, megemlítette, hogy „... a gazdasági szükséglet a természet egyre messzebbmenő megismerésének fő hajtóereje volt, és mindinkább azzá lett..." (*Marx—Engels.* Válogatott Művek. II. kötet. 494. lap. Szikra 1949.)

Ez érthető is, hiszen a termelőerők — s köztük a munkaeszközök is — amelyek a nekik megfelelő termelési viszonyokat meghatározzák: a termelési viszonyok aktív kölcsönhatása alatt fejlődnek.

A tőkés termelési módnak megfelelő anyagi-technikai bázist megteremtő angol ipari forradalmat gazdasági okok hozták létre: egyrészről a nemzeti és a világpiac növekvő szükséglete, másrészről a manufaktúra és a kisipar termelésének szűk technikai bázisa közötti ellentmondás. A manufaktúra és a kisipar ugyanis képtelen volt a megnövekedett piaci szükségletnek megfelelően fokozni az iparcikkek termelését.

Marx, Annenkovhoz intézett, már említett levelében írta: „Csak mellékesen akarom még megjegyezni, hogy Proudhon úr éppoly kevéssé értette meg a gépek fejlődését, mint történelmi eredetüket. Azt lehet mondani, hogy 1825-ig — az első általános válság idejéig — a fogyasztás szükségletei túlhaladták a termelést, s a gépek fejlődése szükségszerű következménye volt a piac szükségletének. 1825 óta a gépek feltalálása és alkalmazása csak a munkások és munkáltatók közötti harc eredménye. De ez csupán Angliára érvényes. Az európai nemzeteket az angolok versenye — mind a bel-, mind a külföldi piacon — kényszerítette arra, hogy gépeket alkalmazzanak. Végül Észak-Amerikában a gépek bevezetésének oka mind a más népekkel való verseny, mind pedig a munkáskezek hiánya, vagyis az Észak-Amerika lakosságának száma és ipari szükségletei közötti aránytalanság." (*Marx—Engels.* I. m. 443—444. lap.)

A burzsoa termelési viszonyok azonban — már a kapitalizmus progresszív fejlődésének korszakában is — bizonyos határokat szabtak a technikai haladásnak. Ez a burzsoázia kapzsi, magántulajdonosi érdekeiből következett. A burzsoázia ugyanis tevékenységében nem a társadalom érdekeit tartja szem előtt, hanem a legnagyobb profit szerzésére törekszik. Az imperializmus szakaszán a burzsoa termelési viszonyok a technikai haladást fékező bilincsekké változnak. A monopóliumok — monopolista profitjaik megtartása és növelése érdekében — mesterségesen visszatartják a technika fejlődését. A technika rendkívül egyenlőtlenül fejlődik, és főképpen a haditermelés területére szorítkozik.

A kapitalizmussal ellentétben: a szocializmus határtalan teret nyit a termelőerők, a technikai haladás számára, mert a szocialista társadalomban a termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerők jellegével.

A szovjetországnak mindössze 13 évre volt szüksége ahhoz, hogy hatalmas ugrást tegyen az elmaradottságból a haladás felé. A Szovjetunió — történelmileg rövid időszak folyamán — a legfejlettebb technikával fölszerelt, hatalmas ipari és kolhozhatalommá alakult át.

A szocialista alap előnyei a kapitalista alappal szemben rendkívül világosan megmutatkoznak a Szovjetunió termelőerőinek a háborúutáni sztálini ötéves terv időszakában bekövetkezett rohamos fejlődésében. Mindez arról tanúskodik, hogy a technika fejlődése közvetlen kapcsolatban áll a gazdasági rendszerrel, a társadalom alapjával.

★

Sztálin elvtárs azzal, hogy nyelvtudományi munkáiban továbbfejlesztette az alap és a felépítmény kölcsönös viszonyáról szóló tanítást — ismét alkotó módon gazdagította a marxizmus-leninizmus kincsestárát. Sztálin elvtárs meghatározása szerint az alap: a társadalom gazdasági rendje, a társadalom fejlődésének adott szakaszán.

A társadalom gazdasági rendje abban az értelemben alap, hogy *közvetlenül* határozza meg a neki megfelelő felépítményt; a felépítmény nincs közvetlen kapcsolatban a termeléssel, a társadalom termelőerőivel; kapcsolata csak közvetve, a gazdaság, az alap közvetítésével jön létre.

„Éppen ezért a felépítmény a termelőerők színvonalában beállott változásokat nem egyszerre és nem közvetlenül, hanem az alapban végbement változások után, a termelésben történt változásokon, az alapban már végbement változásokon keresztül tükrözi." (10. lap.)

Amikor Sztálin elvtárs kimutatja az alap meghatározó szerepét a felépítmény kialakulásában, egyszersmind hangsúlyozza a felépítmény aktív szerepét is az alap megerősödésében és fejlődésében.

„A felépítményt az alap hozza létre — írja Sztálin elvtárs —, ez azonban egyáltalán nem azt jelenti, hogy a felépítmény csupán visszatükrözi az alapot, hogy passzív, semleges, közömbös magatartást tanúsít alapjának sorsa iránt, az osztályok sorsa, a rend jellege iránt. Ellenkezőleg, miután létrejött, hatalmas cselekvő erővé válik, tevékenyen hozzájárul alapjának kialakulásához, megerősödéséhez, mindent megtesz, hogy segítsen az új rendnek a régi alap és a régi osztályok felszámolásában és megszüntetésében... Mihelyt a felépítmény lemond erről a kisegítő szerepéről, mihelyt a felépítmény a maga alapja aktív védelmének álláspontjáról a közömbösség álláspontjára helyezkedik saját alapja irányában és egyforma magatartást tanúsít az osztályok irányában: legott elveszti felépítmény minőségét és megszűnik felépítmény lenni." (7. lap.)

A felépítménynek aktív visszahatása az alapra különösen világosan mutatkozik meg a proletárforradalomban. A polgári forradalom feladata az, hogy a burzsoázia megragadja a hatalmat és a politikai felépítményt összhangba hozza a hűbériség méhében kialakult kapitalista alappal. Ezzel szemben az, hogy a proletárforradalom győzelmének eredményeképpen a proletariátus megragadja a hatalmat, még csak kezdete a szocialista gazdaság megteremtésének. Emellett az új államhatalom — a proletariátus diktatúrája — hatalmas lendítőereje az egész népgazdaság szocialista átépítésének.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme és a proletárdiktatúra megteremtése után Oroszországban ellentmondás keletkezett a legfejlettebb for-

májú politikai hatalom és az elmaradott technikai-gazdasági alap között. A proletárdiktatúra ezt az ellentmondást az ország lenini-sztálini iparosítási politikájának megvalósítása útján oldotta meg.

A munkásosztály a szovjeteket — tudvalevően — fő fegyvernek használta fel a szovjet társadalom gazdasági alapjának létrehozásában. Ebből egyesek néha arra a helytelen következtetésre jutnak, hogy a politikai alapnak elsődleges jelentősége van a gazdasági alaphoz (bázishoz) viszonyítva, s hogy a politikai felépítmény meghatározó szerepet tölt be az alapot illetően. (V. ö.: *A szovjet állam és jog.* 1951. 2. szám. 85. lap. oroszul.)

A kérdés ilyen föltevése nyilvánvalóan ellentmond annak a sztálini tételnek, hogy az alap (bázis) közvetlenül határozza meg a neki megfelelő felépítményt. Valójában a politikai felépítmény aktív szerepe semmiképpen sem jelenti a felépítmény függetlenségét a gazdaságtól. Sztálin elvtárs — *A dialektikus és történelmi materializmusról* című munkájában — hangsúlyozza a gazdaság meghatározó szerepét a felépítmény irányában. Ez a meghatározó szerep mindenekelőtt abban jut kifejezésre, hogy az új politikai eszmék és új politikai intézmények eredete a gazdaságban gyökerezik, s hogy ezek a társadalom anyagi élete fejlődésének, a társadalmi lét fejlődésének új, megérett feladatai alapján keletkeznek.

A tőkés termelési mód — fejlődése során — megteremti a szocializmus építésének anyagi-technikai és gazdasági feltételeit; ez a kapitalista rend fejlődésének reális tendenciája, amelyet a marxizmus-leninizmus klasszikusai lángeszűen foglaltak össze a proletárforradalom és a proletárdiktatúra eszméjében. A szocializmus építésének ezeket a feltételeit a termelőerők fejlődése, a termelés társadalmiasodása, a proletariátusnak mint a kapitalizmus sírásójának kialakulása hozza létre.

A proletárdiktatúrának egyik alapvető feladata a földbirtokosok és a tőkések kisajátítása, a fő termelési eszközök kézberagadása, s ezzel a kapitalizmus alapvető ellentmondásának felszámolása és a szocialista szektor létrehozása az ország gazdaságában.

A proletariátus diktatúrája a Szovjetunióban azért tölthette be a szocialista gazdaság fundamentumának létrehozására irányuló nagy történelmi hivatását, mert a szocialista szektorra támaszkodott, amely vezető szerepet játszott az átmeneti időszak gazdaságában. A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszaka olyan időszak, amikor a politikai felépítmény — a proletariátus diktatúrájának alakjában — valóban hatalmas cselekvő erő, amely elősegíti saját alapjának kialakulását és megerősödését, mindent megtesz annak érdekében, hogy segítsen az új rendnek a régi alap és a régi osztályok megszüntetésében és felszámolásában. A szovjet ország iparosításának és mezőgazdasága kollektivizálásának politikáját végrehajtva, a szocializmus gazdasági alapját megteremtve: a bolsevik párt és a szovjet állam tudatosan indult ki a történelmi materializmus alapvető tételéből, amely a gazdaságot, mint a neki megfelelő felépítményt meghatározó alapot fogja fel. Az alapban beállott változások eredményeként a fel-

építményben is változásokat hajtottak végre. A szocialista társadalom gazdasági fundamentumának megépítése után, Sztálin elvtárs azt tűzte ki feladatul, hogy ezt a megfelelő politikai felépítménnyel kell betetőzni. Ezt a feladatot az új Sztálini Alkotmánynak, a szocialista társadalom Alkotmányának életbeléptetésével hajtották végre. „Az utóbbi harminc év folyamán — mondta Sztálin elvtárs — Oroszországban megszűnt a régi kapitalista alap és új, szocialista alap épült. Ennek megfelelően megszűnt a kapitalista alapon nyugvó felépítmény és létrejött az új felépítmény, amely megfelel a szocialista alapnak." (6. lap.)

A szocialista társadalomban hatalmas mértékben megnövekszik a felépítmény aktív visszahatása az alapra, megnövekszik szervező és mozgósító szerepe. A bolsevik párt és a szovjet állam politikája — a gazdaságra kifejtett hatása tekintetében — minőségileg más szerepet tölt be a szocializmusban, mint a politika a kapitalizmusban. A szovjet állam nemcsak az egész politikai hatalmat tartja a kezében, hanem a fő termelési eszközöknek is tulajdonosa.

A termelési eszközök szocialista tulajdona következtében, a szocializmus gazdasági törvényei nem az embereken uralkodó elemi erőkként, hanem a bolsevik párt és a szovjet állam által felismert, s a szocializmus építésének gyakorlatában tudatosan alkalmazott és felhasznált erőkként működnek. A kommunista párt vezette szocialista állam — a szocializmus fölismert gazdasági törvényei alapján — tudatosan, terv szerint irányítja a gazdasági fejlődést. A bolsevik párt politikája a szovjet rendszer éltető alapja. A szocialista termelés fejlődésében mind nagyobb szerepet töltenek be a szovjet társadalom olyan mozgatóerői, mint a társadalom tagjainak erkölcsi-politikai egysége, a népek barátsága és a szovjet hazafiság.

★

A *Marxizmus és nyelvtudomány* című művében, Sztálin elvtárs részletes meghatározását adta a felépítménynek mint társadalmi jelenségnek, a felépítmény alkotórészeinek és sajátos tulajdonságainak.

„A felépítmény — írja Sztálin elvtárs — a társadalom politikai, jogi, vallási, művészeti és filozófiai nézetei és az ezeknek megfelelő politikai, jogi és egyéb intézmények." (6. lap.)

A felépítmény területéhez tartozik a politikai gazdaságtan is.

A politikai gazdaságtan a termelés társadalmi oldalát, az emberek társadalmi-termelési vagy gazdasági viszonyait, más szóval: a társadalom alapját tanulmányozza. Megvilágítja azokat a törvényeket, amelyek az emberi társadalom fejlődésének adott fokán a termelést és az egyéni fogyasztáshoz, illetve a termelő fogyasztáshoz szükséges cikkek elosztását irányítják.

A politikai gazdaságtan a társadalmi-termelési viszonyokat a társadalom termelőerőivel való kölcsönhatásukban tanulmányozza. Kutatja, hogyan idézi elő a termelőerők növekedése a régi termelési viszonyoknak új termelési viszonyokkal való felváltását, és hogyan hatnak vissza a termelési viszonyok a termelőerők fejlődésére — gyorsítva vagy lassítva ezt a fejlődést.

A politikai gazdaságtan — másrészt — az alapnak és a felépítményeknek — s különösen az állam politikájának és a gazdasági tanoknak — kölcsönhatását vizsgálja.

Lenin Bogdanovnak *A közgazdaságtudomány rövid tanfolyama* című könyvéhez írt ismertetésében a szerző érdemének tartja, hogy — a gazdasági fejlődés meghatározott szakaszainak jellemzése során — a gazdasági rend alapvonásaival összefüggésben vázolja a politikai rendszereket és a társadalom alapvető eszmeáramlatait.

Lenin ezt írja: „Miután a szerző megvilágította, hogy az adott gazdasági rend miként szült meghatározott osztálytagozódást a társadalomban, megmagyarázza... hogyan tükröződtek vissza ezeknek az osztályoknak érdekei meghatározott gazdasági iskolákban, mint ahogy például, a kapitalizmus fölfelé ívelő fejlődésének érdekeit a szabadverseny iskolája, ugyanennek az osztálynak érdekeit a későbbi időszakban pedig a vulgáris közgazdák iskolája, az apológia (apologétika) iskolája fejezte ki." (*Lenin* Művei. 4. kötet. 4. lap. oroszul.)

Minden egyes társadalmi alakulat gazdasági rendjének a gazdasági nézetek, gazdasági tanok meghatározott rendszere felel meg, amely az uralkodó osztályok érdekeit fejezi ki. A rabszolgatartó rendnek még az olyan legkiválóbb gondolkodói is, akik egy fejjel kimagaslottak kortársaik közül — mint például Aristoteles — a rabszolgaságot örök szükségszerűségnek tartották a társadalom számára. A hűbéri rendszer ideológusai — mint például Aquinói Tamás — isteni törvényekkel okolták meg a jobbágymunka hűbéri kizsákmányolásának szükségét. A burzsoázia a feudalizmus ellen vívott harcában megalkotta a maga polgári politikai gazdaságtanát, amely kezdetben haladó szerepet töltött be, de azután — a kapitalizmus megszilárdulásának, s a proletariátus és a burzsoázia között dúló osztályharc kiélesedésének mértékében — mindinkább a kapitalizmus szolgálatra kész apologétikájává változott.

A modern polgári politikai gazdaságtan azt a feladatot tűzte ki céljául, hogy nyiltan védelmezze a kibékíthetetlen ellentmondások marcangolásának hatására ingadozó kapitalista alapot (bázist), hogy védelmébe vegye a tőkés kizsákmányolás alapjait. A kapitalista alap védelmezésében, a polgári politikai gazdaságtan segítségére sietnek a kispolgári politikai gazdaságtan képviselői, a különféle színárnyalatú revizionisták, opportunisták, jobboldali szociáldemokraták s más effélék.

A polgári politikai gazdaságtannak már régóta nincs semmi köze a valóban tudományos politikai gazdaságtanhoz. Az egyetlen tudományos politikai gazdaságtan: a proletariátus politikai gazdaságtana, amely korunk leghaladóbb osztályának, a munkásosztálynak érdekeit fejezi ki. A munkásosztály mindenképpen érdekelt a társadalom fejlődéstörvényeinek tárgyilagos tanulmányozásában, minthogy e törvények ismeretére szüksége van a kapitalista bérrabszolgaságból való felszabadulásáért, a szocializmus felépítéséért vívott sikeres forradalmi harcában. A proletariátus érdekei kibékíthetetlen ellentmondásban van-

nak a buzsoázia önző érdekeivel, de egybeesnek a kapitalizmus pusztulásához és a proletariátus győzelméhez vezető társadalmi fejlődés objektív törvényeivel, és teljesen megegyeznek az egész haladó emberiség érdekeivel.

Minden alapnak megvan a neki megfelelő felépítménye, amely az alap irányában kisegítő szerepet játszik, és addig él, amíg létezik az őt szülő alap. Ez azonban nem zárja ki olyan társadalmi eszmék bizonyos öröklődését, amelyeket különböző alapok hoztak létre a történelmi fejlődés egyes szakaszain.

Különbséget kell tenni a kialakult alap és felépítmény, valamint keletkezésük folyamata között. A felépítménynek az alapra kifejtett visszahatásáról beszélve, Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy a felépítmény segíti alapjának kialakulását és megerősödését. Az anyagi-technikai feltételek már az előző termelési mód méhében kialakulnak, és gazdaságilag már akkor szükségessé válnak az új termelési viszonyok, már akkor szükségessé válik az új alap, mivel a régi alap már nem felel meg a termelőerők új színvonalának. A gazdasági fejlődésnek ez a megérett új szükséglete új politikai, gazdasági és egyéb eszméket is szül, amelyek éppen azért keletkeznek, mert aktív mozgósító és szervező szerepük nélkül lehetetlen az új alap keletkezése. A régi termelési viszonyok megdöntéséért és az új termelési viszonyok létrehozásáért harcoló új osztályoknak érdekük a valóság tárgyilagos tanulmányozása, mert a történelem az ő malmukra hajtja a vizet. Így tehát minden termelési mód történetében vannak haladó fejlődési időszakok, amelyek az objektív valóságot többé-kevésbbé helyesen tükröző élenjáró eszméket szülnek. A társadalmi ismeretek minden területe — legyen az filozófia, politikai gazdaságtan vagy más — rendelkezik a fejlődés kiindulópontjául szolgáló bizonyos anyaggal, amelyet elődeitől kap.

„A gazdaság — írja Engels Conrad Schmidthez intézett levelében — itt semmit sem teremt újonnan, de megszabja a készen lelt gondolati anyag átformálásának és továbbfejlesztésének módját..." (*Marx—Engels.* Válogatott Művek. II. kötet. 495. lap. Szikra 1949.)

Így a rabszolgarendszer kimagasló gondolkodóinak munkáiban megtalálhatjuk már az áruk csereviszonyának helyes megsejtését. „Aristoteles lángesze — írja Marx a *Tőké*-ben — éppen abban jut ragyogóan érvényre, hogy az áruk értékkifejezésében fölfedezi az egyenlőségi viszonyt. Csak annak a társadalomnak a történelmi korlátja, amelyben élt, akadályozza őt annak a megfejtésében, miben is áll »a valóságban« ez az egyenlőségi viszony." (Marx. A tőke. I. kötet. 70. lap. Szikra 1949.)

Aristoteles nem juthatott el addig a gondolatig, hogy *két elcserélendő* áru egyenlőségének alapja a munka, minthogy a rabszolgatartó társadalomban a munka szabad emberhez nem méltó foglalkozásnak számított.

A burzsoázia a hűbériség ellen vívott harc időszakában haladó szerepet játszott. Ennek tükröződése volt a tudományos, klasszikus polgári politikai gazdaságtan. A marxista politikai gazdaságtan kritikailag átdolgozott formában felhasznált mindent, ami értékes volt a klasszikus polgári gazdaságtan hagyatékában.

„A Marxot megelőző klasszikus politikai gazdaságtan — mondja Lenin — Angliában, a legfejlettebb kapitalista országban, alakult ki. Adam Smith és David Ricardo, a gazdasági szerkezetet tanulmányozva, megvetették a *munkaértékelmélet* alapját. Marx folytatta az ő művüket. Szilárdan megalapozta és következetesen továbbfejlesztette ezt az elméletet." (*Lenin.* Válogatott Művek. I. kötet. 67. lap Szikra 1949.)

A polgári politikai gazdaságtan az imperializmus szakaszán teljesen átállt a tőkés kizsákmányolás szemérmetlen védelmezésének álláspontjára, és a monopolkapitalizmus kezében a Szovjetunió s a népi demokratikus országok ellen irányuló imperialista agresszió fegyverévé változott.

A proletariátus Marx és Engels alkotta politikai gazdaságtanának kelletkezése forradalmi fordulatot jelentett a közgazdaságtudományban.

A marxista politikai gazdaságtan ragyogó továbbfejlesztését találjuk Lenin és Sztálin műveiben. Lenin és Sztálin mélyreható elemzésnek vetette alá az imperializmust és a kapitalizmus általános válságát; a szocializmus politikai gazdaságtanát Lenin és Sztálin alkotta meg. A marxista-leninista politikai gazdaságtan a kapitalizmus méhében keletkezett. A marxista-leninista politikai gazdaságtan a gazdasági fejlődés során a kapitalizmus megdöntését, és az új, haladóbb, szocialista termelési mód létrehozását kívánó megérett szükségletek ideológiai tükröződése. Hatalmas fegyver a proletariátus kezében a kapitalista alap és a burzsoá osztály felszámolásában, az új szocialista alap kialakításában és megszilárdításában, a kommunista társadalom építésében.

★

Sztálin elvtárs a nyelvtudomány kérdéseivel foglalkozó munkáiban feldolgozta a társadalmi fejlődés új törvényszerűségeinek kérdéseit a győzelemre jutott szocializmus feltételei között. Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a régi minőségből új minőségbe, robbanás útján való átmenet törvénye: kötelező arra a társadalomra, amely ellenséges osztályokra oszlik, de egyáltalán nem kötelező arra a társadalomra, amelyben nincsenek ellenséges osztályok. Sztálin elvtárs e tételének igen nagy jelentősége van a szocializmus politikai gazdaságtana számára.

A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet mélyreható minőségi változásokkal jár majd a társadalom életében, ugrásokat idéz elő a termelőerők fejlődésében. A termelőerők területi elhelyezésében és fejlettségük színvonalában hatalmas minőségi eltolódást eredményez majd a kommunizmus nagy építkezéseinek, a sztálini természetátalakító tervnek megvalósítása. A szocialista tervgazdaságban, ahol a termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerők jellegével, ezek az ugrások nem robbanásszerűen, nem a fennálló hatalom megdöntése és új hatalom létrehozása útján, hanem az új minőségi elemek fokozatos felhalmozódása és a régi minőségi elemek fokozatos elhalása útján valósulnak meg. Ez a folyamat a szovjet állam tudatos, tervszerű vezetésé-

vel, az egész szovjet nép legtevékenyebb alkotó részvétele mellett megy végbe. A kommunizmus útján haladó szocialista társadalom tervszerű fejlesztésének óriási szervező és irányító ereje: a marxizmus-leninizmus elméletével fölfegyverzett lenini-sztálini bolsevik párt.

A Szovjetunió napjainkban a kommunista társadalmat építi. A szocializmusnak, vagyis a kommunizmus első fázisának felépítése idején: az alapvető feladat a szocializmus anyagi-technikai alapjának lerakása, a szocialista gazdaság fundamentumának megépítése volt. Most a kommunizmus magasabb fázisának építése idején, ugyancsak az a feladat kerül az első helyre, hogy létrehozzák a kommunizmus anyagi-technikai alapját, és megoldják a Szovjetunió gazdasági főfeladatát, amelyet Sztálin elvtárs jelölt meg 1946 február 9-i beszédében. A szocializmus és a kommunizmus egyazon kommunista társadalmi alakulatnak két fázisa. A szocializmusból a kommunizmusba való átmenetnek Sztálin elvtárs által feltárt dialektikája szerint: az átmenet a szocializmus alapvető törvényszerűségeinek minden vonatkozású megerősödése és fejlődése útján következik be. A kommunista elosztásra való átmenet megköveteli, hogy minden vonatkozásban kifejlődjék a munka arányában megvalósított szocialista elosztás; a közvetlen termékcserére való átmenet a szovjet kereskedelem teljes mértékű kibontakozása révén megy végbe; a munkának közvetlenül munkaidőben való elszámolására csak a pénzrendszer megszilárdítása útján lehet áttérni.

Ezzel kapcsolatban különösen időszerűek azok a marxista tételek, amelyeket Sztálin elvtárs a termelés primátusáról (elsődlegességéről), a szocialista alapnak a termelőerők fejlődésében betöltött aktív szerepéről fejtett ki nyelvtudományi munkáiban. Ezeket a módszertani tételeket mindenekelőtt a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet során fölmerülő gazdasági problémák tanulmányozása közben kell alkalmazni.

Mellesleg, közgazdasági és filozófiai irodalmunkban, valamint a pedagógiai gyakorlatban is találkozunk néha olyan kísérletekkel, amelyek a kommunizmusba való átmenet kérdéseinek vizsgálata során az elosztás területére helyezik a súlypontot és ezeket a kérdéseket az anyagi-technikai s a gazdasági feltételektől elszakítva igyekeznek megoldani. (V. ö. Voproszi Ekonomiki. 1950. 10. sz. 106—107. lap.) Megkísérlik minden részletében felvázolni az eljövendő kommunista rend képét, meghatározni a fogyasztási cikkeknek azokat a normáit, amelyek teljesen kielégítenék a társadalmilag fejlett emberek szükségletét; konkrét terveket dolgoznak ki arról, hogyan lehet áttérni az ingyenesség elvére a dolgozók személyes szükségleteinek kielégítésében; javaslatokat tesznek arra, hogyan állítsák be az állami költségvetésbe azokat az iparágakat, amelyek ingyen látják el a lakosságot fogyasztási cikkekkel. Azzal viszont mitsem törődnek, hogy javaslataikkal tulajdonképpen aláássák a szovjet pénzrendszert. A kérdésnek — csupán az elosztás szempontjait figyelembevevő — ilyen tárgyalása gyökerében helytelen és ellentmond a marxizmus-leninizmus módszertanának.

Kétségtelen, hogy az elosztás kérdéseinek nagy jelentőségük van a kommunizmusba való átmenet időszakában. Ezek azonban nem alapvető jelentőségűek, hanem csak származékosak. A szükségletek szerinti elosztás kommunista elvére való áttérés alapvető feltétele a termelőerők olyan színvonalának elérése, amely biztosítja a fogyasztási cikkek bőségét. A szükségletek szerinti elosztás kommunista elvére való áttéréshez megkövetelt föltételeket lépésről lépésre teremtjük meg, a szocialista termelés növekedésének, a munkatermelékenység emelkedésének arányában, az iparcikkek és a mezőgazdasági termékek árának rendszeres csökkentése révén, a munkások és alkalmazottak reálbérének, valamint a kolhozparasztok jövedelmének ezen az alapon való emelése útján.

Ebből következik, hogy a szovjet közgazdáknak a kommunizmus anyagi-technikai alapjának létrehozásával, a Szovjetunió gazdasági főfeladatának megoldásával összefüggő kérdések feldolgozására kell összpontosítaniuk minden erejüket. Az elosztás kérdéseit pedig a szocialista termelés fejlődésével kapcsolatban kell fölvetniük és kidolgozniuk.

Itt abból kell kiindulni, hogy a kommunizmusba való átmenet időszakában a munka arányában való elosztás szocialista elvét, valamint a népgazdaság tervszerű vezetésének áru- és pénzeszközeit föltétlenül szükséges minden módon felhasználni és megszilárdítani.

A Szovjetunió negyedik ötéves terve teljesítésének eredményei azt mutatják, hogy a szovjet ország a háborúutáni időszakban jelentős sikereket ért el a termelőerők fejlesztésében, a kommunizmus építési programjának megvalósításában.

A vas- és acéltermelés 1950-ben egészében 45 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat. Ezen belül a nyersvastermelés 29, az acélgyártás 49, a hengereltáru termelés 59 százalékkal emelkedett a háborúelőtti színvonalhoz képest. A széntermelés 57 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat. Az 1950-ben kitermelt ásványolaj 22 százalékkal volt több, mint a háborúelőtti utolsó évben kitermelt mennyiség. A villamosenergiatermelés 1950-ben 87 százalékkal haladta meg a háborúelőtti színvonalat. 1950-ben 2,3-szer annyi gépet gyártottak, mint 1940-ben. A vegyészeti ipar termelése a háborúelőtti színvonalnak 1,8-szeresére emelkedett.

Jelentékeny mértékben megjavult a berendezések kihasználása is. Így 1950-ben a vaskohászati minisztérium üzemeiben a nagyolvasztók hasznos térfogatának kihasználása 25 százalékkal növekedett az 1940. évihez képest.

Óriási sikereket értek el a munkaigényes és a fáradságos munkák gépesítésében és a termelési folyamatok automatizálásában. Megkezdődtek a szénbányák komplex gépesítésére irányuló munkálatok, megindult az áttérés a gépek és a gépezetek munkájának távirányítására és önműködő vezérlésére. Az ásványolaj kitermelésében, az olajkutak fúrásában és az ásványolaj feldolgozásában széles körben honosítják meg az új technikát. A villamoserőművekben a legújabb energetikai technikát honosítják meg. A kerületi vízierőművek kétharmadában önműködő vezérlőműveket alkalmaznak. A gépgyártóüzemekben igen nagy

mértékben elterjedtek a magashatásfokú termelési módszerek és technológiai folyamatok: a folyamszerű és automatikus megmunkálósorok stb.

A traktorgyártás 1950-ben 3,8-szeresére, a kombájngyártás 3,6-szeresére emelkedett 1940-hez képest. Több mint 150 új, nagytermelékenységű mezőgazdasági gép tömeggyártását kezdték meg.

Hatalmas és egyre növekvő jelentőségre tesz szert a kommunizmus anyagi-technikai alapjának létrehozásában a világ legnagyobb villamoserőműveinek és öntözőrendszereinek a Szovjetunióban megkezdett építkezése: a kujbisevi, sztálingrádi, kahovkai vízierőművek, a Turkmén-főcsatorna, a délukrajnai, északkrími és a volga—doni főcsatornák építése; ugyancsak nagyjelentőségű ebből a szempontból a mezővédő erdősávok ültetési tervének sikeres megvalósítása a Szovjetunió európai részének sztyeppés és erdős-sztyeppés vidékein.

A kommunizmus anyagi-technikai alapjának megteremtése föltétlenül szükségessé teszi új energiafajták, s mindenekelőtt az atomenergia felhasználását. Az atomenergia, amelyet békés célokra először a Szovjetunióban alkalmaztak, beláthatatlan távlatokat nyit a termelőerők olyan színvonalának elérésére, amely a kommunizmusba való átmenethez szükséges.

A szocializmus gazdasági rendje, a szocialista társadalom alapja a legtakarékosabb és legészszerűbb gazdálkodást biztosítja, s korlátlan lehetőségeket teremt a szocialista termelés töretlenívű föllendülésére, a termelőerők fejlődésére. A szocialista termelés növekedésének arányában mind nagyobb jelentőségre tesz szert a szocialista gazdasági törvények ismerete és a kommunista építés gyakorlatában való hozzáértő felhasználásuk. A tervek teljesítéséért és túlteljesítéséért folyó harc sikerei egyre inkább attól függnek, hogy a vállalatok minden vezetője, minden mérnöke és munkása milyen mértékben sajátítja el nemcsak a termelés technikáját, hanem gazdaságtanát is. Éppen ezért a szovjet közgazdák legfontosabb feladata a szocialista gazdaság időszerű problémáinak tudományos feldolgozása, a gazdasági ismeretek széleskörű terjesztése.

A szovjet közgazdaságtudománynak a szocialista építés gazdag gyakorlatának általánosítása alapján kell kutatnia a szocialista gazdaság fejlődési törvényeit, feltárni a szocialista termelés további föllendülésének tartalékait, és — a tervezés módszereinek további tökéletesítése céljából — tanulmányozni a népgazdaság szocialista tervezésének gyakorlatát. Kutatni kell a munka arányában való elosztás szocialista elve megvalósulásának gyakorlatát, a darab- és a prémiumbérek különböző formáinak alkalmazását, hogy ezen az alapon a szocialista termelés fokozására anyagilag leghatékonyabban serkentő módszereket dolgozzák ki.

A kommunizmus anyagi-termelési alapjának létrehozása szempontjából óriási jelentősége van annak, hogy hozzáértően alkalmazzák a népgazdaság tervszerű vezetésének az értéktörvény érvényesülésével kapcsolatos olyan eszközeit, mint például a pénzt, az önálló gazdaságos elszámolást, a kereskedelmet. A kommunizmus építését előmozdítja, ha az említett gazdasági eszközök felhasználásával összefüggő problémákat a legjobb vállalatok és élmunkások tapasztalatainak általánosítása alapján tanulmányozzák, konkrét intézkedéseket

jelölnek meg a gazdaság állami vezetésében alkalmazott módszerek megjavítására, s feltárják a munkatermelékenység fokozásának és az önköltség csökkentésének tartalékait.

Különösen nagy jelentősége van a szocialista munkaversenyben szerzett tapasztalatok általánosításának.

A kommunizmus anyagi-technikai alapja megteremtésének feladata a szovjet közgazdaságtudomány elé egész sor olyan problémát állít, amelyeknek közvetlen kapcsolatuk van a kommunizmus nagy építkezéseivel: a gazdaságföldrajzi feltételek tanulmányozása az építkezések körzeteiben, az ipar, a földművelés, az állattenyésztés és a közlekedési hálózat fejlődési perspektíváinak kidolgozása ezekben a körzetekben, a munkaerőforrások, a termelőerők új elhelyezése kérdéseinek megoldása stb.

A kommunizmus anyagi-termelési alapjának létrehozása a szocialista mezőgazdaságban megköveteli a mezőgazdasági gépgyártás továbbfejlesztését, a mezőgazdasági termelés komplex gépesítését és villamosítását, a sztálini természetátalakító terv gyakorlati megvalósítását, és a szovjet mezőgazdasági tudomány eredményeinek alkalmazását a mezőgazdasági termelésben. A szocialista mezőgazdaság termelőerőinek növekedése szükségszerűvé és lehetővé tette a kolhozok egyesítését. Ez még nagyobb lehetőségeket teremtett a szocialista mezőgazdaság termelőerőinek nagyfokú fejlesztésére. A szocialista mezőgazdaság területén, a közgazdaságtudomány előtt a következő feladatok állanak: tudományosan kidolgozni azokat a problémákat, amelyek kapcsolatban vannak a gép- és traktorállomásoknak a kolhoztermelés fejlesztésében betöltött növekvő szerepével, a termelési folyamatok komplex gépesítésével és villamosításával, a kolhozok közös gazdaságának mindenirányú fejlesztésével. Nagy jelentősége van annak is, hogy általánosítsák az egyesített kolhozok gyakorlati munkájának és szervezeti-gazdasági megszilárdításának tapasztalatait, s hogy tanulmányozzák a munka szervezésének, díjazásának, valamint a kolhozjövedelem elosztásának kérdéseit.

Az említett feladatok eredményes megoldásának döntő feltétele a tudományos élet területén dolgozó közgazdák szoros kapcsolata és baráti együttműködése a termelés dolgozóival, s mindenekelőtt a legjobb sztahanovistákkal. A tudomány és a termelés dolgozóinak alkotó együttműködése megtermékenyíti a tudományt az élenjáró gyakorlat általánosításával, s a gyakorlatot elméleti következtetésekkel és általánosításokkal gazdagítja.

Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkái jelentős mértékben járulnak hozzá a közgazdaságtudomány fejlődéséhez; arra mozgósítják a közgazdákat, hogy szorosabb kapcsolatot teremtsenek az elmélet és a gyakorlat között, hogy alkotó módon dolgozzák fel a Szovjetunió és a külföldi országok gazdaságának problémáit, szervezzenek tudományos vitákat, s hogy tudományos munkáikban fejlesszék ki a bírálatot s az önbírálatot. Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkái lehetővé teszik a szovjet közgazdaságtudomány fölemelkedését azoknak a feladatoknak a megoldásához szükséges színvonalra, amelyeket a kommunizmus felépítésének világtörténelmi jelentőségű ügye állít eléjük.

PIKLER GYÖRGY

A statisztika szervezete a Szovjetunióban

A közelmultban Moszkvában tanulmányúton járt magyar statisztikusoknak alkalmuk volt megismerni a Szovjetunió statisztikai rendszerét, a statisztikai szervezet feladatait, működését, méreteit és helyét az államapparátusban. A következőkben megkíséreljük az ott tanultakból összefoglalni azt, ami nemcsak szakmai szempontból fontos.

Egyes amerikai szerzők szerint — akikről bizonyára nem tehető fel, hogy túlságosan rokonszenveznek a Szovjetunióval — a szovjet statisztika a „világ nyolcadik csodája". A szervezet valóban lenyűgöző, mégpedig nemcsak méretei, hanem elsősorban mindenre kiterjedő teljessége, szigorú, következetes logikája, pontossága, tudományos rendszeressége és alapossága, s ugyanakkor mozgékonysága, gyorsasága tekintetében. „Egyetlen termék, egyetlen font gabona sem maradhat ki a számvitelből", — tanította Lenin elvtárs — és a Szovjetunióban a lenini követelés kézzelfogható valósággá: az ellenőrzés, a számvitel valóban „mindenre kiterjedővé, mindenütt jelenlévővé" vált. *(Lenin* Művei. 26. kötet. 255. lap. oroszul.)

A Szovjetunió statisztikai rendszerének alapja — a jelenlegi magyar helyzethez képest összehasonlíthatatlanul magasabb színvonalon álló — szovjet terv- és számviteli fegyelem, általában: a szilárdabb állami fegyelem. Ugyanakkor azonban — a maga részéről — a statisztikai rendszer biztosítja, alátámasztja a rendet és a fegyelmet; a fegyelem megvédéséért és további szilárdításáért folytatott küzdelemnek a statisztikai rendszer is egyik hatékony, éles fegyvere.

★

Mielőtt a statisztikai rendszer ismertetésére rátérnénk, néhány kérdést kell megvilágítanunk. A gyors és pontos, megbízható, ellenőrizhető adatokra támaszkodó, jó szocialista statisztika megteremtése: harci kérdés. Ennek a harcnak legfontosabb két frontszakasza ma nálunk és a többi népi demokratikus országban (sőt bizonyos mértékben — és magasabb szinten — még a Szovjetunióban is) a következő:

1. A kontárstatisztikák elleni harc. A különböző irányító szervek által szakszerűtlenül, ötletszerűen bevezetett statisztikai jelentések (a szovjet elnevezés szerint törvénytelen statisztikák, „vadstatisztikák") megnehezítik, sőt lehetetlenné teszik az egységes rendszer kialakítását, az adatok okmányszerű alátámasztását, a bizonylatok rendszerének kiépítését. Márpedig a statisztikában: bizonylatokkal alátámasztott, ellenőrizhető adatokra van szükség. Mindenütt meg kell lennie a meghatározott formájú és tartalmú, meghatározott módon kitöltendő ürlapok kötelezően előírt, zárt, ellenőrizhető rendszerének, láncolatának, — az első bizonylattól kezdve egészen a könyvelésig és a statisztikai összeállításokig. A bizonylatok zárt láncolata nélkül a számviteli és statisztikai fegyelem nem valósítható meg. A kontárstatisztikák a statisztikai fegyelmet — ezenkívül — a pontatlanul megfogalmazott kérdésekkel és az emiatt ellenőrizhetetlen válaszokkal is aláássák. Az ilyen vadstatisztikák legtöbbször fölöslegesek, s igen sokszor használhatatlanok, mert a befutó jelentések — részben terjedelmük miatt, részben a megfelelő statisztikai utasítások és egységes meghatározások hiányában — nem is összesíthetők.

2. A helyes statisztikai rendszer kialakításáért folyó harc másik fontos frontszakasza: a helyi, partikuláris befolyások ellen való küzdelem. Az eredményekért felelős igazgatási szervek statisztikai kimutatásait állandóan ellenőrizni kell, „... a Központi Statisztikai Hivatalnak objektív, minden előítélettől mentes adatokat kell szolgáltatnia, — mondotta Sztálin elvtárs — mert ha a számadatokat valamilyen eleve eltökélt nézethez próbálják igazítani — bűncselekményt követnek el." *(Sztálin* Művei. 7. kötet. 351. lap. Szikra 1951.) Meg kell akadályozni mind az esetleges szándékos hamisításokat, mind az adatok liberális szépítgetését. Minél gyöngébb lábon áll a terv- és statisztikai fegyelem, a bizonylatok, az egységes meghatározások és utasítások rendszere, annál nagyobb a tendenciózus adatoknak, az eredmények szépítésének, a hibák eltitkolásának veszélye.

A Szovjetunió statisztikai rendszere csak ezeknek a kérdéseknek tükrében válik érthetővé. Az elmúlt évtizedekben a statisztikusok, — de a kormány számára is — fontos harci kérdés volt, hogy — az adatok megbízhatósága, ellenőrizhetősége, a bizonylati rendszer megszilárdítása érdekében — megszüntessék az ötletszerű kontárstatisztikákat, és elhárítsák a helyi, szakmai befolyásokat. A jelenlegi szervezeti forma ennek a harcnak az eredménye, de a harc természetesen a jelenlegi forma mellett sem tekinthető befejezettnek. Ez a magyar delegáció számára érezhető volt abból a nyomatékból is, amellyel a szovjet elvtársak, mint alapvető szempontokra, úgyszólván naponta visszatérek, arra, hogy

1. a kérdőíveket, a statisztikai beszámolójelentéseket (és az ezek alapján készített összesítéseket) egységes, mindenkire nézve kötelezően megszabott rendszerbe kell foglalni; valamint

2. hogy a helyi befolyások elhárítására csak önálló, független statisztikai szervezet alkalmas.

Így — amint ez a későbbiekből is kitűnik — nem véletlen, hogy — találkozásunkkor — a szovjet elvtársaknak első kérdésük az volt: független-e Magyarországon a Statisztikai Hivatal a Tervhivataltól, továbbá, hogy a magyar megyei statisztikusok a Központi Statisztikai Hivatalnak, vagy a megyei tanácsok végrehajtó bizottságának alkalmazottai-e. Amikor pedig a négy hétig tartó munka után a szovjet elvtársaktól búcsút vettünk: Sztarovszkij elvtárs, a Hivatal vezetője — mint az eredményes munka előfeltételét — ismét a statisztikai szervezet függetlenségének kérdését hangsúlyozta. Ugyanakkor arra is figyelmeztetett, hogy a statisztikai káderek oktatása olyan feladat, amelynek megoldása nem tűr halasztást. Elmondotta, hogy a Szovjetunió Statisztikai Hivatala már 1923-ban megkezdte a statisztikai iskolák szervezését. A Hivatal jelenlegi vezetői szinte kivétel nélkül az akkor megnyitott iskolákból kerültek ki. Független statisztikai szervezet és képzett káderek — ebben jelölte meg Sztarovszkij elvtárs azokat a leglényegesebb feltételeket, amelyek nélkül nem fogunk tudni megfelelni feladatainknak.

★

Hogyan alakult ki és milyen jelenleg a Szovjetunió statisztikai szervezete?

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala a forradalom után sokáig nem tudta levetkőzni munkájában az elvontságot, nem tudta kellőképpen kielégíteni a gyakorlati követelményeket. Lenin elvtárs maga is többízben bírálta a Statisztikai Hivatal munkáját. Egyik levelében ezt írta: „A folyó ipari termelési statisztikára vonatkozóan augusztus 3-án hozzám eljuttatott jelentések már nagyrészt elavultak. Lényegükre vonatkozóan pedig az mondható: nagy terjedelműek, de kevés a tartalmuk. Egy statisztikai igazgatóság, amelyik késik, a bürokratikus intézmények tipikus példája. Adhat rengeteg anyagot, akár két évre valót is a tudományos munkához, de nekünk nem erre van szükségünk. A folyamatos ipari termelési statisztikának az a kötelessége, hogy a legfontosabb gyakorlati jelentőségű számszerű adatokat hozza nyilvánosságra, mégpedig semmi esetre sem később, hanem feltétlenül korábban, mint a sajtó." (Lenini Gyűjtemény. XXIII. kötet. 217. lap. oroszul.)

Ennek a helyzetnek megváltoztatása érdekében a Hivatalt, amely addig önálló volt, 1930-ban a Goszplannak (Állami Tervbizottság) rendelték alá. Ez biztosította, hogy a Statisztikai Hivatal a gyakorlati életet szolgálja, s hogy kielégítse a tervgazdaság szükségleteit. De az új helyzetben a statisztikában különböző partikuláris befolyások érvényesültek. Különösen a helyi szervekben jelentkezett ez, úgyhogy ezeket már egy év múlva kivonták a helyi tervhivatalok hatásköréből, és a Központi Statisztikai Hivatalnak rendelték alá. Minthogy azonban maga a Központ sem rendelkezett megfelelő önállósággal, az alsóbb statisztikai szervek helyi önállósága csupán félmegoldást hozott.

Ez a helyzet 17 évig maradt fenn. 1948-ban megszüntették a Tervhivatallal szemben fennállott alárendeltségi viszonyt, és a Központi Statisztikai Hivatalt a Szovjetunió Minisztertanácsa mellé rendelték.

A Központi Statisztikai Hivatalnak ma kiterjedt, önálló hálózata van. A Szovjetunió Minisztertanácsa mellé rendelt moszkvai központon kivül, minden köztársaságban, területen, valamint a nagyobb városokban statisztikai hivatalok, a kerületekben és a kisebb városokban felügyelőségek, kirendeltségek működnek. Míg azonban a Központ a szövetségi minisztertanács mellé van rendelve, addig a helyi statisztikai szervek nincsenek a köztársaságok minisztertanácsai, a területek és a kerületek végrehajtóbizottságai mellé rendelve. A helyi statisztikai szervek a Központi Statisztikai Hivatalnak vannak alárendelve. A köztársasági minisztertanácsok és az alsóbb végrehajtóbizottságok nem rendelkeznek saját statisztikai apparátussal, mert ezeknél fennállhat a helyi befolyások veszélye. A köztársasági minisztertanácsok és területi végrehajtó bizottságok elnökeit a Központi Statisztikai Hivatal helyi szervei tájékoztatják.

A Központi Statisztikai Hivatal független statisztikai apparátusa a központosított vezetés elvén épül fel. A köztársasági területi statisztikai hivatalok és a kerületi kirendeltségek összes dolgozói a Központi Statisztikai Hivatal státuszához tartoznak, fizetésüket a központtól kapják, a felvételekről és elbocsátásokról — egészen a kerületek 4—6 főből álló csoportjának vezetőjéig lemenően — a helyi statisztikai szervek javaslata alapján, a Központi Statisztikai Hivatal vezetője dönt.

A Központi Statisztikai Hivatal apparátusa mellett egy másik, nem kevésbbé átfogó statisztikai apparátus van: minden operatív szervnek (szövetségi vagy köztársasági minisztériumnak, trösztnek stb.) megvan a saját statisztikai szervezete. A minisztérium statisztikai szervezetéért elsősorban a miniszter felelős, de a miniszter mellett a Statisztikai Hivatal is.

A párhuzamos statisztikai szervezet jelentős létszámot igényel. A Központi Statisztikai Hivatalnak 800, egész apparátusának pedig több mint 27 000 dolgozója van. Ebbe nincs beleszámítva az adatok gépi feldolgozásával foglalkozó, ú. n. számgyárak többezer főnyi dolgozója és az egyéb, nem szorosan vett statisztikai szervek létszáma. (Könyvtár, iskolák, gépesítési igazgatóság, kiadóvállalat, nyomdák stb.)

Az adatok a magyar létszám-adatokkal nem hasonlíthatók össze, az arányok azonban tanulságosak. A szervezetet irányító moszkvai központnak csaknem harmincötszörösét teszik létszámban a tulajdonképpeni statisztikai munkát és ellenőrzést végző köztársasági és alsóbb szervek. Az alsó apparátus igen nagy súlya a munkaszervezés elvi fölépítését tükrözi, és csak részben a területi viszonyok következménye.

Az igazgatási szervekben (vállalatokban, trösztökben, minisztériumokban) dolgozó statisztikusok létszámáról kapott tájékoztatások nem voltak teljesek.

A falusi tanácsokban és a kolhozokban kevés a statisztikus. A tanácsok társadalmi munkával pótolják a hiányt, a kolhozoknak pedig a Statisztikai Hivatal legalsóbb szervei nyujtanak segítséget. (Abban az 1800 dolgozót magábanfoglaló kolhozban, amelyet meglátogattunk, hat könyvelő dolgozik, akik a statisztikai munkákat is elvégzik.)

Milyen feladatokat lát el a Központi Statisztikai Hivatal?

A Központi Statisztikai Hivatal általános feladata, hogy feldolgozza és idejében bemutassa a kormánynak a hiteles, tudományosan megalapozott statisztikai adatokat, amelyek megmutatják az állami tervek végrehajtásának mértékét, a szocialista népgazdaság és kultúra növekedését, a népgazdaság különféle ágai közötti összefüggéseket, a terv végrehajtásának tartalékait.

Konkréten ez a következőképpen valósul meg:

1. A Központi Statisztikai Hivatal — a saját, központosított apparátusa útján végrehajtott, közvetlen adatgyűjtése alapján — megbízhatóan és gyorsan tájékoztatja a pártot és a kormányt a lényeges kérdésekről.

2. A marxista-leninista tanítás szellemében kidolgozza a számvitel és a statisztika módszerét.

3. Biztosítja a számvitel egységét. Kidolgozza a statisztikai beszámolójelentések összefüggő rendszerét; szigorúan őrködik e rendszer megtartása fölött. Irányítja a különböző szervek, minisztériumok stb. statisztikai beszámoló-tevékenységét. A számvitelen belül a könyvelés és a könyvelési beszámolók rendszerét — a Központi Statisztikai Hivatallal egyetértésben — a pénzügyminisztérium dolgozza ki és hagyja jóvá.

4. Ellenőrzi a más szervek által végzett statisztikai munka helyességét és megbízhatóságát.

Ezenkívül feladata a Központi Statisztikai Hivatalnak,

hogy negyedévenként — nyilvános közzétételre — tervjelentést készítsen,

elősegítse a számvitel, a könyvvitel gépesítését, kidolgozza a gépesítés tervét, irányítsa a gépesítés propagandáját, egyszóval: vezesse a gépesítés munkáját,

káderekét képezzen, elsősorban saját helyi szervei és a kolhozok, szovhozok részére.

A statisztikai tájékoztatás tehát a Statisztikai Hivatal munkájának csupán egy része. A Központ tájékoztatási kötelezettsége csak a lényeges kérdésekre terjed ki, mert csak a legfelsőbb vezetőkkel szemben áll fenn. A Központi Statisztikai Hivatal tájékoztatja

a Szovjetunió Minisztertanácsának elnökét és helyetteseit,

a Szovjetunió Tervhivatala elnökét és helyettesét,

az Anyaghivatal vezetőjét,

a Közellátási Hivatal vezetőjét és végül

az Építkezési Központ vezetőjét.

Alsóbb szinteken még szűkebb az adatszolgáltatási kötelezettség. A köztársaságok statisztikai hivatalai már csak a köztársaságok minisztertanácsának elnökét és helyetteseit, az alsóbb statisztikai szervek pedig csak a tanácsok végrehajtóbizottságának elnökét kötelesek tájékoztatni. A helyi (köztársasági stb.) tervhivatalok és tervbizottságok a statisztika helyi szerveitől általában nem kérhetnek és nem kapnak adatot.

A Központi Statisztikai Hivatal a felsoroltakon kívül semmiféle adatszolgáltatásra nincs kötelezve, és — igen kevés kivétellel nem is ad másoknak adatokat. Ilyen kivétel: az egészségügyi minisztérium megkapja a munkájához szükséges demográfiai — pl. haláloki statisztikai — adatokat.)

Szigorúan érvényrejuttatják azt az elvet, hogy az egész népgazdaságra vonatkozó átfogó adatokat csak a legfelsőbb vezetők kaphatnak. Ezért egy-egy miniszter is csak a saját területét tekintheti át, és a Központi Statisztikai Hivatal jelentéseit, — amelyeknek feladata éppen a népgazdaság egészére vonatkozó tájékoztatás — csak a legfelsőbb vezetők kapják. Az egyes miniszterek, akik saját területükre vonatkozóan saját statisztikájukból tájékozódnak, a Központi Statisztikai Hivatal jelentéseit nem kapják, nem értesülnek közvetlenül arról, hogy a területükre vonatkozó adatokhoz a Központi Statisztikai Hivatal milyen megjegyzést vagy javaslatot fűz.

★

A minisztériumok és más igazgatási szervek — munkájuk során — csupán saját statisztikai adataikra támaszkodnak. A Goszplan és a helyi tervbizottságok is az operatív szervek adatait használják fel; a népgazdasági tervekben és a kormányhoz intézett jelentésekben azonban a Statisztikai Hivatal adataira hivatkozhatnak. A Szovjetunió Kormányához (a kormány elnökéhez) az egyes minisztériumok statisztikái általában nem jutnak el; a kormány a szükséges statisztikai adatokat a Központi Statisztikai Hivataltól, vagy azon keresztül kapja meg.

A statisztikai adatgyűjtésben és adatszolgáltatásban tehát párhuzamosság áll fenn. Minden adatszolgáltató egység (vállalat, kolhoz, kórház, iskola stb.) két irányban szolgáltat statisztikai adatokat: egyrészt a Központi Statisztikai Hivatalnak, ennek helyi szervein keresztül; másrészt a felelős miniszternek, az igazgatási szerveken keresztül. Így a fontosabb adatok végigfutnak a Statisztikai Hivatal hálózatán, és ugyanezek az adatok — kiegészítve a közvetlen vezetéshez szükséges részletesebb adatokkal — végigfutnak az igazgatási szervek statisztikai apparátusán is.

Az adatokat — mind a Központi Statisztikai Hivatal vonalán, mind az igazgatási szervek vonalán — minden szerv az alája tartozó illetékességi területre vonatkozóan összesíti. Az adatok így fokozatos, piramisszerű összesítésben

érkeznek fel a Központi Statisztikai Hivatalhoz és a miniszterekhez. Az összesített eredményeket a minisztériumok kötelesek megszabott határidőn belül átadni a Központi Statisztikai Hivatalnak. A Statisztikai Hivatal a minisztériumi összesített adatokat egybeveti a saját apparátusa útján gyűjtött adatokkal. Ezenkívül a minisztériumok átadják a statisztikai adatokat a Goszplannak is. Ugyanígy a helyi operatív szervek az alárendeltségi körükbe tartozó vállalatok, intézmények adatait, összesítve átadják a helyi tervbizottságoknak, amelyek egyedül ezekre támaszkodnak. A Statisztikai Hivatal helyi szerveinek — ezenkívül — az igazgatási területen futó részletesebb statisztikai jelentések másolatai is rendelkezésükre állnak. Ezeket a helyi statisztikai szervek nem dolgozzák fel, csak ellenőrzik. (Nem is volnának képesek a legkülönbözőbb területeket igen széles körben felölelő részletes adatok feldolgozására.)

Így tehát vannak olyan kérdőívek, amelyek

1. teljesen egyformák, párhuzamosan futnak — mind a statisztikai, mind az operatív szerveken át: — ezek a legfontosabb adatokat tartalmazzák;

2. csak az operatív szerveken át jutnak följebb (ezek részletesebb, kevésbbé jelentős adatok); a statisztikai szervek — ellenőrzés céljára — ezekről is kapnak másolatot;

3. egyenesen a Statisztikai Hivatal központjához érkeznek, közvetlenül az adatszolgáltatóktól. (Igen ritka esetek ezek, amikor az adatszolgáltatásnak különös nyomatékot kívánnak adni.)

Mi teszi megokolttá az adatszolgáltatás párhuzamosságát?

1. Csak így valósítható meg, hogy a kormány tájékoztatása nem nyugszik az eredményekért felelős operatív szervek saját adatszolgáltatásán.

2. Csak így biztosítható intézményesen az operatív szervek statisztikájának hathatós ellenőrzése. A helyszíni ellenőrzés — legyen az bármilyen széles — mindig csak a valóban megvizsgált területről, és nem a terület egészéről ad képet. Egyedül a párhuzamosan folyó statisztika végeredményeinek egyező volta nyujt biztosítékot az egész statisztika helyességéről.

3. Csak így biztosítható, hogy az operatív csúcsszervek maguk is fenntartás nélkül küzdjenek saját adatszolgáltatásuk megbízhatóságáért. Minden miniszter érdeke, hogy saját területéről helyesen tájékozódjék, ha azonban maga szolgáltat a kormánynak a saját szervezetéről adatokat, akkor ez könnyen az objektivitás rovására megy, és bizonyos szépítés, takargatás veszélyét rejti magában. A szovjet rendszerben a minisztériumok munkájának képét a kormánynak úgysem maga a minisztérium, hanem a Statisztikai Hivatal adja meg, ezért a miniszteréknek semilyen más szemponttal el nem homályosítható érdekük, hogy saját statisztikájuk a valóság hű képét mutassa.

A Szovjetunió területén működő vállalatok és más egységek egy része a helyi végrehajtóbizottságoknak van közvetlenül alárendelve, más részük, ki van

vonva a helyi igazgatási szervek hatásköréből, és valamely magasabb szervnek, például a szövetségi köztársaságok minisztertanácsának, vagy a Szovjetunió Minisztertanácsának, illetve valamely szakminisztériumának van alárendelve. Ennek megfelelően: a szövetségi köztársaságok minisztériumai és a területi végrehajtóbizottságok osztályai csak az illetékességi körükbe tartozó egységekről kapnak statisztikai adatokat. A Statisztikai Hivatal köztársasági és egyéb területi szervei azonban nem ebben a rendszerben, hanem — tekintet nélkül az alárendeltségi viszonyra — a területükön lévő minden egységről kapnak jelentéseket. Ugyanígy a területi statisztikai szervek ellenőrzési kötelessége is minden szervezési korláttól függetlenül kiterjed a területen működő minden egyes vállalatra vagy más egységre.

★

A párhuzamos munka összhangját, elvi és gyakorlati egységét szervezetten biztosítja a Központi Statisztikai Hivatal egyik központi tevékenysége: a mindenre kiterjedő beszámolójelentési és nyilvántartási rendszer rögzítése. A Hivatal feladata, hogy rögzítse és egységes összefüggő rendszerbe foglalja mind a saját apparátusán, mind az operatív szerveken keresztülfutó adatokra vonatkozó összes statisztikai beszámolójelentéseket.

A rendszer kiterjed nemcsak a kérdőívekre és az utasításokra, hanem feldolgozásuk, összesítésük módjára is, megszabva valamennyi statisztikai beszámolójelentés formáját, méretét és ütemezését — a legalsó adatszolgáltatótól kezdve, föl egészen a szövetségi minisztériumokig. A Központi Statisztikai Hivatal által rögzített rendszer kötelező. A beszámolójelentések körét semilyen igazgatási szerv sem bővítheti: sem új beszámolót — még egyszeri érvényűt sem — kérhet, sem a meglévő beszámolókat nem egészítheti ki, nem változtathatja meg. Éppen így nem lehet szűkíteni a beszámolójelentéseket: valamennyi előírt adat közlése, valamennyi összefüggés kimunkálása mindenkire kötelező.

A statisztikai beszámolójelentések rendszerét nem a Statisztikai Hivatal rendeli el, hanem javaslatot tesz a minisztertanácsnak, amely törvényerejű határozatában utasítja a Hivatalt a szóbanforgó beszámolójelentés jóváhagyására és bevezetésére.

Új beszámolók rendszeresítésére vonatkozó javaslat érkezhet a Statisztikai Hivatalhoz akár operatív vonalon, akár a Hivatal alsóbb helyi szervein keresztül. A Statisztikai Hivatal a javaslatokat megvizsgálja, és ennek alapján a minisztertanács elé megfelelő javaslatot terjeszt.

A statisztikai beszámolójelentések az új mozgalmaknak, az új szükségleteknek megfelelően bővülnek; az időközben esetleg szükségtelenné vált rovatok vagy beszámolók azonban automatikusan nem szűnnek meg. Ezért a Statisztikai

Hivatalnak a kormány utasítására néhány évenként az egész beszámoló rendszert generálisan át kell vizsgálnia; a beszámolójelentéseket egyszerűsíteni, számokat csökkenteni kell. A legutóbbi ilyen alkalomkor például a Hivatal 19 minisztériumot vizsgált felül és a beszámolójelentéseket 30—40 százalékkal sikerült csökkentenie.

Minden minisztérium köteles nyilvántartást vezetni összes statisztikai beszámolójelentéseiről, pontosan feltüntetve, hogy miről, mikor, milyen beszámolójelentés van engedélyezve.

A statisztikai beszámolójelentéseket — a minisztertanács utasítása után — a Központi Statisztikai Hivatal engedélyezési záradékkal, engedélyszámmal látja el. Beszámolójelentést (űrlapot, kérdőívet) csak a Központi Statisztikai Hivatal nyomdáiban szabad nyomtatni. Ez az összefüggő rendszer: a minisztertanácsi engedélyhez kötött sémák, az egységes rendszerű engedélyszámok, a minisztériumoknak a statisztikai űrlapokra vonatkozó nyilvántartási kötelezettsége és a centralizált nyomda — együttvéve nagy mértékben megkönnyíti az ellenőrzést.

Az egységes rendszer nemcsak az ellenőrzés szempontjából jelentős, hanem — túl ezen — szervező, koordináló erő is. Az összes statisztikai beszámolójelentések központi áttekintése biztosítja az adatok egybevethetőségét, a különböző területek közti összefüggést, a helyes arányokat, a fogalmak egyértelmű meghatározását és — nem utolsó sorban — a statisztikai apparátus terhelésének helyes elosztását.

A Központi Statisztikai Hivatal éves munkatervben foglalja össze a beszámolójelentések rendszere által felölelt valamennyi munkát. Ebben minden statisztikai szerv számára — a legalsóktól kezdve, föl egészen a központig — pontosan meg van határozva, hogy kinek, mikor, milyen feladatot kell elvégeznie.

Mind a statisztikai, mind a könyvelési beszámolójelentések rendszere központilag van szabályozva; ezzel szemben az operatív számvitelt és a belső bizonylati rendszert — részleteiben — nem szabályozzák kötelező érvényű előírások. A Statisztikai Hivatal erre vonatkozóan csak mintákat ad, javaslatokat tesz a vállalatoknak, de a bizonylatok rendszerét a vállalatok maguk alakíthatják ki — saját szükségleteiknek megfelelően. A vállalatokon belül, a bizonylati rendszer ellenőrzése is mindig csak a rendszer helyességére és teljességére vonatkozik.

A statisztikai beszámolójelentések az adatok rendkívül széles körét ölelik fel. A Szovjetunióban a statisztikai megfigyelés úgyszólván az élet minden területére kiterjed. Néhány példa azokról a területekről, amelyeken a Szovjetunióban statisztikai megfigyelés folyik, nálunk pedig még nem:

Figyelemmel kísérik a vállalatokban nemcsak azt, hogy mennyit termeltek, hanem azt is, hogy mennyi terméket szállítottak ki;

folyamatosan megfigyelik a gépek és berendezések kihasználását;

vizsgálják a különböző szolgáltatások minőségét. (pl. a postánál).

Egyéni nyilvántartás alapján évente kimutatják a főiskolai végzettségű dolgozók számát.

Munkába állásuktól számított négy éven át kartotékok alapján megfigyelik a munkaerőtartalékok rendszeréből (ipari tanulóképzés) kikerülő fiatalokat, hogy tanulmányaiknak megfelelő helyen és körülmények között vannak-e foglalkoztatva stb., stb.

Amellett, hogy a megfigyelés több területre terjed ki mint nálunk, az egyes területeken belül is sokkal szélesebb körű a statisztika. Ugyanakkor a szélesebb megfigyelés — nemcsak a jó bizonylati alátámasztás és nagyobb nyilvántartási fegyelem, hanem részben az adatszolgáltatás jobb időbeli elosztása következtében — nem jelent arányosan nagyobb terhet.

A folyamatos adatszolgáltatás — általában — viszonylag kevés kérdést ölel fel. A napi, tíznapi, havi és egyéb folyamatos kérdőívek célja, hogy a különböző tervek teljesítését mérjék, a kérdések egy-egy meghatározott oldalát figyeljék. Ezek feldolgozása és értékelése, a terv és a tervteljesítés egybevetése aránylag egyszerű. Évenként csak egyszer készül igen széleskörű adatfelvétel, amelynek célja már nemcsak egy-egy kérdés megvizsgálása, hanem az egyes kérdések közti összefüggéseknek lehetőleg teljeskörű vizsgálata. Ezeknek a kérdőíveknek a feldolgozása igen nagy munkát jelent és hosszabb ideig tart.

A fentieknek megfelelően, különválik a statisztika két fajtája:

a) az operatív statisztika — a tervteljesítés mérésére szolgál; folyamatosan végzik és a szükségletekhez képest gyorsütemű;

b) a nem közvetlenül operatív intézkedések alapjául szolgáló statisztika; ez elsősorban a tervezés céljait szolgálja, távolabbi perspektívájú, éves ütemű.

Mind a Központi Statisztikai Hivatal, mind az operatív szervek végzik mind a két jellegű statisztikai munkát.

Az operatív statisztika fogalmáról és az operatív statisztikával kapcsolatos munkamegosztásról nálunk felmerült az a felfogás, hogy az operatív statisztika a minisztériumoknak mintegy belső ügye, amelyre a különféle megszorítások (a kontárstatisztikák ellen hozott N. T. határozatok) nem is terjednek ki. A Szovjetunióban az igazgatási vonalon futó minden statisztikára nézve — beleértve még a napi jelentéseket is — kötelezők a Központi Statisztikai Hivatal, illetve a minisztertanács előírásai. Természetesen a statisztikai szervezet adatai is operatív intézkedések alapjául szolgálnak.

A lényegbevágó különbség a minisztériumok és a Központi Statisztikai Hivatal adatgyüjtése között nem az adatszolgáltatás „operatív" vagy „nem-

operatív" voltában, a sűrűbb vagy ritkább ütemben, de nem is az adatszolgáltatás ideiglenes vagy végleges jellegében rejlik. A munkamegosztásnak az az alapja, hogy a Statisztikai Hivatal adatai nem mennek bele a részletekbe, hanem mindenkor csupán az állami tervek mélységéig hatolnak le, míg az igazgatási szervek az operatív vezetés szükségleteinek megfelelő részletesebb adatokat gyüjtik, amelyek olyan mértékig válnak egyre szélesebbé, amilyen mértékig lejjebb kerülve közelednek magának a termelésnek a helyéhez.

★

Az operatív statisztika — mind a Központi Statisztikai Hivatal, mind a minisztériumok vonalán — egyaránt rendkívüli gyorsasággal rendelkezésre áll. A folyamatos adatszolgáltatás egy része sifre sürgöny formájában történik, ami lehetővé teszi, hogy — a roppant távolságok ellenére — a fontosabb adatok (egyes iparcikkek termeléséről, vetési, betakarítási munkákról stb.) két-három nappal a tárgynapot követően, általában tíznaponként (de sokszor naponként) a vezetők rendelkezésére álljanak. A sürgönyjelentéseket nemcsak folyamatos adatgyüjtések esetében alkalmazzák, hanem például a legfontosabb anyagkészletre vonatkozó évi egyszeri összeírás rendkívül nagy anyagát is ugyanilyen úton gyüjtik. Ez lehetővé teszi, hogy az előzetes adatok az összeírástól számított 15 napon belül — az egész Szovjetunióra vonatkozóan — megfelelő csoportosításban rendelkezésre álljanak.

Míg a folyamatos adatszolgáltatás rendkívül gyors, addig az éves feldolgozás általában hosszabb időt, több hónapot és igen alapos elemző munkát igényel. Ilyen elemző munkát nemcsak a központban, hanem — a lépcsőzetesen fölérkező adatok esetében — minden szinten folytatnak.

A kiértékelő, elemző munka során a Statisztikai Hivatal és szervei nem szorítkoznak a tények regisztrálására, hanem a statisztikai adatok alapján az esetleges hiányok kiküszöbölésére, a lehetőségek jobb kihasználására — mind köztársasági, mind szövetségi viszonylatban — javaslatokat is tesznek.

★

A Központi Statisztikai Hivatalnak és szervezetének egyik központi feladata a vállalatok és igazgatási szervek statisztikai munkájának ellenőrzése. Az ellenőrzés kiterjed az adatok megbízhatóságára, a statisztikai fegyelemre, valamint a törvénytelen statisztikák kérdésére is. A helyi szervek az ellenőrzést részben saját kezdeményezésükre, részben pedig központi munkaterv alapján végzik. A munkaterv megjelöli, hogy az ellenőrzést hol kell végrehajtani, az ellenőrzés munkájának mire kell kiterjednie: a vizsgált szerv tevékenységének egész

körére, vagy a mutatóknak csak meghatározott részére, s ez utóbbi esetben milyen részére (pl. a termelékenységre, munkabérre). A terv pontosan meghatározza, hogy az ellenőrzés programját milyen bizonylatok és beszámolók alapján kell végrehajtani. Az ellenőrzés rövid idő alatt bonyolítandó le. Az ellenőrzés eredményéről az ellenőrzést közvetlenül végrehajtó dolgozónak ügyiratot kell készítenie, amelyből kitűnik, hogy

ki hajtotta végre az ellenőrzést,

mi volt az ellenőrzés eredménye,

mi volt a hiba forrása, ki a felelős érte,

mi a javaslat a helyesbítésre.

Az aktát megkapja az ellenőrzést lebonyolíttató helyi szerv, amely — saját megjegyzéseivel és a büntetésre vonatkozó javaslattal együtt — a jelentést elküldi a Központi Statisztikai Hivatalnak. Ha az ellenőrzés eredménye kisebb jelentőségű, akkor a Statisztikai Hivatal az illetékes miniszternek, fontosabb esetekben pedig a kormánynak tesz jelentést. Ilyen esetben a Statisztikai Hivatal, mielőtt a jelentést megtenné, meghívja és meghallgatja az illetékes minisztert vagy helyettesét. A kormány a jelentés alapján utasítja a Statisztikai Hivatalt, hogy adjon ki rendeletet a megállapított hiányosságok kiküszöbölésére. A Hivatal feladata, hogy utólag ellenőrizze, vajjon a hiányosságok kiküszöbölése megtörtént-e. (Félreértések elkerülése végett: a statisztikai munka során történt hibákról vagy mulasztásokról van szó.)

★

Mint a bevezetőben már említettük, a Szovjetunió statisztikai rendszerének fő pillérei, amelyek egymással szorosan összefüggenek és egyik a másik nélkül nem állhat fenn:

a) a beszámolójelentések, ürlapok, utasítások, meghatározások kötelezően megszabott rendszere;

b) önálló, független statisztikai szervezet, amely az igazgatási szervek statisztikai munkáját állandóan ellenőrzi.

Az operatív szervektől független statisztikai szervezet kérdésén belül, a Szovjetunióban külön jelentőséget nyert a Tervhivataltól való függetlenség, elsősorban helyi viszonylatban (a szövetségi köztársaságokban, területeken stb.). A tervhivatalok és tervbizottságok, mint a népgazdasági tervek készítői, ebben a vonatkozásban „operatív" szervek (amennyiben felelősek az általuk készített tervekért — és a tervezőmunkában is fordulhatnak elő hibák.) Ezenkívül a tervhivatalok nemcsak egyszerűen „tervező" intézetek, hanem, mint ismeretes, mind a Szovjetunióban, mind nálunk, az egyes szakminiszterek

mellett és velük együtt, bizonyos mértékben felelősek a tervek végrehtjtásáért is. A statisztikai szervezet ezzel szemben nem felelős sem a tervért, sem végrehajtásáért, és nem lehet alárendelve olyan szervnek, amely az eredményekért és a hibákért bármilyen vonatkozásban felelős.

Ennek a két alapvető feltételnek érvényrejuttatása (egységesen rögzített jelentések és független szervezet) igen jelentős eredmények elérését tette lehetővé. A szovjet statisztika gyorsaságával, pontosságával, megbízhatóságával, valamint alapos statisztikai gazdasági elemzésével komoly sikereket ér el, nagy mértékben járul hozzá a tervek teljesítéséhez, a rejtett tartalékok feltárásához, a fejlődés ütemének gyorsításához.

Bár a Szovjetunióban az állami fegyelem sokkal magasabb fokon áll, mint nálunk, a fegyelem megtartása mégis állandó harci kérdés és a kormány e harc érdekében még külön nyomatékot is ad a statisztikának.

A statisztikai rendszer egységének és fegyelmének alátámasztására például a statisztikai rendszerre vonatkozó rendeleteket, utasításokat, sőt a beszámolójelentések sémáit is a Központi Statisztikai Hivatal előterjesztésére — amint már említettük — maga a Szovjetunió Minisztertanácsa adja ki. Bizonyos nagyobb jelentőségű összeírásokra, amelyeknek a kormány külön nyomatékot akar adni, a Minisztertanács mozgósító jellegű, nyilvános rendelettel ad utasítást.

Jelentős kormányintézkedések alkalmával megemlítik a Statisztikai Hivatal jelentéseit, mint amelyek felhívják a figyelmet az intézkedés szükséges voltára.

A termelésben elért teljesítményekért bármiféle rendjel, kitüntetés adományozásához a Központi Statisztikai Hivatal szervei által kiállított igazolás szükséges.

A Szovjetunióban hivatalos adatnak, hiteles számnak csak azt tekintik, amelyet a Statisztikai Hivatal jóváhagyott. Ezért statisztikai adatokat csak a Központi Statisztikai Hivatal engedélyével lehet nyilvánosságra hozni. Megtörtént például, hogy a „Trud" egy adatot közölt, anélkül, hogy a Statisztikai Hivatal láttamozta volna. Ezért felelősségre vonták, bár a közölt adat helyes volt. (Nagy utat tett meg a szovjet statisztika a bevezetőben említett lenini bírálat óta.) De nemcsak a nyilvánosságnak szánt, hanem az egyes minisztériumi jelentésekben foglalt adatok is csupán a Statisztikai Hivatal láttamozása, jóváhagyása után minősülnek hitelesnek. A minisztériumi jelentéseket például az adatok előzetes felülvizsgálása céljából kiadják a Központi Statisztikai Hivatalnak.

A Központi Statisztikai Hivatal elnöke résztvesz a Szovjetunió Minisztertanácsának ülésein. Ugyanígy résztvesznek a szövetségi köztársaságok minisztertanácsainak ülésein az ottani statisztikai hivatalok vezetői (akik nincsenek

mellérendelve a köztársasági minisztertanácsnak, függetlenek tőle); hasonló a helyzet a területek és a kerületek végrehajtóbizottságaiban is. A statisztikai hivatalok vezetői előre megkapják a minisztertanácsi, illetve a végrehajtóbizottsági ülések anyagát, ellenőrzik statisztikai vonatkozásait, helyesbítik az esetleges helytelen adatokat, megadják a szükséges felvilágosítást és gondoskodnak az üléseken elhatározott operatív intézkedések végrehajtásának statisztikai számbavételéről.

A szovjet kormány éberen őrködik azon, hogy a statisztikai ellenőrzésnek és a számbavételnek meghatározott rendszerét, az adatok pontosságát, kontár és törvényellenes, vagy éppen valótlan statisztikákkal meg ne sértsék. Szigorúan megtorolják mind a késedelmes és hamis adatszolgáltatást, mind az engedélynélküli statisztikákat. A Statiszikai Hivatal följelentéseit az ügyészség soronkívül tárgyalja. Megtörténik, hogy a Központi Statisztikai Hivatal jelentése alapján a minisztertanács egy-egy minisztert is megrovásban részesít. A kormány erőteljesen folytatja az engedélyezetlen statisztikák ellen folyó küzdelmet, mint a bürokrácia elleni harc egyik formáját.

Mindez azt bizonyítja, hogy a statisztikai fegyelmet csak harc árán lehet megteremteni és megtartani. A szovjet elvtársak arra figyelmeztettek bennünket, hogy a mi körülményeink között is állandó, szívós harcot kell folytatnunk, és e harcnak elengedhetetlen feltétele, hogy törvényes alapon álljon.

Kétségtelen, hogy a Szovjetunióban a statisztika súlyát, tekintélyét emelik és alátámasztják az érvényben levő törvények és törvényerejű határozatok, a párt és a kormány egyes intézkedései, amelyekkel a statisztikának, mint az ellenőrzés egyik fontos eszközének, külön is nyomatékot adnak. Félreértenénk azonban a helyzetet, ha úgy vélnénk, hogy a statisztikai szervezet súlyát csak a fennálló törvények, rendeletek, a párt vagy a kormány teremtik meg, s hogy a szükséges nyomatékot a statisztika dolgozói mintegy kívülről, ajándékképpen kapják. A szovjet statisztikusok nem egyszer hangsúlyozták, hogy jelenlegi nagy tekintélyükhöz szívós, kitartó munka árán, a saját jó munkájuk árán jutottak el. Jól dolgoznak, ezért van becsületük.

A magyar statisztikai szervezet tekintélye sok vonatkozásban gyönge lábon áll még. Természetesen nem a párt és nem a kormány, hanem a statisztikusok feladata, hogy a statisztikának Magyarországon is nagyobb súlyt, tekintélyt szerezzenek. Ha jobban dolgozunk, akkor a mi becsületünk is megnő. „A párt és a kormány bízik a statisztikai szervezet dolgozóiban, és a statisztikai dolgozók büszkék erre a bizalomra" — mondották nekünk a szovjet elvtársak. A magyar statisztikusok kitartó, jó munkájával kell nálunk is kiérdemelni a statisztika tekintélyét, jelentőségét növelni, becsületét megszilárdítani. A párt és a kormány segítségével, támogatásával, a Szovjetunió tapasztalataira támaszkodva, s azokat felhasználva, el kell érnünk, hogy — mint a szovjet statisztikusok — mi is elmondhassuk: „a párt és a kormány bízik bennünk" és, hogy mi is büszkék lehessünk erre a bizalomra.

VERES PÉTER és KUTASY VIKTOR

A magyar erdőgazdálkodás és fásítás fejlesztése

Magyarország egész területéből alig 2 millió kat. hold (1 140 000 hektár) az összes erdőterület, ami azt jelenti, hogy az ország erdősültsége csupán 12,3 százalékos. Ezzel szemben a szomszédos Ausztria erdősültsége 37, Csehszlovákiáé 33, Romániáé 22, a Szovjetunió európai részének erdősültsége pedig 40 százalékos. Az európai államok közül csak Anglia, Dánia, Hollandia, Portugália és Spanyolország szegényebb erdőben, mint Magyarország.

Már kapitalista szakemberek is megállapították, hogy egy ország csak akkor tudja faanyagszükségletét belföldi termeléséből — szerény keretek között — folyamatosan kielégíteni, ha erdősültsége legalább 20—25 százalékos. Magyarország tehát ettől még a kapitalista mérték szerint is messze van. Pedig ez az erdősültségi százalék is csak akkor kielégítő, ha az illető ország erdőgazdasága az adott éghajlati és talajviszonyoknak megfelelően jó állapotban van. Ezzel szemben meglévő erdőink is nagyon romlottak, kizsaroltak, és a bűnös kapitalista rablógazdálkodás következtében nagyon kevés vágáséretségéhez közelebb álló, idősebb faállományunk van. Ami van, az is jórészben értéktelen és beteg sarjerdő.

A rablógazdálkodás, az erdők kíméletlen irtása még a mult század közepe táján kezdődött. Óriási erdőségek voltak egy-egy birtokos kezén, s utak, vasutak hiánya következtében nem volt érték a fa. A Habsburgok uralma alatt elnyomott hazai ipar kevés faanyagot igényelt, az erdőbirtokosok még csak értelmét sem látták az erdők fenntartásának és gondozásának, így mezőgazdasági területeiket az erdők rendszeres irtása útján igyekeztek növelni. Így tékozolták el esztelenül és lelkiismeretlenül rengeteg kincsünket, így pusztultak rohamosan erdeink.

És ez a pusztítás folytatódott. A kizsarolt szántóföldek helyett a birtokosok újabb erdőirtásokkal igyekeztek jó termőerőben lévő földekhez jutni. Az ipar és a vasúthálózat fejlődésével lassan elérkezett az az idő, amikor a jobb

szállítási lehetőségek révén értékesebb lett a fa, és már távolabbi helyekre is el lehetett szállítani. Még csábítóbb lett tehát az erdő irtása. Lassan lekopaszodtak a domboldalak, majd a hegyoldalak; egyre feljebb nyomultak a rossz szántó- és legelőterületek. A letarolt, puszta hegyoldalakon az állatok taposása által kikezdett vagy felszántott földeket azután tovább rombolta a víz, lehordta az erdőtalajt, évről évre beiszapolta az alsóbb szántóterületek növényzetét, míg lassan teljesen csupasz, kopár lett a hegy. Ugyanígy terjedt a letarolt alföldi erdők helyén is a futóhomok. Pusztult tehát az erdő, de pusztult vele együtt mezőgazdaságunk is. De nem csupán a talajrombolás következtében. Beköszöntöttek a mezőgazdaságot leginkább sujtó aszályok; az akadály nélkül végigseprő szárító szelek egyre több esetben kiszárították a talajt, és nagyon sokszor pusztították el mezőgazdaságunk termését. Egész fátlan pusztaságok keletkeztek, és ezeken a szegényember tüzelője már csak a kóró, tengeriszár és az elhullatott trágya lett; ugyanakkor pedig egyre jobban terjedt a száraz, poros, kietlen vidékeken a legnagyobb népbetegség, a tüdőbaj.

A nagy erdőpusztítások következtében végül beköszöntött a fahiány, a magyar erdők fatermése többé nem tudta fedezni a lakosság szükségletét. Ettől a helyzettől már az akkori kormányok is megtorpantak, és törvényes rendelkezésekkel igyekeztek az erdők további irtásának gátat vetni. A korlátozás abban állt, hogy a birtokosokat az erdők területének erdőként való fenntartására kötelezték; a birtokos csak az erdő rendes évi növekedésének megfelelő fatömegű erdőterületet termelhetett ki, és a kitermelt erdőterületet köteles volt felújítani. Mindez azonban csak elmélet maradt.

A fa most már sok üzleti lehetőséget jelentett, a pénzből pedig az erdőbirtokosoknak sohasem volt elég. Rendkívüli vágási engedélyeket kértek és kaptak azzal a kötelezettséggel, hogy az így kivágott fatömeget a következő évek kitermeléseinél megtakarítják. És ez így ment a végtelenségig, mindig több volt a kitermelés, mint amennyi az erdők növedéke. Így tűnt el idősebb faállományaink legnagyobb része.

A kirabolt, kizsarolt erdők felújítása és ápolása is hasonló lelkiismeretlenséggel történt. Sok helyen csak a felverődött sarjakból és a gyomfák magjairól alakult ki az új erdő. Így megtakarították az erdősítési költségeket. Vadászat céljaira pedig az ilyen értéktelen sűrűségek is megfelelők voltak. Mit is törődtek volna a hitbizományok haszonélvezői a jövővel, hiszen az erdőbirtok egyetlen célja az volt, hogy szórakozásaikat szolgálja.

Az erdők szakszerű, rendszeres felújítása és ápolása tehát természetesen ritka jelenség volt.

Elegendő egy pillantás a statisztika tükrébe és megérthetjük, hogy a magyar erdőgazdaságnak nem is lehetett más sorsa. A földreform előtt az ország erdőterületének tulajdoni megoszlása ugyanis a következő volt:

	Százalék
Állami erdő	4,7
Magánerdő	44,1
Községi és törvényhatósági erdő	5,6
Alapítványi erdő	3,7
Egyházi erdő	13,6
Hitbizományi erdő	14,7
Közbirtokossági erdő	12,2
Részvénytársasági erdő	1,4
Összesen:	*100,0*

Az egész erdőterületből tehát csupán 4,7% erdő volt az állam, a közösség tulajdonában, bár ezek az erdők sem a dolgozó nép érdekeit szolgálták. A dolgozó nép csak a kizsarolt erdőket kapta örökségül a földreform során, azzal a teherrel, hogy most maga oldja meg a saját problémáját, hozza helyre a mult hibáit és teremtse meg a jövő szocialista erdőgazdaságát.

Egyenesen elképesztő, hogy a régebben erdőben gazdag Magyarország milyen árat volt kénytelen fizetni az erdőpusztításokért. A fahiány következtében más államoktól kellett évről-évre nagymennyiségű fát behozni a belső fogyasztás fedezésére, nem csupán szerfát, hanem még tüzifát is. Az 1938. évig terjedő utolsó 15 évben például Magyarország 131 499 000 métermázsa tűzifát és 117 571 000 métermázsa szerfát importált külföldről 1123,4 millió pengő értékben. Ha ezt összehasonlítjuk az ország búzakivitelével, kiderül, hogy Magyarország ez alatt az idő alatt összesen 53 378 000 métermázsa búzát exportált 1085,1 millió pengő értékben. Vagyis az agrár Magyarország egész búzatermelése nem volt elegendő a hiányzó faanyagok pótlására.

Persze, a kapitalista Magyarországon még ilyen szorult helyzetben sem lehetett tervszerű erdőgazdálkodásról beszélni. A törvényes fakitermelési korlátozások ellenére továbbra is rendszeresen kaptak a jó összeköttetésű erdőbirtokosok — és melyiknek nem volt itt jó összeköttetése, hiszen az övék volt az ország is, a politikai hatalom is — rendkívüli fakitermelési engedélyeket; tovább fogyott az ország fakészlete, mert már régen nem a „kamatot", az erdők növedékét, hanem a „fatőkét" apasztották. Az erdők területileg ugyan megmaradtak, de egyre üresebbek lettek. Az erdők területének tervszerű növeléséről, de még a meglévő erdők faállományának tervszerű gyarapításáról, tehát az ország fakészletének szaporításáról azonban szó sem volt, sőt — az erdők tulajdoni elosztásának ismeretében — tegyük hozzá, hogy szó sem lehetett. Az erdők magántulajdona mellett tervgazdálkodást folytatni valóban nem lehet. És hogy ez így van, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a felszabadulás előtt még az ország fakészlete sem volt ismeretes, az erdők leltározása, a fakészlet és a fanövedék megállapítása (ami pedig a gazdálkodás alapja) csak a felszabadulás után vette kezdetét.

A történelmi igazság kedvéért meg kell azonban jegyezni, hogy bizonyos fásítások voltak a multban is. Így például ha valaki a mezőgazdasági művelésre nem alkalmas földingatlanát hajlandó volt befásítani és erdőként fenntartani, akkor az államtól ingyen facsemetét és díjtalan műszaki irányítást kapott. Valóban voltak ilyen fásítások, de ezeknek az elszórt apró területeknek az összessége is oly csekély volt, hogy országos viszonylatban nem volt komolyabb jelentősége. Lelkes szakemberek szép és jólsikerült kopárfásításokat is végeztek, de az ország erdősültségéhez viszonyítva ennek a területe sem volt számottevő. Nagyon szórványosan találni lehetett a mezőgazdaság védelmére létesített erdősávokat, táblavédő és útszegélyező fasorokat is; ezek azonban nagyon ritka helyi jelenségek voltak.

Egyetlen nagyobb fásítási akció indult meg a két világháború közötti időben, de az is szerencsétlenül kezdődött és még szerencsétlenebbül végződött. Ez volt a sokat emlegetett alföldfásítási akció, Alföldünk fátlanságának eltüntetésére. Szerencsétlen volt a kezdete, mert értelmetlenül volt megtervezve és szerencsétlen volt a vége, mert nem maradt meg belőle úgyszólván semmi.

Az akkori elgondolás szerint egyes futóhomokos és vadvizes területeket kívántak befásítani, továbbá fasorokat akartak létesíteni az Alföldön, és a mezőgazdasági ingatlanokat a földtulajdonos földterülete arányában, egymástól függetlenül, százalékos alapon kívánták befásítani. Az elképzelés szerint így szép fasorok, erdőfoltok, facsoportok tarkították volna az Alföldet. A fásításnak azonban alföldi parasztságunk semmi értelmét nem hitte, mert nem volt a mezőgazdaság szempontjából komoly védő jellege; így a fásítást haszon helyett tehernek érezte, és lelkesedés helyett ellenállást tanúsított. Az akkori kormányzat a kenyértelen erdőmérnökökből külön alföldfásító gárdát létesített az alföldi lakosság meggyőzésére és a fásítások kijelölésére. De ennek a szakembergárdának is csak éhbért juttattak, sőt ezt az éhbért is felére csökkentették munka közben — az elé a választ elé állítva őket, hogy vagy a létszámot, vagy a fizetést felére kell csökkenteni, mert kevés a pénz. Ezek az állásnélküli szakemberek természetesen inkább a félfizetést választották, csakhogy mind állásban maradjanak. Nehezen is haladt a fásítás, majd teljesen elakadt, és ami megvalósult belőle, azt sem tekintették magukénak az alföldi gazdák; egyre kevesebb maradt ebből is, míg végre a világháború pusztításai után hírmondó is alig maradt belőle.

Az egyetlen komolyabbnak látszó fásítási akció is csődöt mondott tehát, mert a tervei nem voltak meggyőzőek, a nép nem hitt a céljaiban, és mert egy távolabbi célért szükséges hosszabb áldozatvállalás a kapitalista rendszerben el sem képzelhető. Erdőségeink pedig az esztelen második világháború során még egy mérhetetlen pusztításon estek át, míg végre eljött a felszabadulás, és dolgozó népünk kivehette a közösség vagyonát prédáló erdőbirtokosok kezéből a tönkretett erdőket, és hozzáláthatott a jövőt építő, valódi erdőgazdálkodáshoz.

Szocialista erdőgazdálkodásunkban többé nem pusztán a jövedelem vagy a befektetett tőke visszatérülő százaléka a döntő tényező, hanem a népgazdaság szükségleteinek kielégítésére szükséges faanyagok előállítása és egész erdőgazdálkodásunk megszervezésének alapja most már a termelés fejlesztésének népgazdasági terve.

A tőkés termelési rendszerben és az azt megelőző feudális rendszerben erdőgazdálkodás a szó igazi értelmében nem is volt. Az egyes erdőbirtokosok teljesen különállóan használták és „kezelték" erdeiket, és ez a kezelés is csak a kitermelésekre vonatkozott. A kitermelt erdők felújulásáról sok esetben csak a természet gondoskodott, és ha végeztek is az erdőbirtokosok mesterséges felújítást, akkor is legtöbbször csak a kéznél levő legolcsóbb csemetéket ültették el. Így alakultak át lassan értékes szálerdeink értéktelen sarjerdőkké, így váltotta fel értékes tölgyeseinket a cser, és így létesültek olyan gyomfákkal telitett erdők, amelyek már fenntartásra sem érdemesek. Ellenben még csak fel sem vetődött egy országos erdőgazdálkodás gondolata; a tőkés rendszerben elképzelni sem lehetett azt, hogy ezeket az elkülönült erdőbirtokokat egy közös erdőgazdálkodási rendszerbe foglalják össze. Szó sem lehetett arról, hogy tervszerű erdőgazdálkodást alakítsanak ki, hogy az ország szükségleteinek megfelelően írhatták volna elő az egyes erdőbirtokosoknak: milyen fafajokat telepitsenek, hogyan alakítsák át rontott erdeiket, tehát milyen faállományokat neveljenek a magyar nép érdekeinek megfelelően. A szocialista tervgazdálkodásban lesz először az erdőgazdaságban ilyen üzemszerű gazdálkodás, amelyben tervszerű erdőtelepítés, tudományosan tisztázott állományápolás, a leggazdaságosabb kitermelés és korszerű erdőfelújítás érvényesül a népgazdaság érdekében ugyanúgy, mint a mezőgazdasági termelés többi területén.

A kapitalista rablógazdálkodás erdőpusztítása az okozott fahiányon túl utat nyitott az aszályok bekövetkezésének, a talajrombolódásoknak, árvizeknek, kopárosodásoknak, a futóhomok terjedésének, és ezzel a termőtalajok fokozatos romlása és az amúgyis hanyatló és bizonytalan mezőgazdasági termelés további romlása következett be. A százados baj leküzdése és népgazdaságunk fejlesztése érdekében tehát tervszerű erdősítéseket és fásításokat kell végrehajtanunk. Ennek keretében az állami erdőgazdaságok üzeméhez tartozó új erdősítéseken, felújításokon és újratelepítéseken felül a mezőgazdasági termelés védelme érdekében fokozatosan be kell fásítani a kopár, kopárosodó, szikes és futóhomokos területeinket. A szükséges helyeken országos védőerdősávokat kell létesíteni. Az aszály leküzdése és az állandóan bő termés biztosítása céljából mezővédő erdősávokat kell telepíteni. Legelőinket, az egész évre való használhatóság céljából, a szakaszos legeltetés bevezetésével kapcsolatban, megfelelően be kell fásítani. Közútaink, vasútaink és csatornáink mellett fasorokat kell létesiteni. Dolgozóink egészségvédelme céljából községeink és városaink belterületeit, utcáit és tereit, üzemeink és üdülőink környékét, szövetkezeti telepeinket,

tanyaközpontjainkat és más külterületi lakott helyeinket megfelelően be kell fásítani. És általában be kell fásítani minden olyan területet, amely más művelésre nem alkalmas.

Erdőgazdaságunknak és fásításainknak természetesen lépést kell tartaniok egész népgazdaságunk fejlődésével. Tervgazdálkodásunk biztosítása érdekében tehát elsősorban erdőgazdaságunk feladatainak megjelölésére és a szükséges erdőgazdálkodási teendők meghatározására volt szükség. Ezt a Népgazdasági Tanács 312/17/1950. N. T. sz. határozata tartalmazza.

A Népgazdasági Tanács határozata gondoskodik arról, hogy erdőgazdaságunk népgazdaságunkat folyamatosan, a rablógazdálkodás kiküszöbölésével, de maximális mértékben ellássa fával. A határozat megjelöli az erdőgazdasági fakitermelések mértékét, gondoskodik az ipari célra eddig fel nem használt faanyagok hasznosításáról, előírja a fakitermelési módszereket, előírja a faállomány növelésének meggyorsítása érdekében szükséges erdőművelési módszereket, megjelöli a faállomány növelése érdekében elérendő erdőtelepítések területét, az erdőtelepítések korszerű módszereit, a fokozódó csemeteszükséglet biztosítását és a fiatalosok védelmét, előírja az ország élőfakészletének és évi növedékének megállapítását, a gazdálkodás alapját képező üzemtervek elkészítését, és intézkedik abban a tekintetben is, hogy az erdőgazdálkodás irányítását milyen módon kell a kitűzött feladatoknak megfelelően átszervezni.

Erdőgazdaságunkban a felszabadulás óta máris igen jelentős eredményeket értünk el. A hároméves terv keretében 98 966 kat. hold területet, az ötéves terv keretében pedig az 1951. év tavaszáig bezárólag további 82 821 kat. hold területet erdősítettek be, beleértve az új erdőtelepítéseket és a rontott erdők újraerdősítését is. Az erdőgazdaság fejlesztése és a régebbi bűnös mulasztások pótlása azonban további hatalmas feladatokat jelent, és ezeket a munkákat pontosan, biztosan, kiesés nélkül kell elvégezni, mert erdőgazdaságunk népgazdaságunk többi ágazatától nem maradhat el. Az elvégzendő feladatok méreteinek emelkedésével azonban ezeket a munkákat a régebbi munkamódszerekkel nem lehetne megoldani. A Népgazdasági Tanács azonban erre is gondolt, és 80/4/1951. N. T. sz. határozatában gondoskodott erdőgazdaságunk gépesítéséről és a szükséges munkaerő biztosításának módjairól.

Erdőgazdaságunk fejlesztésén felül a Népgazdasági Tanács 297/15/1951. N. T. sz. határozatával gondoskodott a fásítások tervszerű fejlesztésének megindításáról is. A határozat előírja, hogy a mezőgazdasági termőterületek védelme, dolgozó népünk életkörülményeinek javítása és országunk fásításának növelése érdekében — az erdőtelepítések tervszerű fokozása mellett — 1951 őszén és az 1952. évben kereken 40 000 kat. holdnak megfelelő területen 200 millió, főként gyorsan növő, ipari és bányaművelési célokra alkalmas fajú, továbbá gyümölcsfacsemetét kell elültetni. Ez a meginduló fásítás az első lépés hazánkban a Szovjetunió példája nyomán tervbevett nagyarányú természet-

átalakító fásítások megvalósítására. A határozatot a Magyar Népköztársaság minisztertanácsa megerősítette, és 1029/1951. (IX. 30.) sz. minisztertanácsi határozatnak nyilvánította.

A határozat megjelöli, hogy a fásítási feladatokat milyen területeken és milyen mértékben kell végrehajtani. Így előírja, hogy a termelőszövetkezetek, az állami gazdaságok, kísérleti gazdaságok, valamint tó- és nádgazdaságok fásítsák a gazdasági telepek, majorok, üzemi- és lakóépületek környékét; erdősítsék a mezőgazdasági műveléssel gazdaságosan és folyamatosan nem hasznosítható földjeiket, valamint köves, futóhomokos vagy meredek, legeltetésre alkalmatlan legelőterületeiket. Emellett a kijelölt nagyobb termelőszövetkezetek és állami gazdaságok létesítsenek védő erdősávokat szántóföldjeiken, valamint gyenge minőségű legelőterületeiken, a szél és aszály kártokozó hatásának leküzdésére és termelékenységük fokozására, továbbá végezzenek fásítást az öntözőcsatornák mentén az öntözővíz elpárolgásának csökkentése céljából. Az állami erdőgazdaságok végezzenek fásítást a védőerdőövezetek létesítése céljából kijelölt hullámtéri területeken, hogy ezek a védőövezetek védelmet nyujtsanak az ármentesítő gátaknak, fékezzék a levonuló ár romboló hatásait a hullámterekben, egyben pedig jelentős tömegű fát szolgáltassanak népgazdaságunknak.

A határozat előírja továbbá a községi legelők területén a meredek, kopárosodó, vízmosásos, köves, futóhomokos, vagy egyéb ok miatt legeltetésre alkalmatlanná vált területek beerdősítését, a lerontott fűterméső, gyenge minőségű legelők termelékenységének feljavítása érdekében pedig legelővédő erdősávok és szegélyek létesítését, előírja a városok, községek, bánya- és ipartelepek fásítását, a városok és ipartelepek körül a szennvezett levegő megtisztítása és a dolgozók egészségének megóvása érdekében védőerdőövezetek létesítését, és előírja a határozat a közutak és vasutak mentén a hófúvás elleni védelem, a rézsük megkötése és az utazás kellemesebbé tétele érdekében szükséges fásítások megvalósítását.

Gondoskodik továbbá ez a határozat a fásításoknak a megállapított keretekben történő megtervezéséről, az országos fásítási terveknek megyékre, járásokra és termelőegységekre való bontásáról és a tervek végrehajtásáról, úgyszintén a fásítások keresztülviteléhez szükséges magvak, csemeték, suhángok és sorfák termeléséről. Végül a minisztertanács felhívja az ország minden dolgozóját, elsősorban az ifjúságot, hogy szervezett társadalmi munkával vegyen részt a meglévő fásítások gondozásában és védelmében, az erdei fák és cserjék magvainak gyűjtésében, a fásítási terv végrehajtásában és a fásítási munkák elvégzésében, és gondoskodik a minisztertanácsi határozat a fásítási versenymozgalom kialakításáról is.

A Magyar Népköztársaság minisztertanácsa felemelt ötéves tervünk megvalósításának és az ország szocialista építésének egyik kiemelkedően szép és fontos feladatául jelölte meg országunk fásításának fejlesztését. A feladat való-

ban fontos és kiemelkedően szép. És tervszerű megvalósításának semmi akadálya sincsen.

Szép és fontos a feladat, mert azokon a többszázezer holdra terjedő kopár területeken, ahol már nemcsak az erdő és nemcsak a fű és minden növényi élet pusztult ki, hanem a termőföld is eltűnt és a meztelen sziklák, a sívár kőtörmelék és a majdnem steril mozgó homok maradt, az új erdősítéssel új talajt, erdőtalajt teremtünk, és ha ezt a talajt nem is adjuk vissza a mezőgazdasági termelésnek, mert megint elpusztulna, mint erdőtalaj akkor is ugyanolyan hasznothajtó részévé válik a magyar földnek, mint a többi erdei és mezei föld. Évtizedekig tartó munka ez a talajteremtés és talajjavítás, de évszázadokra szól.

Visszahódíthatjuk tehát az ország rengeteg haszontalanná vált területét, erdőt létesíthetünk a kopár, vízmosásos, futóhomokos, árvizes és vadvizes területeken, ismét hasznothajtóvá tehetjük a mezőgazdasági művelésre alkalmatlan területeket, legelőinket állandóan használhatóvá változtathatjuk, biztosabbá és eredményesebbé tehetjük mezőgazdasági termelésünket, szebbé, egészségesebbé alakíthatjuk az egész országot, és ezeknek a hasznothajtó feladatoknak a megvalósítása révén biztosíthatjuk dolgozó népünk faellátását is.

Nagyon jól tudjuk, hogy egy ország időjárásának és éghajlatának megváltoztatása, sőt még befolyásolása is nagyon nagy és nehéz feladat, mégis az eddigi tudományos eredmények és a Szovjetunió tapasztalatai alapján biztosra vesszük, hogy a sűrűbben fásított és minden területén gazdagabb növényzettel bíró Magyar Alföld úgynevezett „kis klímája", széljárása, harmatképződése, a talaj vízgazdálkodása, a levegő páratartalma stb. komoly és a mezőgazdaságra érzékelhetően hasznos mértékben megjavítható, ha következetes és kitartó munkával elérjük az ország hegyeinek és síkságainak a szükséges erdősültségét és fásítottságát.

És tudjuk azt is, hogy bár az erdőgazdaságban a termelési idő aránylag elég hosszú, de a gyorsan növő fafajok alkalmazása, a haladó tudomány alapján történő telepítések és a korszerű állományápolás mennyi gyorsan mutatkozó eredményt biztosítanak napjainkban, amikor nem egyes erdőbirtokosok „gazdálkodnak" a saját elkülönített erdőterületeiken kényük-kedvük szerint, vagy sehogy — mint eddig —, hanem az ország egész erdőterületén egységes, tervszerű szocialista erdőgazdálkodás folyik.

Nem kétséges, hogy a minisztertanács felhívását megértve, dolgozó népünk magáévá teszi fásítási tervünk célkitűzéseit, és széleskörű társadalmi munkával vesz részt a terv megvalósításában azzal a tudattal, hogy erdőgazdaságunk és fásításaink fejlesztése nem csupán a régebbi kínzó fahiánynak vet véget, nem csupán faellátásunkat oldja meg, hanem — egész mezőgazdaságunk mindent átfogó támogatásával — mezőgazdaságunk gyors és biztos fejlődését is elősegíti, és így dolgozó népünk jólétének gyors emelkedését is biztosítja.

INCZE MIKLÓS és KUBITS IMRE

A magyar munkásosztály helyzete a világgazdasági válság éveiben

A Tanácsköztársaság bukása után — a fehér terror vérengzései közepette — a magyar uralkodóosztályok helyreállították hazaáruló, ellenforradalmi uralmukat. A nagybirtokos-nagytőkés „konszolidációt" gróf Bethlen István hajtotta végre, az amerikai-angol imperialisták segítségével. Az 1925-ös valutastabilizáció és az azt követő külföldi kölcsönök gazdaságilag és politikailag kiszolgáltatták az országot az amerikai és angol imperialistáknak, az országon belül pedig megerősítették a finánctőke hatalmát. A finánctőke által egyesített nagytőke és nagybirtok kormánya angol, olasz-fasiszta orientációjú, szovjetellenes külpolitikát folytatott, amelyet összekapcsolt az „önálló" magyar imperialista törekvésekkel, a „trianoni revízió" gondolatával. A „trianoni revízió" hirdetésével egyszersmind az országon belül azt a demagógiát igyekeztek fokozni, amely — a munkásosztály és az egész dolgozó magyar nép ellen alkalmazott terror mellett — az ellenforradalmi rendszer fenntartásának szolgálatában állott. A szociáldemokrata vezérek — a Bethlen-Peyer-paktum alapján — kiszolgálták a burzsoáziát, a kapitalizmus stabilizációját, a „válságmentes" kapitalizmust hirdették.

A finánctőkés uralom és a külföldi kölcsönök a legnagyobb nyomorba taszították a dolgozó tömegeket. A tömegek elnyomorodása a 20-as években addig ismeretlen méreteket öltött: a proletariátus, a nincstelen földmunkások, kubikusok, napszámosok és mezőgazdasági cselédek nagy tömegei a legnagyobb nyomorban éltek. A munkabérek rendkívül alacsony szinten mozogtak. Állandó volt a munkanélküliség. A pénzügyi stabilizációt a proletariátus és a dolgozó parasztság terhére hajtották végre, a nagybirtokos-nagytőkés konszolidáció terheit a dolgozó tömegek viselték. Az adóterhek rendkívül magasak voltak, elsősorban a legszegényebb néprétegeket sujtó közvetett adókat emelték, a rendkívül felduzzasztott bürokráciának és a nagybirtokos-nagytőkés állam erőszakszervezetének fenntartására fordított kiadások fedezése érdekében. Növelték a terror fokozását szolgáló kiadásokat, a szociális célokra fordított összegek azonban jelentéktelenek voltak. Egyre több és több áldozatot követeltek az úgynevezett népbetegségek. A húszas években majdnem egynegyed millió ember pusztult el tüdővészben. 1919—1927 között egyedül Budapesten több mint

30 000 áldozata volt a gümőkórnak. Az egészségre fokozott mértékben ártalmas foglalkozási ágakban dolgozó munkások tüdővészhalandósága tízszer akkora volt, mint az átlagos — amúgy is óriási — gümőkórhalandóság. Ezen a téren Magyarország világviszonylatban is az egyik utolsó helyen állt. Az ország közállapotaira jellemző fényt vet Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatási bizottságának 1926. évi jelentése:

„... itt nálunk, a Nagyalföldön még a nagy, 20—30 ezer lakosú, rendezett tanácsú városokban, vagy nagyközségeinkben is — a templomon, városházán, egy-két iskolán és néhány tehetősebb ember téglából készült lakóházán kívül — az összes lakások legtöbbnyire 1—2 szobás sár-, illetve vályogépületek. Éppen így a tanyák is. Ezek a sár-, illetve vályogépületek egészségtelenek, dohosak, alápincézetlenek, a tuberkulózis melegágyai. Némileg kiépült ipari, vagy kereskedelmi városban is... csak a főutca van feléből-harmadából téglaépületekből kiépítve, s a mellékutcák házai még itt is vályogból épültek, nem is kell beszélni falvainkról, hol egy-egy földbirtokos régi kúriáján kívül alig található egy-két téglaépület...".

A nagybirtokos-nagytőkés kormány a terror gyakorlása és fokozása mellett szociális demagógiához is folyamodott. Különböző látszatintézkedésekkel, „akciók" rendszerével kísérleteztek a tömegelégedetlenség levezetésére. A munkásosztálynak az ínségakciók keretén belül a legsilányabb étkeztetést nyujtották, a „középosztálynak" azonban külön polgári konyhát állítottak fel. A polgári konyhán való étkeztetést egész évben fenntartotta a „népjóléti" miniszter:

„Budán — a magasabb igényeknek megfelelően — a „Felvidéki vendéglő"-ben 50 menekült és 50 egyéb, a polgári osztályhoz tartozó egyén részére polgári ebédet szándékozom biztosítani. Az eképpen megszervezett polgári étkezdék és konyhák egyúttal mutatják a felnőtt étkeztetésnél a jövőben követendő eljárást, amennyiben nagy súlyt kell majd helyeznem a polgári osztály szegény tagjainak ellátására is."

A gyermekétkeztetési ínségakciót arra használták fel, hogy a gyermekeket a vallási érzület segítségével vezessék félre és plántálják beléjük a reakciós ellenforradalmi szellemet:

„... a mindenkori ebédeztetés a hazához való meleg ragaszkodással és Istenhez való fohászkodással kezdődött és hálaadó imával végződött... Úgy képzelem — írja jelentésében Horthy „népjóléti" minisztere — hogyha a gyermek lelkébe még zsenge korban belevisszük... a Mindenhatóhoz való hála meleg érzését, ez az érzés a lélekben később is meg fog maradni s a gyermek lelkében az idők viszontagságaival szemben megnyugvást fog kelteni, ami jelenleg... a bűnös forradalmak által felkorbácsolt lelkekbe nehezen tud visszatérni."

Ezek a látszatintézkedések — természetesen — nem csökkentették a tömegnyomort. Az élelmiszerárak rohamosan növekedtek. A gyermeknyomor állandó volt.

„A tejhiány okozza az egy éven aluli gyermekeknél a bélhurutnak oly gyakori előfordulását — mondja a népjóléti miniszter jelentése — és ezzel hozható szoros kapcsolatba az is, hogy a csecsemők nagyrésze gyöngeségben pusztul el."

★

Az 1929–33-as világgazdasági válság gazdasági hatása: a tömegnyomor fokozódása

A kapitalizmusnak az első világháborút követő úgynevezett „stabilizációja" az 1929-es évben végetért, és ugyanekkor olyan pusztítóerejű gazdasági válság kezdődött és mélyült el egyre jobban a következő években, amely felülmúlt minden eddigi gazdasági válságot. Ez a gazdasági válság kiterjedt az egész kapitalista világra és megrázkódtatta valamennyi kapitalista ország gazdasági rendszerét.

Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVI. kongresszusán 1930-ban mélyreható tudományos elemzését adta ennek a rendkívüli erejű gazdasági válságnak és kifejtette, hogy ez a válság nem egyszerű ismétlődése az elmúlt válságoknak, hanem olyan új viszonyok között keletkezett és fejlődik, amelyek ezt a válságot bonyolultabbá és mélyebbé teszik minden eddigi gazdasági válságnál.

Magyarországra — melynek gazdasági élete ezer szállal volt a nyugati imperialista államokéval összefűzve, és nagymértékben függött ezektől a hatalmaktól — az 1929—33-as világgazdasági válság rendkívül súlyosan hatott. A magyar munkásosztály és szegényparasztság elnyomorodása ezekben az években a végsőkig fokozódott. Az uralkodóosztály a válság minden terhét a dolgozó tömegek vállára igyekezett áthárítani.

Az *ipari termelés* a válság évei során rohamosan és nagymértékben csökkent. A gyáripar termelése az 1929-es évhez viszonyítva a válság alatt 38,5 százalékkal esett. Az acéltermelés 417 000 tonnáról 179 000 tonnára süllyedt. A termelés a legtöbb iparágban 20—40 százalékkal csökkent, az építkezések jóformán teljesen szüneteltek.

A *munkanélküliség*, amely már addig is erősen sújtotta a magyar munkásosztályt, rendkívül megnövekedett. Számos gyárban csak fél heteket dolgoztak, és voltak olyan üzemek, amelyek hosszabb időre teljesen szüneteltették a munkát. A termelésnek ilyen rendkívüli mértékű csökkenése hihetetlen arányúvá növelte a munkanélküliséget. Még a fasiszta rendszer népjóléti minisztere is kénytelen volt 1930-ban 500 000 munkanélkülit beismerni. A válság idején azonban jóval nagyobb volt a munkanélküliek száma: az iparban ekkor már mintegy 200 000, a mezőgazdaságban 5—600 000 ember volt munka nélkül, és ez a szám a válság évei alatt szüntelenül növekedett.

A horthysta *Gazdaságkutató Intézet*nek az ipari munkáslétszámról közölt adatai szerint: a budapesti ipari munkáslétszám, amely 1930 végén 277 360 volt, az 1931. év végén 218 807-re csökkent, a vidéki ipari munkáslétszám pedig 223 853-ról 173 197 főre apadt.[1]*

A foglalkoztatottságból, az egyes üzemekben alkalmazott munkások számának csökkenéséből is következtethetünk a munkanélküliségre. Például az Első Magyar Gazdasági Gépgyár munkáslétszáma 1928-ban 862, 1929-ben 547, 1930-ban már csak 350.[2] És 1930-ban még további munkáslétszám-csökkentést vettek tervbe.

* Az irodalmi utalásokat a cikk végén közöljük.

„Nekünk tehát oda kell hatnunk, hogy az üzemben-levés látszata még ennél is kisebb munkáslétszámmal, lehetőleg 150—200 munkással tartassék fenn, négynapi munkával, ami megfelel 100—135 munkás állandó foglalkoztatásának."[3]

A Kommunista Párt feltárta a proletariátus és a szegényparasztság nyomorúságos helyzetét:

„Hétszázezer az országban a munkanélküliek száma — írta a KMP egyik 1930-as röpirata. 8 és félmillió lakos közül 2 és félmilliónyi éhhalálra ítélt! S ez a szám hétről-hétre, napról-napra elrémítően nő. A gazdasági válság soha nem látott arányokat ölt. Egyik gyár a másik után dobja utcára a dolgozni akaró munkások százait és ezreit... És a még dolgozók sorsa sem különb. A kapitalista racionalizálás, a bedó korbácsa vérig hatol. Soha ilyen borzalmas kizsákmányolásban nem volt része a munkásságnak. Éhbérekért dolgoznak, de azt is nap-nap után letörik a vérszopó tőkések. De az ipari munkásságénál még nyomorúságosabb földmunkás-testvéreink helyzete. A föld robotosainak százés százezrei tengődnek munka nélkül. Naponként gyalogolnak mezítláb, éhezve, fázva a városok piacaira. Várják a száraz kenyeret nyújtó sovány munkaalkalmat — mindhiába. Napról-napra félelmetesen nő a fasiszta éhségdiktatúra számkivetettjeinek, éhhalálraítéltjeinek rongyos, mezítlábas, hajléktalan éhségserege!..."

A tőkések a termelés csökkenése ellenére is biztosítani igyekeztek magas profitjukat, és a válság terheit a munkásosztályra, a dolgozó népre hárították át. Az óriási munkanélküliséget kihasználva, egyre lejjebb szorították a munkabéreket. A hírhedt Bedeaux-rendszert mind több és több gyárban vezették be, s ezzel a munkásosztály kizsákmányolását még sokkal nagyobb mértékűvé fokozták. Az ipari *munkabéreket* a válság alatt átlag 26 százalékkal, egyes iparágakban 40 százalékkal szorították le.

Az átlagos órabér az 1929. évi 61 fillérről 1932-ben 54 fillérre esett. A bádogosok órabére az 1929. évi 81 fillérről 1933-ban 49 fillérre, az asztalosoké 70 fillérről 41 fillérre, a szabóké 62 fillérről 39 fillérre, a kőműveseké 88 fillérről 56 fillérre, a napszámosoké 50-ről 38 fillérre, a napszámosnőké 45-ről 28 fillérre, a gyári munkásnőké 32 fillérről 22 fillérre zuhant Budapesten. A vidéki munkabérek még alacsonyabbak voltak. 1929-ben Győrött 14—15 pengős hetibérért dolgoztatták a textilmunkásnőket. Az üvegkartell 1933-ban 15—20%-os bércsökkentést jelentő új munkabér-tarifát bocsátott ki. A salgótarjáni palackgyár vezetősége a vasárnapi munkaszünet ellenére a munkásokat vasárnap délután 4 óráig berendelte munkára, hogy ne vehessenek részt a bércsökkentő tarifa elleni tiltakozó gyűlésen. A pécsi szabómunkások 1934-ben munkabér-uzsora miatt följelentették a nagykereskedőket, mivel télikabát elkészítéséért mindössze 2,60 pengőt, férfiöltöny készítéséért 2,50 pengőt, szövetnadrágért 35, vászonnadrágért 20, gyermekruhavarrásért pedig 85 fillért fizettek a munkásoknak.

A gyáripari munkások kifizetett évi munkabére az 1929. évi 352 millió pengőről 1930-ban 303 millió, 1931-ben 253 millió, 1932-ben 204 millió pengőre esett.[4] A Hitelbank érdekeltségéhez tartozó Ganz-gyárban a kifizetett munkabérösszeg az 1929-es 8 833 000 pengőről 1930-ban 6 466 000 pengőre, 1931-ben 3 898 000 pengőre esett.[5]

Az ipari és mezőgazdasági munkanélküliség következtében a *belső piac* nagymértékben összeszűkült. A cukorfogyasztás 1929-hez viszonyítva 1933-ban

20 százalékkal csökkent, a nyugateurópai tőkés országok cukorfogyasztásának is csak 25 százalékát érte el. 1929-ben 148,7 millió liter, 1933-ban csak 115 millió liter tejet fogyasztottak.[6] Számos fontos közszükségleti cikk fogyasztása 50—60 százalékkal is csökkent, így a cipővásárlás 60,6 százalékkal, a háztartási cikkek fogyasztása 62,2 százalékkal stb. A gyapjúárufogyasztás 1931 első negyedében 21,9 százalékkal, a második negyedben 34,6 százalékkal, a harmadik negyedben 38,7 százalékkal volt kevesebb, mint a megelőző év azonos időszakában.[7] A mezőgazdasági lakosság vásárlóképessége 1930 közepén 22,9 százalékkal volt kisebb, mint 1929-ben.

A színházak kongtak az ürességtől. A vigalmiadó Budapesten 1933-ban az 1927. évihez képest 61,3 százalékkal csökkent. A fogyasztási szövetkezetek forgalma az 1929. évihez viszonyítva 1933-ban 42,6 százalékkal esett. A világválság következtében kiélesedett verseny miatt a magyar kapitalizmus mindjobban kiszorult a világpiacról. 1930 elején még 24 pengő, júniusában már csak 21 pengő volt a búza ára. A bolettával sem tudta a kormány a gabonaárak növelését biztosítani: a boletta bevezetése után a búza árfolyama továbbsüllyedt 14—15 pengőre. A mezőgazdasági válság mélypontján a búzaár 7 pengőig süllyedt.

A belső és külső fogyasztópiac összezsugorodása (Magyarország kivitele ugyanis 1928—33 között mintegy 60 százalékkal esett), és az árak csökkenése miatt előállott veszteségeiket a tőkések teljesen a proletariátusra igyekeztek áthárítani. Végletekig fokozták a munkásság kizsákmányolását. A munkabérek esésével párhuzamosan az *egy munkásra eső termelési érték* növekedett. A Budapest-Salgótarjáni Gépgyár és Vasöntő Rt-ban az 1929/30-as évhez viszonyítva 1930/31-re a termelés 46 százalékkal csökkent; a csökkentett létszámú munkásságtól a tőkések nagyobb munkamennyiséget követeltek, a munka intenzitását a salgótarjáni öntődében — az 1929/30-as üzemévről az 1930/31-es üzemévre — 12,6 százalékkal emelték.[8]

A munkásosztály teljes jogfosztottságát, a tőkések kénye-kedvére való teljes kiszolgáltatottságát mutatja, hogy 1930-ban egész Európában Magyarországon kívül csak Albániában és Törökországban nem volt még bevezetve a nyolcórás *munkanap*. A textiliparban a válság idején 13—16 órás volt a munkaidő. Egyedül a Budapesten foglalkoztatott 90 ezer gyárimunkásból a világgazdasági válság idején 32 500 napi nyolc, 19 300 heti 57, 2300 heti 72 óránál többet dolgozott.

A munkások évekig tartó harcainak, a sztrájkoknak hatására kényszerült a Horthy-fasizmus 1935-ben a nyolcórás munkanap bevezetésére. A válság évei alatt végrehajtott racionalizálás következtében azonban ekkorra már jelentősen megnövekedtek a munkateljesítmények.

A *munkásnők* helyzete különösen súlyos volt. Bérük lényegesen alacsonyabb volt a férfiak munkabérénél. A téglagyári és a malomipari munkásnők munkabérviszonyai voltak a legrosszabbak. Havi keresetük 32—36 pengő volt, pedig ezek az iparok idényiparok voltak, úgyhogy a munkásnők jelentékeny része az év egy részében munka nélkül tengődött.

A munkásnők kiszolgáltatottságát mutatja az alábbi munkáslevél:

„... a mostani áldatlan helyzet arra kényszerít, hogy fillérekért ... dolgozzam. De ezt az összeget is csak a következő munkával kereshetem meg: reggel 6 órára kell bemenni, este hatig, de ekkor még haza is kell, hogy hozzak munkát, mert ez kötelező. Itthon 12-ig dolgozom, néha 1-ig. Aki pedig nem hoz ilyen úgynevezett házimunkát, vagy nem csinálja meg, azt azonnal elbocsájtják ... A tisztiorvos, hatáskörében, talán azt is megnézhetné, mennyien dolgoznak egy teremben ... pár nappal ezelőtt ívet kellett aláírni, amelyiken kijelenti minden munkás, hogy meg van elégedve úgy a bérrel, mint egyebekkel."

A textilgyári munkásnők helyzetéről így számol be az *Ellenzéki Textilmunkás*ban 1933-ban megjelent munkáslevél:

„Az Első Rákospalotai Kötő- és Kötszövő gyárban 180—200 munkás dolgozik. Szombaton, vagy ünnep előtt egész éjjel kell dolgozni, hogy a szállítás ne akadjon meg. Aki ezt nem teszi meg, vagy elküldik, vagy egy hétig szabadságolják. Ez mindig a mester jókedvétől függ. A mester egész nap a leggorombább szavakkal sürgeti a munkát, a mesteren kívül az előmunkásnők hajtják szüntelenül az embereket ... Enni csak egyszer szabad ... de akkor is csak munkaközben. Ivóvizet abból a tartályból lehet hordani, amely a gépházban van, ezt a vizet az üzemben szükséges festékek keveréséhez használják fel. Néha napokig állottvizet iszunk, mosdó nincs, a munkatermek piszkosak, egészségtelenek, szellőztetni nem lehet, mert csak az ajtókat lehet nyitvahagyni ... Az osztályt még napközben is csak úgy lehet elhagyni, ha az előmunkásnő megmotoz bennünket ... A kapunál a portás még külön motozást rendez. A festőben 30—34 fillért fizetnek, ahol különböző mérges festékekkel dolgoznak fiatal nők. Egészségügyi berendezés nincs."

Az *ifjúmunkások* a legnagyobb nyomorban éltek. Nagyrészük éveken keresztül egyáltalán nem kapott fizetést. Néha valami ételmaradékot adtak nekik, ahol pedig mégis kaptak bért, ott ez általában heti 3 pengőtől 6 pengőig terjedt. A válság idején vagy rögtön felszabadulásuk után elbocsátották az ifjúmunkásokat, vagy pedig az elbocsátott szakmunkások helyett is őket dolgoztatták heti 8—12 pengőért.

A világgazdasági válság évei alatt az ifjúmunkások száma rohamosan csökkent: 1934-ben 46 százalékkal kevesebb ifjúmunkás volt, mint 1928-ban. Az 1932—33. tanévre tanonciskolába beiratkozott mintegy 52 000 ipari tanuló közül a tanév végére csak 36 000 maradt. Az előző tanévhez képest Budapesten 3211, vidéken 7034 tanulóval kevesebb iratkozott be, tehát egyetlen év alatt több mint 10 000-rel csökkent a tanulók száma. A fiatalok ezrével tengődtek, mint alkalmi munkások, kifutók és napszámosok, részint pedig mint olyan munkanélküliek, akiknek még soha nem is volt alkalmuk dolgozni.

A *bányászok* helyzete különösen súlyos volt. 1933-ban a somoskőújfalusi bányában 1080 munkás helyett mindössze 120 dolgozott. Azoknak a helyzete sem volt azonban irígylésreméltó, akiknek volt munkájuk. 1933-ban a gyöngyösi bányászok 13—14 órát dolgoztak naponta 1,50—2 pengőért. A Budapestvidéki Kőszénbányatársulatban, ahol 1928-ban hatgyermekes családapáknak 12 órás műszakra 3,33 pengőt fizettek — csillésnek vették fel a bányászo-

kat, de szakmunkásként foglalkoztatták őket. A 12 órás műszakban dolgozó bányászoknak ebédidőt sem engedélyeztek.

A válság ellen a bányakapitalisták — a bérleszállításokon és munkáselbocsátásokon kívül — úgy is védekeztek, hogy — a törvényes rendelkezések ellenére — éhbérért fiatalkorúakat alkalmaztak. 1931-ben például a Budapest-vidéki Kőszénbánya pilisvörösvári bányaigazgatóságának kérésére a bányakapitányság engedélyezte, hogy a törvény rendelkezései ellenére — 16—18 éves fiatalkorúakat alkalmazzanak és állítsanak éjjeli munkába. A Hungária Kőszénbányában 1931-ben a bányakapitányság hozzájárulásával a vasárnapi munkaszünetet is fölfüggesztették.

A bányabárók a legelemibb biztonsági intézkedésekkel sem törődtek, rendkívül gyakoriak voltak a bányaszerencsétlenségek. A kiskéri szénbányában 1931 december 23-án tartott vizsgálat jegyzőkönyvéből kiderül, hogy:

> „A kiskéri szénbánya aknájának faaláépítése teljesen el van korhadva, úgyannyira, hogy az abban dolgozó bányamunkások élete minden percben veszélyben forog. Belső aláépítés kicseréléséről vagy javításáról hosszú évek során gondoskodva nem lett. A bányamunkások vallomása szerint a vizsgálatot megelőzően egy-két héttel már beomlás is történt, ahol az egyik bányamunkás kb. 18 óra hosszat volt eltemetve. A bányához vezető csilleút, amelyen a csilléket lóval vontatják, valamint az iparvágány maga is olyan rossz karban van, hogy az arról visszafelé teherrel leeresztett csillék a föld feszíne felett dolgozó és kitároló munkások életét szintén veszélyeztetik."

A Horthy-rendszert jellemző óriási *lakásnyomor* a válság éveiben katasztrófális méreteket öltött. Budapesten több mint 10 000 lakás állt üresen, mégis ezrével laktak a nyomorgók a pestkörnyéki erdők földbevájt oduiban, vagy a szabad ég alatt és naponta újabb száz és száz szegény családot lakoltattak ki, mert nem tudták megfizetni a háztulajdonosok által követelt lakbéreket. 1932 szeptemberében például 12 000 kilakoltatási kérvény feküdt a bíróság előtt, amelyben a háztulajdonosok hatósági kilakoltatást követeltek a nemfizető lakók ellen. Az első kerületben a Rökk-gyár alatt ideiglenes tákolmányokban laktak, amelyeket a szeméten talált épületanyagokból, eldobott tetőfedéllemezanyagokból, zsákokból stb. tákoltak össze. Már 1929-ben mintegy 2000-en laktak Budapesten istállóban, padláson, pincében, illemhelyen, mángorló-helyiségben, lépcsőházban, barlangokban. Ezek a statisztikában az ú. n. „nem lakásul szánt lakóhelyek" cím alatt szerepeltek. 40 — másfél méternél nem hosszabb — pince- és padláshelyiség mindegyikében 6—8 ember lakott, de akadtak olyanok is, ahol 15—20-an tengették életüket. Külön csoport volt a bódélakók csoportja. Egyetlen szűk, egészségtelen oduban 10—15-en is voltak befészkelve. A tél azután ezeknek a számát még megszokszorozta.

A kiserdőben, a lágymányosi nyomortelepen, a Hangya-telepen sokgyermekes családok laktak egy-egy kunyhóban. Sashalmon többezer ember nyomorgott a baraktelepen. Az itt nyomorgók napokig eltitkolták a haláleseteket, mert nem volt pénzük temetésre. A Kelenföldön levő Bibic-telepen 1934-ben mintegy 3—4000 ember lakott, de egyetlen orvos, patika, sőt rendőrőrszem sem volt.

Az utak annyira járhatatlanok voltak, hogy még a mentőkocsi sem tudott bejutni.

A lakásnyomornak nem a lakáshiány volt az oka, 1933-ban már több mint 15 000 üres lakás és üzlethelyiség volt Budapesten, a nyomorgó proletárok azonban nem tudták ezeknek a bérét megfizetni. A kormány és a főváros semmiben sem sietett segítségükre, sőt 1934-ben polgármesteri rendelettel még 15 százalékkal föl is emelték a fővárosi bérházak kislakásainak bérét, ugyanakkor, amikor a nagylakások bérét változatlanul hagyták. A főváros bérházaiban egyszoba-konyhás lakásokban lakó proletárok keresetüknek mintegy 60 százalékát voltak kénytelenek lakbérre fordítani.

A világgazdasági válság éveiben a magyar burzsoázia a *kivándorlás* segítségével is szabadulni szeretett volna a munkanélküli proletár és szegényparaszti tömegek egy részétől. Az ugyancsak súlyos gazdasági válsággal küzdő nyugati tőkés államok azonban általában elzárkóztak a bevándorlás elől. Ha időnként mégis mutatkozott kivándorlási lehetőség, a horthysta közigazgatási hatóságok mindent elkövettek, hogy külföldi rabszolgamunkára csábítsák az éhező magyar proletárokat. A munkáskivándorlás ugyanis nemcsak a kivándorlást lebonyolító tőkés társaságoknak jelentett jó üzletet, hanem az általuk lepénzelt magasállású állami bürokratáknak is. Ezért csábították 1929-ben miniszteri hozzájárulással Argentinába való kivándorlásra a magyar földmunkásokat, annak ellenére, hogy hivatalos jelentések érkeztek arról, milyen sors vár az oda kivándorlókra.

> „A hólyagostalpú, letört, éhes emberek az első napokban kénytelenek voltak az utcán, a kikötőkben aludni, ahol rendőrök hajszolták őket... — ad hírt ennek az „akciónak" következményeiről a *Proletár* 1929 december 15-i száma. ... Szinte hihetetlen dolgokat beszélnek el az áldozatok, akik eladták otthon mindenüket, hogy ide kijöhessenek. A falujukban egy jótállási ívet töltettek ki velük, amelyet két legközelebbi rokonukkal irattak alá, akik erkölcsi és anyagi felelősséget vállaltak értük. Horthy kuvaszai túszokat szedtek a kivándorlókért. Az emberek félnek hazaírni a rémes valóságról, mert akkor otthon rögtön előkapják az erkölcsi és anyagi jótállót."

Az ellenforradalmi rendszer kormánya szemfényvesztő jótékonykodással, *levesosztás*sal akarta a hihetetlen fokú tömegnyomor problémáját „megoldani", de később már az ingyenlevest, ebédet is csak azok kaphatták, akik közmunkát végeztek érte. A főváros évi 400 000 pengőt volt kénytelen az ínségesek ebédeltetésére fordítani, de tízszer ennyit, 4 000 000 pengőt juttatott évente „kegyúri kiadásokra", a polgármesternek pedig 125 000 pengő volt az évi jövedelme.

Csak Budapesten közel 70 000 ínséges családot tartottak nyilván az elöljáróságok, ami kb. 200 000 embert, a főváros lakosságának egyötödét jelentette. Ezek közül több mint 57 000 család munkanélküliség miatt vált ínségessé. 1933 végén a VI. kerületben nyilvántartott 11 000 ínséges családnak összesen 4400 ebédjegy és 3400 tej-, hentesáru- és lóhúsjegy jutott hetenként. Egy ínséges család támogatására egy hónapban 50 fillért fordítottak. Az angyalföldi

nyomorgóknak, ha valami segélyben akartak részesülni, órák hosszat kellett gyalogolniok az elöljáróságra.

„Budapesten e percben 70 ezer ebéddel tartjuk fenn az éhhalál frontját — voltak kénytelenek bevallani a parlamentben. — Ezt a 70 ezer ebédet úgyszólván hétről-hétre fokozni kellene, mert a statisztika azt mutatja, hogy ebből a 70 ezer ebédből nem 70 ezer ember, hanem legalább 150—200 ezer ember táplálkozik, mert hiszen minden egyes ebédadagot nem egy ember, hanem sokszor családok fogyasztanak el. Nem régen volt nálam egy ember, aki ötödmagával azt kérte, hogy egy ebédadag helyett két ebédadagot kapjon és akkor ők öten boldogok lesznek... Falun ezzel szemben még ezek a módszerek sem állanak rendelkezésre, mert a falvaknak nincs jogukban ínségadót kivetni és nincsenek anyagi eszközeik az ott fellépő nyomor eltüntetésére. A napokban volt alkalmam egy szegény falusi emberrel beszélgetni, aki elmondotta, hogy náluk már a gabonanemű annyira elfogyott, hogy tisztán krumplin és marharépán élnek ... és ezzel tengetik az életüket, de mi lesz, ha ez is fogyatékára kerül."

Vidéken még nagyobb volt a nyilvántartott ínségesek számaránya. Az öngyilkosságok rendkívül elszaporodtak. 1930-ban 4902 öngyilkosság volt, nagyrészt a nyomor miatt. A kormány ínségadót vezetett be a vidéki törvényhatósági jogú városokban is. A szociáldemokrata vezérek a forradalomtól való félelmükben azonban arra kérték az ellenforradalmi kormányt, hogy inkább Budapesten emelje az ínségadót, mert „... ez nem speciálisan fővárosi kérdés és ha a rend a fővárosban borul fel, az az egész ország rendjének felborulására alkalmas eszköz volna".

A világgazdasági válság évei alatt lebonyolított „nyomorenyhítő akciókra" jellemző — mint a főispáni bizalmas jelentésekből kitűnik —, hogy Miskolcon például a segélyreszorulók kiválasztásakor az ínségakciót lebonyolító bizottság és a város „szociálpolitikai" ügyosztálya az összes leventeoktatókat és az államrendőrségi detektíveket igénybevette, a közreműködésüket önként felajánlott egyházak képviselőin kívül. A „ruházati akciót" úgy bonyolították le, hogy magánháztartásokból szedték össze a használhatatlan ruhadarabokat és a munkanélküliek hozzátartozóival javíttatták ki azokat. Miskolcon 1930—31 telén 160 ínséges iskolásgyermeknek vasárnap délutánonként uzsonnát adtak azzal a céllal, hogy a gyermekek — valláserkölcsi oktatásban és soviniszta szavalatok és előadások tartásával — „nevelésben" részesüljenek. A nyomor olyan méretű volt, hogy a segélybizottságoknak gyakran nem állt módjukban — bár mindent megtettek ennek érdekében — munkát követelni a nyujtott „segélyek" ellenértékeképpen.

Az élelmiszersegélyeken, a levesosztáson kívül *ínségmunkák*kal akarták a tömegek forradalmi elégedetlenségét leszerelni. Az ínségmunka valójában bérlenyomó kényszermunka volt, amelynek segítségével a tőkések tovább szorították le a még alkalmazásban álló munkások munkabérét. A kubikusmunkát végző makói ínségmunkások 1933-ban 43 fillér napszámbért kaptak. Háromnapi megfeszített munkával 1,28 pengőt kerestek fejenként, amiért egy-egy munkás a három nap alatt 13,6 köbméter földet ásott fel. Pécs szociálpolitikai tanácsnoka

kibérelt egy üres gyártelepet, kitataroztatta ínségmunkásokkal és különböző ipari műhelyeket rendeztetett ott be. Összegyüjtötte a munkanélkülieket és — természetbeni segélyért s részben pénzért — ezekben a különböző ipari műhelyekben dolgoztatott. Játékárugyárat is létesített, aminek az lett az eredménye, hogy a gyermekjátékárugyárakban foglalkoztatott munkások munkabérét a tőkések a felére szállították le.

Az ínségesek száma akkor sem csökkent, amikor a világgazdasági válság túljutott a mélypontján. 1934 őszén pedig még a főváros törvényhatósági bizottságának ülésén is kénytelenek voltak szóvátenni, hogy az ínségmunkások legalább arra a napra kapják meg a minimális munkabért megközelítő összeget, amelyik napra munkára berendelik őket:

„Mondjuk napi két pengőt kapjon a munkás. Az a 10 deka kenyér, az a darab lókolbász korántsem ér fel azzal, hogy a munkanélküli... tönkreteszi egyetlen ruháját abban a munkában, amelyben foglalkoztatják. Álmodni sem lehet azt, hogy mindenkit a saját szakmájában dolgoztassanak."

A proletariátus és a szegényparasztság a Horthy-rendszerben a *tanulás* jogától és lehetőségétől is meg volt fosztva. Az uralkodóosztály szándékosan tudatlanságban tartotta a népet. Rendkívül magas volt az írástudatlanok száma. Az iskolaköteles falusi gyermekek nagy százaléka a téli hidegekben — lábbeli és valamennyire is megfelelő ruházat hiánya miatt — nem járhatott iskolába. De Budapesten sem volt jobb a helyzet. A budapesti téglagyári munkások például 1929-ben gyermekeiket lábbelivel sem bírták télen ellátni, mire az elöljáróság 5—6 pengőre büntette meg őket, ahelyett, hogy segített volna ezen a helyzeten.

Budapesten sok olyan iskola volt, amelyiknek sem tornaterme, sem udvara nem volt. Angyalföldön és Kőbányán barakiskolák voltak, amelyekben a két réteges fal közé beépített fűrészpor vagy szalma rövid idő alatt megrothadt, úgyhogy ezekben az iskolákban a levegő rendkívül egészségtelen volt. Nem volt véletlen, hogy ilyen iskolákat proletárnegyedekben létesítettek.

Az iskolaköteles gyermekek jelentős százaléka a négy elemi iskolai osztályt sem végezte el. Középiskolába nagyon kevés munkás- és szegényparaszt származású gyerek juthatott, az egyetemekre még kevesebb. Az iskolánkívüli művelődésre, továbbtanulásra semmi lehetőségük sem volt.

Az 1932—33 és 1933—34-es iskolaévekben a főváros iskoláiban fölmerült több mint 27 000 pengő tandíjhátralékot — 1935-ben, a következő évben — kénytelenek voltak elengedni, mivel

„... a hátralékos tandíjak a tanulók szüleinek nehéz anyagi helyzetére való figyelemmel behajthatatlanoknak látszanak, tekintettel továbbá arra... hogy ezek a tandíjkövetelések csak bírói úton volnának érvényesíthetők, márpedig ... a tandíjköveteléseknek bírói úton való érvényesítése a követelések összegével arányban nem álló készkiadásokat vonna maga után".

A tanszerek árának emelésével is nehezítették a tanulást. 1932 elején 20—25 százalékkal emelkedett az író- és tanszerek ára. A legolcsóbb középfokú iskolatípus, a polgári iskola költségei — 1933-as adatok szerint — a következők

voltak: beiratási díj 5,70, tandíj 36 pengő, könyvek fűzve 39,20 pengő, körzőkészlet 10 pengő, rajztábla, írószer stb. 15 pengő, tanulmányi kirándulások 10—12 pengő, tehát összesen 135—140 pengő. A gimnázium költségei 250—260 pengő körül mozogtak, a kereskedelmi iskolákban pedig 360—370 pengő volt egy évi iskoláztatás költsége.

A dolgozó magyar nép harca a kommunisták vezetésével a Horthy-rendszer nyomorpolitikája ellen; tüntetések, sztrájkok

A gazdasági válság a magyar munkásosztályt hihetetlen nyomorúságba, az állandó nélkülözés és szenvedés állapotába taszította. A mezőgazdasági válság elsősorban az agrárproletariátust és a szegényparasztságot sújtotta, de súlyos következményeit a középparasztság tekintélyes része is érezte. A magas adóterhek, a bank- és kulákuzsora kamatai alatt nyögő kisparasztság tízezrei ellen folyt a végrehajtás a válság éveiben. Kis földjeiket, házukat, szegényes berendezési tárgyaikat, utolsó jószágukat is elárverezték. 1930 első nyolc hónapjában 160 000 foglalást hajtottak végre adóhátralék miatt és 12 000 kisparaszti birtok került dobra. A kisparasztság tízezrei süllyedtek le a földnélküli agrárproletárok keserves helyzetébe. De a városi kispolgárságot és az értelmiséget is rendkívüli mértékben sújtotta a gazdasági válság. A kisiparosok és kiskereskedők tömegével csukták be műhelyeiket, üzleteiket. A csődök száma megháromszorozódott. A magánalkalmazottak fizetését többízben leszállították, a köztisztviselőkét másfél év alatt ötször csökkentették. Az értelmiségiek, diplomások nem tudtak munkához jutni.

A rettenetes nyomorúság egyre növekvő elkeseredettséget váltott ki a munkásság és szegényparasztság között. Az elkeseredés — a kommunisták felvilágosító munkája nyomán — a fasiszta kormány és a tőkéseknek a kizsákmányolást végletekig fokozó törekvése ellen, egyre nyiltabb ellenállásban jutott kifejezésre. A tömegek fokozódó balratolódása, az egyre szaporodó tüntetések a bérleszállítások, a Bedeaux-rendszer ellen, és a szaporodó vidéki megmozdulások félelemmel töltötték el a burzsoáziát. Az ellenforradalmi Bethlen-kormány a terror fokozásával válaszolt. A Kommunista Párt megsemmisítésével remélték a „rendet" helyreállítani.

Sztálin elvtárs a válság tudományos elemzése alapján zseniális előrelátással már 1930-ban megmondotta, hogy:

> „a burzsoázia belpolitikai téren a további fasizálásban fog kivezető utat keresni, és erre a célra ki fog használni minden reakciós erőt, beleértve a szociáldemokráciát is . . ., hogy a burzsoázia külpolitikai téren új imperialista háborúban fog kivezető utat keresni."[9]

Valóban, a Bethlen-kormány a terror fokozásán kívül az addiginál is nagyobb mértékben vette igénybe a jobboldali szociáldemokrata vezetők segítségét, hogy a munkásosztály növekvő forradalmi hangulatát leszerelhesse és a válság terheit a dolgozó osztályokra háríthassa át. A szociáldemokraták a válság

egész időszakában azt hirdették, hogy „a válságban nem lehet sztrájkolni." A Kommunista Párt azonban szervezte és vezette a munkásosztály, a dolgozó tömegek harcát. A Párt a Szovjetuniót állította követendő példának a munkásság és a szegényparasztság elé.

A Párt már a válság kezdetén megindította a harcot, hogy a munkásosztály élén visszaverje a tőkések támadásait. Tüntetéseket, sztrájkokat szervezett, fokozott harcra szólította fel a munkásságot és a szegényparasztságot. Az első nagyobbarányú tüntetést 1929 végén szervezte a Párt: kihasználva az SzDP nagygyűlését, a tömegeket a gyűlés után az utcára vitte. A rendőrség csak másfél órás rohamozás árán tudta a tüntetőket szétoszlatni.

1930 januárjában szervezte meg a Párt a „Munkanélküliek Országos Egységbizottságát". Ettől kezdve a munkanélküliek tüntetései gyakoribbakká váltak. Míg eleinte csak a fővárosban és környékén folytak sorozatos tüntetések, 1930 tavaszán már egyre gyakoribb volt, hogy a vidéki városokban is — Szentesen, Mindszenten, Csongrádon, Győrött, Szegeden — felvonultak az éhező munkanélküliek. A szegényparasztságnak szinte állati nyomorából fakadó elkeseredettsége, egyre gyakrabban csapott át nyílt kitörésekbe — nemcsak a viharsarokban, a Tiszavidéken, hanem a Dunántúlon is. A veszprémi főispán 1930 tavaszán a leghatározottabb intézkedéseket követelte az „immár aggasztónak látszó mozgalommal szemben". Ugyanakkor azt javasolta, hogy okvetlenül fegyverezzék föl a nemzetvédelmi szerveket, mert „a nyár folyamán erre feltétlenül szükség lesz".[10] A Párt egyre sűrűbben adott ki és terjesztett röpcédulákat a falusi szegénység között, amelyekben további harcra buzdította a szegényparasztságot.

1930 május 1-én voltak először a Tanácsköztársaság óta hangos tüntetések, amelyeket a Kommunista Párt vezetett. Nemcsak Budapesten, hanem a vidéki városokban is sor került tüntetésekre.

Egymásután lángolt fel a pilisvörösvári, pécsvidéki, dorogi, tatai bányamunkások harca a nélkülözés, a fenyegető munkanélküliség, a bányabárók rendkívüli arányú kizsákmányolása ellen. A Párt már a válság kezdetén hatalmas sztrájkot szervezett és vezetett: 1929 novemberében 5000 salgótarjáni bányász lépett sztrájkba, hogy visszaverje a bányakapitalisták újabb támadását, 1930 tavaszán a Ganz Hajógyár munkásai léptek szrájkba a Bedeaux-rendszer bevezetése ellen.

1930 nyarán a tokodi és salgótarjáni üveggyári munkások heteken keresztül sztrájkoltak az üvegkartell újabb nagyarányú bérletörési kísérlete ellen. Egymásután törtek ki a textiliparban is a Bedeaux-rendszer bevezetése elleni sztrájkok: a Goldberger-gyár egyes üzmeiben és a legnagyobb — három hétig tartó — sztrájk a Magyar Pamutiparban.

Az 1930 szeptember 1-i hatalmas harcos tüntetés megmutatta, hogy a tömegek harckészsége mennyire fokozódott és a KMP befolyása mennyire megnövekedett. Az 1930 szeptember 1-i tüntetés a tömegek harcos tüntetése volt. A Párt kiadta a jelszót: „Változtassátok át hangos, harcos tüntetéssé szeptember 1-ét". A dolgozó tömegek végeláthatatlan sorokban vonultak az Andrássy-úton és mind többen vették át a felvonulók között menetelő és röpiratokat osztogató

kommunisták jelszavait. Mind erőteljesebben szálltak szembe a tüntetést megakadályozni akaró rendőrökkel, barikádokat emelve védekeztek a rendőrség egyre dühödtebb rohamai ellen. A tüntetést csak estére sikerült szétverni, pedig a jobboldali szociáldemokrata vezetők mindent elkövettek, hogy fékezzék a tömegek harci elszántságát.

A szeptember 1-i hatalmas harcos tüntetés megmutatta, hogy a tömegek balratolódása és a Párt befolyása mennyire fokozódott. Az uralkodóosztály e százezres megmozdulás óta különösen rettegett a forradalom kirobbanásától. Még féktelenebb terrort követelt a kormánytól, hogy a „munkásság ne is merjen az utcára kimenni".[11] A klerikális reakció lapja, a „Magyar Kultúra" azt írta, hogy „a nagyobb erély követelésében benne van a szuronyok, a jókor alkalmazott erőszak ... követelése is". A Bethlen-kormány a karhatalmi szervek fokozott fegyverhasználatára adott utasítást:

> „A rendőrök figyelme felhívandó ... arra, hogy a fegyverhasználat tekintetében nem helyezkedhetnek egyéni szempontokra ... Az idők komolyak, a rendőrség is legyen ezzel tisztában. A karabélyok tartalékban legyenek ..."[12]

A tízéves ellenforradalmi Bethlen-kormány válságos helyzetbe került. A széles tömegek elkeseredettsége, a Horthy-rendszer elleni gyűlöletük a kormány ellen összpontosult. 1931 augusztusában a Bethlen-kormány helyére gróf Károlyi Gyula kormánya került.

Károlyi közvetlen folytatója volt a magyar finánctőke addigi politikájának, amely a néptömegeket a végsőkig elnyomta. A „takarékosság" jegyében egyes adónemeket százszázalékkal emeltek, a közalkalmazotti fizetéseket leszállították, majdnem minden szociális kiadást megszüntettek. A munkanélküliséget és a nyomort azzal is fokozták, hogy a folyamatban levő kevés építkezést is leállították. A munkásság és szegényparasztság forradalmi elégedetlensége növekedett. 1931 szeptember 19-én a Károlyi-kormány életbeléptette a statáriumot. A statárium életbeléptetését elsősorban a KMP megnövekedett befolyása és az agrárproletariátus és a dolgozó parasztság lázongása tette a kormány számára szükségessé. A statárium kihirdetésével egyidőben mozgósították a fasiszta nemzeti munkavédelmi szervezetet, az ellenforradalmi polgárőrséget, fölfegyverezték a kulákokat, megerősítették a csendőrséget, megszállták a vasútvonalakat és hidakat. Katonai megszállás alá kerültek a falvak és tanyák.

A KMP válasza a dolgozók forradalmi harcainak letörésére és a Párt megsemmisítésére irányuló statárium kihirdetésére az volt, hogy a fokozott terrorra még elszántabb küzdelemmel kell felelni. A Párt által vezetett tüntetések mellett — a statárium ellenére — mind gyakoribbak lettek vidéken is a nyomor elleni tüntetések. 1931 decemberében a zalamegyei Gyülevész községben a szegényparasztok kaszával-kapával verték meg a végrehajtásokat elrendelő jegyzőt. 1932 januárjában Ózdon, februárban Zalaszentmihályon, Pacsatüttögön kergették el a végrehajtót. Pacsán, Balmazújvároson és Nyírtúrán pedig a fasiszta kormány csendőrsége véres sortűzzel válaszolt a tüntetésekre. 1932 tavaszán ismét gyakoribbakká váltak a sztrájkok, elsősorban a textilgyárakban, mert a tőkések 20 százalékkal akarták a munkabéreket lejjebbszorítani. A sta-

táriumot bevezető Károlyi-kormány teljesen tehetetlennek bizonyult a gazdasági válság okozta problémákkal szemben.

1932 októberében, a német fasizmus előretörése idején, a magyar finánctőke elérkezettnek látta az időt a nyilt fasizmus bevezetésére: Gömbössel, a nyilt ellenforradalom egyik legaktívabb kalandorával alakított kormányt. Gömbös egypárt-rendszer bevezetésére, a munkásosztály harcos szervezeteinek megsemmisítésére törekedett. Mértéktelen soviniszta demagógiával próbált tömegbázist szerezni. Újjászervezte a kormánypártot és megerősítette a fehérterrorista idők szervezeteit. A fasiszta Németországgal való barátság feltétlen híveként, mind szorosabban a Hitler-fasizmushoz kötötte az országot.

A Gömbös-kormány általános támadást indított a proletariátus ellen, maradék jogaitól is meg akarta fosztani a munkásosztályt. Gömbös kijelentette, hogy munkanélküliségi segély nincs, de munka lesz. Azonban munka sem volt. Ezzel szemben fölemelték a munkások kereseti adóját, leszállították — főleg a szövőgyárakban — a munkabéreket, újabb munkástömegeket bocsátottak el, és a közüzemekben is bevezették a Bedeaux-rendszert. Kiszélesítették az ínségmunkákat és leszorították az ínségbéreket.

„13—16 órás munkaidő, heti 16—20 pengős hetikereset, bedózás, hajszamunka a textilmunkások élete — írta 1933-ban az Ellenzéki Textilmunkás. — Ehhez járul még a büntetések, a megalázás, a durvaságok tömege és a bérleszállítás réme. Az egészségtelen munkahelyen rabszolgaviszonyok közt robotoló munkás kikerül a munkanélküliek nagy tömegébe, ahol szintén megragadja a gömbösi kapitalizmus karja, a munkahadseregbe, az ínséglevesért és melegedőért ínségmunkára kényszerítve, ahol újra még nagyobb profitot sajtolhat ki belőle."

A munkanélkülieket úgyszólván ingyen dolgoztatták. A hajléktalanoknak éjjeli szállásért egy napig kellett dolgozniuk, a mezőgazdasági munkásoknak pedig néhány kilogramm lisztért három-négy napig kellett robotolniuk. Ugyancsak három napig kellett dolgozni a munkásnegyedekben osztogatott ebédjegyekért. Az ú. n. közmunkákon — csatornaépítéseken vagy bányatelepeken — végzett munkákért 18—28 filléres órabéreket fizettek. Az adóbehajtások a falvakban egyre brutálisabb módszerekkel folytak. A csendőrök egész falvakat szálltak meg adóvégrehajtás címén. A parasztoktól adóhátralék fejében elvették földjüket, terményeiket, állatállományukat, munkaeszközeiket.

1933 tavaszán a Gömbös-kormány még az ínségmunkának nevezett rabszolgamunkát sem tudta addigi méreteiben fenntartani. Az ínségmunkáért fizetett órabéreket leszállították, a munkanélküliek éheztek, egyrészük koldult. A pécsi bányászok bérét 23 százalékkal, a békéscsabai textilmunkásokét 28, az üvegezőmunkásokét 15 százalékkal szállították le. 1933 elején egy proletárcsalád létminimuma heti 62 pengő volt. Ugyanakkor a vas- és fémmunkások heti keresete háromnapos munkahét alapján 8—25 pengő, az élelmezési ipari munkásoké 8—12 órás munkanap alapján 5—18 pengő, a textilipari munkásoké 55 órás munkahét alapján 5—25 pengő volt. Szakadatlanul terjedt a kapitalista racionalizálás, különösen a textiliparban. A munkáskizsákmányolás üzemi szervezetét a tőkések még jobban kiépítették.

A társadalombiztosítást — a betegségi, baleseti és öregségi járulékot — majdnem teljesen felszámolták. A GyOSz javaslatára a táppénzt a bér 50%-ára szállították le, ugyanakkor közvetve felemelték a járulékot, az anyasági és szülési segélyt pedig 10%-kal csökkentették. A közhasználati cikkekre kirótt adókat annyira felemelték, hogy ezek a cikkek 15—20%-kal megdrágultak. A rendkívül leszorított béreket további adókkal terhelték.

A Párt felismerte a nyílt fasiszta diktatúra bevezetésének veszélyét, amely a magyar dolgozó népet fenyegette. A veszély elhárítására a munkásegységfront alulról való megteremtését, a szakszervezetek megvédését, a dolgozó tömegek harcának fokozását tűzte ki feladatul. A Párt egyre inkább szakszervezeti területen fejtette ki tevékenységét, az „Egyesült Szakszervezeti Ellenzék" irányítása révén.

A Szakszervezeti Ellenzék egyre több sztrájkot készített elő és vezetett. A sztrájkok 1932 végén, de különösen 1933 tavaszán kiszélesedtek és egyre harcosabb jellegűvé alakultak át. Az 1933 tavaszán kitört bőrössztrájkkal olyan sztrájkok kezdődtek meg, amelyek az egész szakmát harcbavitték, és a sztrájkok kezdtek kiterjedni a vidéki városokra is. A textilgyárakban ismét sorozatos sztrájkok törtek ki, s az összes pestkörnyéki famunkások is sztrájkoltak. A salgótarjáni bányászok készülő sztrájkharcát csak úgy tudták elfojtani, hogy elfogták a sztrájkharcot előkészítő több mint 50 kommunistát.

1933 augusztusában sztrájkba léptek a Ganz Villamossági gyár dolgozói, majd a másik két Ganz-gyár munkássága is csatlakozott a sztrájkhoz. 3000 vasmunkás négy héten keresztül küzdött a tőkések újabb támadásának kivédéséért. A sztrájk a dolgozók követelései egy részének kiharcolásával végződött. Nem sokkal később 8000 budapesti építőmunkás egyhetes sztrájkja következett.

Az egyre sűrűbben fellángoló és mindinkább eredménnyel is végződő sztrájkharcok új, harcos szellemet vittek be a munkástömegekbe. 1934-ben a sztrájkharcok még nagyobb erővel robbantak ki, amikor a Gömbös-kormány olyan törvényt készített elő, amely a szakszervezeteket állami felügyelet alá helyezte volna és amely a sztrájktilalmat is ki akarta mondani. A Párt kiadta a „szakszervezetek védelmének" jelszavát. Az újpesti bútorgyárak dolgozói, a Goldberger-gyár lágymányosi telepe, a kispesti Filtexgyár, az angyalföldi selyemgyár dolgozói stb. egymásután sztrájkba léptek. Vasipari, nemesfémipari, vegytisztítóipari sztrájkok indultak. 1934 őszén tört ki a legnagyobb sztrájk, a pécsi bányászok harca. Több mint 4000 bányász vívott hősies harcot a kizsákmányolás ellen és követelte az előző évben 8%-kal leszállított bérek fölemelését. Közel ezer bányász lent maradt a föld alatt és éhségsztrájkot kezdett. A szociáldemokrata vezéreknek csak a legnagyobb erőfeszítések árán sikerült — a bányászok félrevezetésével — 9 nap után leszerelni a sztrájkot. 1935-ben a bőrös szakma folytatott általános sztrájkot. Utána a szabómunkások, a textilgyárak dolgozói indultak harcba bérköveteléseikért és szervezeteik megvédéséért. A csepeli posztógyár ezer dolgozója sztrájkolt. 1935 július végén az egész építőmunkásság — 10 000 építőmunkás — hatalmas, hetekig tartó sztrájkba kezdett. Sztrájkoltak a téglagyári munkások is.

A munkásság harcai arra kényszerítették Gömböst, hogy elálljon a szakszervezetek fasizálására irányuló törvénytervezet benyujtásától. A munkásosztály a Párt vezetésével megvédte a szakszervezeteket.

Az 1935—38-as éveket hatalmas sztrájkhullám jellemezte. A fasiszta rendőrség keserűen állapította meg:

„... a szakszervezeti mozgalom úgy Budapesten, mint az egész országban újult erővel indult meg, amit elsősorban a sztrájkok nagy száma bizonyít... A sztrájkok egyidőben törtek ki az összes szakmákban. A sztrájkok nem lokálisak, hanem a szervezett munka következtében azonos követelések mellett az egész országra terjednek ki... A bérharcok legnagyobbrészt a munkások részbeni, vagy teljes győzelmével végződnek, így természetesen a sztrájkkedv és szándék növekszik, és ilyenirányba hangolja a többi szakma munkásait is."[13]

A Horthy-rendszer háborús politikája és a kommunisták harca a békéért

A Horthy-rendszer uralomra kerülésének első pillanatától kezdve feltétlen híve volt egy újabb imperialista háborúnak. A magyar uralkodóosztály örömmel fogadott minden háborús tervet, és kész volt arra, hogy bármely pillanatban bekapcsolódjék egy Szovjetunió ellen irányuló háborúba. A „trianoni revizió" jelszavával féktelen soviniszta demagógiát folytatott, a szomszéd népek ellen gyűlöletet szított, és állandóan uszított a Szovjetunió és a kommunisták ellen. Mindez a nép háborúra való előkészítésének volt ideológiai eszköze.

A népelnyomás fasiszta módszerei nyomultak mindjobban előtérbe, hogy a háború kitörése a gazdaságilag és politikailag megbéklyózott munkásság részéről ne találhasson hatékony ellenállásra.

A Kommunista Internacionálé 1929-ben felhívással fordult a világ dolgozóihoz. A felhívásban leleplezte, hogy az imperialista államok kormányai újabb háborút készítenek elő és felszólította a proletariátust, hogy induljon harcba az új imperialista háború megakadályozására. A KMP is fölemelte szavát a készülő háború ellen, leleplezte a magyar uralkodó osztály háborús készülődését és harcba szólította a dolgozókat a háború elhárítására:

„A magyar imperializmus kézzel lábbal és könyökkel azon van — írta a Párt hivatalos lapja, az Új Március — hogy a Szovjetunió elleni imperialista frontba a hátulsó sorokból az első sorokba tolakodjék fel. A magyar imperializmus abban a kutyafalkában, melyet Anglia és Franciaország láncon tartanak a Szovjetunió ellen, a legharapósabbak közé tartozik és mint ilyen, nem győzi kelletni magát. A titkos fegyverkezés folyik. Illegális muníciógyárak, fegyvergyárak dolgoznak. A leventeszervezetek, cserkészegyletek készítik elő a tömeghadsereg anyagát. A háborút szolgálja Magyarországon a béremelés megtagadásától a sztrájktörő ellen védekező munkás letartóztatásától, a feketelistától kezdve a békéltetésig, a kommunista röpiratokra páncélautókkal kivonuló rendőrségi razziáktól a szakszervezeti denunciálásokig, a békéltetéstől a honvédelmi büdzsé emeléséig, a szakszervezetek fasizálásától a titkos fegyverkezésig, a szociáldemokráciával való paktumtól az angol-olasz szövetségig minden. Tehát a béremelés

követelésétől a feketelisták, a sztrájktörők, a rendőri üldözés elleni harcot, a szakszervezeti bürokrácia, a fasizmus elleni harcig, mindezt a kommunistáknak a háború elleni harc színvonalára kell emelniök."

A kommunisták harca a tőkések támadása ellen szorosan összekapcsolódott Horthyék háborús törekvéseinek leleplezésével, a béke megőrzéséért folyó küzdelemmel. Minden évben az első imperialista háború kitörésének évfordulóján, a „nemzetközi vörös napon" a Párt tiltakozó tüntetést szervezett a háború ellen. Az 1930 augusztus elsejei háborúellenes tüntetésről a Párt egyik röpirata így számol be:

„... Tízezrével juttattuk el röpiratainkat az üzemekbe, a munkáslakásokba, a földmunkás viskókba, a falvakba, a kaszárnyák fala mögé szerte az országban ... És amikor csendőrszázlóaljakat vonultattak fel, katonaságot helyeztek készenlétbe, akkor azzal válaszoltunk, hogy ezrével juttattuk el testvéri szavunkat a kaszárnyába zárt, tiszti rúgással táplált katonák közé".

Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVI. kongresszusán, 1930 júniusában rámutatott arra, hogy az imperialisták a gazdasági válságból mindenekelőtt a Szovjetunió rovására igyekeznek kivezető utat találni. „Innen ered — mondotta Sztálin elvtárs — a Szovjetunió elleni kalandos merényletekre és intervencióra irányuló tendencia, amelynek a kibontakozó gazdasági válsággal kapcsolatban fokozódnia kell."

A magyar uralkodóosztályok is elsősorban a Szovjetunió elleni háborúban keresték a kivezető utat a válságból. A válság ideje alatt szorosabbra vonták a katonai együttműködést az olasz fasizmussal. 1930-ban több repülőteret építettek az országban, új haditechnikai intézetet létesítettek, a vas- és vegyiipart haditermelésre állították át. 1931-ben a költségvetés 35%-át fordították a fegyveres erőkre. Hadiüzemek egész sora működött. A Ganz és a WM harckocsikat és repülőgépeket gyártott, a diósgyőri gyárak ágyúkat öntöttek. A fűzfői lőporgyár teljes kapacitással dolgozott. Nagy erővel igyekeztek kiszélesíteni az ellenforradalmi karhatalmi alakulatokat. Az ellenforradalmi titkos szervezeteknek kb. 14 000 tagjuk volt. A vitézi szék és a leventeszervezet is hasonló célokat szolgált.

A Párt a kíméletlen üldözés, a statárium ellenére egyre szélesebb tömegek előtt leplezte le a hazaáruló uralkodóosztály szándékait. 1932-ben a Távolkeleten már folyó új imperialista háború idején a KMP Központi Bizottsága határozatot hozott a háború ellen való harc fokozásának szükséges voltáról:

„Az imperialista háború elleni harcot és a Szovjetunió forradalmi megvédésének feladatát a Párt egész munkájának homlokterébe kell állítani... A magyar burzsoázia tudatosan aktív szerepet akar játszani a Szovjetunió elleni intervencióban... A magyarországi kommunisták alapvető kötelessége, hogy a legszélesebb munkás és dolgozó tömegek előtt fedjék föl egyrészt a saját helyzetük és a fasizmus külpolitikai célkitűzései közti összefüggést, másrészt leleplezzék azokat a lépéseket, amelyeket a magyar fasizmus a háború előkészítése... érdekében tesz... Kézzelfoghatóvá kell tennünk, hogy a háború annak az elnyomóhadjáratnak nagymértékű fokozása és folytatása, amelyet a burzsoázia vezet a dolgozók ellen."

A Párt ettől kezdve még jobban fokozta a béke érdekében folytatott tevékenységét. A mindennapi gazdasági követelésekért folyó mozgalommal elválaszthatatlanul összefüggött a tömegek mozgósítása a készülő imperialista háború ellen. A kommunistáknak a tömegek között elért eredményei kényszerítették Gömböst, még mint a Károlyi-kormány hadügyminiszterét, hogy „vezérfonal" kidolgozását követelje a kommunisták háborúellenes munkája ellensúlyozására:

„... az országos propaganda egységes irányítására — írta Gömbös — szükséges egy vezérfonal kiadása, amely a népiskolától kezdve a katonasorig, a falusi templomtól a laktanyai nemzetvédelmi előadásokig... a kommunizmust a maga veszélyes mivoltában tüntetné fel..."[14]

A magyar burzsoázia mindenáron el akarta némítani a Kommunista Pártot, amely harcbahívta a dolgozókat az új háború ellen. A magyar burzsoázia — felbátorodva a hitleri fasizmus előretörésétől — 1932 júliusában meggyilkolta a párt harcainak két vezetőjét, *Sallai* és *Fürst* elvtársakat, akik a Pártnak a békéért folyó harcát vezették.

Az imperialisták zsoldjában álló szociáldemokrata vezetőknek, akik teljes mértékben a háborús készülődést szolgálták, fontos feladatuk volt a munkástömegek megtévesztése és — pacifista illuziók keltésével — a dolgozók háborús veszély elleni éberségének elaltatása. A Kommunista Párt következetesen leleplezte, hogy mi rejlik a „pacifista" szólamok mögött.

Gömbös kormányra kerülése után a magyar burzsoázia még nagyobb iramban folytatta a háborús előkészületeket, és az országot mindjobban a német fasizmus hadiszekeréhez láncolta. A kommunisták a nyílt fasizmus meghonosításának veszélye és az új háborús veszedelem ellen a leghatalmasabb fegyvernek: a munkásegységfrontnak kiharcolására törekedtek. A szociáldemokrata vezérek azonban megakadályozták a munkásegység megteremtését.

A háborús előkészületek meggyorsítása érdekében indított nemzetközi kommunistaellenes hajszát a magyar burzsoázia azzal is szolgálta, hogy Rákosi elvtársat — 8 és félévi fegyházbüntetésének kitöltése után — újra bíróság elé állította. A kommunisták felvilágosították a tömegeket, hogy a Rákosi elvtárs ellen indított újabb per és a fokozott háborús készülődés szoros összefüggésben van egymással.

1935-ben a Kommunista Internacionálé VII. kongreszusa, amely fordulatot jelentett a fasizmus ellen és a békéért folyó harcban — háborúellenes határozataiban — mint legfontosabb feladatot tűzte ki a kommunista pártok, és az egész világ dolgozói, elnyomott népei elé, az imperialista háború és a fasizmus ellen való harc összekapcsolását. Az illegális Kommunista Párt is fokozta a fasizmus és a háború ellen vívott harcát.

„A magyar dolgozó nép érdekeinek védelme ma a demokratikus erők összefogását követeli *a kenyérért, a földért, szabadságért és békéért* folyó harcban. A kommunisták feladata elöljárni és minden dolgozó számára megmutatni azt az utat, amely kivezet a fasizmus fojtogató karmaiból és biztosítja a jobb megélhetést és a békét."[15]

Gömbös és az utánakövetkező kormányok — „kémkedés, hazaárulás" hamis vádjának ürügyén — katonai hatóságoknak adták át a háború ellen harcoló kommunistákat. Hadbíróság ítélkezett a kommunisták felett.

„A fasiszta terror fokozása, az osztályharcos munkások megkínzása, börtönbe és hadbíróság elé hurcolása, a munkásszervezetek elleni sorozatos fasiszta támadások azt a célt szolgálják, hogy a fasiszta Gömbös-kormány zavartalanul készülhessen az új imperialista háborúra — leplezte le ezeknek az intézkedéseknek célját a KMP budapesti pártbizottságának egyik 1936-os röpirata. *Harcoljunk egységesen a fegyverkezések ellen* — tanácsolta a röpirat. Minden gyűlésen, összejövetelen tiltakozzunk a háború ellen, tüntessünk a béke mellett."

A hitleri fasizmushoz való nyilt csatlakozás után a magyar uralkodóosztály még lázasabban folytatta háborús előkészületeit. A tömegek előtt egyre inkább a „békés revizió" hazug jelszavát hangoztatták. A kormány nyilatkozatot adott ki, hogy Magyarország függetlenségét a német fasizmus részéről semmi veszély sem fenyegeti. Ugyanakkor a győri „egymilliárdos programmal" rohamtempóban fokozták a fegyverkezést. „A győri fegyverkezési programm országveszejtő, nemzetgyilkos, háborús programm" — írta a Dolgozók Lapja.

A Kommunista Párt megjelölte azt az egyedül helyes utat, amely az ország érdekeinek megfelel:

„Mit követelnek a magyarság érdekei a külpolitikában? Elsősorban biztosítékot arra nézve, hogy Magyarország nem fog háborús kalandba keveredni."[16]

A tömegek megtévesztésére: a szociáldemokrata vezetők is a béke híveinek tüntették fel magukat. De olymódon voltak a „béke hívei", hogy ezzel tudatosan fékezték a háború ellen irányuló aktív harcot. Tovább dicsőítették a burzsoá pacifizmust, a „mindenáron" elérendő „béke" volt a jelszavuk:

„Elkerültük az új világháborút... — mondotta a müncheni tárgyalások után Mónus, az SzDP főideológusa — vizsgálódásainkból arra a véleményre jutottunk, hogy a müncheni béke nem fegyverszünetet jelent, hanem hosszantartó békét..."[17]

A szociáldemokrata vezérek lelkesen tapsoltak és alig találtak megfelelő dicsőítő szavakat a hitleri és az olasz fasizmus „nagylelkűségére", amikor az amerikai-angol imperialisták által a hitleri fenevadnak odavetett Csehszlovákia kis részét Hitler koncként átengedte a magyar uralkodóosztálynak és tömjénezték a népelnyomó és nemzetáruló rendszer főképviselőjét, Horthyt:

„Ezeknek a kérdéseknek megtárgyalásával nem foglalkozhatom anélkül — mondotta Peyer 1938 november 12-én a parlamentben —, hogy ne emlékezzek meg a magyar államfőnek, Horthy Miklós kormányzónak arról a fáradhatatlan, nagy, bölcs és előrelátó munkájáról, amellyel ezekben a napokban az országot vezette. Az ő bölcs kormányzása tette lehetővé, hogy ez a munka eredményesen fejeződjék be..."

Így nyilatkoztak arról a Horthyról, akiről Rákosi elvtárs *Ki a felelős?* című cikkében megállapította:

„... ő befolyásolta az utolsó 24 esztendő magyar történetét és ... elsősorban ő felelős ... Ő képviselte a ‚vonalat', ő gondoskodott arról, hogy az a vonal folytonosan megmaradjon és reakciós, népellenes irányban maradjon meg. Az, hogy az ország Hitler oldalára került, ... elsősorban az ő bűne."

A fasiszta magyar kormány 1939 elején sietve csatlakozott az ú. n. antikomintern egyezményhez. A Szovjetunió válasza, a magyar uralkodóosztálynak erre a lépésére intő figyelmeztetés volt, hogy milyen végzetes örvény felé viszi a nemzetvesztő uralkodó osztály a magyar népet:

„... a Szovjetunió nem mehet el amellett a tény mellett — írta 1939 február 1-i számában az Izvesztija — hogy Magyarország — különösen a legutóbbi időben — sokkal készségesebben, mint a többi állam, ellenállás nélkül teljesítette az agresszorblokk összes követeléseit ... Amint egy olyan ország, mint Magyarország csatlakozik egy szövetséghez ... el kell várni, hogy ez az ország karddá válik a támadók kezében."

Sztálin elvtárs már 1939 májusában az SzK(b)P XVIII. kongresszusán mondott beszédében megállapította: „Az új imperialista háború ténnyé vált." A KMP, amelyet a háborút akaró népelnyomó Horthy-rendszer a legkegyetlenebb módon üldözött, erejéhez mérten minden lehetőt elkövetett, hogy megmentse a magyar népet a háborútól. Abban, hogy ez annakidején nem sikerült, a féktelen terror mellett a legdöntőbb szerepük a jobboldali szociáldemokratáknak volt, akik hazugságaikkal, hamis illúziók gyártásával elködösítették a háborús veszélyt, és tudatosan gátolták a kommunisták és a munkásosztály háborúellenes tevékenységét, a munkásegység és a népfront megteremtését.

JEGYZETEK

1. Kereskedelmünk és iparunk az 1931. évben. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának a kereskedelemügyi miniszterhez intézett évi jelentése az 1931. évről. 45. l.
2. Pesti Magyar Kereskedelmi Bank irattára. 3499 sz.
3. U. a.
4. Részler Gyula. Magyar gyári munkásság — Szociális helyzetkép, 39. l.
5. Magyar Általános Hitelbank irattára.
6. Statisztikai Évkönyv XXXVII. k., 222. l. és XXXIX. k., 238. l.
7. Kereskedelmünk és iparunk az 1931 évben, i. m. 146. l.
8. Pesti Magyar Kereskedelmi Bank irattára. 4945 sz.
9. Sztálin Művei. 12. kötet. 274. lap. Szikra 1950.
10. Bizalmas jelentés — MMI Archivum — A. XVII/1/1930/13.
11. Budapesti Hirlap, 1930 szeptember 2.
12. MMI Archivum A .III/13/99.
13. Rendőrségi jelentés MMI Archivum — A. XIX/1/1936/3.
14. Gömbös levele a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. — Elnökségi irat — 104/281 — MMI Archivum.
15. Dolgozók Lapja — 1937 április — Lehetséges-e a népfront Magyarországon?
16. Dolgozók Lapja — 1937 április — Honnan fenyeget a háborús veszély és hogyan küzdjünk ellene?
17. Szocializmus — 1938 szeptember — München után.

LEO FIGUÈRES

A Kínai Népköztársaság két esztendeje

1949 október 1-én kiáltották ki a Kínai Népköztársaságot és jelentették be Kína központi népi kormányának megalakulását.

Ez a történelmi esemény koronázta meg a kínai nép évtizedes harcát nemzeti függetlenségének visszaszerzéséért; ez szentesítette a fölszabadító népi hadseregnek azokat a ragyogó győzelmeit, amelyeket az imperialista államok parancsára a reakció által rákényszerített húszéves harcban aratott. Ez a történelmi esemény meggyőző módon igazolta a Kínai Kommunista Pártnak Mao Ce-tung vezetésével folytatott politikája helyességét.

1949 vége felé a hatalmas kínai szárazföld úgyszólván teljesen felszabadult. Csang Kai-sek és érdekcsoportja — amerikai hadihajók és repülőgépek védelme alatt — szégyenletesen Taivanba menekült. Népi hatalom alakult meg a földkerekség legnépesebb országában.

Az emberiség egynegyede — amely addig az imperialista rablók uralma és elnyomása alatt tengődött — visszahódította szabadságát. Érthető, hogy az imperialisták, elsősorban a yankee-k, nem mondtak le könnyűszerrel a kínai földön való jelenlétükről, amely számukra oly gyümölcsöző volt. Ebből az időből származó minden kommentárjuk arról tesz tanúságot, hogy — nem bírván megakadályozni Koumintang lakájaik katonai vereségét — minden reményüket arra építették, hogy az új vezetők — szerintük — nem lesznek képesek hatalmas országuk igazgatására és egyesítésére. Azt hitték, hogy az új kormány gazdasági és egyéb természetű balsikereinek következtében — amelyek előidézéséhez készséggel járultak volna hozzá — ismét elfoglalhatják régi pozícióikat Kínában.

Az elmúlt két év eseményei halomradöntötték az imperialisták reménységeit. Kína végleg megszabadult a pénzügyi, kereskedelmi és ipari kalózoktól, akik egy évszázada fosztogatták. A népköztársaság minden téren megszilárdult, és a Kínai Kommunista Párt befolyása és tekintélye rendkívül megnövekedett.

Ez a magyarázata annak, hogy az amerikai imperialisták és csatlósaik — az új Kína által elért haladástól megijedve, és csalatkozva a rendszer „fejlődéséhez" vagy „visszájárafordításához" fűzött hamis ábrándjaikban — ismét a kínai nép ellenségeiként lepleződtek le és odáig mentek, hogy a kínai népet atombombával való kiirtással fenyegették meg.

De Truman és MacArthur saját kárán tanulta meg, hogy nem könnyű befolyásolni Kína vezetőit és a kínai népet, s hogy egyáltalában nem kényelmes dolog fenyegetni az ország határait. Elmúltak már azok az idők, amikor egy hadicirkáló megjelenése a kínai vizeken elegendő volt bárminő kívánság kikényszerítésére.

Mint Mao Ce-tung most két esztendeje mondotta, *Kína öntudatra ébredt*, népe talpraállt, büszke múltjára, ragyogó civilizációjára, bízik képességeiben és erejé-

ben, s tudatában van annak, hogy a béke, a demokrácia és a szocializmus hatalmas világtáborához tartozik; meg van győződve arról, hogy Kínát virágzó, erős és megbecsült országgá változtatja.

A Kínai Kommunista Párt politikájának, a kínai forradalomban betöltött vezető szerepének, e forradalom sajátos folyamatának, a kínai népi hatalom formájának mélyebb okait nem lehet megérteni a különleges kínai osztályviszonyok és nemzeti körülmények alapos ismerete nélkül.

Ennélfogva minden összehasonlításnak — a kínai s például a franciaországi helyzet és harci formák között — szigorúan számolnia kell az e két ország között fennálló jelentős különbségekkel.

Franciaország régi tőkésország, amelyben a burzsoa forradalom több mint 150 évvel ezelőtt zajlott le, imperialista ország, amely több tucat népet nyom el és zsákmányol ki Ázsiában és Afrikában.

Kína ezzel szemben olyan ország, ahol fennmaradtak a hűbéri kapcsolatok földesurak és parasztok között, mind mostanáig félfeudális ország, bár bizonyos nemzeti kapitalizmus fejlődésének jelei mutatkoztak. Ezenkívül Kína 1840 óta különféle imperialista országok elnyomása alatt szenvedett, amelyek diktálták a törvényeket kormányának, parancsolókként viselkedtek nagyvárosaiban és kikötőiben, külkereskedelmét ténylegesen ellenőrizték és uralkodtak belföldi kereskedelmén. Kína tehát elveszítette nemzeti függetlenségét, hogy az imperialisták félgyarmatává váljék. 1931-től kezdve a japán megszállás gyarmati kormányzat alá helyezte az ország jelentős részeit. Ezért írta Mao Ce-tung 1939-ben a következőket:

„... egyrészt az imperialista inváziő Kínában összeroppantotta a kínai feudális társadalmat és utat tört a kínai kapitalizmusnak, míg másrészt rendkívüli mértékben elnyomta Kínát és az országot független államból gyarmattá és félgyarmattá süllyesztette."

És ezzel fejezte be:

„A jelenlegi kínai társadalom fő ellentétei az imperializmus és a kínai nemzet, továbbá a feudális elemek maradványai és a kínai nép közötti ellentét." (A kínai nép diadalmas útja. 13—15. lap. Szikra 1950.)

Bizonnyal egyéb ellentétek is fennállanak (például a burzsoázia és a proletárság között), de a legfontosabb az előbb említett.

Tehát Kína lényegében félfeudális, félgyarmati és gyarmati ország volt.

És Sztálin elvtárs a kínai kérdéssel kapcsolatban kialakult vita alkalmából 1927-ben a következőkre hívta föl figyelmünket:

„... határozottan meg kell különböztetni az imperialista országokban, vagyis a más népeket elnyomó országokban folyó forradalmat a gyarmati és függő országokban, vagyis más államok imperialista igája alatt görnyedő országokban folyó forradalomtól. Más a forradalom az imperialista országokban — ott a burzsoázia más népek elnyomója, ott a burzsoázia ellenforradalmi a forradalom minden szakaszán, ott nemzeti mozzanat, mint a felszabadító harc mozzanata, nincs meg. Más a forradalom a gyarmati és függő országokban — ott a más államok imperializmusának igája a forradalom egyik tényezője, ott ez az iga feltétlenül sérti a nemzeti burzsoáziát is, ott a nemzeti burzsoázia bizonyos szakaszon és bizonyos időre támogathatja országának az imperializmus ellen folyó forradalmi mozgalmát, ott a nemzeti mozzanat, mint a felszabadító harc mozzanata, a forradalom tényezője.

Aki nem tesz ilyen megkülönböztetést, aki nem érti meg ezt a különbséget, aki azonosítja az imperialista országokban folyó forradalmi mozgalmat a gyarmati országokban folyó forradalmi mozgalommal — az letér a marxizmus útjáról, a leninizmus útjáról, az a II. Internacionálé híveinek

útjára áll." (Sztálin. Kínáról. 166—167. lap. Szikra 1950.)

A Kínai Kommunista Párt vezetőségének és nevezetesen Mao Ce-tungnak nagy érdeme, hogy megragadta a Sztálin által így megszabott vezérfonalat a kínai párt, a kínai munkásosztály és az egész kínai nép föladatainak meghatározása céljából.

Mao Ce-tung már idézett munkájában bebizonyítja, hogy a kínai forradalom első szakaszában nem lehet más, mint burzsoa-demokratikus forradalom, de teljesen új föltételek között.

Jóllehet a forradalomnak ez a típusa megengedi az addig imperialista beavatkozások és hűbéri maradványok által háttérbe szorított kapitalizmus bizonyos fejlődését, de lehetővé teszi az országnak a szocializmus útjára lépését is, mert az ilyen forradalom élén nem a burzsoázia, hanem a proletariátus és pártja áll.

„Amit ‚új demokratikus forradalom' néven ismerünk — írja Mao Ce-tung — nem más, mint népi forradalom az imperializmus és a feudalizmus ellen, a proletariátus vezetésével, másszóval olyan forradalom, amelyben résztvesz az összes forradalmi osztályok egységfrontja." (I. m. 30. lap.)

Ez a forradalom gyökeresen különbözik a nyugati burzsoa forradalmaktól, az angol, amerikai, francia forradalomtól, mert nem célja a burzsoa osztály diktatúrájának megvalósítása, hanem a népi hatalomnak az összes forradalmi osztályok egységfrontjának diktatúráját valósítja meg.

Melyek tehát ezek a forradalmi osztályok? Mindazok, amelyek különböző okokból érdekelve vannak az imperializmus legyőzésében és a hűbériség fölszámolásában.

A kínai proletariátus, bár viszonylag fiatal és nem nagyszámú, mindezeknek az osztályoknak vezetője, mert három oldalról zsákmányolják ki. Kizsákmányolják a hűbérurak, a külföldi imperialisták és a belföldi tőkések. A proletárság fő szövetségesei a parasztság végtelen tömegei, amelyeknek érdekükben áll a hűbéri viszonyok megszüntetése, hogy végre megkapják az általuk művelt földet. A kispolgároknak, értelmiségieknek, a diákoknak, a kisiparosoknak, kereskedőknek, akiket az imperialisták és a földesurak szintén sanyargatnak, ugyancsak megvan a helyük a forradalmi mozgalomban.

Maga a burzsoázia nem egységes. A nagytőkések mellett — akiket a kínaiak bürokratikus burzsoáziának neveznek — és akiknek érdekei bensőséges kapcsolatban állnak az imperializmus és a belföldi reakció érdekeivel, itt van a nemzeti burzsoázia — lényegében a középpolgárság — amelynek érdekében áll, hogy megszabaduljon azoktól a korlátozásoktól, amelyek az imperialisták jelenléte miatt akadályozzák üzleti tevékenységének kibontakozását.

Végezetül a földesurak osztálya — nem számítva ide a forradalomhoz csatlakozott, fölvilágosodott tagjainak csoportját — a hűbéri uralom maradványainak bázisa és az imperiarialisták fő támogatója. Az új demokratikus forradalomnak végkép fel kell számolnia az ország előrehaladásának ezt az akadályát.

A hűbériség eltüntetésében és az imperialisták kiűzésében érdekelt valamennyi társadalmi osztály és csoport — a kommunista párt vezetésével — hatalmas egységfrontba tömörült, amely elszigetelte a nagytőkéseket, a földesurakat és Csang Kai-sek támogatóinak rothadt klikkjét.

1949 óta ez az egységfront még jobban megszilárdult.

Az elmondottakból következik, hogy az új Kínában a japánokkal együttműködött nagytőkések és a japán imperialisták vagyonának elkobzásából létesült állami gazdasági szektor mellett eléggé kiterjedt tőkés szektor áll fenn, és létezik a parasztok, kisiparosok s mások egyéni gazdálkodásának szektora. *Mindamellett a népgazdaság egészét az állami szektor irányít-*

ja és szabályozza, egyengetvén ezzel az utat a szocializmus felé.

Ugyancsak az elmondottakból következik az államhatalom természete Kínában. Ez a hatalom nem egyetlen osztályé, hanem valamennyi forradalmi osztály és csoport egységfrontjáé. *Eltérően a kelet-európai népi demokratikus államoktól „a népi demokrácia diktatúrája" Kínában nem a proletárdiktatúra egyik formája; Kínában a népi demokratikus diktatúra útján valamennyi forradalmi osztály egységfrontja gyakorolja a hatalmat a proletariátus vezetése alatt.*

Konkréten a központi népi kormányt, csakúgy mint az államhatalom összes helyi szerveit: a munkásosztálytól a nemzeti burzsoáziáig, valamennyi társadalmi osztály és csoport érdekeit kifejező különféle pártok, tömegmozgalmak és személyek egységfrontja alapján hozták létre. *A népi demokrácia diktatúrájának alaptétele, hogy mindezek a társadalmi osztályok és csoportok nyíltan elismerik a proletariátusnak és kommunista pártjának vezető szerepét.*

A kínai forradalom példájának értéke és nemzetközi jelentősége

A népi demokrácia diktatúrájáról című művében Mao Ce-tung a következőképp okolja meg, miért kell a munkásosztálynak betöltenie a vezetőszerepet:

„A népi demokrácia diktatúráját a munkásosztálynak kell vezetnie, mert a munkásosztály a legelőrelátóbb, a legigazságosabb, a legönzetlenebb és a legkövetkezetesebben forradalmi osztály. Az egész forradalom története bizonyítja, hogy a munkásosztály vezetése nélkül a forradalom bukásra van ítélve, a munkásosztály vezetésével azonban győz a forradalom. Az imperializmus korszakában egyetlen országban egyetlen más osztály sem vihet győzelemre egy igazi forradalmat. Ezt világosan bizonyítja az a tény, hogy a kínai nemzeti burzsoázia többízben vezetett forradalmat, amely azonban minden esetben megbukott." (I. m. 232—233. lap.)

Kétségtelen, hogy ha a gyarmati és függő országok burzsoáziája ki is veheti részét a forradalmi mozgalomból, nem az ő feladata, sőt nem is képes arra, hogy vezesse, mert ez esetben az érdekelt ország ismét, ha új formák között is, visszaesne a leghatalmasabb imperialisták rabszolgaságába.

Érthető, hogy ez országok népei készséggel fordítják tekintetüket Kína felé, ahol a proletariátus és kommunista pártja által vezetett harc lehetővé tette, hogy az ország visszaszerezze teljes függetlenségét és a tömegek kezdjék végre megismerni a haladás, a kultúra és demokrácia áldásait.

Ebben rejlik a példa ereje, ez magyarázza a kínai nép győzelmének óriási hatását Délkelet-Ázsia, a Közelkelet, Afrika és Dél-Amerika elnyomott és kizsákmányolt százmillióira. Még olyan országok kormányzóinak is, mint India, számolniuk kell azzal a nagy tekintéllyel, amelynek a népi Kína örvend népük körében.

Teljes joggal mondhatjuk tehát, hogy a Kínai Népköztársaság megteremtése az 1917-es Nagy Októberi Szocialista Forradalom óta szociális téren a legfontosabb esemény.

Maurice Thorez elvtárs a francia kommunista párt XII. kongresszusán mondott beszámolójában a következő szavakkal értékelte a kínai forradalmat:

„A Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság közötti testvéri szövetség, Kína csatlakozása a demokratikus államok családjához jelentősen kiszélesítette a béketáborát és az erőviszonyokat a demokrácia és a szocializmus javára változtatta meg."

Mao Ce-tung állandóan hangsúlyozta, hogy milyen mértékben olvad be a kínai nép harca a Szovjetunió vezette egész imperialistaellenes tábor küzdelmébe.

Az a bizalom és barátság, amelyen a világ két legnagyobb országának szoros

együttműködése fölépül, valójában harminc esztendő tapasztalataira támaszkodik.

Az Októberi Forradalom után a Szovjetunió lemondott azokról a kiváltságokról, amelyeket a cári Oroszország különféle kínai városokban és kikötőkben megszerzett magának. Azután minden támogatást megadott dr. Szun Jat-szen polgári-demokratikus kormányának, amelynek vezetője népének lelkére kötötte a két ország közötti barátság mindenkori megvédését. Mikor Csang Kai-sek a Kuomintang megalapítójának ezt a végrendelkezését megtagadta, a Szovjetunió nem szűnt meg továbbra is kifejezésre juttatni rokonszenvét a kínai nép iránt. Leleplezte a japán agressziót, Kína megsegítésére irányuló közös akcióra tett közzé felhívást, s 1937—38-ban eltiporta határain a japán militaristáknak inváziójuk kiterjesztésére irányuló kísérleteit. A legutóbbi háború idején, amíg Sztálin hadseregei Európában a német fasiszták sorait tizedelték meg, a szovjet hadsereg Mandzsúriában a mikádó legjobb hadosztályait kötötte le, amelyeket azután 1945 nyarán villámtámadásával megsemmisített.

A Szovjetunió volt az első állam, amely elismerte a Kínai Népköztársaságot, és 1950 februárjában barátsági, szövetségi és kölcsönös segélynyújtási szerződést kötött vele, amely minden téren biztosítja számára a hatalmas szocialista ország támogatását.

A Szovjetuniónak mindezeket a tetteit az egész kínai nép mélyen a szívébe véste. Jól tudja, hogy ha északi határain nem állna őrt a nagy szocialista állam, az imperialisták intervenciója megsemmisíthette volna a forradalmat, megakadályozhatta volna a szabadság, a függetlenség visszaszerzését. Tudja, hogy a Szovjetunió fennállása nélkül sosem győzhette volna le oly gyorsan és oly teljes mértékben kül- és belföldi ellenségeit, és óriási országának helyreállítása nem járt volna oly nagy eredménnyel.

A kínai tapasztalatok legfőbb tanulsága: a párt vezetőszerepe

Másrészről, a kínai kommunisták számára a Szovjetunió és a bolsevik párt tapasztalatai, Sztálin elvtárs útmutatásai felbecsülhetetlen értékkel bírtak. Ezt így fejezte ki Mao Ce-tung:

„Az a fegyver, amelyet a bolsevikok adtak nekünk, nem a golyószóró, hanem a marxizmus-leninizmus."

A század első húsz esztendejében a forradalmi mozgalmat Kínában burzsoák és kispolgárok irányították, nagyrészt bátor emberek, de minden összefüggő elmélet híján, perspektíva nélkül. A legtisztánlátóbb közülük, Szun Jat-szen több ízben panaszkodott arról a *„gondolkodásra való képtelenségről"*, amelyről társai tanúságot tettek. Ilyen körülmények között nem meglepő, hogy a katonai klikkek megdöntötték az 1911. évi forradalmat, amely megbuktatta az utolsó kínai uralkodócsaládot és kikiáltotta a köztársaságot.

Az oroszországi szocialista forradalom villámcsapásának eget-földet rázó visszhangja eljutott Kínáig és megteremtette Kínában azt, ami ott hiányzott: a mozgalom vezetését, a forradalmi elméletet.

„Az októberi forradalom ágyúdörgése hozta meg számunkra a marxizmust-leninizmust... Az oroszok útján kell járnunk — ez volt a következtetés" — állapítja meg Mao Ce-tung.

És azután kiemeli az ebből a tényből folyó lényeges következményt:

„A marxista ideológiával fölvértezett Kínai Kommunista Párt a kínai nép tömegei közt végzett tevékenységében új munkastílust honosított meg: az elméletnek a gyakorlattal való szerves összekapcsolását, a nép tömegeivel való szoros kapcsolatok megteremtését és az önbírálat gyakorlását."

Maga Mao Ce-tung is mesteri módon alkalmazta ezt a lenini-sztálini munkastílust. A marxizmus-leninizmus alapos

ismerete, Kína nemzeti viszonyainak részletekbe menő tanulmányozása, a proletár nemzetköziség mélyen gyökerező szelleme, egybekapcsolva a kommunisták munkája feltételeinek, eredményeinek, sikereinek, valamint balsikereinek tömör elemzésével, ezeket a jellemző vonásokat találjuk a Kínai Kommunista Párt elnökének minden írásában és beszédében.

Ennek a módszernek — szorosan összekapcsolva a párton belül és a pártnak a tömegekkel való kapcsolataiban állandóan érvényesített bírálattal és önbírálattal — köszönheti a Kínai Kommunista Párt, hogy harminc esztendős fennállása alatt népének vezetőpártjává vált.

Ez nem volt könnyű feladat. Le kellett győzni a jobboldali opportunista irányzatokat, amelyek vereség vagy sikertelenség után készek voltak a küzdelem feladására, vagy elvi engedmények tételére. Ugyanígy a szekta-szellemű dogmatikus irányzatokat, amelyek — konokul nem véve tudomásul a kínai forradalom sajátos föltételeit — a fejlődés fokozatainak kihagyásával kívántak előrehaladni, azzal a kockázattal, hogy a munkásosztály harcát zsákutcába vezetik. Azokat is helyes irányba kellett terelni, akik a harc hevében az elmélet megvetésére mutattak hajlandóságot és nem láttak mást, mint a szűk gyakorlatot, a száraz empirizmust.

Csodálatra méltó, ahogyan a Kínai Kommunista Pártnak, a legádázabb fegyveres és fegyvertelen harcot irányító vezetősége legyőzte mindezeket a tévelygéseket és elhajlásokat.

Mao Ce-tung a kínai tapasztalat következő három főtényezőjét határozza meg: a marxista-leninista elmélettel fölvértezett, fegyelmezett párt... a párt által vezetett hadsereg... valamennyi forradalmi réteg egységfrontja, amelyet szintén a párt vezet. Ez azt jelenti, hogy a kínai tapasztalat lényeges ismertetőjele a kommunista párt vezetőszerepe.

A népi hatalom kérdéseivel kapcsolatban már foglalkoztunk az egységfronttal. Jól tudjuk azt is, hogy a párt által létrehozott és vezetett felszabadító néphadsereg döntő szerepet játszott a kínai nép harcában. Fényesen beigazolódott Sztálin elvtársnak az a 25 évvel ezelőtt tett megállapítása, amely szerint a kínai forradalom a néptömegek fegyveres forradalmává fejlődik a fegyveres reakció ellen.

Ez semmiképpen sem úgy értendő, hogy a kínai kommunisták megvetették vagy lebecsülték a küzdelem egyéb formáit. A katonai műveleteket szüntelenül egybekapcsolták az ellenség hátországában, a városokban, az üzemekben, az egyetemeken, valamennyi törvényes, sőt reakciós szervezet soraiban végzett munkával. Emlékszünk még a munkások nagy sztrájkjaira, s a még föl nem szabadított városokban dolgozó kommunisták által — a Kuomintang rendőrkopóinak és terrorjának ellenére — 1946 és 1949 között megszervezett diáktüntetésekre.

A győzelem után is a kommunista párt a kínai nép minden téren elért sikereinek ösztönzője és szervezője. A két esztendő alatt elért fejlődés valóban óriási az évszázados imperialista megszállás és a több mint húsz esztendeje dühöngő belső polgárháború előidézte nehézségek közepette.

A munka termelékenysége az állami és magán kézben lévő ipari üzemekben egyaránt emelkedett. Az üzemek száma is több országrészben növekedett. Egységes közigazgatás megteremtése és az állami pénzügyek ellenőrzése lehetővé tette a tizenkét évig tartott infláció megfékezését. Az agrárreform keltette lelkesedés emelte a mezőgazdasági termelést. 1950-ben és 1951-ben nemcsak Kína nem szorult rá gabonabevitelre, hanem — például Indiának — maga is szállított ga-

bonát. 73 év óta Kína elsőízben hozta egyensúlyba külkereskedelmi mérlegét. A nevelés és a kultúra terén sem kevésbbé fontosak az elért eredmények, az értelmiségiek új tömegei teszik magukévá a marxista-leninista elméletet.

Nagyrészt megvalósították a kínai forradalomnak mai szakaszában alapvető feladatát: a földkérdés megoldását. Már 290 millió paraszt élvezi az agrárreform vívmányait; a kormány az agrárreformot 1952-ben be kívánja fejezni, bár óvatosan, minden egyes vidék hagyományainak és fejlődési fokának figyelembevételével hajtja végre.

Kína politikai egységének létrejötte a központban, az országrészekben, a városokban és a falvakban működő népi közigazgatásnak köszönhető.

Azoknak a banditáknak sorait, akik 1949-ben még garázdálkodtak az ország egy részében, valamint Csang Kai-sek és az imperialisták kémszervezeteit, megtizedelték.

Nemzetközi téren az új Kína diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatokat tart fenn valamennyi szocialista állammal és számos tőkés országgal. Sem az ENSz-ben való tagsági jogának visszautasítása, sem „az új Kínát agresszornak nyilvánító" szégyenletes határozat, sem az Egyesült Államok által elrendelt blokád nem rendítette meg szüntelenül növekvő tekintélyét.

Az 1951-ben a tibeti hatóságokkal létrejött egyezmény a példája annak, milyen módon rendezi a központi népi kormány a nemzeti kérdést — az egyenlőség és Kína különböző népei hagyományainak tisztelete jegyében.

Az egész ország, Taivan kivételével, az egységes központi hatalom fennhatósága alatt áll. Évszázadok óta soha sem volt Kína ennyire egységes, ennyire erős, ilyen nagy. Mindezt a Kínai Kommunista Párt bölcs politikájának, határozott vezetésének köszönheti.

A nemzetközi munkásmozgalomnak támogatnia kell a Kínai Népköztársaságot

A kínai kommunisták tapasztalatainak legnagyobb tanulsága: parancsoló szükségesség a munkásosztály pártjának fölfegyverzése Marx, Engels, Lenin és Sztálin tanításaival, a forradalmi elmélet és gyakorlat szerves összekapcsolása, a forradalmi mozgalomnak a párt által való vezetése.

Ennélfogva az a gazdag tapasztalat, amely Mao Ce-tung és más kínai vezetők írásaiban van összesűrítve, a legnagyobb értékű a gyarmati és félgyarmati, valamint azoknak az imperialista országoknak kommunistái számára, amelyek, mint a miénk (a francia — A szerk.) számos gyarmati népet elnyomnak.

Nem elegendő tehát lelkesedéssel üdvözölni a Kínai Népköztársaság sikereit, támogatnunk is kell azzal, hogy tevékenyen harcolunk a magunk országában is az imperialista agresszió előkészületei ellen, és segítjük az imperializmus járma alá vetett népek felszabadítását.

Az imperialista országok — élükön az Egyesült Államok — nem emésztették meg Kínában elszenvedett vereségüket, a nekik hódoló rothadt rendszer visszaállításáról álmodoznak. Az amerikai agresszió Koreában — amint az amerikai hadsereg előrenyomulása a Jalu folyó felé bebizonyította — nem volt egyéb, mint a Kína elleni agresszió előkészítése. A koreai fegyverszüneti tárgyalások szabotálása, különbéke kötése Japánnal — Kína és a Szovjetunió hozzájárulása nélkül, az amerikaiak üzelmei Délkelet-Ázsia különféle országaiban tanúságot tesznek arról, hogy a támadók nem mondtak le galád terveikről.

Nagyon beszédesek ebből a szempontból azok az erőfeszítések, amelyekkel az imperialista yankee-k Indokínát a Kínai Népköztársaság déli része elleni bázissá kívánják kiépíteni.

Éppen ezért a francia munkásosztályra és a francia kommunistákra különleges felelősség hárul.

Küzdeni az indokínai háború ellen, nemcsak szent kötelességet jelent az imperialista agresszióval öt esztendeje szembenálló vietnami nép irányában, hanem a népi Kína védelmét is jelenti, és hozzájárulást ahhoz, hogy megakadályozzuk az imperialistákat a háborúnak az egész Távol-Keletre és innen az egész világra való kiterjesztésében.

A „szennyes háború" nálunk annyira népszerűtlen, hogy a kommunistáktól távolálló emberek — még tábornokok is — fölemelik szavukat megszüntetéséért. De a kormányzati tényezők ezen a ponton annyira alávetik magukat az amerikai követeléseknek, hogy semmit sem hallanak meg. Ellenkezőleg: elküldik de Lattre-t Washingtonba, hogy ott utasításokat kapjon a háború hatékonyabbá tételére nézve, sőt Csang Kai-sek 1949 végén Tonkinba menekült bandáinak felhasználásáról is beszélnek. Ezért az indokínai bázisokról Kína ellen irányuló újabb kihívásoktól kell félni.

A különböző formákban és különböző eszközökkel megnyilatkozó hatalmas népi mozgalom az indokínai háború ellen: egyedül ez kényszerítheti a kormányt a béke és a Ho Si Minh elnöklete alatt álló egyedüli törvényes vietnami kormánnyal való tárgyalások útjára, mint ahogy csak ilyen mozgalom kényszerítheti az amerikai parancs alapján ötévi fegyházra ítélt Henri Martin szabadonbocsátására.

Figyelemmel e mozgalomnak ez idő szerint az egész országban kedvező tárgyi föltételeire, azt kell mondanunk, hogy az indokínai háború ellen való küzdelmünknek százszor hevesebbnek, hatásosabbnak, szélesebb körűnek kellene lennie és hogy erre megvan a lehetőség.

Ha teljesíteni kívánjuk kötelességünket a Kínai Népköztársasággal, valamennyi elnyomott néppel szemben, amelyek tekintetüket a nemzeti függetlenség, a demokrácia és a szocializmus útját mutató új Kína felé fordítják, a „szennyes háború" elleni akciónkat elszántan meg kell erősítenünk, nagyobb mozgalmat kell kifejtenünk a vietnami és koreai béke érdekében és fokozott munkát kell végeznünk az öthatalmi békeegyezményre irányuló felhívásnak az egész nép által való aláírása érdekében.

Prof. L. ZIMAN

A Német Demokratikus Köztársaság gazdasági föllendülése

A Német Demokratikus Köztársaság kétéves fennállása után, nemcsak politikai megszilárdulása és nemzetközi tekintélyének növekedése állapítható meg, hanem gazdasági alapjának szüntelen erősödése is. A Német Demokratikus Köztársaság dolgozó tömegei a szovjet nép baráti segítségére és a demokratikus tábor más országaival való szeleskörű együttműködésre támaszkodva, kiváló eredményeket értek el az ország békés gazdaságának helyreállításában és fejlesztésében.

E sikerek megvalósításában igen nagy szerepe volt a Kelet-Németországban az utóbbi hat év folyamán végbement mélyreható szociális átalakulásnak, elsősorban annak, hogy felszámolták a tőkés monopóliumok és a junkerek uralmát. A legfontosabb termelési eszközöknek a nép érdekeit képviselő demokratikus állam tulajdonába juttatása megteremtette a népgazdaság tervszerinti vezetésének föltételeit. A Német Szocialista Egységpárt kezdeményezésére már 1948 közepén elkészült

a népgazdaság fejlesztéséről szóló 1949—1950. évi kétéves terv, amelyet másfél év alatt sikeresen teljesítettek. A Szocialista Egységpárt III. kongresszusa 1950 júliusában kidolgozta az 1951—55. évi ötéves terv alapjait. Ez idő szerint eredményesen teljesítik az ötéves terv első évének tervét.

Kelet-Németország iparának helyreállítása a háború rettenetes pusztításai után nem volt könnyű feladat. Mindamellett viszonylag rövid idő alatt ragyogó eredménnyel megoldották. Az első világháború után kilenc évre volt szükség ahhoz, hogy Németország iparát visszaemeljék a háborúelőtti színvonalra. A második világháború után, bár a pusztítás összehasonlíthatatlanul nagyobb volt, a Német Demokratikus Köztársaság ipara öt év alatt elérte a termelés háborúelőtti szintjét.

Jelenleg az ipari termelés növekedése nem annyira az elpusztított üzemek helyreállításának és a nem működő vállalatok üzembehelyezésének, mint inkább a meglévő vállalatok újjáalakításának és új üzemek és gyárak fölépítésének köszönhető. A beruházások évről-évre növekednek. A kapitalista országokban a helyreállítási folyamat befejezése rendszerint az ipari termelés növekedési ütemének meglassulásával jár. A Német Demokratikus Köztársaságban ez nincs így. Teljes joggal jelentette ki Otto Grotewohl miniszterelnök 1951 őszén a lipcsei vásár megnyitása alkalmával tartott beszédében a következőket:

„Ma már világos, hogy a Német Demokratikus Köztársaságban az antifasiszta, demokratikus rendszer alapján az ipari fejlődés olyan ütemét lehet elérni, amelyre a nyugati országokban nincs példa."

Ezt a kijelentést teljes mértékben alátámasztják a számadatok:

Az ipari termelés az 1936. évi termelés százalékában

Év	1946	1947	1948	1949	1950	1951 előirányzat	1955
Termelés ..	30	56	71	85	112	132	206

Németország nyugati zónáiban csupán a háborús célokra dolgozó iparágakban észlelhető a termelés jelentékeny növekedése; ezekbe az iparágakba jelentős amerikai tőkéket fektettek. Ugyanakkor a békés iparágak termelése a legalacsonyabb szinvonalon marad. Hivatalos adatok szerint 1951 áprilisában Nyugat-Németországban a bőrgyártás csak 71,6, a lábbelikészítés 89,9, a sörgyártás 81,5 százaléka stb. volt az 1936. évi termelésnek.

Egészen más képet mutat a Német Demokratikus Köztársaság, ahol a dolgozó lakosság érdekében a békeipar valamennyi ágát fejlesztik. Így 1951 második negyedében a lábbeligyártás 33, a szövetgyártás 34, a villamosenergia termelése 7, a barnaszén bányászata 10 százalékkal stb. növekedett 1950 megfelelő időszakához képest.

A Német Demokratikus Köztársaság ipari termelésének értéke már 1950-ben meghaladta a 23 milliárd márkát. Ilymódon a Német Demokratikus Köztársaság fontos helyet foglal el Nyugat-Európa ipari országai között. Ipara körülbelül ma annyit termel, mint Olaszországé, jóllehet Olaszország lakossága 2,5-ször nagyobb.

Nézzünk meg néhány példát, amelyek a köztársaság békegazdaságának jelentős sikereit mutatják.

Németországban az élelmiszeripar legfontosabb ága a répacukor gyártása. A Német Demokratikus Köztársaságban a cukorrépatermés 1950-ben meghaladta az 5,5 millió tonnát. Az ötéves terv szerint a répatermést 6.8 millió, a cukorgyártást pedig 888 000 tonnára kell emelni. A répacukor termelésében a Német Demokratikus Köztársaságot csak a Szovjetunió és az Egyesült Államok haladják meg, Franciaországgal és Lengyelországgal pedig egy szinten áll.

Kelet-Németország korábban nem rendelkezett fejlett haliparral. A halászat és a halfeldolgozó ipar központja Cuxhaven volt az Északi-tenger és Kiel a Balti-tenger partján. A háború után a Német Demokratikus Köztársaságban elhatározták halkombinát építését Rügen szigetén. A kombinát, amelyhez 14 hektár területű halászkikötő, továbbá halsózó, halfüstölő, konzerv- és jéggyár tartozik, részben már üzemben van. A közeljövőben egy még nagyobb halkombinát épül fel Rostockban. A háborúelőtti Németországban az egy főre eső átlagos évi halfogyasztás

12 kg volt; a Német Demokratikus Köztársaság kormánya az egy személyre eső halfogyasztást 50 kilogrammra kívánja emelni; e feladat végrehajtásában már sikerről lehet beszámolni.

Lendületes munka folyik a könnyűipar valamennyi ágának helyreállítása és fejlesztése érdekében. Annak eredményeképpen, hogy a Szovjetunióból rendszeresen jelentékeny mennyiségű nyersanyagot szállítanak, Szászországban és a Német Demokratikus Köztársaság más területein pamutfonók és szövők üzembehelyezése vált lehetővé. E gyárak közül némelyik már több mint tíz éve nem működött, minthogy a hitleristák minden devizakészletüket stratégiai nyersanyagok vásárlására fordították. Pamut- és gyapjúfeldolgozó gyárak üzembehelyezésével egyidőben növelik a műrost termelését is. Ezidőszerint folyamatban van a *Friedrich Engels* műselyemkombinát építése Premnitzben, műrost- és műfonalgyárakat építenek Schwarzaban és Wittenbergben.

Emelkedik a termelés más könnyűipari ágakban is. A meisseni porcelángyár, az apoldai kötött-szövött-árugyárak, a sonnebergi játékipar visszanyerik egykori hírnevüket. Gyors ütemben fejlődik Lipcse, Berlin és más városok nyomdaipara. Számos könnyűipari ág kiváló minőségű termékeit nemcsak az országon belül fogyasztják, hanem kivitelre is kerülnek.

Az ipar széleskörű fejlődése lehetetlen volna az energiatermelés, a fém- és gépgyártás fokozása nélkül. Szilárd energetikai, kohászati és gépgyártási bázis megteremtését rendkívül megnehezítette az a körülmény, hogy az angol-amerikai megszállók politikája Kelet-Németországot elszakította a Ruhrvidéktől, ahonnan azelőtt szenet, acélt és különféle gépeket kapott.

Kelet-Németország energetikai gazdaságának a barnaszénbányászat az alapja. A barnaszén bányászatában és briketté való feldolgozásában a Német Demokratikus Köztársaság első helyen áll a világon. 1950-re a terv 123 millió tonna barnaszén kitermelését irányozta elő, a tervet azonban túlteljesítették. 1955-re 205 millió tonna barnaszén kitermelését irányozták elő. A barnaszénbányászat teljes egészében biztosítja a köztársaság erőműveinek szükségletét, és még brikett-kivitelt is lehetővé tesz. Barnaszén-brikettet, kitűnő minőségénél és olcsóságánál fogva, Németország nyugati zónáiba is szállítanak, mégpedig ruhrvidéki szén fejében.

Bizonyos technológiai célokra, és főképp a kohászat számára, magaskalóriájú szénre van szükség. Ilyen szénlelőhelyek csak Szászországban, Zwickau mellett vannak. A szászországi kőszénmedencék az ottani bányászok és mérnökök odaadó munkája következtében gyorsan fejlődnek. Éppen a szászországi kőszénmedencékben született meg a magas munkatermelékenység harcosainak, az aktivistáknak mozgalma. Szászországban 1951 második negyedében a kőszénkitermelés 18 százalékkal emelkedett 1950 megfelelő negyedéhez képest. Teljesen jogos az a várakozás, hogy az ötéves tervben megszabott feladatot, a kőszéntermelés 4 millió tonnára emelését, jelentős mértékben túlteljesítik.

Az amerikai imperialisták abban a törekvésükben, hogy a Német Demokratikus Köztársaság gazdaságát aláássák, elvonták tőle a ruhrvidéki vasat. A köztársaság dolgozói azzal feleltek erre, hogy szívós munkával saját vaskohászati bázist teremtenek. Ennek a munkának csaknem elölről kellett megindulnia. 1950-ben a Német Demokratikus Köztársaságban az acéltermelés elérte az egymillió tonnát, az 1946. évi termelés tízszeresét. 1955-ben az acéltermelésnek meg kell haladnia a három millió tonnát (összehasonlításképpen közöljük, hogy Olaszországban mintegy két millió tonna acélt termelnek).

Az acélipar fejlesztéséért folyó küzdelemben a brandenburgi acél- és hengerművek állanak az első helyen. 1949-ben az üzem helyén még csak romhalmaz volt. 1951-ben az üzem már 400 000 tonnánál több acélt gyártott, a továbbiak során pedig termelése, tervezett termelőképességének megfelelően, 700 000 tonnára fog emelkedni.

A Német Demokratikus Köztársaságban a saját vaskohászati bázis megteremtését igen jelentős mértékben előmozdítja az „Ost" vaskohászati kombinát felállításának terve az Odera melletti Frankfurtban. Az „Ost" kombinát építése csak néhány hónappal ezelőtt indult meg, és már szeptember 19-én, 12 nappal a tervben meghatározott határidő előtt üzembehelyezték az első nagyolvasztót. A legközelebbi hónapokban üzembe helyezik a már felállított második és harmadik kohót is, és az üzem 500 000 tonna nyersvasat fog ter-

melni. Az ércet a Szovjetunióból, Krivoj Rogból, a kokszot a népi Lengyelországból szállítják.

Az „Ost" vaskombinát építésével egyidőben felállítanak egy másik vaskohászati kombinátot is a Saale melletti Kalbe-ban. A „West" kombinát német ércet fog feldolgozni.

Németország egyik fontos vasérclelőhelyét a Harz-hegység északi lejtőjén ma kettévágja a zónahatár. A lelőhely nagyobbik része, Salzgitter központtal, a brit megszállási övezetbe esik, kisebbik része a Német Demokratikus Köztársaságba. A háború előtt felépített hatalmas salzgitteri vaskohászati kombinátot az angol megszállók elpusztították. Ez a kombinát igen olcsó nyersvasat termelt, s ezért az angol monopóliumok képviselői veszélyes versenytársnak tekintették. A kombinát körül kialakult város több mint százezer főnyi lakossága munka és minden létfenntartási lehetőség nélkül maradt. Néhány kilométerrel keletre Salzgittertől, Harbke-ban az épülő „West" kombinát számára megindul a vasércbányászat. A kombinát első kohóját a közeljövőben helyezik üzembe.

Kelet-Németország jól fejlett gépiparral rendelkezett. Az ipar néhány fontos ága: a nehézgép- és traktorgyártás, valamint a hajóépítés azonban vagy teljesen hiányzott, vagy fejletlen volt. Kelet-Németország gazdasági fejlődésének új feltételei és elszakadása a Ruhr-vidéktől mindenekelőtt ezeknek a hiányzó iparágaknak megteremtését tették szükségessé.

A demokratikus agrárreform következtében Kelet-Németországban erős kézzel hozzáfogtak a mezőgazdaság gépesítéséhez. E feladat megoldására gépállomáshálózatot építettek ki. Az első ezer új traktort a Szovjetunió bocsátotta a gépállomások rendelkezésére. Ezzel egyidőben a köztársaság kormánya intézkedéseket tett belföldi traktorgyártás megteremtésére. Rövid idő alatt megkezdték a különböző típusú traktorok gyártását Nordhausenben, Zwickauban és Brandenburgban. Ez lehetővé tette a gépállomások számának növelését és bázisuk megerősítését. 1950 végefelé a köztársaságban 513 gépállomás volt, 11 668 traktorral. 1951-ben a gépállomások száma 540-re, traktorállományuk pedig 44 százalékkal emelkedett. Jelentékeny nagyságú traktorállomány van már népi tulajdonban is.

A széleskörű ipari fejlődés különösen időszerűvé tette a Német Demokratikus Köztársaság saját nehézgépiparának megteremtését. A német demokratikus hatóságok még 1948-ban kénytelenek voltak megállapítani, hogy Kelet-Németországban egyetlen olyan üzem sem volt, amely képes lett volna villamoserőművekhez szükséges nagyobb berendezések gyártására, vagy akárcsak ilyen berendezéseknek javítására is. Ilyen vállalat volt ezelőtt a Borsig-Művek Nyugat-Berlinben. A francia megszállók azonban — teljesen figyelmen kívül hagyva Kelet-Németország békeiparának szükségleteit — ezt teljesen elpusztították. Ekkor elhatározták, hogy a Borsig-Művek munkásainak és mérnökeinek bevonásával — a Bergmann villamosüzem romjain, új nehézgépgyártó üzemet építenek Berlin demokratikus övezetében, a francia övezet határán. A Bergmann-Borsig Művek már üzemben van és sikeresen működik; az ötéves terv szerint nagymértékben kibővítik és az iparnak turbinákat, generátorokat, szivattyúkat és kompresszorokat fog szállítani. Nehézgépgyár épül Kelet-Berlinben a külföldi tőkével alapított Niles-Maschinenbauwerke telepén is.

A wildaui üzem, amely nemrég még romhalmaz volt és felépítése után vasuti gördülőanyag javításával foglalkozott, már áttért bánya-, kohó- és hajóépítőipari berendezések gyártására. Gépgyárak épülnek Chemnitzben és Gerában. Meerane-ban kazángépgyárat, Eberswaldeban daru-, Rostockban Diesel-motorgyárakat állítanak fel.

Igen nagy figyelmet fordítanak a műtrágyaipar fejlesztésére is. Kálisó kitermelésében a Német Demokratikus Köztársaság első helyen áll a világon. 1955-ben a kálisótermelésnek el kell érnie a kétmillió tonnát (a háború végén a Német Demokratikus Köztársaság területén a kálisó-ipar teljesítőképessége mindössze 1,1 millió tonna volt.) A kitermelés tervezett fejlesztése lehetővé teszi a mezőgazdaság kálisószükségletének teljes kielégítését és ezenkívül jelentékeny mennyiségű kálisó kivitelét is. Erre a célra külön kikötő épült Wismarban.

A merseburg melletti *Walter Ulbricht Leunawerke* nagy vegyészeti kombinát keretein belül teljes üzemmel dolgozik a szintetikus nitrogéngyár. Ez a gyár — a köztársaság vegyészeti iparának a béketermelésre átállt egyéb üzemeivel együtt — biztosítja az egész nitrogénműtrágya-szükséglet kielégítését.

Teljesen megváltozott a Német Demokratikus Köztársaság mezőgazdasága. 1945—1947-ben végrehajtották az agrárreformot, amely felszámolta a junker földbirtokot, és 3,1 millió hektár földesúri földet juttatott a hozzátartozó felszereléssel együtt a dolgozó parasztságnak. A parasztok az állam anyagi támogatásának segítségével hamarosan művelés alá vették a földet.

A mezőgazdasági reform megteremtette a mezőgazdasági termelés helyreállításának és további gyors fejlődésének föltételeit. A vetésterület már 1950-ben 5,1 millió hektárral meghaladta a vetésterület háborúelőtti nagyságát. A népgazdaság szükségleteinek és a földművelés fejlett módszereinek megfelelően a gabona és hüvelyesek hányada a vetésterületen 62 százalékról 57 százalékra csökkent, és ennek arányában növekedett az ipari és egyéb növényekkel bevetett terület. A legfontosabb növényfajták terméshozama már szintén elérte a háborúelőtti színvonalat (az 1934—38. évek átlagát).

Míg Németország nyugati zónáiban a megszálló hatalmak a parasztok tömegeit kergetik el a háborús berendezések céljaira elkobzott földekről, a Német Demokratikus Köztársaság kormánya a mezőgazdasági területek növelésére törekszik. E cél elérésének a többi között egyik eszköze a talajjavítás. Mocsarak lecsapolása Délnyugat-Mecklenburgban és más talajjavító munkálatok lehetővé teszik 66 000 hektár eddig soha nem művelt föld megmunkálását.

A Német Demokratikus Köztársaságban a gazdasági föllendülés leglényegesebb vonása, hogy a népgazdaság fejlődését a dolgozók életszínvonalának töretlen ívű emelkedése kíséri. Ebben rejlik a gyökeres különbség a Német Demokratikus Köztársaság és Németország nyugati zónájának gazdasági fejlődése között. Nemrég egy bonni Reuter-levelező a következőket közölte:

„A bonni pénzügyminisztérium összeállítása szerint a nyugatnémetországi életszínvonal Olaszország után a legalacsonyabb egész Európában".

Még magának a bonni kormánynak szépített hivatalos adatai szerint is a munkanélküliek átlagos száma a bonni protektorátus területén 1948-ban 604 000, 1949-ben 1 585 000 és 1951 első öt hónapjában 1 577 000 volt. A Német Demokratikus Köztársaságban a munkanélküliség már régen megszűnt. A gyorsan növekvő termelés egyre több és több munkaerőt követel. 1951-ben 300 000 új munkást és alkalmazottat vonnak be a termelésbe. Szakmunkások képzése céljából az ipari tanulóiskolák széleskörű hálózatát hozták létre. Ezekbe az iskolákba 626 000 tanuló jár, 123 000-rel több mint az előző évben.

Igen nagyjelentőségűek a köztársaság dolgozói szempontjából a demokratikus munkatörvények, amelyek a munkások és alkalmazottak számára minden évben fizetett szabadságot, ingyenes orvosi segélyt, a női és férfimunkáért egyenlő bért biztosítanak. Nagy mértékben emelkedett a munkások és alkalmazottak reálbére. Gyorsan növekszik a legfontosabb élelmiszerek és iparcikkek fogyasztása. 1948 óta a húsfejadag kétszeresére, a zsírfejadag háromszorosára növekedett. A legtöbb áru fogyasztásának korlátozása megszűnt. Míg Németország nyugati zónáiban szüntelenül emelkedik a tömegfogyasztási cikkek ára, a Német Demokratikus Köztársaságban 1949 óta már többízben csökkentették az árakat. A nagyszabású lakóházépítkezés lehetővé teszi a lakáskérdés megoldását.

A Német Demokratikus Köztársaságban a dolgozók megszabadultak a kizsákmányolástól, nincsenek többé kiszolgáltatva a tőkések önkényének. A népi vállalatokban az egész nép érdekében, vagyis maguk számára dolgoznak. Ez új viszonyt teremtett a munkához, létrehozta az aktivisták és termelési újítók mozgalmát, akik a tömegek élén járnak a munka nagyobb termelékenységéért, a jobb minőségért, s a nép vagyonával való takarékosságért folyó harcban.

A Német Demokratikus Köztársaság gazdasági tekintetben gyorsan fejlődő szervezet. Ez kifejezésre jut az állami költségvetés és a kereskedelmi mérleg szerkezetében. A bonni protektorátus költségvetése rendszeresen óriási deficittel zárul, ezzel szemben a Német Demokratikus Köztársaság állami bevételei évről évre meghaladják a kiadásokat. Az 1951. évi költségvetés a bevételeket 25 milliárd 751 millió, a kiadásokat 25 milliárd 488 millió márkában irányozta elő.

Míg az USA-monopóliumok bonni gyarmatának gazdaságát nagy árubeviteli többlet és rohamosan növekvő külföldi adósságok jellemzik, a Német Demokratikus Köztársaság-

ban az árukivitel nem marad el a bevitel mögött, és nincs szükség leigázó kölcsönökre. A Szovjetunióval, az európai népi demokratikus országokkal, a Kínai Népköztársasággal és számos tőkés országgal kötött kereskedelmi egyezmények lehetővé teszik, hogy a Német Demokratikus Köztársaság egészséges alapon építse fel külkereskedelmét. A külkereskedelmi forgalom 1949—50 között, 1948-hoz viszonyítva 2,5-szeresére növekedett, 1951-ben további jelentékeny emelkedés tapasztalható.

A Német Demokratikus Köztársaság elnöke, Wilhelm Pieck teljes joggal jelentette ki ez év tavaszán:

„A Német Demokratikus Köztársaságban olyan helyzetet teremtettünk, amelyben a gazdaságot nem lehet többé nagytőkések gazdagodásának és hódító háborúnak szolgálatába állítani. Az ötéves terv megvalósítására irányuló minden erőfeszítésnek olyan békegazdaság a célja, amely a multban az imperialista Németországban sohasem élvezett életszínvonalat biztosít a dolgozó embereknek."

A Német Demokratikus Köztársaság gazdasági fejlődése tanúságot tesz arról, mit érhet el egy olyan szabad nép, amelynek legnagyobb gondja a békegazdaság fejlesztése és amely szoros barátságban él más szabad népekkel.

A Szovjetunió Központi Szakszervezeti Tanácsának határozata

a szocialista munkaverseny vezetésének megjavításáról

Augusztus első felében hozták nyilvánosságra a Szovjetunió Központi Szakszervezeti Tanácsa VI. teljes ülésének határozatát. A határozat első része a szocialista munkaverseny szakszervezeti vezetésének megjavítására vonatkozó kérdésekkel foglalkozik.

A bolsevik párt vezette szovjet nép kimagasló sikereket ért el a háborúutáni ötéves terv teljesítésében. A feladatok megvalósításában döntő szerepe volt az egész szovjet népet magával ragadó szocialista munkaversenynek. A munkaverseny — Sztálin elvtárs megállapítása szerint — „a szocializmus építésének kommunista módszere, mely a dolgozók milliós tömegeinek lehető legnagyobbfokú aktivitásán alapul".

A negyedik sztálini ötéves terv sikeres teljesítéséért folytatott harc során a Szovjetunió népgazdasága még jobban kifejlődött. A népgazdaság valamennyi ágát korszerű technikával szerelték fel. Mérhetetlenül sokat fejlődtek a szovjet emberek is; szakmai tudásuk és általános műveltségük napról napra emelkedik. A szocialista munkaverseny egyre magasabb fejlődési fokot ér el, s a lelkes tömegek mind újabb és újabb alkotó kezdeményezéseivel gazdagodik.

A tervek teljesítéséért és túlteljesítéséért folyó szocialista munkaversenyben új mozgalmak bontakoztak ki. Verseny indult a kitűnő minőségű termékek gyártásáért, az önköltség csökkentéséért, a takarékosságért, a komplex gépesítésért és automatizálásért, a műszaki berendezések jobb kihasználásáért és a legjobb vállalat, műhely, részleg címének elnyeréséért. Szélesebb alapokon valósul meg a tudomány és a termelés dolgozóinak együttműködése is.

A szocialista munkaverseny irányítása azonban némelyik vállalatban és intézménynél nem tartott lépést a tömegek aktivitásával és alkotó kezdeményezésével. Egyik-másik szakszervezeti és gazdasági vezető csak azzal törődött, hogy a termelési terveket mennyiségileg túlteljesítsék, és nem fordított kellő figyelmet a minőségi követelményekre.

A Szovjetunió Központi Szakszervezeti Tanácsának VI. teljes ülése határozatában kimondja, hogy a szocialista munkaverseny szakszervezeti vezetésének megjavítása érdekében a következő feladatok állanak a szakszervezetek és a gazdasági szervek előtt: fokozni a harcot a termékek minőségének javításáért, önköltségének csökkentéséért, az anyag- és nyersanyagtakarékosságért; elősegíteni az ipar és a mezőgazdaság belső tartalékainak feltárását és helyes felhasználását, a korszerű technika és a legmegfelelőbb gyártási eljárások meghonosítását, valamint a munka termelékenységének fokozását. A határozat hangsúlyozza, hogy a munkaverseny kiszélesítésével párhuzamosan, szükség van a munkások és alkalmazottak munkafeltételeinek, lakásviszonyainak és kulturális igényeik kielégítésének további javítására.

A teljes ülés megállapítja azt is, hogy néhány vállalatnál és építkezésnél formalizmus mutatkozik a szocialista munkaverseny szervezésében. A versennyel kapcsolatban vállalt kötelezettségek nem mindig tükrözik vissza a kollektíva előtt álló konkrét termelési feladatokat.

A teljes ülés határozata szerint a szakszervezeteknek és a gazdasági szerveknek az egyes népgazdasági ágak legfontosabb feladatait kell szem előtt tartaniok. Ezek a következők:

A szénbányászatban: a termelési terv túlteljesítése, a fejtési szinteknek a napi ciklusú ütemtervre való áttérése, a bányamunka teljes gépesítése, a szén hamutartalmának és önköltségének csökkentése, új bányák építése és üzembehelyezése;

a vas- és fémkohászatban: az egész munkamenetre, a megállapított választék termelésére, az aggregátok és berendezések teljes kihasználására, a gyorsolvasztás meghonosítására, a színes- és feketefémhulladék gyűjtésének jobb megszervezésére vonatkozó állami terv túlteljesítése;

az ásványolajiparban: az olaj- és a gáztermelés fokozása, a szabványoknak megfelelő olajtermékek gyártása, új lelőhelyek feltárása és üzembehelyezése, a fúrási munkálatok során a veszteglés csökkentése, a fúrás sebességének növelése, az olajtermékek veszteségének csökkentése;

a villamoserőművekben: a hőerőművek és vizierőművek kapacitásának fokozottabb kihasználása, a vezetékhálózat építési tervének teljesítése, az üzemanyaggal való takarékosság és az üzemzavarok kiküszöbölése;

a gépgyártásban: a tervezett cikklista szerinti gyártás, a gyártmányok minőségének megjavítása, gyorsított fémmegmunkálási módszerek alkalmazása, újfajta gépek és berendezések gyártása, a vállalatok egyenletes munkamenetének biztosítása, a fémek takarékos felhasználása;

a vegyészeti iparban: a főbb vegyészeti cikkek és műtrágyák termelésének fokozása, újfajta termékek gyártása, és tartós festékek előállítása;

a faiparban: a fakitermelés és a kiszállítás tervének túlteljesítése, a termelés önköltségének csökkentése, áttérés az új technikára, a termelőfolyamatok gépesítése, a munkatermelékenység fokozása;

a könnyű- és élelmiszeriparban: meghatározott választékú termékek gyártása, a minőség megjavítása, a nyersanyagok takarékosabb felhasználása és a termelési veszteségek csökkentése;

a közlekedésben: a szállítás volumenének növelése, a hajó- és kocsifordulók meggyorsítása, a mozdonyok napi átlagos futásának növelése, a vonatok és hajók üzemzavaroktól mentes, ütemezett közlekedésének biztosítása, a gördülőanyag, a pálya és a közlekedési berendezések mintaszerű karbantartása, a szállítási költségek csökkentése és a tüzelőanyaggal való takarékosság;

a hírközlésben: a bevételek fokozása, a postaforgalom meggyorsítása, a rádióadások minőségének megjavítása, a gépe-

sítés fokozása, az üzemzavarok számának és időtartamának csökkentése;

az építőiparban: a tervek teljesítése és túlteljesítése, az építés minőségének megjavítása és költségének csökkentése, a kulturális célokat szolgáló épületek és lakóházak építésének meggyorsítása, az építőmunka további gépesítése, a nagyipari építőmódszerek széleskörű alkalmazása és az építőanyagokkal való takarékoskodás;

az építőanyagiparban: az építőanyagtermelés terveinek túlteljesítése, jóminőségű anyagok szállítása, gazdaságos nyersanyag- és anyagfelhasználás, újfajta effektív építőanyagok tömeggyártása, a gépberendezés jobb kihasználása és a gyártás önköltségének csökkentése;

a mezőgazdaságban: a mezőgazdaság fejlesztését szolgáló állami tervek túlteljesítése, az összes gazdasági növények terméshozamának fokozása, a közös állatállomány számának és produktivitásának növelése, a mezőgazdasági gépek termelékenyebb kihasználása;

a helyi iparban és ipari szövetkezetekben: a tömegfogyasztási cikkek és a mezőgazdasági szerszámok termelésének és választékának növelése, a helyi nyersanyagok jobb kihasználása, a termékek minőségének megjavítása;

a községgazdaságban: a gázgyártás, a villamosáramtermelés és a vízszolgáltatás tervének túlteljesítése, a városi közlekedés utasforgalmában, a javító- és építőmunkában a tervelőirányzatok túlteljesítése;

a kereskedelemben és közélelmezésben: az áruforgalom továbbfejlesztése, az áruházak, éttermek hálózatának bővítése, az áruházakban kapható cikkek és az éttermekben kiszolgált fogások választékának növelése és minőségük javítása, a kereskedelem színvonalának emelése, a kiszolgálás megjavítása, a fuvarköltségek csökkentése és az állami eszközök takarékos felhasználása.

A határozat egyszersmind arra kötelezi a szakszervezetek vezetőségeit, hogy népszerűsítsék az 1951. évi szocialista munkaverseny új feltételeit, ismertessék ezeket minden egyes munkással, mérnökkel, technikussal és alkalmazottal annak érdekében, hogy valamennyien résztvegyenek a szocialista munkaversenyben és vállalásaikkal biztosítsák brigádjuk, részlegük, műhelyük, vállalatuk tervének sikeres teljesítését.

A teljes ülés behatóan foglalkozott azzal a kérdéssel is, hogy a gazdasági szervek és a szakszervezetek nyújtsanak fokozott segítséget az elmaradó vállalatoknak, mozdítsák elő a szocialista munkaverseny kiterebélyesedését és a termelőmunka megjavulását, széles körben vonják be a szakszervezeti aktivát az elmaradt műhelyek, részlegek munkájának megjavításával kapcsolatos intézkedések kidolgozásába s az intézkedések végrehajtásának ellenőrzésébe, nyújtsanak segítséget a gyűlések és értekezletek megszervezésében. Gyakran vitassák meg gyűléseken és a termelési értekezleteken az esetleges elmaradások okait, szélesítsék ki a kritikát és az önkritikát, a hibák és elmaradások kiküszöbölésének, a munkaszervezés és a termelés megjavításának bevált bolsevik fegyverét.

A határozat külön pontban foglalkozik azoknak a hiányosságoknak felszámolásával is, amelyek az élenjáró módszerek népszerűsítésében, a szocialista munkaverseny eredményeinek értékelésében és más szervezési kérdésekben mutatkoztak. A szakszervezetek vezetőségeinek gondot kell fordítaniok a legjobb módszerek és a különféle újítások népszerűsítésére. Fel kell használniok erre a sajtót, a rádiót, a filmet; értekezleteket kell rendezniök a tapasztalatok kicserélésére.

A teljes ülés határozata kötelezi a szakszervezeteket arra is, hogy komolyabb figyelmet fordítsanak a munkások szakképzésére, gondoskodjanak arról, hogy a munkások tanfolyamokon, tanulókörökben, sztahanovista iskolákban és techniku-

mokban tanuljanak és bővítsék látókörüket.

A szakszervezeteknek aktivan közre kell működniök a tudomány és a termelés dolgozói együttműködésének továbbfejlesztésében, és szélesebb körben kell rendszeresíteniök a tudományos kutatóintézetek és a vállalatok közötti szocialista szerződéseket, amelyek egyes termelési kérdések közös kidolgozására, a korszerű technika meghonosítására és a műszaki mutatók megjavítására irányulnak.

A határozat kötelezi a szakszervezeteket, hogy állapítsák meg a különböző jutalmak és kitüntetések odaítélésének és kiosztásának rendjét, dolgozzák ki az egyes szakmák különböző versenyfeltételeit.

A munkaversenyben kiváló dolgozóknak a jutalmakat és kitüntetéseket a gazdasági szervek és szakszervezetek vezetőinek jelenlétében, a legszélesebb nyilvánosság előtt kell átadni, mégpedig nem később, mint tíz nappal a verseny eredményeinek összegezése után.

A teljes ülés határozatában hangsúlyozta: biztos abban, hogy a bolsevik párt vezette szovjet szakszervezetek megjavítják a szocialista munkaverseny vezetését, sikerrel lendítik föl a tömegek aktivitását a népgazdasági terv teljesítéséért és túlteljesítéséért, a kommunizmus felépítéséért vívott harcban.

E. KASZIMOVSZKIJ

Harc a gazdaságosságért

A kommunista párt, nagy vezéreinek, Leninnek és Sztálinnak vezetésével, a szovjet hatalom első napjaitól kezdve a gazdaságosság művészetére tanította a szovjet népet, és az egész népet átfogó harcot szervezett a takarékosságért. Ez nehéz feladat volt. Megkövetelte a kapitalizmus örökségének leküzdését, szükségessé tette, hogy az emberek tízmillióit a szocialista tulajdon iránt tanúsított kommunista magatartás szellemében neveljék.

Lenin „A fenyegető katasztrófa és hogyan kell ellene harcolni" című brosúrájában már a szovjet hatalom megteremtése előtt kifejtette a gazdaságosság óriási jelentőségét. Az éhínség és a katasztrófa elhárításának fő rendszabálya — írta Lenin — „az ellenőrzés, a felügyelet, a nyilvántartás, a szabályozás az állam részéről, a munkaerő helyes elosztása a javak termelésében és elosztásában, takarékoskodás a nép erejével, minden erőpazarlás kiküszöbölése, az erőkkel való takarékoskodás". (Lenin. Válogatott Művek. II. kötet. 89. lap. Szikra 1949.)

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után a bolsevik párt — sok más igen fontos intézkedéssel együtt — rendszabályokat hozott a legszigorúbb gazdaságosság megvalósítására.

1917 november 16-án dekrétumot tettek közzé a munkásellenőrzésről, amelyet Lenin dolgozott ki. A dekrétumban a takarékosság kérdése a szovjet állam egyik legfontosabb feladataként szerepel. „Őrizzétek, óvjátok a földet, a gabonát, a gyárakat, a felszerelést, a termékeket, a szállítóeszközöket, mint a szemetek fényét — mostantól kezdve mindez teljes egészében a ti közös tulajdonotok." (Lenin—Sztálin. Az Októberi Forradalomról. 31. lap. Szikra 1949.)

A legszigorúbb gazdaságosság megteremtése céljából 1918 elején hivatalközi bizottságot alakítottak a párhuzamosan működő intézmények megszüntetése érdekében. A Legfelsőbb Népgazdasági Tanács mellett Különleges Bizottságot létesítettek az állami kiadások csökkentésére.

Lenin útmutatása szerint és az ő részvételével megszervezték a pénzösszegek

kiutalásának és felhasználásának ellenőrzését. Az üzemi bizottságok ellenőrizték, hogy az Állami Bank kölcsöneit rendeltetésüknek megfelelően használják-e fel. Lenin dekrétumot írt alá a költségelőirányzatok kidolgozásáról. A dekrétum szigorú rendet állapított meg a pénzösszegek átvételére és felhasználására.

Lenin a szovjet állam egyik legfontosabb feladatának tartotta a népgazdaságban termelt összes javak nyilvántartását és a gyártott termékek felhasználásának ellenőrzését. Hangsúlyozta, hogy feltétlenül szükséges a munkaverseny kibontakozása, új, szovjet fegyelem megteremtése és a vállalatok áttérése az önálló gazdaságos elszámolás rendszerére.

1918 végén Szovjetoroszország elszigetelődött az élelmiszer-, nyersanyag- és tüzelőanyagellátás fő forrásaitól. Az ország gazdasági helyzete még rosszabbá vált.

Az államnak nem voltak megfelelő tartalékai a szovjet ország szükségleteinek kielégítésére. 5,5 millió tonna ásványolajra volt szükség, és csak 2,3 millió tonnával rendelkeztek. Vasércből 3,4 millió tonnára volt szükség, a meglévő készlet ennek még egynyolcadát sem érte el. A szükséges 2 milliárd 16 millió méter szövet helyett csak 1 milliárd 31 millió méter volt. Egy millió tonna cukor kellett volna, az állam pedig csak a szükséglet tizenharmad részével rendelkezett.

Ezekben a nehéz években írta Lenin a petrográdi munkásokhoz intézett levelében:

„Akkor, amikor a nép éhezik, amikor a munkanélküliség, egyre fenyegetőbben dühöng: a legnagyobb gaztettet követi el az, aki egy pud gabonát is elrejt, aki az államot akárcsak egy pud fűtőanyagtól is megfosztja. Ilyen időkben — és az igazi kommunista társadalomban ez a szabály mindig érvényes — minden pud gabona és fűtőanyag valóságos szentség..." (Lenin. Válogatott Művek. II. kötet. 404. lap. Szikra 1949.)

A meglévő szűkös eszközökkel folytatott célszerűbb gazdálkodás érdekében a legszigorúbban ellenőrizték az ipar munkáját, bevezették a gabonakereskedelem monopóliumát és a kötelező terménybeszolgáltatást. Minden gabonakészletet az állam kezében összpontosítottak. A Sztálin elvtárs irányította Állami Ellenőrző Népbiztosság az ország erőforrásaival való takarékosság érdekében számos helyen tartott ellenőrzést és felülvizsgálatot.

A polgárháború befejeztével és az intervenciósok kiűzése után a szovjet ország hozzáláthatott sebei begyógyításához, a népgazdaság helyreállításához és átállításához. Ez rendkívül nehéz feladat volt, amely óriási munkát és hatalmas mennyiségű anyagi értékeket követelt.

A szovjet országot az imperialista háború és a blokád következtében több mint 75 milliárd aranyrubelre becsült károsodás érte. Az iparvállalatok ezrei álltak le; csak Moszkvában 406 gyárat és üzemet zártak be. 1920-ban az ország nagyipara az 1913. évinek csupán egyhatodát termelte. A nyersvastermelés 33-adára csökkent. Ukrajna kohászata a háborúelőtti termelésnek alig egy százalékát adta. Délen csaknem valamennyi gyár leállt. Az országban tüzelőanyaghiány volt. A mezőgazdaság a háborúelőtti termelésnek mintegy felét adta.

A győztes nép hősies erőfeszítéseire volt szükség, hogy az elpusztult népgazdaságot helyreállíthassák.

Lenin kezdeményezésére elfogadták a Szovjetunió villamosításának tervét, amelynek megvalósításán Sztálin elvtárs nagy lelkesedéssel fáradozott.

A GOELRO-terv 17 milliárd aranyrubeles beruházást irányzott elő az ipar és közlekedés helyreállítására és átalakítására. Ezt az összeget az országon belül kellett előteremteni, mivel a szovjet köztársaság semmiféle külföldi kölcsönre nem számíthatott.

„Nekünk nem akarnak kölcsönt nyujtani — írta Lenin — amíg nem állítjuk vissza a kapitalisták és földbirtokosok tulajdonát, márpedig ezt mi nem tehetjük és nem tesszük. Rendkívül nehéz és fáradságos út marad számunkra: apránként összegyüjteni a megtakarításokat, emelni az adókat, hogy fokozatosan helyreállítsuk az elpusztult vasutakat, gépeket, épületeket és egyebet." (Lenin Művei. XXVII. kötet, 303. lap. Oroszul.)

A bolsevik párt, Lenin és Sztálin vezetésével a gazdaságosság rendszerének következetes érvényesítésére mozgósította a dolgozókat.

Lenin azt követelte az Állami Tervbizottságtól, hogy az állami gazdasági tervek kidolgozásakor a legszigorúbb takarékosságot tartsa szem előtt és „a legkisebb szükségletek fedezéséhez szükséges minimumot" állapítsa meg. (Lenin Művei. XVI. kötet, 360. lap. Oroszul.)

Lenin azt indítványozta, hogy jutalmazást rendszeresítsenek a tüzelőanyaggal való takarékosságért, az igazgatási szervek létszámának csökkentéséért.

Az Állami Tervbizottság tagjainak — mondotta Lenin — figyelemmel kell kísérniök a vállalatok munkáját. „Állandóan figyelemmel kísérni — írta — ez azt jelenti, hogy fejükkel felelnek a tüzelőanyag és gabona észszerű felhasználásáért, egyiknek és másiknak is maximális előteremtéséért és maximális beszállításáért, a tüzelőanyag takarékos felhasználásáért (mind az iparban, mind a vasutaknál stb.), az élelmiszerekkel való takarékosságért (csak a jó munkásokat látni el), a munka termelékenységének emeléséért..." (I. m. 467. lap.)

Lenin útmutatása alapján, a kommunista párt vezetésével harc bontakozott ki az országban a gazdaságosság rendszeréért. 1921-ben különleges bizottság létesült a létszámok felülvizsgálatára. Jelentősen csökkentették az összes adminisztratív kiadásokat. Bevezették az ösztönző munkabérrendszert, ami a munka termelékenységének emeléséhez vezetett.

1921 augusztusában a Népbiztosok Tanácsa rendeletet hozott, amely a Legfelsőbb Népgazdasági Tanácshoz tartozó vállalatok számára előírta az önálló gazdaságos elszámolás meghonosítását. Az önálló gazdaságos elszámolás ettől kezdve az egész állami ipar vezetésének alapjává vált.

Lenin hangsúlyozta, hogy a „trösztök és vállalatok éppen azért alapulnak az önálló gazdaságos elszámoláson, hogy maguk feleljenek, méghozzá teljes egészében feleljenek a vállalatok veszteségnélküli munkájáért". (Lenin Művei. XXIX. kötet, 420. lap. Oroszul.)

A népgazdaság helyreállításához szükséges eszközök előteremtésére irányuló intézkedések gyors eredménnyel jártak.

1922 novemberében, a Kommunista Internacionálé IV. kongresszusán, Lenin ezt mondotta:

„Előteremtettük azokat az anyagi eszközöket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a nehézipart talpraállítsuk. Az összeg, amelyet eddig előteremtettünk, igaz, alig valamivel több, mint húszmillió aranyrubel, de ez az összeg mindenesetre megvan és csakis arra fogjuk felhasználni, hogy nehéziparunkat talpraállítsuk." (Lenin. Válogatott Művek. II. kötet, 982. lap. Szikra 1949.)

Lenin *Inkább kevesebbet, de jobban* című cikkében, amelyben a párt XII. kongresszusának küldötteihez szólt, ezt írta:

„Államapparátusunkban a legnagyobb takarékosságot kell elérnünk. Ki kell irtanunk belőle minden nyomát a tékozlásnak..." Lenin hangsúlyozta, hogy így „minden legkisebb megtakarítást félre tudunk tenni gépesített nagyiparunk fejlesztésére, a villamosítás és a tőzegkitermelés fejlesztésére, a Volhov-művek építésének befejezésére" stb. (I. m. 1029. lap.)

Lenin elvtárs felhívására válaszolva, a bolsevik párt vezette szovjet nép, Sztálin elvtárssal az élén, fokozta a takarékosságért folyó harcot. Megszilárdult a munkafegyelem, emelkedett a munka termelékenysége, csökkent a termelés önköltsége. Az ipari termelés önköltsége mindössze két év alatt (1924-től 1925-ig) 29 százalékkal csökkent. A megtakarítás, az akkori viszonyokhoz képest óriási összeget, mintegy 2 milliárd rubelt ért el.

Mindez lehetővé tette, hogy évről évre növekedjenek a beruházásokra kiutalt összegek. Négy év alatt (1924-től 1928-ig) körülbelül 9 milliárd rubelt fordítottak erre a célra.

Sok nagyipari vállalatot építettek fel. Új villamoserőműveket helyeztek üzembe: a volhovi, saturi, kasiri, a *Vörös Október*, a balahnyini, a sterovai villamoserőműveket. Folyamatban volt az ásványolajipar átalakítása.

A helyreállítási időszak hat éve alatt az ipar és a mezőgazdaság elérte a háborúelőtti termelés színvonalát.

Ámde a szovjet ország technikai és gazdasági tekintetben továbbra is elmaradott, agrárország maradt. A Szovjetunió ipari termelése az egész világ ipari termelésének mindössze 3,1 százaléka volt.

Igen élesen merült fel a Szovjetunió továbbfejlődése útjának kérdése. Ennek megoldásától függött a szocializmus sorsa a szovjet országban.

A nép ellenségei — a trockisták, zinovjevisták, buharinisták — igyekeztek meghiúsítani a Szovjetunióban a szocializmus építését, megpróbálták helyreállítani az országban a kapitalizmust.

Ezekben az években Sztálin elvtárs kérlelhetetlen harcban védte meg és fejlesztette tovább Leninnek azt a tanítását, hogy a szocializmus győzelme egy országban is lehetséges, Sztálin elvtárs megmutatta a Szovjetunió szocialista átalakításának útját és módját.

A szocializmus győzelméért vívott harc fő láncszeme a szocialista iparosítás, a fejlett nehézipar megteremtése volt.

Sztálin elvtárs, Lenin útmutatásai alapján, kidolgozta a Szovjetunió szocialista iparosítására vonatkozó tételeket és megjelölte az iparosítás finanszírozásának forrásait.

A kapitalista országok, gyarmatok elfoglalása és kirablása révén, háborúk és az azokat követő hadisarcok segítségével, leigázó koncessziók és kölcsönök alapján iparosítottak.

Anglia évtizedek és évszázadok óta rabolja gyarmatait. Visszatartotta ipari fejlődésüket, olcsó nyersanyagot visz ki a gyarmatokról és saját iparának termékeit exportálja a gyarmatokra. Ez óriási extraprofitot biztosít számára. Anglia nem riad vissza a közvetlen rablástól sem.

1865-ben Indiát elfoglalva, az angolok kirabolták az országot. Egy Indiában lévő angol hivatalnok írta: „Az ország egész vagyonát kiszipolyozták, a népet mérhetetlen adókkal sujtották, a kereskedelmet és az ipart tönkretették."

Anglia uralmának első 15 éve alatt 1 milliárd fontsterling értékű nemesfémet és drágakövet vitt ki Bengáliából. Tönkretette India iparát, a pusztulás sorsára juttatta pamutiparát, amelynek termékei ismertek voltak az egész világon.

Németország iparosításának folyamatát Franciaország kirablása útján gyorsította meg, amelyet a XIX. század végén háborúban győzött le. Németországhoz csatolták akkor Elszász-Lotharingiát gazdag vasérctelepeivel, kálisólelőhelyeivel, fejlett pamutiparával. Ez az egyesítés jelentékenyen növelte Németország iparának teljesítőképességét. Ezenkívül Németország 5 milliárd frank hadisarcot kapott. Engels írta, hogy négy évvel a Franciaországgal 1871-ben megkötött békeszerződés aláírása után, Németország több gyárat és bányát létesített, több utat épített, mint amennyit az ipar szokásos

fejlődése esetén, negyedévszázad alatt létesíthetett volna.

A Szovjetunió nem választhatta azt az utat, amelyen a kapitalizmus országai haladtak. Új forrásokat kellett találnia az iparosítás finanszírozásához.

„Lehetséges-e a szovjet nagyipar fejlődése külföldi hitelek nélkül olyan viszonyok között, amikor kapitalista országok vesznek körül bennünket?" — tette fel a kérdést Sztálin elvtárs, majd így folytatta: „Igen, lehetséges. Ez nagy nehézségekkel jár majd, súlyos megpróbáltatásokon kell majd átmennünk, de mindezeknek a nehézségeknek ellenére mégis meg tudjuk valósítani országunk iparosítását külföldi hitelek nélkül." (Sztálin Művei. 7. kötet. 207. lap. Szikra 1951.)

Az iparosítás finanszírozásának belső forrásait Lenin jelölte meg a szovjet hatalom első éveiben. Sztálin elvtárs továbbfejlesztette Lenin útmutatásait és meghatározta az eszközök felhalmozásának módját.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének eredményeképpen az állam kezébe került a föld, az ipar, a közlekedés, a bankok, a bel- és külkereskedelem. A szovjet vállalatok és szervezetek jövedelmei és felhalmozásai a szocialista ipar fő forrásaivá váltak.

Sztálin elvtárs többízben hangsúlyozta: meg kell tanulni a felhalmozott tartalékoknak oly módon való felhasználását, hogy a nép vagyonának egyetlen kopekje se vesszen kárba. „Érteni az eszközök észszerű, takarékos felhasználásához — ez igen fontos művészet, amely nem sajátítható el egyszerre." (*Sztálin* Művei. 8. kötet. 130. lap. Oroszul.)

A bolsevik párt Központi Bizottsága 1926 áprilisában külön határozatot hozott a gazdaságosság rendszerének kérdéseiről. Az SzK(b)P Központi Bizottsága és Központi Ellenőrző Bizottsága ebből az alkalomból levelet intézett valamennyi pártszervezethez, a párt összes tagjaihoz. A levélben kifejtették, hogy a párt figyelmét a gazdaságosság rendszerének kérdéseire kell összpontosítani; csökkenteni kell mindazokat a kiadásokat, amelyek nem feltétlenül szükségesek, amelyek nélkül meg lehet lenni, figyelembe véve az ország szerény tartalékait. „E fő feladat köré kell összpontosítani a párt és a társadalom figyelmét. Ebből a szemszögből kell felfedni minden nyilvánvalóan vagy leplezetten szükségtelen kiadást, feltárni valamennyi rést és nyílást, amelyen keresztül elherdálják a végső fokon a magántőke zsebébe vándorló összegeket. Az állami, szövetkezeti és más társadalmi szervezetek eszközeinek kiadásában mutatkozó pazarlást, s az eszközök nem gazdaságos felhasználását a munkásosztállyal szemben elkövetett bűncselekménynek kell tekinteni."

A párt felhívását a legszélesebb néptömegek követték. A gazdaságosság rendszeréért vívott harc sohasem látott méreteket öltött, s mind jobban és jobban érezhető eredményeket hozott.

A párt és a kormány óriási munkát végzett az igazgatási szervek létszámának csökkentésével és munkájuk egyszerűsítésével kapcsolatban. 1928-ban a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács személyzeti állományát egyharmadával, a Pénzügyi Népbiztosság dolgozóinak számát több mint 36 százalékkal, a Közlekedésügyi Népbiztosság létszámát 40 százalékkal csökkentették. Csupán hat központi intézmény személyzeti állományát 3300 emberrel csökkentették.

1926—27-ben az adminisztratív-igazgatási kiadások összege 464 millió rubel volt, 1929—30-ban pedig — a termelés növekedésének ellenére — 382 millió rubelre csökkent. Jelentősen csökkent az adminisztratív-igazgatási apparátus fenntartásához szükséges kiadások százaléka az ipari termelés önköltségében.

Az ipari vállalatok termelésének önköltsége rendszeresen csökkent, jövedelmezőségük pedig fokozódott. 1925—26-

ban az iparonbelüli felhalmozás 1 milliárd rubel volt, 1928—29-ben pedig 1,6 milliárd rubelre emelkedett.

Ez lehetővé tette, hogy minden évben növeljék a beruházásokat. 1926—27-ben mintegy 1 milliárd rubelt, három év alatt pedig körülbelül 5 milliárd rubelt ruháztak be ipari célokra.

„A takarékos gazdálkodásnak köszönhető, hogy évről évre egyre jelentékenyebb anyagi eszközök gyűltek össze beruházások céljaira. Hozzá lehetett fogni olyan óriási üzemek építéséhez, mint a Dnyeperi villamos vizierőmű („Dnyeprogesz"), a Turkesztán—szibériai vasútvonal („Turkszib"), a sztálingrádi traktorgyár, a szerszámgépgyárak, az „AMO" autógyár (jelenleg „ZISz"—„Sztálin Művek") stb." (Az SzK(b)P története. 340. lap. Szikra 1950.)

Az ország iparosításának sztálini tervét sikeresen valósították meg. Korszerű technikával fölszerelt új vállalatok ezrei kezdtek működni. Ez megkövetelte a munkások számának növelését. Az első ötéves terv alatt 12,5 millió munkást és alkalmazottat vontak be a termelésbe. Időre volt szükség, hogy az új munkások elsajátítsák a termelést, megtanulják a megfelelő munkamódszereket. Ugyanakkor számos vállalatnál fokozódott a munkaerővándorlás.

Mindez megmutatkozott a munka termelékenységén, a termelés önköltségén.

A helyzetet az is nehezítette, hogy ezekben az években sok vállalatban megsértették az önálló gazdaságos elszámolás elvét, amihez még az a kártevés is hozzájárult, amelyet az 1930-as hitelreform megvalósítása során követtek el. Az Állami Bank, a tervek teljesítésétől függetlenül folyósított összegeket a vállalatok részére és az áruk minőségének, a szerződési feltételeknek, valamint a vásárlók anyagi helyzetének figyelembevétele nélkül fizette ki a szállítók számláit.

A párt és a kormány számos rendszabályt hozott az önálló gazdaságos elszámolás elveinek megszilárdítása, a munka termelékenységének emelése és az önköltség csökkentése érdekében.

Az iparosítás méreteinek bővülése, a nagyüzemi mezőgazdasági termelés kialakítása, az új vasútvonalak építése mind nagyobb és nagyobb beruházásokat követelt. Azok a felhalmozások, amelyeket a könnyűipar és a mezőgazdaság adott, nem voltak elegendők. A nehézipart is jövedelmezővé kellett tenni.

Sztálin elvtárs 1931-ben, a gazdasági vezetők értekezletén ezt mondotta: „... el kell érnünk azt, hogy a nehézipar — és elsősorban a gépipar — szintén résztvegyen a felhalmozásban." (Sztálin. A leninizmus kérdései. 448. lap. Szikra 1951.)

Szükségessé vált, hogy megszüntessék a gondatlan gazdálkodást, mozgósítsák az ipar belső forrásait, valamennyi vállalatnál alkalmazni kezdjék és megszilárdítsák az önálló gazdaságos elszámolást, rendszeresen csökkentsék az önköltséget és az ipar összes ágaiban kivétel nélkül növeljék a felhalmozást.

A párt vezetésével végrehajtott intézkedések eredményeképpen csökkent az ipari termelés önköltsége, fokozódott a vállalatok jövedelmezősége.

A második ötéves terv éveiben csak a termelés önköltségének csökkentése révén, mintegy 19 milliárd rubelt takarítottak meg.

A nehéziparnak csaknem valamennyi ága jövedelmezővé vált. A nehézipar mintegy háromnegyedét adta a második ötéves terv idején elért összes megtakarításoknak.

A gazdaságosságért vívott harc évről évre nagyobb méreteket öltött. Rendszeresen emelkedett a munka termelékenysége és csökkent a termelés önköltsége.

A bolsevik párt 1941-ben tartott XVIII. konferenciája számos intézkedést jelölt meg az önálló gazdaságos elszámolásnak és a gazdaságosság rendszerének

további megszilárdítására. A konferencia azt követelte a termelésben dolgozó kommunistáktól, hogy tökéletesítsék a nyilvántartást, helyesen használják ki a berendezéseket, takarékoskodjanak a szerszámmal, nyersanyaggal, anyaggal, tüzelőanyaggal, villamosenergiával, teremtsenek tisztaságot és rendet a termelésben, számolják fel a tervszerűtlenséget és az egyenetlen gyártásmenetet, tartsák be a legszigorúbb fegyelmet a gyártási folyamatban, tökéletesítsék a technikát és csökkentsék a termelés önköltségét.

1941 első felét az ország népgazdaságának fejlődése jellemezte.

A fasiszta hordák támadása megszakította a szovjet nép békés alkotómunkáját. A háború óriási mennyiségű munka- és anyagráfordítást és hatalmas összegű pénzkiadásokat követelt. Csak az állami költségvetésből napi átlagban 389 millió rubelt fordítottak a Honvédő Háborúra. A háború egész ideje alatt több mint 550 milliárd rubelt folyósítottak a költségvetésből háborús kiadásokra.

A fasiszták hosszú éveken át készülődtek a Szovjetunió elleni háborúra. Csaknem az egész kirabolt Európa eszközeivel rendelkeztek.

A Szovjetuniónak minden erőforrását mozgósítania kellett, mindent a háború szolgálatába kellett állítania. A feladatot bonyolulttá tette, hogy az ellenség seregei olyan területet foglaltak el, amelyen a háború előtt az egész ipari termelés egyharmada folyt, s amely a vetésterületnek körülbelül felét foglalta magában. Ennek következtében jelentékenyen összeszűkült az ország termelési bázisa. Pedig a háború sokmillió tonna vasércet, ásványolajat, szenet, fémet, élelmiszert követelt. Ilyen körülmények között a gazdaságosság rendszere a szovjet ország egyik legfontosabb hadi, politikai és gazdasági feladatává vált.

A bolsevik párt vezette takarékossági mozgalom népi jelleget öltött. És ez gazdag eredményeket hozott.

Óriási megtakarítást értek el a hadiiparban, ahol rendkívül gyorsan tökéletesítették a termelés technikáját és technológiáját, s megjavították a termelés szervezését.

A háború alatt hatalmas mennyiségű anyagi értéket takarítottak meg: sokezer tonna tüzelőanyagot, többtízezer tonna vasércet és nemesfémet, milliónyi kilowattóra villamosenergiát. Egyedül nyersvasból olyan nagy mennyiséget takarítottak meg, amelynek termelése sokmillió tonna vasércet, szenet és évente nem kevesebb mint 200 000 munkást követelt volna.

A háború idején a hadiiparban és a gépgyártásban a termelés önköltségének csökkentéséből származó összes megtakarítások meghaladták az 50 milliárd rubelt. A gazdaságosság rendszerének komoly jelentősége volt abban, hogy a Nagy Honvédő Háború a Szovjetunió győzelmével végződött.

A fasiszta rablók óriási anyagi kárt okoztak a Szovjetuniónak. Rommá és hamuvá változtatták a városok és falvak ezreit, gyárak és üzemek tízezreit, szén- és ércbányák, kolhozok és szovhozok tömegét, tönkretettek többtízezer kilométer vasútvonalat.

Nehéz megállapítani a szovjet országnak okozott anyagi károk teljes értékét. A második világháborúban résztvett országok közül egyetlen egy sem szenvedett ilyen kárt. Az emberiség történetében még egyetlen háború sem okozott ilyen hatalmas pusztítást.

A Nagy Honvédő Háború befejezése után a szovjet nép előtt az a feladat állott, hogy a legrövidebb idő alatt helyreállítsa az ország elpusztult körzeteit és a népgazdaság valamennyi ágában nemcsak elérje, hanem jelentékeny mértékben túl is szárnyalja a termelés háború előtti színvonalát.

Ez igen nehéz feladat volt. Megoldása óriási mennyiségű munkát, anyagot és hatalmas pénzösszegeket követelt. Csupán a tönkrement vaskohászati üzemek helyreállításához 150 000 munkás négyévi munkája volt szükséges és csak vasból és acélból annyi kellett, amennyit egy év alatt öt nagy Martin-kemence ad. Több mint egymillió tonna cement, hárommillió köbméter fa, mintegy egymilliárd darab tégla kellett.

A háborúutáni ötéves terv feladatainak teljesítése a legnagyobb fokú takarékosságot követelte. A népgazdaság helyreállításáról és fejlesztéséről szóló ötéves terv törvénye előírta a jövedelmezőség fokozását és az önálló gazdaságos elszámolás megszilárdítását. Megkövetelte, hogy a gazdasági vezetők fokozottabb figyelmet fordítsanak a belső tartalékok mozgósítására, a gazdaságosság rendszerére. Előírta továbbá, hogy szüntessék meg az improduktív kiadásokat és a gondatlan gazdálkodásból származó veszteségeket.

A takarékosságért folyó mozgalom a háborúutáni ötéves terv alatt rendkívüli méreteket öltött. A gazdaságosság rendszeréért folyó harc új formái születtek, s ezek évről évre gyarapodnak. A bolsevik párt vezetésével az egész népet átfogó verseny bontakozott ki a munkával, az anyagokkal és a pénzzel való takarékosságért. A legszélesebb néptömegek teljes mértékben megértették a nép vagyonával való takarékosság fontosságát.

A háborúutáni ötéves terv során hatalmas mennyiségű munkát, fémet, tüzelőanyagot, építőanyagot és pénzt takarítottak meg. Lényegesen tovább javult az állóeszközök kihasználása. 1948-ban az ipari termelés önköltsége 8,8 százalékkal csökkent. Maga a tervenfelüli önköltségcsökkentés több mint 6 milliárd rubel megtakarítást jelentett. A népgazdaság jövedelmezőségének fokozásáért folyó munkaverseny eredményeképpen megtakarított anyagokból többmilliárd rubel értékű ipari terméket gyártottak.

Évről évre emelkedik a népgazdaság jövedelmezősége. 1946-ban a nyereség 22,1 milliárd rubel, 1950-ben pedig már 70,7 milliárd rubel volt.

A gazdaságosság rendszere elősegítette a szovjet népgazdaság helyreállításának meggyorsulását, fokozta a kommunizmus felé haladás ütemét. A gazdaságosság rendszere a szocialista gazdálkodás egyik fő módszere volt és marad. Ez a szocialista gazdasági rendszer egyik legnagyobb előnye a kapitalista gazdasági rendszerrel szemben.

Olvasóinkhoz!

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy azok a szovjet cikkek, amelyeknek végén zárójelben feltüntetjük a forrást (például Voproszi Ekonomiki. 6. szám), az eredeti terjedelemhez képest többé-kevésbbé rövidített formában kerülnek lapunkban közlésre.

A Szovjetunió iparigazgatásának szervezete című cikksorozatunkat a következő számunkban folytatjuk. A legközelebbi cikk címe: „Az iparigazgatás szervezeti formáinak fejlődése a Szovjetunióban"; írója: S. L. Rozenfeld.

I. KOZIRJEV

A tömegek részvételének új formái a takarékosságért folytatott küzdelemben

1949 áprilisában Leningrád és a leningrádi terület ipari dolgozói, tudósai és műszaki szakemberei ünnepélyesen megígérték Sztálin elvtársnak, hogy Leningrádot a technikai haladás és a magas kultúrájú szocialista termelés városává teszik. Ez a kötelezettségvállalásuk újabb versenymozgalmak kiindulópontja lett az üzemekben, s a tömegek részvételének új formáit hozta létre abban a küzdelemben, amely a gazdasági mutatószámok megjavításáért folyik.

A műhelyek és részlegek tervfeladatai sorában mind nagyobb jelentőségük van a *minőségi* mutatószámoknak. Sok leningrádi üzem dolgozói kötelezték magukat, hogy csak kiváló minőségű termékeket gyártanak. Ennek érdekében mindenegyes önálló gazdaságos elszámolású műhelyt, részleget, brigádot és az egyes munkásokat is külön-külön felelőssé tették a gyártott termékek minőségéért. Szorosabb kapcsolatot létesítettek az egyes műhelyek között, és fokozták az egyéni felelősséget.

Egyes vállalatoknál az egymást követő munkafolyamatokat végző műhelyek szoros szakmai kapcsolatba léptek és közösen ellenőrzik gyártmányaik minőségét. Ezt a formát a Kirov fonal- és cérnakombinát dolgozói kezdeményezték. Minden héten „termelési pénteket" tartanak, amelyen az egymással közvetlen termelési kapcsolatban álló műhelyek dolgozói összejönnek, megbeszélik a termék minőségével kapcsolatos kérdéseket és selejt esetén megvizsgálják a gyártási hiba okait. Így könnyebben feltárják az egyes műhelyek és dolgozók hiányosságait és intézkedni tudnak a hibák kiküszöbölése érdekében.

Még jobban szervezték meg az ellenőrzést a Szkorohod-cipőgyárban. Itt az előkészítő műhelyek brigádjai, műszakjai, stb. mindenkor meghatározott feldolgozóműhelyek, brigádok, műszakok részére termelnek. Az egyes műhelyek dolgozói személyes kapcsolatot tartanak fenn egymással és közvetlenül hívják fel munkástársaik figyelmét a félkészgyártmány hibáira.

Különösen fontos kérdés a főműhelyek és a segédműhelyek közti kapcsolatok tökéletesítése. Eddig a segédműhelyeket, s főleg a javítóműhelyeket nem terhelte felelősség a főműhelyek részére végzett munkáért. Az elszámolások rendszere ugyanis nem védte a megrendelőműhely jogait; ez utóbbi a fizetést nem tehette függővé az elvégzett munkálatok minőségétől, és a határidők betartásától. Mivel a javítások értékét rendszerint a munkát végző műhelyek vezetősége állapítja meg és a normák megállapítása is hatáskörükbe tartozik, a javítóműhelyeket legtöbbször nem érdekli munkájuk minősége és az önköltség csökkentése. Sokszor a javítóműhelyeknek egyenesen érdekük, hogy a javítások rövid időközökben kövessék egymást és az önköltség lehetőleg magas legyen. Ily módon ugyanis nagyobb tervteljesítési százalékot mutathatnak ki. Ez a gyakorlat azt eredményezte, hogy egyes vállalatoknál a főműhelyek inkább lemondtak a segédműhelyek munkájának igénybevételéről, s maguk végezték el a karbantartást és a kisebb javítási munkákat.

Ezeket a hiányosságokat az egyik kartonlemezgyárban úgy küszöbölték ki, hogy a segédműhelyek munkabéralapját átadták a megrendelő műhelyeknek, vagyis a főműhelyeknek. A segédműhelyek rendelkezésében csak jelentéktelen összeget hagytak meg, nem többet, mint amennyi e műhelyek adminisztrációjának fenntartására és saját belső javítási munkálataik fedezésére szükséges. A segédműhelyek tehát csak úgy tudják munkásaikat fizetni, ha az általuk kiszolgált főműhelyek a megfelelő összeget folyósítják számukra. A fő- és segédműhelyek közti kapcsolatban tehát lényegében áttértek az önálló gazdaságos elszámolásra. A főműhely vezetője maga értékeli a segédműhelyek munkáját. Amennyiben ez nem kielégítő, nem veszi igénybe a segédműhely szolgáltatását, s a munkát saját rezsiben végezteti el. Ez a rendszer arra készteti a segédműhelyeket, hogy fokozottabb gondot fordítsanak munkájuk minőségére.

A leningrádi üzemekben a dolgozók *egyéni* felelősségét is fokozzák és erőteljesen harcolnak a selejt ellen. A Második ötéves terv üzemben például a munkások saját bélyegzőjükkel látják el gyártmányaikat. Az ellenőrzés során tehát könnyen megállapíthatják a selejt okozóját és rossz munkájáért megfelelő mértékben felelősségre vonhatják.

A vállalat érdeke megköveteli, hogy a selejtet közvetlenül a termelés folyamatában fedezzék fel és a selejtes munkadarabot azonnal kivonják a gyártás menetéből. Ehhez azonban gondos ellenőrzés szükséges. Éppen ezért sok leningrádi üzemben „társadalmi ellenőrt" választottak. A Szkorohod-cipőgyárban például a társadalmi ellenőröket műhelygyűléseken választják meg a műszakilag képzett, kiváló munkások soraból. Mindenegyes ellenőr meghatározott műveleteket ellenőriz. A szabványtól eltérő munkadarabokat nem engedi további megmunkálásra. Ha a selejtes munkadarab kijavítható, visszaadja a felelős személynek. Ugyanakkor a selejt okát is tisztázza és megmagyarázza, hogyan kell a hibákat kiküszöbölni.

Egyes vállalatoknál a dolgozók kölcsönösen ellenőrzik egymást. Ennek az a lényege, hogy mindenegyes munkás felülvizsgálja annak a gyártási műveletnek minőségét, amelyet előtte végeztek a munkadarabon. A kölcsönös ellenőrzés rendszerének széleskörű elterjedése nagy lehetőségeket rejt magában az országos méretű minőségi ellenőrzés kifejlesztése szempontjából.

A leningrádi üzemek munkásai között is hatalmas arányú verseny folyik csak kitűnő minőségű termék gyártásáért. Fontos tehát, hogy megfelelő értékelési alapot találjanak egy-egy munkás hosszabb időtartamon (pl. egy hónapon) belül végzett munkájának megbírálására. Figyelembe kell venni, hogy a munkások jelentékeny része például különféle alkatrészeket gyárt, különféle munkákat végez. Hogyan lehet tehát megállapítani *egész* havi munkájának minőségi összeredményét és ezt egybevetni munkástársai eredményeivel? A leningrádi Sztálin fémipari üzemben a munkák minőségének értékelésére ötpontos osztályozási rendszert honosítottak meg. Az osztályzatok összesítése során pontosan tudják értékelni az egyes brigádok, részlegek és műhelyek munkáját.

A moszkvai sztahanovisták hazafias kezdeményezését követve, a leningrádi vállalatok dolgozói is küzdenek az anyagtakarékosságért. A lehető legjobb eredmények elérése érdekében mindenegyes munkásnak tudnia kell, milyen feladatokat kell megoldania az önálló gazdaságos elszámolással kapcsolatban, miből tevődik össze a műhely termékeinek önköltsége, mibe kerülnek a megmunkálandó anyagok, a felhasznált tüzelőanyag, a szerszámok stb. Mindezek ismeretében a munkások könnyebben bekapcsolódhatnak a „kis takarékosságért" folyó mozgalomba, amelynek eredményeit nem a gyártási folyamat megváltoztatása vagy műszaki tökéletesítések útján érik el, hanem a munkatárgyak és munkaeszközök takarékos felhasználása révén.

Az anyagtakarékosságért vívott harcban a tömegek részvételének legjobb formája: a személyes megtakarítási számla. A személyes megtakarítási számlák alkalmazása megkívánta az üzemenbelüli tervezés és számvitel átalakítását, és a termelési folyamat tökéletesítését. Sok vállalatnál egy hónapra előre megadták mindenegyes munkás termelési feladatát. A munkások így konkrét kötelezettségeket vállalhattak az anyagtakarékosságra és pontos ütemterv szerint dolgozhattak.

Az új versenyforma meghonosításával párhuzamosan az anyagok tárolásának, kiadásának és raktári nyilvántartásának rendszerét is meg kell változtatni. A Szkorohod-cipő-

gyárban például régebben csak a brigádok anyagfelhasználását tartották nyilván. A személyes számlák alkalmazása után ezt a rendszert nem lehetett fenntartani, mert a munkások külön-külön is tudni akarták, hogy naponként mennyi anyagot takarítottak meg. Az anyagtárolást és anyagkiadást tehát úgy szervezték át, hogy a brigádoknak és a munkásoknak pontos képük legyen az anyagmegtakarításban elért eredményükről. A Szkorohod-gyárban az egyes műhelyek könyvelői és közgazdái ötnaponként ellenőrzik a személyes megtakarítási számlákat, s a verseny állásáról azonnal tájékoztatják a dolgozókat.

Az iparvállalatok legjobb munkásai a tudósokkal együttműködve újabb lehetőségeket tárnak fel az anyagtakarékosság fokozására. A Jegorov-vagongyárban például a tudósok, a gyártásvezetők és a munkások különleges, észszerű szabásmintákat dolgoztak ki minden egyes acéllemezméretre. A szabásminták alkalmazása után a fém kihasználási százaléka 90—98 százalékra emelkedett, a korábbi 60—75 százalékkal szemben.

A berendezések jobb kihasználása érdekében is komoly munka folyik a leningrádi vállalatoknál. Az első lépés a legtöbb üzemnél a munkások műszaki képzettségének emelése volt. A gépüket jól ismerő munkások maguk is ki tudják küszöbölni a zavarokat, s nem kell feleslegesen várniok a karbantartó személyzet segítségére.

A Kirov-gyárban társadalmilag ellenőrzik a berendezések gondozását. Minden egyes műszak kezdetekor tapasztalt munkásokból választott bizottság veszi át a gépeket. A műszak befejezésekor a bizottságok körüljárják a műhelyt és ellenőrzik a gépek állapotát, a munkahely tisztaságát. Ahol mindent példás rendben találnak, a bizottság a dolgozó gépére zászlócskát tűz. A gépét és munkahelyét elhanyagoló munkást viszont csoportértekezleten felelősségre vonják, súlyosabb esetben megintik.

A Második ötéves terv gyárban a gépeket külön jegyzőkönyvvel adják át a munkásoknak szocialista megőrzésre. A jegyzőkönyv aláírása előtt a munkás a váltásmesterrel és a művezetővel együtt alaposan megvizsgálja a gépet. A vizsgálat eredményét jegyzőkönyvbe veszik. A kisebb javítást azonnal elvégzik. Ha nagyobbmérvű javítás szükséges, a vezetőség kötelezi magát, hogy záros határidőn belül elvégezteti. A jegyzőkönyv a javítás időpontját is rögzíti. A munkás kötelezettséget vállal, hogy gépét a takarékosság követelményeinek megfelelően kezeli, kellő időben tisztítja, keni, gondosan karbantartja és biztosítja a gép maximális üzemidejét. Ezt a kezdeményezést már számos leningrádi vállalat munkásai átvették.

A sztahanovisták a többi között azzal érnek el magas munkatermelékenységet, hogy jól átgondolt munkával minden felesleges mozgást és munkaidőveszteséget igyekeznek kiküszöbölni. A jó munkaszervezés fontos feltétele az eredményes munkának. A sztahanovisták tapasztalatainak széleskörű megismertetése, munkamódszerük tömeges alkalmazása komoly feladata a vállalatok vezetőségének. Sok leningrádi vállalatnál ezt úgy oldják meg, hogy az egyes szakmák és részlegek számára a sztahanovisták tapasztalatainak összegezése alapján típusterveket készítenek a munkahelyek megszervezésére, s ezeknek figyelembevételét kötelezővé teszik.

– A leningrádi vállalatoknál eredményesen harcolnak a kultúrált termelésért. A műszaki gumigyárban például a gyárvezetőség és a munkások minden egyes részleg számára külön szabályzatot dolgoztak ki a termelés tisztaságára és kultúráltságára vonatkozóan. A szabályzatok előírják, hogy milyen szélesek legyenek az átjárók, hol és miként kell elhelyezni az anyagokat, félkészgyártmányokat, szerszámokat, milyen állapotban kell tartani a helyiségeket, gépeket stb. A műhelyek, illetve részlegek munkájának értékelésekor azt is figyelembe veszik, hogy milyen mértékben tettek eleget a szabályzatban megszabott követelményeknek.

A leningrádi vállalatok tapasztalatai a következőkben foglalhatók össze:

Az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás meghonosításával újabb lehetőségek adódtak arra, hogy a takarékosság valóban tömegmozgalom legyen.

A személyes megtakarítási számláknak, a munkások személyes bélyegzőjének, a gépek szocialista megőrzésre való átvételének és a termékminőség pontozásos osztályozási rendszerének meghonosítását a tömegeknek az a törekvése hívta életre, hogy új tartalékokat kutassanak fel, és újabb módszerek alkalmazásával szilárdítsák az önálló gazdaságos elszámolást. Ezek az új versenyformák egy-

úttal azt is mutatják, hogy a szocialista állam helyesen használja fel az olyan gazdasági emelőket, mint az önköltség, az anyagi szankciók és a jól dolgozók anyagi ösztönzése.

Az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás fejlesztésével nagymértékben javíthatók, tökéletesíthetők a szocialista vállalatok vezetésének formái. Megjavul a vállalatok szervezeti fölépítése, eredményesebbé válik az egyes üzemrészek együttműködése. Ezt tapasztalhattuk például a kartonlemezgyárban, ahol sikeresen oldották meg a főműhelyek és a javítóműhelyek elszámolásainak kérdését.

A gyakorlat is igazolta, hogy az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás kérdései csak úgy dolgozhatók ki a marxi-lenini elmélet alapján, ha a termelésben dolgozók együttműködnek a tudományos és műszaki szakemberekkel. Ennek során a legértékesebb, a leghaladóbb tapasztalatokat, gyakorlati megoldásokat kell kiválasztani. Ezeket kell tudományosan összegezni, majd az azonosprofilú vállalatok számára típusutasítások formájában kidolgozni. Csak így lehet egyszerűbbé, áttekinthetőbbé és eredményesebbé tenni az önálló gazdaságos elszámolás rendszerét.

Az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás megszilárdulása, valamint a takarékosságért folytatott harc új formáinak kifejlődése sok helyes újítást visz mind az üzemenbelüli tervezésbe, mind az üzemenbelüli számvitelbe. Így például korábban csak naptári időszakokra terveztek; ezt követően meghonosították a napi ütemterveket, majd felvetődött a terv órákra való beütemezésének kérdése. A személyes megtakarítási számlák bevezetésével az is szükségessé vált, hogy az egyes munkások termelési feladatait is legalább tíz napra előre dolgozzák ki. A műhelyekben a termelés operatív számvitelét pontosabbá és tökéletesebbé teszik, s ez válik a további kalkulációs és könyvelési műveletek alapjává. Így a számviteli munkát jelentős mértékben egyszerűsítik.

Az üzemenbelüli számvitel megjavításában elért eredmények tudományos szempontból is jelentősek: lehetőséget adnak a gyakorlati tapasztalatok összegezésére és elméleti általánosítására.

A személyes megtakarítási számlák és a kölcsönös minőségi ellenőrzés arról tanúskodnak, hogy a számvitel és az ellenőrzés egyre inkább mindennapos feladatává válik a szovjet munkások széles tömegeinek. A vállalatoknak addig is volt külön számviteli és ellenőrzési személyzete, a takarékosság tartalékai mégis sokszor rejtve maradtak. Ez különösen azokra a tartalékokra vonatkozik, amelyeknek feltárása nem külön technikai tökéletesítésektől, vagy a termelés átszervezésétől függ. Az ilyen tartalékok feltárása és kihasználása csak azután kezdődött meg, amikor minden egyes gépnél megjelent a társadalmi ellenőr, mikor valamennyi munkás összegezni kezdte megtakarításának eredményeit és személyes megtakarítási számlát nyitott.

Lenin és Sztálin számtalan esetben hangsúlyozta, hogy a gazdasági építőmunkába, a termelés és elosztás számvitelébe, ellenőrzésébe be kell vonni a dolgozók széles tömegét, az egész népet. Ezeknek a lenini-sztálini útmutatásoknak teljesítéséhez teremtenek a szovjet dolgozók újabb és újabb lehetőséget az önálló gazdaságos elszámolás megszilárdításáért vívott harc során. *(Voproszi Ekonomiki.* 1951. 6. szám.) *Sz. B.*

A. F. ZASZJADKO
a Szovjetunió szénipari minisztere

A szovjet szénbányászat fejlődésének perspektívái és útjai

A Nagy Honvédő Háború utáni első ötéves terv azt a feladatot tűzte a Szovjetunió dolgozói elé, hogy állítsák helyre az ipar és mezőgazdaság háborúelőtti színvonalát, majd ezt követően jelentős mértékben haladják túl ezt a színvonalat. A kommunista párt hatalmas szervező és irányító munkája, a dolgozó tömegek hatalmas munkalendülete és politikai aktivitása lehetővé tette e feladat teljesítését, sőt túlteljesítését. Ez is világosan bizonyítja azt, hogy a tőkés országok anarchikus termelési módja nem tudja fölvenni a versenyt a szocialista tervgazdálkodással. Az ipar fejlesztésében kapitalista ország soha nem ért még el olyan eredményeket, mint a Szovjetunió a háborúutáni ötéves terv során.

A szénipar a népgazdaság egyik vezető ágazata, amelynek a vasúti szállítás, a villamoserőművek és az ipari vállalatok zavartalan munkáját kell biztosítania. A Szovjetunió szénipara teljesítette ezt a feladatot, s a háború utáni ötéves terv negyedik évének végére a széntermelés mennyisége tekintetében a második helyre került a világon, messze maga mögött hagyva Európa valamennyi országát.

A szénipar a háborútáni első ötéves terv időszakában

Bár a háború alatt a megszállók a Donyec-medence és a Moszkva-medence bányáit és iparvállalatait teljesen lerombolták, a háború után a szénbányászat termelése mégis gyorsabb ütemben növekedett, mint azelőtt. A szénbányászat már 1948-ban elérte a háborúelőtti termelési szintet, 1949-ben meghaladta az 1950. évre előirt színvonalat, 1950-ben pedig 10 hónap alatt 57 százalékkal szárnyalta túl a háborúelőtti színvonalat.

A Donyec-medence ma már több szenet ad, mint bármely más szovjet szénmedence és újból a Szovjetunió legnagyobb és leginkább gépesített szénbányavidékévé vált. A Moszkva-medence ma már háromszor annyi szenet termel, mint a háború előtt.

A Donyec-medence és a moszkvai szénmedence helyreállításával párhuzamosan tovább fejlődött az urali szénbányászat, a Kuznyec-medencének, a karagandai medencének és az ország többi keleti vidékének szénbányászata. Keleten ma több mint kétszer annyi szenet bányásznak, mint a háború előtt. Az ötéves tervben Leningrád és az északi vidékek új szénbázisa, a pecsorai szénmedence termelésének kibővítésére vonatkozó ötéves tervfeladatot túlteljesítették. Új szénlelőhelyek kiaknázásához fognak hozzá az ország más körzeteiben is.

Mindjobban terjed a külszíni fejtés módszere, s míg a háború előtt az egész széntermelésnek csak 4 százalékát fejtették így, ma már 11 százalékra nőtt a külszíni fejtésekben termelt szén mennyisége s ez az arány a jövőben tovább fog emelkedni.

A szénbányászat gyorsütemű fejlődésének alapja:

a) *a bányák műszaki fejlesztése és gépesítésük fokozása*, ami emelte a munka termelékenységét;

b) *az ellenségtől lerombolt bányák helyreállítása és új bányák feltárása*, ami növelte a termelőkapacitást;

c) *a szovjet emberek lelkes, hazaszeretettől áthatott munkája és a hatalmas méretekben kibontakozott szocialista munkaverseny.*

•

A bolsevik párt, a szovjet kormány és maga Sztálin elvtárs mindig hangsúlyozta a gépesítés rendkívül nagy jelentőségét. Mikor az ország iparosításának kérdését a szovjet állam napirendre tűzte, a tüzelőanyag akadályozta a fejlődés egyenletes menetét. Sztálin elvtárs 1925-ben felhívta a figyelmet a széntermelés elmaradottságára. Akkoriban a bányák alig voltak gépesítve, bányagépeket nem gyártottak s a meglevő bányagépek nagyrésze sem volt üzemképes, mert hiányoztak a tartalékalkatrészek és javítóüzemek.

Óriási nehézségeket kellett leküzdeni. 1927-ben a bányászat már tízszer annyi géppel dolgozott, mint 1913-ban, de technikailag még mindig fejletlen volt. Az SzK(b)P Központi Bizottsága 1930-ban bizottságot küldött a Donyec-medencébe, Molotov elvtárs vezetésével. A bizottság munkájának eredményeképpen megkezdődött a gépesítés. A háborúelőtti ötéves tervek során új iparág fejlődött ki, a bányagépgyártás. Ez az iparág nagymennyiségű új bányagépkonstrukcióval látta el a bányaipart és gyökeresen megváltoztatta a szénbányák jellegét: a bányát nagyipari üzemmé, a bányász munkáját pedig könnyebbé tette. A háborúelőtti ötéves tervek során tehát megvalósulás előtt állott már a szénbányászat legfontosabb műveleteinek teljes gépesítése.

A háború utáni első ötéves terv kezdetén nemcsak a bányák további technikai fejlesztése, nemcsak a gépesítés fokozása volt a cél. Jelentős *minőségi változásokat* is végre kellett hajtani.

E minőségi változásoknak az a lényege, hogy nagy mennyiségben kerülnek üzembe a régi típusoktól eltérő, tökéletesebb, korszerűbb és termelékenyebb bányagépek. A szovjet mérnökök szerkesztette új géptípusok lehetővé teszik, hogy a Szovjetunióban a bányászat egyes műveleteinek gépesítéséről áttérjenek *valamennyi művelet teljes gépesítésére*, a vájástól egészen a felszíni rakodásig.

A háború utáni években az üzemben lévő bányagépek száma tovább növekedett. Így a

működő réselőgépek mennyisége meghaladta a háborúelőtti szintet, a villamosmozdonyok száma a háborúelőtti 1940 évhez képest több mint két és félszeresére emelkedett, a csillepark pedig több mint 50 százalékkal gyarapodott. Több mint tízezer kaparószalag és több mint 4000 szállítószalag gurítja és szállítja a szenet a bányákban a régi, kisteljesítményű és tökéletlen lengővályúk helyett.

A múlt év végén a szénjövesztés főbb folyamatainak gépesítése így alakult: réselés és vájás — 98.4 százalék, gurítás a vágatfejtésben — 99,2 százalék, földalatti szállítás — 93 százalék és a vasúti kocsiba rakás — 98,9 százalék.

A háború utáni első ötéves tervben tehát lényegében befejeződött az egyes, legfontosabb műveletek teljes gépesítése.

A bányász legnehezebb munkájának gépesítése — a szénfelrakás a fejtési szinteken, a szén és a meddő kőzet berakása az elővájási vágatokban — még másfél-két évvel ezelőtt kezdetleges állapotban volt, azok a munkák, amelyeket ebben az irányban az újtípusú kombinált bányagépek alkalmazásával kifejtettek, a kísérletezés és a tanulmányozás stádiumában voltak.

Ugyanekkor megindult a kombinált, vagyis a több műveletet elvégző gépek kísérleti típusainak kidolgozása. E munkák eredményeképpen megkezdhették *valamennyi művelet teljes gépesítésének megvalósítását.* Hogy a fejlődés méreteiről fogalmat alkothassunk, lássunk néhány adatot.

1948-ban a szovjet bányákban mintegy két tucat szénkombájn dolgozott, ma több mint 300, vagyis 15-ször annyi. 1947-ben 120 szénfelrakó és kőzetfelrakó-gép dolgozott, ma ellenben több mint 1000, vagyis közel tízszer annyi. Ma tehát már megvan a szilárd bázis ahhoz, hogy a Szovjetunióban gyors ütemben megvalósítsák *a szénbányászat gyökeres műszaki újjáalakításának tervét.*

•

A szovjet szénbányászat háború utáni fejlődésének következő igen fontos tényezője az volt, hogy a Donyec-medence bányáit teljesen helyreállították, s a helyreállítással egyidőben a legtöbb bányát gyökeresen újjáalakították.

A szovjet állam nagy figyelmet fordít az új bányafeltárásokra. Jelenleg több száz új bánya és sokszáz más bányaipari üzem van épülőfélben. Emellett nagyszabású bányászlakásépítkezés is folyik. A háború utáni ötéves terv első négy éve alatt mintegy 5 millió m² lakótér épült a szénbányászat dolgozói számára. Ez is mutatja, hogy a párt és a kormány milyen gondot fordít a bányászok életkörülményeinek megjavítására.

•

A háború utáni sztálini ötéves terv kitűnő bányászkádereket nevelt: a munkatermelékenység fokozásában élenjáró bányászokat és kiváló vezetőket. Nevük országszerte ismert.

A szénbányászat dolgozói közül több mint 47 000-en teljesítették normájukat 150 százalékon felül. Ez a Sztahanov-mozgalom igen széleskörű elterjedésének egyik eredménye. A Sztahanov-mozgalom ma a kollektív sztahanovista munka formájában jelentkezik. Csoportok, sőt egész üzemek térnek át a kollektív sztahanovista munkára. Sztálin elvtárs már 1935-ben hangsúlyozta, hogy a Sztahanov-mozgalom maga mögött hagyja a munka termelékenységének a legfejlettebb kapitalista országokban elért fokát, s így gyakorlati lehetőséget nyujt arra, hogy a szocializmust még jobban megszilárdítsák a Szovjetunióban, s e mellett előkészíti a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet feltételeit.

A kommunista társadalom felépítésének egyik legfontosabb feltétele *a szellemi és fizikai munka közötti ellentét megszüntetése.* Hogy ezt elérhessük, ahhoz emelnünk kell a fizikai dolgozók általános műveltségét és műszaki képzettségük színvonalát. Szocialista államban, ahol nincs kizsákmányolás, ahol a termelőerők szabadon fejlődhetnek és az államhatalmat a munkásosztály gyakorolja, ott megvan ennek a teljes lehetősége. A szellemi és fizikai dolgozók alkotó együttműködése, a kimeríthetetlen kezdeményező készség a szénbányászat fejlesztésében, s a munkához való kommunista viszony jellemzik a bolsevik párt nevelte szovjet embereket, a szovjet szénbányászat dolgozóit.

Röviden ezekben foglalhatók össze a háború utáni ötéves terv eredményei a szénbányászatban.

A jövő feladatai

A Szovjetunió szocialista gazdaságának legfőbb előnye az, hogy a szocializmusban a népgazdaság minden ágát tudományosan kidolgozott terv alapján fejlesztik, amelyben helyes

arányokat állapítanak meg az egyes iparágak és az egész népgazdaság különféle ágazatai között. Országos méretekben végrehajtott tervgazdálkodás csak abban az esetben lehetséges, ha a termelési eszközök társadalmi tulajdonban, a nép kezében vannak, és teljesen megszűnt a tőkés rendszer alapvető ellentmondása: a termelés társadalmi jellege és a kisajátítás magánkapitalista formája közötti ellentmondás. Az emberi társadalom történetében elsőnek a Szovjetunió teremtette meg az új termelési viszonyokat. A Szovjetunióban a termelési eszközök szocialista tulajdonban vannak, a társadalmi munkát országos méretekben terv szerint szervezték meg és ezzel a munkával létrehozott anyagi értékeket szocialista elvek szerint osztják el. A szocialista gazdasági rendszer tehát az *ipari termelés szüntelen emelkedése útján fejlődik, nem fenyegetik a tőkés gazdasági rendszert jellemző válságok és nem szül soha munkanélküliséget.*

A szovjet embereket a bolsevik párt szervezi és irányítja, a párt politikáját megtestesítő gazdasági tervek teljesítésére, amelyek a sokmilliós szovjet nép érdekeit fejezik ki.

A szénbányászat éppúgy, mint a szovjet ország egész népgazdasága, a jóváhagyott távlati tervek, valamint az évi népgazdasági tervek alapján fejlődik.

A szovjet szénbányászat fejlesztésének nagyszabású tervét és a legközelebbi három ötéves tervvel összefüggő feladatokat Sztálin elvtárs határozta meg 1946 februárjában, amikor hangsúlyozta, hogy a szénbányászatban el kell érni az évi 500 millió tonnás termelést.

A Sztálin elvtárs által kitűzött feladatokból kiindulva, és figyelembe véve az első ötéves terv sikeres teljesítését, a szénbányászatnak a legközelebbi tíz év alatt el kell érnie ezt a színvonalat. Ez azt jelenti, hogy a széntermelés növekedésének ütemét hatalmas mértékben kell fokozni.

A szénbányászat fejlesztésének távlati tervei az egész népgazdaság szénszükségletének növekedésén alapulnak. Ezek a tervek figyelembe veszik az egyes iparágak fejlődését, az ipari központok földrajzi elhelyezését és fokozott fejlesztését, az épülő iparüzemek szénszükségletét és így tovább.

A szénbányászat távlati terveit úgy állítják össze, hogy a széntermelésnek gyorsabb ütemben kell fejlődnie, mint a többi iparágnak. A Szovjetunió tüzelőanyagmérlegében a szén igen jelentős tétel. Ügyelni kell tehát arra, hogy a szénbányászat ne váljon az egész ipar fejlődésének gátjává.

Sztálin elvtárs 1934 januárjában kifejtette, hogy fokozni kell az új szénlelőhelyek feltárását. Ennek az útmutatásnak alapján dolgozták ki a szénbányászat távlati tervét. Rövid idő alatt felépült a Kuznyec-medence, az ország második legnagyobb szén- és kohászati központja, a Moszkvai-medence, a karagandai medence és megkezdődött a szénkitermelés Kelet-Szibéria, Közép-Ázsia, a távolkeleti és más országrészek bányavidékein.

•

Foglaljuk össze, milyen irányban kell fejlődnie a szovjet szénbányászatnak az elkövetkező néhány évben, hogy elérje a Sztálin elvtárs által kitűzött célt: az évi 500 millió tonnás széntermelést.

A fejlődés főbb irányai a következők:

1. A széntermelés folyamatainak fokozott gépesítése, újtípusú bányagépek és mechanizmusok alkalmazása és a szénbányászat műszaki átalakításának befejezése.

2. A munka és a termelés jobb megszervezése a fejtési szinteken, az új technikának megfelelő fejlett munkamódszerek kidolgozása és meghonosítása, valamint a leghatékonyabb bányaművelési módszerek alkalmazása.

3. Új bányák fokozott üzembehelyezése a szénmedencékben, valamint az ipari és a lakásépítkezések gépesítésének gyorsütemű fejlesztése.

4. A külszíni fejtés messzemenő fejlesztése, az új haladó technika alkalmazása a szénfejtésben, valamint a szállítás és a rakodás tökéletesebb módszereinek alkalmazása a külszíni fejtésekben.

5. A széndúsítás széleskörű alkalmazása a legújabb korszerű dúsító eljárások alapján és a szén brikettezésének széleskörű meghonosítása.

6. A bányagépgyártás továbbfejlesztése és a legkorszerűbb gyártási módok alkalmazása a bányagépek és gépezetek előállításában.

7. A szénbányászat fejlesztése az újabb szénmedencékben az utóbbi időben feltárt kőszén- és barnaszén-lelőhelyek fokozott kihasználása révén.

8. A bányászok anyagi jólétének emelése és lakásviszonyaik fokozottabb javítása.

Nézzük meg részletesebben ezeket a kérdéseket.

A szénbányászatot új gépekkel kell ellátni és át kell térni az egyes műveletek gépesítéséről az egész technológiai folyamat teljes gépesítésére. Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a ciklus nem egy bizonyos termelési folyamaton belül végzett műveletek zárt egysége (például a szén jövesztése). *A ciklus a termelés teljesen befejezett folyamata („nagy ciklus"), amely a vájással kezdődik és a szén külszíni vagonbarakásával fejeződik be.* A „nagy ciklus" teljes gépesítése igen nehéz feladat. Itt külön figyelmet kell szentelni például a földalatti fejtés sajátosságainak. Ide tartoznak:

a munkahely elkerülhetetlen vándorlása, amelyet gyakran a munkafeltételek jelentős változása kísér,

a korlátozott és legtöbbször szűk munkahely, melyben a szénjövesztő munkások és gépek dolgoznak,

az elkerülhetetlen főteszabályozás a legkülönbözőbb kőzetnyomások közepette, melyekre nézve szilárd törvényszerűségek nem ismeretesek,

az öngyulladásra hajlamos meredekdőlésű rétegek fejtésével járó komoly műszaki nehézségek,

a robbanásveszély kiküszöbölésével kapcsolatos nehézségek stb.

Ezektől a körülményektől függően kell megszabni a fejtési rendszert, kiválasztani az alkalmazható géptípusokat; ez befolyásolja a szellőztetés módját, a munka megszervezését stb.

Tudvalévő, hogy a gépesítés legtökéletesebb formája a *termelőfolyamatok automatikus irányítása és ellenőrzése.* Ezért a „nagy ciklus" teljes gépesítését szükségkép az automatizálás kíséri, amelyet eddig a szénbányászatban még kis mértékben alkalmaztak, sokkal kisebb mértékben, mint más iparágakban.

A teljes gépesítés feladatainak megoldásához mindenekelőtt a már üzemben lévő bányákat kell újjáalakítani.

A szénbányák teljes gépesítése szempontjából igen fontos a bánya helyes megszervezése. A tervezés során biztosítani kell a nehéz és munkaigényes folyamatok gépesítését, a munkaerő gazdaságosabb kihasználását, a termelés és a munka legmegfelelőbb megszervezését.

A szénbányászat teljes gépesítésének hatalmas nevelőereje van. Az új, kombinált gépek, és az önműködő távvezérlés alkalmazása szükségessé teszi a munkások műszaki képzettségének fejlesztését. Új szakmák keletkeznek és mindinkább háttérbe szorul a testi erő kihasználása. A gépesítés segítségével gyökeresen megváltozik a bányász munkája. A bányásznak nemcsak egyes gépek kezeléséhez, hanem egész termelési folyamatok irányításához is értenie kell. Ezen a területen különösen nagy feladatok hárulnak a műszaki oktatásra.

A Szovjetunió szénbányászata előtt álló feladatokat természetesen nem lehet egy csapásra megoldani. Egyes kérdések gyorsan megoldhatók, mások viszont még hosszú, kitartó munkát követelnek.

A legelső feladat: a gépesítés egyenlőtlenségének megszüntetése, a különféle, nehéz testi munkát igénylő munkafolyamatok között.

E cél megvalósítása érdekében fokozni kell a kombájnok kihasználását. Főleg a „Donbasz"-kombájn, a „VPM—1" réselő-rakodó és a széngyaluk alkalmazása kívánatos. Egy különleges kombájn-típus a „KKP—1" is most van kipróbálás alatt, mely a meredekdőlésű rétegek kiaknázására alkalmas.

A következő években a nagyteljesítményű bányagépek hatékonyabb kihasználása érdekében a fém-dúcolásokat is sok helyen meghonosítják. A főtebiztosítás gépesítésével kapcsolatban végzett kísérleteket 1950-ben befejezték. Így most már ezt az új módszert is alkalmazhatják a gyakorlatban.

Az előkészítő főirányvágatokban már 1951-ben teljesen gépesíteni kell a réselést, a fejtést és a gurítást. 1952-ben pedig a szén- és meddőrakodás teljes gépesítését is be kell fejezni. Erre a célra sok szénfelrakodó és meddőberakodó gépet, valamint különleges vágatkihajtó kombájnt helyeznek üzembe. Ugyanakkor a segédvágatok kihajtását feltörésfúrógépek, szállítószalagrakodók és kaparószalagok segítségével gépesítik.

Gyökeresen újjá kell alakítani a földalatti szállítást. Itt a futószalagszállításra kell áttérni. Ebből a célból széles körben kell alkalmazni a távirányítású szállítószalagokat és kaparószalagokat. Korszerűsíteni kell a villamosmozdonyparkot és 10—14 tonna vonóerejű mozdonyokat kell üzembehelyezni. Szükség van arra is, hogy tolatáshoz kéttonnás trolley-akkumulátoros és kondenzátoros villamos mozdonyokat helyezzenek üzembe.

Ugyancsak fontos kérdés a bányák felszínének újjáalakítása és a műveletek messzemenő gépesítése. A bányafelszín újjáalakításához tökéletesíteni kell a műszaki berendezéseket. Fontos az épületek, az ürítőhidak, a tárolók és rakodóberendezések célszerű elhelyezése. Teljesen gépesítik majd a csilleváltást a felvonóban, a szén és a meddő kőzet gurítását, súlyos és hosszú tárgyak lebocsátását, a külszíni le- és felrakodást, a bányafa szétválogatását és más efféle munkálatokat. Általánosan alkalmazzák a csilletolókat, emelődarukat, szintkiegyenlítőszabályozókat, szállítóműveket és rakodógépeket. Ezeket a gépezeteket távirányítással kell üzemben tartani. Tökéletesíteni kell a bányák stabil felszerelését: a lifteket, kompreszorokat, vízszivattyúkat és szellőztető berendezéseket.

Ilyen magasfokú gépesítéssel mintegy 2—2,5-szeresére fokozható a munka termelékenysége, s ugyanakkor lényegesen könnyebbé válik a bányászok munkája.

*

A széntermelés növelése érdekében a feltárt szénmedencékben új bányákat kell építeni. Ehhez viszont jobban kell megszervezni az építőmunkát és fokozni kell gépesítését.

Az építőmunkák gépesítése során az a feladat, hogy a földmunkáknál 90, a betonozásnál 80, a vakolásnál 60—80, a mázolómunkáknál 70, a függőleges és vízszintes szállításnál 85—100, a fel- és lerakodásnál pedig 50—60 százalékos gépesítést érjenek el.

Különösen fontos a *nagyipari építőmódok* meghonosítása, vagyis a fémszerkezetek, épületelemek, különféle blokkok stb. előregyártása. A lehető legnagyobbfokú gépesítés és a különféle előregyártott elemek alkalmazása megköveteli a munkaszervezés gyökeres megjavítását, a segédüzemek bővítését, kapacitásuk növelését, valamint az építőmunka idényjellegének megszüntetését.

*

A szénbányászat fejlesztésének fontos feltétele a külszíni fejtés fokozása. A következő 4—5 év alatt a jelenlegihez képest 2—2,5-szeresére növelik majd a külszíni fejtéssel termelt szénmennyiséget. Széles körben alkalmazzák majd a hidromechanikát, a fejtőgödrökben pedig nagyteljesítményű gépek segítségével a szállításnélküli lefedésre térnek át. Növelik a villamosmozdonyok számát és teljesen gépesítik a hányón végzett munkálatokat. Ezeket a munkákat különböző nagykapacitású gépekkel, kirakó kotrógépekkel, vágányáttoló- és sínlerakógépekkel, talajegyenlítőkkel és hányóekékkel végzik. Így azután a 6—7-szeresére fokozzák a dolgozók munkatermelékenységét.

A termelés fokozása érdekében a többi között, 35—75 méteres rakodó sugarú, nyújtott kivitelű, géplapátokat és magajáró szárazkotrókat alkalmaznak, amelyek egy fogással 3,6—10 m^3 földet nyalábolnak fel. Ezenkívül normál és nyújtott kivitelű exkavátorokat és nagyteljesítményű traktoros talajnyesőket is használnak.

*

Mind elterjedtebben alkalmazzák a 10 százaléknál nagyobb hamutartalmú energetikai szenek mechanikai dúsításának módszerét. A kokszolható szénfajták közül a 7 százaléknál nagyobb hamutartalmúak kerülnek dúsításra. Ehhez négyszerannyi új gyárat építenek, mint amennyi 1948-ban volt.

Minden szénfajtát azzal a leghatékonyabb eljárással kell dúsítani, amely a legalacsonyabb hamutartalmat és a legtöbb késztermékét eredményezi. Komoly probléma és megoldásra vár a nagy kéntartalmú kokszolható szenek dúsítása.

Meg kell oldani a brikettezés kérdését is, hogy kellőképpen felhasználhassák a kőszéntörmeléket, amely energetikai célra por alakjában nem használható fel. A levegő hatására viszonylag rövid idő alatt szétesőbarnaszenek kalóriatartalmát szintén brikettezés útján kell növelni. A most épülő és tervbevett brikettgyárakat a legkorszerűbb berendezéssel szerelik föl és teljesen gépesítik.

A széndúsításon és a brikettezésen kívül az aknaszenek osztályozásának is nagyobb szerep jut majd.

*

A szénbányászat gyorsütemű fejlődése megköveteli a bányagépgyártás növelését. A Szovjetunióban jelenleg több mint 400 különféle géptípust gyártanak. A már vázolt óriási arányú gépesítési programm végrehajtása érdekében a termelést a legközelebbi öt év alatt legalább 70—80 százalékkal kell növelni 1948-hoz képest. Új, különleges géptípusok sériagyártására is át kell térni. A meglévő gyárak egyedül nem képesek megbírkózni ezzel a feladattal, s ezért új gyárakat is kell építeni. A termelőkapacitás növelésén kívül fontos feladat a gyártási eljárás megjavítása és a legfejlettebb ter-

melési módszerek meghonosítása. Ezért egyre több gépgyárban alkalmazzák a futószalagot (szerelőműhelyekben), az automatikus hegesztést, a gyorsvágást, a centrifugális öntést, a gépi formázást és sajtolást, az edzést nagyfrekvenciájú árammal stb. Ilyen tökéletesítések segítségével átlagosan 40—50 százalékkal csökkentik a gépgyártás munkaigényét.

A bányagépek javításának biztosítása végett bővíteni kell a javítóüzemek hálózatát. A bányagépjavító üzemek termelésének 40—50 százalékkal, üzemterük nagyságának pedig csaknem 50 százalékkal kell növekedni az 1948. évi színvonalhoz képest. A berendezés javítását is jobban kell szervezni. Gondoskodni kell megfelelő tartalékgépekről is. A javításokat szigorúan osztályozni kell. Meg kell szabni, hogy a javítást a bánya műhelyében, a központi elektromechanikai műhelyben vagy a bányagépjavító gyárban kell-e elvégezni.

*

Sztálin elvtárs útmutatásai alapján újabb szénmedencék feltárása is folyik. Ezeken a lelőhelyeken új bányákat és külszíni fejtőgödröket nyitnak. Az új bányák jelentősen növelik a tüzelőanyagkészletet, feleslegessé teszik a távolsági szénszállításokat, tehermentesítik a vasútforgalmat, és pótlólagos tartalékokat tárnak fel a vasúti szállításban.

Bányászati és gazdasági szempontból a legfontosabb új lelőhelyek a következők:

a tom-uszini lelőhely a Kuznyec-medencében, ahol nagymennyiségű, jóminőségű, kokszolható szén van;

a jermolajevi lelőhely a Baskir SzSzK-ban, nagy barnaszén tartalékkal;

az irtisi kőszénmedence, sok külszíni fejtésre alkalmas vastag széntéteggel és hatalmas szénkészlettel;

a bureini szénmedence, amelynek kiaknázása növeli a kokszolható széntartalékot az ország keleti részein;

a Donyec-jobbparti Ukrajna barnaszén-lelőhelyei, amelyek a brikettezés jelentős nyersanyagbázisai.

*

A bolsevik párt, a szovjet kormány és maga Sztálin elvtárs mindig különös gonddal foglalkozott a bányászok életkörülményeinek és munkafeltételeinek megjavításával. Ez a gondoskodás azokban az 1947-ben kiadott rendeletekben jut kifejezésre, amelyek új kedvezményeket és előnyöket biztosítanak a szénbányászoknak. E rendeletek megjelenése óta *81 000* bányász, mérnök és alkalmazott kapott rendjelet vagy kitüntetést, több mint *12 000* dolgozó és bányamester kapta meg a „kitüntetett" bányász címet és *150* bányaipari dolgozó a „Szocialista Munka Hőse" címet. Nincs még egy ország, ahol úgy megbecsülnék a bányász munkáját, mint a Szovjetunióban. Ez a megbecsülés a bányászok anyagi jólétének emelésében is megnyilvánul. A bányászok életszínvonalának jelentős emelkedését mutatja az is, hogy a bányavidékeken a lakótér 50—60 százalékkal növekszik majd a következő 2—3 év alatt.

Ilyenek a szénbányászat fejlődésének perspektívái és megoldásra váró feladatai. E feladatok teljesítése útján érhető el az évi 500 millió tonnás széntermelés.

F. T.

NÉPSZAVA

TÁJÉKOZTAT, IRÁNYT MUTAT!

A SZABAD SZAKSZERVEZETEK KÖZPONTI LAPJA

SZÁNTÓ REZSŐ

A bolsevik párt harca a mezőgazdaság kollektivizálásáért

A Magyar Dolgozók Pártjának II. Kongresszusa döntő stratégiai feladatul tűzte ki a mezőgazdaság szocialista átszervezését, hogy — az ipar és a mezőgazdaság fejlődése közti aránytalanság megszüntetésével egyidőben — felszámolja népgazdaságunk jellegének kettősségét, és megteremtse népgazdaságunk egységes szocialista alapját. A kongresszus határozata — az ötéves terv főfeladatait megjelölve — hangsúlyozta, hogy az „ötéves terv időszakában döntő lépést kell tennünk a mezőgazdaság elmaradásának felszámolására". A II. pártkongresszus határozatai egyrészt megadták tehát a mezőgazdaság szocialista átszervezése terén végzett munkánk perspektíváját, másrészt megjelölték azokat a közvetlen feladatokat, amelyeket — az ötéves terven belül — a mezőgazdaság elmaradottságának megszüntetése céljából meg kell oldanunk.

E feladatok megértéséhez és megoldásához fölmérhetetlen segítséget ad annak a harcnak a megismerése, amelyet a bolsevik párt folytatott a szovjet mezőgazdaság kollektivizálásáért.

★

1917-ben, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után, amikor az orosz munkásosztály — a bolsevik párt és Lenin, Sztálin vezetésével — az államhatalmat megszerezte: az agrárkérdés, a parasztkérdés megoldásának első lépéseként elfogadták az orosz parasztság programmját, amelynek lényeges pontjai a föld nacionalizálása, felosztása és a dolgozó parasztság kezére juttatása voltak. Lenin és a bolsevik párt azonban hangsúlyozta, hogy a föld felosztása még nem jelenti a parasztkérdés megoldását, mert sem a szegényparasztság, sem a mezőgazdasági proletariátus életfeltételei nem javulhatnak meg gyökeresen mindaddig, amíg a parasztság kezébe juttatott nacionalizált földön megmarad a kisárutermelés, és megmarad a kizsákmányolás lehetősége. A parasztkérdés megoldásának is csak egyetlen útja van: a szocializmus útja, a modern technikán alapuló szocialista mezőgazdasági nagyüzemek megteremtésének útja.

Ámde a szocializmust — mondotta Lenin elvtárs — nem lehet rendelettel, törvénnyel „bevezetni".

A szocializmus fölépítéséhez nemcsak arra volt szükség, hogy az államhatalom a proletariátus kezébe kerüljön, a gazdasági vezetőpozíciók pedig a szocialista állam kezében legyenek, hanem előbb meg kellett teremteni a szocializmus építésének anyagi alapját, a nehézipart.

Hatalmas gépgyártó iparra volt szükség, amely az iparon kívül a mezőgazdaságot is el tudja látni a szükséges gépekkel és egyéb termelési eszközökkel. Ez

természetesen nemcsak ipari, hanem mélyreható kulturális forradalmat is jelentett. Ahhoz ugyanis, hogy gyárakat építhessenek, nemcsak mérnökök kellettek, hanem szükség volt nagyszámú egyéb specialistára, szakmunkásra is; ezeknek a neveléséhez pedig tanárokra, tudósokra, vagyis kultúrára, tudományra.

A szocialista állam már fennállásának első időszakában is, jelentős mértékben támogatta a szegény- és középparasztságot olcsó hitelekkel, gépekkel: a gépekkel való támogatás azonban éppen az ipar elmaradottsága következtében nem lehetett kielégítő mértékű.

★

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme gyökerében megváltoztatta a város és a falu közötti viszonyt, megszüntette a köztük lévő antagonisztikus ellentéteket, véget vetett annak, hogy — mint a kapitalizmusban — a város kizsákmányolja a falut. A város és a falu közti viszony mindenekelőtt politikailag változott meg: tartós szövetség jött létre a munkásosztály — a forradalom vezetője — és a dolgozó parasztság között.

A föld nacionalizálása megszüntette az abszolút földjáradékot, az ipar és a bankok államosítása pedig megszabadította a parasztságot a finánctőke kizsákmányolásától — az uzsorakölcsönökből eredő eladósodástól — amely azelőtt ugyancsak súlyos teherként nehezedett a parasztságra. A szocialista város olyan erővé vált, amely átalakította a falu évszázados, megcsontosodott életformáját; segítette a falut gazdasági, politikai és kulturális elmaradottságának megszüntetésében.

A bolsevik párt XIV. kongresszusa — amint ismeretes — fő irányvonalnak jelölte meg az ország iparosítását: a szocialista nagyipar, elsősorban a nehézipar megteremtését. Ez a politika biztosította a szocialista gazdasági szektor túlsúlyát és győzelmét a tőkés elemek fölött, és egyszersmind az ország gazdasági függetlenségét az imperialista környezettel szemben. Az iparosítás politikájának második fontos eredménye a proletárdiktatúra megszilárdítása volt. A nagyipar megteremtése ugyanis nemcsak számban növelte a munkásosztályt, hanem fajsúlyban is; megszilárdította továbbá a proletárdiktatúra alapját, a munkásosztály és a parasztság szövetségét, s — e szövetségen belül — a munkásosztály vezetőszerepét.

A XIV. pártkongresszus után az egész gazdasági élet, különösen pedig az ipar és a mezőgazdaság, gyors fejlődésnek indult.

A népgazdaság fejlődése most már nem vakon, nem spontán módon ment végbe, hanem tervszerűen meghatározott irányban: az iparosítás, a szocialista gazdasági elemek súlyának és vezetőszerepének növelése irányában. Ebben az időszakban az volt a feladat, hogy — mind a termelés, mind az áruforgalom területén — visszaszorítsák a magánszektort, a tőkés elemeket. A szocialista szektor az ipar és kereskedelem területéről lépésről lépésre szorította ki a kapitalista elemeket.

Sztálin elvtárs — az iparosítás politikájának eredményeit összefoglalva — a XV. pártkongresszuson ismét fölvetette a lenini kérdést: „Ki, kit győz le?"

„Vagy össze tudjuk kapcsolni társadalmasított iparunkat a parasztgazdasággal olymódon, hogy kiszorítjuk a magánkereskedőt, a magántőkést és megtanulunk kereskedni, vagy pedig a magántőke győr le bennünket és szakadást idéz elő a proletariátus és a parasztság között — annak idején így állott a kérdés. Most elmondhatjuk, hogy ezen a téren alapjában véve már döntő sikereket értünk el — mondotta Sztálin elvtárs.

De most egészen más jellege van a «ki-kit» kérdésnek. Most ez a kérdés a kereskedelem területéről a termelés területére, a kisipari termelés területére, a mezőgazdasági termelés területére tevődött át, ahol a magántőkének még bizonyos szerepe van, és ahonnan tervszerűen ki kell szorítani." (*Sztálin* Művei. 10. kötet. 298—299. lap. Oroszul.)

Ebből következett a párt további feladata: a szocialista vezetőpozíciók kiszé-

lesítése és erősítése a népgazdaság minden ágában, mind a városban, mind a falun. Ezzel egyidőben — mint stratégiai célra — a tőkés elemek felszámolására kellett irányt venni az egész népgazdaságban. Az államosított szocialista ipar termelésének növekedési üteme, éppen szocialista jellegénél fogva, olyan arányokat ért el, amelyekhez hasonlóval egyetlen kapitalista ország ipari fejlődésében sem találkozunk.

Egészen más képet mutatott a mezőgazdaság fejlődése, amely messze elmaradt az ipar fejlődése mögött. Ez az elmaradás veszélyeztette a szocialista ipar és a kisparaszti mezőgazdaság közötti viszony jövőbeli alakulását. Például: 1928 elején, a XV. pártkongresszus után, igen komoly nehézségek állottak elő a gabonaellátásban. Sztálin elvtárs kongresszusi beszámolójában és későbbi munkáiban — különösen *A gabonafronton* című irásában — feltárta a mezőgazdaság elmaradottságának és a gabonaellátás nehézségeinek okait.

„A mezőgazdaság elmaradottsága — mondotta — azzal magyarázható, hogy mezőgazdasági technikánk rendkívül elmaradott és a falu kulturális helyzete túlságosan alacsony színvonalon van, másrészt pedig — és különösen — azzal, hogy szétforgácsolt mezőgazdasági termelésünk nem rendelkezik azokkal az előnyökkel, amelyekkel egyesített, államosított nagyiparunk. A mezőgazdasági termelés először is nincs államosítva és nincs egyesítve, hanem szét van forgácsolódva, és darabonként szét van szórva. Nem tervszerű, és egyelőre legnagyobb részében a kistermelés ösztönösségének van alárendelve. Nincs egyesítve és nagyüzemesítve a kollektivizálás vonalán, aminek következtében még kedvező talaj a kulák elemek részéről való kizsákmányolás számára. Ezek a körülmények fosztják meg a szétforgácsolt mezőgazdaságot az egyesített és tervszerűen vezetett nagyüzemi termelésnek azoktól a hatalmas előnyeitől, amelyekkel államosított iparunk rendelkezik." (V. ö. *Sztálin*. A Szovjetunió agrárpolitikájáról. 200. lap. Szikra 1949.)

Sztálin felhívta a figyelmet arra, hogy — bár a gabonatermelés mennyisége, tehát a begyüjtött bruttó termék elérte a háborúelőtti mennyiséget — az árugabona, vagyis a piacra kerülő gabona mennyisége mégis lényegesen kisebb volt a háborúelőttinél.

Az árugabona mennyiségének csökkenése elsősorban a mezőgazdaság szerkezetében beállott változás következménye volt. Felszámolták a nagybirtokot; Oroszország kisparaszti országgá vált. Az egyéni parasztgazdaságok száma 15—16 millióról 24—25 millióra emelkedett. A kis- és középparasztgazdaság vált a mezőgazdaság alapjává. A kisgazdaság viszont csak minimális mennyiségben volt képes gabonát piacra vinni. A kisgazdaság nem képes bővített újratermelés alapján fejlődni, legfölebb egyszerű újratermelésre képes.

„A mezőgazdaságban a nagygazdaság ereje, akár földesúri, akár kulák, akár kollektív gazdaságról van szó, abban rejlik, hogy a nagygazdaságnak módjában van gépeket alkalmazni, a tudomány vívmányait kihasználni, műtrágyát alkalmazni, a munka termelékenységét növelni és ezért módjában van a legnagyobb mennyiségben árugabonát adni. És megfordítva, a kisparasztgazdaság gyöngesége abban áll, hogy meg van fosztva, vagy csaknem meg van fosztva ezektől a lehetőségektől; s éppen ezért félig fogyasztójellegű, a piac számára keveset termelő gazdaság." (*Sztálin*. A leninizmus kérdései. 232. lap. Szikra 1951.)

A gabonatermeléssel azonban a fejlődésnek ezen a szakaszán főként a kis- és középparasztság foglalkozott. A még fejletlen szovhozok és kolhozok nem tudták betölteni azt a szerepet a gabonaellátásban, amelyet addig a nagybirtok és a kulákgazdaság töltött be. Ezért került most csak feleannyi gabona a piacra.

Sztálin elvtárs a XV. kongresszuson fölvetette a kérdést, hol van hát a kivezető út ebből a helyzetből?

„A kivezető út abban van, hogy a kis és törpe parasztgazdaságokat fokozatosan, de állhatatosan, nem kényszer, hanem példaadás és meggyőzés útján, nagygazdaságokban egyesítjük a föld társas, szövetkezeti

kollektív megművelése alapján, mezőgazdasági gépek és traktorok alkalmazásával a földművelés belterjességét fokozó tudományos módszerek alkalmazásával.

Más kivezető út nincs...

Mindazok az intézkedéseink, amelyeket a mezőgazdaság tőkés elemeinek korlátozása, a falusi szocialista elemek fejlesztése, a paraszti gazdaságoknak a szövetkezeti fejlődés medrébe való bevonása terén és azon a téren tettünk, hogy az állam tervszerűen befolyásolja a falut a paraszti gazdaságoknak mind az ellátás és az eladás, mind a termelés tekintetében való átkarolása vonalán — mindezek az intézkedések, bár döntő fontosságú intézkedések, de mégis csak előkészítő intézkedések ahhoz, hogy a mezőgazdaságot átállítsuk a kollektivizmus vágányaira." (V. ö. *Sztálin.* A Szovjetunió agrárpolitikájáról. 201. lap. Szikra 1949.)

Ugyanakkor fölvetette azt a kérdést is, mit tett a párt ezen a téren? Nem keveset — mondotta Sztálin — de korántsem tette meg mindazt, amit megtehetett volna. A fogyasztási szövetkezetek részvételét a falunak iparcikkekkel való ellátásában 25,6 százalékról (1924—1925) 50,8 százalékra emelték (1927). A szövetkezeti és állami bevásárlások útján 1926—1927-ben a mezőgazdasági termékek 63 százalékát az állam és a szövetkezetek vásárolták fel az 1924—1925, tehát az előző gazdasági év 55,7 százalékával szemben. A mezőgazdasági termelésben azonban még nagyon kevéssé érvényesült a szocialista állam szervező, irányító szerepe. A szovhozok és a kolhozok a mezőgazdasági teljes termelésnek mindössze 2, az árutermelésnek pedig alig 7 százalékát adták. A szocialista mezőgazdasági üzemek rendkívül kicsiny részesedésének a mezőgazdasági termelésben az volt a magyarázata, hogy még nem volt meg az anyagi bázis a mezőgazdaság kollektív alapon való átszervezésére. A nagy gazdaságokba való egyesítés anyagi bázisa a traktor- és a mezőgazdasági gépgyártás fejlődése volt. Ezért erre a kérdésre irányította Sztálin elvtárs a XV. pártkongresszuson az egész párt figyelmét. Sztálin elvtársnak ez útmutatása alapján dolgozta ki a XV. pártkongresszus a párt falusi munkájának alapelveit. A XV. pártkongresszuson rámutattak arra, hogy a proletárdiktatúra fennállása, továbbá a föld, a nagyipar, a bankok, a közlekedés államosítása, a szövetkezetek és a proletárállam kereskedelme, valamint a gazdaság tervszerű irányítása a falu szocialista átalakulásának hatalmas előmozdítói.

★

A falu fejlődését a kapitalista és szocialista elemek harca jellemezte.

A proletárdiktatúra idején az osztályrétegződés sajátos jelleget öltött. Míg a kapitalista rendben a rétegződést, az osztályelkülönülést az jellemzi, hogy a középparasztság folytonosan gyengül és növekednek a szélső csoportok, a kulákság és a szegényparasztság, a proletárdiktatúra idején ez a rétegződés úgy alakul, hogy erősödik a középparasztság csoportja, némileg növekszik a jómódú középparasztság soraiból kinövő kulákság és kisebbedik a szegényparasztság csoportja.

A proletárdiktatúra viszonyai között a kis- és középparaszt számára a szövetkezetnek egészen más szerepe és jelentősége van, mint a tőkés államban. A kisárutermelő a szövetkezet útján fokozatosan bekapcsolódik a szocialista termelésbe, a szocialista építésbe.

Lenin a szövetkezetekről írt cikkeiben meghatározta a szövetkezet jelentőségét a proletárdiktatúra korszakában. Amikor a gazdasági vezetőpozíciók a szovjet, a proletár állam kezében vannak, a szövetkezet a legjobb forma a parasztság szocialista fejlődése számára.

A trockista-zinovjevista ellenzék legnagyobb hibája éppen abban rejlett, hogy nem értette meg a különbséget a tőkés-állam és a szocialista állam parasztságának osztálytagozódása között. Politikájában a falunak kapitalista viszonyok között végbemenő osztályrétegződési folyamatát mechanikusan alkalmazta a proletárdiktatúra viszonyaira. Miként a XV. pártkongresszus megállapította:

„... megfeledkezett arról, hogy a falusi kapitalistával itt nemcsak a szegényparaszt és a falusi proletár áll szemben, hanem a proletárdiktatúra egész rendszere, amelynek kezében vannak a hatalmas gazdasági kulcspozíciók, elsősorban a szocialista nagyipar."

Ebben a szakaszban a szovjet állam még nem szüntethette meg teljesen a falun az osztályrétegződést, mert ezidőtájt még nem voltak meg az ehhez szükséges feltételek: elsősorban nem volt képes a mezőgazdaságot oly mértékben traktorokkal és egyéb mezőgazdasági gépekkel támogatni, mint később az iparosítás folyamán.

A XV. pártkongresszus a bolsevik párt főfeladatául a kis, egyéni parasztgazdaságoknak nagy, kollektív gazdaságokká való fokozatos átszervezését tűzte ki, hangsúlyozva: csakis a dolgozó parasztság önkéntes beleegyezése alapján. A pártkongresszus ezért szükségesnek tartotta, hogy széleskörű propagandát folytassanak a nagy, kollektív mezőgazdasági üzemekre való áttérés előnyeiről. A kongresszus hangsúlyozta a szovhozok szerepét, és elhatározta, hogy gép- és traktorállomásokat szerveznek.

A szovhozok döntő szerepet játszottak a parasztság meggyőzés, példa útján való nevelésében. A proletár állam a szovhozoknak adta a külföldi importált traktorokat, meggyőző és szemléltető módon bizonyította be a parasztoknak a gépesített, nagyüzemi mezőgazdaság előnyeit. A parasztok küldöttségben, csoportokban tízezrével látogatták meg a szovhozokat, hogy megnézzék: hogyan dolgoznak a gépek?

Milyen intézkedéseket hozott a párt ebben az időben a falusi politikában? Felmentették az adófizetés alól a szegényparasztság jelentős részét, progresszív adópolitikát alkalmaztak. Fokozottan támogatták a fogyasztási, értékesítő és kézműipari szövetkezeteket, harci fegyverré alakították át a szövetkezeteket a kulákság elleni harcban; korlátozták a földek bérbevételét, amely a kulákok kizsákmányoló tevékenységének egyik formája volt, megtiltották az állami földek bérbeadását kulákoknak és szigorúan ügyeltek a mezőgazdasági munkások jogait védő törvények betartására.

Fontos szerephez jutott a falun a földmunkásszövetség, amelynek főfeladata akkor a kulákság elleni harcban a mezőgazdasági munkásság jog- és érdekvédelme volt. A földmunkásszövetség nemcsak a párttól kapott jelentős támogatást, hanem a Szakszervezeti Tanács is hathatós módon segítette. Ez a támogatás és segítség nemcsak anyagiakra terjedt ki, hanem káderek rendelkezésére bocsátásában is kifejezésre jutott.

A kulákok ellen vívott harc egyik fontos állomása volt a kulákgazdaságokban dolgozó cselédek és a falusi proletariátus megszervezése. A kongresszus utasítást adott a többi közt a kölcsönös parasztsegélybizottságok létesítésére, a falusi kultúrmunka tökéletesítésére. Nagy fontosságú továbbá a kongresszusnak az a határozata, amely a megfelelő szerveknek utasítást adott az első ötéves terv kidolgozására.

A gabonaellátás nehézségei nem szűntek meg a kongresszust követő időkben sem, ellenkezőleg, időről időre állandóan felújultak. Az iparosítás politikája kiélezte az osztályharcot. Összefogott e politika ellen a szovjet hatalom valamennyi ellensége a kuláksággal az élen. Ez a harc falun — különösen a XV. pártkongresszus után, amely a párt figyelmét a kollektivizálás felé irányította — különösen élessé vált, mivel ez a politika fokozott harcot jelentett a kapitalista elemek ellen.

1928 elején, a gabonaellátás legnagyobb nehézségeinek napjaiban az állami begyűjtés eredménye 128 millió pud gabonával kevesebb volt, mint az előző évben. A szovjet hatalom kritikus helyzetbe került, a spekulánsok kihasználták a nehézségeket, és egyre magasabbra verték fel az árakat. A kulákok tulajdonképpen

gabonasztrájkot hirdettek, nem szolgáltatták be a gabonát az államnak, terrort alkalmaztak a párttagok és szovjet munkások, az egyes élenjáró kolhoztagok ellen, gyújtogatni kezdték a kolhozokat és az állami gabonaraktárakat. Ez volt a NEP idején a falu tőkés elemeinek első komoly fellépése a szovjet hatalom ellen. A szovjetkormány válaszképpen rendkívüli intézkedéseket léptetett életbe a kulákság ellen. A spekulánsok gabonáját elkobozták, egyéni adózásnak vetették alá a kulák gazdaságokat és felemelték a kulákok adóját, míg a szegényparaszti gazdaságok 35 százalékát fölmentették az adófizetés alól stb. E rendkívüli intézkedéseknek volt köszönhető, hogy 1928 végére 275 millió pud gabonát gyüjtöttek össze. Ha a további hónapok során biztosították volna a normális gabonafelvásárlást, akkor nehézség nélkül sikerült volna kikerülni a súlyos helyzetből.

Az történt azonban, hogy a legfontosabb gabonatermő vidéken, Dél-Ukrajnában és Észak-Kaukázusban az őszi gabona teljesen elpusztult és az állam mintegy 20—30 millió pud gabonától esett el. Ez arra késztette a kormányt, hogy erőltesse a begyüjtést a többi vidékeken és igénybevegye a parasztság tartalékait is. A kényszerbegyüjtés a faluban ellenállással találkozott, mert a középparasztság érdekeit is sértette. Egyes jobboldaliak a pártban már a munkás-paraszt összefogás meglazulásáról kezdtek beszélni. Az akkor fejét felütni kezdő jobboldal, különösen a Buharin—Rikov csoport, megijedt a nehézségektől, és a kis egyéni gazdasághoz való visszatérésben, a kulák gazdaság fellendítésében látta a gabonaellátás nehézségeiből kivezető utat.

Ezek a jobboldali opportunisták el akarták altatni a munkásosztály és a dolgozó parasztság éberségét. Arról fecsegtek, hogy a kulák „nem rosszabb" a városi kapitalistánál, csöppet sem jelent nagyobb veszedelmet a nepmannál. Sőt Buharinék arról ábrándoztak, hogy a kulák „önként" fog belenőni a szocializmusba, hogy az osztályharc a szocialista építés előrehaladásával „elhal". Sztálin rámutatott arra, hogy míg az iparban a városi tőkéssel a nagy szocialista ipar áll szemben, mely az iparcikkek $^{9}/_{10}$-ed részét gyártja, a „falusi kulák nagyüzemével termelés szempontjából csak a még meg nem erősödött kolhozokat és szovhozokat állíthatjuk szembe". Ez utóbbiak $^{1}/_{8}$ annyit termeltek, mint a kulákgazdaságok. „. . . aki nem érti meg azt, hogy a kulákság súlya a falun százszorta nagyobb, mint a kapitalisták jelentősége a városi iparban — az meghibbant, szakított a leninizmussal és átpártolt a munkásosztály ellenségeihez." (*Sztálin* Művei. 11. kötet. 95. lap. Szikra 1950.)

Sztálin elvtárs a nehézségek elhárítására három utat jelölt meg.

1. Az apró, elmaradt és szétforgácsolt parasztgazdaságokról át kell térni az egyesült, nagy, társas gazdaságokra, amelyek el vannak látva gépekkel, fel vannak fegyverezve a tudomány vívmányaival és képesek maximális mennyiségben árugabonát termelni, vagyis az egyéni gazdaságról át kell térni a kollektív társas gazdaságra.

1927-ben a kolhozok gabonatermése már elérte az 55 millió pudot, amiből átlag 30 százalék került eladásra. Ez már komoly eredmény volt.

2. A régi szovhozokat meg kell erősíteni és újabb szovhozokat kell szervezni.

1927-ben a szovhozok gabonatermése már 45 millió pud volt (több mint 7 millió q), amiből 65 százalék került eladásra. Vagyis 1927-ben a kolhozok és szovhozok együttesen már jelentős gabonafölösleget hoztak piacra. Remélni lehetett, hogy rövidesen pótolják és felülmúlják a kulákgazdaságok által forgalomba hozott árugabonamennyiséget.

3. A harmadik kivezető utat Sztálin elvtárs az egyéni kis- és középparaszti gazdaságok támogatásában jelölte meg. Tehát akkor, amikor a párt gyakorlati

munkájában egyik fő feladatának tekintette a kolhozok és szovhozok alakítását, ugyanakkor Sztálin elvtárs szükségesnek látta az egyéni kis- és középparaszti gazdaságok támogatását is.

„Nem lehet és nem is szabad — mondotta Sztálin elvtárs — támogatnunk az egyéni nagy kulákgazdaságot. De lehet és kell is támogatni az egyéni kis- és középparasztságot, emelnünk kell terméshozamát és be kell vonnunk a szövetkezeti szervezettség medrébe." (*Sztálin* Művei. 11. kötet. 98—99. lap. Szikra 1950.)

Minden adat amellett szólt, hogy az egyéni parasztgazdaság terméshozamát néhány év alatt 15—20 százalékkal lehet emelni. Ezidőtájt a Szovjetunióban még nagymennyiségű faeke volt használatban. Már magának a faekének vasekével való helyettesítése is a gabonatermés igen komoly növekedését eredményezhette. Ehhez hozzájárul még a műtrágyával, tisztított és nemesített magvakkal való ellátás. A legjobb módszernek a termelési szerződések kötése bizonyult. Egész falvakkal kötöttek termelési szerződéseket. Vetőmaggal, kölcsönökkel, hitelekkel látták el ezeknek a falvaknak parasztjait azzal a feltétellel, hogy az állam megfelelő mennyiségű gabona és egyéb terméket kap tőlük.

Sztálin elvtárs a legélesebben szembeszállt azokkal, akik azt hirdették, hogy az egyéni gazdaságokat már nem érdemes támogatni, azok már túlélték magukat. A jobboldaliak viszont az egyéni parasztgazdaságot tartották a mezőgazdaság kezdetének és végének.

„Nekünk nincs szükségünk — mondotta Sztálin — sem olyan emberekre, akik ócsárolják, sem olyanokra, akik magasztalják az egyéni parasztgazdaságot. Nekünk józan politikusok kellenek, akik az egyéni parasztgazdaságtól meg tudják kapni mindazt, amit az egyéni parasztgazdaság maximálisan adhat, s ugyanakkor értenek ahhoz is, hogy az egyéni gazdaságot fokozatosan átállítsák a kollektivizmus vágányaira." (*Stálin* Művei. 11. kötet. 226. lap. Szikra 1950.)

A Sztálin megjelölte három feladat helyes kombinálására volt szükség. A helyzet sajátsága az volt, hogy csupán az egyéni kis- és középparasztság fölemelése már nem volt elegendő az általános feladat megoldásához — bár a párt munkájának legnagyobb részét mezőgazdasági téren akkor még ez töltötte be. A korábbi gyakorlatot most két újabb tennivalóval kellett kiegészíteni: a kolhozok fellendítésének és a szovhozok megerősítésének feladatával.

Ugyanakkor Sztálin helytelenítette azt a felfogást, hogy a kolhozokat csupán a szegényparasztság soraiból kell szervezni, és hangsúlyozta, hogy a kolhozoknak, mind a szegény-, mind a középparasztságra kell támaszkodniok. „A mi kolhozainknak — mondotta — szegény- és középparaszti kolhozoknak kell lenniök, amelyek nemcsak egyes csoportokat és csoportocskákat, hanem egész falvakat fognak át. Perspektívát kell adnunk a középparasztnak és rá kell mutatnunk arra, hogy a kolhozok útján a legjobban és leggyorsabban fejlesztheti a gazdaságot." (Sztálin Művei. II. kötet. 45—46. lap. Szikra 1950.) A kolhoz az együttműködés sajátos formája a szegény- és a középparasztság között.

Ezen a téren nálunk is sok hibát követtek el és az MDP többízben figyelmeztette falusi pártszervezeteinket, hogy a termelőszövetkezeti mozgalomban ne hanyagolják el a középparasztokat. Egész sor helyen jelentkeztek a középparasztok mellőzésének káros következményei.

A gabonanehézségekkel kapcsolatban a munkás-paraszt szövetség kérdése, a munkás-paraszt összefogás további sorsa is felvetődött. A jobboldaliak a nehézségek láttán elvesztették a fejüket és a munkás-paraszt szövetség - bomlásáról kezdtek beszélni. Ezeknek felelte Sztálin elvtárs, hogy:

„Ez persze pánikkeltőkhöz méltó ostobaság. Amikor nincs összefogás, a paraszt elveszíti a holnapba vetett hitét, magábazárkózik, nem hisz többé a Szovjethatalomnak, a paraszti gabona fő begyűjtőjének tartósságában, csökkenteni kezdi vetésterüle-

tét, vagy legalábbis nem meri megkockáztatni, hogy azt kibővítse, attól tartva, hogy megint jönnek és átkutatják a gazdaságot, hogy házkutatásokat fognak tartani stb. és elveszik tőle a gabonát." (*Sztálin* Művei. 11. kötet. 229—230. lap. Szikra 1950.)

A valóságban azonban az volt a helyzet, hogy például a tavasziak vetésterülete minden vidéken növekedett. A fő gabonatermelő vidékeken pedig a parasztok 2—15—20 százalékkal növelték a tavasziak vetésterületét. Ez világosan mutatta, hogy a parasztság felismerte a rendkívüli intézkedések ideiglenes voltát és azt, hogy jogosan számíthatott a gabonaárak emelkedésére.

„Ez persze nem jelenti azt — mondotta Sztálin — hogy az összefogás nem forog vagy nem forgott veszélyben. De aki ebből meghasonlásra következtet, az elvesztette a fejét..." (*Sztálin* Művei. 11. kötet. 230. lap. Szikra 1950.)

A jobboldaliak azt hangoztatták, hogy a munkás-paraszt szövetség megszilárdítása érdekében az iparosítás súlypontját a nehéziparról a könnyűiparra, elsősorban a textiliparra kell áthelyezni. Azt hitték, hogy a textilipar az a fő és az az egyedüli ipar, amelynek segítségével a munkás-paraszt szövetség megerősíthető. Sztálin elvtárs és az egész párt a legélesebben kikelt az ilyen felfogás ellen.

„Persze, a textiliparnak óriási jelentősége van abból a szempontból, hogy a szocialista ipar és a paraszti gazdaság között áruforgalmat létesítsünk. De aki ezen az alapon azt gondolja, hogy a textilipar az összefogás kizárólagos bázisa, az súlyosan téved...

Az összefogásra nem azért van szükség, hogy fenntartsuk és örökéletűvé tegyük az osztályokat. Az összefogásra azért van szükségünk, hogy a parasztságot közelebb hozzuk a munkásosztályhoz, hogy átneveljük a parasztságot, átalakítsuk individualista lelki alkatát, átformáljuk a kollektivizmus szellemében és így előkészítsük az osztályoknak a szocialista társadalom alapján való felszámolását, megszüntetését. Aki ezt nem érti meg, vagy nem akarja elismerni, az nem marxista, nem leninista, hanem «parasztfilozófus», aki nem előre néz, hanem vissza.

De hogyan neveljük át, hogyan alakítsuk át a parasztot? A parasztot elsősorban és főképpen csak az új technika alapján, a kollektív munka alapján lehet átalakítani." (*Sztálin* Művei. 11. kötet. 230—231. lap. Szikra 1950.)

Már Lenin kifejtette, hogy a kisparaszt átformálásához és átneveléséhez hosszú időre, nemzedékekre van szükség. Ez csakis az anyagi alap megteremtése, az új technika, a traktoroknak és gépeknek a mezőgazdaságban való tömeges alkalmazása, a tömeges villamosítás segítségével valósítható meg. Ha a gyakorlatban sikerül a parasztságnak bebizonyítani a föld társas, kollektív, szövetkezeti, artelben történő megmunkálásának előnyeit, ha sikerül bebizonyítani, hogy csak ez segít a parasztságon, csak akkor tudja az államot vezető munkásosztály a sokmilliós parasztságot szilárdan a maga oldalára állítani.

★

A bolsevik párt sztálini politikájának eredményeképpen 1929 végén bekövetkezett a szovjet parasztság tömegeinek fordulata a kolhozok felé. E fordulat jelentősége felért a Nagy Októberi Forradalomével. A fordulatot előkészítette a mezőgazdasági szövetkezetek fejlődése, amelynek során az egyéni gazdálkodással foglalkozó parasztok hozzászoktak az ügyek együttes, közös intézéséhez. Előkészítette továbbá a kolhozok hálózata, amelyben a paraszt saját szemével láthatta a kolhoz-gazdálkodási forma fölényét az egyéni gazdaság felett. Előkészítették az országszerte létesített és modern technikával működő szovhozok, amelyekben a paraszt megismerhette az új technika eredményeit. A szovhozok új technikája, a környező parasztoknak biztosított segítsége, nagy lendülettel végzett munkája hatalmas példamutató, irányító erő volt, mely megkönnyítette a parasztmegek számára a fordulatot és elvezette őket a kollektivizálódás útjára.

A kolhozok szervezése terén igen nagy jelentőségű volt a Központi Bizottság

1930 január 5-én hozott határozata a kollektivizálás üteméről és az állam segítségéről a kolhozok szervezésében.

A párt kemény harcot hirdetett a kolhozmozgalmat fékezni kívánó opportunista elemek ellen. Ugyanakkor óva intette a pártmunkásokat az esetleges túlkapásoktól és figyelmeztette őket arra is, hogy milyen veszedelmet jelentene a kolhozok felülről, parancsszóra való szervezése, amely a valódi tömeges kolhozmozgalmat kolhozosdi játékká változtathatná.

Az opportunista elemek a pártban nagy bizalmatlansággal fogadták a Központi Bizottság határozatát. Már eleve a „biztos bukást" jósolták. A Központi Bizottság azonban állhatatosan végigvitte a párt határozatát az opportunisták gúnyolódása és a „baloldaliak" minden túlhajtása ellenére.

A kolhozok jelentős anyagi támogatást kaptak az államtól. Ezenfelül megkapták a kitelepített kulákok gazdasági felszerelését több mint 400 millió rubel értékben. A szovjet állam mintegy 30 000 traktort (kb. 400 000 lóerőt) bocsátott a kolhozok rendelkezésére. Ezenkívül a traktorközpont 7000 traktora és a szovhozok traktorparkja is nagy segítségére volt az új kolhozoknak. 1930-ban az állam a kolhozoknak 10 millió métermázsa vetőmagkölcsönt adott.

Mi volt mindeme intézkedések eredménye? Míg a kolhozok vetésterülete 1927-ben 0,8 millió, 1928-ban 1,4 millió, 1929-ben 4,3 millió hektár volt, 1930-ban már 38 millió hektár tavaszi és őszi gabonával bevetett terület volt birtokukban. Vagyis három év leforgása alatt a kolhozok vetésterülete jóval több mint negyvenszeresére nőtt. A kolhozok vetésterülete akkora volt, mint Franciaország és Olaszország vetésterülete együttvéve.

Néhány adat a kolhozok gabonatermeléséről: 1929-ben 29,1 millió métermázsából már 12,7 millió métermázsa volt az árugabona, 1930-ban a kolhozok legalább 82 millió métermázsa árugabonát hoztak forgalomba.

Mindez azt jelentette, hogy létrejöttek már az anyagi és egyéb feltételek a kuláktermelésnek a kolhozok termelésével való helyettesítésére.

Ennek alapján a Központi Bizottság kimondta annak szükségességét, hogy a kulákság korlátozásának politikájáról áttérjenek a kulákságnak, mint osztálynak felszámolására.

A szovjet kormány a NEP életbeléptetésétől kezdve, a kulákság korlátozásának politikáját folytatta 1929 végéig, a nagy fordulat bekövetkezéséig, vagyis addig, amíg a parasztság többségének áttérése a teljes kollektivizálásra meg nem teremtette a feltételeket a kulákságnak, mint osztálynak a felszámolására.

A falusi tőkés elemek korlátozásának politikája készítette elő a kulákságnak, mint osztálynak megszüntetését.

Mit jelentett a kulákságnak, mint osztálynak a felszámolása? Sztálin elvtárs erről a következőket mondja:

> „Ahhoz, hogy a kulákságot, mint osztályt kiszorítsuk, nem elegendő a kulákság egyes osztagait korlátozó és kiszorító politika. Ahhoz, hogy a kulákságot, mint osztályt kiszorítsuk, nyilt harcban meg kell törni ennek az osztálynak az ellenállását és meg kell fosztani létének és fejlődésének termelési forrásaitól (a szabad földhasználattól, a munkaeszközöktől, a haszonbérlettől, a bérmunka alkalmazásának jogától stb.).
>
> Éppen ez az, amit a kulákság, mint osztály felszámolásának politikája felé tett fordulatnak nevezünk... Enélkül a falu valamelyest komoly kollektivizálása, és méginkább a teljes kollektivizálása, elképzelhetetlen. Ezt jól megértették falvaink szegény- és középparasztjai, akik szétverik a kulákságot és megvalósítják a teljes kollektivizálást." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 390. lap. Szikra. 1951.)

A kulákságnak, mint osztálynak felszámolásához szükséges, hogy a közép- és szegényparasztság zöme abban részt vegyen, szükséges a parasztság forradalmi akciója. Ha a kormány ezt a politikát

csak felülről, adminisztratív szabályokkal folytatta volna, a szegény- és középparasztság együttes részvétele nélkül, ez a kollektivizálás politikájának csődjét jelentette volna. Csak, amikor a középparasztság többsége felismerte, hogy saját érdeke, saját jövője követeli meg ezt a politikát, amikor csatlakozott a mozgalomhoz, csak akkor vált lehetővé a tömeges kollektivizálás alapján a kulákságnak, mint osztálynak a felszámolása.

A Zinovjev—Trockij-féle ellenzék 1926—1927-ben a pártot a kulákság elleni támadás haladéktalan megindítására igyekezett rábírni. Ez akkor veszedelmes kaland lett volna, mert akkor még nem lehetett a siker reményében felvenni a harcot a kuláksággal. A kulákok 1927-ben több mint 600 millió pud gabonát termeltek és ebből mintegy 130 milliót szállítottak a piacra. A szovhozok és kolhozok ezzel szemben akkor még mindössze kb. 80 millió pud gabonát termeltek és ebből a mennyiségből kb. 35 millió pud került piacra. Így a szovhozok és kolhozok termelésével akkor még nem lehetett helyettesíteni a kulákok termelését. Ilyen körülmények között a kulákok elleni támadás kudarccal végződött volna, megerősödtek volna a kulákság pozíciói és az ország gabona nélkül maradt volna.

1929-ben azonban már megvolt az alap a kulákság elleni támadásra, a kulákság ellenállásának megtörésére, a kulákságnak, mint osztálynak felszámolására, mert a kuláktermelést akkor már helyettesíteni lehetett a kolhozok és szovhozok termelésével.

A bolsevik párt idevágó politikájának tanulmányozásakor látjuk csak igazi megvilágításban azt a provokációt, amellyel a jugoszláv Tito-féle fasiszták leplezni kívánták a munkásosztállyal és a dolgozó néppel szemben elkövetett árulásukat. A szocialista mezőgazdaság, a kollektivizálás eszméjét akarták diszkreditálni, azt akarták elhitetni, hogy felülről jövő rendeletekkel megfelelő előkészítés nélkül is meg lehet valósítani a szocializmust, fel lehet számolni a tőkés elemeket a falun, meg lehet szüntetni a kulákságot, mint osztályt. Pedig ezt a kérdést nem lehet mindaddig komolyan egyáltalában még csak felvetni sem, amíg az országban túlsúlyban van az egyéni parasztgazdaság, amely állandóan és szükségszerűen szüli a kapitalizmust, amíg nincsenek meg a feltételek a mezőgazdaság tömeges kollektivizálására és amíg a parasztság maga nem győződik meg a kollektív gazdaság előnyeiről.

Éppen a bolsevik párt tapasztalatai bizonyítják, hogy a kulákság, mint osztály likvidálása csakis a tömeges kollektivizálás alapján lehetséges, hogy a kulákságnak, mint osztálynak felszámolása szerves alkotó része a tömeges kollektivizálásnak.

A Tájékoztató Iroda egyik, Titóékra vonatkozó határozata a következőket mondja:

> „Ahhoz, hogy sikeresen fel lehessen számolni a kulákságot, mint osztályt és ezzel a tőkés elemeket a faluban, szükséges, hogy a párt előzetes és hosszas előkészítő munkát végezzen a falu tőkés elemeinek korlátozására, a munkásosztály és a parasztság szövetségének megerősítésére a munkásosztály vezetésével, szocialista ipar kifejlesztésére, mely meg tudja szervezni a mezőgazdaság kollektivizálásához szükséges gépgyártást. A sietség ezen a téren csak helyrehozhatatlan károkat okozhat." (A Tájékoztató Iroda határozatai. 20. lap. Szikra 1950.)

A Tájékoztató Iroda már akkor megbélyegezte a jugoszláv trockisták demagógiáját, amely nemcsak azt mutatta meg, hogy nem állottak az osztályharc álláspontján, hanem azt is, hogy túlmentek azokon a követelményeken, amelyeket a reális lehetőségek figyelembevételével akkor a tőkés elemek korlátozása tekintetében a Jugoszláv Kommunista Párttal szemben egyáltalán támasztani lehetett. Ahogy azután a valóságban ki-

derült, ez az ú. n. kollektivizálás, a termelőszövetkezetek rendeleti úton, kényszer útján való létesítése és megerősítése tulajdonképpen nem volt más, mint a szegény- és középparasztságnak kulák vezetés alatt álló szövetkezetekbe való bekényszerítése. Amint a sajtóból tudjuk, a jugoszláv mezőgazdaság a legnagyobb fokú visszafejlődést mutatja, a kapitalista elfajulás útjára jutott, éppen azért, mert a vezetés a falun a kulákság kezébe került. A kollektivizálás Jugoszláviában tulajdonképpen csak porhintés volt a széles tömegek megtévesztésére, mert hiszen egy olyan elmaradt országban, ahol nem voltak meg a kollektivizálás gazdasági, technikai, politikai előfeltételei, erről szó sem lehetett.

Harc a bolsevik párt kolhozmozgalmi politikájának elferdítése ellen

A kollektivizálás nagy munkája a Szovjetunióban sem játszódott le túlkapások nélkül. Az 1930 január 5-i ismert határozat felhívta a párt figyelmét a jobboldaliak szabotázsára és a baloldali túlhajtások veszedelmére. Valóban, a kolhozmozgalom rendkívüli sikere egyeseket megszédített, a fejükbe szállt a dicsőség és igen veszedelmes túlkapásokra ragadtatták magukat. A bolsevik párt idejekorán észrevette a fenyegető veszedelmet és a párt megbízásából Sztálin elvtárs szállt szembe ezekkel a kísérletekkel.

„Itt az a legfontosabb, hogy hibáinkat bátran beismerjük és legyen erőnk arra, hogy a legrövidebb időn belül kiküszöböljük azokat. A fő nehézség itt az, hogy a nemrég elért sikerek okozta mámor után félnek beismerni hibáikat, félnek az önbírálattól s a hibákat nem akarják gyorsan és erélyesen helyrehozni. Pedig csak le kellene küzdeni ezt a nehézséget, csak sutba kellene dobni a felfújt számokra épített tervfeladatokat és az irodai, bürokratikus maximalizmust, csak a kolhozok szervezetei és gazdasági építésének feladataira kellene fordítani a figyelmet — és a hibáknak még nyoma sem maradna." (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 230—231. lap. Szikra 1930.)

Mi volt a gyökere a kolhozmozgalomban elkövetett hibáknak?

„Az, hogy helytelen magatartást tanusítottak a középparaszt irányában. Az, hogy erőszakot alkalmaztak a középparaszthoz való gazdasági viszonyunk terén. Az, hogy elfelejtették, hogy a középparasztság tömegeivel való gazdasági összefogásnak nem erőszakos intézkedések alapján, hanem a középparaszttal való megegyezés alapján, a középparaszttal való szövetség alapján kell felépülnie. Az, hogy elfelejtették, hogy jelenleg a kolhozmozgalom alapja a munkásosztály és a szegényparasztság szövetsége a középparaszttal, általában a kapitalizmus ellen, és különösen a kulákság ellen.

Amíg a középparaszttal egységfrontban támadtuk a kulákságot, minden jól ment. De amikor egyes elvtársaink, a sikerektől megrészegedve, a kulák elleni támadás útjáról észrevétlenül a középparaszt elleni harc útjára kezdtek lesiklani, amikor, a kollektivizálás magas százalékát hajszolva, erőszakot kezdtek alkalmazni a középparaszttal szemben, megfosztották a választójogától, «kuláktalanították» és kisajátították — akkor a támadás vonala kezdett elferdülni, a középparaszttal tartott egységfront szakadozni kezdett, és csak természetes, hogy a kuláknak lehetősége nyilt arra, hogy megpróbáljon újra lábraállni" — mondotta Sztálin elvtárs. (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 219. lap. Szikra 1950.)

Tekintsünk végig azokon a legfőbb hibákon, amelyeket a kolhozmozgalom terén annak idején a Szovjetunióban elkövettek és amelyeket Sztálin elvtárs kipellengérezett.

1. A kolhozok szervezése során megsértették az önkéntesség lenini elvét. A leninizmus arra tanít, hogy az önkéntesség elve alapján kell a parasztokat a kollektivizálás vágányára átvezetni, meg kell őket győzni és a valóságban tapasztalatilag kell megmutatni és bebizonyítani, hogy a kolhoz jobb, előnyösebb az egyéni gazdálkodásnál, és az egyetlen kivezető út az ínségből és a nyomorból.

Az önkéntesség kérdése nagymértékben érinti a középparasztsághoz való viszonyt. E tekintetben nálunk, Magyarországon és a többi népi demokráciában is egy különleges körülményt is figyelembe kell venni. Nálunk a föld magántulajdonban, még-

pedig paraszti magántulajdonban van. A Szovjetunióban pedig a föld nacionalizálva, vagyis köztulajdonban volt. A föld nacionalizálása 1917 októberében a dolgozó parasztság követelésére valósult meg. A kis magántulajdon, a paraszti magántulajdon nem gyökerezett olyan mélyen az orosz parasztság lelkivilágában, mint például nálunk, vagy különösen a nyugateurópai tőkés országokban. A nyugati országokban a kisparaszt, bár a legszörnyűbb kizsákmányolás jut osztályrészéül, ragaszkodik kisparcellájához, mert abban látja létének alapfeltételét. Sokszor még másutt végzett munkája bérének jelentős részét is, a bérleti összegek, a bankkamatok fizetésére, a föld árának törlesztésére használja fel. Ez nem így volt a Szovjetunióban. A földmagántulajdon nem jelentett akadályt a középparasztok számára, hogy belépjenek a kolhozba. A középparaszt meggyőződvén a nagygazdaság, a szocialista nagyüzem előnyeiről, könnyebben küzdötte le ezt a belső gátlást. De még ilyen körülmények között is igen gondos előkészítésre volt szükség. Nálunk még megvan a földmagántulajdon, s ez eggyel több akadály a nehézségek leküzdésében. Abból a célból, hogy áthidaljuk a parasztságnak ezt a magántulajdonhoz való ragaszkodását, a termelőszövetkezetek mintaalapszabálya, bizonyos keretek között megengedi a földjáradék kifizetését. Egyes termelőszövetkezetek azonban „előreszaladtak" s nem fizették a földjáradékot.

A másik hiba, ami előfordult nálunk, hogy egyes helyeken a III. számú termelőszövetkezetbe való belépést erőszakolják, ahelyett, hogy fokozatosan vezetnék át a középparasztot az I-es, II-es típusról a magasabbra. Rákosi elvtárs erről a kérdésről a következőket mondta:

„Fontos, hogy ahol a fejlődés arra nem érett meg, ott ne javasoljuk a legmagasabb szövetkezeti típust, hanem elégedjünk meg a legegyszerűbb, első számú típussal, amelynek előnye az, hogy módot ad az egyéni leg gazdálkodó, még ingadozó parasztoknak arra, hogy kipróbálják a szövetkezés jó oldalait."

2. A Szovjetunióban a kolhozok szervezése során sokhelyütt nem vették figyelembe a helyi viszonyok eltéréseit sem, holott a párt idevágó határozata igen gondosan számbavette ezt a körülményt. A Központi Bizottság a kollektivizálás üteme szempontjából három csoportra osztotta be az országot. A fő gabonatermő vidékeken volt az ütem a leggyorsabb, mert ezek voltak a legérettebbek a kollektivizálásra. Itt folyt a legélesebb harc a kulákság ellen, itt volt a szegényparasztság szervezettsége és a középparasztsággal a szövetség a legerősebb. De egyik kerület sem kívánt a másik mögött elmaradni és mind a kollektivizálás minél előbbi befejezésére törekedtek. Így például a moszkvai kerület 1930 tavaszán kívánta befejezni a kollektivizálást, holott erre 3 év állt rendelkezésére. Ennek következtében a kollektivizálásra gyengén előkészített vidékeken a pártszervezetek és a helyi hatóságok erős adminisztratív nyomást fejtettek ki, ezzel akarták pótolni az előfeltételek hiányát.

3. A további fogyatékosság abban nyilvánult meg, hogy egyesek át akarták ugrani az artelformát, és mindjárt a kommunákra akartak rátérni. Sztálin a következőképpen ostorozta ezeket az elvtársakat:

„... ahelyett, hogy a mezőgazdasági artelért tömegmozgalmat szerveztek volna, az egyénileg gazdálkodó parasztokat egyenesen a kommúna-rendszerre kezdték «átvinni». Ahelyett, hogy megszilárdították volna a mozgalom artel formáját, kényszer útján kezdték «társadalmasítani» a disznót, juhot, kecskét, baromfit, a paraszt saját használatára tartott fejősjószágot, a lakóházakat." (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 227—228. lap. Szikra 1950.)

Ez az elhamarkodottság súlyos hibák forrása lett.

A forradalomutáni években főleg a NEP éveiben az orosz faluban leginkább beszerző, értékesítő és fogyasztási szövetkezetek alakultak, de csakhamar kezd-

ték felismerni a termelőszövetkezetek fontosságát is. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek legegyszerűbb fajtája olymódon jött létre, hogy a parasztok összeálltak a mezei munkák közös elvégzésére. Egy táblába egyesítették földjeiket, ideiglenesen a szövetkezet rendelkezésére bocsátották igásállataikat, felszerelésüket. Ez a szövetkezet egyszerű társulás volt a föld közös megmunkálására (oroszul „tovariscsesztvo dlja obscsesztvennoj obrabotki zemlji", rövidítve: „toz"). Ez körülbelül a mi táblás termelőcsoportunknak felelt meg. A termés elosztásakor figyelembevették mindenkinek végzett munkáját és az általa átengedett termelési eszközök (igásállat, felszerelés, gép stb.) értékét. A termelési eszközök az ilyen egyszerű szövetkezeti egyesülésben nem voltak társadalmasítva, hanem az egyes tagok tulajdonában maradtak.

Az igásállatok közös használata, az egyszerű gazdasági felszerelés és a munkaerő egyesítése nagyon hasznosnak bizonyult. Gazdaságosabban lehetett kihasználni az igásállatokat és a nagyobb terjedelmű felszerelés elősegítette az ésszerűbb gazdálkodást. Amikor azonban a szovjet ipar már tömegesen termelte a traktorokat és egyéb mezőgazdasági gépeket, a táblás gazdálkodás már elmaradt, túlhaladott szervezeti formává vált. A tömeges kollektivizálás elején egyes túlbuzgó elemek előreszaladtak és a közös gazdálkodásnak, ú. n. kommúna formáját akarták megvalósítani, vagyis olyan szövetkezetet, amelyben nemcsak a termelés, hanem az elosztás is társadalmasítva van. Erre azonban a viszonyok még nem értek meg, a kolhozparasztság, amely még telítve volt individualista csökevényekkel, egyáltalán nem volt még erre előkészítve, nem is szólva arról, hogy az elosztás társadalmasításának, vagyis a kommúnának az anyagi alapja sem volt még meg.

Sztálin elvtárs és a párt, ezidőtájt különösen hangsúlyozta, hogy a kolhozok legalkalmasabb formája, a parasztság széles tömegei számára a legkönnyebben érthető szövetkezeti forma: a mezőgazdasági artel. Ennek segítségével oldható meg a legkönnyebben az egész mezőgazdaság legégetőbb kérdése: a gabonakérdés.

A mezőgazdasági artel olyan szövetkezeti forma, amelyben társadalmasítva vannak a termelési eszközök, a föld megmunkálásához szükséges gépek, felszerelések, igásállatok, de nincsenek társadalmasítva a házkörüli földek (kis veteményes és egyéb kertek), a lakóépületek, a kolhoz alapszabályaiban meghatározott számú tehén, borjú, kecske, juh, sertés, baromfi stb.

Sztálin elvtárs a legélesebben elítélte azokat, akik az artel kereteit át akarták ugrani és egyszerre a kommúnára szerettek volna áttérni. Az artel a legszerencsésebben kapcsolta össze a kolhozparaszt egyéni érdekét a közösség érdekével, alkalmas volt arra, hogy megvalósítsa a szocializmus elvét: „mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint".

Sztálin elvtárs ugyancsak figyelmeztetett arra, hogy bár a párt rátért a mezőgazdaság szocialista átalakításának útjára, ez korántsem jelentheti az egyéni szegény- és középparaszti gazdaság elhanyagolását.

> „Az egyéni szegény és középparaszti gazdaság még túlnyomó szerepet játszik és a közeljövőben is túlnyomó szerepet fog játszani az ipar élelmiszerrel és nyersanyaggal való ellátása terén. Éppen ezért támogatni kell az egyéni szegény- és középparaszti gazdaságokat, amelyek még nem egyesültek kolhozokban!"

Ezt a követelményt nálunk is nyomatékosan kifejezésre juttatta a II. pártkongresszus. Az egyéni parasztgazdaság egymagában azonban már nem volt elegendő, tehát az egyéni szegény- és középparaszti gazdaságok támogatását ki kellett egészíteni a kollektív gazdasági formák és a szovhozok hathatós fejlesztésével.

Sztálin elvtárs hangsúlyozta azt is, hogy az egyénileg dolgozó parasztoknak meg kell könnyíteni egyéni kisgazdaságuknak a kollektív munka vágányára való átállítását. Tömeges termelési szerződések, gép- és traktorállomások, a szövetkezeti szellem erős fejlesztése alakjában hidat kell verni az egyéni szegény- és középparaszti gazdaság és a kollektív társas gazdasági formák között.

Ezen a területen természetesen nemcsak az előreszaladás veszélye fenyegetett, éppúgy megvolt az elmaradás veszélye is, amelynek forrása az opportunizmus, az ingadozás, a bizonytalanság volt, amely a mezőgazdaság szocialista átszervezése tekintetében — nem utolsósorban az osztályellenségnek a falusi pártszervezetekre gyakorolt hatása alatt — észlelhető volt.

Harc a kollektivizálást fékező opportunista elméletek ellen

A kollektivizálás előkészítésének fontos feltétele volt a Szovjetunióban az agrártudomány terén uralkodó különféle, a kollektivizálást gátló opportunista elméletek megdöntése. Sztálin elvtársnak ebben az időben írt munkái, különösen azonban *A gabonafronton, Jobboldali elhajlás az SzK(b)P-ban, A Szovjetunió agrárpolitikájának kérdéseihez* című művei bírnak e tekintetben igen nagy jelentőséggel és nagyszerű példái az alkotó marxizmusnak, a marxi-lenini elmélet és módszer új viszonyokra való alkalmazásának és továbbfejlesztésének.

„Az új gyakorlat megköveteli — mondotta — hogy új módon nyúljunk az átmeneti szakasz gazdasági kérdéseihez. Most új módon áll előttünk az új gazdasági politikának, az osztályoknak, az építés ütemének, a munkás és paraszt összefogásnak, a párt politikájának kérdése. Hogy a gyakorlattól el ne maradjunk, azonnal hozzá kell fognunk, hogy mindezeket a kérdéseket az új helyzet szempontjából kidolgozzuk. Enélkül lehetetlen leküzdeni azokat a polgári elméleteket, amelyek gyakorlati funkcionáriusaink fejében burjánzanak." *(Sztálin* Művei. 12. kötet. 155. lap. Szikra 1950.)

Ilyen elmélet volt például az *egyensúly elmélet.* Ez a népgazdaság szocialista és tőkés szektora párhuzamos békés együttlétezésének, „egyensúlyának" lehetőségét hirdette, vagyis tagadta a gazdaság kapitalista és szocialista szektorai közötti egyre élesedő osztályharcot. Ez az elmélet a kulák elemek, „az egyéni gazdaság hadállásait védte". Ezzel kapcsolatban Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a szocialista építést nem lehet huzamosabb időn át két különböző alapra fektetni; a legnagyobb üzemű és egyesített szocialista ipar alapjára és az elaprózott és elmaradott kisgazdaság alapjára, mert ez az egész népgazdaság teljes felbomlásával végződne.

Az *„automatizmus"* elmélete semmivel sem volt kisebb veszély, mint a tömeges kollektivizáló mozgalom során jelentkezett baloldali kilengések. A jobboldali opportunisták azt hirdették, hogy miként a falu a tőkés rendben spontánul, automatikusan követte a várost és a kapitalista város képére alakult át, ugyanúgy a falu a szovjet gazdaságban is automatikusan magától fogja követni a várost és majd spontánul át fog alakulni a szocialista város képére. Ezért a jobboldali opportunisták szerint teljesen felesleges kolhozok és szovhozok alakításával vesződni és erre a célra annyi milliót fecsérelni.

Sztálin élesen szembeszállt az automatizmusnak ez opportunista elméletével:

„Kétségtelen, hogy a szocialista városnak nagy és felbecsülhetetlen szerepe van a kisparaszti, individualista falu vezetésében... De elegendő-e ez a tényező ahhoz, hogy a kisparaszti falu magától kövesse a várost a szocialista építésben? Nem, ez nem elegendő.

A kapitalizmus idején a falu ösztönösen követte a várost, mert a városi tőkés gazdaság és az árutermelő, egyéni parasztkisgazdaság alapjában *egytípusú* gazdaság. A kisparaszti árugazdaság természetesen még nem tőkés gazdaság. De alapjában a tőkés gazdasággal egytípusú, mivel a termelési eszközök magántulajdonára támaszkodik... ez a magyarázata annak, hogy «a kisüzem szakadatlanul, minden nap, minden

órában, magától és tömegméretekben *szüli* a kapitalizmust és a burzsoáziát» (Lenin)... Tehát a szocialista építés automatizmusának teóriája rothadt, antileninista elmélet.

Tehát ahhoz, hogy a kisparaszti falu a szocialista várost kövesse, többek közt még az is kell, hogy a falun a szocializmus bázisául, szovhozok és kolhozok formájában, szocialista nagygazdaságokat *szervezzünk*, amelyek a szocialista város vezetésével magukkal tudják *vonni* a parasztság zömét. (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 160—161. lap. Szikra 1950.)

A szocialista gazdaság nagyszámú ilyen bázissal rendelkezett falun. Ilyen mindenekelőtt maga az államapparátus, amelynek segítségével a munkásosztály az egész szovjet társadalmat vezeti a szocializmus felé. Megvoltak a közvetlen hatás eszközei is, elsősorban a gép- és traktorállomások, melyeknek tömeges megszervezése egyidőbe esett a teljes kollektivizálással. A gép- és traktorállomások nem egyszerű gépkölcsönző állomások, hanem résztvesznek a kolhoz egész életében és általuk érvényesül az állam befolyása a gazdasági terv összeállításában, a mezőgazdasági munkák elvégzésében stb.

De kétségtelen a szocialista ipar döntő befolyása is, amely mezőgazdasági gépeket, műtrágyát, termelési eszközöket, fogyasztási cikkeket stb. szállít, továbbá a szocialista város kultúrájáé is, amelyet a szocialista állam, a kommunista párt irányít a szocializmus építésében. Mindez halomra dönti az automatizmus opportunista elméletét.

Hosszú vita folyt a Szovjetunióban a *kolhozok természetéről*. Szocialista típusú vállalat-e a kolhoz? Megszűnt-e az osztályharc a kolhozon belül? A vitában sokan idealizálták a kolhozparasztot, azt hitték, hogy azzal, ha valaki belépett a kolhozba, már levetkezte magáról az individualizmus minden vonását és öntudatos szocialistává vált. A másik vonatkozása ennek a nézetnek az volt, hogy nem kell törődni az egyéni parasztnak, a jövendő kolhozparasztnak gazdaságával. Érthető, hogy e téves felfogások sok súlyos gyakorlati hiba forrásává váltak. Az osztályellenség igyekezett is azokat kihasználni, leplezni magát, hogy akadályozhassa a kolhozon belül a szocialista építés és nevelés munkáját.

A kolhozok természetének megítélésekor abból kell kiindulnunk, hogy a kolhozokban nincsenek termelési eszköz-tulajdonosok és olyanok, akik meg vannak fosztva a termelési eszközöktől, a kolhozban tehát nincsenek kizsákmányolók és kizsákmányoltak.

A kolhozokban a fő termelési eszközök társadalmasítva vannak, és a kolhoz a szocialista állam tulajdonában lévő földön dolgozik.

De vannak-e ellentétek a kolhozokban? Vannak, mert a kolhozokban jelentkeznek individualista, sőt kulák csökevények és bizonyos egyenlőtlenségek is. Ezek a csökevények csak a kolhozok megerősítésével, a gépekkel való ellátással szűnnek meg.

A kolhozokban egyébként jelen vannak az osztályharc elemei, de lényeges különbség van a kolhozokon belüli és a kolhozokon kívüli osztályharc között. A kolhozokon kívüli osztályharc jelenti a kizsákmányoló kulák, a termelési eszközök tulajdonosa elleni élet-halál harcot.

De mit jelent a kolhozok alapján folyó osztályharc?

„Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy a kulákokat szétzúzták és megfosztották a munka- és termelési eszközöktől. Másodszor azt jelenti, hogy a szegény- és középparasztok a fő munka- és termelési eszközök társadalmasítása alapján kolhozokban egyesültek. Ez végül azt jelenti, hogy a harc a kolhoztagok közt tovább folyik, akik közül egyesek még nem szabadultak meg az individualista és kulák csökevényektől és a maguk javára igyekeznek kihasználni a kolhozokban meglévő bizonyos egyenlőtlenséget. ... tévedés volna azt hinni, hogy a kolhoztagok már szocialistákká lettek. Nem, még sokat kell majd dolgozni azon, hogy a kolhozparasztot átalakítsuk, hogy individualista lelkületét megváltoztassuk és őt a szocialista társadalom igazi dolgozójává neveljük. S ez an-

nál gyorsabban fog menni, mennél hamarabb gépesítjük, mennél hamarabb traktorosítjuk a kolhozokat... A kolhozok óriási jelentősége éppen abban áll, hogy a földművelésben azok alkotják a legszélesebb alapot a gépek és traktorok alkalmazására, hogy azok alkotják a legfőbb bázisát annak, hogy a parasztot átalakítsuk, lelki alkatát a proletár szocializmus szellemében átformáljuk." (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 177—178. lap. Szikra 1950.)

A kolhozmozgalom bolsevizálása

Az első ötéves terv végén több mint 211 000 kolhozban közel 15 millió egyéni parasztgazdaság, vagyis a parasztgazdaságok 61,5 százaléka egyesült, amelynek az egész vetésterület 77,7 százalékát ölelték fel. A szovhozok száma elérte az 5000-et. A kolhozok és szovhozok együttvéve az ország gabonavetésterületének több mint 80 százalékát művelték meg.

A szegény- és középparasztság fő tömegeinek kollektivizálása a kolhozok termelési és technikai bázisának kiszélesítése és a szovhozok fejlődése megteremtette a szükséges előfeltételeket a mezőgazdaság további fellendülése, az ipar élelmezési és nyersanyag-bázisának megerősödése, a kolhozok, valamint az egyes kolhoztagok jövedelmének állandó növekedése számára. E feladatok sikeres megoldását azonban a szovjetellenes elemek kemény ellenállása gátolta.

Ezek a szovjetellenes elemek gyakran mint könyvelők, gazdaságvezetők, raktárnokok, brigádvezetők, sőt nem ritkán mint a kolhozok vezető tagjai megrongálták a gépeket, kihagyásokkal vetettek, fosztogatták a kolhozvagyont, aláásták a munkafegyelmet, szervezték a vetőmaglopást, a gabonabeszolgáltatások szabotálását, titkos magtárakat létesítettek, és így olykor egész kolhozokat sikerült szétbomlasztaniok.

Ugyanígy tevékenykedtek ezek a szovjetellenes elemek a szovhozokban is.

Mindezek a szovhozellenes és kolhozellenes elemek közös célt követtek; arra törekedtek, hogy visszaállítsák a földbirtokosok, gyárosok és kulákok hatalmát a dolgozó parasztok és a munkások felett.

A falusi párt- és komszomol-szervezetek, köztük a szovhozok és gépállomások pártsejtjei gyakran híján voltak a forradalmi ösztönnek és éberségnek. Egész sor helyen az ellenséges elemek munkájával nemcsak, hogy nem szegezték szembe az osztályéberséget és a napról napra vívott bolsevik harcot, hanem ahelyett, hogy igyekeztek volna erősíteni befolyásukat a kolhoztagok és szovhozmunkások széles tömegeire, néha ők maguk is az ilyen kártevő elemek befolyása alá kerültek. Egyes párttagok pedig, akik karrierista célokból férkőztek be a pártba, egy gyékényen árultak a kolhozok, szovhozok és a szovjet hatalom ellenségeivel, velük együtt szervezték a különféle kártevéseket és így egyes kolhozokat, a kolhoztagok csoportjait és a szovhozok elmaradt dolgozóit vonták be a szovjetellenes harcba.

A gép- és traktorállomások és a szovhozok állandó helyet vívtak ki maguknak a szocialista mezőgazdaságban, mint a társadalmasított gazdasági rendszer szervezői. E nagy gazdasági és szervező szerepük ellenére is politikai befolyásuk a kolhoztagok tömegeire egyelőre még teljesen elégtelen volt. A gép- és traktorállomások politikailag gyakran teljesen színtelenek, személytelenek maradtak. Őket csak a technikai és gazdasági kérdések érdekelték.

Ezenkívül gyakran vétkesen hanyag magatartást tanúsítottak a párt és a kormány által kitűzött feladatokkal és az állami vagyonnal szemben is. Elterjedt volt a kolhozvagyon és az állami tulajdon lopása és elherdálása.

Sztálin elvtárs a Központi Bizottság 1933 januári teljes ülésén a falusi munkáról mondott beszédében megjelölte azokat az új feladatokat, amelyek a kolhozok uralkodó helyzetének megszilárdulá-

sakor a falusi munka területén felvetődtek.

A kolhozok megszilárdulása nem csökkentette, hanem növelte a párt felelősségét a mezőgazdaság fejlesztése terén. De a kollektivizálás, vagyis a kolhozok megalakulása egymagában nem virágoztatja fel a mezőgazdaságot. Az egyénileg gazdálkodó parasztnak magának kellett gazdaságáról gondoskodnia, a vetésről, az aratásról, a betakarításról, általában minden mezőgazdasági munkáról, ha nem akarta, hogy éhenpusztuljon. A kolhozra való áttéréssel a helyzet lényegesen megváltozott. A kolhozparaszt, aki tegnap még egyénileg gazdálkodott, ma pedig kollektivista, számíthat a kolhoz többi tagjára, s itt azokra háríthatja a felelősséget, tudva, hogy a kolhoz nem hagyja kenyér nélkül.

„A felelősség fősúlya most az egyes parasztról a kolhoz vezetőségére, a kolhoz vezető csoportjára hárult. ... a párt — mondotta Sztálin elvtárs — most már nem korlátozhatja magát a mezőgazdaság fejlődési folyamatába való beavatkozás egyes aktusaira. Most kezébe kell vennie a kolhozok vezetését, magára kell vennie a felelősséget a munkáért és segítenie kell a kolhozparasztoknak abban, hogy gazdaságukat a tudomány és a technika eredményei alapján vigyék előre." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 513. lap. Szikra 1951.)

Ezenfelül a kolhoz nagyüzem, amely nem lehet el tervszerű vezetés nélkül. Enélkül az ilyen gazdaságnak el kell pusztulnia és szét kell hullania. Ez lényegesen megkülönbözteti a kolhozt az egyéni parasztgazdaságtól. Szükség van a szovjethatalom beavatkozására, bizonyos, minimális számú elemi műveltséggel bíró embert kell adni, olyan embereket, akik képesek a gazdaság számára terveket felállítani és azt szervezetten vezetni.

A felelősség ilyen megnövekedése azt is jelentette, hogy „a pártnak, ha vezetni akarja a kolhozmozgalmat, be kell hatolnia a kolhozok életének és vezetésének minden részletébe". (Sztálin. A leninizmus kérdései. 514. lap. Szikra 1951.) Erősítenie kell a kapcsolatait a kolhozokkal. A tények ellenben azt mutatták, hogy vidéken a területi és kerületi pártszervek nem oldották meg ezt a feladatot, elszakadtak a kolhozok életétől és szükségleteitől.

A másik fogyatékosság a falusi munkában az volt, hogy túlbecsülték a kolhozt, mint szocialista gazdasági formát, bizonyos értelemben idealizálták.

A kolhoz szocialista gazdasági forma, és minden attól függött, milyen tartalommal töltik meg ezt a formát. Világossá vált, hogy a kolhoz, mint szocialista gazdasági forma a gazdasági szervezés terén csodákat művelhet, ha élén igazi forradalmárok, bolsevikok, kommunisták állanak. De az is nyilvánvaló lett, hogy a „kolhozok bizonyos időre mindenféle ellenforradalmi tevékenység hátvédévé válhatnak, ha a kolhozokban eszerek, mensevikek és fehérgárdisták tartják a gyeplőt". (*Sztálin.* A leninizmus kérdései 516. lap. Szikra 1951.)

A kolhoz, mint szervezeti forma az első időben valóban teret ad arra, hogy ellenforradalmi elemek ideiglenesen a maguk céljaira használják ki. A kolhoz kész tömegszervezeti forma a szovjetellenes elemek behatolása számára. A szovjetellenes tevékenység sokkal nagyobb eredményt mutathat fel a kolhozokban, mint a szétszórt egyéni gazdaságokban. Ezért adták ki egyes szovjetellenes elemek a jelszót: „Kolhozokat kommunisták nélkül!" Tehát nemcsak a kolhoznak, mint szervezeti formának van döntő jelentősége, hanem annak is, hogy kik állnak a kolhozok élén és kik a kolhozok vezetői.

A kulák alkalmazkodott a megváltozott viszonyokhoz és a kolhoz elleni egyenes, nyílt támadásról áttért az alattomos, csendes, kolhozon belüli aknamunkára.

„Ezek a kolhoz «mellett» vannak. De olyan szabotáló és kártevő munkát végeznek a kolhozon belül, hogy a kolhoz attól koldul. Ezek sose mondják, hogy «le a

gabonabeszolgáltatással!». Ezek a gabonabeszolgáltatás «mellett» vannak. Ezek «csak» demagógiát űznek és azt követelik, hogy létesítsen a kolhoz állattenyésztési alapot, mégpedig háromszor akkorát, mint amilyenre az ügy érdekében szükség van, hogy létesítsen a kolhoz biztosítási alapot, mégpedig háromszor akkorát, mint amilyenre az ügy érdekében szükség van, hogy adjon ki a kolhoz a közös étkezés céljaira naponta 6—10 font gabonát fejenként és így tovább. Érthető, hogy ilyen «alapok» mellett és a közös étkezés céljára történő ilyen pazarlás mellett, ilyen szédelgő demagógia mellett a kolhoz gazdaságilag szükségképpen meggyöngül és nem képes beszolgáltatni az előírt gabonamennyiséget...

Egyes elvtársaink nem veszik észre az osztályellenséget ebben az új álarcában és nem tudják leleplezni szédelgő mesterkedéseit, s emellett nemritkán azzal nyugtatják meg magukat, hogy kulákok már nincsenek, hogy ama politika eredményeképp, mely a kuláksságot, mint osztályt felszámolta, a falu szovjetellenes elemei már szét vannak zúzva, s hogy ennekfolytán meg lehet békülni az olyan «semleges» kolhozok létezésével, amelyek sem nem bolsevikok, sem nem szovjetellenesek, de amelyek maguktól, hogy úgy mondjuk ösztönösen, át kell hogy menjenek majd a jövőben a Szovjethatalom oldalára...

Az éles osztályharc mellett, amely most nálunk a szovjetek országában folyik, a «semleges» kolhozok számára nem marad hely, ilyen helyzetben a kolhozok csak vagy bolsevik, vagy szovjetellenes kolhozok lehetnek. És ha ebben vagy abban a kolhozban a vezetés nem a mi kezünkben van, ez azt jelenti, hogy azt a kolhozt szovjetellenes elemek vezetik...

Végül van falusi munkánk fogyatékosságának még egy oka. Ez az ok a kommunisták szerepének és felelősségének lebecsülése a kolhozok kiépítésében...

Nincs és soha nem volt még a világon olyan hatalmas és tekintélyes hatalom, mint a mi hatalmunk, a Szovjethatalom. Nincs és soha nem volt még a világon olyan hatalmas és tekintélyes párt, mint a mi pártunk, a kommunista párt. Senki sem zavar és nem zavarhat bennünket abban, hogy a kolhozok ügyeit úgy intézzük, ahogy a kolhozok érdekei, az állam érdekei követelik. És ha nem mindig sikerül a kolhozok ügyeit úgy intéznünk, ahogy a leninizmus megköveteli, ha nemritkán egész sor megbocsáthatatlan durva hibát követünk el, mondjuk a gabonabeszolgáltatás terén, ebben hibásak mi magunk, és csakis mi magunk vagyunk." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 518—520. lap. Szikra 1951.)

A gép- és traktorállomások, valamint a szovhozok politikai megszilárdítása, a gép- és traktorállomások és szovhozok politikai szerepének és befolyásának a falun való megerősítése céljából, valamint azért, hogy a kolhoz és szovhoz-pártszervezetek politikai és gazdasági munkáját megjavítsa, a Központi Bizottság elhatározta, hogy valamennyi gép- és traktorállomáson és valamennyi szovhozban *politikai osztályt szervez,* melynek élére a gép- és traktorállomások és szovhozok igazgatóinak politikai helyetteseit állítja.

A politikai osztályok nagy szerepet játszottak a kolhozok és szovhozok megszilárdításában, a bolsevik párt falusi szervezeteinek kialakításában.

A gép- és traktorállomások, valamint a szovhozok politikai osztályainak feladata

A gép- és traktorállomások és szovhozok politikai osztályainak egyrészt a politikai tömegmunkát kellett fejleszteniök a kolhozokban és szovhozokban, másrészt ki kellett egészíteniök a gép- és traktorállomások és a szovhozok gazdasági, technikai munkáját, azzal, hogy biztosítják a terméshozam emelését, az állatok gondos ápolását, az őszi és tavaszi vetés, az aratás és cséplés idejekorán való előkészítését és az állammal szemben fennálló mindennemű kötelezettség időben és pontosan történő teljesítését.

A politikai osztálynak, mint a párt szervének mindenütt jelen kellett lennie és részt kellett vennie a szovhozok, kolhozok munkájában, mindennapi életében. Feladatai közé tartozott a vetőmag jó minőségének biztosítása, a vetőmag és a kicsépelt gabona ellopásának megakadályozása, a munkafegyelem megszilárdításáért, az élő és holt felszerelés figyelmes gondozásáért folyó harc vezetése, minden kártevő szovjet- és kolhozellenes elem kiűzése a kolhozokból és szovhozokból,

a legjobb és kipróbált káderek kiválogatása a szovhozok és kolhozok számára.

Ebben az időben hozták a szocialista tulajdon védelméről szóló törvényt, amely szentté és sérthetetlenné tette a szocialista tulajdont. Ennek a törvénynek igen nagy nevelő hatása volt. A politikai osztályok minden büntető intézkedést és bírói ítéletet a kolhoztömegek, és szovhozmunkások legszélesebb nyilvánossága előtt ismertettek és ezzel nagyjelentőségű tömegfelvilágosító és nevelő munkát végeztek.

A politikai osztályok feladataikat olymódon oldották meg, hogy a gép- és traktorállomások, szovhozok és kolhozok párt- és komszomol tagjai között *széleskörű pártszervező és -nevelő munkát indítottak meg*. Ugyanígy megszervezték *a politikai tömegmunkát* a pártonkívüli kolhozparasztok és szovhozmunkások között. De ez a munka csak úgy lehetett sikeres, ha helyesen és körültekintéssel osztották el a szovhozok és kolhozok párt és komszomol erőit, valamint a kolhozügy iránt odaadást tanusító pártonkívüli aktivistákat. Állandóan figyelemmel kísérték a kádereket és a feltétlenül megbízható kolhozaktivistákat a termelés felelős pontjaira állították.

Amikor a politikai osztályok leleplezték egyik vagy másik kolhoz- vagy szovhoz-könyvelő kártevő munkáját, vagy a szovhozban megnyilvánult burzsoa tendenciákat és harcot vívtak a köztulajdon fosztogatói és elherdálói ellen, a kolhoz és szovhoz mindennapi életének konkrét tényei alapján egyúttal megszervezték a széles kolhoztömegek és a szovhozmunkások küzdelmét a kolhozok és szovhozok gazdasági és szervezeti megerősítéséért, a közös tulajdon sérthetetlenségéért, a kolhozok és kolhoztagok jövedelmének növeléséért, az állammal szemben való kötelezettségek idejekorán való és pontos teljesítéséért.

A politikai osztályoknak ugyanakkor küzdeniük kellett az ellen, hogy pusztán csak adminisztratív eszközökkel harcoljanak a párt és szovjet rendelkezések megsértői ellen. Mindezen feladatok sikeres megoldásához az is szükséges volt, hogy megjavítsák és megerősítsék a gazdasági és szervezeti vezetést, hogy a proletárdiktatúra minden eszközét felhasználják a szovhozokban és kolhozokban fellelhető kulákok és a kulák ügynökségek ellen és széles politikai nevelő munkát fejtsenek ki a kolhoztagok között. A politikai osztályoknak egyben ügyelniök kellett arra is, hogy ne vegyék magukra az igazgatók munkáját és ne sértsék meg az egyéni felelősség elvét. Milyen volt a viszony a politikai osztály és a szovhoz, vagy a gép- és traktorállomás vezetője között? A szovhoz vagy a gép- és traktorállomás gazdasági vezetése a teljes felelősséggel felruházott igazgató kezében volt. A politikai osztályok feladata abban állott, hogy politikai tömegmunkájukkal, pártszervező és nevelő munkájukkal segítsék az igazgatókat munkájuk elvégzésében.

A politikai osztályok és vezetőik első feladata az volt, hogy a kolhozokban, szovhozokban és a gép- és traktorállomásokon *párt- és komszomol-aktivákat teremtsenek.*

A másik feladat, amelyet az elsővel szoros összefüggésben kellett megoldaniuk, pártonkívüli aktivák megteremtése a párt- és komszomol-szervezetek körül. Korántsem volt szabad elzárkózniok a pártonkívüli kolhoztagoktól és szovhozmunkásoktól, ellenkezőleg meg kellett teremteni velük a kapcsolatokat és az együttműködést és el kellett érniök, hogy valamennyi kolhoz a vezetés tekintetében bolsevik kolhozzá váljék.

A kártevő és szabotázs jelenségek a szovhozokban és kolhozokban végeredményben igen hasznos tanulságul szolgáltak az új, bolsevik szovhoz- és kolhozkáderek kiválasztásakor. Miként az ismert „Sahti-per" fordulópontot jelentett az iparban a kommunisták forradalmi éberségének megerősítése és a kommunista szakemberképzés megszervezése terén, úgy a

kártevésnek és szabotázsnak az egyes kolhozokban észlelt jelenségei hasonló következményekkel jártak a mezőgazdaságban. Ennek alapfeltétele az volt, hogy a szovhozok, a gép- és traktorállomások a falusi munka széleskörű politikai és szervező központjaivá alakuljanak át.

A politikai osztályoknak a tömegek között végzett egész politikai, pártszervező és nevelő munkáját úgy kellett irányítani, hogy véglegesen kiküszöbölje ék az osztályellenség befolyását a kolhozban és szovhozban és kigyomlálják a tegnapi egyéni termelőből, a mai kolhozparasztból a magántulajdonhoz való görcsös ragaszkodás csökevényeit.

A politikai osztályok feladata továbbá az volt, hogy a szovhozok, gép- és traktorállomások és kolhozok mindennapos munkáját egybekapcsolják a szocialista építés általános céljaival. Tehát egész pártszervező munkájukat, a párttagok és komszomoltagok között folytatott nevelőmunkát, a pártonkívüliek közötti széleskörű propagandamunkát úgy kellett végezniök, hogy a kolhoz- és szovhozélet konkrét tényeivel támasszák alá a pártnak és a szovjetkormánynak a mezőgazdaság fellendítésére irányuló intézkedéseit, a technikai újjáalakítás és az iparosítás politikáját, a honvédelem és a Vörös Hadsereg fejlesztését, a munkások és parasztok anyagi életszínvonalának emelésére irányuló rendszabályokat.

A politikai osztályoknak sikerült erős politikai befolyást gyakorolniok a kolhozparasztságra és ezt a befolyásukat szembeszegezték a szovjetellenes elemek próbálkozásaival. Munkájuk sikerében nagy része volt annak, hogy eszmeileg eggyéforrasztották a kolhozok párt- és komszomol-szervezeteit, melyek nagy tekintélyt vívtak ki maguknak a kolhozparasztok széles tömegei előtt.

Erősen megjavult a kolhozokban a pártszervezetek működése, fokozódott a forradalmi éberség és a falusi kommunisták ideológiai felkészültsége. A politikai osztályoknak volt köszönhető, hogy a pártvezetés közelebb került a kolhozhoz, a faluhoz és a párt politikai munkája a falun jobban összekapcsolódott a termelési-gazdasági munkával.

Amikor azonban megnőttek a faluban a politikai, gazdasági és kulturális feladatok, szükségessé vált a párt- és szovjetszervezetek működésének megerősítése. Ezért kétéves működés után, amikor főfeladatukat már betöltötték, a politikai osztályokat rendes pártszervekké alakították át olymódon, hogy egybeolvasztották őket a kerületi pártbizottságokkal és a párt összes alapszervezeteinek munkáját ezentúl az újjászervezett kerületi pártbizottságok vezették. Minden falusi és kerületi pártbizottságban mezőgazdasági osztályt létesítettek és a gép- és traktorállomások igazgatói mellé politikai helyetteseket állítottak. A politikai helyettes lett egyúttal az alapszervezet párttitkára. A szovhozokban azonban még továbbra is megmaradtak a politikai osztályok.

A kolhozokban a politikai osztályok a rájuk bízott feladatokat becsülettel teljesítették; a kolhozokat szervezetileg megerősítették, új kolhozkádereket neveltek ki, rendbehozták a kolhozok gazdasági vezetését.

1934 végére a kolhozok szilárd, legyőzhetetlen erővé váltak. Ebben az időben az összes parasztgazdaságoknak már háromnegyed része egyesült kolhozokban és az egész bevetett terület 90 százalékát a kolhozok művelték meg.

1934-ben a mezőgazdaságban már 281 000 traktor és 32 000 kombájn dolgozott. A tavaszi vetést 15—20 nappal korábban végezték el, mint 1933-ban és 30—40 nappal korábban, mint 1932-ben. A gabonabegyüjtés tervét pedig három hónappal korábban teljesítették mint 1932-ben. Ezeken az eredményeken is lemérhető a politikai osztályok politikai, szervező és tömegnevelő munkájának nagy jelentősége.

Az első ötéves terv sikeres teljesítése és túlteljesítése lehetővé tette, hogy megindulhatott a Szovjetunióban az általános támadás az egész fronton a tőkés elemek ellen. A szovjet nép ezeket az eredményeket nem egykönnyen, hanem a nehézségekkel vívott kemény harc árán érte el. Az újjáépítési korszak e nehézségei lényegesen különböztek az előző, a helyreállítási korszak nehézségeitől. Akkor arról volt szó, hogy megindítsák a régi gyárak munkáját, hogy segítsék a mezőgazdaságot a helyreállítás munkájában. Most ellenben arról volt szó, hogy teljesen új technikai alapon gyökeresen újjáépítsék mind az ipart, mind a mezőgazdaságot.

„Vagyis — mondotta Sztálin — az a feladat áll előttünk, hogy a népgazdaság egész technikai bázisát át kell szervezzünk. Ez pedig újabb, komolyabb népgazdasági beruházásokat és új, tapasztaltabb káderekét követel, akik el tudják sajátítani és tovább tudják fejleszteni az új technikát.

... figyelembe kell venni azt a körülményt, hogy a népgazdaság újjáalakítása nálunk nem szorítkozik a népgazdaság technikai bázisának átépítésére, hanem ellenkezőleg, megköveteli egyszersmind a társadalmi-gazdasági viszonyok átalakítását is. Itt főkép a mezőgazdaságra gondolok. Az iparban, amelyet már egyesítettünk és szocializáltunk, a technikai újjáalakításnak alapjában véve kész társadalmi-gazdasági bázisa van. Az újjáalakításnak itt az a feladata, hogy gyorsítsa a tőkés elemek kiszorításának folyamatát az iparban." (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 323. lap. Szikra 1950.)

Egészen másképp állott a helyzet a mezőgazdaságban. A mezőgazdaság újjáépítésének célja azonos volt az ipar újjáépítésének céljával. A mezőgazdaság sajátossága azonban abban jelentkezett, hogy amíg túlsúlyban volt benne a kisparaszti gazdaság, képtelen volt az új technika elsajátítására és éppen ezért a mezőgazdaság technikai alapjának átépítése lehetetlen volt a régi társadalom-gazdasági rendszer egyidejű átépítése, a kisgazdaságoknak nagygazdaságokba való egyesítése, a kapitalizmus gyökereinek a mezőgazdaságból való kiirtása nélkül.

Ezek a körülmények természetesen csak még fokozták a nehézségeket.

Emellett a népgazdaság újjáépítésének munkája, amely széjjeltépte a kapitalizmus gazdasági kapcsolatait és fejetetejére állította a régi világ összes erőit, szükségképpen felidézte ezeknek az erőknek kétségbeesett ellenállását. Elég itt csak a burzsoa értelmiség felső rétegének kártevésére utalni, amely minden iparágban megnyilvánult. Elég megemlíteni a kulákság veszett, dühös harcát a kollektív gazdaság ellen falun és a bürokratikus elemek harcát a szovjet hatalom intézkedései ellen. Mindebben a letűnő osztályok ellenállása nyilvánult meg.

Ehhez még hozzá kell fűzni azt is, hogy a letűnő osztályok ellenállása nem a külső világtól elszigetelten ment végbe, hanem ellenkezőleg, erős támogatást kapott a tőkés környezettől.

„A kapitalista környezetet nem szabad egyszerű földrajzi fogalomnak tekinteni. A kapitalista környezet azt jelenti, hogy a Szovjetuniót ellenséges osztályerők veszik körül, amelyek erkölcsileg, anyagilag, pénzügyi blokáddal, esetleg katonai intervencióval is készek támogatni osztályellenségeinket a Szovjetunión belül... Az imperialista világnak nem érdeke, hogy a Szovjetunió szilárdan álljon a lábán és hogy módjában legyen a fejlett kapitalista országokat utólérni és túlszárnyalni." (I. m. 324—325. lap.)

Ezek a nehézségek tehát, nem a hanyatlásból, vagy tespedésből fakadtak, hanem ezek a növekedés, a felemelkedés, az előrehaladás nehézségei voltak. Ezek a nehézségek gyökeresen különböztek a tőkés országok akkori nehézségeitől, amelyek a gazdasági válság, a hanyatlás, a pangás nehézségei voltak, amelyek a kapitalizmus általános válságából, megoldhatatlan ellentmondásaiból fakadtak. A Szovjetunió nehézségei tehát, eltérően a tőkés világ nehézségeitől, a *növekedés*, az *előrehaladás* nehézségei voltak. De ez egyben azt jelenti, hogy:

„... a mi nehézségeink olyan nehézségek, amelyek *magukban hordják leküzdésük lehetőségét*...

Mi következik mindebből?

Ebből, elsősorban az következik, hogy a mi nehézségeink nem apró, véletlen «fennakadásokból» eredő nehézségek, hanem az osztályharc nehézségei.

Ebből, másodszor az következik, hogy nehézségeink mögött osztályellenségeink rejtőznek, hogy ezeket a nehézségeket bonyolultabbá teszi országunk elhaló osztályainak kétségbeesett ellenállása, ezeknek az osztályoknak kívülről jövő támogatása, a bürokratikus elemek megléte saját intézményeinkben, a határozatlanság és maradiság pártunk egyes rétegeiben.

Ebből, harmadszor az következik, hogy a nehézségek leküzdése érdekében mindenekelőtt vissza kell verni a tőkés elemek rohamait, el kell nyomni ellenállásukat és ilymódon szabaddá kell tenni az utat a gyors előrehaladás számára. ... hogy elnyomjuk osztályellenségeink ellenállását, és leküzdjük a nehézségeket, erre csak egy eszköz van: a tőkés elemek ellen az egész fronton támadást kell szervezni és saját sorainkban el kell szigetelni az opportunista elemeket, akik akadályozzák a támadást, rémületükben fűhöz-fához kapkodnak és aláássák a pártban a biztos győzelembe vetett hitet." (*Sztálin* Művei. 326—327. lap. Szikra 1950.)

A szocializmus építése a Szovjetunióban tehát nem Buharin formulája szerint, a kapitalista elemek békés belenövése útján, hanem Lenin formulája szerint: a „Kikit győz le" elve alapján ment végbe. Ebből következett a bolsevik párt feladata, hogy megszervezze az egész fronton a szocializmus támadását a tőkés elemek ellen. Ezt a feladatot tűzte ki a bolsevik párt a XVI. pártkongresszuson.

★

Sztálin elvtárs 1933-ban az élenjáró kolhozparasztok I. kongresszusán, összefoglalva a kolhozépítés első eredményeit, hangsúlyozta, hogy nem lehet megelégedni az első lépéssel, meg kell tenni a második lépést, vagyis azt, hogy

„... a kolhozparasztokat — az egykori szegény- és középparasztokat — még magasabb életszínvonalra emeljük. *Azt, hogy minden kolhozparasztot jómódúvá tegyünk*... S ha becsületesen fogunk dolgozni, magunknak dolgozni, a saját kolhozainknak, akkor elérjük, hogy alig két-három év alatt minden kolhozparasztot — minden egykori szegény- és középparasztot — jómódú emberek színvonalára emelünk, olyan emberek színvonalára, akik a termékek bőségét élvezik és minden tekintetben kultúréletet élnek. (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 530—532. lap. Szikra. 1951.)

A szovjet kolhozok ezen az úton haladva megszilárdultak, ezen az alapon fejlődött a Szovjetunió szocialista mezőgazdasága és egyik döntő tényezője lett annak a hatalmas világtörténelmi jelentőségű győzelemnek, amelyet a szovjet nép a Honvédő Háborúban aratott.

A Szovjetunió nem kis részben a kolhozrendszernek köszönhette, hogy a háború utáni sztálini ötéves terv végrehajtása során gyorsan ki tudta heverni a Hitler-Németország támadása folytán elszenvedett súlyos károkat. Az 1946-os aszályos esztendő kivételével a szovjet mezőgazdaság valamennyi ágának termelése a háború után évről évre emelkedett és jelentékenyen felülmúlta a háborúelőtti színvonalat. A gabonafélék vetésterülete a háborúutáni ötéves terv folyamán 20 százalékkal, az ipari növényeké pedig 59 százalékkal növekedett. A vetésterület és a hektáronkénti terméshozam növekedésének köszönhető, hogy a gabonafélék bruttó termelése 1950-ben 5 millió 750 ezer tonnával múlta felül az 1940. évi mennyiséget. Az ötéves terv folyamán a gyapot összetermése 2,9-szeresére, a lenrosté 2-szeresére, a cukorrépáé 2,7-szeresére emelkedett.

A szocialista kolhozrendszer meggyorsította a szovjet nép haladását a bőség és gazdagság, a művelt s boldog élet felé. A szocialista ipar mellett döntő tényezője a kommunizmus építésének a Szovjetunióban, egyben erősíti a béke és a demokrácia frontját is, amely a Szovjetunióval az élén küzd a tartós békéért és a népek felemelkedéséért.

J. KOLDOMASZOV

A vasúti áruforgalom fokozott észszerűsítéséért

Fontos népgazdasági feladat, hogy az áruszállítás költségeit a termelés helyéről a fogyasztóig, a legkisebbre csökkentsük.

A vasúti szállítási költségeket úgy lehet mérsékelni, ha csökkentik a szállítási távolságot, az ellenirányú szállítások, vagy a párhuzamosan indított vonatok számát, és kiküszöbölik a különféle észszerűtlen szállításokat. A szállítási költségek csökkentését elősegíti az áruforgalom összpontosítása a nagy átbocsátóképességű vonalakra, a szállítás tökéletesítése, a gőzvontatás helyett villamos vagy motoros vontatás alkalmazása, az áruforgalom hatásosabb és célszerűbb megosztása a különféle szállítási módok között.

A kapitalista államok gazdaságában a termelés földrajzi megoszlása spontán módon alakul ki, és az egymástól távoleső termelőhelyek sok improduktív, egymással ellentétes irányú, nagytávolságú, illetve párhuzamos áruszállítást tesznek szükségessé, amelyek felesleges költségeket és munkaerőfelhasználást okoznak.

A szocialista gazdasági rendszerben az áruszállítás egységes állami terv alapján, a szocializmust jellemző nagyfokú takarékosság jegyében bonyolódik le.

Az áruforgalom észszerűsítése rendkívül fontos, mert a fuvarköltségek hányada az áruk termelési és forgalmi költségeinek végösszegében igen jelentős. Így például a szovjet állami kereskedelem forgalmi költségeiben a fuvarköltségek részesedése meghaladja a 20 százalékot. A fuvarköltségek igen lényeges részt foglalnak el a nyersanyag, a tüzelőanyag, valamint a termelő üzemek fogyasztotta készgyártmányok értékében.

A szállítás észszerűsítése lehetővé teszi a beruházásokkal járó költségek, fuvardíjtételek, valamint a nagy- és kiskereskedelmi árak csökkentését. Ez egyben komoly forrása a szocialista felhalmozás növelésének és a dolgozók életszínvonala emelésének is.

A nagytávolságú és az ellenirányú szállítások csökkentésével jelentős mennyiségű tüzelőanyag, egyéb anyag és munkaerő takarítható meg a közlekedésben. A szállítás észszerűsítése, a termelés és a fogyasztás helye közötti szállítás átlagos távolságának csökkentése biztosítja a népgazdaságban az áruforgalom meggyorsulását, új anyagi erőforrásokat szabadít fel, amelyek a szocialista bővített újratermelést szolgálják.

Az áruforgalom fokozott észszerűsítése tehát nem szűkkörű, hivatali probléma, hanem a népgazdaság egyik fontos kérdése, amely közvetlenül érinti a termelés és az elosztás területét, az áruforgalmat meg a fogyasztást, és hozzájárul a társadalmi munka termelékenységének emelkedéséhez.

A szocialista építés fejlődésének és a szövetségi köztársaságok gazdasági föllendülésének eredményeképpen a sztálini ötéves tervek alatt megváltozott a termelőerők földrajzi elosztása. Ugyanakkor sok vasútvonalat építettek a gazdasági szempontból legfontosabb területek között, megrövidült a szállítások távolsága és a fuvarozás ideje.

A Szovjetunió a termelőerők rendkívül egyenetlen földrajzi megoszlását is örökül kapta a forradalomelőtti Oroszországtól. Az Októberi Forradalom után a termelőerők egyenletesebb földrajzi elhelyezésével lehetővé tették a szállítási távolságok csökkentését és az áruforgalom észszerűsítését.

A XVIII. pártkongresszus határozatainak végrehajtása során, 1939 júniusában gyökeresen megreformálták a vasúti szállítás tervezését. A havi rakodási tervek készítéséről áttértek olyan havi szállítási tervek készítésére, amelyekben a feladó állomástól a rendeltetési állomásig vezető valamennyi vasútvonalat is megjelölték. Ennek következtében jelentős mértékben megjavult az összes illetékes minisztériumok tervmunkája. Földeríthették az észszerűtlen vasúti szállításokat és azonnal intézkedhettek megszüntetésük érdekében.

1947-től kezdve, a havi szállítási tervek készítéséről áttértek a hónapokra felbontott negyedéves tervek összeállítására.

A havi tervről negyedévi szállítási tervre való áttérés fontos és eredményes intézkedésnek bizonyult: tovább javította a tervmunkát és elősegítette a szállítás észszerűsítését.

★

A vasúti áruszállítás átlagos távolsága a háborúutáni ötéves terv folyamán csökkent. A kőszén-, ásványolaj- és olajtermékek, a fa, cement, tőzeg, ömlesztőanyagok, műtrágya és sok más tömegáru szállítási távolsága a háborúutáni ötéves terv utolsó éveiben kisebb volt, mint 1940-ben.

Az átlagos szállítási távolság csökkenésének eredményeképpen többmilliárd rubel szállítási költséget, sokmillió tonna tüzelőanyagot és nagymennyiségű szállítóeszközt takarítottak meg. A vasúti áruforgalomban például az átlagos szállítási távolság megrövidítése következtében 200 milliárd tonnakilométerrel csökkent a vasút teljesítménye, ami szénre átszámítva, csaknem ötmilliárd rubeles megtakarításnak felel meg. A vasút mozdony- és kocsiparkszükséglete is csökkent.

A vasúti áruszállítás átlagos távolságának csökkenése közvetlen eredménye a német megszállást követő sikeres helyreállítási munkának, a termelőerők tervszerű területi elhelyezésének, a termelőhelyeknek a fogyasztókörzetekhez, s a tüzelő- és nyersanyagforrásokhoz való közelebbvitelének. Az áruszállítás észszerűsítéséhez a Szovjetunió valamennyi népgazdasági ágában, elsősorban a legfontosabbakban, így a szénbányászatban, az ásványolajkitermelésben, a vas- és fémkohászatban, az élelmiszer- és vegyészeti iparban bekövetkezett hatalmas fejlődés is hozzájárult.

Az áruforgalom észszerűsítésének egyik lényeges tényezője a széntermelés földrajzi elhelyezésében elért jelentős mértékű javulás. A vasúti áruforgalom legnagyobb része ugyanis a szénszállításra jut. A Moszkva-medence széntermelésének gyors növekedése lehetővé tette, hogy a központi iparvidékeken mellőzzék a nagy távolságról szállított donyecmedencei szenet. A Volga-vidék kőszénszükségletét viszont javarészt az ilymódon felszabadult donyecmedencei szénnel lehetett kielégíteni, és mellőzhető volt a távoli Kuznyec-medence szene. A központi iparvidék 1950-ben háromszor annyi moszkvamedencei szenet fogyasztott, mint 1940-ben. A donyeci szén szállítása a Volga-vidékre megkétszereződött, ugyanakkor a kuznyeci szén szállítása a Volga-vidékre több mint felével csökkent. A központi iparvidékre irányuló donyeci szénszállítás is visszaesett. Az Uralban, Közép-Ázsiában és a Kaukázuson túl megnövekedett széntermelés szintén közrejátszik a nagytávolságú szénszállítások kiküszöbölésében.

A kohászattal összefüggő áruszállítás észszerűsítésében nagy szerepe volt annak, hogy megszüntették a kohó- és darakoksz szállítását a Donyec-medencéből és a Dnyepervidékről az Uralba. Itt ugyanis új kokszolóműveket helyeztek üzembe. A kemerovói kohókoksz szállítását is abbahagyták a központi iparvidék üzemeibe. Nyugat-Szibériában több ércet bányásznak, és így csökkenthették az urali érc szállítását a távoli Szibériába; a déli országrészek helyreállított kohászati ipara pedig lehetővé tette, hogy csökkentsék a fémszállítást az Uralból az ország központi és nyugati kerületeibe.

★

A keleti országrészek ásványolajiparának termelése az ötéves terv éveiben emelkedett, és ez szintén előmozdította a szállítási távolság csökkentését az 1940. évihez viszonyítva. A Volga-vidék kerületeiben rohamosan fejlődik az ásványolajkitermelő és feldolgozó ipar, szakosítják az ásványolajipari üzemeket és nagy olajvezetékeket építenek. Mindez természetesen kedvezően befolyásolja az áruszállítás alakulását.

Az áruforgalom észszerűsítését a háborúutáni időszakban az is elősegítette, hogy hatalmas lendülettel fejlődött az urali cementgyártás, a nyugatszibériai fakitermelés foko-

zásával pedig mindjobban kielégítették a helyi és a középázsiai szükségleteket, s az északi körzetekben kitermelt fát elsősorban az ország központi és déli területein felmerülő szükségletek kielégítésére fordították.

A szállítás észszerűsítésében elért eredményekről szemléltető képet kapunk, ha összehasonlítjuk az ipari és mezőgazdasági termelés növekedésének ütemével. Az adatok azt mutatják, hogy az ipari és a mezőgazdasági termelés rohamosan növekedett, a szállított áruk volumene ezzel szemben viszonylag csökkent. Ez — amint már említettük — annak eredménye, hogy jelentős változások következtek be a termelőerők földrajzi elhelyezésében, hatalmas méretekben fejlődtek a főbb gazdasági területek, a termelés közelebb került a nyersanyagforrásokhoz és a fogyasztóterületekhez, s ugyanakkor jelentős mértékben fejlődött a vízi szállítás és a gépkocsifuvarozás.

A szocialista gazdaságban nagyon fontos a tudomány és technika vívmányainak felhasználása a szállítás észszerűsítésére. Elég csak arra utalni, hogy a Szovjetunió új iparágának, a gázgyártásnak, a földgáz, szén, tőzeg és égőpala feldolgozása útján bekövetkezett tervszerű fejlesztését a tüzelőanyag vasúti szállításának jelentős csökkenése és a vasútvonalak erősen érezhető tehermentesítése kísérte.

A sztálini természetátalakító tervek sikeres valóraváltásának és a kommunizmus építkezéseinek haladása mértékében az ország áruforgalmában is óriási jelentőségű változásokat lehet végrehajtani.

A hatalmas csatornarendszerek megépítésével megjavulnak majd a Volga és a Don hajózási viszonyai, és széles távlatok nyílnak a vegyes szállító módok fokozott alkalmazására. A kujbisevi, a sztálingrádi és a többi hatalmas vízierőmű villamosenergiájának felhasználásával nagy mértékben mentesíthető a vasút a tüzelőanyagszállításoktól.

A vasúti szállítások területén hatalmas eredményeket értek el az ötéves terv időszakában. Hiányosságok azonban még mindig vannak. Ez különösen a nagytávolságú szállításokra vonatkozik. 1950-ben például az áruknak mintegy 10 százalékát 2000 km-t meghaladó távolságra szállították; ezek a szállítások pedig (tonnakilométerben) az egész vasúti áruforgalomnak több mint 40 százalékát tették ki.

Az elmult évben a vasúti áruszállításoknak valamivel több mint 3 százalékában 3000 kilométernél nagyobb volt a szállítási távolság, a szénszállítás pedig elérte az egész vasúti áruforgalom egyötödét. Ha a 3000 km-nél nagyobb távolságra irányuló áruforgalmat csak a felére csökkentenék, az átlagos távolság olyan jelentős mértékben megrövidülne, hogy a vasúti áruszállítás többmilliárd tonnakilométerrel csökkenne. A nagy távolságra irányuló szállítás csökkentésében tehát a szállítási költségek tetemes apasztására igen jelentős tartalékok rejlenek.

Tömegáruk igen nagy távolságú szállításának oka rendszerint a termelés és a fogyasztás területi elhelyezésében még meglévő valamilyen aránytalanság. A rendkívül nagytávolságú és más okokból is észszerűtlen szállításokat előidéző aránytalanságok felszámolása a népgazdasági tervek egyik fontos feladata.

★

A fémkohászat általános fejlődése lehetőséget ad a kohászati termékek átlagos vasúti szállítási távolságának csökkentésére. Ma a vasutakon nyersvas és az acélrudak a leggyakoribb fémszállítások. Az acéltermelés növelése az ország déli területein, s ugyanakkor a hengerművek teljesítőképességének növelése, új hengerművek és olvasztókemencék üzembehelyezése az Uralban, lehetővé teszi, hogy kiküszöböljék azonos anyagok nagytávolságú szállítását és különféle hengerelt áruk szállítását az Uralból délre és a nyersvas szállítását délről az Uralba. A hengerművek fokozottabb szakosítása, valamint a fémipari megrendelések célszerű elosztása szintén hozzájárul ahhoz, hogy azonos anyagok nagytávolságú, ellentétes irányú szállítását csökkentsék.

A vasúti és vízi áruszállítás észszerűsítése a fakitermelés földrajzi elosztásával is összefügg. Minthogy a fakitermelés az ország keleti részeibe tolódott, a fűrészáru nagytávolságú szállításának kiküszöbölése és a víziutak fokozott kihasználása céljából hatékonyabbá kell tenni az erdőkitermelést a Szovjetunió európai részének északi vidékein, az Uralban és Nyugat-Szibériában. Fűrészáru átrakására jól berendezett telepeket kell létesíteni a vasút és a faúsztatásra alkalmas folyók kereszteződésénél, illetve a tengerbe ömlő folyók

torkolatánál. Fejleszteni kell a vontatásos tengeri szállítást. A népgazdaság gyorsan emelkedő építőanyagszükségletének biztosítása és a beruházások üteme mögött kullogó építőanyagipar lemaradásának megszüntetése céljából, de az észszerűtlen építőanyag-szállítások megszüntetése érdekében is minden eszközzel szorgalmazni kell a fafeldolgozó üzemek, különösen a házépítő kombinátok létesítését az Uralban és Szibériában. Fejleszteni kell a helyi építőanyagok termelését. Fel kell használni az egyes országrészek és köztársaságok, különösen a leningrádi és moszkvai terület és Kazahsztán vízi útjait.

A kerületi termelési és fogyasztási mérlegek tanulmányozása alapján összeállított folyó és távlati gazdasági tervekben nemcsak a termelés helytelen földrajzi elhelyezéséből származó távoli, észszerűtlen szállítások felszámolását kell szem előtt tartani, hanem azt is, hogy megelőzzenek újabb észszerűtlen szállításokat. Nagy figyelmet kell fordítani az épülő iparvállalatok és különösen a nagyobb egységek telephelyének kiválasztására. A telephely jó megválasztásával már eleve csökkenthetők a szállítási költségek. A sok tüzelőanyagot fogyasztó üzemeknek tüzelőanyagban gazdag kerületekben való felépítése például csökkenti a szénszállítás költségeit. Ugyanúgy elkerülhető a tetőfedőpala készítéséhez szükséges cement szállítása, ha a palaüzemet a cementgyár közelében építik fel. A vízi útvonalak mentén épült cementgyárak, malmok és elevátorok a hajózás tartama alatt kihasználhatják a vízi utat a szükséges nyersanyagok és gabonakészletek felhalmozására, majd pedig készgyártmányaik döntő részét ugyancsak ezen az úton juttathatják el a fogyasztó kerületekbe. A répatermő vidékeken épített cukorgyárak, vagy a burgonyatermő vidékeken létesített szeszgyárak nyersanyagellátása ugyancsak a legkisebb szállítási költségekkel biztosítható.

★

A szocialista gazdaságban az áruk forgalmának és elosztásának helyes megszervezésével is észszerűsíthető a szállítás.

Az áruforgalom észszerűsítését szolgálja a vasúti és a víziszállítás munkájának összehangolása. A vegyes szállítás fokozása érdekében meg kell gyorsítani a szállítást, a gépek alkalmazásával csökkenteni kell az átrakási költségeket, megfelelő kikötőket és átrakóállomásokat kell építeni.

Az árufuvarozás fokozott észszerűsítését segíti elő az áruértékesítés kerületenkénti szabályozása, az elosztóraktárak telephelyének helyes megválasztása, a díjtételek felemelése észszerűtlen szállítás esetén, és nem utolsósorban a „frankó-vagon rendeltetési állomás"-sal megállapított eladási ár.

Az áruk értékesítési, beszerzési és szállítási tervének megjavítása céljából a gazdasági minisztériumoknak gondosan tanulmányozniuk kell az egyes áruk termelésében és fogyasztásában kerületenként bekövetkezett változásokat. Kellő adatok birtokában minden esetben megakadályozhatják az észszerűtlen szállításokat.

A gazdasági minisztériumok értékesítő és beszerző szerveinek arra kell törekedniök, hogy az árukat közvetlenül a feladótól szállítsák a fogyasztóhoz. Ilymódon csökkenthetők a be- és kirakodási költségek, kiküszöbölhetők az ismételt fuvarozások.

Amidőn egyes fogyasztók részére teljes kocsirakománynál kisebb mennyiségű áru szállításáról van szó, célszerűbb az árut először a helyi elosztótelepre szállítani, amely a fogyasztókat egyes különféle árukkal szolgálja ki, és innen, a címzett részére szóló egyéb küldeményekkel kiegészítve, teljes kocsirakományként továbbítani a fogyasztóhoz.

Ha a helyi és főkép a köztársasági, területi és kerületi elosztótelepek és raktárak létesítésekor nem veszik figyelembe a termelő és fogyasztó kerületek igényeit, gyakran következnek be felesleges ellenirányú szállítások, amelyek természetesen költségtöbbletet okoznak.

Az áruforgalom növekedésével bővül a tömeges áruforgalomhoz és az árukészletek tárolásához szükséges raktárak hálózata. Az áruszállítás észszerűsítése és a szállítási költségek csökkentése szempontjából tehát igen jelentős a helyi elosztótelepek és raktárak megfelelő földrajzi elhelyezése és a telepekhez tartozó értékesítési övezetek pontos megállapítása.

Észszerűtlen és nem gazdaságos szállításokkal jár az áruszállítások felesleges elaprózása, mivel ez akadályozza a szállítmányok helyes irányítását és szervezését. A szállítás elaprózása akadályozza nagyobb kocsicsoportok út-

nak indítását, mivel többször kell rendezni a szerelvényeket. Ez viszont a kocsifordulók időtartamának meghosszabbodását idézi elő, ami szintén káros jelenség.

Az áruellátás és a szállítás tervezése során fontos feladat a felesleges kettős szállítások megszüntetése. Nagyobb árutételek továbbítását a fogyasztók érdekeivel és a vállalatok termelési programmjával kell összeegyeztetni. Figyelembe kell venni az egyes fogyasztók anyag-, nyersanyag- és tüzelőanyagkészleteinek normáit is. A népgazdasági szükségletek kielégítése alkalmával a leggazdaságosabb megoldásokat kell alkalmazni.

*

A szovjet állam díjszabás-politikájával is csökkenteni igyekszik a nagytávolságú és észszerűtlen szállításokat. Az érvényes díjszabás emelt tételeket állapít meg a túlságosan rövid, illetve túlságosan nagytávolságú szállításokra. Különösen magas díjtételek terhelik a feleslegesen távoli és ellenirányú vasúti szállításokat, valamint az olyanokat, amelyekre a vasúttal párhuzamosan futó víziutat lehetne felhasználni. Ugyanakkor kedvezményes díjtételek állnak fenn a vegyes vasúti és vízi szállításokra.

Rendkívül magas díjtételt állapít meg a díjszabás az észszerűtlen útirányokra, vagyis amikor például víziút használata, vagy közelebbi termelőhelyről való beszerzés is lehetséges. Az ilyen esetekben a gazdasági szerveknek a felmerült díjtételtöbbletet improduktív kiadásaik közé kell sorolniuk.

Az önálló gazdaságos elszámolás megszilárdítása, a fuvarköltségek és a termelés önköltségének csökkentése céljából a nagybani árakat „frankó-vagon rendeltetési állomás" állapítják meg az ásványolajtermékekre, cementre, fémre, gabonára, lisztre és néhány más árura. Egyéb árukra pedig a rendkívül elterjedt „frankó-vagon feladási állomás" árszabást alkalmazzák. Az előbbi ármegállapítás esetén a fuvarköltséget nem a fogyasztó, hanem a termék szállítója fizeti, ami az árukat feladó minisztériumokat anyagilag érdekeltté teszi a nagytávolságú áruszállítás kiküszöbölésében és a fuvarköltségek csökkentésében.

A fuvarköltségek csökkentésére ösztönző intézkedéseken kívül egyes árukra közvetlen szállítási korlátozásokat rendelnek el. Például kohókokszot nem szabad Kemerovóból a Volgától nyugatra fekvő területekre szállítani. Burgonyát nem lehet olyan helyekre szállítani, amelyek saját termésükből is kielégíthetik szükségleteiket.

Az operatív szállítási tervek minősége nagymértékben függ a szállítási és ellátási terveket készítő dolgozók munkájától, szakképzettségétől, gazdasági és földrajzi tudásától. Az áruszállítás tervezésének megjavítása és a tervfegyelem megszilárdítása igen fontos feladat, amelynek megoldásával tovább csökkenthetők a szállítási költségek és fokozható a társadalmi munka termelékenysége. (Planovoje Hozjajsztvo. 1951. 2. szám.) *K. E.*

A KOMMUNISTA ÉS MUNKÁSPÁRTOK TÁJÉKOZTATÓ IRODÁJÁNAK lapja:

A „Tartós békéért, népi demokráciáért!"

című hetilap

orosz, kínai, francia, angol, olasz, német, spanyol, lengyel, bolgár, magyar, román, cseh, albán, svéd, koreai és holland nyelven jelenik meg.

A magyar nyelvű lapra a Posta Központi Hírlapirodájánál, Budapest V, József-tér 3. Tel.: 180-850, vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatalnál, egyéb nyelven megjelenő lapokra Magyarországon a

KULTÚRA HÍRLAP KÜLKERESKEDELMI VÁLLALATNÁL (Budapest, VIII, Rákóczi-út 5.) lehet előfizetni.

Az atomerő politikai, hadászati és gazdasági jelentőségéről

A béke hívei az egész világon óriási lelkesedéssel fogadták Sztálin elvtárs nyilatkozatát az atomfegyverrel kapcsolatos kérdésekről. Ez a nyilatkozat újabb bizonyítéka a Szovjetunió következetes, szilárd békepolitikájának. Arra lelkesíti a béke minden hívét, minden becsületes embert, hogy fokozza harcát a béke megőrzése érdekében, az új háború veszélye ellen.

A sztálini nyilatkozat történelmi jelentőségű megállapításainál keresve sem találhatnánk keményebb, nemesebb próbakövet ahhoz, hogy Blackett angol atomfizikusnak nemrégen magyar nyelven is megjelent könyvét* kellőképpen értékelhessük.

Blackett az első világháborúban tengerésztiszt volt, s csak a húszas években cserélte föl az egyenruhát a laboratóriumi kutatással. A pozitív elektron felfedezésében végzett munkája egy-kettőre ismertté tette. Blackett 1938-ban a londoni Birkbech College-ből, mint a fizika professzora került a manchesteri egyetem katedrájára; 1945-ben pedig az Angol Atomenergia Bizottság tagja lett, és 1948-ban, tehát abban az évben, amikor e munkája angol nyelven megjelent, megkapta a fizikai Nobeldíjat.

★

Blackett nem marxista. De annak ellenére, hogy osztályhelyzete, világnézete, korlátokat állít gondolkodása elé — amelyek e munkájában is erősen megmutatkoznak — már 1948-ban képes volt felismerni a valóságot, az igazság *lényegét.*

Nem tévesztette meg az Egyesült Államokban szított hisztérikus, szovjetellenes propaganda, sem a Hirosimára és Nagaszakira már fölöslegesen ledobott két atombomba: Blackett az igazi tudós szívósságával, fölkészültségével és becsületességével igyekezett a tények mélyére hatolni és a hamisítás mögött meglátni a valóságot.

A könyv magyarnyelvű kiadásának előszófrója, a szerzőt személyesen és régóta ismerő Jánossy Lajos professzor, joggal állapítja meg Blackett munkásságának értékeléseként, hogy: „e vizsgálat eredményei valóban figyelemreméltók."

Blackett elemzésének legfontosabb eredményei arra a kérdésre válaszolnak, hogy milyen szerepet játszhat az atombomba egy eljövendő *háborúban,* s milyen szempontok merülhetnek fel az atomenergia ipari, gazdasági felhasználásával kapcsolatban? Blackett tényekkel, adatokkal, tudományos alapon bizonyítja, hogy a bombázás, az atombomba használatával együtt, fokozná ugyan egy esetleges háború barbár pusztításait, a háború kimenetelében azonban *nem volna döntő szerepe.* A „gombnyomásra működő háború" álomképét azok szeretnék elhitetni az emberekkel, akik az USA agresszív politikájának szekerét tolják.

Arra a kérdésre, hogy milyen fogadtatásra találna bármely imperialista hatalom egy esetleges szovjetellenes, támadó háborúban, arra maga Sztálin elvtárs válaszolt, igen félreérthetetlen módon: „... az agresszort teljes fegyverzetben kell fogadni".

E feleletet azért idéztük, mert érdemes egybevetnünk Blackett elemzésének egyik azonos tárgyú, már 1948-ban napvilágot látott következtetésével.

„Ha a Szovjetunió néhány ezernyi bombát gyűjtött össze — írja Blackett — akkor már

* *P. M. S. Blackett.* Az atomerő politikai és katonai következményei. Szikra kiadás. 256 lap.

eddig is rendkívül nagy és hatékony katonai ereje még sokkal jobban megnövekszik... az atombombák értékes taktikai fegyvereknek bizonyulhatnak, és már néhányszáz bombának is igen nagy katonai értéke lehet, ha jelentős szárazföldi hadműveletekkel kapcsolatban használják fel őket. Ugyanennyi bomba mégsem hoz döntő eredményeket, ha városok elleni tömegtámadásra használják, anélkül, hogy egyéb katonai műveletekkel kapcsolatban lennének. Ha az amerikaiak eddig a pontig nem kezdik újra a félbeszakított tárgyalásokat — *a döntő kártyák legtöbbje a Szovjetunió kezében lesz.*" (A mi kiemelésünk. — *A szerk.)*

Az erőviszonyok kérdésének van egy másik oldala is. A newmexikói első kísérleti bomba felrobbantása előtt az atombomba „társadalmi és politikai következményeivel foglalkozó bizottság" az amerikai hadügyminisztériumhoz intézett jelentésében kénytelen volt így beismerni az Amerikai Egyesült Államok gyengeségét: „Jelenleg — mondja a jelentés — egyedül a Szovjetunió és Kína élhetne túl egy atomtámadást."

Jellemző az amerikai és angol imperialisták, valamint a Szovjetunió valóságos erőviszonyára Blackettnek egy másik, az előbbihez nagyon logikusan kapcsolódó diagnózisa.

„Lehet, hogy a jövőben megváltoznak a körülmények. Ha az elkövetkező néhány évben megkezdődnek a hadfelszerelés, az atombomba korlátozására irányuló tárgyalások, akkor minden ország annyi ilyen hadfelszerelést akar majd visszatartani, amennyit különleges helyzetéhez mérten szükségesnek lát. Így például a Szovjetuniónak és az Egyesült Államoknak meg kellene tárgyalniok: ennyi meg ennyi amerikai atombomba és atombombaszállító repülőgép katonailag hány szovjet hadosztállyal egyenértékű. ... Az Egyesült Államok így abba a helyzetbe kerülne, hogy nyilvánosan le kellene becsülnie az atombomba katonai értékét. Így okolhatná csak meg, hogy egy bizonyos számú szovjet hadosztály ellensúlyozására miért akar viszonylag nagyszámú bombát visszatartani."

★

A Lilienthal és Baruch-tervek, s más tények is bizonyítják Sztálin elvtársnak azt a megállapítását, hogy „Az amerikai politikusok azt szeretnék, hogy az USA-nak monopóliuma legyen az atombomba termelése terén, hogy az USA-nak korlátlan lehetősége legyen más országok megfélemlítésére és zsarolására."

Erre: az USA atommonopóliumának rögeszméjére építették az imperialisták 1945 óta minden agresszív tervüket, provokációjukat. Most azután „az amerikai politikusok elégedetlenek azzal, hogy az atomfegyver titkának nem csupán az USA van birtokában — mondotta Sztálin elvtárs — hanem más országok — mindenekelőtt a Szovjetunió — is."

★

Az atomerő felhasználásának azonban van egy harmadik problémája is. Az Egyesült Államokat ugyanis főleg *hadászati* szempontból érdekelte az atomenergia. Az USA a többi nemzet, elsősorban a Szovjetunió elleni fenyegetés céljából akarta felhalmozni atombombakészleteit, és örömmel tiltotta volna meg az atomenergia mindennemű alkalmazását — azért, hogy a többi állam ne gyárthasson atombombát. *„A Szovjetunió álláspontja merőben más* — állapította meg már 1948-ban Blackett. — A Szovjetunió ugyanis az atomenergiát *elsősorban ipari energiaként* akarja felhasználni." A Szovjetunió számára rendkívül fontos az atomerőnek ipari célokra való felhasználása, az Egyesült Államokban pedig a monopoltőkések a szén vetélytársát látják az atomenergiában. Törvényszerű, hogy a kapitalista rendszerben nem tulajdonítanak nagyobb fontosságot az atomerő békés felhasználásának.

„Az atomenergia hatása az életszínvonal emelkedésére igen magasfokú olyan országban, mint a Szovjetunió" — írta már annakidején Blackett. „A szovjet vezetők igen jogosan tételezik fel, hogy az amerikai kormány fél a gyors gazdasági előretörés gazdasági és politikai következményeitől, és éppen ezért nem akarja megengedni a Szovjetuniónak az atomenergia nagyarányú termelését, még akkor sem, ha nem forog fenn az atombombagyártás veszélye. Ha az amerikai kormányt nem is befolyásolná ez az indíték, az egész javasolt ellenőrző rendszer (a Baruch-terv) természete miatt fel kell tételeznünk, hogy az atomerő fejlesztését nem elsősorban a különböző országok gazdasági szükségleteitől, hanem a katonai biztonság követelményeitől akarja függővé tenni."

Az elmúlt évek eseményei teljes mértékben igazolták Blackett feltételezéseit. Sztálin elvtárs nyilatkozata leleplezi az amerikai imperialistáknak ezeket a fondorlatait: „... milyen

alapon gondolkodnak így, mi jogosítja fel őket arra, hogy így gondolkodjanak? Vajjon a béke megőrzésének érdekei követelnek ilyen monopóliumot? Nem helyesebb-e kijelenteni, hogy éppen fordítva igaz, hogy éppen a béke megőrzésének érdekei követelik mindenekelőtt az ilyen monopólium felszámolását, ezt követően pedig az atomfegyver feltétlen megtiltását is." *(Sztálin)* Az ő „ellenőrzésük" azonban nem az atomfegyver gyártásának megszüntetéséből indul ki. hanem abból, hogy tovább folytassák ezt a gyártást, mégpedig olyan mennyiségben, amely megfelel az egyes országok rendelkezésére álló nyersanyagmennyiségnek. Következésképpen: az amerikai „ellenőrzés" nem az atomfegyver eltiltásából, hanem annak legalizálásából, törvényesítéséből indul ki. Érthető, hogy az ilyen „ellenőrzés" nem elégítheti ki a békeszerető népeket, amelyek az atomfegyver eltiltását és gyártásának megszüntetését követelik.

Blackett többször fölveti azt a kérdést, hogy „a felelős amerikai államférfiak kénytelenek igen gyorsan mérlegelni az igen kényes kérdést: vajjon mikor kezdjék újra az atomellenőrzési megbeszéléseket, amelyeket már félbeszakítottak?" A felelet így szól: „Úgy gondolom, hogy az atombomba hívei csak abban az esetben egyeznek bele az atomfegyver eltiltásába, ha látni fogják, hogy nem monopolisták többé." (Sztálin.) Az amerikai és angol imperialisták most már — ha tetszik, ha nem — láthatják, hogy nincsen többé monopolisztikus helyzetük az atomenergia felhasználásában: „Valóban, nemrégiben kipróbálták nálunk az atombomba egyik fajtáját" (Sztálin).

★

Az atomenergiát jelenleg három, nem-katonai jellegű célra lehet felhasználni: *a)* radióaktív elemek előállítására, gyógykezelés céljából; *b)* radióaktív kutatóelemek és sugárzások előállítására tudományos kutatáshoz és ipari folyamatokhoz; *c)* energia és hő előállítására az ipar és a háztartások számára.

A szovjet vezetők állandóan hangsúlyozzák az energiaellátás döntő szerepét — írja Blackett. Lenin azt mondta, hogy a szocializmus egyetlen anyagi alapja csakis a fejlett gépipar lehet, amely képes a mezőgazdaság átszervezésére is, továbbá arra, hogy a legújabb technika szükségleteinek megfelelő és a mezőgazdaság újjászervezésére képes, fejlett ipar feltételezi az egész ország villamosítását. A Szovjetunióban azóta is mindig hangsúlyozták a megnövekedett energiaellátás fontosságát.

A Szovjetunió jelenlegi tudományos és technológiai forrásai kétségtelenül elegendők az atomerő rohamos fejlesztéséhez — állapítja meg a szerző. — Uránium- és thorium-készletei természetesen ismeretlenek. Az ország hatalmas kiterjedése azonban bizonyossá teszi, hogy megfelelő készletekkel rendelkezik. A Szovjetunió ezenkívül nagyon alkalmas társadalmi és ipari szervezettel rendelkezik az ilyen új technológiai fejlődés gyors kiaknázására.

Irving Langmuir, amikor 1945-ben visszatért a Szovjetunió Tudományos Akadémiájánál tett látogatásáról, kifejtette, hogy *a Szovjetunió az atombombagyártás és atomerőfelhasználás terén nagyon könnyen túlszárnyalhatja az Egyesült Államokat.* Langmuir a következőkben foglalta össze a szovjet szocialista állam előnyeit egy ilyen versenyben. „1. *Figyelemre méltó* rendszerrel rendelkeznek, amely rohamosan növeli ipari termelésük hatékonyságát. 2. Nincs munkanélküliség. 3. Nincsenek sztrájkok. 4. Rendkívül nagyra értékelik a tiszta és alkalmazott tudományt és fontos szerepet tulajdonítanak neki. 5. Sokkal szélesebbkörű tudományos programot terveztek, mint bármely más nemzet." (Irving Langmuir. One World or None. 1946. New York.)

Amerikában egészen más a helyzet. 1925—1936 között a Szovjetunió húszszorosára, Anglia háromszorosára és Amerika mindössze hatvan százalékkal növelte energiaellátását. Az 1930-as évek gazdasági válságának hatását az utóbbi két imperialista államban félreérthetetlenül megmutatta 1931 és 1935 között az energiatermelés számottevő csökkenése. A nagy válság időszakának emléke, amikor az energiafogyasztás jóval a rendelkezésre álló készletek alá süllyedt, az energiatermelő berendezések és források tulajdonosait óva inti attól, hogy porondra hagyjanak lépni egy olyan új és hatalmas versenytársat, mint az atomenergia. Számtalan kézzelfogható bizonyíték van arra, hogy az amerikai monopoltőkések nemhogy nem lelkesednek az atomenergia fejlesztéséért az ipar és a gazdaság terén, hanem mindent el is követnek az atomenergia békés felhasználásának megakadályozására.

J. Marshak például az atomerő gazdasági lehetőségeiről írt tanulmányában a követke-

zőket mondja: „A hasítási folyamat különös előnye az, hogy az atom-fűtőanyag energiaegységeinek szállítása igen kis összegbe kerül. Ilyenformán a hasításra alapozott villamosság legvalószínűbb fogyasztói azok az iparok, amelyek távolesnek a széntől, olajtól, gáztól, vagy vízeséstől. Ide lehet számítani a hosszújáratú hajókat is, de a védőburok súlya miatt nem lehet olyan könnyű szárazföldi járműveket erre berendezni, mint amilyen az autó. Ilymódon az olajfogyasztás jelentős része biztosítva lesz a versenytől." (Bulletin of Atomic Scientists. Chicago. 1946 szeptember 1.)

Így tehát könnyű megérteni azt az Amerikában olyan gyakran — és kisebb mértékben Angliában is — felbukkanó nézetet, amely szerint „az atomenergiával kapcsolatban a katonai veszélyek nagyobbak, mint az esetleges gazdasági előnyök." (Daniels és Squires. B. of A. S. 1947. április—május.)

Ez volt a véleménye egész sor burzsoa atomtudósnak és több, ezzel a kérdéssel foglalkozó írónak is. A közelmultban az atomerő jövőjének tanulmányozásával foglalkozó két amerikai mérnök szólt hozzá az atomenergia ellenőrzésének kérdéséhez. Az ő cikkükből idézzük: „Megéri-e az ipari atomerő előnye a kockázatot? Azt hisszük nem. Az atomenergia nemzetközi ellenőrzését csak úgy lehet megvalósítani, ha nemzetközi egyezménnyel gondoskodnak arról, hogy egy nemzedéken keresztül *ne fejlesszék az ipari atomerőt.* Nemzedékünk számára biztosíthatjuk az atomerő előreláthatható áldásainak oroszlánrészét, *anélkül, hogy ipari erőtelepekre használnánk fel.*

A szovjet és az amerikai álláspont között a következő kompromisszumot javasoljuk: Kössenek világegyezményt, hogy bizonyos ideig *sehol a világon nem szabad ipari célokat szolgáló atomtelepet építeni.*" (Ugyanott. A mi kiemelésünk. — *A szerk.)*

Dr. H. V. Evatt, Ausztrália képviselője az Egyesült Nemzetek Szervezetében, az Atomenergia Bizottság 1946 június 25-i ülésén „a nagy országban lakó kis nemzet" nevében világosan felsorolta az atomerő gyorsütemű fejlesztése mellett szóló érveket.

„A meglévő erőforrásokban viszonylag szegény, de különösen a jelentős uránium- és thoriumkoncentrátum-készletekkel rendelkező országokat feltételezhetően érdekelnie kell annak a lehetőségnek, hogy az atommag energiáját gyors ütemben alkalmazzák az ipari energiatermelés érdekében. Akadnak olyan nemzetek, amelyeknek ipara hanyatlásnak indulna, ha a szén helyett nem rendelkeznének más erőforrásokkal. Az *ilyen országok számára még az atomháború borzalmai is távolabbiaknak tűnhetnek, mint az összeomló gazdaság vagy a hanyatló életszínvonal.* Vannak más országok, ahol a nagymennyiségű szén szállítását, vagy hosszú elektromos távvezetékek építését nem igénylő energiaforrások új területeket nyitnának meg a mezőgazdaság vagy bányászat fejlesztése előtt. A modern ipar éltető eleme az olcsó és bőséges energia. Az atomerőből létrehozott ipari energia lehetővé teszi a modern közösségek számára, hogy a meglévő energiaforrásoktól távoli körzetekben is virágozzanak. Az ilyen nemzetek számára sürgetően fontos az atomenergia felhasználása békés célokra. Ezek a nemzetek minden bizonnyal követelni fogják, hogy a lehető leghamarabb hozzáférhessenek ahhoz az anyaghoz,... amely az atomenergia békés célokat szolgáló fejlesztéséhez szükséges. (GOAP. 196. lap. A mi kiemelésünk. — *A szerk.)*

Sokat vitatkoztak arról, vajjon mennyi idő szükséges az atomenergia nagy arányokban való termeléséhez. Általában megegyeznek abban, hogy a megoldásra váró fontosabb problémák inkább technológiai, mint tudományos jellegűek. A Hanford-máglyák sokszázezernyi lóerőt állítanak elő alacsonyfokú hő formájában, amelyet a távfűtésre elvben már most fel lehetne használni. Az olcsó atomerő előállításának megoldásra váró, fő technikai problémája egy olyan máglya megteremtése, amelyben a hűtőfolyadék vagy gáz hőmérsékletét 800 Celsius fokra lehet fölemelni. Amikor ez megtörtént, a hő alkalmas lesz arra, hogy például turbinákat hajtson. A becslések különböznek ugyan egymástól, de általában megegyeznek abban, hogy az Egyesült Államokban egy-két éven belül már működhetnek a hasznos erőt előállító kísérleti máglyák, de öt-tíz év kell a nagyarányú energiatermelés megkezdéséhez és húsz-harminc esztendő, amíg ez jelentősen hozzájárul a világ erőforrásaihoz.

Sokat tanulmányozták az atomerő valószínű költségeit. Az egyik legújabb és legmegbízhatóbb tanulmányt Schurr írta. „Az atomenergiának mint erőforrásnak gazdasági lehetőségei" című (Bulletin of Atomic Scientists

1947 április—májusi számában megjelent) tanulmányában azt írja, hogy Amerikában általában nem tartják gazdaságosnak az elektromos energia szállítását 500 kilométeren túl. Egy amerikai bányából a szén elszállításának átlagos költsége a 650 kilométerrel távolabb lévő energiaállomáshoz mintegy 30 százalékkal növeli az energia költségét. *Az atomfűtőanyag szállításának költsége a szén szállításához képest nagyon csekély,* tehát az atomenergiatelepek különösen olyan területeken hasznosak, amelyek a szénbányáktól vagy a vízierőktől többszáz mérföldre fekszenek.

Meg kell jegyezni, hogy az atomenergia költségeire vonatkozó becslés *jóval alatta van a szén által fejlesztett elektromosság jelenlegi költségeinek.*

Schurr nyilvánvalóan elsősorban az Egyesült Államokra gondolt, amikor ezeket írta: „Ha pusztán arra a megtakarításra gondolunk, amelyet az elektromosság fejlesztésében az atomfűtőanyag jelent, az atomenergia gazdasági fontossága nem tűnik jelentősnek. Ez a számítás azonban figyelmen kívül hagyja, hogy *az energia olcsóbbodása történelmi szempontból rendkívüli fontosságú* a gazdasági fejlődésben. Ez a tényező jelentőségében felülmúlja azt a megtakarítást, amelyet egyik fűtőanyagnak a másikkal való helyettesítése jelent. Ebben a vonatkozásban figyelemreméltó, hogy az atomfűtőanyag, páratlan mozgékonysága folytán, milyen ideális az egyéb energiaforrásoktól távoleső területek olcsó energiaellátására. Végül hangsúlyozták, hogy *az atomenergia még a bőséges fűtőanyagforrásokkal rendelkező területeken is fontos a nagyobb energiafogyasztó iparágak szempontjából.*" (A mi kiemelésünk. — *A szerk.*)

Schurr következtetései nagyon erősen hangsúlyozzák azt a véleményt, hogy *az atomerő különleges fontosságú a Szovjetunió fejlődésében* — állapítja meg Blackett. A nagy távolságok, a viszonylag kevés vasútvonal, a szovjet gondolkodásban megnyilvánuló megbecsülés az energiaellátás fontossága iránt az életszínvonal szempontjából — mindezek a tényezők együtt bizonyossá teszik, hogy a szovjet kormánynak a legnagyobb fontosságúnak kell tekintenie az atomerő lehető leggyorsabb kifejlesztését.

Daniels és Squires így ír: „Ha az atommagból származó tüzelőanyagok szabadon állnának rendelkezésre és alkalmasak lennének minden területen a szén helyettesítésére, a megtakarítás (az Egyesült Államok számára) a nemzeti jövedelem 2 százaléka lenne." (BAS. 1947 április—május. 112 lap.)

Ez a kis szám sok embert arra a következtetésre vezetett, hogy az atomenergia sikeres fejlesztéséből származó előny az egész világ számára szintén csekély lenne. A szerzők azonban maguk is hangsúlyozzák: „Senki sem jósolhatja meg, hogy az atomerő széleskörű használatából milyen új ipari kombinációk születhetnének. Akárcsak az autó, amely nem helyettesítette rögtön a kocsikat, az atomerő is meszszeható és beláthatatlan hatással lehet egész technikánkra." Ez helyes és további érv amellett, hogy *egyetlen nagyobb ország sem lesz hajlandó technikai politikáját Amerikának alárendelni.*

Angliában például a szén bányászatának és szállításának teljes költsége a nemzeti jövedelemnek jóval nagyobb részét nyeli el, mint Amerikában. A jelenlegi termelés mintegy évi 200 millió tonna, és ez — a bányászatra és szállításra tonnánként 3 fontot számítva — évi 600 millió font, vagyis a 9 milliárd font összegű évi nemzeti jövedelem 6,6 százaléka.

Helytelen azonban egyenlőségjelet tenni a meglévő erőforrások költsége és azon lehetséges előnyök közé, amelyeket az atomenergia fejlesztése bármely ország számára jelenthet. Eszerint minél kevesebb energiával rendelkezik ma egy ország, annál kevesebbet nyerhet a további energiafejlesztéssel. Természetesen ennek az ellenkezője igaz.

*

Blackett könyvében számos olyan összefüggő nagyobb terjedelmű rész van, amelyekkel teljesen egyetérthetünk. E részekben könyörtelenül leleplezi és bírálja az Egyesült Államok imperialista célkitűzéseit, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia kormányainak agresszív magatartását. Blackett idézi a különböző államférfiak és tudósok beszédeit és újságcikkeit, összehasonlítja őket a tényekkel, és minden kétséget kizáró módon bebizonyítja képmutatásukat és ostobaságukat.

Blackett könyvének azonban jelentős fogyatékosságai és hibái, tévedései is vannak. Ez nagymértékben abból származik, hogy még abban az időben írta könyvét, amikor azt hitték, hogy a Szovjetunió nem tud atomenergiát előállítani. Elemzését azonban azóta tények igazolták. Bebizonyosodott, hogy a Szovjetunió valóban nemcsak birtokában van az atomenergiának, hanem nagymértékben fel is

használja békés célokra (Davidov-terv). Szovjetunióban az atomenergia segítségével építik ma a kommunizmust.

A könyv másik hiányossága ideológiai természetű. Meg kell azonban állapítanunk, hogy — a hiányosságok és korlátok ellenére is — Blackett műve rendkívül hasznos az amerikai imperializmus agresszív törekvéseinek leleplezésére.

A könyv hatása sokkal kisebb lett volna Angliában és az Egyesült Államokban — írja Jánossy — ha Blackett nem a „pártatlan" megfigyelő szemszögéből írta volna. A könyv tehát elsősorban polgári olvasók részére íródott, hiszen — amint az előszóban Jánossy professzor kifejti — nyílt kapukat döngetnénk, ha nálunk, a népi demokratikus országokban azt próbálnánk bizonyítani, hogy az imperialisták sötét terveket szőnek a Szovjetunió ellen. A könyv mégis nagy érdeklődésre tarthat számot; a Szovjetunióban is érdeklődéssel olvassák.

M. GRECSEV és M. DANYILEVICS

Új könyvek Argentina politikai és gazdasági helyzetéről

Paulino Gonsalez Alberdi: Argentina gazdasági válsága

(Idegennyelvű Kiadó. Moszkva. 1950. 157 lap.)

G. Arnedo Alvarez: A cukoripari munkások igazságos követelései

(Buenos Aires. 1950. 136 lap.)

Argentina az angol-amerikai imperialisták félgyarmata. Az ország dolgozóit szörnyű, embertelen kizsákmányolásnak vetik alá, durva rendőri önkényt, erőszakot és vad fasiszta terrort alkalmaznak ellenük: a dolgozók még a legelemibb politikai jogoktól is meg vannak fosztva. Peron népellenes kormányának a földesúri oligarchia, a reakciós ipari burzsoázia és az angol-amerikai monopóliumok érdekeit szolgáló politikája Argentina egész gazdaságának mélyreható válságát és a dolgozó tömegek fokozódó elszegényedését idézte elő.

Alberdi, az Argentin Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja, *Argentina gazdasági válsága* című könyvében leleplezi a vezetőkörök reakciós, népellenes politikáját. Tárgyi adatok tömegére támaszkodva elemzi Argentina gazdasági nehézségeinek okait, és ismerteti azokat a módszereket, amelyeket a haladó és demokratikus szervezetek javasolnak az ország gazdasági függetlenségének kivívására.

Alberdi statisztikai adatokkal meggyőzően bizonyítja be, hogy Argentina félgyarmati, monokulturás termelést folytató agrárország. Argentina termékeinek körülbelül 40 százalékát (legnagyobbrészt mezőgazdasági termékeket) exportálja. Így azután az ország egész gazdasága a fő kapitalista országok piaci konjunktúrájának függvénye.

A szerző kiemeli, hogy az argentin mezőgazdaság hanyatlásának és a dolgozó parasztság elszegényedésének egyik fő oka az amerikai verseny a mezőgazdasági termékek világpiacán. Leleplezi a Marshall-terv pusztító hatását az argentin mezőgazdaságra. Argentina európai piacait az Egyesült Államok a Marshall-terv segítségével elhódította. Argentina uralkodó körei mégis ahelyett, hogy támadnák, támogatják a Marshall-tervet. A mezőgazdaság hanyatlásának további okai: az ország elavult gazdasági szerkezete, a nagybirtokrendszer, a feudális jobbágyi csökevények, a földesúri oligarchia reakciós szerepe és a kormány népellenes, munkásnyúzó politikája. A parasztság helyzetére jellemző, hogy 1937-ben az állatállomány 43,1 százaléka 5000 nagytenyésztő tulajdonában volt és 200 000 kisállattenyésztő csak az állatállomány 5,5 százalékát mondhatta magáénak. A mezőgazdasági lakosság 72 százaléka bérelt földön dolgozik. A bérleti idő az esetek 90 százalékában legfeljebb öt év. Az ország területének egyötöde, 135 millió acre* föld

* 1 acre = 0,703 kat. hold.

2000 nagybirtokos tulajdonában van. Egyedül a „Forestall" angol-amerikai társaság 2 772 310 acre területű földbirtok tulajdonosa. Hasonló a helyzet Latin-Amerika többi államaiban is.

Egyrészt a tervgazdaság sikerei a Szovjetunióban, másrészt a tőkés világban uralkodó általános gazdasági válság és a dolgozó tömegek fokozódó nyomora népszerűvé tették Latin-Amerika néptömegeinek körében a tervgazdaság gondolatát. Ezért, s hogy saját népellenes politikáját álcázza, a Peron-kormány 1946 végén nagy hűhóval nyilvánosságra hozott egy úgynevezett „ötéves tervet", amelyet a nép háta mögött hivatalnokok tákoltak össze. Ez az ötéves terv, amelyet az „ipari forradalom" tervének neveztek el, természetesen kudarcba fulladt.

A terv leple alatt Peron kormánya folytatja népellenes politikáját és tovább védelmezi a nagybirtokosok, tőkések és az USA monopóliumainak érdekeit. Nemrégiben az argentin kormány 125 millió dollár kölcsönt kapott az Amerikai Export-Import Banktól. Ennek fejében alárendelte az országot az USA-nak; csatlakozott az agresszív amerikai államközi védelmi paktumhoz, fokozta a demokratikus erők elnyomását és támogatja az USA koreai kalandját.

A kormány 1944 áprilisában megalapította az Állami Ipari Hitelbankot. Az akkor kiadott kormánynyilatkozat szerint a bankot azért alapították, hogy hosszúlejáratú hitellel segítse az ipar fejlődését. A valóságban a bank csupán a külföldi iparvállalatok alapítását támogatja.

A Peron-kormány úgynevezett államosítási politikája is csak a nagytőkések érdekeit szolgálja. Így az Union Telefonica és az argentin vasúthálózat államosítása is (az előbbi az amerikai International Telephon and Telegraph Co. érdekeltsége, az utóbbi angol tulajdon volt) csak a külföldi tőkések érdekeinek kedvezett. A külföldi tőkések az „államosítás" révén megszabadultak kevésbbé kifizetődő befektetéseiktől és tőkéjüket jobban jövedelmező vállalkozásokba fektethették. Így Anglia nem tulajdonosa többé az argentin vasutaknak. Az angol tőkések azonban 70—80 millió font valóságos érték helyett 150 millió fontot kaptak a vasutakért. Ezenkívül Anglia 1948 februárjában rákényszerítette Argentinára az úgynevezett Andes-szerződést. Ennek alapján Argentina kénytelen volt vásárlásaiban és eladásaiban Angliának előjogokat biztosítani.

A telefonhálózatot is átvette az argentin kormány, és az átvételi ár ebben az esetben is a valóságos érték kétszerese volt. Ezenkívül az állam kötelezte magát arra, hogy a szükséges anyagokat a Standard Electric Co-tól vásárolja és a telefonhálózat bruttó bevételéből öt éven át három százalékot, további öt év folyamán pedig „műszaki tanácsadás" címén 2,5 százalékot fizet a Standard Electric-nek. A rossz állapotban levő berendezések, az Argentinára terhes átvételi feltételek és a korábbi tulajdonosoknak biztosított privilégiumok miatt a magántőke megtagadta a kormány által tervezett vegyes telefon- és vasúttársaságokban való részvételt. Ezért Peron kénytelen volt a telefont és a vasutakat állami tulajdonba átvenni, a megváltással kapcsolatos óriási veszteségeket pedig adók formájában és az alkalmazottak érdekeinek háttérbeszorításával a dolgozók vállára hárította.

A kormány által részben állami, részben külföldi és belföldi magántőkével alakított vegyes részvénytársaságok, elsősorban a magántőke érdekeit szolgálják. Ezek a vegyestársaságok az 1946 május 29-i törvény értelmében előjogokat vagy monopóliumokat kapnak, adómentességet, prémiumokat, szubvenciókat és állami előlegeket élveznek. A kockázatot az állam viseli, a vállalatokban részvevő magántőke számára pedig az állam meghatározott profitot biztosít. Ilyenformán az állam részvétele a vegyesvállalatokban azt jelenti, hogy „a veszteséget az állam viseli, a profitot pedig a magántőke vágja zsebre!". Így például a Mellon-csoport egyik argentinai vállalatának a kormány négy százalék minimális nyereséget, „tanácsadásért" pedig évi három millió pesót biztosított. Ez utóbbi összeg felét dollárban fizetik ki, holott Argentinában igen nagy a dollárhiány.

A külföldi tőke a reakciós argentin nagytőkével együtt is alapít vegyestársaságokat, amelyek formálisan hazai vállalatok, de valójában a külföldi tőke irányítása alatt működnek. A kapitalizmus általános válsága idején vegyestársaságok alapítása a külföldi tőke terjeszkedésének legelterjedtebb formája. Ezek útján a nemzetgazdaság legfontosabb ágai a külföldi tőke kezelésébe kerülnek. A részvény-

társaságok többsége ilyen vegyesvállalat, és ezekre esik az argentin ipari termelés értékének 54 százaléka. Jellemző példa erre a „Dodero" argentin hajózási részvénytársaság esete. Ez a vállalat 1942-ben megszerezte az egyik angol részvénytársaság kereskedelmi hajóparkját olymódon, hogy az eddigi angol részvényesek régi részvényeit új argentin részvényekre cserélte ki. Így a „Dodero" csak látszatra nemzeti vállalat, de igazi gazdái kezében az argentin kereskedelmi hajópark 35 az angol részvényesek. Ez a vállalat tartja százalékát, de sok más vállalata is van. Argentina egész vegyészeti iparát a Du Pont de Nemours és az Imperial Chemical ellenőrzi.

A szerző kimutatja, hogy Argentina egész gazdasága egyre növekvő mértékben a külföldi tőkétől függ, a monopoltőkések pedig mesébeillő profitot sajtolnak ki a dolgozókból. Így Argentina 13 legnagyobb vegyészeti és papíripari vállalatának évi nyeresége két év alatt (1946—1947) 83,3 millió pesóval emelkedett. 1945—1947-ig, három év alatt pedig e vállalatok profitja összesen 253,6 millió pesó volt. A 19 legnagyobb cukorgyár és élelmiszeripari üzem évi nyeresége 1946—1947-ben 48,8 millió pesóval emelkedett, az 1945—1947-es években pedig e társaságok nyeresége 168,9 millió pesó volt. A 17 legnagyobb textilipari vállalat 1945—1947 évi nyeresége meghaladta a 230 millió pesót és e három év alatt az emelkedés 44,1 millió pesó volt.

A szerző arra a következtetésre jut, hogy Argentina válsága nem a kedvezőtlen konjunktúrának, hanem a gazdaság elavult szerkezetének következménye. Ehhez hozzájárul még a kormány népellenes politikája. Az argentin demokratikus és haladó körök véleményét tükrözve, a szerző azt írja, hogy Argentina nem maradhat tovább az imperialista hatalmak élelmiszer- és mezőgazdasági nyersanyagszállítója. Végre kell hajtani a földreformot, fejleszteni kell az ipart, biztosítani kell a mezőgazdaság mindenirányú fejlődését, fel kell emelni a dolgozó tömegek életszínvonalát, felvevőképes belső piacot kell teremteni és fel kell venni a kereskedelmi kapcsolatokat a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal. „Ezeknek a feladatoknak megoldása azonban megköveteli azt, hogy felszámoljuk a földesúri oligarchiát, a külföldi imperialisták vállalatait, s a külföldi vállalatokkal és latifundiumokkal szoros kapcsolatban álló argentin nagytőkések csoportjait." Ez az átalakulás — írja a szerző — imperialistaellenes agrárforradalmat jelent. „Az imperialistaellenes agrárforradalom megvalósítása ... a munkás- és parasztttömegek, a proletariátus és annak élcsapata, a kommunista párt vezetése alatt álló egész nép feladata."

A könyvnek hiányosságai is vannak. A szerző nem világítja meg eléggé azt, hogy a dolgozók helyzetének rosszabbodása Peron népellenes politikájának és a külföldi monopóliumok túlsúlyának a következménye. Nem emeli ki az USA agresszív tevékenységét Argentinában, nem hangsúlyozza kellően az argentin nép legnagyobb ellenségei, az amerikai imperialisták elleni harc szükségességét. Nem fejti ki eléggé egy széles, demokratikus egységfront létrehozásának szükségességét, amely elvezetné Argentinát a függetlenség és demokrácia útjára. Nem mutat rá azokra az erőkre, amelyek a proletariátus vezetésével létrehozhatják ezt a frontot. Sajnálatos, hogy egyáltalában nem hangsúlyozza a békéért és egyidejűleg a nemzeti függetlenségért folytatott harc fontosságát, amelynek megvívása ma az argentin nép legfontosabb feladata.

E hiányosságok ellenére, a szerző helvesen elemzi Argentina gazdasági helyzetét. A könyv rengeteg olyan tárgyi bizonyítékot tartalmaz, amelyek leleplezik a külföldi monopóliumok rabló tevékenységét és a fasiszta vezető klikk áruló szerepét.

*

Arnedo Alvarez, az Argentin Kommunista Párt egy másik vezető funkcionáriusa, *A cukoripari munkások igazságos követelései* című könyvében, hazája munkásosztályának és a dolgozó tömegeknek harcát írja le a külföldi imperialisták, az agrároligarchia, a nagytőke és a peroni diktatúra ellen. Részletesen foglalkozik a cukornádültetvények és a cukorgyárak munkásainak 1949. évi sztrájkjával, az ország belpolitikai helyzetével, az osztályerők megoszlásával, a növekvő sztrájkmozgalommal és a munkásosztály küzdelmével.

Nem teljes adatok szerint 1946-ban 334 000 munkás sztrájkolt, 1947-ben 540 000, 1948-ban 1 250 000, 1949-ben pedig másfélmillió. Bár a kormány a sztrájkokat törvényellene-

seknek minősítette és sok munkást letartóztatott, 1950 májusában újra 400 000 munkás lépett sztrájkba.

Az erőszakos fasiszta módszerek, a rendőri és katonai megtorlások, a sztrájktilalom, a sztrájkolókkal szemben alkalmazott népellenes „állambiztonsági" törvény, a kormány kreatúráinak, a peroni bürokratáknak túlsúlya a szakszervezetekben, a provokációk és a sztrájktörők alkalmazása sem tudták elfojtani a munkásmozgalmat, nem tudták megtörni a munkásosztály ellenállását. Erről tanúskodnak az állandó sztrájkok, tüntetések és a széles néptömegek tiltakozása a kormány népellenes, amerikabarát irányzata, háborús és agresszív politikája ellen.

1950-ben és 1951-ben háromszor lángolt fel a vasutasok sztrájkja, amelyet a kormány könyörtelen fasiszta terrorja sem tudott letörni. Igen éles a sztrájkharc a vágóhídi, cukorgyári, fémipari és textilipari munkások, valamint a vasutasok körében. Az angol és amerikai tulajdonban lévő, hűtőházzal felszerelt vágóhidak és konzervgyárak 100 000 főnyi munkássága pedig 1943 óta szinte megszakítás nélkül, mind a mai napig folytatja a maga harcát.

Ezekben a harcokban a munkásosztály bő tapasztalatokat szerzett. Saját, keserves tanulságai alapján ítélhette meg az „igazság új korszakát". E tapasztalatok révén még a peroni demagógiától befolyásolt munkásság legelmaradottabb rétegei is felismerték, hogy becsapták őket. Ez forradalmasította a dolgozó tömegek széles rétegeit. Az 1947—1949-es évek az argentin proletariátus elkeseredett osztályharcának nehéz évei voltak. Ahol a munkásság harca a legnagyobb méreteket öltötte, „az igazságosság kormánya" oda vetette be egész erőszakszervezetét, hogy a mozgalmat elnyomja.

A szerző könyvében utal arra, hogy a kormány a cukorgyárak, az ültetvények és a vágóhidak munkásai ellen alkalmazta a legkönyörtelenebb megtorlást. És ez nem véletlenül történt. A cukorgyárak és az ültetvények a külföldi monopoltőkével összefonódott nagybirtokosok, a vágóhidak pedig az amerikai imperialisták tulajdonában vannak, és nagy profitok forrásai. Így a hét nagy vágóhíd nyeresége a háború utáni négy évben 260 millió pesót ért el. Ugyanakkor a kormány többízben „megengedte", hogy a monopóliumok fölemeljék a húsárakat. Ezenfelül évente több mint 350 millió pesó szubvenciót folyósított nekik. Évtizedekig súlyos cukorbeviteli vámok voltak érvényben, amelyek a belföldi cukorárak magas színvonalon való tartása révén óriási, több évben az alaptőke 50 százalékával egyenlő nyereséget biztosítottak a cukorgyárosoknak. A hatalmas profiton kívül a különféle vállalatok három év alatt 600 millió pesó szubvenciót is kaptak a kormánytól.

1948-ban 70 000 cukorgyári munkás és ültetvényeken dolgozó gazdasági cseléd lépett tiltakozó sztrájkba az alacsony munkabérek és a tömeges elbocsátások miatt. 1949 októberében a sztrájk kiterjedt az összes cukoripari dolgozókra. Másfél hónapon át 130 000 ember sztrájkolt. Argentina északi tartományaiban a végsőkig kiéleződött a mezőgazdasági dolgozók küzdelme. 1949-ben itt vívta az argentin munkásosztály a legnagyobb harcokat.

A mezőgazdasági munkásság e hatalmas sztrájkkal a kegyetlen kizsákmányolás, a rabszolgasághoz hasonló munkaviszonyok, a nyomorúságos bérek, az elviselhetetlen életfeltételek, az éhínség, a közegészségügyi szolgálat hiánya, a mocsárláz, a tüdővész és más járványok pusztítása ellen vette fel a harcot. Argentina északi tartományaiban él a legelnyomottabb lakosság. Itt még mindig a félrabszolgai peon* rendszer uralkodik, és még inkább, mint a többi tartományban, fennmaradt az indián lakosság földnélkülisége. A politikai és gazdasági életet a cukorgyárak és az ültetvények tulajdonosai irányítják. A tartományok képviselői, a nagybirtokosok kreatúrái, a parlamentben az ő érdeküket védik.

A kormány, az agrároligarchia és az Általános Szakszervezeti Szövetség vezetői mindenáron igyekeztek elgáncsolni a cukorgyárak és a cukornádültetvények munkásainak és cselédeinek sztrájkját. A sztrájkolókat törvényen kívül helyezték. A kommunista párt vezetésével a sztrájkok mégis a kormány befolyása alatt álló áruló szakszervezeti vezetők feje fölé nőttek. A vállalkozók végül hajlandók voltak a munkabért 17 százalékkal emelni, de követelték, hogy a cukor árát kilónként 0,50 pesóról 1,10 pesóra emeljék,

* Mezőgazdasági munkás, aki félig rabszolgai függőségben van a munkaadó földbirtokostól.

ami meg is történt. Ezután a kormány kegyetlenül elnyomta a sztrájkokat, majd kis idő mulva a cukor árát 1,50 pesóban állapította meg.

Az argentin nép „szentháromságnak" nevezi a munkásszervezetek áruló vezetőit, a kormányt és a vállalkozókat. Ezek együttesen kegyetlenül leszámoltak a sztrájkvezetőkkel, tömegesen tartóztatták le a munkásokat, dühöngött a terror, s nem átallották az egész szrájkot „kommunista összeesküvésnek" nyilvánítani. Sok munkásvezetőt a börtönben megkínoztak. Tucuman tartomány munkásságának kommunista vezetője, Antonio Agirre belehalt a kínzásokba. Agirre temetése a fasiszta terrormódszerek elleni hatalmas tömegtüntetéssé szélesült ki, amelyet a rendőrség nem mert megakadályozni.

A sztrájk és az üldözés szoros egységbe kovácsolta Argentina egész dolgozó népét. December 20-a és 22-e között az egész országban 40 perces szolidaritás-sztrájkok voltak. A sztrájkok tanúságot tettek az elnyomott dolgozók bátorságáról, harci szelleméről és proletár szolidaritásáról.

A könyv a továbbiakban az argentin népnek az imperialisták és háborús gyujtogatók ellen vívott harcáról ír. Befejezésül Alvarez hangsúlyozza, hogy az argentin nép forradalmi hagyományaihoz híven, nem engedi, hogy a koreai nép és a dicsőséges Szovjetunió ellen, a béke őre, a szabadságukért és függetlenségükért, nemzeti és társadalmi felszabadulásukért harcoló népek barátja ellen ágyútölteléknek használják fel. (*Voproszi Ekonomiki.* 1951. 6. szám.) *K. D.*

Medek-Knizsek-Szabó: A tervszerű megelőző karbantartás alkalmazása a gépiparban

(Nehézipari Könyv- és Folyóiratkiadó. 179 lap. 1951.)

A karbantartást eddig meglehetősen lebecsülték. Szakkörökben csak afféle „szükséges rossz"-nak tartották. Kormányunk azonban felismerte, hogy hiába vannak kitűnő gépeink, kiváló szakmunkásaink, és hiába szervezzük meg a legjobban az anyagellátást, ha a gépek tervszerű megelőző karbantartásáról nem gondoskodunk, ha a berendezés állapota romlik, a gépállások száma növekszik és ennek következtében csökken a termelékenység. A minisztertanács 1950 december 31-i határozatában elrendelte a tervszerű megelőző karbantartás meghonosítását az egész országban. Ennélfogva a szerzők könyve rendkívül időszerű és nagy érdeklődésre tarthat számot.

A szerzők könyvükben a szovjet tapasztalatokat vették alapul. A Szovjetunióban a megelőző karbantartás jól bevált rendszerét már több mint tíz éve alkalmazzák.

A Szovjetunió tapasztalatait a legkimerítőbben Pervomajszkij dolgozta fel. Könyve magyar fordításban is megjelent: „Tervszerű megelőző karbantartás megszervezése gyáripari vállalatoknál" címmel. A szerzők a könyv megírásakor ezt a munkát vették alapul, de tekintettel voltak a sajátos magyar viszonyokra is. Az anyagot — iparunk adottságainak megfelelően — úgy rendszerezték, hogy útmutatásaik minden nehézség nélkül alkalmazhatók legyenek. Különösen arra törekedtek, hogy a karbantartás kérdéseivel foglalkozó dolgozók olyan szakkönyv birtokába jussanak, amelynek segítségével könnyen meghatározható az egyes vállalatok karbantartó személyzetének szükséges száma, megtervezhető a javítóműhelyek és a megfelelő raktárak munkája.

A könyv első fejezete a tervszerű megelőző karbantartás (a továbbiakban TMK) eddig alkalmazott rendszereit ismerteti. A szerzők megállapítják, hogy a magyar viszonyok között legcélszerűbb az úgynevezett időszakos karbantartás alkalmazása. Hangsúlyozzák, hogy bizonyos módosítások ebben a rendszerben is szükségesek. Ezt elsősorban az egyes iparágak sajátosságai és az eddig szerzett tapasztalatok okolják meg.

A tervszerű megelőző karbantartás fogalmát a szerzők abban határozzák meg, hogy tervszerű és előzetes vizsgálatok alapján ki kell küszöbölni a váratlan géphibákat, és a javításokat akkor kell elvégezni, amikor azok kis költséggel és rövid idő alatt megoldhatók.

Az ajánlott időszakos karbantartás lényege az, hogy a gépeket előre megszabott időközökben meghatározott vizsgálatoknak vetik alá, még akkor is, ha a gépen dolgozó a gép állapotát nem kifogásolja. Ezáltal a gépek állapotáról állandóan megbízható adatok állnak rendelkezésre, és ez módot ad a javítómunkák tervszerű irányítására.

A könyv második fejezetében a TMK szervezeti felépítését és feladatkörét tárgyalják a szerzők. Megismertetik egy középvállalat szervezeti sémáját, valamint az energia- és karbantartóüzem szervezetét.

A könyv harmadik fejezete a tervszerű megelőző karbantartás működését írja le. Két egymást követő általános javítás közti időközt ciklusnak nevezünk és ennek tartama alatt egy közepes javítást, két kis javítást, négy pontossági vizsgálatot és nyolc szerkezeti vizsgálatot kell végezni a szerszámgépeken. Az egyes gépekre megállapított ciklus természetesen nem azonos. A ciklus időtartama szerint a gépeket tíz osztályba, ciklustartamba sorolják. Az elsőbe tartoznak a leggyorsabban tönkremenő gépek, amelyeket a leggyakrabban kell javítani. Ilyenek például az öntödei tisztítódobok, homokelőkészítőgépek stb. Ezek ciklusnormája egy-műszakos foglalkoztatottság esetén egy-két év, két-műszakos igénybevétel esetén ennek fele, három-műszakos esetén pedig harmada.

Ez a fejezet foglalkozik a karbantartóműhely munkacsoportjainak szervezeti kérdéseivel is. Meghatározza az egyes munkacsoportok munkakörét és vázolja együttműködésük módját. Világos képet ad a karbantartás szervezeti felépítéséről is.

A negyedik fejezet a karbantartó személyzet létszámszükségletének kiszámítási módjával foglalkozik. Fontos, hogy a létszám kiszámításakor figyelembe vegyük a javításra kerülő gépek szerkezetét. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a bonyolultabb gépek javításához több munkaóra szükséges. A szerzők az egyes gépeket bonyolultsági csoportokba osztják. A karbantartó személyzet létszámát a bonyolultság és ciklustartam alapján számítják ki. A nálunk legáltalánosabban használt gépek bonyolultsági csoportjáról és ciklustartamáról a könyv részletes táblázatokat közöl. Megmagyarázza, hogy a javításra kerülő gépek bonyolultsági csoportjának és ciklustartamának, továbbá a műszakok számának ismeretében, hogyan számítható ki a javítás évi munkaóraszükséglete. Ezt elosztva egy dolgozó munkaóráinak számával, megkapjuk a javítómunka elvégzéséhez szükséges létszámot.

Az ötödik fejezet címe: a TMK-rendszer műszaki előkészítése. A TMK-rendszer meghonosításához jól kell ismerni a karbantartásra kijelölt berendezést. Az egyes berendezési tárgyakról kartotékokat kell vezetni, a megfelelő üzemrészekről pedig részletes térképet kell készíteni. A fejezet részletesen foglalkozik azokkal a bizonylatokkal és ürlapokkal, amelyek pontos vezetése a TMK jó működésének fontos feltétele.

A hatodik fejezet a TMK műhelyeivel foglalkozik. Külön részletességgel tárgyalja a gépkarbantartó műhelyt. Megmagyarázza, hogyan kell berendezni, milyen gépekkel kell ellátni, hogyan kell megtervezni a karbantartáshoz szükséges gépek összetételét és számát, valamint a karbantartó műhely területét. Rajzot közöl a gépkarbantartó műhely területéről és berendezéséről. A fejezet tanulmányozása hozzásegíti az iparvállalatok karbantartással foglalkozó szakembereit, hogy megtervezzék üzemük karbantartó műhelyét.

A TMK sikeres elvégzéséhez szükséges raktárak részletes ismertetése során a szerzők tisztázzák a tartalék- és cserealkatrészek fogalmát. Felsorolják azokat az anyagokat, amelyeket a karbantartás raktáraiban tárolni kell. A készletszükséglet megállapításával foglalkozó módszertani kérdések után az olvasó megismerkedhetik a raktárak ügykezelésének rendjével is.

A nyolcadik fejezet a TMK-rendszerben dolgozók bérmegállapításának irányelveit adja meg. Részletekbe nem bocsátkozik, minthogy a bérfizetés kérdésének kidolgozása és megoldása az Országos Munkabérmegállapító Bizottság feladatkörébe tartozik.

A TMK gazdaságosságának kérdését a szerzők részletesen tárgyalják. Összehasonlítják a napjainkban alkalmazott karbantartó rendszerek költségtételeit a TMK alkalmazása után mutatkozó költségekkel. Hangsúlyozzák, hogy a TMK bizonyos beruházásokat igényel, a költségek azonban általában két éven belül amortizálódnak. Ezt követően pedig az új rendszer feltétlenül hozzájárul a termelékenység növeléséhez, és végső fokon a termelés önköltségének csökkentéséhez.

A könyv tizedik fejezete a szabványosítás szerepét ismerteti. A szerzők meghatározzák a szabvány fogalmát, alkalmazási körét és történelmi visszapillantás keretében mutatják be a szabványosítás fejlődését. A szabványosítás az üzemfenntartás területén is az önköltség csökkentésének és az anyagtakarékosságnak jelentős tényezője. A szabvány ugyanis pontosan meghatározott módon létesített, írásbafoglalt és közzétett olyan megállapodás, amelynek célja a meghatározott tárgykörökben rendszeresen ismétlődő feladatok gazdaságos és műszaki szempontból legkedvezőbb megoldása. Ha tehát egyes gépalkatrészek, vizsgálati módszerek és eljárások, jelölések, karbantartási és kezelési utasítások, gépelemek, szerkesztő módszerek stb. szabványosítva vannak, ezek alkalmazása megkönnyíti az üzemfenntartás munkáját.

A tizenegyedik fejezet az eddig alkalmazott karbantartásról a TMK-rendszerre való áttéréshez szükséges tennivalókat tárgyalja. Lényegében összefoglalás, amely a könyv egyes fejezeteiben szétszórtan ismertetett feladatokat rendszerezi, és szempontokat ad a TMK fokozatos alkalmazásához. A TMK máról-holnapra nem valósítható meg. Először biztosítani kell az átállítás feltételeit. Ehhez pedig mindenekelőtt a berendezést kell nyilvántartásba venni. Ezután ki kell számítani a szükséges karbantartó-személyzet létszámát, meg kell határozni a raktár- és műhelyterületeket, fel kell építeni a rendszer szervezetét és ütemtervet kell kidolgozni mindezek megvalósítására. Meg kell indítani a szerkezeti és pontossági vizsgálatokat, majd a vizsgálatok eredményei alapján végleges karbantartási tervet kell készíteni.

A könyv magyar viszonylatban úttörő munka. Szerzői olyan kérdést tárgyalnak, amellyel hazánkban ezideig még nem foglalkoztak. Kétségtelen, hogy a tervszerű megelőző karbantartás széleskörű meghonosítása elősegíti majd iparvállalataink egyenletesebb, tervszerűbb munkáját. *K.—M.*

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

Borisz Polevoj: AZ ARANY — 1941 nyarán a németek betörnek Ukrajnába. Az egyik visszavonuló csapat parancsnoksága a kiürített város bankjának őrizetére bízza az államvagyont tartalmazó zsákot, amelyben aranytárgyak, ékszer és drágakő van. Ezt a pénztáros és egy fiatal gépírólány veszi át. Lekésik az utolsó közlekedési alkalmatosságot, amivel a betörő német hordák elől elmenekülhettek volna, de elhatározzák, hogy a zsák aranyat kicsempészik a városból és elviszik a szovjet csapatokhoz. A regény ennek az útnak története. Hónapok múltán, 600 kilométeres gyaloglás után, tél közepén érik el a szovjet csapatokat. A pénztáros elpusztul az úton, de egy kiürített kolhoz híres állattenyésztője — aki az állatállománnyal az erdőkön át vonult vissza — átveszi szerepét és a lánnyal együtt eljut egy partizán csoportig, amely egy erdő mélyéről intézi támadásait a megszállók ellen. A kis gépírólányból a vándorlás és a partizánok között töltött idő öntudatos, bátor harcost nevel. Megérti, hogy az arany az állam aranya, hatalmas eszköz a háborúban a fasiszták elleni harcban. Megfogadja, hogy akár élete árán is eljuttatja az aranyat a szovjet csapatokhoz. Megismerkedik egy ifjú partizánnal, egymásba szeretnek, de mindketten érzik, hogy előbb a kötelességüket kell hazájuk iránt teljesíteni, s csak akkor érhetik el egyéni boldogságukat. Az erdőt a németek körüskörül felgyújtják. A három elszánt ember nekivág a mocsárnak, hogy kijusson a tűzgyűrűből. Egy kis szigetre jutnak, ahol a felszabadító szovjet csapatok félig megfagyott állapotban találnak rájuk. Fiatal szervezetük kiheveri a megpróbáltatásokat és további harcra jelentkeznek.

A regényből a szovjet ember hazafisága árad. Megismerjük a megszállt terület életét, a partizánok harcát és együttműködésüket a lakossággal. (Új Magyar Könyvkiadó. 496 lap. 1951.)

★

Csou Li-po: ORKÁN — A regény azzal a forradalmi átalakulással foglalkozik, amely a felszabadulás után egy kínai faluban megy végbe. A történet színhelye Észak-Mandzsuria. A Szovjet Hadsereg és a felszabadító Kínai Néphadsereg már elkergette a japánokat, de a falu feudális rendje még fennmaradt és lakóik csak azon veszik észre a változást, hogy nem kell többet robotot teljesíteni a japánoknak, de a kegyetlen földesúr továbbra

is éppúgy kizsákmányolja és megkínozza őket, mint azelőtt. A kis faluban valójában akkor kezdődik el a forradalom, amikor megérkezik a Kínai Kommunista Párt falujáró brigádja. Megkezdik hatalmas, szinte reménytelennek látszó munkájukat, amely egy sokezeréves feudalizmus megdöntésére irányul. A legfőbb nehézséget a parasztokban gyökeredző félelem okozza: gyanakvók, bizalmatlanok, nem mernek nyíltan fellépni a földesúr ellen. A brigád hosszadalmas és szívós munkájának eredményeképpen azonban a legértelmesebb és legbátrabb szegényparasztok lassanként kiválnak, s példájukkal és meggyőző erejükkel maguk köré tömörítik a többieket is. A feszültség egyre nő, és amikor a földesúr egy kanászgyereket kis híján halálra ver, a parasztok felháborodása elemi erővel robban ki. Elfogják és népítélet alapján kivégzik.

Lassan megindul a békés építő és szervező munka, valóra válik a munkás-paraszt szövetség, de most újabb veszedelem fenyeget: a hegyek közül leereszkedett fegyveres Kuomintang-banda, amelyet a kivégzett földesúr testvére vezet. A falu népe azonban most már mélyen átérzi, mit köszönhet a kommunista pártnak és bátran állja a banditák ostromát, amíg a járási székhelyről a néphadsereg egyik százada megérkezik. A banditákat elfogják és most már semmi sem háborítja a falu nyugalmát. (Szépirodalmi Kiadó. 211 lap. 1951.)

★

Jean Baumier: HITLERTŐL TRUMANIG — Hitlertől Trumanig, Münchentől a koreai romokig vörös fonálként húzódik végig a tőkés államok politikája: a kommunizmus gyűlölete, a világ első munkás- és paraszt-államának, a szocialista Szovjetuniónak megsemmisítésére törő szándék. Ennek a kommunistaellenes hadjáratnak főbb állomásait és tragikus következményeit vázolja a haladószellemű francia író könyve, és számtalan hiteles adattal, meggyőző szemponttal egészíti ki az erre az időszakra vonatkozóan eddig megjelent politikai irodalmat.

Baumier könyvének drámai mozaikjából egységes képet kapunk, a két tábornak az emberiség sorsát eldöntő nagy küzdelméről: egyik oldalon a kevesek hasznáért, az élet megsemmisítéséért, a népek leigázásáért, a másik oldalon az általános jólétért, a virágzó életért, a népek szabadságáért. (Szikra Könyvkiadó. 146 lap. 1951.)

★

Alekszej Kozsevnyikov: ÉLTETŐ VÍZ — A Sztálin-díjjal jutalmazott regény különös jelentősége abban rejlik, hogy művészien, élettel telve ábrázolja a szovjet valóságot és hozzásegít a természet leigázására és átalakítására vonatkozó hatalmas tervek megvalósításához.

Az „Éltető víz" című regényben az író Hakasszia újjászületését írja le. Hakassziában a régi uralom rablógazdálkodása teljesen tönkretette a földet. Ahol hajdan az ókorban és középkorban virágzó földművelés volt, ma csak sztyeppe-legelők vannak, amelyeken a ménes alig tengődik. Az író megmutatja, hogyan születik ez a vidék újjá, hogyan küzdenek fáradhatatlanul, megfeszített harcban a párt-nevelte szovjet emberek, és hogyan győzik le a természet erejét. De az emberek ellenállását, maradiságát, az újítás iránti közömbösségüket is le kell győzni.

Lutonyin szovhozigazgató, a bjelozerszki lótenyésztő-állomás újonnan kinevezett vezetője, hosszas keresgélés után végül is megtalálja a megfelelő munkatársakat és a párt segítségével nekilát a Jeniszej-menti sztyeppe felvirágoztatásának. Világos előtte, hogy fejlett lótenyésztés magas színvonalú szocialista mezőgazdaság nélkül lehetetlen. Lutonyin meggyőződése, hogy át lehet, sőt át is kell alakítani Hakasszia földjének természetét, ha érvényre juttatja a bolsevikok bátor, alkotó elgondolásait. Ettől a nemes céltól lelkesítve, társai segítségével átszervezi az egész lótenyésztő-állomást és hozzákezdenek a csatornarendszer építéséhez. Máskülönben ugyanis nincs értelme bevetni a földeket, mert az izzó nap kiszárítaná a vetést, és a száraz szelek elfújnák a magokat. A lótenyésztő-állomáson minden egyes ember a gátak és csatornák építésén fáradozik. Saját szemükkel győződnek meg arról, hogy helyes úton járnak. Ugyanis a lótenyésztő-állomástól nem messze egy öntözőgazdaság kísérleti telepe létesül, ahol az öntözött földeken dúshozamú, magasnövésű gabona és takarmányfű terem. A szárazság ellen, erdősávokkal védett területen csodálatos gyümölcsöskert virágzik. Közben a szovhoz maradi vezetője, aki minden újítást, kezdeményezést ellenez, kiadja a parancsot, hogy az igazgatót le kell váltatni. De Lutonyin, az igazi bolsevik, nem veszti kedvét, továbbra is résztvesz a csatornarendszer építésében; mint egyszerű kubikos dolgozik, ügye igazságáért küzdve. A párt területi bizottságának beavatkozása után az éles harc végetért. A maradiak felfogása kudarcot vall. Az állomás közössége most már akadály nélkül folytatja az építkezést. Óriási területen erdősávokat ültetnek; a földek és rétek öntözése biztosítja a gazdag termést; a csatornarendszerrel óriási eredményeket érnek el; a száraz, víznélküli sztyeppén dús fű terem, s így a ló-

tenyésztés és a sokágú gazdaság elindul a fölemelkedés útján.

Kozsevnyikov könyvének Lutonyin a központi alakja, aki tettrekész, kitartó és kezdeményező vezetője a közösségnek. Lutonyin azért ér el sikereket, mert álmai megvalósításához magával ragadja az állomás legjobb dolgozóit. Lutonyinnal együtt küzd az állomás gazdaságának átalakításában a pártszervező, az állatszakértő, a ménesek főfelügyelője, a Komszomol-szervező és lótenyésztőállomás számos dolgozója. Mint sok más eddig megjelent szovjetregény, ez is azt példázza, hogy hittel, kitartással, hozzáértéssel, a párt vezetésével és segítségével meg lehet valósítani a természetátalakító terveket. (Új Magyar Könyvkiadó. 446 lap. 1951.)

—ly —a

★

I. V. SZTÁLIN MŰVEINEK MAGYAR BIBLIOGRÁFIÁJA 1945—1950. — A párt- és a szakszervezeti funkcionáriusok, a tanulóifjúság, a fordítók, a könyvtárosok már régen szükségét érezték olyan kiadványnak, amely áttekinthető formában összeállítaná Sztálin elvtárs magyarul megjelent műveinek (beszédeinek, cikkeinek stb.) teljes jegyzékét, könyvészeti adatait, választ adna a keresőnek arra a kérdésre, hogy Sztálin elvtárs valamely műve megjelent-e magyarul, és ha igen, milyen művekben, gyűjteményekben és folyóiratokban. Ennek a szükségletnek a kielégítésére hivatott az új Szikra-kiadvány.

A bibliográfia e gyakorlati követelményből kiindulva, Sztálin elvtársnak 1945—1950 december 31-e között magyar nyelven megjelent műveit háromféle csoportosításban állította össze: *a magyar címek szerint betűrendben, időrendben, valamint az orosz eredeti címek szerint betűrendben.*

I. V. Sztálin műveinek magyar bibliográfiája szemléltetően tanúskodik Sztálin elvtárs műveinek elterjedéséről, a párt hatalmas oktató-nevelő munkájáról. A kiadványnak kétségtelenül fontos szerepe lesz az ideológiai nevelőmunka színvonalának további emelésében, hasznos segédeszköz lesz mindazok kezében, akik a szovjet politikai és tudományos irodalmat fordítják, tanulmányozzák és olvassák. (Szikra. 243 lap. 1951.)

★

Lukin: SOLOHOV ÍRÓI ÚTJA — Solohov az egyik legkiválóbb szovjet író, akinek nevét, és Csendes Don, továbbá Új barázdát szánt az eke című nagy regényeit dolgozóink legszélesebb rétegei jól ismerik.

E kötet Solohov munkásságának részletes ismertetését adja.

Lukin tanulmányából íróink, kritikusaink is sokat tanulhatnak. Hasznos az a módszer, ahogyan a szerző Solohov műveinek legdöntőbb, legalapvetőbb értékeire felhívja a figyelmet: a szigorú igazmondásra, a hősök sokrétű, bonyolult jellemzésének pontos rajzára, a hibák, tévelygések kendőzetlen feltárására, a stílus gazdagságára és arra, ahogyan Solohov a hősök egyéni sorsának, jellemének megformálását mindig a nép szocialista nevelése feladatának rendeli alá. (Művelt Nép Könyvkiadó. 47 lap. 1951.)

★

Nagy István: EGY ÉV A HARMINCBÓL — Regény — vagy inkább regényes helyzetkép — 1924-ből, a fél-, majd teljes illegalitásba szorult erdélyi kommunista tevékenység múltjából. Fő mondanivalója, hogy a kommunista párt — noha a reakció betiltotta és látszólag megsemmisítette — hogyan harcol mégis tovább, hogyan jut el mind szélesebb és szélesebb tömegekhez, hogyan forrasztja testvéri közösségbe a román, magyar és zsidó dolgozókat, román, magyar és zsidó kizsákmányolóikkal szemben.

A könyv hűen és sokrétűen érzékelteti az 1924-es romániai állapotokat (a mi íróink számára is példa lehet), s megmutatja, hogyan kell munkásmiliőt, mozgalmi életet egyszerre pártosan és emberien, a primitív, sablonmegoldások mellőzésével ábrázolni, illetőleg kezelni. Példát mutat arra is, mit jelent „munkásszemmel", az öntudatos, marxista-leninista képzettségű munkás szemével, tapasztalataival nézni és kommentálni a múlt vagy akár a jelen eseményeit és embereit. (Szépirodalmi Kiadó. 155 lap. 1951.)

★

A MAGYAR NÉP TÖRTÉNETE (Rövid áttekintés) — A szocializmust építő magyar népben egyre erősödik az a vágy, hogy ne csak a jelen és a jövő fejlődésének irányát lássa tisztán, hanem megismerje azt az utat is, amelyen eddig eljutott, megismerje múltjának igaz történetét. Ezt a sürgető szükségletet kívánja ideiglenesen kielégíteni a Művelt Nép kiadásában megjelent összefoglaló munka: *A magyar nép története.* Ez a könyv — lényegében a középiskolai tankönyvek bizonyos mértékig átdolgozott és bővített kiadása — egy kötetben „rövid áttekintés" formájában (amint a kiadó a cím alatt jelzi is) tárgyalja népünk történetét a történelmi idők kezdetétől egészen pártunk II. kongresszusáig.

A mű szerzői, *Heckenast Gusztáv, Karácsonyi Béla, Lukács Lajos és Spira György,* fiatal történészek, ha vázlatos képet adtak is

csak hazánk történetéről — éppen mert a marxizmus-leninizmus fegyverével fölvértezve, a történelmi materializmus helyes alkalmazásával hajtották végre feladatukat — komoly tudományos munkát végeztek.

A könyv szerzői általában kielégítő módon oldották meg történetírásunk legdöntőbb kérdéseit. Az általános történelmi fejlődés és a magyar fejlődés periodizálásának viszonyát jól érzékeltették, és a régi és új forrásanyag tükrében helyesen mutatták meg, hogyan érvényesülnek a magyar történelemben általában a történelmi fejlődésnek a marxizmus által fölfedett alapvető törvényszerűségei. A magyar őstörténetet — ezt a rendkívül nehezen feldolgozható korszakot — ha vázlatosan is, az engelsi periodizálás alapján, a szovjet történettudomány tapasztalatainak felhasználásával ismertetik, és világosan felismerhető a sztálini tanítás alkalmazása a magyar prefeudalizmus kidolgozásában. Helyesen emeli ki a könyv a gazdaság és a politika kölcsönhatását; világosan foglalja össze az eseménytörténetet, kidomborítva benne az osztályharcok és a forradalmak szerepét. Komoly érdeme a munkának, hogy a szerzők teljes mértékben kifejezésre juttatták tárgyalási módjukban a bolsevik pártosságot és népünk történetének minden megnyilvánulásával kapcsolatban állást foglaltak a társadalmi fejlődés mozgató erői mellett, határozottan hangsúlyozva azt a tényt, hogy történelmünk elsősorban és alapvetően a dolgozó tömegek története. Pártunk vezetőinek útmutatását követték, amikor nagy gondot fordítottak „történelmi örökségünk"-nek, népünk haladó történelmi hagyományainak — kellő átértékelés mellett való — ismertetésére. A magyar parasztságnak elnyomói ellen vívott évszázados harcait a polgári történészek elhallgatták; e könyv szerzői pótolják ezt a hiányosságot, és igen alaposan mutatják be a köztudatban „csendes századoknak" nevezett korszakokban végbement osztályharcot, a parasztság fölkeléseit. Különösen vonatkozik ez a XVIII. század parasztfölkeléseire. A könyv terjedelméhez méretezve, részletes képet kapunk a magyar munkásmozgalom kifejlődéséről, a Tanácsköztársaság hősies korszakáról és népi demokráciánk fejlődéséről is. Megmutatja ez a munka — szemben a reakciós történészek hamisításaival —, hogy a nemzetfenntartó erő mindenkor a dolgozó tömegek hazaszeretete volt, és mindig a munkások és parasztok voltak nemzeti függetlenségünk legerősebb oszlopai: Hunyadi János a paraszti tömegekre támaszkodva érte el világraszóló sikereit; Rákóczi Ferenc legodaadóbb harcosai, Esze Tamás talpasai, a hajdani végvári vitézek és szegénylegények voltak; a 48-as honvédek zömét a magyar parasztok és mesterlegények s a magyar Vörös Hadsereget a magyar munkásosztály hős fiai és dolgozó parasztságunk tömegei alkották.

Vannak a könyvnek természetesen hiányosságai is, ami elsősorban a terjedelem rovására írható. Így nem ismerteti eléggé részletesen az egyetemes történet kapcsolódó eseményeit, és elsősorban a szomszéd népek történetét; nem foglalkozik kellőképpen nemzeti kultúránk fejlődésének kérdéseivel.

„A magyar nép története" hiányosságai ellenére is értékes könyv, eddigi történelmi kiadványaink legjelentősebb alkotásai közé tartozik. Bár a szerzők a könyv középiskolai tankönyvjellegének megfelelően nem szállnak vitába a reakciós történelemhamisítók egyes megállapításaival, de marxista történetkutatásunk eddigi eredményeire támaszkodva, mégis világos képet adnak a döntő súlyponti kérdések kutatásainak jelenlegi állásáról. Ebből a könyvből népünk megismeri múltjának igaz történetét, látja saját küzdelmes történelmi útját a lerázott szolgaságtól a szabadság felé, és ez a megismerés további erőfeszítésre és harcra sarkalja azok ellen, akik megpróbálnák ismét járomba hajtani. Így válik ez a könyv — népünk igazi történetének kis tükre — a szocializmus építésének, békénk megvédésének fegyverévé. (Művelt Nép Könyvkiadó. 540 lap. 1951.) *M. L.*

★

Vronszkij: LEIGÁZOTT IFJÚSÁG — Vronszkij könyve az amerikai ifjúság helyzetével és a békéért folyó harcával foglalkozik. Bemutatja az amerikai ifjúság gazdasági helyzetét és politikai elnyomottságát. Leleplezi az amerikai kultúrát, mint olyan eszközt, amellyel a háborús uszítók az ifjúságot erkölcsileg lezüllesztik, sötét céljaik szolgálatába igyekeznek állítani. Bemutatja az amerikai iskolát, a sportot, mint az új háború előkészítésének eszközeit. Vronszkij könyve foglalkozik az ifjúság militarizálásának problémájával, azzal, hogy milyen módon igyekeznek kiirtani az amerikai ifjúságból az emberiességet, és hogy mi a következménye az amerikai imperialisták emberrontó, lélekmérgező munkájának. Végül bemutatja az amerikai ifjúság harcát a békéért és demokráciáért, ismerteti az amerikai ifjúság haladó szervezeteit, e szervezetek növekedését és eredményeit s azt az őszinte, mély barátságot, amely az amerikai ifjúság tömegeit a Szovjetunióhoz fűzi.

Ez a népszerű stílusban írott könyv segít abban, hogy ifjúságunk helyes képet kapjon az amerikai imperialisták gazságairól, az amerikai ifjúság nyomorúságos helyzetéről, így

tehát segít abban, hogy ifjúságunk meggyűlölje az új háború uszítóit. Ezért hasznos fegyver a békeharcban. (Ifjúsági Könyvkiadó. 190 lap. 1951.)

★

Kamjén István: EMBERPIAC — Kamjén István új regénye Szabó Mihály és társai életét ábrázolja körülbelül onnan, ahol „*Mihály*" abbamaradt, tehát a harmincas évek kezdetétől egészen a felszabadulás utáni idők első hónapjáig. Ezalatt az idő alatt Szabó Mihály emberré válik, családot alapít és a munkásmozgalom jó harcosainak tanítványaként maga is tevékeny, bátor harcosa lesz a szocializmus ügyének. A felszabadulásig a kubikosok nehéz sorsát éli, időnként munkához jut a fővárosban, vagy vidéken, öntudatos magatartása miatt azonban egy-kettőre elveszti minden munkáját, s egyízben börtönbüntetést is kap. Felesége belehal a sok éhezésbe. A felszabaduláskor Mihály új élettársat talál magának. Szabó Mihály alakja körül felvonulnak a regényben a munkásmozgalom és nevezetesen a kubikosmozgalom harcosai, rokonszenvezői, árulói, az úri világ képviselői, munkáltatók, mérnökök, pallérok, kulákok, detektívek és csendőrök, s a regény végén megjelennek a Vörös Hadsereg felszabadító katonái.

Az író célja, hogy hősei sorsán szemléletesen feltárja, élesen megvilágítsa a magyar társadalom állapotát a Horthy-fasizmus utolsó másfél évtizedében. Bemutatja ennek a korszaknak munkásnyomorát és azokat a harcokat, amelyeket az illegális Párt vezetésével vívott a munkásosztály és a szegényparasztság. (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1951. 308 lap.)

★

Borisz Izjumszkij: VÖRÖS VÁLLPÁNTOK — A regény cselekménye a Honvédő Háború utolsó hónapjában játszódik. Bokanov kapitány a frontról érkezik a Szuvorov-iskolába. Bizonyos tartózkodással kezeli új feladatát, furcsa számára a hosszú frontélet után gyerekekkel bibelődni. Csoportja az iskola legidősebb növendékeiből, 15—16 éves fiúkból áll. A legkülönbözőbb jellemű és képességű gyerekeket kell szovjet tisztekké nevelnie. Hogyan? Ez a probléma foglalkoztatja az iskola nevelőtiszti karát. Az egyik tábor a szigorú katonai fegyelem híve és ellensége mindenféle „pedagógizálásnak". A másik tábor a pedagógiai módszerek mellett tör lándzsát és elítéli a „rendszabályokkal" való nevelést. A könyv a legtöbbet a gyerekek életével, fejlődésével, nevelkedésével foglalkozik. Két csoportot ismer meg alaposan az olvasó: a legidősebbeket és a legfiatalabbakat. A gyerekek súlyos problémákkal küzdenek — hiányzik a meleg anyai szeretet, a nevelőtisztek nem pótolják ezt. Egyes gyerekekben még megmaradtak a fasiszta megszállás idején szerzett társadalomellenes tulajdonságok maradványai. A könyv azt mutatja meg, hogyan találják meg állandó kutatások és küzdelmek árán a nevelőtisztek a nevelés helyes módszerét — a katonai fegyelem és a pedagógus gondolkodás célszerű összevonását — és hogyan válik a gyerekek kollektívje erős, bajtársias, vidám szovjet közösséggé. (Ifjúsági Könyvkiadó. 584 lap. 1951.)

★

Nyárádi Gábor: ÚJÍTÓK, AZ ÚJ TECHNIKA HARCOSAI — Hatalmas változásnak, fölmérhetetlen jelentőségű történelmi fordulatnak kellett bekövetkeznie ahhoz, hogy a munkát súlyos tehernek tartó munkásból versenyző, újító, sztahanovista legyen A gyárak üzemek államosítása, átadása a dolgozó nép tulajdonába, biztosította a döntő fordulatot a dolgozóknak a munkához való viszonyában. A munkásnak érdeke lett, hogy jobban, termelékenyebben dolgozzék, észszerűsítéseken, újításokon törje a fejét. A dolgozó tömegek fokozatosan fölismerték, hogy a termelés növelése és javítása, új munkamódszerek, berendezések alkalmazása a saját érdeküket, az egész dolgozó nép fölemelkedését szolgálja. Ez a felismerés kellett ahhoz, hogy a munkásból újító, az új technika élenjáró harcosa legyen és ennek eredményeként az újítók száma százezrekre, az újítások révén elért gazdasági eredmény pedig százmilliókra emelkedjék.

A dolgozó nép alkotó kezdeményezésének és kimeríthetetlen tehetségének nagyszerű megnyilvánulásáról szól ez a könyv is, amely a budapesti MÁVAG-nak, országunk egyik legjelentősebb nehézipari üzemének, több újítási verseny kiváló helyezettjének, sok értékes mozgalom kezdeményezőjének példáján mutatja be az újítómozgalom fejlődését és legfontosabb kérdéseit. A könyvben nemcsak egy gyár, hanem egész nehéziparunk, sőt egész iparunk újítómozgalmának problémáival találkozunk. Ismerteti a mozgalom általános kérdéseit és feltárja a hibákat, amelyeket nemcsak itt, hanem sok más üzemünkben is ki kell küszöbölni, fölméri az eredményeket, amelyekből más gyárak dolgozói is okulhatnak. (Népszava Könyvkiadó. 208 lap. 1951.)

★

A SZOVJET FÖLD — A cikkgyűjtemény a hatalmas Szovjetország egyes területeinek földrajzát, természeti kincseit, ipari és

mezőgazdasági fejlődését, kommunizmus felé haladását ismerteti. Érdekes, színes leírásban tárulnak az olvasó elé a nagyvárosok, amelyek világhírű kulturális intézményeknek: egyetemeknek, múzeumoknak, könyvtáraknak, színházaknak adnak otthont — vagy Közép-Ázsia sztyeppéi és sivatagai, amelyektől egyre nagyobb területeket hódít el a szovjet ember természetátalakító akarata.

„A szovjet föld" magyar kiadása utószóban számol be a nagy sztálini természetátalakító tervnek azokról az új alkotásairól, amelyek a könyv moszkvai megjelenése óta valósultak meg. A bőséges képanyag is hozzájárul ahhoz, hogy ebből a könyvből jobban megismerjük és még jobban megszeressük hatalmas példaképünknek, a Szovjetuniónak országait és népeit. (Művelt Nép Könyvkiadó. 215 lap. 1951.)

★

A MI HAZÁNK — Bejárni, megismerni hazánkat — nagy feladat. Városok, falvak, tanyaközpontok, bányák, gyárak, termelőszövetkezetek, állami gazdaságok váltakoznak benne. Utak, vasutak, ösvények, folyók, erdők, síkságok és hegyek pókhálós szövevénye erezi a tájat. Sokszor egyetlen kis domb végtelen síkokat lop el tekintetünk elől. Fiatal írók vállalkoznak ebben a könyvben arra, hogy megkíséreljék bejárni, látni és fölfedezni Magyarországot, amelynek neve mellett most már olyan magától értetődően használjuk a jelzőt: édes hazánk.

A színes, szórakoztató fejezetekben feltárul Magyarország minden tája, az olvasó megismeri az Alföld kietlennek vélt rónáit, amelyeket a bőség földjévé varázsol a szocialista ember, megtanulja, hol vannak hazánk természetes nyersanyagkincsei, amelyek ma már népünk tudajdonát képezik, meglátja az utat, amelyen haladunk, az új gyárakat, városokat, a termelőszövetkezetek gyarapodó sorát, fejlődő kulturális életünk legújabb eredményeit. (Művelt Nép Könyvkiadó. 211 lap. 1951.)

ÚJ KÖNYVEK

Lenin Művei. 21. kötet. 515 lap. Szikra 1951.

Sztálin Művei. 7. kötet. 461 lap. Szikra 1951.

Gh. Gheorghiu-Dej: Válogatott cikkek és beszédek. 269 lap. Szikra 1951.

G. Glezerman: A kizsákmányoló osztályok felszámolása és az osztálykülönbségek megszüntetése a Szovjetunióban. 479 lap. Szikra 1951.

Gömöri Endre: Indonézia népének harca. 195 lap. Szikra 1951.

V. Cseprakov: A békéért vívott harc minden nép létérdeke. 122 lap. Szikra 1951.

Dino Köszev: Titóék álarc nélkül. 182 lap. Szikra 1951.

Ralph Parker: Mister Attlee Angliája. 86 lap. Szikra 1951.

Fogarasi Béla: Logika. 352 lap. Akadémiai Kiadó 1951.

Aujeszky László—Berényi Dénes—Béll Béla: Mezőgazdasági meteorológia. 550 lap. Akadémiai Kiadó 1951.

V. N. Sesegolev: Mezőgazdasági rovartan. 695 lap. Akadémiai Kiadó 1951.

J. I. Frenkel: Bevezetés a fémek elméletébe. 236 lap. Akadémiai Kiadó 1951.

N. I. Szmirnov: Szintetikus kaucsukok. 368 lap. Akadémiai Kiadó 1951.

Szaltikov—Sesedrin: Egy város története. 199 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1951.

Fjodor Gladkov: Az eskü. 156 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1951.

A. E. Primenko: Lökhajtásos motorok. 222 lap. Népszava Kiadó 1951.

A gazdasági vezetés szocialista módszerei. 138 lap. Népszava Kiadó 1951.

N. A. Boloban: Építőipari darukezelők könyve. 162 lap. Népszava Kiadó 1951.

A kapitalizmus politikai gazdaságtana (Közgazdasági középiskolák I—II. osztálya számára). 192 lap. Tankönyvkiadó 1951.

A szocializmus politikai gazdaságtana (Közgazdasági középiskolák

III—IV. osztálya számára). 295 lap. Tankönyvkiadó 1951.

B. V. Bokij: Bányaműveléstan. 517 lap. Tankönyvkiadó 1951.

Állam- és jogtörténet. I. kötet. 275 lap. Tankönyvkiadó 1951.

N. A. Makszimov: Növényélettan. 395 lap. Tankönyvkiadó 1951.

O. Kosztonocsics: A Tito-klikk népellenes kultúrpolitikája. 54 lap. Művelt Nép Kiadó 1951.

J. A. Kasszirszkij: Az orosz és szovjet orvostudomány nagyjai. 290 lap. Művelt Nép Kiadó 1951.

M. E. Szaltikov—Scsedrin: Külföldön. 445 lap. Művelt Nép Kiadó 1951.

H. G. Kasztanajev: Termelési elszámolások a gépgyár műhelyeiben. 127 lap. Nehézipari Könyvkiadó 1951.

Veres Péter: Ukrajna földjén. 134 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

Mark Twain: A lóvátett város. 212 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

Sándor András: Híradás a pusztáról. 215 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

Vészi Endre: Új híd a Dunán. 232 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

M. Kowalevski: Cukorhegyek. 211 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

Jorge Amado: Vörös vetés. 290 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

W. Gorrish: Spanyolországért. 170 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

Jurij Nagibin: Hazatérés. 59 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

August Jakobson: Napfelkelte. 64 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

Pablo Neruda: Ébredj favágó! 142 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

N. J. Vapcárov: Párviadal. 112 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

Lucnan Rudnicki: Régiek és újak. II. 257 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

Vajda János: Válogatott Művei. 344 lap. Szépirodalmi Kiadó 1951.

Megjelent a

STATISZTIKAI SZEMLE

októberi száma

Közli a Központi Statisztikai Hivatal jelentését a felemelt ötéves terv második évének harmadik negyedévi teljesítéséről.

A tartalomból kiemelkedik még:

Lengyel László: Az építőipari termelés értéki számbavételének néhány kérdése.

Sz. Mehanyik: A vállalati termelési ciklus időtartama mutatószámainak kiszámítása és elemzési tapasztalatai.

A. Brjanszkij: Az állatállomány reprodukciójának statisztikai mutatószámai

című tanulmányok.

A lap beszámolót hoz a „Statisztikai Szemle" ankétjáról, egy cikket a statisztikai bürokráciáról és pályázati felhívásokat közöl.

KAPHATÓ IBUSZ-PAVILONOKBAN ÉS A KIADÓHIVATALNÁL
(Budapest II, Keleti Károly-u. 5—7. I. 1.)

Pályázati felhívás

A Központi Statisztikai Hivatal 1952 január 2-án Budapesten nyolchónapos ipari és mezőgazdasági statisztikus-továbbképző-iskolát indít. Az iskola egésznapos, vidékiek részére bentlakásos. A hallgatók az iskola tartama alatt az NT határozata szerint fizetéstérítést kapnak.

Az iskolára felvételt nyerhetnek azok az ipari, illetve mezőgazdasági (esetleg egyéb) üzemeknél alkalmazott dolgozók, akik az alábbi feltételeknek megfelelnek:

18—35 év közötti férfiak és nők, akik eddigi munkájuk során statisztikusi, könyvviteli, vagy tervezési feladatokat láttak el és megfelelő képesítéssel (statisztikusi, képesített könyvelői, közgazdasági középiskolai, esetleg mezőgazdasági technikumi, illetve gimnáziumi érettségi bizonyítvány), végbizonyítvánnyal, vagy ennek megfelelő szakismerettel bírnak.

Pályázati határidő: 1951. november 20. A pályázatot a Központi Statisztikai Hivatal Oktatási osztályának (Budapest, II., Keleti Károly-u. 5—7.) kell beküldeni.

A pályázathoz a következő iratokat kell csatolni:

1. születési anyakönyvi kivonat,
2. legutolsó iskolai, illetve szakképesítést igazoló bizonyítvány,
3. jelenlegi munkahelye személyzeti osztályának javaslata,
4. két darab kézírásos életrajz.

A fenti címre szóló borítékon fel kell tüntetni a „Pályázat" szót.

Felvilágosítás telefonon: 350-120, 144-es mellék (Oktatási osztály, Kovács Rózsa előadó).

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
Oktatási osztály

MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG
LAP- ÉS MOZGALMIANYAG KIADÓ VÁLLALAT

KÉPSZOLGÁLAT

BUDAPEST V, SEMMELWEIS-U. 1

★

A SZOVJETUNIÓT ISMERTETŐ FÉNYKÉPEK MINDEN TÁRGYKÖRBEN, EGYES DARABONKÉNT ÉS NAGY MENNYISÉGBEN IS, ARCHIVUMUNKBÓL KIVÁLASZTHATÓK ÉS MEGRENDELHETŐK

★

KÍVÁNATRA KATALÓGUST KÜLDÜNK!

OLCSÓ SZOVJET KÖNYVSOROZAT

„A SZOVJET KISREGÉNYEK" ÚJABB KÖTETEI

PAVLENKO: ITÁLIAI UTAZÁS

Érdekes, nagy művészi felkészültséggel írt útijegyzetek. Pavlenko jól látja, hogy a mai Itália — főleg Róma — nem csupán egy elmúlt világ múzeumországa, hanem egyben a római Vatikán új háborút kovácsoló imperialista diplomáciai cselszövéseinek központja is. Emellett a kiváló író megismerteti velünk a szabadságszerető olasz népet is, amely harcol a haladásért és békéért.

Ára: fve. 2,—Ft

GROSZMAN: A MINDENES

A címadó novellában az író bemutatja egy szakácsnő útját, aki éltes kora ellenére, gazdái, kommunista szomszédai segítségével munkásnő lesz egy nagy moszkvai autógyárban és néhány hónap alatt új emberré: szocialista emberré alakul át.

Ára: fve. 1,50 Ft

GONCSÁR: PACSIRTA

A fiatal író a novellákban a kommunizmust építő szovjet kolhozparasztok mindennapi problémáit tárja elénk kedves, vidám, lírai hangon. Bemutatja, hogyan örülnek a várva-várt esőnek, hogyan szoktatják le régi rossz szokásokról a kolhoztagokat és hogyan harcolnak, hogy elsőnek szolgáltassák be a gabonát.

Ára: fve. 1,— Ft

SZAVELJEV: ROHAM A TÉLI PALOTA ELLEN

A könyv lapjain megelevenednek a Nagy Októberi Szocialista Forradalom eseményei attól a perctől kezdve, amikor 1917 júliusában az ideiglenes kormány kiadja Lenin ellen az elfogató parancsot, majd a Kerenszki-kormány bukása, a Téli Palota elfoglalása, november 7-ének dicső eseményei egészen addig, amikor ezen a napon Lenin elvtárs kimondja a Szovjetek Kongresszusán: „Most pedig hozzálátunk a szocialista rend felépítéséhez".

Ára: fve. 1,50 Ft

PANTYIJELEV: AZ ELSŐ HÉT

A fiatal író egy szerszámgyár mechanikai osztályának egy hetét írja le. Annak ellenére, hogy a cselekmény igen rövid idő alatt, és a gyárnak csak kis területén játszódik le, az író remek megjelenítő készséggel mutatja meg a szovjet ember jellemét, munkaszeretetét és munkamódszerét.

Ára: fve. 3,50 Ft

★

OLVASSUK FILLÉREKÉRT
A SZOVJET IRODALOM REMEKEIT!

51/4758 — Egyetemi Nyomda, Budapest (Felelős: Erdős László)

A tartalomjegyzék folytatása a borítóív 2. lapjáról

Lap

KÖNYVSZEMLE

Az atomerő politikai, hadászati és gazdasági jelentőségéről 317

M. Grecsev és *M. Danyilevics:* Új könyvek Argentína politikai és gazdasági helyzetéről (*Paulino Gonsalez Alberdi:* Argentína gazdasági válsága; *G. Arnedo Alvarez:* A cukoripari munkások igazságos követelései) 322

Medek—Knizsek—Szabó: A tervszerű megelőző karbantartás alkalmazása a gépiparban 326

Irodalmi tájékoztató (Borisz Polevoj: Az arany — Csou Li-po: Orkán — Jean Baumier: Hitlertől Trumanig — Alexej Kozsevnyikov: Éltető víz — I. V. Sztálin Műveinek magyar bibliográfiája — Lukin: Solohov írói útja — Nagy István: Egy év a harmincból — Heckenast Gusztáv—Karácsonyi Béla—Lukács Lajos és Spira György: A magyar nép története Vronszkij: Leigázott ifjúság — Kamjén István: Emberpiac — Borisz Izjumszkij: Vörös vállpántok — Nyárády Gábor: Újítók, az új technika harcosai — A szovjet föld — A mi hazánk 328

Új könyvek 333

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор:
Эндре ШЭМЬЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык
Пал АЛЬПАРИ

Редакция:
Будапешт, VI-й р-н, проспект Сталина № 40, тел.: 314-920, 314-933

Издательство:
Будапешт, V-й р-н, улица Лайоша Кошута 20. тел.: 183-930

Подписная плата на год 144 ф-та

Цена номера в СССР 10 руб., подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 18000 экз. Объем 10 печ. л.

За издание отвечает Йожеф ТЕРЕК

Отпечатано в Университетской Типографии, Будапешт. — Отв. рук.: Ласло Эрдеш.

Különlenyomat a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle csoportos előfizetői számára

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:
ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BÍRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTUR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő
SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

A szovjet nép újabb sikerei

Csikós-Nagy Béla: Feladataink a tervmunka fejlesztésében

Balázs György: Közgazdaságtudományi munkák Lenin Műveinek második kötetében

Rozenfeld: Az iparigazgatás szervezeti formáinak fejlődése a Szovjetunióban

Zaszjadko: A ciklusos ütemterv meghonosítása a Donyec-medence bányáiban

A szovjet mezőgazdaság háborúutáni fejlődése

Lific: A szovjet kereskedelem fejlődése a háború után

Lukjanova: Japán — a távolkeleti agresszió újjáéledésének fészke

M. MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET KÖNYVTÁRA

10-11

TARTALOM

Lap

A szovjet nép a kommunizmus felépítéséért és a békéért vívott harc újabb sikereinek jegyében ünnepelte a Nagy Október harmincnegyedik évfordulóját ... 337

Csikós-Nagy Béla: Feladataink a tervmunka fejlesztésében ... 347

Balázs György: Közgazdaságtudományi munkák Lenin Műveinek második kötetében ... 367

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

J. Kaszimovszkij: A gazdaságosság forrásai ... 377

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése fölemelt ötéves tervünk teljesítéséről a második tervév III. negyedében ... 383

A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének harmadik negyedévi eredményei ... 388

IPARI SZEMLE

S. L. Rozenfeld: Az iparigazgatás szervezeti formáinak fejlődése a Szovjetunióban ... 390

A termelés önköltségének csökkentése a szocialista felhalmozás forrása ... 404

A. Zaszjadko: A ciklusos ütemterv meghonosítása a Donyec-medence bányáiban 413

G. Grebcov: A vas- és acélgyártás növelésének legfontosabb tartalékai ... 416

A. Vjatkin: A gépipar a szovjet népgazdaság műszaki fejlődésének alapja 419

MEZŐGAZDASÁGI SZEMLE

A szovjet szocialista mezőgazdaság hatalmas fejlődése a háború után ... 427

KERESKEDELMI ÉS PÉNZÜGYI SZEMLE

M. Lific: A szovjet kereskedelem fejlődése a háború után ... 441

NÉPI DEMOKRÁCIÁK

N. Puhlov: Románia mezőgazdaságának fejlődése ... 452

A tartalomjegyzék folytatása a borítóív 3. lapján

Felelős szerkesztő:
Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest VI, Sztálin-út 40.
Telefon: 314-920, 314-933

Kiadóhivatal: Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20.
Telefon: 183-930

Előfizetési ára egy évre 144 forint
Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám: 936 586

*

Példányszám: 16 500
Terjedelem: 10 ív

*

Felelős kiadó: Török József

5028 — Egyetemi Nyomda, Budapest (Felelős: Erdős László)

A szovjet nép a kommunizmus felépítéséért és a békéért vívott harc újabb sikereinek jegyében ünnepelte a Nagy Október harmincnegyedik évfordulóját

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom harmincnegyedik évfordulóját nagy hazafias lelkesedéssel ünnepelte meg a szovjet nép. Az Októberi Forradalom, a világtörténelem legnagyobb eseménye: határkő az új szocialista világ és a régi, kapitalista világ között. A szovjet néppel együtt ünnepelnek az egész világ dolgozó tömegei is, amelyek a munkásoknak és a parasztoknak az Októberi Forradalom által megteremtett szocialista államában támaszukat, reménységüket és jövőjüket látják. Az élet mindinkább növekvő erővel igazolja Lenin lángeszű előrelátását: „A mi Szocialista Szovjetköztársaságunk szilárdan fog állani, mint a nemzetközi szocializmus fáklyája és mint az összes dolgozó tömegek példaképe. Odaát marakodás, háború, vérontás, az emberek millióinak feláldozása, tőkés kizsákmányolás, itt pedig igazi békepolitika és Szocialista Szovjetköztársaság".

Az Októberi Forradalom — hangsúlyozta Sztálin elvtárs — gyökeres fordulatot jelent a világkapitalizmus történelmi sorsában. Véget vetett a tőkésrendszer mindent átfogó egyeduralmának, és ellensúlyozására, vele párhuzamosan létrehozta az új, szocialista rendszert. Azóta a világ fejlődését két folyamat, két irány jellemzi: egyfelől — a kapitalizmus fokozódó hanyatlása, pozícióinak folytonos gyengülése a tőkés országokon belül és a nemzetközi küzdőtéren, valamint területének összezsugorodása több ország kiszakadása következtében; másfelől — a szocializmus szüntelen növekedése, pozícióinak kiterjedése és megerősödése.

Harmincnégy évvel ezelőtt a kapitalista nagyhatalmakkal szemben egyedül az ellenséges gyűrűbe zárt, fiatal Szovjetköztársaság állott, magasra emelve a békének, a proletárszolidaritásnak és a népek testvériségének zászlaját. Azóta a helyzet jelentősen megváltozott. Az Októberi Forradalom előidézte mélyreható történelmi változások, a második világháború, s a szovjet népnek a német fasizmuson és a japán militarizmuson aratott győzelme eredményeképpen a Szovjetunióval az élén kialakult és hatalmas, legyőzhetetlen erővé növekedett a szocializmus és a demokrácia tábora. Az emberiségnek több mint egyharmada — több mint 800 millió ember — már felszabadult az imperializmus igája alól.

A második világháború befejezése óta eltelt idő a demokrácia és a szocializmus nemzetközi tábora szüntelen növekedésének és erősödésének időszaka volt. Új győzelmeket aratott a Lenin és Sztálin hős pártja által vezetett szovjet nép. A szocialista tervgazdaság rendszerének a szovjet embermilliók odaadó munkájával, magasfokú öntudatával és alkotó aktivitásával megsokszorozott előnyei, továbbá a bolsevik párt és a szovjet állam fáradhatatlan szervezőmunkája következtében a szovjet ország sikeresen begyógyította a háború ütötte súlyos sebeket és hatalmas lépésben haladt előre a kommunizmus útján.

Sikeresen oldották meg azokat a feladatokat, amelyeket Sztálin elvtárs tűzött ki 1946 február 9-én mondott választási beszédében: a Szovjetunió a háborúutáni első ötéves terv folyamán nemcsak helyreállította, hanem jelentősen meg is haladta a népgazdaság háborúelőtti színvonalát. A Szovjetunió most felmérhetetlenül erősebb, mint a második világháború előtt. Ez a rendkívül nagyfontosságú történelmi tény a legmélyrehatóbb átalakító hatással van a világesemények menetére, fellelkesíti a haladó emberiséget, megerősíti győzelembe vetett hitét, zavart kelt az imperialista táborban és aláássa erőit.

Nagy szocialista szövetségesükkel vállvetve, magabiztosan haladnak előre a népi demokratikus országok. Közép- és Délkelet-Európa népi demokratikus országainak, a harcban megedzett kommunista- és munkáspártok által irányított dolgozó tömegei, élükön a munkásosztállyal, megoldották az antifeudális és imperialistaellenes forradalom feladatait, döntő csapást mértek a burzsoáziára és áttértek a népi demokrácia fejlődésének második szakaszára: a proletariátus diktatúrájának és a szocializmus alapjai építésének szakaszára. A szovjet tapasztalatokat felhasználva, s a Szovjetunió mindenirányú, testvéri támogatására és segítségére támaszkodva, a népi demokratikus országok jelentős sikereket értek el az új élet építésének minden területén.

A Német Demokratikus Köztársaság megalakítását Sztálin elvtárs fordulópontnak mondotta Európa feilődésében. Az elmúlt két év eseményei teljes mértékben igazolták ezt a megállapítást, tanúságot tettek a fiatal köztársaság kiemelkedő szerepéről a német nép hazafias és demokratikus erőinek összefogásában, alapvető nemzeti érdekeinek megvédésében, a támadó német imperializmus és revanspolitika felélesztése ellen vívott harcban.

Az antifeudális és imperialistaellenes forradalom győzelme Kínában gyökeresen megváltoztatta a kínai nép sorsát. A dicső Kínai Kommunista Párt nak és kipróbált vezetőjének, Mao Ce-tung elvtársnak vezetésével sikeresen folyik falun a feudális földesúri rendnek, a régi Kína évszázados elmaradottsága forrásának fölszámolása. Nagyarányú gazdasági és kulturális építés kezdődött meg, és mindinkább megerősödik a kínai nép nemzeti egysége.

A hős koreai nép, amely megismerte a szabad életet az új népi demokratikus államban, már második éve folytat önfeláldozó harcot az amerikai-angol beavatkozók ellen és kivívta az egész haladó emberiség csodálatát és elismerését. Fegyverrel a kezében védelmezi szabadságát és ugyanakkor népi demokratikus alapokon építi új életét Vietnam népe.

A szocializmus és a demokrácia táborának legfontosabb sajátossága az erősbödő egység, a növekvő politikai, gazdasági és kulturális együttműködés, egymás kölcsönös testvéri megsegítése. A szovjet szocialista állam és a népi demokratikus államok együttműködése az egyenjogú és független népek új

kapcsolatának példáját mutatja a világnak. Ez az együttműködés gyökeresen különbözik a tőkés világban kialakult kapcsolatoktól, amelyeket a gyengék leigázása, a nemzeti függetlenség lábbal tiprása, az imperialista érdekek állandó összeütközése jellemez.

A tőkés országokban a munkások és dolgozók milliói a szocializmus és a népi demokrácia zászlaja alatt harcolnak a tartós békéért, az imperialista agresszorok megfékezéséért, a szociális és nemzeti felszabadulásért, és harcuk folyamán mind szorosabban tömörülnek az egész világon folyó békeharc zászlóvivője, a Szovjetunió köré.

A Nagy Októberi Forradalomnak, mint az egész világra kiható történelmi eseménynek egyik legfontosabb eredménye a politikától és a harctól eddig távolállott emberek százmillióinak tudatos politikai életre ébresztése és az imperialisták ellen vívott felszabadító harcban való részvételre serkentése.

Az Októberi Forradalom megmutatta az elnyomott tömegeknek a tengődésből, a nyomorból és az imperialista háborúkból kivezető utat, fokozta a proletariátus osztályharcát a burzsoázia ellen, megsemmisítő csapást mért a szociálreformizmus hazug ideológiájára és a jobboldali szocialisták képmutató elgondolásaira, amelyek szerint maroknyi milliárdos és milliomos kiváltságainak, jövedelmének és hatalmának fenntartása mellett is felépíthető a „demokratikus szocializmus".

Az Októberi Forradalom és az ezt követő történelmi események kézzelfoghatóan bebizonyították, hogy a jobboldali szocialista vezetők, akik a munkásosztály védelmezőinek álarcát öltik fel, a valóságban a burzsoázia lelkes oltalmazói és bűnrészesei az imperialista banditizmusnak. Napjainkban a jobboldali szocialisták nemcsak saját burzsoáziájuknak, hanem az amerikai imperializmusnak is hűséges kiszolgálói, elárulják saját államuk és népük nemzeti érdekeit, és az új világháború előkészítésén fáradoznak.

A jobboldali szocialisták igazi szerepének leleplezése, a tőkés országok munkásmozgalmában való teljes elszigetelésük fontos föltétele a munkásosztály győzelmének a békéért, a nemzeti függetlenségért és a szocializmusért vívott harcban. Ezt a harcot a kommunista pártok irányítják. Befolyásuk napról napra növekszik a munkásosztályban és a nép legszélesebb tömegeiben. A marshallizált európai országok Washingtonból irányított reakciós kormányainak erőfeszítései a „kommunista befolyás" minden áron való megszüntetésére, elkerülhetetlenül kudarcba fulladnak.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme, a valamennyi faj és nemzet egyenjogúságáért és a népek barátságáért síkraszálló szovjet ideológia diadala, hatalmas ösztönzője lett a gyarmati és függő országok népei által vívott nemzeti felszabadító harcnak. „*Eljött* a felszabadító forradalmak kora a gyarmatokon és függő országokban, az országok *proletariátusának* ébredési kora, a forradalomban való *hegemóniájának* kora" — mondotta Sztálin elvtárs. Az élet meggyőző erővel igazolta ezt a sztálini megállapítást. Az imperialistaellenes nemzeti felszabadító harc tüze átterjed az összes földrészekre, a végsőkig kiélezi az imperializmus gyarmati rendszerének válságát és közelebb hozza pusztulását.

Az Októberi Forradalom egyik legfontosabb sajátossága, hogy egyetlen országban győzött, egyik legsebezhetőbb pontján szakította el az imperializmus

láncát, egész történelmi időszakot nyitva ezzel a két rendszer — a szocializmus és a kapitalizmus — elkerülhetetlen együttélésére. Az azóta eltelt harmincnégy év világtörténelmi távlatban rövid időszak, de ez is elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy a fiatal szovjet szocialista társadalmi szervezet minden vonatkozásban bebizonyítsa fölényét az elavult kapitalista rendszerrel szemben.

A szocialista rendszer leverte a termelőerők fejlődését fékező bilincseket és határtalan lehetőségeket nyitott a népgazdaság szüntelen és mindinkább növekvő föllendülése számára. A Szovjetunió hallatlanul rövid időszak alatt alakult át agrárországból iparivá, elmaradott országból élenjáró szocialista nagyhatalommá. A szovjet állam politikai és gazdasági ereje, belső egysége, megdönthetetlen ellenállóképessége, világosan bebizonyosodott a Nagy Honvédő Háború kemény éveiben.

A szocialista gazdasági rendszer döntő fölénye — amelyet a Kommunista Párt és a szovjet állam hatékonyan érvényesített — a háborúutáni nehézségek sikeres leküzdésének alapjává, a Szovjetunió népgazdasága új, hatalmas föllendülésének alapjává vált. A bolsevik párt világos távlatokat tárt fel a szovjet nép előtt, felhasználta a szervező és az agitációs-, propagandamunka minden eszközét. A párt irányította az egész népet átfogó hatalmas lendületű szocialista munkaversenyt, a párt biztosította a bírálat és önbírálat széleskörű kibontakozását, s ezzel lehetővé tette a szovjet nép munkájában mutatkozó hiányosságok leküzdését és újabb óriási tartalékok feltárását.

A kommunista párt vezette szovjet nép hatalmas építőmunkát végez. Sikerrel teljesítette, a legfontosabb feladatok megoldásában pedig jelentősen túlteljesítette a háborúutáni ötéves tervet. 1950-ben — az ötéves terv utolsó évében — a Szovjetunió ipari termelése 1940-hez képest, a tervben előirányzott 48 százalék helyett 73 százalékkal növekedett. Még erősebb ütemben fejlődtek a vezető iparágak: a nehézipar és legfontosabb ága, a gépgyártás, amely a technikai haladásnak, a szovjet állam gazdasági hatalmának és védelmi képessége megerősítésének alapja.

Jelentős sikereket mutat az 1951-es év is. A népgazdaság fejlesztésének állami tervét negyedévről negyedévre túlteljesítik. Az ipar harmadik negyedévi tervét egészében 103 százalékban teljesítették. Az ipar teljes termelése az előző év harmadik negyedének termeléséhez képest 15 százalékkal emelkedett. Az ipar önköltségcsökkentési tervét is túlteljesítették.

A fejlődésnek ezeket az általános adatait részleteiben támasztják alá Berija elvtárs következő, nagyjelentőségű közlései:

Nagymértékben növekszik a Szovjetunió vas- és acéltermelése. 1950-hez viszonyítva az öntöttvas termelése 2 700 000 tonnával, az acélé körülbelül 4 millió, a hengerelt árué 3 millió tonnával emelkedik. A Szovjetunió most körülbelül annyi acélt termel, mint Anglia, Franciaország, Belgium és Svédország együttvéve. Az elmúlt néhány esztendőben a széntermelés átlagos évi növekedése 24 millió tonna. A Szovjetunió szénbányászata most már nem csupán az ország szükségletét fedezi, hanem megfelelő tartalékok megteremtését is biztosítja. A szénbányászat technikai átszerelése során teljesen gépesítették az olyan nehéz és nagy munkát kívánó folyamatokat, mint a réselés, fejtés és gurítás, továbbá a földalatti szállítás és a szénnek vasúti kocsikba rakása.

Az elmúlt évek során az ásványolajtermelés évenként négy és félmillió tonnával emelkedett. Ebben az esztendőben túlteljesíti az olajtermelés tervét.

Gazdag olajlelőhelyeket tártunk fel új körzetekben, és a felkutatott ipari olajkészletek erősen megnövekedtek. Határidő előtt oldjuk meg a Sztálin elvtárs által kitűzött feladatot: az ásványolajtermelésnek évi 60 millió tonnára való emelését.

Ebben az esztendőben 104 milliárd kilowattóra villamosenergiát fejlesztettünk; ez több, mint Anglia és Franciaország villamosenergia-termelése együttvéve. A villamosenergia-termelés csupán a folyó esztendőben több mint 13 milliárd kilowattórával növekszik. Ez hétszer annyi, mint amennyi a forradalom előtti Oroszország egész villamosenergia-termelése volt.

A gépgyártás a múlt évihez viszonyítva 21 százalékkal emelkedik. A villamoserőművek legfontosabb fajtájú energetikai berendezéseinek gyártása kétszeresére-háromszorosára, az olajipari berendezéseké majdnem kétszeresére növekszik. A gépipar 1951-ben több mint 400 újfajta gépet és gépezetet gyárt.

A hatalmas hidrotechnikai létesítmények nagy népgazdasági feladatokat fognak megoldani. Egyedül az új villamoserőművek évi 22 és fél milliárd kilowattóra olcsó villamosenergiát adnak. Ez a mennyiség majdnem egyenlő Olaszország egy évi teljes villamosenergia-termelésével. Az öntözött és a vízellátásba bevont területek növelése évenként 3 millió tonnával emeli a nyersgyapot termelését. Ez több mint egyharmada az Egyesült Államok átlagos évi gyapottermelésének. Ugyanezeken a területeken évenként 8,2 millió tonna búzával, 0,5 millió tonna rizzsel és 6 millió tonna cukorrépával többet fognak termelni, a szarvasmarhaállomány 2 millióval, a juhállomány 9 millióval fog emelkedni.

Nagy lendülettel ível fölfelé a szocialista mezőgazdaság. Anyagi és technikai alapja kiszélesbedett, a közös kolhozgazdálkodás megerősödött. A szemestermények terméshozama már 1949-ben jóval nagyobb volt, mint 1940-ben. Számottevő eredményeket értek el a kolhozok és a szovhozok az állatállomány növelésében. A mezőgazdaság óriási méretekben folyó technikai fejlesztése, a fejlett szovjet agrobiológiai tudomány vívmányainak alkalmazása lett az alapja a földművelés korszerűsítésének. A gép- és traktorállomások 1951 elmúlt hónapjaiban 20 százalékkal több mezőgazdasági munkát végeztek a kolhozokban, mint 1950 hasonló időszakában. A Szovjetunióban már erősen megközelítették a mezőgazdaság teljes gépesítését, és széles körben alkalmazzák a mezőgazdaságban a villamosenergiát.

A szovjet tudomány is nagy sikereket ért el a háború utáni ötéves tervben. Sikeresen dolgozik új energiaforrások — ideértve az atomenergiát is — felkutatásán és felhasználásán, a munkát megkönnyítő és a munka termelékenységét fokozó különféle találmányok, nagyteljesítményű gépek és gépezetek létrehozásán.

A szovjet munkások és a kolhozparasztok munkája mindinkább a fejlett tudomány és technika eredményeire támaszkodik. Új, magasabb fokra emelkedett a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom. Mind nagyobb mértékben bontakozik ki a termelés újítóinak, a tudomány, valamint a mérnöki és műszaki munka dolgozóinak szoros, alkotó együttműködése.

A technikai felszereltség fokozása a népgazdaság minden ágában a dolgozó tömegek általános műveltségének és műszaki ismereteinek bővülése, továbbá szocialista tudatosságának fokozódása biztosítja a munkatermelékenység szüntelen növekedését, ami a szovjet társadalom kommunizmus felé haladásának

egyik döntő feltétele. A munka termelékenysége 1951 harmadik negyedében 9 százalékkal emelkedett 1950 hasonló időszakához képest.

A szocialista gazdasági rendszer egyik legnagyobb előnye és fejlődéstörvénye a dolgozók anyagi jólétének szüntelen emelkedése. A szocialista társadalomban nincs munkanélküliség, a népgazdaságban rendszeresen növekszik a munkások és alkalmazottak száma. A munkások és alkalmazottak reálbére és a parasztok jövedelme állandóan fölfelé ível. 1950-ben a munkások, alkalmazottak és a parasztok jövedelmének teljes összege 62 százalékkal emelkedett 1940-hez képest. Bár a szovjet ország óriási eredményeket ért el, a szovjet emberektől távol áll az egyhelyben topogás és az önelégültség. A bolsevik párt állhatatosan arra tanítja a szovjet dolgozókat, hogy elért sikereiket új, még lendületesebb fejlődés kiinduló pontjának tekintsék.

Az Októberi Forradalom harmincnegyedik évfordulóját a szovjet nép, a kommunizmus sikeres építésének, összes erői mozgósításának jegyében ünnepelte. Az SzK(b)P Központi Bizottságának októberi jelszavai a szovjet embereket arra lelkesítik, hogy új hőstetteket vigyenek végbe a békés építőmunkában, növeljék a szovjet haza hatalmát, és harcoljanak a világ békéjéért.

Az SzK(b)P Központi Bizottsága felhívta a szovjet munkásokat, parasztokat és értelmiségieket, hogy fejlesszék ki még jobban a szocialista munkaversenyt az 1951. évi népgazdasági terv határidőelőtti teljesítéséért, harcoljanak a gazdasági élet és a kultúra újabb hatalmas föllendítéséért, a tudomány és az élenjáró gyakorlat vívmányainak az iparban, a közlekedésben és a mezőgazdaságban való bátor alkalmazásáért, a Volgán, a Dnyeperen, a Donon és az Amu-Darján folyó nagy építkezések sikeres befejezéséért.

A szovjet emberek gyengéd szeretettel sztálini építkezéseknek, a kommunizmus építkezéseinek nevezték el a nagyszabású vízierőművek és öntözőberendezések építését. A világtörténelem nem ismert ehhez fogható nagyarányú építkezéseket, amelyek ilyen bonyolult tudományos és műszaki feladatok megoldására késztetnek és olyan döntő befolyással vannak az ország természeti és gazdasági viszonyaira, mint a sztálini természetátalakító tervek. Nemcsak a természeti körülményeknek a társadalom érdekében való legészszerűbb hasznosításáról van szó, hanem gyökeres megváltoztatásukról, a kommunizmus igényeinek megfelelő új földrajzi környezet megteremtéséről is.

Az összes vállalatokban, minden kolhozban és tudományos intézményben a szovjet emberek mindennapi munkájának eszmei tartalma: a kommunizmus győzelméért vívott harc. Még sohasem volt a tudatosságnak és a szervezettségnek a szovjet ország életének minden területén akkora jelentősége mint ma. Olyan időket élünk, amikor „az úgynevezett objektív föltételek szerepe a minimumra csökkent, szervezeteink és vezetőik szerepe pedig döntővé, kizárólagossá vált." (Sztálin.)

A bolsevik párt feladatául tűzte ki a szocialista tervezés és gazdaságvezetés módszereinek további javítását és tökéletesítését. A szovjet tervek bolsevik tervek. E terveknek nem számtani átlagnormákhoz, hanem a haladó átlagnormákhoz, az élmunkások által elért teljesítmények színvonalához kell igazodniok. A lemaradókat felzárkóztatni az élenjárókhoz, az élmunkásokat támogatni a haladásban, mind újabb és újabb sikereket aratni: ez a bolsevik vezetés és a szocialista élet törvénye, amelytől távol áll a pangás és az egyhelyben

topogás. A párt arra neveli a szovjet embereket, hogy felismerjék s becsüljék az újat és az állami érdekeket, az egész nép érdekeit tartsák a legfontosabbnak.

A szovjet emberek tudatosságának fokától, eszmei edzettségüktől nagymértékben függ a kommunizmus gyorsütemű építésének sikere. A bolsevik párt éppen ezért kíséri rendkívül nagy figyelemmel az ideológiai munkát. A párt egész ideológiai munkája szempontjából óriási jelentősége van Sztálin elvtárs *Marxizmus és nyelvtudomány* című zseniális művének.

A bolsevik párt szüntelenül harcol a tudományos irányelvek alkalmazásáért az ország gazdasági és kulturális életének valamennyi ágazatában; szüntelenül harcol a szovjet kultúra, tudomány, irodalom, művészet mindenirányú fejlesztéséért. A párt és a szovjet állam mindennapi gondoskodása következtében mind magasabbra emelkedik a szovjet emberek szocialista tudatosságának színvonala és napról napra növekszik a Szovjetunió összes népeinek kultúrája.

A szovjet tudósok új, fontos kutatásokkal és fölfedezésekkel gazdagították a tudományt s ezzel még jobban megszilárdították a dialektikus materializmus természettudományos alapjait. Sztálin elvtársnak, a tudomány nagy korifeusának bölcs útmutatásaitól vezettetve, a szovjet tudósok sok termékeny vitát folytattak, amelyeken alapos kritikai elemzésnek vetették alá az egyes tudományágakat, és irányt szabtak további fejlődésüknek. A marxizmus-leninizmus módszertanának alkotó elsajátítása és valamennyi tudományban való alkalmazása döntő feltétele a tudomány haladásának és a szovjet tudósok új sikereinek.

A szovjet irodalom és művészet művelőinek figyelme mindinkább a szocialista valóságra, a kommunizmus építőinek életére és harcára irányul. Bármennyire fejlett és magas színvonalú is a szovjet irodalom és művészet, művelői még sokkal adósak a népnek. A szovjet íróknak és művészeknek a realista művészet minden erejével kell ábrázolniok a szovjet embereket, a szovjet valóság nagyszerűségét és szépségét, bátrabban kell behatolniok az életbe, lelkesen kell támogatniok mindent, ami új és kommunista, és bátran kell ostorozniok mindazt, ami gátja a haladásnak.

A bolsevik párt tanítása szerint a kommunizmus fölépítése megköveteli az emberek tudatában még meglévő kapitalista csökevények teljes leküzdését. A feladat az, hogy magasabbra kell emelni a dolgozók kommunista nevelésének színvonalát, fokozni kell a harcot a munkával s a szocialista tulajdonnal szemben helyenként és időnként még mindig megnyilvánuló hanyagság ellen, a szovjet jogrend és a szocialista együttélés szabályainak megsértése ellen. Szüntelenül fejleszteni és ápolni kell a szovjet hazafiságot, s a dolgozókat a szocialista haza és Lenin—Sztálin pártja iránt tanusított határtalan hűség szellemében kell nevelni.

Mit állíthat szembe a Szovjetunió óriási eredményeivel, a kommunizmus építésének nagyszerű távlataival és a népi demokratikus országok növekvő sikereivel a haldokló tőkés rend, amely már régóta útját állja az emberiség fejlődésének? A kapitalista gazdasági rend ellentmondásainak soha nem tapasztalt kiélesedése, a pénzügyi zűrzavar, a munkanélküliség növekedése, a tömegek elnyomorodása, a béketermelés összezsugorodása, a haditermelés növelése, a marshallizált országok szolgai függősége az Egyesült Államok monopól-

kapitalista pénzmágnásaitól és növekvő marakodás az imperializmus táborában. Íme, ilyen képet mutat ma a kapitalista világ.

A tőkés rendszer megoldhatatlan ellentmondásai és belső rothadása különösen szemléltetően jutnak kifejezésre az imperializmus fellegvárában, az Amerikai Egyesült Államokban. A második világháború befejezése után az USA súlyos gazdasági nehézségek közé került, amelyből még a marshallizált országok iparának megfojtása, az eszeveszett fegyverkezési verseny és a véres koreai beavatkozás segítségével sem tud kilábalni. A monopolisták, akik az USA reakciós vezető köreire rákényszerítik akaratukat, kalandor külpolitikájukban és a dolgozó tömegek életszínvonala ellen indított támadásukban keresnek kivezető utat a zsákutcából. Az USA 1951—1952. évi költségvetésében a hadikiadások több, mint ötvenszeresei az 1938—1939. évieknek. A leghatalmasabb monopóliumok pénztáraiba az extraprofit tízmilliárdjai ömlenek, amelyeket a népeknek kell kiizadnia. Az USA-ban ezévben nyolcszor annyi adót vetettek ki, mint a háború előtt. Az USA dolgozóinak többsége — még a burzsoá statisztikai adatok szerint is — a nyomorúságos életet biztosító létminimumot sem keresi meg.

Az Egyesült Államokban áldemokratikus kormányforma leple alatt a valóságban katonai és rendőrkormányzat uralkodik. A haladó elemek üldözése, a nép hivatott képviselőivel való leszámolás, a féktelen gyűlölet, a vezető körök hallatlan politikai korrupciója és gengszterizmusa — íme, a jelenlegi amerikai politikai élet jellemző vonásai.

A világ népei napról napra jobban felismerik az amerikai „demokrácia" ragadozó, rabló arculatát. A népek a szovjet életformában, a szovjet szocialista világban az igazi szabadság és a valódi demokrácia példaképét látják.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom a béke jegyében született. Megszabadította az emberek millióit az első imperialista háborútól és első dekrétumában közzétette a valóban demokratikus alapelveken nyugvó általános béke megteremtésének programját. A szovjet forradalom újtípusú államot hozott létre, amelynek politikája nemcsak saját népének, hanem minden ország dolgozóinak érdekeit is képviseli és megvédi.

A szovjet állam egész története az imperialisták katonai kalandjai és agresszív szándékai ellen vívott harc története, az agresszió áldozatai önzetlen és önfeláldozó védelmének története, az egész világ békéjéért vívott szüntelen harc története. A Szovjetunió a béke és a népek biztonságának őre volt és marad.

A Szovjetunió már a háború előtt, az általános leszerelésre és a kollektív biztonság rendszerének megteremtésére irányuló javaslataiban felvetette a háború elhárításának és a béke megőrzésének legkövetkezetesebb és legreálisabb programját. Ugyancsak a Szovjetunió kezdeményezte a háború után is a legfontosabb nemzetközi egyezményeket a tartós béke megszilárdítására és megőrzésére.

Az imperialista kormányok azonban szabotálták a Szovjetuniónak a második világháború elhárítására irányuló összes kísérleteit, dédelgették és felbátorították a támadókat. Az USA és Anglia kormánya a háború folyamán a körülmények nyomása alatt kénytelen volt megegyezni a Szovjetunióval és így, vagy amúgy elfogadni kényszerült a világháborúutáni berendezkedésre vonatkozó tervét. Ezek a kormányok azonban utólag durván megsértették és széttépték

az általuk aláírt jaltai és potsdami szerződéseket, amelyek a világ valamennyi népének életbevágó érdekeit képviselték.

A Szovjetunió békepolitikájával az USA, Anglia és más imperialista országok kormányai a német és japán imperializmus újjáélesztésének, az új világháború lázas előkészítésének és kirobbantásának politikáját állították szembe. Elutasították a német és japán kérdés békés rendezésére irányuló ismételt szovjet javaslatokat és — ellentétben a szovjet kormánynak az egységes, független, demokratikus és békeszerető Németország, a demokratikus és független Japán létrehozására irányuló erőfeszítéseivel — Nyugat-Németország és Japán militarizálásának és az európai és ázsiai imperialista agresszió bázisává való átalakításának politikáját követik.

A Szovjetunió politikája az Egyesült Nemzetek Szervezetének, mint a béke megőrzése eszközének megszilárdítására törekszik. Az amerikai és angol imperialistáknak azonban nem a béke, hanem a háború megszervezése kell. Az Egyesült Nemzetek Szervezetét a Népszövetség dícstelen útjára taszítják, megfosztják erkölcsi tekintélyétől, engedelmes eszközükké, az új világháború kirobbantásának eszközévé teszik. Az amerikai és angol imperializmus az ENSz lobogója alatt indított bűnös háborút a szabadságszerető koreai nép ellen. A Wall Street üzérei ezt a kalandot csak kezdetnek tekintik átfogóbb terveik megvalósításához. Felvonulási területté akarták változtatni Koreát az ázsiai agresszió kiszélesítése, a szabad Kína és a Szovjetunió elleni háború céljából. A koreai nép hősies küzdelmének példája azonban ismét bebizonyította, hogy a szabadságért és függetlenségért harcoló népek legyőzhetetlenek.

A világuralomra törő és az új világháborút lázas ütemben előkészítő amerikai imperialisták még ma is az atombombával fenyegetőznek, hogy a népeket megfélemlítsék és akaratukat rájuk kényszerítsék. Ez a teljesen hamis számításon — az USA vélt atommonopóliumán — alapuló „atomdiplomácia" kudarcot vallott. Az USA atommonopóliuma már rég megszűnt. A szovjet kormány jól ismeri az agresszorok ragadozó természetét, és gondoskodott arról, hogy a szovjet államot ne érje meglepetés, hogy teljes fegyverzetben fogadhassa a támadókat, és ebből a célból megszervezte a különféle űrméretű atombombák gyártását és kipróbálását.

A béke ellenségei azt hitték, hogy ha a Szovjetunió szüntelenül a békének és a népek biztonságának politikáját folytatja, ez nem magyarázható mással, mint gyengeséggel és a szükséges fegyverek hiányával. Számításukba azonban nagy hiba csúszott. A szovjet békepolitikát a szocialista társadalmi rend lényege szabja meg. Ennek a rendnek egyik alapelve a béke és a népek közötti barátság. A nagy Lenin már több, mint harminc évvel ezelőtt hangsúlyozta, hogy a szomszédos államok félremagyarázták és gyengeségnek tulajdonították a Szovjetunió békepolitikáját; meg kellett azonban győződniök arról — mondotta Lenin — hogy „amikor mi a legállhatatosabban hangoztatjuk békés szándékainkat, ugyanakkor katonailag fel vagyunk készülve."

A békeszerető emberek szerte a világon jól tudják, hogy a Szovjetunió nem azért gyárt atombombákat, mert támadásra készül valamely ország ellen, hanem mert minden eszközzel a béke megvédésére törekszik, ami megköveteli az atombombagyártás amerikai monopóliumának megszüntetését; ez viszont megteremti a kedvező feltételeket az atomfegyver használatának megtiltására. A Pravda munkatársának az atomfegyverrel kapcsolatos kérdéseire adott válaszában Sztálin elvtárs a következőket mondotta:

„Mint ismeretes, a Szovjetunió többízben követelte az atomfegyver eltiltását, az atlanti tömb hatalmai azonban ezt a követelést minden alkalommal visszautasították. Ez azt jelenti, hogy abban az esetben, ha az USA megtámadja országunkat, az amerikai uralkodó körök alkalmazni fogják az atombombát. Éppen ez a körülmény kényszerítette a Szovjetuniót, hogy atomfegyvere legyen, hogy teljes fegyverzetben fogadhassa az agresszorokat.

Az agresszorok természetesen azt akarják, hogy a Szovjetunió fegyvertelen legyen, ha az agresszorok támadást indítanak ellene. A Szovjetunió azonban nem ért ezzel egyet, és úgy véli, hogy az agresszort teljes fegyverzetben kell fogadni."

Az USA atommonopóliumának megtörése a Szovjetunió legnagyobb hozzájárulása a béke ügyéhez. Ez megerősíti a béketábort, és megsemmisítő csapást mér az amerikai-angol imperialisták támadó terveire. Ez az oka annak, hogy Sztálin elvtárs történelmi jelentőségű nyilatkozatát olyan lelkes helyesléssel fogadta az egész emberiség.

A Szovjetunió békeszerető politikájának és az Októberi Forradalom eszméinek hatására növekszik és szélesedik a béke híveinek mozgalma. Ez hivatott arra, hogy szertefoszlassa az amerikai-angol imperialisták agresszív terveit, és megakadályozza, hogy a háborús gyújtogatók hazugságaikkal behálózzák, félrevezessék és új világháborúba döntsék a néptömegeket. E mozgalom jelenlegi szakaszának jellemző sajátossága a békeharcosok növekvő szervezettsége és aktivitása. A békéért folyó küzdelem mindinkább harci jelleget ölt. A népek nem könyörögnek a békéért, hanem harcolnak érte. Jelszavuk az a sztálini szállóige, hogy „a béke fennmarad és tartós lesz, ha a népek kezükbe veszik a béke megőrzésének ügyét és mindvégig kitartanak mellette". Nemrég hozták nyilvánosságra azt a hírt, hogy több, mint 562 millió ember, a földkerekség lakosságának negyedrésze írta alá a Béke Világtanács felhívását az öt nagyhatalom közötti békeegyezmény megkötésére. Ez fényes bizonyítéka a békemozgalom nagy megerősödésének.

A sokmilliós béketábor élén a Szovjetunió népei haladnak. A szovjet ország összes városaiban és falvaiban nagy sikert aratott az aláírásgyűjtő-mozgalom a Béke Világtanács felhívására. Az aláírásgyűjtés eredményei újból tanúságot tettek a szovjet emberek megingathatatlan béketörekvéseiről, arról, hogy egyhangúan helyeslik kormányuk békeszerető politikáját, hogy lelkesen tömörülnek a bolsevik párt és a béke nagy zászlóvivője, Sztálin elvtárs körül.

A szovjet nép új politikai és munkalendülettel ünnepelte a Nagy Októberi Szocialista Forradalom harmincnegyedik évfordulóját. A bolsevik párt Központi Bizottságának harcos felhívásaitól lelkesített szovjet tömegek megsokszorozták erejüket a kommunizmus felépítésének világtörténelmi jelentőségű ügyéért vívott harcukban. A Szovjetunióban a nép és a kommunizmus ügye egybeforrt. A szovjet társadalom erkölcsi és politikai egysége, a Szovjetunió népeinek barátsága sosem volt olyan szilárd, mint most. A kommunizmus építői napról napra újabb és újabb hőstetteket visznek végbe.

„A szovjet nép tudatában van erejének és útja helyességének; megingathatatlan nyugalommal és a jövőbe vetett hittel folytatja nagy alkotó munkáját. Nincs olyan erő a világon, amely feltartóztathatná a szovjet nép diadalmas előrehaladását a kommunizmus végleges győzelme felé" — mondotta Berija elvtárs a Moszkvai Szovjet 1951 november 6-i ünnepi ülésén.

CSIKÓS-NAGY BÉLA

Feladataink a tervmunka fejlesztésében

I.

A tervmunka fejlődése Magyarországon

Magyarország 1947-ben lépett a tervgazdaság útjára. Az 1947 augusztus 1-én megindult hároméves terv segítségével irányította a népi demokratikus állam a gazdasági helyreállítás munkáját és a társadalmi átalakulás folyamatát. Abban az időben a tervezés szervezete még hiányos volt, a tervezési módszerek pedig kezdetlegesek. Mégis, a magyar dolgozó nép és mindenekelőtt a munkásosztály erőfeszítései nyomán, a Magyar Dolgozók Pártjának vezetésével és a Szovjetunió segítségével, nagyszabású eredmények születtek: a hároméves tervet 2 év és 5 hónap alatt teljesítettük. Ezek az eredmények a belső és külső ellenséggel vívott szakadatlan harcban jöttek létre, miközben megsemmisítettük az ellenség legális hadállásait, megteremtettük a munkásosztály egységét és megszilárdítottuk a proletariátus diktatúráját.

A szocialista munkaverseny és különösen a Sztahanov-mozgalom következtében 1949 második felétől kezdve a termelés addig soha nem tapasztalt gyorsütemű fejlődésnek indult. Rákosi elvtárs a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1950 október 27-i ülésén a következőket mondotta: „Az a tény, hogy gyáriparunk most már több mint kétszeresét termeli annak, amit 1938-ban adott, mutatja, hogy itt egész új problémák, az eredetitől lényegesen eltérő tervezési és termelési feladatok jelentkeznek." 1949 végén azonban a tervezés szervezete és módszerei nem tudtak lépést tartani a szocialista építőmunka lendületével. Attól lehetett tartani, hogy ez az elmaradás fékezni fogja a fejlődést. Pedig a hároméves terv határidőelőtti végrehajtása után, a Magyar Dolgozók Pártja kezdeményezésére 1950 január 1-én megindított ötéves terv a korábbiaknál is nagyobb szabású feladatok megvalósítását követelte meg.

Ilyen körülmények között tűzte napirendre a Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége 1950 május 31—június 1-én tartott ülésén a tervezés megjavításának kérdését. A Központi Vezetőség Gerő elvtárs beszámolója alapján megállapította, hogy még nem sikerült a tervezés terén teljes mértékben helyrehoznunk azt a késedelmet, amely hároméves tervünk kezdetétől végéig kísért bennünket s amelynek több oka van. Részben az, hogy 1946—1947-ben igen sok időt kellett elvesztegetnünk a tervgazdaságért, a

szocializmus építésének megkezdéséért,a reakció ellen vívott küzdelmekre, részben saját tapasztalatlanságunk a tervezés terén, végül pedig az, hogy az ismert politikai okoknál fogva iparunk államosítása később következett be, mint a legtöbb más népi demokratikus országokban. A Központi Vezetőség megállapította, hogy a döntő hiányosságokat 1950 végéig meg lehet és meg is kell szüntetni.

A Párt bírálata nagy segítségére volt a Tervhivatalnak a tervmunka hibáinak és hiányosságainak részletes feltárásában. A részletes elemzés során kitűnt, hogy a fogyatékosságok egy része összefügg a tervmunkások hiányos marxista-leninista és szakmai képzettségével; azzal, hogy nem tanulmányozzák rendszeresen Sztálin elvtárs tanításait, hogy nem ismerik a szovjet tervező módszereket. Mindenekelőtt tehát fokozni kellett a tervmunkások politikai és szakmai képzését, továbbá lehetővé kellett tenni, hogy a Szovjetunió és a népi demokratikus országok tervgazdasági irodalmát rendszeresen tanulmányozzák.

A szovjet tervgazdasági irodalom, valamint a második szovjet ötéves terv anyagának, felépítésének, sémáinak, megokolásainak behatló elemzéséből kitűnik, hogy a tervezés milyen módszereivel lehet következetesen érvényesíteni a proletárdiktatúra osztálypolitikáját. A szovjet ötéves tervek valóban minden részletükben kifejezésre juttatják a tervgazdaság fő feladatait, amelyeket Sztálin elvtárs a következőképpen foglalt össze:

1. A népgazdaság önállóságának és függetlenségének biztosítása a tőkés környezettel szemben.

2. A szocialista gazdasági rendszer osztatlan uralmának biztosítása, minden olyan csatorna lezárása, amely kapitalista elemek keletkezését tenné lehetővé.

3. A népgazdaságon belül a helyes arányok biztosítása, az aránytalanságok keletkezésének megakadályozása, anyag- és munkaerőtartalékok biztosítása és az esetleg fellépő aránytalanságok kiküszöbölése.

Mindezt a szovjet tervező módszerek azzal biztosítják, hogy a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának vezetésével, a szocialista állam gazdasági-szervező munkájára támaszkodva, megvalósítják a népgazdasági terv átfogó- és utasítás-jellegét, a népgazdasági terv egységét és tudományos megalapozottságát, mozgósítják a dolgozók széles tömegeit a tervben megszabott feladatok teljesítésére, és lehetővé teszik a terv alkalmazkodását a változó szükségletekhez.

Az élenjáró szovjet tervező módszerek tanulmányozása, a Szovjetunió tapasztalatainak átvétele Magyarországon, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének útmutatása alapján, a tervmunka rendszeres javításának gazdag forrásává vált. Az 1951. évi és még következetesebben az 1952. évi népgazdasági terv már lényegében kiküszöbölte a megokolatlan eltéréseket a szovjet tervező módszerektől. A szovjet tervező módszerek megközelítése természetesen még csak az előfeltételeit teremtette meg annak, hogy hazánkban a tervgazdaság kötelékei megszilárduljanak. Figyelmen kívül hagyva a fejlődésnek a szovjet fejlődéstől eltérő szakaszát, a káderek politikai és szakmai színvonalának emelése, a tervfegyelem és általában a népi és az állami fegyelem megerősítése, a szocialista állam gazdasági-szervező munkáját biztosító államigazgatás kiépítése szükséges ahhoz, hogy ezekkel a módsze-

rekkel megfelelően élni is tudjunk. A Központi Vezetőség határozatának másféléves távlatában szükségesnek látszik, hogy összegezzük az elért eredményeket, rámutassunk a még meglévő hiányosságokra és az előttünk álló feladatokra.

II.

A népgazdasági terv átfogó és utasításjellegéről

„A mi terveink — írja Sztálin elvtárs — nem jóslat-tervek, nem találgatásra épült tervek, hanem *utasítás*-jellegű tervek, amelyek *kötelezőek* valamennyi vezetőszervünk számára és amelyek *meghatározzák* gazdasági fejlődésünk *jövőbeni* irányát az *egész* országra vonatkozóan."

A népgazdasági terv átfogó jellege azt jelenti, hogy a tervnek ki kell terjednie az egész népgazdaságra. Ez természetes következménye annak, hogy a szocialista gazdaságban a népgazdasági terv az egyik legfőbb törvény. Ha tehát a népgazdaság bármely ágazata a terven kívül működik, ez szembefordulás a tervgazdaság lényegével. A tervnek tehát fel kell ölelnie a népgazdaság minden ágazatát, az egyes ágazaton belül a gazdálkodás egész körét. Ki kell terjednie az iparra, az építőiparra, a mezőgazdaságra, a közlekedésre, a bel- és külkereskedelemre és az anyagi termelés egyéb ágaira. Ezeken az ágazatokon belül a népgazdasági tervnek meg kell határoznia a termelés, a forgalom, a műszaki fejlesztés, a beruházás, a felújítás, az anyaggazdálkodás, a munkaügyi gazdálkodás, az önköltségcsökkentés és a pénzügyi gazdálkodás feladatait. Az anyagi termelés körén kívül a népgazdaság tervének fel kell ölelnie a szociális és kulturális ellátás feladatait, az ország védelmének és igazgatásának feladatait.

A népgazdasági tervek utasítás-jellege azt jelenti, hogy a terv nem általánosságban, hanem a terv végrehajtására kötelezettek részére különkülön szabja meg a feladatokat. A tervnek tehát mindig *címzettnek* kell lennie. A felsőbb szervek szabják meg az alsóbb szervek teendőit. A terv utasítás-jellege kapcsolja össze a felsőbb szerveket az alsóbb szervekkel, és ez a biztosítéka annak, hogy a tervek a végrehajtásra kötelezettek között felbontásra kerülnek. A tervfelbontás tehát a népgazdaságban különböző szinten történik. Az Országos Tervhivatal a tervet minisztériumokra bontja, a minisztériumok trösztökre, a trösztök vállalatokra, a vállalatok pedig kijelölik az egyes dolgozók feladatait.

A szervezeti felépítésnek megfelelő címzettek szerinti tervfelbontáson kívül a tervezés során szükség van a népgazdasági jellegnek megfelelő csoportosításra is. Így például tudni kell, hogy az ipar fejlesztésén belül a terv milyen arányokat állapít meg a termelési eszközöket gyártó (A. csoport) és a fogyasztási javakat gyártó iparok (B. csoport) között. Meg kell határozni a nemzeti jövedelemnek fogyasztásra és felhalmozásra jutó részét stb. Nyilvánvaló, hogy ezekkel a számításokkal biztosítjuk a terv helyes arányait, egységét és tudományos jellegét. A kiadott feladatokat azonban mindig úgy kell megállapítani, hogy mindenki felelős lehessen a tervből reá eső részért. Ha nem érvényesül a terv címzett jellege, nem érvényesíthetjük a szocialista gazdálkodás fontos alapelveit, az egyéni felelősség és az önálló gazdaságos elszámolás elvét.

Vizsgáljuk meg ezután, sikerült-e terveinkben teljes mértékben érvényesíteni a sztálini meghatározás legfontosabb ismertető jeleit.

1. A népgazdasági terv átfogó jellegének érvényesítése körüli hiányosságok

A népgazdasági terv átfogó jellegének érvényesülését elsősorban a szocialista építés szakasza határozza meg. Ennek a szakasznak egyik fő jellegzetessége, hogy a gyáripar, a közlekedés, a nagykereskedelem, a bank- és hitelszervezet ma már 100 százalékig a szocialista szektorhoz tartozik. A szocialista szektor részesedése a kiskereskedelemben 60—65, a mezőgazdaságban pedig 25 százalék. A kiskereskedelemben és a mezőgazdaságban tehát a közvetlenül üzemi terveken alapuló gazdálkodás lehetőségei teljes mértékben még nem biztosíthatók. „Amíg a falun az egyénileg gazdálkodó paraszt volt túlsúlyban — mondja Sztálin elvtárs — a párt a mezőgazdaság fejlesztésének ügyébe való beavatkozását a segítés, tanácsadás, vagy figyelmeztetés egyes aktusaira korlátozhatta... A kollektív gazdálkodásra való áttéréssel a helyzet lényegesen megváltozott... A kolhoz — nagygazdaság. Nagygazdaságot azonban nem lehet terv nélkül vezetni. Földművelő nagygazdaság, amely a parasztgazdaságok százait, sőt nemritkán ezreit öleli fel, nem lehet meg tervszerű vezetés nélkül."

Mindez azonban nem jelenti azt, hogy tervünk figyelmen kívül hagyhatja a népgazdaság magánszektorát. A mezőgazdaság és a kiskereskedelem feladatait a fejlődésnek ebben a szakaszában is meg kell határozni. A mezőgazdaság és a kiskereskedelem tervének megszerkesztésekor a következő célokat kell szemelőtt tartani: a terv fegyver legyen a proletárdiktatúra kezében a mezőgazdaság szocialista átszervezésének kiterjesztéséhez; az osztályharc kiéleződésének közepette sikerrel vigye a harcot a kulákság ellen; a termelés és a kereskedelem közti kapcsolat erősítésével segítse és támogassa a kis- és középparasztot; a szocialista átszervezés szakaszában is használja ki a kisárutermelő gazdaságokban megmutatkozó — viszonylag korlátozott — lehetőségeket a termelés fokozására.

Ez a program megköveteli a mezőgazdaság és a kiskereskedelem országos tervének kidolgozását és e tervnek területileg megyékre, járásokra és ezeken belül községekre bontását. Népgazdasági tervünk községenként ma is meghatározza az egyénileg dolgozó parasztok és a magánkereskedők gazdálkodását. Megszabja például a vetéstervet, az egyes mezőgazdasági munkák elvégzésének határidejét. Döntően a helyi párt- és állami szervek feladata a helyi tervek megvalósításának biztosítása.

A terv átfogó jellege azonban népgazdaságunk szocialista szektorában is csak 1951-től érvényesül. 1950-ben, de részben még 1951-ben is több tényező nehezítette meg érvényesülését.

A termelőszövetkezeti mozgalom kifejlődésének első időszakában az üzemi terveken alapuló gazdálkodás a mezőgazdaságban nehezen volt megvalósítható. A termelőszövetkezeti csoportok 1950-ben még nem voltak kötelezve üzemi részlettervek készítésére. A részlettervek csupán tájékoztató és tanácsadó célokat szolgáltak, hogy ösztönözzék a szövetkezeteket a terven

alapuló gazdálkodás megszervezésére. A szövetkezeti mozgalom megerősödése, a tanács-rendszer kialakítása azonban 1951-ben már lehetővé tette üzemi részlettervek készítésének kötelezővé tételét.

A felvásárló és az elosztó állami nagykereskedelem formailag már 1950-ben jóváhagyott tervekkel rendelkezett. Lényegében azonban gazdálkodásukat nem a terv alapján szervezték meg. A felvásárló és elosztó kereskedelem feladatait egy-egy kampányra szóló külön határozatok rögzítették. Így különösen az őszi mezőgazdasági begyűjtési és felvásárlási tervek rendszerint önállóan készültek és ezeknek számos területen nem volt kielégítő kapcsolatuk a népgazdasági terv többi részével. Ez a helyzet az 1951. évi begyűjtési és felvásárlási tervek készítésekor is csak részben változott meg.

Ugyancsak a tervmunka fogyatékossága volt az oka annak, hogy az állami építőipar számára elsőízben csak 1950 közepe táján sikerült tervet készíteni. Ez a terv sem adott azonban megfelelő alapot az operatív gazdálkodás számára.

Mindez azt mutatja, hogy a népgazdasági terv átfogó jellegének biztosítása terén még mindig sok a tennivaló. Az 1951. évi tapasztalatok alapján megállapíthatjuk, hogy a tervezés nem merülhet ki egyedül tervutasítások kidolgozásában és a tervkészítésre való kötelezésben. Ezek csak a *jogi előfeltételeket* teremtik meg a terven alapuló gazdálkodáshoz. Emellett szükséges az is, hogy mindennapos, következetes harcot folytassunk a tervért; harcot az „érdekképviseleti" szellem, a szakmai sovinizmus, mindenfajta ösztönösség és rutin-munka ellen. Az ilyenfajta megnyilvánulások különösen a tervgazdaság első éveiben jelentkeznek, és Magyarországon kétségtelenül még ma is találkozunk velük. Fel kell ismerni az e jelenségekből adódó veszélyeket, és tudni kell azt, hogy mindezeknek a megnyilatkozásoknak a terv lebecsülése a forrása. Vannak, akik úgy vélik, hogy a népgazdaság egyik-másik területén, például a külkereskedelemben nem is lehet tervet készíteni, mert a tőkés agresszió állandó fokozódása a gyakorlati munkában mindig új és új alapokon veti fel a gazdasági önállóság biztosításának feladatait. Megint mások azt tartják, hogy a népgazdaság egyik-másik területén a terv csak nagy általánosságban rögzítheti a feladatokat, például a mezőgazdasági termények állami felvásárlásának területén, és a célszerűség, a napi rutin-munka keretei között kell a részfeladatokat meghatározni.

A tervért folytatott harc sikere, a népgazdasági terv megszilárdítása nem lehetséges az állami és népi fegyelem megszilárdítása nélkül. A párt kezdeményezésére ezért hozott a kormány szigorú határozatokat a tervfegyelem és általában az állami és a népi fegyelem megerősítésére. Ennek eredményeként már 1951-ben nagymértékben sikerült emelni a terv tekintélyét. Ez a fegyelem azonban még ma sem áll azon a fokon, amelyet feltétlenül meg kell követelni. Az állami ellenőrzés fokozásával, a tervtörvényben megszabott szankciók szigorú alkalmazásával, politikai nevelőmunkával kell ezen a téren fokozatosan még előbbre jutnunk.

2. A népgazdasági terv utasítás- (címzett-) jellegének érvényesítése körüli hiányosságok

A tervfegyelem megszilárdításához szükséges azoknak a hiányosságoknak megszüntetése, amelyek következtében a népgazdasági terv utasítás- (címzett) jellege nem érvényesülhet a kellő mértékben. Ezen a téren mind az Országos Tervhivatal, mind a minisztériumok munkájában hibák mutatkoznak. Az Országos Tervhivatal munkájában a *területi tervezés* elmaradt a tervmunka általános színvonalától. Még az 1951. évi népgazdasági tervet sem bontottuk fel minden részében megyékre, járásokra stb. A területi tervezés kérdéseinek elhanyagolása azzal a következménnyel járt, hogy a helyi tanácsok és általában a területi szervek még ma sem ismerik teljes egészében területük tervét, és ezért nem végezhetik el teljesen a tervellenőrzés és a tömegek mozgósítása terén megoldandó feladataikat.

A területi tervezés elmaradottságát hosszabb időn át az a körülmény idézte elő, hogy nem voltak világosan meghatározva a területi tervezés alapelvei és feladatai. Volt olyan felfogás, hogy a területi tervezés csak a helyi feladatok megtervezését és végrehajtását jelenti. Ezen a téren a megyei tervmunka nagy lépésekkel haladt előre. A megyei tervező-szervek már kézbevették a megye helyi tervmunkájának irányítását. A helyi tanácsok szervezetében működő tervosztályok a helyi ipar, mezőgazdaság, kiskereskedelem, valamint a szociális és kulturális ügyek tervfeladatainak meghatározásában és irányításában eléggé megerősödtek.

Menetközben azonban világossá vált, hogy a megye területére eső országos jellegű tervek (pl. nagyvállalatok terveinek) ismerete feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a megye helyi jellegű kérdéseit is helyesen oldhassák meg, mert ezek szorosan kapcsolódnak az országos feladatokhoz. Egy új nagy gyár létesítése vagy valamely üzem jelentősebb bővítése számottevő befolyással lehet a helyi feladatok megoldására is: például a kiskereskedelem, a lakásgazdálkodás tervére. Egy-egy terület teljes tevékenységét felölelő úgynevezett komplex-tervek elkészítése azért is szükséges, hogy a területi párt- és állami szervek mozgósító és ellenőrző feladataikat megfelelően láthassák el. A komplex-tervek kidolgozását az Országos Tervhivatal már 1951-ben fokozatosan előkészítette, és az 1952. évi tervben már teljes mértékben érvényesülniük kell a területi tervezés helyes szempontjainak.

A népgazdasági terv szerkezeti felépítése sem vette mindig figyelembe a terv címzett jellegéből folyó követelményeket. 1949-ben az Országos Tervhivatal még közvetlenül a vállalatoktól kapott terveket hagyta jóvá. 1950-ben már kialakult az a rendszer, amelyben a vállalati terveket előbb a minisztériumok hagyják jóvá, és az Országos Tervhivatal az összesített iparági, szakmai tervekhez járul hozzá. Az erre a rendszerre való áttérés szükségessé tette a vállalatok besorolását iparágakba.

A besorolás kezdetben nem alkalmazkodott a minisztériumok és azokon belül a főosztályok tagozódásához. Az Országos Tervhivatal a vállalatokat szakmai (technológiai) szempontok alapján sorolta be az egyes ipar-

ágakba. Így az egyes iparágak, szakmai csoportok vállalatai különböző minisztériumokhoz, illetve különböző főosztályokhoz tartoznak.

A besorolási rendszer alkalmazásának annak idején két döntő oka volt. Az egyik az, hogy a vállalatok igazgatási besorolása gyakran változott. Ezért nem látszott célszerűnek, hogy egy adott időpont közigazgatási beosztásához kössük magunkat. A másik ok az volt, hogy az anyagszükséglet tervezése kezdetben a termelés felfutási indexei alapján történt; célszerű volt tehát a hasonló termékeket gyártó üzemeknek egy csoportba (azaz iparágba) sorolása.

Az Országos Tervhivatal 1950-ben és 1951-ben az iparági besorolás mellett minisztériumonként is megszabta a feladatokat, de az egyes minisztériumokon belül a főosztályok szerinti tagozódás hiányzott. A minisztériumok tervfőosztályainak lett volna kötelességük az iparág tervszámainak az egyes főosztályokra szóló címzett tervszámokká való átalakítása. Ezzel a feladattal a tervfőosztályok azonban igen nehezen birkóztak meg, és a vállalatok gyakori átszervezése miatt a tervszámok átrendezése rendkívül bonyolult és nehezen végrehajtható munka volt.

Meg kell tehát szüntetni az eltérést a szakmai iparági és a közigazgatási tagozódás között. Ennek határidejét a Népgazdasági Tanács 1951 június 30-ra tűzte ki. A határozat egyben kötelezővé tette a közigazgatási tagozódás viszonylagos állandósítását. Ugyanakkor szervezett formák közé terelte a minisztériumok, illetve a főosztályok közötti vállalati átcsoportosításokat.

A Népgazdasági Tanács határozatának végrehajtásával tehát 1951 második felében és így az 1952. év tervkészítő munkájában már biztosítani lehet a tervek címzett jellegét egészen a vállalatokig. Komoly feladataink vannak még a tervnek a munkapadokig történő levitele terén. 1949 végén rendelet jelent meg, amely kötelezte a vállalatokat a terveknek a munkapadokig való felbontására. Az üzemi részlettervek felbontását azonban még az 1951. évi tervidőszakban sem hajtották végre minden üzemben. Sok helyen a terv felbontása formális. Ez elsősorban ott tapasztalható, ahol még ma sincsenek program- és határidőirodák, és nem dolgoznak műveleti tervek, műszakilag alátámasztott szabatos normák alapján.

A vállalati tervmunka megjavítása, a tervek hatásosabb ellenőrzése, a pénzügyi és gazdasági fegyelem megszilárdítása érdekében a Népgazdasági Tanács még 1950 első felében határozatot hozott önálló gazdaságos elszámolási egységek kialakításáról az iparvállalatokban. A határozatot követő egy esztendő a rendszer eredményeinek kísérleti szakasza volt. Az önálló gazdaságos elszámolási egységek széleskörű alkalmazását az 1951 áprilisában hozott N. T. határozat rendelte el. Ezzel lehetővé válik a vállalatokon belül a tudományos módszerekkel való tervfelbontás. A vállalatok többségében a műhelyszámadást 1951 végéig ki kell építeni. Ezért 1952-ben már a számvitel, a statisztika és a könyvelés megfelelően alá fogja támasztani a tervfelbontást, és a termelési terv, a béralapterv, valamint az anyagterv ellenőrzése a műhelyekben és a munkapadok mellett is megvalósítható lesz.

III.

A népgazdasági terv egységéről és tudományos jellegéről

A szocialista gazdaságban a gazdasági fejlődés nem spontán megy végbe, hanem tudatos munka alapján. Ez azonban nem jelenti azt, hogy terveink önkényesek, a reális helyzettől függetlenek lehetnek. A tervnek mindig az adott politikai és gazdasági viszonyok gondos marxista-leninista elemzéséből kell kiindulnia, az elért eredményekre kell ráépülnie. A politikai és gazdasági viszonyok marxi-lenini elemzése, az elért eredmények beható vizsgálata egyben biztosítéka annak, hogy a terv nem szakad el a gyakorlattól, és olyan feladatokat tűz maga elé, amelyeknek megvalósítását a termelőerők fejlettségi színvonala, az ország gazdasági szervezete és politikai viszonyai lehetővé és szükségessé tesznek.

1. Az elért eredmények figyelembevétele körüli hiányosságok

Az 1950. évi népgazdasági terv egyik hibája volt, hogy a feladatok kitűzésekor nem az 1949. évi eredményekre, hanem az 1949. évi tervszámokra épült. Minthogy azonban a népgazdaság 1949-ben lényegesen gyorsabban fejlődött az 1949. évi terv megszabta méreteknél, az 1950. évi terv szűkebb alapra épült, mint az 1949. év végére elért termelési színvonal. Az 1949. évi terv jelentős túlteljesítése elsősorban az év második felében kibontakozó munkaverseny és különösen az azóta is népgazdaságunk gyorsütemű fejlesztésére állandóan ható tényezővé izmosodott Sztahanov-mozgalom eredménye. Ezért Rákosi elvtárs kezdeményezésére a kormány az 1950. évi tervet menetközben jelentősen fölemelte.

Egyes tervmunkások botorkálása saját tervszámaik körül, a statisztika lebecsülésének volt a következménye. Kiderült például, hogy a módosított és fölemelt ötéves tervjavaslat aluminimum-termelési tervének első tervezetében az 1949. évi indulási adat még mindig az 1949. évre megállapított tervszám volt és nem az annál lényegesen nagyobb tényszám.

Vas elvtárs a Budapesti Nagyaktíva ülésén mondott beszédében igen élesen mutatott rá arra, hogy amint a statisztika közgazdasági elemzés nélkül semmit sem ér, ugyanúgy a tervező munka sem lehet meg statisztika nélkül. Éppen a statisztika alábecsülésével függ össze a statisztika számos fogyatékossága is. Nyilvánvaló, „hogy a Statisztikai Hivatal önmagában nem oldhatja meg helyesen a statisztika feladatait, erre csak akkor képes, ha megfelelő támogatást kap a káderektől, a minisztériumoktól, az üzemektől, a vasúttól, az állami gazdaságoktól és termelőszövetkezeti csoportjainktól. Statisztikai szolgálatunk az elmúlt másfél év folyamán jelentékenyen megjavult. Már kiépítettük a legfontosabb adatgyűjtést. Jórészt felszámoltuk a vállalatokat súlyosan terhelő párhuzamos adatszolgáltatást, rendszeresebbé vált az adatok feldolgozása és javult a statisztika minősége. Ugyanakkor azonban a vállalati adatszolgáltatás még mindig nem elég közvetlen és nincs meg a szoros kapcsolat a statisztika és a tervezés rendszere között."

Ezeket a hibákat mind az Országos Tervhivatal, mind a Központi Statisztikai Hivatal az 1951. évi tervezés során nagyrészben kiküszöbölte. Az Országos Tervhivatal az 1952. évi tervkészítés rendszerét és módszereit előzetesen megtárgyalta az illetékes hivatalokkal és a legfontosabb vállalatokkal, ugyanakkor külön népgazdasági tanácsi határozat rendeli el, hogy a Központi Statisztikai Hivatal az egyes népgazdasági ágak statisztikai rendszerét az Országos Tervhivatallal egyetértésben köteles rögzíteni.

A tervező munkában az elért eredmények teljes mértékű figyelembevétele érdekében az Országos Tervhivatal minden főosztályának negyedévi és havi operatív tervjelentéseket kell készítenie. A tervjelentés szerkezeti felépítését, formáját, részletesebb szempontjait az Országos Tervhivatal elnöke külön megszabta. Ez nemcsak azt biztosítja, hogy a tervező káderek a statisztikával rendszeresen foglalkoznak, hanem megtanítja őket arra is, hogyan kell felhasználni a statisztikát a mindennapi munkában.

2. A szintetikus mérlegek szerkesztése körüli hiányosságok

A szovjet tudomány kidolgozta a népgazdasági mérlegek rendszerét, amelynek segítségével az elért eredmények és a termelő erők fejlettsége tudományosan megállapíthatók, és amelyek így megfelelő alapot adnak a gazdasági viszonyok marxista-leninista elemzésére, s a helyes arányok létrehozására a népgazdaságban. A népgazdasági mérlegeken épül fel tehát a népgazdasági terv egységesítésének tudományos módszere is. A népgazdasági terv csak akkor tekinthető megalapozottnak, reálisnak, a párt által meghatározott feladatokat következetesen alkalmazó tervnek, ha az egyensúlyba hozott mérlegek rendszerén épül fel. Ez biztosítéka annak, hogy nincsenek ellentmondások az egyes népgazdasági ágak tervei és azokon belül az egyes részlettervek között. Itt természetesen nem a mérlegeknek bármilyen alapon megteremtett egyensúlyáról van szó, hanem olyan egyensúlyról, amely helyesen állapítja meg a népgazdaság fejlesztésének ütemét és megragadja azt a fő láncszemet, amelyhez valamennyi többi feladat kapcsolódik.

A népgazdasági mérlegek szerkesztése tehát a szocialista tervezés központi kérdésre. A mérlegrendszeren belül a szintetikus, vagyis összetett mérlegek a népgazdaság egészére, vagy nagyobb szektorára nézve oldják meg a népgazdaságon belüli arányok megállapításának feladatait.

Magyarországon az összetett mérlegek szerkesztése terén már számottevő fejlődés mutatkozik. A mérlegmunka jelenlegi tudományos fejlettségi színvonalára jellemző, hogy az 1952. évi tervidőszakra már egységes tervezési utasítás szabályozza az egész mérlegrendszer kidolgozásának módszereit és menetét. Ez az utasítás lényegében azokat a hiányosságokat kívánja kiküszöbölni, amelyek a legutóbbi időkig jellemezték a szintetikus mérlegek szerkesztésének munkáját. Ezek a hiányosságok a következők voltak:

a) Eddig *társadalmi vagyonmérleg nem készült.* Ennek a mérlegnek a hiánya az állóalapok és a tartalékok megállapítása terén igen sok bizony-

talanság forrása. Ma még nem látjuk tisztán, hogy a beruházások következtében milyen változások jönnek létre az állóalapok összetételében. A társadalmi vagyonmérleg hiánya megnehezíti a forgóalapok növelésének helyes tervezését is.

b) A szintetikus mérlegek szerkesztési munkájában hiányzott a módszerek állandósága. A módszerek rendszeres változtatása rendkívül megnehezítette a különböző évek eredményeinek összehasonlítását. Ez különösen a nemzeti jövedelem mérlegmunkájára volt jellemző.

c) Nem volt meg az összhang a tervek és a statisztikai beszámolók készítése között. Az Országos Tervhivatal és a Központi Statisztikai Hivatal mérlegei más rendszerben készültek.

Az utasítás az eddiginél szilárdabb alapot ad *a lakosság jövedelmi és pénzforgalmi mérlege* szerkesztésének munkájához. Ez a mérleg mindezideig nem volt szervesen összekapcsolva az általános mérlegmunkával, és csak a legfontosabb mutatók rögzítésére szorítkozott. Az 1951. évi mérlegmunka során sikerült a lakosság jövedelmi és pénzforgalmi mérlegét széles alapon, a belső összefüggések feltárásával úgy elkészíteni, hogy az a proletárdiktatúra osztálypolitikájának fegyverévé válhatott.

A mérlegkészítésre vonatkozó utasítás alapján tűzte napirendre az Országos Tervhivatal *a társadalmi termékmérleg* kidolgozását. A társadalmi termékmérleg elkészített első vázlata, összes kezdeti fogyatékossága ellenére, a tervmunka további megjavításának távlatait nyitotta meg. Ez a mérleg létrehozza a szerves kapcsolatot a nemzeti jövedelem-mérleg és az egyes anyagmérlegek között. A társadalmi termékmérleg szerkesztési munkájának kiszélesítésével egyszersmindenkorra kiküszöbölhető lesz az a veszély, hogy a nemzeti jövedelem mérlege a termelés és az elosztás főfeladatait másképp határozza meg, mint részleteikben az anyagmérlegek.

A mérlegkészítésre vonatkozó tervezési utasítás különös jelentőséget tulajdonít *a népgazdasági terv pénzügyi megalapozásának,* és széles alapokon teszi kötelezővé a pénzügyi mérlegek készítését. A közületi háztartási, valamint a vállalati fizetési mérlegek már az 1950. évi népgazdasági tervidőszakra kidolgozásra kerültek.

Az 1952. évi tervidőszakra már el kell készíteni a bankjegykibocsátás tervét és a nemzetközi fizetési mérleget is. Ezzel tovább javul a pénzügyi tervező munka és az eddiginél is szorosabb kapcsolat létesül a terv- és a pénzgazdálkodás között.

3. Az anyagmérlegek szerkesztése körüli hiányosságok

Az anyagmérlegek, vagy egyszerű mérlegek a szintetikus mérlegektől abban különböznek, hogy *a szükséglet és a fedezet mérlegszerű egybehangolását egyetlen gyártmányra, vagy legalábbis homogén cikkcsoportra végzik el.* Az anyagmérlegeknek igen fontos ellenőrző és a tervek összhangját biztosító szerepük van. Ez döntő módon négy területen érvényesül.

Először: az anyagmérleg összeállítása során módosulnak a termelési tervek, mert az anyagmérleg szerkesztésekor lehet a szükségleteket a leg-

pontosabban felmérni. A mérlegmunka egyik feladata éppen az, hogy a termelés szakadatlan emelése mellett teremtse meg a szükségletek és a termelés egybehangolását.

Másodszor: a mérlegmunka a fajlagos anyagfelhasználás ellenőrzésének eszköze. A mérlegek elkészítésekor kell megvizsgálni, vajjon az anyagtervek készítése alkalmával érvényesültek-e az anyagtakarékosság szempontjai. A felülvizsgálat a haladó átlagnormák rendszerén kell, hogy felépüljön.

Harmadszor: az anyagmérlegek szerkesztése során kell megtervezni az árubehozatalt és kivitelt.

Negyedszer: az anyagmérlegek szerkesztése folyamán kell elkészíteni a készlet- és tartalékképzés tervét.

Az 1951. évi népgazdasági terv kidolgozásakor 450 anyagmérleg, 400 gépmérleg és 40 fogyasztási cikk mérlege készült el. Ezek a mérlegek azonban még az 1951. évi tervidőszakban sem tudták kielégítően betölteni szerepüket. Az anyagmérlegek funkcióival kapcsolatban a hiányosságokat és a feladatokat a következőkben lehet összegezni:

a) Az 1951. évi terv végrehajtása során számos esetben kitűnt, hogy a termelésnek és szükségleteknek papírforma szerint összhangba hozatala ellenére ez az összhang a tervek végrehajtásának gyakorlatában hiányzik. Ennek mindenekelőtt az az oka, hogy Magyarországon csak most van kialakulóban az anyaggazdálkodásnak és a különféle anyagok tervszerű elosztásának szilárd állami rendszere. Az anyagok tervszerű elosztására a közelmultban alakult gazdasági irodák most fognak átszerveződni egységes anyaghivatali rendszerbe. De a minisztériumokban sem épültek még ki azok az elosztó és értékesítő bázisok, amelyek az anyagelosztást az anyagmérlegek alapján végezhetnék. Így azután hiányzik a termelő és fogyasztó minisztériumok között az éves keretszerződések szilárd rendszere. Ilyen szerződések kötését ugyan már 1951-re elrendelték, de szervezeti megalapozás hiányában ezek a szerződések nem jöttek létre.

Az elmúlt hónapokban tapasztalni kellett azt is, hogy bár a terv jelentős árumennyiségeket biztosított a lakosság részére, egyes cikkekben a piacon mégis áruhiány lépett fel. Ennek az volt az oka, hogy a terv szerint a lakosság számára szánt fogyasztási cikkekből igen jelentős mennyiséget vásároltak fel az állami szervek és a vállalatok, mivel nem szabályoztuk megfelelő módon az állami szervek és vállalatok árubeszerzésének rendjét. Kiderült, hogy a pénzügyi tervek önmagukban nem nyujtanak elegendő biztosítékot a közületek takarékos gazdálkodására. Ezért átmeneti intézkedésként szigoru korlátozásokat kellett életbeléptetni, 1952-től kezdődően pedig külön közületi kiszolgáló bázisok hálózata létesül annak érdekében, hogy a kiskereskedelem rendelkezésére bocsátott árumennyiség teljes egészében a lakosságnak jusson.

A fogyasztási cikkek területén tehát elsősorban az anyaggazdálkodás hiányos szervezeti megalapozása okoz bajokat. Ezzel szemben termelési eszközök, különösen gépek tekintetében a hiányosságok a gépmérlegek

szerkesztése körül mutatkoznak. A beruházások gépszükségleti terve és a gépipar gépenként való termelési terve közötti összhangot a gépmérlegek rendszerében elsősorban azért volt nehéz megteremteni, mert a nagyobb beruházások műszaki (technológiai és kivitelezési) tervei hiányoztak. Ennek a hiányosságnak kiküszöbölése hosszú, szívós munkát kívánt. A nehézségek döntően abból adódtak, hogy az ötéves terv számos új termelési ág meghonosítását jelentő üzem létesítését határozta el, amelyek technológiáját még nem ismertük. A Szovjetunióból kapott tervrajzok és műszaki leírások segítségével ezt a hiányosságot részben már kiküszöböltük. Az 1952. évi tervkészítés során nagyrészt már műszaki tervekre támaszkodva lehetett meghatározni a beruházások gépszükségletét. Szakszerű felmérések alapján figyelembe tudtuk venni a beépítésre kerülő, tehát anyagként felhasznált gépek volumenét is. Az 1952. évi gépmérlegek tehát eléggé szilárd megalapozását adják mind a gépgyártási, mind a gépbeszerzési terveknek.

b) Az anyagmérlegek második funkciója, a takarékos anyagfelhasználás ellenőrzése tekintetében is kezdeti nehézségekkel kell megbírkózni. Még a mérlegkészítésben mutatkozó fő veszélytől, a mérlegek mechanikus készítésének veszélyétől sem tudtunk teljesen megszabadulni.

Amikor napirendre tűztük a színesfémekkel való takarékosságot és bizonyos színesfémek helyettesítésének kérdését, kitűnt, hogy milyen veszélyeket rejt magában a mérlegek mechanikus, egy kaptafára történő tervező módszere. Kiderült, hogy az alumíniummérleg nem öleli fel az egész alumíniumtermelést. Az alumíniumfeldolgozó üzemekben működő öntödék termelése a mérlegben ugyanis nem szerepel, pedig a nagyobb alumíniumfelhasználó üzemek arra rendezkedtek be, hogy a selejtet, hulladékot saját öntödéjükben olvasztják, és az így nyert alumíniumtömböt újra feldolgozzák. Ez a mennyiség az egész termelés 5—10 százaléka. Talán nem is kell különösebben kihangsúlyozni, milyen lazaságokra nyújt lehetőséget az olyan anyagmérleg, amely nem veszi teljesen számba a termelést és a szükségletet.

Milyen tanulságokat kellett levonni ebből a példából? Azt, hogy az anyagmérlegek számának növelése helyett elsősorban az anyagmérlegek minőségi összetételének megjavítására kell törekednünk. Lényegében minden anyagmérleg összeállítását meg kell hogy előzze a termelés technológiájának és az elosztás rendjének gondos elemzése.

Már korábban kiadott rendelkezések kötelezték a vállalatokat gyártmányonként való anyagnormák kidolgozására. Ezek figyelembevételével adta ki az Országos Tervhivatal az anyagnormák jegyzékét, amelyet az 1952. évi anyagszükségletek tervezése során alapul kellett venni. Ezzel az anyagmérlegek rendszere az eddiginél sokkal jobb megalapozást kapott. A feladat most az, hogy az egyedi gyártmányok anyagnormáiból olyan összevont normák készüljenek, amelyek lehetővé teszik az Országos Tervhivatalnak és a minisztériumoknak az anyagtervek ellenőrzését és az anyagszükségleteknek a haladó átlagnormák rendszerén alapuló rögzítését.

c) Az anyagmérleg-munkának fogyatékossága volt az is, hogy hosszú időn át nem tudta megfelelően alátámasztani a reális behozatali és kiviteli tervet. Magyarország külkereskedelmi forgalma a nemzeti jövedelemhez viszonyítva igen nagy. Az imperialista agresszió fokozódása és az a körülmény, hogy az Egyesült Államok, valamint a tőle függő országok egyre inkább lazítják a Magyarországgal való kereskedelmi kapcsolatokat, különös jelentőséget adott a külkereskedelmi tervnek. A fennálló helyzetben a gazdasági függetlenség és önállóság biztosítása az imperialista környezettel szemben széles területen veti föl a megoldásra váró feladatokat. Ilyen körülmények között a behozatali és kiviteli tervet nem lehet egyszerűen az anyagmérlegek technikai szaldójaként tervezni. Ez olyan külkereskedelmi tervet eredményezne, amelyet a tervkészítés előrehaladottabb szakaszában rendkívül nehéz volna teljesíteni. Az 1952. évi tervkészítés során az Országos Tervhivatal tanult a korábbi hibákból. A fölemelt ötéves terv előirányzataiból kiindulva, mindenekelőtt a külkereskedelmi keretszámokat dolgozta ki és az ezekhez igazodó anyagmérlegek éppen ezért már jóelőre világosan megmutatták a termelés átállítása, a beruházások, az anyagtakarékosság és anyaghelyettesítés stb. területén megoldandó és a népgazdasági tervbe szervesen beépítendő feladatokat.

IV.

A népgazdasági terv feszített és mozgósító jellege

A terv mozgósító erejének érvényesítése megköveteli:

az erők összpontosítását a párt által meghatározott fő feladatokra;

azoknak az eredményeknek kiszélesítését, amelyeket a dolgozó nép, élén a munkásosztállyal, a szocialista munkaverseny és a munkához való viszony alapvető megváltozása révén a népgazdaság szocialista építése területén elért;

a rejtett tartalékok feltárását;

az új technika meghonosítását és a Szovjetunió élenjáró tapasztalatainak átvételét az üzemekben;

az állami és a népi fegyelem megszilárdítását, a közvagyon védelmét minden rendelkezésre álló eszközzel;

a munka jobb megszervezését, a vezetés megjavítását, a dolgozók felelősségének fokozását;

megköveteli továbbá a vezetéstől és a dolgozóktól az éberséget, a kíméletlen harcot az osztályellenséggel szemben és mindenfajta szabotázscselekmény lehetőségének elhárítását.

A tervnek ezek a sajátosságai szervesen összekapcsolják a tervet a párt irányító, szervező és mozgósító munkájával. Csak a párt képes arra, hogy az állam gazdasági szervező munkájára és a dolgozó tömegek kezdeményezésére támaszkodva, a tervet fegyverül használja a népgazdaság gyorsütemű fejlesztéséért, a mezőgazdaság szocialista átszervezéséért, a béke megvédéséért vívott küzdelemben.

A tervmunkásoknak, de valamennyi dolgozónak is kötelessége tehát, hogy a tervnek ezt a mozgósító jellegét minden egyes részletfeladat meghatározása alkalmával helyesen hozza felszínre. Az elmúlt években ezen a

téren is követtünk el hibákat. Nem tűztünk ki mozgósító feladatokat, és nem tettünk meg mindent a dolgozó tömegeknek a tervkészítés munkájába való bevonására.

Vas elvtárs a Budapesti Pártbizottság nagyaktíva-ülésén foglalkozott a laza tervezés kérdésével. Utalt arra, hogy különösen az 1950-es terv készítésekor sok olyan tervmunkás volt, aki tapasztalatlanságból, felelőtlenségből vagy megalkuvásból úgy vélte, hogy akkor végez jó munkát, ha az alsóbb szervekkel mindenáron közös egyetértésben tervez, ha békés és jámbor módon belenvugszik a senkit sem mozgósító, alacsonyan megszabott feladatokba. 1950-ben félig-meddig hivatalos közvélemény alakult ki, amely szerint az a jó terv, amelyet biztosan és jelentősen túl lehet teljesíteni. Vas elvtárs az 1951. évi terv elkészítésének munkájában központi feladatként állította elénk, hogy szüntessük meg a laza tervezés káros gyakorlatát és küzdjük le azokat a veszélyeket, amelyek a laza tervvel szemben jelentkező túlteljesítések rejtenek magukban. A laza tervvel szemben mutatkozó tervtúlteljesítés egyik veszélye, hogy ez rendszerint még nagyobb lehetőségek kihasználatlanságát takarja. A másik veszély az, hogy aránytalanságokat hoz létre a népgazdaságban. Az ilyen aránytalanságok jórészt annak következményei, hogy a tervek túlteljesítése nem egyenletesen történik a népgazdaság minden területén.

Az 1951. évi tervkészítésben a lazaságból származott veszélyeket legnagyobbrészt kiküszöböltük. Az 1951. évi népgazdasági terv valóban feszített terv. A laza tervezésről a feszített tervezésre való áttérés azonban egyes területeken túlzásokkal is járt. Vannak területek, ahol a tervet túlfeszítették, tehát nem találták meg az erők helyes mozgósításával elérhető leghelyesebb színvonalat. Egyes tervmunkások amikor látták, hogy a laza tervek készítői nem népszerűek, a túllicitálás hibájába estek, nem elemezték kellően az elért eredményeket, nem vizsgálták a termelőerők és a szervezés fejlettségi fokát és az osztályerőviszonyokat. Pedig amint a laza terv, ugyanúgy a túlfeszített terv is kedvezőtlenül befolyásolja a termelő munkát és az elérhető eredményeket. A túlzott, műszakilag és egyéb szervezési intézkedésekkel alá nem támasztott terveket ezért meg kellett változtatni.

A terveknek a feszített, de reálisan megkövetelhető színvonalon való megállapítása ezért mindenekelőtt a tervek műszaki megalapozását kívánja meg. A népgazdaság olyan ágazataiban, ahol ez megtörtént, mint például a vaskohászatban vagy az állami gépállomások munkájában, ott nemcsak a feladatokat tudjuk helyesen megszabni, hanem a tervteljesítést is fejlettebb módszerekkel ellenőrizhetjük. Ezeken a területeken a tervtől való esetleges elmaradás esetén nemcsak általános megállapításokra, hanem a hibák konkrét megjelölésére és elemzésére is lehetőség adódik, hogy még idejében elháríthassuk az akadályokat a tervteljesítés elől.

A feszített tervekre való áttérés során egy másik veszély is jelentkezett: a feszített termelési terveknek „minden áron" való teljesítése. Számos tervmunkás és egy sor vállalat úgy vélte, hogy ha a termelés színvonalát az általa elképzelhetőnél nagyobb mértékben kell emelnie, akkor legalább

„szabad kezet" kell kapnia az anyag, a munkaerő és a munkabéralap megállapítása terén. Számos tervmunkás tett olyan javaslatokat, amelyeknek megvalósítása végeredményben azt eredményezték volna, hogy csökken a termelékenység emelkedésének mértéke, sok esetben pedig javaslataik végső fokon az önköltség emelésére irányultak. Számos olyan vállalat akadt, amely kezdte elhanyagolni a termelékenységre és az önköltségre vonatkozó utasításokat, terven fölül igényelt anyagokat, a megokolt szükségleten fölül alkalmazott munkásokat, megtűrte a kapun belüli munkanélküliséget és rendszeresen túllépte a béralapot. A „minden áron" való termelésről veszedelmes és ellenséges nézetek alakultak ki. A párt erélyes közbelépésére volt szükség, hogy ez a helyzet végetérjen. Nem kellett sok idő hozzá és kiderült, hogy ahol nem takarékoskodnak az anyaggal, ahol nem szervezik meg jól a munkát, ahol dobálódznak a béralappal, ott előbb-utóbb a termelés megtorpan. De minthogy ezek a vállalatok a termelést „minden áron" növelni kívánják, tovább fokozzák a szervezetlenséget az üzemen belül. Menthetetlenül átcsúsznak a rohammunka rendszerébe, a munkaerő-szükségletet kénytelenek a rohammunka színvonalán tartani és egyre kilátástalanabbá válik számukra a termelési terv teljesítése is.

Nem véletlen, hogy a szocialista építőmunkában a termelés állandó kiterjesztése szervesen összekapcsolódik a munkatermelékenység emeléséért és az önköltség rendszeres csökkentéséért vívott harccal. A munkatermelékenység fokozásának és az önköltség csökkentésének eredményeképpen újabb és újabb lehetőség nyílik a termelés kiterjesztésére. Ezek olyan jelentékeny tényezők, amelyek sok esetben szükségtelenné tesznek újabb beruházásokat. A terv mozgósító jellegét tehát nem lehet „csak" a termelési tervekre korlátozni. A vállalatok tervei összességükben és szoros összefüggésükben hajtandók és hajthatók csak végre. Ezt az elvet az 1952. évi tervidőszakban nemcsak a tervszámok kialakítása, hanem a tervek végrehajtása során is teljes mértékben érvényesíteni kell.

A termelékenység emelésére és az önköltségcsökkentésre irányuló tervek elkészítésében és végrehajtásában mutatkozó lazaságok elsősorban azzal függnek össze, hogy a vállalatok legtöbb esetben a dolgozók háta mögött készítették el a tervjavaslatokat. Márpedig a vállalati tervjavaslatok sikeres elkészítése elsősorban attól függ, milyen módon vesznek abban részt a dolgozók széles tömegei.

A tervutasítások már a korábbi években is kötelezővé tették, hogy a vállalatok a tervjavaslatok elküldése előtt kötelesek az üzemi részletterveket üzemi értekezleteken megvitatni, az ott fölmerült észrevételeket figyelembevenni és ha olyan észrevétel merül fel, amelyet az üzemi részletterv nem vett tekintetbe, ezt külön feljegyzésbe kell foglalni és a felügyeleti hatóságnak megküldeni. Jogilag tehát a dolgozó tömegek közreműködése a tervjavaslat kidolgozásában biztosítva van. Gyakorlatilag azonban aránylag kevés vállalatnál készítették elő és szervezték meg jól az üzemi értekezleteket. Számos vállalat vezetősége nem ismerte föl ezeknek az üzemi értekezleteknek jelentőségét. Formálisan eleget tettek a rendeletnek,

de a tervezésnek olyan szakaszában tartották meg, amikor már mód sem volt az értekezleteken elhangzott szempontok figyelembevételére. Nyilvánvaló, hogy az üzemi értekezletek kellő előkészítés nélkül, a vállalati tervjavaslat megfelelő felbontása nélkül nem végezhetnek eredményes munkát. Olymódon kell megtalálni a kapcsolatot a terv és a dolgozók között, hogy a dolgozók lemérhessék, mennyivel képesek többet vállalni, ha munkájukat jobban megszervezik, ha megszilárdítják a munkafegyelmet, ha kiszélesítik a munkaversenyt stb.

Azokban a vállalatokban, ahol a vezetőség biztosította a dolgozók részvételét a tervjavaslat kidolgozásában, az üzemi értekezlet a szocialista építés egyik alapvető emeltyűje lett. Ezekben a vállalatokban ellentervek születtek, amelyekben a dolgozók teljesítményeik fokozását, a gépeknek még jobb kihasználását, az állási idő csökkentését, a kívántnál nagyobb megtakarítás elérését vállalták anyagban, energiában stb. A vállalati ellentervek alapján hosszúlejáratú versenyszerződéseket kötöttek, a vállalati ellentervek a munkaverseny kiszélesülését, a munkafegyelem megszilárdulását idézték elő.

Vas elvtárs a budapesti nagyaktíván elmondott beszédében az alulról jövő üzemi ellenterv készítésével kapcsolatban felhívta a pártszervezetek és pártmunkások figyelmét arra, hogy „semmifajta felülről jövő keretszám nem képes felszínre hozni azokat a rejtett tartalékokat, amelyeket a vállalatok, üzemek, állami birtokok dolgozó tömegei önkéntes elhatározással fel tudnak tárni. A műszaki fejlesztés keretszámai és irányelvei sem ölelik fel mindazokat a lehetőségeket, amelyek a termelékenység fokozására szolgálnak... az üzemeken belüli tervmunkának azért kell messzemenően ráirányítania a dolgozók figyelmét az üzemi tervben kitűzött súlyponti feladatokra, a termelés fokozásának szempontjaira, az anyaggal, szerszámmal, idővel való takarékosságra, a selejt- és az önköltségcsökkentésre, a termelékenység fokozására, a rendelkezésre álló kapacitás legjobb kihasználására, mert a terv így lesz csak alkalmas a dolgozó tömegek mozgósítására."

A vállalati terveknek a munkapadokig történő felbontása érdekében hozott intézkedések nagymértékben elősegítették, hogy az 1952. évi terv készítése szélesebb körben támaszkodhat a dolgozó tömegek alkotó kezdeményezésére mint a korábbi tervkészítések. Ezt a célt szolgálta a tervezési utasításnak az a rendelkezése is, hogy a terveket nemcsak végleges formájukban kell megvitatás céljából a vállalat vagy üzem dolgozói elé tárni, hanem a munka egyes fázisaiban is támaszkodni kellett a dolgozók észrevételeire, javaslataira, bírálataira.

V.

A népgazdasági terv a cselekvés vezérfonala

A népgazdasági terv a szocialista gazdaság egyik legfontosabb törvénye. Ez azonban távolról sem jelenti azt, hogy a rögzített és jóváhagyott keretszámokat dogmának tekintsük, amelyhez már nem szabad és nem lehet

hozzányúlni. Ez legalább olyan ártalmas volna, mintha a tervfegyelem hiánya a terv semmibevételét idézné elő.

Nagy tanítónk, Sztálin elvtárs arra tanít bennünket, hogy „számunkra, bolsevikok számára, az ötéves terv nem befejezett és egyszersmindenkorra adott valami. Számunkra az ötéves terv, mint minden terv, csak megközelítő terv, amelyet a helyi tapasztalatok alapján, a terv végrehajtásának tapasztalatai alapján, pontosabbá kell tenni, meg kell változtatni és tökéletesíteni kell."

A tervmunkások állandó kötelezettsége tehát, hogy szüntelenül kutassák a terv javításának, a tervszámok tökéletesítésének lehetőségeit. A terv a párt és az állam akaratának a gazdasági életben való érvényesítése, és ez a nemzetközi helyzet változása, a tudományos kutatások eredményei, a népgazdaságban rejlő tartalékok terveken fölüli jelentkezése stb. alapján megis változhat. A tervet természetszerűen csak az a szerv változtathatja meg, amely illetékes annak meghatározására is. Nálunk tehát nem a terv megváltoztatása ellen, hanem a terv be nem tartása ellen kell harcot folytatnunk. A mi központi kérdésünk a tervfegyelem kérdése, hogy mindjobban megszilárduljanak a tervgazdálkodás kötelékei, és ennek alapján mind következetesebben valósítsuk meg a tervben megszabott feladatokat.

1. Lazaságok a tervek változtatása körül

Tervgazdálkodásunk első időszakában a legtöbb hiba abból származott, hogy a tervet tulságosan megmerevítettük és a végrehajtás során szerzett tapasztalatokat nem használtuk fel a tervek javítására. Így például a hároméves terv készítésekor nem helyesen mértük fel az építőanyag- és az építőiparra váró feladatokat. Menetközben derült ki, hogy mind a két iparágat a tervben foglalt mértéknél erősebben kell fejleszteni, de a tervszám hosszú időn át akadályozta a szükséges intézkedések előkészítését és végrehajtását Ez nyilvánvalóan alapvető hiba volt.

Amikor a különféle tervszámok merev kezelése körüli hibák felszínre kerültek, a másik végletbe estünk: bizonyosfokú liberalizmus lett úrrá a tervek megváltoztatása tekintetében. Ez természetesen részben összefüggött azzal, hogy 1950-től kezdve a tervmunka rendkívül gyorsan kibővült, sokirányúvá vált. Szinte napról napra a népgazdaság újabb és újabb területei kapcsolódtak be a tervkészítő munkába. A terven alapuló gazdálkodás gyorsütemű kiépítése a tervkészítés számos hibájával járt együtt. A tervezési módszerekben való tapasztalatlanság, a statisztikai adatok hiánya, a rejtett tartalékok jelentőségének nem kellő felismerése, stb. olyan számokat eredményezett, amelyek között sok rossz, a valóságnak meg nem felelő szám volt.

Kezdetben azt hittük, hogy a különböző részlettervek közötti összhang megteremtése egyszerű matematikai művelet. Hamarosan kiderült, hogy a tervek közötti számszerű összefüggés létrehozására egyáltalán nem alkalmazhatók a kettős könyvvitel szabályai. Tapasztalnunk kellett, hogy a tervek közötti számszerű összefüggés nem mindig úgy jön létre, hogy azonos számok jelennek meg a különböző tervekben. Vannak esetek, amikor

az egyes — egymással szoros összefüggésben lévő — tervszámok érthető és értelmes okokból eltérnek egymástól. Ez a helyzet gyakorivá válik különösen akkor, ha következetesen érvényesítjük a terv címzett jellegét, vagyis azt az elvet, hogy a terv mindig valamely meghatározott szerv feladatait tartalmazza. Ennek megvilágítására az 1951. évi III. negyedévi operatív terv-munkájából emelünk ki példát. Vita volt akörül, hogy miért van eltérés a szarvasmarhakivitel eredeti tervszáma és a felvásárló kereskedelemnek a kivitel lebonyolítása utáni tervszáma között. Ez az eltérés onnan adódott, hogy a külkereskedelmi vállalat az átvett szarvasmarhának csak egy részét viszi ki élőállatként, másik részét feldolgoztatja és hús formájában exportálja. Viták szoktak fölmerülni abban a tekintetben is, hogy a termelés mennyiségi sorainak százalékos emelkedése nem mindig azonos a termelési érték százalékos emelkedésével. A probléma itt rendszerint abból adódik, hogy a termelés áruösszetétele a két időszakban nem azonos.

Ezek és más tényezők megkövetelték, hogy elsősorban az Országos Tervhivatal, de a minisztériumok is finomítsák a tervezés módszereit és a munkát a jelentős kérdésekre összpontosítsák. Szükséges, hogy a tervező káderek mélyítsék szakmai tudásukat, és olyan tervjavaslatokat dolgozzanak ki, amelyekre szilárdan lehet építeni, amelyeket nem kell technikai és egyéb hibák következtében változtatni, hanem az esetleges változás a terv végrehajtása során szerzett tapasztalatokon alapuló érdemi módosítás legyen.

1951-ben a tervmunka fejlődése már olyan színvonalat ért el, hogy a népgazdasági tervek jóváhagyásának és módosításának rendszerét a minisztertanács külön határozatban szabályozhatta. A minisztertanácsnak ez a határozata kimondja, hogy az éves népgazdasági terv alapvető feladatait a minisztertanács, illetve a Népgazdasági Tanács hagyja jóvá. A határozat részletesen szabályozza, hogy melyek az Országos Tervhivatal által jóváhagyandó tervszámok. Kimondja a határozat, hogy tervszámokat csak az a hatóság módosíthat, amely azokat megállapította.

A minisztertanácsi határozat szabályozta a tervszámok kiadásának és nyilvántartásának kérdését. Kimondta, hogy a minisztertanács, illetve a Népgazdasági Tanács által jóváhagyott tervszámok kiadása az Országos Tervhivatal feladata. Mind az Országos Tervhivatalban, mind a minisztériumokban a tervszámok kiadásának jogát a miniszter, illetőleg első helyettese gyakorolja.

Kimondja a határozat, hogy a tervszámok jóváhagyására jogosult és azok végrehajtásának ellenőrzésére kötelezett szervek tervfőosztályainak — az Országos Tervhivatalban a közgazdasági főosztálynak — nyilvántartást kell vezetniük a tervszámokról és módosításaikról. A nyilvántartást állandóan napra kész állapotban kell tartani, az esetleges módosításokat haladéktalanul föl kell jegyezni.

2. A népgazdasági terv általános, illetőleg részleges módosításának kérdése

A népgazdasági terv módosítása szempontjából alapvető különbséget kell tenni a terv általános és részleges módosítása között.

A népgazdasági terv általános módosítására akkor kerül sor, ha a népgazdaság fejlődését megszabó tényezőkben gyökeres változás áll be, és ez lehetségessé, illetve szükségessé teszi a terv általános átdolgozását. Például a minisztertanács Rákosi elvtárs kezdeményezésére általános módosítást rendelt el, amikor az 1950. évi terv ipari tervszámait lényegesen fölemelte. Általános módosítás következett be a Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusának határozata alapján is, amikor az országgyűlés az 1950—1954. évi tervidőszakra megállapított előirányzatokat lényegesen növelte.

Az 1950. évi ipari terv számainak általános fölemelését lehetővé és szükségessé tette az a körülmény, hogy 1949 utolsó negyedétől kezdve a munkaverseny és különösen a Sztahanov-mozgalom addig sohasem tapasztalt lendületet vitt a termelésbe, és a fejlődés üteme lényegesen meghaladta a tervben megszabott színvonalat. Sztálin elvtárs 70. születésnapjára tett felajánlások nyomán az egyes iparágakban a termelés színvonala már 1949 decemberében elérte a terv által 1950 decemberére előirányzott színvonalat. Ilyen körülmények között az 1950. évi terv már nem volt mozgósító jellegű és a terv átdolgozására, illetve számainak fölemelésére feltétlenül szükség volt azért, hogy — a reális helyzetet és lehetőségeket figyelembevéve — az ötéves terv céljainak megfelelően fejleszthessük népgazdaságunkat.

Gerő elvtárs a II. kongresszuson elmondott beszámolójában elemezte ezt a kérdést és a következőket állapította meg:

„Az ötéves terv első éveiben elért eredményeink azt is mutatják, hogy *bizonyos tekintetben lebecsültük saját lehetőségeinket,* a népi demokráciának, mint a kapitalizmusból a szocializmusba vezető átmenet gazdaságának lehetőségeit. Nem láttuk világosan népgazdaságunkban a rejtett tartalékok nagyságát, amelyeket az utóbbi év folyamán népgazdaságunk alaposabb felmérésével, tervezésünk megjavításával, helyesebb szervezéssel, a *szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom* segítségével az addigiaknál nagyobb mértékben sikerült feltárnunk. De ezek a rejtett tartalékok még távolról sem merültek ki, s nem is egyszersmindenkorra adottak, hanem fejlődésünk folyamán, a népgazdaság szocialista építése folyamán újra- és újratermelődnek."

Mindez világosan kifejezi, hogy a megnövekedett lehetőségek nemcsak az 1950. évi ipari tervvel szemben, hanem az eredeti ötéves tervvel szemben is jelentkeztek. Megvolt tehát a lehetőség az ötéves terv átdolgozására, illetve fölemelésére. De az ipar és a mezőgazdaság fejlődésében mutatkozó aránytalanság, a mezőgazdaság szocialista átszervezése meggyorsításának szükségessége, végül az imperialista agresszió fokozódása egyben szükségessé is tette az ötéves terv átdolgozását és fölemelését.

A népgazdasági terv általános jellegű módosításának kérdése tehát mindig mint alapvető politikai feladat merül fel, amely a Magyar Dolgozók Pártja kezdeményezése alapján válik a népgazdaság gyorsított ütemű fejlesztésének forrásává.

A népgazdaság fejlődését megszabó tényezők azonban egyes részterületeken is gyökeresen megváltozhatnak. Ezek a körülmények lehetővé és szükségessé teszik a népgazdasági terv részleges módosítását. A terv ilyen részleges módosítása már gyakoribb. Az elmúlt év során számos határozat módosította például a közellátás tervét. A tervfeladatok számos területén módosításra volt szükség az előirányzottnál jobbnak ígérkező mezőgazdasági terméseredmények következtében is. A mezőgazdaság munkaerővel való ellátásának biztosítása, a mezőgazdaság időben történő fölszerelése megfelelő gépekkel, a tárházhálózat fokozott kiépítése stb. Ezek a példaszerű felsorolások rámutatnak arra, hogy a népgazdasági terv részleges módosítására a terv végrehajtása során szerzett tapasztalatok alapján kerül sor. Céljuk a tervteljesítés körül jelentkező hiányosságok kiküszöbölése, az elért eredmények megszilárdítása és új feltételek teremtése a népgazdaság gyorsított ütemű fejlesztéséhez.

A népgazdasági terv részleges módosításával nem szabad összetéveszteni a negyedévi operatív terveket. Ezeknek az a feladatuk, hogy megerősítsék az éves tervfeladatokat a terv végrehajtása során szerzett tapasztalatok figyelembevételével. Feladatuk továbbá, hogy újabb és újabb rejtett tartalékok feltárásával biztosítsák a népgazdaság fejlesztésének megszabott menetét, sőt ahol erre lehetőség kínálkozik, az ötéves terv előirányozta feladatoknál nagyobb feladatok végrehajtását követeljék. Végül feladatuk az is, hogy az éves terv által csak általánosságban rögzített utasításokat konkrétabbá tegyék és kiegészítsék.

A népgazdasági terv részleges módosításának, éppen úgy, mint az operatív tervnek semmiképp sem lehet feladata a terv végrehajtása során fölmerült hiányosságok leplezése. Vannak esetek, amikor egyes vállalatok vagy egész iparágak a termelési tervszámokat csökkenteni kívánják olyan megokolással, hogy nem rendelkeznek a tervfeladat végrehajtásához szükséges munkáslétszámmal, hogy nehézségeik vannak a folyamatos anyagellátás körül, vagy elmaradtak a szervezési intézkedésekkel. Mindez természetszerűen nem okolja meg a terv módosítását. Ha ilyen esetekben a tervet módosítani lehetne, akkor végeredményben megszűnnének a különbségek a terv és tervteljesítés között.

A terv túlteljesítése rendszerint arról tesz tanúságot, hogy az érdekelt vállalatokban vagy iparágakban terven felül jelentkeztek belső tartalékok, amelyekkel már csak azért is igen alaposan kell foglalkozni, hogy az így nyert tapasztalatok a népgazdaság más területein is érvényesíthetők legyenek. A tervtől való lemaradás rendszerint azt jelenti, hogy hibák vannak a vezetésben, a munka megszervezésében, a racionális gazdálkodásban. A lemaradásokat tehát gondosan kell elemezni, hogy a hibák felszínre kerüljenek, és így a lemaradás okait meg lehessen szüntetni.

A tervek részleges módosításának helyes vagy helytelen, elvi vagy elvtelen kezelése szerint alapvető és politikai kérdés. Ezen a területen mindenfajta liberalizmus az ellenség malmára hajtja a vizet.

(Folytatjuk)

BALÁZS GYÖRGY

Közgazdaságtudományi munkák Lenin Műveinek második kötetében

Lenin igen sokat foglalkozott a politikai gazdaságtannak, „a tőkés társadalom anatómiájának" kérdéseivel. Politikai gazdaságtani írásainak igen bő tárháza Műveinek második kötete, amely nemrég került magyar nyelven olvasóközönségünk kezébe.

Ez a kötet azokat a munkákat tartalmazza, amelyeket Lenin 1895—1897-ben írt. Ebben az időben Lenin már Pétervárott élt, tevékenységének középpontjában a marxizmus propagálása, a szociáldemokrata munkáspárt megalakításának előkészítése állott. Ennek a feladatnak megoldását azonban nagymértékben megnehezítette a narodnyikok tevékenysége.

„A narodnyik csoportok maradványai minden módon igyekeztek akadályozni a marxizmus elterjedését Oroszországban, harcoltak a marxisták ellen és mindenképpen igyekeztek őket befeketíteni. Végleg meg kellett eszmeileg semmisíteni a narodnyikságot, mert csak így lehetett biztosítani a marxizmus további elterjedését és a szociáldemokrata párt megteremtésének lehetőségét" — olvashatjuk az SzK(b)P történetének rövid tanfolyamában.

A narodnyikok — amint Lenin bebizonyítja — a kispolgárság, a kisparasztság, vagyis a kistermelői réteg ideológiájának képviselői. Ez a réteg a tőkés társadalomban állandóan bomlik. Kis részének sikerül felkapaszkodnia a burzsoázia soraiba, döntő, nagy része azonban — a tőkekoncentráció és centralizáció következtében — szükségszerűen a proletariátus soraiba taszítódik. Ez a szükségszerű folyamat állítja szembe ennek a rétegnek ideológusait a tőkés renddel. De éppen mert nem fejlődő, hanem szétesőben lévő rétegről van szó: ideológiája nem előre, a tőkés társadalom forradalmi megdöntése és a szocialista társadalom felépítése felé mutat, hanem vissza, a tőkés társadalom embrionális korszakába, amikor még nem voltak gépek, s a kistermelő patriarchális „boldogságban", a tönkremenéstől való rettegéstől mentesen élt. Ez az ideológia egyszerre utópikus és reakciós. Ilyen ideológia volt a narodnyik ideológia is.

De már jóval a narodnyikok előtt — a XIX. század első felében is — létrejött ilyen ideológia, mégpedig Nyugat-Európában, ahol akkor a kispolgárság helyzete sok tekintetben azonos volt a századvégi oroszországi kispolgár-

ságéval. Ilyen ideológia képviselője volt *Sismondi* francia közgazda is. Semmi csodálnivaló nincs azon, hogy a narodnyikok — noha váltig hangoztatták, hogy ők valami újat alkotnak — szellemi őseik keresése közben rábukkantak Sismondira. Efruszi, az egyik narodnyik, hosszabb ismertetést írt róla a *Russzkoje Bogatsztvo* című narodnyik folyóiratba. Ezzel az ismertetéssel kapcsolatban írta meg Lenin elvtárs *A gazdasági romanticizmus jellemzéséhez* című művét, amelyben sorraveszi Sismondi fő gazdasági tételeit, rámutat e tételek ellentmondásos voltára, a narodnyikok tételeihez való kísérteties hasonlatosságukra és ennek a hasonlóságnak okaira.

A narodnyikok — mint később látni fogjuk — igyekeztek az akkori orosz gazdasági élet jelenségeiből is azt a következtetést levonni, hogy a kapitalizmus nem szükségszerű, hanem mesterségesen meghonosított jelenség, s hogy fejlődése nem viszi előre a társadalmat — így tehát mindent meg kell tenni kikerülésére. De szükségét érezték annak, hogy az elméleti politikai gazdaságtan segítségével is igazolják ezeket a tételeiket. Az egyetlen mindvégig következetes közgazdaságtani rendszer, a marxista politikai gazdaságtan természetesen nemcsak hogy nem segítette őket ebben, hanem ellenkezőleg: minden pontban leleplezte törekvéseiket. Ezért nyúltak vissza a Marx előtti klasszikus polgári közgazdák tanaihoz.

Ezeken a tanokon végigvonul egy alapvető tévedés, amelyről Marx így ír:

„*A. Smith* divatba hozta, hogy a *felhalmozást* úgy ábrázolják, *mint a terméktöbblet* puszta *elfogyasztását termelő munkások által*, vagy az *értéktöbblet tőkésítését, mint annak puszta átváltoztatását munkaerővé*... Nincs nagyobb tévedés, mint az, amit Adam Smith-től átvéve, Ricardó és valamennyi utóda szajkóznak, hogy t. i. *a jövedelemnek azt a részét*, amelyre azt mondják, hogy a tőkéhez csatolták, *termelő munkások fogyasztják el*». E szerint az elképzelés szerint *minden értéktöbblet*, amelyet tőkévé változtatnak, változó tőkévé válna. Ezzel szemben, miként az eredetileg előlegezett érték, ez is *állandó és változó tőkére*, — termelési eszközökre és munkaerőre oszlik." (*Marx*. A tőke. I. kötet. 636. lap. Szikra 1949.)

Adam Smithnek és David Ricardónak ezt a tévedését Sismondi is átvette, s — nyomban meglátjuk, miként — a téves következtetések egész sorozatát vonta le belőle.

★

A konkurrencia arra készteti a tőkéseket, hogy üzemükben technikai újításokat honosítsanak meg. Ha ezek az újítások általánossá válnak, akkor a munka megnövekedett termelékenysége miatt fölöslegessé vált munkásokat elbocsátják. Ezáltal csökken a munkásosztály jövedelme, szűkül a belső piac. E fejlődés során a középrétegek helyébe csekélyszámú dúsgazdag és nagyszámú szegény lép. „A fogyasztás egyenlősége mindenkor a termelők piacának bővülésére, egyenlőtlensége viszont — a *piac szűkülésére* vezet." (*J.-C.-L.*

Simonde de Sismondi. Nouveaux principes d'économie politique ou de la richesse dans ses rapports avec la population. Paris 1827. t. I. p. 357. Idézve: *Lenin* Művei. 2. kötet. 129. lap.) Ez Sismondi gondolatmenetének lényege. Hol a kivezető út ebből a helyzetből? A kivezető út — Sismondi szerint — a külkereskedelem.

Lenin elvtárs mesterien mutat rá Sismondi elemzésének hibájára:

„Mivel bizonyítja (t. i. Sismondi—*B. Gy.*), hogy a termelők egyenlősége fennmaradhat... az egyes termelők között folyó verseny mellett? Egyáltalán semmivel sem bizonyítja. Egyszerűen kinyilatkoztatja, hogy ennek így *kell lennie.*" *(Lenin* Művei. 2. kötet. 129. lap. Szikra 1951.**)

A verseny természetesen szükségszerűen létrehozza az egyenlőtlenséget, de a kapitalizmus és különösen a farmergazdaság fejlődése idején ez nem szűkíti a belső piacot, hanem belső piacot *teremt.*

„A kapitalizmus fejlődése párhuzamosan halad az árugazdaság fejlődésével, és olyan mértékben, ahogy a házi szükségletekre szolgáló termelés az eladásra való termelésnek, a kusztár pedig a gyárnak engedi át a helyét — előrehalad a *tőke* piacának képződése. A munkaerőt azok a „napszámosok" szállítják a tőke számára, akiket a „parasztok" „farmerekké" válása kitaszított a földművelésből, míg a farmerek az iparcikkek vásárlói, méghozzá nemcsak fogyasztási cikkek vásárlói (amelyeket azelőtt a parasztok vagy a falusi kézművesek otthon termeltek), hanem munkaeszközök vásárlói is... éppen ezt hagyta különösen figyelmen kívül Sismondi, aki... úgy beszélt a parasztok és a farmerek „fogyasztásáról", mintha kizárólag csak *egyéni* fogyasztás volna (kenyér-, ruha- stb fogyasztás), mintha a gépek, szerszámok stb. vásárlása, épületek, raktárak, gyárak stb. építése nem volna szintén fogyasztás, csak másfajta, mégpedig: *termelő fogyasztás,* nem az emberek, hanem a tőke fogyasztása." (132. lap.)

Az árutermelés általánossá válása előtt a kistermelőnek laza kapcsolata volt a piaccal, hiszen egyszerű termelési eszközeit és a fogyasztási javakat is nagyrészt maga készítette. De amikor már a parasztokat (Nyugat-Európában) kiszorították a farmerek, a kusztárokat a gyár, s tökéletesebb, gépi munkaeszközöket kezdtek alkalmazni: egyre szélesebb piac nyílt a termelési eszközök számára. Ez a piac a felhalmozásra, az értéktöbbletnek a tőkések által személyesen el nem fogyasztott részére támaszkodik. Sismondi, mint az előbbiekben láttuk, ezt a kérdést tárgyalva, hibát követett el.

„Sismondi — írja Lenin — kereken tagadja azt a tételt,... hogy a kapitalizmus fejleszti a termelőerőket. Sőt, odáig megy el, hogy minden néven nevezendő felhalmozást csak «apránként» tart megvalósíthatónak, mivel egyáltalán nem képes megmagyarázni a felhalmozás folyamatát... A felhalmozásról rendkívül mulatságosan

* *J.-C.-L. Simonde de Sismondi:* A politikai gazdaságtan új elvei, vagy a vagyonról — a népességgel való összefüggésben. Páris. 1827. I. kötet. 357. lap. (Franciául.)

** A további idézetek, ha csak a lapszám van feltüntetve, Lenin Művei 2. kötetének magyar kiadásából valók.

vélekedik: «Végeredményben mindig csak a folyó év össztermelését cserélik ki az elmúlt év össztermelése ellenében».“ (*Sismondi* i. m. I. r. 121. l.) „A romantikusok... minden reményüket éppen a kapitalizmus lassú fejlődésébe vetik, a kapitalizmus *feltartóztatását* ajánlják.“ (140—141. lap.)

De ha a tőke körforgásából kihagyjuk a felhalmozást, fölvetődik a kérdés, hogyan realizálható az értéktöbblet? A termék értéke három részből: állandó tőkéből, változó tőkéből és értéktöbbletből áll. A termék realizálása után az első két rész ugyanilyen formában kerül vissza a termelőfolyamatba. Az értéktöbblet egy részét a tőkés elfogyasztja — de mi lesz a másik részével? Sismondi, mint már említettük, ezt a kérdést a „külső piaccal“ oldja meg. Ezzel primitív hibába esik:

„A romantikus — írja Lenin — azt mondja: a tőkések nem tudják elfogyasztani az értéktöbbletet, és ezért külföldön kell azt elhelyezniök. Kérdezem, csak nem ingyen adják oda a tőkések termékeiket a külföldieknek, vagy csak nem hányják a tengerbe azokat? Eladják — tehát egyenértéket kapnak; kivisznek egyes termékeket — tehát más termékeket behoznak... Aki a külkereskedelmet, a kivitelt összekeveri a realizálás kérdésével — az kitér a kérdés elől, csupán szélesebb területre *viszi át* a kérdést, de *a legkisebb mértékben sem magyarázza meg.*“ (156—157. lap.)

Lenin elvtárs fölfedi a hiba eredetét is:

„Ez egyszerűen durva logikai baklövés: az emberek az egész társadalmi termék realizálásának kérdéséről letévednek az egyes vállalkozó álláspontjára, akit a «külföldinek való eladáson» kívül semmi más nem érdekel.“ (157. lap.)

Sismondi nyomán, kései utódai, az orosz narodnyikok is eljutottak ehhez a ponthoz. Ezután, mint Lenin elvtárs rámutat, Sismondihoz hasonlóan ők is elkezdték bizonygatni, hogy milyen nehézségek állják útját náluk, országuk „sajátos“ nemzetközi helyzetében a termék külső piacokon való értékesítésének. „... Érveik arra irányulnak, hogy «eltérítsék» a tőkéseket a külső piac keresésétől.“ (159. lap.)

Ne higgyük azonban, hogy érveik a valóságos gazdasági helyzet konkrét elemzésén alapulnak. Megfigyelhettük, hogy Sismondi milyen könnyen csap át valamely helyzet kívánásából abba, hogy e képzeletbeli helyzetet mint valóságot tárja az olvasó elé. Nem térünk most ki azokra az egyébként igen érdekes részekre, ahol Lenin Sismondinak a tőkés válságról, a tőkés túlnépesedésről, a gépek szerepéről stb.-ről vallott téves nézeteit boncolja és bírálja, néhány szóval azonban meg kell emlékeznünk még Sismondi „gyakorlati“ következtetéseiről. A Sismondi által képviselt irányzatról már a Kommunista Kiáltvány így ír: „... felette éleselméjűen szedte ízekre a modern termelési viszonyok ellentmondásait. Leleplezte a közgazdászok talpnyaló szédelgéseit...“ (*Marx—Engels.* Válogatott művek. I. kötet. 33—34. lap.) De Sismondi kispolgári szocialista elméletének pozitív tartalma mégis *a régi rend visszaállítása.* „Céhrend-

szer a manufaktúrában és patriarchális gazdálkodás falun, ebben merül ki minden tudománya" — írja a Kiáltvány.

Lenin elvtárs pedig még konkrétebben jellemzi Sismondi alapvető hibáját:

„... Sismondi érdeme az volt, hogy az elsők között *mutatott rá* a kapitalizmus ellentmondásaira. De miután utalt rájuk — állapítja meg Lenin — nem próbálkozott meg elemzésükkel, nem próbálta megmagyarázni eredetüket, fejlődésüket és tendenciájukat, sőt a szabálytól való természetellenes vagy hibás elhajlásokat lát bennük. Naivan ezekkel az «elhajlásokkal» fordul szembe különböző bölcs mondások, leleplezések, kiküszöbölésükre irányuló tanácsok stb. útján, mintha bizony ezek az ellentmondások nem... valóságos népességcsoportok *valóságos érdekeit* fejeznék ki." (231. lap.)

Sismondi tehát óva intette az európai országokat attól, hogy a fejlődésben akkor élenjáró Anglia példáját kövessék. A tőkések „ne felejtsék el" — írja — milyen „hátrányos" oldalai vannak vagyonuk növekedésének. A kiáltó ellentmondások kiküszöbölésére pedig Sismondi „majdnem mindig a kormány beavatkozását" sürgeti. (235. lap.)

★

A gazdasági romanticizmus jellemzéséhez című művének utolsó fejezetében, amely az angol gabonavámok kérdésével foglalkozik, Lenin részletesen ismerteti Marx *Beszédét a szabadkereskedelemről,* amelyet 1848 januárjában mondott el. Ebben a beszédben Marx elemezte Anglia gazdasági helyzetét, a társadalom egyes osztályainak objektív érdekeit, és végül állást foglalt a szabadkereskedelem mellett. Lenin egybeveti ezt a konkrét elemzést Sismondinak ugyanerre a kérdésre vonatkozó romantikus „elemzésével". A következtetések mintegy összefoglalják és lezárják a gazdasági romanticizmus jellemzését. Lenin megmagyarázza — a cenzúrára való tekintettel burkolt formában — hogy miért szállnak síkra a marxisták Oroszország kapitalista fejlődésének meggyorsításáért. Idézi Marx említett beszédének záró szavait: „... Bizonyos körülmények között a szabadkereskedelem meggyorsítja a társadalmi forradalmat. És én, uraim, csakis ebben a forradalmi értelemben szavazok a szabadkereskedelemre" — mondotta Marx 1848-ban. Csattanós választ adott ez már eleve a narodnyikok hazugságaira, akik az orosz marxisták haladó törekvéseit elferdítve azt állították, hogy a marxisták valójában a tőkések pártján vannak és „minden muzsikot a gyári kazánban akarnak kifőzni". („A SzK(b)P története.")

★

Ugyancsak ebben a kötetben olvashatjuk Leninnek egy másik igen jelentős művét is, címe: *Az 1894—95-ös kusztárösszeírás Perm kormányzóságban és a «kusztár»-ipar általános kérdései.*

Ez a mű a narodnyikok egyik speciális tanításával, a „kusztár"-iparra vonatkozó tanítással foglalkozik, mégpedig úgy, hogy konkrét adatokra

támaszkodva cáfolja meg a narodnyik elméletet. Az adatokat pedig — maguk a permi narodnyik statisztikusok gyüjtötték és állították össze.

A kusztárok a cári Oroszország elmaradott falusi kézműiparosai voltak. Ez az elnevezés azonban sokkal szélesebb réteget fogott egybe, mint amekkorát az objektív tudomány egységes rétegnek elismer. A „kusztárok" legalsó rétege — olyan otthon dolgozó „iparosok", akik a kiadott nyersanyagon meghatározott részmunkát végeznek, feleségük, gyermekeik bevonásával, a felvásárló vagy éppenséggel egy másik „kusztár" számára. Ezeknél az „önálló" kusztárság" csak illúzió, — de olyan illúzió, amelyért a bérmunkásokénál rosszabb körülmények között és kevesebb bérért dolgoznak. A kusztárok középrétege családja tagjain kívül alkalmilag egy-két bérmunkást is foglalkoztat. Ezeknek és megfeszített munkájának köszönheti, hogy életszínvonala meghaladja a jobban kereső bérmunkásokét. Elegendő azonban a legkisebb baj vagy baleset, s máris lecsúszott a legszegényebbek közé.

A kusztárok felső rétege azonban már ipari — természetesen nem nagyipari — tőkés réteg, amely kisebb-nagyobb számú bérmunkást és kiskusztárt zsákmányol ki, s hasznát sokszor kereskedelmi ügyletekkel is növeli (felvásárlás, nyersanyagbeszerzés stb.).

Nehéz elgondolni, hogyan tekinthettek a narodnyikok erre a teljesen heterogén „kusztárságra", mint az ipari kapitalizmussal szembeállítható, egységes osztályra. Hogy ezt megtehessék, be kellett bizonyítaniok, hogy tőkés „kusztárok" vagy egyáltalában nincsenek, vagy pedig jelentéktelen szerepet játszanak.

„Ha vannak 5 vagy több dolgozó családtagot foglalkoztató üzemek — okoskodnak ezek a kutatók —, ez azt jelenti, hogy a «tőkés» és a «kusztár termelési forma» (sic!*) versenyének csak abban az esetben lehet jelentősége, ha az üzemekben ötnél több bérmunkás dolgozik, márpedig az ilyen üzemek százalékaránya mindössze 1%. Ez az érvelés teljesen hamis... A tények ugyanis azt mutatják, hogy nincs semmiféle különleges «kusztár termelési forma»,... hogy vannak kisárutermelők, akik tőkés nagyüzem-tulajdonosokká növik ki magukat..." (388—389. lap.)

A narodnyik statisztikusok egyik kedvelt módszere a nagy- és kisüzemek közötti ellentétek eltüntetésére az átlagszámok módszere volt, amellyel még napjainkban is oly szívesen él a burzsoá statisztika. Néhány iparra vonatkozóan Lenin kimutatja, hogy miképp számítják ki ezeket az „átlagokat": a nemezcsizmakészítő-ipar kusztár-családjainak 75 rubeles „átlag"-jövedelme a nagyüzemek 222 rubeles és az összes többiek 41,2 rubeles átlagának összeadásából jön létre; a sütőipar 118,8 rubeles átlaga a 694 rubeles és 46,8 rubeles

* Latin szó. Ejtsd: szik! = így! — Lenin megjegyzése.

érték „átlaga"; a kötélverőipar megfelelő számai: „átlag" 90,1, — 1119,0 és 60,5 átlagából. A valóságos számok kiszámításából a többi között kiderül, hogy

„... *az önálló* kiskusztárok keresete számos iparban nem nagyobb, sőt gyakran kisebb, mint az ugyanabban az iparban dolgozó bérmunkások keresete..." (427. lap.)

Igen ám, mondják a narodnyikok, csakhogy a kusztár anyagi függetlenségét — biztosítja a földművelés. A permi kusztárok több mint kétharmadának földműves gazdasága is van. Lenin azonban maguknak a narodnyik statisztikusoknak számadataival mutatja ki, hogy *a)* a földet művelő kusztárok között: minél kisebb a kusztár üzeme, annál jelentéktelenebb a földművelése is; *b)* az összes kusztárok között: azoknak a kusztároknak a jövedelme, akik földműveléssel nem foglalkoznak, jelentékenyen nagyobb — esetleg többszöröse is a dolgozók száma szerint azonos kategóriába tartozó, földet is művelő kusztárok jövedelmének.

A narodnyikok erre azzal felelnek, hogy a földet is művelő kusztárok „versenyképesebbek", olcsóbban adhatják el áruikat a gyári cikkeknél, másszóval kisebb keresettel is beérhetik. Így védelmezték a narodnyikok a munkások röghözkötöttségét.*

Lenin elvtárs hangsúlyozta, hogy a narodnyikok

„... a kereset csökkenését, a dolgozók életszínvonalának hanyatlását, a gépek bevezetésének hátráltatását, a legkülönfélébb személyi függőségi viszonyok megszilárdítását «a földművelést az iparral egyesítő népi termelés előnyének» nevezik..." (414. lap.)

A narodnyik statisztikusoknak ezekkel az „érvekkel" nem volt más céljuk, mint bebizonyítani, hogy az elmaradott „kusztár"-termelés magasabbrendű a kapitalizmusnál, inkább szolgálja a „nép" érdekeit. Iparpolitikai programjuk, az általuk kívánt rendszabályok — éppen ezért — mint Lenin megállapítja

„... 1. a legnagyobb mértékben következetlenek, 2. dogmatikusan merevek és 3. azokhoz a valóságos feladatokhoz képest, amelyeket a fejlődő kapitalizmus tűz ki iparunk elé, kicsinyesek." (465. lap.) Programjuk és egész tevékenységük azt tükrözi, hogy „... a kispolgár tehetetlenül ingadozik a modern gazdasági fejlődés meggyorsítására, illetve feltartóztatására irányuló törekvések között, a kisvállalkozók érdekei és a munka érdekei között. Ezek az utóbbiak ebben a kérdésben egybeesnek az ipari nagytőke érdekeivel". (477. lap.)

★

Leninnek a gazdasági romantikusokról és a permi kusztárösszeírásról szóló művei sikerrel tetőzték be a narodnyikok végleges ideológiai megsemmisítését.

* Tudjuk, hogy a tőkések és földbirtokosok mindenütt, nálunk Magyarországon is, úgy igyekeztek olcsó és mindig kéznél levő munkásokra szert tenni, hogy a munkásoknak (rendszerint persze drága áron) apró parcellákat juttattak, s ezzel helyhezkötötték őket.

Anyagukat Lenin később felhasználta *A kapitalizmus fejlődése Oroszországban* című, igen nagy jelentőségű művében, amely végleg megoldotta ezt a feladatot.

De e két mű jelentősége korántsem merül ki ebben. Mesteri példáját nyujtják ezek a művek annak, hogy miképpen kell Marx gazdasági elméletét egy ország sajátos körülményeire alkalmazni.

A *Gimnáziumi gazdaságok és javító gimnáziumok, Egy újsághír margójára* és *A narodnyik tervkovácsolás gyöngyszemei* című cikkek a narodnyikok utópikus gazdasági „tervezeteiről" szólnak.

A közgazdaságtan területén a narodnyikok nem álltak meg elméletük elvi kifejtésénél. Publicistáik „gyakorlati gazdasági programról" is gondoskodtak. A cári Oroszország súlyos gazdasági problémáit, az orosz parasztság legnagyobb részének leírhatatlan nyomorát a termelés „miresítésével", az általános kölcsönös életbiztosítással, az artelek állami támogatásával stb. akarták megoldani.

A termelés „miresítése", vagyis társadalmasítása — a kapitalizmus viszonyai között: ez lett volna az általános csodaszer. Juzsakov narodnyik újságíró „tervet" készített az „egész népre kiterjedő" általános oktatásról. Terve szerint az iskolák fenntartásának költségeit maguk az iskolák teremtenék elő, minden iskolához ugyanis gazdaság tartozna. Az iskolák — Juzsakov szerint — nemcsak saját tanulóikat — egyben a gazdaság dolgozóit — látnák el, hanem 20—24 éves korig az egész lakosságot, vagyis Oroszország lakosainak több mint felét.

Lenin ismerteti Juzsakov tervezetét — s kiderül, hogy a gazdaságok földjét az adófizetők — vagyis a parasztok — pénzén szereznék meg. A fiatalok termelőmunkája — nem a sokoldalú ember nevelésének része, hanem robot. S ez a robot nem is ér a tanulmányokkal véget, hiszen még jóideig ott kell maradniok, hogy „ledolgozzák" azt, amit kiskorukban munka nélkül fogyasztottak.

A lakosság 50%-át felölelő földműves gimnázium tehát feudális megkötöttséget, a jól ismert ledolgozási rendszert takarja, s vezetőinek, az igazgatóknak — a tervezett busás jövedelemért — érdemes lesz foglalkozniok ezzel az „emberbaráti" intézménnyel.

Egy másik narodnyik, aki azzal dicsekedett, hogy alaposan ismeri a falusi lakosság életét és szükségleteit, felsorolja, hogy milyen reformokat tart a legégetőbbeknek: olcsó hitelt, a földhözragadt parasztok kölcsönös életbiztosítását, a szövetkezetek állami támogatását és népszerűsítését. *Egy újsághír margójára* című cikkében Lenin arra mutat rá, hogy milyen nevetséges dolog „alapszabályoktól", meg „a középkori társulások siralmas maradványaitól" várni a parasztság bajainak gyógyulását.

Nem érdektelen számunkra, hogy a paraszti szövetkezetek eszméje, mint megváltó eszköz felbukkant a magyar népies irodalomban is. A *Márciusi Front* 1938-as programja „a parasztgazdaságok szövetkezeti egybeszervezését", „a gazdasági élet általános szövetkezeti megszervezését" követeli. *Marxizmus és*

népiesség című tanulmányában Révai elvtárs Lenin nyomán figyelmeztet arra, hogy a *kapitalista környezetben* működő szövetkezet alá van vetve a tőkés társadalomnak.

„A kapitalizmust gazdasági területen, úgyszólván önnön fegyvereivel — megkerülve a politikai hatalom kérdését — nem lehet legyőzni." (*Révai.* Marxizmus, népiesség, magyarság. Szikra 1949. 271. lap.) Révai elvtárs megállapítja, hogy a marxisták *támogatják* a szövetkezeteket, mert azok segítik a kistermelőt a nagytőke versenyével szemben. „De az *ellen* vagyunk — írja —, hogy ezt a védekezést kinevezzék szocializmusnak..." (Ugyanott, 272. lap.)

Leninnek e kötetben közölt több, agitációs jellegű írása foglalkozik a századvég orosz munkásosztályának helyzetével. Különösen jelentős ezek közül *A gyári munkásokon behajtott bírságokról szóló törvény magyarázata* és *Az új gyári törvény.* A Lenin elvtárs által közölt adatok és példák méltán állíthatók Marx *Tőké*-jének példái mellé. Leninnek ezek a cikkei megismertetnek bennünket a fejlődő orosz kapitalizmus kizsákmányoló módszereivel.

A bírságokról szóló cikk a tőkések egyik kedvelt rabló-módszerével, a bírságolással foglalkozik.

Az 1885. évi nagy sztrájkok ugyanis rákényszerítették a cári kormányt, hogy törvénnyel szabályozza a bírságokat. A törvény értelmében „1. gondatlanul végzett munka; 2. munkakerülés; 3. rendbontás" (27. lap) esetén róható ki bírság. Hogy a munkás mikor követi el ezeket a „bűnöket", azt a gyáros dönti el. A törvény maga például munkakerülésnek tekinti azt is, ha a munkás elmegy testvére temetésére. Így azután nemritkán megesett, hogy a bírság a munkások nyomorúságos bérének 15—20, sőt előfordult, hogy 50 százalékára rúgott. A törvény ugyan — „valóban méltánylandó jóindulattal" — a fizetés egyharmadára „korlátozta" a bírság összegét, de a gyárosok értettek ahhoz, hogy még ezt a határt is túllépjék: a kivetett bírságot „előlegvisszafizetés" s más hasonló címen vonták le. Ezzel azt is elérték, hogy a bírság összege — a törvény ellenére — saját zsebüket duzzassza. Ez a rendszer volt egyik forrása annak a szinte gyarmati méretű extraprofitnak, amely Oroszországba csábította a külföldi tőkét, és amely hatalmas méretű felhalmozást tett lehetővé. Így fejlődött ki gyors iramban az erősen koncentrált orosz ipar — s vele az erősen koncentrált orosz munkásosztály.

A profithajszában a tőkések legfőbb segítője a cári államgépezet volt, amelyet a legalsóbb szerveitől a csúcsáig ezernyi anyagi szál fűzött a kizsákmányoló osztályokhoz. Ez mutatkozik meg azon a gyári törvényen is, amelyet a megijedt cári kormány az 1896-os tavaszi sztrájkok hatására adott ki.

Ez a törvény elsősorban a munkaidőt szabályozta: maximálta a munkanapot, meghatározta az ünnepnapokat, intézkedett a túlórázásról és az éjtszakai munkáról.

A cári kormány 11½ órában állapította meg a munkanapot, noha például Pétervárott a szokásos munkaidő 10—10½ óra volt. A törvény végre-

hajtási utasítása pedig még ez alól a korlátozás alól is kivételeket engedélyez a gyárosoknak. Ugyanazzal a brutális cinizmussal, mint napjainkban a Titobanda, a cári kormány is a munkásnak a túlórázáshoz való „jogáról" beszélt, és arról, hogy „igazságtalanság" volna ettől a munkást megfosztani.

Jelentősen csökkentette a törvény az addig szokásos munkaszüneti napok számát is. Az éjtszakai munka korlátozásáról szóló szakasz pedig annyi kivételt tartalmaz, hogy lényegében teljesen a tőkések „jóindulatára" bízta a munkásokat. Lenin bebizonyította, hogy a cári kormány nem egyszerűen a tőkések, hanem a *legrosszabb* tőkések érdekeit védi.

Ezek az írások megismertetnek bennünket az orosz munkásosztály életkörülményeivel, amelyek közt a bolsevik párt vezetésével a világ legforradalmibb munkásosztályává, a diadalmas Októberi Forradalom hős csapatává edződött.

★

Néhány szóval meg kell emlékeznünk a kötetben közzétett többi cikkről is. Az *Engels Frigyes* című cikk Engelsnek, a munkásosztály nagy tanítójának halála alkalmából íródott, Engels életének és Marx-szal közös munkásságának ismertetését tartalmazza, szem előtt tartva az orosz szociáldemokraták aktuális problémáit. *A Szociáldemokrata Párt programmtervezete és annak magyarázata, Az orosz szociáldemokraták feladatai* és a *Melyik örökségről mondjunk le?* című írásokkal együtt, komoly szerepe volt ennek a cikknek is a szociáldemokraták programjának, taktikai és szervezeti feladatainak kidolgozásában.

Agitációs céllal íródtak *A Thornton-gyár munkásaihoz és munkásnőihez, A cári kormányhoz* és a *Min törik a fejüket miniszterein k?* című írások. Ezekből Lenin elvtársat, mint gyujtó hatású agitátort s egyben a munkások nagy felelősségérzetű vezetőjét ismerjük meg.

Lenin Műveinek ez a kötete jelentősen gazdagítja közgazdasági irodalmunkat. Az e kötetben közölt írások — kevés kivétellel — először itt jelennek meg magyar nyelven. A ma előttünk álló feladatok gyökeresen különböznek a századvég orosz marxistáinak feladataitól. Lenin írásai azonban teljesen időszerűek. Időszerűkké teszi őket elsősorban a gondolatoknak az a bősége, amellyel bennük találkozunk, amellyel Lenin a cári Oroszország problémáin keresztül megvilágítja Marx örökbecsű gazdasági tanait. De időszerűek ezek az írások azért is, mert azok a burzsoá nézetek, amelyek ellen harcolt, mindmáig élnek a burzsoá „professzorok" tanaiban. Ezeket a professzorokat azért fizetik, hogy eltitkolják a valóságot; kénytelenek hát újra meg újra a régi, elcsépelt, megcáfolt tévtanokhoz nyúlni. Lenin írásai biztos fegyvert jelentenek ezek ellen a fölmelegített „újdonságok" ellen.

Kíméletlen harc az ellenséges ideológia megnyilvánulásai ellen; a valóság konkrét tényeken alapuló tudományos elemzése — erre tanítanak bennünket Lenin elvtárs művei.

J. KASZIMOVSZKIJ

A gazdaságosság forrásai

A gazdaságosságnak több forrása van. Az első és legfontosabb közülük: *az emberi munka, a munkaidő.* „Minden megtakarítás végső soron időmegtakarítás" — írta Marx. (Marx—Engels. Archivum. IV. kötet. 119. lap. oroszul.) A szovjet rendszerben a munkaidőmegtakarítás, vagyis a munkatermelékenység fokozása az ország gazdasági hatalmának megszilárdításával, a szovjet emberek anyagi jólétének fokozásával jár.

Sztálin elvtárs a sztahanovisták tanácskozásán mondotta: „Miért győzheti le, miért kell, hogy legyőzze és miért fogja okvetlenül le is győzni a szocializmus a gazdaság kapitalista rendszerét? Mert a munka magasabbrendű formáit, a munka magasabb termelékenységét eredményezheti, mint a kapitalista gazdasági rendszer. Mert több terméket tud adni a társadalomnak és gazdagabbá tudja tenni a társadalmat, mint a gazdaság kapitalista rendszere." (Sztálin. A leninizmus kérdései. 621. lap. Szikra 1951.)

A munkatermelékenység emelkedésének eredményeképpen növekszik a gyártott termékek mennyisége, felszabadul a munkaerő egy része, ami lehetővé teszi a termelés méreteinek bővítését, növekszik a nyereség, és a szocialista felhalmozásnak újabb forrásai tárulnak fel.

A háborúutáni ötéves terv időszakában a Szovjetunió ipari termelése háromnegyedrészben emelkedett a munka termelékenységének fokozása alapján és csak egynegyedrészben a munkások számának növelése következtében.

A vasúti teherszállítás terjedelmének bővülését szintén főként a munkatermelékenység fokozása útján érték el.

A munkatermelékenység fokozása eredményeképpen sokmillió ember munkája szabadul fel. Marx hangsúlyozta: „Minél kevesebb időre van szüksége a társadalomnak búza termelésére, állattenyésztésre, stb., annál több ideje marad más anyagi vagy szellemi javak termelésére. Az egyén és a társadalom fejlődésének, fogyasztásának és tevékenységének sokoldalúsága egyaránt az időmegtakarítástól függ." (Marx—Engels. Archivum. IV. kötet. 119. lap. oroszul.)

A sztálini ötéves tervek éveiben a szovjet ipar rohamos fejlődése elképzelhetetlen lett volna a munka termelékenységének szüntelen növekedése nélkül. Csak a második ötéves terv során, amikor a munkások és alkalmazottak számát 26,4 százalékkal emelték, az ipari termelés értéke 120,6 százalékkal emelkedett. Az egész termelés 52 milliárd rubeles emelkedéséből a munkások számának növelése csak 10 milliárd rubelt eredményezett, a többi a munkatermelékenység fokozásának köszönhető.

Ha a munka termelékenysége a Szovjetunióban a forradalomelőtti Oroszország munkateljesítményének színvonalán

maradt volna, a Szovjetunió nem termelhetne annyit, mint ma, nem lenne elég embere hozzá.

A munkatermelékenység emelkedése a termelés bővítésének határtalan lehetőségeit tárja fel, s megteremti a szovjetország gyorsütemű gazdasági fejlődésének föltételeit.

A Szovjetunió népgazdaságában a munka termelékenysége szüntelenül emelkedik, de a munkamegtakarítás lehetőségei is állandóan nagyobbak lesznek. Ez összefüggésben van a termelés technikájának és technológiájának fejlődésével, a munka és a termelés szervezésének tökéletesítésével.

A munkatermelékenység növekedésének tartalékai a gyártmányok, illetve a termelés munkaigényének csökkentésében, a munkanap jobb kihasználásában és a munkaidőveszteség csökkentésében rejlenek.

A gazdaságosság fő forrása a termelés munkaigényének csökkentése.

1949-ben a vállalatok egész sorában tanulmányozták a munkatermelékenység növelésének forrásait. A tanulmányozás során kitűnt, hogy az egyik pneumatikus szerszámgyárban a munkatermelékenység összes tartalékai 77 százalékban, az egyik fúrógépgyárban 74, az egyik motorgyárban 66, az urali gépgyár mechanikai műhelyében 68, s az egyik mezőgazdasági gépgyárban 75 százalékban származtak a gyártmányok munkaigényének csökkentéséből.

Jelentős időmegtakarításra nyílik lehetőség a gépállások megszüntetése és a terméketlen időveszteségek csökkentése révén is.

Az egyik mechanikai üzemben a munkaidőveszteség tanulmányozása alkalmával megállapították, hogy a különböző okokból származó veszteglések következtében váltásonként 72 perc ment veszendőbe. Ennek elkerülésével csaknem 18 százalékkal fokozhatnák a munka termelékenységét.

A munkanap kihasználásának még jelentéktelen megjavítása is sokmillió munkaóra megtakarítását eredményezheti a Szovjetunió népgazdaságában, és növelheti a munka termelékenységét.

A gazdaságosság második forrása az *álló- és forgóalapokkal való takarékosság.*

Az állóalapok anyagi tartalmát épületek, fölszerelések, szerszámgépek, gépek és különféle berendezések alkotják. Ezek éveken át vannak használatban, sok termelési folyamatot kiszolgálnak, elhasználódnak és értéküket fokozatosan viszik át a termékre.

A forgóalapok anyagi tartalmát mind a tartalékban, mind a megmunkálás folyamatában (befejezetlen termelés) lévő nyersanyagok, alap- és segédanyagok, tüzelőanyagok és félkészgyártmányok alkotják. Ezeket minden egyes termelési folyamatban teljes egészükben felhasználják. Ennélfogva minden új termelési folyamat számára újból be kell szerezni őket.

Ezenkívül az eszközök egy része állandóan forgalomban van, nemcsak a kereskedelemben, begyüjtésben és közlekedésben, hanem az iparban is. Ilyen eszközök elsősorban azok a késztermékek, amelyeket még nem szállítottak el a vevőknek. Ezek a forgalmi alaphoz tartoznak.

Az álló- és forgóalapok takarékos felhasználása munkaidőmegtakarítással egyenértékű, minthogy termelésükre emberi munkát használnak fel. Az álló- és forgóalapokkal való takarékosság lehetővé teszi, hogy megtakarított nyersanyagokból, anyagokból és a megtakarított tüzelőanyagokkal újabb termékeket gyártsanak. Ez a takarékosság feleslegessé teszi újabb műhelyek építését, berendezések beszerzését stb.

Moszkva iparvállalatainak dolgozói például 1950-ben négy hónap alatt 700 000 méter különféle szövetet, 160 000 pár lábbelit, többezer tonna fémet, sok szerszámgépet, gépet és egyéb terméket

gyártottak megtakarított anyagokból és nyersanyagokból. Egyedül az Izzólámpagyár két hónap alatt 1 150 000 darab izzólámpát gyártott megtakarított anyagokból.

A háborúelőtti ötéves tervek éveiben nagy mértékben csökkent a villamosenergia fejlesztésére fordított tüzelőanyag mennyisége is. 1940-ben mintegy 7 millió tonna tüzelőanyagot takarítottak meg, amiből újabb 11,5 milliárd kilowattóra villamosenergiát fejlesztettek. A vasúti szállításban a háború előestéjén évi átlagban 6 millió tonna tüzelőanyagot takarítottak meg a felhasználási norma csökkentésének eredményeképpen. A fémkohászatban évente több mint 2,5 millió tonna kokszot takarítottak meg.

Rendkívül nagy értékeket takarítottak meg a Nagy Honvédő Háború éveiben. A háborúutáni ötéves terv a gépgyártásban több mint négymillió tonna acél megtakarítását irányozta elő. Ez a cári Oroszország egy évi acéltermelésének megfelelő mennyiség. A tüzelőanyagfelhasználás normáit is csökkentették és ezzel öt év alatt több mint 20 millió tonna tüzelőanyagot takarítottak meg.

A Szovjetunióban a forgóalapokat a termelés sok ágazatában lényegesen jobban használják ki, mint a főbb tőkés országokban. A Szovjetunióban már a második világháború előtt is kevesebb tüzelőanyagot fordítottak egy villamosenergiaegység fejlesztésére, mint az USA-ban és Angliában. Egy kisebb moszkvai hőerőmű jelenleg 16 százalékkal kevesebb tüzelőanyagot használ fel egy kilowattóra villamosenergia termelésére, mint a legnagyobb amerikai villanytelep, a *Tween-Branche*, noha a nagyobb hőerőművekben a villamosáram fejlesztéséhez viszonylag kevesebb tüzelőanyag szükséges.

Az anyag, nyersanyag, tüzelőanyag és villamosenergia leghatékonyabb kihasználásának tartalékai még távolról sincsenek kimerítve. Feltétlenül szükséges, hogy csökkentsék a termékegységre eső anyagráfordítást, fokozzák a hulladékok és pótanyagok felhasználását, nagyobb mértékben használják ki a nyers- és tüzelőanyagok helyi forrásait, csökkentsék a vállalatokban az anyagok, nyersanyagok és tüzelőanyagok tartalékkészleteit és gondoskodjanak a késztermékek gyors elszállításáról.

A termékegységre eső anyagmennyiség a termelés több ágazatában jelentősen csökkenthető. Például számos gép gyártásának mai anyagnormái a feldolgozott vas, illetve acél 40—60 százalékos kihasználásával számolnak. A MV-60 típusú réselőgéphez használt hengereltvas normája csupán 48 százalékos anyagkihasználást, az IZs-350 típusú motorkerékpár anyagráfordítási normája pedig 47 százalékos lemezkihasználást tesz kötelezővé.

Noha a gyártás jelenlegi technikája és technológiája nem teszi lehetővé a fém teljes felhasználását, mégis mód van a fémkihasználás jelentős mértékű megjavítására. A zsdánovi Kujbisev csőhengermű folyóméterenként átlag 0,6 kilogrammal csökkentette a csövek súlyát. Az így megtakarított vasból a gyár többezer méter csövet gyárt.

Nagy megtakarításokat eredményez a hulladékok észszerű felhasználása is. De még távolról sem értékesítik az összes hulladékokat, holott a népgazdaságban rendkívül nagymennyiségű hulladékanyag van felhalmozva. Csupán a vasöntés hulladéka többmillió tonna.

Igen nagy jelentősége van a szerszámok, a fémek, a fáradtolaj ismételt felhasználásának is.

Kuznyecov, a harkovi traktorgyár mérnöke kidolgozta az elhasznált szerszámok többszöri felújításának módszerét. Újításának alkalmazása egyedül ebben az egy gyárban évente egymillió rubel értékű szerszám és szerszámacél megtakarítását eredményezte. A harkovi traktorgyárban a 250 mm hosszú és

26 mm átmérőjű dörzsárakat 15-ször is felújítják. A dörzsárak készítéséhez szükséges fém mennyisége az egyötödére csökkent. Ugyanitt a mérőeszközök felújításának költsége a termelési költségnek csak egyhatodát éri el.

A vashulladék felhasználásával munkát és nyersanyagot takarítanak meg, és ezzel lehetővé válik, hogy a vasércbányászat fokozása vagy kiterjesztése nélkül több vasat és acélt olvasszanak. Ezenkívül a vashulladékból való olvasztás kevesebb munkát, tüzelőanyagot, és villamosáramot kíván. Így például egy tonna nyersvas előállításához mintegy 5,5 tonna nyersanyagot használnak fel, míg ugyanannyi öntöttvas kiolvasztásához csupán 1,1 tonna vashulladék szükséges. (V. ö. Grebcov. A vas- és acélgyártás növelésének legfontosabb tartalékai. E számunk 416. lapján.) Ha bauxitból gyártanak alumíniumot, 600-szor annyi villamosenergiát fogyasztanak, mintha a gyártáshoz hulladékot használnának fel.

A fáradtolaj felhasználása is rendkívül hasznos. Egy tonna fáradtolajból fél tonna felújított kenőolajat kapunk. Ezenkívül minden tonna fáradtolaj regenerálása alkalmával két tonna nyersolajat és pakurát takarítanak meg, amelyre feltétlenül szükség van, ha a kenőolajat nyersolajból gyártják.

A kis mennyiségben rendelkezésre álló anyagok, nyersanyagok és tüzelőanyagok (az ú. n. hiányanyagok) pótlása más anyagokkal jelentős megtakarításokra és árleszállításra ad módot. Földgáz felhasználása szén, fa, vagy pakura helyett, nemcsak nagymennyiségű tüzelőanyag megtakarításával jár, hanem a fűtési költségeket is nagy mértékben csökkenti. A szaratovi gáz felhasználásával évente 150 millió rubel értékű tüzelőanyagot takarítanak meg. A négy év óta üzemben lévő gázvezeték összes építési költségei már teljesen megtérültek.

A helyi anyag-, nyersanyag- és tüzelőanyagforrások kihasználása csökkenti a szállításokat, növeli a szállító szervezet teljesítőképességét és csökkenti a termelés önköltségét.

Egyes vállalatok raktárai tömve vannak fel nem használt anyag-, nyersanyag- és tüzelőanyagkészletekkel, valamint forgalomba nem került készárukkal.

A fölösleges anyag- és nyersanyagtartalékok, valamint a hosszú ideig raktáron heverő késztermékkészletek anyagi értékek befagyasztását eredményezik, minthogy ezek nem vesznek részt a termelés és az értékesítés folyamatában. A tartalékkészletek csökkentése és a késztermékek idejében való értékesítése növeli az ország termelőképességét.

A szocialista gazdasági rendszer a késztermékek értékesítése tekintetében is igen nagy fölényben van a tőkés rendszerrel szemben. A szállítók és a fogyasztók kölcsönös viszonyát terv határozza meg, amelyben az állam az ellátás legcélszerűbb és leggazdaságosabb rendszerét alkalmazza. A közlekedés az állam kezében van és ugyancsak terv szerint működik. Ezek a feltételek is lehetővé teszik a raktáron lévő anyag-, nyersanyag-, tüzelőanyag- és félkészgyártmánykészleteknek legkisebbre csökkentését. Az állami tervárak rendszere fölöslegessé teszi tartalékkészletek felhalmozását áremelkedések esetére. A Szovjetunióban a gyártott termékek értékesítése is biztosítva van, mivel a termelés tervszerűen bővül, a lakosság vásárlóképessége pedig szüntelenül növekszik.

Egészen más a helyzet a tőkés országokban. A termelés anarchiája, az árkilengésekkel járó féktelen konkurrenciaharc, a feldolgozás helyétől távoleső nyersanyagforrások — mindez fölösleges anyag-, nyersanyag- és késztermékkészletek tartalékolását idézi elő. A tömegek növekvő nyomora és vásárlóképességük csökkenése következtében a raktárakban hatalmas árukészletek halmozódnak fel, amelyek nem találnak fizetőképes keresletet.

A Szovjetunióban a vállalatok raktáraiban heverő anyagi értékek készleteinek csökkentésében, és a késztermékek elszállításának meggyorsításában számottevő eredményeket értek el. Az eszközök megtérülésének meggyorsítására azonban még nagy lehetőségek vannak. 1949-ben, amikor a forgóeszközök megtérülésének meggyorsítására kezdeményezett mozgalom megszületett, sokszázmillió rubel szabadult fel a forgalom számára. A Molotov-autógyárban jelentős mennyiségű fölösleges anyag- és félkészgyártmánykészletet tártak fel. Az egyik harkovi bányafelszereléseket gyártó üzemben másfélmillió rubelért értékesítettek fölösleges anyagokat. A Trjohgornaja Manufaktúra textilgyárban megejtett raktárvizsgálat alkalmával 250 000 rubel értékű, 1945 óta ott heverő pamutot találtak, amelyre a gyárnak nem volt szüksége. Ugyanott 275 000 rubel értékű különféle fölösleges alkatrészt, pótalkatrészt és segédanyagot is találtak. Több vasútvonalon csökkentették a tüzelőanyagkészleteket. A leningrádi élelmiszerüzletekben félév alatt lényeges mértékben csökkentették a raktári készleteket és 49 millió rubelt szabadítottak fel a forgalom számára.

A szocialista gazdasági rendszer az állóalapok kihasználásának rendszeres fokozását is lehetővé teszi. Ez azt jelenti, hogy azonos mennyiségű állóalap felhasználásával is növelni lehet a termelést.

A második sztálini ötéves terv éveiben a villanytelepek teljesítőképességének kihasználása több mint 50 százalékkal, a vaskohóké 60 százalékkal, a Martin-kemencéké mintegy 100 százalékkal, a réselőgépeké 57 százalékkal emelkedett, az ásványolajfinomítóiparban használt gépek termelőképességének kihasználása pedig több mint négyszeresére növekedett. Megjavult a traktorok és kombájnok teljesítőképességének kihasználása is.

A háborúutáni első ötéves terv során újabb eredményeket értek el az állóalapok kihasználásában. 1949-ben a kohókat és a Martin-kemencéket sokkal nagyobb eredménnyel használták ki, mint 1940-ben; számottevően meggyorsult az olajkutak fúrási sebessége; nagyobb terheléssel dolgoztak a traktorok és a kombájnok a mezőgazdaságban.

A Szovjetunióban az állóalapok jobb kihasználására még sok lehetőség van. Csupán Moszkva gépgyáraiban a berendezés egységére jutó üzemtér két négyzetméterrel való csökkentése — márpedig erre minden lehetőség megvan — egyenértékű 15 nagy gyár felépítésével.

Az állóalapok kihasználását munkaidejük növelésével, valamint üzemképességük időtartamának meghosszabbításával lehet megvalósítani.

Sok gépgyárban a szerszámgépek és a gépek naponként csak 10—12 órán át vannak üzemben. A Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériuma alá tartozó hat cementgyárban például 1949-ben tervenfelüli gépállások voltak. Ennek következtében azután többszázezer tonnával csökkent a cementgyártás.

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának 1950. évi első ülésszakán megállapították, hogy a sztálingrádi, vladimiri és a kemerovói területeken a nehézipari vállalatépítő minisztérium hatáskörébe tartozó téglagyárak teljesítőképességüknek csupán 60—80 százalékát használják ki.

A vasúti teherkocsik naponként csak 5 órát, a folyami szállítóhajók pedig 14 órát töltenek úton. A nap hátralévő idejét ki- és berakodás foglalja le az egyes állomásokon és kikötőkben. A szállítóeszközök úton töltött idejét jelentősen fokozni lehet. 1949-ben a vasúti szállításban 17 százalékkal emelkedett a teheráruforgalom. Ennek az emelkedésnek 50 százalékát a kocsiforduló meggyorsításával érték el.

A Sarló és Kalapács-gyárban a kemence olvasztóterének egy négyzetméteréről ka-

pott acél gyártásában világrekordot értek el. Mihajlov acélolvasztó mester 1949-ben napi átlagban 9,3 tonna, egyes napokon pedig 12 tonnánál is több acélt csapolt a kemence alapterületének egy négyzetméteréről. A tervben egy üzemidényre előirányzott 178 olvasztás helyett Mihajlov, Szubborin és Csesznokov olvasztómesterek jóval többet teljesítettek. A verseny megkezdése után az első üzemidényben 279 olvasztást végeztek. Tapasztalataiknak más gyárakban való széleskörű alkalmazása lehetővé teszi az acélgyártás jelentős növelését.

Igen nagy lehetőségek vannak az üzemtér és a raktárak férőhelyének jobb kihasználására is. 1949-ben a moszkvai Párisi Kommün-gyárban 800 négyzetméter üzemteret szabadítottak fel. Ez lehetővé tette a lábbeli gyártásának jelentős növelését, több mint egymillió rubel megtakarítását, amelyet különben új műhely építésére kellett volna fordítani. A Sztálin-autógyárban 10 500 négyzetméter üzemteret, a kolomnai mozdonygyárban 2000, a Kaganovics-golyóscsapágy-gyárban pedig 2500 négyzetméter üzemteret tettek szabaddá.

Sok vállalatban vannak még üzembe nem helyezett, kihasználatlan szerszámgépek, gépek, különféle berendezések. Nem egy szénbányában hevernek különböző készülékek kihasználatlanul. A nemműködő berendezések üzembehelyezésével sokmillió rubelt lehet megtakarítani és növelni lehet a termelést.

Minden munka-, nyersanyag- és anyagráfordítást, valamint az állóalapok elhasználódását pénzben fejezik ki. Csak a kolhozokban nem értékelik így a munkaráfordítást, minthogy ott nincs munkabér: a teljesített munkát munkaegységekben számolják el és ezek alapján osztják fel a kolhoz jövedelmét pénzben és természetben.

A vállalatoknak termelésre vagy különféle munkák teljesítésére fordított és pénzben kifejezett kiadásaiból tevődik össze a termelés önköltsége. Minél kevesebb munkát, nyersanyagot, anyagot és tüzelőanyagot használnak fel, minél kisebb mértékben használódnak el az állóalapok, annál kisebb a termelés önköltsége.

Vannak olyan kiadások, amelyeket folyósításuk pillanatában nem lehet sem anyagi értékek ellenértékének, sem munkabérnek tekinteni. Idetartoznak például a távirat- és telefonköltségek, mindenféle improduktív kiadás: pénzbirságok, kötbérek és bánatpénzek. Csökkentésüknek igen nagy jelentősége van.

Ahhoz, hogy a vállalat zavartalanul dolgozhasson, tervét teljesíthesse, forgóeszközökkel kell rendelkeznie. Ezek szolgálnak a termeléshez szükséges anyagok, nyersanyagok és tüzelőanyagok beszerzésére, valamint a szállítási költségek és más pénzkiadások fedezésére.

A vállalat forgóeszközszükséglete a termelés önköltségétől, a termelési folyamat gyorsaságától és a késztermék elszállításának ütemétől függ. Minél kisebb a termelés önköltsége, minél gyorsabban fejeződik be a termelés folyamata, minél gyorsabb ütemben szállítják el a késztermékeket, annál hamarabb térül meg a vállalatnak a termék értéke. Ezért az eszközök megtérülésének meggyorsítása csökkenti a forgóeszközszükségletet.

A különféle készpénzkiadások csökkentése és a forgóeszközök megtérülésének meggyorsítása a takarékosság harmadik forrása.

A Szovjetunióban a forgóeszközöket sokkal termelékenyebben használják fel, mint a tőkés országokban. Megtérülésük gyorsasága is szüntelenül fokozódik.

A moszkvai pártszervezetek kezdeményezésére a forgóeszközök megtérülésének meggyorsítása érdekében 1949-ben kibontakozott mozgalom nagy tartalékokat tárt fel. Egyedül a kuznyecki kohászati kombinát egy év leforgása alatt 9 millió rubelt szabadított fel.

Sok vállalat 5—10, sőt még ennél is több nappal csökkentette a forgóeszközök megtérülésének idejét. Meg kell jegyezni, hogy ha minden iparágban csak egy nappal csökkentenék a forgóeszközök megtérülésének idejét, ez körülbelül egy milliárd rubel összegű forgóeszközt szabadítana fel.

Ezek szerint tehát a gazdaságosság forrásai: a munkaidővel, az anyagi értékekkel és a pénzeszközökkel való takarékosság. E tartalékok kihasználásának eredményeképen emelkedik a munka termelékenysége, csökken a termék önköltsége, megjavul az állóalapok kihasználása és meggyorsul a forgóeszközök megtérülése.

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése fölemelt ötéves tervünk teljesítéséről a második tervév III. negyedében

Az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés és az áruforgalom fejlődését, a beruházások, valamint a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának emelkedését 1951 harmadik negyedévében a következő adatok jellemzik:

Ipar

1951 III. negyedévében az egész gyáripar a termelési tervet 99,4 százalékra, a könnyűipar 101,2 százalékra, az élelmezési ipar 98,4 százalékra teljesítette.

Az egész gyáripar 1951 III. negyedévi termelése 24,8 százalékkal volt több, mint 1950 III. negyedévében — ezen belül a nehézipar termelése 32,2 százalékkal, a könnyűiparé 19,8 százalékkal, az élelmezési iparé 11,0 százalékkal emelkedett. Az iparcsoportok közül a bányászat termelése 12,4 százalékkal, a kohászaté 32,8 százalékkal, a gépgyártásé 49,4 százalékkal, az építőanyagiparé 22,3 százalékkal, a textiliparé 14,0 százalékkal emelkedett a múlt év azonos időszakához képest.

Az év III. negyedében az egyes iparcsoportok tervteljesítése a következőképpen alakult:

Iparcsoport	1951. III. negyed tervteljesítési százaléka
Bányászat	90,2
Kohászat	99,6
Gépgyártás	97,4
Erősáramú berendezés	99,7
Gyengeáramú berendezés	100,0
Tömegcikk	111,1
Finommechanika	103,0
Javítóműhelyek	108,2
Villamosenergia	99,7
Építőanyagipar (építésügyi és könnyűipari minisztérium együtt)	92,3
Vegyészet	100,6
Gumi	92,4
Nehézipar összesen	*98,5*
Fa	91,9
Papír	103,0
Nyomda	103,0
Textil	101,0
Bőr és szőrme	106,6
Ruházat	104,2
Könnyűipar összesen	*101,2*
Élelmezés	98,4
Gyáripar összesen	*99,4*

Az egyes minisztériumokhoz tartozó iparvállalatok III. negyedévi termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

Minisztérium	1951 III. negyed tervteljesítési százaléka
Bánya- és energiaügyi minisztérium	96,3
Kohó- és gépipari minisztérium	100,0
Könnyűipari minisztérium	101,7
Élelmezési minisztérium	98,4
Építésügyi minisztérium (építőanyagipar)	88,4
Közlekedés- és postaügyi minisztérium	103,5

A fontosabb iparcikkek termelése 1951 III. negyedében 1950 III. negyedéhez viszonyítva a következőképpen alakult:

Cikk megnevezése	1951. III. negyede 1950. III. negyedének százalékában
Szén	117,5
Vas és acél	119,6
Esztergagépek	130,9
Mozdony (közforgalmi vasúti vontató)	128,1
Vasúti teherkocsi	70,2
Tehergépkocsi	196,3
Motorkerékpár	192,1
Kerékpár	117,9
Traktor	95,1
Villamosforgógépek	161,4
Izzólámpa	117,7
Rádió-vevőkészülék	125,3
Varrógép	121,6
Villamosenergia	117,1
Gép- és motorolaj	134,4
Gépkocsi abroncsköpeny	128,6
Tégla	111,8
Mész	90,8
Cement	113,4
Húzottüveg	112,6
Pamutszövet	106,2
Gyapjúszövet	116,9
Selyemszövet	110,3
Len- és kenderszövet	107,4
Selyemharisnya	149,0
Pamutharisnya	128,0
Bőrcipő	120,0
Férfiöltöny	119,1
Női kabát	123,1
Liszt	108,6
Szesz	150,8
Cigaretta	149,4
Édesipari készítmények	142,5
Szappan	117,8
Gyufa	131,4

Terven felül a III. negyedévben jelentős mennyiségű vasércet, acélnyersvasat, vasöntvényt, kovácsolt acélt, gőzmozdonyt, motorkerékpárt, gyalugépet, fúrógépet, marónátront, foszforműtrágyát, kőszénkokszot, növényvédőszert, gép- és motorolajat, ballonruházatot, furnért, öntött-üveget, pamutharisnyát, szeszt, sört, malátát, keményítőt, cigarettát stb. gyártottak.

A tervvel szemben lemaradás mutatkozik a szén, nyersolaj, tőzeg, timföld és hutaalumínium, martinacél, hengerelttáru, acélöntvény, motorvonat, maró gép, traktor, vasúti személykocsi, vasúti teherkocsi, kerékpár, tehergépkocsi, autóbusz, gépkocsi-abroncsköpeny és tömlő, zsírszalonna, tej és vaj termelésében.

Építőipar

Az építőipar 1951 III. negyedévi termelési tervét 100,5 százalékra, ezen belül a magasépítőipar 104,8 százalékra, a szerelőipar 108,9 százalékra, a mélyépítőipar — részben a szeptemberi esős időjárás következtében — 92,4 százalékra teljesítette. Az egyes minisztériumokhoz tartozó építőipari vállalatok III. negyedévi termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

Építésügyi minisztérium 105,0 százalékra, Közlekedési és Postaügyi Minisztérium 90,6 százalékra.

Az ipari minisztériumok vállalatai III. negyedévi tervüket saját rezsiben végzett építkezéseknél 81,7 százalékra teljesítették.

Az építőipar termelése 1951 III. negyedévében a múlt év hasonló időszakához képest 121,1 százalékra, ezen belül a magasépítőiparé 107,9 százalékra, a szerelőiparé 142,6 százalékra, a mélyépítőiparé 137,0 százalékra emelkedett.

A tervidőszakban tovább fokozódott az építőipari munkálatok gépesítése. A földmunkáknak az előző negyedévi 30 százalékkal szemben 44 százalékát, a betonkeverési munkáknak az előző negyedévi 80 százalékkal szemben 85 százalékát gépek segítségével végezték. A Sztahanov-módszerrel végzett falazás részaránya a múlt negyedévi 34 százalékról a tervidőszakban 39 százalékra emelkedett.

A helyi tanácsok irányítása alatt álló magas- és mélyépítőipari vállalatok fejlődése ebben a negyedévben sem volt kielégítő. Negyedéves tervüket nem teljesítették.

Mezőgazdaság

A tervidőszakban befejeződtek az aratási és cséplési munkák. A jó időjárás, a fejlett agrotechnikai eljárások szélesebbkörű alkalmazása és a társasgazdálkodás kiterjedése következtében a betakarított kenyérgabona mennyisége jelentősen túlhaladta a sokévi átlagot. Az állami gazdaságok termésátlaga kenyérgabonában átlag 13 százalékkal, a termelőszövetkezeteké nyolc százalékkal magasabb, mint az egyéni gazdálkodóké. A többi főbb növényeknél is jó termést értünk el. Árpából 22 százalékkal, zabból 37 százalékkal, kukoricából és cukorrépából mintegy 60 százalékkal, burgonyából több mint 100 százalékkal magasabb a termésátlag, mint az előző évben.

A másodnövények vetésterülete kétszerese az elmúlt évinek.

A mezőgazdaság gépesítése tovább fokozódott. Az előző év azonos időszakához viszonyítva a gépállomásokon a traktorok száma 47 százalékkal, a vontatóké 43 százalékkal, az aratógépeké 188 százalékkal nőtt meg.

A tervidőszakban jelentősen erősödött a szocialista szektor. A termelőszövetkezeteknél az előző év megfelelő időszakához viszonyítva a családok száma közel háromszorosára, szántóterületük két és félszeresére emelkedett. Közös állatállományuk azonban az elmúlt évhez viszonyítva csak mintegy 60 százalékkal nőtt.

Az állami gazdaságok szántóterülete egy év alatt több mint 31 százalékkal emelkedett. Állatállományuk 26 százalékkal több, mint egy évvel ezelőtt. A cséplési munkák elhúzódása és a csapadékos időjárás következtében a talajmunkák végzésénél és az őszi vetésnél bizonyos késedelem mutatkozik.

Közlekedés

A közlekedés 1951 III. negyedévében áruszállítási tervét 94,2 százalékra, személyszállítási tervét 104,6 százalékra teljesítette. Ez a múlt év azonos időszakához hasonlítva 31,6, illetve 21,6 százalékos emelkedést jelent.

A vasúti közlekedésben az áruszállítás teljesítménye egy év alatt 11,9 százalékkal, a személyszállításé 30,9 százalékkal emelkedett. A teheráruk napi átlagos rakodásában a múlt év hasonló időszakához képest a fontosabb árucikkeknél az emelkedés mértéke a következő: szénnél 13,6 százalék, tégla- és cserépnél 63,4 százalék, vas- és acélárunál 27,3 százalék, burgonyánál 190 százalék, zöldség- és

főzeléknél 144,2 százalék, takarmánygabonánál 86,2 százalék.

A vízi közlekedés áruforgalma egy év alatt 52,8 százalékkal nőtt.

A városi közlekedésben az autóbuszok utasforgalma a fővárosban 29,3 százalékkal, a vidéki városokban 58 százalékkal, a közúti villamosforgalom a fővárosban 12 százalékkal, a vidéki városokban 41,2 százalékkal, a helyiérdekű vasút utasforgalma 31,2 százalékkal emelkedett.

A távolsági autóbuszok utasforgalma egy év alatt 81 százalékkal nőtt.

A tehergépkocsiközlekedés a III. negyedévben 78,2 százalékkal több árut szállított, mint egy évvel ezelőtt.

Áruforgalom

1951 III. negyedévében a felvásárló nagykereskedelmi vállalatok kenyérgabonából 15 295, kukoricából 5075, burgonyából 5442, zöldségfélékből 5579 vagonnal többet gyűjtöttek be, mint az előző év hasonló időszakában.

A szocialista kiskereskedelem eladási forgalma a múlt évhez képest 38,5 százalékkal emelkedett. Ezen belül az állami kiskereskedelem 35,0, a szövetkezeti kiskereskedelem 49,2 százalékkal növelte forgalmát.

1951 III. negyedév végén a szocialista kiskereskedelem bolthálózata 3708 üzlettel, éspedig 2591 állami és 1117 szövetkezeti bolttal volt nagyobb, mint 1950 III. negyedév végén.

Beruházások

1951 III. negyedévében a beruházásokra fordított összeg a gyáriparban és az építőiparban 55,9 százalékkal, a mezőgazdaságban 18,2 százalékkal volt több, mint a múlt év azonos időszakában.

A gyáripar beruházásaiból 92,8 százalék jutott a nehéziparra, 3,6 százalék a könnyűiparra és 3,6 százalék az élelmezési iparra. A negyedévben számos üzembehelyezés történt. Megindult többek között a kiskunfélegyházi Középnehéz Vasszerkezeti Gyár és a jászberényi Aprító Gépgyár termelése. A Diósgyőri Kohászati Műveknél üzembehelyeztek egy 80 tonnás Martin-kemencét, a Győri Vagongyárban és a borsodnádasdi lemezgyárban egy-egy elektromos-kemencét. Nagyszámú fémmegmunkáló gépet, különböző bányagépeket és számos egyéb termelő berendezést helyeztek üzembe.

A mezőgazdaság a negyedévben 490 darab traktort és többezer kisebb mezőgazdasági gépet kapott. Villamosítottunk 30 falut, 15 gépállomást, 8 állami gazdaságot és 8 termelőszövetkezeti csoportot.

Huszonnyolc darab különböző méretű hidat és felüljárót adtak át a forgalomnak, többek között a bánhidi, polgárdi és az üllői felüljárókat. A III. negyedévben tovább bővült a vasúti vágányhálózat. Elkészült a Dimitrov-téri aluljáró. A negyedév folyamán számos új lakás épült; egyedül Dunapentelén többszáz lakás készült el. Ezenkívül Komlón, Záhonyban, Tatabányán új óvodák, általános iskolák, tanulóotthonok és ipari tanulóiskolák létesültek. A III. negyedévben adták át rendeltetésének a Közgazdaságtudományi Egyetem 30 millió forintos költséggel készült épületét.

A munkások és alkalmazottak számának emelkedése, a munkatermelékenység alakulása

1951 III. negyedévében tovább nőtt a népgazdaság valamennyi ágában a munkások és alkalmazottak száma. A gyáriparban és építőiparban foglalkoztatottak száma egy év alatt mintegy 85 000 fővel

emelkedett. A gyáriparban foglalkoztatott nők létszáma kb. 66 500 fővel nőtt. A III. negyedévi munkabéralap a gyáriparban az egy évvel ezelőttit 21,4 százalékkal haladta meg. A gyáriparban az egy főre eső termelés 1950 III. negyedévében 10.1 százalékkal volt magasabb, mint az előző év megfelelő időszakában. Az emelkedés a bányászatban 4,6 százalék, ezen belül a szénbányászatban 3,5 százalék, a kohászatban 14,5 százalék, a gépgyártásban 14,0 százalék, a textiliparban 5,9 százalék, a ruházati iparban 25,2 százalék. Az építőiparban a munkatermelékenység az előző év azonos időszakához képest 15,7 százalékkal emelkedett, de a munkaidőt sok helyen még mindig nem használják ki megfelelően. A munkából igazolatlanul távolmaradók száma még sok helyütt magas.

Egészségügyi és kulturális eredmények

Egészségügyi hálózatunk a tervidőszak folyamán tovább fejlődött. A kórházak befogadóképessége a múlt év megfelelő időszakához viszonyítva 3600 ággyal bővült. A negyedévben megkezdte működését a 200 ágyas dobai állami tüdőszanatórium. Budapest XIX. kerületében új, modern rendelőintézet létesült. Az ország rendelőintézeti hálózata a múlt év megfelelő időszakához viszonyítva 30 új szakrendeléssel bővült, a rendelőórák száma 17,6 százalékkal emelkedett.

A társadalombiztosításba bevontak száma egy év alatt 15 százalékkal emelkedett. A nőknek a termelőmunkában való fokozott részvételét elősegítette a bölcsődei hálózat kibővítése. Egy év alatt a bölcsődékbe beiratott gyermekek száma 54 százalékkal nőtt. 1951 III. negyedében a szervezett üdülésben résztvett dolgozók száma mintegy 95 000 volt, azaz 7700-zal több, mint a múlt év hasonló időszakában. Ezen kívül mintegy 45 000 volt az üdülésben résztvett ipari tanulók, diákok és gyermekek száma.

1951-1952. tanévben az általános iskolákba 116 000-rel több tanuló iratkozott be, mint 1938 ban. A tanév elején beiratkozott középiskolai tanulók létszáma a háború előttinek több mint kétszerese. A munkás- és parasztszármazású tanulók aránya eléri a középiskolákban a 65,3 százalékot, az 1937/38. tanév 4 százalékával szemben. A leányhallgatók száma a múlt tanévhez képest 7400-zal emelkedett. Ebben a tanévben számos új egyetem és főiskola kezdte meg működését. Az egyetemi és főiskolai hallgatók száma több, mint 40 000, mintegy 25 százalékkal magasabb a múlt évi átlagnál.

1951 III. negyedében a különböző szaktanfolyamokon résztvevő dolgozók száma 52,5 százalékkal haladta meg a múlt év hasonló időszakának létszámát. A negyedévben 990 új ipari szaktanfolyam indult.

A kulturális színvonal emelkedését mutatja, hogy a III. negyedévben a kiadott művek példányszáma az előző negyedhez képest 43,7 százalékkal, a napilapok összpéldányszáma 5 millióval emelkedett. A mozgóképszínházak száma egy év alatt 455-tel, a mozilátogatók száma közel 4 millióval, a rádióelőfizetők száma 72 000-rel emelkedett.

A szeptember elején rendezett városi és falusi könyvnapokon a dolgozók több mint háromnegyedmillió könyvet vásároltak.

A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének harmadik negyedévi eredményei

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal közleménye

Az ipar és a mezőgazdaság fejlődését, valamint az áruforgalom növekedését 1951 harmadik negyedében a következő adatok jellemzik·

I.

A termelési terv teljesítése az iparban

Az ipar teljes termelésének negyedévi tervét 103 százalékban teljesítették. Az ipar teljes termelésének tervét az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették:

	Az 1951 harmadik negyedévi terv teljesítése (százalékban)
Vaskohászati Minisztérium	105
Színesfémkohászati Minisztérium	101
Szénipari Minisztérium	100.4
Ásványolajipari Minisztérium	103
Villamoserőművi Minisztérium	102
Vegyészeti-ipari Minisztérium	103
Villamossági-ipari Minisztérium	101
Híradástechnikai-ipari Minisztérium	99.8
Nehézgépgyártási Minisztérium	99
Gépkocsi- és Traktoripari Minisztérium	97
Szerszámgépgyártási Minisztérium	99
Gép- és műszergyártási Minisztérium	100.5
Építő- és Útépítő-gépgyártási Minisztérium	100.6
Közlekedési-gépgyártási Minisztérium	97
Mezőgazdasági-gépgyártási Minisztérium	102
A Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériuma	102
A Szovjetunió Faipari Minisztériuma	90
A Szovjetunió Papíripari és Fafeldolgozóipari Minisztériuma	103
A Szovjetunió Könnyűipari Minisztériuma	103
A Szovjetunió Halipari Minisztériuma	104
A Szovjetunió Hús- és Tejipari Minisztériuma	102
A Szovjetunió Élelmiszeripari Minisztériuma	109
A Szovjetunió Gyapottermelési Minisztériuma	83
A Közlekedésügyi Minisztérium iparvállalatai	101
A Szovjetunió Egészségügyi Minisztériumának iparvállalatai	104
A Szovjetunió Filmipari Minisztériumának iparvállalatai	107
A szövetségi köztársaságok helyi ipari minisztériumai és helyi tüzelőanyagipari minisztériumai	107
Kisipari szövetkezetek	107

A Szovjetunió egész iparának teljes termelése 1951 harmadik negyedévében 15 százalékkal növekedett 1950 harmadik negyedéhez képest.

Az iparban a munkások munkájának termelékenysége 1951 harmadik negyedében 9 százalékkal emelkedett 1950 harmadik negyedéhez képest.

Az ipari termelés önköltségcsökkentésének 1951 harmadik negyedére előírt feladatát túlteljesítették. Az ipari termelés önköltsége a múlt évhez viszonyítva 9 százalékkal csökkent.

II.

Mezőgazdaság

A kolhozokban és a szovhozokban sikeresen fejezik be a termés betakarítását. Az idén az összes őszi növények vetését kedvezőbb időpontban, még tökéletesebb agrotechnikai módszerek alkalmazásával végezték.

Őszi gabonából többet vetettek, mint a múlt évben, és ezen belül jelentősen növekedett a búza vetésterülete. A folyó évben még jobban megerősödött a mezőgazdaság anyagi-technikai alapja, és a kolhozokban és szovhozokban emelkedett a termelés gépesítésének színvonala. A gép- és traktorállomások 1951 eddig eltelt időszakában 20 százalékkal több mezőgazdasági munkát végeztek a kol-

hozokban, mint 1950 megfelelő időszakában. A kolhozokban 32 százalékkal több gabonát arattak le kombájnnal, mint 1950-ben.

A kolhozok és szovhozok tovább gyarapították állatállományukat. A kolhozok közös tulajdonban lévő állatállománya 1950 október 1-től 1951 október 1-ig a következőképpen gyarapodott: szarvasmarhaállomány 13 százalékkal; ezen belül a tehénállomány 18 százalékkal, a sertésállomány 27 százalékkal, a juh- és kecskeállomány 7 százalékkal és a lóállomány 9 százalékkal. A kolhozok baromfiállománya 11 százalékkal növekedett. A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban az állatállomány ugyanebben az időszakban a következőképpen növekedett: a szarvasmarhaállomány 15 százalékkal, ezen belül a tehénállomány szintén 15 százalékkal, a sertésállomány 16 százalékkal, a juh- és kecskeállomány 8 százalékkal, a lóállomány 15 százalékkal. A szovhozok baromfiállománya 37 százalékkal szaporodott.

III.

Az áruforgalom föllendülése

1951 harmadik negyedében tovább folytatódott a szovjet kereskedelem fejlődése. A lakosságnak az *állami és szövetkezeti kereskedelem* útján, összehasonlítható árakban kifejezve, 13 százalékkal több árut adtak el, mint 1950 harmadik negyedében. Húst 19, hentesárut 14, halterméket 11, zsiradékot 12, tejet és tejterméket 38, sajtot 15, cukrot 33, édesipari terméket 23, pamutszövetet 22, selyemszövetet 33, férfi- és női harisnyát 24, kötöttárut 20, cipőt 10, illatszereket 20, bútort 49, rádiókészüléket 55, gramofont 22, varrógépet 33, fényképezőgépet 30 százalékkal, kerékpárt pedig 2,3-szer többet adtak el.

1951 harmadik negyedében, 1950 harmadik negyedéhez képest a *kolhozpiacokon* a lakosságnak eladott mezőgazdasági termékek mennyisége is növekedett. Legjelentősebben a liszt, szalonna, baromfi, tojás, gyümölcs és a méz eladása emelkedett.

Megjelent a

STATISZTIKAI SZEMLE

novemberi száma

Tartalma:

A népgazdasági mérleg fogalma
A decentralizált statisztikai rendszer néhány kérdéséről
A forgóeszközök kihasználásának méréséhez
A burzsoa bűnügyi statisztika reakciós jellege
Az egyetemi statisztikai oktatás néhány kérdéséről
A statisztika oktatása a Szovjetunióban
Régi magyar iparstatisztika
A statisztikai adatok gazdasági elemzésének megjavítására vonatkozó munka tapasztalatai
A tervszerűség elemzése a vállalati statisztikában
Statisztika és munkabérellenőrzés
NEMZETKÖZI STATISZTIKA
STATISZTIKAI HÍRADÓ
IRODALOM

Ára: 8.— Ft

Kapható IBUSZ-pavilonokban és a Statisztikai Kiadó Vállalatnál
(Budapest, II., Keleti Károly-u. 5—7. I. emelet 1.)

S. L. ROZENFELD

Az iparigazgatás szervezeti formáinak fejlődése a Szovjetunióban*

A szovjet állam terv alapján létesített igazgatási rendszere

A kommunista párt mindenkor nagy jelentőséget tulajdonított a szervezeti formáknak. Fontos emelőknek tekintette ezeket abban a harcban, amelyet a proletariátus vívott a hatalom megragadásáért, megtartásáért, és a szocialista társadalom fölépítéséért. Általánosan ismert, milyen fontosnak tartotta Lenin és Sztálin a szovjeteket, mint a munkásosztály államhatalmának szervezeti formáját, s a kolhozokat, mint a mezőgazdasági vállalatok szocialista szervezeti formáját. Ismeretes, hogy ezek a szervezeti formák milyen óriási befolyással voltak a termelési viszonyok gyökeres átalakítására a Szovjetunióban. A szocialista ipar igazgatási rendszere, amelyet teljes egészében a szocialista termelési viszonyok jellege határoz meg, rendkívül fontos hajtómotorja a termelőerők fejlődésének. Az igazgatás szervezeti fölépítése azonban csak a termelési viszonyok megjelenési formája, tehát alá van rendelve ezeknek a viszonyoknak, s ezek jellege határozza meg, jóllehet az igazgatás szervezeti fölépítése aktívan visszahat a termelési viszonyokra.

A szervezet formájáról és tartalmáról szóló kérdést ragyogóan világította meg Sztálin elvtárs *A falusi munkáról* szóló beszédében: A kolhozok éppúgy, mint a szovjetek — mondotta Sztálin elvtárs — szocialista szervezeti formák. Minden attól függ, hogy ezeket a formákat milyen *tartalommal* töltik meg. A szervezeti formák szocialista tartalmát az biztosítja, hogy a kommunista párt és a szovjet állam a népgazdaság tervszerű vezetésével egyidőben tervszerűen szervezi meg és hozza létre a gazdaság igazgatásának rendszerét.

Az igazgatási formák értékelésének alapvető kérdése: megfelelnek-e a szocialista gazdasági rendszer elveinek, szükséges és lehetséges-e alkalmazásuk az adott gazdasági és politikai helyzetben, elő segítik-e a bolsevik párt és a szovjet állam által kitűzött feladatok megoldását. Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt X. kongresszusának határozata megállapította, hogy nincs a fejlődés minden fokára alkalmas szervezeti forma.

A szervezeti formákat és a szervezés módját a történelmi helyzet konkrét sajátosságai s az ezekből eredő feladatok határozzák meg. Erre a mozzanatra Zsdanov elvtárs is felhívta a figyelmet, amikor az SzK(b)P XVIII. kongresszusán beszámolt

* *A Szovjetunió iparigazgatásának szervezete* című munkáról. (Oroszul.) Az előző részeket lásd a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle 1951. évi 2. 3. 4—5. 6. és 7—8. számában.

a párt szervezeti szabályzatának módosításáról: „Anélkül, hogy az alapvető, irányadó szervezeti elvek rendíthetetlenségén csorba esett volna, a párt mindig olyan szervezeti formákat állapított meg, amelyek hozzájárultak munkája tartalmának fejlesztéséhez, biztosították politikai feladatainak teljesítését, kezeskedtek szó és tett egységéről". (A. *Zsdanov.* Módosítások a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának Szervezeti Szabályzatán. 7. lap. Szikra 1950.)

A szovjet állam fennállásának 34 éve alatt többször megváltoztatták a Szovjetunió iparigazgatásának szervezeti formáját. Az ország osztályszerkezetében és gazdasági életében bekövetkezett nagy változásoknak, valamint az ipar viharos fejlődésének következtében a régi szervezeti formák nem feleltek meg az új gazdasági és politikai helyzetnek. Leninnek abból a tanításából kiindulva, hogy a gazdasági fejlődésben minden előre tett lépést a szervezeti rendszer megváltozásának kell kísérnie, a bolsevik párt és a szovjet állam az iparigazgatás formáit a fejlődés meghatározott szakaszán átszervezte.

Röviden vizsgáljuk meg a Szovjetunió iparigazgatási rendszerének alapvető fejlődési szakaszait.

Az iparigazgatás szervezete 1917 és 1920 között

A szovjet állam az iparigazgatás és az ipar szervezeti fölépítése során a Nagy Októberi Szocialista Forradalom után következő első napokban hozzáfogott gazdasági-szervező funkciójának betöltéséhez, jóllehet abban az időszakban az állam főfeladata a kizsákmányolók elnyomása volt.

1917 november 14 (27)-én a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottsága dekrétumot adott ki a munkásellenőrzés meghonosításáról. Az összes vállalatokban munkásellenőrző bizottságokat választottak, a városokban, járásokban és kormányzóságokban pedig a munkásküldöttek szovjetjei mellett helyi munkásellenőrző szovjeteket alakítottak. A munkásellenőrzés, az iparigazgatás *első* szervezeti formája, különleges, sajátos jellegű, átmeneti igazgatási forma volt, amely a konkrét, történelmileg kialakult helyzetből adódott. A politikai hatalom a munkásosztály kezében, a gazdaság azonban még a burzsoázia birtokában volt. A munkásosztálynak még nem voltak sem káderei, sem igazgatási tapasztalatai. A munkásellenőrzés — mint Lenin elvtárs mondta — az első lépés volt a termelési eszközök államosítása és igazgatása felé. Szerves része volt a gazdaság parancsnoki magaslatai megszervezésére vonatkozó lenini tervnek, tömeges iskolája volt a munkások képzésének az igazgatásra, és hatalmas eszköz a kapitalisták megfékezésére.

A munkásellenőrzést a tőkések ellenségesen fogadták, szabotázzsal és vállalatok bezárásával válaszoltak rá. A vállalkozók szabotázsának elnyomására és a népgazdaság szétbomlasztásának megakadályozására a kormány ilyen cselekedetek esetén elkobozta a nagyipari vállalatokat. Ezeken a helyeken az igazgatás munkáját a munkásellenőrzés szervei vállalták. Ilyen új feltételek között a munkásellenőrzés formája már nem felelt meg a követelményeknek. Szükségessé vált olyan igazgatási szervek létesítése, amelyek feladata a gazdaság *közvetlen* igazgatása volt. A szovjet állam tehát már a termelési eszközök államosítása előtt megkezdte a népgazdaság igazgatási rendszerének megalkotását, mivel *előre látta* az igazgatásukkal kapcsolatban felmerülő feladatokat.

A gazdaság igazgatásának élén a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács állott, amelyet a szovjet kormány 1917 december

5(18)-án alakított meg. Vidéken helyi (kormányzósági, járási) népgazdasági tanácsokat szerveztek. A vállalatokat a gyárigazgatóságok vezették. A népgazdasági tanácsok rendszerét a proletárforradalom szülte; ezek a *szocialista* típusú gazdaság igazgatási szervei voltak; ez a szervezeti forma, amelyet a munkásosztály diktatúrája első éveinek sajátos viszonyaihoz idomítottak, sikeresen egyesítette magában a legszélesebb tömegek részvételét az igazgatásban és az egész állam érdekeinek biztosítását. Ez az igazgatási rendszer erős fegyver volt a munkásosztály kezében, Lenin kifejezése szerint a munkásosztály „harci szervezete" volt a népgazdaság területén a kizsákmányolók ellen vívott harcban.

A Legfelsőbb Népgazdasági Tanács és helyi szervei létesítésének nagy jelentősége volt a termelési eszközök tömeges államosításának tervszerű végrehajtása során, amelyet egyébként 1918 nyarán kezdtek meg. 1918 végén már a szovjet állam kezében voltak az ipar legfontosabb parancsnoki magaslatai. Később államosították mindazokat az iparvállalatokat, amelyek öt munkással és gépierővel, illetve tíz munkással, de gépierő nélkül dolgoztak. Az állami iparvállalatok száma 1920 végére elérte a 37 000-et. Ezek közül a legtöbbet a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács és helyi szervei irányították. A Legfelsőbb Népgazdasági Tanács és helyi szervei az ipar államosításával együtt végrehajtották azokat a legfontosabb feladatokat is, amelyeket Lenin 1918-ban tűzött ki: megszervezték a termelésnek és az elosztásnak az egész népet átfogó nyilvántartását és ellenőrzését, s intézkedéseket tettek a munka termelékenységének fokozása, valamint a munkafegyelem megszilárdítása érdekében.

A polgárháború és a külföldi katonai intervenció éveiben rendkívül bonyolult feladatok állottak az ipar előtt. Az iparigazgatás szervei minden erejüket arra összpontosították, hogy biztosítsák a front számára mindazt, ami a győzelemhez szükséges, fokozzák a munka termelékenységét és növeljék a termelést. Ezeket a feladatokat a munkásosztály hősies erőfeszítéseinek segítségével megoldották. A munkások áldozatkészségének lelkesítő példái voltak a kommunista szombatok.

Ebben az időszakban az igazgatási formákat a pártnak és a szovjet államnak a nép ellenségeivel vívott éles harca közben alkották meg. A nép ellenségei a szocialista népgazdaság egységének szétforgácsolására törekedtek, ellenszegültek az egyszemélyi vezetés és a központosított igazgatás megteremtésének. Mindamellett az iparigazgatást a szocialista centralizmus és az egyszemélyi vezetés alapján szervezték meg. A szovjet állam az iparigazgatás formáit a gazdasági és politikai helyzet sajátosságainak megfelelően átalakította. Az egész igazgatást szigorúan központosították a Legfelsőbb Népgazdasági Tanácsban és főigazgatóságaiban. A népgazdaság helyi tanácsainak és a vállalatvezetőségeknek jogait jelentős mértékben korlátozták. Lenin később megállapította, hogy az egész igazgatás összpontosítását a központi szervekben, továbbá a vasfegyelmet, a polgárháborúban aratott győzelem döntő tényezői közé kell sorolni. Ez azonban a központosított igazgatásnak a háborús körülmények által szükségessé tett ideiglenes formája volt.

Az egyszemélyi vezetés — ennek az időszaknak megfelelően — szintén különleges formákban valósult meg. A szovjet állam létrejöttének első hónapjaiban az igazgatás vállalati és felsőbb szerveit kollégiumok vezették. A vállalati kollégiumokat a vállalatokban választották, a főigazgatóságok kollégiumai a szovjetek és társadalmi szervezetek képviselőiből, továbbá szakemberekből alakultak. Ez az igazgatási forma — mint említettük — csak átmeneti jelenség volt, amelyet egyfelől az tett szükségessé, hogy gyorsan kellett kiképezni az új igazgatási káderekét, másfelől pedig az, hogy ellenőrizni

kellett a burzsoá szakemberek tevékenységét. 1918-ban a szovjet állam — Lenin útmutatása szerint — hozzáfogott az egyszemélyi vezetés megvalósításához. A gyárigazgatóságot később a felsőbb szervek kezdték kinevezni, s az igazgatóságokba bevonták a szakszervezetek képviselőit is. 1920 végén már a legtöbb vállalatot kinevezett igazgatók, egyszemélyi vezetés formájában irányították. A trösztökben és a főigazgatóságokban még fenntartották a kollégiumokat, de tagjaik száma jelentékenyen csökkent, s működésükért az elnökök egyéni felelősséget viseltek.

A Legfelsőbb Népgazdasági Tanács funkciói is megváltoztak. Korábban a népgazdaság minden ágát irányította, de később, az államosított vállalatok számának növekedésével, fokozatosan átalakult ipari népbiztossággá. A Legfelsőbb Népgazdasági Tanács különböző gazdasági és társadalmi szervezetek képviselőiből alakult. A munkát a Tanács elnöksége vezette, amelynek elnökét a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottsága ruházta fel népbiztosi jogokkal. A népgazdasági tanácsok egyszer egy évben kongresszust tartottak az ipar munkájával kapcsolatos alapvető kérdések megvitatására. A Legfelsőbb Népgazdasági Tanácson belül az egyes iparágak irányítására 13 termelési ügyosztály, és iparágak szerint mintegy 50 főigazgatóság (glavk) működött. Ebben az időszakban a főigazgatóságok voltak az iparigazgatás központi láncszemei; a valóságban ezekben összpontosult a vállalatok igazgatása. A Legfelsőbb Népgazdasági Tanácsban az elnökség munkaszervezetének minőségében funkcionális ügyosztályok is voltak. Vidéken 86 kormányzósági népgazdasági tanácsot szerveztek. Ezek voltak a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács vidéki végrehajtó szervei. A kormányzósági szervekhez tartoztak a járási népgazdasági tanácsok. A legnagyobb vállalatok 25 százaléka trösztökben egyesült, egy részük pedig vagy közvetlenül a főigazgatóságnak, vagy a helyi népgazdasági tanácsnak volt alárendelve.

Az iparigazgatás szervezete 1921 és 1928 között

A szovjet állam az intervenciósok kiűzése és a fehérgárdista csapatok megsemmisítése után áttérhetett a békés gazdasági építésre. A viszonyok azonban igen súlyosak voltak. A polgárháború éveiben a régi készleteket csaknem teljesen felhasználták, az ipari termelés a háború előtti termelés hetedére csökkent. Erősen hanyatlott a mezőgazdasági termelés is, különösen az 1921. évi rossz termés következtében. A Szovjetunió népgazdaságának helyreállítását és továbbfejlesztését békés viszonyok között nem lehetett a hadikommunizmus módszereivel megvalósítani. A párt elfogadta Lenin javaslatát az új gazdasági politikára, a „nep"-re való áttérésről.

A „nep" lényegét rendkívül világosan jellemzi Sztálin elvtárs közismert meghatározása: »A „nep" a proletár állam különleges politikája, amely arra épül, hogy teret enged a kapitalizmusnak, de úgy, hogy a kulcspozíciók a proletár állam kezében maradnak, — olyan politika, amely számol a kapitalista és a szocialista elemek harcával, számít arra, hogy a szocialista elemek a kapitalista elemek rovására egyre nagyobb szerepet töltenek be, arra, hogy a szocialista elemek legyőzik a kapitalista elemeket, — olyan politika, amely az osztályok megszüntetésére és a szocialista gazdaság alapjának felépítésére irányul.« (*Sztálin* Művei. 7. kötet. 388—389. lap. Szikra 1951.)

A mezőgazdaság és a könnyűipar gyors helyreállítása alapján hozzá kellett fogni a központi feladat megoldásához: a nehézipar helyreállításához. E feladatok sike-

res megvalósítása érdekében a párt számos intézkedést hozott, s új munkamódszereket jelölt meg. A legfőbbek a következők voltak:

1. az ipar áttérése az önálló gazdaságos elszámolásra;
2. az önállóság és a kezdeményezés jelentős kiszélesítése a középfokú és az alsóbb igazgatási szervekben is;
3. az ipar koncentrációja;
4. a munka anyagi ösztönzése;
5. a kisipar fejlesztése;
6. az igazgatási apparátus kiadásainak csökkentése.

A népgazdaság helyreállítása Sztálin elvtárs útmutatásai, a párt és a szovjet kormánynak említett intézkedései alapján ment végbe.

Az új gazdasági és politikai helyzet, az ipar új feladatai új igazgatási formákat követeltek. Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a politikai vezetés legnagyobbfokú hajlékonyságával összhangban kell lennie a szervezeti kérdésben mutatkozó hasonló hajlékonyságnak. Az új igazgatási rendszer kidolgozásakor a pártnak éles harcot kellett folytatnia a nép ellenségeivel, különösen a trockistákkal és buharinistákkal, akik az iparigazgatási rendszert burzsoá mintára kísérelték meg felállítani. A párt Lenin és Sztálin útmutatása szerint kidolgozta az igazgatás szocialista formáját, amely megfelelt a szovjet vállalatok következetesen szocialista típusának.

Lenin és Sztálin már a „nep" első éveiben nyomatékosan felhívta a párt figyelmét arra, hogy meg kell erősíteni az iparban a párt vezető szerepét. A pártszervezetek — hangsúlyozta Sztálin elvtárs 1923-ban — felelősek a vállalatok működéséért. Sztálin elvtárs már akkor megjelölte a pártszervezetek számára az igazgatásban való részvételük alapvető formáját. A pártszervezetek a gazdasági aktívák bevonásával vitassák meg a gazdasági kérdéseket. „Ez a párttömegek gazdasági tapasztalatainak gyarapításához és az alulról jövő ellenőrzés megszervezéséhez egyaránt szükséges, biztos utak egyike." (*Sztálin* Művei. 5. kötet. 390. lap. Szikra 1951.)

Az igazgatás szervezetét a következőképpen építették fel. A legfontosabb vállalatok trösztökben egyesültek. A trösztöket közvetlenül a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács alá rendelték. A trösztök az önálló gazdaságos elszámolás alapján működtek és igen széleskörű jogokkal rendelkeztek. Ebben az időszakban a főigazgatóságok helyett a trösztök lettek az igazgatás központi szervei. A főigazgatóságokat megszüntették. A piac meghódítása, a szocialista szektor megerősítése és a magántőke kiszorítása érdekében, s a piac tervszerű befolyásolása, valamint a nyersanyagellátásnak, az iparcikkek elhelyezésének helyes megszervezése céljából, főleg a könnyűiparban, szindikátusokat szerveztek.

A szovjet trösztök és szindikátusok alapvetően különböznek a kapitalista trösztöktől és szindikátusoktól. A kapitalista egyesülések spontánul keletkeznek. A kapitalisták ezeket profitjuk növelésére és politikai hatalmuk megerősítésére használják fel. Ezek az egyesülések jelentősen kiélezik a kapitalizmus ellentmondásait.

A szovjet szocialista állam tudatosan, terv alapján szervezte meg a trösztöket és szindikátusokat. A szovjet trösztök és szindikátusok az ipar célszerű szervezeti formái, az állam „segédszervei" voltak, amelyeket az igazgatás megjavítása céljából hoztak létre. Nagy szerepet játszottak az ipar helyreállításában és jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy az iparban és a kereskedelemben a „ki kit győz le" kérdése a szocializmus javára dőlt el.

Ebben az időszakban megváltoztak a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács funkciói is. Miután megalakult a Munka és Honvédelem Tanácsa, amely közvetlenül vezette az egész népgazdaságot, és létrejött az Állami Tervbizottság (Goszplan),

a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács ténylegesen ipari népbiztossággá vált.

A békés építésre és a népgazdaság helyreállítására való áttérés eredményeképpen kialakultak a feltételek ahhoz, hogy a vezetés és a tervezés központosítását összekapcsolják a helyi és az alsóbbfokú szervek operatív igazgatásának decentralizálásával. Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt X. kongresszusa elhatározta, hogy a vállalatok kerületenbelüli kapcsolatainak megszilárdítása céljából nemcsak iparáganként, hanem gazdasági kerületenként is meg kell szervezni az igazgatást.

Ezért Lenin kezdeményezésére területi és kerületi értekezleteket rendszeresítettek, jelentősen bővítették a helyi népgazdasági tanácsok, a trösztök és vállalatok jogait és tevékenységi körét. A vállalatok javarésze a helyi népgazdasági tanácsok irányítása alá került, a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács közvetlen hatáskörében csak a legnagyobb vállalatok maradtak meg és 72 trösztben egyesültek. A Legfelsőbb Népgazdasági Tanácson belül két igazgatóság alakult: az állami ipar központi igazgatósága a szövetségi ipar irányítására és a gazdasági főigazgatóság, amely az egyéb iparvállalatokat irányította.

A Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének megalakulása után az ipart felosztották össz-szövetségi iparra, amelyhez valamennyi nehézipari és néhány könnyűipari ág tartozott, és köztársasági iparra. Az *egész* ipar legfőbb irányító szerve a Szovjetunió Legfelsőbb Népgazdasági Tanácsa maradt. A köztársasági iparágakat, illetve vállalatokat, közvetlenül az illetékes szövetségi köztársaság Legfelsőbb Népgazdasági Tanácsa vezette, amely széleskörű önállósággal rendelkezett. A szövetségi köztársaságok legfelsőbb népgazdasági tanácsai viszont a Szovjetunió Legfelsőbb Népgazdasági Tanácsának és a Népbiztosok Tanácsának voltak alárendelve. A köztársasági és a helyi ipar is trösztökbe egyesült. A helyi népgazdasági tanácsokat megszüntették.

A „nep" idején fönnállott gazdasági viszonyok megkövetelték, hogy az igazgatási szervek munkájukat hatékonyabban, hajlékonyabban és nagyobb felelősséggel végezzék. Ezért a szervezet minden fokozatán át kellett térni az egyszemélyi vezetésre, s ennek az igazgatás fő formájává kellett válnia. Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt XI. és XII. kongresszusának határozata é telmében, a gazdasági szervek jogot kaptak arra, hogy — a szakszervezetek ajánlásának figyelembevételével — *önállóan* válasszák és nevezzék ki vezetőiket. A gazdasági szervekre hárult minden felelősség a vezető káderekért. Jóllehet a trösztökbe a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács 3—5 tagú igazgatóságot nevezett ki, az elnöknek döntő szavazata volt, és teljes mértékben felelt a tröszt munkájáért. Igen sok trösztöt egyszemélyi felelősséggel az igazgatók vezettek. A kollégiumok csak a Legfelsőbb Népgazdasági Tanácsban maradtak meg, s az elnök felelt a kollégiumok egész munkájáért.

Az 1921—25 közötti időszakban a szovjet állam megvalósította a népgazdaság helyreállításának programját. Az ipari termelés megközelítette a háború előtti színvonalat. Helyreállították a közlekedést, rendbehozták az áruforgalmat. Komoly eredményeket ért el a mezőgazdaság. A szocialista szektor aránya jelentősen megnőtt a népgazdaságban. Az elért sikerek fontos lépést jelentettek a szocializmus győzelméhez vezető úton.

A párt — Leninnek és Sztálinnak abból a tanításából kiindulva, hogy a Szovjetunió rendelkezik mindazzal, ami a teljes szocialista társadalom felépítéséhez szükséges — célul tűzte ki a szocialista iparosítást. A szocialista iparosításra irányuló politika valóraváltása biztosította a szocializmus felépítését.

Az új gazdasági és politikai feladatoknak megfelelően, az SzK(b)P XV. konferenciáján hozott határozat alapján, újjászervezték az iparigazgatás rendszerét. Ebben az időszakban az igazgatásban a tervezés még jelentősebbé vált, s egyre inkább központosult. Ezzel egyidejűleg fokozottabban decentralizálták az operatív igazgatást. A vállalatok jogköre jelentősen bővült, s egyre nagyobb mértékben tértek át az önálló gazdaságos elszámolásra. Nagy változás következett be a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács szervezetében. 1927-ben iparáganként termelési szervezeteket, főigazgatóságokat szerveztek, minthogy az új körülmények között minden iparágban meg kellett erősíteni a vezetést.

Az iparigazgatás szervezete a háborúelőtti sztálini ötéves tervek idején

Az első három sztálini ötéves tervnek rendkívül nagy jelentősége volt a Szovjetunióban folyó szocialista építés szempontjából. Ezekben az években az ország ugrásszerű változáson ment át: elmaradott országból élenjáróvá, agrárországból ipari országgá változott.

1929, a nagy fordulat éve volt a szocialista építés valamennyi területén. Döntő fordulat következett be a munka termelékenységében, ami a munkásosztály alkotó kezdeményezésének és hatalmas munkalendületének kibontakozásában mutatkozott meg. Megoldották a felhalmozás problémáját, s ez lehetővé tette az iparosítás ütemének meggyorsítását. A párt a parasztság zömét a fejlődés szocialista útja felé irányította. „Teljes gőzzel haladunk az iparosítás útján — a szocializmus felé..." — írta Sztálin elvtárs *A nagy fordulat éve* című cikkében (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 146. lap. Szikra 1950.). Az ország előtt az első ötéves terv új, hatalmas feladatai állottak.

Az SzK(b)P XVI. konferenciája az új gazdasági és politikai helyzetben határozatot hozott, hogy az igazgatási szervezetet a szocialista építés feladatainak megfelelően átalakítsa. Ezt a határozatot továbbfejlesztette és kiegészítette az SzK(b)P Központi Bizottságának 1929 december 5-i ismert határozata *Az iparigazgatás újjászervezéséről*, amely igen fontos szerepet játszott az ipar fejlődésében. Ez a határozat állapította meg a vállalati igazgatás alapelveit a szocializmus győzelmének időszakában. Ezek az alapelvek napjainkban is érvényben vannak. Az újjászervezés lényege, amint Molotov elvtárs mondotta, abban állott, hogy az önálló gazdaságos elszámolást minden igazgatási szervben kötelezővé tették. Az újjászervezés célja az ipar műszaki és gazdasági vezetésének megjavítása volt.

A szervezeti átépítés egyik fő célja az volt, hogy az *iparigazgatás középpontjába a vállalatok kerüljenek*. Az SzK(b)P Központi Bizottsága megállapította, hogy az iparigazgatási rendszer megjavítása azon alapul, hogy a vállalatokat felsőbb igazgatási szervnek tekintik, hogy a vállalatokon belül helyesen szervezik meg a termelést, s végül az, hogy a vállalatok önállóak. A Központi Bizottság kötelezte a vállalatokat arra, hogy a legrövidebb időn belül térjenek át az önálló gazdaságos elszámolásra. A vállalatoknak az igazgatás középpontjába való helyezését ennek az időszaknak körülményei tették lehetővé: az iparosítás idején megváltozott a régi vállalatok arculata, sok új nagyvállalatot létesítettek, megjavult a vállalatok pénzügyi helyzete, és megerősödtek a vállalatok vezető káderei.

A következő években, a vállalatok hatáskörének bővítése céljából, újabb intézkedéseket léptettek életbe: funkciójukká vált a beszerzés és az értékesítés, jogot kaptak arra, hogy gazdasági szerződé-

seket kössenek egymással a szükséges termékek beszerzésére; termelési tervüknek megfelelően saját forgóeszközöket biztosítottak számukra, ezáltal a vállalatok szilárd pénzügyi alaphoz jutottak és lehetőséget nyertek arra, hogy a terv keretein belül gazdálkodjanak eszközeikkel. Alapokat létesítettek, amelyeket a vállalatok vezetői a munkások munkakedvének fokozására használtak fel. Később létrehozták az igazgatói alapot is.

Gyökeresen megváltoztak az igazgatás közép és felső szervei. A trösztök funkciói korlátozódtak, s a vállalatok műszaki vezető szerveivé váltak. A szindikátusokat megszüntették, minthogy a kereskedelem tervezése és a beszerzés központosított formái magas fejlettségi fokot értek el. A szindikátusok és főigazgatóságok helyett iparáganként egyesüléseket hoztak létre, amelyekben a vállalatok mindenirányú vezetése összpontosult. Az egyesülések közvetlenül a Legfelsőbb Népgazdasági Tanácsnak voltak alárendelve, amely nemcsak a tervezésnek és a gazdasági vezetésnek, hanem a műszaki vezetésnek is központjává vált.

A vezetés megjavítása és az önálló gazdaságos elszámolás megszilárdítása szempontjából igen jelentős volt az 1930—31-ben végrehajtott hitel- és adóreform. Az áruhitel helyett az Állami Bankban központosított közvetlen bankhitel rendszerét honosították meg. A Goszbank a tervteljesítés mértékében nyújtott hitelt a vállalatoknak. Az ipar adófizetésének két fajtáját állapították meg: a forgalmi adót és a nyereségbefizetést.

Ebben az időben a párt és a szovjet kormány számos intézkedést léptetett életbe a valóságos egyszemélyi vezetés megvalósítása érdekében. Ebben a tekintetben nagyjelentőségű volt az SzK(b)P Központi Bizottságának határozata: *A termelés igazgatásának tökéletesítésével és az egyszemélyi vezetés életbeléptetésével kapcsolatos intézkedésekről.* Ez a rendelet pontosan megállapította a vállalati vezetésnek, valamint a párt- és szakszervezeteknek funkcióit. A Központi Bizottság indítványozta, hogy „az üzemek vezetőinek kezében összpontosuljon a vállalatok gazdasági életének valamennyi igazgatási szála". Ugyanakkor rámutatott arra is, hogy a termelés szervezése és irányítása során az egyszemélyi vezetést össze kell kapcsolni a tömegek alkotó cselekvésének és kezdeményezésének fejlesztésével.

A vállalati igazgatók funkcióinak és hatáskörének bővítésével a szovjet állam megteremtette az egyszemélyi vezetés megszilárdításához szükséges feltételeket. Az első ötéves terv idején az ipar rohamos fejlődése és minőségi változása, különösen pedig műszaki felszereltségének növekedése, szükségessé tette az egyszemélyi vezetés további megszilárdítását, és minőségileg új munkát követelt a vezetőktől. Az új körülmények megkövetelték az ipari vezetőktől, hogy az egész vállalati munkát, a vállalat valamennyi munkaterületét hozzáértéssel irányítsák, alaposan ismerjék a termelésnek mind gazdasági, mind technikai kérdéseit. Ezeket a feladatokat jelölte meg Sztálin elvtárs 1931-ben *A gazdasági vezetők feladatairól* mondott híres beszédében. A következő években a párt többízben foganatosított rendszabályokat az egyszemélyi vezetésben mutatkozó hiányok megszüntetésére. Az SzK(b)P XVIII. konferenciája határozataiban hangsúlyozta, hogy meg kell szilárdítani a vállalatokban az egyszemélyi vezetést és arra kell törekedni, hogy az igazgatók a vállalatok teljes hatalmú vezetőivé váljanak.

Az első és a második ötéves tervet az ipari termelés növekedésének gyors üteme, a legkorszerűbb technikával berendezett számos nagyvállalat üzembehelyezése, s az új technika meghonosításában elért nagyszerű eredmények jellemezték. Az első ötéves terv teljesítésének eredményeképpen a Szovjetunió hatalmas ipari or-

sággá változott, amely technikai és gazdasági tekintetben függetlenné vált más államoktól. A gazdaságban végbement gyors mennyiségi és minőségi változások új, bonyolult feladatokat állítottak az ipari vezetők elé. Ezért ebben az időszakban, különösen 1930—34 között az igazgatási formák is gyakran megváltoztak, minthogy — Molotov elvtárs szavai szerint — „szűk lett a ruha és át kellett szabni".

Az egyik legfontosabb feladat a népgazdaság műszaki újjáalakítása volt. Ezért a technika kérdése ebben az időben minőségileg új jelentőségre tett szert: „Az újjáalakítás időszakában minden a technikától függ." (*Sztálin.*) Az „el kell sajátítani a technikát" sztálini jelszó a vezetés központi feladatává vált. A gyökeres technikai változások és a technika elsajátításával kapcsolatos feladatok a gazdasági vezetés új módszereit és új eljárásait követelték. Ezeket az új módszereket Sztálin elvtárs az ipar sikeres munkájának hat történelmi feltételében jelölte meg. A hat sztálini feltétel nemcsak a legközelebbi időszak tevékenységének programja volt, hanem a bolsevik gazdasági vezetés legfontosabb elemeivé is vált.

Sztálin elvtárs 1931-ben, a gazdasági vezetők értekezletén tartott beszédében kijelölte az igazgatási formák átszervezésének irányát. Az új körülmények szükségessé tették, hogy a vezetés sokkal konkrétabb legyen, közelebb kerüljön a vállalatokhoz, s hogy megerősödjék a műszaki vezetés.

Ebben az időszakban tucatszámra keletkeztek új iparágak, jelentősen gyarapodott a vállalatok száma. Ezért az egyes egyesülésekhez igen sok, gyakran többszáz vállalat tartozott, ami megnehezítette vezetésüket.

Sztálin elvtárs kifejtette, hogy az ipari igazgatási szerveket kisebb egységek formájában kell átszervezni. 1931—32-ben az egyesüléseket és trösztöket kisebb egységekre tagolták. 1932 január 5-én az SzK(b)P Központi Bizottsága és a szovjet kormány határozatának megfelelően a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács átalakult össz-szövetségi nehézipari népbiztossággá. A könnyűipari és a faipari vállalatokat különválasztották ettől a szervtől, s az újonnan létesített könnyűipari és faipari népbizosság hatáskörébe utalták. A szövetségi köztársaságok legfelsőbb népgazdasági tanácsai könnyűipari népbiztosságokká alakultak át. Minthogy a szétbontás után minden egyes iparágban több egyesülés jött létre, az egyes iparágak részére igazgatási szerveket, főigazgatóságokat létesítettek. Ezzel kapcsolatban azonban négy igazgatási láncszem képződött: főigazgatóság, egyesülés, tröszt, vállalat. Az igazgatás szerkezetének egyszerűsítése céljából felszámolták az egyesüléseket.

Ezentúl abból a célból, hogy a vezetés közelebb kerüljön a vállalathoz, számos nagy iparvállalatot közvetlenül a főigazgatóságok alá, a legnagyobbakat pedig a népbiztosságok alá rendelték.

A második ötéves terv hatalmas feladatai a vezetés további minőségi megjavítását követelték. Az SzK(b)P Központi Bizottsága és a Szovjetunió Népbiztosainak Tanácsa a Donyec-medence vezetésében mutatkozó hibák példáján már 1933-ban feltárta a vezetés fő hiányosságait. Az igazgatási szervezet fő hiányossága a túlzottan funkcionális jellegű fölépítés volt.

A szénbányászatban az igazgatást — a párt és a kormány határozatának megfelelően — a termelési-területi fölépítés rendszere alapján szervezték át. Ez a rendszer nagy előnyökről tett tanúságot. Az SzK(b)P XVII. kongresszusa szükségesnek tartotta, hogy az ipari igazgatást a szocializmus sajátosságainak megfelelő termelési-területi szempontok szerint szervezzék meg. Ez a határozat rendkívül fontos szerepet játszott a szervezési kérdések megoldásában. Sztálin elvtárs út-

mutatásait követve, a XVII. kongresszus nemcsak gyakorlati rendszabályokat dolgozott ki az igazgatás megjavítására, hanem elvi útmutatást is adott a szervezési kérdés szerepéről és helyéről, különösen a szocializmus győzelme idején. A pártkongresszus hangsúlyozta, hogy a szocializmus győzelme után az igazgatási szervezetnek rendkívül nagy jelentősége van.

A második ötéves terv egyik alapvető feladatának — az egész népgazdaság technikai újjáalakításának — megoldásában hatalmas jelentőségre tett szert a káderek, különösen az igazgatási káderek kérdése. Sztálin elvtárs *Az első ötéves terv eredményei*-ről tartott beszámolójában hangsúlyozta, hogy az új építőmunkának az első ötéves tervre jellemző lendületét a második ötéves tervben feltétlenül ki kell egészíteni az új gyárak munkájának és az új technikának elsajátítására irányuló lendülettel. Ez azonban a műszaki vezetés megjavítását és minden egyes gazdasági szakember műszaki ismereteinek bővítését követelte.

Ezt a feladatot a legvilágosabban Sztálin elvtárs fogalmazta meg: „Minden a káderektől függ." A sztálini jelmondatra a Sztahanov-mozgalom létrejötte és tömegmozgalommá való kiterebélyesedése volt a felelet, amelynek forradalmat kellett előidéznie a Szovjetunió iparában. A Sztahanov-mozgalom számos új, még bonyolultabb feladatot állított az igazgatási szervek elé, különösen a termelési folyamat megszervezésében, folyamatosságának és egyenletességének biztosításában. A Sztahanov-mozgalom egyszersmind nagy mértékben mozdította elő a tömegek bevonását az igazgatásba.

Az első két ötéves terv megvalósításának eredményeképpen a szovjet állam világtörténelmi jelentőségű győzelmet aratott: a Szovjetunióban fölépítették a szocialista társadalmat. Az ország új fejlődési szakaszba lépett: a szocialista társadalom építése betetőzésének és a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenetnek szakaszába.

Ezt a tényt fejezte ki és rögzítette törvényesen a Szovjetunió Sztálini Alkotmánya. A Szovjetunió új, Sztálini Alkotmánya meghatározta az iparigazgatás szervezeti fölépítésének alapjait. A nehézipari népbiztosság összszövetségi népbiztosság lett, a könnyűipari, a fa- és élelmiszeripari népbiztosságot pedig szövetségi-köztársasági népbiztosságokká szervezték át. A helyi ipar irányítására köztársasági népbiztosságokat állítottak fel. Minden igazgatási szervet termelési-területi jelleg alapján építettek fel. Megszüntettek valamennyi felesleges láncszemet. Az összes nagyvállalatokat általában közvetlenül a főigazgatóságok alá rendelték.

Ilyenformán ezekben az években (1930-tól 1935-ig) fokozatosan kialakult az iparigazgatás olyan szervezete, amely megfelelt a győzelmes szocializmus időszakának. Ez az igazgatási szervezet a szocializmus valamennyi fronton végrehajtott támadásának folyamán jött létre. A bolsevik párt az igazgatás szervezeti formáit a nép trockista-buharinista ellenségeivel, a sahti és egyéb kártevőkkel vívott kemény harc során változtatta és javította meg.

Az igazgatás átépítése a szocializmus támadásának egyik mozgató ereje volt, olyan elem, amely előkészítette a szocializmus győzelmét. Ezekben az években megváltozott az igazgatás valamennyi láncszeme, az ipar egész szervezete. Az igazgatás átépítése valamennyi szervezeti kérdést felölelt: a termelés igazgatásának és az ellátásnak megszervezését, a hitelt, a pénzügyeket, és a vezetés módszereit. Ezt az átszervezést a Szovjetunióban ebben az időszakban bekövetkezett gyökeres változások, másszóval a szocializmus fölépítése okolták meg. Ezekben az évek-

ben teremtették meg az igazgatás *huzamosabb* időre szóló szervezetét, amely a szocializmus fölépítésének és a kommunizmusba való fokozatos átmenet szakaszának egyik mozgatóerejévé vált.

A harmadik sztálini ötéves terv idején az igazgatás továbbfejlődött. Az iparvállalatok működésének megjavításában igen nagy jelentősége volt annak, hogy a párt alapszervezetei jogot kaptak a vállalatvezetőség tevékenységének ellenőrzésére.

Sztálin elvtárs útmutatásai alapján a párt alapszervezetei hatalmas munkát végeztek, a tömegek élére álltak, felsorakoztatták és mozgósították őket a sztálini ötéves tervek teljesítésére és túlteljesítésére, gazdag tapasztalatokra tettek szert a gazdasági vezetésben, kezdtek mélyen behatolni a termelés gazdaságtanának, technikájának és szervezésének gyakorlati kérdéseibe. Ennek következtében állandóan javult a vállalatok működése, fokozódott a kommunisták élcsapatszerepe, fejlődtek és erősödtek a pártszervezetek.

Mindez lehetővé tette, hogy a vállalatokban fokozódjék a párt alapszervezeteinek szerepe és felelőssége, elősegítette, hogy az alapszervezetek új, magasabb fokon vegyenek részt a vállalatok igazgatásában. Ebből a célból az SzK(b)P XVIII. kongresszusa határozatban mondta ki, hogy a párt alapszervezetei jogosultak a vállalatvezetőség tevékenységét ellenőrizni.

Az új iparágak létesítésével és a régiek kibővítésével kapcsolatban, továbbá abból kifolyólag, hogy szükségessé vált a konkrét vezetés, a népbiztosságokat és főigazgatóságokat nagy mértékben decentralizálták.

1941-ben az ipari népbiztosságok (összszövetségiek és szövetségi-köztársaságiak) száma 25 volt, az 1935. évi néggyel és az 1937. évi hattal szemben. Ebben az időszakban a vezetés megjavításának érdekében a párt és a kormány ismét számos rendszabályt léptetett életbe. A műszaki vezetés megjavítása céljából a népbiztosságokon belül műszaki tanácsokat létesítettek. A vezetés hatékonyságát jelentős mértékben mozdította elő, hogy az igazgatás minden fokán termelés-szervező osztályokat állítottak fel. A vállalatok műszaki vezető kádereit megerősítették és számos intézkedést hoztak annak érdekében, hogy a vezetők elsajátítsák a termelés gazdaságtanát. A termelést nagymértékben javította a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökségének rendelete a nyolcórás munkanapra való áttérésről és a munkafegyelem megszilárdításáról.

A SzK(b)P XVIII. konferenciája megállapította az ipari vezetés hiányosságait és a gazdasági vezetők számára megjelölte a fejlődés útjait és módszereit. Az ipar sikereit kiemelve, a XVIII. pártkonferencia hangsúlyozta, hogy a hiányosságok kiküszöbölésére és a vezetés megjavítására kell összpontosítani a figyelmet.

A konferencia azt a feladatot állította az ipar elé, hogy rendkívül szervezetten és maximális termelékenységgel működjék, s a tervet valamennyi tervmutató szerint, egyenletesen, az ütemtervnek megfelelően minden egyes vállalatnál és termelési részlegben teljesítse. Az ipar számára rendkívül jelentősek voltak a konferencia részletes útmutatásai a termelés helyes szervezésére és kultúrájának emelésére, valamint a technika tökéletesítésére, újfajta termékek termelésének meghonosítására és a műszaki vezetés megjavítására.

A konferencia egyszersmind megkövetelte az ipar dolgozóitól, hogy törekedjenek a munkafegyelem további megerősítésére, az egyszemélyi vezetés megszilárdítására, az önálló gazdaságos elszámolás alkalmazására és a vállalati jövedelmezőség fokozására.

A fasiszta Németország támadása a Szovjetunió ellen megszakította a szocialista gazdaság békés fejlődését. Sztálin elvtárs 1941 július 3-i történelmi jelentőségű beszédében felszólította a szovjet népet, hogy a háború követelményeinek megfelelően azonnal szervezze át egész munkáját, mindent az arcvonal érdekeinek és annak a feladatnak rendeljen alá, hogy szétzúzza az ellenséget.

A Sztálin elvtárs által vezetett Állami Honvédelmi Bizottság, amelynek kezében összpontosult minden állami hatalom, közvetlenül irányította az ország hadigazdaságának megteremtését és megerősítését. A Bizottság vezetése alatt működő iparigazgatási szerveknek a háborús években a békés építés éveinél jóval nehezebb körülmények között is meg kellett oldaniuk a rendkívül bonyolult szervezési és gazdasági feladatokat.

Mindenekelőtt hatalmas munkával járt az iparnak a haditermelésre való átállítása. A gyárak százait és ezreit kellett áttelepíteni a legrövidebb időn belül, és az ország keleti területeiben üzembehelyezni. Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy „...ez nagyméretű, rendkívül nehéz és bonyolult szervező munkát rótt valamennyi gazdasági és közigazgatási népbiztosságunkra..." (*Sztálin.* A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 58. lap. Szikra 1949.)

Az ipar szervezett és időben végrehajtott áttelepítése ragyogó bizonyítéka a szovjet állam kivételes gazdasági-szervező erejének. A gazdasági szervekre várt az a feladat is, hogy az iparban — mindenekelőtt a gazdasági kerületek határain belül — új együttműködést teremtsenek, továbbá az is, hogy új termelési ágakat hozzanak létre abból a célból, hogy a gazdaság fejlődésében megakadályozzák aránytalanságok keletkezését. Jóval fontosabbá vált, mint bármikor a termelés helyes megszervezése, folyamatos termelési módszerek alkalmazása, a munkatermelékenység emelése, az önköltség csökkentése, a belső tartalékok mozgósítása, s a legszigorúbb nyersanyag- és anyagtakarékosság.

Ezeket a feladatokat teljesítették. A szocialista ipar a Szovjetunió hadseregét olyan haditechnikával látta el, amely a németekét minőségileg és mennyiségileg is felülmúlta. Az ipar biztosította az ország számára mindazt, ami az ellenség feletti győzelemhez szükséges volt.

Jellemző, hogy nem kellett gyökeresen megváltoztatni az ipar egész szervezeti fölépítését. Az igazgatást már a háború előtt is meglévő szervezeti fölépítés alapján szervezték át. Az átszervezés célja az igazgatás szervezetének a hadigazdaság szükségleteihez való idomítása volt, vagyis az, hogy megváltoztassák az igazgatás meglévő szerveinek jogait és funkcióit, és csak egynéhány, feltétlenül szükséges új igazgatási szervet létesítsenek. Mindez fényesen bizonyítja a szocialista gazdasági rendszer szervező fölényét a kapitalista gazdaság fölött. Mindez arról tanúskodik, hogy a szocialista igazgatás hasonlíthatatlanul célszerűbb, sokkal rugalmasabb és cselekvőképesebb, mint a burzsoá igazgatás.

A Honvédő Háború éveiben a szervezési kérdések kivételes jelentőségre tettek szert. Nagy mértékben megváltoztak az igazgatási módszerek. Bonyolultabbá vált az iparvezetés. Az igazgatási szervektől különleges pontosságot, mozgékonyságot, hajlékonyságot és rugalmasságot követeltek. Az iparigazgatás szervei, a párt és a kormány vezetése alatt becsülettel megbirkóztak a háborús időszak nehéz feladataival.

Az iparigazgatás szervezete a háborúutáni időszakban

A német és japán rablók ellen folytatott háború győzelmes befejezése után a Szovjetunió ismét a békés szocialista építés szakaszába lépett. A párt és a kormány az ország elé új, hatalmas gazdasági és kulturális feladatokat állított. Ezeket a feladatokat fejezte ki a Szovjetunió népgazdaságának helyreállítására és fejlesztésére irányuló 1946—1950. évi ötéves terv.

A szovjet nép e feladatok végrehajtásakor azon az úton halad, amelyet a Szovjetunió gazdasági fő feladatának megoldására az SzK(b)P XVIII. kongresszusa jelölt ki: a szocialista társadalom építése betetőzésének és a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenetnek útján. A tőkés országokban a békés termelésre való átállás együttjárt a termelés csökkenésével, gyárak bezárásával és a munkanélküliek számának növekedésével. A Szovjetunióban viszont az ipar átállítását békés termelésre, az ipar fejlődése, a termelés emelkedése kísérte. Ez egyenes következménye a szocialista gazdaság előnyeinek.

Az igazgatás módszerei és formái a békés építésre való áttérés során tovább fejlődtek. Előtérbe került a vállalati tervezés megjavításának, s mindenekelőtt a műszaki-termelési-pénzügyi tervben alkalmazott mutatószámoknak műszaki-gazdasági normatívákkal való alapos alátámasztásának kérdése.

A munkatermelékenység emelésének, az önköltség csökkentésének, az anyag- és nyersanyagtakarékosságnak, a munkaráfordítás csökkentésének stb. feladatait csak a termelés gazdasági és műszaki kérdéseinek gondos és figyelmes tanulmányozása, a vállalati munka valamennyi tényezőjének mélyreható elemzése segítségével lehet megoldani. Ehhez tudományosan megszervezett műszaki normamegállapítás is szükséges.

A felsorolt célok elérése érdekében szélesebb alapokra helyezték a vállalatok operatív igazgatását, a főigazgatóságok és minisztériumok operatív funkcióit. A kormány az ellátás rendszerének megjavítására is több rendeletet hozott.

A népgazdaság háborúutáni helyreállítása és fejlesztése során a Szovjetunió saját erejére, belső erőforrásaira és tartalékaira, a felhalmozás gyors növekedésére és fokozódó ütemére támaszkodott. Ezért igen fontos szerepet játszott az önálló gazdaságos elszámolás széleskörű alkalmazása, a gazdasági emelők legteljesebb felhasználása és a legszigorúbb gazdaságosság megvalósítása.

A kormány rendszabályokat hozott az ipar hitel- és pénzellátásával kapcsolatban. Intézkedéseket tett a hitel- és pénzügyi fegyelem megszegése és az állami eszközök elprédálása ellen folytatott harc sikere érdekében is.

Ezek az intézkedések megjavították a vállalatok pénzgazdálkodását és azt eredményezték, hogy fokozottabb figyelmet fordítottak az önálló gazdaságos elszámolás kérdéseire. Valamennyi állami szerv, az iparigazgatási szervek, az állami ellenőrzés és a pénzügyi ellenőrzés szervei fokozták a gazdasági szervek gazdasági tevékenységére és elszámolására irányuló ellenőrzést. Az állami fegyelem megsértőivel szemben szigorú rendszabályokat alkalmaztak: fegyelmi eljárást indítottak ellenük, bírósági úton vonták őket felelősségre, pénzbírsággal sújtották stb. Az önálló gazdaságos elszámolás megerősítése és a gazdaságosság fokozása céljából a terv- és költségelőirányzatban nem szereplő beruházások finanszírozását — a háborús idők gyakorlatától eltérően — megszüntették.

A jövedelmezőségért és a gazdaságosság szigorú rendszeréért folyó harc igen nagy jelentőségre tett szert a háborúutáni

időszakban. E harc jelentősége már csak azért is nagy, mivel a háború idején sok vállalat nem fordított kellő figyelmet ezekre a kérdésekre. Zsdanov elvtárs 1946 november 6-án tartott beszámolójában hangsúlyozta, hogy a párt és az állam megköveteli: vessenek véget a gondatlan gazdálkodásnak, a felduzzasztott létszámoknak, a magas önköltségnek, szilárdítsák meg és fejlesszék az önálló gazdaságos elszámolást és a gazdaságosság rendszerét.

Az igazgatási szerveknek egyéb feladataik mellett meg kellett oldaniuk az igazgatás káderkérdéseit is. A háború idején széles körben, főleg a vállalatokban, elterjedt az a gyakorlat, hogy a vezető állásokba olyan mérnököket és technikusokat neveztek ki, akik jó gyakorlati szakemberek voltak, de nem rendelkeztek megfelelő általános elméleti képzettséggel. Az ipar háborúutáni bővítése és új vállalatok létesítése során nagymértékben növelni kellett az igazgatási káderek számát. A javarészben a szovjet hadseregből leszerelt kádereknek oktatásra volt szükségük, hogy megfelelő műszaki és gazdasági ismereteket szerezzenek. A mesterek többségét tovább kellett képezni, a vállalatokat magas szakképzettségű mérnökökkel és technikusokkal kellett megerősíteni.

Nem kevésbbé fontos feladat volt az egész szervezet fokozottabb ideológiai-politikai nevelése. Harcolni kellett az államellenes irányzatokkal szemben, az állam megtévesztésére irányuló egyes esetek, a külföld előtti hajbókolás és a kozmopolitizmus ellen, és egyben a bírálat és önbírálat eredményes kibontakozásáért. Meg kellett javítani a káderek kiválasztását és elosztását, és fokozni kellett az utasítások végrehajtásának rendszeres ellenőrzését is.

A párt és a kormány szervezte azt a harcot, amelyet a szovjet nép a nehézségek leküzdéséért, az új ötéves terv feladatainak teljesítéséért s túlteljesítéséért vívott.

„... a szovjet nép úgy fogadta az új ötéves tervet, mint harci programot, amely megfelel alapvető létérdekeinek. Az alkotómunka lendülete az emberek millióit ragadta magával." (A. *Zsdanov.* A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 29. évfordulója. 9. lap. 1949. Oroszul.)

Az ipar háborúutáni átszervezése, amely 1945-ben kezdődött meg, 1946-ban alapjában véve befejeződött. Ez lehetővé tette, hogy meggyorsítsák az ipar helyreállításának és fejlesztésének ütemét.

A békés építésre való áttérés, az ipar új feladatai szükségessé tették, hogy az igazgatási rendszer is átalakuljon. 1945 szeptember 4-én, a háború befejezésével kapcsolatban, feloszlatták az Állami Honvédelmi Bizottságot. Az igazgatás szempontjából igen nagy jelentősége volt az 1946 március 15-i törvénynek, amely a Szovjetunió Népbiztosainak Tanácsát a Szovjetunió Minisztertanácsává alakította át. Megszüntettek néhány haditermeléssel kapcsolatos minisztériumot és helyettük a polgári termeléssel kapcsolatos új minisztériumokat szerveztek.

A népgazdaság háborúutáni átszervezésének folyamán néhány iparágban meg kellett javítani a vezetést. A vállalatok teljesítőképességének és szakképzett munkaerőinek kielégítőbb kihasználása és az igazgatási szervezet olcsóbbá tétele érdekében egyesíteni kellett néhány, egymással szoros termelési kapcsolatban álló vállalat vezetését. Ebből a célból egyesítettek néhány minisztériumot. A vaskohászati és színesfémkohászati minisztériumot például kohóipari minisztériummá, a vegyészeti és a gumiipari minisztériumot vegyészeti ipari minsztérummá szervezték át.

(Folytatjuk)

A termelés önköltségének csökkentése a szocialista felhalmozás forrása*

A termelés önköltségének csökkentése a szocialista gazdaság törvénye. A Szovjetunióban a termelés önköltségének rendszeres csökkentését az állam tervezi.

A termelés önköltségének csökkentése óriási jelentőségű a szocialista felhalmozás forrásainak gyarapítása és a társadalom gazdagságának növelése szempontjából, s egyúttal döntő feltétele a dolgozók anyagi jóléte emelkedésének is.

Mindezt jól mutatja a háborúutáni első ötéves terv példája, amelynek teljesítéséért és túlteljesítéséért nagy lelkesedéssel és sikerrel harcolt a szovjet nép. A háborúutáni ötéves tervben 250,3 milliárd rubelt irányoztak elő népgazdasági beruházásra. Ebből az összegből a tervelőirányzat szerint 160 milliárd rubelt a termelés önköltségének csökkentése révén biztosítottak.

1950-ben az ipari termelés önköltségének évi átlagban 17 százalékkal kellett csökkennie 1945-höz képest; 1949-hez képest pedig 5,7 százalékos önköltségcsökkentést kellett elérni. 1950-ben egyszázalékos önköltségcsökkenésnek több mint 3 milliárd rubel megtakarítást kellett adnia. Íme, ezért fontos, hogy az önköltség csökkentéséért vívott harc feladatait a szocialista ipar minden egyes dolgozója magáévá tegye.

A vállalat termelésének önköltsége a termékek gyártásával és értékesítésével kapcsolatos összes ráfordítások pénzben kifejezett értéke.

A termelés önköltségét a következő elemek alkotják: munkabérek, a munkabérek közterhei, az állóalap-ráfordítások (az amortizáció, vagyis az épületek, gépek, szerszámgépek és egyéb berendezési tárgyak elhasználódásának pótlása), a forgóalap-ráfordítások (a nyersanyagra, az alap- és segédanyagokra, tüzelőanyagra, villamosenergiára, szerszámra és egyéb kisebb értékű készülékekre fordított kiadások), szállítási költségek, postai kiadások, bérleti díjak stb. Ezek az alapvető kiadások. A termelés önköltségét terhelik még az úgynevezett általános kiadások, vagyis azok a kiadások, amelyek a termelés igazgatásával stb. kapcsolatosak. A termelés önköltsége a vállalatok munkáját jellemző átfogó mutatószám.

A termelés önköltsége jól tükrözi a vállalat munkájának minőségét: a munka termelékenységét, az állóalapok kihasználásának fokát, a kitűnő minőségű termékért, az anyagtakarékosságért stb. folyó harc eredményeit, a pénzeszközök felhasználásának célszerűségét és így tovább. A termelés önköltsége, mint valamilyen tükör mutatja a vállalat munkájának és termelésének szervezését, a munkások és a műszaki dolgozók szakmai képzettségét, kommunista tudatosságát, a vállalatvezetők szervezőkészségét, törekvéseiket az új felkarolására és támogatására.

A termelés önköltségének csökkentése egyik legfontosabb forrása a termelés és a fogyasztás növekedését biztosító felhalmozásnak. Az önköltség csökkentése az egész szovjet társadalomnak és a szocialista vállalatok valamennyi dolgozójának érdeke. Az állami vállalatokban elért nyereség a népgazdaság finanszírozását szolgálja és ezzel hozzájárul az ipar, a mezőgazdaság és a közlekedés továbbfejlesztéséhez, valamint a dolgozók anyagi és kulturális életviszonyainak megjavításához. Minél nagyobb lesz a Szovjetunióban a nyereséggel dolgozó vállalatok száma, annál több új gyárat, üzemet, gép- és traktorállomást, szovhozt, lakóházat, színházat, klubot, óvodát, iskolát, kórházat építhet fel a szovjet állam.

A Szovjetunióban a termelés önköltségének csökkentésével növekszik az ország gazdasági hatalma, s olcsóbbá válnak a fogyasztási cikkek, ami egyúttal azt jelenti, hogy emelkedik a munkások és alkalmazottak reálbére.

* M. Ribcsenkova és D. Szviridov *Harc az ipari termelés önköltségének csökkentéséért* című munkája nyomán.

Az önköltség tervszerű és tervenfelüli csökkentéséből származó nyereség egy részét az egyes vállalatokon belül a dolgozók kulturális, és anyagi életkörülményeinek megjavítására fordítják. A Szovjetunió Minisztertanácsának 1948 augusztus 9-i határozata értelmében a tervszerű és a tervenfelüli önköltségcsökkentésből származó nyereségnek meghatározott százalékát a vállalat igazgatói alapjába fizetik be. Az igazgatói alap százalékos részesedésének nagysága iparáganként változik: figyelembe veszik a termelés munkaigényét, a nyereség nagyságát, az egyes iparágak népgazdasági jelentőségét. A vaskohászatban, a szénbányászatban és az ásványolajiparban a tervszerű nyereségnek 5 százaléka, a tervenfelüli nyereségnek pedig 45 százaléka illeti az igazgatói alapot; a gépgyártó, vegyészeti ipari s a faipari vállalatokban, valamint a különféle villanytelepeken és más iparágakban a tervszerű nyereségnek 2 százalékát, a tervenfelülinek pedig 30 százalékát fizetik be az igazgatói alapba; a könnyűipari, élelmiszeripari vállalatokban és néhány más iparágban 1 százalék, illetve 15 százalék illeti meg az igazgatói alapot.

Az igazgatói alap eszközeit a vállalat igazgatója a következő célokra fordíthatja: a dolgozók kulturális igényeinek kielégítésére, anyagi jólétük megjavítására, lakóházépítésre, a lakóházak karbantartására, csecsemőotthonok, óvodák és klubok fenntartására, a dolgozók üdülési költségeinek részleges fedezésére, a kiváló dolgozók jutalmazására, különféle segélyek nyújtására stb.

Sok vállalat van még ma is, ahol nem megfelelőképpen népszerűsítik az igazgatói alap szerepét, nem világítják meg kellőképpen képzésének forrásait. A vállalati igazgatóknak, az üzemi bizottságoknak és az agitátoroknak több figyelmet kell fordítaniuk az igazgatói alap jelentőségének megismertetésére. Meg kell világítaniuk, hogy az igazgatói alapból növelhető például a lakások száma, a vállalati üdülő befogadóképessége stb. A dolgozóknak azt is világosan kell látniuk, hogy az igazgatói alapot elsősorban a tervszerű és a tervenfelüli önköltségcsökkentés útján növelhetik.

A moszkvai rádiócső- és izzólámpagyár példáján jól látható, milyen kedvező hatása van annak, ha a vállalat dolgozói jó munkájukkal jelentős összegű nyereséget biztosítanak.

A lámpagyáriak a háborúutáni ötéves terv utolsó két évében az önköltség csökkentése révén 48 millió rubel nyereséget biztosítottak az államnak. Ennek eredményeképpen jelentős mértékben növekedett az igazgatói alap részesedése és nagy összegeket fordíthattak a dolgozók kulturális és anyagi igényeinek fokozottabb mértékű kielégítésére. Az utóbbi másfél évben például csak a dolgozók pótlólagos jutalmazására több mint 500 000 rubelt fordítottak. Lakóházak építésére és egyéb középítkezésekre 1 600 000 rubel, a dolgozók kulturális igényeinek kielégítésére 170 000 rubel, a vállalat gyermekgondozó intézményeinek kiegészítő finanszírozására 260 000 rubel jutott. Tehát a dolgozók életkörülményeinek megjavítására és anyagi ösztönzésükre viszonylag rövid idő alatt több mint két és fél millió rubelt fordíthattak az igazgatói alapból.

Az eredményesen dolgozó vállalatok igazgatói alapjának gyarapodásáról és ennek következtében a dolgozók életviszonyainak megjavulásáról még sok példát hozhatnánk.

A Szovjetunióban az egész népet átfogó szocialista munkaversenyben napról napra kimagasló eredményeket érnek el. A Szovjetunió iparának termelése 1950-ben 23 százalékkal növekedett 1949-hez képest. 1950-ben még jobban kihasználták a berendezést, takarékosabban használták fel a nyersanyagot, tüzelőanyagot és villamosenergiát, fokozták a munka termelékenységét, meggyorsították a forgóeszközök megtérülését. Sok iparvállalat kitűnő eredményt ért el az önköltség fokozatos csökkentésében, s ezért lemondhatott az állami támogatásról. Ezek a vállalatok ma már jövedelmezően dolgoznak és

hozzájárulnak a szovjet állam szocialista felhalmozási alapjának növeléséhez. A Szovjetunió ipara 1950-ben sikeresen teljesítette önköltségcsökkentési tervét. Az ipari termelés önköltségének csökkentése következtében — összehasonlító árakon számítva — körülbelül 6 százalékos megtakarítást értek el.

A társadalmi tulajdonon alapuló szocialista társadalom — a munka- és termelési eszközök magántulajdonán alapuló tőkés társadalomtól eltérően — a legtakarékosabb, a leggazdaságosabb gazdasági rend. A szovjet nép az egész ország gazdaságának ura, és éppen ezért a legnagyobb mértékben érdekelt az anyagok, a munkaerő és a pénz takarékos felhasználásában. „Úgy látom — mondotta Kalinin elvtárs — hogy az emberiség történetében nem volt takarékoskodóbb társadalom, mint a kommunista társadalom. És ez természetes is: a termelési eszközökkel való rendelkezés és azok kihasználása csak a kommunista társadalomban van a termelő kezében. Fölösleges bizonyítani, hogy a termelő gazdaságosabban bánik a javakkal, mint a kizsákmányoló, vagy a más jószágának elrablója." (Kalinin. A kommunista nevelésről. 94. lap. Szikra 1950.)

A szovjet gazdasági, párt- és szakszervezeti vezetők, sztahanovisták és a termelés újítói a legkülönfélébb versenyformákat alkalmazzák a gazdaságos termelésért, a munka termelékenységének fokozásáért és az önköltség csökkentéséért vívott harcukban. Ezeket a versenyformákat kiegészítik újító javaslataikkal, kezdeményezéseikkel, s ilymódon nagyszerű eredményeket érnek el.

Harc a munka termelékenységének fokozásáért

Zsdanov elvtárs 1946 november 6-án, az Októberi Forradalom 29. évfordulóján tartott beszédében hangsúlyozta, hogy a háborúutáni ötéves terv sikeres teljesítése megköveteli a szocialista gazdasági vezetés módszereinek, a gazdaságosság rendszerének és az önálló gazdaságos elszámolásnak megszilárdítását és továbbfejlesztését. Zsdanov elvtárs feltétlenül szükségesnek tartotta a gondatlan gazdálkodás felszámolását, az alaptalanul nagy személyzeti létszám leszállítását, az önköltség csökkentését, az összes belső tartalékoknak és a felhalmozás minden forrásának mozgósítását a népgazdaság helyreállítására és továbbfejlesztésére. A szocialista vállalatok gazdasági és pártvezetői, s a széles dolgozó tömegek megfogadták Zsdanov elvtárs szavait és egyre jobban sajátítják el a szocialista gazdaságvezetés művészetét.

A moszkvai lámpagyár dolgozói a háborúutáni években jelentős sikereket értek el a munka termelékenységének fokozásáért és az önköltség csökkentéséért folytatott harcukban. A gyár pártszervezete helyesen ellenőrzi az igazgatóság tevékenységét, elősegíti az egyszemélyi vezetés megszilárdítását, nagymértékben segíti a gazdasági vezetőket mindennapi munkájukban és arra serkenti a gyár dolgozóit, hogy szüntelenül fokozzák a munka termelékenységét, jobban használják ki a termelés tartalékait, tökéletesítsék a gyártási eljárásokat, takarékoskodjanak a különféle anyagokkal és küszöböljék ki a veszteségeket. A pártszervezet munkájának eredményei meg is mutatkoznak. A lámpagyáriak hónapról hónapra, negyedévről negyedévre, évről évre sikeresen teljesítik feladataikat, fokozzák árutermelésüket, csökkentik az önköltséget, javítják a termékek minőségét és kitűnő eredményeket érnek el valamennyi gazdasági mutatószám teljesítésében.

A háborúutáni sztálini ötéves terv éveiben jelentékeny mértékben megjavult a termelés technikája. Már az ötéves terv első évében sok új, tökéletes gépet kapott a gyár. Az új gépek beszerzésével párhuzamosan haladt a munkások szakmai képzettségének megjavítására irányuló mozgalom. Több mint 1000 dolgozó szerzett második szakmai képesítést. Új ala-

pokon szervezték meg a berendezések tervszerű megelőző karbantartását. Ennek eredményeképpen 1946-ban 1945-höz képest felére csökkentették a gépállásokat s túlteljesíthették a teljes termelés és a munkatermelékenység tervét.

A terv 1946-ra 0,7 százalékos önköltségcsökkentést írt elő. A tényleges önköltségcsökkentés viszont 0,8 százalék volt. A készgyártmányok értékesítéséből 1946-ban többmillió rubeles nyereséget értek el.

Az ötéves terv első évének teljesítési adatait 1947 elején értekezleteken vitatta meg a pártbizottság és a gazdasági vezetőség. Az értekezleten részletesen beszámoltak a gyár sikereiről, ugyanakkor feltárták a még mindig meglévő hibákat és hiányosságokat. A gyár 1946. évi termelési tervét nem minden vonatkozásban teljesítette maradéktalanul. Ezért a pártbizottság vállalta, hogy a gyár minden dolgozóját bevonja a „hajrázás" ellen vívott harcba és arra készteti a dolgozókat, hogy egyenletes munkamenetet szervezzenek meg minden egyes termelési részlegben, felszámolják a gépállásokból és a selejtes munkából származó veszteségeket, s törekedjenek az 1947. évi szervezési-műszaki intézkedések tervének sikeres teljesítésére.

Az értekezleten felhívták az igazgató és a pártszervezet figyelmét, hogy feltétlenül meg kell javítani az anyagi-műszaki ellátását. Az anyagi-műszaki ellátás osztályán dolgozó kommunisták kötelességévé tették a zavartalan anyagellátás biztosítását.

Ugyancsak ezen az értekezleten hoztak határozatot, hogy a gyárban széles körben ismertté teszik Matroszovnak, a Párisi Kommün cipőgyár sztahanovista szabászának kezdeményezését és elősegítik, hogy az elmaradók elérjék az élmunkások és a legjobb sztahanovisták munkateljesítményét. Az értekezlet pontosan, szabatosan meghatározta azokat a feladatokat, amelyeknek teljesítésével az ötéves terv második évében még jobb munkaeredmények érhetők el.

A lámpagyárban hozzáfogtak a kiváló sztahanovisták tapasztalatainak átadását elősegítő műhelytervek kidolgozásához. A tapasztalatátadás fő formájává a sztahanovista iskolák váltak.

Az izzólámpaműhelyben a legjobb sztahanovista dolgozók részvételével iskolát szerveztek a normájukat nem teljesítő, illetve a nagy selejtszázalékkal dolgozó munkások számára. Rövid időn belül elérték, hogy a tanfolyamot végző munkások átlag 20—30 százalékkal fokozták munkájuk termelékenységét és jelentős mértékben javították a gyártmányok minőségét. Az előkészítő műhelyekben is szerveztek sztahanovista iskolákat. Ezzel egyidőben külön tanfolyamokat indítottak a brigádvezetők, az üzemlakatosok, a minőségi ellenőrök és más szakmunkások számára.

Matroszov kezdeményezésének széleskörű elterjesztésével csakhamar nagymértékben fokozták a munka termelékenységét és a lámpagyári dolgozók aktivitását. Egymást érték a különféle észszerűsítő javaslatok, amelyek főleg a berendezés jobb kihasználását, az anyagtakarékosságot, a termékek minőségének megjavítását és az önköltség csökkentését szolgálták.

Az óraütemterv az egyenletes munkamenet alapja

A lámpagyáriaknak rövid időn belül sikerült elérniük, hogy a gyár minden egyes dolgozója résztvett a munkatermelékenység fokozásáért vívott harcban.

Ez az egyszerű tény világosan feltárja a szocialista verseny lényegét, amelyben „... a tömegek gyakorlati forradalmi *önbírálata* jut kifejezésre, mely a dolgozók millióinak alkotó kezdeményezésére támaszkodik". (Sztálin Művei. 12. kötet. 120. lap. Szikra 1950.)

A lámpagyáriak éppúgy, mint a szovjet ország dolgozóinak milliói, a gyakorlatban valósították meg a szocialista verseny alapelvét, amelyet Sztálin elvtárs így fogalmazott meg: „... érd utól a *legjobbakat* és kövess el mindent, hogy a *fellendülés általános* legyen". (Ugyanott.)

A háborúutáni ötéves terv első éveiben a moszkvai lámpagyár egyenetlenül dolgozott. 1947 novemberének első dekádjában például a termelés mindössze 19,4 százaléka, a másodikban 28,5 százaléka, a harmadikban pedig 52,1 százaléka volt a havi tervelőírásnak. A napi ütemtervet a hónap elején nem teljesítették. Így azután a hónap végén a terv teljesítése érdekében túlórázni kellett. Ez természetesen nagy károkat okozott a gyárnak, rontotta pénzügyi helyzetét és kedvezőtlenül mutatkozott meg a gyár dolgozóinak munkáját jelző összes gazdasági mutatókon.

A lámpagyáriak jól emlékeztek a bolsevik párt XVIII. konferenciáján hozott határozatokra, amelyek között külön figyelmet fordítottak a tervszerűtlen, egyenetlen munka felszámolásáért vívott harc kérdéseinek. Átérezték e határozat nagy jelentőségét és állhatatos harcot

Hriszanova brigádjának jelzőtáblája

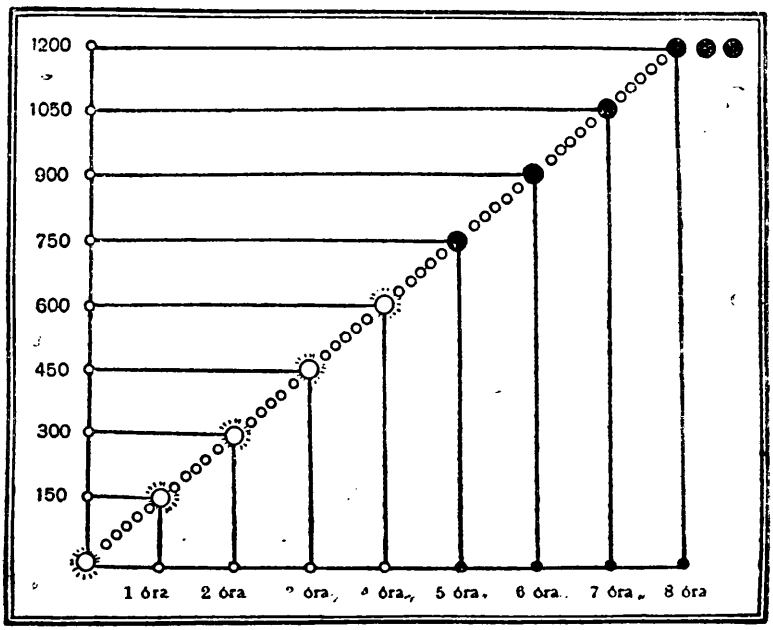

(1. ábra)

A vízszintes vonalon a munkaórákat jelző számok fölött apró villanylámpák vannak. A jelzőtábla baloldalán levő függőleges vonalon tüntetik fel az egyes órákra megszabott munkafeladatot, amely magában foglalja az előző órára előírt teljesítményt is — 150, 300, 450, 600, 750, 900, 1050, 1200. Minden egyes szám mellett ugyancsak apró villanylámpa van.

A jelzőtábla átmérőjén a vízszintes és a függőleges vonalak találkozási pontján rubinlámpákat, közöttük pedig egyenletes távolságban apró villanylámpákat helyeznek el A 8. óra vonalában még két rubinlámpa van.

Amikor a brigád megkezdi munkáját, az átmérőn kigyulladnak a rubinlámpák között elhelyezett apró lámpácskák. A brigád órafeladatának teljesítésekor az átmérőn kigyullad a megfelelő rubinlámpa s a megfelelő munkaórát és gyártási feladatot jelző két kis fehér lámpa. Ha a műszak végén, az átmérőn minden egyes rubinlámpa ég, ez azt bizonyítja, hogy a brigád ütemesen végezte munkáját.

Ha a brigád túlteljesíti a műszakra előírt feladatot, a jelzőtáblán kigyullad a 8. vízszintes vonal mellett elhelyezett két rubinlámpa is.

kezdtek az egyenletesen, tervszerűen végzett munka biztosításáért. A gyár dolgozóinak, mérnökeinek, technikusainak, feltalálóinak és észszerűsítőinek százai keresték azokat az új formákat és módokat, amelyeknek alkalmazásával sikeresen vehetik fel a harcot a gépállások, a „hajrázás", a gyártási veszteségek és különösen a selejt ellen.

A gyár pártszervezete és szakszervezete a gazdasági vezetőkkel karöltve erőteljesen támogatta ezt a mozgalmat, amelynek első igen jelentős eredménye 1947 december 13-án született meg. Erre a napra mindig büszkén emlékeznek vissza a lámpagyáriak: ekkor született meg Valentina Hriszanova rádiócsőgyártó komszomolbrigádjának kezdeményezése, amelynek célja: óraütemterv alkalmazása volt.

Régebben Hriszanova brigádja egyenetlenül dolgozott. A brigádnak tulajdonképpen a műszak első óráiban kellett volna több rádiócsövet gyártania, a gyakorlatban azonban ez éppen fordítva történt. Az első órákban a brigád viszonylag jelentéktelen mennyiségű rádiócsövet készített el, az utolsó órákban viszont a rádiócsövek tömegesen hagyták el a dolgozók munkaasztalát. A szerelőnők rendszerint a műszak második felében rohamszerűen végzett munkával teljesítették termelési feladatukat. Ennek következtében az egész brigád idegesen, kapkodva végezte munkáját, sok selejtet gyártott, s ezzel komoly veszteségeket okozott.

Dehát mi ennek az oka? — kérdezték egymástól a brigádtagok. Hriszanova elhatározta, hogy felfedi a rosszul végzett munka okát. Rendszeresen, minden órában ellenőrizni kezdte a brigádtagok munkáját. Ilyen módszerrel csakhamar számos hiányosságot fedezett fel, amelyek akadályozták a műszakra előírt feladat egyenletes teljesítését.

Hriszanova elemezte és összegezte megfigyeléseinek eredményeit és arra az elhatározásra jutott, hogy brigádja munkáját új alapon szervezi meg. Elhatározta, hogy minden órára megtervezi a gyártási feladatot. Hriszanova azt javasolta, hogy munkájuk eredményét necsak egymásközött, hanem a műhely dolgozóival is tárgyalják meg. Hadd tudják mindnyájan — mondotta — hogyan dolgozunk mi minden egyes órában.

Hriszanova a brigád napi feladatát nyolc egyenlő részre osztotta. Egy-egy órai munkájuk eredményét külön szerkesztett, lámpákkal megvilágított jelzőtáblán tüntették fel. (Lásd az 1. ábrát.)

A jelzőtáblán 8 rubinlámpa van elhelyezve. A megfelelő lámpák csak akkor gyulladnak ki, ha a brigád teljesítette órafeladatát.

Az első napokban gyakran megtörtént, hogy a munkaóra leteltével nem gyulladt ki a megfelelő rubinlámpa. Ez azt mutatta, hogy a részleg munkája fennakadt. A brigádvezető és a művezető tüstént megtette a szükséges intézkedéseket. A fennakadásokat gyorsan kiküszöbölték.

Kezdetben a selejt folyamatos nyilvántartására nem fordítottak kellő gondot. Ez természetesen kedvezőtlenül befolyásolta a brigád munkaeredményét, fennakadást és a későbbi munkafolyamatokban zavarokat okozott. Hriszanova javaslatára a részlegben óránként kezdték nyilvántartani a selejtet. Igy azután még jókor feltárhatták a hibákat és azonnal intézkedhettek kiküszöbölésük érdekében.

Később Hriszanova brigádjában még egy újítást alkalmaztak: minden egyes dolgozó számára egyéni óraütemtervet készítettek.

A szerelés a rádiócsövek összeállításának alapvető művelete. Elsősorban a szerelők jó munkájától függ az egész brigád munkájának sikere. Éppen ezért Hriszanova elhatározta, hogy figyelmét erre a műveletre összpontosítja.

Régebben a dolgozók a rádiócsövet különféleképpen állították össze: egyesek az egészet egyszerre szerelték és hegesztették, mások először csak szereltek, s csak azután fogtak hozzá a hegesztéshez. A pontosan kidolgozott gyártásmenet hiánya következtében nem tudták biztosítani a következő gyártási műveletek egyenletes menetét. Hriszanova javaslatára egységes gyártásmenetet szerveztek: biztosították a folyamatos anyagellátást és valamennyi szerelőnő áttért az első módszerre, vagyis egyszerre szerelt és

hegesztett. Ez látszólag jelentéktelen változtatás, a munka termelékenységében azonban mintegy 10—15 százalékos emelkedést biztosított, s amellett a munka menete is egyenletesebbé vált.

A brigád munkája után következő műveletekkel foglalkozó dolgozók kezdtek elmaradni. Hriszanova erre a gyártásvezető és a művezető segítségével meggyorsította a beforrasztó, a szivattyúzó és a fejelő automaták munkáját. Ilymódon mintegy 7—8 százalékkal gyorsították az automaták átbocsátóképességét és kiküszöbölték a további fennakadások lehetőségét.

Hriszanováék az óraütemterv alkalmazásával hozzájárultak a többi brigád munkájának megjavításához is.

A Hriszanova-brigád óraütemterv szerint végzett munkájának nyilvántartása

1948 január	Munkaórák							
	1	2	3	4	5	6	7	8
	feladat darabban							
	125	250	375	500	625	750	875	1000
26	150	300	450	600	750	900	1050	1200
27	150	300	450	600	750	850	1000	1200
28	150	300	450	600	750	850	1000	1200
29	150	250	450	500	650	800	900	1150
30	150	300	450	600	750	800	1050	1150
31	150	250	400	600	750	900	950	1100

Az óraütemterv bevezetését követő héten a szerelőnők egy műszakban 900 helyett 1090 rádiócsövet készítettek és nagymértékben csökkentették a selejtet.

A műhelyfőnök és a pártszervezet támogatta az élenjáró brigád kezdeményezését. Segítségükre voltak a brigádtagoknak abban, hogy helyesen értékeljék a munka pozitív és negatív tényezőit és bátran törjék össze mindazt, ami elavult.

Kezdetben Hriszanova brigádjának dolgozói között is akadtak olyanok, akik nem ismerték fel az újítás jelentőségét. Néhányan továbbra is régi módon, találomra, tervszerűtlenül akartak dolgozni. Erre a műhely pártszervezetének kezdeményezésére termelési értekezletet tartottak. A műhely vezetői megmagyarázták a brigádtagoknak Hriszanova hazafias kezdeményezésének jelentőségét, bebizonyították, hogy az óraütemterv lebecsülése akadályozza az új munkamódszer előnyeinek teljes kihasználását. Élénk vita alakult ki. A brigádtagok többsége elítélte azokat a munkásnőket, akik az óraütemtervet nem tartották be és ezzel rontották a kollektív teljesítményt. Végül az értekezlet sikerrel járt. A brigád tagjai valamennyien magukévá tették Hriszanova javaslatát és mindnyájan áttértek az óraütemterv alapján végzett munkára.

Az óraütemterv alapján végzett munka megváltoztatta a brigád munkaritmusát. A gyártásmenet egyenletessé vált, s a dolgozók teljesítménye fokozatosan emelkedett.

A lámpagyár pártbizottsága megvitatta Valentina Hriszanova brigádvezető jelentését az óraütemterv alapján végzett munka első eredményeiről. A pártbizottság határozatában megállapította, hogy az óraütemterv alapján végzett munka során Hriszanova brigádja jelentősen megjavította munkája termelékenységét és a többi termelési mutatószám teljesítésében is kitűnő eredményt ért el. A brigád rádiócsőtermelése egy műszak alatt 250 darabbal emelkedett, a selejt pedig majdnem 20 százalékkal csökkent. Az anyagok és félkészgyártmányok felhasználásában is jelentős megtakarítást értek el. A legfontosabb azonban az, hogy Hriszanova brigádja egyenletesen, ütemesen végezte munkáját. Minden szerelőnő maradéktalanul kihasználta a munkanap 480 percét.

A pártbizottság meggyőzte a művezetőket, hogy az egyenletesen, ütemesen vég-

zett munka fontos feltétele a berendezés, a munkaerő, az anyagok és pénzeszközök észszerűbb kihasználásának, a munkatermelékenység fokozásának, a termelés növelésének és az önköltség csökkentésének.

A pártbizottság javasolta a gyár kommunista dolgozóinak, hogy népszerűsítsék az óraütemterv alapján végzett munkát, mint az egyenletes gyártásmenetért vívott harc eszközét.

A pártbizottság hangsúlyozta, hogy az óraütemterv sikeres meghonosításához és az egyenletes munkamenet biztosításához valamennyi részleg pontos, összehangolt munkájára van szükség. Különösen fontos az anyagi és műszaki ellátás, a gyártástervezés, a központi munkairányítás és más osztályok munkájának egybehangolása.

Az óraütemterv széleskörű alkalmazása egész sor szervezeti intézkedést követelt. Meg kellett szervezni az adminisztrációs munkát és a termelés menetének fokozottabb ellenőrzését. A gyárvezetőség az új követelményeknek megfelelően átszervezte az anyagellátást, a segéd- és előkészítőműhelyek munkáját.

A jól végzett felvilágosító és szervező munka eredményeképpen napról-napra növekedett az óraütemtervre áttérő brigádok száma. Különösen gyorsan tértek át az óraütemtervre az izzólámpa-műhelyben, ahol egytípusú, gyorsjáratú gépeken dolgoznak.

A gyár dolgozói nem gépiesen vették át Hriszanova brigádjának tapasztalatait. Az eredeti javaslatot sok tekintetben megváltoztatták, tökéletesítették. Az új munkaforma közös megbeszéléseken, előadásokon és a mindennapi munka közben alakult ki.

Az izzólámpaműhelyben például már kezdetben minden műveletre, minden

Az izzólámpakészítő-brigád jelzőtáblája

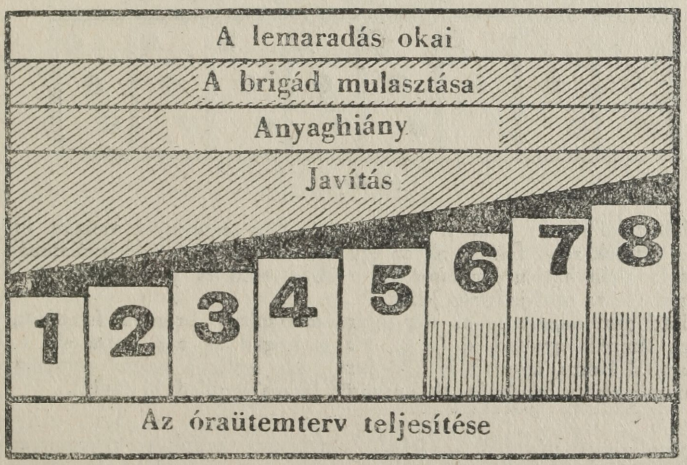

(2. ábra)

Az óraütemterv jelzőtáblája dobozformában készül. A doboz mindkét oldalán üveglappal borított és belülről villanylámpák világítják meg. Így a brigádtagok és a művezető bármikor ellenőrizhetik az órafeladatok végrehajtását.

A jelzőtáblát a munkaátvevő vagy a brigádvezető kezeli.

Amikor a brigád megkezdi munkáját, a jelzőtáblán két felirat gyullad ki: „A lemaradás okai" és az „Óraütemterv teljesítése".

Ha a brigád az órafeladatot teljesítette, a jelzőtáblán kigyullad a megfelelő órát jelző szám. Ha az órafeladatot nem teljesítik, az óra száma nem gyullad ki. Ebben az esetben a jelzőtábla felső részén a megfelelő felirat gyullad ki, vagyis: a „Brigád mulasztása", „Anyaghiány" vagy „Javítás".

A brigád teljesítménye könnyen megállapítható a futószalag fölött függő jelzőtábláról.

munkásnőre külön-külön alkalmazták az óraütemtervet. Ez növelte a dolgozók felelősségét, lehetővé tette munkájuk ellenőrzését, a tervteljesítést zavaró hibák menetközben való elhárítását, a selejt csökkentését és az önköltség leszállítását. Az óraütemterv teljesítésének ellenőrzésére is másfajta jelzőtáblát alkalmaztak.

A rádiócső-műhely óraütemtervétől eltérően, ez az ütemterv nemcsak a mennyiségi mutatókat, hanem a lemaradás okait is visszatükrözi. Elég ránézni a jelzőtáblára, hogy megállapíthassuk, melyik futószalagon és milyen ok akadályozza az óraütemterv teljesítését. A készülék jelzései alapján a műhelyvezetőség azonnal intézkedhet az akadály elhárításáról.

A 3. számú ábra a speciális izzólámpákat készítő egyik brigád óraütemtervének ellenőrzésére szolgál. Ez a jelzőtábla mind formájában, mind lényegében különbözik a többiektől. A sajátossága az, hogy nemcsak a termelési feladatokat, hanem a szocialista munkaverseny állását is jelzi.

Csirkova brigádjának jelzőtáblája

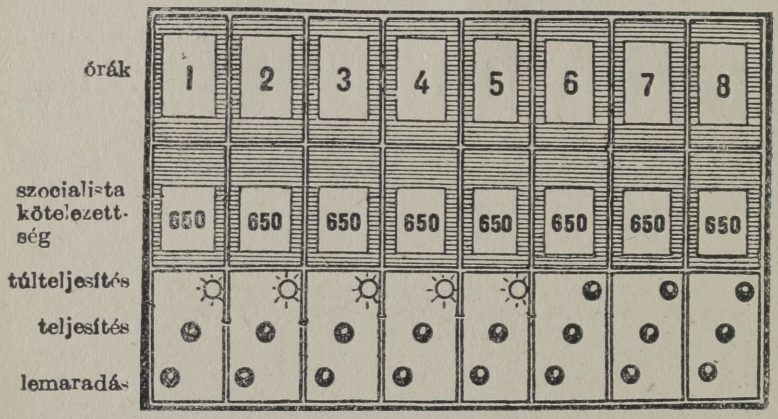

(3. ábra)

A jelzőtábla felső részén 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 és 8-as számjegyek vannak. Ezek a munkaórákat jelzik. A számok alatt feltüntetik az egy óra alatt elkészítendő izzólámpák számát.

A jelzőtábla alján három lámpasor van: sárga, zöld és vörös, amelyek a lemaradást, a terv teljesítését, illetve túlteljesítését jelzik.

Ha a brigád nem teljesítette az egy órára megszabott termelési feladatot, a megfelelő munkaóra sárga lámpája gyullad ki (alul). Ha a brigád az egy órára előírt teljesítményt elérte, akkor a zöld lámpa gyullad ki (középen). Ha pedig a brigád túlteljesítette az óraütemtervben megállapított feladatát, akkor vörös lámpa gyullad ki (felül).

Néha, a munkanap végefelé a jelzőtáblán az összes színes jelzőlámpák égnek. Ez azt jelenti, hogy a brigád a váltás folyamán rendszertelenül, megszakításokkal dolgozott. Ez azonban ritkán fordul elő. Leggyakrabban az első sorban lévő vörös lámpák égnek, amelyek azt bizonyítják, hogy a brigád óráról órára túlteljesítette feladatát.

Az óraütemterv alapján dolgozó brigádok termelése már az első hónapban 8—10 százalékkal emelkedett. Hriszanova brigádjának munkateljesítménye pedig több, mint 15 százalékkal növekedett. 1948 januárjában Hriszanova brigádja 27,2 százalékkal teljesítette túl a tervet, s több mint kétezer rubel értékű különféle anyagot és félgyártmányt takarított meg. Ezek voltak az első eredmények. Hriszanova brigádja ma már ugyanazon a munkahelyen, ugyanezzel a munkáslétszámmal 1500—1600 rádiócsövet gyárt egy műszakban.

Az óraütemterv alapján végzett munka, mint a munkaszervezés új, tökéletesebb

formája, rendkívül kedvező viszonyokat teremtett a tömegek termelőaktivitásának kifejlesztésére, a munkások és a műszaki dolgozók közötti együttműködés megszilárdítására; előmozdította a munka termelékenységének gyors emelkedését és a termék minőségének javulását.

A lámpagyáriak munkasikereinek híre gyorsan elterjedt az egész Szovjetunióban.

Az új munkamódszer első követői között voltak Sztálingrád iparvállalatainak dolgozói. A sztálingrádiak között Trosin elvtárs, a *Vörös Október* traktorgyár főhengerésze volt az óraütemterv alkalmazásának kezdeményezője. Példáját csakhamar más műhelyek és részlegek dolgozói is követték. Moszkva, Leningrád, Riga, az Ural, Novoszibirszk és más ipari központok vállalataiban szintén ismertté és közkedveltté vált az óraütemterv.

Hriszanova kezdeményezésének ma már a mezőgazdaságban is bőven vannak követői. A mezőgazdaságban sokhelyütt — különösen a gépi munkákban — ugyancsak nagy sikerrel alkalmazzák ezt a munkamódszert.

Az óraütemterv a szocialista munkaszervezés új, tökéletesebb formája. Gyakorlati alkalmazása azt bizonyítja, hogy kitűnő eszköz a munka termelékenységének fokozására, az egyenletes munkamenet és a munkafegyelem biztosítására. Az óraütemterv arra készteti a dolgozókat, hogy minden percet, minden másodpercet használjanak ki, munkájuk közben azonnal derítsék fel és küszöböljék ki a hibákat.

Az óraütemterv a Szovjetunióban immáron megdönthetetlen törvénye a termelésnek. Alkalmazása fontos és szükséges feltétele a termelési feladatok teljesítésének és túlteljesítésének.

A. ZASZJADKO

A ciklusos ütemterv meghonosítása a Donyec-medence bányáiban

A szénbányászat, a szovjet népgazdaság egyik vezető ága, gyors ütemben fejlődik. A Szovjetunió széntermelése már 1949-ben elérte az ötéves tervben 1950-re előirányzott színvonalat. 1950-ben a széntermelés 11 százalékkal, a munka termelékenysége pedig 10,2 százalékkal emelkedett az előző évhez képest. A szénbányászat gyors fejlődését a bányák szüntelenül fokozódó gépesítése, a munkaverseny széleskörű kibontakozása, a munka termelékenységének emelkedése, az ellenséges megszállástól tönkretett bányák helyreállítása, valamint új bányák megnyitása mozdította elő.

A háborúutáni ötéves terv teljesítése során a szénbányászatban az eddiginél sokkal tökéletesebb új gépeket alkalmaztak. Ennek alapján a szénbányászat technikája nagy minőségi változásokon ment át. Az új, komplex bányagépek segítségével a széntermelést úgyszólván teljes egészében gépesítették. Még a segédmunkálatokat is gépekkel végzik. Így szervezték meg a bányák termelését a Donyec-medencében és Karagandában, ahol a dolgozók munkatermelékenysége másfélszer, sőt kétszer nagyobb, mint a többi bányákban. A Donyec-medence — műszaki fejlettségét tekintve — az összes többi szénbányák közül kiemelkedik.

A szénbányászat műszaki fejlődésének egyik legjellemzőbb sajátossága a szénkombájnok széleskörű alkalmazása. Ezek a korszerű bányagépek egyszerre végzik a szén réselését, omlasztását és felrakását, és gyökeresen megváltoztatják a szénbányászat technológiáját. A Donyec-medence bányáiban alkalmazott szénkombájnok száma 1950-ben másfélszeresére, a meddőkőzetfelrakó gépek száma pedig csaknem 40 százalékkal emelkedett. Az újtípusú, nagyteljesítményű gépek, szénkombájnok, különleges szállítószalagok és kondenzátoros villamosmozdonyok használatával nagymértékben megkönnyítették a bányászok munkáját. Az új, nagykapacitású

gépek hatékonyabb kihasználása érdekében a szénbányák egyre gyakrabban alkalmaznak a dúcoláshoz fémeket és vasbetont.

A szénbányákban meghonosított új technika nagymértékben fokozza a széntermelést és növeli a bányászok munkatermelékenységét. Elég megemlíteni, hogy az elmúlt két évben közel 20 százalékkal emelkedett a bányászatban dolgozók munkatermelékenysége.

A munkatermelékenység színvonala azonban még nem felel meg a széntermelés fejlett technikájának. Sok helyen helytelenül szervezik meg a munkát és ennek következtében hiányosan használják ki a bányagépeket. A munkaszervezés megjavítása fontos feladata a szovjet szénbányászatnak. A széntermelés fejlett műszaki színvonalának megfelelő korszerű munkaszervezése azt jelenti, hogy a bányákban meg kell honosítani a napi egyciklusú ütemterv alapján végzett munkát.

A napi egyciklusú ütemtervre való áttérés megköveteli, hogy minden egyes fejtési szint dolgozói szigorúan tartsák magukat az előre meghatározott munkamenethez és időre fejezzék be az összes munkákat. Ily módon biztosítható, hogy a megadott réselési mélységig, az egész fejtési szint hosszában kitermelt szenet két vagy egy műszakon belül kiszállítsák. A karbantartó és előkészítő munkák elvégzésére külön műszakot iktatunk be. Az egész bánya pontos és összehangolt munkamenetének biztosítása érdekében az összes fejtési szintek munkáját az egész bányára megállapított ütemterv fogja össze. (Földalatti szállítás, felvonó és földfeletti munkafolyamatok.)

A termelés megszervezésének ez a módja lehetővé teszi a fejtési szinten az egész munkaciklus elvégzését egy nap alatt, és így nagy mértékben fokozza a szintek termelőfolyamatainak intenzitását. A bányák felszerelése a legújabb bányagépekkel megteremti a ciklusos ütemterv alapján végzett munkára való áttérés minden feltételét.

Az új technika hatékony kihasználásának nélkülözhetetlen feltétele a fejtési szintek munkájának rögzített technológiai rendje. Mindez a napi egyciklusú ütemterv alapján végzett munkát a széntermelés új technológiájának elválaszthatatlan részévé és a bányák munkaszervezésének legcélszerűbb rendszerévé teszi.

1951 februárjában a Donyec-medence bányáiban már több mint 500 tárna tért át a napi egyciklusú ütemterven alapuló munkamódszerre. Az áttérés következtében a tárnák napi átlagos széntermelése 39 százalékkal, a dolgozók munkatermelékenysége pedig 22 százalékkal emelkedett. Még nagyobb emelkedés mutatkozik azokban a tárnákban, ahol a dolgozók jól elsajátították a napi egyciklusú ütemterven alapuló munkamódszert, vagyis egy ciklust egy nap alatt teljesítettek. Itt a széntermelés 56 százalékkal, a bányászok munkatermelékenysége pedig 32 százalékkal nőtt. Ezekben a tárnákban egyébként a havi átlagos előrehaladás 48,7 méter volt. Azokon a fejtési szinteken, ahol a ciklusnormatívát teljesítették, az átlagos napi termelés emelkedése 47 százalékot, a munkatermelékenység emelkedése 30 százalékot ért el, a havi átlagos előrehaladás pedig 45,2 méter volt.

A termelés átszervezése következtében a munkások műszakonkénti teljesítménye 7—9 tonna, de volt olyan tárna, ahol a teljesítmény a 11 tonnát is elérte. A legjobb eredményeket azok a bányák mutatják fel, ahol a tárnák többsége a napi ciklusos ütemterv alapján dolgozik. Így például a Rosztovugolykombinát egyik bányájában, ahol az összes tárnák áttértek a ciklusos ütemtervre és minden szinten teljesítik a ciklusnormatívát, a napi széntermelés 700 tonnával, a munka termelékenysége pedig 25 százalékkal emelkedett. A Petrovszkij-bányában — bár a szénréteg vastagsága csupán 45—50 cm — a ciklusos ütemtervre való teljes átállás következtében a széntermelés 22 százalékkal, a munkatermelékenység 37 százalékkal növekedett. A Donyec-medence egyik bányájában, ahol a tárnák többsége áttért a ciklusos ütemterv alkalmazására, a széntermelés 27 százalékkal, a munka termelékenysége pedig 30 százalékkal emelkedett.

A ciklusos ütemterv alkalmazásának eredményeként jelentékenyen megjavult a bányák műszaki berendezésének kihasználása is. Ez ugyancsak hozzájárult a munkatermelékenység emelkedéséhez és a szén önköltségének csökkenéséhez.

A napi egyciklusú ütemtervre való áttérés következtében a műszaki berendezések kihasználása is jelentősen megjavult a Donyec-medence bányáiban. A szénkombájnok, a ré-

selő- és kőzetfelrakógépek termelékenysége 1950 második felében átlagosan 10 százalékkal emelkedett. Azokban a tárnákban viszont, ahol már teljesen áttértek a ciklusos ütemterv alkalmazására, az említett bányagépek termelékenysége 30—35 százalékkal növekedett.

A termelés átszervezésének másik kedvező eredménye: a szén önköltségének csökkenése. A donyeci szén önköltsége 1950 második felében 1 rubel 6 kopekkel volt alacsonyabb a tervezettnél. A ciklusos ütemterv alapján dolgozó tárnákban bányászott szén önköltsége 1950-ben 3,50 rubellel volt alacsonyabb, mint az előző évben, de voltak tárnák, ahol az önköltség 4,50, 5,50, sőt 7,40 rubellel csökkent az előző évihez képest.

A ciklusos ütemterv alapján végzett munkára való áttéréssel egyidőben a kisebb földalatti munkahelyeket egyesítették s így egy-egy műhely területének nagyságát megnövelték. 1951 elején a munkahelyek területe átlagosan 20 százalékkal növekedett 1950 júniusához képest. Ezzel az intézkedéssel megszüntették a munkahelyek túlságos elaprózottságát, fokozták az egyes részlegek vezetőinek gazdasági önállóságát, lehetővé tették az anyagmozgatás megjavítását és a munkaerő jobb igénybevételét.

A ciklusos ütemterv meghonosításával egyidőben mind nagyobb számban alkalmaztak új, korszerűbb gépeket. Új villanymozdonyok és nagyteljesítményű szállítószalagok beállításával sok bányában megoldották a szén folyamatos szállítását. Nagyteljesítményű fejtőgépeket is fokozottabb mértékben alkalmaztak.

A ciklusos ütemterv alapján csak akkor lehet egyenletes munkamenetet biztosítani, ha jól használják ki a bányagépeket, gondoskodnak kifogástalan javításukról és jól készítik elő a munkahelyeket. A Donyec-medencében ezeket a feladatokat úgy oldották meg, hogy a kitermelőmunkát két, sok esetben pedig egy műszakban végezték. A javító- és előkészítő munkák elvégzésére külön műszakot iktattak be, a bányagépek javításának munkamenetét pedig átszervezték.

A ciklusos ütemterv meghonosítása változásokat tett szükségessé a munka szervezésében is. A szénkombájnnal dolgozó tárnákban szakosított brigádok helyett komplex brigádokat szerveztek. Így jobban kihasználták a kombájnokat és észszerűbben oszthatták be a munkanapokat.

A Donyec-medence szénbányáiban a termelés átszervezésének munkájába még sok hiba csúszott. Így mindenekelőtt az, hogy nem minden tárnában tértek át a ciklusos ütemterv alapján végrehajtott munkaszervezésre. Ez csökkenti a ciklusos munkamódszer hatásfokát és nem biztosítja a munkatermelékenység megkívánt emelkedését.

A ciklusos rendszerben dolgozó egyes bányák fejtési szintjein a földalatti szállítás nem kielégítő működése és a szállítóvágatok telepítésének lassú üteme késlelteti a munkát. Feltétlenül gépesíteni kell tehát a szállítóvágatok telepítését és gondoskodni kell arról, hogy a telepítés mindig megelőzze a fejtés haladását. Fokozott mértékben kell alkalmazni szállítószalagot, és gépesíteni kell az anyagmozgatást az összes rakodókon és kocsirendező helyeken.

Tovább kell fejleszteni a bányagépek tervszerű megelőző ellenőrzését és karbantartását; csökkenteni kell a javításokra fordított időt és növelni kell a javítómunka minőségét.

Igen fontos a legjobb bányák tapasztalatainak széleskörű alkalmazása, a műszaki dolgozók és a munkások megfelelő képzése. Minden brigádnak, minden egyes munkásnak jól kell ismernie fejtési szintjének ciklusos ütemtervét, tudnia kell, hogy a műszak folyamán mennyi munkát kell elvégeznie az egész fejtési szint folyamatos munkamenetének biztosításához.

A ciklusos ütemterv meghonosítása után a Donyec-medence munkája döntő módon megjavult. Az új munkarendszerben dolgozó fejtési szintek termelése többtízezer tonnával emelkedett.

Amint a Donyec-medence példája mutatja, ez a korszerű munkaszervezési mód utat nyit a műszaki haladáshoz, a szénbányászat gyorsütemű fejlődéséhez és a munkatermelékenység emelkedéséhez. A Szovjetunió Minisztertanácsa külön elismerésben részesítette a Donyec-medencében végzett nagyszerű munkát és az új rendszer meghonosításában kiváló munkát végző mérnököket, technikusokat és munkásokat Sztálin-díjjal tüntette ki.

A szénbányászat dolgozóinak az a feladatuk, hogy növeljék a széntermelést, fokozzák a munkatermelékenységet és csökkentsék a szén önköltségét. Ennek a feladatnak sikeres megoldása érdekében a szénbányászat fokozottabb gépesítésén kívül feltétlenül szükség

van a meglevő gépi berendezés helyes használatának minél teljesebb elsajátítására, fejlett munkaszervezési és termelési módszerek alkalmazására.

A Donyec-medence bányáinak a ciklusos ütemterv alapján szervezett munkarendszerre való áttérését máris követték a Kuznyecmedence és Karaganda bányái. Ezekben a bányákban ebben az évben már széles körben alkalmazzák a ciklusos munkamódszert.

A Szovjetunió bányászai becsülettel teljesítették a háborúutáni sztálini ötéves tervet. A szovjet dolgozók odaadó munkájukkal, teljesítményeik fokozásával és munkamódszereik szakadatlan tökéletesítésével gyors ütemben építik a kommunista társadalmat. Ennek az építőmunkának fontos állomása a ciklusos ütemterv meghonosítása a szénbányászatban. (*Planovoje Hozjajsztvo.* 1951. 2. szám.)

B. J.-né

G. GREBCOV

A vas- és acélgyártás növelésének legfontosabb tartalékai

A vaskohászat a Szovjetunió népgazdaságának egyik legfontosabb ága, amelynek fejlődési ütemétől nagymértékben függ az ország védelmi képessége, gazdasági függetlenségének megszilárdítása és a kommunizmus anyagi és technikai alapjainak megteremtése. A Szovjetunióban a vaskohászatnak a sztálini ötéves tervek éveiben elért technikai színvonala felülmúlja a legnagyobb kapitalista országok kohászati iparának műszaki fejlettségét, ideértve az Egyesült Államok iparát is. A szovjet kohászat a leggazdagabb vasérc- és üzemanyagforrások birtokában és hatalmas termelőképességén felül, megfelelő számú szakmunkással, megfelelő szakmai jártasságú mérnökkel és technikussal is rendelkezik.

A szovjet vaskohászat termelése évről-évre növekedik. A háborúutáni első ötéves terv termelési feladatait nemcsak megoldották, hanem jelentékenyen túlteljesítették. A vaskohászat nagy sikereket ért el teljesítőképességének kihasználásában és nem utolsó sorban belső tartalékainak mozgósításában.

A népgazdaság gyorsan növekvő vas- és acélszükségletének kielégítése céljából fokozott jelentősége van a kohászati termelés növelését szolgáló tartalékok eredményesebb kihasználásának. A párt és a kormány mindent elkövet a vaskohászat nyersanyagbázisának növelésére, elsősorban új vasérclelőhelyek feltárásával.

A vas- és acélgyártás növelésének egyik igen fontos feltétele az ócskavaskészletek felkutatása és fokozott felhasználása. Idetartozik először is az úgynevezett amortizációs ócskavas, amely a gépek és vasszerkezetek részleges vagy teljes elhasználtsága, vagy technikai avultsága következtében kerül vissza újrafeldolgozásra az iparba. Idetartozik továbbá a háztartási cikkekből származó és végül a termelésből (részben a kohászatból, részben a vasfeldolgozó iparból) kikerülő vashulladék. Az amortizációs ócskavas évi mennyisége egyik jellegzetes mutatója az ipar fejlődésének. A folyó termelésből származó ipari vashulladék mennyisége szintén a kohászati és vasfeldolgozó ipar fejlettségétől függ. Amilyen mértékben fejlődik a kohászat és a vasfeldolgozó ipar, olyan mértékben növekszik állóalapja és ennek elhasználódása is, amely az amortizációs ócskavas keletkezésének egyik legfőbb forrása. A termelés növekedése a termelésből származó vashulladék mennyiségét is emeli, bár a vaskihasználás technikájának fejlődése korlátokat szab számára.

A Szovjetunió a történelemben példátlan rövid idő alatt fejlődött ipari nagyhatalommá. A Szovjetunió a vas és acél országává vált, és ezzel egyidejűleg évről évre emelkedik a rendelkezésére álló ócskavas mennyisége. Ez jelenleg sokmillió tonna.

Ezidőszerint az acélöntödék elegyeinek több mint 50 százaléka, a vasöntödék elegyeinek pedig 63 százaléka ócskavas és vashulladék. A termelt acél mennyiségének tehát több mint a felét, a vasöntvényeknek pedig mintegy kétharmadát ócskavasból olvasztják. Ez azt je-

lenti, hogy a vasérceken kívül az ócskavastartalékok is befolyásolják az ország vastermelésének volumenét.

Az ócskavas és vashulladék felhasználása lényegesen befolyásolja a vastermelés struktúráját is. Az ócskavasból való acélgyártás, sőt az egész vaskohászat fölépítését jellemzi, hogy az acéltermelésben a Martin-módszernek vezetőszerepe van (1950-ben 90 százalék) és hogy az acélkohászat termelése jelentősen meghaladja a nyersvastermelést.

Az ócskavasnak azonban nemcsak az a jelentősége, hogy nagy hányada a vaskohászat nyersanyagtartalékának. A Martin-kemencék elegyeiben felhasznált ócskavas jelentősen növeli a kemence teljesítőképességét, és csökkenti a termék önköltségét. Ezenkívül az ócskavas és a vashulladék felhasználása befolyásolja az ipar területi elhelyezését is: ugyanis lehetővé teszi, hogy vasipar létesüljön a Szovjetunió vasércbányáitól távoleső vidékeken is. Ez pedig megkönnyíti e vidékek további iparosítását és csökkenti az ércek szállítását távoli területekre.

Sztálin elvtárs már a második ötéves terv kezdetén hangsúlyozta az ócskavas és a fémhulladékok felhasználásának óriási népgazdasági jelentőségét, és azt a feladatot tűzte ki, hogy a vas- és acélgyártás teljes mértékben használja fel ezeket a fontos tartalékokat. 1934-ben a fémkohászokhoz intézett beszédében megállapította, hogy vannak olyan országok, ahol az acéltermelés 25—30 százalékkal meghaladja a nyersvastermelést. Éppen ezért a Szovjetunióban is meg kell szüntetni az aránytalanságot a vas- és az acéltermelés között.

Sztálin elvtárs felhívását követve, a szovjet nép mozgalmat indított az amortizációs ócskavas és a termelés vashulladékainak szélesebbkörű gyűjtése és eredményesebb felhasználása érdekében. Ennek eredményeképpen 1934—1950 között az összegyűjtött ócskavas és vashulladék mennyisége 4,4-szeresére emelkedett, és az acéltermelés már a háborúelőtti években jelentékenyen felülmúlta a vastermelést.

Több minisztérium számottevő sikereket ért el a vashulladék összegyűjtésében és felhasználásában. A vaskohászat egyre növekvő szükségleteihez és a szocialista gazdaság nyújtotta lehetőségekhez viszonyítva azonban a gyűjtés és feldolgozás színvonala még nem kielégítő. Egyes minisztériumokban még bizonyos lemaradás mutatkozik. Így a közlekedésügyi minisztérium 1950-ben a vashulladékgyűjtési tervet csak 87,4 százalékra teljesítette, holott az ország vasanyagának több mint negyedrészét a vasúti közlekedés használja, s így az ócskavasgyűjtés sikere nagymértékben a közlekedési szervezettől függ.

Fogyatékosság mutatkozik e téren a gépipari minisztériumok munkájában is. A minisztérium hatáskörébe tartozó vállalatok egy része nem gyűjti és nem osztályozza kellőképpen a vashulladékot. Ennek következtében a krómot, molibdént, wolframot és vanadiumot tartalmazó, különleges vagy finomacélhulladékot nem használják fel rendeltetésének megfelelően. A minisztériumok kötelesek elrendelni, hogy minden vállalatban a műhelyek és üzemek területét teljesen tisztítsák meg a felgyülemlett vashulladékoktól. A vashulladékkészletek feltárásában fel kell használni a szocialista munkaversenyt is, és a gyűjtésben elért kimagasló eredményeket jutalmazni kell a prémiumalapból.

A vaskohászati minisztérium illetékes főigazgatósága — bár az ország nyilvánvalóan jelentős ócskavastartalékokkal rendelkezik — nem szervezte meg jól a fémgyűjtési akciót a Szovjetunió minden vidékén. A gyűjtőszervek munkáját inkább az ország központi részére és csak az ipari vidékekre összpontosította. A fémgyűjtő hivatalok egy része passzív módon csak várja, hogy a vállalatok szolgáltassák be a fémhulladékot, ahelyett, hogy öntevékenyen maga felkutatná az ócskavasat, különösen falun. A minisztériumnak jól képzett káderekkel kell megerősítenie a fémgyűjtőhálózatot, és gépkocsioszlopokat kell szerveznie abból a célból, hogy biztosítani tudják az ócskavas elszállítását a vasútállomásokra.

Az ócskavasgyűjtés érdekében a városi és falusi lakosság széles rétegeit is mozgósítani kell. Versenyeket kell rendezni és jutalomban kell részesíteni a versenyben kitűnőket.

A vashulladék hasznosításában ugyancsak fontos feladat a feldolgozás anyagi és technikai bázisának gyökeres megjavítása. A legutóbbi 10 év alatt jelentékeny mértékben növelték ócskavasfeldolgozó-berendezésüket a kohók és gépgyárak ócskavastörő-telepei, valamint a minisztérium illetékes főigazgatósága alá rendelt üzemek. Az olyan üzemeket, ahol az ócskavasfeldolgozásban még hiányos-

ságok mutatkoznak, szintén fel kell szerelni megfelelő gépekkel és korszerű szállítóeszközökkel. Különös figyelmet kell fordítani a darabos vashulladék feldolgozására. Az ilyen vashulladékok, főleg a hengerdékből kikerülő hulladék, megfelelő osztályozás után közvetlenül felhasználható a Martin-kemencékben. Az amortizációs ócskavasat azonban — és részben a formaöntőműhelyek hulladékait is — csak mechanikus előkészítés (pl oxigénvágás) után használhatják föl. Tehát biztosítani kell, hogy az ócskavasfeldolgozó üzemek és olyan, vasúti állomásokon elhelyezett vasátvevő szervek, ahol sok, nagyterjedelmű ócskavasat adnak fel, el legyenek látva fémdaraboló berendezésekkel.

A szovjet mérnökök az elmúlt évben új eljárást dolgoztak ki a vasforgácsok folyamatos brikettezésére. A brikettek tömörek, jól szállíthatók és alkalmasak a Martin-kemence megrakására. Felhasználásuk évente 1,2—1,3 millió tonnával növeli a Martin-kemencék vashulladéktartalékait és közel egymillió tonnával több hengerelt árut eredményez. Fontos tehát, hogy a gépgyárak kihasználatlan sajtológépeit minél gyorsabban alakítsák át fémforgácsok brikettezésére és kezdjék meg a sajtológépek tömeges gyártását.

Fontos az is, hogy teljes mértékben használják ki az ócskavas úgynevezett átmeneti forrásait. Ilyenek például a korábban felhalmozott öntödei salak, a háború éveiben elsüllyedt és helyre nem állítható hajók, a harcterekről még el nem hordott vastörmelékmaradványok és az ipari és vasúti hulladékok maradványai. Ezek összegyűjtésére és felhasználására szintén nagy gondot kell fordítani.

A háborúelőtti években a felhalmozott salakból évente mintegy 500—600 000 tonna vashulladékot, 80 százalékban acélhulladékot kaptak. Ma az így nyert törmelék évente nem haladja meg a 300 000 tonnát. A vaskohászati minisztérium legutóbb úgy határozott, hogy ezt a mennyiséget többszázezer tonnával növelni kell. Ennek elérése nemcsak a gyűjtőszervek fegyelmezett munkájától, hanem a helyi tanácsok, a szakszervezetek, a komszomol-szervezetek és a sajtó tevékeny részvételétől is függ.

A szocialista gazdasági rend fölénye a tőkés gazdasági renddel szemben a kohászati tartalékok felhasználásában is kifejezésre jut. A kapitalizmusban a verseny és a visszatérő gazdasági válságok következtében a fémtartalékokkal is rablógazdálkodás folyik. A Szovjetunió válságmentes gazdasága ellenben biztosítja a fémtartalékok észszerű és gazdaságos kihasználását és teljes mértékben foglalkoztatja termelő apparátusát. A termelési eszközök magántulajdona a tőkés országokban nemcsak pusztítja a fémalapot, hanem másodlagos termékeny felhasználását is akadályozza. A Szovjetunióban ezzel szemben az ócskavas és vashulladék gyűjtését és elosztását központilag szervezik meg.

A párt és a kormány nagy jelentőséget tulajdonít az ócskavas és vashulladék felkutatásának, és minden anyagi és technikai segítséget megad a siker érdekében. Most már a főigazgatóság, a minisztériumok és a vállalatok dolgozóinak munkájától függ, hogy milyen mértékben javul meg az ócskavas és vashulladék felkutatása.

Az ócskavas és vashulladék említett három forrása közül a termelésből kikerülő ipari fémhulladék hányada egyre növekszik és ma már az egész fémhulladéktartaléknak 74 százalékát szolgáltatja. Az amortizációs ócskavas arányszáma mintegy 20 százalék.

Az ipari fémhulladék általában az öntödékből kerül ki, de az egyes öntödei ágak hulladéknormái igen különbözők. Az ipari fémhulladékok keletkezésének vizsgálatát tehát egybe kell kötni az egyes fémtermékek konkrét termelési feltételeinek vizsgálatával. Meg kell azonban állapítani, hogy a fémtermelés és feldolgozás módszereinek fejlődése állandóan növeli a fémfelhasználás mértékét, ami egyet jelent a folyó termelés hulladéknormáinak csökkenésével. Ebből az következik, hogy a technikai haladással párhuzamosan a folyó termelésből adódó fémhulladék részaránya viszonylag csökken, bár abszolút mennyisége a termelés növekedése következtében továbbra is emelkedhet.

Ezzel szemben az amortizációs ócskavas keletkezésének mértékét a népgazdaság állóalapjai újratermelésének jellege szabja meg. Itt az ország rendelkezésére álló vasalapokat, ezek korát, elhasználási időtartamukat és az állóalapok évi amortizációs normáját kell tanulmányozni.

Az ócskavas és vashulladék forrásainak tanulmányozása rendkívül fontos, mert ez biztosítja a helyes célok kitűzését az ócskavas felkutatásának gyakorlati munkájában. Emellett az ócskavas vidékek szerinti megoszlásá-

nak figyelembevétele lehetővé teszi a vas- és acéltermelés észszerűbb területi elosztását. Ennek következtében pedig elkerülhetővé válik az ócskavas és vashulladék fölösleges távolsági szállítása. Az ócskavas és vashulladék forrásainak rendszeres tanulmányozása egyben fokozza a vas- és acéltermelés tervszerűségét, előmozdítja a kohászati beruházások tervszerű irányítását, valamint megállapíthatóvá teszi azt, hogy az acéltermelés milyen mértékben múlhatja felül a vastermelést.

A vaskohászati minisztériumot és központi tudományos kutatóintézetét bízták meg a vashulladékforrások rendszeres tanulmányozásával és az észszerű felhasználásukra szolgáló eljárás kidolgozásával. Nagy jelentősége van annak, hogy az intézet a népgazdaságnak ebben a rendkívül időszerű kérdésében minél előbb kezdje meg kutatómunkáját. Ugyancsak igen fontos, hogy a vashulladék feldolgozásához megfelelő statisztika álljon rendelkezésre. Ezenfelül sürgősen számba kell venni az ország állóalapjaiban fekvő vaskészleteket is.

Pusztán az ócskavasgyűjtés és szállítás tervének teljesítésére szorítkozó nyilvántartás korántsem elegendő a vashulladékmérleg kidolgozására, valamint az ócskavasmennyiségek mozgósításának és észszerű felhasználásának ellenőrzésére.

A vashulladékmérleg elkészítése rendkívül bonyolult feladat. Ha azonban a tervkészítő szervek fokozott figyelmet fordítanak erre a munkára és azt a fogyasztásra és a tartalékok képzésére vonatkozó statisztikai adatokkal támasztják alá, a mérleg kielégítő tudományos hitelességgel kidolgozható. (*Planovoje Hozjajsztvo.* 1951. 2. szám.)

A. VJATKIN

A gépipar a szovjet népgazdaság műszaki fejlődésének alapja

A szocialista népgazdaság fejlődésében a gépiparnak rendkívül fontos szerepe van. Ez a szerep a kommunista társadalom építésének alapvető feladataiból ered. Lenin azt tanította, hogy a kommunizmus győzelméhez az ország gazdaságát új műszaki alapra, a korszerű nagyüzemi termelés műszaki alapjára kell helyezni.

Sztálin elvtárs a bolsevik párt XIV. kongresszusán, az iparosítás kongresszusán kifejtette, hogy az iparosítás mindenekelőtt a nehézipar, de különösképpen a gépipar fejlesztéséből áll. Az iparosítással kapcsolatban Sztálin elvtárs 1926 áprilisában, a leningrádi pártaktíva előtt tartott beszédében hangsúlyozta, hogy az iparosítást mindenekelőtt úgy kell érteni, mint a hazai nehézipar és különösképpen mint a hazai gépipar fejlesztését, amely általában az ipar legfontosabb idegszála. A gépipar fejlesztése igen fontos feltétele volt a szovjetország gazdasági önállósága biztosításának.

A sztálini ötéves tervek folyamán megteremtették a szovjet gépgyártás teljesen új ágait: szerszámgépek, gépkocsik, traktorok, repülőgépmotorok és repülőgépek, kohászati, vegyészeti, energetikai, ásványolajipari és bányaipari berendezések, valamint összetett mezőgazdasági gépek és más fontos géptípusok gyártását.

Ez a hatalmas hazai gépipar tette lehetővé a Szovjetunió gazdaságának gyors átállítását hadi vágányokra a Nagy Honvédő Háború idején, és ez biztosította a front ellátását a szükséges fegyverekkel és hadianyagokkal. A szovjet nép győzelme a Nagy Honvédő Háborúban újra bebizonyította a sztálini iparosítási politika helyességét és bölcs előrelátását. Az ország iparosításának sikeres végrehajtásával biztosították a Szovjetunió gazdasági és politikai függetlenségét, és óriási mértékben fokozták védelmi képességét.

A Honvédő Háború győzelmes befejezése után Sztálin elvtárs hatalmas feladatokat tűzött a szovjet népgazdaság elé. Eszerint az évi nyersvastermelést 50 millió, az acéltermelést 60 millió, a széntermelést 500 millió és az ásványolajtermelést 60 millió tonnára kell emelni. Ennek elérése érdekében gyors ütemben kell fejleszteni a szovjet gépipart és még

szélesebb körben kell alkalmazni az új technikát a népgazdaság minden ágában.

A gépiparnak biztosítania kell a gépgyártás minden ágának gyorsütemű fejlődését. Különösen nagy gondot kell fordítani a kohászati, energetikai, vegyészeti ipari és talajfúró berendezések, a bányagépek és villamosgépek, a különféle automata és félautomata, univerzális és agregát-szerszámgépek, építőipari gépek, öntödei berendezések, készülékek stb. gyártásának fokozására. Nagyobb számban kell gyártani azokat a gépeket, amelyek elősegítik a munkaigényes és nehéz munkák gépesítését. A szovjet gépipar fejlettségének színvonala lehetővé teszi az áttérést a komplex gépek tömeggyártására. Ez biztosítja a gyártási folyamatok teljes gépesítését.

A szénbányászatban a szovjet tervező mérnökök kitartó alkotó munkájának eredményeképpen tökéletes és nagytermelékenységű bányagépek működnek. Újfajta szénkombájnokat és nagyteljesítményű kaparószalagokat szerkesztettek, amelyek segítségével nemcsak a szén, hanem a bányafa szállítását egészen a vájvégig gépesítik. Bányászati nehézgépek, villamos mozdonyok, mozgógépdaruk és csilletolók gyártása is folyik. A szovjet gépszerkesztőké és feltalálóké az elsőség a szénkombájnok és a szénrakodógépek megalkotása terén. A bányákban már nagy eredményekkel dolgoznak a hatalmas kaparószalagokkal egybekapcsolt VPM-1 típusú réselőrakodógépek, amelyek teljesen gépesítették a rakodást és a vájvég dolgozóinak munkatermelékenységét a másfélszeresére emelték. Megszerkesztették és üzembehelyezték a DONBASZ típusú szénkombájnt, amely 0,80—1,50 m vastag szénrétegben dolgozik. A kombájn résel, fejt és felrakja a szén 95 százalékát. Óránkénti termelése eléri a 60 tonnát. Az ilyen kombájnok a bányászok munkatermelékenységét 2—3-szorosan növelik. Az utóbbi években a szénbányákban nagyteljesítményű és üzembiztos szállítószalagokat kezdtek alkalmazni, amelyek 60—150 tonna szenet szállítanak óránként. A szénbányászatban különféle szerkezetű, nagykapacitású rakodógépek is működnek.

A munkatermelékenység fokozásának és a termelés új, szocialista kultúrája kialakításának legfontosabb eszköze a bányákban a bányagépek működésének automatizálása és távirányítása. Ezzel egyúttal még fokozottabb biztonságot is teremtenek a bányákban. A szénkombájnokat, réselő-rakodógépeket és villamos fúrógépeket egyaránt távirányításra szerelik át.

Távirányító- és távjelző-berendezéseket már igen sok szénbányában szereltek föl. Távirányítással működik a térközbiztosítás, központilag irányítják a földalatti közlekedés váltóit, a dúsító üzemek és a felszíni berendezések munkáját. Automatizálták a bányafelvonók, szivattyúk, szellőztetőberendezések és kompresszorok működését. Automatikus riasztóberendezéseket szereltek föl, amelyek kellő időben jelzik a levegőnek bányaléggel való túltelítettségét, valamint a főtenyomást, ha ez meghaladja a megengedett határokat.

A nehézgépgyártás fejlesztésével lehetővé vált, hogy az energiagazdálkodásban a villamoserőműveket gőz- és víziturbinákkal, nagyteljesítményű és magasnyomású gőzkazánokkal, generátorokkal, villamosmotorokkal, transzformátorokkal és nagyfeszültségű készülékekkel lássák el. Mindez széles távlatokat nyit meg a szovjetország energiagazdálkodásának további fejlődése előtt. Az energetikai gépiparban mindinkább áttérnek a nagynyomású és túlhevített gőzzel működő kazánok gyártására. Ezek használata nagymértékben növeli az erőművek hasznos teljesítményét. A háború utáni ötéves terv folyamán megindult a 100 légkörnyomású és 510 fokos hőmérséklettel dolgozó gőzkazánok gyártása. Ez 10—12 százalék üzemanyagmegtakarítást biztosít az ország számára.

Az elmúlt öt év folyamán sokat fejlődött a robbanómotorok gyártása is. Ma már szériában gyártják a 6CS 23/30 típusú 450 lóerős, percenként 1000 fordulatszámmal működő gazdaságos üzemű motorokat. Ugyancsak tömeggyártás keretében állítják elő a 6CS 10,5/13 típusú 40 lóerős hathengeres motorokat, amelyek percenként 1500 fordulatot tesznek. A mezőgazdaság számára fa- és antracitfűtésű, négyütemű szívógázmotorokat gyártanak. Meghonosították a kis hengerűrtartalmú nyersolajmotorok gyártását szállítható villanytelepek és hajók meghajtására.

Több típusméretben gyártják már az egységesített és teljesen automatizált, állíthatólapátú radiális vízturbinákat. A radiális F 123—VM 550 típusú vízturbinák kapacitása 75 000 kW. Ezek a dnyeperi vízierő-

műnél 36,3 m magas vízoszlop nyomása alatt sokkal jobb teljesítményt mutattak fel, mint a külföldről behozott hasonló típusú turbinák. Az állítható lapátú K 91—VB 900 típusú, 65 000 kW kapacitású vízturbina lapátkerekének átmérője 9 m. Ezek a hatalmas turbinák jelenleg a scserbakovi vízierőműnél működnek és az ilyen típusú turbinák közül a legnagyobbak az egész világon. A mezőgazdaság villamosításának céljaira a legkorszerűbb eljárással szériában gyártják a 125 kW teljesítményű típusturbinákat. Ennek eredményeképpen óriási lehetőségek nyíltak meg a kisebb teljesítményű, főleg kolhozokban használt vízierőművek tömeges építésére.

A kommunizmus építkezéseiről, a világon egyedülálló hatalmas vízierőművek és csatornák építéséről szóló minisztertanácsi határozatok sok bonyolult feladatot tűznek a szovjet gépszerkesztők elé. A villamosenergia ezer kilométernél nagyobb távolságra való átvitele érdekében a hálózati feszültséget 400 ezer voltra kell transzformálni. A szovjet tudósoknak meg kell oldaniok az áramvédelem, a feszültségbiztosítás, az automatizálás, a távirányítás kérdését és sok más ezzel összefüggő problémát. A szovjet gépészmérnököknek meg kell tervezniök és ki kell dolgozniok a hatalmas hidrogenerátorok, távirányító- és jelzőberendezések stb. gyártását. A gépszerkesztőknek biztosítaniok kell az energetikai ipar számára szükséges nagyteljesítményű gőzkazánok (230 tonna gőz óránként) és 25—100 ezer kW teljesítményű gőzturbinák gyártását. Nagy jelentősége van az olyan tüzeléstechnikai berendezések gyártásának, amelyek úgy égetik el a fűtőanyagot, hogy előzetesen kivonják belőle a vegyészeti ipar nyersanyagául szolgáló gázt és kátrányt.

Az évi 60 millió tonna ásványolajtermelés biztosítása új gépek és új gyártási eljárások alkalmazását teszik szükségessé. A közeljövőben széles körben kell alkalmazni a turbinafúrást, ami lehetővé teszi a nehezen hozzáférhető és a tengerszint alatt fekvő olajlelőhelyek kiaknázását is. Az ásványolajipar további fejlődésének az új katalitikus eljárások alkalmazásán kell alapulnia. Ezek az eljárások növelik a feldolgozható nyersanyag mennyiségét és a késztermék választékát, biztosítják kitűnő minőségű üzemanyagok, olajok és magos oktánszámú adalékanyagok termelését.

Az évi 50 millió tonna nyersvas és évi 60 millió tonna acél termelése megköveteli a kohászati ipar legkorszerűbb és legtökéletesebb felszerelését. A szovjet gépipar ellátja a kohászatot durva hengerművekkel, sínhenger- és csőhengersorokkal, kerékhenger-berendezésekkel, öntődarukkal, légfúvókkal, a nagyolvasztókhoz és Martin-kemencékhez szükséges mindenfajta gépezettel.

A Szovjetunió kohászati üzemeiben sok olyan gép működik, amelyeket a világon először a szovjet nehézipari üzemekben terveztek és gyártottak. Az új szerkezetű fémipari gépek üzembehelyezése tette lehetővé az országban, az eddig nem gyártott sok újfajta vas- és acélipari termék készítését, például nehéztípusú sínek, hidegen hengerelt széles acéllemezek, hidegen hengerelt varratnélküli és varratos csövek, különféle profilvasak stb. gyártását. A szovjet fém-, vas- és acélipar ma már a leghaladottabb tőkés országokat is túlszárnyalta az ötvözött és nemes acélok gyártásában. A Martin-kemencében végbemenő változások természetének ismerete alapján, a szovjet martinászok könnyen befolyásolhatják az acél minőségét.

Az oxigénbefúvás alkalmazása az acélolvasztásban, valamint a legjobb tűzálló anyagok alkalmazása a Martin- és villamoskemencék bélésénél, lehetővé tette az acéltermelés fokozását és minőségének jelentős javítását. Az új, hatalmas nagyolvasztó és acélhengerművek üzembehelyezésével párhuzamosan a kohászati ipar új, termelékenyebb és gazdaságosabb gyártási eljárásokra tért át, amelyek meggyorsítják a nyersvas- és acélgyártás folyamatát a nagyolvasztókban és a Martin-kemencékben.

Nagy munkát végeztek a gépszerkesztők a fakitermelés és a faipar műszaki felszerelésének megjavítása érdekében. A faipart évről-évre jobban gépesítik. A fakitermelés gépesítése 1950-ben másfélszeresére nőtt 1949-hez viszonyítva, ugyanakkor a rönkszállítás gépesítése 2,3-szeresére emelkedett. A fakitermelés az utóbbi években jelentős mennyiségű új, korszerű berendezést kapott, mint például villamosfűrészeket, mozgó villanytelepeket, vontatótraktorokat, rakodógépeket, eresztékgyalukat stb.

A háború utáni ötéves tervben a szovjet gépgyárak nagy figyelmet fordítottak a földásógépek, valamint a csatornák, műutak, vasutak, vízművek építéséhez szükséges gépek

gyártására. A nehéz földmunka gépesítésére számos új, nagyteljesítményű 15 m³ űrtartalmú kotrókanállal felszerelt hernyótalpas vagy lépkedő exkavátort gyártottak. Ezenkívül nagykapacitású töltésépítő száraz kotrókat szerkesztettek, amelyeket a C-80 típusú traktor tart üzemben. Ezek a hatalmas gépek óránként 400 m³ földet emelnek ki és szórnak fel a töltésre. A csatornalejtők egyengetésére óránként 40 m² teljesítményű exkavátorokat gyártanak, 8,5 méter mélységű ásóképességgel. Több újtípusú, traktorvontatású talajnyesőt és kotrógépet gyártottak, köztük egy 15 m³ űrtartalmú kotrókanállal felszerelt óriási kotrógépet. Az útépítés, talajegyengetés és más hasonló munkák elvégzésére hatalmas motorgrédereket (motoros földásó gépeket) gyártanak. Ezek 8 óránként 1,5—2 km hosszú, 7 m széles útágyazat simítását végzik. Tömegesen gyártják a 0,25, 0,5 és 1 m³ űrtartalmú kotrókanállal felszerelt újtípusú exkavátorokat is. Öntözőárkok és csatornák készítéséhez 1949 óta gyártanak sokserleges csatornaásó gépeket, amelyek a szokott méretű öntözőcsatornák ásására 250 cm mélységig és 110 cm szélességig állíthatók be. Az árkok betemetésére mind nagyobb mértékben használnak földgyalukat. A gépkocsiipar nagy teherbírású önkiürítő gépkocsikat gyárt. A hatalmas földkiemelő berendezések munkájának összekapcsolása a megfelelő szállítóeszközökkel biztosítja a tervezett óriási méretű földmunkák elvégzését, és sokszázezer munkást szabadít fel.

Az építkezések sok felvonó, szállító, be- és kirakodómunkával járnak. Ezek teljes gépesítése elsőrendű feladat. Az építő- és útépítő-gépgyártási minisztérium vállalatai 1950-ben 15 és 25 tonnás teherbírású, 10—25 méter hosszú karral ellátott toronydarukat gyártottak. A szerelő- és rakodómunkák elvégzésére a gépkocsikra és vasúti kocsikra szerelt darukat is gyakran alkalmazzák. A kujbisevi, sztálingrádi és kahovkai vízierőművek építésénél, valamint a Turkmen-főcsatorna, a dél-ukrajnai és az észak-krimi csatornák építésénél, ahol roppant nagymennyiségű földet és betont kell megmozgatni, nagyteljesítményű 14 m³-es magajáró exkavátorokat (szárazkotrókat) fognak üzembehelyezni. Egyetlen ilyen gép évente 4 millió m³ földet mozgat meg és 10 000 kubikus munkáját végzi el. Előállítottak olyan nagykapacitású földszivattyúkat is, amelyek 5000 kubikos munkáját pótolják. Ezenkívül sok más földmegmozgató gépet, darut, földgyalut, kotrót, vontatót, önkiürítőt alkalmaznak a nehéz testi munka elvégzésére, a munkaigényes folyamatok gépesítésére és a munkatermelékenység fokozására.

A szovjet gépipar egyik kimagasló eredménye az építőanyagokat előállító, újtípusú, gépesített berendezések gyártása. A nagyobb építkezéseknél működnek már a helyszínen összeszerelhető betongyárak, amelyeknek évi teljesítőképessége 70—120, 300—400 és 750 ezer köbméter beton. Ezeket a helyszínen összerakható cementraktárak egészítik ki. A gyár berendezését légnyomással vagy villamosság segítségével irányítják. Ma már csak kisebb építkezéseknél használnak motoros betonkeverőgépeket. A nagyobb építkezések számára különleges betongyárak szállítják a betont. Néhány éven belül az összes városokban központi betonüzemeket létesítenek, amelyek készbetont árusítanak majd. A beton mérését automata vagy félautomata adagolók végzik. Ezekben a betongyárakban 1200, 2400 és 4500 liter űrtartalmú betonkeverőgépek működnek. A betont olyan önkiürítő és betonszállító kocsikban hordják szét, amelyek útközben megakadályozzák az ülepedést. A beton feljuttatását az épületekre nagyteljesítményű betonszivattyúk végzik, amelyek 40—250 m magasra nyomják fel az anyagot. Az eljövendő években a szovjet emberek az építkezés gépesítésében még nagyobb eredményeket fognak felmutatni, fokozottabb mértékben alkalmazzák a gyorsabb építést biztosító nagyipari módszereket és egyszerűsítik az előregyártott épületelemek és alkatrészek összeszerelését.

A szocialista közlekedés fejlődése mind fokozottabb igényeket támaszt a közlekedési gépipar iránt. Növekedett és megújhodott a mozdony- és kocsipark, megindult a hazai villanymozdonyok és Diesel-mozdonyok, a gazdaságos üzemű teherlokomotívok, a teljesen fémből készült személyszállító kocsik és tehervagonok, földalatti vasútikocsik és villamoskocsik gyártása stb. A vasútvonalak építésével, a pályatest javításával és a karbantartásával járó munkálatok elvégzésére új, nagykapacitású gépeket, útgyalukat, kavicsoló-, sínrakó- és kőfelrakógépeket és más készülékeket gyártanak, amelyek gépesítik a nehéz testi munkát.

Rendkívül meggyorsult a termelés növekedésének üteme a gépkocsiiparban. Erősen emelkedett a különféle típusú teher- és személygépkocsik gyártása. Fokozták a nagyteherbírású gépkocsik gyártását. A gépkocsiiparban alkalmazzák a legszélesebb körben a folyamatos és futószalagrendszerű tömegtermelési módszereket. Itt alkalmazták először az automatikus szerszámgépsorokat és agregát szerszámgépeket.

A mezőgazdaság sok új, nagytermelékenységű mezőgazdasági géppel gyarapodott. Újtípusú gabonakombájnokat, burgonya- és cukorrépaszedő kombájnokat, ipari növényeket, s főzelék- és zöldségféléket betakarító gépeket gyártanak. Ez utóbbiak közül a gyapotbetakarítógép a gyapotszedés idejét a felére csökkenti. Számos újrendszerű, nagyteljesítményű traktort, 12—36 lóerős univerzális traktorokat, többek között a DT-54 típusú hernyótalpas Diesel-motoros traktort már szériában gyártják. Tömegesen állítják elő a lennyüvő, lenfeldolgozó és más gépeket. A gépipar többféle új gép gyártását készíti elő a gyapot, cukorrépa, kukorica, burgonya, guminövények, rizs, szója, len megművelésére és betakarítására, erdők ültetésére és gondozására, az állattenyésztés és a rétjavítás gépesítésére.

A népgazdaságnak új technikával való felszerelésében rendkívül nagy szerepet játszik a szovjet szerszámgépipar. A szerszámgépipar mind a gyártott gépek mennyisége és minősége, mind a típusok különbözősége terén nagy sikereket ért el. Jelentősen megnövekedett a nagypontosságú fémforgácsológépek, mint például a fogmarók, gyémántesztergák, fogaskerék-csiszológépek, körcsiszolók és csúcsnélküli csiszológépek gyártása. Tömegesen gyártanak nagyteljesítményű automata és félautomata esztergapadokat, magas fordulatszámú univerzális eszterga- és marógépeket, speciális és agregát fémforgácsológépeket, villamos másoló, fémmegmunkáló gépeket, a fúratok villamosszikrával való megmunkálására, valamint kemény fémlapkáknak a vágószerszámokra való hegesztésére szolgáló speciális gépeket stb. A fémforgácsológépek gyártása a háborúelőttinek $2^1/_2$-szeresére emelkedett.

Az új géptípusok üzembiztonsága és teljesítőképessége jelentős mértékben fokozódott. A fémmegmunkálógépek teljesítőképessége 5—7-szeresére, a réselőgépeké kétszeresére, a gépkocsimotoroké másfélszeresére emelkedett. A korszerű esztergapadok fordulatszáma eléri a 8000-et percenként, egyes csiszológépek fordulatszáma a 30 000-et is meghaladja. A hengersorok sebessége a fémhengerművekben megkétszereződött.

A szovjet gépek minőségének megjavulása, a gépipar gépszerkesztői és mérnökei számának növekedése, a munkásosztály általános műveltségének emelkedése és műszaki ismereteinek további gyarapodása lehetővé tette automatikus gépsorok, sőt önműködő gyárak létrehozását. Az automatizálás fokozása a szovjet technika fejlesztésének fontos feladata. Az automatizálás azt jelenti, hogy az egész gyártási folyamat egymáshoz kapcsolódó gépek rendszerében megy végbe. Az önműködő gépsort, vagy gyárat olyan munkás irányítja, aki műszaki képzettségét tekintve, közel áll a mérnökhöz és technikushoz.

Az új, nagyteljesítményű gépek és berendezések gyártásával magasabbra emelkedett a szovjet gépipar minden ágának műszaki színvonala.

Az utolsó ötéves terv folyamán nagyrészt új gépekkel szerelték fel a gépkocsi- és traktorgyárakat, a nehézgépipart, a mezőgazdasági gépgyárakat, hajógyárakat, a turbinagyártást, a szerszámgépgyárakat és a gépipar más ágazatait. Ezek a gyárak sokkal tökéletesebb, nagyteljesítményű automatákat és félautomata gépeket, speciális és szakosított, valamint többorsós agregátszerszámgépeket kaptak. Az új géptípusok tömeges alkalmazásának eredményeképpen sok gyárban áttérhettek a folyamatos, illetve automatikus gyártásmenetre.

A szovjet szerszámgéptervezők hatalmas sikerének tekinthető, hogy önműködő dugattyúgyárat létesítettek. Ebben a gyárban az egész gyártási folyamatot automatizálták. Az új gyártási eljárásnak óriási előnyei vannak a régivel szemben. Az üzemteret például egyharmadára csökkentették, s ugyanakkor a munka termelékenysége kilencszeresére emelkedett. Ilyen automatikus gyár csak a Szovjetunióban működik.

A szerszámgépek minőségének javulását jellemzik az újtípusú fémforgácsológépek kiváló műszaki tulajdonságai, a munkadarab többkéses megmunkálásához szükséges több-

orsós esztergapadok gyártásának növelése, a kezeléssel járó műveletek automatizálása kéziszerkezetek, hidraulikus, hidroelektromos és automatikus berendezések segítségével. Komoly eredményeket értek el a villamos automatizálásban, a szerszámgépek rögzítésében és teljesítményük fokozásában, valamint a megmunkálás pontosságának növelésében.

Az agregát szerszámgépek fejlődése főként abban nyilvánul meg, hogy ma már a háború előtti konstrukciókhoz képest nemcsak egyszerű fúró- vagy esztergályozógépeket gyártanak, hanem ugyanakkor kombinált gépeket is, amelyek elvégzik a marást, fúrást, esztergályozást, sőt a dob különböző szögben való elforgatásával, többorsós rendszerüknél fogva, egyidejűleg sík felületeket is megmunkálnak és csavarmeneteket vágnak. Ezzel kapcsolatban jelentősen növekedett a szerszámgépek kapacitása és súlya. Ezeket a gépeket félautomatákká alakítják át és mind nagyobb mértékben alkalmazzák a munkadarab pneumatikus, hidraulikus vagy mechanikus befogását.

A gépkocsi- és traktoriparban, valamint a mezőgazdasági gépiparban széles körben alkalmazzák a többorsós agregát szerszámgépeket. Ezek nagymértékben fokozzák a munka termelékenységét. Így pl. a 16 orsós radiálfúrógép 500 alkatrészt munkál meg óránként. A 39 orsós 1/A876 típusú csavarmenetvágó óránként 12 traktor-motorblokkot munkál meg három oldalról. Az 1/C 63 ab típusú 12 orsós szerszámgép óránként 25 villamosmotorházat munkál meg.

Az elmúlt 5 év alatt sok atomatikus szerszámgépsort helyeztek üzembe a traktormotorház, sebességváltóház, a hengerfej stb. megmunkálására. Az automatikus szerszámgépsorok jelentékenyen növelik a munka termelékenységét, munkaerőt, szerszámgépeket és üzemteret szabadítanak fel, s csökkentik az alkatrészek gyártásának munkaigényét. Így például a ZISz 150 típusú tehergépkocsi motorházának megmunkálása 170 percről 110 percre csökkent, vagyis 35,4 százalékkal kevesebb munkaráfordítást igényel.

A háború után rengeteg újtípusú, nagy fordulatszámú fémforgácsológépet helyeztek üzembe. Ezeken az új gépeken 2—4-szeresére fokozták az orsó fordulatszámát és automatizálták a segédműveleteket. A legújabb szerkesztésű szerszámgépek 1,5—2-szeresen múlják felül a most gyártott gépek termelékenységét és kezelésük is sokkal könnyebb. Új, nagykapacitású, nagyfordulatszámú univerzális esztergapadokat gyártanak a régiek kicserélése céljából. Az 1/M 62 600 fordulatszámú modellt például az 1620 sz. 3000 és 1200 fordulatszámú, 400 mm-es munkadarab befogadására alkalmas új géppel cserélik fel. Az egyetemes marógépek azelőtt percenként 425—530 fordulatszámmal dolgoztak, most ellenben 1500—1800 fordulatot tesznek. Ezenkívül a fémmegmunkáló gépek egész sorozatát állítják elő a gépgyártás számára. Szériában gyártják a radiális fúrógépeket, az automata és félautomata esztergapadokat, a vízszintes belső esztergapadokat és ehhez hasonlókat.

A gépiparban rendkívül elterjedtek a folyamszerű termelési módszerek. A műszergyártásban, a szerszámgépgyártásban, a mezőgazdasági gépek, különféle szivattyúk, kompresszorok, mozdonyok, folyami és tengeri hajók gyártásában is egyre inkább alkalmazzák a folyamszerű termelési módszereket. Mind nagyobb mértékben terjednek el a gyorsvágási módszerek az esztergályozásban és marásban Magas termelékenységű módszereket alkalmaznak a hőmegmunkálásban, a vegyi megmunkálásban, a villamos edzésben, a krómozásban és a cementálásban.

A hajógyártásban, gőzkazánok, olajipari berendezések és ciszternák gyártásában ma már szegecselés helyett villamos hegesztést alkalmaznak.

A műszaki haladásban elért sikereik ellenére a szovjet emberek nem állanak meg eddigi eredményeiknél. A gépiparnak még hatalmas tartalékai vannak a munka termelékenységének növelésében. Így az öntés gépesítése még jelentékenyen elmarad a gépipar gépesítésének általános színvonalától. A gépi formázás a legtöbb gépipari ágban alig éri el a 30—35 százalékot. Ezt az elmaradást figyelembe véve, a nehézgépipari üzemek öntőműhelyeit nagyteherbírású 5, 10 és 17 tonnás formázógépekkel szerelik fel. A kézi formázásról a gépi formázásra való áttéréssel a munkaráfordítás 50—60 százalékkal csökken.

A kovácsoló- és sajtolóműhelyekben sok műveletet még mindig kézzel végeznek. A gépesítés lehetőségei viszont igen nagyok. Példaképpen felhozhatjuk a moszkvai kishengerűrtartalmú gépkocsigyár kovácsműhelyét. Ezt a műhelyt a legújabb kovácsoló-

gépekkel szerelték fel az eddigi préselőgépek helyett. A szokásos előmelegítő kemencéket nagyfrekvenciájú, szakadatlanul működő előmelegítőkkel váltották fel. Az egész termelést folyamszerűen végzik. Ennek eredményeként a gépek termelékenysége megsokszorozódott. A munka termelékenysége például a könyöktengely megmunkálásában két és félszeresére, a bütykös tengelynél háromszorosára, a forgattyúkar megmunkálásában pedig négyszeresére emelkedett, a többi gépkocsigyárban eddig elért termelékenységgel szemben. Emellett a gépi kovácsolás 3—10 százalék anyagmegtakarítást is eredményezett, mert a megmunkált munkadarabokon a legkisebbre csökkent a ráhagyás.

Sztálin elvtárs azt a feladatot tűzte a szovjet tudósok elé, hogy a legrövidebb időn belül érjék el és haladják meg a külföldi tudomány eredményeit. A szovjet tudósok — s köztük a műszaki szakemberek is — sikeresen munkálkodnak e feladat megoldása érdekében. 1950-ben a gépipar sok dolgozóját tüntették ki Sztálin-díjjal. A szovjet tudósok, mérnökök és feltalálók közösen végzett munkája újabb sikereket biztosít a szovjet népgazdaság minden ágában.

A gépipar a kommunizmus anyagi és műszaki alapja megteremtésének egyik legfontosabb tényezője. A kiváló szovjet műszaki szakemberek új, műszakilag tökéletesebb termelési módszerek kidolgozásával nagymértékben elősegítik a kommunizmust jellemző rendkívül fejlett műszaki alap létrehozását. A szocializmusban a fejlett technika nagy mértékben megkönnyíti az ember munkáját, megsokszorozza a munka termelékenységét és lehetővé teszi az emberek alkotóképességének teljes kibontakozását.

A szovjet gépiparban hatalmas tartalékok rejlenek a termelés fokozására, a technika tökéletesítésére, a gyártott termékek önköltségének csökkentésére. A rejtett tartalékok feltárásához és felhasználásához nagy segítséget nyújt a hatalmas mértékben föllendült szocialista munkaverseny, valamint az újítók, feltalálók és észszerűsítők tapasztalatainak széleskörű felhasználása.

A szovjet gépipar újabb sikerei jelentős mértékben járulnak hozzá a szovjet népgazdaság gyorsütemű fejlődéséhez, a Szovjetunió gazdasági erejének megszilárdításához és a kommunizmus sikeres építéséhez. (*Planovoje Hozjajsztvo.* 1951. 2. szám.)

W. L.

A KOMMUNISTA ÉS MUNKÁSPÁRTOK TÁJÉKOZTATÓ IRODÁJÁNAK

lapja:

A „Tartós békéért, népi demokráciáért"

című hetilap

orosz, kínai, francia, angol, olasz, német, spanyol, lengyel, bolgár, magyar, román, cseh, albán, svéd, koreai és holland

nyelven jelenik meg.

A magyar nyelvű lapra a Posta Központi Hírlapirodájánál, Budapest V, József-tér 3. Tel.: 180-850, vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatalnál, egyéb nyelven megjelenő lapokra Magyarországon a

KULTÚRA HÍRLAP KÜLKERESKEDELMI VÁLLALATNÁL

(Budapest VIII, Rákóczi-út 5.) lehet előfizetni

Felhívjuk az előfizetők, illetve érdeklődők figyelmét, hogy a

zovjet lapok és folyóiratok

1952. évi megrendelésének benyújtási határideje folyó évi december hó 10. Előfizetéseket felvesznek a Horizont könyvesboltjai. Kívánatra elküldjük teljes folyóiratjegyzékünket.

★

H O R I Z O N T
folyóiratosztálya, Budapest VII, Gorkij-fasor 45

A szovjet szocialista mezőgazdaság hatalmas fejlődése a háború után

A háborúutáni ötéves terv egyik legnagyobb eredménye a szocialista mezőgazdaság gyors helyreállítása és újabb hatalmas fellendülése. A Szovjetunió mezőgazdaságának töretlenívű fejlődése — a szovjet iparéhoz hasonlóan — a szocialista bővített újratermelés elvei szerint megy végbe. A társadalmi tulajdonon, a szocialista munkaszervezésen felépülő, és a haladó agrártudományra támaszkodó, elsőrendű gépi technikával fölszerelt kolhozok és szovhozok mérhetetlen fölényben vannak nemcsak a kisárutermelő, hanem a nagyüzemi kapitalista gazdaságokkal szemben is. Már abban az időszakban is, amikor a parasztтömegek elfordultak az egyéni gazdálkodástól és kolhozokba kezdtek tömörülni, Sztálin elvtárs „A nagy fordulat éve" című művében előrelátóan hangoztatta, hogy a Szovjetunió fiatal nagyüzemi szocialista mezőgazdasága a növekedés csodáit fogja felmutatni.

A negyedik (háborúutáni első) ötéves terv teljesítésének a mezőgazdaságban elért nagyszerű eredményei fényesen igazolják Sztálin elvtárs lángeszű előrelátását. Ezek az eredmények a szovjet rendszer elpusztíthatatlan életerejéről, a szocialista bővített újratermelés törvényei szerint fejlődő szocialista mezőgazdaság óriási előnyeiről tanúskodnak.

A szocialista mezőgazdaság bővített újratermelése — amelyet elsősorban a növénytermelés és állattenyésztés valamennyi ágának hatalmas fejlődése jellemez — növeli a Szovjetunió nyersanyag- és élelmiszerforrásait, ami szükséges feltétele az ipari termelés növekedésének és a dolgozók anyagi jóléte emelkedésének.

A mezőgazdaság gyors fejlődéséhez nagy mértékben hozzájárult az SzK(b)P Központi Bizottsága 1947 februári teljes ülésének történelmi jelentőségű határozata.

★

A háborúutáni ötéves terv teljesítése folyamán a *gabonafélék* terméseredményei jelentősen túlszárnyalták a háborúelőtti színvonalat.

A gabona vetésterülete öt év alatt több mint 20 százalékkal növekedett; túlteljesítették a terméshozam előirányzatait: 1949—1950-ben 13 százalékkal volt magasabb a terméshozam, mint 1940-ben. 1950-ben a Szovjetunió teljes gabonatermése 7 milliárd 600 millió pud* volt és 345 millió puddal haladta meg az 1940. évit; emellett a legértékesebb gabonaféle, a búza termése mintegy 376 millió puddal növekedett. Annak eredményeként, hogy széleskörűen fölhasználták a tudomány és a termelési tapasztalatok legújabb eredményeit és korszerűsítették a földművelést, sok kolhoz és szovhoz nagy területekről takarított be hatalmas termést. 1950-ben az ország több mint 750

* 1 pud = 16,38 kg

kerületében a búza átlagos terméshozama 100, sőt ennél több, 70 kerületében pedig 150, sőt ennél is több pud volt, ami kat. holdanként 9,6, illetve 14,5 mázsás termésnek felel meg.

Az ötéves terv során nagymértékben fokozódott az *ipari növények* termesztése is: vetésterületük 59 százalékkal növekedett. A vetésterület alakulását a következő táblázat mutatja:

Növényfajták	Százalék			
	1913	1934	1940	1950
Szemes termények	90.1	79.7	73.5	7 .3
Ipari növények	4.3	8.2	7.8	8.4
Zöldség-, főzelékfélék és burgonya	3.6	6.7	6 7	7.1
Takarmánynövények	2.0	5.4	12.0	14.2
Összes vetésterület	*100 0*	*100.0*	*100.0*	*100 0*

A *gyapot* termése 2,9-szeresére növekedett. 1950-ben 3 750 000 tonna nyerssgyapot termett, csaknem 40 százalékkal több, mint 1940-ben. Ez az eredmény 650 000 tonnával múlta felül az évi előirányzatot. A *rostlen* termése több mint a kétszeresére, a *cukorrépáé* a 2,7-szeresére, a *napraforgóé* 70 százalékkal emelkedett.

Az ötéves terv éveiben a zöldség- és főzelékfélék, valamint a burgonya vetésterületét és termését is megnövelték. Nagy munkát végeztek a zöldövezetek kiterjesztésében és jobb megszervezésében Moszkva, Leningrád, Baku, Harkov, Kiev, Gorkij, továbbá Szibéria, Távolkelet városai és más nagy városok körül, valamint az Ural, a Donyec- és Kuznyecmedence ipari központjaiban.

*

A mezőgazdaság fejlődését a háború utáni ötéves terv során *a földművelés színvonalának* jelentős föllendülése jellemzi.

Nagy munkát végeztek a kolhozokban és szovhozokban a helyes vetésforgók alkalmazása terén, és lényegesen megjavították a talajművelés minőségét. 1950-ben a kolhozokban traktorral végezték az ugar- és az egész őszi szántást; a traktorszántás 87 százalékát pedig előhántós ekékkel végezték, szemben az 1940. évi 13 százalékkal. Az összes tavaszi kultúráknak 63 százalékát vetették őszi szántású földbe és tiszta ugarba, míg 1940-ben ez a mutatószám csak 54 százalék volt.

Növekedett a nemesített vetőmag használata is: a gabonafélék vetésterületének 64 százalékán vetettek nemesített magot.

Széleskörűen alkalmazzák az olyan intézkedéseket, mint a téli és tavaszi csapadék megőrzése, az ősziek fejtrágyázása és fogasolása, a vetőmagvak előcsíráztatása, a keresztbevetés, mélyszántás a fekete földeken és a szántási mélység fokozatos növelése a kevésbbé termékeny, kilúgozott erdőségi talajokon.

A mezőgazdaság évről évre több istálló- és ásványi trágyát kap. Az ásványi- és istállótrágya fokozott alkalmazását a következő adatok mutatják: a Szovjetunió vegyészeti ipara 1950-ben 2,2-szerte több nitrogéntrágyát, 1,9-szer több foszfátot és 1,4-szer több kálitrágyát gyártott a mezőgazdaság számára, mint 1940-ben. Ezenkívül a kolhozok és szovhozok évről évre rengeteg istállótrágyát is felhasználnak. Mindez nagymértékben növeli a talaj termőképességét. Különösen a gabonafélék és a többi, fontosabb növényfajta, mint például a gyapot, a cukorrépa, a

kokszagiz és a tea trágyázását fokozták. Ezzel együtt fokozták a helyi trágyafélék felhasználását.

*

Nagy sikereket értek el az állattenyésztésben is. A kolhozok és szovhozok közös haszonállattenyésztésének fejlesztéséről szóló, 1949 áprilisában jóváhagyott hároméves tervben a Szovjetunió minisztertanácsa és az SzK(b)P Központi Bizottsága hangsúlyozta, hogy a gabonakérdés megoldása után teljes nagyságában merült fel az állattenyésztés minden eszközzel való fellendítésének feladata. A háborúutáni első ötéves terv eredményei azt mutatják, hogy ezt a feladatot a Szovjetunióban sikeresen oldják meg.

A kolhozok túlteljesítették a közös állatállomány növelésének tervfeladatait: haszonállat- és baromfiállományuk nagyobb, mint a háború előtt. A szarvasmarhaállomány 40 százalékkal, a juh- és kecskeállomány 63 százalékkal, a sertésállomány 49 százalékkal növekedett, a baromfiállomány pedig megkétszerezódött. A kolhozok állatállományában jelentősen megnőtt a közös állatállomány aránya. A kolhozok közös állatállománya egyetlen év folyamán, 1950-ben, 10 százalékkal emelkedett. Ezen belül a tehenek száma 20 százalékkal, a sertéseké 28, a juhoké és kecskéké 13, a lovaké 15, a baromfiaké 44 százalékkal növekedett.

Az 1945-től 1949-ig terjedő időszakban a tenyészállatállomány is megnövekedett a kolhozokban. A szarvasmarhák számában — 206 százalék, a juhoknál — 142 százalék, a sertéseknél — 250 százalék volt a gyarapodás.

A szovhozokban szintén jelentősen megnőtt az állatállomány. A marhaállomány 1950-ben 15, a sertésállomány 39, a juhok és kecskék száma 13, a lovaké 20 százalékkal növekedett. A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban az állatállomány szintén jelentősen gyarapodott. 1950-ben a háborúelőtti helyzethez képest a marhaállomány 20, a juhok és kecskék száma 29, a sertéseké pedig 36 százalékkal emelkedett.

A tenyészállat-tenyésztő szovhozok, az állami tenyészállatelosztó telepek és a kolhozok állattenyésztő farmjainak hálózatát is bővítették. Javult az állatállomány minősége, ami sok tekintetben előmozdítja az állattenyésztés produktivitásának emelkedését.

Erős gyarapodást mutat a tenyészállatok száma országos viszonylatban. Öt év alatt a tenyészmarhaállomány 88, a tenyészsertések száma 133, a tenyészjuhoké 36, a tenyészlovak száma pedig 72 százalékkal növekedett. A tenyészállatok számának erőteljes gyarapodása az orszag minden vidékén tapasztalható.

1950 végén az ország állatállománya a következő volt: szarvasmarha 57 200 000 (ebből 24 200 000 tehén), sertés 24 100 000, juh és kecske 99 000 000, ló 13 700 000. A kolhozok közös állatállománya évről évre gyarapszik és a szovhozok állatállományával együtt az ország állatállományának mind nagyobb hányadává válik.

Az állattenyésztő és az állatnemesítő szakemberek a legújabb micsurini tudomány alapján új, értékes marhafajtákat tenyésztettek ki. Nagy munkát végeztek az állatnemesítésben és az állattenyésztés produktivitásának fokozásában.

Az egyik legjobb fajta a nagy tejelőképességű kosztromai szarvasmarha. A jól gazdálkodó szovhozokban és kolhozokban a kosztromai tehén évente átlag 6000 kg tejet ad, testsúlya pedig eléri a 700—800 kg-ot. E fajták legkiválóbb példányainak évi tejhozama a 12 000 kg-ot is eléri.

A tudományos eredményeket és a gyakorlati tapasztalatokat felhasználva, sok kolhoz helyesen szervezte meg a takarmánytermelést és olyan módszereket alkalmaz, amelyekkel biztosítható a jószágállomány nagy produktivitása.

Számos kolhozban a két utóbbi év folyamán az évi fejési átlagot tehenenként 2000 kg-ról 5000 kg-ra növelték. A he-

lyesen szervezett legeltetés — mint a tapasztalat mutatja — 25-40 százalékkal növeli a marhák élő súlyát. Ez a módszer, kisebb létszámú marhaállomány tartása esetén is lehetővé teszi a hús- és a faggyúkészletek növelését, valamint az állami húsbeadási terv teljesítését.

A juhtenyésztők szintén jelentős sikereket értek el. A legjobb kolhozok és szovhozok gyapjúnyírási átlaga évi 6—8 kg juhonként, a jobb ürük gyapjúhozama pedig eléri a 25 kg-ot.

Emelték a sertéstenyésztés produktivitását is. Emelkedett a szaporodóképesség, a sertések növekedési és hízóképessége, megrövidült a tenyészidő.

A baromfitenyésztésben az állomány jelentős gyarapodásával párhuzamosan megnőtt a produktívabb fajták részaránya.

★

A szocialista *mezőgazdasági termelés szakadatlan fejlődése* és nagy árutermelőképessége lehetővé tette a lakosság megnövekedett kenyér-, hús-, tej- és más élelmiszerszükségletének biztosítását. A gabonafélék és ipari növények termesztésének növelése és az állattenyésztés hozamának emelkedése állandó nyersanyagbázist teremtett a könnyű- és élelmiszeripar további föllendülése számára. Ezt bizonyítja az is, hogy a szovjet állam már 1947-ben — két évvel a háború befejezése után — megszüntethette az élelmiszereknél a jegyrendszert és áttérhetett a fejlett, szabadforgalmú szovjet kereskedelemre.

Sztálin elvtárs az SzK(b)P XVIII. kongresszusán kijelentette: „... a szovhoz- és kolhoztermelés egyik legfontosabb sajátossága a nagyfokú piacratermelés, aminek igen komoly jelentősége van az ország ellátása szempontjából.

A kolhozoknak és a szovhozoknak éppen ebben a sajátosságában rejlik annak a titka, hogy miért sikerült országunkban oly könnyen és gyorsan megoldani a gabonakérdést, egy óriási ország árugabonával való megfelelő ellátásának problémáját." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 724. lap. Szikra 1951.)

★

Sztálin elvtárs szavait fényesen igazolják a háborúutáni ötéves terv megvalósítása során a mezőgazdaságban elért eredmények, amelyek a szocialista földművelésben és állattenyésztésben az árutermelés növekedéséről és a töretlenül bővülő újratermelésről tanúskodnak.

A mezőgazdaságban a szocialista bővített újratermelés ragyogóan fejeződik ki a szocialista felhalmozás növekedésében. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy „a modern társadalom nem fejlődhetik, ha évről-évre nem akkumulál, akkumulálni pedig lehetetlen évről-évre bővülő újratermelés nélkül." (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 157. lap. Szikra 1950.)

A szovjet állam hatalmas összegeket fordít a mezőgazdaság fejlesztésére. Az 1951. évi költségvetésben a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás fellendítésére 39 milliárd rubelt irányoztak elő, vagyis 4,8 milliárd rubellel többet, mint 1950-ben. A kolhozok oszthatatlan alapjai 1950-ben 1,6-szeresükre emelkedtek 1940-hez képest. A kolhozok állóalapjai és pénzbevételei is jelentősen megnőttek.

Az ötéves terv eredményei tanúsítják: a mezőgazdasági termelés emelkedését és a kolhozok, valamint a kolhozparasztok jövedelmeinek növekedését az biztosította, hogy növekedett a kolhozok kollektív gazdálkodásának terjedelme, bővült a mezőgazdaság anyagi és technikai bázisa, megnőtt a gép- és traktorállomások szerepe a kolhoztermelésben. Fontos volt az is, hogy a mezőgazdasági termelés és a gépesítés számára új szervező, növénytermelő, állattenyésztő, szakképzett káderekét képeztek ki.

A Szovjetunió szocialista mezőgazdaságának bővített újratermelését a bolsevik párt és a szovjet kormány vezető és irányító munkája, a gép- és traktorállomások, s a szovhozok dolgozóinak, valamint

a kolhozparasztoknak önfeláldozó munkája biztosítja. A párt és a kormány lankadatlanul gondoskodik a kolhozrendszernek és a falu szocialista termelési viszonyainak megszilárdításáról és fejlesztéséről, valamint a mezőgazdaság termelőerőinek növeléséről. A párt politikájának következetes végrehajtása biztosította a Szovjetunió mezőgazdaságának fölényét és korlátlan lehetőségeinek feltárását.

★

1951 elején a Szovjetunióban 8400 *gép- és traktorállomás* és elsőrendű gépekkel felszerelt erdővédő, állattenyésztő és talajjavító állomás volt, míg 1940-ben csak 7060 ilyen állomás működött. Sok hatalmas traktorgyár és mezőgazdasági gépgyár ontja a gépeket a mezőgazdaság számára. A háborúutáni ötéves terv utolsó évében a mezőgazdaság 180 000 traktort, az ötéves terv során pedig 536 000 traktort kapott az államtól (15 lóerős traktorra átszámítva). Ezenkívül 93 000 gabonakombájnt (ebből 39 000 magajáró), 341 000 traktorekét, 254 000 traktorvetőgépet, 249 000 traktoros kultivátort is gyártottak. A traktorok között vannak nehéz, 80 lóerős hernyótalpas, valamint 7 és 3,5 lóerős könnyű traktorok. Az utóbbiakat a nagymunkaigényű növényápoláshoz használják. A traktorok jelentős része Diesel-motorral készül, mivel így jóval kevesebb és olcsóbb üzemanyagot fogyasztanak. Itt említjük meg, hogy 1940-ben a gép- és traktorállomások traktorállományának még csak 6 százaléka, 1950 végén pedig már 25 százaléka volt Diesel-motoros.

A gép- és traktorállomások 1950-ben 40 százalékkal több munkát végeztek a kolhozokban, mint 1940-ben. A sokféle gép lehetővé tette, hogy a mezőgazdasági munkák egész sorát géppel végezzék. 1940-ben a gép- és traktorállomások csupán 90, 1950-ben pedig 170 különféle munkát tudtak végezni. Ez azt jelenti, hogy a mezőgazdaságban a gépesítés sokkal átfogóbb lett.

A gép- és traktorállomások szerepe a mezőgazdaság fejlesztésében rendkívül megnőtt. A gép- és traktorállomás hathatós eszköze a terméshozam fokozásának, a földművelés általános színvonalemelkedésének, valamint a kolhozok szervezeti és gazdasági megszilárdításának.

Az ötéves terv éveiben a gép- és traktorállomások hálózata jelentősen bővült. Ezenkívül számos javítóüzemet és körülbelül 1500 javítóműhelyt építettek. A gép- és traktorállomások traktorparkjának teljesítőképessége öt év alatt több mint ötmillió lóerővel emelkedett.

1950-ben a kolhozok összes őszi és ugarszántásának több mint 90 százalékát végezték traktorral. Széles körben elterjedt az előhántós ekék használata, ami a gyomnövények elleni küzdelem leghatékonyabb módszere, s ugyanakkor nagymértékben megjavítja a talaj szerkezetét is. 1940-ben a traktorszántás 13 százalékát, 1950-ben pedig a traktorszántás 87 százalékát végezték előhántós ekékkel.

Nagy jövője van annak, hogy a tarlóhántást egyszerre végzik az aratás és cséplés munkafolyamatával. 1949-ben több mint 1 millió hektár területen végeztek tarlóhántást arató-cséplőgépből és különböző munkagépekből álló gépsorral, 1950-ben pedig csupán Ukrajnában kb. 1 400 000 hektárnyi területről takarították be a gabonát olyan kombájnnal, amely tarlóhántót vontat munka közben.

A gép- és traktorállomány minőségileg is sokat fejlődött: a gazdaságosabb üzemű Diesel-motoros traktorokon tömegesen alkalmaztak több mint 150 féle új, nagyteljesítményű mezőgazdasági gépet, amelyek lehetővé teszik a gabonafélék, az ipari növények s a zöldség- és főzelékfélék elvetésével és betakarításával járó munkálatok, valamint az állattenyésztés munkaigényes folyamatainak fokozott gépesítését. Sok közepes és kisteljesítményű traktorhoz kapcsolható gépet is gyártottak.

Az öntözéses művelés számára különféle talajegyengető, ideiglenes öntözőbarázdahúzó és öntözőbarázda-betemető, csatornaásó és számos más, hasonló rendeltetésű gépet gyártottak az ötéves terv folyamán. A kolhozok és szovhozok szántóföldjein Sz—6 mintájú és más, nagy terméshozamú gabonafélék betakarítására alkalmas traktorvontatású kombájnok dolgoznak. Az Sz—4 mintájú magajáró kombájnok alkalmazása a betakarítás időszakában traktorokat és jelentős mennyiségű munkaerőt szabadít fel. A szovjet gépszerkesztők gyapotszedőkombájnt, SzPG—1 típusú cukorrépakombájnt, LK—7 típusú lenkombájnt, lennyűvőgépet, burgonyaszedőkombájnt és más, munkaráfordítást csökkentő összetett gépet is szerkesztettek.

Az energiatermelés növekedése és az új technika alkalmazása lehetővé tette a mezőgazdaság főbb munkafolyamatainak gépesítését, a munkatermelékenység fokozását, a munka minőségének javítását és a munkaidő csökkentését. A gép- és traktorállomások 1950-ben 40 százalékkal több traktormunkát végeztek, mint 1940-ben.

Javult a gép- és traktorállomások gépfelszerelésének kihasználása is. Egy 15 lóerős traktor teljesítménye 1950-ben 15 százalékkal emelkedett a háborúelőttihez képest: másodszántásra átszámítva, traktoronként átlag 475 hektár volt a teljesítmény az 1940. évi 411 hektárral szemben. Minden 15 láb (457 cm) munkafogású gabonakombájn, az 1940. évi 238 hektárral szemben, 272 hektáron végzett betakarítást. Évről évre növekszik a gép- és traktorállomások által a kolhozokban végzett különféle munkák volumene. A gép- és traktorállomások jelenleg nemcsak a növénytermelési munkákban vesznek részt, hanem az erdőültetéssel, tavak és víztárolók létesítésével, az öntözőrendszerek építésével, a rétek és legelők megjavításával kapcsolatos munkálatokban is. Többszörösére növekedett a gépállomások munkájának részaránya a takarmánybetakarítás, szénakaszálás, silózás és az állattenyésztés más nagymunkaigényű termelési folyamataiban.

A géppark megnövekedése és a szovjet mezőgazdaság új technikai alapra való helyezése lehetővé tette, hogy mind nagyobb mértékben alkalmazzák a gabonatermesztésben a teljes gépesítést. A gabonabetakarításnak és a szántóföldi szérükön végzett munkáknak teljes gépesítése a betakarítás idejének jelentős csökkentésére vezetett és lehetővé tette, hogy egyszerre végezzék el a szalma- és pelyvahordás és a kazalrakás munkáját. A teljes gépesítés minimumra csökkenti a szemveszteséget, a takarmánybetakarítással járó veszteséget és nagymértékben csökkenti a munkaerőszükségletet. A géppel végzett szalmahordáshoz például hatszor, a magtisztításhoz és rakodáshoz nyolcszor kevesebb munkaerőre van szükség, mintha ezeket a munkákat kézzel végeznék. A magtisztítás, szárítás és rakodás azonban még nincs eléggé gépesítve.

★

A gépesítés növekedésével együtt sikeresen valósítják meg a *mezőgazdaság villamosítását.* A kolhozrendszer a mezőgazdaságban megnyitotta a villamosenergia alkalmazásának korlátlan lehetőségeit. Az állam nagy segítséget nyújt a kolhozoknak a villamosítás előmozdításához: kádereket ad, hosszúlejáratú hiteleket nyújt, és rendelkezésükre bocsátja a szükséges felszerelést és anyagokat.

1950 végén, 1940-hez képest, 2,8-szeresére növekedett a falusi villanytelepek kapacitása. A mezőgazdaság villamosítását tekintve, a Szovjetunió ma az európai országok között az első helyen van. 1950 elejéig a Szovjetunióban 28 000 falusi villanytelep épült, 29 000 kolhozt, 6000 gép- és traktorállomást és a szovhozok zömét villamosították, valamint 2 300 000 kolhozépületbe vezették be a villanyt.

A szocialista mezőgazdaságban ma már több mint 200 féle villamosgépet és készü-

léket használnak; közülük a legjelentősebb a villamostraktor.

A ribnovói, a bazsenovi, a korszunysevcsenkói gépállomásokhoz tartozó kolhozok szántóföldjein dolgoznak a villamostraktorok első csoportjai. A villamostraktorok használatára való áttérés lehetővé teszi a mezőgazdaságban a munkatermelékenység gyors emelkedését és a robbanómotorokhoz szükséges drága üzemanyagok fogyasztásának csökkentését.

Évről-évre növekszik azoknak a helyeknek a száma is, ahol villamoserővel csépelnek.

Már 1950-ben több mint 14 000 villamoscséplőgép dolgozott. A villamoscséplés 50—60 százalékkal csökkenti a munkaerőszükségletet. A dolgozók munkatermelékenysége villamoscséplés esetén 5,5-szer nagyobb, mint a járgányos cséplőgéppel dolgozó munkásoké. A villamoscséplés minden tonna gabona kicséplésénél hozzávetőleg 6 kilogramm traktorüzemanyagot takarít meg. A nagyobb termelékenység folytán megrövidül a cséplés ideje és csökken a szemveszteség.

Széles körben alkalmazzák a villamosenergiát az állattenyésztésben. A villamos fejőgépek a kétszeresére növelik a fejőnők munkatermelékenységét. A juhok villamosgépekkel való nyírása nemcsak 2—3-szorosára növeli a munkatermelékenységet a kézi nyírással szemben, hanem 8—10 százalékkal növeli a gyapjúhozamot és megjavítja a gyapjú minőségét. A villamosságot a takarmányelőkészítésnél, az állattenyésztő üzemág vízellátásánál és más nagy munkaigényű termelőfolyamatoknál is felhasználják.

A kommunizmus nagy építkezései során létesülő vízierőművek, valamint az egy vagy több kolhozt árammal ellátó villanytelepek hatalmas mértékben lendítik előre a szovjet mezőgazdaság villamosítását. Magának az épülő 4 hatalmas vízierőműnek a kapacitása 4 millió kW lesz, évi átlagban pedig 22 milliárd kW óra áramot termel majd. Ez a mennyiség több mint 11-szerese annak a villamosenergiának, amit a cári Oroszország összes villanytelepei 1913-ban termeltek. Ennek az óriási árammennyiségnek csaknem egyötöde a mezőgazdaságot fogja szolgálni.

★

Nagy munka vár a szovjet dolgozókra *a sztálini természetátalakító terv* végrehajtásával kapcsolatban. Fontos, hogy minden kolhozban és szovhozban megszervezzék az erdőültetvények helyes gondozását. Az ültetvények és a magról vetett erdők fiatal csemetéinek gondos ápolása biztosítja az erdőültetvények kiváló akklimatizálódását és fejlődését.

A tudomány és a technika legújabb vívmányaival felfegyverzett kolhozparasztság, a gép- és traktorállomások, valamint a szovhozok dolgozói, Lenin—Sztálin pártjának vezetésével sikeresen hajtják végre a sztálini természetátalakító tervet, és azon igyekeznek, hogy a kiterjedt aszályos területeket virágzó vidékké változtassák, ahol a földművelés már nem függ az időjárás szeszélyeitől. A kolhozok, szovhozok, gép- és traktorállomások, erdőgazdaságok és erdővédő állomások az ötéves terv végéig 1 350 000 hektár területet ültettek be védőerdősávokkal. A kolhozok és szovhozok többezer új tavat és víztárolót építettek.

A gyümölcstermelés és a szőlőművelés is erősen föllendült a Szovjetunióban. A kolhozok és szovhozok nagy területeket ültettek be gyümölcsfákkal és szőlővel. Csupán a kolhozok több mint 200 000 hektár gyümölcsöst és szőlőt telepítettek. A kolhozparasztok ezenkívül a gazdasági épületek és a kolhozfalu környékét is gyümölcsfákkal ültetik be.

A sztálini természetátalakító terv megvalósítása, az *öntözőrendszerek* létesítése hatalmas lépést jelent a szocialista mezőgazdaság termelőerőinek fejlődésében.

A legközelebbi 5—6 évben csupán az új vízierőművek révén több mint 4 milliárd kilowattórával növekszik a mező-

gazdaságban felhasznált villamosenergia. A vízierőművek nemcsak tíz és tízmillió hektár terület öntözéséhez, hanem — mind a növénytermelésben, mind az állattenyésztésben — más munkaigényes termelési folyamatokhoz is hatalmas mennyiségű villamosenergiát biztosítanak a mezőgazdasági termelés számára. Így például a kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek 14 millió hektár öntözését teszik lehetővé, és nagy területen változtatják meg a csapadékviszonyokat. A Volga—Don csatorna és a Don folyón épülő vizierőmű 2 750 000 hektár félsztyeppe jellegű területet fog öntözni és termékennyé tenni. A kahovkai erőmű 3 200 000 hektáron teremt virágzó mezőgazdaságot.

*

A villamosenergia és a nagytermelékenységű gépek alkalmazása jelentősen megkönnyíti a mezőgazdasági munkát és növeli a *munkatermelékenységet*, ami a szocialista földművelés és állattenyésztés további fellendítésének legfontosabb előfeltétele.

Lenin és Sztálin több ízben utalt a munkatermelékenység fokozásának óriási jelentőségére. A munkatermelékenység — írta Lenin — ez végeredményben az új társadalmi rend győzelme szempontjából a legfontosabb, a legfőbb dolog.

„Miért győzheti le, miért kell, hogy legyőzze és miért fogja okvetlenül le is győzni a szocializmus a gazdaság kapitalista rendszerét? Mert a munka magasabbrendű formáit, a munka magasabb termelékenységét eredményezheti, mint a kapitalista gazdasági rendszer. Mert több terméket tud adni a társadalomnak és gazdagabbá tudja tenni a társadalmat, mint a gazdaság kapitalista rendszere." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 621. lap. Szikra 1951.)

A munkatermelékenység szüntelen növekedése a szocialista gazdaság fejlődéstörvénye. A kapitalizmusban a munka termelékenysége elsősorban a munka ütemének túlfeszítése következtében emelkedik, a tudományt és a technikát pedig eszközül használják fel arra, hogy a kapitalisták fokozhassák a bérmunkások kizsákmányolását.

A Szovjetunióban a munka termelékenységének emelkedése elsősorban a termelés gépesítése révén, a helyes munkaszervezés és a dolgozók szakképzése útján megy végbe. A szovjet dolgozók a korszerű technika birtokában vannak és mindent ki tudnak belőle szorítani, amit csak nyújthat.

A bolsevik párt felnevelte az állandóan bő terméshozamok mestereinek, a kolhozok, gép- és traktorállomások és a szovhozok tehetséges vezetőinek, a mezőgazdasági szakembereknek a szocialista hazához hű, kiváló kádereit. A mezőgazdaságban elért kiváló sikerekért több mint 161 000 mezőgazdasági élmunkást tüntettek ki a Szovjetunió érdemrendjeivel és érdemérmeivel. A kolhoztermelés újítói közül körülbelül 5500-at tüntettek ki a Szocialista Munka Hőse címmel.

Az ötéves terv folyamán tízezrével irányították a mezőgazdaságba a főiskolai és középiskolai képzettségű szakembereket. Hatalmas munkát végeztek a gépkezelő káderek tömegkiképzésének előkészítésével kapcsolatban. 1946—1950-ben sok olyan szakembert, köztük traktoristákat, traktorbrigád-vezetőket, gépkocsi- és kombájnvezetőket és mechanikusokat képeztek ki, akikre a további gépesítéshez van szükség.

Egyre tömegesebben képeznek ki állattenyésztő szakembereket is. A hároméves állattenyésztő technikumokon az 1950—1951. tanévben 2 millió 540 ezer kolhozparaszt tanult. A rövidebb időtartamú brigádvezető-, állattenyésztőfarm-vezető- és csoportvezetőképző tanfolyamokon 1 millió 216 ezer ember tanult, és több mint 100 ezer mezőgazdasági szakember tartott előadásokat.

A mezőgazdasági termelés gépesítésével, a kolhozparasztok kulturális és műszaki színvonalának növelésével és a szocialista

munkaverseny kifejlesztésével kapcsolatban végzett óriási munka következtében a mezőgazdaságban a munkatermelékenység jelentősen megnőtt. A háborúutáni ötéves terv során a mezőgazdaság fellendülésének ez a legfőbb forrása.

Lenin és Sztálin pártja, új eredményekre törekedve a mezőgazdaságban, következetesen alkalmazta és alkalmazza a kolhozok szervezeti és gazdasági megszilárdításának, a kolhoztermelés fellendítésének politikáját. A kolhozrendszer a szovjet mezőgazdaság fejlődésének alapja. A szocialista mezőgazdaság sikereinek és további virágzásának legfőbb feltétele a bolsevik párt irányvonalának határozott keresztülvitele a kolhozépítésben.

A háborúutáni ötéves terv folyamán nagy eredményeket értek el a kolhozalapszabályok elveinek érvényesítésében, a kolhozok jövedelemelosztásának jobb megszervezésében és szabályozásában, valamint az állandó összetételű termelőbrigádnak, mint a termelőszövetkezeti munkaszervezet alapformájának megszilárdításában.

A bolsevik párt és a szovjet kormány történelmi jelentőségű határozatai óriási szerepet játszottak a kolhozok szervezeti és gazdasági megszilárdításában. A fejlődés jelenlegi szakaszán a kolhozok megfelelnek a kommunista építés általános feladatainak és a kolhozparasztság életbevágó érdekeinek. A bolsevik párt a legnagyobb figyelmet fordítja a kolhozok közös gazdaságának fejlesztésére és megszilárdítására, s következetesen alkalmazza a marxizmus-leninizmusnak azt az elvét, hogy a kolhozparasztok személyes érdekeit összehangolják a kolhozok közös érdekeivel.

★

A kolhozrendszer további felvirágoztatása és a szocialista mezőgazdaság termelőerőinek növekedése szempontjából nagy jelentősége van *a kis kolhozok egyesítésének.*

A tapasztalat megmutatta, hogy a nagy kolhozoknak kétségkívül hatalmas előnyük van a kisebbekkel szemben, nagyobb sikerrel fejlesztik közös gazdaságukat, megvan minden lehetőségük arra, hogy helyes vetésforgókon és korszerű agrotechnikán alapuló sokoldalú, nagyteljesítményű termelést folytassanak.

A nagy kolhozok a növénytermelés mellett a közös állattenyésztést és a gazdálkodás más ágazatait is jobban fejleszthetik. Célszerűbben és egész éven át egyenletesebben használhatják föl a munkaerőt és a termelési eszközöket, jobban növelhetik a munka termelékenységét, és nagyobb jövedelmet érhetnek el, mint a kisebb kolhozok. A termelőfolyamatok mind nagyobb arányú gépesítése és villamosítása, a tudomány eredményeinek és a legkiválóbb kolhozparasztok tapasztalatainak alkalmazása, és az agrotechnikai színvonal emelése egyenesen megköveteli a kis kolhozok egyesítését.

A kis kolhozok egyesítése következtében a Szovjetunió mezőgazdaságának műszaki fejlődése még gyorsabb ütemben megy végbe. Az egyesített kolhozokban nagyobb lendületet vesz az öntöző és vízelvezető csatornák, a vízierőművek és a helyi tüzelőanyaggal üzembentartott hőerőművek építése, vagyis meggyorsulnak az olyan építkezések, amelyek kiszélesítik a kolhoztermelés anyagi és technikai bázisát. A nagy munkaerőtartalékokkal és pénzeszközökkel rendelkező, egyesített kolhozok jelentős beruházásokat hajthatnak végre. Még magasabbra emelkedik a földművelés színvonala, mert a nagy gazdaságok sikeresebben honosíthatják meg a termelésben a tudomány vívmányait, növénytermelő és állattenyésztő szakembereket és mérnököket alkalmazhatnak, és helyesen használhatják föl a szakemberek és a kolhozrendszerben nevelt káderek munkáját.

A feladat az, hogy a Szovjetunióban realizálják ezeket a lehetőségeket és megvalósítsák a mezőgazdaság további gyors

fejlődését. Ennek érdekében mindenekelőtt szervezeti és gazdasági tekintetben szilárdítják meg az egyesített kolhozokat, mozgósítják az összes rendelkezésre álló erőket és eszközöket a közös termelés továbbfejlesztése céljából.

★

A marxizmus-leninizmus azt tanítja, hogy a termelési mód minden társadalmi rendszer fejlődésében döntő szerepet játszik. Ez a tétel a kolhozrendszerre is teljes mértékben vonatkozik. A kolhozépítés sokéves gyakorlata megmutatta, hogy a társas termelés fejlesztése végeredményben meghatározza az egész kolhozéletet: a kolhozparasztok anyagi jólétét, társadalmi és kulturális színvonalát. Lenin—Sztálin pártja következetesen a kolhoztermelés föllendítésére törekszik. Éppen ezért növekszik évről évre a kolhozokban az egy munkaegységre eső jövedelemrészesedés, emelkedik a kolhozparasztok pénzbeni és természetbeni jövedelme.

A falu pártszervezeteinek és szovjetszerveinek, a kolhozparasztoknak, valamint a gép- és traktorállomások dolgozóinak figyelmét fel kell hívni a kolhoztermelés továbbfejlesztésének kérdéseire. A beruházásokat és a kolhozparasztok erőfeszítéseit elsősorban a kollektív gazdálkodás fejlesztésére, gazdasági épületek építésére, öntöző- és vízelvezető csatornák létesítésére, mezővédő erdősávok ültetésére és más ehhez hasonlókra kell irányítani.

A kolhozok érdekei megkövetelik, hogy az oszthatatlan alapokba befizetett összegeket valóban halaszthatatlan szükségletekre, mindenekelőtt új, termelőjellegű építkezésekre fordítsák. A kolhozok feladata, hogy a közös gazdaság anyagi és technikai bázisának megszilárdítása és a kolhozmunka termelékenységének fokozása útján a bővített újratermelés mind gyorsabb ütemét biztosítsák, és egyre több mezőgazdasági terményt adjanak az államnak.

A kolhozok elérhetik és el is kell érniök a terméshozamok jelentős emelését, valamint az állattenyésztés és állattartás produktivitásának fokozását s a közös állatállomány számának nagyarányú növelését, ha minden erejüket és eszközüket a közös gazdaság megszilárdítására fordítják, és ha a gép- és traktorállomások megnövekedett technikai bázisára támaszkodnak. Ez ma a szovjet mezőgazdaság fő feladata, amelynek óriási gazdaságpolitikai jelentősége van.

A háborúutáni ötéves terv mezőgazdasági feladatainak teljesítése lehetővé teszi a lakosság megnövekedett élelmiszerszükségletének kielégítését, valamint a könnyű- és az élelmiszeripar nyersanyagellátását. Lehetővé teszi továbbá valamennyi gazdasági növény terméshozamának további, jelentős fokozását és a kolhozok közös állattenyésztésének minden eszközzel való fejlesztését, ami végső soron a mezőgazdasági termékek bőségének megteremtéséhez, a kolhozok gazdaságának gyarapításához és a kolhozparasztok jólétének emelkedéséhez vezet.

★

A szovjet állam *1951-ben új, nagy feladatot tűzött a mezőgazdaság elé.* A szovjet népgazdaság fejlesztésének 1951. évi állami terve a mezőgazdaság összes ágazataiban a mennyiségi, és különösen a minőségi mutatószámok nagyarányú megjavítását írja elő.

A tudomány dolgozói és a legjobb kolhozparasztok rendkívül *magas termés-eredményeket* értek el. Ezek az eredmények arról tanúskodnak, hogy valamennyi növény termesztésének fokozására a kolhozoknak még sok lehetőségük van. Így például a Szabadság hajnala kolhoz (Szibériában) 1950-ben 60 hektárnyi területen hektáronként 55,7 mázsa búzát, a Lenin-kolhoz 77 hektárnyi vetésterületről pedig hektáronként átlag 53,6 mázsa búzát takarított be. Több mint 49 mázsa hektáronkénti átlagtermést ért el 58 hektáron a Karl Marx-

kolhoz (Ukrajnában). Az azerbajdzsáni Vorosilov-kolhozban Basti Bagirova, a Szocialista Munka Hőse rendjelével kétszeresen kitüntetett munkacsoportvezető 5 hektárnyi vetésterületen hektáronként 111,2 mázsa gyapotot termelt. Gonazsenko, a Május 1-kolhoz Sztálin-díjas csoportvezetőnője 1950-ben hektáronként 1633 mázsa cukorrépát termelt 2 hektárnyi területen és 118 mázsával szárnyalta túl 1949. évi rekordját.

A szovjet falu dolgozói nemcsak egyes parcellákon igyekeznek magas termés-eredményeket elérni, hanem a kolhozok és szovhozok egész vetésterületén is. A vetésterület minden hektárjáról 100, sőt ennél is több mázsa gabonát betakarító legjobb kolhozok és kerületek példája szemléltetően mutatja, hogy még nagy tartalékai vannak a terméseredmények fokozásának. Abból a célból, hogy ezeket a tartalékokat mozgósíthassák és minden mezei munkát a legrövidebb idő alatt, a legjobb minőségben végezhessenek el, teljesen ki kell használni a technikát és a termelés minden eszközét, be kell tartaniuk az agrotechnika szabályait, széles körben kell alkalmazniuk a termelésben a mezőgazdasági tudomány eredményeit és a legjobb kolhozok, szovhozok gép- és traktorállomások tapasztalatait.

A gazdasági növények össztermelésének növekedése bőtermő, helyi viszonyok közt kialakított növényfajták termesztése és a nemesített vetőmagok használata útján mozdítható elő. Valamennyi kolhoznak és szovhoznak végre kell hajtania az SzK(b)P Központi Bizottságának a nemesített vetőmagvak kötelező használatáról szóló határozatát és bőtermő növényfajtákat kell elszaporítaniuk. A régi fajták felváltása új, bővebb termésű fajtákkal, hektáronként 24—33 mázsára növelheti a gabona átlagos hozamát. A napraforgó eddig termelt fajtái helyett új, nagy olajtartalmú fajtákat fognak termelni, ami körülbelül 70 000 tonnával több növényi olajat ad az országnak.

A kolhozok és szovhozok nagyrésze ma már a legkülönfélébb új, bőtermő, nemesített növényeket termeszti. Csak a legutóbbi néhány év alatt a szovjet tudósok és gyakorlati szakemberek 1076 növényfajtát nemesítettek, köztük gabonaféléket, hüvelyeseket, olaj- és takarmánynövényeket.

A termékenység fokozásának másik fontos forrása a helyi trágyafélék és műtrágyák teljes és helyes felhasználása. Ez lehetővé teszi, hogy a szovjet ország számára közel egymilliárd puddal több gabonát termeljenek.

A legjobb kolhozok állandóan *növelik a szántóföldek termőképességét* és meghonosítják az agrotechnika olyan korszerű módszereit, mint a gabonafélék keresztbevetése, a kapások négyzetes vetése, a mélyszántás alkalmazása a feketeföldeken, a szántási mélység fokozása a kevésbbé termékeny, kilúgozott talajokon, és így tovább. E példák alapján minden kolhoznak, minden gép- és traktorállomásnak terveket kell kidolgozni a tudomány eredményeinek és a legeredményesebb tapasztalatoknak a meghonosítására.

Az állatállomány előirányzott növelése és az állatok produktivitásának fokozása céljából elsősorban megfelelő menynyiségű takarmányt kell termelni.

Ezért írja elő az 1951-re vonatkozó terv a takarmányfélék termelésének jelentős növelését. Elsősorban a természetes kaszálók és legelők takarmányhozamát, a szálas- és gyökértakarmányok vetésterületét és a silótakarmány menynyiségét kell fokozni.

A rétjavító munkák elvégzése, különösen a rétek trágyázása és öntözése négyötszörösére növelheti a természetes kaszálók hozamát. A szántóföldi takarmánytermelést és a takarmánysilózást a kolhozoknak s a gép- és traktorállomásoknak oly mértékben kell fejleszteniük, hogy a kolhozok teljesíthessék közös állattenyésztési tervüket. Ebből a célból a legeltetést is jobban kell megszervezniük,

és a zöld futószalag alkalmazásával együtt széles körben meg kell honosítaniuk a pásztás legeltetést.

A mezőgazdasági munkálatokat ebben az évben szerevezettebben végezték, mint a múlt évben. A betakarítással járó veszteségek csökkentését azonban még tovább kell fokozni, mégpedig különösen a gabona, rostlen és a cukorrépa betakarításában.

A mezőgazdaság feladatainak sikeres megoldása megköveteli a mezőgazdaság igazgatási szerveitől, a pártszervezetektől és a szovjetektől, hogy tovább javítsák a gép- és traktorállomások, a szovhozok és a kolhozok irányítását. Alaposabban kell tanulmányozni a gazdaságok konkrét viszonyait, ki kell küszöbölni a sablonos ügyintézést, arra kell törekedni, hogy ne legyenek lemaradó kolhozok, hogy minden kolhoz sikeresen megbirkózhasson a mezőgazdasági munkákkal.

★

Fontos feladat a kolhozkáderek, és mindenekelőtt a *kolhozelnökök kiválasztása* és képzésük színvonalának további emelése. A kolhozok sokrétű közös gazdálkodását csak olyan vezetők képesek irányítani, akik eligazodnak a bolsevik párt és a szovjet állam politikájának kérdéseiben, akikben van kezdeményezőerő, és akik alkalmasak arra, hogy megszervezzék az emberek százainak munkáját, biztosítsák a technika helyes kihasználását, s meghonosítsák a termelésben a tudomány és a legfejlettebb gyakorlat eredményeit. A kolhozok vezetésére alkalmas és hozzáértő emberek kiválasztására és előléptetésére a Szovjetunióban nagy lehetőségek vannak.

Sok olyan mezőgazdasági főiskolát és szakiskolát végzett szakember van, aki már tettekkel megmutatta rátermettségét, hogy mind politikai, mind szakmai tekintetben alkalmas a vezetésre. Az ilyen embereket kell kolhozelnököknek megválasztani.

A kolhoztermelésben fontos munkát végeznek a *termelőbrigádok és az állattenyésztő farmok vezetői is.* Az egyesített kolhozokban méginkább megnövekszik a brigádvezetők szerepe. A kis kolhozokban, ahol kislétszámúak a brigádok, a brigádvezető gyakran csak a kolhozelnök utasításainak egyszerű végrehajtója. A nagy kolhozokban a brigádvezető a termelés valóságos szervezőjévé válik. Az állattenyésztő-farmok és a brigádok vezetőivé tapasztalt és tekintélyes kolhozparasztokat kell előléptetni, akik alaposan ismerik a termelés minden csínjátbínját és jó szervezők. Ebben a vonatkozásban számos nagy kolhoz jó példával jár elől.

Ugyancsak rendkívül fontos feladat a termelőbrigádoknak, mint a kolhozmunkaszervezet fő formájának a megszilárdítása. A brigádnak elég erősnek kell lennie ahhoz, hogy a számára kijelölt földeken az összes mezőgazdasági munkákat idejében elvégezhesse.

★

A kolhozmunka termelékenysége a földművelésben és az állattenyésztésben szakadatlanul növekszik. Mindamellett sok kolhozban még mindig a néhány évvel ezelőtt megállapított régi normák alapján veszik számba a végzett munkát. Az elavult normák fékezik a munka termelékenységének növekedését. Minthogy ezek a normák a munka termelékenységében és a mezőgazdaság gépesítésében már meghaladott színvonalnak felelnek meg, helyesen járnak el azok a kolhozok, amelyek az elért eredmények alapján új normákat dolgoznak ki. A jól megállapított normák jobb munkateljesítményre serkentenek, és hozzájárulnak a mezőgazdasági termelés fejlesztéséhez.

Napjainkban, amikor a növénytermelés munkájának túlnyomó részét már gépekkel végzik, a szocialista mezőgazdaság és állattenyésztés termelése közvetlenül és nagymértékben a gép- és traktorállomások, valamint a kolhozok gépfelszerelésé-

nek kihasználási fokától függ. Ezért rendkívül fontos feladat a gép- és traktorállomások munkájának további javítása és a mezőgazdasági gépek leghatékonyabb kihasználása.

A mezőgazdasági szerveknek tehát biztosítaniuk kell, hogy a traktorok, kombájnok és más gépek megszakítás nélkül dolgozzanak, mivel ez lehetővé teszi a mezőgazdasági munka minőségének megjavítását és gyorsabb elvégzését. Ezért a traktorvezetőket két váltásban kell foglalkoztatni, a munkát pedig úgy kell megszervezni, hogy minden munkás napról napra teljesítse és túlteljesítse termelési normáját. Meg kell szüntetni a traktorok üzemzavarait és a szervezetlenség folytán keletkező munkaidőveszteségeket, és el kell érni, hogy a traktorok teljes terheléssel dolgozzanak. Valamennyi traktorbrigádnak, traktor- és kombájnvezetőnek át kell térni az óraütemterv szerinti munkára.

A munka termelékenységének növelése érdekében népszerűsíteni kell a legjobb módszereket és a kiemelkedő teljesítményeket. Széles körben kell ismertetni például a Szocialista Munka Hőse címmel kitüntetett Iván Bunyejev traktoros brigádvezető által kezdeményezett szocialista munkaverseny jelentőségét. Bunyejev elvtárs traktorbrigádja kötelezte magát, hogy: 1. 1951-ben 1221 hektár vetésterületen hektáronként 24,5 mázsa őszi búzát, 201 hektár területen hektáronként 19,6 mázsa napraforgót, 184 hektáron átlagosan legalább 19,6 mázsa árpát, 300 hektár vetésterületen pedig legalább 7,8 mázsa gyapotot takarít be; 2. vállalja az összes traktorok és vontatott munkagépek szocialista megőrzését; 3. az SzTZ—HTZ traktor két javítás között egyfolytában végzett munkáját 500 hektárról 700 hektárra növeli; 4. a brigád minden traktorvezetője jó munkát végez, teljesíti és túlteljesíti a váltás termelési normáját; 5. másodszántásra átszámítva legalább 1100 hektárra növeli a traktoregységre számított teljesítményt, csökkenti a traktormunka önköltségét és a gépek javítási költségét.

Iván Bunyejev brigádja minden vállalását becsülettel teljesítette. A földmunkákat vállalásuknál jóval rövidebb idő alatt végezték el, és kitűnő volt a munka minősége is. Az óraütemterv szerint szervezett munka lehetővé tette a traktorok legtermelékenyebb kihasználását. Ennek eredményeképpen a tavaszi talajművelési munka időszakában (április 30-ig) egy 15 lóerős traktor teljesítményét 260 hektárra fokozták és 1216 kg üzemanyagot takarítottak meg.

A Bunyejev-brigád példája fényes bizonyítéka annak, hogy a traktorbrigádok bevonása a szocialista versenybe lehetővé teszi a gépi munkák termelékenységének nagyfokú emelését, az önköltség csökkentését, a traktorral végzett jobb talajművelést, és a termőtalajok termékenységének fokozását.

A szocialista munkaversenynek nagy jelentősége van az igásállatállomány megfelelő kihasználásában is.

★

A kommunizmus eszméitől lelkesített szovjet emberek nagy győzelmeket aratnak a békés építőmunka frontján. E győzelmek eredményei megmutatkoznak a Szovjetunió egész termelésében, társadalmi és politikai életében. Terjed az 1951. évi népgazdasági terv határidő előtti teljesítéséért folyó szocialista verseny is. A kolhozparasztok, valamint a gép- és traktorállomások és szovhozok dolgozói Sztálin elvtárshoz intézett leveleikben kötelezettséget vállaltak a gazdasági év sikeres befejezésére és arra, hogy az országnak több élelmet, az iparnak pedig több nyersanyagot adnak.

A kolhozok, a gép- és traktorállomások, valamint a szovhozok biztosítják a szocialista mezőgazdaság további fellendülését.

Megjelent

N. N. ROVINSZKIJ:

A SZOVJETUNIÓ ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉSE

I. kötete

A szerző a Szovjetunió állami költségvetésének szerkezeti felépítését, a kiadások tervezésének módját, az állami költségvetés összeállításának, felülvizsgálatának, jóváhagyásának és végrehajtásának rendjét ismerteti.

Részletesen foglalkozik az önálló elszámolási vállalatok és az állami költségvetés kapcsolatának kérdéseivel.

Rovinszkij könyve nagy segítséget nyújt a költségvetési kérdésekkel foglalkozó szakembereknek, ipari vállalatok gazdasági vezetőinek és a közgazdasági pályára készülő főiskolai hallgatóknak.

Ára kötve 22 forint.

Kapható minden állami könyvkereskedésben

FIZESSEN ELŐ MAGYAR LAPOKRA

külföldön élő barátai, ismerősei részére

A „KULTÚRA" Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, Budapest, VIII., Rákóczi-út 5. Tel.: 342-507, felvesz előfizetéseket az Új Világ és a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle c. lapokra, valamint bármely magyar napilapra, hetilapra és folyóiratra, forint fizetés ellenében, külföldi címekre

Ajándékkönyvek a Könyvterjesztő Vállalat boltjain keresztül ugyancsak feladhatók

M. LIFIC

A szovjet kereskedelem fejlődése a háború után

A negyedik (háborúutáni első) ötéves terv teljesítésének eredményei a kereskedelemben, csakúgy, mint a népgazdaság minden területén, újabb szemléltető bizonyítékai a szovjet állami és társadalmi rend hatalmas fölényének a tőkés rendszerrel szemben.

A szocialista gazdaság valamennyi ága a háborúutáni öt év alatt — éppúgy, mint a háborúelőtti időszakban is — a szocialista bővített újratermelés törvényei szerint fejlődött. Ez biztosította a Szovjetunió termelőerőinek újabb, hatalmas fejlődését, a szocialista termelési viszonyok további megszilárdítását.

A szovjet népgazdaság sikeres helyreállítása és fejlesztése, az ipari és mezőgazdasági termelés rohamos fejlődése, a társadalmi munka termelékenységének emelkedése eredményeképpen már a háborúutáni ötéves terv első két évében létrejöttek annak előfeltételei, hogy a háború következményeit az áru- és pénzforgalom területén 1947 végére felszámolják. Végrehajtották a pénzreformot, megszüntették az élelmiszerek és iparcikkek jegyrendszerét és áttértek a leszállított és egységes állami kiskereskedelmi árakon árusító, fejlett szovjet kereskedelemre.

Az egységes árak alapján álló szabadforgalmú kereskedelemre való áttéréssel és a Szovjetunió áruforgalmának emelkedésével megnőtt a kereskedelem szerepe a város és falu, az ország egyes kerületei és a népgazdaság különböző ágai közti gazdasági kapcsolatokban, fokozódott a kereskedelem szerepe a munka arányában való díjazás szocialista elvének megvalósításában és a szovjet nép jólétének emelkedésében.

A szovjet áruforgalom a háború után olyan ütemben fejlődött, amilyent a kapitalista világ nem ismer és nem is ismerhet. A kiskereskedelmi forgalom összehasonlítható árakon számítva 1947-ben 17 százalékkal, 1949-ben 20 százalékkal és 1950-ben 30 százalékkal emelkedett az előző évhez képest. Az állami és szövetkezeti kiskereskedelmi áruforgalom 1950-ben jelentősen túlszárnyalta a háborúelőtti, 1940. évi színvonalat. Az áruforgalom növekedése az ipari és mezőgazdasági termelés hatalmas fejlődési ütemének, valamint a lakosság magasabb pénzjövedelmének és nagyobb keresletének következménye.

Az élelmiszeripari termékek és könnyűipari cikkek termelése 1946—1950 között jelentős mértékben meghaladta a háborúelőtti színvonalat. 1950-ben állati zsiradékból 57 százalékkal, növényi olajból és egyéb zsiradékból 10, húsból 7 százalékkal termeltek többet, mint a háború előtt;

halból 27 százalékkal többet fogtak, a kolbászárugyártás 20, a konzervgyártás 48, a cukorgyártás 17, az édesipari készítmények termelése 23, a szappangyártás pedig 16 százalékkal volt nagyobb, mint a háború előtt.

1950-ben a textil-, a konfekció-, a kötött-szövött- és a lábbeliipar, valamint a könnyűipar többi ágazatának termelése 17 százalékkal emelkedett az 1940. évihez képest. A helyi ipar és az ipari termelőszövetkezetek 1950-ben másfélszeresére fokozták termelésüket a háborúelőtti színvonalhoz viszonyítva.

Az élelmiszeripari termékek és könnyűipari cikkek termelésének emelkedése részben az új technika meghonosításának és elsajátításának, részben pedig a mezőgazdaság jelentős fejlődésének köszönhető. A gabonatermés 1950-ben 345 millió puddal haladta meg az 1940. évit. 1950-ben 25 millió mázsával több cukorrépát takarítottak be, mint a háború előtt. A gyapottermés meghaladta az ötéves tervben megszabott mennyiséget. Jelentős sikereket értek el a kolhozok és szovhozok közös állatállományának gyarapításában.

A munkások és alkalmazottak jövedelme összehasonlítható árakon egy dolgozóra számítva, 1949-ben 24 százalékkal volt nagyobb, mint 1940-ben. A parasztság jövedelme — összehasonlítható árakon — egy mezőgazdasági dolgozóra számítva, 1949-ben 30 százalékkal emelkedett 1940-hez képest. Ha pedig az 1950. évi jövedelmeket az 1949. évekkel vetjük egybe, megállapíthatjuk, hogy a munkások és alkalmazottak, valamint a parasztok jövedelme 1950-ben 19 százalékkal volt nagyobb 1949. évi jövedelmüknél. A munkások, alkalmazottak és a parasztok jövedelmének teljes összege 1950-ben 62 százalékkal múlta felül az 1940. évit.

A szovjet kereskedelem háborúutáni fejlődésére jellemző, hogy az iparcikkek forgalmának növekedési üteme még gyorsabb, mint az élelmiszereké. 1949-ben az élelmiszerek forgalma 17, az iparcikkeké pedig 25 százalékkal nőtt; 1950-ben az emelkedés százaléka: 28 és 35.

1950-ben az állami és szövetkezeti üzletekben — nem számítva a helyi forrásokból eladott árukat — állati zsiradékból 59 százalékkal, növényi olajból és egyéb zsiradékból 67, halkészítményekből 51, húsból és húsáruból 38, cukorból 33, édesipari készítményből pedig 34 százalékkal többet adtak el, mint 1940-ben. Szövetfélékből 47, harisnyából és zokniból 39, lábbeliből 39 százalékkal emelkedett az eladás. A különféle áruk eladási forgalmának eltérő növekedési üteme következtében megváltozott az egyes áruk aránya az áruforgalomban és jelentősen megjavult a lakosság fogyasztásának szerkezete.

A háború után különösen a lakosság kulturális és háztartási szükségleteinek kielégítésére szolgáló cikkek forgalma fokozódott. 1950-ben 3,3-szer annyi órát, hatszor annyi rádiókészüléket, 1,5-szer annyi háztartási elektromoskészüléket, 2,9-szer annyi kerékpárt, csaknem háromszor annyi varrógépet, 16-szor annyi motorkerékpárt adtak el, mint 1940-ben. Nagymértékben emelkedett a könyv és más sajtótermékek forgalma. Az 1950-ben kiadott könyvek példányszáma mintegy 830 millió volt, vagyis 84 százalékkal nagyobb, mint 1940-ben.

A kiskereskedelem ma olyan árukat is árusít, amelyek a háború előtt nem voltak a kiskereskedelmi forgalom tárgyai: személygépkocsik, porszívók, háztartási hűtőkészülékek, mosógépek, televíziós vevőkészülékek és egyebek. Bővült a választék. Megjavult az élelmiszeripari termékek minősége, bővült választékuk, megnőtt a kitűnő minőségű áruk aránya. 1950-ben például az egész vajgyártás 75 százaléka és a sajtgyártás 42 százaléka minőségi áru volt. A diétás tápszerek gyártása a háborúelőtti színvonalhoz képest ötszörösére, a gyermektápszereké

5,7-szeresére, a vitaminoké 10,4-szeresére emelkedett.

A háborúutáni évekre jellemző, hogy falun gyorsabban nő az áruforgalom, mint a városban. Ez a szocialista gazdaságban törvényszerű folyamat. A párt XVIII. kongresszusán Molotov elvtárs kifejtette, hogy a falusi áruforgalom nagy fejlődése „megfelel a szovjet hatalom irányvonalának, amely a városi és falusi lakosság anyagi és kulturális színvonalának egymáshoz való fokozatos közelítését tartja szem előtt. Ez összhangban van azzal a feladattal, hogy a munkásosztálynak, mint társadalmunk élenjáró osztályának segítenie kell a parasztságot, amelynek sok évszázadon át a legalacsonyabb volt az életszínvonala." (*Molotov.* A Szovjetunió népgazdasága fejlesztésének harmadik ötéves terve. 42. lap. oroszul.)

A háború idején megcsappant falusi áruforgalom a békés építésre való áttérés után rohamosan emelkedni kezdett. 1947-ben például az ország egész kiskereskedelmi áruforgalma 17 százalékkal, a falu kereskedelmi rendszerének alapjául szolgáló fogyasztási szövetkezetek áruforgalma viszont 50 százalékkal nőtt; 1949-ben ezt a viszonyt 20 és 33 százalék fejezi ki. 1950-ben a fogyasztási szövetkezetek áruforgalma 37 százalékkal, míg az állami és szövetkezeti szervek együttes áruforgalma 30 százalékkal emelkedett. Ma a fogyasztási szövetkezetek forgalmának részaránya az ország kiskereskedelmi áruforgalmában nagyobb, mint a háború előtti években.

A fogyasztási szövetkezetek áruforgalmának növekedésével egyidőben áruforgalmuk szerkezete is egyre inkább közeledik a városi áruforgalméhoz. Ezt a kolhozparasztok jólétének növekedése tette lehetővé, ami a falun foglalkoztatott munkások és alkalmazottak, valamint a mezőgazdasági műszaki szakemberek számának gyarapodásával járt. Ennek következtében a falusi lakosság nemcsak iparcikkekre, hanem élelmiszerek vásárlására is nagyobb összeget fordíthatott, mint a háborúutáni első években.

A kolhozparasztok egész tömegének, köztük az élmunkás kolhozparasztok növekvő pénzjövedelme fokozza keresletüket olyan áruk iránt is, amilyeneket ezelőtt főképpen a városi lakosság vásárolt.

Az iparcikkek aránya a falusi áruforgalomban most nagyobb, mint 1940-ben volt. A lakosság kulturális és háztartási szükségleteinek kielégítésére szolgáló áruk közül soknak (motorkerékpárnak, varrógépnek stb.) gyorsabban nő az eladási forgalma a falun, mint átlagosan az egész Szovjetunióban. Többszörösére növekedett falun az építőanyagok eladása is.

A kolhozfalvakban gazdasági épületek, villamoserőművek stb. létesítésével kapcsolatban széles körben kibontakozó építkezés, valamint a kolhozparasztok jövedelmének növekedése, még fokozottabb keresletet idézett elő építkezési anyagokban és kulturális szükségleteket kielégítő árukban.

A háborúutáni években a fogyasztási szövetkezetek megkezdték a motor- és Diesel-üzemanyag, a gépolaj, gépzsír stb. árusítását. A mezőgazdaság villamosításával kapcsolatban megnövekedett a villamossági cikkek kereslete.

A háborúutáni első ötéves terv során az állami és szövetkezeti kereskedelem mellett jelentősen megnőtt a kolhozkereskedelem terjedelme, amely 1948-ban 22 százalékkal haladta meg háborúelőtti méreteit. Mindezt a mezőgazdasági árutermelés jelentős növekedése tette lehetővé.

A háború alatt és a háború után igen nagy változások következtek be a termelőerők területi elhelyezésében. Ennek

következtében jelentősen megváltozott az értékesített árutömegek területi megoszlása és az egyes kerületek részesedésének aránya az ország kiskereskedelmi forgalmában. Ezt a következő adatok szemléltetik:

Az egyes kerületek részesedésének aránya az egész áruforgalomban	1940	1949
	százalékában	
Urali kerületek	4.4	6.5
Kazahsztáni kerületek	2.4	3.0
Nyugatszibériai kerületek	2.5	5.0

Az ország áruforgalmában az egyes területek részesedési arányának megváltozását az ország valamennyi kerületében az áruforgalom megnövekedése kísérte. Ugyanakkor az ötéves terv során az egyes köztársaságokban és kerületekben a kiskereskedelmi áruforgalom korántsem azonos mértékben növekedett. Így a Kazah, Kirgiz, Tadzsik, Örmény és más köztársaságokban az áruforgalom átlagos növekedése nagyobb volt, mint az egész Szovjetunió áruforgalmának átlagos növekedése. Ez a korábban elmaradott kerületek további gazdasági és kulturális fölemelésére irányuló lenini-sztálini nemzetiségi politika megvalósításának eredménye.

A kiskereskedelmi üzletek és boltok hálózata, a fasiszta megszállók óriási pusztításai ellenére már 1950 végére sűrűbb volt, mint a háború előtt. A kereskedelmi hálózat kiterebélyesedése mellett szerkezete is megváltozott: nagyobb figyelmet fordítottak szakosítására. és tipizálására. Az ötéves terv végére a Szovjetunió kereskedelmi minisztériumához tartozó szakosított üzletek aránya a háborúelőttihez képest megnőtt, egyszersmind jelentékenyen bővült az 1940. évihez képest a cipő- és konfekciós szaküzletek hálózata.

A kereskedelmi hálózat forgalmának megnövekedésével együtt emelkedett a közétkezési vállalatok áruforgalma is. A közétkeztetés egész hálózatának forgalma már 1950 január 1-én 9,1 százalékkal nagyobb volt, mint a háború előtt. A közétkeztetési hálózat fejlődése során szakosított étkezőüzemek létesültek: gyermekétkeztetők, diétás- és tejvendéglők, falatozók stb.; számuk 1940-hez képest 21,4 százalékkal növekedett. Falun igen sok teázó is létesült.

A kiskereskedelmi és a közétkeztetési hálózat bővülését a széleskörű lakóházépítkezés is elősegítette. 1946—50 között a városokban és munkáslakótelepeken több, mint 100 millió négyzetméter lakóterületű házat építettek fel, illetve állítottak helyre. A szovjet kormány határozata értelmében az újonnan épített lakóházak földszintjét kereskedelmi célokra kell felhasználni. Ilymódon a kereskedelmi szervek gazdag forrással rendelkeznek állóalapjaik bővítésére és eszközeiket csak a rendelkezésükre bocsátott helyiségek berendezésére kell fordítaniuk.

A háborúutáni években a szovjet kormány és a bolsevik párt a kereskedelmi vállalatok technikai fölszerelésének bővítése érdekében több rendszabályt alkalmazott. Ezek közül a legfontosabb a nagy- és kiskereskedelmi hálózat hűtőberendezéssel való ellátása. 1949 májusában a Szovjetunió minisztertanácsa és a bolsevik párt Központi Bizottsága az állati termékek felvásárlásáról szóló határozatában kötelezte a hús- és tejipari minisztériumot, az állami élelmiszer- és anyagtartalékok minisztériumát, valamint a Szovjetunió kereskedelmi minisztériumát, hogy a hűtőberendezések teljesítőképességét 1949—1951 között 680 000 tonnára emeljék.

Sztálin elvtárs kezdeményezésére 1949 novemberében határozatot hoztak arról, hogy 1950—1954 között fokozzák a hűtőberendezések gyártását és a kereskedelmi vállalatok hűtőberendezéssel való fölszerelését. Elhatározták, hogy 1950-től kezdve megszervezik a típus-hűtőberendezések gyártását: elfogadták a kereskedelmi hűtőházak, áruházak és közélelmezési vállalatok számára szükséges korszerű hűtőgépek szabványait. Ezen az úton kívánják megszüntetni a hús és állati zsiradékok termelésének emelkedéséhez képest a hűtőgépgyártásban mutatkozott elmaradást, s egyszersmind biztosítani a termékeknek a megromlás elleni szakszerűbb védelmét is.

1950—1954 között a raktárak, üzletek és közétkeztetési vállalatok hűtőkompresszorainak számát sokszorosára növelik. A kereskedelmi hálózat nagymennyiségű kompresszorral felszerelt szekrényt, valamint hűtőgéppel ellátott pultot és kirakatot kap. Elsősorban a bánya- és ásványolajkerületekben, a kohászati központokban, a köztársaságok fővárosaiban, a területi és határterületi központokban és az üdülőhelyeken lévő üzleteket és közétkeztetési vállalatokat látják el hűtőberendezésekkel.

A nagy- és kiskereskedelmi vállalatok hűtőgépekkel való fölszerelésére vonatkozó párt- és kormányhatározatokban megjelölt intézkedéseket sikeresen hajtják végre. 1949-ben és 1950-ben a Szovjetunió kereskedelmi minisztériumának hatáskörébe tartozó élelmezési hálózatban és közétkeztetési vállalatokban használt hűtőberendezések száma háromszorosára nőtt. 1950-ben csak magában az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság helyi kereskedelmi hálózatában 900-nál több gépesített hűtőberendezést helyeztek üzembe, és széles körben alkalmaznak egyszerűbb hűtőberendezéseket. 1951 január 1-én az ország kereskedelmi hálózatának több mint négyszer annyi hűtőberendezése volt, mint a háború előtt.

Az élelmiszerkereskedelmi hálózat hűtőberendezésekkel való ellátása nagyjelentőségű a termékek megóvása, a kereskedelem kultúrájának emelése, az áruveszteségek csökkentése, a forgalmi költségek leszorítása és a fogyasztás idényjellegének mérséklése szempontjából.

A kereskedelmi vállalatok technikai fölszereltsége egyéb területeken is javult. Újfajta berendezéseket, gépezeteket, mérlegeket, pénztárakat alkalmaznak, s bővült a szállítóeszközhálózat. Például számottevő mértékben felújították a fogyasztási szövetkezetek autóparkját, s ugyanakkor a gépkocsik átlagos teherbírását 1,7 tonnáról 2,06 tonnára emelték.

A kereskedelmi vállalatok műszaki felszereltségének fejlődése a holt munka arányának csökkenésével járt a kereskedelmi szervezetek ráfordításában. Ez egyszersmind a kereskedelmi dolgozók munkatermelékenységének növekedését, a forgalmi költségek csökkentését és a szovjet kereskedelem kultúrájának emelkedését jelentette.

A kereskedelmi hálózat bővülése és technikai fölszereltségének fokozása további beruházásokat követelt. A Szovjetunió kereskedelmi minisztériuma hatáskörében a beruházások összege 1950-ben meghaladta az 1940. évit.

A háborúutáni években emelkedett a kereskedelmi dolgozók munkájának termelékenysége. Különösen erős mértékben jelentkezett ez az emelkedés a jegyrendszer megszűnése után, amikor egységes árak alapján áttértek a szabadforgalmú kereskedelemre. Ekkor az egy kereskedelmi-raktári dolgozóra számított teljesítmény 34,3 százalékkal emelkedett.

A munka termelékenységének növelésében nagy szerepe volt az áruforgalmi terv teljesítésére és túlteljesítésére és a vásárlók kifogástalan kiszolgálására irányuló széleskörű munkaversenynek.

A Szovjetunióban a háború után nagy változás következett be a kiskereskedelmi árak területén. Az 1947—1950-es években háromízben végrehajtott árleszállítás eredményeként megváltozott az általános árszínvonal. Az árleszállítást az ipari termelés jelentős emelkedése, a munkatermelékenység növelése és az iparcikkek önköltségének csökkentése tette lehetővé.

Az első árleszállításon a lakosság 86 milliárd, a másodikon 71 milliárd rubelt nyert egy év alatt. A kiskereskedelem valamennyi ágában végrehajtott harmadik árleszállítás következtében a lakosság évi nyeresége 110 milliárd rubel volt. 1950 folyamán megteremtették az 1951 március 1-i negyedik árleszállítás feltételeit. A fogyasztók megtakarítása az árleszállítás következtében ez évben, szűken számítva, 34,5 milliárd rubelt ér el. Ilymódon a gyakorlatban sikeresen megoldották azt a feladatot, amelyet Sztálin elvtárs 1946 február 9-én mondott beszédében határozott meg a tömegfogyasztási cikkek termelésének bővítéséről és a dolgozók életszínvonalának az árak következetes leszállítása útján való emeléséről.

Az élelmiszerek és iparcikkek állami kiskereskedelmi árainak leszállítása s a szövetkezeti kereskedelem és a kolhozpiac árainak ezt követő csökkenése már 1948-ban kétszeresére emelte a szovjet rubel vásárlóerejét. A pénzben kifizetett munkabérek növekedése és az árleszállítások következtében a munkások, alkalmazottak és értelmiségiek reálbére egy év alatt több mint kétszeresére emelkedett. Ugyancsak csökkentek a parasztságnak iparcikkek vásárlására fordított kiadásai.

Az 1949, 1950 és 1951-es árleszállítások eredményeképpen még jobban megszilárdult a szovjet rubel, növekedett vásárlóereje, emelkedett a munkások, alkalmazottak és értelmiségiek reálbére, s a rubelnek a külföldi valutákhoz viszonyított árfolyama. Az iparcikkek és élelmiszerek árleszállítási politikája elősegíti a lakosság fogyasztásának emelkedését, növeli a városi és a falusi piac felvevőképességét és az eladott áruk mennyiségét.

A szovjet állam terv alapján állapítja meg a különböző árufajták árainak egymáshoz való viszonyát. Ilymódon az árakat gazdasági ösztönzőerőnek használja fel az árutermelés területi elosztásának és a fogyasztás szerkezetének észszerű alakítására.

A különféle árufajták árleszállításának különböző üteme következtében megváltozott az árak egymáshoz való viszonya. Ennélfogva a kereslet egyes árukról más árukra terelődött át. Így 1950-ben az élelmiszerek forgalma 1949-hez viszonyítva, átlagban 27 százalékkal emelkedett s ezen belül kolbászárut 49, állati zsiradékot 47 százalékkal többet adtak el. Az iparcikkek eladása 1950-ben átlagban 35 százalékkal volt magasabb s ezen belül a pipereszappané 86, a gramofoné 45, a fényképezőgépé 40, a motorkerékpáré 44 százalékkal emelkedett.

A háborúutáni időszakban az árövezetek száma csökkent. A korábbi 5—7 övezeti ár helyett 2—3-at állapítottak meg. Ugyanakkor csökkent az árkülönbözet az egyes kerületek között is.

Az árövezetek számának csökkentése az ország egyes kerületeinek gazdaságában végbement változásokat tükrözi: ez a kerületek komplex fejlesztésének eredménye, annak eredménye, hogy a kerületek fokozták a saját szükségletük fedezésére szolgáló áruk termelését. Ismeretes például, hogy a legutóbbi ötéves terv során „jelentékeny munkálatokat végeztek Moszkva, Leningrád, Baku, Harkov, Kiev, Gorkij környékén, az urali, donyecmedencei, kuznyec-medencei ipari központok, a szibériai és távolkeleti városok, valamint egyéb nagyvárosok körül létesített burgonya- és zöldségtermelő bázisok további kiterjesztése és megszilárdítása terén". (A Szovjetunió Állami Tervbizottságának és Központi Statisztikai Hivatalának jelentése, a Szovjetunió negyedik

(háborúutáni első) 1946—1950. évi ötéves terve teljesítésének eredményeiről. MSzKSZ. 1951. 4—5. sz. 480—481. lap.)

Az árövezetek száma csökkentésének gazdasági alapja a kerületek közötti szállítási kapcsolatok megjavítása és a vasúti és vízi közlekedési eszközök megfelelőbb technikai kihasználása (a teherkocsik, uszályok megterhelésének fokozása, a kocsifordulók gyorsítása stb.). Az ország egyes kerületeiben megállapított árak közötti eltérés csökkentése elősegíti a munka szerinti bérfizetés szocialista elvének teljesebb érvényesülését és hozzájárul a rubel árfolyamának megszilárdulásához.

A háborúutáni években a termelő és a fogyasztó kerületek még közelebb jutottak egymáshoz, tovább fejlődött a közlekedés, csökkentek a forgalmi és különösen a szállítási költségek. Ennek következtében a városi és falusi árszínvonal is közeledett egymáshoz. Míg a háborús években bizonyos árufajták ára vidéken meghaladta a városi árakat, most ez az árkülönbözet jelentős mértékben csökkent. Ez elősegíti a rubel árfolyamának megszilárdulását, fokozza a vidéki piac felvevőképességét és lehetővé teszi, hogy a kolhozparasztok több iparcikket vásároljanak.

Jelentősen bővült azoknak az áruknak a köre, amelyeknek kiskereskedelmi árát közvetlenül a kormány állapítja meg. Ebbe a csoportba tartoznak a különféle vas- és fémáruk, villamossági cikkek, bútorok, bőráruk és sok más áru.

A kiskereskedelmi áraknak a kormány által való megállapítása kiküszöböli az egyes üzemekben gyártott azonos áruk árának sokféleségét, megszilárdítja az ár szerepét és lehetővé teszi az árpolitika felhasználását az árutermelés és az áruforgalom irányítására.

Nagy változás következett be a háború után a kolhozpiaci árak alakulásában. Ismeretes, hogy a Nagy Honvédő Háború éveiben a kolhozpiac árai jóval magasabbak voltak a jegyre kapható áruk állami árainál. E különbség csökkentéséhez az is hozzájárult, hogy a piacon kialakuló árak alapján 1944-ben kibontakozott az állami kommersz kereskedelem, 1946-ban pedig a szövetkezeti kereskedelem. Annak eredményeképpen, hogy egyfelől megszűnt a jegyrendszer s a csökkentett egységes kiskereskedelmi árak alapján kialakult a szabadforgalmú kiskereskedelem, továbbá fokozódott a piac áruval való ellátása, másfelől nagyobb mennyiségű árút értékesítettek a szervezett piacon, megváltozott a kereslet és kínálat közötti viszony a kolhozpiacon, ami a kolhozpiaci árak csökkenését idézte elő. Az élelmiszerek és iparcikkek állami kiskereskedelmi árainak 1949—1951. évi leszállítása következtében a kolhozpiaci árak is tovább mérséklődtek.

Az állami kiskereskedelmi áraknak 1951 márciusában végrehajtott negyedik árleszállítása például azt eredményezte, hogy a lakosság a kolhozpiacokon 1951-ben forgalomba hozott árukért mintegy 7 milliárd rubellel kevesebbet fog fizetni.

★

A háborúutáni időszakban fokozódott a gazdasági emelők szerepe a szovjet kereskedelem kibontakozásában: tovább fejlődött és erősödött az önálló gazdaságos elszámolás; megnövekedett az anyagi ösztönzés szerepe az áruforgalom kifejlesztésében; növekedett a felvásárlási árak ösztönző szerepe az egyes mezőgazdasági termékfajták termelésének fokozásában. Az utóbbi két évben emelkedett a gyapot, gyapjú, nyersbőrök felvásárlási ára, és ennek következtében jelentősen megnövekedett az említett mezőgazdasági termékfajták felvásárlása.

Abból a célból, hogy a hitelnek, mint az áruforgalom fejlesztését szolgáló gazdasági emelőnek szerepét növeljék, 1948-ban a kereskedelem új hitelellátási rendszerét szervezték meg. A hitelt, amint a háború előtt is, az egyes áruk tervezett megtérülési idejének megfelelően folyósít-

ják. Ezzel elősegítették az áruforgalom meggyorsulását, és a hitelt a szovjet áruforgalom fejlesztésének még hathatósabb eszközévé tették.

A háború után megváltoztatták a kereskedelmi dolgozók munkabérének rendszerét. 1950 március 1-étől a kereskedelmi dolgozók számára olyan munkabérrendszert léptettek életbe, amely fokozza anyagi érdekeltségüket az áruforgalmi terv teljesítésében és túlteljesítésében, a lakosság szükségleteinek előzékenv és kifogástalan kielégítésében, továbbá elősegíti a munka termelékenységének emelkedését. Az új munkabérrendszerrel az önálló gazdaságos elszámolás megszilárdulását s a kereskedelmi és közétkeztetési dolgozók anyagi jólétének emelését kívánják elérni. Ez a munkabérrendszer a darabbér széleskörű alkalmazásán és a kereskedelmi dolgozók fizetésében a prémium szerepének fokozásán alapul. Az áruforgalmi terv teljesítésével és túlteljesítésével járó premizálás rendszere kiterjed a szovjet kereskedelmet irányító kereskedelmi irodák dolgozóira is.

A háborúutáni években széles körben elterjedt a forgalmi költségek csökkentéséért, a forgóeszközök megtérülésének meggyorsításáért, a jövedelmezőségért, a kereskedelem tervenfelüli felhalmozásának biztosításáért, és a kereskedelmi vállalatok állóalapjainak jobb kihasználásáért folyó mozgalom.

A jegyrendszer megszüntetése és az immár egységes árak alapján működő kereskedelem lehetőséget adott arra, hogy a nyereséget az eddiginél nagyobb mértékben használják fel az áruforgalom növelésére és a kereskedelem fejlesztésére.

Ennek az értékes eszköznek hathatós felhasználását akadályozta a különféle áruk (élelmiszerek és iparcikkek), valamint a különböző városokban, falun, vagy az ország távoli kerületeiben működő kereskedelmi szervezetek jövedelmezőségében jelentkező nagy különbség.

A jövedelmezőség fokozásában és az önálló gazdaságos elszámolásnak az árulosztó szervezet minden láncszemében való megszilárdításában rendkívül nagy jelentősége van a kiskereskedelmi árengedmények új rendszerének, amelyet 1950-ben a kiskereskedelmi árak árjegyzékének jóváhagyása alkalmával állapítottak meg.

Az egyes árukra vonatkozó kiskereskedelmi árengedmények abszolút mértékének növelése az illető áruk kiskereskedelmi árainak leszállítása és a forgalmi költségek általános színvonalának csökkentése közepette ment végbe. Az egyes árukra vonatkozó árengedmények felülvizsgálásakor olyan tényezőket vettek figyelembe, mint a szállítási költségek aránya a forgalmi költségek teljes összegében, az áruforgalom helyzete, különböző áruk forgalombahozatalának szükségessége stb. Nagyobb árengedményt biztosítanak a falusi kereskedelmi szervezeteknek, valamint a távoli északi vidékek, a Jakut ASzSzK, a szahalini, kamcsatkai terület és néhány más kerület kereskedelmi szervezeteinek.

A szovjet kereskedelemben az önálló gazdaságos elszámolás megszilárdulását olymódon lehet elősegíteni, ha a kereskedelmi árengedmények mértékét az áruk szállítására, megóvására és értékesítésére fordított tényleges kiadásoknak megfelelően állapítják meg és emellett biztosítják a normális nyereséget. A fogyasztási szövetkezetek egyes láncszemei közti (a nagy- és kiskereskedelem közti) új árengedményelosztási skála biztosítja valamennyi láncszem, de elsősorban a falusi szövetkezeti boltok jövedelmezőségét

Ilyenformán a háborúutáni időszakban az állam fokozottan felhasználta a nyereséget arra, hogy növelje a kereskedelmi szervezetek anyagi érdekeltségét egyik vagy másik áru eladásában, de felhasználta arra is, hogy az önálló gazdaságos elszámolás elvét következetesen érvényesítse a kereskedelemben.

A háborúutáni időszakban az állami szervek különösen nagy figyelmet fordítottak az áruforgalom tervezésére és a terveknek tudományos elvek alapján való kidolgozására.

A tudományos tervezés elengedhetetlen feltétele a szovjet kereskedelem helyes szervezésének.

Mikojan elvtárs 1950 március 10-én a választók előtt mondott beszédében hangsúlyozta: „A kereskedelmi szervezeteken belül meg kell szervezni a tudományos tervezést. A kereskedelem tervezésének megvannak a maga sajátosságai, a maga különlegességei. Ennek a tervezésnek számolnia kell azokkal a tényezőkkel, amelyek gyakori ingadozásnak vannak kitéve, számolnia kell a kereslet és kínálat viszonyával, a fogyasztók ízlésével, a nemzeti és helyi sajátosságokkal, az éghajlati viszonyakkal. A kereskedelmi tervezésnek minden más tervezést felül kell múlnia hajlékonyság, gyorsaság és rugalmasság tekintetében" (Mikojan. Jereván sztálini választókörzetének választói előtt 1950 március 10-én mondott beszéd. Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle. 1950. 3-4. szám. 297. lap).

Az áruforgalom tervezése során figyelembe kell venni az országban folyó újratermelési folyamat konkrét menetét, e folyamatnak az egyes kerületekben meglévő sajátosságait, a termelés eredményeit (a társadalmi termék volumenét és szerkezetét), az elosztás feltételeit és eredményeit (egyéni és társadalmi fogyasztási alap, természetbeni fogyasztás), a fogyasztásban és a keresletben a jövedelmek növekedésének megfelelően jelentkező változásokat, a dolgozók kulturális javakra irányuló keresletének emelkedését.

Az áruforgalom tervezésekor számításba kell venni a szervezetlen piacon lezajló folyamatokat is, hogy azokra befolyással lehessünk. Az áruforgalom méretének összhangban kell állnia a fizetőképes kereslettel és az árufedezettel; a forgalmi költségek színvonalának összhangban kell lennie az egyes árucsoportoknak a forgalomban elfoglalt arányával..

Az áruforgalom szerkezetének és a csoporton belüli választéknak megváltozása hatással van az egész árutömeg értékére, minthogy egyik-másik áru egyes fajtáinak vagy minőségének különböző az ára.

Az áru kiskereskedelmi értékesítése a pénzjövedelem egy részének cseréje árura. Ezért az áruforgalom gazdaságilag megalapozott tervezésének elemi követelménye, hogy elmélyülten tanulmányozza a forgalomban lévő pénz és áru mozgásának valamennyi tényezőjét.

Minthogy a munkaszerinti elosztás szocialista elve a pénz segítségével valósul meg, a dolgozók személyes szükséglete a szocialista gazdaságban fizetőképes kereslet formájában lép fel. Ezért az áruforgalom tervezésének igen fontos tényezője a lakosság vásárló alapjainak kiszámítása és a lakosságnak konkrét cikkekre, mint használati értékekre irányuló keresletének tanulmányozása.

Az áruforgalom tervezésének különös jelentősége van azért is, mert az árualapok és az áruforgalom egyes kerületek közötti elosztásának terve jelentős mértékben meghatározza a lakosság fogyasztásának méretét és szerkezetét az egyik vagy másik köztársaságban, kerületben vagy városban. A kereskedelem tervezése megkívánja a termelőhelyektől a fogyasztási területekre irányuló áruszállítás legészszerűbb, a legkisebb menetidővel, illetve a legkisebb szállítási költséggel járó útvonalának megállapítását; ez az eljárás gyorsítja az áruk forgalmát és biztosítja, hogy az áru minél kevesebb kereskedelmi szervezeten és raktáron menjen keresztül.

A legészszerűbb szállítási útvonal megállapítását a termelés területi elhelyezésében és az egyes kerületek szakosításában az utóbbi tíz év alatt végbement jelentős változások teszik szükségessé. Ezeket a változásokat az áru- és pénzviszonyok

fejlődése, a lakosság vásárló alapjainak megoszlásában beállott eltolódás és egy sor más tényező idézi elő.

Jelentősen megerősödött a háború után a szocialista állam gazdasági-szervező tevékenysége és ez a kereskedelem és ipar közötti viszony egyre aktívabb szabályozásában is megnyilvánult. Ezt bizonyítja a Szovjetunió minisztertanácsának határozata a könnyűipari, a hús- és tejipari minisztériumok alá tartozó vállalatok és sok más iparág által gyártott legfontosabb áruk szállításának alapvető feltételeiről. A kereskedelemnek a termelésre gyakorolt tervszerű befolyását erősíti a kis- és nagykereskedelmi szervezetekben nemrég alkalmazott megrendelési rendszer, amelynek célja, hogy az iparvállalatok a fogyasztók kívánságainak megfelelő választékú és minőségű árukat szállítsanak. A kereskedelmi vállalatok megrendelési rendszere lehetővé teszi a nyersanyagforrások és az élő munka hatékonyabb felhasználását a termelésben s meggyorsítja az árutömeg forgalmát.

*

A Szovjetunióban állandóan fokozódik a tömegfogyasztási cikkek termelése, növekszik a nemzeti jövedelem, csökkennek az árak, fokozódik a nép jóléte. A tőkés országokban viszont csökken a dolgozók részesedése a nemzeti jövedelemben, erősbödik a dolgozók abszolút és relatív elnyomorodásának folyamata, szüntelenül emelkednek az árak.

Több mint hat év múlt el a második világháború befejezése óta, de Angliában, Franciaországban, Olaszországban és más tőkés országokban még fennáll a jegyrendszer. Mindinkább bővül a jegyre árusított áruk köre, és csökken az amúgyis igen alacsony fejadag. Angliában nemsokkal a háború befejezése után újból életbeléptették a jegyrendszert a kenyérre (1946-ban), és burgonyára (1947-ben), csökkentették a jegyre kapható hús, cukor, zsír és más termékek mennyiségét. A jegyre adott hús mennyiségét személyenként összesen heti 100 grammban állapították meg, kisebb mennyiségben, mint a háború idején. Angliában például az egy főre eső húsfogyasztás 39, a vajfogyasztás 50, a szalonnafogyasztás 62, a rizsfogyasztás 68 százalékkal kisebb, mint a háború alatt volt.

Az USA-ban, Angliában és más kapitalista országokban folyó korlátlan fegyverkezési hajsza a dolgozók amúgyis nehéz helyzetének rosszabbodásával jár.

A háború befejezése után is tovább folytatják a hatalmas méretű haditermelést, és lassítják a polgári termelés növekedését. 1950-ben a tömegfogyasztási cikkek termelése abszolút mértékben csökkent. Az USA kormánya 1950-ben több rendelettel korlátozta számos nyersanyagnak (gumi, alumínium, réz, nikkel stb.) a polgári termelés céljára való felhasználását. Az Egyesült Államok elnöke mellett működő közgazdasági szakértők kénytelenek voltak beismerni, hogy 1951-ben tovább csökken a fogyasztási cikkek termelése.

A hatalmas hadi kiadásokat a dolgozók adóterheinek növelésével fedezik. A polgári termelés csökkenésével egyidőben emelkednek a tömegfogyasztási cikkek árai, növekednek a lakbérek és a közszolgáltatások díjai. Mindez a széles dolgozó tömegek amúgyis igen alacsony fogyasztási színvonalának további süllyedését idézi elő.

Az USA-ban is fokozódik a drágaság és csökken a dolgozók fogyasztása. A villamosipari dolgozók haladó szakszervezetének számítása szerint az USA-ban a létminimum költségei 1950-ben nem kevesebb, mint 163 százalékkal emelkedtek 1939-hez képest. Az összes családok mintegy kétharmadának jövedelme ezidőszerint 25—30 százalékkal kisebb a létminimumnál.

Az USA-ban az élelmiszerek ára 1950 októberében 2,2-szer volt magasabb, mint 1939-ben. Angliában 1947 júniusától 1950

szeptemberéig a kenyér ára 22, a daráé 12,5, a cukoré 66, a szalonnáé 50, a vajé 50, a tejé 43 százalékkal stb. emelkedett. A ruházati cikkek és textiláruk árai átlagban 20 százalékkal nőttek. A lakásfűtéshez szükséges szén ára és a lakbérek is emelkedtek.

Az amerikai imperialisták és csatlósaik véres koreai kalandja a tömegfogyasztási cikkek árának újabb felhajtásával és a dolgozók nagy tömegeinek további elnyomorodásával járt. Az USA-ban 1950 június végétől 1951 januárig az élelmiszerek nagykereskedelmi ára 21 százalékkal emelkedett. A *New York Times* adatai szerint a pamutszövetek átlagos nagykereskedelmi ára 1950-ben hat hónap alatt több mint 37 százalékkal növekedett.

Angliában is fokozódik a dolgozók elnyomorodása. Csupán januárban és február első felében 40 fajta élelmiszer árának emelését jelentették be. Február második felében ismét felszökött a különböző háztartási cikkek, ruhafélék és élelmiszerek ára. 1951 március 1-étől 1951. április 10-éig például 16-szor emelték a különféle áruk, élelmiszerek, ruházati és háztartási cikkek árát. Emelkedett a többi között a szén ára, a villamosáram és a közszolgáltatások díja.

A Vietnamban aljas gyarmati háborút folytató és az amerikai imperialisták parancsára nagy fegyverkezési programot végrehajtó Franciaországban már 1951 januárjában erősen emelkedtek az élelmiszerárak. Február végén a marhahús árát ismét 10—15 százalékkal emelték.

Rendkívüli az áremelkedés a Tito—Rankovics-banda által az imperializmus szolgálatába állított Jugoszláviában. Az 1945. évi árak 1950-ig több mint 7,5-szeresükre nőttek.

Hasonló áremelkedéseket látunk Olaszországban, Ausztriában, Nyugat-Németországban, Japánban és más tőkés országokban.

A Szovjetunióban végrehajtott rendszeres árleszállítások és a tőkés országokban mutatkozó folytonos áremelkedések újabb ékes bizonyítékai a szocialista gazdasági rendszer óriási fölényének a tőkés rendszerrel szemben.

A szovjet kereskedelem nagy szerepet játszik a nép anyagi és kulturális színvonalának emelésében, a lakosság fogyasztásának fokozásában és a fogyasztás áruk szerinti megoszlásának megjavításában.

A szovjet kereskedelem mindenirányú fejlesztése, kultúrájának emelése, a dolgozók életszínvonalának további föllendülését segíti elő. *(Voproszi Ekonomiki.* 1951. 7. szám.)

Olvasóinkhoz!

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy azok a szovjet cikkek, amelyeknek végén zárójelben feltüntetjük a forrást (például Voproszi Ekonomiki, 6. szám), az eredeti terjedelemhez képest többé-kevésbbé rövidített formában kerülnek lapunkban közlésre.

NÉPSZAVA

A SZABAD SZAKSZERVEZETEK KÖZPONTI LAPJA

N. PUHLOV

Románia mezőgazdaságának fejlődése

A nagy Szovjetunió által felszabadított és azóta is gabonával, vetőmagvakkal, nyersanyagokkal, felszerelésekkel, szakkáderekkel stb.-vel támogatott Románia dolgozói létrehozták országukban a népi demokratikus rendszert és a háborús károkat helyreállítva, építik a szocializmus alapjait. Az 1949—1950. évi népgazdasági tervek sikeres teljesítése, sőt túlteljesítése után (amelyek keretében például az ipari termelés 1950-ben már jelentősen meghaladta a háború előtti, 1938. évi színvonalat) Románia 1951-ben hozzáfogott első ötéves népgazdasági tervének végrehajtásához. Az első ötéves terv fő feladatai: lerakni a szocializmus gazdasági alapjait, fokozatosan kiszorítani a tőkés elemeket a népgazdaság valamennyi ágából olykép, hogy a terv végrehajtásának utolsó évében az iparban már egyáltalán ne legyenek ilyen elemek, a kereskedelemben és a mezőgazdaságban pedig csak szórványosan fordulhassanak elő.

A Román Munkáspárt és a kormány az ország szocialista iparosítására törekszik. Egyúttal nagy figyelmet fordít a mezőgazdaság helyreállítására és továbbfejlesztésére.

1945—46-ban az országban földreformot hajtottak végre. A németeknek és a nép ellenségeinek földjét, valamint az 50 hektárnál nagyobb földbirtokokat elkobozták. A földreform nem érintette az egyházi és királyi birtokokat. A reform következtében több mint 900 000 földnélküli, illetve törpebirtokos paraszt és mezőgazdasági munkás jutott összesen 1 110 000 hektár földhöz. 1946-ban törvényt hoztak, amely eltörölte az aszálysújtotta vidékeken a föld adás-vételét és ugyanakkor adókedvezményeket, valamint segélyt biztosított az ott élő parasztoknak. 1948-ban, a királyság megszüntetése és a köztársaság kikiáltása után, elkobozták az összes királyi birtokokat. 1949-ben törvényerejű rendelettel államosították a még földesúri kézen volt 50 hektárnál kisebb földeket is.

A földreform és a mezőgazdaságban végrehajtott egyéb demokratikus rendszabályok, valamint a Szovjetunió és a román kormány segítsége lehetővé tette, hogy a dolgozó parasztok komoly eredményeket érjenek el az ország mezőgazdaságának helyreállításában és továbbfejlesztésében. Nagy jelentősége volt annak, hogy korszerű agrotechnikai eljárásokat alkalmaztak és kiterjesztették a gépi művelést. Új gép- és traktorállomásokat szerveztek. Ezekkel együtt az egész országban 138-ra emelkedett a gépállomások száma, és 6100 traktoruk volt. Így például 1950-ben a falvakban sok vetőmagtisztító-, csávázó- és gépjavító-állomást létesítettek, és fokozottabb mértékben kezdtek műtrágyát használni. A fő mezőgazdasági növényfélék termése az aszály ellenére is évről évre növekedett, a betakarítás és a cséplés meggyorsult. Így például a gabonaneműek betakarítása 1950-ben 21 nappal korábban fejeződött be, mint 1949-ben. noha vetésterületük 23 százalékkal nagyobb volt.

A Román Munkáspárt és a kormány falun olyan politikát folytat, amely a dolgozó parasztság érdekeit védi és ugyanakkor a kulák-

ságot korlátozza. Ez a politika a megfelelő adóztatás, állami beszolgáltatás kivetése, hitelellátás stb útján valósul meg. Az 1945—1949. évi szabályozás az adóterhek súlyát a kulákságra hárította. Az adót az átlagjövedelem alapján állapítják meg. Az évi 12 000 lei-nél kisebb jövedelmű gazdaságokat mentesítik az adófizetés kötelezettsége alól, az ennél nagyobb jövedelműeket pedig progresszív adóval terhelik. Az adókulcs más és más az egyéni és a kollektív gazdaságoknál, a munkások és alkalmazottak, valamint a kisipari szövetkezeti tagok gazdaságainál. 1949-ben a kivetett mezőgazdasági adó összegét 1948-hoz képest 31,5 százalékkal csökkentették. 1950 végén törölték a parasztság tartozását a földreform során kapott földekért.

A beszolgáltatásokat a kormány 1951-ben a gazdaság nagysága és a föld minősége szerint szabályozta. Ebből a célból az országot övezetekre osztották. A legtermékenyebb övezetben például a 0,5 hektárig terjedő gazdaságok mentesek a beszolgáltatás alól. A 0,5—5 hektárig terjedő földeknél a beszolgáltatás hektáronként 70—250 kg gabona, az 5—10 hektár területű földeknél 300—350 kg, a 10—15 hektárig terjedő kulákgazdaságoknál pedig 590—825 kg gabona. A háborúban, illetve munkájuk folytán megrokkantak és a 60 évesnél idősebb személyek kedvezményt kapnak, ha földjük nagysága nem haladja meg a 2 hektárt.

A kormány rendszeresen támogatja az egyénileg gazdálkodó szegény- és középparasztokat vetőmagvakkal, tenyészállattal, olcsó és hosszúlejáratú hitellel, a mezőgazdasági fölszerelés javításának megszervezésével, műtrágyával, szaktanácsadással stb. A dolgozó parasztok kedvezményes föltételek mellett bérelhetnek mezőgazdasági gépeket.

A kulákok Romániában is — mint a többi népi demokratikus országban — a munkásosztály, a proletárdiktatúra, a dolgozó parasztság és a szocialista átalakulás esküdt ellenségei, akikkel szemben a párt és a kormány állandó harcot vív. A román falvakban a kulákságnak még mindig jelentős gazdasági ereje van. Több mint 200 000 cselédet, valamint nagyszámú szegény- és kisparasztot zsákmányolnak ki és arra törekszenek, hogy befolyásuk alatt tartsák a közép-, sőt a szegényparasztok egy részét is. Ezenkívül az amerikai imperialistáktól és a Tító-fasisztáktól támogatott kulákok a legkülönbözőbb formákban népellenes, felforgató tevékenységet fejtenek ki.

A Román Munkáspárt és a kormány — Lenin és Sztálin tanítását követve — arra törekszik, hogy megteremtse a mezőgazdaság szocialista átalakításának feltételeit és rávezesse a dolgozó parasztságot az önkéntes társuláson alapuló, szocialista szövetkezeti gazdálkodás útjára. A népi demokratikus kormány mind több anyagi segítséggel támogatja a kollektív gazdaságok fejlődését. A román ipar is elérte már azt a színvonalat, amely — a Szovjetunió és a népi demokráciák baráti segítségével együtt — lehetővé teszi a román mezőgazdaság technikai újjáalakítását, a kollektív gazdaságok ellátását a szükséges traktorokkal és mezőgazdasági gépekkel. 1951-ben a gép- és traktorállomások száma eléri a 188-at. Az ötéves terv folyamán a román iparnak 21 000 traktort, sok kombájnt és többtízezer egyéb mezőgazdasági gépet kell gyártania.

A népi kormány kiépítette az országban az állami gazdaságok hálózatát. Az állami gazdaságok földterülete meghaladja a 800 000 hektárt. Jó gépi felszereléssel és jelentős állatállománnyal rendelkeznek. Az állami gazdaságok a legújabb tapasztalatok elterjesztésének központjai, és emelik a mezőgazdaság színvonalát. Fejlett, nagyüzemi termelési módszerekkel, az egyénileg gazdálkodó parasztokénál lényegesen nagyobb terméseredményekkel, arra ösztönzik a kisparaszti gazdaságokat, hogy lépjenek a szövetkezés útjára. Jelentős szerepet töltenek be az állami gazdaságok a városi dolgozók élelmiszerekkel és ipari nyersanyagokkal való ellátásában is.

A Román Munkáspárt széles körben propagálja a parasztok között a Szovjetunió kolhozrendszerének rendkívül nagy sikereit, a román falu szocialista átalakításának terveit és a többi népi demokratikus országnak a szövetkezésben szerzett tapasztalatait. A kollektív gazdaságok előnyeit ismertető felvilágosító munka sikerét jelentős mértékben elősegítették a Szovjetunióban járt román parasztküldöttségek tagjai és a Romániába látogató szovjet mezőgazdasági dolgozók.

A párt és a kormány nagy figyelmet szentel valamennyi szövetkezeti forma fejlődésének és megszilárdulásának. Abból indul ki, hogy a kollektív gazdaságok szervezéséhez

az első lépés a falusi fogyasztási-, értékesítő- és kisipariszövetkezetek széles hálózatának létrehozása és továbbfejlesztése. A népi demokratikus rendszerben a szövetkezésnek hatalmas szerepe van a parasztság tömegeinek a kollektivizmus szellemében való nevelése és a szocialista építőmunkába való bekapcsolása terén.

A román falvakban ma több mint 5000 fogyasztási és értékesítő szövetkezet működik, mintegy ötmillió taggal. Mezőgazdasági termelőszövetkezeteket 1948-ban kezdtek alakítani. Jelenleg két típusuk van. Az egyik, a mindenki számára hozzáférhető legegyszerűbb típus: a föld közös megmunkálására alakult termelőcsoport. A benne résztvevő kis- és középparasztok a mezőgazdasági munkálatok tartamára egyesítik földjüket. A termést azonban minden csoporttag maga takarítja be. A termelőcsoport földjét a gép- és traktorállomások kedvezményesen művelik meg. Táblázatunk szemléltetően mutatja a termelőcsoportok számának növekedését, e gazdálkodási forma megerősödését:

Év	A termelőcsoportok száma	A tagok száma (ezrekben)	A megművelt terület nagysága (ezer hektár)
1948	377	kb. 20	9
1949	1952	102	150
1950	2875	259	364
1951 (március 20)	3465	több mint 300	kb. 400

Az 1950. év tapasztalatai megmutatták, hogy számos termelőcsoport lényegesen kedvezőbb terméseredményt ért el, mint az egyéni parasztgazdaságok.

A termelőcsoportok csupán ideiglenes szövetkezések, ezért a párt és a kormány arra törekszik, hogy fokozatosan átalakuljanak állandó jellegű, igazi mezőgazdasági termelőszövetkezetekké. A kormány rendszeresen segélyezi, kedvezményekben részesíti a termelőszövetkezeteket, ami biztosítja jövedelmezőségük emelkedését és előmozdítja további elterjedésüket és fejlődésüket.

A másik, fejlettebb típusú termelőszövetkezet a kollektív gazdaság. Az első ilyen gazdaságok 1949 júliusában alakultak. A kollektív gazdaságba belépő tagok a mintaalapszabálynak megfelelően átadják földjüket a szövetkezetnek. A szövetkezet tagjainak közös tulajdonába megy át minden igásállat, a legfontosabb mezőgazdasági felszerelés, a vetőmag- és takarmánykészlet, valamint a gazdasági épületek. A tag megtarthat magának, avagy a kollektív gazdaságtól kap személyes használatra 0,25—0,50 hektár területű háztáji földet. Nem válnak közössé a tag és családja személyes használatában lévő lakóépületek, méhes, háztáji gazdasági épületek, és ezeken kívül minden szövetkezeti tagnak lehet 1 tehene, legföljebb 2 borja vagy üszője, és 1 anyasertése A kollektív gazdaság termelési alapszerve: a brigád. Kulákok nem léphetnek be a kollektív gazdaságba. A jövedelmet a tagok közt a végzett munka mennyisége és minősége alapján, a teljesített munkaegységek szerint osztják el. A kollektív gazdaságok száma az 1949. évi nyári-őszi 56-ról 1950 tavaszán 122-re, 1950 nyarán pedig 851-re emelkedett. 1951 elején Romániában már 1029 kollektív gazdaság volt, amelyek összesen 65 974 szegény- és középparaszti gazdaságot egyesítettek, 268 000 hektárnyi területtel. A tagság szociális összetétele: földnélküli paraszt 5,5, szegényparaszt 62.5, középparaszt 32 százalék. Jelenleg Romániában 1100 kollektív gazdaság van.

A párt és a kormány fő feladatának tekinti azt, hogy a már megalakult mezőgazdasági termelőszövetkezeteket (kollektív gazdaságokat) minden eszközzel megerősítse és fejlessze. A szocialista mezőgazdaság kialakításának mostani szakaszán a falusi szövetkezeti mozgalomban elért sikerek megszilárdítása döntő kérdés mind Romániában, mind a többi népi demokratikus országban. A termelőszövetkezetek közös földjét kiegészíti a kormány az állami földtartalékokból. Az eddig használatukra bocsátott földek nagysága a kollektív gazdaságok összterületének 30 százaléka. Az állam 811 millió lei értékű, különféle gazdasági épületet is kiutalt számukra. Ezenkívül 1950-ben 189 millió lei

értékű mezőgazdasági gépet irányított a szövetkezeti szektorba, 733 000 lei összegben kedvezményes hiteleket folyósított a szövetkezeteknek, 15 000 tonna búzát, kb. 2000 tonna rozsot, árpát, zabot, 2000 tonna szénát, 1500 tonna erőtakarmányt, 600 tonna szalmát, valamint sok építőanyagot adott nekik hitelbe. A kollektív gazdaságokat a megalakulásuktól számított két év tartamára teljesen fölmentik a mezőgazdasági adó fizetése alól. A beszolgáltatáskor e gazdaságok fennállásuk első esztendejében 20 százalékos engedményt élveznek, a következő években pedig — függetlenül területük nagyságától — hektáronként csupán 200 kg gabonát kötelesek beszolgáltatni.

A párttól és a kormánytól kapott sokoldalú támogatás, a legfejlettebb agrártudomány és technika vívmányainak alkalmazása, a föld gépi megművelése, és a tagok lelkes munkája következtében a legkiválóbb kollektív gazdaságok átlagos terméseredménye a mezőgazdasági növényekből lényegesen nagyobb, mint az egyéni parasztgazdaságoké. Búzából például 40 százalékkal nagyobb terméseredményt értek el. A jó gazdálkodás eredményeképpen emelkedik a kollektív gazdaságok pénzjövedelme is. A kollektív gazdaságokban egy-egy család átlagos évi jövedelme (a háztáji gazdaság hozamával együtt) kétszerese, háromszorosa annak a jövedelemnek, amit ugyanabban a faluban egy jól gazdálkodó középparaszti család elérhet.

A kollektív gazdaságok kedvező eredményei fokozott vonzóerőt gyakorolnak a parasztságra. A tagok száma növekszik, és már vannak olyan községek is, ahol valamennyi dolgozó paraszt belépett a kollektív gazdaságokba.

A kollektív gazdaságok szervezésében és működésében még bizonyos hibák és hiányosságok is tapasztalhatók. Különösen érezhető ez a munkaszervezés, a munkafegyelem, a jövedelemelosztás, a számvitel és a tervezés vonalán. A párt és a kormány e hibák és hiányosságok kiküszöbölése, valamint a kollektív gazdaságok szervezeti és gazdasági megszilárdítása érdekében 1951 március 1-én határozatot hozott, amely nagyarányú akcióprogramot tartalmaz. A határozat a pártszervezetek és az államhatalmi szervek kötelességévé teszi, hogy rendszeresen ellenőrizzék a kollektív gazdaságok mintaalapszabályának pontos betartását és segítsék e gazdaságok vezetőségét az állandó termelőbrigádok megerősítésében, a munkálatok jobb megtervezésében, a jövedelemelosztásban és a számvitel helyes megszervezésében. A különféle mezőgazdasági munkálatok kellő időben való elvégzése céljából a határozat előírja, hogy minden egyes tag legalább 80 munkaegységet köteles évenként teljesíteni. Széleskörű munkaprogramot tartalmaz a határozat a pártszervezetek, az állami igazgatás és a szövetkezeti szervek számára a szocialista verseny szervezésére, a tapasztalatcserére, az iparvállalatok részéről a szövetkezetek fölött gyakorolt patronálás megszilárdítására, a kollektív gazdaságokban végzendő politikai, kulturális és oktatási munka fejlesztésére vonatkozóan is. Sok tanácsot ad a határozat a kollektív gazdaságoknak haszonállattenyésztő telepek szervezésére, takarmánytermelés és vetőmagalapok létesítésére, szőlőtelepítésre. A gép- és traktorállomások munkájának megjavításáról is intézkedik a határozat.

A román mezőgazdaságban eddig elért sikereket az ötéves terv során megszilárdítják és továbbfejlesztik. Az első ötéves terv nagy mezőgazdasági beruházásokat irányoz elő. A kollektív gazdaságoknak öt év alatt nyújtandó hitelek együttes összege 30 milliárd lei. A gép- és traktorállomások száma 1955-ben eléri a 428-at. Az állami szektor a mezőgazdaságban az ötéves terv végére jelentős mennyiségű ipari növényt termel majd, és ellátja a mezőgazdasági termelőszövetkezeteket a szükséges minőségi vetőmagvakkal, szőlő- és gyümölcsfacsemetékkel, valamint tenyészállatokkal. A kollektív gazdaságok fejlesztése, számuk növekedése során a párt és a kormány figyelemmel van arra, hogy e folyamat ne legyen gyorsabb ütemű, mint a mezőgazdaságot mind tökéletesebb gépekkel ellátó szocialista ipar növekedése. Ügyelnek arra, hogy olyan mértékben fejlesszék a termelőszövetkezeti mozgalmat, amilyen arányban növekszik a kollektív gazdaságok vezetésére alkalmas káderek száma és amilyen arányban terjed a dolgozó parasztság körében a kollektív mezőgazdaság előnyeinek fölismerése. (*Voproszi Ekonomiki.* 1951. 6. szám.)

Sz. B.

Az új Magyar Könyvkiadó
a téli könyvvásáron

Dalok Sztálinról Versek

A Szovjetunió népeinek Sztálinról szóló dalait gyűjti egybe a kötet, kiváló szovjet költők verseit és népdalokat vegyesen. Ezekből a dalokból a szovjet népek forró szeretete és hálája árad a nagy Sztálin felé és egyszerű, megható szavakkal mondják el a népük szívéből fakadó forró érzelmeket. A Sztálinról szóló versek fordításával a magyar műfordítók és költők úgyszólván teljes gárdája így ünnepli a nagy Sztálin hetvenkettedik születésnapját. Kötve Ft 11.50

Gorkij : Elbeszélések I.

Ezzel a kötettel indítja meg a kiadó Gorkij válogatott műveinek sorozatát. Az Elbeszélések két kötetre terjednek, felölelik a nagy író első elbeszéléseit, tanítómeséit és elbeszélő költeményeit. A második kötet 1952-ben jelenik meg. Az első kötet elbeszélései között szerepel Cselkas, Izergil anyó, Makar Csudra, valamint számos magyarul eddig meg nem jelent mű: A hazudós csíz, A kis tündér és A fiatal juhász. E kötet Makai Imre fordításában, díszes köntösben, egész vászonkötésben kerül a magyar olvasó elé. Kötve Ft 20.—

Gorbatov : Donyeci bányászok

A regény cselekménye az 1930—35-ös évek között játszódik; színhelye a Donyec-medence. Az író nagy művészi erővel kapcsolja egybe az építés és a széntermelés fokozásának megindulását két fiatal fiú életének indulásával és kiteljesedésével. Az író magas színvonalú, művészi eszközökkel veti fel a szocializmus építésének legnagyobb problémáit és nemcsak történelmi krónikása a Sztahanov-mozgalom megindulásának, hanem mélyreható emberábrázolással azt is bemutatja, hogy az élő emberek minden szenvedélyükkel, vágyaikkal és törekvéseikkel — egy nagy eszmétől lelkesítve — miként válnak alkotó hősökké a Bolsevik Párt irányításával. Kötve Ft 17.—

Leonov : Út az Óceán felé

A regény lélekzetállítóan érdekes cselekménye 1933-ban játszódik, amikor még mindenfelé megbújtak a reakció emberei. A hatalmas regény hőse Kurilov, a polgárháborút végigküzdött forradalmár; szintere a volga—reviszanszki vasútvonal építése. E vasútvonal működésében fennakadások, gyanús jelenségek észlelhetők. Kurilov főfeladatul tűzi maga elé az építkezés jobb megszervezését és a sorozatos vasúti katasztrófák okozóinak leleplezését. Sorsa, élete — ahogy a sokszálú, gazdag történet folyamán kibontakozik előttünk — szorosan egybefonódik a vasútvonal történetével, múltjával, jelenével és jövőjével.

Fűzve Ft 17.50, kötve Ft 23.—

M. LUKJANOVA

Japán — a távolkeleti agresszió újjáéledésének fészke

Hat éve, hogy az imperialista Japán feltétel nélküli fegyverletételre kényszerült a Szovjet Hadsereg csapásai alatt, s a világ népei ma ismét az újraéledő japán agresszió veszélyével állnak szemben. Az amerikai imperialisták bűnös politikájának eredménye ez, akik semmibevéve a potsdami határozatokat, nemcsak érintetlenül hagyták a reakciós, agresszív japán erőket, hanem szövetségre lépve velük, Japánt háborús —. stratégiai felvonulási területté változtatták.

A japán reakció legfőbb támasza mindig az abszolutizmus rendszere volt. Az USA uralkodó körei ezért — arra törekedve, hogy a lehetőség szerint változatlan formában fenntartsák Japánban a fegyverletételt megelőző társadalmi rendet — nem szűntették meg a monarchiát, hanem mindent elkövettek, hogy a japán császár befolyása sértetlen maradjon. Az államapparátus „megtisztítása" csupán szemfényvesztés volt a megszálló hatóságok részéről, hiszen a régi reakciós hivatalnokok megtartották pozícióikat, és továbbra is szoros kapcsolatot tartanak fenn a császári udvarral és titokban minden fontos politikai kérdést együtt tárgyalnak meg. Az ország reakciós erői ma is a császár köré tömörülnek.

A háborúban elszenvedett vereség következtében jelentősen meggyengült a japán militaristák befolyása. A megszálló hatóságok kénytelenek voltak feloszlatni a hadsereget és a flottát. A militaristák — legalább is átmenetileg — nem követelhettek nyiltan vezetőállásokat az államapparátusban. Az USA uralkodókörei azonban — megszegvén a potsdami egyezmény legfőbb határozatait — feltámasztották a japán militarizmust. Törvénytelenül szabadonbocsátottak 229 háborús főbűnöst és 170 000 egyéb háborús bűnöst. Teljesen rehabilitálták őket és valamennyit visszahelyezték az állam szolgálatába. Az amerikai megszállók ismét felállították a japán hadsereget, amelynek növekedésével arányosan nő a militaristák befolyása az országban.

A háborúutáni években rendkívül megerősödött az országban a demokratikus mozgalom. Ez kiterjed a falvakra is, és magával ragadja a földnélküli és kevés földdel rendelkező parasztságot, a félfeudális kizsákmányolás hálójában vergődő, földet követelő tömegeket.

A Szovjetunió képviselői a Távolkeleti Bizottságban több alkalommal síkraszálltak demokratikus agrárreform megvalósítása érdekében. Ez azonban az amerikai megszálló hatóságok és az uralmon lévő japán reakció makacs ellenállásába ütközött, amely agrárreform címén egész sor olyan intézkedést létesített, amelyek a földesurak érdekeit a legkevésbbé sem sértik, ellenben elősegítik a kulákság megerősödését. Az „agrárreform" eredménye tehát a tőkésosztály megerősödése falun. A mezőgazdasági tőkéseket igen sok szál fűzi a japán monopóliumokhoz. Az ország kereskedelmi hálózatát felhasználva, a japán finánctőke, a maga kezébe összpontosítja a parasztság termékeinek legnagyobb részét, amelyet azután magas áron ad el. Fokozódik tehát a japán falu kizsákmányolása a finánctőke által. Az amerikai imperialisták és az uralmon lévő japán reakció ezzel az anti-

demokratikus „agrárreformmal" akarták elensúlyozni a kommunista párt növekvő befolyását falun, így akarták gyengíteni a forradalmi munkás-paraszt szövetséget, amelynek vezetője az agrárkérdés demokratikus megoldásáért harcoló japán munkásosztály.

A háborúutáni Japánban az uralkodó burzsoá-földesúri blokkban most is a monopolista burzsoáziáé a vezetőszerep. Igaz, hogy Japán háborús veszteségei súlyos csapást mértek a japán monopóliumokra. A Micuikonszern például 197 vállalatából 48-at, a Micubiszi-konszern pedig 40-ből 13-at vesztett el. A japán monopoltőkések általában elvesztették tőkéjük 14 százalékát, de egyesek elvesztették vagyonuk egyharmadát, egynegyedét. A hadiiparba fektetett tőkék befagytak, minthogy a hadiipari vállalatok nagy része kénytelen volt rögtön a fegyverletétel után megszüntetni termelését. A továbbiak során azonban az amerikai imperialisták politikája Japánban azzal az eredménnyel járt, hogy a finánctőke nemcsak politikai hatalmát tartotta meg, hanem gazdasági pozícióját is megerősítette.

*

Az amerikai imperialisták igyekeznek felhasználni a japán finánctőkéseket a japán nép mind erősebbé váló demokratikus mozgalma ellen indított harcra, a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság ellen irányuló háború előkészítésére, valamint az ázsiai népek elnyomására és nemzeti felszabadító harcuk leverésére. Az USA uralkodó körei azonban nem feledkeznek meg arról sem, hogy a japán imperializmus a közelmúltban az USA erőteljes vetélytársa volt a világpiacon. Ezért — bár az országban a finánccoligarchia kezén hagyják a hatalmat — igyekeznek a finánctőkéseket, mint vetélytársakat ártalmatlanná tenni és a Wall Street urainak engedelmes eszközeivé változtatni. A japán finánctőkések viszont jobban félnek a japán nép növekvő felháborodásától, mint az amerikai vetélytárstól, mivel jól tudják, hogy megfosztva megbízható támaszuktól, a hadseregtől, nem egykönnyen számolhatnak le az erősödő demokratikus mozgalmakkal. Uralmuk biztosítása érdekében tehát az amerikai megszállókkal való együttműködés útjára léptek.

Az USA uralkodó körei a japán nagytőkével szemben folytatott politikájukat úgy próbálják feltüntetni a világ közvéleménye előtt, mint a japán nagytőke felszámolásának politikáját. Az amerikai sajtó nagy reklámot csapott az úgynevezett „gazdasági decentralizáció" vagy más néven „a japán finánccoligarchia likvidálása" programjának. Ennek természetesen semmi köze sincs a Távolkeleti Bizottságnak a japán konszernek feloszlatásáról szóló határozatához. Az amerikai uralkodó köröktől távol áll a japán finánccoligarchia felszámolása. Céljuk csak az, hogy az amerikai monopóliumokkal szemben tanúsított ellenállását csökkentsék.

A japán monopóliumok ellen alkalmazott egyik eszköz a „gazdasági hatalom szervezetéről" szóló törvény volt, amelyet a „szocialista" Katajama-kormány adott ki 1947 decemberében a megszálló hatóságok nyomására. E törvény alapján 325 nagy részvénytársaságot oszlattak fel, amelyek az amerikai monopoltőke erős konkurrensei voltak. De már néhány hónap múlva töröltek a jegyzékből 50 részvénytársaságot, majd még 147-et, és 1949 elején már csaknem minden társaságot elismertek és megóvtak a feloszlatástól. Igen jellemző, hogy a „likvidációs politika" egyáltalán nem érintette a bankokat. Ilymódon az amerikai megszálló hatóságok a japán monopoltőkének valójában a legfontosabb pozíciókat biztosították az országban. 1950 elején MacArthur már meg is szüntette a „Japán gazdasági hatalmának decentralizálására" alakult bizottság működését. Ezzel befejeződött a demagóg lárma a „japán finánccoligarchia felszámolásá"-ról. Végeredményben a japán finánccoligarchia beleegyezett abba, hogy az amerikai monopóliumok jelentékeny mértékben részesüljenek a japán monopóliumok profitjából, a japán dolgozók kizsákmányolásából.

Az amerikai imperialisták egyre jobban siettetik Japán átalakítását Amerika háborús bázisává. 1948-ban és 1949-ben Japánt az amerikai küldöttségek egész sora látogatta meg azzal a feladattal, hogy rendszabályokat dolgozzanak ki Japán háborús gazdasági potenciáljának helyreállítására. Japán hadiiparának helyreállítása a japán gazdaságot egyre inkább függő helyzetbe hozza az amerikai monopóliumoktól, s mind jobban fokozza a japán dolgozók kizsákmányolását.

1950-ben Japánban körülbelül 50 000 részvénytársaság és mintegy 100 000 iparvállalat volt. 100 millió yen, vagy annál nagyobb tőkével rendelkező nagyvállalat azonban csak 200 volt. A 17 legnagyobb társaság 560 000 részvényese közül 0,2 százalék tartotta kezében az összes részvények 34 százalékát.

A széntermelés 48,2 százaléka nyolc nagyvállalat kezében összpontosul. Az ásványolajtermelés 80 százalékát öt társaság ellenőrzi, és négy társaságé az olajfinomítók 90 százaléka. Mint régebben, most is négy nagy konszern uralkodik a nehéziparban: a Micui-, Micubisi-, Jasida- és Sumimoto-konszern. Az egész acéltermelés 65 százaléka öt társaságé. A hajóépítés 81 százaléka 11 társaság tulajdonában van.

A fináncoligarchia gazdasági hatalmának centralizációját elősegítik a nagybankok. 1949-ben a fináncoligarchia öt nagybankja Japán 62 bankjából 32-t tartott kezében. Hozzájuk tartozott a bankfiókok 80 százaléka, amelyek a betétek 72 százalékával és a kihelyezett kölcsönök 79 százalékával rendelkeztek. Japán tehát a háború után is a rendkívüli mértékben centralizált banktőke országa maradt. A fináncoligarcha fejei a bankok segítségével ellenőrzik az egész ipart és tovább fokozzák koncentrációját.

Az állam minden eszközzel támogatja a japán finánctőke erősödését. 1947-ben „helyreállítási alapot" létesítettek a költségvetés — tehát az adófizetők — terhére, a bankok és a nagyvállalatok támogatása céljából. Az ipari társaságok ezenkívül még az „árszabályozási alapból" is kaptak támogatást.

Japán fölfegyverzése együttjár az állammonopolista tendencia további erősödésével. Megújul az „állami ellenőrzés" rendszere, amely nem más, mint eszköz a monopolisták profitjának emelésére. Hatalmas összegek kerülnek át az állami költségvetésből a monopolisták kezébe. 1949—50-ben az állami költségvetésnek majdnem egyharmadát fizették ki a monopóliumoknak „dotáció", „támogatás" stb. formájában. A termelés koncentrációjának és a tőke centralizációjának igen jelentős eszközei az állami katonai és exportmegrendelések, aminőket csak az amerikai tőkével összefonódott legnagyobb társaságok kapnak meg. Ennek következtében tömegesen mennek tönkre a kisebb vállalatok.

Japán gazdasági leigázásának egyik eszköze az amerikai monopóliumok kezében a tőkekivitel. Mivel a munkabér Japánban rendkívül alacsony és a kizsákmányolás foka igen magas, a Japánban befektetett tőke óriási extraprofitot biztosít.

Az amerikai tőkekivitel főleg kölcsönök és iparvállalati részvények összevásárlása formájában bonyolódik le. 1949 közepe felé az USA kormánya által nyújtott hitelek összege elérte a 1,5 milliárd dollárt.

Miután elfogadták „Japán gazdasági stabilizációjának programját", megerősödött az amerikai magántőke behatolása az iparba. Sok vállalat, amely továbbra is japán cégtábla alatt dolgozik, ténylegesen már az amerikai tőke ellenőrzése alatt áll, vagy amerikai társaság leányvállalata. Az amerikai monopóliumok viszonylag csekély tőkebefektetéssel hatalmas profitot biztosítanak maguknak.

A japán külkereskedelem ellenőrzését kezükbe ragadva, az amerikai monopolisták Japánt raktáron heverő áruik piacává változtatják. Az amerikai termékekkel versenyképes japán áruknak Amerikába vitelét viszont megakadályozzák. E politika eredményeképpen az USA részesedése Japán bevitelében a háborúelőtti 30,9 százalékról 1950-ben 43,3 százalékra emelkedett, míg Japán kivitelében való részesedése 23,6 százalékról 21,7 százalékra csökkent. Mindez a japán külkereskedelmi mérleg passzív egyenlegének növekedését és a japán gazdaság torz, egyoldalú fejlődését idézte elő. Az amerikai monopolisták teljes erővel fejlesztik a kivitelre termelő, és főkép az amerikai nyersanyaggal dolgozó japán iparágakat. Az amerikai nyersanyagból gyártott japán áruk dömpingjét hatalmas összegű profit kisajtolására használják fel, és ezekkel az árukkal igyekeznek versenytársaikat — elsősorban Angliát — a világpiacról kiszorítani. Az amerikai pamutból gyártott textilárukkal például dömpingáron árasztják el az ázsiai országok piacait. Ezalatt Japánban a dolgozók annyira elszegényedtek, hogy a háború után 0,7 fontra esett az egy főre eső évi textilárufogyasztás, amely kisebb, mint Közép-Afrika elnyomott népeinek textilárufogyasztása.

A japán ipar az amerikai monopoltőke leigázó politikája következtében egészségtelen irányban fejlődik, mert az amerikai iparfejlesztő politika egyoldalúan csak a hadi- és exportiparágakat támogatja. Az ipar egyéb

ágai, nevezetesen a belső piacra termelő, vagy az USA áruival versenyző iparágak, nem fejlődnek. A japán dolgozókat pedig a gyarmati kettős elnyomás — a „saját" és az amerikai monopoltőke kizsákmányolása — a legnagyobb nyomorba dönti.

★

Az amerikai tőke segítségével gyorsan újjáépül Japán hadiipara. A japán repülőgépgyárak, fegyvergyárak és más hadivállalatok úgyszólván kizárólag amerikai katonai megrendeléseken dolgoznak. A japán ipar közreműködik az amerikai hadseregnek különböző típusú fegyverekkel és hadfelszereléssel való ellátásában. Már a koreai amerikai agresszió megkezdése előtt helyreállítottak és üzembehelyeztek számos — főleg amerikai érdekeltségű — ásványolajipari, vegyészeti ipari, kohászati stb. vállalatot.

Japán hadiiparának termelése szakadatlanul nő és már meghaladja a háborúelőtti színvonalat. Az egyéb iparágak, amelyek nem állanak a háborús termelés szolgálatában, messze elmaradtak az 1936-os termelési színvonaltól. 1950 novemberében a termelés indexe (1932—1936 = 100) a vaskohászatban 146,5, a gépgyártásban 136,9, a színesfémiparban 186,3 és a katonai teherautók gyártásában 591,8 százalék, a textiliparban viszont 48, az élelmiszeriparban pedig 70,6 százalék volt.

A potsdami határozat alapelveit durván megsértve, az amerikai imperialisták nemcsak Japán hadiiparát, hanem fegyveres erőit is újjáélesztik. Japánban helyreállítják a szárazföldi hadsereget. Az úgynevezett tartalékos rendőrhadtest — amely magva ennek a hadseregnek — az állami és helyi rendőrséggel együtt 250 000—300 000 emberből áll. „Tengeri rendészeti ügyosztály" néven újjáélesztik a japán flottát. 1948 áprilisában, amikor ezt az „ügyosztályt" létrehozták, 125 hadihajót bocsátottak rendelkezésére, amelyen akkor 10 000 tiszt és matróz szolgált. 1950 októberében a hajók számát 225-re emelték, személyzetük számát pedig további 8000 fővel növelték. Megkezdték a japán légierő feltámasztását is. Az amerikai légierő közvetlen parancsnoksága alatt megalakították az ú. n. „Légi Biztonsági Igazgatóságot". Kiszélesítik az amerikai légi támaszpontokat. Egyre gyorsuló ütemben építenek rádióállomásokat a repülőgépek és repülőterek számára.

A japán fináncтőke készségesen résztvesz imperialista szövetségesei agresszív terveinek megvalósításában. Arra számít, hogy ennek fejében részesedik az USA területi hódításaiban és a leigázott népek kizsákmányolásában. A japán imperializmus már résztvesz a koreai nép ellen indított agresszív háborúban. A reakciós Josida-kormány az amerikai agresszorok aljas háborús céljainak szolgálatába állítja Japán földjét, kikötőit, repülőtereit; katonákat és tiszteket küld Koreába. Az uralmon lévő japán reakció segítségével Japán egyre gyorsuló ütemben válik az imperialista agresszió távolkeleti bázisává.

★

A japán nép gazdasági és politikai elnyomása egyre fokozódik. A dolgozók életszínvonalának csökkenése és elnyomorodásuk eddig még nem tapasztalt méreteket ölt.

Különösen súlyos a japán munkások helyzete. A haditermelésnek nagyvállalatokban való összpontosulása és a békeiparágak termelésének csökkenése következtében tovább fokozódik a munkanélküliség. A működő üzemek kapitalista „racionalizálása" is azt eredményezi, hogy a munkások tömegesen kerülnek az utcára. A japán sajtó adatai szerint Japánban kb. 18 millió a teljes és részleges munkanélküliek száma.

A foglalkoztatott japán munkások reálbére kisebb, mint a háborúelőtti éhbérek fele. A munkáscsaládok költségvetésének deficitje szakadatlanul nő. A munkásnők helyzete még roszabb, mint a férfiaké. A nők munkabére a feldolgozóiparban általában a férfiak munkabérének csak 44, a bányászatban 42, a pamutiparban 40 százaléka.

Fokozódik a japán parasztság széles rétegeinek elnyomorodása is. A dolgozó parasztokra a súlyos adók, a rizs kényszerbeszolgáltatása és az egyre szélesebbre nyíló agrárolló elviselhetetlen terheket rónak. Helyzetüket még nehezebbé teszi az a körülmény, hogy az antidemokratikus agrárreform következtében a kulákság megerősödött a japán falvakban. A kulákok éppúgy, mint a földesurak is, félfeudális kizsákmányolási módszereket alkalmaznak. Kényszerítik parasztbérlőiket, hogy a földbért természetben fizessék, bár az „agrárreform"-ról szóló törvény ezt formálisan megtiltja. A japán parasztság fokozódó tönkremenését világosan mutatja a parasztgazdaságok számának csökkenése. A tönkre-

menő paraszti tömegek a városokba áramlanak s növelik a munkanélküliek egyébként is hatalmas tömegét.

A nyomor növekedése falun a rabszolgaság újjáéledésével jár. Sok család eladja gyermekeit, mivel nem tudja táplálni őket. A kiskorú rabszolgák különösen embertelen kizsákmányolásnak vannak kitéve mind az iparban, mind a mezőgazdaságban. Szélesen elterjedt a leányok eladása gyárak és nyilvános házak részére.

Japánban tömegével zárnak be a kis- és középvállalatok. Általános jelenség a kisipar hanyatlása.

A háborúutáni években nagyon súlyossá vált a japán értelmiség helyzete is. A szellemi munkások között is igen nagy a munkanélküliség.

Az amerikai megszállók, az uralkodó burzsoá-földesúri klikkel egyetértésben, a japán dolgozóknak nemcsak gazdasági, hanem politikai elnyomását is fokozzák.

Az amerikai imperialisták és japán szövetségeseik legerősebb támadásaikat a japán munkásosztály és élcsapata, a Japán Kommunista Párt ellen intézik. Támadásaik különösen hevessé váltak 1948 végén, amikor hozzáfogtak a „gazdasági stabilizáció" programjának megvalósításához. A hadi- és exportiparágak „racionalizálási" programjával párhuzamosan megkezdődtek a tömeges munkáselbocsátások. Elsősorban a kommunistákat és a velük együttérzőket — szakszervezeti vezetőket, munkásaktivistákat — bocsátották el. A Wall Street urai és japán csatlósaik arra törekszenek, hogy eltávolítsák a munkások köréből a legöntudatosabb és legaktívabb elemeket, elszigeteljék őket és ezzel megfosszák vezetőitől a munkásmozgalmat. Ugyanakkor erősödnek a munkásmozgalom erőszakos elnyomására irányuló durva rendőri akciók. MacArthur cinikusan arra hívta fel a japán népet, hogy „demokratikus szabadságjogairól ideiglenesen mondjon le".

A koreai agresszió kezdete óta még jobban fokozódott a terror a béke hívei és a japán demokratikus elemek ellen. 1950 júniusában és decemberében a Japánban állomásozó amerikai megszálló csapatok parancsnoksága arra utasította a japán hatóságokat, hogy a Japán Kommunista Pártnak és központi lapjának, az *Akahata*-nak vezetőit távolítsa el a politikai és a társadalmi életből. Betiltották a kommunista és szakszervezeti sajtó számos lapját. Mindennapi jelenség a sztrájkok vad elfojtása, a tüntetések fegyveres szétkergetése, a letartóztatások, a kegyetlen bírósági ítéletek. Japánt az amerikai imperialisták és a reakciós japán uralkodó körök a háborúelőtti fasiszta rendőrállammá süllyesztették vissza.

★

Japán népe nem akar háborút. Békét, demokráciát és függetlenséget követel. Követeli Japán átalakítását békeszerető, demokratikus állammá. Követeli igazságos, s a Japánnal háborúban állott minden ország által elfogadott békeszerződés megkötését, és a megszálló csapatok kivonását az országból.

A japán imperializmus összeomlása után a demokratikus mozgalmak gyors fejlődésnek indultak. A Japán Kommunista Párt legális párttá vált. Jelentős mértékben megnövekedett befolyása a tömegekre. A japán imperializmus katonai szétzúzása és ennek eredményeképpen a japán reakció meggyengülése megkönnyítette a japán proletariátus számára, hogy vezető szerepet vívjon ki magának a demokratikus mozgalomban.

A japán proletariátus, osztályöntudatának magas fokát jól mutatja a munkásosztály szervezeti megerősödése. A háború előtt a japán szakszervezetek körülbelül 450 000 tagot számláltak, vagyis az összes munkásoknak 7 százalékát tömörítették soraikban. A fegyverletétel után a szervezett munkások száma majdnem 7 millióra emelkedett. Napjainkban az összes munkásoknak és alkalmazottaknak mintegy 50 százaléka szakszervezeti tag.

1945-ben a Japán Kommunista Párt tömegpárttá vált. Tagjainak száma meghaladja a 100 000-et. A kommunista párt vezeti a harcot az amerikai imperialisták agresszív politikája és a gazdaság hadipotenciáljának növelésére irányuló próbálkozások ellen. A kommunista párt követeli a potsdami határozatok végrehajtását, igazságos békeszerződés megkötését és Japán teljes gazdasági és politikai függetlenségének biztosítását. A párt programja nemcsak a japán munkásosztály érdekeit tükrözi, hanem híven fejezi ki a japán nép hatalmas többségének érdekeit is. A jobboldali szocialisták aknamunkája ellenére a munkásosztály politikai öntudata egyre nő, harci készsége és győzelmi akarata erősödik.

1946-tól 1949-ig még a hivatalos statisztika is 8077 összetűzésről és sztrájkról számol be, amelyekben négy év alatt körülbelül 42 millió munkás vett részt. 1950—1951-ben a sztrájkharcok még erősebbé váltak. Az összetűzésekben, sztrájkokban havonta átlagosan 1 millió dolgozó vett részt. A sztrájkolók követelik a Koreába irányított hadiszállítások megszüntetését. A japán munkások nem akarnak fegyvereket gyártani a koreai nép kiirtására. Az amerikai rendelésre dolgozó gyárakban egyre gyakoribbak a szabotázsok.

Japán néptömegei vállvetve harcolnak a világ népeivel a békéért. 1950 áprilisában a Japán Békevédelmi Tanács a Béke Világkongresszus felhívására mozgalmat indított a stockholmi felhívás aláírására. Ez a mozgalom különösen nagy lendületet vett az amerikaiak véres koreai kalandjának megkezdése után, amikor mindenki előtt világossá vált, hogy a japán reakció segíti az amerikai támadókat. A stockholmi felhívást hat és félmillió japán írta alá.

A Japán Békevédelmi Tanács végrehajtóbizottsága felszólította a japán népet, hogy szélesítse ki az öt nagyhatalom közti békeegyezmény megkötéséért indított aláírásgyüjtő mozgalmat. 1951 március 2-án a béke híveinek országos konferenciája megállapította a mozgalom első sikereit. A mozgalomban aktívan résztvettek a munkások, parasztok és értelmiségiek. Több helyen résztvettek az aláírás gyüjtésében a buddhista és keresztény papok is. 1951 júliusáig több mint hárommillió aláírás gyűlt össze.

A japán nép erősödő békemozgalma és harca az újrafölfegyverzés ellen meghiúsítja az amerikai háborús gyujtogatók és japán cinkosaik bűnös terveit.

★

Az amerikai imperialisták agresszív politikájával szemben a Szovjetunió kitartott és kitart a potsdami határozatok végrehajtása mellett, amelyek kötelezővé teszik Japán lefegyverzését és átalakítását békeszerető, demokratikus, független állammá. Ennek megfelelően a Szovjetunió indítványozta igazságos és mindenoldalú békeszerződés megkötését. A Szovjetunió képviselői a japán dolgozók érdekeit védelmezik. Többször követelték a japán háborús bűnösök elítélését, Hirohitó császár és bűntársai nemzetközi bíróság elé állítását. A Szovjetunió képviselői ismételten tiltakoztak a japán nép demokratikus jogainak megsértése és a demokratikus elemek üldözése ellen.

A szovjet kormány már 1948-ban indítványozta a Távolkeleti Bizottságban a hadiipar betiltását és Japán békeiparának fejlesztését. A Szovjetunió állandóan napirenden tartja a japán békeszerződés megkötésének kérdését. Megfogalmazta azokat a feladatokat, amelyeket a békeszerződésnek meg kell oldania. A Szovjetunió által felvetett javaslatok megfelelnek minden nép, így a japán nép érdekeinek is.

★

Lukjanova cikke még a sanfranciskói értekezlet előtt jelent meg. Ezen az értekezleten az amerikai imperialisták feltették a koronát a Japánban folytatott agressziós politikájukra. Olyan különbékeszerződést kötöttek Japánnal, amelynek a békéhez semmi köze sincsen, ellenben szerves része annak a bűnös politikának, amelyet az USA Távolkeleten folytat: a Szovjetunió és az ázsiai népek ellen irányuló agresszió politikájának.

A világ minden békeszerető népe a legélesebben tiltakozik az angol-amerikai különbékeszerződés ellen, amely semmiféle biztosítékot sem tartalmaz a japán militarizmus újjáéledése ellen, sem arra nézve, hogy a megszálló csapatok a békekötés után valóban kivonulnak Japánból. Ellenkezőleg, ez a békeszerződés tulajdonképpen háborús egyezmény, amely Japánt erőszakkal bevonja a szomszédos államok — elsősorban a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság — ellen irányuló katonai blokkba, noha Japánt a szomszédos államok részéről semilyen veszély sem fenyegeti.

„Ez a szerződés valójában a háború előkészítésének szerződése, nem pedig igazi békeszerződés — hangsúlyozta a Kínai Népköztársaság központi népi kormánya augusztus 15-i nyilatkozatában. — Fenyegeti Ázsia népeit, sérti az egész világ békéjét, biztonságát és csorbítja a japán nép érdekeit."

A szerződéstervezetet az amerikai és angol kormány önkényesen készítette elő, kirekesztve ebből a munkából a Szovjetuniót és a Kínai Népköztársaságot, azt a két országot, amelynek részvétele elengedhetetlen lett volna Távolkelet békéjének biztosítása érdekében.

Az USA a sanfranciskói konferencián csupán csatlósait kívánta felvonultatni a szer-

ződés aláírására. Bár a különbékeszerződést 48 állam kormánya írta alá, az aláírási szertartás mégis az Egyesült Államok politikai kudarcával járt. Nem írta alá a „békeszerződést" sem a Szovjetunió, amely 1945-ben fegyverletételre kényszerítette a japán imperializmust, sem Ázsia legjelentősebb országai: a hatalmas Kínai Népköztársaság és India. Nem szerepelt az aláírók között Vietnam, Mongólia és Burma kormánya sem.

A Szovjetunió képviselői megjelentek ezen az értekezleten, hogy a békeszerető népek százmilliói nevében tiltakozzanak a háborúra szomjazó imperialisták újabb merénylete ellen. Megjelentek, hogy az értekezlet elé terjesszék a Szovjetunió javaslatait, amelyek valóban megfelelnek a távolkeleti népek — és minden nép — érdekeinek, s a béke megszilárdítását szolgálják. A sanfranciskói értekezleten ismét lelepleződtek az imperialisták háborús tervei és újra bebizonyosodott, hogy a népek békéjének legfőbb őre és védelmezője a Szovjetunió. (*Voproszi Ekonomiki.* 1951. 7. szám.)

R. A.

MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG
LAP- ÉS MOZGALMIANYAG KIADÓ VÁLLALAT

KÉPSZOLGÁLAT

BUDAPEST V, SEMMELWEIS-U. 1

★

A SZOVJETUNIÓT ISMERTETŐ FÉNYKÉPEK MINDEN TÁRGYKÖRBEN,
EGYES DARABONKÉNT ÉS NAGY MENNYISÉGBEN IS,
ARCHIVUMUNKBÓL KIVÁLASZTHATÓK ÉS
MEGRENDELHETŐK

★

KÍVÁNATRA KATALÓGUST KÜLDÜNK!

V. ZORIN—N. INOZENCEV

Az amerikai imperializmus vesztébe rohan

Henri Claude: Oú va l'impérialisme américan

(Paris 1950. 355 pages)

Henri Claude-nak, az ismert publicistának és közgazdának új könyve jelent meg Párizsban. Claude könyvében leleplezi azokat az „elméleteket", amelyeket a Wall Street bérfirkászai propagálnak az amerikai imperializmus „kivételességéről". A szerző adatokkal bizonyítja, hogy az Egyesült Államokban különösen elmélyültek és kiéleződtek a kapitalizmust jellemző ellentmondások. Bebizonyítja, hogy az amerikai imperializmus egész története háborúk története, amelyeket az USA imperialistái szitottak és provokáltak, hogy kivezető utat találjanak a kapitalizmus belső ellentmondásaiból.

Vannak emberek — írja Claude — akik tagadni próbálják a kapitalista rendszer általános válságát. Megkísérlik, hogy az európai kapitalizmus hanyatlásával az amerikai kapitalizmus képzelt „életképességét" állítsák szembe. Elkerülheti-e az amerikai imperializmus azt az elfajulást, amely a többi országban a kapitalista rendszer osztályrésze lett? Nem, válaszol határozottan és meggyőzően Claude.

A könyv első része az első világháborút megelőző időszakot vizsgálja. A szerző bebizonyítja, hogy a Wall Street üzletemberei nagymértékben érdekelve vannak a háborúban. „A tények megmutatták — írja Claude — hogy 1914-ben az amerikai kapitalizmus további sikerei érdekében gazdaságilag és politikailag egyaránt meg kellett gyengíteni az európai imperialista hatalmakat. Meggyengíteni azonban csak a háború segítségével lehetett őket." Az amerikai imperializmus erősen megszedte magát a háborún. „Az Egyesült Államok... a rabló szerepét játszotta, aki felhasználta a két másik rabló verekedését, hogy elorozza zsákmányukat."

A háború a kapitalistáknak csak üzlet. A háború az amerikai monopóliumok számára egyfelől eszköz volt az amerikai munkások kizsákmányolására, másfelől lehetővé tette az USA monopóliumainak, hogy Európát kifoszszák.

A háború — írja Claude — az amerikai ipar és mezőgazdaság számára új fogyasztópiacokat nyitott meg, és ezzel lehetőséget nyújtott termelőkapacitásuk növelésére. Ugyanakkor azonban nagymértékben növelte az aránytalanságot az ipari és mezőgazdasági termelési lehetőségek, valamint az amerikai piac felvevőképessége között. Ez az ellentmondás, mint a kapitalizmus alapvető ellentmondásának kifejezője, volt egyik oka annak a hatalmas válságnak, amely 1929-ben Amerika gazdaságát megrendítette. A válság a kapitalizmus ideiglenes és részleges stabilizációjának végét jelentette, és eloszlatott az „amerikai rendszer virágzásáról" szőtt mindenféle ábrándot. Az 1929—33-as hosszantartó és pusztító válság különös fajta depresszióba ment át. 1937 második felében új gazdasági válság kezdődött, amely mindenekelőtt az USA-ra, majd nyomában Angliára, Franciaországra és sok más országra s átterjedt.

„Az amerikai imperialisták azt gondolták, hogy újabb háborúban találhatnak kivezető

utat abból a zsákutcából, ahová gazdasági életük jutott. Ezért aktívan résztvettek a második világháború előkészítésében. Az amerikai imperializmus a gazdaság területén elkeseredett harcot vívott versenytársaival, a politika területén viszont olyan passzív és megértő magatartást tanúsított a legagresszívebb imperialista országokkal szemben is, amelyet csak akkor lehet megérteni, ha figyelembe vesszük ennek az álláspontnak osztályjellegét. Valójában az amerikai monopóliumoknak az volt az alapvető céljuk, hogy elvonják Németországot és Japánt az amerikai és ázsiai piacokért folytatott harctól és szovjet területek meghódítására ösztökéljék őket. Az amerikai imperialisták minden cselekedete elárulta azt a törekvést, hogy mindenképpen háborút akarnak kirobbantani a Szovjetunió ellen, és hogy ennek a háborúnak terhét a többi imperialista országra akarják hárítani."

Claude feltárja könyvében, hogyan bujtották fel Hitlert az amerikai monopóliumok a Szovjetunió elleni háborúra, s milyen lelkesedéssel fogadták az amerikai kapitalisták a müncheni egyezményt.

Az amerikai imperialisták a nemzetközi reakció „keresztesháborújáról" ábrándoztak a Szovjetunió ellen. Miután Németország rátört a Szovjetunióra, a New York Herald Tribune című lap kérkedően jelentette ki: „Európa népei harcolni fognak az orosz kommunizmus ellen. Tizenhét nemzet egyesült a német birodalom körül a Szovjetunió ellen indított szent keresztesháborúban."

A Wall Street vezető személyiségeinek alapvető eszméi abban foglalhatók össze, hogy megvárják, míg a hadviselő országok kimerítik egymást, és az utolsó pillanatban, friss erőkkel beavatkozva, mindkét félnek diktálják az „amerikai" békefeltételeket. Ezért az USA mindaddig nem lépett be a háborúba, amíg a japánok Pearl Harbour-t meg nem támadták. De később is — amíg csak lehetett — halogatták a második front megnyitását Európában.

Az amerikai kapitalizmus 1914-től kezdve úgy is jellemezhető, mint a háborún nyerészkedő kapitalizmus. „Hogyan lehet egészségesnek és haladónak tartani azt a gazdasági rendszert, amely csak olyan körülmények között tud fejlődni, amikor az országon belül élősdi termelésre, hadfelszerelések gyártására, a határon túl pedig hatalmas értékek megsemmisítésére támaszkodik?"

Az USA-ban a termelés abszolút emelkedésének úgyszólván egyetlen oka a háborús szükségletek növekedése volt. Az amerikai ipar és mezőgazdaság fejlődése tehát az elmúlt 30 évben nem „életképességről", nem „egészséges folyamatról" tanúskodik, hanem az amerikai kapitalizmus mély rothadásáról és élősdiségéről.

„Szembeállítani az amerikai kapitalizmus fejlődését az európai kapitalizmus hanyatlásával, mint ahogyan azt a kapitalizmus megvásárolt védelmezői teszik, nem más, mint szembeállítani a vámpir egészségét áldozata gyengeségével, akinek vérét szívja... Az utolsó 30 évben az amerikai imperializmus hatalma Európa romjain növekedett."

Claude nevetségesnek tartja azt az állítást, hogy az amerikai kapitalizmus a profithajsza fokozásával új életet tudna lehelni a teljesen rothadt kapitalista rendszerbe. Az amerikai finánctőke hatalmának növekedése a kapitalista rendszer egészének meggyengülését eredményezi. Az erősödő amerikai imperializmusnak lehetősége nyílik arra, hogy más országok függetlenségét fenyegesse. Ez viszont nem újabb felvirágzással kecsegtet, hanem a kapitalizmus végét sietteti. Az amerikai imperializmus a világuralomért folytatott hajszában a szakadék szélére került, amelybe magával rántja a kapitalizmus egész rendszerét is.

*

A második világháború eredményeit összegezve, Claude megállapítja, hogy a legfontosabb következmény: a két rendszer erőviszonyainak gyökeres megváltozása a szocializmus javára. Jóllehet az amerikai imperalisták a háború során imperialista versenytársaikat is igyekeztek meggyengíteni, fő céljuk azonban a Szovjetunió megsemmisítése volt. Természetes, hogy ezzel a tervükkel teljes kudarcot vallottak. A Szovjetunió megerősödve került ki a második világháborúból. A szovjet hadsereg történelmi jelentőségű győzelmeinek eredményeképpen a közép- és délkeleteurópai országok egész sora szakadt ki az imperializmus rendszeréből. Megnövekedtek a demokrácia erői, fokozódott a kommunista pártok befolyása a tőkés országokban, és tovább élesedett a gyarmati rendszer válsága.

Az USA az imperializmus táborán belül viszonylag megerősödött ugyan a második világháborúban, azonban lényegében súlyos vereséget szenvedett. Éppen ez a vereség kény-

szeríti az amerikai vezetőköröket arra a politikára, amelyet az amerikai imperializmus 1945 óta folytat.

Az erőviszonyok megváltozása mellett, az amerikai imperializmus további meggyöngülése s az USA gazdaságában megnyilvánuló valamennyi ellentmondás kiéleződése is a háború következménye volt. A háború időszakában az USA termelése a hadiipar felduzzasztása eredményeképpen jelentősen megnőtt. A dolgozó milliók fizetőképes kereslete azonban a tőkének a nép életszínvonala ellen indított elkeseredett támadása következtében erősen csökkent. Röviddel a kormány hadimegrendeléseinek megcsappanása után az ipar ismét újabb fenyegető válság előtt állott. „... a háború egy még mélyebb válság feltételét teremtette meg... elmélyült a szakadék a tömegek vásárlóképessége és a termelés lehetőségei között."

Az USA ipari termelésének indexe — az 1935—1939. évit 100-nak véve — az 1943. évi 239-ről 1945-ben 203-ra, 1946-ban 170-re esett vissza.

1947—48-ban az USA-ban némi, bár teljesen jelentéktelen gazdasági aktivitás volt tapasztalható. Ez a többi között azzal magyarázható — írja Claude — hogy a monopóliumok potom pénzért felvásárolták azokat a vállalatokat, amelyeket az állam a háború idején az adófizetők pénzéből létesített, növekedett a háborúsújtotta országokba irányuló amerikai áruexport, s végül azzal, hogy az új háború fokozott előkészítésével kapcsolatban számottevően fokozódtak az állami megrendelések.

Ilymódon az 1947—48-as „felélénkülés" kifejezetten háborús jellegű volt, s a monopóliumok profitja a háborús előkészületek következtében növekedett. A feldolgozó ipar termelése azonban még ebben az időszakban is 20 százalékkal alacsonyabb volt, mint 1943-ban. 1948 végén az ipari termelés újból hanyatlásnak indult. A termelés 1948 októberétől 1949 októberéig 22 százalékkal csökkent (az 1929—33-as válság első évében 15 százalékkal).

Az amerikai monopolkapitalizmus kétségbeesetten igyekszik fenntartani uralmát. Ezért nyiltan hódító, terjeszkedő politikát folytat. A világnak nem egyszerű „újrafelosztását" követeli. Korlátlanul akar uralkodni az egész világon. Az amerikai monopolkapitalisták a tőkés világ nemzeti piacait amerikai piaccá akarják változtatni, amelyet elárasztlhatnak „felesleges" termékeikkel.

A háborúutáni időszakban az USA reakciós erői azonnal hozzáfogtak a szocialista tábor ellen irányuló háborús agresszió előkészítéséhez. Az úgynevezett „hidegháború"-nak nemcsak az a célja, hogy mesterséges hadi-inflációs konjunktúrát teremtsen a monopóliumok számára. A „hidegháború"-val a harmadik világháború kirobbantását is meg akarják könnyíteni. Az USA finánemágnásai azt remélték, hogy a „hidegháború" segítségével elszigetelhetik és meggyengíthetik a szovjet államot, elnyomhatják a gyarmati és függő országok nemzeti felszabadító mozgalmát, visszaállíthatják a kapitalizmust az európai népi demokráciákban, és a Kuomintang reakciós uralmát Kínában.

Claude leleplezi az amerikai imperialisták aljas módszereit. Az amerikai reakció arra számított, hogy a hatalmas háborús veszteségek amerikai kölcsönök és hitelek igénybevételére kényszerítik majd a Szovjetuniót. Az USA uralkodó körei zsarolni próbálták a Szovjetuniót. Megakadályozták, hogy a Szovjetunió és a nyugateurópai tőkés országok között egészséges kereskedelmi kapcsolatok jöjjenek létre. Igyekeztek gazdasági blokádot szervezni a Szovjetunió ellen.

Az amerikai imperialisták azonban célt tévesztettek Az imperializmus helyzete még súlyosabbá vált, a Szovjetunió viszont rövid idő alatt begyógyította háború okozta sebeit, gazdasága hatalmas fejlődést ért el.

Csúfosan összeomlottak az amerikai imperializmus uralkodóköreinek atomzsarolási kísérletei is. A Szovjetunió birtokában van az atomenergia és az atomfegyver gyártási titkának. Nem sikerült aláásni a Szovjetunió erkölcsi tekintélyét sem. A szovjet kormány szilárd és következetes békeharca az emberek újabb és újabb tízmillióinak rokonszenvét vívja ki. Kudarcot vallottak az USA-nak az európai népi demokratikus országok ellen irányuló politikai és gazdasági rendszabályai is.

A világimperializmus rendszerére újabb hatalmas csapást mért a fölmérhetetlen természeti kincsekkel rendelkező 475 milliós lakosú Kína elvesztése. Az amerikai imperialisták abban reménykedtek, hogy Kína piaca fogja biztosítani az USA újabb felvirágzását. Ez a reményük szertefoszlott.

A szerző hangsúlyozza a Német Demokratikus Köztársaság megalakulásának jelentőségét, amely — mint Sztálin elvtárs mondotta — fordulópont volt Európa történetében. Claude hangsúlyozza, hogy mindezek eredményeképpen az Elbától a Kínai-tengerig szilárd demokratikus tömb alakult ki, amely 800 millió lakost foglal magában és mérhetetlen erőforrásokkal rendelkezik. Ezzel az imperializmus területi bázisa, a tőkés kizsákmányolás szférája tovább csökkent, és még jobban kiéleződött a kapitalizmus általános válsága.

Az amerikai uralkodó körök igyekeznek kihasználni az USA monopolhelyzetét a kapitalista piacokon. Ezt a monopolhelyzetet Japánnak és Németországnak, vagyis az amerikai imperializmus legfőbb konkurrenseinek veresége és az USA kapitalista partnereinek — mindenekelőtt Angliának — legyengülése idézte elő.

Ismeretes, hogy az USA a háború alatt erősen megnövelte exportját. A háborús lehetőségeket kihasználva, az amerikai tőke 1941-től 1944-ig — Anglia és Németország rovására — csaknem megháromszorozta kereskedelmi forgalmát a latin-amerikai országokkal. Az amerikai tőke betört a régebben Japánhoz és az európai országokhoz tartozó ázsiai piacokra, sőt magukra az európai piacokra is.

A tőkés államok pénzügyileg is mind nagyobb mértékben függnek az USA-tól. Az amerikai kölcsönök fontos szerepet játszanak a tőkés országok gazdasági és politikai leigázásában. A tőkés államok 1945 július 1-től 1949 végéig juttatások és hitelek formájában 29 348 millió dollárt kaptak az amerikai kormánytól. Anglia és Franciaország — amelyek a multban a legnagyobb hitelezők voltak — az USA legfőbb adósaivá váltak.

Claude bőséges adatok felsorakoztatásával tárja fel a „Marshall-terv" leigázó jellegét. Helyesen állapítja meg, hogy a „Marshall-tervnek" nemcsak az volt a célja, hogy a nyugateurópai országokat és mindenekelőtt Nyugat-Németországot az amerikai agresszió katonai felvonulási területévé változtassa és a keleteurópai országokban a tőke uralmát helyreállítsa. Ennek a tervnek azt is biztosítania kellett, hogy a munkanélküliség és a válság Európába „exportálásával" továbbra is fenntartsák az USA gazdasági aktivitását.

A szerző részletesen fejtegeti, hogy az USA a „Marshall-terv" segítségével nem biztosíthatta az amerikai ipar „szilárdságát", s a válság kérdését sem oldhatta meg. Az USA azzal, hogy a válság terhét Európára hárította, csak időlegesen akadályozhatta meg a válság kitörését Amerikában. Valójában az történt, hogy a helyzet még súlyosabbá vált, mert az európai válság következtében összeszűkültek az európai piacok. Ez viszont az amerikai áruexport csökkenését eredményezte. 1947-ben az USA kivitele 15,3 milliárd dollár, 1948-ban pedig már csak 12,6 milliárd dollár volt. Az Egyesült Államok részesedése a tőkés országok exportjában az 1947. évi 34 százalékról 1949 első felében 21 százalékra csökkent.

A „Marshall-terv" következménye, hogy az imperializmus táborában az ellentmondások tovább éleződnek. A szerző adatokkal bizonyítja az USA és a többi tőkés ország közötti ellentmondások elmélyülését, leírja az amerikai dollár és az angol font között Európában, a latin-amerikai országokban, Közel- és Távolkeleten dúló elkeseredett harcot, ismerteti a brit imperializmusnak a „Schuman-tervvel" szemben tanúsított ellenállási kísérleteit. A szerző helyesen hívja fel a figyelmet arra, hogy abban a mértékben, ahogyan az amerikai imperializmus agresszív céljai érdekében helyreállítja Nyugat-Németország és Japán ipari potenciálját, tovább éleződik az ellentét az USA és Anglia, illetve Franciaország között.

Claude helyesen fejti ki, hogy az imperialista táboron belül dúló ellentétek még világosabban mutatkoznak meg a szocializmus táborán belül kialakult baráti együttműködés fényében. A proletár internacionalizmus szellemében együttműködő államok között kizárt dolog a háborúnak bármiféle lehetősége. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok példája azt bizonyítja, hogy a nemzetek közötti baráti együttműködés nem utópia. Ezek a nemzetközi kapcsolatok a szerződő felek függetlenségének tiszteletbentartásán, s kölcsönös gazdasági és kulturális segítség nyújtásán alapulnak.

Az amerikai imperializmus belesodorja csatlósait az új világháború előkészítésébe, az európai tőkés országok dolgozóinak vállára hárítja az óriási hadikiadások jelentős részét, s ezzel kiélezi az osztályharcot Nyugat-Európában.

Az amerikai finánctőke az államhatalom egyre fokozottabb fasizálásával igyekszik megerősíteni uralmát az országon belül. Claude hangsúlyozza, hogy a „hidegháború" nemcsak a Szovjetunió és a demokratikus tábor ellen irányuló gazdasági és politikai háború, hanem az amerikai nép ellen folytatott háború is.

A szerző szemléltető adatokkal bizonyítja, hogy a monopóliumok és az állam egybefonódása mind erősebbé válik. Leleplezi a reakciós, munkásellenes törvényhozást, a haladó erők, a szakszervezetek és a kommunista párt ellen indított hajsza fasiszta módszereit.

A könyv utolsó fejezetében a szerző két kérdést vet fel: 1. Megmentheti-e a monopolkapitalizmust a harmadik világháború? 2. Elkerülhetetlen-e ez a háború?

Ha az amerikai imperializmusnak sikerülne is kirobbantania egy harmadik világháborút — mondja Claude — semmiféle esélye sincs a háború megnyerésére. A szerző hangsúlyozza a szovjet hadsereg fölényét és legyőzhetetlenségét. „Hogyan tudná megállani helyét a Wall Street safe-jeiért harcoló amerikai katona a szovjet katonával szemben, aki boldogságáért harcolna és tudná, hogy az amerikai imperializmuson aratott győzelemmel az egész emberiség számára megkezdődne az örök béke korszaka." Az emberiség egyharmadát egyesítő demokratikus államoknak a Szovjetunió köré tömörült szövetsége legyőzhetetlen — írja Claude.

„A harmadik világháború egyenértékű lenne a Wall Street monopolistáinak öngyilkosságával. Magukkal együtt sírba döntenék az egész imperialista rendszert... A háború nem tudja a XX. századot »amerikai századdá« tenni... a XX. század az összes népek, s köztük az amerikai nép százada is lesz, az összes népek százada lesz, akik testvérekként tömörülnek a szocialista társadalomban. A XX. század a világ valamennyi dolgozójának százada lesz, a kommunizmus százada lesz."

A háborút meg lehet akadályozni — ez Claude felelete arra a kérdésre, hogy elkerülhetetlen-e a háború? A háború megakadályozásának biztos záloga: a béke híveinek példátlan népmozgalma. A haladó emberiségnek megvan az ereje ahhoz, hogy szétzúzza az új háborúra úszítók bűnös terveit. A háború utáni időszaknak egyik új és igen fontos jelensége — hangsúlyozza a szerző — hogy a béke híveinek a történelem folyamán először sikerült nemzetközi méretekben és szilárd alapon megszervezni mozgalmukat. Az új világháború megakadályozásának minden objektív föltétele adva van. A békeharcosoknak tudniuk kell, ha minden erejüket egyesítik e harcra, a győzelem nem marad lehetőség, a győzelem a közeljövőben biztosítható.

*

Claude hasznos és igen tanulságos könyvének néhány hibája is van. Komoly hiba, hogy a szerző megállapítása szerint az amerikai imperializmus az első világháború után állítólag nem játszott elsőrendű szerepet a reakció táborának a fiatal szovjet állam ellen indított harcában. Ismeretes, hogy 1918—20-ban a Szovjetoroszország elleni katonai intervenció szervezője az amerikai imperializmus volt, amely aktívan résztvett a szovjet köztársaság megdöntésére irányuló rablóháborúban. Az amerikai imperializmus fegyverrel látta el az intervenciósokat, bőkezűen finanszírozta az antant minden ellenforradalmi hadjáratát. A következő években az amerikai imperialisták a Dawes-tervvel álltak elő, a szovjet állam gazdasági leigázásáért folyó harc kezdeményezői voltak. Legmesszebbmenően támogattak mindenfajta ellenforradalmi tervet és szervezetet. Döntő szerepet játszottak a német fasizmus fölfegyverzésében, amely a világreakció rohamcsapata volt a Szovjetunió elleni harcban.

A szerző hibásan értékeli az amerikai izolacionizmust. Azt állítja, hogy „az izolacionizmus a XIX. század első felében a béke politikáját fejezte ki" és 1920-tól 1929-ig az amerikai izolacionizmusnak „békés" jellege volt.

A szerző gyakran készpénznek veszi a burzsoa statisztika hamis adatait. (A munkanélküliek száma az USA-ban, a farmerek jövedelme stb.)

Henri Claude könyve — hibái ellenére is — értékes dokumentum, amely feltárja az amerikai imperializmus embergyűlölő, élősdi lényegét, és homokra épített, világuralomra törő kalandorpolitikáját. Ez a könyv lerántja a leplet az amerikai háborús gyújtogatók bűnös mesterkedéséről és ezzel a népek békeharcának nagy ügyét szolgálja. *(Voproszi Ekonomiki,* 1951. 7. szám.)

Kényszermunka a tőkés országokban

(Szikra 1951. 115 lap.)

A sötét kapitalista valóság kérlelhetetlen tényei naponként és óránként bizonyítják, hogy „a kapitalizmus a bérrabszolgaság rendszere volt és az is marad, a dolgozók — munkások és parasztok — millióinak, alárendelése modern rabszolgatartók — a földesurak és tőkések — elenyésző kisebbségének". (Lenin. Az irodalomról. 150—51. lap. Szikra, 1949.)

A kapitalizmus létfeltétele a munkaerejét eladó bérmunkás. A rabszolgatartó társadalomban a rabszolga maga is árucikk, a rabszolgatartó tulajdona. A rabszolgatartó megvásárolta a rabot, aki ennélfogva nem adhatja el a munkaerejét. A jobbágy is urától függ: törvény köti a földbirtokoshoz, aki saját tulajdonaként rendelkezik vele, és arra kényszeríti, hogy helyette is dolgozzék. A rabszolgához hasonlóan a jobbágy sem adhatja el munkaerejét.

A rabszolgáktól és jobbágyoktól eltérően, a tőkés társadalomban — *formálisan* — szabadok a munkások: nincsenek a földhöz kötve és nem függnek *jobbágymódra* más személyektől. Ugyanakkor azonban a munkások a termelési eszközöktől is szabadok: meg vannak tőlük fosztva. A termelési eszközöktől megfosztott munkások kénytelenek munkaerejüket a tőkésnek eladni, és nyakukba venni a kizsákmányolás járát, nehogy éhenhaljanak.

A kapitalizmus tehát, a dolgozók elnyomásának és kizsákmányolásának csak új formáját hozta létre, a régi kizsákmányolási forma helyett. „A jobbágyparasztok forradalma felszámolta a jobbágytartó urakat, és megszüntette a kizsákmányolás hűbéri formáját. De helyükbe a tőkéseket és földbirtokosokat állította, a dolgozók kizsákmányolásának kapitalista és földesúri formáját." (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 524. lap. Szikra 1951.)

A marxizmus megalapozói feltárták a tőkések és munkások közötti igazi kapcsolatokat, és a bérmunka igazi természetét. A bérmunka lényege a kapitalizmusban a munkaerő kizsákmányolása abból a célból, hogy a tőkések értéktöbbletre tegyenek szert.

A tőkés rendszerben, amikor a munkás függ a vállalkozótól, nincsenek és nem is lehetnek szabad munkaviszonyok. A tőkés rendszer védelmezői minden olyan nyilatkozatukkal, amely „a munka szabadságára", a tőkések és a munkások közötti „megegyezés szabadságára", a két fél „egyenjogúságára" stb. vonatkozik, csak a bérrabszolgaság rendszerét igyekeznek leplezni.

A tőkések és a munkások között csak *formálisan egyenjogú* a kapcsolat: az előbbi megvásárolja, az utóbbi eladja a munkaerőt. A tőkés és a munkás e kapcsolatának formája arra szolgál, hogy leplezze a bérmunka igazi természetét.

A kapitalizmusban a bérmunka kényszermunka. A termelési eszközökkel rendelkező tőkésosztály felhasználja gazdasági hatalmát, és a proletárokat munkaerejük eladására kényszeríti. A kapitalizmusban a „munka szabadsága" azt jelenti a proletárok számára, hogy vagy a tőkés jármába hajtják fejüket, vagy éhenhalnak. A munkás bérmunka formáját öltött gazdasági függése tehát lényegében bérrabszolgaság, a bérmunkás pedig bérrabszolga a kapitalizmusban.

A tőkés abból a célból vásárolja meg a munkaerőt, hogy értéktöbbletre tegyen szert. A munkaerő — más áruktól eltérően — nagyobb értéket termelhet, mint amennyit maga ér. „A munkaerőt csak annyiban lehet eladni, amennyiben a termelési eszközöket mint tőkét fenntartja, saját értékét mint tőkét újratermeli és meg nem fizetett munkával új tőke forrásául szolgál." (*Marx.* A tőke. I. kötet. 668—669. lap. Szikra 1948.)

A kapitalizmusban tehát a bérmunka lényege a munka kényszer jellege. A tőkés viszony kényszerítő viszony, mert a munkásosztály kénytelen a tőkésnek dolgozni. Marx megállapította, hogy *„a tőke* a termelőfolyamatban a *munka*, azaz a működő munkaerő, vagyis a munkás *fölötti parancsnoklássá* fejlődött". (I. m. I. kötet, 334. lap.)

A tőkés ügyel arra, hogy a munkás a legnagyobbfokú intenzitással dolgozzék, és hogy a munkást minél jobban kizsákmányolja. A termelési eszköz, a tőkés kezében az idegen munka kizsákmányolásának fegyvere. A tő-

kés rendszerben nem a munkás használja a termelési eszközt, hanem a termelési eszköz a munkást.

A kapitalizmus általános válságának korszakában, amely az első világháború és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom eredményeképpen kezdődött, különös erővel hangzik Marx vádoló, leleplező jellemzése a tőkésrendszerről, mint a tömegek gazdasági nyomorának és az uralkodó osztályok politikai tébolyának rendszeréről. Az uralkodó osztályok hódító háborúkban keresik a kivezető utat a válságokból és a kibékíthetetlen ellentmondásokból.

A kapitalizmusban az ú. n. „szabad munka" tehát kényszerű munka, amelynek az a gazdasági alapja, hogy a munkás gazdaságilag függ a tőkéstől. A tőkések azonban nemcsak gazdasági módszerekhez folyamodnak, hanem gazdasági jellegűnek egyáltalán nem mondható módszerhez: a nyílt erőszak módszerét is alkalmazzák. A tőkés — a tőle függő helyzetben levő burzsoá állam apparátusát mozgósítva — kegyetlenül elfojtja a munkásosztály jobb munkaviszonyokért folytatott harcát, kényszeríti a munkásosztályt a tőkés kizsákmányolás jármának viselésére.

A kapitalizmus egész története a munka kizsákmányolásának állandó fokozását mutatja. A közvetlen árutermelők kisajátítása, vagyis a termelők elválasztása a termelési eszközöktől és bérmunkásokká változtatásuk, már a kapitalizmus keletkezésének kezdeti időszaka óta „tűzzel és vérrel van beírva az emberiség évkönyveibe". (Marx. I. m. I. kötet. 774. lap.) A parasztot erőszakkal fosztották meg a földtől, elűzték lakóhelyéről, kóborló vándorrá tették, majd véres törvények segítségével, korbáccsal, megbélyegzéssel, kínzással megtanították a tőkés fegyházak: a gyárak bérmunkájának fegyelmére.

A tőkés monopóliumok a rothadt burzsoá ideológiát, az egyházat, a burzsoá és köztük a jobboldali szocialista pártokat a dolgozók gazdasági, politikai és szellemi elnyomásának szolgálatába állítják.

Az imperializmusban és a kapitalizmus általános válságának időszakában igen nagy méreteket ölt a kényszermunka és a munkásosztály — valamennyi dolgozó — kizsákmányolása. Ez időszakban, amikor erősen kiéleződik a kapitalizmus minden ellentmondása, a burzsoázia nem gazdasági, nyílt, közvetlen, erőszakos elnyomása is fokozódik a dolgozókkal szemben. A monopoltőke az államhatalmat a dolgozó tömegek kizsákmányolásának és leigázásának fegyvereként használja fel.

Ma az USA imperialistái, valamint Anglia és más burzsoá országok, miközben előkészítik az új háborút és hatalmas mértékben meggazdagodnak a fegyverkezési versenyen, fokozzák a munkásosztály állatias kizsákmányolását és *nyílt, fasiszta terrort alkalmaznak a munkásokkal szemben.* Ugyanakkor az imperialisták hazug propagandahadjáratot vezetnek, amely arra irányul, hogy leplezze a munka kényszerű, rabszolgajellegét a kapitalizmusban, hogy befeketítse a szocialista tábor országait. Rágalmaznak és arról fecsegnek hogy a Szovjetunióban „kényszermunka" van, s hogy a népi demokratikus országokban „elnyomják az emberi jogokat".

Íme, *ezért olyan nagy jelentőségű a demokrácia és a szocializmus ügye számára a mai rabszolgatartók, az amerikai, angol imperialisták és kiszolgálóik igazi arculatának leleplezése.*

Ezt a célt szolgálja Cseprakov könyve.

★

A tőkés kizsákmányolás könyörtelensége, kegyetlensége túlszárnyalja az ember ember által való kizsákmányolásának minden korábbi formáját. Arra vonatkozóan, hogy ez a tőkés kizsákmányolás az imperializmus korában egyre jobban fokozódik, számtalan bizonyíték van.

Egy amerikai gyár munkapadjain például a munkás egyszerre kénytelen dolgozni mindkét kezével és mindkét lábával, ezenkívül egy derekára vetett hám segítségével, vagyis törzse mozgatásával váltja át a hosszanti szupportot is. Sőt, mi több, hogy a munkás elegendő intenzitással mozogjon, feje fölé egy olajvezető szerkezetet helyeznek és ha nem végzi el időben a kellő mozdulatot, az olaj a fejére ömlik.

A kegyetlen izzasztó-rendszer, a munka intenzitásának mértéktelen fokozása, a védő- és biztonsági szerkezetek teljes mellőzése elkerülhetetlenül az ipari balesetek és a betegségek szaporodásához vezet. Az utóbbi két évtizedben egyedül a széniparban több mint

1 259 000 bányász halt meg, vagy lett rokkant termelés közben a társaságok hibájából, amelyek nem biztosították a bányákban a munka veszélytelenségét. Az Egyesült Államokban évenként átlagban kb. 20 000 halálos kimenetelű baleset és kb. 100 000 tartósabb — teljes vagy részleges — munkaképtelenséget előidéző baleset fordul elő a termelésben.

A kapitalizmus feltételei között a gépek alkalmazása lehetővé teszi az olcsó női és gyermekmunka könyörtelen kizsákmányolását. A kényszermunka rendszeréhez tartozik a nők jogainak megsértése is. Az USA 48 állama közül 39 államban még törvény sincs arra, hogy a férfiaknak és a nőknek egyenlő munkáért egyenlő bért kell fizetni. Angliában a nők ugyanazért a munkáért a férfiak munkabérének csak 50—55 százalékát kapják, mivel a „munkáspárti" kormány a monopóliumok érdekeit védi. Svájcban, Hollandiában, Norvégiában, Uruguayban és más tőkés országban a nők munkabére 30—40 százalékkal alacsonyabb, mint a férfiaké, Japánban és Újzélandban pedig a nők munkabére csak 45—50 százaléka a férfiak bérének. Még az amerikai munkaügyi minisztérium is kénytelen elismerni, hogy 1949 elején 12 éves gyermekek naponként 12 órát dolgoztak a keményítőgyárban — reggel hat órától este hatig. A konzerv- és húsárugyárakban, a fűrésztelepeken, a mosodákban és tisztítóvállalatoknál a munkások 50—75 százaléka fiatalkorú volt. Japánban a nőknek mintegy 15 százaléka 14—25 éves korában nyilvánosházakban, játékbarlangokban árusítja magát.

A japán Aszahi \című újság írja, hogy Jamagata tartományban több gyermekvásár volt. Egy rabszolgakereskedő, aki közvetítőként szerepelt, megszervezte 2500 gyermek eladását a különböző falvakból. Fukusima tartomány Ajdzu járásában több mint 75 olyan esetet állapítottak meg, amikor a szülők rabszolgának adták el 12—13 éves gyermeküket. A nyomozás során megállapították, hogy a háromévi rabszolgaságra eladott gyermek rendes ára 2000 yen volt, ami egy közepes szakmunkás havi fizetésének a fele. A Tokió Simbun című újság közleménye szerint Tocigi tartományban 4000 fiatal fiú és leány dolgozik rabszolgasorban. A Dzsi Dzsisimpo című újság közlése szerint Gifu és Sidzuoka tartományokban is rabszolgakereskedelem folyik. Egy Szaszaki nevű rabszolgakereskedő 770 gyermeket adott el a gyárosoknak. Egy gyermekért 36 yard szövetet kapott. Mondanunk sem kell, nem szórványos, elszigetelt jelenséggel állunk szemben és hogy nemcsak Japánban, hanem számos más gyarmati és félgyarmati országban is alkalmazzák a dolgozók kizsákmányolásának kapitalizmuselőtti feudális és rabszolgatartó formáját.

Az USA-ban pl. a bányászok csak úgy kaphatnak munkát, ha szerződést írnak alá, amely kötelezi őket arra, hogy ne lépjenek be sem a szakszervezetbe, sem más munkásszervezetbe. Az USA államainak egész sorában a munkások kénytelenek uzsorabért fizetni a társaságok tulajdonát képező lakásokért. A társaságok üzleteiben kötelesek megvásárolni az élelmiszereket és a legszükségesebb iparcikkeket. Ennek következtében a munkások a tőkés vállalkozók adósszolgaságába kerülnek.

A kapitalizmus fejlődésével, különösen a monopolista szakaszban, a munkások kizsákmányolása és a munka intenzitása egyre inkább fokozódik, s ez egyre több és több hasznot hajt a monopóliumoknak. Az Egyesült Államokban a munka intenzitása jelentékeny mértékben megnövekedett, a munkások reálbére pedig zuhanásszerűen csökkent.

Az Egyesült Államokban növekszik a tőkéseknek egy munkás után nyert profitja, ami azt bizonyítja, hogy a munka kizsákmányolása jelentős mértékben fokozódott. Így például a tőkések évi nyeresége a feldolgozó iparban foglalkoztatott minden munkás után 1948-ban az 1939. évi 470 dollárról 1480 dollárra emelkedett. Más szavakkal: nyereségük ez idő folyamán több mint háromszorosára növekedett. Az ásványolaj- és a kőszéniparban foglalkoztatott munkások után a tőkések nyeresége 3,25-szorosára, a vaskohászatban négyszeresére és a textiliparban majdnem kilencszeresére növekedett.

Az Egyesült Államokban 1939-ben a lakosság elenyésző részét alkotó vállalkozók bevétele a nemzeti jövedelemnek 35 százalékát, 40 millió dolgozó bevétele pedig 65 százalékát tette ki. 1948-ban a vállalkozók bevétele 40 százalékra emelkedett, a dolgozók jövedelme pedig 60 százalékra csökkent. A monopóliumok tiszta nyeresége az adók kifizetése után 1940-ben 18 milliárd dollár, 1948-ban pedig 21 milliárd dollár volt.

A kapitalisták kezén lévő gazdagság növekvő felhalmozódásával együtt jár a munkásosztály egyre fokozottabb elnyomorodása, azé az osztályé, amely munkájával létrehozza a tőkés gazdagságát.

A monopolisták és tudós lakájaik — a burzsoá közgazdászok — minden erejükkel igyekeznek „megcáfolni" a Marx által felfedezett törvényt: a munkásosztály abszolút és relatív elnyomorodását a kapitalizmusban.

Ámde még a közismerten hazug, burzsoá statisztika sem tudja leplezni, hogy a kapitalista országokban elkerülhetetlenül növekszik a munkásosztály elszegényedése. A szépített adatok szerint az Egyesült Államokban 1927—1937 között a munkások átlagos munkabére 20 százalékkal csökkent. Angliában 1900—1932 között 21,4 százalékkal, Franciaországban 1911—1929-ig 22 százalékkal csökkent a munkások reálbére.

A második világháború a tőkés országok munkásai és minden dolgozója anyagi helyzetének további romlását eredményezte. Az Egyesült Államokban, ahol a monopolisták a munkások kényszermunkája révén duskálnak a gazdagságban, ahol a nemzeti jövedelem 20 százalékát fényűzésre költik, még a burzsoá sajtó szerint is minden hetedik városi lakos éhezik.

Az USA főbb iparágaiban dolgozó munkások reálbére 1944—1950 között 12 százalékkal csökkent Az angol kereskedelmi minisztérium közlése szerint Angliában az iparcikkek ára 1938-hoz viszonyítva 145,5 százalékkal, az élelmiszerek ára pedig — 119,3 százalékkal emelkedett. A háború után az olasz munkások reálbére kevesebb, mint a háború előtti nyomorúságos munkabérüknek háromnegyede, Nyugat-Németországban a reálbér nem haladja meg a hitleri idők nyomorúságos munkabérének kétharmadát. Japánban a munkások munkabére 1948-ban nem haladta meg a háborúelőtti munkabérek 26 százalékát.

Tító és Rankovics fasiszta klikkje kommunistaellenes rendőri államrendszert létesített Jugoszláviában, és az országot az angol-amerikai imperializmus szolgaságába taszította. Ez a rendszer újjászülte a bérrabszolgaságot. Jugoszlávia munkásosztálya még sohasem élt át olyan vadállati kizsákmányolást, mint a kémek és gyilkosok titóista klikkjének uralma idején. Jugoszláviában az önkéntes brigádrendszer nyílt kényszermunka-rendszerré fajult. A jugoszláv kormánykörök falusi politikája kulák-tőkés jellegű. A falvakban erőszakkal álszövetkezeteket létesítettek, amelyek a kulákok és ügynökeik kezében vannak, és a dolgozó parasztság kizsákmányolásának eszközei.

A jugoszláv kormánykörök Jugoszláviát az angol-amerikai tőke agrár- és nyersanyagfüggvényévé változtatták. Könyörtelenül kizsákmányolják és nyomorba döntik a munkásosztályt. A jugoszláv munkások és alkalmazottak már a jegyre járó hús-, zsír-, cukor- és egyéb élelmiszerfejadagjukat sem kapják meg. Az árak olyan magasak, hogy a dolgozók többsége nem képes megvásárolni a termékeket. Az élelmiszerárak 1945-höz viszonyítva 740 százalékkal emelkedtek, a munkabér pedig átlagban 9 százalékkal csökkent. Jugoszlávia lakossága éhezik, a kormánykörök mégis fényűző, tékozló életet folytatnak.

★

A tőkés országok munkásosztályának szörnyű átka — a munkanélküliség. Amilyen mértékben mélyül és élesedik a kapitalizmus általános válsága, olyan feltartóztathatatlan iramban nő a munkanélküliek állandó hadserege. Még a burzsoá statisztikusok meghamisított adatai szerint is 1936-ban 17 millió munkanélküli volt 32 tőkés országban. 1932—1939 között Angliában a munkanélküliek 20—25 százalékának egész évben, vagy hosszabb időn keresztül nem volt munkája. 1939-ben az angol munkanélküliek 22,1 százalékának már öt éve, vagy hosszabb ideje nem volt munkája. Az 1929—1933. évi gazdasági világválság 24 millió munkanélkülit kárhoztatott éhezésre, nyomorra és kínszenvedésre. Az 1937-ben kezdődött válság idején — amelyet a második világháború szakított félbe — a munkanélküliek száma elérte a 18 milliót. 1950 elején a tőkés országokban már több mint 45 millió munkanélkülit és részleges munkanélkülit tartottak nyilván, ezek közül nem kevesebb, mint 20 millió az USA-ban volt. 1950 szeptemberében az USA-ban a munkanélküliek és részleges munkanélküliek száma meghaladta a 25 milliót.

Az imperializmus szakaszában, és különösen a kapitalizmus általános válsága idején, hatalmas méreteket ölt a rejtett munkanélkü-

liség. A tőkés országok mezőgazdaságában a monopoltőke tönkreteszi a dolgozó parasztokat, elüldözi őket a földről, rendkívüli mértékben felduzzasztja a rejtett túlnépesedést, annál is inkább, mert az ipari központokon lévő állandó tömeges munkanélküliséggel kapcsolatban a tönkrement parasztságnak nem nyílik lehetősége munkaalkalomra. Az agrárválság szintén sietteti a kapitalista falu dolgozóinak pauperizálódási folyamatát.

★

A kapitalizmusra, különösen az imperializmus szakaszában, jellemző az is, hogy rabszolgákká teszi az olyan népeket, amelyek az országon belül élnek, de nem az uralkodó nemzethez tartoznak. Ezeket a népeket, nemzeti kisebbségeket megfosztják a legelemibb emberi jogoktól és még fokozottabb, állatias kizsákmányolásnak vetik alá őket. Az USA-ban 14 millió néger él jogtalan rabszolgaként. A négereknek a „demokratikus" Amerikában nem adnak sem szellemi, sem szakmunkát. 1943-ban a néger munkásoknak csak három százaléka volt szakmunkás és mester. A legnehezebb fizikai, alantas és egészségtelen munkákra használják fel őket. A portások, köztisztasági munkások, küldöncök, cipőtisztítók stb. 74—92 százaléka néger. A négereknek egyenlő munkáért összehasonlíthatatlanul kevesebb munkabért fizetnek, mint a fehér munkásoknak. A néger bérlők jobbágyi függőségben élnek. A néger munkásokkal szemben az amerikai tőkések azt a szabályt alkalmazzák, hogy: „Utolsónak szerződtetni, elsőnek elbocsátani." Az USA-ban a négereket állandóan a meglincselés és legyilkolás veszélye fenyegeti.

Lenin az amerikai burzsoáziáról a következő leleplező sorokat írta: „A négerek ‚felszabadítása' után a ‚szabad' és demokratikus köztársasági kapitalizmus talaján azon volt, hogy amit csak lehet, visszaállítson, és minden lehetőt és lehetetlent elkövessen a négerek legszemérmetlenebb és legaljasabb elnyomása érdekében." (Lenin. Az agrárkérdésről. 214. lap. Szikra 1950.)

Az USA-ban így bélyegzik meg az indiánok, a mexikóiak, a szlávok, puertoricoiak, az olaszok millióit és sok más népet, akik nem az angolszász fajhoz tartoznak.

Manapság az amerikai, angol és francia imperialisták a kényszermunka egy újabb vállfaját alkalmazzák, az ú. n. „áttelepült személyek" kizsákmányolását, akik a gyakorlatban fehér rabszolgák.

Az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország kormánya erőszakkal Németország és Ausztria nyugati övezeteiben tartanak többszázezer szovjet állampolgárt és a népi demokratikus országok állampolgárait. Több mint 700 000 „áttelepült személyt" még máig sem szállítottak haza, hanem erőszakkal fogva tartják őket — a felügyeletük alatt álló táborokban.

Az egyik amerikai folyóirat 1948 októberi számában ezt írta: „Európában az ‚áttelepült személyek' táborai felett, a rabszolgapiac őrületes szelleme lengedez. Az egyes tengerentúli országok képviselőinek úgy ajánlják megtekintésre a ‚katalógust', mint állattenyésztőknek a fajállatok törzskönyveit. Ezek a megbízottak táborról táborra járnak, akárcsak egy áruházban, a címkéken pedig fel van tüntetve az ár, a faj, a termet, kor, családi állapot, hivatás és erőbeni állapot."

Ezek a táborok lényegében rabszolgapiacok, ahová rabszolgák vásárlására, élő áru vásárlása céljából utaznak az USA, Kanada, Ausztrália és más országok üzletemberei. Az ú. n. „áttelepült személyek"-nek semmiféle joguk nincs, és a legkimerítőbb munkára használják fel őket.

MacJouira kanadai szenátor egy lengyel áttelepülő csoport Kanadába érkezésével kapcsolatban cinikusan kijelentette: „Korántsem azért fogadjuk be az emigránsokat, hogy sorsukon könnyítsünk, hanem inkább a mi előnyünkre, hogy nehéz munkát végezzenek. Mielőtt befogadnánk, éppúgy megvizsgáljuk őket, mint a katonalovakat, hogy meggyőződjünk róla, egészségesek-e."

A „Christian Science Monitor" című újság levelezője, aki 30 ilyen „áttelepült" családot látogatott meg, azt írja, hogy valamennyien éheznek, és „könnyezve kérték az újságírót, hogy vigyék el őket erről a helyről".

A New York Times 1949 május 4-én közölte Oronsby lelkész nyilatkozatát, aki leírta a lousianai cukornádültetvények menekültjeinek helyzetét és ezt mondotta: „Ha a menekült már 100—200 dollárral tartozik, akkor nyilvánvalóvá lesz, hogy sohasem fog elszabadulni az ültetvényről, mivel nem tud annyit dolgozni, hogy adósságát visszafizesse.

Néhány ültetvényen a munkás egyáltalán nem kap kézhez semmit munkabéréből. Egész keresete egyre növekvő adósságának fedezésére szolgál. Régebben a rabszolgáknak elegendő élelmet és ruházatot adtak, az áttelepülteket azonban ettől is megfosztották."

A gyarmati népek rabszolgamunkája ugyancsak hatalmas forrása a tőkés monopóliumok extraprofitjának. A gyarmati és függő országok proletariátusa és parasztsága hármas kizsákmányolás terhét nyögi: az imperialista gyarmatosítók, a bennszülött burzsoázia és a hűbéri földesurak kizsákmányolását.

A Szakszervezeti Világszövetség beszámolójában tényeket sorol fel arra vonatkozóan is, hogy faji megkülönböztetést alkalmaznak Újzéland, Algéria, Gambia és más országok őslakosságával szemben. Belga-Kongóban a fehérek ötszörannyi munkabért kapnak, mint a helyi lakosság, emellett segélyt és nyugdíjat csak a fehéreknek fizetnek. Kenyában az európai mozdonyvezetők majdnem 3,5-szer annyi bért kapnak, mint az afrikaiak.

A Délafrikai Unióban még a mai napig is a legnyíltabb formájában él a rabszolgarendszer. A bennszülöttek szörnyű munkaviszonyok között, a legelemibb jogoktól is megfosztottan dolgoznak az aranylelőhelyeken, és többnyire bőrbetegségekben pusztulnak el. A halálozási arányszám a johannesburgi afrikai munkások között a legnagyobbak közé tartozik a világon. A Délafrikai Unióban az európaiak fizetése tízszer nagyobb, mint az afrikai munkások átlagfizetése.

A Délafrikai Unióban a lakosság 80 százalékát alkotó bennszülötteket erőszakkal úgynevezett „bennszülött településekre, vagyis rezervációs területekre telepítik. Ezeknek a rezervációknak a területe az egész ország megművelt földterületének mindössze 8 százaléka. A rezervációs területeken élő bantu parasztok éhezésre és pusztulásra vannak kárhoztatva. A földnélküli paraszt egy talpalatnyi föld kihasználásáért és jószága legeltetésének jogáért törvény szerint évi 180 napot köteles dolgozni a föld tulajdonosának. Az ilyen földnélküli parasztok valójában jobbágysorban tengődnek. A feketebőrűeknek nem lehet földjük vagy más ingatlan vagyonuk.

Egy különleges törvény van érvényben, amely szabályozza a gazda és a szolga viszonyát. A törvény meghatározott időre gazdájához köti a szolgát, aki az időszak lejártáig nem hagyhatja el munkahelyét.

A fehér ültetvényesek nyílt terrort alkalmaznak a bennszülött munkásokkal szemben. A mozgáskorlátozás rendszere valójában minden jogától megfosztja a bantu népet. A bantunak az adófizetést igazoló nyugta mellett, amely magában foglalja a földadó, a házadó, a személyi és általános adó kiegyenlítésének igazolását is, rendelkeznie kell munkakeresésre jogosító engedéllyel, rokoni látogatásra, közlekedésre jogosító menetlevéllel, munkaigazolvánnyal, vasúti menetlevéllel, amellyel az ország különböző területeire utazhat és egy „különleges" engedéllyel, amelynek alapján este kilenc óra után is közlekedhetik. Ehhez hozzá kell még vennünk a bennszülött lakosság teljes politikai jogfosztottságát is. A Délafrikai Unióban bevezették az úgynevezett „személyazonossági igazolvány" rendszerét, amelyben feltüntetik az igazolványtulajdonos faji hovatartozását. A nem európaiak közé sorolnak mindenkit, akiben akár egyhatodrész „fekete" vér folyik.

Belga-Kongó uránércbányáiban, amelyeknek termelése az amerikai atomgyárakba kerül, az afrikai munkásokat használják fel rabszolgamunkára. Itt a bennszülött munkások munkabére a harmincadrészét sem éri el az európai munkások bérének. Belgium hatalmas hasznot vág zsebre gyarmatából, Belga-Kongóból és a gyámsága alatt álló Ruanda-Urundi területből. Ez abból is látható, hogy a belga kormány a második világháború idején kiadásainak majdnem minden tételét, így a fegyveres erőkre fordított költségeket, 40 000 000 fontsterlinget, abból a pénzből fedezte, amelyet ezeknek az országoknak a lakosságából préselt ki.

Minden gyarmaton és félgyarmaton virágzik a lakosság erőszakos felhasználása az úgynevezett „közmunkára", gépkocsiutak, vasutak, repülőterek, kaszárnyák stb. építésére. A gyarmati és függő országok bennszülött lakossága teljesen jogfosztott. Így például Dél-Rhodesiában 1 600 000 bennszülött közül csak 160 embernek van szavazati joga, emellett az afrikaiak nem választhatók be a helyi „képviselőházba".

Ezek a tények megcáfolhatatlanul bizonyítják, hogy a monopoltőke a gyarmatokon és félgyarmatokon a rabszolgamunkát és kényszermunkát honosította meg.

A rabszolgaság visszaállításának szemléltető példája a városokban élő bennszülött lakosságra vonatkozó törvény, amelyet 1949 októberében adtak ki a Délafrikai Unióban. A törvény értelmében bármely bírónak joga van „meghatározott foglalkozásnélküli személynek" nyílvánítani, „rossz magaviselettel" vádolni, vagy „a megélhetéshez nem elégséges anyagiakkal rendelkezőknek" minősíteni az afrikai munkásokat. A bíró elrendelheti, hogy „az ilyen bennszülöttet adott időre, bizonyos bérért és bizonyos a bennszülöttek munkaügyi biztosa által, vagy a bíróság által meghatározott egyéb feltételek között munkára fogják".

Indiában az angolok kétévszázados garázdálkodása az ország elszegényedését eredményezte. A munkanap 16—17 óra. India munkásainak bére még a nyomorúságos tengődéshez sem elegendő. India legnagyobb ipari központjában — Bombayban — a munkások tízezrei kénytelenek a szabad ég alatt élni. India mezőgazdasági lakosságának harmada, sőt fele földnélküli béres. Sorsuk: adósrabszolgaság, éhhalál. 1943-ban egyedül Bengália tartományban több mint 4,7 millió ember halt éhen és pusztult el éhségokozta bőrbetegségekben. Indiában az újszülöttek nem kevesebb, mint 25 százaléka életének első évében meghal. A hindu nők átlagos életkora 26,5 év. Indiában — az ottani hivatalos adatok szerint — több mint százmillió ember (a lakosság egynegyedrésze) analfabéta.

Az amerikai imperializmus gyarmatainak lakossága is nyomorra és pusztulásra van ítélve. Puertorico szigetén a lakosság 85 százaléka éhezik: ezen az USA-gyarmaton a lakosság több mint fele rendkívül egészségtelen viszonyok között él, még a vízhiány is igen nagy. A szigeten dühöngenek a különféle betegségek, különösen a tüdővész pusztítja tömegével az embereket, orvosi kezelés pedig a legtöbb lakos számára elérhetetlen.

A formailag független latin-amerikai államok a valóságban az amerikai imperializmus gyarmatai. Latin-Amerikában kb. 10 millió ember dolgozik rabszolgaként az angol-amerikai monopolisták ültetvényein. Peru, Chile, Bolivia réz- és ónbányáiban, Venezuela ásványolajfeldolgozó telepein, Közép-Amerika ültetvényein nincs törvényesen meghatározott munkaidő. A munkabért rendszerint nem készpénzben, hanem bónokban fizetik ki, amelyekért a munkás kénytelen háromszoros áron rothadt árut vásárolni a társaságok üzleteiben.

A latin-amerikai országokban erősen elterjedt a peonrendszer: a parasztság jobbágysorba döntésének rendszere. A peon földnélküli szegény paraszt, aki talpalatnyi földet bérel a földesúrtól és kénytelen annak termelési eszközeivel dolgozni. A peon így adósrabságba jut. Nincs joga más munkahelyet választani, és családjával együtt valóságos jobbágy.

Lényegében a gyarmatok bizonyos formájához tartoznak az ú. n. „gyámság alatt álló területek". Ezeknek a lakossága is szörnyű nincstelenségben és jogtalanságban él. A tankötelés gyermekek több mint 90 százaléka analfabéta és ültetvényeken dolgozik. Tanganyika angol kormányzójának beismerése szerint a gyarmatokon egyáltalán nem alkalmazzák a börtönbüntetést, hiszen a börtönben „az afrikai jobban élne, mint otthon".

Az imperialista burzsoázia hatalmas hasznot húz a gyarmati és félgyarmati népek kizsákmányolásából, érthető tehát, hogy miért tartják a legsúlyosabb bűnnek, ha valaki a legenyhébb formában is fellázad a gyarmati rabság ellen: az ilyen lázadások a monopóliumok extraprofitját veszélyeztetik. A modern rabszolgakereskedők patakokban ontják Malájföld, Indonézia, Indo-Kína, Burma, Fülöpszigetek népeinek vérét, akiknek minden bűnük csak annyi, hogy szeretnék lerázni a rabság igáját.

★

A könyvben közölt anyag élesen jellemzi a munkások egyébként is nyomorúságos életszínvonalának rohamos zuhanását azokban az államokban, amelyek az amerikai monopoltőkétől függő helyzetbe kerültek. Ezekben az országokban a legelemibb politikai és emberi jogaiktól is megfosztják a dolgozókat.

A marshallizált országok kormányai washingtoni parancsra vadállati törvényeket hoznak, amelyek lényegükben nem mások, mint Hitler és Mussolini fasiszta törvényeinek új kiadásai. Olaszországban a kormánykörök rendkívüli rendőrségi rendszabályokat léptettek életbe, amelyekkel az volt a céljuk, hogy

elnyomják a munkások elégedetlenségét és Olaszországot az amerikai háborús gyújtogatók támaszpontjává tegyék. Franciaországban munkásellenes törvényeket hoztak. Az országban De Gaulle fasiszta bandái garázdálkodnak.

A „munkáspárti" kormány beleegyezésével a fasizmus Angliában is felüti fejét.

Franco Spanyolországában, Salazar Portugáliájában és Tito Jugoszláviájában vadállati fasiszta diktatúra dühöng és könyörtelenül elnyomják a néptömegeket.

A Tito-klikk áruló tevékenységének belpolitikai téren az lett a végeredménye, hogy Jugoszláviában felszámolták a népi demokratikus rendszert. Az imperializmus jugoszláviai bérencei terrorhadjáratot indítottak a kommunizmus kitartó harcosai, a proletár internacionalizmus hű fiai ellen. Többezer hű kommunista jugoszláv hazafit börtönbe, koncentrációs táborokba vetettek, sokat megkínoztak és megöltek. A fasiszta uralkodó körök elnyomják Jugoszlávia népét, az országot katonai táborrá változtatták és megszüntették a dolgozók demokratikus jogait.

Jugoszláviában az államhatalmat bitorló Tito fasiszta klikkje, miközben az országot az angol-amerikai tőke nyersanyag-szállító függvényévé tette, könyörtelenül kizsákmányolja Jugoszlávia munkásosztályát. Jugoszláviában az ú. n. „önkéntes brigádok" a kényszermunka leplező formái. Jugoszlávia dolgozó parasztságát a kulákok — főleg Titobanditák — kezén lévő álszövetkezetek segítségével zsákmányolják ki.

A jobboldali szocialisták segítségével a reakció minden tőkés országban igyekszik a munkásosztályt és a dolgozók tömegeit megfosztani elemi politikai és gazdasági jogaitól.

A mai tőkés világban megszokott jelenség a sztrájkok könyörtelen üldözése és az elégedetlen munkásokkal szemben alkalmazott megtorlás fasiszta módszerei. Franciaországban és Olaszországban a rendőrség és a csendőrség a sztrájkolók közé lő, harckocsikat vet be és könnyfakasztó gázbombákat alkalmaz a sztrájkolók elleni harcokban. Így volt ez például nemrégen a hatalmasméretű franciaországi bányász-sztrájk alkalmával és a modenai (Olaszország) tüntetők lemészárlása esetében is. Görögországban, Spanyolországban, Portugáliában, Indiában, Iránban, a Dél-afrikai Unióban, Egyiptomban, Burmában, Argentinában, Brazíliában, Chilében, Libanonban, Kubában és több más tőkés országban a reakció szétzúzza a szakszervezeteket és véres terrort alkalmaz a haladó szakszervezetek vezetőivel szemben.

Egyiptomban a politikai rendőrség különleges módszerekkel ellenőrzi a szakszervezeteket és tájékoztatja a vállalkozókat, hogy a munkások közül kiket vegyenek fel a „feketelistákra" politikai aktivitásuk miatt.

A fasiszta Spanyolországban meghurcolják és megölik a forradalmi szakszervezetek vezetőit, míg a Franco parancsára alakított „szakszervezeteket" közvetlenül a fasiszta állam ellenőrzése alá rendelték, akárcsak Hitler náci „Munkafrontját".

Kubában a rendőrség tömegesen tartóztatja le és gyilkolja meg a szakszervezeti vezetőket és a munkásaktivistákat.

A gyarmati és félgyarmati országokban a monopoltőke kisajátítja a parasztok földtulajdonát, a gyarmati népek dolgozó tömegeit megfosztja a létfenntartási eszközöktől, tömeges rejtett túlnépesedést idéz elő, aminek az lesz az eredménye, hogy sokmillió ember éhenhal.

☆

Az USA koreai intervenciója újabb nehéz terheket jelent az amerikai dolgozók számára. Az amerikai pénzmágnások a szüntelenül növekvő hadikiadások minden terhét a dolgozók vállaira rakják. Az USA-ban 1950 folyamán az adók 20 százalékkal, az élelmiszerárak 24 százalékkal emelkedtek. Jelenleg az USA-ban az amerikai munkások bérének egyharmada adókra megy. Emellett az amerikai családok háromnegyed részének jövedelme 1950 elején még a szükséges létminimumot sem biztosította.

Anglia labourista kormánya, teljesítve amerikai gazdái követelését, kijelentette, hogy az elkövetkező három év alatt 4,7 milliárd font-sterlinget kíván katonai célokra fordítani, amiből az 1951. évre 1,3 milliárdot irányzott elő. Franciaország kormánya ugyanez idő alatt kétezer milliárd frankot akar háborús előkészületekre fordítani. A marshallizált országok uralkodó körei által szított fegyverkezési versennyel együtt jár az adóterhek rohamos fokozása, az árak növekedése. Anglia

munkaügyi minisztériumának adatai szerint 1950 szeptemberében a kenyér ára 22, a cukor ára 60, a hús ára 50, a tej ára 43 százalékkal volt magasabb, mint 1947 júniusában. Az árak azóta tovább emelkedtek. 1951 januárjában Angliában 33-féle közszükségleti cikk és termék ára átlag több mint 14 százalékkal emelkedett. 1951 február 1-től sok iparcikk ára 30 százalékkal nőtt.

Az áremelkedés mellett az angol labourpárti kormány állandóan csökkenti a jegyre kiadott termékek egyébként is alacsony fejadagját. 1950 februárban az egy főre járó húsfejadagot heti 10 dkg-ra csökkentették.

Franciaországban a tömegszükségleti cikkek ára 1938-hoz viszonyítva, húszszorosára emelkedett. Franciaországban a munkások és alkalmazottak életszínvonala a felét sem éri el a háborúelőttinek.

A dolgozók életszínvonala elleni féktelen támadással egyidejűleg az imperialisták fokozták az elemi politikai jogok korlátozását. Az USA-ban bevezették a reakciós, fasiszta törvényhozást, fokozódik a terror a béke hívei, az összes haladó elemek ellen. Franciaországban és a többi marshallizált országokban is dühöng a rendőrterror. De semilyen üldözés vagy terror sem nyomhatja el a dolgozóknak a jobb életért és jobb munkaviszonyokért, a békéért és demokráciáért folytatott harcát.

A tőkés országokban a kommunista pártok elérték, hogy a munkásosztály szilárd egységfrontba tömörült. Szervező munkájuk következtében a proletariátus különböző osztagai mindenütt a békeharc és országuk nemzeti függetlenségének közös plattformja alapján lépnek fel. Franciaország, Olaszország, Anglia, Nyugat-Németország és más olyan országok kommunista pártjai, amelyeknek népeit az amerikai agresszorok ágyútöltelékeknek akarják felhasználni, különös erővel indították meg a harcot a békéért, hogy meghiusítsák az imperialisták gaz elgondolásának valóraváltását.

A munkásosztály egysége és a háborús gyujtogatók elleni sikeres harc csak akkor valósítható meg, ha erélyesen harcolunk a jobboldali szocialista szakadárok és a munkásmozgalom bomlasztói ellen.

A tőkés országokban a demokratikus erők leküzdik a nehézségeket, a terrort, a megtorló intézkedéseket, növekednek és megedződnek a reakciós erők ellen vívott küzdelemben, harcolnak, hogy felszabaduljanak a tőkés rabság alól.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok példája nyomán a dolgozók egyre inkább meggyőződnek arról, hogy csak a szocializmus biztosítja számukra a békét és felszabadulást az imperialista elnyomás alól. Ezért a néptömegeknek az emberiséget fenyegető új háború ellen vívott harca szervesen egybeolvad a demokráciáért és a szocializmusért vívott harccal.

A második világháború után kialakult imperialista és szocialista tábor reális erőviszonyai olyanok, hogy a béke erői meghaladják a háború erőit és megfékezhetik az agresszorokat. A háborús gyújtogatók szörnyű terveinek megvalósítását azonban csak akkor gátolhatjuk meg, ha a béke védelmezői éberek és állandóan harcrakészek, ha a néptömegek legszélesebb rétegeit is harcra, gyakorlati tevékenységre mozgósítjuk a béke megvédése érdekében.

A kapitalista országok munkásosztálya, amely harcot folytat helyzete megjavításáért, a békéért, a demokráciáért, a háborús politika és a fasizmus ellen, reménnyel tekint a Szovjetunióra, arra az országra, ahol megszünt a embernek ember által való kizsákmányolása, ahol a termelési eszközök társadalmi, szocialista tulajdonban vannak, ahol a munkásosztály, a kolhozparasztság és a szovjet értelmiség nem a tőkésnek, hanem saját magának, a szocialista társadalomnak dolgozik.

A demokrácia és a szocializmus erői sokszorosan felülmúlják a reakció és kapitalizmus erőit. Az önmagát túlélt kapitalizmus, amely azoknak a millióknak a kényszermunkáján és rabszolgaságán alapul, akiket a finánctőkés plutokraták maroknyi csoportja zsákmányol ki, nem állhat meg a szocialista rendszerrel szemben, amely szabad, boldog emberek szabad munkáján alapul.

A béke, a demokrácia és a szocializmus hatalmas tábora, amely a Szovjetunió és a béke nagy védelmezője, Sztálin elvtárs köré tömörült, meg fogja nyerni a tartós, demokratikus békéért és a népek biztonságáért vívott szent csatát.

MESTYAN JÁNOS

A tudományos könyvkiadás Magyarországon

„Hála és köszönet illeti meg azokat a tudósainkat, akik felismerték és munkájukkal bizonyították, hogy a tudomány szolgálata: a nép, a haza, a szocializmus szolgálata! Az új légkör a magyar tudományos életben nemcsak egyes kiváló tudományos teljesítményekben mutatkozik meg, hanem abban is, hogy a magyar tudomány megkezdte a fordulatot a gyakorlat felé, az ötéves terv tudományos szükségleteinek tervszerű és céltudatos kielégítése felé. Továbbá abban, hogy a magyar tudomány képviselői egyre nagyobb érdeklődéssel fordulnak a marxizmus-leninizmus felé, egyre inkább fölismerve a munkásosztály tudományos világnézetének döntő jelentőségét a tudományos kutatásban. És ami ezzel együttjár: tudományunk egyre inkább az élenjáró szovjet tudomány felé fordul és kész tanulni nagyszerű eredményeitől és módszerétől."

Révai József elvtársnak pártunk II. kongresszusán elmondott felszólalásában tett ezt a megállapítását igazolja a társadalmi és természettudományi, valamint a technikai tárgyú könyvek iránt mindinkább fokozódó érdeklődés.

A magyar műveket és a szovjet tudományos munkák fordításait valósággal elkapkodják. Könyvesboltjainknak olyan nagy a forgalmuk tudományos művekben, amit a multban el sem képzelhettek. Ez arra is figyelmeztet bennünket, hogy eddigi teljesítményeinket fokoznunk kell.

Kulturális forradalmunk eredményei szemmel láthatók. Érezzük, mint hatja át dolgozó népünket a tudásvágy, ismerjük az ötéves terv céljait és ezeken belül a tudományos könyvkiadás területén még megoldásra váró feladatokat. Ez alkalommal vizsgálat tárgyává kívánjuk tenni — ha az adott körülmények között csak vázlatosan is — a tudományos könyvkiadás mai helyzetét és közeli programját.

A dicsőséges Vörös Hadsereg által történt felszabadításunk tette lehetővé, hogy minden téren kövessük a Szovjetunió nagyszerű példáját, hogy szétzúzzuk a tudomány monopolistáinak fellegvárait, hogy leromboljuk a tudománnyal üzérkedő tőkések kisebb-nagyobb erődítményeit, és hogy a tudományos munka területén is végleg megszüntessük a kizsákmányolást. A tudományos kutatás megszervezése, a tudomány fejlesztése, a tudományos könyvkiadás állami tervfeladattá vált.

„A szovjet tudomány a sztálini korszakban azért lett népi tudomány, mert minden erejével a népet szolgálja, és mert művelői széles folyamban — műhelyekből, kolhozföldekről — áradnak feléje." (*Vavilov.* Sztálin, a tudomány géniusza. Sztálin és a szovjet tudomány. 19 lap. Szikra 1950.)

Rákosi Mátyás elvtárs már a felszabadulást követő napoktól fogva állandóan hangsúlyozta a tudomány nagy jelentőségét a szocializmus építésében. Gerő Ernő elvtárs ma ugyanúgy fáradhatatlanul dolgozik a tudományos élet fejlesztése érdekében, mint amilyen lendülettel működött közre — a Magyar Tudományos Tanács elnökeként — az alapok lerakásában és az első eredmények létrehozásában. Haladó tudósaink is teljesítik kötelességüket. A közös törekvések eredményeképpen alakult meg 1949 december 15-én az igazi szocialista tudomány legfőbb irányítója hazánkban, az új Magyar Tudományos Akadémia.

Ezzel a fejlődéssel egyidőben a nagyüzemi termelési eszközök — köztük a nyomdavállalatok — már társadalmi tulajdonban voltak, s így megvolt a feltétele annak, hogy újtípusú kiadóvállalatok alakuljanak és megindítsák a tudományos könyv- és folyóiratkiadást. A felszabadulástól napjainkig természetesen e téren is jelentős eredményeket értünk el — ezek felsorolása azonban meghaladná e tanulmány kereteit.

*

Még a Magyar Tudományos Tanács működésének idején, 1949 június 1-én megalakult a *Tudományos Könyvkiadóvállalat* és a *Tudományos Folyóirat-Kiadóvállalat.* Fennállásuk alatt értékes eredmények születtek. A Tudományos Könyvkiadó kialványainak száma megközelíti a százat, a Tudományos Folyóiratkiadó pedig 52 meglehetősen szervezetlen tudományos folyóirat kiadását központosította. E folyóiratok közt nem egy olyan is volt, amely előfizetőinek száma nem érte el a százat. A folyóiratkiadó egyéves fennállásának évfordulóján egy-egy lap előfizetőinek átlagos száma 5000 fölé emelkedett és az 52 lap összes előfizetőinek száma meghaladta az 53 000-et (hazai viszonylatban ez példátlan eredmény).

A tudományos könyvkiadás történetében a döntő fordulat 1950 augusztus 1-én következett be. A Népgazdasági Tanács ekkor rendelte el a tudományos könyv- és lapkiadó vállalatok megalakítását az egyes minisztériumokon belül. A határozat mennyiségi és minőségi változásokat eredményezett. Sorra megkezdték működésüket a minisztériumi ki-

adók, s ezzel egyidőben lépett működésbe az *Akadémiai Kiadó*, a Magyar Tudományos Akadémia könyvkiadóvállalata is. Újtípusú vállalatok ezek, amelyek már eddigi működésükkel is igen nagy mértékben közreműködtek a tudománynak közkinccsé tételében.

Miért nevezzük e kiadóvállalatokat újtípusúaknak?

Először: A régi kapitalista könyvkiadók csak azoknak a „tudósoknak" könyveit igyekeztek kiadni, akik az uralkodó földesúri, tőkés osztályok kiszolgálói lévén, ezeknek uralmát kívánták „elméleteikkel", vagy tudományos mezbe öltöztetett reakciós tanításaikkal alátámasztani. Csak egészen elvétve jelent meg egy-egy valóban tudományosértékű mű. Emellett az író, a tudományos szerző a kiadó kiszolgáltatottja volt — sokszor filléreért, örökáron volt kénytelen elprédálni művét.

Mindez a multé. Az újtípusú kiadókat a minisztérumi szakbizottságok a legfontosabb kérdésekre vonatkozó legjobb eredeti műveknek, az élenjáró szovjet tudományos kiadványok fordításainak kiadásával bízzák meg. Természetesen alapvetően megváltozott az írók és fordítók díjazása is. Alkotmányunk értelmében — a tudomány területén is — mindenki végzett munkájának mennyisége és minősége szerint részesül szerzői, fordítói stb. díjazásban.

Másodszor: A kiadóvállalatok azelőtt általában válogatás nélkül adták ki a nekik megfelelő tartalmú könyveket — hiszen a főszempont a profit volt. Csak elenvészően csekély nyomait találjuk az úgynevezett szakosításának, vagyis annak, hogy az egyes kiadóvállalatok működését bizonyos szakmákra specializálják.

Ma a minisztériumi kiadók a legszigorúbban érvényesítik a szakmai megosztás szempontjait, éves terveiket jóelőre egyeztetik s ezzel a párhuzamosság káros jelenségei is kiküszöbölhetők. De a szakosítás lehetővé teszi a kiadóvállalatok dolgozóinak egy-egy tudományágra való specializálódását, az általános kiadói és nyomdatechnikai szaktudáson kívül szükséges különleges ismeretek megszerzését is.

Harmadszor: Azelőtt valósággal elképzelhetetlen volt, hogy az elért tudományos eredményeket azonnal közzétegyék — hosszúhosszú időnek kellett eltelnie egy-egy mű megjelenéséig, ha egyáltalában megjelenhetett.

Az újtípusú kiadók már tervkészítésük során éberen figyelnek arra, hogy a fejlődés menete milyen természetű tudományos könyvszükséglet kielégítését kívánja meg, javaslatokkal segítik a minisztériumi szakbizottságokat, és az utóbbiak által megállapított programot igyekeznek gyorsan és hiánytalanul teljesíteni.

Negyedszer: A szocialista könyvterjesztés jellegéből, tevékenységéből és nem utolsósorban jelentőségéből következik a kiadóvállalatok és könyvterjesztők kapcsolatának megváltozása. A tudományos könyvkiadó belföldi viszonylatban az *Állami Könyvterjesztővel*, a külföldi árusítás tekintetében pedig a *Kultúra* és *Horizont* vállalatokkal állandó és szoros kapcsolatban áll. Közösen beszélik meg a kiadandó művek példányszámát, forgalombahozásuk módját, árát és a szükségképpen fölmerülő egyéb kérdéseket.

Ötödször: Az újtípusú kiadóvállalatok a könyv- és folyóiratkiadás területén *újtípusú szakembereket* nevelnek, akik már érvényesítik napi munkájukban a marxizmus-leninizmus tanításait, és rendszeresen továbbképzik magukat. Mindez alapvetően előreviszi a tudományos könyvkiadást nemcsak mennyiségi, de minőségi tekintetben is.

*

Az Akadémiai Kiadó tevékenysége — természeténél fogva — bizonyos mértékig eltér a minisztériumi kiadókétól. Kiadványai az összes tudományágakra kiterjednek, mint ahogy a Magyar Tudományos Akadémia is — legmagasabb fokon — valamennyi tudományággal foglalkozik. Az Akadémia kiadja továbbá egyes osztályainak tudományágankénti különválasztott idegennyelvű *Acta*-it, amelyek a külföldet tájékoztatják a hazai tudományos kutatás eredményeiről. Magyar nyelven ezekről az eredményekről az akadémiai osztályok szerkesztésében megjelenő *Osztályközlemények* számolnak be, az Akadémia életéről pedig az *Akadémiai Értesítő* ad havonként részletes ismertetést. Jelenleg 17-féle Acta jut el rendszeresen a világ minden tájára, hirdetve népi demokráciánk haladó tudományának, a Magyarországon folytatott tudományos kutatómunkának újabb és újabb eredményeit.

Az Akadémiai Kiadó keretén belül folynak — minisztertanácsi rendelet alapján — a hézagpótló *szótárszerkesztői és -kiadói* munkálatok is. Az eddig megjelent Orosz-Magyar Műszaki, Orosz-Magyar Általános, Orosz-Magyar és Magyar-Orosz orvosi szótáron kívül a Nagy Októberi Forradalom 34. évfordulójára jelent meg a Magyar-Orosz Műszaki Szótár, ezt követően — még ebben az évben — megjelenik az Orosz-Magyar Mezőgazdasági és az Angol-Magyar Műszaki szótár. 1952-ben a népi demokráciák nyelvi szótárai kerülnek sorra.

Mindnyájan ismerjük azt a nagy munkát, amelyet pártunk kiadója, a *Szikra Könyvkiadó* a felszabadulás óta *a marxizmus-leninizmus klasszikusai*nak magyarországi kiadásával, a tudományos szocializmus körébe vágó kiadványok megjelentetésével végzett és végez. Ezen túlmenően a kiadó nagy mértékben fordul a nemzetközi kérdések ismertetése és propagálása felé. A *Nemzetközi kérdések* című brosúra-sorozata az időszerű külpolitikai eseményekhez kapcsolja mondanivalóját. Ezenkívül gyűjteményes kiadásokban adja közre a nemzetközi munkásmozgalom vezetőinek általános érvényű írásait, valamint válogatott műveit, amelyek az imperializmus leleplezéséért, a kapitalisták és ügynökeik ellen a békéért folyó harcnak fontos fegyvere. Ugyanebbe a tárgykörbe tartozik számos más szovjet, népi demokratikus és haladó nyugati író műveinek fordítása. Közismertek és közkedveltek a Szikrának azok a könyvei és brosúrái, amelyek áttekinthető és igen jól használható formában kézikönyvül szolgálnak a párt és pártépítés, a szocialista hazafiság és a szocialista építés időszerű kérdéseinek megismeréséhez. Külön ki kell emelnünk a Szikra kiadásában megjelenő olyan könyveket, amelyek a dialektikus és történelmi materializmus, a politikai gazdaságtan tudományos színvonalú elméleti műveit adják a magyar olvasó kezébe. A politikai irodalom terjesztése érdekében kifejtett munkásságának rendkívül nagy jelentőségét talán legjobban érzékeltetjük a kiadásra került könyvek példányszámával. Így a Párttörténet VI. kiadása ebben az évben 100 000, Sztálin. *A leninizmus kérdései* című munkájának V. kiadása 50 000 és Lenin, Sztálin és Rákosi Mátyás könyvei ugyancsak 100 és 50 ezres példányban jelentek meg. Nincs módunkban a vállalat munkájának jelentőségét e szűkreszabott cikk keretén belül részletesebben méltatni, e pár sorban csak a kiadóvállalat feladatának fontosságát és hatalmas eredményeit igyekeztünk jellemezni.

A *Népszava Kiadóvállalat* a Szakszervezeti Tanács irányítása alatt ugyancsak jelentős mértékben vesz részt a tudományos könyvkiadásban. A tudományos eredményeknek a gyakorlat területén való alkalmazása, az élenjáró szovjet módszerek átültetése, középfokú káderek oktatása és fejlesztése tekintetében, működése hézagpótló ötéves tervünk teljesítését és túlteljesítését szolgálják azok a műszaki könyvek, amelyek alap- és középfokú ismereteket nyújtanak ipari átképzősök és szakmunkások számára a sztahanovista munkamódszerek elsajátítására. A kiadóvállalat a szovjet sztahanovista munkamódszerekről egész sor könyvet fordíttatott le, és rátért a legkiválóbb magyar sztahanovisták munkamódszereinek ismertetésére is. Külön könyvsorozatot szentel a szakszervezeti mozgalmi kiadványoknak és a termelési propagandának. Ezzel az ötéves terv feladatainak és eredményeinek népszerűsítésére és a sztahanovista munkának széleskörű megismertetésére törekszik.

Az 1951-ben megjelent és előreláthatóan megjelenő könyvek:

A kiadóvállalat neve	A kiadványok száma	A kiadványok példányszáma
Akadémiai Kiadó	147	269 700
Egészségügyi Kiadó	41	319 000
Élelmezésügyi Kiadó	28	28 000
Építőipari Kiadó	286	554 050
Jogi és Államigazgatási Kiadó	31	255 000
Kereskedelmi és Szakkönyvkiadó	13	65 820
Könnyűipari Kiadó	142	198 700
Közlekedési Kiadó	80	200 000
Közoktatásügyi Kiadó	126	783 000
Mezőgazdasági Kiadó	230	3 763 900
Nehézipari Kiadó	224	421 250
Népszava Kiadó	248	1 740 000
Pénzügyminisztériumi Kiadó	71	564 700
Sport Kiadó	42	922 500
Statisztikai Kiadó	38	66 300
Szikra Kiadó	248	3 555 000
Tervgazdasági Kiadó	68	196 000
	2 063	*13 902 920*

Ma a Népszava Kiadóvállalat feladatai és eredményei tekintetében az élvonalban áll.

A minisztériumi kiadók működéséért az egyszemélyi felelősség alapján az illetékes szakminiszter (az Akadémiai Kiadó munkájáért az Akadémia elnöke) felelős. A minisztériumok szakbizottságain és ügyosztályain kívül a Népgazdasági Tanács és a Tervhivatal is állandóan figyelemmel kíséri működésüket.

Kormányzatunk céljainak megfelelően, minél szélesebb rétegekhez kell a tudományos könyveket eljuttatni. Ez nem egy esetben ártámogatást tesz szükségessé. Soha eddig Magyarországon ilyen jelentős összegeket nem fordítottak erre a célra.

Az előadottak után nézzük most már meg az 1951 első félévi beszámolók és a II. félévi előirányzatok alapján az 1951. évi működés várható eredményeit (a 380. lapon lévő táblázat); és vessünk egy pillantást az 1952. évre kidolgozott tervek számszerű adataira is.

Az 1952. évi terv szerint kiadásra kerülő művek:

Vállalat neve	Kiadványok száma	Kiadványok példányszáma
Akadémiai Kiadó	224	548 800
Egészségügyi Kiadó	94	574 000
Élelmezésügyi Kiadó	29	29 000
Építőipari Kiadó	228	483 000
Jogi és Államigazgatási Kiadó	62	207 000
Kereskedelmi és Szakkönyvkiadó	18	87 000
Könnyűipari Kiadó	227	174 500
Közlekedési Kiadó	120	250 000
Közoktatásügyi Kiadó	180	447 500
Mezőgazdasági Kiadó	451	8 980 100
Nehézipari Kiadó	566	742 500
Népszava Kiadó	282	2 170 000
Pénzügyminisztériumi Kiadó	76	507 200
Sport Kiadó	159	1 415 000
Statisztikai Kiadó	18	54 000
Szikra Kiadó	339	4 072 000
Tervgazdasági Kiadó	143	361 500
	3 216	*20 803 100*

A két háború közti időszak magyar könyvkiadásáról részletes statisztikával nem rendelkezünk. Összehasonlításul mindenesetre közöljük, hogy a Tudományos Akadémia 1930 és 1945 között, tehát 16 év alatt, mindössze 159 könyvet adott ki, összesen 238 500 példányban, a következő megoszlás szerint:

Tárgykör	Kiadványok száma	Kiadványok példányszáma
Természettudományok	27	
Nyelvtudományok	16	
Műszaki tudományok	9	Kiadványonként 1500 példányt véve alapul
Történettudományok	40	
Zene- és művészettörténet	12	
Költészet — irodalom	24	
Filozófia	11	
Jogtudomány és egyháztörténet	10	
Gazdaságpolitika — közgazdaságtan	10	
	159	*238 500*

Az 1951. és 1952. évekre vonatkozó adatokból megállapíthatjuk, hogy a fejlődés igen számottevő. A kiadandó művek száma — az 1951. évet 100 százaléknak véve — a tervek szerint 1952-ben 65 százalékkal növekszik, a példányszám növekedése ugyanekkor 69 százalék. Ha ehhez hozzáfűzzük, hogy 1950-ben ezek a könyvkiadóvállalatok, a

Szikra- és a Népszava-kiadó kivételével, tulajdonképpen még nem működtek — működésük megkezdése ugyanis az 1950. év IV. tervnegyedére esik — megállapíthatjuk, hogy felismerték feladataikat és ezeket általában jól oldották meg.

Hibák, hiányosságok még vannak, ezeket azonban a fejlődés során fokozatosan kiküszöböljük. A növekedés nehézségeit a könyvkiadás területén is érezzük. Világosan látjuk a megtett út eredményeit és fogyatékosságait, az elért fejlődés fokát és a jövő perspektíváját.

A legfontosabb feladat a könyvkiadói munka tervszerűségének növelése. Úgy vélem, ma már mindannyian fölismertük, hogy a tervszerűség a szellemi munka területén is megvalósítható, s tudósaink és tudományos szerzőink által az e téren elért eredmények feljogosítják kiadóinkat arra, hogy 1952-ben a kézirat-átadási határidők pontos teljesítését remélhessék. E tervszerű munka ugyanis a kiadó tervszerű gazdálkodásának alapja. Hiszen a kiadó ezen az alapon szerződik a nyomdával és a könyvterjesztővel, a nyomdák erre építve közlik nyersanyagigényeiket a papírgyártó üzemekkel, a könyvterjesztő vállalatok ebből kiindulva készítik el terveiket, az állami költségvetés is ezzel számol a pénzügyi rendezet megállapításakor stb. A tervszerűség növelése, ötéves tervünk reánk eső részének sikeres teljesítése szempontjából az első megoldásra váró feladat.

Másik feladat: a kiadó-, nyomda- és könyvterjesztő-vállalatok együttműködésének szorosabbá tétele. Az utóbbi hetekben ezt a kérdést már napirendre tűzték. A kiadóvállalatoknak — az önköltségcsökkentés és takarékosság elveinek következetes érvényesítése mellett — mind nagyobb gonddal kell megjelentetniük kiadványaikat. Az illetékes főhatóságok ezeket a törekvéseket minden tekintetben elősegítik.

A kiadóknak jóval nagyobb gondot kell fordítaniuk a fordítások pontosságára és magyarosságára, de az eredeti tudományos munkák stílusára is. Hiszen ma már nem a tudomány elefántcsonttornyába zárkózott szűk, felső rétegnek, hanem valóban széles tömegeknek készülnek a tudományos kiadványok.

Végezetül, nagyon kívánatos volna, hogy sajtónk az egyes megjelenő művekkel építő bírálat keretében többet foglalkozzék. Igen hasznos volna egy-egy kiadóvállalat működésének külön ismertetése is.

A kiadóvállalati dolgozók — párttagok és pártonkívüli elvtársak — ma már mind munkaversenyben állanak egymással, a vállalatok is versenyeznek. Az újítások, munkamódszerátadások és a tapasztalatcsere meghonosodtak. Mindannyian ismerjük a reánk háruló nagy feladatot: közkinccsé tenni a tudományt! E feladat megoldásáért lankadatlan kitartással, bolsevik módra fogunk munkakörünkben továbbdolgozni.

Szovjet jogi irodalom magyar nyelven

Szocialista fejlődésünket nagy mértékben segíti a szocializmus építésének évtizedes tapasztalatait feldolgozó szovjet tudományos irodalom. Hónapról hónapra emelkedik a szovjet tudomány legújabb eredményeit ismertető, magyar fordításban megjelenő munkák száma. Könyvkiadó vállalataink alig győzik kielégíteni a növekvő szükségletet.

Szembeötlő az ezirányú fejlődés a jogi irodalomban is. Úttörő munkát végzett ezen a téren a Magyar-Szovjet Társaság jogtudományi szakosztálya, amely már 1948-tól kezdve közzétett a Jogtudományi Közlöny könyvtárában egy 9 kötetből álló sorozatot szovjet szerzők tollából. Nagyjelentőségű volt az 1950-ben megjelent első, magyarnyelvű, nagyobb terjedelmű szovjet jogi tankönyv: Alekszandrov—Moszkalenko által feldolgozott *Munkajog*.

Kiadóvállalataink egyre nagyobb számban jelentetnek meg szovjet jogi munkákat. Az Igazságügyminisztérium Jogi és Államigazgatási Kiadóvállalata kiadta A. J. Visinszkij két nagyfontosságú tanulmányát a szovjet állam- és jogtudomány kérdéseiről; M. Sz. Sztrogovics *Az anyagi igazság tana a bűnvádi eljárásban* című munkáját és számos más tanulmányt a Jogi Kiskönyvtár című könyvsorozatban. Ma már más könyvkiadók is jelentetnek meg jogtudományi munkákat. A Sztálin-díjjal kitüntetett könyvek kiadását készíti elő az Akadémiai Kiadó; Visinszkij: *A bírósági bizonyítékok elmélete a szovjet jogban;* Venediktov: *A szocialista állami tulajdon.* Szovjet jogi irodalmat ismertető, dokumentációs munkát fejt ki az igazságügyminisztérium, az Állam- és Jogtudományi Intézet, az MSzT jogtudományi szakosztálya és a Magyar Jogász Szövetség.

A legjelentősebb szovjet jogi tankönyveket 1951-ben a Tankönyvkiadó jelentette meg. Ezek a következők: *Római magánjog* (374 lap); *Nemzetközi magánjog* (220 lap); *Szov-*

jet államigazgatási jog (290 lap); *Szovjet büntetőjog* (443 lap).

E tankönyvek nagy mértékben elősegítik szocialista jogtudományunk és egyetemi jogi oktatásunk fejlődését, sőt némelyik munkát haszonnal forgathatják a politikai gazdaságtan tudományos művelői és népgazdaságunk gyakorlati szakemberei is.

Sz. Sz. Sztugyenyikin: a *Szovjet államigazgatási jog* című munkájában ismerteti a szovjet államigazgatás alapelveit (a dolgozó tömegek részvétele az államigazgatásban, a nemzetiségek egyenjogúsága, a demokratikus centralizmus, a szocialista állami tervgazdálkodás, a szocialista törvényesség), a szovjet államigazgatás szerveit, a szovjet állami szolgálat kérdéseit és a szovjet államigazgatási rendelkezéseket (aktusokat). A szovjet államigazgatást a tankönyv öt részben ismerteti: 1. honvédelmi; 2. politikai államigazgatás (idetartozik a külügyi, külkereskedelmi és igazságügyi, valamint az állambiztonság és a társadalmi rend védelmével kapcsolatos szervezet); 3. népgazdasági igazgatás (ipar, mezőgazdaság, erdőgazdaság, ellátás, közlekedés és híradás, kereskedelem, építésügy és lakásgazdálkodás). 4. szociális és kulturális; 5. pénz- és hitelügyi igazgatás.

A külkereskedelmi igazgatásról szóló rész abból az alapvető megállapításból indul ki, hogy a külkereskedelmi monopólium a szovjet állam egész fejlődése során „az eredményes szocialista építés egyik legfontosabb tényezője volt". A könyvnek ez a része ismerteti a Szovjetunió külkereskedelmi szervezetének jogi alapjait, a Szovjetunió által kötött külkereskedelmi és áruforgalmi egyezmények életbeléptetésének jogi feltételeit.

A pénz- és hitelügyi igazgatásról szóló fejezet részletesen ismerteti a Szovjetunió pénzgazdálkodásának elvi és szervezeti alapjait, az államszervek hatáskörének szabályozását a pénz- és hitelügyi igazgatás terén, a pénzügyminisztérium, a takarékpénztárügy, az állami biztosítás és a hitelügy szervezetét.

L. A. Lunc *Nemzetközi magánjog* című munkája elsősorban a külkereskedelem dolgozóinak érdeklődésére tarthat számot. A nemzetközi magánjog sajátos ágazata minden ország jogrendszerének; az illető állam polgári jogának egyik ága. Főként olyan szabályokat tárgyal, amelyek meghatározzák, hogy valamely ú. n. külföldi jogelemet tartalmazó polgári jogviszony (pl. külkereskedelmi, nemzetközi teherfuvarozási, biztosítási, hitel stb. szerződés) esetében melyik ország jogát kell alkalmazri. (E szabályokat *kolliziós normáknak* hívjuk.) A nemzetközi magánjog körébe tartoznak ezenkívül a külföldi fizikai és jogi személyek jogképességére vonatkozó szabályok is.

Lunc professzor könyvének különös jelentősége van a Szovjetunióval egyre kiterjedtebb árucserét lebonyolító népi demokratikus országok számára. A mi külkereskedelmi dolgozóink megismerhetik belőle a szovjet külkereskedelem jogi alapjait, a szovjet jog álláspontját a külföldi vonatkozású jogviszonyokkal, a külföldi személyek helyzetével kapcsolatos kérdések tekintetében. A könyv egyben nagyon tanulságos a mi számunkra saját új nemzetközi magánjogunk kiépítése szempontjából is. Lunc műve részletesen tárgyalja a nemzetközi polgári eljárás és a külkereskedelmi döntőbíráskodás szabályait is.

V. D. Menysagin szerkesztésében jelent meg a *Szovjet büntetőjog* tankönyve. Szerzői: Gercenzon, Iszajev, Piontkovszkij és Utyevszkij professzorok. A könyv a szovjet büntetőjog általános részét ismerteti A legújabb tudományos kutatások eredményeit összegező szovjet egyetemi tankönyv a marxizmus-leninizmus szellemében világítja meg a büntetőjog alapproblémáit és segítséget nyújthat büntetőjogászainknak vitás kérdések megoldásában.

A *Római magánjog* szovjet tankönyvét I. B. Novickij és I. Sz. Peretyerszkij professzorok szerkesztették. Jóllehet a szovjet jogász számára a római magánjognak nincs gyakorlati jelentősége, mert kizsákmányoló társadalom jogrendszere, azonban a szovjet jogtudomány mégis foglalkozik vele, mivel a polgári jog fejlődésének egyik alapvető tényezője volt. Bár a római jognak a mi népi demokratikus jellegű szocialista jogunk továbbfejlődése szempontjából ugyancsak nincs gyakorlati jelentősége, mégis a római jogról szóló szovjet tankönyv magyarnyelvű kiadására szükség volt; egyrészt azért, mert jogi fakultásaink II. évfolyamának egyik tantárgya, másrészt — és főként azért — mert ez a mű példa egy kizsákmányoló (rabszolgatartó) állam (a római birodalom) magánjogának marxista elemzésére. E könyv tehát segítségül szolgálhat a régi, a római jog emlőin nevelkedett jogászoknak korábbi tanulmányaik marxista szellemű átértékelésében.

Az ismertetett tankönyvek fordítási munkái különböző színvonalúak. A legsikerültebb a Római magánjog (fordította: Benkő Gyula) és a Nemzetközi magánjog (fordította: Arató István) fordítása. A másik két fordítás lényegesen gyengébb.

Névai László

M. H. ZSEBRÁK

Az ipari számvitel tankönyve

(Statisztikai Könyvkiadó. 408 lap. 1951.)

Az ipari számvitel feladata kettős irányú: a tervteljesítés ellenőrzése és a szocialista tulajdon épségének megóvása. Ebből következik az a követelmény, hogy a felettes hatóságoknak kellő időben rendelkezésre kell bocsátania a szükséges beszámolási adatokat.

A szerző az első fejezetben ismerteti az ipari számvitel feladatait, és megokolja a költségelemek szerinti számvitel szükségességét.

A szovjet vállalatok termelési költségtervezésüket a költségelemek alapján végzik. A költségelemek azt mutatják, hogy milyen fajta és mennyi anyagot, energiát, munkabért stb.-t kell a termék gyártására fordítani. A termelési költségelőirányzat tulajdonképpen a termelés egész terjedelmére vonatkozó költségek terve, amelyet a vállalatnak az egyes, soronkövetkező tervidőszakra mindig újonnan kell összeállítania. A termelési költségek számvitelét is a termelési költségelőirányzat felépítésének megfelelően kell megszervezni.

Mint a műszaki-termelési-pénzügyi terv összeállítása, éppenúgy a terv teljesítése is szoros kapcsolatban van a termelési költségnormák megállapításával. A költségnorma azt mutatja, hogy maximálisan mennyi anyagot, munkaidőt, munkabért stb.-t szabad valamely termék gyártására a termelés adott feltételei között és a termelés minősége tekintetében megszabott követelmények kielégítésével felhasználni.

Kétféle költségnorma van: valamely adott időpontban alkalmazandó (folyamatos norma) és az egész tervidőszakra megállapított költségnorma.

A folyamatos számvitelben biztosítani kell a normák és költségelőirányzatok teljesítésének ellenőrzését.

Ezen a területen és általában a gazdaság tervszerű vezetésének területén az egyik legfontosabb emelő az önálló gazdaságos elszámolás.

Az önálló gazdaságos elszámolásban dolgozó vállalat a számára juttatott forgóeszközökkel önállóan rendelkezik, ennélfogva jogában áll, hogy azokat a tervfeladatoknak megfelelően szabadon használja fel, így: a termékek értékesítéséből származó bevételt — a nyereségbefizetés, valamint a forgalmi adó kivételével — a vállalat nyers- és segédanyagok beszerzésére, a munkabérek kifizetésére stb. fordíthatja. Az önálló gazdaságos elszámolásban dolgozó vállalat tevékenységét jellemzi: a vállalat pénzügyi eredménye, azaz jövedelmezősége, a forgóeszközök megtérülésének gyorsasága, a műszaki-termelési-pénzügyi terv teljesítésének színvonala.

Az önálló gazdaságos elszámolás ösztönzően hat a takarékosságért, a munkatermelékenység növeléséért, az önköltségcsökkentésért, a jövedelmezőség emeléséért és a forgóeszközök megtérülési gyorsaságának fokozásáért folytatott harcban. Az önálló gazdaságos elszámolás még a legkisebb kiadás tekintetében is kötelezővé teszi annak haladéktalan megállapítását, hogy az milyen célból történt. *Ezért az önálló gazdaságos elszámolás, mint a gazdaság tervszerű vezetésének jól bevált rendszere, megköveteli az összes költségek rendeltetésük (vagyis céljuk) szerint való számvitelét.*

A költségek rendeltetés (költséghelyek) szerinti számvitele szervesen összefügg a termelési önköltség kiszámításának szükséges voltával, s kapcsolatban van természetesen a vállalat szervezeti fölépítésével is.

Az állóalapok számvitele

A második fejezet az állóalapok számvitelének legfontosabb feladatait a következőkben ismerteti:

1. a szocialista tulajdonban lévő állóalapok épségének megóvása érdekében végzett ellenőrzés (az állományváltozások számvitelének megszervezése);

2. annak meghatározása, hogy az állóalapok kihasználása milyen termelési költségtételekkel kapcsolatos (az állóalapok értékelése);

3. az állóalapok felújítására fordított költségek kimutatása (állóalapok felújítása, generáljavítása);

4. az állóalapok kihasználásának ellenőrzése.

Az anyagok számvitele

Az anyagszámvitelnek éppúgy, mint a gazdasági tevékenységre vonatkozó számvitel valamennyi többi ágának az önálló gazdaságos elszámolás érdekeit kell biztosítania és ki kell mutatnia, hogy az egyes adott anyagmennyiségeket milyen szükséglet kielégítésére fordították. Ennek lehetőségét a számviteli bizonylatoknak és a részletezés módjának kell biztosítaniok.

Az SzK(b)P XVIII. konferenciájának egyik határozata kimondja: „A fölszerelés és anyagok számvitelében mutatkozó hanyagság megfosztja a vállalat igazgatóját attól a lehetőségtől, hogy helyesen és teljességgel használja ki a vállalat erőforrásait és biztosítsa a termelés megszakítás nélküli menetét."

A szerző ennek megfelelően tárgyalja az anyagok osztályozását fajtáik, tulajdonságaik és rendeltetésük szerint.

A terv szerinti anyagárak alkalmazásának további előnye, hogy az anyagbevételezést és anyagkiadást az egész év folyamán azonos árakon tarthatjuk számon. Ez pedig jelentősen megkönnyíti az anyagok mennyiségi ellenőrzését. Az anyagok tervárai nélkül a műhelyen belüli önálló gazdaságos elszámolás bevezetése el sem képzelhető.

Részletesen foglalkozik a szerző az anyagok beérkezéséről és kiadásáról kiállítandó bizonylatokkal, ismerteti a raktáron lévő anyagok fajta szerinti számvitelét, az anyagbeszerzés szintetikus és analitikus számvitelét, az anyagfelhasználás ellenőrzését, a göngyöleg és a hulladék számvitelének sajátságait.

A fogyóeszközök számvitele

Ezt a témakört a következő kérdések szerint csoportosítva tárgyalja a szerző: 1. a fogyóeszközök önköltségének meghatározása; 2. a fogyóeszköz-készletek épségének biztosítása; 3. a felhasználás helyességének ellenőrzése; 4. a fogyóeszközök elhasználódásának meghatározása.

A munka és a munkabér számvitele

Az állományi létszám számvitelét, az ellenőrző nyilvántartás vezetését, a munkabérrendszereket, a munkabér fajtáit, a munkateljesítményre vonatkozó bizonylatokat, a selejt bizonylattal való alátámasztását, a munkabérpótlékokat, a kiegészítő munkabéreket, a munkabérjárulékokat, a munkabérek kifizetését, a munkabéralap felhasználásának ellenőrzését, a munkabérek szintetikus és analitikus számvitelét részletesen ismerteti a könyv ötödik fejezete.

A termelés számvitele

A termelés számvitelének központi feladata a termelési önköltség időben való helyes és pontos kiszámításának biztosítása mind termékfajták szerint, mind az egész termelés szempontjából. A termelési számvitelnek lehetővé kell tennie, hogy pontosan és kellő időben kimutatható legyen mind az általános költségszínvonal, mind pedig az egyes gazdasági szempontból különnemű termelési költségeknek az összes költségek között elfoglalt aránylagos súlya, valamint a költségeknek a termelés különböző szakaszaiban mutatkozó dinamikája.

A szerző ezeknek a szempontoknak figyelembevételével ismerteti az önköltség típustételeit, a költségelemek felosztását, a műhelyköltségeket, az általános üzemi, a munkavédelmi és a karbantartási költségeket.

Valamennyi feldolgozó iparágban a termelés fejlődésével elválaszthatatlanul együtt jár az, hogy újabb és újabb termékfajtákat kezdenek gyártani. Az új termékfajták gyártását hosszabb-rövidebb ideig tartó előkészítő munka előzi meg. Ezért a szerző külön tárgyalja az új termékfajták gyártásának előkészítésével, az új munkafolyamatok megszervezésével kapcsolatos költségeket.

A továbbiakban ismerteti a segédüzemi termelés költségeinek számvitelét és felosztását, a műhely- és általános üzemi költségek felosztásának módját, a selejtveszteségek számvitelét, az alapvető termelés költségeinek szintetikus és analitikus számvitelét, a befejezetlen termelés, a késztermékkibocsátás számvitelét és a műhelyen belüli önálló gazdaságos elszámolást.

A termelési költség kalkulációja

Az önköltség a vállalat tevékenységének általánosított minőségi mutatója. Ebben összpontosul és tükröződik vissza a vállalat gazdasági tevékenységével kapcsolatos tényezők hatása. Az önköltség rendszeres csökkentése a szocialista gazdaság törvénye. Az önköltség-

kalkuláció feladatait a szocialista gazdaságban e gazdaság tervszerű jellege, a termelési eszközök társadalmi tulajdona szabja meg.

Az egyszerű kalkulációs módszer abban áll, hogy csak a késztermék egységének önköltségét számítják ki olymódon, hogy a beszámolási időszak termelésének költségeit osztják az ugyanazon időszak alatt gyártott termékek mennyiségével.

Ha az egynemű termék elkészítésének folyamata több összefüggő, de egymástól különálló termelési szakaszra oszlik, a kalkulációnak ennek megfelelően minden egyes fázis befolyását vissza kell tükröznie.

A feldolgozó iparban az egyszerű termékek gyártásának sajátosságai szükségessé teszik, hogy necsak a késztermékek önköltségét számítsuk ki, hanem az egyes „alakváltozások" során termelt félkészterméket is.

A különböző egyéni megrendelések alapján elkészített összetett termékek önköltségeinek megállapítása alkalmával a megrendelések szerinti kalkulációs módszert alkalmazzák.

Ha a termékegységre eső költségek előzetesen normalizálva vannak és rendelkezésre áll a műhely- és egyéb költségek előirányzata, akkor ezek alapján elvégezhető a normaszerinti önköltségkalkuláció. Ebben az esetben a valóságos önköltséget a következő összetevők fejezik ki: a termék normaszerinti önköltsége, hozzáadva (vagy levonva) az eltérések, és hozzáadva (vagy levonva) a normaváltozások.

A normaszerinti szovjet módszert sokszor összetévesztik az USA-ban használatos ú. n. „standard-költség" módszerrel. A standard-költség nem tervezett önköltség. A tőkés gazdasági rendszerben a termelés anarchiája és tervszerűtlensége miatt lehetetlen tervezett önköltséget megállapítani. A standard-költség természete és lényege tekintetében a standard-normák rendszere, amelyet a tőkések a dolgozók maximális kizsákmányolása céljából állapítanak meg.

A 8., 9. és 10. fejezetekben Zsebrák professzor ismerteti a késztermékek kibocsátásának és értékesítésének, a pénz-, elszámolási és hitelműveleteknek, valamint az alapok és eredmények számvitelét.

Az iparvállalatok könyvelési beszámoló jelentése

A szovjet vállalat beszámolójelentése mind a vállalaton belül, mind a fölöttes hatóságoknál a vállalat gazdasági tevékenysége ellenőrzésének alapja. A jelentés a tervteljesítésre, az állami alapok felhasználására, a beszámolási időszak alatt végzett munka gazdasági eredményességére vonatkozik.

A beruházások számvitelének sajátosságai

A szerző ismerteti a beruházások számvitelének rendjét meghatározó tényezőket, a beruházások fajait, a beruházások tervokmányait, az építési-szerelési munkálatok megszervezésének módjait és a beruházásokhoz szükséges pénzeszközök forrásait. Foglalkozik ezután a saját kezelésben végzett beruházások számvitelének sajátosságaival és a beruházások könyvelési beszámolójelentésével.

A szerző munkájának befejező részében hangsúlyozza, hogy a Szovjetunió népgazdaságának, ezen belül a szocialista iparnak egyre gyorsabb fejlődése szükségessé teszi a számviteli felépítésnek rendszeres további tökéletesítését. Ez azt jelenti, hogy a számvitel színvonalának, minőségének, alaposságának mindig összhangban kell lennie a népgazdaság fejlődésének színvonalával, és hogy a számvitelnek és a beszámolási rendszernek mind jobban és jobban ki kell elégítenie azokat a követelményeket, amelyeket a győztes szocializmus országában iránta támasztanak.

A szovjet számvitel fejlesztése szempontjából nagy jelentősége van annak, hogy a bolsevik párt és a kormány határozata értelmében széles körben gépesítik a számvitelt. Kétségtelen, hogy a problémák egyre inkább tudományos elemzése a legszorosabb kapcsolatban van a számvitel és a beszámolási munkálatok gépesítésével.

A szovjet szocialista számvitelnek a népgazdaság továbbfejlesztéséért folytatott harcban nagy és felelősségteljes szerepe van. E harc szükségessé teszi, hogy a számvitelt nemcsak helyesen, világosan és racionálisan szervezzék meg, hanem azt is, hogy a leghatásosabban felhasználják a szocialista társadalom érdekében.

Írások a kiváló szovhozokról

A bolsevik párt és a szovjet kormány nagy gondot fordít a termelés fokozása szempontjából hasznos tapasztalatok széleskörű népszerűsítésére és alkalmazására a kolhozok és szovhozok termelésében. Ebben jelentős szerepük van az ország legjobb szovhozainak munkájával és eredményeivel foglalkozó könyveknek és brosúráknak.

A központi és vidéki kiadóvállalatok az utóbbi időben számos olyan könyvet és brosúrát adtak ki, amelyeket a kiváló szovhozok dolgozói írtak. E kiadványok bemutatják a szovhoztermelés újítóinak azokat a munkamódszereit és eljárásait, amelyekkel a növénytermelésben nagy terméshozamokat, az állattenyésztésben nagyobb jövedelmezőséget értek el, és azt, hogy miként szervezték meg a sokoldalúan fejlett, nagy árutermelőképességű és jól jövedelmező gazdaságokat. Összefoglalják a szovhozok állandó munkás- és szakmunkáskádereinek kiválogatásában, nevelésében és szaktudásának emelésében szerzett munkatapasztalatokat, ismertetik a szervezési és a pártmunka, valamint a politikai nevelés gyakorlatát.

•

Már a háború előtt is híres volt a krasznodari vidék Kubán-szovhoza a különféle gabonafélék, ipari növények, évelő és más fűfélék nemesített vetőmagtermelésében elért nagy terméseredményeiről és mintaszerű termeléséről. 1948-ban az üzem egész gabonavetésterületének hektáronkénti átlaga 21 mázsa volt; az egész tehénállomány fejési átlaga 3014 kg volt tehenenként. A szovhozban igen fejlett az állattenyésztés többi ága is.

Ezenkívül a legmunkaigényesebb növények termelésével is foglalkozik a szovhoz: 67 hektár gyümölcsöskertje, 82 hektár szőlője van, és mintegy 50 hektáron zöldséget, 130 hektáron pedig dinnyét és főzelékféléket szoktak évente termelni.

A Kubán-szovhoz gyakorlata azt bizonyítja, hogy a sokoldalú termelést folytató mezőgazdasági üzem biztosítja a legjobban a kedvező természeti feltételek kihasználását. Az állattenyésztésnek óriási befolyása van a mezőgazdasági növények terméshozamának növelésére — írja a Kubán-szovhozról szóló könyv szerzője. Az állatállomány gyarapodásával együtt jár a trágyázás lehetőségének növekedése.

A helyesen összehangolt gazdasági ágak munkája azt eredményezi, hogy az állam a szovhoztól nemcsak nemesített magvakat, hanem mind nagyobb és nagyobb mennyiségű árut: tejet, húst, gyapjút, gyümölcsöt és más effélét kap.

•

Hasonló eredményekről számolnak be Novikovnak, Zagorodnijnak, Fedotovnak és Tokárnak egyes szovhozokról szóló könyvei.

Az Engels-szovhozt ismertető könyv hangsulyozza, hogy a nagyobb jövedelmezőségért vívott harc szorosan összefügg az önálló gazdaságos elszámolás, a gazdaságosság rendszerének alkalmazásával, a termékek önköltségének szakadatlan csökkentésével. A termelés költségeinek csökkentését az összes gépek teljes kihasználásával, valamint azzal a munkával érték el, amelyet a terméshozamok növelése, az állattenyésztés jövedelmezőségének és az árutermelőképesség fokozódásának érdekében végeztek a szovhoz dolgozói. A mezőgazdaság szocialista szervezete lehetővé tette a korszerű technikának és az agrártudományok eredményeinek széleskörű alkalmazását.

•

A szovhozok dolgozói a tudományos kutatóintézetekkel és a Lenin Mezőgazdaságtudományi Akadémiával is szoros kapcsolatban állanak.

Számos szovhozban jelentős kutatómunka folyik. Például a Frunze-szovhoz (Moldva Sz. Sz. K.) több tudományos kutatóintézetnek kísérleti állomása 1948-ban a Frunze-szovhozban dolgoztak a Liszenko akadémikus

•

által vezetett genetikai intézet, továbbá az egyik moldvai növényvédő állomás és még más intézmények kutatócsoportjai.

Vinogradov, a kisenevi mezőgazdasági intézet tanára, bizonyos paradicsomfajta nemesítési módszerének hatékonyságát próbálta ki a szovhozban. A konzervipar tudományos kutatóintézetének kirendeltsége ebben a szovhozban tanulmányozza a bogyós gyümölcsök különféle fajtáinak termelési lehetőségeit. A Frunze-szovhoz dolgozói a tudományos intézetek támogatásával Moldvában szubtrópikus növényeket honosítanak meg és elsajátítják termelésüket. A tudomány és a gyakorlat szoros együttműködése, a szovjet agrotechnika korszerű módszereinek széleskörű alkalmazása biztosítja a termékenység és a terméshozam állandó emelkedését. Szemléltetően beszélnek erről a szovhozok tapasztalatairól szóló brosúrák.

Az Engels-szovhoz állandóan jó terméshozamokat ér el. A szovhozban alkalmazott nyolcas vetésforgó is hozzájárult az aszály és a szárító szelek okozta nehézségek leküzdéséhez.

A sztyeppés és erdős-sztyeppés vidékek szovhozai a füves vetésforgó alkalmazásával egyidőben nagy területen ültettek mezővédő erdősávokat. A Kubán-szovhoz már 1935-ben megkezdte a fásítást, 1949-től 1951-ig pedig újabb 714 hektár területű erdősávot ültetett. Az erdősávok kedvező hatása különösen az aszályos években mutatkozott meg: az erdősávval védett mintegy 100 hektárnyi területen búzából 28,3 mázsás átlagot értek el, sőt közvetlenül a védőerdő mentén lévő 8 hektárnyi pásztán átlag 38,75 mázsa búza termett.

A szovjet állattenyésztési tudomány alapján kiváló eredményeket ért el a Lenin-díjjal kitüntetett, az egész Szovjetunióban ismert Karavajevo állatnemesítő szovhoz. Ebben a szovhozban igen értékes, jóltejelő tehénfajtát tenyésztettek ki. 1949-ben a szovhoz tehénállományának évi fejési átlaga — tehenenként — 6031 kg tej volt. Ezt az átlagot 1950-ben 6300 kg-ra emelték. De még ez sem jelenti a végső határt. A szovhoz dolgozói ezt az átlagot 7000 kg-ra, sőt még ennél is többre kívánják emelni. A Karavajevo-szovhoz valóságos állattenyésztő iskolává fejlődött.

Majdnem minden mezőgazdasági brosúra megemlíti, hogy a fejlett szovhozok nagymértékben segítik a kolhozokat, és hogy példát mutatnak a nagyüzemi szocialista mezőgazdaság magasszínvonalú szervezésével, a terméshozam növeléséért és a nagyobb jövedelmezőségért folytatott harcukkal. A kolhozelnökök, brigádvezetők, de egyszerű kolhoztagok is gyakran látogatják ezeket a szovhozokat, hogy megismerjék az új munkamódszereket és termelési eljárásokat.

•

A szovhozok a növénytermelés minden fontosabb munkaigényes folyamatát, szántást, vetést, talajlazítást, betakarítást stb. géppel végzik. A szovhozok állattenyésztésében is mind nagyobb mértékben használnak gépeket: fejőgépeket alkalmaznak, automatikus itatókat szereltek fel, géppel végzik a takarmány- és a trágyaszállítást. Nagy eredménnyel használják föl a gépeket a gyümölcs-, zöldség- és főzelékfélék termelésében is. Például: géppel 7 ember 8 óra alatt 8 hektárt vet be burgonyával, tehát 1 hektárra 0,87 munkanap jut. Amikor még ekével végzett szántás után kézzel vetették a burgonyát, 1 hektár burgonya elfészkelésére 1 embernek 5 munkanapra volt szüksége.

A szovhozok egyre jobb fölszereltsége — traktorokkal, kombájnokkal és egyéb összetett munkagépekkel — megkívánja, hogy a gépkezelő káderek képzésére és munkahelyükön való véglegesítésükre nagyobb gondot fordítsanak. Ezt a kérdést úgy oldják meg, hogy a szakmunkásoknak egész évre munkaalkalmat biztosítanak. A munkaerő hullámzását csak sokoldalú termelést folytató gazdaságok kerülhetik el. A Kubán-szovhozban a traktoristáknak, kombájnvezetőknek 2—3 szakmájuk is van.

A szovhozok mintaszerű, szocialista vállalattá fejlesztése céljából szükség van arra, hogy az újítók tapasztalatait a szovhozok valamennyi dolgozójával megismertessék. Ennek a feladatnak a szovhozok párt- és szakszervezeti munkaprogramjában fontos helyet kell elfoglalnia. (*Voproszi Ekonomiki.* 1951. 6. szám.)

L. J.

•

Az ötéves terv útjain

(Új Magyar Könyvkiadó. 224 lap. 1951.)

Az első és második sztálini ötéves terv végrehajtása során a Szovjetunió elmaradt mezőgazdasági országból fejlett ipari és kolhoz-hatalommá alakult.

Ugyanakkor, amikor a kapitalista világot két pusztítóerejű gazdasági válság (1929—1933 és 1937—1938), alapjában rendítette meg, a Szovjetunió hétmérföldes léptekkel haladt előre. Ipari termelése az első sorba emelkedett, mezőgazdasága pedig a kollektivizálás és gépesítés alapján a világ élenjáró mezőgazdasága lett.

A harmadik ötéves terv teljesítése közben érte a Szovjetuniót a német fasiszták támadása. A szovjetország szakadatlan gazdasági fejlődése azonban a háború alatt sem szünetelt. Rendkívül gyors ütemben épült ki a Szovjetunió második kohászati bázisa, az Ural—Kuznyec-i iparvidék, amely az ellenséges betörés és megszállás nehéz idejében a frontellátás legfőbb forrása és a döntő győzelem biztosítéka lett.

Az ellenség kiűzése és a háború győzelmes befejezése után a szovjet nép példátlan gyorsasággal látott a fasiszta pusztítások nyomainak eltakarításához és a feldúlt, lerombolt városok, falvak, ipartelepek, bányák, vasutak helyreállításához.

Sztálin elvtárs 1946 február 9-én elmondott választási beszédében nagyszerű gazdasági fejlődés távlatait vázolta a szovjet nép elé. A sztálini program alapján készült el a negyedik, vagyis a háborúutáni első ötéves terv, a gazdaság helyreállításának és továbbfejlesztésének terve, amely a helyreállítás programja mellett egyben hatalmas előretörés is volt a szocializmusból a kommunizmusba vezető úton. Míg a tőkés világ mindmáig a háború-okozta válságok mocsarában tesped, ahonnan kivezető utat csak újabb világháború rémének felidézésében és a fegyverkezésben lát, a Szovjetunió hatalmasan túlteljesítette a háborúutáni első ötéves tervet, és messze túlhaladta, számos iparágban megtöbbszörözte a háborúelőtti termelést. A szovjet nép már javában dolgozik a kommunizmus nagy építkezésein, a béke világraszóló nagy művein.

A háborúból a békés építkezésbe való átmenetről, a háborúutáni első ötéves terv munkahelyeiről, az ott folyó céltudatos, hatalmas alkotó tevékenységről szól Marietta Saginyan, Sztálin-díjas írónő nemrég magyar nyelven is megjelent könyve: *Az ötéves terv útjain.*

Marietta Saginyan a Nagy Honvédő Háború alatt és a háború után meglátogatta a háborúutáni első ötéves terv számos munkahelyét. Volt Leningrádban a hatalmas Kirovművekben és Bakuban, az olaj hazájában. Járt Magnyitogorszkban, a cseljabinszki kolhozokban, az Altáj gyümölcstermelő vidékein, meglátogatta az urali és középázsiai vasútépítkezéseket. Utazásainak és látogatásainak tapasztalatait eleven, sokszínű és mélyreható irodalmi rajzokban foglalta össze.

Az irodalmi rajz, mint a szovjet gazdasági fejlődés ábrázolója, mind nagyobb helyet foglal el a szovjet irodalomban. Ez az új irodalmi forma kitűnő eszköz a gazdasági tapasztalatok összegezésére és népszerűsítésére. Marietta Saginyan irodalmi rajzai oda vezetnek bennünket, ahol a tervek valósággá válnak, ahol a tervek lelke, az élő ember valósággá kovácsolja a terv rideg számait. A szerző cselekvés, alkotás közben mutatja be a szovjet embereket, feltárja cselekedeteik rúgóit: a szovjet emberek szocialista öntudatát, jövőt kovácsoló akaratát, világossá teszi előttünk, milyen természetes és feltartóztathatatlan a szocialista fejlődés útja, amely elkerülhetetlenül a kommunizmus felé vezet.

*

A hatalmas ipari építkezéseket egyetlen hálózatba kapcsolják össze az ötéves terv új vasútvonalai. Ezek az új összeköttetések jelentékenyen megnövelik a szovjet ország ipari központjainak teljesítőképességét és megkönnyítik a különböző vidékek anyagcseréjét.

A háborúutáni ötéves terv nagyszabású vasútépítkezései közül kiemelkedik a Szovjetunió északkeleti területeit a délnyugati területekkel, a Donyec-medencét a Kuznyec-medencével összekötő Délszibériai Vasúti Fővonal (Délszib). Ez az elágazásaival együtt sokezer kilométeres vasúti hálózat eleven kapcsolatot teremt a keleti iparvidék nagy távolságokra szétszórt ipari központjai között. Az ötéves tervben csak a Magnyitogorszk—Kuznyec-vonal szerepel pontos számadatokkal, de folytatásképpen Magnyitogorszktól tovább délnyugatra, a Donyec-medence felé húzódó vasútvonal is benne van az építők terveiben.

Hogy milyen kincseket tár fel és milyen árutömegeket hoz mozgásba az épülő vasútvonal, megvilágítja az a máris hatalmas szállítmánytömeg amely az új vasútvonal elsőnek elkészült szakaszára, az Altájszkaja—Artista-szakaszra zúdult mindjárt elkészülte után: 200 000 tonna gabona, 500 vagon cukorrépa, rengeteg főzelékféle, szén és tűzifa. Az útnak ez a 60 kilométeres darabja még alig készült el és máris nélkülözhetetlenné vált a vidék gazdasági vérkeringésében.

A Délszib másik fontos része a kazahsztáni, a Csu-Mointi szakasz, amelynek megépülésével megvalósul Kazahsztán fővárosa lakosainak régi álma — közvetlen összeköttetés Karagandával, a köztársaság ipari központjával. A 448 kilométeres vasútvonal víztelen sivatagon át vonul. Az Ázsia szívében elterülő sivatag klímája: nyáron 50 fokos hőség, télen 40 fokos fagy. Csapadék nincs, a víz a legritkább kincs. Tízmillió köbméter földmunka, kétmillió köbméter szikla jellemzi ennek a vasútépítésnek rendkívüli méreteit. Még a munkásoknak szükséges ivóvizet is szállítani kell ide. A vonal gazdasági jelentősége igen nagy. A gazdag karagandai szénmedence az ország harmadik hatalmas szénbázisa várja ezt a vonalat, hogy fekete gyémántjával, mélyen a földben rejlő kokszolható szenével táplálhassa az urali ipart — elsősorban Magnyitogorszkot és Közép-Ázsia fejlődő iparát. A Csu-Mointi szakasz kiépítésével a karagandai szén közelebb kerül az urali iparhoz, másfélezer kilométerrel rövidül meg a szállítás Közép-Ázsia épülő iparvidékeihez.

Ugyanakkor megoldódik a kazahsztáni gabona szállításának kérdése is. A keleti iparvidék a közelebb fekvő kazahsztáni gabonát veheti igénybe. A kolhozrendszer páratlan gabonabőséget teremtett Kazahsztánban. Míg a 30-as évek elején a kazah köztársaság csak 20 000 tonna gabonát adhatott az államnak, most már a Szovjetunió egyik legfontosabb gabonaszállítójává vált. A millió és millió tonna kazahsztáni gabona az új vasútvonalon jut el az iparvidékre.

Így kapcsolódik be a hatalmas Ural—Kuznyec-i iparkerület az egész ország vérkeringésébe.

•

A leningrádi Kirov-gyár a bolsevik párt történetével szorosan egybenőtt ipartelep. Az egykori Putyilov-gyárban a munkások védelme alatt folyt le a párt VI. kongresszusa. A Nagy Honvédő Háború idején a gyár mindössze négy és fél kilométernyire volt az arcvonaltól. A Kirov-gyárból 12 000 munkás ment önként a frontra, a Kirov-hadosztályba. Az otthonmaradottak is a fronton voltak, és ez a front talán még szörnyűbb volt, mint a lövészárkok. 9500 lövedék, tonnássúlyú bombák hullottak a gyárra, a vas és tűz fergetege szinte eltörölte a föld színéről az egész gyártelepet. A gyár munkásai azonban a pokoli áradás minden borzalma ellenére is kitartottak. Sokan éhenhaltak közülük, másokat munkahelyükön értek a lövedékek, vagy megfagytak, odafagytak a munkapadhoz, de nem hagyták abba a munkát A Kirov-gyári munkások hősiességének leírása a Nagy Honvédő Háború legszebb lapjai közé tartozik. A gyár épületei elpusztultak. Kőtörmelékek, feltúrt földhányások, össze-vissza dobált ócskavas, rozsdásodó vasgerendák, mindenféle lim-lom, hulladék hevert szanaszét a gyár területén.

Mindössze három év telt el. és már nyoma sem maradt a háborúnak. Tisztára sepert udvar, a szemétrakások helyén virágágyak, hatalmas tiszta, új épületek sorai.

A gyár helyreállítása egyben a gyár teljes újjáalakításával, termelésének kibővítésével is járt. A kiroviak nemcsak újjáépítették a gyárat, hanem a gyártás egész technikáját is újjáalakították. A régieknél nagyobb teljesítőképességű gépekkel szerelték fel, s a régebben kézierővel, vagy kisebb gépekkel végzett egész sor munkafolyamat elvégzésére hatványozott erejű új gépeket alkalmaztak. A gyár műszaki fölszerelésének újjáalakítása tette lehetővé, hogy a Kirov-gyár munkásai már 1946-ban hét és fél százalékkal túlteljesítették évi tervüket.

•

A magnyitogorszki üzem az első ötéves terv büszkesége. A Nagy Honvédő Háború idején a magnyitogorszki vas- és acélipari kombinát döntő jelentőségűvé vált a hadiiparban. Magnyitogorszknak négy év alatt kétszer kellett termelését alapvetően megváltoztatnia. A magnyitogorszki kombinát háborúelőtti termelésének 88 százaléka a közönséges árutermelésre szolgáló vasból állott, és csak 12 százaléka volt minőségi ötvözet. 1941-ben néhány hónap alatt gyökeres fordulatot kellett végrehajtani annak érdekében, hogy ez az arány megváltozzék. Sikerült elérni, hogy Magnyitogorszk ettől kezdve 83 százalékban hadicélokra szolgáló minőségi vasat termelt, és csak 17 százalékban állított elő tömegáruk gyártására szolgáló vasat.

Mikor a háború végetért, Magnyitogorszknak ismét az „élet gyártására" kellett áttérnie: egyszerűbb ötvözetű, de bonyolultabb hengerelésű áruvasat kellett termelnie. A gyár egész berendezését és felszerelését átalakították, nagyobb befogadóképességűvé tették, újjászervezték a hengerelés egész folyamatát,

és megfelelően kiépítették a gyári közlekedést is. A magnyitogorszki kombinát hatalmas üzemei állandóan túlteljesítették a tervet. A gyár visszanyerte, sőt növelte háborúelőtti jelentőségét a Szovjetunió béketermelésében, s egyben a kohó-káderképzés fontos iskolája is az egész Szovjetunió számára. Így például 1944 decemberétől kezdve a grúziai kolhozokból toborozott, mintegy 500 fiatal ember érkezett Magnyitogorszkba a lágy éghajlatú Grúziából a fagyos és szeles Északra, hogy végigjárja a kohászat iskoláját és hogy a Kaukázus első kohóüzemének, a Tiflisz melletti kohóműveknek legjobb káderei legyenek.

•

A Cseljabinszk-területet Dél-Uralnak szokták nevezni. A cseljabinszkiek északi és déli részre osztják területüket. Az északi rész sziklás, erdős, a déli dombos síkság. A cseljabinszki területen hatalmas ipari települések vannak. Itt van mindenekelőtt Magnyitogorszk. A háború idején megváltozott Cseljabinszk arculata: a tisztán gabonatermelő vidékek leváltak, a terület megszüntette a gabonakivitelt. Sürgősen át kellett alakítani a terület gazdasági struktúráját. Cseljabinszk azt a feladatot kapta, hogy önállóan lássa el magát mezőgazdasági termékekkel.

A gyár és a falu kapcsolatának ügye új jelentőséget kapott a Nagy Honvédő Háború idején. Az urali paraszt, az egykori féljobbágy „gyári paraszt" télen a műhelyekben dolgozott, nyáron pedig látogatóba ment a faluba, hogy learassa és betakarítsa a gabonát. Félig paraszt, félig munkás volt. Ez a helyzete alapvetően megváltozott. Példa erre a csebarkuli gyár esete.

Mikor a gyár a cseljabinszk-területre költözött, a szükséges munkáslétszámnak alig 12 százalékával rendelkezett. Kevés volt az ember. A kerületi piacon magasak voltak az árak, a terméseredmények ingadozók voltak. A gabonabeszolgáltatás nem volt kielégítő. A gyár két iskolát nyitott parasztifjak számára, amelyeknek hamarosan nagy vonzóerejük lett a környék parasztifjai között, akik nagy számban gyorsan alakultak át képzett ipari munkásokká. Most már a vetési és betakarítási munkálatokra a gyár adott évről évre segítséget a kerületnek, a gyárban dolgozó falusi munkások közül. A faluba visszatért egykori parasztifjak most már fejlett ipari munkások, képzett gépészek, lakatosok, motorkezelők voltak, akik tudták kezelni és ki is tudták javítani a traktort és a kombájnt. Ezek a fiatal munkások fontos nevelő munkát végeztek a faluban, új értelmet adtak a paraszti munkának, tanítómesterei lettek az öregeknek, akiktől valamikor ők tanulták el a kasza-kapa kezelését.

A gyár megoldotta munkásai élelmezésének kérdését is. Kisegítő gazdaságot szervezett, veteményes kertekkel, tejgazdasággal. Ez hamarosan nemcsak a gyár szükségletét látta el, hanem piacra való fölösleget is termelt, és ezzel hozzájárult a piaci árak szabályozásához.

•

A távoli Altáj-hegységben, a Gobi-sivatag határán a hegyes Ojrotiában is ugyanazzal az előretöréssel, ugyanazzal az átalakító szellemmel találkozunk, mint a Szovjetunió többi részén. Ojrotia fővárosában, Ojrot-Turában rövid, de forró a nyár. Néhány órányi autóút a Gobi-sivatagra röpíti az embert. Ojrot-Turában hatalmas altáji kísérleti gyümölcstelep működik, amely a szélsőséges klíma nehézségei között kitenyésztette és meghonosította az úgynevezett „tányéros" ültetési formát: 40—50 cm magas fa minden irányban szétterebélyesedő ágakkal. Ez a gyümölcsültetés „technológiája", a helyi viszonyokhoz alkalmazva. Liszavenko gyümölcskísérletező kicsiny kezdetből hatalmas gyümölcsültetvényeket fejlesztett ki. Míg másutt az ipari település, itt a gyümölcskert lett a köztársaság fejlődésének és gazdagodásának bázisa. Liszavenko nyomán — a zord időjárás és a mostoha viszonyok ellenére — az egész Altájban elterjedt a „tányéros" ültetési módszer. Liszavenko gyümölcsfáin új körte- és almafajták teremnek. Az Altájon mindenütt szaporodnak a gyümölcskertek.

•

A szovjet emberek büszkék hivatásukra. Minden hivatást a határtalan lehetőségek romantikája leng körül. Nem „kereseti" lehetőséget látnak benne, hanem az alkotás, az öröm forrását. Ezért egész lényükkel és akaraterejükkel átadják magukat hivatásuknak. Énzik, tudják, hogy ők a jövő magvetői, a kommunizmus korának építői.

Ebből következik, hogy a szovjet emberek szükségét érzik a tapasztalatcserének, annak, hogy tudásukat, eredményeiket átadják másoknak és ezzel előmozdítsák az egyetemes fejlődést. „Korunk hőse" nem a magába zárkózott, a világot megvető, az embereket lefitymáló, érdekességre és rejtelmességre törekvő hős, mint Lermontov regényének hőse, Pecsorin. Korunk hőse ma a kollektív ember, az új világot építő ember, aki tanul és tanít, aki munkájában a közjó forrását látja. Az ilyen emberekről mondotta Molotov: „A mai szovjet emberek lelki arculata mindenekelőtt abban a tudatos viszonyban mutatkozik, amely munkájukhoz, mint társadalmi fontosságú ügyhöz, és mint a szovjet állam iránti szent kötelességhez, fűzi őket..."

Csak néhány kiragadott gondolatot, csak néhány részletet ismertettünk itt Marietta Saginyan 1947-ben megjelent és most magyar fordításban kiadott könyvéből. Az írómüvésznek és a dolgok mélyére látó, az összefüggéseket vaslogikával feltáró gondolkodónak munkája ez a könyv. A szovjet fejlődés a könyv megjelenése óta hatalmas léptekkel ment előre és sok minden, ami a könyv megírásakor még csak kezdet volt, most már befejeződött és meghaladott.

Most, amikor a Magyar Népköztársaság első ötéves terve hatalmas nekilendüléssel halad a megvalósulás útján, Marietta Saginyan könyve különösen tanulságos olvasmány a magyar dolgozók számára.

Rákos Ferenc

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

Vendl Aladár: GEOLÓGIA (I. kötet.) — Bár magyarnyelvű irodalmunk nem szűkölködik földtani tárgyú könyvekben, mégis e könyveknek legnagyobb része idegen, főleg nyugati munkák fordítása és ezenkívül inkább a földtani ismeretek népszerűsítésére törekszenek. Vendl könyve tehát hézagpótló a magyar földtani irodalomban.

Böck Hugó 1909-ben megjelent Geológiájának kiadása óta nem jelent meg Magyarországon újabb, korszerű földtani tankönyv, nem azért, mintha nem lettek volna tankönyv írására hivatott szakemberek, hanem mert az ilyen természetű könyvek kiadása nem biztosított a kiadóknak jelentős hasznot. A régi magyar közoktatásügyi politika a felsőoktatás számos területén nem gondoskodott megfelelő tankönyvek kiadásáról, és az egyetemi hallgatók csupán jegyzeteikre voltak utalva. Ez természetesen nagy akadályokat okozott a tudományos képzésben.

A felszabadulás után a tudományos oktatás gyökeresen megváltozott. Ennek a változásnak eredménye Vendl Aladár munkájának megjelenése is.

A munka I kötete három fő fejezetre oszlik. Az 1. fejezet a földdel, mint égitesttel foglalkozik. A 2. fejezet kőzettan. A 3. fejezet dinamikai geológia, a földre ható külső erők működését ismerteti.

A függelék a kőzetek fizikai tulajdonságaival, a kőzetek megmunkálhatóságával, a kőzetek levegőáteresztő képességével, végül a kőzetek és növényzet viszonyaival foglalkozik. A sajtó alatt lévő II. kötet a történeti földtant fogja ismertetni.

A könyv tudományos munka és szoros kapcsolatban van a gyakorlati élettel, a szocializmus építésének nagy feladataival, és értékesítette a szovjet tudomány irányelveit. (*Tankönyvkiadó* 1951. 655 lap.)

Nikola Jonkov Vapcarov: PÁRVIADAL — Vapcarov a legjelentősebb modern bolgár költő. Élete munkában és harcban telt el. Matrózinas, hajófűtő volt. Élete utolsó esztendeit az ellenállási mozgalom harcaiban töltötte. Harminchároméves korában a fasiszták kivégezték.

Egész életműve mintegy ötven versből áll. Számszerint ez kevésnek látszik, a kötet mégis lenyűgöző, izgalmas és nagyhatású olvasmány. A költő kitűnően ismeri a munkáséletet. Az életnek számtalan apró jellemző vonását írja meg. Legtöbbször — bármilyen hangulat, vagy téma indítja is versírásra — nagy filozófiai, világnézeti kérdésekhez jut el: hazaszeretet, szabadság, boldogság, harc a felszabadulásért. A verseket jellemző tisztaság, életszerűség és harcosság sokszor Józsel Attilára vagy Majakovszkijra emlékeztet — ez utóbbit Vapcarov ismerte és szerette.

A kötetet Kardos László fordította és ő írta a bevezetőt is. (*Szépirodalmi Kiadó* 1951. 127 lap.)

★

Dr. Névai László—dr. Tardy Lajos: OROSZ-MAGYAR JOGI ÉS ÁLLAMIGAZGATÁSI SZAKSZÓTÁR — E szótárnak az a célja, hogy segítségére legyen a jogi és államigazgatási szakembereknek, valamint egyetemeink jogi, közigazgatási és közgazdasági karain az orosz nyelvet tanulóknak a szovjet szakirodalom eredetiben való tanulmányozásához. A szótár a szavak használatbeli sajátosságainak, értelmi finomságainak megvilágítására bőséges frazeológiát is tartalmaz. A kifejezések és szavak gyakorlati használatát bemutató példák között számos idézet szerepel a marxizmus-leninizmus orosznyelvű klasszikusainak műveiből, és a szótárban a sztálini alkotmány cikkelyeit is feldolgozták.

A szótár elsősorban az élő orosz nyelv elemeit foglalja magában, de azokat, a ma már csak történelmi érdekességű szavakat és kifejezéseket is tartalmazza, amelyeket a szak-

irodalomban a múlt intézményeinek ismertetése során még használnak.

A szótár anyagának zöme jogi és államigazgatási szavakból, kifejezésekből tevődik össze. Minthogy azonban a jogot és az államigazgatást át- meg átszövik a kereskedelmi és pénzügyi élet vonatkozásai, belekerültek a szótárba az elméleti és gyakorlati szakember részére szükséges fontosabb pénzügyi és kereskedelmi szakkifejezések is. (*Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóirat Kiadó* 1951. 528 lap.)

★

Pablo Neruda: ÉBREDJ FAVÁGÓ! (Elbeszélő költemény) — Pablo Neruda a költészet forradalmasításáért harcoló írók közül való. Hazájában, Chilében és szerte a világon a kommunista eszmék fennköltségét hirdeti. Harcos kiállásáért bújdosnia, majd száműzetésbe kellett mennie. Még hazájában írta meg a Béke-Nagydíjjal kitüntetett *Teljes ének* című elbeszélő költeményét, amely Latin-Amerikában nyomtatásban nem jelenhetett meg. Az *Ébredj favágó* a *Teljes ének* egy része. Az egész költemény fő mondanivalója a népek békéjéért folytatott harc.

Neruda az egyszerű emberek százmillióinak nevében fordul az amerikai katonához: ne higyjen a háborús uszítóknak, mert az egész föld minden népe fel fog kelni ellenük. S a százmilliók nevében szólítja fel az egyszerű embereket, hogy tekintsenek a Szovjetunió felé. A hősök hosszú sorából, akiknek alakjait Neruda élénk állítja, magasra emelkedik Sztálin, akit a világ minden népének szeretete és hűsége vesz körül. (*Szépirodalmi Kiadó* 1951. 98 lap.)

★

Lucjan Rudnicki: RÉGIEK ÉS ÚJAK (II. kötet) — A felszabadulás utáni lengyel irodalomban talán az első olyan könyv, amelyben szocialista öntudatú munkásíró mondja el az életét. Rudnicki a munkásmozgalom neveltje. Majdnem félévszázadon át lelkesedéssel és meggyőződéssel harcolt a szocializmus győzelméért. Életrajza ennek az eseményekben és tapasztalatokban gazdag életnek a tükörképe.

Életrajza sokkal több, mint egy ember sodródása városról városra, börtönből börtönbe. A megpróbáltatások leírásának egyéni hangja úgyszólván teljesen háttérbe szorul Rudnicki megfigyelő hajlama és ábrázoló készsége mögött; egy ember fejlődését mutatja be, ugyanakkor a képek változatos sorozatán át szemlélteti magát a kort: a lengyelországi viszonyokat, a munkásmozgalom akkori helyzetét. A regényből megismerjük a lengyel munkásmozgalom vezetőit, a lengyel iparvidék számos központjának munkásait, akik közül a Rudnicki-féle emberek az akkori legforróbb problémák között is a holnapról, az eljövendő szabadságról beszélnek. Az életrajznak II. kötete az 1902—05 közti eseményeket tárgyalja: a szerző életének legtevékenyebb, munkásmozgalmi szakaszát; Rudnicki a párt központi bizottságától új és új feladatok megoldására kap megbízást. (*Szépirodalmi Kiadó* 1951. 259 lap.)

★

Leo Figuères' SZABAD VIETNAM — Az imperialista Franciaország immár hatodik éve folytat „szennyes háborút" volt gyarmata, Vietnam ellen. Évről évre sokmilliárd frankot, sokezer katonát áldoznak erre a háborura, azzal az eredménnyel, hogy ma már Vietnamnak több mint 90 százaléka szabad.

Figuères lelkes, őszinte könyve megismertet a szabad Vietnammal és szabadságáért küzdő népével.

Vietnam természeti kincsekben bővelkedő ország. Hegyeiben vasércet, szenet, színesfémérceket bányásznak, erdei gazdagok értékes fafajtákban, völgyeiben rizsen és kukoricán kívül számos egyéb hasznos meleg égövi növényt termesztenek. Felszabadulása előtt a vietnami nép mégis rettenetes nyomorban élt. A gyarmatosítók mindenéből kifosztották, nyomorban és tudatlanságban tartották.

Vietnam 1945-ben fegyverrel szabadította fel magát a japán elnyomás alól. Az azóta eltelt évekre a gyarmatosítók elleni harc nyomta rá bélyegét. Az ország minden erőforrását a felszabadító harc céljaira fordítják. Figuères megragadóan írja le, hogyan teremtettek a vietnami munkások pusztán saját erejükből hadiipart az őserdő mélyén. A munkások és technikusok legyőzik a nyersanyaghiány és a gyors szállító eszközöktől való megfosztottság támasztotta nehézségeket. A szerszámgépek öregek, „a munkások viszont fiatalok és lelkesek, s ez kiegyenlíti a hiányokat" — írja a szerző. A munkások önfeláldozása valóban csodálatraméltó. A szerző elmondja például, hogy a munkások egy hatalmas, 1000 munkással dolgozó papírgyár teljes felszerelését kétszer ásták és szállították el, mert a hadműveletek túlságosan közel kerültek a gyár színhelyéhez.

A földművelés is jelentősen fejlődik a szabad Vietnamban. A fiatalok fáradságos munkával irtják az őserdőt, gátakkal szabályozzák a folyókat, gáttal védik a termőföldet a tengertől. A hazai nyersanyagokat, különösen a bambusznádat, ezernyi ötletes módon használják fel háborús és békés célokra.

A szabadon dolgozó nép erőfeszítései meghozták eredményüket. A dolgozók érdekeit

ma már törvények védik. Még 1939 előtt a „bennszülött" szakmunkás csak felét kapta a francia segédmunkások bérének, a demokratikus kormány nyolcórás munkanapot, szabályozott béreket állapított meg, eltiltotta a gyermekmunkát. A munkások élelmiszerellátását a háborús körülmények közt is biztosították.

Csodálattal beszél a szerző Vietnam kulturális fejlődéséről. 1945-ben a lakosság $^4/_5$-e teljesen írástudatlan volt. A demokratikus kormány öt év alatt a lakosság 54 százalékát megtanította az írásra s olvasásra. Serdülőktől aggastyánokig, milliók tanulnak ma a felszabadult országrészekben. Már 1949-ben 13 000 középiskolás volt. Pedig a nép háborúban áll, és hiányt szenved iskolahelyiségekben, tanítókban, könyvekben.

Mély felháborodással ír a szerző a még a gyarmatosítók kezében lévő területeken uralkodó helyzetről. Szörnyű terror, a lakosság élete és vagyona ellen napról napra elkövetett gaztettek, a legaljasabb ösztönök felszítása, ópiumbarlangok és pornográf amerikai kultúra — ezt adják a „civilizált" gyarmatosítók a vietnamiaknak. Nem csoda, hogy a még leigázott területeken egyre terjed a partizánmozgalom.

Figueres hosszan foglalkozik Ho Si Minh elnökkel, ezzel a valóban rendkívüli emberrel, akinek személye évtizedek óta összefonódik a vietnami nép szabadságharcával. A vietnami dolgozók annyira szeretik, hogy a parasztok például kerestültörve a megszálló seregek blokádját, messze földről elviszik neki rizsfölöslegüket.

Az egész könyvön végigvonul a becsületes franciáknak, a vietnamiaknak és a világ minden becsületes emberének követelése: „Azonnali békét Vietnammal!" Könyve megjelenése után a szerző kénytelen volt saját hazájában illegalitásba vonulni, mert a népáruló francia kormány halálbüntetéssel fenyegeti.

Nem kétséges, hogy az igazság végül is győzni fog. A vietnami és a francia nép együttes harca meg fogja hozni Vietnamnak a szabadságot és a békét. S hogy így lesz, abban nem kis része lesz Figueres könyvének is. (*Szikra* 1951. 195 lap.) *B. Gy.*

★

Kasszirszkij: AZ OROSZ ÉS SZOVJET ORVOSTUDOMÁNY NAGYJAI — A könyv nyolc részre oszlik. Mindegyik rész az orvostudomány egy-egy ágával — s ezen belül egy-egy gyógyítómóddal vagy gyógyíthatatlannak hitt betegséggel kapcsolatban — azoknak a világhírű orosz és szovjet tudósoknak munkásságát, eredményeit tárgyalja, akik felfedezéseikkel jelentős módon előrevitték az orvostudományt. (*Művelt Nép Könyvkiadó* 1951. 290 lap.)

★

AGROKÉMIA ÉS TALAJTAN — Népi demokráciánk fejlődése lehetővé tette, hogy az Agrokémia és Talajtan, amely eddig csak kéziratként, kis példányszámban jelent meg, most rendes sajtótermékként juthasson el minden agronómus kezébe. A folyóirat hivatása egyrészt az, hogy az Agrokémiai Kutató Intézet munkásságának eredményeit ismertesse a gyakorlati szakemberekkel.

★

P. I. Minyin: A MEZŐGAZDASÁGI GÉPEK GYÁRTÁSI ELJÁRÁSAI — Minyin könyve a mezőgazdasági gépek és eszközök alkatrészeinek korszerű megmunkálási módszereit, valamint ezek összeszerelését ismerteti. Ötéves tervünk egyik legnagyobb jelentőségű célkitűzése elmaradott mezőgazdasági termelésünk korszerűsítése megfelelő számú és minőségű új mezőgazdasági gép munkábaállításával. E cél eléréséhez a könyv nagy segítséget nyújt, mert lehetővé teszi a világ leghaladottabb mezőgazdaságával rendelkező Szovjetunió technikai tapasztalatainak megismerését, ami a magyar mezőgazdaság gépesítését hathatósan elősegíti. (*Tankönyvkiadó* 408 lap. 1951.)

★

Sőtér István: A SZEGEDI TEXTILKOMBINÁT — Az Ötéves Terv Kiskönyvtára sorozatában jelent meg Sőtér Istvánnak ez a kisregénye. Két lány sorsa, küzdelmes elindulása, bátor nekilendülése elevenedik fel előttünk a regény lapjain.

Emberi sorsokat ábrázol Sőtér István, s alakjai élete, sorsfordulata eggyészövődik ötéves tervünk egyik büszkeségének, a Szegedi Textilkombinát megszületésének körülményeivel. Egy évvel ezelőtt még puszta föld terült el a csendesen kanyargó Tisza partján. Ma korszerűen berendezett munkatermekben bátortekintetű fiatalok munkája lendíti előre a terv teljesítését.

Miként a tájat, a földet átváltoztatta, megtermékenyítette az ötéves terv, az embereket is átalakította ez a nagyszerű hősi küzdelem. A szovjet sztahanovistáktól megtanulták, hogy a munka emberformáló ereje csodákat művel. Ebből a nagyszerű lendületből váltak a regény főszereplői, s a textilkombi-

nát sok más dolgozója új emberré. (*Népművelési Minisztérium* 1951. 47 lap.)

★

Vásárhelyi Boldizsár: ÚTÉPÍTÉSTAN — Népgazdaságunk fontos feladata új utak létesítése és a már meglévők karbantartása. A szerző könyvében igyekezett az elméletet a gyakorlattal összekapcsolni és azzal, hogy az útépítéssel összefüggő összes kérdéseket együtt tárgyalja, úttörő munkát végzett. Munkája megírásakor figyelemmel kísérte a szovjet szakirodalmat is. (*Tankönyvkiadó* 544 lap. 1951.)

★

Marian Brandys: OLASZORSZÁGI TALÁLKOZÁSOK — A szerző 1949-ben öt hónapot töltött Olaszországban. Könyvében részletesen beszámol a mai Itália politikai, gazdasági és társadalmi helyzetéről, foglalkozik a Marshall-terv hatásaival, bemutatja, hogyan került függésbe az ország gazdasági élete az Egyesült Államoktól. Megismerjük a polgári rétegek és vezetőik erkölcsi züllöttségét, valamint az úgynevezett amerikai életforma erkölcsromboló hatását.

A riportszerű fejezetekből meglátjuk a másik Olaszországot is. Megelevenedik előttünk az olasz munkásság és parasztság harca a nyomor és az éhség ellen a tarthatatlan politikai és gazdasági élet megjavítása érdekében. Leírja a munkások és parasztok küzdelmét, amelyet az Olasz Kommunista Párt vezetése alatt folytatnak a FIAT-trösztt és általában a tőkés kizsákmányoló rendszer ellen. Közvetlen közelről szemlélhetjük a földnélküli parasztok véres harcait egy talpalatnyi földért.

Az olasz tömegek rendíthetelenül bíznak az Olasz Kommunista Pártban és vezérében, Palmiro Togliattiban, s forró szeretettel gondolnak a megvalósult szocializmus országára, a Szovjetunióra. (*Szépirodalmi Kiadó* 127 lap. 1951.)

★

Rühl Lajos: CSILLAGÁSZATI HAJÓZÁSTAN — A könyv a csillagászati megfigyeléseken alapuló tengeri helymeghatározással foglalkozik. Megismertet az égitestekkel és azok mozgásainak törvényszerűségével. Tárgyalja az égitestek és a megfigyelő helyét meghatározó koordináta rendszereket. Foglalkozik az idővel, valamint ennek ábrázolásával és a különböző időbeosztásokkal. Megfelelő alapot ad a csillagászati évkönyvek és más hajózástani segédkönyvek használatára. Ismerteti a gyakorlati csillagászat legfontosabb műszereit, a sextanst és a kronométert, valamint ezek használatát, kezelését.

A helymeghatározás alapelméletét közérthetően és érdekes módon magyarázza meg. Ismerteti az egyes számítási módszereket és azok alkalmazásának előnyeit matematikailag bizonyítja.

Tárgyalja a tengerjárás (apály, dagály) tüneményét és a dagálynaptárak használatát. Végül foglalkozik a tengeri útvonalakkal, különös tekintettel a szelekre és a tengeráramlásokra.

A kifejező ábrák mellett a térképmellékletek is emelik a könyv értékét és érdekességét. (*Közlekedési Kiadó* 220 lap. 1951.)

ÚJ KÖNYVEK

Lenin—Sztálin: A szakszervezetekről. Szikra 1951. 350 lap.

Jean Fréville: Így született a Francia Kommunista Párt. Szikra 1951. 124 lap.

Jürgen Kuczynski: A munkásosztály helyzete Angliában 1750-től napjainkig. Szikra 1951. 229 lap.

E. A. Korovin: A Szovjetunió külpolitikájának alapelvei. Szikra 1951. 50 lap.

Harc Nyugat-Németország újrafelfegyvezése ellen. Szikra 1951. 99 lap.

V. Prokofjev: A tudomány és a vallás keletkezése. Szikra 1951. 62 lap.

Sz. Rocsinov: Hogyan készítsük elő és hogyan tartsuk meg az előadást. (Tanácsok kezdő előadóknak) Szikra 1951. 78 lap.

V. Sztyepanov: A pártszervezet a „Sztahanovista gyár" címért vívott harc élén. Szikra 1951. 58 lap.

Sz. M. Kirov: Válogatott beszédek. Szikra 1951. 339 lap.

Plehanov: Adalékok a materializmus történetéhez. Szikra 1951 221 lap.

A vallás keletkezése. Szikra 1951. 42 lap.

A békevilágmozgalom. Szikra 1951. 51 lap.

Jean Cathala: Francia diplomaták a béke ellen. Szikra 1951 215 lap.

V. Korionov: Az amerikai imperializmus a népek ádáz ellensége. Szikra 1951. 185 lap.

Csefranov Juzefovics Raus: Földrajzi olvasókönyv. Közoktatásügyi Kiadóvállalat 1951. 422 lap.

I. Tóth Zoltán: Parasztmozgalmak az erdélyi érchegységben 1848-ig Közoktatásügyi Kiadóvállalat 1951. 288 lap.

V. V. Danilevszkij: Az orosz technika története. Népszava 1951. 191 lap.

Sz. B. Barngolc és I .E. Havin: A forgóeszközök forgási sebességének meggyorsítása a gépgyártásban. Nehézipari Kiadó 1951. 189 lap.

I. G. Liberman: A gépgyárak önálló elszámolási rendszere. Nehézipari Kiadó 1951. 196. lap.

Marietta Saginyan: Az ötéves terv útjain. Új Magyar Könyvkiadó 1951. 224 lap.

Pjotr Baturin: Megvalósult álmok. Új Magyar Könyvkiadó 1951. 226 lap.

Bobrov: Cskalov. Új Magyar Könyvkiadó 1951. 411 lap.

Magyar-orosz műszaki és tudományos szótár. Akadémiai Kiadó 1951. 1056 + 80 lap.

Nyikolaj Antonov: Az első feladat. Új Magyar Könyvkiadó 1951. 197 lap.

Állam és jogelmélet. Tankönyvkiadó 1951. 412 lap.

Körösi Andor és Hubert Endre: Irodai gépek az ügyvitelben. Pénzügyminisztériumi Kiadó 1951. 110 lap.

Si Jen: Kínában történt... Szépirodalmi Könyvkiadó 1951. 66 lap.

Pierre Abraham: Álld a sarat. Szépirodalmi Könyvkiadó 1951. 186 lap.

Román György: Ázsiai kikötő. Szépirodalmi Könyvkiadó. 1951. 276 lap.

M. Brandys: Olaszországi találkozások. Szépirodalmi Könyvkiadó 1951. 127 lap.

Példaképünk: a szovjet irodalom. Művelt Nép Könyvkiadó 1951. 301 lap.

Új szakasz a szovjet zene fejlődésében. Művelt Nép Könyvkiadó 1951. 154 lap.

Német Béla: Bugát Pál, a természettudomány magyar úttörője. Művelt Nép Könyvkiadó 1951. 79 lap.

Atombombás gyújtogatók. Művelt Nép Könyvkiadó 1951. 175 lap.

Pavlenko: Itáliai utazás. Új Magyar Könyvkiadó 1951. 111 lap.

Gorkij Magyarországon. Művelt Nép Könyvkiadó 1951. 152 lap.

P. I. Minyin: A mezőgazdasági gépek gyártási eljárásai. 408 lap. Tankönyvkiadó 1951.

Vásárhelyi Boldizsár: Útépítéstan. 544 lap. Tankönyvkiadó 1951.

Oltay Károly: Geodézia. 523 lap. Tankönyvkiadó 1951.

Magyar Alkotmányjog. 433 lap. Tankönyvkiadó 1951.

Alekszej Tolsztoj: Elbeszélések. 86 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1951.

Gorkij: Válogatott Művei. I. kötet. 360 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1951.

Szaltikov-Scsedrin: Mesék. 127 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1951.

Romankim: A szincsongi titkos füzet. 159 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1951.

Anatolij Ribakov: Százezer kilométer. 324 lap. Új Magyar Könyvkiadó 1951.

A tartalomjegyzék folytatása a borítóív 2. lapjáról

VILÁGGAZDASÁGI SZEMLE Lap

M. Lukjanova: Japán — a távolkeleti agresszió újjáéledésének fészke 457

KÖNYVSZEMLE

V. Zorin—N. Inozencev: Az amerikai imperializmus vesztébe rohan 464

V. Cseprakov: Kényszermunka a tőkés országokban 469

Mestyán János: A tudományos könyvkiadás Magyarországon 478

Szovjet jogi irodalom magyar nyelven *(Névai László)* 482

M. H. Zsebrák: Az ipari számvitel tankönyve 484

Sz. Majorov: Írások a kiváló szovhozokról 487

M. Saginyan: Az ötéves terv útjain *(Rákos Ferenc)* 489

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

(*Vendl Aladár:* Geológia I. — *N. J. Vapearov:* Párviadal — *Névai—Tardy:* Orosz-magyar jogi és államigazgatási szakszótár — *Pablo Neruda:* Ébredj favágó! — *L. Rudnicki:* Régiek és újak II. — *Leo Figuères:* Szabad Vietnam — *Kaszirszkij:* Az orosz és szovjet orvostudomány nagyjai — Agrokémia és talajtan — *P. I. Minyin:* A mezőgazdasági gépek gyártási eljárásai — *Sőtér István:* A szegedi textilkombinát — *Vásárhelyi Boldizsár:* Útépítéstan — *M. Brandys:* Olaszországi találkozások — *Rühl Lajos:* Csillagászati hajózástan) 492

Új könyvek 495

Выходит один раз в месяц

Ответственный редактор:
Эндре ШЭМЬЕН

Редактор статей, переведенных на русский язык
Пал АЛЬПАРИ

Редакция:
Будапешт, VI-й р-н, проспект Сталина № 40, тел.: 314-920, 314-933

Издательство:
Будапешт, V-й р-н, улица Лайоша Кошута 20. тел.: 183-930

Подписная плата на год 144 ф-та
Цена номера в СССР 10 руб., подписная плата на год 100 руб.

Общий тираж 16 500 экз. Объем 12 печ

За издание отвечает Йожеф ТЕРЕК

Отпечатано в Университетской Типографии, Будапешт. — Отв. рук.: Ласло Эрдеш.

Ára: 24 forint

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottság:
ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BÍRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTUR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő
SÖMJÉN ENDRE

A TARTALOMBÓL

Rákosi Mátyás: Népgazdaságunk időszerű kérdései

Vinter: A kommunizmus nagy építkezéseinek szerepe a Szovjetunió termelőerőinek fejlesztésében

Glezerman: Alap és felépítmény a szocialista társadalomban

Bettelheim: A „Kelet" és „Nyugat" közti kereskedelem perspektívái

Vitális Sándor: Ásványkincseink felkutatásának népgazdasági jelentősége

A munkafegyelem, az egyszemélyi vezetés és a munkatermelékenység kérdései

M. MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET KÖNYVTÁRA

12

TARTALOM

Lap

Rákosi Mátyás: A magyar népgazdaság időszerű kérdései 497

A. Vinter: A kommunizmus nagy építkezéseinek szerepe a Szovjetunió termelőerőinek fejlesztésében 512

G. J. Glezerman: Alap és felépítmény a szocialista társadalomban 523

Chal s Bettelheim: A «Kelet» és «Nyugat» közti kereskedelem perspektíváiról 545

Vitális Sándor: Ásványkincseink felkutatásának népgazdasági jelentősége.. 553

SZEMLE

A munkafegyelem, az egyszemélyi vezetés és a munkatermelékenység kérdései a szocializmusban 565

TERVGAZDASÁGI SZEMLE

A. Gorgyin: Árak és árképzés a Szovjetunióban 577

VILÁGGAZDASÁGI SZEMLE

M. Dobrov: A tőkés újratermelés ellentmondásainak kiéleződése a kapitalizmus általános válságának korszakában 587

KÖNYVSZEMLE

Magyar-Orosz Műszaki és Tudományos Szótár *(Katona Lóránt)* 604

Orosz-magyar jogi és államigazgatási szakszótár *(Benkő Gyula)* 605

Irodalmi Tájékoztató (Atombombás gyujtogatók.) — Példaképünk: a szovjet irodalom — *Roman Kim:* A szungcsongi titkos füzet — Gorkij Magyarországon — *Körösi—Hubert:* Irodagépek az ügyvitelben és a számvitelben 607

Felelős szerkesztő:
Sömjén Endre

*

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest VI, Sztálin-út 40.

Telefon: 314-920, 314-933

Kiadóhivatal: Budapest V, Kossuth Lajos-utca 20.

Telefon: 183-930

Előfizetési ára egy évre 144 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám: 936 586

*

Példányszám: 16 500

Terjedelem: 7 ív

*

Felelős kiadó: Török József

3108.51 Hungária Hírlapnyomda, Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky-út 34 — Felelős: Daka István

RÁKOSI MÁTYÁS

A magyar népgazdaság időszerű kérdései

Rákosi elvtársnak a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége november 30-i ülésén elhangzott beszámolójából

Gyáriparunk termelése ez év első tíz hónapjában a múlt esztendő hasonló időszakához képest 29,1 százalékkal emelkedett. Bármilyen jelentős is ez az emelkedés, mégis eredeti célkitűzéseinknek csak 99,3 százaléka. Szóval felemelt évi tervünk teljesítésénél 0,7 százalékkal el vagyunk maradva. A könnyűipar 100,9 százalékra teljesítette tervét. A lemaradás a nehéziparra, az építőiparra és az élelmezési iparra esik. Az önköltségcsökkentés tervét is csak részben teljesítjük és e téren is van lemaradás. A termelékenység mutatói viszonylag jók a nehéziparban, ahol a termelékenység 16,5 százalékkal emelkedett, ami tervünk 100,7 százalékos teljesítését jelenti, de az egész gyáriparra vonatkoztatva itt is van egy kis lemaradás, amit főként az élelmezési ipar okoz. A terv teljesítése megköveteli, hogy az önköltségcsökkentést és a termelékenység fokozását is tervszerűen teljesítsük.

Két hónappal ezelőtt még a kohászatban is jelentős volt a lemaradás, de októberben a lemaradást behoztuk és a vaskohászat az első tíz hónapban 102,4 százalékra teljesítette tervét. Az építőipar és az építőipari anyagok termelésének lemaradását a novemberi jó időjárás következtében — mely lehetővé tette az építkezések folytatását — be fogjuk hozni. Megvan minden előfeltétele annak, hogy a felemelt tervet e téren is teljesítsük, sőt túlteljesítsük.

Az élelmezési ipar eddig 94,8 százalékát teljesítette az évi felemelt tervének. A lemaradásnak legfőbb oka a húsipar lemaradása, ami a húshiánnyal függött össze. A jó cukorrépatermelés következtében a cukoripar túl fogja teljesíteni tervét. Az utolsó hetekben megindult a hízott disznók, a baromfi, a szarvasmarha beadása és felvásárlása és ezzel kapcsolatban megnőtt a húsipar termelése is. E téren is megvan a lehetősége annak, hogy a lemaradás jórészét december folyamán behozzuk.

A szénbányászat első tízhónapos felemelt tervét 94,6 százalékra teljesítette. Az elvtársak tudják, hogy a széntermelés lemaradása miatt október 21-én Tatabányán bányászkonferenciát tartottunk, ahol feltártuk a lemaradás okait és rámutattunk a rendszabályokra, melyek a felemelt terv végrehajtását lehetővé teszik. A hibákat a műszaki vezetés gyengeségében és a munkafegyelem lazaságában láttuk. A tanácskozás

részletesen foglalkozott szénbányászatunk kérdéseivel, ezért én itt erről részletesen nem kívánok beszélni. Csak egyetlen új tényezővel akarok foglalkozni: ez a gépek használata a szénbányákban. Két esztendővel ezelőtt bányáinkban úgyszólván teljesen hiányoztak a gépek. A bányász termelőeszközei lényegében a csákány és a lapát voltak. Mi azóta hozzáláttunk a bányamunka gépesítéséhez. Az elmúlt egy esztendő alatt a szénbányászat több mint 300 gumi szállítószalagot, kaparószalagot, rázócsúszdát, fejtő- és réselőgépet, szállítógépeket kapott. Azonkívül vagy 1500 villamos szénfúrógépet, pneumatikus fúrókalapácsot, pneumatikus fejtőkalapácsot és még egy sor egyéb új gépi berendezést. Ezek a gépek fokozatosan mentesítik a bányászt a nehéz fizikai munkától. Jövőre még több gépet kapnak a bányák.

E fejlődésből viszont az következik, hogy a bányásznak eddigi szaktudása mellé meg kell tanulnia a gépek — és gyakran bonyolult gépek — kezelését. Ez a tanulás időt vesz igénybe és addig is, amíg bányászaink elsajátítják a szakadatlanul növekvő mennyiségű gépek jó kezelését és kihasználását, ezeknek a gépeknek használata csak fokozatosan fogja megemelni a széntermelést. Viszont előrelátható, hogy amint az új gépek használatát és kezelését a bányákban elsajátítják a termelés gyorsan meg fog növekedni. Egyébként közölhetem, hogy a tatabányai konferencia rendszabályainak eredményeképpen a szénbányászat ebben a hónapban 80 000 tonnával, 6 százalékkal több szenet adott, mint októberben. Reméljük, hogy ez a fejlődés decemberben folytatódik s a bányaipar is behozza lemaradását és kitermeli a gazdaságunk számára oly fontos szénmennyiséget.

Iparunk fejlődése azt mutatja, hogy felemelt tervünk reális és ellenségeink minden kétkedése és gáncsoskodása dacára végrehajtható. De nem szabad elfeledkezni a 0,7 százalékos lemaradásról és arról sem, hogy decemberben hét ünnepnap van és csak 24 munkanap. Emiatt fokoznunk kell a munkatempót és arra kell irányt vennünk, hogy az eddigi lemaradást ne csak behozzuk, hanem év végére tervünket túl is teljesítsük. A munkásosztályban és a haladó értelmiségben erre meg is van a jószándék és az eltökéltség, amit szeretett vezérünk, Sztálin elvtárs születésnapjára tett lelkes felajánlások és az évi terv túlteljesítéséről nap nap után befutó és szaporodó jelentések mutatnak.

Ipari termelésünk jelenlegi állása mellett egy százalék tervteljesítmény több mint 600 millió forint értékű termelvényt jelent. Minden százalék tehát, amivel tervünket túlteljesítjük, az új bányászlakások, kultúrházak, szülőotthonok, traktorok és gépek százainak és ezreinek létrehozását teszi lehetővé. Tartsuk szem előtt azt is, hogy tervünk mostani teljesítésével és túlteljesítésével rakjuk le az alapot ahhoz, hogy jövőre, ötéves tervünk harmadik esztendejében, a döntő évben, minden célkitűzésünket meg tudjuk valósítani.

Eddigi eredményeink azt mutatják, hogy pártunk II. Kongresszusa helyesen határozta meg gazdasági célkitűzéseinket és helyesen tette, amikor ezeket a célkitűzéseket erőteljesen felfokozta. A II. Kongresszus mutatott rá arra, hogy ipari fejlődésünk, egész gazdasági életünk döntő kérdése a széntermelés fokozása, a vaskohászat és a gépgyártás fejlesztése. Ezen a téren a II. Kongresszuson felemelt terv az 1952-es esztendő-

ben az ideinél is sokkal nagyobb követelményeket és feladatokat állít elénk. Ezek a kérdések tehát továbbra is munkánk és figyelmünk középpontjában maradnak. *Sikeres megoldásuk döntő előfeltétele azonban, hogy ebben az évben ipari tervünket nemcsak egészében, globálisan, de különösen az alapanyagok termelése terén részleteiben és maradéktalanul végrehajtsuk és túlteljesítsük.*

Ami a mezőgazdaságot illeti, az idei termés volt a legjobb, amit felszabadulásunk óta betakarítottunk. A Statisztikai Hivatal az erre vonatkozó adatokat már nyilvánosságra hozta. Még hozzátehetem, hogy a tervünkben megszabott őszi vetés a tíz nappal ezelőtt közölt jelentés szerint 3—4 százalék híján befejezés előtt áll. Gondoskodnunk kell róla, hogy a tervet e téren is maradéktalanul teljesítsük. November második felében megjöttek az esők, melyek a vetés jó fejlődését biztosították. A mélyszántás szintén el van maradva és megkésett, ezért mindent meg kell tennünk, hogy ezeket a munkálatokat, melyekkel a jövőévi jó termés egyik előfeltételét teremtjük meg, feltétlenül elvégezzük.

Ami a mezőgazdaság szocialista szektorát illeti, fejlődésünk az idén is gyors volt. Az állami gépállomások traktorainak száma 47 százalékkal nőtt és most már a vontatókkal együtt kb. 9500 darab. Az állami gazdaságok szántóterülete most már 864.000 hold, amiből a tulajdonképpeni állami gazdaság 772.000 hold, a többi szakoktatási gazdaság stb. Az állami gazdaságok most már jelentékeny részben tagosítva vannak. Gyors fejlesztésünk lényegében befejeződött, rátérhetünk az eddig elért eredmények megszilárdítására. Úgy a gépállomások, mint az állami gazdaságok még mindig azokban a gyermekbetegségekben szenvednek, melyek részben gyors növekedésük velejárói: gyenge még a szervezetük, a munka megszervezése és főleg gyenge a munkafegyelem. Ezek a bajok olyan méretűek, hogy gyors kiküszöbölésük mezőgazdaságunk továbbfejlődésének elengedhetetlen követelménye.

Erőteljes növekedést mutatott az idén a szocialista szektorban a termelőszövetkezeti mozgalom is. Jelenleg 4652 termelőszövetkezetünk van a mezőgazdaságban, 236.500 család 350.000 taggal vesz részt benne. A rendelkezésükre álló szántóterület 1.503.000 hold, egész szántóterületünknek 15,6 százaléka. A szövetkezetek és állami gazdaságok együttvéve tehát az egész szántóterület 24,6 százalékát, szóval kis híján országunk szántóterületének egynegyedét képezik. Különösen gyors volt a fejlődés ennek az évnek első hónapjaiban, amikor az elszámolás után közölték a termelőszövetkezetek jövedelmeit. Akkor váltak termelőszövetkezeti városokká Túrkeve, Kisújszállás, Mezőtúr, Karcag és a többiek. Ezekben a hónapokban megkétszereződött a szövetkezeti tagság és a termelőszövetkezetek szántóterülete.

A gyors fejlődés árnyoldala azután a mezőgazdasági munkákban, de főleg a termésbetakarításnál mutatkozott, ahol kiderült, hogy a termelőszövetkezetek és szövetkezeti csoportok gazdasági, szervezeti, politikai megerősödése és különösen munkafegyelme nem tudott lépést tartani a szövetkezetek területi növekedésével. Emiatt általában lemaradás volt tapasztalható a tavaszi és nyári munkák elvégzésénél, de külö-

nösen a termés betakarításánál. Politikai Bizottságunk e tapasztalatok alapján szeptemberben, pártunk II. Kongresszusa határozatának megfelelően, *újra utasította pártszervezeteinket, hogy ne csak a termelőszövetkezetek számszerű fejlesztését, hanem a már meglevő termelőszövetkezetek és csoportok megszilárdítását és megerősítését tűzzék ki feladatul.* Gondoskodjanak elsősorban a szövetkezeti vezetés megjavításáról. Különösen az 1000 holdnál nagyobb termelőszövetkezetek megszilárdítására és megerősítésére fordítsanak figyelmet, mert e nagy gazdaságok vezetése sokrétű feladat, amely komoly szaktudást igényel. Ezeket a nagy szövetkezeti gazdaságokat meg kell erősíteni a legjobb szakemberekkel, agronómusokkal, állattenyésztőkkel. Gondoskodni kell róla, hogy vezetőik megfelelő tanfolyamokra kerüljenek, ahol szaktudásukat fejleszthetik. E szövetkezetekbe kell küldeni a legjobb pártmunkásokat és támogatásukért, fejlődésükért felelőssé kell tenni a tanácsokat és azok mezőgazdasági osztályait. Külön felhívtuk szervezeteinket arra, hogy akadályozzanak meg és toroljanak meg minden nyomást vagy kényszert a termelőszövetkezetek fejlesztésénél. Ismételten megköveteltük, hogy erejüket a termelőszövetkezetek munkájának megjavítására, a minőség emelésére fordítsák, és arra, hogy ezek a szervezetek minél gyorsabban jól működő, gazdag, magas jövedelmezőségű, sok árut termelő szövetkezetekké nőhessék ki magukat.

Politikai Bizottságunk meg van győződve róla, hogy a *legjobb agitáció és propaganda a termelőszövetkezetek eszméje mellett, ha ezek a szövetkezetek virágoznak, ha termelékenységük, jövedelmük messze meghaladja az egyéni parasztok eredményeit.* Ne csak mi agitáljunk most már a szövetkezetek mellett, hanem beszéljen a termelőszövetkezetek jó eredménye magáért. Most már megvan annak a lehetősége, hogy az egyénileg gazdálkodó paraszt a saját tapasztalatából győződjék meg a szövetkezet hasznosságáról és fölényéről. Erre fektessük most a fősúlyt és akkor a szövetkezetek növekedése nem annyira a mi agitációnk eredménye lesz, hanem sokkal inkább a szövetkezetek sikereinek és jó munkájának melléktermékeként jelentkezik.

Hogy ez a bizonyos fokig megváltozott módszer helyes volt, azt bizonyítja az a tény, hogy az idén ősszel is, minden különösebb agitáció nélkül, tovább nőttek a termelőszövetkezetek. November végéig újabb 394 csoport alakult 43.454 családdal, 67.497 taggal és 237.000 hold szántóföldde l. Az új tagok több mint egyharmada 7 holdon felüli szántóval rendelkezett, ami azt mutatja, hogy a középparasztok egyre fokozódó mértékben lépnek be a termelőszövetkezetekbe.

A belépések száma éppen az utolsó hetekben újra növekedésnek indult, aminek oka az, hogy a termelőszövetkezetek kezdik nyilvánosságra hozni idei zárszámadásaikat, és eredményeik ismertetése — a mi várakozásainknak megfelelően — új lökést adott a szövetkezeti mozgalomnak. A sajtó közölte a túrkevei Vörös Csillag termelőszövetkezet eredményeit, amelyben 1200 tag 7440 hold szántóterületen gazdálkodik. Ez a szövetkezet is az idén nőtt hirtelen naggyá. Tagsága is, szántóterülete is a tavasszal hatszorosára nőtt. Ebből világos, hogy tagjainak zöme

nem rendelkezett semmiféle tapasztalattal a szövetkezeti munkában. A nyár folyamán ki is derült, hogy a munkafegyelem, a mezei munkák elvégzése terén még sok a kívánnivaló. Ennek dacára e szövetkezet nyers bevétele holdanként 1500 forintot tett ki. A jövedelemelosztásnál mindenekelőtt teljesítették a kötelező terménybeadást, mégpedig 110 százalékra, utána kifizették az államnak tartozásaikat, felemelték a szövetkezeti alapot 2 455 000 forintra, az üzemi alap 1 954 000 forintot tett ki. A fennmaradó jövedelemből munkaegységenként 20 forintot tudott fizetni a Vörös Csillag, ezenkívül terményben munkaegységenként 4 kiló búza, 3 kiló kukorica, 81 dekagramm árpa és egyéb termény jutott az egyes tagoknak. A legtöbbet Lévai Károly kereste, aki családjával együtt, ötödmagával 1700 munkaegységet teljesített. Ennek megfelelően a család készpénzben 34 000 forintot kapott, ezenkívül több mint 86 mázsa búzát, 61,5 mázsa kukoricát, 17 mázsa árpát, 7 mázsa burgonyát, 190 kiló cukrot, 170 kiló rozsot, megfelelő mennyiségű mákot, szalmát, hagymát és egyéb zöldséget. Az ellenség az elszámolás előtt azt híresztelte, hogy a szövetkezeti tagok csak a fejadagot kapják meg: most a zárszámadások után ez a rágalom is megdőlt.

Hozzá kell tennem, hogy a túrkevei Vörös Csillag nem a legjobb szövetkezetünk. Az azóta nyilvánosságra hozott zárszámadások mutatják, hogy más szövetkezetek még jobb eredményt értek el.

Általános jelenség, hogy a jól dolgozó szövetkezetek terméseredményei messze túlhaladják a legjobb egyéni gazdálkodók terméseredményeit. Például Szőregen a legjobb egyéni gazdák 13,8 mázsa búzát arattak egy holdról, a szövetkezet 16,74 mázsát. Rákóczifalván a jó egyéni parasztok 16 mázsa ősziárpát arattak, ugyanott a Béke termelőszövetkezet 21 mázsa árpát kapott. Tótkomlóson az egyéni parasztok 22 mázsa kukoricát törtek le egy holdról, ugyanott a Viharsarok szövetkezet 55 mázsát nyert holdanként. Hasonló különbség volt a többi terményeknél és az állattenyésztés terén is. Ezt látják az egyénileg dolgozó parasztok is és ez az oka, mint már rámutattunk, hogy éppen az utolsó hetekben minden különösebb agitáció nélkül újra megindult a termelőszövetkezetek növekedése.

Komoly gyengéje még szövetkezeteinknek, hogy nem elég erősen fejlődik az állatállományuk. Nem szorul magyarázatra, hogy erőteljes, közös, nagyüzemi állattenyésztés és hizlalás nélkül a szövetkezetek nem fognak úgy gazdagodni, ahogy arra lehetőségük volna és az állattenyésztés elhanyagolásával saját fejlődésüket, no meg az egész közellátást hátráltatják.

A legnagyobb nehézségeket a szövetkezetekben — de hozzátehetjük, az állami gazdaságokban, gépállomásokon és az iparban is — a rossz munkafegyelem, pontosabban a munkafegyelem meglazulása okozta és ezért részletesebben kívánok e kérdésre.

A kapitalista időkben a munkafegyelemről gondoskodott a hajcsárok egész hada, a felügyelők, botosispánok, a csendőr, de főleg a munkanélküliség és velejárója: a dolgozó tömegek nyomora. Mindenki emlékszik még az embervásárok, a köpködők reménytelen tömegére, vagy azokra a munkanélküliekre, akik reggelenként a gyárak kapui előtt les-

ték, hogy kapnak-e valami munkát. Elsősorban a munkanélküliség réme, a fenyegető nyomor, az éhség kényszerítette a falu és város munkásait arra, hogy a tőkés számára a legnagyobb fegyelemmel, erejük megfeszítésével dolgozzanak.

Ez így van ma is a kapitalista Európában, de így van az Egyesült Államokban is, ahol a fegyverkezés fokozása miatt naponta tízezrével dobják utcára azoknak a békeiparoknak a munkásait, amelyek elől a haditermelés elharácsolta a nyersanyagot.

Nálunk nincs munkanélküliség. Ellenkezőleg. A termelés növekedésével párhuzamosan nő a munkáskereslet. Az idén például a bérből és fizetésből élők száma havonta 21.000-rel növekedett. Ez egy évre kivetítve több mint egynegyedmillió új munkás és alkalmazott. Ebben a számban nincsenek benne a középiskolákba, az egyetemekre vagy az átképzős tanfolyamokra járók tízezrei, akiknek jelentékeny része néhány évvel ezelőtt mint munkakereső jelentkezett volna. A munkáshiány következtében most könnyű munkát kapni. Ha valakit ma fegyelmezetlenség miatt eltávolítanak, holnap már tíz helyen is munkába állhat. Még az is előfordul, hogy egyik vállalat a másiktól csalja el a munkásokat. Ez azt eredményezi, hogy különösen az újonnan munkába állók egy része, akiket már nem fegyelmez a régi kapitalista kényszer és még nem fegyelmez a szocialista öntudat, kihasználja ezt a helyzetet. Nem törődik a munkával, nem dolgozza ki a munkaidőt, későn érkezik, korán hagyja abba a munkát, gyakran kimarad, nem vigyáz a gépre, nem vigyáz a termelés minőségére. Ha emiatt felelősségre vonják, továbbáll és másnap már új munkahelyen folytatja eddigi fegyelmezetlenségét.

Mi az utolsó hónapokban napirendre tűztük a munkafegyelem megszilárdításának kérdését. A tapasztalat azt mutatja, hogy az eddigi rendszabályok nem hoztak megfelelő eredményt. Kiderült, hogy igazgatóink még nem ismerték fel ennek a kérdésnek a jelentőségét. Sokan azt hiszik, hogy ha lazán és elnézően kezelik a fegyelmezetleneket, akkor attól megjavulnak. A tapasztalat az ellenkezőjét bizonyítja. A laza, elnéző kezelés következtében romlik a munkafegyelem. Az ellenség is rááll erre a vonalra. Nem egyszer tapasztaljuk, hogy az a munkavezető, aki a tőkés időben lelkesen hajcsároskodott, most a lazaság és elnézés szószólója.

Ugyanakkor *azt is tapasztaljuk, hogy az öntudatos, fegyelmezett munkások egyre élesebben és öntevékenyen lépnek fel a fegyelmezetlenek ellen.* Nemcsak azért, mert a fegyelmezetlenség következtében ők is szenvednek, kevesebb az eredményük, kevesebb a keresetük, hanem mert megértik, hogy a munkafegyelem meglazulása az egész szocialista építést, az ország felvirágoztatását hátráltatja. Azt is tapasztalják az öntudatos munkások, hogy az ilyen fegyelmezetlen a saját igazolására folyton elégedetlen, dohog, hangoskodik, a kákán is csomót keres és lényegében az ellenség szócsövévé válik. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy például a bányász elvtársak a lógósok, a kimaradók, a «bumlizók» ellen olyan élességgel léptek fel, amely még bennünket is meglepett.

A legfontosabb fegyelmezési eszköz — ismételjük — annak a szellemnek a kialakítása, amely elítéli, megbélyegzi a fegyelmezetlenséget,

amelyben a fegyelem megsértése, igazolatlan kimaradás, selejtgyártás szégyen és gyalázat. Azokkal szemben, akiknél a figyelmeztetés, a meggyőzés, a fegyelmezett munkások példamutatása nem használ, természetesen keményebb eszközöket fogunk igénybevenni, különösen, mert olyanok is akadnak közöttük, akikről fel kell tételeznünk, hogy fegyelmezetlenségük tudatosan szocialista építésünk ellen irányul. Ezeket a rendszabályokat, mint arról nap nap után meggyőződhetünk, maguk a fegyelmezett dolgozók követelik tőlünk.

A munkafegyelem lazasága jelenleg egyik legnagyobb fékünk. Minél hamarább teremtünk e téren rendet, annál erőteljesebb lesz további fejlődésünk.

A munkafegyelemmel kapcsolatban szólnom kell *az állampolgári fegyelemről,* melynek egyik mutatója, hogy hogyan teljesíti a falu népe az adófizetés és terménybeadás kötelezettségét. Sajtónkban elég gyakran jelennek meg hírek az adót nemfizető, a terménybegyüjtést szabotáló kulákokról vagy jómódú parasztokról, ami mutatja, hogy e téren nincs minden rendben. Mi a felszabadulás után három év tartamára mentesítettünk több mint félmillió földhözjuttatottat a juttatási törlesztés fizetése alól. Ezzel elősegítettük, hogy a földhözjuttatottak gazdaságilag megerősödjenek. A következő esztendőkben is — hasonló okokból — nem nagyon erőltettük az adófizetést. Ennek eredményeképpen ezen a téren lazaság harapódzott el. Az csak természetes, hogy ebből a lazaságból elsősorban a kulákok és jómódú parasztok igyekeztek hasznot húzni. De százával, sőt ezrével voltak olyan újgazdák is, akik évszámra nem fizettek adót vagy nem teljesítették a terménybeadást s ehhez úgy hozzászoktak, hogy kötelezettségeik nemteljesítését afféle szerzett jognak tekintették. Ezek most őszinte felháborodással veszik tudomásul, hogy ennek az időnek vége és nekik is *a közteherviselés elvének megfelelően teljesíteniök kell kötelességeiket.*

Egyetlen ilyen példát fogok idézni. Bessenyei Ferenc, a somogymegyei Gölle községben kilenc hold juttatott földön gazdálkodik. Évek óta nem fizetett adót és ezért hátraléka 2770 forintra növekedett. Rendkívül méltatlankodott, amikor a fizetést szorgalmazni kezdték, amíg ki nem derült, hogy ebben az évben 18 000 forintért házat vett, meg 4000 forintos lovat, 3000 forintos tehenet vásárolt. Hozzátehetem, hogy még a helyi tanácsban is volt olyan vélemény: «Akinek ennyi a kiadása (!), hát annak bizony nem nagyon jut adófizetésre». Az ilyen típus és az a vélemény, amely az állammal szemben fennálló kötelezettséget csak olyan mellékesnek, másodrendűnek tekinti, eléggé elterjedt. Elterjedéséhez, amint mondottam, mi magunk is hozzájárultunk. Emiatt most, amikor népi demkráciánk megszilárdulásának és konszolidálásának velejárójaként ezen a téren is rendet csinálunk, egyesek dohognak és morognak. De azt is hozzátehetem, hogy *helyesli ezt a rendcsinálást a paraszság túlnyomó többsége, amely megértően, lojálisan teljesíti, sőt túlteljesíti államával szemben fennálló kötelezettségeit.* Ezt legjobban megmutatják a terménybeadás számai.

Az 1951 június 1-től eltelt 5 hónap folyamán gabonaneműekben egymillió mázsával több volt az állami begyüjtés, mint az elmúlt gazda-

sági év 12 hónapjában. A búzabegyüjtés eddig 25 százalékkal, az árpa, zab 50 százalékkal nagyobb mint tavaly ilyenkor, a kukorica több mint kétszerese a tavaly begyüjtöttnek, a napraforgó 50 százalékkal több és így tovább.

Még beszédesebbek ezek a számok, ha tudjuk, hogy az egyénileg gazdálkodók közül 100 százalékon felül teljesítette beadási tervét 485.000 és köztük 200 százalék felett teljesített, azaz kötelezettségének több mint kétszeresét szolgáltatta be 128.000 gazda. Természetesen még jobbak a szövetkezetek eredményei, mert ott a 350.000 főnyi tagság öntudatosabb és ennek megfelelően jobban teljesíti kötelességét. A nagybörzsönyi Kossuth tszcs 1381 százalékra teljesítette beadását, a hajdúsámsoni Dózsa 1100,5 százalékot ért el, a felsőszentiváni Vörös Csillag 1089 százalékot, a kuncsorbai Vörös Október és a kápolnásnyéki Petőfi szövetkezet kilencszeresen teljesítette túl beadási kötelezettségét és ezt a listát még hosszan lehetne így folytatni.

Ezek a számok beszédes tanúi annak, hogy *a falu dolgozó népe háláját és köszönetét kötelességeinek jó teljesítésével rója le a népi demokrácia államával szemben.* Így viszonozza mindazt, amit a falu a felszabadulás óta évről évre fokozódó mértékben kapott. Ebben az esztendőben 1.672,000.000 forintot ruháztunk a mezőgazdaságba. Több mint 3000 traktort, 1250 kévekötő-aratógépet, 850 cséplőgépet, 850 kazalrakót, 990 fogatos fűkaszát és az egyéb gépek ezreit juttattuk a falunak, hogy megkönnyítsük a mezőgazdasági munkát. 31 000 kat. holdon létesítettünk öntözőműveket, 2,600.000 mázsa műtrágyát kapott a falu. Továbbépültek a bekötőutak. Az idén 170 falu és 75 termelőszövetkezet kapott telefont, 216 község jó ivóvizet, az orvosi rendelők, mentőállomások, gyógyszertárak, szülőotthonok, bölcsődék százai jöttek létre. 1951—52-ben 1400 falusi kultúrotthon, több mint 2000 népkönyvtár létesül, 935 helyen nyílik meg keskenymozi. Egyre-másra épültek az általános iskolák. Középiskolák nyíltak meg olyan, azelőtt elhanyagolt helyeken, mint Sárvár, Kisbér, Tiszafüred, Fehérgyarmat, Nyírbátor, Sárbogárd, Mezőtúr, Törökszentmiklós stb. A dolgozó parasztság örömmel és hálával látja, hogy a munkás-paraszt szövetség nem marad papíron, hogy gyermekei egyre fokozódó számban jutnak be a középiskolákba, az egyetemekre, a hadseregbe, az államvezetés minden posztjára.

Ez a dolgozó parasztság összehasonlítja népi demokráciánk gazdaságpolitikáját a régi kapitalista világéval, amikor a jó termés néha nagyobb csapás volt számára, mint a rossz, mert jó aratás esetén a termények árai nagyobb mértékben estek, mint a termés növekedése. Emlékszünk még a harmincas évekre, amikor egyik jó termés a másikat követte, de a búza métermázsáját 6—7 pengővel vesztegették és a parasztság nyomora, eladósodása a jó termés dacára ugrásszerűen megnőtt. A cukorrépatermelők például emlékeznek rá, hogy jó termés esetén a cukorgyárak mindenféle módon lefelé nyomták a szerződésben lekötött árakat, kifogásolták a répa minőségét, mindenféle címen levonásokat eszközöltek és azt is megtették, hogy holdanként 50 mázsánál többet nem vettek át a gazdáktól. Ezzel szemben például az idén nálunk eddig a cukorgyárak 10,5 millió mázsa cukorrépával többet vettek át a terme-

lőktől, mint tavaly. Egyedül a cukorrépából ebben az évben 400 millió forinttal több a termelők jövedelme, mint tavaly. És hasonló tényeket sokat lehetne felsorolni. A parasztság ezt méltányolja, és megelégedésének egyik kifejezője a terménybegyüjtésnek az a sikere, amelyet ismertettem.

★

Gazdasági eredményeinkkel, a jó terméssel és a terménybegyüjtés sikerével kapcsolatban felmerül a kérdés: nincs-e itt az ideje, hogy megszüntessük a jegyrendszert és visszaállítsuk az élelmiszerek szabad forgalmát. A mi véleményünk az, hogy megvannak a jegyrendszer megszüntetésére a lehetőségek és ennek a rendszabálynak eljött az ideje.

Amikor mi az elmúlt években fokozatosan megszüntettük az élelmiszer- és egyéb jegyeket, a dolgozó nép ezt nagyon helyesen gazdaságunk erősödésének és sikerének tekintette. Amikor az idén fokozatosan újra életbe léptettük különböző élelmiszerekre és árucikkekre a jegyeket, mindenki érezte, hogy ebben van bizonyos visszavonulás, visszavonulás az ellenség nyomása miatt. A jegyrendszer bevezetésére minket az idén főleg a következő okok kényszerítettek. Évek óta gyenge volt a takarmánytermés és különösen rossz volt az elmúlt évben. Rossz volt a cukorrépatermés is. Emiatt a parasztság levágta disznótörzsállományának egyharmadát és a szervasmarhának 15—20 százalékát. A rossz takarmánytermés a baromfit is megtizedelte. Minden hús- és zsírhiányhoz vezetett, ami viszont fokozta a keresletet kenyérben, cukorban. A magas húsár és az olcsó kenyérár a tél és a tavasz folyamán lehetővé tette, hogy az állattartók, fuvarosok, disznóhizlalók felvásárolják a szabad kenyeret és takarmány helyett ezt etessék állataikkal. Más gazdák kenyérgabona fejadagjukat etették fel az állatokkal és kenyérszükségletüket a péknél vásárolták, tehát lényegében visszavették az államtól a beszolgáltatott gabonát. Súlyosbította ezt a helyzetet az ellenség tudatos akciója, amely közellátásunk meggyengítése és tartalékaink kimerítése céljából tudatosan rávetette magát a cukor, a zsír, a liszt felvásárlására. Ez ellen úgy védekeztünk, hogy bevezettük a cukor- és lisztjegyet, majd a zsírjegyet és végül a kenyérjegyet is.

Most, amikor felmerült e jegyek megszüntetésének kérdése, megállapítottuk, hogy közellátási nehézségeinkkel kapcsolatban mélyebb, eddig fel nem vetett problémák jelentkeznek.

Miben állnak ezek a problémák?

A mi közellátási rendszerünk lényegében folytatása a felszabadulás előttinek. A felszabadulás előtt és még utána is néhány évig Magyarország, alapvető jellegzetességét tekintve, mezőgazdasági ország volt. Ennek megfelelően alacsonyak voltak az élelmiszerárak, s alacsony volt a dolgozó tömegek vásárlóképessége. Az utolsó 4—5 évben gyökeres változás történt: hazánk mezőgazdasági országból ipari országgá alakult át és ez az iparosodás gyorsan folytatódik. Az ipar fejlődésével párhuzamosan erőteljesen nőtt a bérből és fizetésből élők száma és életszínvonala. Ezzel a növekedéssel párhuzamosan emelkedett a fogyasztási javak, az élelmiszerek, a kenyér, a hús, a zsír iránt a kereslet. Ugyanakkor megnőtt e

cikkekben a falu fogyasztása is, mert hiszen a Horthy-rendszer hárommillió koldusa földhöz jutott, életszínvonalát ugrásszerűen megjavította. Ennek következtében saját termékeiből és az ipari cikkekből egyaránt hasonlíthatatlanul többet fogyaszt, mint a háború előtt. Viszont mezőgazdasági termelésünk nem tartott lépést ezzel a fejlődéssel. Számokban ez úgy mutatkozik meg, hogy ipari termelésünk most 250 százaléka az utolsó békeév termelésének, mezőgazdasági termelésünk viszont csak 116 százaléka a háborút megelőző tíz év átlagának.

Mi nem vetettük fel kellő időben, hogy ennek a fejlődésnek mik a következményei gazdasági életünkre. Hogy csak egy példát említsek: nem vontuk le külkereskedelmünkben sem a megfelelő következtetéseket ebből a helyzetből. A gyapot, a bőr, gumi, fémek, gépek behozatalának biztosítására nagymennyiségű élelmiszert exportáltunk ugyanúgy, mint amikor mezőgazdasági ország voltunk és amikor a belföldi szükséglet még jóval kisebb volt a mostaninál.

Az államilag megállapított árak rendszere sem változott alapjában a stabilizáció óta. 1946-ban, a jó pénz megteremtésekor, mi lényegében a háborúelőtti Magyarország árviszonyait igyekeztünk helyreállítani. Ezek az árviszonyok mezőgazdasági jellegű országra vonatkoztak, amelyet a dolgozók alacsony életszínvonala jellemzett. A gyorsan fejlődő iparosodás következtében áraink és közellátási rendszerünk így egy egészen más helyzet követelményeire voltak szabva és nem feleltek meg a változott viszonyoknak. Az adott árak mellett a kereslet a legfontosabb élelmiszerekben egyre inkább növekedett és az a veszély fenyegetett, hogy a munkásság, és általában a fizetésből és bérből élők, nem tudják ezekben a cikkekben minimális szükségletüket fedezni. Ezen a helyzeten rövid idő alatt nem is lehet az élelmiszermennyiségek gyors növelésével változtatni, mert mezőgazdaságunk termelésének 75 százaléka apró paraszti parcellákon folyik, ahol a termelést meggyorsító döntő tényezőt, a modern mezőgazdasági gépeket, csak kis mértékben lehet alkalmazni.

Ezek az okok, ismétlem, a tavalyi rossz takarmánytermés nélkül is komoly zavarokhoz vezettek volna. A jegyrendszer ezeken a zavarokon átmenetileg segített. A munkásosztály a jegyek újrabevezetését helyesléssel fogadta, mert megnehezült helyzetében enyhülést jelentett és bizonyos védelmet nyujtott a spekuláció támadásaival szemben. A jegyrendszernek e pozitív eredménye mellett egyre inkább előtérbe léptek a káros, negatív hatások. A jegyrendszer kiépítése azonnal a bürokratizmus kiszélesítéséhez és újabb korrupciós lehetőségekhez vezetett. A hús, a zsír, a baromfi ára a szabadpiacon a jegyes ár többszörösére ugrott fel. Újra megjelent gazdasági életünkben a spekulánsok növekvő hada és új életlehetőségeket kapott a spekuláció következtében a tőkésosztály maradványa, amely jól ért ennek az új konjunktúrának a kihasználásához. A többszörösére ugrott szabad terményárak rendkívül megnövelték a kulákok és a jómódú parasztság jövedelmét, mert hiszen ezek rendelkeztek nagyobb mennyiségű hús-, vaj-, baromfi-, tojásfelesleggel. A szabad árak ugrásszerű emelkedése következtében ennek a rétegnek erősen megnőtt a jövedelme. Ehhez a folyamathoz még bizonyos fokig

maga a szocialista építés is hozzájárult azzal, hogy növelte a jómódú parasztság bevételeit. Az idén például fuvarozásért az állam 1 milliárd forintot fizet ki annak a néhány tízezer kupeckedő kuláknak, fuvarozó gazdának, aki felesleges igaerővel rendelkezik.

Ennek a helyzetnek következtében valóságos spekulációs hullám keletkezett. Szóvátettek előttem egy esetet: Nyíregyházán egy kofa két kövér libával beült a gyorsvonat párnás osztályába, Budapestre utazott, ahol a két hízott libát eladta, a férjének vett egy öltöny ruhát és a következő gyorsvonat párnás osztályán még vissza is utazhatott. Mindezt a két liba árából. Vonataink, autóbuszaink még néhány hete tele voltak ilyen spekuláló utasokkal. Egyre több gazda panaszkodik nálam, hogy aki a falun spekulációra veti magát, az újra gyorsan gazdagszik. Elmondtak egy esetet, amikor valaki 15 hízott liba eladási árából egy jó tehenet vett. Azért a 140 kg-os hízóért, melyért tavaly 900 forintot fizettek, a spekuláns vagy feketevágó az idén minden további nélkül 5000—6000 forintot is megadott.

Minthogy a szabadpiaci árak és egyéb tényezők következtében megnőtt jövedelemből földet, traktorokat és hasonlót a parasztság nem vásárol, az így begyűlt összegek jelentékeny részét elsősorban ruházati cikkekre költötte és emiatt ezekben az árukban fokozódó hiány jelentkezett.

A munkásosztály egyre elégedetlenebbül nézi ezt a fejlődést, amely életszínvonalát a gazdag parasztság javára megrontja. A parasztság spekulációval nem foglalkozó része is elégedetlen emiatt és követeli tőlünk, hogy változtassunk ezen a helyzeten. Legtöbbet szenvednek azok a dolgozók, akik olyan területen laknak, amely a jegyellátásba nincs bevonva. E jelenségek kezdik lazítani a munkás-paraszt szövetséget is, ami számunkra természetesen nem közömbös. Emiatt erősödik a nyomás a dolgozók egy részéről abban az irányban, hogy a jegyrendszert terjesszük ki az egész országra és olyan cikkekre is, amelyek eddig szabadon kaphatók.

A mi véleményünk szerint a jegyes ellátás ilyen kiszélesítése természetesen az eddig felsorolt bajokat és nehézségeket még csak fokozná. A jegyrendszer már most is kezd a termelés fékjévé válni. A dolgozók többletjövedelme, amelyet a termelés emelése révén elérnek, nem teszi számukra lehetővé, hogy a legfontosabb cikkekből többet vásároljanak. A hús- és zsírárak a mi intézkedéseink hatására az utolsó időben már kezdenek lefelé menni. De aki például 6 héttel ezelőtt 1 kg szalonnát vagy disznózsírt akart venni szabadpiacon, annak erre 3—4 napi jövedelmét kellett volna fordítania. Természetesen ilyen magas szabad árak mellett csökken az ösztönzés a termelés növelésére. A túlmagas szabad árak fékezőleg hatnak az iparban. A jegyekkel kapcsolatos tilalmak és forgalmi korlátozások pedig a mezőgazdaságban hátráltatják a termelést. Minél több cikkre terjesztenénk ki a jegyrendszert, annál érezhetőbbé válna a túlmagas szabad árak fékező hatása, annál kisebb lenne az ösztönzés az iparban és a mezőgazdaságban egyaránt.

A jegyrendszer tipikus háborús rendszabály. *Minél messzebb kerülünk a háborútól, annál inkább leépítettük a jegyrendszert.* A jegyrend-

szer kiterjesztése helytelen irányba sodorna bennünket, csak fokozná az eddigi jegyekkel járó bajokat, a spekulációt, a bürokratizmust. Nekünk más utat kell járnunk. *A mi véleményünk szerint eljött az ideje, hogy megszüntessük a jegyrendszert.*

A jegyrendszer megszüntetésének egyik fontos előfeltétele, hogy megfelelő tartalékokkal is rendelkezzünk, mert megtörténhet, hogy a fogyasztók a jegyrendszer megszüntetése után kezdetben az eddigi mennyiségnél többet vásárolnak. Az ipari termelés állandó emelkedése, a jó termés, a begyüjtés sikere, egyszóval a dolgozók zömének odaadó, szorgalmas munkája következtében az élelem és a fogyasztási javak ma bővebben állnak rendelkezésünkre, mint egy évvel ezelőtt. Ezért a kenyér-, liszt-, cukor- és szappanjegyet meg tudjuk szüntetni, mert erre már megfelelő készleteink vannak. A tejellátás mostani módját is meg tudjuk szüntetni úgy, hogy a terhes és szoptató anyák, valamint a kisgyermekek részére megváltozott formában biztosítjuk a juttatást. A hús- és zsírjegyet, tekintettel arra, hogy a hízott sertések beadása csak most van felfejlődőben, később, 1952 február havában kívánjuk megszüntetni.

Ezzel kapcsolatban azonnal felmerül a kérdés: nem fog-e megismétlődni az idei tapasztalat, nem fogják-e az olcsó kenyeret újra állati takarmányozásra felhasználni és nem vásárolják-e fel, nem raktározzák-e el a tartósabb élelmet, cukrot, lisztet stb.-t a spekulánsok. A felelet erre az, hogy a veszély feltétlenül fennáll, ha a jelenlegi aránylag olcsó árak mellett kitartunk. Ezért gondoskodnunk kell arról, hogy a kenyér takarmánycélokra való felhasználása ne fizetődjön ki. Egyben meg kell változtatnunk árpolitikánkat egy sor más cikknél is olymódon, hogy megvédjük a dolgozó nép érdekeit. Mi ezért azt javasoljuk, hogy a jegyrendszer megszüntetésével egyidejűleg emeljük fel a kenyér, a liszt, a cukor és bizonyos egyéb élelmiszerek, ruházati és más fontos cikkek árát. *Ez az áremelés az élelmiszereknél a legtöbb esetben a szabad ár alatt, de a jegyes ár felett legyen és természetesen külön vegye figyelembe a sokgyermekes családok érdekeit.*

Ezzel párhuzamosan emeljük a béreket, a fizetést, a családi pótlékot, a nyugdíjat. Így, a bérek és fizetések felemelésével ellensúlyozzuk azt az áremelést, amelyet a spekulációs árufelvásárlás kivédésére létrehozunk. Ilyen módon a dolgozóknak lehetővé válik, hogy szükségletüket jegyrendszer nélkül, szabadon, korlátozás nélkül vásárolják meg az állami üzletekben és szövetkezetekben. Viszont a megemelt kenyér- és lisztárak nem teszik gazdaságossá, hogy állati takarmányozásra használják fel és megnehezítik az ellenségnek, hogy újra árukészleteket vásároljon fel elraktározás céljából. Ezek az áremelések arányba hozzák a vásárlóerőt a rendelkezésre álló árumennyiséggel.

E rendszabályok egycsapásra kihúzzák a talajt a spekuláció alól, mert az állami üzletekben meghatározott áron, korlátozás nélkül megvásárolták azok az áruk, amelyek a spekuláció főtárgyát képezték.

A jegyek megszüntetésével kapcsolatos áremelés nem érinti a lakbért, a villanyt, a gázt, a postai szolgáltatások, a városi közlekedés díjszabásait, a dohányárut, tüzelőanyagot, péksüteményt, száraztésztát, a főze-

lék, gyümölcs, újság, mozi, színház, könyv stb. árait, szóval olyan cikkeket és szolgáltatásokat, melyek az átlagos dolgozó családok kiadásainak többségét képezik.

A jegyrendszer megszüntetésével kapcsolatos árrendezést ki kell egészítenünk olyan intézkedésekkel, amelyek a falu dolgozó népe számára előnyösek és arra ösztönzik a gazdákat, hogy fokozzák termelésüket és több élelmiszert hozzanak a piacra. Ezért javasoljuk, hogy a jegyrendszer megszüntetésével egyidejűleg minden termelő számára, aki beadási kötelezettségének eleget tett, december 2-án tegyük szabaddá a mezőgazdasági termények és termékek forgalmát. Elsősorban tegyük szabaddá az őrlést, a gabonaforgalmat és a borforgalmat is. Ennek megfelelően a jövő évi aratásig, 1952 június 30-ig felfüggesztjük a kenyérgabonára és lisztre vonatkozó összes forgalmi korlátozásokat. Aki beadási kötelezettségének eleget tett, kenyérgabonáját bárkinek eladhatja és bárhová szabadon szállíthatja. Saját szükségletére bárki vásárolhat kenyérgabonát. Viszonteladásra természetesen ezentúl is csak az állami szervek vásárolhatnak gabonát. Javasoljuk, hogy a termelők — és akik természetbeni juttatásként szereztek kenyérgabonát — szabadon őröltethessenek és a fogyasztóknak szabadon árusíthassák az így kapott lisztet. Természetesen azok, akik a kenyérgabonát vásárolták, csak saját szükségletük mértékéig őröltethetnek és lisztet nem hozhatnak kereskedelmi forgalomba. Eladásra szánt kenyér és péksütemény készítéséhez a jövőben is csak hatósági liszt használható fel.

Az árpa és a zab forgalmi korlátozását is fel kell függeszteni az új aratásig, június 30-ig. A kukorica forgalmát azonnal fel kell szabadítani azokra a községekre, járásokra és megyékre, amelyek beadási tervüket 100 százalékra teljesítették. Fel kell szabadítani az árpa, zab, köles, hajdina és kukorica vámőrlését. Fel kell szabadítani az eddig tiltott vám- és bérdarálást. Szabaddá kell tenni az árpa és köles hántolását. Fel kell szabadítani december 2-ával a burgonya és az alma forgalmát is. Fel kell szabadítani a baromfi, tojás, tej és tejtermékek forgalmát. Szabaddá kell tenni a sertéshús, zsír, szalonna szállítását. Az őstermelők nyershúst is árusíthatnak, ha a megfelelő egészségügyi ellenőrzést betartják. Javasoljuk egy sor kevésbbé fontos cikkre vonatkozó forgalmi és szállítási korlátozás megszüntetését, köztük annak hatályon kívül helyezését, hogy a vasúton kézipoggyászként szállított élelmiszermennyiség súlyhatára 10 kg legyen.

Nem kétséges, elvtársaim, hogy ezeket a rendszabályokat a munkásság csakúgy, mint a dolgozó parasztság helyesli és üdvözli. A munkásság megszabadul attól az áruhiánytól, mely életszínvonalának fejlődését gátolta, fékezte a többtermelést, és amely ugyanakkor jó táptalaja volt a spekulációnak, s új életlehetőségeket adott a tőkés rendszer sorvadó maradványainak. A dolgozó parasztság is örömmel üdvözli a terményforgalom felszabadítását, a háborúból megmaradt sok kötöttség megszüntetését. Ez a parasztság az új intézkedések hatására szívesebben, többet termel a jövőben, de már most is mozgósítani fogja és piacra hozza azokat az árukészleteket, melyeket eddig a spekuláció okozta árbizonytalanság

miatt visszatartott. A mi intézkedéseink serkentőleg hatnak a termelésre az iparban és a mezőgazdaságban, tehát hasznosak és előnyösek a munkásoknak és a dolgozó parasztoknak egyaránt. Ellenben súlyos csapást jelentenek a spekuláció, a népi demokrácia minden rangú és rendű ellenségei számára. Ez is egyik főcéljuk.

E rendszabályok sikerének elengedhetetlen előfeltétele és elválaszthatatlan tartozéka, hogy a mezőgazdasági termelők még nem teljesített beadási kötelezettségüknek maradéktalanul tegyenek eleget és a jövőben is pontosan, gyorsan teljesítsék a terménybeadást. Ennek megfelelően most *fokozott erővel kell gondoskodni arról, hogy azok a termelők, akik még a beadással hátralékban vannak, maradéktalanul és gyorsan pótolják mulasztásukat.*

Dolgozó parasztságunk, a tanácsok, pártunk szervezetei és a begyüjtést végző állami szervek legyenek tudatában annak, hogy a terménybeadás további jó menetétől függ jelentékeny mértékben, hogy az itt javasolt rendszabályok simán legyenek végrehajthatók, hatásuk gyorsan mutatkozzék, eredményük tartós és szilárd legyen. Minden lazaság és hanyagság e téren súlyos kárt okoz és ezért megfelelő éréllyel kell vele szemben fellépni. Az állampolgári kötelezettségüket hűen teljesítő gazdák, dolgozó parasztságunk túlnyomó többsége egyenesen megköveteli tőlünk, hogy ezen a téren teremtsünk végre rendet. Hogy gondoskodjunk az igazi köztehervíselésről és ne engedjük meg, hogy egy kapzsi, önző, törpe kisebbség országépítésünkhöz való köteles hozzájárulás helyett spekulációval, fegyelmezetlenségével, és nem egyszer tudatos, ellenséges szándékkal kárt okozzon, vagy megkísérelje aláásni szilárd alapjainkat.

Az elvtársak egyetértenek velem, hogy a jegyrendszer megszüntetése és a mezőgazdasági termények szabad forgalmának helyreállítása népi demokráciánk újabb nagy sikere, gazdasági és politikai erejének újabb imponáló megnyilvánulása. Azzal is tisztában vannak, hogy ezek a rendszabályok súlyos csapást mérnek a régi rendszer híveire, a kulákokra, a tőkések maradványaira, a spekulánsokra. *E rendszabályok helyes végrehajtása tovább fogja szilárdítani, még szorosabbra fűzi népi demokráciánkon belül a munkás-paraszt szövetséget. Tovább fogja szilárdítani a békefrontot is, melynek hű katonái vagyunk s melynek minden sikerünk újabb erőt kölcsönöz.*

Az elvtársak hasonlítsák össze ezt a mi bátor és magabiztos lépésünket azzal a helyzettel, ami tőlünk nyugatra, az amerikai Marshall-segély «áldásait» oly hosszú esztendők óta élvező nagy tőkés országokban van. Három héttel ezelőtt mutatkozott be a Churchill-kormány új pénzügyminisztere, Butler. Beszámolójából egyetlen mondatot idézek: «Nagy-Britannia most általános fizetési válsággal áll szemben: ha nem találja meg a módot, hogy megkeresse annak az árát, amit külföldön vásárol, ennek csőd, éhezés, munkanélküliség lesz a vége.» Egyben bejelentette, hogy a húsadagot olyan kicsire csökkentik, amire még nem volt példa Angliában, de nem felel érte, hogy hamarosan nem kerül-e újabb csökkentésre a sor. Az angol helyzetet egy amerikai tőkés lap cikke ezzel a címmel jellemzi: «Anglia újra a csőd szélén.» Az angol

pénzügyminiszter után nemsokára Pleven francia miniszterelnök tartott beszámolót. Beszédéből kiderült, hogy Franciaország helyzete még rosszabb, mint Angliáé. Olaszországról, mely 2 és félmilliárd dollár Marshall-segélyt kapott, az «U. S. News and World Report» című amerikai lap megállapította, hogy «politikailag roskadozik». A «Journal de Genéve» svájci tőkéslap ehhez hozzáteszi: «Az olasz lakosság munkaképes részének egyötöde: négymillió ember munkanélküli». Többé-kevésbbé hasonló a helyzet a többi európai kapitalista államban, ahol mindenütt nő a munkanélküliség, a gazdasági bizonytalanság és csökken a dolgozó tömegek életszínvonala.

Ezzel szemben mi, támaszkodva nagy segítőnkre, a Szovjetunióra és a népi demokráciák szolidaritására, gyorsan építjük szocialista jövőnket, s bátran, a jövőbe vetett bizalommal és a siker tudatában foghatunk hozzá ilyen erőteljes rendszabályokhoz.

Elvtársainkat, pártunk minden szervezetét és minden tagját hassa át az a tudat, hogy minél gondosabban, gyorsabban és sikeresebben hajtjuk végre az itt javasolt rendszabályokat, annál hamarabb győzzük le a megvalósításukkal elkerülhetetlenül velejáró kisebb-nagyobb nehézségeket. *Annak is legyenek tudatában, hogy ha e rendszabályaink gyorsan eredménnyel járnak, ha az eredmények megszilárdulnak és állandóaknak bizonyulnak, akkor mi e téren is követhetjük nagy példaképünket, a felszabadító Szovjetuniót és rátérhetünk arra, hogy az árakat fokozatosan csökkentsük és ezzel tovább emelhetjük egész dolgozó népünk életszínvonalát.*

Még egyszer hangsúlyozni kívánom: az elvtársak legyenek tisztában azzal, hogy most nem egyszerűen csak arról van szó, hogy az év elején életbeléptetett közellátási rendszabályokat, az élelmezési jegyeket megszüntetjük. Ezek a mostani javaslataink sokkal mélyebbre nyúlnak, érintik mindazokat a közellátási bér- és árkérdéseket, amelyek megváltoztatása szükségessé vált, miután hazánk mezőgazdasági országból ipari országgá és kapitalista országból szocializmust építő országgá lett. Jelentősége alapján ez a mostani javaslatunk folytatása annak a fejlődésnek, amellyel megteremtettük a jó pénzt, államosítottuk az ipart, megkezdtük a falu és az egész ország szocialista átépítését.

Befejezésül rá akarok mutatni arra, hogy a gazdasági és politikai téren elért eredményeinket, valamint ezt a nagy lépést, a jegyrendszer megszüntetését, elsősorban az tette lehetővé, hogy pártunk szívósan és következetesen megvalósítja a II. Pártkongresszus határozatait. E kongresszus útmutatásai nagyban elősegítették pártunk jó munkáját, megszilárdították egységét, fokozták egészséges fejlődését és lehetővé tették, hogy ennek a feladatnak a megoldásához hozzáfoghattunk. Az, hogy újra ilyen jelentős lépést tehetünk előre, egyik legjobb bizonyítéka annak, hogy pártunk tudásban, tapasztalatban, fegyelemben növekszik és mint a multban, úgy most is eredményes munkával és bátor kezdeményezéssel szolgálja dolgozóink ügyét. A mi erős, egységes, lendületes pártunk a biztosíték arra, hogy ezt a feladatot is dolgozó népünk javára teljes sikerrel fogjuk megoldani.

A. VINTER

A kommunizmus nagy építkezéseinek szerepe a Szovjetunió termelőerőinek fejlesztésében

A Szovjetunióban több mint egy évvel ezelőtt kezdték meg a világ legnagyobb vízierőműveinek, csatornáinak és öntözőrendszereinek építését. A szovjet nép méltán nevezi ezeket az építkezéseket a kommunizmus építkezéseinek, mert valóban új szakaszt jelentenek Lenin és Sztálin lángeszű programmjának — a kommunista társadalom anyagi-technikai bázisának létrehozásait célul kitűző programmnak — megvalósításában.

A Volgán, Dnyeperen, Donon és Amu-Darján megkezdett nagyszabású építkezésekre elragadtatással figyelt fel nemcsak a szovjet nép, hanem az egész haladó emberiség is, amely ezekben az építkezésekben a szovjet emberek békeszeretetének újabb bizonyítékait látja. Az öt nagyhatalom közti békeegyezmény megkötését követelő jószándékú emberek, az egyszerű emberek milliói világszerte jól tudják, hogy a gazdaságának építésével és kultúrájának fejlesztésével foglalkozó szovjet nép, miként a múltban, ma is békére törekszik.

Az említett lenyűgöző méretű, új energetikai és öntöző művek építése csak a szocializmusban vált lehetővé, mert csak a szocialista társadalmi rend oldhatja meg sikeresen a természeti energiaforrások komplex kihasználásának kérdését. A természet energiaforrásainak a civilizáció történetében még sohasem volt olyan gondos gazdájuk, mint a szovjet nép. A Szovjetunióban az ilyen energiaforrások kihasználása nem korlátozódik egy feladat megoldására. Az energiaforrásokat egyszerre több népgazdasági ág érdekében használják ki.

A természetes energiaforrások kihasználásában egyetlen tőkésország sem érhet el gazdaságilag észszerű eredményeket. Az USA-ban például több mint 50 duzzasztógátat építettek öntözés és vízellátás céljából, de csak 8 gát mellett építettek vízierőműveket. Az amerikai vízierőművek zöme pusztán villamosáram előállítására használja fel a vízierőt. A hajózás, az öntözés, a vízellátás, a vízgazdálkodás és az erdőgazdaságok érdekeit figyelmen kívül hagyják. Barbár rablógazdálkodás ez a vízierőkkel.

A Szovjetunió a természetes energiaforrások minden fajtája tekintetében első helyen áll az egész világon. Ennek a ténynek rendkívüli jelentőségét nem lehet eléggé értékelni. A szovjet nép előtt óriási méretű munkálatok állanak. A szovjet embereknek még nagyobb mértékben kell a

nép szolgálatába állítaniuk a kimeríthetetlen energiatartalékokat, és a népgazdaság minden ágában soha nem tapasztalt magas fokon kell biztosítaniuk a munkának energiával való ellátását.

Napjaink tőkés gazdaságában a villamosítás és az energiaforrások ipari célokra való felhasználása kézzelfoghatóan bizonyítja a tőkés rendszer élősdiségét és rothadását. Az Egyesült Államokban például a villamoserőművek-termelte óriási mennyiségű energiát főleg a hadiiparban és az atombombagyártásban használják fel. Az imperialisták az energetikai technika sikereit újabb világháború előkészítésére veszik igénybe. S emellett a nagy monopóliumokat az jellemzi, hogy nemcsak saját országuk, hanem más országok energiaforrásait is kezükbe akarják kaparintani. A földkerekségnek ma már úgyszólván egyetlen sarka sincs, amelyet az amerikai imperialisták ne igyekeztek volna energiaforrások feltárása céljából felkutatni. Rablóterveket szőttek és szőnek az óriási természeti kincsekkel rendelkező Szovjetunió ellen. Az egész világ tudja, hogy az USA jelenlegi vezetői lényegében nyílt sorsközösséget vállaltak a háborúval. Arra számítanak, hogy a háború biztosítja számukra a világuralmat. A történelem tanítása szerint — ezek a pusztulásra ítéltek számítgatásai.

Bármennyire is gyűlöli az USA reakciós sajtója a Szovjetuniót, mégsem hallgathatott a szovjetországban folyó új, nagyszabású építkezésekről. Igaz, hogy ez a sajtó, éppúgy, mint a rádió, üvöltő dühkitörésekkel fogadta az új építkezések megkezdéséről érkező híreket. Olyan nyilatkozatot azonban már senki és sehol — sem az USA-ban, sem más országban — nem merészelt tenni, hogy a sztálini korszak nagy építkezéseit nem fejezik be a kitűzött határidőre. És ez érthető is. Az egész világ többízben meggyőződött arról, hogy a Szovjetunió népgazdaságának fejlesztésére irányuló tervek reálisak, amelyeket feltétlenül határidőre teljesítenek, sőt túlteljesítenek.

A szovjet emberek nagy lelkesedéssel valósítják meg a kommunizmus építésének zseniális sztálini programmját. Ennek a programmnak egyik része a nagyszabású erőműközpontok építése a szovjet gazdasági élet legfontosabb vízi ütőerein, valamint az óriási csatornák, nagykiterjedésű öntözőrendszerek létesítése.

A csatornák, az öntözőrendszerek és a közlekedés normális kihasználását meghatározó fő láncszem kétségtelenül az energiagazdaság, amely a mezőgazdaság és az ipar sikeres fejlesztését is lehetővé teszi. Az új vízierőművek kereken 4 200 000 kilowattal növelik a Szovjetunió teljesítőképességét villamoserőben. Ezek az erőművek évente több mint 22 milliárd kilowattóra villamosáramot fognak termelni. A vízierőműveket 5—7 éven belül helyezik üzembe. Ilyen méretű és ilyen gyorsütemű építkezésekre a világ vízienergiagazdaságában még nem volt példa. Most válik valóra Lenin és Sztálin előrelátása, hogy a szocializmus építése során végzett munka egyre gyorsabb ütemű és nagyobb méretű lesz. A kommunizmus nagyszámú építkezései ismételten bebizonyították az egész világ előtt a szocializmus országának hatalmát, Lenin és Sztálin éltető eszméinek nagy erejét.

Érdemes megemlíteni, hogy 1920-ban és 1921-ben a fiatal szovjet köztársaság — minden erőfeszítése ellenére — csak 12 000 kilowatt teljesítőképességű új erőművet tudott üzembehelyezni. Bármilyen csekély

is volt annak idején ez az eredmény, Lenin így bátorította a szovjet népet: «12 000 kilowatt — igen szerény kezdet. Lehet, hogy az amerikai, német, vagy svéd villamosítással ismerős külföldi nevetne ezen. De az nevet legjobban, aki utoljára nevet.» *(Lenin* Művei. 32. kötet. 470. lap. oroszul.) Lenin már akkor is a kezdeti nehézségek leküzdését követő, hatalmas arányú előrehaladásról beszélt. Amikor Sztálin elvtárs 1931-ben arra hívta fel a szovjet embereket, hogy tanulmányozzák a technikát és sajátítsák el a tudományt, hangsúlyozta, hogy ha a szovjet emberek ezt megteszik, a Szovjetunióban a fejlődés olyan gyors ütemben indul meg, amilyenről a szovjet nép addig még csak nem is álmodhatott. Ma már közismert, hogy az új vízierőművek teljesítőképessége több mint 350-szerese a szocialista építés első éveiben üzembehelyezett áramfejlesztőtelepek kapacitásának.

A szovjet energiagazdaság fejlődési színvonalának és ütemének értékelésekor figyelembe kell venni, hogy a Volgán, Donon, Dnyeperen és Amu-Darján épülő új vízierőművek csak egyes részei az új villamoserőműépítés általános tervének, amelynek méreteit száz meg száz kisebb vízierőmű, hőerőmű és más áramfejlesztőtelep szabja meg. Az új vízierőművekben termelt óriási mennyiségű energia elősegíti az ipar, mezőgazdaság, közlekedés, a városok és más lakott helyek további villamosítását, és jelentős szerepet tölt majd be a szovjet nép jólétének és kultúrájának emelésében.

Köztudomású, hogy a legkülönfélébb termékek gyártása során mind gyakrabban és mind nagyobb mértékben alkalmaznak villamosenergiát. Ebben rejlik a villamosítás lényege, amely az egész ipari gyártásmenetet forradalmasítja. A villamosítást éppen ezért helytelen volna az ipar egy részének vagy ágának tekinteni. A villamosítás a korszerű nagyüzemi gépi termelés energetikai bázisa, amelynek nem lehetnek ágazati korlátai. A Szovjetunióban a villamosítás a kommunizmus építésének feltétele, mert «....a kommunizmus felé haladáshoz a szovjethatalomnak villamosítania kell az országot, *nagyüzemi termelésre állítva át az egész népgazdaságot...*» *(Sztálin* Művei. 11. kötet. 339. lap. Szikra 1950.)

A szovjet ország gazdasági fejlődésének mostani szakaszát a termelőképesség gyors növekedése és a termelés mind nagyobb fokú összpontosítása jellemzi. Sztálin elvtárs már 1931-ben hangsúlyozta: «Mi a legösszpontosítottabb ipar országa vagyunk. Ez azt jelenti, hogy iparunkat a legfejlettebb technika alapján építhetjük és ennek következtében biztosíthatjuk a munka példátlan termelékenységét, az akkumuláció példátlan ütemét.» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 423. lap. Szikra 1951.) Kétségtelen, hogy a kommunizmus nagy építkezései igen élénk kifejezői ennek az összpontosításnak. A kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek teljesítőképességük és termelékenységük tekintetében a világon az első helyet foglalják el. A most épülő új csatornák és öntözőrendszerek szintén a leghatalmasabbak a világon. A Szovjetunióban az öntözött, illetve elárasztott földek nagysága 5—7 éven belül 35 százaléka lesz az egész földkerekség öntözött területeinek. Az új víziutakon olyan nagy áruforgalom indul meg, amilyent soha, még a világ legnagyobb folyamain és csatornáin sem bonyolítottak le.

Az új vízierőművek üzembehelyezésével kapcsolatban ma még nehéz számbavenni a különböző népgazdasági ágakban a kapacitások össz-

pontosításának és a munkatermelékenység emelésének minden lehetőségét. Azt azonban már most is megállapíthatjuk, hogy a villamosenergia bősége a Szovjetunió termelőerőinek példátlan fejlődését biztosítja.

Milyen hatással lesznek majd az új vízierőművek a szocialista ipar fejlődésére?

Az olcsó villamosáramot használó vidéki iparvállalatok a víziutak, vasutak, valamint autóutak kereszteződésénél fognak elhelyezkedni. Így biztosítható a gyárak és üzemek zavartalan nyersanyagellátása, a különféle termékek tömeggyártásának fokozása, olcsóbbá tétele és nagy távolságokra való szállítása.

A hatalmas vízierőművek körzetében épülő új ipar a teljes villamosítás alapján fejlődik majd. A Volgán épülő vízierőművek nemcsak közvetlenül a Volga mentén elterülő körzetek iparának fejlődését gyorsítják meg, hanem a tőlük távoleső központok — Moszkva, a központi feketeföldövezet és más területek — villamosításának is alapjává válnak. Az új vízierőművek lehetővé teszik a termelőerők észszerűbb területi elhelyezését és sok iparág termelőképességének erőteljes növelését.

Az új vízierőművekben termelt nagymennyiségű villamosenergia felhasználásának jellegéről és irányáról szólva, meg kell állapítani, hogy azt természetesen legnagyobbrészt mint hajtóerőt használják majd fel a különböző népgazdasági ágakban. Ismeretes, hogy napjainkban a szovjet ipart a szerszámgépek egyesmeghajtása alapján villamosítják. A villamosmotorok, a villamos meghajtás egyetlen szerkezeti egységbe nőnek össze a munkagéppel. Az egyesmeghajtás széleskörű alkalmazása következtében nemcsak a gépek szerkezete tökéletesíthető, hanem a belső tervezés és a berendezés üzemenbelüli elrendezése is észszerűbbé tehető.

A villamosmotornak sok előnye van más motorokkal szemben. Bármely munkafolyamat számára gyártható kellő teljesítőképességű villamosmotor; ez szerkezetileg a legkülönfélébb termelési feltételeknek is megfelel. Kezelése és karbantartása rendkívül egyszerű. Ma már igen gyakran távvezérléssel működtetik a villamosmotorokat. Az ilyen motorok kevés helyet foglalnak el, veszélytelenek, üzembiztosak, gyártásuk olcsó, hatásfokuk igen nagy (nagyobb motorok esetén eléri a 98 százalékot), üzemköltségük csekély. Az egy kilowatt teljesítményű villamosmotor egész évi üzemköltsége például, nem haladja meg egy közepes képesítésű szakmunkás egyheti munkabérét.

A háborúutáni ötéves terv folyamán a Szovjetunióban 26 automatikus gépsort és egy önműködő gyárat létesítettek autóalkatrészek gyártására. Ennek megvalósítása jelentős mértékben a villamosmotorok széleskörű alkalmazásának, a termelés automatizálásának és a folyamatos termelési mód meghonosításának köszönhető.

Az új vízierőművek hatalmas árammérlegének elemzése alapján már most fogalmat alkothatunk a szovjet ipar fejlődésében bekövetkező döntő minőségi változásokról. Az olcsó villamosenergia széles távlatokat nyit új gépek készítésére, és a villamosáram vegyi és hőhatásának, valamint más hatásának alkalmazásán alapuló új gyártási folyamatok szervezésére. Az új vízierőművek energiája magában a gyártás folyamatában kerül alkalmazásra. A Szovjetunió iparában a főbb gyártási folyamatok villamos-gyártási folyamatokká alakulnak át. A villamosenergiának a gyártási folyamatokban való alkalmazása évről évre nagyobb teret hódít.

Az új vízierőművekben termelt olcsó áram felhasználásával tömegesen kerülnek alkalmazásra a fémmegmunkálás legtermelékenyebb módszerei: a villamos izzítás, az elektroerozió, az indukciós szaporaváltakozású hevítés, a villamos hegesztés és a villamos szárítás. A szovjet ipar ezen a területen már nagy eredményeket ért el. A nagyteljesítményű vízierőművek üzembehelyezése a villamos kemencék alkalmazása révén meggyorsítja a villamos fémkohászat (elektrometallurgia) és az elektrokémia fejlődését. Az elektrometallurgia teljes egészében kielégítheti majd a gépgyártás megnövekedett szükségletét nagykeménységű ötvözetekben és különleges acélfajtákban. Ez viszont lehetővé teszi különféle gépek és gépkocsik, villamosberendezések és készülékek, valamint szerszámok gyártásának jelentős növelését.

A szovjet gépgyártás fejlesztése szempontjából rendkívül fontos a könnyűfémgyártás fokozása. Ismeretes, hogy a gépgyártás további fejlődése megköveteli a könnyű ötvözetek, különleges acélfajták és vasötvözetek széleskörű alkalmazását. A korszerű gépekkel szemben támasztott legfőbb követelmény: a nagy fordulatszám. Ezt a tulajdonságot nemcsak a szállításban alkalmazott gépektől, hanem a szerszámgépektől és a motoroktól is megkövetelik. A gépek mozgó alkatrészeinek úgynevezett holtsúlya — komoly probléma a gépszerkesztők számára. A gépek önsúlyának leszállítása lényegesen csökkenti a tüzelőanyag-, a villamosenergia- és a gumifogyasztást, és emeli a gépek élettartamát. Ha a könnyűfémeket széles körben alkalmazzák a gépgyártásban, meggyorsítható az újszerkezetű gépek, köztük a különféle típusú automatagépek gyártása is.

A szovjet iparban a könnyűfémeket csupán a villamosítás területén elért sikerek következtében alkalmazzák széles körben. Elég, ha megemlítjük, hogy a múlt század közepén az alumínium ára nyolctízszerese volt az ezüst árának. Az alumínium ára csak az elektrolízisnek az alumíniumgyártásban való meghonosítása révén csökkent az ezredrészére. A villamosenergiának az iparban való alkalmazása következtében olyan fémek és vegyészeti termékek gyártását is megkezdhették, amelyek termelésének a multban — éppen az elavult gyártási eljárás miatt — ipari szempontból úgyszólván semilyen jelentősége sem volt.

Rendkívül nagy távlatok nyílnak meg az elektrokémia előtt, amelynek gyártási eljárásai az alumínium, magnézium, kalcium stb. megolvasztott sóinak elektrolízisén, a réz, cink és a klór vizes oldatainak elektrolízisén alapulnak. Az elektrometallurgia és elektrokémia fejlődésének eddig az olcsó villamosenergia hiánya szabott határt. Ezek az iparágak nem használhatják fel a hőerőművekben termelt villamosáramot, mert ez ötször-hétszer drágább a vízierőművek áramánál.

A kommunizmus nagy építkezéseinek befejezésével szorosan összefügg az új víziútrendszer megteremtése. Ennek fő láncszeme a nagy orosz folyó, a Volga és azok a víziutak, amelyek öt tengert kapcsolnak össze a Szovjetunió európai részén. A Volgán óriási árumennyiséget szállítanak. Ez a víziút sok vasútvonalat keresztez, amelyek a Szovjetunió európai részének ipari vidékeit kapcsolják össze az Ural, Közép-Ázsia és Szibéria leggazdagabb körzeteivel. A volgai vízierőművek felépítése méginkább növeli ennek a víziútnak jelentőségét. A teljes újjáalakítás után a Volga — hosszúsága és medencéjének nagysága tekintetében — a földkerekség összes folyói közt az első helyre kerül. A nagy orosz folyó-

nak a szomszédos folyók vízrendszerével való egyesítése következtében a Volga vízrendszerének területe csaknem 25 százalékkal lesz nagyobb, mint a világ legnagyobb folyójának, az Amazonnak vízrendszere. A szovjet ember akaratának alárendelt, újjászabályozott Volga a Szovjetunió népgazdaságának érdekeit sokkal nagyobb mértékben fogja szolgálni, mint eddig.

A víziszállítás gazdaságtanának elemzése azt mutatja, hogy a víziszállítás önköltsége lényegesen kisebb, mint a vasúti szállításé. A vízi szállítás 1000 tonna-kilométerenként csaknem fele annyi tüzelőanyagot fogyaszt, mint a vasúti szállítás. A burkolatsúly a rakomány teljes súlyához képest a víziszállításban lényegesen kisebb mint a vasúti szállításban. Végül, a víziszállításban az egy emberre eső termelékenység, tonna-kilométerben kifejezve, több mint kétszerese a vasúti szállításban elérhető termelékenységnek.

A szállítás idényjellege, a tél folyamán bekövetkező megszakítások, olyan sajátosságai a víziszállításnak, amelyekkel feltétlenül számolni kell. A Szovjetunió egységes tervgazdasága azonban lehetőséget ad arra, hogy a nagy víziutak mentén gabona-, szén-, ásványolaj- és más árukészleteket halmozzanak fel. Ezek a tartalékok bizonyos mértékig megoldják az idényszerűség problémáját.

A víziszállítás különösen akkor válik nagyjelentőségűvé, amikor a vasúti szállításban túlterhelés mutatkozik olcsó és nehezen szállítható rakományok tömeges szállítása következtében. A víziszállítás az ilyen rakományok egy részének átvállalásával tehermentesíti a vasútvonalakat.

A szocialista tervgazdaságban az egyes közlekedési ágak nem konkurrálnak egymással. A Szovjetunióban a szállítóeszközöket olymódon építik és használják, hogy munkájukat a leghasznosabban lehessen összehangolni. Az új vízierőművek üzembehelyezése jelentősen fokozza majd a vasúti szállítás villamosítását. Nagyobb lehetőség nyílik sok vasútvonal villamosításának továbbfejlesztésére és új vasútvonalak építésére.

Az olcsó villamosenergiát nemcsak az iparban és a szállításban, hanem a mezőgazdaságban is felhasználják. Az alapvető mezőgazdasági munkafolyamatok villamosítása nélkülözhetetlen föltétele a földművelés és az állattenyésztés új, hatalmas föllendülésének és korszerűsítésének. Most folynak tudományos kísérletek és próbák a szovjetrendszerű villamostraktorokkal. A villamostraktorok munkájában szerzett gyakorlati tapasztalatok tanulmányozása alapján megállapítható volt, hogy alkalmazásuk célszerű és műszakilag lehetséges. A villamostraktorok sorozatgyártásának előkészítése természetesen megköveteli szerkezetük fogyatékosságainak leggondosabb elemzését és hibáik kiküszöbölését. Az öntözéses földművelés céljaira a villamos traktor- és gépállomások tevékenységének és szervezésének tudományos alapjait is ki kell dolgozni. A villamostraktorok és kombájnok széleskörű alkalmazása új lapot nyit a nagyüzemi mezőgazdasági termelés fejlődésében. Fontos annak megemlítése, hogy a villamostraktor és kombájn a helyhez kötött mezőgazdasági munkák végzésére is alkalmas. Ezzel még nagyobb lehetőségek tárulnak fel a mezőgazdasági termelés folyamatainak villamosításában.

A kommunizmus nagy építkezéseinek műszaki rendszerét tanulmányozva, lenyűgözően tárul elénk az ország déli és délkeleti térségein folyó hatalmas lendületű természetátalakító munka. A sztálini természetátala-

kító terv valóraváltása a mezőgazdaság termelőerőinek hallatlan föllendülésével jár. A nagyszabású öntözőrendszerek építése lehetővé teszi a gabona- és az ipari növénytermelés, valamint a nagyhozamú állattenyésztés világjelentőségű új központjainak kialakulását a Szovjetunióban. 5—6 év múlva a szovjet országban több mint 28 millió hektár földön folytatnak öntözéses művelést. Ezen a területen elférne Anglia, Belgium, Hollandia, Svájc és Dánia együttvéve. A földművelés történetében még soha, egyetlen ország sem, sőt mi több, valamennyi ország együttvéve sem valósított meg ilyen rövid idő alatt, ilyen nagyarányú öntözést. Évszázadok múltak el, míg az emberiség odáig jutott, hogy 80 millió hektár földet öntözés alá vont. A számítások azt mutatják, hogy a Szovjetunióban az öntözéssel művelt földterület termelékenysége több mint százmillió ember élelmezését, ruházkodását és megélhetését biztosítja majd. Ukrajna déli részén például az öntözés alkalmazása kedvező feltételeket teremt ahhoz, hogy őszi búzából 30—35 mázsás, gyapotból 18—20, burgonyából 300, szőlőből és gyümölcsökből 80—90, cukorrépából pedig 400—500 mázsás termést érjenek el hektáronként. A Turkmén főcsatorna körzetében művelés alá vont és öntözött új területeken lehetőség nyílik arra, hogy hektáronként 30—40 mázsa jóminőségű gyapotot takaríthassanak be évről évre. Ezzel Turkméniában a gyapottermelés a 7—8-szorosára növekszik.

A nagy vízierőművek felépítése előmozdítja a bolsevik párt és a szovjet kormány által az ipari növények termelésében kitűzött feladatok végrehajtását. Sztálin elvtárs már 1935-ben hangsúlyozta, hogy «az ipari növények termelését mind jobban és jobban kell fokoznunk, ha könnyűiparunkat és élelmiszeriparunkat előre akarjuk lendíteni». Ennek a nagy feladatnak megoldása életbevágóan fontos a Szovjetunió hatalmának növelésére és a szovjet nép jólétének további emelésére. Az ipari növények, zöldség- és főzelékfélék, gyümölcsök, valamint az állati termékek feldolgozásához sok, tökéletes technikán alapuló új iparvállalatra lesz szükség. A könnyű- és az élelmiszeriparnak olyan hatalmas mennyiségű ipari növény- és élelmiszernyersanyag átvételére kell felkészülnie, amennyire a múltban még sohasem volt példa; e mellett figyelembe kell venni az idényszerűséget, amely megköveteli, hogy rövid idő alatt jelentős mennyiséget dolgozzanak fel ezekből a nyersanyagokból. Íme, ezért időszerű az új öntözött földterületeken termelt mezőgazdasági termékek feldolgozásával foglalkozó új iparvállalatok teljes villamosításának problémája.

Az új vízierőmű- és öntözőközpontok hatókörzetében nagy figyelmet szentelnek majd az állattenyésztés és mindenekelőtt a juhtenyésztés fejlesztésének, amihez az új földterületek öntözése és árasztása igen kedvező feltételeket teremt az ország déli és délkeleti részén. A Turkmén főcsatorna körzetében árasztásos öntözés alá vont többmillió hektárnyi új legelő például lehetővé teszi a szarvasmarha-, a teve- és a juhállomány megsokszorozását.

A hidrotechnikai és öntözőberendezések a szocialista mezőgazdaság termelőerőinek hatalmas föllendülését idézik elő. Az olcsó villamosenergia, a bőséges víz, a fejlett agrotechnika és a főbb termelőfolyamatok komplex gépesítése eredményeképpen a kolhozparasztság többszörösére fokozhatja a föld terméshozamát és az állattenyésztés produktivitását. A Szovjetunió hatalmas lépést tesz előre a kommunizmus magasabb fázisára való áttéréshez szükséges termékbőség megteremtésének útján.

A kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek alapvető energiaellátó központjaivá válnak a Szovjetunió európai részén kialakuló egységes, magasfeszültségű energiarendszerek. Többszáz más vízierőmű, hőerőmű és gőzturbinás erőmű tartozik majd ehhez a rendszerhez. A kujbisevi és sztálingrádi vízierőművekben termelt energia jelentős része a legfontosabb ipari központok és elsősorban Moszkva áramellátását szolgálja. Ennek a nagymennyiségű villamosenergiának 800—1000 kilométerre való továbbítása bonyolult műszaki feladat. A szovjet tudósoknak és mérnököknek ezzel kapcsolatban a legrövidebb időn belül sok, teljesen új kérdést kell megoldaniuk. A villamosáramot távvezetékeken, rendkívül magas feszültségű váltóáram formájában szállítják. A villamosenergia továbbítása háromfázisú váltóáram révén Kujbisevből és Sztálingrádból Moszkvába 400 000 voltos feszültséget kíván meg. Ilyen magas feszültséget még sohasem alkalmaztak.

A volgai vízierőművek energiájának Moszkvába való továbbításához szükséges berendezéseket és felszereléseket, transzformátorokat, hatalmas kikapcsoló és szétkapcsoló berendezéseket stb.-t 400 000 voltos feszültségre kell elkészíteni a legrövidebb időn belül. Az új távvezetékeket úgy építik meg, hogy lényegesen csökkenthessék a nagykapacitású áram nagy távolságra való szállításából eredő áramveszteséget. A szovjet tudomány és technika hatékony módszereket dolgozott ki az energiaveszteségek leküzdésére.

A villamosenergia átvitele váltóáram formájában komoly nehézségekkel jár a vezeték úgynevezett induktív ellenállásának következtében. Ezt az ellenállást a váltóáramnak a vezetéken való keresztülhaladása alkalmával keletkező változó mágneses tér határozza meg. Ennélfogva a váltóáram nagy távolságra való továbbítása különleges intézkedések alkalmazását követeli meg a vezetékellenállás csökkentése vagy részleges semlegesítése céljából.

Az energiaátvitel problémájának magasfeszültségű egyenárammal való megoldása kiküszöböli a váltóáram továbbításával járó sajátos nehézségeket. Ezt a kérdést egyelőre még nem oldották meg teljes mértékben a szovjet tudósok. De ezt is megoldják. Nem kétséges, hogy az egyenáramú energiaátvitelt széles körben fogják alkalmazni a Szovjetunió végeláthatatlan területein. Az új vízierőművek olcsó energiájának zöme a városok és más lakott helyek villamosítását szolgálja majd, meggyorsítja a háztartások villamosítását, és tovább emeli a szovjet nép kultúráját.

A moszkvai energiagazdasági szakemberek lelkesen készülnek a volgai villamosenergia átvételére, amely lehetővé teszi a szovjet főváros újjáalakításának befejezését. Meg kell jegyezni, hogy Moszkva újjáalakítása hatalmas mértékben ösztönöz más városok energiagazdaságával összefüggő tudományos problémák kidolgozására is. A szovjet energiagazdasági szakemberek tudományos munkájuk során Sztálin elvtársnak a városépítésre vonatkozó útmutatásait követik, és eredeti megoldási módokat alkalmaznak. Moszkva energiagazdaságának fejlődését mindenekelőtt hatalmas méretei és a Szovjetunió energiagazdaságával való szerves kapcsolata jellemzik. A moszkvai energiarendszer, amely legnagyobb a világon, központi láncszeme lesz az ország egységes nagyfeszültségű rendszerének. A város óriási méretű energiaellátásáról némi fogalmat alkothatunk, ha megemlítjük, hogy egyedül az új állami egyetem hatalmas

épülettömbje 60 000 kilowatt áramot fogyaszt majd. Ez az árammennyiség csaknem annyi, amennyit a szovjet energiagazdaság elsőszülöttje, a volhovi vízierőmű termelt.

A szovjet tudósok tevékenyen résztvesznek a Moszkva újjáalakítására irányuló átfogó terv kidolgozásában és végrehajtásában. A városi energiagazdaság teljes rendszerének főbb alapelveit máris kidolgozták. A terv lényege az, hogy az összes szilárd tüzelőanyaggal üzemben tartott villamostelepeket a városon kívül helyezik el, központi áramellátást biztosítanak az ipari termelés minden folyamata és a városgazdaság számára, és különválasztják az iparban és a város közüzemi szolgáltatásában a villamosáram, a gáz és a hő felhasználásának összes területeit. Ezzel párhuzamosan korlátozzák a városi hőerőművek teljesítőképességének növelését. Az új hőerőműveket a városon kívül építik fel, a meglévőket pedig fokozatosan gázra állítják át. A volgai óriások rendkívül megkönnyítik majd Moszkva energiagazdaságának újjáalakítását.

A nagyszabású építkezéseken napról napra nagyobb méreteket ölt a munka. A kujbisevi vízierőmű épületének és a hajózható csatorna alsó zárógátjának földmunkálatai során már többmillió köbméter földet emeltek ki. A kujbisevi vízierőműközpont körzetében a Volga bal- és jobbpartján segédüzemek nőnek ki a földből, vasútvonalakat és bekötőutakat építenek, készül a magasfeszültségű távvezeték, lakóházak, kultúrházak és középületek épülnek. Az építkezés minden részében kibontakozik a szocialista munkaverseny az évi terv határidőelőtti teljesítéséért. A vízierőmű építői Sztálin elvtárshoz intézett levelükben a következőket fogadták meg: «A legrövidebb időn belül teljesen elsajátítjuk az új technikát, valóraváltjuk az összes gépek legtermelékenyebb kihasználását, széles körben alkalmazzuk a gyakorlatban a nagyipar futószalagos, gyorsított munkamódszereit, gépesítjük az építés sok munkát kívánó folyamatait, és széles körben kifejlesztjük a szocialista munkaversenyt az építő-szerelő munkák ezévi állami tervének teljesítéséért.» A vízierőmű építői ezt a vállalásukat kétségkívül teljesítik.

1950-ben a sztálingrádi vízierőműközpont építői is nagy sikereket értek el. A Volga balpartján új várost építenek a vízierőmű dolgozói számára. A jobbparton vasútállomást építettek és adták át a forgalomnak. Az építkezés körzetéhez új vasútvonalat vezettek, a jobbparti körzetben autóutat is építenek. Az út nagyrészét már átadták a forgalomnak. A vízierőmű építői hozzáfogtak a duzzasztógátaknak, zárógátaknak és a vízierőmű, valamint a zsilipek alapjainak megépítéséhez. Megkezdték a Volgát az Ahtuba folyóval összekötő csatorna építkezését is. A vízierőmű dolgozói az Októberi Forradalom 34. évfordulójáig túlteljesítették ezévi tervüket.

Óriási lendülettel folyik a munka a Volga—Don csatorna mentén, Kalacstól Krasznoarmejszkig. Nem sokkal ezelőtt itt még terméketlen pusztaság volt. Most pedig a csatorna mentén szép munkáslakótelepek épültek iskolákkal és bölcsődékkel, poliklinikákkal és klubokkal, éttermekkel és kényelmesen berendezett lakóházakkal. Nagyszerű képet mutatnak a töltések és hidak, a tizenhárom zsilip, a három szivattyú-állomás és a csatorna terméskővel burkolt oldalfalai.

A cimljanszki vízierőműközpont építői 1951 szeptember 20-án nagy győzelmet arattak. Befejezték a Don vizét új medrébe bocsátó vízáteresz-

tógát építési munkálatait. A Don vize már ezen a gáton ömlik át. A vízierőmű építői serényen dolgoznak, hogy Sztálin elvtársnak tett ígéretüket becsülettel teljesítsék és határidő előtt építsék fel a Volga—Don csatornát.

A kahovkai vízierőműközpont dolgozói most az 1952. év elején építendő főbb létesítmények anyagi és műszaki bázisát készítik elő. Nem messze a tervezett duzzasztógát helyétől új szocialista város épül. Határidőn belül fejezték be több mint 1500 lakóház építését. A duzzasztógát zsilipkapujának közelében befejezték a hőerőmű felszerelését, és betongyárat építettek. Az építkezések helyéhez műutakat és vasútvonalakat vezetnek. Kahovkától Krivojrogig magasfeszültségű távvezeték készül. Az építőmunkások a Nagy Októberi Forradalom 34. évfordulójára befejezték évi tervüket.

A Turkmén főcsatorna 1100 kilométeres szakaszán lázas ütemben folyik a kutató és előkészítő munka. A kutató csoportok tucatjai dolgoznak a Kara-Kum sivatagban, az Amu-Darja partján és az ősrégi Uzboj medrében. A kutatók a közeljövőben megteszik jelentésüket, és ennek alapján kitűzik a csatorna medrét és a vízierőműközpontok helyét. Nagy számban tártak fel különféle építőanyag-lelőhelyeket is. A tudósok kidolgozzák az Amu-Darja víz- és energiatartalékai kihasználásának módszereit, kiválasztják az öntözésre és árasztásra legalkalmasabb területeket, meghatározzák az ipar fejlődésének útjait, részletesen tanulmányozzák azokat a módokat, amelyeknek alkalmazásával beláthatatlan nagyságú területek vonhatók gazdasági művelés alá. Ezek a területek a gyapottermelés és az állattenyésztés hatalmas bázisai lesznek.

Sztálin elvtárs lángeszű elgondolásának megvalósításán a vízierőművek építőivel együtt dolgozik az egész szovjet nép, a legteljesebb támogatásban részesítve őket.

A nagy építkezéseken kifejlődött szocialista versenyben hidrotechnikai tudással és gazdag tapasztalatokkal rendelkező szakképzett munkáskáderek nőnek fel. Annak idején a dnyeperi vízierőmű építése jó iskolának bizonyult ilyen szakmunkások nevelésére. Ebben a tekintetben a kommunizmus építkezéseit valóságos egyetemeknek kell tekintenünk. Az újító káderek számának növekedését a tudomány és technika különféle ágazataiban és az építkezéseken kibontakozó munka mérete és jellege biztosítja.

A Szovjetunióban az egyes építési feladatok megoldása során olyan eredeti műszaki megoldásokat alkalmaznak, a munkaciklusokat olyan pontos rendben és hatalmas ütemben szervezik meg, aminő a világon eddig ismeretlen volt. Íme a gigászi építkezésekkel kapcsolatos nagyszabású újító munkák korántsem teljes felsorolása: a vízierőforrások teljes kihasználása és ezen az alapon az egyes népgazdasági ágak munkájának szoros összehangolása; az építőmunkák gépesítése és automatizálása a legújabb gépek alkalmazásával; a világ legnagyobb duzzasztógátjainak felépítése laza talajon; a legnagyobb teljesítőképességű és leghosszabb távvezetékek megépítése; a mezőgazdaság hallatlan méretű villamosítása. Mindez nagy befolyással van a szovjet tudomány fejlődésére és a szovjet tudósok átérzik annak jelentőségét, hogy az új problémák megoldására irányuló munkájukban milyen óriási felelősséget vállalnak a szovjet haza iránt.

A szovjet energiagazdálkodás tudósai előtt az új vízierőműközpontok, a maguk nemében egyedülálló távvezetékek, új turbinák és áramfejlesztők, valamint az automatizálás, távvezérlés stb. eszközeinek építésével és hasznosításával összefüggésben nagy felelősséggel járó bonyolult feladatok állanak. Az energiagazdálkodással foglalkozó közgazdák hivatottak az új vízierőművek és energiarendszerek üzemrendjének kidolgozására, a villamosenergia észszerű felhasználásának megállapítására és sok más súlyos kérdés megoldására. A hőtechnika területén a kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek hálózatába bekapcsolandó, legkorszerűbb hőerőművek létesítése során merülnek fel bizonyos feladatok. Már készülnek a magasnyomású, túlhevített gőzt felhasználó óriási hőerőművek tervei. A hőerőművek és a vízierőműközpontok együttes munkája népgazdasági szempontból igen nagyhatású lesz.

A kommunizmus nagy építkezéseinek legrövidebb időn belül való befejezése megköveteli a különféle szaktudósok együttműködését, valamint a tudományos kutatómunkának a gyakorlati szakemberek és újítók bevonásával való mindenirányú megszervezését. Az Energetikai Intézetben a hőtechnikusok, hidrotechnikusok, elektrotechnikusok és más szaktudósok már évek óta eredményesen végzik közös munkájukat fontos, népgazdasági jelentőségű kérdések megoldása érdekében. A szövetségi köztársaságok többi tudományos intézetében dolgozók százai, hazafias kötelességüket teljesítve, szintén nagy mértékben segítik az új építkezéseket nagyszámú tudományos és műszaki feladat megoldásában.

A nagy Sztálin tanítja, hogy az élenjáró tudomány olyan tudomány, amely nem szigetelj el magát a néptől, nem tartja magát távol tőle, hanem kész szolgálni a népet, kész a népnek a tudomány összes vívmányait átadni. Az élenjáró tudomány olyan tudomány, amely nem kényszer hatására, hanem önként, készségesen szolgálja a népet. A tudományos intézmények állandó kapcsolata a termeléssel a tudomány és a technika sikeres fejlődésének legbiztosabb záloga. Az a feladat, hogy valamennyi tudományos intézet erősítse ezt a kapcsolatot, és tevékenyen vegyen részt a kommunizmus építésében.

A szovjet országban a legkedvezőbb feltételeit teremtették meg valamennyi tudományág, s köztük az energetika fejlődésének is. A szovjet nép győzelmeinek aranykönyvében sok dicső lapot szentelnek a villamosításnak, a korszerű nagyüzemű gépi termelés energetikai bázisának. A világ első szocialista társadalmát megteremtő szovjet emberek ragyogó sikereinek fényes bizonyítékai: a hatalmas villamostelepek százai, a nagyfeszültségű távvezetékek sokezer kilométeres vonalai, a villamosított ipar, az automatizálás és távvezérlés széleskörű meghonosítása, a szállítás és a mezőgazdaság villamosítása, a villamosenergia szerepének fokozódása a kultúra fejlesztésében és a szovjet emberek életviszonyainak megjavításában, a nagyszabású létesítmények építése a Volgán és Dnyeperen, a Donon és Amu-Darján, s végül a megvalósuló sztálini természetátalakító terv.

A Lenin—Sztálin pártja vezette szovjet nép fölépítette a szocializmust. Az ország legfontosabb vízi útvonalain épülő s a Szovjetunió termelőerőinek hatalmas föllendülését tanusító, nagyszabású vízierőművek újabb hőstettekre lelkesítik a szovjet embereket, és megszilárdítják a kommunizmus győzelmébe vetett hitüket.

G. J. GLEZERMAN

Alap és felépítmény a szocialista társadalomban

Lenin és Sztálin pártjának vezetésével a szovjet nép felszámolta a kapitalizmust, fölépítette a szocialista társadalmat és sikerrel építi a kommunizmust.

A szocializmus fölépítésének eredményeképpen a szovjet társadalomban mélyreható átalakulás ment végbe: megszűnt a régi kapitalista alap és felépítménye, fölépült az új, szocialista alap és a neki megfelelő felépítmény. A Szovjetunióban ezzel lerakták a kommunizmus fölépítésének szilárd alapjait.

A szovjet szocialista építés világtörténelmi tapasztalatainak általános érvényű elméleti következtetéseit Lenin és Sztálin foglalta össze az alapról és felépítményről szóló marxi elméletet továbbfejlesztő munkáiban. Ezt az elméletet rendkívül nagymértékben gazdagította Sztálin *Marxizmus és nyelvtudomány* című zseniális munkája, amely az alap és felépítmény kérdésének sokoldalú feldolgozását tartalmazza és a szocialista társadalom fejlődéstörvényeinek megértését elősegítő irányelveket ad. Sztálin elvtárs tételei megvilágítják előttünk a kommunizmus építésének útjait és segítségünkre vannak annak tisztázásában, hogy e történelmi feladat megoldása szempontjából milyen hatalmas jelentőségű a szocialista társadalom gazdasági rendjének továbbfejlesztése és felépítményének megerősítése, vagyis a szocialista állam további megszilárdítása és a dolgozók szocialista tudatosságának fokozása.

1. A kérdés fölvetése

A történelmi materializmus tanítása szerint minden társadalom reális alapját gazdasági rendje alkotja. Erre az alapra épül a felépítmény: a politikai, jogi, művészeti és egyéb eszmék, valamint az ezeknek megfelelő politikai, jogi és egyéb intézmények.

Sztálin a szocializmust megelőző társadalmi alakulatok és a szocializmus alapjának és felépítményének kölcsönös viszonyát egyaránt jellemezte. Ennek során megállapította, hogy minden alapnak megvan a saját, neki megfelelő felépítménye. Így például a hűbéri rend alapjának megvolt a maga felépítménye, megvoltak a maga politikai, jogi és egyéb nézetei és az ezeknek megfelelő intézményei, a kapitalista alapnak is

megvan a maga felépítménye, s megvan a szocialista alapnak is. Mindebből Sztálin elvtárs azt a következtetést vonja le: «Ha megváltozik és megszűnik az alap, akkor nyomában megváltozik és megszűnik felépítménye, ha új alap jön létre, nyomában létrejön a neki megfelelő felépítmény.» (*Sztálin.* Marxizmus és nyelvtudomány. A nyelvtudomány néhány kérdéséhez. 6. lap. Szikra 1950. — A továbbiakban csak a Szikra-kiadás megfelelő lapszámát adjuk meg.)

Ez a tétel nemcsak az alap és a felépítmény történelmileg változó jellegét hangsúlyozza, hanem az alap *meghatározó* szerepét is a felépítményhez való viszonyában. Sztálin kifejti, hogy a felépítmény az alap megváltozása *nyomán* megváltozik, és ezzel kapcsolatban arra tanít bennünket, hogy a társadalom fejlődésének okait gazdasági alapjának változásaiban keressük, amelyek végső soron a társadalmi termelőerők fejlődésének eredményei.

A szovjet szocialista társadalomban is érvényben marad a történelmi fejlődésnek a marxizmus-leninizmus megalapítói által fölfedezett általános törvénye, amely szerint a felépítmény megváltozása az alap változásának következménye. Sztálin félreérthetetlen világossággal fejti ki ezt, amikor a Szovjetunióban végbement hatalmas történelmi változások tapasztalatait összegezi elméletileg:

«Az utóbbi harminc év folyamán Oroszországban megszűnt a régi kapitalista alap és új, szocialista alap épült. *Ennek megfelelően* megszűnt a kapitalista alapon nyugvó felépítmény és létrejött az új felépítmény, amely *megfelel* a szocialista alapnak. Következésképpen a régi politikai, jogi és egyéb intézményeket új, szocialista intézmények váltották fel» (6. lap.) A Szovjetunióban tehát megszűnt a régi felépítmény, az új pedig az alap megváltozásának *megfelelően,* azaz a történelmi materializmus általános érvényű törvényével összhangban alakult ki.

Sztálin elvtárs műveiben, így a *Marxizmus és nyelvtudomány* című munkájában is feltárta az alap és a felépítmény kölcsönös viszonyának sajátosságait a szovjet társadalomban, tisztázta a szocialista felépítmény különleges szerepét a szocialista társadalom fejlődésében.

Lenin elméletét továbbfejlesztve, Sztálin már *A leninizmus kérdéseihez* című munkájában megvilágította a proletárforradalomnak azt a sajátosságát, hogy a politikai hatalom megragadásával kezdődik, s a proletariátus a hatalmat emelőnek használja a régi gazdaság átépítésére és az új megszervezésére. A proletariátus — minden megelőző uralkodó osztállyal ellentétben — hatalmát az osztálykizsákmányolás megszüntetésére, az osztálynélküli társadalomra való áttérés megvalósítása érdekében használja fel. Az antagonisztikus osztályellentmondások megsemmisítésének eredményeképpen megváltozik a társadalmi fejlődés egész jellege, amint ezt Sztálin *Marxizmus és nyelvtudomány* című művében kifejtette.

Sztálin hangsúlyozta, hogy a régi minőségből új minőségbe robbanás útján való átmenet törvénye csak arra a társadalomra kötelező érvényű, amely ellenséges osztályokra oszlik, viszont egyáltalán nem kötelező arra a társadalomra, amelyben nincsenek ellenséges osztályok. A szocializmus előtti osztálytársadalmakban a felépítmény a kizsákmányoló osztályok uralmának biztosítását szolgálta. Ezért a felépítmény minden olyan esetben útját állta a társadalom további fejlődésének,

amikor ezeknek az osztályoknak érdekei megoldhatatlan ellentmondásba bonyolódtak a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteivel. Ezért kellett ezt a felépítményt a forradalmi osztályok alulról kiinduló erőszakos tevékenységével robbanásszerűen, vagyis a fennálló hatalom megdöntésének és új hatalom megteremtésének útján szétzúzni és elsöpörni. Ilyen úton, forradalmi robbanás útján jött létre a szovjet társadalom politikai felépítménye, a proletárdiktatúra is, amely a történelem folyamán elsőízben politikai uralomra került, munkásosztály vezette dolgozó tömegek érdekeit juttatja kifejezésre. A régi felépítménytől eltérően: ez a felépítmény nem fékezi, hanem elősegíti a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett feladatok megoldását. Ezért a proletárdiktatúra megteremtése után a társadalom további fejlődésében a robbanások már egyáltalán nem kötelezőek. Sőt még az olyan hatalmas forradalmi fordulat, mint az egyéni parasztgazdaságok rendszeréről a szocialista kolhozrendszerre való áttérés, amely következményeit tekintve ugyanolyan jelentőségű, mint az 1917. évi októberi forradalmi fordulat, nem robbanás útján, hanem fokozatos fejlődés útján valósult meg. «És ezt azért sikerült véghezvinni — mondja Sztálin — mert ez felülről jövő forradalom volt, mert a fordulat a fennálló hatalom kezdeményezésére ment végbe, a parasztság zömének támogatásával.» (26—27. lap.) Sztálin így tárja fel a Nagy Októberi Szocialista Forradalom által létrehozott új politikai intézmények, új politikai hatalom óriási szerepét a gazdaság szocialista átalakításában.

Sztálin idézett tételeiből világosan következik, hogy a szovjet társadalom fejlődésére is érvényesek a történelmi materializmus általános törvényei, itt azonban sajátos formában nyilvánulnak meg. Elméleti és gyakorlati-politikai szempontból egyaránt igen tanulságos konkrétan megvizsgálni, hogyan érvényesülnek ezek a törvények a szovjet társadalom fejlődésében, milyen itt az alap és felépítmény közötti kölcsönös viszony. Ennek a kérdésnek tisztázása a kommunizmus fölépítésével kapcsolatos nagyszerű feladatok alaposabb megértése szempontjából is feltétlenül szükséges.

Ennek a kérdésnek a megoldásakor el kell kerülni két olyan hibát, amely propagandamunkánkban olykor előfordul. Egyes elvtársak, hivatkozva az alap és a felépítmény kölcsönös viszonyának a Szovjetunióban érvényesülő sajátosságaira, arra a következtetésre jutnak, hogy a szocializmus időszakában a primátus a felépítményé, és nem az alapé, minthogy a szovjet állam tevékenysége minden területre kiterjed. Ezek az elvtársak efféle állításaikkal sajátmaguk előtt zárják el a szocialista társadalomfejlődés törvényszerűségeinek megismeréséhez vezető utat, és anélkül, hogy észrevennék, kicsúszik lábuk alól a történelem materialista értelmezésének talaja.

Ám olyanokat is ismerünk, akik az ellenkező végletbe esnek: nem értik meg vagy tagadják az alap és a felépítmény kölcsönös viszonyának sajátos voltát a szovjet társadalomban, s megkísérlik, hogy a szovjet társadalom fejlődését a megelőző társadalmak fejlődéséhez hasonlónak tüntessék fel. Ez az álláspont gátolja annak a hatalmas átalakító szerepnek megértését és teljes értékelését, amelyet a szocialista felépítmény és mindenekelőtt a szocialista állam tölt be a kommunizmus építésében.

2. A szocialista alap keletkezésének sajátosságai

A dialektikus és történelmi materializmusról című művében Sztálin a marxista irodalomban először fogalmazta meg a termelés három sajátosságát, amelyekben a termelőerők és a termelési viszonyok fejlődésének legáltalánosabb törvényszerűségeit fejtette ki. A termelés harmadik sajátossága ad választ arra a kérdésre, hogyan jönnek létre az új termelőerők és a nekik megfelelő termelési viszonyok. Sztálin tanítása szerint az új termelőerők és az ezeknek megfelelő termelési viszonyok keletkezése nem a régi rendtől különállóan, nem a régi rend letűnése után, hanem a régi rend méhében megy végbe, és nem az emberek előre tervbevett, tudatos tevékenységének eredményeképpen, hanem spontánul, nem-tudatosan, az emberek akaratától függetlenül történik.

A termelés harmadik sajátosságának tanulmányozása teszi lehetővé az új gazdasági alap és a neki megfelelő felépítmény keletkezési folyamatának megértését. A régi társadalom méhében keletkező új termelőerők összeütközésbe kerülnek az elavult termelési viszonyokkal és az ezeket támogató felépítménnyel. Ezt az összeütközést a szociális forradalom oldja meg, amely erőszakos úton megszünteti a termelési viszonyok régi rendjét és új rendet létesít, megsemmisíti a régi felépítményt és új felépítményt alkot. Miként Lenin tanítja: «a forradalom nem más, mint a régi felépítmények összetörése, és önálló fellépése a különböző osztályoknak, amelyek — mindegyik a maga módján — új felépítményt akarnak létrehozni.» *(Lenin* művei. 8. kötet. 192. lap. oroszul.)

A történelmi fejlődésnek ez az általános törvénye a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenetre is érvényes. Lenin nem egyízben hangsúlyozta, hogy a szocializmus a kapitalizmusból keletkezik, hogy a szocializmust azoknak a társadalmi erőknek a működése készíti elő, amelyek még a kapitalizmus méhében keletkeztek.

Már a kapitalista társadalom méhében spontánul kifejlődnek azok az új termelőerők, amelyek megteremtik a szocializmus anyagi előfeltételeit. Fejlődésük — mindenféle akarattól és óhajtól függetlenül — társadalmi jelleget kölcsönöz a termelési folyamatnak, ami viszont megköveteli a termelési viszonyok gyökeres átalakítását. Sztálin már *Anarchizmus vagy szocializmus* című művében kiemelte, hogy a kapitalizmusban «... a termelés folyamata, a munka, már társadalmi jelleget öltött, szocialista színezetre tett szert.» *(Sztálin* Művei. 1. kötet. 356. lap. Szikra 1949.) Ám hátra van még a tulajdon formájának megváltoztatása, összhangba hozása a termelőfolyamat társadalmi jellegével.

Az imperializmus korszakában, amikor a munka társadalmiasodása igen magas fokot ér el, létrejönnek a szocializmusba való átmenet összes anyagi előfeltételei. A monopóliumok keletkezése azt bizonyítja, hogy a munka társadalmiasodásának folyamata szüntelenül előrehalad, jóllehet a tőkések igyekeznek megtartani a tőkés magántulajdon szűk keretei közt. Ennek láttán Lenin úgy jellemezte az imperializmust, mint átmeneti, vagy helyesebben halódó kapitalizmust. Lenin megjegyezte, hogy a magántulajdon-viszonyok olyan burkot alkotnak, amely már nem felel meg a tartalomnak, és feltétlenül el kell távolítani. Hogy miként kell értelmezni a monopóliumok átmeneti jellegét, azt Lenin *A fenyegető katasztrófa és hogyan kell ellene harcolni* című munkájában magya-

rázza meg. Lenin ebben a munkájában hangsúlyozza, hogy az állammonopolista kapitalizmus «a szocializmus legteljesebb *anyagi* előkészítése, a szocializmus *előcsarnoka*, a történelmi lépcsőnek az a foka, amely között és a szocializmusnak nevezett fok között *semmiféle közbülső lépcső nincsen.*» (*Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. 123. lap. Szikra 1949.)

A kapitalizmus, ugyanakkor, amikor igen magas fokra fejleszti a munka társadalmiasodását, egyúttal megteremti a társadalmi termelés számvitelének apparátusát is a bankok, fogyasztási szövetkezetek formájában, amelyeket a proletárforradalomnak nem szükséges megsemmisítenie, hanem felhasználhatja őket a szocialista gazdaság építésére. Lenin erről a kérdésről a proletárforradalom előestéjén a következőket mondotta «... a mi feladatunk itt csak az, hogy *lenyessük*, ami ezt a kitűnő gépezetet *kapitalista módra elcsúfítja*, hogy *még nagyobbá*, még demokratikusabbá, még átfogóbbá tegyük. A mennyiség minőségbe csap át. Egyetlen óriási állami bank, amelynek minden járásban minden üzemben fiókja van — ez már kilenctized része a *szocialista* apparátusnak. Ez az általános állami *számvevőség*, a termelés és a termékelosztás általános állami *számvitele* — ez, mondhatni, a szocialista társadalom *csontvázához* hasonló valami.» (*Lenin* Művei. 26. kötet. 82. lap. oroszul. Idézve: *Sztálin* Művei. 7. kötet. 393. lap. Szikra 1951.)

A szocialista forradalomnak, éppúgy, mint a megelőző forradalmaknak, az új termelőerők és a régi termelési viszonyok közötti ellentmondás a gazdasági alapja. De a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet idején — a korábbi történelmi fejlődéstől eltérően — az új termelési viszonyok nem a régi rend méhében alakulnak ki. A kapitalizmus fejlődése megteremti a szocialista termelési viszonyok kialakulásának minden előfeltételét, és történelmi szükségszerűséggé teszi ezt a folyamatot. De ezek az új, szocialista termelési viszonyok csak a burzsoázia politikai hatalmának megdöntése és a proletariátus politikai hatalmának létrejötte után alakulnak ki. Éppen ezért mondja Sztálin, hogy a proletárforradalom kezdetén még nincsenek, vagy alig vannak meg a szocialista rend kész formái.

A szocialista termelési viszonyok kialakulásának ezt a sajátosságát mindenekelőtt az magyarázza, hogy a tőkés termelési módból a szocialista termelési módba való átmenet a gazdasági rendszernek összehasonlíthatatlanul mélyrehatóbb átalakítását tételezi fel, mint az összes megelőző társadalmi fordulatok. A tőkés termelőmód éppúgy, mint a feudális termelőmód, az embernek ember által való kizsákmányolásán épül fel. A tőkés termelőmód kialakulásával csak a kizsákmányolás formája változott meg, de maga a kizsákmányolás fennmaradt. Ezzel szemben a szocialista termelőmód megszüntet mindenfajta kizsákmányolást. A kizsákmányolást azonban nem lehet megszüntetni a kapitalizmus keretein belül, ehhez meg kell dönteni magát a kapitalizmust. Éppen ezért a szocialista termelési viszonyok nem is alakulhatnak ki a kapitalizmus méhében.

A szocialista termelési viszonyok kialakulásának ezt a sajátosságát továbbá az magyarázza, hogy a proletariátusnak, amely a kapitalizmusban nemcsak politikailag elnyomott, de kizsákmányolt, termelési

eszközöktől megfosztott osztály, a hatalom kivívása előtt nem áll módjában a szocialista gazdaság megszervezése, nem állnak rendelkezésére az ehhez szükséges anyagi eszközök. A proletariátus helyzete egyebek közt ebben is lényegesen különbözik a burzsoázia helyzetétől. Az utóbbinak ugyanis, mint kizsákmányoló osztálynak, már a hűbéri rend méhében, a hatalom megragadása előtt alkalma nyílt felhalmozni azt az anyagi gazdagságot, amely lehetővé tette a tőkés gazdasági formák, vállalatok stb. kifejlesztését. A proletariátus számára tehát az új szocialista gazdasági rend felé tett első lépés: a politikai hatalom megragadása és a burzsoázia kisajátítása.

Végül — a termelési viszonyok előző típusaitól eltérően, amelyek a termelési eszközök magántulajdonán alapultak — a szocialista termelési viszonyoknak a társadalmi tulajdon az alapja. A szocialista termelési viszonyok ezért csak a régi gazdasági rend teljes megsemmisítése alapján jöhetnek létre, és nem alakulhatnak ki e rend keretei között, elszigetelt gazdasági egységek formájában. A szocialista termelési viszonyok megteremtése feltételezi, hogy a termelési eszközök az egész társadalom tulajdonává váljanak, azaz feltételezi a gazdasági rend mélyreható átalakítását. Ennek előfeltétele a tőkések hatalmának megdöntése és a proletariátus politikai hatalmának megteremtése.

Az elmondottak alapján világos, hogy mennyire helytelenek és ártalmasak azok a különféle opportunista koholmányok, amelyek a kapitalizmusnak a szocializmusba való fokozatos «belenövését» hirdetik. A jobboldali szocialistáknak az az állítása, hogy a szocializmusba való átmenet megvalósulhat a szocialista gazdaságnak a kapitalizmus méhében rejlő csírái «beérése» útján, a labouristák áruló fecsegése arról, hogy a szocializmusba való fokozatos átmenetet meg lehet valósítani egyes termelési ágaknak a kapitalista állam által végrehajtott «nacionalizálásával», és a többi effajta nézet csak a dolgozók megtévesztésére s a kapitalizmus fekélyeinek takargatására szolgál.

Lenin—Sztálin pártja izzé-porrá zúzta az összes opportunista elméleteket, amelyek a szocializmus kialakulását spontán folyamatnak tüntették fel. A szocializmuselőtti társadalmi alakulatokban az új termelési viszonyok spontánul, nem-tudatosan, az emberek akaratától függetlenül alakultak ki; ezzel szemben a szocialista termelési viszonyok a proletárdiktatúra tudatos irányító tevékenysége nyomán jönnek létre. A szocialista gazdasági rend nem alakulhat ki «önmagától», a párt által vezetett dolgozók tudatos, aktív tevékenysége nélkül. A szocialista gazdaságot *felépítik* és nem magától *nő fel*. A szocializmus győzelmének egyik előfeltétele volt, hogy a párt szétzúzta a szocialista építés «automatizmusá»-nak elméletét és gyakorlatát. A szocialista gazdasági rendszer a Szovjetunióban a bolsevik párt vezette dolgozó milliók aktív, tudatos tevékenységének eredményeként jött létre és szilárdult meg.

A szocializmus építésének szovjet tapasztalatai teljes mértékben igazolták a marxizmus-leninizmus klasszikusainak azt az előrelátását, hogy a régi, kapitalista alap megsemmisítéséhez és az új, szocialista alap megteremtéséhez egész történelmi korszakra lesz szükség, s hogy ez a feladat nem valósítható meg egycsapásra. A társadalom gazdasági rendjének ez a mélyreható átalakulása a kapitalizmusból a szocializ-

musba való átmenet szakaszában, a szocialista és a kapitalista gazdasági alakulat elszánt harca közepette megy végbe. Az átalakulást a kapitalista alakulat pusztulása, a kisárutermelő szektor szocialista átalakítása, a többalakulatú gazdaságról az egységes szocialista gazdaságra való áttérés tetőzi be.

3. A szocialista felépítmény keletkezésének sajátosságai

Ha a kapitalizmus méhében nem alakul ki kész formában a szocialista alap, akkor miként jöttek létre ott a tudományos szocializmus eszméi, a marxista párt, hogyan jöttek létre Oroszországban a munkásküldöttek szovjetjei? Megjelenésük nem jelenti-e azt, hogy a szocialista társadalom felépítménye előbb jött létre, mint alapja?

Ahhoz, hogy ezeket a kérdéseket helyesen megoldjuk, a felépítmény klasszikus sztálini meghatározását kell szem előtt tartanunk.

Mielőtt Sztálinnak a nyelvtudomány kérdéseivel foglalkozó munkái megjelentek, a szovjet filozófiai irodalomban rendszerint a felépítményhez sorolták az adott társadalomban létező összes eszméket és intézményeket, tekintet nélkül arra, hogy ezek milyen alap szolgálatában álltak. Sztálin szabatosan meghatározta a felépítmény fogalmát, amikor kifejtette, hogy «az alap éppen azért hozza létre a felépítményt, hogy ez szolgálatára legyen, hogy tevékeny segítséget nyujtson neki kialakulásában és megerősödésében, hogy tevékenyen küzdjön a régi, önmagát túlélő alapnak és régi felépítményének felszámolásáért.» (7. lap.)

Így például a kapitalista társadalom felépítményét uralkodó osztályának, a burzsoáziának eszméi és intézményei alkotják, amelyek a kapitalista alapon jöttek létre és az alap megszilárdulását, megerősödését segítik elő. Ezeket a kapitalizmus születésekor azzal a céllal hozták létre, hogy támogassák a kapitalista alapot kialakulásában és megerősödésében, a hűbéri-jobbágyviszonyoknak, a hűbéri rend alapjának és felépítményének felszámolásában. A kapitalista rend felépítménye jelenleg arra szolgál, hogy fenntartsa ezt az önmagát túlélt rendszert, amely a történelmi fejlődés útjában álló legnagyobb akadállyá vált. Ezzel szemben az elnyomott osztály — a proletariátus — eszméi és szervezetei a kapitalizmus elleni harcot, a kapitalista alap és felépítmény felszámolását szolgálják, a hatalomnak a proletariátus által történt megragadása után pedig az új szocialista alap kialakulását és megerősödését, a régi alap és a régi osztályok felszámolását segítik elő.

Az uralkodó és az elnyomott osztályok egymással ellentétes eszméit és intézményeit természetesen nem lehet egyazon felépítményhez sorolni, mivel a társadalom fejlődésében homlokegyenest ellentétes szerepet töltenek be. De az eszméknek és intézményeknek mindkét fajtája a felépítmény körébe tartozó jelenség, amely a gazdasági alapon keletkezik. Marx *Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája* című írásában így jellemzi a különböző osztályok ideológiáját: «A tulajdon különböző formáin, a társadalmi létfeltételeken különböző és sajátosan alakult érzések, illúziók, gondolkodásmódok és életfelfogások egész felépítménye emelkedik. Az egész osztály teremti meg és alakítja ki ezeket anyagi alapjaiból és a megfelelő társadalmi viszonyokból.» *(Marx-Engels.* Válogatott művek. I. kötet. 250. lap. Szikra 1949.) A tőkés társadalom egymással ellentétben álló osztályai között e tekintetben egyébként az a kü-

lönbség, hogy az uralkodó osztály — a burzsoázia — eszméi és intézményei a kapitalizmus felépítményét alkotják, amely a fennálló rend megszilárdítására hivatott, az elnyomott osztály — a proletariátus — eszméi és szervezetei pedig a fennálló rend megdöntésére hivatottak és annak az új társadalomnak az elemeit képviselik, amelynek a kapitalizmus helyébe kell lépnie.

A proletariátusnak a burzsoá társadalomban kialakuló nézetei és szervezetei a kapitalista termelőmód ellentmondásait fejezik ki. A szocialista termelőmódtól eltérően, amely kizárja az antagonisztikus osztályellentmondásokat, és amelynek talaján éppen ezért az egész társadalom egységes szocialista tudata alakul ki, a tőkés termelőmód antagonisztikus ellentmondásokat foglal magában, antagonisztikus osztályok fennállását tételezi fel. Ez osztályoknak homlokegyenest ellentétes társadalmi léte, ellentétes tudatuk kialakulását eredményezi. A tőkés termelési viszonyok — amelyeknek összessége alkotja a kapitalizmus valódi alapját — az uralkodás és alávetettség viszonyai: egyfelől a burzsoázia, mint uralkodó és kizsákmányoló osztály, másfelől a proletariátus, mint elnyomott és kizsákmányolt osztály közti viszonyok. Érthető tehát, hogy a termelési viszonyok talaján homlokegyenest ellentétes eszmék és képzetek, szokások, erkölcsi elvek és politikai nézetek alakulnak ki a burzsoában és a proletárban.

Az elmondottakat nem egyízben hangsúlyozta Lenin és Sztálin. Lenin például a kapitalizmus nemzeti kultúráját jellemezve kifejtette, hogy benne az uralkodó burzsoá kultúra mellett, ha fejletlen formában is, de mindig megtalálhatók a demokratikus és szocialista kultúra elemei, «mert *minden* nemzetnek vannak dolgozó és kizsákmányolt tömegei, *amelyeknek létfeltételei* elkerülhetetlenül demokratikus és szocialista ideológiát hoznak létre». *(Lenin* Művei. 20. kötet. 8. lap. Glezerman kiemelése.) Sztálin pedig így ír erről a kérdésről: «A burzsoáziát létfeltételei arra kényszerítik, hogy erősítse a kapitalista rendet. A proletariátust viszont létfeltételei arra kényszerítik, hogy aláaknázza a kapitalista rendet, megsemmisítse azt. E két osztálynak megfelelően tudat is kétféle alakul ki: burzsoá és szocialista. A proletariátus helyzetének a szocialista tudat felel meg... Mondanunk sem kell, hogy ha nem volna kapitalizmus és osztályharc, nem volna szocialista tudat sem.» *(Sztálin* Művei. 1. kötet. 170—171. lap. Szikra 1949.)

Tehát a szocialista ideológiát a proletariátus létfeltételei hozzák létre — ez az ideológia felel meg létfeltételeinek, amelyek a kapitalizmus elleni harcra kényszerítik.

Mint minden új társadalmi eszme, a tudományos szocializmus eszméi is *azután* alakulnak ki, hogy előzőleg létrejöttek a társadalom anyagi élete fejlődésének új szükségletei. Amint Sztálin megállapítja «a tudományos szocializmusnak még nyoma sem volt, amikor már létezett a kapitalizmus és erős osztályharc folyt; még sehol sem jött létre a szocialista eszme, de a termelés folyamatának már társadalmi jellege volt». *(Sztálin* Művei. 1. kötet. 402. lap. Szikra 1949.) Tehát először ki kellett fejlődnie a kapitalizmusnak, napvilágra kellett kerülniük a termelőmód ellentmondásainak, először társadalmi jelleget kellett öltenie a termelés folyamatának, föl kellett vetődnie a szocializmusba való átmenet történelmi feladatának s csak ezután tükröződhettek vissza és tudatosulhat-

tak a társadalom anyagi létfeltételeinek ezek a változásai a tudományos szocializmus eszméiben. A tudományos szocializmus eszméire tehát teljes mértékben vonatkoznak Sztálin szavai: «Új társadalmi eszmék és elméletek csak azután keletkeznek, hogy a társadalom anyagi életének fejlődése új feladatot állít a társadalom elé.» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 682. lap. Szikra 1951.) A tudományos szocializmus eszméi, miután e megérett feladatok visszatükröződéseként megjelentek, mozgósították és egybekovácsolták a proletártömegeket, elősegítették, hogy a tömegek politikai hadsereggé szerveződjenek, amelynek élére a proletariátus politikai pártja állott. A kapitalizmus elleni harcban jönnek létre a proletariátus szervezetei, így a proletárpárt, mint az osztályszervezet legmagasabb formája, a proletariátus élcsapata, politikai vezére. E harc során keletkeztek Oroszországban a szovjetek is, amelyek a proletariátus hatalomrajutása után az új társadalom politikai alapjává váltak.

Az új eszmék és a nekik megfelelő szervezetek megjelenése a régi társadalom méhében, előkészíti az új felépítménynek, a kapitalista rendet szükségszerűen felváltó szocialista rend felépítményének kialakulását. A tőkés társadalom méhében a proletariátus azonban legföljebb az új felépítmény *elemeit* hozhatja létre, minthogy a hatalom nincs a kezében. Mindaddig, amíg a proletariátus elnyomott osztály marad, nem áll módjában megteremteni az új felépítményt alkotó összes politikai és jogi intézményeket, nincs lehetősége arra, hogy valamelyest szélesebb méretekben feilessze kultúráját, jelentős számú értelmiségi kádert termeljen ki magából. Éppen erre való tekintettel beszél Lenin a demokratikus és szocialista kultúra *elemeiről.* De hiába őrzi a burzsoázia uralmát, Marx kifejezésével élve, a kapitalizmus egész «óriási felépítménye», a jövő a proletariátusé, amely új, feltörekvő, növekedőben lévő erő. A proletariátus megdönti a burzsoázia hatalmát és a hatalom megragadása után létrehozza saját államát, saját politikai, jogi és egyéb intézményeit, biztosítja a marxizmusnak uralkodó ideológiává válását. A társadalom szocialista átalakításával megteremti mind az új szocialista alapot, mind a neki megfelelő felépítményt.

A felépítményt Sztálin úgy tekinti, mint egységes egészet, amely nemcsak eszméket (politikai, filozófiai, művészeti s egyéb eszméket) foglal magában, hanem ezeknek megfelelő intézményeket is (politikai, jogi stb.). Nyilvánvaló, hogy a szocialista felépítmény teljes egészében nem alakulhat ki a kapitalizmus megdöntése előtt; nem a burzsoá rend alapján jön létre, hanem annak lerombolása folyamán, a burzsoázia hatalmának megdöntése után, az új szocialista rend építése folyamán. Ezért hangsúlyozza Sztálin nyelvtudománnyal foglalkozó munkáiban, hogy mind az új szocialista alap, mind az ennek megfelelő új felépítmény Oroszországban az utóbbi harminc év folyamán jött létre. Ebből kitűnik, hogy a szocialista alapnak megfelelő felépítmény megteremtése hosszantartó folyamat. Jóllehet a tudományos szocializmus eszméi, a proletariátus forradalmi világnézete már a kapitalista társadalomban kialakulnak, a bolsevik pártnak a kapitalizmus megdöntéséért vívott hosszú elszánt harca, a szocialista forradalom győzelme, a szocializmus gazdasági alapjának megteremtése is szükséges még ahhoz, hogy a szocialista tudat az egész nép tudatává váljék, hogy az egész társadalom

erkölcsei és szokásai a szocializmus szellemének megfelelően átalakuljanak, amint ezt napjainkban a Szovjetunióban láthatjuk.

Mit jelentett a szocialista társadalom felépítményének létrehozása? Jelentette mindenekelőtt a politikai, jogi és egyéb intézményeknek új, szocialista intézményekkel való fölcserélését. Ennek a feladatnak a megvalósítása az Októberi Forradalom győzelmével kezdődött, amikor néhány hónap leforgása alatt, 1917 végétől 1918 közepéig szétzúzták a régi államgépezetet, és megteremtették az új proletárállamot. Ámde a szovjet állam mindaddig az átmeneti időszak állama volt, amíg ki nem épült a szocialista gazdaság fundamentuma. Céljait, osztálytermészetét tekintve, szocialista volt, minthogy a proletariátus, a szocializmus megvalósítására hivatott osztály diktatúráját fejezte ki. És csak az ezután következő egész fejlődési folyamat eredményeként ölthette magára a szocialista alapnak teljesen megfelelő jelenlegi formáját. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa 1946 márciusi ülésén Svernyik elvtárs a következőket mondta: «... Szovjet államunk csak a szoviet államrendszernek a Szovjetunió új alkotmánya alapján történt átépítése után alakult ki véglegesen». Ennek megvilágítására elegendő arra emlékeztetnünk, hogy a gazdasági-szervező és kulturális-nevelő funkció, amely (a megelőző államtípusoktól eltérően) a szocialista állam legjellemzőbb funkciója, csak államunk fejlődésének második szakaszában bontakozott ki teljességében, s hogy a szocialista demokrácia teljes kifejlődése is a második szakaszra esik, s így tovább. Azután, hogy a szovjet országban kiépültek a szocialista gazdaság fundamentumai és létrejött a szocializmus új gazdasági alapja, szükségessé vált a Szovjetunió új alkotmányának megalkotása (az 1936-os Sztálini Alkotmány), a munkás-, vöröskatona- és parasztküldöttek szovjetjeinek átalakítása a dolgozók küldötteinek szovjetjeivé, s így tovább. Sor kerülhetett-e a szocialista államiság e teljes kifejlődésére addig, amíg nem épült ki a szocialista gazdaság fundamentuma? Nem, mert államunk fejlődésében az első szakaszból a második szakaszba való átmenetnek előfeltétele volt a szocialista gazdaság fundamentumának kiépítése, és a szovjet társadalom osztályszerkezetében ennek megfelelően végbement változás. Mindezeknek figyelembevétele nélkül nem érthetjük meg a szovjet szocialista állam fejlődésének törvényszerűségeit.

A szocialista társadalom felépítményének megteremtése megkívánta még azt is, hogy a szocializmus eszméi behatoljanak az ország lakossága túlnyomó többségének tudatába, és érzésvilágába, s hogy gyökeresen megváltozzanak a nép szokásai és erkölcsei. De ezt a feladatot is csak a szocialista gazdaság fundamentumának kiépítése alapján lehetett megvalósítani. Először végre kellett hajtani a gazdasági fordulatot, és csak ennek alapján vált lehetségessé a kulturális forradalom. A kultúrforradalommal éppen ezért foglalkozik a *SzK(b)P története* rövid tanfolyamának XII. fejezete, amely az 1935—37-es éveket tárgyalja.

A munkásosztály ideológiája csak azután vált az egész nép ideológiájává, miután a társadalmi lét feltételei a szocializmus szellemében átalakultak. Így például a parasztság tudatának mélyreható megváltozása csak azután vált lehetségessé, miután a parasztságot már átvezették a régi falusi burzsoá gazdasági rend alapjáról, az új szocialista alapra.

Mindabból, amit elmondottunk, az következik, hogy a szocialista társadalom felépítménye, ha teljes, kifejlett formájában tekintjük, nem alakulhatott ki addig, amíg létre nem jött a szocialista alap. Ezért mondja Sztálin, hogy az új felépítmény a Szovjetunióban az új szocialista alapnak *megfelelően* jött létre.

Így tehát a szocialista társadalomra is érvényes a történelmi materializmusnak az az általános törvényszerűsége, amely szerint a felépítmény az alap talaján, az alap kialakulását követően keletkezik.

4. A felépítmény aktív szerepe a szovjet társadalom fejlődésében

Vajjon nincs-e ellentmondásban az előbbiek során kifejtett gondolatokkal az a körülmény, hogy a Szovjetunióban a politikai fordulat megelőzte a gazdasági fordulatot? Ha elismerjük a politika elsőbbségét a gazdasággal szemben, nem kell-e szükségképpen arra a következtetésre jutnunk, hogy a szovjet társadalomban a felépítménynek döntő szerepe van?

Ezekre a kérdésekre csak akkor válaszolhatunk, ha megvilágítjuk a felépítmény aktív szerepét, aminek a szovjet rendszerben különleges jelentősége van.

Mint ismeretes, a történelmi materializmus azt tanítja, hogy a felépítmény tevékenyen hozzájárul alapjának kialakulásához és megerősödéséhez, aktivan küzd a régi, önmagát túlélt alapnak és régi felépítményének felszámolásáért. A szovjet rendszerben a felépítménynek ez az aktív szerepe nemcsak hatalmas mértékben megnő, hanem minőségileg is megváltozik.

Ezt mindenekelőtt az magyarázza, hogy a proletárdiktatúra állama — a megelőző államoktól eltérően — az új gazdasági alap építésének eszköze. Kialakulásuk után az összes megelőző államok elősegítették az őket létrehozó gazdasági rend győzelmét, és megszilárdították ezt a győzelmet. Ámde közülük egyetlen egy sem építette tervszerűen az új gazdasági alapot. Ezt a szerepet csak a proletárdiktatúra tölti be.

A politikai felépítmény új szerepe a szovjet társadalomban mindenekelőtt a szocialista társadalom sajátosságaiból következik. A polgári forradalomnak az volt a feladata, hogy megragadja a hatalmat és a politikai felépítményt összhangba hozza a már meglévő kapitalista gazdasággal. A szocialista forradalom célja — amint Lenin és Sztálin tanítja — a hatalom megragadása és felhasználása az új szocialista gazdaság fölépítésére. Ennek megfelelően a szovjet országban először a proletárdiktatúrát kellett kivívni és ezáltal megteremteni a szocializmus *politikai* alapját, s csak ezután lehetett létrehozni a szocializmus *gazdasági alapját*. A proletariátus diktatúrája, a szocializmus megvalósításának politikai alapja, feltételezte, hogy a proletariátus a szocializmus gazdasági alapjának megteremtésére használja fel a hatalmat. (V. ö. *Sztálin* Művei. 9. kötet. 22—23. és 126—127. lap.)

Ez természetesen egyáltalán nem mond ellent a történelmi materializmus már említett általános tételeinek, mert a proletariátus diktatúrája nem gazdasági előfeltételek nélkül jött létre. A proletárdiktatúra — Sztálin tanítása szerint — a proletárforradalom eszköze, amelynek gazda-

sági alapja» a kapitalizmus termelési viszonyai és a kapitalizmus méhében kifejlődő termelőerők közötti összeütközés. Az ebből következő problémák megoldására tehát a proletariátus diktatúrája szolgál eszközül, fegyverül.

A társadalom gazdasági rendjének megváltozása általában hosszabb időt követel meg, mint az, hogy a hatalom átmenjen egyik osztály kezéből a másikéba. Ez nem valósítható meg egycsapásra, mint a politikai hatalom megszerzése. Minthogy pedig a szocialista forradalom a gazdasági fordulatot megelőző politikai fordulattal kezdődik, a forradalom győzelmének eredményeképpen ellentmondás keletkezik a proletariátus által kivívott új politikai hatalom és a gazdaság között, amely még nem változott meg gyökeresen. A szovjet országban ez az ellentmondás a régi Oroszországtól örökölt technikai-gazdasági elmaradottság következtében különös élességgel jelentkezett.

Az 1917 októberében megszerzett politikai hatalom megszilárdítása érdekében a proletariátusnak azonnal el kellett foglalnia a népgazdaság parancsnoki magaslatait (a nagyipart, a bankokat, a közlekedést, a külkereskedelmi monopóliumot stb.). Ha nem lett volna meg ez a gazdasági alap, ha a földek a földbirtokosok kezén, a gyárak és üzemek pedig a tőkések tulajdonában maradtak volna, a proletariátus nem tarthatta volna meg politikai hatalmát. Abból a tényből tehát, hogy a proletárdiktatúra előbb valósult meg, mint a szocialista gazdaság alapjainak lerakása, nem lehet azt a következtetést levonni, hogy a proletariátus diktatúrájának egyáltalán nem volt meg a gazdasági alapja. A proletárdiktatúra a szocialista gazdasági szektorra támaszkodott, amely már a proletárforradalom első napjaiban kezd kialakulni és vezetőszerepre tesz szert a népgazdaságban, a szocialista építés folyamán pedig győzelmet arat a kapitalista szektoron, és az egész népgazdaságban osztatlanul uralkodó, egyedüli irányító erővé válik.

A szocialista gazdasági alakulat győzelmében *döntő szerepe van* a proletárdiktatúrának. A bolsevik párt vezette munkásosztály a népgazdaság parancsnoki magaslataira támaszkodva, a rendelkezésre álló összes politikai és gazdasági emelők felhasználásával vívja ki a gazdaságban a szocializmus győzelmét.

E feladat megoldása érdekében a Szovjetunióban mindenekelőtt a szocializmus anyagi-technikai alapját kellett megteremteni, vagyis az ország egész gazdaságát — beleértve a földművelést is — a korszerű, nagyüzemi termelés technikai alapjára kellett átállítani. Az első lépés e feladat megoldása felé az ország villamosítását célul tűző lenini terv megvalósítása volt, amelyet Sztálin tudományos előrelátással már akkor úgy értékelt, mint az egyedül helyes utat ahhoz, hogy «... a gazdaságilag elmaradt Oroszország szovjet felépítménye alá megépítsük a valóban reális, a mai viszonyaink között egyedül lehetséges technikai-termelési alapot». (*Sztálin* Művei. 5. kötet. 53. lap. Szikra 1951.) Az ország iparosításának köszönhető, hogy a szocializmus technikai-termelési alapját már az első ötéves terv teljesítésének eredményeképpen megteremtették. A szovjet közlekedést, mezőgazdaságot műszakilag átalakították és a legfejlettebb műszaki felszereléssel látták el. Az új anyagi-technikai alap megteremtése elengedhetetlen feltétele volt a szocializmus győzelmének

a gazdaságban. Minthogy az ország iparosítását mint *szocialista* iparosítást hajtották végre, az iparosítás megvalósítása egyúttal a szocialista gazdasági formák győzelmét hozta az iparban és a kereskedelemben a tőkés gazdasági formákon. A szocialista iparosítás alapján lehetővé és szükségszerűvé vált a mezőgazdaság teljes kollektivizálása, ami kiirtotta a kapitalizmus gyökereit az ország gazdaságából és «megvetette a szovjet hatalom szocialista alapját a népgazdaság legkiterjedtebb és életbevágóan fontos, de egyúttal legelmaradottabb ágában, a mezőgazdaságban». (A SzK(b)P története. 368. lap. Szikra 1950.) Így tehát a leghaladóbb rendnek, a szovjet rendnek, és a leghaladóbb hatalomnak, a szovjet hatalomnak a szocialista nagyipar és a kollektív mezőgazdaság vált az alapjává.

A Szovjetunió győzelmes szocialista építésének tapasztalata szemléltetően bizonyítja, hogy milyen hatalmas szerepet tölt be a politika az ország gazdaságának szocialista átalakításában. Ismeretes, hogy a marxizmus a politika elsőbbségét tanítja a gazdasággal szemben. Ezt a tételt Lenin «a marxizmus ábécéjének» nevezte. A politika elsőbbsége a gazdasággal szemben abból következik, hogy a politika a gazdaság sűrített kifejezése, általánosítása és betetőzése. Lenin azt tanítja, hogy az osztályharcban az osztályok leglényegesebb, legdöntőbb érdekei csak gyökeres politikai átalakulások útján elégíthetők ki. Így például a proletariátus nem elégítheti ki legfontosabb érdekeit, vagyis nem szabadulhat meg a kizsákmányolástól másként, mint politikai forradalom útján, amely a burzsoázia diktatúráját proletárdiktatúrával váltja fel. Éppen ezért, az olyan, történelmileg megérett forradalmi átalakulás megvalósítása, mint amilyen a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet, mindenekelőtt attól függ, hogy a proletariátus képes-e kivívni és megtartani a politikai hatalmat. Ez viszont nagymértékben a proletárpárt politikájának helyességétől függ.

A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakának eredményei azt mutatják, hogy a Szovjetunióban a szocialista építés sorsát, a szovjetrendszer sorsát elsősorban a bolsevik párt helyes politikája és e politika sikeres gyakorlati megvalósítása határozta meg. A trockisták, buharinisták és a különféle nacionalista elhajlók kapituláns politikája csak a szocializmus pusztulását és a kapitalizmusnak a szovjet országban való restaurálását eredményezhette volna. Éppen erre törekedtek ezek az árulók, akik párttagsági könyvükkel álcázták az imperialista kémszervezeteknek tett szolgálataikat. A bolsevik párt Sztálin vezetésével szétzúzta az összes antileninista csoportosulásokat, felszámolta a soraiba férkőzött ellenséges ügynökséget és megteremtette a Szovjetunióban a szocializmus győzelméhez szükséges feltételeket. A szocializmus győzelme a Szovjetunióban mindenekelőtt a bolsevik párt helyes leninisztálini politikája végrehajtásának köszönhető. Ebből is kitűnik, milyen hatalmas szerepe van a bolsevik párt és a szovjetállam politikájának, mint a szovjetrendszer éltető alapjának.

A politikának döntő jelentősége van a gazdaság szükségszerű átalakításával kapcsolatos feladatok végrehajtásában. Ez azonban természetesen semmiféle ellentmondásban sincs azzal, hogy a társadalom gazdasági rendjét ismerjük el annak az alapnak, amelyen a politikai felépítmény emelkedik. Arról van szó, hogy a politika éppen mint a gazdaság

fejlődése során megérett feladatok megoldásának *eszköze, fegyvere* tesz szert döntő szerepre. E feladatok sikeres megoldása a helyes politikától függ, s éppen az a politika helyes, amelyik pontosan tükrözi a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteit, amelyik az osztályerők egymáshoz való objektív viszonyának pontos figyelembe vételén alapul és így tovább. Így például a szocialista gazdasági formának a kapitalista formákon aratott győzelmében a proletárdiktatúra helyes politikájának eredményei öltöttek testet; a proletárdiktatúra ugyanis különféle politikai és gazdasági módszerekkel elzárta a kapitalista elemek fejlődésének útját és ugyanakkor elősegítette a szocialista elemek fejlődését a Szovjetunió népgazdaságában. Ez a politika éppen azért bizonyult sikeresnek, mert megfelelt a gazdaság fejlődése során megérett szükségleteknek. Ha az állam azzal próbálkozott volna, hogy gazdaságilag elmaradott, idejétmúlt gazdasági formákat honosítson meg, politikája menthetetlenül kudarcot szenvedett volna. Ámde a szovjet állam szocialista gazdasági formákat honosított meg és fejlesztett ki, s felhasználta e gazdasági formák nyujtotta hatalmas előnyöket. Erre utalt Sztálin elvtárs a bolsevik párt XVIII. kongresszusán, amikor hangsúlyozta, hogy a Szovjetunióban «a magánipar pusztulását nem tekinthetjük véletlennek. A magánipar elsősorban azért pusztult el, mert a szocialista gazdasági rendszer, a kapitalista rendszerhez képest fejlettebb rendszer. A magánipar másodsorban azért pusztult el, mert a szocialista gazdasági rendszer megadta nekünk a lehetőséget arra, hogy néhány év alatt az új, korszerű technika alapján új gépekkel szereljük fel egész szocialista iparunkat. Ilyen lehetőséget nem nyújt és nem nyújthat a kapitalista gazdasági rendszer.» (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 716. lap. Szikra 1951.) A szocialista rendszer gazdasági előnyei teljes mértékben érvényesültek a mezőgazdaságban is, amelyben ugyanez a történelmi időszak a szocialista mezőgazdaság fejlődésének és megszilárdulásának, valamint az egyéni gazdaság pusztulásának időszaka volt. A szovhoz-kolhozrendszer hatalmas előnyei abban nyilvánultak meg, hogy ezekben az években a Szovjetunió mezőgazdasága olyan mezőgazdasággá változott, amely «... nemcsak a legnagyobb üzemű és a legjobban gépesített, vagyis egyben a legtöbb árut piacrabocsátó mezőgazdaság, hanem ugyanakkor jobban van felszerelve korszerű technikával, mint bármely más ország mezőgazdasága.» (I. m. 723. lap.)

Azután tehát, hogy a proletariátus kivívta a politikai hatalmat, az általa létesített új állam a szocialista gazdaság építésének leghatalmasabb emelőjévé, a szocializmus gazdasági alapja megteremtésének eszközévé válik. Ilyen eszköz nélkül elképzelhetetlen, lehetetlen felépíteni a szocialista gazdaságot. Ebből azonban semmiesetre sem szabad azt a következtetést levonni, hogy a szocializmus gazdasági alapját szülő *ok,* a proletariátus hatalma. A valóságban, a kapitalista termelési viszonyoknak szocialista termelési viszonyokkal való felváltását szükségessé tevő okok a termelési mód fejlődésében rejlenek. Nem ok nélkül írta Lenin *Marx Károly* című cikkében a következőket: «... Marx a tőkés társadalom szocialista társadalommá való átalakulásának elkerülhetetlenségét *teljesen* és *kizárólag* a modern társadalom gazdasági mozgástörvényéből vezeti le.» (*Lenin* Művei. 21. kötet. 60. lap. Szikra 1951. Glezerman *kiemelése.*) A proletárállam a gazdaság szocialista átalakításának esz-

köze, tehát a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett szükségletek kielégítését szolgálja. A proletárállam tevékenységének iránya megfelel a gazdasági szükségleteknek. Éppen ezért bizonyul képesnek arra, hogy hatalmas eszköze legyen a szocialista alap megteremtésének.

A szocializmus győzelme után, a társadalom további fejlődésében az állam még nagyobb szerepet tölt be, még nagyobb méreteket ölt gazdasági-szervező és kulturális-nevelő tevékenysége. Ebben mindennél világosabban mutatkozik meg az, hogy végső soron magának a gazdasági rendnek a természete határozza meg a gazdasági élet állami befolyásolásának lehetőségét és jellegét. Hogy erről meggyőződjünk, elegendő feltenni a kérdést: miért nem fejlődhetett ki jelentősebb mértékben a szocialista állam gazdasági-szervező funkciója fejlődésének első fázisában? Ez a többi között azzal magyarázható, hogy a többalakulatú átmeneti gazdaságban a terv szerint fejlődő szocialista alakulat kezdetben még nem jutott abszolút túlsúlyra, hanem a kisárutermelő gazdaság volt túlsúlyban, amely spontánul fejlődött és csak közvetve, az árakon, az adókivetésen keresztül volt szabályozható. A szocialista szektor súlyának növekedésével azonban a szovjet állam gazdasági-szervező tevékenységének keretei is kiterjedtek, s ez a tevékenység a fejlődés második fázisában bontakozott ki teljesen. A szovjet állam különleges szerepét a Szovjetunió gazdaságának fejlesztésében, magának a szocialista gazdaságnak a természete határozza meg. A szocialista gazdaság ugyanis — minthogy a termelési eszközök társadalmi tulajdonán alapul — nem fejlődhet egységes népgazdasági terv nélkül.

Napjainkban a szocialista szovjet állam szerveinek gazdasági-szervező és kulturális-nevelő munkája az állam tevékenységének legfőbb tartalma az országon belül. Ebben nyilvánul meg legvilágosabban a szocialista társadalom politikai felépítményének minőségileg új szerepe, valamint a gazdaság és az állam között a szocialista társadalomban kialakult új kölcsönös viszony. A burzsoá állam funkcióit jellemezve, Sztálin elvtárs kifejtette, hogy az állam az ország védelmi szervezetének intézménye, a «rend» védelmének intézménye, az adóbehajtás apparátusa. «A tőkés államnak a szó szoros értelmében vajmi kevés köze van a gazdasághoz; nem tartja kezében a gazdaságot. Ellenkezőleg az állam van a tőkés gazdaság kezében.» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 10. kiadás. 602. lap. oroszul.)

A szovjet társadalomban egészen más kölcsönös viszony alakult ki az állam és a gazdaság között: a legfontosabb termelési eszközök az állam tulajdonában vannak. Már a háborúelőtti években az állam kezében volt a szovjet ország termelési alapjainak kilenctized része, a többi pedig csaknem egészen szövetkezeti-kolhoztulajdonban volt. A szocialista állam *a gazdaság fejlesztésének legfontosabb irányító és vezető ereje,* nemcsak a politikai hatalom eszközeit, hanem a gazdasági vezetés összes emelőit is kezében összpontosítja. A szocialista állam irányítja a népgazdaság valamennyi ágának: az iparnak, a mezőgazdaságnak, a közlekedésnek fejlődését, kezében összpontosítja az egész külkereskedelmet és a belkereskedelem nagy részét, finanszirozza a gazdasági és kulturális építést, és irányítja a káderképzést. A társadalmi termelés, csere és elosztás egész folyamatát az állam tervezi és irányítja. Az állam álla-

pítja meg a munkaerő elosztásának arányát a különböző termelési ágak között, a fogyasztási és a felhalmozási alap közötti arányt, és így tovább.

Mindez azt bizonyítja, hogy a társadalom a szocialista államban olyan hatalmas eszközre tesz szert a gazdaság fejlesztésének befolyásolására, amilyennel azelőtt sohasem rendelkezett. A gazdasági fejlődés törvényeit felismerve, a szocialista társadalom emberei a történelem során először vetették uralmuk alá a korábban az embereken uralkodó spontán erőket.

A kommunizmusért vívott harcban törvényszerűen megnő a társadalmi fejlődés tudatos irányításának jelentősége, fokozódik tehát a szocialista felépítménynek és a társadalmi fejlődés menetére gyakorolt tevékeny visszahatásának jelentősége is.

A szocialista társadalom felépítményéhez tartozik a bolsevik párt is, a szovjet állam vezető és irányító ereje, «vezető magva a dolgozók összes szervezeteinek, a társadalmiaknak épúgy, mint az államiaknak». (A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének Alkotmánya [alaptörvénye]. 126. cikkely. Szikra 1949. 70. lap.) A pártnak a szovjet társadalmi élet minden területén megnyilvánuló vezető és irányító szerepében mindennél világosabban jut kifejezésre a szocialista felépítmény aktív szerepe.

A párt szerepének, valamint a társadalmi fejlődés menetére gyakorolt befolyásának növekedése a szovjet társadalom egyik törvényszerűsége. A hatalom megragadása előtt a párt a munkásmozgalom fejlődésének volt tudatos irányítója, a hatalom megragadása, a proletárdiktatúra kivívása és megszilárdítása után viszont az egész társadalom fejlődését irányítja.

A proletárpárt hatalomrajutás előtti politikai stratégiájának és taktikájának tevékenységi körét jellemezve, Sztálin hangsúlyozta, hogy a stratégia és taktika működési területe a munkásmozgalom szubjektív oldalára korlátozódik. A munkásmozgalomnak — mondja Sztálin — két oldala van: objektív és szubjektív oldala. «Az objektív, ösztönös elem azoknak a folyamatoknak a csoportja, melyek a proletariátus tudatos és szabályozó akaratától függetlenül mennek végbe. Az ország gazdasági fejlődése, a kapitalizmus fejlődése, a régi hatalom felbomlása, a proletariátus és a proletariátust környező osztályok ösztönös mozgalma, az osztályok összeütközése stb. — mindezek olyan jelenségek, amelyeknek fejlődése nem függ a proletariátus akaratától. Ez a mozgalom objektív oldala. A stratégia semmit sem tehet ezekkel a folyamatokkal, mert sem megszüntetni, sem megváltoztatni nem képes őket, csupán számolhat velük és kiindulhat belőlük . . .

A mozgalomnak azonban még szubjektív, tudatos oldala is van. A mozgalom szubjektív oldala — a mozgalom ösztönös folyamatainak tükröződése a munkások agyában, a proletariátus tudatos és tervszerű mozgalma meghatározott cél irányában. A mozgalomnak ez az oldala tulajdonképpen azért érdekel bennünket, mert ez az oldal, a mozgalom objektív oldalától eltérően, teljes egészében a stratégia és taktika irányító hatása alatt áll.» *(Sztálin* Művei. 5. kötet 174. lap. Szikra 1951.)

A munkásmozgalom két oldaláról adott klasszikus sztálini jellemzés meghatározza a párt szerepét abban az időszakban, amikor a proletariátus még nem vívta ki az államhatalmat, nem szilárdította meg a

maga uralmát. A gazdasági fejlődés ebben az időszakban ösztönösen, a proletariátus tudatos és szabályozó akaratától függetlenül megy végbe. Az államhatalom nem a proletariátus, hanem a kizsákmányoló osztályok kezében van és ezért nincs is alárendelve a proletariátus akaratának. Az osztályok összeütközéseit a «forradalom földalatti erőinek», tevékenysége készíti elő. A párt ezekkel az erőkkel számolhat, jóelőre fölismerheti, de nem hívhatja életre őket tetszése szerint. A pártnak ilyen körülmények között az a szerepe, hogy éles szemmel előre lássa a spontánul érlelődő folyamatokat, szervezési elveket vigyen a forradalmi harcba, mozgósítsa a proletariátust és szövetségeseit az önmagát túlélt rend megdöntésére, és ezáltal meggyorsítsa s a legrövidebb úton a cél felé irányítsa a mozgalmat.

A helyzet azonban gyökeresen megváltozik azután, hogy a proletariátus megszerezte az államhatalmat. A proletariátus pártja miután kormányzó párttá vált, a proletárdiktatúra vezető és irányító ereje lesz. Felhasználja tehát a társadalmi fejlődés befolyásolásának olyan hatalmas eszközét, mint az új államhatalom. Most már nem egyszerűen az ösztönösen fejlődő gazdasági folyamatok előrelátásáról van szó, hanem arról, hogy ezeket a folyamatokat alárendeljék a munkásosztály és pártja tudatos, irányító tevékenységének.

A szocialista rendszer győzelme és a népgazdaság több alakulatú jellegének megszüntetése után az ország gazdasági fejlődése többé már nem ösztönös, nem az emberek akaratától független folyamat, hanem teljes egészében az egységes népgazdasági terv irányító befolyása alá kerül. Ilyen körülmények között rendkívüli mértékben megnő a társadalmi fejlődés tudatos irányításának jelentősége, minthogy a bolsevik párt és a szovjet állam vezetése alá kerülnek a társadalmi életnek olyan oldalai is, amelyek korábban mindenféle tudatos behatáson kívül álltak és ösztönösen fejlődtek.

Sztálin elvtárs 1933-ban kifejtette, hogy falun az egyéni gazdálkodásról a kollektív gazdálkodásra való áttérés fokozta a kommunisták vezető szerepét a mezőgazdaság fejlesztésében. Amíg falun az egyéni gazdaság volt túlsúlyban, a párt a mezőgazdaság fejlődésének ügyébe való beavatkozását, a parasztoknak nyujtott segítségre, tanácsadásra stb.-re korlátozhatta. Amikor falun már megszilárdult a kollektív gazdaság, Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a pártnak «... most kezébe kell vennie a kolhozok vezetését, magára kell vennie a felelősséget a munkáért és segíteni kell a kolhozparasztoknak abban, hogy gazdaságukat a tudomány és a technika eredményei alapján vigyék előre.» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 513. lap. Szikra 1951.) A kolhozrendszer további fejlődése folyamán még inkább megnövekedett a pártszervezetek felelőssége a társas gazdaság vezetéséért. A kiskolhozok egyesítése és számos, sokoldalúan fejlett üzeműggal rendelkező nagykolhoz létrehozása még nagyobb gondoskodást és a kolhozok még szakképzettebb vezetését követeli meg a pártszervezetektől.

A pártszervezeteknek a szovjet építés sorsáért viselt felelőssége tehát rendkívüli mértékben megnövekedett. Ez azt jelenti, hogy — miként Sztálin elvtárs tanítja — a kommunista építés valamennyi feladatának megoldásában fokozódott a szubjektív tényező szerepe. Olyan körülmények között, amikor a szocialista rendszer átfogja a gazdaság vala-

mennyi ágát, amikor a tudatos ellenőrzés körén kívül eső spontán erők a minimumra csökkentek, amikor már nyilvánvaló a tömegek készsége a párt irányvonalának támogatására, akkor a kommunizmus további építésének sikerei mindenekelőtt a párt politikai és szervezeti vezetésétől, kádereinek gyakorlati és elméleti fölkészültségétől függnek.

Ez azt jelenti, hogy a tudatos elem különleges jelentőségre tesz szert a szocialista társadalom fejlődésében. A szocialista társadalom a dolgozó milliók tudatos erőfeszítésének eredményeként épül és fejlődik, tehát minden tagjától megköveteli, hogy az állami érdekeket saját érdekeinek tekintse. A szovjet társadalom ebben a vonatkozásban is gyökeresen különbözik a tőkés társadalomtól, ahol Sztálin szavai szerint: «... mindenki csak saját magánérdekeivel törődik és senkisem törődik az állammal, mint egésszel ...» (*Sztálin* Művei. 4. kötet. 410. lap. Szikra 1950.) A szocialista társadalom fejlődése megköveteli, hogy minden egyes építője fölismerje a társadalom érdekeit és törődjék az állammal, mint egésszel ez egyszersmind azt is megköveteli, hogy a szocializmust építő milliók munkáját tudatosan, tervszerűen, országos méretekben egyesítsék.

Érthető, hogy ilyen körülmények között a szovjet társadalomban uralkodó, haladó, politikai, jogi, művészeti, filozófiai eszméknek és erkölcsi elveknek olyan jelentőségük van, amilyen a haladó eszméknek azelőtt sohasem volt. Ezek az eszmék óriási befolyást gyakorolnak a társadalmi fejlődés egész menetére, minthogy a legpontosabban, a leghívebben tükrözik a szocialista társadalmi létet és magukkal ragadják a tömegeket. Ezek az eszmék elősegítik az emberek felszabadulását a társadalmi fejlődésen eddig uralkodó ösztönös erők hatása alól. Ezek az eszmék vezetik a szovjet embereket, akik tudatosan alakítják saját történelmüket.

5. Az alap és a felépítmény fejlődése a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet időszakában

A szocializmus győzelmével új korszak kezdődött az emberiség történetében. A szocializmus első fázisa a kommunizmusnak, annak az új gazdasági-társadalomalakulatnak, amelynek a szocializmust megelőző alakulatok fejlődési törvényszerűségeitől elvileg eltérő, sajátos törvényszerűségei vannak. A szocializmus győzelmével gyökeresen megváltoznak a társadalmi fejlődés mozgatóerői, megváltozik a társadalomtörténeti folyamat egész jellege, s ennek következtében az alap és felépítmény további változásainak jellege is.

Marx már több mint 100 évvel ezelőtt, a *Filozófia nyomora* című művében előre látta, hogy «... a dolgok olyan rendjében, amikor nem lesznek többé osztályok és osztályantagonizmusok, *a szociális evolúciók* nem lesznek *politikai forradalmak.*» (*Marx és Engels* Művei. V. kötet. 416. lap. oroszul.)

A Szovjetunió már elérte a társadalmi fejlődésnek azt a fokát, amikor az országon belül nincsenek többé osztályantagonizmusok, megsemmisültek a társadalom osztályokra tagozódásának alapjai, a megmaradt osztályhatárok pedig fokozatosan elmosódnak, eltűnnek. Ilyen körülmények között a társadalom előrehaladása politikai forradalmak nélkül megy végbe.

Kétségtelen, hogy a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet a társadalmi élet valamennyi területén mélyreható változásokat idéz elő. Ez átmenet folyamán azonban a szocialista társadalom alapja és felépítménye nem semmisül meg. A szocializmusban és a kommunizmusban az alap és a felépítmény fejlődésének legfontosabb sajátossága, hogy nem a meglévőt elpusztító forradalmi robbanások útján, hanem a régiből az újba való fokozatos átmenet útján megy végbe.

A szocializmusban a termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerők állapotával. Ez határtalan lehetőségeket nyit a termelőerők fejlődésére és szükségtelenné teszi a meglévő termelési viszonyok erőszakos megsemmisítését, elpusztítását. A szocializmus előtt a társadalom fejlődése a termelőerők és a termelési viszonyok közötti összeütközések keletkezésének és megoldásának útján ment végbe. A szocialista társadalomban viszont, amelyben az ilyen összeütközések lehetetlenek, a fejlődés a meglévő termelési viszonyok megszilárdítása és tökéletesítése alapján megy végbe.

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet nem rombolás útján, hanem a szocializmus tartópilléreinek és elveinek, vagyis: a szocialista tulajdonnak, a munka szerinti elosztás szocialista elvének, a pénzrendszernek, a szovjet kereskedelemnek stb. megszilárdítása útján megy végbe.

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet dialektikáját feltárva, Sztálin a bolsevik párt XVII. kongresszusán figyelmeztetett arra, hogy milyen ártalmasak a baloldaliaskodók kísérletei, akik szerint a pénzt és a szovjet kereskedelmet hamarosan meg kell szüntetni, hogy «gyorsabban» térhessünk át a közvetlen termékcserére. Sztálin hangsúlyozta, hogy a termékcsere kommunista elvére való áttérés csak az ideálisan megszervezett szovjet kereskedelem alapján, vagyis a pénzrendszer teljes megszilárdításának és a szovjet kereskedelem megszervezésének eredményeképpen lehetséges.

Ugyanilyen éles bírálattal illette Sztálin azoknak a baloldaliaskodóknak a kísérleteit, akik a mezőgazdasági artelből a kommunába akartak «átugrani». Sztálin a kommunát a kolhozmozgalom magasabb formájának tartotta és hangsúlyozta, hogy csak «... a fejlettebb technika és fejlettebb artel alapján, valamint a termékbőség alapján» jöhet létre. Mindaddig meg kell tartani a kolhozparasztok háztáji gazdaságát, amíg az artel közös gazdasága nem képes a kolhozparasztok összes személyes szükségleteit kielégíteni. Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy bűn volna mesterségesen gyorsítani az artel átnövésének folyamatát a jövő kommunájába, s hogy mindenképpen erősíteni és fejleszteni kell az artelt, mint a kolhozmozgalomnak az adott körülmények között egyedül helyes formáját, amelyben a kolhoztagok személyes anyagi érdekei helyesen kapcsolódnak össze társadalmi érdekeikkel. A kommunista gazdasági formákra való áttérés csak az artelnek, mint szocialista gazdasági formának megszilárdítása útján valósítható meg.

Hasonló következtetésekre kell jutnunk akkor is, amikor a szocialista termelési viszonyok alapjául szolgáló szocialista tulajdon két formájának: az állami és a szövetkezeti-kolhoztulajdonnak fejlődési perspektíváival foglalkozunk. Az egységes kommunista tulajdonformára

való áttérés a jövőben, vagyis a kommunizmus magasabb fokán, csak úgy válik lehetővé, ha sokoldalúan fejlesztjük és még jobban megszilárdítjuk mind az állami, mint a szövetkezeti-kolhoz tulajdonformákat.

A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet folyamatában tehát a meglévő gazdasági rend nem semmisül meg, hanem megszilárdul és minden vonatkozásban tovább fejlődik. A kommunizmus anyagi-technikai alapjának megteremtése biztosítja a város és falu, valamint a szellemi és fizikai munka közti ellentétek végleges felszámolását. A szovjetország ragyogó kommunista holnapjának képe tárul fel előttünk a kommunizmus nagy építkezésében, az egész ország villamosításában, a természet elemi erőinek mind fokozottabb legyőzésében, a termelés egyre növekvő gépesítésében és automatizálásában. A termelőerők magasfokú fejlettsége alapján a szocialista termelési viszonyok — az elvtársi együttműködés és a kölcsönös szocialista segítség viszonyai — is magasabb fokra emelkednek. A kommunizmus gazdasági rendjének fejlődése nem ismer majd határokat, de ez a fejlődés csak a szocializmusban kiépített alapon, vagyis a termelési eszközök társadalmi tulajdona alapján mehet végbe.

Hasonlóképpen megváltozik a felépítmény fejlődésének jellege is. A szocializmust megelőző gazdasági-társadalomalakulatokban a felépítmény fejlődése a meglévő megsemmisítése és az új fölépítése közepette ment végbe. A felépítmény megsemmisült, felszámolták az őt létrehozó alap felszámolásával és eltűnésével. Mindez a forradalmak korszakában valósult meg, amikor — Lenin kifejezése szerint — a régi felépítmény minden eresztékében recsegett-ropogott, amikor a maguknak új felépítményt alkotó osztályok és tömegek nyílt politikai föllépése ténnyé vált. (V. ö. *Lenin.* Válogatott Művei. I. kötet. 614. lap. Szikra 1949.)

Egész más módon fejlődik a felépítmény a szocialista társadalomban. A meglévő felépítményt nem semmisítik meg, hanem — az alapban végbement változásoknak megfelelően — tervszerűen átalakítják. Így például a Szovjetunióban a szocialista gazdaság fundamentumának kiépítésével a Szovjetunió Alkotmányát összhangba kellett hozni az új osztályerőviszonyokkal és azzal a ténnyel, hogy a szocialista tulajdon elvei teljes győzelmet arattak a szovjet országban. Ezt a feladatot Sztálin vetette föl a SzK(b)P Központi Bizottságában. Sztálin elvtárs javaslata szerint és az ő vezetésével kidolgozták a Szovjetunió új alkotmányának tervezetét, amelyet az egész nép bevonásával folytatott öthónapos megvitatás után a szovjetek VIII. rendkívüli összszövetségi kongresszusa fogadott el. Az új alkotmány alapján, a párt vezetésével fordulatot hajtottak végre az ország politikai életében, ami a szocialista demokrácia teljes kibontakozásában nyilvánult meg.

A szocialista állam a jövőben is ugyanezen az úton fejlődik majd. A SzK(b)P XVIII. kongresszusán elmondott beszámolójában Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a Szovjetunióban az állam a kommunizmus időszakában is fennmarad, ha addig nem szűnik meg a kívülről jövő támadások veszélye, de «emellett magától értetődik, — mondotta Sztálin elvtárs — hogy államunk formái — a belső és külső viszonyok változásának megfelelően — újból változni fognak». *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 752. lap. Szikra 1951.) A szovjet állam formái azonban szintén

nem robbanásszerűen, azaz nem a meglévő hatalom megsemmisítése és új hatalom létesítése útján, hanem a meglévő formák tervszerű átalakítása útján változnak majd meg.

Olyan körülmények között, amikor a szovjetország határain túl még mindig kapitalista világ van, a kommunizmusba való átmenet a szocialista állam további, sokoldalú megerősítését teszi szükségessé. Az államhatalom elhalása, az egész politikai felépítmény elhalása csak akkor válik lehetővé, ha a szocializmusnak az egyes országokban egymást követő győzelmei nyomán a szocializmus már az országok többségében győzelemre jutott. Ezt azonban csak az államhatalom végső fokig való fejlesztése készíti elő. «Végső fokig fejleszteni az államhatalmat *éppen* az államhatalom elhalásához szükséges feltételek előkészítése céljából — ez a marxista formula.» *(Sztálin* Művei. 12. kötet. 394. lap. Szikra 1950.)

Amikor a kapitalizmus megsemmisül majd, a kommunizmus pedig az egész világon elterjed, a felépítmény már nem fogja magába foglalni a politikai és jogi intézményeket. A társadalmi termelés igazgatásának, a népgazdaság tervezésének apparátusa azonban természetesen akkor is megmarad, mert nélküle a kommunista társadalom sem lehet meg.

A szocializmus és a kommunizmus körülményei között a társadalom gazdasági rendjét visszatükröző társadalmi eszmék, elméletek, nézetek fejlődésének jellege is megváltozik. A szocializmust megelőző gazdasági-társadalomalakulatokban ez a fejlődés úgy ment végbe, hogy a különböző, egymással ellenségesen szembenálló filozófiai rendszerek, szociológiai elméletek, politikai tanítások stb. felváltották egymást. A szocializmusban és a kommunizmusban viszont a fejlődésnek az az alapja, hogy továbbra is osztatlanul uralkodik a marxista világnézet, amelynek igazságát a gyakorlat, maga az élet erősíti meg. Nyilvánvaló, hogy semmiféle más filozófiai vagy művészeti nézetek nem fogják felváltani a marxista-leninista párt világnézetében, a dialektikus és történelmi materializmusban kifejezésre jutó filozófiai nézeteket, vagy a szocialista realizmus módszerében megtestesült művészeti nézeteket. Ezeket a nézeteket azonban alkotó módon továbbfejlesztik az új történelmi tapasztalatok, a tudomány új adatai stb. alapján. Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy «a marxizmus — mert tudomány — nem állhat egy helyben, a marxizmus fejlődik és tökéletesedik». *(Sztálin.* Marxizmus és nyelvtudomány. — A nyelvtudomány néhány kérdéséhez. Melléklet: Válasz az elvtársaknak. 11. lap. Szikra 1950.)

Az emberek tudatában megrekedt kapitalista csökevények leküzdése és a dolgozók óriási mértékű kulturális fejlődése elősegíti majd, hogy a marxista-leninista világnézet még szélesebb tömegek közkincsévé váljék. Ez a világnézet már ma is nemcsak uralkodó világnézete, hanem egységes világnézete is az *egész* szovjet társadalomnak. A tőkés társadalomtól és más antagonisztikus osztálytársadalmaktól eltérően, — amelyekben nincs és nem is lehet az egész társadalomnak egységes ideológiája, s nincsenek és nem lehetnek az egész társadalomnak egységes erkölcsi elvei és szokásai — a szocialista társadalomban megvalósult a társadalom valamennyi tagjának erkölcsi és politikai egysége. A szo-

cializmusban azonban még megmaradtak a magántulajdonosi lelkület, a régi ideológia, a régi erkölcs és a vallási nézetek stb. csökevényei, amelyek nem tartoznak a szocialista társadalom felépítményéhez, hanem a régi ideológiai felépítmény maradványai. A kommunizmusba való átmenet megköveteli a régi tudat ilyen maradványainak leküzdését és az új, kommunista tudatnak még magasabb fokra fejlesztését. Ezt a célt szolgálják a SzK(b)P Központi Bizottságának történelmi jelentőségű határozatai az irodalom, színház, film és zene kérdéseiről, valamint a párt vezetésével rendezett viták a filozófia, a micsurini biológia, a pavlovi fiziológiai tanítások és a nyelvtudomány kérdéseiről.

Az új kommunista tudat a régi tudat csökevényei ellen vívott harcban fejlődik és erősödik. A kapitalizmus csökevényei sokféleképpen jelentkeznek az emberek tudatában. Megmutatkoznak a munka és a társadalmi tulajdon iránt tanúsított felelőtlen magatartásban, egyes, elmaradott emberek a burzsoá kultúra előtti hajbókolásában, a nacionalista előítéletekben stb. A kapitalizmus ilyen csökevényeinek szívóssága nemcsak azzal magyarázható, hogy az emberek tudatának változása elmarad a társadalmi létükben bekövetkezett változások mögött, hanem azzal is, hogy ezeket a csökevényeket a Szovjetuniót környező tőkés világ táplálja, támogatja és élesztgeti.

A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet körülményei között különleges jelentősége van a tömegek kommunista nevelésének. A kizsákmányoló osztályok felszámolása után a kommunizmushoz vezető úton a legnagyobb akadályt az emberek tudatában még megrekedt kapitalista csökevények jelentik. A kommunista nevelésben elért sikerektől tehát nagy mértékben függ a szovjet szocialista társadalom további fejlődésének üteme.

A szocialista gazdasági alap kiépítésével a Szovjetunióban megteremtették az összes objektív feltételeket az emberek tudatában még megmaradt kapitalista csökevények teljes leküzdésére. Ma már a szovjet dolgozók túlnyomó többsége a szocialista gazdasági formákkal áll kapcsolatban és gazdasági helyzetét tekintve a szocialista gazdaság dolgozója. Minden feltétel megvan tehát ahhoz, hogy a szocializmus eszméi teljes diadalt arassanak az emberek tudatában. Ezen az alapon bontakozik ki a szovjet nép kommunista nevelésének az a rendkívül széleskörű munkája, amelyet a párt, az állam, valamint a dolgozók társadalmi és kulturális szervezetei végeznek.

A kommunizmusért vívott harcban óriási jelentőséggel bír a szocialista társadalom egész felépítményének továbbfejlesztése és megszilárdítása, vagyis politikai, jogi, művészeti és filozófiai nézeteinek fejlesztése, az összes dolgozók kommunista öntudatának fokozása, a szocialista állam hatalmának és szervezettségének növelése, az állami és társadalmi szervezetek egész rendszerének megszilárdítása.

A szovjet nép és kommunista élcsapata a marxizmus-leninizmus tanításaiból, vezérének és tanítójának, a nagy Sztálinnak bölcs útmutatásaiból meríti a társadalmi élet tudatos vezetéséhez szükséges erőt. A bolsevik párt Lenin és Sztálin zászlaja alatt vezeti a szovjet népet, fejleszti a tömegek kommunista tudatát és fegyverzi föl őket a cél világos ismeretével.

CHARLES BETTELHEIM
a párisi Tudományos Gyakorlati Főiskola tanulmányi igazgatója

A „Kelet" és „Nyugat" közti kereskedelem perspektíváiról

Néhány hónapja a közvéleménynek mind szélesebb köreit foglalkoztatja a tőkésországok — különösen az európai tőkésországok — és a szocialista vagy szocializmust építő országok közti árucsere kiterjesztésének kérdése.

Mi az oka annak, hogy a «Kelet — «Nyugat» közti kereskedelem kérdése ennyire időszerűvé vált?

A kérdés időszerűségének első oka kétségtelenül a béke hívei által kifejtett állandó és állhatatos aktivitás a «Kelet—Nyugat» közti árucsere kiszélesítése érdekében, mert ezt a kereskedelmet jogosan tekintik a két politikai rendszer egymás mellett való fennállása egyik alapvető föltételének.

A béke híveinek ebben az irányban tett erőfeszítései a Béke Világtanácsnak egyik legutóbbi határozatában jutottak konkrét formában kifejezésre, amely nemzetközi gazdasági konferencia egybehívását szorgalmazza a külkereskedelmi forgalom fejlődésével és az életszínvonal alakulásával kapcsolatos kérdések tanulmányozására. Ennek a Moszkvában tartandó konferenciának tervét rendkívül kedvezően fogadták a legkülönbözőbb körökben.

Mindamellett, hogy a «Kelet—Nyugat» közti áruforgalom kérdése ma időszerűvé vált, ez nem pusztán a béke hívei erőfeszítéseinek köszönhető; ebben része van annak az objektív körülménynek is, hogy számos tőkésország helyzete mindinkább szükségessé teszi jelentős kereskedelem kifejlesztését a Szovjetunióval, a népi demokratikus országokkal és az új Kínával.

Az Egyesült Államok kormánya által a Nyugat- és Kelet-Európa közti kereskedelemre rákényszerített fokozódó korlátozások növelik a gazdasági nehézségeit azoknak az országoknak, amelyek magukévá tették az amerikai politikát. Elkerülhetetlen volt tehát, hogy ezek a nehézségek végeredményben a megszakadt árucsereforgalom újraélédésére nézve kedvező irányzatokat idéznek elő. Ehhez még az is hozzájárult, hogy az amerikaiak újrafölfegyverzési politikája számos nyersanyagban nagy hiányt okozott, és hogy ennek a hiánynak elsősorban a nyugateurópai országok az áldozatai.

Sok tőkésország előtt azonban nemcsak a nyersanyag- és élelmiszerellátás problémái, hanem az áruelhelyezés problémái is fölmerülnek.

A második világháború befejezését közvetlenül követő időben a német és japán kapitalizmus összeomlása miatt az iparcikkek kiviteli piacán űr keletkezett, amely kedvezett azon tőkésállamok kivitele fejlődésének, amelyeknek ipari potenciálját a háború nem érintette érzékenyen, sőt amelyeknek ipara 1939 és 1945 között még erősödött is.

Ez idő szerint a helyzet teljesen megváltozott. Az amerikai tőke segítségével, amely ma már nagyszámú német és japán nagyvállalat működését ellenőrzi, a nyugatnémetországi és japán iparcikkek ismét megjelennek a világpiacon, s fokozatosan kiszorítják a francia, angol és más árukat, növekvő nehézségeket támasztva ez országok iparában.

Nyugat-Németország és Japán külkereskedelmi statisztikája megvilágítja a fölmerült problémák jelentőségét és a kiviteli piacokon a legutóbbi években bekövetkezett nagyfontosságú változásokat.

Nyugat-Németország kivitele 1948-ban havi átlagban 151 millió márka értékkel képviselt, ez az érték 1949-ben 317 millió, 1950-ben 697 millió márkára emelkedett és folytonosan tovább növekedve, 1951 júniusában 1250 millió márkát ért el, vagyis az 1948. évi átlag nyolcszorosát. Nyugat-Németország kivitelének volumene 1950 őszén elérte és 1951 júniusában mintegy 30 százalékkal meg is haladta a háborúelőtti színvonalat. Ez azt jelenti, hogy a nyugatnémet ipar termékei napjainkban sokkal jelentősebb szerepet játszanak a kiviteli piacokon, mint a háború előtt.

Ez a fejlődés olyan ország számára, mint Nagy-Britannia, annál inkább súlyos következményekkel jár, mert a német kivitel — éppen a keleti államokkal való forgalom összezsugorodása következtében — javarészt ugyanazon piacok felé irányul, mint az angol.

Bizonyos árufajták tekintetében Nyugat-Németország és Nagy-Britannia a világpiacon helyet cserélt egymással. Ez a helyzet különösen a vegyészeti cikkek piacán. 1949-ben Nyugat-Németország vegyészetiáru-kivitele az európai országokba Anglia ugyane piacokra irányult kivitelének csak 67 százalékát érte el, 1951-ben viszont a német kivitel az angolnak 208 százalékára emelkedett.

A japán konkurrencia ugyanilyen gyorsan éled újjá. A japán kivitel havi átlagos értéke az 1948. évi 21,5 millió dollárról 1949-ben 42,5 millió, 1950-ben pedig 68,3 millió dollárra emelkedett és 1951 nyarán megközelítette a 120 millió dollárt.

A népi Kínával való kereskedelmi kapcsolatok megszakítása ugyancsak súlyos problémákat vet föl.

Általában meg kell állapítani, hogy az exportáruk megnövekedett tömegét mindinkább összezsugorodó piacon kell elhelyezni. Ezzel magyarázható az ipari és kereskedelmi körök jelentős részének növekvő érdeklődése a Szovjetunióval, Kínával és az európai népi demokratikus államokkal való kereskedelem kiszélesítése iránt.

A mai gazdasági fejlődés másik jellemző vonása a deficit újabb növekedése egyes európai tőkés államok kereskedelmi mérlegében. Ennek két oka van: a készgyártmány-kivitel fokozódó nehézségei és a nyersanyagárak erős emelkedése.

Így például Anglia kereskedelmi mérlegének havi hiánya, amely 1949-ben 46 millió fontra emelkedett és 1950-ben 29 millió fontra csökkent, 1951 elején meghökkentő magasságba emelkedett: meghaladta a havi 100 millió fontot. Ám a deficit növekedése ezzel korántsem ért véget és 1951 május, június, júliusában 125 millió havi átlagra ugrott fel.

Hasonló, sőt még súlyosabb képet mutat a kereskedelmi mérleg Franciaországban. A külkereskedelmi mérleg havi átlagos hiánya, amely az 1949. évi 19 milliárd frankról 1950-ben 9 milliárdra esett, 1951 elején hirtelen emelkedni kezdett és június, július, augusztus folyamán elérte a 37 milliárdos havi átlagot.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy míg Anglia külkereskedelmi passzívuma alapvetően a bevitel emelkedésének következménye, Franciaországban a döntő ok a kivitel hanyatlása. A francia kivitel volumene 1950 vége és 1951 nyara között 26 százalékkal csökkent. Ezzel a jelenséggel magyarázható a részleges munkanélküliség erős emelkedése számos francia iparágban.

Ezek azok a legfontosabb tények, amelyek megértetik velünk, hogy az amerikai nyomás ellenére igen sok országban és a legkülönbözőbb körökben miért mutatkozik mind nagyobb érdeklődés a «Kelet» és «Nyugat» közti kereskedelmi kapcsolatok kiszélesítése iránt.

De hogyan alakulnak ezek a kapcsolatok a valóságban? Ezt a kérdést kívánjuk most megvizsgálni.

Miért csökkent a «Kelet» és «Nyugat» közti árucsere?

A kapitalista és a szocialista világ között szemlátomást csökkent az árucsere. Ez a nemzetközi tőkés piac fölötti amerikai uralomnak, a Szovjetunió és a népi demokratikus államok ellen érvényesített megkülönböztető kereskedelmi politikának és a Kína elleni blokád-kísérletnek köszönhető. Ennek a politikának kettős célja van: 1. növelni a különféle tőkés államoknak az Egyesült Államoktól való függését, 2. korlátozni a szocialista világ gazdasági föllendülését. (Az utóbbi kísérlet persze sikertelen marad.) Ez a politika — azokban az országokban, amelyekre rákényszerítették — természetszerű visszahatást és ellenállást vált ki, ami ezidőszerint a «Kelet» és «Nyugat» közti kereskedelem iránti növekvő érdeklődésben jut kifejezésre.

Az amerikai nyomás azonban olyan erős és az egyes országok kormányának, valamint nemzeti burzsoáziájának ellenállása mindeddig olyan gyönge volt, hogy a szocialista és a kapitalista világ között az áruforgalom 1948 óta egyre jobban csökkent.

1948 és 1950 között a tőkés Európa és a népi demokratikus országok, meg a Szovjetunió közti kereskedelem volumene körülbelül 10 százalékkal esett.

Ha ezt a 10 százalékos csökkenést, mint elszigetelt jelenséget vizsgáljuk, jelentősnek látszhatik és bizonyos értelemben jelentős is. Ha azonban figyelembe vesszük az amerikai nyomás erősségét és annak az ellenállásnak gyöngeségét, amelyet az egyes országok nemzeti burzsoáziájának nagy része eddig ezzel a nyomással szemben kifejtett, akkor éppen ellenkezőleg: azt kell mondanunk, hogy a mindössze 10 százalékos visszaesés két pozitív körülményt bizonyít. Tanúságot tesz először is Nyugat- és Kelet-Európa közti normális kereskedelem kiszélesítésére törekvő irányzatok erejéről, másodszor arról a szilárd akaratról, amellyel a szocializmus országainak vezetői olyan széleskörű forgalmat kívánnak fenntartani a «Nyugat»-tal, aminőt az adott körülmények csak lehetővé tesznek.

Ehhez még hozzá kell fűzni, hogy a globális csökkenés mellett nem szabad megfeledkezni arról, hogy 1950 óta egyes országoknak, illetve egyes gazdasági ágaknak a szocializmus országaival való forgalma megélénkült. Így 1950-ben Anglia, Nyugat-Németország, Olaszország 1949-hez viszonyítva, növelte kereskedelmi forgalmát a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal.

1950-ben emelkedett Anglia bevitele a Szovjetunióból, ugyanakkor növekedett Svédország kivitele Lengyelországba, valamint Olaszországé a Szovjetunióba és Lengyelországba.

Általában emelkedett a gépeknek és a kohászati ipar termékeinek kivitele a Szovjetunióba és a népi demokratikus országokba. Ebben a forgalomnövekedésben Nyugat-Németországnak van a legnagyobb szerepe, de ugyancsak emelkedett Angliának a Szovjetunióba irányuló gépkivitele. Svédország 1950. évi gépkivitele pedig a Lengyelországgal lebonyolított forgalomban megkétszereződött és a Szovjetunió felé 45 százalékkal nagyobbodott. Hasonló képet mutat Svájc és Olaszország gépkivitelének alakulása is a Szovjetunió, Csehszlovákia és Lengyelország felé.

A Nyugat-Európából Kelet-Európába irányuló gépkivitel általános volumene 1950-ben meghaladta a háború előtti színvonalat. (V. ö.: *Etude sur la*

Situation Economique de l'Europe en 1950. p. 130. *Publication du Secrétariat de la Commission Economique pour l'Europe.* Genève 1951. — Tanulmány Európa 1950. évi gazdasági helyzetéről. 130. lap. Az Európai Gazdasági Bizottság titkárságának kiadása. Genf 1951. franciául.)

Ugyanakkor a Szovjetunió és a népi demokráciák is számos árufajta tekintetében növelték Nyugat-Európába irányuló szállításaikat. Így Anglia a Szovjetunióból több fát és gabonát kapott (a Szovjetunióból szállított gabona mennyisége 1948 és 1950 között 207.000 tonnáról 636.000 tonnára emelkedett). Lengyelország is jelentősen nagyobb mennyiségű húst és szalonnát szállított az Egyesült Királyságba (az Angliába kivitt szalonna mennyisége az 1949. évi 19.700 tonnáról 1950-ben 37.200 tonnára növekedett). Ugyanez idő alatt Nyugat-Németország is nagyobb mennyiségű húst, tojást és cukrot kapott a népi demokratikus országokból.

Egészében véve, a szocializmus országai felé irányuló nyugati kivitel korlátozása következtében a nyugati országok kereskedelmi mérlege a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal lebonyolított forgalomban az utóbbiak számára kedvező egyenleggel zárult. A Szovjetunió kereskedelmi forgalma Angliával 1950-ben 60 millió dollár, az Egyesült Államokkal való kereskedelme pedig 40 millió dollár kiviteli többletet mutatott. Ezek a dollárbevétel-többletek háromoldalú kereskedelmi ügyletek lebonyolítását tették lehetővé, főleg nyersanyagok vásárlását európánkívüli piacokon.

Igen nagy jelentősége van annak a körülménynek, hogy az általában visszafejlődést mutató forgalomban az árucsere bizonyos ágai kifejlődhettek, mégpedig rendkívül gyors ütemben. A Szovjetuniónak Angliába irányuló gabonakivitele például 1950-ben 231 százalékkal emelkedett.

Mindez a két világ közti normális kereskedelmi kapcsolatokra irányuló törekvések erejéről tesz tanúságot és tárgyi bizonyítéka azoknak az erős irányzatoknak, amelyek az Egyesült Államok kormánya által kifejtett nyomás ellen hatnak.

Nyugat-Európa üzleti körei és egyes politikusai mindinkább elismerik és hangsúlyozzák a Szovjetunióval, Kínával és az európai népi demokráciákkal való kereskedelem fenntartásának és fejlesztésének jelentőséget Nyugat-Európa számára.

1951 nyarán az akkori angol kereskedelemügyi miniszter, Shawcross* felszólalt azok ellen az újabb korlátozások ellen, amelyeket az Egyesült Államok Angliának a Szovjetunióval, Kínával és a népi demokráciákkal folytatott kereskedelmére kívánt rákényszeríteni. Shawcross ramutatott azokra a súlyos következményekre, amelyeket ezek a korlátozások az angol gazdasági életben és az angol nép életszínvonalában előidézhetnek. Eden — a konzervatív párt nevében — hasonló álláspontot foglalt el.

Az *Economist*, a befolyásos angol hetilap ugyanezt az álláspontot fejtette ki szeptember elején két hosszú cikkben, amelyekben a «Kelet»-tel való kereskedelmi kapcsolatok elemzése után a szerző azt a következtetést vonja le, hogy a «Kelet—Nyugat» közti árucserét nemcsak fenn kell tartani, hanem még ki is kell szélesíteni.

Szeptember 13-án a washingtoni National Press Clubban Herbert Morrison — az akkori angol külügyminiszter — szükségesnek tartotta annak hangsúlyozását, hogy a Kelet-Európával való kereskedelem kérdése tekintetében nézeteltérés áll fenn a brit és az amerikai kormány között. Morrison a többi közt kijelentette: «megfosztani magunkat a Keletről származó áruktól gazdaságunk gyöngítését és aláásását jelenti...»

Franciaországban Bonnefous, a képviselőház külügyi bizottságának elnöke hasonlóképpen a «Kelet—Nyugat» közti kereskedelem kiterjesztése hívének val-

* A cikk még az angol választások előtt íródott. — A szerk.

lotta magát, szeptember végén pedig Maurice Schuman külügyi államtitkár tett azonos tartalmú nyilatkozatot.

Ezekben az állásfoglalásokban a valóságos helyzet visszatükröződését kell látni, nevezetesen azt, hogy Nyugat-Európa számára a «Kelet»-tel való kereskedelmi kapcsolatok mindenképpen nélkülözhetetlenek — mellőzésük komoly egyensúlyhiánnyal fenyeget. A politikusok csupán ezeket a tényeket szögezik le, és a közvélemény bizonyos realitásokat tudomásul vevő mind szélesebb rétege befolyásának engednek.

A kereskedelmi tárgyalások

A «Kelet—Nyugat» közti árucsere fenntartásának és kiszélesítésének szükségességét a kereskedelmi megállapodások vagy tárgyalások juttatták konkrét kifejezésre.

Különösen fontosak a Nagy-Britannia és a Szovjetunió között kötött kereskedelmi megállapodások. Az egyik legutóbbi megállapodás a Nagy-Britanniába irányuló szovjet fakivitel kiterjesztését irányozza elő, egy másik gabonaszállításokra vonatkozik. Ez utóbbi szerint a Szovjetunió 1 millió tonna gabona szállítására vállalkozott. A szállítások fejében kapott fontösszeget a Szovjetunió akár magában Nagy-Britanniában, akár a sterling-zóna egyéb országaiban használhatja fel. A megállapodás egyik fontos pontja feljogosítja a Szovjetuniót a gabonaszállítások felfüggesztésére abban az esetben, ha az angol kereskedelempolitika módosulna a Szovjetunióval szemben.

Október elején Nagy-Britannia és Csehszlovákia között is fontos kereskedelmi megállapodás jött létre. E szerint Anglia 1951 júniusa és 1952 júniusa között 13 millió font értékű csehszlovák árut visz be, közte épületfát és cukrot. Anglia ezzel szemben ipari berendezéseket és bizonyos fajta élelmiszereket szállít Csehszlovákiának.

Svájc szintén megújította az utóbbi időben kereskedelmi megállapodásait az európai népi demokratikus államokkal, nevezetesen Romániával és Csehszlovákiával, hasonlóképpen Olaszország, Svédország, Norvégia. (Mindezek az államok Magyarországgal is kötöttek áruforgalmi megállapodást. — *A szerk.)*

Franciaország szeptember elején Lengyelországgal kötött fontos kereskedelmi megállapodást, amely mindkét oldalról 6.5 milliárd frank értékű szállításokat irányoz elő. Ezenkívül Franciaország 18—20 millió dollár értékű ipari berendezés szállítását is vállalta. A megállapodás keretében Franciaország szenet vihet be és a már említett ipari berendezéseken kívül, személy- és teherautókat, valamint telefonberendezéseket szállíthat Lengyelországnak.

Ugyancsak szeptemberben jött létre kereskedelmi egyezmény a Szovjetunió és Franciaország között, amely az 1945-ben, öt évre kötött megállapodás megújítása. Ez az egyezmény azonban még csak keret, amelyet minél gazdagabb tartalommal kell megtölteni. A francia kivitel részéről a lehetőségek nyilvánvalóan jelentősek, amint ezt a Szovjetuniónak a francia selyemgyárakban tett többszáz millió frank értékű rendelései bizonyítják, továbbá az a körülmény, hogy a Szovjetunió több ízben a legkülönbözőbb francia árucikkek vásárlására mutatott készséget.

Meg kell jegyezni, hogy gyakran a francia érdekeltek maguk sem ismerik az érvényben lévő egyezményekben biztosított üzleti lehetőségeket. Így a legutóbbi Marseille-i Vásáron a Magyar Kereskedelmi Kamara tájékoztató irodáját számos olyan francia kereskedő és iparos kereste föl, aki üzleti kapcsolatba kívánt lépni Magyarországgal, de sejtelme sem volt a francia-magyar kereskedelmi egyezményről, amely francia területről viszonylag jelentős mennyiségű fűszfát, gyarmati fa, parafa, afrik stb. kivitelére és Magyarországból pamutszövet, cipő, háztartási cikkek, mezőgazdasági gépek stb. behozatalára ad módot.

Nyugat-Németország kereskedelmi ügyletei a «Kelet»-tel gyakran bonyolult jogi formák között jönnek létre. Részben normális áruforgalmi egyezmények keretében bonyolítja le Nyugat-Németország a «Kelet»-tel való áruforgalmat, (ez egyezmények közül némelyik — mint például az 1950-ben Lengyelországgal kötött — kereskedelmi hitelek nyujtására is lehetőséget ad), részben azonban a Német Demokratikus Köztársaság közvetítésével jönnek létre kereskedelmi ügyletei. Ezen a csatornán át Nyugat-Németországnak sikerült még a népi Kínával is kereskedelmi ügyleteket lebonyolítania.

Nagy jelentősége van a Nyugat-Németország és a Német Demokratikus Köztársaság között létrejött kereskedelmi egyezménynek is. Igen jellemző, hogy az amerikai kormány mennyire ellenezte ennek az egyezménynek aláírását. Mindazonáltal 1951 szeptember 20-án végül is létrejött az egyezmény, amely mindkét oldalról 480 millió márka értékű áru szállítását irányozza elő. A Német Demokratikus Köztársaság főkép élelmiszereket, vegyészeti, textil-, üveg- és porcelánárukat, Nyugat-Németország viszont elsősorban kohászati termékeket, ipari berendezéseket, gépeket és villamossági anyagokat fog szállítani.

Heinrich Rau, a Német Demokratikus Köztársaság miniszterelnökhelyettese, október 16-án egy még szélesebbkörű kereskedelmi egyezmény megkötését javasolta, mondván: «Mi készek vagyunk nagyterjedelmű árucsere lebonyolításával segíteni a nyugatnémet gazdasági életet.»

A nemzetközi tárgyalások köréből ugyancsak meg kell emlékezni az ENSz Európai Gazdasági Bizottságának égisze alatt ezév nyarán Genfben tartott szakértő-konferenciáról, amelyben a «Nyugat» részéről Franciaország és Nagy-Britannia, a «Kelet» részéről pedig a Szovjetunió, Magyarország és Lengyelország vett részt. Ennek a tanácskozásnak célja az árucsere alapjainak kiszélesítése volt; a Szovjetunió és a népi demokráciák képviselői készségüket fejezték ki gabona- és fakivitelük és bizonyos mértékben cellulózeszállításaik jelentős növelésére.

A kereskedelmi kapcsolatok kiszélesítésének lehetőségei

Amint látjuk, a tények tanulmányozása a «Kelet—Nyugat» közti kereskedelem kiterjesztésére irányuló alapvető és reális tendenciákat tár fel, olyan törekvéseket, amelyek a békét és a tőkésországok nemzeti érdekeit egyaránt szolgálják. A tőkésországoknak ugyanis sok gondot okoz kiviteli cikkeik piacának biztosítása, bizonyos nyersanyagokban és élelmiszerekben mutatkozó hiányaik leküzdése, kereskedelmi mérlegük passzívuma. Ugyanakkor meg szeretnének szabadulni az Egyesült Államok gazdaságától való egyre növekvő függésüktől.

Sőt mi több, az Egyesült Államok számos nehézsége is megoldódna, ha maga is részt venne a «Kelet—Nyugat» közti kereskedelemben, mert kivitele a szocializmus országaiba, más eszközzel is lehetővé tenné ipari teljesítőképességének kihasználását, mint a fegyverkezési hajsza politikájával.

A «Kelet—Nyugat» közti kereskedelem fejlődésének lehetőségei igen nagyok. Egy pillantás a statisztikára is ezt bizonyítja. A szocialista tábor egész kereskedelmének volumene a tőkésországokkal 1950-ben csak körülbelül a felét érte el az 1938. évi volumennek. (Hozzávetőleges szám az ENSZ statisztikai adatai alapján, figyelemmel az áralakulásra a nemzetközi piacokon.)

Kelet-Európa részesedése Nyugat-Európa kereskedelmében azonban még sokkal nagyobb mértékben visszafejlődött, mint ahogy az előbb idézett számból következtetni lehetne. A kapitalista Európa bevitelének volumene ugyanis a háborúelőttihez képest körülbelül 50 százalékkal emelkedett. Ennélfogva a tőkés Európa bevitele Kelet-Európából, egész bevitelének csak 4 százalékát éri el, a háborúelőtti 10 százalékkal szemben (sőt Nagy-Britannia esetében a háborúelőtti 20 százalékos bevitellel szemben).

Ezek a számok azt mutatják, hogy a «Kelet—Nyugat» közti árucsere háború előtti volumenéhez való egyszerű visszatérés a tőkés Európa mai kereskedelmének 100 százalékos emelkedését jelentené a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal.

Ennek a kereskedelemnek jellege természetszerűen lényegesen különböznék a háborúelőttitől. A szocializmus országai gyors ütemben iparosodnak, és a népi demokratikus országok, amelyeket a háború előtt a «fejlett» tőkés országok még kizsákmányoltak, magától értetődően nem kívánnak ezekkel az országokkal olyan természetű kereskedelmet folytatni, mint a háború előtt.

A szocializmus országaiban bekövetkezett gazdasági és társadalmi átalakulások széleskörű lehetőségeket biztosítanak az egyenjogúságon alapuló árucsere számára. A szocialista világ országai elsősorban gabonát, fát, szenet, mangánt, wolframfémet stb.-t szállíthatnak, s ugyanakkor személy- és teherautókat, tengeri hajókat, szerszámgépeket, villamossági és telefonberendezéseket, vegyészeti és gyógyszervegyészeti termékeket stb.-t vásárolnak.

Kína gazdasági fejlődése és a kínai nép életszínvonalának emelkedése következtében megnyílt piac határtalan. Gazdasági szempontból értelmetlen az az amerikai politika, amely megakadályozza, hogy a tőkés világ széleskörű kereskedelmet folytasson Kínával; ez a viselkedés nem más, mint az agresszív és háborúra készülő politika egyik megnyilvánulása.

Hiteles adatok bizonyítják, hogy a népi demokrácia országainak gazdasági fejlődése nemcsak nem akadálya külkereskedelmük föllendülésének, hanem, hogy ennek éppen az ellenkezője igaz. Hilary Minc, Lengyelország Állami Tervbizottságának elnöke a Pravda szeptember 25-i számában megjelent cikkében kimutatta, hogy Lengyelország, Csehszlovákia, Románia, Bulgária és Magyarország külkereskedelmének összesített indexe a következőképpen alakul:

1946 = 100
1947 = 223,9
1948 = 346,6
1949 = 409,3
1950 = 412

Hilary Minc azt is megemlítette, hogy ezeknek az országoknak népgazdasági tervei a külkereskedelmi forgalom további jelentős emelését irányozzák elő.

Ezeknek az országoknak egymás között, valamint a Szovjetunióval és Kínával lebonyolított árucseréje minden bizonnyal elsőrendű szerepet tölt be és fog is betölteni külkereskedelmi forgalmukban, de a forgalom ilyen irányú fejlődése széleskörű kereskedelmi lehetőségeket hagy a tőkés országok számára is, és csak tőlük függ, hogy éljenek is velük.

Természetes, hogy ez az árucsere egyik napról a másikra nem bontakozhat ki teljes terjedelmében. A Szovjetunió és a népi demokráciák népgazdasága terv alapján és arányosan fejlődő gazdaság, amelyben kivitelre szánt jelentősebb fölöslegek csak abban az esetben jelentkeznek, ha ezeket a terv előirányozza. Ezzel szemben az ez államok által vállalt be- és kiviteli kötelezettségek, még hosszú lejáratra is biztonságot nyujtó kötelezettségek, éppen azért, mert a népgazdasági tervek szerves alkotórészei. Ez a megállapítás nem jelenti egyébként azt, hogy sürgős esetben ezek az országok ne lennének hajlandók a másik kereskedelmi fél bizonyos szükségleteinek soronkívüli kielégítésére.

A «Kelet—Nyugat» közti árucsere kiszélesítésének előnyei

A szocialista és kapitalista világ közti árucsere széleskörű kifejlesztése nemcsak lehetséges, hanem ezenkívül igen nagy előnyökkel is kecsegtet.

A tőkés világ és különösen Nyugat-Európa számára az élelmiszerekkel és nyersanyagokkal való ellátás és az áruelhelyezés számos nehézségét oldaná meg.

Ez a fejlődés lehetőséget adna a mindinkább hadiútra «terelődő» iparnak, hogy békés célok felé «terelődjék».

A szocialista és kapitalista világ közti kereskedelem széleskörű fejlődése — jóllehet korántsem szüntetné meg a tőkés rendszer belső ellentmondásait — mégis az egyensúly és a stabilitás tényezője lenne. Egyensúlyozó tényező lenne azért, mert a szocialista világ nem szenved a termelő- és fogyasztóképesség krónikus egyensúlyhiányának következményeitől, minthogy a szocializmus országaiban a fogyasztás szabályozza a termelést. Stabilizáló tényező pedig azért, mert a szocialista világ védve van a gazdasági válságok ellen, sőt mi több behozatalát és kivitelét — amint már előbb említettük — előre szabhatja meg hosszúlejáratú szerződésekben.

A szocialista világ számára a tőkés országokkal való egyenjogú kereskedelem széleskörű kifejlődése méginkább megkönnyítené az amúgyis mindenképpen bekövetkező hatalmas gazdasági föllendülés megvalósulását.

De a különböző gazdasági szerkezetű országok közti árucsere kiszélesítése az egész világ számára a nemzetközi feszültség enyhítésének, a termékeny együttműködésnek döntő tényezője lenne. Egyik legjobb biztosí'éka lenne a békének, és természetesen elsősorban ez az oka annak, hogy azok, akik a békéért harcolnak, egyszersmind küzdenek a tőkés és szocialista világ közti széleskörű és tartós kereskedelmi kapcsolatok mielőbbi megvalósí'ása érdekében is.

(A *Défense de la Paix* 1951. 6. számából.)

Megjelent a

STATISZTIKAI SZEMLE

decemberi száma

TARTALMA:

Sztálin a statisztikáról
A mezőgazdaság területi statisztikájának időszerű kérdései
A tanácsok statisztikai munkája
Hiányosságok az anyagösszeírások lebonyolításában és eredményeinek ellenőrzésében
Az állóalapok mérlegének néhány kérdése
Pályázati felhívás
A népesség reprodukciója a Szovjetunióban
Az üzemi balesetek statisztikája
HOZZÁSZÓLÁS
NEMZETKÖZI STATISZTIKA
IRODALOM

Ára: 8.— Ft

Kapható Ibusz-pavilonokban és a Statisztikai Kiadó Vállalatnál (II. Keleti Károly-u. 5. I. 1.)

VITÁLIS SÁNDOR

Ásványkincseink felkutatásának népgazdasági jelentősége

A felszabadulás előtt Magyarország mint ásványkincsekben szegény ország élt a köztudatban. A tőkés gazdálkodásnak nem volt érdeke, hogy iparát hazai nyersanyagokkal lássa el, mert a fő cél az üzleti haszon volt. Nem volt érdeke hazai ásványkincseinknek, a vasércnek, színesérceknek, bauxitnak, mangánércnek, kőszénnek, fluoritnak, talkumnak, gipsznek stb.-nek itthoni feldolgozása, s ezzel iparunk fejlesztése, mert az ásványi nyersanyagok kivitelével vagy behozatalával nagyobb üzleti hasznot ért el, mint a nyersanyagok itthoni feldolgozásával. Legjobb példa erre bauxit- és mangánérckivitelünk vagy behozatalunk vasércből, színesércből, bentonitból, talkumból, gipszből stb.-ből. Ilyen körülmények között ásványkincseinket természetesen csak olyan mértékben kutatták fel és használták fel belföldön, amennyire az a tőkések érdekében állott.

Ásványkincseink akkor is megvoltak, szakembereink tudtak létezésükről, felkutatásukra igen sok javaslatot tettek, de kezdeményezésüket az akkori rendszer elgáncsolta, s a kutatást sokszor önös érdekből megakadályozta. A tőkés gazdasági rendben ásványkincseink felkutatása ép ezért rendszertelen volt, s a kereslet és kínálat szerint alakult. Jó példa erre a bauxit, mangán, színesérc, üveghomok, bentonit, kvarcit, kaolin, barit, fluorit stb. lelőhelyeinek ismételten megkezdett, de mindvégig befejezetlen, rendszertelen felkutatása.

A felszabadulás után a szocialista tervgazdálkodás megkezdésével, a gazdag szovjet kutatási tapasztalatok átvételének segítségével országunkban is megindulhatott a tervszerű, rendszeres ásványi nyersanyagkutatás annak érdekében, hogy sohasem képzelt mértékben fejlődő nehéz- és könnyűiparunkat a szükséges ásványi nyersanyagokkal minél előbb, lehetőleg minden külső segítség — behozatal — nélkül el lehessen látnunk. Iparunk naggyá fejlesztésének alapja és legfőbb feltétele hasznosítható ásványkincseink fokozott felkutatása, kitermelése és ipari felhasználása. A fokozott ásványi nyersanyagszükséglet a kutatómunka nagymértékű kifejlesztését tette szükségessé.

Hároméves tervünk megindításakor ásványkincseink felkutatását csak kisrészben sikerült már úgy megszervezni, megtervezni és végrehajtani, hogy rohamosan fejlődő iparunkat belföldi ásványi nyersanyagokkal láthassuk el. Tapasztalathiány, szervezetlenség, felkészületlenség, a kutatóintézetek elmaradott volta, a gazdag szovjet kutatási tapasztalatok ismeretének hiánya miatt nem volt azonnal lehetséges a rendszeres kutatómunka. Ötéves tervünkben ásványkincseink felkutatását már a szovjet szakemberek hathatós támogatása, pártunk és kormányunk gondos előrelátása és hatalmas áldozatkészsége alapján, a gazdag szovjet kutatási tapasztalatok átvételével végezzük, s főkép ennek köszönhetjük e téren elért eddigi eredményeinket.

Az ásványi nyersanyagok felkutatása terén három módszert ismerünk és használunk: 1. földtani, 2. geofizikai és 3. bányászati (fúrási) kutatást.

A következőkben röviden ismertetni kívánjuk a felszabadulás előtt, a felszabadulás után, három- és öléves tervünk folyamán már elvégzett és még elvégzésre váró földtani, geofizikai és bányászati kutatásainkat és főbb eredményeinket.

1. Földtani kutatás

A felszabadulás előtt földtani kutatásokat hazánkban a Magyar Állami Földtani Intézet, egyes tőkés vállalatok és egyes tőkések végeztek, illetve végeztettek, minden rendszeresség nélkül. A kutatások eredményeit seholsem tartották nyilván, s még a tudományos eredmények, eredeti földtani felvételi térképek is legtöbbször a kutatók íróasztalának fiókjaiban hevertek. A kutatások gyakorlati eredményei az egyes vállalatok féltve őrzött titkai voltak. Rendszeres, tervszerű földtani kutatásról szó sem lehetett.

A felszabadulás után a háború pusztításai a rendszeres földtani kutatás megindítását hosszabb ideig lehetetlenné tették. Ennek legfőbb oka az volt, hogy a Magyar Földtani Intézet, amelynek a földtani vizsgálatokat rendszeresen meg kellett volna indítania, évekig viselte még a háború pusztításainak nyomait és nem volt felkészülve a hatalmas kutató feladatok elvégzésére.

A tervszerű földtani kutatás először a szénbányák államosítása után a kőszénkutatások terén, a Magyar Állami Szénbányák keretében, 1947-ben indult meg. A hároméves terv ideje alatt elkezdtük kőszénterületeink rendszeres, részletes bányaföldtani térképezését, a bányászati, fúrási adatok, anyagok összegyűjtését és feldolgozását. Ennek a munkának eredménye volt, hogy kőszénkészletünket hároméves tervünk folyamán kereken 500 millió tonnával növeltük, csaknem annyival, mint amennyi országunk egész kőszénkészlete volt 1919-ben. Az eredményt főkép annak köszönhetjük, hogy iparkodtunk a legnagyobb mértékben átvenni a szovjet kutatási tapasztalatokat.

A földtani kutatás a Szovjetunióban a részletes földtani vizsgálattal, földtani térképezéssel kezdődik és folytatódik az ásványi nyersanyagok, illetve minden földtanilag térképezett anyag részletes ásványtani, kőzettani, őslénytani, litológiai, geokémiai, rétegtani, technológiai stb. vizsgálatával, s befejeződik a vizsgálatok eredményeinek kiértékelésével.

A tökéletes szervezés, a mindenre kiterjedő részletes komplex vizsgálat, a tudományos elméleti és gyakorlati kollektív munka megvalósította a Szovjetunióban a világon egyedülálló, élenjáró földtani kutatást.

A hazai rendszeres, tervszerű földtani kutatás második szakasza a bauxitkutatás, 1949-ben indult meg, főleg I. A. Ljubimov szovjet geológus professzor útmutatása s szaktanácsai alapján és A. A. Scsekoldin szovjet geológusnak a legapróbb részletekig kidolgozott tervei szerint.

1949-ben a szovjet szaktársakkal folytatott tárgyalásaink folyamán ismertük meg részleteiben a szovjet kutatómódszereket, a kutatás egységes megszervezésének szükségességét és főkép a tervszerű, rendszeres, mindenre kiterjedő földtani kutatás módját. Igen nagy segítségünkre volt a Magyar Tudományos Akadémia 1950. évi nagyhetén nálunk járt M. I. Varencov professzor, a Moszkvai Tudományos Akadémia Földtani Intézetének vezetője, aki két héten át fáradságot nem kímélve, közvetlenül ismertette meg szakembereinkkel a szovjet földtani kutatások tapasztalatait.

Pártunk és kormányunk is felismerte földtani kutatásaink fejlesztésének fontosságát, s 1949-ben megszervezte a Földtani és Bányászati Kutatási Központot, alája rendelve az ásványi nyersanyagkutatással foglalkozó összes szerveket,

tudományos kutató intézeteket. A Kutatási Központ ezután hozzáfogott a kutató intézetek, így elsősorban a Magyar Állami Földtani Intézet és a Magyar Állami Eötvös Lóránd Geofizikai Intézet nagymértékű fejlesztéséhez.

A Magyar Állami Földtani Intézet még 1949 végén is siralmas képet mutatott. A háború pusztításai súlyos károkat okoztak az Intézet épületében, laboratóriumaiban, könyvtárában, térképtárában s rendszeres földtani kutatási munkáról így ekkor még szó sem lehetett. Az Intézet fő feladata a rendszeres, részletes, mindenre kiterjedő földtani térképezés, teljesen el volt hanyagolva.

Országunk területét kereken 440 db. 1:25.000 méretű térképlap öleli fel, amelyek közül ötéves tervünk megindításakor 1950-ben alig 90, főkép hegyvidéki térképlap volt korszerűen földtanilag térképezve. Ezt a 90 térképlapot a legutóbbi 30 év alatt térképezték, de nagyrészük főleg ásványi nyersanyagkutatás szempontjából újratérképezésre szorul, míg 350, főleg sík- és dombvidéki térképlapot (amelyeknek nagy része 80—90 év előtti, kezdetleges földtani felvétel) teljesen újra kell térképeznünk. A földtani kutatás alapja a rendszeres, részletes, mindenre kiterjedő földtani térképezés, mert ásványi nyersanyagkutatásainkat csakis ezek birtokában tudjuk helyesen és szakszerűen elvégezni. Ötéves tervünk alatt ezért elsősorban a 350 db. 1:25.000 méretű térképlap földtani felvételét kell elvégeznünk, s ezenkívül főleg a hegyvidékeinkre kiterjedő 90 térképet újratérképeznünk. A fokés rendszerben 30 év alatt 90 térképlapot térképeztek, s most nekünk 5 év alatt 350 térképet kell elkészítenünk. Ezt a rendkívül nagy munkát csakis úgy tudjuk elvégezni, hogy az élenjáró szovjet földtani térképezés, földtani kutatás módszereit vesszük át, azokat a mi speciális viszonyainkhoz alkalmazzuk, s a tudományos munkában is meghonosítjuk a szocialista munkamódszereket.

Ötéves földtani kutató és térképező tervünket már ilyen szellemben és ilyen módszerek alkalmazásával állítottuk össze. Elsősorban 1950-ben teljesen rendbehoztuk a Földtani Intézet épületét, újjáépítettük és a legmodernebbül felszereltük laboratóriumait, térképtárát, könyvtárát, múzeumát, átszerveztük az Intézetet, szakszemélyzetét csaknem a négyszeresére emeltük. Mindennek föltétele volt pártunk és kormányunk hatalmas anyagi és erkölcsi támogatása.

Az eredmény nem is maradt el. Az ötéves terv első két évében tervünket jelentősen túlteljesítettük. Az előirányzott évi 70 darab 1:25.000 térképlap helyett 1950-ben és 1951-ben összesen 158 térképlapot térképeztünk földtanilag. Ezekre az összes ásott és fúrt kutak, kutató fúrások részletes hidrológiai stb. adatait felvettük. Ezenkívül főleg ásványkincseink felkutatása céljából részletes bányaföldtani térképezést végeztünk 20 darab 1:25.000 méretű térképlap területén 1:25.000, 1:10.000, 1:5000 és 1:1000 méretarányban. Összeállítottuk az ország ásványi nyersanyag- és fúrási kataszterét és feldolgoztuk az Intézetben évtizedek óta összegyűlt többezer fúrás anyagát.

Ásványi nyersanyagkutatásainkat is tervszerűen a szovjet kutatási tapasztalatok alapján végeztük. Ezeknek fő eredményei a felszabadulás óta a következők:

Kőszénterületeink részletes földtani felvételét csaknem 90 százalékig elvégeztük, s ötéves tervünk végére teljesen befejezzük. Elkezdtük kőszénbányáink részletes bányaföldtani, hegyszerkezeti és vízföldtani feltérképezését. Kőszénkutatásainkkal kapcsolatosan kiterjesztettük a vizsgálatokat a kőszéntelepek részletes és rendszeres kőszénkőzettani, radiológiai, nyomelem-, vegyészeti és technológiai vizsgálatára is. Ezeket a munkálatokat folyamatosan végezzük. Földtani kutatásaink legnagyobb jelentőségű eredménye komlói feketekőszénkészletünk jelentős növekedése, mely lehetővé teszi épülő Sztálin Vasművünk teljes koksszükségletének biztosítását hosszú évtizedekre. Ezenkívül számos, eddig ismeretlen vagy a kapitalizmusban kellően nem értékelt kőszénterületet kutattunk fel.

Földtani kutatásaink alapján kőszénkészletünk az 1938. évi készletbecsléssel szemben több, mint 100 százalékkal növekedett, s ötéves tervünk végére még jelentősen emelkedni fog.

Tőzegterületeink részletes földtani felkutatása, térképezése és újraértékelése szovjet tapasztalatok alapján megtörtént. Ma már pontosan ismerjük tőzegkészleteinket, minőségüket és felhasználási lehetőségüket.

Az *érckutatás*, amely az érctestek viszonylag kis mérete és szabálytalan eloszlása miatt különösen nagy áldozatokat kíván, a multban igen rendszertelenül folyt. Ugyanazokon az ércelőfordulásokon szinte évtizedenként újult meg a kutatótevékenység, odáig azonban, hogy az ércelőfordulás felhasználhatóságának kérdését eldöntse, egy ízben sem jutott.

A szocialista tervgazdálkodás megkezdése óta az egyes ércelőfordulások kikutatását szovjet tapasztalatok alapján, egységes szempontok szerint, általános keretbe állítva végezzük és szerkezeti adottságaik, genetikai összefüggésük széleskörű nyomozásával gyűjtünk össze minden adatot, mely felderítésüket megkönnyítheti. Mindezek alapján az ércelőfordulások végleges és teljes kikutatásán dolgozunk, hogy egyszersmindenkorra eldönthető legyen, melyek a fejtésre érdemes előfordulások, hogy ezeket minél rövidebb időn belül a termelés szolgálatába állíthassuk.

Hatalmasan fejlődő nehéziparunk különösen a *vasérckutatás* területén állít elénk fontos feladatokat. E téren a kutatás előtt olyan távlatok nyílnak meg, amelyekről néhány évvel ezelőtt álmodni sem mertünk. Majdnem 60 km hosszúságban nyúlik el az a terület, amelyet földtani meggondolások alapján a vasérckutatás körébe vonunk és amelyen belül minden reményünk megvan arra, hogy vasércvagyonunkat jelentősen megnöveljük. Vasércként figyelembe veszünk olyan ércfajtákat is, amelyek jelentős tömegeit azelőtt is ismertük, de amelyek felhasználásának nehéz technológiai problémája megoldásához a kapitalista rendszer hozzáfogni nem mert. Ezek között bauxitvasércünk és titánvasércünk képviseli a legkomolyabb értékeket, és feldolgozásuk a vason kívül egyéb értékes fémek: vanádium, titán kivonására is reményt nyújt.

Mangánérckutatásunk az itt dolgozó szovjet szakemberek támogatásával eddig is szép eredményekkel gyümölcsöztette az érckutatás szovjet tapasztalatait. Az ércképződés földtani időszakának pontos megállapítása biztos vezérfonal a feltehetően érces szint nagyobb területen való továbbnyomozásához. Az eddig ismert mangánércelőfordulásokon kívül korábban figyelemre nem méltatott földtanilag fiatal mangános agyag is az érckutatás érdeklődési körébe került és határozott reményekkel kecsegtet. A régóta ismert mangános agyag kitermelése és dúsítása kérdésének megoldása sem volt kapitalista érdek.

Színesérckutatásunkon tükröződik leginkább, mennyire sainálta az ezek feltárásához szükséges jelentős áldozatokat a tőkés rendszer. Kutatóink szívós, kitartó munkájának és lankadatlan lelkesedésének köszönhetjük, hogy főleg a szovjet kutatási tapasztalatok átvételével, kutatásra érdemes előfordulásként ajánlották azokat az évtizedek óta figyelembe nem vett gyenge felszíni ércnyomokat, amelyeket azelőtt egynéhány méteres kutatógödörrel való megnyitásra sem tartottak alkalmasnak. Az első pillanatra merésznek látszó vállalkozások sikerrel jártak, és ma már minden szakember számottevőnek minősíti az elmúlt két év folyamán feltárt és korábban figyelemre sem méltatott ércesedéseket. A színesércek kutatása hosszú előkészítést kívánó összetett feladat, és szakembereink teljes összefogása mellett is évekbe kerül, míg a kutatás biztató eredményeiből termelő bányaüzem bontakozhatik ki.

Nem kellett azonban mindenütt legelejéről kezdenünk a színesérckutatást. Voltak korábbi elakadt vállalkozások. Ezekben csak folytatni kellett a bányászati feltárásokat, végére kellett járni az ércelőfordulás biztató kezdeti eredményeinek. Ezek a látszólag szerény eredmények a tőkés vállalkozást végleg elkedvetlenítették, a szocialista gazdasági rendben azonban a legkomolyabb beruházáso-

kat tették megokolttá és ma az újabb feltárások adatait egységes érctelepi képbe állítva, nagyjelentőségű színesércbánya (ólom-, cink- és réztartalmú érccel) egy éven belül való üzembehelyezésének lehetőségét állapítottuk meg. A felszabadulás óta végzett színesérckutatásaink eddigi eredményei alapján biztosak vagyunk abban, hogy ötéves tervünk végére iparunk teljes ólom-, cink- stb. szükségletét bőségesen fedezni tudjuk.

A huszas években felismert és egyre teljesebben kibontakozó magyar *bauxitkincs* a kapitalista spekulánsok kiváló csemegéje volt a két háború között. A Dunántúlon egy földtani időszakban, nagyjából azonos körülmények között folyt bauxittelepeink képződése. Szinte elképzelhetetlen, hogyan aprózódhatott el annyira a megismert kibúvások környékén a különböző tőkés érdekeltségek bauxitkutatása, amelyek mind különállóan akarták a kutatás legtöbbször azonos helyi problémáit megoldani.

A felszabadulás után, a Magyar-Szovjet Bauxit Alumínium R. T. kezében a magyar bauxitkutatás egységes, jól átgondolt, tervszerű irányítás alá került. A nálunk járt szovjet szaktanácsadók a gazdag szovjet tapasztalatokon felépített kutató, becslő és feltáró módszereket honosították meg és legfőképpen átformálták a kutatás szellemét. Ma már nem a pillanatnyilag legnagyobb hasznot ígérő teleprészek kiaknázása a cél, hanem a telep tervszerű felfúrása, elhatárolása, összefüggéseinek nyomozása és bauxitanyagának minőségi osztályozása. Ez az átfogó kutató program nemcsak ismert bauxittelepeink távolabbi kiterjedését nyomozta ki, hanem igen jelentős új előfordulásokat is feltárt.

Földiolaj- (ásványolaj-) és földgázkutatásaink 1948-ban kezdtek erősebben kibontakozni, s 1951-ben a nálunk tartózkodó Kucev és Csernouszov szovjet szaktanácsadók tapasztalatátadása nyomán újabb sikerekkel jártak. Míg a felszabadulás előtt csak a budafapusztai, lovászi, hahóti, bükkszéki, tótkomlósi és kőrösszegapáti földolaj- és földgázmezők voltak csak ismertek, ma már hat újabb földolajmezőt kutattunk fel földtanilag, s azokon nemcsak a bányászati kutatás, hanem már jelentős termelés is megindult. A szovjet szaktanácsadó elvtársak segítségével szerveztük át földolaj- és földgázkutatásainkat s az eredmény máris megmutatkozik s még jobban kifejezésre fog jutni ötéves tervünk végén földolaj- és földgáztermelésünk nagyarányú növekedésében.

Földolaj- és földgázkutatásainkban földtani kutatásoktól jelentős eredményeket már alig várhatunk, itt inkább a később tárgyalásra kerülő geofizikai kutató módszereket kell erősebben kifejlesztenünk és igénybe vennünk.

Vízkincsünk mindennapi életünknek, de iparunknak is egyik legfontosabb nyersanyaga. Mélységbeli vízkészletünk földtani felkutatásával a multban alig foglalkoztunk. Ötéves tervünk elején szovjet tapasztalatok átvételével megindítottuk rendszeres és részletes vízföldtani kutatásainkat. Részletes földtani térképezésünkkel párhuzamosan folytatjuk országunk részletes hidrogeológiai felvételét. Az ötéves terv első két évében több mint 200.000 ásott és fúrt kút hidrogeológiai adatait rögzítettük, s ötéves tervünk végére elkészítjük országunk részletes hidrogeológiai térképét. Vízföldtani kutatásaink eredménye: számos iparvidéknek és vízellátás tekintetében a legrosszabb helyzetben volt, legelhanyagoltabb alföldi városainknak, községeinknek, termelőszövetkezeteinknek jó ivóvízzel, valamint ipari vízzel való ellátása.

A Szovjetunióban járt szaktársaink az ott szerzett tapasztalatok alapján új lendületet adtak karsztvízkutatásainknak is. Ezideig elkészítettük a dorogi, tatabányai és ajkai barnakőszénterületek részletes karszthidrogeológiai és tektonikai térképét, amelynek segítségével karsztvízveszéllyel fenyegetett barnakőszénbányászatunk vízveszélyelhárítását fogjuk előbbre vinni.

Elkészítettük a borsodi, tatai és veszprémi iparvidék hidrogeológiai térképét is, amely három legfontosabb iparvidékünk egységes, jól átgondolt ipari vízellátásának biztosítását szolgálja.

Egyéb ásványkincseink földtani felkutatása terén a felszabadulás óta igen jelentős eredményeket értünk el. Hatalmas dolomitkészletünket részletesen felkutattuk, s megállapítottuk, hogy 20 százalékot meghaladó magnéziumoxidtartalommal bíró dolomit szinte kimeríthetetlen mennyiségben áll iparunk rendelkezésére. Földtani kutatásainkkal hosszú időre biztosítottuk iparunk fokozott szükségletének fedezését a következő ásványokban: kvarcit, üveghomok, öntödei homok, cementmárga, trasz, horzsakő, festékföld, kovaföld, aplit, kaolin stb. Magyarországi előfordulásban eddig ismeretlen ásványkincseket is sikerült felkutatnunk, így gipszet, baritot, fluoritot, talkot, aszbesztet és szerpentint, amelyeknek bányászati feltárása folyamatban van s reméljük, hogy ezekkel is hiánytalanul el fogjuk látni iparunkat. A perkupai-alsótelekesi gipsz eddig felkutatott mennyisége például máris hosszú évtizedekre biztosítja iparunk szükségletének kielégítését. Nagyon jelentős eredményeket értünk el bentonitkutatásaink területén. Ma már annyi derítőföldnek, öntödei keverő anyagnak és fúróiszapnak alkalmas bentonittal rendelkezünk, hogy nemcsak saját szükségletünket fedezzük, hanem igen jelentős kivitelt is le tudunk bonyolítani.

Földtani kutatásaink egyik jelentős eredménye, az országban eddig teljesen ismeretlen, *káliumban gazdag trachitféleség felfedezése.* A Hegyalján felkutatott hatalmas tömegű trachit (andezit)-féleség káliumtartalma 10 százalékon felül van. A nyersanyag laboratóriumi feldolgozása már megoldódott, s jelenleg az ipari kísérletek vannak folyamatban. Reméljük, hogy országunk kálium-műtrágyaszükségletét hamarosan hazai nyersanyag feldolgozásával fogjuk kielégíteni.

Útépítésre alkalmas kőzeteink részletes földtani felkutatását is elkezdtük és folyamatosan végezzük. Eddigi kutatásaink eredményeképp megállapíthatjuk, hogy a következő kőzeteink: andezit, gránit, bazalt, diabáz, gabbró, dácit, fonolit és riolit, a felszínen kereken 630 km² nagyságú területen ismeretesek. Ezekből a kőzetekből kőbányáink ezideig kereken 50 km³ készletet tártak fel. Ez és a még feltárható készlet (amely az eddig feltártnak sokszorosa) hatalmas méretekben fejlődő út-, vasút- és egyéb építkezéseink nyersanyagát bőségesen és hosszú évtizedekre biztosítja.

2. *Geofizikai kutatás*

A földtani kutatás (térképezés) mindig közvetlen megfigyelésen alapszik. Földtani kutatásaink során a föld felszínén megjelenő anyagokat, kőzeteket vizsgáljuk, településüket, megjelenési módjukat, szerkezetüket rögzítjük, térképezzük, s a közvetlen megfigyelésekből következtetünk a hasznosítható ásványkincsek mélységbeli elhelyezkedésére, illetve bányászati feltárhatóságuk lehetőségére.

Ezzel ellentétben a geofizikai kutatás vizsgálatait, méréseit ugyan szintén a föld felszínén végzi, de megfigyelései, mérései a föld szilárd kérgében esetleg többkilométer *mélységben fekvő* kőzetrétegek elhelyezkedéséről, sűrűségéről (fajsúly), szerkezetéről adnak közvetve felvilágosítást.

Az ásványi nyersanyagoknak a földkéregben való előfordulása, elhelyezkedése, felhalmozódása csaknem mindig valamilyen földtani szerkezethez kapcsolódik. A geofizika céljai eredetileg elméleti tudományos célok voltak, de már ezek az elméleti célú kutatások is sok felvilágosítást adtak a földkéreg szerkezetére nézve.

Önként adódott ebből a kutató földtannak az a törekvése, hogy a geofizikát — saját igényei alapján irányítva — szolgálatába állítsa.

Így fejlődött ki az elméleti, tudományos geofizikából az *alkalmazott geofizika,* amely a tudományos geofizika eszközeivel és módszereivel igyekszik megfelelni szerkezetkutató feladatának.

Az alkalmazott geofizika fejlődése az ipar fejlődésének függvénye. Ahogy nő az ipar ásványi nyersanyagszükséglete, úgy nő a geofizikai kutatás jelentősége is.

Legjobb bizonyítéka ennek ötéves tervünk. Iparunk sohasem látott és remélt fejlődést él át, amellyel együtt jár a geofizikai kutatás fejlődése is.

Ennek a fejlődésnek megítélésére és értékelésére kissé vissza kell tekintenünk a multba.

Hazánkban a geofizikai kutatás tudományos, elméleti alapon már több mint félévszázaddal ezelőtt megindult Eötvös Lóránd munkásságával, s akkor világviszonylatban is jelentőséggel bírt. Az Eötvös-ingát szénhidrogénkutatások során Böckh Húgó kezdeményezésére (1912—1917) először nálunk alkalmazták sikeresen, majd innen terjedt el az egész világon. Eötvösnek nemzetközi viszonylatban is igen jelentős érdemét honorálta Tanácsköztársaságunk 1919-ben az Eötvös Lóránd Geofizikai Intézet megalapításával. Akkoriban még szerte a világon és hazánkban is csak a gravitációs és földmágneses mérő módszer volt ismeretes. Az Intézet legnagyobbrészt gravitációs mérésekkel foglalkozott, mégpedig 1938-ig csak Eötvös-ingával, attól kezdve graviméterrel is. Az Eötvös-ingával végzett mérések mind műszer, mind módszer tekintetében kifogástalanok voltak, s a mérések célja kifejezetten szénhidrogénkutatás (ásványolaj- és földgázkutatás) volt.

Ugyancsak szénhidrogénkutatásra alkalmazták a graviméterekét is. 1938-tól kezdve egy Haalck-graviméter dolgozott, 1942-től kezdve még egy Graf-graviméter is. Egyik sem volt kifogástalan, különösen a Haalck-graviméterrel volt sok baj. Ma az Intézet múzeumát díszítik.

A szénhidrogénkutatásban ma már, az említett módszerek mellett, nagymértékben alkalmazzák a szeizmikus módszert is.

A szeizmika a talajban mesterségesen keltett földrengéshullámoknak a rétegfelületekről való visszaverődése észlelésével meg tudja állapítani — úgynevezett folytonos szelvényezéssel — a rétegek tényleges térbeli elhelyezkedését és mélységét. Ezt a módszert 1936-ban alkalmazta először az Intézet, és a mérésekhez a néhai Pogány Béla műegyetemi tanár által szerkesztett hatcsatornás szeizmikus berendezést használta. A szeizmikus mérések feladata szintén szénhidrogénkutatás volt, ezek a mérések azonban részben a műszer nem teljesen megfelelő volta, részben a mérő módszer kialakulatlansága következtében nem voltak eredményesek.

Már megalakulása óta foglalkozott a Geofizikai Intézet szórványosan földmágneses mérésekkel is. A földmágneses mérések célja többnyire vasérckutatás volt.

A háborús események az Intézet működésében nagy visszaesést idéztek elő. A felszabadulás után 1946-ban kezdte meg az Intézet első kutatásait Eötvös-inga- és földmágneses mérésekkel. Ezeknek a méréseknek célja ismét szénhidrogén-, illetve vasérckutatás volt. 1948-ban a szeizmikus mérések újból megindultak, pusztán szénhidrogénkutatás céljából a régi, meglehetősen elavult hatcsatornás műszerrel.

Tervgazdálkodásunk, a népgazdaság és az ipar rohamos és nagyarányú fejlődése mellett nem volt tűrhető, hogy az ásványi nyersanyagkutatás egyik legfontosabb eszköze, a geofizika ezzel a fejlődéssel ne tartson lépést. 1949-ben a párt és a kormány támogatásával a Geofizikai Intézet is rendkívüli fejlődésnek indult, amely a kutatások tervszerűsítésében, újabb, korszerűbb műszerek beszerzésében és az Intézet személyzeti létszámának szinte ugrásszerű növekedésében jutott kifejezésre. Korszerű, új graviméterekét szereztünk be külföldről, és a régi hatcsatornás, magyar szeizmikus berendezés mellett munkába állt egy 24 csatornás külföldi műszer is. A laboratóriumot elektromos és elektronikus műszerekkel szereltük fel és végül az Intézet — amely előbb az Egyetem, majd a Földtani Intézet egy-két szobában megtűrt vendége volt — új épületet kapott.

Az új épületre azért is szükség volt, mert az Intézet dolgozóinak száma — mint említettük — jelentősen emelkedett, úgyhogy ma már az új épület is szűknek bizonyul.

A létszámemelkedés jellemzésére az alábbi adatokat közöljük:

1919-ben Eötvös Lóránd halála után az Intézetben csak az a néhány kutató dolgozott, akik még annakidején a nagy tudós közvetlen munkatársai voltak. A felszabadulás után sem volt több az Intézet állandó alkalmazottainak száma 10-nél. Jelenleg a létszám 200, s az ötéves terv végére meg fogja haladni az 500-at.

Ma még a fejlődés kezdetén vagyunk, de máris vannak bizonyos eredményeink. Befejeződött országos földmágneses mérésünk. Meghatároztuk a nehézségi gyorsulás átlagos értékeit az ország 16 különféle helyén. Ezek a helyek alkotják az alapponthálózatot. 1952-ben még többszáz ponttal egészítjük ki ezt a hálózatot.

Sajátmagunk építettünk ez évben egy új 24 csatornás szeizmikus mérőberendezést, amely felveszi a versenyt a legjobb külföldi gyártmányokkal.

Meghonosítjuk a szeizmika újabb alkalmazásait is. Máris végeztünk szeizmikus mérést a kőszénbányászat karsztvíz-kérdéseivel és az ólomérckutatás problémáival való foglalkozás során, de megpróbáljuk alkalmazni a bauxit- és mangánkutatás terén is.

Meghonosítunk új, illetve eddig hazánkban ismeretlen módszereket, például elsősorban a geoelektromos és kőzetrádiológiai (rádióaktív) vizsgálati módszereket. Ezeket a módszereket a rádioaktív ásványok és a szénhidrogén kutatásának szolgálatába fogjuk állítani.

A mérőberendezéseket magunk építjük. Részben a Geofizikai Intézet korszerűen felszerelt műhelyében, részben az erre a célra alapított és hazánkban teljesen új iparágat jelentő Geofizikai Mérőműszerek Gyárában.

Szorosabb együttműködést valósítunk meg a Geofizikai Intézet és a Földtani Intézet között, a kutatások célszerű tervezése és a mérések szakszerű értelmezése érdekében.

Korszerűsítjük a mélyfúrási geofizikát. Építünk elektromos fúrólyukszelvényező berendezést és a fúrólyukak vizsgálata terén is meghonosítjuk a rádioaktív mérőmódszert. Már is alkalmazzuk a szeizmikus lyukszelvényezést.

Meghonosítjuk a Szovjetunióban bevált Szokolov-féle talajgázanalizáló módszert.

Munkájának megítélése tekintetében a geofizika néha a földtannál kedvezőtlenebb helyzetbe kerül, mert nem kis időnek kell eltelni ahhoz, hogy vizsgálatainak konkrét, bányászatilag lemérhető eredmények fakadjanak. Gyakran az egész ország regionális felmérése szükséges ahhoz, hogy a kutatást célszerűen tervezhessük, és nagy eredmény, ha egy országos felvételből egy jó olajmező születik. Mégis meg kell állapítani, hogy geofizikai kutatás nélkül az ásványi nyersanyagkutatás ma már nem lehet eredményes. A vastag üledékekkel fedett szerkezetek vagy ásványi nyersanyagok kutatása alkalmával a geofizikai módszerek ma már nélkülözhetetlenek.

A geofizikának az előadottakban vázolt fejlődését — mint már említettük — iparunk nagyarányú fejlődése vonta maga után. A tervgazdálkodás volt a fejlődés motorja, vagyis végső fokon maga a szocialista gazdaság.

Sokat köszönhetünk ebben a tekintetben is Szovjetuniónak. Nem egy kitűnő szovjet gyártmányú szeizmikus berendezés dolgozik ma már Magyarországon, de még mielőtt ezt a konkrét segítséget megkaptuk volna, a hazánkban tartózkodott szovjet szakértők nagymértékben közreműködtek abban, hogy az előbbiekben részletezett fejlődés — mind a módszer, mind a szervezés terén — létrejöjjön.

Gravitációs kutatásunk igen sokat köszönhet a tanácsadóként hazánkban járt L. V. Petrov szovjet geofizikusnak. Az ő érdeme, hogy hazánk medenceüledékeit szénhidrogénkutatási szempontból újra értékeltük és a kutatás távlatait ma sokkal bizakodóbban ítéljük meg, mint korábban. Segítő és tanácsadó tevékenysége kiterjedt a módszer és az értelmezés legaprólékosabb részleteire is, mégis munkájának legnagyobb jelentősége abban áll, hogy tanácsai nyomán elkészült hazánk átnézetes gravitációs szerkezeti térképe. Ezen — egy egyszerű, de nagyjelentőségű technikai újítás révén — még a geofizikában járatlan geológusok előtt is, szinte első pillanatra szembetűnő lett medencénk nagyjából ismert szerkezetének és bizonyos jellemző gravitációs izoanomál (egyenlő rendellenességű) értékeknek összefüggése. Medencénk ősföldrajzi körülményei a szarmata és alsópannon (földtörténetileg fiatal) emeletekben csaknem mindenütt kedvezők voltak a szénhidrogénkeletkezés számára. A szénhidrogén felhalmozódása a tároló üledékek közeltani viszonyaitól és szerkezetétől függ s ez utóbbi közvetve és közvetlenül az alkalmazott geofizika módszereivel kutatható. A közvetett gravitációs kutatásnak és főleg a régebbi eredmények újra-értelmezésének nagy lendületet adott L. V. Petrov működése.

A szeizmikus kutatás (a mesterségesen előidézett földrengéshullámok segítségével végzett mérés) szintén nagy segítséget kapott K. P. Hromojin szovjet geofizikustól 1951-ben. Itt tartózkodásának elején szeizmikus kutatásunk még gyermekbetegségekkel küzdött. Egyaránt nehézségei voltak a műszertechnika, a módszer és a munkaszervezés terén. Hromojin széleskörű tudásának és tapasztalatainak segítségével új lendületet kapott műszerépítésünk, olcsóbb és gyorsabb módszert dolgoztunk ki a mérésben, részben a munka jobb megszervezésével.

Szeizmikus kutatásunk ma már annyira fejlődött, hogy biztonsággal alkalmazhatjuk a gravitációs mérések és földtani meggondolások alapján is reménynyelteljesnek mutatkozó szerkezetek részletes megvizsgálására. Ma már nem is tűzünk ki fúrópontot előzetes szeizmikus vizsgálat nélkül.

A geofizikai, főleg szeizmikus kutatások legfőbb gyakorlati célja új földiolaj- és földgázmezők feltárásának előkészítése. Gravitációs méréseink alapján tudjuk, hogy hazánkban mintegy 80 olyan mélyszerkezet van, amelynek szeizmikus módszerekkel való megvizsgálása elsőrendű népgazdasági érdek. A tervszerűen végbevitt földtani és geofizikai kutató módszerek helyes értékelése azzal a reménnyel kecsegtet, hogy földiolaj- és földgáztermelésünk ötéves tervünk végére többszáz százalékkal emelkedik. Az eredmény elérését elsősorban szovjet kartársaink önzetlen segítségének, gazdag kutatási tapasztalataik átadásának köszönhetjük.

3. Bányászati kutatás — fúrás

A földtani és geofizikai kutató módszerek előkészítik ásványkincseink bányászati felkutatásának lehetőségeit. A földtani és geofizikai kutatások tudományos és gyakorlati eredményeinek szakszerű összehangolása azt a célt szolgálja, hogy a keresett ásványkincs (kőszén, érc, földiolaj, földgáz, víz stb.) fúrásokkal való feltárását minél gazdaságosabban végezhessük el. A földtani és geofizikai kutatások eredményeinek helyes összeegyeztetése és értékelése alapján tűzzük ki kutatófúrásainkat, amelyeknek célja a keresett ásványi nyersanyag (telep) vastagságának, mélységbeli elhelyezkedésének, minőségének és mennyiségének megállapítása. A kutatófúrások közül a földiolaj, földgáz és víz feltárására irányuló fúrások legtöbbször már egyben a termelés célját is szolgálják. A kutatófúrásokon kívül, főkép érc és egyéb ásványi nyersanyag kutatására igénybe vesszük az aknákkal, tárókkal való kutatást is, ezek azonban a fúrásokhoz viszonyítva nálunk alárendelt jelentőségűek.

A felszabadulás előtt bányászati kutatásokat az állam, a magánvállalatok és egyes személyek végeztek. A fúrások kitűzése, végrehajtása, a fúrási anyag

vizsgálata, a fúrási eredmények nyilvántartása teljesen rendszertelenül, szakszerűtlenül folyt. A kutatási, fúrási eredményeket a vállalatok, tőkések, sőt még az állam is féltve őrzött titokként kezelték. Ennek az volt a következménye, hogy ugyanazon a kutatási területen három-négyízben is megismételték a fúrásokat. A tudomány és a gyakorlat egyaránt súlyos kárt szenvedett, mert a szakszerűtlenül feldolgozott fúrási anyagok, adatok elvesztek, vagy hozzáférhetetlenek voltak, legtöbbször még a szakemberek számára is.

A főkép a földtani tudományt, de a gyakorlatot, sőt legfőképpen a közösséget ért kár nagyságát az alábbi néhány adattal világítjuk meg.

A felszabadulás előtti több mint 100 év alatt hazánk területén a következő fúrásokat végezték (az adatok csak megközelítően pontosak):

A fúrások száma	célja	hosszúsága fm
27.000	vízkutatás	2,800.000
7.200	kőszénkutatás	700.000
1.200	érckutatás	110.000
350	földiolaj- és földgázkutatás	400.000
1.000	egyéb kutatás	400.000
Összesen: 36.750		4,410.000

Az összes fúrások minimális költségeit kereken 2 milliárd forintra becsülhetjük.

A legnagyobb veszteség, hogy a 36.750 fúrásból több mint 30.000 fúrás anyagát szakember nem is látta, s az esetleg megmaradt fúrási rétegleírások a földtani tudomány számára hasznavehetetlenek.

A felszabadulás után a kutatófúrási tevékenység indult meg a legnehezebben. Ennek fő oka az volt, hogy fúróberendezéseink jórészét a háború végén nyugatra hurcolták, s megmaradt fúróberendezéseinket a háború pusztításai nagyon megviselték.

A rendszeres kutatófúrási munka először a kőszénkutatások területén, a szénbányák államosítása után a Magyar Állami Szénbányák keretében indult meg 1947-ben 26 fúróberendezéssel. A fúróberendezések nagyrészt elavultak voltak, alig volt pár korszerű fúróberendezésünk. 1948-ban már 34, s ma több mint 50 fúróberendezésünk működik a kőszénkutatás területén. A kőszénkutatásokba vontuk be először a szovjet tapasztalatok alapján a rendszeres geológus szolgálatot, a geológusokat kivittük a fúrásokhoz, és megindítottuk a fúrási anyagok rendszeres, szakszerű, minden szempontra kiterjedő vizsgálatát.

A kutatófúrásokat nagyobb mértékben ezután földiolaj- és földgázkutatásainkban alkalmaztuk 1948-ban. A Szovjetunió számos korszerű, nagyteljesítményű fúróberendezést engedett át nekünk, a szovjet szaktanácsadók átadták gazdag tapasztalataikat, ezen a réven nagymértékben emeltük a fúrási sebességet, és elsajátítottuk az élenjáró szovjet fúrási technikát. A szovjet segítség eredménye, hogy szénhidrogén-kutató fúrásaink négy év alatt, 1948—1951-ig, a felszabadulás előtti egész fúrási tevékenységnek 150 százalékát érték el.

Bauxit-kutatófúrásainkat 1949-ben a szovjet szaktanácsadók irányításával kezdtük el. I. A. Ljubimov és A. A. Scsekoldin szovjet geológusok útmutatásai szerint külön bauxitkutató expedíciót szerveztünk, amely a tökéletes szovjet szervezés és tervezés alapján indította el a munkát. A szovjet és magyar geológusok irányításával végzett munka, a legrészletesebb földtani térképezéstől a fúrások lemélyítéséig, az anyagfeldolgozás, ércvagyonbecslés, értékosztályba sorolás, a leg-

teljesebb komplex vizsgálatok végrehajtásától egészen az értékelésig, a bányanyitásig tárta elénk a szovjet kutató expedíciók tevékenységének tökéletes szervezettségét s gyakorlati eredményességét. A kollektív munka eredménye rövid két év alatt több mint 1000 bauxitkutató fúrás lemélyítése s ezzel igen jelentős bauxitércvagyon feltárása volt.

Víz-, érc- és más ásványi nyersanyagkutató fúrásaink intenzívebben 1949-ben indultak meg.

A kutatófúrások egységes irányítása, végrehajtása, és a fúrási technika fejlesztése érdekében 1949-ben a párt és kormány hathatós támogatásával két fúróvállalatot szerveztünk, s azóta ez a két vállalat végzi a kellő szakszerű irányítással — a szénhidrogén-fúrásokat kivéve — az összes kutatófúrásokat.

Felszabadulás utáni kutatófúrási tevékenységünkről az alábbi adatok adnak felvilágosítást:

1945—1951-ig a következő kutatófúrásokat végeztük:

A fúrások száma	célja	hosszúsága fm
1.500	vízkutatás	150.000
900	kőszénkutatás	160.000
1.300	érckutatás	80.000
400	szénhidrogén-kutatás	610.000
2.600	egyéb kutatás	100.000
Összesen: 6.700		1,100.000

Az elvégzett fúrások költségei kereken mintegy 1 milliárd forintra becsülhetők.

Összehasonlítva a felszabadulás előtt több mint 100 év alatt elvégzett fúrások számát, folyóméter hosszúságát, költségeit a felszabadulás utáni 7 év kutatófúrásainak adataival, megállapíthatjuk, hogy míg a felszabadulás előtt 100 év alatt 36.750 fúrást végeztek el 4,410.000 fm hosszúságban, körülbelül 2 milliárd forint költséggel, a felszabadulás után 7 év alatt 6.700 fúrást hajtottunk végre, 1,100.000 fm hosszúságban, 1 milliárd forint költséggel. Ehhez az összehasonlításhoz megjegyezzük, hogy a felszabadulás előtt végzett fúrások zöme kismélységű fúrás volt, míg a felszabadulás után lemélyített fúrások több mint fele 1000—2000 méter mélységű fúrás. Ez a körülmény idézi elő a felszabadulás utáni fúrások aránylag nagyobb költségeit.

Ez a néhány számadat világítja meg legjobban ásványkincseink felkutatása terén is a szocialista tervgazdálkodás hatalmas fölényét a kapitalista gazdálkodással szemben, s tárja elénk az élenjáró szovjet kutatási tapasztalatok átvételének kimagasló népgazdasági jelentőségét.

Az állandóan fokozódó számú kutatófúrások ásványi nyersanyagkészleteink soha el nem képzelt gazdagságáról tesznek bizonyságot, és eddig előttünk ismeretlen nagy ásványkincsek feltárását eredményezik. Tehát a felszabadulás utáni kutatófúrások is jelentős mértékben hozzájárultak hatalmasan fejlődő iparunk szén- és ásványi nyersanyagszükségletének kielégítéséhez.

4. A szovjet kutatási tapasztalatok átvétele és népgazdasági jelentőségük

Az elmondottakban iparkodtunk röviden vázolni földtani, geofizikai és bányászati kutatásaink felszabadulás előtti állapotát és felszabadulás utáni rohamos fejlődését.

A felszabadulás után ásványkincseink felkutatásának nagyarányú fejlődését elsősorban a gazdag szovjet kutatási tapasztalatok átvételének köszönhetjük. A Szovjetunióban az ásványkincsek felkutatása az Októberi Forradalom után igen nagy lendületet vett.

Míg a cári Oroszországban 80 geológus évenként 80 földtani kutató expedíciót szervezett és vezetett, addig a Szovjetunióban ma több tízezer geológus, geofizikus, kutató bányamérnök kollektív munkájával több ezer kutató expedíció tárja fel a legnagyobb tervszerűség, előkészítés, a tudomány és gyakorlat legteljesebb összehangolásának segítségével a világ ásványi nyersanyagokban leggazdagabb országának, a Szovjetuniónak ásványkincseit.

A szovjet geológustudósok: Karpinszkij, Arhangelszkij a rétegtan, Boriszjak, Rauzer-Csernusova, Kristofovics az őslénytan, Nalivkin a paleogeográfia, Strahov az üledékes kőzettan, Obrucsev, Jakovljev a negyedkori kutatás, Belouszov, Sulc, Gorszk a hegyszerkezettan, Gubkin, Mironov, Tyihonovics az olajföldtan, Zavarickij, Lővinzon-Leszing, Beljankin a kőzettan, Boldirev, Betehtin, Scserbakov, Grigorjev az ásványtan, Vernadszkij, Ferszman a geokémia, Szmirnov, Ginzburg a teleptan tárgykörében — és még végnélkül sorolhatnám százával a kiválóbbnál kiválóbb tudósokat — teljesen új vizsgálati módszereket, új tudományágakat, új irányzatokat honosítottak meg.

A tudomány és a gyakorlat a szocializmus országában egybefonódott és egymástól elválaszthatatlan. A szovjet tudósok szakmunkáiból merítettük először a gazdag, új, szocialista földtani tudomány tapasztalatait, s iparkodtunk felhasználni földtani kutatásainkban.

A szovjet szakirodalom tanulmányozásán, hasznosításán kívül igen nagy segítségünkre voltak és vannak a nálunk járt és itt tartózkodó szovjet szaktársak, akik közvetlenül adták és adják át tapasztalataikat. Tőlük tanultuk meg a helyes szervezés, tervezés fontosságát, a kollektív, mindenre kiterjedő kutató módszereket és az újszerű, nálunk azelőtt ismeretlen szocialista kutató szellemet.

A tapasztalatátadásnak köszönhetjük, hogy kutató szervezetünket hazánk nagyságához, ásványkincseink mértékéhez viszonyítva helyesen alakítottuk ki, s kutatásainkat tervszerűen s szocialista elvek alapján végezzük. Igen sokat tanultunk szovjet szaktársainktól a káderképzés kiépítése, nevezetesen az alsó- és felsőfokú oktatás megszervezése terén. A felszabadulás előtt geológus-, geofizikus- és kutató bányamérnökképzésünk szervezetlenül folyt. Az egyetemekről évenként 1—2 geológus, 2—3 évenként 1—1 geofizikus került ki, de egyetlen kutató-bányamérnök sem. A szovjet szaktanácsadók javaslatára ma már évente 40 geológus-, 40 geológus-mérnök-, 15 geofizikus-, 40 geofizikus-mérnök- és 40 kutató bányamérnök-hallgató tanul egyetemeinken. Ezenkívül sokszáz fúrómestert, fúrótechnikust, geológus- és geofizikus-technikust képezünk ki 4—6 hónapos tanfolyamokon. Megindítottuk a rendszeres középfokú szakoktatást is. A szakkáderképzés eredménye lesz, hogy ötéves tervünk végére elegendő geológussal, kutatóbányamérnökkel és technikussal rendelkezünk.

A szovjet szaktanácsadók tapasztalatátadásán kívül igen nagy segítségünkre volt a Szovjetunió: új szeizmikus műszerek, fúróberendezések, s ezek teljes dokumentációjának rendelkezésünkre bocsátásával.

Összefoglalva, megállapíthatjuk, hogy a szovjet tapasztalatok átvételével elősegítettük tervszerű, rendszeres, minden szempontra kiterjedő ásványi nyersanyagkutatásunkat.

Ötéves népgazdasági tervünk törvény mindannyiunk számára. Ásványkincseink fokozottabb felkutatása egyik alapja ötéves népgazdasági tervünk megvalósításának. A szovjet tapasztalatok átvétele biztosíték arra, hogy ezt a feladatot helyesen, szakszerűen és népgazdaságunk érdekeinek megfelelően fogjuk megoldani.

A munkafegyelem, az egyszemélyi vezetés és a munkatermelékenység kérdései a szocializmusban*

Minden társadalmi rendnek megvan a maga sajátos munkafegyelme. Az antagonisztikus osztálytársadalmak munkaszervezetét jellemezve, Lenin ezt írta: «A társadalmi munka hűbéri szervezete a deresfegyelemre támaszkodott és emellett a dolgozók, akiket egy maroknyi földesúr rabolt és gyötört, a legteljesebb sötétségben és megfélemlítettségben éltek. A társadalmi munka kapitalista szervezete az éhség fegyelmére támaszkodott és a burzsoá kultúra és polgári demokrácia minden haladása ellenére, még a leghaladottabb, legcivilizáltabb és legdemokratikusabb köztársaságokban is, a dolgozók óriási tömege megmaradt a bérrabszolgák vagy leigázott parasztok tudatlan és megfélemlített tömegének, amelyet maroknyi kapitalista fosztogatott és gyötört.» *(Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet, 576. lap. Szikra 1949.)

A szocialista társadalom munkafegyelme gyökeresen különbözik a fegyelem minden korábbi típusától. A szocialista társadalmi rend teljesen új munkafegyelmet alakított ki, amelynek alapja a kizsákmányolás alól felszabadult dolgozók elvtársi együttműködése és szocialista kölcsönös segítsége. Ez a fegyelem a szocialista államban egyesült dolgozók önkéntesen vállalt fegyelme.

«A társadalmi munka kommunista szervezete, amely felé az első lépés a szocializmus — írta Lenin — magának a dolgozóknak szabad és tudatos fegyelmére támaszkodik, és mindinkább erre fog támaszkodni, azon dolgozókéra, akik lerázták mind a földesurak, mind a kapitalisták igáját.» (I. m. 576—577. lap.)

A kizsákmányolás alól felszabadult dolgozók új munkafegyelmének megteremtése a szocialista rendszer győzelmének elengedhetetlen feltétele. Lenin már 1918-ban hangsúlyozta, hogy a munkások kizsákmányolásán és rabszolgaságán alapuló régi fegyelmet az egyesült munka új fegyelmével, az egyesült, szervezett munkások és dolgozó parasztok fegyelmével kell felcserélni. «Ez nehéz feladat — mondotta — de hálás feladat is, mert csak akkor, ha ezt gyakorlatilag megoldjuk, csak akkor ütjük be az utolsó szeget abba a koporsóba, amelyben a kapitalista társadalom nyugszik, s amelyet mi földelünk el.» *(Lenin—Sztálin.* A munkáról. 156. lap. Szikra 1950.)

Lenin azt tanította, hogy az új munkafegyelem történelmileg alakul ki, a kapitalista nagyüzemi termelés anyagi feltételeiből nő ki. Lenin kifejtette, hogy az új munkafegyelem hordozója a legfejlettebb és legszervezettebb osztály, a proletariátus, «... amely nemcsak megdönti a kizsákmányolókat és elnyomja ellenállásukat, hanem új, magasabbrendű társadalmi kapcsolatot, társadalmi fegyelmet is teremt...» Lenin az új munkafegyelemre való nevelést a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában az osztályharc

* A. Ljapin *Munka a szocializmusban* című brosurája nyomán.

egyik legfontosabb formájának tekintette.

A szocialista fegyelem a vállalatok és intézmények megállapított rendjének pontos betartását, a vezetők utasításainak és rendelkezéseinek öntudatos végrehajtását, a munkában való pontosságot és helytállást jelenti.

A Szovjetunióban kialakult fejlett munkafegyelem lehetővé teszi a munkanap teljes kihasználását, a munka termelékenységének fokozását, a szocialista termelés töretlen ívű emelkedését. A szovjet dolgozók élnek ezzel a lehetőséggel és maguk is harcosai a fejlett munkafegyelemnek.

A szocialista munkafegyelem legcsekélyebb megsértése is kárt okoz a népgazdaságnak. A Szovjetunió szocialista építésének során Sztálin elvtárs többízben hangsúlyozta, hogy a vállalatokban minden eszközzel harcolni kell az oktalan távolmaradások megszüntetéséért és a munkafegyelem megszilárdításáért. Sztálin elvtárs 1921-ben a következőket mondotta:

«Meg kell értetnünk a munkásokkal, különösen azokkal, akik nem régen kerültek a gyárakba és üzemekbe, meg kell értetni velük, hogy ha távolmaradnak és nem viszik előbbre a munka termelékenységét, kárt okoznak a közös ügynek, kárt okoznak az egész munkásosztálynak, kárt okoznak iparunknak. Harc a távolmaradások ellen, harc a munka termelékenységének fokozásáért iparunk érdekében, egész munkásosztályunk érdekében — ez a feladatunk.» *(Sztálin* Művei. 8. kötet. 137. lap. oroszul.)

A szocialista fegyelem, a munkához, mint az egész társadalom ügyéhez való új, szocialista viszony kikovácsolása útján jön létre és szilárdul meg. A bolsevik párt és a szovjet kormány arra törekszik, hogy minden szovjet állampolgár becsületesen és lelkiismeretesen teljesítse kötelességét. A párt és az állam nagyszabású nevelőmunkájának gyümölcse: a szovjet dolgozók fegyelmezettsége, a mind nagyobb tömegeket átfogó szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom széleskörű elterjedése, nagy népszerűsége.

A szocialista munkafegyelem további megszilárdítása a kommunista társadalom építésének egyik legfontosabb feladata. Lenin ezt írta: «Új munkafegyelmet teremteni, az emberek közötti társadalmi kötelék új formáit létrehozni, új formákat és módszereket teremteni az emberek munkába való bevonására — ez évekre és évtizedekre terjedő munka.

Ez a munka — a leghálásabb és a legnemesebb munka.» *(Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. 676. lap, Szikra 1949.)

A kommunizmus építésének érdeke megköveteli a munkafegyelemnek és a munka szervezettségének további megszilárdítását, a munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom még szélesebbkörű kifejlesztését, s a munka termelékenységének minden eszközzel való fokozását.

A munkafegyelem megszilárdításában igen nagy jelentősége van a dolgozók anyagi érdekeltségének, a munka szerinti díjazás szocialista elve megvalósításának. A szovjet állam szigorúan ellenőrzi a munkateljesítmény mértékét, és a termékek munkaszerinti elosztását. Figyelemmel kíséri, hogy minden állampolgár tisztességesen dolgozik-e és végzett munkája mennyiségének megfelelően részesül-e díjazásban. A munka szerinti díjazás elve a helyes munkaszervezésnek és a szocialista munkafegyelem megszilárdításának egyik legfontosabb eszköze.

A legszigorúbb fegyelemért vívott harc során nemcsak az önfegyelemre, az elvtársi együttműködésre és a többi dolgozóval szemben érzett felelősségre kell támaszkodni. Szükség esetén kényszerítő eszközöket is kell alkalmazni azzal szemben, aki nem teljesíti állampolgári kötelességét és elkerüli a becsületes munkát. A szovjet állam a dolgozó tömegekkel szemben a meggyőzés, egyes lelkiismeretlen emberekkel szemben pedig — szükség esetén — a kényszer módszerét alkalmazza.

A szocialista ország dolgozói fejlett öntudatról és az egész nép érdekeinek megértéséről tesznek tanúságot; becsületesen és odaadóan dolgoznak az állami vállalatokban és a kolhozokban. A munkával szemben tanúsított magatartásnak a kapitalizmusból származó csökevényeit azonban még a szocialista társadalomban sem tudták teljesen leküzdeni. A szocialista társadalomban még találhatók elmaradott elemek, lelkiismeretlenül, hanyagul dolgozók, akik húzódoznak a munkafegyelem betartásától, és egyéni érdekeiket a közösség, a szovjet nép érdekei elé helyezik. A szovjet állam eredményesen harcol a helyenként még jelentkező naplopókkal, munkakerülőkkel, a munkafegyelem megbontóival szemben.

A Szovjetunióban az ipari termelés munkarendjét állami törvények és az államigazgatási szervek rendelkezései szabályozzák. A munkarend szabályai a dolgozók, az egész nép érdekeit fejezik ki, s éppen ezért a legteljesebb támogatásra találnak a dolgozók részéről. A munkafegyelemre és a vállalatok általános munkarendjére vonatkozó törvények, rendeletek, utasítások stb., minden dolgozóra kötelezőek. Az állam a szakszervezetekkel karöltve ellenőrzi a munkafegyelem szabályainak érvényesítését.

A szovjet törvényhozás gyakorlatában az állami, szövetkezeti és társadalmi vállalatok munkásainak és alkalmazottainak belső munkrendjét kétfajta szabályzat állapítja meg:

1. A Szovjetunió kormánya által jóváhagyott típus-szabályzatok, amelyeknek rendelkezéseit valamennyi állami, szövetkezeti és társadalmi vállalat, illetve intézmény köteles érvényesíteni.

2. A minisztériumoknak vagy más központi hivataloknak a szakszervezetekkel egyetértésben kiadott ágazati szabályzatai, amelyek az adott iparágban (népgazdasági ágban) valamennyi vállalatra kötelezőek.

A belső munkarend, biztosításának fontos eszközei még a kollektív szerződések, amelyekben az egyes vállalatok, intézmények stb. vezetői és üzemi bizottságai közösen dolgozzák ki a helyi követelményeknek megfelelő részletes munkarendet.

A különféle törvények, szabályok és rendelkezések célja ugyanaz: az egyszemélyi vezetés és a legszélesebbkörű termelési demokrácia elvének összeegyeztetésével a lehető legjobban megszervezni az iparvállalatok termelését, és a vállalatokon belül megszilárdítani a munkafegyelmet.

Igen nagy jelentősége van a szocialista fegyelemnek a kolhozokban. A kolhoz, nagyüzemi szocialista gazdaság. Kollektív, nagyüzemi gazdaság viszont tervszerűen végzett munkát és példás munkafegyelmet követel. E nélkül a kolhozok nem hajthatják végre feladataikat és nem fejlődhetnek.

A munkafegyelem elengedhetetlen feltétele a munkatermelékenység növekedésének és a kolhozparasztok jólétének. «Ahhoz, hogy a kolhozparasztok jómódúvá váljanak, most már csak egyre van szükség: arra, hogy becsületesen dolgozzanak a kolhozban, helyesen használják ki a traktorokat és a gépeket, helyesen használják ki az igásjószágot, helyesen munkálják meg a földet és óvják a kolhoz tulajdonát.» *(Sztálin* Művei. 13. kötet. 267. lap. Szikra 1951.)

A kolhozok munkafegyelmének további megszilárdítását szolgálta a szovjet kormánynak és a SzK(b)P Központi Bizottságának 1942 április 13-i határozata a kolhozok munkarendjének szabályozásáról és a minimálisan teljesítendő munkaegységek számáról. A határozat végrehajtása eredményeképpen a kolhozokban jelentős mértékben megszilárdult a munkafegyelem, s emelkedett a kolhozparasztok munkateljesítménye.

A kolhozparasztok munkafegyelmének megszilárdításában, a munka helyes megszervezésének elősegítésében nagy szerepet játszanak a kolhozparasztok közgyűlései. Ezek alkalmat adnak a munkafegyelem kérdéseinek megvitatására, a fegyelmezetlen kolhozparasztok felelősségrevonására és jó útra terelésére.

A bolsevik párt és a szovjet kormány nagy gondot fordít a kolhozok munkaszervezésének tökéletesítésére. Ennek a gondoskodásnak eredményeképpen a kolhozok már eddig is nagyszerű sikereket értek el. Emelték a különféle növénykultúrák terméshozamát, fokozták az állatállomány produktivitását, erősítették a kolhozok közös gazdaságát és biztosították a kolhozparasztok anyagi és kulturális jólétének további javulását.

*

A szocialista termelés igazgatása az egyszemélyi vezetés elvére támaszkodik. Az egyszemélyi vezetés azt jelenti, hogy a vezetők teljes mértékben felelősek a kitűzött feladatok végrehajtásáért, a dolgozóknak pedig feltétlenül teljesíteniük kell a munkairányítók rendelkezéseit. Az egyszemélyi vezetés, a legszigorúbb fegyelem megtartása, és az utasítások végrehajtása elengedhetetlen feltételei a vállalatok sikeres munkájának.

Lenin azt tanította, hogy az egyszemélyi vezetés mindennél jobban biztosítja az emberi képességek érvényesülését és a munka ellenőrzését. Lenin azt követelte a szovjet gazdasági vezetőktől, hogy a termelést szilárdan, a legkisebb ingadozás nélkül irányítsák. Emlékezetünkbe kell vésnünk — mondotta — «...hogy az irányításnak még szigorúbbnak, még szilárdabbnak kell lennie, mint régebben.»

Az egyszemélyi vezetésről szóló lenini útmutatás időszerűsége ragyogóan beigazolódott a Szovjetunió szocialista építésének gyakorlatában.

A bolsevik párt — Lenin útmutatásai alapján — már az Októberi Forradalom első napjaiban hozzáfogott a vállalatok pontos ügyviteli rendjének kidolgozásához, a szilárd munkafegyelem megteremtéséhez.

A bolsevik párt a szocialista építés minden időszakában szigorúan követte az egyszemélyi vezetés elvét A nép ellenségei, a trockisták, zinovjevisták és buharinisták, s az imperializmus más lakájai a kapitalizmust akarták feltámasztani a Szovjetunióban, a kispolgári ösztönösséget kívánták érvényesíteni, s éppen ezért a munkafegyelem megbontásával, az egyszemélyi vezetés aláaknázásával kísérletezték. A bolsevik párt visszaverte ezeket a támadásokat, következetesen harcolt a munkafegyelem és az egyszemélyi vezetés megszilárdításáért.

A párt rendszeresen ellenőrizte az egyszemélyi vezetés gyakorlati megvalósítását és kijavította a menetközben mutatkozó hibákat.

Rendkívül nagy figyelmet fordított ezekre a kérdésekre a SzK(b)P XVII. kongresszusa, amely ezen a területen a következőket tűzte ki feladatul: «... mind a párt, mind a szovjetek vonalán fokozni kell a vezetők egyéni felelősségét a reájuk bízott feladatok végrehajtásáért, meg kell szüntetni a funkcionális rendszert és a személyes felelősség hiányát, s meg kell valósítani a szigorú egyszemélyi vezetést...»

A párt XVIII. kongresszusa eleven, eredményes és rátermett vezetést követelt a gazdasági vezetőktől, megkövetelte, hogy a vezetők a helyes káderkiválasztásra, a párt és a kormány által megszabott feladatok végrehajtásának mindennapos ellenőrzésére összpontosítsák figyelmüket.

A gazdasági vezetésnek a szocialista építés gyakorlatában kipróbált bolsevik rendszere nagyszerű eredményekkel járt. A szovjet ország hatalmas ipari és kolhozhatalommá változott és a ma már a kommunizmust építi.

Ezt az eredményt a párt Sztálin elvtárs vezetésével érte el, aki részletesen megvilágította a szocializmus építésének szervezési kérdéseit, továbbfejlesztette Lenin erre vonatkozó tanítását, sokoldalúan kidolgozta a párt politikai iránya és a szervezési munka összefüggéseinek, valamint a tömegekkel való kapcsolatnak, mint a helyes gazdasági vezetés elengedhetetlen feltételének kérdéseit.

Sztálin elvtársnak a gazdasági vezetőkkel szemben támasztott követelményeit tanulmányozva, megismerhetjük a szovjet egyszemélyi vezetés sajátosságait, a szocialista vállalatok

vezetőitől megkívánt magatartás lényegét.

A szocialista államban a gazdasági vezetőnek rendkívül nagy és megtisztelő szerepe van.

A tőkés rendszerben a gazdasági vezető a munkásosztály ellensége, mert a termelés irányításában csak egy cél lebeg szeme előtt: a tőkések gazdagodásának elősegítése. A szovjet rendszerben viszont a tömegek teljes bizalommal vannak a gazdasági vezetők iránt, mivel a vezetők a nép fiai, s az egész társadalom érdekében irányítják a gazdaságot. A vállalat igazgatója vagy az üzemrész vezetője a szocialista állam képviselője, a nép szolgája. Teljesjogú vezető, aki minden vonatkozásban felelős a vállalat ügymenetéért és a termelés rendjéért. Utasításai és rendelkezései kötelezők a vállalat, vagy hivatal valamennyi munkására és alkalmazottjára.

A szovjet gazdasági vezetők arra törekednek, hogy az egyszemélyi vezetés elve a vállalat egész igazgatási rendszerében érvényesüljön, ügyelnek arra, hogy a gazdasági és műszaki közép- és alsókáderek csorbítatlanul érvényesíthessék elgondolásaikat és valóban egyszemélyben vezethessenek.

A művezető, a termelési folyamatok közvetlen szervezője és üzemrészének teljeshatalmú vezetője. A bolsevik párt és maga Sztálin elvtárs, mindig igen nagy figyelmet fordított a termelés közép- és alsóvezetőire. 1937-ben a Kremlben tartott fogadásán Sztálin elvtárs ezt mondotta:

«...a felső vezetőkön kívül vannak közép- és alsó vezetők is. Ilyenek, közép- és alsóvezetők nálunk tízezrével vannak. Ezek szerény emberek, nem tolakodnak előre, szinte észrevétlenek. De vakság lenne észre nem venni őket. Mert ezektől az emberektől függ az egész népgazdaságban a termelés jövője. Tehát ötlük függ gazdasági vezetésünk jövője is.» (*Lenin—Sztálin.* A munkáról. 404. lap. Szikra 1950.)

A SzK(b)P XVIII. konferenciájának határozata hangsúlyozta, hogy feltétlenül «...fokozni kell a művezetőnek, a termelés közvetlen szervezőjének szerepét, és úgy kell a munkát megszervezni, hogy a művezető teljesjogú vezető legyen a rábízott üzemrészben, teljes mértékben feleljen a gyártási fegyelem betartásáért és a tervfeladatok valamennyi mutatójának teljesítéséért.»

Igen nagy jelentősége van *A nehézgépgyártó üzemek művezetőinek szerepéről* hozott 1940. évi párt- és kormányhatározatnak. Ez lehetővé teszi pontosan körülhatárolt munkarend megszervezését, az egyszemélyi vezetés és a munkafegyelem megszilárdítását, a gazdasági és műszaki közép- és alsókáderek szerepének és tekintélyének fokozását. A szovjet vállalatok művezetői megkapták mindazokat a jogokat, amelyek kötelezettségeik sikeres végrehajtásához szükségesek. A művezetőnek joga van a termelésben kiváltak anyagi ösztönzésére, s a hanyag munkások fegyelmi büntetésének megállapítására. A művezető foglalkozik a munkások bérbesorolásának kérdéseivel, részt vesz a teljesítménynormák felülvizsgálatában, a munkások jutalmának megállapításában stb.

A gyakorlat azt mutatja, hogy a legnagyobb termelési sikereket ott érték el, ahol a művezetők megteremtették a szükséges munkafeltételeket, ahol teljes hatalmú irányítók és valóban az egyéni felelősség elve alapján vezetik üzemrészüket.

A szovjet művezetők, a mérnökökkel és technikusokkal karöltve, naponta tesznek javaslatokat újabb, még korszerűbb munka- és gyártási módszerek alkalmazására. Munkájukkal elősegítik a munkafegyelem megszilárdítását, a munkások szakmai ismereteinek gazdagodását, a munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom erőteljes fejlődését.

A szocializmusban az egyszemélyi vezetés összekapcsolódik a tömegeknek az igazgatásban való aktív részvételével, az alulról jövő ellenőrzéssel.

A különféle szovjet vállalatok éppen ezért érnek el kitűnő termelési eredményeket, mert a termelés vezetői

munkájuk során széles körben felhasználják a dolgozók tapasztalatait, szakmai ismereteit, és bátran, alkotó módon fogadják a dolgozók bírálatát.

Csak a szocializmusban lehetséges, hogy a tömegek valóban részt vegyenek a termelés igazgatásában. A kizsákmányoláson alapuló tőkés gazdasági rendszer az igazgatás tömegekkel való kapcsolatának minden lehetőségét kizárja. A kapitalizmusban szó sem lehet arról, hogy a dolgozók — akár a legcsekélyebb mértékben is — részt vegyenek a termelés irányításában.

A szovjet államtípusról beszélve, Lenin hangsúlyozta, hogy a szovjet vezetés szervezeti alapjai egyesítik az egyszemélyi vezetés elvét a legszélesebb demokráciával, az alulról jövő ellenőrzés legkülönfélébb formáival.

A bolsevik párt rendkívül nagy jelentőséget tulajdonít a vezető és a tömegek között kialakult kapcsolatok megszilárdításának.

«Helytelen volna azt hinni — mondotta Sztálin elvtárs — hogy csak a vezetőknek vannak építési tapasztalataik. Ez nem igaz, elvtársak. A munkások milliós tömegei, akik iparunkat építik, napról napra óriási tapasztalatra tesznek szert az építésben, s a milliók tapasztalatai nem kevésbbé becsesek számunkra, mint a vezetők tapasztalatai. Az alulról jövő bírálatra, az alulról jövő ellenőrzésre többek között azért van szükségünk, hogy a milliós tömegeknek ez a tapasztalata ne vesszen kárba, hogy azt vegyék számba és ültessék át az életbe.» *(Sztálin* Művei. 11. kötet. 80. lap. Szikra 1950.)

A bolsevik párt és Sztálin elvtárs arra tanítja a vezetőket, hogy ne szakadjanak el a tömegektől, ne veszítsék el, hanem állandóan erősítsék kapcsolatukat a tömegekkel, figyeljenek fel az egyszerű emberek szavára, használják fel a dolgozók tapasztalatait a gazdasági és politikai feladatok megoldásakor.

A tömegek alulról jövő ellenőrzése és széleskörű részvétele a gazdasági kérdések megvitatásában, szorosan összefonódik a bírálat és az önbírálat kérdésével.

A bolsevik önbírálat a káderek nevelésének naponta alkalmazott módszere, a szovjet társadalom fejlődésének egyik legfontosabb törvényszerűsége. Az önbírálat lehetőséget ad a munkában előforduló hibák és hiányosságok feltárására és kiküszöbölésére, a dolgozó tömegek alkotó aktivitásának és kezdeményezésének fokozására, a munka megjavítására.

Sztálin elvtárs 1928-ban mondotta.

«Az önkritika jelszava nem tekinthető új jelszónak. Az önkritika a bolsevik párt egyik talpköve. A proletárdiktatúra rendszerének egyik talpköve. Ha országunk a proletárdiktatúra országa, a diktatúrát pedig *egy* párt, a kommunisták pártja vezeti, amely nem osztja és nem oszthatja meg a hatalmat más pártokkal — akkor nem világos-e, hogy saját magunknak kell feltárnunk és kijavítanunk hibáinkat, ha előre akarunk haladni, nem világos-e, hogy rajtunk kívül nincs senki, aki feltárja és orvosolja azokat. Nem világos-e elvtársak, hogy az önbírálatnak az egyik legkomolyabb erőnek kell lennie, amely előrehajtja fejlődésünket?» *(Sztálin* Művei. 11. kötet. 32. lap. Szikra 1950.)

A bolsevik bírálat és önbírálat célja: a munkafegyelem és a termelés rendjének megszilárdítása, az egyszemélyi vezetés megerősítése. A bírálat és az önbírálat lehetővé teszi annak ellenőrzését, hogy a párt és a kormány határozatai helyesen valósulnak-e meg a gyakorlatban. A bolsevik párt elősegíti az önbírálat kifejlődését, ugyanakkor azonban visszautasít minden arra irányuló kísérletet, hogy az önbírálatot a fegyelem megbontására, az egyszemélyi vezetés aláásására használják fel. Az önbírálat — tanítja Sztálin elvtárs — nem a munkafegyelem megbontására és a vezetés gyengítésére, hanem ezek megszilárdítására szükséges, ahhoz szükséges, hogy a munkafegyelem tudatossá, a vezetés pedig elevenné és tekintélyessé váljék.

A szovjet vállalatok munkájának megszervezéséért jelentős mértékben felelősek a pártszervezetek. A SzK(b)P 1939-ben megtartott XVIII. kongresszusa határozatban szögezi le, hogy a termelőüzemek alapszervezetei jogot nyernek a vállalati igazgatás ellenőrzésére. Az alsóbb pártszervezetek ellenőrzési joga fokozta a pártszervezetek felelősségét a gazdasági munkáért és növelte a termelésben a kommunisták élcsapat-szerepét.

A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet időszakában az iparvállalatok és a kolhozok vezetésével kapcsolatban bonyolult feladatok állanak a pártszervezetek előtt. A kommunista építés hatalmas feladatainak megoldása érdekében a pártszervezeteknek fokozniuk kell politikai tömegmunkájukat. A dolgozókat a vállalatok belső tartalékainak teljes mértékű kihasználására kell nevelniük, fáradhatatlanul kell harcolniuk az új technika meghonosításáért, a nyersanyagok és anyagok takarékos felhasználásáért, a munka termelékenységének fokozásáért, a termelés növeléséért, és valamennyi gazdasági mutatószám megjavításáért. A pártszervezetek és vezetőik feladata: tevékenyen támogatni és fejleszteni minden újat, minden élenjárót, széles körben népszerűsíteni az élenjáró munkások tapasztalatait, és elősegíteni, hogy az elmaradók felzárkozzanak az élenjárókhoz.

A mezőgazdasági vidékeken a pártszervezeteknek nagy erővel kell támogatniuk a kolhozok közös gazdaságának fejlesztéséért és gyarapításáért, az állandóan bő terméshozamok biztosításáért és a közös állatállomány gyarapításáért folyó mozgalmat.

A politikai és gazdasági munka helyes összekapcsolására igen jó példát nyujtanak a moszkvai-terület pártszervezetei. A moszkvai bolsevikok élére álltak a kiskolhozok egyesítésére és a mezőgazdasági brigádok megszilárdítására irányuló munkának. Ez lehetővé tette a kolhozok közös gazdaságából származó előnyök teljesebb kihasználását, a mezőgazdasági gépek hatásosabb alkalmazását, a munka termelékenységének fokozását és a kolhozok további fejlődésének biztosítását.

A szocialista egyszemélyi vezetés azt jelenti, hogy hozzáértéssel kell a munkát megszervezni, a káderekat kiválasztani, ki kell küszöbölni az egyéni felelősség hiányát, tökéletesen kell megszervezni a nyilvántartást és az ellenőrzést. A szocialista egyszemélyi vezetés megköveteli, hogy a vezetők munkájuk során még jobban támaszkodjanak a pártszervezetekre, az aktivákra, a vállalat valamennyi dolgozójára, biztosítsák a termelőszervezet valamennyi részének együttműködését, a gazdasági apparátus valamennyi láncszemének pontos munkáját. Az egyszemélyi vezetés érvényesülésének igen fontos feltétele a különféle vezetők és szervezetek munkakörének és feladatainak pontos, határozott megállapítása.

A Szovjetunió gazdaságában tovább fejlődött és még jobban megszilárdult az egyszemélyi vezetés rendszere. Ez nagymértékben hozzájárult a szovjet gazdaság háborúutáni feladatainak sikeres végrehajtásához.

*

A munkatermelékenység szüntelen emelkedése alapvető, döntő feltétele a szocializmus fejlődésének és a kommunizmusba való fokozatos átmenet megvalósításának.

«A munka termelékenysége — írja Lenin — ez, végeredményben, az új társadalmi rend győzelme szempontjából a legfontosabb, a legfőbb dolog. A kapitalizmus a munka termelékenységének olyan fokát hozta létre, aminőt a feudalizmus nem ismert. A kapitalizmust az győzheti le végérvényesen és az fogja is véglegesen legyőzni, hogy a szocializmus a munkának új, sokkal magasabb termelékenységét hozza létre.» *(Lenin.* Válogatott Művek. II. kötet. 583. lap Szikra 1949.)

Leninnek ezt az tételét továbbfejlesztve, Sztálin elvtárs a sztahanovisták első összszövetségi tanácskozásán mondotta: «Miért győzheti le, miért

kell, hogy legyőzze és miért fogja okvetlenül le is győzni a szocializmus a gazdaság kapitalista rendszerét? Mert a munka magasabbrendű formáit, a munka magasabb termelékenységét eredményezheti, mint a kapitalista gazdasági rendszer. Mert több terméket tud adni a társadalomnak és gazdagabbá tudja tenni a társadalmat, mint a gazdaság kapitalista rendszere.» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 621. lap. Szikra 1951.)

A munka termelékenységének emelkedésén a marxizmus a társadalmi termék elkészítéséhez szükséges munkaidőráfordítás csökkentését, vagy a munkaidő egysége alatt gyártott termékmennyiség növelését érti.

A munka termelékenységének nagyságát (T) megkapjuk, ha a gyártott termékek mennyiségét (M) elosztjuk a felhasznált munkaidővel (I):

$$T = \frac{M}{I}$$

A képletből nyilvánvalóan következik, hogy a munka termelékenysége annál nagyobb lesz, minél több a gyártott termékmennyiség és minél kevesebb a felhasznált munkaidő.

És fordítva, a munka termelékenysége annál kisebb lesz, minél kevesebb a gyártott termékmennyiség és minél több a felhasznált munkaidő.

A munka termelékenysége nemcsak úgy fokozható, hogy a munkaidő egysége alatt több terméket gyártanak, hanem úgy is, hogy a termékegység gyártásához kevesebb nyersanyagot, tüzelőanyagot, villamosenergiát stb. használnak fel. Ez abból következik, hogy a termékek gyártására fordított munka magában foglalja a múltban végzett, a nyersanyagokban, anyagokban stb tárgyi alakot öltött munkát is. A múltban végzett munka megtakarításával tehát ugyancsak emelkedik a munka termelékenysége.

A kapitalizmusban a munkatermelékenység emelkedését a dolgozók anyagi helyzetének állandó romlása, kizsákmányolásuk fokozódása kíséri. A tőkésnek csak az fontos, hogy a munkatermelékenység fokozása révén mennyit takaríthat meg a dolgozók munkabérén. A munka termelékenységének emelkedésével tehát fokozódik a munkásosztály kizsákmányolása, növekszik a munka intenzitása, a dolgozók munkanélkülisége és nyomora. A társadalmi munka egyre nagyobb része alakul át többlettermékké, amelyet a tőkések osztálya értéktöbblet alakjában sajátít ki.

Nagyobb értéktöbblet kisajtolása céljából a tőkések különféle izzasztó munkabérrendszereket alkalmaznak. Ilyen például Taylor úgynevezett «tudományos rendszere». Lenin Taylor rendszerét úgy jellemezte, mint a verejték kisajtolásának módszerét, mint a munkásság fokozottabb kizsákmányolásának egyik új, és rendkívül ravasz formáját. A kapitalizmusban a termelékenység növelésének valamennyi módszere a bérmunkások kizsákmányolásának eszközévé válik.

A Szovjetunió kizsákmányolástól felszabadult dolgozói a legnagyobb mértékben érdekeltek a munka termelékenységének fokozásában, merthiszen ez a termelés további fellendülését és a szovjet nép anyagi jólétének emelkedését biztosítja.

A Szovjetunióban a munka termelékenységének gyorsütemű emelkedése szemléltetően bizonyítja a szocialista gazdasági rendszer hatalmas fölényét a kapitalista rendszerrel szemben. Ha összehasonlítjuk a Szovjetunió és a kapitalista országok iparában a munka termelékenységének alakulását 1929 és 1937 között, a következő képet kapjuk:

Országok	1929	1933	1937
Szovjetunió	100	120	203
kapitalista világ	100	96	104
Ezen belül:			
USA	100	93	97
Anglia	100	93	110
Franciaország	100	97	92
Németország	100	92	110

Ezek az adatok azt mutatják, hogy a munkatermelékenység emelkedésének ütemét tekintve a Szovjetunió már régen maga mögött hagyta az összes tőkés országokat.

A Szovjetunió nemcsak a munka termelékenységének üteme, hanem a munka termelékenységének színvonala, valamint egész sor fontos iparágban az egy munkásra eső termelés abszolút mértéke tekintetében is óriási eredményeket ért el. 1937-ben például az egy munkásra számított, egy év alatt kitermelt szén mennyisége a Szovjetunióban 370 tonna, Angliában 311 tonna, Franciaországban 196 tonna volt. Ugyancsak 1937-ben az egy kohómunkásra számított nyersvastermelés a Szovjetunióban 756 tonna, Németországban 505 tonna, Angliában 548 tonna volt.

Az első és második sztálini ötéves terv éveiben a népgazdaság műszaki újjáalakításának, a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom széleskörű kibontakozásának eredményeképpen a Szovjetunió a munka termelékenységének színvonalát tekintve is messze maga mögött hagyta a cári Oroszországot. A Szovjetunió iparában 1937-ben az egy munkásra számított évi átlagos termelés 3,3-szor volt nagyobb, mint 1913-ban. A munka termelékenysége az iparban az első ötéves terv során 41 százalékkal, a második ötéves terv idején pedig további 82 százalékkal növekedett. A harmadik ötéves terv az iparban 65, az építőiparban 75, a vasúti közlekedésben 32 százalékos emelkedést irányzott elő a munka termelékenységét illetően.

A mezőgazdaságban is igen nagy sikereket értek el a munka termelékenységének fokozása terén. Hatalmas lehetőséget teremtett erre a mezőgazdaság kollektivizálása, magasfokú gépesítése, és a fejlett munkamódszerek alkalmazása.

Ha összehasonlítjuk a kis, egyéni parasztgazdaságokban végzett munka termelékenységének 1922—25. évi adatait a kolhozok 1937. évi adataival, azt tapasztaljuk, hogy a parasztok egy munkanapja alatt a kis egyéni gazdaságokban átlagosan 31,1 kg, a kolhozokban 98 kg gabonát termeltek.

A háborúelőtti sztálini ötéves tervek éveiben tehát a Szovjetunió népgazdaságának valamennyi ágában szüntelenül emelkedett a munka termelékenysége.

A Nagy Honvédő Háború éveiben komoly nehézségeket okozott a Szovjetunió iparában, hogy a szakképzett munkások közül sokan frontszolgálatot teljesítettek, s ezért a termelésbe nagyobb arányban kellett szakképzetlen dolgozókat — főleg nőket és ifjakat — bevonni. E nehézségek ellenére a munka termelékenysége tovább emelkedett. 1942 májusától 1944 áprilisáig a Szovjetunió iparában a munka termelékenysége átlagosan több mint 40 százalékkal emelkedett. Különösen gyorsan növekedett a munka termelékenysége a hadiiparban, ahol a munkásoknak körülbelül egynegyede 200 százalékra teljesítette normáját.

Ezek az eredmények azért váltak lehetővé, mert tömegesen képeztek ki új munkásokat, jobban szervezték meg a munkát, észszerűsítették a termelés technikáját, gépesítették a munkafolyamatokat. Óriási szerepe volt a munkatermelékenység fokozásában a munkásosztály, a kolhozparasztság, valamint a szovjet értelmiség kezdeményezéseinek és munkalendületének.

«Teljes joggal mondhatjuk, hogy a szovjet embereknek a hátországban végzett önfeláldozó munkája a történelemben egy sorban lesz a Vörös Hadsereg hősies harcával, mint a népnek a haza védelmében véghezvitt példátlan hőstette.» *(Sztálin.* A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. 114. lap. Szikra. 1949.)

A háborúutáni gazdasági építés és kulturális fejlődés időszakában a Szovjetunió dolgozói szüntelenül fokozzák a munka termelékenységét. Az ipari munkások munkájának termelékenysége például 1950-ben 37 százalékkal emelkedett 1940-hez képest.

A Szovjetunióban a munka termelékenységének gyorsütemű emelkedése ismételt bizonyítéka a szocialista tervgazdaság, a szocialista munkaszervezési módok mérhetetlen előnyének.

A kapitalizmusban a munkatermelékenység emelkedését, a munka

intenzitásának óriási arányú fokozása révén, a szocializmusban viszont főleg a termelési eszközök tökéletesítésével, a termelés gépesítésének széleskörű fejlesztésével és jobb munkaszervezéssel érik el.

A tőkés társadalomban a munkás a gép függvénye, a gép ellenségként, a tőke eszközeként áll szemben a dolgozóval. A szocializmusban a gép nem a kizsákmányolásnak, hanem a munka megkönnyítésének, a munkatermelékenység fokozásának eszköze. A szocializmusban a munkások sokoldalúan fejlett és kultúrált dolgozók, a termelési folyamat tevékeny, harcos részvevői.

A társadalmi munka termelékenységének fokozásában jelentős szerepe van a szovjet tudománynak. A Szovjetunióban minden feltételt megteremtettek a tudomány fejlesztéséhez, a tudományos kutatások széleskörű megszervezéséhez, a tudomány és technika vívmányainak alkalmazásához. A tudomány és a gyakorlat dolgozóinak széleskörű, baráti együttműködése korlátlan lehetőségeket teremt a dolgozók szakmai ismereteinek bővítésére, újabb és újabb termelési sikerek elérésére.

A munka termelékenységének fokozása szempontjából igen nagy jelentősége van az észszerű munkaszervezésnek. Sztálin elvtárs mindig nagy jelentőséget tulajdonított a munkaszervezés kérdésének. Hangsúlyozta, hogy olyan munkafeltételeket kell biztosítani a munkások számára, «amelyek megadják nekik a lehetőséget arra, hogy eredményesen dolgozzanak, emeljék a munka termelékenységét, javítsák a termelés minőségét. A munkát tehát az üzemekben úgy kell megszervezni, hogy termelékenysége hónapról-hónapra, évnegyedről-évnegyedre emelkedjék.» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 437. lap. Szikra 1951.)

A Szovjetunió gazdaságában már eddig is nagy sikereket értek el az ipari és mezőgazdasági munka szervezésében.

A termelés és a munka észszerű szervezésének példája a folyamatos termelés módszere, amely lehetővé teszi a berendezések és az üzemtér jobb kihasználását, az improduktív munkaidőráfordítás csökkentését és az egyenletes gyártásmenet biztosítását.

A munkaszervezés megjavításának kimeríthetetlen tartaléka a munkanap teljes kihasználása. A legjobb dolgozók úgy érnek el munkamegtakarítást, hogy gondosan készítik elő munkahelyüket és észszerűen használják ki a gépi fölszerelést.

A szocialista vállalatok fejlett munkaszervezetét biztosítja a többi között a kollektív sztahanovista munka, a többgépes munkamódszerek, az óraütemterv, illetve a szénbányászatban a ciklusos ütemterv alkalmazása.

A helyes munkaszervezésnek és a munkatermelékenység emelésének fontos feltétele a műszaki normamegállapítás. Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy «technikai normák nélkül a tervgazdaság lehetetlen. A technikai normák kellenek azonkívül arra is, hogy az elmaradt tömegeket az élenjárók előbbre vigyék. A technikai norma — nagy szabályozó erő, amely a termelésben a munkások széles tömegeit a munkásosztály élenjáró elemei köré csoportosítva szervezi meg.» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 631. lap. Szikra 1951.)

A termelési tervek teljesítésére nagy mértékben serkentenek a haladó munkanormák. A szocialista tervek nem a termelésben már elért, számtani átlagnormákra, hanem a legjobb munkások, műhelyek és vállalatok tapasztalatai alapján megállapított haladó átlagnormákra támaszkodnak. Ezek a normák lehetővé teszik a tömegek alkotó kezdeményezésének fejlesztését, s új, tökéletesebb munkamódszerek és fejlett technológia alkalmazására ösztönöznek.

A jó munkaszervezés a kolhozokban is igen fontos. A kolhozokban a munkaszervezet fő formája a termelési brigád. Az állandó termelési brigádok lehetővé teszik a kolhozokban a gép- és traktorállomások gépeinek, a kolhozok termelési eszközeinek és a kollektív munka minden előnyének leghatékonyabb kihasználását.

A mezőgazdaság gyorsütemű fejlődésének fontos feltétele a mezőgazdasági tudomány legújabb eredményeinek széleskörű megismertetése és gyakorlati alkalmazása. A párt és a kormány igen nagy gondot fordít erre a kérdésre. 1950-ben különleges mezőgazdasági propaganda-igazgatóságokat és csoportokat alakítottak. Feladatuk az, hogy széles körben népszerűsítsék a szovjet tudomány és gyakorlat eredményeit, valamint a legújabb növénytermelési és állattenyésztési módszereket.

A kolhozokban végzett munka termelékenységének további fokozására hatalmas lehetőségek nyíltak meg a kis kolhozok egyesítésével. Az eddig szerzett tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az egyesített kolhozokban jobban használhatják ki a gépi fölszerelést és még fejlettebb munkaszervezési módszereket alkalmazhatnak. Mindez természetesen kedvezően befolyásolja a munkatermelékenység alakulását.

A munkatermelékenység fokozásának az egész népgazdaságban elengedhetetlen feltétele a sztahanovisták tapasztalatainak széleskörű megismertetése és a tömegek bevonása a munkaversenybe. A dolgozók millióit átfogó munkaversennyel biztosítható a termelés fokozása, a tervek sikeres teljesítése. Mindez pedig hozzájárul a Szovjetunió fő gazdasági feladatának végrehajtásához, a kommunizmus építésének meggyorsításához.

Felhívjuk az érdeklődők figyelmét, hogy a

Szovjet lapokra és folyóiratokra

a Horizont könyvesboltjaiban lehet az 1952. évre előfizetni. Kívánatra elküldjük teljes folyóiratjegyzékünket.

★

H O R I Z O N T
folyóiratosztálya, Budapest VII, Gorkij-fasor 46

Az Új Magyar Könyvkiadó a Téli Könyvvásáron:

Majakovszkij: Válogatott versek.

Az új Majakovszkij anthológia majdnem 80 verset tartalmaz és e válogatás sokkal gazdagabb a régi kiadásoknál. Az új kötetben a költemények majdnem egészében új fordításban kerülnek az olvasó elé és igen sok magyar nyelven eddig meg nem jelent verset olvashatunk. Az új Majakovszkij kötet a magyar költők és műfordítók legjobbjainak tolmácsolásában, Gábor Andor és Kardos László szerkesztésében került kiadásra.

Ára kötve 16.— Ft

Zakrutykin: Úszó falu. Regény.

A Sztálin-díjas író a Nagy Honvédő Háború utáni esztendőkben egy kis Don-menti halász falunak mindennapi életét, munkáját írja le. Az úszó falut, melyet minden tavasszal elönt a víz árja, lakói, a halászok és a kolhozparasztok az évről évre visszatérő elemi csapás ellenére forrón szeretik. Kibontakozik előttünk a halászok érdekes, szép élete, látjuk hogyan teljesíti a halászkolhoz az elmaradt tervét, hogyan alkalmazzák az új tudományos módszereket mindennapi munkájukban. Az egész regényt áthatja a párt segítő és vezető szerepe.

Ára kötve 14.50 Ft

Osztrovszkij: A vihar szülöttei. Regény.

A vihar, melynek kellős közepébe viszi az olvasót az író: az első világháborút követő forradalom. A regény szereplői két körbe tartoznak, az egyikben kegyetlen kapzsiságot, dőzsölést és erkölcstelenséget látunk, a másik körben azokat a hősöket, akik a forradalmat diadalra viszik, majd megvédelmezik a sok külső és belső ellenséggel szemben.

Ára kötve 10.50 Ft

Mamin—Szibirják: Kenyér. Regény.

A klasszikus orosz író ezt a regényét a 90-es években írta. Az 1891-s nagy éhínség, amely a gabonában gazdag Uralon-túli vidék lakosságát sújtotta, arra ösztönözte az írót, hogy regényében leplezze le az éhínség, a szegény parasztság nyomorúságának igazi okozóját: a burzsoá harácsolást. A regény néhány család történetén keresztül mutatja be a kapitalizálódó Oroszországot, a pénzéhes, minden aljasságra képes burzsoáziát és az egyre jobban ébredő munkásosztályt.

Ára kötve 19.50 Ft

Új kiadásban jelennek meg:

Nyikolajeva: Az aratás. Ára fűzve 11.50 Ft, kötve 15.50 Ft.

Ehrenburg: Vihar. Ára fűzve 20.— Ft, kötve 26.— Ft.

Solohov: Új barázdát szánt az eke. Nyolcadik kiadás. *Illusztrálva.* Ára fűzve 11.— Ft, kötve 16.— Ft.

A. GORGYIN

Árak és árképzés a Szovjetunióban

Az ár az áru értékének pénzbeni kifejezése. Ebből következik, hogy az ár fogalma közvetlenül összefügg az értéktörvénnyel. A szocializmusban az értéktörvény módosult formában érvényesül: alá van rendelve a tervnek, és a szocialista gazdaság terv alapján való fejlesztésének eszköze. Ez azt jelenti, hogy a Szovjetunióban az ár — mint gazdasági fogalom — gyökeres átalakuláson ment át: a piaci spontaneitás eszközéből, a szocialista állam átalakította a népgazdaság terv szerinti fejlesztésének gazdasági emelőjévé, és a szocializmus szolgálatába állította.

A szocialista vállalatok gyártmányainak árai tervezett árak, amelyeket közvetlenül a szocialista állam állapít meg. Az árak tervezését az a körülmény teszi lehetővé és szükségessé, hogy a Szovjetunióban szocialista gazdasági rendszer van és az egész népgazdaságot terv alapján vezetik. Az a tény, hogy a terv meghatározza a termelés volumenét, a termékegység önköltségét, továbbá a nemzeti jövedelemnek fogyasztási és felhalmozási alapra való felosztását, jelentős mértékben megszabja az áruk értékesítésének feltételeit, a kereslet méreteit és összetételét; mindez egyúttal az árak tervezésének is legfontosabb gazdasági feltétele. A termelés tervezése során figyelembe veszik az árak hatását a keresletre mind a termelő fogyasztás, mind a személyes fogyasztás területén. Az 1950 márciusában végrehajtott árleszállítás például számos tömegszükségleti cikk fogyasztásának növekedését idézte elő, ez pedig a termelési tervben is visszatükröződött.

A szovjet kormány által megállapított tervezett árak alapvetően, gyökeresen különböznek a tőkésországok piacain elemi erővel, anarchikusan kialakuló áraktól. A tőkések a dolgozók kizsákmányolásának fokozására használják fel az árakat. Az Egyesült Államok és a többi kapitalista ország agresszív imperialista politikája a katonai kiadások szédítő növekedését, az adók emelkedését és az infláció fokozódását idézi elő; a polgári fogyasztásra szolgáló cikkek termelése csökken, az elsőrendű közszükségleti cikkek árai emelkednek. A tőkés monopóliumok magas piaci árakat állapítanak meg s ezzel fokozzák a dolgozók elnyomorodását. A Szovjetunió tervezett árai viszont a szocialista gazdaság gyors fejlődését és a dolgozók jólétének emelkedését mozdítják elő.

A szovjet állam a szocialista nagyiparra és a kolhoz-mezőgazdaságra, az áruforgalom területén pedig az állami és szövetkezeti vállalatokra támaszkodva, létrehozta a rögzített, állami törvény erejével bíró, tervezett árak rendszerét. A szovjet árak szilárdak. Ez elősegíti a Szovjetunióban a népgazdasági tervezés, az önálló gazdaságos elszámolás és a pénzforgalom megszilárdítását. Az állami árak alap-

jában véve még a jegyrendszer alkalmazását szükségessé tevő nehéz háborús viszonyok közepette is változatlanok maradtak.

Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy a szovjet valuta szilárdságát mindenekelőtt az állam kezében lévő óriási árukészletek biztosítják, amelyek szabott árakon kerülnek forgalomba. Ez a fedezet, amely egyedül a Szovjetunióban van meg, reálisabb biztosítéka a valuta szilárdságának, mint bármilyen aranytartalék.

A tervezett árak a Szovjetunióban kiterjednek az ország gazdasági forgalmában értékesítésre kerülő árutömeg túlnyomó részére; az áruknak az a része, amely a kolhozpiacon a kereslet és a kínálat hatására kialakuló árakon kerül értékesítésre, szintén az állam árszabályozó befolyása alatt áll. Ezeknek az áruknak árait az állami és szövetkezeti kiskereskedelmi áruforgalom tervezése és az állami kiskereskedelmi árak csökkentése útján szabályozzák. Az állam a kolhozok termelésének tervezésével és a mezőgazdasági terménybeszolgáltatás rendszerével is befolyásolja a kolhozpiaci árakat. Az állam által az egész szocialista társadalom érdekében megállapított árak a gazdasági fejlődésben óriási előnyöket biztosítanak a szovjet országnak a tőkésországokkal szemben. A tervezett árak, valamint az árleszállítás elősegítik a szocialista ipar és mezőgazdaság piacának kiszélesítését és a szocialista gazdaság válságmentes fejlődését.

A szovjet árpolitika elősegíti a dolgozók fogyasztásának folytonos növekedését. A termelés méretei és a kereslet közötti összhangot a Szovjetunióban nem áremeléssel érik el, hanem azzal, hogy tovább fokozzák azoknak az áruknak termelését, amelyek iránt az árleszállítási politika következetes megvalósítása folytán megnövekedett kereslet mutatkozik.

A Szovjetunióban a tervszerű árképzés számos gazdasági probléma megoldásakor igen fontos eszköz az állam kezében. Elősegíti a technika fejlődését a népgazdaság minden ágában, a termelőerők helyes területi elhelyezését, a legfontosabb ipari és mezőgazdasági ágak gyors föllendülését, a helyi ipar fejlődését, a hiányanyagok gazdaságos felhasználását és pótanyagok alkalmazását, az önköltség csökkentését, a gazdaságosság és az önálló gazdaságos elszámolás rendszerének megszilárdítását, a termelés minőségének megjavítását, a dolgozók fogyasztásának emelését, a nemzeti jövedelem tervszerű elosztását és a szocialista felhalmozások növekedését.

A szovjet állam az árakat az áruk értéke alapján állapítja meg. A különféle árufajták árszínvonalának meghatározásakor a társadalmilag szükséges munkaráfordítást veszik alapul, mégpedig mind a holt-, mind pedig az élőmunkaráfordítást. Az áruk termelésére fordított társadalmi munkát — minthogy a munka minősége különböző — a szocialista társadalomban nem munkaidőegységekben, hanem a pénz közvetítésével veszik számba. Ezért az áru értékének nagyságát sem lehet közvetlenül munkaidőben meghatározni. Az árképzés a gyakorlatban az áruk értékének fő alkotóelemeivel függ össze, amelyeket pénzformában vesznek számításba.

Valamennyi vállalatban mindenekelőtt a termelendő áruk önköltségét tervezik meg és számítják ki. Az önköltség magában foglalja a felhasznált termelési eszközök értékét és a munkabérre fordított kiadásokat. Az iparban a konkrét ármegállapítás közvetlen alapja az egyes iparágaknak haladóátlagnormák alkalmazásával tervezett átlagos önköltsége.

Az ár másik fontos eleme a felhalmozás, vagyis a többlettermék értéke, amely nyereség és forgalmi adó alakjában jelentkezik. E mellett az egyes árufajták árában realizált felhalmozások összege több vagy kevesebb lehet az illető iparágban létrehozott többlettermék értékénél, minthogy a szovjet állam bizonyos esetekben az értéktől tervszerűen eltérő árakat is megállapít. Az áraknak az áruk értéke alapján történő tervezése lehetővé teszi, hogy a különböző áruk árai között olyan viszonyt teremtsenek, amely biztosítja a felhasznált termelési esz-

közök és a munkabérre fordított kiadások normális megtérülését, az önálló gazdaságos elszámolás elveinek következetes érvényrejuttatását, a termelési költségek csökkentését és az összes gazdasági ágak jövedelmezőségét.

Bár az árakat az érték alapján állapítják meg — amint már jeleztük — ez távolról sem jelenti azt, hogy minden áru ára egyenlő értékével. A szocialista gazdaság fejlesztésének alapvető érdekeiből kiindulva, a szovjet állam olyan esetekben, amikor szükséges, az értéktől tervszerűen eltérő árakat állapít meg. Egy tonna ásványolaj kitermelése például kevesebb társadalmi munkaidőráfordítást követel, mint egy tonna antracité, az ásványolajtermékek árának mégis magasabbnak kell lennie, mint a szén árának, hogy ilymódon az ásványolajtermékek takarékosabb felhasználására ösztönözzön. Vagy vegyünk egy másik példát. A liszt szállítása Tadzsikisztán gyapottermelő vidékeire sokkal több költséggel jár, mint például a liszt szállítása a gabonatermő vidékek városaiba. A gyapottermelő vidékek számára mégis alacsonyabb lisztárakat állapítanak meg, hogy ezzel ösztönözzék a gyapottermelés fejlesztését.. Az áraknak az értéktől való eltérése a Szovjetunióban minden egyes esetben tervszerű, s ezt az eltérést általános állami érdekek határozzák meg. E mellett mégis az érték marad az ár alapja: az összes megtermelt áruk árának végösszege egyenlő az összes áruk teljes értékével, és az egyes áruk árának összetételében is általában kifejeződnek az illető áru értékének alapvető elemei.

Felhozunk egy jellemző példát amely megvilágítja, hogy milyen az áru árának összetétele. Tegyük fel, hogy valamely könnyűipari termék egységes kiskereskedelmi ára a kormány által jóváhagyott árjegyzék szerint 100 rubel. Ha a kiskereskedelmi árból levonjuk a kereskedelmi árengedményt, megkapjuk az ipari eladási árat (nagybani árat); ezen az áron szállítja az ipar termékeit a kereskedelmi szervezeteknek. Ha a kereskedelmi árengedmény mondjuk 4 százalék, az ipari eladási ár a mi példánkban 96 rubel. A kiskereskedelmi árakat, és ennek megfelelően az ipar eladási árait egész sor gazdasági tényező figyelembevételével, mindenekelőtt a termelés önköltségének számbavételével állapítják meg. Tegyük fel, hogy az évi terv valamely iparág átlagában a teljes (kereskedelmi) önköltséget 80 rubelben szabja meg. Ha az iparág átlagában a terv szerint megállapított jövedelmezőség az áru önköltségének 5 százaléka, a nyereség 4 rubel és a vállalati eladási ár 84 rubel lesz. Emellett 4 rubel nyereségük természetesen csak azoknak a vállalatoknak lesz, amelyekben az áru önköltsége egyenlő az egész iparágra megállapított, tervszerinti átlagos önköltséggel. Azok a vállalatok pedig, amelyeknek tervezett, vagy valóságos önköltsége eltér az említett átlagtól, ennek megfelelően több vagy kevesebb nyereségre fognak szert tenni. Az ipari és a vállalati eladási ár közti különbség (96 — 84 = 12 rubel) az iparonbelüli felhalmozásnak az a része, amelyet forgalmi adó formájában az állami költségvetés javára kell befizetni.

Ilymódon az áru árának összetétele az adott példában a következőképpen alakul ki:

1. kereskedelmi önköltség	80
2. nyereség	4
3. forgalmi adó	12
4. kereskedelmi árengedmény a kiskereskedelmi árból (vagy a nagybani eladási árhoz számított kereskedelmi felár)*	4
kiskereskedelmi ár	100

A két első tétel alkotja a vállalati eladási árat vagy a forgalmi adó nélküli eladási árat; a harmadik tételt hozzáadva, megkapjuk az ipari eladási árat, a negyedik tételt hozzáadva, megkapjuk a kiskereskedelmi árat. Ezen az áron adják el a tömegfogyasztási cikkeket. A termelő fogyasztásban felhasználásra kerülő áruk esetében, amelyek nem kerülnek

* Kereskedelmi rezsi + haszonfedezeti hányad.

kicsinyben eladásra és amelyeket a legtöbb esetben nem terhel forgalmi adó, az ár összetételét az előbbi árelemzés első két tétele határozza meg. Az ár összetételében külön részesedést állapíthatnak meg az ipari eladási szervek számára; ennek különös jelentősége van azokban az iparágakban, ahol a fogyasztás helyére való szállítás költségeit a feladó viseli («franco rendeltetési állomás»-árak).

Az árak és az árképzés egész rendszere a Szovjetunióban a szocialista népgazdaság terv alapján való fejlesztésének egyik legfontosabb gazdasági eszköze: «Az árak problémájában találkoznak a szovjet állam összes fő gazdasági, tehát politikai problémái is.» (A SzK(b)P Központi Bizottsága 1927 februári plénumának határozatából.)

*

A szovjet állam állapítja meg az ipari termékek nagybani eladási árait, a mezőgazdasági termékek beadási-, és az állami és szövetkezeti kereskedelmi hálózat útján értékesített áruk kiskereskedelmi árait. Az állam állapítja meg a szállítási díjszabásokat, valamint a vállalatok szolgáltatásainak, az áramfogyasztásnak, a postai költségeknek díjszabásait stb.

A szállító-vállalatok és a vásárló-vállalatok kölcsönös kapcsolatát szabályozó eladási árakon kívül — sok iparágban az eladási árakat forgalmi adó nélkül tervezik. Ilyen árak alapján alakul ki a szállító-vállalatok bevétele, amelyből fedezniük kell termelési költségeiket (az önköltséget) és a nyereséget. Emellett a termelés önköltségét az iparág vagy termelési körzet (a szénbányászatban a szénmedencék, a halászatban a trösztök) átlagában veszik számításba, nem pedig minden egyes vállalatra külön-külön számítva.

Egyes árufajták nagy- és kiskereskedelmi árai ugyanabban a helységben általában egységesek. Bizonyos árukra nézve pedig az egész országban egységes árak érvényesek. A begyüjtési árak körzetenként és a begyüjtés módja szerint különböznek.

A szovjet kormány hagyja jóvá az összes fontosabb tömegfogyasztási cikkek részletes kiskereskedelmi árjegyzékét; a kormány határozza meg a forgalmi költségek fedezéséhez és a kereskedelmi vállalatok nyereségének képzéséhez szükséges kereskedelmi árengedmények nagyságát. Minthogy a kiskereskedelmi árakat és a kereskedelmi árengedményt megszabják, az ipar nagybani eladási ára is megállapítható (kereskedelmi árengedménnyel csökkentett kiskereskedelmi ár). A helyi ipar és az ipari szövetkezetek bizonyos áruinak kiskereskedelmi árát viszont úgy állapítják meg, hogy a nagybani eladási árakhoz hozzászámítják a meghatározott kereskedelmi felárat.

Számos iparágban (mindenekelőtt a könnyű- és az élelmiszeriparban) a kiskereskedelmi árak és a vállalati nagybani eladási árak árjegyzékét hagyják jóvá, azaz kettős árjegyzéket alkalmaznak. A két árjegyzék árai közötti különbség (a kereskedelmi árengedménnyel csökkentett kiskereskedelmi ár, levonva belőle a vállalati nagybani eladási árat), határozza meg az adott áru forgalmi adójának mértékét, az úgynevezett költségvetési különbözetet. A kettős árjegyzék rendszere biztosítja valamennyi gyártmányfajta termelésének jövedelmezőségét, ugyanakkor alapul szolgál a forgalmiadó kiszámításához, és a gazdasági szervek költségvetési befizetéseinek pénzügyi ellenőrzéséhez.

A forgalmi adót nem fizető iparágakban (a szénbányászatban, kohászatban, a vegyészeti ipar néhány legfontosabb ágában stb.) az ipari nagybani eladási ár egybeesik a vállalati eladási árral. Ilyen esetekben csak egy árjegyzéket állapítanak meg. Ugyancsak egy nagybani árszabást alkalmaznak a helyi és a szövetkezeti iparban. Ez utóbbiak forgalmi adó kulcsát az ár százalékában állapítják meg; ez egyszerűbbé teszi az adókivetési rendszert és megkönnyíti a pénzügyi ellenőrzést.

Azokra az árukra, amelyeknek termelésében, kínálatában és fogyasztásában jelentős időnyszerű változá-

sok mutatkoznak, (pl. tej, gyümölcs, tojás stb.) idényárakat állapítanak meg.

A szabványáruk közül a termelés és a fogyasztás helyétől, valamint a fogyasztótól független egységes árat főképpen az olyan személyes fogyasztásra szolgáló iparcikkekre állapítanak meg, amelyek fogyasztási helyre való szállításának költsége az ár jelentéktelen része. Ilyen áruk a szövetek, konfekcióáruk, kötszövött-áruk, cipő, dohányáruk stb. Ez áruk jelentős részét az ipar központosított értékesítő szervezetei (bázisai) értékesítik. Egységes országos árakat állapítottak meg a termelő fogyasztás számára fontos, egyes árufajtákra is (pl. 1951-től kezdve a hengerelt vasárukra).

Egyazon árukra a termelési körzettől függően különböző árakat állapítanak meg rendszerint olyan iparágakban, amelyekben a termelési önköltség a különböző körzetekben lényegesen eltérő, s ahol az árunak a fogyasztó vállalathoz való szállítási költsége az ár jelentős részét alkotja. Ez a helyzet például a szénbányászatban. A szén árának meghatározásakor figyelembeveszik, hogy különböző szénmedencékből gyakran ugyanarra a fogyasztó területre szállítanak szenet (Moszkvában például használnak a moszkvai szénvidékről és a Donyecmedencéből származó szenet, az Uralban urali szenet és kuznyeci szenet), és azt a körülményt is, hogy a fogyasztók számára nemcsak a különböző vidékekről származó szén ára, hanem szállítási költsége is lényeges.

Az olyan iparágakban, mint például a villamosenergia-termelés, az erőműközpontok (centrálék) szerint differenciált díjszabás a legszabatosabb, mert a villamosenergiát csak termelési körzetében fogyasztják.

Eladási körzetek szerint különböző árakat főleg az élelmiszerekre és az ásványolajtermékekre állapítanak meg. Ezek az úgynevezett egységes övezeti árak, amelyeknek színvonala a termelés helyétől a fogyasztás helyéig való áruszállítás költségétől, továbbá bizonyos általános gazdasági körülményektől függ. Így például az ásványolajtermékek ármegállapítása alkalmával figyelembe veszik ezek nagyipari és mezőgazdasági jelentőségét, és ezért az árak közötti különbségeket enyhítik.

Egy-egy árövezet néhány köztársaságot és területet foglal magában. Emellett a területek csoportosítása, az övezetek kiterjesztése és a különböző áruk árkülönbözetének foka egyáltalán nem egyenlő. Ásványolajtermékekre például két árövezetet, a gabonatermékekre hármat állapítottak meg. Az övezetek száma és földrajzi elhelyezkedésük jelentős mértékben függ a termelésnek az ország bizonyos pontjain való koncentráltságától, az elhelyezési piacok és a termelési körzetek egymástól való távolságától, s az adott ipari vagy mezőgazdasági cikkek helyi termelésétől. Mindez és a szállítási körülmények együttesen határozzák meg az árövezetek kijelölésének gazdasági előfeltételeit. A gazdasági politika nagyobb távlatú feladatai bizonyos esetekben lényegesen módosítják az árövezetek megállapítását. Erre példaként szolgál a gabonaárak megállapítása a középázsiai köztársaságokban.*

A termelés helyéről a fogyasztás helyére való áruszállítás költségei minden egyes övezeten belül nagyon különbözik. Ezek a különbségek azonban a fogyasztót már nem érintik, és ezek csak az ipar és a kereskedelem eladási szerveinek akkumulációjára, valamint a forgalmi adóra vannak befolyással.

Eladási körzetek szerinti árakat olyan iparágak áruira állapítanak meg, amelyek az eladó szervezetek szerteágazó hálózatával rendelkeznek, vagy amelyektől számos ipari és kereskedelmi szervezet vásárol.

Az árak azért lehetnek nagy területre érvényesek, egységes, szilárd, tervezett árak, mert a szovjet állam ha-

* Annak elérése céljából, hogy a középázsiai köztársaságok lakossága főként gyapot termelésével foglalkozzék — amelyre a Szovjetunió mezőgazdasági területeinek legnagyobb része nem alkalmas — olcsó áron látják el őket távolról odaszállított olyan mezőgazdasági termékekkel, amelyeket maguk is termelhetnek, például gabonát. — A szerk.

talmas árutömeg eladását biztosítja ezen az áron. Szervezetileg ez az árrendszer arra épül fel, hogy az áru szállítási költségeit a fogyasztókörzetig a termelő vállalat viseli, vagyis azon az elven, hogy az ár a rendeltetési vasútállomáson átvett áru ára. Ha az árat a termelés helyére vonatkoztatva határoznák meg, az árak a szóbanforgó körzet különböző területein a szállítási költségek eltérő volta következtében különbözők volnának.

Azonkívül, hogy termelő és fogyasztó körzetek szerint különböző árakat állapítanak meg, egyes esetekben a vásárlók más és más csoportjai is különböző árakat fizetnek. Általánosságban ugyanazt az árut ugyanazon a helyen azonos áron adják el. Ez alól kivételeket csak a szóbanforgó áru termelésének vagy fogyasztásának gazdasági sajátosságai miatt tesznek. Jelenleg csak néhány árura állapítanak meg különböző fogyasztók szerint eltérő árakat. Így például kedvezményes só-árat szabnak meg a halipar számára és a vegyészeti ipar számára. Kedvezményes árakat azért állapítanak meg, hogy az illető fogyasztó-iparág késztermékei államilag tervezett árával összhangba hozhassa termelési költségeit. Kedvezményes árakat állapítanak meg bizonyos ipari növények termelésének ösztönzésére is. Így, ha a kolhozok és kolhozparasztok bizonyos nyersanyagokat az államnak eladnak, kedvezményes áron kapnak meg bizonyos árukat (a cukorrépa-beszolgáltatók például kedvezményes áron kapnak bizonyos mennyiségű cukrot).

Fontos gazdasági okai vannak az árak (és díjszabások) fogyasztók szerint különböző megállapításának a népgazdaság olyan ágaiban, mint az energiatermelés és a közlekedés. Ezekben az ágakban a terméket nem lehet elválasztani a termelés működésben lévő állóeszközeitől, az áru (vagy a szolgáltatás) fogyasztása a kereskedelmi hálózat közvetítése nélkül, a termelési folyamattal egyidőben megy végbe és közvetlenül összefügg a termelés területével. Gazdaságilag ez teszi lehetővé és szükségessé, hogy az árakat (díjszabásokat) fogyasztók szerint, a fogyasztók népgazdasági jelentőségének figyelembevételével különbözőképpen állapítják meg.

A begyüjtési árak között, mindenekelőtt a begyüjtés fajtájától függően tesznek különbséget (kötelező beadások, szerződéses termeltetés, állami és szövetkezeti felvásárlás). A mezőgazdasági termékek kötelező beadása szilárd normák és árak alapján történik, amelyeknek megállapítása során a helyi természeti viszonyoktól függően tesznek különbséget az egyes területek között. A kötelező beadások és az állami felvásárlók biztosítják, hogy az állami begyüjtőszervek a mezőgazdasági termékek zömét szabott árakon vehessék át. Ennek igen nagy népgazdasági jelentősége van. A szövetkezeti szervezetek a mezőgazdasági termékeket a Szovjetunió miniszteranácsa által megállapított maximális felvásárlási árakon vásárolják meg. A begyüjtési árakat úgy állapították meg, hogy a mezőgazdaság minden ágában ösztönözzenek az állami tervek teljesítésére és túlteljesítésére, az állattenyésztés gyors fejlesztésére, ipari növények termelésére, a minőség javítására, és hogy növeljék a beszolgáltatott termékek mennyiségét. A begyüjtési árak egyben lehetővé teszik a szovjet állam számára, hogy a szovhozok, gép- és traktorállomások és kolhozok felhalmozásának bizonyos részét újabb mezőgazdasági beruházások finanszírozására és más állami szükségletek fedezésére használhassa fel.

A szocialista vállalatok termékeinek ármegállapítási rendje nem egyforma; ebből a szempontból háromféle árcsoportot kell megkülönböztetni. A termelő és a személyes fogyasztásra kerülő legfontosabb áruk fő tömegének nagybani és kiskereskedelmi árát a Szovjetunió miniszteranácsa szigorúan központosított módon állapítja meg. E mellett az egész áruválasztékra kiterjedő részletes árjegyzékek is jóváhagyásra kerülnek. A begyüjtési árakat is központilag állapítják meg.

A második árcsoportba azok az árak tartoznak, amelyeket az ipari

minisztériumok állapítanak meg az alájuk tartozó vállalatokban termelt és az első árcsoporthoz tartozó áruk jegyzékében nem szereplő árukra. A minisztériumok az ármegállapítás alkalmával az állam árpolitikájának általános elveit tartják szem előtt, s figyelembe veszik a termelés önköltségét és a hasonló árucsoportok egységes árainak színvonalát. Az új, korábban még nem gyártott termékek árait csak ideiglenesen állapítják meg, majd a kormány elé terjesztik jóváhagyásra.

A harmadik csoportba a köztársaságokban és a területeken a helyi és szövetkezeti ipar termékeire megállapított árak tartoznak, ha nem szerepelnek az előző két csoportban. Az ilyen árak megszabása alkalmával figyelembe veszik az illető árut termelő vállalatok költségeit és az értékesítési feltételeket. Az egységes, tervezett árak befolyása azonban itt is döntő jelentőségű.

Ilymódon az árképzés sokféle formája és módszere ellenére a Szovjetunióban létrejött és sikeresen működik a tervezett állami áraknak gazdasági alapjuknál és céljuknál fogva egységes, belsőleg összehangolt rendszere, amelyet a szocialista állam gazdasági politikájának elvei határoznak meg.

A szocialista vállalatok önálló gazdaságos elszámolásának elengedhetetlen feltétele a pénz és az ár kategóriájának alkalmazása, mert a vállalati önálló gazdaságos elszámolás feltételezi az áru- és pénzviszonyokat, megköveteli továbbá, hogy egybevessék minden egyes vállalat termelési költségeit és eredményeit. A pénzt és az árat a szocialista gazdaság eszközeként felhasználva, a szovjet állam lehetővé teszi a különféle gyártmányok termelésére fordított társadalmi költségek összehasonlítását, úgyszintén összemérhetővé teszi az egyes vállalatok és egész népgazdasági ágak munkájának eredményeit. Az ár az önköltség kiszámításának lényeges feltétele és fontos eszköze az önálló gazdaságos elszámolású vállalatok számvitelének, illetve gazdaságos ügyvitelük állami ellenőrzésének. Az önálló gazdaságos elszámolású vállalatok kiadásaikat az általuk termelt és megszabott áron eladott árukért befolyó bevételükből fedezik. E mellett az árnak általánosságban meg kell haladnia a termelés önköltségét.

Ugyanazon áru termelésének önköltsége a különböző vállalatokban nem egyenlő. Nagysága függ a berendezéstől, a gépesítés fokától, a termelés megszervezésétől és a munka termelékenységének mindezek által meghatározott színvonalától; függ továbbá a természeti-földrajzi viszonyoktól, a nyersanyag minőségétől és gazdaságos felhasználásától, valamint néhány más tényezőtől. Ugyanakkor a szóbanforgó áru árának azonosnak kell lennie, mert értékének nagyságát nem az egyes üzemek valóságos munkaráfordításai, hanem a társadalmilag szükséges munka mennyisége határozza meg. Az, hogy egy-egy fogyasztási körzeten belül minden egyes árunak egységes ára legyen, igen fontos föltétele az önálló gazdaságos elszámolás és a munka szerinti elosztás elvei következetes megvalósításának.

Az egyes vállalatok jövedelmezősége azonos árak mellett a termelés önköltségének színvonalától függ. A lemaradó vállalatokban, amelyekben az önköltség magasabb az árnál, a termékek értékesítése veszteséggel jár. Abból a célból, hogy a veszteséget kiküszöböljék, felhalmozásra tegyenek szert és a jövedelmezőséget fokozzák, tehát hogy pénzügyi helyzetüket megszilárdítsák, a vállalatoknak a legnagyobb mértékben ki kell használniuk az önköltségcsökkentés összes belső tartalékait. Egyes iparágak azonos árukat termelő vállalataiban az önköltség színvonala a vállalat munkájától független okok miatt is jelentősen különbözhet. Ilyen esetekben néha egymástól eltérő elszámolási árakat alkalmaznak, hogy ezzel a terv szerint nagyobb önköltséggel dolgozó vállalatok pénzügyi helyzetét megszilárdítsák. Az elszámolási ár csak az eladókra vonatkozik, és az adott iparágon belül a pénzügyi elszámolás módszere; a vásárlók számára azonban meg-

marad az egységes ár. Ennek az elszámolási módnak azonban megvan a maga gyöngéje: alkalmazása esetén a nagy önköltséggel dolgozó vállalat nyeresége ugyanakkora lesz, mint az önköltségüket csökkentő vállalatoké. Ez a körülmény viszont fékezi a felhalmozás növeléséért folyó harc lendületét. Ez volt a helyzet 1949-ig a vasúti szállításban. Éppen ezért az elszámolási árak csak igen korlátozott körben alkalmazhatók, főképpen azokban az iparágakban, ahol az egyes vállalatok önköltségének jelentős különbségeit a termelés szervezésétől független természeti tényezők idézik elő.

Az önálló gazdaságos elszámolás megszilárdítása szempontjából elsőrangú jelentősége van a választék szerint tagolt árképzésnek. Az ár kialakításának közvetlen alapja itt is az egész iparágban vagy meghatározott termelési körzetben termelt különböző fajta termékek önköltsége. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ár valamennyi termék számára egyenes arányban áll az önköltséggel. A szovjet állam számításba veszi a termelés és kereslet körülményeit, a fogyasztók összetételét, valamint a gazdaságpolitika sokféle feladatát, és az egyes árucikkek árát az önköltséghez viszonyítva, különböző színvonalon állapítja meg. Így például a cipőiparban — a bőrpótló anyagok használatának elősegítésére — leszállították a gumitalpú cipők árát. Az egyes áruk önköltsége és ára közötti különböző arányoknak megfelelően, az áruk választéka szerint más és más a felhalmozás és különösképpen a forgalmi adó részaránya az árban.

A Nagy Honvédő Háború alatt és a befejezése utáni első években egy sor iparágban emelkedett az önköltség és a még 1939—40-ben megállapított árak — különösen a nehézipar egyes ágaiban — az önköltség alatt voltak. Jelentős volt a tervben előirányzott veszteség, és állami dotációt kellett alkalmazni, azaz a veszteségeket az állami költségvetésből kellett fedezni.

A háborúutáni sztálini ötéves terv folyamán az iparban és az egész népgazdaságban elért sikerek eredményeképpen és a vállalatokban a jövedelmezőség fokozása érdekében megindult nagyarányú mozgalom következtében csökkent az önköltség, és ez lehetővé tette az állami dotáció összegének leszállítását. 1949-ben a szovjet kormány határozata alapján felülvizsgálták a nagybani árakat és megszüntették az ipar és a közlekedés állami dotációját. A nagybani árak felülvizsgálása és a termelés önköltségével való egybehangolása kedvező hatással volt az önálló gazdaságos elszámolás és az ipar pénzügyi helyzetének megszilárdítására és ösztönzően hatott az önköltség további csökkentéséért és a szocialista felhalmozás növeléséért folyó harcra.

Ennek eredményeképpen az önköltségcsökkentés alapján már 1950-ben leszállították a legfontosabb vas- és fémipari, valamint más ipari termékek nagybani árát, úgyszintén a teheráruszállítás díjszabását. A nagybani árak csökkentése a kiskereskedelmi árak újabb jelentős leszállítását tette lehetővé. A nagybani áraknak 1949. évi reformja és 1950. évi csökkentése a nagybani árak egész rendszerének megjavítását jelentette. Az új árak — különösen az egymással helyettesíthető áruk tekintetében — jobban igazodnak a termelés értékéhez, ha ez népgazdasági szempontból célszerű. E mellett a termelő fogyasztásba kerülő áruk árát a nehézipar több ágában — ugyanúgy mint a háború előtt — teljes értéküknél alacsonyabb színvonalon állapították meg; ez serkenti a szocialista gazdaság valamennyi ágának gyorsabb fejlődését. A nehéziparban létrehozott többlettermék egy része a könnyűipar iparonbelüli felhalmozásában realizálódik.

Jelentős mértékben kiküszöbölték a különböző minisztériumok vállalatainál termelt azonos áruk árai közötti különbségeket. A mai szénárak például előmozdítják a kokszosítható szenek termelését, s ugyanakkor takarékos felhasználásukra ösztönöznek. Jelentősen leszállították például a moszkvai medencében termelt szén árát és szállítási díjszabását, ami fo-

kozza ennek a szénnek fogyasztását a távolról hozott fűtőanyag helyett. A színesfémek és a vas árának viszonyát úgy változtatták meg, hogy ez a színesfémek takarékos felhasználására serkentsen. Abból a célból, hogy az építkezésben nagyobb mértékben használjanak fel gyöngébb minőségű acélfajtákat, ezek árát nagyobb mértékben szállították le, mint a közönséges acélét. A tégla és cement árának jelentős leszállítása és a mész árának még nagyobbfokú csökkentése arra készteti az építkező gazdasági szervezeteket, hogy jobban takarékoskodjanak a faanyaggal.

Lényegesen megváltoztatta az árreform a teherszállítási díjak rendszerét. A víziszállítás fejlődésének előmozdítására viszonylag leszállították a víziszállítás díját (azelőtt a vízi úton történő szállítás sok esetben drágább volt, mint a vasuti szállítás).

Jelentősen felemelték a vasúti teherszállítási díjakat rövid távolságra, a teherautószállítási díjakat ellenben 1950 közepétől leszállították. Ez a teherautók nagyobbarányú alkalmazását vonja maga után. Abból a célból, hogy megszüntessék a túlságosan nagytávolságú szállításokat, néhány tömegtételben szállított árura fölemelt szállítási díjakat alkalmaznak. Ez lényegében bírság-jellegű szállítási díj arra az esetre, ha a szállítási távolság meghaladja az észszerű határokat.

A dotációk megszüntetése, továbbá a nagybani árak és szállítási díjak rendszerének megjavítása elősegíti az önálló gazdaságos elszámolás és a szovjet pénzügyek megszilárdulását. Ilymódon a nagybani árak reformja megoldotta a szovjet állam gazdaságpolitikájának egész sor fontos kérdését, s fokozta az ár serkentő szerepét a szocialista gazdaság fejlesztésében.

A árképzés szorosan összefügg a szocialista felhalmozások realizálásával; ez szabja meg jelentős mértékben azoknak a pénzbeni felhalmozásoknak mennyiségét és összetételét, amelyekben a termelés folyamatában létrehozott többlettermék realizálódik. A többlettermék létrehozása a szocialista társadalomban szükséges a bővített újratermelés megvalósításához és egyéb társadalmi szükségletek (közoktatás, egészségvédelem, társadalombiztosítás, honvédelem stb.) kielégítéséhez.

Minthogy egyes áruk ára terv szerint eltér értéküktől, ezért bizonyos iparágakban az ott termelt többletterméknek csak egy része realizálódik; más iparágakban viszont nemcsak a szóbanforgó iparág felhalmozásai összpontosulnak, hanem a vele kapcsolatos iparágaké is. Az a lehetőség, hogy a felhalmozásokat — az általános állami érdekeknek megfelelően — tervszerűen átvihetik egyik iparágból a másikba, a Szovjetunió népgazdaságának elvi sajátossága és fontos előnye; ez egyúttal az értéktörvény módosult formában való érvényesülését is jellemzi.

Azokban az iparágakban, ahol a realizált felhalmozások színvonala viszonylag nem magas (a nehézipar több ága, konfekcióipar stb.), a felhalmozás realizálásának rendszerint csak egyik formáját, a nyereséget alkalmazzák. Azokban az iparágakban, amelyekben nagyobb méretű többlettermék jelentkezik, általában a felhalmozás két formáját alkalmazzák: a nyereséget és a forgalmi adót. E mellett a forgalmi adókulcsokat úgy állapítják meg, hogy az adó levonása után iparági átlagban és az egyes árucikkekre vonatkozóan biztosítsák a megfelelő, terv szerinti jövedelmezőséget. Az önköltségcsökkentési terv sikeres teljesítése, vagy a vállalat lemaradása az önköltség csökkentésében, visszatükröződik az illető vállalat nyereségében.

A szocialista gazdaságban a felhalmozás és jövedelmezőség kérdéseit nem «kupeckedve», hanem a népgazdaság szempontjából nézik. Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy «a jövedelmezőséget az ország egész gazdaságának szempontjából, több év keresztmetszetében kell néznünk. Csak ezt az álláspontot lehet igazán lenini, igazán marxista álláspontnak nevezni». (Sztálin. A leninizmus kérdései. 490—491. lap. Szikra 1951.)

A szocialista gazdaságnak ez az elvi sajátossága fontos előfeltétele az árszínvonal és a felhalmozás tervszerű differenciálásának a különböző termelési ágak szerint, ami elősegíti az egész népgazdaság szakadatlan fejlődését.

*

A szovjet állam a szocialista gazdaság gyorsütemű fejlődésére, a munkatermelékenység emelkedésére, a termékek értékének és önköltségének csökkentésére támaszkodva, rendszeres árleszállító politikát folytat. A bolsevik párt és a szovjet kormány által végrehajtott árleszállító politika a szocialista gazdaság gyors fejlesztésére és a dolgozók jólétének szakadatlan javítására irányul. Az árak rendszeres leszállítása és a nép anyagi jólétének emelése a szocializmus törvénye.

A kiskereskedelmi árak rendszeres leszállítása a háborúutáni sztálini ötéves terv éveiben biztosította a lakosság reáljövedelmeinek nagyarányú növekedését. Ez természetes is, mert a szocialista gazdasági rendszer fejlődése elképzelhetetlen a nélkül, hogy az állam ne gondoskodjék állandóan a dolgozók anyagi jólétének és kulturális színvonalának emeléséről.

A Szovjetunióban a szocialista gazdaság gyors fellendülése alapján, a pénzreform és a szovjet kereskedelem fejlődése, valamint az árleszállítások eredményeképpen egyre szilárdabbá válik a tervezett árak rendszere. Az árleszállításokat a Szovjetunióban az állami költségvetés terhére hajtják végre. Ennek ellenére az állami költségvetés bevételei szüntelenül emelkednek. Ennek az a magyarázata, hogy a termelés és az áruforgalom óriási mértékben fokozódik. A legutóbbi években végrehajtott árleszállítások eredményeképpen jelentékenyen megnőtt a rubel vásárlóereje, tovább javult a külföldi valutákhoz viszonyított árfolyama.

A szovjet állam árleszállító politikája szoros kapcsolatban van a Szovjetunió békepolitikájával. Az angolamerikai imperialistáknak a Szovjetunióról terjesztett hazugságait és rágalmait leleplezve, Sztálin elvtárs a Pravda munkatársával 1951 februárjában folytatott beszélgetése alkalmával hangsúlyozta, hogy «... egyetlen állam sem, a szovjet állam sem képes teljes erővel fejleszteni polgári szükségletekre dolgozó iparát, olyan nagy építkezéseket kezdeni, mint a volgai, dnyeperi, amu-darjai vízierőtelepek — amelyekhez több tízmilliárdos költségvetési kiadások szükségesek, nem képes a tömegszükségleti cikkek rendszeres árleszállításának politikáját folytatni, amelyhez ugyancsak a költségvetési kiadások tízmilliárdjai szükségesek, nem képes százmilliárdokat befektetni a német megszállók által szétrombolt népgazdaság újjáépítésébe, és ezzel együtt, ezzel egyidőben megsokszorozni fegyveres erőit, fejleszteni hadiiparát.»

A szovjet állam következetesen folytatja a népek közötti béke sztálini politikáját, hatalmas gazdasági építőmunkát végez, szüntelenül emeli a tömegek életszínvonalát és ezzel szemléltetően, meggyőzően bizonyítja be az egész világ előtt a szovjet szocialista rendszer nagy fölényét, kimeríthetetlen életerejét. *(Bolsevik.* 1951. 7. szám.)

A Magyar-Szovjet Társaság
népszerű képes hetilapja:

az ÚJ VILÁG

M. DOBROV

A tőkés újratermelés ellentmondásainak kiéleződése a kapitalizmus általános válságának korszakában

A kapitalizmus általános válsága: a háborúknak és a proletárforradalmaknak, a kapitalista termelési mód forradalmi úton való megdöntésének és a szocializmus megerősödésének korszaka.

A kapitalizmus általános válsága az első világháborúval és a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal vette kezdetét; fő, meghatározó jellemvonása az, hogy a világ két, egymással ellentétben álló rendszerre szakadt: a növekvő, győzelmes szocializmus és a rothadó, halódó kapitalizmus rendszerére, és hogy e két rendszer állandó harcot vív egymással.

Sztálin elvtárs alkotó módon továbbfejlesztve Leninnek az imperializmusról szóló tanítását, megteremtette és rendszerbe foglalta a kapitalizmus általános válságának elméletét, meghatározta e korszak lényegét és alapvető vonásait. Miként a SzK(b)P XVI. kongresszusán mondott beszámolójában Sztálin elvtárs kifejtette, a kapitalizmus általános válsága

> «... azt jelenti, hogy az imperialista háború és következményei fokozták a kapitalizmus rothadását és fölbillentették egyensúlyát, hogy most a háborúk és forradalmak korszakában élünk, hogy a kapitalizmus a világgazdaságnak már nem *egyedüli és nem az egész földkerekséget átfogó* rendszere, hogy a *tőkés* gazdasági rendszeren kívül — van *szocialista* rendszer is, amely gyarapodik, amely sikereket ér el, amely szemben áll a tőkés rendszerrel és amely már puszta létével szemléltetően bizonyítja a kapitalizmus rothadását, megingatja alapjait.
>
> Továbbá azt jelenti, hogy az imperialista háború, valamint a forradalom győzelme a Szovjetunióban megingatta az imperializmus pilléreit a *gyarmati és függő* országokban, hogy ezekben az országokban az imperializmus tekintélye már megrendült, hogy az imperializmus ezekben az országokban már nem tud a régi módon uralkodni.
>
> Azt is jelenti, hogy a háború alatt és után megjelent és kifejlődött a gyarmati és függő országok saját, fiatal kapitalizmusa, amely a piacokon sikeresen versenyez a régi tőkés országokkal, s ezzel élesebbé, bonyolultabbá teszi a fölvevőpiacokért folyó harcot.
>
> Végül azt jelenti, hogy a háború súlyos örökségeként a legtöbb tőkés országban *krónikus* jelenséggé vált az *üzemek teljesítőképességének elégtelen kihasználása*, és *milliós munkanélküli hadseregek* alakultak, amelyek tartalékhadseregekből *a munkanélküliek állandó hadseregeivé váltak*. Ez már a mostani gazdasági válság előtt is sok nehézséget okozott a kapi-

talizmusnak és a válság idején elkerülhetetlenül még bonyolultabbá teszi a dolgot.» (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 266—267. lap. Szikra 1950.)

A kapitalizmus általános válságának korszakában a végsőkig kiéleződnek a kapitalizmus ellentmondásai és mérhetetlenül megerősödik a tőkés újratermelés antagonisztikus jellege.

«Folytonos összefüggéseiben és megújulásának állandó folyamatában vizsgálva... minden társadalmi termelőfolyamat egyszersmind *újratermelési folyamat* is» (Marx). A termelés mindig és minden körülmények között társadalmi termelés, amely a termelőerők és termelési viszonyok adott színvonalán konkrét történelmi formában valósul meg. Sztálin elvtárs — továbbfejlesztve a termelésnek a társadalom fejlődésében játszott meghatározó szerepéről szóló marxi tanítást — megállapítja, hogy «a termelés, a termelési mód magában foglalja mind a társadalom termelőerőit, mind az emberek termelési viszonyait, tehát ezek egységének megtestesülése az anyagi javak termelésének folyamatában». (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 687. lap. Szikra 1951.) Az újratermelés folyamatában nemcsak a munkafolyamat újul meg, hanem a megfelelő termelési viszonyok is újratermelődnek.

A tőkés újratermelés fölételezi mind az áruk, mind a kapitalista termelési viszonyok újratermelését. A tőkés termelés folyamatában az egyik oldalon újratermelődik a proletárok osztálya, a termelési eszközöktől megfosztott emberek osztálya, akik áruba bocsátják munkaerejüket, a másik oldalon pedig a tőkések osztálya, vagyis olyan embereké, akik monopolisztikus birtokosai a termelési eszközöknek, és a bérmunkások kizsákmányolása révén növelik gazdagságukat. Amilyen mértékben válnak a kapitalizmus termelési viszonyai a termelőerők fejlődésének előmozdítóiból e fejlődés béklyóivá, olyan mértékben erősödnek a tőkés újratermelés antagonisztikus ellentmondásai.

Az újratermelés folyamata magában foglalja mind a közvetlen termelési folyamatot, mind a tőke forgalmát és az egész áruforgalmat, melyek egymással dialektikus egységben vannak. Marx elméletének tudományos értékét jellemezve, Lenin megállapította, hogy ez az elmélet feltárja az egész társadalmi tőke újratermelésének és forgalmának folyamatát.

Lenin és Sztálin továbbfejlesztette és magasabb fokra emelte az újratermelés marxi elméletét, bebizonyította, hogy a kapitalizmus rothadásával rendkívüli mértékben kiéleződnek a tőkés újratermelés összes antagonisztikus ellentmondásai. Az újratermelés marxista-leninista elméletének igen nagy forradalmi jelentősége van: fölfegyverzi a munkásosztályt és az összes dolgozókat annak tudatával, hogy a tőkés rendszer pusztulásra van ítélve, hogy a szocialista rendszerrel való forradalmi felváltása elkerülhetetlen szükségszerűség.

A kapitalizmus általános válságának korszakában a monopolista elnyomás erősödése és a monopóliumok uralmának mind nagyobb mértékű kiterjedése rendkívüli módon kiélezi a kapitalizmus alapvető ellentmondását: a termelés társadalmi jellege és a termelés eredményének tőkés elsajátítási formája közötti ellentmondást. A tőke további koncentrációja és centralizációja alapján növekszik a fináncoligarchia mindenhatósága és a monopolkapitalizmus egyre nagyobb mértékben nő át állammonopolista kapitalizmusba. Mindez azzal az eredménnyel jár, hogy az imperializmus óriási méretekben társadalmasítja a munkát. A termelésnek egyre nagyobb mértékű társadalmiasodása olyan körülmények között megy végbe, amikor a nemzeti vagyon mindinkább a legnagyobb monopóliumok kezén összpontosul, s ezek egyre fokozottabb mértékben használják fel a burzsoá államot saját hasznuk növelése céljából. Ez elkerülhetetlenül fokozza a termelés anarchiáját és a tőkés országok gazdasági fejlődésének aránytalanságát. Óriási módon kiéleződött az ellentmondás a kapitalizmus termelési lehetőségeinek növekedése és a dolgozó milliók fizetőképes keresletének viszonylagos csökkenése között. A monopóliumok uralmának kiterjedése következtében fokozódik a proletariátus és a tönkrejutó kisárutermelők elnyomorodása, akik

a krónikus tömegmunkanélküliség következtében nem tudnak munkát szerezni. Ez az oka a kapitalista piac viszonylagos stabilitásának a kapitalizmus általános válságának korszakában.

Sztálin elvtárs a SzK(b)P XV. kongresszusán, 1927-ben, így beszélt erről:

> «Ez az ellentmondás a növekvő termelési lehetőségek és a piacok viszonylagos stabilitása között — ez okolja meg azt a tényt, hogy ma a piacprobléma a kapitalizmus legfőbb problémája. Az elhelyezőpiacok problémájának kiéleződése általában — nevezetesen a külső piacoké, de különösen a tőkekiviteli piacok problémájának kiéleződése — ilyen a kapitalizmus mai állapota.» *(Sztálin* Művei. 10. kötet. 275. lap, oroszul.)

A piackérdés igen erős kiéleződésében fejeződik ki a jelenkori kapitalizmus termelőerői és termelési viszonyai közti rendkívüli mértékben elmélyülő ellentmondás. A tőkés újratermelés üteme jelentékenyen meglassul, a vállalatok teljesítőképességének elégtelen kihasználása krónikus jelenséggé válik, a *tömegmunkanélküliség* állandósul, a kapitalista termelési ciklus deformálódik, a militarizmus féktelen tobzódása rányomja bélyegét a tőkés államok egész társadalmi életére. A kapitalizmus rothadásának mindezek az új megnyilvánulási formái a kapitalizmus általános válságának korszakában megmutatják, hogy a jelenkori kapitalizmus tartópillérei teljesen elrothadtak, hogy a tőkés termelési viszonyok kibékíthetetlen ellentmondásban vannak a termelőerőkkel. A kapitalizmus túlérett, az emberi társadalom fejlődésének hatalmas gátjává vált, tehát forradalmi úton föl kell váltania a haladó, szocialista termelési módnak.

Sztálin elvtárs a SzK(b)P XIV. kongresszusán hangsúlyozta, hogy

> «... attól a perctől kezdve, amikor országunkban győzött a proletárforradalom, a kapitalizmus világrendszeréből egy egész, óriási ország vált ki, óriási elhelyezőpiacokkal, óriási nyersanyagforrásokkal, s ez persze szükségképpen befolyással volt Európa gazdasági helyzetére. A világ egyhatodrészének elvesztése, országunk piacainak és nyersanyagforrásainak elvesztése a kapitalista Európa számára a termelés csökkenését, mély megrendülését jelenti.» *(Sztálin* Művei. 7. kötet. 305—306. lap. Szikra 1951.)

A második világháború eredményeképpen a kapitalista elnyomás és kizsákmányolás köre mégjobban összeszűkült. A szocializmus építésének útjára lépett Közép- és Délkelet-Európa számos országa, amelyekben népi demokratikus rendszert hívtak életre; a nagy kínai nép is megszabadult az imperialista rabság bilincseitől. Összesen 800 millió lakost számlálnak, vagyis a földkerekség lakóinak ⅓-át képviselik ma azok az országok, amelyek kiszakadtak a kapitalista rendszerből s a demokrácia és a szocializmus Szovjetunió-vezette hatalmas táborába tömörültek. Ennek döntő szerepe van a kapitalista rendszer ingatag voltának fokozódásában.

A tőkés újratermelés ellentmondásainak növekedésére óriási hatással van a gyarmati rendszer válsága, amely a gyarmati és függő országok nemzeti-felszabadító mozgalmának hatalmas föllendülésében jut kifejezésre és a kapitalizmus általános válsága kiéleződésének mértékében erősödik. A kapitalista rendszer hátországát fenyegető és az egész rendszer ingatagságát fokozó nemzeti-felszabadító mozgalom föllendülése jelentős tényezője az imperialista államok tőke- és árukivitele elé tornyosuló nehézségeknek, az exporttevékenységükben mutatkozó zavaroknak — egyszóval kiélezi a tőkés gazdaság piacproblémáját.

A tőkés újratermelés ellentmondásainak kiéleződésében fontos szerepük volt a világháborúknak. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy «A háború a kapatilista országok számára ugyanolyan természetes és törvényszerű állapot, mint a munkásosztály kizsákmányolása.» (A SzK(b)P története. 196. lap. Szikra 1951.) Az imperializmus korszakában, de különösen a kapitalizmus általános válságának időszakában, a háborúk hosszabb ideig tartanak és tombolóbbak, világméretűvé

válnak és soha nem ismert pusztításokkal járnak. A legutóbbi 3—4 évtized során az emberiség két világháborút élt át, amelyek összesen több mint tíz évig tartottak, s emellett számos helyi jellegű háború is folyt. Ha ezenkívül figyelembe vesszük a háború előkészítésének idejét is, akkor arra a következtetésre jutunk, hogy a kapitalizmus általános válságának időszakában úgynevezett «normális» évek, «békés fejlődés» a tőkés társadalomban lényegében úgyszólván nem is volt.

A háborúk, a militarizmus tobzódása és a fegyverkezési hajsza erősen kiélezi a tőkés újratermelés valamennyi ellentmondását, növeli a tőkés gazdaság aránytalanságait, fokozza a proletariátus elnyomorodását, a kisárutermelők tönkrejutását és a nemzeti vagyonnak a nagy monopóliumok kezében való összpontosulását. A tőkés államban «az ország fegyveres erőinek megsokszorozása és a fegyverkezési verseny a hadiipar kifejlesztésére, a polgári szükségletekre dolgozó ipar összeszűkítésére, a nagyszabású polgári építkezések beszüntetésére, az adók emelésére, a tömegszükségleti cikkek árának emelésére vezet». (*Sztálin* beszélgetése a *Pravda* tudósítójával. 1951 február.) A hadiüzemek termelőképességét csak a háború idején lehet kihasználni és csakis a háború céljaira. A tőkés országokban a hadigazdaság időszakában a békeidők szükségleteit meghaladó mértékben bővítik a vállalatok teljesítőképességét minden olyan iparágban, amely stratégiai nyersanyagot, vagy a hadianyaggyártáshoz szükséges tüzelőanyagot, villamosenergiát termel; felduzzad a termelőapparátus a gépgyártó, a vegyészeti és egyéb üzemekben, amelyek közvetlenül átállnak hadianyaggyártásra. A tőkés ipar egyoldalú, hadiipari jelleget ölt, ugyanakkor a lakosság fogyasztási cikkeinek termelése, különösen pedig piacrabocsátása minden vonatkozásban összezsugorodik. Ez a lakosság fogyasztásának csökkenését eredményezi és az országot gazdasági válságba sodorja.

A világgazdasági és világpolitikai erőknek a mai monopolkapitalizmus talaján végbemenő fejlődése, valamint az egyes tőkés országok fejlődése közti egyenlőtlenség elkerülhetetlenül világháborúkra vezet, amelyek viszont méginkább fokozzák a tőkés országok fejlődése közti egyenlőtlenséget.

Az első és második világháború eredményeképpen az Egyesült Államok a gazdasági fejlődés színvonala tekintetében jelentékenyen megelőzte a kapitalizmus többi országait: amerikai adatok szerint az USA részesedése az egész tőkésvilág ipari termelésében az 1913. évi 36 százalékról 1949-ben megközelítőleg 58 százalékra emelkedett. Az USA részesedésének növekedése a tőkésvilág termelésében a kapitalista világgazdaság hanyatlásának és rothadásának fokozódását idézi elő, kiélezi az imperialista tábor országai közti ellentéteket. Az USA-nak nagy lehetőségei vannak termékeinek kivitelére, de ugyanakkor igen kevés árut importál. 1946-tól 1949-ig az amerikai kivitel mintegy 26 milliárd dollárral haladta meg a behozatal összegét. Komoly tényezője ez a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban mutatkozó zavarok növekedésének, a mai tőkésvilágot jellemző valutakáosz fokozódásának, és a tőkésországokban krónikussá vált fizetési mérlegválság elmélyülésének.

Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy az az áldz harc, amely a tőkések különböző csoportjai között a már felosztott világ újrafelosztásáért folyik, elkerülhetetlenül imperialista háborúkra vezet, ami viszont

> «kölcsönösen gyöngíti az imperialistákat, gyöngíti a kapitalizmus pozícióit általában, közelebb hozza a proletárforradalom pillanatát, amikor a forradalom gyakorlati szükségességgé válik». (*Sztálin* Művei. 6. kötet. 81. lap. Szikra 1951.)

A kapitalizmus általános válságának korszakában megnövekedett a külső piacok szerepe a fő imperialista országok termékeinek értékesítésében. Ámde az a tény, hogy egyre újabb országok szakadnak ki a kapitalizmus rendszeréből, továbbá a kapitalista gazdasági rendszer rothadásának és ingatagságának fokozódása, a tőkésországok fejlődésében mutatkozó egyenlőtlenségek kiéleződése, a

háborúk, a militarizmus tobzódása és a periódikusan ismétlődő gazdasági válságok szükségszerűen maguk után vonják a nemzetközi munkamegosztás csökkenésének tendenciáját és a kapitalista világ gazdasági kapcsolatainak ziláltságát. Általános jelenséggé válik a szabadkereskedelem utolsó maradványainak megsemmisítése, a védővámok, a kereskedelmi háború, a valutaháború, a dömping és sok más hasonló rendszabály, amelyek, mint Sztálin elvtárs tanítja, «a gazdasági politikában kifejezésre jutó szélsőséges *nacionalizmusról* tanúskodnak». *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 545. lap. Szikra 1951.)

Az imperialisták igyekeznek más országok piacait monopolisztikus birtokukba keríteni, de a kapitalizmus általános válságának körülményei között egy kapitalista állam külső piacainak kiterjesztése csak más tőkésországoknak e piacokról való kiszorítása árán lehetséges. Ennek következtében kiéleződik a realizálás problémája, egyre krónikusabbá válik a vállalatok teljesítőképességének elégtelen kihasználása és mindinkább növekszik az állandó tömegmunkanélküliség.

Az amerikai imperializmusnak és csatlósainak a Szovjetunióval és a szocialista tábor többi országaival való gazdasági kapcsolataikban követett megkülönböztető politikája még jobban fokozza a nemzetközi gazdasági kapcsolatok ziláltságát és méginkább kiélezi a tőkésvilág realizálási problémáját.

A kapitalizmus általános válságának korszakában gyorsított ütemben nő át a monopolkapitalizmus állammonopolista kapitalizmusba. Az állammonopolista kapitalizmus lényege: a monopóliumok egybefonódnak a burzsoá állammal, a burzsoá állam a monopóliumok alárendeltjévé és közvetlen fegyverévé válik, amelyet gazdagodásuk érdekében használnak fel, ugyanakkor fokozódik a munkásosztályok s az összes dolgozók kizsákmányolása és elnyomása, s egyre nagyobb méreteket ölt az imperialista terjeszkedés. Az állammonopolista kapitalizmus fokozza a tőkének maroknyi fináncoligarcha kezében való koncentrációját és centralizációját, a proletariátus elnyomorodását; ezzel viszont kiélezi a kapitalizmus valamennyi ellentmondását — elsősorban alapvető ellentmondását: a termelés társadalmi jellege és a termelés eredményeinek tőkés elsajátítási formája közti ellentmondást.

Ámde az a körülmény, hogy a kapitalizmus általános válságának korszakában rendkívüli mértékben fokozódik a kapitalizmus rothadása, nem zárja ki a tőkés termelés növekedésének lehetőségét. A tőkés társadalom nem létezhet felhalmozás nélkül, minthogy a konkurrencia minden tőkést a termelés bővítésére kényszerít. Sztálin elvtárs Satunovszkij-hoz intézett levelében így írt erről.

> «Még kevésbbé van igaza Önnek, akkor, amikor azt mondja, hogy a kapitalizmus *rothadása* kizárja a kapitalizmus *növekedését*. Olvassa el Lenin „Imperializmusát" és meg fogja érteni, hogy a kapitalizmus *rothadása* egyes gazdasági ágakban és országokban nem zárja ki, hanem föltételezi a kapitalizmus *növekedését* más gazdasági ágakban és országokban.» *(Sztálin* Művei. 13. kötet. 19. lap. Szikra 1951.)

Az a körülmény, hogy a kapitalizmus egyes gazdasági ágakban és országokban növekszik, miközben az egészbenvett kapitalista újratermelés üteme rendkívül meglassul és a kapitalizmus más gazdasági ágakban, más országokban rothad és hanyatlik — rendkívül nagy szerepet játszik a kapitalista fejlődés egyenlőtlenségének fokozódásában, a kapitalizmus valamennyi ellentmondásának kiéleződésében, megkönnyíti és közelebb hozza a kapitalista rendszer végleges, forradalmi megdöntésének óráját.

> «A kapitalizmus elrothadt — mondja Sztálin elvtárs — de sohasem szabad egyszerűen egy olyan fához hasonlítani, amelyik már annyira elrothadt, hogy önmagától földre zuhan. Nem, a forradalom, egyik társadalmi rendnek a másikkal való felváltása, mindig is harccal, gyötrelmes,

elszánt harccal, élet-halál harccal járt.» *(Sztálin.* A leninizmus kérdései. 10. kiadás. 607—608. lap, oroszul.)

Nem foglalkozunk itt a tőkés újratermelés összes ellentmondásainak részletes kifejtésével, csupán az egymással szorosan összefüggő ellentmondások kiéleződésének legfontosabb jelenségeit világítjuk meg a kapitalizmus általános válságának korszakában.

★

A mai tőkésgazdaság rothadását élénken szemlélteti a *tőkés újratermelés ütemének rendkívüli lelassulása.* Rég elmúlt az az idő, amikor a tőkés államok gazdasági fejlődése még fölfelé ívelt, bár időről-időre ezt a fejlődést is megakasztották a pusztítóerejű, periódikus túltermelési válságok. A kapitalizmus általános válsága fejlődésének mértékében mindjobban csökken a tőkés újratermelés üteme.

Az utóbbi 3—4 évtizedben a kapitalista Európa ipari termelése egészében véve egy és ugyanazon a színvonalon maradt. Angliában a két világháború közti időszakban csak 1936-ban és 1937-ben haladták túl az ipari termelés 1913. évi színvonalát, a többi évben kevesebb ipari terméket gyártottak, mint 1913-ban. Franciaország ipari termelése 1937-ben mindössze 1 százalékkal haladta meg az 1913. évi színvonalat.

A második világháború után az európai tőkésországok gazdasága továbbra is a legsúlyosabb zűrzavar és erős hanyallás állapotában van, amelyet még az amerikai imperializmus és ez országok vezetőköreinek reakciós politikája is súlyosbít. Ez a politika a nyugateurópai országok gazdaságának erőszakolt militarizálására irányul, és teljes mértékben alá akarja rendelni ezeket az országokat az USA tőkés monopóliumai kapzsi, agresszív érdekeinek. 1950-ben Franciaország ipari termelése — még a burzsoá statisztika nyilvánvalóan szépített hivatalos adatai szerint is — 8.4 százalékkal alacsonyabb volt, mint 1929-ben. Belgium annak ellenére, hogy háborús veszteségei jelentéktelenek voltak, még 1950-ben sem érte el az 1929-es termelési színvonalat. Angliában az ipari termelés évi növekedési üteme 1913 és 1949 között mindössze 0.9 százalék volt.

Az amerikai imperialisták, akik számára a háború és a haditermelés már régen fő nyerészkedési forrássá vált, mind az első világháború éveiben, mind a két háború közti első ciklus (1921—1929) idején bővítették termelésüket. Mindazonáltal az USA ipari termelése 1937-ben csupán 54.6 százalékkal volt magasabb, mint 1913-ban.

A második világháború idején az USA ipari termelése többévi egyhelyben topogás után felfutott. Az amerikai termelés általános volumenének növekedését az USA hadiiparának növekedése révén, valamint a többi kapitalista ország gazdaságának tönkremenése és hanyatlása árán érték el. Hangsúlyozni kell, hogy az amerikai imperialisták nem azért növelték a háború alatt hadiiparuk teljesítőképességét, hogy gyorsabb győzelmet biztosítsanak a fasiszta tengely-államok felett, hanem azért, hogy új, harmadik világháborút készítsenek elő világuralmuk kivívása érdekében.

Az USA-ban azonban a termelés növekedésének hadijellege a háború alatt is csakhamar éreztette hatását. Már 1944 közepén megkezdődött az USA-ban a termelés csökkenése. A háborúutáni években egyetlen egyszer sem érték el az amerikai ipari termelés háborúalatti legmagasabb (1943. évi) színvonalát. Az Egyesült Államok ipari termelésének volumene 1949-ben mindössze 59.9 százalékkal volt magasabb, mint 1929-ben. Ez azt jelenti, hogy az USA termelésének átlagos évi növekedési üteme az említett 20 év alatt körülbelül két százalékos volt, vagyis jóval alacsonyabb, mint az első világháborút megelőző 13 esztendős időszakban (4.7 százalék).

Számos kapitalista országban az ipari termelés volumene jelenleg alacsonyabb, mint a második világháború előtt volt. Így például Japánban a feldolgozó-

ipar termelésének volumene 1950-ben 36 százalékkal volt kisebb, mint 1937-ben és körülbelül 60 százalékkal volt alacsonyabb, mint 1944-ben. 1949-ben az egész kapitalista világ termelésének általános volumene — az USÁ-ét nem számítva — alacsonyabb volt a háborúelőtti színvonalnál.

Amíg a tőkésgazdaság évtizedeken át egyhelyben topog, a Szovjetunió népgazdasága olyan ütemben fejlődik, amilyen egyetlen tőkésországban sem lehetséges. 1929 és 1950 között a Szovjetunió ipari termelésének volumene több mint tízszeresére növekedett. A Szovjetunió szocialista gazdaságának növekedési üteme tízszer olyan erős és gyors, mint a fő tőkésország — az USA — kapitalista gazdaságának növekedési üteme. Világosan bizonyítja ez a szocialista gazdasági rendszer hatalmas fölényét a tőkés gazdasági rendszerrel szemben.

★

A tőkésgazdaság rothadásának fontos mutatója és ugyanakkor a tőkés újratermelés ellentmondásai kiéleződésének egyik tényezője, hogy *a kapitalizmus általános válságának korszakában csökken a tőkefelhalmozás szerepe a kapitalista állam gazdaságában.* A tőkefelhalmozás leglényegesebb eleme az állótőke bővítése, ami a beruházások folyamatában valósul meg.

Amilyen mértékben fejlődik az emberi társadalom, olyan mértékben növekszik a munkaeszközök szerepe a társadalmi termelésben. Ámde a kapitalizmus általános válságának korszakában, amikor a monopóliumok által előidézett pangási és rothadási tendencia a végsőkig fokozódik, amikor a vállalatok teljesítőképességének elégtelen kihasználása krónikus jelenséggé válik, és kiéleződik a realizálás problémája: igen erősen csökken a beruházásokra fordított összegek hányada a tőkésországok gazdaságában. Így például az USÁ-ban a beruházásokra fordított összegek aránya a teljes nemzeti termelésben az 1899 és 1908 közti átlagos évi 20.5 százalékról az 1919—1928-as ciklusban 17.9 százalékra, 1929 és 1938 között pedig 13 százalékra csökkent. A második világháború után az USÁ-ban a háborúelőtti időszakhoz képest némileg emelkedett a beruházási munkálatok volumene. Ez elsősorban a gazdaság militarizálásának, valamint a háború alatt elhasználódott állótőkék bizonyos mértékű felújításának következménye. Az 1945-től 1949-ig terjedő időszakban a beruházásokra fordított összegek hányada az USA teljes nemzeti termelésében mégis 23 százalékkal alacsonyabb volt az 1919—1928-as évek átlagánál.

A mai kapitalizmus gazdaságában a felhalmozások szerepének csökkenését az mutatja, hogy a beruházásokban jelentősen csökken az állótőke bővítésére fordított eszközök részesedése és növekvő súllyal szerepelnek az olyan beruházások, amelyeket az elhasznált állótőke értékeinek pótlására fordítanak. Így az USA-ban az értékcsökkenési (amortizációs) leírások terhére végrehajtott beruházások 1881 és 1898 között 42 százalékát, 1899-től 1908-ig 46, 1909 és 1918 között 56, 1919-től 1928-ig 63, az 1929—1938-as ciklusban pedig 92 százalékát érték el az összes beruházások teljes összegének. A második világháború alatt és a háborúutáni időszakban az USA-ban magánberuházásokat is lényegében csak az értékcsökkenési leírás erejéig hajtottak végre. Ugyanakkor a tőkés országokban — és elsősorban az Egyesült Államokban — a hadiipar fejlesztésére és a különféle katonai építkezésekre fordított állami tőkebefektetések — a dolgozóknak az adóprés segítségével történt fokozott kirablása révén — jelentősen megnövekedtek.

A kapitalizmus általános válságának korszakában a termelőtőke felhalmozásának csökkenése, a pusztító világháborúk és gazdasági válságok következtében, a társadalmi vagyon egyre nagyobb mértékű pusztulásával jár együtt. Ez különös erővel juttatja kifejezésre a mai kapitalizmus termelőerői és termelési viszonyai közti, mindinkább növekvő ellentmondást.

Az új beruházások méreteinek csökkenése a tőkésországok nem-hadijellegű gazdasági ágaiban, és az amortizációs leírásokat terhelő befektetések hányadá-

nak emelkedése a tőkebefektetések összegében azt eredményezi, hogy a kapitalizmus ama mély válságának korszakában jelentékenyen összezsugorodik a valódi tőkefelhalmozás. Mindez a kapitalista gazdasági rendszer rothadási folyamatának elmélyüléséről és a kapitalizmus élősdiségének fokozódásáról tanuskodik.

Fölötte jellemző a felhalmozásokra fordított rész csökkenése a tőkés országok nemzeti jövedelmében. Az USA-ban a XIX. század végén a nemzeti jövedelemből mintegy 16 százalékot fordítottak felhalmozásra, 1919 és 1938 között már csak 4.9 százalékot, sőt ezen az időszakon belül: 1929-től 1938-ig a nemzeti jövedelemnek csak körülbelül 1.2 százalékát használták föl felhalmozás céljára. A második világháború alatt és a háború utáni időszakban a magántőkefelhalmozás jelentéktelen részét vette csak igénybe az ország nemzeti jövedelmének: 1938-tól 1949-ig 4 százalékát. (*A Survey of Current Business* 1950 júliusi adatai szerint.) Ebben az évtizedben az amerikai munkások által megtermelt értéktöbbletnek csupán mintegy 5—6 százalékát tőkésítették, a fennmaradó részt pedig az USA finánctőkegarchiájának és nagyszámú cselédségének élősdi fogyasztására és az ország militarizálására használták fel.

Lenin — továbbfejlesztve Marx realizálási elméletét — kimutatta, hogy a tőkés piac növekedésének fő forrása a tőkefelhalmozás. Ezért a tőkefelhalmozás méreteinek összezsugorodása kiélezi a realizálás problémáját, a tőkés újratermelés megtorpanását és a kapitalista ciklus deformálódását eredményezi. A SzK(b)P XVII. kongresszusán Sztálin elvtárs megokolva azt a tételt, hogy a kapitalizmus nem a közönséges depresszió szakaszába, hanem különösfajtájú depresszió fázisába lépett, más okok mellett, rámutatott arra, hogy «hiányzik a tendencia az állótőkének némileg is komoly megújítására, amely a föllendülés bevált szokta előzni...» (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 544. lap. Szikra 1951.)

A tőkefelhalmozás problémáját elemezve, Marx feltárta a tőkés termelési mód egyik jellemző belső törvényszerűségét: azt, hogy a kapitalizmus fejlődésének mértékében növekszik az élősdi jellegű fogyasztás. A mai Amerikában épúgy, mint a többi burzsoá országban a gazdaságnak élősdi jellegűvé fajulása odáig jutott, hogy a finánctőkések pazarlásának óriási arányú növekedése a termelőtőke-felhalmozás mértékének abszolút csökkenésével jár együtt. «A burzsoázia feltörekvő, élenjáró osztályból letűnő, hanyatló élő halott, reakciós osztály lett.» (*Lenin* Művei. 21. kötet. 141. lap. Szikra 1951.)

A tőkés országokkal ellentétben, a Szovjetunióban a népgazdaság összes ágainak fejlődését a szüntelen technikai haladás jellemzi. A beruházások alapvető forrása a szocialista felhalmozás. A Szovjetunióban a nemzeti jövedelem növekedésének gyors üteme és az élősdi fogyasztás felszámolása lehetővé tette, hogy a szovjet állam — a lakosság anyagi jólétének és kulturális színvonalának szakadatlan emelésével párhuzamosan — nagyarányú szocialista felhalmozást hajtson végre. Egyik fényes bizonyítéka ez a szovjet szocialista gazdaság rohamos fejlődésének és a tőkés gazdasági rendszerrel szembeni fölényének.

★

A tőkés újratermelést a kapitalizmus általános válságának körülményei közötti jellemzi, hogy rendkívül kiéleződik a termelés társadalmi jellege és a termelés eredményének tőkés elsajátítási formája közti fő ellentmondás, amely abban jut kifejezésre, hogy

> «a kapitalizmusnak *maximális* tőkés haszon elérése céljából létrehozott termelési lehetőségei óriási mértékben *növekednek*, a milliós dolgozó tömegek fizetőképes kereslete ellenben viszonylagosan *csökken*, mert a tőkések állandóan a legvégső, *minimális* határon igyekeznek tartani e tömegek életszínvonalát.» (*Sztálin* Művei. 12. kötet. 263. lap. Szikra 1950.)

Lenin kifejtette, hogy

> «a kapitalizmus belső piacának fejlődése nem annyira a fogyasztási cikkek javára, mint inkább a termelési eszközök javára megy végbe», továbbá, hogy «a termelő fogyasztás (termelési eszközök fogyasztása) végeredményben mindig összefüggésben van a személyes fogyasztással, mindig tőle függ.» *(Lenin* Művei. 4. kötet. 44—45. lap. Oroszul.)

A kapitalizmus lényeges belső sajátossága egyfelől a termelő fogyasztás bővítésére irányuló törekvés, másfelől pedig a néptömegek elnyomorodása, ami a személyes fogyasztás bővítésének rendkívül korlátozott voltát eredményezi.

A kapitalizmus termelési lehetőségeinek növekedése és a dolgozók fizetőképes keresletének viszonylagos csökkenése közti ellentmondás rendkívüli kiéleződése a kapitalizmus általános válságának időszakában, igen erős hatással van a tőkés újratermelés ütemének lassulására és megoldhatatlan ellentmondásainak elmélyülésére.

Ezeknek az ellentmondásoknak kiéleződésében az egyik legfontosabb tényező a munkásosztály és az összes dolgozók — végsősoron a termékek fő vásárlói — viszonylagos és abszolút elnyomorodásának fokozódása.

A kapitalizmus általános válságának korszakában rendkívüli mértékben fokozódik a proletariátus és az összes dolgozók abszolút és viszonylagos elnyomorodása. A monopolista elnyomás fokozódása és a monopóliumok uralmának egyre nagyobb mértékű kiterjedése, a szolgálatukba szegődött burzsoá államnak a monopóliumok által való kihasználása, a gyakori és hosszantartó imperialista háborúk, a példátlanul mélyreható, hosszú ideig tartó és pusztítóerejű gazdasági válságok, az óriási arányokat öltő és krónikus jelenséggé vált munkanélküliség — mindezek a munkásosztály elnyomorodásának fokozódására vezetnek.

A pusztító gazdasági válságok és imperialista háborúk a dolgozók legszélesebb tömegeit mérhetetlen nélkülözésbe és szenvedésbe döntik. A tőkés hadigazdaság kényszermunkatábor a munkásoknak s az összes dolgozóknak, és paradicsom a tőkéseknek. Háború idején a kapitalista országokban meghosszabbodik a munkanap, rendkívül fokozódik a munka intenzitása, csökken a polgári fogyasztásra szánt cikkek termelése, tönkremennek és használhatatlanná válnak a lakások. A háborúval és a háború előkészítésével kapcsolatos óriási kiadásokat a legszélesebb néptömegek fokozottabb kizsákmányolásából és adók segítségével történő kirablásából fedezik.

A kapitalizmus általános válságának korszakában krónikus jelenséggé válik a tőkés országokban az infláció, a valutakaosz, a pénzforgalom zűrzavara. A monopóliumok felhasználják az inflációt a munkabérek még nagyobb arányú csökkentésére, a kizsákmányolás fokának emelésére, az általuk kisajátított értéktöbblet tömegének növelésére. Az árak emelkedése rohamosan süllyeszti a dolgozók életszínvonalát. A tőkés országokban bekövetkező inflációnak és a tőkésállamok pénzügyi rendszerét jellemző zűrzavarnak, a tőkés újratermelést jellemző ellentmondások elmélyülése az alapja. A burzsoá államok reakciós, népellenes, agresszív politikája még inkább erősíti és kiélezi ezeket a folyamatokat.

A kapitalizmus általános válságának korszakában gyors ütemben csökken a dolgozók reálbére a tőkés országokban. Az USA iparában, építőiparában és vasúti közlekedésében foglalkoztatott munkások átlagos reálbére — a munkanélküliség következtében előállott veszteségek figyelembevételével — 1930 és 1937 közt 19 százalékkal volt alacsonyabb, mint az 1921-től 1929-ig terjedő időszakban. Angliában a munkások reálbére 1930 és 1937 között átlag 15 százalékkal volt alacsonyabb, mint 1901-ben. Franciaországban a munkások reálbére az 1930 és 1937 közötti időszakban átlag 12 százalékkal maradt az 1929. évi reálbérek alatt.

A második világháború éveiben és a háború befejezése után a tőkésországok munkásosztályának elnyomorodása még nagyobb mértékben fokozódott.

1949-ben az USA-ban a reálbér a háború előttinek csak 75—80 százalékát érte el. Angliában mind a mai napig fennmaradt a fogyasztást szabályozó jegyrendszer, s emellett számos fontos termék fogyasztása jelentékenyen alacsonyabb, mint a háború alatt volt. Az angol munkások reálbére 1950 elején 25—30 százalékkal volt alacsonyabb a háború előttinél. Franciaországban 1950 őszén a párizsi kerületben az átlagos reálbér csak 47 százalékát érte el az 1938. évi reálbérnek.

A tőkés országok munkásainak reálbércsökkenését a munka intenzitásának hihetetlen mértékű fokozása kíséri, ami a kapitalizmus általános válságának korszakában legfőbb eszköze a munkateljesítmények növelésének. Az amerikai munkások által végzett munka intenzitásának óriási arányú növelése a második világháború után tömegesen idézett elő szerencsétlenségeket az USA iparában. A munka intenzitásának növekedése megköveteli, hogy a munkások nagyobb összeget fordítsanak végsőkig fokozott erőfeszítésük következtében teljesen kimerült munkaerejük pótlására. Ezzel a munkabérek még nagyobb mértékben a munkaerő értéke alá süllyednek. Az amerikai munkások főtömegének munkabére az adók levonása után az éhinséggel határos létminimumnak csupán ⅓-át fedezi. Különösen súlyos nélkülözések közt tengődnek a gyarmati és függő országok néptömegei.

A munkásosztály viszonylagos elnyomorodása is rohamosan fokozódik, egyre jobban csökken a munkások és az összes dolgozók részesedése az általuk létrehozott nemzeti jövedelemben. Az USA-ban 1950-ben a trösztök profitja és a kifizetett munkabérek közti arány 1938-hoz viszonyítva 3.7-szeresével tolódott el a trösztök javára. Franciaország nemzeti jövedelmének munkabérekre eső része az 1938. évi 45 százalékról 1950-ben 34 százalékra süllyedt.

A tőkésországok népeinek kizsákmányolása és kirablása különösen fokozódott az új világháború előkészítésének és kirobbantásának eszközéül szolgáló agresszív Északatlanti Tömb létrejötte, valamint az USA koreai imperialista intervenciójának megkezdése óta.

Az Amerikai Egyesült Államokban és az Északatlanti Tömbhöz tartozó csatlós országokban soha nem látott mértékű háborús pszihózis lobbant fel, eszeveszett fegyverkezési verseny folyik. A tőkésországok gazdaságának hadiútra terelése viszont újabb nélkülözéseket zúdít a dolgozókra. Az USA — a világkapitalizmus fellegvára — a munkásokat nyíltan fosztogató halálgyárosok paradicsoma. Az USA-ban csupán a közvetlen hadikiadások elérik a 75 milliárd dollárt.

A hadimegrendelések aranyesője óriási profitot hajt a milliárdosoknak és milliomosoknak. Ugyanakkor a militarizmus tobzódása és a fegyverkezési hajsza a munkások és az összes dolgozók fokozottabb kizsákmányolását és kifosztását eredményezi. Az USA-ban és más tőkés országokban a lehető legalacsonyabb színvonalon «befagyasztják» a béreket, a közszükségleti cikkek ára viszont napról napra emelkedik. 1950 júniusától, az amerikai imperializmus koreai agressziójának kezdetétől 1951 áprilisáig az USA-ban a nagykereskedelmi árak a következőképpen emelkedtek: a gyapjúszöveté 66 százalékkal, a pamutszöveté 35, a bőráruké 29, a bútoroké és lakberendezési tárgyaké 23 százalékkal, s így tovább. Angliában 1950 januártól decemberig a női gyapjúruhák kiskereskedelmi ára 40 százalékkal, a köt-szövöttáruké 25, a vajé 33, a szalonnáé 15, a kávéé 45 százalékkal emelkedett.

Az imperialista államok hatalmas hadikiadásaikat a dolgozóknak adók segítségével való fokozott kirablásával fedezik. A koreai intervenció kezdete óta az amerikai dolgozók adóterhei 17 milliárd dollárral emelkedtek. Ennek ellenére az USA kormánya újabb 10 milliárd dollárral szándékozik emelni az adókat. Nagymértékben emelkedtek a dolgozók adóterhei Angliában, Franciaországban, Olaszországban és az Északatlanti Tömb kötelékébe bevont más országokban is. Az olasz családok háromnegyed része még a létminimumot sem keresi meg és az éhhalál szélén tengeti nyomorúságos életét. Az amerikai imperialisták által agressziójuk tűzfészkévé és hadi-stratégiai felvonulási területükké tett Nyugat-

Németországban a lakosság a legszörnyűbb nélkülözések közt tengődik. Az agresszív államok gazdaságának gyors ütemű militarizálásával kapcsolatban csökkent a lakásépítkezés, egyre nagyobb méreteket ölt a lakásválság. Ezekben az országokban a dolgozók többsége viskókban és nyomortanyákon kénytelen meghúzni magát.

A proletariátus viszonylagos és abszolút elnyomorodásának fokozódása a tőkésországokban, a proletariátus és a burzsoázia közti ellenmondások kiéleződését eredményezi. A kommunista pártok vezetésével, a munkásosztálynak egyre szélesebb rétegei kezdenek elszánt harcot a monopóliumok igája ellen, s a dolgozók mind nagyobb tömegeit mozgósítják a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért folyó harc zászlaja alá.

A tőkésországok dolgozóinak fokozódó nyomorával szöges ellentétben áll a Szovjetunió népeinek töretlen ívben emelkedő anyagi jóléte és kulturális színvonala, s a népi demokratikus országok dolgozóinak ugyancsak emelkedő életszínvonala. A lakosság anyagi jólétének növekedése a szocializmus gazdasági törvénye.

★

Sztálin elvtárs — a kapitalizmus általános válságának fő vonásait jellemezve — kifejti, hogy az első világháború «súlyos örökségeként... *krónikus* jelenséggé vált *az üzemek teljesítőképességének elégtelen kihasználása*» és hogy «*milliós munkanélküli hadseregek* alakultak, amelyek tartalékhadseregekből *munkanélküliek állandó hadseregeivé váltak*». Az állandó *tömegmunkanélküliség* és az üzemek teljesítőképességének krónikus kihasználatlansága, a tőkés újratermelés legfontosabb jellemvonásai a kapitalizmus általános válságának korszakában.

A munkanélküliség, a munkásosztálynak ez az ostora, a kapitalizmus állandó útitársa.

> A tőkés termelés — tanítja Lenin elvtárs — «*nem létezhetne*, ha nem volna fölös népesség (vagyis olyan, amely meghaladja a kapitalizmus *átlagos* munkáskeresletét), amely kész bármely pillanatban munkáskezeket bocsátani bármely iparág, vagy bármely üzem rendelkezésére». (*Lenin* Művei. 2. kötet. 175. lap. Szikra 1951.)

A kapitalizmus általános válságának korszakában a munkanélküliség állandóvá és tömegméretűvé vált; a ciklus szakaszai közül most már nemcsak a válság és a depresszió idején ölt óriási méreteket, hanem a föllendülés szakaszában is kiterjed a munkásosztály számottevő rétegére.

A munkanélküliek száma az USA-ban és Angliában az összes munkások számának százalékában

	1920	1921 (válság)	1929	1933 (válság)	1937	1938 (válság)
USA (ipar, vasúti közlekedés, építőipar)	10.0	27.0	11.0	46.0	26.0	37.0
Anglia	2.4	16.0	10.3	19.8	10 6	12.5

A második világháború idején a katonai szolgálat, és a haditermelés növekedése következtében az USÁ-ban és más tőkés országokban a munkanélküliek száma csökkent ugyan, de a munkanélküliség nem szünt meg. A háború befejezése után a munkanélküliség tömegméreteket öltött: 1950 elején valamennyi tőkés országban együttvéve több mint 45 millió munkanélküli volt. Az USA-ban

1950 második felében a teljes és részleges munkanélküliek havi állagos száma — a haditermelés hatalmasarányú növekedése ellenére is — 17 millió volt. A munkanélküliség növekedése a tőkés országokban a polgári fogyasztásra termelő iparágak összezsugorodásának és az eszeveszett fegyverkezési hajszának a következménye. A tőkés országokban a második világháború után a részleges munkanélküliség vált különösen nagyarányúvá.

A krónikus munkanélküliség nemcsak a munkanélkülieket, hanem a foglalkoztatott munkásokat is sújtja. A krónikus munkanélküliség nagy tömegekben veti piacra a munkaerőt és ezzel olcsó munkáskezeket biztosít a tőkések számára; a foglalkoztatott munkások számára is bizonytalanná teszi a holnapot, állandó rettegésben tartja őket a munka elvesztése miatt, és korlátozza annak lehetőségét, hogy egyidőben a család valamennyi munkaképes tagja dolgozzék.

A kapitalizmus — fejlődésének minden szakaszán — korlátozta a termelőképesség teljes kihasználásának lehetőségét. A kapitalizmus általános válságának korszakában a monopóliumok mindenhatóságának fokozódása, a kapitalista fejlődés egyenlőtlenségének rendkívüli növekedése, a militarizmus féktelen tobzódása együtt jár a realizálás problémájának rendkívüli kiéleződésével. Ennek következtében a vállalatok kapacitásának elégtelen kihasználása nemcsak hatalmas méreteket öltött, hanem krónikussá is vált. Ez a helyzet a kapitalizmus ellentmondásainak további kiéleződésével egyenes arányban súlyosbodik.

A második világháború idején és a háború utáni időszakban az USA-ban főleg a hadiiparágakban és a stratégiai nyersanyagok termelésében növekedett a termelőképesség kihasználása. Az amerikai ipar polgári fogyasztásra termelő ágainak termelőapparátusa vagy csak kevéssé növekedett, vagy pedig — mint például a pamutiparé — még össze is zsugorodott.

A háború után az USA iparának állólőkéje ismét jelentős mértékben kihasználatlan. 1949-ben a termelőkapacitás kihasználásának foka az USA vasiparában — még a nyilvánvalóan szépített amerikai burzsoá statisztika adatai szerint is — 77.3 százalékos, a kokszolóiparban (a vas- és acélipari monopóliumokhoz tartozó vállalatoknál) 78, a kőszénbányászatban 52.5, az alumíniumkohászatban 68, a műgumiiparban 40 (1948), a pamutiparban (fonodai termelés) mintegy 59 százalékos volt, s így tovább. Az USA-ban a vas- és fémfeldolgozóipar termelőkapacitását a háború utáni években még 50 százalék erejéig sem használták ki.

Az európai tőkésországok ipara szintén a termelőapparátus nagymértékű krónikus kihasználatlanságában szenved. Az öldöklő amerikai konkurrencia hatására, valamint a leigázó «Marshall-terv», a tőkésvilág nemzetközi gazdasági kapcsolatainak ziláltsága, a haditermelés növekedése és a dolgozó tömegek fokozódó elnyomorodása következtében a nyugateurópai iparvállalatok ezrei kényszerülnek működésük beszüntetésére.

Angliában a háború utáni években a pamutipar termelőapparátusának kihasználási foka termelőkapacitásának 35—40 százaléka körül ingadozott, a hajóépítőiparé 1948-ban 57, a traktoriparé 50 százalékos volt. Franciaországban az amerikai textiláruk erőltetett bevitele következtében a francia textilipar hanyatlásnak indult; a textilipari vállalatok munkásainak száma az 1929. évi 900.000-ről 1950-ben 600.000-re esett vissza. Rendkívül nagy mértékben csökkent az ország gyapjúszövetgyártása. Az amerikai repülőgépipari társaságok kedvéért a francia repülőgépipart a szó szoros értelmében megfojtották. Franciaországban a hajógyártás évi mennyisége az 1903. évi 234.000 bruttó-regisztertonnáról 1949-ben 155.000 bruttó-regisztertonnára csökkent. Olaszországban az ipari vállalatok jelentős részének termelőképességét csak 45—50 százalékban használják ki.

A kapitalizmus általános válságának korszakában a tőkés újratermelést jellemző ellentmondások kiéleződésének és a tőkésgazdaság rothadásának egyik legvilágosabb megnyilvánulási formája *a tőkés termelési ciklus deformálódása.*

A tőkés újratermelés ciklikus jellege a kapitalizmus törvénye. A kapitalizmus általános válságának korszakában a tőkés termelési ciklus minden fázisának

lefolyása megváltozott, mérhetetlenül fokozódott a ciklus legfontosabb, döntő fázisának: a gazdasági válságnak élessége és mélysége, s a válságok hosszantartóbbakká váltak. A válságok, — amelyeknek végső oka a kapitalizmus alapvető ellentmondása — mind gyakrabban ismétlődnek, s ennek következtében csökkentik a ciklus időtartamát.

Amilyen mértékben élesednek a kapitalizmus általános válságának ellentmondásai, olyan mértékben súlyosbodnak a gazdasági válságok és növekszik pusztító erejük. Az 1929—1933-as gazdasági világválság mind pusztítóereje, mind huzamossága, mind a dolgozókra nehezedő súlya tekintetében felülmúlta a kapitalizmus történetében addig ismert összes válságokat. Így például az USA feldolgozóiparának termelése az 1929—1933. évi válság idején 46.2 százalékkal csökkent az 1907—1908. évi válság 16.4 százalékos és az 1920—21-es válság 22.6 százalékos visszaesésével szemben.

Az 1937—38. évi gazdasági válság, amely magával ragadta az USÁ-t, Angliát, Franciaországot és egy sor más tőkésországot, sok tekintetben ellért a megelőző válságtól, mégpedig — ahogyan Sztálin elvtárs mondotta a SzK(b)P XVIII. kongresszusán — nem jobb, hanem rosszabb irányban: «... az újabb válság nem az ipar virágzása után kezdődött, mint ahogy 1929-ben történt, hanem depresszió és valamelyes megélénkülés után, amely azonban nem ment át virágzásba.» (*Sztálin.* A leninizmus kérdései. 702. lap. Szikra 1951.) Az 1937—38-as válság nem békés időben fejlődött ki, hanem a második világháború gyorsütemű előkészületeinek és kezdetének idején. Az ipari termelés hanyatlásának üteme e válság időszakában még hevesebb volt, mint az 1929—1933. évi válság idején, nem is szólva az azt megelőző válságokról. Az 1929—1933-as válság első évében ugyanis az USA ipari termelése 15 százalékkal csökkent, az 1937—38-as válság első évében viszont 37 százalékos, sőt egyes iparágakban még ennél is nagyobb mértékű volt a csökkenés.

A kapitalizmus általános válságának korszakában lezajló gazdasági válságokat az ismertetett sajátosságokon kívül még rendkívül hosszú időtartamuk is jellemzi. Az 1929—33-as válság közel négy évig húzódott el. A kapitalizmus általános válságának korszakában az ipari válságok egyetemes jellegűvé válnak: valamennyi, vagy csaknem valamennyi tőkésországra kiterjednek, s ezáltal megnehezítik a válságból való kilábolást és egyik ország helyzetének a másik rovására történő enyhítését. Végül ebben a korszakban az ipari válság szorosan egybefonódik az agrárválsággal, ami elnyújtja és elmélyíti az általános gazdasági válságokat.

A tőkés monopóliumok a gazdasági válság összes terheit a munkásosztály és a dolgozó parasztság vállára hárítják. Az USA-ban az 1930 és 1933 közti négy év alatt munkanélküliség következtében — hozzávetőleges számítás szerint — 49 millió ember egy évi munkája fecsérlődött el, ami 1.6-szer annyi, mint az összes amerikai munkásoknak és alkalmazottaknak a válságot megelőző 1929-es évben ledolgozott egész munkaideje. 1932-ben az iparban, az építőiparban és a vasúti közlekedésben dolgozó amerikai munkások évi átlagos reálbére — a több mint 16 millió főnyi munkanélküli keresetkiesését is figyelembe véve — az 1929. évi reálbérnek a felére süllyedt. Az amerikai munkások és alkalmazottak munkabére (a mezőgazdaságban foglalkoztatottak kivételével) 1929-től 1933-ig 44 százalékkal, a farmerek bruttójövedelme pedig ugyanez idő alatt több mint 50 százalékkal csökkent.

Sztálin elvtárs a SzK(b)P XVII. kongresszusán elmondott beszámolójában — a tőkésországok gazdaságának az 1929—1933. évi válság utáni helyzetét elemezve — a gazdasági világválság fejlődésének új törvényszerűségét tárta fel. Sztálin elvtárs kifejtette, hogy a kapitalista rendszer általános válságának korszakában a kapitalizmus különös fajtájú depressziót él át, amely nem vezet az iparnak újabb föllendüléséhez és felvirágzásához, mint ahogy ez a korábbi válságok esetében történt. Az 1930—37-es ciklusban a tőkés világ ipara elkerülte

a föllendülés szakaszát. Az összes kapitalista államok ipari termelésének együttes volumene 1937-ben ugyanazon a színvonalon volt, mint 1929-ben.

A kapitalizmus általános válságának korszakában a ciklus föllendülés-fázisa már nem általános érvényű jelenség: a tőkésországok és az egyes termelési ágak gyakran úgy lépnek be a következő túltermelési válságba, hogy elkerülték a ciklikus föllendülést. Anglia például úgy sodródott be az 1929—33-as válságba, az USA és Franciaország pedig az 1937—38. évi válságba lépett úgy be, hogy a válságot nem előzte meg ciklikus föllendülés. 1937-ben Franciaország ipari termelésének volumene 18.3 százalékkal volt alacsonyabb, mint 1929-ben. A tőkésországok szénbányászata és textilipara, valamint mezőgazdasága a föllendülés fázisának elkerülésével lépett be mind az 1929—33. évi, mind az 1937—38. évi válságba.

A különösfajtájú depresszió keletkezése, a föllendülés-fázis általános érvényének megszűnése és a föllendülés-fázis nélküli ciklusok megjelenése — mindezek egy és ugyanazon jelenségnek különböző oldalai, amelyek a tőkés ciklus erős deformálódását jellemzik a kapitalizmus általános válságának korszakában.

A kapitalizmus általános válsága idején a föllendülés fázisát — azokban az országokban és iparágakban, ahol egyáltalán bekövetkezett — rendkívüli lanyhaság és rövid időtartam jellemzi. Valamennyi tőkésországban, még a föllendülés időszakában is fennáll a krónikus tömegmunkanélküliség és a vállalatok teljesítőképességének krónikus kihasználatlansága. 1929-ben, vagyis az ipari föllendülés idején az USA termelőapparátusa a hengerelt áru termelésben — még az amerikai burzsoá statisztikai adatai szerint is — csak 73.5, az ásványolajfeldolgozó iparban 74.4, az autóiparban 66 százalékig volt kihasználva. 1936-ban, vagyis az ipari termelésnek a különösfajtájú depresszió után bekövetkezett valamelyes megélénkülése idején, több mint 10 millió munkanélküli volt az USA-ban.

A kapitalizmus általános válságának korszakában a tőkésországok termelésének némi emelkedése szoros összefüggésben van a militarizmussal, a fegyverkezési hajszával, az imperialista háborúk előkészítésével és folytatásával. A termelés lényegében csak a hadiiparban s a vele kapcsolatos iparágakban növekszik és csakis azokban az országokban, amelyek a már felosztott világnak saját érdekükben való újrafelosztására törekedve, militarizálják gazdaságukat. Az USA-ban a kapitalizmus általános válságának egész korszakában csak az első világháború alatt, majd az azt követő első években és a második világháború idején volt tapasztalható a termelésnek rövid ideig tartó emelkedése. A fasiszta Németországban és a militarista Japánban a termelésnek a két háború közti időszak második ciklusában (1929—1937) bekövetkezett emelkedése világuralomra törő agressziójuk fokozott előkészületeivel függött össze.

A második világháború után, a kapitalizmus általános válságának további kiéleződése következtében méginkább fokozódott a tőkés termelési ciklus deformálódása, s emellett a tőkés gazdaság erőltetett ütemű militarizálása mégjobban kiélezi a kapitalizmust marcangoló belső ellentmondásokat.

A második világháború következményeképpen rendkívül kiéleződtek a mai kapitalizmus összes ellentmondásai. A tőkésországok gazdasága még sohasem volt olyan lázbeteg, ingatag, bizonytalan állapotban, mint a második világháború után. Az USA ipari termelése 1946-ban — az 1943. évi termeléssel összehasonlítva — mintegy ⅓-ával csökkent. Ezt követően az USA — valamelyes ipari megélénkülés rövid időszaka után — a gazdasági válság növekedésének végletébe esett át: az 1948 októberétől 1949 októberig terjedő évben az ipari termelés színvonala 22 százalékkal süllyedt. Az amerikai monopóliumok csak az új fegyverkezési hajsza, a militarizmus soha nem látott mérlékű tobzódása következtében és a kormány nagyarányú hadimegrendelései segítségével voltak képesek 1949 végén emelni az ipari termelést.

A burzsoá és a jobboldali szociáldemokrata közgazdák és szociológusok az angol-amerikai imperialista tömb háborúra való előkészületeinek igazolása céljá-

ból azt próbálják a néptömegekkel elhitetni, hogy a háború állítólag lehetővé teszi a termelőerők fejlődését, kiküszöböli a gazdasági válságokat és a mai kapitalizmus ellentmondásait. Mi sem ostobább ezeknél az állításoknál. Az aranyborjú tudós lakájai a finánccoligarchia maroknyi csoportjának gazdagodása nevében a háborút, a termelőerők elpusztítását és az emberek kiirtását, mint a «teljes foglalkoztatottság»-nak, a termelés emelésének és a válságok elkerülésének eszközét propagálják. Ez nemcsak a tőkés gazdaság mélységes elfajulását, parazitizmusát bizonyítja, hanem a mai burzsoá tudomány züllöttségét és végelgyöngülését is. A valóságban a háborús készülődés és a militarizmus nem enyhíti, hanem ellenkezőleg, súlyosbítja és kiélezi a tőkés újratermelés antagonisztikus ellentmondásait.

A második világháború következtében jelentékenyen elmélyültek az aránytalanságok a tőkés országok gazdaságában. Az USÁ-ban a háború utáni időszakban a gépgyártás volumene — a nagy hadimegrendelések ellenére is — az 1944. évi volumen felére csökkent. A második világháború idején az USÁ-ban módfelett fokozódott a szerszámgépgyártó ipar és az amerikai gazdaság más ágai közti aránytalanság. Ennek következtében az USA szerszámgépgyártása 1948-ban 1942-höz képest több mint 85 százalékkal csökkent. A háború alatt az USA villamossági ipara és az amerikai gazdaság más ágai közti aránytalanság is jelentősen fokozódott. Az USA gépgyártóiparának, vegyészeti iparának és az amerikai gazdaság számos más ágának a legnagyobb monopóliumok kezén lévő vállalataiban «fölösleges» kapacitásokat hoztak létre. Ez fontos szerepet játszik az amerikai imperializmus háború utáni terjeszkedésének fokozódásában és új háborús kalandjainak előkészítésében.

A koreai imperialista agresszió és az angol-amerikai agresszoroknak új háborúra való előkészületei erősen növelték az aránytalanságokat a tőkés országok gazdaságában. Míg a hadiipar és a vele kapcsolatos iparágak termelése bővül, a polgári termelés összezsugorodik. Az amerikai monopóliumok 1950 júniusától 1951 júniusáig 42 milliárd dollár értékű hadimegrendelést kaptak, s két év alatt — beleértve az 1951/52. költségvetési évet — a hadimegrendelések összege 87 milliárd dollárra növekedik. Ugyanakkor az USA-ban 1951 első negyedében a vasúti személyszállítókocsik gyártása 65 százalékkal, a személygépkocsigyártás 6, az élelmiszeripari termelés 10, a fa- és fafeldolgozóipar termelése 7 százalékkal csökkent 1950 negyedik negyedéhez viszonyítva. Angliában — a hadtermelés bővülésével párhuzamosan — a polgári fogyasztás céljait szolgáló termelés a háború előtti színvonalhoz viszonyítva számos iparágban visszaesett. Így 1950-ben a széntermelés 10 százalékkal, a téglagyártás 23, a pamutszövetgyártás 43, a lakásépítkezés 47 százalékkal esett vissza 1937-hez képest. 1951 első felében az előző év hasonló időszakához viszonyítva Anglia polgári célokra termelő iparágainak fogyasztása egyes fontos nyersanyagokból, illetve segédanyagokból — kényszerrendszabályok következtében — a következőképpen csökkent: az acélfogyasztás 15—20 százalékkal, a széné 15, az ólomé 20, a rézé 15, a nikkelfogyasztás 30 százalékkal, a viszkozaipar kénfogyasztása pedig 20 százalékkal. Franciaországban 1950-ben a bőráruk gyártása 25, a lenfonalgyártás 11, a polgári építkezésekhez szükséges vasbetonelemek gyártása 33, a foszforliszt előállítása 35, a szappangyárióipar termelése 32 százalékkal csökkent 1938-hoz képest.

A kapitalista világkereskedelem színvonala ma jóval alacsonyabb, mint 20 évvel ezelőtt volt. Erősen csökkent a magántőke exportja.

A kapitalizmus általános válságának korszakában a termelés növelése a tőkés országokban csaknem kizárólag a militarizmus, a fegyverkezési hajsza és a háborúk következtében válik lehetségessé. Ez a tény kidomborítja a mai kapitalizmus élősdi természetét, hiszen ez a rendszer ma már csak a pusztítás és a tömeges emberirtáshoz szükséges eszközök előállítása útján képes bővíteni a termelést. A gazdaság militarizálása viszont — miközben lehetőséget teremt a termelés ideig-óráig tartó emelkedésére — fokozza és kiélezi a tőkés újratermelés

valamennyi antagonisztikus ellentmondását pusztító gazdasági válságokat idéz elő, s elkerülhetetlenül közelebb hozza a kapitalizmus forradalmi úton való megdöntésének óráját.

★

A monopolista elnyomás fokozódása és a monopóliumok uralmának kiterjedése, a dolgozók viszonylagos és abszolút elnyomorodásának óriási arányú növekedése, a periódikusan ismétlődő gazdasági válságok, a hosszantartó és a dolgozók tízmillióit áldozatul követelő pusztító világháborúk kiélezik a tőkés társadalom alapvető szociális és osztályellentmondását: *a munka és a tőke közti ellentmondást.*

Sztálin elvtárs kifejtette, hogy

> «az imperializmus: a monopolista trösztök és szindikátusok, a bankok és a finánctőkés oligarchia mindenhatósága az ipari országokban. E mindenhatóság ellen vívott harcban a munkásosztály szokásos módszerei — a szakszervezetek és szövetkezetek, a parlamenti pártok és a parlamenti harc — teljességgel elégtelenek bizonyultak. Vagy add meg magad kényrekedvre a tőkének, tengődj a régi módon és süllyedj mind lejjebb, vagy nyúlj új fegyver után — így veti föl a kérdést az imperializmus a proletariátus milliós tömegei előtt. Az imperializmus a munkásosztályt elvezeti a forradalomhoz.» (*Sztálin* Művei. 6. kötet. 80—81. lap. Szikra 1951.)

Amilyen mértékben élesednek a kapitalizmus általános válságának ellentmondásai, olyan mértékben megy végbe a kommunista pártok vezette proletariátus forradalmi erőinek rohamos növekedése. A szociálreformisták áruló tevékenysége ellenére — akik a monopolista burzsoázia fizetett ügynökei a munkásmozgalomban — a munkásosztály forradalmi harca szüntelenül erősbödik.

A második világháború eredményeképpen a háború utáni időszakban különösen fokozódott a kommunista pártok vezette dolgozók — és elsősorban előharcosuk: a munkásosztály — forradalmi aktivitása. Erről különösen a sztrájkmozgalom föllendülése tanúskodik. Sem a drákói munkásellenes törvények, amelyeket a tőkésországokban a Taft—Hartley-féle amerikai fasiszta törvény mintájára hoztak, sem a reakciós szakszervezeti vezetők árulása nem képes útját állni a munkások sztrájkharcának. Az USA-ban a sztrájkok száma az 1938. évi 2772-ről 1950-ben 4843-ra emelkedett, a sztrájkokban résztvevők száma pedig 588.000-ről 2,410.000-re szaporodott. Franciaországban ugyanez idő alatt a sztrájkolók száma 1220-ról 3586-ra, a sztrájkolók száma pedig 127.000-ről 4,162.000-re emelkedett. Olaszországban 1950-ben 1491 sztrájk zajlott le, összesen 3.706.000 ember részvételével. A tőkésországok munkásosztályának gazdasági harca mindinkább politikai harcba nő át, amely a monopóliumok mindenhatósága és a burzsoá állam reakciós politikája ellen, a fegyverkezési hajsza és a belpolitikai élet fasizálása ellen irányul.

Az USA, Anglia Franciaország és más agresszív államok imperialista kormánykörei nyíltan új háborúra készülődnek. Az agresszív erők a háborút egyszerűen hatalmas jövedelmek forrásának tekintik, s ezért próbálják a néptömegeket minden áron félrevezetni és belehajszolni egy új világháborúba. Ámde az antidemokratikus tábor agresszív és militarista politikája, amely az Északatlanti Egyezmény megkötése és az USA koreai fegyveres intervenciójának megindítása óta különösen élessé vált, egyre nagyobb ellenállásba ütközik a világ dolgozói részéről. A dolgozóknak a békéért és demokráciáért vívott harca napról-napra szélesedik. Ez a harc elsősorban az amerikai imperializmus ellen irányul, amely a világ népeinek nemzeti függetlenségére, szabadságára, sőt puszta életére tör.

1951 október elejéig közel 500 millió ember írta alá a Béke Világtanácsnak az öt nagyhatalom közti békeegyezmény megkötését szorgalmazó felhívását.

A népek harcolnak a békeegyezmény megkötéséért, mert fölismerték, hogy egy ilyen egyezmény megkötése lehetővé tenné a fegyverzet csökkentését, enyhítené a hadikiadások terhét, amely egész súlyával a népek vállára nehezedik.

A háború és az imperialista reakció erőivel szemben állnak a béke és a demokrácia hatalmas egyre növekvő erői. A béke és a demokrácia táborának vezetőereje a nagy Szovjetunió, amely tántoríthatatlanul a háború elhárításának és a béke megőrzésének politikáját folytatja. A világ dolgozói látják, hogy amíg az amerikai-angol imperialisták béklyóba verik a termelőerők fejlődését s háborús kalandok előkészítésére és folytatására fecsérlik el a termelőerőket, addig a Szovjetunió minden erejét és eszközét a termelőerők további fejlesztésére és a természet átalakítására fordítja a társadalmi gazdaság növelése, a nép anyagi helyzetének és kulturális színvonalának szüntelen emelése érdekében. Történelmi versenyükben a szocialista rendszernek a kapitalista rendszeren aratott győzelmei világszerte mind szélesebb tömegekre gyakorolnak forradalmasító hatást.

Rendkívüli erővel igazolódnak be Sztálin elvtárs szavai, hogy a kapitalista gazdasági rendszer csődbejutott és nem életképes már, túlélte önmagát és így át kell adnia a helyét egy másik, fejlettebb rendszernek, a szocialista gazdasági rendszernek.

Az Akadémiai Kiadónál

megjelent a

MAGYAR-OROSZ TUDOMÁNYOS MŰSZAKI SZÓTÁR

Főszerkesztő: Hevesi Gyula

1100 oldal, 160.000 címszó, 220.000 orosz kifejezéssel, nyelvtani útmutatóval, műszaki és egyéb tudományok művelői, szakfordítók számára nélkülözhetetlen.

Ára: 160 Forint

Orosz-Magyar Műszaki Szótár

504 oldal. **Ára: 100 Forint**

Kapható: az Akadémiai Könyvesboltban, Budapest, V., Váci-utca 22.
és valamennyi **Állami Könyvesboltban**

Magyar Orosz Műszaki és Tudományos Szótár

(Akadémiai Kiadó 1951. XVI + 1056 + 80 lap.)

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulójára megjelent az Akadémiai Kiadó és a Budapest Nyomda dolgozóinak közös felajánlásaként a Magyar-Orosz Műszaki és Tudományos Szótár. Az új szótár mintegy 155.000 magyar kifejezést és ennek 220.000-t meghaladó számú orosznyelvű megfelelőjét tartalmazza.

A magyar-szovjet tudományos, műszaki és kulturális kapcsolatok terén jelentős esemény az új szótár megalkotása. A Magyar Tudományos Akadémia, különösképpen az Akadémia műszaki osztálya igen nagy mértékben támogatta a szerkesztői munkaközösséget feladatának megvalósításában. Megértették a feladat fontosságát a különféle tudományos kutatóintézetek, szakminisztériumok, egyetemi tanszékek is, s a tudományos és technikai dolgozók lelkes örömmel működtek közre a gyüjtő és előkészítő munkálatokban.

Szocialista hazánk építése szempontjából felbecsülhetetlen a Szovjetunió önzetlen segítsége. A magyar tudomány és technika akadály nélkül hozzáférhet a nagy szovjet nép évtizedes tapasztalataihoz, élenjáró technikai vívmányai megkönnyítik hatalmas ipari terveink megvalósítását, és a tudományos kutató munka terén igen nagy támogatás a szovjet tudományos irodalom és tevékenység mélyrehatóbb megismerése. Nem véletlen, hogy a magyar nyelvre fordított szovjet könyvek között jelentős arányban szerepelnek a műszaki irodalom termékei. A fejlett technika a szocialista építés nélkülözhetetlen alapja. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy építő és kutató munkánkban a szovjet tudomány és technika irodalmi és gyakorlati alapjaira, kézikönyveire, tanulmányaira, tapasztalataira, a szovjet szakfolyóiratokban és szakkönyvekben közzétett adatokra és eredményekre támaszkodhatunk. Alkotó munkánkat áthatja a Szovjetunió példamutatása. Ahhoz azonban, hogy a Szovjetunió nyujtotta segítséget helyesen felhasználhassuk és a magunk javára értékesíthessük, szükség van megfelelő szakszótárakra.

Természetesen, nem kis gondot okozott a szótár szerkesztőinek a szótárba felvehető szókészlet összegyüjtése. A több mint egy évig tartó gyüjtés eredményeképpen mintegy 300.000 adatot szerezlünk. Ebből az anyagból válogattuk össze a szótár szókincsét. Igyekeztünk a tudomány és technika minden ágazata számára megfelelő helyet biztosítani a szótár keretein belül. A szerkesztés során úgy láttuk, hogy a szótár használói aligha fognak elmellőzött, kidolgozatlan területekre akadni.

A szótárszerkesztő munkaközösség feladata ezzel azonban távolról sem ért véget. A szótár használati értékét csak a gyakorlat fogja megmutatni. Használat közben fogjuk csak meglátni, mit kell javítani és pótolni a szótár anyagában. Fordítóink, szakembereink forgatni fogják a magyar-orosz szótárt, és munka közben meg fogják állapítani, melyek azok a szavak és kifejezések, amelyek a szótárból hiányoznak, pedig kellene, hogy benne legyenek, melyek a helytelen, vagy nem teljes értelmezések. A szótárszerkesztői munkaközösség a legnagyobb érdeklődéssel várja a szótár használói részéről az építő bírálatot. Reméljük, hogy a bírálatot a szótár forgatói nem az íróasztal fiókjába temetik, a szótár hibái nemcsak egy-egy röpke „megjegyzés" formájában jutnak kifejezésre, hanem eljutnak a szerkesztőségbe is. Rendkívül értékes támogatást nyujthatnak ezzel a fordítók és szakemberek a magyar-orosz és orosz-magyar szótárak későbbi kiadásainak munkájához és az újabb szótárak szerkesztésé-

hez. Mindnyájunk közös érdeke, hogy a szótárak és az ehhez hasonló munkaeszközök minél tökéletesebbek, minél használhatóbbak legyenek.

Miután még zsebszótárnál nagyobb terjedelmű magyar-orosz szótárral nem rendelkezünk, a műszaki és tudományos szótárba felvettünk számos olyan kifejezést is, amelyek ugyan nem szoros értelemben vett műszaki vagy tudományos fogalmat fednek, de a gyakorlatban, a mindennapi fordításokban lépten-nyomon felbukkannak. Gondolunk itt elsősorban a politikai és ideológiai kifejezésekre. Véleményünk szerint ezek közlése csak fokozza a szótár használhatóságát és sokoldalúságát. Helyet kellett szorítanunk például a sport és a testnevelés legfontosabb szókincse számára is, hiszen a magyar-szovjet kapcsolatok ezen a téren is a lehető legjobbak, s meglévő szótárainkban ez a szóanyag sincs feldolgozva. Így történt ez a sok más, hasonló típusú kifejezés-anyaggal.

Nem kis nehézséget okozott a magyar szóanyag kiválasztása már csak azért is, mert hasonló terjedelmű műszaki vagy tudományos szótárunk más nyelvvel kapcsolatban nincsen. Bizonyos határozatlanság is mutakozik a magyar műszaki nyelvben, sok fogalomra van azonos szavunk, más fogalmakra pedig még nincsen megállapodott kifejezésünk. A technikai és tudományos szövegekben nagy számban fellépő idegen szavak helyesírását is egységesíteni kellett, és igyekeztünk a bevett idegen szavak írásmódját közérthetőbbé, magyarosabbá tenni.

Reméljük, hogy a szovjet szakirodalommal foglalkozók megértik az ügy fontosságát, és ahogy az elmúlt év folyamán igen sok esetben gyakoroltak építő szándékú bírálatot az orosz-magyar műszaki szótárra vonatkozóan, úgy most sem fogják elmulasztani, hogy értékes útmutatásaikkal és észrevételeikkel hozzájáruljanak a magyar szótárírás színvonalának további fejlesztéséhez.

Katona Lóránt

Orosz-magyar jogi és államigazgatási szakszótár

(Jogi és államigazgatási könyv- és folyóiratkiadó. 1952. 528 lap.)

A jogi nyelvet gyakran szokták — és nem is minden alap nélkül — tolvajnyelvnek nevezni, amelyet csak a beavatottak értenek meg. A demokratikus jogászok egyik főfeladatuknak tekintik, hogy a jogi nyelvnek ezt az idegenszerűségét megszüntessék és a jogélet kifejezésmódját egyszerűvé és világossá tegyék. Amennyire mogokolt azonban ez a követelmény a különleges mondatszerkezetekkel, túlhosszú és már emiatt is érthetetlen körmondatokkal szemben, annyira elkerülhetetlen a jogászi szaknyelvben olyan különleges fogalmak kialakulása, amelyeket csak az érthet meg pontosan, aki az állami és a jogélet jelenségeivel, legalább bizonyos mértékig tisztában van. Míg más szakterületeken ezeknek a szakmai fogalmaknak kifejezésére gyakran mást nem is jelentő, egészen különleges szavakat használnak, a jogélet területén leggyakrabban a köznyelvben is ismert szavakat alkalmaznak, kissé eltérő árnyalattal. Ezeknek az árnyalatoknak ismerete nélkül azonban a jogi szövegek nem érthetők vagy sokszor félreérthetők. Ez természetesen így van minden kultúrnyelv jogi szaknyelvében, tehát a szovjet jogi szaknyelvben is.

A szovjet jogi szaknyelv megértését kívánta előmozdítani a Névai László és Tardy Lajos szerkesztésében megjelent orosz-magyar jogi és államigazgatási szakszótár. Meg kell állapítanunk, hogy ezt a kitűzött célt a szótár szerkesztői művükkel teljes mértékben el is érték. Mindkét szerző már a felszabadulás előtt megismerkedett az orosz nyelvvel, a felszabadulás után pedig mindketten hathatósan közreműködtek abban, hogy a magyar közönség a szovjet jogi műveket megismerhesse. Több fordításuk jelent meg, és mindkettőjük foglalkozása is állandóan az orosz nyelv, valamint az orosz jogi szaknyelv terén szerzett ismereteik további bővítésére ösztönözte őket. Lehet, hogy már munkájuk kezdetén — külön-külön vagy együttesen — maguk elé tűzték egy orosz-magyar jogi szakszótár kiadásának tervét, mindenesetre megállapítható, hogy mindketten hosszú évek óta gyűjtögették az ilyen természetű szakszótár kiadásához szük-

séges anyagot. Így ez a szótár lényegében valóban a kettőjük munkáján épül fel, a kettőjük által összegyüjtött anyagot tartalmazza, ellentétben azzal az általános gyakorlattal, hogy a szakszótárak vagy egy bizonyos szakterületen dolgozó számos szakember együttes munkájának eredményei, vagy már összegyüjtött, csoportosított anyagot tartalmaznak, ezt korszerüsítik és fordítják más nyelvre.

A szótár szerzői azzal az igénnyel lépnek fel — és ezt a szótárhoz írt előszóban kifejezésre is juttatják — hogy a szótár címében jelzett szakterületen, legalábbis viszonylagos teljességgel az egész szakanyagot feldolgozták. Kitűzött céljukat sikerült is elérniük. Úttörő munkájuk során ebből a célból számos jogi, de több kereskedelmi, gazdasági és pénzügyi jellegű szakkönyv szóanyagát is feldolgozták. A szerzők maguk is utalnak erre. A szótár valóban tartalmazza a jogi szakkifejezéseken kívül a költségvetésben, könyvelésben és a kereskedelmi életben használt fogalmakat, valamint számos más gazdasági szakkifejezést is. Azt mondhatjuk, hogy a gazdasági élettel általában, valamint a pénzügyekkel foglalkozó szakemberek számára fontos segédeszköz orosz olvasmányaikhoz.

Külön ki kell emelni a szótár fogalommegvilágító módszerét is. Az értelmi árnyalatoknak a szakszótárakban általában szokásos feltüntetése mellett ugyanis a szó értelmét megvilágító egész szövegrészeket találunk, mégpedig általában a marxizmus-leninizmus klasszikusaiból, a Szovjet Alkotmányból. Ezzel a szótár nevelési, sőt művelődési célt is szolgál. Rendkívül építő hatású például, amikor a „polgár" címszó alatt a következő Lenin-idézetet olvashatjuk: „Minden egyes polgárnak részt kell vennie a bíráskodásban és az államigazgatásban." Szemléleti ez az idézet nemcsak a „polgár" szónak a Szovjetunióban használatos fogalmát, hanem egyben a szovjet bíráskodási és közigazgatási rendszer teljes demokratizmusát is.

Minden szakszótár szerkesztőinek vállalniuk kell azt a feladatot, hogy bizonyos mértékig egységesítsék a terminológiát. Míg azonban minden másnyelvű szakszótárban ennek a feladatnak a jelentősége korlátozott, az olyan orosznyelvű szótárakban, amelyek a gazdasági élet fogalmaival is foglalkoznak, a terminológia egységesítésének jóval nagyobb a fontossága, mert a magyar társadalmi fejlődés a szovjet fejlődés nyomán halad. A szótár szerkesztői egy-egy orosz fogalomnak megfelelő magyar kifejezést több változatban tüntetnek föl. Ilyen például az orosz **oblaszty** fogalom, amely a Szovjetunió szövetségi köztársaságainak területi felosztását jelenti és amelyet a magyarban a **terület**, valamint — bár ritkábban — a magyarban is közigazgatási egységet jelentő **megye** szóval szokás visszaadni. A szótár mindkét magyar kifejezést feltünteti, anélkül, hogy állást foglalna, melyiket tartja helyesebbnek. A kérdés vitás marad, annál is inkább, mivel például az **avtonomnaja oblaszty** esetében az **autonom megye** kifejezés egyáltalán nem használható. Hasonló módon jár el a szótár például a **oborotnije szredsztva** kifejezés átültetésénél. Feltünteti az általában használt és szerintünk helyes **forgóeszközök**, valamint a szerintünk helytelen **forgalmi eszközök** kifejezést is.

A szovjet jogélet tanulmányozása nemcsak a magyar jogélet szakemberei számára fontos. Államéletünk és gazdálkodásunk, sőt kulturális életünk számos területén is abban az esetben ismerhetjük meg legjobban a szovjet példát, ha a kérdéses területtel kapcsolatos szovjet joganyagot is tanulmányozzuk. Ezzel nemcsak a mai állapotot ismerhetjük meg, hanem módunk van az egyes intézmények, intézkedések fejlődésének megismerésére és így jobb, időszerűbb alkalmazásukra is. Az ismertetett szótár az ilyen természetű anyag tanulmányozása alkalmával szinte nélkülözhetetlen. Jelentősége éppen ezért jóval túlmegy a jogi szakterület határain, tartalmánál fogva is kiterjed a gazdasági élet számos ágára, a szovjet joganyag tanulmányozásával kapcsolatban pedig felöleli az egész társadalmi életet.

A jogi és államigazgatási szakszótár nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a jogi, közigazgatási és gazdasági szövegek fordítása pontosabb lehessen, a félreértések elkerülhetők legyenek. Talán még egy lépést kellene tenni annak érdekében, hogy a fordítások pontossága felé vezető úton továbbhaladhassunk: szemben a mai irányzattal, meg kellene szüntetni a fordítások díjazása terén mutatkozó és a szocialista munkamódszerekkel teljesen ellentétben álló egyenlősdit, amely akadályozza a megfelelő fordítógárda kialakulását is. Ennek a kérdésnek részletesebb tárgyalása azonban már nem ennek a bírálatnak a feladata.

Benkő Gyula

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

ATOMBOMBÁS GYUJTOGATÓK — A könyv cikkgyüjtemény, portrésorozat. Az összegyüjtött anyag azt a célt szolgálja, hogy megmutassa a magyar dolgozóknak az imperialista politikusok és lakájaik igazi arcát, rávilágítson politikájuk aljas indítóokaira. Azt a tudatot erősítik e portrék népünkben, hogy a tömeggyilkosok sorsa ugyanaz lesz, mint elődeiké: Hitleré és Mussolinié. Ezt a bűnszövetkezetet, amely napjainkban az emberiség túlnyomó többségének legelemibb érdekeit, a békét, az építő szabad életet veszélyezteti, elsöpri a világ dolgozó millióinak harcos békeakarata. *(Művelt Nép Könyvkiadó.* 1951. 175 lap.)

★

PÉLDAKÉPÜNK: A SZOVJET IRODALOM — A kötet tizenegy, szovjet folyóiratokban megjelent irodalmi tanulmányt tartalmaz. Az első öt tanulmány az irodalom néhány elvi és elméleti kérdését tárgyalja, a könyv második része pedig az egyes irodalmi műfajok problémáit.

A könyv olvasása tanulságos mindazok számára, akiket érdekel az irodalom, hiszen a könyv olyan kérdéseket taglal, amelyek irodalmi életünk legégetőbb, megoldásra váró feladatai. A gyüjtemény ezen kívül számos, szovjet szépirodalmi alkotást ismertet és bírál. *(Művelt Nép Könyvkiadó.* 1951. 304 lap.)

★

Roman Kim: A SZUNGCSONGI TITKOS FÜZET — A könyv magja egy napló, — koreai partizánok találták az 1. amerikai hadtest vezérkara kémelhárító osztályának és titkos szolgálatának egyik helyiségében, amikor Szungcsongot elfoglalták. A napló jegyzeteit egy japán alezredes készítette. Jellemző, hogy ez az alezredes a második világháborúban a japán vezérkarnál teljesített különleges szolgálatot.

A napló bevezető fejezeteiből a második világháború utolsó időszaka bontakozik ki; a legfelső japán katonai körök akkor, a teljes összeomlás előtt azt tervezték, hogy — megegyezve az amerikaiakkal — közösen vonulnak a Szovjetunió ellen. Arról is beszámol a naplóíró, hogy az amerikaiak miként támogatták a japán fasizmust már a megszállás első napjaitól kezdve. Ez a veszedelmes háborús bűnös — a napló írója — az amerikai titkos szolgálat kegyeltjévé vált, s mint „tapasztalt munkaerőt" Koreába küldték, hogy segítsen az agresszió kirobbantásában.

A könyv érdeme — és ez a jelentősége is — hogy nyiltan, hitelesen mutat rá az imperialisták aljasságaira, háborúra törő szándékaira és tetteire, kardcsörtetésére.

A kötet befejezése egyértelmű szimbolum: a hirhedt A-B-C-terv alapján végrehajtott Korea elleni agressziv támadás megfeneklett; Korea hős népe elszántan vivja harcát a békéért, a szabad, emberi életért — a szocializmusért. *(Új Magyar Könyvkiadó.* 1951. 159 lap.)

★

GORKIJ MAGYARORSZÁGON — Az egész világ kegyelettel emlékezett meg az idén Gorkij halálának 15. évfordulójáról. Nálunk is számos újság, folyóirat, előadás és kiállítás ismertette Gorkijt, aki egyik legragyogóbb alakja a világirodalomnak és hatalmas erejű szellemével, írói életművével ma már egyik legerősebben ható tényezője a mi kultúrforradalmunknak is.

Mindennél többet mond az, hogy hazánkban tíz és tizezer példányban jelennek meg Gorkij művei. A magyar olvasók tömegei megismerték és szívükbe zárták a nagy szovjet írót, a proletárirodalom atyját.

E most megjelent kötet több mint félévszázad irodalmi termése; cikkek és tanulmányok Gorkijról. Abból a szempontból is érdekesek, hogy azt mutatják: a haladó kultúra terjesztése mindig elválaszthatatlan volt a dolgozók felszabadításáért és fölemelkedéséért vívott harctól. Gorkijnak a szocialista-realista irodalom megteremtőjének neve már a század első évtizedeiben harci jelszó volt népünk legjobbjai számára is.

Az 1905-ös oroszországi forradalom vérbefojtása után az a hír terjedt el Gorkijjal kapcsolatban, amikor a cár kopói elől kellett menekülnie, hogy magyar parasztoknál lelt menedéket. Ez a kis legenda is bizonyítja, hogy az elnyomottak, a kizsákmányolt tömegek magukénak érezték Maxim Gorkijt, már író munkássága első időszakában is. A hatalmát féltő reakció cenzorai és irodalompolitikusai minden eszközt megragadtak, hogy elzárják a magyar nép elől Gorkij művei: durván meghamisították a Gorkij-fordításokat. Hiábavalónak bizonyult azonban minden üldözés, népünk legjobbjai minden nehézségen át megtalálták az utat Gorkijhoz. *Gorkij-*

jal a fasizmus ellen, népünk felszabadításáért! — ezt jelentette a magyar dolgozók számára azokban a sötét, nehéz években minden művének megjelenése.

Gorkijjal a békéért, a szocializmus felépítéséért! — ezt jelentik számunkra 1945 óta Gorkij műveinek felszabadulásunk után megjelent kötetei és ez már egymagában is híven tükrözi a forradalmi változásokat. Egyre többen olvassák nálunk is Gorkij regényeit, mind többen nézik meg színházainkban drámáit. *(Művelt Nép Könyvkiadó.* 1951. 152 lap.)

★

Körösi Artúr — Hubert Endre: IRODAI GÉPEK AZ ÜGYVITELBEN — ÉS A SZÁMVITELBEN — Az irodai munka célszerű, gyors és megbízható elvégzése megköveteli a korszerű irodagépek és mechanikai segédeszközök széleskörű alkalmazását. Hivatalaink és üzemeink egyrésze azonban még mindig idegenkedik az irodai gépek használatától. Ennek az az oka, hogy sokan nem ismerik eléggé az irodai gépek alkalmazásának jelentőségét.

A könyv első része az ügyvitelben használt általános és különleges irodagépeket ismerteti. Leírja a fénymásoló és telefonba kapcsolható, üzeneteket és utasításokat felvevő, különböző rendszerű hangrögzítő automatákat és a Szovjetunióban gyártott diktafont. Ezenkívül más irodai segédgépek működését is ismertetik a szerzők.

A könyv második része foglalkozik a számvitelben alkalmazott gépi eszközök: számológépek, bérszámfejtő és számlázógépek, különféle könyvelő, könyvelő-író, számoló-író, átnyomó-könyvelőgépek leírásával.

A könyv harmadik része a lyukkártya-rendszerű gépeket ismerteti. Ezeket a gépeket a következő munkákban alkalmazzák: tervkészítés, tervfelbontás, ellenőrzés, anyagkönyvelés, leltárkészítés, útókalkuláció, bérelszámolás, bér- és anyagstatisztika stb. E gépek használata nagy mértékben fejlesztette az ügyvitellel kapcsolatos adminisztrációt, és lehetővé tette a számszerű adatok teljesen automatikus gyűjtését és több szempontból való csoportosítását. Az irodai gépek alkalmazása csökkenti az igazgatás költségeit, szabatos, megfelelő normák révén könnyen tervezhető és népgazdasági tervünkhöz simuló, ütemezett munkát tesz lehetővé. *(Pénzügyminisztériumi Könyvkiadó.* 111 lap. 1951.)

ÚJ KÖNYVEK:

Illés Sándor: Vihar a Tiszán. 219 lap. Szépirodalmi Könykiadó. 1951.

Gellért Oszkár: A költő a békéért. 119 lap. Szépirodalmi Könyvkiadó. 1951.

Si Jen: Kínában történt. 66. lap. Szépirodalmi Könyvkiadó. 1951.

Asztalos István: Tizennégyökrös gazdák. 92. lap. Szépirodalmi Könyvkiadó. 1951.

V. Em. Galan: Rabszolgák hajnala. 323 lap. Szépirodalmi Könyvkiadó. 1951.

Palotai Boris: Kakasszó. 119 lap. Szépirodalmi Könyvkiadó. 1951.

Tardos Tibor: Elmondta Huda Mihály. 250 lap. Szépirodalmi Könyvkiadó. 1951.

N. N. ROVINSZKIJ:

A Szovjetunió állami költségvetése

Ára kötve 22 forint

Kapható minden állami könyvkereskedésben

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

A MAGYAR-SZOVJET TÁRSASÁG KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke
HAY LÁSZLÓ

Szerkesztőbizottsági
ANTOS ISTVÁN, BEBRITS LAJOS, BEREI ANDOR, BIRÓ ZOLTÁN, DÉGEN IMRE, ERDEI FERENC
FRISS ISTVÁN, HAÁSZ ÁRPÁD, KARÁDI GYULA, KARCZAG IMRE, LÁSZLÓ ALADÁR
MARKOVITS JENŐ, NAGY TAMÁS, SULYOK BÉLA, SZÉKELY ARTUR, SZITA JÁNOS, VAS ZOLTÁN

Felelős szerkesztő:
SÖMJÉN ENDRE

TARTALOMJEGYZÉK

1. Általános tartalomjegyzék
2. Anyag- és energiagazdálkodás, anyagtakarékosság
3. Elméleti kérdések
4. Gazdasági leírás, gazdaságtörténet
5. Ipar, iparszervezési kérdések, műszaki ismertetések
6. Kereskedelem, közlekedésügy
7. Könyvismertetés
8. Magyarország gazdasága
9. Marxizmus—leninizmus
10. Mezőgazdaság
11. Munkabér, munkaszervezés, munkaerőgazdálkodás
12. Munkaverseny
13. A népi demokráciák, a Kínai Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság gazdasága
14. Pénzügy és államháztartás
15. Statisztika, számvitel
16. Sztálini természetátalakító tervek, a kommunizmus nagy építkezései
17. Tervgazdasági kérdések
18. Világgazdaság, világpolitika

M. MUNKÁSMOZGALMI INTÉZET KÖNYVTÁRA

7-12

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM ● 1951 JÚLIUS—DECEMBER

Megjelenik havonta

Szerkesztőség: Budapest, VI, Sztálin-út 40
Telefon: 314-920, 314-933

Kiadóhivatal: Budapest, V, Kossuth Lajos-utca 20
Telefon: 183-930

Előfizetési ára egy évre 95 forint

Magyar Nemzeti Bank egyszámlaszám: 936.586—47

Felelős kiadó: Török József

Akadémiai nyomda, Gerlóczy-utca 2. — 16494/52 — Felelős vezető: ifj. Puskás Ferenc

1. Általános tartalomjegyzék

		Folyóirat-szám	Lap
	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése fölemelt ötéves tervünk teljesítéséről a második tervév harmadik negyedében	10—11	383
	A munkafegyelem, az egyszemélyi vezetés és a munkatermelékenység kérdései a szocializmusban	12	565
	A szovjet állam gazdasági-szervező szerepéről	7—8	115
	A szovjet nép a kommunizmus felépítéséért és a békéért vívott harc újabb sikereinek jegyében ünnepelte a Nagy Október 34. évfordulóját	10—11	337
	A szovjet szocialista mezőgazdaság hatalmas fejlődése a háború után	10—11	427
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének második negyedévi eredményei	7—8	177
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének harmadik negyedévi eredményei	10—11	388
	A Szovjetunió Központi Szakszervezeti Tanácsának határozata a szocialista munkaverseny vezetésének megjavításáról	9	269
	A termelés önköltségének csökkentése a szocialista felhalmozás forrása	10—11	404
	Az atomerő politikai, hadászati és gazdasági jelentőségéről (Könyvismertetés)	9	317
	Magyar-Orosz Műszaki és Tudományos Szótár (Könyvismertetés)	12	604
	Orosz-magyar jogi és államigazgatási szakszótár (Könyvismertetés)	12	605
	Szovjet jogi irodalom magyar nyelven (Könyvismertetés)	10—11	482
	Tudományos termelési értekezlet az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás kérdéseiről	7—8	161
	Vita a német imperializmus újjászületésének kérdéseiről (a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának 1951 június 13—15-i ülésén)	7—8	77
Anton Ackermann :	A német imperializmus újjászületéséről és harcunk nemzeti jellegéről	7—8	97
G. Asztafjev :	A Kínai Kommunista Párt harca a gazdasági elmaradottság felszámolásáért és az ország iparosításáért	7—8	135
Balázs György :	Közgazdaságtudományi munkák Lenin Műveinek második kötetében	10—11	367
Bálint Andor :	A Szovjetunió mezőgazdasági kísérleti intézményei és harcuk a termékbőségért	7—8	168
I. Belenykij :	Az iparvállalatok jövedelmezőségének elemzéséről	7—8	142
Charles Bettelheim :	A »Kelet« és »Nyugat« közti kereskedelem perspektiváiról	12	545
A. Birman :	P. A. Parfanyak »A szocialista ipar forgóeszközei« (Könyvismertetés)	7—8	192
M. Bogacsevszkij :	Nyugat-Németország az amerikai-angol háborús gyujtogatók karmaiban	7—8	179
V. Cseprakov :	Kényszermunka a tőkés országokban (Könyvismertetés)	10—11	469
Csikós-Nagy Béla :	Feladataink a tervmunka fejlesztésében	10—11	347

		Folyóirat-szám	Lap
M. Dobrov :	A tőkés újratermelés ellentmondásainak kiéleződése a kapitalizmus általános válságának korszakában	12	587
A. Duginov :	A Szovjetunió nemzeti jövedelme és a szovjet dolgozók jólétének emelkedése	7—8	53
Fedor János :	A szocializmus építésének társadalmi-gazdasági kérdései Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetében	7—8	19
Leo Figuères :	A Kínai Népköztársaság két esztendeje	9	257
Friss István :	»A jövőt építjük« (Könyvismertetés)	7—8	194
G. J. Glezerman :	Alap és felépítmény a szocialista társadalomban	12	523
A. Gorgyin :	Árak és árképzés a Szovjetunióban	12	577
G. Grebcov :	A vas- és acélgyártás növelésének legfontosabb tartalékai	10—11	416
M. Grecsev és M. Danyilevics :	Új könyvek Argentina politikai és gazdasági helyzetéről (Könyvismertetés)	9	322
Incze Miklós—Kubits Imre :	A magyar munkásosztály helyzete a világgazdasági válság éveiben	9	237
Sz. Ivlijev :	Mendelejev harca a malthusianusok reakciós zagyvaságai ellen	7—8	120
J. Kaszimovszkij :	A gazdaságosság forrásai	10—11	377
— —	Harc a gazdaságosságért	9	272
— —	Takarékosság a termelésben a társadalmi gazdagság növekedésének forrása	7—8	63
J. Koldomaszov :	A vasúti áruforgalom fokozott észszerűsítéséért	9	312
I. Kozirjev :	A tömegek részvételének új formái a takarékosságért folytatott küzdelemben	9	280
M. Lific :	A szovjet kereskedelem fejlődése a háború után	10—11	441
M. Lukjanova :	Japán — a távolkeleti agresszió újjáéledésének fészke	10—11	457
Sz. Majorov :	Írások a kíváló szovhozokról. (Könyismertetés)	10—11	487
Medek—Knizsek—Szabó :	A tervszerű megelőző karbantartás alkalmazása a gépiparban (Könyvismertetés)	9	326
Mestyán János :	A tudományos könyvkiadás Magyarországon	10—11	478
Fred Oelssner :	Az imperialista fejlődés sajátosságairól Nyugat-Németországban	7—8	102
K. Osztrovityanov :	Sztálin nyelvtudománnyal foglalkozó munkáinak hatása a közgazdaságtudomány fejlődésére	9	201
Pikler György :	A statisztika szervezete a Szovjetunióban	9	215
K. A. Pticsnyicina :	Tudományos káderképzés a Szovjetunió Tudományos Akadémiája közgazdasági és jogi szakosztályának intézeteiben	7—8	114
N. Puhlov :	Románia mezőgazdaságának fejlődése	10—11	452
Rákosi Mátyás :	A magyar népgazdaság időszerű kérdései	12	497
G. Rozanski :	A népi demokratikus Lengyelország a békeharcnak és a hatéves terv teljesítésének jegyében ünnepelte fennállásának hetedik évfordulóját	7—8	125
L. S. Rozenfeld :	A szovjet iparigazgatás alapvonásai és előnyei (az önálló gazdaságos elszámolás)	7—8	150
— —	Az iparigazgatás szervezeti formáinak fejlődése a Szovjetunióban	10—11	390
M. Saginyan :	Az ötéves terv útjain (Könyvismertetés)	10—11	489

		Folyóirat-szám	Lap
Szántó Rezső :	A bolsevik párt harca a mezőgazdaság kollektivizálásáért	9	290
— —	A Csehszlovák Kommunista Párt harca a szabadságért (Könyvismertetés)	7—8	187
A. Topcsijev :	A sztálini természetátalakító terv és a szovjet tudomány feladatai	7—8	117
Walter Ulbricht :	A német imperializmus újjáéledése	7—8	77
— —	A német imperializmusról	7—8	108
Veres Péter—Kutassy Viktor :	A magyar erdőgazdálkodás és fásítás fejlesztése	9	229
A. Vinter :	A kommunizmus nagy építkezéseinek szerepe a Szovjetunió termelőerőinek fejlesztésében	12	512
Vitális Sándor :	Ásványkincseink felkutatásának népgazdasági jelentősége	12	553
A. Vjatkin :	A gépipar a szovjet népgazdaság műszaki fejlődésének alapja	10—11	419
L. Volodarszkij—G. Szorokin :	A szocialista ipar hatalmas föllendülése a Szovjetunió háborútáni ötéves tervében	7—8	1
A. Zaszjadko :	A ciklusos ütemterv meghonosítása a Donyecmedence bányáiban	10—11	413
— —	A szovjet szénbányászat fejlődésének perspektivái és útjai	9	283
Prof. L. Ziman :	A Német Demokratikus Köztársaság gazdasági föllendülése	9	264
V. Zorin—N. Inozemcev :	Az amerikai imperializmus vesztébe rohan (Könyvismertetés)	10—11	464
M. H. Zsebrák :	Az ipari számvitel tankönyve (Könyvismertetés)	10—11	484

2. Anyag- és energiagazdálkodás, anyagtakarékosság

J. Kaszimovszkij :	A gazdaságosság forrásai	10—11	377
— —	Harc a gazdaságosságért	9	272
— —	Takarékosság a termelésben a társadalmi gazdagság növekedésének forrása	7—8	63
I. Kozirjev :	A tömegek részvételének új forrásai a takarékosságért folytatott küzdelemben	9	280
Vitális Sándor :	Ásványkincseink felkutatásának népgazdasági jelentősége	12	553

3. Elméleti kérdések

	Vita a német imperializmus újjászületésének kérdéseiről (a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának 1951 június 13—15-i ülésén)	7—8	77
Anton Ackermann :	A német imperializmus újjászületéséről és harcunk nemzeti jellegéről	7—8	97
Balázs György :	Közgazdaságtudományi munkák Lenin Műveinek második kötetében (Könyvismertetés)	10—11	367
M. Dobrov :	A tőkés újratermelés ellentmondásainak kiéleződése a kapitalizmus általános válságának korszakában	12	587
A. Duginov :	A Szovjetunió nemzeti jövedelme és a szovjet dolgozók jólétének emelkedése	7—8	53
Fedor János :	A szocializmus építésének társadalmi-gazdasági kérdései Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetében	7—8	19

		Folyóirat-szám	Lap
G. J. Glezerman :	Alap és felépítmény a szocialista társadalomban	12	523
Sz. Ivlijev :	Mendelejev harca a malthusianusok reakciós zagyvaságai ellen	7—8	120
Fred Oelssner :	Az imperialista fejlődés sajátosságairól Nyugat-Németországban	7—8	102
K. Osztrovityanov :	Sztálin nyelvtudománnyal foglalkozó munkáinak hatása a közgazdaságtudomány fejlődésére	9	201
Szántó Rezső :	A bolsevik párt harca a mezőgazdaság kolloktivizálásáért	9	290
Walter Ulbricht :	A német imperializmus újjáéledése	7—8	77

4. Gazdasági leírás, gazdaságtörténet

	A szovjet állam gazdasági-szervező szerepéről	7—8	115
	A szovjet nép a kommunizmus felépítéséért és a békéért vívott harc újabb sikereinek jegyében ünnepelte a Nagy Október 34. évfordulóját	10—11	337
	A szovjet szocialista mezőgazdaság hatalmas fejlődése a háború után	10—11	427
	Vita a német imperializmus újjászületésének kérdéseiről (a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának 1951 június 13—15-i ülésén)	7—8	77
Anton Ackermann :	A német imperializmus újjászületéséről és harcunk nemzeti jellegéről	7—8	97
G. Asztafjev :	A Kínai Kommunista Párt harca a gazdasági elmaradottság felszámolásáért és az ország iparosításáért	7—8	135
Bálint Andor :	A Szovjetunió mezőgazdasági kísérleti intézményei és harcuk a termékbőségért	7—8	168
M. Bogacsevszkij :	Nyugat-Németország az amerikai-angol háborús gyujtogatók karmaiban	7—8	179
V. Cseprakov :	Kényszermunka a tőkés országokban (Könyvismertetés)	10—11	469
A. Duginov :	A Szovjetunió nemzeti jövedelme és a szovjet dolgozók jólétének emelkedése	7—8	53
Leo Figuères :	A Kínai Népköztársaság két esztendeje	9	257
Incze Miklós—Kubits Imre :	A magyar munkásosztály helyzete a világgazdasági válság éveiben	9	237
J. Kaszimovszkij :	Harc a gazdaságosságért	9	272
— —	Takarékosság a termelésben a társadalmi gazdagság növekedésének forrása	7—8	63
I. Kozirjev :	A tömegek részvételének új formái a takarékosságért folytatott küzdelemben	9	280
M. Lific :	A szovjet kereskedelem fejlődése a háború után	10—11	441
M. Lukjanova :	Japán — a távolkeleti agresszió újjáéledésének fészke	10—11	457
Mestyán János :	A tudományos könyvkiadás Magyarországon	10—11	478
Fred Oelssner :	Az imperialista fejlődés sajátosságairól Nyugat-Németországban	7—8	102
Pikler György :	A statisztika szervezete a Szovjetunióban	9	215
N. Puhlov :	Románia mezőgazdaságának fejlődése	10—11	452
Rákosi Mátyás :	A magyar népgazdaság időszerű kérdései	12	497
G. Rozanski :	A népi demokratikus Lengyelország a békeharcnak és a hatéves terv teljesítésének jegyében ünnepelte fennállásának hetedik évfordulóját	7—8	125

		Folyóirat-szám	Lap
S. L. Rozenfeld :	Az iparigazgatás szervezeti formáinak fejlődése a Szovjetunióban	10—11	390
Walter Ulbricht :	A német imperializmus újjáéledése	7—8	77
— —	A német imperializmusról	7—8	108
Veres Péter— Kutassy Viktor :	A magyar erdőgazdálkodás és fásítás fejlesztése	9	229
A. Vinter :	A kommunizmus nagy építkezéseinek szerepe a Szovjetunió termelőerőinek fejlesztésében	12	512
Vitális Sándor :	Ásványkincseink felkutatásának népgazdasági jelentősége	12	553
L. Volodarszkij— G. Szorokin :	A szocialista ipar hatalmas föllendülése a Szovjetunió háborúutáni ötéves tervében	7—8	1
Prof. L. Ziman :	A Német Demokratikus Köztársaság gazdasági föllendülése	9	264

5. Ipar, iparszervezési kérdések, műszaki ismertetések

	A munkafegyelem, az egyszemélyi vezetés és a munkatermelékenység kérdései a szocializmusban	12	565
	A termelés önköltségének csökkentése a szocialista felhalmozás forrása	10—11	404
	Tudományos termelési értekezlet az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás kérdéseiről	7—8	161
G. Asztafjev :	A Kínai Kommunista Párt harca a gazdasági elmaradottság felszámolásáért és az ország iparosításáért	7—8	135
I. Belenykij :	Az iparvállalatok jövedelmezőségének elemzéséről	7—8	142
A. Birman :	P. A. Parfanyak »A szocialista ipar forgóeszközei« (Könyvismertetés)	7—8	192
G. Grebcov :	A vas- és acélgyártás növelésének legfontosabb tartalékai	10—11	416
I. Kozirjev :	A tömegek részvételének új formái a takarékosságért folytatott küzdelemben	9	280
Medek—Knizsek— Szabó :	A tervszerű megelőző karbantartás alkalmazása a gépiparban (Könyvismertetés)	9	326
S. L. Rozenfeld :	A szovjet iparigazgatás alapvonásai és előnyei (az önálló gazdaságos elszámolás)	7—8	150
— —	Az iparigazgatás szervezeti formáinak fejlődése a Szovjetunióban	10—11	390
A. Vjatkin :	A gépipar a szovjet népgazdaság műszaki fejlődésének alapja	10—11	419
A. Vinter :	A kommunizmus nagy építkezéseinek szerepe a Szovjetunió termelőerőinek fejlesztésében	12	512
L. Volodarszkij— G. Szorokin :	A szocialista ipar hatalmas föllendülése a Szovjetunió háborúutáni ötéves tervében	7—8	1
A. Zaszjadko :	A ciklusos ütemterv meghonosítása a Donyecmedence bányáiban	10—11	413
— —	A szovjet szénbányászat fejlődésének perspektivái és útjai	9	283

6. Kereskedelem, közlekedésügy

Charles Bettelheim :	A »Kelet« és »Nyugat« közti kereskedelem perspektiváiról	12	545
A. Gorgyin :	Árak és árképzés a Szovjetunióban	12	577

		Folyóirat-szám	Lap
J. Koldomaszov :	A vasúti áruforgalom fokozott észszerűsítéséért	9	312
M. Lific :	A szovjet kereskedelem fejlődése a háború után	10—11	441
Rákosi Mátyás :	A magyar népgazdaság időszerű kérdései	12	497

7. Könyvismertetés

	Az atomerő politikai, hadászati és gazdasági jelentőségéről	9	317
	Magyar-orosz műszaki és tudományos szótár	12	604
	Orosz-magyar jogi és államigazgatási szakszótár	12	605
	Szovjet jogi irodalom magyar nyelven	10—11	482
Balázs György :	Közgazdaságtudományi munkák Lenin Műveinek második kötetében	10—11	367
A. Birman :	P. A. Parfanyak »A szocialista ipar forgóeszközei«	7—8	192
V. Cseprakov :	Kényszermunka a tőkés országokban	10—11	469
Fedor János :	A szocializmus építésének társadalmi-gazdasági kérdései Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetében	7—8	19
Friss István :	»A jövőt építjük«	7—8	194
M. Grecsev—M. Danyilevics :	Új könyvek Argentina politikai és gazdasági helyzetéről	9	322
Sz. Majorov :	Írások a kiváló szovhozokról	10—11	487
Medek—Knizsek—Szabó :	A tervszerű megelőző karbantartás alkalmazása a gépiparban	9	326
M. Saginyan :	Az ötéves terv útjain	10—11	489
Szántó Rezső :	A Csehszlovák Kommunista Párt harca a szabadságért	7—8	187
V. Zorin—N. Inozemcev :	Az amerikai imperializmus vesztébe rohan	10—11	464
M. H. Zsebrák :	Az ipari számvitel tankönyve	10—11	484

8. Magyarország gazdasága

	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése fölemelt ötéves tervünk teljesítéséről a második tervév harmadik negyedében	10—11	383
Csikós-Nagy Béla :	Feladataink a tervmunka fejlesztésében	10—11	347
Friss István :	»A jövőt építjük« (Könyvismertetés)	7—8	194
Incze Miklós—Kubits Imre :	A magyar munkásosztály helyzete a világgazdasági válság éveiben	9	237
Mostyán János :	A tudományos könyvkiadás Magyarországon	10—11	478
Rákosi Mátyás :	A magyar népgazdaság időszerű kérdései	12	497
Veres Péter—Kutassy Viktor :	A magyar erdőgazdálkodás és fásítás fejlesztése	9	229
Vitális Sándor :	Ásványkincseink felkutatásának népgazdasági jelentősége	12	553

9. Marxizmus-leninizmus

	Vita a német imperializmus újjászületésének kérdéseiről (a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának 1951 június 13—15-i ülésén)	7—8	77

		Folyóirat-szám	Lap
Anton Ackermann :	A német imperializmus újjászületéséről és harcunk nemzeti jellegéről	7—8	97
Balázs György :	Közgazdaságtudományi munkák Lenin Műveinek második kötetében	10—11	367
M. Dobrov :	A tőkés újratermelés ellentmondásainak kiéleződése a kapitalizmus általános válságának korszakában	12	587
Fedor János :	A szocializmus építésének társadalmi-gazdasági kérdései Sztálin Műveinek 11. és 12. kötetében	7—8	19
G. J. Glezerman :	Alap és felépítmény a szocialista társadalomban	12	523
Fred Oelssner :	Az imperialista fejlődés sajátosságairól Nyugat-Németországban	7—8	102
K. Osztrovityanov :	Sztálin nyelvtudománnyal foglalkozó munkáinak hatása a közgazdaságtudomány fejlődésére	9	201

10. Mezőgazdaság

	A szovjet szocialista mezőgazdaság hatalmas fejlődése a háború után	10—11	427
Bálint Andor :	A Szovjetunió mezőgazdasági kísérleti intézményei és harcuk a termékbőségért	7—8	168
Sz. Majorov :	Írások a kíváló szovhozokról (Könyvismertetés)	10—11	487
N. Puhlov :	Románia mezőgazdaságának fejlődése	10—11	452
Szántó Rezső :	A bolsevik párt harca a mezőgazdaság kollektivizálásáért	9	290
Veres Péter—Kutassy Viktor :	A magyar erdőgazdálkodás és fásítás fejlesztése	9	229

11. Munkabér, munkaszervezés, munkaerőgazdálkodás

	A munkafegyelem, az egyszemélyi vezetés és a munkatermelékenység kérdései a szocializmusban	12	565
	A termelés önköltségének csökkentése a szocialista felhalmozás forrása	10—11	404
V. Cseprakov :	Kényszermunka a tőkés országokban (Könyvismertetés)	10—11	469
Rákosi Mátyás :	A magyar népgazdaság időszerű kérdései	12	497
S. L. Rozenfeld :	A szovjet iparigazgatás alapvonásai és előnyei (az önálló gazdaságos elszámolás)	7—8	150
A. Zaszjadko :	A ciklusos ütemterv meghonosítása a Donyecmedence bányáiban	10—11	413

12. Munkaverseny

	A Szovjetunió Központi Szakszervezeti Tanácsának határozata a szocialista munkaverseny vezetésének megjavításáról	9	269
I. Kozirjev :	A tömegek részvételének új formái a takarékosságért folytatott küzdelemben	9	280

13. A népi demokráciák, a Kínai Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság gazdasága

G. Asztafjev :	A Kínai Kommunista Párt harca a gazdasági elmaradottság felszámolásáért és az ország iparosításáért	7—8	135

		Folyóirat-szám	Lap
Leo Figuères :	A Kínai Népköztársaság két esztendeje	9	257
N. Puhlov :	Románia mezőgazdaságának fejlődése	10—11	452
G. Rozanski :	A népi demokratikus Lengyelország a békeharcnak és a hatéves terv teljesítésének jegyében ünnepelte fennállásának hetedik évfordulóját	7—8	125
Szántó Rezső :	A Csehszlovák Kommunista Párt harca a szabadságért (Könyvismertetés)	7—8	187
Prof. L. Ziman :	A Német Demokratikus Köztársaság gazdasági föllendülése	9	264

14. Pénzügy és államháztartás

A. Duginov :	A Szovjetunió nemzeti jövedelme és a szovjet dolgozók jólétének emelkedése	7—8	53
Rákosi Mátyás :	A magyar népgazdaság időszerű kérdései	12	497

15. Statisztika, számvitel

	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése fölemelt ötéves tervünk teljesítéséről a második tervév harmadik negyedében	10—11	383
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének második negyedévi eredményei	7—8	177
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének harmadik negyedévi eredményei	10—11	388
I. Belenykij :	Az iparvállalatok jövedelmezőségének elemzéséről	7—8	142
Pikler György :	A statisztika szervezete a Szovjetunióban	9	215
M. H. Zsebrák :	Az ipari számvitel tankönyve (Könyvismertetés)	10—11	484

16. Sztálini természetátalakító tervek, a kommunizmus nagy építkezései

A. Topcsijev :	A sztálini természetátalakító terv és a szovjet tudomány feladatai	7—8	117
A. Vinter :	A kommunizmus nagy építkezéseinek szerepe a Szovjetunió termelőerőinek fejlesztésében	12	512

17. Tervgazdaság, gazdasági politika

	A Központi Statisztikai Hivatal jelentése fölemelt ötéves tervünk teljesítéséről a második tervév harmadik negyedében	10—11	383
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének második negyedévi eredményei	7—8	177
	A Szovjetunió népgazdaságának fejlesztését szolgáló 1951. évi állami terv teljesítésének harmadik negyedévi eredményei	10—11	388
	A munkafegyelem, az egyszemélyi vezetés és a munkatermelékenység kérdései a szocializmusban	12	565
	A szovjet állam gazdasági-szervező szerepéről	7—8	115
	A termelés önköltségének csökkentése a szocialista felhalmozás forrása	10—11	404
	Tudományos termelési értekezlet az üzemenbelüli önálló gazdaságos elszámolás kérdéseiről	7—8	161

		Folyóirat-szám	Lap
I. Belenykij :	Az iparvállalatok jövedelmezőségének elemzéséről	7—8	142
A. Birman :	P. A. Parfanyak »A szocialista ipar forgóeszközei« (Könyvismertetés)	7—8	192
A. Duginov :	A Szovjetunió nemzeti jövedelme és a szovjet dolgozók jóléténck emelkedése	7—8	53
A. Gorgyin :	Árak és árképzés a Szovjetunióban	12	577
G. Grebcov :	A vas- és acélgyártás növelésének legfontosabb tartalékai	10—11	416
J. Kaszimovszkij :	A gazdaságosság forrásai	10—11	377
— —	Harc a gazdaságosságért	9	272
— —	Takarékosság a termelésben a társadalmi gazdaság növekedésének forrása	7—8	63
J. Koldomaszov :	A vasúti áruforgalom fokozott észszerűsítéséért	9	312
Rákosi Mátyás :	A magyar népgazdaság időszerű kérdései	12	497
S. L. Rozenfeld :	A szovjet iparigazgatás alapvonásai és előnyei (az önálló gazdaságos elszámolás)	7—8	150
M. Saginyan :	Az ötéves terv útjain	10—11	489
A. Vinter :	A kommunizmus nagy építkezéseinek szerepe a Szovjetunió termelőerőinek fejlesztésében	12	512
A. Vjatkin :	A gépipar a szovjet népgazdaság műszaki fejlődésének alapja	10—11	419
A. Zaszjadko :	A ciklusos ütemterv meghonosítása a Donyec-medence bányáiban	10—11	413

18. Világgazdaság, világpolitika

	Vita a német imperializmus újjászületésének kérdéseiről (a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának 1951 június 13—15-i ülésén)	7—8	77
Anton Ackermann :	A német imperializmus újjászületéséről és harcunk nemzeti jellegéről	7—8	97
Charles Bettelheim :	A »Kelet« és »Nyugat« közti kereskedelem perspektiváiról	12	545
M. Bogacsevszkij :	Nyugat-Németország az amerikai-angol háborús gyujtogatók karmaiban	7—8	179
V. Cseprakov :	Kényszermunka a tőkés országokban (Könyvismertetés)	10—11	469
M. Dobrov :	A tőkés újratermelés ellentmondásainak kiéleződése a kapitalizmus általános válságának korszakában	12	587
M. Grecsev— M. Danyilevics :	Új könyvek Argentina politikai és gazdasági helyzetéről (Könyvismertetés)	9	322
M. Lukjanova :	Japán — a távolkeleti agresszió újjáéledésének fészke	10—11	457
Fred Oelssner :	Az imperialista fejlődés sajátosságairól Nyugat-Németországban	7—8	102
Walter Ulbricht :	A német imperializmus újjáéledése	7—8	77
— —	A német imperializmusról	7—8	108
V. Zorin— N. Inozemcev :	Az amerikai imperializmus vesztébe rohan (Könyvismertetés)	10—11	464

